**УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ
И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ**

ФАКЛОНОСЦИ XLI

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ

(ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ)

В БЪЛГАРИЯ

**КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ
ЕНЦИКЛОПЕДИИ**

НА

ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

София
Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
2025

Под егидата на

Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ Български *и*
Румен РАДЕВ – Президент на Република България
по случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

Под эгидой

Его Святейшества Патриарха †ДАНИИЛА Болгарского *и*
Румена РАДЕВА – Президента Республики Болгарии
по случаю 1160-летия со времени Крещения болгар в 864 г.

Under the aegis of

His Holiness Patriarch †DANIIL of Bulgaria *and*
Rumen RADEV – President of the Republic of Bulgaria
on the occasion of the 1160th anniversary of the Conversion of the Bulgarians in 864

Изданието *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България (Кратки исторически енциклопедии)”* е реализирано в рамките на проект на тема ***„Проучване и структуриране на когнитивен мегамодел на универсални енциклопедични ресурси от ново поколение, предназначени за университетите, библиотеките, музеите, галериите в условията на изграждането на информационното – знаниевото общество”***, по Договор № ПЧФНП-2025-07 от 21.03.2025 г. по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН, с ръководител проф. д.п.н. Александра Куманова.

*В оформлението на корицата на изданието е използвано платното **„Изгонването на Агар и Исмаил”** (1657) на италианския майстор на четката **Гуерчино** (1591-1666)*

*В оформлении обложки издания использована картина **„Изгнание Агари и Измаила”** (1657) кисти итальянского художника **Гверчино** (1591-1666)*

*In the cover of the edition has been used painting **Abraham Casting out Hagar and Ishmael** (1657) by the Italian master **Guercino** (1591-1666)*

© Милен Куманов – автор и научна редакция на *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България (Кратки исторически енциклопедии)”* – *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)*
© Александра Куманова – библиографска редакция, предговор и публикация на *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)*; биобиблиография на Милен Куманов
© Цветан Теофанов – дейксис, научна и езикова редакция
© Лариса Найдич – дейксис и езикова редакция
© Николай Василев – дейксис, графическа и библиографска редакция
© Никола Казански – дейксис и библиографска редакция
© Месуд Ахмади Афшади – дейксис
© Стоянка Кендерова – научна и езикова редакция
© Иво Панов – научна и езикова редакция
© Стефан Пашов, о. – обща редакция
© Венцислав Велев – библиографска редакция
© София Василева – библиографска редакция
© Диана Ралева – библиографска редакция
© Десислава Костадинова – библиографска редакция
© Марияна Максимова – библиографска редакция
© Стоян Денчев – рецензент
© Ирина Линден – рецензент

Университет по библиотекознание и информационни технологии, 2025
ФАКЛОНОСЦИ XLI
© Академично издателство „За буквите – О писменехъ“

ISBN 978-619-185-766-1
E ISBN 978-619-185-752-4

ФАКЛОНОСЦИ XLI

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ

(ЮДАИЗМЪТ* – ХРИСТИЯНСТВОТО* – ИСЛЯМЪТ*)

В БЪЛГАРИЯ

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ

НА

ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

В навечерието на:
130-годишнината от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. *и*
80-годишнината от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Накануне
130-летия установления дипломатических отношений между Болгарией и Ираном (1897 г.) – 2027 г. *и*
80-летия установления дипломатических отношений между Болгарией и Израилем (1948 г.) – 2028 г.

***ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ**

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

***ПРАВОСЛАВИЕТО**

в България: Кратка историческа енциклопедия – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. Куманов; библиогр. ред. и публ. / А. Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. Денчев, И. Линден. Ново изд. С.: За буквите – О писменехъ, 2024. 1804 с.

***ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ**

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

Юбилейното издание е посветено на
***75-годишнината от създаването на Държавния библиотекарски институт** – днес:*
***Университет по библиотекознание и информационни технологии – 1 ноември 1950 г.** и*
20-годишнината на Студентското научно общество при УниБИТ

Юбилейное издание посвящается
***75-летию со дня создания Государственного библиотечного института** – сегодня:*
***Университет библиотековедения и информационных технологий – 1 ноября 1950 г.** и*
20-летию Студенческого научного общества при УниБИТ

Обществен издателски съвет:
Н. Пр. Мелнишки епископ ГЕРАСИМ **Н. Впр. архиепископ ХРИСТО ПРОЙКОВ**
Н. Пр. д-р МЕСУД АХМАДИ АФЗАДИ
Акад. проф. д.м.н. д-р НИКОЛАЙ ЯРЪМОВ
Проф. д.ф.н. † РУДЖЕРО ГИЛЯРЕВСКИЙ

Проф. д.ф.н. ЛАРИСА НАЙДИЧ
Проф. д-р АЛЕКСАНДЪР ОСКАР
РОБЕРТ ДЖЕРАСИ

Проф. д.ф.н. ЦВЕТАН ТЕОФАНОВ
Проф. д-р СТОЯНКА КЕНДЕРОВА
Проф. д-р ИВО ПАНОВ

Редакционен съвет:
Проф. д.н. ИРЕНА ПЕТЕВА
Проф. д-р ХРИСТИНА ХРИСТОВА
Проф. д-р МЮМЮН ТАХИРОВ
Доц. д-р ДИАНА СТОЯНОВА
Гл. ас. д-р СВЕТЛА ШАПКАЛОВА-КАТЪРСКА

Автор и научна редакция на
„Авраамическите религии
(Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България
(Кратки исторически енциклопедии)" –
АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ):
Проф. д-р † МИЛЕН КУМАНОВ

Библиографска редакция, предговор и публикация на
***АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)**;*
биобиблиография на Милен Куманов:
Акад. проф. д.п.н. АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА

Дейксис, научна и езикова редакция:
Проф. д.ф.н. ЦВЕТАН ТЕОФАНОВ

Дейксис и езикова редакция:
Проф. д.ф.н. ЛАРИСА НАЙДИЧ

Дейксис, графическа и библиографска редакция:
Д-р НИКОЛАЙ ВАСИЛЕВ

Дейксис и библиографска редакция:
Доц. д-р НИКОЛА КАЗАНСКИ

Дейксис:
Н. Пр. д-р МЕСУД АХМАДИ АФЗАДИ

Научна и езикова редакция:
Проф. д-р СТОЯНКА КЕНДЕРОВА
Проф. д-р ИВО ПАНОВ

Обща редакция:
Отец СТЕФАН ПАШОВ

Библиографска редакция:
Акад. проф. д-р ВЕНЦИСЛАВ ВЕЛЕВ
Проф. д-р СОФИЯ ВАСИЛЕВА
Гл. ас. † ДИАНА РАЛЕВА
Д-р ДЕСИСЛАВА КОСТАДИНОВА
МАРИЯНА МАКСИМОВА

Рецензенти:
Акад. проф. д.ик.н. СТОЯН ДЕНЧЕВ
Проф. д-р ИРИНА ЛИНДЕН

TORCHBEARERS XLI

THE ABRAHAMIC RELIGIONS

(THE JUDAISM* – THE CHRISTIANITY* – THE ISLAM*)

IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS

BY

PROFESSOR MILEN KUMANOV

On the eve of:
***130 anniversary of the diplomatic relations between Bulgaria and Iran (1897) – 2027** and*
80 anniversary of the diplomatic relations between Bulgaria and Israel (1948) – 2028

*** THE JUDAISM IN BULGARIA**

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDY

*** PRAVOSLAVIETO**

***v Balgaria: Kratka istoricheska ektsikopedia** – PB (KIE)* (s. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / avt. i nauch. red. M. Kumanov; bibliogr. red. i publ. / A. Kumanova: Diptih po inform. modelirane na hipertekst: Kn. I. Uchebnik po strukturirane na entsiklopedia / N. Vasilev – deiksis, grsf. i bibliogr. red. na izd.; N. Kazanski – deiksis i bibliogr. red. na izd.; Ft. Stefan Pashov – obshta red. na publ. na *PB (KIE)*; Rets.: S. Denchev, I. Linden. Novo izd. Sofia: Za bukvite – O pismeneh, 2024. 1804 s. – *In Bulg.*

*** THE ISLAM IN BULGARIA**

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDY

This Jubilee edition is dedicated to
***75-th anniversary of the establishing of the State Library Institute** – today:*
***University of Library Studies and Information Technologies – 1 November 1950** and*
20-th anniversary of the Student Scientific Society at ULSIT

Public Publishing Council:
The Right Reverend Bishop of Melnik GERASIM **His Grace HRISTO PROYKOV**
His Excellency Dr. MASOOD AHMADI AFZADI, PhD
Acad. Prof. DSc Dr. NIKOLAY YARAMOV
Prof. DSc † RUGGERO GILYAREVSKY

Prof. DSc LARISSA NAIDITCH
Prof. Dr. ALEXANDAR OSKAR, PhD
ROBERT DJERASSI

Prof. DSc TSVETAN TEOFANOV
Prof. STOYANKA KENDEROVA, PhD
Prof. IVO PANOV, PhD

Editorial Board:
Prof. DSc IRENA PETEVA
Prof. HRISTINA HRISTOVA, PhD
Prof. MYUMYUN TAHIROV, PhD
Assoc. Prof. DIANA STOYANOVA, PhD
Assist. Prof. SVETLA SHAPKALOVA-KATARSKA, PhD

Author and scientific edition of
The Abrahamic religions
(The Judaism – The Christianity – The Islam)
in Bulgaria
(Concise historical encyclopedias)
ARB (J – H – I) (CHE):
Prof. † MILEN KUMANOV, PhD

Bibliographic edition, preface and publication of
ARB (J – H – I) (CHE)*;*
biobibliography of Milen Kumanov:
Acad. Prof. DSc ALEXANDRA KUMANOVA

Deixis, science and language editing:
Prof. DSc TZVETAN THEOPHANOV

Deixis and language editing:
Prof. DSc LARISSA NAIDITCH

Deixis, graphical and bibliographical edition:
Dr. NIKOLAY VASILEV, PhD

Deixis and bibliographical edition:
Assoc. Prof. NIKOLA KAZANSKI, PhD

Deixis:
His Excellency Dr. MASOOD AHMADI AFZADI, PhD

Science and language editing:
Prof. STOYANKA KENDEROVA, PhD
Prof. IVO PANOV, PhD

General edition:
Father STEFAN PASHOV

Biobibliographic edition:
Acad. Prof. VENTSISLAV VELEV, PhD
Prof. SOFIA VASILEVA, PhD
Chief Assist. Prof. † DIANA RALEVA
Dr. DESISLAVA KOSTADINOVA, PhD
MARIYANA MAKSIMOVA

Reviewers of the edition:
Acad. prof. DSc STOYAN DENCHEV
Prof. IRINA LYNDEN, PhD

Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ Български

АКАДЕМИЧНО СЛОВО
НА ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ НА БАН
ПО СЛУЧАЙ 24 МАЙ 2025 г.

В съвременния свят, в който живеем сме свидетели как бунтът на мнозина човеци срещу Бога води до узаконяване и налагане греха за норма в човешкото общество. За съжаление, размиването на понятията за добро и зло, за истина и лъжа оказва своето неизбежно влияние върху църковния народ и междуцърковните отношения. Призвани сме да бъдем на дело миротворци, въплъщавайки в живота си бъзсмъртните слова на Св. Йоан Златоуст: „Името Църква означава, не разделение, а единство и единомислие".

Днес мнозина се мислят за по-мъдри, по-просветени, по-прогресивни, пренебрегвайки словата му, но се оказват голи, незащитени пред ширещите се в невиждани размери днес лъжа, измама, манипулация, които като метастази са проникнали във всички сфери на обществото – античовешки идеологии в образованието; манипулации в медийното пространство; небивала корупция на най-високо ниво; разпад на базисни структури на социалността, на самата социална тъкан, на семейството като институция; центробежни сили, които заплашват света с катастрофични по своите последствия геополитически конфликти и войни.

Интелектуалци говорят за дехуманизация и трансхуманизъм – разчовечаване, което заплашва вместо надграждане, да се превърне в необратима деградация. Към това следва да се добави и опасността в недалечно бъдеще свръхмодерните технологии и роботостроене да се превърнат в неподлежащ на човешки контрол фактор в историческия път на човечеството.

Свидетели сме колко трудно е да се отгледа и събере добро съкровище в сърцето на човека, от което добрият човек да изкарва добро и колко лесно злото овладява човека и довежда до лоши плодове в душата, живота и делата на човека. Свидетели сме как инструментализацията на човека, превръщането му от цел в средство, води до релативизиране на всяко понятие за нравственост и до заличаване на границите между добро и зло.

Ето я ролята, значимостта на просветата, за която ни говори Свети Кирил и за която толкова се е трудил той със Свети Методий и всички техни Свети ученици.

Православието винаги се стреми да гледа на човека не утилитарно, а с оглед на неговата богосътвореност и божествено предназначение. То се стреми да гледа на човека винаги цялостно, като на личност в общение с Бога и с всички останали човеци. Според нашето православно богословие цел на образованието и просветата не са знанията сами по себе си, нито пък е практическата полза от тях, а цел е самият човек.

Не е случаен фактът, че като превеждат Символа на вярата Светите братя Кирил и Методий предават думата καθολικὴ (всецяла, всеобща, цялостна) със славянската дума съборна. Една от характерните черти на Св. Църква е, че тя е съборна. Както пише големият руски богослов о. Георги Флоровски: „Съборността е самата природа на Църквата; съборна е самата тъкан на тялото ѝ. Църквата е съборна, защото е едното Тяло Христово – тя е единение в Христа, единство в Светия Дух, и това единство е най-висшата цялост и пълнота…

Нека и ние, според силите си и с Божията помощ, да се превърнем в носители и продължители на Светото Кирило-Методиево дело, в което просветата се разглежда като усвояване на божествената нетварна светлина, а образованието означава преди всичко разкриване и очистване на Божия образ у човека.

Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ I Български

Румен РАДЕВ
Президент на Република България

Република България
Президент

За мен е привилегия и удоволствие да приветствам съставянето и издаването на това забележително енциклопедично издание, посветено на авраамическите религии в България.

Историята на България обхваща над 13 века, от които вече 1160 години тя е християнска страна. А в нейните земи над 6 века съжителстват мирно и другите авраамически религии — юдаизмът и ислямът. Тази уникална особеност е едно от богатствата на България, което следва да се съхранява и представя като неразделна част от човешката култура.

Затова и подготвеното трикнижие от исторически енциклопедии, описващи авраамическите вероизповедания в България: „Православието в България", допълнено от „Юдаизмът в България" и „Ислямът в България", идва тъкмо навреме. Публикацията на този монументален труд с впечатляващ справочен апарат и библиографско изражение на 24 езика се дължи както на основните изследвания на българския историк-енциклопедист проф. Милен Куманов, така и на усилията на проф. Александра Куманова и ръководения от нея международен екип.

Изразявам благодарността си към авторите и всички, допринесли за успешното завършване на това образцово издание — един научно-справочен енциклопедичен арсенал от знания. Вярвам, че то ще допринесе значително за представянето на България пред света като страна с хилядолетна цивилизация и дълбок хуманистичен и културен характер — пример за човешка, гражданска и обществена толерантност.

януари 2026 г.

Румен Радев
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Проф. Милен Куманов

*На **Милен Куманов**,*
пронесъл Духа на енциклопедизма
от своите учители към признателните му ученици...

Abū-Muḥammad Muṣliḥ al-Dīn bin Abdallāh Shīrāzī

„Чедата на Адам едно са тяло –
от кал е сътворено по начало.
Една част само ако заболее,
за нея всяка друга ще милее.
Ти, който не скърбиш за болка чужда,
човек да се наричаш – няма нужда.”

Саади /
Прев. от персийски на български:
Димитър Милов, **Илона Толсузова**

„Children of Adam are all members of each other
In creation made of one earth, one mother
In time may a member find himself in pain
Other members stand besides him and remain
You who wont feel for others in despair and in pain
Shall not be worthy as a human and in name.”

Saadi Shirazi /
Прев. от персийски на английски:
Калал Дерхами (Kalal Derhami)

„Читателю, моли за прошка Бога,
създавах дълго туй, което мога.
Полезното от Него само сподели,
а след това за писаря се помоли.” –

Саади /
Прев. от фарси на български:
Йордан Милев

„O toi qui lis cet ouvrage,
prie Dieu d'avoir pitié de l'auteur
et implore le pardon pour le copiste.” –

Saadi /
Trad. de farsi en français:
Charles Defrémery

„O thou who peruses this book,
ask the mercy of God on the author of it:
his forgiveness on the transcriber.”

Saadi /
Transl. from French into English:
Richard Francis Burton

*To **Milen Kumanov**,*
conveying the Spirit of encyclopedism
from his teachers to the grateful followers...

Weh! Weh!
Du hast sie zerstört,
Die schöne Welt,
Mit mächtiger Faust,
Sie stürzt, sie zerfällt."

J. W. von Goethe

„Сред болка бездънна
роякът скърби:
светът ти потъна,
с юмрук го разби!
На малки парчета
направи го ти..."

Й. В. фон Гьоте /
Прев. от немски на български:
Любомир Илиев

„О, печал,
скръб и жал!
Погледни, погледни,
един свят в съсипни
разпилял се е тук.
Ти разби го с юмрук..."

Й. В. фон Гьоте /
Прев. от немски на български:
Валери Петров

„О, бездна страданья
И море тоски!
Чудесное зданье
Разбито в куски."

Й. В. фон Гьоте /
Прев. от немски на руски:
Борис Пастернак

*„Il y a **un Esprit** ou plutôt **un feu** caché dans toutes les entités naturelles. **Cet Esprit** ou ce **feu** est l'âme de toutes les matières car il est en movement perpetuel. **Ce feu** est la cause première de tous les mouvements produits dans la nature et qui contribue à la création ou la destruction de tous les corps..."*
Jacques Chambon

*„Има **един Дух** или по-скоро **един огън**, скрит във всички природни тела. **Този Дух** или **огън** е, така да се каже, душата на всички тела, който е винаги в движение. **Този огън** е причината за всички движения, които стават в природата и които допринасят за сътворяването или унищожението на тези тела ..."*
Жак Шамбон /
Прев. от френски на български:
Никола Казански

*„There is **one Spirit** or rather **one fire** concealed in all natural entities. **This Spirit** or **this fire** is the soul of all bodies because it is in constant motion. **This fire** is the reason of all movements which are performed in the nature and which contribute to the creation or the destruction of these bodies…"*
Жак Шамбон /
Transl. from French into English:
Никола Казански

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ

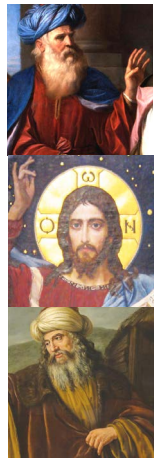

ХРИСТИЯНСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ

(*Трикнижието* от кратки исторически енциклопедии на Милен Куманов: Изкачването на планината Мориа)

ПРЕДГОВОР

(*„Nur für einander da”*: *Sapre vede*)

„Le tronc explique les branches qui expliquent les feuilles.” –
Emil Zola
„Дънерът обяснява клоните, а те – листата.” –
Емил Зола /
Прев. от френски на български:
Димитър Полянов
„The trunk supports the branches, which support the leaves” –
Emil Zola /
Transl. from French into English:
Julie Rose

I. ОНТОЛОГИЯ И БИБЛИОМЕТРИЯ НА ИЗДАНИЕТО

Знаменитото прозрение на Й. В. фон Гьоте (1749-1832) за екзистенциалния смисъл на ***единството*** **на света** в неговото **знаково диалектично** ***многообразие*** **Изток** – **Запад**:

„В този свят един за друг сме дошли”
(*West-östlichen Divan.* – Frankfurt am Main, 1819, 1827) –
„Nur für einander da”

става средоточие за М. Куманов в неговото последно незавършено трикнижие от кратки исторически енциклопедии ***„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България”*** – ***АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)*** – *съкр.: АРБ (Ю – Х – И) – абрев. на лат.:* ***ARB (J – C – I) (CHE)*** – *съкр.: ARB (J – C – I)*; *тук:* ***Ч. I***: ***ЮБ (КИЕ)*** – ***Ч. II***: ***ХБ (КИЕ)*** – ***Ч. III***: ***ИБ (КИЕ)*** – *абрев. на лат.:* ***Pt I***: ***JB (CHE)*** – ***Pt II***: ***CB (CHE)*** – ***Pt III***: ***IB (CHE)***: *с. 51-235; 237-693; 695-930.*

Тук М. Куманов вижда не само с *очите*, а с *интелекта* – един от знаменитите **закони на *универсалното* познание**, въведен като негов *основен* принцип от Леонардо да Винчи (1452-1519):

Sapre vede
(**sapor** – изтънчено + **vide** – виждам, гледам
/*калка от стар. разговорен итал.*/).

Именно принципът *Sapre vede* следва да бъде определян и като ***крусиален* за енциклопедизма** и особено за **енциклопедизма от новото парадигмално поколение на информационното – знаниевото общество в XXI в**.

... Като *последно* трактувахме незавършеното енциклопедично изследване на **проф. М. Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”*** – *ПБ (КИЕ)*, създавано от него в продължение на 20 години и подготвяно от автора за печат в края на 2021 г. (1. изд. 2023; Ново изд. 2024) – 222 справочно-енциклопедичен труд на учения (212 прижизнени и 10 посмъртни изд.; 2 Festschrift кн. са публ. *за него* – 2008, 2022) – *цит. по тр.*[1] (*за наст. и пр. – вж: бел., приведени на с. 46-49 тук и с. 967-1105*).

ПБ (КИЕ) е част от **триединството на *АРБ (Ю – Х – И)***, на което е посветено *наст.* изд. **Към *Енциклопедията „Православието в България”* М. Куманов върви през целия си живот**.

За *това* свидетелстват в частност такива факти – като неговите предходни справочно-енциклопедични издания, които му служат активно и неизменно в лабораторната работа по филигранното изграждане на *ПБ (КИЕ)*.

Без да третира догматите, като акцентира върху ***Вярата на православните християни***, които, *исторически* погледнато, наричат тези учения **символи** или **изповеди**: **верую**, в *ПБ (КИЕ)* М. Куманов разглежда **Християнството** като една от трите Авраамически религии, въпреки че съществуват значителни разлики в тълкуването на *Св. Библия*.

И **Верските учения**, известни като **кредо** (*лат.:* „аз вярвам”) – кратки доктринални изявления (например, кръщелни благопожелания, разработени по-късно през епохата на христологичните дебати през IV и V в.) в *ПБ (КИЕ)* са съотнесени равностойно на микро- и макроравнище на *хипертекстовото библиографско – историографско – енциклопедично документиране* в лоното на **християнските деноминации**.

Това е идентифируемо в *ПБ (КИЕ)* като израз на религиозното тяло под общо име – **Християнство**: **структура и доктрина в рамките на *цялото***.

И, макар че в ортодоксалната традиция Църквите са разграничавани по *етнически* и *лингвистични линии*, които се дефинират от доктрината и Църковната власт, в *ПБ (КИЕ)* прави впечатление внимателното вглеждане на автора в ***Православните* форми на *историческия* процес като *отечествен* духовен ипостас** *в съотношение с* ***ДРУГИТЕ клонове на Християнството – Римокатолицизма, Древноизточните църкви, Англиканството, Протестанството***...

... Но от страниците на *АРБ (Ю – Х – И)* по един особен начин ни гледат не само **протобългарите, дошли от Север – от „Окиан-море”** (израз: **Св. о. Паисий Хилендарски**) и в Азия, и в Кавказ, и по поречията на реките Волга и Дунав..., а и самата

Българска Вяра
(израз: Св. Престол на Римския папа[2] –

уникален случай в човешката история, когато *система от вярвания* се нарича пряко на името на един *народ*, който я носи през вековете!), идваща от **Арийството** на Хванирата – Хиперборея, Воттоваара, Аркаим и Фирузабад, и свързана с **Тангризма (Зороастризма)**... Тук са и прабългарските езически храмове, известни като капища, които по план са сходни със Зороастрийските храмове на Огъня (*вж: с. 146-165 на наст. изд.*).

Именно затова в последно време се налага и виждането, че прабългарската религия

включва и **култа към Огъня –** като израз на **култа към Слънцето** – **Светлината**...

От страниците на *АРБ (Ю – Х – И)* ни гледат по един синкретизиращ начин и **Богомилството** (с неговия отблясък в Босна, Италия, Франция), и **Исихазмът** (криптобогомилството), и **Нестинарството** (пресемантизиран **Зороастризъм**), и **Дъновизмът** (Великото всемирно братство – универсалното богомилство).

И в тази амалгама на Българската Вяра *единството* в *многообразието* на **Авраамизма** – **Юдаизъм, Християнство, Ислям** – е толкова естествено, колкото са и отблясъците му в различните времена на една вечност, която своеобразно картографира истинно духовния път на цивилизацията.

В различни сегменти на *труда* са представени **контекстово и максимално уважително** – ***равнопоставено***: не само **Православието** като лик на **Християнството** – редом с **другите конфесионални негови детерминанти**, – но и с останалите **монотеистични универсални религии** (***Зороастризъм***, ***Будизъм*** и ***Ислям***) (*вж:* **Синоптична таблица със схема на философско-религиозните картини** – *вж: ПБ (КИЕ), с. 1127-1131 и 429-433 тук*). **Специално е изтъкнато, че цялата конструктивна платформа на *Юдаизма* е инкорпорирана в Християнството**...

ПБ (КИЕ) въвежда в **творческата лаборатория на автора – историк – хуманист**, съсредоточен върху преплитането на **Авраамическите религии** – **Юдаизъм, Християнство, Ислям** – *вж: ПБ (КИЕ), с. 335*, например, но *това* може да се проследи и с прост поглед в целия корпус на *АРБ (Ю – Х – И)* чрез наблюдаване на съотнесените факти, образи, източници, интерпретации – текстове по всеки *конкретен повод*...

И в *АРБ (Ю – Х – И)* най-важна за историка – филантроп е линията на **толерантното уважително отношение *към ДРУГИЯ***, защото ученият фокусира вниманието ни върху *нравствения закон в човешките прояви*, който всяко **индивидуално религиозно съзнание *универсализира*** в хода на *общия историко-културен процес*.

И в *тези* прояви на универсализация на *житейска и историологична основа* се наблюдават неизменни преплитания, съотнасяния – като форма на висше ***етично*** **предизвикателство на битието на човечеството** (*срв.: лат.:* **religio** – **обединение**)...

Не случайно семиотиците – структуралисти на Новото и Най-новото време определят именно ДРУГИЯ – в качеството на **върхова знакова система на семиозиса**: **„по законите на природата"** (израз: У**. Еко**) – **еманация на културата** (Ю. М. Лотман, Т. А. Сибиък, У. Еко).

Описваният възглед хомологизира **англо-американската *културна антропология*** (Великобритания, САЩ) с **когнитивните разреди на европейската** – ***философската антропология*** (Германия), ***социалната антропология*** (Франция) и **евразийската антропология** – ***космизма*** (Русия)[3].

Мисълта за *цялото – геокосмичната битност на човека / човечеството – планетарното мислене* в неговата *екзистенциална многовариантност* – е съществено условие за **общия универсален енциклопедизъм** като онтологичен ипостас на *менталната природа на Homo Sapiens да постига рационално картината на света, бидейки съставна част от нея*...

Универсализмът на енциклопедизма за планетарната библио-инфо-ноосфера се родее по свой начин с всяка и всички едновременно **антропологични концепти**, които по същество са *космични*, достигащи в повечето случаи до *връзката на човека с Бога*:

- религиозен и философско-религиозен космизъм (***Св. Веди***, ***Св. Авеста***, ***Св. Упанишади***; даоизъм; **философските системи на мислителите от всички времена** (... Анаксимандър, Питагор, Анаксагор, Платон, Аристотел, Плотин...); **всички разклонения на християнската философия, започвайки със *Св. Библия***, преминавайки през имената на **християнските философи** – ... Августин Блажени, Св. Тома Аквински, У. Окам...; **ученията от средноазиатско-иранския регион**, станали необичайно популярни и на Изток, и на Запад – ... Ибн Сина (Авицена), Ибн Рушд (Авероес)...; **разклоненията на мохамеданската религия**, преминавайки през ***Св. Коран****: ... Сухраварди, Молла*

Садра...; **мислителите на западната култура**, синтезирали магистралните пътища на развитие на идеите – ... Р. Декарт, Б. Спиноза, Г. В. фон Лайбниц, И. Кант, Г. В. Ф. Хегел, Ф. В. Й. фон Шелинг, А. Шопенхауер, Е. Хусерл, М. Хайдегер, Ж. Дельоз, ..., както и **източноевропейските, руските космисти** – А. С. Хомяков, В. С. Соловьов, Н. К. Рьорих, С. Н. Булгаков, С. Л. Франк, Н. А. Бердяев, П. А. Флоренски, Л. П. Карсавин, И. А. Илин, Б. П. Вишеславцев, И. С. Кон, А. Ф. Лосев; **историците на религията** – **космисти** – ... Дж. Фрейзер, ... Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен..., **съвременните религиоведи** – Голамхосейн Ибрахими Дейнани, Цветан Теофанов, Месуд Ахмеди Афзади Разие Маафи...);

- **научен космизъм** (... Емпедокъл, Демокрит, ..., Й. Кеплер, И. Нютон, М. Планк, А. Айнщайн...);

- **теоретичен космизъм** (А. Ф. Фьодоров, В. И. Вернадски, П. Теяр дьо Шарден, Е. Льо Роа, Н. А. Умов, Н. Д. Кондратиев, А. Л. Чижевски, Л. А. Уайт, А. А. Любишчев, С. В. Мейн, В. П. Казначеев, А. И. Субето; А. Е. Акимов, Г. И. Шипов, Б. И. Исхаков...);

- **практически космизъм** (... Хипократ, ... Гален, ... Ибн Сина /Авицена/, ... Н. И. Пирогов, А. Швайцер..., Н. Яръмов...);

- **хуманитарен космизъм** (М. М. Бахтин, Л. Н. Гумильов, В. И. Иванов, А. Ф. Лосев, Ю. М. Лотман, Ю. А. Шрейдер..., ... А. Куманова...);

- **естественонаучен космизъм** (от неизвестните астрономи на древния свят – Арктида /Хиперборея/, Елам, Иран, Акад, Шумер, Китай, Индия, Египет, Вавилон, арабско-мюсюлманския свят, Централна и Южна Америка, ... до величествените имена на цялата човешка култура – Архимед, Н. Коперник, Г. Галилей, Й. Кеплер, И. Нютон, М. В. Ломоносов, Н. И. Лобачевски, Д. И. Менделеев, С. А. Подолински, ... А. Айнщайн...);

- **научно-технически космизъм** (К. Е. Циолковски, С. П. Корольов...);

- **библиографски космизъм** (Калимах Александрийски, К. Геснер, Ф. Лабе, А. Тейсие, Е. Г. Пеньо, Ю. Петцхолд, А. Г. С. Джозефсън, В. Грундтвиг, Й. Форстиус, Т. Бестерман, ..., Н. Михов, Т. Боров...; Г. Шнайдер, Л.-Н. Малклес, К. Р. Симон; А. Тейлър, И. В. Гудовщчикова, ... А. Куманова...)...

Тази постоянно ***библиографски и историографски строяща*** *се когнитивна космогония на познанието* експонира взаимозависимости между представителите на **литературния космизъм**: Омир (*„Илиада”*, *„Одисея”*), Вишнушарман (*„Панчатантра”*), Фирдоуси (*„Шах-наме”*), Данте Алигиери (*„Божествена комедия”*), Уилям Шекспир (*„Хамлет”*), Хун Цзичен (*„Вкусът на кориените”*), Йохан Волфганг фон Гьоте (*„Фауст”*), Виктор Юго (*„Клетниците”*), Чарлз Дикенс (*„Давид Коперфилд”*), Гюстав Флобер (*„Мадам Бовари”*), Ромен Ролан (*„Жан Кристоф”*), Томас Ман (*„Доктор Фаустус”*), Херман Хесе (*„Игра на стъклени перли”*), Робърт Грейвс (*„Бялата богиня”*) ...; Александър Пушкин (*„Евгений Онегин”*), Фьодор Тютчев (*„Русия и Западът”*), Фьодор Достоевски (*„Престъпление и наказание”*, *„Братя Карамазови”*, *„Идиот”*, *„Бесове”*), Лев Толстой (*„Война и мир”*, *„Анна Каренина”*, *„Възкресение”*, *„Смъртта на Иван Илич”*, *„Кройцерова соната”*, *„Отец Сергий”*), Антон Чехов (*„Вуйчо Ваньо”*, *„Три сестри”*, *„Вишнева градина”*), Вячеслав Иванов (*„Дионис и прадионисийство”*), Максим Горки (*„Животът на Клим Самгин”*), Леонид Андреев (*„Юда Искариот”*), Александър Блок (*„Роза и кръст”*, *„Възмездие”*), Андрей Бели (*„Петербург”*), Михаил Булгаков (*„Майстора и Маргарита”*), Борис Пастернак (*„Доктор Живаго”*), Александър Солженицин (*„Архипелаг ГУЛАГ”*, *„Един ден на Иван Денисович”*, *„Раково отделение”*) ...

... Поради многовековното инородско и иноверско владичество България има значително изоставане в културната област от света... За съжаление това се случва в рамките на империи, които именно по това време западат също в продължение на векове...

Благодарение на **Кирилометодиевата цивилизационна инвенция** и плеяда будители – като епископ Константин Преславски, Йоан Екзарх ... и по-късно – Св. о.

Паисий Хилендарски и много други – страната и народът ни съхраняват своята самобитна култура и оцеляват на историческата сцена.

Най-силно се усеща културното изоставане на полето на **енциклопедичната парадигма на знанието**.

Не случайно първите и най-авторитетни съвременни енциклопедии по планетарния ареал в Европа са родени в най-развитите нации като Франция, Англия и Германия...

Към кратките исторически енциклопедии за *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) – АРБ(Ю–Х–И)* М. Куманов върви също през целия си живот.

В България – след националните катастрофи (по които именно М. Куманов е най-вещият всепризнат познавач в дълбочина) и по време на тоталитарното безвремие – енциклопедизмът е в немилост.

Първопроходци и апостоли на енциклопедизма в България – като д-р Петър Берон, акад. Никола Михов, проф. Тодор Боров, д-р Николай Н. Николаев и особено проф. Милен Куманов – подготвят почвата за енциклопедичния бум след 1990 г.

Триптихът *АРБ (Ю – Х – И)*, замислен от М. Куманов и предоставен на обществото във вид на публикация с усилията на неговите ученици и последователи чрез *наст. изд.*, е апотеоз на Новото възраждане на българската енциклопедична култура, което по същество започва със зората на **Кирилометодиевата цивилизация – *„Азбучна молитва”* на Константин Преславски** и ***„Шестоднев”* на Йоан Екзарх**[4].

... Самият Йоан Екзарх е блестящ възпитаник и на Константинопол, и на Рим. В неговото енциклопедично творение няма религиозен фанатизъм, а струи чиста култура и наука в християнско обличие.

На едно друго равнище на синкретизъм – в сравнение с *ПБ (КИЕ)* – мисълта за *цялото* е водеща в *АРБ (Ю – Х – И)*. Това е фокусиране на вниманието на **историка – енциклопедист и философ върху *диалога между религиите***...

През последните два месеца на своя живот (септември – ноември 2021) – без да е финализирал *ПБ (КИЕ)* – М. Куманов интензивно и отдадено със замах пристъпва към *другите две* ***Авраамически религии: Юдаизма* и *Ислама***, които са постоянно в центъра на неговото внимние – по склонността на *природата* му като човешко същество: **да вижда в *обединяващо триединство* в религиозните форми на всяка от тези самостойни единичности**...

А обединяващото в *АРБ (Ю – Х – И)* е в *естествения* им онтологичен **патрологичен корен**. Съществено е да се знае, че в **гещалтплана на *АРБ (Ю – Х – И)*** са заложени от М. Куманов *множество препратки* към ***бъдещи* статии (ангелология, екзегеза, исагогика, херменевтика**...), които – поради неразработеността на *тези* статии *от своя автор* към момента на *наст. публ.* – са редуцирани от издателския образ на *труда*, но е от изключително значение присъствието им в оригинала на ръкописа и в *наст. публ.* като **препратки – рубрики (статии, които следва непременно пълнотекстово да се разработят**).

Важно е да се осмисли, че авторът на *АРБ (Ю – Х – И)* оставя ***в ръкопис паралелно разработването от него в триединство – Авраамичното семантично цяло***...

Сама по себе си *тази* особеност на **ръкописа на *АРБ (Ю – Х – И)*** свидетелства за

***патрологичната* линия на знанието – посоката – курсът**,
който следва да бъде държан според автора ѝ –
от страна на бъдещите творци на справочно-информационната *Енциклопедика*.

***Патрологичната* линия** като *посока* на развитие на *АРБ (Ю – Х – И)* се наблюдава и в това, че авторът фиксира в трикнижието **каталожната традиция на подредба на имената**, възприета в българската библиотечно-библиографска практика: имената на духовните лица – като тези на светските (наследство от идеологемата на втората половина

на XX в.) – да се поднасят по тяхната фамилия, но в хода на своята работа – особено на финалния за земния си път стадий – и безпрекословно в *последните два месеца от живота си* (септември – ноември 2021 г.), в които, паралелно с труда си по *ПБ (КИЕ)*, се простира и работата му по *ЮБ (КИЕ)* и *ИБ (КИЕ)*, той извежда до абсолютен апогей курса на

световната *Енциклопедика*
за ориентация на масива към
личните* и *духовни имена* на представителите на *клира* и *аристокрацията.

И макар че *ЮБ (КИЕ)* и *ИБ (КИЕ)* остават в по-голяма степен незавършени – в сравнение с *ПБ (КИЕ)*, – именно в тях – *ЮБ (КИЕ)* и *ИБ (КИЕ)* – *този* принцип е доведен от своя автор до съвършенство[5]. Тази важна методологична стъпка, предприета от М. Куманов в хода на моделирането на *АРБ (Ю – Х – И)*, е причината всички справочно-енциклопедични приложения към неговия ръкопис, разработени от страна на библиографските редакгори към *наст. публ.*, оставайки базирани от оригиналния ръкопис, да бъдат ориентирани именно към ***патрологичната световна* линия на енциклопедичното знание** (*вж: по-долу*).

Онтологичните особености на *АРБ (Ю – Х – И)* могат в обобщен вид лапидарно да бъдат представени по следния начин:

1. Познавайки в детайли – като ***историк, филолог, библиограф, историограф, архивист и текстолог*** – **тънкостите на справочно-информационния енциклопедичен жанр**, М. Куманов пристъпва към *АРБ (Ю – Х – И)*, **за да е в услуга на обществото, съоръжавайки го *информационно* с *компактно общо универсално енциклопедично справочно-информационно знание* по феномена на *Християнството* – с акцент върху *отечествения* духовен ипостас – *Православието* в България – като част от *духовния диалог в историята* от най-висока класа между религиите и между *Юдаизма* и *Исляма*, в частност**;

2. Бидейки ***християнин православен християнолюбив по природа и вътъркновен***, той добре осъзнава, че **патрологичната линия на знанието** в енциклопедично общо универсално историческо издание най-добре може да бъде въплътена от **богословите**, и **се заема с *историко-културния контекст* на *АРБ (Ю – Х – И)*, който представя не изолирано и капсулирано във всяка от религиозните форми на това *триединство*, а – върху *жизнената основа* на нейната *свързаност с целия религиозен спектър на човечеството – и в страната, и по света***;

3. Явявайки се **всестранно хуманитарно и постоянно естествено самообразоваща се личност**, ученият включва в свода на *АРБ (Ю – Х – И)* не само директно – предметно, но и онтологично – комплексно: посветената на ***Православието (Християнството) енциклопедия*** – *ПБ (КИЕ)*, в която цялата конструктивна част на ***Юдаизма*** – *ЮБ (КИЕ)* – както се изтъкна – е инкорпорирана, и ***Исляма*** – *ИБ (КИЕ)*, но и свързаната *холистично* с целия свод от ***религиозния нравствено-етичен планетарен план на съществуващите философско-религиозни картини на човечеството (Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен), което е осъществено от позициите на религиозно конституираната същност на рационално действащ изследовател***.

Филантроп по натура – както и в останалите свои мащабни енциклопедични трудове – дело на цели научноизследователски центрове по света – М. Куманов и в *АРБ (Ю – Х – И)* кани за свои съавтори въвлечените от него в **създаденото от самия него *енциклопедично движение на България* представители на по-младата генерация учени** – *вж: ПБ (КИЕ)*…

Предприема същото и за *ЮБ (КИЕ)*, и за *ИБ (КИЕ)* (*вж: по-долу*)...

В **разгърналото се под началото на М. Куманов истинско *национално енциклопедично движение по белите полета на системното кумулативно справочно-информационно когнитивно осигуряване на библиотеките, университетите, архивите и музеите* – по *методологичния възел***:

биографика, библиография, архивистика, история, историография, енциклопедика **– движение**, което той **инициира, въплъщава и обозначава чрез себе си** (!), – **взимат участие *библиотекари, архивисти, музейни работници, историци, учители, журналисти*... – все млади и ентусиазирани колеги, но и представители на всички поколения изследователи, вдъхновени от неговия самоотвержен *апостолат на историческата справочно-енциклопедична универсална когнитивна нива*...**

В *АРБ (Ю – Х – И)*, подобно на целия разработен от М. Куманов **енциклопедичен свод от предходни *222* негови справочни издания**, – той еднолично е **авторът на гешталтплана на справочниците, на кадастралната им структура – словниците на статиите и на тяхното съдържание, но и на *светая светих* – *показалците* в хипертекста на създадената от него Информационна ризома по *ПБ (КИЕ)*** *(вж: с. 261-414 на наст. изд.)*.

По всичко това ще познаете М. Куманов –

ЧОВЕКЪТ – ЕНЦИКЛОПЕДИЯ и ЛИЧНОСТЕН КАТАЛИЗАТОР –
И ЗА ОБКРЪЖЕНИЕТО СИ, И ЗА ИСТОРИЧЕСКОТО УНИВЕРСАЛНО ПОЗНАНИЕ, И ЗА НАЦИОНАЛНАТА ПАМЕТ
КАТО ЧАСТ ОТ ИНТЕЛЕКТУАЛНО-ДУХОВНИТЕ ДОСТИЖЕНИЯ НА СВЕТА.

Библиографските архитектури на *АРБ (Ю – Х – И)* включват общо *7 799 ном. назв.* общо на *24 езика* (*арабски, английски, арамейски, български, гръцки, иврит, испански, италиански, ладино, латински, македонски, немски, полски, румънски, руски, санскрит, сръбски, старобългарски – църковнославянски, сърбохърватски, турски, украински, унгарски, френски, хърватски*).

Само **Библиографският списък на цитираната литература** по **букви А – Я** и **Информационната ризома към *ПБ (КИЕ)*** представлява ***свод на посочените от М. Куманов многократно и винаги с различни конкретни страници 6 289 ном. назв.* на *печатни и ръкописни* документи, *периодични* и *продължаващи*, *монографични*, *традиционни* и *виртуални* издания на *18 езика* (*английски, български, гръцки, испански, италиански, латински, македонски, немски, полски, румънски, руски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, сърбохърватски, украински, унгарски, френски, хърватски*) – *периодичните и продължаващите издания* по този свод са *222* на брой**.

Библиографският списък на цитираната литература по **букви А – Я към *ЮБ (КИЕ)* съдържа *549 ном. назв.* на *10 езика (арабски, английски, арамейски, български, иврит, италиански, ладино, немски, руски, френски) – периодичните и продължаващите издания* по този свод са *45* на брой**, а **систематизираният вторично-документалният свод** по **букви А – Я към *ИБ (КИЕ) – 961 ном. назв.* на *10 езика (арабски, английски, български, испански, италиански, немски, румънски, руски, турски, френски) – периодичните и продължаващите издания* по този свод са *158* на брой**.

Така библиографската архитектура на АРБ (Ю – И) възлиза общо на 1 510 ном. назв., където в компаративистично единство са включени и 549 ном. назв. в ЮБ (КИЕ), и 961 ном. назв. в ИБ (КИЕ)*, и общо – с тази информация по *ПБ (КИЕ) – АРБ (Ю – Х – И) представляват респектиращият **систематизиран свод от *7 799 ном. назв.***, от които ***425*** са ***периодични и продължаващи издания***, **преброени единствено при първото им посочване**: **Списъци на цит. и контекстовата лит.**: ***ЮБ(КИЕ)***, *с. 206-223*; ***ПБ(КИЕ)***, *с. 1132-1339 (тук.: с. 434-639)*; ***ИБ (КИЕ)***, *с. 695-930.*

В създадените допълнително ***справочни приложения*** – **Именните показалци към тези вторично документални когнитивни регистри** се съдържат общо ***3 955* записа**, които се разпределят така:

- 3025 по *ПБ (КИЕ)* *(с. 1341-1369)*, от които **2954 са на *персоналии*, изписани на *кирилица***, и **72 – отразени на *латиница***;

- 390 по *ЮБ (КИЕ)* *(с. 225-229)*, от които **284 са на *персоналии* на *кирилица***, и **106 на *латиница***;

- 540 по *ИБ (КИЕ)* *(с. 695-930)*, от които **385 са на *персонални* на *кирилица***, и **155 на *латиница***.

Включената в ***ПБ (КИЕ)*** информация общо за **91 658 информационни реалии** е за: **90 събития и явления**; **2 434 топоса**; **4 880 лица**; **794 понятия**; **136 издания**, свързани в когнитивно единство чрез **857 препратки** – **в азбучен ред** са представени **9 455 статии, от които същинските са 8 598, а препратките** – **857**.

В ***ЮБ (КИЕ)*** информацията общо за **472 информационни реалии**: **12 събития и явления**; **56 топоси**; **186 лица**; **66 понятия**; **88 издания**, свързани в когнитивно единство чрез **64 препратки** – **в азбучен ред**, е представена в **295 същински статии и 64 препратки**.

В ***ИБ (КИЕ)*** информацията общо за **498 информационни реалии**: **49 събития и явления**; **86 топоси**; **118 лица**; **136 понятия**; **37 издания**, свързани в когнитивно единство чрез **72 препратки** – **в азбучен ред**, е поднесена в **330 същински статии и 111 препратки**.

Количеството на **изображенията**, поместени в оригиналния ръкопис на *АРБ (Ю – Х – И)* от автора на това трикнижие, е общо над **2000 назв**. Голяма част от този **визуализиращ материал (предимно фотографски и факсимилен)** е лично дело на М. Куманов, създаден в неговите постоянни пътувания, свързани с работата му в библиотеките и архивите. Някои от документалните изобразителни кадри (в ръкописа – стари фотопортрети, факсимилета от страници на документи и пр.) са – за съжаление – в неудовлетворително за публикация качество, поради което в *АРБ (Ю – Х – И)* са включени общо ***1 124*** **изображения**: ***674*** **в *ПБ (КИЕ)***, ***210*** **в *ЮБ (КИЕ)*** и ***171*** **в *ИБ (КИЕ)*** (като и сред тях се срещат случаи на спасени образи с усилията от страна на екипа, осъществил *наст. публ.; 28 от тези изображения са на съпричастните към наст. изд. (вж: разд. Curriculum vitae – с. 1148-1153); 41 от тях са визии на корици на монографии от сер. „Факлоносци", към която принадлежат АРБ (Ю – Х – И) – с. 1154-1170.*

Разпръснати по многообразни книгохранилища и каталози в страната и чужбина – и в традиционен, и в *е*-вид, – библиографските сведения, посочени от М. Куманов за *АРБ (Ю – Х – И)*, **за първи път съсредоточават**

в едно **справочно-библиографско енциклопедично платно многостранното знание за *историческия* дискурс на Вярата в Българ ия**.

Този **уникален енциклопедичен поливалентен ресурс** е сегментиран от автора на *АРБ (Ю – Х – И)* чрез посочените от него **вторично-документални рудименти към системологично фрагментираните в хипертекста на опуса по буквените му корпуси** в общо **92 628 информационни реалии**.

Кумулирането на представяната в *АРБ (Ю – Х – И)* **корелираща библиографска база**, осъществена от редакторите на *наст. изд.*, разгърна пред погледа на целия наш екип

необозримото търсаческо и откривателско *холистично* intentio на автора на *трикнижието*,

което буди във всекиго от нас и възхищение, и удивление, но и чувство за досег до

ДУХА НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА* ЗА *ВЯРАТА В БЪЛГАРИЯ.

Енциклопедист – ерудит, М. Куманов – като **пряк ученик на последния български енциклопедист на XX в.** –

проф. Тодор Боров
(30.01.1901 – 27.05.1993),

а чрез него – и като **продължител чрез *библиографската булгарика – екстериориката на България* и *енциклопедиката* на**

акад. Никола Михов
(6.03.1877 – 5.04.1962), –

става не само **последовател и приемник, но и продължител на енциклопедичното когнитивно библиографско и историографско дело на тези учени – библиографи,**

ерудити и филантропи – ***първоапостоли*** **в енциклопедичното знание**, за което свидетелства *изд.* на *АРБ (Ю – Х – И)*.

... Прелиствайки архива на създателя и ръководителя на безсмъртния и с вечна слава **Български библиографски институт** (ББИ, 1941-1963) – **проф. Тодор Боров**[6], наблюдаваме **личния план за дейността в ББИ през 1951 г. на библиографа** – **историк, полиглота и преводача**

д-р Николай Н. Николаев
(22.09.1912 – 19.06.1975)

(**а.е. 2539, л. 36**).

От документа разбираме за подготовката в ББИ на

БЪЛГАРСКИ БИОБИБЛИОГРАФСКИ РЕЧНИК.

Фундиран от знаменитата **Картотека на ББИ**, **Българският биобиблиографски** – **биографичен** – **биографски речник** следвало да включва и

митрополитите на Българската православна църква (!!!)...

От **а.е. 2561, л. 1-4**: „Тренков, Хр. Вместо програмна статия / ***На библиографска вахта***: **Месечен бюлетин** – **писмо до Н. В. Михов**, год. I, бр. 1 от 29 ян. 1955 (София)" узнаваме, че – като резултат от „размразяването" на десталинизацията се появява нещо нечувано дотогава, а именно – по думите на **д-р Христо Тренков (3.08.1912 – 26.10.1971)**:

„Уважаеми и скъпи мой д-р Михов. Този бюлетин ще се издава в тираж три екземпляра. Единият ще ви гони и намира, гдето и да сте, вторият ще давам на нашия директор проф. Т. Боров, на който нищо библиографско не му е чуждо, а третият ще остава в архива на ББИ"...

Научаваме също, че акад. Н. В. Михов е постоянен член на Научния съвет на ББИ, но не присъства на заседанията...

Разбираме също, че проф. Т. Боров работи върху

теоретичната основа **на бъдещия**
БЪЛГАРСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК –
основата на основите **за развитието на**
ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА.

Но самото *това* начинание НИКОГА не се осъществява ТОГАВА – поради закриването на ББИ...

Такъв **базов енциклопедичен справочник** не се е появил и до ден днешен...

Но необходимостта от него е като тази на **крайъгълния камък за построяването на**

духовно-интелектуалния храм на
културното настояще и културната вечност на България.

Единствено в създадената служба „Българска енциклопедия" на Българската академия на науките под грифа

редактор-библиограф,
срещу който виждаме името на
д-р Николай Н. Николаев,
се появяват
„Кратка българска енциклопедия"
(В 5 т. – София, 1963-1969) *и*
„Българска енциклопедия А-Я"
(В 1 т. – София, 1974)...

АРБ (Ю – Х – И) на М. Куманов подемат и свързват *енциклопедичните библиографски*

и биографски речникови архитектури на каталожната библиотечна библиография, възникващи като крещяща когнитивна потребност и за възпитаването на нравствено-етичен климат в обществото, и за съотнасянето на познанието в менталните представи от *времето на ББИ* (акад. Никола Михов – проф. Тодор Боров – д-р Николай Н. Николаев) с *тези на нашето съвремие – на глобалната планетарна информатизация без географски, институционални и административни граници.*

Ставайки първата и единствената въплътена в информационната реалност на *наст. хипертекстова* – енциклопедична биографска и библиографска информационно-търсеща система по широкия спектър на свързаните с процесите и явленията на обществения и духовния живот, мегахипертекстът на *АРБ (Ю – Х – И)* – като феномен и на БУЛГАРИКА, и на ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА едновременно, – е *еманация на въжделенията на три поколения библиографи – ерудити на Новото и Най-новото време*:

акад. Никола Михов –
проф. Тодор Боров – **д-р Николай Н. Николаев** –
проф. Милен Куманов.

В строго **азбучната подредба** на материала в *АРБ (Ю – Х – И)*, владеейки в съвършенство принципите на **световната универсална *библиотечна* – *каталожната* – *библиография***, структурирани от III в. пр. н.е.

(**Калимах Александрийски** – **Калимах от Кирена** /**Callimachus, 310-240 г. пр. н.е.**/),

М. Куманов възприема **гъвкава методология** – **допълнително по *конотации* и *контаминации семантично* структурира отделни части от статийния корпус на хипертекста на трикнижието**, с което обозначава

чрез* прецизна *система от препратки м е т о д а:
НЕ Е ДОСТАТЪЧНО **ДА СЕ СЪБЛЮДАВА ЕДИНСТВЕНО *БУКВАТА* НА ПОДРЕДБАТА НА МАТЕРИАЛА**; НЕОБХОДИМО Е **ДА СЕ СЛЕДВА *Д У Х Ъ Т* НА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННОТО *КОГНИТИВНО* МОДЕЛИРАНЕ**...

Така, *например*:

- съобразно **базовия материал** и **историографската традиция, битуваща в отражението ѝ в научната литература**, – на места – в *ПБ (КИЕ)*, но и в *ЮБ (КИЕ)*, и в *ИБ (КИЕ)*, – се срещат: **Аврам** / **Авраам** ; **Йоан** / **Иоан**...; ***равноапостолна*** (Св. Мария Магдалина) / ***равноапостол*** (Св. княгиня Олга)...;

- **традициите на влезлите в българската научно-информационна практика понятия и термини** *през **езиковите модели** на различни национални култури* са интегрирани в пълна степен – отчетени са, в частност, *компаративистично едновременно* и проникналите, например – *от гръцки* (**апсида**), и влезлите в езика ни *от латински през френски* (**абсида**);

- **изписването с главни и редовни букви на верските феномени** в *АРБ (КИЕ)* – и в *ЮБ (КИЕ)*, и в *ИБ (КИЕ)*, както и в *ПБ (КИЕ)*, – е подчинено на следната логика: когато тези феномени ***се изброяват или подразбират семантично като знакови системни компоненти* в един ред**, за да се подчертае ***характерът им на* равнопоставеност**, – те се посочват **с главни букви**; когато те ***се разглеждат като* самостойни величини**, – **с редовни букви** (*вж:* **разд. II. Гносеология и лаборатория на изданието**)...

В изследването на **проф. Цветан Теофанов *„Нощното пътешествие на Пророка Мухаммад”*** екипът на *АРБ (КИЕ)* намира **методологична опора** за съотнасянето в платното на *наст. изд.* на Юдаизма, Християнството и Исляма, изхождащо от акцентирания от учения нов етап на изучаването на пророческото житие, отвеждащо ни към подхода на израелския професор по ислямски изследвания **Ури Рубин** (Uri Rubin, 1944-2021), който

загърбва проблема за фактологията и се ориентира към анализ на **херменевтиката** в трудовете на средновековните мюсюлмански учени, писали за Пратеника на Аллах – база за рационално установяваните **хомологични редове в религиоведското познание**:

„Рубин разгръща концепта за адаптиране на библейския модел към живота на Пророка от страна на неговите последователи, които на по-късен етап са получили задълбочени знания за ***юдео-християнската традиция*** *(Подчерт. – мое: А. К.).”* – пише Цв. Теофанов и обобщава:

„Ранните арабски автори не са срещали трудности в аргументирането на тезата за легитимността на Мухаммад като богоизбран пророк, понеже се позовавали най-вече на Корана и в по-малка степен на Библията. След време обаче мюсюлманските житиеписци, които се опирали на хадисни сведения, но ги съпоставяли с ***юдео-библейския материал*** *(Подчерт. – мое: А. К.), започнали да ги пресяват и да формират по-различни представи. Така например редица ранни историци следвали стереотипа за пътя на пророците от неверието към вярата, в случая с Мухаммад –* ***от езичеството към исляма*** *(Подчерт. – мое: А. К.). Постепенно се наложило убеждението, че след като Аллах го е избрал измежду всички творения за духовен водач, Той е променил човешката му природа и го е пречистил от грехове и съблазни. Легитимирането на новия пророк чрез митичните наративи за Нощното пътешествие се осъществява посредством изпитани тактики, техники, похвати и мотиви, които целят да аргументират* ***връзката му с предходните Божии пратеници и отреденото му върховно място сред тях*** *(Подчерт. – мое: А. К.).” (с. 941).*

Това е и основанието текстът на *„Нощното пътешествие на Пророка Мухаммад”* на проф. Цветан Теофанов да се осъзнава от нас като **дейксис и на *АРБ (КИЕ)*** *(с. 931-943)*[7].

II. ГНОСЕОЛОГИЯ И ЛАБОРАТОРИЯ НА ИЗДАНИЕТО

Представеното *тук* лаконично изложение на **концептуално-интелектуалните особености** на *АРБ (Ю – Х – И)* на М. Куманов (*вж:* **разд. I. Онтология и библиометрия на изданието**) ни дава основание да обозначим чрез *наст. публ.* **седем *знаниеви* стъпки, посочващи**

АПОСТОЛАТА

на

АРБ (Ю – Х – И):

- I. Посвещаваме 1. изд. на ПБ (КИЕ)
на знаменателните през 2023 г.
***1990-годишнина от разпятието и Възкресението на Иисус Христос* и**
1710-годишнината от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г.
на римския император Константин I Велики,
с който Християнството се провъзгласява за
равноправна на другите религии:
Константин е почитан като *светец и равноапостол* от Православната църква;

- II. Посвещаваме Новото изд. на ПБ (КИЕ)
на отбелязваната през 2024 г.
1160-годишнина от Покръстването на българите в 864 г.;

- III. Залагаме* чрез *ПБ (КИЕ)
основите на *е*-библиотека *„ПРАВОСЛАВИЕ”*
(„ORTHODOXY”)[8];

***- IV. Залагаме* чрез Новото изд. на *ПБ (КИЕ)* –**
Под егидата на
Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ Български *и*
Румен РАДЕВ – Президент на Република България –

основите на *е*-библиотека *„БУЛГАРИКА” („BULGARICA”)*[9];

- V. Цит. публ. – като част от Авраамическото религиозно триединство –
е по незавършен ръкоп. на авт., създаван от него в продължение на повече от 20 г. –
венец на неговия християнолюбиво-праведен живот – афилиация.
Тази публ. е осъществявана със смиреното Богобоязливо съзнание,
че съхраняваме и предаваме на потомците първата и единствената енциклопедия за
Православието в България като лик на Християнството –
редом с другите конфесионални негови детерминанти, –
но и с останалите монотеистични универсални религии
(Зороастризъм, Будизъм, Юдаизъм и Ислям),
специално изтъквайки, че цялата конструктивна платформа на Юдаизма
е инкорпорирана в Християнството...

- VI. Бидейки вдъхновявани от
духовните пастири на нашия народ, – подобно на предците ни, –
ние сме убедени, че духовните пастири ще я доведат до провиждания от Милен Куманов
неин животоспасителен за нацията ни патрологичен образ
в кондиция с персонификациите на историко-културния процес
в единение с планетарната му цялост – лоно на духовното начало –
на Св. Дух –
демиургът на всички прояви на отечествената ни битност
и в миналото, и настоящето – и во веки веков,
достойни и за почитание, и за подражание, и за следване,
и за нативно градивно творчество в името на доброто – истината – красотата...;

- VII. С АРБ (Ю – Х – И)
залагаме основите на е*-библиотека *„ЦИВИЛИАНА” („CIVILIANA”)[10]...

Базираните от АРБ (Ю – Х – И) ***е-библиотеки „ORTHODOXY”, „ENCYCLOPAEDICA”, „BULGARICA” и „CIVILIANA” на Студентското научно общество (СНО, 2005-) при УниБИТ и неговия Научноизследователски център за стимулиране на студентската академична активност (НИЦССАА, 2022-)*** *са предназначени за целите на* ***справочно-информационно когнитивно енциклопедично осигуряване на библиотеките, университетите, архивите и музеите не само в България, но и по света.***

... **Лабораторията на *АРБ (Ю – Х – И)*** има ***три фази* на създаване**, които са ***ПРИЖИЗНЕНИ* за автора на енциклопедичното трикнижие (2005-2021)**:

- *Първа фаза:* М. Куманов е научен редактор на всички ***е*-библиотеки на СНО при УниБИТ**, стартирали от **2005 г.**, които към 2025 г. са 33 на брой – *вж.:* Том XX на *Тр. на СНО при УниБИТ* (С., 2025) и Том XXI на *Тр. на СНО при УниБИТ* (С., 2026. – *Под печ.*), сред които лидират в *АРБ (Ю – Х – И)* четири от тях: *„ORTHODOXY”, „ENCYCLOPAEDICA”, „BULGARICA” и „CIVILIANA”* – средоточие на *наст.* 41. книга – *АРБ (Ю – Х – И)* от библиографската, историографската и енциклопедичната серия „Факлоносци” на Академичното издателство на Университета по библиотекознание и информационни технологии „За буквите – О писменехъ” (*вж: с. 1154-1170 на наст. изд.*);

- *Втора фаза:* М. Куманов е научен редактор на всички етапи от провеждания от УниБИТ

от 2007 г. постоянно *Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на* ***зороастрийския извор*** *на* ***Авраамическите религии*** *(2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България – срв.: с. 146-165 на ЮБ (КИЕ) и с. 816-839 на ИБ (КИЕ)*, стимулирайки тези проучвания, но и бидейки стимулиран сам от тях за създаването на *АРБ (Ю – Х – И)*;

- *Трета фаза:* М. Куманов на 7.11.2021 г. възлага на пишещия *наст.* редове подготовката на система от статии за *АРБ (Ю – Х – И)*, които са разработени – съвм. с доц. д-р Никола Казански – още към 11.11.2021 г., и са налични в ръкописа на трикнижието във вида, в който са постъпили тогава, и в който се явяват *тук*:

- - **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 68-73 и ИБ (КИЕ), с. 714-719*;

- - **ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня)** – **Иран** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 94-95 и ИБ (КИЕ), с. 753-754*;

- - **КИВОТ** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 115 и ИБ (КИЕ), с. 777-778*;

- - ***„КИТАБ АЛ-ФИХРИСТ"*** **на ИБН АН-НАДИМ** – *срв: с. ЮБ (КИЕ), с. 115-119 и ИБ (КИЕ), с. 778-779*;

- - **ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ, РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ* В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ**: *с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробищата на Бастет; местните музеи*: **сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Карджали и Пловдив***; ***алшани – казълбаши*** */тур.:* **казъл – „червен" и баш – „глава"**: **червеноглави/** – ***с.Ябланово – Котленско*** **/*Сливенски Балкан*/**) – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 146-165 и ИБ (КИЕ), с. 816-839*;

- - **СКИНИЯ** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 177-178 и ИБ (КИЕ), с. 843*;

- - **ХРАМ** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 190-191 и ИБ (КИЕ), с. 869-870*.

... **Лабораторията на *АРБ (Ю – Х – И)*** има и ***четири фази*** **на създаване**, които са свързани с **подготовката на енциклопедичното трикнижие *ЗА ПЕЧАТ* (2025)**:

- *Първа фаза:* в ръкописа на *ИБ (КИЕ)* се намира въвеждащо в него **писмо на автора на *труда*** – **До Главния мюфтия в Република България**, датирано от адресанта на *АРБ (Ю – Х – И)* – 7.11.2021 г. (*с. 703-704 на наст. изд.*), което впечатлява с изброяване на **семантичен кръг от ИСТОРИЧЕСКИ теми**, и е съществено това писмо *да се съхрани* при създаването в бъдеще на съответен пълен енциклопедичен хипертекст – вероятно такъв, към който е вървял М. Куманов към също оставения ни в *незавършен* вид опус *ПБ (КИЕ)*... С тези теми се описва **гещалтът на труда** – *ИБ (КИЕ)* – и те са изведени за *наст. публ.* и систематизирани в азбучен ред във вид на **ТЕЗАУРУС от ключови думи с миниатюрни справочни анотации и литература** – в случаите, когато библиографирането изисква по-специализиран подход; ТЕЗАУРУСЪТ е инкорпориран в *ИБ (КИЕ)* като всяка негова рубрика е предшествана от обозначение със **звездичка** (*);

- *Втора фаза:* в ръкописа на *ЮБ (КИЕ)* е въведена допълнително за целите на *наст. публ.* статията, която самият живот вписва в него:

- - ***ХАНУКА*** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 188-189*;

- *Трета фаза:* подобно на работата по *ПБ (КИЕ)* – и в двете други книги на *АРБ (Ю – Х – И) – публ. тук: ЮБ (КИЕ)* и *ИБ (КИЕ)* – са **кумулирани** пълните сводове на структуриращите ги:

вторично-документални изражения във вид на **библиографски указатели по *ЮБ (КИЕ)*** (*с. 206-223*) и ***ИБ (КИЕ)*** (*с. 883-918*), които са снабдени със съответни **Именни показалци** (*с. 224-228; 919-923*); **Синоптични таблици със схема на философско-религиозните картини по *ЮБ (КИЕ)*** (*с. 203-205*), ***ПБ (КИЕ)*** (*с. 429-433*) и ***ИБ (КИЕ)*** (*с. 880-882*);

- *Четвърта фаза:* М. Куманов – като автор и научен редактор на *АРБ (Ю – Х – И)* – е създател и на **издателската анотация на *ПБ (КИЕ)***: *с. 11-12 (тук.: с. 242-244)*, **предговора**: *с. 13-22 (тук.: с. 245-254)* и **пр. *служебна* информация към публ.** (**Информационна ризома от взаимнопрепокриващите и пресичащи се разрези, структурирана към *ПБ (КИЕ)***: *с. 959-1112 (тук.: с. 261-414)*; **Упътване за ползване на труда**: *с. 23-25 (тук.: с. 255-257)*; **По-важните негови съкращения**: *с. 25-26 (тук.: с. 258-259)*. Към изграждането на аналогични фрагменти за *ЮБ (КИЕ)* и *ИБ (КИЕ)* той не успява да пристъпи... Но, бидейки негови верни почитатели и последователи, знаейки отношението му към *тези* **служебни архитектури – информационно-търсещи справочно-енциклопедични ключове към семантичната информация**, редакторите на *АРБ (Ю – Х – И)* ги изградиха и за *ЮБ (КИЕ)* (*с. 56-58; 59-66*), и за *ИБ (КИЕ)* (*с. 700-702; 705-708*), стъпвайки върху информационно-търсещите модели на *ПБ (КИЕ)*, в които – без специално обговаряне – е инкорпорирана цялата **система от съкращения, възприета от националната библиография на България**.

От *компаративистиката* на последната, описана *тук*, фаза е фундирано **библиометричното равнище** на трикнижието *АРБ (Ю – Х – И)* на М. Куманов, което носи **футуристичен заряд, служейки на един свят**, в който определящи са **най-висшите алтруистични прояви на човешката същност** – с надеждата, че бъдещето ще съхрани смисъла на подобни начинания и ще донесе пълното им изпълнение (*вж:* **разд. I. Онтология и библиометрия на изданието**).

Заслугата за **прецизната и детайлна библиометрия** на енциклопедичния справочник *АРБ (Ю – Х – И)* принадлежи на целия екип на *публ.*, но в особена степен – на **експерта от Националния статистически институт на България – възпитаник на Университета по библиотекознание и информационни технологии Любов Йовинска – дипломант на УниБИТ** (на А. К.) **по специалност „Библиотекознание и библиография"**.

За ***върховата експертиза* на *полилингвистичното равнище на 26 езика*** (*английски, арабски, арамейски, български, гръцки, иврит, испански, италиански, китайски, латински, македонски, немски, полски, румънски, руски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, старогръцки, сърбохърватски, украински, унгарски, фарси, френски, хинди, хърватски, шпаньолски*) ***на информационно моделиране*** на ***е*-библиотеки *„ORTHODOXY", „ENCYCLOPAEDICA", „BULGARICA" и „CIVILIANA"***, **както и *на 50 езика* за пр. *е*-библиотеки на СНО и НИЦССАА при УниБИТ**, са от изключително значение системните консултации на екипа на *АРБ (Ю – Х – И)*, получени от **четирима учени – ерудити и филантропи с необичайно широка обща култура**.

Благодарение на **лингвистичните експертизи на *тези* учени** директно в лабораторията на *изд.* е достигнатият негов академичен израз – плод на милостивата им веща проницателност като пречистващ *наст.* текст **„огнен пламък"** (Откр. 1: 14; 2: 18):

Проф. д.ф.н. Цветан Теофанов –
арабист-литературовед, ислямовед и поет,
професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ),
преводач на *Св. Коран* и на сборници с *хадиси* и поет,
завършил арабска филология в Багдадския университет (University of Baghdad), Ирак и специализирал в Каирския университет (Cairo University), Египет,
защитил докторска дисертация в Московския институт по ориенталистика (Московский институт востоковедения; Moscow Institute of Oriental Studies) на тема *„Роль творчества Абу-л-Атахии в становлении жанра*

философской лирики в арабской поэзии" **(Москва, 1987) и**
втори докторат на тема *„Класическата арабска поезия като дихотомен модел"* (София, 2001);
чете лекции по *арабска литература*, *коранистика* и *хадисознание*
(наука за преданията на Пророка *Мухаммад*),
както и по феноменология на *пророчеството*;
дългогодишен декан на Факултета по класически и нови филологии на СУ,
заместник-декан и директор на Центъра за източни езици и култури,
ръководител на Катедрата по арабистика и семитология в този университет;
гост-професор в Оксфордския център за изследване на Исляма (Oxford Centre for Islamic Studies);
член е на Американското ориенталистично дружество (American Oriental Society),
Британското дружество за близкоизточни изследвания
(The British Society for Middle Eastern Studies) и
Европейския съюз на арабистите и ислямоведите (Union Européenne des Arabisants et Islamisants);
носител на международната награда *„Шейх Хамад"* – най-престижното в Арабския свят отличие
за превод от арабски език и за разбирателство между народите (2023);
през 2019 г. в негова чест е учредена Фондация „Проф. Цветан Теофанов" –

Prof. DSc Tsvetan Teofanov –
Arabian, Islam, literary scholar and poet,
Professor in Sofia University *St. Kliment Ohridski* (SU),
translator of *The Noble Quran* and collections of *hadiths* and poet,
graduated from Arab Philology in the University of Baghdad,
Irak and specialised in Cairo University, Egypt,
DSc of the Moscow Institute of Oriental Studies)
***Impact of the work of Abu-l-Atahiya in the genre philosophical lyrics in Arab poetry* (Moscow, 1987)**
and second doctorate *Classical Arab poetry as a dichotomy model* (Sofia, 2001)
deliver lectures of Arab literature, Quran and Hadith studies
(sciences for the traditions of Prophet Muhammad)
as well as of the phenomenology of the prophecy;
long-standing Dean of the Faculty of Classical and Modern Philology at SU and
Vice-Dean and Director of the Center for Eastern Languages and Cultures and
Head of the Department of Arabic and Semitic Studies in SU;
Guest-Professor in the Oxford Centre for Islamic Studies;
member of the American Oriental Society, The British Society for Middle Eastern Studies and
of Union Européenne des Arabisants et Islamisants;
Winner of the most prestigious international *Sheikh Hammad Award*
***for Translation and International Understanding* from and to Arabic (2023)**
in 2019 in his honor has been established the Fund *Prof. Tsvetan Teofanov*;

Проф. д.ф.н. Лариса Найдич –
професор *емеритус* на Еврейския университет в Йерусалим –
старши научен сътрудник в Катедрата по езикознание,
доктор на филологическите науки – сравнителна лингвистика: германски езици, полиглот;
автор на книги и множество статии по лингвистика, поетика и теория на превода;
особено значение имат следните ѝ изследвания:
***„След на песке. Очерки о русском языковом узусе"* / СПб. гос. унив. (СПб., 1995; Нов. изд. 2011);**
„Deutsche Bauern bei St. Petersburg – Leningrad. Dialekte – Brauchtum – Folklore"
(// *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*
(Stuttgart), 1997, Beihefte 94);
„Пауль Целан. Материалы, исследования, воспоминания:
Т. 1. Диалоги и переклички;
Т. 2. Комментарии и мемуары" /
Ред.-състав., автор предисл. и неск. ст. (Москва– Иерусалим, 2004-2007);
„Und Faustens Silhouette in der Ferne". Beiträge zu Poetik und Linguistik: Deutsch-Russisch"
(Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien, 2012);
„Трубочист или лорд? Теория и практика немецко-русского и русско-немецкого перевода
[Chimney-Sweeper or Lord? Theory and practice of German-Russian and Russian-German Translation]" /
Совм. с А. В. Павловой (СПб., 2015);

„Der Mythos von Odins Auge. Altisländische Texte in vergleichender Perspektive”
**(*// Transkulturalität und Translation. Deutsche Literatur des Mittelalters im europäischen Kontext*
(Berlin; Boston, 2017);
***„Prädikatives Attribut. Eine Vergleichsstudie für Russisch und Deutsch”* / Mit A. Pavlova (Berlin, 2018)**;
„И стих уже звучит, задорен, нежен…”. Предикативный атрибут в русской поэзии” /
Совм. с А. В. Павловой (Москва, 2022);
„Радость узнаванья”. О стихотворении Мандельштама „Я слово позабыл…”
и его переводах на немецкий язык”
(*// LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения…* (София, 2022);
„Ленинградские филологи в Великой Отечественной войне”
(// Ленинградские лингвисты в годы войны:
Моногр., посв. 80-лет. Победы в Великой Отечеств. войне /
ИЛИ РАН; Авт.-состав. А. Н. Анфертьева, Л. Б. Вольфцун, М. В. Домосилецкая, А. В. Жугра,
***Е. Р. Крючкова, …; Отв. ред. Н. Н. Казанский* (СПб., 2025) <https://iling.spb.ru/publications/4541>** –

Prof. DSc Larissa Naiditch

(Professor *emeritus* at the Hebrew University of Jerusalem –
Senior research associate in Department of linguistics, DSci in philology –
comparative linguistics: **German languages, polyglot**;
author of books and many studies in linguistics, poethics and theory of translation).
Most important studies:
***„След на песке. Очерки о русском языковом узусе”* / СПб. гос. унив. (СПб., 1995; Нов. изд. 2011)**;
„Deutsche Bauern bei St. Petersburg – Leningrad. Dialekte – Brauchtum – Folklore”
(*// Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*
(Stuttgart), 1997, Beihefte 94);
„Пауль Целан. Материалы, исследования, воспоминания:
Т. 1. Диалоги и переклички;
Т. 2. Комментарии и мемуары” /
Ред.-состав., автор предисл. и неск. ст. (Москва– Иерусалим, 2004-2007);
„Und Faustens Silhouette in der Ferne”. Beiträge zu Poetik und Linguistik: Deutsch-Russisch”
(Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien, 2012);
„Трубочист или лорд? Теория и практика немецко-русского и русско-немецкого перевода
[Chimney-Sweeper or Lord? Theory and practice of German-Russian and Russian-German Translation]” /
Совм. с А. В. Павловой (СПб., 2015);
„Der Mythos von Odins Auge. Altisländische Texte in vergleichender Perspektive”
(*// Transkulturalität und Translation. Deutsche Literatur des Mittelalters im europäischen Kontext*
(Berlin; Boston, 2017);
***„Prädikatives Attribut. Eine Vergleichsstudie für Russisch und Deutsch”* / Mit A. Pavlova (Berlin, 2018)**;
„И стих уже звучит, задорен, нежен…”. Предикативный атрибут в русской поэзии” /
Совм. с А. В. Павловой (Москва, 2022);
„Радость узнаванья”. О стихотворении Мандельштама „Я слово позабыл…”
и его переводах на немецкий язык”
(*// LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения…* (София, 2022);
„Ленинградские филологи в Великой Отечественной войне”
(// Ленинградские лингвисты в годы войны:
Моногр., посв. 80-лет. Победы в Великой Отечеств. войне /
ИЛИ РАН; Авт.-состав. А. Н. Анфертьева, Л. Б. Вольфцун, М. В. Домосилецкая, А. В. Жугра,
***Е. Р. Крючкова, …; Отв. ред. Н. Н. Казанский* (СПб., 2025) <https://iling.spb.ru/publications/4541>**;

Проф. д-р Стоянка Кендерова –

османист и арабист, хоноруван преподавател-професор по османотурска дипломатика в Центъра за източни езици и култури към Софийския университет „Св. Климент Охридски”, главен архивист в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий;
особено значение имат следните ѝ изследвания:
Bulgaria (Survey of Islamic Manuscripts in Bulgaria). //
World Survey of Islamic Manuscripts: Vol. I. /

al-Furqan Islamic Heritage Foundation **(London, 1992)**;
Catalogue of Arabic Manuscripts in SS Cyril and Methodius National Library, Sofia, Bulgaria. Hadith Sciences / Al-Furqan Islamic Heritage Foundation **(London, 1995)**;
Книги, библиотеки и читателски интереси сред самоковските мюсюлмани (XVIII – първа половина на XIX век)
(С.: Нар. библ. Св. Св. Кирил и Методий, 2002) –
съдържа и: Съчинения, необходими да бъдат прочетени, за получаване на степента данишмент; Книги, изпратени от Министерството на образованието на рюшдийе училищата на Дунавски вилает през 1291-92/1875-76 г.; Съчинения, заети от моллите, мюдеррисите, юфтиите, кятибите, хакимите, Ихтимани Ахмед ефенди, гулямите;
Библиотеката на Осман Пазвантоглу във Видин. Каталогът на Библиотеката 1837-1887 **–**

Prof. Dr. Stoyanka Kenderova **–**
Ottomanist and Arabist, part-time Professor of Ottoman diplomatics in the Center for Eastern Languages and Cultures at Sofia University St. Kliment Ohridski, Chief archivist in the National Library SS. Cyril and Methodius.
Most important studies:
Bulgaria (Survey of Islamic Manuscripts in Bulgaria). // World Survey of Islamic Manuscripts: Vol. I. / al-Furqan Islamic Heritage Foundation **(London, 1992)**;
Catalogue of Arabic Manuscripts in SS Cyril and Methodius National Library, Sofia, Bulgaria. Hadith Sciences / Al-Furqan Islamic Heritage Foundation **(London, 1995)**;
Books, libraries and readers' interests among Samokov Muslims (XVIII – first half of XIX c.)
(Sofia: National Library SS. Cyril and Methodius, 2002) –
contains also: Works, indispensable to be read, in order to obtain the degree of danishmend (farsi: wise man); Books, sent by the Ministry of education to the Rüşdiye schools in Danube Vilayet in 1291-92/1875-76; Works, borrowed by Mullah, Müderris, Mufti, Katip, Hakim, Ihtimani Ahmed Efendi, Ghulams;
The Library of Osman Pazvantoglu in Vidin and its Catalogue 1837-1887;

Проф. д-р Иво Панов **–**
български иранист, специалист по персийска литература и култура, ръководител на специалност „Иранистика" в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ) от създаването ѝ (1993) до 2020; оглавява катедра „Класически изток" във Факултета по класически и нови филологии (ФКНФ) на СУ (2007-2011); директор на Центъра за източни езици и култури (ЦИЕК) към ФКНФ на СУ (2021-2025); преподавател по персийски език и иранистични дисциплини и в Нов български университет, Бургаски свободен университет, Академията на Министерство на вътрешните работи (МВР), Дирекция „Миграция" на МВР, XVII. СОУ „Уилям Гладстоун" – София; преводач, литературен критик, журналист – следва: персийска филология в Кабулския държавен университет (Kabul University), Афганистан (1978-1980) и източни езици и литература в Азербайджанския държавен университет (Baki dövlət universiteti; Baku State Univeristy) (1980-1984) – автор на над 100 научни, литературно-критически и публицистични труда (книги, студии, статии), издадени в България и чужбина, сред които са и моногр.:
„Рубайят" **на Омар Хайям, чието първо издание се осъществява от страна на Министерство на културата и ислямското напътствие, Техеран, ИР Иран (Техеран, 1998)**
с няколко последващи издания у нас;
„Омар Хайям в България" **(С., 2000),**
„Персийска класическа литература (IX-XV век)" **(С., 2018),**
„Енигмата Омар Хайям" **(С., 2019);**
научен ред. на *„Персийско-български речник: 2 т."* (С., 2009) и
„Българско-персийски речник: 2 т." **(С., 2013)**
като за последното издание получава в Иран „Голямата световна награда „Книга на годината"; участник в множество научни форуми в България, Афганистан, Турция, Иран и Австрия, както и в Първата национална интердисциплинарна пилотна научна експедиция в Афганистан, Таджикистан и Узбекистан „Българи – Прародина" (2008), организирана под патронажа на СУ и Българската академия на науките (БАН) и във Втората национална интердисциплинарна

научна експедиция, проведена в Иран, – „Българи – Прародина” (2010); член на: Съюза на българските писатели (2002-), Съюза на преводачите в България (2006-), Съюза на българските журналисти (2012-); председател на Дружеството на приятелите на персийския език и култура в България; Съюзен секретар на Съюза на преводачите в България (2008-2010), на който е и председател (2016-2019) –

Prof. Dr. Ivo Panov –

**Bulgarian Iranist, specialist in Persian literature and culture,
Head of Department of Iranian Studies in Sofia University *St. Kliment Ohridski*
(SU) from its creation in 1993 to 2020; Head of Department of Classical East in the Faculty of Classical and Modern Philology at SU (2007-2011); Director of the Center for Eastern Languages and Cultures at SU (2021-2025); Professor of Farsi and Iranian Studies in the New Bulgarian University, Burgas Free University, Academy of the Ministry of Interior, Directorate of Migration,
17 High school *William Gladstone* in Sofia; translator, literary critic, journalist.
Graduated from:
Iranian Philology in Kabul State University, Afghanistan (1978-1980) and Eastern languages and literatures in the Baku State Univeristy
(Baki dövlət universiteti, 1980-1984).
Author of more than 100 scientific, literary critical and publicistic works
(monographs, studies, articles), published in Bulgaria and abroad among which are:
The Rubáiyát of Omar Khayyám which first edition was realized by the the Ministry of Culture and Islamic Guidance of Iran (Tehran, 1998)
with some following reeditions,
Omar Khayyam in Bulgaria (Sofia, 2000),
Persian Classical Literature (IX-XV c) (Sofia, 2018),
The Enigma Omar Khayyam (Sofia, 2019);
scientific editor of *Farsi-Bulgarian Dictionary 2 vol.* (Sofia, 2009) and
Bulgarian-Farsi Dictionary 2 vol. (Sofia, 2013)
for which edition he received in Iran the Great World Prize *Book of the Year*;
participant in numerous scientific forums in Bulgaria, Afghanistan, Türkiye, Iran and Austria, as well as in the First National Interdisciplinary Pilot Scientific Expedition in Afghanistan, Tadzhikistan and Uzbekistan *Bulgarians – Land of Origin* (2008), organized under the auspices of SU and Bulgarian Academy of Sciences, and in the Second National Interdisciplinary Scientific Expedition in Iran *Bulgarians – Land of Origin* (2010); member of: Union of Bulgarian Writers (2002-); member (2006-), Secretary (2008-2010) and President (2016-2019)
of the Union of Translators in Bulgaria; Union of Bulgarian Journalists (2012-);
President of the Society of the friends of the Persian language and culture in Bulgaria.**

III. МЕТОДОЛОГИЯ И ПОСЛАНИЕ НА ИЗДАНИЕТО

Личността на легендарния общ родоначалник на трите *Авраамически религии – Юдаизъм*, *Християнство*, *Ислям* **Авраам** (**Аврам, Ибрахим**) – *„баща на вярващите”* (Мат. 1:1) – е в основата на *единството* им – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 68-73*; *ИБ (КИЕ), с. 714-719*[11].

Вглеждайки се в онтологичния корен на това *единство* – и то съвсем не само в религиозен аспект, а дори – в житейски план, – трудно могат да бъдат обяснени имащите място в обикновения живот противопоставяния, претенции за върховенство и пр.

Разбирането на този т. нар. *Авраамов проблем* – проблем на *единението* – е крусиален в битката за **Спасението на човешката душа**.

... На планината **Мориа**, съгласно еврейската традиция, следва да се извърши от Авраам жертвоприношението на сина му Исаак...

Съгласно Книгата *Битие* на *Св. Писание*, тази планина се намира в земята **Мориа**.

В Юдаизма и Християнството, още в *Стария Завет* – във *Втора книга Паралипоменон*, – планината **Мория** е Храмовата планина (Парал. 3: 1).

В Исляма планината, на която следва да бъде направено жертвоприношението на сина на Ибрахим, се смята планината в долината Мина около **Мека**.

Трактовката на *Авраамовия проблем* за **Спасението на човешката душа** бележи връх в обществения интелект във философско-религиозния трактат *„Страх и трепет”* (*Fear and Trembling*, 1843) на датския философ и теолог – първия екзистенциалист Сьорен Киркегаард (Киркегор) (Søren Aabye Kierkegaard; Severinus Kierkegaard, 1813-1855).

Става актуално и разглежданото на равнището на гражданското поведение – в контекста на *Авраамовия проблем* – във феномена на личности от ранга на руския художник, сценограф, философ-мистик, писател, пътешественик, археолог, общественик Николай Константинович Рьорих (*рус.:* Рерих, 9.X.1874, Санкт Петербург, Руска империя – 13.XII.1947, Наггар, Индия) и членовете на неговото *семейство*.

Бидейки връстник на *социалната революция* в Русия – 1917 г., Н. К. Рьорих става *пророк* на извършената от него в категорията „дълго време” *духовна еволюция* като зов към *геокосмичната природа на човешкото предназначение* – еманация на *Живата Етика*.

Заедно със *съпругата* си Елена Ивановна Рьорих (*рус.:* Рерих, 12.II.1879, Санкт Петербург, Руска империя – 5.X.1955, Калимпонг, Индия) – руски религиозен философ, писателка, общественик и *синовете* им: руският изтоковед, лингвист, изкуствовед, етнограф, пътешественик, специалист по езика и културата на Тибет, монголоведът Юрий Николаевич Рьорих (*рус.:* Рерих, 3.[16.]VIII.1902, Санкт Петербург, Руска империя – 21.V.1960, Москва, СССР) и руският и индийски художник, общественик, колекционер на източно изкуство Святослав Николаевич Рьорих (*рус.:* Рерих, 10.X.1904, Санкт Петербург, Руска империя – 30.I.1993, Бангалор, Индия), оставайки *руски* представители на *елитната руска култура от края на XIX – началото на XX в.*, Рьорихи стават – чрез създаването от тях на световни центрове и културни движения – *лика* и на *западната елитна култура* – и в Швейцария, и във Великобритания, и в САЩ, и на *елитната тибето-монголска култура* – основания в резултат на проведените обширни духовни, философски, културни, лингвистични и естественонаучни изследвания от семейство Рьорих в долината Кулу – в Наггар, Индия Институт за Хималайски изследвания „Урусвати” (*санскр. – букв.: „Свет утренней зари”* (*рус.*); *лат.: Urusvati*, 1928-) – Институт на бъдещето – и за тогавашните, и за днешните времена – Институт на синтеза на *геокосмичните знания на човечеството* в кондиция с *нравствения закон на личността в Бога*; от 1993 влиза в Международния мемориален тръст „Рьорих” (International Roerich Memorial Trust).

От 1930 до 1942 г. Ю. Н. Рьорих е директор на Института „Урусвати” и редактор на списанието *„Урусвати”* (New York, 1931-1933), имащо огромна евристична, когнитивна и методологична тежест за изграждане на философско-научната картина на света, благодарение на което е преиздадено и в наши дни (New Delhi, India, 2003).

Именно Н. К. Рьорих е демиургът на *„Пакта Рерих”* (*англ.: The Roerich Pact*, *лат.: Pax Cultura*), известен и като *Договор за съхраняване на художествените и научните учреждения и историческите паметници* (*англ.: Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments*) или *Вашингтонски Пакт* (*англ.: Washington Pact*) – първият в историята на човечеството международен договор за защита на културното наследство, установил преимуществото на защита на културните ценности, подписан на 15 апр. 1935 г. във Вашингтон от представители на двадесет и една страни на Северна и Южна Америка, одобрен от правителството на Индия (*вж: и по-долу*).

Ключ към *Авраамическия контекст* на кармическия път на нравствено конституираната личност е поетичната книга от стихове на Н. К. Рьорих *„Цветята на **Мория**”*[12], посветена на същността на **духовното** – **идеалната** насоченост на съзнанието, от която идва и остротата на отношението към **идеалното**, задаващо порядъка на материалните прояви на света – онтологично коренище на света на Рьорихи, виждащи осъществяваната социална революция в пространство, движимо и определяно от

духовната еволюция, обозначавано „**поверх всех Россий**" (т.е. „над всички Русии" *– разбирай: социална, икономическа, политическа и т.н.*) и установено по пътя на **кармическата постъпка на екзистенциалната самота** и **мъченическото изкачване към върха на планината в земята Мориа**...

... Трикнижието на М. Куманов *АРБ (Ю – Х – И)* изглежда като негово изкачване към върха на планината в земята **Мориа**...

Чрез *това* негово енциклопедично триединство се проявява *постъпка* на учения от особено висок нравствено-етичен ментален порядък в разбирането на пътищата и смисъла на рационалното знание в XXI в. и на неговия върхов еквивалент – общ универсален мегахипертекстов справочно-информационен ресурс: служене на **ЕДИНЕНИЕТО**.

И то на това ЕДИНЕНИЕ, което се намира предметно на най-високия разряд на общото универсално енциклопедично информационно моделиране – на равнището на **ФИЛОСОФСКО-ИНФОРМАЦИОННИТЕ КАРТИНИ НА СВЕТА**, включващи плодовете на **РЕЛИГИОЗНОТО СЪЗНАНИЕ**...

Под това върхово равнище на установяване на връзки между реалността и съзнанието са разположени позиционираните *от него* други, производни *от него*, когнитивни нива на свързаност на информационните реалии, защото информационното моделиране се проявява като **феноменология на действащите *отгоре надолу* равнища на връзки между нещата**: *философски, метасистемни*, *вторично-документални (библиографски)*, *първично-документални* и *фактографични*...

И *фактите*, и *документите – първични* и *вторични*, и *метасистемите* разбираме така, каквато е **философско-информационната ни картина**, установяваща връзки между реалиите...

Разбирането за **философско-информационните картини** на връзки между нещата идва с особена сила в познанието от **руските космисти** (*вж: с. 18*),
превърнали *това*, което традиционно е било *предмет на Вярата*,
в *предмет на рационално познаване на интуитивното, диалектичното* –
в обект на рационално изследване.

Тяхната философия е обърната към общочовешкия идеал – създаване на всеединна човешка общност, в която индивидът не е задушен от всички и всички не страдат от крайностите на индивидуалността.

Съотнасяйки възгледа на руските космисти с позицията на **И. Кант**:

„Със силата на разума не може да се постигне органично цяло.",

следва да се обърнем към изследванията на човека и цивилизацията на **Л. А. Уайт**, издигнал **еволюционистката концепция за технологичния детерминизъм**, за която е характерен стремеж да се обоснове обективния характер на културата като специфичен „термодинамичен" механизъм на кумулиране, съхранение, предаване и преобразуване на енергията на човешкото общество.

Изказвайки позиция срещу различните опити да се представи понятието **„култура"** само като удобна методологична абстракция, Л. А. Уайт разглежда това понятие като обективна категория, изразяваща специфично **„надсоматичната" система на действителността**, която има собствени закономерности на функциониране и развитие.

Културата се подразделя от Л. А. Уайт на три **подсистеми**:

- **технологична** (оръдия за производство, средства за съществуване, материали за строителство на сгради, средства за нападения и отбрана);
- **социална** (типове на колективното и индивидуалното поведение);
- **идеологическа** (идеи, вярвания, знания).

Главна и определяща за Л. А. Уайт е технологичната подсистема, тъй като „човек преди всичко се нуждае от храна, жилище, облекло, а също – от защитни средства срещу

враговете си; социалната и идеологическата подсистеми са вторични и производни".

Именно представеният възглед е почва за все по-често срещащия се извод за съществуващите *етични ценности на съвременната наука*, които противоречат на идеите на хуманизма, тъй като се наблюдава непрекратяващ се процес на задълбочаване на противоречията между технологичната мощ и етиката, съвестта на учения...

Интелектуализацията на обществото влияе на механизмите на действие на културата и идеологията, за съжаление, съвсем не в посока на тяхната хуманитаризация (Ж. Дарканж). И в описваната връзка е важно споменаването на издиганата **аксиологична типология на емпиричните теории** от К. У. Мулинес.

Информационното пространство от културно-ценностна позиция не може да се усвоява по пътя на изграждане в него на връзки между обектите на база на *„една-единствена" философска картина*, привеждаща в порядък хаоса на информационните явления на света, която, несъмнено, стеснява възможността за осъществяването в него на пр. лични комуникативни актове.

Имащи място за моделирането на други – идеологически, икономически, политически и т.н. – структури, подобни идеи на *философския монизъм* не могат да бъдат положени в основата на съвременното моделиране на информационната среда, чиято еманация е енциклопедичното планетарно начало като *полифония на многообразието*, защото това моделиране е **феномен с културно-ценностна природа**, който се разкрива особено ярко именно като такъв на стадия на формиране на наблюдаваната днес хуманитаризация на културата, структурираща **парадигмата на *не*класическото знание**, хуманитаризираща научните и философските знания на човечеството.

Социокултурната природа на знанията на човечеството като проверен от обществено-историческата практика и удостоверен от логиката смисъл и резултат на безкрайния процес на познанието на действителността – многообразна и единна като света, чиято характеристика задава разчленимостта (*лат.:* partitio), пораждаща съизмеримост, съотносимост, хармония, а не аморфност, е

структура на социалната памет

и се отразява неизменно в различните форми на общественото съзнание:

м о р а л, и з к у с т в о, н а у к а.

Именно тези основни форми на нормативната регулация на действията на човека, имащи **социално-всеобщо значение**, фиксират това универсализиращо и основно, което съставя **културата** и се наслоява в опита на развитие на обществото във вид на **традиция**.

И тъкмо поради това **общуването** исторически е *първата сфера* на съществуването на

знанието* като *средство за управление на действителността.

Известно е, че даже самото **назоваване на предметите и явленията** предполага разпределянето и оценката им съобразно **интуицията** и **системата от ценности и логика на личността**...

Защото всяко знание не е „безстрастно", ценностно неутрално, свободно от присъщата му **културно-историческа значимост**, която му придават или могат да му придадат в бъдеще. Ако вземем за пример *житейските знания*, основаващи се на здравия смисъл и битовистичното съзнание на ежедневния опит, то става ясно, че самата тази форма на знанието се развива и обогатява в хода на прогреса на научните и пр. знания.

В същото време, самите *научни знания* вбират в себе си опита на житейското познание.

Съвсем не е случайно това, че в центъра на внимание на учените-философи винаги са стояли и стоят, особено в нашите дни на интелектуализация на техносферата, философските проблеми на взаимоотношенията на света на науката и света на

„ежедневния" живот (У. Сегестрале), взаимодействията между самата наука и равнището на технологиите (Г. Уайз), във връзка с което науката се проявява като културен символ на ноосферата (Дж. Нидхам).

Философско-науковедските проблеми на културата все по-широко и все по-често привличат вниманието на световната научна общественост – процес, стартирал и ускоряващ се постоянно след колоквиума по логика *„Интенционални логики и логическа структура на теорията"* (Тел Авив, 20-24 май 1985 г.).

За ръста на потока от литература във **философско-науковедската област** красноречиво свидетелства увеличиващият се състав на източниците на библиографска информация от типа издания, виждащи бял свят под грифа на Института за научна информация (Institute for Scientific Information, ISI) във Филаделфия, САЩ и отразяващи в редовен текущ режим книжната, периодичната и продължаващата печатна продукция – традиционна и електронна по наукознание, история на науката и ролята на науката в общия процес на културата[13] (*Цит. по изд.*[14-15]).

От такъв характер е и непрекъснато увеличиващото се научно и методологично равнище на световната енциклопедика[16].

Във връзка с настойчиво дискутираната в когнитивната научна литература проблематика, акцентирана от най-скъпите съвременни научни изследвания – посветените на **човешкия мозък и съзнанието** (Р. Пенроуз), се изтъква, че **раждането на *думи*** и **раждането на *мисли* променя нашето отношение**, оставайки **фундаментална *идеална* същност на физическия свят** (Ю. А. Шрейдер)...

И в тази връзка следва да се изведат *два кардинални проблема*, ориентирани от грандиозната **философска идея за *диалектически единния свят* като *единство от много равнища***, разкриваща, в частност, своеобразната представа за ***думите* като *фундаментална същност* на света**:

1. **полифония на *интерпретацията на признаците* на обектите**;
2. **моделиране на *структурната форма* на обектите**.

Съгласно Ю. А. Шрейдер – когато **информационната среда** се разглежда само от позициите на съхраняваната и циркулиращата в нея информация, тя е **обект на техниката**, **служещ на определени човешки цели**, явявайки се по отношение към тази техника като

ВЪНШНИ

***условия* на функциониране**; ***средство* за комуникация**

(съвсем не свеждащо се до предаването на фактически сведения, но и на свързаните с предаване на *мнения*, *императиви*, *волеви разреди*, *хипотези* и т.н. когнитивни форми, в които тя е ***неотделим фрагмент от културата***).

Аналогично на човека, социалната информация антропологично притежава двойнственост – феноменология, която се състои от: **присъщото на предаващия обект (субект) и присъщото на приемащия обект (субект)**.

Осмислянето на „двойното битие" (израз: Ф. И. Тютчев) на информацията идва с особена проникновена сила от ***философската традиция в познанието***.

В преплитащата се с Християнството историко-културна линия, обобщено наречена: средновековна философска мисъл, се формира разбирането за **личността на човека**, отличаваща се от **психофизическата индивидуалност** и **несводима към която и да е всеобща „природа" или субстанция (телесна, душевна, духовна)**: **теологът Ришар дьо Сен-Виктор**, *каноник, монах*, ум. 1173 г. / **Richard de Saint-Victor**, *canonocus, monachus*.

Осмисляйки точно този възглед, **теологът Св. Тома Аквински**, *монах*, 1225-1274 г. / **St. Thomas Aquinas**, *monachus* **съчетава *логиката* с *метафизика*, т.е. *разумът* с *Вярата***: **Вярата и разумът никога не бива да бъдат в конфликт** (Ю. Жичински).

... Идващият от Зороастризма дуализъм (Доброто: Ахура Мазда – Злото: Анхра Майню /Ахриман/, от който се състои светът) рефлектира своеобразно, но без еднозначна тъждественост върху дихотомните основи на Християнската естетика – особено: във

философската система на Св. Тома Аквински: ***сетивно* знание** – ***интелектуално* знание**...

Дуализмът, диалектичността на образите (на предаващия и приемащия) обект (субект) – своеобразен **непрекратяващ се многомерен многопланов *диалог*, пораждан от обективно-субективната интенционална представа на устанавяване на връзки (присъща на човека – като първороден грях)**, явяващ се негов **личен възглед**, в правото на който – да увеличава степента на неговата **свобода**, да не сваля от него задължението на **избора** – съвременната **информационна култура** *не може да му отказва*, а **информационната наука** – обективно и необратимо държи във фокуса на своето внимание във връзка с нейното пряко отношение към ***истината на информационната феноменология***.

Проблемът на информацията е проблем за боравеното с цялата *субективно-обективна феноменология от връзки*, възникваща от *диалогизма на съзнанието*, търсещо *обединение и разграничение с „всички" знания и „всички" хора*: хуманитарен проблем, възникващ от *правото на човека да установява връзки между нещата*.

Съвременната интенционалност на информационната култура се заключава в обезпечаването на функциониране на такава информационна система, която предоставя свобода на търсенето на информация, благодарение на максималното използване на натрупаните от човечеството знания от широкия спектър на различни области, разкривайки по този начин *изминатите пътища на познанието*, възможните отношения не само между тях, но и между *неизвървяните пътища*...

Тази интенционалност на моделиране на информационна култура се проявява също във въплъщаването на принципа на *предоставяне на всеки човек на способ да проявява единствената линия на мисълта, която му е най-близка, и на неговото уникално виждане на връзките между нещата*, в което се и заключава същността на *правото на човека на свободна воля*, онтологично генерираща феноменологията на ***идеалното* – *на мисленето* – на информационното пространство**.

Отбелязаният механизъм съответства на принципа – **да се постига истината чрез *различни, многообразни* – в това число, и *противоречащи си един на друг* – *подходи***, което е отказ от всяко духовно и интелектуално робство.

Личните комуникативни актове не се нуждаят от каквато и да е форма, оказвана на ползвателя на информация, която го *склонява* към една или друга информационна ситуация; на него му е необходима реална възможност да се намира в истинската културна традиция, където миналото, настоящето и бъдещето са обединими.

Появилото се в края на XII – началото на XIII в. понятие **„хуманитарен"**, с помощта на което някога и за недълго се изразява *субективно впечатление от четенето на древни текстове*, посочва важна страна на **днес действащото понятие „хуманитарен"**. По същество зад съвременното понятие „хуманитарен" **се структурира цялото това поле на знанията, което има отношение към *човека* и – преди всичко, – към познанието на неговия**

ВЪТРЕШЕН

***свят* – най-бялото петно на картата на науката**.

Централен проблем *тук* е съвсем не само извеждането на кръга, състава на всички дисциплини и предметни полета на знанието, които, съгласно различни, все още, често – субективни, – концепции на хуманитарното знание (което само по себе си е крайно любопитно като обект на изследване), изглеждат много различни и дори – несъвместими...

Основната сложност е в друго:

характерът на вътрешния свят на човека изцяло е *ненаблюдаем* –

***„Това, което остава, устанавяват поетите"* –**

Йохан Кристиан Фридрих Хьолдерлин /
Johann Christian Friedrich Hölderlin.

Ето защо гигантският по обем **ФИЛОСОФСКО-КУЛТУРЕН СВОД И РЕЛИГИОЗНИЯ МУ ИПОСТАС**, получен в хода на ***историческото*** **развитие на човечеството в познанието на**

***незримата даденост*, именувана**

„Дух"

и

„душа",

се оказва изключително важен за определянето на границите на хуманитарното знание.

За решаването на *тази* задача особено ценен е светът на ***невидимата онтология***, известен на човека по неговия *вътрешен* опит, който е съществен и твърде сложен обект на познание от *много равнища* и с *двойнствена* природа, чието *рационално* изучаване е в руслото на прояви на принципно *идеален* субстрат, *отразен в психиката* и родеещ се с *духовния свят на човека*, защото **хуманитарният подход** е насочен

***от* човека *към* човека и**
***към* външния свят**

(за разлика от **естествено-научния подход**,
насочен ***от* външния свят *към* човека)**.

Още В. И. Вернадски утвърждава, че човечеството следва да се осъзнае в общопланетарен мащаб и да пази биосферата – своя общ дом, и така да съхрани себе си.

По такъв начин човекът и неговият разум се включват в системата на космичните процеси. Но осъзнаването на *това* изисква не само *колективни усилия на учените от различни страни и народи*, но и – ***съединение на всички познавателни способности на човека***:

науката, философията, религията, изкуството следва да служат на единната цел –
познанието на света на човека

(Вернадский, В. И. Биосфера. Москва, 1926).

Пирамидата – визуализиращият символ на търсенето на точката на върха в познанието, на устремяващите се към Слънцето, към Бога линии – като урок за единството на човечеството, урок на йерархиите, взаимовръзките на съществуващите във вселената и обуславящите взаимодействието ѝ обекти един с друг – е рационално олицетворение на способа да се премине от *низшия план на множественостите и раздробеността към висшия план на единството*.

Описаното съзвучие е съсредоточено в **онтологията на морала**, подобно на парадигмата на пост*не*класическата наука, третираща проблема за ***рационалното*** **съотнасяне на различни концепции (основания) на *реалността и съзнанието***.

А. Шопенхауер разглежда чувството на *състраданието (разбирането на позицията на Другия* в кондиция с *хуманитарните идеи*) като фундиращо **преодоляване на измамната видимост на отделната индивидуалност и разтварящото се в (индивидуалното) съзнание *единство на всичко същинско***, което лежи феноменологично в основата на **идеята за *ризоматизма* – *коренището* на връзки между нещата** (Ж. Дельоз и Ф. Гуатари).

Тук не се има пред вид моралният въпрос за нравственото начало (индивидуалната воля) – не като сляпо влечение (blinder Drang) на мощния безсъзнателен стремеж (erkenntnissloses Streben), на неразумното, безцелно действащо първоначало на света като тъмен глух порив (finister dumpfer Trieb) – по А. Шопенхауер.

Става въпрос **за принципната проява на *множество воли (концепции, възгледи, мнения...)*, подреждащи (отразяващи) света в обективируемата го феноменология на *ризоматизма* като *modus vivendi на единството в многообразието***.

Разгледана и обособена от своята проява, по А. Шопенхауер,

ВОЛЯТА

не се подчинява на *закона на множествата*, и затова е
ЕДИННА –
не като индивид или понятие, а като нещо, на което
въобще множеството е чуждо.

Множествени са само предметните материални форми на волята.

Вълнението и **действието**, по А. Шопенхауер, е едно и също: безсубектна воля – началото на света, съдържащо се и в човека като частица на света, и подчиняващо човека на волевото мирско начало.

Волята,
по А. Шопенхауер, е
*„**най-дълбокото ядро на всичко единично, а също**: **и на цялото**;*
тя се проявява във всяка действаща сила на природата,
а не само в обмислените действия на човека”...
И **рационалният материал по *историческо енциклопедично ризоматично разкриване***
в единството на същността на Авраамическите религии
в проявите на човека с *религиозно съзнание* –
с нравствено конституирани *волеви разреди*,
контаминиращи с най-върховното равнище на информационно моделиране –
това на *философско-религиозните картини на света*, –
е *открит учебник по когнитивно изграждане на **информационното пространство***
*като **планетарно ментално интелектуално-духовно практическо съоръжение***.

В *този* смисъл *АРБ (Ю – Х – И)* на М. Куманов – като лице на Енциклопедиката на XX-XXI в. – са и *рационален ментален прибор от ново евристично когнитивно поколение*, който показва чрез инструментария на *историческия дискурс в универсалната хуманитаристика*
методологията на установяването на
ЕДИНСТВОТО* в *МНОГООБРАЗИЕТО:

- *отделянето* предшества *обединението*, и то е *род на единението*;

- недостатъчно е да мислим *множествеността* в качеството ѝ на единство;

- необходимо е също и *единството* да мислим като *множественост*.

И незавършеният характер на трикнижието *АРБ (Ю – Х – И)* идва като че ли да ни покани – и *да го продължим*, и *да се обърнем към*

***тези, които знаят това, което не знаем* –**
неговите благодетели, редактори...

Една *елитна* задача, която никой не е в състояние да възложи на някого или някой – да си присвои, защото такава задача може само да бъде *осъзната* като неумолимо КРЕДО...

Така възприеха ролята си в *наст.* публикация на *АРБ (Ю – Х – И)* на М. Куманов **членовете на Обществения ѝ издателски и Редакционен съвети, редакторите и рецензентите на *труда***, за което на всекиго един от тях поднасям моята безкрайна благодарност за изключителната им съпричасност и отзивчивост.

... В ***СПАСЯВАНЕТО на ръкописа на този незавършен мегахипертекст*** – незавършен в *реализацията* на неговата принципно *ментална холистичност* – има и от ***Авраамическото СПАСЯВАНЕ на душата***...

Защото в духовно-интелектуалното ***ЕДИНЕНИЕ*** с *АРБ (Ю – Х – И)* и с творческата лаборатория на автора на трикнижието докосващите се до *това* триединство участваме в залагането на принципите на **когнитивното конвергентно универсално информационно**

моделиране – **и в Енциклопедиката, и в света**.

И *това* ЕДИНЕНИЕ *естествено* противостои на разграничителните демаркационни линии на всяка самоизолация от пълнокръвно човешкото – личностното, съсредоточено във волята...

Особено характерна е претендиращата за върховенство в постигане на *това*, което *не разбира* – в сферата на *мисленето*, на *Духа*, – е несъстоятелността на насочеността на войнстващата монистична материалистична идеологема, доведена до крайност.

Характерна особеност на претендиращата за върховенство идеологема, лишена от *философско-религиозния си нравствен ипостас*, е манипулативната ѝ насоченост към масовите регистри на нивелиране на индивидуалното съзнание, което, лишено от *нравствените* си устои – тези на на волята, установявани *в религията – в Бога*, става безлично...

Като не изпитва никакво съмнение относно онова, което смята за истина или за грешка, и от друга страна, с ясното съзнание за своята сила, тълпата бива колкото властна, толкова и нетолерантна...

Индивидите в тълпата така лесно губят своята самоличност и придобиват повишена емоционалност, загуба на отговорност, възприемчивост към внушения, предразположения към импулсивни действия (Г. Льобон)...

Докосването до *АРБ (Ю – Х – И)* е съвсем не само съприкосновение с менталния свят на нравствено конституирания учен – енциклопедист.

То предвещава нови времена – на превалиране на ценността на изостреното отношение на значимостта на *идеалното* в разрядите на битието и съзнанието като *обединяващо начало от най-висш порядък* – този на пренебрегваните често в обществения климат *духовно-религиозни норми* на универсалното човешко поведение...

Тук съвсем не става въпрос за това, че следва да се носи религиозно съзнание, за да се разбират *АРБ (Ю – Х – И)*. Знанието за *АРБ (Ю – Х – И)* е необходимо условие за *рационалното* осмисляне на културната парадигма на света, в лоното на която *философско-религиозните картини* са неотменна част от пътя на човешката популация към хармонично устройство, основаващо се на *морални* норми общество...

И всеки от нас е свързан с проекциите на това ЕДИНЕНИЕ по уникален неповторим начин, за да се олицетвори чрез нас *ЕДИНСТВОТО* в *МНОГООБРАЗИЕТО.*

IV. „ПАМЕТТА Е ПОВЕЧЕ ОТ ПРОСТРАНСТВОТО”[17]

... Когато екипът на *АРБ (Ю – Х – И)* се съсредоточаваше върху *наст. изд.*, неволно изплуваха в съзнанието ми с цялата си светлина миг по миг *последните два месеца от земния път на Милен Куманов*, когато той сътворяваше опуса...

През *тези два месеца* по особен начин разговаряхме за Рьорихи (*вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)** – *срв: ЮБ (КИЕ), с. 68-73 и ИБ (КИЕ), с. 714-719*).

Ето някои моменти, които задържаха *тогава* винаги просветленото внимание на М. Куманов, фокусирано от *същинското* – сърцевина на беседите ни и в този период:

IV. I. Човекът по Рьорихи

... Съвременният свят на битовистичното е трагично отдалечен от **Рьориховския** – *рус.:* **Рерихи** (*вж: и по-горе*) **геокосмичен планетарен човек** – на говорещото битие на *високата елитна духовна култура* на човечеството.

Но светът на жизнеността на Рьориховския геокосмичен планетарен човек внася *онтологична* ясност в разбирането на феномена на *кармичното* сливане на *свободната личност*, обладаваща високо съзнание, с плода на своя труд – плод на *духовната вековна еволюция* на човешката култура.

В единното многомерно цяло на философията, метафизиката, етиката Рьориховският геокосмичен планетарен човек поставя за всички времена и посоки на развитие в центъра на внимание на обществения интелект достойнството на универсалния творчески съзидателен синтез на свободния човек по-високо от всичко, и той – по своята Божествена мисия – посочва – като нравствен коректив, – *това*, което нито едно от направленията на битовистичното не е в състояние да си „присвои" – *метафизичната природа на човека да обединява и разграничава проявите от духовен порядък – до космичните, ментално подреждащи всички материални корелати*.

Рьориховският геокосмичен планетарен човек предвещава кардинални промени на общественото съзнание и други времена на процъвтяването на взаимното разбиране на културите и уважението на тяхната жизненост върху почвата на тяхното многообразие и онтологията на единството като крусиален културологичен феномен на съществуването на човешката популация[17].

Същността на духовността е в *идеалната* насоченост на съзнанието, откъдето идва и остротата на интелекта към *идеалното*, осъществяващо порядъка на материалния свят, – онтологична особеност на света на Рьорихи, за които

духовният и материалният свят са *един*,
***концептуално натоварен*, *свят*, обединен от Волята**.

Защото съзнанието на хармонично конституирания човек *не изпуска* от вниманието си собственото си предназначение, а го прави

своя ***мисия***, вкоренена в ***свободата***,
неизвеждана от битието – ***а от*** **Волята** – **ипостас на Духа**.

... Терминът „**науки за Духа**" (*нем.:* Geistwissenschaften) е (немски) превод на срещащото се на по-ранни етапи на философската научна мисъл израз „moral science" (*лат.:* moralis – духовен, нравствен, съответстващ на *ВЪТРЕШНАТА природа на човека* + scientis – знание, наука).

Немският аналог на класическия израз, въведен в обръщение от английския философ – позитивист, икономист и обществен деец **Джон Стюарт Мил** (John Stuart Mill, 20.V.1806, Лондон, Великобритания – 8.V.1873, Авиньон, Франция) в заключителната глава на неговото основно съчинение *„Система на логиката"* (*„A System of Logic, Rationative and Inductiv"*) (Т. 1-2. 1843), в която с него се обозначава цикъл от практически дисциплини (морал, политика, право и т.н.), които се оказват **концептуално натоварени**[18].

Независимо от **концептуалната натовареност на „науките за Духа"**, в съвременното масово университетско образование, разграничаването на **философското, хуманитарното знание** (за ***идеалния* свят** – на Духа, мисленето, съзнанието: **res cogitans**) от **естествено-научния, техническия** (за ***материалния* свят** – на протяжната и локализираната материя: **res extensia**), за съжаление, напълно удовлетворява масовия обществен интелект.

Разпространението на атеизма и потребителството са нанесли сериозен урон на **мирогледа на съвременния човек** с *разделянето на неговия свят на идеален и материален*...

... По *думите* на своя ученик **Александър Мойсеевич Пятигорский** (30.I.1929, Москва, СССР – 25.X.2009, Лондон, Великобритания) – руско-британски изтоковед, будолог, индолог, един от основателите – с Юрий Михайлович Лотман (28.I.1922, Петроград, СССР – 28.X.1993, Тарту, Естония) – на Тартуско-московската семиотична школа, автора на текстовия модел на комуникацията, – *изказвани* в многочисленни лекции и видеозаписи, Ю. Н. Рьорих е бил *„**от нетукашни страни**"*...

А. М. Пятигорский пояснява, че става въпрос за феномена на **личността на Ю. Н. Рьорих** (*вж: и по-горе*), носещ съзнание за ***вертикалната природа на мисленето – връзката с Бога – проява на тантризма*** (в будизма: тантра /*санскр.:* तन्त्र, *англ.:* tantra – „връзка, нишка, последователност"/ – съставна част на учението Ваджраяна, свързана с практиката на

пограничните просветлени състояния, смъртта и междинните състояния между смъртта и следващото раждане (бардо) и достигането до окончателния резултат – състоянието на Буда: Бог е енергия, сила, съзнание, а главната задача на човека е *одухотворяването на материята*)...

IV. II. Историята по Рьорихи

... ***Историята*** **в мировъзприятието на Рьорихи** е **Откровение**, където проявите на духовната еволюция са прояви на космичното, а човешката природа е проява на Божественото.

Мисленето – според Рьорихи – *не се редуцира до човека*, то е **осъзнаване на Божественото в нас** – и в него е нашата **космична отговорност пред мирозданието**, и в тази връзка – **културата като проява на геокосмичната мисия на човека е феномен на *духовно-културната еволюция***, а изкуството и науката са средства за спасението на планетата от бъдещи гибелни катаклизми на човечеството.

Във връзка с описания възглед в семейството на Рьорихи **мъжкото и женското начало – са сърцевина на Божественото**, идващо в тантризма от Шива (*санскр.:* तन्त्र – благ, милостив) и Шакти (*санскр.:* शक्ति – мощ, сила): Шакти е името на великата вселенска безкрайна Божествена енергия, която е творяща и изпълнителната сила на океана на Божественото съзнание (Шива); при това Шакти се намира в непрекъснато сливане с Шива, явявайки се с него два неразделни аспекта на *една реалност*. Шакти – е трансформация, изменение, времето, което бяга и постоянно се променя, а Шива е пространството, стабилността, вечността.

Във времената на XX-XXI в. – на идеите на социалното равенство на половете, феминистките и пр. залитания в крайности и имащите място особено днес изопачения на човешката природа – като целебна противоотрова сияят ликовете на Божествената същност на семейството Рьорихи като проява на тъждественост на космичното и човешкото, от които така горестно далече е нашето време...

IV. III. Посланията на Рьорихи
(Думи на Елена Ивановна Рерих, обърнати към хората на съвременната ни епоха)
(прев.: А. К.)[19]

*„**Именно огънят на пространството, бидейки осъзнат, се превръща в психическа енергия**."* (30.9.35) [19, Т. 2, с. 18];

*„**Главното въздействие не е в словата, но в качеството и напрегнатостта на нашия вътрешен огън**."* (30.9.35) [19, Т. 2, с. 20];

*„**Само силните духом, не привързани нито към нещо земно, могат да знаят истината в цялата ѝ надземна красота**."* (24.9.35) [19, Т. 2, с. 29];

*„**Всяка разбита илюзия е стъпало на знанието. Животът е безсмислен без подвиг**."* (1.10.35) [19, Т. 2, с. 32-33];

*„**Нима е възможен подвиг без трудности**."* (1.10.35) [19, Т. 2, с. 33];

*„**Разраствайте крилата на духа, те ще Ви пронесат над всички пропасти и заветното желание може да се изпълни**."* (9.12.35) [19, Т. 2, с. 94];

*„**Хората не си дават сметка, че основата на великите събития е в промяната на пространствените лъчи, в сближението на световете, в обновлението на съзнанието, което ще даде ново отношение към живота**."* (12.12.35) [19, Т. 2, с. 96];

*„**Всичко е отворено, всичко е достъпно, но да влезем и да вземем ние можем само сами**."* (11.1.36) [19, Т. 2, с. 107];

*„**Задачата на националния гений се състои в това – да се претворят и пропуснат през призмата на своето съзнание достиженията на всички народи***

***и векове и да се даде свой неповторим синтез на този конгломерат от творчески фиксации**."* (17.1.36) [19, Т. 2, с. 108];

*„**Преди да продължи нататък, е нужно съзнанието на човечеството да вбере това, което вече е дадено**."* (21.1.36) [19, Т. 2, с. 120];

В духовен план Рьориховският човек вижда света като единно диалектично цяло, в което е ценен **универсумът на единението**, а не противопоставянията, в което се и проявява Божествеността на човешкото съзнание...

„Я в буре деяний, в житейских волнах,
В огне, в воде,
Всегда, везде,
В извечной смене
Смертей и рождений.
Я – океан,
И зыбь развитья,
И ткацкий стан
С волшебной нитью,
Где времени кинув сквозную канву,
Живую одежду я тку Божеству." –

И. В. фон Гете[20] / *Прев. от немски на руски:* **Б. Л. Пастернак**)[21]...

V. РЪКОПИСИТЕ НЕ ГОРЯТ

„Когато разказваме история, ние живеем Памет." –

Аманда Горман

... В родния ми дом, в който М. Куманов прекрачи за първи път прага в началото на 1972 г. – по повелята на своя духовен наставник – неговият кръстник **о. Николай** – **Николай Львович Самохин** (1880, Руска империя – 1965, София) – граф, офицер, галиполиец, който е в България от 1921 г.[22], имахме постоянно художествени преживявания, защото духът на литературата, музиката и изкуството бяха неговата аура – те бяха ликът на живота...

... В края на 1974 г. бъдещият автор на *АРБ (Ю – Х – И)* ме покани на премиерата в България на узбекския филм ***„Абу Рейхан Бируни"*** (**Abu Rayhan Muhammad ibn Ahmad al-Biruni** /973-1048/, *перс.*)[23], посветен на персийския учен – енциклопедист и мислител, създал капитални трудове по история, география, филология, астрономия, математика, механика, геодезия, минералогия, фармакология...

М. Куманов беше гледал няколко пъти този филм в родината му преди това, работейки дълго време в архивите там...

... Когато на екрана блесна сцената, изобразяваща възлюбената на учения – неговата ученичка Рейхана, изпратена от *милостивата* съдба, за да спаси ръкописите на Абу Рейхан Бируни, *моят Вергилий* се обърна към мен и не свали погледа си от мен до края на филма...

... Този поглед беше вперен отново в мен, но държеше и ръката ми, и ме закриляше, когато работихме над неговите *историографски и енциклопедични хипертекстове*, включени в *„LICHT, MEHR LICHT!"* (С., 2022)[24] – *проф. В. Н. Златарски* (с. 23-223), *акад. А. Теодоров-Балан* (с. 225-593), *Православието в България* (с. 595-938), *Паисиезнанието* (с. 939-964), *Предсмъртната изповед на крал Милан* (с. 965-974), последвани от *ПБ (КИЕ)* (С., 2023; Ново изд. 2024).

За осъществяването на *наст.* мегахипертекстова публикация на *АРБ (Ю – Х – И)* на М. Куманов възприех като *дар свише* отклика на **плеядата учени**, приели поканата ми

да съдействат за *спасяването* на ръкописа и за обнародването му в достоен вид – безценен нравствен жест на **ерудити – филантропи от особено голяма нравствено-етична величина**.

И този техен жест ми е така скъп, каквато би била и благодарността на автора на опуса, ако той сам би имал възможността да им повери съдбата на своето трикнижие...

С *наст.* редове бих искала да дам израз на моята безкрайна благодарност, която отправям към целия екип на изданието ***„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България"***, осъществено ***под егидата на*** **Негово Светейшество Патриарх †Даниил Български** – *вж:* биобиблиогр. в *ПБ (КИЕ), с. 246* и **Румен Радев – Президент на Република България**, – и специално на *членовете на*:

- *Обществения издателски съвет*: Н. Пр. Мелнишки епископ Герасим – *вж:* биобиблиогр. в *ПБ (КИЕ), с. 219*; **Н. Впр. архиепископ Христо Пройков** – *вж:* биобиблиогр. в *ПБ (КИЕ), с 913*; **Н. Пр. д-р Месуд Ахмади Афзади** – Културно аташе на Ислямска република Иран в България, асистент в Катедрата по сравнително религиозознание и мистицизъм на Ислямския университет *Азад* – Северен Техеран, Иран – *вж и по-долу на наст. стр., с. 49 (бел. 11) и с. 952-955*; **акад. проф. д.м.н. д-р Николай Яръмов** – водещ републикански хирург в онкохирургията и в спешната хирургия – библиограф и изадател (Медицински институт на Министерството на вътрешните работи – София, дългогодишен ръководител на катедра по хирургия и началник на клиниката по хирургия във Втора хирургия на Университетска болница „Александровска" – Медицински университет в София – България; действителен член на Международната академия по информатизация при ООН /МАИ при ООН/); **проф. д.ф.н. † Руджеро Гиляревский** – филолог, специалист в областта на информатиката, научните и масовите комуникации; Заслужил деец на науката на Руската Федерация; Ръководител на научни изследвания по информатика във Всеруския институт за научна и техническа информация към Руската академия на науките (ВИНИТИРАН); **проф. д.ф.н. Лариса Найдич** – Еврейски университет в Йерусалим – Израел – *вж по-горе: с. 29-30 и 944-951*; **проф. д-р Александър Оскар** – *вж:* биобиблиогр. в *ЮБ (КИЕ), с. 136*; **г-н Роберт Джераси** – *вж:* биобиблиогр. в *ЮБ (КИЕ)*, *с. 96*; **проф. д.ф.н. Цветан Теофанов** – *вж по-горе: с. 24-25, 28-29, 46 (бел. 7)* и биобиблиогр. в *ИБ (КИЕ), с. 855-857 и 931-943*; **проф. д-р Стоянка Кендерова** – *вж по-горе: с. 29-30* и биобиблиогр. в *ИБ (КИЕ), с. 774-777*; **проф. д-р Иво Панов** – *вж по-горе: с. 30-31* и биобиблиогр. в *ИБ (КИЕ), с. 810-811*;

- *Редакционния съвет*: *специалистите по научна информация:* **проф. д.н. Ирена Петева** (настоящ Ректор на Университета по библиотекознание и информационни технологии – България /УниБИТ/) – *естественонаучен и технологичен контекст*; **проф. д-р Христина Христова** (Декан на Факултета по библиотекознание и културно наследство при УниБИТ) – *хуманитарен и социологичен контекст*; **проф. д-р Мюмюн Тахиров** (УниБИТ) – *философски контекст – вж:* биобиблиогр. в *ИБ (КИЕ), с. 850*; **доц. д-р Диана Стоянова** (директор на Академичното издателство на УниБИТ „За буквите – О писменехъ") – *културологичен контекст*; **гл. ас. д-р Светла Шапкалова-Катърска** (УниБИТ) – *религиоведски контекст*.

Особена благодарност отправям към авторите на ***дейксисите*** *на АРБ (КИЕ)*:

- *научният и езиков редактор на опуса* проф. д.ф.н. Цветан Теофанов, *методологията и историографията на чиито изследвания* са базови за *наст. изд.*, *– вж по-горе: с. 24-25, 28-29, 46 (бел. 7) и 931-943*;

- *езиковият редактор на труда* проф. д.ф.н. Лариса Найдич – *вж по-горе: с. 29-30 и 944-951*;

- *библиографските редактори*, синтезирали и осмислили *философското, емпиричното и визуалното intentio на трикнижието*:

- - *полиглота* **доц. д-р Никола Казански** (*лингвистична и информационна логистика на изданието* – Централна библиотека на Българската академия на науките /БАН/) – *вж: с. 958-959 (на доц. Н.К принадлежат и прев. от англ. на бълг. на дейксисите на проф. Л. Н. /с. 948-949/ и д-р М. А. /с. 952-953/)* и

- - *историографа* **д-р Николай Василев** (*морфологична и графическа когнитивна платформа на триптиха* – УниБИТ) – *вж: с. 956-957*;

- членът на *Обществения издателски съвет*, Н. Пр. д-р Месуд Ахмади Афзади – Културно аташе на Ислямска република Иран в България, асистент в Катедрата по

сравнително религиознание и мистицизъм на Ислямския университет *Азад* – Северен Техеран, Иран – *вж и по-горе*.

Безкрайна и специална е признателността ми към осъществилите отговорната ***семантична научна и езикова редакция на АРБ (КИЕ)***, благодарение на която е академичният характер на трикнижието:

- *по* ***Исляма*** *– вж по-горе и с. 695-930* – на:

- - *арабиста-литературовед и ислямовед* **проф. д.ф.н. Цветан Теофанов** (*универсален и арабски духовен и езиков контекст* – Софийски университет „Св. Климент Охридски" /СУ/, Багдадски университет – Ирак, Каирски университет – Египет, Московски институт по ориенталистика – Русия, Оксфордски център за изследване на Исляма – Великобритания, Американско ориенталистично дружество – САЩ, Британско дружество за близкоизточни изследвания – Великобритания, Европейски съюз на арабистите и ислямоведите, Сорбона – Франция) – *вж по-горе*;

- - *османиста и арабиста* **проф. д-р Стоянка Кендерова** (*османски и арабски духовен и езиков контекст* – Софийски университет „Св. Климент Охридски" /СУ/, Център за източни езици и култури към СУ, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" – *вж по-горе*;

- - *ираниста, специалист по персийска литература и култура* **проф. д-р Иво Панов** (*ирански духовен и езиков контекст* – СУ, Кабулски държавен университет – Афганистан, Азербайджански държавен университет) – *вж по-горе*;

- *по* ***Юдаизма*** – на *полиглота* **проф. д.ф.н. Лариса Найдич** (Еврейски университет в Йерусалим – Израел) – *вж по-горе и с. 67-199*.

Изпълнена с признателност съм за ***общата редакция на трикнижието АРБ (КИЕ)***, принадлежаща на **о. Стефан Пашов** (Българска православна църква).

Благодаря и на работилите в недрата на ***библиографската редакция на триптиха***, направила възможно изграждането и на справочния ѝ, и на библиометричния ѝ инструментарий – картината на вторично-документална компаративистика на съдържанието на *АРБ (КИЕ)*:

- *историците*:

- - **акад. проф. д-р Венцислав Велев** (УниБИТ, МАИ при ООН; Председател на Националния комитет по програмата на ЮНЕСКО „Паметта на света" /Memory of the world/);

- - **проф. д-р София Василева** (УниБИТ);

- - **д-р Десислава Костадинова** (Институт за исторически изследвания при БАН);

- *библиографа* **гл. ас. † Диана Ралева** (Институт за литература при БАН);

- *информатика – полиглот* **Марияна Максимова** (Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" /НБКМ/, Столична библиотека – София).

Специална благодарност отправям на ***редакторите, коригирали текста*** *– полиглотите*:

- **д-р Ариф Абдуллах** (*арабист* – Висш ислямски институт – София, Нов български университет – София);

- **г-н Антон Даскалов** (*класик* – Медицински университет – Пловдив, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски", УниБИТ);

- **г-жа Цветана Найденова** (*езиковед* – НБКМ).

Моята дълбока благодарност поднасям на ***рецензентите на енциклопедичното трикнижие АРБ (КИЕ)***, очертали мястото му и в библиографски, и в *екстериорно* базираните *булгарика* и *енциклопедика* на XXI в. – в световната парадигма на информационното – знаниевото общество:

- *информатика – филантроп и благодетел* **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – *архитект на съвременната информационна среда без държавни, институционални и административни граници, по която именно на него принадлежи първата и единствена теория, успешно внедрена отново от него в полето на науката и културата като ликове на обществения климат* (СУ, Информационен център за трансфер на технологии „Информа" – София, България, Университет на Калифорния в Бъркли – САЩ; създател и дългогодишен Ректор на УниБИТ и Председател на Съвета на настоятелите на УниБИТ; Председател и Почетен председател на Съюза на народните читалища в България; действителен член на МАИ при ООН – *вж:*

биобиблиогр. в *ПБ (КИЕ) / Ново изд. 2024, с. 1797* и *с. 146-165 и 960-962 на наст. изд.* и

- *библиотековеда – библиограф* **проф. д-р Ирина Линден** (Санкт-Петербургски държавен институт за култура – Русия, Университет на Род Айлънд – САЩ, Международно библиотекарско почетно дружество ***B**ibliothekarios **ph**ilax **m**athesis* /*старогр.*: *„библиотекарите – пазителите на знанието"*/ – Дейви, Флорида – САЩ, Института за превод в Москва – Русия) – *вж: с. 963-966 на наст. изд.*

Заслугата за високото *държавно и международно равнище на ангажираните с изданието личности* е на **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев**, инициирал и навигирал цялостната работа по *спасяването* на ръкописа на *АРБ (КИЕ)* във всички етапи, довели до публикацията на *наст.* трикнижие.

... **Ръкописите не горят** – когато присъства съзнанието в нас за нетленната сила на Духа Животворящ, Който е решаващ за онтологичното безсмъртие или забвение на всичко в света...

– Простите, не поверю, – ответил Воланд, – этого быть не может,

***рукописи не горят**. –*

Он повернулся к Бегемоту и сказал:
– Ну-ка, Бегемот, дай сюда роман.
Кот моментально вскочил со стула,
и все увидели, что он сидел на толстой пачке рукописей.
Верхний экземпляр кот с поклоном подал Воланду.
Маргарита задрожала и закричала, волнуясь вновь до слез:
– Вот она, рукопись! Вот она!
Она кинулась к Воланду и восхищённо добавила:
– Всесилен! Всесилен!

(Михаил Булгаков –
***„Мастер и Маргарита"*)**

...

Цитирана литература и бележки

[1] **Куманова**, А. ***Милен Куманов***: Биобиблиогр. (301 ном. назв. на моногр. справочно-енциклопед. тр. на авт. и лит. за него): I. Curriculum vitae / Н. **Василев** (с. 282-300; 301-318); II. Биобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 319-413); III. Структуриране на справочен апарат към първоизточника / А. **Куманова**: Именен показалец (с. 414-417) / *Епигр.: „Когато разказваме история, ние живеем Памет."* – А. **Горман**. 8 изд. // *Куманова*, А. Персонална биобиблиография: Учебник – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст: практикум по общо библиографознание. С., 2024, с. 278-417. – *Вж: бел. 10.*

[2] По време на борбата си срещу богомилската ерес (манихеи, патарени, катари, албигойци) римската курия възлага на най-видни учени да я изследват и да определят нейния произход.

Всички те я определят еднозначно като „**Българската вяра**".

Ето някои от тях: **Папа Григорий IX** (Gregorius IX, *Papa*, 1227-1241) – писмо до унгарския крал Бела IV; **Свети Бернар Клервоски** (Bernard de Clairvaux, *St.*, 1090-1153) – проповед от 1145 г.; **Робер от Сен Мариен д'Оксер** (Robert de Saint-Marien d'Auxerre, 1156-1212) – *„Универсална хроника"* (1202); **Матей Парижки** (Matthew Paris, 1200-1259) (1205) – **Mateus Parisiensis**. Chronica majora. // *Monumenta Germaniae Historica (M.G.H.). Sriptorum* (Hannoverae), 1988, T. 28; **Гийом дьо Нанжис** (Guillaume de Nangis, ?-1300); **Етиен дьо Бурбон** (Étienne de Bourbon, 1180-1261) (1217) – Anecdotes historiques, légendes et apologues, tirés du Recueil inédit d'Etienne de Burbon, dominicain du XIII s. Paris, 1887; **Дуран де Хуеска** (Durand de Huesca (1160-1224) – *„Антикатарски сборник"* (**Liber contra Manicheus**. S.l., 1220); **Жак Бенин Босюе** (Jacques-Bénigne Bossuet, 1627-1704); **Антоан Дондеи** (Antoine Dondaine, 1898-1987) – **Dondaine**, A. L'origine de l'hérésie mediévale. // *Rivista di storia délia chiesa in Italia*. (Roma), 6, 1952, p. 63-78; **Жан Дюверноа** (Jean Duvernoy, 1917-2010); **Ели Гриф** (Elie Griffe, 1899-1978) – **Griffe**, E. Les débuts de l'aventure cathare en Languedoc (1140-1190). Paris, 1969; **Марсел Дандо** (Marcel Dando, 1916-?) – *„Корените на катаризма"* (**Dando**, M. Les origines du catharisme. Paris, 1967); **Пиер Дюрбан** (Pierre Durban) – *„Актуални проблеми на катаризма"* (**Durban**, P. Actualités de Catharisme. Toulouse-Bordeaux, 1068); **Brooke**, C. Heresy and Religious sentiment: 1000-1250. // *Bulletin of the Institute of Historical Research* (Oxford), 41, 1968, p. 119.

[3] **Крейпо**, Р. Културна антропология: Как да разбираме себе си и другите / Прев. от англ. А. **Николова** и др. С., 2000.

[4] ***ЗЛАТНА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ***: В 2 т.: Т. 1. Антология (Архитектура на бълг. изящна словесност); Т. 2. Коментар (Структурно-типологичен модел на бълг. изящна словесност) / състав., послесл. Н. **Василев**, А. **Куманова**. С., 2025.

[5] **Куманова**, А. Модели на детайлни библиографски описания; Модели на структуриране на показалци. // *Куманова*, А. Персонална биобиблиография: Учебник – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст: практикум по общо библиографознание. С., 2024, с. 1640-1675; 1676-1813.

[6] **Опис** N 1 на документите от фонд 849, Фондообразувател **Тодор Боров** (**Тодор Цветанов Тодоров**) на Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий" / Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий"; съст. К. **Божилова** и др.; Науч. ред. М. **Бошнакова**, Р. **Иванов**. С., 2019. 457 с. – Достъпен онлайн <nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2019/01/Т. Боров-23.01.pdf>. 4.10.2025.

[7] *Публ. по тр.:* **Теофанов**, Цв. Нощното пътешествие на ***Пророка Мухаммад*** (Статии) (III 103). // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна): Изследвания в чест на акад. проф. *Александра Куманова*: Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread): Studia in honorem Acad. Prof. Alexandra Kumanova: A Festschrift for 65th Golden Jubilee of the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia / Науч. ред. Стоян Денчев; Състав., предг. и интервю Николай Василев. София, 2016, с. 936-947.

[8] ***Е-библиотека „ПРАВОСЛАВИЕ" („ORTHODOXY")***: **Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия**: ***Незавършен*** тр.: Фрагм.: А – Б (с. 613-742) <...: В – Я> / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – генералтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) М. **Куманов**; худ. на кор. по идея на М. **Куманов** (с. 597) К. **Нинов**; Под общ. ред. на о. **Стефан Пашов**; Библиогр. ред. на А. **Куманова** и др. (с. 937-940). // *Licht, mehr Licht! В памет на професор* ***Милен Куманов***: Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. С., **2022**, с. 595-938: със 181 ил.

Други библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**, Д. **Костадинова**, Ц. **Найденова**.

Съдържа и: Библиогр. списък на цит. лит. (с. 897-933) и Списък на ил. (с. 934-936) [по букви А – Б] / А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**.

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. С., **2023**. 1800 с.: със 778 ил. с разр. паг. Библиогр.: 7 662 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика*: 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6275 ном.; 3. ***М. К.*** *Биобиблиогр.*: 289) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глаг., гр., дат., ивр., идиш, исп., ит., казах., кир., кит., кор., лат., луж., мак., нем., норв., пехл., пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., сръб., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайс. (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). (Факлоносци; XXXIII)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: В. **Велев**, Д. **Костадинова**, М. **Максимова**, Д. **Ралева**.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. ***Куманов****.*

Ново изд. 2024. *– Вж: бел. 9.*

[9] ***ЕНЦИКЛОПЕДИКА*** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. А. **Куманова**: ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов**; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова**: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. Ново изд. С., **2024**. 1804 с.: със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика*: 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)*: 6289 ном.; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). (Факлоносци; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: В. **Велев**, Д. **Костадинова**, М. **Максимова**, Д. **Ралева**.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. ***Куманов****.*

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* и *наст. изд.* са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *българика* и *е*-публ. на тр. *– Вж: бел. 8.*

[10] ***LICHT, MEHR LICHT****!* В памет на *професор* ***Милен Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = **LICHT, MEHR LICHT**! In memory of *Professor* ***Milen Kumanov***: festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Н. **Аврейски** ... [и др.]; състав. А. **Куманова** ... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев**; ил. К. **Константинова**; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. С., **2022**. 1800 с.: с 1042 ил.; 28 лингв. табл.; 314 факсим. (Факлоносци; XXXII)

Други авт.: Натали Александрова, Борис Ангелов, Боян Ангелов, Анна Ангелова, Мая Ангелова, Александър Арнаудов, Атанас Куманов Атанасов, Ахмет Атасой, Петр Базанов, Тамара Бахтурина, Снежана Бенева, Игор Бистри, Христина Богова, Вера Бонева, Венета Борисова, Боряна Бужашка, Николай Василев, София Василева, Венцислав Велев, Петър Величков, Димитър Веселинов, Петър Велчев, Иван Гарванов, Магдалена Гарванова, Ангел Георгиев, Бисер Георгиев, Льчезар Георгиев, Весела Георгиева, Дарина Георгиева, Стела Георгиева, Вилияна Герова, Руджеро Гиляревски, Иван Гранитски, Милан Грба, Александър Гребенаров, Денислава Григорова, Себастиан Груджиев, Лиана Гълъбова, Ани Данчева-Василева, Антон Даскалов, Радослав Даскалов, Нахиде Дениз, Стоян Денчев, Теодора Димитрова, Продрум Димов, Анжела Димчева, Ваня Добрева, Умберто Еко, Марина Енчева, Николай Жечев, Лилия Зарева, Зейнеп Зафер, отец Збигнев Тенча, Цветелина Златкова, Антоанета Иванова, Стефка Илиева, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Юлий Йорданов, Никола Казански, Илияна Камбурова, Ибрахим Камил, Мария Караиванова, Петър Кендеров, Ангела Кенън, Емилия Кикарина, Мохаммад Кияни, Александър Клементиев, Петко Колев, Игнат Константинов, Константина Константинова, Десислава Костадинова, Трендафил Кръстанов, Мила Кръстева, Росица Кръстева, **М. Куманов**, Александра Куманова, отец Кшищоф Кужок, Валерий Леонов, Ирина Линден, Фредерик Линден, Ма Сипу, Антонина Максимова, Марияна Максимова, Галина Манолова, Владимир Манчев, Милена Маринова, Виктор Мелник, Татяна Милкинска, Марина Минина, Галина Михеева, Мариела Модева, Христо Мутафов, Жоржета Назърска, Силвия Найденова, Цветана Найденова, Лариса Найдич, Ивана Николова, Таня Николова, Кирил Николов, Константинос Нихоритис, Пламен Павлов, Филип Панайотов,

Per aspera ad astra!

Андреа Пандулис, Иво Панов, Ангелина Пенева, Ирена Петева, Стефка Петкова, Ивайло Петров, протойерей Петър Кудузки, Андрей Печилков, Владислав Писанов, Леонид Писанов, Димитър Попов, Велка Попова, Николай Поппетров, Донка Правдомирова, Константин Пряжников, Ана Рабаджийска, Диана Ралева, Евгения Русинова, Евгений Сачев, Полина Симова, Наталия Ситникова, Деница Славова, Аркадий Соколов, Иван Соколов, Марианна Соколова, Цветана Стайкова, Станислав Степанов, отец Стефан Пашов, Орлин Стефанов, Василка Стефанова, Мария Стефанова, Тервел Стилиянов, Калин Стоев, Юрий Столяров, Тоня Стоянова, Цветелина Стоянова, Александр Субето, Калина Събева, Анна Мария Таммаро, Мюмюн Тахиров, Цветан Теофанов, Тодор Ст. Тодоров, Таня Тодорова, Надежда Томова, Кирил Топалов, Тодор Тошев, Мира Тошева, Иванка Трендафилова, Красимира Узунова, Силвия Филипова, Хаджар Фиюзи, Александра Фол, Валерия Фол, Ивон Фостер, Светослав Цанков, Н. Пр. Запорожки епископ Лука, Веселин Чантов, Алфред Шмидт, Атанас Шопов, Недялко Янков, Иванка Янкова; Други състав.: Н. **Василев**, А. **Димчева**; Други рец.: Н. **Яръмов**, Ф. **Панайотов**, Н. **Жечев**, И. **Петева**, И. **Линден**, Ф. **Линден**. – Текст на 40 ез.: *бълг., рус., англ.; азерб., араб., арм., виетн., глаголица (старобълг. „Константин-Кирилова" азбука), гр., дат., евр., идиш, исп., итал., казахски, кирилица (старобълг. „Църковно-славянска" азбука), кит., лат., лужишки, нем., норв., пол., порт., рум., санскр., словашки, словенски, ср., старославянски, тайски (майландски), тохарски, тур., удмуртски, укр., фарси, фр., хърв., чешки, шв., яп.* – Биогр. бел. с фотопортр. за 183 авт. на наст. кн. от 17 държави: *Австрия, България, Великобритания, Грузия, Гърция, Израел, Иран, Италия, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция.* – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и: 5 кн. на М. **Куманов**: ***Проф. Васил Златарски*** (с. 23-223), ***Акад. Александър Теодоров Балан*** (с. 225-593), ***Православието в България*** (с. 595-938), ***Паисиезнанието*** (с. 939-964), ***Предсмъртната изповед на крал Милан*** (с. 965-974); биобиблиогр. на учения / А. **Куманова** (с. 1219-1244) и негови автогр. / Д. **Костадинова** (с. 1245-1269). – Пермутационен индекс на 168 публ. в изд., 5 от които – тези на М. К. – са хипертекстове.

Юбил. изд., посв. на 300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на „История славяноболгарская..." (1772 г.).

Обществен изд. съвет: **Н. Пр. Мелнишки епископ ГЕРАСИМ**, **Н. Впр. архиепископ Христо Пройков**, **акад. проф. д.ист.н. Георги Марков**, **проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревски**; Ред. съвет: **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – отг. ред., науч. ред.; **акад. проф. д.пед.н. Александра Куманова** – предговор, дейксис, биобиблиогр., науч. ред.; **д-р Николай Василев** – предговор, дейксис, ез., науч. ред.; **д-р Анжела Димчева** – ез., науч. ред.; **доц. д-р Никола Казански** – терминолог., експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н., д.ик.н. Александър Субето** – експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н. Леонид Джахая** – експертна, науч. ред.; **проф. д.ф.н. Константинос Нихоритис** – експертна, науч. ред.; **проф. д-р Патрик Льокак** – експертна, науч. ред.; **д-р Томас Льокак** – експертна, науч. ред.; **Н. Пр. Мохаммад Али Кияни** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Венцислав Велев** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Красимира Александрова** – експертна, библиогр. ред.; **чл.-кор. Иван Гранитски** – експертна ред.; **проф. д.ик.н. Димитър Иванов** – експертна ред.; **проф. д.ф.н. Ваня Добрева** – експертна ред.; **проф. д-р Ани Василева-Данчева** – експертна ред.; **проф. д-р Христина Богова** – експертна ред.; **проф. д-р Боряна Бужашка** – експ. ред.; **проф. д-р Евгени Велев** – експертна ред.; **проф. д-р Мюмюн Тахиров** – експертна ред.; **гл. ас. д-р Владимир Манчев** – експертна, ез. ред.; **д-р Силвия Найденова** – експертна ред.; **д-р Десислава Костадинова** – експертна, библиогр. ред.; **ас. Силвия Филипова** – експертна, библиогр. ред.; **Диана Ралева** – експертна, библиогр. ред. **Марияна Максимова** – експертна, библиогр. ред.; Редкол.: **доц. д-р Диана Стоянова**, **доц. д-р Калин Стоев**, **гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова**, **гл. ас. д-р Събина Евтимова**, **гл. ас. д-р Надежда Томова**, **гл. ас. д-р Деница Младенова**, **д-р Ваня Аврамова**, **Василка Стефанова**, **Цветана Найденова**, **Антон Даскалов**, **Татяна Милкинска**, **Илиян Барзев**, **Ангел Георгиев**, **Любов Йовинска**, **Цветана Йовчева**, **Вилияна Герова**, **Лилия Зарева**. – *Вж: бел. 21-23.*

Куманова, А. Персонална биобиблиография: Учебник – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст: практикум по общо библиографознание = Personal biobibliography: Manual – model of an encyclopaedic secondary-documental hypertext: practical course of general bibliography (с. 1-97; 1640-1675; 1676-1813): ***Александър Теодоров-Балан***: Автобиобиблиогр. (1954); Дигитализация / А. **Куманова**; Справ. апарат: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**; Науч. комент. / А. **Куманова**; под ред. на М. **Куманов** (2021) (с. 98-277); ***Милен Куманов***: Биобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 278-417); А. **Куманова**: Автобиобиблиогр. (с. 418-1639); Обща ред. С. **Денчев** – послесловие (с. 1814-18); Отг. ред. Д. **Стоянова**; Науч. ред. Н. **Василев** – преамбюли (с. 102-106; 282-318; 422-433), дейксис (с. 1837-1838); Библиогр. ред.: К. **Александрова** – послесловие (с. 1819-1822) и др.; Рец.: И. **Петева** (с. 1827-1828), Н. **Казански** (с. 1829-1836). С., 2024. 1846 с.: с 21 портр., 5 сх. (Факлоносци; XXXVII)

Други библиогр. ред.: В. **Велев**, И. **Линден** – послесловие (1823-1826), С. **Филипова**, Д. **Костадинова**, И. **Камбурова**, М. **Максимова**. – *Вж: бел. 1.*

Посв. на 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.; Посв. на славния 75-год. юбилей на УниБИТ; Посв. на светлата памет на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963), възпътил под началото на проф. ***Тодор Боров*** *истинния дух на библиогр. култура.*

Съдържа:

1) С. 9-97: **Учебник**: модели на библиогр. описания (с. 1640-1675) и показалци (с. 1676-1813) / А. **Куманова**;

2) С. 98-277: ***Александър Теодоров-Балан***: **Автобиобиблиогр**. (1107 ном. назв. – на всички авт. публ.): I. Curriculum vitae / Н. **Василев** (с. 102-104; 105-106); II. Дигитализация на първоизточника / А. **Куманова** (с. 107-227); III. Структуриране на справ. апарат към първоизточника / А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова** (с. 228-259): Именен показалец (с. 228-233); Показалец на период. изд. (с. 233-237); Показалец на рец., отз. и крит. бел. (с. 237-253); Показалец на прев. (с. 253-255); Геогр. показалец и институции (с. 255-259); IV. Създаване на свър. науч. комент. към първоизточника под науч. ред. на М. **Куманов** / А. **Куманова** (с. 260-277). Ново изд. на автобиобиблиогр. на ***А. Т.-Б***. 1. изд. 2022.

3) С. 278-417: ***Милен Куманов***: **Биобиблиогр**. (301 ном. назв. на моногр. справочно-енциклопед. тр. на авт. и лит. *за него*): I. Curriculum vitae / Н. **Василев** (с. 282-300; 301-318); II. Биобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 319-413); III. Структуриране на справочен апарат към първоизточника / А. **Куманова**: Именен показалец (с. 414-417). Ново изд. на биобиблиогр. на ***М. К***.

[1. публ.] 2008; [2. публ.] 2008; [3. публ.] 2014; [4. публ.] 2022; [5. публ.] 2023; [6. публ.] 2023; [7. публ.] 2024. – *Вж: бел. 1.*

4) С. 418-1639: ***Александра Куманова***: **Автобиобиблиогр**. (7822 ном. назв. – на всички авт. публ. и на лит. *за нея*):

I. Curriculum vitae / Николай Василев (с. 422-427; 428-433);

II. Автобиобиблиогр. / А. **Куманова** (с. 434-1639);

III. Структуриране на справ. апарат към първоизточника / А. **Куманова**, Д. **Костадинова**, И. **Камбурова** (с. 1561-1615): Именен показалец на автобиобиблиогр. (с. 1561-1583); Именен показалец на TABULA GRATULATORUM (с. 1584-1609); Показалец на епигр. на автобиобиблиогр. (с. 1610-1615). 6. прераб. и доп. изд.

Предв. публ. на автобиобиблиогр. 2010. – 1. изд. 2014; 2. перераб. и доп. изд. 2016; 3. перераб. и доп. изд. 2017; 4. перераб. и доп. изд. 2018; 5. перераб. и подборно изд. 2020.

5) Информационната решетка на автобиобиблиографията и биобиблиографията: Холист. виждане на света (Рац. представяне) / С. **Денчев** (с. 1814-1818);

6) Аксиология на библиографския труд в действие – Автобиобиблиогр. и биобиблиогр. (Енциклопед. модел) / К. **Александрова** (с. 1819-1822);

7) Highly professional treatment in the unity of the styles, standards and rules for personal bibliography (First mega-model of a hypertext encyclopaed. production in personal biobibliogr.) / I. **Lynden** (c. 1823-1824);

8) Високопрофесионално третиране в единство на стиловете, стандартите и правилата за персоналната биобиблиография (Първи мегамодел на хипертекстова енциклопед. продукция по персонална биобиблиогр.) / И. **Линден** (с. 1825-1826);

9) Необходимо пособие – компас в библиографската теория и практика (Инст. аспекти.) / И. **Петева** (с. 1827-1828);

10) Автобиобиблиографията и биобиблиографията – посвещение в рицарство (Библиографоведска проскопия) / Н. **Казански** (с. 1829-1836);

11) Духът на автобиобиблиографията и биобиблиографията (Дейксис на науч. ред.) / Н. **Василев** (с. 1837-1838).

[11] **Месуд Ахмеди Афзади Разие Маафи**. Религиите в днешния свят – взаимно разбирателство или сблъсък[: Студия] / Науч. ред. А. **Куманова**. // *Везни*: Сп. за лит., изк., критика и филос. (С.), 2023, бр. 9, с. 99-113: с портр. и сх.

[12] **Рерих**, Н. К. Цветы Мории: Стихи. Берлин, 1921. 126, [2] с.

[13] **Arts & Humanities citation index (AHCI)**. Philadelphia, 1976- . <https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/arts-humanities-citation-index/>. 12.07.2025.

Social sciences citation index (SSCI). Philadelphia, 1974- . <https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/social-sciences-citation-index/>. 12.07.2025.

Index to social science & Humanities proceedings (ISS HP). Philadelphia, 1976- . <https://tischlibrary.tufts.edu/what-we-have/databases/conference-proceedings-citation-index-social-science-humanities>. 12.07.2025.

[14] **Kumanova**, A. Generatio spontanea: Synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c.: An atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-info-noosphere): Textbook-compendium of General Bibliography. Sofia, 2018.

Publ.: About letters – O pismeneh. (Torchbearers; XXV)

New ed. 2018 / Sofia: St. St. Cyril and Methodius National Library.

New ed. 2018 / Sofia: Sofia City Library.

[15] **Куманова**, А. Енциклопедика: Компенд. за библиотеките. 4. изд. С., 2025.

[16] **ISIS current bibliography of the history of science and its cultural influences**. Philadelphia, 1974- . <https://blog.isiscb.org/aboutoverview/>. 12.07.2025.

[17] **Чхандогья упанишада** (7: 13. 1). // *Упанишады* / Пер. с санскр., исслед., комм. и прил. А. Я. **Сыркина**; Изд. ф-ма Вост. лит. Памятн. письмен Востока. Изд. 2-е, доп. Москва, 2000, с. [356]126.

В текста на *наст.* публ. – прев.: А. К.

[18] **Куманова**, А. Введение в гуманитарную библиографию [*Е*-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографовед.: [в 2 ч.] Ч. 1-2. Нов. изд. С., 2007. 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.): текст.

Източник: Загл. екран ; Етикет; Обложка. – Системни изисквания: Windows 98/2000/XP ; CD устройство (CD-ROM). – Съдържа: 4 файла. – Изд. на Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технолог. – Болгария, Санкт-Петербургск. гос. унив. культуры и искусств – Россия.

Ч. 1. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания. Санкт-Петербург, 1995. 252 с.: с 24 сх., 3 табл. – 1. изд. Санкт-Петербург, 1995. – *Типогр. изд.*

Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии. С., 2005. LXXIX, 417, DCIX с.: с 3 гр. форми, 14 сх., 3 табл. Библиогр. (1244 нум. и 865 ненум. назв. на 20 ез.). Показалци: сист., предм. ист., геогр., именен, на символите, на хуманитарните измерения. – 1. изд. С., 2005. – *Типогр. изд.*

Публ. и във вид на *е*-кн. в изд. „За буквите – О писменехъ" (2012): <http://www.sno.unibit.bg>.

Публ. и в: <http://www.local.svubit.org/2009/03/08/open-da> – до 30.09.2010; от 30.09.2010: <http://www.sno.unibit.bg> <http://elibrary.spbguki.ru/#/search?query> <http://www.nauka.x-pdf.ru/17iskusstvovedenie/436284-16-avkumanova-vvedenie-gumanitarnuyu-bibliografiyu-i-ii-filosofsko-naukovedcheskaya-kartina-gumanitarnogo-znaniya-bibliografo.php> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>.

[19] **Рерих**, Е. И. Письма ***Елены Рерих***. 1929-1938: В 2 т. Riga, 1940. – Т. 1. 514 с.; Т. 2. 535 с.

[20] **Goethe**, J. W. [von] ***Faust***: Tragodie: T. I-II / Mit 163 Federzeichnungen von F. **Staffen**. Berlin, 1920. – T. 1. 207 S.; T. 2. 322 S.

[21] **Пастернак**, Б. Л. ***И. В. Гете*** (1749-1832). ***Фауст***. // *Пастернак*, Б. Л. Собр. соч. / авт. предисл. Д. С. **Лихачев**, сост., авт. примеч.: Е. В. **Пастернак**, К. М. **Поливанов**; худож. И. **Сальникова**: в 5-ти т. – Т. 2: Стихотворения: 1931-1959. Переводы. Москва, 1989, с. 526.

[22] ***LICHT, MEHR LICHT!*** В памет на *професор* ***Милен Куманов***: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения... . С., 2022, с. 977, 981, 985, 1071, 1110, 1111, 1112, 1117, 1119. – *Вж: бел. 10.*

[23] *Пак там,* с. 1762, 1764, 1766. – *Вж: бел. 10.*

[24] *Пак там*. – *Вж: бел. 10.*

15.07.2025 г. – 1.09.2025 г.

София (България) – Флорида – Вирджиния (САЩ)

Акад. проф. д.п.н. Александра Куманова

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ

ХРИСТИЯНСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ

(ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ)

В БЪЛГАРИЯ

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ

НА

ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

ЧАСТ I.

Ю Д А И З М Ъ Т В БЪЛГАРИЯ

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

Посвещава се на спасението на българските евреи

М. К.

Юдаизмът свидетелства
за присъщата доброта на света и
неговите хора като свещени творения на Бога.

Предсмъртна бележка на М. К. от 7.11.2021 г.

THE ABRAHAMIC RELIGIONS

(THE JUDAISM – THE CHRISTIANITY – THE ISLAM)

IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS

BY

PROFESSOR MILEN KUMANOV

PART I.

THE J U D A I S M IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIA

Dedicated to the rescue of Bulgarian Jews

M. K.

The Judaism attests
for the intrinsic goodness of the world
and his peoples as sacred creatures of God.

Dying note by M. K. 7.11.2021

Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.)
(платно) (репродукция)

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ (БЪЛГАРИЯ КАТО НОТОРЕН ПРИМЕР ЗА ВЕРСКА ТЪРПИМОСТ) (Анотация)

Юдаизмът е първата от Авраамическите религии – наред с Християнството и Исляма (наречени по името на легендарния им общ родоначалник Авраам / Аврам, Ибрахим – Пазител на вярата и Приятел на Бога) и присъства по българските земи още от римско време.

Еврейски общини по нашите земи е имало през цялото средновековие. Втората жена на българския цар Иван Александър е била юдейката Сара-Теодора – майката на последния владетел на Второто българско царство Иван Шишман. По време на османското владичество в България се заселват *сефаради* (евреи, изгонени от Испания и Португалия) и *ашкенази* (еврейски емигранти от Европа).

Характерно за всички вероизповедания по българските земи е, че те не се изповядват с краен фанатизъм. Това допринася изключително много за тяхното мирно и дори дружеско съжителство през вековете.

Чудото на спасението на българските евреи по време на Третото българско царство през 1943 г. съвсем не е чудно, а е – закономерно. Защото евреите в България са приобщени към българското общество в най-дълбоките му фибри. Те не само допринасят за неговото прогресивно развитие, но и споделят неговата историческа съдба в най-пълна степен... Когато през 1925 г. е убит талантливият поет Гео Милев, е погубен и особено надареният журналист Йосиф Хербст... Тъжната истина е, че евреите са репресирани и преди 1944 г., и след това... Но те все пак са спасени в името на авраамическата максима за човеколюбие, добротолюбие и вселенска справедливост. В страшното време разделно на 1943 г. цялото българско общество застава зад своите български евреи и те са спасени от българския цар Борис Трети в името на българщината...

Това е изключителна заслуга на България, която е призната по целия свят.

Свидетелствата за тази максима са внушителни: една от най-значимите синагоги в Европа – тази в София – е запазена непокътната до ден днешен, а една от най-красивите – тази във Видин – е възстановена от небитието само пред няколко години.

Енциклопедията *„Юдаизмът в България"* е първото справочно издание по темата и ново доказателство за верската търпимост и вродената човеколюбие и хуманизъм на българите. Тя представлява 223 енциклопедичен труд на историка – филантроп Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизнени и 11 посмъртни изд.; 2 Festschrift кн. са публ. за него – 2008, 2022).

Тази хипертекстова панорама е систематизирана по законите на световната енциклопедична наука пълна и библиографски базирана информация:

- за събитията в хода на цялата българска история – от времето на грандиозния път на праотците ни към днешните български земи – до нашето съвремие: хронотоп от 14 века, в който евреите имат забележително достойно участие и принос;
- за видните евреи в България в последните две столетия;
- за молитвените храмове (синагогите) – емблематичните репери за всяка религиозна общност...

Енциклопедията *„Юдаизмът в България"* е съставна част от енциклопедичния триптих на Милен Куманов *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България"*, оставен в незавършен ръкопис и публикуван от неговата съпруга Александра Куманова с екип от учени от България, Израел, Иран, Русия, Франция, САЩ:

- Част I. *Юдаизмът в България* и
- Част III. *Ислямът в България* (*наст. изд.*: София, 2025).

Между тези две книги е осмислена третата съставна на триединството във вероизповеданията (Авраамизма) – *Християнството в България* – с акцент върху отечествения духовен ипостас – *Православието*.

И това е постигнато в контекста на духовния диалог в историята от най-висока класа между религиите и между Юдаизма и Исляма, в частност (*„Православието в България"*: София, 2023; Ново изд. 2024).

ИУДАИЗМ В БОЛГАРИИ (БОЛГАРИЯ КАК НОТОРНЫЙ ПРИМЕР ВЕРОТЕРПИМОСТИ)

(Аннотация)

Иудаизм является первой из Авраамических религий – наряду с Христианством и Исламом (названных так по имени их легендарного общего родоначальника Авраама / Абрама, Ибрагима – Хранителя веры и Друга Бога) и присутствует на территории Болгарии еще с римских времен.

Еврейские общины на болгарских землях существовали во весь период средневековья. Второй женой болгарского царя Ивана Александра была иудейка Сара-Феодора – мать последнего правителя Второго болгарского царства Ивана Шишмана. Во время османского владычества, в Болгарии поселяются *сефарды* (евреи, изгнанные из Испании и Португалии) и *ашкеназы* (еврейские эмигранты из Европы).

Характерной чертой всех вероисповеданий в болгарских землях является то, что они не отличаются крайним фанатизмом. Это весьма существенно способствует их мирному и даже дружественному сосуществованию на протяжении веков.

Чудо спасения болгарских евреев во время Третьего болгарского царства в 1943 г. совсем не чудесно, а закономерно. Поскольку евреи в Болгарии теснейшим образом включены в болгарское общество. Они не только вносят вклад в его прогрессивное развитие, но и полностью разделяют его историческую судьбу… Когда в 1925 г. был убит талантливый поэт Гео Милев, погиб и особенно одаренный журналист Иосиф Хербст... Печальная истина заключается в том, что евреев репрессировали и до 1944 г., и после этого… Но они, все-таки, были спасены во имя авраамической максимы человеколюбия, добротолюбия и вселенской справедливости. В страшное время испытаний 1943 г. все болгарское общество встало на защиту болгарских евреев и они были спасены болгарским царем Борисом Третьим во имя болгарского национального духа…

Это является исключительной заслугой Болгарии, признанной во всем мире.

Свидетельства данной максимы внушительны: одна из наиболее значимых синагог в Европе находится в Софии и она сохранилась неповрежденной до наших дней, а одна из самых красивых – та, что в Видине, – отреставрирована всего несколько лет назад.

Энциклопедия *„Иудаизм в Болгарии”* – первое справочное издание, посвященное данной теме и новое доказательство веротерпимости и врожденного человеколюбия и гуманизма болгар. Она представляет собой 223 энциклопедических труда историка-филантропа Милена Куманова (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизненных изданий и 11 посмертных; 2 Festschrift кн. опубл. о нем – 2008, 2022).

Данная гипертекстовая панорама систематизирована по законам мировой энциклопедической науки, включает полную и библиографически базированную информацию:

- о событиях на протяжении всей истории Болгарии – со времен грандиозного пути наших праотцев к нынешним болгарским землям – до наших дней: хронотоп в 14 веков, участие и вклад евреев в который заметно и достойно;
- о видных евреях в Болгарии в последние два столетия;
- о молитвенных храмах (синагогах) – эмблематических вехах для любого религиозного сообщества …

Энциклопедия *„Иудаизм в Болгарии”* является составной частью энциклопедического триптиха Милена Куманова *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии”*, оставшегося в виде неоконченной рукописи и опубликованного его супругой – Александрой Кумановой совместно с коллективом ученых из Болгарии, Израиля, Ирана, России, Франции, США:

- Часть I. *Иудаизм в Болгарии* и
- Часть III. *Ислам в Болгарии* (*наст. изд.:* София, 2025).

Между этими двумя книгами располагается осмысленная третья составная часть триединства вероисповеданий (Авраамизма) – *Христианство в Болгарии* – с акцентом на болгарскую духовную ипостась – *Православие*.

И этого удалось достичь в контексте духовного диалога высочайшего в истории класса, между религиями и между Иудаизмом и Исламом, в частности (*„Православие в Болгарии”*: София, 2023; Новое изд. 2024).

THE JUDAISM IN BULGARIA (BULGARIA AS A NOTORIOUS ILLUSTRATION OF RELIGIOUS TOLERANCE) (Annotation)

The Judaism is the first of the Abrahamic religions – along with the Christianity and the Islam (called by the name of their common ancestor Abraham / Ibrahim – Guardian of the faith and Friend of God) and was present in the Bulgarian lands from the Roman times.

The Jewish communities are existing in Bulgarian Kingdom during the whole Middle Ages. The second wife of the Bulgarian Tsar Ivan Alexandar was the Jewish woman Sara-Theodora – the mother of the last Bulgarian ruler of the Second Bulgarian Tsardom Ivan Shishman. During the Ottoman rule in Bulgaria has been settled Sephardic Jews (expatriated from Spain and Portugal) and Ashkenazi Jews (emigrants from Europe).

It is peculiar to all religions in the Bulgarian lands that they are not professed with extreme fanaticism. This contributes a lot for their peaceful and even amicable coexistence through the centuries.

The miracle of the rescue of the Bulgarian Jews in the Third Bulgarian Tsardom in 1943 was not at all haphazardly, but absolutely naturally. Because the Jews in Bulgaria were deeply affiliated to the Bulgarian society. When in 1925 was murdered the great poet Geo Milev it was also assassinated the talented journalist Iosif Herbst. The sad truth is that the Jews in Bulgaria has been under pressure before and after 1944. But nevertheless they have been saved from annihilation in the name of the Abrahamic love of Mankind, goodness and universal justice. In the dreadful time of 1943 the whole Bulgarian society stood by the Bulgarian Jews and they have been rescued by Bulgarian Tsar Boris III in the name of the Bulgarian national spirit and honor.

This an exceptional merit of Bulgaria which was recognized all over the world.

The testimonies of this deed are quite impressive: one of the significant synagogue in Europe – those in Sofia – was preserved intact until now and one of the most magnificent one – those in Vidin – has been rebuilt from the nonentity only several years ago.

The encyclopedia *The Judaism in Bulgaria* is the first similar reference edition on this very topic and a new demonstration of the religious tolerance and natural philanthropy and humanism of the Bulgarians. It represents 223rd encyclopedic work of the historian-humanist Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 during his lifetime and 11 posthumous editions; 2 Festschrifts about him – 2008, 2022).

This hypertextual panorama was systematized by the rules of the universal encyclopedic science as a detailed bibliographically based information:

- on the events of the whole Bulgarian history – from the road of our ancestors to the actual Bulgarian lands – a chronotope of 14 centuries in which the Jews have a merited participation and contribution;
- about the prominent Jews in Bulgaria during the last two centuries;
- on the synagogues – emblematic bench marks for the religious community.

The encyclopedia *The Judaism in Bulgaria* is a constituent of the encyclopedic triptych of Milen Kumanov *The Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* which was completed and edited by his spouse Alexandra Kumanova and her team of scientists from Bulgaria, Israel, Iran, Russia, France and USA:

- Part I. *Judaism in Bulgaria* and
- Part III. *Islam in Bulgaria* (Sofia, 2025).

Between these two books has been reconsidered the third component – *The Christianity in Bulgaria – in its Bulgarian* hypostasis – *The Orthodoxy*.

This has been achieved in the framework of the spiritual dialogue on the highest level with Judaism and Islam as well (*The Orthodoxy in Bulgaria*: Sofia, 2023; New ed. 2024).

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА
„ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ”

Всички статии в ЮБ (КИЕ) са подредени по азбучния ред на фамилните имена на включените лица:

АРИЕ, Рафаел
КАМХИ, Рафаел Моше
КАНЕТИ, Елиас
КАНЕТѝ, Жорж Жан
КОЕН, Бениамин
КОЕН, Давид Буко

Когато лицето е дадено под друго, а не фамилното си име, то се подрежда след него като по-известно. Заедно с това обаче се посочва и истинското му име:

АРДИТИ (СТОЯНОВА), Леонтина Самуилова
АРОНОВА, Сузи (Солуча)
БЕЛО, Ешуа (Шули)
БЕНАРОЯ, Моис (Моше Хаим Бенарой)
БЕНЦИОНОВ, Мориц (Мордохай Бенцион Харавон)
ВАГЕНЩАЙН, Анжел (Джеки) Раймонд
ГАБЕ, Петър (Пейсах) Израелевич
ДИМИТРОВ, Рубин Асен (**Бичко**)
ЕРЕНПРАЙС, д-р Мордехай (Маркус)
ОЛИВЕР (Оли), Хаим Давид
ПАПО, Мони (Соломон Леон Папо)
ПАСКИН, Жул (Юлиус (Юлий) Мордекай Пинкас)
САБИН (Сами Алберт Биджерано)

Когато лицето е по-известно с псевдоним, прозвища и пр., то се изтъква под този псевдоним, прозвище / прозвища и пр. – като се дава препратка към фамилното му име, след което е инверсирано личното му име:

ВЪЛКОВ, **СВИТКАТА**, **БАТАТА (псевдоними)** – *вж:* **КУРТЕВ**, Владимир Спиридонов
ДЖИБ (*псевдоним на* **Якоб Голдщайн**)
ГОЛДЩАЙН, Якоб – *вж:* **ДЖИБ** (*псевдоним*)
ЕШКЕНАЗИ, Клара Аврам (*псевдоним:* **Искра**)
ИСКРА (*псевдоним*) – *вж:* **ЕШКЕНАЗИ**, Клара Аврам
КАМХИ, Рафаел Моше (*прозвище:* войводата Скендербег)
КОШНИЦКИ, Майер Михайлов (нелегално име: Михо)
КУРТЕВ, Владимир Спиридонов (*псевдоними:* **Батата**, **Вълков**, **Свитката**)
ХЕСКИЯ, Исак Соломонов (по-известен като **Зако Хеския**)

Когато рожденото име на лицето е различно от това, с което то е известно, това име специално се изтъква като се прави и съответната препратка от рожденото име към популярното:

ГАБЕ, Дора Петрова (с рождено име: Изидора Пейсах)

ПЕЙСАХ, Изидора (рождено име) – *вж:* **ГАБЕ**, Дора Петрова

КУЮМДЖИЕВ, Ангел (рождено име: Челеби /Рахамим/ Нисим Куюмджи)
КУЮМДЖИЙСКИ, АНЖЕЛО – *вж:* **КУЮМДЖИЕВ**, Ангел (рождено име: Челеби /Рахамим/ Нисим Куюмджи)

Имената на духовните лица се дават под малкото им име, съпроводено от шлейфа с принадлежащите му пр. имена, посочени чрез препратки:
АВРААМ (Аврам, Ибрахим) – ***Пазител на вярата*** и ***Приятел на Бога*** – легендарният общ родоначалник на трите *Авраамически религии – Юдаизъм*, *Християнство*, *Ислям*

ИБРАХИМ (*араб.*)
ИСМАИЛ – *вж:* **АВРААМ**

Там, където на духовното лице е известно и светското му име, то се посочва веднага след духовното му име:
РАБИНЕР, д-р Цемах (1862, Бауск, Латвия – 1936) – равин в София (1902) и в Пловдив (1907)

РАБИНЕР, д-р Цемах

По личните имена се подреждат и имената на родоначалници на родове и владетели:
АРТАКСЕРКС (АРДАШИР I)
АРДАШИР I (АРТАКСЕРКС)
ЗИЕЗИ
САРА (Теодора)

При имената на творци, които са особено известни в чужбина, сред които – и такива, които са родени в България, се привежда името им на латиница и др. езици – в съответстнвие с тяхната популярност извън страната:
ВАЙСЕНБЕРГ, Алексис (Зигисмунд Паул) (Alexis Sigismund Weissenberg, 26.VII.1929, София – 8.I.2012, Лугано) – пианист
ДЖЕРАСИ, Карл (Carl Djerassi, 29.X.1923, Виена – 30.I.2015, Сан Франциско) – химик, колекционер, мецанат, писател
КАНЕТИ, Елиас (Canetti, 25.VII.1905, Русе – 14.VIII.1994, Цюрих) немскоезичен писател (белетрист, есеист, драматург)
КАНЕТѝ, Жак (Jacques Canetti, 30.V.1909, Русе – 7.VI.1997, Париж) – френски музикален продуцент и бизнесмен
КАНЕТѝ, Жорж Жан (Georges Canetti, 10.I.1911, Русе – 27.VIII.1971, Ванс) – френски лекар

За наименованията на институции, организации и събития подреждането става по азбучния ред на тяхната първа дума:
„АЛЕФ" – Център за еврейско-българско сътрудничество
АШОМЕР АЦАИЛ (Млад страж) – младежка еврейска организация във Видин
БЪЛГАРСКИЯТ КЛУБ В СОЛУН
„ЙЕХУД ОЛЕЙ БУЛГАРИЯ" (Съюз на българските евреи – СБЕ)
НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ „ЕМИЛ ШЕКЕРДЖИЙСКИ – 1919" – СОФИЯ
ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ „ШАЛОМ"

СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ (СБЕ) – *вж:* „**ЙЕХУД ОЛЕЙ БУЛГАРИЯ**"

ЦЕНТЪР ЗА ЕВРЕЙСКО-БЪЛГАРСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО – *вж:* **„АЛЕФ"**

В специална отделна статия е изведена в общия азбучен ред ролята на Българската Православна църква за спасяването на българските евреи през Втората световна война:

БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И СПАСЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ ПРЕЗ ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

След имената на лицата следват и данните за тяхното раждане и смърт. За тези от български произход са положени усилия да се посочат дата, месец и година – както на раждането, така и на смъртта им:

БЕРÀХА, Арон Рахаим (29.III.1887, Берковица – 14.II.1941, София)
СУРУЖОН, Султана Сабитай (12.V.1904, Нови пазар – 18.I.1961, Бат Ям, Израел
ТАДЖЕР, Аврам Перец (1872, София – 1961, Тел Авив)

Там, където липсват сведения за годините на раждане или смърт, се посочват само тези данни, за които има сведения:

БИТЕВ Гатеньо, Жак (15.V.1914, Неврокоп – 2003)
ЙОНА, Жак Даниел (1908 – IV.1941)
КАЛЕВ, Елиезер Моше (1815, Пловдив –1889, Пловдив)
КАЛЕВ, Нисим Елиезер (17.02.1916 г., Пловдив – юли 1983, Пловдив)
КОЕН, Бениамин (Бенко) Раймонд (5.V.1930, Видин – 2003, София)
КОЕН, Давид Буко (30.XII.1919, Нова Загора – 2012, София)
КОСТОВ, Атанас (1900, Ресен, Македония – 1961)
КОХЕНОВ, Мойсей Нисимов (1880, Видин – ?)
ЛЕВИ, Аврам Давичон (1855, Пловдив – 22.IX.1934, София)
МЕЗАН, Шаул (Саул) Йерохам (17.VIII.1893, Пазарджик – 1944, Албания)
ПАНИЦА, Лиляна (1914, Несебър – 1945, София)

Имената на чужденците на езика на оригинала се посочват в **bold***:*
КОРБЕН, Анри (*фр.:* **Henry Corbin** /14 апр. 1903 – 7 окт. 1978/)

Където липсват сведения за годините на раждане и смърт, посочва се векът, през който е живяло и действало даденото лице:

ИЧКОВА-ПАСЕВА, Вера – обществеичка от София (XX в.)
КАПОНОВ, Яко Йосифов – военен деец (XIX-XX в.)
ЛЕВЕНСОН, Улрих Соломонович – просветен деец (XIX в.)

След данните за раждане и смърт следват сведенията за професията на лицето:

АЛАДЖЕМ, Морис Жак (18.VIII.1932 – 21.XI.2004) – музикант и композитор
АЛМАЛЕХ-ШИКО, Ешуа (11.III.1924, Стара Загора – 4.IX.2018, София) – журналист и интелектуалец
БЕХАР, Марко Исаков (12.III.1914, Ямбол – 15.IX.1973, София) – график, карикатурист и живописец
БЕХАР, Нансен Алфред (17.IV.1940, Стара Загора – 17.I.2022, София) – икономист
БИТЕВ Гатеньо, Жак (15.V.1914, Неврокоп – 2003) – писател, преводач и

литературен критик

ВАРОН, Бенжамен Израел (26.V.1924, Пловдив – 20.III.2020, Берлин) – политически деец, икономист и философ

ВИНЕР-ЧЕНИШЕВА, Юлия Яковлевна (17.VI.1929, София – 22.X.2010, София) – оперна певица и музикален педагог

ВЛАДИГЕРОВ, Любен Хараланов (12.III.1899, Цюрих – 1992, София) – цигулар

ВЛАДИГЕРОВ, Панчо Хараланов (13.02.1899, Цюрих – 8.9.1978, София) – известен композитор, музикант, диригенвт и педагог

ГЕРОН, Ема (13.X.1920, Сливен – 11.III.2011, Йерусалим) – психолог

По-нататък в биографичните справки се проследява накратко жизненият път на лицето, а когато то е творческа личност – и негови по-важни публикации.

ТАДЖЕР, Витали Езра (3.V.1933, София – 26.II.1999, София) – юрист с интереси в областта на гражданското и търговското право. Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1948). Професор по гражданско право в Юридическия факултет (1966). Арбитър и заместник-председател на Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата (1969). Член на Правния съвет при Президиума на Народното събрание (1952-1971). Основен труд – „Гражданско право: Обща част" (2 ч. С., 1971-1973)

Названията на синагогите са приведени в съответствия и с официалните им наименования, и с битуващите в разговорния език, когато има такива, – чрез препратки от типа:

БЪЛГАРСКА СИНАГОГА – *вж:* **ЯМБОЛСКА СИНАГОГА**

ГОЛЯМА СИНАГОГА В ПАЗАРДЖИК

ГОЛЯМАТА АЛИА – *вж:* **СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (Неврокопска синагога – Хавра)**

МАЛКА СИНАГОГА В ПАЗАРДЖИК

СИНАГОГА В БУРГАС

СИНАГОГА ВЪВ ВАРНА

СИНАГОГА ВЪВ ВИДИН

СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (Неврокопска синагога) – хавра

СИНАГОГА В ДОБРИЧ

СИНАГОГА В КАЗАНЛЪК

СИНАГОГА „ЦИОН" В ПЛОВДИВ

ХАВРА – *вж:* **СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (Неврокопска синагога)**

Периодичните и продължаващите издания, които имат паралелни заглавия на други езици, се отразяват с основното и паралелното наименование

***ГОДИШНИК НА ОБЩЕСТВЕНАТА КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ* = ANNUAL OF THE *ORGANIZATION* OF *JEWS IN BULGARIA* „*SHALOM*"**

*По този начин е организирана системата от **препратките** в Енциклопедията, които са съществена нейна съставна част.*

*Препратките биват **два вида**.*

*Първата група **препратки** – се отбелязва с вж:*

БЕРДЯЕВ, **Николай Константинович** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**
БИЧКО – *вж:* **ДИМИТРОВ**, Рубин Асен (**Бичко**)
БЪЛГАРИЯ – **ИЗРАЕЛ (дипломатически отношения)** – *вж:* **ИЗРАЕЛ** – **БЪЛГАРИЯ (дипломатически отношения)**
ИЗРАЕЛ – **БЪЛГАРИЯ (дипломатически отношения)** – *вж:* **БЪЛГАРИЯ** – **ИЗРАЕЛ (дипломатически отношения)**

Втората група ***препратки*** *– се дава с поставяне на даден израз в* ***italic****, което означава, че зад него се крие дадено лице, род или пр.:*
АРИЕ (род) – *вж:* **КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ (Сарафската къща)**
***БЕЛЕВ-ДАНЕКЕР*, СПОРАЗУМЕНИЕ** – *вж:* **ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИЯТА (ЗЗН)**
КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ (Сарафската къща)
САРАФСКАТА КЪЩА – *вж:* **КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ**

Илюстрациите по цялата Енциклопедия ЮБ (КИЕ) имат обща номерация, поднесена преди наименованието на съответното / всяко изображение с арабска цифра.
Посоченият пореден номер на всяка илюстрация е вписан по ***два начина*** *в текста на статията, към която той се отнася:*
1. Когато илюстрацията е ***портрет на лице****, тя се обозначава непосредствено след името му и датите на раждане и смърт (когато тези данни са установени);*
2. Всички останали видове илюстрации (изгледи на архитектурни обекти, факсимилета от книги и пр. документи, кадри от филми и т.н.) се изтъкват в края на текста на статиите – преди отразената литература (Лит.) към тях.
Илюстрациите в корпуса на Енциклопедията ЮБ (КИЕ) графично са разположени във фризове – вертикални и хоризонтални.
За обезпечаване на максимално възможна лапидарност на наименованията на илюстрациите е пропуснато уточнението за фрагментното им представяне в изданието, защото именно фрагменти от първичния изобразителен материал са включени основно в книгата – и то такива, които визуализират най-точно отразяваната чрез тях семантична информация – вж: с. 229-235: Списък на илюстрациите към ЮБ (КИЕ).

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ В ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ”*

азерб. – азербайджански език
англ. – английски език
ап. – апостол, -и
араб. – арабски език
арам. – арамейски език
арм. – арменски език
асир. – асирийски език

беларус. – беларуски език
Бит. – Книга Битие (Библия)
букв. – буквално
бълг. – български език

в. – век
вж – виж
виетн. – виетнамски език
втор. – вторичен, -чна

глаг. – глаголица
год. – годишник; годишен, -шна
гр. – град; гръцки език

дат. – датски език
декод. – декодиране
дн. – днес
докум. – документален, -лна, -лно, -лни
Държ. библ. инст. – Държавен библиотекарски институт

***е*-б-ка** – електронна библиотека
експед. – експедиция
енциклопед. – енциклопедия
епигр. – епиграф

загл. – заглавие

ивр. – иврит
изд. – издание
ил. – илюстрация
Инст. за лит. – Институт за литература
исп. – испански език
ит. – италиански език
казах. – казахски език
кв. – квартал
кир. – киргизки език
кит. – китайски език
консулт. – консултант
кор. – корейски език; корица
кр. – край

л. – лист, листове
лат. – латински език
лит. – литература
луж. – лужишки език

мак. – македонски език
Мат. – Евангелие от Матей (Библия, Нов завет)

назв. – название, -я
наст. – настоящ, -а, -о, -и
нач. – начало
нем. – немски език
ном. – номериран, -а, -о, -и
норв. – норвежки език

о. – отец
обл. – област
ок. – около
орг. – организация

Парал. – Книга Паралипоменон (Библия)
перс. – персийски език
пехл. – пехлевийски език
пол. – полски език
порт. – португалски език
пр.н.е. – преди новата ера
пр. Р. Хр. – преди Рождество Христово
пр. Хр. – преди Христос

рез. – резюме
Рим. – Римляни (Библия, Послание на Св. ап. Павел)
рум. – румънски език
рус. – руски език

с. – село; страница
С. – София
санскр. – санскрит (санскритски език)
САЩ – Съединени американски щати
Св. – свети (м. р.), света (ж. р.)
Св. Св. – свети (мн. ч.)
СВУБИТ – Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии
с.г. – същата година
СДС – Съюз на демократичните сили
сев. – северен, -рни
Сир. – Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов или Сирах (Библия, Стар завет)
сл. Хр. – след Христос
словаш. – словашки език
сп. – списание
срв. – сравнете (с)
сръб. – сръбски език
СССР – Съюз на съветските соцалистически републики
ст. – степен
старобълг. – старобългарски език

старогр. – старогръцки език
старослав. – старославянски език
съвм. – съвместно
сърбохърв. – сърбохърватски език

т. – том
т. нар. – така наречен, -а, -о, -и
тайс. (тайланд.) – тайски (тайландски) език
тир. – тираж
тохар. – тохарски езици
тр. – труд; трудове
тур. – турски език

удмурт. – удмуртски език
укр. – украински език
унг. – унгарски език
УниБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии

Фил. – Книга Филипяни (Послание на Св. ап. Павел)
фр. – френски език

хърв. – хърватски език

църковнослав. – църковнославянски език

чеш. – чешки език

яп. – японски език

Acad. – Academician
Assist. – Assistant
Assoc. – Associated

conf. – conference

Dr. – Doctor
DSc – Doctor of Sciences

ed. – edition

intern. – international

PhD – Doctor of Philosophy
Prof. – Professor
publ. – published

trad. – traducted
transl. – translated

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ЮБ (КИЕ)*

А – *с. 67-80*
Б – *с. 80-86*
В – *с. 87-89*
Г – *с. 89-92*
Д – *с. 92-97*
Е – *с. 97-104*
Ж – *с. 105*
З – *с. 105-106*
И – *с. 107-108*
Й – *с. 109-110*
К – *с. 111-122*
Л – *с. 122-128*
М – *с. 128-132*
Н – *с. 132-134*
О – *с. 134-136*
П – *с. 137-165*
Р – *с. 165-167*
С – *с. 168-183*
Т – *с. 184-185*
У – *с. 185*
Ф – *с. 186-187*
Х – *с. 187-191*
Ц – *с. 192-193*
Ч – *с. 194*
Ш – *с. 194-196*
Щ – *с. 197*
Ю – *с. 197*
Я – *с. 198*

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ:
КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

ПРОФ. Д-Р МИЛЕН КУМАНОВ

А

АВДАЛА, Жак Моше (4. I.1927, Истанбул – 17.VIII.2000, София) (*Ил. 5*) – сценограф и живописец. През 1954 завършва Висшия институт по изобразително изкуство „Николай Павлович" с две специалности – „Театрална декорация" в класа на проф. *Иван Пенков* и „Живопис" в класа на проф. *Борис Митов*. Главен художник на дирекция „Български цирковe" в София (1961-1972).

*Лит.: **Авдала**, Жак. // Енциклопедия на българския театър. С., 2008, с. 12.*

5. Жак Авдала (автопортрет) (платно) (репродукция)

АВИШАЙ, Моис Давид (6.VI.1921, Бургас – 2006, София) – икономист. Професор по политическа икономия в Техническия университет в София (1980). Сред неговите асистенти са и двама бъдещи министър-председатели на България след 1989 – *Ренета Инджова* и *Иван Костов*.

Онлайн ресурс.

6. **Персийска миниатюра на Ибрахим – Авраам (отомански период, 1500 г.) (репродукция)**

7. **Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.) (платно) (репродукция)**

8. **Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)**

9. **Персийската Сибила (1647 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)**

АВРААМ (Аврам, Ибрахим) – ***Пазител на вярата*** и ***Приятел на Бога*** – легендарният общ родоначалник на трите *Авраамически религии – Юдаизъм*, *Християнство*, *Ислям*.

В юдаизма Авраам е основоположникът на *Завета* – съкровената връзка между еврейския народ и *Бог*.

В християнството Авраам, с неговата безпрекословна вярност към Бог във времената преди *Моисеевия закон*, е **прототип на всички вярващи**. Православната църква почита Авраам не само като праотец на *Иисус Христос*: родословието на Иисуса Христа: *„Син Давидов, син на Авраамов"* (**Мат. 1: 1**), но и – баща на вярващите: *„Авраам роди Исаака; Исаак роди Иакова..."* (**Мат. 1: 2**). В *Новия завет* името на Авраам се среща 72 пъти. Самият *Господ* Иисус Христос провъзгласява: *„Аз съм Бог Авраамов, и Бог Исааков, и Бог Иаковов"* (**Мат. 22: 32**). По думите на *Св. ап. Павел* – в *Послание на Св. ап. Павла до Римляни* – Авраам, който безгранично се доверява на Бога, е *„отец на всички ни"* (**Рим. 4: 16**); *„баща на много народи"* (**Рим. 4: 18**).

Това значение на Авраам – като **патриарх на вярата** – е осъзнато още в *Стария завет*: във *Втора книга Паралипоменон*: Авраам – **приятел, възлюбен на Бога**: *„Не Ти ли, Боже наш, изгони жителите на тая земя пред лицето на Твоя народ Израиля и я даде навеки на семето на Твоя възлюбен Авраама?"* (**2 Парал. 20: 7**); в *Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов*: *„Авраам е великият отец на много народи, и не е имало нему подобен по слава; той запази закона на Всевишния и в завет беше с Него, и върху своята плът утвърди завета и в изпитанието се показа верен; затова Господ с клетва му обеща, че в неговото семе ще се благословят всички народи"* (**Сир. 44: 19-22**).

По този начин личността и **вярата на Авраам** разкриват *Словото Божие* като **родоначалник на *Старозаветната църква*** и оттам – свързват Авраам с ***Вселенската църква на Новия завет***.

По **призив на Бога** Авраам напуска дома на баща си и народа си, покорявайки се на Бог, за да започне чрез него „**историята на Спасението**". *Св. Писание* говори за призванието на Авраам като особено действие на *Божествения промисъл* – източникът на *Библейската вяра* не е в човека, а във ***Волята Божия***: *„Аз ще благословя ония, които те благославят, и ще прокълна ония, които те злословят, и в тебе ще бъдат благословени всички земни племена"* (**Бит. 12: 3**).

В исляма Авраам е смятан за едно от звената във веригата *пророци*, започваща с *Адам* и достигаща своя апогей с *Мухаммад*. Пророкът Мухаммад смята *Ибрахим*, чието подчинение на Бог съставлява същността на исляма, за изпреварил времето си правоверен и го нарича уважително ***Халил Аллах*** (*Приятел /Любимец/ на Аллах*). След *Потопа* Авраам е **единственият сред вярващите**, който **по собствено решение** се заклева никога да не предаде Бог, а по време на престоя си в *Ханаан* – често дава подслон на пътници и странници, които учи как да почитат *Всевишния*.

Римокатолическата църква нарича Авраам *„отец на вярата"* в евхаристийната молитва на Римския канон, рецитирана

по време на Св. литургия. Паметта му е отбелязвана в църковните календари на няколко Християнски деноминации: на 20 авг. от *Маронитската църква*, на 28 авг. от *Коптската* и *Асирийската източна църква* и на 9 окт. от *Римокатолическата* и някои *Лутерански църкви*.

Източноправославната църква отбелязва паметта на Авраам на два отделни празника – на 9/22 окт., заедно с племенника му *Лот*, и в *Неделя на Светите Отци* преди *Рождество Христово*, заедно с останалите предци на *Иисус Христос*.

В *Православието* Авраам се споменава още и в литургията на *Св. Василий Велики*, непосредствено преди *анафората*, а, заедно със *Сарра*, – и в молитвите при *Венчание*.

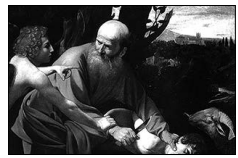
Мюсюлманите смятат Авраам за пророк и патриарх – архетип на *идеалния мюсюлманин* и реформатор на почитанието на *Кааба* в *Мека*. Ислямската традиция го приема за първия предвестник на исляма, наричан понякога ***миллат Ибрахим*** – *„религия на Ибрахим"*, чието призвание и мисия в живота е ***да оповести единствеността на Бог***. *Св. Коран* нарича Авраам също ***„отец на мюсюлманите"*** и го сочи като *образец за поведение на общността*. Той е определен като *правоверен* и като *първия мюсюлманин*. Ибрахим и първородният му син *Исмаил* (*вж: и по-долу тук*) поправили храма Кааба в Мека. Ибрахим има важна роля и в един от *стълбовете на исляма – хаджът*, който е поклонение в *Свещената джамия*. Един от принципите на хаджа е: възпоминанието за това как Ибрахим жертвал Исмаил и неговия път към олтара, където *Иблис* (*сатаната*) се опитал да го разколебае три пъти. Тези места са маркирани със стълбове, които биват символично замеряни от поклонниците с камъни. Освен това хаджът възпоменава и жертвеността, и опитите на жената на Ибрахим – *Хаджре* (*Агар*), за Исмаил, когато той бил малък и жаден до смърт. Хаджре тичала между двата хълма *Сафа* и *Маруа* и този ритуал – *Сааий* (*борба, усилие*) е задължителен за всички поклонници в Мека. Най-накрая Хаджре вижда, че, в близост до сина ѝ, бликва извор. Този извор – *Замзам* става основната причина за възникването на Мека, след като питейната вода крайно рядко е срещана в пустинния район, и много племена се заселили именно там. Накратко – Ибрахим е *ханиф* и *муслим*, което значи *отдаден на Аллах* и *отвръщащ лице от всякакви идоли*.

Най-старата легенда за Авраам се съдържа в *Петокнижието* на *Св. Библия*, съставено по време на *Вавилонския плен* (597-539 пр. Хр.) като правна основа в рамките на *Персийската имперска оторизация*. Затова като *предсказател на Авраам* се посочва символично *персийската Сибила* (*вж: и по-долу тук*).

Безброй миниатюри, изобразяващи Авраам в Юдаизма, Християнството и Исляма (*Ил. 6*)... Знаменити майстори на **живописта** се обръщат към образа на Авраам: холандецът **Ян Викторс** (Jan Victors, 1619-1676) – *Тръгването на Авраам за Ханаан* (*Abraham's departure for Canaan*, 1655) (*Ил. 7*); италианците **Гуерчино** (Guercino, 1591-1666) – *Изгонването на Агар и Исмаил*

10. **Жертвоприношението на Исак (1603 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)**

11. **Жертвоприношението на Исак (1610 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)**

12. **Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан (1850 г.) / Йозеф Молнар (1821-1899 г.) (платно) (репродукция)**

13. **Авраам (1754 г.) / Джовани Мария Морлайтер (1699-1781 г.) (скулптура) (репродукция)**

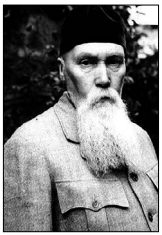
14. **Шарл Гуно (1818-1893 г.) (фотопортрет)**

15. **Кико Аргуело 1939-) (фотопортрет)**

16. **Сьорен Киркегаард (1813-1855 г.) (графичен портрет) (репродукция)**

17. **Николай Константинович Рьорих (Рерих, 1874-1947 г.) (фотопортрет)**

(*Abraham Casting out Hagar and Ishmael*, 1657) (*Ил. 8*) (*вж и неговото платно: Персийската Сибила* (*Sibilla Persica*, 1647) (*Ил. 9*); **Караваджо** (Caravaggio, 1571-1610) – *Жертвоприношението на Исак* (Sacrifice of Isaac, 1603; 1610) (*Ил. 10-11*); унгарецът **Йозеф Молнар** (Jozsef Molnar, 1821-1899) – *Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан* (*Abrahams Journey From Ur To Canaan*, 1850) (*Ил. 12*)... Образът на Авраам има знаменита традиция и в **скулптурата**: италианецът **Джовани Мария Морлайтер** (Giovanni Maria Morlaiter, 1699-1781) – *Авраам* (*Abraham*, 1754) (*Ил. 13*) (*вж: и творбите на* ***Борис Шатц***)...; и в **музиката**: французинът **Шарл Гуно** (Charles François Gounod, 1818-1893) (*Ил. 14*) – *Молитвата на Авраам* (*Prière d'Abraham,* 1872); испанецът **Кико Аргуело** (Kiko Argüello, 1939-) (*Ил. 15*) – *симфоничната поема „Месията"* (*El Mesías*, 2023)...

Без аналог остава **трактовката** на ***Авраамовия проблем* на религиозното съзнание**, достигната от датския философ и теолог – първия екзистенциалист **Сьорен Киркегаард** (Киркегор) (Søren Aabye Kierkegaard; Severinus Kierkegaard, 1813-1855) (*Ил. 16*) във философско-религиозния трактат *„Страх и трепет"* (*Fear and Trembling*, 1843), публикуван под псевдонима *Йоханес де Силентио*. Заглавието на творбата препраща към *Св. Библия – Послание на Св. ап. Павел до Филипяни*: *„продължавайте да изработвате своето спасение със* ***страх и трепет****."* – **Фил. 2: 12**. *„Страх и трепет"* С. Киркегаард посвещава на **постъпките** на „рицаря на Вярата" Авраам – на неговата *екзистенциална самота* и *мъченическото му изкачване към върха на планината в земята* ***Мориа*** *(вж и по-долу: Н. К. Рьорих)*. Смисълът на библейския израз *„Страх и трепет"* – и на едноименния трактат на С. Киркегаард – е в **крусиалната работа на личността с религиозно съзнание за Спасението на душата си**, основана на чувството на благоговение пред Бог. Именно в това е феноменологията на важността и сериозността на Спасението на човешката душа, в която **действа Бог**...

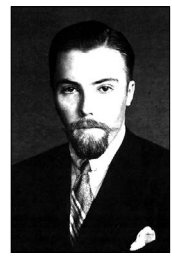
Върхова в обозначавания смисъл е принадлежността към най-уникалните – действително *онтологично елитните* в **духовен смисъл** – прояви на човешкия живот в качеството им на **нравствена *постъпка* на свободата на Духа**, фиксирана от Евангелското изречение: *„Дух дышит, где хочет"* (**От Иоанна** /3: 8/). В **Авраамическия контекст на разбиране за Спасението на душата си**, изведен в *планетарен всечовешки план*, следва да бъде отнесен именуваният от **Н. К. Бердяев** (18.III.1874, Обухов, Киевска губерния, Руска империя – 24.III.1948, Кламар, Франция) феномен „**личност**" (*„Личността е ценност, стояща по-високо от държавата, нацията, човешкия род, природата, и тя, по същество, не влиза в този ред. Единството и ценността на личността не съществува без духовното начало. Духът конституира личността, носи просветление и преображение на биологичния индивидуум, прави личността независима от природния порядък."* (*вж и по-долу*).

И тук специално следва да бъдат изтъкнати руският художник, сценограф, философ-мистик, писател, пътешественник,

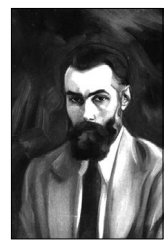
археолог, общественик **Николай Константинович Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 9.X.1874, Санкт Петербург, Руска империя – 13.XII.1947, Наггар, Индия) (*Ил. 17*) и членовете на неговото *семейство*. Бидейки връстник на *социалната революция* в Русия – 1917, Н. К. Рьорих става ***пророк*** **на извършената от него в категорията „дълго време”** (израз: **М. М. Бахтин** /17.XI.1895, Орел, Руска империя – 7.III.1975, Москва, СССР/) ***духовна еволюция*** **като зов към** ***геокосмичната природа на човешкото предназначение*** – **еманация на** ***Живата Етика*** (*вж и по-долу*). Заедно със *съпругата* си **Елена Ивановна Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 12.II.1879, Санкт Петербург, Руска империя – 5.X.1955, Калимпонг, Индия) (*Ил. 18*) – руски религиозен философ, писателка, общественик и *синовете* им: руският изтоковед, лингвист, изкуствовед, етнограф, пътешественик, специалист по езика и културата на Тибет, монголоведът **Юрий Николаевич Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 3.[16.]VIII.1902, Санкт Петербург, Руска империя – 21.V.1960, Москва, СССР) (*Ил. 19*) и руският и индийски художник, общественик, колекционер на източно изкуство **Святослав Николаевич Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 10.X.1904, Санкт Петербург, Руска империя – 30.I.1993, Бангалор, Индия) (*Ил. 20*), оставайки *руски* представители на *елитната руска култура от края на XIX – началото на XX в.*, Рьорихи стават – чрез създаването от тях на световни центрове и културни движения – *лика* и на *западната елитна култура* – и в Швейцария, и във Великобритания, и в САЩ, и на *елитната тибето-монголска култура – вж:* основания в резултат на проведените обширни духовни, философски, културни, лингвистични и естественонаучни изследвания от семейство Рьорих в долината Кулу – в Наггар, Индия **Институт за Хималайски изследвания „Урусвати”** (*санскр. – букв.: „Свет утренней зари”* (*рус.*); *лат.: Urusvati*, 1928-) – Институт на бъдещето – и за тогавашните, и за днешните времена – Институт на синтеза на *геокосмичните знания на човечеството* в кондиция с ***нравствения закон на личността в Бога***; от 1993 влиза в Международния мемориален тръст „Рьорих” (Intrnational Roerich Memorial Trust). От 1930 до 1942 Ю. Н. Рьорих е директор на Института „Урусвати” и редактор на **списанието** ***„Урусвати”*** (New York, 1931-1933), имащо огромна евристична, когнитивна и методологична тежест за изграждане на философско-научната картина на света, благодарение на което е преиздадено и в наши дни (New Delhi, India, 2003) (*вж и по-долу*). Н. К. Рьорих е демиургът на *„Пакта Рерих”* (*англ.: The Roerich Pact*, *лат.: Pax Cultura*), известен и като *Договор за съхраняване на художествените и научните учреждения и историческите паметници* (*англ.: Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments*) или *Вашингтонски Пакт* (*англ.: Washington Pact*) – първият в историята на човечеството международен договор за защита на културното наследство, установил преимуществото на защита на културните ценности, подписан на 15 апр. 1935 във Вашингтон от представители на двадесет и една страни на Северна и Южна Америка, одобрен от правителството на Индия.

18. **Елена Ивановна Рьорих (Рерих, 1879-1955 г.) (фотография)**

19. **Юрий Николаевич Рьорих (Рерих, 1902-1960 г.) (фотопортрет)**

20. **Святослав Николаевич Рьорих (Рерих, 1904-1993 г.) (автопортрет) (платно) (репродукция)**

Ключ към **Авраамическия контекст на кармическия път на нравствено конституираната личност** е поетичната книга от стихове на Н. К. Рьорих *„Цветята на **Мориа”** (вж и по-горе: същността на духовното – **идеалната** насоченост на съзнанието, от която идва и остротата на отношението към **идеалното**, задаващо порядъка на материалните прояви на света – онтологично коренище на света на Рьорихи, виждащи осъществяваната социална революция в пространство, движимо и определяно от **духовната еволюция**, обозначавано „**поверх всех Россий**” /т.е. „над всички Русии” – разбирай: социална, икономическа, политическа и т.н./ и установено по пътя на **кармическата постъпка на екзистенциалната самота** и **мъченическото** изкачване към върха на планината в земята **Мориа**).*

*Лит.: **Рерих**, Н. К. Цветы Мории: Стихи. Берлин, 1921; **Рерих**, Е. И. Письма **Елены Рерих**. 1929-1938: В 2 т. Riga, 1940; **Куманова**, А. Верният път (Изуч. на цивилизациите: път към истинската култ. глобализация): (Paper of the Intern. conf. on educationand globalization – 2-3 Oct. 2012 in Tehran, Islamic Rep. of Iran; Comm. 2. Communication, education and globalization E. Civilizations,education and globalization) / А. **Куманова**, Н. **Казански**. // Съвременник: Сп. за лит. и изкуство (София), 2014, N 1, с. 131-139; Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Smithsonian Libraries and Archives: Object Details: Author: Urusvati Himalayan Research Institute of **Roerich** Museum – **Roerich**, George [George Nicolas de **Roerich**]; Summary: Includes annual reports of the institute, 1929/30-<32>: 1931, 1933, 1931-1933; Place: Himalaya Mountains – Asia, Central. First Publ.: 1931-1933 by Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Vedams reprint: 2003. Publ. by Vedams ebooks Pvt. Ltd. Vardhaman Charve Plaza IV, Bldg, N 9, Second Floor, New Delhi-110088 (India) <http:www.vedamsbooks.com>. Publ. with financial assist. From the Depart. of Culture, Cov. of India. Print. in India at DP`s Impressive Impressions, Hissar, Haryana-125001; Journal of the Urusvati Himalayan Research Institute – 3 Vols. New York, 1931-1933; **Бердяев**, Н. А. О назначении человека [: Сб. / Авт. вступ. ст. П. П. **Гайденко**; Примеч. Р. К. **Медведевой**]. Москва, 1993; **Корбен**, А. История на ислямската философия. С., 2004; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. III: Occidental Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J., B. **Moyers**. The Power of Myth. New York, 1991; **Corbin**, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1966; **Eliade**, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Philip **Mairet**. Princiton, NJ, 1991; **Eliade**, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de Mircea **Handoca**; Rev. sti. a ed. Manuela **Tanasescu**; Cuv. i. de Angelo **Morretta**. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1); **Eliade**, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by Ana **Cartianu**. Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330); **Seters**, J. van **Abraham** in History and Tradition. Göttingen, 1975; **Schuon**, F. Islam and the*

perennial philosophy. Al Tajir Trust, 1976; ***Kierkegaard****, S. Fear and Trembling. Princeton, 1983;* ***Schuon****, F. Transcendent unity of religion. Wheaton, Il, 1984;* ***Azzam****, L. Lives of the Prophets,* ***Abraham*** *and the Kaaba. Lahore, 1995;* ***Segal****, A.* ***Abraham****, enquête sur un Patriarche. Paris, 1995;* ***Meyer****, F. B. The Life of* ***Abraham****: The Obedience of Faith. Seattle, 1996;* ***Hendel****, R. Remembering* ***Abraham****: Culture, Memory, and History in the Hebrew Bible. Oxford, 2005;* ***Draï****, R.* ***Abraham****, ou la recréation du monde. Paris, 2006;* ***Levenson****, J. D. Inheriting Abraham: The Legacy of the Patriarch in Judaism, Christianity, and Islam. Princeton, 2012;* ***Kumanova****, A. Study of the civilizations: Way to the real cultural globalization (Life-giving tree of the historical and cultural development of the humanity) / Intern. conf. on education and globalization (Tehran, Islamic Rep. of Iran, 2-3 Oct. 2012); Comm. 2: communication, educationand globalization / A.* ***Kumanova****, N.* ***Kazanski****. 15 p. – Деп. в Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи* ***Амири*** *в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А. К. Запис на докл. върху CD с богат изобразит. материал към него е предад. и на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Ешреф* ***Буруджерди****, гостувала на спец. среща в УниБИТ на 28.09.2017 г.;* ***Thompson****, T. L. The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical* ***Abraham****. Berlin, 2016.*

АВРААМОВ **ПРОБЛЕМ НА РЕЛИГИОЗНОТО СЪЗНАНИЕ (Сьорен Киркегаард ; Николай Константинович Рьорих, Елена Ивановна Рьорих, Юрий Николаевич Рьорих, Святослав Николаевич Рьорих)** – *вж:*
АВРААМ

АВРАМОВ, Роман Петков (3.XII.1882, Свищов – 8.I.1938, Москва) (*Ил. 21*) – деец на международното комунистическо движение. Роден в богато търговско семейство. Съученик на Г. Димитров в София. От 1900 следва право в Женева. Включва се в дейността на българската студентска социалдемократическа група в града и се свързва със задграничната руска социалдемокрация, като се запознава с *Ленин* и *Надежда Крупская* и става кум на бракосъчетанието им. През 1904-1905 секретар на комитета на задграничните организации на болшевиките.

Завръща се в България през 1909 и участва в *Балканските войни* (1912-1913) и в *Първата световна война* (1914-1918). От 1921 работи като съветски търговски представител в Берлин, Румъния, Франция, Германия и Лондон. Председател на Всесъюзното обединение „Хлебстрой" в Москва (1929-1937). През 1938 става жертва на сталинистките репресии. Посмъртно реабилитиран през 1956. Носител на орден „Ленин".

Лит.: ***Аврамов****, Роман. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 15-16.*

21. **Роман Аврамов (фотопортрет)**

АВСТРИЙСКО КАТОЛИЧЕСКО УЧИЛИЩЕ „САНТА МАРИЯ” – немско католическо училище в София. Открито от милосърдни сестри от клона на ордена „Сестри на милосърдието на Свети Викентий от Пула в Загреб” (1905). Първоначално функционира с четири отделения с преподаване на немски език, и учениците в него са 25, но в навечерието на *Балканската война* достигат до 180-200. През 1925 училището прераства в прогимназия. През 1931 прогимназията се сдобива с нова масивна сграда. По това време се учат 105 ученици от еврейски произход и други – 40 на брой. Началната и прогимназиалната степен на обучение са смесени, а гимназията само девическа. В училището се преподава основно на немски език. По време на една от англо-американските бомбардировки над София (1944) старата сграда на училището ударена и разрушена. Училището закрито през 1948. След това в сградата му (на ул. „Гургулят” 1) се настаняват различни държавни учреждения. Днес е дом на Националната спортна академия. Сред възпитаниците на училището са д-р *Атанас Мицев* – гинеколог, участник във *Втората световна война*; *Донка Паприкова* – доброволна социална работничка и *Ани Бакалова* – театрална и филмова актриса.

АГАР (ХАГАР, ХАДЖРЕ) – *вж:* **АВРААМ**

АЗАРА – *вж:* **СКИНИЯ**

АЙЗНЕР, Изидор Самуел (7.I.1922, Русе – 16.VI.1943, Варна) – комунистически деец. През 1942 осъден на 12 г. затвор. Умира във Варненския затвор.

Онлайн ресурс.

АЛАДЖЕМ, Израел (1909, Русе – 1993, София) – композитор. Завършва и преподава в Музикалната академия в София. Диригент на Ансамбъла на Народната армия.

*Лит.: **Levy**, J. Israel **Aladjem** (1909-1993). Profile. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom”, 27, 1993-1994, p. 180-194.*

22. **Морис Аладжем (фотопортрет)**

АЛАДЖЕМ, Морис Жак (18.VIII.1932 – 21.XI.2004) (*Ил. 22*) – музикант и композитор. Роден в София. С популярна музика се занимава от 1952 – свири в Студентския естраден оркестър към Клуба на културните дейци в София. Първата му оркестрова пиеса е „Мечти” (1960), а първата песен – „Влюбеният телефон” (1961). През 1962, заедно с *Тончо Русев*, основава оркестър „Балкантон”.

Главен художествен ръководител на дирекция „Българска естрада” (1980-1985). Работи с видни дейци на българската попмузика и джаза, като *Сашо Сладура*, *Димитър Ганев* и *Леа Иванова*, а също така – с Биг бенда на Българското национално радио. През 1978, съвм. с *Александър Владигеров*, оркестрира мюзикъла на *Алексис Вайсенберг* (Alexis Weissenberg) „Фугата”, поставен през 1979 в Париж и издаден от френската фирма „Pathé Marconi” (1980). Автор на над четиристотин песни, изпълнявани от най-големите имена на популярната музика в България – *Паша Христова*, *Лили Иванова*, *Мустафа Чаушев*, *Панайот Панайотов*, *Йорданка Христова*, *Росица Кирилова*, дует „Ритон”, *Васил Найденов*, *Тодор Колев*, *Георги Христов*, *Бисер Киров*, *Деян и Бойко Неделчеви*, *Емил Димитров*, *Маргарита Горанова*. Носител на редица престижни награди и отличия както в България, така и в чужбина, като на фестивала „Златния Орфей” и конкурса „Мелодия на годината”. През 1995 получава голямата награда за цялостно творчество на „Златния Орфей”. Негови песни са издавани на грамофонни плочи, освен в България, в Куба, Германия, Югославия, Финландия, Великобритания и Испания. Огромни са заслугите на Морис Аладжем към българската естрада. Издава албума „Колекция златна класика” (2003), в който събира най-хубавите си творби.

*Лит.: **Аладжем**, Морис. // Рупчев, Й. Изборът на Рупи: А-З. С., 1998, с. 18.*

„**АЛЕФ**” – **Център за еврейско-българско сътрудничество** – създаден в Бургас през 2014.

Сред учредителите му са евреи и българи, доказали своята обществена активност и симпатии към запазване и развиване на *еврейско-българските отношения*. Председател и основател на ЦЕБС „Алеф” е *Алберта Леон Алкалай*.

Сдружението носи името на първата буква в еврейската азбука. Сдружението си поставя за цел да проучва и популяризира дълбоките културно-исторически връзки между българи и евреи, да развива културните, социалните и икономически връзки на България с еврейски и израелски институции, фирми и личности, както и да противодейства срещу всяка форма на фашизъм, ксенофобия, тоталитаризъм, антидемократизъм, тероризъм, расизъм и антисемитизъм. По инициатива на „Алеф” бургаската художествена галерия (бивша синагога) възвръща функциите си на храм. През 2013 за първи път от 70 г. насам тук е проведена религиозна церемония като част от мемориалната вечер „Памет за спасителите на българските евреи”.

След това освещаване в бившата синагога отново могат да се отслужват религиозни ритуали по канона на *юдаизма*.

Лит.: „АЛЕФ” Център за еврейско-българско сътрудничество. // <http://alef-bg.org/bg/>. 24.07.2024. 20 с.

АЛМАЛЕХ-ШИКО, Ешуа (11.III.1924, Стара Загора – 4.IX.2018, София) – журналист и интелектуалец. Известен като един от доайените на българската спортна журналистика. Остава без родители в ранна възраст. Следва в Свободния университет за политически и стопански науки в София. Успоредно започва работа във в. „Народ" (София, 1946). Приет в Съюза на българските журналисти. Основава илюстрования спортен седмичник „Старт" (София, 1971-1999), където работи до пенсионирането си. Сътрудничи на Българската национална телевизия като коментатор по лека атлетика. Носител на орден „Кирил и Методий" – II ст. Заслужил деятел на спорта.

Онлайн ресурс.

АЛМОСНИНО, Гавриел (1830, Никопол – 14.I.1890, Йерусалим) – религиозен и обществен деец. Роден в *сефарадско семейство*, преселило се от Испания. След раждането му семейството му се преселва в Йерусалим, където той завършва своето образование. През 1855 Никополската еврейска община го кани да се завърне в родния си град и Гавриел Алмоснино се установява там. 1858 прекарва в Италия, където се опитва да събере средства за възстановяване на равинска школа и синагога на *Йосеф Каро*. След това отново се завръща в Йерусалим, където остава до 1875 и прави опит да събере средства за *Йешивата в Хеврон*. Равин на София от 1876. През 1877, заедно с консулите *Леандър Леге* и *Вито Позитано*, успяват да спасят града от планираното опожаряване и неминуемо клане от страна на османците, командвани от *Сюлейман паша*, палачът на Стара Загора. Осуетил зверствата, Алмосино посреща тържествено руските войски в София с други трима представители на еврейската общност в града и заедно с православното духовенство и народа. Назначен за първия главен равин на Княжество България (8 окт. 1879), на която длъжност остава до пенсионирането си (1885). С негово участие се изработват *„Привременните правила за духовно управление на християните, мюсюлманите и евреите"*. Депутат в Учредителното събрание „по звание" като представител на юдейското вероизповедание и във II Велико Народно събрание.

*Лит.: **Алмоснино**, Гавриел. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 19-31; **Палангурски**, М. Учредителите. Участниците в Учредителното народно събрание в Търново, 10.II – 16.IV.1879. С., 2014, с. 53.*

АЛФАСА, Аврам Юда (1879, Одрин – 1971, Йерусалим) – масон. Председател на масонската ложа „Кармел" в София (1928); ръководи еврейската масонска ложа „Б'ней Б'рит" и създава кооперативната банка „Кармел". Емигрира в Израел през 1951.

*Лит.: **Алфаса**, Аврам. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 12-20.*

23. **Елиезер Алшех (автопортрет) (платно) (репродукция)**

АЛШЕХ, Елиезер Нисим (12.XI.1908, Видин – 20.VI.1983, Буенос Айрес) (*Ил. 23*) – художник, живописец. Завършва в Държавната академия на изящните изкуства в Мюнхен при *Карл Каспар* (Karl Caspar) и *Адолф Шинерер* (Adolf Schinnerer) (1933). Живее в Белгия, Германия, Франция, Португалия и Испания. Завръща се в България (1934) и представя първата си самостоятелна изложба. През 1935-1936 пътува из Турция, Гърция, Италия, Алжир и Тунис. Пътува и до Палестина, като с картините, нарисувани там, прави самостоятелна изложба в Белград (1937). След това заминава за Венеция. Завръща се отново в България (1938). Изпратен е в еврейски трудов лагер до 1941. През 1946 прави втората си самостоятелна изложба в България. След това заминава за Милано и Венеция, а през 1951, заедно със съпругата си *Бронка Гюрова-Алшех*, се установява в Буенос Айрес. От 1958 преподава в Държавното училище за изобразително изкуство „Мануел Белграно" (Manuel Belgrano) в Буенос Айрес. През 1975, по покана на Съюза на българските художници, прави самостоятелна изложба на картини, нарисувани в Аржентина.

*Лит.: **Алшех**, Елиезир. // Голяма енциклопедия „България". Т. 1. С., 2011, с. 52; **Василева**, С. Съюз на дружествата на художниците в България. Предистория, организация и дейност 1919-1945. С., 2012, с. 127, 134.*

АНГЕЛОВА, Рашел Шалом (24.I.1930, София – 15.VII.2004, София) – професор в Центъра по архитектурознание при БАН. Почетен член на Международния съвет за паметниците на културата и забележителните места – International Council on Monuments and Sites (ИКОМОС) (2003). Работи в областта на балканската и българската възрожденска архитектура.

*Лит.: **Ангелова**, Рашел. // Жените в историята на академичната наука в България. С., 2018, с. 21.*

АПОКРИФИ – произведения на юдейската и ранната християнска литература, чието съдържание не съвпада изцяло с установеното и общоприето вероучение на църквата, поради което не признати за свещени (*вж:* Книги на *Св. Библия*). Приетата в *юдаизма* традиция приписва събирането на свещените книги в едно цяло на свещеника и законоучител *Ездра*, живял в V в. пр. Р. Хр., т.е. в период на персийското господство над евреите. В началния еврейски текст броят на *Старозаветните книги* е 22 – колкото и броят на буквите в еврейската азбука. Но към времето на *Иисус Христос* древноеврейското *Св. Писание* включва вече в себе си 39-те книги, известни ни днес като *Стар Завет* на Св. Библия. Освен 39-те книги, юдеите познавали и други книги, които впоследствие излезли от употреба. Освен *Вехтозаветни*, съществуват и *Новозаветни апокрифи*. При Новозаветните апокрифи думата

„апокриф” се отнасяла първоначално до произведенията на гностическите християни. По-късно така определяли всички древни християнски писания, непризнати за боговдъхновени. Всичките апокрифни съчинения са написани от анонимни автори, които представят трудовете си за писания на апостолите или други благодатни *Христови подвижници*. Между апокрифните книги има такива, които са изцяло отхвърлени от Църквата, защото съдържат лъжовни исторически и догматични постулати. Друга част от тях са отхвърлени за богослужебна употреба, но не и за четене и разпространяване. Повечето апокрифи не са запазени до днес. Проникването на апокрифите в България съвпада с появата и разпространението на славянската писменост. Първите преводи на апокрифи датират от края на IX и началото на X в. До средата на XI в. по-голямата част от тях са преводи на византийски съчинения. Преводачи на апокрифи са предимно монаси. Апокрифната литература била преследвана от официалната църковна власт.

Лит.: ***Ангелов**, Боньо. Списъкът на забранените книги в старобългарската литература. // Изв. / Инст. за лит., 1, 1952; **Иванов**, Йордан. Богомилски книги и легенди. С., 1970; **Георгиев**, Е. Литература на изострени борби в Средновековна България. С., 1966; **Каймакамова**, М. „Български апокрифен летопис” и значението му за българското летописание. // Стара бълг. лит., 15, 1984, с. 51-59; **Петканова**, Д. Апокрифна литература и фолклор. С., 1987; **Петканова**, Д. Старобългарска есхатология / Д. **Петканова**, А. **Милтенова**. С., 1993; **Георгиева**, П. Съвременните апокрифи. // Църковен вестник, N 11, 11-17 март 1996; Православная энциклопедия. Т. 3. Москва, 2001, с. 46-58.*

АР(А)ХА – основен налог в еврейските общини, събиран в полза на синагогите. След приемане на Закона за защита на нацията в 1941 превърнат в задължителен данък за всички евреи.

АРДАШИР I (АРТАХШЕР) – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

АРДИТИ (СТОЯНОВА), Леонтина Самуилова (3.XII.1929, София –) – актриса. Една от първите, които успешно въвеждат моноспектаклите, т. нар. „Театър с един актьор”, като отделна художествена форма в България. Характерна актриса с богат и гъвкав диапазон. Изиграва десетки блестящи комедийни и драматични роли.

„Евреите бяха в приятелски отношения с българите, както и с другите народи. На еврейски празник имаше толкова евреи, колкото българи, турци и дори цигани.” – споделя актрисата.

*Лит.: **Ардити**, Л. Съхранени броеници. С., 1995; **Гьорова**, С. На припек и на сянка. С., 2003.*

АРИЕ, Рафаел (23.VIII.1930, София – 17.III.1988, Женева) (*Ил. 24*) – оперен певец-бас. Работи през по-голямата част от кариерата си в Италия.

Учи пеене при *Христо Брумбаров* и дебютира в Софийската опера (1945). През следващата година дебютира в „Ла Скала" (Teatro alla Scala) в Милано и се налага като един от водещите баси в Европа, изпълнявайки главно италиански и руски репертоар.

Онлайн ресурс.

24. **Рафаел Арие (фотопортрет)**

АРИЕ (род) – *вж:*
КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ (Сарафската къща)

АРИЕ – търговско семейство от Виена. Заселило се във Видин (1775). Разгръща търговска дейност в Самоков (1800) и София.

Онлайн ресурс.

АРОНОВА, Сузи (Солуча) Исакова (17.VIII.1920, София – 17.VI.2020, София) (*Ил. 25*) – художничка. Завършва Художествената академия в София в класа на проф. *Ганушев*. Дългогодишен учител по рисуване.

Неуморен пътешественик, обиколила цял свят, Сузи Аронова е сред най-известните български графици.

Майстор на литографията и рисунката, Сузи Аронова организира многобройни самостоятелни изложби и активно участва в художествения живот.

Онлайн ресурс.

25. **Сузи Аронова (фотопортрет)**

АРТАХШЕР (АРДАШИР I) – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

АСЕНОВ, Драгомир (Жак Нисим Меламед) (15.V.1926, Фердинанд – 19.VI.1981, София) – писател и драматург. Член на Работническия младежки съюз (1942). За участие в 24-майска демонстрация на площад „Възраждане" срещу подготвяната от правителството депортация на българските евреи, изключен от гимназията (1943). Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1953). Автор на пиеси, романи, повести и разкази.

Секретар на Съюза на българските писатели (1971).

Драматичният театър в родния му град (Монтана) носи неговото име.

*Лит.: **Асенов**, Драгомир. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 140.*

АШОМЕР АЦАИЛ (Млад страж) – младежка еврейска организация във Видин. Учредена през 1932. Цел – възпитание на младежите извън училището.

*„**АШОФАР**"* (Тръбата) – еврейски вестник. Излиза в София (27.II.1919 – 17.I.1941). Издание на Централния комитет на ционистите в България.

Б

БАКИШ, Соня Албертова (11VII.1923, Пловдив – 22.IV.2010, София) – журналистка. Завършва Италианска гимназия (1942). Партизанка (1944). Главен редактор в списание „Жената днес" (София, 1966-1988). Заради участието ѝ в Обществения комитет за екологична защита на Русе (1988), изключена от Българската комунистическа партия (1988). Съпруга на *Станко Тодоров* – министър-председател и председател на Народното събрание.

*Лит.: **Бакиш**, Соня. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 172.*

БАКИШ, Якир (Пресиадо) Ицхак (1828, София – 1910, Йерусалим) – председател на религиозния съд и *хазан* в „Кейла де лос грегос" (Keila de los griegos). Главен равин на България (1886, 1895). От 1900 живее в Палестина.

*Лит.: **Бакиш**, Якир. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 20-32.*

БАТАТА, **ВЪЛКОВ**, **СВИТКАТА (псевдоними)** – *вж:* **КУРТЕВ**, Владимир Спиридонов

***БЕЛЕВ-ДАНЕКЕР*, СПОРАЗУМЕНИЕ** – *вж:* **ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИЯТА (ЗЗН)**

БЕЛО, Ешуа (Шули, 17.11.1920 – 2007) – театрален критик и изследовател на българския куклен театър. Дългогодишен директор и художествен ръководител на Държавен куклен театър – Пловдив. Като театрален критик Шули Бело е автор на много публикации

в регионални и столични вестници, в списание „Театър” (София, 1946-2016) и в различни издания и сборници, свързани с куклено изкуство.

*Лит.: **Бело**, Шули. Красотата на грозната кукла. С. 2009; **Бело**, Шули. Кукленият театър и малкият зрител. С. 2012; **Бело**, Шули. Половин век Куклен театър – Пловдив 1946-1996. Пловдив, 1996; **Николова**, П. Шули [**Бело**] и малкият голям зрител. // Кукларт (С.), 2012, N 6, с. 96. <https://kuklart.bg/wp-content/uploads/2020/06/06_art_30.pdf>; **Ешуа Бело** (In memoriam). // Култура (С.), бр. 7 (2755), 22 февр. 2008.*

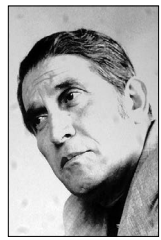
БЕНАРОЯ, Моис (Моше Хаим Бенарой) (31.III.1896, Пловдив – 11.V.1967, Париж) (*Ил. 26*) – поет и литературовед. Близък с *Панчо* и *Любен Владигерови*. Завършва гимназия в родния си град (1906), след което учи търговия във Виена и литература в Лайпциг и Берлин, където защитава и докторат. След завръщането си в България работи в магазина на баща си в Пловдив, в мебелен магазин в София и като представител на американска компания за грамофонни плочи. През 1936 емигрира в Париж заедно със семейството си. Проявява интерес и към театралната режисура. Негови близки приятели са писателите от кръга „Хиперион” – *Теодор Траянов*, *Иван Радославов*, *Вичо Иванов*, *Мирослав Минев* и др. Автор на първата книга за Теодор Траянов – „Траянов и неговият мир” (София, 1926) и на серия от статии върху творчеството на световните писатели: *Ернст Толер*, *Георг Брандес*, *Иван Крилов*, *Стефан Цвайг*, *Макс Норду*, *Ерих Мария Ремарк*, *Емил Лудвиг*, *Шалом Аш*, *Роже Мартен дьо Гар*, *Марсел Пруст*, *Томас Ман*, *Станислав Пшибишевски*, *Пол Валери*. Пише и върху творчеството на: *Иван Вазов*, *Пенчо Славейков*, *Пейо Яворов*, *Рачо Стоянов*, *Иван Радославов*. Изследовател на българската народопсихология.

26. **Моис Бенароя – в средата на първи ред седнал (фотография)**

*Лит.: **Димитрова**, Елка. Моис **Бенароя**. // Речник на българската литература след Освобождението. <http://dictionarylit-bg.eu/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D1%81-%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%8F>. 26.07.2024. 1 с.; **Йорданов**, Хр. **Теодор Траянов** и първият му иследовател в България – **Моис Бенароя**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 17, 1982, с. 177-223.*

БЕНИЕШ, Моис Исак (29.V.1907, Русе – 6.V.1976, София) (*Ил. 27*) – режисьор. Учи в театралната школа при Народния театър в София (1929-1931), след което играе в различни театрални трупи. В периода 1941-1944 интерниран в еврейски трудови лагери. Завършва Института за театрално изкуство в Москва (1951). Режисьор в Народния театър в София. Професор по режисура във Висшия институт за театрално изкуство (1969). Поставя пиеси в

27. **Моис Бениеш (фотография)**

28. **Соломон Бенун (фотопортрет)**

радиото и телевизията. Автор на трудове по театрални въпроси.

*Лит.: **Бениеш**, М. Мисли през антракта. Драма в театър. С., 1966; **Бениеш**, Моис. // Голяма енциклопедия „България”. Т. 1. С., 2011, с. 240.*

БЕНУН, Соломон Йосиф (14.XI.1908, Хасково – 1984, София) (*Ил. 28*) – художник. Завършва драматична школа (1930). Излага творбите си в общи художествени изложби и в изложби на Дружеството на новите художници. Участва във войната на България срещу хитлеристка Германия (1944-1945) като войник в пропагандна рота. Сътрудник на *Александър Жендов*. Съвм. с *Александър Миленков* изготвя декорите за филма „Калин Орелът” (1950). Негово дело също са декорите за постановките „Пейзаж от Родопите” (1969), „Пейзаж край Овча купел” (1970), „Домът на народната героиня В. Янкова” (1970), графиката „На път” (1972) и „Пейзаж край София” (1976). Удостоен с ордените „За народна свобода” – II ст. и „Кирил Методий”.

Онлайн ресурс.

29. **Мориц Бенционов (автопортрет) (репродукция)**

БЕНЦИОНОВ, Мориц (Мордохай Бенцион Харавон) (17. III.1898, Кюстендил – 13.III.1941, Кюстендил) (*Ил. 29*) – художник. Завършва Художествената академия в София при проф. *Цено Тодоров* (1927). Рисува натюрморти и портрети и се изявява предимно в пейзажната живопис. През 1936 урежда самостоятелна изложба в София. Негови творби се съхраняват в Националната художествена галерия в София и в Художествената галерия „Владимир Димитров-Майстора” в Кюстендил.

*Лит.: **Бенционов**, Мориц. // Енциклопедичен речник Кюстендил. С., 1988, с. 48.*

БЕРÀХА, Арон Рахаим (29.III.1887, Берковица – 14.II.1941, София) – индустриалец. Построява работилница за бонбони в София (1908), която през 1914 прераства във фабрика за шоколадови и захарни изделия. В 1926 фабриката е разширена, като в нея работят ок. 170 души. След като подобрява качеството и опаковката на стоката си, допринася за спирането на вноса на шоколадови изделия от чужбина.

*Лит.: **Бераха**, Арон. // Голяма енциклопедия „България”. Т. 1. С., 2011, с. 243.*

БЕРДЯЕВ, **Николай Константинович** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

БЕТ АСЕФЕР – наименование на обикновено еврейско училище в българските земи.

30. **Марко Бехар (фотография)**

БЕХАР, Марко Исаков (12.III.1914, Ямбол – 15.IX.1973, София) (*Ил. 30*) – график, карикатурист и живописец. Завършва търговска гимназия в Бургас. Организира първата си самостоятелна изложба, на която представя графики и карикатури, изобразяващи еврейския бит в *Ючбунар* (1940). Член на Дружеството на новите художници. След въвличането на България във *Втората световна война* изпратен в трудов лагер. През 1944 става партизанин в Кюстендилския партизански отряд. Заместник главен и главен редактор във вестник „Стършел" (София, 1946-1949). Завършва Ленинградската художествена академия „Иля Репин" (1956). Организира нови самостоятелни изложби в България (1964 и 1968), в Берлин, Будапеща, Варшава и Прага. Участва в общи изложби в Бразилия, Италия, Мексико, Швейцария, Швеция и държавите от Източна Европа. В негова памет са организирани ретроспективни изложби (1974, 2001 и 2014). Удостоен със званието „Заслужил художник" (1964).

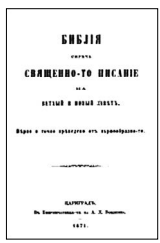
*Лит.: **Бехар**, Марко. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 271; **Стойков**, Ат. Марко **Бехар**. // Българската карикатура. С., 1970, с. 80-83.*

31. **Нансен Бехар (фотография)**

БЕХАР, Нансен Алфред (17.IV.1940, Стара Загора – 17.I.2022, София) (*Ил. 31*) – икономист. Професор по международни икономически отношения в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Директор на Института за социални анализи при Българската академия на науките. Основава първия частен изследователски институт – Института за социални и политически анализи (1992). Народен представител в XXXVIII Народно събрание. Заместник-председател на Висшата атестационна комисия. Член на Европейския икономически и социален комитет и други. Автор на научни монографии, статии и студии по проблемите на икономиката, икономическите теории и националната сигурност, публикувани на 9 езика.

Онлайн ресурс.

32. **Изглед от първото пълно издание на *Библията* на съвременен български език – *Цариградската Библия* (1871) (фотография)**

БИБЛИЯ – канонична колекция от текстове, смятани за свещени от *Юдаизма* и *Християнството*. Различни религиозни групи включват различни книги в своите канони, в различен ред, а понякога – разделят или съединяват книги, или прибавят допълнителен материал в каноничните книги. *Християнските Библии* варират от 66 кн. в *Протестантския канон* до 81 кн. в канона на *Етиопската православна църква*. *Еврейската Библия*, известна като *Танах*, съдържа 24 кн., разделени на три части: петте книги от *Тора* („учение" или „закон"), *Невиим* („пророци") и *Кетувим* („писания"). Първата част от Християнската Библия е *Старият Завет*, който съдържа като минимум тези 24 кн. от Еврейската Библия, като ги разделя на 39 кн. и ги подрежда по различен начин. *Римокатолическата църква* и

Източнохристиянските църкви включват също като част от канона на Стария Завет някои второканонични книги и пасажи. Втората част от Библията е *Новият Завет*, който съдържа 27 кн.: *четирите канонични евангелия*, *„Деяния на апостолите"*, 21 послания (или писма) и кн. *„Откровение"*. През II в. пр. Хр. еврейски групи наричали *Библейските книги „свещени"*, а днес християните често наричат Стария и Новия Завети от Християнската Библия – *Светата Библия* или *Светото Писание*. Много християни считат целия каноничен текст на Библията за *Божествено вдъхновен*. Най-старите оцелели, запазени, цели християнски Библии са гръцки ръкописи от IV в. Библията е разделена на глави през XIII в. от *Стефан Лангтон*, а на стихове – през XVI в. от френския печатар *Роберт Естиен*. В днешно време Библията обикновено се цитира по книга, глава и стих. Българската дума „Библия" произлиза от латинската дума „biblia" (*букв.:* „хартия", „свитък"; „книга"). Според християнските богослови понятията Стар и Нов Завет означават два периода: времето на подготовка и очакване на *Иисус Христос* и времето на Иисус Христос, през което човечеството отива към оня ден и час, за който никой не знае – към *Великия ден*. Книгите, които съставят християнския Стар Завет, се различават при *Католическата*, *Православната* и *Протестантските църкви*, като протестантското движение приема само онези книги, които съставляват Еврейската Библия, докато католиците и православните имат по-големи канони. Някои групи считат, че дадени преводи са боговдъхновени, сред които – най-често са гръцката *Септуагинта* (Septuagint), арамейската *Пешита* (Peshitta) и английската версия на крал *Джеймс* (King James Bible). Новият Завет е сборник от 27 кн. Иисус Христос е централната фигура тук. Новият Завет предполага, че вдъхновението е като в Стария Завет. Почти всички християни признават Новия Завет за канонично Писание. Книгите на Новия Завет са подредени различно в традицията на Римокатолицизма и Протестантството, както и в славянската Източноправославна традиция, Сирийската традиция и Етиопянската традиция. Подредбата на книгите от Новия Завет на български език е следната: 1. *От Матея Св. Евангелие* – **Мат**.; 2. *От Марка Св. Евангелие* – **Марк**.; 3. *От Лука Св. Евангелие* – **Лук**.; 4. *От Иоана Св. Евангелце* – **Иоан**.; 5. *Деяния на Св. Апостоли* – **Деян**.; 6. *Съборно послание на Св. ап. Иакова* – **Иак**.; 7. *Първо съборно послание на Св. ап. Петра* – **1 Петр**.; 8. *Второ съборно послание на Св. ап. Петра* – **2 Петр**.; 9. *Трето съборно послание на Св. ап. Петра* – **3 Петр**.; 10. *Второ съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова* – **2 Иоан**.; 11. *Трето съоборно послание на Св. ап. Иоана Богослова* – **3 Иоан**.; 12. *Съборно послание на Св. ап. Иуда* – **Иуд**.; 13. *Послание на Св. ап. Павла до Римляни* – **Рим**.; 14. *Първо послание на Св. ап. Павла до Коринтяни* – **1 Кор**.; 15. *Второ послание на Св. ап. Павла до Коринтяни* – **2 Кор**.; 16. *Послание на Св. ап. Павла до Галатяни* – **Гал**.; 17. *Послание на Св. ап. Павла до Ефесяни* – **Еф**.; 18. *Послание на Св. ап. Павла до Филипяни* – **Фил**.; 19. *Послание на Св. ап. Павла до Колосяни* – **Кол**.; 20. *Първо послание на Св. ап. Павла до Солуняни* – **1 Сол**.; 21. *Второ послание на Св. ап. Павла до Солуняни* – **2 Сол**.; 22. *Първо послание на Св. ап. Павла*

до Тимотея – **1 Тим**.; 23. *Второ послание на Св. ап. Павла до Тимотея* – **2 Тим**.; 24. *Послание на Св. ап. Павла до Тита* – **Тит**.; 25. *Послание на Св. ап. Павла до Филимона* – **Филим**.; 26. *Послание на Св. ап. Павла до Евреите* – **Евр**.; 27. *Откровение на Св. Иоана Богослова* – **Откр**.

Първото пълно издание на Библията на съвременен български език е *Цариградската Библия* (1871) (голям формат) (*Ил. 32*). Преводът извършен от колектив, ръководен от *Петко Славейков* и д-р *Лонг* (Dr. Albert Long). Първата *Синодална Библия*, съдържаща текста на *библейския канон*, излиза през 1925, последван от издание в 1940. В най-ново време има още две издания на Българската православна църква – от 1992 и 2012. Библиографска рядкост в света представлява еврейската Библия на иврит и арамейски (*Mikraot Gedolot: Vayikra (in Hebrew and Aramaic) / Romm Publ. House. Vilna, 1899*). *(вж: с. 140-141, 669-677 на наст. изд.)*

*Лит.: **Манчов**, Др. Кратка свещена история на Вехтий и Новий Завет. 3 изд. Виена, 1865; Синодалното издание на Библията. // Църковен вестник, N 3, 16 ян. 1926; **Глубоковски**, Н. Велик библейски подвиг на Св. Синод на Българската православна църква (По повод бълг. синод. прев. на Св. Библия, С., 1925). // Църковен вестник, N 13, 20 март 1926; **Глубоковски**, Н. По повод синодалния превод на Библията. // Църковен вестник, N 18, 24 апр. 1926; Библията като фактор за прогреса. // Църковен вестник, N 40, 15 ноември 1991; **Станоев**, Б. Православието и България. С., 1992, с. 38; **Маджуров**, Н. Как е била написана Библията. // Църковен вестник, N 33, 11 септ. 1992; **Желев**, Ив. Старият и Новият Завет в пълнотата на Божественото откровение. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2001; Mikraot Gedolot: Vayikra (in Hebrew and Aramaic) / Romm Publ. House. Vilna, 1899.*

БИТЕВ Гатеньо, Жак (15.V.1914, Неврокоп – 2003) – писател, преводач и литературен критик. Завършва гимназия в София (1934) и учи медицина в Париж. В 1938 прекъсва образованието си и участва в Гражданската война в Испания. Редактор в Издателството на Отечествения фронт (1953-1958), от 1958 – в издателство „Народна култура" (1958-1961) и сп. „Славяни" (1961). Пише стихове и литературно-критически статии и превежда поезия и проза от испански и френски език.

Онлайн ресурс.

БИЧКО – *вж:* **ДИМИТРОВ**, Рубин Асен (**Бичко**)

БУРГАСКА СИНАГОГА – *вж:* **СИНАГОГА В БУРГАС**

БЪЛГАРИЯ – ИЗРАЕЛ (дипломатически отношения) България е една от първите държави, които признават

Държавата Израел и установяват дипломатически отношения на 26 ноември 1948.

За съжаление повечето от българските евреи (над 45 000) се изселват в Израел до 1952. Те са първата, почти изцяло преселена в Израел, еврейска общност по време на „Голямата Алия" (Great Aliyah).

През 1967 България под външен политически натиск скъсва дипломатическите отношения с Израел и неглижира своите еврейски поданици. През 1990 дипломатическите отношения между двете страни са възстановени напълно и оттогава се развиват максимално успешно и възходящо. През 2010 е подписан *Меморандум за разбирателство за военно и отбранително сътрудничество между Израел и България*, а през 2020 е открита реновираната Еврейска синагога във Видин.

Онлайн ресурс.

БЪЛГАРСКА СИНАГОГА – *вж:* **ЯМБОЛСКА СИНАГОГА**

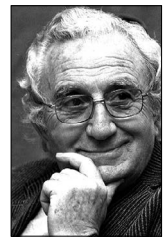
БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И СПАСЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ ПРЕЗ ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА – след като в началото на март 1943 става публично достояние решението на управляващите в София (под натиска на хитлеристка Германия) да депортират живеещите в България евреи, Българската православна църква се обявява категорично против тази акция. Най-ярко се противопоставят двама от висшите ѝ архиереи – Софийският митрополит *Стефан* и Пловдивският митрополит *Кирил*. Макар и близък с Двореца, първият от тях не споделя неговата прогерманската политика. Покровителства и дава подслон на главния равин на *Централната софийската синагога*. Публикува редица статии в пресата в защита на българските евреи. Широка гласност придобиват казаните от него думи: *„Ако преследването на евреите продължи, аз ще отворя за тях вратите на всички български църкви."*.

От своя страна Пловдивският митрополит Кирил поема под своя закрила събраните за депортиране пловдивски евреи, заявявайки, че, *„Ако те бъдат натоварени на вагоните за лагерите на смъртта, и аз ще тръгна с тях."*.

Лит.: ***Коен****, Д. Оцеляването. С., 1995;* ***Клисурски****, Д. Пример за висок морал, гражданска доблест и християнска състрадателност. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2017;* ***Нушев****, К. Проява на действен хуманизъм и защита на свещения характер на човешкия живот. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2017.*

БЪЛГАРСКИЯТ КЛУБ В СОЛУН – *вж:* **КАМХИ**, Рафаел Моше (*прозвище:* **войводата Скендербег**)

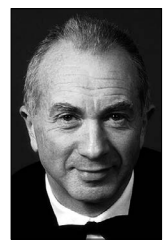
В

33. **Анжел Вагенщайн (фотография)**

ВАГЕНЩАЙН, Анжел (Джеки) Раймонд (17.X.1922, Пловдив – 29.VI.2023, София) (*Ил. 33*) – режисьор, сценарист, писател, общественик. Прекарва детството си във Франция, където родителите му емигрират по политически причини заради левите си убеждения. След амнистия, семейството се завръща в България. Включва се в Съпротивителното движение 1941-1944 като член на бойна група. По *Закона за защита на държавата* въдворен в „еврейски трудов лагер" в Македония. Бяга от лагера и става партизанин. След бойна акция арестуван и осъден на смърт (1944). Завършва кинодраматургия в Москва (1950). Сценарист в Българска кинематография. Автор на 50 сценария за филми – игрални, документални и анимационни. През 90-те г. на XX в. се отдава на писателска дейност и публикува романите „Петокнижие Исаково" (София, 1998), „Далеч от Толедо" (София, 2002) и „Сбогом, Шанхай" (София, 2004), последните два от които са с международни отличия. Книгите му са преведени на много езици, включително на френски, английски, руски, немски, испански и италиански. Член на Комитета за защита на Русе; един от 12-те интелектуалци, поканени на закуска от президента на Франция Франсоа Митеран във френското посолство в България през ян. 1989. Носител на множество национални и чуждестранни награди и отличия.

*Лит.: **Вагенщайн**, Анжел. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 573.*

34. **Алексис Вайсенберг (фотография)**

ВАЙСЕНБЕРГ, Алексис (Зигисмунд Паул) (Alexis Sigismund Weissenberg, 26.VII.1929, София – 8.I.2012, Лугано) (*Ил. 34*) – пианист. Започва да учи пиано с майка си. Негов учител по музика става *Панчо Владигеров*. По време на Втората световна война живее в Близкия изток, по-късно заминава за САЩ. Там завършва „Джулиард скул" (Juilliard School) в Ню Йорк в класа на *О. Самарова-Стоковска* (O. Samarova-Stokovska). Получава две първи награди в САЩ – на Филаделфийския оркестър (Philadelphia Orchestra) и от Осмия конкурс „Левънтрит" (Leventritt Competition, 1947), които му откриват пътя към световна концертна кариера. Прекъсва активната си артистична дейност за близо десетилетие (1957-1965). През 1966 прави повторен дебют с оркестъра на Берлин под диригентството на *Херберт фон Караян* (Herbert von Karajan) и скоро се нарежда сред най-изтъкнатите съвременни пианисти. Първата среща на Алексис Вайсенберг с българската публика е през 1972 и преминава с триумфален успех. В периода 1974-1979 концертите му в България са ежегодни. Почетен доктор на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров".

*Лит.: **Вайсенберг**, Алексис. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 573; **Thiollet**, Jean-Pierre. 88 notes pour piano solo. Neva Editions (France), 2015.*

35. **Бенжамен Варон (фотография)**

ВАРОН, Бенжамен Израел (26.V.1924, Пловдив – 20.III.2020, Берлин) (*Ил. 35*) – политически деец, икономист и философ. Участник в антифашисткото движение – осъден на 15 г. затвор (1942). През 1952, като аспирант по икономика, отказва да приспособи дисертацията си в унисон с тезисите на *Сталин*. Ръководител на Катедрата по политическа икономия към Висшия финансово-стопански институт в Свищов (1960). Включва се в групата на *Никола Куфарджиев*, която изпраща писмо до Централния комитет на Българската комунистическа партия с критики към политиката на *Тодор Живков* и неговите приближени. В резултат на това той и семейството му са изселени от София в с. Рогозина, Добричка обл. Реабилитиран през 1989.

*Лит.: **Гранитски**, И. Свободният дух Бенжамен **Варон**. // Дума, N 180, 7 авг. 2014; **Несторов**, Л. За пътеките, истините и живота на Бенжамен **Варон**. // Год. / Стоп. акад. – Свищов, 70, 2017, с. 269-290.*

36. **Юлия Винер-Ченишева (фотография)**

ВИНЕР-ЧЕНИШЕВА, Юлия Яковлевна (17.VI.1929, София – 22.X.2010, София) (*Ил. 36*) – оперна певица и музикален педагог. През 1951 завършва Държавната музикална академия (1951), учи при *Елена Орукин*, *Катя Спиридонова* и *Димитър Кожухаров*. Редовна солистка на Софийската опера (1953). Дебютира с ролята на Леонора в „Трубадур” на Джузепе Верди (1954). Успех имат и нейните превъплъщения в Турандот, Тоска и Аида от едноименните опери, Мюзета от „Бохеми”, Елизабета от „Дон Карлос”, Дездемона от „Отело”, Виолета от „Травиата”. В продължение на 15 г. е солистка на Берлинската държавна опера (Berliner Staatsoper). Удостоена с орден „Стара планина” – I ст. (1999).

*Лит.: **Винер-Ченишева**, Юлия. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 669-670; **Абаджиев**, Ал. Оперните звезди на България. С., 2008, с. 149-152.*

ВЛАДИГЕРОВ, Любен Хараланов (12.III.1899, Цюрих – 1992, София) – цигулар. Брат-близнак на композитора *Панчо Владигеров*. Учи цигулка в Шумен при *Велико Дюкменджиев*, а от 1900 до 1911 – в Частното музикално училище в София при *Петко Наумов*. През 1907 изнасят с Панчо първия си концерт – в читалище „Св. Архангел Михаил” в Шумен. С брат си печелят държавна стипендия, с която заминават за Берлин. Там, от 1912, учи при *А. Мартó* (A. Marto) във Висшето музикално училище (Königlichen Akademischen Hochschule für Musik). Същевременно взема частни уроци по цигулка при *Хуберман* (Bronisław Huberman). След завръщането си в България, от 1918 до 1921 отбива военната си служба в гвардейския оркестър, чийто диригент е маестро *Георги Атанасов*. През 1921 отново се завръща в Берлин и продължава обучението си при *А. Фидеман* и *Г. Хавеман* (Gustav Havemann).

През 1925 става първият български цигулар, свирил в Моцартеума в Залцбург (Mozarteum), където, в съпровод с Виенската филхармония (Wiener Philharmoniker), изпълнява Първи концерт за цигулка на брат си Панчо Владигеров. Изнася концерти в Германия, Полша, Унгария, Франция, Чехословакия, Швейцария. Работи като концертмайстор" в „Дойчес театър" (Deutsches Theater) на *Макс Райнхард* (Max Reinhardt). С Панчо Владигеров гостуват всяко лято на Варненските музикални тържества. Връща се в България през 1933 и работи като концертмайстор в Народната опера в София до 1947. По-късно е капелмайстор на Сатиричния театър и изнася множество концерти.

*Лит.: **Владигеров**, Любен. // Енциклопедия на българската музикална култура. С., 1967, с. 200.*

ВЛАДИГЕРОВ, Панчо Хараланов (13.III.1899, Цюрих – 8.IX.1978, София) (*Ил. 37*) – известен композитор, музикант, диригент и педагог. От 1912 изучава композиция и пиано в Държавното висше училище в Берлин (Königliche Akademie der Künste), след което се обучава в Академията по изкуствата (Königliche Akademie der Künste) в същия град, която завършва с отличие през 1922. Професор в Българската държавна консерватория (1932). Автор на Концерт за пиано N 1 и Концерт за цигулка (първи в нашата музикална литература), рапсодията „Вардар" (1922, първото българско симфонично произведение, спечелило широка международна известност), Българска сюита (1927), Българска рапсодия (1928).

37. **Панчо Владигеров (фотография)**

*Лит.: **Владигеров**, Панчо. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 695.*

ВЪЛКОВ, **СВИТКАТА**, **БАТАТА (псевдоними)** – *вж:* **КУРТЕВ**, Владимир Спиридонов

Г

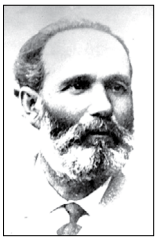
ГАБЕ, Дора Петрова (с рождено име: Изидора Пейсах) (16.VIII.1888, с. Харманлък, Добричко – 16.XI.1983, София) (*Ил. 38*) – поетеса, писателка и преводачка. Дъщеря на *Петър Габе*. Завършва гимназия във Варна, записва естествени науки в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1904) и следва френска филология в Женева и Гренобъл (1905-1906). Учителка по френски език в Добрич (1907). От 1911 до 1932 пребивава

38. **Дора Габе (фотография)**

многократно (със съпруга си проф. *Боян Пенев* и самостоятелно) във връзка с преводаческата си дейност в чужбина: Полша, Германия, Швейцария, Австрия, Чехия, Франция, Великобритания. През 20-те и 30-те г. на XX в. изнася в България и зад граница сказки по проблеми на българската литература и за съдбата на Добруджа. През 1925 Министерството на народната просвета ѝ възлага да редактира (съвм. със *С. Андреев*) поредицата „Библиотека за най-малките". Дора Габе е сред учредителите на Българо-полския комитет (1922), на Българския ПЕН-клуб (1927) и негова дългогодишна председателка. Авторка на поезия за възрастни и деца, пътеписи, разкази, есеистична проза, импресии, отзиви за театрални статии по въпроси на чуждестранната и българската литература, спомени за поети и писатели.

*Лит.: Дора **Габе**. Биобиблиографски очерк. С., 1974; **Габе**, Дора. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981; **Сарандев**, Ив. Книга за Дора **Габе**. С., 1974.*

39. **Петър Габе (фотопортрет)**

ГАБЕ, Петър (Пейсах) Израелевич (18.II.1857, Елисаветград, Херсонска губерния, Русия – 27.III.1927, София) (*Ил. 39*) – журналист и общественик. Взема участие като опълченец в *Руско-турската война през 1877-1878*. Заради демократичните си разбирания, народоволец, напуска Русия и идва в България (1884). Установява се в Южна Добруджа (1884). За късо време става един от най-големите чифликчии в Добруджа. Въвежда най-модерната техника по онова време, внася специални сортове, създава първото биволовъдно стопанство в България. Получава българско гражданство (1891). Автор на 13 книги, свързани предимно със съдбата на Добруджа, сред които – и анкетата „Румъния в Добруджа 1913-1916" (С., 1917) (заради която румънски съд го осъжда задочно на смърт и конфискува недвижимото му имущество, личния му архив и богатата библиотека, останали в Южна Добруджа) и „Добруджанския въпрос в неговата същност (По повод обезземляването на добруджанското население)" (С., 1925).

Онлайн ресурс.

40. **Ема Герон (фотография)**

ГЕРОН, Ема (13.X.1920, Сливен – 11.III.2011, Йерусалим) (*Ил. 40*) – психолог. Завършва философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1954). Професор по психология във Висшия институт по физическа култура (1967). Автор на първия учебник по спортна психология. Чете лекции в Института по физическа културата и спорт в Лайпциг. Създателка на лабораторията по психология за изследване на националните отбори. Председател на Българското дружество по психология на спорта и вицепрезидент на Асоциацията на българските психолози. В 1973 емигрира в Израел. В нейна чест е създадена наградата FEPSAC Ema Geron Award, която се дава на „личности или

организации като признание за изключителен национален принос към развитието на спортната и физическата психология".

*Лит.: **Семерджиев**, П. Спомени. С., 2010, с. 258-262.*

***ГОДИШНИК НА ОБЩЕСТВЕНАТА КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ* = ANNUAL OF THE *ORGANIZATION* OF *JEWS IN BULGARIA* „*SHALOM*"** – ежегодник. Публикува се от от 1966. Преустановен в 2002.

Лит.: Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 1966-2001.

ГОЛДЩАЙН, Якоб – *вж:*
ДЖИБ (*псевдоним*)

ГОЛЯМА СИНАГОГА В ПАЗАРДЖИК. Недействащ религиозен храм в Пазарджик, паметник на културата. Част от общ комплекс – с Пазарджишката малка синагога и еврейско училище. Синагогите са резултат от създадената в края на XVI в. еврейска община от *сефаради*. Построена през 1850 от архитект *Ставри Темелков* – майстор от Брациговската архитектурна школа. Състои се от просторно преддверие с входове с открит аркаден портик от югоизток и североизток. Със стълба галерията се свързва с молитвената зала. Пропорциите на молитвената зала са 2:3, с височина 5 м. Осветява се от над 30 прозореца. Таванът е дървен с цветова и пластична украса. Стените са бели с изписани в синьо пиластри. Рамките на отворите и свещената ниша са изписани с флорална и геометрична стенопис. В периода 1944-1966 в Голямата синагога се помещава археологическата сбирка на музея в Пазарджик (*Ил. 41*).

41. **Голяма синагога в Пазарджик (фотография)**

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагога в Пазарджик. // Голяма енциклопедия „България". Т. 10. С., 2012, с. 4021; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Anguelova**, R. The Synagogue in Pazardjik. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997 (1998), p. 95-102; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Pazardzhik. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 130-133.*

ГОЛЯМАТА АЛИЯ – *вж:*
СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (**Неврокопска синагога** – **Хавра**)

ГОР – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

ГРАСИЯНИ, Аврам (Морено) Моше (5.II.1872, Шумен – 1941, София) – военен деец. Завършва основното си образование в еврейското училище в родния си град. Въпреки желанието на баща си да учи медицина във Виена, младежът настоява и постъпва във Военното училище в София, което и завършва (1896). Докато служи в гарнизона в Елена, националистично настроена група му нанася публично побой и обида на етническа основа. При самоотбрана намушква със сабя един от нападателите. Апелативният съд в Русе го оправдава и възстановява като офицер. Участва в *Балканските* и *Първата световна война*. Служи в Първи резервен полк, 26-и пехотен полк и 12-а пехотна дивизия. Уволнява се от армията с чин полковник (1918).

*Лит.: **Грасияни**, Аврам. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 44-48; **Грасианов**, Морено Мошонов. // Офицерският корпус в България 1878-1944. Т. 1-2. С., 1996, с. 208; **Харалanова**, Б. Участието на евреите от Шумен в Балканските войни. // Изв. / Рег. ист. музей – Шумен, 17, 2017, с. 282.*

42. **Бронка Гюрова-Алшех (фотография)**

ГЮРОВА-АЛШЕХ, Бронка (1.IV.1910, Шумен – 1995, Буенос Айрес) (*Ил. 42*) – художничка. Завършва живопис в Художествената академия в София при проф. *Димитър Гюдженов* (1933), специализира живопис в Белгия (1937). В периода от 1933 до 1949 участва в обществения художествен живот в няколко общи изложби. Включва се в изложбите на жените-художнички, Дружеството на новите художници. Съпруга е на художника *Елиезер Алшех*, с когото емигрират през 1951 в Буенос Айрес, Аржентина. Там тя се занимава с текстил и други видове приложно изкуство.

Онлайн ресурс.

Д

ДАВИДОВ, Давид Исаков (1.IX.1925, София – 1994, София) – икономист. Роден в София. Завършва Планово-икономическия институт в Ленинград (1950) (*дн.*Санктпетербургски държавен университет).

Професор (1975) и ректор на Висшия икономически институт в София. Освен ректор на Университета за национално и световно стопанство (УНСС), в същия

университет проф. Давидов е ръководител на катедри „Икономика на промишлеността" и „Теория на управлението и моделиране на стопански системи", на програмната лаборатория за системен анализ и управление, като един от създателите на катедра „Икономика на труда".

Заема и важни държавни постове – зам.-министър на труда и социалните грижи, зам.-министър на тежката промишленост, зам.-председател на Държавния комитет за наука, технически прогрес и висше образование, председател на Съвета по производителните сили към Държавния съвет, директор на Института за социално управление.

*Лит.: **Давидов**, Давид. // Народни представители от Шесто народно събрание. С., 1974, с. 146.*

ДАВИДОВА, Луна (5.VIII.1926, Казанлък – 8.II.2010, София) (*Ил. 43*) – драматична и киноактриса. През 1952 завършва Висшия институт за театрално изкуство в класа на *Боян Дановски* и *Стефан Сърчаджиев*. Играе в състава на Младежкия театър в София (1952-1988). Създава изключително оригинални образи от българската и световната театрална класика. Участва във филмите „Звезди" (1959) и „Тютюн" (1962).

*Лит.: **Давидова**, Луна. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 216.*

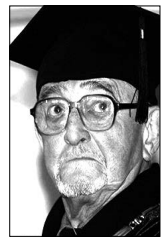
43. **Луна Давидова (фотография)**

ДАНИЕЛ, Исак Мойсей (30.X. 1894, Русе – 16.IX.1942, Тел Авив) – драматичен режисьор. Работи във Варненския общински театър, в театър „Студия" в София, гост-режисьор в Народния театър в София.

Под негово ръководство започват творческия си път големи артисти като *З. Йорданова*, *О. Кирчева*, *К. Кисимов*, *М. Пенкова* и др. През 1931 емигрира в Палестина.

*Лит.: **Даниел**, Исак. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 224.*

ДАНИЕЛ, Леон Аврам (17.II.1927, Русе – 2.XII.2008, София) (*Ил. 44*) – театрален режисьор. Завършва режисура при *П. К. Вейсбрем* и *Н. Н. Галин* в Ленинградския държавен театрален институт (1952). Режисьорският му дебют е „Еснафи" от *Максим Горки* в Драматичен театър – Русе (1952). Работи в Драматичен театър – Русе (1952-1957), Драматичен театър – Бургас (1957-1960), Театър „Българска армия" (1961-1963; след 1982), Театър на поезията и естрадата (1965-1968), Драматичен театър – Враца (1968-1971), Държавен музикален театър (1972-1978), Театър „София" (1978-1982). Режисьор на игралния филм „На чисто" (1973), на документални филми и телевизионни

44. **Леон Даниел (фотография)**

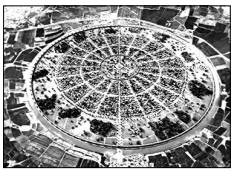
предавания. Носител на множество награди. Автор на кн.: „Театър и зрител" (С., 1964); „Пътешествие в театъра" (С., 1975); „Театрални есета" (С., 1979); „Чекмеджето на режисьора" (С., 1988); „Игрите. Есеистична проза (Опит за мемоари)" (С., 1997); „Пътешествие в театъра" (С., 2009) и на студии и други публикации. Doctor Honoris Causa на Националната академия за театрално и филмово изкуство (2002). През 2007 става носител на почетния ИКАР на Съюза на артистите за изключителни постижения и за цялостен творчески принос към театралното изкуство в България.

*Лит.: **Добрев**, Ч. Избрано. Т. 7: Всекидневният Леон **Даниел**. С., 2011.*

45. **Фирузабад – Храм на Огъня – Фарс, Иран (фотография)**

46. 1-2. **Ардашир – град-светилище на древноарийската цивилизация в Персия, построен от първия сасанидски цар (на когото е кръстен) върху основите на древния град Гор – потомък на Аркаим в Урал (аероснимка и съвременна реконструкция) (фотографии)**

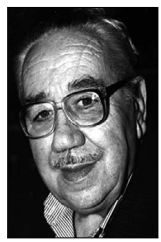
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран. След като *Артахшер (Ардашир I)* (180-242) – първият сасанидски цар печели битката срещу *Артабан IV* (165-224) – последния партски цар, и основава своето царство, той изгражда импозантна сграда до извор, наречен *Гомб-е Оташкаде*. Това здание се състои от три отделни части: 1. Обширно входно портико с овални стени и подпорни арки от двете страни; 2. Трикуполна централна зала в средата на двореца, украсена с резбовани стенописи – подобни на двореца в *Персеполис*; 3. Широк вътрешен двор с два портала и странични зали, украсени със симетрични полуколони. Според някои изследователи – това е дворец, а според други – зороастрийски храм на Огъня (*Ил. 45*). Преди издигането на импозантното архитектурно съоръжение на същото място се е намирал древният град **Гор**, който е един от най-старите градове в Персия (от времето на *Аркаим* – 1500 пр. Хр. – **Урал**, Русия на границата с Казахстан – от където минава пътя на *ариите* към иранското плато) (*вж: с. 146-165 на наст. изд.*). Разрушен изцяло от *Александър Македонски* (356-323 пр. Хр.), който за целта пуснал езерото над него, за да го отнесе. Това направил, защото градът с кръглата си планировка бил най-знаковият символ на персийско-арийската цивилизация (*Ил. 46. 1-2*). *– Вж: Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България*

*Лит.: **Ghirshman**, R. Firuzabad. // Bulletin de l'Institute Français de l'Archéologie Orientale (Caire), 1947, N 46,*

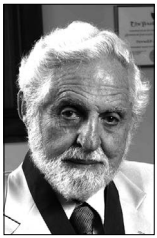
p. 1-28; ***Henning****, W. B. The inscription of Firuzabad. // Asia Major (Taiwan), 1954, N 4, 98-102;* ***Huff****, D. Qala-ye Dukhtar bei Firuzabad. Ein Beitrag zur sassanidischen Palastarchitektur. // Archäologische Mitteilungen aus Irān (Berlin), 1971, N 4, p. 127-171;* ***Huff****, D. An Archaeological survey in the area of Firuzabad. // Proceedings of the IInd Annual Symposium on Archaeological Research in Iran: 29th Oct. – 1st November 1973 / Irānian Centre for Archaeolog. Research; ed. by F.* ***Bagherzadeh****. Tehran, 1974, p. 155-179;* ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1977, N 25, p. 172;* ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1978, N 26, p. 191-192;* ***Huff****, D. Firuzabad. Palast Ardashirs I. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1979, N 27, p. 149-150;* ***Lockhart****, L. Fīrūzābād. // The Encyclopaedia of Islam. Tehran, 1991ab, 2, p. 925-926;* ***Huff****, D. Fīrūzābād. // Encyclopaedia Iranica. Vol. 9. Fasc. 6. New York, 1999, p. 633-636;* ***Huff****, D. Das Plansystem von Ardašīr-Xwarrah: Agrarkolonisatorisches Großprojekt und gebautes Staatsmodell eines von Gott gegebenen Königtums. // Raumkonzeptionen in antiken Religionen: Beitr / ed. by K.* ***Rezania****. Wiesbaden, 2014, p. 153-210;* ***Rossi****, D. La città storica di Ardashir-Xwarrah presso Firuzabad (Fars, Iran). Fonti e territorio: MA thesis / Univ. La Sapienza. Rome, 2016;* ***Rossi****, D. A road to Fīrūzābād. // Ex NOVO Journal of Archaeology (Bicester, UK), 2018, N 3, p. 79-99;* ***Amadori****, M. Letizia et al. Integrated investigations of painting materials in the Sasanian city of Ardaxšīr Khwarrah, near Firuzabad (Southern Iran). // Heritage (Basel), 2024, N 7, p. 1202-1220.*

ДЕНКОВ, Спиро (1919, София – 10.IX.1996, Тел Авив) (*Ил. 47*) – общественик. Роден в София. Живее в квартал *Ючбунар* по време на Втората световна война. Защитава и помага на еврейски семейства в нужда. Посещава често своя приятел *Мико Офер*, след като е арестуван и изпратен в концентрационния лагер *Сомовит* през май 1943. Носи му храна и писма от неговото семейство и приятели. Денков превежда изгонените от София евреи през границата с Румъния, където продължават към израелските земи. След войната отново рискува живота си, за да заведе своите приятели до Палестина. След това свое действие арестуван и изпратен в затвор за 7 месеца. На 5 ян. 1971 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света". През 1979 Денков се установява в Израел, където негови приятели искат от властите да получи гражданство.

Лит.: ***Denkov****, Spiro. // <https://collections.yadvashem.org/en/righteous/4014467>. 27.07.2024. 2 с.*

47. **Спиро Денков (фотопортрет)**

48. **Карл Джераси (фотография)**

ДЖЕРАСИ, Карл (Carl Djerassi, 29.X.1923, Виена – 30.I.2015, Сан Франциско) (*Ил. 48*) – химик, колекционер, мецанат, писател. Баща му е *сефарадски* евреин от България *Самуел Джераси* (1892-1988), а майка му *Алис Фрийдман – ешкеназка* еврейка от Австрия. Детските си години Карл Джераси прекарва в България с родителите си и учи в Американския колеж в София. През 1939 емигрира в САЩ. От 1959 е професор в Станфордския университет (Stanford University). Създател на противозачатъчното хапче.

Лит.: Carl ***Djerassi****. // <https://en.wikipedia.org/wiki/Carl_ Djerassi>. 27.07.2024. 20 с.; Carl* ***Djerassi****. The history of the Bulgarian Jews. // <https://www.webofstories.com/play/carl.djerassi/41>. 27.07.2024. 1 с.*

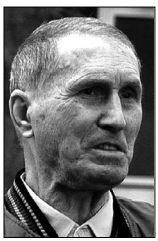
49. **Роберт Джераси (фотография)**

ДЖЕРАСИ, Роберт е сред най-дълго служилите председатели на *Централния израилтянски духовен съвет* (2003-2022) (*Ил. 49*). Експерт в областта на интеграцията в образованието. Работил като съветник на министъра на образованието проф. *Тодор Танев* (2014-2016). Понастоящем председател на *Комитета срещу антисемитизма, ксенофобията и насаждането на омраза* в *Изпълнителното бюро* на *Организацията на евреите в България „Шалом”* и представител на отдел *„Анализ, превенция и международно сътрудничество”* на *Комисията за защита от дискриминация*.

Онлайн ресурс.

ДЖИБ (*псевдоним на* **Якоб Голдщайн**) (1900, Румъния – 1970, Израел) – вариететен музикант, автор на песни и комик. След 1919 живее и работи в София. Тук започва да пише хумористични песни, които представя в циркове и заведения. През следващите години, с песни като „Аз съм Гошо Хубавеца”, „На курорт изпратих жената” и „Дете на моите години”, става един от известните куплетисти на българската вариететна сцена. След 1950 емигрира в Израел, където през следващите десетилетия сътрудничи на българоезични вестници.

Онлайн ресурс.

50. **Рубин Димитров (фотография)**

ДИМИТРОВ, Рубин Асен (**Бичко**) (30.IX.1915, София – 5.I.1995, Тел Авив) (*Ил. 50*) – български общественик, участник в акцията по спасяването на българските евреи. Роден в София. На 24 май 1943, след слухове за депортация, много софийски евреи се събират на протест пред царския дворец в София. За да бъде спряна демонстрацията, е изпратена полиция. Виждайки това, Рубин Димитров предлага на ок. 20 от евреите да се скрият в пекарната, собственост на баба му в квартал *Ючбунар*, докато напрежението утихне. Рубин Димитров помага с каквото може на много от жените,

чиито мъже са арестувани и отведени в концлагера *Сомовит*. След като е видян да прегръща освободен евреин, е арестуван и разпитван, също така подложен на физическо насилие. Вследствие на нанесения му побой, зрението му се поврежда. Въпреки всичко, продължава да помага с храна, дрехи и осъществява преноса на писма на евреи от различни трудови лагери. След Втората световна война продължава да поддържа връзка със спасените от него приятели. Гостува на Съюза на имигрантите от България в Израел, където желаят да го лекуват в една от местните болници. Остава в Израел. На 16 юли 1963 комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света".

*Лит.: **Dimitrov**, Rubin. // <https://collections.yadvashem.org/en/righteous/4014581>. 27.07.2024. 2 с.*

Е

ЕВРЕИ В БЪЛГАРИЯ – следи за присъствие на евреи по българските земи има в най-различни и най-често – противоречиви в твърденията си източници – от новата ера до Освобождението. Първите доказателства за присъствието на евреите на Балканите датират от II в. – *камъкът от Ескус* (с. Гиген), с паметен надпис на латински от архисинагогус *Йосиф*. Синагогата в Пловдив (Филипополис) датира от III-IV в. По време на *Първото българско царство* пристигат и първите заселници от т.нар. евреи *романьоти*. Втората компактна маса евреи, преселили се от Унгария, Бохемия и Бавария през XI в., са *ашкеназите*. Цар *Иван Александър* (1331-1371) се жени за еврейката *Сара* (приела християнската вяра под името *Теодора*), която е и майка на българския цар *Иван Шишман*. През 1492 по българските земи пристигат първите бежанци от *Иберийския полуостров*. Голяма група от *сефаради* започва да устройва своите общности, заедно и покрай *романьотите* в Никопол, София, Филипополис, Татар-Пазарджик. Сефарадските евреи стават определящият компонент в иначе разнородната мозайка, от която е съставено българското еврейство с преселници от Германия, Гърция, Италия, Южна Франция и др. След Освобождението от османско владичество евреите в България се реализират в условията на толерантно отношение от страна на българите. *Търновската конституция* гарантира еднакви граждански права на всички общности в България, вкл. и на евреите. Българските евреи участват активно в защитата на Отечеството през **Сръбско-българската война**, както и в *Балканските войни*. В нач. на 30-те г. на XX в. в *Еврейската*

болница (*дн.* бившата Ендокринология) в София е открит паметник в памет на загиналите във войните за обединение на България евреи. През социализма, преди да бъде направена сградата ѝ в Лозенец, тук е устроена „Правителствена болница" и паметникът изчезва. В София е построена и най-голямата в Европа *сефарадска* синагога (открита на 9 септ. 1909).

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКА БЕНЕБЕРИТСКА ЛОЖА – обществено-политическа еврейска организация в България. Основана в кр. на XIX в. в Пловдив. Седалището на Великата (централна) ложа отначало е в Пловдив, по-късно се премества в София. Има 12 ложи на територията на България. Членува в Световната организация Бней Брит (B'nai B'rith). Развива благотворителна и културна дейност сред българските евреи. Преустановява дейността си през 1941. Архивът ѝ се съхранява във фонд 464К в Централен държавен архив.

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКА МИСЪЛ**"* – седмичен вестник. Излиза в София (авг. – ноември 1924).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКА МИСЪЛ**"* – седмичен вестник. Излиза в София (апр. – авг. 1936).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКА МИСЪЛ**"* – списание. Излиза в Русе (1922-1923).

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКА ОБЩИНА – религиозно-гражданска институция. Занимава се с уреждане на спорове между своите членове. Полага грижи за изграждане и поддържане на синагоги, училища и различни благотворителни дружества. За неспазване на решенията ѝ, виновните лица били отлъчвани от състава ѝ, което ги поставя в безпомощно състояние.

ЕВРЕЙСКА ОБЩИНА – ДУПНИЦА. В средата на XVI в. испанските евреи, наричани *сефардим*, се заселват в Дупница и през 1578 имат вече своя *синагога* (*хавра*). Самите местни евреи се наричат *шпаньоли* и говорят на развален испански език. От наличните архивни документи във фонда на Еврейската община – Дупница не може да се установи кога точно е създадена. Вероятно

това е станало веднага след заселването на евреите в Дупница. Основните функции на общината са административно-социални. Занимавала се с поминъка на еврейското население, просветата, подпомагане на бедни и недъгави, религия и други всестранни грижи. Най-ранните документи във фонда на Еврейската община – Дупница са от 1912. През 1958 Еврейската община преминава в *Обществена културно-просветна организация на евреите в България – клон Дупница*. Като такава съществува и сега.

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКА ОБЩИНА В ПАЗАРДЖИК. Още в средата на XIX в., като търговски град, Пазарджик привлича и друго население – евреи, арменци и др. След Освобождението през 1878 евреите в България се реализират в условията на толерантно отношение от страна на българите. *Търновската конституция* гарантира еднакви граждански права на всички общности в България, вкл. и на евреите. Еврейската народна община – Пазарджик защитава интересите на еврейското малцинство в града в религиозно, културно, просветно и социално отношение. Дейността си общината извършва съгласно българското законодателство. Отчита се пред *Централната консистория*.

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКА РЕЧ**”* – месечно списание. Излиза в София (1932-1941).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКА ТРИБУНА**”* – двумесечно списание – излиза в Русе (1926-1929).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ВЕСТИ**”* – вестник. Излиза в София (1 ноември 1933 – 7 юли 1934).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ГЛАС**”* – вестник. Излиза в София (1896-1897).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ГЛАС**”* – вестник. Излиза в София (1917-1920).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ГЛАС**”* – вестник. Излиза в София (1924-1926).

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКИ КОНЦЕНТРАЦИОНЕН ЛАГЕР В СОМОВИТ

– през 1943 българската власт открива три концентрационни лагери за евреи – *„Табакова чешма"* и *„Кайлъка"* край Плевен и този в *Сомовит, Никополско*. Първият просъществува кратко време – докато се построи бараката за интернираните в „Кайлъка". Докато в „Кайлъка" са прибрани 112 души, главно близки на нелегални дейци и партизани, концлагерът в Сомовит е предназначен първоначално за участници в протестната демонстрация срещу изселването на столичните евреи, станала на 24 май 1943, а впоследствие – и за дребни нарушители на *Закона за защита на нацията* (ЗЗН). Концлагерът в Сомовит трябвало да послужи като етапен лагер към депортиране в Полша. След мартенския провал за депортирането на българските евреи Министерският съвет приема 70-то постановление от 21 май 1943. С него се възлага на *Комисарството по еврейските въпроси* (КЕВ) да пресели софийските евреи във вътрешността на страната. Изключение се прави за лицата от смесени бракове, за граждански мобилизираните, за покръстените до 29.VIII.1942 и за заразно болните. За целта на тази мярка в германската легация твърдят, че *„както българският цар, така и правителството, са наясно, че преселването на софийските евреи в провинцията представлява само една преходна мярка, която трябва да доведе до започването на изселването на евреите в източните области"*. В първата група, отправена в Сомовит, влизат 50 души дребни занаятчии, 13 дребни и амбулантни търговци, 13 работници и хамали, 12 свещеници, служащи и ученици, 10 „свободни", т.е. безработни, 1 пенсионер, 2 военноинвалиди. Социалната структура на включените в нея отговаря напълно на тази, която е характерна за бедняшкия квартал *Ючбунар*, който се разбунтува срещу изселването в провинцията. Във втората група, която отпътува заедно с първата, са включени изтъкнати еврейски общественици и духовници: 4 души членове на *Централната консистория на евреите в България*, 4 – на *Софийската консистория*, 8 – на *Еврейския духовен съд и свещеници*, ръководителят на благотворителните дружества *„Купат цедака"* и *„Бикур холим"*. Списъкът носи резолюция: „Заложници". Явно е намерението на КЕВ и полицията тези евреи да послужат като изкупителна жертва в случай на нови вълнения, макар че само един от тях – равинът *Даниел Ционе*, е взел активно участие в протестната манифестация. При влизането в концлагера всички са обискирани. Изземват се всички лични вещи, облекло, провизии, ценности и пари, като се съставя протокол. Паричните суми се депозират в БНБ. Така само за времето от 26. V до 22.VI и на 30.VII от 199 души и 37 семейства са иззети 874 243 лв. Вещите остават на съхранение в лагера, като комендантът може да ги употребява „за нуждите на лагеруващите". При освобождаване от лагера вещите следва да се върнат срещу подпис или да се изпратят в общините, в които лицата са изселени. Задържаните в Сомовит обикновено идват без най-необходимото. Делегатът на КЕВ в Плевен осведомява София, че те пристигат без облекло и завивки, тъй като при задържането им било забранено да взимат каквото и да било. Той призовава КЕВ да им се позволява да си взимат необходимите вещи, за да не остават в тежест

на местните еврейски общини. Самите лагерници пишат на главния равин д-р *Хананел* на 27.VIII.1943, че са *„в много окаяно положение относно облеклото, тъй като всички, без разлика на бившето им материално положение, са овъшлели и се налага непременно да се бракуват старите им долни и горни дрехи”*.

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ОТЗВУЦИ**”* – двуседмичво списание. Излиза в София (1921).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ПРЕГЛЕД**”* – излиза два пъти месечно в София (май – ноември 1910).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ПРЕГЛЕД**”* – вестник. Излиза всяка сряда в София (1922-1926).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ ПРЕГЛЕД**”* – двуседмичник. Излиза в София (май – юни 1935).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ РАБОТНИК**”* – вестник. Излиза в София (1910, 1914-1915, 1919-1921,1923-1923, 1931-1932).

Онлайн ресурс.

*„**ЕВРЕЙСКИ РАБОТНИЧЕСКИ ФРОНТ**”* – литературен седмичник. Излиза в София (1930).

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКИ ТРУДОВИ ЛАГЕРИ В БЪЛГАРИЯ – с 48-мо постановление на Министерския съвет от 17 юли 1941 се мобилизират граждански всички евреи чуждестранни граждани от 20 до 46-год. възраст към управлението на трудови войски, които да работят на държавни, общински или обществени строежи. Те работят безплатно срещу котлова храна, без да им се осигурява работно облекло. На главите на семействата, но само ако са признати за нуждаещи се, се заплащат надници до 50 лв. Групите се сформират от 100 до 300 души, на които се дават самостоятелни строителни обекти. Общо са сформирани 12 работни дружини със състав над 13 000 души.

Онлайн ресурс.

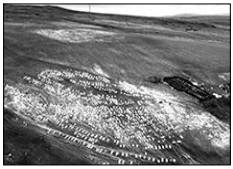
*„**ЕВРЕЙСКИ ТУРИСТ**”* – вестник. Излиза в София (1925-1930).

Онлайн ресурс.

ЕВРЕЙСКИ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ – от 1926 до 1939 в България се създават и функционират 15 забавачки, 26 първоначални училища и 5 прогимназии.

*Лит.: **Басан**, Ели. Еврейското учебно дело в България. С., 1936.*

*„**ЕВРЕЙСКО ЕХО**”* – списание. Излиза в Русе (1916).

51. **Еврейско гробище до Карнобат (фотография)**

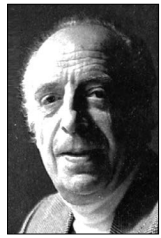
ЕВРЕЙСКОТО ГРОБИЩЕ ДО КАРНОБАТ – близо до Карнобат има уникално еврейско гробище, което е един от най-значимите и най-големите средновековни некрополи на Балканския полуостров. Там са съхранени близо 1000 надгробни плочи от мрамор и камък, всяка от които носи своята „гравирана” история. Известно е, че тук се намират най-ранните *сефаратски гробове* на Балканския полуостров.

Най-старият идентифициран надгробен надпис е от 1598. На най-старите надписи са гравирани фигури, които, според учените, дават указание за пола, образованието или занаята, упражняван от положения приживе – мастилница и перо, игла, ножица, колан, пафти или цветя. Епитафиите по плочите са издълбани в камъните на поне пет езика – иврит, ладино, френски, немски и български. Повечето от плочите са изработени от мрамор, донесен от Малко Търново (*Ил. 51*).

Онлайн ресурс.

ЕЛАЗАР, Давид Соломон (псевдоними Иван Белия, Коста, Дайшо) (30. IV.1920, София – ?) – комунистически деец. От 1 юни 1943 партизанин в партизанска бригада „Чавдар” и командир на Шопския партизански отряд. След 9 септ. 1944 заема различни политически постове. Заместник-началник на Главното политическо управление на Българската народна армия (1951-1957). Директор на Института по история на БКП (1968-1990). Депутат в Народното събрание. Носител на почетното звание „Герой на социалистическия труд” (1980).

*Лит.: Давид **Елазар**. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 533; Давид **Елазар**. // Народни представители в Седмо народно събрание на Народна република България, ДПК. С., 1977, с. 156; Давид **Елазар**. // Народни представители в Девето народно събрание на Народна република България. С., 1987, с. 154.*

52. **Бенцион Елиезер (фотография)**

ЕЛИЕЗЕР, Бенцион Нисим (8.IX.1920, София – 19.IX.1993, София) (*Ил. 52*) – композитор, аранжьор, диригент, алт-саксофонист и кларинетист. Завършва специалност музикална педагогика и втора специалност композиция и диригентство в Държавната музикална академия (1953). Ученик на композитора *Парашкев Хаджиев* и на диригента *Асен Димитров*. Професор в Консерваторията (1970). Автор на детски песни, над 30 масови песни, над 250 обработки на народни песни, произведения за симфоничен оркестър („Добруджанска сюита", 1956), творби за камерен оркестър и пиано, музика към театрални постановки, фолклорни обработки.

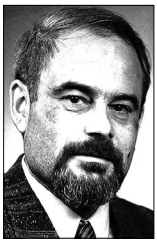
*Лит.: **Елиезер**, Бенцион. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 544; **Елиезер**, Бенцион. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 245.*

53. **Маркус Еренпрайс (фотография)**

ЕРЕНПРАЙС, д-р Мордехай (Маркус) (1869, Лемберг /Лвов/ – 27.II.1951, Стокхолм) (*Ил. 53*) – равин. От 1900 до 1914 в София като *главен равин на българските евреи*. Благодарение на своята ерудиция младият равин успява да извоюва авторитет в българските интелектуални и дворцови среди. Често желан гост и събеседник на цар *Фердинанд*. Двамата прекарват дълги часове в разговори за култура, политика, история. В България д-р Еренпрайс установява контакти с членовете на литературния кръг „Мисъл" (София, 1892-1907) и особено с *Пенчо Славейков* и *Мара Белчева*. А на страниците на месечното литературно списание „Мисъл" намират място някои от преводите на Еренпрайс на еврейски съвременни къси разкази, като тези на *Шалом Алейхем* (Sholem Aleichem). Като представител на еврейската общност в България равин Еренпрайс вижда своя ангажимент в издигане авторитета на българските евреи пред външния свят. Тази идея намира завършен израз в строежа на *Централната софийска синагога*. В спомените си д-р Еренпрайс споделя, че освещаването на новата синагога на 9 септ. 1909 в присъствието на царското семейство, висши държавни служители и *Светия Синод*, трябвало да послужи като знак за гражданска съпричастност, първа по рода си открита среща между евреите и българите в този свещен дом в момента на неговото празнично освещаване. Въпреки първоначалната съпротива, главно от страна на ционистите, по повод построяването на подобна скъпо струваща постройка (разходите за нея достигат 438 хиляди златни лева), намерението в крайна сметка се увенчава с успех и новата синагога, издигната в самото сърце на столицата, се превръща в духовен център на българското еврейство. По време на *Втората световна война* бившият главен равин на България се обявява в защита на българските евреи. Поддържа кореспонденция с митрополит *Стефан*, към когото се обръща с апел за помощ и подкрепа. След войната (зимата на 1946) от името на еврейската общност в Стокхолм изпраща хуманитарна пратка за еврейските деца в България.

*Лит.: **Еренпрайс**, д-р Мордехай. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 74-80.*

54. **Илко Ескенази (фотография)**

ЕСКЕНАЗИ, Илко Моис (20.V.1949, Варна – 28.IX.1994, Варна) (*Ил. 54*) – юрист и политически и държавен деец. Роден в семейството на адвокат, *сефарадски* евреин и майка българка, чийто баща *Никола Попов* е кмет на Варна (1926-1930). Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1972). Защитава кандидатска дисертация на тема „Гражданскоправен режим на програмите за електронно-изчислителни машини" (1980). Доцент в Института за държавата и правото при БАН (1990). Депутат от СДС в VII Велико народно събрание (1990-1991) и в XXXVI Народно събрание (1991-1994). Заместник министър-председател в правителството на *Филип Димитров* (1992). Оглавява междуведомствената комисия по асоцииране на България към Европейския съюз, която провежда седем кръга преговори и множество консултации, в резултат на което през 1993 асоциирането става факт. Вицепрезидент на Международната фондация „Св. Св. Кирил и Методий" (1990-1994). Основател и първи президент на Еврейския комитет „Цион" (1991). Загива при трагични обстоятелства. Получава посмъртно наградата „Йони Нетаняху" за цялостната си дейност приживе и доблестното си поведение като гражданин и политик (1998).

Онлайн ресурс.

ЕШКЕНАЗИ, Ели Хаим (18.IX.1888, София – 19.II.1972, София) – историк и *хебраист*. Завършил право в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Доцент в Института за българска история и в Института за балканистика при БАН (1952-1966). Председател на *Еврейския научен институт* в София (1946-1951). Изследовател на еврейството по българските земи. Специалист по *ладино*, литературата и фолклора на *сефарадските* евреи на Балканите. Автор (съвм. с *Ашер Хананел*) на *„Еврейски извори за обществено-икономическото развитие на балканските страни през XVII век"* в 2 т. (1958-1960).

Лит.: Ели ***Ешкенази****. Кратка биобиблиография. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (C.), 8, 1973, с. 159-165;* ***Ешкенази****, Ели Хаим. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 248;* ***Israel****, S. Elie H.* ***Eskenazi*** *octogénaire. // Etudes balkaniques, 1969, N 1, p. 127-128.*

ЕШКЕНАЗИ, Клара Аврам (*псевдоним:* **Искра**) (12.XI.1922, Чирпан – 3.IX.1944, с. Попово, Пловдивски окр.) – участничка в антифашисткото движение (1941-1944). От 1943 партизанка в чета „Райчо Кирков" от Втора родопска бригада „Васил Коларов". Загива, разкъсана от бомба. През 1950 на партизанското ѝ име именувано с. Искра, община Първомай, Пловдивска обл. В селото издигнат паметник в нейна чест. В Чирпан има улица, наречена на нейно име.

Лит.: ***Клара Ешкенази*** *–* ***Искра****, Възпоменателен лист. Пловдив, 1946.*

Ж

ЖУТАНЕ РОМА (*букв.:* „еврейски цигани") – потомци на смесени бракове между цигани и евреи. В началото на XX в. в София еврейската и циганската махала са в непосредствена близост и от 20-те и 30-те г. започват все по-често да се срещат смесени бракове между цигани и евреи. В София е имало над 100 циганско-еврейски семейства. Процесът се засилва през *Втората световна война*, когато евреите и част от циганите са интернирани в провинцията, например в Дупница. По-късно голяма част от потомците на смесените бракове емигрира в Израел след 1948.

*Лит.: **Денова**, Св. Семейни празници при смесен брак по материали от град Пловдив. Пловдив, 2005.*

З

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИЯТА (ЗЗН) – приет от българския парламент и влиза в действие от 23 ян. 1941. Това е изключителен български закон от комплексен тип, който остава в сила до 27 ноември 1944.

Законът за защита на нацията не се позовава на действащата към момента на приемането му *Търновска конституция*.

Законът е внесен от правителството на *Богдан Филов* и има за цел да отговаря на тенденцията за сходни разрешения на т. нар. „еврейски въпрос". Следвайки примера на *Нюрнбергските закони*, законът за защита на нацията е създаден в унисон със законодателството на нацистка Германия на расистка и националсоциалистическа основа. Законът е разпределен в четири дяла: За тайните и международни организации, За лицата от еврейски произход, За противонационалните и съмнителните прояви, Особени разпоредби.

Ограничителните общи разпоредби забраняват на лицата от еврейски произход да бъдат приемани за български поданици, да бъдат избираеми, да заемат държавни, общински и други служби, да се откупуват от военна служба, да встъпват в брак или извънбрачно съжителство с лица от български произход и т.н. Въвежда се и извънреден данък върху еврейското имущество.

Постановени са ограничения за местожителство, постъпване в учебни заведения (еврейска квота), за имотите, за професионалната и стопанска дейност и т.н. Запазено е писмо

от група писатели и общественици, между които *Елин Пелин*, *Стилиян Чилингиров*, *Елисавета Багряна* и др., до министър-председателя и председателя на Народното събрание за отмяна на обсъждането на Законопроекта за защита на нацията с цел *„запазване престижа на нацията и завоюваните традиции на веротърпимост и човещина”*.

Законът е внесен от първото правителство на Богдан Филов.

Приет е въпреки опозицията на част от народните представители, неодобрението на обществени и професионални организации, *Светия Синод на Българската православна църква* (БПЦ), видни обществени личности и др. За изпълнението на закона е създадено *Комисарство по еврейските въпроси* (КЕВ).

Главен комисар е *Александър Белев*. През 1943 е подписано българо-германското Споразумение *Белев-Данекер* за депортиране на ок. 20 000 евреи от новите и старите предели на Царство България. Комисарството при съдействието на армията и полицията активно участва в депортирането на евреи от администрираните от България предвоенни територии на Гърция и Югославия.

След масови обществени протести с намесата на цар *Борис III*, БПЦ, парламентаристи и др. депортацията от старите предели е отменена.

Запазено е носенето на отличителни жълти звезди, различни социални и стопански ограничения, принудително заселване, отнемане на икономически и обществени възможности чрез конфискации на имущество, изпращане в лагери за принудителен труд и т.н.

*Лит.: **Неделева**, П. Антиеврейското законодателство в България през Втората световна война. С., 2015.*

ЗИЕЗИ – легендарен родоначалник на прабългарите, сведения за когото има само в т. нар. *Анонимен римски хронограф* от 354.

Според него Зиези е син на библейския патриарх *Сим* – родоначалник на *семитите* и син на *Ной*.

Името му е споменато във фразата *„**Ziezi** ex quo vulgares”* (*„Зиези, от когото са българите”*), която е **първото известно споменаване на името „българи”**.

*Лит.: Латински извори за българската история: Т. I / Бълг. акад. на науките; Ред. И. **Дуйчев**, М. **Войнов**, Б. **Примов**, В. **Велков**, Б. **Геров**. С., 1958, с. 82; **Голийски**, П. **Зиези**, от който са Българите. Предхристиянска и предмюсюлманска религия и митология. С., 2003. (Библ. Бълг. вечност; 41). – Библиогр. с. 399-406; Показалци; **Daniel Ziemann**, Vom Wandervolk zur Grossmacht: die Entstehung Bulgariens im frühen Mittelalter (7-9. Jahrhundert). Weimar, 2007, S. 56.*

И

ИБРАХИМ (*араб.*) – Библейският патриарх *Авраам*, който е Пророк в *исляма*. Син е на *Тарак* и баща на Пророка *Исмаил* – неговия първороден син, който е смятан за *Баща на арабите*. Ибрахим често е наричан *Халил Аллах* (*Приятел на Аллах*).
Неговият баща умира, когато той е много малък, и затова е отгледан от своя чичо *Азар*, който е езичник. Много от Библейските пророци са смятани за *пророци на Аллах* в исляма, следователно – и за *мюсюлмани* (т.е. *монотеисти*). Ибрахим е почитан за *ханиф*, т.е. *откривател на монотеизма*, без да е бил учен от Пратеник.

Тъй като *Ислямът*, *Християнството* и *Юдаизмът* признават и почитат Ибрахим (Авраам), те са наричани **Авраамически религии**. – *Вж: Авраам*

*Лит.: **Ибрахим**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B8%D0%BC_(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA)>. 30.7.2021. 2 с.*

ИВАН АЛЕКСАНДЪР – *вж:*
ЕВРЕИ В БЪЛГАРИЯ

ИВАН ШИШМАН – *вж:*
ЕВРЕИ В БЪЛГАРИЯ

ИВАНОВ, Младен (23.I.1933, София – 8.III.2012, Тел Авив) (*Ил. 55*) – общественик.

Познат като „Защитникът на гетото". Домът му винаги е отворен за евреите. Много хора намират временен подслон в него. Често защитава лично евреите от атаки и се грижи за тези, които са избягали от трудовите лагери.

Изготвя фалшиви лични документи и поддържа връзка с тези, които се крият.

През 1943 арестуван и изправен пред военен съд заради фалшифицирането на документи, даващи възможност на еврейките да живеят в София. След войната Иванов се жени за еврейка и емигрират в Израел.

На 11 февр. 1991 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

55. **Младен Иванов (фотография)**

ИЗРАЕЛ – БЪЛГАРИЯ (дипломатически отношения) – *вж:*
БЪЛГАРИЯ – ИЗРАЕЛ (дипломатически отношения)

56. **Салватор Израел (фотография)**

ИЗРАЕЛ, Салватор Марко (2IV.1908, Пловдив – 8.III.1986, София) (*Ил. 56*) – лекар и историк на медицината. Завършва медицина в Париж с докторат (1937). Зам.-главен редактор на в. „Здравен фронт" (София, 1954-1965). Доцент по история на медицината в Медицинска академия в София (1957-1974). Специалист по иврит и еврейска история в Института по балканистика при БАН (1965-1974). Член на ръководството на Международната медицинска асоциация за изучаване условията на живот и здраве (1964-1975). Един от авторите на „История на медицината в България" (София, 1980).

*Лит.: **Израел**, Салватор Марко. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 654.*

ИСАКОВ, Симчо (12.VIII.1919, Кюстендил – 22.I.1949, Кюстендил) – поет, писател и хуморист. Първите поетични опити започват още в детските му години. На 15 г. започва да си води дневник, в който описва ежедневните си преживявания и разсъждения за живота. През 1936 в дневника отбелязва, че трябва да започне да учи иврит.

През 1938 решава да прави училищен вестник за еврейските деца, но директорът на гимназията не подкрепя идеята му. Вместо това получава съдействие от „Макаби" за издаване на отделната книжка „Бягство", разказваща за две еврейски деца. През с. г. в Кюстендил се сформира еврейско нелегално ядро в отговор на засилилите се антисемитски настроения.

Известен като „водача на еврейчетата".

Една нощ причакан и намушкан с нож. След завършването на Кюстендилската гимназия с отличие, по настояване на семейството му, записва да учи право в Софийския университет „Св. Климент Охридски".

След приемането на *Закона за защита на нацията*, Исаков е изселен от София обратно в Кюстендил, където започва работа като учител по иврит в еврейското училище. Автор на поезия, проза, фейлетони и на романа в стихове „Алфред Сасон", написан когато Исаков е на 22 г. Междувременно три поредни години, заедно с други евреи, е в трудов лагер, където дяла камъни за строеж на пътища и мостове. През една мартенска вечер на 1943 става свидетел на депортацията на евреи от Беломорска Тракия с теснолинейката през Кресненското дефиле. Дни след 9 септ. 1944, на рецитал в препълнения салон на кюстендилското читалище, бъдещият режисьор на Народния театър *Сашо Стоянов* рецитира написаната от Симчо Исаков поема „Огнени години". През 1953 под редакцията на *Божидар Божилов* излиза стихосбирка на Симчо Исаков. През 1960 в Израел е издаден негов том от преведени събрани съчинения, а през 1980 – и романът в стихове.

*Лит.: **Исаков**, Симчо. Избрано. С., 2007.*

ИСКРА (*псевдоним*) – *вж:*
ЕШКЕНАЗИ, Клара Аврам

ИСМАИЛ – *вж:*
АВРААМ

ИЧКОВА-ПАСЕВА, Вера – обществеичка от София (XX в.). През 1942 укрива семейния си приятел *Яков Леви*, търговец от еврейски произход в София, изпратен в трудов лагер и сина му – 7-год. *Нисим*. Успява да осигури фалшиви документи на Яков, който не напуска апартамента ѝ с месеци наред. Представя Нисим за свой племенник, за да може да излиза навън от време на време. В края на 1943, по време на въздушните бомбардировки над София, тримата се евакуират в с. Пещера. Яков и Нисим напускат България през 1949 и се установяват в Израел, но продължават да поддържат връзка с Вера. Тя се омъжва, но няма деца, затова винаги счита Нисим за свой син. Не приема възнаграждения за своята помощ. На 4 март 1987 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) я провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

Й

ЙЕРУСАЛИМСКИ ХРАМ – *вж:*
СКИНИЯ

„**ЙЕХУД ОЛЕЙ БУЛГАРИЯ**" (**Съюз на българските евреи** – **СБЕ**) – най-голямата организация на българските евреи в Израел. Създадена непосредствено след голямата вълна имигранти от България (1946-1947), съгласно сключената спогодба между двете държави. Официално организацията е съдебно регистрирана през 1980. Получава субсидии от държавата като сдружение с нестопанска цел. Съюзът поддържа тесни контакти с *Организацията на евреите в България „Шалом"*. Една от главните цели на организацията е подпомагане на новодошлите имигранти за приспособяването им към условията на живот в Израел. Съюзът на българските евреи подпомага развиването на културна дейност. Ежегодно организира концерти, посветени на 24 май – национален празник на българската просвета и култура и на славянската писменост.

Под егидата на организацията функционира *Клуб на писателите на български, иврит и ладино „Керен Ор"* (Keren Or).

Онлайн ресурс.

57. **Мориц Йомтов (фотография)**

ЙОМТОВ, Мориц (5.XI.1921, София – 15.VI.1992, Израел) (*Ил. 57*) – биохимик и журналист. Завършва Американския колеж в София и химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи в Българско национално радио – редакция „Предавания за чужбина".

Там среща *Марко Стойчев* и двамата заедно започват да пишат сценарии под псевдонима „Братя Мормареви".

Известни филми: „Старинната монета" (1965, първ. бълг. мюзикъл), „Таралежите се раждат без бодли" (1971), „Двойникът" (1980) и др.

Професор е по биохимия, работи в областта на имунологията. Един от авторите на практическо ръководство по микробиология.

Събира еврейски анекдоти, издадени през 1993.
Съпруга – *Людмила Стефанова*, преподавател по антична и западноевропейска литература.

Онлайн ресурс.

ЙОНА, Жак Даниел (1908 – IV.1941) – книжар, комунистически активист. Роден в Солун. След *Първата световна война*, в 1921 семейството му емигрира в България и се установява в Пловдив. Тук Йона попада под влиянието на леви идеи. Преселва се в София (1932).

Влиза в ръководството на лявото еврейско читалище „Бялик". В 1935 наема книжарница на улица „Паскал Паскалев" до Техническото училище.

Като книжар развива широка конспиративна дейност, като разпространява леви вестници, списания и книги. Урежда и специална библиотека за ползване от марксистките кръжоци в Техническото училище.

След възстановяването на търговските отношения между България и СССР започва широко да разпространява съветски вестници и списания. Арестуван (28 февр. 1941) и изтезаван.

След завладяването на Солун от нацистка Германия е предаден на Гестапо в Солун, откъдето следите му се губят.

Онлайн ресурс.

ЙОХАНЕС ДЕ СИЛЕНТИО (Johannes de Silentio) – *вж:* ***АВРААМОВ*** **ПРОБЛЕМ НА РЕЛИГИОЗНОТО СЪЗНАНИЕ (Сьорен Киркегаард ; Николай Константинович Рьорих, Елена Ивановна Рьорих, Юрий Николаевич Рьорих, Святослав Николаевич Рьорих)**

К

КАЗАСОВ, Димо (Димитър) Тотев (17.IX.1886, Трявна – 28.VII.1980, София) – политически и държовен деец. Взема участие в *Деветоюнския преврат от 1923*, след което е министър на железниците, пощите и телеграфите (1923-1924) в правителството на *Александър Цанков*. От 1924 до 1928 е председател на Съюза на българските журналисти.

Един от инициаторите за създаване на *Политическия кръг „Знено”*. След преврата от 19 май 1934 е български пълномощен министър в Белград (1934-1936). В началото на *Втората световна война* дейно участва в акцията за защита на евреите от физическо изтребление.

През 1946-1947 министър на изкуствата и информацията в правителството на *Георги Димитров*.

За заслугите си по спасяването на българските евреи признат от държавата Израел и Държавния израелски институт Яд Вашем (Yad Vashem) като един от праведните сред народите, наред с 19 други българи.

*Лит.: **Казасов**, Димо. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 274; **Казасов**, Димо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 303.*

„КАЙЛЪКА” КРАЙ ПЛЕВЕН (концентрационен лагер за евреи) – *вж:*
ЕВРЕЙСКИ КОНЦЕНТРАЦИОНЕН ЛАГЕР В СОМОВИТ

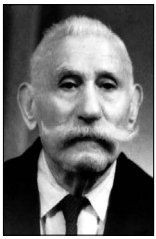
КАЛЕВ, Елиезер Моше (1815, Пловдив –1889, Пловдив) – търговец и банкер. Член на областния съвет и на търговския съд в Пловдив по време на османската власт. Има голямо влияние сред турските власти, най-вече – сред бейовете и гражданството.

Най-голямата негова заслуга – след *Априлското въстание* спасява много българи от обесване, използвайки голямото си влияние. За добрите му дела към Пловдив и българите през 1910 Общината именува улица на името на Елиезер Калев – същата, на която се намира родната му къща в квартал „Орта Мезар”. Впоследствие родната му къща е съборена.

*Лит.: **Рхамимов**, М. Българските евреи в национално-освободителбните борби на българския народ. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 13, 1978, с. 47-65.*

КАЛЕВ, Нисим Елиезер (17.02.1916 г., Пловдив – юли 1983, Пловдив) – лекар-хирург. Син на *Елиезер Калев*. Завършва Първа мъжка гимназия, а през 1939 – медицина в Рим. Като млад лекар първоначално работи в с. Красново и Белозем, а след 1941 – във връзка със *Закона за защита на нацията* – изпратен в лагер. По-късно граждански интерниран в болницата в с. Устово (*дн.* квартал на Смолян). След 9. септ. 1944 се включва във втората фаза на войната. След 1945 – вече като хирург – работи в Католическата болница в Пловдив, а в следващите години – е сред основателите на Пловдивския медицински институт, започвайки работа в Първа хирургия. Утвърждава се като един от най-известните лекари в Пловдив. От 1968 започва работа в хирургическото отделение на Окръжна болница – Пловдив. От 2006 Първо хирургическо отделение на Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ) – Пловдив носи името му.

Онлайн ресурси.

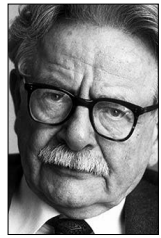
58. **Рафаел Камхи (фотопортрет)**

КАМХИ, Рафаел Моше (*прозвище:* войводата Скендербег) (15.XII.1870, Битоля – 8.VII.1970, Тел Авив) (*Ил. 58*) – български революционер от еврейски произход, деец на *Вътрешната македоно-одринска революционна организация* (ВМРО). През 1894 се запознава с *Даме Груев* и става член на ВМРО. Офицер за връзки между властите в България и революционна Македония. Като търговец често пътува и това го прави удобен за целта на революционната дейност. При тези специални пътувания се среща с редица български политици, както и с княз *Фердинанд I* и се запознава с престолонаследника – по-късно българския цар *Борис III*. Покрай тези чести посещения в България, в някои от които участва и брат му *Ментеш*, двамата са заподозрени и арестувани от османските власти. Впоследствие интернирани в Дебър. Там Рафаел Камхи и брат му вземат участие в *Илинденско-Преображенското въстание* (1903). След неуспеха на въстанието, заедно с брат си, организира кампания за набиране на средства за пострадалите от въстанието сред еврейската общност в Македония. След *Балканските войни* (1912) се мести в Ксанти.

По време на *Втората световна война*, след окупацията на Гърция, участва в създаването на *Българския клуб в Солун*. През 1943 арестуван със семейството си от германските окупационни части в града, като оттам трябвало да бъде изпратен в концентрационен лагер в Централна Европа.

Със съдействието на българските власти и лично на цар Борис III освободен и се установява в София, където остава до 1949, след което заминава за Израел.

Лит.: Рафаел ***Камхи****: Спомени на един евреин македонски революционер. С., 2015.*

59. **Елиас Канети (фотография)**

КАНЕТИ, Елиас (Canetti, 25.VII.1905, Русе – 14.VIII.1994, Цюрих) (*Ил. 59*) – немскоезичен писател (белетрист, есеист, драматург). Роден в семейството на *Жак Канети* и *Матилда Ардити*. Негов майчин език е ладино. Негови по-малки братя са музикалният продуцент *Жак Канети* и лекарят *Жорж Канети*. Прекарва детските си години в Русе. Семейството се премества в Манчестър (1911). Семейство Канети се мести в Лозана и после – във Виена. Елиас научава немски език, като по онова време вече ползва български, английски и френски. После семейството се мести първо в Цюрих (1916-1921), а след това (до 1924) – във Франкфурт, където завършва гимназия. През 1924 студент по химия във Виенския университет (University of Vienna) и завършва с докторат в 1929. Жени се за писателката *Веза* (Венециана) *Таубнер-Калдерон* (1934). След присъединяването на Австрия към нацистка Германия (1938) и започналите гонения на евреите Канети заминава през Париж за Лондон и се заселва в Англия. Там преживява дълготрайни романтични връзки с австрийската художничка *Мария-Луиза фон Мотесицки* (Marie-Louise von Motesiczky) и с ирландската поетеса *Айрис Мърдок* (Jean Iris Murdoch). Въпреки че е немскоезичен автор, Канети живее във Великобритания (като получава поданство) – 1952. Последните 20 години от живота си прекарва предимно в Цюрих, където пише своята автобиография. Получава Нобеловата награда за литература (1981) за цялостното си творчество, характеризиращо се с далновидност, идейно богатство и художествена мощ. В чест на писателя родният му град учредява националната литературна награда „Елиас Канети" (2005). По време на първата международна конференция в България (1992), посветена на творчеството на писателя, в Русе се учредява Международно дружество „Елиас Канети" (International Elias Canetti Society). Сградата, в която е живяло семейство Канети преди изселването си от Русе, е запазена. Днес търговската сграда на фамилията се използва от Дружеството под името „Дом Канети" (Canetti House). По повод 100-год. от рождението на писателя в Русе през 2005 е открита паметна плоча на едноименния площад „Елиас Канети", а Професионалната гимназия по икономика и управление приема името на нобелиста.

*Лит.: **Канети**, Елиас. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 314; **Натев**, Ат. Елиас **Канети** за реалните обитатели на въображаемата къща. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 17, 1982, с. 225-234.*

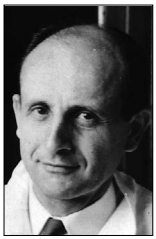

60. **Жак Канети (фотография)**

КАНЕТÌ, Жак (Jacques Canetti, 30.V.1909, Русе – 7.VI.1997, Париж) (*Ил. 60*) – френски музикален продуцент и бизнесмен. Роден в *сефарадско* семейство от България. Негови братя са

писателят *Елиас Канети* и лекарят *Жорж Канети*. В детството му семейството пътува в различни европейски страни, но през 1926 той се установява във Франция, където през следващите десетилетия работи за компаниите „Полидор" (Polydor) и „Филипс" (Philips), между 1947 и 1966 ръководи популярния клуб „Троа Боде" (Théâtre des Trois Baudets). Централна фигура във френската популярна музика в средата на XX в., той твори с известни изпълнители – *Едит Пиаф* (Edith Piaf), *Шарл Трене* (Charles Trenet), *Жулиет Греко* (Juliette Greco), *Феликс Льоклерк* (Félix Leclerc), *Шарл Азнавур* (Charles Aznavour), *Жорж Брасенс* (Georges Brasens), *Жак Брел* (Jacques Brel), *Мишел Льогран* (Michel Legrand), *Борис Виан* (Boris Vian), *Серж Генсбур* (Serge Gainsbourg), *Пиер Дак* (Pierre Dac), *Франсис Бланш* (Francis Blanche), *Ги Беар* (Guy Béart), *Клод Нугаро* (Claude Nougaro), *Серж Режиани* (Serge Reggiani), *Жана Моро* (Jeanne Moreau), *Реймон Девос* (Raymon Devos), *Брижит Фонтен* (Brigitte Fontaine), много от които подкрепя в решаващия начален етап на тяхната кариера.

Онлайн ресурс.

61. **Жорж Канети (фотография)**

КАНЕТѝ, Жорж Жан (Georges Canetti, 10.I.1911, Русе – 27.VIII.1971, Ванс) (*Ил. 61*) – френски лекар. Роден в Русе в *сефарадско* семейство. Негови по-големи братя са писателят *Елиас Канети* и музикалният продуцент *Жак Канети*. През 1936 завършва медицина в Парижкия университет (La Sorbonne), след което започва работа в Института „Пастьор" (Institut Pasteur). Самият той, болен от туберкулоза, работи главно в областта на изследванията на тази болест, като става един от пионерите в прилагането на политерапии, съчетаващи различни антибиотици, използвани в борбата с нея .

*Лит.: Професор **Жорж Жан Канети** (1911-1971). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 142-147.*

КАПОНОВ, Яко Йосифов – военен деец (XIX-XX в.). Завършва Школата за запасни поручици (1905). Участва във войните 1912-1913 и 1915-1918 в състава на 15-ти пехотен Ломски полк. Достига до чин капитан.

Онлайн ресурс.

КАУФМАН, Николай Янков (25.IX.1925, Русе – 26.III.2018, София) – музиковед, фолклорист и композитор. Завършва Музикалната академия (1952). Кандидат на науките по изкуствознание (1956), професор и академик (2003). Има изключителен принос в проучването и съхраняването на българския музикален фолклор. Един от основните изследователи на музиката на *ашкеназките* и *сефарадските* евреи в България. Автор на над 1000 обработки на български и еврейски (сефарадски и ашкеназки) народни песни за различни хорови и инструментални състави;

множество клавирни пиеси (сред които четири тома за пиано „Антология на българските метроритми" /С., 1981-1983/). През 1990 вторият албум „Мистерията на българските гласове", с включени три негови авторски песни, печели награда Грами (Grammy Awards). Доктор хонорис кауза на Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство в Пловдив.

*Лит.: **Кауфман**, Николай Янков. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 374; **Кауфман**, **Николай Янков**. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 315; **Тончева**, В. Фолклористът **Николай Кауфман**. С., 2005.*

КИВОТ или **Ковчегът на Завета** и **Ковчегът на Бог** (*иврит:* aron habrit) – описан в *Библията* като *свещен сандък*, съдържащ каменните скрижали с *Десетте Божи Заповеди*, а също така – *Жезъла на Аарон* – цъфнал (според библейската случка), както и запечатана *стомна с манна небесна*.

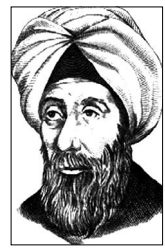
Според Библията изработването на кивота заповядано от *Бог* на *Мойсей* в Синайската планина (**Изход** 25: 9-10).

Кивотът се намирал първоначално в *Скинията*, по-късно – в *Соломоновия храм*. На капака му имало два херувима, гледащи кивота и обърнати един към друг. С едни от крилата си ангелите покриват нозете си, с други – засенчват кивота, а с трети – покриват лицата си (**Изход** 25: 18-22).

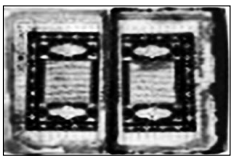
Някои изследователи предполагат, че имало *два кивота*: един *временен*, изготвен от Мойсей, и друг, изработен впоследствие от *Бецалел*. *– Вж и: Скиния ; Храм*

*Лит.: **Gray**, J. The Ark of the Covenant. USA, 2018; **Grierson**, R. The Ark of the Covenant. London, 2000.*

*„**КИТАБ АЛ-ФИХРИСТ**"* (987) – световна арабска универсална анотирана библиография. Автор на труда – иранският учен, библиограф и книготърговец *Абу Фарадж Мухаммад ибн* ***ан-Надим*** *ал-Уаррак* (Abū'l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya'qūb ibn Isḥāq an-Nadīm al-Warrāq, 932-990) (*Ил. 62*). В предговора авторът пише: *„Това е указател на книгите на всички народи, араби или неараби, които са писани или преведени на арабски език, с данни за тези, които са ги създали, техния произход, дата на раждане и смърт, родните им градове, техните качества и недостатъци от началото на всяка наука до наше време, 377 година от хиджра (987 г.)"*. Във *„Фихрист"* е синтезирана библиографска информация за книги, написани в Китай, Индия, Африка, Европа и целия Арабския халифат. Библиографията се състои от 10 *глави* (*араб.*: *маḳālāt*) и 34 раздела, подредени вътрешно *тематично* и *хронологично*, които отразяват *универсума* от знания, достигнат в *ислямския свят* по онова време. Още в първата глава авторът разказва за съня на седмия халиф *Абу'л-Аббас Абд Аллах ал-Ма'мун* (813-833),

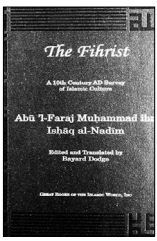
62. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 г. (старинна гравюра)**

63. *„Китаб ал-Фихрист"* **(фолиант от оригиналния ръкопис на паметника)**

64. *„Китаб ал-Фихрист"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на арабски език)**

65. *„Китаб ал-Фихрист"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на английски език)**

който е син на известния *Харун ар-Рашид* (786-809). В него му се явява *Аристотел* и тогава халифът изпраща специална делегация във Византия за придобиване на антични ръкописи. Описва се организацията на техните преводи на *арабски* и *персийски*. Дадена информация за дейността на големите библиотеки в Багдад – като например **Хизанат ал-Хикма** (*араб.*: **Съкровищница на мъдростта**) в академията **Байт ал-Хикма** (*араб.*: **Дом на мъдростта**), основана в 830.

Класификационната схема на *„Фихрист"* на Ибн ан-Надим:

- *[1]* ***Свещените Писания*** **(книги) на мюсюлмани, евреи и християни**;
- *[2]* **Граматика и филология**;
- *[3]* **Исторически науки**;
- *[4]* **Поезия**;
- *[5]* **Ислямска теология** (*араб.: калā́м*);
- *[6]* **Право**;
- *[7]* **Философия**: **гръцки философи и други учени**;
- *[8]* **Математика и астрономия**;
- *[9]* **Медицина**: **гръцка и ислямска**;
- *[10]* **Приказки и разказвачи (приказници)**;
- *[11]* **Магове, магьосници и мистици**;
- *[12]* **Басни и други всякакви (поучителни) истории**;
- *[13]* **Манихейци, индуси, китайци, будисти, сабияни, маркионити и други (гностически) секти**;
- *[14]* **(Информация) за Индия, Индокитай, Китай, Византия и други страни и народи**;
- *[15]* **Алхимия** (*Ил. 63-65*).

*Лит.: **An-Nadīm**. Kitāb al-Fihrist [Baghdat]. Taḥqīq Riḍā' Tajaddud ibn 'Alī ibn Zayn al-'Abidīn al-Ḥā'irī al-Māzindarānı. Dār al-Masīrah. Aṭ-ṭab'ah ath-thālithaha. [S.l.], 1988; **Dodge**, B. The Fihrist of al-Nadim: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. New York , 1970; The Fihrist of al-Nadīm [Baghdat]: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. New York , 1970; Ketāb al-Fehrest [Baghdat], Tehran, 1967; **Wellisch**, Hans H. The first Arab bibliography: Fihrist al-'Ulum. // Occasional papers. University of Illinois, N 175, Dec. 1986; **Куманова**, А. Панорама на арабската световна универсална библиография „Ал-Фихрист" на Ибн ан-Надим (Магистрала на науката и информацията в контура на библиогр. енциклопед. инфраструктура на планетата) / А. **Куманова**, К. **Александрова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**. // Библиотека (С.), 2021, N 1, с. 52-74: с 18 ил.; **Kumanova**, A., N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. The Arab Universal Bibliography Kitab al–Fihrist by Ibn an-Nadim from 987 (377 Hijrah) (A highway of science and information in the framework of bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet: Hellenistic Egypt, Late Antiquity, Early Middle Ages): [Видеозапись выступления в онлайн дискуссии, провед. 27.04.2021 – Санкт-Петербург]. //*

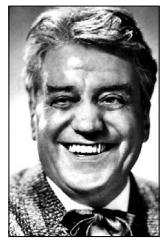
III Int. Bibliofgaphical congress (Sanct Petersburg, 27-29.04.2021) / Рос. нац. библ. <https: //www.bibcongress.ru>. 1-10 p. <https://www.youtube.com/watch?v=Pr1afMucOH0> (ГПНТБ); ***Denchev****, S., A.* ***Kumanova****, N.* ***Kazanski****. The nature of the Arab universal bibliography Kitab al-Fihrist by ibn an-Nadim from 987 (377 Hijrah) (A highway of scienceand information in the framework of the bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet: Hellenistic Egypt, Late Antiquity, Early Middle ages). Reasons for insertion in the e-library Universalica. // American Scientific Journal (N. Y.), 2021, N 52, p. 16-23: with ill. DOI 10.31618/asj.2707-9864.2021.1.52.122. <https:// archive.american-issue.info/index.php/asj/issue/view/14/16> <https:// american-issue.info> <https://www.academia.edu/mentions/claim_ papers/claim?paper_id=1546724908>.*

КОЕН, Бениамин (Бенко) Раймонд (5.V.1930, Видин – 2003, София) – геодезист и картограф. Завършва Държавната политехника в София (1953). Професор по картография във Висшия институт за архитектура и строителство (1985). Един от четиримата геодезисти, които поставят началото на гражданската картография. Защитава две докторски дисертации – „Картографски проблеми на Националния атлас на България" (1965) и „Метод на профилите в картографията" (1981). През 1968 представлява българските картографи на Световната конференция на Международната картографска асоциация в Ню Делхи, Индия.

Онлайн ресурс.

КОЕН, Давид Буко (30.XII.1919, Нова Загора – 2012, София) – историк и архивист. Завършва Висшето училище за финансови и административни науки в София (1942). Доктор (1966). Доцент (1970). Ръководител на Научния архив на Българската академия на науките (БАН, 1968-1986).

Лит.: ***Коен****, Д. Пътеводител за фондовета на Научния архив на БАН. С., 1981;* ***Коен****, Д. Оцеляването: Сб. от документи 1940-1944. С., 1995;* ***Коен****, Д. Реката изтича, пясъкът остава: Пословици и поговорки на сефарадските евреи. С., 1998;* ***Коен****, Д. Военновременната икономика на България: 1939-1944. С., 2002;* ***Коен****, Д. Език, бит и душевност на балканските евреи / Исак* ***Москона****. С., 2004;* ***Коен****, Д. Евреите в България (1878-1949): Студии. С., 2008.*

66. **Лео Конфорти (фотография)**

КОНФОРТИ, Лео (Леон) Наим (21.II.1911, Дупница – 8.III.1970, София) (*Ил. 66*) – актьор. Завършва само средно образование. Създава театрален кръжок към футболния клуб „Атлетик" (Дупница), който се ползва с голям интерес. Постъпва в театралната школа на *Николай Масалитинов* при Народния театър в

София (1935). Играе в Народния театър (1936-1938), Русенски градски театър (1938–1940), Драматичния театър в Бургас (1940-1941). През 1946 е приет в трупата на Младежкия театър, а от 1950 – отново в Народния театър. Заслужил артист (1965). Народен артист (1969).

*Лит.: **Конфорти**, Лео. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 536; **Гълъбова**, Сн. Театърът – съдба на **Лео Конфорти**: опит за творчески портрет. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 23, 1988, с. 235-266.*

67. **Анри Корбен (фотография)**

КОРБЕН, Анри (*фр.:* **Henry Corbin** /14.IV.1903 – 7.X.1978/) (*Ил. 67*) – философ, теолог и професор по ислямски изследвания в Сорбоната (La Sorbonne), Париж. Макар и протестант (хугенот), А. Корбен завършва Католическия институт (Université Catholique de Paris) в Париж. През 1928 неговият учител *Луи Масиньон* (Louis Massignon) го насочва към философията на *Сухраварди*, с която той остава свързан през целия си живот. В нея Корбен вижда *„платонизъм, изразен в термините на зороастрийската ангелология на древен Иран"*. Изпитва влиянието на *Киркегаард* (*Киркегор*) и *Хайдегер* (първи превод на френски на *„Битие и време"*, където използва филсофски термини на арабски и фарси за обяснение на идеите на Хайдегер). По време на Втората световна война е библиотекар във Френския институт (Institut français de Turquie) в Истанбул. Тук открива много ирански ръкописи. От 1945 до края на живота си преподава в Техерански университет (University of Tehran) и Париж – Сорбоната. Иран става негов втори дом и символичният мистицизъм на иранската природа и цивилизация бележи изключително неговия духовен мир и идеи. Основното му съчинение е „Ислямският Иран: духовни и философски измерения" (*En Islam Iranien: Aspects spirituels et philosophiques* /Paris, 1971-1973/). Автор на „Авицена и ясновидският разказ" (Avicenna et le récit visionnaire /Paris, 1954/), „История на ислямската философия" (*Histoire de la philosophie islamique* /Paris, 1964/) и др. Разкрива богатството на *теософските доктрини* на ислямските философи *Ибн Араби*, *Сухраварди* и *Молла Садра*. Неговата основна теологична и философска идея е да очертае *общата рамка на трите Авраамически монотеистични религии – Юдаизъм*, *Християнство* и *Ислям* – чрез един екуменичен подход към тяхната обща феноменология. Той въвежда концепциите за *„имагинерния /духовноекзистенциален/ свят"* (*mundus imaginalis*) въз основа на *архетипната психология*. Последното му съчинение от 1978 е на тема: „Очите на Плътта, очите на Огъня: науката за Гносиса" (*Eyes of Flesh, Eyes of Fire: the Science of Gnosis*, Jerusalem, 1978). През 2005 на негово име е кръстена улица в центъра на Техеран.

*Лит.: **Корбен**, А. История на Ислямската философия. С., 2005; **Corbin**, H. Histoire de la philosophie islamique. Paris, 1964; **Corbin**, H. **Avicenna** and the Visionary Recital. Princeton: Princeton*

Univ. Press, 1960; ***Corbin****, H. Histoire de la philosophie Islamique. Paris, 1964;* ***Corbin****, H. Creative Imagination in the Sufism of* ***Ibn ‚Arabi****. Princeton: Princeton Univ. Press, 1969;* ***Corbin****, H. En Islam Iranien: Aspects spirituels et philosophiques: 4 vols. Paris, 1971-1973;* ***Corbin****, H. Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran / Princeton Univ. Press. Princeton, 1977;* ***Corbin****, H. Le Paradoxe du Monothéisme. Paris, 1981;* ***Corbin****, H. La philosophie iranienne islamique aux XVIIe et XVIIIe siècles. Paris, 1981;* ***Corbin****, H. Cyclical Time and Ismaili Gnosis. London, 1983;* ***Corbin****, H. L'Homme et Son Ange: Initiation et Chevalerie Spirituelle. Paris, 1983;* ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, Face de l'homme: Hermeneutique et soufisme. Paris, 1983;* ***Corbin****, H. Histoire de la philosophie islamique. Paris, 1986;* ***Corbin****, H. Temple and Contemplation. London, 1986;* ***Corbin****, H. L'Iran et la philosophie. Paris, 1990;* ***Corbin****, H. The* ***Man of Light*** *in Iranian Sufism. Jackson, Michigan, 1994;* ***Corbin****, H.* ***Avicenne*** *et le récit visionnaire. Paris, 1999;* ***Corbin****, H. L'Imagination créatrice dans le soufisme d'****Ibn'Arabî****. Paris, 2006;* ***Corbin****, H. Temple et contemplation. Paris, 2007;* ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, face de l'Homme. Paris, 2008.*

КОСТОВ, Атанас (1900, Ресен, Македония – 1961) – лекар и общественик. Семейството му се премества в София след *Илинденско-Преображенското въстание* (1903). Учи медицина в Грац, Австрия. По време на *Втората световна* война изпратен в Скопие (1941). Противопоставя се на политиката на дискриминация и предлага на свои еврейски колеги възможности да работят в малки и по-далечни места. Противопоставя се на депортирането на евреите от Скопие. Връща се в София и заявява, че в знак на несъгласие, ще подаде оставката си. Няколко дни по-късно получава необходимата заповед от правителството и всички 58 лекари евреи са спасени. На 4 апр. 2002 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

КОХЕНОВ, Мойсей Нисимов (1880, Видин – ?) – лекар и военен деец. Завършва медицина. Постъпва като младши лекар в 3-ти пехотен Бдински полк. Участва във войните 1912-1913 и 1915-1918. Достига до чин майор.

Лит.: ***Кохенов****, Мойсей. // Офицерският корпус в България 1878-1944. Т. 3-4. С., 1996, с. 140.*

КОЧЕВ, Николай Цвятков (12.VII.1938, с. Деветаки, Ловешка обл. – 30.XI.2007, София) – историк и *хебраист*. Завършва Духовната академия в София (1961) и история в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1966). Доктор

на историческите науки (1987). Професор в Института по балканистика при БАН.

*Лит.: **Кочев**, Николай. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 347; **Кочев**, Николай. // Чолов, П. Български историци. С., 2010, с. 173.*

КОШНИЦКИ, Майер Михайлов (нелегално име: Михо) (5.VII.1925, София – 7.X.1943, с. Орляне, Ловешко) – участник в антифашисткото движение по време на *Втората световна война*. Учи в Земеделското училище в Садово. От 27 юни 1943 е партизанин от отряда „Христо Кърпачев". При изпълнение на задача заловен в с. Гозница (*дн.* квартал на Ловеч) (6 окт. 1943) и на следващия ден екзекутиран.

Лит.: Бойният път на партизански отряд „Христо Кърпачев". С., 1975, с. 189-190.

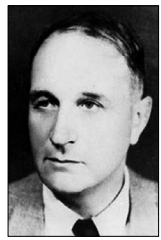

68. **Анна Крамер-Бехар (фотография)**

КРАМЕР-БЕХАР, Анна Соломон (15.VIII.1888, Хороденка /Полша/ – 25.IX.1976, София) (*Ил. 68*) – художничка. Следва графика във Виена и живопис – в Париж (1924-1927). Във Виена учи при проф. *Християн Лудвиг Мартин* и в Париж – при проф. *Жермон*. Под влиянието на проф. Мартин започва да посещава представления и концерти и да рисува от натура. Тъй като осветлението не е естествено, тя залага на своя усет към натурата и композицията. След това става позната на по-старите софиянци с това, че е постоянен посетител на концертите в зала „България", където винаги рисува музикантите от натура. Има специфичен стил, в който всичко е посветено на движението, динамиката, първото и свежо усещане за натурата и нейното многообразие. Прави самостоятелни изложби в София (1936, 1945, 1972). Има и посмъртна изложба (1979). Нейни творби се съхраняват в колекции в Националната художествена галерия в София и в редица други галерии. Участва в колективните изложби на Съюза на българските художници. Една от първите – майстори на модерния екслибрис в България.

*Лит.: **Крамер**, Анна. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 1. С., 1980, с. 482-483; **Чуховски**, П. **Анна Крамер**. С., 1973.*

КУЛТ КЪМ *СВЕТЛИНАТА* *– вж: Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)* ; *Ханука*

69. Владимир Куртев (фотопортрет)

КУРТЕВ, Владимир Спиридонов (*псевдоними:* Батата, Вълков, Свитката) (19.X.1888, Плевен – 8.VI.1946, София) (*Ил. 69*) – деец на *Вътрешната македонска революционна организация* (ВМРО). В началото на *Балканската война* (1912) участва в освобождаването на Банско и Серес. През *Първата световна война* служи в Първа пехотна софийска дивизия и с нея участва в Тутраканската битка и превземането на Букурещ. Прехвърлен на Южния фронт, където участва в боевете при Добро поле. След войната Куртев се установява в Кюстендил, където работи като преподавател и директор на мъжката прогимназия „Марин Дринов". Участва в кюстендилската делегация, която на 8 март 1943 поставя началото на акцията по спасяването на българските евреи. Освен него, в състава на делегацията влизат още народният представител *Петър Михалев*, адвокатът *Иван Момчилов* и търговецът *Асен Суичмезов*. След Деветосептемврийския преврат 1944 се укрива при приятели евреи в Кюстендил, а след това – в София. На 8 юни 1946 е арестуван и убит без присъда. Удостоен със званието „Почетен гражданин на Кюстендил" (1997). Заради участието си в спасяването на българските евреи, на 6 март 1997 удостоен посмъртно с орден „Стара планина", а на 5 май 2010 – с Решение на комисията към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) провъзгласен за „Праведник на света".

*Лит.: **Куртев**, Владимир. // Енциклопедичен речник Кюстендил (А-Я). С., 1988, с. 333; **Куртев**, Владимир. // Енциклопедия „Пирински край". Т. 1. Благоевград, 1995, с. 491*

70. Анжело Куюмджийски (фотография – прав в средата)

КУЮМДЖИЕВ, Ангел (рождено име: Челеби /Рахамим/ Нисим Куюмджи) (1886, Самоков – 4.VI.1966 (?), Далас) (*Ил. 70*) – български, испански и американски финансист, банкер, търговец и агент. Прототип на главния герой *Борис Морев* на романа „Тютюн" на *Димитър Димов*. Завършва право в Сорбоната, Париж (La Sorbonne). Основава Франко-българска банка; става член на управителния съвет на акционерно дружество „Съединени тютюневи фабрики" и на Българското индустриално керамично дружество „Изида" в Елин Пелин, както и подпредседател на акционерно дружество „Орел", акционер и на Параходното дружество. След *Първата световна война* се завръща в България и предлага планове за излизане на България от следвоенната криза. През 1937 предоставя 7 млн. лв., с които учредява „Фондация за подпомагане на бедни студенти". В 1940 напуска България, като заминава отначало за Париж, а после – за Ню Йорк. Под името *Анжело Куюмджийски* става полковник от разузнаването на САЩ. През 1943 – по поръчение на Държавния департамент – участва в подготовката на преговори за излизане на Царство България от войната. Участва и в срещата на *Трите големи* (*Сталин*, *Рузвелт*, *Чърчил*) в Техеран в състава на американската делегация.

*Лит.: **Мангачев**, П. Ангел **Куюмджийски**. С., 2020.*

71. **Сарафска къща (фотография)**

КУЮМДЖИЙСКИ, АНЖЕЛО – *вж:* **КУЮМДЖИЕВ**, Ангел (рождено име: Челеби /Рахамим/ Нисим Куюмджи)

КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ (Сарафската къща) – обитавана от известната еврейска фамилия *Арие*, напуснала Виена и заселила се по българските земи в края на XVIII в. Възрожденският град ги задържа трайно. Спечелили си име и авторитет на влиятелни предприемачи на Балканския полуостров, създали стопански, търговски и финансови връзки с европейския пазар, представители на фамилията подемат в Самоков невиждано строителство на къщи, наричани „дворци", от които останала една от най-малките, удивляваща ни и днес. Изградена през 60-те г. на XIX в. от пловдивски строители. Архитект е майстор *Стефан от Одрин*, проектирал типична градска симетрична къща. Около главния салон, напомнящ кубе, увенчан с великолепен резбован таван и обединяващ архитектонично етажите, са подредени служебните и жилищните помещения. Дърворезбата по таваните и стенописната украса са напълно автентични, свързват се с разцвета на *Самоковската художествена школа* и са неин най-представителен образец. Освен за обитаване от членове на *сарафската фамилия*, къщата е използвана и като банка, и като търговска канцелария. Националният паметник на културата е архитектурна забележителност, посещавана от български и чуждестранни туристи – стопанисва се и се поддържа от Национален дарителски фонд „13 века България", на който е дарена (*Ил. 71*).

Лит.: Сарафската къща в Самоков и историята на фамилия Арие. // <https://www.photomoments.bg/bg/post/saraf-house-samokov>. 25.07.2024. 50 с.

Л

72. **Хенри Левенсон (фотография – вдясно)**

ЛЕВЕНСОН, Улрих Соломонович – просветен деец (XIX в.). Баща на *Хенри Левенсон*. Идва от Одеса във Видин след Освобождението, където е назначен за учител в класното училище в града. По време на Сръбско-българската война (1885) участва като доброволец – санитар.

Онлайн ресурс.

ЛЕВЕНСОН, Хенри Улрих (5.VI.1892, Ню Йорк – 8.VIII.1963, София) (*Ил. 72*) – писател, преводач, журналист и дипломат. Владее английски, френски, немски и руски език. Завършва право в Софийския университет „Св. Климент

Охридски", придобива съдийски права и работи в съдилищата в Бяла и София. След това завършва артилерийски курс с чин подпоручик. През *Първата световна война* е в състава на Двадесет и четвърти артилерийски полк на Северния фронт, а в края на войната е на Южния фронт при Демир капия. През 1919 приема Източноправославната вяра и се венчава с *Роза Нойкова*, племенница на полковник *Стефан Нойков*. През 1924 назначен в Дирекцията по печата към Министерството на външните работи и изповеданията като началник на Информационното бюро, а от 1926 – поддиректор по печата. През 1930 избран в Управителния съвет на „Родно радио". Член на Програмния съвет на радиото, заедно с проф. *Асен Златаров*, проф. *Саша Попов* и др. От 1932 е началник на Второ отделение по печата и информацията, а от 1933 започва да води в „Родно радио" рубриката „От сряда до сряда". Това са първите в Царство България седмични прегледи на политическите събития. От 1933 е първи секретар по печата в Царската легация във Виена.

През 1934 се завръща в България и отново е поддиректор на печата. От 1 ян. 1936 е първи легационен секретар в Царската легация в Москва, където почти всяка седмица подготвя доклад до Дирекцията по печата и до Политическата дирекция на Министерство на външните работи и изповеданията. Прави анализи за съдебното дело против „троцкистко-зиновиевския център", завършило с 16 смъртни присъди; за процеса срещу „контрареволюционната троцкистка вредителска група" в Кемеровския рудник в Кузбас, завършил с 9 смъртни присъди; за убитите 120 души като отговор на убийството на *Сергей Киров*; за самоубийството на Гамарник – началник на Политическото управление на Червената армия; за арестуването на *Ягода* и съдебния процес срещу *Пятаков*, *Радек*, *Соколников* и др.; за арестите в писателските среди; за осъждането на смърт на маршал *Тухачевски* и др. Почти всички подсъдими признават всичко, в което са обвинени, те се самообвиняват, разказват в подробности невероятни неща, които никой не проверява, свидетели няма, присъдите се произнасят дори по самообвинения, без реални доказателства. През 1942 е награден от цар *Борис III* за заслуги с орден „Свети Александър". На 9 септ. 1944 е командирован в Черна вода, Румъния, като секретар на българската делегация да установи контакт с маршал *Фьодор Толбухин*. След подписване на примирието и настаняването в България на Съюзната контролна комисия, при Министерството на външните работи и изповеданията е създадено Комисарство по примирието. Връзката между Комисарството и Съюзната контролна комисия се осъществява много често чрез Хенри Левенсон. От 15 февр. 1945 е пълномощен министър III ст., началник на отдела за шифъра и архивите. През 1946 ръководи българската делегация, в която влизат и представители на Съюзната контролна комисия, натоварена със задачата да предаде на Гърция т.нар. отвлечено имущество. През 1947 е уволнен като „неподходящ

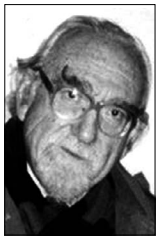
за службата". За кратко време е секретар на Института за преводна литература. След това се занимава само с преводаческа дейност. През 1948 Държавна сигурност започва целенасоченото му проучване и решава, че той е враг на новата власт *„и никога не се отзовава на никакви акции или мероприятия на Отечествения фронт (ОФ). Същият е отявлен англофил и дружи с хора също така злостно настроени към ОФ и също като него критикуват и говорят против Отечественофронтовата власт"*. През 1949 семейство Левенсон подава заявление за изселване в Израел, но не е одобрено. През ноември 1950 Държавна сигурност открива досие на Хенри Левенсон с псевдоним „Негодяй". Уличен във вражеска дейност и арестуван. На 8 юни 1951 въдворен в Белене. В концлагера получава тежка бъбречна криза, с непоносими болки, и моли за незабавна операция. Настанен в болницата към Централния софийски затвор. На 11 ян. 1952 освободен.

*Лит.: **Левенсон**, Хенри. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 721; **Левенсон**, Хенри. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365.*

ЛЕВИ, Аврам Давичон (1855, Пловдив – 22.IX.1934, София) – промишленик. Основател и директор на керамична фабрика „Изида" (1898). Собственик на много фабрики и акционерни дружества. Един от основателите на Софийската търговска индустриална камара (1895) и на Съюза на българските индустриалци (1901).

*Лит.: **Леви**, Аврам Давичон. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 721-722; **Аврам Давичон Леви**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 3. Тел Авив, 1971, с. 153-166.*

ЛЕВИ, Жул Ефраим (19.VI.1930, Солун – 3.VI.2006, София) (*Ил. 73*) – композитор, диригент, музикален педагог и общественик. През 1957 завършва композиция в Държавната музикална академия в класа на проф. *Веселин Стоянов*. Работи като диригент на Ансамбъла за песни и танци на Българската армия. Преподава музикален анализ и други музикално-теоретични дисциплини в Консерваторията. Композира операта „Неда", четири симфонии, творби за духов и естраден оркестър, няколко мюзикъла, а също – и хорова, солова вокална музика и музика към филми и радиопредавания. Заема постовете генерален секретар на Българския национален комитет за музика при ЮНЕСКО и секретар на Съюза на българските композитори.

73. Жул Леви (фотография)

*Лит.: **Леви**, Жул. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722; **Леви**, Жул. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365; **Karapetrov**, K. Jules **Levi** – a Portrait of the Artist, Composerand Conductor of Inexhaustible Talent. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 27, 1993-1994, p. 146-154.*

ЛЕВИ, Йосиф – равин, председател на Централния израелтянски духовен съвет в България.

74. **Леон Леви (фотография)**

ЛЕВИ, Леон Витали (11.II.1938, София – 21.I.2021, София) (*Ил. 74*) – философ и психолог. Завършва философия в Софийския университет „Св. Климент Охридски", където става асистент, доцент и професор (1989). Един от основателите на специалност „Психология" в България. Преподава и в Шуменския университет, Варненския свободен университет и Югозападния университет в Благоевград.

*Лит. **Пирьов**, Г. Развитието на психологията в Софийския университет „Св. Климент Охридски". С., 2001, с. 75.*

ЛЕВИЕВ, Борис Леон (24.II.1902, София – 12.II.1967, София) (*Ил. 75*) – цигулар, диригент и композитор. От 1925 учи в Консерваторията в Берлин (Universität der Künste Berlin) и свири в кинооркестри. Работи като асистент-диригент в театър „Скала" (Die Scala) в Берлин и учи композиция и диригентство при *Хилберт* (Hilbert), оркестрация – при *Хофман* (Hofffmann) и камерна музика – при *Крюгер* (Krüger). Посещава лекции по режисура – при *Шмид* (Schmidt) в студията на *Макс Райнхард* (Max Reinhardt). От 1932 цигулар и диригент в джазов оркестър, в театрите „П. К. Стойчев", „Ангел Сладкаров", „Одеон", Художествен оперетен театър и Народната оперета. От 1948 до 1958 главен диригент на Държавния музикален театър „Стефан Македонски". Автор на единайсет оперети, шлагери и филмова музика. Дирижира над 200 оперети. По предложение на Левиев сформирана световноизвестната група „Български комедиен хармонист", в която участват *Аспарух Лешников*, *Борис Христов* и *Ото Либих*.

75. **Борис Левиев (фотография)**

*Лит.: **Левиев**, Борис. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722; **Левиев**, Борис. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365.*

ЛЕВИЕВ, Йоан Исаков (31.X.1934, Пловдив – 11.III.1994, Пловдив) (*Ил. 76*) – художник. Брат на *Милчо Левиев*. Завършва специалност монументално-декоративна живопис в Художествената академия в София(1958). Работи в областта на стенните изкуства – монументална и декоративна стенопис, сграфито и мозайка, сценографията, кавалетната живопис и илюстрацията. От 1960 взима редовно участие в пловдивските окръжни изложби, в младежките биеналета в Париж (1961-1963), Шчечин (1965), в общите художествени изложби и в представителни изложби на българското изобразително изкуство в чужбина. От 1970 урежда множество самостоятелни изложби в Пловдив, София, Варна, Варшава, Прага, Лос Анджелис. Удостоен с редица отличия, сред които награди на Община Пловдив през 1968 и 1971, орден „Кирил

76. **Йоан Левиев (фотография)**

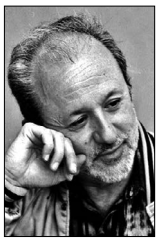
и Методий" – I ст. (1970), награди за живопис (1970, 1971, 1978) и монументално изкуство (1979-1983) на Съюза на българските художници. Присъдено му е държавното звание „Заслужил художник".

*Лит.: **Левиев**, Йоан. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722-723; **Левиев**, Йоан. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365-366; **Маразов**, Иван. Иван **Левиев**. С., 1980; **Чулова-Маркова**, Д. Непознатият **Йоан Левиев**. Живот и творчество. С., 2007.*

ЛЕВИЕВ, Лилчо Борисов (1.XII.1925, София – 14.III.1996, София) – кларнетист и композитор. Син на диригента и композитор *Борис Левиев*. През 1952 завършва Миланската консерватория „Джузепе Верди" (Giuseppe Verdi), където учи кларинет и композиция. Докато е в Италия, работи като кларнетист в Миланската скала (La Scala) в продължение на две години. От 1952 кларнетист в Софийската опера и Софийската филхармония. Преподава в Българската държавна консерватория, където е асистент на *Стоян Стоянов*. Автор на произведения за симфоничен, камерен, духов и джазов оркестър, камерно-инструментална музика; поп музика и др. Творбите му за духов оркестър формират характерни съвременни черти в развитието на този жанр в българската музика и са репертоарни за професионални и любителски състави. Отличавани с награди и изпълнявани с успех в Германия, Швейцария, Русия, Куба, Австрия и др. Почетен член на Съюза на италианските композитори.

*Лит.: **Борисов**, Лилчо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 83.*

ЛЕВИЕВ, Милчо Исаков (19.XII.1937, Пловдив – 12.X.2019, Солун) (*Ил. 77*) – джаз музикант, композитор, аранжор и пианист. Брат на *Йоан Левиев*. Завършва Държавната консерватория (1960). Постъпва в Пловдивския драматичен театър. Назначен за диригент на Биг бенда на Българското национално радио (1962-1966). Солист и диригент на Пловдивската и Софийската филхармония (1962-1968). Пише и филмова музика. По покана на *Дон Елис* (Don Ellis) напуска България и заминава за Лос Анджелис, САЩ (1970). Остава с него до 1977. Участва в многобройни турнета из Европа и САЩ. Преподава в Южнокалифорнийския университет (University of Southern California) и води майсторски клас в Нов български университет. Автор на симфонии и камерна музика. Удостоен с орден „Стара планина" (1997). Почетен доктор на Нов български университет (1999). Носител на орден „Св. Св. Кирил и Методий" – огърлие (2007).

77. **Милчо Левиев (фотография)**

*Лит.: Живот в 33/16. С., 2004, с. 224; **Левиев**, Милчо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 366.*

*„**LA LUZ**”* (Светлина) – вестник, излизал в Цариград (1865), Пловдив (1903) и София (1907-1914).

ЛИТМАН, Аврам Леон (26.XI.1903, Русе – 2.XII.1994, Пловдив) – музикант, музиковед, историк, общественик.

Завършва висше образование в Лайпцигската консерватория (Hochschule für Musik und Theater „Felix Mendelssohn Bartholdy” Leipzig), Висшата музикална школа – Ваймар (Hochschule für Musik Franz Liszt Weimar), консерватория „Щерн” (Stern Conservatory of Music) – Берлин.

В Германия в периода 1922-1931 – първа цигулка в симфонични концерти в състава на Тюрингската държавна капела (Elisabeth von Thüringen Kapelle) и в оркестъра на Берлинската камерна опера (Berliner Kammeroper).

В Пловдив до 1944 работи главно като частен учител по цигулка; изнася солови рецитали; свири в Пловдивския струнен квартет, концертирал до 1940.

След 1944 е сред основателите на Средното музикално училище (*дн.* Национално училище за музикално и танцово изкуство, Пловдив), където води клас по цигулка.

През 1945 е един от основателите на Филхармоничния оркестър в Пловдив, на който е концертмайстор до пенсионирането си (1962).

След това свири 10 години в оркестъра на Пловдивската опера.

Развива активна музикално-публицистична дейност. Автор и на редица трудове, останали в ръкопис: „История на Музикалното училище в Пловдив” (Пловдив, Б.г.); „История на Пловдивската опера [първите 10 сезона]” (Пловдив, Б.г.); „История на музикалната самодейност в Пловдив [след 1944]” (Пловдив, Б.г.).

Публикува статии, рецензии, творчески портрети и изнася редица лекции по различни поводи.

Отличен с награда на Съюза на българските композитори – I ст. и Наградата „Пловдив” за 1971.

*Лит.: **Литман**, А. Летопис на музикалния живот в Пловдив. // Музикални хоризонти (С.), 1977, бр. 11; **Василева**, С. Съюз на дружествата на художниците в България. Предистория, организация и дейност 1919-1945. С., 2012, с. 216; По стъпките на културната столица: документ. разходка в мултиетническия, мултиезиков и мултикултурен Пловдив / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”; И. **Кръпова** и др. Пловдив, 2022 с. 175-234. <https://blr.uni-plovdiv.bg/wp-content/uploads/2020/11/Plovdiv.-Multicultura.-Beseda-3.pdf>; Новите носители на наградата „Пловдив” за 1971 година. // Отечествен глас (Пловдив), N 8309, 25 авг. 1971; **Аврам Литман** (In memoriam). // Култура (С.), бр. 2118, 9 дек. 1994.*

М

78. **Малка синагога в Пазарджик (фотография)**

МАЛКА СИНАГОГА В ПАЗАРДЖИК. Недействащ религиозен храм в Пазарджик, паметник на културата. Част от общ комплекс – с Пазарджишката голяма синагога и еврейско училище. Синагогите са резултат от създадената в края на XVI в. еврейска община от *сефаради*, преселници от Пиренейския полуостров. Построена през 1872. Най-старата цялостно запазена синагога в България. Размерите ѝ са 13 х 7 м, едноетажна. Разположена е с малко отклонение в посока север-юг. Северозападната входна фасада е с триактов портик с двойно огънати кобилични криви и стройни колони.

Молитвената зала се осветява от широки и високи прозорци с профилирани рамки. През годините, в резултат на множество преобразувания, интериорът е загубил автентичността си. В периода 1944-1966 в синагогата се помещава администрацията на музея в Пазарджик (*Ил. 78*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагога в Пазарджик. // Голяма енциклопедия „България”. Т. 10. С., 2012, с. 4021; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Anguelova**, R. The Synagogue in Pazardjik. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom”, 29, 1996-1997 (1998), p. 95-102; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Pazardzhik. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 130-133.*

МЕВОРАХ, Нисим Юда (21.X. 1895, София – 14.VI.1968, София) – юрист, обществен деец и дипломат. Баща на *Валери Петров*. Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски” и става преподавател в Юридическия факултет. Автор на голям брой публикации в областта на гражданското право. Работи дълги години като адвокат.

Занимава се и с политическа и обществена дейност. Пълномощен министър в Посолството на България във Вашингтон (1945-1947) и представител на България в Организацията на обединените нации – United Nations Organizations (ООН). Участва в изработване на проектите на някои от *Хагските конвенции* (Hague Conventions).

Участва в процедурата по приемането на България в ООН.

*Лит.: **Майер**, И. Преклонение пред живота и делото на проф. д-р **Нисим Меворах**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 18, 1983, с. 351-373; **Меворах**, Нисим. //*

Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 116; ***Меворах****, Нисим. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 390;* ***Тодорова****, Румяна. Проф. д-р* ***Нисим Меворах*** *– първият български пълномощен министър в САЩ след Втората световна война. // Историята – професия и съдба: Сб. в чест на чл.-кор. д.ист.н.* ***Георги Марков****. С., 2008, с. 517-529.*

79. **Шаул Мезан (фотография)**

МЕЗАН, Шаул (Саул) Йерохам (17.VIII.1893, Пазарджик – 1944, Албания) (*Ил. 79*) – лекар. Основател на дружество „Израел" в Пазарджик (1908).

Завършва медицина с докторат в Женева. Общински лекар в Дупница и общински съветник в София.

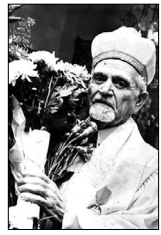
Интерниран в лагера „Гонда вода" (1940). Ръководи албанска партизанска група и загива в бой с дражамихайловистите.

Лит.: Доктор Шаул Йерохам ***Мезан*** *(1893-1944). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 162-178;* ***Rindova****, B. The controversial Dr. Saul* ***Mezan****: 1893-1943. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997 (1998), p. 246-249.*

МЕШУЛАМ, Марко – цигулар. Директор на Пловдивската филхармония.

МЕШУЛАМ, Хариби Хаим (20.II.1908, Одрин – 1995, София) (*Ил. 80*) – хазан, моел, шохет и равин на Софийската синагога (1945-1995). Хариби Мешулам и съпругата му спасяват синагогата от превръщането ѝ в концертна зала. Пее старинни песни „парландо" на ладино.

Онлайн ресурс.

80. **Хариби Мешулам (фотография)**

МИХАЙЛОВ, Михаил Георгиев (1917, София – 27.I.1991, Тел Авив) (*Ил. 81*) – общественик. Носи храна, лекарства и дрехи на свои приятели евреи в трудовите лагери. Спасява *Давид Йозеф Азисов* и неговия баща (1942), след като са вкарани в затвора, но Михаил Михайлов успява да ги освободи. Сред приятелите, подпомогнати от Михайлов, са *Тамара* и *Даниел Амарио*.

През май 1943, когато властите изселват софийските евреи в провинцията, семейство Амарио са прехвърлени в Пазарджик и те поверяват на Михайлов своите ценности и домашно имущество. Други еврейски приятели, включително *Люси Елсаид*, *семейство Леви* и *Бони* са поверили имуществото си на Михайлов.

Емигрира в Израел и през 1969 кандидатства за израелско гражданство. На 2 февр. 1971 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

81. **Михаил Михайлов (фотография)**

82. **Петър Михалев (фотография)**

МИХАЛЕВ, Петър Георгиев (4.V.1899, Кюстендил – 19.VI.1985, София) (*Ил. 82*) – обществен деец. Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1921). Работи като мирови съдия в с. Трекляно и в Ботевград (1921-1926) и в Кюстендил (1926-1929). Адвокат в София (1933-1944). Околийски управител в Кюстендил по време на управлението на „Звено" (1934). Народен представител в XXV Обикновено Народно събрание (1940-1944). Участва в кюстендилската делегация, която на 8 март 1943 поставя началото на акцията по спасяването на българските евреи. Освен него, в състава на делегацията влизат още адвокатът *Иван Момчилов*, търговецът *Асен Суичмезов* и учителят *Владимир Куртев*. През 1973 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света". Удостоен със званието „почетен гражданин на Кюстендил" през 1997.

*Лит.: **Михалев**, Петър. // Енциклопедичен речник Кюстендил А-Я. С., 1988, с. 410.*

МИШКАН (miškān) или *Микдаш светилище* *– вж:* **СКИНИЯ**

МЛАД СТРАЖ *– вж:* **АШОМЕР АЦАИЛ**

МОЛХОВ, Яко Аврамов (29.XII.1915, с. Каменица (*дн.* квартал на Велинград) – 8.IV.2001, Лос Анджелис, САЩ) – литературен и кинокритик, сценарист, писател. Следва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски". През време на *Втората световна война* принуден да прекъсне образованието си заради антиеврейските закони. В периода 1948-1952 работи в Българска кинематография и като редактор в сценарната редакция в Студията за игрални филми в Бояна. През 1952 специализира кинотеория и кинодраматургия в „Мосфилм" и „Ленфилм" – СССР. Завършва театрознание във Висшия институт за театрално изкуство в София. Главен редактор на сп. „Киноизкуство" (София, 1952-1963).

*Лит.: **Молхов**, Яко. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 330; **Молхов**, Яко. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 424; **Молхов**, Яко. // Речник на българската литература. Т. 2. С., 1977, с. 403-404; **Benbasat**, A. **Yako Molhov**, Untiring Traveler. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997 (1998), p. 250-255.*

МОЛХОВ, Яков Йосифов (12.VIII.1926, с. Каменица (*дн.* квартал на Велинград) – 16.VII.2013, София) – военен деец. Участва в Съпротивителното движение 1941-1944 като партизанин от партизанска бригада „Чепинец", а след това – и във войната на България срещу Германия като доброволец в двадесет и седми пехотен чепински полк.

Завършва Военното училище в София (1948). Назначен за командир на курсантски артилерийски взвод в новосъздаденото Военно артилерийско училище (1948). Освен командир е преподавател по история на българското военно изкуство в училището. Продължава образованието си в Артилерийската инженерна академия „Дзержински" в Москва (1949-1954). След завръщането си е насочен към командването на Началник на катедра „Артилерия" във Военнотехническата академия в София (1955-1960). Началник на катедра „Ракетни войски и артилерия" във Военна академия – София (1960-1966). Заместник-началник на Военно научно-техническо управление към Генералния щаб (1966-1968). Началник на Генералния щаб по автоматизацията (1968-1972). Заместник-началник на Генералния щаб на българската армия (1983-1991). Награждаван с високи държавни отличия.

Онлайн ресурс.

МОЛХОВА, Жана Езра (29.IX.1922, София – 2002, София) – филолог и англицист. Завършва Американското училище в София (1940) и английска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1949). Специализира в Университета в Лийдс, Англия (University of Leeds) (1963) и в Калифорнийския университет в Лос Анджелис, САЩ (University of California) (1967).

Професор по английски език в Софийския университет (1980). Преподавател по български език в Калифорнийския университет (1981). Професор в Шуменския и Югозападния университет „Неофит Рилски" в Благоевград. Доктор хонорис кауза на Югозападния университет „Неофит Рилски" в Благоевград (2002).

*Лит.: **Молхова**, Жана. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 330; **Молхова**, Жана. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 424.*

МОМЧИЛОВ, Иван Христов (14.I.1888, с. Соволяно, Кюстендилско – 24.XII.1966, София) (*Ил. 83*) – обществен деец. Следва във Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи като адвокат в Кюстендил. Председател на Кюстендилското читалище „Братство". Участва като офицер в *Балканската война* (1912) и *Първата световна война* (1915-1918). Народен представител от Кюстендил в XXIV Обикновено Народно събрание (1938-1940). Участва в кюстендилската делегация, която на 8 март 1943 поставя началото на акцията по спасяването на българските евреи. Освен него, в състава на делегацията влизат още депутатът *Петър Михалев*, търговецът *Асен Суичмезов* и учителят *Владимир Куртев*. Председател на Адвокатския съвет на Кюстендилската адвокатска колегия. През 1991 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света". Удостоен със званието „почетен гражданин на Кюстендил" през 1997.

83. **Иван Момчилов (фотография)**

*Лит.: **Момчилов**, Иван. // Енциклопедичен речник Кюстендил А-Я. С., 1988, с. 416; **Митев**, Денчо. 120 години история на кюстендилската адвокатура (1889-2009). С., 2010, с. 66-67.*

Н

НАГРАДИ „ШОФАР” – присъждани ежегодно от 2004 от *Организацията на евреите в България „Шалом”*. Инициативен комитет с председател *Мориц Машиах* и обособени комисии разглеждат различни номинации в категориите „За цялостен принос в развитието на еврейската общност”, „За активно присъствие в еврейската общност и българското общество”, „За обществено-политическа и публицистична дейност в името на етническата и верска толерантност”, както и предложения за връчване на „Награда на председателя на организацията” и „Награда на организационния комитет за сътрудничество”. През годините лауреати на наградата в различните категории са активни членове на еврейската общност, както и обществеици, публицисти, журналисти, медици, хора на изкуството и културата, спортисти и др. за дейността им в името на издигането на авторитета на еврейската организация и на българското общество, за дейността им в името на етническата и верската толерантност, както и партньорски организации.

Онлайн ресурс.

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ „ЕМИЛ ШЕКЕРДЖИЙСКИ – 1919” – СОФИЯ. През 1944 група обществеици, интелектуалци и представители на еврейската общност възстановяват читалищната дейност и решават читалището да носи името на българския патриот и журналист *Емил Шекерджийски*. По този начин се възобновява една прекъсната по политически причини многолетна читалищна дейност. Името „Еврейско народно читалище Емил Шекерджийски” носи от 1944 до 1955. През 1966 е удостоено със званието „Образцово”, а от 2010 се нарича „Народно читалище „Емил Шекерджийски – 1919”. Годините от създаването му до 1985 се характеризират с утвърждаването му като масов център за културно-просветна дейност и място за възпитание в дух на демократизъм, родолюбие и общочовешка нравственост. През това време се създават библиотека, Еврейски народен хор (1919-1963), театрален състав (1953-1983), детска музикална школа (1954-1988), езикова школа (1960-1993), фотоклуб (1966-1987), киноклуб (1971-1985), рок група „Епизод” (1977), кръжок по графика (1978-1990), състав по художествено слово (1985-1996), детска вокална група

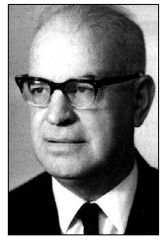

84. **Читалище „Емил Шекерджийск” (фотография)**

„Алъонушка” (1985-1999), Клуб на активните читалищни дейци (1988-1990) и др. Тези формации са удостоявани с многобройни наши и международни награди, грамоти и отличия, със златни и сребърни значки от прегледи и фестивали на художествената самодейност. Мнозина от членовете на читалището са изтъкнати дейци на науката, изкуството и културата – *Израел Аладжем*, *Моис Бениеш*, *Йосиф Розанов*, *Яко Молхов*, *Валери Петров*, *Хаим Бенадов*, *Арман Барух*, *Виктор Барух*, *Анжел Вагенщайн*, *Лео Конфорти*, *Алберт Анжел*, *Луна Давидова*, *Леонтина Ардити*, *Гриша Островски*, *Симанто Аврамов*, *Зафер Галибов*, *Мони Франсес* и много др. Читалището продължава да обогатява и разнообразява културно-образователния живот на българската и еврейската общности в столицата. Новата конюнктура в края на XX в. става причина за отпадането на някои дейности и създаването на нови: Клуб „Ладино” (1998), Школа за изучаване на иврит (2001), вокална група „Алегро” (2008), Литературен клуб (2011), Видеодискусионен клуб (2011), Клуб „Здраве и дълголетие”. Културната си дейност читалището осъществява с организиране и провеждане на честванията и възпоменания на бележити дати, личности и събития, юбилеи, срещи с изтъкнати творци, промоции на книги, литературни вечери и тематични утра, прожекции и други. Носител на орден „Кирил и Методий” – I ст. и на многобройни отличия и награди (*Ил. 84*).

Онлайн ресурс.

НАТАН, Жак Натан Примо (28.X.1902, София – 3.III.1974, София) (*Ил. 85*) – стопански историк и политически деец. Член на БКП и представител на Комсомола в Изпълнителното бюро на ЦК на БКП. Завършва Международната ленинска школа в Москва и специализира политическа икономия (1926). Завръща се в България (1930). Сътрудничи на в. „Ехо” (София, 1930-1934), сп. „Звезда” (София, 1932-1934) и сп. „Стопански проблеми” (София, 1936-1941). Въдворен в концлагера *Еникьой, Ксантийско* (1941-1943). След 9 септ. 1944 е сред идеолозите на БКП. Макар че за *ционизма* е характерен антисъветизъм, препоръчва на евреите в България *„да придобият съветска ориентация”*. Малко преди масовото изселване на български евреи за Израел (подкрепяно от БКП), препоръчва рестриктивност към еврейските събрания, тъй като *„всички гости са агенти на англо-американския империализъм”*. По тази причина се създава *Еврейският демократичен фронт* (1947), а всички останали организации – закрити. Съосновател на Съюза на научните работници в България (1944). Член на Националния комитет на Отечествения фронт (1945), подпредседател на Комитета за наука, изкуство и култура (1949-1952). От 1961 академик на Българската академия на науките. Професор по политическа икономия (1949) и ректор на Висшия икономически институт „Карл Маркс” (1957-1962). Преподава и в Софийския университет „Св.

85. **Жак Натан (фотография)**

Климент Охридски". Директор на Икономическия институт на БАН. Главен редактор на сп. „Исторически преглед" (София, 1950-1974). Награждаван с високи държавни отличия.

*Лит.: **Натан**, Жак. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 472; **Натан**, Жак. // Кратка българска енциклопедия. Т. 3. С., 1966, с. 541; **Натан**, Жак. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 442; **Натан**, Жак. // Чолов, П. Български историци: Биогр.-библиогр. справочник. С., 1999, с. 198.*

НЕВРОКОПСКА СИНАГОГА – *вж:*
СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (ХАВРА)

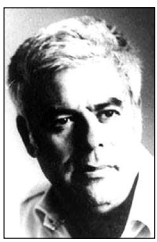

86. „**Недадените**"
(кадър от филма)

„**НЕДАДЕНИТЕ**" – български 12-сериен телевизионен игрален филм, посветен на историята за спасяването на над 50 000 български евреи през *Втората световна война*. Режисьори – *Вито Бонев* и *Иван Митов* по сценарий на *Емил Бонев*. Оператори – *Димитър Неделчев* и *Мартин Балкански*. Художник – *Борислав Михайловски*, а композитор – *Стефан Вълдобрев*. Филмът е продукция на Българска национална телевизия и продуцентска къща „Артишок". Продуцент – *Мирослав Боршош*. Започва да се излъчва на 21 март 2013 (*Ил. 86*).

Онлайн ресурс.

НЕСТИНАРСТВО – *вж:*
Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)

87. **Давид Овадия**
(фотография)

О

ОВАДИЯ, Давид Хаим (1.XII.1923, Кърджали – 8.IV.1995, София) (*Ил. 87*) – поет и преводач. Член на Работническия младежки съюз (1940), партизанин от Втора средногорска бригада „Васил Левски" и член на Българската комунистическа партия (1945). През 1950 завършва руска филология в Софийския

университет „Св. Климент Охридски”. Редактор в Радио София, издателства „Партиздат” и „Народна младеж”. Заслужил деятел на културата (1974). Автор на стихосбирките: „Партизански дневник” (1948); „Стихове за партизанския отряд” (1955); „Менахо или терористът” (1970); „Леваневски” (1980); „Дед или разгромът” (1990).

*Лит.: **Молхов**, Я. Творецът с човешка и писателска скромност **Давид Овадия**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 19, 1984, с. 261-316; **Овадия**, Давид. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 680; **Овадия**, Давид. // Кратка българска енциклопедия. Т. 3. С., 1966, с. 640; **Овадия**, Давид. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 470.*

88. **Хаим Оливер (фотография)**

ОЛИВЕР (Оли), Хаим Давид (8.I.1918, Кюстендил – 7.VIII.1985, София) (*Ил. 88*) – драматург, писател, журналист. Учи икономика, музика и журналистика, завършва френски колеж в София през 1936. Следващите две години учи едновременно външни отношения във Висшия икономически институт във Виена (Wirtschaftsuniversität Wien) и композиция, пеене, пиано в същия град. От 1938 се заема с нелегална забранена дейност на територията на Третия Райх. Продължава участието си в революционното движение и след завръщането си в България. Хаим Оливер два пъти е съден от военен съд. През 1941 арестуван и затворен, а след това – изпратен в трудов лагер, откъдето успява да избяга и да се присъедини към партизански отряд. Участник в последната фаза на *Втората световна война*. След войната – кореспондент на различни вестници и в радиото. През 1959 завършва журналистическа школа в София. Пише документалната книга „Ние, спасените” (1967, многократно преиздавана и преведена на няколко езика), както и сценарий за документален филм („Транспортите на смъртта не тръгнаха”, 1977) и сценарий за игрален филм, в които се стреми да представи максимално достоверно историческите факти и обстоятелства, както и да открои ключовото участие на редица български институции, организации и личности. Сценарист е на филмите: „Наша земя” (1952), „Законът на морето” (1958), „Художникът Златьо Бояджиев” (1961), „Вълчицата” (1965), „Федерацията на династронавтите” (1979), „Рицарят на бялата дама” (1982), „Фалшификаторът от „Черният кос” (1983), „Ешелоните на смъртта” (1986). С особена популярност се ползва „Вълчицата” на режисьора *Рангел Вълчанов*, който за първи път у нас разработва темата за т.нар. трудововъзпитателни училища, дотогава тема – табу. Преждевременната кончина на Хаим Оливер е ускорена от упражнявания върху него натиск да промени сценария на игралния филм „Ешелоните...” (1986), като основната роля на „спасител” в него бъде приписана на *Тодор Живков*. Но въпреки усилията му, истината е изопачена, а филмът – завършен и пуснат по екраните след неговата смърт.

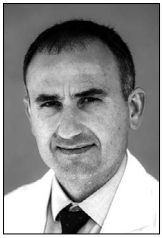
*Лит.: **Molhov**, Y. A Prolific Author (за **Хаим Оливер**). // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 28, 1995, p. 272-286.*

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ „ШАЛОМ" – независима, непартийна, доброволна, демократична, обществена и самоуправляваща се организация на евреите в България. Обединява Регионалните организации на евреите „Шалом" в 16 града на страната.

Наследник на Консисторията (1920-1957) и на Обществената културно-просветна организация на евреите в България (1957-1990).

В организацията могат да членуват евреи и неевреи, които са в роднински връзки с евреи, които споделят и подкрепят целите и дейностите на организацията, като членството е доброволно.

Онлайн ресурс.

89. **Александър Оскар (фотография)**

ОСКАР, Александър Хуго (род. 10.XI.1978, София) (*Ил. 89*) – български лекар офталмолог, професор, от еврейски произход. Председател на Организацията на евреите в България „Шалом" (2016-2025).

Автор на над 100 публикации, от които 14 са в импакт-факторни издания и над 100 цитирания в международни бази от данни.

Председател на Българското дружество по детска офталмология, неврофталмология и офталмогенетика. Вицепрезидент на Световния еврейски конгрес (2021).

Съветник към Европейския еврейски фонд. Удостоен с орден „За гражданска заслуга" – I ст., с наградата „Лекар на годината" и с почетната „Значка на София". – *Вж и: Ханука*

*Лит: **Оскар**, Ал. Неврофталмологична симптоматика при придобити и наследствени заболявания в детска възраст. С., 2018; **Оскар**, Ал. Очни болести. С., 2021; **Оскар**, Ал. Очни прояви на захарния диабет. С., 2021.*

„ОТЕЦ НА ВЯРАТА" –
вж: **АВРААМ**

П

ПАЗИТЕЛ НА ВЯРАТА – *вж:* **АВРААМ**

ПАНИЦА, Лиляна (1914, Несебър – 1945, София) (*Ил. 90*) – лична секретарка на *Александър Белев* – комисар по еврейските въпроси в България за периода 1942-1943. Постъпва на работа по негова лична покана, след като двамата са работили заедно в Министерството на вътрешните работи. На секретарката си Белев има голямо доверие. Диктува ѝ договора с германците за депортирането на евреите, както и всички планове и преписки за подготвяните акции. Съгласно този договор 20 000 евреи трябва да бъдат изпратени в лагера на смъртта „Треблинка", Полша. Лиляна Паница е първият човек в България, който предупреждава ръководството на Еврейската консистория в София за готвената депортация на евреите от Беломорска Тракия и Македония и на техните сънародници от България (през март 1943). Предава секретната информация на д-р *Нисим Буко Леви* – водач на еврейската общност в столицата. Тя съобщава и кога точно ще бъде депортирана първата група – предава списъка на набелязаните за депортация евреи от София. Лиляна Паница предупреждава д-р Леви за датата, в която вечерта трябва да се укрият извън домовете си няколко еврейски семейства. За това свидетелства и друг свидетел – *Бети Юлфаса-Юлзари*. Бащата на Бети се скрива при бащата на Лиляна Паница. Делото на Лиляна Паница се превръща в мисията на живота за един български евреин – *Самуел Ардити* – общественик и изследовател на съдбата на евреите през *Втората световна война*. Неговата борба е Паница да бъде призната за „праведник на света". По думите му *„Лиляна Паница има една нещастна и несправедлива съдба, която до днес търси своята реабилитация!..."*.

Онлайн ресурс.

90. **Лиляна Паница (фотография)**

ПАПО, Елиезер (1785, Сараево – 1828, Силистра) – еврейски равин. Папо е сред 12-те най-почитани равини. Живее и работи в Букурещ като главен равин, лекар и философ. При него на венчавки и кръщенета идват от Влахия и Молдова. По време на *Руско-турската война (1828-1829)* спасява местното население в Силистра от епидемията от холера, избухнала в лагера на руската армия, като създава карантинни „пояси" и лазарети за болните. Заради близостта си с болните се заразява и умира. Погребан е близо до Дунав при Силистра. Благодарното население му вдига паметник, разрушен от турците. През 2003 около мястото, където се предполага, че е погребан Папо, е изграден мемориално-религиозен комплекс в негова чест. Комплексът е включен в програмите на

91. **Надгробна плоча на Елиезер Папо (фотография)**

туристическите фирми от града и е посещаван от поклонници от цял свят. На Елиезер Папо е наречена улица в квартал „Южен парк" в София (*Ил. 91*).

*Лит.: **Елиезер Папо**. // Силистренска област: Енциклопед. Силистра, 2017, с. 681.*

ПАПО, Менахем (Мико) Леон (14.10.1924 – 2.11.1943, София) – младежки деец, участник в съпротивителното движение (1941-1944). Член на бойна група, заловен, осъден на смърт и разстрелян в Гарнизонното стрелбище.

*Лит.: **Папо**, Менахем. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 63; **Стаменов**, Л. Живот – ярък пламък. Мико **Папо**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 3, 1968, 1, с. 181-189.*

92. **Мони Папо (фотография)**

ПАПО, Мони (Соломон Леон Папо) (27.VII.1932, София – 18.VIII.2005, Тел Авив) (*Ил. 92*) – писател, поет и публицист. Издава множество книги на български език, сътрудничи на вестници и списания, кореспондент на няколко български вестника. По време на масовото изселване на евреите от София смела съседка-българка се заема да заведе малките деца при родителите им. Този случай е описан от Мони в книгата му „Мемоари" (2000). През 1952 се дипломира като минен инженер в института „Плеханов" в Ленинград (Санкт Петербург). След завръщането си в България започва работа в „Минпроект", а по-късно – в „Енергопроект". През 1968 – принуден да се изсели в Израел. Член на Съюза на българските писатели, Съюза на българските журналисти и Съюза на израелските писатели.

Онлайн ресурс.

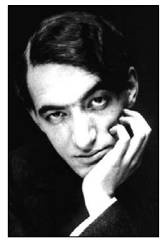

93. **Исак Паси (фотография)**

ПАСИ, Исак Соломон (13.III.1928, Пловдив – 13.VIII.2010, София) (*Ил. 93*) – философ, изкуствовед и културолог. Баща на *Соломон Паси*. Завършва право в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1950). През 1957 защитава докторска дисертация на тема „Г. В. Плеханов и марксическата естетика".

Професор по естетика в Софийския университет (1971). Научните му интереси са в областта на историята на естетиката, историята на западноевропейската литература. Удостоен с орден „Стара планина" – I ст., орден „Св. Св. Кирил и Методий" – огърлие, „Почетен знак на Софийския университет с огърлица" и наградата „Шофар".

*Лит.: **Паси**, Исак. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 103; **Паси**, Исак. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 470.*

94. **Жул Паскин (фотография)**

ПАСКИН, Жул (Юлиус (Юлий) Мордекай Пинкас) (31. III.1885, Видин – 2.VI.1930, Париж) (*Ил. 94*) – художник. През 1892 семейството се преселва в Букурещ, а 3 г. след това – изпратен да учи във Виена (1902-1905). Живее и в Мюнхен, и в Берлин. Следва в художественото училище на *Мориц Хейман* (Moritz Heimann) в Мюнхен, посещава Берлинската академия (Königliche Akademie der Künste). От 1905 се подписва с *псевдонима Паскин*, който е анаграма на Пинкас. В края на 1905 заминава за Париж като вече известен автор. Във френската столица се сближава и общува с кръга художници, посещаващи „Кафе дю Дом" (Café du Dôme), известни като „домистите". През 1906 негови карикатури под псевдонима „Паскин Русчук" са публикувани в сп. „Българан" (София, 1916-1924), а следващата година – Паскин урежда първата си самостоятелна графична изложба в Берлин в галерията на *Паул Касирер* (Kunstsalon Paul Cassirer). През 1908 посещава парижките частни академии и излага свои рисунки на Есенния салон (Salon d'Automne). Изявява се като една от най-ярките фигури в космополитния артистичен кръг на Монпарнас (Montparnasse). Пътува по света (Европа и САЩ) и прави множество изложби. През 1930 открива две самостоятелни изложби – в Ню Йорк и в Париж. В деня на откриването на изложбата му в Париж (2 юни 1930) Паскин се самоубива в ателието си.

В деня на погребението му всички търговци затварят галериите си в траур – знак на почит към художника. Творби на Жул Паскин са показвани в България през 1935. С участие и на негови произведения през 1975 е организирана голяма ретроспективна изложба в София, Пловдив и Видин, а в 1991 – изложбата „Художници евреи в България". През 1989, в близост до мястото на родната му къща във Видин, е поставена морена с паметна плоча на художника, а близката улица е именувана на негово име. Жул Паскин е обявен за почетен гражданин на Видин (2000) и в града е издигнат негов бюст-паметник – дело на скулптура *Илия Върбанов*. Реставрираната сграда на *Видинската синагога* е превърната в Културен център „Жул Паскин" (2023).

*Лит.: **Еренбург**, И. **Жул Паскен**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 101-106; **Казански**, Н. **Pascin** = **Паскин**. С., 1995; **Паскин**, Жул. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 105; **Паскин**, Жул. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 2. С., 1988, с. 332-334; **Райнов**, Б. **Паскин**. Пловдив, 1986; **Pascin**, Jules. // <https://www.britannica.com/biography/Jules-Pascin>. 10.08.2024. 2 с.*

95. **Елиза Пастернак-Владигерова (фотография)**

ПАСТЕРНАК-ВЛАДИГЕРОВА, Елиза Леоновна (19.XI.1869, Одеса – 1952, София) (*Ил. 95*) – лекар-гинеколог. Роднина на великия руски поет *Борис Пастернак*. Майка на *Панчо* и *Любомир Владигерови*.

Онлайн ресурс.

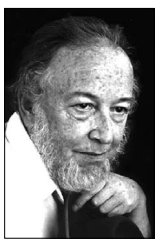

96. **Давид Перец (автопортрет) (платно) (репродукция)**

ПЕЙСАХ, Изидора (рождено име) – *вж:* **ГАБЕ**, Дора Петрова

ПЕРЕЦ, Давид Аврам (19.II.1906, Пловдив – 28.V.1982, Париж) (*Ил. 96*) – художник. Следва живопис в Художествената академия в София (1927-1933) – първо започва като извънреден ученик при *Цено Тодоров*, а се дипломира при *Димитър Гюдженов*. Заедно със *Златю Бояджиев* и *Васил Бараков* са известни като *Бараците*. По време на *Втората световна война* е пратен в лагер „Ташбоаз" (1943-1944), където рисува поредица портрети на свои сънародници. Заедно със семейството си се установява в Париж (1947). Учи в Академията на Андре Лот (Académie André Lhote). Прави самостоятелни изложби в Париж, Лондон, Тулон, Тел Авив, София.

*Лит.: **Перец**, Давид. // Голяма енциклопедия „България". Т. 9. С., 2012, с. 3358-3359; **Перец**, Давид. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 149; **Перец**, Давид. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 2. С., 1988, с. 352; **Стефанова**, Н. Книга за **Давид Перец**. Пловдив, 1981; **Geleva-Tzvetkova**, R. Less popular paintings of **David Peretz** in the Rhodopes. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997(1998), p. 250-255; **Василева**, С. Съюз на дружествата на художниците в България. Предистория, организация и дейност 1919-1945. С., 2012, с. 63, 114, 118.*

97. **Йосиф Перец (фотография)**

ПЕРЕЦ, Йосиф (5.XII.1936, София – 8.IV.2013, София) (*Ил. 97*) – писател и сценарист. Завършва Техникум по електротехника „Киров". След това започва работа в мина „Болшевик" и слаботоков завод „Ворошилов". Редактор на сп. „Наука и техника за младежта" (София, 1948-1988) и „Космос" (София, 1962-1994, 2018-), а по-късно – и на в. „Поглед" (София, 1966-1996) и „Орбита" (София, 1969-1991). Известен със сценариите от поредицата за щъркела Чоко и жабока Боко.

Онлайн ресурс.

ПЕТОКНИЖИЕ – наименование на първата и основна част на *Св. Библия*. В еврейската традиция е позната под името *Тора*, според централната тема, която разглежда. Представлява цялост, чието съдържание е маркирано от две значителни събития: *Сътворението на света, човешкия род и избрания народ* (*Битие*) и подготовката за влизане в *Ханаан* (*Обетованата земя*) (в края на *Второзаконие*). През този период евреите избягват от *Египетско робство*, *Господ* избира своя народ и му обещава свещената земя, *Мойсей* сключва съюз (*Завет*) с *Яхве*, оформя се законът на евреите, евреите пътуват през пустинята. В Петокнижието се утвърждават

основите на целия *Стар Завет*. Ключовите моменти са представени като *Божие начинание*: *Божиите дела* умело показват на израилтяните, че *Бог* е велик, вездесъщ и добър. От Неговите дела в Св. Библия се изтъкват особено *Освобождението на израилтяните от Египет* (*Изход*) и *Влизането им в Ханаан* (*Иисус Навин*). С течение на времето тези събития, възприемани като особен *Божи дар*, стават символ на *Окончателното избавление* и *Спасение*. – *Вж: Библия (вж: с. 83-85, 669-677 на наст. изд.)*

ПЕТРИНИ, Николай Александрович (4.XII.1889, Ямбол – 17.IV.1925, София) – военен и политически деец. Учи в еврейско училище и от малък владее идиш и немски, заедно с български, руски, турски и френски. Завършва Военното училище в София. По време на *Балканската война* (1912-1913) участва като доброволец в Македоно-одринското опълчение. Служи във Втора рота на Седма кумановска дружина. Носител на орден „За храброст" – IV ст. След войната остава на военна служба. Участва и в *Първата световна война* (1914-1918). По време на управлението на Българския земеделски народен съюз (1920-1923) служи в гражданското въздухоплаване. На изборите през есента на 1923 е избран за народен представител. През 1924-1925 – един от основните участници в неуспешната подготовка на въоръжен преврат или въстание срещу правителството на *Александър Цанков* със сръбска помощ. Участва в т. нар. Земеделски революционен комитет, заедно с *Димитър Грънчаров*, *Христо Косовски*, и е делегиран от там във Военния комитет на организирания заедно с комунистите Единен фронт.

През февр. 1925 минава в нелегалност. По това време действа в тясно сътрудничество с ръководителя на Военната организация на комунистите *Коста Янков* и е информиран предварително за планирания Атентат в църквата „Св. Неделя", инструктирайки членовете на своята организация да се укрият в очакване на реакцията на властите. След извършването на атентата на 16 апр. 1925 арестуван и убит в Дирекцията на полицията.

*Лит.: **Петрини**, Николай. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 187.*

ПЕТРОВ, Валери Нисимов (Валери Нисим Меворах) (23. IV.1920, София – 27.VIII.2014, София) (*Ил. 98*) – поет, сценарист, драматург и преводач. Роден в семейството на *Мария Петрова* и д-р *Нисим Меворах*. Завършва италианското училище, т. нар. Италиански лицей в София (1939). След като родителите му преминават към протестанството синът им приема името Валери Нисимов Петров. Завършва медицина в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1944) и известно време работи като лекар. Участва във втората фаза на войната на България срещу нацистка

98. **Валери Петров (фотография)**

Германия като военен писател в редакцията на в. „Фронтовак” (София, 1944-1945). След войната – един от основателите и заместник-главен редактор на в. „Стършел” (София, 1945-1962). Служи като лекар във военна болница и в Рилския манастир. От 1947 до 1950 е в българската легация в Рим като аташе по печата и културата. През тези години пътува до Америка, Швейцария, Франция като делегат на различни форуми. Редактор в Студия за игрални филми „Бояна” и в издателство „Български писател”. Изключен от Българската комунистическа партия, заедно с няколко други писатели (ян. 1971), след като гласуват с „въздържал се” за декларация на Съюза на българските писатели срещу присъждането на Нобелова награда за литература на критичния към комунистическия режим руски писател *Александър Солженицин*. Депутат в VII Велико Народно събрание (1990-1991). Изключително продуктивен като поет, драматург и преводач. Като преводач оставя по-трайна диря с преводи на произведения на У. Шекспир. Носител на множество награди и отличия.

*Лит.: **Ликова**, Р. Валери **Петров**. С., 1994; **Петров**, Валери. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 192; **Петров**, Валери. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 498; **Сарандев**, И. Валери **Петров**: Разговори, беседи. Пловдив, 1997.*

99. **Димитър Пешев (фотография)**

ПЕШЕВ, Димитър Йосифов (25.VI.1894, Кюстендил – 20.II.1973, София) (*Ил. 99*) – юрист и обществен деец. Следва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1915), но прекъсва следването си, за да участва в *Първата световна война*. След войната завършва образованието си и работи като съдия в Пловдив и София, по-късно – като прокурор, а от 1932 – адвокат. През 1935 става министър на правосъдието в първия кабинет на *Георги Кьосеиванов* (1935-1936). През 1938 – избран за подпредседател на XXIV Обикновено Народно събрание, първото след Деветнадесетомайския преврат. От 1940 – отново подпредседател на XXV Обикновено Народно събрание. Гласува за приемането на антисемитския *Закон за защита на нацията*. След подписването на *Споразумението Белев-Данекер* научава от делегация на свои съграждани от Кюстендил, че, съгласно подписаната тайна спогодба с Третия Райх, близо 50 000 евреи от старите предели на България ще бъдат депортирани в Германия във връзка с т. нар. „Окончателно решение на еврейския въпрос” (8 март 1943). Кюстендилската делегация е съставена от депутата *Петър Михалев*, търговеца *Асен Суичмезов*, учителя *Владимир Куртев* и адвоката *Иван Момчилов*. На 17 март Пешев инициира остро протестно писмо до министър-председателя *Богдан Филов* против депортацията, което е подписано от общо 43 народни представители. Заради това на 26 март е свален от поста си, но безпрецедентният факт, че парламентът дискутира тайните планове за депортацията на българските евреи, допринася за тяхното

осуетяване. Въпреки приноса на Димитър Пешев, през 1945 Народният съд го осъжда на 15 г. затвор – „за фашистка дейност и антисемитизъм". След застъпничеството на евреи, имащи влияние в правителството, доминирано от Българската комунистическа партия, освободен след 13 месеца. Освен с почетното гражданство на Кюстендил и Израел, делото на Димитър Пешев е почетено с дърво на негово име в Гората на праведниците в Йерусалим (Har HaTzaddikim). На 25 ян. 2000, по инициатива на българската делегация, в сградата на Съвета на Европа в Страсбург, наред с бюстовете на основателите на Обединена Европа, е поставен негов бюст – дар от Българското Народно събрание, изработен от известния български скулптор *Иван Минеков*, а Международната фондация „Раул Валенберг" (International Raoul Wallenberg Foundation) изсича медал с неговия лик. През 2000 в София е учредена фондация на името на Димитър Пешев. Остров Ливингстън в Южните Шетландски острови, Антарктика е наименуван в чест на Димитър Пешев. На 27 май 2018 в Киев е поставена в негова чест мемориална плоча. Плочата се намира на площад, кръстен през месец март с. г. на негово име. През 2002 Община Кюстендил и посланикът на Израел – Н. П. *Емануел Зисман* реализират проект за възстановяване на къща и превръщането ѝ в музей. Тя е точно копие на родната къща на политика, адаптирана в центъра на града. Постоянно действащата изложба с оригинални вещи, снимки и факсимилета разказва за събитията от март 1943 и за световно признатите заслуги на Димитър Пешев и неговите кюстендилски съграждани, допринесли за спасяването на евреите в България.

*Лит.: **Нисим**, Г. Човекът, който спря **Хитлер** – Историята на **Димитър Пешев**, спасил евреите на една нация. С., 1999; **Пешев**, Д. Спомени. С., 2004; **Nissim, G**. L'uomo che fermò **Hitler**. La storia di **Dimităr Pešev** che salvò gli ebrei di una nazione intera. Milano, 1999.*

ПИНКАС, Алберт (1897, Русе – 1967, Милано) (*Ил. 100*) – певец (тенор и кантор) и изпълнител на шлагери („стари градски песни" от 1930-те и 1940-те г.). Произхожда от богата еврейска фамилия. Роднина на известния художник *Жул Паскин* (*Юлиус /Юлий/ Мордекай Пинкас*). Изпратен в ранна възраст да учи за равин в Духовната еврейска академия в Берлин (Die Hochschule für die Wissenschaft des Judentums). Вместо това се увлича по популярната шлагерна музика. Първоначално изпълнява с български превод популярни за времето песни. Превръща се в звезда от ранга на *Аспарух Лешников* като изпълнява редица шлагерни песни като „Звън от мандолина" (1930), „Две съседки" (1931), „Две целувки за лев" (1932), „Аз неизказано страдая" (1933), „Стар ерген" (1934), „Лудо младо" (1934), „Белите брези" (1934), „Държавната лотария" (първата българска радио реклама, 1936), „С музика вълшебна" (1937). Има издадени над 14 грамофонни плочи само

100. **Алберт Пинкас (фотография)**

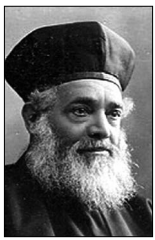
101. **Мати Пинкас (фотография)**

с еврейска музика. Създава фирмата „Лифа рекорд" през 1931, която по-късно е национализирана и обединена с други частни звукозаписни компании в Държавно индустриално предприятие „България" (по-късно – „Балкантон"). През 1941 се премества в Италия. Умира в Милано.

Онлайн ресурс.

ПИНКАС, Матилда (Мати) Йосифова (11.VIII.1921, София – 18.VIII.2016, София) (*Ил. 101*) – оперетна певица (сопран). Участва в антифашистката съпротива (1943-1944). Завършва пеене в Държавната музикална академия (1946). Пее в Софийската опера (1950-1980). Изпълненията ѝ се отличават с артистичност и музикален вкус. Народен артист (1980) и носител на орден „Народна република България" – II ст. (1981).

*Лит.: **Пинкас**, Матилда. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 225; **Пинкас**, Матилда. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 503.*

102. **Давид Пипано (фотография)**

ПИПАНО, Давид бен Абрахам (David ben Abraham Pipano, 1851, Солун – 1925, София) (*Ил. 102*) – еврейски религиозен деец. Главен равин на България (1920-1925). След неговата смърт постът „български равин" остава незает десетилетия – до назначаването на д-р *Ашер Хананел* – последния главен равин на България.

Онлайн ресурс.

103.. **Азаря Поликаров (фотография)**

ПОЛИКАРОВ, Азаря Призенти (9.X.1921, София – 16.III.2001, София) (*Ил. 103*) – философ, науковед и физик. Завършва Московския държавен университет, но преди това вече е публикувал първите си работи по квантова механика още като ученик в гимназията. По същото време поддържа кореспонденция с *Алберт Айнщайн*. По-късно се занимава с философия, логика и методология на познанието. Създава т. нар. *„дивергентно-конвергентен метод"* за решаване на научни проблеми. Работи в Института по философия и Центъра за научна информация с Централна библиотека на БАН, на който е бил и директор. През 1966 избран за член-кореспондент, а от 1984 – е академик на БАН. От 1967 до 1970 е главен специалист по философия в Централата на ЮНЕСКО (UNESCO) в Париж. В периода 1971-1973 работи в Университетите на Бостън (Boston University) и Питсбърг (University of Pittsburgh), САЩ като научен сътрудник. Изнася лекции в университетите в Лайпциг (Universität Leipzig) и Берлин (Humboldt-Universität zu Berlin) (1956-1962), в Славянския университет и в Нов български университет (след 1993). Развива обществена дейност като депутат в VII Велико Народно събрание (1990-1991). Носител на множество награди и отличия.

*Лит.: **Поликаров**, Азаря. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 318; **Поликаров**, Азаря. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 506.*

104. **Анна Попстефанова (фотография)**

ПОПСТЕФАНОВА, Анна Георгиева Дамянова (16.VII.1915, с. Макоцево, Софийско – 17.VI.1983, София) (*Ил. 104*) – театрална актриса и общественичка. Участничка в акцията по спасяването на българските евреи. По време на *Втората световна война* живее със съпруга си *Стефан Попстефанов* – окръжен командир на полицията в Скопие. На 11 май 1943 еврейската общност в града е уведомена, че всички трябва да се съберат на жп гарата. Попстефанови, които са познати със семейство *Кариос*, ги предупреждават, че не трябва да се изпълнява заповедта, а да се бяга. На 10 март Попстефанова, с помощта на адютанта на съпруга си, прибира семейство Кариос в апартамента си, където го крие няколко дни. После го укрива известно време в друг апартамент – този на *Анна Сърчаджиева*, в центъра на града. Четири дни по-късно семейство Кариос тръгва с файтон към Албания, заедно с Попстефанови, за да са сигурни, че ще стигнат невредими. След Деветосептемврийския преврат през 1944 Стефан Попстефанов е екзекутиран. На 21 апр. 1983 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) провъзгласява Анна Попстефанова за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

„**ПРАВЕДНИК НА СВЕТА**" (*иврит:* סלועה תומוא ידיסח, „хасидей умот ха-олам"; *англ.:* Righteous Among the Nations) – почетно звание, което държавата Израел дава на лица от нееврейски произход, които с риск за живота си са спасявали по време на Холокоста евреи от нацистко изтребление. Издирването и увековечаването на паметта им е една от дейностите на основания през 1953 мемориал – Държавен израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem). До 2024 за такива са обявени 20 българи.

Онлайн ресурс.

„**ПРИВРЕМЕННИТЕ ПРАВИЛА ЗА ДУХОВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ХРИСТИЯНИТЕ, МЮСЮЛМАНИТЕ И ЕВРЕИТЕ**" – *вж:* **АЛМОСНИНО**, Гавриел

ПРИЯТЕЛ НА БОГА – *вж:* **АВРААМ**

*„**ПРОБУДА**"* – еврейски седмичник за култура и обществен живот. Излиза в София (1936).

„**ПЪТУВАНЕ КЪМ ЙЕРУСАЛИМ**" – български игрален филм (драма) (2004) – посветен на България като коридор за преминаване на евреи от други страни, за да избегнат хитлеристките лагери на смъртта. Режисьор *Иван Ничев*, по сценарий на *Юрий Дачев*. Оператор – *Георги Николов*. Музиката във филма е композирана от *Стефан Димитров*.

Онлайн ресурс.

105. **„Пътят към Коста дел Маресме" (кадър от филма) (фотография)**

„ПЪТЯТ КЪМ КОСТА ДЕЛ МАРЕСМЕ" (Bulgarian Rhapsody) – игрален филм, посветен на съдбата на българските евреи от новите земи по време на *Втората световна война*. Това е първата копродукция между България и Израел с режисьор *Иван Ничев* (*Ил. 105*).

Онлайн ресурс.

ПЪРВА БЪЛГАРСКА *ТЕРЕННА* НАУЧНА ЕКСПЕДИЦИЯ ПО *СОЛАРНИЯ КУЛТ* ВЪВ ВОТТОВААРА – КАРЕЛИЯ И АРКАИМ – УРАЛ (АВГУСТ 2015) – *вж: Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)*

106. **Стоян Денчев (фотопортрет)**

107. **Александра Куманова (фотопортрет)**

108. **Милен Куманов (фотопортрет)**

ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ, РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ* В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ: ***с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи***: **сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив***; ***алиани – казълбаши*** */тур.:* **казъл – „червен" и баш – „глава"**: **червеноглави/ – *с. Яблановo – Котленско /Сливенски Балкан*/)**

Проучванията продължават 19 г. с включване на учени от **8 страни от *Европа и Азия***: ***България, Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция*** **(2007-2025)**: ***7 постоянни изследователи от България*** и ***13 чуждестранни експерти от Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция***.

Научните консултанти и рецензентите на публикациите по проведените експедиции са учени от ***4 континента*** *и* ***23 държави на света****: Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция.*

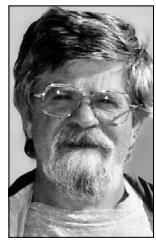
109. **Никола Казански (фотопортрет)**

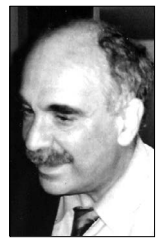
110. **Николай Яръмов (фотопортрет)**

111. **Николай Василев (фотопортрет)**

112. **Стефан Алтъпармаков (фотопортрет)**

113. **Мишел Виевиорка – Франция (фотопортрет, направен от А. К.)**

114. **Франческа Брези – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

Ръководителят на комплекса от екпедиции: информатикът – архитект на информационната среда без граница **акад. д.ик.н.** ***Стоян Денчев*** (*Ил. 106*) (С. Д. – Университет по библиотекознание и информационни технологии /УниБИТ/).

Участниците в **теренната и историографската работа**:

I. библиографът – космист, когнитолог, текстолог, философ **акад. проф. д.п.н.** ***Александра Куманова*** (*Ил. 107*) (А. К. – УниБИТ) – ръководител на теренните и историографските проучвания;

II. историкът – енциклопедист, библиограф, архивист и филантроп **проф. д-р** ***Милен Куманов*** (*Ил. 108*) (М. К. – Институт за исторически изследвания при Българската академия на науките (БАН) – научен редактор на проучванията;

III. библиографът – полиглот **доц. д-р** ***Никола Казански*** (*Ил. 109*) (Н. К. – Централна библиотека на БАН) – терминологичен редактор на проучванията;

IV. библиографът и издател, републиканският хирург **акад. проф. д.м.н. д-р** ***Николай Яръмов*** (*Ил. 110*) (Н. Я. – Медицинска академия – София) – когнитолог, редактор на проучванията;

V. историографът – морфолог на информационния код на езика **д-р** ***Николай Василев*** (*Ил. 111*) (Н. В. **–** УниБИТ) **–** езиков редактор на проучванията;

VI. операторът ***Стефан Алтъпармаков*** (*Ил. 112*) (С. А. – БУЛФИЛМ).

Изследванията са ***проведени с международната експертиза на***:

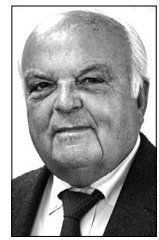
1. **проф.** ***Мишел Виевиорка*** **(Michel Wieviorka)** (*Ил. 113*) – Висш институт по обществени науки в Париж, Франция (L'École des hautes études en sciences sociales);

2. **проф.** ***Франческа Брези*** **(Francesca Brezzi)** (*Ил. 114*) – Латерански университет в Рим, Италия (Pontificia Università Lateranense);

3. **проф.** ***Елза Вилфрид*** **(Elsa Wilfried)** (*Ил. 115*) – Институт по обществени науки във Фрайбург, Германия (Freiburger Institut für angewandte Sozialwissenschaft);

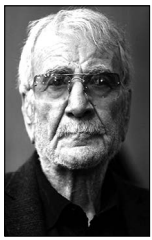
115. **Елза Вилфрид – Германия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

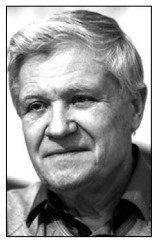
116. **Бруно Далапикола – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

117. **Али Аганори – Иран (фотопортрет, направетн от А. К.)**

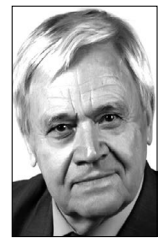
118. **Голамхосейн Ибрахими Дейнани – Иран (фотопортрет)**

119. **Генадий Борисович Зданович – Русия (фотопортрет)**

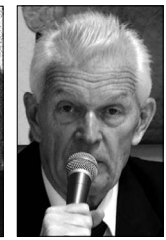
120. **Дмитрий Генадиевич Зданович – Русия (фотопортрет)**

121. **Леонид Петрович Писанов – Русия (фотопортрет)**

122. **Владислав Леонидович Писанов – Русия (фотопортрет)**

123. **Вячеслав Брониславович Митко – Русия, Китай (фотопортрет)**

124. **Далбир Сингх – Индия (фотопортрет)**

125. **Александър Иванович Субето – Русия (фотопортрет)**

4. **проф.** ***Бруно Далапикола*** **(Bruno Dallapiccola)** (*Ил. 116*) – Институт по генетични изследвания „Мендел" към Университета на Рим „Ла Сапиенца" – Италия (Sapienza Università di Roma);

5. **Негово Превъзходителство** ***Али Аганори*** **(Ali Aganori)** (*Ил. 117*) – културно аташе на Иран в България;

6. **проф.** ***Голамхосейн Ибрахими Дейнани*** **(Golamhosein Ebrahimi Dinani)** (*Ил. 118*) – водещ учен на Философския факултет на Техеранския университет (Philosophical Faculty of the University of Tehran);

7. **проф.** ***Генадий Борисович Зданович*** (*Ил. 119*) (катедра по история на Челябинския държавен университет – Русия) – откривателят на Аркаим, който е нашият водач в историческия резерват „Аркаим";

8. **проф.** ***Дмитрий Генадиевич Зданович*** (*Ил. 120*) – докт. по история, заместник-директор на Учебно-научния център за изучаване на проблемите на природата и човека на Челябинския държавен университет, старши научен сътрудник на резервата „Аркаим", вицепрезидент на благотворителната фондация „Аркаим", държавен експерт по историко-културно наследство;

9-10. ***Леонид Петрович*** (*Ил. 121*) и ***Владислав Леонидович*** (*Ил. 122*) ***Писанови*** – езиковеди и специалисти по сравнителното изследване на праезика на човечеството (Челябинската областна универсална научна библиотека – Челябинск, Южен Урал – Русия);

11. **акад.** ***Вячеслав Брониславович Митко (****рус.:* ***Митько)*** (*Ил. 123*) – председател на Арктическия съвет на Асамблеята на народите на Евразия (Arctic Council of the Eurasia Peoples' Assembly), президент на Арктическата академия на науките (Arctic Academy of Sciences), председател на Санктпетербургското отделение на секцията по геополитика и безопасност към Руската академия по естествени науки (Saint Peterburg Department at the Section on Security and Geopolitics of the Russian Academy of Natural Sciences), проф. на Морския университет – Далян, Китай (Dalian Maritime University, China), докт. на техн. науки, проф. – Русия);

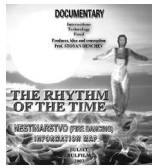
12. ***Далбир Сингх*** (*Ил. 124*) – съпредседател на Генералния съвет на Асамблеята на народите на Евразия (Eurasian Peoples' Assembly), Национален секретар на Индийския Национален

126. **Емблема на соларните изследвания на УниБИТ за проучване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025 г.) (Нестинарството – трансмисия на соларния култ) (фотоколаж, създаден от А.К. и С. Янев) (фотография)**

127. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

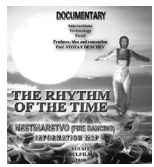
128. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

129. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

130. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на руски език (компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

131. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2010, разширена версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

Конгрес (Indian National Congress), Президент на Фонда за политика и управление – Индия (Fund of Policy and Management of India).

13. **акад. *Александър Иванович Субето*** *(рус.:* ***Субетто)*** (*Ил. 125*) – проф. д.ф.н., д.ик.н., канд. техн. н. (философ, системолог, метаклассификатор) – заслужил деец на науката на Руската Федерация (РФ), лауреат на Премията на Правителството на РФ, професор в Катедрата по обществени науки на Северо-Западния институт по управление – филиал на Руската академия за народно стопанство и Държавната служба при Президента на РФ, професор в Катедрата по история на религията и теологията при Института по история и социалните науки на Руския държавен педагогически университет „А. И. Херцен", почетен професор на Нов хуманитарен университет „Ярослав Мъдри", почетен президент на Ноосферната обществена академия на науките, първи вицепрезидент на Петровската академия на науките и изкуствата, председател на Философския съвет на Руското космическо общество, вицепрезидент на Международната академия за хармонично развитие на човека (ЮНЕСКО – UNESCO), вицепрезидент на Международната асоциация по оцеляването на човечеството (УНИЦЕФ-ЮНЕСКО – UNICEF-UNESCO), член на Президиума на Международния Висш Научен съвет, действителен член на Руската академия на естествените науки, Европейската академия на естествените науки, Международната академия на психологическите науки, Академията по философия на стопанството, Академията по проблемите на качеството.

132. **Сакралната поза – послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа, България – аналог на молитвената поза (оранта) (кадър от научно-документалния филм „Ритъмът на времето", заснет на 3 юни 2007 г.) (фотография)**

Маршрути:

(1.) **26.05. – 4.06.2007**: снимане в Странджа на научно-документалния филм *„Ритъмът на времето"* (А. К., М. К., С. А.) (*Ил. 126-134*);

133. **Иконата „Ярославская Оранта” („Знамението на Божията Майка” – „Богородица Велика Панагия”) – иконописно изображение на Пресвета Богородица, сътворено в XI-XIII в. (Спасо-Преображенски манастир (1216 г.) в Ярославъл – Русия) (фотография)**

134. **Танцуваща жрица върху жарава в храма на богиня Кибела в молитвената поза „оранта” – бронзова статуетка (действителен размер – 5 mm) – Музей на Хатай (Източна Турция) – от района на храма на Великата майка на боговете Кибела в Хиераполис-Кастабала (Hierapolis-Kastabala), където Страбон (ок. 63 г. пр. н.е – ок. 23 г.) локализира извършването на огнените мистерии (фотография на А. К.)**

(2.) **18-23.06.2007**: интервюиране в Рим – Италия на видни съвременни учени със световна известност – познавачи на значението на култа към *Огъня – Светлината* по време на международната научна конференция „Новият хуманизъм и ролята на университетите” (New humanism and the role of the universities), посветена на 50-год. от подписването на Римските договори (Treaty of Rome):

[2. 1.] **проф. *Мишел Виевиорка* (Michel Wieviorka)** – Висш институт по обществени науки в Париж, Франция (L'École des hautes études en sciences sociales);

[2. 2.] **проф. *Франческа Брези* (Francesca Brezzi)** – Латерански университет в Рим, Италия (Pontificia Università Lateranense);

[2. 3.] **проф. *Елза Вилфрид* (Elsa Wilfried)** – Институт по обществени науки във Фрайбург, Германия (Freiburger Institut für angewandte Sozialwissenschaft);

[2. 4.] **проф. *Бруно Далапикола* (Bruno Dallapiccola)** – Институт по генетични изследвания „Мендел” към Университета на Рим „Ла Сапиенца” – Италия (Sapienza Università di Roma) (С. Д., А. К., Н. К.);

(3.) **21-29.09.2007**: запознаване на обществеността в региона на Странджа с научно-документалния филм *„Ритъмът на времето”* – стартова премиера в с. Българи на 28.09.2007 (С. Д., А. К.; участва и проф. д.н. И. Петева – УниБИТ);

(4.) **2-7.05.2008**: изучаване на историческите местности в Странджа (Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет) и местните музеи (А. К., М. К.);

(5.) **2-4.06.2008**: осъществяване на медицински анализи на участниците в ритуала (влизане с боси нозе в жаравата) на 3.06.2008 в с. Българи, проведени от Медицинска академия – София, и анализирани в Генната лаборатория на Германия (Genomlabor Deutschlands – Genome Laboratory of Germany) (А. К., М. К., Н. Я.);

(6.) **17-28.06.2008**: теренни проучвания на *зороастрийските огнени мистерии* и консултации със специалисти по проблематиката в Иран (гр. Занджан /Zanjan/; Шираз – Градът на тайните / Shiraz/; Персеполис /Парсополис/ – Градът на персите /Persepolis/; **Фирузабад** – Градът, наречен на видния персийски военоначалник Пирус /Фирос/ /**Firoozabad**/ /*вж и по-долу*/; Язд – Градът на Господа Бог /Yazd/; Мейбод /Meybod/; Исфахан – Градът на конната армия / Isfahan/): сравнително изследване на артефакти; създаване на първия специализиран фотоархив по соларния култ (А. К., Н. К.) (*Ил. 135-139*);

(7.) **25.07. – 16.08.2008**: историографско издирване в Санкт-Петербург (Русия) – най-големият световен иранистичен научен център (намиращ се извън Иран): проучвания на световния документален поток на ***50 езика*** *(азерб., англ., араб., армен., асир., беларус., бълг., виетнам., глаголица, гр., дат., иврит, идиш, исп., итал., казах., кирилица, кит., кор., лат., лужиш., македон., нем., норвеж., пехлеви, пол., португ., рум., рус., санскрит, словаш.,*

словен., сръб., старобълг. (църковнославян.), старогр. (елински), старославян., сърбохърват., тайски (тайланд.), тохарски, тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърват., чеш., швед., яп.) – традиционен и електронен (А. К., М. К.);

(8.) **29.11.2008 – 9.12.2008** г.: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив (А. К., М. К.);

(9.) **21.01.2009**: аудиенция в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след Българо-иранския семинар „*Молла Садра Ширази* и философските измерения на религиозния опит" (Molla Sadra Shirazi and the philosophical dimensions of the religious experience) (Софийски университет „Св. Климент Охридски" – Център за изследване на религиите) – София, България: интервюиране по проблемите на пресемантизацията на култа към *Светлината* на:

[9. 5.] **Негово Превъзходителство *Али Аганори* (Ali Aganori)** – културно аташе на Иран в България;

[9. 6.] **проф. *Голамхосейн Ибрахими Дейнани* (Golamhosein Ebrahimi Dinani)** – водещ учен на Философския факултет на Техеранския университет (Philosophical Faculty of the University of Tehran) (С. Д., А. К., М. К.) (*Ил. 140-141*);

(10.) **28.05. – 5.06.2009**: сравнително изследване на артефакти от музейните сбиркина Централна и Източна Турция (гр. Анкара /Ankara/ – Музей на анатолийските цивилизации / Museum of the Anatolian Civilizations/ /Хетската империя – първата индоевропейска /арийска/ цивилизация, Фригийското царство / фригийците са тракийско племе от Балканите/, Понтийското царство на Митридат /„дарен от бог Митра"/ и др.); Хатушаш-Богазкьой (*Hattusas*/ *Bogazköy*) (столицата на Хетската империя и на ранното Фригийско царство); Кападокия: Каратепе-Асланташ (Karatepe-Aslantas) (хетски град с лъвовете на бог Митра – Митраистичният лъв, намерен в българските земи, е съотносим с образците от малоазийския регион); Кастабала-Хиерополис (Hierapolis-Kastabala) (Храмът на богиня Кибела – Артемида /нейните жрици са танцували свещени танци боси върху жарава/); Музей на Адана по културни практики, свързани с огнени ритуали (Hatay Museum); Антакия (Хатай) (Antakya-Hatay): Археологически музей на Хатай (Hatay Archeological Museum) (най-запазените римски мозайки, изобразяващи храмови тайнства, чиито модели очевидно са пренесени от Древна Персия: храмови тайнства на огнени церемонии в чест на бог Митра); Истанбул (Istanbul): (*ист.:* Северна Месопотамия) (А. К., Н. К.);

(11.) **5-9.06.2009**: изучаване на намиращите се в кръвни родствени връзки с населението от *нестинарски* корен в с. Българи Странджа *алиани – казълбаши* (*тур.:* казъл – „червен" и баш – „глава": червеноглави) с. Ябланово – Котленско (Сливенски Балкан) (А. К., М. К.);

135. **Участие в Св. молебен в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак – Язд, Иран: А. Куманова (18.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

136. **Поклонение в Двореца Фирузабад – Ардашир-Хваррах (Храм на Огъня), и зграден от първия сасанидски цар Артахшер (Ардашир) след победата му в битката срещу последния партски цар Артабан IV – Фирузабад – Фарс, Иран: А. Куманова (21.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

137. **Поклонение в древноперсийския град на югозапад на Иран Персеполис – една от столиците на империята на Ахеменидите, възникнал в VI – V в. до н.е., чието изграждане започва при цар Дарий I и неговия син цар Ксеркс I (на 5 км на север се намира царската гробница Накш-е-Рустам; на 70 км на североизток се намира предишната столица на Персия – Пасаград при цар Кир Велики) (25.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

138. **В околностите на Язд, Иран: Александра Куманова след дискусията за огнените мистерии с колеги от Техеранския университет (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

139. **Участие в Св. молебен в най-голямото съвременно зороастрийско светилище – Язд, Иран: Никола Казански (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

140. **Проф. Стоян Денчев коментира показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България – в кадъра: проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани (21.01.2009 г.) (фотография на А. К.)**

(12.) **2-9.12.2009**: аудиенции при българските митрополити и беседи с тях по проблемите на пресемантизацията на култа към *Светлината*, осъществени в рамките на консултациите със Св. Синод на Българската православна църква (НП *Наум*): НВ *Йоаникий*, НВ *Николай*, НВ *Кирил*, НВ *Гавриил*, НВ *Дометиан* (С. Д., А. К., М. К.);

(13.) **17-22.1.2010**: изследване на традицията на отбелязване на *Атанасовден* (18 ян.) и *Евтимовден* (20 ян.) в *нестинарските* средища в Странджа – България (с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново) (А. К., М. К.);

(14.) **20.06. – 29.07.2011**: изследване на фондовете на Библиотечно-информационния център при Министерството на околната среда и водите, свързани със Странджа – в сътрудничество с експерта – сътрудник на този център *Елена Грошева* (А. К.);

(15.) **7-16.09.2014**: посещение (в рамките на пребиваването в Иран на Делегацията на Българо-иранското женско дружество, предвождана от А. К.) на *старите зороастрийски* светилища там – в Техеран и Исфахан и предоставяне на DVD записа на науч.-документалния филм *„Ритъмът на времето"* пред Президентската институция, Министерството на културата, значими обществени организации на Иран (комплекса за конференции на *Музея на съвременното изкуство на Иран* /Tehran Museum of Contemporary Art/, *Фондацията Hozeh Honari /Ислямско изкуство и интелектуален център/, Фондацията ISLAMIC THOUGHT FOUNDATION – Ислямската мисъл, Организацията „Жени без граници" /Women Without Borders/, Женския комитет на Иран / Women's Organization of Iran*/, в Националната библиотека на Иран – Техеран /National Library and Archives of Iran/, новинарската *Агенция „MEHP" – Mehr News Agency,* Межд. телевизия „ПРЕС ТВ" /PRESS TV/, издателството-гигант *„Emtелаат" – „Информация"*, на симпозиума *„Човешките права"* в Съдебната палата на Иран – Supreme Judicial Council of Iran) и пред медиите (А. К.) (*Ил. 142-143*);

(16.) **3-12.08.2015**: **Първа българска *теренна* научна експедиция по *соларния култ* във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал (авг. 2015)** – по трансмисията на соларния култ, проникнал от Север по новооткрити археологически следи – по планината Воттоваара в Карелия (границата с Финландия), Русия и историко-културния резерват „Аркаим" – Урал в Русия (границата с Казахстан) – *за основа е взета интелектуалната база на проучванията на:*

[16. 7.] ***проф. Генадий Борисович Зданович*** (катедра по история на Челябинския държавен университет – Русия) – *откривателя на Аркаим, който е нашият водач в историческия резерват „Аркаим"* на 10.08.2015 г.; историографска експедиция в Руската национална библиотека – Санкт Петербург (Русия) и Челябинската областна универсална научна библиотека – Челябинск (Южен Урал) (Русия);

[16. 8.] ***проф. Дмитрий Генадиевич Зданович*** – докт. по история, заместник-директор на Учебно-научния център за изучаване на проблемите на природата и човека на Челябинския държавен университет (ЧелГУ), старши научен сътрудник на резервата „Аркаим", вицепрезидент на благотворителната фондация „Аркаим", държавен експерт по историко-културно наследство; беседа за *праезика на човечеството* с езиковедите по сравнителното изследване на праезика на човечеството:

[16. 9-10.] ***Леонид Петрович*** и ***Владислав Леонидович Писанови*** с включване от България в телемост за участие д-р Н. Василев (А. К., Н. К., Н. В.).

141. **Проф. Милен Куманов, проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани, проф. Александра Куманова в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след дискусията им за Гастон Башлар – философа на Огъня, последвала показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" (21.01.2009 г.) (фотография на Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България)**

Научно-документална публикационна следа:

***14* академично систематизирани продукта** и ***35* премиери**, ***8* научно-документални монографии**, **2 дарения**, обобщени в **2 *е*-библиотеки** на УниБИТ (2007-2025):

ARYANICA *(: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>*

NESTINARIANA *(: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025;*

142. **Проф. А. К. представя соларните изследвания на България на галавечер под патронажа на г-жа Моулаварди – заместник на Президента на Иран по въпросите на жените и семейството, провеждана в чест на посещението в страната на Българската женска делегация, водена от А. К. – градина на Президентството – Техеран (10.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Президенството на Ислямска република Иран) (*publ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*)**

5* научно-документални филма на *бълг., рус. и англ.: (*вж по-горе: с.* 149):

Ритъмът на времето [Е-ресурс] [Видеозапис]: Нестинарство: Информ. карта: Науч.-докум. филм / Продуцент, идея иконцепция С. ***Денчев****; Сцен. А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****; Реж. А.* ***Куманова****, А.* ***Алтъпармаков****; Оператор С.* ***Алтъпармаков****; Ред. Н.* ***Казански****, А.* ***Даскалов****; Консулт. Н. Цв.* ***Кочев*** *(София) ... [и др.] / БУЛФИЛМ. С., 2007; 2008. 5 опт. диск (DVD). Редуц. версия на бълг. и англ. ез. 2007; Разшир. версия на бълг., рус., англ. ез. 2008.*

143. **Проф. А. К. поднася на министъра на културата на Ислямска република Иран Н. Пр. Али Джаннати компактен диск на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" при посещението в Иран на Българската женска делегация, водена от нея – Техеран (15.09.2014 г.)**

Други консулт.: проф. М. ***Виевиорка*** *(Париж), проф. Ф.* ***Брези*** *(Рим), проф. Е.* ***Вилфрид*** *(Фрайбург), проф. Н.* ***Яръмов*** *(София), о.* ***Мариуш Полцин*** *(София). Изд. на СВУБИТ. Загл. и на рус. ез.: Ритм времен (Нестинарство: Информ. карта); загл. и на англ. ез.: The rhythm of the time (Nestinarstvo (fire-dancing): Inform. map.*;

144. **Географска карта на Хиперборея – Арктида (земя между съвременна Великобритания и Скандинавския полуостров) – родина на арите (карта на Г. Меркатор – 1595 г.) (фотография)**

145. **Карта на разселението на ариите по света – в Европа, Азия, Африка – в продължение на 20 000 – 12 000 г. преди нас (съвременна географска карта – по сп. *„Митра”* – Санкт Петербург, Русия) (фотография)**

146. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

147. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

151. **Зороастрийското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleyman) (III-IV в.) в Североизточен Иран – Северна Месопотамия (намира се в непосредствена близост до границата с Турция): древенкултов комплекс, състоящ се от храм на Огъня, светилище на древноперсийската богиня на водите Анахита („Пречистата”) – съпруга на бога на Слънцето Митра (сателитна снимка) (фотография)**

35 премиери **на научно-документалните филми** (*вж по-горе: с.* 149 – *Ил. 126-131*):

1. 28.09.2007 – с. Българи – Странджа, България (Balgari – Strandzha, Bulgaria);

2. 15.10.2007 – Католически университет – Анже, Франция (Université catholique d‘Angers, France);

3. 1.11.2007 – Национален дворец на културата – София, България на Пленарното заседание на откриването на Петата национална научна конференция с международно участие на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies) (докл. на форума);

4. 4.12.2007 – Библиотека за чуждестранна литература „М. И. Рудомино” – Москва, Русия – на Международната научна конференция „EVA 2008” „Информационно общество, култура, образование” (Library for Foreign Literature, Moscow) (докл. на форума);

5. 22.02.2008 – Католически колеж „Св. Маргарита” – Тапаханокс, щат Вирджиния, САЩ (St. Margaret‘s School at Tappahannock, Virginia, USA);

6. 22.05.2008 – Католически униерситет – Нант, Франция (Université catholique de l‘Ouest – Nantes, France);

7. 3.06.2008 – с. Българи – Странджа, България (Balgari – Strandzha, Bulgaria);

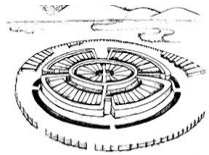
8. 10.06.2008 – Център на Международната конференция „Крим 2008” – Крим, Украйна – Международната научна конференция „Библиотеките, образованието и технологиите за културата” (Center for International Conferences Crimea, Ukraine) (докл. на форума);

9. 22.06.2008 – Дом на учените „Ж. Кюри” – Варна, България – на Пленарното заседание на откриването на Световния форум „Informing Science 2008”, съпровождащо Пленарен докл. на форума (Informing Science 2008 – Varna, Bulgaria);

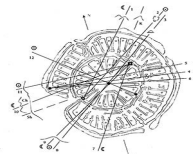
10. 28.07.2008 – Руска национална библиотека – Санкт

148. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

149. **Аркаим – укрепено градище и главни астрономически азимути (фрагмент от схема по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)**

150. **Аркаим – град-дом (схема по азимутите по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)**

Петербург, Русия (Russian National Library in Saint Petersburg);

11. 1.11.2008 – Национален дворец на културата – София, България на Шестата национална научна конференция с международно участие на УниБИТ, представяща статуса на информатизацията (University of Library Studies and Information Technologies) (докл. на форума);

12. 17.12.2008 – Санктпетербургски държавен университет по култура и изкуство по време на 90-год. юбилей на висшето учебно заведение – Санкт Петербург, Русия (Saint Petersburg State University of Culture and Arts);

13. 21.01.2009 – Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след Българо-иранския семинар „Молла Садра Ширази и философските измерения на религиозния опит” (Molla Sadra Shirazi and the philosophical dimensions of the religious experience) (Софийски университет „Св. Климент Охридски” – Център за изследване на религиите) – София, България;

14. 9.03.2009 – Руски православен богословски институт „Св. Сергий” – Париж, Франция (St. Sergius Russian Orthodox Institute in Paris);

15. 4.09.2009 – Библиотека-фонд „Русское зарубежье” „А. Солженицин” и Български културен институт в Москва при Посолството на България в Москва – по време на презентацията на проекта „Русское зарубежье в Болгарии 1877-2007 гг.” на Централната библиотека на Българската академия на науките – в рамките на Годината на България в Русия – Москва, Русия (Library-Fund *Russian Abroad A. I. Solzhenitsyn in Moscow*);

16. 5.06.2010 – телевизия „Родина” – София, България;

17. 6.08.2010 – телевизия ТВ 1, излъчвана на територията на САЩ и разпространяваща се чрез мрежата на 140 нац. и рег. кабелни оператори на България (Bulgarian TV1 in USA);

18. 3.01.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA) (*вж по-горе:* п. 17);

152. **Светилището „Мишкова нива” в Странжа – част от обширен соларен комплекс (намира се на 3 км югозападно от Малко Търново, България – непосредствено до границата с Турция) (II хил. пр. н.е. – Късна античност, IV в.) – първоначално: долмен крепида, около който по-късно е доизградено монументалното съоръжение – мавзолей (място за поклонение на митичен прародител – херой), а също – и храм на бога на Стетлината, поезията и разума Аполон – Аулориок (фотография)**

19. 6.05.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA) (*вж по-горе:* п. 17);

20. 3.06.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA) (*вж по-горе:* п. 17);

21. 13.12.2012 – УниБИТ – в час по „Академическо писане", изнесена от А. К. пред поток от студенти по специалности „Библиотекознание и библиография", „Библиотечен мениджмънт", „Печатни комуникации", „Информационни комуникации", „Обществени политики и практики", „Компютърни науки", „Информационно брокерство" (University of Library Studies and Information Technologies);

22. 17.05.2013 – IX Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информационна култура: наука – изкуство – религия" – „Information culture: science – art – religion" (девиз: *„Знанието е сила" – „Scientia est potentia"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Нестинариана"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies);

23. 10.10.2013 – Национална научна конференция с международно участие „Политики за управление на културното наследство – комуникация и социализация чрез образование" в Националния исторически музей – София (Bulgarian National Historical Museum in Sofia);

24. 23.7.09. – 16.09.2014: по време на посещение (в рамките на пребиваването в Иран на Делегацията на Българо-иранското женско дружество, предвождана от А. К.) в Президентската институция, Министерството на културата, значими обществени организации в Иран (комплекса за конф. на Музея на съвременно изкуство на Иран, Фондацията Hozeh Honari /Ислямско изкуство и интелектуален център/,Фондацията ISLAMIC THOUGHT FOUNDATION – Ислямската мисъл, Организацията „Жени без граници", *Женския комитет на Иран*, в Националната библиотека на Иран – Техеран, новинарската *Агенция „MEXP" – Mehr News Agency*, Международната телевизия „ПРЕС ТВ" /PRESSTV/, издателството-гигант на *„Еттелаат" – „Информация"* – пред медиите, на симпозиума *„Човешките права"* в Съдебната палата на Иран);

25. 10.08.2015 – Нагайбакски район на Урал – Русия (в присъствието на районната телевизия) (Regional TV in Ural, Russia);

26. 11.08.2015 – Челябинска областна универсална научна библиотека – Челябинск (Южен Урал) – Русия (Chelyabinsk Regional Universal Scientific Library in Ural, Russia);

27. 2.09.2015 – Филиал N 1 на Централната градска детска библиотека „А. С. Пушкин" – Санкт Петербург, Русия (Central City Children's Library *Pushkin* in Saint Petersburg);

28. 13.10.2016 – на втората уводна лекция на А. К. по учебните дисциплини „Културна антропология", изнесена пред

студентите на УниБИТ от спец. „Печатни комуникации” (University of Library Studies and Information Technologies);

29. 5.04.2017 – Студентски филиал на Столична библиотека – София (Sofia City Library);

30. 25.04.2018 – пред Библиотечно-информационния факултет (БИФ)на Санктпетербургския държавен институт по култура (СПбДИК) – по време на изнесения от А. К. пред руската библиотечна общност майсторски клас на тема *„Световна (международна) универсална библиография (III в. пр. н.е. – XXI в) – атлас на библиографознанието (вторично-документална карта на универсалното знание на планетата)”* (форумът е под председателството на ректора на СПбДИК проф. докт. ист. науки *Александр Сергеевич Тургаев*, декана на БИФ на СПбДИК проф. докт. педаг. науки *Валентина Владимировна Брежнева*, проф. докт. ист. науки, зав. катедрата по документознание и информационна аналитика на СПбДИКД *Дмитрий Аркадиевич Еляшевич*);

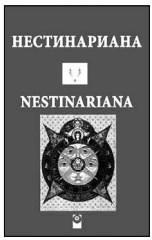
31. 20.06.2018 – на IV Международен професионален форум „Крим-2018” – „Книга. Култура. Образование. Иновации”(Судак – Крим, 16-24.06.2018) – А. К. представя пред международната научна общност от 1150 участници от 18 държави докл. „Панорама на научната школа на библиосферата – инфосферата – ноосферата на България в енциклопедичните издани и многоезичните речници”, в който обобщава приносите на 27-те книги *(2010-2018)* (*Към 2025 – 41 кн. – Бел. на ред.*) от библиографската, историографската и енциклопедичната сер. „Факлоносци” на УниБИТ, чиито научни консултанти и рецензенти са учени от ***4 континента*** *и* ***23 държави на света****: Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция (University of Library Studies and Information Technologies)*;

32. 26.04.2019 – на третата уводна лекция на А. К. по учебната дисциплина „Културна антропология”, изнесена пред студентите на УниБИТ от специалност „Печатни комуникации” (University of Library Studies and Information Technologies);

33. 23.05.2019 – на Дискусионната сесия „Културно-цивилизационни кодове на народите на Евразия” в Руския културно-информационен център в София при подкрепата на УниБИТ в рамките на Дните на Асамблеята на народите на Евразия; дискусията е председателствана от А. К.; съпредседатели на форума са:

[*33.* 11.] **акад. *Вячеслав Брониславович Митко*** (председател на Арктическия съвет на Асамблеята на народите на Евразия, президент на Арктическата академия на науките, председател на Санктпетербургското отделение на секцията по геополитика и безопасност към Руската академия по естествени науки, проф. на Морския университет (Далян, Китай), докт. на техн. науки, проф. – Русия) и

[*33.* 12.] ***Далбир Сингх*** (съпредседател на Генералния съвет на Асамблеята на народите на Евразия, Национален секретар на Индийския Национален Конгрес, Президент на Фонда за политика

153. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.”* – 2012 (фотография)**

154. **Корица на изданието на руски език *„Нестинариана: Историогр.: Фотомоногр.”* – 2014 (фотография)**

155. **Корица на изданието на английски *„Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.”* – 2014 (фотография)**

и управление – Индия) в присъствието на участниците в работата на форума от България, Великобритания, Гърция, Казахстан, Китай, Русия – след прочитането от А. К. на Пленарния докл. за първите български експедиции с международно участие по соларния култ със северен генезис, състояли се в България, Иран, Турция, Русия, Финландия, Казахстан, на които А. К. е ръководител на теренните и историографските работи, провеждани с международен екип от учени;

34. 10.11.2023 – София, Държавна агенция „Архиви”. Конферентна зала – по време на откриването, водено от А. К., на Международния дискусионен форум „Култура – Вяра – Битие” на тема „Ролята на културата и духовността в създаването на цивилизационното битие от древността до постмодерната ера”: Кръгла маса / Фондация „Българско изкуство – Орфеев завет” (Foundation *Bulgarian Art – Orpheus Legacy*) <https://www.facebook.com/61552251262742/videos/6819045321507605>;

35. 3.09.2024 – УниБИТ – в час на А. К. по „Академическо писане и научна етика” пред поток от студенти по специалност „Информационни комуникации и медийни технологии”, „Комуникации и информиране”, „Обществени политики и практики” (University of Library Studies and Information Technologies);

8* научно-документални монографии на *бълг., рус. и англ. ез. и лит. на 50 ез. *(азерб., англ., араб., армен., асир., беларус., бълг., виетнам., глаголица, гр., дат., иврит, идиш, исп., итал., казах., кирилица, кит., кор., лат., лужиш., македон., нем., норвеж., пехлеви, пол., португ., рум., рус., санскрит, словаш., словен., сръб., старобълг. (църковнославян.), старогр. (елински), старославян., сърбохърват., тайски (тайланд.), тохарски, тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърват., чеш., швед., яп.) (Ил. 153-157):*

1. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.: Уч. пособ. по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство” / Състав., историогр., предг. А.* ***Куманова****; Науч. и ез. ред., дейксис (етимолог.), емблематика Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов*** *... [и др.]. С., 2012. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

2. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр. Фотомоногр.: Уч. пособ. / Науч. и яз. ред. Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов*** *... [и др.]. С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

3. ***Kumanova****, A. Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.: Compend. / Sci. and lang. ed. N.* ***Vasilev****; Sci. ed. S.* ***Denchev*** *... [и др.]; Terminolog., ref. and inform. ed. N.* ***Kazanski****; Bibliogr., ref. and inform.*

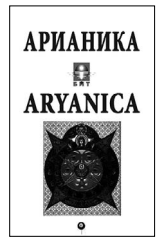
*ed. M. **Maximova**; Ref. and inform. ed. D. **Raleva**; Rev. Z. **Stoyanov**... [и др.]. С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

*4. Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии праславяни: Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С. **Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. **Яръмов** ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето** ... [и др.]. С., 2016.*

*Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**; Други ред.: М. **Куманов**, И. **Теофилов**; Други рец.: В. **Митко**, В. **Клюев**, И. **Петева**, В. **Велев**. Списък на ил.; Списък на съкр. Библиогр.: с. 127-135. Имен. показалец. Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. инст. – дн.: УниБИТ. <http://sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.researchgate.net/publication/307574972_Aryanica> <https://www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova> <www.arcticas.ru> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw> <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/15-Aryanica-St.Denchev-Al.Kumanova-N-Kazanski-N-Vasilev-2016.pdf>*

*5-8. **Куманова**, А. Очите на **Шари**. Sub rosa: Страници от един забравен дневник [по науч. експедиции в Иран, Турция /Сев. Месопотамия/, Италия, Русия, България] = Shari`s eyes. Sub rosa: Pages of a forgotten diary [according to sci. missions in Iran, Turkey / North Mesopotamia/, Italy, Russia, Bulgaria] / Ред., бел. Н. **Василев**; Ред.-иранист И. **Панов**; Рец. Цв. **Теофанов**... [и др.]. Послесловия: А. **Норузи**, М. А. **Кияни**, С. **Денчев**. Ново 4. изд. С., 2024.*

*Други рец.: А. **Федотов**, Б. **Тодорова**, П. **Велчев**, Н. **Казански**. Рез. на бълг., рус., англ. ез.; В ч. от тир. рез. на перс. ез. Библиогр.: 175 ном. назв. Кн. се изд. със съдействието на Култ. представителство към Посолството на Ислямска Републ. Иран в Републ. България. 1. изд. 2014. Ново 2. е-изд. 2015. 3. доп. е-изд. 2016;*

156. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал"* – 2016 (фотография)**

***2* дарения на информационните ресурси по проучването – документални сбирки и библиографските им изражения**:

*1. **Куманова**, А.* 17.05.2013 – IX Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информационна култура: наука – изкуство – религия" – „Information culture: science – art – religion" (девиз: *„Знанието е сила" – „Scientia est potentia"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Нестинариана"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies):

157. **Корици на 1-4 издания на дневника на експедициите в Иран, Турция (Северна Месопотамия), Италия, Русия, България *„Очите на Шари. Sub rosa"* – 2014, 2015, 2016, 2024 (фотография)**

***Куманова**, А. Дарение на колекцията „Нестинариана" – библиографски указател, електронна и традиционна библиотека от **1549 номерирани документални единици**: Докл. на IX Студентск. науч. конф. и изложба „Информ. култ.: наука – изкуство – религия" – „Inform. culture: science – art – religion" – София, 17.05.2013 г. // Издател (В. Търново), 2013, N 1-2, с. 36-45: ил. – Рез. на англ. ез.*

*2. **Куманова**, А.* 20.05.2016 – XII Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информация, знание, цивилизация – пътят на човечеството" – „Information, knowledge, civilization – the road of the Mankind" (девиз: *„Не по-малко достойно е да опазиш придобитото, от това да го спечелиш" – „Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Арианика"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies):

***Куманова**, А. Дарение на УниБИТ на традиционната и електронната библиотека ARYANICA от **167 номерирани документални единици** (по трансмисия на сев. соларен култ към земите на Иран, Мала Азия и Балканския полуостров): каталог, показалци, ценни изд. и ксерокопия на докум. източници, направени в чуждестр. библ. (Втор.-докум. база на изд.: **Арианика**: Експед. във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декод. на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / **С. Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. Яръмов ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето** ... [и др.]. С., 2016. Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев** / А. **Куманова**, Н. **Василев**, М. **Матова** (N 1760): Докл. на XII Студ. науч. конф. и изложба на УниБИТ – 20.05.2016. // Тр. на СНО при УниБИТ. Т. 12, 2017, с. 340-357. Публ. на библиогр. сп. на лит. (е-б-ка ARYANICA).*

Обобщение: Първият *научен комплекс* от *теренни* и *историографски* експедиции в *България* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и *чужбина* (*Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим*) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на *зороастрийския* извор на *Авраамическите религии* (2007-2025) се осъществява чрез концепцията **„информационна среда"** (*англ.:* information environment) (С. Денчев) и показва в направените от нас над 100 публикации *два взаимосвързани информационни потока*:

1) проследено е трасето на Великото преселение на протоариите назад в хилядолетията (от 20 хил. до 5 хил. г. пр. н.е.), осъществено предполагаемо от Север – **Хванирата**

(по *Св. Авеста*) – *Хиперборея*, която в продължение на хилядолетия потъва, и изключително напредничавият ѝ народ – АРИИТЕ се спуска на юг и югоизток – по планините Воттоваара в Карелия и Урал, където изгражда „Страната на Градовете", белязана с феноменалната **соларна планировка** на **Аркаим**, и оттук се насочват към Иранското плато – **Гор** (*дн:* **Фирузабад**) (*вж и по-горе и с. 94-95*), за да осъществят своя известен гигантски път в историята, достигнал и до Балканския полуостров;

2) осмислен е **методологичният въпрос**: трансмисиите на соларния култ, разпространен от Север по цялото земно кълбо, намерил място в редица огнени практики, проникнали и на Балканския полуостров от Мала Азия и вкоренени в Иранския културен ареал, и свързани с вярванията на ариите, – от какъв ПРОТОСОЛАРЕН КУЛТ произхождат (проучихме тези огнени практики в Иран и Турция – **Северна Месопотамия**: „устието" на проблема; *и* се насочихме към неговия „извор" – Воттоваара в Карелия)…

На картата на фламандския картограф *Г. Меркатор* (*Gerardus Mercator* /1512-1594/) (*Ил. 144 – на с. 154 по-горе тук*), издадена от неговия син *Рудолф* през 1595, страната на ариите *Хиперборея – Арктида* е изобразена като огромен остров, разделен от четири реки на четири части. По средата има езеро, а в центъра на езерото – остров, на който се извисява планината *Меру* (*Хара*), около която се върти небесната сфера – феноменология (прототип на **лабиринта**), която може да бъде наблюдавана при определени климатични условия само на **Север** и при друг магнитут на Земята.

Съвременните находки на океанската археология край брегове на *Северния ледовит океан* показват, че още 6 хил. години назад хребетите *Ломоносов* и *Менделеев* са били **суша**.

Тогава последните арии са напуснали дълго и бавно потъващата Арктида – резултат от сблъсък на Земята с небесно тяло, научно потвърдено от разкриването на геологичната история на планетата ни.

Тази територия, след известната в науката планетарна катастрофа от преди 20 хил. години (описана и в *Св. Библия – Всемирния потоп*), изместила оста на Земята и довела до движения в земната кора, потъва.

От руската експедиция през 1948-1949 на дъното на Северния ледовит океан са открити планински хребети, считани за части от Хиперборея.

В руските води на Северния ледовит океан се намира подводна планина, чийто връх достига до най-ниската повърхност на леда.

Възможно е това да е **митичната планина Меру** (обител на **Рая на Земята** – **родината на ариите**), намираща се някога на *върха* на света (на **Северния полюс**)...

Първите преселения на ариите започват приблизително преди 12 хил. г., т.е. около 6 хил. г. е продължавало тяхното

изселване от застудяващата и бавно потъващата след катастрофата Арктида (*Ил. 145-157– на с. 154-159 по-горе тук*).

Въз основа на разбирането на **социоприродната културна цялост на човечеството** (*В. И. Вернадски* /1865-1945/) и ***общите корени* в историята на религията**, **произлезли от *едно място* на *Север – поклонение към Светлината*** (*Дж. Кемпбъл* /*Joseph John Campbell*, 1904-1987/; *М. Елиаде* /*Mircea Eliade*, 1907-1986/, *А. Корбен* /*Henry Corbin*, 1903-1978/), *рационалното* включване на *философско-религиозния интелектуален план* във философско-информационната картина на света в категорията „дълго време" (*М. М. Бахтин* /1895-1975/) обезпечава когнитивна възможност за съотнасянето на *религиозните картини на света* (*Св. Авеста – Св. Упанишади – Св. Библия – Св. Коран*).

Едновременно с това, съотнесени с *рационалното знание* (*философско, историческо* и т.н. по целия спектър на *универсалната хуманитаристика*), религиозните картини на света са основа за разработването на *компаративистичната онтология на познанието* и по този начин съдействат за създаването на **универсална периодизация на човешката история** във вид на **дърво на историко-културното развитие на човечеството** (*вж: с. 204, 430, 881*), за което ***Авраамическите религии* (*Юдаизъм – Християнство – Ислям*)** имат **общ извор** – ***Зороастризма***, който **е вкоренен в *култа към Светлината***…

Очевидно Аркаим е посветен на праарийския *Бог-Слънце*, но корените му са също и в арктическата *религия на Полярната звезда*. Самата *кръгова структура* на селището е *стародавен соларен символ* (*лабиринта*).

Тази структура има дълбок цивилизационен, прагматичен (отбранителен) и особено – ритуален смисъл: *срв.:* каменните баби от Аркаимската долина. Тя произлиза от *арктическата цивилизация на протоариите* с техните *светилища-лабиринти*.

Сведения за нея намираме в полумитичните сказания на *Платон* (*Plato*, 428-348 пр. н.е.) за *Атлантида*, за града на хипербореите *Електрис* (построен под знака на Полярната звезда) и особено – за *Асгард*, свещения град на нордическия бог *Один*, описан в *Едите*.

Видният френски философ-метафизик *Рене Генон* (*René Guénon*, 1886-1951), известен още като шейх *Абд-ал Уахед Яхия* /*Shaykh, Abd al-Wahid Yahya*/), изтъква, че *свастиката* (древен знак, извънредно разпространен в останките на Аркаим) като символ на **вечното движение и развитие около *ЕДИН* постоянен *ДУХОВЕН* ЦЕНТЪР**, е свързана не само със **Слънцето**, но и – преди това – с **Полярната звезда** – като *арктически символ*.

Високата степен на иновации, характерна за цивилизацията на протоариите в Аркаим, се изразява в различни *водоотточни и канализационни системи*, но особено важно е наличието на следи от най-древните *колесници*, които по-късно са като характерен белег на други *арийски цивилизации* – като *хетската* и *иранската* (700 пр. н.е – до днес).

Аркаим е *междинното звено* между:

1. мегалитната култура на **Воттоваара** (Карелия) и **Стоухендж** (Южна Англия) *и*

2. преносът на древните знания **към Иран, Анатолия и Шумер**.

Това е ярко потвърждение за *протоарийските корени на славяните*.

Аркаим е и символ на **ДУХОВНОТО ЕДИНСТВО на западната *нордическа* култура и източната *мъдрост***.

В Аркаим се проследява явно сходство между древната „Страна на Градовете" на протоариите и по-новата „гардарика" (*сканд.:* „Страна на Градовете") на руските славяни (V-XI в.), състояща се от над 130 града.

Същността на града – уникално чудно обятие на Земята и Небето – е *помещаване в ландшафта, в хармонично съжителство с него и неговото творческо преобразуване* (*срв.:* ноосфера /В. И. Вернадски/), но и – *съсредоточаване едновременно във вътрешното пространство*…

Тя по удивителен начин напомня и футуристично – по ефикасност – и „фабриките на света" от най-ново време (XXI в.) – като тези в Англия, Германия, САЩ, Русия и Китай.

Навсякъде се повтаря една и съща схема. *Ариите се претопяват в местния етнически субстрат, но го облагородяват, цивилизоват и често (но не винаги) му оставят като емблема името си*. Така става с *келтите* и *тракийците* (каменните слънчеви обсерватории-храмове), *етруските* в Италия (екологичната металургия), *хетите* в Анатолия (колесницата), *дорийците* в Елада (обработката на желязо), *иранците* в Иран (страната на ариите; Иранската империя /Ахеменидска, Сасанидска/ – първата модерна империя: царска институция /държавно знаме/, първата монотеистична религия /Зороастризмът/, първата аристократична култура /рицарският кодекс/), *българите* и *балканските славяни* (държавното устройство и приемане на *Християнството*), *викингите* (варягите) в Киевска Рус (държавното устройство и приемането на Християнството) и *норманите* в келтско-саксонска Англия (строителството на замъци и кръстоносните походи).

Именно *в евразийската цивилизация на Русия* се отразява най-ярко този хилядолетен кръговрат на взаимосвързаната и взаимообогатяваща се културна еманация на протоариите и праславяните.

Аркаим е открита вечна (и постмодерна) карта на мисията на човечеството към *ноосферното му самосъзнание* на настоящето и бъдещето, която отговаря на въпроса: *как хармонично да се съотнесат и проявяват една чрез друга* ***духовната*** *и* ***материалната*** *култура*.

Протоариите и праславяните, които са били винаги *едно цяло*, но не са се развивали в една посока – *ариите* се преселват на югоизток (*ирано-индоевропейци*) и на югозапад (*келти* и *траки*), но са изповядвали винаги **религията на Слънцето – Светлината**.

Това се потвърждава от всички наши теренни изследвания в Русия, Северна Месопотамия, Анатолия и Иран.

По-късно религията на Слънцето – Светлината преминава през различни практики, свързани с **огъня –** като **символ на Слънцето – Светлината**.

Светлината се излъчва от Бог под формата на слънце, огън и пр. Тя е Божия еманация и главна характеристика на Божественото. Затова се обожествява Слънцето в митраизма (Sol Invictus**)** и Огънят в Зороастризма...

Слънчевата религия на ариите от Аркаим се развива в **Зороастризъм** и накрая – в **Юдаизъм** – **Християнство – Ислям**.

В Християнството Божията светлина заема особено място като върховен израз на **Божествената същност** (*иврит:* **„Шехина" – Божествено присъствие** /*срв.:* присъствено знание/)… Това е и *неопалващият огън на къпината на Мойсей* (когато *Господ* се явява на *Мойсей* в египетската пустиня като къпинов храст, горящ с неопалващ /неизгарящ/ пламък!).

Най-скорошен пример за описваното в България е учението на *Петър Дънов* – Учителят (с индоарийското име *Беинса Дуно*, 1864-1944) като следовник на *богомилите* (*манихеи-зороастрийци-аркаимци*).

Точно в този контекст ***нестинарите*** са жреци на **Божествения огън**, който не само не ги изгаря, но ги просветлява и дори – осенява с провидческа дарба (както е било и при последната истинска нестинарка баба *Злата*)...

В културолого-феноменологично отношение разбирането на **Светлината** е иманентно олицетворение на архитектоничните модерни когнитивни процеси *на*:

- *рационалното обединение* на *идеалния* свят – на *Духа*, *мисленето*: **res cogitans** *и*

- *естествено-научното*, *техническото* – на *материалния* свят – на *протяжната и локализираната материя*: **res extensia**.

Днес това разбиране действа като ***обединение* на *религията – изкуството – науката – обикновенния живот*** от нов парадигмален порядък на планетарното съзидание на знаниевото общество.

Но то е описано в **Свещените книги** *Св. Авеста – Св. Упанишади – Св. Библия – Св. Коран* като дело на ангелите, пазещи някога пред вратите на Едем **Дървото на Живота** – **Дървото на изваяната Светлината** – **Дървото на Знанието**. – *Вж: Фирузабад (Гор – Храм на Огъня) – Иран*

Лит.: ***Башляр****, Г. Психоанализ огня. Москва, 1993;* ***Башляр****, Г. Избранное: Том 1: Научный рационализм. Санкт-Петербур, 2000;* ***Bachelard****, G. The Psychoanalysis of Fire. Boston, 1964;* ***Bachelard****, G. La Psychanalyse du feu. Paris, 1992;* ***Bachelard****, G. The Formation of the Scientific Mind. Bolton, 2002;* ***Куманова****, А. Щрихи към културата и вярванията, проникнали от Древен Иран към Балканския полуостров (Из дневник. бел. от експедициите в Иран през юни – юли 2008 г. и септември 2014 г. – За присъственото знание – духовен път към*

*откритото знание: Слово, произнесено в Иранск. култ. ц-р в София на 22.06.2023 г.) [: Моногр.] / Епигр.: „Чадата на Адам едно са тяло" – **Саади**; „Weh! Weh! / Du hast sie zerstört, / Die schöne Welt, / Mit mächtiger Faust, / Sie stürzt, sie zerfällt.". – **J. W. von Goethe**; „... кога дойде съвършеното знание, тогава това „донейде" ще изчезне" – **1 Кор. (13:10)**. // Библиотека (С.), 2024, N 6: Прил., с. 99-132: с 29 ил. – Библиогр.: 18 ном. назв. – Рез. на англ. ез. – Автобиобиблиогр. бел. – Осн. публ. / В чест на 15 год. от осъществ. на Първ. бълг. науч. теренна и историогр. експедиция в Иран. (Публ. на историогр. кн. в период. изд.) Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика. Съдържа: Разд.: I. Култовите обекти, свързани с огнени церемонии; II. Древен Иран – общи черти; III. Исфахан – бисерът на Иран; IV. По пътя на връщане от Иран (Техеран – КРАЯТ НА ПЪТЯ) през Истанбул; ARYANICA (: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; NESTINARIANA (: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025. (Осн. ресурси и по двете цит. е-библ. са въведени в текст на наст. ст.); Zoroastrian source of the Abrahamic religions (Initial field and historiographical missions in Bulgaria, Iran, Türkiye, Italy, Russia, Finland, Kazakhstan) / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. Istanbul, 2025. In print.*

Р

РАБИНЕР, д-р Цемах (1862, Бауск, Латвия – 1936) – равин в София (1902) и в Пловдив (1907).

Владее шпаньолски (ладино) до съвършенство. Основава русенското дружество „Микра".

Известни думи негови думи са:

„Тората, това е моята съпруга".

*Лит.: **Леви**, С. Доктор Цемах **Рабинер**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 212-216.*

РАФАЕЛ, Самуел Леон (1927, София –) – израелски военен деец. Служил в парашутната дружина на Българската армия, пренесъл придобития опит и умения и основал Израелските парашутни части, бие се във войните в 40-те и 50-те г. на XX в., първи награден с първия израелски орден за храброст – ордена „За изключителна служба". След 1990 често се връща в България.

Онлайн ресурс.

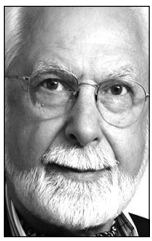
РЕРИХ – *вж:*
РЬОРИХ

РЕФЕТОВ, Бенямин Аврамино (Аврам) Израел (V.1870, Видин – 1929, София) – военен деец. Завършва Военното училище в София (1889).

Достига до чин поручик. Зачислен във военната свита на княз Фердинанд.

От 1896 се отдава на адвокатска практика. Участва във войните в състава на 8-ма Тунджанска дивизия. Уволнява се с чин майор.

*Лит.: **Ардити**, Б. Доктор Цемах **Рабинер**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 174-179.*

158. **Самуил Рефетов (фотография)**

РЕФЕТОВ, Самуил (Samuel Refetoff, 11.VII.1937, Русе –) (*Ил. 158*) – американски учен от български произход. През 1949 семейството му емигрира в Израел, където той продължава образованието си. След това прекарва пет години в Белгия, а впоследствие се установява в Канада. Завършва биохимия и медицина в Монреал. Заминава за Амазония, където изучава тропически болести. След това се записва в училище за тропически болести в Лондон. Насочва се към ендокринологията. В кр. на 60-те г. на XX в. се установява в САЩ. Първоначално в Лос Анджелис (САЩ), след това – в болницата на Харвардския университет в Бостън (Harvard University), а от 1969 – в Чикаго. Редовен професор по медицина (1977), експерт по ендокринология, педиатрия и генетика. Автор на повече от 500 научни труда. През 1989, след 20-год. проучвания, открива причината на Рефетовия синдром (Refetoff Syndrome), която е мутация на рецептора на щитовидния хормон.

Откритието му оказва влияние за развитието на генетиката, ранната профилактика и лечението на тиреоидните заболявания в световен мащаб, за което Самуил Рефетов е предложен за Нобелова награда за медицина.

Онлайн ресурс.

РИМАЛОВСКИ, Герш (1867, Кишинев – 1953, Тверия, Израел) – лекар. Завършва медицина в Харков, Русия.

От 1890 в България. Лекар в Карлово и Пловдив.

Става известен специалист и придобива славата на „народен лекар".

Близък до цар *Борис III* и *Димитър Шишманов*.

С огорчение цитира думите на последния:

„За благоденствието на шест милиона българи може да се пожертват четиридесет хиляди евреи...", които раждат ответната му реплика:

„Канибалска логика!".

През 1944 емигрира в Палестина.

*Лит.: **Калев**, М. Доктор Г. **Рималовски**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 3. Тел Авив, 1971, с. 217-230.*

РОЗАНИС, Соломон (9.XI.1919, Русе – 5.VIII.2004, София) – юрист и върховен съдия.

Потомък на евреи-*сефаради*, с родословие от испанското селище Кастелви де Розанес, в близост до Барселона.

Той е най-малкият от 4 деца, единствен остава в България след изселването на семейството му в Израел в нач. на 50-те г. на XX в.

Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1945).

Започва съдийската си практика в Русенския окръжен съд, на който става председател през 1960.

Върховен съдия по граждански дела във Върховния съд (1966-1992).

Лит.: Еврейските имена в българската юридическа наука. С., 2006, с. 103.

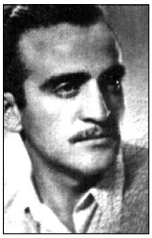
РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Елена Ивановна** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Николай Константинович** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Святослав Николаевич** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Юрий Николаевич** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

С

159. **Сабин (фотография)**

САБИН (Сами Алберт Биджерано) (1.XII.1920, Ямбол – 2007) (*Ил. 159*) – художник-график. През 1940 постъпва в Държавната художествена академия в София, където учи рисуване при проф. *Никола Маринов* и монументална декорация при проф. *Дечко Узунов*, а после специализира сценография в класа на проф. *Иван Пенков*.

Проектира първите задгранични политически и стопански изложби.

Оформя редица музеи, изложби и панаирни палати.

Поставя началото на модерния интериор в търговската мрежа. След 1966 живее в Израел.

*Лит.: **Джурова**, А. **Сами Биджерано Сабин**. С., 2012; **Сабин (Сами Биджерано)**. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 7.*

160. **Сара-Теодора (илюстрация от ръкописа на *Лондонското четвероевангелие* на цар Иван Александър – 1355-1356) (факсимиле)**

САРА (Теодора) / **САРА-ТЕОДОРА** (*Ил. 160*) – българска царица, втора съпруга на българския цар *Иван Александър*. Сара е от еврейски произход. Едно търновско предание я нарича Сара, а в своята история *Мавро Орбини* в неговото „Царство на славяните" (Pesaro, 1601) я нарича *Ебраида*. Заедно със семейството си младата еврейка живеела в т.нар *„Жид махала"* на десния бряг на р. Янтра, под южния скат на Трапезица, т.е. в еврейския квартал на Търновград. Действителното име, което е носела единствената еврейка-българска царица, е неизвестно, а името Сара е условно, защото е най-популярното женско еврейско име.

След възкачването си на престола приема християнското име *Теодора*, по името на първата съпруга на цар Иван Александър и същевременно и първа българска царица при управлението му – влахинята *Теодора Бесараба*.

Едно щастливо обстоятелство довело до коренна промяна в живота ѝ. Търновските предания разказват, че Иван Александър се влюбил в нея, докато тя се къпела в Янтра, но по-правдоподобни са писанията на Мавро Орбини, според който царят я забелязал по време на един съдебен процес и той така бил впечатлен от младата еврейка, че направо бил „наранен в сърцето". Увлечението на Иван Александър продължило доста време и накрая, отдаден на чувствата си, той ѝ предложил да стане негова царица. Препятствията за осъществяване на брака, обаче, не били малко. Първо, като еврейка, тя трябвало да приеме *Православието*. Младата израелтянка не се колебала и скоро приела Христовото учение, под името Теодора.

Този избор едва ли ще да е случаен, като се има предвид, че името на предишната съпруга на царя също било Теодора. Друга пречка за брака било положението на евреите в страната. Накрая, с

този брак царят потъпквал нормите на епохата, взимайки за съпруга жена, която не отговаря на потеклото му. Бракът между двамата бил сключен през 1349. По-късно изворите на няколко пъти споменават името на Теодора, като отбелязват изключителната ѝ религиозна ревност. Царица Теодора станала инициатор на църковен събор, който се разправил сурово с еретиците. Същевременно Теодора постоянно утвърждавала Християнската вяра по българските земи – тя обновила много църкви и издигнала много манастири. Друг факт също маркира жизнения път на царицата. Изглежда не без нейно участие Иван Александър въвел нов ред при унаследяването на престола. Дотогава действала т.н. система на *майората*, съгласно която престолът се пада на първородния син на владетеля. Тъй като синовете от първата царица били родени в Ловеч, още преди Иван Александър да стане цар, Теодора си „спомнила" за византийската наследствена практика, според която престолът принадлежи на първия роден син след възцаряването, който е *багренороден* (*гр.:* πορφυρογέννητος), т.е. на нейния син *Иван Шишман*.

Смъртта на царицата трябва да се отнесе към кр. на 80-те г. на XIV в. Учудващо е, че тя не постъпва докрай като предана християнка, т.е. да постъпи в манастир, а, заобиколена от синове и внуци, доживява края на дните си мирно и спокойно сред тях.

Произходът на Сара не е изяснен от науката, т.е. от коя от еврейските етнически общности произхожда. Доверявайки се на Мавро Орбини, българската историография сравнително безкритично възприема тезата за произхода на Сара от т.нар. *романьоти* или *византийски* евреи.

Известно е, че по това време членовете на царското семейство са сключвали почти единствено и само династични бракове с цел – заздравяване на добросъседските отношения и прокарване на определена политика. В този смисъл, не е изключено Сара, в контекста на османските завоевания по това време, да произхожда от някакъв *поюдейчен хазарски род* от времето на *Хазарския хаганат*, тъй като е известно какво влияние са оказвали върху България и българската политика степните народи от североизток – печенеги, кумани, татарите от *Златната орда* и т.н. Произходът на Сара, както и този на населението на еврейския квартал на Търновград, т.нар. „Жид махала", би се изяснил при евентуални археологически разкопки, но такива не са извършвани. Царица Теодора ражда на Иван Александър пет деца: *Иван Шишман* (1371-1396), женен за *Кира Мария*; *Иван Асен V*; *Кера Тамара*, омъжена за деспот *Константин* и втори път – за султан *Мурад I*; *Кераца*, омъжена за *Андроник IV Палеолог*, византийския император; *Десислава*, омъжена за *Константин*, влашки принц. – *Вж и: Авраам ; Евреи в България*

Лит.: ***Божилов****, И. Фамилията на Асеневци (1186-1460): Генеалогия и просопография. С., 1994, с. 168-170;* ***Орбини****, М. Царство на славяните. С., 2012;* ***Orbini****, M. Il regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni. Historia di don Mauro Orbini Rauseo*

abbate melitense. Nella quale si vede l'Origine quasi di tutti i Popoli, che furono della Lingua Slava, con molte, & varie guerre, che fecero in Europa, Asia, & Africa; il progresso dell'Imperio loro, l'antico culto, & il tempo della loro conuersione al Christianesimo. E in particolare veggonsi i successi de' Rè, che anticamente dominarono in Dalmatia, Croatia, Bosna, Servia, Rassia, & Bulgaria. In Pesaro, appresso Girolamo Concordia. Con licenza de' Superiori. MDCI. Pesaro, 1601.

САРАФСКАТА КЪЩА – *вж:*
КЪЩА НА РОДА *АРИЕ* В САМОКОВ

САФА И МАРУА – *вж:*
АВРААМ

СВИТКАТА, **БАТАТА**, **ВЪЛКОВ (псевдоними)** – *вж:*
КУРТЕВ, Владимир Спиридонов

СИНАГОГА В БУРГАС. Завършена през 1909. Авторът – италианският архитект *Рикардо Тоскани*. Със своята красота и изящество синагогата изненадва и впечатлява всички. Сравняват я с *Флорентинската синагога*. В нейната архитектурна стилистика откриваме както елементи на неокласицизъм и романтизъм, който срещаме в *бургаската църква Св. Богородица* например, така и ориенталски декоративни елементи, *испански* и *мавритански мотиви*. Стените били изрисувани с фигурални орнаменти в синьо, жълто и червено. Предполага се, че фреските са дело на известния художник *Тодор Карасимеонов*. Високият централен свод бил тъмносин, покрит с ярки златни звезди.

Освен с орнаменти, стените били украсени с каменна дантела и дърворезба. Изящната дърворезба е дело на видния за времето си карнобатски мебелист – дърводелец *Камил Басан*. Негово дело са и столовете, и подиума, на който равинът четял молитвите, и нишата, където се поставя *Сефер Тората* – Книгата *Петокнижие*.

161. **Синагога в Бургас (фотография)**

Всичко това било обвито с дървени цветя, с линии, които се гонят и пресичат в изящна хармония. Завеските, които покривали Сефер Тората, били от червен плюш, а думите-благословии, извезани върху плата, били от сърма. Синагогата била осветявана от шест величествени полилеи със свещи и кристални украшения. В средата висял различен полилей, в черно и бяло.

След 1950 сградата на Бургаската синагога превърната от социалистическата власт в Градска художествена галерия (*Ил. 161*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на*

изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; Burgas. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 112-115; ***Hazan****, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.*

162. **Синагога във Варна (фотография)**

СИНАГОГА ВЪВ ВАРНА. Първата синагога във Варна, на евреите-*сефаради*, построена през 1890. Строена в *мавритански стил*, с отделни готически елементи. Фасадата – богато орнаментирана, контрастираща с околните постройки и извисяваща се над тях. На пода имало хубава мозайка, отгоре висял красив полилей.

След изселването на евреите през 1946-47 синагогата е използвана за склад за зърнени храни, а по-късно – и за спортна тренировъчна зала.

Въпреки че е обявена за паметник на културата, днес синагогата е почти разрушена, религиозната утвар е изгубена (*Ил. 162*).

Лит.: ***Райчевски****, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196;* ***Hazan****, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Varna. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 102-109.*

СИНАГОГА ВЪВ ВИДИН. Построена в *древноеврейски и класически архитектурен стил* през 1894 по подобие на синагогата в Будапеща, и нейни архитекти са известните на времето *Фердинанд* и *Франческо*. Втора по големина в България, след Софийската, но считана за най-красива.

Построена с дарения от евреите-търговци, голяма част от населението на кв. „Калето". Авторът на архитектурния проект – триъгълен парцел (с отсечен остър ъгъл) – засега неизвестен. В архитектурно отношение е трикорабна едноабсидна базилика, с притвор, галерии и четири кули. Вътрешните размери на молитвената зала са 21 х 10 м. Интериорът прави впечатление с колоритното си въздействие и употреба на древноеврейски и класически архитектурни форми. Притворът – покрит с кръстати сводове, на стената има две мраморни плочи и два релефа с бронзови надписи на еврейски език.

163. **Синагога във Видин (фотография)**

Трите кораба са разделени от стройна аркада върху колони, които са чугунени, лети, бронзирани. Те имат база и кубични капители от малоазийски тип, а тялото им е канелирано. Орнаментите на капителите – спирали, палмети, плетеници и

акантови листа – били оцветени. Арките са сегментни. Подът е настлан с мозайка и дъски. Олтарът е поставен върху подиум в абсидата и повтаря архитектурата на древноеврейски храм – централна част, две кули, арки и колони. Над олтара се извисява символ на слънцето. Главната фасада – внушителна; решена с издаден напред черен обем и 2 странични кули.

Централният вход е засводен с полукръгла арка върху двойка колони с високи постаменти. Кръгъл прозорец с желязна решетка във вид на 6-ъгълна звезда е поставен в центъра на аркадата. Четирите кули са с арковидни прозорци, събрани по двойки, с цветни стъкла и фина декоративна решетка.

От 1950 постройката губи основната си функция и е използвана за склад, което влошава изключително много нейното състояние.

На 9 март 2017 собственикът на синагогата – *Организацията на евреите в България „Шалом”* на общо събрание взима решение да дари сградата на община Видин.

През 2021 започва реставрация на сградата по проект, финансиран от Европейския съюз, с цел синагогата да се превърне в културен център „Жул Паскин”. През 2022 реставрацията завършва (*Ил. 163*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Anguelova**, R. La sinagoga de Vidin: Analisis arquitectorico. // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom”, 26, 1991, p. 147-156; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Vidin. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 74-84.*

СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (**Неврокопска синагога**). Наричана: **Хавра**. Сградата – завършена в 1939. Синагогата е малък храм. Представлява висока тухлена сграда на два етажа, с интересен градеж от тухли и форма, съобразена с околното пространство. Има голям балкон-галерия и малка сцена с отлична акустика.

Сградата престава да служи като синагога, когато неврокопските евреи заминават за Израел по време на *Голямата алиа* (Aliyah) от 1948-1949. В града остава само едно еврейско семейство – *Баробови* (*Барух*), което закупува синагогата и се заселва на горния етаж, като долният става магазинна площ (*Ил. 164*).

164. **Синагога в Гоце Делчев (фотография)**

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; Gotse Delchev. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 134-135; **Hazan**, E. Z.*

Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.

165. **Синагога в Добрич (фотография)**

СИНАГОГА В ДОБРИЧ. След 1950 дадена за репетиции на местния хор „Маестро Захари Медникаров" (*Ил. 165*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; Dobrich. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 158; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.*

СИНАГОГА В КАЗАНЛЪК – разрушена.

*Лит.: **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.*

СИНАГОГА В КАРНОБАТ – разрушена.

*Лит.: **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.*

166. **Синагога в Кърджали (фотография)**

СИНАГОГА В КЪРДЖАЛИ – била 9-та синагога в България и особено красива. Построена през 1924 и разрушена през 1956. Била разположена върху 103 кв. м площ, висоак 6 м, заградена с 38 м каменна ограда, от която днес останала само 1 колона. Върху купола се издигала метална шестоъгълна звезда, обърната към *Йерусалим* (*Ил. 166*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Kardzhali. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 158.*

СИНАГОГА В КЮСТЕНДИЛ – построена през 1883 на мястото на по-стара синагога. Куполът и свещеният шкаф –

изрисувани от изкусната ръка на *Моше Шемуел Таджер*; той си служил само с пергел, ножица и килим за да изпълнява подобни работи. Стените на синагогата били изписани със стилизирани растителни фризове и шестолъчни звезди, като звездите опасват помещението, а растителния фриз е разположен на сводестата арка и купола. Вътрешната украса била допълнена с дърворезбовани медальони на тавана, като характерната им особеност е оцветяването им. Медальоните са във форма на слънца, в центъра на които са изобразени флорални мотиви. Надписът на надгробна плоча от 1852 в двора на синагогата и училището свидетелства, че там е погребан *„Ученият равин, Мъдрец Хезкия Бен Йосеф Бераха"*. След 1950 синагогата е превърната в художествена галерия, а през 1989 – напълно съборена. Част от инвентара – запазен в местния исторически музей.

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Kyustendil. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 136-141; **Melamed**, A. La sinagoga de Kiustendil: Estudio arqueologioco. // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom", 26, 1991, p. 158-169.*

167. **Синагога в Русе (фотография)**

СИНАГОГА В РУСЕ. Бившата *ашкеназка синагога*, построена 1927 – еврейски център с молитвена зала. В нея са запазени две големи плочи от черен мрамор, на които със златни букви са изписани имената на евреите, загинали във войните от 1912-1918.

Голямата *сефарадска синагога* е превърната в християнска църква. Църквата е отворена и може да се посети (*Ил. 167*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Ruse. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 85-91.*

168. **Синагога в Самоков (фотография)**

СИНАГОГА В САМОКОВ. Завършена през 1861. Строена по планове на *Бет Амикдаша*, храма в Йерусалим. Осбеност на сградата са двата реда прозорци по 7 от южната и северната страна и по 5 на източната. Разполага с голям молитвен салон, както и с балкони за дамите. Синагогата била украсена с богат дърворезбен таван с орнаментални фризове. Овални стенописни платна с букети

и пейзажът в олтарната ниша са свидетелство за общия художествен вкус, който витае в Самоков през XIX в. Отвън синагогата също била изписана. Над входната ѝ врата взидали мраморна плоча – паметник, на която били изписани имената на най-изтъкнатите дарители – *Йеруда*, *Гавриел*, *Авраам Арие* и *семейство Коен*. Днес синагогата е в критично състояние. През 2022 са приети планове за нейното възстановяване като културен център (*Ил. 168*).

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; **Рошковска**, А. Синагогата в Самоков. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 3, 1968, 1, с. 175-179; Синагогата в Самоков. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; **Roshkovska**, A. Monumentos septalcrales (siglos XVIII-XIX). // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom", 26, 1991, p. 170-178; Samokov. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 142-150.*

СИНАГОГА В СОФИЯ (Централна софийска синагога). Построена през 1909 по проект на известния австрийски архитект *Фридрих Грюнангер*, който взима за модел старата *Леополщадска синагога* (Leopoldstädter Tempel) във Виена, разрушена през *Кристалната нощ* от нацистите. На същото място се издигала старата синагога на София, наречена *„Аава ва Хесед"* („Любов и доброта"). Официално открита на 9 септ. 1909 в присъствието на цар *Фердинанд I*. Синагогата е най-голямата на Балканския полуостров и 3-та в Европа (след синагогите в Будапеща и Амстердам), както и най-голямата *сефарадска синагога* на континента. Истинско произведение на изкуството е най-големият в страната полилей (с тегло 4 тона), който украсява храма. В двора има *микве* – малка мивка за ритуални юдейски умивания. Синагогата е построена според правоъгълен план с централен купол и нартика (преддверие). Главното светилище е осмоъгълно, с четири полукуполи на заострените ъгли и с правоъгълни пространства помежду им. Всички те са отделени от светилището с арки, които служат за подпори на женското отделение. Олтарът („арон акодеша") е на пиедестал от бял мрамор, заобиколен с изящни перила.

169. **Синагога в София (фотография)**

Главното молитвено помещение има 1170 места и над него е разположен осмоъгълен купол, от който виси огромен полилей. Това помещение е с диаметър 20 м, а пълната му височина е 31 м. Било създадено, за да хармонизира с четирите малки куполи над раковиновидните ъгли и осемте малки кули с куполообразни покриви. Интериорът е богато украсен с многоцветни венециански

мозайки, мраморни колони от Карера и множество орнаментални дърворезби и елементи по стените.

Авторът стриктно се придържал към *еврейския закон* и към *традицията*. Няма изобразени човешки лица, а таванът е така изрисуван, че да символизира Небесата. Фасадата на синагогата е комбинация от *мавритански* и *венециански стил*.

Сградата – разположена върху 659 кв. м. Височината на купола отвътре – 23 м, а диаметърът – 19 м. Пълната височина на синагогата от тротоара до върха на купола е 31 м. Акустиката на помещението е превъзходна, с ниво 9.

От 8 май 1992 синагогата приютява Еврейския исторически музей. Той запознава с *Юдаизма* и разказва за еврейските празници, обичаи и традиции. Има специални експозиции за еврейската общност в страната, Холокоста и спасяването на евреите в България (*Ил. 169*).

*Лит.: **Аврамов**, Й. Софийската централна синагога. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 29, 1989, с. 93-100; **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагогата в София. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Sofia. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 48-73.*

СИНАГОГА В ХАСКОВО – разрушена.

*Лит.: **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.*

.**СИНАГОГА „ЦИОН" В ПЛОВДИВ**. Заедно със Софийската, са двете действащи синагоги в България. Построена през 1892 в сърцето на историческия еврейски квартал „Орта Мезар". Разширена през 1922.

Синагогата е един от най-добре запазените примери за т. нар. *„синагоги в османски стил"* на Балканите.

170. **Синагога в Пловдив (фотография)**

Интериорът – украсен с полилей от *луксозно венецианско стъкло*, което виси в центъра на тавана, който е с богато изписан купол. Всички повърхности – украсени със сложни геометрични рисунки в яркозелено и синьо, в *мавритански стил*.

Възраждането на пловдивската синагога започва през 1996 от редица пловдивски младежи, вдъхновени от своите корени и история. Синагогата е изцяло реновирана през 2003 със средства, събрани от

Комисията на САЩ за опазване на американското наследство в чужбина (US Commission for the Preservation of America's Heritage Abroad) и благотворителната фондация Ханадив (Yad Hanadiv) (*Ил. 170*).

*Лит.: **Данов**, Хр. Една уникална находка – старинна синагога в Пловдив. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 19, 1984, с. 207-224; **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Plovdiv. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 122-130.*

СИНАГОГА В ЯМБОЛ. Построена през 20-те г. на XX в. и представлява двуетажна сграда със сутерен.

Сградата на бившата синагога – обявена за паметник на културата от 1967, а през 1979 – адаптирана за художествена галерия на името на *Жорж Папазов* (*Ил. 171*).

171. **Синагога в Ямбол (фотография)**

*Лит.: **Райчевски**, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009; Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26; Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196; **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p.; Yambol. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 155.*

СКЕНДЕРБЕГ, ВОЙВОДАТА (прозвище) – *вж:* **КАМХИ**, Рафаел Моше

СКИНИЯ – свещена походна храмова „палатка", наричана от древните евреи още *Мишкан* (miškān) или *Микдаш светилище*, синоним на *Шехина*, което означава *„Божествено присъствие"*.

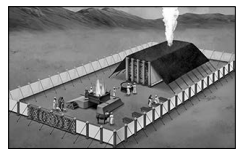
Скинията е място за *жертвоприношения*.

Святото място съдържа: 1) *маса*, на която били слагани *Присъствените хлябове* (**Изход** 25: 23-30); 2) *златен светилник* (**Изход** 25: 31-40); 3) *олтар* за кадене на *тамян* (**Изход** 30: 1-7).

В Светая Светих е *Кивотът – Ковчегът на Завета*, в който са *Десетте Заповеди* (**Изход** 25: 16).

В Светая Светих се влизало само веднъж в годината, когато *Първосвещеникът* принася жертва за *народа на Израел*.

Така се извършват жертвоприношенията до построяването на *Йерусалимски храм*, който е създаден по-късно – в X в. пр. н.е., следвайки точно примера на Скинията.

172. **Скиния (реконструкция – макет) (фотография) (репродукция)**

Около Скинията имало *правоъгълен двор*, който в построения от цар *Соломон* храм в Йерусалим (ок. 950 пр. н.е.) са наричали *Азара*. Тогава Кивотът и всички предмети на Скинията били тържествено пренесени и положени в храма (**1 Цар**. 8,4; **II Хр**. 5,5).

След това Скинията не се споменава.

В *Талмуда* се казва, че скинията била скрита в подземието на Йерусалимския храм (*Ил. 172*). – *Вж и: Кивот ; Храм*

*Лит.: **Raible**, F. Der Tabernakel einst und jetzt. Freiburg im Breisgau, 1908; **Sommer**, B. D. The Bodies of **God** and the World of Ancient Israel. Cambridge, 2009.*

СЛЕПЯН, Естер (Естир Йоселевич, Ира Ян, 2.II.1968 Кишинев, Молдова – 24.IV.1919, Тел Авив, Израел). Баща ѝ *Йосеф Йоселевич* – известен адвокат в града, активен в ционистките каузи и член на Асоциацията за еврейски език. Естер Слепян учи в Института за изкуствата в Москва. Утвърждава се като талантлива художничка и творбите ѝ са отличавани с различни награди, сред които – и първа награда от Института за изкуствата в Москва – за картината ѝ „Избледняла като сън", която изобразява възрастна жена, разплитаща булчинския си воал и наблюдаваща живота със сериозен израз, докато внучка ѝ играе до нея. Тази картина е придобита от цар *Фердинанд* и днес е изложена в Галерията за чуждестранно изкуство в София. След като завършва образованието си, Естер Слепян пътува до Париж за допълнително обучение при известния руски скулптор *Марк Антоколски* и в модернистичното студио на проф. *Фернан Кармон* (Fernand Carmon), където учат забележителни художници. Там се запознава със скулптора *Борис Шатц*. След парижкия си период Естер Слепян заминава за България и първначално преподава в частното художествено училище на Борис Щатц. През 1896, лично с разрешението на министъра на народното просвещение *Константин Величков*, Естер Слепян открива свое собствено частно художествено ателие в София, което е обявено като подготвителен курс на Рисувалното училище (*дн.* Националната художествена академия), където студентите са обучавани не само на живопис, но и на теорията за ролята и целите на изкуството в обществото. Между по-известните ученици на Слепян са *Анета Ходина*, *Елена Георгова*, *Елисавета Консулова-Вазова*. Естер Слепян предоставя на своите студенти голяма артистична свобода. Смята се за първата в България, която преподава изображение на голо тяло, рисувано от натура. В края на 1897 Слепян организира изложба в София на творбите на своите студенти. оказва техните произведения и на три други общи изложби, организирани в България. През 1899 Естер Слепян напуска България и се завръща в Кишинев, където се омъжва за д-р *Димитри Слепян*. През първото десетилетие на XX в. пребивава за кратко във Варшава и Одеса, където илюстрира книги и рисува. Прави серия от посещения на галерии във Франция и Швейцария.

През 1907 участва на осмия ционистки конгрес в Хага (8th Zionist Congress – The Hague). През 1908 емигрира в подмандатната територия Палестина, след като Борис Шац я кани да преподава в Училището за изкуства и занаяти „Бецалел" (Bezalel Academy of Arts and Design). През този период играе активна роля в оформянето на интелектуалния и културен живот на Йерусалим и Тел Авив. След избухването на *Първата световна война* (1914) депортирана в Египет – в лагер със стотици бежанци близо до Александрия. След края на войната се завръща в Палестина, но здравословното ѝ състояние се влошава, особено след като установява, че всичките ѝ картини са изгубени.

*Лит.: **Вълчев**, Г. Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879-1900. С., 2001, с. 252-253; **Доневска**, Б. Първи частни художествени училища в България – школите на **Борис Шац** и **Естир Слепян** и тяхната роля за формирането на Държавното рисувално училище. // Изкуство и критика (С.), 2021, Юбил. бр.: 125 г. Нац. художеств. акад.; **Shalvi/Hyman** Encyclopedia of Jewish Women edited by Jennifer Sartori. Publisher Jewish Women's Archive. New York, 2021. <https://jwa.org/encyclopedia/article/jan-ira>*

***СОЛАРЕН* КУЛТ** – *вж: Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)*

СОМОВИТ, НИКОПОЛСКО (концентрационен лагер за евреи) – *вж:*
ЕВРЕЙСКИ КОНЦЕНТРАЦИОНЕН ЛАГЕР В СОМОВИТ

СПАСЯВАНЕ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ ПО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА – предотвратяването на депортацията в нацистки концлагери на евреите от довоенните граници на България, започнала от правителството на цар *Борис III*. Депортациите са спрени след силна обществена реакция, в която основни действащи лица са *Светият Синод на Българската православна църква*, депутати, подписали писмото на подпредседателя на Народното събрание *Димитър Пешев* до министър-председателя *Богдан Филов*, както и на синдикални лидери и граждани.

Още преди влизането на България в *Тристранния пакт*, българският парламент приема *Закона за защита на нацията*, съгласно който са ограничени гражданските права на евреите. След включването на България във *Втората световна война* на страната на *Хитлеристката коалиция* (1 март 1941) продължава приемането на *антиеврейско законодателство*, включително закон за еднократен данък върху имуществото на лица от еврейски произход.

През март 1943 българските власти извършват депортация на евреите от териториите с българско управление по време на войната. 11 343 души от еврейски произход, които не получават българско поданство (за разлика от други народности в тези територии) при попадането на тези територии под българско управление през 1941, са депортирани в *Треблинка* (Полша), където почти всички са убити. От депортираните оцеляват 12 души. Изтичане на информация относно плановете за депортация на евреи от предвоенните територии на България води до силна реакция на българската общественост срещу депортациите, след което те са спрени.

Спирането на депортациите спасява от вероятна гибел близо 50 000 евреи, жители на България отпреди влизането на страната в Тристранния пакт.

Сред най-изявените активисти за спасяване на евреите в България са депутатът Димитър Пешев, Софийският митрополит *Стефан I Български*, Пловдивският митрополит *Кирил*, както и лидерите на някои професионални съюзи, сред които на адвокатите и на писателите. Редица от тях впоследствие са обявени от израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) за праведници от народите на света. Важна роля изиграва вдовицата на държавника *Петко Каравелов – Екатерина Каравелова* – една от създателките на *Комитет за защита на евреите*.

След приемането на Закона за защита на нацията в 1940, евреите в България са изселени в провинцията, имуществото им е конфискувано, а голяма част от мъжете са изпратени в трудови лагери.

След края на Втората световна война по-голямата част от българските евреи се изселва в Израел. През 1961-1962 държавата отнема всички имоти, принадлежали на еврейската общност.

Собствеността им е възстановена след 10 ноември 1989, с изключение на имота, върху който е построен хотел „Рила" в София. По настоящем евреите в България, които постоянно пребивават в страната (с българско гражданство) – ок. 2 500 души. Към тях следва да добавим още 40 000 души с двойно гражданство (българско и израелско).

Онлайн ресурс.

СПОГОДБА ЗА ДЕПОРТИРАНЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ – между България и Германия (февр. 1943). Подписана от

Александър Белев – ръководител на *Комисариата по еврейските въпроси* и *Теодор Данекер* – съветник по еврейските въпроси на Германия. В нея се предвижда депортиране на 20 000 евреи от „новите земи". Тъй като в тях живеят 14 000, в тази квота включени и ок. 6 000 – 8 000 „нежелани евреи" от старите предели на България.

Онлайн ресурс.

СПОРАЗУМЕНИЕ *БЕЛЕВ-ДАНЕКЕР* – *вж:* **ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИЯТА (ЗЗН)**

СТЕНАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРАВЕДНИЦИ – мемориал в столичното 134-то училище „Димчо Дебелянов" на ул. „Пиротска" 78, открит на 10 юни 2021. Посветен на двадесет българи, удостоени със званието „праведници на света" от Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem). Изработен по идея и със средства на *Роман Стоянов*, потомък на един от тези герои. Досега в никоя друга държава не е поставян подобен мемориал (*Ил. 173*).

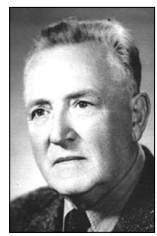
173. **Стената на българските праведници (фотография)**

Онлайн ресурс.

СТОЙЧЕВА, Станка (1900-те, Търговище – 1964, Търговище) – обществеличка, участничка в акцията по спасяването на българските евреи. Произхожда от заможен и образован български род. На 30-год. възраст съпругът ѝ умира и тя, заедно с двете си деца, се мести в дома на родителите си. През 1943 евреи, изселени от София, пристигат в Търговище. Родителите на Станка приемат в дома си семейството на *Лако Нисим Ефраим*. Едно от децата – *Лея* е бременна, но тъй като живее нелегално, няма как да получи медицинска помощ по време на раждането. Лея е принудена да роди в хамбара дете на име *Меди*, благодарение на Станка и нейните умения, детето се ражда живо. Станка Стойчева и майка ѝ помагат на още много еврейски жени без да се интересуват от религията и етноса им. На 19 ян. 2005 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) я провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

СУИЧМЕЗОВ, Асен Григоров (6.VII.1899, Кюстендил – 4.VII.1978, Кюстендил) (*Ил. 174*) – общественик, занаятчия и търговец. Участва в кюстендилската делегация, която на 8 март 1943 поставя началото на акцията по спасяването на българските евреи. Освен него, в състава на делегацията влизат още народният представител *Петър Михалев*, адвокатът *Иван Момчилов* и учителят *Владимир Куртев*.

174. **Асен Суичмезов (фотография)**

След Деветосептемврийския преврат от 1944 Суичмезов преследван заради богатството си.

Новата власт му отнема имуществото – магазини, къща, пари.

В къщата на Суичмезов днес се помещава галерия на *Владимир Димитров – Майстора*.

През 1973 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) го провъзгласява за „Праведник на света". Удостоен посмъртно със званието „почетен гражданин на Кюстендил" – през 1997 и с орден „Стара планина".

Онлайн ресурс.

175. **Асен Суичмезов (фотография)**

СУРУЖОН, Леон Сабитай (28.I.1913, Нови пазар – 28.I.2007, Брюксел) (*Ил. 175*) – български и белгийски цигулар и музикален педагог. Брат на *Султана Суружон*. Завършва Консерваторията в Прага (Pražská konzervatoř) през 1933. Специализира цигулка в Париж при *Ж. Енеску* (George Enescu) (1938).

Професор по цигулка в Българската държавна консерватория (1949-1975), Леон Суржон се налага като един от водещите музикални педагози в България.

Обучил и възпитал някои от най-добрите представители на българската школа по цигулка.

Изпълнителската дейност на проф. Суружон го прави известен във Франция, Чехия, Русия, Полша, Китай, Израел, Куба, Белгия, Испания.

От нач. на 80-те г. на XX в. живее и работи в Белгия. В края на живота си често посещава Пловдив.

По негово желание погребан в София, България.

*Лит.: **Суружон**, Леон. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 536.*

176. **Леон Суружон (платно) (репродукция)**

СУРУЖОН, Султана Сабитай (12.V.1904, Нови пазар – 18.I.1961, Бат Ям, Израел) (*Ил. 176*) – художничка. По-голяма сестра на цигуларя *Леон Суружон*. През 1927 завършва живопис при *Цено Тодоров* (1927) и декорация при *Харалампи Тачев* – в Държавната художествена академия.

Член на дружествата „Жените художнички", „Родно изкуство" (1931), „Южнобългарските художници".

Изявява се и в сдружението „Художници евреи в България" (1932) на художествения комитет на еврейското културно дружество за литература и изкуство „Пробуда" (от 1933). През 1938 заминава за Париж, където е приета в Дружеството на френските независими художници (Société des Peintres Français Indépendants) и участва в изложба в Гран пале (Grand Palais) с три композиции на голи тела. От 1953 се установява в Тел Авив, Израел.

Загива в автомобилна катастрофа. Рисува предимно

портрети, голи тела, натюрморти и пейзажи.

Творбите ѝ изразяват богата емоционалност, предавана с меки пастелни тонове. Централно място в творчеството ѝ заема образът на жената.

През 1931 участва в обща художествена изложба в София и в изложбата на жените художнички. През 1955 – в колективна изложба, с още двама художници, в Барселона, а през 1957 – в обща художествена изложба на израелските художници в Тел Авив. През 1965 е организирана нейна посмъртна изложба в Тел Авив.

*Лит.: **Марински**, Л. Султана **Суружон**. С., 1986; **Пити**, Б. Султана **Суружон** (1909-1961). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 129-131; **Суружон**, Султана. // Голяма енциклопедия „България". Т. 11. С., 2012, с. 4305; **Суружон**, Султана. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 536; **Сурожон**, Султана. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 59.*

СЪРЧАДЖИЕВА, Анна (по баща: *Фаденхехт*) (1914, София – 2007, София) (*Ил. 177*) – общественичка. В периода 1941-1944, заедно със съпруга си *Стефан Сърчаджиев* (който по това време е режисьор в Скопския народен театър), живее в Скопие,.

177. **Анна Сърчаджиева (фотография)**

На 10 март 1943 Анна Дамянова Попстефанова приютява еврейското семейство *Карио* в своя апартамент, където го укрива няколко дни. След това Ана Попстефанова търси нова квартира за еврейското семейство.

Тогава Ана Сърчаджиева се съгласява да приюти евреите за няколко дни в жилището си в центъра на града, въпреки че германски войници са нахлували вече в къщата.

Къщата е триетажна, близо до театъра в Скопие – живеят в апартамент на последния етаж, с вход към двора.

Четири дни след тази случка Анна Попстефанова и съпругът ѝ донасят карта, на която е отбелязано разположението на българските и германските войници по албанската граница.

Късно същата вечер семейство Карио са транспортирани до Албания с конски впряг, а от там – в Америка.

Семейство Попстефанови ги следват през целия път, за да се уверят, че ще пристигнат успешно.

Анна Сърчаджиева е майка на актьорите *Йосиф* и *Богдан Сърчаджиеви* и художника *Николай Сърчаджиев*.

На 7 юни 1983 израелската комисия към Държавния израелски институт „Яд Вашем" (Yad Vashem) я провъзгласява за „Праведник на света".

Онлайн ресурс.

СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ (СБЕ) – *вж:* **„ЙЕХУД ОЛЕЙ БУЛГАРИЯ"**

Т

„ТАБАКОВА ЧЕШМА” КРАЙ ПЛЕВЕН
(концентрационен лагер за евреи) – *вж.:*
ЕВРЕЙСКИ КОНЦЕНТРАЦИОНЕН ЛАГЕР В СОМОВИТ

178. **Аврам Таджер (фотография)**

ТАДЖЕР, Аврам Перец (1872, София – 1961, Тел Авив) (*Ил. 178*) – военен и общественик. Завършва Военното училище в София (1896). Участва във всички войни на България през XX в. Достига до чин полковник. Председател на *Централната еврейска консистория* (1925-1931). През 1927 оглавява българската делегация в Женева, където се провежда Международната конференция на малцинствата, живеещи в европейските страни. След приемане на *Закона за защита на нацията* през 1941 Аврам Таджер понася огромен морален и житейски удар. Загубва сина си (самоубил се), връща ордените си, но запазва авторитета си.

Включва се активно в действията, довели до спасяването на българските евреи от депортация.

*Лит.: Полковник **Аврам Перец Таджер** (1872-1961). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 189-204.*

179. **Витали Таджер (фотография)**

ТАДЖЕР, Витали Езра (3.V.1933, София – 26.II.1999, София) (*Ил. 179*) – юрист с интереси в областта на гражданското и търговското право. Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (СУ) (1948).

Професор по гражданско право в Юридическия факултет на СУ (1966). Арбитър и заместник-председател на Арбитражния съд при Българската търговско-промишлена палата (1969). Член на Правния съвет при Президиума на Народното събрание (1952-1971). Основен труд – „Гражданско право: Обща част” (2 ч. С., 1971-1973).

*Лит.: **Таджер**, Витали. // Еврейските имена в българската юридическа наука. С., 2006, с. 103; **Таджер**, Витали. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 590; **Таджер**, Витали. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 586.*

ТАДЖЕР, Салис Самуил (20.VI.1924, София – 1988, София) – поет и писател. Участва в съпротивата 1941-1944. В Израел от 1948 до 1954. Автор на стихосбирки и романи.

*Лит.: **Таджер**, Салис. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 586; **Тодоров**, А. Поет и белетрист – син на Ючбунар: Салис **Таджер** на 60 г. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 19, 1984, с. 317-332.*

ТАЛМУД – според ортодоксалното еврейство – *Устен закон (Устна Тора)* и се почита наравно с *Писания Закон (Св. Библия)*. Представлява многотомен сборник, създаван от IV в. пр. Хр. до IV в. сл. Хр., който съдържа разнообразни исторически сведения и предания, нравствени поучения, битови предписания, правила, постановления и забрани, както и коментари към различни текстове на *Тората* и други *Старозаветни книги*. – *Вж: Библия*

Онлайн ресурс.

*„**ТЕ ПАДНАХА**"* – възпоменателен лист, посветен на загинали евреи. Излиза на 16 ноември 1946. Издава Еврейско народно читалище „Мориц Леви" – Кюстендил. Поместени статии за живота и дейността на *Емил Шекерджийски*, *М. Буко Леви*, *Леон Челеби Харавон*, *Клара Якова Соломонова*, *Перец Алберт Калехи*, *Исак Рах Талви*, *Жоско Хаил Лереов*, *Менахим Ешкенази*, *Софи Камхи* и *Жан Абрамович*.

Онлайн ресурс.

ТРЕБЛИНКА, ПОЛША (концентрационен лагер) – *вж:* **СПАСЯВАНЕ НА ЕВРЕИТЕ В БЪЛГАРИЯ ПО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА**

У

УСТЕН ЗАКОН (УСТНА ТОРА) – *вж:* **ТАЛМУД**

УФРУФ – специална сватбена церемония за жениха на еврейската сватба. Една седмица преди бракосъчетанието той отива в синагогата и активно участва в службата, като обявява предстоящата сватба. Често се хвърлят бонбони, а след службата за присъстващите се организира малко угощение или вечеря за семействата. Подобен ритуал очаква и невестата. Както при всички други религии, – младоженците не трябва да се срещат през седмицата преди сватбата. Най-често сватбената церемония се извършва в синагогата, но не е задължително. Достатъчно е присъствието на равин. В началото се подписва брачният договор, водещ началото си от преди няколко хиляди години. В деня преди сватбата се извършва ритулно къпане на годеницата и годеника поотделно.

*Лит.: **Огнянова**, Е. Традиции и празници в България. С., 2002, с. 183-187.*

Ф

180. **Йосиф Фаденхехт (фотография)**

ФАДЕНХЕХТ, Йосиф Максимов (24.XI.1873, Ерзурум, Турция – 27.X.1953, София) (*Ил. 180*) – юрист и общественик. Баща на *Анна Фаденхехт-Сърчаджиева,* обявена за „праведник на света". Завършва философия и право с докторат в Лайпцигския университет (Universität Leipzig) (1897). Специализира в Италия. От 1899 – преподавател по гражданско право в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи и като адвокат.

От 1906 – действителен член на Българското книжовно дружество (*дн.* Българска академия на науките – БАН). Избиран многократно за народен представител. През 1918 – министър на правосъдието в третото правителство на *Александър Малинов* (1918-1919). От 1920 – преподавател в Свободния университет за политически и стопански науки. Общински съветник в София (1920-1922). Председател на Съюза на българските адвокати (1931-1939). Председател на Философско-обществения клон на БАН (1944-1947). По време на т.нар. *Народен съд* поема защитата на някои от обвиняемите.

*Лит.: **Фаденхехт**, Йосиф. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 171-172.*

ФИРУЗАБАД – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

ФЛОРЕНТИ, Израел – *вж:*
ФЛОРЕНТИН, Ездра Исак

ФЛОРЕНТИН, Ездра Исак (името се среща и като **Израел Флоренти**) (1875, Солун – 19.I.1938, София) (*Ил. 181*) – деец на *Вътрешната македоно-одринска революционна организация* (ВМРО). След *Младотурската революция* от 1908 Ездра влиза в контакт с *Тодор Александров* и *Туше Скачков*. Привлечен като главен куриер на организацията в района и я подпомага тайно с пари. След 1911 османските власти разкриват дейността му и той минава в нелегалност. Включва се в четата на Тодор Александров и участва в редица сражения. При избухването на *Балканската война* в 1912 е доброволец в *Македоно-одринското опълчение*. Носител на кръст „За храброст" – IV ст. През *Първата световна война* е четник в партизанския отряд на *Никола Лефтеров*.

181. **Ездра Флорентин (фотография)**

*Лит.: Македоно-одринското опълчение 1912-1913 г.: Личен състав по документи на Дирекция „Централен военен архив". С., 2006, с. 746; **Пелтеков**, Ал. Революционни дейци от Македония и Одринско. С., 2014, с. 487.*

182. **Марко Фридман (фотография)**

ФРИДМАН, Марко Хаим (28.III.1892, Стара Загора – 27.IV.1925, София) (*Ил. 182*) – член на БРСДП (т.с.) от 1911, след 1919 партията се нарича БКП (т.с.). Завършва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Офицер от *Първата световна война* – командир на рота. Общински съветник в София (1923). Редактор във в. „Братство" (София, 1921-1923). Участва в подготовката на Септемврийското въстание (1923). От 1924 – член на Централната военна комисия при ЦК на БКП и участва в подготовката на атентата в църквата „Св. Неделя" в София. След атентата на 16 апр. 1925 е заловен и съден. Признат е за виновен по три от предявените му обвинения и е осъден на смърт.

Онлайн ресурс.

Х

ХАВРА – *вж:*
СИНАГОГА В ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (**Неврокопска синагога**)

ХАГАР (АГАР, ХАДЖРЕ) – *вж:*
АВРААМ

ХАДЖРЕ (АГАР, ХАГАР) – *вж:*
АВРААМ

ХАНАНЕЛ, д-р Ашер Ицхак (1895, Шумен – 1964, София) – главен равин на София и България (1947). Следва право във Виена и завършва в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Офицер от запаса, отличен с медал за храброст. Близък приятел със Софийския митрополит *Стефан*, за когото се смята, че го приютил в собствения си дом, когато равинът се криел от полицията. Митрополит Стефан също е сред ключовите ръководители на Българската православна църква, подели каузата за спасяването на българските евреи от депортиране. Организира създаването на *Еврейския културен институт към Централната консистория на евреите в България* (1947). Равин Хананел се включва активно в идентифицирано и спасяването на старинните еврейски ръкописи и старопечатни книги. По време на *Нюрнбергския процес* (Nuremberg trials) дава показания за спасяването на българските евреи и за участието на българската армия във втората фаза на войната против хитлеристка Германия. Активизирал световната еврейска общественост в защита на България, третирана като

съюзник на Германия, и за приемането на страната в *Организацията на Обединените нации* – ООН (United Nations organizations). През 1962 Хананел е обвинен несправедливо от комунистическите власти и осъден на четири години затвор по лъжливи обвинения, когато се връща от екуменическа конференция в Швейцария. Това ускорява кончината му. Улица в Тел Авив е наречена на неговото име (2024).

*Лит.: **Леви**, С. Д-р **Ашер Ицхак Хананел** (1895-1964). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 159-164.*

183. **Поканата за празника Ханука 14 декември 2023 г. в Централната софийска синагога, получена в УниБИТ (факсимиле)**

ХАНУКА (*иврит*) – еврейски празник. Започва на 25-ия ден на еврейския месец *кислев* (ноември/декември) – *Ханукия*. Празникът напомня на вярващите за повторното освещаване на *Храма в Йерусалим* през 3597 по *Еврейския календар*.

Ханука е празникът на *Светлината* – символ на героичната победа на макабейците в борбата им с елините. В продължение на *8 дни* във всеки еврейски молитвен дом и във всяко еврейско семейство се палят свещите в ритуалния свещник – *ханукия*. *Пали се една основна свещ*, наречена *шамаша*, която заема централно място и пази светостта на Ханукията от оскверняване. С шамаша се палят останалите 8 свещи, съответстващи на поредния ден от празника.

Така всички евреи по света почитат чудото, случило се през 3597 от Еврейския календар или 165-167 пр. н.е. ...

Традиционният за празника поздрав е *„Хаг Ханука Самеах!”*...

184. **Поставената лично от проф. Александър Оскар – председател на организацията „Шалом” – в централния олтар на Централната софийска синагога кошница с лилиуми – от УниБИТ (фотография)**

На 14 дек. 2023 в *Централната софийска синагога* по традиция е поканен държавният, научният и културният елит на България – Президентът *Румен Радев*, министри, депутати, учени и артисти.

И Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) получава специална покана да участва в тържествената церемония за запалване на свещите на Ханука (*Ил. 183*).

Церемонията е послание за мир, разбирателство и успех на Родината ни България и света.

Президентът Р. Радев запали първата свещ... След запалването на останалите свещи *Рав Йоел Йфрах* благослови празника и отправи молитва за просперитета на България и света.

185. **Кошницата с лилиуми на УниБИТ – цветето на Преподобната Дева Мария – Богородица – за празника Ханука – 14 декември 2023 г. в Централната софийска синагога (фотография)**

Поднесената от УниБИТ на празника Ханука на Председателя на *Организацията на евреите в България „Шалом”* и *Централния израилтянски духовен съвет* проф. *Александър Оскар* кошница с лилиуми – цветето на Преподобната *Дева Мария – Богородица* – единствена бе удостоена да бъде поставена лично от домакина в *централния олтар* на Централната софийска синагога, до самия ритуален свещник ханукия *(Ил. 184-185)*. *– Вж и: Култ към Светлината*

*Лит.: **Sacks**, B. The story of Chanukah. Pittsburgh, 1913; **Zion**, N., B. **Spectre**. A Different Light: A Pluralist Anthology: the Big Book of Hanukkah. New York, 2000; „Шалом” отбелязва Ханука в Централната софийска синагога – 14.12.2023 г. //*

<https://www.dnes.bg/obshtestvo/2023/12/14/shalom-otbeliazva-hanuka-v-centralnata-sofiiska-sinagoga.592257>. 14.12.2023. 2 с.: с ил.; ***Куманова****, А. Ханука в софийската синагога, Шаб-е ялда и Ноуруз в Културното представителство към посолството на Ислямска Р. Иран в България и Рождественски бъдник в Университета по библиотекознание и информационни технологии (Компаративистичен дискурс на трансмисия на соларния култ) / А.* ***Куманова****, А.* ***Георгиев****, И.* ***Кардашев****. // Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (С.), 2025, Т. 20, с. 1134-1143: с ил.*

ХЕРБСТ, Йосиф Яков (20.XI.1875, Одрин – 16.IV.1925, София) (*Ил. 186*) – журналист с голяма култура и независим дух и общественик. Впоследствие наричан „баща на съвременната българска публицистика".

186. **Йосиф Хербст (фотография)**

Завършва Военното училище в София (1893). Служи в Първи пехотен софийски полк и статистическо-топографското отделение на Военното министерство. Сътрудничи в български и чуждестранни вестници. Пръв председател на Дружеството на столичните журналисти (1907). По време на управлението на Демократическата партия е директор на печата (1908-1911). Участва в *Балканската* и *Междусъюзническата война*, където е ранен. Носител на ордена „За храброст". Един от основателите на Дружеството на българските писатели и публицисти. През 1921 се жени за *Виола* – дъщеря на *Петко Каравелов* и *Екатерина Каравелова*. След *Септемврийското въстание* (1923) в публикациите си разобличава репресиите на режима на проф. *Александър Цанков*. При убийството на комуниста *Вълчо Иванов* през нощта на 12 срещу 13 февр. 1925 става свидетел на изхвърлянето на трупа му от извършителите – група офицери, начело с капитан *Кочо Стоянов*. На следващия ден описва видяното във вестниците си. С това окончателно си спечелва омразата на първото правителство на Демократическия сговор. „Изчезва безследно" по време на априлските събития от 1925.

Полиглот и отличен познавач на българския език, Йосиф Хербст се изявява и като преводач на художествена литература от руски, немски, френски, английски и др. езици.

На Йосиф Хербст е наречена улица в квартал „Надежда II" в София.

Лит.: ***Панайотов****, Ф.* ***Йосиф Хербст****. Живот и смърт. С., 1981;* ***Хербст****, Йосиф. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 264-265.*

ХЕРШКОВИЧ (АРИЕ), Естрея Леон (20.V.1914, Видин –) – агрометеоролог. Професор в Института по хидрология и метеорология при БАН (1975). Работи в областта на агрометеорологията и агроклиматологията.

Лит.: Жените в историята на академичната наука в България. С., 2018, с. 27.

ХЕРШКОВИЧ, Роза Ефраим (1914, Русе – 1943) – актриса. Играе в Пловдивски и Русенски общински театри. Партизанка в Ихтиманския и Пазарджишкия партизански отряд „Георги Бенковски". Самоубива се няколко дни след сражението при местността „Конска поляна" (авг. / септ. 1943).

*Лит.: **Паунов**, Д. Българските евреи в театралното изкуство в България през 30-те и 40-те години на XX век. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (C.), 21, 1986, с. 163-190.*

ХЕСКИЯ, Зако – *вж:*
ХЕСКИЯ, Исак Соломонов

187. **Зако Хеския (фотография)**

ХЕСКИЯ, Исак Соломонов (по-известен като **Зако Хеския**) (21.X.1923, Истанбул – 3.VI.2006, София) (*Ил. 187*) – кинорежисьор. Завършва полувисше училище по кинематография и фототехника (1952) и започва кариерата си като асистент-режисьор. Режисьор-постановчик в Студията за игрално кино „Бояна" (1966-1991). Режисира филмите: „Горещо пладне" (1966), „Тримата от запаса" (1971), „Зарево над Драва" (1974), „Сами сред вълци" (сериал) (1979), „Нощем с белите коне" (сериал) (1985), „Без драскотина" (1989). Получава „Златна роза" за цялостно творчество (2003). Удостоен със званията Заслужил и Народен артист, както и с орден „Кирил и Методий" – II ст.

*Лит.: **Хеския**, Зако. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 266; **Хеския**, Зако. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 618.*

ХРАМ – светилище, в което хората се прекланят пред *Бога* – *„обител" на Бога – Божествената същност* (*иврит: „Шехина" – Божествено присъствие*).

188. **Вход в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак (Chak-Chak) – Язд, Иран (фотография)**

В древността във всеки град имало храм на неговия бог – закрилник.

Св. цар *Давид* започнал събирането на материали за построяването на постоянен храм в столицата си *Йерусалим*, а синът му цар *Соломон* – построил храма.

Храмовете – *античните* и *езическите* (*капище*) – са едни от най-ранните постройки на човечеството, богато украсени и изграждани на възлови точки в селищата.

Универсалните монотеистични религии се отличават с храмове в съответните традиции, посветени на култа към *Светлината* – Бога: *зороастрийски* (*храм на Огъня*) (*Ил. 188-189*), *скиния* (*„обител" на Бога*, чийто праобраз е *зороастрийският храм на Огъня*) (*Ил. 190*), *будистки* (*чайтя*) (*Ил. 191-192*), *юдейски* (*синагога*) (*Ил. 193-194*), *християнски* (*църква / черква*) (*Ил. 195-198*), *мюсюлмански – мохамедански* (*джамия*,

190. **Скиния от Падерборн (Paderborn) – Германия (XVI в.) (фотография) (репродукция)**

191. **Будистки храм Дамбулла (Dambulla) – Шри Ланка (фотография) (репродукция)**

192. **Будистки храм в Мианмар (Myanmar) (фотография) (репродукция)**

193. **Синагога във Видин – България (фотография) (репродукция)**

194. **Синагога в Санкт Петербург – Русия (фотография) (репродукция)**

195. **Храм „Христа Спасител" в Москва – Русия (фотография) (репродукция)**

196. **Храм „Василий Блажени" в Москва – Русия (фотография) (репродукция)**

197. **Храм „Свети Петър" в Рим – Ватикана (фотография) (репродукция)**

198. **Храм „Саграда фамилия" в Барселона – Испания (фотография) (репродукция)**

199. **Джамия „Шейх Зайеда" в Абу Даби – Обединени арабски емирати (фотография) (репродукция)**

200. **Джамия в Исфахан – Иран (фотография) (репродукция)**

201. **Джамия „Кул Шариф" в Казан – Татарстан (фотография) (репродукция)**

чийто праобраз е *зороастрийският храм на Огъня*) (*Ил. 199-201*).
– Вж и: Дворец Фирузабад (Гор – Храм на Огъня) – Иран ; Кивот ; Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България) ; Скиния

*Лит.: **Barker**, M. Temple Theology, an introduction. London, 2004; **Edelman**, D. V. The Origins of the Second Temple: Persian Imperial Policy and the Rebuilding of Jerusalem. London, 2014; **Hamblin**, W. **Solomon**'s Temple: Myth and History / W. **Hamblin**, D. **Seely**. London, 2007; **Hani**, J. Le symbolisme du temple chrétien. Paris, 2005.*

189. **Най-голямото зороастрийско светилище в Иран – Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.) (фотография на Първия научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България и чужбина /Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим/ за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии) (*публ. се от фотоархива на експедицията*)**

ХРАМ НА ОГЪНЯ – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

Ц

202. **Моше Цадиков (фотография)**

ЦАДИКОВ, Моше (1885-1947) (*Ил. 202*) – хоров диригент. Ръководител на уникалния еврейски хор на *Централната софийска синагога* в продължение на 28 г. (1909-1939). Официалното му название е *„Еврейско певческо дружество – София”*.

Еврейското певческо дружество се гордее, че в репертоара си включва хорови песни не само на еврейски и известни чуждестранни автори, но и – произведения на български творци, в това число – и изпълнения на български народни песни. Така дружеството съдейства за издигане равнището на музикалната култура на значителна част от населението в столицата и страната. Освен в София дружеството дава концерти във всички големи български градове и разпространява хоровото дело, като съдейства за създаването на еврейски хорове в провинцията.

Хорът бил изключително популярен с изпълненията си и на класическа музика.

През 1949 целият хор „Цадиков” емигрира в Израел, където съществува и до днес.

*Лит.: **Видас**, С. Мястото на Еврейския народен хор в хоровото изкуство на столицата. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 10, 1975, с. 139-160.*

ЦЕНТРАЛЕН ИЗРАИЛТЯНСКИ ДУХОВЕН СЪВЕТ (ЦИДС) – наследник на *Съвета на попечителите на синагогата на Главното равинство в България*, занимаващ се с тези дейности през годините преди *Втората световна война*.

Регистриран в съгласие със *Закона за вероизповеданията* (Държавен вестник, бр. 120 / 2002) като еврейска религиозна общност, която има качеството на юридическо лице със свои ръководни органи и се подчинява на своя устав и нормативните актове в Република България, засягащи правото на вероизповедание и тяхната защита.

Еврейското вероизповедание има *местни поделения на ЦИДС* в населени места, където живеят евреи. Поделенията са юридически лица със седалище в съответните градове и се регистрират по реда на чл. 19, ал. 2 от Закона за вероизповеданията.

Поделението е *местният Духовен съвет*. Председателите на тези съвети се включват в разширения състав на ЦИДС.

ЦИДС се избира от общото събрание за срок от 4 г., като всеки член може да бъде избиран най-много два последователни мандата. За членове на ЦИДС се избират евреи, съгласно изискванията на израилтянското вероизповедание, които посещават молитвените обреди или съдействат за укрепването, развитието и разпространението на израилтянските духовни ценности.

ЦИДС се избира в състав от 11 души, включително с председателя. ЦИДС има и разширен състав с участие на всички председатели на местните духовни съвети и се свиква на заседание най-малко на една година.

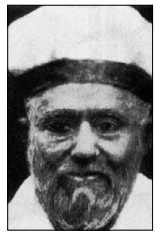
ЦИДС, като юридическо лице, има право да притежава движимо и недвижимо имущество, да приема дарения и завещания в негова полза, които не противоречат на нормите на израилтянското вероизповедание и законите на Р. България.

Съветът се грижи за духовния живот на еврейската общност, ръководи съществуващите синагоги в София и Пловдив и предоставя редица услуги на своите членове.

Онлайн ресурс.

ЦЕНТЪР ЗА ЕВРЕЙСКО-БЪЛГАРСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО – *вж:* „**АЛЕФ**”

ЦИОН, Даниел Соломон (1883, Солун – 1979, Израел) (*Ил. 203*) – софийски равин.

203. **Даниел Цион (фотография)**

В България от 1916. Хариби Даниел Цион има важна роля в борбата за спасението на българските евреи по време на *Втората световна война*.

На 23 май 1943 равин Даниел Цион събира всички евреи в *Централната софийска синагога*, която е втората по големина в цяла Европа.

Всеки евреин в града идва в синагогата, за да се моли за отмяната на това зло решение, и казва на цялата общност:

„По-добре да умрем тук, отколкото в Полша”.

Когато евреите излизат от синагогата, полицията ги атакува и арестува около 250 души.

Хората се отправят към *Светия Синод* и настояват да се срещат с митрополит *Стефан*, който е уважаван от еврейската общност поради приятелското му отношение към евреите.

Митрополит Стефан им обещава да се срещне с царя и министрите, за да се опита да промени решението им и да спре преследването на евреите.

На 16 дек. 1948 Даниел Цион се преселва в Израел – заедно със семейството си и с огромната част от спасените през войната български евреи. Назначен е за съдия в равинския съд в Тел Авив и служи официално като равин на българските евреи в Яфо до смъртта си през 1979, когато е погребан с военни почести и тържествена многолюдна процесия до гробището в Холон.

*Лит.: **Цион**, Д. Пет години под фашистки гнет. С., 1945; **Аврамов**, И. **Даниел Цион** (1883-1976). // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (С.), 22, 1987, с. 399-401.*

Ч

204. **Хени Челибонова-Лорер (фотография)**

ЧЕЛИБОНОВА-ЛОРЕР, Хени Жозеф (6.XII.1928, Казанлък – 11.XI.2021, София) (*Ил. 204*) – биохимичка. Завършва химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1950). Специализира в Института по биохимия в Прага (Ústav biochemie a experimentální onkologie v Praze) (1963) и в Раковия институт в Париж (Institut national du cancer) (1967-1968). От 1967 е кандидат на науките, а от 1982 – доктор на науките. През 1959 става науч. сътр., а през 1968 – ст. науч. сътр. в Института по сравнителна патология на животните. Преподава във Висшия ветеринарномедицински институт. Удостоена с медал „100 години БАН” (1969).

*Лит.: **Челибонова-Лорер**, Хени. // Жените в историята на академичната наука в България. Хабилитираните жени в БАН. С., 2018, с. 309.*

Ш

205. **Борис Шатц (фотография)**

ШАТЦ, Борис (Барух Цемах) (4.XII.1866, с. Ворно /близо до Каунас/, Литва – 23.III.1933, Денвър, Колорадо, САЩ) (*Ил. 205*) – скулптор и художествен педагог, един от основоположниците на скулптурното изкуство в България. Баща му е равин. Получава художествено образование във филиала на Санктпетербургската художествена академия в Каунас. Продължава образованието си във Варшава и Париж при известния руски скулптор *Марк Антоколски* и проф. *Кармон* (Carmon). Автор на монумента „Макавей” (1895), смятан за един от шедьоврите му. Установява се в България (1895) и влиза в контакт с художниците *Иван Мърквичка* и *Антон Митов*. В новооснованото Рисувателно училище е първи преподавател по моделиране (1896-1900). Участва със скулптурата си „Гайдар” в Парижкото световно изложение (Exposition Universelle Internationale) (1900), откъдето се връща със сребърен медал. През с. г. взима участие в организацията на международния конкурс за изработката на Паметника на Освободителите в София и получава похвален отзив. Мотивите от древните еврейски предания заемат особено място в творчеството на Шатц. Сред творбите му на тази тема са „Макавей” и „Майката на Мойсей”, както и сериите „Знаменитите евреи”, „Еврейски празници” и „Народни еврейски типове”. По време на престоя си в България извайва бюстове на *Иван Вазов*, *Тодор Кирков*, *Карл Маркс*, *Луи Пастьор* и *Теодор Херцел*; серия барелефи с характерни селски образи, които са притежание на Националната художествена галерия – София: „Турчин”, „Дървар”, „Дядо”, „Вещица”, „Клетник”, „Смеещ се циганин”, „Селянка на пазар” и известният

бюст на селянин-шоп „Свирчо”. Б. Шатц е един от първите, които откриват самобитния стил и красотата на старата българска плетена орнаментика, която използва в декоративното изкуство. През 1905 заминава за Йерусалим и там основава художественото училище „Бецалел” (Bezalel Academy of Arts and Design, Jerusalem).

*Лит.: **Ански**, Ел. **Борис (Барух) Шац**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 204-211; **Шатц**, Борис. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 498-499; **Шатц**, Борис. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 3. С., 2006, с. 176; **Шац**, Б. Из воспоминаний одного скульптора. Т. 1. С., 1905; **Вълчев**, Г. Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879-1900. С., 2001, с. 252-253.*

ШВАРЦ, Еди Симон (27.XII.1937, Ямбол – 1.I.2006, София) – режисьор, сценарист и драматург. Завършва куклена режисура във Висшия институт за театрално изкуство (1960). Режисьор в редица театри в България. Един от учредителите на *Еврейската организация в България „Шалом”* и неин председател (1997-2005).

*Лит.: **Шварц**, Еди. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 644.*

ШЕКЕРДЖИЙСКИ, Емил (Стефан) (6.IV.1912, Дупница – 3.VIII.1944, с. Злогош, Кюстендилско) (*Ил. 206*) – комунистически функционер. Учи право в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Поставя началото на *Еврейската антифашистка организация*. Участва в комунистическото съпротивително движение по време на *Втората световна война* като организатор и политкомисар на Кюстендилския партизански отряд „Драговищица”. Загива в бой с полицията. Еврейското читалище в Софийския район „Възраждане” носи името на Емил Шекерджийски.

206. **Емил Шекерджийски (фотография)**

*Лит.: **Самуилов**, И. **Емил Шекерджийски** (биогр. очерк). С., 1972; **Шекерджийски**, Емил. // Енциклопедичен речник Кюстендил (А-Я). С., 1988, с. 705-706; **Шекерджийски**, Емил. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 502.*

ШЕКЕРДЖИЙСКИ, Рахамин (1934, Дупница –) (*Ил. 207*) – фармацевт. Завършва фармация във Висшия медицински институт в София (1956) и химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (1968). Целият му професионален път като преподавател и учен преминава във Фармацевтичния факултет към Медицинския университет в София (1969-2004). Основава и ръководи катедра по „Промишлена фармация” (1986-2002). Професор Шекерджийски дарява родната си къща в Дупница на общината за Музей на фармацията и да се използва за научни цели от ученици, учени и специалисти. Неговият принос за фармацията включва близо 80 разработки на лекарствени продукти, като 30 от тях са успешно

207. **Рахамин Шекерджийски (фотография)**

внедрени и добре познати в практиката, сред които и беналгина – хапчето против болка. Награден с най-високото държавно отличие – орден „Стара планина” – I ст. (2023).

Онлайн ресурс.

208. **Алексей Шелудко (фотография)**

ШЕЛУДКО, Алексей Димитров (18.V.1920, Хале, Германия – 8.V.1995, София) (*Ил. 208*) – физикохимик. През 1922 се преселва в София. През *Втората световна война* взема участие в комунистическото съпротивително движение. Завършва химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (СУ, 1948), след което става там асистент на *Ростислав Каишев* в катедрата по физикохимия. Там Шелудко започва изследвания в областта на колоидната химия, по-конкретно – физикохимията на тънките течни филми. През 1957 се хабилитира за доцент. Защитава докторска дисертация в Института по физикохимия при Академията на науките в Москва (1961). Професор и ръководител на катедрата по физикохимия в СУ (1962). Работите му получават международно признание след поредица от лекции пред Кройт-колоквиум в Утрехтския университет (Universiteit Utrecht). Един от 12-те учредители на Международната асоциация на учените по колоиди и повърхности (International Association of Colloid and Interface Scientists) (1979). Член-кореспондент на БАН (1967), академик (1984). В края на социалистическото управление на България е дисидент, един от инициаторите за създаването и учредител на *Клуба за подкрепа на гласността и преустройството в България* през 1988. Той е сред българските интелектуалци, поканени на закуска с президента *Франсоа Митеран* (François Mitterrand) във френското посолство в България през 1989.

*Лит.: **Шелудко**, Алексей. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 502; **Шелудко**, Алексей. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 644-645; **Jordanov**, Hr. International recognition for Prof. Alexei **Sheludko**. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom”, 27, 1993-1994, p. 174-179.*

ШЕХИНА – Божествено присъствие – *вж:*
Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България) ; Скиния

„ШОФАР” – *вж:*
НАГРАДИ „ШОФАР”

Щ

ЩЕТЛ (щетел) – малки градове с преобладаващо еврейско население, които са съществували в Централна и Източна Европа до *Холокоста*.

В тях се съхранява традиционният бит и духовен живот на *ашкеназките* евреи.

Описани са в множество произведения на еврейската литература и изкуство.

*Лит.: **Hundert**, G. D. The Jews in a Polish Private Town: The Case of Opatów in the Eighteenth Century. Baltimore, 1992; **Zborowski**, M., E. **Herzog**. Life Is with People: The Culture of the Shtetl. New York, 1995; **Hoffman**, E. Shtetl: The Life and Death of a Small Town and the World of Polish Jews. Boston, 1997; **Eliach**, Y. There Once Was a World: A Nine-Hundred-Year Chronicle of the Shtetl Eishyshok. Boston, 1998; **Miron**, D. The Image of the Shtetl and Other Studies of Modern Jewish Literary Imagination. Syracuse, N.Y., 2000; The Shtetl Book. New York, 1975; The Shtetl: Image and Reality. Oxford, 2000.*

Ю

ЮДАИЗЪМ – *Авраамична религия*, разпространена най-вече сред евреите.

Основава се на еврейския канон на *Св. Библия*, известен като *Танах* и доразвит в по-късни текстове като *Талмуд*.

Онлайн ресурс.

ЮЧБУНАРСКО ЕВРЕЙСКО УЧИЛИЩЕ – София. *Дн.* 134 Средно училище „Димчо Дебелянов” (*Ил. 209*).

209. **Средно училище „Димчо Дебелянов” (фотография)**

Я

ЯМБОЛСКА СИНАГОГА (наричана също **Българска синагога**) – намира се в Истанбул, район „Фатих", кв. Балат. Един от най-старите запазени еврейски храмове в града. Построена от *сефарадски* български евреи от Ямбол през XV в. Възстановена през XVIII в. Известна като единствената в града синагога с оригиналния си дървен свод.

Онлайн ресурс.

210. **Нисим Яхиел (фотография)**

ЯХИЕЛ, Нисим (Нико) Мойсей (29.VII.1919, Русе – 22.VI.2001, София) (*Ил. 210*) – социолог и политически деец. Учи в Румъния. След 9 септ. 1944 се включва във войната на България срещу Германия като доброволец в трети гвардейски полк. Секретар на различни районни комитети в София и член на Градския комитет на Работническия младежки съюз в София. От 1948 до 1949 е инструктор и член на Бюрото на четвърти районен комитет на БКП. Завършва Партийната школа при Централния комитет на Българската комунистическа партия (1949). С. г. започва работа в апарата на ЦК на БКП (1949-1988). Доверен сътрудник и личен съветник на *Тодор Живков* (1950-1989). Завършва философия в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1953). Професор в Института по социология при БАН (1970). Главен редактор на сп. „Социологически проблеми" (София, 1979-1983). Председател на Българската социологическа асоциация (1982-1988) и на Националната комисия по социални науки при Президиума на БАН (1971-1976). Член на ЦК на БКП (1976-1990). Академик (1984). Носител на високи награди и отличия.

*Лит.: **Христов**. Хр. **Тодор Живков**: Биогр. С., 2009, с. 131-132; **Яхиел**, Нико. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 589; **Яхиел**, Нико. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 656.*

ЯШАРОВ, Йосиф (1894, Самоков – 1971, Израел) – юрист и адвокат. Завършва право в Европа. След 1940 изселен в Плевен. През 1944 се завръща в София и защитава *Димитър Пешев* (подпредседател на Народното събрание и инициатор за *спасението на българските евреи през 1943*) пред Народния съд.

Емигрира в Израел през 1949.

*Лит.: **Романо**, Ш. **Йосиф Яшаров** (1894-1971). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 225-228.*

СИНОПТИЧНА КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ”* ПО СТРАНИЦИ

Ресурсът разкрива по **букви** от **А** до **Я** (1) видовете статии, публикувани в труда: **Събития и явления** (2); **Топоси** (3); **Лица** (4); **Понятия** (5); **Издания** (6). *Тук* се наблюдават и **препратките** (7).

Навсякъде в приведената таблица формата на отражение на статийния материал в *Енциклопедията* е еднообразна: чрез изписана в **bold** арабска цифра се изброява **количеството публикации от съответната група** (2-6) и **препратките** (7) в пределите на всяка конкретна страница от труда (с. 67-198) и след коса черта (/) се фиксира самата тази страница.

Тук **системологично** са **фрагментирани** съдържащите се в **буквения корпус** на *Енциклопедията* (с. 67-198) **общо 472 информационни реалии**: **12 събития и явления**; **56 топоса**; **186 лица**; **66 понятия**; **88 издания**, свързани в пределите на хипертекста й чрез **64 препратки**.

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
А		**3** / с. 67; **1** / с. 69; **1** / с. 70; **1** / с. 71; **1** / с. 72; **1** / с. 73; **1** / с. 74; **1** / с. 75; **1** / с. 76; **1** / с. 77; 1 / с. 78; **1** / с. 79; **1** / с. 80	**2** / с. 67; **1** / с. 68; **3** / с. 71; **2** / с. 73; **4** / с. 74; **2** / с. 75; **2** / с. 76; **2** / с. 77; **1** / с. 78; **3** / с. 79; **7** / с. 80	**1** / с. 73; 1 / с. 74; **1** / с. 78; **1** / с. 80	**9** / с. 67; **1** / с. 68; **1** / с. 70; **2** / с. 71; **3** / с. 72; **8** / с. 73; **2** / с. 74; **1** / с. 75; **3** / с. 76; **1** / с. 77; **7** / с. 78	**1** / с. 73; **1** / с. 74; **1** / с. 78; **3** / с. 79
Б	**1** / с. 86	**6** / с. 80; **3** / с. 81; **3** / с. 82; **3** / с. 83; **1** / с. 84; **4** / с. 85; **4** / с. 86	**7** / с. 80; **2** / с. 81; **4** / с. 82; **3** / с. 83; **1** / с. 84; **2** / с. 85; **2** / с. 86	**1** / с. 83; **1** / с. 85; **1** / с. 86	**4** / с. 80; **1** / с. 81; **4** / с. 82; **4** / с. 83; **3** / с. 84; **2** / с. 85; **2** / с. 86	**2** / с. 80; **1** / с. 82; **2** / с. 85; **2** / с. 86
В			**3** / с. 87; **2** / с. 88; 4 / с. 89	**1** / с. 87; **1** / с. 88; **2** / с. 89		**1** / с. 89
Г		**1** / с. 90; **1** / с. 91; **1** / с. 92	**3** / с. 89; **3** / с. 90; **3** / с. 91; **3** / с. 92	**1** / с. 89; **1** / с. 90; **1** / с. 91; **1** / с. 92	**1** / с. 91	**1** / с. 91; 1 / с. 92

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Д		**1** / с. 92	**1** / с. 92; **3** / с. 93; **1** / с. 95; **2** / с. 96	**1** / с. 92	**1** / с. 95	
Е	**1** / с. 100; **1** / с. 101	**1** / с. 102	**1** / с. 102; **2** / с. 103; **3** / с. 104	**1** / с. 97; **3** / с. 98; **1** / с. 99; **1** / с. 102	**3** / с. 98; **6** / с. 99; **6** / с. 101; **2** / с. 102	**3** / с. 98; **6** / с. 99; **6** / с. 101
Ж				**3** / с. 105		
З			**1** / с. 106	**1** / с. 105		
И			**4** / с. 107; **2** / с. 108; **2** / с. 109	**1** / с. 109		**2** / с. 107; **1** / с. 109
Й			**1** / с. 10	**1** / с. 105		
К			**8** / с. 117; **6** / с. 118; **4** / с. 119; **4** / с. 120; **3** / с. 121; **2** / с. 122	**1** / с. 111; **1** / с. 112; **1** / с. 113; **1** / с. 114; **1** / с. 115; **1** / с. 116	**1** / с. 121; **1** / с. 122	**1** / с. 111; **1** / с. 122
Л			**2** / с. 122; **2** / с. 124; **4** / с. 125; **2** / с. 126; **1** / с. 127		**1** / с. 127	

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
М		**1** / с. 128	**2** / с. 129; **1** / с. 130; **1** / с. 131			**1** / с. 130
Н	**1** / с. 132; **1** / с. 134	**1** / с. 132; **1** / с. 134	**1** / с. 133		**1** / с. 134	**1** / с. 134
О			**2** / с. 134; **1** / с. 135; **1** / с. 136		**1** / с. 134	**1** / с. 136
П	**1** / с. 137; 1 / с. 145; **1** / с. 146; **1** / с. 146		**3** / с. 137 ; **3** / с. 138 ; **1** / с. 139 ; **2** / с. 140 ; **2** / с. 141; **1** / с. 142 ; **1** / с. 143 ; **3** / с. 144	**1** / с. 140		**1** / с. 137; **1** / с. 140; **1** / с. 145
Р			**1** / с. 166; **1** / с. 167	**1** / с. 167	**1** / с. 165	**1** / с. 165; **4** / с. 167
С	**2** / с. 179; **1** / с. 180	**1** / с. 169; **1** / с. 170; **1** / с. 171; **1** / с. 172; **1** / с. 173; **1** / с. 174; **1** / с. 176; **1** / с. 179	**1** / с. 167; **1** / с. 177; **1** / с. 178; **1** / с. 180; **2** / с. 181; **2** / с. 182; **1** / с. 183	**3** / с. 167; **4** / с. 169; **1** / с. 176; **3** / с. 177; **1** / с. 178	**1** / с. 173; **1** / с. 174; **1** / с. 176; **1** / с. 180; **1** / с. 183	**2** / с. 169; **1** / с. 177; **1** / с. 179; **1** / с. 180; **1** / с. 183
Т		**1** / с. 183	**2** / с. 183; **1** / с. 184	**1** / с. 184		**1** / с. 184
У				**1** / с. 185		**1** / с. 185

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Ф			**1** / с. 185; **4** / с. 186			**2** / с. 186
Х				**3** / с. 187; **1** / с. 188; **3** / с. 189; **2** / с. 190; **1** / с. 191		**3** / с. 187; **1** / с. 189; **1** / с. 191
Ц			**1** / с. 191; **1** / с. 192	**1** / с. 191; **1** / с. 192		**1** / с. 192
Ч			**1** / с. 193			
Ш			**1** / с. 193; **2** / с. 194; **2** / с. 195			**1** / с. 196
Щ				**1** / с. 196		
Ю				**2** / с. 196		
Я			**2** / с. 197	**1** / с. 197		

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС СХЕМА НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ, ФИКСИРАНИ В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ”*

Представеният информационен ресурс сегментира в табличен вид структурираната в изданието материя по **универсалните монотеистични религии** (*лат. – букв.:* обединение) **на планетата**, *които е правилно да бъдат обозначавани по имената на действащите в тях* **Пророци**:

Зороастризъм / Зороастър – Зоратустра (ок. XV в. пр. н.е. –);

Будизъм / Буда (VI-V в. пр. н.е. –);

Християнство / Христос (I в. н.е. –) (християнството включва в себе си изцяло конструктивната част на **Юдаизма**, във връзка с което последният не се обособява отделно *тук*);

Мохамеданство / Мухаммад (VII в. н.е. –) – **Ислям** (*вж: по-долу*).

Посочените **универсални религии** *представляват* **религиозно-философски учения**, *възникнали:*

- в **Древна Персия**;
- в **Древна Индия**;
- в **Палестина**;
- в **Хиджаз** – сред арабските племена на Западна Арабия.

Тези разклонения на световната религия обозначават **антропологични *светове* на философско-хуманитарно възприятие на мирозданието** – ***Дърво на историко-културното познание*** *(Сх.: с. 204)*:

- **зороастрийски (*дънерът*)**;
- **будистки (*клон*)**;
- **християнски (*клон*)**;
- **ислямски (*клон*)** (често се именува **Мохамеданство**)...

Всеки от тези светове – ***дънерът*** *и* ***клоните на Дървото на историко-културното познание*** *– пресемантизира предходните, но ги и развива...*

Между всички тях се установяват ***хомологични редове****...*

Изходно е разбирането при такъв възглед за социоприродната и културната ценност на човечеството (В. И. Вернадски /1865-1945/).

Съществен *тук* е **общият корен на всички универсални монотеистични религии**, излезли от едно и също място на поклонение към ***Светлината*** (**Дж. Кембъл /Joseph John Campbell**, 1904-1987/; **М. Елиаде /Mircea Eliade**, 1907-1986/, **А. Корбен /Henry Corbin**, 1903-1978/ – *вж: по-долу осн. тр. на цит. учени*).

Навсякъде с арабска цифра *в наст. табл. е посочен* броят на статиите – *независимо от вида на тези статии (вж: предх. табл.) – на съответната страница от ЮБ (КИЕ), която (самата страница) е обозначена след коса черта (/).*

Общият характер на Енциклопедията „Юдаизмът в България” *фиксира* ***Християнството*** *като потопено в целия духовно-религиозен спектър на човечеството с обозначаването на важни контекстови конотации, контаминации и коинциденции –* ***философското дърво на историко-културното развитие на човечеството****...*

Съществено е да се знае, че авторът на ***„Юдаизмът в България****:* ***Кратка историческа енциклопедия”*** *(вж: с. 51-235 на наст. изд.) –* ***Милен Куманов*** *оставя в* ***ръкопис*** *–* ***паралелно с наст. Енциклопедия и също в незавършен вид*** *– още* ***две справочно-енциклопедични книги****:* ***„Православието в България”*** *(вж: с. 237-693 на наст. изд.)* ***и „Ислямът в България”*** *(вж: с. 695-930 на наст. изд.).*

Когнитивната интерпретация на отразявания тук материал е в съответствие с концепциите на цит. по-горе историци на планетарната менталност и на религията на човечеството:

Вернадский*, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

Корбен*, А. История на ислямската философия. С., 2004.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. III: Occidental Mythology. New York: Arkana, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*

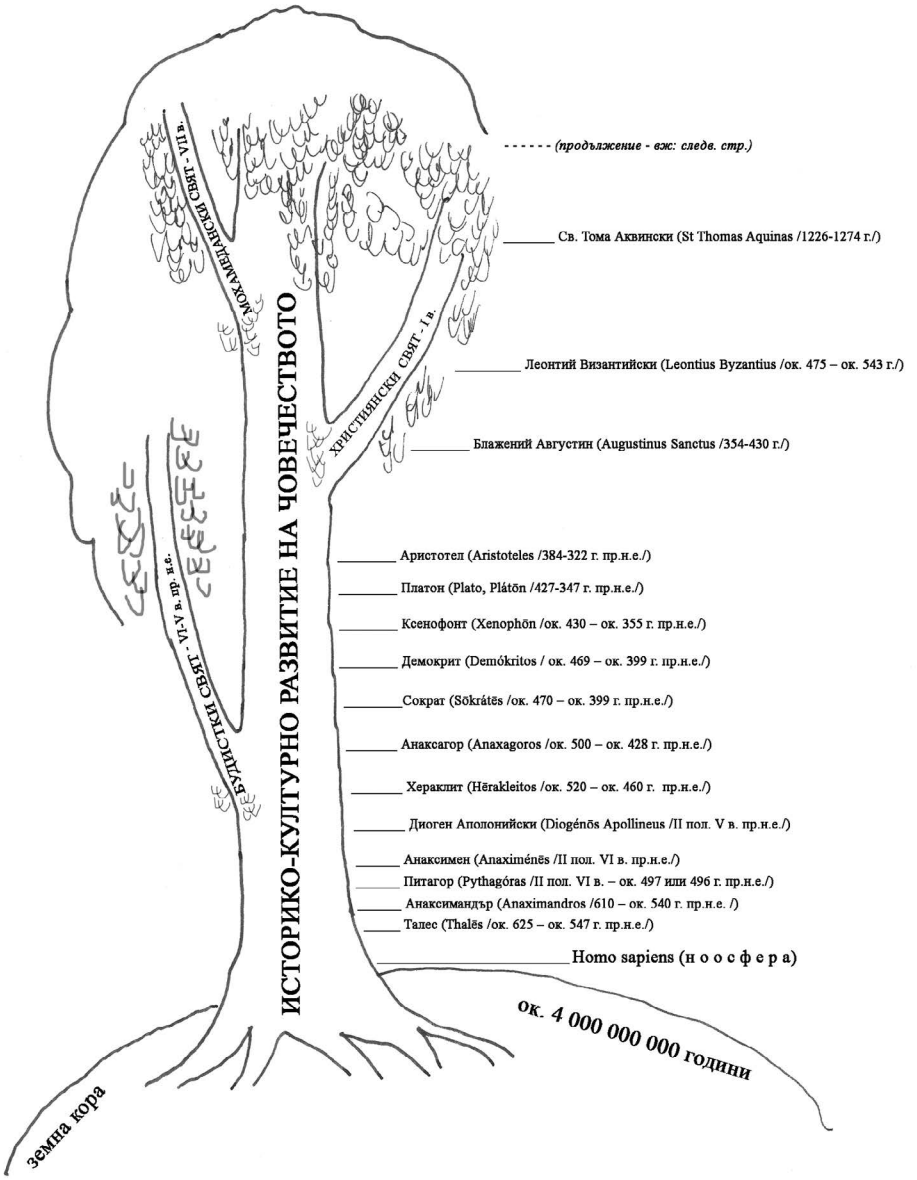
Campbell*, J. The Power of Myth / J.* ***Campbell****, B.* ***Moyers****. New York, 1991.*

Corbin*, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1966.*

Eliade*, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Ph.* ***Mairet****. Princiton, NJ, 1991.*

Eliade*, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M.* ***Handoca****; Rev. sti. a ed. M.* ***Tanasescu****; Cuv. i. de A.* ***Morretta****. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1)*

Eliade*, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by A.* ***Cartianu****. Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330)*

Сх. *е публ. за първи път на с. 232 на Ч. 1. на изд.:* **Куманова**, А. Введение в гуманитарную библиографию [*Е*-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению: [В 2 ч.]: Ч. 1. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания; Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии / [Науч. консульт. М. **Куманов**]. Нов. изд. С., 2007. 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.): текст. 1. изд. на Ч. 1. Санкт-Петербург, 1995; 1. изд. на Ч. 2. С., 2005. – *Тук е поместена само стр. 2 на обширната ориг. сх., разположена на с. 231-236 на цит. тр. – вж текст към наст. публ. на Сх., поместена на с. 203 тук.*

Зороастризъм	**Будизъм**	**Християнство**	**Ислям**
1	2	3	4
2 / с. 92; 1 / с. 118; 1 / с. 120; 1 / с. 134; 2 / с. 146; 1 / с. 149; 1 / с. 151; 2 / с. 152; 1 / с. 154; 1 / с. 160; 1 / с. 162; 3 / с. 163; 1 / с. 165; 1 / с. 178; 5 / с. 190	1 / с. 116; 3 / с. 190	10 / с. 68; 3 / с. 69; 1 / с. 76; 3 / с. 77; 2 / с. 78; 3 / с. 83; 15 / с. 84; 1 / с. 86; 1 / с. 97; 1 / с. 106; 1 / 107; 1 / 116; 1 / 118; 1 / 120; 1 / 141; 1 / 145; 1 / 162; 4 / 163; 3 / 168; 1 / 174; 1 / 190	8 / с. 68; 9 / с. 69; 2 / с. 72; 1 / с. 76; 2 / с. 106; 2 / с. 107; 3 / с. 115; 4 / с. 116; 2 / с. 118; 1 / с. 145; 2 / с. 147; 5 / с. 151; 4 / с. 152; 3 / с. 153; 4 / с. 155; 2 / с. 156; 3 / с. 159; 1 / с. 162; 1 / с. 163; 1 / с. 164; 3 / 2. 188; 1 / с. 190

Per aspera ad astra!

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ:

Библиографски указател, фундиращ едноименната кратка историческа енциклопедия

Съдържание на ресурса

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... **агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията* (5 ном. назв.: NN 1-5)** */ с. 207*

I. 2. ... **философско-религиозните универсални монотеистични картини на света (11 ном. назв.: NN 6-16)** */ с. 207*

I. 3. ... **текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *Енциклопедията* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 17-35)** */ с. 208*

I. 4. ...**контекстовата информация**:

I. 4. 1. ... **Евреите по света (14 ном. назв.: NN 36-87)** */ с. 209*

I. 4. 2. ... **Евреите в България (15 ном. назв.: NN 88-103)** */ с. 209*

II. Статийна и пристатийна литература в *Енциклопедията* (книги и статии – традиционни и *е*-публикации) (390 ном. назв.: NN 104-493) */ с. 210*

III. Ръкописи и дисертационни трудове (6 ном. назв.: NN 494-499) */ с. 221*

IV. Периодични и продължаващи издания
(44 ном. назв.:
NN 500-544) */ с. 222*

IV. 1. ... **в България**
(43 ном. назв.:
NN 500-542) */ с. 222*

IV. 2. ... **в чужбина**
(2 ном. назв.:
NN 543-544) */ с. 223*

V. Научно-документални филми
(5 ном. назв.:
NN 545-549) */ с. 223*

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията*
(5 ном. назв.:
NN 1-5)

1. Библия, сиреч книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия Завет / Бълг. библейско др-во. [10. изд.]. С., 1995. 1. изд. 1871 със загл.: Библия, сиреч Свещеното Писание на Вехтий и Новий Завет. (изд. в книгопеч. на А. Х. Бояджияна – Цариград)

*2. **Манчов**, Др. Кратка священа история на Вехтий и Новий Завет. 3 изд. Виена, 1865.*

3. Речник на Святото Писание. Цариград, 1882. (изд.: Американ Хан)

4. Речник на Святото Писание. Цариград, 1884. (изд.: Книгопеч. на А. Х. Бояджияна)

5. Mikraot Gedolot: Vayikra (in Hebrew and Aramaic). House. Vilna, 1899. (Romm Publ)

I. 2. ... философско-религиозните универсални монотеистични картини на света
(11 ном. назв.:
NN 6-16)

*6. **Вернадский**, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

*7. **Корбен**, А. История на ислямската философия. С., 2004.*

*8. **Campbell**, J. Masks of **God**: Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*

*9. **Campbell**, J. Masks of **God**: Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*

*10. **Campbell**, J. Masks of **God**: Vol. III: Occidental Mythology. New York, 1991.*

*11. **Campbell**, J. Masks of **God**: Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*

*12. **Campbell**, J. The Power of Myth / J. **Campbell**, B. **Moyers**. New York, 1991.*

*13. **Corbin**, H. History of Islamic philosophy. London; New York, 1993.*

*14. **Eliade**, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Ph. **Mairet**. Princeton, NJ, 1991.*

*15. **Eliade**, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M. **Handoca**; Rev. sti. a ed. M. **Tanasescu**; Cuv. i. de A. **Morretta**. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1)*

*16. **Eliade**, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by A. **Cartianu**. Boulder, 1992 (East European monogr.; N 330)*

I. 3. ... **текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *Енциклопедията* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 17-35)**

17. Social sciences & Humanities index (SSHI). Bronx (N.Y.), 1907-1974.

18. British humanities index (BHI). London, 1915- .

<https://www.uwe.ac.uk/study/library/databases/a-z/british-humanities-index>. 12.07.2025.

19. Dissertation abstracts international. Ann Arbor (Mi), 1938- .

<https://searchworks.stanford.edu/view/486508>. 12.07.2025.

20. Japanese periodicals index (JPI): Humanity & Social science. Tokyo, 1948- .

<https://www.ndl.go.jp/en/data/sakuin/sakuin_select.html>. 12.07.2025.

21. International bibliography of the social sciences. London, 1951- .

<https://about.proquest.com/en/products-services/ibss-set-c/>. 12.07.2025.

22. Index Asia: Ser. in Humanities. Calcutta, 1965- .

<https://aijsh.com/category/research-social-sciences-humanities/rssh-v13/rssh-v13-issue5/>. 12.07.2025.

23. Bibliographie internationale de l'Humanisme et de la Renaissance. Genève, 1966- .

<https://www.brepols.net/series/bihr-p>. 12.07.2025.

24. Humanities index (HI). Bronx (N.Y.), 1974- .

<https://about.proquest.com/en/products-services/bhi-set-c/>. 12.07.2025.

25. Social sciences (SS). Bronx (N.Y.), 1974- .

<https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_retro>. 12.07.2025.

26. Social sciences citation index (SSCI). Philadelphia, 1974- .

<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/social-sciences-citation-index/>. 12.07.2025.

27. Social sciences index (SSI). Bronx (N.Y.), 1974- . <https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_index_retro>. 12.07.2025.

28. American humanities index (AHI). N.Y., 1975- .

<https://blog.library.gsu.edu/2001/02/02/american-humanities-index-online/>. 12.07.2025.

29. Arts & Humanities citation index (AHCI). Philadelphia, 1976- .

<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/arts-humanities-citation-index/>. 12.07.2025.

30. Index to social science & Humanities proceedings (ISS HP). Philadelphia, 1976- .

<https://tischlibrary.tufts.edu/what-we-have/databases/conference-proceedings-citation-index-social-science-humanities>. 12.07.2025.

31. Indice Español de Humanidades. Madrid, 1976- .

<https://digital.csic.es/handle/10261/35909>. 12.07.2025.

32. Humanities international index (HII). N.Y., 2006- .

<https://www.library.nd.edu/database/4UD7U2WLVSACmMwssQsoEy>. 12.07.2025.

33. Новая иностранная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.

34. Новая отечественная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.

35. Новая литература по социальным и гуманитарным наукам. Москва, 1993- .

<https://nlr.ru/res/inv/guideseria/liter/record_full.php?record_ID=48966&rid=1678>. 12.07.2025.

I. 4. ...контекстовата информация:

I. 4. 1. ... Евреите по света
(14 ном. назв.:
NN 36-87)

*36. **Berlin**, Adele, ed. The Oxford Dictionary of the Jewish Religion / Oxford Univ. Oxford, 2011.*

*37. **Cohn-Sherbok**, Dan. Judaism: History, Belief, and Practice. London, 2003.*

*38. **Dosick**, Wayne. Living Judaism: The Complete Guide to Jewish Belief, Tradition and Practice. New York, 2007.*

*39. **Jacobs**, Louis. A Concise Companion to the Jewish Religion / Oxford Univ. Oxford, 2003.*

*40. **Jacobs**, Louis. The Jewish Religion: A Companion / Oxford Univ. Oxford, 1995.*

*41. **Karesh**, Sara E., Mitchell M. Hurvitz. Encyclopedia of Judaism. New York, 2005.*

*42. de **Lange**, Nicholas. An Introduction to Judaism / Cambridge Univ. Cambridge, 2002 [2000].*

*43-47. **Neusner**, Jacob. The Halakhah: An Encyclopaedia of the Law of Judaism: Vol. 1-5. Leiden, 2000.*

*48. **Neusner**, Jacob. An Introduction to Judaism: A Textbook and Reader. Louisville, Kentucky, 1991.*

*49. **Neusner**, Jacob, Alan J. **Avery-Peck**, eds. The Blackwell Companion to Judaism(Reprint ed.). Malden, Mass., 2003.*

*50. **Neusner**, Jacob, Alan J. **Avery-Peck**, eds. The Routledge Dictionary of Judaism (e-Book). New York; London, 2004.*

*51-53. **Neusner**, Jacob, et al. The Encyclopedia of Judaism / Jacob **Neusner**, Alan J. **Avery-Peck**, William Scott **Green**, eds.: Vol. 1-3. Leiden, 1999.*

*54-65. **Singer**, Isidore; et al., eds. The Jewish Encyclopedia: A Descriptive Record of the History, Religion, Literature, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to the Present Day: Vol. 1-12. New York, 1901-1906.*

*66-87. **Skolnik**, Fred, ed. Encyclopaedia Judaica. 2nd rev. ed.: Vol. 1-22. Farmington Hills, Mi, 2007.*

I. 4. 2. ... Евреите в България
(15 ном. назв.:
NN 88-103)

*88. **Аврамов**, Р. „Спасение" и падение. Микроикономика на държавния антисемитизъм в България 1940-1944 г.С., 2012.*

*89. **Ардити**, С. Човекът, който изигра **Хитлер**: Цар **Борис III** – гонител или приятел на българските евреи. Русе, 2008.*

*90. **Бар-Зоар**, М. Извън хватката на **Хитлер**. С., 1999.*

*91. **Барух**, Н. Откупът. Цар **Борис** и съдбата на българските евреи. С., 1991.*

*92. **Бояджиев**, Х. Спасяването на българските евреи през Втората световна война. С., 1991.*

*93-94. Българи и евреи: Ч. I-II. / Н. **Андреева** и др.; Състав., ред. Ал. **Фол**. С., 2000-2001. Ч. I. 2000; Ч. II. С., 2001.*

*95. Евреите по българските земи. Родова памет и историческа съдба / Състав. и ред. Еми **Барух**. С., 2000.*

*96. **Коен**, Д. Евреите в България (1878-1949): Студии. С., 2008.*

*97. **Коен**, Д. Език, бит и душевност на балканските евреи / Исак **Москона**. С., 2004.*

*98. **Коен**, Д. Реката изтича, пясъкът остава: Пословици и поговорки на сефарадските евреи. С., 1998.*

*99-100. **Нисим**, Г. Човекът, който спря **Хитлер**. Историята на Димитър **Пешев**, спасил евреите на една нация. С., 1999; 2. изд. 2018.*

*101. Оцеляването: Сб. от докумен. 1940-1944 / Състав. Д. **Коен**. С., 1995.*

*102. **Райчевски**, Ст. Българи и евреи през вековете. С., 2008.*

*103. **Chary**, F. B. The Bulgarian Jews and the Final Solution, 1940-1944. Pittsburgh, 1972.*

II. Статийна и пристатийна литература в *Енциклопедията* (книги и статии – традиционни и *е*-публикации) (390 ном. назв.: NN 104-493)

*104. **Абаджиев**, Ал. Оперните звезди на България. С., 2008, с. 149-152. – И за Юлия **Винер-Ченишева**.*

*105. **Авдала**, Жак. // Енциклопедия на българския театър. С., 2008, с. 12.*

*106. **Аврамов**, И. Даниел **Цион** (1883-1976). // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 22, 1987, с. 399-401.*

*107. **Аврамов**, Й. Софийската централна синагога. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 29, 1989, с. 93-100.*

*108. **Аврамов**, Роман. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 15-16.*

*109. **Аладжем**, Морис. // Рупчев, Й. Изборът на Рупи: А-З. С., 1998, с. 18.*

110. „АЛЕФ" Център за еврейско-българско сътрудничество. //<http://alef-bg.org/bg/>. 24.07.2024.20 с.

*111. **Алмоснино**, Гавриел. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 19-31.*

*112. **Алфаса**, Аврам. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 12-20.*

*113. **Алшех**, Елиезир. // Голяма енциклопедия „България". Т. 1. С., 2011, с. 52.*

*114. **Ангелов**, Боньо. Списъкът на забранените книги в старобългарската литература. // Изв. Инст. за лит., 1, 1952.*

*115. **Ангелова**, Рашел. // Жените в историята на академичната наука в България. С., 2018, с. 21.*

*116. **Ански**, Ел. Борис (Барух) **Шац**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 204-211.*

*117. **Ардити**, Б. Доктор Цемах **Рабинер**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 174-179.*

*118. **Ардити**, Л. Съхранени броеници. С., 1995.*

*119-126. Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Центр. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С. **Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. **Яръмов** ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето**...[и др.].С., 2016. Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**; Други ред.: М. **Куманов**, И. **Теофилов**; Други рец.: В. **Митко**, В. **Клюев**, И. **Петева**, В. **Велев**. Списък на ил.; Списък на съкр. Библиогр.: с. 127-135. Имен. показалец. Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. инст. – дн.: УниБИТ. <http://sno.unibit.bg><http://sno.unibit.bg/e-lib.html><https://www.researchgate.net/publication/307574972_Aryanica><https://www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova><www.arcticas.ru><https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw><https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/15-Aryanica-St.Denchev-Al.Kumanova-N-Kazanski-N-Vasilev-2016.pdf>. 20.03.2017.*

*127. Аркаим: у истоков цивилизации: Фотоальбом / Челяб. гос. унив.; науч. ред. Г. Б. **Зданович**. Челябинск, 2009.*

*128. **Асенов**, Драгомир. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 140.*

*129. **Бакиш**, Соня. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 172.*

*130. **Бакиш**, Якир. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 20-32.*

*131. **Басан**, Ели. Еврейското учебно дело в България. С., 1936.*

*132. Ешуа **Бело** (In memoriam). // Култура (С.), бр. 7 (2755), 22 февр. 2008. – Ешуа **Бело** и Шули **Бело** – едно и също лице.*

*133. **Бело**, Шули. Красотата на грозната кукла. С., 2009. – Ешуа **Бело** и Шули **Бело** – едно и също лице.*

*134. **Бело**, Шули. Кукленият театър и малкият зрител. С., 2012. – Ешуа **Бело** и Шули **Бело** – едно и също лице.*

135. ***Бело****, Шули. Половин век Куклен театър – Пловдив 1946-1996. Пловдив, 1996. – Ешуа* ***Бело*** *и Шули* ***Бело*** *– едно и също лице.*

136. Моис ***Бенароя****. // Речник на българската литература след Освобождението. <http://dictionarylit-bg.eu/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D1%81-%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%8F>. 26.07.2024. 1 с.*

137. ***Бенароя****, Моис (Моше Хаим* ***Бенарой****). Траянов и неговият мир. С., 1926. – Книга за Теодор* ***Траянов****.*

138. ***Бениеш****, Моис. // Голяма енциклопедия „България". Т. 1. С., 2011, с. 240.*

139. ***Бениеш****, Моис. Мисли през антракта. Драма в театър. С., 1966.*

140. ***Бенционов****, Мориц. // Енциклопедичен речник Кюстендил. С., 1988, с. 48.*

141. ***Бераха****, Арон. // Голяма енциклопедия „България". Т. 1. С., 2011, с. 243.*

142. ***Бердяев****, Н. А. О назначении человека [: Сб. / Авт. вступ. ст. П. П.* ***Гайденко****; Примеч. Р. К.* ***Медведевой****]. Москва, 1993.*

143. ***Бехар****, Марко. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 271.*

144. Библията като фактор за прогреса. // Църковен вестник (С.), N 40, 15 ноември 1991.

145. Богомилски книги и легенди. С., 1970.

146. ***Божилов****, И. Фамилията на Асеневци (1186-1460): Генеалогия и просопография. С., 1994, с. 168-170. –* ***Сара (Теодора)*** *– българска царица от еврейски произход.*

147. Бойният път на партизански отряд „Христо Кърпачев". С., 1975, с. 189-190. – За Майер Михайлов ***Кошницки****.*

148. ***Борисов****, Лилчо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 83.*

149. ***Вагенщайн****, Анжел. Далеч от Толедо. С., 2002.*

150. ***Вагенщайн****, Анжел. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 573.*

151. ***Вагенщайн****, Анжел. Петокнижие Исаково. С., 1998.*

152. ***Вагенщайн****, Анжел. Сбогом, Шанхай. С., 2004.*

153. ***Вайсенберг****, Алексис. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 573.*

154. ***Василева****, С. Съюз на дружествата на художниците в България. Предистория, организация и дейност 1919-1945. С., 2012.*

155. ***Видас****, С. Мястото на Еврейския народен хор в хоровото изкуство на столицата. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 10, 1975,с. 139-160. – За Моше* ***Цадиков****.*

156. ***Винер-Ченишева****, Юлия. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 669-670.*

157. ***Владигеров****, Любен. //Енциклопедия на българската музикална култура. С., 1967, с. 200.*

158. ***Владигеров****, Панчо. // Енциклопедия България. Т. 1. С., 1978, с. 695.*

159. ***Вълчев****, Г. Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879-1900. С., 2001.*

160. Дора ***Габе****. Биобиблиографски очерк. С., 1974.*

161. ***Габе****, Дора. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981.*

162. ***Габе****, Петър (Пейсах) Израелевич. Добруджанския въпрос в неговата същност (По повод обезземляването на добруджанското население). С., 1925.*

163. ***Габе****, Петър (Пейсах) Израелевич. Румъния в Добруджа 1913-1916: анкета. С., 1917.*

164. ***Георгиев****, Е. Литература на изострени борби в Средновековна България. С., 1966.*

165. ***Георгиева****, П. Съвременните апокрифи. // Църковен вестник (С.), N 11, 11-17 март 1996.*

166. ***Глубоковски****, Н. Велик библейски подвиг на Св. Синод на Българската православна църква (По повод бълг. синод. прев. на Св. Библия, С., 1925). // Църковен вестник (С.), N 13, 20 март 1926.*

167. ***Глубоковски****, Н. По повод синодалния превод на Библията. // Църковен вестник (С.), N 18, 24 апр. 1926.*

168. ***Голийски****, П. Зиези, от който са Българите. Предхристиянска и предмюсюлманска религия и митология. С., 2003. (Библ. Бълг. вечност; 41). – Библиогр. с. 399-406; Показалци.*

169. ***Гранитски****, И. Свободният дух Бенжамен* ***Варон****. // Дума (С.), N 180, 7 авг. 2014.*

170. ***Грасианов****, Морено Мошонов. // Офицерският корпус в България 1878-1944. Т. 1-2. С., 1996, с. 208.*

171. ***Грасияни****, Аврам (Морено). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 44-48.*

172. ***Гьорова****, С. На припек и на сянка. С., 2003.– И за Леонтина* ***Ардити****.*

173. ***Давидов****, Давид Исаков. // Народни представители от Шесто народно събрание. С., 1974, с. 146.*

174. ***Давидова****, Луна. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 216.*

175. ***Даниел****, Исак. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 224.*

176. ***Даниел****, Леон. Игрите. Есеистична проза (Опит за мемоари). С., 1997.*

177. ***Даниел****, Леон. Пътешествие в театъра. С., 1975.*

178. ***Даниел****, Леон. Пътешествие в театъра. С., 2009.*

179. ***Даниел****, Леон. Театрални есета. С., 1979.*

180. ***Даниел****, Леон. Театър и зрител. С., 1964.*

181. ***Даниел****, Леон. Чекмеджето на режисьора. С., 1988.*

182. ***Данов****, Хр. Една уникална находка – старинна синагога в Пловдив. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 19, 1984, с. 207-224.*

183. ***Денова****, Св. Семейни празници при смесен брак по материали от град Пловдив. Пловдив, 2005.*

184. ***Джурова****, А. Сами Биджерано* ***Сабин****. С., 2012.*

185. ***Димитрова****, Елка. Моис* ***Бенароя****. // Речник на българската литература след Освобождението. <http://dictionarylit-bg.eu/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D1%81-%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%8F>. 26.07.2024. 1 с.*

186. ***Добрев****, Ч. Избрано. Т. 7: Всекидневният Леон* ***Даниел****. С., 2011.*

187. ***Доневска****, Б. Първи частни художествени училища в България – школите на Борис* ***Шац*** *и Естир* ***Слепян*** *и тяхната роля за формирането на Държавното рисувално училище. // Изкуство и критика (С.), 2021, Юбил. бр.: 125 г. Нац. художеств. акад.*

188. Еврейските имена в българската юридическа наука. С., 2006, с. 103. – И за Соломон ***Розанис*** *(1919-2004), юрист и върховен съдия.*

189. Давид ***Елазар****. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 533.*

190. Давид ***Елазар****. // Народни представители в Девето народно събрание на Народна република България. С., 1987, с. 154.*

191. Давид ***Елазар****. // Народни представители в Седмо народно събрание на Народна република България, ДПК. С., 1977, с. 156.*

192. ***Елиезер****, Бенцион. // Енциклопедия България. Т. 2. С., 1981, с. 544.*

193. ***Елиезер****, Бенцион. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 245.*

194. ***Еренбург****, И. Жул* ***Паскен****. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 101-106.*

195. ***Еренпрайс****, д-р Мордехай. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 74-80.*

196. Ели ***Ешкенази****. Кратка биобиблиография. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 8, 1973, с. 159-165.*

197. ***Ешкенази****, Ели Хаим. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 248.*

198. ***Ешкенази****, Ели Хаим, Ашер* ***Хананел****. Еврейски извори за обществено-икономическото развитие на балканските страни през XVII век: Т. 1-2. С., 1958-1960.*

199. Клара ***Ешкенази – Искра****. Възпоменателен лист. Пловдив, 1946.*

200. ***Желев****, Ив. Старият и Новият Завет в пълнотата на Божественото откровение. // Църковен вестник (С.), N 22, 16-30 ноември 2001.*

201. Жените в историята на академичната наука в България. С., 2018, с. 27. – За Естрея ***Хершкович*** *(****Арие****).*

202. Живот в 33/16. С., 2004, с. 224. – За Милчо ***Левиев****.*

203. ***Израел****, Салватор Марко. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 654.*

204. ***Израел****, Салватор Марко. История на медицината в България / Ред. проф. д-р Вера Т.* ***Павлова****. С., 1980.*

205. ***Исаков****, Симчо. Избрано. С., 2007.*

206. ***Йорданов****, Хр. Теодор* ***Траянов*** *и първият му изследовател в България – Моис* ***Бенароя****. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria*

„Shalom" (С.), 17, 1982, с. 177-223.

*207. **Казански**, Н. **Pascin** = **Паскин**. С., 1995.*

*208. **Казасов**, Димо. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 274.*

*209. **Казасов**, Димо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 303.*

*210. **Каймакамова**, М. „Български апокрифен летопис" и значението му за българското летописание. // Стара бълг. лит., 15, 1984, с. 51-59.*

*211. **Калев**, М. Доктор Герш **Рималовски**. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 3. Тел Авив, 1971, с. 217-230.*

*212. Рафаел **Камхи**: Спомени на един евреин македонски революционер. С., 2015.*

*213. **Канети**, Елиас. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 314.*

*214. Професор Жорж Жан **Канети** (1911-1971). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 142-147.*

*215. **Кауфман**, Николай Янков. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 374.*

*216. **Кауфман**, Николай Янков. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 315.*

*217. **Клисурски**, Д. Пример за висок морал, гражданска доблест и християнска състрадателност. // Църковен вестник (С.), N 11, 16-31 май 2017. – За спасяването на българските евреи през Втората световна война.*

*218. **Коен**, Д. Военновременната икономика на България: 1939-1944. С., 2002.*

*219. **Коен**, Д. Оцеляването: Сб. от документи 1940-1944. С., 1995. – За спасяването на българските евреи през Втората световна война.*

*220. **Коен**, Д. Пътеводител за фондовета на Научния архив на БАН. С., 1981.*

*221. **Конфорти**, Лео. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 536.*

*222. **Кохенов**, Мойсей. // Офицерският корпус в България 1878-1944. Т. 3-4. С., 1996, с. 140.*

*223. **Кочев**, Николай. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 347.*

*224. **Кочев**, Николай. // Чолов, П. Български историци. С., 2010, с. 173.*

*225. **Крамер**, Анна. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 1. С., 1980, с. 482-483.*

*226. **Куманова**, А. Верният път (Изуч. на цивилизациите: път към истинската култ. глобализация): (Paper of the Intern. conf. on education and globalization – 2-3 Oct. 2012 in Tehran, Islamic Rep. of Iran; Comm. 2. Communication, education and globalization E. Civilizations, education and globalization) / А. **Куманова**, Н. **Казански**. // Съвременник: Сп. за лит. и изкуство (С.), 2014, N 1, с. 131-139.*

*227. **Куманова**, А. Дарение на колекцията „Нестинариана" – библиографски указател, електронна и традиционна библиотека от 1549 номерирани документални единици: Докл. на IX Студентска науч. конф. и изложба „Информ. култ.: наука – изкуство – религия" –„Inform. culture: science – art – religion" – София, 17.05.2013 г. // Издател (В. Търново), 2013, N 1-2, с. 36-45: ил. – Рез. на англ. ез.*

*228. **Куманова**, А. Дарение на УниБИТ на традиционна и електронна библиотека ARYANICA от 167 номерирани документални единици (по трансмисия на сев. соларен култ към земите на Иран, Мала Азия и Балканския полуостров): каталог, показалци, ценни изд. и ксерокопия на докум. източници, направени в чуждестр. библ. (Втор.-докум. база на изд.: **Арианика**: Експед. във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декод. на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство"/ **С. Денчев** ...[и др.]; Науч. ред. Н. **Яръмов**...[и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето**...[и др.]. С., 2016. Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**: Докл. на XII Студ. науч. конф. и изложба на УниБИТ – 20.05.2016. // Тр. на СНО при УниБИТ. Т. 12, 2017, с. 340-357. Публ. на библиогр. сп. на лит.(е-б-ка ARYANICA).*

*229-232. **Куманова**, А. Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.: Уч.пособ. по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / Състав., историогр., предг. А. **Куманова**; Науч. и ез. ред., дейксис (етимолог.), емблематика Н. **Василев**; Науч. ред. С. **Денчев**...[и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н. **Казански**; Библиогр. и справ.-информ. ред. М. **Максимова**; Справ.-информ. ред. Д. **Ралева**; Рец. Ж. **Стоянов** ... [и др.]. С., 2012. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>. 25.05.2012.*

233-236. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр. Фотомоногр.: Уч. пособ. / Науч. и яз. ред. Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец.Ж.* ***Стоянов****... [и др.].С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>. 6.05.2015.*

237-240. ***Куманова****, А. Очите на* ***Шари****. Sub rosa: Страници от един забравен дневник [по науч. експедиции в Иран, Турция /Сев. Месопотамия/, Италия, Русия, България] = Shari`s eyes. Sub rosa: Pages of a forgotten diary [according to sci. missions in Iran, Turkey /North Mesopotamia/, Italy, Russia, Bulgaria] / Ред., бел. Н.* ***Василев****; Ред.-иранист И.* ***Панов****; Рец. Цв.* ***Теофанов****... [и др.]. Послесловия: А.* ***Норузи****, М. А.* ***Кияни****, С.* ***Денчев****. Ново 4. изд. С., 2024. Други рец.: А.* ***Федотов****, Б.* ***Тодорова****, П.* ***Велчев****, Н.* ***Казански****. Рез. на бълг., рус., англ. ез.; В ч. от тир. рез. на перс. ез. Библиогр.: 175 ном. назв. Кн. се изд.съссъдействието на Култ. Представителство към Посолството на Ислямска Републ. Иран в Републ. България. 1. изд. 2014. Ново 2. е-изд. 2015. 3. доп. е-изд. 2016.*

241. ***Куманова****, А. Ханука в софийската синагога, Шаб-е ялда и Ноуруз в Културното представителство към посолството на Ислямска Р. Иран в България и Рождественски бъдник в Университета по библиотекознание и информационни технологии (Компаративистичен дискурс на трансмисия на соларния култ) / А.* ***Куманова****, А.* ***Георгиев****, И.* ***Кардашев****. // Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (С.), 2025, Т. 20, с. 1134-1143.*

242. ***Куманова****, А. Щрихи към културата и вярванията, проникнали от Древен Иран към Балканския полуостров (Из дневник. бел. от експедициите в Иран през юни – юли 2008 г. и септември 2014 г. – За присъственото знание – духовен път към откритото знание: Слово, произнесено в Иранск. култ. ц-р в София на 22.06.2023 г.) [: Моногр.] / Епигр.: „Чадата на Адам едно са тяло” –* ***Саади****; „Weh!Weh! / Du hast sie zerstört, / Die schöne Welt, / Mit mächtiger Faust, / Sie stürzt, sie zerfällt.”. –* ***J. W. von Goethe****; „... кога дойде съвършеното знание, тогава това „донейде” ще изчезне” –* ***1 Кор. (13:10)****. // Библиотека (С.), 2024, N 6: Прил., с. 99-132: с 29 ил. – Библиогр.: 18 ном. назв. – Рез. на англ. ез. – Автобиобиблиогр. бел. – Осн. публ. / В чест на 15 год. от осъществ. на Първ. бълг. науч. теренна и историогр. експедиция в Иран.(Публ. на историогр. кн. в период. изд.) Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика. Съдържа: Разд.: I. Култовите обекти, свързани с огнени церемонии; II. Древен Иран – общи черти; III. Исфахан – бисерът на Иран; IV. По пътя на връщане от Иран (Техеран – КРАЯТ НА ПЪТЯ) през Истанбул.*

243. ***Куртев****, Владимир. // Енциклопедичен речник Кюстендил (А-Я). С., 1988, с. 333.*

244. ***Куртев****, Владимир. // Енциклопедия „Пиринski край”. Т. 1. Благоевград, 1995, с. 491.*

245. Латински извори за българската история: Т. 1 / Бълг. акад. на науките; Ред. И. ***Дуйчев****, М.* ***Войнов****, Б.* ***Примов****, В.* ***Велков****, Б.* ***Геров****. С., 1958, с. 82.*

246. ***Левенсон****, Хенри. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 721.*

247. ***Левенсон****, Хенри. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365.*

248. Аврам Давичон ***Леви****. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 3. Тел Авив, 1971, с. 153-166.*

249. ***Леви****, Аврам Давичон. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 721-722.*

250. ***Леви****, Жул. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722.*

251. ***Леви****, Жул. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365.*

252. ***Леви****, С. Д-р Ашер Ицхак* ***Хананел*** *(1895-1964). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 159-164.*

253. ***Леви****, С. Д-р Цемах* ***Рабинер****. // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 212-216.*

254. ***Левиев****, Борис. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722.*

255. ***Левиев****, Борис. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365.*

256. ***Левиев****, Йоан. // Енциклопедия България. Т. 3. С., 1982, с. 722-723.*

257. ***Левиев****, Йоан. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 365-366.*

258. ***Левиев****, Милчо. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 366.*

259. ***Ликова****, Р. Валери* ***Петров****. С., 1994.*

260. ***Литман****, А. Летопис на музикалния живот в Пловдив. // Музикални хоризонти (С.), 1977, бр. 11.*

261. Аврам ***Литман*** *(In memoriam). // Култура (С.), бр. 2118, 9 дек. 1994.*

262. ***Маджуров****, Н. Как е била написана Библията. // Църковен вестник (С.), N 33, 11 септ. 1992.*

*263. **Майер**, И. Преклонение пред живота и делото на проф. д-р Нисим **Меворах**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 18, 1983, с. 351-373.*

*264. Македоно-одринското опълчение 1912-1913 г.: Личен състав по документи на Дирекция „Централен военен архив". С., 2006, с. 746. – И за Ездра Исак **Флорентин** (името и като Израел Флоренти).*

*265. **Мангачев**, П. Ангел **Куюмджийски**. С., 2020.*

*266. **Маразов**, Иван. Иван **Левиев**. С., 1980.*

*267. **Маринski**, Л. Султана **Суружон**. С., 1986.*

*268. **Меворах**, Нисим. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 116.*

*269. **Меворах**, Нисим. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 390.*

*270. Доктор Шаул Йерохам **Мезан** (1893-1944). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 2. Тел Авив, 1970, с. 162-178.*

*271. **Митев**, Денчо. 120 години история на кюстендилската адвокатура (1889-2009). С., 2010, с. 66-67. – И за Иван Хр. **Момчилов**.*

*272. **Михалев**, Петър. // Енциклопедичен речник Кюстендил А-Я. С., 1988, с. 410.*

*273. **Молхов**, Я. Творецът с човешка и писателска скромност Давид **Овадия**. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 19, 1984, с. 261-316.*

*274. **Молхов**, Яко. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 330.*

*275. **Молхов**, Яко. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 424.*

*276. **Молхов**, Яко. // Речник на българската литература. Т. 2. С., 1977, с. 403-404.*

*277. **Молхова**, Жана. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 330.*

*278. **Молхова**, Жана. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 424.*

*279. **Момчилов**, Иван. // Енциклопедичен речник Кюстендил А-Я. С., 1988, с. 416.*

*280. **Натан**, Жак. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 472.*

*281. **Натан**, Жак. // Кратка българска енциклопедия. Т. 3. С., 1966, с. 541.*

*282. **Натан**, Жак. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 442.*

*283. **Натан**, Жак. // **Чолов**, П. Български историци: Биогр.-библиогр. справочник. С., 1999, с. 198.*

*284. **Натев**, Ат. Елиас **Канети** за реалните обитатели на въображаемата къща. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 17, 1982, с. 225-234.*

*285. **Неделева**, П. Антиеврейското законодателство в България през Втората световна война. С., 2015.*

*286. **Несторов**, Л. За пътеките, истините и живота на Бенжамен **Варон**. // Год. / Стоп. акад. – Свищов, 70, 2017, с. 269-290.*

*287-288. **Николова**, П. Шули **[Бело]** и малкият голям зрител. // Кукларт (С.), 2012, N 6, с. 96. <https://kuklart.bg/wp-content/uploads/2020/06/06_art_30.pdf>. 27.06.2013. 3 с.*

289. Новите носители на наградата „Пловдив" за 1971 година. // Отечествен глас (Пловдив), N 8309, 25 авг. 1971.

*290. **Нушев**, К. Проява на действен хуманизъм и защита на свещения характер на човешкия живот. // Църковен вестник (С.), N 11, 16-31 май 2017. – За спасяването на българските евреи през Втората световна война.*

*291. **Овадия**, Давид Хаим. Дед или разгромът. С., 1990.*

*292. **Овадия**, Давид Хаим. // Енциклопедия България. Т. 4. С., 1984, с. 680.*

*293. **Овадия**, Давид Хаим. // Кратка българска енциклопедия. Т. 3. С., 1966, с. 640.*

*294. **Овадия**, Давид Хаим. **Леваневски**. С., 1980.*

*295. **Овадия**, Давид Хаим. Менахо или терористът. С., 1970.*

*296. **Овадия**, Давид Хаим. Партизански дневник. С., 1948.*

*297. **Овадия**, Давид Хаим. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 470.*

*298. **Овадия**, Давид Хаим. Стихове за партизанския отряд. С., 1955.*

*299. **Огнянова**, Е. Традиции и празници в България. С., 2002, с. 183-187. – За еврейската сватба.*

*300. **Орбини**, М. Царство на славяните. С., 2012.*

301. ***Оскар****, Ал. Неврофталмологична симптоматика при придобити и наследствени заболявания в детска възраст. С., 2018.*

302. ***Оскар****, Ал. Очни болести. С., 2021.*

303. ***Оскар****, Ал. Очни прояви на захарния диабет. С., 2021.*

304. ***Палангурски****, М. Учредителите. Участниците в Учредителното народно събрание в Търново, 10.II – 16.IV.1879. С., 2014, с. 53.*

305. ***Панайотов****, Ф. Йосиф* ***Хербст****. Живот и смърт. С., 1981.*

306. Елиезер ***Папо****. // Силистренска област: Енциклопед. Силистра, 2017, с. 681.*

307. ***Папо****, Менахем. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 63.*

308. ***Паси****, Исак. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 103.*

309. ***Паси****, Исак. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 470.*

310. ***Паскин****, Жул. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 105.*

311. ***Паскин****, Жул. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 2. С., 1988, с. 332-334.*

312. ***Паунов****, Д. Българските евреи в театралното изкуство в България през 30-те и 40-те години на XX век. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 21, 1986, с. 163-190. – За Роза Ефраим* ***Хершкович****.*

313. ***Пелтеков****, Ал. Революционни дейци от Македония и Одринско. С., 2014, с. 487. – И за Ездра Исак* ***Флорентин*** *(името и като Израел Флоренти).*

314. ***Перец****, Давид. // Голяма енциклопедия „България". Т. 9. С., 2012, с. 3358-3359.*

315. ***Перец****, Давид. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 149.*

316. ***Перец****, Давид. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 2. С., 1988, с. 352.*

317. ***Петканова****, Д. Апокрифна литература и фолклор. С., 1987.*

318. ***Петканова****, Д. Старобългарска есхатология / Д.* ***Петканова****, А.* ***Милтенова****. С., 1993.*

319. ***Петрини****, Николай. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 187.*

320. ***Петров****, Валери. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 192.*

321. ***Петров****, Валери. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 498.*

322. ***Пешев****, Д. Спомени. С., 2004.*

323. ***Пинкас****, Матилда (Мати). // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 225.*

324. ***Пинкас****, Матилда (Мати). // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 503.*

325. ***Пирьов****, Г. Развитието на психологията в Софийския университет „Св. Климент Охридски". С., 2001, с.75. – И за проф. Леон Витали* ***Леви****.*

326. ***Пити****, Б. Султана* ***Суружон*** *(1909-1961). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 129-131.*

327. По стъпките на културната столица: документ. разходка в мултиетническия, мултиезиков и мултикултурен Пловдив / Пловдивски унив. „Паисий Хилендарски"; И. ***Кръпова*** *и др. Пловдив, 2022, с. 175-234. <https://blr.uni-plovdiv.bg/wp-content/uploads/2020/11/Plovdiv.-Multicultura.-Beseda-3.pdf>. 28.04.2023.*

328. ***Поликаров****, Азаря. // Енциклопедия България. Т. 5. С., 1986, с. 318.*

329. ***Поликаров****, Азаря. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 506.*

330. Православная энциклопедия. Т. 3. Москва, 2001, с. 46-58.

331. ***Райнов****, Б.* ***Паскин****. Пловдив, 1986.*

332. ***Райчевски****, С. Синагоги и културно наследство на евреите в България. С., 2009.*

333-334. ***Рерих****, Е. И. Письма Елены* ***Рерих****. 1929-1938: В 2 т. Riga, 1940.*

335. ***Рерих****, Н. К. Цветы Мории: Стихи. Берлин, 1921.*

336. ***Романо****, Ш. Йосиф* ***Яшаров*** *(1894-1971). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 1. Тел Авив, 1969, с. 225-228.*

337. ***Рхамимов****, М. Българските евреи в национално-освободителните борби на българския народ. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 13, 1978, с. 47-65. – И за Елиезер Моше* ***Калев****.(*

338. ***Сабин (Сами Биджерано)****. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 7.*

339. ***Самуилов****, И. Емил* ***Шекерджийски*** *(биогр. очерк), С., 1972.*

340. ***Сарандев****, И. Валери* ***Петров****: Разговори, беседи. Пловдив, 1997.*

341. ***Сарандев****, Ив. Книга за Дора* ***Габе****. С., 1974.*

342. Сарафската къща в Самоков и историята на фамилия ***Арие****. // <https://www.photomoments.bg/bg/post/saraf-house-samokov>. 25.07.2024.*

343. ***Семерджиев****, П. Спомени. С., 2010, с. 258-262. – За Ема* ***Герон****.*

344. Синагога в Пазарджик. // Голяма енциклопедия „България". Т. 10. С., 2012, с. 4021.

345. Синагогата в Самоков. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196.

346. Синагогата в София. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196.

347. Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988.

348. Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196. – За синагогата в Бургас.

349. Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 196. – За синагогата в Пловдив.

350. Синагоги. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 198. – За синагогата в Ямбол.

351. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006.

352. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителнитеизкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26. – За синагогата в Бургас.

353. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 27. – За синагогата в Пловдив.

354. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26. – За синагогата в Самоков.

355. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 28. – За синагогата в Ямбол.

356. Синагоги. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 25-26. – За Софийската централна синагога.

357. Синодалното издание на Библията. // Църковен вестник (С.), N 3, 16 ян. 1926.

358. ***Стаменов****, Л. Живот – ярък пламък. Мико* ***Папо****. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 3, 1968, 1, с. 181-189.*

359. ***Станоев****, Б. Православието и България. С., 1992, с. 38. – За Библията.*

360. ***Стефанова****, Н. Книга за Давид* ***Перец****. Пловдив, 1981.*

361. ***Стойков****, Ат. Марко* ***Бехар****. // Българската карикатура. С., 1970, с. 80-83.*

362. ***Суружон****, Леон. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 536.*

363. ***Суружон****, Султана. // Голяма енциклопедия „България". Т. 11. С., 2012, с. 4305.*

364. ***Суружон****, Султана. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 536.*

365. ***Сурожон****, Султана. // Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 59.*

366. Полковник Аврам Перец ***Таджер*** *(1872-1961). // Ардити, Б. Видни евреи в България. Т. 4. Тел Авив, 1973, с. 189-204.*

367. ***Таджер****, Витали. // Еврейските имена в българската юридическа наука. С., 2006, с. 103.*

368. ***Таджер****, Витали. // Енциклопедия България. Т. 6. С., 1988, с. 590.*

369. ***Таджер****, Витали. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 586.*

370. ***Таджер****, Салис. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 586.*

371. ***Тодоров****, А. Поет и белетрист – син на Ючбунар: Салис* ***Таджер*** *на 60 г. // Год. / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom" (С.), 19, 1984, с. 317-332.*

372. ***Тодорова****, Румяна. Проф. д-р Нисим* ***Меворах*** *– първият български пълномощен министър в САЩ след Втората световна война. // Историята – професия и съдба: Сб. в чест на чл.-кор. д.ист.н. Георги* ***Марков****. С., 2008, с. 517-529.*

373. ***Тончева****, В. Фолклористът Николай* ***Кауфман****. С., 2005.*

374. ***Фаденхехт****, Йосиф. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 171-172.*

375. ***Хараланова****, Б. Участието на евреите от Шумен в Балканските войни. // Изв. / Рег. ист. музей – Шумен, 17, 2017, с. 282. – И за Аврам (Морено)* ***Грасияни****.*

376. ***Хербст****, Йосиф. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 264-265.*

377. ***Хеския****, Зако. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 266.*

378. ***Хеския****, Зако. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 618.*

379. ***Христов****, Хр. Тодор* ***Живков****: Биогр. С., 2009, с. 131-132. – И за Нисим (Нико)* ***Яхиел****.*

380. ***Цион****, Д. Пет години под фашистки гнет. С., 1945.*

381. ***Челибонова-Лорер****, Хени. // Жените в историята на академичната наука в България. Хабилитираните жени в БАН. С., 2018, с. 309.*

382. ***Чулова-Маркова****, Д. Непознатият Йоан* ***Левиев****. Живот и творчество. С., 2007.*

383. ***Чуховски****, П. Анна* ***Крамер****. С., 1973.*

384. „Шалом" отбелязва Ханука в Централната софийска синагога – 14.12.2023 г. // <https://www.dnes.bg/obshtestvo/2023/12/14/shalom-otbeliazva-hanuka-v-centralnata-sofiiska-sinagoga.592257>. 14.12.2023. 2 с.: с ил.

385. ***Шатц****, Борис. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 498-499.*

386. ***Шатц****, Борис. // Енциклопедия на изобразителните изкуства в България. Т. 3. С., 2006, с. 176.*

387. ***Шац****, Б. Из воспоминаний одного скульптора. Т. 1. С., 1905. – Името на скулптора на бълг. ез. е Борис* ***Шатц****.*

388. ***Шварц****, Еди. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 644.*

389. ***Шекерджийски****, Емил. // Енциклопедичен речник Кюстендил (А-Я). С., 1988, с. 705-706.*

390. ***Шекерджийски****, Емил. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 502.*

391. ***Шелудко****, Алексей. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 502.*

392. ***Шелудко****, Алексей. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 644-645.*

393. ***Яхиел****, Нико. // Енциклопедия България. Т. 7. С., 1996, с. 589.*

394. ***Яхиел****, Нико. // Първа българска република 1946-1991: Енциклопед. С., 2011, с. 656.*

395. ***Anguelova****, R. La sinagoga de Vidin: Analisis arquitectorico. // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom", 26, 1991, p. 147-156.*

396-400. ARYANICA (: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А. ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 3.02.2025.*

401. ***Amadori****, M. Letizia et al. Integrated investigations of painting materials in the Sasanian city of* ***Ardaxšīr Khwarrah****, near Firuzabad (Southern Iran). // Heritage (Basel), 2024, N 7, p. 1202-1220.*

402. ***Azzam****, L. Lives of the Prophets,* ***Abraham*** *and the Kaaba. Lahore, 1995.*

403. ***Barker****, M. Temple Theology, an introduction. London, 2004.*

404. ***Benbasat****, A. Yako* ***Molhov****, Untiring Traveler. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997 (1998), p. 250-255.*

405. Burgas [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 112-115.

406. ***Denkov****, Spiro. // <https://collections.yadvashem.org/en/righteous/4014467>. 27.07.2024. 2 с.*

407. ***Dimitrov****, Rubin. // <https://collections.yadvashem.org/en/righteous/4014581>. 27.07.2024. 2 с.*

408. Carl ***Djerassi****. // <https://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Djerassi>. 27.07.2024. 20 с.*

409. Carl ***Djerassi****. The history of the Bulgarian Jews. // <https://www.webofstories.com/play/carl.djerassi/41>. 27.07.2024. 1 с.*

410. Dobrich [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 157.

411. ***Draï****, R.* ***Abraham****, ou la recréation du monde. Paris, 2006.*

412. ***Edelman****, D. V. The Origins of the Second Temple: Persian Imperial Policy and the Rebuilding of Jerusalem. London, 2014.*

413. ***Eliach****, Y. There Once Was a World: A Nine-Hundred-Year Chronicle of the Shtetl Eishyshok. Boston, 1998.*

414. ***Geleva-Tzvetkova****, R. Less popular paintings of David* ***Peretz*** *in the Rhodopes. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997(1998), p. 250-255.*

415. ***Ghirshman****, R. Firuzabad. // Bulletin de l'Institute Français de l'Archéologie Orientale (Caire), 1947, N 46, p. 1-28.*

416. ***Gray****, J. The Ark of the Covenant. USA, 2018.*

417. ***Grierson****, R. The Ark of the Covenant. London, 2000.*

418. ***Hamblin****, W.* ***Solomon****'s Temple: Myth and History / W.* ***Hamblin****, D.* ***Seely****. London, 2007.*

419. ***Hani****, J. Le symbolisme du temple chrétien. Paris, 2005.*

420. ***Hazan****, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in*

the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За разрушената синагога в Карнобат.

*421. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За разрушената синагога в Хасково.*

*422. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата в Бургас.*

*423. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата във Варна.*

*424. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата във Видин.*

*425. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата в Добрич.*

*426. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата в Казанлък.*

*427. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата в Кърджали.*

*428. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024.8 p. – За синагогата в Пловдив.*

*429. **Hazan**, E. Z. Synagogues in Bulgaria: A testimony of eighteen centuries of Jewish presence in the Balkans. // <http://www.thebulgarianjews.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Hazan.pdf>. 11.08.2024. 8 p. – За синагогата в Ямбол.*

*430. **Hendel**, R. Remembering **Abraham**: Culture, Memory, and History in the Hebrew Bible. Oxford, 2005.*

*431. **Henning**, W. B. The inscription of Firuzabad. // Asia Major (Taiwan), 1954, N 4, 98-102.*

*432. **Hoffman**, E. Shtetl: The Life and Death of a Small Town and the World of Polish Jews. Boston, 1997.*

*433. **Huff**, D. An Archaeological survey in the area of Firuzabad. // Proceedings of the IInd Annual Symposium on Archaeological Research in Iran: 29th Oct. – 1st November 1973 / Irānian Centre for Archaeolog. Research; ed. by F. **Bagherzadeh**. Tehran, 1974, p. 155-179.*

*434. **Huff**, D. Fīrūzābād. // Encyclopaedia Iranica. Vol. 9. Fasc. 6. New York, 1999, p. 633-636.*

*435. **Huff**, D. Firuzabad. Palast **Ardashirs I**. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1979, N 27, p. 149-150.*

*436. **Huff**, D. Das Plansystem von **Ardašīr-Xwarrah**: Agrarkolonisatorisches Großprojekt und gebautes Staatsmodell eines von **Gott** gegebenen Königtums. // Raumkonzeptionen in antiken Religionen: Beitr / ed. by K. **Rezania**. Wiesbaden, 2014, p. 153-210.*

*437. **Huff**, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1977, N 25, p. 172.*

*438. **Huff**, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1978, N 26, p. 191-192.*

*439. **Huff**, D. Qala-ye Dukhtar bei Firuzabad. Ein Beitrag zur sassanidischen Palastarchitektur. // Archäologische Mitteilungen aus Irān (Berlin), 1971, N 4, p. 127-171.*

*440. **Hundert**, G. D. The Jews in a Polish Private Town: The Case of Opatów in the Eighteenth. New York, 1991.*

*441. **Israel**, S. Elie H. **Eskenazi** octogénaire. // Etudes balkaniques, 1969, N 1, p. 127-128.*

*442. **Jordanov**, Hr. International recognition for Prof. Alexei **Sheludko**. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 27, 1993-1994, p. 174-179.*

*443. **Karapetrov**, K. Jules **Levi** – a Portrait of the Artist, Composerand Conductor of Inexhaustible*

Talent. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 27, 1993-1994, p. 146-154.

444. Kardzhali [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 158.

445. ***Kierkegaard****, S. A. Fear and Trembling (Страх и трепет). S.l., 1843. – Публ. под псевд.* ***Йоханес де Силентио****.*

446. ***Kierkegaard****, S. A. Fear and Trembling. Princeton, 1983.*

447-450. ***Kumanova****, A. Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.: Compend. / Sci. and lang. ed. N.* ***Vasilev****; Sci. ed. S.* ***Denchev*** *... [и др.]; Terminolog., ref. and inform. ed. N.* ***Kazanski****; Bibliogr., ref. and inform. ed. M.* ***Maximova****; Ref. and inform. ed. D.* ***Raleva****; Rev. Z.* ***Stoyanov****... [и др.]. С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>. 14.08.2015.*

451. ***Kumanova****, A. Study of the civilizations: Way to the real cultural globalization (Life-giving tree of the historical and cultural development of the humanity) / Intern. conf. on education and globalization (Tehran, Islamic Rep. of Iran, 2-3 Oct. 2012); Comm. 2: communication, education and globalization / A.* ***Kumanova****, N.* ***Kazanski****. 15 p. – Деп. в Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи* ***Амири*** *в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А.К. Запис на докл. върху CD с богат изобразит. материал към него е предад. и на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Ешреф* ***Буруджерди****, гостувала на спец. среща в УниБИТ на 28.09.2017 г.*

452. Kyustendil [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 136-141.

453. ***Levenson****, J. D. Inheriting* ***Abraham****: The Legacy of the Patriarch in Judaism, Christianity, and Islam. Princeton, 2012.*

454. ***Levy****, J. Israel* ***Aladjem*** *(1909-1993). Profile. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 27, 1993-1994, p. 180-194.*

455. ***Lockhart****, L. Fīrūzābād. // The Encyclopaedia of Islam. Tehran, 1991ab, 2, p. 925-926.*

456. ***Melamed****, A. La sinagoga de Kiustendil: Estudio arqueologioco. // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom", 26, 1991, p. 158-169.*

457. ***Meyer****, F. B. The Life of* ***Abraham****: The Obedience of Faith. Seattle, 1996.*

458. ***Miron****, D. The Image of the Shtetl and Other Studies of Modern Jewish Literary Imagination. Syracuse, N.Y., 2000.*

459. ***Molhov****, Y. A Prolific Author (за Хаим* ***Оливер****). // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 28, 1995, p. 272-286.*

460-464. NESTINARIANA (: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А. ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025.*

465. ***Nissim****, G. L'uomo che fermò* ***Hitler****. La storia di Dimităr* ***Pešev*** *che salvò gli ebrei di una nazione intera. Milano, 1999.*

466. ***Orbini****, M. Il regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni. Historia di don Mauro Orbini Rauseo abbate melitense. Nella quale si vede l'Origine quasi di tutti i Popoli, che furono della Lingua Slava, con molte, & varie guerre, che fecero in Europa, Asia, & Africa; il progresso dell'Imperio loro, l'antico culto, & il tempo della loro conuersione al Christianesimo. E in particolare veggonsi i successi de' Rè, che anticamente dominarono in Dalmatia, Croatia, Bosna, Servia, Rassia, & Bulgaria. In Pesaro, appresso Girolamo Concordia. Con licenza de' Superiori. MDCI. Pesaro, 1601.*

467. ***Pascin****, Jules. //<https://www.britannica.com/biography/Jules-Pascin>. 10.08.2024. 2 с.*

468. Plovdiv[: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 122-130.

469. ***Raible****, F. Der Tabernakel einst und jetzt. Freiburg im Breisgau, 1908.*

470. ***Rindova****, B. The controversial Dr. Saul* ***Mezan****: 1893-1943. // Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom", 29, 1996-1997(1998), p. 246-249.*

471. ***Roshkovska****, A. Monumentos septalcrales (siglos XVIII-XIX). // Anuario. Organizaciobn de los judios en Bulgaria „Shalom", 26, 1991, p. 170-178. – За синагогата в Самоков.*

472. ***Rossi****, D. La città storica di* ***Ardashir-Xwarrah*** *presso Firuzabad (Fars, Iran). Fonti e*

territorio: MA thesis / Univ. La Sapienza. Rome, 2016.

*473. **Rossi**, D. A road to Fīrūzābād. // Ex NOVO Journal of Archaeology (Bicester, UK), 2018, N 3, p. 79-99.*

474. Ruse [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 85-91.

*475. **Sacks**, B. The story of Chanukah. Pittsburgh, 1913.*

476. Samokov [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 142-150.

*477. **Shalvi/Hyman** Encyclopedia of Jewish Women edited by Jennifer Sartori. Publisher Jewish Women's Archive. New York, 2021. <https://jwa.org/encyclopedia/article/jan-ira>. 02.07.2022.*

*478. **Schuon**, F. Islam and the perennial philosophy. Al Tajir Trust, 1976.*

*479. **Schuon**, F. Transcendent unity of religion. Wheaton, Il, 1984.*

*480. **Segal**, A. **Abraham**, enquête sur un Patriarche. Paris, 1995.*

*481. **Seters**, J. van. **Abraham** in History and Tradition. Göttingen, 1975.*

*482. The **Shtetl**: Image and Reality. Oxford, 2000.*

*483. The **Shtetl** Book. New York, 1975.*

*484. **Sommer**, B. D. The Bodies of **God** and the World of Ancient Israel. Cambridge, 2009.*

485. Sofia. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 48-73. – За Софийската централна синагога.

*486. **Thiollet**, Jean-Pierre.88 notes pour piano solo. Neva Editions (France), 2015. – За Алексис **Вайсенберг**.*

*487. **Thompson**, T. L. The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical **Abraham**. Berlin, 2016.*

488. Varna [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 102-109.

489. Vidin [: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 134-135.

490. Yambol[: The Synagogue]. // A Guide to Jewish Bulgaria. Sofia, 2011, p. 155.

*491. Daniel **Ziemann**, Vom Wandervolk zur Grossmacht: die Entstehung Bulgariens im frühen Mittelalter (7-9. Jahrhundert). Weimar, 2007, S. 56.*

*492. **Zion**, N. A Different Light: A Pluralist Anthology: the Big Book of Hanukkah / N. **Zion**, B. **Spectre**. New York, 2000.*

*493. Zoroastrian source of the Abrahamic religions(Initial field and historiographical missions in Bulgaria, Iran, Türkiye, Italy, Russia, Finland, Kazakhstan) / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. Istanbul, 2025. In print.*

III. Ръкописи и дисертационни трудове (6 ном. назв.: NN 494-499)

*494. **Ескенази**, Илко Моис. Гражданскоправен режим на програмите за електронно-изчислителни машини: Кандидатска дис. [Б.м.], 1980.*

*495. **Коен**, Бениамин Раймонд. Картографски проблеми на Националния атлас на България: Докт. дис. [Б.м.], 1965.*

*496. **Коен**, Бениамин Раймонд. Метод на профилите в картографията: Докт. дис. [Б.м.], 1981.*

*497. **Литман**, А. История на музикалната самодейност в Пловдив [след 1944]. Пловдив, [Б.г.].*

*498. **Литман**, А. История на Музикалното училище в Пловдив. Пловдив, [Б.г.].*

*499. **Литман**, А. История на Пловдивската опера [първите 10 сезона]. Пловдив, [Б.г.].*

IV. Периодични и продължаващи издания
(44 ном. назв.:
NN 500-544)

IV. 1. ... в България
(43 ном. назв.:
NN 500-542)

500. „Ашофар” – Тръбата (София, 27.II.1919 – 17.I.1941)
501. „Братство” (София, 1921-1923)
502. „Българан” (София, 1916-1924)
503. „Годишник / Обществ. и култ.-просветна орг. на евреите в България = Annual / Org. of the Jews in Bulgaria „Shalom” (София, 1966-2001)
504. „Държавен вестник” (София, 1879-)
505. „Еврейска мисъл” (Русе, 1922-1923)
506. „Еврейска мисъл” (София, авг. – ноември 1924)
507. „Еврейска мисъл” (София, апр. – авг. 1936)
508. „Еврейска реч” (София, 1932-1941)
509. „Еврейска трибуна” (Русе, 1926-1929)
510 „Еврейски вести” (София, 1 ноември 1933 – 7 юли 1934)
511. „Еврейски глас” (София, 1896-1897, 1917-1920, 1924-1926)
512. „Еврейски глас” (София (1917-1920)
513. „Еврейски глас” (София (1924-1926)
514. „Еврейски отзвуци” (София, 1921)
515. „Еврейски преглед” (София, май – ноември 1910)
516. „Еврейски преглед” (София, 1922-1926)
517. „Еврейски преглед” (София, май – юни 1935)
518. „Еврейски работник” (София, 1910, 1914-1915, 1919-1921,1923-1923, 1931-1932)
519. „Еврейски работнически фронт” (София, 1930)
520. „Еврейски турист” (София, 1925-1930)
521. „Еврейско ехо” (Русе, 1916)
522. „Ехо” (София, 1930-1934)
523. „Жената днес” (София, 1966-1988)
524. „Звезда” (София, 1932-1934)
525. „Известия на Института за литература” (София, 1952-1972)
526. „Известия на Регионален исторически музей – Шумен” (София, 1990-)
527. „Исторически преглед” (София, 1945-)
528. „Космос” (София, 1962-1994, 2018-)
529. „Мисъл” (София, 1892-1907)
530. „Народ” (София, 1946)
531. „Наука и техника за младежта” (София, 1948-1988)
532. „Орбита” (София, 1969-1991)
533. „Поглед” (София, 1966-1996)
534. „Пробуда” (София, 1936)
535. „Славяни” (София, 1961)
536. „Социологически проблеми” (София, 1979-1983)
537. „Старт” (София, 1971-1999)
538. „Стопански проблеми” (София, 1936-1941)
539. „Стършел” (София, 1946-)
540. „Театър” (София, 1946-2016)
541. „Църковен вестник” (София, 1900-)
542. „La luz” – Светлина (Цариград, 1865; Пловдив, 1903; София, 1907-1914)

IV. 2. ... в чужбина
(2 ном. назв.:
NN 543-544)

543. „Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum" (New York, 1931-1933; Vedams reprint: New Delhi, 2003)

544. „Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum" – Smithsonian Libraries and Archives: Object Details: Author:Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Roerich, George; Summary: Includes annual reports of the institute, 1929/30-<32>: 1931, 1933, 1931-1933; Place: Himalaya Mountains – Asia, Central. First Publ.: 1931-1933 by Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Vedams reprint: 2003. Publ. by Vedams ebooks Pvt. Ltd. Vardhaman Charve Plaza IV, Bldg, N 9, Second Floor, New Delhi-110088 (India) <http:www.vedamsbooks.com>. Publ. with financial assist. From the Depart. of Culture, Cov. of India. Print. in India at DP`s Impressive Impressions, Hissar, Haryana-125001.

V. Научно-документални филми
(5 ном. назв.:
NN 545-549)

*545-549. Ритъмът на времето [Е-ресурс] [Видеозапис]: Нестинарство: Информ. карта: Науч.-докум. филм / Продуцент, идея и концепция С. **Денчев**; Сцен. А. **Куманова**, М. **Куманов**; Реж. А. **Куманова**, А. **Алтъпармаков**; Оператор С. **Алтъпармаков**; Ред. Н. **Казански**, А. **Даскалов**; Консулт. Н. Цв. **Кочев** (София) ... [и др.] / БУЛФИЛМ. С., 2007; 2008. 5 опт. диск (DVD). Редуц. версия на бълг. и англ. ез. 2007; Разшир. версия на бълг., рус., англ. ез. 2008. Други консулт.: проф. М. **Виевиорка** (Париж), проф. Ф. **Брези** (Рим), проф. Е. **Вилфрид** (Фрайбург), проф. Н. **Яръмов** (София), о. **Мариуш Полцин** (София). Изд. на СВУБИТ. Загл. и на рус. ез.: Ритм времен (Нестинарство: Информ. карта); загл. и на англ. ез.: The rhythm of the time (Nestinarstvo (fire-dancing): Inform. map.*

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

А. К. 451
Абаджиев, Ал. 104
Авдала, Жак 105
Аврамов, И. 106
Аврамов, Й. 107
Аврамов, Роман 88, 108
Аладжем, Морис 109
Алмоснино, Гавриел 111
Алтъпармаков, А. 545-549
Алтъпармаков, С. 545-549
Алфаса, Аврам 112
Алшех, Елиезир 113
Амири, Салихи 451
Ангелов, Боньо 114
Ангелова, Рашел 115
Андреева, Н. 93-94
Ански, Ел. 116
Ардити, Б. 111-112, 116-117, 130, 171, 194-195, 211, 214, 248, 252-253, 270, 326, 336, 366
Ардити, Леонтина 118, 172
Ардити, С. 89
Арие – *вж:* Хершкович (Арие), Естрея
Арие (фамилия) 342
Асеневци 146
Асенов, Драгомир 128

Бакиш, Соня 129
Бакиш, Якир 130
Бар-Зоар, М. 90
Барух, Еми 95
Барух, Н. 91
Басан, Ели 131
Бело, Ешуа (Шули Бело) 132-135, 287-288
Бенароя, Моис (Моше Хаим Бенарой) 136-137, 185, 206
Бениеш, Моис 138-139
Бенционов, Мориц 140
Бераха, Арон 141
Бердяев, Н. А. 142
Бехар, Марко 143, 361
Божилов, И. 146
Борис III цар 89, 91
Борисов, Лилчо 148
Бояджиев, Х. 92
Бояджияна, А. Х. 1, 4
Брези, Ф. 545-549
Буруджерди, Ешреф 451

Вагенщайн, Анжел 149-152
Вайсенберг, Алексис 153, 486
Варон, Бенжамен 169, 286
Василев, Н. 119-126, 228-240, 396-400, 460-464
Василева, С. 154
Велев, В. 119-126, 396-400, 460-464
Велков, В. 245
Велчев, П. 237-240
Вернадский, В. И. 6
Видас, С. 155
Виевиорка, М. 545-549
Вилфрид, Е. 545-549
Винер-Ченишева, Юлия 104, 156
Владигеров, Любен 157
Владигеров, Панчо 158
Войнов, М. 245
Вълчев, Г. 159

Габе, Дора 160-161, 341
Габе, Петър (Пейсах) Израелевич 162-163
Гайденко, П. П. 142
Гарванов, И. 396-400, 460-464
Георгиев, А. 241
Георгиев, Е. 164
Георгиева, П. 165
Геров, Б. 245
Герон, Ема 343
Глубоковски, Н. 166-167
Голийски, П. 168
Гранитски, И. 169
Грасианов, Морено Мошонов 170
Грасияни, Аврам (Морено) 171, 375
Гьорова, С. 172

Давидов, Давид Исаков 173
Давидова, Луна 174
Даниел, Исак 175
Даниел, Леон 176-181, 186
Данов, Хр. 182
Даскалов, А. 545-549
Денова, Св. 183
Денчев, С. 119-126, 228-240, 545-549
Джурова, А. 184
Димитрова, Елка 185
Добрев, Ч. 186

Доневска, Б. 187
Дуйчев, И. 245

Елазар, Давид 189-191
Елиезер, Бенцион 192-193
Еренбург, И. 194
Еренпрайс, д-р Мордехай 195
Ескенази, Илко Моис 494
Ешкенази, Ели Хаим 196-198
Ешкенази, Клара – Искра 199

Желев, Ив. 200
Живков, Тодор 379

Зиези 168

Израел, Салватор Марко 203-204
Исаков, Симчо 205

Йорданов, Хр. 206
Йоханес де Силентио (псевд.) – *вж:* Kierkegaard, S. A.

Казански, Н. 119-126, 207, 226, 228-240, 396-400, 460-464, 545-549
Казасов, Димо 208-209
Каймакамова, М. 210
Калев, Елиезер Моше 337
Калев, М. 211
Камхи, Рафаел 212
Канети, Елиас 213, 284
Канети, Жорж Жан 214
Кардашев, И. 241
Кауфман, Николай Янков 215-216, 373
Кияни, М. А. 237-240
Клисурски, Д. 217
Клюев, В. 119-126
Коен, Бениамин Раймонд 495-496
Коен, Д. 96-98, 101, 218-220
Конфорти, Лео 221
Корбен, А. 7
Кохенов, Мойсей 222
Кочев, Н. Цв. 223-224, 545-549
Кошницки, Майер Михайлов 147
Крамер, Анна 225, 383
Кръпова, И. 327
Куманов, М. 119-126, 396-400, 460-464, 545-549
Куманова, А. 119-126, 226-242, 396-400, 460-464, 545-549
Куртев, Владимир 243-244
Куюмджийски, Ангел 265

Леваневски 294
Левенсон, Хенри 246-247
Леви, Аврам Давичон 248-249
Леви, Жул 250-251
Леви, Леон Витали 325
Леви, С. 252-253
Левиев, Борис 254-255
Левиев, Иван 266
Левиев, Йоан 256-257, 382
Левиев, Милчо 202, 258
Ликова, Р. 259
Литман, А. 260-261, 497-499

Маджуров, Н. 262
Майер, И. 263
Максимова, М. 119-126, 228-236
Мангачев, П. 265
Манчов, Др. 2
Маразов, Иван 266
Маркински, Л. 267
Мариуш Полцин о. 545-549
Марков, Георги 372
Меворах, Нисим 263, 268-269, 372
Медведевой, Р. К. 142
Мезан, Шаул Йерохам 270
Милтенова, А. 318
Митев, Денчо 271
Митко, В. 119-126
Михалев, Петър 272
Молхов, Яко 273-276
Молхова, Жана 277-278
Момчилов, Иван 271, 279
Москона, Исак 97

Натан, Жак 280-283
Натев, Ат. 284
Неделева, П. 285

Несторов, Л. 286
Николова, П. 287-288
Нисим, Г. 99-100
Норузи А. 237-240
Нушев, К. 290

Овадия, Давид Хаим 273, 291-298
Огнянова, Е. 299
Оливер, Хаим 459
Орбини, М. 300
Оскар, Ал. 301-303

Павлова, Вера Т. 204
Палангурски, М. 304
Панайотов, Ф. 305
Панов, И. 237-240
Папо, Елиезер 306
Папо, Менахем 307
Папо, Мико 358
Паси, Исак 308-309
Паскен, Жул 194
Паскин 207, 331
Паскин, Жул 310-311
Паунов, Д. 312
Пелтеков, Ал. 313
Перец, Давид 314-316, 360
Петева, И. 119-126
Петканова, Д. 317-318
Петрини, Николай 319
Петров, Валери 259, 320-321, 340
Пешев, Димитър 99-100, 322
Пинкас, Матилда (Мати) 323-324
Пирьов, Г. 325
Пити, Б. 326
Поликаров, Азаря 328-329
Примов, Б. 245

Рабинер, Цемах 117, 253
Райнов, Б. 331
Райчевски, Стоян 102, 332
Ралева, Д. 119-126, 228-236
Рерих, Е. И. 333-334
Рерих, Н. К. 335
Рималовски, Герш 211
Розанис, Соломон 188
Романо, Ш. 336
Рупчев, Й. 109
Рхамимов, М. 337
Рьорих, Е. И. – *вж:* Рерих, Е. И.
Рьорих, Н. К. – *вж:* Рерих, Н. К.
Рьорих, Ю. Н. – *вж:* Roerich, George

Саади 242
Сабин (Сами Биджерано) 184, 338
Самуилов, И. 339
Сара (Теодора) 146
Сарандев, Иван 340, 341
Семерджиев, П. 343
Слепян, Естир 187
Стаменов, Л. 358
Станоев, Б. 359
Стефанова, Н. 360
Стойков, Ат. 361
Стоянов, Ж. 229-236
Субето, А. 119-126, 228
Суружон, Леон 362
Суружон, Султана 267, 326, 363-365

Таджер, Аврам Перец 366
Таджер, Витали 367-369
Таджер, Салис 370-371
Теофанов, Цв. 237-240
Теофилов, И. 119-126
Тодоров, А. 371
Тодорова, Б. 237-240
Тодорова, Румяна 372
Тончева, В. 373
Траянов, Теодор 137, 206

Фаденхехт, Йосиф 374
Федотов, А. 237-240
Флорентин, Ездра Исак (Израел, Израил, Изря) 264, 313
Фол, Ал. 93-94

Хананел, Ашер Ицхак 198, 252
Хараланова, Б. 375
Хербст, Йосиф 305, 376
Хершкович (Арие), Естрея 201
Хершкович, Роза Ефраим 312
Хеския, Зако 377-378
Хитлер 89-90, 99-100
Христов, Хр. 379

Цадиков, Моше 155
Цион, Даниел 106, 380

Челибонова-Лорер, Хени 381
Чолов, П. 224, 283
Чулова-Маркова, Д. 382
Чуховски, П. 383

Шари 237-240
Шац, Борис (Барух) 116, 187, 385-387
Шварц, Еди 388
Шекерджийски, Емил 339, 389-390
Шелудко, Алексей 391-392

Яръмов, Н. 119-126, 228, 545-549
Яхиел, Нисим (Нико) 379, 393-394
Яшаров, Йосиф 336

Abraham 402, 411, 430, 453, 457, 480-481, 487
Aladjem, Israel 454
Amadori, M. Letizia 401
Anguelova, R. 395
Ardashirs I (Ardaxšīr Khwarrah) (Ardašīr-Xwarrah) (Ardashir-Xwarrah) 401, 435, 436, 472
Avery-Peck, Alan J. 49-53
Azzam, L. 402

Bagherzadeh, F. 433
Barker, M. 403
Benbasat, A. 404
Berlin, Adele 36

Campbell, J. 8-12
Cartianu, A. 16
Chary, F. B. 103
Cohn-Sherbok, Dan. 37
Corbin, H. 13

Denchev, S. 447-450, 493
Denkov, Spiro 406
Dimitrov, Rubin 407
Djerassi, Carl 408-409
Dosick, Wayne 38
Draï, R. 411

Edelman, D. V. 412
Eliach, Y. 413
Eliade, M. 14-16
Eskenazi, Elie H. 441

Geleva-Tzvetkova, R. 414
Ghirshman, R. 415
Gott – *see:* God
Gray, J. 416
Green, William Scott 51-53
God 8-11, 436, 484
Grierson, R. 417
von Goethe, J. W. 242

Hamblin, W. 418
Handoca, M. 15
Hani, J. 419
Hazan, E. Z. 420-429
Hendel, R. 430
Henning, W. B. 431
Hitler 465
Hoffman, E. 432
Huff, D. 433-439
Hundert, G. D. 440
Hurvitz, Mitchell M. 41
Hyman 477

Israel, S. 441

Jacobs, Louis 39-40
Jordanov, Hr. 442

Karapetrov, K. 443
Karesh, Sara E. 41

Kazanski, N. 447-451, 493
Kierkegaard, S. A. 445-446
Kumanova, A. 447-451, 493

de **L**ange, Nicholas 42
Levenson, J. D. 453
Levi, Jules 443, 454
Lockhart, L. 455

Mairet, Ph. 14
Maximova, M. 447-450
Melamed, A. 456
Meyer, F. B. 457
Mezan, Saul 470
Miron, D. 458
Molhov, Y. 404, 459
Morretta, A. 15
Moyers, B. 12

Neusner, Jacob 43-53
Nissim, G. 465

Orbini, M. 466

Pascin, Jules 207, 467
Peretz, David 414
Pešev, Dimităr 465

Raible, F. 469
Raleva, D. 447-450
Rezania, K. 436
Rindova, B. 470
Roerich, George 544
See: Рьорих, Ю. Н.
Roshkovska, A. 471
Rossi, D. 472-473

Sacks, B. 475
Sartori, Jennifer 477
Schuon, F. 478-479
Seely, D. 418
Segal, A. 480
Seters, J. van 481
Shalvi 477
Shari 237-240
Sheludko, Alexei 442
Singer, Isidore 54-65
Skolnik, Fred 66-87
Smithsonian 543
Solomon 418
Sommer, B. D. 484
Spectre, B. 492
Stoyanov, Z. 447-450

Tanasescu, M. 15
Thiollet, Jean-Pierre 486
Thompson, T. L. 487

Vasilev, N. 447-450, 493

Ziemann, Daniel 491
Zion, N. A 492

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ЮБ (КИЕ)*

Илюстрациите по Енциклопедия ЮБ (КИЕ) ***– 210 на брой –*** *имат обща номерация, поднесена преди наименованието на съответното / всяко изображение с арабска цифра (подразбирана при ил. 1-3).*

Посоченият пореден номер на всяка илюстрация е вписан по ***два начина*** *в текста на статията, към която той се отнася:*

1. Когато илюстрацията е ***портрет на лице****, тя се обозначава непосредствено след името му и датите на раждане и смърт (когато тези данни са установени);*

2. Всички останали видове илюстрации (изгледи на архитектурни обекти, факсимилета от книги и пр. документи, кадри от филми и т.н.) се изтъкват в края на текста на статиите – преди отразената литература (Лит.) към тях.

Илюстрациите в корпуса на Енциклопедията ЮБ (КИЕ) графично са разположени във фризове – вертикални и хоризонтални.

За обезпечаване на максимално възможна лапидарност на наименованията на илюстрациите е пропуснато уточнението за фрагментното им представяне в изданието, защото именно фрагменти от първичния изобразителен материал са включени основно в книгата – и то такива, които визуализират най-точно отразяваната чрез тях семантична информация.

1. **Негово Светейшество Патриарх † ДАНИИЛ Български (фотопортрет)** – *с. 7*
2. **Румен РАДЕВ – Президент на Република България (фотопортрет)** – *с. 9*
3. **Проф. Милен Куманов / Игнат Константинов (1982 г.) (фотопортрет)** – *с. 11*

4. **Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 55, 61*
5. **Жак Авдала (автопортрет) (платно) (репродукция)** – *с. 67*
6. **Персийска миниатюра на Ибрахим – Авраам (отомански период, 1500 г.) (репродукция)** – *с. 68*
7. **Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 68*
8. **Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 68*
9. **Персийската Сибила (1647 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 68*
10. **Жертвоприношението на Исак (1603 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 69*
11. **Жертвоприношението на Исак (1610 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 69*
12. **Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан (1850 г.) / Йозеф Молнар (1821-1899 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 69*
13. **Авраам (1754 г.) / Джовани Мария Морлайтер (1699-1781 г.) (скулптура) (репродукция)** – *с. 69*
14. **Шарл Гуно (1818-1893 г.) (фотопортрет)** – *с. 70*
15. **Кико Аргуело (1939-) (фотопортрет)** – *с. 70*
16. **Сьорен Киркегаард (1813-1855 г.) (графичен портрет) (репродукция)** – *с. 70*
17. **Николай Константинович Рьорих (Рерих, 1874-1947 г.) (фотопортрет)** – *с. 70*
18. **Елена Ивановна Рьорих (Рерих, 1879-1955 г.) (фотография)** – *с. 71*
19. **Юрий Николаевич Рьорих (Рерих, 1902-1960 г.) (фотопортрет)** – *с. 71*
20. **Святослав Николаевич Рьорих (Рерих, 1904-1993 г.) (автопортрет) (платно)**

(репродукция) – *с. 71*

21. **Роман Аврамов (фотопортрет)** – *с. 73*
22. **Морис Аладжем (фотопортрет)** – *с. 74*
23. **Елиезер Алшех (автопортрет) (платно) (репродукция)** – *с. 77*
24. **Рафаел Арие (фотопортрет)** – *с. 79*
25. **Сузи Аронова (фотопортрет)** – *с. 79*
26. **Моис Бенароя – в средата на първи ред седнал (фотография)** – *с. 81*
27. **Моис Бениеш (фотография)** – *с. 81*
28. **Соломон Бенун (фотопортрет)** – *с. 82*
29. **Мориц Бенционов (автопортрет) (репродукция)** – *с. 82*
30. **Марко Бехар (фотография)** – *с. 83*
31. **Нансен Бехар (фотография)** – *с. 83*
32. **Изглед от първото пълно издание на *Библията* на съвременен български език – *Цариградската Библия* (1871) (фотография)** / *с. 83*
33. **Анжел Вагенщайн (фотография)** – *с. 87*
34. **Алексис Вайсенберг (фотография)** – *с. 87*
35. **Бенжамен Варон (фотография)** – *с. 88*
36. **Юлия Винер-Ченишева (фотография)** – *с. 88*
37. **Панчо Владигеров (фотография)** – *с. 89*
38. **Дора Габе (фотопортрет)** – *с. 89*
39. **Петър Габе (фотопортрет)** – *с. 90*
40. **Ема Герон (фотография)** – *с. 90*
41. **Голяма синагога в Пазарджик (фотография)** – *с. 91*
42. **Бронка Гюрова-Алшех (фотография)** – *с. 92*
43. **Луна Давидова (фотография)** – *с. 93*
44. **Леон Даниел (фотография)** / – *с. 93*
45. **Фирузабад – Храм на Огъня – Фарс, Иран (фотография)** – *с. 94*
46. **Ардашир – град-светилище на древноарийската цивилизация в Персия, построен от първия сасанидски цар (на когото е кръстен) върху основите на древния град Гор – потомък на Аркаим в Урал (аерснимка и съвременна реконструкция) (фотографии)** – *с. 94*
47. **Спиро Денков (фотопортрет)** – *с. 95*
48. **Карл Джераси (фотография)** – *с. 96*
49. **Роберт Джераси (фотография)** – *с. 96*
50. **Рубин Димитров (фотография)** – *с. 96*
51. **Еврейско гробище до Карнобат (фотография)** – *с. 102*
52. **Бенцион Елиезер (фотография)** – *с. 103*
53. **Маркус Еренпрайс (фотография)** – *с. 103*
54. **Илко Ескенази (фотография)** – *с. 104*
55. **Младен Иванов (фотография)** – *с. 107*
56. **Салватор Израел (фотография)** – *с. 108*
57. **Мориц Йомтов (фотография)** – *с. 110*
58. **Рафаел Камхи (фотопортрет)** – *с. 112*
59. **Елиас Канети (фотография)** – *с. 113*
60. **Жак Канети (фотография)** – *с. 113*
61. **Жорж Канети (фотография)** – *с. 114*
62. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 (старинна гравюра)** – *с. 115*
63. ***„Китаб ал-Фихрист”* (фолиант от оригиналния ръкопис на паметника)** – *с. 116*
64. ***„Китаб ал-Фихрист”* (корица на съвременното издание на паметника с**

надписи на арабски език) – *с. 116*

65. *„Китаб ал-Фихрист”* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на английски език)** – *с. 116*

66. **Лео Конфорти (фотография)** – *с. 117*
67. **Анри Корбен (фотография)** – *с. 118*
68. **Анна Крамер-Бехар (фотография)** – *с. 120*
69. **Владимир Куртев (фотопортрет)** – *с. 121*
70. **Анжело Куюмджийски (фотография – прав в средата)** – *с. 121*
71. **Сарафска къща (фотография)** – *с. 122*
72. **Хенри Левенсон (фотография – вдясно)** – *с. 122*
73. **Жул Леви (фотография)** – *с. 124*
74. **Леон Леви (фотография)** – *с. 125*
75. **Борис Левиев (фотография)** – *с. 125*
76. **Йоан Левиев (фотография)** – *с. 125*
77. **Милчо Левиев (фотография)** – *с. 126*
78. **Малка синагога в Пазарджик (фотография)** – *с. 128*
79. **Шаул Мезан (фотография)** – *с. 129*
80. **Хариби Мешулам (фотография)** – *с. 129*
81. **Михаил Михайлов (фотография)** – *с. 129*
82. **Петър Михалев (фотография)** – *с. 130*
83. **Иван Момчилов (фотография)** – *с. 131*
84. **Читалище „Емил Шекерджийск” (фотография)** – *с. 132*
85. **Жак Натан (фотография)** – *с. 133*
86. **„Недадените” (кадър от филма)** – *с. 134*
87. **Давид Овадия (фотография)** – *с. 134*
88. **Хаим Оливер (фотография)** – *с. 135*
89. **Александър Оскар (фотография)** – *с. 136*
90. **Лиляна Паница (фотография)** – *с. 137*
91. **Надгробна плоча на Елиезер Папо (фотография)** – *с. 137*
92. **Мони Папо (фотография)** – *с. 138*
93. **Исак Паси (фотография)** – *с. 138*
94. **Жул Паскин (фотография)** – *с. 139*
95. **Елиза Пастернак-Владигерова (фотография)** – *с. 139*
96. **Давид Перец (автопортрет) (платно) (репродукция)** – *с. 140*
97. **Йосиф Перец (фотография)** – *с. 140*
98. **Валери Петров (фотография)** – *с. 141*
99. **Димитър Пешев (фотография)** – *с. 142*
100. **Албert Пинкас (фотография)** – *с. 143*
101. **Мати Пинкас (фотография)** – *с. 144*
102. **Давид Пипано (фотография)** – *с. 144*
103. **Азаря Поликаров (фотография)** – *с. 144*
104. **Анна Попстефанова (фотография)** – *с. 145*
105. **„Пътят към Коста дел Маресме” (кадър от филма) (фотография)** – *с. 146*
106. **Стоян Денчев (фотопортрет)** – *с. 146*
107. **Александра Куманова (фотопортрет)** – *с. 146*
108. **Милен Куманов (фотопортрет)** – *с. 146*
109. **Никола Казански (фотопортрет)** – *с. 147*
110. **Николай Яръмов (фотопортрет)** – *с. 147*
111. **Николай Василев (фотопортрет)** – *с. 147*

112. **Стефан Алтъпармаков (фотопортрет)** – *с. 147*
113. **Мишел Виевиорка – Франция (фотопортрет, направен от А. К.)** – *с. 147*
114. **Франческа Брези – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 147*
115. **Елза Вилфрид – Германия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 147*
116. **Бруно Далапикола – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 147*
117. **Али Аганори – Иран (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 147*
118. **Голамхосейн Ибрахими Дейнани – Иран (фотопортрет)** – *с. 148*
119. **Генадий Борисович Зданович – Русия (фотопортрет)** – *с. 148*
120. **Дмитрий Генадиевич Зданович – Русия (фотопортрет)** – *с. 148*
121. **Леонид Петрович Писанов – Русия (фотопортрет)** – *с. 148*
122. **Владислав Леонидович Писанов – Русия (фотопортрет)** – *с. 148*
123. **Вячеслав Брониславович Митко – Русия, Китай (фотопортрет)** – *с. 148*
124. **Далбир Сингх – Индия (фотопортрет)** – *с. 148*
125. **Александър Иванович Субето – Русия (фотопортрет)** – *с. 148*
126. **Емблема на соларните изследвания на УниБИТ за проучване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025 г.) (Нестинарството – трансмисия на соларния култ) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
127. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
128. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
129. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
130. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на руски език (компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
131. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2010, разширена версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 149*
132. **Сакралната поза – послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа, България – аналог на молитвената поза (оранта) (кадър от научно-документалния филм „Ритъмът на времето", заснет на 3 юни 2007 г.) (фотография)** – *с. 149*
133. **Иконата „Ярославская Оранта" („Знамението на Божията Майка" – „Богородица Велика Панагия") – иконописно изображение на Пресвета Богородица, сътворено в XI-XIII в. (Спасо-Преображенски манастир (1216 г.) в Ярославъл – Русия) (фотография)** – *с. 150*
134. **Танцуваща жрица върху жарава в храма на богина Кибела в молитвената поза „оранта" – бронзова статуетка (действителен размер – 5 mm) – Музей на Хатай (Източна Турция) – от района на храма на Великата майка на боговете Кибела в Хиераполис-Кастабала (Hierapolis-Kastabala), където Страбон (ок. 63 г. пр. н.е – ок. 23 г.) локализира извършването на огнените мистерии (фотография на А. К.)** – *с. 150*
135. **Участие в Св. молебен в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак – Язд, Иран: Александра Куманова (18.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)** – *с. 151*
136. **Поклонение в Двореца Фирузабад – Ардашир-Хваррах (Храм на Огъня), изграден от първия сасанидски цар Артахшер (Ардашир) след победата му в битката срещу последния партски цар Артабан IV – Фирузабад – Фарс, Иран: Александра Куманова (21.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи*

***път от фотоархива на експедицията*) –** *с. 151*

137. **Поклонение в древноперсийския град на югозапад на Иран Персеполис – една от столиците на империята на Ахеменидите, възникнал в VI – V в. до н.е., чието изграждане започва при цар Дарий I и неговия син цар Ксеркс I (на 5 км на север се намира царската гробница Накш-е-Рустам; на 70 км на североизток се намира предишната столица на Персия – Пасаград при цар Кир Велики) (25.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*) –** *с. 151*

138. **В околностите на Язд, Иран: Александра Куманова след дискусията за огнените мистерии с колеги от Техеранския университет (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*) –** *с. 152*

139. **Участие в Св. молебен в най-голямото съвременно зороастрийско светилище – Язд, Иран: Никола Казански (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*) –** *с. 152*

140. **Проф. Стоян Денчев коментира показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България – в кадъра: проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани (21.01.2009 г.) (фотография на А. К.) –** *с. 152*

141. **Проф. Милен Куманов, проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани, проф. Александра Куманова в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след дискусията им за Гастон Башлар – философа на Огъня, последвала показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" (21.01.2009 г.) (фотография на Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България) –** *с. 153*

142. **Проф. Александра Куманова представя соларните изследвания на България на галавечер под патронажа на г-жа Моулаварди – заместник на Президента на Иран по въпросите на жените и семейството, провеждана в чест на посещението в страната на Българската женска делегация, водена от А. К. – градина на Президентството – Техеран (10.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Президенството на Ислямска република Иран) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*) –** *с. 153*

143. **Проф. Александра Куманова поднася на министъра на културата на Ислямска република Иран Н. Пр. Али Джаннати компактен диск на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" при посещението в Иран на Българската женска делегация, водена от нея – Техеран (15.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Министерството на културата на Ислямска република Иран) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*) –** *с. 153*

144. **Географска карта на Хиперборея – Арктида (земя между съвременна Великобритания и Скандинавския полуостров) – родина на арите (карта на Г. Меркатор – 1595 г.) (фотография) –** *с. 154*

145. **Карта на разселението на ариите по света – в Европа, Азия, Африка – в продължение на 20 000 – 12 000 г. преди нас (съвременна географска карта – по сп. *„Митра"* – Санкт Петербург, Русия) (фотография) –** *с. 154*

146. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография) –** *с. 154*

147. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография) –** *с. 154*

148. **Аркаим / град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография) –** *с. 155*

149. **Аркаим – укрепено градище и главни астрономически азимути (фрагмент от схема по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)** – *с. 155*

150. **Аркаим – град-дом (схема по азимутите по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)** – *с. 155*

151. **Зороастрийското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleyman) (III-IV в.) в Североизточен Иран – Северна Месопотамия (намира се в непосредствена близост до границата с Турция): древенкултов комплекс, състоящ се от храм на Огъня, светилище на древноперсийската богиня на водите Анахита („Пречистата”) – съпруга на бога на Слънцето Митра (сателитна снимка) (фотография)** – *с. 154*

152. **Светилището „Мишкова нива” в Странжа – част от обширен соларен комплекс (намира се на 3 км югозападно от Малко Търново, България – непосредствено до границата с Турция) (II хил. пр. н.е. – Късна античност, IV в.) – първоначално: долмен крепида, около който по-късно е доизградено монументалното съоръжение – мавзолей (място за поклонение на митичен прародител – херой), а също – и храм на бога на Стетлината, поезията и разума Аполон – Аулориок (фотография)** – *с. 155*

153. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.”* – 2012 (фотография)** – *с. 158*

154. **Корица на изданието на руски език *„Нестинариана: Историогр.: Фотомоногр.”* – 2014 (фотография)** – *с. 158*

155. **Корица на изданието на английски *„Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.”* – 2014 (фотография)** – *с. 158*

156. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал”* – 2016 (фотография)** – *с. 159*

157. **Корици на 1-4 издания на дневника на експедициите в Иран, Турция (Северна Месопотамия), Италия, Русия, България *„Очите на Шари. Sub rosa”* – 2014, 2015, 2016, 2024 (фотография)** – *с. 159*

158. **Самуил Рефетов (фотография)** – *с. 166*

159. **Сабин (фотография)** – *с. 168*

160. **Сара-Теодора (илюстрация от ръкописа на *Лондонското четвероевангелие* на цар Иван Александър – 1355-1356) (факсимиле)** – *с. 170*

161. **Синагога в Бургас (фотография)** – *с. 170*

162. **Синагога във Варна (фотография)** – *с. 171*

163. **Синагога във Видин (фотография)** – *с. 171*

164. **Синагога в Гоце Делчев (фотография)** – *с. 172*

165. **Синагога в Добрич (фотография)** – *с. 173*

166. **Синагога в Кърджали (фотография)** – *с. 173*

167. **Синагога в Русе (фотография)** – *с. 174*

168. **Синагога в Самоков (фотография)** – *с. 174*

169. **Синагога в София (фотография)** – *с. 175*

170. **Синагога в Пловдив (фотография)** – *с. 176*

171. **Синагога в Ямбол (фотография)** – *с. 177*

172. **Скиния (реконструкция – макет) (фотография) (репродукция)** – *с. 177*

173. **Стената на българските праведници (фотография)** – *с. 181*

174. **Асен Суичмезов (фотография)** – *с. 181*

175. **Леон Суружон (платно) (репродукция)** – *с. 182*

176. **Султана Суружон (портрет)** – *с. 182*

177. **Анна Сърчаджиева (фотография)** – *с. 183*

178. **Аврам Таджер (фотография) –** *с. 184*
179. **Витали Таджер (фотография) –** *с. 184*
180. **Йосиф Фаденхехт (фотография) –** *с. 186*
181. **Ездра Флорентин (фотография) –** *с. 186*
182. **Марко Фридман (фотография) –** *с. 187*
183. **Поканата за празника Ханука 14 декември 2023 г. в Централната софийска синагога, получена в УниБИТ (факсимиле)** *– с. 188*
184. **Поставената лично от проф. Александър Оскар – председател на организацията „Шалом" – в централния олтар на Централната софийска синагога кошница с лилиуми – от УниБИТ (фотография) –** *с. 188*
185. **Кошницата с лилиуми на УниБИТ – цветето на Преподобната Дева Мария – Богородица – за празника Ханука – 14 декември 2023 г. в Централната софийска синагога (фотография) –** *с. 188*
186. **Йосиф Хербст (фотография) –** *с. 189*
187. **Зако Хеския (фотография) –** *с. 190*
188. **Вход в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак (Chak-Chak) – Язд, Иран (фотография) –** *с. 190*
189. **Най-голямото зороастрийско светилище в Иран – Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.) (фотография на Първия научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България и чужбина /Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим/ за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии) (*публ. се от фотоархива на експедицията*) –** *с. 191*
190. **Скиния от Падерборн (Paderborn) – Германия (XVI в.) (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
191. **Будистки храм Дамбулла (Dambulla) – Шри Ланка (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
192. **Будистки храм в Мианмар (Myanmar) (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
193. **Синагога във Видин – България (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
194. **Синагога в Санкт Петербург – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
195. **Храм „Христа Спасител" в Москва – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
196. **Храм „Василий Блажени" в Москва – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
197. **Храм „Свети Петър" в Рим – Ватикана (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
198. **Храм „Саграда фамилия" в Барселона – Испания (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
199. **Джамия „Шейх Зайеда" в Абу Даби – Обединени арабски емирати (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
200. **Джамия в Исфахан – Иран (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
201. **Джамия „Кул Шариф" в Казан – Татарстан (фотография) (репродукция) –** *с. 191*
202. **Моше Цадиков (фотография) –** *с. 192*
203. **Даниел Цион (фотография) –** *с. 193*
204. **Хени Челибонова-Лорер (фотография) –** *с. 194*
205. **Борис Шатц (фотография) –** *с. 194*
206. **Емил Шекерджийски (фотография) –** *с. 195*
207. **Рахамин Шекерджийски (фотография) –** *с. 195*
208. **Алексей Шелудко (фотография) –** *с. 196*
209. **Средно училище „Димчо Дебелянов" (фотография) –** *с. 197*
210. **Нисим Яхиел (фотография) –** *с. 198*

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ

ХРИСТИЯНСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ

(ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ)

В БЪЛГАРИЯ

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ

НА

ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

ЧАСТ II.

П Р А В О С Л А В И Е Т О В БЪЛГАРИЯ

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

Посвещава се на българското православно духовенство – верен страж на българщината

М. К.

Православието е ангел-хранител на Светоотеческата традиция в християнството.

Предсмъртна бележка на М. К. от 7.11.2021 г.

***ПРАВОСЛАВИЕТО**
в България: Кратка историческа енциклопедия – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. Куманов; библиогр. ред. и публ. / А. Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. Денчев, И. Линден. Ново изд. С.: За буквите – О писменехъ, 2024. 1804 с.

THE ABRAHAMIC RELIGIONS

(THE JUDAISM – THE CHRISTIANITY – THE ISLAM)

IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS

BY

PROFESSOR MILEN KUMANOV

PART II.

THE O R T H O D O X Y IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIA

Dedicated to the Bulgarian Orthodox clergy – devoted guardian of the Bulgarian national spirit

M. K.

The Orthodoxy is a ministering angel of the Sacrosanct tradition of the Christianity.

Dying note by M. K. 7.11.2021

* **PRAVOSLAVIETO** ***v Balgaria: Kratka istoricheska ektsikopedia*** – *PB (KIE)* (s. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / avt. i nauch. red. M. Kumanov; bibliogr. red. i publ. / A. Kumanova: Diptih po inform. modelirane na hipertekst: Kn. I. Uchebnik po strukturirane na entsiklopedia / N. Vasilev – deiksis, grsf. i bibliogr. red. na izd.; N. Kazanski – deiksis i bibliogr. red. na izd.; Ft. Stefan Pashov – obshta red. na publ. na *PB (KIE)*; Rets.: S. Denchev, I. Linden. Novo izd. Sofia: Za bukvite – O pismeneh, 2024. 1804 s. – *In Bulg.*

Христос Вседържител / Виктор М. Васнецов (1848-1926 г.)
(платно за фреската в купола на Владимирския събор в Киев /1885-1896 г./) (репродукция)

ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ (ВЕЛИЧИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ЦЪРКВА ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ) (Анотация)

Православието в България – като *отечествен* духовен ипостас на *Християнството – в съотношение с другите клонове на Християнството (Римокатолицизма, Древноизточните църкви, Англиканството, Протестанството)* – е една от ***Авраамическите религии*** – наред с *Юдаизма* (чиято цяла конструктивна платформа е инкорпорирана в *Християнството*), и *Исляма* (наречени по името на легендарния им общ родоначалник **Авраам / Аврам, Ибрахим** – *Пазител на вярата* и *Приятел на Бога*).

България е първата на Балканите и в Югоизточна Европа славянобългарска държава, създадена през 681 г. от двата основни етноса **–** славяни и прабългари, приела **Християнството** (след началото на 864 г., когато княз Борис I е кръстен), което в столичния център на Източната Римска империя (придобила по-късно името Византия **–** по името на гр. Византион) действа от IV в., и като **християнска държава** вече 14 века е **един от най-важните стожери на Православието**.

През цялото това време Българската църква следва неотклонно своя дълг – да бъде в подкрепа на светската власт в страната и да отстоява интересите на българския народ.

Особено голяма е ролята на Българската църква в периодите, в които по едни или други причини, България попада под чуждо владичество – византийско (1018-1185) и османско (1396-1877). Тогава Българската църква поема върху себе си и част от функциите на светската власт.

Православието е онзи фактор, който дава своя съществен отпечатък и върху цялостното културно развитие на българския народ. Целият духовен живот на българите през Средните векове, османското владичество и периода след Освобождението е пронизан от идеите на Православието.

Днес, в началото на XXI в., когато глобализмът залива целия свят, Православието продължава да бъде един от най-съществените постаменти, който отстоява независимото съществуване на българския народ.

Като религиозен и цивилизационен феномен Православието привлича вниманието на почти всички изследователи на миналото на българския народ. Публикациите върху историята на Българската църква са извънредно много като количество. В по-голямата си част обаче имат повече самоцелен характер, без да са подчинени на една обща идея.

Предлаганата *Енциклопедия „Православието в България"* е пръв опит да се покаже **величието на Българската църква** като един от най-важните религиозни центрове на Православието в Европа, без да навлиза в догматичните му спорове и борби, които то води с другите религиозни конфесии. С тази проблематика се занимава най-вече родната ни богословска наука. Вниманието е насочено към Православието повече като **цивилизационен фактор** в обществения и културно развитие на България през многовековното ѝ съществуване.

Справочникът е предназначен за най-широка читателска аудитория, поради което е написан на лек и разбираем език. В същото време по-голямата част от включените статии са придружени с допълнителна (достъпна) литература, която представлява интерес и за изследователите, занимаващи се с тази проблематика.

Енциклопедията е илюстрована богато и е придружена с голям брой приложения, които дават допълнителна информация за третираната проблематика.

Енциклопедията „Православието в България" е първото справочно издание по темата и ново доказателство за верската търпимост и вроденото човеколюбие и хуманизъм на българите. Тя представлява 222 енциклопедичен труд на историка – филантроп Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизнени и 10 посмъртни изд.; 2 Festschrift кн. са публ. *за него* – 2008, 2022).

Тази хипертекстова панорама е систематизирана по законите на световната енциклопедична наука пълна и библиографски базирана информация:

- за събитията в хода на цялата българска история – от времето на грандиозния път на праотците ни към днешните български земи – до нашето съвремие: хронотоп от 14 века, в който християните имат забележително достойно участие и принос;
- за видните християни в България и по света;
- за молитвените храмове (църкви, параклиси, манастири) – емблематичните репери за всяка религиозна общност...

Енциклопедията „Православието в България" (София, 2023; Ново изд. 2024) е съставна част от енциклопедичния триптих на Милен Куманов *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България"*, оставен в незавършен ръкопис и публикуван от неговата съпруга Александра Куманова с екип от учени от България, Израел, Иран, Русия, Франция, САЩ: *Част I. „Юдаизмът в България"* и *Част III. „Ислямът в България"* (*наст. изд.:* София, 2025).

В тези *три книги* е осмислено *триединството* на вероизповеданията – *Авраамизма в България*, което е постигнато в контекста на *духовния диалог в историята* от най-висока класа между религиите.

ПРАВОСЛАВИЕ В БОЛГАРИИ (ВЕЛИЧИЕ БОЛГАРСКОЙ ЦЕРКВИ В ВЕКАХ) (Аннотация)

Православие в Болгарии как *отечественная (болгарская)* духовная ипостась *Христианства, в соотношении с другими ветвями Христианства (Католицизмом, Древними восточными церквями, Англиканством, Протестантизмом),* – является одной из ***Авраамических религий*** – наряду с *Иудаизмом* (вся конструктивная платформа которого инкорпорирована в *Христианство*), и *Исламом* (названных так по имени их легендарного общего родоначальника **Авраама / Абрама, Ибрагима** – *Хранителя веры* и *Друга Бога*).

Болгария является первым славянским государством на Балканах и в Юго-Восточной Европе, созданным в 681 г. двумя основными этносами **–** славянами и протоболгарами, – принявшим **Христианство** (после начала 864 г., когда князь Борис I принял святое крещение), которое в столичном центре Восточной Римской империи (позднее получившей название Византия **–** по наименованию г. Византион) действует с IV в., и как **христианское государство** уже 14 веков является **одним из наиболее важных столпов Православия**.

Все это время Болгарская церковь неуклонно исполняет свой долг – быть опорой светской власти в стране и отстаивать интересы болгарского народа.

Особенно велика была роль Болгарской церкви в периоды, когда, по тем или иным причинам, Болгария попадала под чужеземное владычество – византийское (1018-1185) и османское (1396-1877). Тогда Болгарская церковь принимала на себя и часть функций светской власти.

Православие является тем фактором, который накладывает свой существенный отпечаток и на целостное культурное развитие болгарского народа. Вся духовная жизнь болгар в Средние века, в период османского владычества и после Освобождения пронизана идеями Православия.

Сегодня, в начале XXI в., когда глобализм захватывает весь мир, Православие продолжает быть одним из краеугольных камней независимого существования болгарского народа.

Как религиозный и цивилизационный феномен, Православие привлекает внимание почти всех исследователей прошлого болгарского народа. Публикаций по истории Болгарской церкви чрезвычайно много. Однако, в большинстве своем они носят преимущественно самоцельный характер, не будучи подчиненными одной общей идее.

Предлагаемая *Энциклопедия „Православие в Болгарии"* представляет собой первую попытку показать **величие Болгарской церкви** как одного из важнейших религиозных центров Православия в Европе, не вторгаясь в догматические споры и борьбу, которые оно ведет с другими религиозными конфессиями. Данной проблематикой занимается в основном болгарское богословие. Внимание направлено на Православие преимущественно как **цивилизационный фактор** общественного и культурного развития Болгарии за время ее многовекового существования.

Справочник предназначен для самой широкой читательской аудитории, по причине чего написан легким и понятным языком. В то же время, большая часть включенных в него статей сопровождена дополнительной (доступной) литературой, представляющей интерес и для исследователей, занимающихся данной проблематикой.

Энциклопедия богато иллюстрирована и сопровождена большим количеством приложений, дающих дополнительную информацию о рассматриваемой проблематике.

Энциклопедия „Православие в Болгарии" является первым справочным изданием по названной теме и новым доказательством веротерпимости и врожденного человеколюбия и гуманизма болгар. Она представляет собой 222 энциклопедических труда историка-филантропа Милена Куманова (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизненных и 10 посмертных изд.; 2 Festschrift кн. опубл. *о нем* – 2008, 2022).

Данная гипертекстовая панорама является систематизированной по законам мировой энциклопедической науки полной и библиографически базированной информацией:

- о событиях в ходе всей истории Болгарии – со времен грандиозного пути наших праотцев в нынешние болгарские земли – до наших дней: хронотоп в 14 веков, участие в котором и вклад христиан весьма заметны и достойны;
- о видных христианах в Болгарии и в мире;
- о молитвенных храмах (церквях, часовнях, монастырях) – эмблематичных вехах для каждого религиозного сообщества...

Энциклопедия „Православие в Болгарии" (София, 2023; Новое изд. 2024) является составной частью энциклопедического триптиха Милена Куманова *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии"*, оставшегося в виде неоконченной рукописи и опубликованного его супругой Александрой Кумановой совместно с коллективом ученых из Болгарии, Израиля, Ирана, России, Франции, США: *Часть I. „Иудаизм в Болгарии"* и *Часть III. „Ислам в Болгарии"* (*наст. изд.:* София, 2025).

В этих *трех книгах* осмыслено *триединство Авраамических* вероисповеданий *в Болгарии*, достигаемого в контексте *духовного диалога* высочайшего *в истории* класса между религиями.

Per aspera ad astra!

THE ORTHODOXY IN BULGARIA (THE GREATNESS OF THE BULGARIAN ORTHODOX CHURCH THROUGH THE CENTURIES) (Annotation)

The Orthodoxy in Bulgaria – as a *patriotic* spiritual hypostasis of the *Christianity – in correlation to the other branches (Roman Catholicism, Ancient Eastern churches, Anglicanism, Protestantism)* – is one of ***the Abrahamic religions*** along with *the Judaism* (which global constructive platform was incorporated in the *Christianity*) and *the Islam* (called by the name of their common ancestor **Abraham** / **Ibrahim** – *Guardian of the faith* and *Friend of God*).

Bulgaria has been the first Slavonic-Bulgarian state in the Balkans and in the Southeastern Europe, created in 681 by two main ethnicities – Slavs and Bulgarians, which adopted **the Christianity** (after 864 when Prince Boris I was baptized) and as a **Christian state** for more than 14 centuries is one of the most important pillar of the Orthodoxy.

In all the time the Bulgarian church follows undeviatingly its duty – to be in full support of the secular authority in the country and to defend the interests of the Bulgarian nation.

Especially great was the part of the Bulgarian church during the times when Bulgaria was under foreign rule – Byzantian (1018-1185) and Ottoman (1396-1877). Then the Bulgarian church assumes also some of the functions of the temporal power.

The Orthodoxy was this factor which has left its profound imprint on the whole cultural development of the Bulgarian nation. All the spiritual life of the Bulgarian during the Middle Ages, Ottoman domination and after the Liberation was pierced with the ideas of the Orthodoxy.

Today, in the beginning of XXI c. when the globalism submerges the whole world, the Orthodoxy continues to be the main base for maintaining the independent existence of the Bulgarian nation.

As a religious and civilization phenomenon the Orthodoxy attracts the attention of most of researchers of the past of of the Bulgarian nation. The studies on the history of the Bulgarian church are numerous but most of them have and end in itself without common sense.

The Encyclopedia *The Orthodoxy in Bulgaria* is the first attempt to show **the grandeur of the Bulgarian church** as one of the most important centers of the Orthodoxy in Europe, without interfering in its dogmatic disputes and struggles with other confessions which are in the field of the Bulgarian theology. The attention is turned to the Orthodoxy as a civilizing agent in the social and cultural development of Bulgaria during its centuries-old existence.

The reference book is intended for a largest readers' audience with comprehensive language. At the same time the articles have been expanded with complementary references which are of special interest to the scientists in this field.

The Encyclopedia is reach illustrated and encompasses a great number of supplements which give an additional information on this problematic.

The Encyclopedia *The Orthodoxy in Bulgaria* is the first similar reference edition on this very topic and a new demonstration of the religious tolerance and natural philanthropy and humanism of the Bulgarians. It represents 223rd encyclopedic work of the historian-humanist Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 during his lifetime and 11 posthumous editions; 2 Festschrifts about him – 2008, 2022).

This hypertextual panorama was systematized by the rules of the universal encyclopedic science as a detailed bibliographically based information:

- on the events of the whole Bulgarian history – from the spectacular road of our ancestors to the actual Bulgarian lands – a chronotope of 14 centuries in which the Christians have a merited participation and contribution;
- about the prominent Christians in Bulgaria and all over the world;
- on the devotional temples (churches, chapels, cloisters) – the emblematic bench marks for the religious community.

The Encyclopedia *The Orthodoxy in Bulgaria* (Sofia, 2023; New ed. 2024) is a constituent of the encyclopedic triptych of Milen Kumanov *The Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* which was completed and edited by his spouse Alexandra Kumanova and her team of scientists from Bulgaria, Israel, Iran, Russia, France and USA: Part I. *The Judaism in Bulgaria* and Part III. *The Islam in Bulgaria* (Sofia, 2025).

In these three books has been reconsidered the triunity of the creeds – Abrahamism in Bulgaria, which has been achieved in the framework of the spiritual dialogue in the history on the highest level between the religions.

ПРЕДГОВОР КЪМ ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”*

Като обществено явление Християнството има повече от две хилядолетия съществуване. Възникнало във времето, когато световна политическа сила е **Рим**, в първите няколко века от своята поява то е преследвано с особена жестокост от императорите, докато през IV в. се налага като официална държавна религия на империята.

Междувременно в източните части на империята започва да се обособява и друг един християнски център – в **гр. Византион**, който много скоро след това е преименуван на **Константинопол**, поради желанието на император **Константин I Велики** да го превърне в своя столица.

В българската летописна и историческа традиция от средните векове до наши дни Константинопол получава повече популярност под името **Цариград**, което произтича от факта, че той е столичен център на Източната Римска империя, придобивала по-късно името **Византия** по името на Византион. До края на съществуването на Византия нейните василевси обаче продължават да се считат като **ромейски владетели**.

От VI-VII в. насетне цялата история на Християнството е история на борба за надмощие между Рим и Византия, които се разграничават помежду си от специфичното им отношение към самата християнска религия. Докато Византия се придържа към каноните, заложени още при появата на Християнството, и с това си спечелва името **„ортодоксална”** (или „Православна”), в Западната Римска империя е налице стремеж към налагане на папата като глава на християните в целия свят. Възникват и не малко други различия, които са от чисто догматично естество (филетизма и пр.). На тях са посветени многобройни изследвания в богословската литература.., поради което на тях не е необходимо да се спираме тук.

За нас е по-важно да отбележим, че когато в края на VII в. (според сега официално приетото становище в нашата историография) се полагат основите на българската държава, Православието и Католицизмът са вече **с ярко очертани религиозни центрове**.

В първите два века от своето съществуване в българската държава господстват две езически религии – на прабългарите и на славяните. Българските владетели остават чужди на християнската религия и на свой ред подлагат на жестоко преследване всички нейни последователи, произлизащи най-вече от средите на завареното тук местно население, възприело вече християнската религия.

Въпреки суровите репресии и в България Християнството не само че не е ликвидирано, но с всяко изминало десетилетие продължава да се разпространява в нейните предели. Това положение се запазва до втората половина на IX в., когато и тук то също се превръща в официална държавна религия. Това става по време на управлението на **княз Борис I** (852-889), когото Българската църква удостоява с почетното наименование **„Покръстителят”**. Целите на предлаганата Енциклопедия не ни налагат задължението да излагаме дори и в най-сбита форма причините, довели до приемане (или налагане) на Християнството в България.

Досега в историческата ни литература се изтъкваше и продължава да се изтъква България като пръв **славянски просветен и културен център**, което е един безспорен факт, с който тя има заслуженото право да се гордее. Това, което ни учудва и изненадва, е обстоятелството, че се премълчава другият факт , че в същото време страната ни се явява и **пръв славянски религиозен (православен) център в Югоизточна Европа**, извън

Византия, изпреварвайки в това отношение всички други славянски държави.

Макар че българската държава прегръща Православието от Цариград, това далеч не успокоява Византия, поради което тя още от първите десетилетия на утвърждаването на Православието в България се стреми да наложи своето върховенство над нея като религиозен фактор.

Религиозното съперничество между Византия и България продължава с векове. То върви паралелно с политическото противоборство между двете съседни държави. В тази жестока битка България претърпява поражение и от 1018 до 1185 г. е погълната в пределите на Византийската империя. Паралелно с ликвидирането на българската държава е ликвидирано и самостоятелното съществуване на Българската църква.

След възобновяване на българската държава (1185-1187) възобновява се и Българската църква. Докато по времето на Асеневци България като политически и църковен фактор се развива във възходяща линия и достига своето най-голямо могъщество при цар Иван-Асен II (1218-1241), развитието на Византия върви в обратна посока и от началото на XIII в. (1204-1267) изчезва от политическата карта на Европа, като на нейно място се появява Латинската империя. След нейното разпадане Византия отново се появява в Югоизточна Европа.

От средата на XIII до края на XIV в. и България тръгва по пътя на своя залез, което слага край на съществуването ѝ. Временно на преден план излиза сръбската държава, която достига своето най-голямо могъщество по времето на цар Стефан Душан (1331-1355). След неговата смърт обаче и тя тръгва към залез, за да попадне, както България, под властта на османските нашественици.

Междувременно борбата между Рим и Византия достига своя връх през 1054 г., когато между двата центъра настъпва окончателно разделение. По това време България е в пределите на Византийската империя, поради което тя не е в състояние да реагира самостоятелно на този акт. В църковно отношение българите продължават да бъдат в лоното на Православието. Това положение се запазва и след възобновяването на българската държава (1185-1187) и продължава до края на XIV в., когато тя е покорена от османските турци.

Все в този ред на мисли, следва да се обърне внимание и на още един друг момент: от покръстването на българите през втората половина на IX в. – до края на XIV в. Българската църква се придържа към каноните на цезаропапизма, според които светската власт стои над църковната и се изгражда изцяло по модела и образеца на Цариградската патриаршия. В същото време българските владетели полагат непрекъснати усилия, за да отстояват както политическата, така и църковната независимост на държавата.

По времето на управлението на цар Симеон I (893-927) и на цар Иван-Асен II (1218-1241) в България се създават няколко големи **просветно-културни огнища** – в **Плиска, Преслав, Охрид и Търново**. Всички български и чуждестранни медиевисти признават този факт. (Изключение прави единствено скопската историография. Тъй като тя си служи с неаргументирани исторически факти, считаме за излишно да обръщаме внимание на нейната позиция). Изненадващото е, че се подминава другият голям исторически факт, а именно, че в същото време посочените средища са и **крупни религиозни центрове**.

За нас остават неразбираеми усилията, които се полагат от някои изследователи да „доказват" **етническата принадлежност** на двамата солунски братя Св. Св. Кирил и Методий, забравяйки факта, че в IX в., когато те живеят и творят, важна е не **етническата**, а **религиозната принадлежност на всяко лице**. В съществуващата литература няма никакъв спор, че двамата равноапостоли са били **византийски мисионери и** като такава те са се занимавали преди всичко с **религиозна дейност и че на тази им дейност са били подчинени всички други техни действия**. Това обстоятелство от само себе си

обяснява факта, че след създаването на новата азбука, те пристъпват към превеждането на **религиозни съчинения**, с които целят да подпомогнат **проповядването на Християнството (в случая** – **Православието*)*** сред славянските и другите народи на Балканите и в други краища на Европа.

Цялата средновековна литература – оригинална и преводна, има подчертано **религиозен характер**. Това се дължи не само на факта, че нейните творци са били **религиозни дейци, но още и заради обстоятелството, че главната ѝ задача е била да обслужва преди всичко потребностите и целите на Църквата**.

Делото на Св. Св. Кирил и Методий е продължено от техните ученици, от които само една малка част достигат до България **– Светите Климент, Наум, Сава, Горазд и Ангеларий**. От тях по-трайна диря оставят първите двама. Към тези лица се присъединяват и някои местни просветни дейци в лицето на **епископ Константин Преславски, Йоан Екзарх** и др., чиито преводни и оригинални творби също носят изцяло подчертан **религиозен облик**.

Голямата заслуга на владетелите на Първата българска държава и особено на княз Борис I и цар Симеон Велики се състои в това, че те използват творческите дела на Св. Св. Кирил и Методий и техните ученици като основно противодействие срещу стремежите на византийските владетели и Цариградската патриаршия за политическо и църковно асимилиране на българите.

Подчертано **религиозен облик** има и най-значителният просветно-културен център по време на Втората българска държава – **Търновската книжовна школа**. В нея творците също са религиозни дейци и като такива се занимават с превеждане и сътворяване на **оригинални религиозни съчинения**. На този факт обаче също не се отдава дължимото внимание от изследователите.

За духовния облик на България в периода IX-XIV в. не малка роля изиграват и някои други фактори, най-съществениият от които е **изграждането на църковни храмове и манастири**. От тях по различни причини днес са оцелели не много на брой – това се отнася повече за тези от времето на Първата българска държава (IX-XI в.). В различни източници обаче е запазен споменът за бляскави **български църкви и манастири о**т времето на цар Симеон. И в наши дни продължават да се откриват нови археологически находки, които потвърждават високата художествена стойност на сградите и на тяхното изографисване. Същата констатация може да се направи и за църквите и манастирите от времето на Втората българска държава, от което време са налице и повече оцелели храмове.

В края на XIV в. когато се ликвидира самостоятелното съществуване на българската държава, ликвидира се и Българската църква. Не малка част от висшето българско духовенство е избито или принудено да търси спасение в други държави. Повечето от обикновените монаси и свещеници обаче **остават тук**, поради което на техните плещи пада и **голямата отговорност за съхраняване на Християнството (Православието) през целия период на османското владичество в българските земи**. Отстояването на Православието в не редки случаи е съпътствано с редица опасности. Заслужава да се отбележи, че сред пожертвалите живота си дейци за Православната вяра се оказват и лица, които не принадлежат към клира, а са били обикновени миряни, за които запазването на Християнската (Православна) вяра е било също така **свещен завет, въпрос на чест и дълг на човешкото им достойнство**. Добре познати в това отношение са страданията, понесени от **Георги Стари Софийски, Георги Нови Софийски, Георги Най-нови Софийски**, които Българската църква отдавна е канонизирала за светци.

Известно е, че в историята на българския народ през XIV-XIX в. е имало и случаи на **доброволно помохамеданчване на наши сънародници**. Те обаче са неизмеримо по-малко от случаите на насилствено потурчените, които обхващат цели райони в Родопите и

някои други краища на българските земи.

Повечето от българските селища обаче **успяват да отстоят своята Християнска (Православна) вяра**.

В първите няколко века на османското владичество грижата за църковното покровителство на християнските народи, сред които и българите, е поверено от османската власт на Цариградската патриаршия. Много скоро обаче последната се превръща в инструмент на **гръцкия висш клир**, който си поставя амбициозната цел да възобнови църковното могъщество на изчезналата Византийска империя. При липса на българска държава и църква, опасността от църковна асимилация на българския народ е била изключително голяма. И това е една от причините, които подтикват светогорския монах **Св. отец Паисий Хилендарски** да отправи в своята знаменита „История славяноболгарская" пламенен призив към своите български съвременници за отстояване не само на етническата, но и на **църковната си независимост**.

Борбата за църковна независимост първоначално се води неорганизирано и спорадично, поради което и резултатите от нея са нищожни. Едва след като начело на нея застават **Неофит Бозвели** и **Иларион Макариополски**, тя обхваща по-голямата част от българския народ и достига успешен край с учредяването на **Българската екзархия** (края на февруари 1870).

При липса на българската държава, грижата за отстояването не само на църковните, но и на етническите права на българския народ поемат **представителите на Българската църква**. Поради това никак не е случаен фактът, че нейни дейци застават начело на **българските общини**, които започват да се появяват в различните краища на българските земи след средата на XIX в. Благодарение на проявените от тях усилия в периода 50-те – 70-те г. на XIX в, наред с изграждане на нови църковни храмове започват да се откриват и десетки училища, в които на първо място се изучават предимно **религиозни предмети**, покрай които се дават елементарни познания и по четене, писане, смятане, история, география (землеописание) и пр. Този факт отново показва стремеж на Българската църква да се поддържа преди всичко **религиозната (Православната) вяра на българите като основен фундамент за запазването на българския етнос**.

Двадесет години преди освобождението на България от османско иго (1858), в Болград е открита **първата българска гимназия**. В нея учебният процес също е подчинен на принципа да се изучават едновременно **църковни и светски предмети**.

За църковното образование на българите през възрожденската епоха не малка помощ оказват и някои чуждестранни семинарии и духовни академии в Русия и други държави (Сърбия, Хърватско). Благодарение на всичко това, в навечерието на Освобождението, България разполага с не малък църковен кадър, който участва не само в борбата за новобългарска просвета, но и в борбата за извоюване на политическа свобода. Изключително голям е броят на свещениците, взели участие в Априлското въстание от 1876 г. Сред тях особено ярко изпъкват имената на **поп Груйо Бански**, отец **Кирил Слепов**, игумен на Калугеровския манастир, **поп Харитон** и др.

От 1870 г. начело на Българската църква застава **Българската екзархия**. До избухването на Руско-турската война от 1877-1878 г. тя има седалище в Цариград. Макар и османско учреждение, основното ѝ предназначение е да се грижи за **църковните и други права на българите**. След края на войната, когато по силата на Берлинския конгрес от 1878 г. възобновената българска държава е разпокъсана и значителни части от нейната територия попадат отново в пределите на Османската империя, положението на Българската екзархия се усложнява твърде много. Преди всичко заплашено е самото ѝ съществуване като църковна институция. Благодарение обаче на дипломатическия такт и умения най-вече на **екзарх Йосиф I** и някои други обстоятелства, постигнато е

съгласието на Високата Порта тя да запази своето седалище в османската столица, с условие да ограничи дейността си само сред българите в Македония и Одринска (Източна) Тракия, останали отново под пряката власт на султана. Екзархията умело се възползва от тази възможност и пристъпва към незабавно възстановяване и укрепване не само на църковното, но и на просветното дело на българите в посочените две области.

Задачата за църковно обгрижване на българското население в Княжеството е поверена на един **Свети Синод**, възглавяван от наместник-председател. Сред част от висшия клир се появява желание за прекъсване на контактите с Българската екзархия като османско учреждение. Надделява обаче становището на **проф. Марин Дринов** и на някои други лица българският екзарх да бъде считан за **върховен църковен глава и на българите в Княжеството**, което го превръща в един от най-важните фактори за запазване на **единство на българите**, независимо от това къде се намират – в Османската империя, в Българското княжество или в други части на Балканите и в Европа.

Неочакван удар Българската екзархия получава от Цариградската патриаршия. Последната ѝ налага схизма, с което я лишава от възможността за **равнопоставено общение с другите християнски поместни църкви**. Това положение се запазва от 1872 до 1945 г.

На трето място – след Освобождението Българската църква е подложена на удари и от самите управляващи в България. Поради непознаване принципите, на които е изградена тя в организационно отношение, от тяхна страна се предприемат действия, с които се наврежда на нейната нормална дейност.

Българската църква си дава сметка за тежкото положение, в което Българското княжество е поставено от някои международни договори и най-вече от **Берлинския диктат от 1878 г**. Поради тази причина тя не се противопоставя на залегналия в Търновската конституция специален член за Вярата на бъдещите български владетели, при което на първия от тях дори е позволено да принадлежи към друго вероизповедание вън от източното, ако той произхожда от такова. Благодарение на тази именно позиция на църковната ни институция, първият избран за **български княз** – **Александър I Батенберг**, който е **лютеранин** по своето вероизповедание, заема без каквито и да било усложнения българския престол. Когато обаче по стечение на редица обстоятелства, българският владетел е принуден да абдикира от България (1886) и на негово място се поставя нов (1887), принадлежащ към друго вероизповедание, тогава част от висшия клир, и най-вече **митрополит Климент Търновски** реагират твърде остро. Тезата на тези дейци е: че **българският владетел трябва да принадлежи към Вярата на българския народ**. Защото в **това единство между владетел и народ те виждат един от най-стабилнзиращите постаменти за съществуването на самото Княжество**. Лично митрополит Климент отива още по-далече. На него принадлежи крилатата фраза **„има Православие – има България; няма Православие – няма България”**.

Позицията на българския клир не обезпокоявала кой знае колко княз Фердинанд. Той обаче е бил принуден да се съобрази с позицията на **Русия, най-големият православен център в Европа**, която била против неговия избор на българския престол. Без съгласието на Русия княз Фердинанд нямало никога да стане независим български владетел, което би попречило твърде много за нормалното изпълнение на функциите му на държавен глава. Имайки предвид негативното отношение на С. Петербург и към неговия **министър-председател Стефан Стамболов**, заради провежданата от него антируска политика, той решил, че може да спечели благоволението на Освободителката, като отстрани своя първи съветник от управлението, което и сторил през май 1894 г. Този жест обаче се оказал недостатъчен за руските управляващи. Лично **император Николай II** дал да се разбере, че държал много за преминаването на българския престолонаследник

в лоното на Православието. Срещу това искане се обявили категорично против съпругата на княза **Мария Луиза** – католичка и **папа Лъв XIII**, като глава на католицизма. Въпреки това Фердинанд бил принуден да изпълни руското условие. Едва след миропомазването на престолонаследника по Православния обряд (2 февруари 1896 г.) станало възможно помирението с Русия и признаването му за независим български владетел (разбира се, условно, тъй като по силата на Берлинския договор от 1878 г. Българското княжество продължавало да бъде още във васално положение по отношение на Османската империя).

В края на XIX и началото на XX в. Българската екзархия в Цариград е изправена пред една нова неочаквана опасност – з**асилената пропаганда от страна на Сърбия и Гърция** в **Македония**, подкрепяна и от военни среди в тези две държави. Първият пробив идва с назначаването на **сръбския духовник Фирмилиан** за митрополит в Скопие, когато по онова време във Вардарска Македония сръбският елемент е изключително малоброен. Успехът на Сърбия се дължи на оказаното съдействие от страна на Русия. Поради различни причини (спешна нужда от външен финансов заем, за да се спаси България от икономическа криза, в която се оказала в края на XIX в.) тогавашното българско правителство, произлизащо от най-русофилската партия, се оказва в невъзможност да се пребори с Русия.

Католическата църковна принадлежност на княз Фердинанд не се отразила толкова негативно на Православието в България, колкото предприетата в края на XIX и началото на XX в. гръцка и сръбска прпаганда в Македония и Одринска Тракия. Макар и двете съседни държави (Гърция и Сърбия) да били Православни, това не им попречило да предприемат активни действия за ограничаване, а при възможност и изкореняване влиянието на Българската екзархия в Европейските предели на Османската империя с цел асмилирането на живеещото там българско население в тях в етническо отношение.

След избухването на Балканската война 1912-1913 г. положението на Българската екзархия станало неудържимо в Цариград. То се усложнило още повече след поражението на България в последвалата Междусъюзническа война от 1913 г. Екзарх Йосиф бил принуден да напусне Цариград, а след окупацията на Беломорска Тракия и Македония от Гърция и Сърбия двете държави се почувствали с развързани ръце за асимилиране на българското население в тези области. Междувременно Османската империя също се възползвала от поражението на България и предприела незабавни действия не за асимилиране, а изкореняване присъствието на българския елемент в Източна Тракия. Не останала назад и северната ни съседка, която по силата на **Букурещкия диктат от 1913 г**. заграбила Южна Добруджа и също пристъпила към асимилиране на живеещото в нея българско население.

Екзарх Йосиф I станал свидетел на крушението на святото дело, което той не можел да си представи и в най-кошмарните си сънища. Това, което градил в продължение на повече от три десетилетия, рухнало пред очите му за една нощ (чрез т. нар **„престъпно безумие”**, извършено от цар Фердинанд на 16 юни 1913 г.). След като бил принуден да напусне османската столица, оставил за свой заместник един български духовник, който обаче нямал неговата харизма и тежест пред османските власти. Поради това, макар Екзархията да не била ликвидирана формално, на практика съществуването ѝ в Османската империя е сведено до нула.

След избухването на Първата световна война през лятото на 1914 г. на Балканския полуостров се създава твърде благоприятна за управляващите в София обстановка. Сърбия била разгромена и изтласкана от Македония. Румъния също била разгромена и изтласкана не само от Южна, но и от Северна Добруджа. Правителството на д-р В. Радославов не съумяло да използва обстоятелството, че България и Османската имерия били военни съюзници, за да възстанови донякъде и положението в Източна Тракия (до линията Мидия

– Енос). Всички усилия на управляващите в София да запазят цяла Добруджа в пределите на България остават напразни. По силата на **Букурещкия мирен договор (май 1918)** тя получила само южната ѝ част, а в северната бил установен т. нар. кондоминиум (съвместно управление на областта от четирите съюзни държави, влизащи в австро-германския блок).

Установяването на българско управление в Македония и Тракия позволило да бъде възстановено и върховенството на Българската църква в тези области.

Всичко това продължило до есента на 1918 г., когато България отново излиза победена. Тя загубва цяла Добруджа, Беломорска Тракия, Македония, както и нови територии (в Царибродско, Трънско и Кулско), които отново били изложени на жестока асимилация от трите съседни държави. Българското правителство не се възползвало от затрудненото положение на Османската територия по време на Гръцко-турската война 1919-1922 г., поради което Източна Тракия останала в същото положение, в което се намирала и след Междусъюзническата война от 1913 г.

В периода между двете световни войни поради обстоятелството, че вниманието на управляващите в София било привлечено към редица други проблеми (бежанския, репарационния и пр.), екзархийският въпрос бил изтласкан на по-задно място във външнополитическите им приоритети.

В навечерието и по време на Втората световна война 1939-1944 г. Светият Синод повдигал няколкократно пред монарха въпроса за уреждане положението на Българската църква, но не последвали никакви резултати. Оправданията били със съществуващата военновременна обстановка. Междувременно след април 1941 г., когато съгласно договорката между България и Третия райх, Българската църква успява да възстанови своето върховенство над църковните епархии в Македония и Беломорска Тракия, заграбени след 1913 г. от Сърбия (Югославия) и Гърция. След края на Първата световна война, Македония и Тракия отново са заграбени от Югославия и Гърция.

Важен момент от дейността на Българската църква по време на Втората световна война (по-точно на някои дейци от висшия клир – **митрополитите Стефан и Кирил**) е **участието в спасяване на българските евреи в старите предели на Царството от хитлеристките лагери на смъртта (1943)**.

По ирония на съдбата екзархийският и патриаршеският въпроси намират разрешение най-неочаквано в първите години след края на Втората ветовна война, когато в страната е установена властта на Отечествения фронт, в който доминираща роля има БКП, стояща открито на атеистични позиции. През 1945 г. е вдигната схизмата на Цариградската патриаршия. За нов български екзарх е избран тогавашният **Софийски митрополит Стефан**.

Патриаршеското достойнство на Българската православна църква е възстановено през май 1953 г. Така най-сетне Българската църква се превръща в **равноправен участник в** църковния живот на Балканите и в Европа. Един от най-големите ѝ успехи е приемането ѝ за **редовен член на Световния съвет на църквите, както и на някои други международни църковни организации**.

Разбира се, през периода 1944-1989 г. не липсват и редица сериозни негативни моменти. Те обаче се отнасят до позицията на българската държава и представителите на други вероизповедания и преди всичко – на българските католици и униати. Срещу редица техни дейци в края на 40-те и началото на 50-те г. на миналия век са повдигнати съдебни процеси, при които са издадени смъртни присъди и други тежки наказания.

Спрямо Българската православна църква най-съществено значение придобива **отделянето ѝ от държавата**, съпътствано с изземване на недвижимото ѝ имущество, произтичащо от проведената аграрна реформа през 1945-1946 г. Заедно с това в първите дни и месеци след 9 септември 1944 г. са задържани не малък брой свещеници,

някои от които са убити без съд и присъда, а други – хвърлени за различни срокове в създадените „трудови общежития" (концлагери). Освен това, като „изповядващи" атеизма, новите управляващи правят не малко пречки за възпрепятстване нормалната дейност на църковната власт – ограничават някои от функциите ѝ чрез въвеждането на гражданския брак, с което на практика се ликвидира църковното бракосъчетаване. Налага се като официален признаван само гражданският брак. По линия на различни атеистични организации се възпрепятства в не малка степен посещаването на църковни служби в храмовете и пр. от вярващото население. Изхвърля се изучаването на църковни предмети като „Закон Божий" и „Вероучение" от училищата в страната, забранява се произнасянето на молитвата „Отче наш" преди започване на училищните занимания, посещенията на църковните храмове по време на различните църковни празници, забраняват се християнските братства, църковният печат (с изключение на „Църковен вестник"). Убит е чрез подставено лице **Неврокопският митрополит Борис** (1888-1948), обявен за *„Враг N 1 на народната власт"*. Замисляно е ликвидирането на **митрополит Софроний Търновски** (1888-1961). А именно те двамата уреждат вдигането на схизмата и признаването на автокефалията на българската църква през 1945 г. Имало е официално предложение православните духовници да не носят изконни богопомазани одежди (раса), а някакво подобие на работнически облекла... Атеизмът се превръща във важна съставана част на комунистическата идеология.

В края на 80-те и началото на 90-те г. на миналия век в страната се извършват радикални промени, при които на БКП де юре и де факто е отнето ръководното ѝ положение в цялостния обществено-политически и духовен живот на страната. Този факт дава своето благоприятно отражение и върху положението на Българската православна църква. Българските граждани вече спокойно могат да посещават необезпокоявани десетките и стотици църкви и манастири и да изповядват без каквито и да било притеснения своите религиозни чувства.

В същото време не липсват и някои събития, които избухват вътре в самата Българска църква. От тях най-значим е опитът на така наречения **Алтернативен синод** да отнеме ръководството ѝ от ръцете на действащия тогава Свети Синод. Във външнополитически план една от най-важните стъпки е напускането на Световния съвет на църквите (1998). За да се удари ръководството на Българската православна църква, извършено е публично оповестяване на онези от владиците, които в периода 1944-1989 г. са били сътрудници на Държавна сигурност.

От настъпилото сериозно сътресение в живота на Българската православна църква незабавно се възползват другите вероизповедания вътре и вън от страната. Особено активизира своята дейност Главното мюфтийство, което за кратък срок от време успява не само да възстанови арабските имена на българските мюсюлмани, отнети по време на „възродителния процес", но и да изгради десетки нови молитвени домове (джамии, текета и пр.) дори и в селища, в които мюсюлманският елемент липсва или е твърде незначителен в тях.

Заедно с това страната е залята от проповедници на мормони и други религиозни течения и секти. Светият Синод не гледа равнодушно на всички тези явления, но поради положението, в което се намира, не е в състояние да им се противопостави решително. В международен план един от големите проблеми, който изникна напоследък пред Българската православна църква, е свързан с предизвикателствата от някои други църкви – в Северна Македония и Украйна, подклаждани не без участието на **Вселенския патриарх Вартоломей I**.

С посещенията в България на двама от **папите** – **Йоан Павел II** и **Франциск I**, продиктувани от стремежа на Римокатолическата църква да бъде повдигнато настроението

на живеещите в България католици, чийто брой по официални статистически данни не надвишава повече от един процент от живеещото в страната ни население, се оживяват в обществото взаимоотношенията между Католицизма и Православието, които между миряните са били винаги толерантни – както между представителите на всички религиозни деноминации у нас, – въпреки исторически наложилите се доктринални особености на църквите.

Даваме си ясна сметка, че днес, в началото на XXI в., религиозната принадлежност като обществено явление няма онова значение, което тя е имала от средните векове и кажи-речи до края на Втората световна война.

Това обаче в никакъв случай не намалява историческата заслуга на Българската църква като един от стожерите не само на Православието, но и на България.

Ако въпреки големите изпитания, пред които е била изправена България през вековете от различни фактори и обстоятелства, е успяла да запази и съхрани своето съществуване, **това се дължи най-вече на Българската праволавна църква**.

* * *

Водени от това разбиране, като автори на настоящата кратка историческа енциклопедия, се заехме да подготвим едно справочно издание, в което да покажем не само **величието на Българската православна църква през вековете на нейното съществуване**, но и – **голямата ѝ заслуга за отстояване и съхраняване на етническото съзнание на българския народ**. Това не можеше да бъде направено по друг начин, освен чрез **разкриване на многостранната ѝ дейност в цялостния обществено-политически и културен живот на страната**.

На *първо* място – отделено е подобаващо място на стотиците **църковни храмове** и **манастири**, изграждани от средните векове до наши дни. На *второ* – включени са редица исторически събития, които в една или друга степен засягат съдбата на Българската православна църква или тя взима непосредствено участие в тях. На *трето*, но не и на последно, място, оказано е внимание на стотици **църковни и други дейци**, които със своята дейност са оставили дълбока следа в духовния живот на България.

Създадената християнска цивилизация, част от която е Православието, е **най-дълго просъществувала в човешката история**. Според нас, тя трябва да се познава от всеки българин, независимо от това дали той е е вярващ или невярващ. Защото **Вярата е онази сила, върху която през вековете се изграждал основният постамент не само на църковната, но и на етническата принадлежност на българския народ**.

Следва да посочим, че за българските манастири, църкви и книжовни средища, както и за различните църковни и други дейци, свързани с Българската църква, е налице твърде огромна литература, която я прави на практика почти необозрима за обикновения читател. Това породи и идеята да се подготви едно справочно издание, в което цялата тази информация да бъде събрана на едно място. Такава е и целта на предлаганата *Енциклопедия*. Тя е предназначена за най-широк кръг читателска аудитория. Подготвена според строгите изисквания на енциклопедичната наука – статиите в нея са подредени по азбучен ред на лицата и събитията и по възможност – са кратки по своя обем. В същото време към почти всяка една от тях е посочена допълнителна литература, която, макар и по-достъпна, я прави заслужаваща вниманието и на специалистите, занимаващи се с миналото и настоящето на Българската православна църква.

В *Енциклопедията* определен брой статии (не много на брой) са почерпени от

интернет, което по-скоро е изключение, само в случаи, когато за дадени събития и лица няма друга литература и източници. Този факт иде да покаже, че не малко от тези събития и лица подлежат на нови и нови изследвания в бъдеще. Твърдо сме убедени, че такива непременно ще последват...

Друго достойнство на *Енциклопедията* е нейната богата илюстрация, която съпровожда значителна част от включените статии.

Обърнато е внимание на не малка част от различните църковни празници и традиции, които са съпътствали ежедневието на българите през вековете. За обогатяване на общата култура дадено е място и на редица църковни термини и понятия.

Включено е и специално упътване, с което да се улесняват читателите при ползване на справочника. Следващо голямо достойнство на изданието е големият брой Приложения. Те позволяват да се даде по-концентрирана информация за организационната структура на Българската православна църква, както и за съпътстващите я явления.

Накрая – дадена е и кратка хронология на историята на Българската православна църква от началото на нейното създаване до наши дни.

Желанието ни да съберем фактологията в един том се оказа невъзможно. От друга страна, въпреки немалкия обем на настоящата *Енциклопедия*, цялостното и изчерпателно обгръщане на историята на Православието в България се оказа по-скоро **докосване до сложния и противоречив път в развитието на България и Българската църква през вековете**. Авторите ще бъдат особено щастливи, ако техният пример бъде последван и от други подобни трудове.

Заб.: Тъй като работата върху *Енциклопедията* бе започната много преди появата на новото име на Република Македония – Северна Македония, в труда се използва по-познатото у нас **„Вардарска Македония”**, за лицата и събитията, свързани с македонската проблематика. За лица и събития от частта на Македония, намираща се в пределите на днешна Гърция, се използва понятието **„Егейска Македония”**.

Макар че населените места, и особено тези в Егейска Македония, имат вече нови (гръцки) имена, те *тук* са дадени, с тези, които са съществували в историята им до разпокъсването на Македония от Букурещкия договор 1913 г.

По същия начин е подходено със селищата в Северна Добруджа, които след 1878 г. поподат в пределите на Румъния.

И още нещо: в съществуващата литература има голяма бъркотия при използване на двата термина **„черква”** и **„църква”**. Във възрожденския печат и в други публикации от тази епаха и първите десетилетия след Освобождението се използва *първият* от тях и в случаите, когато се говори за Църквата като институция (напр. **„черковний въпрос”**).

В следващите десетилетия – особено през XX и началото на XXI в. – е налице обратна тенденция: използването на втория термин, когато се имат предвид отделните църковни храмове. В този случай това значение се приема и в предлаганата *Енциклопедия*, макар че в текстовете на различните статии става ясно, че се имат предвид църковни храмове.

Накрая, считаме за свой дълг да изкажем своята голяма благодарност на всички лица и институции (библиотеки, музеи и архиви в София и страната) за тяхната помощ, която ни бе оказана при издирване и събиране на материалите.

По-специално искаме да благодарим на Библиотеката на Богословския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски” и на Българския исторически архив при Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”.

Ще бъдем, разбира се, благодарни на всички критични бележки, които ни бъдат отправени по съдържанието на *Енциклопедията* след нейното излизане от печат, като държим да заявим, че онези от тях, които са явно преднамерени и тенденциозни, ще останат без внимание.

Милен Куманов

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА
„ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”

Всички статии в ЮБ (КИЕ) са подредени по азбучния ред на фамилните имена на включените лица:

АБАДЖИЕВ, Стефан
АЙДАРИНОВ, Харалампий
АНГЕЛОВ, Божан Велинов
БАЛАСЧЕВ, Георги Димитров
ВАЗОВ, Иван Минчов

Когато лицето е дадено под друго, а не фамилното си име, то се подрежда след него като по-известно. Заедно с това обаче се посочва и истинското му име):

ВЕЛИЧКОВ, Константин Петков (Константин Величков Петков)
ЦАНКОВ, Драган Киряков (Димитър Гиков)

Имената на духовните лица се дават под малкото им име:

АВАКУМ СОЛУНСКИ
ВЕРКИЙ ЗОГРАФСКИ
АВЕРКИЙ МЪГЛЕНСКИ

Там, където на духовното лице е известно и светското му име, то се посочва веднага след духовното му:

АВЕРКИЙ ПЕТРОВИЧ (светско име: Аврам Петров Бъзайтов)
АГАПИЙ ВОЙНОВ (светско име: Ангел Войнов)

По малките имена се подреждат и лицата, принадлежащи към ислямската религия:

АБДУЛ МЕДЖИД I
АЛИ ПАША, Мехмед Емин

По същия начин се подреждат и имената на византийските и българските владетели:

АЛЕКСАНДЪР I БАТЕНБЕРГ
АЛЕКСАНДЪР II
БОРИС I
БОРИС III
КОНСТАНТИН IV
КОНСТАНТИН V
КОНСТАНТИН VII
ФЕРДИНАНД I

За наименованията на институции и събития подреждането става по азбучния ред на тяхната първа дума:

АВГУСТИНСКИ ОРДЕН
АВСТРИЙСКО КАТОЛИЧЕСКО УЧИЛИЩЕ „САНТА МАРИЯ”
АВТОКЕФАЛНА ЦЪРКВА

АГАТОНИКИЙСКА ЕПАРХИЯ
АДАМИТСТВО
ВСЕПРАВОСЛАВЕН СЪБОР
ВТОРИ ВСЕЛЕНСКИ СЪБОР

След имената на лицата следват и данните за тяхното раждане и смърт. За тези от български произход са положени усилия да се посочат дата, месец и година както на раждането, така и на смъртта им.

АВКСЕНТИЙ ПЕЛАГОНИЙСКИ (светско име: Христо Захариев Големинов) (1.III.1850 – 24.II.1919)

АВРАМОВ, Хаджи Теофил Жунгуловски (18.VII.1838 – 20.VII.1884)

За чуждестранните лица се посочват само годините на раждане и смърт:
АЛЕКСАНДЪР II (1818-1881)
АМФИЛОХИЙ (светско име: Михайлов) (1817-1886)

Там, където липсват сведения за годините на раждане или смърт, посочват се само тези, за които има сведения:
АГАПИЙ ВОЙНОВ (светско име: Ангел Войнов) (1838 – 27.V.1902)
АВРАМИЙ БЪЛГАРСКИ (или Аврам от България) (- 1.IV.1229)

Където липсват сведения за годините на раждане и смърт, посочва се векът, през който е живяло и действало даденото лице:
АКАКИЙ СЕРСКИ (светско име: Атанас) (XIX в.)
МАРТОЛ, Георги (IX в.)
АЛЕКСИЙ ХУНОЛ (втората половина на IX в.)

Там, където не може да се установи и векът, се поставя малко тире:
АКАКИЙ -
АЛЕКСАНДЪР -

След данните за раждане и смърт следват сведенията за професията на лицето:
АНАСТАСИЙ – висш духовник
АНАСТАСИЙ II (713-715) **–** византийски император
АНГЕЛАРИЙ (-886) – просветен и църковен деец
АНГЕЛОВ, Божан Велинов (1.XI.1873 – 2.VII.1958) – филолог и историк
АНГЕЛОВ, Димитър Симеонов (2.II.1917 – 24.XII.1996) – историк

По-нататък следват данните за родното място. Това е направено само за лицата от български произход:

АНГЕЛОВ, Иван **–** църковен деец. Роден е в с. Висока, Солунско.

АНГЕЛОВ, Йордан (псевдоним Шахин бей) (29.III.1874 –) – просветен и църковен деец. Роден в Прилеп, Вардарска Македония

Бързаме да уведомим читателите, че трудът бе написан в по-голямата си част, когато новото име на Република Македония още липсваше. Затова вместо „Северна Македония" навсякъде сме изтъквали „Вардарска Македония", макар че и това географско наименование е временно. То се появява чак след Букурещкия мирен договор 1913. Дотогава

се говори само за Македония, намираща се в Европейските предели на Османската империя, а за Източна Тракия се използва терминът „Одринско". Поради тази причина и вътрешната революционна организация на македонските българи, създадена през 1893 г. в Солун, придобива популярност сред българската и чуждестранната общественост под името Вътрешна македоноодринска революционна организация (ВМОРО), а другата (офицерската) – под името Вътрешен македоноодрински революционен комитет (ВМОК).

По-нататък в биографичните справки се проследява накратко жизненият, революционният, политически път на лицето, а когато то е творческа личност – и негови по-важни публикации. Важна съставна част в Енциклопедията съставляват препратките. Те биват два вида.

Първата се отбелязва с вж ...

АВГУСТИН БЛАЖЕНИ – вж Аврелий Августин

АВРАМОВ (Аврамчов), Ангел Константинов – вж Константинов, Ангел Аврамов (Аврамчов)

АЛЕВИТИ – вж Шиити

*Втората – с поставяне на даден израз в **italic**, което означава, че зад него се крие дадено лице или събитие:*

„**АБАГА̀Р"** – първата печатна книга на новобългарски език, отпечатана на кирилица и хърватски Съставена и издадена в Рим (1651) г. от бъдещия никополски католически епископ Филип Станиславов в чест на легендарния цар Абгар V Уккама;

АВКСЕНТИЙ ПЕЛАГОНИЙСКИ (светско име: Христо Захариев Големинов) (1.III.1850 – 24.II.1919) – висш духовник. Роден в Самоков. Получава начално образование в родния си град. После учи при Неофит Рилски в Рилския манастир, където през 1869 се замонашва. В 1870 митрополит Партений Нишавски го ръкополага за дякон в софийската съборна църква и същевременно е назначен учител в начално училище в София.

Вж: с. 678-693: Списък на илюстрациите към ПБ (КИЕ).

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”*

ап. – апостол, -и
архиеп. – архиепископ

безсребр. – безсребреници
Б.г. – без година
БЗНС – Български земеделски народен съюз
БП – Българска патриаршия
БПЦ – Българска православна църква
БРЦК – Български революционен централен комитет
БТЦРК – Български таен централен революционен комитет
БЦБО – Българско централно благотворително общество

в. – век
вмчк – великомъченик
вмчца – великомъченица
ВЕБИ – Висш евангелски богословски институт
ВМОРО – Вътрешна македоноодринска революционна организация
ВРО – Вътрешна революционна организация, основана от Васил Левски
ВСВ – Втора световна война
втор. – втори, -а, -о, -и

ГДА – Годишник на Духовната академия „Св. Климент Охридски”
гр. – град
ГСУ – БФ – Годишник на Софийския университет – Богословски факултет
ГСУ – ИФФ – Годишник на Софийския университет – Историко-филологически факултет

дн. – днес
ДС – Държавна сигурност
дяк – дякон

ев. – евангелист, -и
еп. – епископ

Злат. лит. – Златоустова литургия

ИАИ – Известия на Археологическия институт
ИБАИ – Известия на Българския археологически институт
ИБИД – Известия на Българското историческо дружество
изд. – издание
ИИИ – Известия на Института за история
ИИС – Известия на Историческото дружество в София
ИМКА – (Младежка Християнска организация)
Ист. преглед – Исторически преглед

кр. – край

Летопис на БАН – Летопис на Българската академия на науките
Летопис на БКД – Летопис на Българското книжовно дружество
лит. – литургия

МПЦ – Македонска православна църква
мчк – мъченик
мчца – мъченица
мчци – мъченици

нач. – начало
НБКМ – Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”
НГДЕК – Национална гимназия за древни езици и култури
НСИ – Национален статистически институт

обл. – област
ок. – около

патр. – патриарх
прав. – праведен, праведна
преп. – преподобен, -на, -ни
Пресв. – Пресвета
прпмчк – преподобномъченик
прпмчца – преподобномъченица
прпмчци – преподобномъченици
прор. – пророк
прот. – протойерей
протопр – протопрезвитер
ПСВ – Първа световна война
първ. – първи, -а, -о, -и

р. – река
рапл – равноапостол
рапли – равноапостоли
РПЦ – Руска православна църква

САЩ – Съединени американски щати
СВУБИТ – Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии
Св. – свети (мъж. род), света
Св. Св. – свети (мн. ч.)
Св. вмч – свети великомъченик
свщмчк – свещеномъченик
с.г. – същата година
СДС – Съюз на демократичните сили
ср. – среда

т. – точка
т. нар. – така наречената
Тип. – Типик (наименование църковно-богослужебна книга на Православната църква)

УниБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии
утр. – утренна (лит.)

х. – хаджи

EEA – Европейски евангелски алианс
WEA – Световен евангелски алианс

Per aspera ad astra!

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ПБ (КИЕ)*

А – *с. 27-88*
Б – *с. 88-156*
В – *с. 157-202*
Г – *с. 203-242*
Д – *с. 242-286*
Е – *с. 286-304*
Ж – *с. 304-307*
З – *с. 308-320*
И – *с. 321-354*
Й – *с. 355-379*
К – *с. 379-445*
Л – *с. 446-457*
М – *с. 458-506*
Н – *с. 506-537*
О – *с. 537-547*
П – *с. 547-636*
Р – *с. 637-660*
С – *с. 660-844*
Т – *с. 845-872*
У – *с. 872-889*
Ф – *с. 889-901*
Х – *с. 901-917*
Ц – *с. 918-935*
Ч – *с. 935-944*
Ш – *с. 944-950*
Щ – *с. 950-951*
Ю – *с. 951-953*
Я – *с. 953-958*

(стр. по изд. *„Православието в България"* – С., 2023; 2024; по *наст. изд.*: в *информационна ризома* – с. 261-414 и *ключ* – с. 415-419 – С., 2025)

ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ:
КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

ПРОФ. Д-Р МИЛЕН КУМАНОВ

* **ПРАВОСЛАВИЕТО в България: Кратка историческа енциклопедия** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. Куманов; библиогр. ред. и публ. / А. Куманова: Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н. Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)*; Рец.: С. Денчев, И. Линден. Ново изд. С.: За буквите – О писменехь, 2024. 1804 с.

* **PRAVOSLAVIETO *v Balgaria: Kratka istoricheska ektsikopedia*** – *PB (KIE)* (s. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / avt. i nauch. red. M. Kumanov; bibliogr. red. i publ. / A. Kumanova: Diptih po inform. modelirane na hipertekst: Kn. I. Uchebnik po strukturirane na entsiklopedia / N. Vasilev – deiksis, grsf. i bibliogr. red. na izd.; N. Kazanski – deiksis i bibliogr. red. na izd.; Ft. Stefan Pashov – obshta red. na publ. na *PB (KIE)*; Rets.: S. Denchev, I. Linden. Novo izd. Sofia: Za bukvite – O pismeneh, 2024. 1804 s. – *In Bulg.*

„ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ” –
Пълнотекстова *справочно-информационна ризома* на първоизточника – *гещалтплан* и *кадастър* на труда:

взаимнопрепокриващи се разрези / с. 959-1117 - 261-414

(първият цифров набор след косата черта посочва стр. по изд. *„Православието в България”* – С., 2023; 2024; вторият – по *наст. изд.* – С., 2025)

СЪДЪРЖАНИЕ / с. 959-961 - 261-263

I. ВИЗАНТИЙСКИ СВЯТ / с. 961 - 265
1. **Владетели (василевси, императори)** / с. 961 - 263
2. **Богослови** / с. 962 - 264
3. **Историци** / с. 962 - 264
4. **Писатели** / с. 963 - 265

II. ВСЕЛЕНСКА (ЦАРИГРАДСКА) ПАТРИАРШИЯ / с. 963 - 265
1. **Вселенски събори** / с. 963 - 265
2. **Апостоли, епископи, архиепископи и патриарси** / с. 965 - 267

III. БЪЛГАРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА / с. 968 - 270
1. **Вселенски събори** / с. 968 - 272
2. **Архиерейски поместни събори в Цариград, свързани с Великата схизма** / с. 970 - 272
3. **Поместни събори** / с. 971 - 273
4. **Участници в Църковно-народния събор в Цариград, 1871** / с. 972 - 274
5. **Предстоятели на Българската православна църква (*по азбучния ред на имената им*)** / с. 973 - 275
6. **Предстоятели на Българската православна църква в Българското подворие в Москва** / с. 973 - 275
7. **Духовни околии (*по епархии*)** / с. 974 - 276
8. **Алтернативен синод** / с. 975 - 277

IV. ЕПАРХИИ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА (*в миналото и в настоящия момент по азбучен ред на имената им*) / с. 975 - 277
1. **Българска Източноправославна в Западна и Средна Европа** / с. 975 - 278
2. **Българска Източноправославна епархия в САЩ, Канада и Австралия** / с. 976 - 278
3. **Варненска и Великопреславска** / с. 976 - 278
4. **Велешка** / с. 983 - 285
5. **Великотърновска** / с. 984 - 286
6. **Видинска** / с. 991 - 293
7. **Врачанска** / с. 993 - 295
8. **Главиницка епархия (от 1932 – епископия)** / с. 994 - 296
9. **Дебърско-Кичевска епархия** / с. 995 - 297
10. **Деволска** / с. 996 - 298
11. **Дедеагачка, Траянополска и Самотракийска** / с. 996 - 298
12. **Доростолска** / с. 997 - 299
13. **Драговитийска** / с. 999 - 301
14. **Знеполска** / с. 1000 -
15. **Константийска** / с. 1000 - 302
16. **Крупнишка** / с. 1000 - 302
17. **Кумановско-Осоговска** / с. 1000 - 302
18. **Левкийска** / с. 1001 - 303
19. **Ловчанска** / с. 1002 - 304
20. **Макариополска** / с. 1005 - 307
21. **Маркианополска** / с. 1005 - 307
22. **Мелнишка** / с. 1006 - 308
23. **Месемврийска** / с. 1007 - 309

24. **Неврокопска** / с. 1008 - 310
25. **Нишавска** / с. 1012 - 314
26. **Одринска** / с. 1013 - 315
27. **Пловдивска** / с. 1013 - 315
28. **Повардарска** / с. 1023 - 325
29. **Преспанско-Пелагонийска** / с. 1025 - 327
30. **Проватска** / с. 1028 - 330
31. **Русенска** / с. 1028 - 330
32. **Скопска** / с. 1032 - 334
33. **Сливенска** / с. 1035 - 337
34. **Смоленска епархия** / с. 1043 - 345
35. **Софийска епархия** / с. 1043 - 345
36. **Старозагорска** / с. 1048 - 350
37. **Стобийска епархия** / с. 1052 - 354
38. **Епархии на Българската православна църква** – ***общо*** / с. 1054 - 356
39. **Български епархии, минали в друга юрисдикция** / с. 1055 - 357
40. **Митрополити на Българската православна църква (*със светските им имена, по епархии и в хронологичен ред*)** / с. 1056 - 358
41. **Титулярни епископи на Българската партиаршия** / с. 1059 - 361
42. **Духовенство и църковнослужители** / с. 1061 - 363
43. **Цариградска българска духовна семинария** / с. 1065 - 367
44. **Софийска духовна семинария „Св. Иоан Рилски”** / с. 1066 - 368
45. **Пловдивска духовна семинария „Св. Св. Кирил и Методий”** / с. 1066 - 368
46. **Робърт колеж в Цариград** / с. 1067 - 369
47. **Халкинска семинария** / с. 1068 - 370
48. **Репресирани църковни дейци след 9.09.1944** / с. 1068 - 370
49. **Манастири (*общо в страната по азбучен ред)*** / с. 1070 - 372
50. **Средновековни български манастири (*по области*)** / с. 1072 - 374
51. **Български църкви и манастири на територията на САЩ (*публикувани в издавания в Чикаго каталог: Bulgarian American Business Pages. Chicago, 1998-*** **)** / с. 1075 - 377
52. **Евангелски баптистки църкви в България** / с. 1075 - 377
53. **Изоставени манастири в България (*по азбучен ред*)** / с. 1076 - 378
54. **Водители на българските униати** / с. 1077 - 379
55. **Български православни светци** / с. 1077 - 379
56. **Български мъченици (*по азбучен ред*)** / с. 1082 - 384
57. **Изявени и изтъкнати български монаси и монахини** / с. 1084 - 386
58. **Скални отшелници** / с. 1086 - 388
59. **Светии и мъченици от времето на Първото и Второто българско царство** / с. 1089 - 391
60. **Светии и мъченици по време на османското владичество** / с. 1089 - 391
61. **Скално отшелничество и исихазъм** / с. 1090 - 392
62. **Католически енории в България** / с. 1093 - 395
63. **Титулярни римокатолически епархии в България** / с. 1093 - 395
64. **Религиозен печат в България (*по азбучен ред на заглавията*)** / с. 1094 - 396
65. **Официални църковни празници в България** / с. 1097 - 399

V. МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА / с. 1097 - 399
Епархии (1878-1912) / с. 1097 - 399
Архиепископи / с. 1097 - 399
Манастири и църкви по епархии / с. 1098 - 400

VI. АПОСТОЛИЧЕСКИ НУНЦИИ И ДРУГИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА СВ. ПРЕСТОЛ В БЪЛГАРИЯ / с. 1100 - 402

VII. ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ В БЪЛГАРИЯ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО (1887-2021) / с. 1101 - 403

VIII. ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ ПО ОБЛАСТИ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО (2001-2011-2021) / с. 1101 - 403

IX. ЕПАРХИИ В МАКЕДОНИЯ И ОДРИНСКО ПОД ВЪРХОВЕНСТВОТО НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ (1878-1912) / с. 1102 - 404

X. ПРЕДСТОЯТЕЛИ НА БЪЛГАРСКОТО ЦЪРКОВНО ПОДВОРИЕ В МОСКВА / с. 1102 - 404

XI. РЕЛИГИОЗНИ ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ – регистрирани от Министерския съвет до август 2002 / с. 1102 - 404

XII. КАТЕДРАЛНИТЕ ХРАМОВЕ В БЪЛГАРИЯ (*в хронологичен ред*) / с. 1103 - 405

XIII. КАТЕДРАЛНИ ХРАМОВЕ ИЗВЪН БЪЛГАРИЯ / с. 1104 - 406

XIV. ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКВИ В СВЕТА / с. 1104 - 406

XV. КАЛЕНДАР НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ (2019 [актуализирано за 2022. – *Бел. ред.*]) / с. 1104 - 406

XVI. КРАТКА ХРОНОЛОГИЯ НА ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ – разпространение и развитие на Християнството по света / с. 1112 - 414

I. ВИЗАНТИЙСКИ СВЯТ

1. Владетели (василевси, императори)

Константинова династия
Константин I (324-337)
Констанций II 337-361)
Юлиан (361-363)
Йовиан (363-364)

Валентинианова династия
Валент (364-378)

Династия на Теодосий
Теодосий I (379-395)
Аркадий (395-408)
Теодосий II (408-450)
Пулхерия (сестра на Теодосий II) (414-453)
Маркиан (450-457)

Династия на Леон I
Лъв I (457-474)
Леон II (473-474)
Зинон (474-475; 476-491)
Базилиск (475-476)
Анастасий I (491-518)

Династия на Юстиниан I
Юстин I (518-527)
Юстиниан I (527-565)
Юстин II (565-578)
София (съпруга на Юстин II) (573-578)
Тиберий Константин (578-582)
Маврикий (582-602)
Теодосий (съимператор на Маврикий) (590-602)
Фока (602-610)

Династия на Ираклий
Ираклий (610-641)
Константин III (февруари – май 641)
Ираклон май – ноември 641)
Констант II (641-668)
Константин IV (668-685)
Юстиниан II (685-695; 705-711)
Леонтий (695-698)
Тиберий II (698-705)
Филипик (711-713)
Анастасий II 713-715)
Теодосий III (715-717)

Сирийска династия
Лъв III (717-741)
Константин V (741-775)
Лъв IV (775-780)
Константин VI (780-797)
Ирина (797-802)
Никифор I (802-811)
Ставракий (юли – октомври 811)
Михаил I Рангаве (811-813)
Лъв V (813-820)

Аморийска династия
Михаил II (820-829)
Теофил (829-842)
Михаил (III 842-867)

Македонска династия
Василий I (867-886)
Лъв VI (886-912)
Александър (912-913)
Константин VII (913-959)
Роман I Лакапин (920-944)
Роман II (959-963)
Никифор II Фока (963-969)

Йоан I Цимиски (969-976)
Василий II (976-1025)
Константин VIII (925-928)
Роман III Аргир (1028-1034)
Михаил IV (1034-1041)
Михаил V (1041-1042)
Зоя и Теодора (април – юни 842)
Константин IX Мономах (1042-1055)
Теодора (1055-1056)
Михаил VI (1056-1057)
Исак I Комнин (1057-1059)

Династия Дука
Константин X Дука (1059-1067)
Роман IV Диоген (1068-1071)
Михаил VII Дука (1071-1078)
Никифор III Вотаниат (1078-1081)

Династия на Комнините
Алексий I Комнин (1081-1118)
Йоан II Комнин (1118-1143)
Алексий Комнин (1122-1142)
Мануил I Комнин (1143-1180)
Алексий II Комнин (1180-1183)
Андроник I Комнин (1183-1185)
Йоан Комнин (1183-1185)

Династия на Ангелите
Исак II Ангел (1185-1195)
Алексий III Ангел (1195-1203)
Алексий IV Ангел (1203-1204)
Алексий V Дука Мурзуфъл (1204)

Династия на Ласкаридите
Теодор I Ласкарис (1204-1222)
Йоан III Дука Ватаци (1222-1254)
Теодор II Ласкарис (1254-1258)
Йоан IV Дука Ласкарис (1258-1261)

Династия на Палеолозите
Михаил VIII Дука Ангел Комнин Палеолог (1261-1282)
Михаил IX Палеолог (симвасилевс на Андроник II) (1281-1320)
Андроник II Дука Ангел Комнин Палеолог (1282-1328)
Андроник III Дука Ангел Комнин Палеолог (1328-1341)
Йоан V Комнин Палеолог (1341-1391)
Йоан VI Ангел Комнин Палеолог Кантакузин (1347-1354)
Матей Асен Кантакузин (симвасилевс) (1353-1357)
Андроник IV Комнин Палеолог (1376-1379)
Йоан VII Палеолог (1380)
Мануил II Палеолог (1390-1425)
Андроник Палеолог (симвасилевс) (1400-1407)
Йоан VIII Палеолог (1425-1448)
Константин XI Драгаш Палеолог (1448-1453)

*Лит.: Византийските василевси / Ив. **Божилов**, Ив. **Билярски**, Хр. **Димитров**, Ил. **Илиев**. С., 1997.*

2. **Богослови**

Григорий Акиндин (1300-1348)
Андрей Кесарийски (кр. на V – нач. на VI в.)
Варлаам Калабрийски (1290-1348)
Матей Властар (1290-1360)
Демофил I Цариградски (-386)
Димитър Кидон (1324-1398)
Евдоксий Антиохийски (300-370)
Евномий (335-394)
Евтимий Зигавин (1050-1120)
Захарий Митиленски (465-)
Йоан Китроски (кр. на XII – нач. на XIII в.)
Андроник Дука Каматир (110-1180)
Арета Кесарийски (началото на X в.)
Кирил и Методий (IX в.)
Константин-Кирил Философ (IX в.)
Лъв I Охридски (-1056)
Методий (IX в.)
Методий I Цариградски (между 778-800 – 847)
Никифор Григора (1295-1360)
Николай Кавасила (1322-1391)
Нил Кавасила (1298-1363)
Павел I Константинополски (-350)
Григорий Палама (1296-1359)
Плитон (1355-1452)
Прохор Кидон (1330-1369)
Теодор Студит (759-826)
Теодор Метохит (1270-1332)
Теофилакт Охридски (1055-1107)
Филотей I Кокин (1300-1379)
Фотий I Цариградски (IX в.)
Фотин Солунски (V в.)
Никифор Хумн (120-1327)

Византийски философи
Висарион Никейски (1403-1472)
Генадий II Схоларий (1400-1473)
Лъв Математик (790-)
Плитон (1355-1452)
Михаил Псел (1018-1178)
Теодор Метохит (1270-1332)
Йоан Филопон (490-570)
Фотий I Цариградски (IX в.)

3. **Историци**

Агатий (536-)
Георги Акрополит (1217-1282)
Фавстос Бузанд (IV-V в.)
Никифор Вриений (1062-1137)
Георги Амартол (IX в.)
Георги Кедрин (XI в.)
Георги Сфранцес (1401-1477)
Георгий Синкел (-810)
Дука (XV в.)
Лъв Дякон (950-992)

Евагрий Схоластик (536-594)
Евстатий Катафлор (1115 или 1118 – 1197)
Захарий Митиленски (465 – VI в.)
Йоан Зонара (1074-1159)
Зосим (450-520)
Йоан Анагност (историк) (XIV в.)
Йоан Антиохийски (VI – нач. на VII в.)
Йоан Епифански (VI в.)
Йоан Ефески (507-588)
Йоан Камениат (втор. пол. на IX – нач. на X в.)
Йоан Кантакузин (1292-1383)
Йоан Кинам (1143-1185)
Йоан Ксифилин (между 1071 – XII в.)
Йорданес (VI в.)
Йосиф Генезий (X в.)
Кекавмен (1020 – след 1081)
Евсевий Кесарийски (265-339)
Анна Комнина (1083-1153)
Константин VII Багренородни (905-959)
Лаоник Халкокондил (1423-1490)
Йоан Малала (491-578)
Малх Филаделфиец (V в.)
Константин Манасий (XII в.)
Менандър Протектор (VI в.)
Михаил Аталиат (1021-1080)
Михаил Деволски (нач. на XII в.)
Михаил Критовул (1410-1470)
Михаил Панарет (1320-1390)
Никифор I Цариградски (758-828)
Никифор Григора (1295-1380)
Никифор Калист Ксантопул (1256-1335)
Олимпиодор от Тива (380-425)
Георги Пахимер (1242-1310)
Петър Патриций (500-565)
Приск (410-472)
Прокопий Кесарийски (500-565)
Псевдо-Маврикий (кр. на VI – нач. на VII в.)
Псевдо-Симеон (края на IX в.)
Михаил Псел (1018-1078)
Симеон Метафраст (900-987)
Йоан Скилица (1040-1091)
Сократ Схоластик (380-440)
Теодор Анагност (втор. пол. на V – нач. на VI в.)
Теодор Метохит (1270-1332)
Теодор Спандунис (XV в.)
Теофан Византийски (втор. пол. на VI в.)
Теофан Изповедник (758-818)
Теофан Продължител (813-961)
Теофилакт Симоката (580-630)
Траян Патрикий (500-)
Филон Библоски (64-141)
Хесихий Милетски (505-)
Хиполит от Тива (VIII в.)
Никита Хониат (1156-1217)
Яхия Антиохийски (980-1066)

4. **Писатели**

Андрей Кесарийски (кр. на V и първ. пол. на VI в.)
Константин Арменопул (1320-1385)
Теодор Валсамон (-1199)
Висарион Никейски (1403-1472)
Матей Властар (1290-1360)
Теодор Газа (1398-1475)
Димитър Кидон (1324-1398)
Евтимий Зигавин (1050-1120)
Йоан Китроски (щрая на XII – нач. на XIII в.)
Йоан Цеца (1110-1180)
Николай Каликъл (1080-1150)
Андроник Калист (1400-1476)
Андроник Дука Каматир (1110-1180)
Арета Кесарийски (860-935)
Кир Панополски (V в.)
Анна Комнина (1083-1153)
Тома Магистър (1270-1325)
Константин Манасий (XII в.)
Менандър Протектор (втор. пол. на V в.)
Михаил Аталиат (1021-1080)
Михаил Италик (1090-1157)
Михаил Хониат (1138-1222)
Никифор Григора (1295-1360)
Петър Патриций (500-565)
Прохор Кидон (1330-1369)
Стефан Византийски (VI в.)
Теодор Метохит (1270-1332)
Химерий (315-386)
Христодор (V в.)
Никифор Хумн (1250-1327)

II. ВСЕЛЕНСКА (ЦАРИГРАДСКА) ПАТРИАРШИЯ

1. **Вселенски събори**

Първи Никейски събор (или Събор на 318-те отци) – свикан от император Константин I Велики в Никея (325). Взема 20 решения, осъжда Арий (ок. 256-336), създател на арианската ерес, според която Иисус Христос не е единосъщен на Бог – Отец в Светата Троица. Решават се тринитарни въпроси. Формулиран е Никейският символ на вярата. 4-то решение: епископите се избират от епископите на дадената провинция и утвърждават от митрополит. 5-то: епископите на провинцията да се събират на синод 2 пъти годишно и да разглеждат молбите на миряните и клира и техните оплаквания. 6-о: потвърждава се върховната власт на някои епископи над други епископи – Римският (Папата) над Западните епископи, Антиохийският – над Източните епископи, Александрийският – над епископите на Египет, Либия и Пентапол. Паметта на 318-те свети отци в Никея се чества на 7-та неделя след Великден.

Per aspera ad astra!

Втори Вселенски събор в Цариград (381) – свикан от император Теодосий I, взима 7 решения, попълва с някои изрази и окончателно утвърждава Никейския символ на вярата. Константинополският епископ Македоний, който не признава единосъщието на Бог – Св. Дух с Отца и Сина, е осъден. Решават се тринитарни въпроси. 2-то и 6-то правило: Изтокът се дели на 7 окръга с отделни църковни инстанции. На Константинополския епископ (Патриарх) се дава предимство по чест пред другите Източни патриарси „след Римския епископ, понеже Константинопол е втори Рим" („3-то правило"). 7-то: правила за приемане в Църквата на каещи се еретици и неговите последователи, които твърдят, че Дева Мария не е родила Христа – Бога, са отлъчени от Църквата. Дева Мария е призната за Богородица. За пръв път се решават христологически въпроси. 7-то решение забранява да се променя Символът на вярата. 8-то: Кипърските епископи се освобождават от зависимостта на Антиохийския патриарх.

Трети Вселенски събор свикан (431) в град Ефес (Мала Азия) от император Теодосий II. На него е осъдено учението на Несторий. Несторианството е наречено по негово име, той е роден в Антиохия ок. 380, през 428 е избран за Патриарх на Константинопол. Той застъпва становището, че Богородица е само „Христородица", т.е. тя е дала живота на човека Христос. Несторий различава в Христа „Бог – Слово" и „човек". Срещу проповедта на Несторий се обявява Кирил, Александрийски архиепископ. На събора е осъдено учението му и той е свален от Патриаршеския престол. Отегля се в Антиохия, където умира през 451.

Четвърти Вселенски събор в Халкидон (451) – свикан от папа Лъв Велики (440-461), Цариградския патриарх Анатолий (449-458) и император Маркиан (450-457). Повод за това е свиканият през 449 в Ефес събор, наречен „разбойнически", който оправдава монофизитството. Халкидонският събор взима 30 решения, осъжда монофизитството и определя догматично, че човешката и Божествената природа на Иисус Христос са неслитно и неразделно съединени. Освен че приема канонични правила, Халкидонският събор подчинява монасите на местния епископ (4-то правило), заповядва се църковното имущество да се управлява от иконом. Важно е 28-то правило, което и до днес не се признава от Рим и определя съдебната и административна власт на Цариградския епископ (Патриарх), на който се дават еднакви права с Римския епископ (Папата).

Пети Вселенски събор в Цариград (553) – свикан в Цариград при император Юстиниан I (527-565). 156 делегати осъждат възгледите на Ориген (185-254) и Евгарий (399). Анатемосан е Теодор Мопсуетски.

Шести Вселенски събор в Цариград (680-681) бил закрит веднага след решаването на догматическите въпроси. Поради липсата на постановления относно църковната дисциплина, издадени от Петия и Шестия Вселенски събори, се появява нуждата от свикването на нов, т.нар. Пето-шести събор или Трулски събор (на името на двореца, в който се е състоял) през 691, свикан по инициатива на император Константин IV Погонат (668-685) и насочен срещу монотелитството – разновидност на монофизитството, според което Христос има една воля и едно действие – Божественото, а човешката му същност се отхвърля. Съборът взима 102 важни решения, осъжда Цариградските патриарси Сергий I (610-638) и Пир (638-642) и привържениците им. В събора участва и Папа Агатон (678-681), канонизиран от църквата. 36-то правило потвърждава равенството между Цариградския патриарх и Папата и определя йерархията на Източните патриархати. 8-то правило задължава митрополита да свиква ежегодно събор на епископите. Правила 12, 13 и 48 решават въпросите, свързани с брака на духовно лице. 33-то осъжда арменската страна, която приема в духовен сан само лица, произхождащи от род на свещеник. 64-то и 70-то забраняват на миряни и жени да поучават в църквата по време на Богослужение. 80-то: наказва се християнин, който през 3 празнични дни не посети Богослужение. 53-то: кръстниците са духовно сродени с кумците. 54-то: правила за встъпване в брак на роднини. Паметта на светите отци (Неделя на Св. отци от VI Вселенски събор) и се чества на 6-тата неделя след Петдесетница. Четвърта неделя след Петдесетница – памет на светите отци от шестте Вселенски събора.

Седми или **Втори Вселенски събор в Никея** (дн. Изник) (787) – свикан при императрица Ирина (вдовица на император Лъв Хазар) възстановява иконопочитанието. Ръководи се от Константинополския патриарх Тарасий. Целта му е осъждане на иконоборското учение, наложено във Византия от император Лъв III. Състои се от 367 отци, които създават 367 правила. Бъдещият Цариградси патриарх Никифор взема участие в него. Установен е празникът Тържество на Православието, който Вселенската православна църква празнува и до днес в първия неделен ден от Великия пост. 4-то и 6-то правила осъждат рязко симонията при встъпване в свещенически сан. 10-то правирло забранява смесени (женско-мъжки) манастири, а 13-то правило забранява отчуждаването на църковното имущество на манастири и епископии. Църковните длъжности на миряни са недействителни (правила 15, 16, 18 и 22). Паметта на светите отци се чества на 4-тата неделя след Възвижение. Почитанието на светите икони е окончателно възстановено и утвърдено на Поместния събор в Константинопол през 872 при императрица Теодора.

Вж: **Осми** и **Четвърти Константинополски** (870). Остри противоречия между Западнохристиянските и Източнохристиянските църкви. Католическата църква го признава за VIII Вселенски, а Православната не го признава.

Събори, които се признават само от Католическата църква

Четвърти Цариградски събор (осъждането на Константинополския патриарх Фотий) (869-870) *– вж по-горе: Осми и Четвърти Константинополски*. Остри противоречия между Западнохристиянските и Източнохристиянските църкви. Църквите различно оценяват събора – Католическата църква го признава за Осми Вселенски, Православната не го признава.

Първи Латерански събор (утвърждаване на Вормски конкордат, полагащ края на борбата за Инвеститура) (1123).

Втори Латерански събор (осъждане на Арнолд Брешиански) (1139).

Трети Латерански събор (осъждане на валденси, катари, установяване на ред за избиране на Римски папа) (1179).

Четвърти Латерански събор (осъждане на албигойците, валденсите, санкциониране на Светата инквизиция) (1215).

Първи Лионски събор (отлъчване на император Фридрих II). (Втори Лионски събор (уния с Православната църква) (1274).

Виенски събор (закриване на Ордена на тамплиерите) (1311-1312).

Констанцки събор (сложил край на „великия разкол", смърт на Ян Хус, осъждане на Джон Уиклиф) (1414-1418).

Фераро-флорентински събор (разглеждане на въпросите, възпрепятстващи обединението на Западната и Източната църкви) (1431-1449).

Пети Латерански събор (църковна реформа) (1512-1517).

Тридентски събор (контрареформация, литургическа реформа) (1545-1563).

Първи Ватикански събор (догмата за първородния грях, чистилище, догма за папската безгрешност) (1869-1870).

Втори Ватикански събор (църковна реформа, отмяна за задължителния латински при Богослужения) (1962-1965).

*Лит.: **Куев**, Куйо Вселенски събори. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 462-468; Полный православный богословский словарь. Т. 2. Москва, 1992, с. 1189-1191.*

2. **Апостоли, епископи, архиепископи и патриарси**

Епископи на Византион (38-325)
Андрей Първозвани, апостол, основател
Стах, апостол, 38-54
Онисим Византийски, 54-68
Поликарп I Византийски, 71-89
Плутарх Византийски, 89-105
Седекион I Византийски, 105-114
Диоген Византийски, 114-129
Елевтерий Византийски, 129-136
Феликс Византийски, 136-141
Поликарп II Византийски, 141-144
Атинодор Византийски (Атиноген), 144-148
Евзой Византийски, 148-154
Лаврентий Византийски, 154-166
Алимпий Византийски (Олимпий), 166-169
Пертинакс Византийски, 169-187
Олимпиан Византийски, 187-198
Марк I Византийски, 198-211
Филаделф Византийски, 211-217
Кириак I Византийски (Кирилиан), 217-230
Кастин Византийски (Константин), 230-237
Евгений I Византийски, 240-245
Тит Византийски, 245- 272
Дометий Византийски, 272-284
Руфин Византийски, 284-293
Проб Византийски (Пров), 93-306
Митрофан Византийски, 306/307 – 326
Архиепископи на Цариград (325-451)
Александър I Цариградски, 326-337
Павел I Цариградски, 337-339
Евсевий Никомидийски, 339-341
Павел I Цариградски (за втори път), 341-342
Македоний I Цариградски, 342-346
Павел I Константинополски (за трети път), 346-351
Македоний I Цариградски (за втори път), 351-360
Евдоксий Антиохийски, 360-370
Демофил I Цариградски, 370-379
Евагрий I Цариградски, 370 – вероятно 380
Григорий Богослов, 379-381
Максим I Цариградски, 380-381
Нектарий I Константинополски, 381-397
Йоан Златоуст, 398-404
Арсакий I Цариградски, 404-405
Атик I , Цариградски, 406-425
Сисиний I Цариградски, 426-427
Несторий, 428-431
Максимиан I Цариградски, 431-434
Прокъл I Цариградски, 434-446
Флавиан I Цариградски, 446-449

Цариградски патриарси (от 451)
Във Византийската империя
Анатолий I Цариградски, 449-458
Генадий I Цариградски, 458-471
Акакий I Цариградски, 472-489
Фравита I Цариградски, 489-490
Евфимий I Цариградски, 490-496
Македоний II Цариградски, 496-511
Тимотей I Цариградски, 511-518
Йоан II Кападокийски, 518-520
Епифаний Цариградски, 520-535
Антим I Цариградски, 535-536
Мина I Цариградски, 536-552
Евтихий I Цариградски, 552-565
Йоан III Схоластик, 565-577
Евтихий I Цариградски (за втори път), 577-582
Йоан IV Постник, 582-595
Кириак I Цариградски, 595/596 – 606

Тома I Цариградски, 607-610
Сергий I Цариградски, 610-638
Пир I Цариградски, 638-641
Павел II Цариградски, 641-653
Пир I Цариградски (за втори път), 654
Петър I Цариградски, 654-666
Тома II Цариградски, 667-669
Йоан V Цариградски, 669-675
Константин I Цариградски, 675-677
Теодор I Цариградски, 677-679
Георгий I Цариградски, 679-686
Теодор I Цариградски (за втори път), 686-687
Павел III Цариградски, 688-694
Калиник I Цариградски, 694-706
Кир I Цариградски, 706-712
Йоан VI Цариградски, 712-715
Герман I Цариградски, 715-730
Анастасий I Цариградски, 730-754
Константин II Цариградски, 754-766
Никита I Цариградски, 766-780
Павел IV Цариградски, 780-784
Тарасий I Цариградски, 784-806
Никифор I Цариградски, 806-815
Теодот I Каситера, 815-821
Антоний I Цариградски, 821-837
Йоан VII Граматик, 837-843
Методий I Цариградски, 843-847
Игнатий I Цариградскир, 847-858
Фотий I Цариградски, 858-867
Игнатий I Цариградски (за втори път), 867-877
Фотий I Цариградски (за втори път), 877-886
Стефан I Цариградски, 886-893
Антоний II Кавлеа, 893-901
Николай I Мистик, 901-907
Евтимий I Цариградски, 907-912
Николай I Мистик (за втори път), 912-925
Стефан II Цариградски, 925-927
Трифон I Цариградски, 927-931
Теофилакт Лакапин, 933-956
Полиевкт I Цариградски, 956-970
Василий I Скамандрин, 970-974
Антоний III Студит, 974-979
Николай II Хрисоверг, 979-991
Сисиний II Цариградски, 995-998
Сергий II Мануилит, 1001-1019
Евстатий I Цариградски, 1019-1025
Алексий I Студит, 1025-1043
Михаил I Керуларий, 1043-1058
Константин III Лихуд, 1059-1063
Йоан VIII Ксифилин, 1064-1075
Козма I Йерусалимит, 1075-1081
Евстратий Гарида, 1081-1084
Николай III Киридиниат Граматик, 1084-1111
Йоан IX Агапит, 1111-1134
Лъв I Стипий, 1134-1143
Михаил II Куркуа (Оксеит), 1143-1146
Козма II Атик, 1146-1147
Николай IV Музалон, 1147-1151
Теодот II Цариградски (или Теодосий), 1151-1153
Неофит I Цариградски, 1153
Константин IV Хлиарин, 1154-1157
Лука I Хрисоверг, 1157-1170
Михаил III Цариградски, 1170-1178
Харитон I Евгенио, 1178-1179
Теодосий I Ворадиот, 1179-1183
Василий II Каматир, 1183-1186
Никита II Мунтан, 1186-1189
Лъв I Теотокит, 1189
Доситей II Цариградски, 1189-1191
Георгий II Ксифилин, 1191-1198
Йоан X Каматир, 1198-1206
Михаил IV Авториан, 1208-1214
Теодор II Ириник, 1214-1216
Максим II Цариградски, 1216
Мануил I Сарантин, 1217-1222
Герман II Цариградски, 1222-1240
Методий II Цариградски, 1240
Мануил II Цариградски, 1244-1254
Арсений I Авториан, 1255-1259
Никифор II Цариградски, 1260
Арсений I Авториан (за втори път), 1261-1265
Герман III Цариградски (Лаз Маркуца), 1265-1266
Йосиф I Цариградски, 1266-1275
Йоан, XI век – 1275-1282
Йосиф I Цариградски (за втори път), 1282-1283
Григорий II Кипърец, 1283-1289
Атанасий I Цариградски, 1289-1293
Йоан XII Цариградски, 1294-1303
Атанасий I Цариградски (за втори път), 1303-1309
Нифонт I Цариградски, 1310-1314
Йоан XIII Гликис, 1315-1319
Герасим I Цариградски, 1320-1321
Исая I Цариградски, 1323-1332
Йоан XIV Калека, 1334-1347
Исидор I Вухирас, 1347-1350
Калист I Цариградски, 1350-1353
Филотей I Кокин, 1353-1355
Калист I Цариградски (за втори път), 1355-1363
Филотей I Кокин (за втори път), 1364-1376
Макарий I Цариградски, 1376-1379
Нил I Цариградски, 1379-1388
Антоний IV Цариградски, 1389-1390
Макарий I Цариградски (за втори път), 1390-1391
Антоний IV Цариградски (за втори път), 1391-1397
Калист II Ксантопул, 1397
Матей I Цариградски, 1397-1410
Евтимий II Цариградски, 1410-1416
Йосиф II Цариградски, 1416-1439
Митрофан II Цариградски, 1440-1443
Григорий III Мама, 1443-1450
Атанасий II Цариградски, 1450

В Османската империя
Генадий II Схоларий, 1454-1456
Исидор II Ксантопул, 1456-1462
Генадий II Схоларий (възстановен), 1462-1463
Софроний I Сиропул, 1463-1464
Генадий II Схоларий (за трети път), 1464-1465
Йоасаф I Кока, 1465-1466
Марк II Ксилокарав, 1466
Симеон I Цариградски, 1466-1467
Дионисий I Цариградски, 1467-1471
Симеон I Цариградски (възстановен), 1471/1472 – 1474
Рафаил I Цариградски, 1475-1476
Максим III Цариградски, 1476-1482
Симеон I Цариградски (за трети път), 1482-1486
Нифонт II Цариградски, 1486-1488
Дионисий I Цариградски (възстановен), 1488-1490
Максим IV Цариградски, 1491-1497
Нифонт II Цариградски (възстановен), 1497-1498
Йоаким I Цариградски, 1498-1502
Нифонт II Цариградски (за трети път), 1502
Пахомий I Цариградски, 1503-1504
Йоаким I Цариградски (възстановен), 1504

Пахомий I Цариградски (възстановен), 1504-1513
Теолипт I Цариградски, 1513-1522
Йеремия I Цариградски, 1522-1545
Йоаникий I Цариградски 1526 (в опозиция)
Дионисий II Цариградски, 1546-1555
Йоасаф II Цариградски, 1555-1565
Митрофан III Цариградски, 1565-1572 и 1579-1580
Йеремия II Цариградски, 1572-1579, 1580-1584 и 1586-1595
Пахомий II Цариградски, 1584-1585 (управлял нелегитимно)
Теолипт II Цариградски, 1585-1586
Матей II Цариградски, 1596, 1598-1601/02 и 1603
Гавриил I Цариградски, 1596
Теофан I Карикис, 1597
Мелетий I Пигас, 1597-1598 (управляващ)
Неофит II Цариградски, 1602-1603 и 1607-1612
Рафаил II Цариградски, 1603-1607
Кирил I Лукарис, 1612 (управляващ)
Тимотей II Цариградски, 1612-1620
Кирил I Лукарис, 1620-1623, 1623-1633, 1633-1634, 1634-1635 и 1637-1638
Григорий IV Цариградски, 1623
Антим II Цариградски, 1623
Кирил II Кондарис, 1633, 1635-1636 и 1638-1639
Атанасий III Пателарос, 1634 и 1652
Неофит III Цариградски, 1636-1637
Партений I Цариградски, 1639-1644
Партений II Цариградски, 1644-1646 и 1648-1651
Йоаникий II Цариградски, 1646-1648, 1651-1652, 1653-1654 и 1655-1656
Кирил III Цариградски, 1652 и 1654
Паисий I Цариградски, 1652-1653 и 1654-1655
Партений III Цариградски, 1656-1657
Гавриил II Цариградски, 1657
Партений IV Цариградски, 1657-1662, 1665-1667, 1671, 1675-1676 и 1684-1685
Теофан II Цариградски, 1659 (в опозиция)
Дионисий III Цариградски, 1662-1665
Климент I Цариградски непризнат, 1667-1668
Методий III Цариградски, 1668-1671
Дионисий IV Муселимис, 1671-1673, 1676-1679, 1682-1684, 1686-1687 и 1693-1694
Герасим II Цариградски, 1673-1674
Атанасий IV Цариградски, 1679
Яков I Цариградски, 1679-1682, 1685-1686 и 1687-1688
Калиник II Цариградски, 1688, 1689-1693 и 1694 – 19 август 1702
Неофит IV Цариградски, 1688-1689
Гавриил III Цариградски, август 1702 – 28 октомври 1707
Неофит V Цариградски, 31 октомври – 5 ноември 1707 (не се възкачва на престола)
Киприан I Цариградски, 5 ноември 1707 – юни 1709 (1-ви път)
Кирил IV Цариградски, юни 1709 (1-ви път)
Атанасий V Цариградски, юни 1709 – декември 1711
Кирил IV Цариградски, 15 декември 1711 – ноември 1713 (2-ри път)
Киприан I Цариградски, ноември 1713 – 11 март 1714 (2-ри път)
Козма III Цариградски, 11 март 1714 – 3 април 1716
Йеремия III Цариградски, април 1716 – 30 ноември 1726 (1-ви път)
Калиник III Цариградски, 30 ноември 1726 (за няколко часа)
Паисий II Цариградски, 1 декември 1726 – септември 1732 (1-ви път)
Йеремия III Константинополски, 26 септември 1732 – март/април 1733 (2-ри път)
Серафим I Цариградски, март/април 1733 – октомври 1734
Неофит VI Цариградски, 8 октомври 1734 – август/септември 1740 и 1743-1744
Паисий II Цариградски, август/септември 1740 – май/юни 1743 (2-ри път)
Неофит VI Цариградски, май/юни 1743 – март/април 1744 (2-ри път)
Паисий II Цариградски, март/април 1744 – 9 октомври 1748 (3-ти път)
Кирил V Цариградски, 9 октомври 1748 – юни 1751 (1-ви път)
Паисий II Цариградски, юни 1751 – септември 1752 (4-ти път)
Кирил V Цариградски, 18 септември 1752 – 27 януари 1757
Калиник IV Цариградски, 27 януари – 2 август 1757
Серафим II Цариградски, 2 август 1757 – 6 април 1761
Йоаникий III Цариградски, 6 април 1761 – 1 юни 1763
Самуил I Ханджери, 4 юни 1763 – 16 ноември 1768 (1-ви път)
Мелетий II Цариградски, 16 ноември 1768 – април 1769
Теодосий II Цариградски, 22 април 1769 – 27 ноември 1773
Самуил I Ханджери, 28 ноември 1773 – 4 януари 1775 (2-ри път)
Софроний II Цариградски, 4 януари 1775 – 19 октомври 1780
Гавриил IV Цариградски, 19 октомври 1780 – 10 юли 1785
Прокопий I Цариградски, юли 1785 – 11 май 1789
Неофит VII Цариградски, 12 май 1789 – 12 април 1794 (1-ви път)
Герасим III Цариградски, 14 март 1794 – 30 април 1797
Григорий V Цариградски, 30 април 1797 – 29 декември (1-ви път)
Неофит VII Цариградски, 30 декември – 29 юни 1801 (2-ри път)
Калиник V Цариградски, 29 юли 1801 – 4 октомври (1-ви път)
Григорий V Цариградски, 5 октомври 1806 – 22 септември 1808 (2-ри път)
Калиник V Цариградски, 22 септември 1808 – 5 май 1809 (2-ри път)
Йеремия IV Цариградски, 5 май 1809 – 16 марта 1813
Кирил VI Цариградски, 16 март 1813 – 25 декември 1818
Григорий V Цариградски, 26 декември – 22 април 1821
Евгений II Цариградски, 22 април 1821 – 8 август 1822
Антим III Цариградски, 9 август 1822 – 21 юли 1824
Хрисант I Цариградски, 21 юли 1824 – 8 октомври 1826
Агатангел I Цариградски, 8 октомври 1826 – 17 юли 1830
Константий I Цариградски, 18 юли 1830 – 30 август 1834
Константий II Цариградски, 30 август 1834 – 8 октомври 1835
Григорий VI Цариградски, 9 октомври 1835 – 3 март 1840 (1-ви път)
Антим IV Цариградски, 3 март 1840 – 18 май 1841 (1-ви път)
Антим V Цариградски, 18 май 1841 – 24 юни 1842
Герман IV Цариградски, 26 юни 1842 – 30 април 1845 (1-ви път)
Мелетий III Цариградски, 30 април – 10 декември 1845
Антим VI Цариградски, 16 декември 1845 – 30 октомври 1848 (1-ви път)

Антим IV Цариградски, 30 октомври 1848 – 11 ноември 1852 (2-ри път)
Герман IV Цариградски, 13 ноември 1852 – 28 септември 1853 (2-ри път)
Антим VI Цариградски, 6 октомври 1853 – 3 октомври 1855 (2-ри път)
Кирил VII Цариградски, 3 октомври 1855 – 13 юли 1860
Йоаким II Цариградски, 16 октомври 1860 – 21 юли 1863 (1-ви път)
Софроний III Цариградски, 2 октомври 1863 – 16 септември 1866)
Григорий VI Цариградски, 22 февруари 1867 – 22 юни 1871 (2-ри път)
Антим VI Цариградски, 17 септември 1871 – 12 октомври 1873 (3-ти път)
Йоаким II Цариградски, 5 декември 1873 – 16 август 1878 (2-ри път)
Йоаким III Цариградски, 16 октомври 1878 – 11 април 1884 (1-ви път)
Йоаким IV Цариградски, 13 октомври 1884 – 26 ноември 1886
Дионисий V Цариградски, 4 февруари 1887 – 25 август 1891
Неофит VIII Цариградски, 8 ноември 1891 – 6 ноември 1894
Антим VII Цариградски, 1 февруари 1895 – 10 февруари 1897
Константин V Цариградски, 14 април 1897 – 9 април 1901
Йоаким III Цариградски, 7 юни 1901 – 26 ноември 1912 (2-ри път)
Герман V Цариградски, 10 февруари 1913 – 25 октомври 1918
Вакант, 1918-1924
Мелетий IV Цариградски, 8 декември 1921 – 20 септември 1923

В Република Турция
Григорий VII Цариградски, 6 декември 1923 – 17 ноември 1924
Константин VII Цариградски, 17 декември 1924 – 22 май 1925
Василий III Цариградски, 13 юли 1925 – 29 септември 1929
Фотий II Цариградски, 7 октомври 1929 – 29 декември 1935
Вениамин Цариградски, 18 януари 1936 – 14 февруари 1946
Максим V Цариградски, 20 февруари 1946 – 18 октомври 1948
Атинагор I Константинополски, 1 ноември 1948 – 7 юли 1972
Димитрий I Цариградски, 16 юли 1972 – 2 октомври 1991
Вартоломей I Цариградски, 22 октомври 1991 –

*Лит.: **Божилов**, Ив. Византийският свят. С., 2008, с. 207-210.*

III. БЪЛГАРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

1. Вселенски събори

Първи в Никея (325) – приема всеобщо правило (5-то), епископите на всяка провинция да се събират два пъти годишно за решаване на належащи въпроси. През средновековието поместните събори с участието на епископите на някаква митрополия са се свиквали обикновено два пъти годишно, за да се обсъдят и решат административни, съдебни и други дела, които не влизат в пълномощията на местния епископ. Понякога няколко митрополии участвали в поместен събор. Всеобщо признати са 10 (или 17) т.н. канонотворчески събори. До Великата схизма (1054) и Католическата църква признава като задължителни решенията на повечето от канонотворческите събори, особено на тези, в които участват и Западни епископи. Св. Константин-Кирил сразява еретиците триезичници на Венецианския поместен събор.

Най-важни канонотворчески събори

Анкирски (314) – 25 правила. Участват 18 епископи. Правило 24-то: Ония, които употребяват магьосничество и държат езически обичаи или водят някои в домовете си, за да им врачуват (баят, гадаят, гледат) или да ги очистват (от магии), нека подпаднат под правилото за петгодишна епитимия по установените степени; общо пет години да се каят и да не се причастяват със Св. Тайни.

Неокесарийски (315) – 15 правила, 24 епископи.

Гангърски (ок. 340) – 21 правила; осъжда еретика Евстафий. 13 епископи.

Антиохийски (341) – 25 правила за църковното управление, правило 11 и 12 решава отношението на епископа към царя. Правило 5-то: Ако презвитер или дякон, който, презирайки епископа си, самоволно се отлъчи от Църквата и започне да прави отделни събрания, като – основе олтар, и, призован от епископа си, веднъж и дваж не се покори и не послуша (да се върне), нека бъде съвършено низвергнат от чина си и в никой случай да не бъде допуснат да служи, нито пък да се ползва с прежната чест. А ако упорства, смущавайки Църквата и въставайки срещу нея, нека бъде укротяван от гражданската власт като метежник. Правило 11-то: Ако някой епископ, презвитер или изобщо който и да е от клира, дръзне да отиде при царя (представители на светската власт) без съгласие и без писмо от епископите на областта, а най-вече – от епископа на митрополията, такъв нека бъде изключен и лишен не само от общение, а

и от достойнството си, защото е дръзнал да затруднява боголюбезния наш цар, въпреки правилата на Църквата. А ако необходима нужда накара някого да отиде при царя, нека стори това със знанието и съгласието на епископа на митрополията и на останалите от тая област епископи, снабден с препоръчани писма от тях. 100 епископи.

Лаодикийски (кр. на IV в.) – 60 правила; правило 13-то: Да се не позволява народна тълпа да избира ония, които предстои да бъдат ръкополагани в свещенство. 33-то: Забранява се моленето с еретик или с разколник. 36-то: Посветени или клирици не трябва да бъдат вълшебници, обайници, числогадатели, астролози или такива, които правят предпазителници, свързващи душите с нечисти духове. Ония, които носят такива, заповядваме да се изхвърлят из Църквата. 46-то: Ония, които ще се кръщават, трябва да изучават Вярата и в петия ден на седмицата да дават отговор на епископа или на презвитерите. 57-то: Презвитери да не правят нищо без знанието на епископа. 341 епископи.

Сердикийски или Сардакийски (в Сердика/дн. София, 343-344) – 20 правила. Свикан фактически от синовете на император Константин Велики – Западния император Констанс (със столица Рим), който е подкрепял православните, и Източният император Констанций II (със столица Константинопол), който е по-близък до арияните, за да се преодолеят различията и да се укрепи Църквата. Започнал като втори Вселенски събор през месец ноември 343. На събора присъстват 341-ма делегати, от които към 300 епископи, представляващи цялата „Вселенска" църква, между които Св. Атанасий Велики, а също и най-известните в християнския свят. Съборът се председателства от епископа на испанския град Кордова – свети Осий Кордувийски изповедник, който преди това е ръководил и Първия Вселенски Събор и е бил личен изповедник на император Константин Велики. Фактически домакин е съветникът на император Константин Велики Сердикиският епископ Протоген, също виден участник в Първия Вселенски Събор, посочен в списъка на 20-те най-важни участници в него, а в съхранените протоколи са вижда, че от името на събранието в Никея той води диспут, в който защитава, че Св. Дух е Бог и равночестен участник в Св. Троица. Заседанията на събора продължили до месец февруари 344 и завършили с осъждането на арианството и други важни решения, станали канони на Църквата. До днес са запазени сградите или останки от тях, в които са заседавали отците: Старият храм на базиликата „Св. София", Ротондата „Св. Георги" и „Гражданската" сграда до нея. Предвид големия им брой и острите спорове, е известно, че те са били настанени главно в манастирите извън град Сердика, където също са ставали важни заседания. Счита се, че единият е Манастирът с голяма базилика от IV в. в кв. Лозенец, чиито останки са открити в началото на 90-те г. на XX в. при строежите на новите жилищни сгради над сегашния Южен парк в долната част на ул. „Козяк". Друг манастир вероятно е този, чиито останки са под днешната църква „Св. Мина" в кв. Слатина. Петър Богдан Бакшев (1601-1674) посочва името на изчезналия в XVII в. манастир „Св. Троица" при хълма „Триада", намиращ се южно от града. Светската власт не само е свикала, но също е подпомагала и следяла това събитие с огромна значимост. Седалището на управителя на римската провинция и на града се е намирало под днешната църква „Св. Неделя" и средновековната църква „Св. Спас" в сградата на „Булбанк". Величественият градеж на императорския дворец, който без съмнение са посещавали отците от събора, построен от Покръстителя на Римската империя император Константин Велики, за времето, когато е престоявал в София, се е простирал от сградите под днешния хотел „Рила", при малкия дворцов храм на севастократор Калоян – „Св. Николай", до Софийската митрополия с вградената в нея подземна днес църква „Света Петка Стара" (също на строителя на Боянската църква севастократор Калоян) и в двора на Президентството. Сердикийският църковен събор се разглежда като продължение на Първия Вселенски събор в Никея (325 г.), осъдил арианската ерес. Според църковния историк Сократ, съборът определил политиката на държавата спрямо Църквата и арианската ерес. След бурни разисквания връх взема Никейската догма – т.е. Никейският символ на Вярата бива потвърден. Отците осъждат арианските клевети срещу защитника на Православието Св. Атанасий, когото еретиците били изгонили от неговата катедра. На Сердикийския събор той бива оправдан и възстановен за Александрийски епископ. Недоволните от развоя на събитията – ок. 80-те арианси духовници, предимно от източните провинции на империята, се оттеглили на свой събор-продължение във Филипопол. Съборът се произнася и във връзка с отношението на епископа към царя, за инстанциите на църковния съд, като се създава втора инстанция над епископа. Например, 4-то правило гласи следното: епископ може да се замени с друг епископ само подир смърт или низвержение от съд. Правило 6-то забранява да се избира епископ на малък град, където има достатъчно много презвитери. Както разпорежда и правило 57-мо на Лаодикийския поместен събор (343), епископ може да се постави само там, където още от древността е имало епископ. (Поради това, първият Български архиепископ е епископ на Дръстър, макар че е живеел в столицата.) По-нататък, 10-то правило: епископът да е бил преди назначаването си четец, дякон и презвитер – т.е. кандидатът за епископ трябва да е преминал през всички степени на свещенството. 11-то правило забранява на епископа да напуска паството си повече от 3 седмици. 376 епископи. Всеобщите норми на Църквата са установени от 7-те Вселенски събора и още 10 най-значими църковни поместни събора, като 17 събора се наричат „канонотворчески". Сердикийският събор е вторият от 17-те канонотворчески събори на Църквата, а от всичките градове на канонотворческите църкоивни събори, 10 от много векове насам са в ръцете на иноверци и единствено един – Сердика, днешната българска православна София, е останал в християнска страна.

Картагенски (419) – приема наново решенията на 15 Картагенски поместни събори, проведении между 393 и 419, решава административни въпроси на Африканската църква. Правило 10-то: Ако някой презвитер, който е осъден от епископа си, обзет от някаква надменност, се възгордее и си въобрази, че може отделно да принася на Бога свети дарове, или намисли, въпреки Църковната вяра и устав, да въздигне друг олтар, такъв да не бъде оставен без наказание. Съборът изрекъл: Ако някой презвитер, като се възгордее срещу епископа си, направи разкол, да бъде анатема. Правило 11-то: Ако някой презвитер бъде осъден за лошо поведение, трябва да яви за това на съседните епископи, та те да разгледат делото и чрез тях да се примири с епископа си. Но, ако не направи това и (от което Бог да пази), обзет от гордост, сам се отдели от епископа си и, заедно с други, вършейки разкол, принесе на Бога Света жертва, такъв трябва да бъде признаван, че се намира под анатема и нека се лиши от мястото си, след като се разбере,

обаче, дали тъжбата срещу епископа не е справедлива. 217 епископи.

Цариградски (394) – епископ може да бъде осъден само по решение на всички епископи на митрополията. 20 епископа участват.

Цариградски (861) – 17 правила. 6-то: монасите не могат да имат частна собственост, тяхното имущество принадлежи на манастира. 318 епископи.

Цариградски (879) – 3 правила. 1-то гласи, че отлъчените от Църквата от Патриарха на Константинопол трябва да се считат за такива и от Римския епископ (Папата), който няма преимущество по сан. 383 епископи.

*Лит.: **Куев**, Куйо Вселенски събори. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 462-468.*

2. **Архиерейски поместни събори в Цариград, свързани с Великата схизма**

Събор в цариградския храм „Св. апостоли" (861) – участват 318 отци, в това число и папски легати. Приятелят на императора Фотий е утвърден като Патриарх – в пряко нарушение на 10-то правило от Сердикийския събор, съгласно което, за да бъде посветено в епископство, едно лице трябва предварително да е преминало през всички степени на свещеничеството – от четец до презвитер. Технически, Фотий ги е бил преминал, но само формално – набързо бива посветен в духовен сан и в свръхкратък, петдневен, срок – става презвитер, с единствената цел – да бъде поставен на мястото на неудобния Патриарх.

Насилственото низвергване на Патриарх Игнатий е следствие на това, че, в изпълнение на свещеническите си обязаности, отказва Св. Причастие на регента Барбас, поради това, че живее в състояние на кръвосмешение със снаха си. Това достойно поведение предизвиква омразата на регента и става причина за напълно насилственото изместване на законния патриарх и изкуственото поставяне на Фотий на негово място.

Патриарх Игнатий се вижда принуден да се откаже от сана си, и, в изпълнение на приетите на Църковните събори разпореждания, се обръща с жалба към Папа Николай I. Последният свиква нов събор в Рим, на който решенията, взети в Константинопол, справедливо биват обявени за незаконни. Вследствие на тази негова вярност на установения църковен ред, вътрешното напрежение в Християнската църква се усилва и Фотий предприема непримирима битка срещу Рим.

Събор в Цариград (867) – свикан с окръжно послание на Фотий до Източните патриарси. Основен въпрос е отклонението, според него, на Папството от Никейския символ на вярата, което (пак според него) се състояло в това, че Западната църква твърди, че Дух Свети изхождал не само от Отца, но и от Сина (Филиокве). Това преди всичко е знаме и ответен удар срещу справедливото заключение на събора в Рим, взето в резултат на жалбата на низвергнатия Патриарх Игнатий, че провъзгласяването на Фотий за Патриарх нарушава елементарните вътрешноцърковни правила.

В резултат на това окръжно послание, Папа Николай I е анатемосан от Фотий (когото Източните епископи обявяват за Вселенски патриарх) като еретик. Това довежда до крайно обтягане на отношенията между Рим и Константинопол. Тогава, на 25 септември 867, новият император Василий I Македонец принуждава несправедливо въздигнатия Фотий да се откаже от Патриаршеския престол и той отново е поверен на законния му притежател – Игнатий. Църковният ред е възстановен.

Събор в Цариград (5 октомври 869 – 28 февруари 870) за помирение на Източната църква със Западната, свикан от Василий I, който иска да запази византийските владения в Италия и да се предпази от арабската опасност, но преди всичко – да изпълни благородната повеля на Иисус Христос християнинът да бъде миротворец. На събора папските легати справедливо настояват да бъдат премахнати всички разпореждания от времето на незаконно избрания Патриарх Фотий, а ръкоположените от него епископи – да бъдат свалени и анатемосани, което се и приема. На извънредното заседание на този събор, проведено на 4 март 870, сред делегатите и представителите на древните Източни патриаршии и Римската курия участвали и български пратеници. На този събор България, по взаимно съгласие между Константинопол и Рим, минава от духовната опека на Рим, която е била приела преди това, към тази на Константинопол. След закриването на събора, били ръкоположени архиепископ и епископ на България. Поради това Българската църква се явява осма по ред в общността на Източнохристиянските църкви през IX в., втора (след Грузинската) народностна Православна църква, и родоначалница на славянските православни църкви-сестри.

Събор в Цариград (879-880). След смъртта на Игнатий (877) Фотий отново е провъзгласен за Патриарх. Този събор осъжда справедливите решения на събора в Рим, което представлява поредната крачка към разцеплението на Църквата (Велика схизма – 1054). С цел да избегне станалото критично вече напрежение и в знак на добра воля, Римският папа приема това положение на нещата. На поместен Патриаршески избирателен събор на отделните национални църкви (на предстоятелите или с участието на делегати) се избира следващият Патриарх. Патриархът може да се избере само от поместен събор с участието на всички епископи. Например такъв събор (31 януари – 2 февруари 1945) в Москва избира следващия патриарх Алексий I.

Разширен и надюрисдикционен Всеправославен събор на представителите на поместните църкви

За приемането на много важни решения, засягащи цялата Православна църква, се свиква Всеправославен надюрисдикционен поместен събор на предстоятелите или с участието на делегирани представители на поместните

църкви. Признаването на автокефалията на нови поместни църкви, било то от Българската православна или от други Православни църкви, е формален акт, но той се основава на древни и универсални църковни правила, зависещи до голяма степен от традициите и интересите на другите църкви. Спорът за автокафалията на Македонската православна църква и Украинската църква, които не са признати още от поместните православни църкви, включително от Българската, Сръбската и Московската патриаршия, може да бъде разрешен например от Църковен събор от типа на събора, проведен в България през 1998. Засега Македонската църква формално се намира под юрисдикцията на Сръбската, но шест епархии в диоцеза на Охридската архиепископия са били до Балканските войни част от църковната територия на Българската екзархия: Велешката – по султанския ферман от февруари 1870; Охридската и Скопската – по „истилямите" (допитвания до населението), проведени през 1873 от османските власти; Струмишката, Битолската и Дебърската – също по допитване до населението през 1897. Тези епархии отпадат от екзархийския диоцез след Балканските войни през 1913 с насилие и без свободна изява на населението или Църковен синод. Затова Българската православна църква държи открит въпроса за тях чак до 1945.

Онлайн ресурси.

3. **Поместни събори**

Първи Всебългарски църковно-народен събор – Преслав (есента 893). Организиран от Наум Охридски. Освобождава Симеон, третия син на Борис, от монашеския му обет и го коронясва за княз на България. Столицата се мести от Плиска в Преслав. Гръцкият архиепископ Йосиф приема съборното решение да се отхвърли гръцкият език и тържествено да бъде обявен народният славянобългарски език за официален в държавата, а в Църквата да се въведат славянобългарски книги и богослужение.

Втори (спорен) Всебългарски църковно-народен събор (917 – към 919). Провъзгласява автокефалията (независимостта) на Българската православна църква. Българският архиепископ и църковен глава получава титлата „Патриарх".

Църковен събор (спорен) в град Лампсак, Мала Азия (1235). При царуването на Иван Асен II големият събор, свикан със съгласието на Никейския патриарх Герман II и останалите четирима Източни патриарси. Признава официалното и каноничното Патриаршеско достойнство на Българската църква. За пръв Търновски патриарх е провъзгласен българският духовник Йоаким I.

Първи Търновски събор (11 февруари 1211). Свикан срещу богомилите. Въз основа на пренията и решенията на събора е издаден Бориловият синодик. Участие взема висшето и нисшето духовенство, болярството и множество избран народ.

Втори Търновски събор (1350 или 1355). Свикан отново срещу богомилите. Наречени за порицание са и адамитите. Главните разпространители на ереста са Лазар, дощъл от Солун в Търново, Кирил Босота и поп Стефан. Съборът е свикан от Патриарх Теодосий Търновски. Лазар се покайва, а останалите двама остават верни на ученията си и царят заповядва „да жигосат лицата им с нажежени железа и навеки ги изгони от своите предели".

Първи Църковно-народен събор в Екзархийския дом в Ортакьой, Цариград (23 февруари – 24 юли 1871). На 13 март 1870 е избран в Цариград Привременен смесен екзархийски съвет от 50 души, от които 11 духовници и 39 миряни. Същевременно Високата Порта разрешава свикването на Църковно-народен събор в Цариград, който да разгледа и приеме проектоустава на Българската екзархия и да избере първия екзарх. За целта Привременният смесен съвет изработил и изпратил до епархиите правилник (наречен „Повод") за избиране на представители за събора Председател на събора става най-възрастният архиерей Иларион Ловчански, а секретар-писар – юристът Марко Балабанов. Проведени били 37 редовни заседания, на 23-то заседание от 14 май окончателно бил приет и подписан Уставът за управлението на Българската екзархия. На последвалите заседания бил приет и списъкът на кандидатите за екзархийски митрополити, в който влизат и някои духовни лица от Македония. На 1 януари 1871 временният Свети синод отправил призив към българските общини в тези епархии да изпратят свои избраници на събора. На 23 февруари 1871 съборът е открит. Саморазпуснал се е на 24 юли 1871, след като безрезултатно чакал два месеца позволение да избере екзарх. Едва Привременният смесен съвет завършил работата на Първия църковно-народен събор с избирането (16 февруари 1871) на Антим I за пръв екзарх на Българската екзархия.

Патриаршески събор в Цариград. (На 13 май 1872) Екзарх Антим I е низвергнат, митрополитите Панарет Пловдивски и Иларион Ловчански – афоресани (отлъчени от Църквата), а Иларион Макариополски – предаден на вечна анатема и на геена огнена. На 29 август 1872 Цариградската патриаршия свиква голям Гръцки църковен събор, който на 16 септември 1872 провъзгласява Българската църква и българския народ за схизматични. Едва на 22 февруари 1945 Цариградската патриаршия отменя схизмата и удовлетворява безусловно всички български искания.

Избирателен събор в Екзархийския дом в Ортакьой (24 април 1877) – импровизиран събор с участието на трима митрополити и 13 миряни. Избира и провъзгласява за нов Български екзарх Ловчанския митрополит Йосиф I.

Втори Църковно-народен събор (6 февруари 1921 – 16 февруари 1922).

Екзархийски избирателен събор в древния храм „Св. София" в София (21 януари 1945). Присъстват 90 избиратели с редовни пълномощия, които избират с 84 гласа Софийския митрополит Стефан за трети пореден и последен Български екзарх.

Трети Църковно-народен събор (Патриаршески избирателен събор) в древния храм „Св. София" и в големия салон на БАН в София (8-10 май 1953), участват 107 делегати. Съгласно новоутвърдения устав на 3 януари 1953 Св. Синод решава да свика на 8 май 1953 църковно-народен събор, който да възстанови Българската патриаршия и да избере на вакантния предстоятелски престол първоиерарх, който да се титулува „Патриарх Български и Митрополит Софийски". За това събитие Св. Синод уведомява всички Православни църкви и ги поканил да изпратят свои представители. На 10 май 1953 Българската правокланта църква официално бива провъзгласена за Патриаршия, а за Патриарх бил избран с 104 от 107 гласа Кирил (Български патриарх). Българската патриаршия е призната в същия ден от Антиохийската, Грузинската, Руската, Румънската, Чехословашката и Полската православни църкви, чиито представители участвали на тържествената интронизация, в 1954 – от Александрийската патриаршия, през 1955 – от Сръбската православна църква, на 27 юли 1961 – и от Вселенската патриаршия, 1962 – от Йерусалимската патриаршия и Атинската архиепископия (Гръцката църква).

Църковно-народен Патриаршески избирателен събор в София (4 юли 1971) – провъзгласява Ловчанския митрополит Максим за Патриарх на Българската православна църква и Софийски митрополит.

Четвърти Църковно-народен събор в София (2-4 юли 1997) – осъжда разкола и действията на отпадналите от единството на Църквата и призова отпадналите от единството на Църквата към покаяние и завръщане по каноничен ред в лоното на Църквата.

Софийски Всеправославен поместен събор в храма „Св. Александър Невски" (30 септември и 1 октомври 1998). На „Светия разширен и надюрисдикционен Всеправославен събор" участват Цариградският Вселенски патриарх Вартоломей, Патриархът на Антиохия и целия Изток Игнатий VI, Московският и на цяла Русия патриарх Алексий II, Патриархът на Александрия и цяла Африка Петър VII, Патриархът на Белград и цяла Сърбия Павел, Патриархът на Букурещ и цяла Румъния Теоктист, Патриархът на София и цяла България Максим и др. представители на поместните Патриаршески автокефални и автономни Православни църкви, които търсят начини за преодоляване на разкола в Българската църква. Представители на разколниците се явяват на събора и представят покайна декларация, в която молят за прошка за греховете, извършени от тях досега. Те обявяват, че признават Негово Светейшество Максим за Патриарх на Българската православна църква, отказварт се от своите санове, получени по време на разкола, и се явяват на събора като обикновени монаси. Заради разкаянието и желанието им да служат отново на Българската православна църква, по снизхождение и по силата на пълна икономия, Съборът ги прима отново в лоното на Православието и признава епископско достойнство и сега те са на разположение на Св. Синод на Българската православна църква. Бившият „патриарх" Пимен се отказва от своите претенции да ръководи Църквата и съборът отменява наложените му анатема и низвержение и му дава титлата бивш Неврокопски митрополит.

Пети Църковно-народен събор в София (17 декември 2001) разглежда преди всичко устройствени въпроси – учредява нова Плевенска епархия и възстановява древната Доростолска епархия; допълва титула на дотогавашния Американски и Австралийски митрополит, като добавя „и Канадски".

Шести Църковно-народен събор в Рилския манастир (проведен на три отделни сесии през 2008) приема нов Устав на Българската православна църква. Съборът променя и самото наименование на този форум – от името отпада „народен".

4. **Участници в Църковно-народния събор в Цариград, 1871**

1. **Епархийски привременен смесен съвет**
Ловчански митрополит Иларион – председател
Пловдивски митрополит Панарет
Пловдивски митрополит Паисий
Видински митрополит Антим
Макариополски епископ Иларион
Гаврил Кръстевич
Д-р Христо Стамболски
Д-р Стоян Чомаков
Георгаки Ст. Чалъков (Чалоглу)
Хаджи Иванчо Хаджипенчович
Велко Милошев (дядо Велко)
Христо М. Тъпчибищов
Хаджи Николи Минчооглу
Стефан Камбуров

2. **Представители от епархиите**

Варненска
Господин х. Иванов (Хаджииванов)

Велешка
Костадин П. Шулев – заменен с Лазар Йовчев (юли 1871), неприет от събора

Видинска
Никола Първанов

Воденска
Георги Гогов

Врачанска
Никола Занкин – заместен от архимандрит Дионисий (23 април 1871)

Доростолска
Димитраки Теодоров
Сава Доброплодни

Кюстендилска
Димитър Ангелов
иконом Апостол Поликарев

Ловчанска
Михаил (Мирю) Павлов

Неврокопска
Костадин (Коста) Сарафов

Нишавска
Петър Димитров

Одринска
Яков Геров

Пелагонийска
Тодор Йовчев Кусев

Пловдивска
Георги Груев
Марко Д. Балабанов – секретар и писар поп Гутов (9 април 1871)

Поленинска
Хаджи Георги М. Бучков – заменен от Костадин

Преславска
Величко (Велико) Христов

Самоковска
Захари х. Гюров (Хаджигюров)
Христо Димитров Тодоров

Скопска
Симеон Г. Груев – заменен от Стоян Костов (12 март)
Иконом поп Георги

Сливенска
Добри Чинтулов
Стефан Петров Стефанов (от Бургас)

Софийска
Хаджи Мано Стоянов
Христо Тодоров Стоянов

Струмишка
Поп Тодор Илиев Тилков

Търновска
Кънчо Кесаров (гр. Трявна) – заменен от Кирил Попов (лятото на 1871), който не бил приет от събора
Петър Ангелов (Свищов), заменен от Д. Попов, не не приет от събора
Хаджи Господин Славов (Стара Загора)
Йордан Д. Николов – заменен от Никола Ст. Михайловски (27 април 1871)

Червенска
Иконом Петър К. Арнаудов (Русе)

Лит.: Църковно-народния събор 1871 г.: Докум. сб. по случай 130-год. на Първия църковно-народен събор / Съст. Хр. ***Темелски****. С., 2001, с. 460-462.*

5. **Предстоятели на Българската православна църква (*по азбучния ред на имената им*)**

Антим I
Василий I Български
Георги Преславски
Герман Български
Григорий Български
Давид Български
Дамян Български
Даниил Български
Димитрий Български
Евтимий Български
Игнатий Български
Иларион Ловчански
Исая (епископ на България)
Йоаким I Български
Йоаким II Български
Йоаким III Български
Йосиф (български архиепископ)
Йосиф I Български
Кирил Български
Леонтий Български
Макарий Български
Максим Български
Михаил Доростолски и Червенски
Неофит Български
Николай Български
Сергий Български
Стефан I Български
Теодосий II Български
Филип Български

6. **Предстоятели на Българската православна църква в Българското подворие в Москва**

1948-1950 – Архимандрит Методий
1950-1955 – Архимандрит Максим (Български патриарх (1971-2012)
1955-1956 – Архимандрит Атанасий (Бончев)
1956 -1960 – Архимандрит Антоний (*по-късно* Провадски епископ)
1960-1964 – Ахимандрит Стефан (*по-късно* Главиницки епископ)
1964-1968 – Архимандрит Филарен (*по-късно* Видински митрополит)

1968-1972 – Крупнишки епископ Григорий (*по-късно* Ловешки митрополит)
1972-1976 – Архимандрит Нестор (*по-късно* Смоленски епископ)
1977-1982 – Архимандрит Наум (*по-късно* Агатоникийски епископ)
1982-1986 – Архимандрит Кирил (*по-късно* Варненски и Великопреславски митрополит)
1986-1991 – Архимандрит Гавриил (*сега* Ловешки митрополит)
1991-2001 – Архимандрит Борис (*сега* Агатоникийски епископ)
2004-2008 – Архимандрит Игнатий (*сега* Проватски епископ)
2008- – Иеромонах Теоктист

7. **Духовни околии (*по епархии*)**

Варненско-Великопреславска
Варненска
Добричка
Провадийска
Търговищка
Шуменска

Великотърновска
Великотърновска
Габровска
Горнооряховска
Дряновска
Еленска
Никополска
Павликенска
Свищовска
Севлиевска

Видинска
Белоградчишка
Берковска
Видинска
Кулска
Ломска

Врачанска
Белослатинска
Врачанска
Оряховска

Дростолска
Дуловска
Силистренска
Тервелска

Ловчанска
Ботевградска
Ловчанска
Пирдопска
Тетевенска
Троянска

Неврокопска
Благоевградска
Разложка
Петричка
Сандански

Плевенска
Плевенска
Луковитска

Пловдивска епархия
Асеновграска
Ивайловградска
Карловска
Панагюрска
Пазарджишка
Пещерска
Смоленска
Хасковска

Русенска
Разградска
Поповска
Русенска
Тутраканска

Сливенска
Бургаска
Карнобатска
Котленска
Малкотърновска
Тополовградска
Ямболска

Софийска
Годечка
Дупнишка
Ихтиманска
Кюстендилска
Радомирска
Самоковска
Трънска

Старозагорска
Казанлъшка
Новозагорска
Свиленградска
Харманлийска
Чирпанска

Лит.: ***Станоев****, Б. Православието и България. С., 1992, с. 147.*

Заб.: След излизането на това съчинение две от епархиите – Врачанска и Доростоло-Червенска се разделят по на две нови: първата на Врачанска и Плевенска, а втората – Доростолска и Русенска.

8. **Алтернативен синод**

Предстоятели

Пимен (Енев) – Неврокопски митрополит, председател (18 май 1992 – 4 юли 1996), патриарх (4 юли 1996 – 10 април 1999)
Инокентий (Петров) – Софийски митрополит, патриаршески местоблюстител (10 април 1999 – начало на 2005)
Борис (Богоев) – Пловдивски епископ, председател (начало на 2005 – 22 март 2006)
Инокентий (Петров) – софийски митрополит (22 март 2006 – ноември 2012)

Епископи

Пимен (Енев) – Неврокопски митрополит (18 май 1992 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Стефан (Стайков) – Великотърновски митрополит (18 май 1992 – май 1995), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Панкратий (Дончев) – Старозагорски митрополит (18 май 1992 – 12 декември 1995), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Софроний (Стойчев) – Доростолски и Червенски митрополит (18 май 1992 – 7 юни 1995), умрял
Галактион (Табаков) – велички епископ (18 май 1992 – 12 декември 1995), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Калиник (Александров) – Врачански митрополит (18 май 1992 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Христофор (Събев) – Макариополски епископ (26 май 1992 – 1993), минал в друга разколническа юрисдикция
Авенир (Арнаудов) – Знеполски епископ (14 септември 1992 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Генадий (Вълчев) – Мелнишки епископ (9 ноември 1992 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Павел (Петров) – Тивериополски епископ (12 декември 1992 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Амвросий (Парашкевов) – Видински митрополит (3 април 1994 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Инокентий (Петров) – Крупнишки епископ (19 май 1994 – 1994), Софийски митрополит (1994 – 11 декември 2012), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Никон (Лалков) – Агатополски епископ (31 август 1994 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Теодосий (Купичков) – Деволски епископ (19 февруари 1997 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Константин (Петров) – Знеполски епископ (27 август 1997 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Яков (Тасев) – Месемврийски епископ (19 октомври 1997 – 1 октомври 1998), покаял се и приет обратно в лоното на БПЦ
Борис (Богоев) – Тивериополски епископ, Пловдивски митрополит (след 1992 – 22 март 2006), умрял
Евлогий – станимашки епископ, адрианополски епископ (1998 – 20 ноември 2009), управляващ Пловдивската епархия (22 март 2006 – 20 ноември 2009), умрял
Гавриил (Галев) – Стобийски епископ, Неврокопски митрополит (1999 – 2 януари 2008), умрял
Даниил (Стойков) – Стобийски епископ (28 септември 1999 – 2004), управляващ Пловдивската епархия (1999-2001), управляващ Бургаско-Дебелтската епархия (2001-2004), създал своя юрисдикция
Гервасий (Патъров) – Браницки епископ, управляващ Неврокопската епархия (1990 – април 2002 и октомври 2003 – юли 2009), Неврокопски митрополит (юли 2009 – февруари 2010)
Йоан (Ранков), Траянополски епископ (8 септември 2002 – 24 май 2010), проватски епископ, покаял се
Климент (Буренков) – крупнишки епископ, управляващ Западноевропейската епархия (8 септември 2000 – ?)
Кирил – Константийски епископ (28 декември 2000 – ?)
Висарион (Добрев) – Агатополски епископ (28 февруари 2010 – 15 септември 2013), минал в Миланския Синод

Онлайн ресурси.

IV. ЕПАРХИИ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
(*в миналото и в настоящия момент по азбучен ред на имената им*)

1. **Българска Източноправославна в Западна и Средна Европа**

Митрополити Антоний 2014-
Симеон (1986-2009) и (2010-2013)

Онлайн ресурси.

2. **Българска Източноправославна епархия в САЩ, Канада и Австралия**

Митрополити
Митрополит Андрей (1963-1972)
Митрополит Йосиф I (1972-1987)
Митрополит Геласий (1987-1989)
Митрополит Йосиф II (1989-)

Храмове
Катедрала „Св. Св. Кирил и Методий", Ню Йорк, САЩ
„Св. Св. Кирил и Методий", Торонто, Канада
„Св. Георги", Торонто, Канада
„Св. Троица", Торонто, Канада
„Св. Димитър", Брамптън, Канада
„Св. Иван Рилски", Чикаго, Илинойс, САЩ
„Св. София", Дес Плейнс, Илинойс, САЩ
„Св. Петка", Сейнт Питърсбърг, Флорида, САЩ
до 1997 „Св. Йоан Рилски", Вашингтон, федерален окръг Колумбия, продадена поради липса на места за паркиране, което е в нарушение на градските наредби за църквите

Архиерейски наместничества
Архиерейско наместничество за Австралия, Мелбърн
Архиерейско наместничество за Канада, Торонто
Архиерейско наместничество за САЩ, Ню Йорк

Онлайн ресурси.

3. **Варненска и Великопреславска**

Митрополити, назначени от Цариградската патриаршия

Калиник IV (избран на 12 януари 1874, преместен през 1875)
Кирил (избран на 22 март 1875, преместен през 1882)
Калиник V (избран на 27 ноември 1882, преместен през 1887)
Гавриил (избран на 15 октомври1887, подал оставка в 1889), по-късно Трапезундски и Никополски м. и Превезки м.
Григорий (избран на 10 октомври1889, 1891†). Бивш Костурски м.
Александър (избран на 5 февруари1891, подал оставка пак в 1891)
Поликарп (избран на 1 август1891, 1906†)
Неофит (избран на 27 април 1906, преместен през 1911; от 11 септември 1897 до 27 април 1906 Мосхонисийски м.)
Йоан (избран на 15 февруари 1911, 1913†)
Никодим (избран на 18 юни 1913, преместен на 24 май 1924)

Преславски епископи (от 1830 – митрополити)

Доротей, митрополит и прототрон (споменат в 1360)
Григорий (споменат в 1578)
Спиридон (споменат през май 1590)
Григорий (споменат на 4 ноември 1620)
Калиник (споменат през септември 1623, януари 1630, септември 1636 и в 1643)
Нектарий (избран на 15 декември 1680)
Софроний
Никофор (споменат в 1720)
Хрисант (споменат в 1733-1734)
Партений (1747†)
Гедеон (избран на 9 ноември 1747, споменат в 1762 и 1765, 1780†)
Неофит (1809†)
Антим (споменат през 1829, преместен в 1831)
Григорий (избран през юли 1831, остранен в 1833)
Герасим (избран през април 1833, преместен в 1840
Порфирий (избран през юни 1840, преместен през 1847)
Дионисий (избран на 5 март 1847, преместен през 1850)
Вениамин (избран на 17декември 1850, напуснал епархията към 1861)
Антим (избран на 23 май 1861, преместен на 13 април1868), без наместник до 1872

Варненски митрополити на Цариградската патриаршия

Матей (споменат в ръкописна бележка от XIII в.)
Методий (споменат през май 1325)
Маркел (споменат през)
Методий (споменат през 1347)
Алексий (сменен през март 1381)
Гавриил (споменат през юли 1389 и март 1391)
Калист (споменат в 1483-1484)
Гавриил (споменат през януари 1565)
Партений (споменат през октомври 1568)
Акакий (1572-1594, споменат през май 1590)
Теолипт (споменат през юни 1601, отстранен през 1605)
Матей (избран на 12 януари 1605, отстранен през март 1606)
Мелетий (избран на 15 март 1606)
Митрофан (1622)
Порфирий (1624)
Партений (споменат през юни 1624 и май 1631, 1635†)
Мелетий (избран на 7 април 1635, отстранен в 1637)
Агатангел (избран през април 1637)
Мелетий (вторично отстранен в 1639)
Партений (избран през декември 1639)
Мелетий (1649†)
Антим (избран на 11 август 1649, 1655†)
Даниил I (избран през май 1655, отстранен в 1657)
Даниил II (избран през юли 1657, отстранен в 1658)
Никодим (избран на 20 юни 1658, отстранен в 1666)
Митрофан (избран на 11 юни 1662, 1674†)
Макарий (избран на 15 август 1674, споменат през 1707)
Серафим (няма данни)
Лъв (няма данни)
Григорий (ок. 1698)
Кирил (споменат през май 1712)
Калиник (споменат през март 1713, август и октомври 1717, май 1718, януари, февруари и април 1720, септември 1721 и септември 1723)
Атанасий (споменат през декември 1726 и в 1727)
Панкратий (споменат през 1733 или 1734)
Йоаким (споменат през юли 1742 и на 13 юни 1750, 1754†)
Калиник (избран през септември 1754, 1761†)
Неофит (избран на 8 октомври 1761, 1783†)
Филотей (избран през септември 1783, преместен през 1797)
Григорий I (избран през февруари 1797, 1797†)
Григорий II (избран през април 1797, преместен през 1800)
Паисий (от октомври 1794 до 1800 Мосхонисийски епископ, избран за Варненски м. през септември 1800, подал оставка в 1806, избран за Созополски митрополит през октомври 1806, убит от османците след началото на гръцкото въстание в 1821)
Хрисант (избран през октомври 1806, преместен през 1817). Бивш Созополски м.
Захарий (избран през юни 1817, 1820/21†)
Филотей (избран през януари 1821, напуснал епархията към 1830)
Калиник Месемврийски (местоблюстител от август 1830, Варненски и Месемврийски м. от 2 септември 1834, Варненски м. от януари 1835, остранен през същата 1835)
Йосиф (избран през февруари 1835, преместен в 1846)
Аверкий (избран през октомври 1846, 1847†)
Порфирий (избран на 5 март 1847, 1864†). Бивш Преславски м.. Заедно с протосингеласи Аверкий забраванява употребата на църковнославянски език в богослужението в църквата „Св. Никола". В Балчик изгонил българския учител Стойко, продал българските книги и с парите купил гръцки. Прогонва от село Черковна учителя Райко Блъсков, който се ползвал с подкрепата на владиката Йосиф.
Йоаким (избран на 10 декември 1864, заминава за епархията си на 18 февруари 1865, преместен през 1874) на 3 март 1863 избран за велик протосингел на Патриаршията
Калиник IV (избран на 12 януари 1874, преместен на 7 март 1875)
Кирил (избран на 22 март 1875, преместен през 1882)
Калиник V (избран на 27 ноември 1882, преместен през 1887)
Гавриил (избран на 15 октомври 1887, подал оставка в 1889), по-късно Трапезундски и Никополски м. и Превезки м.
Григорий (избран на 10 октомври 1889, 1891†). Бивш Костурски митр.
Александър (избран на 5 февруари 1891, подал оставка пак в 1891)
Поликарп (избран на 1 август 1891, 1906†)
Неофит (Кодзаманидис или Кодзаманис) избран на 27 април 1906, преместен през 1911. От 11 септември 1897 до 27 април 1906 Мосхонисийски м.

Per aspera ad astra!

Йоан (избран на 15 февруари 1911, 1913†)
Никодим (избран на 18 юни 1913, преместен на 24 май 1924)

Митрополити на Българската екзархия

Симеон (1872-1937)
Йосиф (1937-1945)

Манастири

„Св. Атанас" – село Оброчище
Аладжа манастир „Св. Троица" – гр. Варна
Патлейнски манастир „Св. Пантелеймон" – местност „Патлейна", гр. Велики Преслав
Златарски манастир „Св. Св. апли Петър и Павел" – с. Златар, Шуменско
„Св. Св. Константин и Елена" – едноименен курортен комплекс гр. Варна
„Св. Св. Кирил и Методий" – стария град Велики Преслав
„Св. Йоан Рилски" – с. Черни връх, Шуменско
„Св. Марина"– с. Ботево, Варненско
„Св. Пророк Илия", с. Александрия, Добричко
„Рождество на Пресвета Богородица", м. Сотира, гр. Варна
„Св. вмчца Екатерина", с. Българево

Храмове

Варненска духовна околия
гр. Варна

1. Катедрален храм „Св. Успение Богородично" – гр. Варна
2. Старинен храм „Св. Успение Богородично" – гр. Варна
3. Храм „Св. Николай" – гр. Варна
4. Храм „Св. Атанасий" – гр. Варна
5. Храм „Св. Петка" – гр. Варна
6. Храм „Св. Пророк Илия" – гр. Варна
7. Храм „Св. Параскева" – гр. Варна
8. Храм „Св. Архангел Михаил" – гр. Варна
9. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски" – кв. „Владиславово", гр. Варна
10. Храм „Св. Цар Борис" – кв. „Аспарухово", гр. Варна
11. Храм „Св. Успение Богородично" – кв. „Галата", гр. Варна
11. Храм „Св. Атанасий" – кв. „Виница", гр. Варна
13. Храм „Св. Архангел Михаил" – летище „Варна"
14. Храм „Св. Вмчца Марина" – м-ст „Пчелина", гр. Варна
15. Храм „Св. Архангел Михаил" – гробищен парк „Тополи"
16. Параклис „Св. Вмчк Димитър Солунски" – затвора, гр. Варна
17. Параклис „Рождество на Св. Иоан Кръстител" – гр. Варна (енорийски свещеници: ик. Светослав Петров Христов)
18. Параклис „Св. Преображение Господне" – гр. Варна

Варненска духовна околия

1. Храм „Св. Успение Богородично" – с. Ново Оряхово, Варненска духовна околия
2. Храм „Св. Св. Кирил и Методий" – с. Долище, Варненска духовна околия
3. Храм „Св. Параскева-Петка" – с. Ченге, Варненска духовна околия
4. Храм „Св. Николай" – с. Близнаци, Варненска духовна околия
5. Храм „Св. Архангел Михаил" – с. Близнаци, Варненска духовна околия
6. Храм „Св. Архангел Михаил" – с. Новаково, Варненска духовна околия
7. Храм „Св. Успение Богородично" – с. Тополи, Варненска духовна околия
8. Храм „Св. Вмчк Георги" – с. Кичево, Варненска духовна околия
9. Храм „Св. Пророк Илия" – с. Ботево, Варненска духовна околия
10. Храм „Св. Вмчк Георги" – с. Езерово, Варненска духовна околия
11. Храм „Всички Български Светии" – с. Баново, Варненска духовна околия
12. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски" – с. Крумово, Варненска духовна околия
13. Храм „Св. Рождество Богородично" – с. Бенковски, Варненска духовна околия
14. Храм „Св. Архангел Михаил" – с. Здравец, Варненска духовна околия
15. Храм „Св. Иван Рилски" – с. Звездица, Варненска духовна околия
16. Храм „Св. Богородица – Достойно есть" – с. Кранево, Варненска духовна околия
17. Храм „Св. Успение Богородично" – с. Оброчище, Варненска духовна околия
18. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски" – с. Рогачево, Варненска духовна околия
19. Храм „Св. Успение Богородично" – гр. Аксаково, Варненска духовна околия

20. Храм „Св. Архангели” – гробищен парк в гр. Аксаково, Варненска духовна околия
21. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Зорница, Варненска духовна околия
22. Храм „Св. Николай” – с. Любен Каравелово, Варненска духовна околия
23. Храм „Св. Атанасий” – с. Водица, Варненска духовна околия
24. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Казашка река, Варненска духовна околия
25. Храм „Св. Троица” – с. Константиново, Варненска духовна околия
26. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – гр. Белослав, Варненска духовна околия
27. Храм „Св. Рождество Богородично” – гр. Белослав, , Варненска духовна околия
28. Храм „Св. Николай” – затвора в с. Разделна, Варненска духовна околия
29. Храм „Св. Йоан Кръстител” – с. Разделна, Варненска духовна околия
30. Храм „Св. Йоан Кръстител” – с. Юнак, Варненска духовна околия
31. Храм „Св. Троица” – с. Дъбравино, Варненска духовна околия
32. Храм „Св. Параскева” – гр. Бяла, Варненска духовна околия
33. Храм „Св. Успение Богородично” – гр. Бяла, Варненска духовна околия
34. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Горица, Варненска духовна околия
35. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Рудник, Варненска духовна околия
36. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Господиново, Варненска духовна околия
37. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Дюлино, Варненска духовна околия
38. Храм „Св. Св. апли Петър и Павел” – с. Попович, Варненска духовна околия
39. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Въглен, Варненска духовна околия
40. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Яребична, Варненска духовна околия
41. Храм „Св. Петка” – с. Аврен, Варненска духовна околия
42. Храм „Св. Троица” – с. Игнатиево, Варненска духовна околия
43. Храм „Св. Троица” – с. Изворско, Варненска духовна околия
44. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Слънчево, Варненска духовна околия
45. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Доброглед, Варненска духовна околия
46. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Калиманци, Варненска духовна околия
47. Храм „Св. Параскева-Петка” – с. Изгрев, Варненска духовна околия
48. Храм „Св. Атанасий” – с. Николаевка, Варненска духовна околия
49. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Левски, Варненска духовна околия
50. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Войводино, Варненска духовна околия
51. Храм „Св. Рождество Богородично” – гр. Долни Чифлик, Варненска духовна околия
52. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Старо Оряхово, Варненска духовна околия
53. Храм „Св. Петка” – с. Равна гора, Варненска духовна околия
54. Храм „Покров Богородичен” – с. Китка, Варненска духовна околия
55. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Садово, Варненска духовна околия
56. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Венелин, Варненска духовна околия
57. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Пчелник, Варненска духовна околия
58. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Горен Чифлик, Варненска духовна околия
59. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Солник, Варненска духовна околия
60. Храм „Св. Петка” – с. Шкорпиловци, Варненска духовна околия
61. Храм „Св. Възнесение Господне” – гр. Суворово, Варненска духовна околия
62. Храм „Св. Архангел Михаил” – гр. Вълчи дол, Варненска духовна околия
63. Храм „Св. Вмчк Солунски Димитър” – с. Брестак, Варненска духовна околия
64. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Метличина, Варненска духовна околия
65. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Караманите, Варненска духовна околия
66. Храм „Св. Атанасий” – с. Червенци, Варненска духовна околия
67. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Стефан Караджа, Варненска духовна околия
68. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Ветрино, Варненска духовна околия
69. Храм „Св. Параскева” – с. Добротич, Варненска духовна околия
70. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Михалич, Варненска духовна околия
71. Храм „Покров Богородичен” – с. Искър, Варненска духовна околия
72. Храм „Пресв. Богородица” – с. Кракра, Варненска духовна околия
73. Храм „Пресв. Богородица” – с. Момчилово, Варненска духовна околия
74. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Доброплодно, Варненска духовна околия
75. Храм „Св. Параскева” – с. Каменар, Варненска духовна околия
76. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Орешак, Варненска духовна околия
77. Храм „Св. Троица” – с. Куманово, Варненска духовна околия
78. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Осеново, Варненска духовна околия
79. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Щипско, Варненска духовна околия
80. Храм „Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Ген. Киселово, Варненска духовна околия
81. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Оборище, Варненска духовна околия
82. Храм „Св. Възнесение” – с. Ген. Кантарджиево, Варненска духовна околия
83. Храм „Св. Св. Рапли Константин и Елена” – с. Климентово, Варненска духовна околия
84. Храм „Св. Параскева” – с. Юнец, Варненска духовна околия
85. Храм „Св. Троица” – с. Чернево, Варненска духовна околия

Добричка духовна околия

1. Храм „Св. Троица” – гр. Добрич, Добричка духовна околия
2. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – гр. Добрич, Добричка духовна околия
3. Храм „Св. Вмчк Георги” – гр. Добрич, Добричка духовна околия
4. Храм „Св. Успение Богородично” – кв. „Рилци”, гр. Добрич, Добричка духовна околия
5. Храм „Св. Архангел Михаил” – гробищен парк, гр. Добрич, Добричка духовна околия
6. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Паскалево, Добричка духовна околия
7. Храм „Св. Николай-Летни” – с. Овчарово, Добричка духовна околия
8. Храм „Св. Параскева” – с. Божурово, Добричка духовна околия
9. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Камен, Добричка духовна околия
10. Храм „Св. Александър Невски” – с. Житница, Добричка духовна околия
11. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Черна, Добричка духовна околия
12. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Крушари, Добричка духовна околия
13. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Лозенец, Добричка духовна околия
14. Храм „Св. Вмчк. Георги” – гр. Балчик, Добричка духовна околия
15. Храм „Св. Св. апли Петър и Павел” – с. Царичино, Добричка духовна околия
16. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Гурково, Добричка духовна околия
17. Храм „Св. Троица” – с. Кардам, Добричка духовна околия
18. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Чернооково, Добричка духовна околия
19. Храм „Св. Параскева” – с. Ловчанци, Добричка духовна околия
20. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Добрево, Добричка духовна околия
21. Храм „Св. Вмчк. Георги” – гр. Каварна, Добричка духовна околия
22. Храм „Св. Успение Богородично” – гр. Каварна, Добричка духовна околия
23. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – гр. Ген. Тошево, Добричка духовна околия
24. Храм „Св. Св. апли Петър и Павел” – с. Люляково, Добричка духовна околия
25. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Дончево, Добричка духовна околия
26. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Змеево, Добричка духовна околия
27. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Дропла, Добричка духовна околия
28. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Сенокос, Добричка духовна околия
29. Храм „Св. Свщмчк Харалампий” – гр. Шабла, Добричка духовна околия
30. Храм „Св. Вмчк Димитър” – с. Горичане, Добричка духовна околия
31. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Крапец, Добричка духовна околия
32. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Езерец, Добричка духовна околия
33. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Смин, Добричка духовна околия
34. Храм „Св. Николай” – с. Тюленово, Добричка духовна околия
35. Храм „Св. Петка Търновска” – гр. Балчик, Добричка духовна околия
36. Храм „Св. Николай” – гр. Балчик, Добричка духовна околия
37. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Соколово, Добричка духовна околия
38. Храм „Св. Цар Борис” – с. Белгун, Добричка духовна околия
39. Храм „Св. Троица” – с. Вранино, Добричка духовна околия
40. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Нейково, Добричка духовна околия
41. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Дъбовик, Добричка духовна околия
42. Храм „Св. Йоан Богослов” – с. Пчеларово, Добричка духовна околия
43. Храм „Покров Богородичен” – с. Изворово, Добричка духовна околия
44. Храм „Св. Николай” – с. Красен, Добричка духовна околия
45. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Средина, Добричка духовна околия
46. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Житен, Добричка духовна околия
47. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Победа, Добричка духовна околия
48. Храм „Св. Николай” – с. Поп Григорово, Добричка духовна околия
49. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Дуранкулак, Добричка духовна околия
50. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Стаевци, Добричка духовна околия
51. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Стожер, Добричка духовна околия
52. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Дебрене, Добричка духовна околия
53. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Стефаново, Добричка духовна околия
54. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Долина, Добричка духовна околия
55. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Бдинци, Добричка духовна околия
56. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Козлодуйци, Добричка духовна околия
57. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Спасово, Добричка духовна околия
58. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Българево, Добричка духовна околия
59. Храм „Св. Св. апли Петър и Павел” – с. Българево, Добричка духовна околия
60. Храм „Св. Николай” – с. Св. Никола, Добричка духовна околия
61. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Камен бряг, Добричка духовна околия
62. Храм „Св. Николай Летни” – с. Овчарово, Добричка духовна околия
63. Храм „Св. Параскева” – с. Божурово, Добричка духовна околия
64. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Камен, Добричка духовна околия
65. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Лозенец, Добричка духовна околия

66. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Крушари, Добричка духовна околия
67. Параклис „Св. Успение Богородично” – с. Полковник Минково, Добричка духовна околия

Провадийска духовна околия

1. Храм „Св. Троица” – с. Млада гвардия, Провадийска духовна околия
2. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Бозвелийско, Провадийска духовна околия
3. Храм „Св. Параскева” – с. Манастир, , Провадийска духовна околия (енорийски свещеник)
4. Храм „Св. Св. Рапли Константин и Елена” – с. Царевци, Провадийска духовна околия
5. Храм „Св. Живоносни Източник” – с. Бързица, Провадийска духовна околия
6. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Житница, Провадийска духовна околия
7. Храм „Св. Николай” - гр. Девня, Провадийска духовна околия
8. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – кв. „Повеляново”, гр. Девня, Провадийска духовна околия
9. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Падина, Провадийска духовна околия
10. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Тръстиково, Провадийска духовна околия
11. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Синдел, Провадийска духовна околия
12. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Неофит Рилски, Провадийска духовна околия
13. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Кипра, Провадийска духовна околия
14. Храм „Св. Иван Рилски” – гр. Дългопол, Провадийска духовна околия
15. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Партизани, Провадийска духовна околия
16. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Арковна, Провадийска духовна околия
17. Храм „Св. Вмчца Марина” – с. Сава, Провадийска духовна околия
18. Храм „Св. Цар Борис” – с. Цонево, Провадийска духовна околия
19. Храм „Св. Апли Петър и Павел” – с. Гроздево, Провадийска духовна околия
20. Храм „Св. Атанасий” – с. Комарево, Провадийска духовна околия
21. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Черковна, Провадийска духовна околия
22. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Комунари, Провадийска духовна околия
23. Храм „Св. Благовещение” – гр. Провадия, Провадийска духовна околия
24. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Петров дол, Провадийска духовна околия
25. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Венчан, Провадийска духовна околия
26. Храм „Св. Атанасий” – с. Невша, Провадийска духовна околия
27. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Градинарово, Провадийска духовна околия
28. Храм „Св. Вмчца Марина” – с. Равна, Провадийска духовна околия
29. Храм „Св. Петка” – с. Славейково, Провадийска духовна околия
30. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Неново, Провадийска духовна околия
31. Храм „Св. Троица” – с. Кривня, Провадийска духовна околия
32. Храм „Св. Петка” – с. Средно село, Провадийска духовна околия
33. Храм „Св. Троица” – с. Чайка, Провадийска духовна околия
34. Храм „Рождество на Пресв. Богородица” – с. Добрина, Провадийска духовна околия
35. Храм „Св. Троица” – с. Блъсково, Провадийска духовна околия

Търговищка духовна околия

1. Храм „Св. Йоан Рилски” – гр. Търговище, Търговищка духовна околия
2. Храм „Св. Успение Богородично” – гр. Търговище, Търговищка духовна околия
3. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Здравец, Търговищка духовна околия
4. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Надарево, Търговищка духовна околия
5. Храм „Св. Петка Българска” – с. Ралица, Търговищка духовна околия
6. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Бряг, Търговищка духовна околия
7. Храм „Св. Троица” – с. Алваново, Търговищка духовна околия
8. Храм „Св. Троица” – с. Въбел, Търговищка духовна околия
9. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Александрово, Търговищка духовна околия
10. Храм „Св. Троица” – с. Лиляк, Търговищка духовна околия
11. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Макариополско, Търговищка духовна околия
12. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Буховци, Търговищка духовна околия
13. Храм „Св. Параскева” – с. Стража, Търговищка духовна околия
14. Храм „Св. Св. Рапли Константин и Елена” – с. Вардун, Търговищка духовна околия
15. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Васил Левски, Търговищка духовна околия
16. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Голямо Соколово, Търговищка духовна околия
17. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Дългач, Търговищка духовна околия
18. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Подгорица, Търговищка духовна околия
19. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Руец, Търговищка духовна околия
20. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Певец, Търговищка духовна околия
21. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – гр. Омуртаг, Търговищка духовна околия
22. Храм „Св. Троица” – гр. Антоново, Търговищка духовна околия
23. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Изворово, Търговищка духовна околия
24. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Илийно, Търговищка духовна околия

25. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Ястребино, Търговищка духовна околия
26. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Китино, Търговищка духовна околия (енорийски свещеници: свещ. Красимир Димчев Андонов)
27. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Разделци, Търговищка духовна околия
28. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Добротица, Търговищка духовна околия
29. Храм „Св. Троица” – с. Камбурово, Търговищка духовна околия
30. Храм „Св. Иоан Кръстител” – с. Малоградец, Търговищка духовна околия
31. Параклис „Св. Иван Рилски” – с. Мировец, Търговищка духовна околия
32. Параклис „Св. вмчк Димитър Солунски” – гр. Търговище, Търговищка духовна околия
33. Параклис „Св. Григорий Богослов” – гр. Търговище, Търговищка духовна околия

Шуменска духовна околия

1. Храм „Св. Три Светители” – гр. Шумен, Шуменска духовна околия
2. Храм „Рождение на Св. Иоан Кръстител” – кв. „Мътница”, гр. Шумен, Шуменска духовна околия
3. Храм „Св. Възнесение Господне” – гр. Шумен, Шуменска духовна околия
4. Храм „Св. Пророк Илия” – кв. „Дивдядово”, гр. Шумен, Шуменска духовна околия
5. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Велики Преслав, Шуменска духовна околия
6. Храм „Св. Архангел Михаил” – гр. Велики Преслав, Шуменска духовна околия
7. Храм „Св. Св. Апли Петър и Павел” – гр. Велики Преслав, Шуменска духовна околия
8. Храм „Св. Троица” – кв. „Кирково”, гр. Велики Преслав, Шуменска духовна околия
9. Храм „Св. Пантелеймон” – гр. Каспичан, Шуменска духовна околия
10. Храм „Св. Николай Летни” – гр. Каспичан, Шуменска духовна околия
11. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – кв. Калугерица, гр. Каспичан, Шуменска духовна околия
12. Храм „Св. Параскева” – гр. Нови пазар, Шуменска духовна околия
13. Храм „Св. Мчк Боян – княз Български” – гр. Нови пазар, Шуменска духовна околия
14. Храм „Полагане пояса на Пресвета Богородица” – с. Белокопитово, Шуменска духовна околия
15. Храм „Св. Троица” – с. Кочово, Шуменска духовна околия
16. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Белоградец, Шуменска духовна околия
17. Храм „Св. Св. рапли Константин и Елена” – с. Ягнило, Шуменска духовна околия
18. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Енево, Шуменска духовна околия
19. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Зайчино ореше, Шуменска духовна околия
20. Храм „Св. Троица” – с. Млада гвардия, Шуменска духовна околия
21. Храм „Св. Параскева” – с. Драгоево, Шуменска духовна околия
22. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Златар, Шуменска духовна околия
23. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Струйно, Шуменска духовна околия
24. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Салманово, Шуменска духовна околия
25. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Новосел, Шуменска духовна околия
26. Храм „Св. Параскева” – с. Златна нива, Шуменска духовна околия
27. Храм „Св. Николай” – с. Върбяне, Шуменска духовна околия
28. Храм „Св. Николай Летни” – с. Велино, Шуменска духовна околия
29. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Становец, Шуменска духовна околия
30. Храм „Св. Петка” – с. Черноглавци, Шуменска духовна околия
31. Храм „Св. Св. Константин и Елена” – с. Могила, Шуменска духовна околия
32. Храм „Св. Вмчк Димитър” – с. Царев брод, Шуменска духовна околия
33. Храм „Св. Вмчк Димитър” – с. Сини вир, Шуменска духовна околия
34. Храм „Св. Цар Борис Михаил” – гр. Плиска, Шуменска духовна околия
35. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Писарево, Шуменска духовна околия
36. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Тодор Икономово, Шуменска духовна околия
37. Храм „Св. Вмчк Димитър” – с. Никола Козлево, Шуменска духовна околия
38. Храм „Св. Параскева” – с. Хърсово, Шуменска духовна околия
39. Храм „Св. Николай” – с. Ружица, Шуменска духовна околия
40. Храм „Св. Архангел Михаил” – с. Пет могили, Шуменска духовна околия
41. Храм „Св. Вмчк Димитър” – с. Мировци, Шуменска духовна околия
42. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Красен дол, Шуменска духовна околия
43. Храм „Св. Параскева” – с. Крива река, Шуменска духовна околия
44. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Иван Рилски, Шуменска духовна околия
45. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Войвода, Шуменска духовна околия
46. Храм „Покров Богородичен” – с. Стоян Михайловски, Шуменска духовна околия
47. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Жилино, Шуменска духовна околия
48. Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Мадара, Шуменска духовна околия
49. Храм „Св. Троица” – с. Лиси връх, Шуменска духовна околия
50. Храм „Св. Троица” – с. Ивански, Шуменска духовна околия
51. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Лозево, Шуменска духовна околия
52. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Друмево, Шуменска духовна околия
53. Храм „Св. Архангел Михаил” – гр. Смядово, Шуменска духовна околия
54. Храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Кълново, Шуменска духовна околия
55. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Бял бряг, Шуменска духовна околия
56. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Янково, Шуменска духовна околия
57. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Черни връх, Шуменска духовна околия
58. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Риш, Шуменска духовна околия
59. Храм „Св. Рождество Богородично” – с. Каменяк, Шуменска духовна околия
60. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Добри Войников, Шуменска духовна околия
61. Храм „Св. Петка” – с. Панйот Волов, Шуменска духовна околия
62. Храм „Св. Троица” – с. Троица, Шуменска духовна околия
63. Храм „Троица” – с. Хан Крум, Шуменска духовна околия

64. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – гр. Върбица, Шуменска духовна околия
65. Храм „Св. Троица” – с. Иваново, Шуменска духовна околия
66. Храм „Св. Йоан Рилски” – с. Бяла река, Шуменска духовна околия
67. Храм „Св. Троица” – с. Дибич, Шуменска духовна околия
68. Храм „Св. Успение Богородично” – с. Васил Друмево, Шуменска духовна околия
69. Храм „Св. Иван Рилски” – с. Радко Димитриево, Шуменска духовна околия 70. Храм „Св. Троица” – с. Овчарово, Шуменска духовна околия
71. Храм „Св. рапли Константин и Елена” – с. Осмар, Шуменска духовна околия
72. Храм „Св. Пророк Илия” – с. Кюлевча, Шуменска духовна околия
73. Храм „Св. Атанасий” – с. Косово, Шуменска духовна околия
74. Храм „Св. Вмчк Димитър Солунски” – с. Марково, Шуменска духовна околия
75. Храм „Св. Възнесение Господне” – с. Имренчево, Шуменска духовна околия
76. Параклис „Преп. Паисий Хилендарски” – гр. Шумен, Шуменска духовна околия
77. Параклис „Живоносний Източник” – гр. Шумен, Шуменска духовна околия
78. Параклис „Св. Цар Борис” – гробищен парк, гр. Шумен, Шуменска духовна околия
79. Параклис „Св. вмчк Пантелеймон” – с. Коньовец, Шуменска духовна околия
80. Параклис „Св. вмчк Димитър Солунски” – с. Вехтово, Шуменска духовна околия

4. **Велешка**

Митрополити

Охридската архиепископия

Нектарий Велешки (кр. на XVI в.)
Даниил Велешки (?-1648)
Герасим (споменат в Слепченския поменик)
Йосиф (споменат в 1668 и 1670)
Митрофан (споменат на 12 май 1677 като бивш Велешки епископ)
Дионисий (споменат 1683 и 1684)
Калиник (участвал в избора на Охридския архиепископ Филотей на 16 юлий 1714)
Макарий (споменат в 1722)
Давид (?-1735)
Даниил (избран на 26 юни 1735, споменат на 16 август 1735)
Йосиф (споменат в 1746, 1752 и 1753, вероятно управлявал 1746-1753)
Теодосий (споменат в 1759)
Йосиф (споменат в 1767. Възможно тъждествен с горния)
Игнатий Велешки (1797-1841)
Теоклит Хадзипанайоту (1842-1847)
Авксентий Велешки (1848-1855)
Антим Алексиадис (1855-1869)
Генадий Велешки (1869-1872)

Българската екзархия

Дамаскин Велешки (1872-1877)
Авксентий II Велешки (1894-1907)
Мелетий Велешки (1908-1912)

Македонската православна църква

Гаврил Повардарски (1978-1986)
Михаил Повардарски (?-1993)
Агатангел Повардарски (2000)
Йоан Повардарски (2000-2002)
Агатангел Повардарски (2006-)

Православната Охридска архиепископия

Йоан Велешко-Повардарски (2002-2005, временното управление 2005-)

Манастири

Полошкият манастир „Св. Георги”
Ветерският манастир „Св. Йоан Ветерски”, край с. Ветерско
Манастирът „Св. Димитър”, гр. Велес
Моклищкият манастир „Св. Никола”, с. Моклище
Валандовският манастир „Св. Георги”, гр. Валандово

Храмове

Катедрален храм на епархията е „Св. Пантелеймон”

Църква „Св. Вмчк Димитър", гр. Кавадарци
Църква „Пресв. Богородица", с. Дреново
Маркова скална църква „Св. Никола", с. Драдня

*Лит.: **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 2. От падането ѝ подъ турците до нейното унищожение (1394-1767 г.). С., 1932, с. 214, 215, 255.*

5. **Великотърновска**

Гръцки митрополити

Йеремия (споменава се през август (1394 и 1401) (или от август 1394 до 1407/1408)
Игнатий (1437-1464/5)
Герасим (споменат през януари 1467)
Панкратий (споменат през октомври 1474)
Теофил (споменат през 1527 и 1530)
Йоаким (споменат в 1556, 1558 и 1561)
Арсений (споменат през януари 1565 – август 1567 и в 1573)
Дионисий Рали (1585-1600)
Еремия (споменат през март 1602)
Гавриил (споменаван от 1611 до 1622, 1626†)
Макарий (избран на 18 април 1626, 1646†)
Дионисий (избран на 23 август 1646, отстранен през 1650)
Кирил (избран през март 1650, отстранен през януари 1653)
Антим (избран в 1653)
Дионисий (избран в 1654, 1658†)
Герасим (избран на 23 ноември 1658, преместен на 14 август 1673)
Езекил (избран на 16 август 1673, споменава се на 15 май 1687; бивш Ловешки епископ)
Атанасий (споменат през 1687и март 1689, преместен в нач. на 1692)
Йосиф (споменат през март 1692)
Теодосий (споменат през май 1697)
Дионисий (споменат през 1707, 1714†)
Йосиф (избран през 1714, остранен в 1722)
Никифор (споменаван от 1722 до януари 1737)
Антим (споменат за пръв път през 1739, подал оставка през 1750)
Теофил (избран през януари 1751, 1763†)
Партений (избран през 1763, преместен през 1769)
Калиник (избран през януари 1770, 1791†)
Матей (избран през декември 1791, напуснал епархията към 1797; преизбран през февруари 1800; 1802†)
Филотей (избран през февруари 1797, до януари 1800; бивш Варненски м.)
Даниил (избран на 27 март 1802, преместен през 1817)
Йоаникий (избран на 18 юни 1817, обесен от османците на 12 юни 1821)
Иларион Критски (избран през юни 1821, отстранен през 1827, върнат през ноември 1830, починал на 8 февруари)
Константий (избран на 25 януари 1827, до ноември 1830; бивш Кюстендилски м.)
Панарет (избран през февруари 1838, дошъл в Търново на 6 юни 1838, отстранен в 1840; бивш панаирски борец, задигнал от олтарите светите чаши, за да ги претопи в прибори за трапезата си)
Неофит Византийски (избран на 26 април 1840, напуснал епархията към 1846, преизбран на 29 август 1848, преместен през 1858)
Атанасий (избран на 26 юни 1846, удавил се на 24 август 1848)
Григорий Катрис (избран на 26 януари 1858, напуснал на 14 март 1867)

Български митрополити

Иларион (Макариополски) (избран на 25 май 1872 до 4 юни 1875)
Климент (Друмев) (1884-1901)
Антим (Кънчев) (1901-1914)
Йосиф (Рафаилов) (1914-1918)
Филип (Пенчев) (1920-1935)
Софроний (Чавдаров) (1935-1961)
Стефан (Стайков) (1962-1992)
Григорий (Стефанов) (1994-)

*Лит.: **Тютюнджиев**, Ив. Търновската митрополия през XV-XIX в. В. Търново, 2007.*

Манастири на Великотърновско архиерейско наместничество

Арбанашки манастир „Успение на Св. Богородица”
Арбанашки манастир „Св. Николай”
Килифаревски манастир „Рождество Богородично”
Къпиновски манастир „Св. Никола”
Мердански манастир „Св. Св. 40 мъченици”
Патриаршески манастир „Св. Троица”
Плаковски манастир „Св. Пророк Илия”
Преображенският манастир „Св. Преображение Господне”
Присовски манастир „Св. Архангел Михаил”
Присовски манастир „Св. Пантелеймон”

Манастири на габровско архиерейско наместничество

Соколски манастир „Св. Успение Богородично”

Горнооряховско архиерейско наместничество

Горнооряховски манастир „Св. Пророк Илия”
Лясковски манастир „Св. Св. Петър и Павел” (Петропавловски манастир)

Дряновско архиерейско наместничество

Дряновски манастир „Св. Архангел Михаил”
Еленско архиерейско наместничество
Буйньовски манастир „Св. Пророк Илия”
Маринки манастир „Св. Преображение Господне”

Свищовско архиерейско наместничество

Свищовски манастир „Св. Св. Апли Петър и Павел”
Свищовски манастир „Св. Богородица”
Севлиевско архиерейско наместничество
Батошевски манастир „Въведение Богородично”
Батошевски манастир „Св. Успение Богородично”

Храмове

Великотърновска духовна околия

1. Катедрален храм „Рождество на Пресв. Богородица” – гр. Велико Търново
2. „Св.Марина” – гр. Велико Търново
3. „Св.Николай” – гр. Велико Търново
4. „Св. Св. Константин и Елена” – гр. Велико Търново
5. „Св. Троица” – гр. Велико Търново
6. „Св. Успение Богородично” – гр. Велико Търново
7. „Св. Архангел Михаил” – гр. Велико Търново
8. „Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Велико Търново
9. параклис „Св. Св. Безсребреници Козма и Дамян” – гр. Велико Търново
10. храм „Св. Седмочисленици” – гр. В. Търново, НВУ „Васил Левски”
11. „Св. Йоан Рилски” – с. Балван, Великотърновска духовна околия
12. „Св. Параскева” – с. Беляковец, Великотърновска духовна околия
13. „Св. Троица” – с. Буковец, Великотърновска духовна околия
14. „Св. Димитър” – с. Ветренци, Великотърновска духовна околия
15. „Св. Георги” – с. Вонеща вода, Великотърновска духовна околия
16. „Св. Георги” – с. Велчево, Великотърновска духовна околия
17. „Св. Пророк Илия” – с. Войнежа, Великотърновска духовна околия
18. „Св. Параскева” – с. Въглевци, Великотърновска духовна околия
19. „Св. Димитър” – с. Габровци, Великотърновска духовна околия
20. „Св. Богородица – Живоприемний Източник” – гр. Дебелец, Великотърновска духовна околия
21. „Св. Марина” – гр. Дебелец, Великотърновска духовна околия
22. „Св. Параскева” – с. Долна Студена, Великотърновска духовна околия
23. „Св. Св. Константин и Елена” – с. Драгижево, Великотърновска духовна околия
24. „Св. Георги” – с. Иванча, Великотърновска духовна околия
25. „Св. Димитър” – с. Каранци, Великотърновска духовна околия
26. „Св. Успение Богородично” – гр. Килифарево, Великотърновска духовна околия

27. „Св. Архангел Михаил” – гр. Килифарево, Великотърновска духовна околия
28. „Св. Възнесение” – с. Климентово, Великотърновска духовна околия
29. „Св. Св. Петър и Павел” – с. Къпиново, Великотърновска духовна околия
30. „Св. Георги” – с. Леденик, Великотърновска духовна околия
31. „Св. Архангел Михаил” – с. Миндя, Великотърновска духовна околия
32. „Св. Пророк Илия” – с. Момин сбор, Великотърновска духовна околия
33. „Св. Параскева” – с. Никюп, Великотърновска духовна околия
34. „Св. Николай” – с. Ново село, Великотърновска духовна околия
35. „Св. Параскева” – с. Обединение, Великотърновска духовна околия
36. „Св. Архангел Михаил” – с. Обединение, Великотърновска духовна околия
37. „Св. Йоан Рилски” – с. Петко Каравелово, Великотърновска духовна околия
38. „Св. Рождество Богородично” – с. Плаково, Великотърновска духовна околия
39. „Св. Теодор Стратилат” – с. Полски Сеновец, Великотърновска духовна околия
40. „Св. Рождество Богородично” – гр. Полски Тръмбеш, Великотърновска духовна околия
41. „Св. Успение Богородично” – с. Присово, Великотърновска духовна околия
42. „Св. Въведение Богородично” – с. Пушево, Великотърновска духовна околия
43. „Св. Успение Богородично” – с. Пчелище, Великотърновска духовна околия
44. „Св. Възнесение” – с. Раданово, Великотърновска духовна околия
45. „Св. Йоан Рилски” – с. Радковци, Великотърновска духовна околия
46. „Св. Успение Богородично” – с. Райковци, Великотърновска духовна околия
47. „Св. Димитър” – с. Ресен, Великотърновска духовна околия
48. „Св. Ирина” – с. Самоводене, Великотърновска духовна околия
49. „Св. Йоан Рилски” – с. Стефан Стамболово, Великотърновска духовна околия
50. „Св. Ирина” – с. Хотница иером, Великотърновска духовна околия
51. „Св. Параскева” – с. Ценово, Великотърновска духовна околия
52. „Св. Йоан Предтеча” – с. Церова кория, Великотърновска духовна околия
53. „Св. Успение Богородично” – Шодековци, Великотърновска духовна околия
54. храм-параклис „Св. Мина” – гр. Велико Търново, Великотърновска духовна околия

Габровска духовна околия

1. „Въведение Богородично” – с. Армени, Габровска духовна околия
2. „Св. Йоан Предтеча” – с. Балани, Габровска духовна околия
3. „Св. Пророк Илия” – с. Боженци, Габровска духовна околия
4. „Св. Параскева” – с. Враниловци, Габровска духовна околия
5. „Св. Архангел Михаил” – гр. Габрово, кв. Априлово, Габровска духовна околия
6. „Св. Йоан Рилски” – гр. Габрово, кв. Бичкиня, Габровска духовна околия
7. Манастирска енория към Соколски манастир – гр. Габрово, кв. Водици, Габровска духовна околия
8. гр. Габрово – „Св. Йоан Предтеча”, Габровска духовна околия
9. „Св. Троица” – гр. Габрово
10. „Св. Успение Богородично” – гр. Габрово
11. „Св. Димитър” – гр. Габрово
12. „Св. Богоявление” – гр. Габрово (ст. ик. Минчо Илиев Иванов)
13. „Св. Димитър” – гр. Габрово, АЕК „Етър”
14. параклис „Св. Пантелеймон” – гр. Габрово, към МБАЛ „Д-р Тота Венкова”
15. „Св. Димитър” – с. Гарвани, Габровска духовна околия
16. „Св. Марина” – с. Гергини, Габровска духовна околия
17. „Св. Димитър” – с. Гръблевци, Габровска духовна околия
18. „Св. Атанасий” – с. Жълтеш, Габровска духовна околия
19. „Св. Архангел Михаил” – с. Здравковец, Габровска духовна околия
20. „Сретение Господне” – с. Кметовци, Габровска духовна околия
21. „Св. Рождество Богородично” – с. Кози рог, Габровска духовна околия
22. „Св. Димитър” – с. Копчелии, Габровска духовна околия
23. „Св. Параскева” – с. Лесичарка, Габровска духовна околия
24. „Св. Рождество Богородично” – с. Мичковци, Габровска духовна околия
25. „Св. Св. Безсребреници Козма и Дамян” – с. Недевци, Габровска духовна околия
26. „Св. Николай” – с. Поповци, Габровска духовна околия
27. „Св. Въведение Богородично” – с. Раховци, Габровска духовна околия
28. „Св. Димитър” – с. Стоевци, Габровска духовна околия
29. „Св. Николай” – с. Съботковци, Габровска духовна околия
30. „Св. Архангел Михаил” – с. Трънито, Габровска духовна околия

Горнооряховска духовна околия

1. „Св.Троица” – с. Асеново, Горнооряховска духовна околия
2. „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Балканци, Горнооряховска духовна околия
3. „Св. Архангел Михаил” – с. Благоево, Горнооряховска духовна околия

4. „Св. Димитър” – с. Бреговица, Горнооряховска духовна околия
5. „Св. Димитър” – с. Владислав, Горнооряховска духовна околия
6. „Св. Георги” – с. Върбица, Горнооряховска духовна околия
7. „Св. Атанасий” – гр. Горна Оряховица
8. „Св. Успение Богородично” – гр. Горна Оряховица
9. „Св. Георги” – гр. Горна Оряховица
10. „Св. Николай” – гр. Горна Оряховица
11. „Св. Троица” – гр. Горна Оряховица
12. „Св. Йоан Рилски” – гр. Горна Оряховица, кв. „Калтинец”
13. „Св. Св. Три Светители” – гр. Горна Оряховица, кв. „Пролет”
14. „Св. Йоан Рилски” – с. Горски Горен Тръмбеш, Горнооряховска духовна околия
15. „Св. Рождество Богородично” – с. Горски Долен Тръмбеш, Горнооряховска духовна околия
16. „Св. Архангел Михаил” – с. Горско Ново село, Горнооряховска духовна околия
17. „Св. Архангел Михаил” – с. Горски Сеновец, Горнооряховска духовна околия
18. „Св. Георги” – с. Джулюница, Горнооряховска духовна околия
19. „Св. Успение Богородично” – с. Добри дял, Горнооряховска духовна околия
20. „Св. Георги” – гр. Долна Оряховица, Горнооряховска духовна околия
21. „Св. Успение Богородично” – гр. Долна Оряховица, Горнооряховска духовна околия
22. „Св. Успение Пресв. Богородица” – с. Драганово, Горнооряховска духовна околия
23. „Св. Пророк Илия” – с. Драганово, Горнооряховска духовна околия
24. с. Кавлак – енория, Горнооряховска духовна околия – няма храм
25. „Св. Георги” – с. Камен, Горнооряховска духовна околия
26. „Св. Димитър” – с. Кесарево, Горнооряховска духовна околия
27. „Св. Параскева” – с. Козаревец, Горнооряховска духовна околия
28. „Св. Димитър” – с. Крушето, Горнооряховска духовна околия
29. „Св. Димитър” – с. Лозен, Горнооряховска духовна околия
30. „Св. Атанасий” – гр. Лясковец, Горнооряховска духовна околия
31. „Св. Георги” – гр. Лясковец, Горнооряховска духовна околия
32. „Св.Василий” – гр. Лясковец, Горнооряховска духовна околия
33. „Св. Димитър” – гр. Лясковец, Горнооряховска духовна околия
34. „Св. Николай” – гр. Лясковец, Горнооряховска духовна околия
35. „Св. Димитър” – с. Мерданя, Горнооряховска духовна околия
36. „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Мирово, Горнооряховска духовна околия
37. „Св. Пророк Илия” – с. Нова Върбовка, Горнооряховска духовна околия
38. „Св. Архангел Михаил” – с. Ново Градище, Горнооряховска духовна околия
39. „Св. Троица” – с. Орловец, Горнооряховска духовна околия
40. „Св. Архангел Михаил” – с. Паисий, Горнооряховска духовна околия
41. „Св. Димитър” – с. Писарево, Горнооряховска духовна околия
42. „Св. Марина” – с. Поликраище, Горнооряховска духовна околия
43. „Св. Димитър” – с. Правда, Горнооряховска духовна околия
44. „Св. Възнесение Господне” – с. Първомайци, Горнооряховска духовна околия
45. „Св. Въведение Богородично” – с. Родина, Горнооряховска духовна околия
46. „Св. Въведение Богородично” – с. Сливовица, Горнооряховска духовна околия
47. „Св. Успение Богородично” – гр. Стражица, Горнооряховска духовна околия
48. „Св. Василий Велики” – гр. Стражица, Горнооряховска духовна околия
49. „Св. Успение Богородично” – с. Стрелец, Горнооряховска духовна околия
50. „Св. Параскева” – с. Сушица, Горнооряховска духовна околия
51. „Св. Параскева” – с. Теменуга, Горнооряховска духовна околия
52. „Св. Николай” – с. Царски извор, Горнооряховска духовна околия
53. „Св. Архангел Михаил” – с. Янтра, Горнооряховска духовна околия

Дряновска духовна околия

1. „Св. Параскева” – с. Буря, Дряновска духовна околия
2. „Св. Петка” – с. Ганчовец, Дряновска духовна околия
3. „Св. Рождество Христово” – с. Геша, Дряновска духовна околия
4. „Св. Рождество Христово” – с. Голямо Българени, Дряновска духовна околия
5. „Св. Рождество Богородично” – с. Гостилица, Дряновска духовна околия
6. „Св. Димитър” – с. Длъгня, Дряновска духовна околия
7. „Св. Троица” – гр. Дряново
8. „Св. Въведение Богородично” – гр. Дряново
9. „Св. Николай” – гр. Дряново
10. „Св. Димитър” – с. Караиванца, Дряновска духовна околия
11. „Св. Благовещение” – с. Керека, Дряновска духовна околия
12. „Св. Георги” – с. Косарка, Дряновска духовна околия
13. „Св. Въведение Богородично” – с. Маноя, Дряновска духовна околия
14. „Св. Йоан Рилски” – с. Скалско, Дряновска духовна околия

15. с. Славейково – храм „Параклиса”, Дряновска духовна околия
16. с. Соколово – енория, Дряновска духовна околия
17. „Св. Николай” – с. Янтра, Дряновска духовна околия

Еленска духовна околия

1. „Св. Георги” – с. Беброво, Еленска духовна околия
2. „Св. Димитър” – с. Блъсковци, Еленска духовна околия
3. „Св. Николай” – с. Босевци, Еленска духовна околия
4. „Св. Йоан Кръстител” – с. Дединци, Еленска духовна околия
5. „Св. Въведение Богородично” – с. Дрента, Еленска духовна околия
6. „Св. Въведение Богородично” – с. Илаков рът, Еленска духовна околия
7. „Св. Пророк Илия” – с. Кипилово, Еленска духовна околия
8. „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Константин, Еленска духовна околия
9. „Св. Рождество Богородично” – гр. Елена
10. „Св. Успение Богородично” – гр. Елена
11. „Св. Николай” – гр. Златарица, Еленска духовна околия
12. „Св. Димитър” – с. Костел, Еленска духовна околия
13. „Св. Архангел Михаил” – с. Мийковци, Еленска духовна околия
14. „Св. Василий Велики” – с. Палици, Еленска духовна околия
15. „Св. Николай” – гр. Елена, кв. Разпоповц, Еленска духовна околия и
16. „Св. Успение Богородично” – с. Руховци, Еленска духовна околия
17. „Св. Димитър” – с. Средни колиби, Еленска духовна околия
18. „Св. Успение Богородично” – с. Стара река, Еленска духовна околия
19. „Св. Възнесение” – с. Стеврек, Еленска духовна околия
20. „Св. Успение Богородично” – с. Тодювци, Еленска духовна околия
21. „Св. Николай” – с. Тънки рът, Еленска духовна околия
22. „Св. Архангел Михаил” – с. Шилковци, Еленска духовна околия
23. „Св. Троица” – с. Яковци, Еленска духовна околия

Никополска духовна околия

1. с. Асеново – енория
2. с. Бацова махала – енория
3. „Св. Параскева” – с. Брест
4. „Св. Параскева” – с. Бръшляница
5. „Св. Димитър” – с. Бяла вода
6. „Св. Пророк Илия” – с. Въбел
7. „Св. Георги” – с. Гиген
8. „Св. Георги” – гр. Гулянци
9. „Св. Георги” – с. Дебово
10. Църк. настоятелство – с. Долни Вит
11. „Св. Параскева” – с. Драгаш войвода
12. „Св. Димитър” – с. Дъбован
13. „Св. Йоан Рилски” – с. Загражден
14. „Св. Параскева” – с. Искър
15. „Св. Димитър” – с. Коиловци
16. „Св. Димитър” – с. Кулина вода (свещ. Валентин Атанасов Илиев)
17. „Св. Св. Константин и Елена” – с. Ленково
18. „Св. Троица” – с. Лозица
19. „Св. Параскева” – с. Мечка
20. „Св. Архангел Михаил” – с. Милковица
21. „Св. Никола” – с. Муселиево
22. „Св. Успение Богородично” – гр. Никопол
23. „Св. Възнесение” – с. Новачене
24. „Св. Йоан Рилски” – с. Санадинова
25. „Св. Николай” – гр. Славяново
26. „Св. Николай” – с. Сомовит
27. с. Черквица – няма храм
28. с. Шияково – няма храм

Павликенска духовна околия

1. с. Аспарухово – енория
2. „Св. Йоан Рилски” – с. Батак
3. „Св. Димитър” – с. Бутово
4. „Св. Димитър” – с. Бяла река

5. „Св. Димитър” – гр. Бяла Черква
6. „Св. Димитър” – с. Варана
7. „Св. Пророк Илия” – с. Вишовград
8. „Св. Димитър” – с. Водолей
9. „Св. Архангел Михаил” – с. Върбовка
10. „Св. Димитър” – с. Горна Липница
11. „Св. Димитър” – с. Горна Студена
12. „Св. Георги” – с. Горско Сливово
13. „Св. Николай” – с. Градище
14. „Св. Успение Богородично” – с. Димча
15. „Св. Параскева” – с. Дичин
16. „Св. Николай” – с. Долна Липница
17. „Св. Йоан Рилски” – с. Дъскот
18. „Св. Архангел Михаил” – с. Емен
19. „Св. Параскева” – с. Караисен
20. „Св. Възнесение Господне” – с. Крамолин
21. „Св. Възнесение” – с. Красно Градище
22. „Св. Параскева” – гр. Левски
23. „Св. Архангел Михаил” – с. Лесичери
24. „Св. Архангел Михаил” – с. Малчика
25. „Св. Успение Богородично” – с. Михалци
26. „Св. Параскева” – с. Мусина
27. „Св. Архангел Михаил” – с. Недан
28. „Св. Рождество Богородично” – гр. Павликени
29. „Св. Архангел Михаил” – с. Паскалевец
30. „Св. Параскева” – с. Пареш
31. „Св. Въведение Богородично” – с. Русаля
32. „Св. Йоан Рилски” – с. Батак
33. „Св. Йоан Рилски” – с. Сломер
34. „Св. Димитър” – с. Стамболово
35. „Св. Св. апли Петър и Павел” – гр. Сухиндол

Свищовска духовна околия

1. „Св. Йоан Рилски” – с. Алеково
2. „Св. Архангел Михаил” – с. Александрово
3. „Св. Георги” – гр. Белене
4. „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Божурлък
5. с. Босилковци – няма храм
6. „Св. Възнесение Господне” – с. Българене
7. „Св. Архангел Михаил” – с. Българско Сливово
8. „Св. Пророк Илия” – с. Вардим
9. „Св. Рождество Богородично” – с. Вързулица
10. „Св. Георги” – с. Деков
11. „Св. Параскева” – с. Деляновци
12. „Св. Параскева” – с. Джулюница
13. „Св. Йоан Рилски” – с. Драгомирово
14. „Св. Вмчк Прокопий” – с. Изгрев
15. „Св. Възнесение” – с. Караманово
16. „Св. Атанасий” – с. Козар Белене
17. „Св. Димитър” – с. Козловец
18. „Св. Димитър” – с. Масларево
19. „Св. Архангел Михаил” – с. Морава
20. „Св. Димитър” – с. Новград
21. „Св. Троица” – с. Овча Могила
22. „Св. Троица” – с. Павел
23. „Св. Архангел Михаил” – с. Пейчиново
24. „Св. Георги” – с. Петокладенци
25. „Св. Архангел Михаил” – с. Пиперково
26. „Св. Димитър” – гр. Свищов
27. „Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Свищов
28. „Св. Преображение” – гр. Свищов
29. „Св. Троица” – гр. Свищов
30. „Св. Възнесение” – гробищен парк – гр. Свищов
31. параклис „Св. Илия” – пожарна – гр. Свищов
32. параклис „Св. Дух” – гробища – гр. Свищов
33. „Св. Димитър” – с. Стежерово

34. „Св. Параскева” – с. Страхилово
35. „Св. Параскева” – с. Татари
36. „Св. Архангел Михаил” – с. Хаджи Димитрово
37. „Св. Троица” – с. Царевец
38. „Св. Параскева” – с. Червена

Севлиевска духовна околия

1. „Св. Димитър” – с. Агатово
2. „Св. Димитър” – с. Батошево
3. „Св. Троица” – с. Бериево
4. „Св. Успение Богородично” – с. Боазът
5. „Св. Параскева” – с. Богатово
6. „Св. Архангел Михаил” – с. Горна Росица
7. „Св. Параскева” – с. Горско Калугерово
8. „Св. Рождество Пресв. Богородица” – с. Градище
9. „Св. Архангел Михаил” – с. Градница
10. „Св. Троица” – с. Гъбене
11. „Св. Димитър” – с. Дамяново
12. „Св. Димитър” – с. Добромирка
13. „Св. Николай” – с. Драгиевци
14. „Св. Параскева” – с. Душево
15. „Св. Рождество Богородично” – с. Енев рът
16. „Св. Параскева” – с. Идилево
17. „Св. Димитър” – с. Кормянско
18. „Св. Възнесение” – с. Крамолин
19. „Св. Николай” – с. Крушево
20. „Св. Николай” – с. Кръвеник
21. „Св. Параскева” – с. Купен
22. „Св. Параскева” – с. Младен
23. „Св. Димитър” – с. Млечево
24. „Св. Параскева” – с. Петко Славейково
25.”Св. Архангел Михаил” – с. Ряховците
26. „Св. Пророк Илия” – гр. Севлиево
27. „Св. Троица” – гр. Севлиево
28. „Св. Вмчк Георги” – с. Селище
29. „Св. Йоан Рилски” – с. Сенник
30. „Св. Димитър” – с. Стоките
31. „Св. Георги” – с. Столът
32. „Св. Вмчк Димитрий” – с. Търхово
33. „Св. Йоан Рилски” – с. Угорелец
34. „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян” – с. Хирево
35. „Св. Димитър” – с. Шумата

Тревненска духовна околия

1. „Св. Преображение Господне” – с. Белица
2. „Св. Йоан Кръстител” – с. Бочуковци
3. параклис „Св. Йоан Рилски” – с. Бъзовец
4. „Св. Успение Богородично” – с. Енчевци
5. „Св. Николай” – с. Искра
6. „Св. Димитър” – с. Нейковци
7. „Св. Пророк Илия” – гр. Плачковци
8. „Св. Богоявление” – с. Радовци
9. „Св. Пророк Илия” – с. Станчов хан
10. „Св. Архангел Михаил” – гр. Трявна
11. „Св. Георги” – гр. Трявна
12. „Св. Димитър” – с. Фъревци
13. „Успение Пресв. Богородица” – с. Царева Ливада

Онлайн ресурси.

6. **Видинска**

Гръцки митрополити

Константин (оловен печат от ок. 1075)
Касиан (юли 1381 – септември 1392).
Йоасаф Бдински (1392-)
Стефан (споменат в 1535)
Неофит (споменат в 1561)
Антим (споменат в 1584/5 и 1590)
Даниил (март 1606†)
Софроний (избран на 20 март 1606 , отстранен в 1620)
Евтимий (избран през юни 1620)
Гавриил (оттеглил се в 1640)
Софроний (избран на 7 май 1640 г.), отстранен в 1660. Бивш Атински м.
Филотей (избран през март 1660)
Лаврентий (споменава се през юли 1668 г., полудял и отстранен в 1670)
Даниил (избран през декември 1670 г., оттеглил се в 1676)
Тимотей (избран на 20 май 1676)
Партений IV Цариградски – местоблюстител (от март 1685)
Симеон (споменава се в 1700-1701) и 1708; митрополит до 1716
Никифор (1716-1729)
Григорий II Месемврийски – местоблюстител (от 1729)
Калиник (1733-1754)
Мелетий (избран на 5 декември 1754, преместен в 1763)
Йосиф (избран през май 1763, 1766†)
Антим (избран през март 1766, 1777†)
Йеремия (избран за Видински м. през декември 1777, преместен в 1790 от ноември 1790 до смъртта си през ноември 1810 Халкидонски м.)
Матей (избран през ноември 1790, 1794†)
Григорий (избран през ноември 1794, преместен в 1801 в Деркоска епархия)
Венедикт (избран през юни 1801, подал оставка в 1803)
Калиник (избран през лятото на 1803, 1807†)
Дионисий (избран през март 1807, преместен през 1814)
Паисий (избран през януари 1814 , оттеглил се в 1826)
Герман (август 1826-1831), вселенски патриарх от 1842 до 1845 и от 1852 до 1853
Антим (избран през май 1831, 1840†)
Кирил (избран през юли 1840, остранен в 1846)
Венедикт Византийски (избран на 14 ноември 1846 г., оттеглил се в 1852)
Паисий (избран на 22 февруари 1852), преместен през 1868. На 16 май 1864 е изпратен като екзарх в Нишавската епархия. През ноември 1864 бяга от епархията си в Цариград. На 1 март 1865 тръгва обратно. На следната година е избран за член на Синода и на 19 март 1866 пристига пак в Цариград.

Български митрополити

Антим (Чалъков) (1868-1872; 1878-1888)
Кирил (Стоичков) (1889-1914)
Неофит (Караабов) (1914-1971)
Филарет (Игнатов) (1971-1987)
Дометиан (Топузлиев) (1987-2017)
Даниил (Николов) (2018-)

Манастири

Видинско

Алботински скален манастир, село Раброво – от XIII век, недействащ
Брусарски манастир „Св. Архангел Михаил", Ломска ДО – от XIX век, действащ, без монаси
Добридолски манастир „Св. Троица", Ломска ДО – от XI век, действащ, мъжки
Изворски манастир „Св. Успение Богородично", Видинска ДО – от XII век, действащ, женски
Клисурски манастир „Св. Св. Кирил и Методий", Берковска ДО – от XII век, действащ, женски
Лопушански манастир „Св. Йоан Предтеча", Берковска ДО – от X век, действащ, мъжки
Раковишки манастир „Св. Троица", Кулска ДО – от X век, действащ, мъжки
Чипровски манастир „Св. Иван Рилски", Берковска ДО – от X век, действащ, мъжки

Храмове

Белоградчишка духовна околия

„Св. Пророк Илия”, Рабиша
„Св. Св. Кирил и Методий”, Раяновци
„Св. Св. Константин и Елена”, Гранитово, построен през 1873
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Дъбравка
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Салаш
„Св. Възнесение Христово”, Праужда
„Св. Възнесение Христово”, Стакевци
„Св. Възнесение Христово”, Протопопинци
„Св. Възнесение Христово”, Средогрив, построен през 1890
„Св. Георги”, Белоградчик
„Св. Троица”, Боровица
„Св. Троица”, Долни Лом, построен през 1848
„Св. Параскева”, Горни Лом
„Св. Никола”, Търговище
„Св. Йоан Кръстител”, Върбово
„Св. Йоан Рилски”, Чупрене

Берковска духовна околия

„Рождество на Пресв. Богородица”, Берковица, 1848
„Св. Николай Чудотворец“, Берковица, 1871

Видинска духовна околия

„Св. Рождество на Пресв. Богородица”, Гъмзово
„Св. Рождество на Пресв. Богородица”, Дунавци
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Арчар
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Брегово
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Видин
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Ново село
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Сланотрън
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Ясен
„Св. Възнесение Господне”, Буковец
„Св. Възнесение Господне”, Винарово
„Св. Възнесение Господне”, Динковица
„Св. Възнесение Господне”, Извор
„Св. Възнесение Господне”, Каленик
„Св. Възнесение Господне”, Куделин
„Св. Възнесение Господне”, Слана бара
„Св. Възнесение Господне”, Флорентин
„Св. Вмчк Георги”, Антимово
„Св. Вмчк Георги”, Балей
„Св. Вмчк Георги”, Делейна
„Св. Вмчк Георги”, Новоселци
„Св. Димитър”, Буковец
„Св. Димитър”, Видин
„Св. Димитър”, Гъмзово
„Св. Пророк Илия”, Градец
„Св. Пророк Илия”, крайпътен комплекс „Фанти Г”
„Св. Св. Константин и Елена”, Жеглица
„Св. Св. Константин и Елена”
„Св. Никола”, Ново село
„Св. Николай”, Връв
„Св. Николай Чудотворец”, Видин
„Св. Пантелеймон”, Видин
„Св. Петка”, Акациево, построен 2010 г.
„Св. Петка”, Видин
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Гомотарци
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Дружба
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Кутово
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Майор Узуново
„Св. Вмчк Прокопий”, Бела Рада
„Св. Теодор Тирон”, Видин

„Св. Троица”, Иново
„Св. Троица”, Капитановци
„Св. Троица”, Кошава
„Св. Троица”, Неговановци
„Св. Троица”, Покрайна
„Св. Троица”, Ракитница
„Св. Троица” Тияновци

Кулска духовна околия

„Св. Троица”, Бойница
„Св. Троица”, Грамада
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Кула
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Бориловец
„Св. Апли Петър и Павел”, Медешевци
„Св. Възнесение Господне”, Раброво
„Св. Николай Чудотворец”, Шишенци
„Св. Успение на Пресв. Богородица”, Подгоре
„Св. Рождество на Пресв. Богородица”, Големаново
„Св. Св. Кирил и Методий”, Цар-Петрово
„Св. Св. Кирил и Методий”, Цар Шишманово
„Св. Димитър”, Тошевци
„Св. Вмчк Георги”, Раковица

Ломска духовна околия

„Св. Параскева”, Орсоя
„Св. Параскева”, Брусарци
„Св. Тройца”, Сливата
„Св. Тройца”, Ярловица
„Св. Георги”, Василовци
„Св. Богородица”, Трайково
„Св. Въведение Богородично”, Дреновец
„Св. Успение Богородично”, Сталийска махала
„Св. Неделя”, Киселево
„Св. Никола”, Крива бара
„Св. Никола”, Буковец
„Св. Никола”, Сливовик
„Св. Петка”, Медковец
„Св. Св. Апли Петър и Павел”, Сталийска махала
„Св. Възнесение”, Аспарухово
„Св. Никола”, Мокреш

7. **Врачанска**

Епископи на Вселенската патриаршия

Теофил (споменава се в 1761)
Серафим (споменава се в 1782 и 1788, 1794†)
Софроний (1794-1803)
Антим (1803-1813)
Методий (ср. на 1813-1827)
Тимотей (споменат в 1827, оттеглил се най-вероятно в 1830)
Агапий (1833-1849)
Партений (избран на 26 октомври 1849, уволнен в 1852)
Доротей (избран в 1852, преместен в 1860)
Паисий (избран на 12 ноември 1860, преместен през 1872; през 1865 бяга в Цариград и в епархията е изпратен патриаршески екзарх, на 21 март 1866 заминава обратно за епархията си)
Неофит (октомври 1872 – юли 1882)

Митрополити на Българската екзархия и патриаршия

Аверкий Петрович (1872-1874)
Константин (1884-1912)
Климент (1914-1930)
Паисий (1930-1974)
Калиник (1974-1992)

Per aspera ad astra!

Игнатий Знеполски (1992 – 29 май 1994) временно-управляващ
Игнатий Врачански (29 май 1994 – 1 октомври 1998)
Калиник (1 октомври 1998 – 26 декември 2016)
Григорий (12 март 2017 –)

Манастири

Черепишки манастир „Св. Успение Богородично”
Бистрецки манастир „Св. Иван Рилски”
Градешнишки манастир „Св. Йоан Предтеча”
Струпецки манастир „Св. Пророк Илия”

Недействащи манастири

Долнобешовишки манастир „Св. Архангел Михаил”
Мътнишки манастир „Св. Николай”

Храмове

Врачанска духовна околия

Митрополитски храм „Св. Николай”
Катедрален храм „Св. Апостоли”
Възнесенска църква храм-паметник „Св. Софроний Епископ Врачански”
„Св. Царей”
гр. Мездра – „Св. Георги Победоносец”
Криводол – „Св. Троица”
Роман – „Св. Параскева”

Слатинска духовна околия

Бяла Слатина – храм „Св. Петка”
Кнежа – храм „Св. Троица”
Койнаре – храм „Св. Троица”

Оряховска духовна околия

Оряхово – храм „Св. Успение Богородично”
Козлодуй – храм „Св. Троица”
Мизия – храм „Св. Св. Апли Петър и Павел”
Бутан – храм „Св. Възнесение”
Хайредин – храм „Св. Параскева”
Онлайн ресурс.

8. **Главиницка**
(от 1932 – епископия)

Титулярни епископи на Вселенската патриаршия

Варнава (Росич) (10 април 1910 – 17 ноември 1920)

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Климент (Българов) (21 септември 1932 – 8 септември 1942)
Стефан I (Стайков) (2 април 1950 – 21 януари 1962)
Стефан II (Йовков) (4 април 1965 – 19 август 1970)
Симеон (Костадинов) (14 януари 1973 – 17 април 1986)
Йоан (Стойков) (30 ноември 2010 – 22 февруари 2019†)

*Лит.: **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. С., 1924, с. 168, 169, 170.*

9. **Дебърско-Кичевска** – **районите на Охрид, Струга, Дебър, Кичево и Брод, в които се намират и петте ѝ архиерейски наместничества**

Охридска катедра

Глави

Лихнидски (Охридски) епископи

Лаврентий Лихнидски (споменат в 515)

Преспански и Охридски митрополити на Цариградската патриаршия

Митрополит Йосиф Охридски (?-?)
Исая Преспански и Охридски (1776-1793)
Григорий Преспански и Охридски (?-?)
Киприян Преспански и Охридски (-1802)
Калиник Преспански и Охридски (1802-1843)
Йосиф Преспански и Охридски (1843-1847)
Дионисий Преспански и Охридски (1847-1858)
Йоаникий Преспански и Охридски (1858-1859)
Мелетий Преспански и Охридски (1860-1880)
Александър Триандафилидис (1880-1892)
Антим Гедзис (1892-1895)
Амвросий Ставринос (1895-1896)
Панарет Петридис (1896-1899)
Антим Анастасиадис (1899-1906)
Герман Сакеларидис (1906-1909)
Йоаким Лептидис (1909-1911)
Антим Тумбалидис (1911-1915)

Охридски митрополити на Българската екзархия

Натанаил Охридски и Преспански (1872-1880)
Синесий Охридски и Преспански (1884-1894)
Григорий Охридски и Преспански (1894-1897)
Методий Охридски и Преспански (1897-1909)
Борис Охридски и Преспански (1910-1913, 1915-1918)

Охридски епископи на Сръбската православна църква

Николай Велимирович (1920-1931)

Дебърско-кичевски митрополити на Македонската православна църква

Методий Дебърско-Кичевски (1968-1976)
Ангеларий Дебърско-Кичевски (1977-1981)
Тимотей Австралийски, управляващ (1981-1995)
Тимотей Дебърско-Кичевски (1995-)

Манастири и църкви

Бигорски манастир „Св. Йоан Кръстител", край река Радика
Манастирът „Св. Св. Климент и Пантелеймон", Охрид
Манастир „Св. Наум", на брега на Охридското езеро
Манастирът „Св. Георги", село Райчица, Дебърско
Манастирът „Въведение Пресв. Богородица Пречиста", Кичевско
Църквата „Св. София", Охрид
Църквата „Св. Богородица Перивлепта" („Св. Климент"), Охрид
Църквата „Св. Йоан Богослов Канео", Охрид
Църквата „Св. Богородица Заум", на брега на Охридското езеро
Църквата „Св. Богородица Каменско", Охрид

Онлайн ресурс.

10. **Деволска**

Епископи на Българската патриаршия

Марко (X в.)

Епископи на Охридската архиепископия

Теодосий (1078)
Михаил (нач. на XII в.)
Григорий (споменат в 1361 и 1365)

Титулярни епископи на Българската патриаршия

Теодосий (5 октомври 1998 – 3 януари 2017)

*Лит.: **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. 2. фототип. изд. С., 1995, с. 167, 339.*

11. **Дедеагачка, Траянополска и Самотракийска**

Епископи

Александър (300)
Теодул (340?-342)
Синклитий (400)
Петър (431)
Василий (449-457?)
Йоан? (459)
Флавиан (483)
Абунданций (**Афтоний**?) (521)
Елевсий (553)
Леон (787)
Никифор? (879)
Евстратий? (879)
Георгий (997)
Никифор (1084)
Михаил Варис (XI-XII в.)
Прокопий (XII в.)
Анонимен (1134)
Никифор (1147)
Анонимен (1169)
Анонимен (1229)
Йоан Кондумнис (1261-1270)
Йоан (наместник) (1285)
Макарий (1294)
Анонимен, при Патриарх Нифон (1310-1313)
Анонимен, при Патриарх Йоан (1313-1320)
Йоаникий (1329)
Ваканция (1341?-1346)
Герман (1347-1365)

Траянополски и Маронийски

Симеон, като Маронейски м. (1393)
Доротей, като Еноски м. (1467)
Нифонт, като Еноски м. (1483-1484)
Дионисий, като Маронийски м. (1497-1498)
Гавриил, като Траянуполски-Маронейски м. (1565)
Арсений, като Маронейски м. (1567)
Анонимен, като Маронейски м. (1570)
Йоасаф, като траянуполски м. (1575)
Никанор, като траянуполски м. (1580)
Пахомий (1590)
Партений (1601-1602)
Мелетий (1602)
Калиник, като Маронейски м. (1616)

Никифор (1652-1658)
Макарий (1658)
Гедеон (1690)
Йеремия (1690)

Траянуполски титулярни епископи

Партений (1795)
Антим (1831-1855?)
Софроний (1855)
Яков (1857-1859)
Дионисий Романов (1861?)

Еноски и Траянуполски митрополити

Антим (11 октомври 1877 – 15 октомври 1888)
Лука (15 октомври 1888 – 22 май 1899)
Герман (22 май 1899 – 8 август 1903)
Леонтий (8 август 1903 – 27 януари 1907)
Йоаким (27 януари 1907 – 20 декември 1923)

Дедеагачки, Траянуполски и Самотракийски

Гервасий (1922-1934)
Йоаким (1934-1966)
Константий (1967-1974)
Антим (1974-2004)
Антим (2004-)

Титулярна епархия на Българската православна църква

Траянополска е титулярна епископия на Българската православна църква (от 19 юни 1931)

Траянополски епископи

Антим (19 юни 1931 – 26 септември 1937)
Симеон (27 декември 1953 – 24 май 1971)
Иларион (21 януари 1981 – 12 октомври 2003)
Киприан (3 март 2008 – 11 декември 2016)

*Лит.: **Велев**, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

12. **Доростолска**

Силистренски митрополити

Леонтий (оловен печат от ок. 1055, споменат в 1072)
Христофор (оловен печат от ок. 1085, споменат през 1082)
Лъв (споменат през 1166)
Захарий (споменат в 1360)
Калист (споменат в 1438-1439)
Партений (споменава се през 1564, януари 1565 и април 1580)
Григорий (споменава се през май 1590 и юни 1591)
Йоасаф (споменат през януари 1605)
Митрофан (избран през август 1618)
Йоаким (споменат на 27.06.1618, отстранен през април 1628 и наново през 1633)
Мелетий (споменат в 1622, отстранен през 1626)
Антоний (избран през август 1623, споменат на 24.09.1628)
Григорий (споменат през 1631)
Антоний (избран на 22.03.1633, свален през 1637 и повторно август 1643)
Еремия (избран през октомври 1637)
Паисий (избран в кр. на 1647)
Антоний (до 16.03.1650)
Макарий (избран през юли 1651, отстранен през март 1674)
Дионисий (избран на 21.03.1674)
Макарий (споменат през март 1677 и октомври 1684)

Per aspera ad astra!

Генадий (споменат в 1682 и 1683)
Партений (споменат през февруари 1687 – март 1689)
Атанасий (споменаван от юли 1691 до октомври 1710)
Йеротей, светско име Йоан Комнин (избран в 1710, починал в Букурещ през 1719)
Серафим (1719-1725)
Константин (1725-1734)
Вартоломей (избран през ноември 1734, преместен през 1764)
Кирил (избран и починал в 1764)
Партений (избран през юли 1764, отстранен в 1790)
Григорий I, бивш Варненски м. (избран през декември 1790, оттеглил се през 1800)
Григорий II, бивш Варненски м. (избран през септември 1800, оттеглил се през януари 1806)
Кирил (избран през януари 1806, напуснал към април 1813)
Калиник (избран през април 1813, преместен през 1821)
Антим (избран през март 1821, напуснал през септември 1836)
Григорий (избран през ноември 1836, 1839/40†)
Йероним (избран през януари 1840, 1851†)
Дионисий II Доростолски (избран на 18.11.1851, до 1867)
Матей (септември 1867 – октомври 1876)

Доростолски и Червенски български митрополити
(със седалище в Русе)

Григорий (1872-1898)
Василий (1899-1927)
Михаил (1927-1961)
Софроний (1962-1994)
Неофит (1994-2003)

Доростолски митрополити

Иларион (2003-2009)
Амвросий (2010-)

Манастири

Айдемирски манастир „Св. Покров Богородичен”
Каменски манастир „Св. Възнесение Господне”

Храмове

1. гр. Силистра, митрополитски храм „Св. Св. Петър и Павел”, ул. „Софроний Врачански”, N 6, Ставр. ик. Добри Чаков Иванов
2. с. Айдемир, храм „Св. Тройца”, ул. „Златна Тоня”, N 1, Протойерей Георги Христов Попов
3. с. Калипетрово, храм „Св. Димитрий”, ул. „Рашко Блъсков”, Ставр. ик. Добри Чаков Иванов
4. с. Иширково, храм „Св. Пророк Илия”, Ставр. ик. Добри Чаков Иванов
5. с. Бабук, храм „Св. Пророк Илия”, ул. „Хан Аспарух”, N 12, протойерей Георги Христов Попов
6. с. Българка, храм „Св. Георги Победоносец”, протойерей Валентин Калинов Неделчев
7. с. Срацимир, храм „Св. Димитрий”, протойерей Валентин Калинов Неделчев
8. с. Кайнарджа, храм „Св. Троица”, протойерей Добри Костадинов Върбанов
9. с. Светослав, храм „Св. Архангел Михаил”, протойерей Добри Костадинов Върбанов
10. с. Гарван, храм „Св. Димитрий Солунски”, протойерей Стефан Иванов Димитров
11. с. Попина, храм „Св. Георги Победоносец”, протойерей Стефан Иванов Димитров
12. с. Поляна, храм „Рождество на Пресв. Богородица”, протойерей Стефан Иванов Димитров
13. с. Сребърна, храм „Св. Архангел Михаил”, протойерей Стефан Иванов Димитров
14. с. Ветрен, храм „Св. Димитрий”, протойерей Стефан Иванов Димитров
15. с. Сърпово, храм „Св. Йоан Рилски”, ставр. ик. Добри Чаков Иванов
16. с. Брадвари, храм „Св. Петка Епиватска”, ставр. ик. Добри Чаков Иванов
17. с. Смилец, храм „Св. Архангел Михаил”, ставр. ик. Добри Чаков Иванов
18. с. Йорданово, храм „Св. Емилиян Доростолски”, ставр. ик. Добри Чаков Иванов
19. гр. Дулово, храм „Св. Вмчк Георги”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
20. с. Прохлада, храм „Св. Рождество Богородично”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
21. с. Козяк, храм „Рождество на Св. Йоан Кръстител”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
22. с. Секулово, храм „Св. Архидякон Стефан”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
23. с. Межден, храм „Св. Вмчк Димитър”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
24. с. Окорш, храм „Св. Рождество Богородично”, свещ. Роман Тодоров Михалев
25. с. Грънчарово, храм „Св. Успение Богородично”, свещ. ик. Райчо Радев Върбанов
26. с. Пайсиево, свещ. ик. Роман Тодоров Михалев

27. с. Искра, храм „Св. Възнесение Господне”, свещ. Георги Христов Михнев
28. с. Ирник, храм „Св. Архангел Михаил”, свещ. Георги Христов Михнев
29. с. Добротица, храм „Св. Св. Кирил и Методий”, свещ. Георги Христов Михнев
30. с. Ситово, храм „Св. Димитрий”, свещ. Георги Христов Михнев
31. с. Слатина, храм „Св. Св. Константин и Елена”, свещ. Георги Христов Михнев
32. гр. Алфатар, храм „Св. Троица”, ставр. ик. Георги Маринов Генков
33. с. Цар Асен, храм „Св. Вмчк Димитър”, ставр. ик. Георги Маринов Генков
34. с. Васил Левски, храм „Св. Вмчк Георги”, ставр. ик. Георги Маринов Генков
35. гр. Тервел, храм „Св. Димитрий”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
36. гр. Тервел, нов храм „Св. Георги Победоносец”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
37. с. Карапелит, храм „Св. Троица”, свещ. Васил Райков Иванов
38. с. Безмер, храм „Св. Троица”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
39. с. Алеково, храм „Св. Рождество Богородично”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
40. с. Честименско, храм „Св. Петка”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
41. с. Жегларци, храм „Св. Вмчк Георги Победоносец”, ставр. ик Георги Стоянов Пейчев
42. с. Нова Камена, храм „Св. Рождество Богородично”, протойерей Валентин Георгиев Жеков
43. с. Кладенци, храм „Св. Вмчк Димитрий”, ставр. ик. Георги Стоянов Пейчев
44. с. Кутловица, храм „Св. Георги Победоносец”, свещ. Вълчо Петров Вълчев
45. с. Кочмар, храм „Св. Успение Богородично”, свещ. Васил Райков Иванов
46. с. Орляк, храм „Св. Св. Кирил и Методий”, ставр. ик Георги Стоянов Пейчев
47. с. Господиново, храм „Св. Св. Мчци Марк и Юли Доростолски”, протойерей Добри Костадинов Върбанов
48. с. Майор Ценович, храм „Св. Мчца Неделя”, протойерей Георги Христов Попов
49. с. Казимир, храм „Св. Мчци София, Вяра, Надежда и Любов”, ул. 1, N 68, протойерей Георги Христов Попов

Храмове, построени след възстановяването на Доростолска епархия

Храм „Св. Успение Богородично”, с. Грънчарово
Храм „Св. Георги Победоносец”, с. Жегларци
Храм „Св. Рождество Богородично”, с. Н. Камена
Храм „Св. Рождество Богородично”, с. Кочмар

Параклиси, построени след възстановяването на Доростолска епархия

Параклис „Св. Йоан Рилски”, с. Сърпово
Параклис „Св. Емилиан Доростолски”, с. Йорданово
Параклис „Св. Рождество Богородично”, с. Прохлада
Параклис „Св. Йоан Рилски”, в болницата на гр. Силистра

Изграждащи се в момента

Храм „Св. Рождество Богородично”, с. Поляна
Храм „Св. Димитрий”, с. Ветрен
Храм „Св. Рождество на Св. Йоан Кръстител”, с. Козяк
Храм „Св. Георги”, гр. Тервел
Храм „Св. Рождество Богородично”, с. Алеково
Храм „Св. Рождество Богородично”, с. Окорш
Храм „Св. Архангел Михаил”, с. Смилец

Храмове, които предстои да се строят

Храм „Св. Харалампи”, с. Краново
Храм „Св. Георги Победоносец”, гр. Силистра

Онлайн ресурс.

13. **Драговитийска**

Гръцки епископи

Петър (споменат в 879)

Титулярни епископи на Българската екзархия и Българската патриаршия

Йосиф (Бакърджиев) (29 юни 1909 – 7 септември 1914)
Павел (Константинов) (27 март 1921 – 23 март 1923)
Харитон (Вълчев-Аджамовски) (14 януари 1924 – 25 март 1958)
Йоан (Николов) (1 юли 1969 – 13 ноември 2005)

Per aspera ad astra!

Даниил (Николов) (20 януари 2008 – 4 февруари 2018)

*Лит.: **Велев**, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

14. **Знеполска**

Титулярни епископи

Паисий (Анков) (1 април 1923 – 21 септември 1930)
Софроний (Чавдаров) (1 ноември 1931 – 6 октомври 1935)
Йосиф (Илиев) (5 юли 1936 – 24 април 1994)
Филарет (Панайотов) (27 ноември 1938 – 21 май 1939)
Флавиан (Попов) (23 юни 1940 – 1 април 1956)
Йосиф (Диков) (7 април 1957 – 17 декември 1972)
Дометиан (Топузлиев) (15 декември 1974 – 26 юли 1987)
Игнатий (Димов) (28 юни 1988 – 29 май 1994)
Авенир (Арнаудов) (1 октомври 1998 – 11 юни 2001)
Николай (Севастиянов) (7 юли 2001 – 4 февруари 2007)
Йоан (Иванов) (18 март 2007 – 22 декември 2013)
Арсений (Лазаров) (6 юли 2014 –)

*Лит.: **Велев**, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

15. **Константийска**

Титулярни епископи на Вселенската патриаршия

Герман (10 април 1955 – 14 март 1965) – викарий на Американската архиепископия
Сотирий (27 януари 1974 – 15 март 1979) – викарий на Американската архиепископия, в Торонтски м.

Титулярни епископи на Българската патриаршия

Григорий (22 декември 1985 – 27 февруари 1994) – викарий на Старозагорската и на Великотърновската митрополия, ректор на Пловдивската и на Софийската семинария, във Великотърновски м.
Антоний (23 март 2008 – 27 октомври 2013) – викарий на Пловдивската митрополия в Смолян, в Западно и Средноевропейски м.
Яков (20 декември 2016 –) – викарий на Пловдивската митрополия в Пазарджик

*Лит.: **Мутафчиев**, П. Избрани произведения. Т. 2. С., 1973, с. 228.*

16. **Крупнишка**

Титулярни епископи

Григорий (Узунов) (11 април 1965 – 13 февруари 1972)
Геласий (Михайлов) (7 май 1978 – 2 декември 1987)
Натанаил (Калайджиев) (25 март 1989 – 24 април 1994)
Инокентий (Петров) (26 ноември 2012 –)

Лит.: Енциклопедия „Пирински край". Т. 1. Благоевград, 1995, с. 476.

17. **Кумановско-Осоговска**

Манастири и храмове
(*по азбучен ред на имената на светиите*)

„Св. Атанасий" (Кокошине)
Беляковски манастир
„Св. Богородица" (Пчиня)
„Св. Богородица" (Ранковце)
„Св. Въведение Богородично" (Шлегово)
„Св. Георги" (Градище)

„Св. Георги” (Жегляне)
„Св. Георги” (Конюх)
„Св. Георги” (Младо Нагоричане)
„Св. Георги” (Петралица)
„Св. Георги” (Старо Нагоричане)
„Св. Георги и Св. Никола” (Орах)
„Св. Георги Кратовски” (Кратово)
„Св. Димитър” (Крива паланка)
„Св. Димитър” (Страцин)
Забелски манастир (Република Северна Македония)
„Св. Илия” (Живине)
„Св. Илия” (Никуляне)
„Св. Йоаким Осоговски” (Осоговски манастир)
„Св. Йоан Кръстител” (Кратово)
Карпински манастир
Конюшка ротонда
„Св. Никола” (Беляковце)
„Св. Никола” (Винце)
„Св. Никола” (Гиновци)
„Св. Никола” (Градец)
„Св. Никола” (Колицко)
„Св. Никола” (Кратово)
„Св. Никола” (Къшане)
„Св. Никола” (Опила)
„Св. Никола” (Орашец)
„Св. Никола” (Псача)
„Св. Никола” (Рамно)
„Св. Никола” (Стрезовце)
„Св. Никола” (Търново)
„Св. Никола” (Шлегово)
„Св. Никола” (Шопско Рудари)
„Св. Никола” (Куманово)
„Св. Параскева” (Мургаш)
„Св. Петка” (Младо Нагоричане)
„Св. Петка” (Пезово)
„Св. Петка” (Радибуш)
„Св. Петка” (Ругинце)
Постница на Прохор Пчински
„Св. Рождество Богородично” (Осоговски манастир)
„Св. Спас” (Довезенци)
„Св. Теодор Тирон” (Конопница)
„Св. Троица” (Добрача)
„Св. Троица” (Куманово, Република Северна Македония)
„Св. Троица” (Мождивняк)
„Св. Троица” (Скачковце)
„Св. Троица” (Челорек)
„Св. Успение Богородично” (Матейче)

18. **Левкийска**

Епископи на Вселенската патриаршия

Симеон (879) участник на Цариградския събор

Титулярни епископи на Вселенската патриаршия

Акакий (1840)
Иларион (декември 1851 – март 1867)
Аверкий (26 октомври 1874 – януари 1881)
Леонтий (16 март 1886 – 15 февруари 1894)
Поликарп (6 юни 1894 – 22 октомври 1900)
Герман (2 март 1903 – 31 юли 1908) викарий на Халкидонската митрополия
Константин (4 март 1914 – 13 октомври 1922) викарий на Халкидонската митрополия
Панкратий – Παγκράτιος (6 ноември 1926 – 5 октомври 1943)
Маркос (10 септември 1950 – 11 март 1982) епископ на албанците в САЩ
Евмений (15 януари 1994 –) викарий на Германската епархия

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Гервасий (1873-1897) викарий на Пловдивската митрополия, в Сливенски м.
Варлаам (5 юли 1909 – 30 май 1937) викарий на Софийската митрополия, игумен на Рилския манастир
Климент (30 януари 1939 – 8 декември 1940) ректор на Черепишката семинария, в Старозагорски м.
Партений (8 април 1945 – 2 март 1982) викарий на Софийската митрополия, викарий на Американската и Австралийска митрополия
Неофит (8 декември 1985 – 3 април 1994) викарий на Софийската митрополия, ректор на Духовната академия, главен секретар на Св. Синод, в Доростолски и Червенски м.
Павел (1 октомври 1998 –) епископ на разположение на Св. Синод

*Лит.: **Шкорпил**, Х., К. **Шкорпил**. Тракия. Сакар планина и околността ѝ. // Паметници из Българско. Т. 1. Ч. 1. С., 1888, с. 59; **Мутафчиев**, Петър. Избрани произведения. Т. 2. С., 1973, с. 228; **Батаклиев**, И. **Стефан Захариев** (Живот и дейност). // Стефан Захариев. Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката каза. Фототип. изд. с коментар. С., 1973, с. IX-XIX.*

19. **Ловчанска**

Ловчански епископи

Лонгин (митрополит, XII в., споменат в Бориловия синодик)
Мелетий (митрополит, XII в., споменат в Бориловия синодик)
Киприян (митрополит, XII в., споменат в Бориловия синодик)
Симеон I (митрополит, XII в., споменат в Бориловия синодик)
Симеон II (митрополит, преди 1360)
Партений (споменат в 1360)
Еремия (споменат в 1558)
Теофан (споменава се в 1590 и 1598)
Лаврентий (споменава се в 1618, 1619, 1620, 1622 и 1635)
Натанаил (споменат в 1635)
Симеон (споменава се в 1639 и 1640)
Кирил (споменава се в 1643-1644, епископ до 1651)
Езекил (избран през декември 1651, епископ до 16 август 1673, впоследствие Търновски м.)
Йоаникий (споменат в 1686)
Йоаким (споменат в 1698)
Генадий (убит в 1730)
Партений (избран през април 1730)
Паисий I (споменава се на 25 февруари 1749, 1757†)
Антим I (избран през април 1757, споменат в 1785)
Паисий II (споменат ок. 1768-1774)
Антим II (1794-1827)
Дионисий (избран през юли 1827, 1845†) опитал се да замени църковнославянските богослужебни книги с гръцки; в Пирдоп скрил славянските ръкописи в подземна стая в училището)
Мелетий I (избран през септември 1845, отстранен в 1848)
Мелетий II (избран на 16.07.1848, епископ до 2 февруари 1852)

Ловчански митрополити

Иларион (1852 – 3 юли 1872)
Дионисий II (1873 – 29 май 1875)
Йосиф (18 януари 1876 – 20 юни 1915)
След избора на митрополит Йосиф за български екзарх,
той запазва Ловчанската катедра и епархията има само управляващи до 1937.
митрополит **Натанаил** бивш Охридски (1880 – 24 март 1891)
епископ **Партений Велички** (24 март 1891 – 26 януари 1892)
епископ **Антим Брегалнишки** (15 август 1893 – 6 февруари 1897)
митрополит **Максим**, бивш Скопски (6 февруари 1897 – 1906)
епископ **Климент Браницки** (8 март 1909 – 19 януари 1914)
епископ **Максим Браницки** (май 1924 – 1934)
Антим (Шивачев) (14 ноември 1937 – 4 март 1939)
Филарет (Панайотов) (21 май 1939 – 28 юни 1960)
Максим (Минков) (1960 – 4 юли 1971)
Григорий (Узунов) (30 януари 1972 – 7 декември 2000)
епископ **Нестор** (Кръстев) (2000-2001)
Гавриил (Динев) (8 февруари 2001)

Манастири

Троянски ставропигиален манастир „Св. Успение Богородично” – под пряката юрисдикция на Св. Синод. Основан XVI в., действащ, мъжки, храмов празник 15 август.
Гложенски манастир „Св. Георги Победоносец”, основан XVI в., действащ, мъжки, храмов празник 5 май, Тетевенска духовна околия.
Ботевградски манастир „Св. Рождество Богородично”, Ботевградска духовна околия, XIX в., действащ, мъжки, храмов празник 8 септември.
Врачешки манастир „Св. 40 мъченици”, XIII в., обновен XIX в., действащ, девически, храмов празник 9 март, Ботевградска духовна околия.
Етрополски манастир „Св. Троица”, XII в., действащ, мъжки, храмов празник на Петдесетница (подвижен), Ботевградска духовна околия.
Правешки манастир „Св. Теодор Тирон”, XIX в., действащ, мъжки, храмов празник 17 февруари, Ботевградска духовна околия.
Чекотински манастир „Св. Архангел Михаил”, XIV в., обновен XIX в., действащ, мъжки, храмов празник 8 ноември, Ботевградска духовна околия.

Недействащи манастири

Сливешки манастир „Св. Рождество Богородично” (манастир „Ястреб”), XII в., разрушен след падането на Ловеч под османска власт, XII век, храмов празник 8 септември, Ловчанска духовна околия.
Новоселски манастир „Св. Троица”, квартал „Ново село” на гр. Априлци, XVIII в., девически, храмов празник на Петдесетница, Троянска духовна околия.
Тетевенски манастир „Св. Пророк Илия”, XI век, храмов празник 20 юли, Тетевенска духовна околия.
Златишки манастир „Св. Възнесение Господне”, XIX в., недействащ, храмов празник на 40-тия ден от Възкресение Христово, Пирдопска духовна околия.
Скравенски манастир „Св. Николай”, XIX век, недействащ, храмов празник 6 декември, Ботевградска духовна околия.
Скравенски манастир „Св. Преображение”, XIX век, недействащ, храмов празник 6 август, Ботевградска духовна околия.

Храмове

Ловчанска духовна околия

„Св. Вмчк Димитър” – с. Абланица
„Св. Вмчк Димитър” – с. Александрово
„Св. Св. апли Петър и Павел” – с. Асеновци
„Св. Марина” – с. Баховица
„Св. Вмчк Георги” – с. Брестово
„Св. Успение Богородично” – с. Българене, разрушен 1955-1960 от местната власт
„Св. Николай Мирликийски” – с. Владиня
„Св. Йоан Рилски” – кв „Гозница” и селата: Скобелево, Продимчец и Изворче
„Св. Архангел Михаил” – с. Голец
„Св. Възнесение Господне” – с. Горан
„Св. Архангел Михаил” – с. Горно Павликени
с. Гостиня – няма храм
„Св. Пророк Илия” – с. Деветаки
„Св. Вмчк Димитър” – с. Дойренци
„Св. Архангел Михаил” – с. Драгана
„Св. Архангел Михаил” – с. Дренов
с. Йоглав – няма храм. Обслужва се от свещениците от Катедралния храм в Ловеч.
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Казачево
„Св. Йоан Рилски” – с. Каленик и с. Орляне
„Св. Архангел Михаил” – с. Катунец
„Св. Архангел Михаил” – с. Крушуна
„Св. Успение Богородично” – с. Кькрина
с. Кърпачево – няма храм
„Св. Вмчк Теодор Тирон” – гр. Летница
„Св. Троица” – с. Лисец
„Св. Неделя” – гр. Ловеч, кв. „Вароша”
„Св. Успение Богородично” – гр. Ловеч, кв. „Вароша”
Катедрален „Св. Троица” – гр. Ловеч
„Св. Вмчк Димитър” – с. Малиново
„Св. Всех святих” – с. Микре
„Св. Пророк Илия” – с. Пресяка
„Св. Параскева” – с. Радювене
„Св. Йоан Рилски” – с. Славяново

„Св. Параскева” – с. Слатина
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Сливек (в Учебния център на НСИ)
„Св. Възнесение Господне” – с. Смочан
„Св. Николай Мирликийски” – с. Сопот
„Св. Рождество Богородично” – с. Стефаново
„Св. Параскева” – гр. Угърчин
„Св. Вмчк Димитър” – с. Хлевене
с. Чавдарци – няма храм

Пирдопска духовна околия

„Св. Пророк Илия” – с. Антон
„Св. Вмчк Теодор Тирон” – с. Буново
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Душанци
„Св. Вмчк Георги” – гр. Златица
„Св. Вмчца Екатерина” – с. Църквище
„Св. Вмчк Евстатий” – с. Карлиево
„Св. Петка” – с. Каменица
„Св. Вмчк Димитър” – с. Мирково
„Св. Успение Богородично” – гр. Пирдоп
„Св. Въведение Богородично” – с. Смолско
„Св. Архангел Михаил” – с. Чавдар
„Св. Николай” – с. Челопеч

Тетевенска духовна околия

„Св. Николай Мирликийски” – с. Батулци
„Св. Николай” – с. Брусен
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Български Извор
с. Васильово – няма храм
„Св. Параскева” – с. Видраре
„Св. Вмчк Димитър” – с. Гложене
„Св. Рождество Богородично” – с. Брестница
„Св. Възнесение Господне” – с. Голям Извор
„Св. Вмчк Димитър” – с. Добревци
„Св. Вмчк Димитър” – с. Джурово
„Св. Възнесение Господне” – с. Златна Панега
с. Кирчево – няма храм
„Св. Вмчк Георги” – с. Лесидрен
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Лопян
с. М. Желязна – няма храм
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Малък Извор
„Св. Йоан Рилски Чудотворец” – гр.Тетевен, кв. „Полатен”
„Св. Параскева” – с. Равнище
параклис „Св. Пантелеймон” – с. Рибарица
„Св. Св. Козма и Дамиан” – с. Орешене
„Всех святих” – гр. Тетевен
„Св. Пророк Илия” – манастир, гр. Тетевен
„Св. Покров Богородичен” – гр. Тетевен /с. Бабинци/ 01. 10. 2005 г.
„Св. Успение Богородично” – с. Черни Вит
„Св. Троица” – гр. Ябланица

Троянска духовна околия

„Св. Вмчк Димитър” – гр. Априлци, кв. „Видима”
„Св. Пророк Илия” – гр. Априлци, кв. „Зла река”
„Св. Рождество Богородично” – гр. Априлци, кв. „Острец”
„Св. Вмчк Георги” – гр. Априлци, кв. „Ново село”
с. Балабанско – строи се храм „Св. вмч. Георги”
с. Балканец – строи се храм „Св. Йоан Рилски”
„Св. Вмчк Димитър” – с. Бели Осъм
„Св. Дух” – с. Белиш
„Св. Параскева” – с. Борима
„Св. Покров Богородичен” – с. Велчево
„Св. Вмчк Димитър” – с. Врабево
„Св. Всех Святих” – с. Голяма Желязна
„Св. Николай” – с. Гумощник

„Св. Параскева" – с. Дебнево
„Св. Вмчк Димитър" – с. Добродан
„Св. Възнесение Господне" – с. Драшкова поляна, м. „Липова могила"
„Св. Архангел Михаил" – с. Дълбок дол
„Св. Възнесение Господне" – с. Калейца
„Св. Йоан Рилски" – с. Лешница
„Св. Вмчк Димитър" – с. Ломец
с. Орешак – няма храм
„Св. Богородица – Живоносен Източник" – с. Орешак, махала „Баба Стана"
с. Патрешко – няма храм
„Св. Архангел Михаил" – с. Скандало
„Св. Йоан Рилски" – с. Старо село
„Св. Вмчк Димитър" – с. Терзийско
„Св. Възнесение Господн" – с. Шипково, 1858 г.
„Св. Параскева" – гр.Троян, 27. 10. 1835 г.
с. Черни Осъм – няма храм
„Св. Параскева" – с. Чифлик

Онлайн ресурс.

*Лит.: **Никитов**, Ив. За Ловчанската епархия. Ловеч, 1932; **Бакалов**, Ганчо и др. Ловчанска Епархия: Минало и настояще: [Моногр.] / Ганчо **Бакалов**, Павел **Павлов**, Борис **Маринов**. – С., 2008 (сред авт. – **митрополит Гавриил**); **Цацов**, Б. Архиереите на Българската православна църква. Биогр. сб. С., 2003; **Павлов**, Пламен, Иван **Габеров**. Православните български манастири. В. Търново 2004; **Чангова**, Й. Ловеч: Цитаделата на средновековния град XII-XIV в. С., 2006.*

20. **Макариополска**

Титулярни епископи на Вселенската патриаршия

Никифор – викарий на Митимнийската митрополия при Дионисий II (1774-1801)
Неофит (1824-) – викарий на Митилинската митрополия
Григорий (януари 1853 –)
Иларион (5 октомври 1858 – 24 февруари 1861) в Търновски м. на Българската екзархия

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Григорий (6 декември 1890 – 6 август 1894) в Охридски и Преспански м.
Николай (3 януари 1954 – 19 юли 1981†)
Гавриил (19 октомври 1998 – 21 януари 2001) в Ловчански м.

*Лит.: **Велев**, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

21. **Маркианополска**

Епископи на Вселенската патриаршия

Пист (споменат в 325) – участник в Първия Вселенски събор
Домнин (споменат ок. 360 в „Църковна история" на Филосторгий като защитник на арианството)
Мартирий (споменат в 381) – участник във Втория Вселенски събор
Епагат (споменат в 394) – участник в Цариградски събор. Решил въпрос на архиепископията на Босра.
Доротей (споменат в 431 г. – ок. 434†) – участник в Третия Вселенски събор, приятел на Несторий, свален и заточен в Кесария Кападокийска
Сатурнин (435 – след 449) – участник в събора срещу Евтихий в 449
Валериан (– ок. 458†). До него е адресирано циркулярното императорско писмо в отговора на Мизийските епископи от 458. Името му не се споменава.

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Стефан (7 март 1921 – 23 март 1922) в Софийски м.
Константин (1 октомври 1998 – 23 май 2017†) духовен надзорник на Софийската епархия

22. **Мелнишка**

Мелнишки митрополити на Вселенската патриаршия

Павел Клавдиуполец (преди 1204 – след май 1216)
Доротей (споменат в 1285)
Максим (споменат в 1294 и 1297)
Макарий I (споменат в 1299)
Йоан (споменат в 1315-1316)
Митрофан I (1347-1352)
Кирил I (споменат в 1355-1356)
Калист (споменат в 1371)
Спиридон (споменат в 1377)
Митрофан II (Μητροφάνης) (1379-1386)
Евстратий (споменат в 1438)
Матей I (1439-1474)
Макарий II (1474-1485)
Герасим (1485-1505)
Дионисий I (1505-1528)
Матей II (1528-1555)
Теона (1555-1559)
Неофит (1559-1578)
Методий (ръкоположен на 2 юни 1578 до март 1581)
Анастасий (1581-1589)
Филарет (споменат в 1591)
Софроний I (?-1593)
Гавриил (1593-1598)
Софроний II (1598-1621)
Галактион (1621-1628)
Христофор (28 юни 1628 – 1 ноември 1653)
Теофан (декември 1654-1659)
Григорий I (април 1659-1661)
Силвестър (9 май 166-15 май 1667)
Захарий (1667-1677)
Дионисий II (1677-1683, 1685, 1687, 1689)
Кирил II (1683-1685, 1687, 1688)
Макарий III (18 април 1689-1696)
Стефан (1696-1706)
Григорий II (1706-1711)
Мелетий (1711-1716)
Антим I (споменат в 1721 и 1732)
Кирил III (1737-1745)
Йоаникий (1745-1753)
Филарет (1753-1755)
Макарий IV (1755-1763)
Дамаскин (1763-1769)
Леонтий (1769-1796)
Антим II (1796-1820)
Самуил (1820-1830)
Григорий III (1830-1837)
Дионисий III (1837-1875)
Прокопий (1875-1891)
Александър (1892-1894)
Константин I (1894-1899)
Леонтий (1899-1901)
Йоаким (1901-1903)
Ириней (1903-1906)
Теодорит (1906)
Емилиан (1906-1911)
Константин II (1912-1913)

Мелнишки титулярни епископи на Българската православна църква

Генадий (Вълчев) (1 октомври 1998 – 26 май 2008)
Серафим (Динков) (18 декември 2011 – 19 януари 2014)
Герасим (Георгиев) (18 декември 2016 –)

*Лит.: **Кънчов**, Васил. Избрани произведения: Т. I. С., 1970, с. 165; **Тасев**, Хр. Борба за национална просвета в Мелнишкия край. С., 1987, с. 116-117; **Нешева**, Виолета. Мелник. Богозиданият град. С., 2008, с. 16-17; Енциклопедия „Пирински край". Т. 1. Благоевград, 1995, с. 360; **Герлах**, Стефан. Дневник на едно пътуване до Османската порта в Цариград. С., 1976, с. 252; **Гергова**, Ив., Е. **Попова**, Е. **Генова**, Н. **Клисаров**. Корпус на стенописите от XVIII век в България. С., 2006, с. 160, 174.*

23. **Месемврийска**

Месемврийски митрополити

Петър (споменат в 324)
Петър (споменат в 681)
Мамал (споменат в 690/691)
Христофор (оловен печат от ок. 700-750)
Лъв (споменат в 783, 787 и 789)
Давид (споменат в 850)
Тимотей (споменат в 879)
Константин (споменат в 1030)
Григорий (споменат в 1053-1054)
Теодор (споменат в 1156-57 и 1166)
Леонтий (до към 1277, впоследствие Търновски патриарх)
Константин (споменат в 1278)
Теодор (1285-1294)
Нил (през първата половина на XIV в.)
Неофит (1368-1372)
Антоний (1372-1381)
Паисий (споменат в 1393)
Яков (28 септември 1428†)
Пахомий (1474-1477)
Доротей (споменат през юли 1488)
Матей (споменат през януари 1565)
Игнатий (споменат през юли 1570 и март 1585; 1572-1593)
Христофор (заел престола през септември 1593, оттеглил се през 1607)
Киприан (избран на 28 май 1607, 1622†)
Акакий (избран през юни 1622, 1641†)
Дамаскин (избран през юли 1641, споменат за последен път през юли 1668)
Теофан (споменат в 1672)
Христофор (споменат в 1704)
Макарий (споменат през май 1712 и май 1718)
Григорий II (споменат за пръв път в 1720, оттеглил се през 1749)
Антим (избран на 28 ноември 1749, преместен през 1768)
Макарий (избран през ноември 1768, 1778-1779†)
Константин (избран през януари 1779, преместен през 1791)
Теоклит (избран през декември 1791, оттеглил се през 1799)
Захарий, бивш Скопски м. (избран през октомври 1799, оттеглил се през 1801)
Григорий III (избран през октомври 1801, оттеглил се през 1814)
Йосиф (избран през юли 1814, починал в 1820 или убит от турците през 1821)
Кирил (избран през ноември 1820, преместен през 1825)
Калиник I (избран през август 1825, преместен през 1835)
Самуил (от септември 1830 до януари 1835 Мраморноостровен м., избран на 31 януари 1835, подал оставка на 26 март 1836)
Паисий (избран през март 1836, отстранен през юли 1836)
Калиник II (избран през юни 1836, преместен през 1839)
Григорий (избран през септември 1839, 1846†)
Никифор (избран през септември 1846, 1867†) заминава за епархията си на 31 март 1862. В 1866 е избран за член на Св. Синод и на 2 април пристига в Цариград. На 17 септември 1866 заминава обратно за епархията си. Преследвал българската просвета – настроил първенците гагаузи срещу българския учител Райко Блъсков в Провадия и го принудил да напусне към силистренските села.
Софроний (избран на 26 септември 1867, 1895†)
Антим, бивш Преспански м. (избран на 26 септември 1895, оттеглил се през 1896)
Генадий (избран на 20 февруари 1896, подал оставка през октомври 1896)
Харитон (избран на 29 октомври 1896, оттеглил се през 1906)
Тимотей (избран на 25 май 1906, преместен през 1911)
Никифор (избран на 15 февруари 1911, 21 март 1931†). До 1907 Глитицки м., а от 1907 до 1911 – Чорленски м.

Титулярни митрополити на Вселенската патриаршия

Еманоил Карпатиос (1967-1972), бивш Коски м.

Титулярни епископи на Българската патриаршия

Яков (Тасев) (от 1 октомври 1998)

*Лит.: **Маркова**, З. Българското църковно-национално движение до Кримската война. С., 1976, с. 64; **Марди-Бабикова**, В. Ктиторский портрет экзарха Христофора в церкви „Св. Стефан" в Несебре и роль несебрской митрополии в художественной жизни города в XVI-XVII вв. // Etudes balcaniques, 1978, N 4, 20-24; **Гюзелев**, В. Несебърската епископия-митрополия и нейните църкви и манастири. // Проблеми на изкуството, 37, 2004, 29-35; **Гергова**, Ив., Е. **Попова**, Е. **Генова**, Н. **Клисаров**. Корпус на стенописите от XVIII век в България. С., 2006, с. 111-112.*

24. **Неврокопска**

Митрополити

Самуил (?-?)
Йоасаф (споменат в 1564, 1575-1578 1593-1597)
Дионисий (споменат в 1593)
Ананий (споменат в 1606 и 1608)
Антим I (споменат в 1608 и 1609)
Даниил I (1611-1622)
Даниил II (1622-1626)
Антим II (споменат в 1628)
Никифор I (споменат в 1643)
Сисой (-1655)

Заб.: В 1600 със синодално решение на патриарх Матей Цариградски епархията е понижена в епископия. През юли 1655 патриарх Йоаникий II Цариградски закрива епархията и я слива със Зъхненската. В 1663 70 села напускат епархията и тя е слята с Драмската и Филипийска, която получава името Филипийска, Драмска, Зъхненска и Неврокопска митрополия.

Неврокопски и Разложки архиепископи

Игнатий Неврокопски (1882-1884)
Хрисант Неврокопски (1885-1888)
Архиепископията е въздигната в митрополия (1888)

Неврокопски митрополити

Григорий Неврокопски (1888-1892)
Никифор Левантаридис (1892-1894)
Неофит Кидониевс (1896-1900)
Никодим Хадзихристу (1900-1903)
Теодорит Васмадзидис (1903-1907)
Дамаскин Мосхопулос (1907-1922)
Филотей Лукидис (1924-1935)
Евгений Теологу или **Вакалис** (1935-1936)
Василий Комвопулос (1938-1941, като Драмски и Неврокопски)
Георгий Папагеоргиадис (1942-1945)
Агатангел Цаусис (1945-1951)
В 1938-1941 слята с Драмската митрополия. В септември 1952 слята със Зъхненската в Зъхненска и Неврокопска епархия.

Неврокопски екзархийски митрополити и управляващи архиереи

Иларион Неврокопски (24 април 1894 – 1912)
Сава Попов (1912-1914)
Козма Дебърски (1914-1915)
Герасим Струмишки (1 юни 1915 – 21 юни 1915)
Макарий Неврокопски (21 юни 1915 – 7 юни 1934)
Борис Неврокопски (17 март 1935 – 8 ноември 1948)
Пимен Неврокопски (4 януари 1953 – 18 май 1992)
Йоан Драговитийски (1991-1993)
Натанаил Неврокопски (24 април 1994 – 16 ноември 2013)

Дометиан Видински (17 ноември 2013 – 19 януари 2014)
Серафим Неврокопски (9 януари 2014 –)

Манастири

Роженски манастир
Горнобрезнишки манастир „Св. Илия”
Гоцеделчевски манастир „Св. Живоприемний Източник”
Обидимски манастир „Св. Пантелеймон”
Петрички манастир „Св. Петка”
Роженски манастир „Св. Рождество Богородично”
Сандански манастир „Св. Св. Козма и Дамян”
Тросковски манастир „Свети Архангел Михаил”
Хаджидимовски манастир „Св. Георги”
Чуриловски манастир „Св. Георги”

Храмове
(*по азбучен ред*)

„Св. Антоний” (Мелник)
„Св. Атанасий” (Бельово)
„Св. Атанасий” (Богородица)
„Св. Атанасий” (Враня)
„Св. Атанасий” (Горна Брезница)
„Св. Атанасий” (Горна Рибница)
„Св. Атанасий” (Добърско)
„Св. Атанасий” (Елешница)
„Св. Атанасий” (Ковачево)
„Св. Атанасий” (Кърналово)
„Св. Атанасий” (Хърсово)
„Св. Благовещение Богородично” (Разлог)
„Св. Богородица” (Долно Драглище)
„Св. Богородица” (Влахи)
„Св. Богородица” (Разлог)
„Св. Богородица Пантанаса”
„Св. Богородица Спилеотиса”
Бялата църква
„Св. Варвара” (Мелник)
„Св. Вси Светии” (Марикостиново)
„Вси Светии” (Пиперица)
„Св. Въведение Богородично” (Благоевград)
„Св. Въведение Богородично” (Горно Драглище)
„Св. Въведение Богородично” (Мелник)
„Св. Въведение Богородично” (Петрич)
„Св. Възнесение Господне” (Покровник)
„Св. Възнесение Господне” (Раздол)
„Св. Георги” (Банско)
„Св. Георги” (Баня, Разложко)
„Св. Георги” (Белевехчево)
„Св. Георги” (Белица, Разложко)
„Св. Георги” (Бистрица, Благоевградско)
„Св. Георги” (Виногради)
„Св. Георги” (Габрово)
„Св. Георги” (Гайтаниново)
„Св. Георги” (Гърмен)
„Св. Георги” (Долно Спанчево)
„Св. Георги” (Заграде)
„Св. Георги” (Златолист)
„Св. Георги” (Кромидово)
„Св. Георги” (Левуново)
„Св. Георги” (Лески)
„Св. Георги” (Места)
„Св. Георги” (Петрич)
„Св. Георги” (Разлог)
„Св. Георги” (Сандански)
„Св. Георги” (Спатово)
„Св. Георги” (Чурилово)

„Св. Георги” (Якоруда)
Горнобрезнишки манастир
Гоцеделчевски манастир
Джерджевденска църква
„Св. Димитър” (Балдево)
„Св. Димитър” (Бачево)
„Св. Димитър” (Белица)
„Св. Димитър” (Брежани)
„Св. Димитър” (Виногради)
„Св. Димитър” (Голешово)
„Св. Димитър” (Гореме)
„Св. Димитър” (Горна Крушица)
„Св. Димитър” (Горна Сушица)
„Св. Димитър” (Долна Рибница)
„Св. Димитър” (Долно Драглище)
„Св. Димитър” (Дренково)
„Св. Димитър” (Ковачево)
„Св. Димитър” (Коларово)
„Св. Димитър” (Ново Лески)
„Св. Димитър” (Малки Цалим)
„Св. Димитър” (Марулево)
„Св. Димитър” (Осиково)
„Св. Димитър” (Падеш)
„Св. Димитър” (Палат)
„Св. Димитър” (Сенокос)
„Св. Димитър” (Струмско)
„Св. Димитър” (Тешово)
„Св. Димитър” (Цапарево)
Дренковска средновековна църква
„Св. Екатерина” (Разлог)
Епископски комплекс с базилика (Сандански)
„Животворящ Източник” (Капатово)
„Св. Иван Рилски” (Габрово, Влахина)
„Св. Иван Рилски” (Кресна)
„Св. Илия” (Банско)
„Св. Илия” (Беласица)
„Св. Илия” (Богородица)
„Св. Илия” (Богородица, параклис)
„Св. Илия” (Влахи)
„Св. Илия” (Голем Цалим)
„Св. Илия” (Гостун)
„Св. Илия” (Градево)
„Св. Илия” (Железница)
„Св. Илия” (Лозеница)
„Св. Илия” (Мечкул)
„Св. Илия” (Петрич)
„Св. Илия” (Разлог)
„Св. Илия” (Селище)
„Св. Илия” (Сугарево)
„Св. Йоан Предтеча” (Бистрица)
„Св. Йоан Кръстител” (Роженски манастир)
„Св. Йоан Предтеча” (Мелник)
„Св. Йоан Предтеча” (Яново)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Крънджилица)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Роженски манастир)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Якоруда)
„Св. Св. Кирил и Методий и Св. Илия” (Гоце Делчев)
„Св. Св. Козма и Дамян” (Сандански)
„Св. Св. Константин и Елена” (Кръстилци)
„Св. Св. Константин и Елена” (Парил)
„Св. Св. Константин и Елена” (Струмяни)
Кулска средновековна църква
„Св. Марина” (Илинденци)
„Св. Марина” (Ладарево)
Микревска базилика
„Св. Архангел Михаил” (Баничан)
„Св. Архангел Михаил” (Горно Ораново)

„Св. Архангел Михаил” (Гоце Делчев)
„Св. Архангел Михаил” (Еленово)
„Св. Архангел” (Илинденци)
„Св. Архангел Михаил” (Крупник)
„Св. Архангел Михаил” (Лешко)
„Св. Архангел Михаил” (Логодаж)
„Св. Архангел Михаил” (Лъки)
„Св. Архангел Михаил” (Осеново)
„Св. Архангел Михаил” (Стара Кресна)
„Св. Неделя” (Богородица)
„Св. Неделя” (Дебрене)
„Св. Неделя” (Докатичево)
„Св. Неделя” (Заграде)
„Св. Неделя” (Любовка)
„Св. Неделя” (Сатовча)
„Св. Никола” (Гайтаниново)
„Св. Никола” (Градево)
„Св. Никола” (Долен)
„Св. Никола” (Калиманци)
„Св. Никола” (Ковачевица)
„Св. Никола” (Мелник)
„Св. Никола” (Пирин)
„Св. Никола” (Разлог)
„Св. Никола” (Хотово)
„Св. Никола” (Черешница)
„Св. Николай” (Грамада)
„Св. Николай” (Кремен)
„Св. Николай” (Мелник)
„Св. Николай” (Мосомище)
„Св. Николай” (Обидим)
„Св. Николай” (Петрич)
Обидимски манастир
„Св. Пантелеймон” (Генерал Тодоров)
„Св. Параскева” (Лещен)
„Св. Параскева” (Садово)
„Св. Параскева” (Скребатно)
„Св. Петка” (Богородица)
„Св. Петка” (Горно Спанчево)
„Св. Петка” (Долени)
„Св. Петка” (Златолист)
„Св. Петка” (Мелник)
„Св. Петка” (Полена)
„Св. Петка” (Шатрово)
„Св. Петка Българска” (Рупите)
Петрички манастир
„Св. Св. Петър и Павел” (Добринище)
„Св. Св. Петър и Павел” (Мелник)
„Св. Св. Петър и Павел” (Мечкул)
„Св. Св. Петър и Павел” (Обел)
„Св. Св. Петър и Павел” (Петрово)
Писаната църква
„Св. Преображение Господне” (Благоевград)
„Св. Рождество Богородично” (Велющец)
„Св. Рождество Богородично” (Симитли)
Сандански манастир
„Св. Спас” (Богородица)
„Св. Сретение Господне” (Добърско)
„Св. Теодор Тирон” (Ощава)
„Св. Св. Теодор Тирон и Теодор Стратилат” (Добърско)
„Св. Троица” (Банско)
„Св. Троица” (Добри лаки)
„Св. Троица” (Крупник)
„Св. Троица” (Ново Делчево)
„Св. Троица” (Разлог)
Тросковски манастир
„Св. Успение Богородично” (Банско)
„Св. Успение Богородично” (Бараково)

„Св. Успение Богородично” (Бождово)
„Св. Успение Богородично” (Гега)
„Св. Успение Богородично” (Годлево)
„Св. Успение Богородично” (Голешово)
„Св. Успение Богородично” (Гоце Делчев)
„Св. Успение Богородично” (Делчево)
„Св. Успение Богородично” (Добринище)
„Св. Успение Богородично” (Добротино)
„Св. Успение Богородично” (Долене)
„Св. Успение Богородично” (Държаново)
„Св. Успение Богородично” (Игралище)
„Св. Успение Богородично” (Илинден)
„Св. Успение Богородично” (Кашина)
„Св. Успение Богородично” (Ковачево)
„Св. Успение Богородично” (Кърпелево)
„Св. Успение Богородично” (Лъки)
„Св. Успение Богородично” (Обел)
„Св. Успение Богородично” (Огняново)
„Св. Успение Богородично” (Осеново)
„Св. Успение Богородично” (Петрич)
„Св. Успение Богородично” (Плоски)
„Св. Успение Богородично” (Рупите)
„Св. Успение Богородично” (Филипово)
„Св. Успение Богородично” (Хаджидимово)
Хаджидимовски манастир
„Св. Харалампий” (Мелник)
Чуриловски манастир

Онлайн ресурс.

25. **Нишавска**

Епископи

Кирик – управлявал епархията по време на цар Калоян (1197-1207)
Кирил и **Дионисий** – възглавявали епархията при царуването на цар Иван Асен II
Никодим – управлявал епархията по време на царуването на Ивайло и по-точно 1278-1279

*Лит.: **Андреев**, Й., Ив. **Лазаров**, Пл. **Павлов**. Кой кой е в средновековна България. 2. изд. С., 1999, с. 297.*

Митрополити на Вселенската патриаршия

Самуил (? – 1815)
Йероним (май 1823 – май 1836)
Нектарий (май 1836 – януари 1853)
Антим (януари 1853 – ноември 1860)
Доротей (12 ноември 1860 – 19 април 1861)
Софроний (19 април 1861 – 26 септември 1867)
Партений (септември 1867 – ноември 1872)
Игнатий (ноември 1872 – 19 май 1875)

Митрополити на Българската екзархия

Партений (ноември 1872 – октомври 1874 от патриаршески митрополит)
Евстатий Пелагонийски (октомври 1874 – юни 1878)

Титулярни епископи на Българската екзархия

Иларион (28 декември 1910 – 12 август 1950)

*Лит.: **Маркова**, З. Българската екзархия 1870-1879. С., 1989, с. 329.*

26. **Одринска**

Митрополити на Вселенската патриаршия

Гавриил (септември 1792 – 1810)
Кирил I (декември 1810 – 4 март 1813)
Доротей (юни 1813 – 4 юни 1821)
Никифор III (юни 1821 – септември 1824)
Герасим IV (септември 1824 – май 1830)
Григорий II (май 1830 – 24 юни 1840)
Герасим V (юни 1840 – 15 март 1853)
Кирил II (15 март 1853 – 1 май 1873)
Дионисий II (1 май 1873 – 14 ноември 1880)
Неофит II (14 ноември 1880 – 23 януари 1886)
Дионисий II (23 януари 1886 – 23 януари 1887)
Матей III (28 февруари 1887 – 3 януари 1890)
Кирил III (3 януари 1890 – 26 август 1908)
Калиник II (26 август 1908 – 12 август 1910)
Поликарп II (12 август 1910 – 12 февруари 1931)

Титулярни митрополити на Вселенската партиаршия

Дамаскин (20 януари 2003 – 5 ноември 2011)
Амфилохий (18 октомври 2014 –)

Управляващи Одринската екзархийска епархия

митрополит **Доротей Софийски** (1871-)
епископ **Синесий Стовийски** (5 октомври 1878 – 5 декември 1884)
митрополит **Евстатий Пелагонийски** (декември 1884 – 9 декември 1888)
митрополит **Синесий Охридски** (декември 1888 – 1 август 1890)
архимандрит **Софроний** (Първов) (1890-1903)
архимандрит **Мелетий** (Димитров) (1903-1908)
свещеник **Сава** (Попов) (1908-1909)
архимандрит **Кирил** (Стефановски) (1909-1910)
архимандрит, по-късно епископ **Никодим** (Атанасов) (1910-1932)
митрополит **Неофит** (Паскалев) (1932-1938)

27. **Пловдивска**

Митрополити

Филипополски епископи

Ерм (**Ермас**), ръкоположен от апли Павел (36-57)
Евтихий (споменат през 343)
Силван (споменат през 381)
Врисон (споменат през 403-404)
Силван II (ок. 406-425)
Франкион (споменат през 451)
Димитър (споменат през 453)
Валентин (споменат през 458)

Заб.: **Сведения за епископите от VI-VIII в. липсват.**

Филипополски митрополити на Вселенската патриаршия

Николай (споменат през 880)
Никифор (споменат ок. 920-940)
Евтимий (споменат в 997)
Теогност (печат от ок. 1000)
Симеон (споменат в 1030)
Лазар (споменат в промеждутъка 1042-1050)
Константин (печат от ок. 1050)
Василий (споменат през май и юни 1092)
Ной (споменат ок. 1100)

Per aspera ad astra!

Константин (ок. 1140)
Михаил Италик (избран след 1143, споменат през 1147)
Теодор (споменат в 1156/7)
Василий (споменат в 1166)
Мегист (споменат в 1185)
Константин Пантехнис (1186-1192)
Евфимиан (споменат в 1193 или 1197)
Георги (споменат в 1272)
Игнатий (до 1276/77, впоследствие Търновски патриарх)
Герасим (1285-1298)
Йоан (споменат в 1322)
Максим (1322-1329)
Мануил (споменат в 1360)
местоблюстител: **Григорий** (споменат в 1379)
Дамян (споменат в 1386, убит от турците през 1410)
Йосиф (споменат в 1452)
Дионисий (избран ок. 1454-1456, преместен през 1466)
Генадий (споменат на 10.10.1474)
Йоасаф (споменат в 1494)
Арсений (XV в., споменат ок. 1500)
Калист (споменат през 1511)
Герасим (споменат през юли 1528)
Теодосий (споменат през 1541)
Генадий (споменат през 1546)
Арсений (споменаван от 1561 до януари 1565; в негово време бил изграден из основи храмът „Св. Марина")
Теолипт (споменат през януари 1580, преместен на 27.02.1585; през 1585 става Цариградски патриарх)
Теофан (споменат през март 1585 и през март и август 1590)
Даниил (споменат през март 1606; Иван Гошев отъждествява този митрополит със споменатия през 1588 игумен и обновител на Бачковския манастир Даниил; пак според Гошев обаче последният е починал през 1595)
Йоасаф (споменат за пръв път през юни 1608, 1627†; през 1621 участва в големия патриаршески Синод от 28 души, който избира Кирил Лукарис за Цариградски патриарх)
Мелетий (избран на 28.03.1627, отстранен през 1628; бивш Дръстърски митрополит)
Христофор (избран на 7.06.1628, 1636†; бивш Анхиалски м.)
Кирил (избран през януари 1637, отстранен през втората половина на 1639)
Гавриил (първоначално избран през декември 1636, утвърден в 1639, починал навярно през 1673; според летописния разказ на поп Методий Драгинов, поради негова клевета великият везир Кьопрюлю Мехмед паша /1656-1661/ потурчил едно село в Родопите)
местоблюстител: **Дионисий IV**, бивш Цариградски патриарх (1673, до 29 юни 1676, отново от август 1679)
Кирил (1676?-1679?)
Нектарий (споменат за пръв път през 1682, оттеглил се през 1688; през 1688 е свален от митрополитския престол)
Дамаскин (1688-1697?)
Неофит (избран на 7 януари 1698, подал оставка на 8 април 1711)
Калиник (избран на 08 април 1711, преместен през 1718)
Теоклит (избран през октомври 1718, отстранен през 1727, преизбран през 1729)
Митрофан (избран през 1727, 1728†)
Антим (от 1723)
Константий (от 1725)
Теоклит (към 1733-1734)
Теофан (от 1740; от него бил възобновен храмът „Св. Св. Безсребр." в Куклен)
Серафим (избран на 8 октомври 1746, преместен през 1757; на 28 юли 1757 става Цариградски патриарх)
Авксентий (избран през юли 1757)
Самуил (избран през април 1765, преместен през 1780; роден в Цариград; по негово време са изработени две инкрустирани със седеф певници за храм „Св. Марина")
Кирил (избран през февруари 1780, 1808†; през 1783 е изграден отново храм „Св. Марина")
Евгений (избран през март 1808, оттеглил се веднага след това; роден в Пловдив, високо образован)
Йоасаф (избран през юни 1808, отстранен в 1809; бивш Анхиалски м.)
Йоаникий (избран през март 1809, отстранен през 1818)
Паисий (избран на 15 март 1818, 1821†)
Самуил (избран през януари 1822, отстранен в 1824)
Никифор (избран 26 септември 1824, 1850†)
Хрисант (избран на 24 август1850, оттеглил се през 1857). Поел истински поход срещу възраждането на българщината в града. При управлението му гъркоманската партия особено се активизира, разпорежда във всички градски църкви, без „Св. Петка", да се служи само на гръцки, забранява двойното четене /на гръцки и църковнославянски/ в пазарджишката църква. Смирненски митрополит /1840-1851, 1857-1869/. Храмът „Св. Марина" е построен на мястото на стария едноименен храм през 1851-1856.
Паисий (избран на 15 ноември 1857, отстранен от Цариградската патриаршия през 1861)
Панарет (избран на 25 февруари 1861, отстранен от Цариградската патриаршия през 1872)

Неофит (избран на 19 януари 1872, преместен през 1880)
Григорий (избран на 14 ноември 1880, преместен през 1884; роден на остров Лесбос, по-късно Трапезундски /1884-1888/, Родоски /1888-1893/ и Дринополски /1894-1899/)
Йоаким (1855-1920), избран за Пловдивски м. на 29 декември 1884, преместен през 1889; от 17 декември 1889 до 10 май 1897 Халкидонски м., после Ефески м.
Фотий (избран на 19 декември 1889, преместен през 1910)
Смарагд, бивш Мъгленски м. (избран на 05 август 1910, преместен през 1912)
Тимотей, бивш Воденски м. (избран на 21 юни 1912, преместен през 1913)
Вениамин (1871-1946), избран на 10 септември 1913, преместен на 21 юли 1925, от 21 юли 1925 до 21 октомври 1933 Никейски м., а по-късно – Ираклийски м.

Пловдивски митрополити на Българската екзархия и Българската патриаршия

Паисий (Зафиров) (1858-1872)
Панарет (Мишайков) (1861-1883)
Натанаил (Бойкикев) (24.03.1891 – 18.09.1906)
Максим (Пелов) (01.10.1906 – 01.03.1938)
Кирил (Константинов) (29.05.1938 – 31.12.1968)
Варлаам (Пешев) (09.03.1969 – 13.11.1986)
Арсений (Чакандраков) (08.02.1987 – 13.10.2006)
Николай (Севастиянов) (избран на 04.02.2007, канонически утвърден от Св. Синод на 11 февруари 2007, встъпил в длъжност на 17 февруари 2007)

Манастири

Араповски манастир „Св. Неделя”
Баткунски манастир „Св. Св. Петър и Павел”
Белащински манастир „Св. Георги Победоносец”
Белочерковски манастир „Св. Св. Петър и Павел”
Горноводенски манастир „Св. Св. Кирик и Юлита”
Калоферски девически манастир „Св. Въведение Богородично”
Калоферски мъжки манастир „Св. Рождество Богородично”
Калугеровски манастир „Св. Никола”
Кукленски манастир „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян”
Кричимски манастир „Св. Рождество Богородично”
Лъджански (Ивайловградски) манастир „Св. Св. Константин и Елена”
Мулдавски манастир „Св. Петка”
Сопотски метох „Св. Въведение Богородично”
Сопотски манастир „Св. Спас”

Храмове

Пловдивска духовна околия

Пловдив – „Св. Богородица”
Пловдив – „Св. Марина”
Пловдив – „Св. Петка”
Пловдив – „Св. Св. Константин и Елена”
Пловдив – „Св. Неделя”
Пловдив – „Св. Св. Петър и Павел”
Пловдив – „Св. Св. Кирил и Методий”
Пловдив – „Св. Възнесение”
Пловдив – „Св. Георги”
Пловдив – „Св. Йоан Рилски”
Пловдив – „Св. Троица”
Пловдив – „Св. Пророк Илия”
Пловдив – „Св. Климент Охридски”
Пловдив – „Св. Параскева”
Пловдив – „Св. Димитър”
Пловдив – „Св. Цар Барис I Покръстител”
Пловдив – „Св. Харалампий”
Пловдив – „Св. Архангел Михаил”
Пловдив – параклис „Св. Георги”, район Северен
Пловдив – параклис „Св. Георги”, ж.р. „Тракия”
Пловдив – „Св. Атанасий”, квартал „Прослав”
Пловдив – „Св. Прокопий”, квартал „Коматево”
с. Бабек – „Св. Архангел Михаил”

с. Белащица – „Св. Св. Козма и Дамян”
с. Белозем – „Св. Георги”
с. Бенковски – „Св. Троица”
с. Бойково – „Св. Атанасий”
с. Болярино – „Св. Йоан Богослов”
с. Борец – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Брани поле – „Св. Св. Константин и Елена”
гр. Брезово – „Св. Димитър”
с. Брестник – „Св. Николай”
с. Брестовица – „Св. Тодор”
гр. Хисар, квартал „Веригово” – „Св. Димитър”
гр. Хисар, квартал „Момина баня” – „Св. Богородица”
с. Войводиново – „Св. Възнесение”
с. Воисил – „Св. Възнесение”
с. Върбен – „Св. Йоан Рилски”
с. Голям Чардак – „Св. Петка”
с. Горна махала – „Св. Димитър”
с. Главатар – „Св. Атанасий”
с. Граф Игнатиево – „Св. Възнесение”
с. Гълъбово – „Св. Архангел”
с. Дедево – „Св. Атанасий”
с. Динк – „Св. Богородица”
с. Драгомир – „Св. Димитър”
с. Дрангово – „Св. Богородица”
с. Дълго поле – „Св. Архангел”
с. Желязно – „Св. Георги”
с. Злати трап – „Св. Марина”
с. Зелениково – „Св. Параскева”
с. Злотосел – „Св. Георги”
с. Извор – „Св. Пророк Илия”
с. Йоаким Груево – „Св. Георги”
с. Кадиево – „Св. Възнесение”
с. Калоянов – „Св. Троица”
с. Калековец – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Костиево – „Св. Троица”
с. Кръслово – „Св. Рождество Богородично”
гр. Кричим – „Св. Св. Козма и Дамян”
гр. Куклен – „Св. Богородица”
с. Куртово Конаре – „Св. Атанасий”
с. Лилково – „Св. Архангел Михаил”
с. Любен –
с. Маноле – „Св. Димитър”
с. Манолско Конаре – „Св. Теодор”
с. Малък Чардок – „Св. Георги”
с. Марково – „Св. Троица”
с. Момино – „Св. Георги”
с. Найден Герово – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Неделево –
с. Ново Железаре – „Св. Атанасий”
с. Оризари – „Св. Георги”
с. Отец Паисиево –
с. Паничери – „Св. Николай”
гр. Перущица – „Св. Атанасий”
гр. Стамболийски, квартал „Полатово” – „Св. Богородица”
с. Правище – „Св. Троица”
с. Първенец – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Радино – „Св. Николай”
с. Рогош – „Св. Атанасий”
с. Розовец – „Св. Атанасий”
с. Руен – „Св. Николай”
с. Ръжево – „Св. Николай”
с. Ръжево Конаре – „Св. Богородица”
с. Ситово – „Св. Петка”
с. Скутаре – „Св. Пророк Илия”
гр. Стамболийски – „Св. Дух”
с. Старо Железаре – „Св. Богородица”
с. Строево – „Св. Николай”

с. Стрелци – „Св. Цар Борис I Покръстител”
с. Стряма – „Св. Троица”
гр. Съединение – „Св. Атанасий”
с. Трилистник – „Св. Параскева”
с. Труд – „Св. Троица”
с. Усктина – „Св. Св. Кирил и Методий”
гр. Хисар – „Св. Панталеймон“
с. Храбрино – „Св. Харалампий“
с. Царацово – „Св. Георги”
с. Царимир – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Цалапица – „Св. Архангел Михаил”
с. Церетелево – „Св. Димитър”
с. Чалъкови – „Св. Георги”
с. Черничево – „Св. Николай”
с. Чернозем – „Св. Георги”
с. Чоба – „Св. Въведение Богородично”
с. Шишманци – „Св. Богородица”
с. Ясно поле – „Св. Архангел Михаил”
с. Ягодово – „Св. Богородица”

Асеновградска духовна околия

Асеновград – „Св. Богородица”
Асеновград – „Св. Благовещение”
Асеновград –„Св. Троица”
Асеновград – „Св. Николай”
Асеновград – „Св. Марина”
Асеновград – „Св. Димитър”
Асеновград – „Св. Георги”
Асеновград – „Св. Атанасий”
Асеновград – „Св. Йоан Рилски”
Асеновград, квартал „Горноводен” – „Св. Богородица”
Асеновград, квартал „Долноводин” – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Ахматово – „Св. Пророк Илия”
с. Бачково – „Св. Атанасий”
с. Борово – „Св. Богородица”
с. Богданица – „Св. Атанасий”
с. Болярци – „Св. Георги”
с. Боянци – „Св. Атанасий”
с. Брягово – „Св. Атанасий”
с. Бяла река – „Св. Димитър”
с. Балкан махала – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Виница – „Св. Георги”
с. Горнослав – „Св. Атанасий”
гр. Първомай, квартал „Дебър” – „Св. Николай”
с. Джурково – „Св. Богородица”
с. Добралък – „Св. Богородица”
с. Добростан – „Св. Богородица”
с. Долнослав – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Драгойно – „Св. Георги”
с. Дълбок извор – „Св. Възнесение”
с. Езерово – „Св. Николай”
с. Златовръх – „Св. Троица”
с. Избегли – „Св. Троица”
с. Искра – „Св. Богородица”
с. Караджалово – „Св. Троица”
с. Карджово – „Св. Петка”
с. Катуница – „Св. Николай”
с. Козаново – „Св. Атанасий”
с. Косово – „Св. Богородица”
с. Конуш – „Св. Атанасий”
с. Кочево – „Св. Георги”
с. Крумово – „Св. Богородица”
с. Леново – „Св. Неделя”
с. Любеново – „Св. Архангел Михаил”
с. Лясково – „Св. Архангел”
с. Лъки – „Св. Николай”

с. Малко Тополово – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Манастир – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Моминско – „Св. Атанасий”
с. Милево – „Св. Богородица”
с. Мулдава – „Св. Троица”
с. Наречен – „Св. Троица”
с. Наречески бани – „Св. Пророк Илия”
с. Новаково – „Св. Възнесение”
с. Нови извор – „Св. Георги”
с. Орешец – „Св. Николай”
с. Патриарх Евтимово – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Пилашево – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Поповица – „Св. Троица”
с. Православен – „Св. Троица”
гр. Първомай – „Св. Георги”
гр. Садово – „Св. Св. Кирил и Методий”
гр. Садово – квартал „Чешнигирово – „Св. Теодор Тирон”
с. Селци – „Св. Димитър”
с. Стоево – „Св. Архангел”
с. Татарево – „Св. Георги”
с. Тополово – „Св. Димитър”
с. Червен – „Св. Пророк Илия”
с. Югово – „Св. Троица”
с. Яврово – „Св. Рождество Богородично”

Карловска духовна околия

гр. Карлово – „Св. Богородица”
гр. Карлово – „Св. Николай”
с. Анево – „Св. Архангел Михаил”
гр. Баня – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Бегово – „Св. Богородица”
с. Бегунци – „Св. Атанасий”
с. Богдан – „Св. Параскева”
с. Васил Ливски – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Ведраре – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Войнягово – „Св. Димитър”
с. Горни Домлян – „Св. Архангел Михаил”
с. Долна махала – Св. Харалампий”
с. Домлян – „Св. Георги”
с. Дъбене – „Св. Николай”
с. Игаково – „Св. Богородица”
с. Иван Вазово – „Св. Тодор”
гр. Калофер – „Св. Атанасий”
гр. Калофер – „Св. Архангел Михаил”
гр. Калофер – „Св. Богородица”
с. Каравелово – „Св. Богородица”
с. Каравелово – „Св. Архангел Михаил”
с. Климент – „Св. Георги”
гр. Клисура – „Св. Богородица”
с. Куртово – „Св. Йоан Предтеча”
с. Кърнаре – „Св. Георги”
с. Михилици – „Св. Възнесение”
с. Мръченик – „Св. Архангел”
с. Отец Паисиево – „Въведение Богородично”
с. Песнопой – „Св. Николай”
с. Певците – „Възкресение Христово”
с. Пролов – „Св. Троица”
с. Розино – „Св. Архидякон Стефан”
с. Свежен – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Соколица – „Св. Архангел”
гр. Сопот – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Слатина – „Св. Тодор”
с. Столетово – „Св. Димитър”
с. Сухозем – „Св. Св. София, Вяра, Надежда и Любов”
с. Сушица – „Св. Архангел”
с. Сърнегор – „Св. Димитър”
с. Христо Г. Даново – „Св. Троица”

Пазарджишка духовна околия

гр. Пазарджик – „Св. Богородица”
гр. Пазарджик – „Св Петка”
гр. Пазарджик – „Св. Архангел”
гр. Пазарджик – „Св. Св. Константин и Елена”
гр. Пазарджик – „Св. Георги”
гр. Пазарджик – „Св. Преображение”
с. Аканджиево – „Св. Троица”
с. Алеко Константиново – „Св. Възнесение”
с. Априлци – „Св. Димитър”
с. Баткун – „Св. Богородица”
гр. Белово – „Св. Троица”
с. Блатница –
с. Бошуля – „Св. Богородица”
с. Братаница – „Св. Троица”
с. Варвара – „Св. Варвара”
с. Величково – „Св. Пророк Илия”
Велинград – „Св. Богородица”
Велинград – „Св. Троица”
гр. Ветрен – „Св. Николай”
с. Ветрендол – „Св. Богородица”
с. Виноградец – „Св. Архангел Михаил”
с. Гелеменово – „Св. Рождество Богородично”
с. Главиница – „Св. Архангел Михаил”
с. Говедаре – „Св. Пророк Илия”
с. Голямо Белово – „Св. Георги”
с. Дебращица – „Св. Неделя”
с. Динката – „Св. Троица”
с. Добровница – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Дорково – „Св. Пророк Илия”
с. Драгор – „Св. Троица”
с. Дъбравите – „Св. Николай”
с. Звъничово – „Св. Димитър”
с. Злокучене – „Св. Иван Рилски”
с. Ивайло – „Св. Георги”
с. Калугерово – „Св. Богородица”
с. Карабунар – „Св. Йоан Предтеча”
с. Ковачево – „Св. Георги”
гр. Константиново – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Крали Марко –
с. Лесичово – „Св. Димитър”
с. Лозен – „Св. Петка”
с. Ляхово – „Св. Пророк Илия”
„Малко Белово”, квартал на гр. Белово – „Св. Възнесение”
с. Мало конаре – „Св. Атанасий”
с. Мененкьово – „Св. Покров Богородичен”
с. Мирянци – „Св. Дух”
с. Мокрище – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Момина клисура – „Св. Георги”
с. Овчеполци – „Св. Георги”
с. Огняново – „Св. Богородица”
с. Памидово – „Св. Параскева”
с. Паталеница – „Св. Богородица”
с. Пищигово – „Св. Димитър”
гр. Ракитово – „Св. Неделя”
с. Росен – „Св. Възнесение”
с. Сарая – „Св. Димитър”
с. Сбор – „Св. Йоан Богослов”
с. Семчиново – „Св. Петка”
гр. Септември – „Св. Харалампий”
гр. Септември – „Св. Цар Борис-Михаил”
с. Симеоновец – „Св. Рождество Богородично”
с. Синитева – „Св. Георги”
с. Тополидол – „Св. Георги”

с. Триводици – „Св. Георги”
с. Хаджиево – „Св. Троица”
с. Церово – „Св. Георги”
с. Цръчна – „Св. Благовещение”
с. Черногорово – „Св. Харалампий”
с. Щърково – „Св. Георги”
с. Юнаците – „Св. Възнесение”

Панагюрска духовна околия

гр. Панагюрище – „Св. Богородица”
гр. Панагюрище – „Св. Георги”
Панагюрски колонии – „Св. Йоан Рилски”
с. Баня – „Св. Николай”
с. Беловица – „Св. Троица”
с. Батница –
с. Бъта – „Св. Георги”
с. Дюлево – „Св. Георги”
с. Елшица – „Св. Троица”
гр. Копривица – „Св. Богородица”
гр. Копривица – „Св. Николай”
с. Красново – „Св. Димитър”
с. Крушево –
с. Кръстевич – „Св. Арангел Михаил”
с. Левски – „Св. Георги”
с. Мътеница –
с. Оборище – „Св. Преображение Господне”
с. Петрич – „Св. Георги”
с. Поибрене – „Св. Троица”
с. Попинци – „Св. Богородица”
с. Свобода – „Св. Димитър”
с. Смилец – „Св. Йоан Рилски”
с. Старосел – „Св. Неделя”
гр. Стрелча – „Св. Арангел Михаил”
с. Цар Асен – „Св. Богородица”

Пещеска духовна околия

гр. Пещера – „Св. Богородица”
гр. Пещера – „Св.Димитър”
гр. Пещера – „Св. Петка”
гр. Батак – „Св. Богородица”
гр. Батак – „Св. Неделя”
гр. Брацигово – „Св. Йоан Предтеча”
с. Бяга – „Св. Теодор Тирон”
с. Жребичко – „Св. Димитър”
с. Исперихово – „Св. Димитър”
с. Капитан Димитриево – „Св. Неделя”
с. Козарско – „Св. Сретение Господне”
с. Ново село – „Св. Георги”
с. Равногор – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Розово – „Св. Атанасий”
с. Радилово – „Св. Теодор Тирон”
с. Фотиново – „Св. Богородица”

Смоленска духовна околия

гр. Смолян – „Св. Богородица”
гр. Смолян – „Св. Висарион Смоленски”
гр. Смолян – „Св. Дух”
гр. Смолян – „Св. Георги”
гр. Смолян – „Св. Николай”
гр. Смолян – „Св. Неделя”
гр. Смолян – „Св. Тодор Стратилат”
с. Арда – „Св. Николай”
с. Баните – „Св. Богородица”
с. Бенковски – „Св. Дух”

с. Борино – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Бостина – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Брезе – „Св. Йоан Предтеча”
с. Върбово – „Св. Георги”
с. Габрица – „Св. Георги”
с. Гела – „Св. Богородица”
с. Гудевица – „Св. Пророк Илия”
с. Девидково – „Св. Пророк Илия”
гр. Девин – „Св. Йоан Рилски”
с. Дунево – „Св. Пророк Илия”
с. Забърдо – „Св. Богородица”
гр. Златоград – „Св. Георги”
с. Кожари –
с. Кремене – „Св. Дух”
с. Левочево – „Св. Св. Петър и Павел”
гр. Мадан – „Св. Георги”
с. Малево – „Св. Възнесение”
с. Михалково – „Св. Архангел Михаил”
с. Момчиловци – „Св. Св. Константин и Елена”
гр. Неделино – „Св. Неделя”
с. Орехово – „Св. Неделя”
с. Павелско – „Св. Възнесение”
Пампорово – „Св. Богородица”
с. Петково – „Св. Йоан Предтеча”
с. Пещера – „Св. Димитър”
с. Писаница – „Св. Богородица”
с. Полковник Серафимово – „Св. Богородица”
с. Припек – „Св. Пророк Илия”
с. Проглед – „Св. Панталеймон”
гр. Рудозем – „Св. Георги”
с. Славейно – „Св. Пророк Илия”
с. Смилян – „Св. Възнесение”
с. Соколовци – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Солища – „Св. Неделя”
с. Средногорци – „Св. Йоан Рилски”
с. Старцево – „Св. Атанасий”
с. Стойките – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Турян – „Св. Богородица”
с. Фатово – „Св. Параскева”
с. Хасовица – „Св. Дух”
с. Хвойна – „Св. Пророк Илия”
с. Чокманово – „Св. Пророк Илия”
гр. Чепеларе – „Св. Атанасий”
с. Широка лъка – „Св. Богородица”

Хасковска духовна околия

гр. Хасково – „Св. Архангел Михаил”
гр. Хасково – „Св. Богородица”
гр. Хасково – „Св. Георги”
гр. Хасково – „Св. Димитър”
гр. Хасково, квартал „Болярово” – „Св. Димитър”
гр. Ардино – „Св. Архангел Михаил”
с. Бодрово – „Св. Георги”
с. Брягово – „Св. Възнесение”
с. Брод – „Св. Георги”
с. Воден – „Св. Пророк Илия”
с. Войводово – „Св. Петка”
с. Върбица (Филево) – „Св. Богородица”
с. Гарваново – „Св. Св. Козма и Дамян”
с. Гледка – „Св. Богородица”
с. Горно Брястово – „Св. Тройца”
с. Горски Извор – „Св. Георги”
гр. Джебел – „Св. Св. Кирил и Методий”
гр. Димитровград, кв. „Марийно” – „Св. Атанасий”
гр. Димитровград, кв. „Черноконево” – „Св. Георги”
гр. Димитровград – „Св. Димитър”

с. Динево – „Св. Георги”
с. Добрич – „Св. Йоан Рилски”
с. Долно Ботево – „Св. Пророк Илия”
с. Долно Брястово – „Св. Архангел Михаил”
с. Жълти бряг – „Св. Димитър”
с. Злато Поле – „Св. Възнесение”
с. Каснаково – „Св. Пророк Илия”
с. Клокотница – „Св. Атанасий”
с. Книжовник – „Св. Св. Кирил и Методий”
с. Козлец – „Св. Архангел Михаил”
с. Конуш – „Св. Йоан Рилски”
с. Корен – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Кралево – „Св. Пророк Илия”
с. Крепост – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Криво Поле – „Св. Тройца”
с. Крум – „Св. Богородица”
гр. Кърджали – „Св. Георги”
гр. Кърджали – Манастирски комплекс „Св. Йоан Предтеча”
гр. Кърджали – „Св. Богородица”
гр. Кърджали – „Св. Архангел”
гр. Кърджали, кв. „Резбарци” – „Св. Възнесение”
с. Любеново – „Св. Димитър”
с. Малево – „Св. Архангел Михаил”
с. Малък Извор – „Св. Пророк Илия”
с. Мандра – „Св. Неделя”
с. Маслиново – „Св. Николай”
с. Минерални Бани – „Св. Георги”
гр. Момчилград – „Св. Цар Борис”
с. Николово – „Св. Пророк Илия”
с. Нова Надежда – „Св. Тройца”
с. Опълченско – „Св. Пророк Илия”
с. Опълченско – „Св. Пророк Илия”
с. Петелово – „Св. Георги”
с. Припек – „Св. Пророк Илия”
с. Пчеларово – „Св. Петка”
с. Подкрепа – „Св. Георги”
с. Рудина – „Св. Димитър”
с. Сираково – „Св. Богородица”
с. Сираково, Фера – „Св. Димитър”
с. Скобелево – „Св. Тройца”
с. Спахиево – „Св. Богородица”
с. Сталево – „Св. Архангел Михаил”
с. Стамболийски – „Св. Неделя”
с. Стамболово – „Св. Св. Петър и Павел”
с. Стойково – „Св. Георги”
с. Сусам – „Св. Атанасий”
с. Сърница – „Св. Николай”
с. Татарево – „Св. Богородица”
с. Тракиец – „Св. Николай”
с. Тънково – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Узунджово – „Св. Богородица”
с. Царева Поляна – „Св. Пророк Илия”
с. Черногорово – „Св. Харалампий”
с. Чорбаджийско – „Св. Георги”
с. Ябълково – „Св. Димитър”

Ивайловградска духовна околия

гр. Ивайловград – „Св. Преображение Господне”
гр. Ивайловград – „Св. Пророк Илия”
гр. Ивайловград, кв. „Лъджа” – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Аврен – „Св. Пророк Илия”
с. Благовец – „Св. Архангел Михаил”
с. Белополяне – „Св. Атанасий”
с. Горно Луково – „Св. Архангел Михаил”
с. Горноселци – „Св. Атанасий”
с. Гугутка – „Св. Йоан Богослов”

с. Драбишна – „Св. Георги”
с. Долно Луково – „Св. Архангел Михаил”
с. Долно Луково – „Св. Св. Константин и Елена”
с. Костилково – „Св. Богородица”
гр. Крумовград – „Св. Йоан Рилски”
с. Ленско – „Св. Богородица”
с. Мандрица – „Св. Димитър”
с. Мандрица – „Св. Неделя”
с. Одринци – „Св. Архидякон Стефан”
с. Орешино – „Св. Пророчица Анна”
с. Попско – „Св. Възнесение”
с. Пелевун – „Св. Пантелеймон”
с. Свирачи – „Св. Димитър”
с. Сив Кладенец – „Св. Димитър”
с. Славеево – „Св. Мина”
с. Хухла – „Св. Николай”
с. Черничево – „Св. Богородица”
с. Черничево – „Св. Атанасий”

Лит.: ***Богданова****, Т. Ив. Пловдивската епархия на Българската православна църква (1919-1938 г.). Пловдив, 1994;* ***Данчева-Василева****, А. Митрополитите на Филипопол (Пловдив) през периода IV-XIV в. // Πολίχρονια: Сб. в чест на проф.* ***Иван Божилов****. С., 2002, с. 41-55;* ***Велчев****, Й. Градът или Между Изтока и Запада XIV-XVII в. Пловдив, 2005;* ***Данчева-Василева****, А. Пловдив през Средновековието IV-XIV в. С., 2009;* ***Данчева-Василева****, А. По-важните християнски култови топоси в средновековния Пловдив (Филипопол) и съдбата им в съвременността. // Културното наследство в съвременния град: Юбил. сб., посв. на 85-год. на* ***ст.н.с. Магдалина Станчева****. С., 2011.*

-

28. **Повардарска**

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Софроний (30 юни 1940 – 11 март 1962) – викарий на Видинската митрополия в доростолски и червенски м.
Антоний (16 декември 1962 – 13 април 2002) – викарий на Видинската митрополия, председател на църковното настоятелство на „Св. Александър Невски”, викарен епископ на Доростолската и Червенска епархия, епископ на разположение на Св. Синод
Игнатий (6 април 2008) настоятел на подворието в Москва, викарий на Сливенската митрополия

Манастири и храмове
(*по азбучен ред*)

„Св. Атанасий” (Богданци)
„Св. Атанасий” (Богомила)
„Св. Атанасий” (Бохула)
„Св. Атанасий” (Габрово)
„Св. Атанасий” (Галище)
„Св. Атанасий” (Градец)
„Св. Атанасий” (Долно Чичево)
„Св. Атанасий” (Извор)
„Св. Атанасий” (Кошани)
„Св. Атанасий” (Негорци)
„Св. Атанасий” (Неготино)
„Св. Атанасий” (Новачани)
„Св. Атанасий” (Пърждево)
„Св. Атанасий” (Страгово)
„Св. Атанасий” (Теово)
„Св. Атанасий” (Чифлик)
Богомилски манастир
„Св. Богородица” (Барово)
„Св. Богородица” (Бистрица)
„Св. Богородица” (Боянчище)
„Св. Богородица” (Градище)
„Св. Богородица” (Дреново)
„Св. Богородица” (Марена)
„Св. Богородица” (Шешково)
Бошавски манастир
Ветерски манастир
„Св. Възкресение Христово” (Еловец)

„Св. Възнесение Господне” (Ногаевци)
„Св. Възнесение Господне” (Петрово)
„Св. Възнесение Господне” (Гевгели)
„Св. Възнесение Господне” (Голозинци)
„Св. Възнесение Господне” (Горно Чичево)
„Св. Възнесение Господне” (Праведник)
„Св. Георги” (Бистрица, Велешко)
„Св. Георги” (Брайковци)
„Св. Георги” (Валандово)
„Св. Георги” (Велес)
„Св. Георги” (Мартолци)
„Св. Георги” (Пирава)
„Св. Георги” (Серменин)
„Св. Георги” (Църквино)
Давидовски манастир
„Св. Димитър” (Балинци)
„Св. Димитър” (Бунарче)
„Св. Димитър” (Валандово)
„Св. Димитър” (Велес)
„Св. Димитър” (Глишик)
„Св. Димитър” (Градец)
„Св. Димитър” (Драчевица)
„Св. Димитър” (Кавадарци)
„Св. Димитър” (Кованец)
„Св. Димитър” (Конско)
„Св. Димитър” (Куманичево, Тиквеш)
„Св. Димитър” (Смоквица)
„Св. Илия” (Богомила)
„Св. Илия” (Бусилци)
„Св. Илия” (Вешие)
„Св. Илия” (Капиново)
„Св. Йоан Кръстител” (Велес)
„Св. Йоан Кръстител” (Дебрище)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Велес)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Гевгели)
„Св. Св. Константин и Елена” (Миравци)
„Св. Св. Константин и Елена” (Мързенци)
„Св. Св. Константин и Елена” (Оморани)
„Св. Св. Константин и Елена” (Свекяни)
„Св. Лазар” (Бегнище)
„Св. Марко” (Велес)
Маркова църква
„Св. Мина” (Гърниково)
„Св. Архангел Михаил” (Гърчище)
„Св. Архангел Михаил” (Клиново)
„Св. Архангел Михаил” (Моин)
„Св. Архангел Михаил (Ресава)
Моклищки манастир
Неготински манастир
„Св. Неделя” (Велес)
„Св. Неделя” (Стояково)
„Св. Никола” (Башино село)
„Св. Никола” (Велес)
„Св. Никола” (Горни Дисан)
„Св. Никола” (Драгожел)
„Св. Никола” (Демиркапийска Клисура)
„Св. Никола” (Крайници)
„Св. Никола” (Лисиче)
„Св. Никола” (Мокрени)
„Св. Никола” (Мързен Ораовец)
„Св. Никола” (Ораов дол)
„Св. Никола” (Попадия)
„Св. Никола” (Раковец)
„Св. Николай” (Уланци)
Оморански манастир
Орешечки манастир „Св. Георги”
Орешечки манастир „Св. Йоан”

„Св. Пантелеймон” (Велес)
„Св. Пантелеймон” (Хума)
„Св. Петка” (Велес)
„Св. Петка” (Марвинци)
„Св. Петка” (Милетково)
„Св. Петка” (Пърдейци)
„Св. Петка” (Црешнево)
„Св. Св. Петър и Павел” (Папрадище)
Полошки манастир
„Св. Рождество Богородично” (Давидово)
„Св. Рождество Богородично” (Бегнище)
„Св. Рождество Богородично” (Богородица)
Согленски манастир
„Св. Спас” (Велес)
„Св. Спас” (Ораовец)
„Св. Спас” (Рожден)
„Св. Спас” (Чемерско)
„Св. Стефан” (Конопище)
Теовски манастир
„Св. Троица” (Брушани)
„Св. Троица” (Подлес)
„Св. Троица” (Ращани)
„Св. Троица” (Скачинци)
„Св. Троица” (Убого)
Удовска костница
„Св. Успение Богородично” (Гявато, Богданско)
„Св. Успение Богородично” (Ваташа)
„Св. Успение Богородично” (Велес)
„Св. Успение Богородично” (Дъбнище)
„Св. Успение Богородично” (Калъчково)
„Св. Успение Богородично” (Крива круша)
Чичевски манастир

Онлайн ресурс.

29. **Преспанско-Пелагонийска**

Манастири и храмове
(*по азбучен ред*)

„Св. Ана” (Маловище)
„Св. Антоний” (Градешница)
„Св. Атанасий” (Базерник)
„Св. Атанасий” (Варош)
„Св. Атанасий” (Велушина)
„Св. Атанасий” (Габалавци)
„Св. Атанасий” (Галичани)
„Св. Атанасий” (Годиве)
„Св. Атанасий” (Градешница)
„Св. Атанасий” (Грънчари)
„Св. Атанасий” (Жабени)
„Св. Атанасий” (Заполжани)
„Св. Атанасий” (Зовик)
„Св. Атанасий” (Крушеани)
„Св. Атанасий” (Ленище)
„Св. Атанасий” (Любойно)
„Св. Атанасий” (Нижеполе)
„Св. Атанасий” (Никодин)
„Св. Атанасий” (Новаци)
„Св. Атанасий” (Ракле)
„Св. Атанасий” (Рилево)
„Св. Атанасий” (Секирци)
„Св. Атанасий” (Сенокос)
„Св. Атанасий” (Слоещица)
„Св. Атанасий” (Стение)
„Св. Атанасий” (Стругово)

„Св. Атанасий” (Сухо гърло)
„Св. Атанасий” (Щърбово)
Барешански манастир
„Св. Благовещение Богородично” (Прилеп)
„Св. Богородица” (Горно село)
„Св. Богородица” (Железнец)
„Св. Богородица” (Крани)
„Св. Богородица” (Мажучище)
„Св. Богородица” (Маргари)
„Св. Богородица” (Тепавци)
„Св. Богородица” (Добромирово)
„Св. Богородица Пречиста” (Градешница)
„Св. Богородица Пречиста” (Любойно)
Буковски манастир
„Св. Варвара” (Драгош)
Варошки манастир
„Св. Василий” (Тръстеник)
Велушински манастир
„Св. Въведение Богородично” (Варош)
„Св. Въведение Богородично” (Средорек)
„Св. Възкресение Христово” (Дедебалци)
„Св. Възкресение Христово” (Драгарино)
„Св. Възнесение Господне” (Братин дол)
„Св. Възнесение Господне” (Брусник)
„Св. Възнесение Господне” (възрожденска църква в Мренога)
„Св. Възнесение Господне” (Градешница)
„Св. Възнесение Господне” (Грумази)
„Св. Възнесение Господне” (Добрушево)
„Св. Възнесение Господне” (Долнени)
„Св. Възнесение Господне” (Евла)
„Св. Възнесение Господне” (Живойно)
„Св. Възнесение Господне” (Кален)
„Св. Възнесение Господне” (Крушево)
„Св. Възнесение Господне” (Мало Рувци)
„Св. Възнесение Господне” (Полчище)
„Св. Възнесение Господне” (Свето Митрани)
„Св. Възнесение Господне” (средновековна църква в Мренога)
„Св. Възнесение Господне” (Тополчани)
„Св. Възнесение Господне” (Чебрен)
„Св. Георги” (Боище)
„Св. Георги” (Брезово)
„Св. Георги” (Вашарейца)
„Св. Георги” (Гермиян)
„Св. Георги” (Доленци)
„Св. Георги” (Дърмени)
„Св. Георги” (Зашле)
„Св. Георги” (Иваневци)
„Св. Георги” (Курбиново)
„Св. Георги” (Магарево)
„Св. Георги” (Новоселани)
„Св. Георги” (Олевени)
„Св. Георги” (Острилци)
„Св. Георги” (Пашино Рувци)
„Св. Георги” (Подмочани)
„Св. Георги” (Рамна)
„Св. Георги” (Ресен)
„Св. Георги” (Рибарци)
„Св. Георги” (Свинище)
„Св. Георги” (Слепче)
„Св. Георги” (Смилево)
„Св. Георги” (Сърбци)
„Св. Георги” (Трояци)
„Св. Георги” (Цапари)
„Св. Георги” (Чанище)
Граищки манастир
„Св. Димитър” (Битоля)
„Св. Димитър” (Брусник)

„Св. Димитър” (Буково)
„Св. Димитър” (Бърник)
„Св. Димитър” (Варош)
„Св. Димитър” (Голем град)
„Св. Димитър” (Градешница)
„Св. Димитър” (Грунища)
„Св. Димитър” (Дихово)
„Св. Димитър” (Долна Чарлия)
„Св. Димитър” (Жван)
„Св. Димитър” (Лажец)
„Св. Димитър” (Магарево)
„Св. Димитър” (Мариовско Търново)
„Св. Димитър” (Ореовец)
„Св. Димитър” (Ракитница)
„Св. Димитър” (Смолани)
„Св. Димитър” (Средно Егри)
„Св. Димитър” (Царевик)
„Св. Димитър” (Църнобуки)
„Св. Димитър” (Чебрен)
Дреновски манастир
Журечки манастир
„Св. Илия” (Алданци)
„Св. Илия” (Браилово)
„Св. Илия” (Брезово)
„Св. Илия” (Велушина)
„Св. Илия” (Веселчани)
„Св. Илия” (Градешница)
„Св. Илия” (Грънчари)
„Св. Илия” (Долгаец)
„Св. Илия” (Драгош)
„Св. Илия” (Дрен, Прилепско)
„Св. Илия” (Зашле)
„Св. Илия” (Лесково)
„Св. Илия” (Мало Илино)
„Св. Илия” (Ротино)
„Св. Илия” (Церово)
„Св. Йоан Богослов” (Любойно)
„Св. Йоан Богослов” (Слепче)
„Св. Йоан Кръстител” (Крушево)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Долно Дупени)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Прилеп)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Ресен)
„Св. Св. Козма и Дамян” (Плетвар)
„Св. Св. Константин и Елена” (Загорани)
„Св. Св. Константин и Елена” (Сопотско)
„Св. Св. Константин и Елена” (Суходол)
„Св. Св. Константин и Елена” (Битоля)
Кърстоарски манастир
„Св. Леонтий” (Граище)
Лисолайски манастир
Манастирски манастир
„Св. Марина” (Боротино)
Мелнишки манастир
„Св. Архангел Михаил” (Асамати)
„Св. Архангел Михаил” (Долно Дупени)
„Св. Архангел Михаил” (Долно Сърбци)
„Св. Архангел Михаил” (Кокре)
„Св. Архангел Михаил” (Крушевица)
„Св. Архангел Михаил” (Маково)
„Св. Архангел Михаил” (Могила)
„Св. Архангел Михаил” (Ново село)
„Св. Архангел Михаил” (Радово)
„Св. Архангел Михаил” (Средно Егри)
Небреговски манастир
„Св. Неделя” (Битоля)
Никодински манастир
„Св. Никола” (Бабино)

„Св. Никола” (Бело поле)
„Св. Никола” (Беловодица)
„Св. Никола” (Белушино)
„Св. Никола” (Белче)
„Св. Никола” (Брайчино)
„Св. Никола” (Брод, Битолско)
„Св. Никола” (Будимирци)
„Св. Никола” (Вардино)
„Св. Никола” (Варош)
„Св. Никола” (Вирово)
„Св. Никола” (Вранче)
„Св. Никола” (Голем Радобил)
„Св. Никола” (Големо Илино)
„Св. Никола” (Градешница)
„Св. Никола” (Дабница)
„Св. Никола” (Добромири)
„Св. Никола” (Драгош)
„Св. Никола” (Дрен, Прилепско)
„Св. Никола” (Единаковци)
„Св. Никола” (Загориче)
„Св. Никола” (Зързе)
„Св. Никола” (Кореница)
„Св. Никола” (Кошино)
„Св. Никола” (Кривогащани)
„Св. Никола” (Крушево)
„Св. Никола” (Кукуречани)
„Св. Никола” (Кърстец)
„Св. Никола” (Лавци)
„Св. Никола” (Лажани)
„Св. Никола” (Любойно)
„Св. Никола” (Метимир)
„Св. Никола” (Наколец)
„Св. Никола” (Небрегово)
„Св. Никола” (Обършани)
„Св. Никола” (Прилепец)
„Св. Никола” (Райца)
„Св. Никола” (Слепче, Демирхисарско)
„Св. Никола” (Слепче, Прилепско)
„Св. Никола” (Сопотница) <....>

30. **Проватска**

Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия

Софроний (30 юни 1940 – 11 март 1962) – викарий на Видинската митрополия, в Доростолски и Червенски м.
Антоний (16 декември 1962 – 13 април 2002†) – викарий на Видинската митрополия, председател на църковното настоятелство на „Св. Александър Невски”, викарен епископ на Доростолската и Червенска епархия, епископ на разположение на Св. Синод
Игнатий (6 април 2008 –), настоятел на подворието в Москва, викарий на Сливенската митрополия

Онлайн ресурси.

31. **Русенска**

Митрополити

Наум (2014-)

Храмове

Русенска духовна околия

Русе

Катедрален храм „Св. Троица” (1632)
Храм „Св. Георги” (1838)
Храм „Св. Богородица” (1934)
Храм „Св. Николай” (1864)

Храм „Св. Архангел Михаил” (1953)
Храм „Св. Петка” (1943)
Храм „Св. Възнесение” (1912)
Параклис „Св. Всех Святих” (1964, гробищен парк „Чародейка”)
Болничен храм „Св. Василий Велики” при МБАЛ – Русе (1901, възстановен 2006)
Храм „Св. Всех Святих” (1898, разрушен 1975, сега в строеж)
Параклис „Св. Преп. Паисий Хилендарски” – в Пантеона на възрожденците (2001)
Параклис „Св. Св. Козма и Дамян” – в МБАЛ – Русе (2003)
Храм „Св. Архангел Михаил” (1907), кв. „Долапите”
Храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1895), в кв. „Средна кула”
Храм „Св. Възкресение Лазарово” (в проект), при новите гробища

Поповска духовна околия

„Св. Успение Богородично” – гр. Попово (1932)
„Св. Архангел Михаил” – гр. Попово (1863)
параклис „Св. Рождество Богородично” – гр. Попово (1908)
„Св. Димитър” – гр. Попово, кв. „Сеячи” (1899)
„Св. Петка” – гр. Попово, кв. „Невски” (2007)
„Св. Димитър” – с. Априлово (1911)
„Св. Рождество Богородично” – с. Баба Тонка (1940)
„Св. Димитър” – с. Берковски (1940)
„Св. Архангел Михаил” – с. Бракница (1901)
„Св. Димитър” – с. Водица (1882)
„Св. Параскева” – с. Гагово (1931)
„Св. Димитър” – с. Глогинка (1900)
„Св. Параскева” – с. Голямо ново (1908)
„Св. Иоан Кръстител” – с. Горица (1889)
„Св. Димитър” – с. Гърчиново (1900)
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Долна Златица (1925)
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Дралфа (1949)
„Св. Иван Рилски” – с. Дриново (1900)
„Св. Въведение Богородично” – с. Еленово (1907)
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Заветно (1890)
„Св. Архангел Михаил” – с. Зараево (1881)
„Св. Иван Рилски” – с. Захари Стояново (1928)
„Св. Успение Богородично” – с. Звезда (1936)
„Св. Пророк Илия” – с. Иванча (1885)
„Св. Троица” – с. Кардам (1873)
„Св. Архангел Михаил” – с. Ковачевец (1932)
„Св. Архангел Михаил” – с. Конак (1876)
„Св. Димитър” – с. Кошничари (1892)
„Св. Богоявление” – с. Кръшно
„Св. Архангел Михаил” – с. Ломци (1860)
„Св. Атанасий” – с. Люблен (1881)
„Св. Димитър” – с. Маково в строеж
„Св. Параскева” – с. Манастирца (1925)
„Св. Архангел Михаил” – с. Медовина (1934)
„Св. Архангел Михаил” – с. Миладиновци
„Св. Георги” – гр. Опака (1862)
„Св. Димитър” – с. Осиково (1938)
„Св. Николай” – с. Паламарца (1886)
„Св. Архангел Михаил” – с. Помощица (1907)
„Св. Иван Рилски” – с. Посабина (1958)
„Св. Св. Константин и Елена” – с. Росина
„Св. Троица” – с. Садина (1876)
„Св. Възкресение Лазарово” – с. Садина, гробищен храм (1893)
„Св. Архангел Михаил” – с. Светлен (1884)
„Св. Цар Борис-Михаил” – с. Светлен, храм паметник (2005)
„Св. Иван Рилски” – с. Славяново (1890)
„Св. Димитър” – с. Тръстика (1937)
„Св. Архангел Михаил” – с. Цар Асен (1872)
„Св. Мина” – с. Марчино, в строеж
„Св. Пророк Илия” – с. Долец (2009)
„Св. Пророк Илия” – с. Ломци, параклис

Разградска духовна околия

„Св. Николай” – гр. Разград (1860)
„Св. Георги” – гр. Разград, гробищен храм (1887)
„Св. Димитър” – кв. „Гецово” (1867)
„Св. Атанасий” – кв. „Пороище” (1860)
„Св. Димитър” – с. Балкански (1897)
„Св. Рождество Богородично” – с. Благоево (1892)
„Св. Рождество Богородично” – с. Богданци (1924)
„Св. Троица” – с. Брестовене (1935)
„Св. Димитър” – с. Вазово (1948)
„Св. Възнесение” – с. Владимировци (1938)
„Св. Параскева” – с. Глоджево (1932)
„Св. Троица” – с. Голям извор (1928)
„Св. Архангел Михаил” – с. Голям Поровец (1953)
„Св. Възнесение” – с. Гороцвет (1933)
„Св. Успение Богородично” – с. Дряновец (1864)
„Св. Дух” – с. Дянково (1932)
„Св. Успение Богородично” – с. Езерче (1881)
„Св. Рождество Богородично” – с. Желязковец (1928)
„Св. Параскева” – гр. Завет (1921)
„Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Исперих (1928)
„Св. Троица” – с. Каменар (1850)
„Св. Успение Богородично” – с. Каменово (1865)
„Св. Димитър” – с. Киченица (1959)
„Св. Рождество Богородично” – с. Конево (2009)
„Св. Димитър” – с. Костанденец (1860)
„Св. Георги” – с. Кривня (1872)
„Св. Св. Константин и Елена” – с. Крояч (1995)
„Св. Параскева” – гр. Лозница (1927)
„Св. Пророк Илия” – с. Ловско (2000)
„Св. Пророк Иеремия” – с. Малък Поровец (1924)
„Св. Архангел Михаил” – с. Манастирци (1850)
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Мортагоново (1941)
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Осенец (1838)
„Св. Иван Рилски” – с. Острово (1924)
„Св. Димитър” – с. Островче (1905)
„Св. Възнесение” – с. Писанец (1868)
„Св. Архангел Михаил” – с. Побит камък (1858)
„Св. Успение Богородично” – с. Прелез (1970)
„Св. Апли Петър и Павел” – с. Просторно (2009)
„Св. Димитър” – с. Равно (1868)
„Св. Параскева” – с. Райнино (1958)
„Св. Петка” – с. Раковски (2005)
„Св. Богородица” – с. Свещари (1949)
„Св. Троица” – с. Сейдол (1922)
„Св. Богородица – животворящ Източник” – гр. Сеново (1875)
„Св. София” – с. Сушево (1922)
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Самуил
„Св. Георги” – с. Топчии (1929)
„Св. Успение Богородично” – с. Трапище (1968)
„Св. Архангел Михаил” – с. Ушинци
„Св. Параскева” – с. Хърсово (1866)
„Св. Димитър” – гр. Цар Калоян (1876)
„Св. Иван Рилски” – с. Черковна (1928)

Русенска околия

Манастир „Св. Димитрий Басарбовски” – с. Басарбово (XII - XIV в., възстановен 1937)
Манастир „Св. Марина” – с. Каран Върбовка
Манастир „Св. Петка” – с. Копривец
„Св. Троица” – с. Бабово
„Св. Параскева” – с. Баниска
„Св. Димитрий Басарбовски” – с. Басарбово
„Св. Успение Богородично” – с. Батин
„Св. Иван Рилски” – с. Батишница
„Св. Димитър” – с. Белцов

„Св. Георги” – с. Беловец
„Св. Параскева” – с. Беляново
„Св. Параскева” – с. Бисерци
„Св. Иван Рилски” – с. Бистренци
„Св. Иван Рилски” – с. Божичен
„Св. Димитър” – с. Божурово
„Св. Архангел Михаил” – с. Борисово
„Св. Успение Богородично” – гр. Борово-север
„Св. Параскева” – гр. Борово-юг
„Св. Иван Рилски” – с. Брестовица
„Св. Николай” – с. Бръшлен
„Св. Димитър” – с. Бъзовец
„Св. Димитър” – с. Бъзън
„Св. Георги” – гр. Бяла
„Св. Вмчк Пантелеймон” – гара Бяла, временен параклис „Св. Архангел Михаил” – с. Волово
„Св. Иван Рилски” – гр. Вятово
„Св. Възнесение” – с. Голямо Враново
„Св. Димитър” – с. Горно Аблановo
„Св. Петка” – с. Горско Аблановo
„Св. Успение Богородично” – с. Долно Аблановo
„Св. Троица” – гр. Две могили
„Св. Димитър” – с. Дряновец
„Св. Архангел Михаил” – с. Екзарх Йосиф
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Звънарци
„Св. Параскева” – с. Иваново, гробищен храм
„Св. Георги” – с. Иваново
„Св. Въведение Богородично” – с. Каран Върбовка
„Св. Успение Богородично” – с. Кацелово
„Св. Архангел Михаил” – с. Копривец
„Св. Георги” – с. Кошарна, в строеж
„Св. Архангел Михаил” – с. Кошов
„Св. Троица” – с. Красен, новата църква
„Св. Троица” – с. Кривина
„Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Кубрат
„Св. Архангел Михаил” – с. Лом Черковна
„Св. Иван Рилски” – с. Малко Враново
„Св. Георги” – с. Мартен
„Св. Апли Петър и Павел” – с. Мечка
„Св. Димитър” – с. Могилино
„Св. Димитър” – с. Николово-Липник
„Св. Успение Богородично” – с. Николово-Гагаля
„Св. Архангел Михаил” – с. Нисово
„Св. Пророк Илия” – с. Нова Върбовка
„Св. Пророк Илия” – с. Ново село
„Св. Троица” – с. Обретеник
„Св. Иван Рилски” – с. Острица
„Св. Димитър” – с. Пепелина
„Св. Димитър” – с. Пет кладенци
„Св. Богоявление” – с. Пиргово
„Св. Иван Рилски” – с. Помен
„Св. Константин и Елена” – с. Полско Косово
„Св. Параскева” – с. Просена
„Св. Георги” – с. Ряхово
„Св. Успение Богородично” – с. Савин
„Св. Архангел Михаил” – с. Сандрово
„Св. Параскева” – с. Сваленик
„Св. Димитър” – с. Семерджиево
„Св. Апли Петър и Павел” – с. Сеслав
„Св. Троица” – с. Сливица
„Св. Димитър” – с. Сливо поле
„Св. Рождество Богородично” – с. Смирненски
„Св. Петка” – с. Стърмен
„Св. Богородица” – с. Табачка
„Св. Параскева” – с. Тетово
„Св. Параскева” – с. Тръстеник
„Св. Георги” – с. Хотанца
„Св. Архангел Михаил” – с. Церовец

„Св. Димитър” – с. Червен
„Св. Архангел Михаил” – с. Червена вода
„Св. Богородица” – с. Черешово
„Св. Георги” – с. Чилнов
„Св. Архангел Михаил” – с. Широково
„Св. Никола” – с. Щръклево
„Св. Димитър Солунски” – с. Юделник
„Св. Архангел Михаил” – с. Юпер

Тутраканска духовна околия

„Св. Николай” – гр. Тутракан
„Св. Георги” – гр. Тутракан, гробищен храм
манастир „Св. Марина” – с. Сяново
„Св. Възнесение” – с. Антимово
„Св. Дух” – с. Белица, стар храм
„Св. Дух” – с. Белица, нов храм в строеж
„Св. Св. Константин и Елена” – с. Богданци
„Св. Харалампий” – с. Варненци
„Св. Димитър” – гр. Главиница
„Св. Св. Константин и Елена” – с. Дичево
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Долно Ряхово
„Св. Параскева” – с. Дунавец
„Св. Успение Богородично” – с. Зафирово
„Св. Георги” – с. Коларово
„Св. Георги” – с. Малък Преславец
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Нова Черна
„Св. Троица” – с. Пожарево
„Св. Успение Богородично” – с. Старо село
„Св. Архангел Михаил” – с. Стефан Караджа
„Св. Успение Богородично” – с. Сокол
„Св. Пророк Илия” – с. Сяново, в строеж
„Св. Архангел Михаил” – с. Царев дол
„Въздвижение на Св. Кръст” – с. Цар Самуил, в строеж
„Св. Николай” – с. Черногор, в строеж
„Св. Георги” – с. Шуменци

*Лит.: **Бакърджиева**, Т. и др. Към ранната история на Чéрвенската епархия / Т. **Бакърджиева**, Ст. **Йорданов**. // Духовна култура, 1994, N 12, с. 16-26.*

32. **Скопска**

Паригорий (споменат в 432 г. като участник в Сердикийския събор)
Урсилий (споменат в 458 г. в негово писмо до император Лъв)
Йоан (обменил серия писма с папа Геласий между 490 и 495)

Охридска архиепископия (1018-1282)

Йоан (1217-1220)

Печка архиепископия (1282-1346) и патриаршия (1346-1392)

Николай (споменат 1301 и 1303)
Стефан (-1317)
Йоан II (преди 1346-1349). В 1346 епископията е въздигната в митрополия.
Никодим (споменат в 1370, когато нарежда на дякон Радослав Скопчик да препише един Пролог)
Йоан III (споменат в 1389, без титла в надписа на църквата „Св. Андрей”)

Охридска архиепископия (1392-1557)

Матей I (1393 – 11 януари 1428)
Йоан IV (Иванко) (споменат в поменика на манастира Матка след Матей; в обширния дефтер N 443 за 1467-1468 във вакъфа на Исхак бег, между жителите на Баняне е и Иванко Пискуп)
Йосиф I (пръв известен след Матей, вероятно митрополит отпреди 1468, умира на 25 юли 1468)
Матей II (1468 – след 1473)
Гавриил I (преди 1497)

Йосиф II (споменат 1473 или 1475 в една приписка в ръкопис от Хлудовата библиотека в Москва, като свидетел, че поп Драгослав от Говърлево е купил за 273 аспри книга от Димитър Майков)
Герман I (Матия) (след 1473 и преди 1497)
Антоний (споменат в 1497)
Атанасий (споменат в 1497 в надписа над вратата на манастира „Матка", обновен от богатата скопска вдовица Милица, единственото известно обновяване на манастир през XV в.)
Герман II (нач. на XVI в.)
Йоан V (през X в., споменат в „Милешевския поменик" от нач. на XVI в., а в „Шишевския поменик" е последен в списъка на скопските архиерей)
Пахомий (1528, 1532, споменат в синодалните актове на Охридската архиепископия в тези години)
Никифор (преди 1550)
Климент (1550-1557)

Печка патриаршия (1557-1766)

Методий I (споменат в 1565 в запис на положкия епископ във връзка с присъединяването на Положката епархия към Скопската митрополия)
Никанор I (1576/77-1600)
Гавриил II (споменат в един Сборник на Хлудовата библиотека в манастир под Москва в 1581. По негово време йеромонах Арсений преписва едно житие в Кучевищкия манастир.
Михаил (след 1577 и преди 1623)
Симеон (1623-1641)
Никанор II (1641-1643)
Теодосий (1643)
Филип (споменава се между 1647-1654, когато патриарх Гаврил Печки му подарява литургиар, дарен му от Богородичния манастир)
Силвестър (споменат в 1663 – ?)
Теофан (споменат 1671-1690)
Евтимий (споменат в 1687)
Атанасий I (1706-1711)
Константин I (1712 – след 1722)
Кирил (1725-1737, на 20 юли 1725 г. взема един номоканон от манастира „Св. Прохор Пчински")
Атанасий II (споменат 1741-1747)
Филотей (споменат 1744, когато ръкополога Исая за презвитер)
Антим I Скопски (споменат в 1759 и преди 1766)
Константин II (преди 1766, взел участие в закриването на Печката патриаршия. Част от осемте архиереи отишли при султана да го молят за присъединяване към Вселенската патриаршия, за да могат да имат всичките права, които имат и останалите архиереи на Цариград)

Вселенска патриаршия

Антим II Скопски (споменат в 1767)
Йоасаф (споменат в 1767)
Генадий I (след 1767)
Софроний (след 1767)
Захарий Скопски (в 1776 и в 1792)
Антим III Скопски (1799 и след февруари 1818)
Евгений (споменат в 1807, родом от о. Еписис)
Генадий (преди 1820)
Ананий Скопски (1819-1828)
Неофит Скопски (1828-1830)
Антим IV Скопски (споменат в 1830)
Гедеон Скопски (1830)
Генадий Скопски (1831-1832)
Гавриил III Скопски (1832-1843)
Йоаким Скопски (1843-1868)
Паисий Скопски (1868-1892)
Методий Папаемануил (1892-1896)
Амвросий Ставринос (1896-1902)
Фирмилиан Скопски (1902-1903)
Севастиан Скопски (1904-1905)
Викентий Скопски (1905-1915)

Българска екзархия

Доротей (Спасов) (1872-1875)
Кирил (Стоичков) (1874-1875, управляващ 1875-1877)

Теодосий (Гологанов) (1890-1891)
Максим (Пелов) (1892-1894)
Синесий (Димитров) (1895-1897, управляващ 6 февруари 1897 – 25 март 1909)
Неофит (Паскалев) (1910-1913, 1915-1918)

Сръбска патриаршия

Фирмилиан
Варнава (Росич) (1920-1930)
Йосиф (Цвийович) (1932-1957)

По-известни църкви и манастири

църква „Св. Георги" – Скопие
църква „Св. Спас" – Скопие
църква „Св. Пантелеймон" – с. Горно Нерези
манастир „Св. Никита" – с. Баняне, Скопска Църна гора
манастир „Св. Илия" – с. Баняне, Скопска Църна гора
църква „Св. Спас" – с. Кучевище, Скопска Църна гора
Любански манастир „Св. Никола" – с. Любанци, Скопска Църна гора
Марков манастир „Св. Димитър" – с. Маркова Сушица
Манастир „Св. Успение на Пресв. Богородица" – с. Матка
Манастирска църква „Св. Андрей" – с. Матка
Манастирска църква „Св. Никола" – с. Шишево
Кожленски манастир „Св. Рождество Богородично" (бивш „Св. Никола") – с. Кожле

Храмове

„Св. Андрей" (Матка)
„Св. Атанасий" (Шишево)
„Св. Благовещение Богородично" (Горняне)
„Св. Богородица" (Скопие)
„Св. Възнесение Господне" (Кучково)
„Св. Възнесение Господне" (Ращак)
„Св. Георги" (Баняне)
„Св. Георги" (Блаце)
„Св. Георги" (Градовци)
„Св. Георги" (Кучково)
„Св. Георги" (Радишани)
„Св. Димитър" (Скопие)
„Св. Илия" (Баняне)
„Св. Илия" (Виниче)
„Св. Илия" (Кадино)
„Св. Илия" (Мирковци)
„Св. Илия" (Ракотинци)
„Св. Йоан Предтеча" (Булачани)
„Св. Климент Охридски" (Скопие)
Кожленски манастир
„Св. Св. Константин и Елена" (Скопие)
Кучевищки манастир
Любански манастир
„Св. Мина" (Скопие)
„Св. Архангел Михаил" (Автокоманда)
„Св. Св. Архангели Михаил и Гавриил" (Кучевищки манастир)
„Св. Неделя" (Матка)
„Св. Никита" (Баняне)
„Св. Никола" (Глуво)
„Св. Никола" (Горно Сълне)
„Св. Никола" (Любанци)
„Св. Никола" (Люботен)
„Св. Никола" (Ново село, Скопско)
„Св. Никола" (Радишани)
„Св. Никола" (Шишево)
„Св. Никола" (Николимуки)
„Св. Пантелеймон" (Горно Нерези)
„Св. Петка" (Горно Оризари)
„Св. Петка" (Побоже)

„Св. Петка” (Църниче)
„Св. Св. Петър и Павел” (Юрумлери)
Побожки манастир
„Св. Покров Богородичен” (Автокоманда)
„Св. Спас” (Добри дол)
„Св. Спас” (Драчево)
„Св. Спас” (Кожле)
„Св. Спас” (Кучевище)
„Св. Спас” (Матка)
„Св. Спас” (Скопие)
„Св. Спас” (Црешево)
„Св. Трифон” (Говърлево)
„Св. Троица” (Чучер)
„Св. Успение Богородично” (Дивле)
„Св. Успение Богородично” (Матка)

*Лит.: **Маркова**, З. Българското църковно-национално движение до Кримската война. С., 1976; **Маркова**, З. Българската екзархия 1870-1879. С., 1989, с. 144; **Николова**, Б. Устройство и управление на Българската православна църква. С., 1997; **Елдъров**, Св. Възстановяване на екзархийското наследство в Македония. // Националното обединение на България 1940-1944 г. С., 2012, с. 131-133.*

33. **Сливенска**

Сливенски митрополити

Серафим (Кинов) (1873-1896)
Гервасий (Георгиев) (1897-1919)
Иларион (Арабаджиев) (1922-1939)
Евлогий (Георгиев) (1939-1947)
Никодим (Пиперов) (1947-1980)
Йоаникий (Неделчев) (1980-)

Манастири

Поморийски манастир „Св. Георги Победоносец”
Горноезеровски манастир „Св. Рождество Богородично”
Люляковски манастир „Св. Праведни Йоаким и Анна”
Голямобуковски манастир „Св. Живоприемен източник”
Кабиленски манастир „Св. Рождество на Пресв. Богородица”
Бакаджишки манастир „Св. Спас”
Устремски манастир „Св. Троица”
Сотирски манастир „Св. Петка”
Чинтуловски манастир „Св. Илия”

Храмове

Бургаска духовна околия

1. гр. Бургас –
храм „Св. Св. Кирил и Методий”
храм „Св. Богородица”
храм „Св. Иоан Рилски”
храм „Св. Атанасий”
храм „Св. Троица” (1915)
2. с. Банево – храм „Св. Троица” (2007)
3. с. Брястовец – храм „Св. Атанасий”
4. с. Изворище – храм „Св. Иоан Рилски”
5. с. Черно море – храм „Св. Иоан Рилски”
6. с. Веселие – храм „Св. Илия”
7. с. Ясна поляна – храм „Св. Богородица”
8. гр. Приморско – храм „Св. Св. Кирил и Методий”
9. с. Дебелт – храм „Св. Троица”
10. с. Тръстиково – „Св. Димитър”
11. с. Зидарово – храм „Св. Георги”
12. с. Присад – храм „Св. Троица”
13. с. Габър – храм „Св. Троица”
14. с. Извор – храм „Св. Троица”

15. с. Димчево – храм „Св. Троица”
16. с. Инджe войвода – храм „Св. Илия”
17. с. Вършило – храм „Св. Богородица”
18. гр. Камено – храм „Св. Георги”
19. гр. Българово – храм „Св. Атанасий”
20. с. Ново Паничарево – храм „Св. Троица”
21. с. Крушовец – храм „Св. Атанасий”
22. с. Росен – храм „Св. Георги”
23. с. Маринка – храм „Св. Дух”
24. с. Равна гора – храм „Св. Богородица”
25. с. Русокастро – храм „Св. Богородица”
26. с. Желязово – храм „Св. Димитър”
27. с. Ливада – храм „Св. Богородица”
28. с. Черноморец – храм „Св. Николай”
29. с. Равадиново – храм „Св. Троица”
30. гр. Созопол – храм „Св. Георги”
31. с. Трояново – храм „Св. Николай”
32. с. Черни връх – храм „Св. Симеон Стълпник”
33. с . Константиново – храм „Св. Св. Константин и Елена”
34. с. Полски извор – храм „Св. Петка”
35 с. Братово – храм „Св. Рождество Богородично”
36. с. Долно езерово – храм „Св. Рождество Богородично”
37 с. Ветрен – храм „Св. Възнесение Господне”
38 с. Горно езерово – параклис „Св. Петка”
39. с. Рудник – храм „Св. Петка”
40. с. Сарафово – храм „Св. Николай”
41. с. Кошарица – храм „Св. Иоан Рилски”
42. с. Твърдица – храм „Св. Рождество Богородично”
43. гр. Поморие – храм „Св. Богородица” храм „Св. Преображение”
44. с. Баня – храм „Св. Илия”
45. с. Емона – храм „Св. Димитър”
46. с. Бата – храм „Св. Троица”
47. с. Порой – храм „Св. Димитър”
48. с. Горица – храм „Св. Архангел Михаил”
49. с. Просеник – храм „Св. Възнесение Господне”
50. с. Страцин – храм „Св. Атанасий Велики”
51. с. Голица – храм „Св. Димитър”
52. гр. Каблешково – храм „Св. Димитър”
53. с. Александрово – храм „Св. Троица”
54. с. Медово – храм „Св. Никола”
55. с. Каменар – „Св. Параскева”
56. с. Козичено – храм „Св. Параскева”
57. с. Паницово – храм „Св. Троица”
58. гр. Св. Влас – храм „Св. Атанасий Велики”
59. гр. Несебър – храм „Св. Богородица”
60. гр. Обзор – храм „Св. Иоан Предтеча”
61. с. Приселци – параклис „Св. Димитър”
62. с. Раковсково – параклис „Св. Св. Константин и Елена”
63. с. Оризаре – храм „Св. Параскева”
64. с. Равда – храм „Св. Иоан Предтеча”
65. с. Тънково – храм „Св. Параскева”
66. с. Ахелой – храм „Св. Възнесение Господне”
67. с. Лъка – храм „Св. Св. Константин и Елена”
68. гр. Средец – храм „Св. Всех Святих”, храм „Св. Богородица”
69. с. Богданово – храм „Св. Св. Константин и Елена”
70. с. Варовник – храм „Св. Възнесение Господне”
71. с. Росеново – храм „Св. Св. Кирил и Методий”
72. с. Пънчево – храм „Св. Троица”
73. с. Голямо Буково – храм „Св. Богородица”
74. с. Светлина – храм „Св. Димитър”
75. с. Загорци – храм „Св. Възнесение Господне”
76. с. Суходол – храм „Св. Иоан Рилски”
77. с. Драчево – храм „Св. Богородица”
78. с. Дюлево – храм „Св. Богородица”
79. с. Кирово – храм „Св. Димитър”
80. с. Белеврен – храм „Св. Троица”
81. с. Граничар – храм „Св. Св. Кирил и Методий”

82. с. Долно Ябълково – храм „Св. Богородица”
83. с. Горно Ябълково – храм „Св. Илия”
84. с. Момина църква – храм „Св. Петка”
85. с. Проход – храм „Св. Богородица”
86. с. Бистрец – храм „Св. Богородица”
87. с. Белила – храм „Св. Георги”
88. с. Драка – храм „Св. Архангел Михаил”
89. с. Факия – храм „Св. Димитър”
90. с. Сливово – храм „Св. Богородица”
91. с. Вълчаново – храм „Св. Богородица”
92. с. Винарско – няма храм
93. с. Свобода – няма храм
94. с. Вратица – няма храм
95. с. Малина – няма храм
96. с. Гранитец – няма храм
97. с. Тракийци – няма храм
98. с. Миролюбово – няма храм
99. с. Драганово – няма храм
100. с. Лозово – няма храм
101. с. Крайморие – храм „Св. Пимен Зографски”, в строеж
102. с. Косовец – няма храм
103. с. Гълъбец – няма храм
104. с. Габерово – няма храм
105. с. Белодол – няма храм
106. с. Дъбник – няма храм
107. с. Гюльовци – няма храм
108. с. Козница – няма храм
109. с. Булаир – няма храм
110. с. Раков дол – няма храм
111. с. Атия – храм „Св. Мина”

Карнобатска духовна околия

1. гр. Карнобат – храм „Св. Иоан Богослов” (1880)
2. с. Аспарухово – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1884)
3. с. Сърнево – храм „Св. Богородица” (1903)
4. с. Крушево – храм „Св. Архангел Михаил” (1903)
5. с. Добриново – храм „Св. Димитър” (1879)
6. с. Сан Стефано – храм „Св. Архангел Михаил” (1870)
7. с. Тас Тепе – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1893)
8. с. Екзарх Антимово – храм „Св. Димитър” (1894)
9. с. Искра – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1880)
10. с. Костен – храм „Св. Архангел Михаил” (1857)
11. с. Крумово градище – храм „Св. Архангел Михаил” (1938)
12. с. Железник – храм „Св. Йоан Рилски” (1939)
13. с. Лозарево – храм „Св. Димитър” (1880)
14. с. Невестино – храм „Св. Георги” (1880)
15. с. Маленово – храм „Св. Богородица” (1900)
16. с. Подвис – храм „Св. Теодор Стратилат” (1882)
17. гр. Сунгурларе – храм „Св. Архангел Михаил” (1924)
18. с. Славянци – храм „Св. Димитър” (1889)
19. с. Хаджиите – храм „Св. Богородица” (1936)
20. с. Житосвят – храм „Св. Иоан Предтеча” (1936)
21. с. Черково – храм „Св. Иоан Богослов” (1903)
22. с. Орлинци – храм „Св. Петка” (1927)
23. гр. Айтос – храм „Св. Димитър” (1884)
24. с. Вресово – храм „Св. Параскева” (1910)
25. с. Караново – храм „Св. Архангел Михаил” (1892)
26. с. Кръстина – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1927)
27. с Равнец – храм „Св. Архангел Михаил” (2008)
28. с. Люляково – храм „Св. Богородица” (1957)
29. с. Пещерско – храм „Св. Пророк Илия” (2008)
30. с. Завет – храм „Св. Петка” (2006)
31. с. Преображенци – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1896)
32. с. Тополица – храм „Св. Димитър” (1884)
33. с. Драганци – храм „Св. Илия” (1996)
34. с. Раклица – храм „Св. Богородица” (2001)

35. с. Пирне – храм „Св. Атанасий” (2008)
36. с. Съдиево – храм „Св. Богородица” (2007)
37. с. Лясково – храм „Св. Архангел Михаил” (2007)
38. с. Дъскотна – храм „Св. Богородица” (2007)
39. с. Есен – храм „Св. Троица” (2009)
40. с. Везенково – храм „Св. Марина” (2009)
41. с. Винарско – храм „Св. Георги” (2007)
42. с. Церковски – храм „Св. Възнесение Господне” (2009)
43. с. Дъбовица – няма храм
44. с. Грозден – няма храм
45. с. Вълчин – няма храм
46. с. Климаш – няма храм
47. с. Ведрово – няма храм
48. с. Съединение – няма храм
49. с. Лозица – няма храм
50. с. Терзийско – няма храм
51. с. Черница – няма храм
52. с. Манолич – няма храм
53. с. Босилково – няма храм
54. с. Камчия – няма храм
55. с. Горово – няма храм
56. с. Велислав – няма храм
57. с. Чубра – няма храм
58. с. Огнен – няма храм
59. с. Прилеп – няма храм
60. с. Скала – няма храм
61. с. Каменска – няма храм
62. с. Зимен – няма храм
63. с. Глумче – няма храм
64. с. Венец – няма храм
65. с. Козаре – няма храм
66. с. Детелина – няма храм
67. с. Смолник – няма храм
68. с. Сигмен – няма храм
69. с. Кликач – няма храм
70. с. Драгово – няма храм
71. с. Деветинци – няма храм
72. с. Мъдрино – няма храм
73. с. Соколово – няма храм
74. с. Деветак – няма храм
75. с. Карагеоргиево – няма храм
76. с. Мъглен – няма храм
77. с. Малка поляна – няма храм
78. с. Раклиново – няма храм
79. с. Черна могила – няма храм
80. с. Поляново – няма храм
81. с. Чукарка – няма храм
82. с. Зетево – няма храм
83. с. Черноград – няма храм
84. с. Дрянковец – няма храм
85. с. Руен – няма храм
86. с. Добромир – няма храм
87. с. Билка – няма храм
88. с. Планиница – няма храм
89. с. Вишна – няма храм
90. с. Снежа – няма храм
91. с. Трънак – няма храм
92. с. Каравелово – няма храм
93. с. Дропла – няма храм
94. с. Ясеново – няма храм
95. с. Струя – няма храм
96. с. Соколец – няма храм
97. с. Рупча – няма храм
98. с. Заимчево – няма храм
99. с. Ръжица – няма храм
100. с. Речица – няма храм
101. с. Каменяк – няма храм

102. с. Топчийско – няма храм
103. с. Зайчар – няма храм
104. с. Средна – няма храм
105. с. Средна могила – няма храм
106. с. Череша – няма храм
107. с. Мрежичко – няма храм
108. с. Листец – няма храм
109. с. Припек – няма храм
110. с. Шиварово – няма храм
111. с. Сини рит – няма храм
112. с. Подгорец – няма храм
113. с. Разбойна – няма храм
114. с. Ябълчево – няма храм
115. с. Рожден – няма храм
116. с. Снягово – няма храм
117. с. Рудина – няма храм
118. с. Добра – няма храм
119. с. Добра поляна – няма храм
120. с. Скалак – няма храм
121. с. Пчелин – няма храм

Котленска духовна околия

1. гр. Котел – храм „Св. Троица” (1871)
храм „Св. Св. Петър и Павел” (1833)
2. с. Градец – храм „Св. Илия” (1830)
3. с. Ичера – храм „Св. Димитър” (1845)
4. с. Жеравна – храм „Св. Николай” (1833)
5. с. Нейково – храм „Св. Троица” (1863)
6. с. Раково – храм „Св. Св. Петър и Павел” (1897)
7. с. Тича – храм „Св. Илия” (1820)
8. с. Медвен – храм „Св. Марина” (1882)
9. с. Катунище – храм „Св. Троица” (1874)
10. с. Мокрен – храм „Св. Атанасий” (1899)
11. с. Бероново – няма храм
12. с. Садово – няма храм
13. с. Седларево – няма храм
14. с. Братан – няма храм
15. с. Соколарци – няма храм
16. с. Ябланово – няма храм
17. с. Пъдарево – няма храм
18. с. Остра могила – няма храм
19. с. Топузово – няма храм
20. с. Малко селло – няма храм
21. с. Орлово – няма храм

Малкотърновска духовна околия

1. гр. Ахтопол – храм „Св. Възнесение Господне” (1879)
2. с. Синеморец – храм „Св. Иоан Предтеча” (1894)
3. с. Резово – храм „Св. Иоан Кръстител” (2002)
4. с. Бродилово – храм „Св. Пантелеимон” (1909)
5. с. Варвара – храм „Св. Варвара” (2006)
6. с. Кости – храм „Св. Св.Кирил и Методий” (1909)
7. с. Българи – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1911)
8. с. Велика – храм „Св. Илия” (1934)
9. с. Писменово – храм „Св. Богородица” (1925)
10. с. Фазаново – храм „Св. Марина” (2001)
11. с. Китен – храм „Св. Възнесение Господне” (1995)
12. с. Лозенец – храм „Св. Георги” (1999)
13. с. Изгрев – храм „Св. Марина” (2001)
14. с. Граматиково – храм „Св. 40 мъченици” (1880)
15. с. Визица – храм „Св. Троица” (1856)
16. с. Кондолово – храм „Св. Георги” (1875)
17. с. Звездец – храм „Св. Атанасий” (1844)
18. с. Бръшлян – храм „Св. Димитър” (1854)
19. с. Бяла вода – храм „Св. Илия” (1863)

20. с. Евренезово – храм „Св. Троица” (1926)
21. с. Младежко – храм „Св. Богородица” (1999)
22. с. Стоилово – храм „Св. Илия” (1841)
23. с. Заберново – храм „Св. Лука” (1805)
24. с. Калово – храм „Св. Георги” (1860)
25. с. Сливарово – храм „Св. Пантелеймон” (1875)
26. с. Близнак – параклис „Св. Богородица” (1999)
27. гр. Малко Търново – храм „Св. Богородица” (1889)
28. гр. Царево – храм „Св. Цар Борис” (1935)
храм „Св. Богородица” (1867)

Сливенска духовна околия

1. гр. Сливен – храм „Св. Димитър” (1831)
храм „Св. Николай Чудотворец” (1834)
храм „Св. Богородица” (1896)
храм „Св. София” (XIII в.)
храм „Св. Троица” (2003)
2. с. Блатец – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1880)
3. с. Драгоданово – храм „Св. Иоан Рилски” (1900)
4. с. Гавраилово – храм „Св. Архангел Михаил” (1865)
5. с. Горно Александрово – храм „Св. Петка” (1920)
6. с. Трапоклово – храм „Св. Петка” (1873)
7. с. Желю войвода – храм „Св. Архангел Михаил” (1899)
8. с. Зимница – храм „Св. Димитър” (1856)
9. с. Чарда – храм „Св. Успение Богородично” (2008)
10. с. Веселиново – храм „Св. Петка” (1934)
11. гр. Кермен – храм „Св. Петка” (1904)
12. с. Николаево – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1910)
13. с. Ковачите – храм „Св. Димитър” (1875)
14. с. Крушаре – храм „Св. Троица” (1910)
15. с. Чокоба – храм „Св. Иоан Рилски” (2007)
16. с. Самуилово – храм „Св. Св. Константин и Елена” (2009)
17. с. Чинтулово – храм „Св. Илия” (2000)
18. с. Речица – храм „Св. Троица” (1924)
19. с. Селиминово – храм „Св. Възнесение Господне” (1904)
20. с. Скобелево – храм „Св. Богородица” (1927)
21. гр. Стралджа – храм „Св. Архангел Михаил” (1857)
22. с. Атолово – храм „Св. Димитър” (1933)
23. с. Лозенец – храм „Св. Димитър” (1945)
24. с. Тополчане – храм „Св. Димитър” (1914)
25. с. Калояново – храм „Св. Богородица” (1928)
26. с. Бяла – храм „Св. Троица” (1922)
27. с. Голямо Чочовен – храм „Св. Георги” (2000)
28. с. Камен – храм „Св. Георги” (2007)
29. с. Малко Чочовен – храм „Св. Апли Петър и Павел” (2009)
30. с. Злати войвода – храм „Св. Илия” (2009)
31. с. Мечкарево – храм „Св. Рождество Христово” (2009)
32. с. Градско – храм „Св. Неделя” (2009)
33. с. Глушник – храм „Св. Иоан Кръстител” (2009)
34. с. Бозаджий – няма храм
35. с. Гергевец – няма храм
36. с. Въглен – няма храм
37. с. Сотиря – няма храм
38. с. Бинкос – няма храм
39. с. Новачево – няма храм
40. с. Панаретовци – няма храм
41. с. Глуфишево – няма храм
42. с. Боров дол – няма храм
43. с. Жълт бряг – няма храм
44. с. Бяла паланка – няма храм

Тополовградска духовна околия

1. гр. Болярово – храм „Св. Димитър” (1887)
2. с. Ружица – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1883)
3. с. Воден – храм „Св. Георги” (1841)

4. с. Генерал Тошево – храм „Св. Архангел Михаил” (1848)
5. с. Каменна река – храм „Св. Възнесение Господне” (1891)
6. с. Вълча поляна – храм „Св. Димитър” (1937)
7. с. Голямо Крушево – храм „Св. Богородица” (1889)
8. с. Голям манастир – храм „Св. Богородица”
9. с. Горска поляна – храм „Св. Илия” (1929)
10. с. Странджа – храм „Св. Богородица” (1914)
11. с. Полски градец – храм „Св. Иоан Рилски” (1874)
12. с. Гранитово – храм „Св. Архангел Михаил” (1850)
13. с. Добрич – храм „Св. Димитър” (1891)
14. с. Златиница – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1931)
15. с. Трънково – храм „Св. Архангел Михаил” (1934)
16. гр. Елхово – храм „Св. Димитър” (1874)
17. с. Пчела – храм „Св. Димитър” (1932)
18. с. Кирилово – храм „Св. Богородица” (1855)
19. с. Жребино – храм „Св. Архангел Михаил” (1890)
20. с. Радовец – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1933)
21. с. Княжево – храм „Св. Димитър” (1849)
22. с. Раздел – храм „Св. Троица” (2007)
23. с. Лесово – храм „Св. Живоприемни Източник” (1898)
24. с. Малък манастир – храм „Св. Георги” (1876)
25. с. Чукарово – храм „Св. Богородица” (1871)
26. с. Чернозем – храм „Св. Богородица” (1858)
27. с. Мамарчево – храм „Св. Богородица” (1926)
28. с. Малко Шарково – храм „Св. Иоан Кръстител” (1881)
29. с. Мелница – храм „Св. Георги” (1846)
30. с. Мрамор – храм „Св. Архангел Михаил” (1872)
31. с. К. Петко войвода – храм „Св. Живоприемни Източник” (1866)
32. с. Овчи кладенец – храм „Св. Иоан Богослов” (2007)
33. с. Орешник – храм „Св. Параскева” (неизвестно)
34. с. Попово – храм „Св. Георги” (2005)
35. с. Дъбово – храм „Св. Илия” (1887)
36. с. Светлина – храм „Св. Богородица” (1879)
37. с. Синапово – храм „Св. Илия” (1834)
38. с. Скалица – храм „Св. Георги” (1857)
39. с. Срем – храм „Св. Възнесение Господне” (1850)
40. с. Стефан Караджово – храм „Св. Богородица” (1836)
41. с. Камен връх – храм „Св. Атанасий” (1871)
42. с. Доброселец – храм „Св. Петка” (1922)
43. с. Устрем – храм „Св. Димитър” (1922)
44. с. Планиново – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1933)
45. с. Хлябово – храм „Св. Георги” (1849)
46. с. Голямо Шарково – храм „Св. Богородица” (1881)
47. с. Орлов дол – храм „Св. Димитър” (1838)
48. гр. Тополовград – храм „Св. Богородица” (1937)
храм „Св. Георги” (неизвестно)
храм „Св. Илия” (1885)
49. с. Владимирово – няма храм
50. с. Изгрев – храм „Св. Димитър“ (в строеж)
51. с. Голям дервент – няма храм
52. с. Малко Кирилово – няма храм
53. с. Лалково – няма храм
54. с. Славейково – няма храм
55. с. Крайново – няма храм
56. с. Вълчи извор – няма храм
57. с. Ситово – няма храм
58. с. Маца – няма храм
59. с. Овчарци – няма храм
60. с. Маломирово – няма храм
61. с. Иглика – храм „Св. Богородица” (2008)

Ямболска духовна околия

1. гр. Ямбол – храм „Св. Николай” (1926)
храм „Св. Георги” (1737)
храм „Св. Троиц” (1863)
2. с. Александрово – храм „Св. Димитър” (1882)

3. с. Борисово – храм „Св. Димитър” (1894)
4. с. Стройно – храм „Св. Илия” (1908)
5. с. Ботево – храм „Св. Богородица” (1892)
6. с. Меден кладенец – храм „Св. Петка” (1926)
7. с. Бояджик – храм „Св. Димитър” (1892)
8. с. Бояново – храм „Св. Троица” (1896)
9. с. Воденичане – храм „Св. Атанасий” (1905)
10. с. Палаузово – храм „Св. Петка” (1900)
11. с. Войника – храм „Св. Богородица” (1925)
12. с. Тамарино – храм „Св. София” (1925)
13. с. Инзово – храм „Св. Троица” (1938)
14. с. Видинци – храм „Св. Димитър” (1890)
15. с. Гълъбинци – храм „Св. Архангел Михаил” (1906)
16. с. Златаре – храм „Св. Възнесение Господне” (1886)
17. с. Роза – храм „Св. Петка” (1892)
18. с. Джинот – храм „Св. Богородица” (1935)
19. с. Чарган – храм „Св. Въздв. Креста” (1927)
20. с. Зорница – храм „Св. Богородица” (1898)
21. с. Иречеково – храм „Св. Димитър” (2007)
22. с. Търнава – храм „Св. Богородица” (2007)
23. с. Каравелово – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1915)
24. с. Сламино – храм „Св. Иоан Рилски” (1929)
25. с. Кукорево – храм „Св. Димитър” (1892)
26. с. Маломир – храм „Св. Богородица” (1890)
27. с. Коневец – храм „Св. Възнесение Господне” (1928)
28. с. Миладиновци – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1895)
29. с. Крумово – храм „Св. Иоан Рилски” (1896)
30. с. Недялско – храм „Св. Троица” (1874)
31. с. Люлин – храм „Св. Възнесение Господне” (1857)
32. с. Победа – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1922)
33. с. Калчево – храм „Св. Петка” (1923)
34. с. Поляна – храм „Св. Архангел Михаил” (1857)
35. с. Денница – храм „Св. Илия” (1934)
36. с. Правдино – храм „Св. Архангел Михаил” (1912)
37. с. Първенец – храм „Св. Георги” (1856)
38. с. Богорово – храм „Св. Архангел Михаил” (1912)
39. с. Каменец – храм „Св. Георги” (1895)
40. с. Тенево – храм „Св. Св. Константин и Елена” (1895)
41. с. Ханово – храм „Св. Георги” (1943)
42. с. Окоп – храм „Св. Св. Кирил и Методий” (1936)
43. с. Челник – храм „Св. Архангел Михаил” (2005)
44. с. Оман – храм „Св. Възнесение Господне” (1897)
45. с. Синьо камъне – храм „Св. Иоан Богослов” (1925)
46. с. Кубадин – храм „Св. Троица” (1870)
47. с. Безмер – храм „Св. София” (1934)
48. с. Могила – храм „Св. Богородица” (2006)
49. с. Болярско – храм „Св. Богородица” (2008)
50. с. Асеново – храм „Св. Димитър” (2005)
51. с. Хаджи Димитрово – храм „Св. Георги”, в строеж
52. с. Завой – храм „Св. Богородица”, в строеж
53. с. Дражево – храм „Св. Илия”, в строеж
54. с. Межда – няма храм
55. с. Кабиле – няма храм
56. с. Савино – няма храм
57. с. Стара река – няма храм
58. с. Симеоново – няма храм
59. с. Робово – няма храм
60. с. Козарево – няма храм
61. с. Саранско – няма храм
62. с. Леярово – няма храм
63. с. Радойново – няма храм
64. с. Дряново – няма храм
65. с. Драма – няма храм

Онлайн ресурси.

34. **Смоленска**

Титулярни епископи

Нил (Изворов) (8 юли 1873 – 11 април 1874)
(4 юли 1895 – 14 март 1905)
Евлогий (Георгиев) (3 декември 1931 – 18 юни 1939)
Тихон (Казасов) (30 май 1946 – 3 март 1978)
Нестор (Кръстев) (6 декември 1980 – 14 март 2013)

*Лит.: **Велев**, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

35. **Софийска**

Митрополити

Михаил (споменат ок. 1070-1080)
Никита (печати от ок. 1100)
Йоан (споменат в 1329)
Леонтий (споменат в 1360)
местоблюстител **Даниил Видински**
Силоаний (1455-1469)
Силвестър (споменат в 1469)
Калист (споменат през май 1484)
Калевит (споменат в 1493 и 1497, 1503†)
Йеремия (споменат в 1513, [от 31.12.1522 г – Цариградски патриарх)
Нифонт Грък (споменат през юли 1528 и през февруари 1534)
Панкратий (споменат на 26.05.1534)
Яков (споменат на 17.08.1555)
Диомидий (споменава се в 1564 и 1565)
Партений (споменава се през март 1579, януари 1580 и в 1586)
Григорий (споменат на 6 януари 1587, 1601†)
Йоасаф (избран през юни 1601, но отказва да поеме епархията)
Неофит (избран на 18.03.1603)
Йеремия (споменат в 1614, 1617 и 1618, остранен през 1628)
Мелетий (избран на 27.06.1628, отстранен през 1631)
Игнатий (избран през май 1631, временно отстранен през 1639, 1650†)
Езекил (избран на 30.11.1639, 1640-1645)
местоблюстител **Николай** (1647-1650)
Даниил (избран през декември 1650, подал оставка в 1670)
Мелетий (получил ферман на 01.06.1670)
Авксентий (1674-1676)
Даниил, бивш Видински м. (избран през май 1676, отстранен в 1678)
Авксентий (избран в 1678, отстранен през 1680)
Кирил, бивш Филипополски м. (избран на 28.07.1680)
Теоклит (споменат през 1682 и 1692)
Григорий (споменат през 1694 и 1700, подал оставка в 1701)
Анастасий (избран на 23.05.1701, 1743†)
Антим (избран през май 1743, подал оставка в 1754)
Еремия (избран на 14.04.1754, 1783†)
Йероним ? (1783)
Теофан (избран през септември 1783, 1822†)
Йоаким (избран на 24.11.1822, преместен през 1830)
Паисий (избран през юни 1830, заел престола през септември 1830, преместен на 1 април 1837,
преизбран на 7.10.1847, преместен на 14 юли 1853)
Мелетий (избран през април 1837, оттеглил се през 1847). В 1839 с негова благословия и материална подкрепа е открито Софийското българско училище, в 1845 обаче Захарий Круша е изгонен от училището и преподаването в него започва да се извършва само на гръцки език.
Гедеон, титулярен Лампсакски епископ до 1841, от август 1841 до 14 юли 1853 е Мраморноостровен м., избран за Софийски м. през юли 1853, подал оставка в 1861. От 19 април 1861 до смъртта си на 12 януари 1877 отново е Мраморноостровен м.
Доротей (Спасов) (19 април 1861– октомври 1872)
Мелетий (Андонов) (15 октомври 1872 – 11 февруари 1883)
Партений (Иванов) (12 февруари 1892 – 20 юни 1918)
Стефан (Шоков) (1922-1948)
Патриарх Кирил I (1953-1971)
Патриарх Максим I (1971-2012)
Патриарх Неофит I (2013-)

Манастири

Осеновлашки манастир
Самоковски манастир „Покров на Пресв. Богородица”
Ресиловски манастир „Покров на Пресв. Богородица”
Драгалевски манастир „Успение на Пресв. Богородица”
Руенски манастир „Св. Иван Рилски”
Дървенишки манастир „Св. Пророк Илия”
Обрадовски манастир „Св. Мина”
Бистришки манастир „Св. Петка”
Бистришки манастир „Св. Праотци Йоаким и Анна”
Кремиковски манастир „Св. Георги”
Орландовски манастир „Св. Три Светители”
Владайски манастир „Св. Петка”
Мърчаевски манастир „Св. Троица”
Шумски манастир „Св. Архангел Михаил”
Кокалянски манастир „Св. Архангел Михаил”
Кладнишки манастир „Св. Николай”
Батулийски манастир „Св. Николай”
Клисурски манастир „Св. Петка”
Долнолозенски манастир „Св. Св. Апли Петър и Павел”
Долнолозенски манастир „Св. Спас”
Чепински манастир „Св. Три Светители”
Дивотински манастир „Св. Троица”
Годечки манастир „Св. Дух”
Германски манастир „Св. Иван Рилски”
Гранички манастир „Св. Ап. ев. Лука”
Гигински манастир „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян”
Осеновлашки манастир „Седемте престола-Рождество Богородично”
Костинбродски манастир „Св. Архангел Михаил”
Горнобогровски манастир „Св. Георги”
Долнобогровски манастир „Св. Св. Апли Петър и Павел”
Панчаревски манастир „Св. Николай Летни”
Билински манастир „Св. Архангел Михаил”
Букоровски манастир „Св. Георги”
Балшенски манастир „Св. Теодор Стратилат”
Илиенски манастир „Св. Пророк Илия”
Курилски манастир „Св. Йоан Рилски”
Разбоишки манастир „Св. Богородица”
Сапаревобански манастир „Св. Архидякон Стефан”
Чепърленски манастир „Св. Параскева”
Челопечански манастир „Св. Богородица”
Елешнишки манастир „Св. Богородица”

Храмове

гр. София

ПКСХП „Св. Александър Невски” – 1000 пл. „Св. Александър Невски”, катедрала, има ставропигиален статут. Не е на подчинението на Софийска митрополия, а на Св. Синод. Посочена е в диоцеза на Софийска епархия поради териториалното ѝ местоположение.
„Св. Андрей Първозванни” – 1233, ул. „Опълченска” N 112
„Св. Цар Борис” – 1632, кв. „Овча купел”, ул „Феникс”, бл. 33
„Св. Въведение Богородично” – 1592, кв. „Дружба”
„Св. Богородица” – 1505, кв. „Подуене”, ул. „Родина” N 1,
„Св. Възкресение” – 1330, ул. „Възкресение” N 62
„Св. Възнесение Господне” – свещ. Валентин Тупаров
„Св. Георги” – 1463, бул. „Патриарх Евтимий” N 90
„Св. Георги” – ротонда, вътр. двор на Президентство
„Св. Георги” – 1756, кв. „Дървеница”, ул. „Софийско поле” N 18
„Св. Георги” – 1505, жк. „Сухата река”, Спортен комплекс „Герена”
„Св. Вмчк Димитър” – 1510, кв. „Хаджи Димитър”, ул. „Васил Петлешков” N 70
„Св. Дух” – 1220, кв. „Надежда”, ул. „Авксентий Велешки” N 32А
„Св. Йоан Рилски” – Духовна семинария, 1164, кв. „Лозенец”, пл. „Велчова завера” N 2

„Св. Пророк Илия” – 1582, кв. „Дружба-2”, ул. „Цветан Лазаров”
„Св. Пророк Илия” – 1619, кв. „Княжево”, бул. „Цар Борис III” N 357
„Св. Пророк Илия” – 1271, кв. „Илиенци”, ул. „Петуния”
„Св. Пророк Иеремия” – 1220, ул. „Просвета” N 101
„Св. Йоан Богослов” – 1641, кв. „Владая”, ул. „Морени” N 2
„Св. Св. Кирил и Методий” – 1618, кв. „Красно село”, ул. „Царица Елеонора”
„Св. Св. Кирил и Методий” – 1202, ул. „Георг Вашингтон” N 47
„Св. Климент Охридски” – 1336, ж.к. „Люлин-6”, ул. „Джавахарлал Неру” N 1
„Св. Св. Константин и Елена” – 1303, ул. „Одрин” N 91
„Св. Наум Охридски” – 1592, кв. „Дружба-1”, ул. „Тирана”
„Св. Мина” – манастира, 1278, кв. „Обрадовци”
„Св. Мина” – 1323, кв. „Модерно предградие”, ул. „Старата църква” N 28
„Св. Мина” – новопостроен, кв. „Лозенец”, бул. „Черни връх”
„Св. Мина” – жк „Слатина”, ул. „Гео Милев” N 73
„Св. Неделя” – митрополитски катедрален храм, 1000, пл. „Св. Неделя” N 18
„Св. Николай Мирликийски” – 1000, ул. „Калоян” N 8, тел. 981 95 94, прот. Николай Нешков
„Св. Николай Софийски” – 1303, ул. „Пиротска” N 76
„Св. Николай” – 1614, кв. „Горна баня”, ул. „Урал” N 2
„Св. Николай” – 1229, кв. „Връбница”, ул. „Т. Велев” N 11
„Св. Николай” – 1839, кв. „Враждебна”, ул. „8-ма” N 63
„Св. Пантелеймон” – 1616, кв. „Бояна”, ул. „Десислава” N 4
„Св. Петка” – старинен митрополитски храм, 1000, ул. „Калоян” N 9
„Св. Петка” – 1225, кв. „Орландовци”, ул. „Мара Бунева” N 104
„Св. Покров Богородичен” – 1606, ул. „Г. Д. Зографина”, тел. 851 80 79
„Св. Параскева” – 1000, ул. „Г. С. Раковски” N 58
„Св. Петка Самарджийска” – 1000, бул. „Мария Луиза” N 2, подлеза на ЦУМ
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – 1309, ул. „Д-р Калинков” N 27
„Св. Преображение Господне” – 1421, ул. „Ралица” N 2, тел. 865 69 26, ставрофорен иконом Василий Сарян
„Св. Рождество Богородично” – 1612, кв. „Красно село”, ул. „Балканджи Йово” N 18
„Св. Седмочисленици” – 1000, ул. „Граф Игнатиев” N 25
„Св. София” – 1000, ул. „Париж” N 2
„Св. Троица” – 1309, кв. „Разсадника”, бул. „К. Величков” N 28
„Св. Троица” – 1111, кв. „Гео Милев”, ул. „Манастирска” N 45
„Св. Троица” – 1415, кв. „Драгалевци”
„Св. Георги” – 1362, кв. „Суходол”,
„Св. Георги” – 1138, кв. „Горубляне”, бул. „Самоковско шосе” N 75
„Св. Георги” – 1138, кв. „Бистрица”
„Св. Архангел Михаил” – 1415, кв. „Симеоново”
„Св. Петка” – 1849, кв. „Кремиковци”
„Св. Рождество Богородично” – 1390, кв. Филиповци, ул. „І-ва” N 46
„Св. Успение Богородично” – 1612, ул. „Отечество” N 3
„Св. Успение Богородично” – 1225, кв. „Малашевци”, ул. „Училищна” N 8
„Св. Успение Богородично” – 1387, кв. „Обеля”, ул. „2-ра” N 4
„Св. Успение Богородично” – 1202, Централни гробища, ул. „Заводска” N 14
„Св. Архангел Михаил” – Гробища „Бакърена фабрика”
„Св. Архангел Михаил” – Малашевски гробища, тел. 936 77 17
„Св. Архангел Михаил” – новопостроен, кв. „Бояна”, ул. „Бояна парк” N 4
„Св. Рождество Христово” – кв. „Младост” 3, Филип Аврамов, 1712
„Възвдижение на Св. Кръст Господен” – кв. „Лозенец”, бул. „Джеймс Баучер”, местността Кръста
Руски храм „Св. Николай” (Подворие на Московския и на цяла Русия патриарх в София) –
1000, бул. „Цар Освободител” N 3
„Св. Архидякон Стефан” – Южен парк-3 част, на кръстовището между бул. „Гоце Делчев” и бул. „Петко Тодоров”
„Св. Преп. Паисий Хилендарски” – кв. „Сердика”, ул. „Гюешево” N 63
Румънски храм „Св. Троица” – 1301, ул. „Княз Борис I” N 152

Софийска духовна околия

„Св. Св. Кирик и Юлита” – гр. Банкя
„Св. Троица” – гр. Божурище
„Св. Георги” – гр. Брезник
„Св. Петка” – с. Балша
„Св. Николай” – гр. Бухово
„Св. Теодор Стратилат” – кв. „Бенковски”, Милчев
„Св. Николай” – с. Батулия
„Св. Троица” – с. Ботунец
„Св. Георги” – с. Волуяк
„Св. Димитрий” – гр. Годеч

„Св. Николай” – с. Герман
„Св. Дух” – с. Голямо Бучино
„Св. Григорий Богослов” – с. Григорево
„Св. Николай” – с. Горни Лозен
„Св. Георги” – с. Долни Лозен
„Св. Харалампий” – с. Горни Богров
„Св. Теодор Стратилат” – с. Долни Богров
„Св. Георги” – гр. Дупница
„Св. Богородица” – гр. Дупница
„Св. Иоан Рилски” – гр. Дупница
„Св. Архидякон Стефан” – гр. Драгоман
„Св. Успение Богородично” – с. Драгичево
„Св. Николай” – гр. Елин Пелин
„Св. Успение Богородично” – с. Железница
„Св. Николай” – с. Желява
„Св. Успение Богородично” – гр. Ихтиман
„Св. Св. Кирил и Методий” – с. Иваняне
„Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Костинброд
„Св. Богородица” – гр. Кюстендил
„Св. Димитър” – гр. Кюстендил
„Св. Мина” – гр. Кюстендил
„Св. Николай” – с. Казичене
„Св. Георги” – с. Кокаляне
„Св. Николай” – с. Маслово
„Всех Святих” – с. Мрамор
„Св. Георги” – с. Мусачево
„Св. Успение Богородично” – гр. Нови Искър, „Курило”
„Св. Троица” – гр. Нови Искър, „Кумарица”
„Св. Николай” – гр. Нови Искър, „Славовица”
„Св. Троица” – гр. Нови Искър, „Кубратово”
„Св. Възнесение Господне” – гр. Нови Искър, „Гниляне”
„Св. Троица” – с. Нови Хан
„Св. Николай” – с. Негован
„Св. Николай” – гр. Перник
„Св. Пророк Илия” – гр. Перник, кв. „Мошино”
„Св. Успение Богородично” – гр. Перник, кв. „Изток”
„Св. Георги” – с. Петърч
„Св. Димитър” – с. Панчарево
„Св. Димитър” – гр. Радомир
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – гр. Своге
„Св. Рождество Богородично” – гр. Самоков, „Бельова църква”
„Св. Въведение Богородично” – гр. Самоков
„Св. Успение Богородично” – гр. Самоков
„Св. Николай” – гр. Самоков
„Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Сливница
„Св. 40 мъченици” – гр. Сапарева баня
„Св. Георги” – с. Сеславци
„Св. Петка” – гр. Трън
„Св. Георги” – с. Требич
„Св. Рождество Богородично” – кв. „Филиповци”
„Св. Възнесение Господне” – с. Храбърско
„Св. Възкресение Христово” – с. Челопечене

Новоосветени храмове в Софийска епархия (2001-2010)

Храм „Св. Св. Константин и Елена” – София, ул. „Пиротска”
Храм „Св. Йоан Кръстител” – София, кв. „Обеля”
Храм „Св. Княз Владимир” – София, кв. „Илиенци”, стадион „Локомотив”
Храм „Св. Георги” – София, стадион „Герена”
Параклис „Св. Св. Кирил и Методий” – София, кв. „Враждебна”
Параклис „Св. Иван Рилски” – София, кв. „Слатина”
Параклис „Св. Вартоломей” – София, кв. „Горубляне”
Параклис „Св. Вартоломей” – София, кв. „Драгалевци”
Параклис „Св. Възнесение Господне” – София, кв. „Бояна”, гробищата
Храм „Св. Вмчк Георги” – Банкя, кв. „Градоман”
Храм „Св. Николай” – гр. Костинброд, кв. „Маслово”
Храм „Св. Троица” – гр. Божурище

Параклис „Св. Георги” – гр. Драгоман
Храм „Св. Николай” – гр. Елин Пелин
Параклис „Св. Варвара” – гр. Рила
Параклис „Св. Вмчк Георги” – гр. Рила
Параклис „Св. Петка” – гр. Рила
Храм „Св. Петка” – гр. Долна баня
Параклис „Св. Богородица” – гр. Сапарева баня
Храм „Св. Йоан Рилски” – гр. Сапарева баня, курорт „Паничище”
Параклис „Св. Св. Апли Петър и Павел” – гр. Кюстендил, Осоговска планина, местност „Трите буки”
Храм „Св. Спас” – гр. Ихтиман, връх Еледжик
Параклис „Св. Прокопий” – с. Стоб
Параклис „Св. Николай” – с. Ноевци
Храм „Св. Харалампий” – с. Горни Лозен
Храм „Св. Успение Богородично” – с. Дреново
Храм „Св. Пророк Илия” – с. Прекръсте
Параклис „Св. Възнесение Господне” – с. Габровица
Храм „Св. Вмчк Георги” – с. Свидня
Храм „Св. Петка” – с. Шипочано
Храм „Св. Дух” – с. Голямо Бучино
Храм „Св. Георги” – с. Сеславци
Параклис „Св. Георги” – с. Лобош
Параклис „Св. Успение Богородично” – с. Кокаляне
Параклис „Св. Св. Константин и Елена” – с. Горни Лозен
Храм „Св. Възнесение Господне” – кв. „Бояна”, гробища
Храм „Св. Всички светии” – с. Голямо Малово
Параклис – с. Градец, възстановен параклис
Храм „Св. Николай” – с. Кривонос
Храм „Св. Георги” – с. Долистово
Параклис „Св. Йоан Кръстител” – с. Томпсън
Параклис „Св. Успение Богородично” – с. Костенец
Параклис „Св. Рождество Богородично” – с. Пчелински бани
Храм „Св. вмчк Димитър” – с. Макоцево
Параклис „Св. Дух” – с. Самораново
Параклис „Св. Вмчк Георги” – с. Грамаждано
Храм „Св. Николай” – с. Старо село
Параклис „Св. Вмчк Мина” – с. Радуил
Параклис „Св. Петка” – с. Радуил
Храм „Св. Богородица” – с. Долна диканя
Параклис „Св. Николай” – с. Вакарел
Храм „Св. Успение Богородично” – с. Драгичево
Храм „Св. Богородица” – с. Владиславци
Параклис „Св. Илия” – с. Широки дол
Храм „Св. Петка” – с. Белчин
Манастир „Св. Апли Петър и Павел” – с. Долни Лозен
Манастир „Св. Покров Богородичен” – с. Ресилово
Манастир „Св. Йоан Рилски” – с. Скрино
Манастир „Св. Св. Апли Петър и Павел” – с. Одраница
Манастир „Св. Теодор Стратилат” – с. Балша
Храм „Св. Троица” – с. Горна Мелна
Параклис „Св. Троица” – с. Луково
Параклис „Св. Георги” – с. Белопопци
Параклис „Св. Георги” – с. Мухово
Параклис „Св. Пророк Илия” – гара Елин Пелин
Параклис „Св. Въведение Богородично” – кв. „Горна баня”, Италиански лицей
Параклис „Св. Пророк Илия” – Централна пожарна София
Параклис „Св. Пророк Илия” – гр. Брезник, Пожарна
Параклис „Св. Вмчк Мина” – Национална онкологична болница
Параклис „Св. Георги Софийски Най-нови” – Александровска болница
Параклис „Св. София, Вяра, Надежда и Любов” – Болница „Пирогов”
Параклис „Св. Екатерина” – Чиркова болница

Онлайн ресурси.

Софийски светци –
сред тях по-голяма известност придобиват

Св. мчк Потит Сердикийски – роден в София. Възвисил се в 160 сл. Хр. в Трикарико. Чества се на 14 януари.
Св. свмчк Георги Софийски Нови – роден в Кратово, Вардарска Македония. Възвисил се в в София (1515). Чества се на 11 февруари.
Св. мчк Георги Софийски Стари – роден в София. Възвисил се в Одрин (1437). Чества се на 26 март.
Св. вмчк Николай Нови Софийски – роден в гр. Янина, Гърция. Възвисил се в София (в 1437) . Чества се на 17 май.
Св. мчк Константин Софийски – роден в Пиротско. Възвисил се в в София (1737). Чества се на 21 май.
Св. мчк Георги Софийски Най-нови – роден в София. Възвисил се в в София (1530). Чества се на 26 май.
Св. свмчк Терапонтий Софийски – роден в гр. Трън. Възвисил се в София (1555). Чества се на 27 май.
Св. препод. Софроний Софийски – роден в с. Пенкьовци. Пернишка област. Възвисил се в Басарбовския скален манастир (1515). Чества се на 28 май.
Св. свмчк Симеон Самоковски и Софийски – българин. Възвисил се в София (1737). Чества се на 21 август.
Св. препод. Пимен Зографски – роден в София. Възвисил се в Черепишкия манастир (1620). Чества се на 3 ноември.
Към софийските светци могат да бъдат отнесени още и:
Св. Климент папа Римски и пръв епископ на Сердика.
Св. равноап. цар Константин Велики „Покръстител на Света" – живял дълго време в града и управлявал оттук Римската империя. Чества се на 21 май.
Св. царица Елена, майка на император Св. Константин Велики – живяла заедно с него в града, открила Гроба Господен в Ерусалим и Св. Кръст, на който е бил разпнат Спасителят. Чества се на 21 май.

Онлайн ресурси.

36. **Старозагорска**

Митрополити

Методий (Кусев) (1896-1922)
Павел (Константинов) (1922-1940)
Климент (Кинов) (1940-1967)
Панкратий (Дончев) (1967-1998)
Галактион (Табаков) (2000-2016)
Киприан (Казанджиев) (2016-)

Манастири

Казанлъшки манастир „Св. Въведение Богородично"
Мъглижки манастир „Св. Николай Мирликийски Чудотворец"
Златноливаденски манастир „Св. Атанасий Велики"
Шипченски манастир „Св. Рождество Христово"

Храмове

Казанлъшка духовна околия

храм „Св. Богородица", храм „Св. Йоан Предтеча", храм „Св. Троица", храм „Св. Пророк Илия", храм „Св. Анна", болницата – гр. Казанлък
храм „Св. Богородица" – гр. Шипка
храм „Св. Богородица" – гр. Мъглиж
храм „Св. Димитър" – гр. Мъглиж
храм „Св. Богородица" – гр. Павел баня
храм „Св. Св. Кирил и Методий" – гр. Николаево
храм „Св. Георги" – с. Енина
храм „Св. Теодор Тирон" – с. Търничане
храм „Св. Св. Кирил и Методий" – с. Александрово
храм „Св. Св. Кирил и Методий" – с. Хаджи Димитрово
храм „Св. Атанасий" – с. Тулово
храм „Св. Георги" – с. Дъбово
храм „Св. Благовещение" – с. Ветрен
храм „Св. Панкратий Тавроменийски" – с. Зимница
храм „Св. Георги" – с. Средногорово
храм „Св. Иван Рилски" – с. Копринка
храм „Св. Николай" – с. Голямо Дряново
храм „Св. Богородица" – с. Горно Сахрене
храм „Св. Николай" – с. Долно Сахране

храм „Св. Петка” – с. Манолово
храм „Св. Димитър” – с. Турия
храм „Св. архидякон Стефан” – с. Тъжа
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Крън
храм „Св. Петка” – с. Черганово
храм „Св. Богородица” – с. Овощник
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Горно Черковище
храм „Св. Георги” – с. Габарево
храм „Св. Троица” – с. Ясеново
храм „Св. Благовещение” – с. Шейново
храм „Св. Троица” – с. Асен
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Елхов
храм „Св. Димитър” – с. Дунавци
храм „Св. Пантелеймон” – с. Ягода
храм „Св. Димитър” – с. Горно Изворово
храм „Св. Димитър” – с. Розово
храм „Св. Димитър” – с. Шаново
храм „Св. Иван Рилски” – с. Юлиево
храм „Св. Йоан Предтеча” – с. Ръжена
храм „Св. Параскева” – с. Бузовград
храм „Св. Николай” – с. Кънчево

Новозагорска духовна околия

храм „Св. Богородица” и храм „Св. Петка” – гр. Нова Загора
храм „Св. Възнесение” – с. Сборище
храм „Св. Николай” – с. Кортен
храм „Св. Иван Рилски” – с. Съдиево
храм „Св. Богородица” – с. Каменово
храм „Св. Троица”– с. Загорци
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Асеновец
храм „Св. Възнесение” – с. Дядово
храм „Св. Троица” – с. Конаре
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Стоил войвода
храм „Св. Димитър” – с. Богдановo
храм „Св. Димитър” – гр. Шивачево
храм „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян” – с. Баня
храм „Св. Димитър” – с. Бял кладенец
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Млекарево
храм „Св. Димитър” – гр. Гурково
храм „Св. Апли Петър и Павел” – с. Радецки
храм „Св. Георги” – с. Любенова махала
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Гледачево
храм „Св. Димитър” – с. Съдийско поле
храм „Св. Богородица” – с. Езеро
храм „Св. Възнесение” – с. Караново
храм „Св. Иван Рилски” – с. Любенец
храм „Св. Пророк Йеремия” – с. Еленово
храм „Св. Св. Константин и Елена” – с. Червенаково
храм „Св. Богородица” – с. Младово
храм „Св. Петка” – с. Пет могили
храм „Св. Троица” – с. Новоселец
храм „Св. Мина ” – с. Даскал Атанасово

Община Нова Загора

храм „Св. Богородица” – гр. Нова Загора
храм „Св. Петка” – гр. Нова Загора
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Асеновец
храм „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян” – с. Баня
храм „Св. Димитър” – с. Богдановo
храм „Св. Димитър” – с. Бял кладенец
храм „Св. Възнесение” – с. Дядово
храм „Св. Богородица” – с. Езеро
храм „Св. Пророк Йеремия” – с. Еленово
храм „Св. Троица” – с. Загорци
храм „Св. Богородица” – с. Каменово

храм „Св. Възнесение” – с. Караново
храм „Св. Николай” – с. Кортен
храм „Св. Иван Рилски” – с. Любенец
храм „Св. Георги” – с. Любенова махала
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Млекарево
храм „Св. Петка” – с. Пет могили
храм „Св. Апли Петър и Павел” – с. Радецки
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Стоил войвода
храм „Св. Иван Рилски” – с. Съдиево
храм „Св. Димитър” – с. Съдийско поле
храм „Св. Параскева” – с. Събрано

Свиленградска духовна околия

храм „Св. Троица”, храм „Св. Димитър”, храм „Живоприемни Източник”, храм „Св. Иван Рилски” – гр. Свиленград
храм „Св. Богородица” – гр. Любимец
храм „Св. Георги” – с. Капитан Андреево
храм „Св. Атанасий” – с. Мезек
храм „Св. Атанасий” – с. Димитровче
храм „Св. Георги” – с. Вълче поле
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Сива река
храм „Св. Георги” – с. Камилски дол
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Сеноклас
храм „Св. Димитър” – с. Бориславци
храм „Св. Петка” – гр. Маджарово
храм „Св. Димитър” – с. Левка
храм „Св. Йоан Богослов” – с. Студена
храм „Св. Кирил и Методий” – с. Мустрак
храм „Св. Възнесение” – с. Момково
храм „Св. Апли Петър и Павел” – с. Георги Добрево
храм „Св. Димитър” – с. Маточина
храм „Св. Георги” – с. Присадец
храм „Св. Димитър” – с. Генералово
храм „Св. Апли Петър и Павел” – с. Ламбух
храм „Св. Богородица” – с. Щит
храм „Св. Атанасий” – с. Малко градище
храм „Св. Атанасий”– с. Пъстрогор
храм „Св. Рождество Христово”– с. Белица
храм „Св. Петка” – с. Оряхово
храм „Св. Възнесение” – с. Чернодъб

Старозагорска духовна околия

Храм „Св. Иван Рилски” – гр. Раднево
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Кирилово
храм „Св. Възнесение” – с. Тракия
храм „Св. Богородица” – с. Бял извор
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Колена
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Михайлово
храм „Св. Атанасий” – с. Оряховица
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Самуилово
храм „Св. Мина” – с. Даскал Атанасово
храм „Св. Богородица” – с. Дълбоки
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Преславен
храм „Св. Атанасий” – с. Оряховца
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Радиево
храм „Св. Богородица” – с. Странско
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Борилово
храм „Св. Възнесение” – с. Богомилово
храм „Св. Димитър” – с. Пъстрен
храм „Св. Пророк Илия” – с. Бъдеще
храм „Св. Богородица” – с. Остра могила
храм „Св. Троица” – с. Лясково
храм „Св. Троица” – с. Казанка
храм „Св. Димитър” – с. Горно Ботево
храм „Св. Георги” – с. Арнаутито
храм „Св. Димитър” – с. Калояновец

храм „Св. Богородица – с. Голямо Асеново
храм „Св. Иван Рилски” – с. Ракитница
храм „Св. Параскева” – с. Люляк
храм „Св. Петка” – с. Сърнево
храм „Св. Пророк Илия” – с. Малко Асеново
храм „Св. Троица” – с. Трояново
храм „Св. Архидякон Стефан” – с. Ново село
храм „Св. Георги” – Маджерито
храм „Св. Димитър” – с. Лозен
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Сулица, с. Християново, с. Плоска могила
храм „Св. Димитър” – с. Братя Кунчеви
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Хан Аспарухово
храм „Св. Параскева” – с. Събрано
храм „Св. Трифон” – с. Руманя
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Подслон
храм „Св. Лъв папа Римски” – с. Дъбрава
храм „Св. Параскева” – с. Сърневец
храм „Св. Петка” – с. Любеново
храм „Св. Димитър” – с. Знаменосец
храм „Св. Георги” – с. Българене
храм „Св. Троица” – с Боздуганово
храм „Св. Рождество Богородично” – Старозагорски минерални бани, с. Петрово
храм „Св. Троица” – с. Опан
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Бяло поле
храм „Св. Николай” – с. Здравец
храм „Св. Иван Рилски” – с. Бряст
храм „Св. Пророк Илия” – с. Долно Белево
храм „Св. Троица” – с. Диня
храм „Св. Богородица” – с. Сладък кладенец
храм „Св. Николай” – с. Змейово
храм „Св. Георги” – с. Хрищени

Харманлийска духовна околия

храм „Св. Иван Рилски”, храм „Св. Атанасий” и храм „Св. Трифон” – гр. Харманли
храм „Св. Богородица” и храм „Св. Николай” – гр. Симеоновград
храм „Св. Иван Рилски” и храм „Св. Рождество Богородично” – гр. Гълъбово
храм „Св. Неделя” – с. Черепово
храм „Св. Богородица” – с. Върбово
храм „Св. Богородица” – с. Лешниково
храм „Св. Георги” – с. Рогозиново
храм „Св. Възнесение” – с. Смирненци, Нова махала
храм „Св. Св. Константин и Елена” – с. Орешец
храм „Св. Димитър” – с. Овчарово
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Главан
храм „Св. Георги” – с. Черна могила
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Бисер
храм „Св. Димитър” – с. Медникарово
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Обручище
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Мусачево
храм „Св. Георги” – с. Елена
храм „Св. Пророк Илия” – с. Поляново
храм „Св. Иван Рилски” – с. Доситеево
храм „Св. Троица” – с. Иваново
храм „Св. Петка” – с. Навъсен
храм „Св. Св. Константин и Елена” – с. Константиново
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Мъдрец
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Славяново
храм „Св. Богородица” – с. Васил Левски
храм „Св. Богородица” – с. Долно черковище
храм „Св. Богородица” – с. Българин
храм „Св. Йоан Богослов” – с. Дряново
храм „Св. Богородица” – с. Искрица
храм „Св. Андрей” – с. Свирково
храм „Св. Пророк Илия” – с. Калугерово
храм „Св. Георги” – с. Троян
храм „Св. Георги” – с. Тянево

храм „Св. Рождество Богородично” – с. Коларово
храм „Св. Георги” – с. Великово
храм „Св. Димитър” – с. Преславец

Чирпанска духовна околия

храм „Св. Архангели”, храм „Св. Богородица”, храм „Св. Възнесение”, храм „Св. Св. Кирил и Методий” – гр. Чирпан
храм „Св. Иван Рилски” – с. Плодовитово
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Партизанин
храм „Св. Георги” – с. Изворово
храм „Св. Петка” – с. Крушево
храм „Св. Георги” – с. Градина
храм „Св. Архангел Михаил” – с. Оризово
храм „Св. Всех Святих” – с. Черна гора
храм „Св. Богородица” – с. Братя Даскалови
храм „Св. Възнесение” – с. Опълченец
храм „Св. Пророк Илия” – с. Свобода
храм „Св. Николай” – гр. Меричлери
храм „Св. Димитър” – с. Винарово
храм „Св. Богородица” – с. Зетьово
храм „Св. Димитър” – с. Длъгнево
храм „Св. Георги” – с. Добри дол
храм „Св. Георги” – с. Малко Тръново
храм „Св. Георги” – с. Целина
храм „Св. Димитър” – с. Гранит
храм „Св. Димитър” – с. Ценово
храм „Св. Богородица” – с. Великан
храм „Св. Богородица” – с. Могилово
храм „Св. Иван Рилски” – с. Гита
храм „Св. Иван Рилски” – с. Тюркмен
храм „Св. Петка” – с. Яворово
храм „Св. Николай” – с. Държава
храм „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Мирово
храм „Св. Св. Константин и Елена” – с. Рупките
храм „Св. Троица” – с. Средно градище
храм „Св. Успение Богородично” – с. Спасово

Онлайн ресурси.

37. **Стобийска**

Епископи на Вселенската патриаршия

Вудий (споменат като участник в I Вселенски събор 325)
Евстатий (втор. пол. на IV в.)
Филип (споменат в нач. на V в.)
Николай (споменат в 451 като участник в IV Вселенски събор)
Фока (Φωκάς) (споменат в 553 като участник в V Вселенски събор)
Йоан (Ιωάννης) (споменат в 680-681 като участник в VI Вселенски събор)
Маргарит (споменат в 692)

Титулярни епископи на Вселенската патриаршия

Партений (1858-1860)

Титулярни епископи на Българската екзархия и Българската патриаршия (Стовийски, Стобийски)

Синесий (Димитров) (21 септември 1875 – 5 декември 1884)
Борис (Разумов) (14 декември 1930 – 17 март 1935)
Кирил (Константинов) (12 юли 1936 – 29 май 1938)
Никодим (Пиперов) (29 януари 1939 – 6 юли 1947)
Пимен (Енев) (21 декември 1947 – 4 януари 1953)
Варлаам (Пешев) (1 януари 1954 – 9 март 1969)
Арсений (Чакандраков) (30 март 1969 – 8 февруари 1987)

Кирил (Ковачев) (26 юни 1988 – 26 февруари 1989)
Наум (Димитров) (17 март 2007 – 23 март 2014)

Титулярни епископи на Православната охридска архиепископия
(Стобиски)

Давид (Нинов) (17 юни 2007)

Лит.: Новите епископи на Българската православна църква и техните древлепросияли титли. // Двери на православието, 28 март 2007; ***Велев****, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

Епископи и митрополити на Охридската архиепископия

Мануил (споменат в 1080-1086, основал Велюшкия манастир)
Климент (споменат ок. 1152)
Константин (споменат в първата половина на XIII в.)
Даниил (споменат в 1376)
Йоаким (споменат в 1532)
Ананий I (споменат в 1565, наследник на Йоаким)
Теодул (1578-1579)
Висарион (преди 1661)
Ананий II (споменат в 1665)
Симеон (споменат в 1668)
Евтимий (споменат в 1671)
Максим (споменат в 1676)
Митрофан (1683-1688)
Никодим (споменат в 1688-1695)
Леонтий (1695, след 1706)
Митрофан (споменат в 1714)
Никифор (споменат в 1714-1718)
Калиник (1718-1746)
Теодосий (1746-1752)
Теофан (1752-1756)
Серафим (1759, преди 1767)
Ананий III (1764-1789)

Вселенска патриаршия

Филотей (в 1800)
Антим IV (?-1818)
Григорий (1818-1830)
Константий (1830-1846)
Антим (1846-1853)
Неофит (1853-1861)
Йеротей (1861-1875)
Агатангел (1875-1887)
Калиник (1887-1892)
Йоаким (1892-1899)
Панарет (1899-1900)
Софроний (1900-1901)
Софроний (1901-1902)
Григорий (1902-1908)
Герман (1908-1910)
Арсений (1910-1913)

Българска екзархия

Герасим (1897-1918)

Тивериополски епископи на Българската екзархия
и Българската патриаршия

Никодим (1920-1932)
Тихон (2003-)

Манастири и храмове
(*по азбучен ред*)

„Св. Атанасий” (Барбарево)
„Св. Атанасий” (Босилово)
„Св. Атанасий” (Куклиш)
„Св. Атанасий” (Мачево)
Бански манастир
Велюшки манастир
Водочки манастир
„Св. Възнесение Господне” (Владимирово)
„Св. Възнесение Господне” (Робово)
„Св. Възнесение Христово” (Погулево)
„Св. Георги” (Будинарци)
„Св. Георги” (Воиславци)
„Св. Георги” (Дойран)
„Св. Георги” (Муртино)
„Св. Георги” (Ново село)
„Св. Георги” (Пиперево)
„Св. Георги” (Сушица)
„Св. Димитър” (Смиланци)
„Св. Димитър” (Струмица)
„Св. Илия” (Габрово)
„Св. Илия” (Дойран)
„Св. Илия” (Митрашинци)
„Св. Илия” (Попчево)
„Св. Илия” (Рич)
„Св. Илия” (Струмица)
„Св. Св. Кирил и Методий” (Струмица)
„Св. Св. Константин и Елена” (Мокрино)
„Св. Св. Константин и Елена” (Моноспитово)
„Св. Леонтий” (Водочки манастир)
„Св. Архангел Михаил” (Берово)
Новоселски манастир (Република Северна Македония)
„Св. Пантелеймон” (Мокриево)
Дойрански манастир
„Св. Петка” (Русиново)
„Св. Петка” (Требичино)
„Св. Петнадесет тивериополски мъченици” (Струмица)
„Св. Св. Петър и Павел” (Пехчево)
„Св. Св. Петър и Павел” (Ратево)
„Св. Рождество Богородично” (Берово)
„Св. Рождество Богородично” (Дворище)
„Св. Рождество Богородично” (Ракитец
„Св. Спас” (Колешино)
„Св. Троица” (Дабиля)
„Св. Троица” (Смолари)
„Св. Успение Богородично” (Берово)
„Св. Успение Богородично” (Смойморово)
Хамзалийски манастир
„Св. Четиридесет севастийски мъченици” (Банско)

*Лит.: **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. 2. фототип. изд. С., 1995, с. 216, 218; **Маркова**, З. Българската екзархия 1870-1879. С., 1989, с. 71; **Стоянова**, В. Беломорието под българското управление през Втората световна война. // Националното обединение на България 1940-1944 г. С., 2012, с. 107; **Елдъров**, Св. Възстановяване на екзархийското наследство в Македония. // Националното обединение на България 1940-1944 г. С., 2012, с. 131.*

38. **Епархии на Българската православна църква – *общо***

1. **Софийска** – София, Самоков, Ихтиман, Дупница, Радомир, Кюстендил, Трън, Годеч (Неофит – 24 февруари 2013, от Русенски м.)
2. **Варненска и Великопреславска** – Варна, Шумен, Добрич, Провадия, Търговище (Йоан Знеполски – от 22 декември 2013)

3. **Видинска** – Видин, Лом, Берковица, Кула, Белоградчик (Даниил Драговитийски – от 4 февруари 2018)
4. **Врачанска** – Враца, Бяла Слатина, Оряхово (Григорий Браницки – от 12 март 2017 от е.)
5. **Плевенска** – Плевен, Луковит (Игнатий Врачански – от 1 октомври 1998)
6. **Русенска** – Русе, Разград, Попово, Тутракан (Наум – 23 март 2014, от Стобийски)
7. **Ловчанска** – Ловеч, Пирдоп, Ботевград, Тетевен, Троян (Гавриил Макариополски – от 21 януари 2001)
8. **Неврокопска** – Гоце Делчев, Благоевград, Разлог, Сандански, Петрич (Серафим мелнишки – от 19 януари 2014)
9. **Пловдивска** – Пловдив, Пазарджик, Асеновград, Хасково, Карлово, Панагюрище, Пещера, Смолян, Ивайловград (Николай Знеполски – от 11 февруари 2007)
10. **Сливенска** – Сливен, Бургас, Ямбол, Карнобат, Елхово, Котел, Малко Търново (Йоаникий Велички – от 23 март 1980)
11. **Старозагорска** – Стара Загора, Казанлък, Чирпан, Нова Загора, Свиленград, Харманли (Киприан Траянополски – от 11 декември 2016)
12. **Великотърновска** – Велико Търново, Свищов, Горна Оряховица, Габрово, Елена, Севлиево, Никопол, Дряново, Павликени (Григорий Константийски – от 27 февруари 1994)
13. **Доростолска** – Силистра, Тервел, Дулово (Амвросий Браницки – от 17 януари 2010)
14. В САЩ, Канада и Австралия – Ню Йорк, Торонто, Мелбърн (Йосиф Велички – от 17 април 1986)
15. В Западна и Средна Европа – Берлин, Будапеща, Стокхолм, Лондон, Барселона, Рим.

Онлайн ресурси.

39. **Български епархии, минали в друга юрисдикция**

Адрианополска епархия = Одринска епархия
Велешка епархия = Повардарска епархия
Воденска епархия = Воденска, Пелска и Мъгленска епархия
Дебърска епархия = Дебърско-Кичевска епархия
Драмска епархия
Костурска епархия
Ксантийска епархия
Лозенградска епархия
Маронийска епархия = Маронийска и Гюмюрджинска епархия
Мъгленска епархия = Воденска, Пелска и Мъгленска епархия
Нишавска епархия
Нишка епархия = Епархија нишка
Охридска епархия = Дебърско-Кичевска епархия
Пелагонийска епархия = Преспанско-Пелагонийска епархия
Поленинска епархия = Поленинска и Кукушка епархия
Серска епархия = Серска и Нигритска епархия
Скопска епархия
Струмишка епархия

Онлайн ресурси.

Епископии на Българската православна църква

Агатоникийска, Агатоникия – Борис (22 март 2008)
Агатополска, Агатопол – Йеротей (1 октомври 2014)
Адрианополска, Адрианопол – Евлогий (18 октомври 1998)
Белоградчишка, Белоградчик – Поликарп (27 юли 2014)
Браницка ,Браничево – вакантна Григорий (29 октомври 2010 – 12 март 2017)
Брегалнишка, Щип – вакантна, Панарет (6 декември 1925 – 12 февруари 1944†)
Величка, Велик – Сиоций (24 март 2007)
Главиницка, Главиница – вакантна, Йоан (30 ноември 2010 – 22 февруари 2019)
Деволска, Девол – вакантна, Теодосий (5 октомври 1998 – 3 януари 2017†)
Драговитийска, Драговития – вакантна, Даниил (20 януари 2008 – 4 февруари 2018)
Знеполска, Знеполе – Арсений (6 юли 2014)
Константийска, Константия – Яков (20 декември 2016)
Крупнишка Крупник – Инокентий (26 ноември 2012)
Левкийска, Левка – Павел (1 октомври 1998)
Макариополска, Макариопол – вакантна, Гавриил (19 октомври 1998 – 21 януари 2001)
Маркианополска, Маркианопол – вакантна, Константин (1 октомври 1998 – 23 май 2017)
Мелнишка, Мелник – Герасим (18 декември 2016)
Месемврийска, Месемврия – Яков (1 октомври 1998)
Моравска, Моровиск – вакантна, Борис (5 август 1910 – 10 декември 1910)
Нишавска, Пирот – вакантна, Иларион (28 декември 1910 – 12 август 1950)

Проватска, Провадия – Игнатий (6 април 2008)
Смоленска, Смолян – вакантна, Нестор (6 декември 1980 – 14 март 2013)
Стобийска, Стоби – вакантна, Наум (17 март 2007 – 23 март 2014) в Русенски м.
Тивериополска, Тивериопол – Тихон (6 юли 2003)
Траянополска, Траянопол – вакантна, Киприан (3 март 2008 – 11 декември 2016) в Старозагорски м.
За православните българи в Цариград има Българско църковно наместничество, пряко подчинено на Св. Синод.
Също така пряко подчинена на Св. Синод е и Българската православна църковна община в Букурещ, Румъния.

Онлайн ресурси.

40. **Митрополити на Българската православна църква (*със светските им имена, по ерахии и в хронологичен ред*)**

Варненски и Великопреславски митрополити

Симеон (21 август 1872 – 23 октомври 1937) Одисей Николов Попов (юни 1872 – избран за Преславски м. 21 август 1872 – хиротонисан за Варненски и Преславски м.)
Йосиф (12 декември 1937 – 8 ноември 1988) Иван Лазаров (утвърден на 26 декември 1937)
Кирил (26 февруари 1989 – 9 юли 2013) Богомил Петров Ковачев (намерен удавил се край Варна)
Йоан (22 декември 2013) Иво Михов Иванов

Великотърновски митрополити

Иларион Макариополски (25 май 1872 – 4 юни 1875) Стоян Стоянов Михайлов
Климент Търновски (27 май 1884 – 10 юли 1901) Васил Николов Друмев
Антим (29 юли 1901 – 24 март 1914) Лило Кънчев (утвърден на 18 ноември 1901)
Йосиф (7 септември 1901 – 30 април 1918) Йордан Рафаилов Бакърджиев (утвърден на 21 септември 1901)
Филип (26 февруари 1920 – 21 юни 1935) Филип Пенчев (подал оставка, приета на 1 юли 1935)
Софроний (22 септември 1935 – 1 април 1961) Стойко Недялков Чавдаров (26 март 1934 – 1 юли 1935) управляващ епархията, утвърден на 06/10/1935
Стефан (21 януари 1962 – 10 ноември 1993) Стайко Петров Стайков (утвърден на 28 януари 1962)
Григорий (27 февруари 1994) Йорго Иванов Стефанов (утвърден на 3 март 1994)

Видински митрополити

Антим (1868 – 1 декември 1888) Атанас Михайлов Чалъков (16 февруари 1872 – 12 април 1877) български екзарх (подал оставка)
Кирил (1888 – 21 май 1914 до 21 март 1891) – управляващ епархията Коста Стоичков
Неофит (12 октомври 1914 – 26 февруари 1971) Никола Димитров Караабов (утвърден на 26 октомври 1914)
Филарет (2 май 1971 – 4 юни 1987) Славчо Цеков Игнатов (утвърден на 23 май 1971)
Дометиан (26 юли 1987 – 18 септември 2017) Димитър Попвасилев Топузлиев (утвърден на 2 август 1987)
Даниил (4 февруари 2018 – 30 юни 2024) Атанас Трендафилов Николов

Врачански митрополити

Аверкий (1872-1874) Аврам Петров Бъзайтов
Константин (1884-1912) Костадин Попдимитров Малинков
Климент (1914-1930) Григорий Иванов Шивачев
Паисий (1930-1974) Александър Райков Анков
Калиник (1974-2016) Димитър Райчев Александров
Григорий (2017-) Красимир Маринов Цветков

Доростолски митрополити

Иларион (2003-2009) Димитър Драганов Цонев (утвърден на 12 октомври 2003)
Амвросий (2010 -2020) Александър Александров Парашкевов (утвърден на 17 януари 2010)
Яков (2020-)

Западно- и Средноевропейски митрополити

Симеон (1986-2013) Христо Димитров Костадинов (до 1986 – Главиницки епископ, подал оставка, приета на 11 юни 2013)
Антоний (2013-) Живко Киров Михалев

Ловчански митрополити

Иларион (1852-1872) Иван Иванов
Дионисий (1873-1875) Евстатий Антонов Помаков
Йосиф (1876-1877) Лазар Йавчев
Антим (1937-1939) Никола Шивачев
Филарет (1939-1960) Атанас Панайотов Атанасов
Максим (1960-1971) Марин Найденов Минков
Григорий (1972-2000) Георги Иванов Узунов
Гавриил (2001-) Цветан Методиев Динев

Митрополити на САЩ, Канада и Австралия

Андрей (1937-1948 и 1962-1972) Стоян Петков (до 1937 – Велечки епископ, управляващ епархия на САЩ, Канада и Австралия)
Йосиф I (1972-1987) Величко Диков Иванов
Геласий (1987-1989) Георги Костов Михайлов (утвърден на 2 декември 1987)
Йосиф II (1989 -) Иван Босаков

Неврокопски митрополити

Иларион (1894-1912) Иван Пенчев Станев
Макарий (1916-1934) Марин Стамов
Борис (1935-1948) Вангел Симов Разумов
Пимен (1952-1992) Деян Неделчев Енев
Натанаил (1994-2013) Илия Иванов Калайджиев
Серафим (2014-) Динко Желязков Динков

Плевенски митрополити

Игнатий (1 октомври 1998 –) Иван Радионов Димов

Пловдивски митрополити

Паисий (15 ноември 1857-1861) Петър Зафиров
Панарет (1861-1883) Петър Иванов Мишайков
Натанаил (24 март 1891 – 18 септември 1906) Нешо (Недялко) Стоянов или Станков Бойкикев
Максим (1 октомври 1906 – 3 март 1938) Марин Пенчов Пелов
Кирил (29 май 1938 – 31 декември 1968) Константин Марков Константинов
Варлаам (9 март 1969 – 13 ноември 1986) Кирил Пешев
Арсений (8 февруари 1987 – 13 октомври 2006) Ангел Богоев Чакандраков
Николай (4 февруари 2007 –) Николай Методиев Севастиянов (утвърден на 11 февруари 2007)

Русенски митрополити
(до 2014: Доростоло-Червенски)

Григорий (1872-1898) Георги Немцов
Василий (1899-1927) Васил Михайлов
Михаил (1927-1961) Димитър Тодоров Чавдаров
Софроний (1962-1994) Стойчо Стойчев
Неофит (2004-2013) Симеон Николов Димитров
Наум (2014-) Наум Андонов Димитров

Сливенски митрополити

Серафим (30 април 1873 – 11 август 1896) Златан Кинов Груев
Гервасий (1895 – 4 април 1919) Генчо – до 26 януари 1897 управляващ епархията (утвърден на 2 март 1897)
Иларион (11 юни 1922 – 13 март 1939) Григорий Арабаджиев (утвърден на 23 юли 1922)
Евлогий (18 юни 1939 – 5 април 1947) Спиридон Попантонов Георгиев (утвърден на 25 юни 1939)
Никодим (29 юни 1947 – 23 януари 1980) Николай Николов Пиперов (утвърден на 6 юли 1947)
Йоаникий (23 март 1980 –) Иван Георгиев Неделчев (утвърден на 13 април 1980)

Созополски митрополити

Атанасий (431)
Петър (споменат в 681)
Евтимий (споменат в 787)

Игнатий (869)
Теодор (оловен печат от XI в.)
Йоан (споменат в 1294)
Яков (споменат ок. 1343)
Теодосий (от 1354 до ок. 1365)
Нил (1369-1380)
Йосиф (1389-1393)
Атанасий (споменат през януари 1467 и октомври 1474)
Григорий (споменат през юни 1497 и ноември 1508)
Йоаникий (преместен през пролетта на 1526)
Дионисий (споменат в 1546)
Макарий (споменат през март 1585)
Евтимий (споменат през май 1590)
Калиник (споменат през януари 1605, напуснал към 1623)
Теодосий (избран през август 1623, преместен към 1628)
Климент (избран вероятно в ср. на 1628, оттеглил се през 1648)
Митрофан (избран на 23 март 1648, 1660†)
Теоклит (избран на 16 декември 1660)
Теофан
Герасим (оттеглил се на 16 декември 1701)
Калиник (избран на 16 декември 1701)
Йоасаф (споменат през юни 1722 и през 1733-1734)
Теофан (споменат през март 1741, 1745†)
Филарет (избран на 20 март 1745, преместен през 1753 за Мелнишки м.)
Матей (избран през юни 1753, 1767†)
Антим (избран през юни 1767, 1781†)
Йоаникий (избран през април 1781, 1798†)
Хрисант (избран през февруари 1798, оттеглил се през 1806)
Паисий (избран през октомври 1806, убит от османците няколко седмици след началото на Гръцкото въстание в 1821 Мосхонисийски епископ от октомври 1794 до 1800, Варненски м. от 1800 до 1806)
Константин (избран през юни 1821, 1833/34†)
Прокопий (избран през януари 1834, преместен през 1836, преизбран през февруари 1842, преместен през 1852, повторно преизбран през септември 1858, оттеглил се през 1872. На 11 октомври 1865 пристига в Константинопол поради лошо здраве, на 4 декември тръгва отново за епархията си. На 28 август 1856 подава оставка като Дабробосненски м.)
Неофит (избран на 25 май 1836, отстранен през 1842)
Доротей (избран на 12 март 1852, преместен като Димитриадски м. на 20 септември 1858)
Паисий (избран на 20 септември 1858)
Теофил (избран на 06 септември 1872, оттеглил се през 1881)
Партений (избран на 11 февруари 1881, преместен през 1900. От 22 май 1875 до 11 февруари 1881 е Ганоски и Хорски м. От 9 март 1900 до смъртта си през декември 1900 година е Мраморноостровен м.)
Константин (избран на 23 май 1900, оттеглил се през 1904)
Доротей (избран на 29 януари 1904, преместен на 11 юли 1917. До 1900 белградски, от 5 февруари 1900 до 29 януари 1904 Визенски м.)

Онлайн ресурси.

Софийски митрополити

Доротей (19 април 1861 – декември 1872) Дончо Иванов Спасов
Мелетий (1872-1891)
Партений (1892-1918) Петър Попстефанов Иванов
Стефан (1922-1948) Стоян Попгеоргиев Шоков
Кирил (1953-1971) Константин Марков Константинов – в качеството си на Патриарх
Максим (1971-2012) Марин Найденов Минков – в качеството си на Патриарх
Неофит (24 февруари 2013 –) Симеон Николов Димитров – в качеството си на Патриарх

Старозагорски митрополити

Методий (24 април 1894 – 1 ноември 1922) Тодор Йовчев Кусев (до 14 юли 1896 – Велечки епископ, управляващ Старозагорската епархия)
Павел (28 януари 1923 – 4 октомври 1940) Петър Попконстантинов (утвърден на 4 март 1923)
Климент (8 декември 1940 – 13 февруари 1967) Кино Радев Кинов (утвърден на 15 декември 1940)
Панкратий (21 май 1967 – 14 юли 1998) Пенчо Николов Дончев (утвърден на 12 юли 1967)
Галактион (20 февруари 2000 – 28 септември 2016) Георги Любенов Табаков (утвърден на 27 февруари 2000)
Киприан (11 декември 2016 –) Огнян Добринов Казанджиев

Онлайн ресурси.

41. **Титулярни епископи на Българската партиаршия**

„Адрианополски" титулярна епископия на Българската православна църква от 1 октомври 1998.
От 1998 титлата се носи от епископ **Евлогий**.

Онлайн ресурси.

Охридски митрополити

Йоан Дебърски (1018-1037)
Лъв I (1037-1056)
Теодул I (1056-1065)
Йоан Лампин (1065-1078)
Йоан Аин (1078 – след 1084)
Теофилакт Охридски (след 1084-1107)
Лъв Мунг (1108-1120)
Михаил (1120 – преди 1143)
Йоан Комнин (преди 1143 – след 1157)
Константин I (преди 1160 – след 1170)
Адриан (преди 1183 – след 1183)
Йоан Каматир (след 1183-1215)
Димитър Хоматиан (1216 – след 1234)
Йоаникий (след 1234 – ?)
Яков (към 1248)
Сергий (?-1250)
Константин Кавасила (1250-1263)
Яков Проархий (1263 – ок. 1280)
Генадий (ок. 1285 – преди 1289)
Макарий I (ок. 1290 – след 1299)
Григорий I (преди 1317 – и преди 1334)
Антим Метохит (ок. 1334)
Николай I (преди 1345 – ок. 1347)
Григорий II (преди 1364 – след 1378)
Арсений (споменат през 1400/1401)
Матей (? – преди 1410)
Никола II (споменат в 1451)
Захарий (преди 1466)
Доротей (-1466)
Марк Ксилокарав (1466-)
Йона Кавасила (нач. на XVI в.)
Прохор (преди 1527-1550)
Симеон (1550-1551)
Никанор (1551-1557)
Паисий (1557-1566)
Софроний (1566 – след 1572)
Гавриил (преди 1580 – около 1587)
Теодул II (ок. 1587 – ок. 1590)
Йоаким (ок. 1590 – ок. 1593)
Гавриил (ок. 1593 – 1595)
Атанасий I (1595 – преди 1598)
Варлаам (преди 1598 – 1598)
Нектарий I (1598 – преди 1601)
Неофит (към 1601)
Атанасий I (към 1606)
Зосима (преди 1607)
Партений I (1607 – преди 1614)
Митрофан (ок. 1614)
Атанасий I (към 1615)
Георгий (към 1617)
Нектарий II (ок. 1616 – след 1622)
Порфирий (преди 1623 – след 1625)
Йоасаф I (към 1628)
Аврамий (преди 1629 – след 1634)
Мелетий (ок. 1637)
Даниил (?-?)
Харитон (преди 1643 – след 1651)

Дионисий I (ок. 1652)
Атанасий II (преди 1653 – след 1658)
Игнатий I (ок. 1660)
Арсений I (ок. 1662)
Зосим I (преди 1663 – ок. 1670)
Панарет (ок. 1671)
Нектарий III (ок. 1673)
Игнатий II (ок. 1675)
Григорий III (ок. 1675)
Теофан (ок. 1676)
Мелетий II (1676-1677)
Партений II (1677 – не по-рано от 1682)
Григорий III (не по-късно от 1683-1688)
Герман (1688-1691)
Григорий IV (1691-1693)
Игнатий III (1693-1695)
Зосим II (1695-1699)
Рафаил (ок. 1699)
Герман (до 1702-1703)
Игнатий III (ок. 1703)
Дионисий II (до 1706-1707)
Зосим II (1707-1708)
Методий I (1708)
Зосим II (1708-1709)
Дионисий II (1709-1714)
Филотей (1714-1718)
Йоасаф II (1719-1745)
Йосиф (1746 – не по-рано от 1751)
Дионисий III (до 1752 – не по-рано от 1756)
Методий II (1757 – не по-рано от 1758)
Кирил (1759-1762)
Йеремия (ок. 1763)
Ананий (1763)
Арсений II (1763-1767)
Нектарий Велешки (края на XVI в.)
Даниил Велешки (?-1648)
Герасим (споменат в Слепченския поменик)
Йосиф (споменат в 1668 и 1670)
Митрофан (споменат на 12 май 1677 като бивш Велешки епископ)
Дионисий (споменат 1683 и 1684)
Калиник (участвал в избора на охридския архиепископ Филотей на 16 юлий 1714)
Макарий (споменат в 1722)
Давид (?-1735)
Даниил (избран на 26 юни 1735, споменат на 16 август 1735)
Йосиф (споменат в 1746, 1752 и 1753, вероятно управлявал 1746-1753)
Теодосий (споменат в 1759)
Йосиф (споменат в 1767, възможно е да е тъждествен с горния)

Цариградска патриаршия

Игнатий Велешки (1797-1841)
Теоклит Хадзипанайоту (1842-1847)
Авксентий Велешки (1848-1855)
Антим Алексиадис (1855-1869)
Генадий Велешки (1869-1872)

Българска екзархия

Дамаскин Велешки (1872-1877)
Авксентий II Велешки (1894-1907)
Мелетий Велешки (1908-1912)

Македонска православна църква
(Вардарска Македония)

Гаврил Повардарски (1978-1986)
Михаил Повардарски (?-1993)
Агатангел Повардарски (2000)

Йоан Повардарски (2000-2002)
Агатангел Повардарски (2006-)

Православна Охридска архиепископия
(Във Вардарска Македония)

Йоан Велешко-Повардарски (2002-2005)
временното управление (2005-)

Онлайн ресурси.

42. Духовенство и църковнослужители

Богослужебни степени

Заб.: Богослужение в Българската православна (БПЦ) могат да извършват само лица от мъжки пол, специално подготвени, избрани и ръкоположени в съответната степен.
Православната църква признава **три степени на свещенослужение**:
- **епископска**;
- **презвитерска**;
- **дяконска**.

Първите епископи са Дванадесетте апостоли, избрани и изпратени лично от Иисус Христос да проповядват и да кръщават. Епископът е най-висшата степен в църковната йерархия. Той има канонично право да извършва самостоятелно всички тайнства и треби. За епископи се избират само монаси. Епископът се ръкополага най-малко от двама архиереи.

Митрополити (владици) – архиереи, които обладават върховната власт в управлението на определена епархия. Съветът от всички 15 митрополити на БПЦ се нарича Свети синод – върховното управление на БПЦ. Четирима митрополити, избрани за срок от четири години, образуват постоянно присъствие или т.нар. „намален състав" на Светия синод. Председател на Светия Синод е Патриархът, а в негово отсъствие или при вдовство на Патриаршеския престол – наместник на Патриарха, който обикновено е старшият митрополит.

Епископи без епархия – заемат висши длъжности по управлението в Църквата, в повечето случаи като викарии (помощници) на митрополитите. Те носят име на древноцърковни епархии, които днес не съществуват.

Свещеникът (презвитерът, йереят) получава своя сан чрез Епископско ръкоположение. Свещеникът извършва самостоятелно повечето от тайнствата и требите. Той не може да извършва само тайнството Свещенство, както и да освещава храмове, антиминси и миро. Свещеник, който се отличи с примерен живот и служение, получава за награда офикията (отличието) протойерей, т.е. Старши свещеник. Отличилите се протойереи могат да бъдат възведени в Икономи. На някои свещеноикономи за отличие се дава и нагръден кръст, с който придобиват офикията Ставрофорен иконом. Иконом, който е проявил особено похвална служба, става Протопрезвитер.

Дяконът не може да извършва самостоятелно нито една служба. Той е само помощник на архиерея и свещеника в Богослужението. Проявилите усърдие в службата и живота си дякони могат да бъдат отличени със званието Протодякони, т.е. Първи или Старши дякони.

Духовенство

Заб.: В БПЦ има два вида духовенство – бяло духовенство и монашеско (черно) духовенство.
Бялото духовенство се състои от дякони и свещеници, които не са дали обет за безбрачие и живеят в законен църковен брак. Преди ръкоположението БПЦ изисква от съпругите на кандидатите да подпишат нотариално заверена декларация, че са съгласни съпругът им да бъде ръкоположен за дякон и свещеник и ще го последват там, където длъжността му като свещенослужител го задължава да живее.

Монашеското (черното) духовенство се състои от монаси – лица, които не състоят в граждански и църковен брак, като дават обет за девство, нестяжение и послушание. Дяконите-монаси се наричат Йеродякони, т.е. Свещенодякони. Йеродяконите могат да получат отличие Архидякони, т.е. Началници на дяконите. Свещеникът-монах се нарича Йеромонах (Свещеномонах). За примерен живот и усърдно служение Йеромонахът получава офикия Архимандрит, т.е. Началник на монашеско общежитие. Някога Архимандрити са се наричали Игумените на по-големите манастири. Днес те могат да заемат и различни длъжности в църковната администрация.

Титулуване на духовните лица в БПЦ

Монашеско духовенство

Патриарх: ***Негово Светейшество***
Митрополит: ***Негово Високопреосвещенство***

Per aspera ad astra!

Епископ: ***Негово Преосвещенство***
Архимандрит: ***Негово Високопреподобие***
Йеромонах: ***Негово Всепреподобие***
Архидякон, **йеродякон** и **монах**: ***Негово Преподобие***
Монахиня: ***Нейно Преподобие***

Бяло духовенство

Протопрезвитер, **иконом** и **архиерейски наместник**: ***Негово Високоблагоговейнство***
Протойерей: ***Негово Всеблагоговейнство***
Свещеник, **протодякон** и **дякон**: ***Негово Благоговейнство***

Онлайн ресурси.

Духовници от Панагюрско, участници в Априлското въстание 1876

1. Свещ. Атанас Ненков (делеатг. на Оборище), Старо ново село (Старосел)
2. Свещ. Марко Костов, Старо ново село (Старосел)
3. Свещ. Георги Попниколов (делгат на Оборищенското събрание), Сопот
4. Свещ. Никола Геров Белчов, Копривщица
5. Свещ. Генчо Костов Белчов, Копривщица
6. Свещ. Дончо Дойчов Плачков, Копривщица
7. Свещ. Иван Ерчев, Копривщица
8. Свещ. Илия Кацаров, Копривщица
9. Свещ. Павел, Копривщица
10. Свещ. Харалампий, Копривщица
11. Свещ. Стоян, Копривщица
12. Свещ. Брайко, Копривщица
13. Свещ. Тодор Бучков, Копривщица
14. Свещ. Иван Попевстатиев, Стрелча
15. Свещ. Евстатий, баща, Стрелча
16. Свещ. Бойчо Петров, Стрелча
17. Свещ. Поликарп Попнейков Чуклев (Хаджи Дякон), Попинци
18. Свещ. Лука Динчов, Панагюрище
19. Свещ. Цвятко Георгиев, Панагюрище
20. Свещ. Нейко Чуклев, Панагюрище
21. Свещ. Георги Футеков, Панагюрище
22. Свещ. Нестор Юруков, Панагюрище
23. Свещ. Лука Попдойчов, Панагюрище
24. Свещ. Иван Горинов, Панагюрище
25. Свещ. Лука Попиванов, Панагюрище
26. Свещ. Ненко, Панагюрище
27. Свещ. Манчо Джуджев, Панагюрище
28. Свещ. Георги Кереванов (Караиван), Панагюрище
29. Монах Харалампий, Панагюрище
30. Свещ. Петко, Панагюрище
31. Монах Серафим, Панагюрище
32. Свещ. Марко Гълъбов, Джумая (Сбор), Калагларе (Левски)
33. Свещ. Груйо Тренчов (делег. на Оборище), с. Баня
34. Свещ. Стоян Димитров (делег. на Оборище), с. Баня
35. Свещ. Неделько Иванов Гърков, Поибрене
36. Свещ. Христоско Петров Раков, Петрич
37. Свещ. Георги Евтимов, с. Смолско
38. Игумен Кирил Слепов, Калугеровски манастир
39. Свещ. Георги Евтимов, с. Смолско
40. Свещ. Михаил Цв. Радулов, Голямо Белово, Мененкьово
41. Свещ. Георги Кузманов, Белово
42. Свещ. Мико Георгиев, Белово
43. Свещ. Атанас Карапиколов, Пазарджик
44. Свещ. Георги Христов, Калугерово
45. Свещ. Стефан Стоянов, Калугерово
46. Монах Харалампий, Калугеровски манастир
47. Свещ. Георги, Лесичево
48. Свещ. Цвятко, Лесичево
49. Свещ. Стефан Ненков Върбанов, Лесичево
50. Свещ. Георги Панчев, Лесичево
51. Свещ. Георги Нонев, Церово
52. Свещ. Георги Теллийски, Церово

53. Свещ. Петър Атанасов, Ветрен
54. Свещ. Димитър Лютаков, Ветрен
55. Свещ. Д. Марков, Ветрен
56. Свещ. Илия, с. Каменица (Велинград)
57. Свещ. Петко Ангелов, Щърково
58. Свещ. Георги Тилев, Пазарджик
59. Свещ. Атанас Караниколов, Пазарджик
60. Свещ. Иван Генов, Голямо Конаре (Съединение)
61. Свещ. Тодор, Голямо Конаре (Съединение)
62. Свещ. Георги Димитров, Радилово
63. Свещ. Димитър Арнаудов, Брацигово
64. Свещ. Георги Предюв, Брацигово
65. Свещ. Пею Стоилов, Брацигово
66. Свещ. Илия Димитров, Бяга
67. Свещ. Петър Пасарев, Пещера
68. Свещ. Васил Павлов, Козарско
69. Свещ. Тодор Ненчов, Козарско
70. Свещ. Никола (поп Сокол), Брацигово
71. Свещ. Тодор Трифонов, Жребичко
72. Свещ. Ангел Сандъкчиев, Ясъ кория (Равногор)
73. Свещ. Тодор Куков (делег. на Оборище), Черногорово
74. Свещ. Никола (делег. на Оборище), Ферезлий (Овчеполци)
75. Свещ. Манчо Попхристов, Ерелия (Смилец)
76. Свещ. Нефталим, член на рев. к-т в с. Козарско, игумен на Кричимския манастир „Св. Богородица”
77. Свещ. Леонтий, член на рев. к-т в с. Козарско, игумен на Перущенския манастир „Св. Тодор”
78. Свещ. Петър Васчев, Перущица
79. Свещ. Стоимен, Перущица
80. Свещ. Павел, Перущица
81. Свещ. Нейчо Паунов, Батак
82. Свещ. Петър Г. Писарев, Батак
83. Свещ. Димитър, Синджирлий (Веригово)
84. Свещ. Петко, Синджирлий (Веригово)
85. Свещ. Петко, Ситово
86. Свещ. Костадин, Красново
87. Свещ. Божко Попфилипов, Клисура
88. Свещ. Петко, Клисура
89. Свещ. Кръстьо, Клисура
90. Свещ. Стойчо, Клисура
91. Свещ. Тодор Георгиев (делег. на Оборище), Сотир (Храбрино)
92. Свещ. Атанас, Явроово
93. Начело със свещеника*, Бойково
94. Начело със свещеника*, Караагач (Брестник)
95. Свещ. Стоян Семенов, Дермен дере (Първенец)
96. Свещ. Филип Стоянов, Якоруда
97. Свещ. Иван Поппанайотов Асянчин, Баня, Разложко
98. Свещ. Петър Солунски, Солунската група
99. Свещ. Иван, Солунската група
100. Свещ. Стоян Разловски, Разловци
101. Монах Генадий, Драгалевски манастир, София

* *Заб.:* Установено е, че свещеници са начело, но имената не са упоменати.

Онлайн ресурси.

Свещеници революционери –
участници в освободителното движение в Одринско (1895-1913)

I и II Величко-Бунархисарски участък

Димитър Стоянов (Станчев) Бодуров, Георги Стоянов Бояджиев, Димитър Вълков, Димитър Вълчев, Стоян Георгиев, Иван Димитров , Панайот Димитров, Андрей Желязков, Димитър В. Загоров, Васил Иванов, Димитър Иванов, Стоян Иванов ,Иван Проданов Казаков, Ст. Калъчев, Никола Костов, Станко Николов, Димитър Янев Попов, Димитър Станев, Васил Стоянов, Иван Янев.

III Цикнихорски революционен участък

Тодор Илиев, Илия Петков

IV Иниадски революционен участък

Стамат Райков Стаматов

V Пиргополски революционен участък

Димитър Василев Деликостадинов, Васил Димитров Деликостадинов

VI Граматиковски революционен участък

Васил Праматаров

VII Кладарски революционен участък

Илия Петков Радев

VIII Стоиловски революционен участък

Тодор Георгиев Кабалиев, Георги Вълков Попов

IX Гьоктепенски революционен участък

Ангел Градев Панайотов, Ефтим Костадинов Попов

X Дерекьовски революционен участък

Стойчо Димов Биячев, Пею (Петър) Димитров Киприлов, Манол Стоянов Коларов, Койчо Атанасов Костадинов, Васил Янев

XI Паспаловски революционен участък

Желязко Михалев, Георги Георгакиев Саров

XII Лозенградски революционен участък

Купен Атанасов, Петко Атанасчиков, Никола Янев Бъчваров, Йордан Василев, Стоян Гайдов, Тодор Граматиков, (неизв.) Диков, Тодор Илиев, Петър Картунков, Полихрон Койчев, Манол Стоянов Коларов, Никола (неизв.), Атанас Николов, Стоян Павлов, Димитър Попниколов Петканов ,Никола Костадинов Петканов, Никола Стойков Попов, Ангел Стойков, Петър Иванов Стойков, Апостол Стоянов, Желязко Стоянов, Тодор Стоянов, Филип Стоянов, Димитър Темелков, Петър Николов Т., архиерей Харитон, Петър Николов Шивачев, Станко Шивачев, Панайот Янев, Георги Желязков Яръмов

Малкотърновски революционен участък

Стойчо Манолов Аянов, отец Изидор Желязков, Васил Стоянов, Сава Георгиев Шаренков

Началници на оръжейни складове

Стоян Атанасов, Христо Димитров, Димо Николов

Свещеници от Западна Тракия и Родопите

Илия Ангелов, Манол (Еманоил) Тодоров Баев, Тодор Петров Гаврилов, Христо (К.) Желязков, Никола Илиев, Ангел. Инджов, Атанас Келпетков, Яни Киров, Яни Кирчев, Саранди Костов, Пантелей Кузмов, Протоирей Димитър Мавров, Христо Макрелов, Тодор Маринов, Сава Мирчев, Васил Митев, Георги Михайлов, хаджи Павел Николов, Петко Николов, Янчо Кирчев Палитов, Атанас К. Петков, Атанас (Танас) Т. Петров, Христо Попмаринов, Гаврил Сарафов, Атанас Христов Странгелов, Тодор Христов Фатовски

Свиленградски революционен участък

Петър Янов

Одрин и Одринска околия

Ангел (неизв.), Вакла Бисерова, Йеромонах Вартоломей, Иван Георгиев Стефанов, Калоян (неизв.), Иван Бонев Чакмаков, отец Луиз, отец Жан Мишел Бедю, митрополит Борис Охридски, митрополит Климент Врачански, Софийски митрополит Партений, Екзарх Стефан I, Епископ Гаруфалов, Иван Димитров

*Лит.: **Силянов**, Хр. Освободителните войни на Македония. Т. 1. Илинденското въстание. С., 1933; **Силянов**, Хр. Освободителните войни на Македония. Т. 2. След Илинденското въстание. С., 1943; **Силянов**, Хр. Спомени от Странджа. Бележки по Преображенското въстание в Одринско (1903). С., 1934; **Силянов**, Хр. Писма и изповеди на един четник. 2 изд. С., 1967.*

Военни свещеници по време на участието на България
в Първата световна война 1915-1918

Мобилизирани:151 д. от 12 епархии: Софийска – 33; Врачанска – 22; Пловдивска – 17; Старозагорска – 11; Търновска – 10; Доростоло-Червенска – 10; Видинска – 3; Ловчанска – 1; Неврокопска – 1.

*Лит.: **Елдъров**, Св. Православието на война. Българската православна църква и войните на България 1877-1945. С. 2004, с. 153.*

Български свещеници в заетите от България територии
в Македония, Тракия и Сърбия
по време на Първата световна война 1915-1918

В **Нишка, Тимшка и Белградска епархии**, освен епископ Варлаам, са изпратени 8 свещеници. До края на 1916 в Тимшка епархия има прехвърлени 51 български свещеници. Към тях се присъединяват и 16 местни сръбски свещеници, пожелали да преминат под ведомството на Българската православна църква. В **Македония** няма командировани свещеници от старите предели на България. От началото на 1916 всички патриаршистки свещеници се отказват от Цариградската патриаршия и преминават към ведомството на Българската православна църква.

Цялата **Драмска област** е поставена под управлението на Неврокопска митрополия. Изграждането на българската църковна власт обаче е възпрепятствано от военновременните условия.

В **Одринско, Димотишка и Ортакьойска околия** е направен опит за доброволно присъединяване на патриаршеските села към Българската православна църква, но без осезаеми резултати.

След подписване на Солунското примирие (29 септември 1918) в продължение на един месец, заедно с военноадминистративните власти от **Сърбия**, се евакуират и всички командировани свещеници. Част от духовенството в **Македония** също се отправя към **България**. Българските свещеници в **Добруджа** също напускат своите места и се завръщат в **България**.

*Лит.: **Елдъров**, Св. Православието на война. Българската православна църква и войните на България 1877-1945. С. 2004, с. 183, 185, 187, 191-192, 192-193.*

43. **Цариградска българска духовна семинария**

Ректори

Методий Кусев (1892-1894)
Станимир Станимиров (1894-1897)
Георги Кандиларов (1897-1899)
Неофит Николов (септември 1900-1908)
Иларион Арабаджиев (1908-1910)
Инокентий Софийски (1911-1913)

Преподаватели

Георги Стоянов
Кирил Рилски
Коста Николов
Методий Охридски
Стефан I
Стоян Тилков
Христо Караманджуков
Христо Попов

По-известни възпитаници

Антим Ловчански, български митрополит
Борис Неврокопски, български митрополит
Георги Попбогданов, български революционер
Горазд, български архимандрит
Евлогий Светиев, български архимандрит
Евтимий Сапунджиев, български богослов, архимандрит и професор
Иван Марковски, български богослов, професор

Per aspera ad astra!

Иван Снегаров, български историк, академик
Иларион Нишавски, български епископ
Йосиф Чешмеджиев, български композитор и фолклорист
Климент Кьосев, български архимандрит
Миле Попйорданов, български революционер
Михаил Монев, български революционер
Неофит Видински, български митрополит
Паисий Врачански, български митрополит
Панарет Брегалнишки, български епископ
Софроний Великотърновски, български митрополит
Харитон Драговитийски, български епископ
Христо Шалдев, български революционер и общественик

*Лит.: **Темелски**, Хр. „Тържествувай, български народ". // Македонски преглед, 2010, N 2, с. 19-20.*

44. **Софийска духовна семинария „Св. Йоан Рилски"**

Ректорите от 1903 до *днес*

1. **Йоаким Бакалов** (1903-1904)
2. **Архимандрит Климент**, впосл. **Врачански митрополит** (1904-1906)
3. **Велички епископ Неофит**, впосл. **Видински митрополит** (1906-1912)
4. **Архимандрит Макарий**, впосл. **Неврокопски митрополит** (1912-1916)
5. **Йоаким Бакалов** (1916-1917)
6. **Драговитийски еп. Павел**, впосл. **Старозагорски митрополит** (1917-1923)
7. **Архимандрит Климент** (март-август 1923)
8. **Велички еп. Михаил,** впосл. **Доростолски и Червенски митрополит** (1923-1926)
9. **Стобийски еп. Борис**, впосл. **Неврокопски митрополит** (1926-1931)
10. **Траянополски еп. Антим**, впосл. **Ловчански митрополит** (1931-1936)
11. **Смоленски еп. Евлогий**, впосл. **Сливенски митропит** (1936-1938)
12. **Драговитийски еп. Харитон** (1938-1941)
13. **Архимандрит Николай**, впосл. **Макариополски епископ** (1941-1944)
14. **Атанас Димитров Караянев** (1944-1946)
15. **Смоленски еп. Тихон** (1946-1971)
16. **Браницки еп. Герасим** (1971-1986)
17. **Архимандрит Йоан** (1986-1987)
18. **Проф. протопр. д-р Николай Шиваров** (1987-1988)
19. **Знеполски еп. Игнатий**, впосл. **Плевенски митрополит** (1988-1990)
20. **Константийски еп. Григорий**, впосл. **Великотърновски митрополит** (1990-1994)
21. **Архимандрит Серафим** (1994-1996)
22. **Архимандрит Сионий**, впосл. **Велички епископ** (1996-2009)
23. **Архимандрит Сергий** (1 юли 2009 – 30 ноември 2010)
24. **Ставрофорен ик. д-р Захарий Дечев** (30 ноември 2010-)

Онлайн ресурси.

45. **Пловдивска духовна семинария „Св. Св. Кирил и Методий"**

Ректори

архимандрит Евтимий (Сапунджиев) (1915-1923)
архимандрит Панарет (Наумов) (1923-1929)
епископ Смоленски Евлогий (Георгиев) (1930-1936)
архимандрит Климент (Кинов) (1936-1938)
архимандрит Флавиан (Попов) (1938-1940)
епископ Стобийски Никодим (Пиперов) (1941-1947)
архимандрит Йосиф (Диков) (1947-1950)
епископ Адрианополски Евлогий (Стамболджиев) (1990-2005)
архимандрит Сергий (Шапков) (2005-2009)
епископ Константийски Антоний (Михалев) (1 юли до 3 юли 2009)
ставрофорен свещеноиконом Добромир Костов (от 3 юли 2009)

Преподаватели

Атанас Михайлов – български просветен деец
Борис (Разумов) – български митрополит
Георги Кандиларов – български просветен деец
Йона (Проданов) – български епископ

Маньо Стоянов – български историк
Михаил Ковачев – български църковен историк
Наум (Димитров) – български митрополит
Никодим (Пиперов) – български митрополит

Възпитаници

Антоний (Михалев) – български митрополит
Арсений (Чакандраков) – български митрополит
Варлаам (Пешев) – български митрополит
Веселин Хаджиниколов – български историк, академик
Йона (Проданов) – български епископ
Константин Канев – български свещеник, историк-краевед
Маньо Стоянов – български историк
Пимен (Енев) – български митрополит
Спас Райкин – български историк, професор
Тодор Ташев – български психиатър, професор

Онлайн ресурси.

46. **Робърт колеж в Цариград**

Преподаватели

Петър Димитров (1848-1919) – български дипломат
Стефан Панаретов (1853-1931) – български дипломат (1871-1914)
Иван Славейков (1853-1901) – български просветен деец (1876-1878)
Константин Стоилов (1853-1901) – български политик (1871-1872)

Завършили

Върбан Винаров (1856-1908) – български военен, генерал
Иван Стефанов Гешов (1854-1932) – български политик и дипломат
Илия Гологанов (1865-1910) – деец на Върховния македоно-одрински комитет
Петър Димитров (1848-1919) – български дипломат
Тодор Иванчов (1858-1905) – български политик (1875)
Владимир Йотов – деец на ВМОРО
Иван Каранджулов (1856-1930) – дългогодишен председател на Националния комитет на Съюза на македонските братства (1879)
Бончо Карастоянов (1899-1962) – български кинооператор (1917)
Лука Касъров (1854-1916) – създател на първата българска енциклопедия (1877)
Александър Людсканов (1854-1922) – български политик (1875)
Михаил Маджаров (1854-1944) – български политик (1877)
Марин Маринов (1856-1885) – български офицер, герой от Сръбско-българската война (1876)
Орхан Памук (1952-) – турски писател (1970)
Стефан Панаретов (1853-1931) – български дипломат (1871)
Стефан Киров (1861-1948) – български юрист (1885)
Лазар Паяков (1860-1910) – български политик (1878)
Иван Пеев-Плачков (1864-1942) – български политик (1882)
Иван Славейков (1853-1901) – български просветен деец (1871)
Петър Ив. Стоянович (1897-1979) – тютюнев експерт, генерален секретар на концерна Реемсма за Югоизточна Европа (1940-1944, 1914-1916)
Илия Гологанов (1865-1910) – български журналист и революционер (?)
Константин Стоилов (1853-1901) – български политик (1871)
Христо Тодоров (1860-1927) – български политик (1881)
Димитър Хаджиниванов (1852-1929) – български просветен деец (1870)
Асен Христофоров (1910-1970) – български икономист (1931)
Йосиф Цанков (1911-1971) – български композитор на забавна музика
Леа Иванова (1923-1986) – българска джаз певица (?)
Тансу Чилер (1946-) – турски политик, единствената жена министър-председател на Република Турция (?)

Френски императорски лицей в Цариград

Възпитаници

Тодор Каблешков, Стоян Михайловски, Константин Величков, Симеон Радев и др.

*Лит.: **Събев**, Орлин. Робърт колеж и българите. С., 2015, с. 148-149.*

47. **Халкинска семинария**

Български възпитаници

Аверкий Мъгленски
Антим I
Марко Балабанов
Георгаки Чалъкоглу
Доситей Самоковски
Иларион Михайлов
Наум Миладинов
Евгений Мишайков
Михаил Мишайков
Павел Симеонов
Паисий Скопски
Панарет Петридис
Стефан Салгънджиев
Севастиан Скопски
Симеон Варненски и Преславски

*Лит.: **Желев**, Ив. Халкинската богословска школа и българите в нея. // Юбилеен сборник **Митрополит Григорий Доростолски и Червенски**. 100 години от блажената му кончина. В. Търново, 2001, с. 37-44.*

48. **Репресирани църковни дейци след 9.09.1944**

Йеромонах Аверкий – управител на метоха в Рилския манастир в с. (дн. гр.) Рила – убит м. октомври 1944
Александър Ст. Мартинов – свещеник от с. Горна Диканя, Радомирско (дн. Пернишка област) – убит на 6 октомври 1944
Александър Петров – свещеник – убит, м. октомври 1944
Александър Стефанов – свещеник, гр. София – убит 1944
Ангел Мирчев – свещеник, с. Цалапица, Пловдивско – убит на 10 декември 1944
Ангел Хубанчев – свещеник, гр. Разград – убит в затвора в гр. Силистра
Андон Василев Андонов – свещеник, с. Бредново, Хасковско – убит на 25 декември 1944
Андрей Иванов Стаменов – свещеник, с. Горна Малина, Софийско – убит на 18 октомври 1944
Атанас Иванов Велков – свещеник, с. Лъки, Гоцеделчевско (дн. Благоевградска област) – починал на 22 ноември 1950 след изтезания в лагер-кариера „Самоводяне"
Атанас Йотов – свещеник, с. (дн. гр.) Долни Дъбник, Плевенско – убит на 21 февруари 1945
Атанас Янев – свещеник, с. Срем, Елховско (дн. Ямболска област) – убит м. октомври 1944
Борис Георгиев Вълканов – свещеник, с. Кирилво, Старозагорско – убит на 12 септември 1944
Борис Делев – свещеник, гр. Батак – убит 1944
Борислав Стефанов – свещеник, гр. Пловдив – убит на 9 септември 1944
Борис Цветков – свещеник, с. Църква, ернишкаобласт – убит на 1 октомври 1944
Василий В. Вълков – свещеник, с. Горни Дъбник, Плевенско – убит на 2 октомври 1944
Васил Вълков – свещеник, гр. Враца – убит 1944
Василий Дочев – свещеник, с. Салманово, Шуменска област – убит на 24 март 1945
Монах Виктор – от църквата „Св. Николай", гр. Русе – убит след 9 септември 1944
Георги Василев – свещеник, с. Драгалевци, Софийско – убит на 10 септември 1944
Георги поп Величков – свещеник, с. Бухово, Софийско – убит на 24 октомври 1944
Георги Николов Вучков – свещеник, с. Мазарачево, Кюстендилска област – убит 1944
Георги Иванов Дангоров – свещеник, Софийско – убит 1944
Георги Кирилов – свещеник – убит 1944
Георги Йорданов Кирков – свещеник в храм „Св. Дух", София – убит на 25 септември 1944
Георги Стоянов Атанасов – свещеник, гр. Пазарджик – убит на 7 октомври 1944
Димитър Вълев – свещеник, с. Костиево, Пловдивско – убит 1944
Димитър Вълков – свещеник, с. Смилец, Панагюрско (дн. Пазарджишка област) – убит 4 октомври 1944
Димитър Гогев Рублев – свещеник, с. Жиленци, Кюстендилска област – убит на 9 септември 1944
Димитър Евтимов – свещеник, гр. София – убит 1944
Димитър Иванов Бояджиев – свещеник, гр. Лозница, Разградска област – убит на 2 октомври 1944
Димитър Петров-Пенкьовски – свещеник, с. Дивля, Пернишка област – убит на 13 ноември 1944
Димитър Евтимов Петров – свещеник, с. Злогош, Кюстендилска област – убит на 12 септември 1944
Евстатий поп Витошки – свещеник в квартал Бояна, Софийско – убит на 18 октомври 1944
Евстати Янков – свещеник, гр. Чеперари, Смоленска област – убит 1944
Иван Ангелов – свещеник, с. Осма Калугерово, Ловешко – убит на 11 март 1945
Иван Борисов – свещеник, гр. Русе – убит 1944
Иван Калеинов Владов – свещеник, с. Пейчиново, Беленско – убит на 6 октомври 1944
Иван Вълков Дряновски – свещеник, с. Враница, Врачанска област – убит на 9 септември 1944

Иван Николов Гайдаров – свещеник, гр. Пирдоп – убит на 4 май 1950
Иван Илиев Джолев – свещеник, с. Влахи, община гр. Сандански – убит, м. юни 1948
Иван Тодоров Иванов – свещеник, с. Тръстеник, Плевенско – убит на 14 октомври 1944
Иван Ангелв Иванов – свещеник, гр. Ловеч – убит на 6 октомври 1944
Иван Ковачев Йотов – свещеник, с. Мъдрец, Харманлийско (дн. Хасковска област) – убит м. октомври 1944
Иван Кабакчиев – свещеник, с. Бръшлян, Плевенско – убит на 14 октомври 1944
Иван Камберов – свещеник, с. Осоица, Софийско – убит м. април 1945
Иван Койчев Попов – свещеник, с. Мъдрец, Харманлийско (дн. Хасковска област) – убит на 10 октомври 1944
Иван Попов – свещеник, с. Батачка, Русенско – убит на 9 септември 1944
Иван Тодоров – свещеник, с. Кирилово, Старозагорско – убит на 14 апреил 1945
Иван Николов Цанков – свещеник, с. Борисово, оповско (дн. Разградска област) – убит на 24 март 1945
Иван Русинов Цветанов – свещеник, с. Белзем, Пловдивско – убит на 5 октомври 1944
Архимандрит Ириней – протосингел на Софийската митрополияа – убит 1944
Исак Панайотов – свещеник, гр. София – убит 1944
Йордан поп Йорданов – свещеник, с. Негованци, Пернишка област – убит на 27 септември 1944
Йордан Ал. Камберов – свещеник, с. Поибрене, Панагюрско (дн. Пазарджишка област), енорийси свещеник в с. Осоица, Софийско – убит 1944
Йордан Петров Панов – свещеник, гр. Брегово, Видинско – убит м. октомври 1944
Йордан поп Хаджийски – свещеник, Софийско – убит 1944
Киприан – свещеник, гр. Пловдив – убит 1944
Кирил Димитров – свещеник – убит 1944
Кирил Енчев – свещеник, квартал Горна Баня, гр. София – убит на 12 септември 1944
Кирил Манчев Димитров – свещеник, с. Дебели Лак, Пернишка област – убит на 17 март 1945
Кирил Георгиев Тодоров – свещеник, с. Яхиново, Кюстендилска област – убит 1944
Йеромонах Климент (светско име: Кирил Дудевски) – игумен на манастира „Св. Спас", гр. Сопот – убит на 20 януари 1945
Константин Бъчваров – свещеник, гр. Враца – убит 1944
Лука Радев Юруков – свещеник, архиерейски наместник в гр. Панагюрище – убит на 4 октомври 1944
Методи Ананиен – свещеник в с. Борован, Врачанско – убит 1945
Методи М. Данов – свещеник, гр. Видин – убит на 1 март 1945
Михаил Лазаров – свещеник, Софийско – убит 1944
Архимандрит Наум – протосингел на Варненската и Великопреславска митрополия – убит 1944
Никола Георгиев Вълков – свещеник, с. Верен, Чирпанско (дн. Старозагорска област) – убит на 27 септември 1944
Никола Тодоров Калайджиев – свещеник, с. Опълченец, Чипанско (дн. Старозагорска област) – убит на 15 март 1945
Никола Пешев Миленков – свещеник, с. Подгоре, Белоградчишко (дн. Видинска област) – убит на 21 февруари 1945
Никола Миленков – свещеник, с. Срем, Елховско (дн. Ямболска област) – убит на 13 март 1945
Никола поп Ташев – свещеник, с. Ново село, Казанлъшко – убит на 9 септември 1944
Николай Йотв Нетев – свещеник, гр. Долни Дъбник, Плевенско – убит на 2 октомври1944
Николай Герков Цанков – свещеник, с. Батулци, Врачанско – убит 1945
Архимандрит Паладий (светско име: Димитър Данов) протосингел на Видинската митрополия – убит на 17 септември 1944
Петър Вълканов – свещеник, с. Тръстеник, Плевенско – убит на 10 април 1945
Петър Василев Дивизиев – архиерейски намистник в гр. Разлог – убит на 6 октомври 1944
Петър поп Иванов – свещеник, с. Саранци, Софийска област – убит на 12 септември 1944
Петър Стойчев Киселков – свещеник, гр. Трявна – убит на 9 септември 1944
Петър К. Киселов – свещеник, с. Енчовци, Дряновско (дн. Габровска област) – убит на 24 февруари 1945
Петър Петров – свещеник, с. Шиковци, Кюстендилска област – убит на 9 септември 1944
Петър Петров Русев – свещеник, с. Къпиново (или Капиновец), Великотърновско – убит м. Септемзври 1944
Рафаил Раев – свещеник, гр. Стражица, Великотърновска област – убит м. октомври 1944
Йеромонах Савел – Рилски манастир – убит 1944
Светослав Василев – свещеник, гр. Варна – убит на 9 септември 1944
Стефан поп Василев – енорийски сещеник в храм „Св. Атанасий", гр. Перущица – убит на 22 септември 1944
Стефан Георгиев – свещеник, с. Попица, Врачанско – убит на 9 септември 1944
Стефан Илиев Камбитов – свещеник, с. Сенокос, община гр. Сандански – убит м. юни 1948
Стефан Камберов – свещеник, гр. Банско – убит (22 юли 2002) пред вратите на манастира „Св. Панталеймон"
Стефан Маринов – свещеник, гр. Трън – убит на 1 октомври 1944
Стефан Петров – свещеник, гр. Враца – убит 1944
Стефан Митров Тафров – свещеник, с. Зелениково, Пловдивско – убит на 6 октомври 1944
Стефан поп Христов – свещеник, с. Загорци, Сливенска област – убит на 16 март 1945
Съби Кънен Кривошиев – свещеник, архиерейски наместник в гр. Севлиево – убит на 6 октомври 1944
Тодор Тумбев – свещеник гр. Велико Търново – убит 1944
Христо Димитров Николов – свещеник, гр. София – убит на 14 септември 1944
Христо Николов Стоименов – свещеник, с. Рашка Гращица, Кюстендилска област – убит м. октомври 1944
Цветан поп Кръстев – свещеник, с. Крушовица, Врачанска област – убит на 16 февруари 1945
Цонко Петков Ковачев – свещеник, с. Левски, Карловско (дн. Пловдивска обаст) – убит на 23 септемзври 1944

Лит.: Свещеномъченици на Българската православна църква, жертви на комунизма в България 1923-2002. С., 2002, с. 27-42.

49. Манастири
(*общо в страната по азбучен ред*)

Айдемирски манастир „Св. Покров Богородичен”
Аладжа манастир „Св. Троица”
Алботински скален манастир
Александрийски манастир „Св. Пророк Илия”
Алински манастир „Св. Спас”
Араповски манастир „Св. Неделя”
Арбанашки манастир „Св. Богородица”
Арбанашки манастир „Св. Никола”

Бакаджишки манастир „Св. Спас”
Балшенски манастир „Св. Теодор Стратилат”
Басарбовски манастир „Св. Димитрий Басарбовски”
Батановският манастир „Св. Възнесение Господне”
Баткунски манастир „Св. Св. Петър и Павел”
Батошевски манастир „Св. Въведение Богородично”
Батошевски манастир „Св. Успение Богородично”
Батулийски манастир „Св. Никола”
Бачковски манастир „Св. Богородица”
Белащински манастир „Св. Георги Победоносец”
Беловодски манастир „Св. Георги”
Белочерковски манастир „Св. Св. Петър и Павел”
Билински манастир „Св. Архангел Михаил”
Бистрецки манастир „Св. Иван Рилски”
Бистришки манастир „Св. Петка”
Бистришки манастир „Св. Георги”
Бистришки манастир „Св. Св. Йоаким и Анна”
Бобошевски манастир „Св. Димитър”
Ботевградски манастир „Рождество Богородично”
Ботевски манастир „Св. Марина”
Боянски манастир „Св. Панталеймон”
Брусарски манастир „Св. Архангел Михаил”
Букоровски манастир „Св. Георги Победоносец”
Буховски манастир „Св. Мария Магдалена”
Буховски манастир „Св. Архангел Михаил”
Българевски манастир „Св. Екатерина”

Вакарелски манастир „Св. Петка”
Варненски манастир „Св. Св. Константин и Елена”
Вискярски манастир „Св. Св. Павел и Петър”
Владайски манастир „Св. Петка”
Врачешки манастир „Св. Четиридесет мъченици”

Габренски манастир
Габровски манастир или още Соколски манастир
Гелски манастир
Германски манастир „Св. Иван Рилски Чудотворец”
Глоговишки манастир
Гложенски манастир „Св. Георги Победоносец”
Говедарски манастир
Годечки манастир „Св. Дух”
Големобучински манастир
Голямобеловски манастир
Голямобуковски манастир „Св. Животоприемен Източник”
Горнобански манастир „Св. Св. Кирил и Методий”
Горнобогровски манастир „Св. Георги Победоносец”
Горнобрезнишки манастир „Св. Пророк Илия”
Горновасилишки манастир
Горноводенски манастир „Св. Св. Кирик и Юлита”
Горнврабченски манастир
Горнокознички манастир
Горноезеровски манастир „Св. Рождество Богородично”
Гоцеделчевски манастир „Св. Живоприемний Източник”
Градешки манастир „Св. Пророк Предтеча и Кръстител Господен Йоан”
Гранишки манастир „Св. Лука”

Дебръщенски манастир „Св. Св. Флор и Лавър”
Дивотински манастир „Св. Троица”
Добридолски манастир „Св. Троица”
Долнобански манастир
Долнобешовишки манастир
Долнолозенски манастир „Св. апостоли Петър и Павел”
Долнопасарелски манастир „Св. Св. апостоли Петър и Павел”
Драгалевски манастир „Св. Богородица Витошка”
Драгалевски манастир „Успение Богородично”
Дряновски манастир „Св. Архангел Михаил”

Еленски манастир
Елешнишки манастир „Св. Богородица”
Емонски манастир
Ерулски манастир „Св. Троица”
Етрополски манастир „Св. Троица”

Жаблянски манастир
Железнишки манастир

Забелски манастир
Заберновски манастир
Зелениковски манастир „Св. Йоан Кръстител“
Зелински манастир „Рождество на Пресв. Богородица”
Земенски манастир „Св. Йоан Богослов”
Златишки манастир

Ивановски манастир „Св. Архангел Михаил”
Изворски манастир
Илиенски манастир „Св. Пророк Илия”
Искрецки манастир

Кабиленски манастир „Рождество на Пресв. Богородица”
Казанлъшки манастир „Св. Въведение Богородично”
Калкаски манастир
Калоферски манастир „Св. Въведение Богородично” (женски)
Калоферски манастир „Св. Рождество Богородично” (мъжки)
Калугеровски манастир „Св. Никола”
Каменски манастир „Св. Възнесение Господне”
Каранвърбовски манастир „Св. Марина”
Килифаревски манастир „Св. Рождество Богородично”
Кладнишки манастир „Св. Николай Мирликийски Чудотворец”
Клисурски манастир „Св. Св. Кирил и Методий” (Видинска епархия)
Клисурски манастир „Св. Петка Параскева” (Софийска епархия)

Ковачевски манастир
Кокалянски манастир „Св. Архангел Михаил”
Копривецки манастир „Св. Преподобна Петка Българска”
Кремиковски манастир „Св. Георги Победоносец”
Кричимски манастир
Кръстовски манастир
Кукленски манастир „Св. Св. Козма и Дамян”
Курилски манастир
Къпиновски манастир „Св. Никола”
Кърджалийски манастир „Св. Йоан Предтеча”

Леворечки манастир
Лозенски манастир „Св. Спас”
Лопушански манастир „Св. Йоан Предтеча”
Лъджански манастир
Люляковски манастир „Св. праведни Йоаким и Анна”

Марянски манастир
Мелнишки манастир
Мердански манастир „Св. Четиридесет мъченици”
Мисловщицки манастир
Мулдавски манастир
Мъглижки манастир „Св. Николай”
Мърчаевски манастир
Мътнишки манастир

Неврокопски манастир
Неделишки манастир
Новачански манастир
Новоселски манастир „Св. Троица” („Априлски манастир”)

Обидимски манастир
Обрадовски манастир „Св. Великомъченик Мина”
Овчекупелски манастир
Одранишки манастир „Св. Св. апостоли Петър и Павел”
Осеновлашки манастир „Св. Богородица” („Седемте Престола”)
Очушки манастир

Панчаревски манастир „Св. Николай Летни Чудоторец”
Патлейнски манастир
Патриаршески манастир „Св. Троица”
Петрички манастир „Св. Петка”
Петропавловски манастир „Св. Св. апостоли Петър и Павел” („Лясковски манастир”)
Пещерски манастир
Плаковски манастир „Св. Пророк Илия”
Подгумерски манастир
Поморийски манастир „Св. Георги Победоносец”
Поповянски манастир
Правешки манастир „Св. Теодор Тирон”
Преображенски манастир „Св. Преображение”
Присовски манастир „Св. Архангел Михаил”
Присовски манастир „Св. Панталеймон”

Радибошки манастир
Радомирски манастир
Разбоишки манастир
Райковски манастир
Райловски манастир
Раковишки манастир
Ребровски манастир
Ресиловски манастир „Св. Покров Богородичен”
Реяновски манастир
Рилски манастир „Св. Иван Рилски”
Роженски манастир „Св. Рождество Богородично”
Руенски манастир „Св. Йоан Рилски”

Самоковски девически манастир „Св. Покров Богородичен”
Сандански манастир
Сапаревобански манастир
Свищовски манастир „Св. Покров Богородичен”
Свогенски манастир
Сеславски манастир „Свети Никола”
Скравенски манастир „Св. Николай”
Соколски манастир „Св. Успение Богородично”
Сопотски манастир „Св. Спас”
Сотирски манастир „Св. Петка”
Студенски манастир
Сяновски манастир „Св. Марина”

Тетевенски манастир
Тросковски манастир
Троянски манастир „Св. Успение Богородично”
Трънски манастир „Св. Архангел Михаил”
Тържишки манастир „Св. Пророк Илия” („Струпецки манастир”)

Устремски манастир „Св. Троица”

Хаджидимовски манастир

Черногорски манастир „Св. Св. безсребр. Козма и Дамян”

Чекотински манастир „Св. Архангел Михаил”
Чепински манастир „Св. Три Светители”
Чепърленски манастир
Черепишки манастир „Св. Успение Богородично”
Чинтуловски манастир „Св. Илия”
Чипровски манастир „Св. Иван Рилски”
Чирпански манастир „Св. Атанасий”
Чудински манастир
Чуриловски манастир „Св. Георги”

Шипченски манастир „Св. Рождество Христово”
Шишмановски манастир
Шумски манастир „Св. Архангел Михаил”

Други

Метох „Орлица”
Метох „Пчелина”
Скит „Св. Николай”
Сопотски метох „Св. Въведение Богородично”

Per aspera ad astra!

*Лит.: **Стефан Цанков, протопр**. Българската православна църква от Освобождението до настоящe време. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1939, 16, с. 99; **Снегаров**, Ив. Кратка история на съвременните православни църкви. Т. 2. Българска, Руска и Сръбска. С., 1944, с. 1-91; **Овчаров**, Д., М. **Ваклинов**. Раннохристиянските паметници в България. IV-VI в. С., 1978; **Венедиков**, Ив. Прабългарите и християнството. С., 1995; **Тодорова**, Олга. Православната църква и българите XV-XVIII век. С., 1997; Религия и църква в България. Социални и културни изменения в православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999; **Димитров**, Б. Християнството в българските земи. Български манастири. С., 2001; **Николова**, Б. Православните църкви през Българското средновековие IX-XIV в. С., 2002; **Събев**, Т. Самостойна народностна църква в Средновековна България: Фотот. изд. В. Търново, 2003; **Петров**, П., Хр. **Темелски**. Църква и църковен живот в Македония. С., 2003. (Македонска библ. ; 46) <http://www.kroraina.com/knigi/pp_ht/pp_ht_1.html>; **Цацов**, Б. Архиереите на Българската православна църква. Биогр. сб. С., 2003; Българската църква през вековете: Науч. сес. по случай 1130 г. от учредяването на Българската църква и 130 г. от създаването на Българската екзархия / Съст. П. **Петков**. С., 2003; **Чурешки**, Ст. Православието и комунизмът в България: 1944-1960. С., 2004; **Петрова**, Г. Църква и църковно право в средновековна България. С., 2005; Държава и църква – църква и държава в българската история: Сб. по случай 135-год. от учредяването на Българската екзархия. С., 2006; **Димитров**, Б. Българска християнска цивилизация. С., 2007; **Методиев**, М. Между вярата и компромиса. Българската православна църква и комунистическата държава. С., 2010; **Павлов**, Пл, Хр. **Темелски**. Българи светци. С., 2010.*

50. **Средновековни български манастири (*по области*)**

Благоевградска област

1. „Св. Теодор Тирон Добърско" – XVII в. I част, II част, III част
2. Роженски манастир „Рождество Богородично" – XVI в.
3. „Св. Никола" – Мелник – XII в.
4. „Св. Богородица Спилеотиса" – Мелник – XIII в.

Бургаска област

1. „Св. София" (Старата митрополия) – Несебър – VI в.
2. „Св. Богородица Елеуса" – Несебър – VI в.
3. „Св. Йоан Кръстител" – Несебър – XI в.
4. „Св. Стефан" – Несебър – XI в., стенописи 1599
5. „Св. Теодор" – Несебър – XIII в.
6. „Св. Параскева" – Несебър – XIII-XIV в.
7. „Св. Св. Архангели Михаил и Гавриил" – Несебър – XIII-XIV в.
8. „Христос Пантократор" – Несебър – XIII-XIV в.
9. „Св. Йоан Алитургетос" – Несебър – XIV в.
10. „Св. Спас" – Несебър – XVII в.
11. „Св. Климент" – Несебър – XVII в.
12. „Св. Анастасия" – остров Света Анастасия (Болшевик)

Варненска област

1. Аладжа манастир – Златни пясъци – ? в.
2. „Св. Теодор" – Добрина – XV-XVI в.
3. „Св. Успение Богородично" – Варна – XVII в.

Великотърновска област

1. „Св. Св. Петър и Павел" – Велико Търново – XII в., стенописи основно XV в.
2. „Св. Георги" – Велико Търново – XVII в.
3. „Св. 40 мъченици" – Велико Търново – XIII в., но твърде реставрирана
4. „Св. Димитър" – Велико Търново – XII в., фактически само източната фасада
5. Църквите на Трапезица (в различна степен на запазеност)
6. Килифаревски манастир – Килифарево – XIV в., олтарната част
7. Горско ново село – XIII-XIV в.
8. „Св. Димитър" – Свищов – XVI в.
9. „Св. Димитър" – Арбанаси – XVI в. – I част, II част, III част
10. „Св. Рождество Христово" – Арбанаси – XVI в.
11. „Св. Архангели Михаил и Гавриил" – Арбанаси – XVII в.
12. „Св. Успение Богородично" – Арбанаси – XVI в.
13. „Св. Атанасий" – Арбанаси – XVII в.
14. „Св. Св. Петър и Павел" – Свищов – XVII в.

Видинска област

1. Раковишки манастир „Св. Троица” (стара е църквата – ? в.)
2. „Св. Петка” – Видин – XVII в.
3. „Св. Панталеймон” – Видин – XVII в.
4. „Св. Параскева” – Горни Лом – XIV в.
5. „Св. Йоан Кръстител” – Върбово – ? в.
6. „Св. Георги” – Руян, Орешец – XVI в.

Врачанска област

1. „Св. Йоан Пусти” – Бистрица – XI в. – I част, II част, III част
2. „Св. Успение Богородично” – Черепиш – XVI в.
3. „Св. Троица” – Лютиброд – XII-XIV в.
4. „Св. Никола” – Долна Кремена – XVII ? в.
5. „Св. Никола” – Царевец – XVII в.
6. „Св. Архангел Михаил” – Долна Бешовица – XVII в.
7. „Св. Пророк Илия” – Струпец – XVI в.
8. Средновековна църква – Камено поле – XVI в.
9. „Св. Никола” – Софрониево – XVI в.
10. „Св. Никола” – Ослен Криводол – XVI в.

Кърджалийска област

1. „Св. Йоан Предтеча” – Кърджали

Кюстендилска област

1. „Св. Георги” – Кюстендил – XI-XII в.
2. „Св. Димитър” – Бобошево – XV в.
3. „Св. Теодор” – Бобошево – XII в.
4. „Св. Илия” – Бобошево – XVII в.
5. „Св. Атанасий” – Бобошево – XVII в. – част I, част II
6. „Св. Архангел Михаил” – Горановци – XVI в.
7. „Св. Петка” – Вуково – XVI в.
8. „Св. Архангел Михаил” – Рила – XI в.
9. „Св. Никола” – Сапарева баня – XII в.
10. „Св. Св. Козма и Дамян” – Мърводол – XIV в.
11. „Св. Успение Богородично” – Раждавица – XIV в.
12. „Св. Йоан” – Пастух – XVI в.
13. „Св. Богородица” – Пастух – XVI в.
14. „Св. Преображение Господне” – Хрельовата кула на Рилския манастир – XIV в.
15. „Св. Св. Петър и Павел” – Метох Орлица – XV в.
16. „Св. Лука” – средновековен параклис е вграден в църква от XVIII в.
17. „Св. Архангел Михаил” – Сапарево – XV в.
18. „Св. Никола” – Вуково – XVI-XVII в.
19. „Св. Никола” – Слокощица – XVI в.
20. „Св. Троица” – Пастух – XVI в.
21. „Св. Св. Йоаким и Ана” – Смоличано – живописен слой от XVII в.
22. Средновековен параклис – село Фролош
23. „Св. Атанасий” – Раждавица – вероятно средновековна
24. „Св. Петка / Параскева” – Таваличево – I част, II част
25. „Св. Спас” – Червен брег
26. „Св. Димитър” – Цървеняно – XVI-XVII в.

Ловешка област

1. „Св. Успение Богородично” – Карлуково – XVII в.
2. „Св. Марина” – скална църква Карлуково – XIV в.
3. „Св. Григорий / Глигора” – скална църква Карлуково – XIV в.
4. „Св. Св. Безсребр. Козма и Дамян” – скална църква Карлуково – ? в.

Монтанска област

1. „Св. Никола” – Долна Вереница – XVI в.
2. „Св. Възнесение” – Чипровци – XVII в.

Пазарджишка област

1. „Св. Димитър Паталеница” – XII в.
2. Беловска базилика, Белово – VI в.

Пернишка област

1. манастир „Св. Йоан Богослов” – Земен
2. параклис „Св. Йоан Богослов” – над язовир Пчелина Поцърненци
3. „Св. Георги” – Студена – XVI в.
4. манастир „Св. Никола” – Пещера (Мрачки) – XIV в., олтарната част е от тогава
5. „Св. Петка” – Радибош – XVI в.
6. манастир „Св. Троица” – Радибош – XVI в.
7. „Св. Богородица” – Прибой – XVI в.
8. „Св. Никола Чуковец” – XVI в.
9. „Св. Петка” – Долни Романци – XVI в.
10. „Св. Никола” – Долни Раковец – XVI в.
11. Ранинско църкве – Чепино – XVI в. ?
12. манастир „Св. Св. 40 мъченици” – Лева река – XV-XVI в.
13. „Св. Петка” – Пенкьовци – XV-XVI в., стенописи XIX в.
14. манастир „Св. Архангел Михаил” – Трън – XIV в.
15. манастир „Св. Никола” – Ребро – XVII в.
16. „Св. Богородица” – Долна Диканя – XVI-XVII в.
17. „Св. Петка” – Брезник – XVI-XVII в.
18. Билински манастир – XVI в.
19. „Св. Богородица” – Перник, кв. „Църква”
20. манастир „Св. Дух” – Косача – XVII в.
21. „Св. Никола” – Рани луг – XVII в.
22. скална църква „Св. Петка” – край Трън
23. Мисловщицки манастир – Велиново – XVI-XVII в.
24. „Св. Никола” – Лялинци – XVII в.
25. „Св. Петка” – Ковачевци

Плевенска област

1. „Св. Св. Петър и Павел” – Никопол – XIII-XIV в.

Пловдивска област

1. „Св. Йоан Предтеча” – Асеновград – XIII-XIV в.
2. „Св. Богородица” – Асеновград – XIII в.
3. Бачковски манастир „Св. Успение Богородично” – костница – XI-XII в.
4. Бачковски манастир „Св. Успение Богородично” – църква – XVII в.
5. Бачковски манастир „Св. Успение Богородично” – трапезария – XVII в.
6. Белочерковски манастир – апсидата е от XI-XIV в.
7. Червената църква – Перущица – V-VI в.
8. манастир „Св. Св. Козма и Дамян” – Куклен – XV в.

Русенска област

1. Скална църква – Москов дол Червен – XIII-XIV в.
2. „Св. Богородица” – Скална църква – Иваново – XIII-XIV в.
3. „Св. Архангел Михаил” (Затрупаната църква) скална, Иваново – XIII-XIV в.
4. „Св. Теодор” (Съборената църква) скална, Иваново – XIII-XIV в.
5. Берберницата – скална, Иваново – XIII-XIV в.
6. Кръщялната – скална, Иваново – XIII-XIV в.
7. Господев дол – скална, Иваново – XIII-XIV в.

София град

1. „Св. София” – VI в.
2. „Св. Георги” – IV в.
3. „Св. Петка Самарджийска” – XVI в. – I част, II част
4. „Св. Петка” в митрополията – стенописни фрагменти от XVI в.
5. „Св. Никола и Св. Панталеймон” Бояна – XIII в.
6. Манастир „Св. Георги Кремиковци” – XV в. – I част, II част
7. Манастир „Св. Успение Богородично” Драгалевци – XV в.

8. Манастир „Св. Пророк Илия" Илиянци – XIV в., стенописи от XVI-XVII в.
9. Манастир „Св. Никола Сеславци" – XVII в.
10. Манастир „Св. Йоан Рилски" – Курило, квартал на Нови Искър – XVI в.
11. Манастир „Св. Димитър" – Подгумер – XVI в.
12. Разрушена църква „Св. Георги" Сеславци – XV-XVI в.
13. „Св. Георги" – Долни Лозен

Софийска област

1. „Св. Никола" Калотина – XIV в.
2. „Св. Петър" Беренде – XIII-XIV в.
3. „Св. Никола" Марица – XVI в.
4. „Св. Рождество Богородично" (Бельова църква) – Самоков – стенописи – XVI в.
5. „Св. Никола" – Туден – 1400
6. Манастир „Св. Успение Богородично" – Елешница – XVI в.
7. Манастир „Св. Спас" – Алино – XVII в.
8. „Св. Никола" – Гинци – XI-XIV в. – стенописи – XVII в.
9. „Св. Никола" – Губеш – XV-XVII в. ?
10. „Св. Троица" – Губеш – 1411 ?
11. Манастир „Св. Никола" – Мало Малово – XVI в.
12. „Св. Въведение Богородично" – скален манастир – Разбоище – XVI в.
13. „Св. Петка" – Своге – XIV в.
14. Църква в местността Кирик, Своге – XVII в.
15. „Св. Илия" – Еленска базилика – Пирдоп – V-VI в.
17. „Св. Теодор Тирон" – Зимевица – XVI-XVII в.
18. „Св. Петка" – Балша – XIV в.
19. Средновековна църква – Комщица в местността „Манастира"
20. „Св. Богородица" – Миланово – XV-XVI в.
21. Манастир „Св. Успение Богородично" – Искрец – XVII в.
22. „Св. Георги Чепърлинци" – XV-XVI в.
23. „Св. Св. Петър и Павел", Мала Църква – XVI в.
24. „Св. Георги" – Трудовец – XVI в.
25. Средновековна църква, Меча поляна
26. Нанковски манастир край с. Липница
27. Св. Никола, Широки дол

Хасковска област

1. Скална църква при Маточина – X в.
2. Скална църква при Михалич – X в.

Онлайн ресурси.

51. **Български църкви и манастири на територията на САЩ**
(*публикувани в издавания в Чикаго каталог: Bulgarian American Business Pages. Chicago, 1998-*)

„Българска евангелска църква" – *адрес:* 1100 Glendale Blvd, Room 500, Echo Park, Los Angeles, CA 90026
Църква „Св. Богоявление" – *адрес:* 4000 Clayton Road, Concord, CA 94521
Манастир „Св. Георги от Синай" – *адрес:* 9168 Oismond Dust Trial, Kelseyville, CA 95451
Църква „Св. Йоан Кръстител" – *адрес:* 6301 W. Olympic Blvd., Los Angeles, CA 90048
Българска църква „Св. София" – *адрес:* 404 W. Oakton Ave., Des Plaines, IL 60018
Българска църква „Св. Иван Рилски" – *адрес:* 5944 W. Cullom Ave., Chicago, IL 60634
Българска евангелска църква „Нов живот" – *адрес:* 1480 Oakton Str., Des Plaines, IL 60018
Православна църква „Св. Св. Кирил и Методий" – *адрес:* 4770 Maryvift Ad, Granite City, IL 62040
Македоно-българска православна църква „Св. Никола" – *адрес:* 3535 Crescent Ave., Fort Wayne, IN 46805
Българска източноправославна църква „Св. Стефан" – *адрес:* 1435 N. Medford Ave., Indianapolis, IN 46222
Българска православна църква „Св. Св. Апли Петър и Андрей" – *адрес:* 21 St. Joseph Ave., 29 Norwood, MA 02062
Православна църква „Св. Климент Охридски" – *адрес:* 19600 Ford Rd., Dearborn, MI 48128
Църква „Св. Никола" – *адрес:* 2143 S. Center Rd., Burton, MI 48519
Катедрала „Св. Павел" – *адрес:* 700 N. Beech Daly Rd., Dearborn Heights, MI 48127

52. **Евангелски баптистки църкви в България**

Благоевград – Християнска баптистка църква
Варна – ПЕБЦ, ул. „Франга дере" N 27

Per aspera ad astra!

Варна – Християнска евангелска баптистка църква – бул. „Сливница” N 98/100
Гулянци – Християнска баптистка църква
Дупница
Казанлък – ул. „Шипченска епопея” N 1, основана през 1884
Лом – ЕБЦ „Витлеем”
Монтана
Петрич
Пловдив – Баптистка църква
Русе – ул. „Борисова” N 35, построена през 1897
Сандански – ул. „Борис Сарафов” N 29
Сливен – ул. „Георги Икономов” N 31
София – Първа баптистка църква (1888), ул. „Осогово” N 63
София – International Baptist Church Sofia (IBCS) и др.

Онлайн ресурси.

53. **Изоставени манастири в България (*по азбучен ред*)**

Арчарски манастир „Св. Никола”
Ахтополски манастир „Св. Яни”

Батулски манастир „Св. Атанас”
Бовски манастир „Св. Пантелеймон“
Брестовички манастир
Брусарски манастир „Св. Архангел Михаил”
Бургаски манастир „Св. Анастасия”

Велковски манастир „Св. Св. Апостоли Петър и Павел”
Веслецки манастир „Св. Спас”
Воденски манастир
Врачански манастир „Св. Троица”
Върбовнишки манастир „Св. Никола”

Главановски (Глава) манастир „Св. Николай”
Глоговишки манастир „Св. Николай”
Горнокознички манастир
Гушовски манастир „Св. Архангел Михаил”

Долнобешовишки манастир „Св. Архангел Михаил”
Драгомански манастир
Дренски манастир „Св. Успение Богородично”

Емонски манастир „Св. Николай”

Желенски манастир „Св. Св. Кирик и Юлита”

Завалски манастир „Св. Никола”

Искрецки манастир „Св. Успение Богородично”

Кондофрейски манастир
Кръстецки манастир „Св. Богородица”

Маломаловски манастир „Св. Николай”
Манастир „Света Богородица” – с. Жеравна
Манастир „Св. Троица” при тюрбето на Гази баба – с. Петко Славейков
Манастир „Св. Възнесение Господне” – с. Брезе
Манастир „Градище” – гр. Бобошево
Манастир „Св. Димитър” – с. Бъта
Манастир „Св. Димитър” – с. Друган
Манастир „Св. Дух” – с. Косача
Манастир „Св. Никола” – с. Конска
Манастир „Св. Пантелеймон” – с. Стоян Заимово
Манастир „Св. Стефан” – гр. Ахтопол
Манастирски комплекс на остров „Св. Тома”
Манастирче „Св. Илия” – с. Бяла вода
Манастирче „Св. Петка” – с. Лобош
Мисловщицки (Велиновски) манастир „Св. Успение Богородично”
Мътнишки манастир „Св. Николай”

Нанковски манастир

Огойски манастир „Св. Пантелеймон”
Осиковски манастир „Св. Богородица”

Перущенски манастир „Св. Тодор”
Пещерски манастир „Св. Николай Мирликийски”
Подгумерски манастир „Св. Димитър”
Поцърненски манастир „Св. Възнесение Господне”
Прибойски манастир

Равненски манастир „Св. Богородица”
Радибошки манастир „Св. Троица”
Расовски манастир „Св. Троица”
Ребровски манастир „Св. Николай Мирликийски”

Свогевски манастир „Св. Петка”
Сеславски манастир „Св. Николай”
Скравенски манастир „Св. Преображение Господне”
Смочански манастир
Созополски манастир „Св. Св. Кирик и Юлита”
Сотирски манастир „Св. Петка”
Средновековен манастир – с. Църварица
Средновековен манастир в м. „Манастиро” – гр. Земен
Средновековен манастир в м. „Манастиро” – с. Голема Фуча
Средновековен манастир в м. „Манастиро” – с. Мала Фуча

Средновековен манастир в м. „Манастиро” – с. Таваличево
Средновековен манастир в м. „Студенец”
Средновековен манастир на връх Манастирище – гр. Батак
Средновековен монастир – с. Манастирище

Трудовецки манастир „Св. Георги”
Трънски манастир „Св. Архангел Михаил”

Хърлецки манастир „Св. Троица”

Чудински манастир „Св. Пантелеймон”

Онлайн ресурси.

54. **Водители на българските униати**

Цариградска архиепископия (1883-1926)
Архиепископ Нил Изворов (1883-1895)
Македонски български апостолически викариат с център Солун (1883-1926)
Епископ Лазар Младенов (1883-1894)
Епископ Епифаний Шанов (1895-1921)
Архимандрит Христофор Кондов (1921-1924) – апостолически администратор
Архимандрит Йосафат Козаров (1924-1925) – апостолически проадминистратор
Тракийски български апостолически викариат с център Одрин (1883-1926)
Епископ Михаил Петков (1883-1921)
Архимандрит Христофор Кондов (1921-1924) – апостолически администратор
Архимандрит Йосафат Козаров (1924-1925) – апостолически проадминистратор
Софийска апостолическа екзархия (от 1926)
Епископ Кирил Куртев (1926-1942)
Епископ Иван Гаруфалов (1942-1951)
Епископ Кирил Куртев (1951-1971)
Архиепископ Методий Стратиев (1971-1995)
Архиепископ Христо Пройков (1995-) – апостолически екзарх и председател на Епископската конференция в България

Онлайн ресурси.

55. **Български православни светци**

А. Групово мъченичество

15 Тивериополски (Струмишки) свещеномъченици – *26 ноември, 28 ноември*, разтерзани от римляните в † 362. Всички те били свещеници и намерили смъртта си в Тивериопол (Струмица), по време на гоненията, предприети от император Юлиан Отстъпник. Били погребани в каменни саркофази, но след време античният Тивериопол бил разрушен, а гробовете на мъчениците – забравени. След Покръстването на България Св. княз Борис-Михаил наредил да се издирят светите им мощи и да се положат в строящия се тогава съборен храм на р. Брегалница. След османското нашествие храмът бил разрушен и мощите отново потънали в земята. В Струмица обаче останал споменът за свещеномъчениците, чиято памет християните продължавали да почитат.

26 Зографски (Светогорски) мъченици – *10 октомври, 9 март* († *10 октомври*), разтерзани от латините – изгоррени заедно с българския манастир на Зограф на Атон † 1274 или 1284.

37 Пловдивски мъченици – 37 мъже християни и изповедници на Вярата, пострадали заради Христовото име при имп. Диоклетиан в 304 ,заедно с други двама пловдивски мъченици – Св. Севериан и Св. Мемнос – почитат се на *20 август*.

Ардинските мъченици – изклани за Вярата си в Христа българи при потурчването на село Арда (дн. Малка Арда) и околните селища.

Ардински новомъченици – деца мъченици, мъченици – 204 деца християнчета, изклани от турски аскер на † *25 септември* 1913 в Армаганската долина, Ятаджик и в околността при брега на р. Арда до днешния град Маджарово с други ок. 8000 жени и възрастни, също изклани там и още други към 10 000 бежанци българи християни, избити от *23 септември* до *4 октомври* при Фере, Аврен и по над 100 км от Дедеагач до бродовете на р. Арда от аскера и башибозука.

Баташки мъченици – *17 май* († 1876, Батак) 5000 българи християни, изклани от агарянския поробител.

Върбовски мъченички – жени-мъченици – Смоленското село Върбово е заселено към 1720 от българи от Източни Родопи, бягащи от потурчванията. Около *10 октомври* 1878 башибозук откъм Брезе нападна и се разправя със селото. За другото с. Върбово – днес в община Чупрене, Видинско – се знае, че, заедно с манастира, е унищожавано от латини – кръстоносци при папските походи към Ерусалим, и окончателно е заличено при турското нашествие – с клането е свързано името Галатинска мъртвина и чак много по-късно мястото е заселено отново. Веднага след превратa на 9 септември 1944 комунистите довеждат и убиват няколко човека в църквата „Св. Георги”.

Забърдски мъченици от Човешките пещери – деца и жени мъченици – *15 август*, живи изгорени от агарянския поробител.

Ирин и другите мъченици, жени-мъченици – сестрите Агапия, Хиония и Ирина от Аквилея, изгорени живи в Солун за Вярата си в Христа при имп. Диоклетиан в 304, почитат се на *16 април*.

Мъглижки мъченици, † 1623. След като султан Мехмед II изпраща да се събере кръвния данък (християнски деца за еничари), от този край турците отвеждат 8013 българчета, разрушават манастира „Св. Никола" и убиват игумена и трима монаси. В † 1785 кърджалиите извършват клане на българското християнско село Мъглиж, манастирът отново е плячкосан и изгорен.

Мъчениците от Гърнати. Легендата разказва, че Гаази Сефетин, заедно с еничери и друга войска, заграждат селото в лятото на 1671. Хората са изкарани на „Гулюмана кюприе" – мост, който след това е разрушен, над Мъзълска река. Мъжете от едната страна на моста, а жените и децата – от другата. Пред мъжете били сложени чалми и тезбиси (броеници), а при жените – фереджета. Турчинът казал: „Който иска да се върне в къщата и двора си жив и здрав, да си сложи чалмата на главата и да приеме мюсюлманската вяра, ако ли не, главата ще му остане на дръвника". Сеймените и еничерите питали един по един хората, но никой не склонил. Като видял това, пашата се разбеснял: „Всички ви ще изколя, черквата ви ще изгоря, а къщите ви дувар по дувар ще събарям, докато не се срутят и тиклите не ги покрият". Османците подпалили черквата в селото, не могли да открият попа, който побягнал в посока към Кърджалийско. Турците тръгнали подире му и в местността Калайджитско го хванали, където на място го разсекли. Хиляда били изклани, а останалите – потурчени. Дни наред Мъзълска река кървава текла от хвърлените в нея заклани християни, не склонили да предадат майчината си Вяра. Мястото днес гърнатци го наричат „Курбанище".

Мъчениците от Кокалица. При нашествията на турските орди в Родопа планина в XVI-XVII в., след тежки кървави битки, българите, пазещи Вярата си, се събират в местността Кокалица при едноименния днес връх (1698 м), където става последната сеч – планината се застлала с трупове на убити турци и българи. Това е последното голямо сражение, след което дошло масовото потурчване. Населението на селата Гела и Пергамун не отстъпило от Христа и е изклано в местността, наречена по тази причина Кокалица. Никой не се спасил. Поганците не допуснали съсечените да бъдат погребани. Костите се белеели там 3 години. Едва по-късно тук се заселили българи от Беломорска Тракия.

Мъчениците от Златоград, Смилян и Арда – приели християнството в 1912 бивши мюсюлмани, убити при реислямизацията в † 1913/4, защото държали на Христа и отказали Мохамедовата вяра. Трима в Златоград – двамата братя Хакъови – Борис Родопски († *12 юли* 1913, Златоград) и Серафим Родопски († *18 юли* 1913, Кърджали) и още един българин с неизвестно име. Двама в Смилян – Христо и жена му – са заклани срещу моста, една жена от Арда, покръстена Стана, е удавена от мохамеданите във воденичния яз.

Мъчениците от Озобия – по времето на императорите Максимиан и Диоклециан (286-305). В Озобия край Дуросторум били измъчвани и обезглавени заради Вярата си Максим, Квинтилиан и Дадас.

Мъчениците от Цирикова църква „Св. Дух" (Петдесетница) – *51-ият ден след Възкресение Христово*, изклани от агарянския поробител.

Трима мъченици – **Марцианополски мъченици Св. Теодот, Св. Асклепиод (Асклепиода) и Св. Максим** – по време на император Галерии Максимилиан (305-311) са заловени, обвинени, че са християни, и осъдени в Марцианопол. Оттам тримата са закарани в Адрианопол, където са измъчвани в театъра на града и после, по пътя за Филипопол, на 30 мили от административния център край Saltus, са осъдени на смърт и обезглавени.

Новоселски мъченици – *9 май* († 1876, Ново село, дн. Априлци) – разтерзани от агарянския поробител.

Райковски мъченици – в Райково на † *9 май* 1633 турците убиват – заради Християнската му вяра – момъка Милян Смилянов. На † *8 юли 1*720, пак в Райково, заради твърдата си Християнска вяра, по заповед на приближения на султана – анадолски турчин Селим ходжа от агаряните са изклани 200 българи християни, включително първенците на селото: Атанас Котковски, Бечо Станчев, Върбан Итински, Гитю Иванов, Драгню Трицинов, Ено Митев, Жеко Чернев, Ангел Митрев, Бико Русински, Видю Чернобрестов, Горан Станчовски, Дечо Марински, Еню Сурото, Желязко Ковача, Згуран Вълчовски, Иван Димов, Колю Сурчовски, Лазар Кривошиев, Милуш Милкин, Найден Иванов, Петко Гърчето, Петър Русинов, Згуран Найденов, Иван Киселски, Куртю Кавален, Лазар Райчев, Митю Муховски, Насо Милянов, Пею Широкалски, Аргир Главчев, Белю Белювски, Васил Руменски, Гроздан Станчев, Дойчин Долчинковски, Еню Куковски, Живко Гребенаров, Иван Кацарски, Кръстю Рубинов, Личо Грибачев, Милян Глуховски, Никола Кацаров, Пачо Костенски, Първан Михов, Пею Дармона, Запрян Шубарски, Златю Вапцаров, Златю Солтоквата, Илия Ружински, Колю Сребрин, Личо Чернозмиев, Манол Върбанов, Найден Палишумов, Наум Павлов, Пею Чернев, Паскал Гондьовски, Петър Мечет, Петко Чиповски, Ралю Лещовски, Радул Ничев, Страхил Нигенски, Стойко Пуздрев, Стоил Горанов, Таню Висински, Ташо Косилски, Филю Кременаров, Митю Грудински, Митрю Гущера, Цветко Стоилов, Цветко Киселов, Янко Четроков, Яню Гогомешки, Каню Канювски, Цветко Рибаров, Кирю Цинигеря, Хубен Храсковски, Хубен Буковски, Милион Драпилов, Христо Рошавски, Сево Грудевски, Стоимен Марудин, Стайко Орешенски, Руско Дичев, Русин Марински, Руско Казалийски, Ручен Сивковски, Руско Смилянов, Раю Райчев, Витан Дойчинов, Вълчо Бойчев, Вълчо Гайганарски, Илко Витанов, Таню Вълчев, Велко Шипковски, Ваню Христев, Гего Робовски, Колю Киселов, Гочо Проданов, Гего Робински, Грудю Яребицата, Горан Герджиковски, Гитю Косовски, Димо Чокински, Добрик Биковски, Димитър Дупевски, Дечо Руменовски, Белю Плевенов, Апостол Дренката, Колю Зайчето, Дорю Беровски, Дечо Тинкин, Дойчин Зеленов, Григор Куцовски, в деня на клането над райковските първенци е обесен в местността „Поляне" и енорийският свещеник от с. Езерово – йеромонах Варлаам Светогорски.

Свети мъченици Илия и Димитър Чинтуловски от с. Юрта, сега Гавраилово, Сливенско – не приели да се потурчат, измъчвани и заклани от турците, ок. † 1400, почитат се на *2 август*.

Стагозагорски и загорски мъченици (Старозагорско клане) – изклани от османския поробител от † *19* до *21 юли* 1877 са 14 500 българи в Стара Загора, а с околните селища – над 26 000 мъченици на Християнската вяра, съсечени са заради това, че са българи християни. На † *14 юли* 1877 е изклано село Любенова махала до гр. Раднево – 2000 мъченици. На † *16 юли* 1877 е изклано и опожарено село Дълбоки Старозагорско. На † *15 юли* 1877

(*3*-ти стар стил) от турците е извършено голямо клане и е опожарена до основи Нова Загора. На † *4 август* 1877 в Казанлък турците изколват 200 българи пред храма „Св. Пророк Илия". В † *август* 1877 в Карлово от редовни турски войски и башибозук са избити не по-малко от 600 българи. В † 1877 от турците е изгорено и обезлюдено карловското село Пролом. В † 1877 турците извършват клане, изгарят и разрушават Калофер, избити са поголовно всички мъже и младежи. В † 1877-1878 турците извършват палежи, погроми и клането и в Златарица, Елена, Котел, в Новозагорско, Стремската (Карловската) долина, Панагюрище (погромът е дело на редовна турска войска), Самоков, Белово, Брезник (*тогава:* Караагач), Чепеларе, Златоград, Симеоновград (*тогава:* Търново Сиймен), Свиленград (*тогава:* Мустафа паша), Любимец, Харманли и по-навътре – в Одринска Тракия, в Македония и на много други места. В Пловдив само, в *края на август*, са екзекутирани 116 българи. Стотици българи са убити и в Сопот, в селата в Пирдопско, Казанлък, София (тук руснаците заварват 16 бесилки, на които са извършвани екзекуции до последния момент), Айтос, Карнобат, Одрин, Пазарджик, Асеновград (*тогава:* Станимака), Чирпан, Варна, Фере, Димотика, в други тракийски градове и т.н. В Сливен и околностите му за няколко месеца до началото на 1878 турските власти убили, изпратили на заточение и интернирали около 1000 души българи. Турската власт извършва жестокости и големи насилия в селата Красново, Аджари Розовец (*тогава:* Рахманли) и Меричлери. Разоренията са огромни. Избитите и безследно изчезналото мирно население е общо около 180 000 българи християни.

Мъчениците от Сафтъще – мъченици, в село Сафтъще, Рупчоско (*днес:* село Студенец, Смоленско). Някои били насилствено помохаметданчени. Като видяли опасността, някои от селяните избягали и се укрили. Селото било претърсено и намерените – били убити, защото не давали врата си.

Софийски мъченици – избитите мъченически от турците през робството християни в София; 8 канонизирани: Св. мчк Георги Софийски Стари, чества се на *26 март*; Св. свщмчк Георги Софийски Нови, чества се на *11 февруари*; Св. мчк Георги Софийски Най-нови, чества се на *26 май*; Св. мчк Константин Софийски, чества се на *21 май*; Св. вмчк Николай Нови Софийски, чества се на *17 май*; Св. свещмчк Симеон Самоковски и Софийски, чества се на *26 май*; Св. препод. Софроний Софийски, чества се на *28 май*; Св. свещмчк Терапонтий Софийски, чества се на *27 май*; неканонизирани: цар Иван Асен IV (цар Ясен, бан Янко) † 1349, цар Михаил IV Асен † 1355, цар Иван Асен V † 1388, войводата Радич †1454; Васил Левски † *19 февруари* 1873, участниците в Априлското въстание Стойчо Рашков и Тодор Малеев, обесени от турците на Лъвов мост в † 1876; обесените от турците 4 софийски книжари: Никола Крушкин Чолака † *15 ноември* 1877, хаджи Стоян Табаков книжаря † *15 ноември* 1877, Георги Стоицев † *15 ноември* 1877, Кирил Геошев † *15 ноември* 1877 и другите многочислени българи християни от Софийско и околността – жертви на агаряните по време на османската власт. Дори в 1877 русите и чуждестранните кореспонденти заварват 16 бесилки, на които непрестанно от поробителя са екзекутирани българи до последния момент преди навлизането на християнските освободителни войски на *4 януари* 1878 (*23 декември* 1877 стар стил).

Средски мъченици – християни българи от селището Сред (*днес:* Косово), пострадали при потурчванията на българите в Шар планина.

Онлайн ресурс.

Б. Единично мъченичество
(*по азбучен ред*)

Аврамий Български, свещеномъченик 1 април
Аглика Търновска, мъченица
Акакий Серски, преподобнимъченик 1 май
(† 1816, Пармак-капи в Цариград)
Акелина Сенишка, мъченица 26 септември
Александър, мъченик
Алмуските мъченици, мъченици
Амплий, свещмчк, апостол
Анастасий Струмишки, преподобнимъченик 29 август
(† 1794, Солун)
Ангел Български воин (Ангел Битолски) 1 февруари
(от с. Флорина, † 1750)
Ангеларий, Св. Седмочисленик 27 юли
Андрей Юродиви, Свети
Антим Атонски, монах
Арсений, светогорски монах – XIX в.
Аскул Солунски, епископ
Атанас Лулулин, мъченик 8 септември († след 1774)
Атанасий I, патриарх Константинополски
Ахил(ий) (Ахила) Лариски, преп. 15 май

Боню Македонски 19 август
Борис, мъченик (и Серафим)
Борис, мъченик (и Глеб)
Борис-Михаил княз Български 2 май († 907, Преслав)
Боян-Енравота Български княз, мъченик 28 март
(† около 833)

Валентин Доростолски, мъченик 24 април 12/25 април
Валерия, мъченица
Варлаам Охридски, свещеномъченик
Варлаам Светогорец, мъченик
Васа Солунска, мъченица 21 август
Ваца Крал 4 декември
Висарион, Смолянски епископ, преподобнимъченик
(† 1662)

Гаврил (Гавриил) Лесновски, преп. 15 януари
(отшелник, XI-XII в.)
Гана Кривенска (Провадийска), мъченица, обесена от турците в Шумен на † 19 май 1746 на Кошир (дн. пл. Освобождение)
Георги Девелтски, свещеномъченик
Гела мчца. Тя била жена, чийто единствен син поробителите взели кръвен данък и го сторили еничарин. Като станал на 20 години се върнал със заповед да потурчи своите съселяни. Майка му го срещнала и го познала по един белег, който запомнила от раждането. Тя заедно със свещеника го молели да не помохаметданчва родното си място, но той бил непреклонен. Майката и свещеника го заклели те да са изкупителна жертва. Тогава той ги посякъл, но селото останало християнско. Взело името Гела и в околните предвидени за турчене села

– Широка лъка, Солниците, Стикъл, Стойките, Върбово също оцеляло част от православното население.
Георги Загорски, мъченик 28 март
Георги Софийски Най-нови (Новейши), мъченик 26 май († 1530 или 1534)
Георги Софийски Нови (Кратовски) мъченик 11 февруари, 26 май – пренасяне на мощите († 11 февруари 1515)
Георги Софийски Най-нови, мъченик († 26 май 1530)
Георги Софийски Стари, мъченик 26 март, 26 май († 1437, Одрин)
Георги Старозагорски (Туловски), мъченик
Георги Янински Нови, мъченик (1838 г.)
Глеб, мъченик (и Борис)
Гликерия Тракийска, мъченица
Горазд, Св. Седмочисленик 27 юли
Григорий Български епископ, преп. 8 януари
Григорий, йеросхимонах
Григорий Синаит, преподобен

Давид Солунски (Български), преп. 26 юни
Давид Български цар 26 юни (X в.)
Дазий Доростолски – първият мъченик в българските земи 20 ноември († Доростол/Силистра, 20 ноември, вероятно 302)
Дамаскин Габровски, свещеномъченик 16 януари († 1771, Свищов)
Дамян, митрополит Пловдивски, свещеномъченик
Димитрий (Димитър), мъченик 19 март († 1554)
Димитрий Бесарабовски (Димитрий Нови), преп. 27 октомври († ок. 1685)
Димитрий Сливенски (Димитър), Нови мъченик 30 януари († 1841, Сливен)
Димитрий Тракийски, мъченик
Димо Смирненски, мъченик
Дионисий Атонски, преподобен
Дионисий Станимашки, мъченик

Патриарх **Е**втимий Български, препмчк 20 януари; 30 януари, 19 януари († ок. 1401)
Евтимий, свещеномъченик 26 декември
Евтимий Атонски от Шумен, мъченик, † 22 март 1814, мощите му са положени в Света гора заедно с тези на Св.
Елий Юлий Публий, епископ Девелтски
Емилиян Доростолски, мъченик
Еразъм Охридски свещеномъченик, 2 юни, 20 юни
Ерм, апостол, епископ Филипополски

Злата Мъгленска, великомъченица 18 октомври, 13 октомври, 19 октомври († 18? октомври 1795, с. Слатино)
Зосима Созополски, св.мъченик, 19 юни
Зосим Солунски, мъченик, 17 април

Иван Рилски, преподобен чудотворец
Игнатий Старозагорски в храм посветен на двамата.
Игнатий Старозагорски, препмчк 8 октомври, 10 август († 1814, Цариград)
Илия, мъченик
Иларион Мъгленски (Мегленски) епископ, преп., 21 октомври († 1164)
Исихий Доростолски, мъченик 9 март

Йоаким Осоговски (Сарандопорски), преп. 16 август, 17 август († 1105)
Йоаким Търновски патриарх, преп. 18 януари († 1246)
Йоан Българин, мъченик 5 март († 1784, Цариград)
Йоан Достойнски, иеросхимонах
Йоан калфа, мъченик 25 февруари († Цариград 1375)
Йоан Кукузел (Ангелогласния, Сладкопевец), преп. 1 октомври (живял ок. 1280 – 1360 г.; † в лаврата на Св. Анастасий, Атон)
Йоан от Коница, мъченик († 1814)
Йоан Лозенски 17 март
Йоан Политовски епископ
Йоан Търновски (Нови, Трапезицки), мъченик
Йоан Рилски чудотворец, преп. 19 октомври, 10 октомври; Св. Успение на Йоан Рилски: 18 август; Възвръщане на мощите на Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир: 1 юли (1469) († 946)
Йоан Търновски патриарх, преп. (XIII в.)
Йоан Търновски, мъченик 16 юли († 1822 г., Търново)
Йоан Шишман, мъченик, благов. цар 11 септември
Йоаким I Търновски
Йоан Янински, мъченик (1526)
Йоан-Владимир великомъченик, княз, чудотворец, мироточец 22 май († 1016, Охрид)
Йоан Девичи (Девички), преп., последовател на Св. Иван Рилски
Йоаникий Лозенски 4 ноември
Йосиф, архиепископ, първи патриарх Български (ок. 886 / след 896 † нач. на X в.)

Калиник преподобномъченик
Калист I патриарх
Калист Ангеликуд (Мелнишки) преподобен
Карп апостол, свещеномъченик
Керана Селенишка, мъченица 11 април († 1751)
Киприян Московски митрополит, преп. 16 септември
Киприан Слепченски, преподобномъченик
Кирана Солунска, мъченица
Кириакия-Неделя, великомъченица
Кирил Славянобългарски, Философ, преп., мъченик, равноапостол и славянски просветител 11 май; Представление (успение) на Св. Кирил: 14 февруари († 14 февруари 869, Рим)
Климент, преподобен
Климент Охридски, преп. 25 ноември, 27 юли, 13 ноември († 916, Охрид)
Козма Зографски от Търново, преп. 22 септември († 1323)
Конон, мъченик 5 март
Константин Кавасила архиепископ Български (XIII в.)
Константин Софийски, мъченик 21 май († 1737)
Крал Стефан Милутин
Кузман Шуменски мъченик, обезглавен от турците за вярата си в † 1787 при поредното масово потурчване на Шумен и околните села. Приписка към богослужебна книга от 1787: „Дойде Кара Асан с хилядо аскери, та право в Шуменграда, изтурчи селата. Три села изтурчи, за умножение грех человечески. Лето 1787. Даскал Кузман рече на Кара Асан: „Княз ли си, или цар, или воевода, то помисли от кого си приел тая власт!“ Та му отсекоа главата. В събота му отсекоа главата. Писа рука Сава, син Влъков.“ „Писахме да се знае”. Приписки и летописи, съст. Венцеслав Начев, Никола

Фермандживев. С., 1984, с. 114.

Лазар Български, мъченик 23 април († 1802, с. Соми, Мала Азия)
Лука Одрински, препмчк 23 март († 23 май 1802, о. Митилин, на 16 г.)
Лука Рилски (отроче) 20 октомври

Мануил Адрианополски, свещеномъченик
Марк Доростолски, мъченик
Манасий Габровски, 8 юли
Марин, мъченик 16 декември
Марина Девица, 13 февруари
Марко Български, 28 септември
Марко Преславски архиеп., преп. 25 януари (XIII в.)
Мелитина мъченица
Мелитион Сердикийски епископ
Методий Славянобългарски, епископ, мъченик, равноапостол и славянобългарски просветител 11 май; Успение на Св. Методий Славянобългарски: 6 април († 6 април 885, Велеград)
Михаил воин Български, праведни 22 ноември, 22 декември, 10 февруари († 22 октомври? ок. 865 или 867, гр. Потук, вероятно Батак)
Михаил Киевски, митрополит
Милян Райковски, мъченик
Михаил Маврудинов, мъченик 22 октомври († 1554)
Мокий, свещеномъченик

Наум Преславски, преп., чудотв. 23 декември, 20 юни († 910, Охрид)
Недялка от Тулча, мъченица
Нектарий Битолски, преп., мъченик 5 декември († 1500, Карея, Атон)
Никита Ремесиански (Пиротско-Нишки) епископ, покръстител и просветител тракийски, 22 юни
Никита Серски, свещмчк 3 април, 4 април († 1808, Сяр)
Никодим Елбасански, мироточец, препмчк 11 юли († 1722, Елбасан)
Никодим митрополит Преславски, преп. 17 януари
Никодим Тисмански (Прилепски, Охридски), преподобномъченик
Никола от Мецово, Епир, мъченик 3 ноември († 1617)
Никола Солунски 29 декември
Николай воин Български, преп. 24 декември
Николай Охридски архиепископ (XIV в.)
Николай Охридски архиепископ (IX в.)
Николай Софийски архиепископ 6 декември
Николай Софийски Нови, мъченик 17 май († 1555, София)

Олга, княгиня, равноапостолна (11 юли)
Онуфрий Габровски, препмчк 4 януари († 1818 на о. Хиос)

Павнутий Прозорливца Калоферски 27 юли
Паисий Величковски преподобен
Паисий Хилендарски, преп., 19 юни, 19 май, 18 юни (1722-† 1773; канонизиран 1962)
Пасикрат Доростолски мъченик, 24 април – някъде 12/25 април
Пахомий от Малорусийско, мъченик († 1730)
Петка Търновска (Параскева-Петка Търновска/ Парашкева Търновска – Калистратска/Петка Епиванска), преп., 14 октомври (Петковден) († XI в., Епиват, на Мраморно море)
Петко Калоферски / Беглички мъченик
Петър Български, свщмчк 22 януари
Петър Мъгленски презвитер 28 март
Петър цар, Св. благоверни 30 януари († 969)
Пимен Зографски (Софийски), преп. 3 ноември, 1 март († 1620 или 1610 в Черепишкия манастир)
Прокопий Варненски, препмчк 25 юни († 1810 или 1870 в Смирна)
Прохор Пчински (Пшински), преп. 15 януари († 1067, край река Пчиня, близо до Враня)

Рада Пловдивска мъченица
Райко-Йоан Български (от Шумен) мъченик † 14.05.1802
Роман Търновски (Килифарски), преп. 17 февруари († след 1364)
Ромил Видински, (Бдински) преп. 16 януари († 1375, Раваница, Сърбия)

Сава I Сръбски архиепископ
Сава Седмочисленик 27 юли
Севастиан Рилец преподобен
Севастиана мъченица
Северус епископ
Седмочисленици, светци: Кирил, Методий, Климент Охридски, Наум Охридски, Горазд, Сава и Ангеларий 27 юли
Серафим от Лариса, мъченик (потурчен 18 юли)
Сергий Къпински (Капиновски), преп. 30 януари
Симеон Петровски / Каменски преподобен
Симеон Самоковски, мъченик, 21 август († 1737)
Синклитикия преподобна
Сионий Български, мъченик 22 януари
Сотас Анхиалски епископ
Софроний Врачански епископ, преп. 11 март (XVIII-XIX в.)
Софроний Сеславски иеромонах
Софроний Софийски (Български), преп., мъченик 28 май († около 1515, Русенско)
Спас Радовецкий, 10 август
Спиридон Нови (Преславски?), убит при цар Асен II
Стефан Струмишки, 6 октомври

Теодор Български Камски, Философ, мъченик
Теодосий Търновски преп. 27 ноември (11 януари) († 1363 или между 1359-1364, Цариград)
Теотим Скитски епископ
Теофан Македонски, Нови чудотворец преп. 19 август
Теофил Мироточиви, преп. 8 юли († 1548, Карея, Атон)
Теофил Тиверийополски, преподобен
Теофилакт Търновски архиепископ, преп. 27 януари († 1107)
Теофилакт Охридски, архиепископ, преп., блаж.
Терапонтий Софийски, Терапонт Сердикийски, мъченик 27 май
Тижа-Мария мъченица
Трендафил Старозагорски (Загорски), мъченик 8 август, 5 октомври († на около 18 години 1680 или 1570, 1686 в Цариград)
Тривелий Теоктист Цар Български (хан Тервел) на 4 януари и 3 септември

Филий Томски, свещеномъченик
Филип, Св. свещеномъченик
Филотей Скитски, 1 април
Филотея Търновска, преп. 7 декември
(† преди XIII в., Поливот)
Фотий патриарх Цариградски покръстител

Харалампий Атонски, схимонах
Христо, Албански, мъченик 28 ноември
(† 1748, Цариград)
Христо Смилянски, Смоленски, Родопски, мъченик

Царедворци, Свети трима

Юлиания, мъченица
Юлий Доростолски, мъченик
Юстин Управда император Юстиниан I, 14 ноември;
2 август

Яков Костурски, препмчк 1 ноември († 1520, Одрин)

Заб.: В Македония се почитат 44 македонски светци на празника „Събор на Македонските Светители“ – първата неделя на октомври. Почти всички от тях Българската църква почита като български светци.

56. **Български мъченици**
(***по азбучен ред***)

Аврамий Български, свщмчк *1 април*
Аглика Търновска, мъченица
Акакий Серски, препмчк *1 май* († 1816, Пармак-капи в Цариград)
Акелина Сенишка, мъченица *26 септември*
Александър, мъченик
Алмуските мъченици, мъченици
Амплий, свещмчк, апостол
Анастасий Струмишки, преп., мъченик *29 август*
(† 1794, Солун)
Ангел Български воин (Ангел Битолски) *1 февруари*
(от с. Флорина, † 1750)
Ангеларий, Св. Седмочисленик *27 юли*
Андрей Юродиви, Свети
Антим Атонски, монах
Арсений светогорски монах, XIX в.
Аскул Солунски, епископ
Атанас Лулулин, мъченик *8 септември* († след 1774)
Атанасий I, патриарх Константинополски
Ахил(ий) (Ахила) Лариски, преп. *15 май*

Боню Македонски *19 август*
Борис, мъченик (и Серафим)
Борис, мъченик (и Глеб)
Борис-Михаил княз Български *2 май* († 907, Преслав)
Боян-Енравота Български княз, мъченик 2*8 март*
(† около 833)

Валентин Доростолски, мъченик *24 април 12/25 април*
Валерия, мъченица
Варлаам Охридски, свещмчк
Варлаам Светогорец, мъченик
Васа Солунска, мъченица *21 август*
Ваца Крал *4 декември*
Висарион Смоленски епископ, препмчк († 1662)

Гаврил (Гавриил) Лесновски, преп. *15 януари*
(отшелник, XI-XII в.)
Гана Кривенска (Провадийска), мъченица, обесена от турците в Шумен на † *19 май* 1746 на Кошир (дн. пл. Освобождение)
Георги Девелтски, свещмчк
Гела мъченица
Георги Загорски, мъченик *28 март*
Георги Софийски Най-нови (Новейши), мъченик *26 май*
(† 1530 или 1534)
Георги Софийски Нови (Кратовски) мъченик
11 февруари; *26 май* – пренасяне на мощите
(† *11 февруари* 1515)
Георги Софийски Най-нови, мъченик († *26 май* 1530)
Георги Софийски Стари, мъченик *26 март*, *26 май*
(† 1437, Одрин)
Георги Старозагорски (Туловски), мъченик
Георги Янински Нови, мъченик (1838)
Глеб, мъченик (и Борис)
Гликерия Тракийска, мъченица
Горазд, Св. Седмочисленик *27 юли*
Григорий Български епископ, преп. *8 януари*
Григорий, йеросхимонах
Григорий Синаит, преподобен

Давид Солунски (Български), преп. *26 юни*
Давид Български цар *26 юни* (X в.)
Дазий Доростолски
Дамаскин Габровски, свещмчк *16 януари* († 1771, Свищов)
Дамян, митрополит Пловдивски, свещмчк
Димитрий (Димитър), мъченик *19 март* († 1554)
Димитрий Бесарабовски (Димитрий Нови), преп.
27 октомври († ок. 1685)
Димитрий Сливенски (Димитър), Нови мъченик
30 януари († 1841, Сливен)
Димитрий Тракийски мъченик
Димо Смирненски мъченик
Дионисий Атонски, преподобен
Дионисий Станимашки, мъченик

Патриарх **Е**втимий Български, препмчк *20 януари*;
30 януари, *19 януари* († около 1401)
Евтимий, свещеномъченик *26 декември*
Евтимий Атонски от Шумен, мъченик, † *22 март* 1814, мощите му са положени в Света гора заедно с тези на Св. Игнатий Старозагорски в храм посветен на двамата.
Елий Юлий Публий, епископ Девелтски
Емилиян Доростолски, мъченик
Еразъм Охридски свещеномъченик, *2 юни*, *20 юни*
Ерм, апостол, епископ Филипополски

Злата Мъгленска, великомчница *18 октомври*,
13 октомври, *19 октомври* († *18*? *октомври*
1795, с. Слатино)

Зосима Созополски, св.мъченик *19 юни*
Зосим Солунски, мъченик *17 април*

Иван Рилски, преподобен чудотворец
Игнатий Старозагорски, препмчк *8 октомври*, *10 август* († 1814, Цариград)
Илия, мъченик
Иларион Мъгленски (Мегленски) епископ, преп. *21 октомври* († 1164)
Исихий Доростолски, мъченик *9 март*

Йоаким Осоговски (Сарандопорски), преп. *16 август*, *17 август* († 1105)
Йоаким Търновски патриарх, преп. *18 януари* († 1246)
Йоан Българин, мъченик *5 март* (1784, Цариград)
Йоан Български, мъченик *14 май*
Йоан Достойнски, йеросхимонах
Йоан калфа, мъченик *25 февруари* († Цариград 1375)
Йоан Кукузел (Ангелогласния, Сладкопевец), преп. *1 октомври* (живял ок. 1280-1360; † в лаврата на Св. Анастасий, Атон)
Йоан от Коница, мъченик († 1814)
Йоан Лозенски *17 март*
Йоан Политовски епископ
Йоан Търновски (Нови, Трапезицки), мъченик
Йоан Рилски чудотворец, преп. *19 октомври*, *10 октомври*; Успение на Йоан Рилски: *18 август*; Възвръщане на мощите на Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир: *1 юли* (1469) († 946)
Йоан Търновски патриарх, преп. (XIII в.)
Йоан Търновски, мъченик *16 юли* († 1822, Търново)
Йоан Шишман, мъченик, благов. цар *11 септември*
Йоаким I Търновски
Йоан Янински, мъченик (1526)
Йоан-Владимир великомъченик, княз, чудотворец, мироточец *22 май* († 1016, Охрид)
Йоан Девичи (Девички), преп., последовател на Св. Иван Рилски
Йоаникий Лозенски *4 ноември*
Йосиф, архиепископ, първи патриарх Български (ок. 886 / след 896 г. – † нач. на X в.)

Калиник преподобномъченик
Калист I патриарх
Калист Ангеликуд (Мелнишки) преподобен
Карп апостол, свещеномъченик
Керана Селенишка, мъченица *11 април* († 1751)
Киприян Московски митрополит, преп. *16 септември*
Киприан Слепченски преподобномъченик
Кирана Солунска мъченица
Кириакия-Неделя великомъченица
Кирил Славянобългарски, Философ, преп., мъченик, равноапостол и славянски просветител *11 май*; Представление (успение) на Св. Кирил *14 февруари* († *14 февруари* 869, Рим)
Климент преподобен
Климент Охридски, преп. *25 ноември*, *27 юли*, *13 ноември* († 916, Охрид)
Козма Зографски от Търново, преп. *22 септември* († 1323)
Конон, мъченик *5 март*
Константин Кавасила архиепископ Български (XIII в.)
Константин Софийски, мъченик *21 май* († 1737)
Крал Стефан Милутин
Кузман Шуменски мъченик

Лазар Български, мъченик *23 април* († 1802, с. Соми, Мала Азия)
Лука Одрински, препмчк *23 март* († *23 май 1802*, о. Митилин, на 16 г.)
Лука Рилски (отроче) *20 октомври*

Мануил Адрианополски свещеномъченик
Марк Доростолски мъченик
Манасий Габровски *8 юли*
Марин, мъченик *16 декември*
Марина Девица *13 февруари*
Марко Български *28 септември*
Марко Преславски архиеп., преп. *25 януари* (XIII в.)
Мелитина мъченица
Мелитион Сердикийски епископ
Методий Славянобългарски, епископ, мъченик, равноапостол и славянобългарски просветител *11 май*; Успение на Св. Методий Славянобългарски: *6 април* († *6 април* 885, Велеград)
Михаил воин Български, праведни *22 ноември*, *22 декември*, *10 февруари* († *22 октомври*? ок. 865 или 867, гр. Потук, вероятно Батак)
Михаил Киевски митрополит
Милян Райковски мъченик
Михаил Маврудинов, мъченик *22 октомври* († 1554)
Мокий свещеномъченик

Наум Преславски, преп., чудотв. *23 декември*, *20 юни* († 910, Охрид)
Недялка от Тулча, мъченица
Нектарий Битолски, преп., мъченик *5 декември* († 1500, Карея, Атон)
Никита Ремесиански (Пиротско-Нишки) епископ, покръстител и просветител тракийски, *22 юни*
Никита Серски, свещмчк 3 април, 4 април († 1808, Сяр)
Никодим Елбасански, мироточец, препмчк *11 юли* († 1722, Елбасан)
Никодим митрополит Преславски, преп. *17 януари*
Никодим Тисмански (Прилепски, Охридски), преподобномъченик
Никола от Мецово, Епир, мъченик *3 ноември* († 1617)
Никола Солунски *29 декември*
Николай воин Български, преп. *24 декември*
Николай Охридски архиепископ (XIV в.)
Николай Охридски архиепископ (IX в.)
Николай Софийски архиепископ *6 декември*
Николай Софийски Нови, мъченик *17 май* († 1555, София)

Олга, княгиня, равноапостолна *11 юли*
Онуфрий Габровски, препмчк *4 януари* († 1818 на о. Хиос)

Павнутий Прозорливца Калоферски *27 юли*
Паисий Величковски преподобен
Паисий Хилендарски, преп., *19 юни*, *19 май*, *18 юни* (1722 – † 1773, канонизиран 1962)
Пасикрат Доростолски мъченик, *24 април* – някъде *12/25 април*

Пахомий от Малорусийско, мъченик († 1730)
Петка Търновска (Параскева-Петка Търновска/ Парашкева Търновска – Калистратска/Петка Епиванска), преп., *14 октомври* (Петковден) († XI в., Епиват, на Мраморно море)
Петко Калоферски / Беглички мъченик
Петър Български, свщмчк *22 януари*
Петър Мъгленски презвитер *28 март*
Петър цар, Св. благоверни *30 януари* († 969)
Пимен Зографски (Софийски), преп. *3 ноември*, *1 март* († 1620 или 1610 в Черепишкия манастир)
Прокопий Варненски, препмчк *25 юни* († 1810 или 1870 в Смирна)
Прохор Пчински (Пшински), преп. *15 януари* († 1067, край река Пчиня, близо до Враня)

Рада Пловдивска мъченица
Райко-Йоан Български (от Шумен) мъченик († *14 май* 1802)
Роман Търновски (Килифарски), преп. *17 февруари* († след 1364)
Ромил Видински, (Бдински) преп. *16 януари* († 1375, Раваница, Сърбия)

Сава I Сръбски архиепископ
Сава Седмочисленик *27 юли*
Севастиан Рилец преподобен
Севастиана мъченица
Северус епископ
Седмочисленици, светци: Кирил, Методий, Климент Охридски, Наум Охридски, Горазд, Сава и Ангеларий *27 юли*
Серафим от Лариса, мъченик (потурчен *18 юли*)
Сергий Къпински (Капиновски), преп. *30 януари*
Симеон Петровски / Каменски преподобен
Симеон Самоковски, мъченик *21 август* († 1737)
Синклитикия преподобна
Сионий Български, мъченик *22 януари*
Сотас Анхиалски епископ
Софроний Врачански епископ, преп. *11 март* (XVIII-XIX в.)
Софроний Сеславски йеромонах
Софроний Софийски (Български), преп., мъченик *28 май* († около 1515, Русенско)
Спас Радовецкий *10 август*
Спиридон Нови (Преславски?), убит при цар Асен II
Стефан Струмишки *6 октомври*

Теодор Български Камски, Философ, мъченик
Теодосий Търновски преп. *27 ноември* (*11 януари*) († 1363 или между 1359-1364, Цариград)
Теотим Скитски епископ
Теофан Македонски, Нови чудотворец преп. *19 август*
Теофил Мироточиви, преп. 8 юли († 1548, Карея, Атон)
Теофил Тиверийополски, преподобен
Теофилакт Търновски архиепископ, преп. *27 януари* († 1107)
Теофилакт Охридски, архиепископ, преп., блаж.
Терапонтий Софийски, Терапонт Сердикийски, мъченик *27 май*
Тижа-Мария мъченица
Трендафил Старозагорски (Загорски), мъченик *8 август*, *5 октомври* († на ок. 18 години 1680 или 1570, 1686 в Цариград)
Тривелий Теоктист Цар Български (хан Тервел) на *4 януари* и *3 септември*

Филий Томски св.мъченик
Филип св.мъченик
Филотей Скитски *1 април*
Филотея Търновска, преп. *7 декември* († преди XIII в., Поливот)
Фотий патриарх Цариградски покръстител

Харалампий Атонски схимонах
Христо, Албански, мъченик *28 ноември* († 1748, Цариград)
Христо Смилянски, Смоленски, Родопски, мъченик

Царедворци, Свети трима

Юлиания мъченица
Юлий Доростолски мъченик
Юстин Управда император Юстиниан I, *14 ноември*; *2 август*

Яков Костурски, препмчк *1 ноември* († 1520, Одрин)

Онлайн ресурси.

57. **Изявени и изтъкнати български монаси и монахини**

Рилски подвижници

Рилски подвижник Варлаам
Рилски подвижник Дометиан
Рилски подвижник Теофан
Рилски подвижник Серафим
Рилски подвижник Симеон
Рилски подвижник Пафнутий
Рилски подвижник Исая
Рилски подвижник Игнатий
Преподобномъченик Максим Рилец
Рилски подвижник Севастиан
Преподобномъченик Партений Рилец
Преподобномъченик Поликарп Рилец
Преподобномъченик Партений от Рила

Светии, просияли през римо-византийско време

Св. мчци Пасикрат и Валентин
Св. ап. Павел (докоснал с проповедите си и българските земи)
Св. ап. Андрей Първозвани (докоснал с проповедите си и българските земи)
Св. ап. Тимотей – покръстил първите християни в Месемврия (дн. Несебър)
Мчците от Пауталия
Св. Иоан воин
Епископ Протоген Сердикийски
Св. вмчца Ирина – проповядвала 70 дни в Месемврия (дн. Несебър)
Диаклетианополски мъченици
Св. мчца Асклепиодота
Св. мчк Герелий
Св. мчк Лупос
Св. мчци Хермес и Гай
Мчците от Диногеция
Епископ Мартирий Марцианополски
Епископ Лаврентий от Нове
Мчците от Марцианопол
Епископ Сатураний Марцианополски
Епископ Силвестър от Рациария
Мчк Власий от Месамбрия
Епископ Пист Марцианополски
Мчк Юлий от Гетдуб
Коматевските мъченици
Мчк Калиник Доростолски
Мчк Никандър Доростолски
Атанасий изповедник
Свещмчк Доротей Тирски
Мчк Кирил Аксиополски
Свещмчк Севир
Свещмчк Мемнон Стотник
Мъчениците от Николицел

Светии и мъченици от времето
на Първото и Второто българско царство

Свещмч Евтимий Сардийски
Преп. Екарест
Рилски подвижник Григорий
Най-малкият Рилски отшелник Лука
Преп. Петър (пленник на хан Крум)
Блажени Теофилакт, архиепископ Български
Иоан екзарх български
Св. Варвар Пелагонийски
Подвижници и мъченици от Ахридос
Препмчците от Ахридос
Патриарх Иоаким III
Свещмчк Макарий
Патриарх Игнатий Търновски
Митрополит Теодосий Трапезунтски
Св. Григорий Палама
Преп. Михаил изповедник

Светии и мъченици по време на османското владичество (XIV-XIX в.)

Мчк Константин от София
Препмчк Евтимий Драгалевски
Препмчк Натанаил Сеславски
Свещмчци Георги и Димитър
Мъчениците от „Св. Петка Самарджийска"
Мъчениците от „Св. Петка Стара"
Свещмчк Горазд Илиенски
Свещмчк Евтимий Дикотински
Свещмчк Натанаил Кладнишки
Свещмчк Илия Самоковски
Свещмчк Георги от Панагюрище

Свещмчк Тодор от Панагюрище
Свещмчк Нестор от Панагюрище
Мчк Цвятко от Панагюрище
Мъчениците от Горния Калоферски метох
Вмчцата от Горния Калоферски метох
Свещмчк Димитър от Калофер
Мъчениците от „Света Троица"
Препмчк Пантелеймон от Калофер
Св. Баташки мъченици – Мъчениците от Батак
Мъчениците от църквата в Батак
Свещмчк Нейчо от Батак
Препмчците от Кръстов
Йеромонах Зотик Преображенски
Блаженият йеросхимонах Харитон
Мчца Недялка от Тулча
Св. Новоселски мъченици
Мчца Варвара Елешнишка
Мчца Чона от Омарбас
Свещмчк от Загражден
Йеромонах Григорий от Кръстогорието
Жени-мъченици от Исьорен
Русиновските мъченици
Безкръвната мчца от Загражден
Мчците от Турчи мост
Мчца Марина от Неделино
Мчците от Костандово
Мчца Мария от Костандово
Мъчениците от Беловския манастир
Мъчениците от Устово
Мъчениците от Вълкосел
Мчци от Забрал
Свещмчците от Гела
Мчците от Шкоруда
Мчцата от Плетена
Мчците от Чепино
Мчците от Киево
Мчците от Кутлово
Мчк Янаки Марин
Св.мчк Стоица Хрельовски
Севлиевски мъченици
Мъченичеството на х. Кесарий
Еменските мъченици
Мчк йеродякон Партений
Свещмчк Йоаникий Търновски
Св. прмчк Евтимий
Препмчк Никодим Светогорец
Препмчци Светогорски
Препмчк Кирил Атонски
Препмчк Агапий Атонски
Препмчк Йоасаф Атонски
Йеромонах Генадий Преображенски
Мъчениците от Ивайловградско
Св. прпмчк Лука Одрински
Скално отшелничество и исихазъм
Св. отец Антоний от Крепча

58. **Скални отшелници**

Скални отшелници от Троицки боаз
Скални отшелници при Средня
Скални отшелници от Осмарски боаз
Скални отшелници от Косовски манастир
Скални отшелници при Косово
Скални отшелници от Малко Елеме
Скални отшелници при Невша
Скални отшелници от Неновския боаз

Скални отшелници при Кривня
Скални отшелници от манастира „Св. Георги”
Скални отшелници при Петров дол
Скални отшелници от Саръкая
Скални отшелници при Дряновец
Скални отшелници от манастира „Св. Димитър”
Скален отшелник при Сеново
Скални отшелници при Ветово
Скални отшелници при Хлебарово
Скални отшелници при Писанец
Скални отшелници при Нисово
Скални отшелници от Червенския манастир
Скалн отшелници от Рай – манастир
Скален затворник при Табачка
Скални отшелници при Табачка
Скални отшелници от Пенчов път
Скални отшелници при Кошов
Скални отшелници при Иваново
Скални отшелници при Писмата
Скални отшелници при Божичен
Скални отшелници при Красен
Скални отшелници при Басарбово
Скални отшелници при „Св. Петка”
Скални отшелници при Никопол
Отшелници от остров „Св. Анастасия”
Островни отшелници и мъченици от Свети Иоан
Отшелническо село при Скопо
Скалните отшелници при Рояк
Скалните отшелници от Алботин
Островните отшелници и мъченици от Свети Тома
Островните отшелници от Светите Кирик и Юлита
Островният отшелник от Свети Петър
Пещерни отшелници в Родопите
Скални отшелници при Мадара
Скалният отшелник от Ветата пещера
Отшелници от Лесновската планина
Скални отшелници от Преспа
Скални отшелници от Макария
Скални отшелници от Калища
Исихастът Амирали
Скалният отшелник при Еменския каньон
Скалните отшелници от Скала
Скалните отшелници от двете киновии
Скални отшелници от Върбино
Скални отшелници от Руйно
Скални отшелници от Бербер канара
Скални отшелници от Геледжик
Скални отшелници от Кораджа
Скални отшелници от Суха чешма
Скални отшелници от Алфатар
Скалният отшелник от Алфатар
Скални стълпници от Канагьол
Скалният отшелник от Събюва канара
Алфатарският скален анахорет
Скалните отшелници от Гяур Евлери
Скалните отшелници от Тарапаната
Скалните отшелници от Асар Евлери
Скалните отшелници от Аладжа манастир
Скалните отшелници от Шаян кая
Скалните отшелници от Брестница
Скалните отшелници от Голеш
Скалният отшелник от Поп Русаново
Скалните отшелници от Сандъклин маара
Скалните отшелници от Хитово
Скалните отшелници от „Св. Марина”
Скалните отшелници от „Св. Никола”
Исихастите от Епикерниевия манастир

Исихастите от Сотирския манастир
Пещерният исихаст от Сотиря
Пещерните исихасти от Юскуп
Преподобномъчениците от Сливенската Света гора
Пещерните исихасти от Дупница
Исихастите от Седларевския манастир
Исихастите от Граматиково
Пещерният исихаст от Граматиково
Исихастите от Воден
Исихастите от Голямо Буково
Исихастите от Устрем
Исихастите от Нейково
Исихастите от Твърдица
Исихастите от Селището
Исихастите от Ичера
Пещерните исихасти от Манастир дере
Скалните мъченици от Шипа Лом
Скалните отшелници от Мара Гидик
Отшелниците от Бели брегове
Пустинникът Филип
Монах Атанасий Йерусалимски
Преп. Власий Мних
Свети Иоан Нови Тракийски
Монах Инок и ученикът му
Исихастите от Жеравна
Исихастите от Градец
Исихастите от Тича
Исихастите от Сливово
Исихастите от Лалково
Исихастите от Котел
Исихастите от Велика
Исихастите от Мелница
Подвижници от Преображенски манастир
Схимонах Исая Преображенски
Игумен Никифор Преображенски
Архимандрит Спиридон Преображенски
Монах Никифор Преображенски
Монах Климент Преображенски
Монах Теофилакт Преображенски
Монах Макарий Преображенски
Монах Доротей Преображенски
Йероманах Ириней Преображенски
Скалният отшелник Хрисант
Мъченичество на йеромонах Исая
Схимонах Серафим
Подвижници от Троянски манастир
Преподобномъченик Калистрий Троянски
Преподобномъчениците от Троянския манастир
Преподобни Паисий Троянски
Преподобни Партений Троянски
Схимонах Манасий Троянски
Йеросхимонах Рувим Троянски
Подвижници от различни скитове
Подвижници от скита „Св. Никола”
Подвижници от скита „Св. Иоан Предтеча”
Скитски отшелник Иларион
Скитски подвижник Доротей
Калоферски исихаст Теофан
Апологетът на исихазма йеросхимонах Спиридон
Украински исихасти на Чукарка
Паисианецът йеромонах Кириак
Паисианецът йеромонах Висарион
Скитски монах Серафим
Исихастите от Чукарка
Скитски отшелник отшелник архимандрит Йосиф
Чудотворна икона „Троеручица”
Троянско – светогорски духовник Никифор

Троянско – светогорски йеромонах Йеротей
Троянско – светогорски духовник Платон
Скитският подвижник Спиридон
Подвижници от Бачковски манастир
Подвижник от постницата от връх Вигла
Свети патриарх Евтимий в близката и далечна пустиня
Йеромонах Антоний Бачковски
Монах Андрей (Андроник) Бачковски
Скалните отшелници от Бачково
Скалните отшелници от Малката пещера
Отшелници от скита при Света Клувия
Скитски отшелник Герасим
Отшелникът от голямата пещера
Скитски отшелник Гавриил
Отшелникът от постницата над манастирския скит
Отшелникът от пещерата над Клувията

59. **Светии и мъченици от времето на Първото и Второто българско царство**

Св. свмчк Евтимий Сардийски
Преп. Екарест
Рилски подвижник Григорий
Най-малкият Рилски отшелник Лука
Преп. Петър (пленник на хан Крум)
Блажени Теофилакт, архиепископ Български
Иоан екзарх български
Св. Варвар Пелагонийски
Подвижници и мъченици от Ахридос
Препмчците от Ахридос
Патриарх Иоаким III
Св. свмчк Макарий
Патриарх Игнатий Търновски
Митрополит Теодосий Трапезунтски
Св. Григорий Палама
Преп. Михаил изповедник

60. **Светии и мъченици по време на османското владичество**

Мчк Константин от София
Препмч Евтимий Драгалевски
Препмч Натанаил Сеславски
Свмчци Георги и Димитър
Мчци от „Св. Петка Самарджийска”
Мчци от „Св. Петка Стара”
Свмчк Горазд Илиенски
Свмчк Евтимий Дикотински
Свмчк Натанаил Кладнишки
Свмчк Илия Самоковски
Свмчк Георги от Панагюрище
Свмчк Тодор от Панагюрище
Свмчк Нестор от Панагюрище
Мчк Цвятко от Панагюрище
Мчците от Горния Калоферски метох
Вмчцата от Горния Калоферски метох
Свмчк Димитър от Калофер
Мчците от „Св. Троица”
Препмчк Пантелеймон от Калофер
Св. Баташки мчци – Мъчениците от Батак
Мчдите от църквата в Батак
Свмчк Нейчо от Батак
Препмчците от Кръстов
Йеромонах Зотик Преображенски
Блаженият йеросхимонах Харитон
Мчца Недялка от Тулча

Св. Новоселски мъченици
Мчца Варвара Елешнишка
Мчца Чона от Омарбас
Свмчк от Загражден
Йеромонах Григорий от Кръстогорието
Жени-мчци от Исьорен
Русиновските мчци
Безкръвната мчца от Загражден
Мчците от Турчи мост
Мчца Марина от Неделино
Мчците от Костандово
Мчца Мария от Костандово
Мчците от Беловския манастир
Мчците от Устово
Мчците от Вълкосел
Мчците от Забрал
Свмчците от Гела
Мчците от Шкоруда
Мчцата от Плетена
Мчците от Чепино
Мчците от Киево
Мчците от Кутлово
Мчк Янаки Марин
Св. мчца Стоица Хрельовски
Севлиевски мчци
Мъченичеството на х. Кесарий
Еменските мчци
Мчк йеродякон Партений
Свмчк Йоаникий Търновски
Св. прмчк Евтимий
Препмчк Никодим Светогорец
Препмчци Светогорски
Препмчк Кирил Атонски
Препмч. Агапий Атонски
Препмчк Йоасаф Атонски
Йеромонах Генадий Преображенски

Мъченици от Ивайловградско

Св. прпмчк Лука Одрински

61. **Скално отшелничество и исихазъм**

Св. отец Антоний от Крепча
Скалните отшелници от Троицки боаз
Скалните отшелници при Средня
Скалните отшелници от Осмарски боаз
Скалните отшелници от Косовски манастир
Скалните отшелници при Косово
Скалните отшелници от Малко Елеме
Скалните отшелници при Невша
Скалните отшелници от Неновския боаз
Скалните отшелници при Кривня
Скалните отшелници от Манастира „Св. Георги”
Скалните отшелници при Петров дол
Скалните отшелници от Саръкая
Скалните отшелници при Дряновец
Скалните отшелници от Манастира „Св. Димитър”
Скалният отшелник при Сеново
Скалните отшелници при Ветово
Скалните отшелници при Хлебарово
Скалните отшелници при Писанец
Скалните отшелници при Нисово
Скалните отшелници от Червенския манастир
Скалните отшелници от Рай – манастир
Скалният затворник при Табачка
Скалните отшелници при Табачка

Скалните отшелници от Пенчов път
Скалните отшелници при Кошов
Скалните отшелници при Иваново
Скалните отшелници при Писмата
Скалните отшелници при Божичен
Скалните отшелници при Красен
Скалните отшелници при Басарбово
Скалните отшелници при „Св. Петка”
Скалните отшелници при Никопол
Отшелниците от остров „Св. Анастасия”
Островните отшелници и мъченици от Св. Иоан
Отшелническото село при Скопо
Скалните отшелници при Рояк
Скалните отшелници от Алботин
Островните отшелници и мъченици от Св. Тома
Островните отшелници от Св. Св. Кирик и Юлита
Островният отшелник от Св. Петър
Пещерни отшелници в Родопите
Скалните отшелници при Мадара
Скалният отшелник от Ветата пещера
Отшелниците от Лесновската планина
Скалните отшелници от Преспа
Скалните отшелници от Макария
Скалните отшелници от Калища
Исихастът Амирали
Скалният отшелник при Еменския каньон
Скалните отшелници от Скала
Скалните отшелници от двете киновии
Скалните отшелници от Върбино
Скалните отшелници от Руйно
Скалните отшелници от Бербер канара
Скалните отшелници от Геледжик
Скалните отшелници от Кораджа
Скалните отшелници от Суха чешма
Скалните отшелници от Алфатар
Скалният отшелник от Алфатар
Скалните стълпници от Канагъол
Скалният отшелник от Събюва канара
Алфатарският скален анахорет
Скалните отшелници от Гяур Евлери
Скалните отшелници от Тарапаната
Скалните отшелници от Асар Евлери
Скалните отшелници от Аладжа манастир
Скалните отшелници от Шаян кая
Скалните отшелници от Брестница
Скалните отшелници от Голеш
Скалният отшелник от Поп Русаново
Скалните отшелници от Сандъклин маара
Скалните отшелници от Хитово
Скалните отшелници от „Св. Марина”
Скалните отшелници от „Св. Никола”
Исихастите от Епикерниевия манастир

Исихастите от Сотирския манастир

Пещерният исихаст от Сотиря

Пещерни исихасти от Юскуп

Преподобномъчениците от Сливенската Света гора
Пещерните исихасти от Дупница

Исихасти от Седларевския манастир

Исихастите от Граматиково

Пещерният исихаст от Граматиково

Исихастите от Воден

Исихастите от Голямо Буково

Исихастите от Устрем
Исихастите от Нейково
Исихастите от Твърдица
Исихастите от Селището
Исихастите от Ичера

Пещерните исихасти от Манастир дере

Скалните мъченици от Шипа Лом
Скалните отшелници от Мара Гидик
Отшелниците от Бели брегове
Пустинникът Филип
Монах Атанасий Йерусалимски
Преп. Власий Мних
Свети Иоан Нови Тракийски
Монах Инок и ученикът му
Исихастите от Жеравна
Исихастите от Градец
Исихастите от Тича
Исихастите от Сливово
Исихастите от Лалково
Исихастите от Котел
Исихастите от Велика
Исихастите от Мелница

Подвижници от Преображенски манастир

Схимонах Исая Преображенски
Игумен Никифор Преображенски
Архимандрит Спиридон Преображенски
Монах Никифор Преображенски
Монах Климент Преображенски
Монах Теофилакт Преображенски
Монах Макарий Преображенски
Монах Доротей Преображенски
Йероманах Ириней Преображенски
Скалният отшелник Хрисант
Мъченичество на йеромонах Исая
Схимонах Серафим

Подвижници от Троянски манастир

Преподобномъченик Калистрий Троянски
Преподобномъчениците от Троянския манастир
Преподобни Паисий Троянски
Преподобни Партений Троянски
Схимонах Манасий Троянски
Йеросхимонах Рувим Троянски

Подвижници от различни скитове

Подвижници от скита „Св. Никола”

Подвижници от скита „Св. Иоан Предтеча”

Скитски отшелник Иларион
Скитски подвижник Доротей
Калоферски исихаст Теофан
Апологетът на исихазма йеросхимонах Спиридон
Украински исихасти на Чукарка
Паисианецът иеромонах Кириак
Паисианецът иеромонах Висарион
Скитски монах Серафим

Исихастите от Чукарка
Скитски отшелник отшелник архимандрит Йосиф
Чудотворна икона „Троеручица”
Троянско – светогорски духовник Никифор
Троянско – светогорски иеромонах Йеротей
Троянско – светогорски духовник Платон
Скитският подвижник Спиридон

Подвижници от Бачковски манастир

Подвижник от постницата от връх Вигла
Свети патриарх Евтимий в близката и далечна пустиня
Йеромонах Антоний Бачковски
Монах Андрей (Андроник) Бачковски
Скалните отшелници от Бачково
Скалните отшелници от Малката пещера
Отшелници от скита при Св. Клувия
Скитски отшелник Герасим
Отшелникът от голямата пещера
Скитски отшелник Гавриил
Отшелникът от постницата над манастирския скит
Отшелникът от пещерата над Клувията

62. **Католически енории в България**

В състава на Софийска екзархия (Източен обред) функционират 14 енории: София: катедрална енория „Св. Успение Богородично” с ректорални църкви:
Църква на монасите боси кармелити „Св. Франциск от Асизи”
Църква на сестрите евхаристинки „Св. папа Йоан XXIII”
Параклис „Св. Йосиф” към манастира „Сестри евхаристинки”
Църква на монахините боси кармелитки „Св. Дух”
Параклис „Св. Рождество Христово”
Пловдив: енория „Св. Възнесение Господне”
Бургас: енория „Св. Успение Богородично”
Стара Загора: енория „Св. Св. Кирил и Методий”
Църква на монасите салезиани „Св. Дева Мария – Помощница на християните”
Ямбол: енория „Св. Св. Кирил и Методий”
Малко Търново: енория „Св. Троица”
Епархийно светилище „Св. Богодорица”
Шумен: енория „Св. Анна”
Казанлък: енория „Св. Йосиф”
Присадец: енория „Св. Успение Богородично”
Ново Делчево: енория „Св. Успение Богородично”
Покрован: енория „Св. Успение Богородично”
Куклен: енория „Св. Троица”
Правдино: енория „Св. Йосиф”
Гранитово: енория „Св. Тереза на Младенеца Иисус”

63. **Титулярни римокатолически епархии в България**

По силата на унията с Римокатолическата църква по време на царуването на Калоян (1197-1207) папа Инокентий III изпраща палиум (знак за пълномощията на духовния им сан) до българските архиепископи и епископи. Всички български епископии стават диоцези на Римокатолическата църква.
Марцианополска архиепархия – архиепископ Питър Брайън Уелс (от 2016)
Филипополска архиепархия (от 1967)
Преславска архиепархия (от 1977)
Рациарска архиепархия архиепископ Куриан Метю Ваялункал (от 2016)
Софийска архиепархия (от 1978), закрита 1980
Търновска архиепархия (от 1967)
Велбъждска архиепархия – архиепископ Габор Пинтер (от 2016)

Архиепископии

Анхиалска архиепархия (от 1965)
Беройска архиепархия (от 2000)

Per aspera ad astra!

Месемврийска архиепархия (от 2014)
Никополска ад Нестум архиепархия (1981)
Одесоска архиепархия (от 1970)

Епископии

Абритуска епархия – **епископ Ян Еуген Кочиш**, бивш апостолически екзарх на Чехия (от 2004), Рутенска гръко-католическа църква
Апиарска епархия – **епископ Василе Бизъу**, помощен епископ на Фъръгаш и Алба Юлия, Румъния (от 2007), Румънска гръко-католическа църква
Бононийска епархия – **епископ Джон Джоузеф Макинтайър**, помощен епископ на Филаделфия, САЩ (от 2010)
Деултумска епархия – **епископ Игнашъс Ентъни Катанело**, помощен епископ на Бруклин, САЩ (от 1994)
Диоклецианополска епархия (Diocletianopolis in Thracia) – sede vacante (от 2006)
Диосполска епархия (от 1966)
Доростолска епархия – вакантна
Германийска епархия (вакантна от 1978)
Никополиска ад Ятерум епархия (вакантн от 1978)
Новенска епархия – **епископ Михай Кътълин Фрътилъ**, помощен епископ на Фъръгаш и Алба Юлия, Румъния (от 2007), Румънска гръко-католическа църква
Созополска епархия – **епископ Томас Тотатил**, помощен епископ на Тирувала, Индия (от 2010), Сиро-маланкарска католическа църква
Трансмарискенска епархия (Transmarisca) – вакантна

Онлайн ресурси.

Преподаватели и възпитаници

Перфекти
(ректори)

отец Самуил Нутини, от 1872 до 1879 – родом от Италия
отец Изидор Тейлор, от 1885 до 1889 – родом от Малта
отец Климент Джундрин, от 1898 до 1901 – родом от Калъчлии (сега квартал на град Раковски)
отец Никола Селимов – от 1901, награден от цар Борис III с декорация „За граждански заслуга"

Преподаватели

отец Йероним Пивирото – от 1885 до 1888
отец Северин – 1888 до 1890 – преподавател по италиански език
отец Дамян Гюлов

Възпитаници

епископ **Винкенти Пеев** – първи български капуцин, избран за апостолически викарий отец Йосиф Зайков – доброволец в Балканската война, военен свещеник в 21-ви Средногорски полк, в който се числят войници от пловдивските павликянски села, загива и е погребан при село Кучица в Македония.
отец **Йосиф Стойков** – свещеник, полиглот, литератор, известен с това, че дава идеята поетът Иван Вазов да се нарече „Патриарх на Българската литература". В свое писмо до поета той пише: „Ако имах власт, бих Ви нарекъл Патер Патриас (баща на бащите). Всъщност Вие сте, защото писахте и възпитахте любов към милото Отечество".
отец **Антон Карагьозов** – от 1 септември 1918 до 13 август 1932 е учител в първоначалното училище „Свети Андрей" в град Пловдив, след това е домакин на свещеническия дом при енория „Св. Лудвиг".
отец **Йосиф Тончев** – първият католически свещеник, осъден на смърт за „противонародна дейност и шпионаж в полза на чужди държави" от комунистическия режим в България в средата на XX в.

*Лит.: **Елдъров**, Св. Католиците в България (1878-1989). Историческо изследване. С., 2002.*

64. **Религиозен печат в България**
(*по азбучен ред на заглавията*)

„**А**мишпат" (1910-1919)
„Ангелски меч и сеч" (1909)
„Ангелски сатър и сеч" (1909)
„Ангелско знаме" (1910)
„Антология от еврейски слова" (1937)
„Анхира" (1921-1923)
„Аор" (1923; 1934)
Апостолско списание „Християнин" (1934)
„Ашалом" (1928-1930)
„Ашахар" (1925-1926)

„Ашофар” (1919-1941)

„**Б**езбожник” (1931)
„Беседи за братствата” (1939-1942)
„Библейски уроци” (1918-1947)
Библиотека „Живот и светлина” (1920)
„Бич” (1895-1895)
„Благовестител” (1904-1907)
„Благовестител” (1928-1948)
„Благовестителна тръба” (1825-1926)
„Благодат” (1921-1926)
„Благочестие” (1912-1913)
„Богословска мисъл” (1927-1937)
„Божи глас” (1940-1943)
„Божи искри за нашите деца” (1933)
„Братско слово” (1930-1944)
„Братствен глас” (1920-1926)
„Братство” (N 508) (1909-1910)
„Братство” (N 509) (1919-1921)
„Братство” (N 511) (1928-1944)
„Братство” (N 512) (1930)
„Бъдеще” (N 592) (1898)
„Български църковен преглед” (1895-1899)
„Бюлетин на Българското религиозно брощурно дружество” (1930)
„Бюлетин на Младежкото християнско д-ство” – София (1907-1910)
„Бюлетин на Централната консистория на евреите в България” (1920-1942)

„**В**елик свещенически съюз” (1930)
„Вести из еврейския живот” (1917-1918)
„Вестител на истината” (1922-1934)
„Виделина” (1902-1909)
„Виделина” (1926)
„Виделина” (1927)
„Витлеем” (1923-1931)
„Витлеем” (1923-1928)
„Витлеемска звезда” (1921-1942)
„Витлеемска звездица” (1940-1941)
„Всемирна летопис” (1919-1927)
„Вяра и дело” (1941)
„Вяра и живот” (1911)
„Вяра и живот” (1923)
„Вяра и наука” (1912)
„Вяра и сила” (1917-1918)
„Вяра и църква” (1901-1902)
„Вярата на апостолите” (1921)

„**Г**ласът на Ангелската тръба към българския народ” (1921-1929)
„Гласът на семинарията” (1923-1934)
„Годишник на Софийския университет. Богословски факултет” (1923-1944)
„Голгота” (1898-1900)
„Григорий Петров” (1926-1931)

„**Д**етска вяра” (1938-1943)
„Духовен будител” (1925)
„Духовен живот” (1909-1910)
„Духовен живот” (1915)
„Духовен зов” (1938-1944)
„Духовен лъч” (1940)
„Духовен поглед” (1939-1944)
„Духовен подем” (1927)
„Духовен подем” (1937)
„Духовна беседа” (1931-1936)
„Духовна зора” (1907-1916)
„Духовна искра” (1908-1909)
„Духовна искра” (1919-1940)
„Духовна обнова” (1921-1932)
„Духовна пробуда” (1906-1910)
„Духовна пробуда” (1931-1932)
„Духовна светлина” (1935-1936)
„Духовни книжици” (1915-1916)
„Духовни книжки за поучение на всяк християнин” (1864-1868)
„Духовни речи” (1916-1918)
„Духовно възраждане” (1937-1942)
„Духовно-обществен преглед” (1917-1919)
„Духовно слово” (1922)

„**Е**вангелие и живот” (1939-1940)
„Евангелист” (1920-1938)
„Евангелска правда” (1922)
„Евангелска трибуна” (1932)
„Евангелска тръба” (1928-1936)
„Евангелски вести” (1924-1925)
„Евангелски уроци” (1934-1937)
„Еврейска мисъл” (1922-1923)
„Еврейска мисъл” (1924)
„Еврейска мисъл” (1936)
„Еврейска реч” (1932-1941)
„Еврейска трибуна” (1926-1929)
„Еврейски вести” (1933-1934)
„Еврейски глас” (1896-1897)
„Еврейски глас” (1917-1920)
„Еврейски глас” (1924-1926)
„Еврейски отзвуци” (1921)
„Еврейски преглед” (1910)
„Еврейски преглед” (1922-1926)
„Еврейски преглед” (1935)
„Еврейско ехо” (1916)
„Еврейско религиозно национално списание” (1937)
„Енорийски вести” (1931)
„Енорийски вести” (1936-1942)
„Енорийски възглас” (1942-1944)

„**Ж**итието на светиите” (1909-1948)

„**З**везда” (N 2225) (1928-1929)
„Звездица” (1928-1932)
„Зорница” (1864-1895)
„Зорница” (1876-1944)

Известия на Съюза на православните християнски братства в България (1937-1938)
Известия на Циганската евангелска мисия (1933)
„Истина” (1924-1944)
„Книжнина „Богословено време” (1926-1927)

„**К**нижнина „Богословено време” (1926-1929)
„Книжнина „Богословено време” (1927-1928)
„Книжнина „Богословено време” (1927-1929)
„Книжнина „Богословено време” (1928)
„Книжнина „Богословено време” (1929)
„Коледарче” (1929-1930)
„Коледарче” (1931-1933)

Per aspera ad astra!

„**Л**юбов” (1922)

„**М**акаби” (1920-1940)
„Макаби” (1931)
„Макаби ацаир” (1932-1933)
„Менора” (1919)
„Милост” (1925-1940)
„Мировестител” (1925-1926; 1931)
„Мироносец” (1931-1932)
„Мисионер” (1902-1912)
„Мисионерски вестител” (1921-1929)
„Мисионерски приятел” (1930-1941)
„Мисионска вест” (1927-1929)
„Мисли от Словото на Бога” (1933-1935)
„Мистичен път” (1931)

„**Н**азарет” (1911-1912)
„Народен будител” (1926-1932)
„Народен пастир” (1912)
„Неделни библейски уроци” (1924-1926;1940)
„Неделни библейски уроци за деца от основното училище”
(вж „Неделни библейски уроци”)
„Неделни уроци” (1896-1947)
„Нона Палестина” (1923-1924)
„Новини” (N 4606) (1890-1912)
„Новият живот” (N 4624)
„Ново слово” (1902-1904)

„**О**гън и меч” (1901-1902)
„Огън и меч” (1911)

„**П**азител на истината” (1924-1930)
„Пастирски глас” (1901-1903)
„Пастирско дело” (1922-1944)
„Православен енорийски будител” (1925)
„Православен мисионер” (1904-1912)
„Православен пастир” (1926-1943;1945;1950)
„Православен проповедник” (1893-1907;1950)
„Православие” (1912)
„Православна вяра и народ” (1932)
„Православна дума” (1927-1943)
„Православна истина” (1924-1925)
„Православни листове” (1907)
„Православно братство” (1930-1931)
„Православно-християнска библиотека” (1927)
„Православно-християнска библиотека „Светлина и утеха” (1923)
„Пвославно-християнски книжки” (1906-1907)
„Православно-християнски поучения” (1904-1906)
„Православно християнче” (1929-1931)
„Православно християнче” (1932-1938)
„Пробуда” (N 5501) (1930-1931)
„Пробуждане” (1931-1934)
„Пътят” (N 5666) (1907-1908)

„**С**писание източен православен проповедник” (1909)
„Съботни уроци” (1906-1943)

„**Т**еософия” (1912-1914; 1920-1921; 1924-1925)
„Теософски вести” (1933)

„**У**теха” (1926-1944)

„**Х**ристиянка” (1923-1948)
„Християнска дума” (1930)
„Християнска заря” (1897)
„Християнска защита” (1932-1944)
„Християнска мисъл” (1907-1909)
„Християнска мисъл” (1927)
„Християнска просвета” (1933)
„Християнски будител” (1927)
„Християнски другар” (1901)
„Християнски младеж” (1925)
„Християнски обзор” (1930)
„Християнски общественик” (1927-1932)
„Християнски приятел” (1939)
„Християнси проповедник” (1919)
„Християнски реформатор” (1931-1934)
„Християнски свидетел” (1885-1888)
„Християнски свят” (1892-1934)
„Християнски социалист” (1928-1932)
„Християнски съветник” (1924-1930)
„Християнски учител” (1897-1906)
„Християнско братско слово” (1879)
„Християнско знаме” (1900-1901)
„Християнско знаме” (1910)
„Християнско семейство” (1909)
„Християнче” (1909-1910)
„Християнче” (1932-1944; 1946-1947)

„**Ц**ерковен вестник” (1891-1899)
„Ционистки лист” (1926-1927)
„Църква. Църковен вестник” (1896)
„Църковен амвон” (1911)
„Църковен архив” (1924-1928)
„Църковен благовестител” (1923)
„Църковен вестник” (1900-)
„Църковен служител” (1926-1943)
„Църковен учител” (1904)
„Църковно възраждане” (1906)
„Църковно поучение” (1889-1890)
„Що е истина” (1924-1925)

Единични листове

„**В**яра и дело” (Варна, 1940)
„Вяра и дело” (София, 1940)

„**И**скра” (N 434) (1933)

„**П**ри Христа” (1932, 1933)
„Прилеп преди 100 години” (1938)

„**С**ветлина” (1939)

„**Х**ристиянска мисъл” (N 989) (1943)
„Християнска мисъл” (N 990) (1943)
„Християнска мисъл” (1937)

*Лит.: Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 1 : А – М / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1962; Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 2 : Н – Я / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1966; Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 3 : Периодични издания на чужди езици : Единични листове : Добавки и поправки : Приложения / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1969.*

65. **Официални църковни празници в България**

Св. Сретение Господне – 2 февруари
Св. Благовещение 2-5 март
Св. Възкрресение Христово
Св. Вмчк Георги (Гергъовден) – 6 май
Св. Св. Кирил и Методий – 11 май
Св. Възнесение Господне (Спасовден)
Св. Петдесетница
Св. Дух – празникът на Македония
Св. Св. Апли Петър и Павел (Петровден) – 29 юни
Св. Пророк Илия (Илинден) – 20 юли
Св. Преображение Господне – 6 август
Св. Успение на Пресв. Богородица (Голяма Богородица) – 15 август
Св. Рождение на Пресв. Богородица (Малка Богородица) – 8 септември
Св. Въздвижение на Св. Кръст (Кръстовден) – 14 септември
Св. Препод. Иван Рилски Чудотворец – 19 октомври
Св. Вмчк Димитрий – 26 октомври
Св. Събор на Архангел Михаил (Архангеловден) – 7 ноември
Св. Въведение Богородично – 21 ноември
Св. Николай Мирликийски (Никулден) – 6 декември
Св. Рождение Христово – 25 декември

V. МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

Епархии (1878-1912)

След като по силата на Берлинския диктат от 1878 Македония (и Одринско) са оставени отново в пределите на Османската империя, в тях се обособяват следните епархии, които признават върховенството нао Българската екзархия:
1. Охридска – с 4 градове и 223 села
2. Скопска – с 10 градове и 645 (?!) села
3. Пелагонийска (Битолска) – с 2 града и 216 села
4. Неврокопска – с 2 града и 92 села
5. Велешка – с 1 град и 84 села
6. Струмишка – с 4 градове и 165 села
7. Дебърска – с 3 градове и 183 села
8. Кукушка – с 2 града и 87 села
9. Мелнишка – с 3 градове и 178 села
10. Костурска – с 2 града и 117 села
11. Леринска – с 2 града и 106 села
12. Воденска – с 4 градове и 100 села
13. Солунска – с 2 града и 52 села
14. Серска – с 1 град и 117 селя
15. Драмска – с 2 града и 57 села
16. Ксантийска – с 3 града и 29 села

*Лит.: **Куманов**, М. Македония. Кратък исторически справочник. С., 1993, с. 153.*

Архиепископи

От основаването на църквата главите ѝ носят титлата архиепископ Охридски и Македонски.
Архиепископ – Доситей (1967-1981)
Архиепископ – Ангеларий (1981-1986)
Архиепископ – Гаврил (1986-1993)
Архиепископ – Михаил (1993-1999)
Архиепископ – Стефан (1999)

Манастири и църкви по епархии

Американско-Канадска

Свети Климент Охридски (Торонто)

Брегалнишка

Св. **А**танасий (Нов Истевник)
Св. Атанасий (Оризари)
Св. Атанасий (Сулдурци)

Св. **Б**огородица (Бурилчево)

Св. **В**ласий (Щип)
Св. Възнесение Господне (Бели)
Св. Възнесение Господне (Драгобраще)
Св. Възнесение Господне (Инево)
Св. Възнесение Господне (Карбинци)
Св. Възнесение Господне (Крушица)
Св. Възнесение Господне (Липец)
Св. Възнесение Господне (Ново село)

Св. **Г**еорги (Горни Липовик)
Св. Георги (Град)
Св. Георги (Гюземелци)
Св. Георги (Долни Балван)
Св. Георги (Козяк)
Св. Георги (Кочани)
Св. Георги (Лесковица)
Св. Георги (Ранчинци)
Гюрищки манастир

Св. **Д**имитър (Зърновци)
Св. Димитър (Преод)
Св. Димитър (Стануловци)

Зеленградски манастир
Злетовски манастир

Св. **И**лия (Блатец)
Св. Илия (Бунеш)
Св. Илия (Добрево)
Св. Илия (Злетово)
Св. Илия (Каменица)
Св. Илия (Лесново)
Св. Илия (Патрик)
Св. Илия (Радовиш)

Св. **Й**оан Богослов (Богословец)
Св. Йоан Богослов (Лаки)
Св. Йоан Кръстител (Горни Балван)
Св. Йоан Кръстител (Древено)
Св. Йоан Кръстител (Лески)
Св. Йоан Кръстител (Щип)

Св. Св. **К**онстантин и Елена (Лубница)
Св. Св. Константин и Елена (Разловци)
Св. Св. Константин и Елена (Раклиш)

Св. Архангел **М**ихаил (Виница)
Св. Архангел Михаил (Драмче)
Св. Архангел Михаил (Спанчево)
Св. Архангел Михаил – Фитията
Св. Архангел Михаил Главатов

Св. **Н**икола (Буриловци)
Св. Никола (Вирче)
Св. Никола (Дедино)
Св. Никола (Долно Гюгянци)
Св. Никола (Крупище)
Св. Никола (Павлешенци)
Св. Никола (Свети Никола)
Св. Никола (Стар Истевник)
Св. Никола (Търкане)
Св. Никола (Щип)
Св. Никола (Кнеже)
Св. Николай (Мечкуевци)

Св. **П**антелеймон (Пантелейски манастир)
Св. Петка (Селник)
Св. Покров Богородичен (Ново село)
Св. Прохор Пчински (Св. Никола)

Св. **Р**ождество Богородично (Пекляни)

Св. **С**тефан (Конче)
Св. Стефан (Свети Никола)

Св. **Т**еодор Тирон (Пиперово)
Св. Троица (Горно Трогерци)
Св. Троица (Нивичани)
Св. Троица (Ново село)
Св. Троица (Радовиш)
Св. Троица (Трооло)

Св. **У**спение Богородично (Драгобраще)
Св. Успение Богородично (Злетово)
Св. Успение Богородично (Лесново)
Св. Успение Богородично (Неманица)
Св. Успение Богородично (Ново село, Щипско)
Св. Успение Богородично (Пантелейски манастир)
Св. Успение Богородично (Пробищип)
Св. Успение Богородично (Царево село)

Св. **А**лександър (Белица)
Св. Антоний (Бигор Доленци)
Св. Атанасий (Големо Църско)
Св. Атанасий (Иванчища)
Св. Атанасий (Калища)
Св. Атанасий (Ковач)
Св. Атанасий (Локвени)
Св. Атанасий (Луково)
Св. Атанасий (Подвис)
Св. Атанасий (Премка)
Св. Атанасий (Райчица)
Св. Атанасий (Самоков)
Св. Атанасий (Селци)
Св. Атанасий (Тополница)
Св. Атанасий (Цер)
Св. Атанасий (Црешнево)
Св. Атанасий (Юдово)
Св. Атанасий (Козичино)
Св. Ахил (Охрид)
Св. Ахил (Требище)

Св. **Б**огородица (Ботун)
Св. Богородица (Велгощи)
Св. Богородица (Велмевци)
Св. Богородица (Волино)
Св. Успение Богородично (Кладник)
Св. Богородица (Крушица)
Св. Богородица (Слатино)
Св. Богородица (Турие)
Св. Богородица Болничка
Св. Богородица Заум
Св. Богородица Каменско
Св. Богородица Пандонос (Охрид)
Св. Богородица Перивлепта
Св. Богородица (Пещани)
Св. Богородица Пречиста Келия
Св. Богородица Челница

Св. **В**арвара (Ковач)
Св. Варвара (Райчица)
Св. Власий (Лъжани)
Големи Свети Врачи
Мали Свети Врачи
Св. Вси Светии (Лешани, 1452)
Св. Вси Светии (Лешани, 1926)
Св. Въведение Богородично (Брезница)
Св. Въведение Богородично (Буринец)
Св. Въведение Богородично (Вранище)
Св. Въведение Богородично (Долно Мелничани)
Св. Въведение Богородично (Охрид)
Св. Въведение Богородично (Росоки)
Св. Възнесение Господне (Цер)

Св. Архангел **Г**авриил (Ореховец)
Св. Георги (Белица, Кичевско)
Св. Георги (Велмей)
Св. Георги (Вранещица)
Св. Георги (Върбяни)
Св. Георги (Годиве)
Св. Георги (Гърко поле)
Св. Георги (Злести)
Св. Георги (Лазаровци)
Св. Георги (Лазарополе)
Св. Георги (Мало Църско)
Св. Георги (Оздолени)
Св. Георги (Осой)
Св. Георги (Охрид)
Св. Георги (Пресил)
Св. Георги (Райчица)
Св. Георги (Речица)
Св. Георги (Струга)

Делогожданска базилика
Св. Димитър (Брощица)
Св. Димитър (Вевчани)
Св. Димитър (Локвица)
Св. Димитър (Охрид)
Св. Димитър (Пареши)
Св. Димитър (Требино)

Св. **Е**катерина (Охрид)
Св. Еразъм (Раннохристиянска базилика в Охрид)

Св. **И**лия (Велмевци)
Св. Илия (Вранещица)
Св. Илия (Елшани)
Св. Илия (Лактине)
Св. Илия (Плаке)
Св. Илия (Рамне)
Св. Илия (Селце, Дебърско)
Св. Илия (Челопеци)
Св. Илия (Ябланица)

Св. **Й**оан Богослов Канео

Кичевски манастир
Св. Климент и Пантелеймон
Св. Климент Охридски (Велгощи)
Св. Климент Охридски (Горна Белица)
Мал Свети Климент
Кнежински манастир
Св. Св. Козма и Дамян (Горно Мелничани)
Св. Св. Козма и Дамян (Луково)
Св. Св. Козма и Дамян (Пещани)
Св. Св. Козма и Дамян (Световраче)
Св. Св. Константин и Елена (Охрид)
Св. Св. Константин и Елена (Подмоле)

Лакочерейски манастир

Манчева базилика
Св. Архангел Михаил (Битуше)
Св. Архангел Михаил (Лавчани)
Св. Архангел Михаил (Радожда)
Св. Архангел Михаил (Ташмарунища)
Св. Св. Архангели Михаил и Гаврил (Бенче)
Модрищки манастир

Св. **Н**аум (манастир)
Св. Неделя (Слатино)
Св. Неделя (Ържаново)

Per aspera ad astra!

Св. Никола (Белица)
Св. Никола (Брод, Поречко)
Св. Никола (Букойчани)
Св. Никола (Бърждани)
Св. Никола (Вевчани)
Св. Никола (Велмей)
Св. Никола (Вранещица)
Св. Никола (Вранище)
Св. Никола (Дворци)
Св. Никола (Иванчища)
Св. Никола (Ижище)
Св. Никола (Карбуница)
Св. Никола (Косел)
Св. Никола (Лешани)
Св. Никола (Любанища)
Св. Никола (Мраморец)
Св. Никола (Оздолени)
Св. Никола (Ореховец)
Св. Никола (Орланци)
Св. Никола (Пласница)
Св. Никола (Подгорци)
Св. Никола (Попоец)
Св. Никола (Присовяни)
Св. Никола (Простране)
Св. Никола (Радожда)
Св. Никола (Свинище)
Св. Никола (Требенища)
Св. Никола (Тресонче)
Св. Никола (Цер)
Св. Никола (Црешнево)
Св. Никола (Яворец)
Св. Никола (Ягол)
Св. Никола Арбанашки
Св. Никола Болнички
Св. Никола Геракомия
Св. Никола Челнички
Св. Никола Чудотворец (Охрид)

Октиска базилика

Св. **П**антелеймон (Белица)
Св. Пантелеймон (Ехловец)
Св. Параскева (Таймище)

Св. Петка (Бигор Доленци)
Св. Петка (Вевчани)
Св. Петка (Вървбен)
Св. Петка (Галичник)
Св. Петка (Горна Белица)
Св. Петка (Дебър)
Св. Петка (Козица)
Св. Св. Петър и Павел (Върбяни)
Св. Св. Петър и Павел (Кичево)
Св. Св. Петър и Павел (Мешеища)
Св. Св. Петър и Павел (Сърбяни)
Св. Св. Петър и Павел (Таймище)
Св. Св. Петър и Павел (Тресонче)
Плаошнишка базилика
Поречки манастир
Св. Преображение Господне (Битуше)
Св. Преображение Господне (Росоки)

Радолищка базилика
Св. Рождество Богородично (Дренок)
Св. Рождество Богородично (Калища)

Св. **С**офия (Охрид)
Св. Спас (Вишни)
Св. Спас (Лескоец)
Св. Спас (Могилец)
Св. Спас Горни (Вевчани)
Св. Стефан Панцир
Студенчищка базилика

Св. **Т**роица (Горна Белица)

Св. **У**спение Богородично (Боровец)
Св. Успение Богородично (Брод)
Св. Успение Богородично (Велестово)
Св. Успение Богородично (Гари)
Св. Успение Богородично (Дебър)
Св. Успение Богородично (Долна Белица)
Св. Успение Богородично (Кленоец)
Св. Успение Богородично (Лешани)
Св. Успение Богородично (Модрич)

Онлайн ресурси.

VI. АПОСТОЛИЧЕСКИ НУНЦИИ И ДРУГИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА СВ. ПРЕСТОЛ В БЪЛГАРИЯ

архиепископ Анджело Ронкали (1925-1931 – представител на Св. Престол, 1931-1934 – Апостолически делегат)
отец Джакомо Теста (1932-1935) секретар
архиепископ Джузепе Мацоли (1934-1945)
отец Анджело Принето (1935-1938) секретар
монс. Антонино Спина (1938-1939) секретар
монс. Вито Перони (1940-1942) секретар
отец Франческо Галони (1945-1948 – апостолически делегат ad interim)
монс. Франческо Галони (1948-1949 – шарже д'афер на апостолическата нунциатура)
отец Плачидо Корси СР (1949-1950 – пазител на апостолическата нунциатура в София и всички имущества в България, собственост на Ватикана)
архиепископ Марио Рици (1991-1996)
монс. Бернардито Клеопас Ауса (1993-1996) секретар
архиепископ Бласко Франсиско Коласо (1996-2000)
монс. Джоузеф Барбиери (1997-1998) секретар
монс. Джакомо Джампетруци (1998-1999) секретар
монс. Жозе Лейте Ногейра (1999-2002) секретар

архиепископ Антонио Менини (2000-2002)
архиепископ Джузепе Леанца (2002-2008)
монс. Браян Убайгуе (2002-2003) секретар
монс. Браян Убайгуе (2003-2004) съветник
монс. Никола Анри Мари Дени Тевнан (2004-2005) съветник
архиепископ Януш Болонек (2008-2013)
монс. Астолфо Астолфи (2008-2009) съветник
отец Ян Малчек (2012-2013) секретар
отец Ян Малчек – шарже д'афер ad interim (2013-2014)
архиепископ Анселмо Гуидо Пекорари (2014-2021)
отец Ян Малчек (2014-2016) секретар
монс. Бодуан Бяжила Муанкембе (2016-2017) съветник
монс. Паул Бутнару (2018-2020) секретар
архиепископ Лучано Суриани (2022-)

VII. ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ В БЪЛГАРИЯ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО (1887-2021)

Година – Дял (в %) – Численост
1887 – 76.85 – 2 424 371
1892 – 78.73 – 2 606 786
1900 – 80.65 – 3 019 999
1910 – 84.00 – 3 643 918
1920 – 83.80 – 4 062 097
1926 – 83.39 – 4 569 074
1934 – 84.38 – 5 128 890
1946 – 84.90 – 5 967 992
1992 – 85.71 – 7 274 592
2001 – 82.64 – 6 552 751
2011 – 59.39 – 4 374 135
2021– 62.77 – 4 092 692

VIII. ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ ПО ОБЛАСТИ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО (2001-2011-2021)

Област – Численост – 2001, 2011, 2021 / Област – Дял (в %) – 2001, 2011, 2021
Общо – 6 552 751, 4 374 135, 4 219 270 (данните за 2021 са по табл. от националното преброяване **Население по вероизповедание и по области към 7 септември 2021**: от тях **4 091 780**, или **97.0%** – са **православни**)
Средно за страната – 82.64, 59.39, 64.71
Благоевград – 268 968, 196 942, 196 841 – 78.83, 60.86, 67.36
Бургас – 339 653, 229 985, 233 008 – 80.19, 55.30, 61.27
Варна – 394 357, 283 143, 290 407 – 85.35, 59.59, 67.19
Велико Търново – 254 914, 160 705, 149 662 – 86.95, 62.16, 72.17
Видин – 125 063, 70 224, 64 086 – 96.14, 69.51, 84.98
Враца – 229 452, 106 989, 107 264 – 94.41, 57.25, 70.19
Габрово – 131 325, 83 955, 76 802 – 91.11, 68.42, 78.06
Добрич – 163 091, 103 209, 96 386 – 75.77, 54.41, 64.19
Кърджали – 35 265, 23 916, 19 872 – 21.50 , 15.65, 14.08
Кюстендил – 154 637, 101 506, 96 474 – 95.14, 74.26, 86.34
Ловеч – 146 778, 84 508, 82 468 – 86.36, 59.75, 70.85
Монтана – 168 171, 100 571, 88 497 – 92.27, 67.90, 73.78
Пазарджик – 250 556, 161 157, 149 934 – 80.63, 58.48, 65.24
Перник – 146 141, 90 367, 97 117 – 97.53, 67.67, 85.07
Плевен – 275 112, 153 050, 165 004 – 88.18, 56.73, 72.97
Пловдив – 608 226, 428 078, 439 779 – 84.96, 62.67, 69.31
Разград – 65 480, 41 116, 34 548 – 42.96, 32.84, 33.47
Русе – 215 434, 144 073, 130 955 – 80.94, 61.24, 67.68
Силистра – 83 969, 51 793, 45 638 – 59.13, 43.35, 46.68
Сливен – 178 721, 100 523, 103 380 – 81.80, 50.90, 59.86
Смолян – 41 599, 28 294, 23 079 – 29.69, 23.23, 23.97
Софийска – 261 996, 167 620, 177 956 – 95.88, 67.72, 76.71
София – 1 122 944, 892 511, 825 290 – 95.90, 69.10, 64.76
Стара Загора – 329 628, 210 440, 203 134 – 88.94, 63.14, 68.51

Търговище – 75 236, 45 963, 39 836 – 54.64, 38.04, 40.59
Хасково – 227 593, 152 392, 134 343 – 82.02, 61.88, 63.49
Шумен – 120 787, 83 930, 72 792 – 59.09, 46.49, 48.06
Ямбол – 137 655, 77 175, 74 718 – 88.20, 58.71, 68.12

IX. ЕПАРХИИ В МАКЕДОНИЯ И ОДРИНСКО ПОД ВЪРХОВЕНСТВОТО НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ (1878-1912)

1. Охридска
2. Скопска
3. Пелагонийска (Битолска)
4. Неврокопска
5. Велешка
6. Струмишка
7. Дебърска
8. Кукушка
9. Мелнишка
10. Костурска
11. Леринска
12. Воденска
13. Солунска
14. Серска
15. Драмска
16. Ксантийска

Лит.: ***Куманов****, М. Македония. Кратък исторически справочник. С., 1993, с. 153.*

X. ПРЕДСТОЯТЕЛИ НА БЪЛГАРСКОТО ЦЪРКОВНО ПОДВОРИЕ В МОСКВА

Архимандрит Методий (1948-1950)
Ахимандрит Максим (*по-късно* Български партриарх (1971-2013) (1950-1955)
Архимандрит Атанасий (1955-1956)
Архимандрит Антоний (*по-късно* Проватски епископ) (1956-1960)
Архимандрит Стефан (*по-късно* Главинишки епископ) (1960-1964)
Архимандрит Филарет (*по-късно* Видински митрополит) (1964-1968)
Крупнишки епископ Григорий (*по-късно* Ловчански митрополит) (1968-1972)
Ахимандрит Нестор (*по-късно* Смоленски епископ) (1972-1976)
Аримандрит Наум (*по-късно* Агатонийски епископ) (1977-1982)
Архимандрит Кирил (*по-късно* Варненско-Великопреславски митрополит) (1982-1986)
Архимандрит Гавриил (*по-късно* Ловчански митрополит) (1986-1991)
Архимандит Борис (*по-късно* Агатонийски епископ) (1991-2001)
Архимандрит Игнатий (*по-късно* Проватски епископ) (2004-2008)
Йеромонах Теоктист (2011-)

Лит.: Предстоятели на Българското църковно подворие в Москва от откриването му до днес. // Църковен вестник, N 8, 1-15 апр. 2008.

Вж доп. за периода 2008-2020 – *цит. изд.* – 23 ноемв. 2020.

XI. РЕЛИГИОЗНИ ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ – регистрирани от Министерския съвет до август 2002

1. Арменска апостолическа православна църква
2. Централен израилтянкски духовен съвет
3. Мюсюлманско вероизповедание
4. Католическа църква
5. Евангелска методистка епископална църква
6. Българска Божия църква
7. Българска евангелска църква Божия

8. Съюз на църквите на адвентистите от Седмия ден
9. Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение, канонично свързана с Генералната конференция на адвентистите
10. Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение, канонично свързана с Генералната конференция на международното месианско общество на Църква на адвентистите от Седмия ден
11. Съюз на евангелските баптистки църкви
12. Съюз на евангелските съборни църкви в България
13. Съюз на евангелските петдесятни църкви в България
14. Българска евангелска църква „Блага вест"
15. Отворено библейско братство
16. Евангелска църква „Огена земя"
17. Сдружение „Свободни евангелски събрания"
18. Българска православна църква – регистрирана от Алтернативния синод
19. Обединени Божии църкви
20. „Свидетелите на Йехова"
21. Християнска църква „Сион"
22. Христова евангелска църква „Шалом"
23. Християнска църква „Божия сила"
24. Духовно християнско общество „Изкупление"
25. Нова апостолическа църква в България
26. Църква на Иисус Христос на светците от последния ден
27. Всемирно бяло братство
28. Бахайска общност в България
29. Общество на Кришна съзнание
30. Лютерантска църква в България.

Лит.: Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2003.

Заб.: Броят на религиозните вероизповедания през следващите години нараства и според неофициални данни достигат внушителната цифра около 100. – Бел. М. К.

XII. КАТЕДРАЛНИТЕ ХРАМОВЕ В БЪЛГАРИЯ

(*в хронологичен ред*)

„Св. Николай Чудотворец" – Мелник (1756)
„Св. Троица" – Русе (1764)
„Св. Успение Богородично" – Созопол (XVIII-XIX в.)
„Св. Успение Богородично" – Самоков (1805)
„Св. Успение Богородично" – Кюстендил (1817)
„Св. Димитрий Солунски" – Пловдив (1830)
„Св. Димитрий Солунски" – Сливен (1831)
„Св. Неделя" – Ловеч (1834)
„Св. Троица" – Банско (1835)
„Св. Николай Чудотворец" – В. Търново (1836)
„Св. Успение Богородично" – Пазарджик (1837)
„Св. Успение Богородично" – Благоевград (1844)
„Св. Успение Богородично" – Пловдив (1850)
„Св. Успение Богородично" – В. Търново (1844)
„Св. Въведение Богородично" – Благоевград (1844)
„Св. Рождество Христово" – В. Търново (1844)
„Св. Рождество Христово" – Пловдив (1844)
„Св. Марина" – Пловдив (1850)
„Св. Св. Апостоли Петър и Павел" – Силистра (1860)
„Св. Димитрий Солунски" – Стара Загора (1861)
„Св. Неделя" – София (1863)
„Св. Николай Чудотворец" – Враца (1867)
„Св. Успение Богородично" – Габрово (1867)
„Св. Троица" – Свищов (1867)
„Св. Троица" – Ловеч (1868)

От всички тях към момента изпълняват функции на катедрални храмове

„Св. Троица” – Русе
„Св. Димитрий Солунски” – Сливен
„Св. Рождество Христово” – В. Търново
„Св. Св. Апли Петър и Павел” – Силистра
„Св. Димитрий Солунски” – Стара Загора
„Св. Неделя” – София
„Св. Троица” – Ловеч

След Освобождението

„Св. Троица” – Плевен (1898)
„Св. 12 апостоли” – Враца (1898)
„Св. Успение Богородично” – Варна (1919)
„Св. Николай Чудотворец” – Мелник (възстановен 1900)
„Св. Св. Кирил и Методий” – Бургас (1907)
„Св. Св. Кирил и Методий и Св. Илия” – гр. Гоце Делчев (1907)
Храм-паметник „Св. Александър Невски” – София (осветен 1924)
„Св. Димитрий Солунски” – Видин (построен 1900) и (осветен 1926)
„Св. Неделя” – София (възстановен 1933) (от 1953 остава само митрополитски храм)
„Св. Вмчк Мина” – Кюстендил (1934)
„Св. Рожсество Богородично” – В. Търново (1934)
„Св. Висарион Смоленски” – Смолян (2006) (главен храм в града)

XIII. КАТЕДРАЛНИ ХРАМОВЕ ИЗВЪН БЪЛГАРИЯ

„Св. Св. Кирил и Методий” – Торонто (1911)
„Св. Рапл цар Борис” – Берлин (2002)

Лит.: Църковен вестник, N 10, 1-15 май 2017.

XIV. ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКВИ В СВЕТА

I. Поместни автокефални православни църкви

Цариградска (Вселенска) патриаршия
Александрийска патриаршия
Антиохийска патриаршия
Йерусалимска патриаршия
Руска православна църква
Сръбска православна църква
Румънска православна църква
Българска православна църква
Грузинска православна църква
Кипърска православна църква
Еладска прлавославна църква
Полска православна църква
Албанска православна църква
Чешка православна църква
Словашка православна църква

II. Автономни православни църкви

Синайска архиепископия
Финландска православна църква
Японска православна църква
Китайска православна църква

Лит.: Църковен вестник, N 9, 1-5 май 1999.

XV. КАЛЕНДАР НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ (2019 [актуализирано за 2022. – *Бел. ред.*])

Януари

1 януари – † **Нова година**. **Обрезание Господне**. Св. Василий Велики. Св. мчк Василий Анкирски (*Вас. лит.*) (*Василовден*)

2 януари – † Неделя преди **Богоявление**. Св. Силвестър, папа Римски; Св. преподобни Серафим Саровски Чудотворец (Блажи се)
3 януари – Св. Пророк Малахия, Св. мъченик Гордий (Блажи се)
4 януари – Събор на Седемдесетте апостоли, Св. преподобномъченик Онуфрий Габровски. Св. преподобни Теокист
5 януари – Св. мъченици Теопемт, епископ Никомидийски, и Теон. Св. преподобна Синклитикия. Св. преподобна Аполинария (Велик водосвет) (Строг пост)
6 януари – † **Св. Богоявление** (*Утреня, Злат. лит.*) (*Велик водосвет*)
7 януари – † **Св. Йоан Кръстител** (Ивановден) (Разрешава се риба)
8 януари – Св. преподобни Георги Хозевит от остров Кипър и Емилиан Изповедник. Св. преподобна Домника. Св. мъченици Юлиан и Василиса. Св. Григорий, епископ Български
9 януари – † **Неделя след Богоявление**. Св. мъченик Полиевкт. Св. Евстратий Чудотворец
10 януари – Св. Григорий Нисийски. Св. преподобни Дометиан. Св. преподобни Маркиан
11 януари – Св. преподобни Теодосий Велики
12 януари – Св. мчца Татиана. Св. Сава, Сръбски архиепископ
13 януари – Св. мъченици Ермил и Стратоник
14 януари – Св. преподобни Отци, избити в Синай и Раита, Египет. Св. Нина просветителка на Грузия. (Отдание на Богоявление)
15 януари – Св. преподобни Павел Тивейски. Св. преподобни Иоан Колибар. Св. преподобни Гавриил Лесновски. Св. преподобни Прохор Пшински
16 януари – † **Неделя 12 след неделя подир Въздвижение – на 10-те прокажени**. Честни вериги на Св. апостол Петър. Св. преподобни Ромил Видински (Бдински). Св. свещеномъченик Дамаскин Габровски
17 януари – **Св. преподобни Антоний Велики** (*Антоновден*)
18 януари – **Св. Св. Атанасий и Кирил Александрийски** (Атанасовден). Св. Йоаким Търновски
19 януари – Св. преподобни Макарий Египетски. Св. Марк Ефески
20 януари – Св. преподобни Евтимий Велики. Св. Евтимий, Патриарх Търновски
21 януари – Св. преподобни Максим Изповедник. Св. мъченик Неофит от Витиния. Св. мъченици Евгений, Канидий, Валериан и Акила
22 януари – Св. апостол Тимотей. Св. преподобномъченик Атанасий Перски. Св. свещеномъченик Петър Бъларски, мъченик Сионий Български и други с тях
23 януари – † **Неделя 14 след Неделя подир Въздвижение – на Йерихонския слепец**. Св. свещеномъченик Климент Анкирски. Св. мъченик Агатангел
24 януари – Св. преподобна Ксения Римлянка
25 януари – Св. Григорий Богослов (Назиански), архиепископ Цариградски
26 януари – Св. преподобни Ксенофонт, Мария и синовете им. Св. преподобни Теодосий, игумен Студийски
27 януари – Пренасяне мощите на Св. Йоан Златоуст
28 януари – Св. преподобни Ефрем Сириец (Сирин)
29 януари – Пренасяне мощите на Св. Игнатий Богоносец
30 януари – † **Неделя 15 след Неделя подир Въздвижение – на Закхея**. Св. Св. Три Светители – Св. Василий Велики, Св. Григорий Богослов и Св. Иоан Златоуст. Св. свещеномъченик Иполит, папа Римски. Св. благоверен цар Петър Български. Св. преподобни Сергий Къпински. Св. мъченик Димитрий Сливенски
31 януари – Св. Св. безсребр. и чудотворци Кир и Иоан

Февруари

1 февруари – Св. мъченик Трифон (Трифоновден). Св. мчца Фивия Перпетуа (Предпразненство на Сретение Господне)
2 февруари – † **Сретение Господне**
3 февруари – Св. Симеон Богоприимец и Анна пророчица
4 февруари – Св. преподобни Исидор Пелусиотски. Св. мъченик Исидор (Блажи се)
5 февруари – Св. мчца Агатия
6 февруари – † **Неделя 17 след Петдесетница – на Хананейката**. Св. преподобни Вукол, епископ Смирненски. Св. мчца Доротея. Св. Фотий, патриарх Цариградски (Блажи се)
7 февруари – Св. преподобни Партений Лампсакийски. Св. преподобни Лука Еладски
8 февруари – Св. великомъченик Теодор Стратилат. Св. Пророк Захария Сърповидец
9 февруари – Св. мъченик Никифор. (Отдание на Сретение Господне)
10 февруари – Св. свещеномъченик Харалампий, епископ Магнезия. Св. свещеномъченик Порфирий. Св. свещеномъченик Атанасий, архиепископ Цариградски. Св. мчца Валентина
11 февруари – Св. свещеномъченик Власий, епископ Севастийски. Св. мъченик Георги Софийски Нови
12 февруари – Св. Мелетий, архиепископ Антиохийски. Св. Антоний, архиепископ Цариградски
13 февруари – † **Неделя 16 след Неделя подир Въздвижение – на Митаря и Фарисея**. Преподобни Мартиниан. Св. Евлогий, архиепископ Александрийски. Св. Зоя и Фотина. Преподобни Симеон Сръбски Нови, Мироточиви
14 февруари – Успение на Св. Кирил Славянобългарски. Св. преподобни Авксентий
15 февруари – Св. апостол Онисим
16 февруари – Св. мъченици Памфил и Порфирий. Св. Флавиян, архиепископ Цариградски.
17 февруари – Св. великомъченик Теодор Тирон. Св. преподобни Роман Търновски
18 февруари – Св. Лъв, папа Римски
19 февруари – Св. апостол Архип

Per aspera ad astra!

20 февруари – † **Неделя 17 след Неделя подир Въздвижение – на Блудния син**. Св. преподобни Лъв, епископ Катански
21 февруари – Св. преподобни Тимотей. Св. Евстатий, архиепископ Антиохийски
22 февруари – Намиране честните мощи на св. мъченици ЕвгенияЗадушница
23 февруари – Св. свещеномъченик Поликарп, епископ Смирненски
24 февруари – Първо и второ намиране честната глава на св. Иоан Кръстител
25 февруари – Св. Тарасий, патриарх Цариградски
26 февруари – Св. Порфирий, епископ Газски
27 февруари – † **Неделя Месопустна** (*Месни заговезни*). Св. преподобни Прокопий Декаполит
28 февруари – Св. преподобни Василий Изповедник. Св. преподобни Марина, Кира и Домника.
Св. свещеномъченик Протерий, архиепископ Александрийски. Св. мчца Кирана Солунска
29 февруари – Св. преподобни Иоан Касиан Римлянин

Март

1 март – Св. преподобномчца Евдокия
2 март – Св. свещеномъченик Теодот, епископ Киринейски. Св. мъченик ИсихийСирни Заговезни, Прошка
3 март – Освобождение на България. Св. мъченици Евтропий, Клеоник и Василиск
4 март – Св. преподобни Герасим Йордански. Св. мъченици Павел и сестра му Юлиана
5 март – Св. мъченик Конон. Св. мъченик Иоан Български
6 март – † **Неделя Сиропусна**. Св. Четиридесет и два мъченици Аморейски
7 март – Св. Седем свещеномъченици Херсонски – епископи Херсон: Василий, Ефрем, Капитон, Евгений, Евтерий, Елпидий и Агатодор
8 март – Св. преподобни Теофилакт Никомидийски
9 март – Св. Четиридесет мъченици Севастийски. Св. мъченик Исихий
10 март – Св. мъченици Кодрат, Саторин, Руфин, Галина и др. – от Коринт
11 март – Св. Софроний Йерусалимски. Св. Софроний Врачански.
12 март – Св. преподобни Теофан Изповедник. Св. Григорий Двоеслов. Св. преподобни Симеон Нови Богослов
13 март – † **1 Неделя на Великия пост – Православна**. Св. Никифор, патриарх Цариградски
14 март – Св. преподобни Бенедикт Нурсийски
15 март – Св. мъченици Агапий, Тимотей и други с тях. Св. мъченик Никандър. Св. мъченик Александър презвитер
16 март – Св. мъченици Савин и Папа (Папий). Св. апостол Аристовул, епископ Британски. Св. мъченици Трофим и Тал. Св. мъченик Юлиан. Св. свещеномъченик Александър, папа Римски
17 март – Св. преподобни Алексий, човек Божи
18 март – Св. Кирил, патриарх Йерусалимски
19 март – Св. мъченици Хрисант и Дария. Св. преподобни Тома, патриарх Цариградски
20 март – † **2 Неделя на Великия пост – Св. Григорий Палама**. Св. преподобни отци, избити манастира „Св. Сава" край Йерусалим. Св. мчца Фотина. Св. Седем мъченици девици, за Христа пострадали Амаса.
Св. преподобни Никита, архиепископ Аполониадски
21 март – Преп.Йоан Лествичник. Св. преподобни Иаков Изповедник
22 март – Св. свещеномъченик Василий, презвитер Анкирски. Св. преподобни монах Исакий. Св. мчца Друсила
23 март – Св. свещеномъченик Никон и неговите двеста ученици. Св. преподобни мъченик Лука Одрински
24 март – Св. преподобни Захария. Св. Артемий, епископ Селевкия. Св. Артемий, епископ Солунски.
25 март – † **Благовещение** (*Утреня и Злат. лит.*) (*Всичко от Минея*) (*Тип. с. 248, т. 5*) (*Вечерта – Вечерня с Богородичен акатист, III статия*) (*Разрешава се риба*)
26 март – Събор на Св. Архангел Гавриил. Св. мъченик Георги Софийски Стари (Преждеосвещена литургия)
27 март – † **3 Неделя на Великия пост – Кръстопоклонна**. Св. мчца Матрона Солунска
28 март – Преп. Мария Египетска. Св. преподобни Иларион Нови. Св. преподобни Стефан Изповедник Чудотворец.
Св. мъченик Боян, княз Български.Св. свещеномъченик Георги, епископ Загорски. Св. свещеномъченик Петър, свещеник Мъгленски
29 март – Св. преподобни Марк, епископ Аретусийски. Св. мъченик дякон Кирил
30 март – Св. преподобни Йоан Лествичник
31 март – Св. свещеномъченик Ипатий, епископ Гангърски

Април

1 април – Св. преподобна Мария Египетска. Св. свещеномъченик Аврамий Български
2 април – Св. преподобни Тит Чудотворец
3 април – † **4 Неделя на Великия пост – Преп. Йоан Лествичник**. Св. преподобни Никита Мидикийски
4 април – Св. преподобни Йосиф Песнописец и Георги Малея. Св. свещеномъченик Никита Серски
5 април – Св. мъченици Теодул и Агатопид
6 април – Св. Мартин Изповедник, папа Римски. Успение на св. Методий Славянобългарски
7 април – Св. преподобни Георги, епископ Митилински
8 април – Св. апостоли Иродион, Агав, Винидий и Руф
9 април – Св. мъченик Евпсихий
10 април – † **5 Неделя на Великия пост – Преп. Мария Египетска**. Св. мъченици Терентий и Помпий
11 април – Св. свещеномъченик Антип, епископ Пергамски

12 април – Св. преподобни Василий, епископ Парийски
13 април – Св. свещеномъченик Артемон
14 април – Св. Мартин, папа Римски
15 април – Св. Св. апостоли Аристарх, Пуд и Трофим
16 април – Св. мъченици девица Агапия, Ирина и Хиония
17 април – † **6 Неделя на Великия пост – Вход господен в Йерусалим – Връбница – Цветница** (*Всичко на празника*) (*Злат. лит.*) (*Разрешава се риба*) (Тип. с. 443) (*Вечерта – Последване на Жениха*) (Тип. с. 445)
18 април – Св. преподобни Йоан. Св. мъченик Виктор
19 април – Св. преподобни Йоан Ветхопещерник
20 април – Св. преподобни Теодор Трихина
21 април – Св. свещеномъченик Януарий и Теодор
22 април – Св. преподобни Теодор
23 април – Св. мчца Александра. Св. мъченик Лазар Български
24 април – † **Възкресение Христово – Пасха** (Тип. с. 454-457) (*Вечерня в първия ден на Пасха*) (Тип. с. 458)
25 април – † **Възкресение Христово**. Св. ап. и ев. Марк (Тип. с. 275, т. 1)
26 април – † **Възкресение Христово**. Св. свщмчк Василий, еп. Амасийски
27 април – Св. свещеномъченик Симеон, брат Господен по плът
28 април – Св. Св. апостоли Иасон и Сосипатър
29 април – Св. девет мъченици в Кизик. Св. преподобни Мемнон Чудотворец
30 април – Св. апостол Иаков Зеведеев

Май

1 май – † **2 Неделя след Пасха – Томина**. Св. Пророк Йеремия. Прпмчк Акакий Серски. Св. Панарет Пафоски. Св. Тамара Грузинска. Гл. 1, утр. ев. 1, ап. Деян. 5:12-20 (с. 9), лит. ев. Ин 20:19-31 (Тип. с. 460)
2 май – Св. цар Борис, покръстител на българите. Св. Атанасий Велики
3 май – Св. мъченици Тимотей и Мавра
4 май – Св. преподобномчца Пелагия
5 май – Св. мчца Ирина
6 май – **Св. вмчк Георги Победоносец**. Св. прав. Иов Многострадални (*Гергьовден*)
7 май – Св. мъченик Акакий Серски
8 май – † **3 Неделя след Пасха – на Св. Св. Мироносци**. Св. ап. и ев. Йоан Богослов. Преп. Арсений Велики. Гл. 2, утр. ев. 4, ап. Деян. 6:1-7 (с. 16), лит. ев. Мк 15:43-16:8 (Тип. с. 297, т. 6)
9 май – Св. Пророк Исаия. Св. мъченик Христофор. Св. Николай Летни
10 май – Възстановяване на Българската патриаршия. Св. апостол Симон Зилот
11 май – **Св. Св. рапли Методий и Кирил**. Св. свщмчк Мокий (Тип. с. 308, т. 4)
12 май – Св. Епифаний Кипърски и Герман Цариградски
13 май – Св. мчца Гликерия
14 май – Св. мъченици Исидор и Йоан Български
15 май – † **4 Неделя след Пасха – на Разслабления**. Преп. Пахомий Велики. Преп. Ахилий, еп. Лариски. Гл. 3, утр. ев. 5, ап. Деян. 9:32-42 (с. 25), лит. ев. Ин 5:1-15 (Тип. с. 464)
16 май – Св. преподобни Теодор Освещени
17 май – Св. апостол Андроник. Св. мъченик Николай Софийски
18 май – Св. мъченици Теодот, Петър и Дионисий. Св. седем девици.
19 май – Св. свещеномъченик Патрикий, епископ Брусенски
20 май – Св. мъченик Талалей
21 май – Св. равноап. Константин и царица Елена. Св. мъченик Константин Софийски
22 май – † **5 Неделя след Пасха – на Самарянката**. Преп. Пахомий Велики. Преп. Ахилий, еп. Лариски. Св. мчк Василиск. Св. мчк Йоан-Владимир, княз Български, чудотворец. Гл. 4, утр. ев. 7, ап. Деян. 11:19-30 (с. 34), лит. ев. Ин 4:5-42 (Тип. с. 466)
23 май – Св. преподобни Михаил, епископ Синадски
24 май – Ден на българската просвета и култура и на славянската писменост (Молебен) Св. преподобни Симеон Дивногорский
25 май – Трето намиране честната глава на Св. Йоан Кръстител.
26 май – Св. апостол Карп. Св. мъченик Георги Софийски Най-нови
27 май – Св. свещеномъченик Терапонт Сердикийски (Софийски)
28 май – Св. преподобни Никита, епископ Халкидонски. Св. преподобни Софроний Български
29 май – † **6 Неделя след Пасха – на Слепия**. Св. Александър, патр. Александрийски. Св. препмчца Теодосия. Гл. 5, утр. ев. 8, ап. Деян. 16:16-34 (с. 42), лит. ев. Ин 9:1-38 (Тип. с. 468)
30 май – Св. преподобни Исакий. Св. Емилия
31 май – Св. апостол Ермий. Св. мъченик Ермей

Юни

1 юни – Св. мъченици Юстин Философ и Юстин
2 юни – † **Възнесение Господне** (*Спасовден*) (Тип. с. 471)
Св. Никифор Изповедник. Свети преподобномъченик Еразъм Охридски

Per aspera ad astra!

3 юни – Св. мъченик Лукилиан
4 юни – Св. Митрофан, патриарх Цариградски
5 юни – † **7 Неделя след Пасха – на Св. Св. Отци от първия вселенски събор**. Св. свщмък Доротей, еп. Тирски. Преп. Петър Корицки. Гл. 6, утр. ев. 10, ап. Деян. 20:28-36 (с. 50), лит. ев. Ин 17:1-13 (Тип. с. 473)
6 юни – Св. преподобни Висарион Чудотворец. Св. Иларион
7 юни – Св. свещеномъченик Теодот Анкирски. Св. мчца Валерия
8 юни – Пренасяне мощите на св. великомъченик Теодор Стратилат. Св. мъченици Марк и Юлий Доростолски
9 юни – Св. Кирил, архиепископ Александрийски. Международен ден на приятелството
10 юни – Св. свещеномъченик Тимотей, епископ Брусенски
11 юни – Св. Св. апостоли Вартоломей и Варнава. Св. Богородица – достойно есть
12 юни – † **8 Неделя след Пасха – Петдесетница** (*Всичко на празника*) (Тип. с. 475)
13 юни – † **Св. Дух**. Св. мчца Акилина. Св. Трифилий, еп. Никозийски (Тип. с. 477)
14 юни – Св. Пророк Елисей. Св. Методий, патриарх Цариградски
15 юни – Св. Пророк Амос. Св. мъченик Исихий Доростолски
16 юни – Св. Тихон, епископ Аматунтски
17 юни – Св. мъченици Мануил, Савел и Исмаил
18 юни – Св. мъченик Леонтий
19 юни – † **1 Неделя след Петдесетница – на Всички светии**. Св. ап. Иуда, брат Господен. Преп. Паисий Велики. Преп. Паисий Хилендарски. Св. мчк Зосима Созополски. Св. Йоан Шанхайски. Гл. 8, утр. ев. 1, ап. Евр. 11:33-12:2 (с. 70), лит. ев. Мт 10:32-33 и 19:27-30 (*Петрови заговезни*)
20 юни – Св. преподобни Наум Охридски. Св. мъченик Пин (Бисер). Св. свещеномъченик Методий, епископ Патарски
21 юни – Св. мъченик Юлиан Тарсийски
22 юни – Св. свещеномъченик Евсевий Самосатски
23 юни – Св. мчца Агрипина
24 юни – Рождение на Св. Йоан Кръстител (Еньовден). Св. Никита, епископ Ремизиянски
25 юни – Св. преподобномчца Феврония. Св. преподобни Дионисий Атонски. Св. мъченик Прокопий Варненски
26 юни – † **2 Неделя след Петдесетница – на Всички български светии**. Преп. Давид Солунски. Преп. Давид Български. Гл. 1, утр. ев. 2, ап. 2 Кор. 4:6-15 (с. 171), лит. ев. Мт 4:18-23 (Тип. с. 80)
27 юни – Св. преподобни Сампсон Странноприемец
28 юни – Пренасяне мощите на Св. Св. безсребр. и чудотворци Кир и Иоан
29 юни – † **Св. Св. първоверховни ап. Петър и Павел** (Тип. с. 349, т. 5) (*Петровден*)
30 юни – Събор на Дванадесетте апостоли

Юли

1 юли – Св. Св. безсребр. Козма и Дамиан. Възвръщане мощите на Св. Йоан Рилски чудотворец
2 юли – Полагане честната дреха на Пресвета Богородица във Влахерна
3 юли – † **3 Неделя след Петдесетница**. Св. мчк Иакинт. Събор на Св. Св. Доростолски мчци. Гл. 2, утр. ев. 3, ап. Рим. 5:1-10 (с. 85), лит. ев. Мт 6:22-33
4 юли – Св. Андрей, архиепископ Критски
5 юли – Св. преподобни Атанасий Атонски. Св. преподобни Сергий Радонежки
6 юли – Св. преподобни Сисой Велики
7 юли – Св. великомчца Неделя. Св. преподобни Тома Малейски и Акакий.
8 юли – Св. великомъченик Прокопий. Свети преподобни Теофил Мироточиви
9 юли – Св. свещеномъченик Панкратий, епископ Тавроменийски
10 юли – † **4 Неделя след Петдесетница**. Св. Св. 45 мчци в Никопол Арменски. Гл. 3, утр. ев. 4, ап. Рим. 6:18-23 (с. 93), лит. ев. Мт 8:5-13
11 юли – Св. мчца Евфимия Всехвална. Св. княгиня Олга. Св. преподобни Никодим Албански
12 юли – Св. мъченици Прокъл и Иларий
13 юли – Събор на Св. Архангел Гавриил. Св. преподобни Стефан Саваит
14 юли – Св. апостол Акила
15 юли – Св. мъченици Кирик и Юлита. Св. равноапостолен велик княз Владимир
16 юли – Св. свещеномъченик Атиноген. Св. мчца Юлия девица
17 юли – † **5 Неделя след Петдесетница – на Св. Св. Отци от 6-те Вселенски събори**. Св. вмчца Марина. Гл. 4, утр. ев. 5, ап. Тит. 3:8-15 (с. 520), лит. ев. Мт 5:14-19 (с. 356), (Тип. с. 375, т. 2)
18 юли – Св. мъченици Иакинт и Емилиян Доростолски
19 юли – Св. Св. преподобни Макрина и Дий
20 юли – † **Св. прор. Илия** (Тип. с. 376) (*Илинден*)
21 юли – Св. преподобни Симеон, юродив заради Христа и Йоан. Св. Пророк Йезекиил
22 юли – Св. мироносица и равноапостолна Мария Магдалина. Свещеномъченик Фока
23 юли – Св. мъченици Трофим и Теофил
24 юли – † **6 Неделя след Петдесетница**. Св. вмчца Христина. Гл. 5, утр. ев. 6, ап. Рим. 12:6-14 (с. 106), лит. ев. Мт 9:1-8
25 юли – Св. великомчца 25 юли – Успение на Св. Анна. Св. диакониса Олимпиада и Евпраксия Девица
26 юли – Св. свещеномъченик Ермолай. Св. преподобномчца Параскева
27 юли – Св. великомъченик Пантелеймон. Св. Седмочисленици – Кирил и Методий, Климент, Наум, Сава, Горазд и Ангеларий. Успение на св. Климент Охридски

28 юли – Св. Св. апостоли и дякони Прохор, Никанор, Тимон и Пармен
29 юли – Св. мъченик Калиник
30 юли – Св. Св. апостоли Сила и Силуан
31 юли – † **7 Неделя след Петдесетница**. Св. прав. Евдоким Кападокийски. Св. мчца Юлита. Гл. 6, утр. ев. 7, ап. Рим. 15:1-7 (с. 114), лит. ев. Мт 9:27-35 (*Богородични заговезни*)

Август

1 август – Св. мъченици Седем братя Макавеи. Св. Соломония. Св. Елеазар (Водосвет) (Богородичен пост до 15 август)
2 август – Пренасяне мощите на св. архидякон Стефан
3 август – Св. преподобни Исакий, Фавст и Далмат
4 август – Св. Св. Седем отроци в Ефес. Св. преподобномчца Евдокия
5 август – Предпразненство на Преображение Господне. Св. мъченик Евсигний
6 август – † **Преображение Господне** (Тип. с. 390) (*Разрешава се риба*)
7 август – † **8 Неделя след Петдесетница**. Св. прпмчк Дометий. Св. прпмчца Потамия чудотворца. Гл. 7, утр. ев. 8, ап. 1 Кор. 1:10-18 (с. 121), лит. ев. Мт 14:14-22 (Тип. с. 392) (*Вечерта – вечерня с Молебен канон на Пресв. Богородица*)
8 август – Св. Емилиан Изповедник, епископ Кизически. Св. мъченик Трендафил Загорски
9 август – Св. апостол Матия
10 август – Св. мъченик и архидякон Лаврентий.
11 август – Св. мъченик и архидякон Евпл
12 август – Св. мъченици Фотий и Аникита
13 август – Отдание на Преображение Господне. Св. преподобни Максим Изповедник. Св. Тихон, епископ Задонски
14 август – † **9 Неделя след Петдесетница**. Св. прор. Михей. Гл. 8, утр. ев. 9, ап. 1 Кор. 3:9-17 (с. 129), лит. ев. Мт 14:22-34 (*Предпразненство на Успение Богородично*) (Тип. с. 396)
15 август – † **Успение на Пресв. Богородица** (Тип. с. 397)
16 август – Пренасяне неръкотворния образ на Господ Иисус Христос. Св. мъченик Диомид. Св. преподобни Йоаким Осоговски
17 август – Св. мъченик Мирон Презвитер
18 август – Св. Св. мъченици Флор и Лавър. Успение на преп. Иоан Рилски
19 август – Св. мъченик Андрей Стратилат. Св. преподобни Теофан Македонски.
20 август – Св. Пророк Самуил. Св. Св. 37 мъченици Пловдивски
21 август – † **10 Неделя след Петдесетница**. Св. ап. Тадей. Св. Св. мчци Васа Хелеспонтска и Васа Солунска. Св. свщмчк Симеон Самоковски. Гл. 1, утр. ев. 10, ап. 1 Кор. 4:9-16 (с. 135), лит. ев. Мт 17:14-23
22 август – Св. мъченик Агатоник и дружината му
23 август – Отдание на Успение Богородично. Св. Ириней Лионски. Св. мъченик Луп (Вълко)
24 август – Св. свещеномъченик Евтих
25 август – Възвръщане мощите на Св. апостол Вартоломей. Св. апостол Тит
26 август – Св. Св. мъченици Адриан и Наталия
27 август – Св. преподобни Пимен Велики
28 август – † **11 Неделя след Петдесетница**. Преп. Моисей Мурин. Гл. 2, утр. ев. 11, ап. 1 Кор. 9:2-12 (с. 142), лит. ев. Мт 18:23-35
29 август – Отсичане главата на Св. Йоан Кръстител (Строг пост). Св. преподобни Анастасий Струмишки
30 август – Св. Св. Александър, Павел и Иоан, патриарси Цариградски. Пренасяне мощите на Св. Александър Невски
31 август – Полагане пояса на Пресвета Богородица. Св. свещеномъченик Киприян Картагенски. Св. Генадий, патриарх Цариградски

Септември

1 септември – Начало на Църковната нова година. Св. преподобни Симеон Стълпник. Св. Марта
2 септември – Св. мъченик Мамант. Св. преподобни Иоан Постник, патриарх Цариградски
3 септември – Св. свещеномъченик Антим, епископ Никомидийски. Св. преподобни Теоктист
4 септември – † **12 Неделя след Петдесетница**. Св. свщмчк Вавила, еп. Антиохийски. Св. прор. и боговидец Моисей. Гл. 3, утр. ев. 1, ап. 1 Кор. 15:1-11 (с. 149), лит. ев. Мт 19:16-26
5 септември – Св. Пророк Захария и праведна Елисавета
6 септември – Св. мъченик Евдоксий. Св. преподобни Архип (Ден на Съединението на България)
7 септември – Неделя пред Въздвижение. Предпразненство на Рождество Богородично. Св. мъченик Созонт
8 септември – † **Рождество на Пресв. Богородица** (Тип. с. 71)
9 септември – Св. Св. праведни Йоаким и Анна
10 септември – Св. Св. мъченици Минодора, Нимфодора и Митродора
11 септември – † **Неделя преди Въздвижение на Св. Кръст Господен**. Преп. Теодора Александрийска. Гл. 4, утр. ев. 2, ап. Гал. 6:11-18 (с. 378), лит. ев. Ин 3:13-17 (с. 253)
12 септември – Отдание на Рождество Богородично. Св. свещеномъченик Автоном
13 септември – Предпразненство на Въздвижение. Св. свещеномъченик Корнилий Стотник
14 септември – † **Въздвижение на Св. Кръст Господен** (*Кръстовден*) (Тип. с. 77-81) (*Строг пост*)
15 септември – Св. великомъченик Никита

Per aspera ad astra!

16 септември – Св. великомчца Евфимия Всехвална. Св. Людмила Чешка
17 септември – Св. Св. мъченици София, Вяра, Надежда и Любов
18 септември – † **Неделя подир Въздвижение**. Преп. Евмений, еп. Гортински, чудотворец. Гл. 5, утр. ев. 3, ап. Гал. 2:16-20 (с. 381), лит. ев. Мк 8:34-9:1 (Тип. с. 83)
19 септември – Неделя след Въздвижение. Св. Св. мъченици Трофим, Саватий и Доримедонт
20 септември – Св. великомъченик Евстатий и дружината му
21 септември – Св. апостол Кодрат
22 септември – Св. свещеномъченик Фока, епископ Синопийски. Св. Пророк Иона. Св. преподобни Козма Зографски (Ден на Независимостта на България)
23 септември – Зачатие на Св. Йоан Предтеча
24 септември – Св. първомчца и равноапостолна Текла
25 септември – † **1 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Преп. Ефросиния Александрийска. Преп. Сергий Радонежки, чудотворец. Гл. 6, утр. ев. 4, ап. 2 Кор. 4:6-15 (с. 171), лит. ев. Лк 5:1-11
26 септември – 1 Неделя след Неделя подир Въздвижение. Успение на Св. апостол и Св. евангелист Йоан Богослов
27 септември – Св. Св. мъченик Калистрат и дружината му
28 септември – Св. преподобни Харитон Изповедник
29 септември – Св. преподобни Кириак Отшелник
30 септември – Св. свещеномъченик Григорий, просветител на Армения

Октомври

1 октомври – Покров на Пресвета Богородица. Св. апостол Анания. Св. Св. преподобни Роман Сладкопевец и Йоан Кукузел
2 октомври – † **2 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. свщмк Киприян и Св. мчца Юстина. Св. Андрей, юродив заради Христа. Гл. 7, утр. ев. 5, ап. 2 Кор. 6:1-10 (с. 178), лит. ев. Лк 6:31-36
3 октомври – 2 Неделя след Неделя подир Въздвижение. Св. свещеномъченик Дионисий Ареопагит
4 октомври – Св. свещеномъченик Йеротей, еп. Атински
5 октомври – Св. мчца Харитина. Св. преподобномъченик Игнатий Старозагорски
6 октомври – Св. апостол Тома
7 октомври – Св. Св. мъченици Сергий и Вакх
8 октомври – Св. преподобна Пелагия
9 октомври – † **3 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. ап. Яаков Алфеев. Преп. Андроник и Атанасия. Гл. 8, утр. ев. 6, ап. 2 Кор. 6:16-7:1 (с. 185), лит. ев. Лк 7:11-16
10 октомври – Св. Св. мъченици Евлампий и Евлампия. Св. преподобни Теофил. Св. Св. 26 преподобномъченици Зографски
11 октомври – Св. апостол и дякон Филип. Св. преподобни Теофан Начертани, епископ Никейски
12 октомври – Св. Св. мъченици Пров, Андроник и Тарах. Св. преподобни Козма, епископ Маюмски
13 октомври – Св. Св. мъченици Карп и Папила
14 октомври – Св. Св. мъченици Назарий, Гервасий, Протасий и Целсий. Св. преподобна Параскева – Петка Търновска (Петковден)
15 октомври – Св. преподобни Евтимий Нови. Св. преподобномъченик Лукиян
16 октомври – † **4 Неделя след Неделя подир Въздвижение на Св. Св**. **Отци от VII Вселенски събор**. Св. мчк Лонгин стотник. Гл. 1, утр. ев. 7, ап. Тит. 3:8-15 (с. 398), лит. ев. Лк 8:5-15 (Тип. с. 97)
17 октомври – Св. Пророк Осия. Св. преподобномъченик Андрей Критски
18 октомври – Св. апостол и евангелист Лука. Св. мчца Злата Мъгленска
19 октомври – † **Преп. Йоан Рилски Чудотворец**. Св. прор. Йоил. Св. мчк Уар
20 октомври – Св. великомъченик Артемий
21 октомври – Св. Иларион, епископ Мъгленски. Св. преподобни Иларион Велики
22 октомври – Св. равноапостол Аверкий, епископ Иераполски
23 октомври – † **5 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. ап. Яков, брат Господен. Гл. 2, утр. ев. 8, ап. 2 Кор. 11:31-12 (с. 197), лит. ев. Лк 8:26-39
24 октомври – Св. мъченик Арета. Св. Богородица – Всех скорбящих радост
25 октомври – Св. Св. мъченици Маркиан и Мартирий
26 октомври – † **Св. вмчк Димитрий Мироточиви**. Преп. Димитра Киевска (Доростолска) (Тип. с. 105) (*Димитровден*) (*Разрешава се риба*)
27 октомври – Св. мъченик Нестор. Св. преподобни Димитрий Басарбовски
28 октомври – Св. Св. мъченици Терентий и Неонила. Св. преподобни Стефан Саваит. Св. мчца Параскева
29 октомври – Св. преподобномчца Анастасия Римлянка
30 октомври – † **6 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. свмчк Зиновий, еп. Егейски и Св. мчца Зиновия. Св. крал Стефан Милутин. Гл. 3, утр. ев. 9, ап. Гал. 1:11-19 (с. 204), лит. ев. Лк 16:19-31
31 октомври – Св. Св. апостоли Амплий и Стахий. Св. мъченик Епимах

Ноември

1 ноември – Св. Св. безсребр. и чудотворци Козма и Дамиан. Св. Св. прпмчци Яков Костурски, дякон Яков и монах Дионийсий.
2 ноември – Св. Св. мъченици Акиндин, Пигасий, Афтоний, Елпидифор и Анемподист и др.

3 ноември – Св. Св. свещеномъченици Акепсим, Йосиф и Айтал. Св. преподобни Пимен Зографски
4 ноември – Св. преподобни Йоаникий Велики. Св. Св. свещеномъченици Никандър и Ермей
5 ноември – Св. Св. мъченици Галактион и Епистима Задушница
6 ноември – † **7 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. Павел, архиеп. Константинополски. Св. Клавдия. Преп. Лука Тавроменийски. Гл. 4, утр. ев. 10, ап. Гал. 2:16-20 (с. 211), лит. ев. Лк 8:41-56
7 ноември – Св. Св. Тридесет и три мъченици Мелитин. Св. преподобни Лазар
8 ноември – † **Събор на Св. Архангел Михаил**. Св. мчк Ангел Леринski (Тип. с. 112) (*Архангеловден*)
9 ноември – Св. Св. мъченици Онисифор и Порфирий. Св. Св. преподобни Матрона и Теоктиста. Св. Нектарий Егински.
10 ноември – Св. Св. апостоли Ераст, Олимп, Родион
11 ноември – Св. Св. мъченици Мина, Виктор и Викентий. Св. мчца Стефанида. Св. преподобни Теодор Студит
12 ноември – Св. Йоан Милостиви. Св. преподобни Нил
13 ноември – † **8 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. Йоан Златоуст, архиеп. Константинополски. Гл. 5, утр. ев. 11, ап. Гал. 6:11-18 (с. 218), лит. ев. Лк 10:25-37 (Тип. с. 117)
14 ноември – Коледни заговезни. Св. апостол Филип. Св. благоверен цар Управда-Юстиниан
15 ноември – Начало на Коледния пост. Св. Св. мъченици Гурий, Самон и Авив
16 ноември – Св. апостол и евангелист Матей
17 ноември – Св. Григорий, епископ Неокесарийски чудотворец
18 ноември – Св. Св. мъченици Платон и Роман
19 ноември – Св. Пророк Авдий. Св. мъченик Варлаам
20 ноември – † **9 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Преп. Григорий Декаполит. Св. Прокъл, архиеп. Константинополски. Св. мчк. Дасий Доростополски. Гл. 6, утр. ев. 1, ап. Еф. 2:4-10 (с. 224), лит. ев. Лк 12:16-21 (*Предпразненство на Въведение Богородично*) (Тип. с. 122)
21 ноември – † **Въведение Богородично** (*Ден на православната християнската младеж и семейство*) (*Разрешава се риба*)
22 ноември – Св. апостол Филимон. Св. Михаил Българин, воин
23 ноември – Св. Амфилохий, епископ Иконийски. Св. Григорий, епископ Акрагант. Св. благоверни княз Александър Невски
24 ноември – Св. великомчца Екатерина. Св. великомъченик Меркурий
25 ноември – Отдание на Въведение Богородично. Св. Климент Охридски. Св. Климент Римски. Св. Петър Александрийски
26 ноември – Св. преподобни Алипий Стълпник. Св. преподобни Стилиян Пафлагонийски
27 ноември – † **10 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Преп. Теодосий Търновски. Св. вмчк Яков Персиец. Преп. Паладий. Гл. 7, утр. ев. 2, ап. Еф. 2:14-22 (с. 231), лит. ев. Лк 18:18-27 (Тип. с. 129)
28 ноември – Св. преподобномъченик Стефан Нови. Св. мъченик Иринарх. Св. Св. петнадесет свещеномъченици Тивериополски. Св. мъченик Христо
29 ноември – Св. Св. мъченици Парамон и Филумен
30 ноември – Св. апостол Андрей Първозвани (Андреевден)

Декември

1 декември – Св. Пророк Наум. Св. Филарет Милостиви
2 декември – Св. Пророк Авакум
3 декември – Св. Пророк Софония
4 декември – † **11 Неделя след Неделя подир Въздвижение**. Св. вмца Варвара. Преп. Йоан Дамаскин. Гл. 8, утр. ев. 3, ап. Еф. 4:1-7 (с. 238), лит. ев. Лк 13:10-17 (Тип. с. 133)
5 декември – Св. Св. преподобни Сава Освещени и Нектарий Битолски
6 декември – † **Св. Николай, архиеп. Мирликийски, Чудотворец** (Тип. с. 136) (*Никулден*) (*Разрешава се риба*)
7 декември – Св. Амвросий Медиолански. Св. преподобна Филотея Търновска
8 декември – Св. преподобни Паталий
9 декември – Зачатие на Св. Анна
10 декември – Св. Св. мъченици Мина, Ермоген и Евграф
11 декември – † **12 Неделя след Неделя подир Въздвижение – на Св. Св. Праотци**. Св. преподобни Даниил Стълпник. Преп. Лука Стълпник. Гл. 1, утр. ев. 4, ап. Кол. 3:4-11 (с. 426), лит. ев. Лк 14:16-24 (Тип. с. 140)
12 декември – Св. Спиридон, епископ Тримитунтски Чудотворец
13 декември – Св. Св. мъченици Евстратий, Авксунтий, Евгений, Мардарий и Орест. Св. мчца Лукия девица
14 декември – Св. Пророк Агей. Св. мъченик Марин
15 декември – Св. свещеномъченик Елевтерий. Св. преподобни Павел Латрийски
16 декември – Св. Пророк Агей. Мчк Марин
17 декември – Св. Пророк Даниил. Св. Св. три отроци Анания, Азария и Мисаил
18 декември – † **Неделя преди Рождество Христово**. Св. Модест, патр. Йерусалимски. Св. мчк Севастиан и дружината му. Гл. 2, утр. ев. 5, ап. Евр. 11:9-10, 17-23, 32-40 (с. 431), лит. ев. Мт 1:1-25 (Тип. с. 145)
19 декември – Св. мъченик Бонифаций
20 декември – Предпразненство на Рождество Христово. Св. свещеномъченик Игнатий Богоносец (Игнажден)
[Не се прави помен за починалите до Ивановден]
21 декември – Св. мчца Юлияния
22 декември – Св. великомчца Анастасия

23 декември – Св. преподобни Наум Охридски. Св. Св. десет мъченици в Крит. Св. мъченик Геласий
24 декември – Бъдни вечер (Утреня, Царски часове, Василиева литургия). Св. преподобномчца Евгения. Св. преподобни Николай
25 декември – † **Рождество Христово** (*Всичко на празника*) (*Вас. лит.*) (Тип. с. 153, 154, 155)
26 декември – † **Събор на Пресв. Богородица**. Св. Йосиф Обручник. Св. цар Давид. Св. Яков, брат Божий (Тип. с. 157)
27 декември – † **Св. първомъченик и архидякон Стефан**. Преп. Теодор Начертаний (Тип. с. 158) (*Стефановден*)
28 декември – Св. двадесет хиляди мъченици, изгорени в Никомидия
29 декември – Св. Св. четиринадесет хиляди младенци-мъченици, избити от Ирод. Св. преподобни Маркел (Блажи се)
30 декември – Св. мчца Анисия. Св. свещеномъченик Зотик
31 декември – Отдание на Рождество Христово (Блажи се). Св. преподобна Мелания Римлянка.
31 декември – Отдание на Рождество Христово (Блажи се). Св. преподобна Мелания Римлянка.

Лит.: Православен календар. С., 2022. 48 с. – На 1 с. кор.: ***Преп. Паисий Хилендарски / И. Мърквичка****; на 2 с. на кор. –* ***Негово Светейшество † Неофит – патриарх Български****; на 3 с. на кор. – През наст. г. отбелязваме 300 г. от рождението, 60 г. от канонизацията на Св. о. Паисий и 260 г. от написването на „История славяноболгарская...".*

XVI. КРАТКА ХРОНОЛОГИЯ НА ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ – разпространение и развитие на Християнството по света

864	**Покръстването на българите от княз Борис Покръстител**
867-879	**Фотий – схизма между Православната и Католическата църква**
869-870	**Четвърти Цариградски събор. Учредяване на Българската църква – създаване на Българската архиепископия**
893	**Преславски народен събор. Българският език – официален език в Богослужението**
927	**Признаване патриаршеското достойнство на Българската православна църква. Създаване на Българската патриаршия**
988	**Започване на Християнизацията на Русия от българите: Владимир I – княз на Киев се Кръщава и организира Кръщението на своите подвластни**
1054	**Източно-Западна схизма. Разделяне на Римската и Гръцката църкви**
1095	**Обявяване на Първия кръстоносен поход**
1096-1099	**Първи кръстоносен поход**
1147-1149	**Втори кръстоносен поход**
1189-1192	**Трети кръстоносен поход**
1202-1204	**Четвърти кръстоносен поход**
1217-1221	**Пети кръстоносен поход**
1228-1229	**Шести кръстоносен поход**
1248-1254	**Седми кръстоносен поход**
1255-1346	**Григорий Синаит Основоположник – практик и теоретик на исихазма**
1270	**Осми кръстоносен поход**
1300-1363	**Св. Теодосий Търновски – български духовник и отшелник, идеолог на исихазма в средновековна България**
1325-1403	**Св. Патриарх Евтимий – български духовник, книжовник и православен светец, исихаст**
1453	**Превземане на Цариград (1453) и край на Византийската империя**
1869-1879	**Първи Ватикански събор (непогрешимостта на папата става догма, която се практикува за първи път)**
1870	**Създаване на Българската екзархия**
1945	**Вдигане на схизмата срещу Българската православна църква. Признаване на автокефалността на Българската православна църква**
1953 10 май	**Възстановяване на Българската патриаршия. Избор на български патриарх**
1962-1965	**Втори Ватикански събор**

КЛЮЧ
с библиометрични данни
към 9 216 информационни реалии,
моделирани в гещалтплана на *ПБ (КИЕ)* / с. 959-1112 - 415-419

(първият цифров набор след косата черта посочва стр. по изд. *„Православието в България"* – С., 2023; 2024; вторият – по *наст. изд.* – С., 2025)

I. **ВИЗАНТИЙСКИ СВЯТ** / с. 961 - 263

1. **Владетели** (василевси, императори) / с. 961 (Константинова династия – 4; Валентинианова династия – 1; Династия на Теодосий – 5; Династия на Леон I – 5; Династия на Юстиниан I – 8; Династия на Ираклий – 11; Сирийска династия – 9; Аморийска династия – 3; Македонска династия – 18; Династия Дука – 4; Династия на Комнините – 7; Династия на Ангелите – 4; Династия на Ласкаридите – 4; Династия на Палеолозите – 13)

2. **Богослови** / с. 962 - 264 – 32

3. **Историци** / с. 962 - 264 – 65

4. **Писатели** / с. 963 - 265 – 30

II. **ВСЕЛЕНСКА (ЦАРИГРАДСКА) ПАТРИАРШИЯ** / с. 963 - 265

1. **Вселенски събори** / с. 963 - 265 – 7; за Католическата църква – 13

2. **Апостоли, епископи, архиепископи и патриарси** / с. 965 - 267 (Епископи на Византион (38-325) – 48; Цариградски патриарси (от 451) Във Византийската империя – 127; В Османската империя – 134; В Република Турция – 9)

III. **БЪЛГАРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА** / с. 968 - 270

1. **Вселенски събори** / с. 968 - 272 – 1; Най-важни канонотворчески събори – 10

2. **Архиерейски поместни събори в Цариград, свързани с Великата схизма** / с. 970 - 272 – 4

3. **Поместни събори** / с. 971 - 273 – 16

4. **Участници в Църковно-народния събор в Цариград**, 1871 / с. 972 - 274 (Епархийски привременен смесен съвет – 14; Представители от епархиите, Варненска – 1; Велешка – 1; Видинска – 1; Воденска – 1; Врачанска – 1; Доростолска – 2; Кюстендилска – 2; Ловчанска – 1; Неврокопска – 1; Нишавска – 1; Одринска – 1; Пелагонийска – 1; Пловдивска – 2; Поленинска – 1; Преславска – 1; Самоковска – 2; Скопска – 2; Сливенска – 2; Софийска – 2; Струмишка – 1; Търновска – 5; Червенска – 1)

5. **Предстоятели на Българската православна църква** (*по азбучния ред на имената им*) / с. 973 - 275 – 38

6. **Предстоятели на Българската православна църква в Българското подворие в Москва** / с. 973 - 275 – 14

7. **Духовни околии** (*по епархии*) / с. 974 - 276 (Варненско-Великопреславска – 5; Великотърновска – 9; Видинска – 5; Врачанска – 3; Дростолска – 3; Ловчанска – 5; Неврокопска – 4; Плевенска – 2; Пловдивска епархия – 8; Русенска – 4; Сливенска – 6; Софийска – 7; Старозагорска – 5);

8. **Алтернативен синод** / с. 975 - 277 (Предстоятели – 4; Епископи – 24)

IV. **ЕПАРХИИ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА** (в миналото и в настоящия момент *по азбучен ред на имената им*) / с. 975 - 277

1. **Българска Източноправославна в Западна и Средна Европа** / с. 975 - 278 (Митрополити – 2)

2. **Българска Източноправославна епархия в САЩ, Канада и Австралия** / с. 976 - 278 (Митрополити – 4; Храмове – 8; Архиерейски наместничества – 3)

3. **Варненска и Великопреславска** / с. 976 - 278 (Митрополити, назначени от Цариградската патриаршия – 9; Преславски епископи (от 1830 – митрополити) – 19; Варненски митрополити на Цариградската патриаршия – 59; Митрополити на Българската екзархия – 2; Манастири – 11; Храмове, Варненска духовна околия, гр. Варна – 18; Варненска духовна околия – 85; Добричка духовна околия – 67; Провадийска духовна околия – 35; Търговищка духовна околия – 33; Шуменска духовна околия – 80)

4. **Велешка** / с. 983 - 285 (Охридската архиепископия – 18; Българската екзархия – 3; Македонската православна църква – 5; Православната Охридска архиепископия – 1; Манастири – 5; Храмове – 4)

5. **Великотърновска** / с. 984 - 286 (Гръцки митрополити – 37; Български митрополити – 8; Манастири на Великотърновско архиерейско наместничество – 10; Манастири на габровско архиерейско наместничество – 1; Горнооряховско архиерейско наместничество – 2; Дряновско архиерейско наместничество – 4; Свищовско архиерейско наместничество – 5; Храмове, Великотърновска духовна околия – 54; Габровска духовна околия – 30; Горнооряховска духовна околия – 53; Дряновска духовна околия – 17; Еленска духовна околия – 23; Никополска духовна околия – 28; Павликенска духовна околия – 35; Свищовска духовна околия – 38; Севлиевска духовна околия – 35; Тревненска духовна околия – 13)

6. **Видинска** / с. 991 - 293 (Гръцки митрополити – 35; Български митрополити – 6;

Манастири, Видинско – 8; Храмове, Белоградчишка духовна околия – 16; Берковска духовна околия – 2; Видинска духовна околия – 46; Кулска духовна околия – 13; Ломска духовна околия – 16)

7. **Врачанска** / с. 993 - 295 (Епископи на Вселенската патриаршия – 11; Митрополити на Българската екзархия и патриаршия – 9; Манастири – 4; Недействащи манастир – 2; Храмове, Врачанска духовна околия – 7; Слатинска духовна околия – 3; Оряховска духовна околия – 5)

8. **Главиницка** (от 1932 – епископия) / с. 994 - 296 (Титулярни епископи на Вселенската патриаршия – 1; Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия – 5)

9. **Дебърско-Кичевска** / с. 995 - 297 (Лихнидски (Охридски) епископи – 1; Преспански и Охридски митрополити на Цариградската патриаршия – 17; Охридски митрополити на Българската екзархия – 5; Охридски епископи на Сръбската православна църква – 1; Дебърско-кичевски митрополити на Македонската православна църква – 4; Манастири и църкви – 10)

10. **Деволска** / с. 996 - 298 (Епископи на Българската патриаршия – 1; Епископи на Охридската архиепископия – 3; Титулярни епископи на Българската патриаршия – 1)

11. **Дедеагачка, Траянополска и Самотракийска** / с. 996 - 298 (Епископи – 28; Траянополски и Маронийски – 17; Траянуполски титулярни епископи – 5; Еноски и Траянуполски митрополити – 5; Дедеагачки, Траянуполски и Самотракийски – 5; Титулярна епархия на Българската православна църква – 1; Траянополски епископи – 4)

12. **Доростолска** / с. 997 - 299 (Силистренски митрополити – 39; Доростолски и Червенски български митрополити (със седалище в Русе) – 5; Доростолски митрополити – 2; Манастири – 2; Храмове – 49; Храмове, построени след възстановяването на Доростолска епархия – 4; Параклиси, построени след възстановяването на Доростолска епархия – 4; Изграждащи се в момента – 7; Храмове, които предстои да се строят – 2)

13. **Драговитийска** / с. 999 - 301 (Гръцки епископи – 1; Титулярни епископи на Българската екзархия и Българската патриаршия – 5)

14. **Знеполска** / с. 1000 - 302 (Титулярни епископи – 12)

15. **Константийска** / с. 1000 - 302 (Титулярни епископи на Вселенската патриаршия – 2; Титулярни епископи на Българската патриаршия – 3)

16. **Крупнишка** / с. 1000 - 302 (Титулярни епископи – 4)

17. **Кумановско-Осоговска** / с. 1000 - 302 (Манастири и храмове – 53)

18. **Левкийска** / с. 1001 - 303 (Епископи на Вселенската патриаршия – 1; Титулярни епископи на Вселенската патриаршия – 10; Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия – 5)

19. **Ловчанска** / с. 1002 - 304 (Ловчански епископи – 24; Ловчански митрополити – 16; Манастири – 7; Недействащи манастири – 6; Храмове, Ловчанска духовна околия – 41; Пирдопска духовна околия – 12; Тетевенска духовна околия – 25; Троянска духовна околия – 30)

20. **Макариополска** / с. 1005 - 307 (Титулярни епископи на Вселенската патриаршия – 4; Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия – 3)

21. **Маркианополска** / с. 1005 - 307 (Епископи на Вселенската патриаршия – 8; Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия – 2)

22. **Мелнишка** / с. 1006 - 308 (Мелнишки митрополити на Вселенската патриаршия – 55; Мелнишки титулярни епископи на Българската православна църква – 3)

23. **Месемврийска** / с. 1007 - 309 (Месемврийски митрополити – 50; Титулярни митрополити на Вселенската патриаршия – 1); Титулярни епископи на Българската патриаршия – 1)

24. **Неврокопска** / с. 1008 - 310 (Митрополити – 10; Неврокопски и Разложки архиепископи – 3; Неврокопски митрополити – 11; Неврокопски екзархийски митрополити и управляващи архиереи – 11; Манастири – 10; Храмове – 208)

25. **Нишавска** / с. 1012 - 314 (Епископи – 3; Митрополити на Вселенската патриаршия – 8; Митрополити на Българската екзархия – 2); Титулярни епископи на Българската екзархия – 1)

26. **Одринска** / с. 1013 - 315 (Митрополити на Вселенската патриаршия – 15; Титулярни митрополити на Вселенската партиаршия – 2; Управляващи Одринската екзархийска епархия – 10)

27. **Пловдивска** / с. 1013 - 315 (Митрополити, Филипополски епископи – 9; Филипополски митрополити на Вселенската патриаршия – 74; Пловдивски митрополити на Българската екзархия и Българската патриаршия – 8; Манастири – 14; Храмове, Пловдивска духовна околия – 109; Асеновградска духовна околия – 70; Карловска духовна околия – 51; Пазарджишка духовна околия – 70; Панагюрска духовна околия – 25; Пещеска духовна околия – 16; Смоленска духовна околия – 54; Хасковска духовна околия – 74; Ивайловградска духовна околия – 27)

28. **Повардарска** / с. 1023 - 325 (Титулярни

епископи на Българската екзархия и патриаршия – 3; Манастири и храмове – 126)

29. **Преспанско-Пелагонийска** / с. 1025 - 327 (Манастири и храмове – 199)

30. **Проватска** / с. 1028 - 330 (Титулярни епископи на Българската екзархия и патриаршия – 3)

31. **Русенска** / с. 1028 - 330 (Митрополити – 1; Храмове, Русенска духовна околия, Русе – 15; Поповска духовна околия – 51; Разградска духовна околия – 53; Русенска околия – 84; Тутраканска духовна околия – 24)

32. **Скопска** / с. 1032 - 334 (Охридска архиепископия (1018-1282) – 1; Печка архиепископия (1282-1346) и патриаршия (1346-1392) – 5; Охридска архиепископия (1392-1557) – 14; Печка патриаршия (1557-1766) – 18; Вселенска патриаршия – 21; Българска екзархия – 6; Сръбска патриаршия – 3; По-известни църкви и манастири - 12; Храмове – 54)

33. **Сливенска** / с. 1035 - 337 (Сливенски митрополити – 6; Манастири – 9; Храмове, Бургаска духовна околия – 116; Карнобатска духовна околия – 121; Котленска духовна околия – 21; Малкотърновска духовна околия – 28; Сливенска духовна околия – 48; Тополовградска духовна околия – 63; Ямболска духовна околия – 67)

34. **Смоленска** / с. 1043 - 345 (Титулярни епископи – 4)

35. **Софийска** / с. 1043 - 345 (Митрополити – 48; Манастири – 41; Храмове, гр. София – 70; Софийска духовна околия – 64; Новоосветени храмове в Софийска епархия (2001-2010) – 74; Софийски светци – сред тях по-голяма известност придобиват – 13)

36. **Старозагорска** / с. 1048 - 350 (Митрополити – 6; Манастири – 4; Храмове, Казанлъшка духовна околия – 41; Новозагорска духовна околия – 30; Община Нова Загора – 22; Свиленградска духовна околия – 26; Старозагорска духовна околия – 54; Харманлийска духовна околия – 37; Чирпанска духовна околия – 30)

37. **Стобийска** / с. 1052 - 354 (Епископи на Вселенската патриаршия – 7; Титулярни епископи на Вселенската патриаршия – 1; Титулярни епископи на Българската екзархия и Българската патриаршия (Стовийски, Стобийски) – 9; Титулярни епископи на Православната охридска архиепископия (Стобиски) – 1; Епископи и митрополити на Охридската архиепископия – 22; Вселенска патриаршия – 16; Българска екзархия – 1; Тивериополски епископи на Българската екзархия и Българската патриаршия – 2; Манастири и храмове – 48)

38. **Епархии на Българската православна църква** – *общо* / с. 1054 - 356 (15)

39. **Български епархии, минали в друга юрисдикция** / с. 1055 - 357 (18; Епископии на Българската православна църква – 24);

40. **Митрополити на Българската православна църква** (*със светските им имена, по епархии и в хронологичен ред*) / с. 1056 - 358 (Варненски и Великопреславски митрополити – 4; Великотърновски митрополити – 8; Видински митрополити – 6; Врачански митрополити – 6; Доростолски митрополити – 3; Западно- и Средноевропейски митрополити – 2; Ловчански митрополити – 8; Митрополити на САЩ, Канада и Австралия – 4; Неврокопски митрополити – 6; Плевенски митрополити – 1; Пловдивски митрополити – 8; Русенски митрополити (до 2014: Доростоло-Червенски) – 6; Сливенски митрополити – 6; Созополски митрополити – 40; Софийски митрополити – 7; Старозагорски митрополити – 6)

41. **Титулярни епископи на Българската партиаршия** / с. 1059 - 361 (Охридски митрополити – 104; Цариградска патриаршия – 5; Българска екзархия – 3; Македонска православна църква (Вардарска Македония) – 5; Православна Охридска архиепископ – 1)

42. **Духовенство и църковнослужители** / с. 1061 - 363 (Богослужебни степени – 5; Духовенство – 1; Монашеско духовенство – 7; Бяло духовенство – 3; Духовници от Панагюрско, участници в Априлското въстание 1876 – 101; Свещеници революционери – участници в освободителното движение в Одринско (1895-1913), I и II Величко-Бунархисарски участък – 20; III Цикнихорски революционен участък – 2; IV Иниадски революционен участък – 1; V Пиргополски революционен участък – 2; VI Граматиковски революционен участък – 1; VII Кладарски революционен участък – 1; VIII Стоиловски революционен участък – 2; IX Гьоктепенски революционен участък – 2; X Дерекьовски революционен участък – 5; XI Паспаловски революционен участък – 2; XII Лозенградски революционен участък – 30; Малкотърновски революционен участък – 4; Началници на оръжейни складове – 3; Свещеници от Западна Тракия и Родопите – 25; Свиленградски революционен участък – 1; Одрин и Одринска околия – 14; Военни свещеници по време на участието на България в Първата световна война 1915-1918 – 9)

43. **Цариградска българска духовна семинария** / с. 1065 - 367 (Ректори – 6; Преподаватели – 8; По-известни възпитаници – 19)

44. **Софийска духовна семинария „Св. Иоан Рилски"** / с. 1066 - 368 (Ректорите от 1903 до днес – 24)

45. **Пловдивска духовна семинария „Св. Св. Кирил и Методий”** / с. 1066 - 368 (Ректори – 11; Преподаватели – 8; Възпитаници – 10)

46. **Робърт колеж в Цариград** / с. 1067 - 369 (Преподаватели – 4; Завършили – 26; Френски императорски лицей в Цариград, Възпитаници – 3...)

47. **Халкинска семинария** / с. 1068 - 370 (Български възпитаници – 15)

48. **Репресирани църковни дейци след 9.09.1944** / с. 1068 - 370 – 103)

49. **Манастири** (*общо в страната по азбучен ред*) / с. 1070 - 372 (А – 8; Б – 26; В – 5; Г – 22; Д – 10; Е – 5; Ж – 2; З – 6; И – 4; К – 22; Л – 5; М – 8; Н – 4; О – 6; П – 14; Р – 12; С – 12; Т – 5; У – 1; Х – 1; Ц – 1; Ч – 9; Ш – 3; Други – 4)

50. **Средновековни български манастири (по области)** / с. 1072 - 374 (Благоевградска област – 4; Бургаска област – 12; Варненска област – 3; Великотърновска област – 14; Видинска област – 6; Врачанска област – 10; Кърджалийска област – 1; Кюстендилска област – 26; Ловешка област – 4; Монтанска област – 2; Пазарджишка област – 2; Перишка област – 25; Плевенска област – 1; Пловдивска област – 8; Русенска област – 7; София град – 13; Софийска област – 27; Хасковска област – 2)

51. **Български църкви и манастири на територията на САЩ** (*публикувани в издавания в Чикаго каталог:* ***Bulgarian American Business Pages. Chicago, 1998-*** **)** / с. 1075 - 377 (14)

52. **Евангелски баптистки църкви в България** / с. 1075 - 377 (15);

53. **Изоставени манастири в България** (*по азбучен ред*) / с. 1076 - 378 (71) (А – 2; Б – 5; В – 5; Г – 4; Д – 3; Е – 1; Ж – 1; З – 1, И – 1; К – 2; М – 16; Н – 1; О – 2; П – 5; Р – 4; С – 14; Т – 2; Х – 1; Ч –1)

54. **Водители на българските униати** / с. 1077 - 379 (17)

55. **Български православни светци** / с. 1077 - 379 (231) (А. Групово мъченичество – 23; Б. Единично мъченичиство: А – 17; Б – 5; В – 7; Г – 17; Д – 12; Е – 7; З – 3; И – 6; Й – 20; К – 18; Л – 3; М – 15; Н – 15; О – 2; П – 13; Р – 4; С – 19; Т – 12; Ф – 5; Х – 3; Ц – 1; Ю – 3; Я – 1)

56. **Български мъченици** (*по азбучен ред*) / с. 1082 - 384 (208) (А – 17; Б – 5; В – 7; Г – 17; Д – 12; Е – 7; З – 3; И – 5; Й – 21; К – 18; Л – 3; М – 15; Н – 15; О – 2; П – 13; Р – 4; С – 19; Т – 12; Ф – 5; Х – 3; Ц – 1; Ю – 3; Я – 1)

57. **Изявени и изтъкнати български монаси и монахини** / с. 1084 - 386 (66) (Рилски подвижници – 13; Светии, просияли през римо-византийско време – 31; Светии и мъченици от времето на Първото и Второто българско царство – 6; Светии и мъченици по време на османското владичество (XIV-XIX в.)

58. **Скални отшелници** / с. 1086 - 388 (158)

59. **Светии и мъченици от времето на Първото и Второто българско царство** / с. 1089 - 391 (16)

60. **Светии и мъченици по време на османското владичество** / с. 1089 - 391 (62; Мъченици от Ивайловградско – 1)

61. **Скално отшелничество и исихазъм** / с. 1090 - 392 (76); Исихастите от Сотирския манастир – 1; Пещерни исихасти от Юскуп – 2; Исихасти от Седларевския манастир – 0; Исихастите от Граматиково – 1; Исихастите от Воден, Исихастите от Голямо Буково – 5; Пещерните исихасти от Манастир дере – 16; Подвижници от Преображенски манастир – 12; Подвижници от Троянски манастир – 6; Подвижници от различни скитове – 0; Подвижници от скита „Св. Никола” – 0; Подвижници от скита „Св. Иоан Предтеча” – 15; Подвижници от Бачковски манастир – 12)

62. **Католически енории в България** / с. 1093 - 395 (21)

63. **Титулярни римокатолически епархии в България** / с. 1093 - 395 (7) (Архиепископии – 5; Епископии – 14; Преподаватели и възпитаници, Перфекти, (ректори) – 4; Преподаватели – 3; Възпитаници – 4);

64. **Религиозен печат в България** (*по азбучен ред на заглавията*) / с. 1094 - 396 (202) (А – 11; Б – 24; В – 19; Г – 5; Д – 23; Е – 25; Ж – 1; З – 4; И – 4; К – 7; Л – 14; Н – 10; О – 2; П – 22; С – 2; Т – 2; У – 1; Х – 26; Ц – 12; Единични листове: В – 2; И – 1; П – 2; С – 1; Т – 2; Х – 3)

65. **Официални църковни празници в България** / с. 1097 - 399 (20)

V. **МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА** / с. 1097 - 399

Епархии (1878-1912) / с. 1097 - 399 (16)

Архиепископи / с. 1097 - 399 (5)

Манастири и църкви по епархии / с. 1098 - 400 (Американско-Канадска – 1; Брегалнишка: А – 4; Б – 1; В – 8; Г – 9; Д – 3; Е – 7; З – 2; И – 8; Й – 6; К – 3; М – 5; Н – 12; П – 4; Р – 1; С – 2; Т – 6; У – 10; Дебърско-Кичевска: А – 20; Б – 16; В – 14; Г – 18; Д – 7; Е – 2; И – 9; Й – 1; К – 12; Л – 1; М – 7; Н – 40; О – 1; П – 20; Р – 3; С – 6; Т – 1; У – 9)

VI. **АПОСТОЛИЧЕСКИ НУНЦИИ И ДРУГИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА СВ. ПРЕСТОЛ В БЪЛГАРИЯ** / с. 1100 - 402 (29)

VII. **ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ В БЪЛГАРИЯ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО** (1887-2021) / с. 1101 - 403 (11)

VIII. **ЧИСЛЕНОСТ И ДЯЛ НА ИЗПОВЯДВАЩИТЕ ПРАВОСЛАВИЕ ПО ОБЛАСТИ, СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО** (2001-2011-2021) / с. 1101 - 403 (29)

IX. **ЕПАРХИИ В МАКЕДОНИЯ И ОДРИНСКО ПОД ВЪРХОВЕНСТВОТО НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ (1878-1912)** / с. 1102 - 404 (16)

X. **ПРЕДСТОЯТЕЛИ НА БЪЛГАРСКОТО ЦЪРКОВНО ПОДВОРИЕ В МОСКВА** / с. 1102 - 404 (14)

XI. **РЕЛИГИОЗНИ ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ – регистрирани от Министерския съвет до август 2002** / с. 1102 - 404 (30)

XII. **КАТЕДРАЛНИТЕ ХРАМОВЕ В БЪЛГАРИЯ** (*в хронологичен ред*) / с. 1103 - 405 (25) От всички тях към момента изпълняват функции на катедрални храмове – 7; След Освобождението – 12)

XIII. **КАТЕДРАЛНИ ХРАМОВЕ ИЗВЪН БЪЛГАРИЯ** / с. 1104 - 406 (2)

XIV. **ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКВИ В СВЕТА** / с. 1104 - 406 (Поместни автокефални православни църкви – 15; Автономни православни църкви – 4)

XV. **КАЛЕНДАР НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ** (2019 [актуализирано за 2022. – *Бел. ред.*]) / с. 1104 406 (366) (Януари – 31; Февруари – 29; Март – 31; Април – 30; Май – 31; Юни – 30; Юли – 31; Август – 31; Септември – 30; Октомври – 31; Ноември – 30; Декември – 31)

XVI. **КРАТКА ХРОНОЛОГИЯ НА ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ – разпространение и развитие на Християнството по света** / с. 1112 - 414 (25)

Per aspera ad astra!

СИНОПТИЧНА КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”* ПО СТРАНИЦИ

Ресурсът разкрива по **букви** от **А** до **Я** (1) видовете статии, публикувани в труда: **Събития и явления** (2); **Топоси** (3); **Лица** (4); **Понятия** (5); **Издания** (6). *Тук* се наблюдават и **препратките** (7).

Навсякъде в приведената таблица формата на отражение на статийния материал в *Енциклопедията* е еднообразна: чрез изписана в **bold** арабска цифра се изброява **количеството публикации от съответната група** (2-6) и **препратките** (7) в пределите на всяка конкретна страница и след коса черта (/) се фиксира самата тази страница. *Това* е направено по изд. *„Православието в България”* – С., 2023; 2024 (с. 27-958) и по *наст. изд.* – С., 2025 (с. 261-414).

Когато в *Енциклопедията* се срещат статии, посветени на именувани на светци дни от църковния календар (например: **Антоновден**, **Димитровден**), те са отнесени към статиите за понятия, защото съдържанието им е посветено на основни понятия, свързани с религиозния култ. Точно за *тези* случаи е въведен и **допълнителен модул** за наблюдаване на публикациите: те се посочват и в директорията, определена за лица, защото статиите се отнасят едновременно и за съответни **исторически и / или Библейски личности** (например: **Св. Антоний**, **Св. Димитър**).

Тук **системологично** са **фрагментирани** съдържащите се в **буквения корпус** на *Енциклопедията* (с. 27-958 /С., 2023; 2024/ и с. 261-414 /С., 2025/) **общо 91 658 информационни реалии**: **90 събития и явления**; **2 434 топоси**; **4 880 лица**; **794 понятия**; **136 издания**, свързани в пределите на хипертекста й чрез **857 препратки**.

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
А	**1** / с. 70; **1** / с. 86	**1** / с. 38; **2** / с. 36; **1** / с. 38; **1** / с. 39; **1** / с. 39-40; **1** / с. 40; **2** / с. 40-41; **1** / с. 46-47; **1** / с. 47-49; **1** / с. 70; **1** / с. 74-75; **2** / с. 75; **1** / с. 81; **1** / с. 87; **1** / с. 87-88; **2** / с. 36; **1** / с. 40; **1** / с. 67	**4** / с. 28; **7** / с. 29; **1** / с. 29-30; **5** / с. 30; **2** / с. 31; **1** / с. 31-32; **4** / с. 32; **1** / с. 32-33; **5** / с. 33; **6** / с. 34**;** **1** / с. 34-35; **5** / с. 35; **1** / с. 35-36; **3** / с. 36; **1** / с. 37; **1** / с. 37-38; **4** / с. 38; **1** / с. 38-39; **2** / с. 40; **4** / с. 41; **1** / с. 41-42; **6** / с. 42; **9** / с. 43; **1** / с. 43-44; **2** / с. 44; **1** / с. 44-45; **2** / с. 45; **1** / с. 45-46; **5** / с. 46; **2** / с. 47; **2** / с. 49; **4** / с. 50; **4** / с. 51; **1** / с. 51-52; **15** / с. 52; **5** / с. 53; **12** / с. 54; **1** / с. 54-55; **5** / с. 55; **1** / с. 55-56; **3** / с. 56; **1** / с. 56-57; **10** / с. 57; **1** / с. 57-58; **6** / с. 58; **11** / с. 59; **10** / с. 60; **11** / с. 60-61; **2** / с. 61; **1** / с. 61-62; **4** / с. 62; **1** / с. 62-63; **2** / с. 63; **1** / с. 63-64; **5** / с. 64; **1** / с. 64-65; **4** / с. 65; **1** / с. 65-66; **3** / с. 66; **4** / с. 67; **1** / с. 67-68; **10** / с. 68; **1** / с. 68-69; **5** / с. 69; **1** / с. 69-70; ***I*** / с. 70; **5** / с. 72; **2** / с. 73; **1** / с. 75-76; **6** / с. 76; **4** / с. 77; **1** / с. 77-78; **9** / с. 78; **1** / с. 78-79; **4** / с. 79; **3** / с. 79-80; **1** / с. 80; **4** / с. 82; **20** / с. 83; **1** / с. 83-84; **10** / с. 84; **14** / с. 85; **3** / с. 86; **3** / с. 88	**3** / с. 28; **1** / с. 33; **1** / с. 33-34; **1** / с. 34; **1** / с. 36; **3** / с. 37; **1** / с. 38; **1** / с. 39; **1** / с. 40; **2** / с. 46; **1** / с. 47; **1** / с. 49; **1** / с. 49-50; **5** / с. 51; **1** / с. 53; **1** / с. 53-54; **1** / с. 54; **1** / с. 58; **1** / с. 59-60; **1** / с. 63; **4** / с. 67; **4** / с. 70; **1** / с. 70-71; **4** / с. 71; **1** / с. 71-72; **2** / с. 72; **3** / с. 73; **1** / с. 73-74; **1** / с. 74; **2** / с. 76; **2** / с. 77; **9** / с. 80; **5** / с. 81; **1** / с. 81-82; **3** / с. 82; **1** / с. 85-86; **2** / с. 86; **1** / с. 86-87; **3** / с. 87	**1** / с. 27; **2** / с. 27-28; **1** / с. 73; **1** / с. 81; **1** / с. 82	**3** / с. 28; **1** / с. 29; **1** / с. 32; **1** / с. 33; **1** / с. 36; **1** / с. 37; **1** / с. 40; **1** / с. 41; **2** / с. 42; **1** / с. 43; **1** / с. 51; **1** / с. 53; **2** / с. 58; **1** / с. 59; **1** / с. 63; **3** / с. 64; **1** / с. 66; **1** / с. 67; **1** / с. 68; **1** / с. 69; **1** / с. 71; **1** / с. 72; **1** / с. 73; **4** / с. 74; **1** / с. 76; **1** / с. 77; **2** / с. 81; **2** / с. 82; **2** / с. 84

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Б	**1** / с. 93; **2** / с. 111; **1** / с. 112; **1** / с. 135	**3** / с. 89; **1** / с. 90; **1** / с. 94; **1** / с. 94-95; **1** / с. 95; **3** / с. 96; **2** / с. 97; **1** / с. 97-98; **1** / с. 98-100; **1** / с. 100; **1** / с. 101; **1** / с. 102; **1** / с. 103; **1** / с. 103-104; **1** / с. 104-105; **2** / с. 108; **1** / с. 109; **1** / с. 109-110; **1** / с. 110; **1** / с. 112-113; **1** / с. 123; **1** / с. 128; **2** / с. 129; **1** / с. 130; **1** / с. 131-132; **2** / с. 133; **1** / с. 134; **4** / с. 138; **1** / с. 138-140; **1** / с. 140-141; **1** / с. 143; **2** / с. 143-146; **1** / с. 146; **1** / с. 146-147; **1** / с. 147-150; **3** / с. 150; **3** / с. 151; **1** / с. 151-152; **3** / с. 152; **1** / с. 153-154; **2** / с. 154; **1** / с. 154-155; 5 / с. 155; **3** / с. 156	**1** / с. 88; **2** / с. 89; **1** / с. 89-90; **4** / с. 90; **1** / с. 91; **1** / с. 91-92; **6** / с. 92; **1** / с. 92-93; **6** / с. 93; **8** / с. 94; **2** / с. 95; **1** / с. 95-96; **2** / с. 96; **2** / с. 98; **3** / с. 100; **6** / с. 101; **1** / с. 101-102; **2** / с. 103; **8** / с. 104; **10** / с. 105; **1** / с. 106; **1** / с. 108; **4** / с. 109; **1** / с. 110; **7** / с. 112; **6** / с. 113; **1** / с. 113-114; **1** / с. 114; **2** / с. 115; **4** / с. 121; **1** / с. 121-122; **9** / с. 122; **1** / с. 122-123; **6** / с. 123; **1** / с. 123-124; **5** / с. 124; **1** / с. 124-125; **1** / с. 125; **1** / с. 125-126; **1** / с. 126; **1** / с. 126-127; **3** / с. 127; **1** / с. 127-128; **6** / с. 128; **4** / с. 130; **5** / с. 132; **5** / с. 133; **1** / с. 133-134; **7** / с. 134; **1** / с. 135; **1** / с. 138; **1** / с. 155-156	**2** / с. 88; **1** / с. 90; **1** / с. 93-94; **3** / с. 95; **1** / с. 96; **1** / с. 98; **3** / с. 100; **1** / с. 101; **1** / с. 102; **6** / с. 106; **2** / с. 110; **1** / с. 111; **3** / с. 112; **3** / с. 113; **2** / с. 114; **1** / с. 114-115; **1** / с. 115; **2** / с. 116; **1** / с. 116-117; **3** / с. 117; **1** / с. 118; **1** / с. 118-119; **1** / с. 119-120; ***1*** / с. 120; **1** / с. 120; **1** / с. 120-121; **1** / с. 121; **1** / с. 122; **1** / с. 127; **3** / с. 131; **1** / с. 132; **1** / с. 133; **1** / с. 135-136; **1** / с. 136-138; **1** / с. 141-143; **2** / с. 150-151; **3** / с. 152; **3** / с. 154	**1** / с. 94; **2** / с. 100; **1** / с. 103; **1** / с. 104; **1** / с. 105-106; **5** / с. 106; **1** / с. 107; **1** / с. 107-108; **1** / с. 110; **1** / с. 110-111; **1** / с. 111; **1** / с. 111-112; **2** / с. 116; **1** / с. 117-118; **1** / с. 123; **1** / с. 124; **1** / с. 129-130; **4** / с. 130; **1** / с. 130-131; **1** / с. 131; **1** / с. 152	**1** / с. 89; **1** / с. 90; **5** / с. 92; **1** / с. 95; **1** / с. 98; **1** / с. 108; **2** / с. 111; **1** / с. 112; **1** / с. 115-116; **3** / с. 117; **6** / с. 121; **1** / с. 122; **1** / с. 123; **2** / с. 124; **1** / с. 126; **1** / с. 127; **2** / с. 130; **1** / с. 131; **1** / с. 134; **1** / с. 135; **1** / с. 138; **1** / с. 141; **1** / с. 143; **2** / с. 151; **2** / с. 156
В	**1** / с. 162; **1** / с. 170; **1** / с. 171; **1** / с. 172; **1** / с. 199	**1** / с. 157-158; **3** / с. 161; **2** / с. 162; **1** / с. 168; **1** / с. 169; **1** / с. 169-170; **1** / с. 176; **2** / с. 179; **1** / с. 180; **1** / с. 181; **1** / с. 182; **2** / с. 183; **1** / с. 184; **1** / с. 187; **1** / с. 188; **1** / с. 189-190; **1** / с. 190; **1** / с. 191; **1** / с. 191-192; **7** / с. 193; 4 / с. 196; **2** / с. 197; **13** / с. 198; **3** / с. 202	**3** / с. 157; **9** / с. 158; **5** / с. 159; **1** / с. 159-160; **4** / с. 160; **1** / с. 160-161; **6** / с. 162; **19** / с. 163; **15** / с. 164; **15** / с. 165; **6** / с. 166; **1** / с. 166-167; **5** / с. 167; **4** / с. 168; **5** / с. 169; **1** / с. 170; **4** / с. 173; **1** / с. 174; **7** / с. 175; **7** / с. 176; **9** / с. 177; **7** / с. 178; **2** / с. 180; **3** / с. 181; **8** / с. 182; **10** / с. 183; **10** / с. 184; **2** / с. 185; **1** / с. 185-186; **3** / с. 186; **1** / с. 187; **3** / с. 188; **7** / с. 189; **2** / с. 195; **17** / с. 200; **12** / с. 201; **6** / с. 202	**1** / с. 160; **3** / с. 168; **1** / с. 168-169; **2** / с. 170; **1** / с. 170-171; **2** / с. 171; **3** / с. 172; **1** / с. 172-173; **2** / с. 173; **1** / с. 173-174; **2** / с. 174; **6** / с. 178; **2** / с. 179; **3** / с. 180; **2** / с. 182; **2** / с. 184; **1** / с. 186; **1** / с. 187; **2** / с. 188; **2** / с. 190; **1** / с. 191; **6** / с. 192; **7** / с. 189; **1** / с. 192-193; **7** / с. 194; **7** / с. 195; **2** / с. 196; **3** / с. 197; **1** / с. 201	**1** / с. 159	**2** / с. 160; **2** / с. 162; **1** / с. 167; **1** / с. 168; **1** / с. 169; **2** / с. 170; **1** / с. 171; **1** / с. 172; **2** / с. 173; **1** / с. 174; **2** / с. 178; **1** / с. 180; **1** / с. 181; **2** / с. 182; **3** / с. 183; **1** / с. 184; **1** / с. 185; **2** / с. 186; **1** / с. 188; **3** / с. 189; **1** / с. 191; **1** / с. 194; **2** / с. 195; **1** / с. 196; **1** / с. 197; **1** / с. 198; **1** / с. 201; **1** / с. 202

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Г	**1** / с. 221; **1** / с. 226;	**1** / с. 208; **1** / с. 222; **1** / с. 223-224; **2** / с. 225; **4** / с. 227; **3** / с. 228; **2** / с. 229; **1** / с. 238; **1** / с. 239	**11** / с. 203; **10** / с. 204; **2** / с. 205; **9** / с. 206; **11** / с. 207; **7** / с. 208; **7** / с. 209; **14** / с. 210; **18** / с. 211; **18** / с. 212; **20** / с. 213; **9** / с. 214; **10** / с. 215; **14** / с. 216; **16** / с. 217; **18** / с. 218; **8** / с. 219; **1** / с. 219-220; **8** / с. 220; **10** / с. 221; **1** / с. 221-222; **4** / с. 222; **7** / с. 223; **2** / с. 224; **4** / с. 225; **3** / с. 226**; 1** / с.227**; 3** / с. 228; **2** / с. 229; **11** / с. 230; **8** / с. 231; **6** / с. 232; **1** / с. 232-233; **5** / с. 233; **3** / с. 234; **5** / с. 235; **4** / с. 236; **7** / с. 237; **11** / с. 238; **4** / с. 239; **8** / с. 240; **2** / с. 241; **1** / с. 241-242; **5** / с. 242	**1** / с. 205; **1** / с. 207; **1** / с. 208; **1** / с. 222; **2** / с. 225; **2** / с. 226; **1** / с. 228; **2** / с. 230; **1** / с. 236-237; **1** / с. 237; **2** / с. 239		**2** / с. 203; **1** / с. 204; **1** / с. 206; **1** / с. 207; **1** / с. 209; **1** / с. 210; **1** / с. 211; **5** / с. 214; **4** / с. 215; **2** / с. 216; **1** / с. 217; **1** / с. 220; **1** / с. 223; **4** / с. 225; **2** / с. 227; **2** / с. 228; **3** / с. 230; **1** / с. 232; **1** / с. 233; **5** / с. 234; **1** / с. 236; **1** / с. 239; **1** / с. 240; **1** / с. 241
Д	**1** / с. 248; **1** / с. 258	**4** / с. 242; **3** / с. 249; **1** / с. 252; **1** / с. 253; **1** / с. 254; **1 /** с. 267; **1** / с. 269; **3** / с. 271; **2** / с. 272; **1** / с. 273; **1** / с. 275; **1** / с. 277; **2** / с. 278; **1** / с. 281; **1** / с. 283	**5** / с. 242; **13** / с. 243; **2** / с. 244; **12** / с. 242; **11** / с. 246; **6** / с. 247; **2** / с. 248; **1** / с. 249; **9** / с. 250; **9** / с. 251; **6** / с. 252; **9** / с. 253; **7** / с. 254; **16** / с. 255; **7** / с. 256; **12** / с. 257; **11** / с. 258; **19** / с. 259; **20** / с. 260; **11** / с. 261; **17** / с. 262; **6** / с. 263; **1** / с. 263-264; **16** / с. 264; **13** / с. 265; **9** / с. 265; **1** / с. 267; **8** / с. 268; **7** / с. 269; **3** / с. 270; **9** / с. 271; **5** / с. 272; **8** / с. 273; **6** / с. 274; **6** / с. 275; **12** / с. 276; **8** / с. 277; **1** / с. 277-278; **3** / с. 278; **6** / с. 279; **2** / с. 283; **1** / с. 283-284; **1** / с. 284; **2** / с. 285; **5** / с. 286	**5** / с. 244; **1** / с. 246; **2** / с. 247; **1** / с. 248; **2** / с. 249; **2** / с. 250; **1** / с. 250-251; **2** / с. 251; **5** / с. 252; **1** / с. 265; **1** / с. 265-266; **1** / с. 267; **1** / с. 269; **4** / с. 270; **1** / с. 272; **1** / с. 273; **1** / с. 275; **1** / с. 278; **1** / с. 280; **1** / с. 281; **5** / с. 282; **1** / с. 283; **1** / с. 284; **3** / с. 285; **1** / с. 286	**1** / с. 275; **1** / с. 276; **1** / с. 277; **1** / с. 279; **7** / с. 280; **6** / с. 281; **6** / с. 282; **1** / с. 283	**5** / с. 242; **1** / с. 242; **1** / с. 245; **4** / с. 247; **2** / с. 248; **1** / с. 249; **1** / с. 250; **1** / с. 251; **3** / с. 252; **6** / с. 253; **1** / с. 254; **2** / с. 256; **6** / с. 257; **4** / с. 258; **2** / с. 261; **2** / с. 262; **2** / с. 263; **1** / с. 264; **1** / с. 267; **4** / с. 268; **2** / с. 271; **3** / с. 272; **2** / с. 272; **1** / с. 277; **2** / с. 278; **2** / с. 279; **1** / с. 280; **1** / с. 281; **1** / с. 282; **2** / с. 285
Е		**2** / с. 287; **1** / с. 292; **1** / с. 294; **1** / с. 295-296; **1** / с. 296; **1** / с. 297; **3** / с. 298; **1** / с. 299; **1** / с. 303; **1** / с. 304	**6** / с. 288; **6** / с. 289; **5** / с. 290; **6** / с. 291; **3** / с. 292; **1** / с. 293; **5** / с. 295; **3** / с. 296; **8** / с. 297; **3** / с. 299; **1** / с. 300; **3** / с. 301; **1** / с. 301-302; **4** / с. 302; **2** / с. 303 **3** / с. 304	**1** / с. 286; **3** / с. 286; **1** / с. 288; **1** / с. 291; **2** / с. 292; **5** / с. 293; **6** / с. 294; **3** / с. 295; **1** / с. 296; **1** / с. 298; **1** / с. 299; **4** / с. 300; **3** / с. 301; **4** / с. 302; **3** / с. 303; **2** / с. 304	**2** / с. 297	**1** / с. 288; **2** / с. 289; **1** / с. 291; **1** / с. 294; **2** / с. 295; **1** / с. 297; **1** / с. 302; **1** / с. 304
Ж		**1** / с. 304; **1** / с. 306; **1** / с. 307	**2** / с. 304; **6** / с. 305; **5** / с. 306; **4** / с. 307	**2** / с. 306; **3** / с. 307	**1** / с. 305	**1** / с. 305; **1** / с. 306; **1** / с. 307
З		**2** / с. 307; **3** / с. 313; **1** / с. 315; **1** / с. 316; **1** / с. 318-319	**4** / с. 308; **5** / с. 307; **13** / с. 310; **15** / с. 311; **9** / с. 312; **2** / с. 313; **4** / с. 314; **10** / с. 315; **3** / с. 316; **1** / с. 316-317; **3** / с. 317; **1** / с. 317-318; **3** / с. 320	**1** / с. 308; **1** / с. 309; **1** / с. 310; **1** / с. 312; **1** / с. 315; **1** / с. 316; **1** / с. 317	**1** / с. 316; **1** / с. 317; **1** / с. 318; **4** / с. 320	**1** / с. 308; **4** / с. 310; **2** / с. 312; **1** / с. 313; **1** / с. 314; **2** / с. 316

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
И	**1** / с. 336; / с. 339; **2** / с. 345; **1** / с. 352-353; **1** / с. 353-354	**1** / с. 321; **1** / с. 330-331; **1** / с. 334; 1 / с. 344; **1** / с. 347; **2** / с. 349	**14** / с. 321; **16** / с. 322; **18** / с. 323; **4** / с. 324; **5** / с. 325; **13** / с. 326; **13** / с. 327; **15** / с. 328; **15** / с. 329; **6** / с. 330; **9** / с. 331; **1** / с. 331-332; **7** / с. 332; **1** / с. 332-333; **4** / с. 333; **1** / с. 333-334; 4 / с. 334; **14** / с. 337; **12** / с. 338; **5** / с. 339; 4 / с. 340; **1** / с. 341; **2** / с. 341-342; **1** / с. 342; **1** / с. 342-343; **11** / с. 343; **12** / с. 344; **3** / с. 345; **11** / с. 346; **2** / с. 347; **1** / с. 347-348; **3** / с. 348; **1** / с. 348-349; **1** / с. 349; **5** / с. 350; **9** / с. 351; **1** / с. 352; **1** / с. 354	**1** / с. 324; **1** / с. 330; 4 / с. 334; **6** / с. 335; **2** / с. 336; **2** / с. 339; 3 / с. 347; **1** / с. 349; **1** / с. 350; **1** / с. 351; **1** / с. 353	**2** / с. 350; **3** / с. 354	**4** / с. 325; **3** / с. 326; **1** / с. 327; **2** / с. 328; **2** / с. 329; **1** / с. 330; **1** / с. 331; **1** / с. 335; **1** / с. 336; **1** / с. 340; **2** / с. 343; **1** / с. 346; **1** / с. 347; **2** / с. 350; **1** / с. 353; **1** / с. 354
Й		**1** / с. 355; **1** / с. 356; **1** / с. 356-357	**10** / с. 355; **6** / с. 356; **8** / с. 357; **9** / с. 358; **16** / с. 359; **13** / с. 360; **5** / с. 361; **5** / с. 362; **4** / с. 363; **8** / с. 364; **5** / с. 365; **3** / с. 366; **17** / с. 367; **10** / с. 368; **8** / с. 369; **9** / с. 370; **9** / с. 371; **10** / с. 372; **15** / с. 373; **2** / с. 374; **3** / с. 375; **4** / с. 376; **1** / с. 376-377; **4** / с. 377; **3** / с. 378; **7** / с. 379	**2** / с. 355; **1** / с. 370		**1** / с. 355; **1** / с. 356; **2** / с. 358; **1** / с. 364; **1** / с. 366; **2** / с. 367; **1** / с. 369; **4** / с. 371; **1** / с. 372; **1** / с. 375; **1** / с. 376; **1** / с. 377; **2** / с. 378; **1** / с. 379
К	**1** / с. 412	**2** / с. 380; **4** / с. 384; **1** / с. 386; **1** / с. 387; **1** / с. 390; **1** / с. 391-392; **2** / с. 394; **2** / с. 398; **1** / с. 398-399; **2** / с. 399; **1** / с. 401; **3** / с. 402; **1** / с. 403; **2** / с. 411; **4** / с. 416; **2** / с. 417; **1** / с. 418; **1** / с. 420; **1** / с. 422; **4** / с. 423; **1** / с. 424; **3** / с. 431; **1** / с. 432; **1** / с. 435; **2** / с. 436; **2** / с. 440; **3** / с. 441; **1** / с. 442; **2** / с. 443; **1** / с. 443-444; **1** / с. 444; 2 / с. 445	**1** / с. 379; **5** / с. 380; **7** / с. 381; **7** / с. 382; **7** / с. 383; **1** / с. 384-385; **1** / с. 385; 12 / с. 386; **6** / с. 387; **4** / с. 388; **7** / с. 389; **9** / с. 390; **7** / с. 391; **1** / с. 392; **6** / с. 393; **1** / с. 394; **10** / с. 400; **5** / с. 401; **5** / с. 402; **5** / с. 403; **15** / с. 404; **4** / с. 405; **1** / с. 405-406; **3** / с. 406; **4** / с. 407; **1** / с. 407-408; **4** / с. 408; **11** / с. 409; **10** / с. 410; **8** / с. 411; **5** / с. 412; **2** / с. 413; **1** / с. 413-414; **2** / с. 414; **1** / с. 414-415; **1** / с. 415-416; **1** / с. 416; **5** / с. 417; **8** / с. 418; 10 / с. 419; **7** / с. 420; **1** / с. 420-421; **10** / с. 421; **10** / с. 422; **5** / с. 424; **10** / с. 425; **3** / с. 426; **2** / с. 427; **15** / с. 428; **6** / с. 429; **8** / с. 430; **10** / с. 431; **10** / с. 432; **19** / с. 433; **14** / с. 434; **8** / с. 435; **6** / с. 436; **4** / с. 437; **10** / с. 438; **11** / с. 439; **4** / с. 440; **2** / с. 441; **4** / с. 442; **9** / с. 443; **2** / с. 444; **4** / с. 445	**1** / с. 380; **2** / с. 381; **1** / с. 387; **5** / с. 388; **1** / с. 389; **1** / с. 391; **1** / с. 392; **2** / с. 393; **2** / с. 394; **1** / с. 394-397; **2** / с. 398; **1** / с. 400; **3** / с. 412; **2** / с. 416; **3** / с. 417; **2** / с. 422; **2** / с. 423; **2** / с. 424; **1** / с. 431; **3** / с. 432; **1** / с. 435; **1** / с. 436; **2** / с. 437; **2** / с. 438; **1** / с. 440; **2** / с. 441; **1** / с. 442	**1** / с. 437; **1** / с. 440; **1** / с. 444; **1** / с. 445	**3** / с. 380; **1** / с. 381; **5** / с. 389; **2** / с. 390; **2** / с. 393; **1** / с. 394; **3** / с. 398; **1** / с. 400; **1** / с. 403; **1** / с. 406; **1** / с. 407; **3** / с. 409; **1** / с. 411; **1** / с. 412; **1** / с. 413; **2** / с. 416; **1** / с. 417; **1** / с. 419; **1** / с. 420; **3** / с. 422; **3** / с. 425; **1** / с. 429; **3** / с. 430; **3** / с. 431; **2** / с. 434; **1** / с. 435; **1** / с. 436; **2** / с. 437; **2** / с. 438; **4** / с. 439; **1** / с. 440; **1** / с. 441; **4** / с. 442; **1** / с. 443; **2** / с. 445

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Л		**1** / с. 446; **1** / с. 449; **1** / с. 451-452; **1** / с. 452; **3** / с. 453; **1** / с. 456; **2** / с. 457	**10** / с. 446; **1** / с. 446-447; **8** / с. 447; **8** / с. 448; **5** / с. 449; **6** / с. 450; **2** / с. 453; **8** / с. 454; **6** / с. 455; **1** / с. 455-456; **3** / с. 456; **1** / с. 457	**1** / с. 448; **1** / с. 449; **2** / с. 450; **1** / с. 450-451; **1** / с. 451; **1** / с. 453; **1** / с. 454	**1** / с. 449; **2** / с. 452	**2** / с. 446; **3** / с. 447; **2** / с. 448; **1** / с. 450; **1** / с. 453; **1** / с. 454; **2** / с. 455; **1** / с. 456; **1** / с. 457
М	**1** / с. 465; **1** / с. 477	**2** / с. 458; **1** / с. 461; **1** / с. 462; **2** / с. 466; **1** / с. 466-467; **4** / с. 467; **1** / с. 468; **1** / с. 475; **3** / с. 479; **5** / с. 482; **4** / с. 486; **2** / с. 490; **1** / с. 500; **1** / с. 503; **3** / с. 504; **2** / с. 505	**4** / с. 458; **10** / с. 459; **11** / с. 460; **3** / с. 461; **4** / с. 463; **5** / с. 464; **1** / с. 464-465; **7** / с. 465; **3** / с. 466; **10** / с. 468; **13** / с. 469; **10** / с. 470; **16** / с. 471; **17** / с. 472; **9** / с. 473; **14** / с. 474; **8** / с. 475; **9** / с. 476; **9** / с. 477; **91** / с. 478; **6** / с. 479; **9** / с. 480; **2** / с. 481; **2** / с. 482; **2** / с. 483; **2** / с. 484; **1** / с. 484-485; **4** / с. 485; **3** / с. 486; **12** / с. 487; **10** / с. 488; **4** / с. 489; **7** / с. 490; **9** / с. 491; **9** / с. 492; **18** / с. 493; **3** / с. 494; **4** / с. 495; **1** / с. 495-496; **3** / с. 496; **4** / с. 497; **6** / с. 498; **9** / с. 499; **9** / с. 500; **6** / с. 501; **1** / с. 502; **3** / с. 503; **4** / с. 504; **1** / с. 505; **1** / с. 506	**2** / с. 458; **1** / с. 461-462; **1** / с. 462-463; **1** / с. 467-468; **1** / с. 468; **1** / с. 475; **2** / с. 476; **1** / с. 477; **2** / с. 479; **1** / с. 482; **3** / с. 483; **1** / с. 486; **1** / с. 487; **2** / с. 488; **1** / с. 489; **1** / с. 490; **1** / с. 491; **1** / с. 491-492; **1** / с. 492; **2** / с. 501; **4** / с. 502; **2** / с. 503; 4 / с. 505	**1** / с. 466; **1** / с. 471; **1** / с. 483; **2** / с. 502; **1** / с. 503	**3** / с. 458; **4** / с. 459; **1** / с. 460; **1** / с. 464; **1** / с. 465; **2** / с. 466; **1** / с. 468; **2** / с. 472; **3** / с. 478; **1** / с. 480; **1** / с. 481; **3** / с. 482; **2** / с. 483; **1** / с. 484; **2** / с. 487; **1** / с. 488; **1** / с. 489; **1** / с. 490; **1** / с. 491; **1** / с. 497; **2** / с. 498; **2** / с. 499; **2** / с. 500; **3** / с. 501; **1** / с. 502; **5** / с. 503; **1** / с. 506
Н	**8** / с. 513; **1** / с. 520	**1** / с. 507; **1** / с. 509; **1** / с. 510; **1** / с. 510-511; **4** / с. 511; **8** / с. 512; **1** / с. 535; 2 / с. 536; **2** / с. 537	**7** / с. 506; **2** / с. 507; **1** / с. 507-508; **6** / с. 508; **4** / с. 509; **3** / с. 510; **3** / с. 511; **6** / с. 513; **13** / с. 514; **14** / с. 515; **15** / с. 516; **7** / с. 517; **1** / с. 518; **1** / с. 518-519; **2** / с. 519; **3** / с. 520; **4** / с. 521; **17** / с. 522; **8** / с. 523; **1** / с. 523-524; **4** / с. 524; **11** / с. 525; **9** / с. 526; **1** / с. 526-527; **11** / с. 527; **20** / с. 528; **20** / с. 529; **9** / с. 530; **7** / с. 531; **14** / с. 532; **14** / с. 533; **10** / с. 534; **5** / с. 535; **3** / с. 536; **3** / с. 537	**1** / с. 506; **2** / с. 507; **4** / с. 509; **1** / с. 516; **5** / с. 521; **1** / с. 534; **1** / с. 535; **4** / с. 536	**1** / с. 535; **1** / с. 537	**7** / с. 506; **2** / с. 507; **3** / с. 509; **1** / с. 511; **1** / с. 513; **3** / с. 514; **2** / с. 515; **2** / с. 522; **2** / с. 526; **1** / с. 529; **2** / с. 530; **2** / с. 532; **2** / с. 533; **2** / с. 534; **4** / с. 535; **1** / с. 537
О	**1** / с. 542-543; **1** / с. 544	**3** / с. 537; **4** / с. 539; **1** / с. 540; **1** / с. 543; 4 / с. 544; **3** / с. 546; **2** / с. 547	**3** / с. 538; **1** / с. 539; **1** / с. 540; **3** / с. 541; **1** / с. 541-542; **1** / с. 543; **2** / с. 545	**1** / с. 538; **3** / с. 540; **2** / с. 541; **1** / с. 542; **3** / с. 543; **3** / с. 545; **2** / с. 546	**2** / с. 540; **2** / с. 547	**1** / с. 538; **1** / с. 540; **1** / с. 543; **4** / с. 545; **3** / с. 547

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
П	**2** / с. 555; **3** / с. 565; **2** / с. 572; **2** / с. 591; **2** / с. 593; 1 / с. 595-596; 4 / с. 622; **2** / с. 626; **1** / с. 628-629; **1** / с. 632; **1** / с. 633-644; **6** / с. 636	**1** / с. 551; **1** / с. 563; **1** / с. 564; **1** / с. 565-566; **1** / с. 566-567; **2** / с. 567; **2** / с. 571; **1** / с. 575; **1** / с. 576; **1** / с. 578; **1** / с. 583; **1** / с. 586; **2** / с. 587; **1** / с. 587-588; **1** / с. 588-589; **1** / с. 589; **1** / с. 590; **3** / с. 591; **1** / с. 591-592; **3** / с. 592; **1** / с. 595; **4** / с. 619; **5** / с. 620; **3** / с. 622; **1** / с. 622-623; **6** / с. 627; **3** / с. 629; **1** / с. 635	**1** / с. 547-548; **3** / с. 548; **6** / с. 549; **3** / с. 550; **13** / с. 551; **5** / с. 552; **3** / с. 553; **1** / с. 553-554; 4 / с. 554; **9** / с. 555; **6** / с. 556; **6** / с. 557; **7** / с. 558; **11** / с. 559; **6** / с. 560; **9** / с. 561; **4** / с. 562; **7** / с. 563; **6** / с. 564; **8** / с. 567; **6** / с. 568; **1** / с. 569; **1** / с. 569-570; **10** / с. 570; **14** / с. 571; **5** / с. 572; **17** / с. 573; **13** / с. 574; **3** / с. 575; **13** / с. 576; **14** / с. 577; **6** / с. 578; **18** / с. 579; **13** / с. 580; **4** / с. 581; **4** / с. 582; **8** / с. 583; **7** / с. 584; **4** / с. 585; **7** / с. 586; **2** / с. 587; **2** / с. 590; **6** / с. 594; **1** / с. 595; 6 / с. 596; **10** / с. 597; **13** / с. 598; **5** / с. 599; **9** / с. 600; **12** / с. 601; **10** / с. 602; **11** / с. 603; **9** / с. 604; **1** / с. 604-605; 7 / с. 605; **9** / с. 606; **9** / с. 607; **6** / с. 608; **11** / с. 609; **14** / с. 610; **9** / с. 611; **11** / с. 612; **9** / с. 613; **5** / с. 614; **8** / с. 615; **9** / с. 616; **5** / с. 617; **4** / с. 621; **4** / с. 623; **3** / с. 624; **4** / с. 625; **6** / с. 626; **1** / с. 627; **2** / с. 628; **8** / с. 630; **1** / с. 630-631; **1** / с. 631; **1** / с. 632; **3** / с. 633; **1** / с. 634; **8** / с. 635; **2** / с. 636	**1** / с. 550; **1** / с. 551; **3** / с. 554; **1** / с. 557; 2 / с. 558; **3** / с. 560; 4 / с. 561; **2** / с. 563; 4 / с. 565; **4** / с. 566; **1** / с. 567; **1** / с. 571; **2** / с. 572; **3** / с. 575; **2** / с. 585; **2** / с. 587; **3** / с. 590; **1** / с. 594; **3** / с. 595; **1** / с. 596; **5** / с. 617; **7** / с. 618; **2** / с. 620; **3** / с. 621; **2** / с. 623; **1** / с. 626; **1** / с. 627; **1** / с. 628; **4** / с. 629; **1** / с. 630; **7** / с. 631; **5** / с. 632; **5** / с. 633; **5** / с. 634; **1** / с. 634-635	**1** / с. 554; **3** / с. 555; **1** / с. 564-565; **1** / с. 585; **1** / с. 635	**3** / с. 549; **1** / с. 550; **1** / с. 551; **1** / с. 556; **1** / с. 557; **1** / с. 558; **2** / с. 560; **3** / с. 561; **2** / с. 563; **2** / с. 564; **1** / с. 565; **2** / с. 566; **1** / с. 567; **2** / с. 568; **2** / с. 570; **1** / с. 573; **2** / с. 574; **3** / с. 576; **1** / с. 577; **6** / с. 578; **1** / с. 581; **3** / с. 583; **2** / с. 585; **2** / с. 590; **2** / с. 594; **2** / с. 595; **2** / с. 596; **5** / с. 597; **1** / с. 598; **3** / с. 600; **2** / с. 602; **3** / с. 603; **1** / с. 604; **1** / с. 605; **1** / с. 606; **2** / с. 607; **1** / с. 608; **1** / с. 600; **1** / с. 610; **1** / с. 611; **1** / с. 613; **3** / с. 615; **1** / с. 616; **1** / с. 617; **1** / с. 619; **2** / с. 620; **1** / с. 621; **1** / с. 622; **2** / с. 624; **3** / с. 625; **4** / с. 626; **3** / с. 630; **3** / с. 633; **2** / с. 636
Р	**1** / с. 653; **1** / с. 659	**2** / с. 637; **1** / с. 638; **1** / с. 639; **4** / с. 644; **1** / с. 645; **1** / с. 647; **1** / с. 649; **4** / с. 651; **11** / с. 652; **81** / с. 653; **2** / с. 654; **1** / с. 656; **2** / с. 657; **2** / с. 658; **1** / с. 659	**5** / с. 637; **9** / с. 638; **7** / с. 639; **2** / с. 641; **11** / с. 642; **5** / с. 643; **4** / с. 644; **10** / с. 645; **11** / с. 646; **3** / с. 648; **1** / с. 650; **1** / с. 650-651; **31** / с. 651; **41** / с. 654; **7** / с. 655; **6** / с. 656; **4** / с. 657; **4** / с. 658; **2** / с. 659	**1** / с. 637; **1** / с. 639; **1** / с. 640-641; **3** / с. 641; **1** / с. 643; **1** / с. 645; **1** / с. 646; **4** / с. 647; **3** / с. 648; **21** / с. 649; **1** / с. 650; **1** / с. 656; **1** / с. 657; **2** / с. 660	**2** / с. 638; **1** / с. 646; **1** / с. 649; **1** / с. 660	**2** / с. 637; **1** / с. 639; **1** / с. 641; **3** / с. 642; **2** / с. 646; **2** / с. 647; **1** / с. 649; **2** / с. 650; **1** / с. 651; **4** / с. 652; **1** / с. 655; **3** / с. 656; **1** / с. 657; **2** / с. 659

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
C	**7** / с. 777; **1** / с. 813; **1** / с. 814; **2** / с. 838; **1** / с. 840; **1** / с. 843	**1** / с. 663; **1** / с. 663-664; **2** / с. 664; **2** / с. 665; **11** / с. 667; **17** / с. 668; **19** / с. 669; **15** / с. 670; **11** / с. 671; **6** / с. 672; **10** / с. 673; **10** / с. 674; **8** / с. 675; **6** / с. 676; **1** / с. 676-677; **8** / с. 677; **14** / с. 678; **17** / с. 679; **11** / с. 680; **11** / с. 681; **15** / с. 682; **12** / с. 683; **10** / с. 684; **41** / с. 685; **5** / с. 686; **1** / с. 687; **1** / с. 687-688; **3** / с. 688; **1** / с. 688-689; **11** / с. 689; **19** / с. 690; **16** / с. 691; **8** / с. 692; **9** / с. 693; **4** / с. 694; **7** / с. 695; **11** / с. 696; **9** / с. 697; **9** / с. 698; **14** / с. 699; **11** / с. 700; **10** / с.701; **15** / с. 702; **14** / с. 703; **10** / с. 704; **8** / с. 705; **14** / с. 706; **11** / с. 708; **7** / с. 709; **9** / с. 710; **9** / с. 711; **14** / с. 712; **14** / с. 713; **13** / с. 714; **14** / с. 715; **11** / с. 716; **8** / с. 717; **8** / с. 718; **7** / с. 719; **11** / с. 720; **7** / с. 721; 14 / с. 722; **15** / с. 723; **13** / с. 724; **7** / с. 725; **15** / с. 726; **9** / с. 727; **5** / с. 728; **9** / с. 729; **7** / с. 730; **14** / с. 731; **14** / с. 732; **6** / с. 733; **8** / с. 734; **9** / с. 735; **12** / с. 736; **3** / с. 737; 4 / с. 738; **5** / с. 739; **3** / с. 741; **8** / с. 742; **9** / с. 743; **14** / с. 703; **4** / с. 744; 1 / с. 744-745; **7** / с. 745; **13** / с. 746; **10** / с. 747; 9 / с. 748; **13** / с. 749; **11** / с. 750; **8** / с. 751; **10** / с. 752; **7** / с. 753; **10** / с. 754; **67** / с. 755; **4** / с. 756; **12** / с. 757; **2** / с. 758; **2** / с. 759; **12** / с. 761; **1** / с. 761-762; 11 / с. 762; **8** / с. 763; **1** / с. 763-764; **8** / с. 764; **7** / с. 765;	**12** / с. 660; **12** / с. 661; **5** / с. 662; **4** / с. 664; **5** / с. 665; **4** / с. 666; **2** / с. 667; **1** / с. 680; **4** / с. 694; **1** / с. 695; **1** / с. 704-705; **1** / с. 705; **2** / с. 707; **1** / с. 708; **1** / с. 709; **1** / с. 710; **1** / с. 717; **3** / с. 719; **2** / с. 720; **1** / с. 728; **1** / с. 729; **2** / с. 730; **1** / с. 732; **2** / с. 733; **1** / с. 734; **3** / с. 737; **1** / с. 738; **4** / с. 739; **9** / с. 740; **4** / с. 741; **1** / с. 750; **1** / с. 751; **1** / с. 753; **1** / с. 754; **2** / с. 755; **2** / с. 756; 4 / с. 758; **1** / с. 758-759; **1** / с. 759-761; **1** / с. 764; **4** / с. 767; **3** / с. 768; **1** / с. 769-770; **1** / с. 772; **1** / с. 773; **3** / с. 774; **1** / с. 780; **1** / с. 782; **7** / с. 783; **7** / с. 785; **13** / с. 786; **4** / с. 787; **12** / с. 788; **2** / с. 789; **10** / с. 790; **1** / с. 790-791; 1 / с. 791; **6** / с. 792; **9** / с. 793; **4** / с. 794; **3** / с. 795; **2** / с. 796; **3** / с. 798; **9** / с. 799; **1** / с. 802; **4** / с. 803; **2** / с. 807; **5** / с. 810; **7** / с. 811; **8** / с. 812; **11** / с. 813; **12** / с. 815; **6** / с. 816; **1** / с. 816-817; **7** / с. 817; **10** / с. 818; **8** / с. 819; **4** / с. 820; **14** / с. 823; **5** / с. 824; **1** / с. 824-825; **4** / с. 825; **16** / с. 826; **8** / с. 827; **13** / с. 828; **12** / с. 829; **13** / с. 830; **17** / с. 831; **14** / с. 832; **14** / с. 833; **10** / с. 834; **13** / с. 835; **13** / с. 836; **2** / с. 838; **3** / с. 839; **3** / с. 840	**1** / с. 661; **2** / с. 662; **1** / с. 693; **1** / с. 720; **1** / с. 728; **1** / с. 738; **1** / с. 769; **1** / с. 772; **1** / с. 775; **1** / с. 776; **1** / с. 777; **1** / с. 780; **7** / с. 781; **6** / с. 782; **21** / с. 783; **2** / с. 784; **1** / с. 784-785; **1** / с. 788; **2** / с. 789; **1** / с. 793; **3** / с. 795; **1** / с. 798; **1** / с. 799-800; **3** / с. 802; **1** / с. 805; **4** / с. 814; **1** / с. 818-819; **1** / с. 820; **1** / с. 820-822; **1** / с. 822; **1** / с. 823; **1** / с. 827; **1** / с. 828; **3** / с. 839; **2** / с. 840; **1** / с. 840-842; **2** / с. 842	**3** / с. 793; **1** / с. 797; **1** / с. 799; **2** / с. 800; **1** / с. 820; **1** / с. 839; **1** / с. 843	**2** / с. 661; **2** / с. 662; **2** / с. 663; **2** / с. 665; **2** / с. 667; **1** / с. 672; **1** / с. 674; **1** / с. 680; **1** / с. 689; **3** / с. 693; **1** / с. 694; **1** / с. 697; **2** / с. 705; **1** / с. 709; **1** / с. 717; **1** / с. 719; **2** / с. 720; **1** / с. 729; **2** / с. 735; **2** / с. 736; **1** / с. 737; **3** / с. 739; **3** / с. 740; **1** / с. 741; **1** / с. 743; **1** / с. 747; **1** / с. 751; **1** / с. 752; **2** / с. 753; **3** / с. 755; **1** / с. 756; **1** / с. 764; **1** / с. 766; **1** / с. 770; **1** / с. 773; **1** / с. 774; **2** / с. 776; **1** / с. 777; **1** / с. 778; **1** / с. 781; **1** / с. 782; **3** / с. 783; **1** / с. 784; **1** / с. 785; **1** / с. 786; **4** / с. 788; **4** / с. 790; **1** / с. 792; **2** / с. 795; **3** / с. 796; **2** / с. 799; **1** / с. 800; **1** / с. 802; **1** / с. 803; **1** / с. 805; **2** / с. 807; **1** / с. 809; **1** / с. 811; **1** / с. 812; **2** / с. 813; **2** / с. 812; **2** / с. 817; **2** / с. 818; **2** / с. 820; **1** / с. 822; **1** / с. 800; **1** / с. 825; **2** / с. 826; **1** / с. 827; **2** / с. 828; **5** / с. 829; **2** / с. 830; **3** / с. 832; **2** / с. 838; **2** / с. 839; **1** / с. 840; **1** / с. 844

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
		17 / с. 766; **3** / с. 767; **1** / с. 768; **1** / с. 769; **10** / с. 770; **5** / с. 771; **1** / с. 771-772; **7** / с. 772; **9** / с. 773; **5** / с. 774; **17** / с. 775; **1** / с. 775-776; **57** / с. 776; **5** / с. 777; **13** / с. 778; **15** / с. 779; **11** / с. 780; **1** / с. 783; **2** / с. 789; **1** / с. 790; **1** / с. 793; **3** / с. 795; **3** / с. 796; **1** / с. 796-797; **3** / с. 797; **1** / с. 800; **3** / с. 801; **1** / с. 800-801; **2** / с. 802; **2** / с. 803; **2** / с. 804; **1** / с. 804-805; **3** / с. 806; **2** / с. 807; **1** / с. 807-808; **1** / с. 808-809; **3** / с. 809; **2** / с. 810; 4 / с. 814; **1** / с. 822; **1** / с. 837; **1** / с. 837-838; **2** / с. 839; **1** / с. 842; **5** / с. 843; **1** / с. 843-844; **2** / с. 844			
Т	**1** / с. 863; **3** / с. 866; **1** / с. 867	**1** / с. 848; **1** / с. 854; **1** / с. 865; **1** / с. 867; **1** / с. 867-868; **1** / с. 869; **3** / с. 872; **1** / с. 872-873	**9** / с. 845; **15** / с. 846; **5** / с. 847; **11** / с. 848; **6** / с. 849; **17** / с. 850; **9** / с. 851; **1** / с. 852; **1** / с. 852-853; **5** / с. 853; **7** / с. 854; **12** / с. 855; **10** / с. 856; **9** / с. 857; **6** / с. 858; **16** / с. 859; **16** / с. 860; **14** / с. 861; **3** / с. 862; **1** / с. 862-863; **8** / с. 863; **12** / с. 864; **7** / с. 865; **6** / с. 866; **6** / с. 867; **1** / с. 868; **10** / с. 870; **2** / с. 871; **3** / с. 872	**4** / с. 845; **2** / с. 847; **1** / с. 853; **1** / с. 857; **2** / с. 858; **1** / с. 862; **1** / с. 863; **1** / с. 868; **1** / с. 868-869; **2** / с. 870; **1** / с. 872	**2** / с. 866	**1** / с. 846; **1** / с. 853; **1** / с. 854; **1** / с. 855; **1** / с. 856; **1** / с. 857; **2** / с. 863; **2** / с. 864; **3** / с. 866; **1** / с. 867; **2** / с. 870; **2** / с. 871; **1** / с. 872
У		**2** / с. 873; **6** / с. 876; **1** / с. 876-877; **7** / с. 877; **9** / с. 878; **1** / с. 878-879; **6** / с. 879; **5** / с. 880; **1** / с. 880-881; **9** / с. 881; **8** / с. 882; **2** / с. 883; **1** / с. 883-884; **9** / с. 884; **10** / с. 885; **1** / с. 885-886; **5** / с. 886; **11** / с. 887; **1** / с. 888	**2** / с. 872; **2** / с. 873; **1** / с. 875; **1** / с. 876; **1** / с. 888; **1** / с. 889	**1** / с. 872; **1** / с. 873; **1** / с. 874-875; **3** / с. 875; **1** / с. 888; 2 / с. 889		**2** / с. 872
Ф	**1** / с. 889	**1** / с. 897; 4 / с. 900	**5** / с. 889; **2** / с. 890; **5** / с. 891; **9** / с. 892; **7** / с. 893; **8** / с. 896; **7** / с. 897; **1** / с. 897-898; **5** / с. 898; **4** / с. 899; **1** / с. 900; **5** / с. 901	**1** / с. 891-892; **1** / с. 894-895	**1** / с. 892	**1** / с. 890; **1** / с. 893; **1** / с. 896; **1** / с. 897; **2** / с. 898; **1** / с. 900; **1** / с. 901

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Х		**1** / с. 902; **1** / с. 903; **1** / с. 906; **1** / с. 907; **1** / с. 907-908; **2** / с. 908; **4** / с. 909; **1** / с. 912; **1** / с. 916	**2** / с. 901; **9** / с. 902; **4** / с. 903; **16** / с. 904; **10** / с. 904; **5** / с. 906; **3** / с. 907; **17** / с. 910; **4** / с. 911; **19** / с. 912; **8** / с. 913; **11** / с. 914; **15** / с. 915; **13** / с. 916; **6** / с. 917	**4** / с. 903; **1** / с. 904; **2** / с. 906; **2** / с. 907; **1** / с. 910; **5** / с. 911; **1** / с. 916; **2** / с. 917		**3** / с. 901; **3** / с. 902; **1** / с. 903; **2** / с. 904; **3** / с. 906; **3** / с. 907; **1** / с. 916
Ц	**1** / с. 928; **2** / с. 932; **1** / с. 932-933	**1** / с. 919-920; 1 / с. 920; **1** / с. 922; **1** / с. 922-924; 1 / с. 924; **2** / с. 926;31 / с. 927; **7** / с. 928; **2** / с. 934; **2** / с. 935	**5** / с. 918; **1** / с. 918-919; **3** / с. 919; **1** / с. 920; **8** / с. 921; **9** / с. 922; **8** / с. 924; **8** / с. 925	**1** / с. 919; **1** / с. 920; **1** / с. 921; **2** / с. 987; **1** / с. 929-930; **1** / с. 930; **2** / с. 931; **4** / с. 934; **2** / с. 935	**1** / с. 922; **1** / с. 927	**1** / с. 918; **5** / с. 920; **2** / с. 921; **2** / с. 925; **1** / с. 927; **2** / с. 928; **1** / с. 935
Ч	**1** / с. 938; **2** / с. 939; **2** / с. 940	**4** / с. 937; **1** / с. 937-938; **1** / с. 938; **1** / с. 941; **1** / с. 942; **1** / с. 944	**5** / с. 935; **10** / с. 936; **1** / с. 937; 4 / с. 939; **4** / с. 940; **3** / с. 941; **7** / с. 942; **1** / с. 942-943; **4** / с. 943; **9** / с. 944	**2** / с. 938; **1** / с. 940	**2** / с. 936; **1** / с. 938	**3** / с. 935; **4** / с. 936; **5** / с. 937; **3** / с. 939; **2** / с. 941; **1** / с. 942; **1** / с. 943
Ш	**1** / с. 945	**2** / с. 947; **2** / с. 948; **1** / с. 950	**1** / с. 944; **7** / с. 945; **5** / с. 946; **4** / с. 947; 5 / с. 948; **5** / с. 949; **1** / с. 949-950; **4** / с. 950	**1** / с. 945; **1** / с. 946		**2** / с. 945; **6** / с. 946; **1** / с. 948; **2** / с. 949; **1** / с. 950
Щ		**1** / с. 950-951	**1** / с. 951			**2** / с. 950
Ю			**2** / с. 951; **5** / с. 952; **1** / с. 953	**1** / с. 951; **1** / с. 951-952; **2** / с. 952		**1** / с. 951; **2** / с. 952; **1** / с. 953
Я		**1** / с. 958	**3** / с. 953; **4** / с. 954; **11** / с. 955; **13** / с. 956; **10** / с. 957; **1** / с. 958	**1** / с. 954; 1 / с. 957		**2** / с. 954; **1** / с. 955; **1** / с. 956

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС СХЕМА НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ, ФИКСИРАНИ В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА* В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ”*

Представеният информационен ресурс сегментира в табличен вид структурираната в изданието материя по **универсалните монотеистични религии** (*лат. – букв.:* обединение) **на планетата**, *които е правилно да бъдат обозначавани по имената на действащите в тях* **Пророци**:

Зороастризъм / Зороастър – Зоратустра (ок. XV в. пр. н.е. –);

Будизъм / Буда (VI-V в. пр. н.е. –);

Християнство / Христос (I в. н.е. –) (християнството включва в себе си изцяло конструктивната част на **Юдаизма**, във връзка с което последният не се обособява отделно *тук*);

Мохамеданство / Мухаммад (VII в. н.е. –) – **Ислям** (вж: *по-долу*).

Посочените **универсални религии** *представляват* **религиозно-философски учения**, *възникнали:*

- в **Древна Персия**;
- в **Древна Индия**;
- в **Палестина**;
- в **Хиджаз** – сред арабските племена на Западна Арабия.

Тези разклонения на световната религия обозначават **антропологични *светове* на философско-хуманитарно възприятие на мирозданието** – ***Дърво на историко-културното познание*** *(Сх.: с. 430)*:

- ***зороастрийски* (*дънерът*)**;
- ***будистки* (*клон*)**;
- ***християнски* (*клон*)**;
- ***ислямски* (*клон*)** (често се именува **Мохамеданство**)...

Всеки от тези светове – ***дънерът*** *и* ***клоните на Дървото на историко-културното познание*** *– пресемантизира предходните, но ги и развива...*

Между всички тях се установяват ***хомологични редове****...*

Изходно е разбирането при такъв възглед за социоприродната и културната ценност на човечеството (В. И. Вернадски /1865-1945/).

Съществен *тук* е **общият корен на всички универсални монотеистични религии**, излезли от едно и също място на поклонение към ***Светлината*** (**Дж. Кембъл** /**Joseph John Campbell**, 1904-1987/; **М. Елиаде** /**Mircea Eliade**, 1907-1986/, **А. Корбен** /**Henry Corbin**, 1903-1978/ – *вж: по-долу осн. тр. на цит. учени*).

Навсякъде с арабска цифра *в наст. табл. е посочен* броят на статиите – *независимо от вида на тези статии (вж: предх. табл.) – на съответната страница от ПБ (КИЕ), която (самата страница) е обозначена след коса черта (/).*

Общият характер на Енциклопедията „Православието в България” *фиксира* ***Християнството*** *като потопено в целия духовно-религиозен спектър на човечеството с обозначаването на важни контекстови конотации, контаминации и коинциденции –* ***философското дърво на историко-културното развитие на човечеството****...*

Съществено е да се знае, че авторът на ***„Православието в България****:* ***Кратка историческа енциклопедия”*** *(вж: с. 237-693 на наст. изд.) –* ***Милен Куманов*** *оставя в* ***ръкопис*** *–* ***паралелно с наст. Енциклопедия и също в незавършен вид*** *– още* ***две справочно-енциклопедични книги****:* ***„Юдаизмът в България”*** *(вж: с. 51-235 на наст. изд.)* ***и „Ислямът в България”*** *(вж: с. 695-930 на наст. изд.).*

Когнитивната рационална интерпретация на отразявания тук материал е в съответствие с концепциите на цит. по-горе историци на планетарната менталност и на религията на човечеството:

Вернадский*, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

Корбен*, А. История на ислямската философия. С., 2004.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. III: Occidental Mythology. New York: Arkana, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*

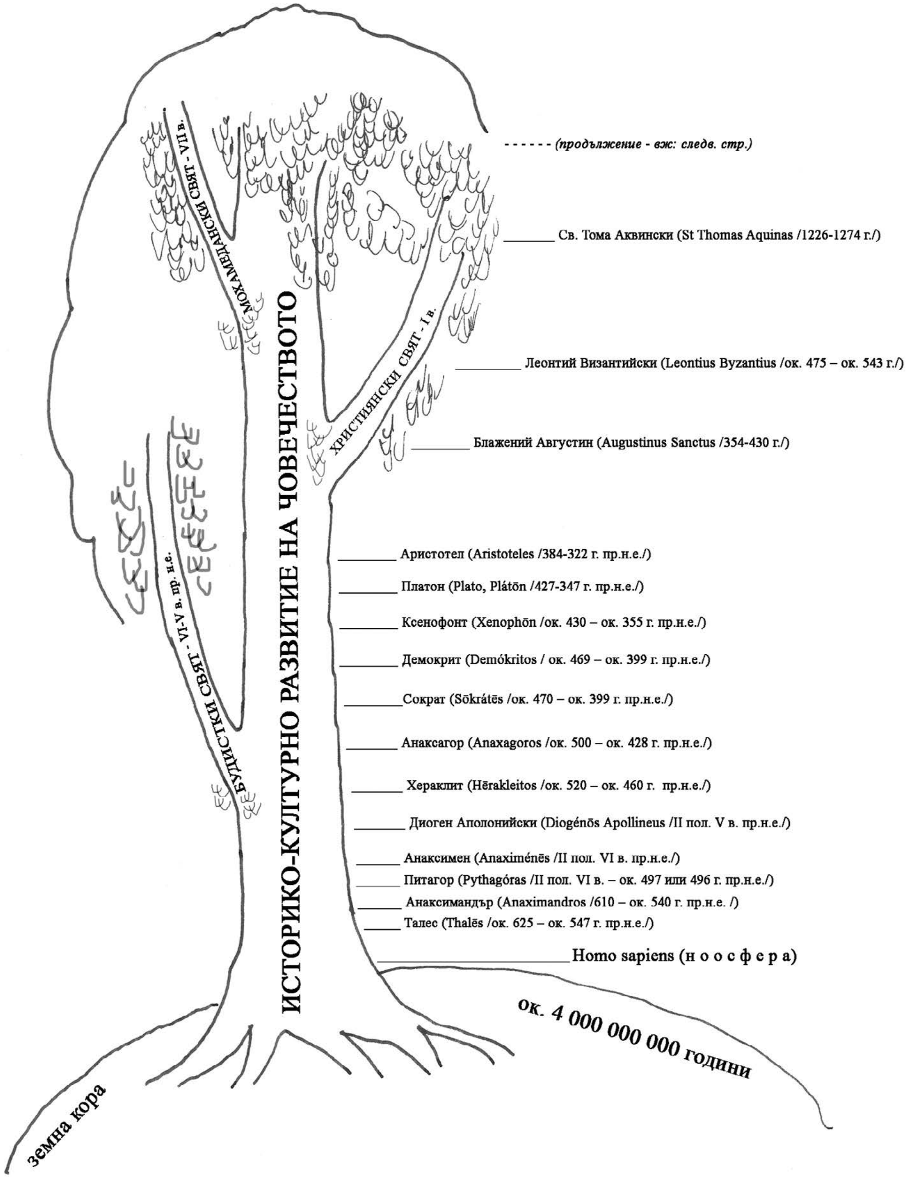
Campbell*, J. The Power of Myth / J.* ***Campbell****, B.* ***Moyers****. New York, 1991.*

Corbin*, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1966.*

Eliade*, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Ph.* ***Mairet****. Princiton, NJ, 1991.*

Eliade*, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M.* ***Handoca****; Rev. sti. a ed. M.* ***Tanasescu****; Cuv. i. de A.* ***Morretta****. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1)*

Eliade*, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by A.* ***Cartianu****. Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330)*

***Сх.** е публ. за първи път на с. 232 на Ч. 1. на изд.:* **Куманова**, А. Введение в гуманитарную библиографию [*Е*-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению: [В 2 ч.]: Ч. 1. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания; Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии / [Науч. консульт. М. **Куманов**]. Нов. изд. С., 2007. 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.): текст. 1. изд. на Ч. 1. Санкт-Петербург, 1995; 1. изд. на Ч. 2. С., 2005. – *Тук е поместена само стр. 2 на обширната ориг. сх., разположена на с. 231-236 на цит. тр. – вж текст към наст. публ. на Сх., поместен на с. 429 тук.*

Зороастризъм	Будизъм	Християнство	Ислям
1	2	3	4
1 / с. 618; 1 / с. 799-800; 1 / с. 853; 1 / с. 854; 1 / с. 889; 1 / с. 894-895	1 / с. 132; 1 / с. 239; 1 / с. 251; 1 / с. 853	9 / с. 28; 9 / с. 29; 1 / с. 29-30; 5 / с. 30; 2 / с. 30; 1 / с. 30-31; 6 / с. 32; 7 / с. 33; 1 / с. 33-34; 7 / с. 34; 1 / с. 34-35; 6 / с. 35; 9 / с. 36; 6 / с. 37; 6 / с. 38; 1 / с. 38-39; 3 / с. 39; 6 / с. 40; 5 / с. 41; 1 / с. 41-42; 8 / с. 42; 1 / с. 43; 2 / с. 44; 1 / с. 44-45; 3 / с. 45; 2 / с. 46; 2 / с. 47; 1 / с. 47-49; 4 / с. 49; 4 / с. 50; 12 / с. 51; 15 / с. 52; 8 / с. 53; 1 / с. 53-54; 14 / с. 54; 5 / с. 55; 1 / с. 55-56; 4 / с. 56; 11 / с. 57; 10 / с. 58; 12 / с. 59; 10 / с. 60; 1 / с. 60-61; 3 / с. 61; 5 / с. 62; 5 / с. 63; 1 / с. 64; 1 / с. 64-65; 5 / с. 65; 7 / с. 66; 11 / с. 67; 11 / с. 68; 1 / с. 69; 7 / с. 69; 6 / с. 70; 9 / с. 71; 8 / с. 72; 7 / с. 73; 1 / с. 73-74; 6 / с. 74; 1 / с. 74-75; 4 / с. 75; 7 / с. 76; 7 / с. 77; 9 / с. 78; 1 / с. 78-79; 5 / с. 79; 10 / с. 80; 11 / с. 81; 8 / с. 82; 21 / с. 83; 12 / с. 84; 14 / с. 85; 5 / с. 86; 1 / с. 86-87; 5 / с. 87; 1 / с. 87-88; 6 / с. 88; 6 / с. 89; 6 / с. 90; 2 / с. 91; 8 / с. 92; 8 / с. 93; 11 / с. 94; 8 / с. 95; 6 / с. 96; 3 / с. 97; 5 / с. 98; 1 / с. 98-100; 9 / с. 100; 6 / с. 101; 4 / с. 102; 8 / с. 103; 1 / с. 103-104; 9 / с. 104; 1 / с. 104-105; 11 / с. 105; 12 / с. 106; 2 / с. 107; 3 / с. 108; 6 / с. 109; 6 / с. 110; 6 / с. 111; 12 / с. 112; 1 / с. 112-113; 10 / с. 113; 3 / с. 114; 1 / с. 114-115; 4 / с. 115; 5 / с. 116; 1 / с. 116-117; 5 / с. 117; 2 / с. 118; 1 / с. 119-120; 3 / с. 120; 13 / с. 121; 12 / с. 132; 12 / с. 123; 9 / с. 124; 1 / с. 124-125; 1 / с. 125-126; 2 / с. 126; 1 / с. 126-127; 6 / с. 127; 6 / с. 128; 3 / с. 129; 14 / с. 130; 5 / с. 131; 1 / с. 131-132; 5 / с. 132; 8 / с. 133; 9 / с. 134; 4 / с. 135; 1 / с. 135-136; 1 / с. 136-138; 7 / с. 138; 1 / с. 138-140; 1 / с. 140-141; 1 / с. 141; 1 / с. 141-143; 2 / с. 143; 1 / с. 143-146; 2 / с. 146; 1 / с. 147-149; 3 / с. 150; 1 / с. 150-151; 6 / с. 151; 7 / с. 152; 1 / с. 153; 4 / с. 154; 1 / с. 154-155; 6 / с. 155; 5 / с. 156; 3 / с. 157; 9 / с. 158; 7 / с. 159; 8 / с. 160; 3 / с. 161; 12 / с. 162; 19 / с. 163; 15 / с. 164; 15 / с. 165; 5 / с. 166; 1 / с. 166-167; 6 / с. 167; 11 / с. 168; 7 / с. 169; 1 / с. 169; 5 / с. 170; 1 / с. 170-171; 4 / с. 171; 5 / с. 172; 1 / с. 172-173; 8 / с. 173; 1 / с. 173-174; 12 / с. 174; 7 / с. 175; 8 / с. 176; 9 / с. 177; 16 / с. 178; 3 / с. 179; 8 / с. 180; 5 / с. 181; 12 / с. 182; 14 / с. 183; 13 / с. 184; 4 / с. 185; 6 / с. 186; 3 / с. 187; 9 / с. 188; 10 / с. 189; 1 / с. 189-190; 3 / с. 190; 3 / с. 191; 1 / с. 191-192; 6 / с. 192; 1 / с. 192-193; 7 / с. 193; 8 / с. 194; 11 / с. 195; 7 / с. 196; 6 / с. 197; 14 / с. 198; 1 / с. 199; 17 / с. 200; 15 / с. 201; 11 / с. 202; 13 / с. 203; 11 / с. 204; 10 / с. 205; 9 / с. 206; 13 / с. 207; 9 / с. 208; 9 / с. 209; 15 / с. 210; 19 / с. 211; 18 / с. 212; 19 / с. 213; 15 / с. 214; 14 / с. 215; 16 / с. 216; 17 / с. 217; 19 / с. 218; 8 / с. 219; 9 / с. 220; 12 / с. 221; 6 / с. 222; 10 / с. 223; 4 / с. 224; 13 / с. 225; 6 / с. 236; 7 / с. 227; 10 / с. 228; 4 / с. 229; 16 / с. 230; 8 / с. 231; 8 / с. 232; 6 / с. 233; 8 / с. 234; 5 / с. 235; 5 / с. 236; 1 / с. 236-237; 9 / с. 237; 12 / с. 238; 9 / с. 239; 9 / с. 240; 4 / с. 241; 12 / с. 242; 14 / с. 243; 7 / с. 244; 13 / с. 245; 12 / с. 246; 13 / с. 247; 8 / с. 248; 9 / с. 249; 12 / с. 250; 11 / с. 251; 14 / с. 252; 15 / с. 253; 10 / с. 254; 16 / с. 255; 9 / с. 256; 18 / с. 257; 15 / с. 258; 20 / с. 259; 19 / с. 260; 13 / с. 261; 18 / с. 262; 9 / с. 263; 15 / с. 264; 13 / с. 265; 11 / с. 266; 1 / с. 266-267; 5 / с. 267; 12 / с. 268; 10 / с. 269; 7 / с. 270; 14 / с. 271; 12 / с. 272; 13 / с. 273; 6 / с. 274; 9 / с. 275; 13 / с. 276; 12 / с. 277; 8 / с. 278; 9 / с. 279; 9 / с. 280; 9 / с. 281; 11 / с. 282; 5 / с. 283; 1 / с. 283-284; 6 / с. 284; 7 / с. 285; 7 / с. 286; 5 / с. 287; 8 / с. 288; 8 / с. 289; 5 / с. 290; 8 / с. 291; 6 / с. 292; 6 / с. 293; 9 / с. 294; 11 / с. 295; 4 / с. 296; 13 / с. 297; 4 / с. 298; 6 / с. 299; 5 / с. 300; 7 / с. 301; 10 / с. 302; 6 / с. 303; 11 / с. 304; 9 / с. 305; 9 / с. 306; 9 / с. 307; 8 / с. 308; 7 / с. 309; 16 / с. 310; 15 / с. 311; 12 / с. 312; 6 / с. 313; 6 / с. 314; 12 / с. 315; 9 / с. 316; 6 / с. 317; 1 / с. 318; 1 / с. 318-319; 1 / с. 319; 7 / с. 320; 15 / с. 321; 16 / с. 322; 18 / с. 323; 5 / с. 324; 9 / с. 325; 16 / с. 326; 14 / с. 327; 17 / с. 328; 17 / с. 329; 8 / с. 330; 1 / с. 330-331; 11 / с. 331; 8 / с. 332; 5 / с. 333; 9 / с. 334; 8 / с. 335; 4 / с. 336; 14 / с. 337; 11 / с. 338; 8 / с. 339; 5 / с. 340; 2 / с. 341; 4 / с. 342; 13 / с. 343; 13 / с. 344; 5 / с. 345; 11 / с. 346; 2 / с. 347; 4 / с. 348;	1 / с. 28; 1 / с. 40; 2 / с. 46; 1 / с. 47; 1 / с. 101; 1 / с. 183; 1 / с. 199; 1 / с. 203; 1 / с. 239; 1 / с. 251; 1 / с. 252; 2 / с. 347; 1 / с. 253-254; 1 / с. 254; 1 / с. 380; 1 / с. 432; 1 / с. 478; 2 / с. 479; 1 / с. 501; 2 / с. 503; 1 / с. 505; 1 / с. 506; 1 / с. 537; 1 / с. 544; 1 / с. 593; 1 / с. 595-596; 1 / с. 662; 3 / с. 839; 1 / с. 847; 2 / с. 872; 4 / с. 903; 1 / с. 905; 1 / с. 938; 1 / с. 945; 1 / с. 946

Зороастризъм	Будизъм	Християнство	Ислям
1	2	3	4
		5 / с. 349; 10 / с. 350; 10 / с. 351; 3 / с. 352; 1 / с. 352-353; 3 / с. 353; 6 / с. 354; 14 / с. 355; 9 / с. 356; 8 / с. 357; 11 / с. 358; 16 / с. 359; 13 / с. 360; 6 / с. 361; 5 / с. 362; 4 / с. 363; 9 / с. 364; 5 / с. 365; 4 / с. 366; 18 / с. 367; 10 / с. 368; 9 / с. 369; 10 / с. 370; 11 / с. 371; 11 / с. 372; 14 / с. 373; 2 / с. 374; 4 / с. 375; 6 / с. 376; 5 / с. 377; 5 / с. 378; 9 / с. 379; 10 / с. 380; 10 / с. 381; 10 / с. 382; 8 / с. 383; 4 / с. 384; 1 / с. 384-385; 1 / с. 385; 13 / с. 386; 8 / с. 387; 9 / с. 388; 13 / с. 389; 12 / с. 390; 9 / с. 391 2 / с. 392; 9 / с. 393; 6 / с. 394; 1 / с. 394-397; 6 / с. 398; 1 / с. 398-399; 2 / с. 399; 13 / с. 400; 6 / с. 401; 8 / с. 402; 7 / с. 403; 15 / с. 404; 5 / с. 405; 5 / с. 406; 6 / с. 407; 4 / с. 408; 14 / с. 409; 10 / с. 410; 11 / с. 411; 10 / с. 412; 4 / с. 413; 3 / с. 414; 1 / с. 415-416; 10 / с. 416; 13 / с. 417; 9 / с. 418; 11 / с. 419; 10 / с. 420; 10 / с. 421; 16 / с. 422; 6 / с. 423; 8 / с. 424; 13 / с. 425; 3 / с. 426; 2 / с. 427; 15 / с. 428; 7 / с. 429; 11 / с. 430; 17 / с. 431; 15 / с. 432; 19 / с. 433; 16 / с. 434; 11 / с. 435; 11 / с. 436; 11 / с. 437; 13 / с. 438; 17 / с. 439; 9 / с. 440; 7 / с. 441; 11 / с. 442; 13 / с. 443; 5 / с. 444; 9 / с. 445; 16 / с. 446; 11 / с. 447; 11 / с. 448; 8 / с. 449; 10 / с. 450; 1 / с. 450-451; 3 / с. 451; 2 / с. 452; 8 / с. 453; 10 / с. 454; 9 / с. 455; 5 / с. 456; 4 / с. 457; 11 / с. 458; 14 / с. 459; 12 / с. 460; 5 / с. 461; 1 / с. 462; 1 / с. 462-463; 8 / с. 464; 10 / с. 465; 8 / с. 466; 5 / с. 467; 14 / с. 468; 13 / с. 469; 10 / с. 470; 16 / с. 471; 19 / с. 472; 8 / с. 473; 14 / с. 474; 10 / с. 475; 11 / с. 476; 11 / с. 477; 11 / с. 478; 10 / с. 479; 10 / с. 480; 3 / с. 481; 11 / с. 482; 10 / с. 483; 3 / с. 484; 1 / с. 484-485; 4 / с. 485; 8 / с. 486; 15 / с. 487; 13 / с. 488; 6 / с. 489; 11 / с. 490; 12 / с. 491; 10 / с. 492; 18 / с. 493; 3 / с. 494; 4 / с. 495; 1 / с. 495-496; 3 / с. 496; 5 / с. 497; 9 / с. 498; 11 / с. 499; 14 / с. 500; 9 / с. 501; 8 / с. 502; 12 / с. 503; 8 / с. 504; 5 / с. 505; 11 / с. 506; 7 / с. 507; 1 / с. 507-508; 6 / с. 508; 13 / с. 509; 5 / с. 510; 8 / с. 511; 8 / с. 512; 15 / с. 513; 16 / с. 514; 16 / с. 515; 16 / с. 516; 8 / с. 517; 2 / с. 518; 2 / с. 519; 4 / с. 520; 9 / с. 521; 19 / с. 522; 8 / с. 523; 4 / с. 524; 11 / с. 525; 14 / с. 526; 11 / с. 527; 20 / с. 528; 21 / с. 529; 11 / с. 530; 7 / с. 531; 16 / с. 532; 16 / с. 533; 14 / с. 534; 12 / с. 535; 9 / с. 536; 10 / с. 537; 7 / с. 538; 9 / с. 539; 9 / с. 540; 7 / с. 541; 2 / с. 542; 9 / с. 543; 3 / с. 544; 12 / с. 545; 3 / с. 546; 8 / с. 547; 9 / с. 548; 9 / с. 549; 5 / с. 550; 15 / с. 551; 5 / с. 552; 4 / с. 553; 8 / с. 554; 14 / с. 555; 7 / с. 556; 8 / с. 557; 8 / с. 558; 10 / с. 559; 11 / с. 560; 16 / с. 561; 4 / с. 562; 9 / с. 563; 13 / с. 564; 8 / с. 565; 7 / с. 566; 12 / с. 567; 8 / с. 568; 4 / с. 569; 12 / с. 570; 18 / с. 571; 9 / с. 572; 18 / с. 573; 15 / с. 574; 8 / с. 575; 18 / с. 576; 15 / с. 577; 12 / с. 578; 18 / с. 579; 13 / с. 580; 5 / с. 581; 4 / с. 582; 12 / с. 583; 6 / с. 584; 8 / с. 585; 8 / с. 586; 7 / с. 587; 1 / с. 588-589; 1 / с. 589; 9 / с. 590; 5 / с. 591; 1 / с. 591-592; 3 / с. 592; 2 / с. 593; 9 / с. 594; 7 / с. 595; 9 / с. 596; 15 / с. 597; 14 / с. 598; 9 / с. 599; 12 / с. 600; 12 / с. 601; 12 / с. 602; 14 / с. 603; 11 / с. 604; 8 / с. 605; 10 / с. 606; 11 / с. 607; 11 / с. 608; 12 / с. 609; 15 / с. 610; 10 / с. 611; 11 / с. 612; 10 / с. 613; 5 / с. 614; 11 / с. 615; 10 / с. 616; 11 / с. 617; 7 / с. 618; 5 / с. 619; 10 / с. 620; 11 / с. 621; 9 / с. 622; 6 / с. 623; 5 / с. 624; 9 / с. 625; 13 / с. 626; 8 / с. 627; 8 / с. 628; 8 / с. 629; 14 / с. 630; 9 / с. 631; 7 / с. 632; 11 / с. 633; 1 / с. 633-634; 7 / с. 634; 11 / с. 635; 11 / с. 636; 10 / с. 637; 12 / с. 638; 11 / с. 639; 1 / с. 640-641; 7 / с. 641; 12 / с. 642; 6 / с. 643; 8 / с. 644; 14 / с. 645; 14 / с. 646; 7 / с. 647; 6 / с. 648; 5 / с. 649; 5 / с. 650; 7 / с. 651; 14 / с. 652; 9 / с. 653; 9 / с. 654; 8 / с. 655; 11 / с. 656; 7 / с. 657; 8 / с. 658; 8 / с. 659; 14 / с. 660; 16 / с. 661; 7 / с. 662; 4 / с. 663; 1 / с. 663-664; 7 / с. 664; 5 / с. 665; 7 / с. 666; 15 / с. 667; 15 / с. 668; 20 / с. 669; 14 / с. 670; 11 / с. 671; 7 / с. 672; 10 / с. 673; 12 / с. 674; 8 / с. 675; 6 / с. 676; 1 / с. 676-677; 8 / с. 677; 14 / с. 678; 14 / с. 679; 13 / с. 680; 11 / с. 681; 15 / с. 682; 12 / с. 683; 10 / с. 684; 5 / с. 685; 5 / с. 686; 1 / с. 687; 1 / с. 687-688; 4 / с. 688; 12 / с. 689; 19 / с. 690; 16 / с. 691; 8 / с. 692; 13 / с. 693; 9 / с. 694; 8 / с. 695; 11 / с. 696; 10 / с. 697; 9 / с. 698; 14 / с. 699; 11/ с. 700; 107 / с. 701; 15 / с. 702; 147 / с. 703;	

Зороастризъм	Будизъм	Християнство	Ислям
1	2	3	4
		11 / с. 704; 11 / с. 705; 14 / с. 706; 2 / с. 707; 12 / с. 708; 9 / с. 709; 10 / с. 710; 9 / с. 711; 14 / с. 712; 14 / с. 713; 137 / с. 714; 14 / с. 715; 11 / с. 716; 10 / с. 717; 8 / с. 718; 11 / с. 719; 16 / с. 720; 7 / с. 721; 14 / с. 722; 15 / с. 723; 12 / с. 724; 7 / с. 725; 15 / с. 726; 9 / с. 727; 6 / с. 728; 11 / с. 729; 9 / с. 730; 14 / с. 731; 15 / с. 732; 8 / с. 733; 9 / с. 734; 11 / с. 735; 14 / с. 736; 7 / с. 737; 7 / с. 738; 12 / с. 739; 12 / с. 740; 8 / с. 741; 8 / с. 742; 10 / с. 743; 5 / с. 744; 8 / с. 745; 12 / с. 746; 11 / с. 747; 9 / с. 748; 13 / с. 749; 12 / с. 750; 11 / с. 751; 11 / с. 752; 11 / с. 753; 11 / с. 754; 11 / с. 755; 7 / с. 756; 12 / с. 757; 7 / с. 758; 2 / с. 759; 1 / с. 759-761; 13 / с. 761; 11 / с. 762; 9 / с. 763; 10 / с. 764; 7 / с. 765; 18 / с. 766; 7 / с. 767; 4 / с. 768; 3 / с. 769; 11 / с. 770; 5 / с. 771; 10 / с. 772; 11 / с. 773; 9 / с. 774; 13 / с. 775; 1 / с. 775-776; 7 / с. 776; 15 / с. 777; 14 / с. 778; 15 / с. 779; 13 / с. 780; 8 / с. 781; 9 / с. 782; 15 / с. 783; 3 / с. 784; 1 / с. 784-785; 10 / с. 785; 14 / с. 786; 4 / с. 787; 17 / с. 788; 6 / с. 789; 14 / с. 790; 1 / с. 790-791; 1 / с. 791-792; 7 / с. 792; 10 / с. 793; 7 / с. 794; 11 / с. 795; 10 / с. 796; 1 / с. 796-797; 4 / с. 797; 4 / с. 798; 13 / с. 799; 4 / с. 800; 4 / с. 801; 9 / с. 802; 8 / с. 803; 3 / с. 804; 1 / с. 804-805; 2 / с. 805; 3 / с. 806; 6 / с. 807; 1 / с. 807-808; 1 / с. 808-809; 4 / с. 809; 7 / с. 810; 9 / с. 811; 9 / с. 812; 14 / с. 813; 9 / с. 814; 12 / с. 815; 7 / с. 816; 9 / с. 817; 12 / с. 818; 8 / с. 819; 6 / с. 820; 1 / с. 820-822; 3 / с. 822; 15 / с. 823; 6 / с. 824; 5 / с. 825; 17 / с. 826; 10 / с. 827; 16 / с. 828; 17 / с. 829; 15 / с. 830; 18 / с. 831; 16 / с. 832; 14 / с. 833; 10 / с. 834; 13 / с. 835; 13 / с. 836; 8 / с. 837; 8 / с. 838; 6 / с. 839; 7 / с. 840; 1 / с. 840-842; 3 / с. 842; 7 / с. 843; 1 / с. 843-844; 3 / с. 844; 14 / с. 845; 15 / с. 846; 7 / с. 847; 11 / с. 848; 7 / с. 849; 17 / с. 850; 9 / с. 851; 1 / с. 852; 1 / с. 852-853; 7 / с. 854; 12 / с. 855; 11 / с. 856; 5 / с. 857; 8 / с. 858; 17 / с. 859; 16 / с. 860; 14 / с. 861; 3 / с. 862; 14 / с. 863; 14 / с. 864; 8 / с. 865; 17 / с. 866; 11 / с. 867; 2 / с. 868; 1 / с. 868-869; 1 / с. 869; 13 / с. 870; 9 / с. 871; 9 / с. 872; 5 / с. 873; 1 / с. 874-875; 4 / с. 875; 9 / с. 876; 7 / с. 877; 10 / с. 878; 6 / с. 879; 6 / с. 880; 9 / с. 881; 9 / с. 882; 3 / с. 883; 9 / с. 884; 11 / с. 885; 5 / с. 886; 11 / с. 887; 3 / с. 888; 8 / с. 889; 3 / с. 890; 6 / с. 891; 10 / с. 892; 9 / с. 893; 1 / с. 894-895; 1 / с. 896; 11 / с. 897; 7 / с. 898; 4 / с. 899; 6 / с. 900; 10 / с. 901; 15 / с. 902; 7 / с. 903; 16 / с. 904; 12 / с. 905; 12 / с. 906; 11 / с. 907; 2 / с. 908; 5 / с. 909; 17 / с. 910; 9 / с. 911; 20 / с. 912; 8 / с. 913; 10 / с. 914; 14 / с. 915; 16 / с. 916; 10 / с. 917; 7 / с. 918; 5 / с. 919; 13 / с. 920; 11 / с. 921; 13 / с. 922; 1 / с. 922-924; 9 / с. 924; 10 / с. 925; 2 / с. 926; 5 / с. 927; 12 / с. 928; 1 / с. 929-930; 1 / с. 930; 2 / с. 931; 2 / с. 932; 1 / с. 932-933; 7 / с. 934; 12 / с. 935; 17 / с. 936; 11 / с. 937; 7 / с. 938; 10 / с. 939; 7 / с. 940; 6 / с. 941; 10 / с. 942; 1 / с. 942-943; 5 / с. 943; 11 / с. 944; 10 / с. 945; 11 / с. 946; 6 / с. 947; 8 / с. 948; 8 / с. 949; 9 / с. 950; 5 / с. 951; 8 / с. 952; 5 / с. 953; 7 / с. 954; 12 / с. 955; 14 / с. 956; 10 / с. 957; 2 / с. 958	

Per aspera ad astra!

ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ:

Библиографски указател, фундиращ едноименната кратка историческа енциклопедия

Съдържание на ресурса

(първият цифров набор след косата черта посочва стр. по изд. *„Православието в България"* – С., 2023; 2024; вторият – по *наст. изд.* – С., 2025)

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията* (3 ном. назв.: NN 1-3) */ с. 1135 - 435*

(първият цифров набор след косата черта посочва стр. по изд. *„Православието в България"* – С., 2023; 2024; вторият – по *наст. изд.* – С., 2025)

I. 1. 1. ... библиографската следа към международната галапремиера на *Енциклопедията* – 17.05.2023 (1 ном. назв.: N 6289 *– Вж* **N 3-а)** */ с. 1135 - 435*

I. 2. ... контекстовите пространства на *Енциклопедията*, свързани с изящната словесност на разкрития патриархален код на българската художествена литература от IX до XXI в. */ с. 1135-1147 - 435-447* **(13 ном. назв.: NN 4-16)**

I. 3. ... философско-религиозните универсални монотеистични картини на света (11 ном. назв.: NN 17-27) */ с. 1048 - 448*

I. 4. ... текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *Енциклопедията* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 28-46) */ с. 1048-1049 - 448-449*

I. 5. ... най-ново ретроспективно и перспективно обобщаващо издание по манастирите в България (1 ном. назв.: N 47) */ с. 1049 - 449*

I. 6. ... български църкви и манастири на територията на САЩ (1 ном. назв.: N 48) */ с. 1049 - 449*

II. Пристатийна библиография на публикации, поместена в края на статиите на *Енциклопедията* (5263 – 5249 ном. назв: NN 49-5297) */ с. 1049-1316 - +*

13 буквени NN: 6276. *– Вж* **N 2666-а** */ с. 1232 - 000;* **6277**. *– Вж* **N 4907-а** */ с. 1303 - 000;* **6278-6287**. *– Вж* **NN 4974-а – 4974-й** */ с. 1305-1306 - 000-000;* **6288**. *– Вж* **NN 5163-а** */ с. 1311-1315 - 449-615*

VIII. III. Пристатийна библиография на публикации, поместена в текста на статиите на *Енциклопедията* (526 ном. назв.: NN 5298-5823) */ с. 1316-1330 - 616-630*

IV. Ръкописи,
цитирани в текста на статиите на *Енциклопедията*
(89 ном. назв.:
NN 5824-5912) */ с. 1330-1333 - 630-633*

V. Периодични и продължаващи издания */ с. 1333-1340 - 633-636*

V. I. I. Единични листове */ с. 1337 - 637*

V. II. ..., отразени в
редните думи
на статийния корпус на изданието –
с. 27-958: *ПБ (КИЕ)* – С., 2023; 2024.
(49 ном. назв.:
NN 6135-6183) */ с. 1337-1338 - 637-638*

V. III. ..., отразени
вътре в текстовете
на статиите на изданието –
с. 27-958: *ПБ (КИЕ)* – С., 2023; 2024.
(94 ном. назв.:
NN 6184-6275) */ с. 1338-1339 - 638-639*

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията* –
вж и **NN 5360-5363**
(3 ном. назв.:
NN 1-3)

1. Библия, сиреч книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия завет. [10. изд.]. С.: Бълг. библейско др-во, 1995. 1. изд. 1871 със загл.: Библия, сиреч Свещеното Писание на Вехтий и Новий завет: изд. в книгопеч. на А. Х. Бояджияна – Цариград.
2. Речник на Святото Писание. – Цариград: Американ Хан, 1882.
3. Речник на Святото Писание. – Цариград: Книгопеч. на А. Х. Бояджияна, 1884.

I. 1. 1. ... библиографската следа към международната галапремиерата
на *Енциклопедията* – 17.05.2023
(1 ном. назв.:
N 6289 – *Вж* **N 3-а)** */ с. 1340 - 639*

3-а. ***Атанасов****, Хр. Последното дело на последния български енциклопедист? [: Рец. за кн.: ЕНЦИКЛОПЕДИКА:* ***„Православието в България****:* ***Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ) (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М.* ***Куманов****; библиогр. ред. и публ. / А.* ***Куманова****: Диптих по информ. моделиране на хипертекст: Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Н.* ***Василев*** *– дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд.; Н.* ***Казански*** *– дейксис и библиогр. ред. на изд.; о.* ***Стефан Пашов*** *– обща ред. на публ. на ПБ (КИЕ); Рец.: С.* ***Денчев****, И.* ***Линден****. – С., 2023] (N 4661). // Тр. на Студентското науч. общество при Унив. по библиотекознание и информ. технол. (С.), 2025, Т. 20, с. 1240-1244.*

I. 2. ... контекстовите пространства на *Енциклопедията*,
свързани с изящната словесност
на разкрития патриархален код на българската художествена литература
от IX до XXI в.
(13 ном. назв.:
NN 4-16)

4-5. Антология на българската поезия: В 2 т. / Ред. кол. Ел. ***Багряна*** *и др. С.: Бълг. писател, 1969.*

*Други ред.: Ив. **Давидков**, Г. **Джагаров**, П. **Динеков**, Мл. **Исаев**, В. **Колевски**, Ан. **Стоянов**; Ел. **Багряна** – псевд. на ред. **Елисавета Любомирова Белчева**; Пълното име на ред. М. **Исаев** е **Младен Исаев Младенов**, на А. **Стоянов** – **Анастас Стоянов Атанасов**, а на Иван **Давидков** – **Иван Давидков Иванов**.*

Т. 1. 387 с.: с портр.

Т. 2. 515 с.: с портр.

*6. Златна христоматия на България : Аналит.-синтет. архитектоника на българ. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 1, Оратория: Уч. пособие по морфология на акад. текстописане: „Бяла светлина" (Lux alba): Оратория за България: **Божествен флорилегиум** – идил. триптих [: 1-3] / А. **Куманова**, Н. **Василев** ; Предг. А. **Куманова**, Н. **Василев**; Интродукция А. **Куманова**; Дейксис Н. **Василев**; Под ред. на И. **Теофилов**, **о. С. Пашов**; Терминолог. ред. Н. **Казански**; Справ.-информ. ред. Цв. **Найденова** ... [и др. ; Библиогр. ред. М. **Максимова**; Посв. на ... С. **Денчев**; Епигр.:„Помогни ми, Господи, да помогна на слепитеда прогледнат." – **Н. Василев** ; Рец. Ж. **Стоянов** ... [и др.]. Ново е-изд. С.: За буквите – О писменехъ, 2018. 400 [1-10 ; I-XV; 11-385] с.: с 281 ил. (Факлоносци; XXII)*

*Други справ.-информ. ред.: А. **Даскалов**, Д. **Ралева**. Други рец.: [М. **Куманов**,] Д. **Христозов**, И. **Петева**, П. **Велчев**, Ж. **Назърска**. Показалци:именен показалец, показалец на загл. на текстовите произведения, показалец на загл. на муз. творби, показалец на съкр. на авт. ицитатите.*

*Юбил. изд., посв. на 65-год. на С. **Денчев**.*

E ISBN 978-619-185-312-0

База на е-б-ка ANTHOLOGICA.

1. изд. 2013.

Публ.: <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <http://www.ilit.bas.bg/bg/> <http://www.ilit.bas.bg/bg/structure/library.html>

<http://www.ilit.bas.bg/bg/mission/kontakti.html> <https://www.academia.edu/37221144/ Oratoria-2018.pdf> <https://www.researchgate.net/publication/ 326983718_Oratoria>.

*Епигр.: „Език прекрасен, кой те не руга / и кой те пощади от хули гадки? / Вслушал ли се е някой досега / В мелодьята на твойте звуци сладки?" – **И. Вазов**.*

Съдържа:

1) (с. I-IX:) **Куманова**, А. и др. Ризома на литературното съзерцание и познание (Предговор) / А. Куманова, Н. Василев.

2) (с. 13-47:) **Куманова**, А. Святото Кирило-Методиево дело : Провидчество на XXI век (Философска и информационна картина на познанието иобществото) (Интродукция).

3) **„Бяла светлина"** (Lux alba) : Оратория за България: **Божествен флорилегиум** – Идиличен триптих [: 1-3]. // *Тр*. на Студентското науч. общество при УниБИТ (София), Т. II, 2008,с. 503-520, 521-542; Т. V, 2010, с. 692-735; Т. VI, с. 491-534; Т. VII, с. 553-604; Т. VIII, 2013, с. 563-624. – *Без подпис.*

а.1. **„В начало беше Словото" (Homo legens – Четящ човек)** : Акад. Св. интертекстуално представление към III Студентска науч. конф. „От информ. към знание – From information to knowledge" (18.05.2007 г.) (девиз: *„E pluribus unum" – „От многото единото"*) (139 докл.: NN 67-205) и VНац. науч. конф. с межд. участие „Кирилицата и духовността на Европейската информационна цивилизация" (1.11.2007 г.) / Под ред. на Н. Василев.

Св. Константин-Кирил Философ и Св. архиепископ Методий (I. Феноменът на глаголицата и кирилицата) – ЧЕТЯЩИЯТ ЧОВЕК: Диалог с папа Адриан II. Срещата на Св. Константин-Кирил Философ и Св. архиепископ Методий с Учениците – Св. Св. Климент, Наум, Сава, Горазд, Ангеларий. III. Диалогът на Учениците на Св. Константин-Кирил Философ и Св. архиепископ Методий със Св.княз Борис I Покръстител

(Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Литургия"*** **(Св. Йоан Кукузел),** ***„Ave verum corpus Dei"*** **(В. А. Моцарт),** ***„Достойноест"*** **(Добри Христов),** ***българската народна песен „Дельо Войвода"*** **(изпълнява: Валя Балканска),** ***„Многая лета"*** **(изпълнява: Борис Христов), Химн на Република България** ***„Горда Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви, народе възродени"***)

Цит.: **Деян., 1 Кор., 2 Кор., 1 Сол., 1 Тим., Евр. (*Св. ап. Павел*), Откр. (*Св. Иоана Богослова*), „Панонски легенди" (*Св. архиепископ Климент Охридски*), „За буквите" (*Черноризец Храбър*), „Була до княз Светополк" (папа Йоан VIII**, юни 880 г.), **„Европа трябва да се върне**

към християнските си корени" (папа Йоан-Павел II, 23 май 2002 г.), *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"*** **(Николай Василев)**.

b.2. **„Да се наречеш българин" (Homo scribens – Пишещ човек)** : Акад. интертекстуална епифания към IV Студентска науч. конф. „Информ. личност – знание – Information – person – knowledge" (девиз: *„Aliis inserviendo consumor" – „Служейки на другите, изгарям"*) (16.05.2008 г.) (85 /84 + 1/ докл.: NN 206-290 – 289-374) и VI Нац. науч. конф. с межд. участие „България в културното многообразие на Европа" (1.11.2008 г.) / Под ред. на Н. Василев.

Св. о. Паисий Хилендарски (Феноменът на *„История славяноболгарская …")* – ПИШЕЩИЯТ ЧОВЕК: Епифания на хан Аспарух, хан Крум, Св. Константин-Кирил Философ, Св. архиепископ Методий, Св. княз Борис I Покръстител, цар Симеон Велики, Св. Патриарх Евтимий Търновски, Георги Сава Раковски, Васил Левски, Христо Ботев, Екзарх Йосиф, Райна Княгиня

(Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Литургия"*** **(Св. Йоан Кукузел), българските народни песни *„Отдавна ли си, моме, калугерица"* (изпълнява: Пенка Павлова), *„Песен за Райна Попгергьова"* (изпълнява: Недялка Керанова), *„Хубава си, моя горо"* (изпълнява: хор „Гусла"), *Симфония N 5* (Лудвиг ван Бетовен), „Италианско капричио" (П. И. Чайковски), Химн на Република България *„Гордa Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви,народе възродени"***)

Цит.: **„История славяноболгарская …"** (***Св. о. Паисий Хилендарски*** / Прев. на съвр. ез. от ***акад. Петър Динеков*** по изд. на ***акад. Йордан Иванов*** от 1914 г.), реч на ***Христо Ботев***, произнесена в качеството му на учител през 1867 г. в родния му град Калофер по случай 11 май – деня на равноапостолите Св. Св. Кирил и Методий, тезата на ***проф. Беньо Цонев***, застъпена в тр. му **„Новобългарска писменост преди Паисия"** (*Бълг. преглед*, I, 1894, N 8, с. 80–94. – *Вж: **Шишманов**, Ив. Д.* Избрани съч. Т. 1-2. София, 1965-1966.; Т. 2, 1966, с. 315), **„Панонскилегенди"** (***Св. архиепископ Климент Охридски***), **„Горски пътник"** (***Георги С. Раковски***), Джобното тефтерче на ***Васил Левски*****, „Моята молитва"** (***Христо Ботев***), **„За *Райна Попгергьова*"** (*българска народна песен*), **„Левски"** (***Иван Вазов***), Дневника на ***Екзарх Йосиф I***, **„Предречено от Пагане"** (***Вера Мутафчиева***), **„Княгинята"** (***Станка Пенчева***), *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"*** **(Николай Василев)**.

c.3.1. **„Светна като слънце" (Homo verbi gracilis – Човек на изящното слово)** : Акад. интертекстуална аксиология към V Студентска науч. конф. „Информ. – ценности – общество" – „Information – values – society" (девиз: *„Licht, mehr Licht" – „Светлина, повече светлина"*) (22.05.2009 г.) (86 докл.: NN 375-460) и VII Нац. науч. конф. с межд. участие „България – кръстопът на култури и цивилизации") (1.11.2009 г.) /Под ред. на о. С. Пашов, Ив. Теофилов.

Кръстният път – ЧОВЕКЪТ НА ИЗЯЩНОТО СЛОВО (поезията до Н. Вапцаров): Св. Константин-Кирил Философ, Св. архиепископМетодий, Св. архиепископ Климент Охридски, Черноризец Храбър, Св. о. Паисий Хилендарски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Петко Р. Славейков, Иван Вазов, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Гео Милев, Христо Смирненски, Никола Вапцаров

(Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Casta Diva"*** **(Винченцо Белини), *„Stabat Mater"* (Джоакино Росини), *Каба-гайдите наБългарица, българската народна песен „Заблеяло ми агънце"* (изпълнява: Борис Машалов), Химн на Република България *„Гордa Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви, народе възродени"***)

*Цит.: **Новия завет – Апракос,*** **„Панонски легенди", „Житие на Св. Св. Кирил и Методий" (*Св. архиепископ Климент Охридски*), „Азбучна молитва" (*епископ Константин Преславски*), „За буквите" (*Черноризец Храбър*), „История славяноболгарская ..." (*о. Паисий Хилендарски*), „Горски пътник" (*Георги С. Раковски*), „Хубава си, моя горо" (*Любен Каравелов*), „Татковино", „Не пей ми се", „Времето"(*Петко Р. Славейков*), „Новото гробище на Сливница" (*Иван Вазов*), „Сърце на сърцата" (*Пенчо Славейков*), „Хайдушки копнения" (*Пейо Яворов*), „Да се завърнеш в бащината къща..." (*Димчо Дебелянов*), „Септември" (*Гео Милев*), „Цветарка" (*Христо Смирненски*), „Вяра", „Предсмъртно" (*Никола Вапцаров*), „Пиета (Sedes Sapientiae)" (*Александра Куманова*), *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"***, **„Словото" (Николай Василев)**.

d.3.2. **„Плетение словес" (Homo narrans – Разказващ човек)** : Акад. интертекстуална аксиология към VI Студентска науч. конф. „Информ. :универсалност и свобода – избор, достъп, прозрачност" – „Information: Universality and freedom – choice, access, transparency" (девиз: *„ Vitam impendere vero" – „Да посветим живота си на истината"*) (21.05.2010 г.) (76 докл.: NN 461-533) и VIII Нац. науч. конф. с межд. участие „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век" (1.11.2010 г.) / Под ред. на о. С. Пашов, Ив. Теофилов.

Трапезата на Словото – РАЗКАЗВАЩИЯТ ЧОВЕК: Св. Константин-Кирил Философ, Св. Патриарх Евтимий Търновски, Св. о. Паисий Хилендарски, Св. епископ Софроний Врачански, Любен Каравелов, Иван Вазов, Алеко Константинов, Елин Пелин, Йордан Йовков, ПеткоЮ. Тодоров, Николай Райнов, Димитър Талев, Димитър Димов (Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Достойно ест"*** **(Св. Йоан Кукузел),** ***„Miserere"*** **(Грегорио Алегри),** ***Каба-гайдите на България, българската народна песен „Притури се планината"*** **(изпълнява: Стефка Съботинова),** ***„Conquest of the paradise"*** **(Вангелис), Химнна Република България** ***„Горда Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви, народе възродени"***)

Цит.: **Св. Писание – Ветхия завет – Пс., Сир., Новия завет – Св. Евангелие – Мат. (*Св. ап. Матея*), Лук. (*Св. Лука*), Иоан. (*Св. ап. Иоан*),1 Кор. (*Св. ап. Павел*), Часослов, „Пространно житие на Св. Константин-Кирил Философ" („Беседа против триезичниците") (*Св. архиепископ Климент Охридски*), „Пространно житие на Св. Иван Рилски", „Житие на Св. Петка Търновска" (*Св. патриарх Евтимий Търновски*), „История славяноболгарская …" (*о. Паисий Хилендарски*), „Кириакодромио́н, сиреч Неделник" (*Св. епископ Софроний Врачански*), „Предговор към събраните съчинения от 1815 г." (*Йохан Волфганг фон Гьоте*), „Маминото детенце" (*Любен Каравелов*), „Под игото" (*Иван Вазов*), „Секира и търнокоп" (*Стоян Михайловски*), „До Чикаго и назад" (*Алеко Константинов*), „Светúте застъпници" (*Елин Пелин*), „Песента на колелетата" (*Йордан Йовков*), „В южните земи" (*Антон Страшимиров*), „Идилии" – „Pieta"(*Петко Ю. Тодоров*), „Къде е щастието" (*Николай Райнов*), „Железният светилник" (*Димитър Талев*), „Тютюн" (*Димитър Димов*), „Крадецът на праскови" (*Емилиян Станев*), „Мъжки времена" (*Николай Хайтов*), „Нежната спирала" (*Йордан Радичков*), „Будители –апостоли" (*Александра Куманова*), *„Легенда за светлината"*, *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"*** **(Николай Василев)**.

e.3.3. **„Песен на песните" (Homo cantans – Пеещ човек)** : Акад. интертекстуална аксиология към VII Студентска науч. конф. (20.05.2011 г.) (76 докл.: NN 537-614) и IX Нац. науч. конф. с межд. участие (1.11.2011 г.) / Под ред. на о. С. Пашов, Ив. Теофилов.

Райската градина – ПЕЕЩИЯТ ЧОВЕК (поезията от Н. Вапцаров): Никола Вапцаров, Николай Лилиев, Елисавета Багряна, АтанасДалчев, Иван Пейчев, Веселин Ханчев, Александър Геров, Александър Вутимски, Валери Петров, Блага Димитрова, Божидар Божилов, Павел Матев, Лиляна Стефанова, Пеньо Пенев, Петър Караангов, Иван Динков, Евтим Евтимов, Константин Павлов, Михаил Берберов, Христо Фотев, Владимир Башев, Любомир Левчев, Дамян Дамянов, Борис Христов, Маргарита Петкова (Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Достойно ест"*** **(Св. Йоан Кукузел), българската народна песен** ***„Отдавна ли си, моме,калугерица"*** **(изпълнява: Пенка Павлова),** ***„Сътворението: Оратория"*** **(Й. Хайдн),** ***„Ave Maria"*** **(Фр. Шуберт),** ***„Реквием"*** **(В. А. Моцарт),** ***„Симфония N 3. EROIKA"*** **(Лудвиг ван Бетовен),** ***„Тристан и Изолда (Въведение)"*** **(В. Р. Вагнер),** ***„Пер Гюнт (Песента на Солвейг)"*** **(Едвард Григ),** ***„Музика на водата"*** **(Г. Фр. Хендел),** ***„Огънят"*** **(Мануел дьо Фая),** ***„Медитация"*** **(Жул Масне), Химн на Република България** ***„Горда Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви, народе възродени"***)

Цит.: ***Св. евангелие от Матея*** **(Мат.) и** ***от Иоан.*** **(Св. ап. Иоан);** ***Първо послание*** **на Св. апостол Павел** ***до Коринтяни*** **(1 Кор.);** ***Пространно житие на Св. Петка Търновска*** **(Св. Патриарх Евтимий Търновски) (ПЕТ) (XIV в.)** ***(„… от Патриарх Евтимий – житие иживот на нашата преподобна майка Параскева и как тя бе пренесена в преславния [наш] град Търново, написано от [кир] Евтимий, Патриарх Търновски" –*** *цит. по* **Стара** българска литература. Житиеписни творби, София, 1986, с. 191-202; стиховете на поетите: **Николай Лилиев** ***(„Съдбата те изпраща бледен..."),*** **Елисавета Багряна** ***(„Амазонка"),*** **Атанас Далчев** ***(„Съдба"),*** **Никола Вапцаров** ***(„Прощално"),*****Иван Пейчев** ***(„Ще се усмихват сините води"),*** **Веселин Ханчев** ***(„Под***

люлака"),* Александър Геров *(„Гълъби"),* Александър Вутимски *(„Стихотворения за синьото момче"),* Валери Петров *(„Катастрофа пред гаража"),* Блага Димитрова *(„Прегръдка"),* Божидар Божилов *(„Миниатюра"),* Павел Матев *(„Любов – магическа реалност..."),* Лиляна Стефанова *(„Последна точка..."),* Пеньо Пенев *(„Когато се наливаха основите"),* Петър Караангов *(„Ключове"),* Иван Динков *(„Жесток и просълзен..."),* Евтим Евтимов *(„За две ръце..."),* Константин Павлов *(„Българо-вавилонско стихотворение"),* Михаил Берберов *(„Ще те намеря..."),* Христо Фотев *(„Колко си хубава!..."),* Владимир Башев *(„Рисунка"),* Любомир Левчев *(„Недопустимост"),* Дамян Дамянов *(„Любов"),* Борис Христов *(„Жената Мария"),* Маргарита Петкова *(„Пунктуация")* (цит. по: **Антология** на българската любовна лирика / *Съст.* **Божидар Божилов, Давид Овадия, Димитър Стефанов, Йордан Милев**, София, 1976); **„Пиета (Sedes Sapientiae)" (А. Куманова)**; **Василев**, Н. Критически диалози, София, 1990; *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ" **(Н. Василев)**; **Словото** – българска виртуална библиотека. // <www.slovo.bg>.

f.3.4. **„Не живея, а горя" (Homo passionis – Страдащ човек)** : Акад. интертекстуална аксиология към VIII Студентска науч. конф. (18.05.2012 г.) (94докл.: NN 615-708) и X Юбилейна нац. науч. конф. с межд. участие (1.11.2012 г.) / Под ред. на о. С. Пашов, Ив. Теофилов.

Св. Стълба – СТРАСТНИЯТ ЧОВЕК : Диалози на авторите на изящното слово с персонажите им, олицетворяващи Любовта: 1. ПЕЙОЯВОРОВ – ЛОРА; 2. ГЕО МИЛЕВ – ВЕЧНАТА ЖЕНА; 3. ХРИСТО СМИРНЕНСКИ – ЦВЕТАРКА; 4. НИКОЛА ВАПЦАРОВ – БОЙКА; 5. ЙОРДАН ЙОВКОВ – НОНА (Йосиф Давидов – Нона /*Чифликът край граница*та/); 6. ДИМИТЪР ТАЛЕВ – КАТЕРИНА(Султана – Катерина; Лазар Глаушев – Рафаил Клинче / *Железният светилник*/); 7. ДИМИТЪР ДИМОВ – ИРИНА (Борис Морев – Ирина /*Тютюн*/)

(Музикални фрагменти: ***Великденски камбанен звън, „Достойно ест"*** **(Св. Йоан Кукузел), българската народна песен *„Йовано, Йованке"* (изпълнява: Иван Андонов), *„Вардар: Пиеса"* (Панчо Владигеров), *„Miserere"* (Грегорио Алегри), *„Адажио в сол минор"* (Томазо Албинони), *„Страсти по Матея"* (Й. С. Бах), *„Апасионата"* (Лудвиг ван Бетовен), *„IV симфония. IV част"* (Йоханес Брамс), *„V симфония: Патетична"*(П. И. Чайковски), *„Картини от една изложба (Врата; Нощ на голия връх)"* (М. П. Мусоргски), *„Фантастична симфония (Танц на вещиците)"* (Ектор Берлиоз), *„Nesun dorma"* (Джакомо Пучини), *Композиция от запис на космически звуци, записани от Американската космическа агенция NASA, Каба-гайди на България,* Химн на Република България *„Горда Стара планина", Химн на Обединена Европа „Alle Menschen werden Brüder", Студентски химн „Gaudeamus igitur", Химн, посветен на 24 май, „Върви, народе възродени"***)

Цит.: ***Битие, Псалтир, Песен на Песните, Премъдрост Соломонова, Св. евангелие от Лука, Първо послание на Св. ап. Павла до Коринтяни,* Св. епископ Климент Охридски.** ***Молитва преди изповед,* Св. епископ Константин Преславски.** ***Азбучна молитва,* Св. патриарх Евтимий Търновски.** ***Житие на Св. Петка,* Петко Р. Славейков.** ***Изворът на белоногата,* Иван Вазов.** ***Тя*, Христо Ботев.** ***До моето първо либе,* Пенчо П.Славейков.** ***На нощта си ясен месец,* Пейо Яворов.** ***Аз не съм сам, Две души, На Лора,* Гео Милев.** ***Ад,* Христо Смирненски.** ***Цветарка,* Никола Вапцаров.** ***Прощално,* Елисавета Багряна.** ***Потомка,* Дора Габе.** ***Птици,* Евтим Евтимов.** ***За две ръце***; *ръкописа на* ***„ЗЛАТНАТА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"*** **(Н. Василев)**; ***„Виланел"*** **(Шарл Льоконт дьо Лил** / прев. Н. В., А. К.); ***„Събрани – разделени"*** **(А. Куманова)**.

g.3.5. **„Отворете и простете" (Homo ludens – Играещият човек)** : Акад. интертекстуална аксиология към IX Студентска науч. конф. (17.05.2013 г.)(259 докл.: NN 709-967) и XI Нац. науч. конф. с межд. участие (1.11.2013 г.) / Под ред. на о. С. Пашов, Ив. Теофилов.

Дъгата – ИГРАЕЩИЯТ ЧОВЕК (Детската поезия): 1. Св. Константин-Кирил Философ; 2. Св. Патриарх Евтимий Търновски; 3. Св. о.Паисий Хилендарски; Петко Р. Славейков; 5. Елин Пелин; 6. Дора Габе; Никола Вапцаров. (Музикални фрагменти: **Св. Йоан Кукузел.** ***Достойно ест;*** **Грегорио Алегри.** ***Miserere***; **Томазо Албинони.** ***Адажио в сол минор***; **Масне.** ***Медитация*; *арията „Una Furtiva Lagrima" от операта на* Гаетано Доницети *„Елексирът на любовта" в изпълнение на Лучано Паваротиподчертават съвършените образци на универсалния модел за човешко поведение, отразени в посочените творби … Българският информационенкод в универсалния модел за човешко поведение е обозначен чрез изпълнение на ДЕТСКИТЕ ПЕСНИ („Хубава си, татковино", „Мила Родино", „Високи сини планини", „Детство мое", станали народни /*записи на изпълнението на хор „Бодра смяна", съхранявани в Златния фонд наБългарското национално радио/)

Цит.: ***Св. Писание – Стария завет*** (***Битие*** /9:13/) и ***Новия завет*** (***Първо послание на Св. ап. Павел до Коринтяни*** /3:2; 14:20; 15:41/); **Св. Константин Кирил-Философ –** ***Проглас към Евангелието;*** **Св. архиепископ Климент Охридски –** ***Пространно житие на Константин-Кирил, Слово за Св. Троица, Трипесници за Рождество Христово;*** **Св. патриарх Евтимий Търновски –** ***Пространно житие на Св. Петка Търновска, Пространно житие на Св. Филотея Темнишка;*** **Св. о. Паисий Хилендарски –** ***История славяноболгарская ...;*** **Иван Вазов –** ***Молитва, Песен засинчеца, Училище, Отечество любезно;*** **Петко Рачов Славейков –** ***Татковина;*** **Цветан Радославов –** ***Мила Родино;*** **Гео Милев –** ***As dur;*** **Никола Вапцаров –** ***Пролет, Не бойте се, деца, Стихотворения за деца;*** **Елин Пелин –** ***Пред дъжда;*** **Младен Исаев –** ***Високи, сини планини;*** **Дора Габе –** ***Унесено се вглеждах в небесата, Бе тиха нощ;*** **Елисавета Багряна –** ***Потомка;*** **Веса Паспалеева –** ***Доволен;*** **Богомил Гудев –** ***Детство мое;*** **Николай Николов –** ***Месечко ясен;*** **Леда Милева –** ***Зайченцето бяло;*** **Георги Авгарски –** ***Деца;*** **Цецилий Стаций –** ***Другари;*** **Николай Василев –** ***Видение;*** **Александра Куманова –** ***В люлка небесно тъкана;*** **Александра Куманова, Николай Василев –** ***Дъгата***.

4) (с. 347-356:) **Василев**, Н. Поетика на метонимичната интеракция – ораторията „Бяла светлина" (Дейксис).

7. Златна христоматия на България : Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 2, Антология: Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане / Състав., послесл. Н. ***Василев****, А.* ***Куманова****; Науч.консултанти И.* ***Паси*** *... [и др.]; Терминолог. ред. Н.* ***Казански****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Библиогр. ред. М.* ***Максимова****; Граф. ред. В.* ***Стефанова****; Посв. на ... С.* ***Денчев****; Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат." – Н.* ***Василев****; Рец. П.* ***Велчев****, И.* ***Теофилов****. Ново е-изд. С.: За буквите – О писменехъ, 2018. 840, CCXXVIII с.: с 283 ил. (Факлоносци; XXIII) – вж N 1719*

Други науч. консултанти: С. ***Денчев****, М.* ***Куманов****. Речник на личните, геогр. и др. имена; Ключови думи на публ. – Именен показалец, показалец на загл.*

Юбил. изд., посв. на 65-год. на С. ***Денчев****.*

E ISBN 978-619-185-313-7

База на е-б-ка ANTHOLOGICA.

С. CLXXXV-CCI: За настоящата антология (LIBER AUREUS) (Принципи, структура, дидактика…) / Н. ***Василев****, А.* ***Куманова****.*

1. изд. 2014.

Ново е-изд.

Публ.: <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <http://www.ilit.bas.bg/bg/> <http://www.ilit.bas.bg/bg/structure/library.html>

<http://www.ilit.bas.bg/bg/mission/kontakti.html>.

Още в първ. изд. на тр. в него са включени отсъстващите в цит. по-горе Антология [1] *творби на съответните автори: - „Хубава си, татковино" / Петко Р. Славейков;*

- „Хубава си, моя горо" / Любен Каравелов;

- „Кирил и Методий" / Стоян Михайловски;

- „Хайдушки песни" / Пейо Яворов;

- „Цветарка" / Христо Смирненски;

- „Почакай, слънце" / Дора Габе;

- „Потомка" / Елисавета Багряна...

Съдържа: **1.** „**Ни** прела гора, ни ткала" / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N I) (с. 13); **2.** „**Вградената** невеста" / Подготовка за публ. Ивелина Иванова (N II) (с. 14-16); **3.** „**Цар** Мурад и Мара" / Подготовка за публ. Ивелина Иванова (N III) (с. 17-18); **4.** „**Три** синджира роби" / Подготовка за публ. Ивелина Иванова (N IV) (с. 19); **5.** „**Яна** кукувица" / Подготовка за публ. Диана Свиленова (N V) (с. 20); **6.** „**Даваш** ли, даваш, Балканджи Йово" / Подготовка за публ. Диана Свиленова (N VI) (с. 21); **7.** „**Марко** Кралевити освобождава три синджира роби" / Подготовка за публ.Анжела Йосифова (N VII) (с. 22-23); **8.** „**Крали** Марко изгубва силата си" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N VIII) (с. 24-26); **9.** „**Индже** Войвода" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N IX) (с. 27); **10.** „**Мануш** Войвода" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N X) (с. 28); **11.** „**Станав** пиле шарено" / Подготовка за публ. Кристина Алексиева (N XI) (с. 29); **12.** „**Два** са бора ред поредом расли" / Подготовка за публ. Боряна Митева (N XII) (с. 30); **13.** „**Мома** змейовица" / Подготовка за публ. Анелия Досева (N XIII) (с.

31); **14.** „**Похвали** се малка мома” / Подготовка за публ. Анелия Досева (N XIV) (с. 32); **15.** „**Радка** се отърва от змей” / Подготовка за публ. Нели Петрова (N XV) (с. 33); **16.** „**Неразделни**” / Подготовка за публ. Нели Петрова (N XVI) (с. 34); **17.** „**Слънце** и Грозданка” / Подготовка за публ. Вероника Николаева (N XVII) (с. 35-36); **18.** „**Цар**Иван Шишман на Софийско поле” / Подготовка за публ. Вероника Николаева (N XVIII) (с. 37); **19.** „**Христово** Воскръсвенье” / Подготовка за публ. Вероника Николаева (N XIX) (с. 38); **20.** „**У** Недини слънце грее” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XX) (с. 39); **21.** „**Що** ми е мило и драго” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXI) (с. 40); **22.** „**Заплакала** ми голема нива” / Подготовка за публ. Вероника Николаева (N XXII) (с. 41); **23.** „**Хайдутин** и бесило” / Подготовка за публ. Пламен Димитров (N XXIII) (с. 42); **24.** „**Пушка** пукна” / Подготовка за публ. Пламен Димитров (N XXIV) (с. 43); **25.** „**Юнак** и гора” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXV) (с. 44); **26.** „**Струн**а невяста” / Подготовка за публ. Вероника Николаева (N XXVI) (с. 45); **27.** „**Ситен** дъжд вали като маргарит” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXVII) (с. 46); **28.** „**Синко** Стояне” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXVIII) (с. 47); **29.** „**Девойче**, жива раздело” / Подготовка за публ. Кристина Алексиева (N XXIX) (с. 48); **30.** „**Гълъб** ми гука в усоя” / Подготовка за публ. Кристина Алексиева **(**N XXX) (с. 49); **31.** „**Девойко**, девойко, червено яболко” / Подготовка за публ. Кристина Алексиева (N XXXI) (с. 50); **32.** „**Ако** умрам, да не жаляш” / Подготовка за публ. Кристина Алексиева (N XXXII) (с. 51); **33.** „**Лудо** ходе сос дружина” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXXIII) (с. 52); **34.** „**Ранила** мома бильбиля” / Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XXXIV) (с. 53); **35.** „**Плетит** мома мрежа копринена” / Подготовка за публ. Ивелина Иванова (N XXXV) (с. 54); **36.** „**Яна** жали девет братя жетвари” / Подготовка за публ. Ивелина Иванова (N XXXVI) (с. 55); **37.** „**Прощавай**, мамо, прощавай” / Подготовка за публ. Боряна Митева (**N XXXVII**) (с. 56); **38.** „**Гробът** на Бона” / Подготовка за публ. Анелия Досева (N XXXVIII) (с. 57); **39.** „**Булка** и гора” / Подготовка за публ. Нели Петрова (N XXXIX) (с. 58); **40.** „**Яничарин** тъгува за дома си” / Подготовка за публ. Диана Свиленова (N XL) (с. 59); **41.** „**Хайдушка** глава” / Подготовка за публ. Пламен Димитров (N XLI) (с. 60-62); **42.** „**Предсмъртна** молитва” / Св. Константин-Кирил Философ ; Подготовка за публ. Айлин Ахмед (N XLII) (с. 63); **43. Из** „Канона в чест на Свети Димитър Солунски” / Св. архиепископ Методий ; Подготовка за публ. Елина Хаджиминчева (N XLIII) (с. 64); **44.** „**Азбучна** молитва” / епископ Константин Преславски ; Подготовка за публ. Айлин Ахмед (N XLIV)(с. 65); **45.** „**Проглас** към Евангелието” / епископ Константин Преславски ; Подготовка за публ. Айлин Ахмед (N XLV) (с. 66-67); **46. Из** „Похвално слово за Светите архангели Михаил и Гавраил” / Св. архиепископ Климент Охридски ; Подготовка за публ. Мариета Джерекарова (N XLVI) (с. 68); **47.** „**Похвала** за цар Симеон” / Анонимен автор ; Подготовка за публ. Мариета Джерекарова (N XLVII) (с. 69-72); **48.** „**Молитва** към Свети Иван Рилски” / Св. патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Милена Лукарова (N XLVIII) (с. 73); **49.** „**Молитва** на Света Петка след завръщането ѝ от пустинята” / Св. патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Милена Лукарова (N XLIX) (с. 74); **50.** „**Възхвала** на Света Петка” / Св. патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Милена Лукарова (N L) (с. 75-76); **51.** „**Обръщение** към Света Петка” / Св. патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Грета Дешова (N LI) (с. 77); **52.** „**Молитва** към Света Петка” / Св. патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Грета Дешова (N LII) (с. 78); **53. Из** „Молитва към Света Богородица” / Димитър Кантакузин ; Подготовка за публ. Грета Дешова(N LIII) (с. 79-82); **54. Из** „Горски пътник” / Георги С. Раковски ; Подготовка за публ. Никифор Иванов (N LIV) (с. 83); **55.** „**Къде** си, вярна ти любов народна?” / Добри Чинтулов ; Подготовка за публ. Никифор Иванов (N LV) (с. 84); **56.** „**Стоян** и Рада” / Найден Геров ; Подготовка за публ. ГабриелаВасилева (N LVI) (с. 85); **57.** „**Черен** арап и хайдут Сидер” / Никола Козлев ; Подготовка за публ. Габриела Василева (N LVII) (с. 86-88); **58.** „**Хубава** си, татковино” / Петко Р. Славейков ; Подготовка за публ. Габриела Василева (N LVIII) (с. 89); **59.** „**Бистра**” / Константин Миладинов ; Подготовка за публ. Мариела Цветанова (N LIX) (с. 90); **60. Из** „Войводата” / Григор Пърличев ; Подготовка за публ. Мариела Цветанова (N LX) (с. 91-96); **61.** „**Наздравица**” / Райко Жинзифов ; Подготовка за публ. Мартина Караджинова (N LXI) (с. 97); **62.** „**Хубава** си, моя горо” / Любен Каравелов ; Подготовка за публ. Мартина Караджинова (N LXII) (с. 98); **63.** „**Хаджи** Димитър” / Христо Ботев ; Подготовка за публ. Радостина Захариева (N LXIII) (с. 101); **64.** „**Де** е България?” / Иван Вазов ; Подготовка за публ. Цветан Златанов (N LXIV) (с. 102); **65.** „**Венеция**” / Константин Величков ; Подготовка за публ. Магдалена Иванова (N LXV) (с. 103); **66.** „**Кирил** и Методий” / Стоян Михайловски ; Подготовка за публ. Дана Русева (N LXVI)(с. 104); **67.** „**Неразделни**” / Пенчо Славейков ; Подготовка за публ. Десислава Лазарова (N LXVII) (с. 105-106); **68.** „**Сазът** ми” / Цанко Церковски ; Подготовка за публ. Ангел Пашов

(N LXVIII) (с. 107); **69.** „**Българската** реч" / Кирил Христов ; Подготовка за публ. Ангел Пашов (N LXIX) (с. 108); **70.** „**Кокичета**" / Димитър Полянов ; Подготовка за публ. Василена Ковачева (N LXX) (с. 109); **71.** „**Хайдушки** песни" / Пейо Яворов ; Подготовка запубл. Надежда Масларова (N LXXI) (с. 110); **72.** „**Марсилия**" / Димитър Бояджиев ; Подготовка за публ. Николета Михалчева (N LXXII) (с. 111-112); **73.** „**На** моя син" / Димитър Подвързачов ; Подготовка за публ. Георги Георгиев (N LXXIII) (с. 113); **74.** „**Към** майка си" / Теодор Траянов ; Подготовка за публ. Георги Георгиев (N LXXIV) (с. 114); **75.** „**Луната** висне като плод..." / Николай Лилиев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N LXXV) (с. 115); **76.** „**Лаура**" / Емануил Попдимитров ; Подготовка за публ. Мартина Караджинова (N LXXVI) (с. 116); **77.** „**Целина**" / Людмил Стоянов ; Подготовка за публ. Мартина Караджинова (N LXXVII) (с. 117); **78.** „**Да** се завърнеш в бащината къща..." / Димчо Дебелянов ; Подготовка за публ. Радостина Григорова (N LXXVIII) (с. 118); **79.** „**Рицарски** замък" / Христо Ясенов ; Подготовка за публ. Веселин Крумов (N LXXIX) (с. 119- 122); **80.** „**Цветарка**" / Христо Смирненски ; Подготовка за публ. Калин Борисов (**N LXXX**) (с. 123); **81.** „**Почакай**, слънце" / Дора Габе ; Подготовка за публ. Мартина Караджинова (N LXXXI) (с. 124); **82.** „**Потомка**" / Елисавета Багряна ; Подготовка за публ. Божидара Кожухарова (N LXXXII) (с. 125-127); **83.** „**Септември**" / Гео Милев ; Подготовка за публ. Петя Чолакова (N LXXXIII) (с. 129); **84.** „**Носталгия**" / Сергей Румянцев ; Подготовка за публ. Петя Чолакова (N LXXXIV) (с. 136); **85.** „**Удавници**" / Асен Разцветников ; Подготовка за публ. Аделина Котева (N LXXXV) (с. 137-138); **86.** „**Прозорец**" / Ламар ; Подготовка за публ. Красимира Любенова (N LXXXVI) (с. 139); **87.** „**Във** влака" / Николай Марангозов ; Подготовка за публ. Боряна Михайлова (N LXXXVII) (с. 140-141); **88.** „**Момина** песен" / Магда Петканова ; Подготовка за публ. Елизабета Николова (N LXXXVIII) (с. 142); **89.** „**Музика**" / Димитър Панталеев ; Подготовка за публ. Петя Чолакова (N LXXXIX) (с. 143); **90.** „**Конници**" / Никола Фурнаджиев ; Подготовка за публ. Петя Чолакова (N XC) (с. 144); **91.** „**В** гората зашумя дъждът и ти…" / Христо Радевски ; Подготовка за публ. Бойка Кичукова (NXCI) (с. 145); **92.** „**Стаята**" / Атанас Далчев ; Подготовка за публ. Магдалена Върбанова (**N XCII**) (с. 146); **93.** „**Високи**, сини планини" / Младен Исаев ; Подготовка за публ. Дана Колева (N XCIII) (с. 147); **94.** „**Вяра**" / Никола Вапцаров ; Подготовка за публ. Гергана Пенчова (**N XCIV**) (с. 151- 152); **95.** „**Вълнолом**" / Иван Пейчев ; Подготовка за публ. Маргарита Христова (N XCV) (с. 153); **96.** „**Посвещение**" / Веселин Ханчев ; Подготовка за публ. Християна Симеонова (N XCVI) (с. 154); **97.** „**Гълъби**" / Александър Геров ; Подготовка за публ. Християна Симеонова (N XCVII) (с. 155); **98.** „**Какво** ли исках от живота…" / Богомил Райнов ; Подготовка за публ. Мария Лазарова (N XCVIII) (с. 156); **99.** „**Скитникът** и враните" / Александър Вутимски ; Подготовка за публ. Мария Лазарова (***N XCIX***) (с. 157-158); **100.** „**Простите** неща" / Валери Петров ; Подготовка за публ. Анетка Лобутова (N C) (с. 159); **101.** „**Буйният** вятър" / Добри Жотев ; Подготовка за публ. Евгения Историова (N CI) (с. 160-161); **102.** „**Гара**" / Николай Зидаров ; Подготовка за публ. Бориславa Димчева (N CII) (с. 162); **103.** „**Прегръдка**" / Блага Димитрова ; Подготовка за публ. Елена Ставрева (N CIII) (с. 163); **104.** „**Хайде**, излъжи ме! Разкажи ми…" / Владимир Голев ; Подготовка за публ. Камелия Сакалова (N CIV) (с. 164); **105.** „**Между** небето и земята" / Димитър Методиев ; Подготовка за публ. Емануела Толева (N CV) (с. 165); **106.** „**Дали** защото си безкрайно млада…" / Божидар Божилов ; Подготовка за публ. Десислава Денчева (N CVI) (с. 166); **107.** „Созопол" / Радой Ралин ; Подготовка за публ. Николай Русинов (NCVII) (с. 167); **108.** „**Любов** – магическа реалност" / Павел Матев ; Подготовка за публ. Мартин Тодоров (N CVIII) (с. 168); **109.** „**България**" / Георги Джагаров ; Подготовка за публ. Иван Захариев (N CIX) (с. 169); **110.** „**Мечешка** кожа" / Иван Радоев ; Подготовка за публ. Магдалена Василева (N CX) (с. 170); **111.** „**Внезапно** чувство" / Найден Вълчев ; Подготовка за публ. Светослав Илиев (N CXI) (с. 171); **112.** „**Най-важното** е да бъдеш цветен" / Лиляна Стефанова ; Подготовка за публ. Симона Петрова (N CXII) (с. 172); **113.** „**Внезапно**" / Станка Пенчева ; Подготовка за публ. КалинаГеоргиева (N CXIII) (с. 173); **114.** „**Дни** на проверка" / Пеньо Пенев ; Подготовка за публ. Нина Керемидчиева (N CXIV) (с. 177-183); **115.** „**Рокля**" / Първан Стефанов ; Подготовка за публ. Албена Рунева (N CXV) (с. 184); **116.** „**Почакайте** до залеза" / Николай Христозов ; Подготовка за публ. Албена Рунева (N CXVI) (с. 185); **117.** „**Творчество**" / Петър Караангов ; Подготовка за публ. Вирджиния Илиева (N CXVII) (с. 186); **118.** „**Родопчанки**" / Иван Теофилов ; Подготовка за публ. Вирджиния Илиева (N CXVIII) (с. 187); **119.** „**Пейзаж**" / Иван Динков ; Подготовка за публ.Вирджиния Илиева (N CXIX) (с. 188); **120.** „**Момче**" / Слав Хр. Караславов ; Подготовка за публ. Валерия Десподова (N CXX) (с. 189); **121.** „**Приказка** за одъра" / Андрей Германов ; Подготовка за публ. Валерия Десподова (N CXXI) (с. 190); **122.** „**Спомен** за страха" / Константин Павлов ;Подготовка за публ. Вирджиния Илиева (N CXXII) (с. 191-193); **123.** „**Паисий** обикаля още" /

Евтим Евтимов ; Подготовка за публ. Кяние Контилева(N CXXIII) (с. 194); **124.** „**Ще** те намеря – ако те потърся..." / Михаил Берберов ; Подготовка за публ. Вероника Витанова (N CXXIV) (с. 195); **125.** „**Колко** си хубава!..." / Христо Фотев ; Подготовка за публ. Вероника Витанова (N CXXV) (с. 196-197); **126.** „**На** жена ми" / Дамян Дамянов ; Подготовка за публ. Емилия Стоилова (N CXXVI) (с. 198); **127.** „**Интелигентска** поема" / Любомир Левчев ; Подготовка за публ. Йоана Джамбазова (N CXXVII) (с. 199-203); **128.** „**Размисъл**" / Владимир Башев ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXVIII) (с. 204); **129.** „**Поезия** за Созопол" / Никола Инджов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXIX) (с. 205-206); **130.** „**Хълмът**" / Лъчезар Еленков ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXX) (с. 207); **131.** „**Ний** може да имаме много жени…" / Стефан Цанев ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXI) (с. 208); **132.** „**Кадър** от филм – Пролет 1945" / Драгомир Шопов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXII) (с. 209); **133.** „**Припомняне**" / Петко Братинов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXIII) (с. 210); **134.** „**Любов** необяснима" / Недялко Йорданов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXIV) (с. 211); **135.** „**Игра**" / Кирил Гончев ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXV) (с. 212); **136.** „**Сириус**" / Ваня Петкова ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXVI) (с. 213); **137.** „**Кактус**" / Георги Константинов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXVII) (с. 214); **138.** „**Местожителство**" / Петър Велчев ; Подготовка за публ. Марина Календерска(N CXXXVIII) (с. 215); **139.** „**Честен** кръст" / Борис Христов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXXXIX) (с. 216-221); **140.** „**Лято**" / Миряна Башева ; Подготовка за публ. Марина Календерска (**N CXL**) (с. 222); **141.** „**Париж**" / Кирил Кадийски ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXLI) (с. 223); **142.** „**Опит** за автопортрет" / Маргарита Петкова ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXLII) (с. 224); **143.** „**Ето** ме днес…" / Петя Дубарова ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXLIII) (с. 225); **144.** „**Бъди**" / Елена Алекова ; Подготовка за публ.Марина Календерска (N CXLIV) (с. 226); **145.** „**Искаш** ли да станеш мисъл…" / Георги Господинов ; Подготовка за публ. Марина Календерска (N CXLV) (с. 227); **146.** „**Тримата** братя и златната ябълка" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N 1) (с. 233-243); **147.** „**Крали** Марко спасява трисинджира роби" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N 2) (с. 244-245); **148.** „**Хитър** Петър и гостилничарят" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N 3) (с. 246); **149.** „**Народни** пословици и поговорки" / Подготовка за публ. Анжела Йосифова (N 4) (с. 247-250); **150.** „**Слово** за Адам и Ева от началото до свършека" / Подготовка за публ. Изабела Илинчева, Нели Нинова (N 5) (с. 253-256); **151.** „**Видение**, което видя Свети Исайя пророк, син Амосов" / Подготовка за публ. Мария Костова, Александър Крумов (N 6) (с. 257-260); **152.** „**Слово** за пророк Йеремия и за поробванетона Йерусалим" / Подготовка за публ. Доника Янева, Десислава Попова (N 7) (с. 261-265); **153.** „**Слово** за Светата Троица" / Подготовка за публ. Мария Стоянова, Георги Иванов (N 8) (с. 266-267); **154.** „**Мъдростта** на еврейския цар Соломон, син Давидов" / Подготовка за публ. Радослав Виденов, Иван Иванов (N 9) (с. 268-273); **155.** „**Повест** на архиепископ Яков Йерусалимски за рождението на преславната наша Владичица Света Богородица и Вечнодева Мария" / Подготовка за публ. Димитър Вуков, Мария Рачин (N 10) (с. 274-280); **156.** „**Житие** на блажения апостол Свети Петър" / Подготовка за публ. Кръстина Петрова, Любомира Дончева (N 11) (с. 281-285); **157.** „**Ходене** на Света Богородица по мъките" / Подготовка за публ. Белла Белева, Ивет Цветанова, Галина Пармакова (N 12) (с. 286-290); **158.** „**Сказание** на Свети Йоан Богослов за пришествието Господне наземята" / Подготовка за публ. Станислава Атанасова, Марина Христова (N 13) (с. 291-294); **159.** „**Повест** за Кръстното дърво" / о. Йеремия / Подготовка за публ. Надя Бъчварова, Силвия Галева (N 14) (с. 295-302); **160.** „**Тайна** книга на богомилите" / Подготовка за публ. Белла Белева, Виктория Живкова (N 15) (с. 303-306); **161.** „**Български** апокрифен летопис" / Подготовка за публ. Петър Попов, Ася Асенова (N 16) (с. 307-309); **162.** „**Слово** от Свети Кирил Философ за това как покръсти българите" / Св. Константин-Кирил Философ ; Подготовка за публ. Яна Литвин, Евелина Никифорова (N 17) (с. 310-311); **163.** „**Молитва** на Свети архангел Михаил против мора и вещици, вампири и вятър, които са през деня и нощта" / Подготовка за публ. Боян Рангелов, Десислава Михайлова (N 18) (с. 312); **164.** „**Месецослов**" / Подготовка за публ. Боян Рангелов, Деяна Куличева (N 19) (с. 313); **165.** „**Слово** на Господа наш Иисус Христос" / Подготовка за публ. Десислава Хаджимитова, Елизавета Говедарска (N 20) (с. 314-316); **166.** „**За** буквите" / Черноризец Храбър ; Подготовка за публ. Ива Иванова, Мария Георгиева (N 21) (с. 317-320); **167.** „**Беседа** против богомилите" /презвитер Козма ; Подготовка за публ. Християн Герговски, Силвия Цветкова (N 22) (с. 321-347); **168.** „**Похвала** за Свети Кирил Философ" / Св. Архиепископ Климент Охридски ; Подготовка за публ. Гергана Костова, Мария Донкова (N 23) (с. 348-351); **169.** „**Похвално** слово за Св. Св. Кирил и Методий" / Св. Архиепископ Климент

Охридски ; Подготовка за публ. Дилян Василев, Деница Гюрова (N 24) (с. 352-357); **170.** „**Похвала** за Свети Йоан Богослов" / Йоан Екзарх ; Подготовка за публ. Велислава Момчилова, Таня Неделчева (N 25) (с. 358-363); **171.** „**Похвала** нацар Иван Александър от 1356 г." / Подготовка за публ. Ивет Койкова, Веселина Кръстанова (N 26) (с. 364-365); **172.** „**Слово** за Света Троица" / Св. Архиепископ Климент Охридски ; Подготовка за публ. Ванда Денчева, Ваня Аврамова (N 27) (с. 366-371); **173. Из** „Учителното Евангелие" / епископ Константин Преславски ; Подготовка за публ. Мартин Златанов, Лиляна Бойчева-Бориславова (N 28) (с. 372-375); **174.** „**Слово** за Възнесение" / Йоан Екзарх ; Подготовка за публ. Нина Гелева, Десислава Бурова (N 29) (с. 376-378); **175.** „**Пространно** житие на Свети Константин-Кирил" / Св. Архиепископ Климент Охридски ; Подготовка за публ. Маргарита Дянкова, Евгени Тасков (N 30) (с. 379-398); **176.** „**Пространно** житие на Свети архиепископ Методий" / Св. Архиепископ Климент Охридски ; Подготовка за публ. Бориславa Борисова, Адриан Стоичков (N 31) (с. 399-407); **177.** „**Народно** житие на Свети Иван Рилски" / Подготовка за публ. Цветелина Русева, Борислав Войнов (N 32) (с. 408-414); **178.** „**Именник** на българските канове" / Подготовка за публ. Димитър Димитров (N 33) (с. 415-416); **179.** „**Надписи** около Мадарския скален релеф" / Подготовка за публ. Никифор Веселинов (N 34) (с. 417-418); **180.** „[**Надпис** на кан Омуртаг (Колона от тъмен сиенит. Църква „Св. 40 мъченици", В. Търново)]" / Подготовка за публ. Силвия Соколова (N 35) (с. 419-420); **181.** „**Битолски** надпис на цар Иван Владислав" (1016 г.) / Подготовка за публ. Мартина Караиванова (N 36) (с. 421); **182.** „**Търновски** надпис на цар Иван Асен II" (1230 г.) / Подготовка за публ. Мирослава Тодорова (N 37) (с. 422); **183.** „**Историкии**" / епископ Константин Преславски ; Подготовка за публ. Даниел Николов (N 38) (с. 423-426); **184. Из** „Синодика на цар Борил: I. Събор против богомилите при цар Борил в 1211 г." / Подготовка за публ. Виктория Апостолова (N 39) (с. 427-428); **185. Из** „Синодика на цар Борил: II. Възобновяване на Българската патриаршия в 1235 г." / Подготовка за публ. Силвия Вълковска (N 40) (с. 429-430); **186.** „**Летописен** разказ от времето на цар Иван Асен II" / Подготовка за публ. Лилит Тадевосян (N 41) (с. 431-432); **187.** „**Безименна** българска летопис" (1296 г.) / Подготовка за публ. Божидар Александров (N 42) (с. 433-437); **188.** „**Хроника**" / Георгий Амартол (842 – 948 – 1078 г.) ; Подготовка за публ. Жени Велчева (N 43) (с. 438-456); **189.** „**Съкратена** история" / о. Йоан Зонара (XI-XII – XIV в.) ; Подготовка за публ. Лилия Илиева (N 44) (с. 457-471); **190. Из** „Историческо сказание" / митрополит Константин Манасий (XII в. – преди 1344/45 г.) ; Подготовка за публ. Анатоли Богданов, Радина Бонева, Йоана Кръстева, Петя Березова (N 45) (с. 472-476); **191. Из** „Симеоновия сборник" („Изборник" от 1073 г.) – „За дванадесетте камъка … / Св. Епифаний Кипърски (ок. 315-403); „От догматичните съчинения" / Св. Августин (354-430) ; Подготовка за публ. Стефан Гераклиев, Радостин Георгиев (N 46) (с. 477-481); **192.Из** „Симеоновия сборник" („Изборник" от 1073 г.) – „За естеството на човека" / епископ Емески Немесий (ок. 400-та г.) ; Подготовка за публ. Илияна Камбурова, Любен Топалов (N 47) (с. 482-483); **193. Из** „Симеоновия сборник" („Изборник" от 1073 г.) – Из „Диалози" / Псевдо-Кесарий (ок. 550 г.) ; Подготовка за публ. Цветелина Илиева, Диана Донева (N 48) (с. 484-494); **194. Из** „Симеоновия сборник" („Изборник" от 1073 г.) – „Календарни знания": „За явлението Господне. От апостолските заповеди" (по александрийския календар) – „Из „Хрониките"; „От същия автор" / епископ Евсевий Кесарийски (IV в.) – „За Рождество Христово" / презвитер Исихий Йерусалимски (ок. 450 г.) – „За македонските месеци според църковното предание" / Св. Йоан Дамаскин (VII-VIII в.) ; Подготовка за публ. Юлиян Стоянов, Трайчо Станков (N 49) (с. 495-500); **195. Из** „Небеса" / Йоан Екзарх ; Подготовка за публ. Габриела Ангелова, Силвия Славейкова-Китанова (N 50) (с. 501-506); **196. Из** „Шестоднев" / Йоан Екзарх ; Подготовка за публ. Габриела Ангелова (N 51) (с. 507-519); **197.** „**Похвално** слово за великомъченица Света Неделя" / Св. Патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Петя Накова, Десислава Костова (N 52) (с. 521-532); **198.** „**Похвално** слово за Света Филотея" / митрополит Йоасаф Бдински ; Подготовка за публ. Кристина Симеонова, Силвия Николова (N 53) (с. 533-541); **199.** „**Похвално** слово за Свети митрополит Петър" / Св. Митрополит Киприан ; Подготовка за публ. Стеляна Димитрова, Дияна Банова (N 54) (с. 542 -547); **200.** „**Похвално** слово за Свети митрополит Киприан" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Силвия Симеонова, Ирена Ташчиян-Готованска (N 55) (с. 548-554); **201.** „**Похвално** слово за Свети патриарх Евтимий" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Иванита Тошева, Катя Тошева (N 56) (с. 555-568); **202.** „**Похвално** слово за Свети Димитър Солунски" / Димитър Кантакузин ; Подготовка за публ. Ивет Койкова, Светослава Огнянова (N 57) (с. 569-573); **203.** „**Слово** за отсичане главата на Светия пророк Йоан Кръстител" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Лада Любенова, Вероника Димитрова (N 58) (с. 574-578); **204. Из** „Поучение за простите" / йеромонах

Йосиф Брадати ; Подготовка за публ. Антоанета Методиева,Васил Василев (N 59) (с. 579-580); **205.** „**Против** потурчванията" / о. Теофан Рилски ; Подготовка за публ. Мария Василева, Красимира Гелкова (N60) (с. 581); **206. Из** „Слово за ползата от четенето" / о. Йосиф Хилендарски ; Подготовка за публ. Йоана Иванова, Цветелина Коева (N 61) (с. 582); **207.** „**Пространно** житие на Свети епископ Иларион Мъгленски" / Св. Патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Борислав Борисов, Стоян Главов (N 62) (с. 583-597); **208.** „**Пространно** житие на Свети митрополит Петър" / Св. Митрополит Киприан ; Подготовка за публ. Тихомир Велинов,Калоян Механджийски (N 63) (с. 598-607); **209.** „**Пространно** житие на Свети Иван Рилски" / Св. Патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ.Любомира Миткова, Александър Спасов (N 64) (с. 608-617); **210.** „**Пространно** житие на Света Петка Търновска" / Св. Патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Лилия Рангелова, Васил Василев (N 65) (с. 618-627); **211.** „**Пространно** житие на Света Филотея Темнишка" / Св. Патриарх Евтимий Търновски ; Подготовка за публ. Николай Симеонов, Борис Стаев (N 66) (с. 628-637); **212.** „**Пространно** житие на Свети цар Стефан Дечански" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Мая Владимирова, Антоанета Георгиева (N 67) (с. 638-656); **213.** „**Мъчение**на Свети Йоан Нови Сучавски (Белиградски)" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Пенка Караиванова, Ива Христова (N 68) (с. 657-661); **214.** „**Разказ** за пренасяне на мощите на Света Петка Търновска във Видин и Белград" / митрополит Григорий Цамблак ; Подготовка за публ. Илияна Камбурова, Георги Минков (N 69) (с. 662-665); **215. Из** „Възстановяване на Рилския манастир и пренасянето на мощите на Свети Иван Рилски в Рила" / Владислав Граматик ; Подготовка за публ. Мариана Таланова (N 70) (с. 666-667); **216.** „**Кратка** хроника на XVI в." / Подготовка за публ. Любомир Любомиров (N 71) (с. 668-669); **217.** „**История** на София и България" (XVII в.) / епископ Петър Богдан ; Подготовка запубл. Ния Нешева (N 72) (с. 670-672); **218.** „**Потурчване** на Чепино" (XVIII в.) / о. Методий Драгинов ; Подготовка за публ. Михаела Ненчева (N 73) (с. 673); **219.** [**Слова** на Св. Епископ Атанасий Александрийски (IV в.) – Търновско евангелие – Свърлижко евангелие – Хлудов паримейник – Хилендарско евангелие – Средецко евангелие – Станиславов пролог – Евангелие от Анхиало – Пролог от 1337/1338 г. – Сборник на поп Филип (преписан през 1345/1346 г.) – Висарионов патерик – Лаврентиев сборник – Лесновски паренесис – Зографски апостол – Бдински сборник (1359/1360 г.) –Четвероевангелие на видинския митрополит Данаил (преди 1360 г.) – Гръцки стихирар (1367 г.) – Апостол с тълкувания от времето на цар Иван Александър (1331-1337 г.) – Осмогласник от времето на цар Иван Александър (1331-1337 г.) …] / Подготовка за публ. Зорница Димитрова (N 74) (с. 674-681); **220.** „**Отломки** по средновековна космография и география" / Константин Костенечки (ок. 1380 – третото десетилетие на XV в.) ; Подготовка за публ. Цветелина Илиева, Бисерка Бенедишева (N 75) (с. 682-695); **221. Из** „История славяноболгарская …" (1762 г.) / Св. О. Паисий Хилендарски ; Подготовка за публ. Боряна Николова (N 76) (с. 697-711); **222.** „**Житие** и страдания грешнаго Софрония" / Св. Епископ Софроний Врачански ; Подготовка за публ. Християна Илиева (N 77) (с. 712-716); **223. Из** „Българи от старо време" / Любен Каравелов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 78) (с. 717-719); **224. Из** „Нещастна фамилия" / Васил Друмев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 79) (с. 720-722); **225.** „**Тая** нощ сънувах" / Христо Ботев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 80) (с. 723-725); **226. Из** „Под игото" / Иван Вазов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 81) (с. 726-727); **227. Из** „Чичовци" / Иван Вазов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 82) (с. 728-729); **228. Из** „Еднабългарка" / Иван Вазов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 83) (с. 730-731); **229. Из** „Записки по българските въстания" / Захарий Стоянов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 84) (с. 732-734); **230. Из** „Меракът на чичо Денчо" / Михалаки Георгиев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 85) (с. 735-736); **231. Из** „Бай Ганьо" / Алеко Константинов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 86) (с. 737-739); **232. Из** „Дядовата Славчова унука" / Тодор Влайков ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 87) (с. 740-741); **233. Из** „Хоро" / Антон Страшимиров ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 88) (с. 742-745); **234.** „**По** жътва" / Елин Пелин ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 89) (с. 746-747); **235.** „**Змейно**" / Петко Ю. Тодоров ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 90) (с. 748-750); **236.** „**Шибил**" / Йордан Йовков ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 91) (с. 751-756); **237. Из** „Вампирова булка" / Николай Райнов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 92) (с. 757-760); **238. Из** „Кръв" / Константин Константинов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 93) (с. 761-763); **239.** „**Под** шарената черга" / Чудомир ; Подготовказа публ. Андреа Пандулис (N 94) (с. 764-765); **240. Из** „Железният светилник" / Димитър Талев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 95) (с. 766-768); **241.** „**Дамата** с рентгеновите очи" / Светослав Минков ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 96) (с. 769-771); **242. Из** „Татул" / Георги Караславов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 97) (с.

772-774); **243. Из** „Антихрист" / Емилиян Станев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 98) (с. 775-778); **244. Из** „Тютюн" / Димитър Димов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 99) (с. 779-784); **245. Из** „Нощем с белите коне" / Павел Вежинов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 100) (с. 785-786); **246. Из** „Златният век" / Андрей Гуляшки ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 101) (с. 787-788); **247. Из** „Приключенията на червеното сандъче" / Камен Калчев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 102) (с. 790-791); **248. Из** „Галактическа балада" / Емил Манов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 103) (с. 792-796); **249. Из** „Един наивник на средна възраст" / Богомил Райнов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 104) (с. 795-797); **250.** „**Мъжки** времена" / Николай Хайтов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 105) (с. 798-801); **251. Из** „Войната на таралежите" / Братя Мормареви ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 106) (с. 802-804); **252. Из** „Преди да се родя и след смъртта ми" / Ивайло Петров ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 107) (с. 805-807); **253. Из** „Цената на златото" / Генчо Стоев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 108) (с. 808-809); **254. Из** „Много тежко наказание" / Кольо Георгиев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 109) (с. 810-811); **255. Из** „Пътят на Икар" / Любен Дилов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 110) (с. 812-816); **256.** „**Епични** времена" / Йордан Радичков ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 111) (с. 817-819); **257. Из** „Предречено от Пагане" / Вера Мутафчиева ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 112) (с. 820-822); **258. Из** „Кориите" / Васил Попов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 113) (с. 823-824); **259. Из** „Време разделно" / Антон Дончев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 114) (с. 825-826); **260. Из** „Фантастът" / Дончо Дончев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 115) (с. 827-828); **261. Из** „Дунав мост" / Георги Мишев ;Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 116) (с. 829-830); **262. Из** „Къща отвъд света" / Георги Данаилов ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 117) (с. 831-832); **263. Из** „Бракониери" / Любен Петков ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 118) (с. 833-834); **264. Из** „Ая" / Никола Радев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 119) (с. 835-836); **265. Из** „Белият дявол" / Христо Калчев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 120) (с. 837-838); **266. Из** „Предназначението на човека" / Владимир Зарев ; Подготовка за публ. Андреа Пандулис (N 121) (с. 839-840).

8. Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. Архитектоника на бълг. Изящно слово от IX до XXI в. (Универс. Информ. Модел). Кн. 3, Историография: Уч. Пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. Текстописане / Н. ***Василев*** *; Науч. ред., дейксис А.* ***Куманова****; Науч. консултанти И.* ***Паси****, С.* ***Денчев****; Терминол. Ред. Н.* ***Казански****; Справ.-информ.ред. Д.* ***Ралева****; Библиогр. ред. М.* ***Максимова****; Рец. Х.* ***Мутафов*** *... [и др.]; Посвещава се на 1150-годишнината от Покръстването на българите; Епиграф: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат." –* ***Н. Василев****. Ново е-изд. С.: За буквите – О писменехъ, 2018. 282 с. (Факлоносци; XXX)*

Други рец.: П. ***Велчев****, Е.* ***Томова****. Цит. лит. и бел. Именен показалец, показалец на загл.*

E ISBN 978-619-185-008-2

База на е-б-ка ANTHOLOGICA.

Публ.: <http://sno.unibit.bg>.

1. изд. 2015.

Ново е-изд. 2016 <http://www.sno.unibit.bg>.

9. ***Свети отец Паисий Хилендарски****. История славяноболгарская ...: Информационен код на българската книжовност и литература: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) : Учебното помагало-практикум по гражданска компетентност на изследователя / Обща ред. и епилог (дейксис 2011, 2022) С.* ***Денчев*** *; Науч. ред., историография, коментар, именен показалец, географски показалец (дейксис 2011, 2022) М.* ***Куманов*** *; Библиогр. и текстолог. Ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис (дейксис 2011, 2022) А.* ***Куманова*** *; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис 2011, 2022) Н.* ***Василев****; Терминолог. Ред. Е.* ***Томова****, Д.* ***Ралева****, В.* ***Велев****; Справочно-информ. ред. М.* ***Максимова****, Ц.* ***Найденова****, А.* ***Даскалов****; Рец.: И.* ***Теофилов****, В.* ***Добрева****, Н.* ***Казански****. Ново 2. прераб. и доп. изд. С.: За буквите – О писменех, 2022. 238 с.: с ил. (Факлоносци; XXXI)*

1. изд. 2011.

Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технол.

База на е-библиотека PAISIADA.

ISBN 978-619-185-560-5

E ISBN 978-619-185-561-2

Изграден е модел на Паисиезнанието на база на многовекторно проучване на Университета по библиотекознание и информационни технологии в сътрудничество с изследователи от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и Софийския университет „Св. Климент Охридски", в което вземат участие и над хиляда студенти (2007-2022). На база на преписите (на ръка и на компютър) на „История славяноболгарская..." на Св. о. Паисий Хилендарски, осъществени в обективната историографска линия (акад. Йордан Иванов, акад. Петър Динеков...), са синтезирани тезаурус на езика на йеромонаха и топонимична справочно-информационна карта, които се осмислят в системно единство.

10. Е-библиотека „ПАИСИАДА": Историогр. на Паисиезнанието за посветеното на 300-год. от рожд. на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** *и 260-год. от създ. на неговия тр. „История славяноболгарская...": Последно завършено историографско перспективно изследване на Милен* ***Куманов****: Историогр. на Паисиезнанието за посветеното на 300-год. от рожд. на* ***Св. о. Паисий Хилендарски*** *и 260-год. от създ. на неговия тр. „История славяноболгарская...": Ново изд. на Унив. по библиотекознание и информ. технол.:* ***Свети отец Паисий Хилендарски****. История славяноболгарская ...: Информ. код на бълг. книжовност и лит.: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия). С., 2022: Академично слово, подготвено на 6.11.2022 г. за XVIII Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ – 20.05.2022 г.: Кн. IV-та от текстолог. моногр. петокнижие на М.* ***Куманов*** *– е-библиотека „CIVILIANA": Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на А.* ***Куманова*** *и др. // LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен* ***Куманов****: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor Milen* ***Kumanov****: Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / състав. А.* ***Куманова*** *... [и др.]; предг. и диалог – дейксис: А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****; ил. К.* ***Константинова****; рец. В.* ***Гюзелев*** *... [и др.]. С., 2022, с. 939-964.*

Други библиогр. ред.: Н. ***Казански****, Н.* ***Василев****, Д.* ***Костадинова****, Ц.* ***Найденова****.*

ISBN 978-619-185-558-2

E ISBN 978-619-185-559-9

11. Е-библиотека „ПРАВОСЛАВИЕ" – „ORTHODOXY": Православието в България: Кратка ист. енциклопедия / авт., науч. ред., анотация, предговор, упътване, по-важни съкр. М. ***Куманов****: Последно незавършено енциклопедично изследване на Милен* ***Куманов*** *– публ., посв. на знаменателните през 2023 г. 1990-год. от разпятието и Възкресението на Иисус Христос в 33 г. и 1710-год. от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на римския император Константин I Велики, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии: Константин е почитан като светец и равноапостол от Православната църква: Кн. III-та от текстолог. Моногр. петокнижие на М.* ***Куманов*** *– е-библиотека „CIVILIANA": Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на А.* ***Куманова*** *и др. // LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен* ***Куманов****: юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor Milen* ***Kumanov****: Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / състав. Александра* ***Куманова*** *... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: Александра* ***Куманова****, Николай* ***Василев****; ил. Константина* ***Константинова****; рец. Васил Гюзелев ... [и др.]. С., 2022, с. 595-938.*

Други библиогр. ред.: Н. ***Казански****, Н.* ***Василев****, Д.* ***Костадинова****, Ц.* ***Найденова****.*

ISBN 978-619-185-558-2

E ISBN 978-619-185-559-9

12-16. Стара българска литература: В 7 т. / Ред. кол. Б. Ст. ***Ангелов*** *и др.; [С предг. от Д.* ***Петканова****]. С.: Бълг. писател, 1981- . Други ред.: Л.* ***Грашева****, П.* ***Динеков****, К.* ***Иванова****, С.* ***Кожухаров****, К.* ***Куев****, С.* ***Николова****, Д.* ***Петканова****; Пълното име на ред. С.* ***Николова*** *е* ***Светлина Николова Тодорова****; Ред. Б. Ст.* ***Ангелов*** *известен като* ***Боньо (Боню) Стоянов Ангелов****.*

Т. 1. Апокрифи / Състав. и ред. [с предг.] Д. ***Петканова****. 1981. 432 с.*

Т. 2. Ораторска проза / Състав. и ред. [с предг.] Л. ***Грашева****. 1982. 396 с.*

Т. 3. Исторически съчинения / Състав. и ред. [с предг.] Ив. ***Божилов****. 1983. 444 с.*

Т. 4. Житиеписни творби / Състав. и ред. [с предг.] Кл. ***Иванова****. 1986. 688 с.*

Т. 5. Естествознание / Състав. и ред. [с предг.] А. ***Милтенова****. 1992. 552 с. (Речник на личните имена; Речник на геогр. имена).*

Посл. два тома не са публ.

I. 3. ... философско-религиозните универсални монотеистични картини на света (11 ном. назв.: NN 17-27)

17. ***Вернадский****, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

18. ***Корбен****, А. История на ислямската философия. С., 2004.*

19. ***Campbell****, J. The Power of Myth / J.* ***Campbell****, B.* ***Moyers****. New York, 1991.*

20. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*

21. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*

22. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****, Vol. III: Occidental Mythology. New York: Arkana, 1991.*

23. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*

24. ***Corbin****, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1996.*

25. ***Eliade****, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Ph.* ***Mairet****. Princiton, NJ, 1991.*

26. ***Eliade****, Mircea. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by Ana* ***C.*** *Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330)*

27. ***Eliade****, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M.* ***Handoca****; Rev. sti. a ed. M.* ***Tanasescu****; Cuv. i. de A.* ***Morretta****. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1)*

VIII. I. 4. ... текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *ПБ (КИЕ)* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 28-46)

28. Social sciences & Humanities index (SSHI). Bronx (N.Y.), 1907-1974.

29. British humanities index (BHI). London, 1915- .
<https://www.uwe.ac.uk/study/library/databases/a-z/british-humanities-index>

30. Dissertation abstracts international. Ann Arbor (Mi), 1938- .
<https://searchworks.stanford.edu/view/486508>

31. Japanese periodicals index (JPI): Humanity & Social science. Tokyo, 1948- .
<https://www.ndl.go.jp/en/data/sakuin/sakuin_select.html>

32. International bibliography of the social sciences. London, 1951- .
<https://about.proquest.com/en/products-services/ibss-set-c/>

33. Index Asia: Ser. in Humanities. Calcutta, 1965- .
<https://aijsh.com/category/research-social-sciences-humanities/rssh-v13/rssh-v13-issue5/>

34. Bibliographie internationale de l'Humanisme et de la Renaissance. Genève, 1966- .
<https://www.brepols.net/series/bihr-p>

35. Humanities index (HI). Bronx (N.Y.), 1974- .
<https://about.proquest.com/en/products-services/bhi-set-c/>

36. Social sciences (SS). Bronx (N.Y.), 1974- .
<https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_retro>

37. Social sciences citation index (SSCI). Philadelphia, 1974- .
<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/social-sciences-citation-index/>

38. Social sciences index (SSI). Bronx (N.Y.), 1974- . <https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_index_retro>

39. American humanities index (AHI). N.Y., 1975- .
<https://blog.library.gsu.edu/2001/02/02/american-humanities-index-online/>

40. Arts & Humanities citation index (AHCI). Philadelphia, 1976- .
<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/arts-humanities-citation-index/>
41. Index to social science & Humanities proceedings (ISS HP). Philadelphia, 1976- .
<https://tischlibrary.tufts.edu/what-we-have/databases/conference-proceedings-citation-index-social-science-humanities>
42. Indice Español de Humanidades. Madrid, 1976- .
<https://digital.csic.es/handle/10261/35909>
43. Humanities international index (HII). N.Y., 2006- .
<https://www.library.nd.edu/database/4UD7U2WLVSACmMwssQsoEy>
44. Новая иностранная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.
45. Новая отечественная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.
46. Новая литература по социальным и гуманитарным наукам. Москва, 1993- .
<https://nlr.ru/res/inv/guideseria/liter/record_full.php?record_ID=48966&rid=1678>
<http://biblioclub.ru/index.php?page=journal_red&jid=132618>.

VIII. I. 5. ... най-ново ретроспективно и перспективно обобщаващо издание по манастирите в България
(1 ном. назв.:
N 47)

*47. **Шанов**, Христо. Манастирите в България [Кн. за съществували в миналото, новопостроени и действащи манастири, скални манастирски комплекси и църкви, манастирища, скитове и метоси в съвременна България с епископските резиденции и центрове, които в по-далечното минало са били обслужвани от монаси, а сега са археологически обекти: В 3 ч.: Ч. 1. Северна България – 537 обекта в 14 обл.; Ч. 2. Южна България – до Пловдив. – Под печ.; Ч. 3. Южна България – до Благоевград. – Под печ.]. – С.: Изток – Запад, 2023- . – Ч. 1. / Предисл.: Възникване на манастирите (с. 7-18). – 2023. – 808 с.: с ил. – Кн. е цит. от **М. К.** в ръкоп. в неговите бел. в качеството ѝ на перспект. библиогр. информ. – Бел. ред. **А. К.***

I. 6. ... български църкви и манастири на територията на САЩ
(1 ном. назв.:
N 48)

48. Bulgarian American Business Pages. Chicago, 1998- .

II. Пристатийна библиография на публикации, поместена в края на статиите на *ПБ (КИЕ)*
(5249 ном. назв.:
NN 49-5297)

*49. „Абагар" на **Филип Станиславов**. Рим, 1651. Фототип. изд. / Представен от Б. **Райков**. С., 1979.*
*50. **Абаджиев**, Александър. Оперните звезди на България [: **Борис Христов**]. С., 2008, с. 95-105.*
*51. **Абаджиев**, В. Спомени от въстанията. Лом, 1924, с. 78.*
*52. **Абаджиев**, Ст. Монашеският „Бял кръст" на Българската църква. // Църковен вестник, N 22-23, 30 септ. 1922.*
*53. **Абаджиев**, Т. Някои документи из архивния фонд на **Иван Драсов**. // Изв. Държ. архиви, 1965, Т. 10, с. 114.*
*54. **Абаджиева**, М. „Павликянската книжнина от XVIII в. – пример за книжовен език на народна основа". // Международна научна конференция „Писменото наследство и информационните технологии", 15-20 септ. 2014, Варна. Варна, 2014.*
*55. **Аверкий, йеромонах Светогорски**. Участта на **Пилат [Понтийски]** и на **първосвещениците Кайафа** и **Ана** след като разпнаха **Христос**. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2019.*

*56. **Аврамов**, Стефан. Революционни борби в Азот (Велешко) и Поречието. С., 1929, с. 63-64.*

*57. **Аврамова**, Св. Антивоенните тежнения на **Нюйоркски митрополит Андрей** (1942-1944 г.). // Втората световна война и България 1939-1947: Докл. и съобщ. от Нац. научна конф., посв. на 60 г. от края на Втората световна война – Сливен, 7-8 апр. 2005. Сливен, 2006, с. 304-316.*

*58. **Аврамова**, Св. Дейността на провинциалните православни християнски дружества на учащата се младеж, отразена на страниците на сп. „Зов". Църковно-народният събор от 1871 г. и създаването на екзархийските епархии. // Изв. Рег. ист. музей – Русе, XIX. Русе, 2016, с. 268-396.*

*59. **Аврамова**, Св. Документи за Българската източноправославна епархия в Северна и Южна Америка и Австралия във фонда на РИМ – Търговище. // История и развитие на музеите в България. 80 г. Ист. музей – Самоков. Сб. докл. и съобщ. Нац. научна конф. – Самоков, 2016, с. 262-279.*

*60. **Аврамова**, Св. **Митрополит Андрей**. // Храм Пресветия Богородици – Търговище: Сб. докл. от Нац. научна конф., посв. на 150-год. от построяването на храма – Търговище, 17 авг. 2001. Търговище, 2001, с. 151-156.*

*61. **Аврамова**, Св. **Митрополит Андрей** – жизнен път и дело. // **Ню Йоркский митрополит Андрей**. Възпоменат. сб. / Съст.: **свещ. ик. Йордан Н. Василев**, Светлана **Аврамова**. Пловдив, 2002, с. 7-56.*

*62. **Аврамова**, Св. **Ню Йоркският митрополит Андрей** в историческата памет на град Търговище. // Православие и краезнание. В. Търново, 2004, с. 211-224.*

*63. **Аврамова**, Св. **Нюйоркският митрополит Андрей** и задокеанската епархия на БПЦ в документи на Държавна сигурност. // Сборник Есенни четения – Сборяново 2013. От находката до витрината. Т. X. Москва, 2014, с. 252-272.*

*64. **Аврамова**, Св. От легендата до признанието. **Нюйоркският митрополит Андрей** – един благодетел на град Търговище. // Българското дарителство – история, съвременност и перспективи. Нац. научна конф. – Карлово, окт. 2003. Карлово, 2003, с. 237-244.*

*65. **Аврамова**, Св. Принос към църковната история по непубликувани писма на **Стоян Петков – Велички епископ Андрей** до **Варненски и Преславски митрополит Симеон**. // Изв. Ист. музей – Кюстендил. Т. XVII. В. Търново, 2011, с. 23-36.*

*66. **Аврамова**, Св. С дипломатичност, такт и християнско усърдие. // С пламъка на вярата. Сб. документи и материали. Варна, 2002, с. 149-165.*

*67. **Аврамова**, Св. Страничка от дневника на **епископ Андрей** за една липсваща страничка от биографията на **Петър Габровски**. // От регионалното към националното. Юбил. сб., посв. на 14-год. от възстановяване самостоятелността на Българската православна църква и 135-год. на Априлското въстание. В. Търново, 2012, с. 283-286.*

*68. Автобиографични бележки на **Синесий, епископ в Щип и Пловдив, митрополит в Одрин, Охрид и Скопие** / Ред. Г. **Баласчев**. С., 1934.*

*69. Автобиография на **архимандрит Йона Маджаров**. // Училищен преглед, 1927, N 1, с. 82.*

*70. **[А. К.] Стефан Захариев**: Бележит книжовник и деец на църковно-народна свобода. // Църковен вестник, N 11, 15 март 1991.*

*71. **Академик Михаил Арнаудов** – ученият и творецът. Сб. с научни изследвания. С., 2006.*

*72. **Академик Петър Динеков** и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции: Сб. с материали от Колегиума, посв. на 100 г. от рожд. му. С., 2018.*

*73. **Акрабова-Жандова**, Ив. Боянската църква (Водач). С., 1960.*

*74. **Акрабова-Жандова**, Ив. Икони в Софийския археологически музей. Датирани икони. С., 1965.*

*75. **Акрабова-Жандова**, Ив. Ново в Патлейна след **Йордан Господинов**. // Преслав, 1968, с. 69-79.*

*76. **Аксунов**, М. История на Католическата църква от източен обред в България. От времето на съединението на част от българския народ с Католическата църква. С., 2008.*

*77. Акт за избора на **Негово Светейшество Българския Патриарх Максим**. // Църковен вестник, N 26-29, 11 септ. 1971.*

*78. Акт за канонизация на **Баташките и Новоселските мъченици**. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2011.*

*79. Акт от Синодалния канонически избор на Русенски митрополит **[Наум Русенски]**. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2014.*

*80. Акт-изложение за избора на български патриарх и **Софийски митрополит [Неофит, Патриарх Български]**. // Църковен вестник, N 7, специален брой, 2013.*

*81. **Аладжем**, Св. Природен парк „Рилски манастир" – едно световно богатство. // Църковен*

вестник, N 10, 16-31 май 2003.

*82. **Аладжов**, Димчо. Християнски паметници в Хасковски окръг. Хасково, 1981.*

*83. **Аладжов**, Ж. За култа към Тангра в Средновековна България. // Археология, 1983, N 1-2, с. 76-85.*

*84. **Аладжов**, Ж. **Цар Иван Александър**. С., 2003.*

85. Албум-алманах „Македония". С., 1931.

*86. **Алваджиев**, Н. Пловдивска хроника. 2. изд. Пловдив, 1984.*

*87. **Алваджиев**, Н. Старинни черкви в Пловдив. Пловдив, 2000.*

*88. **Алевизопулос**, А. Православната църква. Нейната вяра, богослужение и живот. С., 2014, с. 96-101.*

89. Александрийская православная церковь. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 559-594.

*90. **Александров**, А. Един истински народен архипастир **[Н. Високопреосвещенство митрополит Максим Скопски и Пловдивски]**. // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2018, с. 1, 7.*

*91. **Александров**, А. Светостта – върховен идеал. // Църковен вестник, N 27, 16-30 ноември 2007.*

*92. **Александров**, А. Съвременно състояние на Румънската православна църква. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 1999.*

*93. **Александров**, Е. Дипломатическая переписка **царя Симеона** с **императором Романа Лакапином**. // Palaeobulgarica, 1990, N 2, с. 16-22.*

*94. **Александров**, Е. Интронизирането на **княз Симеон** – 893 (Дипломатическо-правни проблеми). // Palaeobulgarica, 1991, N 3, с. 10-17.*

*95. **Александров**, Е. Правен характер на Брашовската грамота от XIV в. // Старобългаристика, 16, 1992, N 4, с. 88-97.*

*96. **Александров**, Н. Батошевски мъжки манастир „Успение Пресветая Богородици" и Априлското въстание (По повод 110-год. от Априлското въстание. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1986.*

*97. **Александров**, Н. Бележит дипломатически документ: 120 г. от Учредяването на Българската екзархия (1870-1990). // Духовна култура, 1990, N 9, с. 12-16.*

*98. **Александров**, Н. Бележита годишнина – 120 години от учредяването на Българската екзархия (1870-1990). // Църковен вестник, N 21, 30 май 1990.*

*99. **Александров**, Н. Бележити починали на приснопаметния **Старозагорски митрополит Методий Кусевич**. // Църковен вестник, N 13, 30 апр. 1986.*

*100. **Александров**, Н. 90-годишнината от избирането титуляр на новооткритата Старозагорска епархия. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1986.*

*101. **Александров**, Н. История на храм-паметника „Св. Троица" и мавзолей-костница 19 юли 1877 г. Ст. Загора, 1993.*

*102. **Александров**, Н. Къпиновски манастир „Св. Никола". // Църковен вестник, N 5, 12 февр. 1973.*

*103. **Александров**, Н. **Негово Високопреосвещенство Старозагорският митрополит Климент**. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1967.*

*104. **Александров**, Н. Петдесет години от смъртта на четвъртия **Великотърновски митрополит Йосиф Бакърджиев**. // Църковен вестник, N 18, 24 юни 1968.*

*105. **Александров**, Н. **Сливенският митрополит Гервасий**. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1989.*

*106. **Александров**, Н. Сърце посвещавам на теб Отечество драгоценно (150 г. от рожд. на **свещ. Минчо Кънчев**). // Църковен вестник, N 29, 21 окт. 1987.*

*107. **Александров**, Н. Тридесет и една години от смъртта на **Охридския митрополит Борис**. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1969.*

*108. **Александров**, Н. Участие на духовници от Старозагорска епархия в подготовката и провеждането на Старозагорското въстание, 1875. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 285-287.*

*109. **Александров**, Н. Храмове-паметници в пределите на Старозагорска епархия. // Църковен вестник, N 23, 1 авг. 1977.*

110. ***Александров****, Недю. Тържествено честване (на) 150-годишнината от смъртта на* ***Св. Онуфрий Габровски*** *в гр. Габрово и гостуване на* ***Негово Високопреосвещенство Св. Старозагорския митрополит Панкратий*** *във Великотърновска епархия. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1968.*

111. ***Александров****, Недю, Цветана* ***Късева****. С* ***Христос*** *и Македония в сърцето. Страници от живота на [****Старозагорския****] митрополит Методий Кусев (1838-1922). С., 2000, с. 130-153.*

112. ***Александров****, Т. Кратко поучение за светото причастие. // Църковен вестник, N 51, 19-25 дек. 1994.*

113. ***Александров****, Юлий. Храм „Св. Николай” [, Варна]. Варна, 2006.*

114. ***Александрова****, Елена. Духовна култура и късно възрожденско изкуство в църквата „Св. Димитър Солунски” в с. Падеш, Благоевградско. // Симитлия – от древността до наши дни. Експедиция. Конференция. Благоевград, 2016, с. 51-61.*

115. ***Александрова****, Елена. Ролята на църквата „Въведение Богородично” за развитието на просветата в град Горна Джумая (Благоевград) през Възраждането. // Македонски преглед, 2015, N 2, с. 79-90.*

116. ***Александрова****, Камелия. Удостоиха* ***архимандрит Антим*** *със званието „Народен духовен крепител на Северозападна България”. // 24 часа, 10 септ. 2017.*

117. ***Александрова****, Сашка.* ***Митрополит Григорий*** *ще прави семинария във Велико Търново. // Борба, 2010.*

118. ***Архимандрит Александър****. Благата вест. // Църковен вестник, N 13-14, 28 март 1953.*

119. ***Архимандрит Александър****. Задушница. Мисли за умрелите. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1958.*

120. ***Александър Екзарх*** *и българските пътища към Европа: XIX – нач. на XX в. Стара Загора, 2007.*

121. ***Св. Александър Невски****. Слово, произнесено от* ***Негово Светейшество Кирил, патриарх Български и митрополит Софийски****, в храм-паметника „Св. Александър Невски” след* ***Божествена литургия*** *на 12 септ. 1953 г. (по стеногр.). // Църковен вестник, N 31-32, 30 септ. 1953.*

122. ***Алексеев****, А. А.* ***Воскресенский, Григорий Александрович****. // Славяноведение в дореволюционной России: Библиогр. словарь. Москва, 1979, с. 110-111.*

123. ***Алексеев****, А. А.* ***Александър Василевич Горский****. // Palaeobulgarica, 1979, N 4, с. 34-41.*

124. ***Алексиев****, Й. Мястото на манастирите в културния живот на столицата Търново. // Търновска книжовна школа, 1995, Т. 6, с. 511-516.*

125. ***Алексиев****, Й. Търновските манастири. Манастирите на Царевец. // Год. на музеите в Северна България, 1995, с. 74-90.*

126. ***Алексий Библиофил****. Старостилният разкол у нас. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 1999.*

127. ***Алексия****, Евдокия. Столичен храм „Св. Великомъченик Мина”. // Църковен вестник, N 45, 6-12 ноември 1995.*

128. Алинският манастир „Св. Спас”. // Църковен вестник, N 5, 30 ян. – 5 февр. 1995.

129. Алманах на Софийския университет. Т. 1. С., 1988, с. 502-504.

130. ***Алтънов****, Ив. Правното положение на манастира „Зограф”. С., 1964.*

131. ***Алтънов****, Ив. Съществувала ли е Екзархията в Цариград?. // Църковен вестник, N 33, 6 окт. 1923.*

132. ***Архимандрит Амвросий****. // Църковен вестник, N 27, 26 юни 1965.*

133. ***Архимандрит Амвросий****. Стогодишнината на храма „Св. Николай” в гр. Сливен. // Църковен вестник, N 1-2, 5 ян. 1935.*

134. ***Архимандрит Амфилокий Михайлов****. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2006.*

135. ***Протойерей Анани п. Анастасовъ****. // Илюстрация Илинден, 13, кн. 9 (129), ноември 1941, с. 8.*

136. ***Анастасиу****, Й. Е. Трима български новомъченици от XVIII в. (****Йоан, Анастасий, Злата Мъгленска****). // Изв. Българска патриаршия. Църковно-исторически и архивен институт. Централен църковен историко-археологически музей. С., 1984, Т. 2, с. 70-75.*

137. ***Ангелов****, А. Духовни и културно-просветни дейци в Кумарица в турско. С., 1932, с. 24.*

138. ***Ангелов****, А. Църквата „Св. Никола” в Елена. С., 1909.*

139. ***Ангелов****, А. Н.* ***Св. Климент Римски*** *и неговите послания. // Църковен вестник, N 30, 20 ноември 1986.*

*140. **Ангелов**, Ангел. Църквата „Св. Архангел Михаил” при Горановци, Кюстендилско. // Археология, 2003, N 4, с. 48.*

*141. **Ангелов**, Б. Книжовникът **Тодор Врачански** не е **Теофан Рилски**. // Лит. мисъл, 1974, N 3, с. 122-124.*

*142. **Ангелов**, Б. Към въпрса за родното място на **Паисий**. // Лит. мисъл, 1962, N 2-3.*

*143. **Ангелов**, Б. **Поп Пунчо**. // **Ангелов**, Боньо. Съвременници на **Паисий [Хилендарски]**. Т. 2. С., 1964, с. 149-167.*

*144-145. **Ангелов**, Б. Просфората. // Църковен вестник, N 23, 5-11 юни 1995; N 24, 12-18 юни 1995.*

*146. **Ангелов**, Б. Страници из историята на старобългарската и възрожденската литература. С., 1977.*

*147. **Ангелов**, Б. Ст. Български книжовници от XVII в. // Литературна история. Т. 1, 1977, с. 38-41. (книжна поредица на БАН в 17 т.)*

*148. **Ангелов**, Б. Ст. В коя година е починал **Паисий Хилендарски**. // Език и литература, 1962, N 6.*

*149. **Ангелов**, Б. Ст. **Димитър Кратовски**. // **Ангелов**, Боньо. Из старата българска, руска и сръбска литература. Кн. II. С., 1967, с. 44.*

*150. **Ангелов**, Б. Ст. Из историята на руско-българските връзки. С., 1972, с. 52-53.*

*151. **Ангелов**, Б. Ст. Кириловият химн в чест на **Климент Римски**. // **Константин-Кирил Философ**: Докл. от симпозиума, посв. на 1100-год. от блажената му кончина. С., 1971, с. 255-269.*

*152. **Ангелов**, Б. Ст. Книжовното дело на **старобългарския писател Йеремия**. // Език и литература, 1976, N 1, с. 26-30.*

*153. **Ангелов**, Б. Ст. **Михаил митрополит Коласийски**. // Руско-южнославянски книжовни връзки. С., 1980, с. 5-83.*

*154. **Ангелов**, Б. Ст. Неизвестен препис на Сказание за основаването на Гложенския манастир. // Изв. Нар. библ. „[Св. Св.] Кирил и Методий”, 16, 1981, с. 379-384.*

*155. **Ангелов**, Б. Ст. Неизвестни ръкописи на **Мардарий Рилски**. // Старобълг. лит., 6, 1980, с. 50-68.*

*156. **Ангелов**, Б. Ст. Някои наблюдения върху книжовното дело на **Климент Охридски**. // Климент Охридски, 1966, с. 79-107.*

*157. **Ангелов**, Б. Ст. **Партений Павлович**. // **Ангелов**, Боньо. Съвременници на **Паисий [Хилендарски]**. Т. 2. С., 1964, с. 5-59.*

*158. **Ангелов**, Б. Ст. Проучвания върху „История славяноболгарская”. // Изв. Инст. за бълг. лит., 10, 1961.*

*159. **Ангелов**, Б. Ст. Сказание за железния кръст. // Старобълг. лит., 1, 1971.*

*160. **Ангелов**, Б. Ст. Съществувал ли е **поп Богомил**? // Лит. мисъл, 1958, N 6.*

*161. **Ангелов**, Бл. Петохлебие. // Църковен вестник, N 25, 19-25 юни 1995.*

*162. **Ангелов**, Бл. Храм „Св. Петка Самарджийска”. // Църковен вестник, N 45, 13-19 ноември 1995.*

*163. **Божан Ангелов** почина. // Църковен вестник, N 28, 1958.*

*164. **Ангелов**, Боньо. Борба за делото на **Кирил и Методий**. С., 1969, с. 54-65.*

*165. **Ангелов**, Боньо. Бориловият синодик. // Прослава на Велико Търново. С., 1978, с. 182-186*

*166. **Ангелов**, Боньо. Из историята на старобългарската и възрожденската литература. С., 1977.*

*167-168. **Ангелов**, Боньо. Из старата българска, руска и сръбска литература. Кн. I. С., 1958, с. 135-144; 155-158. Кн. 3. С., 1978, с. 265-281.*

*169. **Ангелов**, Боньо. **Кръстьо Граматик** – книжовник от XVII в. в Кукленския манастир. // **Ангелов**, Боньо. Старобългарско книжовно наследство. Ч. 1. С., 1983, с. 130-132.*

*170. **Ангелов**, Боньо. Летописни съчинения в старобългарската литература. // Старобълг. лит., 14, 1983, с. 65-74.*

*171. **Ангелов**, Боньо. Списък на забранените книги в старобългарската литература. // Изв. Инст. за бълг. лит., 1952, Т. 1, с. 107-159.*

*172. **Ангелов**, Боньо. Старобългарско книжовно наследство. Ч. 1. С., 1983, с. 55-59.*

*173. **Ангелов**, Боньо. Съвременници на **Паисий [Хилендарски]**. Т. 1. С., 1963.*

*174. **Ангелов**, Боньо. Съвременници на **Паисий [Хилендарски]**. Т. 2. С., 1964.*

*175. **Ангелов** Боньо. „Хождения” в южнославянских литературах до XVII в. // Тр. Отд. древнерус. лит., 24, 1969, с. 184-185.*

*176. **Ангелов**, Боню, Донка **Петканова**. Стара българска литература: Житиеписни творби. С., 1981, с. 638.*

*177. **Ангелов**, В. Неврокопска епархия при управлението на **митрополит Борис** (1935-1948). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 293-304.*

*178. **Ангелов**, Валентин. Българската монументална дърворезба. С., 1992.*

*179. **Ангелов**, Валентин А. Панорама на възрожденските приложни изкуства. С., 1998, с. 34.*

*180. **Ангелов**, Веселин. Премълчани истини. Лица, събития и факти от българската история (1941-1989). С., 2005, с. 82.*

*181. **Ангелов**, Д. Адамитство. // История на философската мисъл в България. Т. 1. С., 1970.*

*182. **Ангелов**, Д. Богомилството. С., 1993.*

*183. **Ангелов**, Д. Богомилството в България. С., 1947.*

*184. **Ангелов**, Д. Богомилството в България. 3. изд. С., 1969.*

*185. **Ангелов**, Д. Богомилството в България. С., 1980.*

*186. **Ангелов**, Д. Борбите на българския народ против османската власт през първата половина на XV в. и походите на **Владислав Варненчик**. // Варна 1444: Сб. С., 1969, с. 9-54.*

*187. **Ангелов**, Д. Българите – славянски народ. С., 1996.*

*188. **Ангелов**, Д. Българо-византийските отношения през периода 1331-1341 г. от царуването на **Иван Александър**. // Военноисторически сборник, 1973, N 1, с. 34-53.*

*189. **Ангелов**, Д. Българо-византийските отношения през периода 1341-1347 г. от царуването на **Иван Александър**. // Военноисторически сборник, 1974, N 1, с. 22-50.*

*190. **Ангелов**, Д. Българските манастири в Македония през XI-XIV в. // Лингвистични студии за Македония / Съст. Ив. **Кочев**. С., 1996, с. 10-56.*

*191. **Ангелов**, Д. Византия – духовна култура. Стара Загора, 1994.*

*192. **Ангелов**, Д. Влияние на чужди ереси върху богомилството. // Изв. на Семинара по славянска филология в Ист.-филолог. фак. при Соф. унив., 1942, Т. 1, с. 145-182.*

*193. **Ангелов**, Д. Делото на **Марин Дринов**. // Народна просвета, 1956, N 4, с. 51-58.*

*194. **Ангелов**, Д. Исихазъм – същност и роля. // Старобългаристика, 1981, N 4, с. 56-78.*

*195. **Ангелов**, Д. История на Византия. Ч. 1 (395-867). С., 1976; Ч. 2 (867-1204). С., 1974; Ч. 3 (1204-1453). С., 1967.*

*196. **Ангелов**, Д. Към историята на философско-религиозната мисъл в Средновековна България. Исихазъм и варлаамитство. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1967, Т. 25, с. 73-92.*

*197. **Ангелов**, Д. Научното дело на **акад. Иван Снегаров**. // Изв. Инст. за ист., 1964, Т. 14-15, с. 5-25.*

*198. **Ангелов**, Д. Научното дело на **проф. Йордан Иванов** като историк и археолог. // Векове, 4, 1972.*

*199. **Ангелов**, Д. По някои въпроси около покръстването на българите. // Ист. преглед, 1965, N 6, с. 38-57.*

*200. **Ангелов**, Д. Покръстване на българите – причини и последици. // Православието в България. С., 1974, с. 77-108.*

*201. **Ангелов**, Д. Покръстването на българите и победата на славянската писменост. // Църковен вестник, N 17, 21 юни 1980.*

*202. **Ангелов**, Д. **Презвитер Козма** и беседата му против богомилите. С., 1948.*

*203. **Ангелов**, Д. Приносът на **Марин Дринов** в областта на византологията. // Изследвания в чест на **Марин С. Дринов**. С., 1960, с. 119-132.*

*204. **Ангелов**, Д. Славянският свят през IX-X в. и делото на **Кирил и Методий** в книжовната традиция. // Старобългаристика, 1985, N 2, с. 3-28.*

*205. **Ангелов**, Д. Средновековният Велбъжд (VII-XIV). // Кюстендил и Кюстендилско. Сб. С., 1973, с. 74.*

*206. **Ангелов**, Д. Тракия и българо-византийските отношения до падането ѝ под турска власт. // Изв. на Тракийския научен инст., 1965, Т. 1, с. 61-91.*

*207. **Ангелов**, Д. Философските възгледи на богомилите. // Изв. Инст. бълг. ист., 1951, Кн. 3-4, с. 113-147.*

*208. **Ангелов**, Д., Б. **Примов**, Г. **Батаклиев**. Богомилството в България, Византия и Западна*

Европа в извори. С., 1967.

*209. **Ангелов**, К. Ц. Възгледите на **Ст. Михайловски** за **Бога** и Църквата (По случай 92 г. от ражд. му – 7/19 ян. 1856 г.). // Църковен вестник, N 5-6, 7 февр. 1948.*

*210. **Ангелов**, С. Търновският книжовник **Дионисий Дивний**. // Старобълг. лит., 7, 1980, с. 54-62.*

*211. **Ангелов**, Светозар. Църквата „Пророк Илия" в гр. Бобошево, Дупнишко. // **Църкви и манастири от Югозападна България през XV-XVII в. С., 2007, с.** 41-42.*

*212. **Ангелов**, Светозар. Църквата „Св. Архангел Михаил" до с. Горановци, Кюстендилско. // Изв. Ист. музей – Кюстендил, XVI, 2010, с. 59-70.*

*213. **Ангелов**, Светозар. Църквата „Св. Архангел Михаил" до с. Горановци [, Кюстендилско]. // Църкви и манастири от Югозападна България през XV-XVII в. С., 2007, с. 28-30.*

*214. **Ангелов**, Светозар. Църквата „Св. Атанасий" в Бобошево. // Църкви и манастири от Югозападна България през XV-XVII в. С., 2007, с. 38-40.*

*215. **Ангелов**, Светозар. Църквата „Св. Атанасий" в Бобошево – проучвания и проблеми. // Изв. Ист. музей – Кюстендил, XIV, 2007, с. 123-140.*

*216. **Ангелова**, Р. Протестантите – „другите" за шуменската общественост през втората половина на XIX столетие. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в православието и неговата специфика в балг. земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 363-371.*

*217. **Ангелова**, Р. Съюзът на Евангелистките баптистки църкви в България под председателството на **Христо Марчев** (1921-1923). // Журнал за исторически и археологически изследвания, 2016, N 1-2, с. 125-151.*

*218. **Ангелова**, С. За ангелите-хранители. // Църковен вестник, N 44, 31 окт. – 6 ноември 1994.*

*219-220. **Ангелова**, С. Победата, която победи света. // Църковен вестник, N 25, 20-26 юни 1994; N 27, 4-10 юли 1994.*

*221. **Ангелова**, Цв. **Божан Ангелов** (1873-1958). Библиография на книжовното му творчество. // Изв. Нар. библ. „[Св. Св.] Кирил и Методий", 13 (19), 1973, с. 573-585.*

222. Английски пътеписи за Балканите, края на 16 в. – 30-те г. на 19 в. С., 1987, с. 440-441.

*223. **Ангушева-Тиханова**, А. Гадателните книги в старобългарската литература. С., 1996.*

*224. **Андонов**, А. Манастирът „Яковщица" – „Успение Богородично", с. Осиковица, Софийско. // Църковен вестник, N 23, 1 септ. 1980.*

*225. **Андонов**, А. Храмът „Св. Архангел Михаил" в с. Осиковица, Софийско. // Църковен вестник, N 26, 22 окт. 1988.*

*226. **Андонов**, А. Храмът „Св. Архангел Михаил" в с. Осиковица, Софийско (По случай 145 г. от изграждането му). // Църковен вестник, N 26, 22 окт. 1980.*

*227. **Андонов**, Ив. Из спомените ми за турско време. С., 1928.*

*228. **Андонов**, Ст. Първият български хор. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1976.*

*229. **Андонов**, Ст. Честване 80-годишния юбилей на **Негово Високопреосвещенство Св. Сливенския Никодим** в гр. Сливен. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1975.*

*230. **Андонов**, Ст. Юбилейна стогодишнина на храма „Св. Троица" в гр. Котел. // Църковен вестник, N 3, 20 ян. 1972.*

*231. **Андонов**, Станой. Троен юбилей на **Негово Високопреосвещенство Св. Сливенския Никодим**. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1972.*

*232. **Андреев**, Й. България през втората четвърт на XIV в. С., 1993. // Църковен вестник, N 15, 8-15 апр. 1996.*

*233. **Андреев**, Й. Държава и църква в средновековна България. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", 10, 1973, N 2, с. 371-395.*

*234. **Андреев**, Й. Лятото на 1388 г. и тежкият жребий на **цар Иван Шишман**. // България, българите и техните съседи през вековете: Сб.: Изслед. и материали от междунар. науч. конф. в памет на **доц. Христо Коларов** – 30-31 окт. 1998, В. Търново / Ред. кол. Йордан **Андреев**, Красимира **Мутафова**, Младен **Младенов**. В. Търново, 2001, с.* 208-223.

*235. **Андреев**, Й. Някои хронологически бележки за царуването на **Иван Асен II**. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", Т. 15, 1979, с. 7-67.*

*236. **Андреев**, Й. Парория в средновековната епоха и манастирът на **Григорий Синаит**. //*

Увертюри, 1995, N 1, с. 17-23.

*237. **Андреев**, Й., Ив. **Лазаров**, Пл. **Павлов**. Кой кой е в средновековна България. С., 1994, с. 189.*

*238. **Андреев**, Й., Ив. **Лазаров**, Пл. **Павлов**. Кой кой е в средновековна България. 2. доп. изд. С., 1999, с. 177-178.*

*239. **Андреев**, Йордан. Българските ханове и царе VII-XIV в. Ист. хронолог. справочник. С., 1988, с. 44-45.*

*240. **Андреев**, Йордан, Андрей **Андреев**. Великите князе, царете и императорите на Русия. В. Търново, 2001.*

*241. **Андреев**, Михаил. Ватопедската грамота и въпросите на българското феодално право. С., 1965.*

*242. **Андреев** Ст., Ив. **Пушкаров**, Д. **Неделчев**. Културна история на с. Крамолин. Габрово, 1938, с. 60.*

*243. **Андреевски**, А. Основател на Боровановската кооперация. // Църковен вестник, N 4, 28 ян. 1988.*

*244. **Андровски**, Кирил. Разрушеният манастир „Св. Троица". // Свети места – Църквите и манастирите във Врачанския край. Враца, 2009.*

*245. **Анна Комнина**. „Алексиада" / Вступ. статья, пер., комм. Я. Н. **Любарского**; отв. ред. А. П. **Каждан**. Москва, 1965.*

*246. **Антим I**. Сборник (Статии и документи). Варна, 1929.*

*247. **Екзарх Антим I**. Жива вяра и архипастирско жертвено родолюбие. Реч, произнесена от **Негово Високопросвещенство Св. Видинския митрополит Неофит**, при връчването му от ректора на Духовната академия диплома „Почетен докктор на богословските науки" на 8 дек. 1953. // Църковен вестник, N 44-45, 28 дек. 1953.*

*248. **Екзарх Антим** (По случай 150 г. от рожд. му и 80 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1967.*

*249. **Антим Ловчански**. Ръкоположение в епископски чин. // Църковен вестник, N 26, 25 юни 1932.*

*250. **Ловчанският митрополит Антим**. // Църковен вестник, N 11, 10 март 1939.*

*251. **Митр. Антим Търновски**. // Църковен вестник, N 13, 29 март 1914.*

252. Антихрист. // Църковен вестник, N 31, 2 авг. 1991.

*253. **Антич**, В. Богомилското движенье во Македония. Скопје, 2003.*

*254. **Антич**, В. **Климент [Охридски]** и **Наум Охридски** во народната традиција. Скопје, 1982.*

*255. **Антич**, В. **Св. Наум Охридски**. Скопје, 1997.*

*256. **Антич**, В. **Црноризец Храбар** и неговото дело „За буквите". // Књижевни живот (Београд), 1969, N 4-5.*

*257. **Проватски епископ Антоний**. Велики Петък. // Църковен вестник, N 10, 11 апр. 1989.*

*258. **Проватски епископ Антоний**. Паметник на вечна признателност [„Св. Александър Невски" в София]. // Църковен вестник, N 27, 1 ноември 1974.*

*259. **Проватски епископ Антоний**. Последните дни, кончината и погребението на блаженопочиналия **Видински митрополит Неофит**. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1971.*

*260. **Проватски епископ Антоний**. **Св. Иван Рилски** – велик светилник на българската святост. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1989; N 18, 2 юни 1989.*

*261. **Проватски епископ Антоний**. Слово, произнесено в катедралата „Св. Димитър" в гр. Видин на 8 ноември 1964 г. при честване на **Негово Високопреосвещенство Св. Видинския митрополит Неофит**. // Църковен вестник, N 7, 20 февр. 1965.*

*262. **Антонов**, А. И., В. М. **Медков**. Социология семьи. Москва, 1996.*

*263. **Анчев**, А., З. **Каров**, Б. **Павлов**. Рилският манастир [Албум]. С., 1969.*

*264. **Анчев**, Анчо. Национален музей „Рилски манастир" [Албум]. С., 1965.*

*265. **Анчев**, Анчо. Рилският манастир [Албум]. С., 1974.*

*266. **А. П.** Преглед на славянските ръкописи в Зографския манастир. // Библиотека (Приложение на „Църковен вестник"), 3, 1903, Кн. 7-9, с. 117-160.*

*267. **Апостолов**, Н. **Митрополит Партений**. // Църковен вестник, N 27, 6 юли 1918.*

*268. **Апостолов**, П. Поява и развитие на читалище „Постоянство". // Сто години културен живот в Лом. С., 1961, с. 36.*

269. Апостолпавловия възглед за строежа на човека. // Църковен вестник, N 30, 21 авг. 1992.

*270. Апостолско послание на **папа Йоан XXIII** до епископите на славянските народи. // Църковен вестник, N 24, 15 юни 1963.*

271. Април 1876. Въстанала България. Пловдив, 2006, с. 184.

*272. **Априлов**, В. Събрани съчинения / Ред. М. **Арнаудов**. С., 1940, с. 387-390.*

*273. Априлско въстание. Сб. от документи / Съст. Кирила **Каратеодорова**, Бонка **Тодорова-Петкова**, Виктория **Тилева**, Здравка **Нонева**, Мария **Трифонова-Петрова**. Ред. Александър **Бурмов**. Т. 2. С., 1955, с. 377.*

*274. **Аргиров**, Стоян. Из находките ми в Светогорските манастири Хилендар и Зограф. // Пер. сп. БКД, 68, 1908, с. 219-238.*

*275. **Арденски**, Владимир. Загаснали огнища [: родопски българомохамедани]. С., [2005], с. 66.*

*276. Арианика: Експедиция във Воттоваара Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Центрове на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии праславяни: Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл. Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С. **Денчев**, А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н**. Василев**; Науч. ред. Н. **Яръмов**, М. **Куманов**, И. **Теофилов**; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето**, В. **Митко**, В. **Клюев**, **И. Петева**, В. **Велев**. С., 2016.*

*277. **[Арлт] Arlt**, Gerhard. Philosophische Anthropologie. Stuttgart, 2001.*

*278. **Арменска**, Н. Един храм на сто и четиридесет години [църква „Св. вмчк Димитър", с. Батошево, Севлиевско]. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2004.*

*279. **Арнаудов**, А. Катедралната църква „Успение Богородично" в град Пазарджик: историогр. преглед. Пазарджик, 2009.*

*280. **Арнаудов**, Г. П. На Устремския манастир „Св. Троица". // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1966.*

*281. **Арнаудов**, Г. П. **Сливенски митрополит Гервасий** (По случай 50 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1969.*

*282. **Арнаудов**, Г. П. Спомен за Екзархията и за един българин в Английския парламент през бурната 1876 година. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1968.*

*283. **Арнаудов**, М. **В. Е. Априлов**. Живот, дейност, съвременници (1789-1847). С., 1935.*

*284. **Арнаудов**, М. Атон. // Църковен вестник, N 12, 27 март 1954.*

*285-286. **Арнаудов**, М. **Братя Миладинови**. Живот и дейност (1810, 1830-1862). С., 1943; 2. изд. 1969.*

*287. **Арнаудов**, М. **Веркович** и „Веда словена". Принос към историята на българския фолклор и българското Възраждане в Македония с неизвестни доклади, писма и др. документи от 1855 до 1893 г. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 52. С., 1968.*

*288. **Арнаудов**, М. **Селимински**. Живот, дело, идеи. 1799-1867. С., 1939, с. 31.*

*289. **Арнаудов**, М. Строители на Българското духовно възраждане. **Паисий Хилендарски, Софроний Врачански, Неофит Рилски, Неофит Хилендарски – Бозвели**. С., 1954.*

*290. **Арнаудов**, Михаил. **[Архим.] Неофит Хилендарски Бозвели**. С., 1930.*

*291. **Арнаудов**, Михаил. Живот и дейност на **екзарх Йосиф**. С., 1965.*

*292. **Арнаудов**, Михаил. Непознатият **[Архим. Неофит] Бозвели**. С., 1942.*

*293. **Арнаудова**, Искра. Михаил **Арнаудов**. Човекът и ученият. Литературна анкета и характеристика. С., 1977.*

*294. **Арнаудова**, Искра. Един творчески живот. Михаил **Арнаудов** отблизо. С., 2013.*

*295-296. **Арсениев**, Н. Тайнството Евхаристия в живота на Църквата. // Църковен вестник, N 14, 4 апр. 1925; N 29, 11 юли 1925; N 30, 18 юли 1925.*

*297. **Архимандрит Арсений**. **Врачанският митрополит Паисий**. // Църковен вестник, N 29-30, 27 юли 1963.*

*298. **Архимондрит Арсений**. Негово Високопреосвещенство **Врачанският митрополит Паисий**. На осемдесет години. // Църковен вестник, N 24, 27 септ. 1968.*

*299. **Архимандрит Арсений**. Тридесет и пет години митрополитско служение (1930-1965) [: **Врачанският митрополит Паисий**]. // Църковен вестник, N 42, 37 ноември 1965.*

*300. **Йеромонах Арсений**. Монашески подстриг. // Църковен вестник, N 43, 19 дек. 1959.*

*301. **Стобийски епископ Арсений**. Негово Високопреосвещенство **Св. Врачанският митрополит Паисий** (Кратки биографични данни). // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1971.*

*302. **Стобийски епископ Арсений**. Почина **архимандрит Климент Рилец**. // Църковен вестнк, N 3, 21 ян. 1986.*

*303. **Арсений, епископ Стобийски**. Принос към биографията на **отец Неофит Рилски**. С., 1984.*

*304. **Стобийски епископ Арсений**. **Св. Великомъченик Георги Победоносец**. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1979.*

*305. **Арутюнова-Фиданян**, В. А. Типик **Григория Пакуриана**. Введение, перевод и комментарий. Ереван, 1978, с. 249.*

306. Архангеловден. // Църковен вестник, N 39-40, 17 ноември 1949.

307. Архангеловден. // Църковен вестник, N 38-39, 18 ноември 1952.

308. Архиерейски събор на Българската православна църква. Протокол. // Църковен вестник, N 40, 4-10 окт. 1993.

*309. **Асенов**, Б. Нови Пазар. Културно-исторически очерк. С., 1929, с. 50-52, 57-63.*

*310. **Асенов**, Б. Религиите и сектите в България. С., 1988.*

*311. **Асенов**, П. Брезник и Брезнишко. С., 1969, с. 73.*

*312. **Асенов**, П. **Поп Андрей Робовски**. // Еленски сборник, 1968, с. 243-252.*

*313. **Асенов**, П. **Фамилията Кършовски** от Елена. // Еленски сборник, 1968, с. 358.*

*314. **Асенова**, Анелия. Храмът „Св. Петка-Параскева" XV-XVI в. // сп. Оренда, 2011, N 3.*

*315. **Аспарухов**, М. Археологически приноси към историята на средновековния Никопол [вкл. църква „Св. Апостоли Петър и Павел"]. Враца, 1997, с. 59-68, 82-86.*

*316. **Архимандрит Атанасий (Султанов)**. Десети епархийски събор на Западно- и Средноевропейската митрополия. // Църковен вестник, N 14, 1-15 юли 2017.*

*317. **Атанасов**, А. Авторските песнопения на рилските музикални дейци (по изворови данни от църковнославянски ръкоп. певчески сб. от XIX в. от Нац. музей „Рилски манастир"). // Бълг. музикознание, 1990, N 3, с. 88-113.*

*318. **Атанасов**, Б. п. Църковно юбилейно тържествено Слово, произнесено по случай 30 години от освещаването на столичния храм „Св. Параскева". // Църковен вестник, N 28, 16 юли 1960.*

*319. **Атанасов**, В. Урвич и Бистрица, Кокалянский манастир и Мала Света гора. Археологическо-ист. бележки. С., 1905.*

*320. **Атанасов**, Г. **Св. Дазий** – първият христов мъченик в българските земи. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2002.*

*321. **Атанасов**, Г. **Св. Емилиан Доростолски** († 362) – последният раннохристиянски мъченик в Мизия. // Civitas divino-humana в чест на **професор Георги Бакалов**. С., 2004, с. 203-218.*

*322. **Атанасов**, Г. **Тервел – хан на България и кесар на Византия**. Силистра, 2004.*

*323. **Атанасов**, Г. Християнският Дуросторум-Дръстър. Доростолската епархия през Късната античност и Средновековието. История, археология, култура, изкуство. Варна – В. Търново, 2007.*

*324. **Атанасов**, Ж. **Христо [Д.] Максимов**. Живот, просветна дейност и педагогически възгледи. // Год. Соф. унив. Философ.-ист. фак., 1957, N 1, Кн. 1.*

*325. **Атанасов**, Ж. **Л. Н. Толстой** – неговите идеи за възпитанието и влиянието му в България. // Изв. Инст. по педагогика, 1958, Т. 6, с. 79-182.*

*326. **Атанасов**, Ж. Учебното дело в Ямбол преди Освобождението. // Училищен преглед, 1947, N 1-2, с. 127.*

*327. **Атанасов**, К. Църквата „Св. Никола" в гр. Асеновград. // Духовна култура, 1980, N 2, с. 28-32.*

*328. **Атанасов**, П. Граматиката на **Мелетий Смотрицки** и българските книжовници. // **Атанасов**, П. Българо-руски литературни връзки през XVII-XVIII в. С., 1986, с. 48-49.*

*329. **Атанасов**, П. Храмов празник в историческата света Дряновска обител. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1968.*

*330. **Атанасов**, Сл. Функциите на вярата. // Църковен вестник, N 22, 3 юни 1992.*

*331. **Атанасов**, Славчо. Светата Рилска Обител и Рила планина. С., 1948.*

*332. **Атанасова**, З. Обрезание **Господне**. // Църковен вестник, N 52, 25 дек. 1994 – 1 ян. 1995.*

*333. **Атанасова**, З. **Праведните Йоаким и Анна**. // Църковен вестник, N 36, 5-11 септ. 1994.*

*334. **Атанасова**, З. **Преподобна Петка Българска**. // Църковен вестник, N 41, 10-16 окт. 1994.*

*335. **Атанасова**, З. **Преп. Теодор Студит**. // Църковен вестник, N 45, 7-17 ноември 1994.*

*336. **Атанасова**, З. **Св. Игнатий Старозагорски**. // Църковен вестник, N 40, 3-9 окт. 1994.*

*337. **Атанасова**, Здр. Връбница. // Църковен вестник, N 15, 10-16 апр. 1995.*

*338. **Атанасова**, Здр. Как да се причастяваме. // Църковен вестник, N 7, 6-12 мяарт 1995.*

339. Атонска монашеска република. // Църковен вестник, N 13 и 14, 1 апр. 1903.

*340. **Афанасьева**, Т. М. Семья. Москва, 1988.*

*341. **Ашиков**, Г. Храмът „Св. вмчк Георги" в гр. Сандански на 50 години. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2002.*

*342. **Аянов**, Г. Малко Търново и неговата покрайнина. Антропогеографски и исторически проучвания. Бургас, 1939.*

*343. **Аянов**, Г. Стари манастири в Странджа. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1939, Т. 13, с. 253-264.*

*344. [**Баба Поликсена – Цена Маркова**, за нея]. // Църковен вестник, N 9-10, 9 март 1963.*

*345. **Баева**, С. **Петко Славейков**. Живот и творчество. С., 1968.*

*346. **Баждаров**, Г. Горно Броди. С., 1929.*

*347. **Бакалов**, Г. Град Сухиндол и църквата „Св. Апостоли Петър и Павел". // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1980.*

*348. **Бакалов**, Г. Отшелничество и богомилство. // Светогорска обител Зограф. С., 1999.*

*349. **Бакалов**, Г. Средновековният български владетел. Титулатура и инсигнии. С., 1985.*

*350. **Бакалов**, Ганчо, Павел **Павлов**, Борис **Маринов**. Ловчанска Епархия: Минало и настояще [: Моногр.]. С., 2008 (сред авт. – **митрополит Гавриил**).*

*351. **Бакалов**, Георги. Образцов монах, благо учител, строг възпитател и начетен богослов: Спомени за **Смоленски епископ Тихон**, ректор на Софийската духовна семинария 1946-1971. // Семинарист, VIII (3), ноември 2008, с. 4.*

*352. **Бакалов**, Георги. Покръстване на българите. Създаване на самостойна църква. // **Бакалов**, Г., Т. **Коев**. Въведение в християнството. С., 1992, с. 155.*

Бакалов**, Йоаким – вж **Йоаким Бакалов, протопр.

*353. **Бакалов**, М. Възродена света обител. Скален манастир „Св. Димитрий Басарбовски". // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2008.*

*354. **Бакалов**, М. Свидетелство за духовно единство (150 г. катедрален храм „Св. апостоли Петър и Павел" – Силистра). // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2010.*

*355. **Бакалова**, Е. Алинският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 201-203.*

*356. **Бакалова**, Е. Бистрешкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 129-130.*

*357. **Бакалова**, Е. Бобошевският манастир „Св. Димитър". // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 215-217.*

*358. **Бакалова**, Е. Драгалевският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 164-169.*

*359. **Бакалова**, Е. Земенският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 206-211.*

*360. **Бакалова**, Е. Кукленският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 269-271.*

*361. **Бакалова**, Е. Мисловищицкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 178-179.*

*362. **Бакалова**, Е. Неделищкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 173-174.*

*363. **Бакалова**, Е. Роженският манастир „Рождество Богородично". // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 244-252.*

*364. **Бакалова**, Е. Сеславският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 148-152.*

*365. **Бакалова**, Е. Стенописите на църквата [„Св. Петър"] при с. Беренде [, Софийско]. С., 1976.*

*366. **Бакалова**, Е. Струпешкият (Тържишкият) манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 121-124.*

*367. **Бакалова**, Е. Трънският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 183-185.*

368. ***Бакалова****, Елка. Рилската чудотворна икона-реликварий, Константинопол и* ***Мара Бранкович****. С., 2005.*

369. ***Бакърджиев****, Вл.* ***Йеродякон Игнатий (Васил Левски)****. Канонически аспекти на положението му в Църквата. // Църковен вестник, N 10, 6 март 1992.*

370. ***Бакърджиева****, Т., Ст.* ***Йорданов****. Към ранната на търновския митрополит* ***[Неофит IV]*** *история на Червенската епархия. // Алманах за историята на гр. Русе. Русе, 2002, с. 105.*

371. ***Бакърджиева****, Т., Ст.* ***Йорданов****. Към ранната история на Чéрвенската епархия. // Алманах за историята на гр. Русе. Русе, 2002, с. 108-109.*

372. ***Бакърджиева****, Т., Ст.* ***Йорданов****. Към ранната история на Чéрвенската епархия. // Духовна култура, 1994, N 12, с. 16-26.*

373. ***Балабанов****, М.* ***Тодор С. Бурмов****. // Летопис на Българското книжовно дружество, 1908, Т. 7, с. 1-35.*

374. ***Балабанов****, Марко.* ***Гаврил Кръстевич****. Народен деец, книжовник, съдия и управител. С., 1914.*

375. ***Балабанов****, Марко Д.* ***Граф Н. П. Игнатиев****. С., 1909.*

376. ***Балабанов****, Н. Даскал* ***Райно Попович****. // Юбилейна книга на жеравненското читалище „Единство”. С., 1921, с. 170.*

377. ***Баласчев****, Г.* ***С. С. Бобчев*** *като учен. С., 1921.*

378. ***Баласчев****, Г. Българският* ***господар Тервел****. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1898, Т. 57, с. 49-61.*

379. ***Баласчев****, Г. Златопечатното слово от* ***цар Иван Шишман****, дадено на Рилския манастир. // Минало, 1910, N 4, с. 400-411.*

380. ***Баласчев****, Г.* ***Климент [Охридски] епископ*** *словински и службата му по стар славянски превод. С., 1898.*

381. ***Баласчев****, Г. Нови известия за черковното ведомство на Видинската и Софийската епархия през първите години на тяхното завладяване от турците. С., 1901.*

382. ***Баласчев****, Г. Писмо от* ***императора Теодор II Ласкарис*** *по сключването на мира с* ***цар Михаила Асенова*** *(1254). // Минало, 1911, N 5-6, с. 60-72.*

383. ***Баласчев****, Г. Старобългарските каменни надписи от времето на великия* ***хан Омуртаг****. // Минало, 1909, N 3, с. 219-238.*

384. ***Баласчев****, Г. Финансовото положение на Охридската архиепископия и нейното унищожение. С., 1908.*

385. ***Баласчев****, Георги. Кремиковският манастир „Св. Георги” и древните му християнски останки. // Минало: Юбил. бр., посв. на* ***Георги Д. Баласчев****. С., 1942, с. 6-11.*

386. ***Балачев****, А. Александрийската патриаршия в миналото и днес. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1975.*

387. ***Балачев****, А. Духовници – участници в Илинденско-Преображенското въстание. // Църковен вестник, N 23, 12 септ. 1983.*

388. ***Балачев****, А.* ***Свещеноиконом Йосиф Милошев*** *– многоплоден пастир на Църквата. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1975.*

389. ***Балджиев****, П. Делегация на Българската православна църква в Света гора. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1977.*

390. ***Балджиев****, П. Осемдсет години от смъртта на* ***Гаврил Кръстевич*** *(1818-1888). // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1978.*

391. ***Балджиев****, П. Просветната дейност на Българската екзархия в Македония и Тракия (1885-1889 г.), отразена в личната кореспонденция на* ***екзарх Йосиф I****. // Църковен вестник, N 24, 11 септ. 1989.*

392. ***Балкански****, Б. Н. Християнски православни братства. // Църковен вестник, N 31, 4 авг. 1912.*

393. ***Балкански****, Т.* ***Доситей Тимошки*** *(1784-1854). // Църковен вестник, N 25, 17-23 юни 1996.*

394. ***Балтов****, М. Приказница за българското въстание в 1876 г. в с. Стрелча. С., 2018, с. 55.*

395. ***Балчев****, Д. Два дамаскински сборника от Габрово. // Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий”, 1972, Т. 16, с. 335-353.*

396. Балчишките храмове, Варненско-Великопреславска епархия – Балчишка енория. Варна, 2009.

397. ***Бангелов****, Б.* ***Паисий Хилендарски****. С., 1985.*

398. ***Банков****, Т. За книжовното дело на* ***Висарион Дебърски****. // Литература, общество, идеи. С., 1986, с. 88-96.*

*399. **Баров**, Здр. Разкриване на стенописни фрагменти в църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" във Велико Търново. // Музеи и паметници на културата, 2-3, 1974, с. 99-101.*

*400. **Барутчийски**, С. **Христо Г. Данов**. Биогр. очерк. Пловдив, 1905.*

*401. **Батаклиев**, И. **Стефан Захариев** (Живот и дейност). // **Стефан Захариев**. Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката каза. Фототип. изд. с коммент. С., 1973, с. IX-XIX.*

*402. **Батаклиев**, Ив. Пазарджик и Пазарджишко. С., 1969, с. 246-249.*

Батенберг**, **Александър** вж **княз Александър I Батенберг

*403. **Батинков**, Хр. Корбанът – благодарност към Бога. // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2010.*

*404. **Батинков**, Хр. Пловдивската църква „Св. Марина". // Църковен вестник, N 28, 11-17 юли 1994.*

*405. **Батинков**, Хр. Първият ректор на Петропавловската семинария [: **Недю Н. Жеков**]. // Църковен вестник, N 31, 1-7 авг. 1994.*

*406-407. **Батинков**, Хр. Църквата „Св. Неделя" в Пловдив. // Църковен вестник, N 26, 26 юни – 2 юли 1995; N 27, 3-9 юли 1995.*

*408. **Батинков**, Хр. Църквата „Св. Петка" в Пловдив. // Църковен вестник, N 41, 10-16 окт. 1994.*

409. Баткунският манастир „Св. Петър и Павел". // Църковен вестник, N 13, 28 март – 3 апр. 1994.

*410. **Бачев**, Др. Велик проповедник на **словото Божие** (По случай 1940 г. от стъпването на **апостол Павел** на Балканския полуостров. // Църковен вестник, N 7, 15 февр. 1991.*

411. Бачковският манастир – десет века история. // Църковен вестник, N 7, (извънреден) 2008.

412. Бдински манастир „Успение Богородично". // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2014.

*413. **Бегунов**, Ю. К. К вопросу о церковно-политических планах **Григория Цамблака**. // Советское славяноведение, 1981, N 3, с. 57-64.*

*414. **Бегунов**, Ю. К. **Козма Пресвитер** в славянских литературах. С., 1973.*

*415. **Бегунов**, Ю. К. „Слово охвальное **Клименту Римскому**" – предполагаемо съчинение на **Константин Кирил Философ**. // Език и литература, 1972, N 2, с. 83-87.*

*416. **Бегунов**, Ю. К. Творческое наследие **Григория Цамблака**. В. Търново, 2005.*

*417. **Бежан**, О. Два български рода в Бесарабия. // Духовна култура, 1995, N 2, с. 24-25.*

*418. **Бежан**, О. Към историята на манастира „Нямц" в Молдова – важно средище на молдовско-българските църковни и книжовни връзки през Късното Средновековие. // Духовна култура, 1994, N 11, с. 17-27.*

419. Бележити търновци. С., 1985, с. 125-126.

*420. Бележки за живота на блаженопочившия **митрополит Йосиф [Великотърновски]**. // Църковен вестник, N 18 и 19, 3 май 1918.*

*421. Бележки за живота на **митрополит Константин**. // Църковен вестник, N 56, 8 дек. 1912.*

422. Бележки за историята на Българската църква в Букурещ. // Църковен вестник, N 20-21, 21 май 1904.

*423. **Беловеждов**, Н. Първата пушка за Априлското въстание (Записки по Коприщенското въстание в 1876 г.). С., 1901, с. 31.*

*424. **Белчов**, Т. Стрелча. С., 1973.*

*425. **Белякова**, Т. Конструирование национально-религиозной идентичности в социалистической Югославии и македонский вопрос. // Государство, религия, Церковь в России и за рубежом. 2014, N 4 (32), с. 73.*

*426. **Бербенлиев**, П., Вр. **Партъчев**. Брациговски майстори-строители. С., 1963, с. 30.*

*427. **Берберов**, Г. **Свещеноиконом Константин Христов**. // Църковен вестник, N 35-36, 20 окт. 1962.*

*428. **Берберов**, Г. Слово за Гергьовден. // Църковен вестник, N 17, 17 апр. 1963.*

*429. **Берберов**, Г. Тържество в църквата „Св. Николай" в Сливен. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1970.*

*430. **Берберов**, Г. **Св. Архидякон Стефан** – първият мъченик на християнството. // Църковен вестник, N 1-2, 6 ян. 1961.*

*431. **Берберов**, Н. Летопис на безсмъртието. Страници от възрожденската история на Хисарския край. Пловдив, 2000, с. 52.*

*432. **Бернар**, Р. **Проф. Йордан Иванов**. // Изв. Инст. за бълг. лит., 6, 1958.*

*433. **Беров**, Хр. Учението на [**протопрезвитер] Стефан Цанков** за църквата. Една непозната дисертация от Рим [**Alexiev**, Gabriel. **Stefan Zankows** lehre über die Kirche. Eine kritische*

genetisch-systematische Untersuchung: Diss. ... Theologie. Rom, 1965]. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2007. – Дис. вж в раздел ***VIII. IV. Ръкописи...***

434. ***Беровски****, Ал. Народният будител* ***Недю Жеков****. // Църковен вестник, N 47, 15 дек. 1939.*

435. ***Беровски****, Ал. Първият редактор и първата богословска школа в България [:* ***Недю Н. Жеков****]. С., 1939.*

436. ***Д-р Петър Берон*** *и Одринската българска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон": Сб. от статии и докум. Ред. Иван* ***Ормандживев****, Иван* ***Пенаков****. С., 1958, с. 504.*

437. ***Бешевлиев****, В. Гръцки надпис с дата от старобългарския манастир при Равна. // Изв. Нар. музей – Варна, 1982, Т. 18, с. 18.*

438. ***Бешевлиев****, В. Новият извор за поражението на [****император****] Никифора в България през 811 г. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1939, 35, N 1, с. 1-63.*

439. ***Бешевлиев****, В. Първобългарите. История, бит и култура. Пловдив, 2008.*

440. ***Бешевлиев****, В. Религията на прабългарите. // Бълг. ист. библиотека, 1930, N 2, с. 29-60.*

441. ***Бешков****, Любен. Храм „Св. Троица" – град Добрич. Добрич, 2006.*

442. ***Беязов****, В. Училище и училищни дейци в Севлиево [:* ***Марин Софрониев Калугеров****]. Севлиево, 1923, с. 8-9.*

443. ***Бибиков****, М. В.* ***Константин Багрянородный****. Об управление империей (Текст, перевод, комментарий). Москва, 1989.*

444. Библията като фактор за прогреса. // Църковен вестник, N 40, 15 ноември 1991.

445. Бившият ***Скопски митрополит Синесий****. // Църковен вестник, N 52, 29 дек. 1917.*

446. ***Билчев****, Т., Д.* ***Костадинова****.* ***Митрополит Григорий, Доростолски и Червенски****. Живот и дейност (1828-1898). В. Търново, 2006.*

447. ***Билчев****, Тодор.* ***Варненски и Преславски Симеон****. Биография. В. Търново, 2007.*

448. ***Билярски****, Ц. Виновниците за погрома на България през 1913 г. Из живота и делото на* ***Старозагорския митрополит Методий Кусевич****. С., 2010.*

449. Биографични бележки за новия ***Видински митрополит [Велички епископ Филарет****]. // Църковен вестник, N 23, 11 авг. 1971.*

450. Биография на ***Агатополски епископ Йеротей*** *(Нов епископ на Бълг. православна църква:* ***Агатополски епископ Йеротей****. Кратки биогр. свед.). // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2014.*

451. Биография на ***архимандрит Йеротей (Косаков)*** *– наречен за* ***Агатополски епископ****. Българска православна църква; Българска патриаршия. // Pravoslavieto.com*

452. Биография на доктора ***Хр. Т. Стамболски*** *от Казанлък. С., 1912.*

453. Биография на ***Доростолския митрополит Амвросий****. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2010.*

454. Биография на новоизбрания ***Български Патриарх Неофит****. // Църковен вестник, N 7, специален брой, 2013.*

455. ***Бичев****, М. Стенописите край с. Иваново. С., 1965.*

456. ***Бичев****, М. Църквата в Бояна. // Изкуство, 1958, N 7-8, с. 15-3.*

457. ***Бычков****, В. Византийская эстетика. Москва, 1977.*

458. ***Бычков****, В. Эстетика отцов Церкви. Москва, 1995.*

459. ***Благоев****, Г. Ако има монаси и сградите ще оживеят. Интервю с новия игумен на българския атонски манастир „Св. Георги Зограф"* ***йеромонах Венедикт****. // Църковен вестник, N 5, 30 ян. – 5 февр. 1995.*

460. ***Благоев****, Н. П. Беседата на* ***презвитер Козма*** *против богомилите. // Год. Соф. унив. Юридически фак. 1923-1924, Т. 18, с. 1-91.*

461. ***Благоев****, Н. П. Критичен поглед върху известията на* ***Йоан Скилица*** *за произхода на цар Самуиловата държава. // Македонски преглед, 1926, N 4, с. 1-65.*

462. ***Благоев****, Н. П. Критичен поглед върху известията на* ***Лъв Дякон*** *за българите. // Македонски преглед, 1930, N 3, с. 15-34.*

463. ***Благоев****, Н. П. [****Петър****]* ***Делян*** *и неговото въстание в Моравско и Македония против византийците. // Македонски преглед, 1928, N 2, с. 2-22.*

464. ***Благоев****, Н. П. Правни и социални възгледи на богомилите. С., 1912.*

465. ***Благоев****, Никола. Отговорите на* ***папа Николай I*** *– извор за историята на българското право. // Сборник на БАН, 1916, Т. 6, с. 1-87.*

*466. Благословена годишнина. **Русенският митрополит [Неофит]** на 60 години. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2005.*

*467. Блажената кончина и погребението на **Негово Блаженство Стефан**, преждебивший **екзарх** и **митрополит Софийски**. // Църковен вестник, N 23, 30 май 1957.*

*468. **Бобчев**, И. Македонските българи и българската народна просвета. Предимно до учредяване на Българската екзархия (Кратък ист. преглед). С., 1922, с. 22.*

*469. **Бобчев**, Ил. **Васил Друмев**, **Климент Търновски**. С., 1926.*

*470. **Бобчев**, Никола С. Еленски ликове. **Иларион Ловчански, митрополит Кюстендилски**. // Еленски сборник. Т. 2. 1938, с. 205-228.*

*471. **Бобчев**, С. Един еленски летопис за размирното турско време. // Българска сбирка, 1899, N 13-14, с. 602-614.*

*472. **Бобчев**, С. За делиорманските турци и за казълбашите. С., 1929.*

*473. **Бобчев**, С. Принос към историята на Българското възраждане. **Поп Андрея Робовски** – автобиография и преписка. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 21. С., 1905, с. 1-17.*

*474. **Бобчев**, С. **Петко Рачов Славейков**. // Българска сбирка, 1895, N 7, с. 643-656.*

*475. **Бобчев**, С. С. **Марко Д. Балабанов**. // Летопис на БАН, 1924, Т. 6, с. 86-118.*

*476. **Бобчев**, С. С. **Д-р Никола С. Бобчев**. // Летопис на БАН, 1941, Т. 21, с. 93-94.*

*477. **Бобчев**, С. С. За дяда **Партений**. Бележки за живота на блаженопочившия **митрополит Партений**. // Църковен вестник, N 26, 29 юни 1918.*

*478. **Бобчев**, С. С. Симеонова България от държавно-правно гледище. // Год. Соф. унив. Юридически фак., 1928, Т. 22, с. 1-152.*

*479. **Бобчев**, Стефан. Какъв беше **Гаврил Кръстевич**. // Българска сбирка, 1899, Кн. 1.*

*480. **Стефан С. Бобчев**. Обществено-книжовна дейност и показалец на по-главните му научни и книжовни трудове. С., 1915.*

*481. **Богданов**, Ив. Български твърдини. Книжовни огнища, крепости, манастири в София и Софийско. С., 1971.*

*482. **Богданов**, Ив. **Василий Врач**. 2. изд. С., 1988.*

*483. **Богданов**, Ив. Гробът на **Патриарх Евтимий** – национална светиня. С., 1987.*

*484. **Богданов**, Ив. **Кирил** и **Методий**. С., 1987.*

*485. **Богданов**, Ив. **Патриарх Евтимий**. Книга за него и неговото време. С., 1970.*

*486. **Богданов**, Ив. Прабългари. Произход, етническо своеобразие, исторически път. (Ист. очерк). С., 1976.*

*487. **Богданов**, Ив. Светлините на Атон. С., 1966.*

*488. **Богданов**, Ив. **Симеон Велики**. Епоха и личност. С., 1974.*

*489. **Богданов**, Ив. Синовете на вдовицата. Масонство и масони. С., 1994.*

*490. **Богданов**, Ив. Трявна през вековете. С., 1977.*

*491. **Богданов**, Ив. Трявна през Възраждането. С., 1977, с. 123.*

*492. **Богданов**, Ив. Узунджово (Ист. очерк). С., 1965.*

*493. **Богданов**, Миломир. Това, което хуните на успяха да унищожат, може да съсипят пред очите ни днес [: църква „Св. Николай Мирликийски" в София]. // Арх & Арт, N 31, 31 юли – 7 авг. 2008, с. 6-9.*

*494. **Богданова**, Т. Ив. Пловдивската епархия на Българската православна църква (1919-1938). Пловдив, 1994.*

*495. **Богдановић**, Д. **Јован Лествичник** у византијској и старој српској књижевности. Београд, 1969.*

*496. **Богдар**, И. Летопис на Априлското въстание в Сливен. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1966.*

497. Богородичният акатист. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 1999.

498. Богословска катедра във Висшето училище. // Църковен вестник, N 22-23, 14 септ. 1901.

*499. „Богословски вестник" [*1995- *]. // Църковен вестник, N 50, 11-15 дек. 1995.*

500-501. Богословски факултет у нас. // Църковен вестник, N 46, 14 ноември 1908; N 47, 21 ноември 1908.

502. Богословският факултет. // Църковен вестник, N 27, 5 юли 1924.

503. Богоявление. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1966.

*504. **Бодянски**, О. М. О времени происхождения славянских письмен. Москва, 1855.*

505. ***Боев****, Б. Из историята на построяването на храма „Св. Александър Невски” (Спомени). // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

506. ***Божилов****, И.* ***Проф. Ив. Дуйчев*** *и Българското средновековие. // Векове, 1973, N 3, с. 77-79.*

507. ***Божилов****, И. „Мъчение на зографските монаси” [:* ***26 мъченици****]. Легенди и факти. // Светогорска обител Зограф. Т. 2. С., 1996, с. 175-189.*

508. ***Божилов****, Ив. Българската архиепископия XI-XII век. Списъкът на бълг. архиепископи. С., 2011.*

509. ***Божилов****, Ив. Византийският свят. С., 2008, с. 207-210.*

510. ***Божилов****, Ив. Към тълкуването на две известия на* ***Йоан Скилица*** *за градовете по Долния Дунав в кр. на X в. // Изв. Нар. музей – Варна, 1973, Т. 9, с. 111-122.*

511. ***Божилов****, Ив. Миниатюри от Мадридския ръкопис на* ***Йоан Скилица****: Изследв. върху миниатюрите от ръкоп. на* ***Йоан Скилица*** *от XII-XIII в. в Мадридската нац. библ. със 170 цв. и черно-бели ил. С., 1972.*

512. ***Божилов****, Ив. Писмата на* ***Теофилакт Охридски*** *като исторически извор (XI-XII в.). // Изв. Държ. архиви, 1968, Т. 14, с. 60-100.*

513. ***Божилов****, Ив. Родословието на* ***цар Иван Александър****. // Ист. преглед, 1991, N 3-4, с. 153-177.*

514. ***Божилов****, Ив.* ***Симеон Велики*** *(893-927). Златният век на Средновековна България. С., 1983.*

515. ***Божилов****, Ив. Фамилията на* ***Асеневци*** *(1186-1560). Генеалогия и просопография. 2. фототип. изд. С., 1994.*

516. ***Божилов****, Ив. Хрониката на* ***Константин Манасий****. Зората на българската епика: Ист. бел. С., 1992.*

517. ***Божилов****, Ив., А.* ***Тотоманова****, Ив.* ***Билярски****. Борилов синодик – издание и превод. С., 2010.*

518. ***Божилов****, Ив., Н.* ***Тулешков****, Л.* ***Прашков****. Български манастири. С., 1997.*

519. ***Божилова****, Р. Нови сведения за просветните борби през Възраждането. // Ист. преглед, 1978, N 4, с. 101.*

520. ***Божинов****, В. Българската просвета в Македония и Одринско (1878-1913). С., 1983.*

521. ***Божинов****, Пламен.* ***Неофит Бозвели****. // Бележити българи. Т. 5. С., 2012.*

522. ***Божков****, Ат. Българската икона. С., 1985.*

523. ***Божков****, Ат. Два ценни паметника на българската монументална живопис от 16 и 17 в. (Манастирът в с. Курило и църквата в с. Марица, Самоковско). // Изкуство, 1965, N 9, с. 3-12.*

524. ***Божков****, Ат. Делото на* ***зографа Йоан от Кратово****. // Изкуство, 1968, N 10.*

525. ***Божков****, Ат. За някои забравени паметници на българската монументална живопис от XVI век. // Изкуство, 1964, Кн. 9-10, с. 47 и сл.*

526. ***Божков****, Ат. Миниатюри от Мадридския ръкопис на* ***Йоан Скилица****. С., 1972.*

527. ***Божков****, Ат. Стенописите на Добърско и Алинският манастир от XVII век. // Изкуство, 1966, N 5, с. 18-28.*

528. ***Божков****, Ат. Тревненската живописна школа. С., 1967.*

529. ***Божков****, Ат.* ***Борис Христов****. С., 1985.*

530. ***Божков****, Атанас, Асен* ***Василиев****. Художественото наследство на манастира Зограф. С., 1981.*

531. ***Бозвелиев****, К. Спомени. Кн. 1. Казанлък, 1942, с. 65.*

532. ***Бозвелиев****, Л.* ***Неофит Бозвели*** *– велик възрожденски будител и просветител. 160 г. от смъртта му. // Църковен вестник, 15-30 юни 2008.*

533. ***Бойкикева****, Л. Болгарская православная церковь. Исторический очерк. С., 2005. 256 с.*

534. ***Бойков****, Ванче. Православни храмове в нашите краища [Вкл. днешна Сърбия]. // Братство, XXXVIII, N 1654, 18 септ. 1997, с. 10.*

535. ***Бойков****, Хр. Една Цариградска стогодишнина. Вестник „Съветник”. // Църковен вестник, N 39, 9 ноември 1963.*

536. ***Бойков****, Хр. 70 години екзархийски вестник „Вести”. // Църковен вестник, N 16, 22 апр. 1961.*

537. ***Бойчев****, Янко. Стрелча. 4. изд. Пазарджик, 2006.*

538. ***Болутов****, Д. Български исторически паметници на Атон. С., 1961.*

539. ***Бонев****, Б. Славянски ръкописи в Българската академия. // Сборник на БАН, 1916, Т. 6, с. 4.*

540. ***Бонев****, Г. Х. Един спомен за* ***Високопросвещения Климент [Търновски]****. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

541. ***Бонева****, В. Възрожденецът* ***Стефан Захариев****. // Стефан Захариев. Живот, дело,*

род. Научна сесия, посв. на 200 г. от рожд. му и 140 г. от издаването на книгата му „Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката каза". Пазарджик, 2011, с. 7-29.

*542. **Бонева**, Вера. Кюстендил, Кюстендилска епархия и **митрополит Игнатий Кюстендилски** – към историята на едно натрапено съжителство (1861-1877). // Изв. Ист. музей – Кюстендил. В. Търново, 2010, Т. XVI, с. 139-178.*

*543. **Бонева**, Г. Златарски манастир „Св. ап. Петър и Павел". // Църковен вестник, N 26, 24-30 юни 1996.*

*544. [**Атанасий Бончев**:] Некролог. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1978.*

*545. **Бончев**, Б. Двадесет и петгодишният юбилей на Софийската духовна семинария. // Църковен вестник, N 23, 4 юни 1932.*

*546. **Бончев**, Б. Село Брегово. Видин, 1937, с. 200-203.*

*547. **Бончев**, П. Старобългарските жития – извор на патриотизъм и благоговение. // Църковен вестник, N 8, 1 февр. 1990.*

*548. Борбите в Македония: Спомени на **о. Герасим, Георги Райков, Дельо Марковски, Илия Докторов, Васил Драгомиров**. С., 2005, с. 8-12.*

549. Борбите в Македония и Одринско, 1878-1912. Спомени. С., 1981, с. 159.

*550. **Борис Гръмодолски, ставрофорен иконом**. **Йеродякон Васил Левски** – светлината на България. // Църковен вестник, N 32, 20 септ. 1991.*

*551. **Борис Гръмодолски, ставрофорен иконом**. **Отец Матей Преображенски – Миткалото** (По случай 90 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 42, 27 ноември 1965.*

*552. **Борис Гръмодолски, ставрофорен иконом**. **Протодякон Георги Ибришимов** (По случай шест месеца от смъртта му). // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1979.*

*553. **Борис Гръмодолски, ставрофорен иконом**. Спомен за **протопр. Васил Хр. Бенчев**. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1971.*

*554. **Борис Попстоименов**. **Ловчанският митрополит Филарет**. // Църковен вестник, N 24, 9 юни 1939.*

*555. **Борисов**, А. Църквата „Св. Николай Софийски". // Църковен вестник, N 20, 17-23 май 1993.*

*556. **Борисов**, Светослав. Нов храм [„Св. Георги"] се строи в хаджидимовското с. Гайтаниново [Благоевградска обл.]. // Топ Преса, 2016.*

*557. **Борисова**, М. Тетевенската църква „Всех святих". // Църковен вестник, N 23, 8-13 юни 1993.*

*558. **Борисова**, Тр. Църковно тържество в с. Сапарева баня [: църква „Св. Св. Четиридесет мъченици"]. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1969.*

*559. **Боршуков**, Г. История на българската журналистика. С., 1965, с. 118, 173.*

*560. **Бояджиев**, А. **Григорий Цамблак**. Слово за Връбница. С., 2005.*

*561. **Бояджиев**, Ил. Учебното дело в Стрелча преди Освобождението. // Народна просвета, 1962, N 3, с. 89.*

*562. **Бояджиев**, П. Борбите на силистренци за българска църква. // Векове, 1985, N 2, с. 49.*

*563. **Бояджиев**, П. **Партений Павлович**. С., 1988.*

*564. **Бояджиев**, С. Нови наблюдения върху църквата до с. Лютиброд. // Археология, 1961, N 4.*

*565. **Бояджиев**, С. Църквата в Патлейна в светлината на нови археологически данни. // Археология, 1960, N 4, с. 22-33.*

*566. **Бояджиев**, Ст. Гложенският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 111-113.*

*567. **Бояджиев**, Ст. Девическият манастир „Покров Светая Богородица" в Самоков. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 204-206.*

*568. **Бояджиев**, Ст. Долнопасарелският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 161-163.*

*569. **Бояджиев**, Ст. Дряновският матнастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 90-93.*

*570. **Бояджиев**, Ст. Елешнишкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 153-157.*

*571. **Бояджиев**, Ст. Илиенския манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 180-183.*

*572. **Бояджиев**, Ст. Казанлъшкият манастир „Св. Богородица". // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**,*

*Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 199-201.*

*573. **Бояджиев**, Ст. Карлуковският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 117-120.*

*574. **Бояджиев**, Ст. Килифаревският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 66-69.*

*575. **Бояджиев**, Ст. Куриловският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 189-193.*

*576. **Бояджиев**, Ст. Лозенският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 158-160.*

*577. **Бояджиев**, Ст. Лопушанският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 134-137.*

*578. **Бояджиев**, Ст. Маломаловският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 169-172.*

*579. **Бояджиев**, Ст. Манастирът в Патлейна. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 28-30.*

*580. **Бояджиев**, Ст. Манастирът при Голямата базилика в Плиска. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 24-26.*

*581. **Бояджиев**, Ст. Пещерският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 215-217.*

*582. **Бояджиев**, Ст. Раковишкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 138-140.*

*583. **Бояджиев**, Ст. Сопотският манастир – метохът. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 198-199.*

*584. **Бояджиев**, Ст. Софийската църква „Св. София". С., 1967.*

*585. **Бояджиев**, Ст. Устремският (Вакъфският) манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 282-285.*

*586. **Бояджиев**, Ст. Църквата „Св. Йоан Предтеча" в Асеновград. // Изв. на българските музеи, 1, 1969, с. 155-167.*

*587. **Бояджиев**, Ст. Черепишкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 124-128.*

*588. **Бояджиев**, Ст. Чипровският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 131-133.*

*589. **Бояджиев**, Ст., Е. **Бакалова**. Искрецкият манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 186-189.*

*590. **Бояджиев**, Ст., Л. **Прашков**. Билинският манастир. // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 175-177.*

*591. **Бояджиев**, Ст., Л. **Прашков**. Манастирът „Седемте престола". // **Прашков**, Л., Е. **Бакалова**, Ст. **Бояджиев**. Манастирите в България. С., 1992, с. 193-196.*

*592. **Боянкинска**, Боряна. Календарните сцени в църквите „Св. ап. Петър и Павел" във Велико Търново и „Рождество Христово" в Арбанаси – сходства и различия. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 15-16, 2001, с. 243-248.*

*593. БПЦ загуби един свой достоен архиерей [: **Негово Високопреосвещенство Врачанският митрополит Калиник**]. // Църковен вестник, N 31, 11 дек. 1974.*

*594. БПЦ придоби нов **митрополит – Варненски и Великопреславски Йоан**. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.*

*595. **Братанов**, Ив. Произход и значение на думата „коливо". // Духовна култура, 2001, N 3, с. 12-16.*

*596. **Братинова**, Мария. Ректорът на Софийската духовна семинария „Св. Йоан Рилски" **архимандрит Сергий [Шапков]** навърши 60 години. // Българска православна църква, 17.11.2009. – Онлайн ресурс.*

*597. **Братанов**, Иво. За израза „Трънен венец". // Църковен вестник, N 13, 1-14 юли 1998, с. 4.*

*598. **Братинова**, Мария. Ректорът на Софийската духовна семинария „Св. Йоан Рилски" **(архимандрит Сергий** навърши 60 г.). // Българска православна църква, 2009, с. 11-17.*

*599. Братска помощ и подкрепа срещу разколите. Разговор с **Високопреосвещения Димитриадски митрополит Христодул**, водач на делегацията на Гръцката църква. // Църковен*

вестник, N 24, 14-29 юни 1993.

*600. Брезник и Брезнишко (Краеведско изследв.) / Георги **Нешев**, Петко **Асенов**, Елена **Огнянова**, Вельо **Велев**. С., 2005.*

*601. **Брешков**, Ю. Елена като просветно огнище в миналото. // Еленски сборник. Кн. 2. Елена, 1938, с. 116.*

*602. **Брешков**, Ю. Учители в Елена до Освобождението и след него до 1892 г. // Еленски сборник. Кн. 2. Елена, 1938, с. 115.*

*603. **Брокит**, Линъс Пиърпонт. Богомилите от България и Босна: ранните протестанти от Изтока – опит да се възстановят някои изгубени страници от протестантската история / прев. Кръстина **Гечева**. С., 2013.*

*604. **Бръзицов**, Христо. Български книгоиздатели. С., 1976, с. 24.*

*605. **Бръзицов**, Христо. **Екзарх Йосиф I**. С., 1973.*

*606. **Бръзицов**, Христо. [Три хиляди] 3000 нощи в затвора. С., 1991, с. 233.*

*607. **Бубнов**, Павел, **протодиакон**; **Юха Димитрий, иерей**. Русское пастырско-богословское училище в монастыре святого Кирика в Болгарии в 1923-1936. // ХРОНОС. Церковно-исторический альманах (Минск), 2015, N 2, с. 57-84.*

*608. **Будаков**, Димитър. Паметници на Православието на с. Бойково. Пловдив, 2003.*

*609. **Бужашки**, Е. Българската община в Цариград и политическите течения в нея (1856-1868). // Изв. Бълг. ист. др-во, 1985, Т. 37, с. 25-106.*

*610. **Буковски**, Хр. Неделищкият манастир. // Наша родина, 1981, N 10, с. 10-11.*

611. Бунтовният щурм на Копривщица 1876 г. С., 1996, с. 76.

*612. **Бурмов**, Ал. Въпроси из историята на прабългарите. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1948, Т. 44, 2, с. 3-37.*

*613. Живот и дейност на **Марин Дринов**. // Ист. преглед, 1956, N 3, с. 6-15.*

*614. **Бурмов**, Ал. Против буржоазно-идеалистическите становища за налагането на християнството в България през IX в. // Ист. преглед, 1954, N 2, с. 36-52.*

*615. **Бурмов**, Ал. **Проф. Йордан Иванов**. // Работническо дело, N 175, 1 авг. 1947.*

*616. **Бурмов**, Т. Българо-гръцката църковна разпря. / Изд. Св. Синод на Българската църква. С., 1902, с. 350-353.*

*617. **Тодор С. Бурмов**. // Църковен вестник, N 44, 3 ноември 1906.*

*618. **Буров**, Н. **Бог** и светът. // Църковен вестник, N 41, 22 ноември 1991.*

*619. **Буюклиев**, Ив. Манасиевата хроника и проблемите на българския книжовен език през Средновековието. // Стара бълг. лит., 6, 1980, с. 25-49.*

620. Бъдещите задачи на „Белия кръст". // Църковен вестник, N 31, 2 дек. 1922.

*621. **Д-р Бъждъкова**. Живот, отдаден на вярата. Навършиха се 30 г. от кончината на един достоен свещенослужител **иконом Стефан поп Минев**. // Църковен вестник, N 24, 14-20 юни 1993.*

*622. Българи и гърци протестират срещу **Фирмилияновото [сръбския архимандрит Фирмилиян]** ръкополагане. // Църковен вестник, N 50, 20 март 1902.*

*623. България беше избрана от **папата [Франциск I]**, защото сме на вратата на Европа: с **епископ Христо Пройков, апостолически екзарх и председател на Епископската конференция на Католическата църква в България**, разговаря Момчил **Методиев**. // Християнство и култура, 2019, N 2, с. 5-11.*

*624. България загуби свой достоен архиерей – **Варненския и Великопреславския митрополит Кирил**. // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2013.*

*625. Българов, Ст. П. **Княгиня Ольга Премудрая**. // Зора, N 4820, 1935.*

626. Българската възрожденска интелигенция. С., 1988, с. 26.

627. Българската духовна семинария в Цариград. // Новини, N 46, 5 март 1893.

628. Българската литература и книжнина през XIII в. С., 1987, с. 158-163.

629. Българската православна църква и народнодемократичната ни власт. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1977.

630. Б[ългарската] П[равославна] Ц[ърква] номинирана за Нобелова награда за мир за 2013 г. // Църковен вестник, N 9, 1-15 май 2013.

*631. Българската православна църква се прости със свой достоен архиерей **[Натанаил Неврокопски]**. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2013.*

*632. Българската църква пак е в дълбок траур [**Митрополит Максим Скопски и Пловдивски**]. // Църковен вестник, N 11, 11 март 1938.*

*633. Българската църква през вековете: Науч. сесия по случай 1130 г. от учредяването на Българската църква и 130 г. от създаването на Българската екзархия / Съст. П. **Петков**. С., 2003.*

634-643. Българската църква през миналото столетие. // Църковен вестник, N 41, 11 ян. 1901; 43, 26 ян. 1901; N 45, 9 февр. 1901; N 46, 16 февр. 1901; N 48, 2 март 1901; N 49, 9 март 1901; N 50, 16 март 1901; N 51, 24 март 1901; N 52, 39 март 1901; N 1, 11 апр. 1901.

*644. Български възрожденски книжовници от Македония: Избрани страници / Отг. ред. Иван **Дуриданов**. С., 1983, с. 26-43.*

*645. Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 1: А – М / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1962.*

*646. Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 1: А – М / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1975.*

*647. Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 2: Н – Я / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1966.*

*648. Български периодичен печат 1844-1944. Анот. библиогр. указ. Т. 3: Периодични издания на чужди езици: Единични листове: Добавки и поправки: Приложения / Съст. Д. **Иванчев**. С., 1969.*

649. Българските толстоисти. // Църковен вестник, N 15, 12 апр. 1903; N 16, 18 апр. 1903; N 27, 4 юли 1903.

*650. Българското Средновековие: Сб. в чест на **Иван Дуйчев**. С., 1980.*

*651. Българското средновековно културно наследство в сбирката на **Алексей Хлудов** в Държавния исторически музей в Москва: Каталог / Съст. С. **Николова** и др. С., 1999, с. 56-57.*

*652. **Бънацяну**, Йон. Храмовият празник на Румънската църква „Св. Троица" в София. // Църковен вестник, N 23-24, 1 септ. 1969.*

*653. **Бърлиева**, С. Италианска легенда. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 140-146.*

*654-655. **Бърлиева**, С. Магнаурска школа. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 578-580; Магнаурската школа. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 1999.*

*656. **Бъчваров**, Я. Стогодишен юбилей на храма „Св. Николай Мирликийски Чудотворец" – гр. Разград. // Църковен вестник, N 17, 30 апр. 1960.*

*657. В памет на **Петър Динеков**. Традиция, приемственост, новаторство: Сб. С., 2001, с. 146-157.*

*658. В памет на покойния **професор Беню Цонев**. Слово, произнесено от **Св. Ловчанския митрополит Филарет** на 4 окт. 1956 в столичния храм „Св. София" на панахидата по случай 30 години от кончината на проф. **Беню Цонев**. // Църковен вестник, N 36, 11 окт. 1956.*

659. В село Енина, Казанлъшко [за средновековната църква „Св. Параскева"]. // Църковен вестник, N 42, 29 ноември 1958.

*660. В тъмница бях и ме споходихте (Интервю [на **протойерей Николай Георгиев**] с А. **Карамихалева**). // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2013.*

*661. В чест на 80-годишнината на **протопрезвитер проф. д-р Радко Поптодоров**. // Трудове на катедрите по история и богословие, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски", Т. 8, 2006.*

*662. Важна минута [сръбския **архимандрит Фирмилиян**]. // Църковен вестник, N 3, 10 май 1902.*

*663. Важна среща между министър-председателя **г. Георги Димитров** и Св. Синод в пълен състав (Съобщение от Канцеларията на Св. Синод. // Църковен вестник, N 26-27, 21 юни 1947.*

664. Важни решения на Архиерейското събрание [: Екзархийски устав 1921]. // Църковен вестник, N 48, 15 дек. 1934.

*665. **Вайсилов**, Л. **Франц-Ксавер Пеячевич**. // Кратка история на българската филолофска мисъл. С., 1973, с. 87-88.*

*666. **Ваклинов**, Ст. Нашите прадеди славяните. С., 1961.*

*667. **Ваклинов**, Станчо. Велики Преслав. Исторически очерк. С., 1966.*

*668. **Ваклинова**, М. Записки на **Мерин Караджов** от Чепеларе. // Родопски сборник. С., 1972, 3, с. 207-221.*

*669. **Монахиня Валентина Друмева**. Разкази за българските светии и за светиите, свързани с България / Изд. Славянобълг. манастир „Св. вмчк Георги Зограф". Ч. 1. 2005. Вж и **Друмева**,*

Валентина

670. ***Ванга*** *– земна и неземна / Изд. Фондация „Ванга”. С., 2013.*

671. ***Ванчев****, Й. Католическата и протестантската пропаганди в Македония през втората половина на XIX в. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1980.*

672. ***Ванчев****, Й. Новобългарската просвета в Македония през Възраждането. С., 1982, с. 95.*

673. ***Пловдивски митрополит Варлаам****. Българската патриаршия в миналото и сега. // Църковен вестник, N 20, 19 юли 1970.*

674. ***Варлаам*** *в Момина Клисура, Пазарджик и Пловдив, неделя, 6 април 1969 г. // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1969.*

675. Варна пред втория епархийски събор. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.

676. Варненска и Преславска епархия. // Църковен вестник, N 17 февр. 1939; N 21, 21 май 1943; N 42, 7 ноември 1941.

677. ***Вартоломеев****, О. Отговорите на* ***папа Николай [I]*** *по запитванията на Българите – важен извор за международното право през девети век. // Правна мисъл, 1981, N 4, с. 31-41.*

678. ***[Васил Велянов, дяк]****. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2012.*

679. ***Василев****, В. П. За диалектната основа на един ръкопис от 18 век [: Темският ръкопис (1764)]. // Българският език през XX век: Сб. докл. С., 2001, с. 280.*

680. ***Василев****, Д. Църковен юбилей в китна Родопа [: църква „Св. Николай Мирликийски”, с. Арда, Смолянска обл.].. // Църковен вестник, N 29, 21 ноември 1974.*

681. ***Василев****, Й. Бележки по историята на Добридолския манастир „Св. Троица”. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1986.*

682. ***Василев****, Й.* ***Видински митрополит Неофит****. Живот, дело, преживяно, сътрудници. Пловдив, 2010.*

683. ***Василев****, Й. 100 години от основаването на Първия смесен църковен хор в България. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2000.*

684. ***Василев****, Й., Св.* ***Аврамова****.* ***Нюйоркски митрополит Андрей*** *1886-1972. Възпоменат. сб. Пловдив, 2002.*

685-687. ***Василев****, Н. Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел): учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на академичното текстописане / [науч. ред. А.* ***Куманова****]. С., 2015; Ново е-изд. 2016 <http://www.sno.unibit.bg>; Ново е-изд. 2018 <http://www.sno.unibit.bg>.*

688. ***Василев****, Н.* ***Йеромонах Кирил Пейчинович*** *(По случай 130 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 15, 21 май 1975.*

689. ***Василев****, Николай Цветков.* ***Епископ д-р Евгени Босилков*** *– един мъченик на комунистическия режим. // Борба, 1996, N 3, с. 17-18.*

690. ***Василев****, Павел.* ***Пастир Димитър Николов Фурнаджиев****. // Protestantstvo.com.*

691. ***Василев****, Р.* ***Иларион Макариополски*** *и* ***Георги Раковски****. // Църковен вестник, N 17, 11 юли 1975.*

692. ***Василев****, Р. Научна сесия, посветена на стогодишнината от Априлското въстание. // Църковен вестник, N 22, 21 юни 1976.*

693. ***Василев****, Р. Църковно-народната борба в Скопска епархия. // 100 години от учредяването на Българската екзархия. С., 1971, с. 267.*

694. ***Василев****, Ст. п.* ***Марко Балабанов****. // Църковен вестник, N 18-19, 26 апр. 1947.*

695. ***Василев****, Ст. п.* ***Тодор Бурмов*** *– историк на черковния въпрос. // Църковен вестник, N 30-31, 17 юли 1957.*

696. ***Василев****, Ст. п.* ***Доктор Хр. Т. Стамболски*** *(Човек, общественик и книжовник). // Църковен вестник, N 25, 18 юни 1932; N 27, 2 юли 1932.*

697. ***Василев****, Ст. п.* ***Неофит Бозвели****. // Църковен вестник, N 34-35, 11 окт. 1947.*

698. ***Василев****, Ст. п.* ***Неофит Рилски****. // Църковен вестник, N 1-2, 3 ян. 1948.*

699. ***Василев****, Ст. п.* ***Отец Паисий Хилендарски****. // Църковен вестник, N 40-41, 1 дек. 1947.*

700. ***Василев****, Ст. п.* ***[Г. С.] Раковски*** *за черковния въпрос. // Църковен вестник, N 7-8, 15 февр. 1947.*

701. ***Василев****, Ст. п.* ***П. Р. Славейков*** *и черковният въпрос. // Църковен вестник, N 9-11, 27 февр. 1947.*

702. ***Василев****, Ст. п.* ***Драган Цанков*** *и унията. // Църковен вестник, N 28-29, 5 юли 1947.*

*703. **Василев**, Ст. п. Д-р **Стоян Чомаков**. // Църковен вестник, N 20-21, 12 май 1947.*

*704. **Василева**, В. Агнето и овенът – жертвени животни. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1991.*

*705. **Василева**, В. Олтарът. // Църковен вестник, N 36, 18 окт. 1991.*

*706. **Василева**, Д. Шест средновековни църкви в района на София. // Музеи и паметници на културата, 1972, N 4, с. 22-23.*

*707. **Василева**, Евелина. **Паисий Хилендарски**. 250 г. от рождението му. Препоръчителна библиография. С., 1972.*

*708. **Василиев**, А. Араповски манастир (Стенописи и архитектура). С., 1973.*

*709. **Василиев**, А. Бачковската костница. Стенописи (Албум). С, 1965.*

*710. **Василиев**, А. Една старинна църква при с. Студена. // Год. Нар. музей, 1942, с. 145-184.*

*711. **Василиев**, А. Ерминии: Технология и иконография. С., 1976.*

*712. **Василиев**, А. За българската живопис през XVIII в. // Сб. **Паисий Хилендарски** и неговата епоха. С., 1962, с. 467.*

*713. **Василиев**, А. Ивановските стенописи. С., 1953.*

*714. **Василиев**, А. Ктиторски портрети. С., 1960, с. 190-192.*

*715. **Василиев**, А. Социални и патриотични мотиви в старото българско изкуство[и за църквата „Св. Петка", Пазарджик]. С., 1973, с. 56, 88.*

*716. **Василиев**, А. Троянският манастир. С., 1962.*

*717. **Василиев**, А., Кр. **Миятев**. Приноси към средновековната археология на българските земи. // Год. Нар. музей – София, 1922, Кн. 2, с. 262-263.*

*718. **Василиев**, Ас. Българи, получили художествено образование в Русия. // Изкуство, 1951, N 3, с. 76-77.*

*719. **Василиев**, Асен. Български възрожденски майстори: живописци, резбари, строители. С., 1965, с. 200.*

*720. **Василиев**, Асен. Българските светци в изобразителното изкуство. С., 1987, с. 34.*

*721. **Василиев**, Асен. Непроучени средновековни паметници [църква „Св. Св. Козма и Дамян", с. Мърводол, обл. Кюстендил и др.]. // Отечествен фронт, N 72-74, 4 февр. 1968.*

*722. **Василиев**, Асен. Проучвания на изобразителните изкуства из някои селища по долината на Струма. // Изв. Инст. за изобразително изкуство, 1964, с. 151 и сл.*

*723. **Василиев,** Асен. Резбарски **род** на **Филиповци** от с. Осой. // Македонска мисъл, 1946, N 1 (5-6), с. 262.*

*724. **Василиев**, Асен. Тетевенските църкви. С., 1948, с. 49.*

*725. **Василиев**, Асен. Трем на Българското възраждане. С., 1936, с. 20.*

*726. **Василиев**, Асен. Художествени паметници и майстори образописци из някои селища на Трънско, Брезнишко и Кюстендилско. // Комплексни научни експедиции в Западна България през 1957-1958 г. С., 1961.*

*727. **Василиев**, Асен. Църкви от по-ново време в Несебър и Созопол. // Извори на Нар. музей в Бургас. Т. I. С., 1950.*

*728. **Василиев**, Асен. Черепишкият манастир „Успение на Пресветая Богородица". С., 1943.*

*729. **Василиев**, Асен, Васил **Захариев**, Георги **Стойков**. Комплексна научна Странджанска експедиция. С., 1957.*

*730. **Архим. Василий**. **Христо Ботев**, религията и църквата. // Църковен вестник, N 24-25, 7 юни 1947.*

*731. **Архимандрит Василий**. **Макариополски епископ Николай**. // Църковен вестник, N 7, 20 февр. 1954.*

*732. **Архимандрит Василий**. **Траянополский епископ Симеон**. // Църковен вестник, N 3, 6 февр. 1954.*

*733. **Доростолски и Червенски митрополит Василий**. // Църковен вестник, N 4, 29 ян. 1927.*

*734. **Василий (иеросхимонах, брат** на Зографската Света обител). Кратка история на Зографския манастир. 2. изд. Св. гора, 2007.*

*735. **Васильов**, Т. Спомени за лица и събития през XIX и XX век. С., 1934, с. 13, 24.*

*736. **Ваташки**, Р. Старозагорска епархия в защита на православието (20-те и 30-те г. на XX в.). Шумен, 2003.*

*737. **Ваташки**, Румен. Българската православна църква и римокатолическите мисии в България (1860 – 30-те години на XX век): Църковно-ист. изследв. Шумен, 2005.*

*738. **Вачев**, Хитко. Манастирите в Ловешката епископия през XV-XVIII в. // Изв. Рег. ист. музей – Ловеч. Ловеч, 2013, Т. 10, с. 19-37.*

*739. **Вачев**, Хитко. Принос към строителната история на църквата „Св. Равноапостоли Петър и Павел" във Велико Търново. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 17-18, 2002, с. 269-276.*

*740. **Ведър**, Димитър, Константин **Събчев**. Щатски мисионер превежда Библията на български. // Стандарт, 12 апр. 2006.*

*741. **Везнева**, М. Как да разбираме апокалипсиса. // Църковен вестник, N 18, 22 май 1992.*

*742-743. **Велев**, Г. **Марин Дринов** и църквата. // Църковен вестник, N 10, 4-10 март 1996; N 11, 11-17 март 1996.*

*744-745. **Велев**, Г. Пловдивската духовна семинария при **Смоленския епископ Евлогий** (1930-1936). // Църковен вестник, N 14, 9-22 юни 1997; N 16, 20 окт. – 2 ноември 1997.*

*746. **Велев**, Г. Учредителният ферман за Българска екзархия: 125 г. от издаването му. // Църковен вестник, N 9, 27 февр. – 5 март 1995.*

*747. **Велев**, Ил. Преглед на средновековни църкви и манастири во Македонија. Скопје, 1990.*

*748. **Велев**, Юри. Дядото на **Юлиан Попов** – наследници на двама премиери и на банкера, довел **Фердинанд**.*

*749. **Велева**, М. **Васил Златарски** като историк на българската историческа наука. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1978, Т. 32, с. 305-// 24chasa.bg, 31 март 2013.313.*

*750. Велик исторически акт: Слово на **Негово Светейшество Патриарх Кирил**, произнесено в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" на 10 май 1955 г. по случай двегодишнината от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 23, 20 май 1955.*

751. Велика Сряда. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.

752. Велика Събота. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.

753. Велики Вторник. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.

754. Велики Понеделник. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.

*755. **Великов**, Господин. За църквата „Св. Илия" в с. Професор Иширково, Силистренско. Силистра, 2018.*

756. Великото събитие във Витлеем. // Църковен вестник, N 1, 5 ян. 1940.

757. Великотърновската църква „Св. Димитър Солунски". // Църковен вестник, N 14, 3-8 апр. 1995.

*758. **Велинова**, Бисерка. 125 години храм „Великомъченик Георги Победоносец" в Златоград. // Църковен вестник, N 19, 6-12 май 1996.*

*759. **Величков**, А. **Архиепископ Серафим (Соболев)**. Достойният пример и недостойните следовници. // Църковен вестник, N 47, 20-26 ноември 1995.*

*760. **Величков**, А. Десетте **Божи** заповеди и плагиатството. // Църковен вестник, N 26, 26 юни – 2 юли 1995.*

*761. **Величков**, А. Столичният храм „Св. Параскева". // Църковен вестник, N 40, 2-8 окт. 1995.*

*762. **Величков**, А. Църковните тайнства. // Църковен вестник, N 10, 4-10 март 1996.*

763. Кветият антиминс и грехът на разкола. // Църковен вестник, N 17, 1-15 юни 2021.

*764. **Велков**, А. Нови данни за помюсюлманчвания в Източна Тракия. // Векове, 1986, N 3, с. 73-75.*

*765. **Велчев**, В. Към идейно-творческата проблематика на „Сказание о писменах" от **Черноризец Храбър**. // Език и литература, 1962, N 5, с. 1-18.*

*766-767. **Велчев**, В. **Отец Паисий Хилендарски** и **Цезар Бароний**. Принос към изследване изворите на Паисиевата история. С., 1943; Фототип. изд. / публ. на П. **Велчев**, 2022.*

*768-769. **Велчев**, В. **Паисий Хилендарски**. Епоха, личност, дело. С., 1981; 2. изд. / публ. на П. **Велчев**, 2019.*

*770. **Велчев**, В. **Презвитер Козма** – борец срещу богомилството и изобличител на феодалното общество. // **Велчев**, Велчо. От **Константин Философ** до **Паисий Хилендарски**. С., 1979, с. 105-138.*

*771. **Велчев**, В. Творчеството на **Григорий Цамблак** в светлината на славянския предренесанс. // Език и литература, 1961, N 2, с. 15-38.*

*772. **Велчев**, В. Търновската книжовна школа и предренесансовото движение на Балканите. // Търновската книжовна школа: Т. 1. 1974, с. 243-256.*

*773. **Велчев**, В. **Храбровото** сказание „За буквите" – защита и възхвала на българската и славянската култура. // **Велчев**, В. От **Константин Философ** до **Паисий Хилендарски.** С., 1979, с. 56-84.*

774. ***Велчев****, Й. Градът или Между Изтока и Запада XIV-XVII в. Пловдив, 2005, с. 194-203 (църкви в Пловдив); с. 214-248 (митрополити); с. 479-490 (Православна община); с. 491-502 (Православна митрополия).*

775. ***Велчев****, П. Бележит български литературовед* ***[Проф. Велчо Велчев]****. // Словото днес, N 25, 8 септ. 2022, с. 14.*

776. ***Велчева****, Б. Глаголицата и школата на* ***[Св. архиепископ] Климент Охридски****. //* ***Климент Охридски****: Сб. от ст. по случай 1050 г. от смъртта му. С., 1966, с. 133-141.*

777. ***Велчева****, Б. Добромирово евангелие. Български паметник от началото на XII в. (с бел.). С., 1979.*

778. ***Велчева****, Б. За езика на дяк* ***Андрей****. // Търновска книжовна школа. Т. 6. 1999, с. 227-230.*

779. ***Велчева****, Б. Новооткрити ръкописи в Синайския манастир „Св. Екатерина". // Palaeobulgarica, 1988, N 3, с. 126-129.*

780. ***Велчева****, Б.* ***Черноризец Храбър****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1982, с. 43-46.*

781. ***Велянов****, В. Епископската хиротония на* ***Негово Преосвещенство Знеполския епископ Игнатий****. // Църковен вестник, N 28, 12 септ. 1988.*

782. ***Велянов****, В. Епископската хиротония на* ***Негово Преосвещенство Знеполския епископ Игнатий****. Канонически избор на* ***Врачански митрополит****. // Църковен вестник, N 22, 30 май – 5 юни 1994.*

783. ***Велянов****, В. Избор и интронизация на* ***Негово Светейшество Българския Патриарх Максим****. // Църковен вестник, N 26-29, 11 септ. 1971.*

784. ***Велянов****, В. Канонически избор и въдворяване на* ***Врачанския митрополит Калиник****. // Църковен вестник, N 31, 11 дек. 1974.*

785. ***Велянов****, В. Каноническият избор и интронизация на* ***Негово Високопреосвещенство Сливенския митрополит Йоаникий****. //* ***Христов****, Хр. Новоизбраният* ***Сливенски митрополит [: Йоаникий]*** *на 50 г. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1980.*

786. ***Велянов****, В. Каноническият избор на* ***Негово Високопреосвещенство Пловдивския митрополит Арсений****. // Църковен вестник, N 11-12, 23 апр. 1987.*

787. ***Велянов****, В.* ***Негово Високопреосвещенство Акронският митрополит Йосиф****. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1986.*

788. ***Велянов****, В.* ***Негово Високопреосвещенство Западноевропейският митрополит Симеон****. // Църковен вестник, N 16, 31 май 1986.*

789. ***Велянов****, В.* ***Негово Високопреосвещенство Нюйоркският митрополит Геласий****. // Църковен вестник, N 4, 28 ян. 1988.*

790. ***Велянов****, В.* ***Негово Високопреосвещенство Св. Видинският митрополит Дометиан****. // Църковен вестник, N 25-26, 21 септ. 1987.*

791. ***Велянов****, В.* ***Негово Високопреосвещенство Сливенският митрополит*** *[: Йоаникий] на 50 г. // Църковен вестник, N 6, 9 февр. 1989.*

792. ***Велянов****, В.* ***Негово преосвещенство Драговитийският епископ Йоан*** *(Кратки биогр. бел.) // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1969.*

793. ***Велянов****, В. Нов епископ на Българската православна църква [:* ***Иларион Доростолски****]. // Църковен вестник, N 8, 12 март 1972.*

794. ***Велянов****, В. Опелото и погребението на блаженопочиналия* ***Български Патриарх Кирил****. // Църковен вестник, N 14-16, 10 май 1971.*

795. ***Велянов****, В. Опелото и погребението на блаженопочиналия* ***Сливенски митрополит Никодим****. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1980.*

796. ***Велянов****, В. Опелото и погребението на* ***Старозагорски митрополит Климент****. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1967.*

797. ***Велянов****, В. Описание на Света гора. // Църковен вестник, N 25-26, 22 юни 1963.*

798. ***Велянов****, В. 50 години от освещаването на Патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски" в София. // Църковен вестник, N 3-4, 21 ян. 1975.*

799. ***Велянов****, В. Погребението на бившия* ***Нюйоркски митрополит Йосиф****. // Църковен вестник, N 27, 1 окт. 1987.*

800. ***Велянов****, В. Погребението на* ***Негово Високопреосвещенство Нюйоркския митрополит Андрей****. // Църковен вестник, N 28, 11 ноември 1972.*

801. ***Велянов****, В. Светата Видинска митрополитска катедра има нов кириарх [****Видински***

***митрополит Велички епископ Филарет**]. // Църковен вестник, N 23, 11 авг. 1971.*

*802. **Велянов**, В. Тридесетгодишнина на Българското църковно подворие в Москва. // Църковен вестник, N 22, 21 юли 1978.*

*803. **Велянов**, В. Тържествено честване 100 години от Освобождението на България от османско иго. // Църковен вестник, N 30, 1 дек. 1977.*

*804. **Велянов**, В. Хиротонията на **Величкия епископ Калиник**. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1972.*

*805. **Велянов**, В. Хиротонията на **Негово Преосвещенство Стобийския епископ Кирил**. // Църковен вестник, N 27, 5 септ. 1988.*

*806. **Велянов**, В. Храмовият празник на Румънската църква в София. // Църковен вестник, N 25, 1 окт. 1966.*

*807. **Велянов**, В. Шестдесет години от възстановяване патриаршеството на Руската православна църква. // Църковен вестник, N 19, 21 юни 1978.*

*808. **Велянов**, В. Юбилейно църковно тържество – 700 години Къпиновски манастир. // Църковен вестник, N 5, 12 февр. 1973.*

*809. **Венев**, К. **Пиротски митрополит Евстатий Пелагонийски** и народната борба в поверената му епархия през втората половина на 1878 г. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1978, Т. 32, с. 162-163.*

*810. **Венедиков**, Ив. Прабългарите и християнството. С., 1995.*

*811. **Венедиков**, Ив., Т. **Петров**. Църквата „Св. Георги" в София. // Сердика. Т. I. С., 1964.*

*812. **Венедиков**, Й. История на въстанието в Батак 1876. 2. доп. изд. Пазарджик, 2016, с. 35, 42.*

*813. **Венедиков**, Й. Поражението на **император Никифор** в 811 г. // Българска военна мисъл, 1939, N 6-9, с. 12-24.*

*814. **Цариградски патриарх Вениамин II**. „Слава **Богу**, че можахме да извършим това свято дело" (50 г. от вдигането на схизмата). // Църковен вестник, N 8, 20-26 февр. 1995.*

*815. **Венков**, В. Консервация на църквата „Св. Никола" в с. Марица. // Музеи и паметници на културата, N 1, 1967.*

*816. Венчавката на **Н. В. Царя [Борис III]**. // Църковен вестник, N 40-41, 8 ноември 1930.*

*817. **Стефан Веркович**. Народни песни на македонските българи: Кн. 1: Женски песни. С., 1966. 539 с.*

*818. **Вернадский**, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

*819. **[Вернек] Werneck**, H., S. **Werneck-Rohrer**. Psychologie der Familie. Wien, 2000.*

*820. **Проф. протопр. Ветелев**, А. Литургийните евангелски четива. // Църковен вестник, N 12, 26 март 1990.*

*820-823. **Ветелев**, А. Тайнството покаяние. // Църковен вестник, N 6 (8?), 7 февр. 1955; N 71, 14 февр. 1955; N 13, 18 февр. 1955; N 16, 16 март 1955.*

*824. **Проф. протопр. Ветелев**, А. Томина неделя. // Църковен вестник, N 14, 9 апр. 1990.*

*825. **Вечева**, Екатерина Е. Българската католическа интелигенция през XVII в. (Опит за обща характеристика). // Триста години Чипровско въстание. С., 1988, с. 127-128.*

*826. **Вечева**, Екатерина Е. Католическата църква, Дубровник и българите. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1986, Т. 38, с. 145-186.*

*827. **Вечева**, Екатерина Е. Католическата църква и българската народност (XVI-XVIII в). // България 1300. Институции и държавни традиции. Т. 2. С., 1982, с. 435-442.*

*828. **Вечева**, Екатерина Е. Рим и католическото образование на Балканите. // Ист. преглед, 1992, N 3, с. 3-29.*

829. Видинската епархия (Ист. бел.). // Църковен вестник, N 44, 1 ноември 1914.

*830. Византийските василевси / Ив. **Божилов**, Ив. **Билярски**, Хр. **Димитров**, Ил. **Илиев**. С., 1997, с. 239.*

*831. **Виилма**, Лууле. Прошката – истинска и мнима. С., 2008.*

*832. **Архимандрит Виктор Мутафов**. Летопис на катедралния храм „Св. Троица", гр. Русе. Русе, 1999.*

*833. **Архимандрит Виктор Мутафов**. 50 години от построяването на църквата „Св. Архангел Михаил". // Пристан (Русе), (2003), N 5, с. 14-15.*

*834. **Архимандрит Виктор Мутафов**. 160 години Православен храм „Св. великомъченик Георги", гр. Русе. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2003.*

*835. **Архимандрит Виктор Мутафов**. 370 години катедрален храм „Св. Троица" – Русе. //*

Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2003.

*836. **Архимандрит Виктор (Мутафов), протосингел на Русенската митрополия**. Църквата „Успение Пресвятия Богородици". // Пристан, 2003, с. 14-15.*

*837. **Йеромонах Виктор**. **Св. Пимен Зографски**. // Църковен вестник, N 40, 1 ноември 1990.*

838. Висше богословско училище. // Църковен вестник, N 7-8, 16 апр. 1921.

*839. **Владислав Варненчик**. // Варна 1444: Сб. С., 1969, с. 9-54.*

*840. **Владова**, И. Неукротимият дух на изследователя (Сто години от рожд. на **проф. В. Велчев**, основоположник на литературната русистика). // Дума, N 198, 27 авг. 2007.*

*841. **Влайков**, М. Панагюрище – неговото заселване, бит и въстание. С., 1906.*

*842. **Влайкова**, Симеонка. Ботевград през годините. Ч. 1. 2000, с. 145-147.*

*843-844. **Влахов**, Туше. Кукуш и неговото историческо минало (Ист. очерк). С., 1963; 2. изд. С., 1969.*

845. Влъхвите. // Църковен вестник, NN 3-4, 17 ян. 1941.

846. [Воденска българска община]. // Илюстрация Илинден, 1938, N 92, с. 12-15.

*847. **Войнов**, М. За разрива между **Борис I** и Рим. // Изв. Инст. за бълг. ист., 1957, Т. 7, с. 321-328.*

*848. **Войнов**, М. Промяната в българо-византийските отношения при **цар Симеон**. // Изв. Инст. за ист., 1967, Т. 18, с. 147-202.*

*849. **Вокотопулос**, П. За фреските на **Захари Доспевски** в лаврата „Св. Сава". // Проблеми на изкуството, 2, 1995, с. 27-30.*

*850. **Володихин**, Д. М., И. **Левина**. **Пётр и Феврония (Муромские)**. Москва, 2016.*

*851. **Волокитина**, Т. Съдбата на **екзарх Стефан** в контекста на съветско-българските отношения (40-те – 50-те г. на XX в.). // Ист. преглед, 2003, N 5-6, с. 212-231.*

*852. **Воробьева**, Н. Н. Проблема отношений христианской церкви и государства в Римской империи I-IV вв. в освещении отечественной историографии второй половины XIX – начала XX в. Омск, 2005.*

853. Впечатления от дейността на сестрите на „Белия кръст". // Църковен вестник, N 45, 29 дек. 1923.

854. Вратите на Пловдивска духовна семинария отново са отворени. // Църковен вестник, N 37, 8 окт. 1990.

855. Вселенската патриаршия и БПЦ. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2013.

856. [Всеправославен събор]. // Църковен вестник, N 7, 16-28 февр. 2001.

*857. Вступил в должность новый представитель Болгарской Православной Церкви [: **йеромонах Теоктист**] в Москве. // Русская Православная Церковь, 14 марта 2011. // <http://www.patriarchia.ru/>. – 1 апр. 2019. – 3 с.*

*858. Встъпи в длъжност новият представител на БПЦ в Москва **йеромонах Теоктист**. // Двери на православието, 14 март 2011.*

859. [Втора Генерална асамблея на Балканския младежки съюз]. // Църковен вестник, N 35, 26 авг. – 1 септ. 1996.

860. [Втора неделя на Великия пост]. // Църковен вестник, N 10, 3 март 1990.

861. Вторият епархийски избирателен събор – 15 дек. 2001 г. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.

*862. **Вукашинов**, Кр. Църквата „Св. Николай Софийски" в София на 80 години. // Църковен вестник, N 9, 1 апр. 1981.*

*863. **Вукович**, Сава. Српски јерарси (Од деветог до двадесетог века). Београд, 1996, с. 50-52.*

*864-865. **Въведение Богородично**. // Църковен вестник, N 41-42, 30 ноември 1949; N 42, 27 ноември, 1965.*

*866. Въдворяване – посрещане в гр. Гоце Делчев [на **Неврокопския митрополит Серафим**] – престолния град на епархията. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

*867. **Въжаров**, А. На какво могат да ни научат евангелистите. // Църковен вестник, N 16, 22 апр. 1993.*

*868. **Въжарова**, Ж. Славяни и прабългари. По данни на некрополите от VI-XI в. С., 1976.*

*869. **Въжарова**, Ж. Славянски и славянобългарски селища в българските земи от края на VI-XI в. С., 1965.*

870. Възвание на Четвъртия църковно-народен събор към клира, монашеството и народа. // Църковен вестник, N 15, 6-19 окт. 1997.

871. Въздържанието. // Църковен вестник, N 12, 15 март 1940.

872. Възпоменателен лист по случай 100 години храм „Св. Никола", 1844-1944. Копривщица, 12 юли 1944.

*873. Възхвала: Сб. в чест на **Стефан С. Бобчев** 1871-1921. С., 1921.*

*874. **Вълева**, Цв. Сцената **Рождество Христово** в Кремиковския и Погановския манастир в контекста на костурската художествена продукция. // Ниш и Византија. Научни скуп, 4. Ниш, 2006, с. 297-306*

*875. **Вълканов**, В. Манастирите във Видинска епархия. // Църковен вестник, N 1, 11 ян. 1982.*

*876. **Вълканов**, В. Сто години от построяването на Храма-паметник „Св. Александър Невски" на Бакаджика, край гр. Ямбол. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1979.*

*877. **Вълканов**, Вълкан Н. **Митрополит Симеон Варненско-Преславски** (1840-1937). Биографичен очерк. С., 1992.*

*878. **Вълков**, В. Върховен църковен съвет при Св. Синод на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 15, 15 апр. 1990.*

*879. **Вълков**, В. Върховен църковен съвет при Светия Синод на Българската патриаршия. // Църковно-исторически архив. Т. 2. С., 1986, с. 231.*

*880. **Вълков**, В. На добър час. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1986.*

*881. **Вълков**, Ив. **Йеромонах Кирил Слепов**. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2006.*

*882. **Вълов**, В. Новите разкопки на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" във Велико Търново. // Археология, 1974, 2, с. 37-54.*

*883. **Вълчанов**, А. Трети епархийски църковен събор на Западно- и Средноевропейската епархия на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 40, 2-8 окт. 1995.*

*884. **Вълчанов**, Сл. Великият празник Петдесетница. // Духовна култура, 1990, N 6, с. 1-14.*

*885. **Вълчанов**, Сл. Канонически избор и въдворяване на **Варненския и Преславски митрополит Кирил**. // Църковен вестник, N 11, 21 апр. 1989.*

*886. **Вълчанов**, Сл. Книжовникът – будител **отец Минчо** – предан съратник на Апостола. // Църковен вестник, N 23, 1 септ. 1987.*

*887. **Вълчанов**, Сл. Нови данни за **Варненски и Преславски митрополит Симеон** като един от строителите на Българската екзархия (По случай 150 г. от рожд. му). // Духовна култура, 1990, N 7, с. 1-16.*

*888. **Вълчанов**, Сл. Православният пост и ние. // Духовна култура, 1991, N 3, с. 1-11.*

*889. **Вълчанов**, Сл. Пред тленните останки на блаженопочиналия **Пловдивски митрополит Варлаам**. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1986.*

*890. **Вълчанов**, Сл. **Рождество Христово**. // Духовна култура, 1990, N 12, с. 13.*

*891. **Вълчанов**, Сл. **Св. Атанасий Велики** – стълб на Православието. // Църковен вестник, 1985, N 10, с. 1-5.*

*892. **Вълчанов**, Сл. Светъл образ на възрожденски духовник **[Никола Т. Икономов]** (По повод на една юбил. год.). // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1973.*

*893. **Вълчанов**, Славчо. Усилията на **екзарх Йосиф** за възстановяване на екзархийското ведомство в Македония след Освобождението. // Църковно-исторически архив. Т. 2. С., 1986.*

*894. **Вълчанов**, Хр. Севлиево (1842-1942). Ч. I-2. С., 1942.*

*895. **Вълчев**, А. За първите стъпки на училищното дело в Родопите. // Родопи, 1975, N 6, с. 23.*

896. Въпросът за новопокръстените [родопски българомохамедани 1912-1913]. // Църковен вестник, N 9, 1 март 1914.

*897. **Върбанов**, В. **Георги Сава Раковски** за прогресивното българско православно духовенство. // Църковен вестник, N 19, 24 юни 1977.*

*898. Върховен църковен съвет при Светия Синод на Българската патриаршия – In memoriam [: **Методи Милчев**]. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1983.*

*899. **Върховски**, Н. Ямболски патриоти по духовното и политическото ни възраждане (1820-1876). Ямбол, 1910, с. 13.*

900. Въстанието в Македония и Одринско [: Илинденско-Преображенското въстание, 1903]. // Църковен вестник, N 35, 29 авг. 1903.

901. Габарево [Старозагорска обл.], ти златна люлка, тих пристан (Ист., древност и творци от селото). Кн. 1. С., 2006, с. 48 и сл.

902. Габровската ***църква „Св.*** *Йоан Кръстител". // Църковен вестник, N 35, 29 авг. – 4 септ. 1994.*

903. ***Гавриил, архангел****. // Църковен вестник, N 31, 2 авг. 1991.*

904. ***Архимандрит Гавриил****.* ***Негово Светейшество Московският и на цяла Русия Патриарх Алексий II****. // Църковен вестник, N 31, 28 авг. 1990.*

905. ***Ловчански митрополит Гавриил****. // Църковен вестник, N 4, Извънредно изд., посв. на избора и интронизацията на* ***Ловчанския митрополит Гавриил****, февр. 2000.*

906. ***Гаврилова****, В.* ***Асен Василиев****. // Музеи и паметници на културата, 1974, N 4, с. 68-70.*

907. ***Гавров****, С. Н. Историческое изменение институтов семьи и брака. Москва, 2009.*

908. ***Гагова****, Н. За един ръкопис на* ***цар Йоан Александър*** *(Бел. върху Лаврентиевия сб.). // Средновековна християнска Европа: Изток и Запад. С., 2000, с. 255-262.*

909. ***Велички епископ Галактион****. Освобождението на България (По случай 110 г. от началото на Руско-турската освободителна война 1877-1878 г.). // Църковен вестник, N 8, 2 март 1987.*

910. ***Велички епископ Галактион****. Слово за блаженопочившите предстоятели на светата ни Църква* ***Българския Патриарх Кирил*** *и* ***Българския екзарх Стефан****. // Църковен вестник, N 9, 30 март. 1989.*

911. ***Старозагорски Галактион****. // Църковен вестник. Извънредно изд., посв. на избора и интронизацията на* ***Старозагорски митрополит Галактион****, март 2000.*

912. ***Галинчев****, Паскал. Християнски храмове в Долни Воден. Асеновград, 2014, с. 11, 12, 14, 26.*

913. ***Галчев****, Ил. Великото дело на* ***Св. Наум Охридски****. // Църковен вестник, N 25, 21 юни 1991.*

914. ***Галчев****, Ил.* ***Епископ Партений Павлович****. // Църковен вестник, N 5,11 февр. 1983.*

915. ***Галчев****, Ил.* ***Йеромонах Йосиф Брадати*** *– предвестник на Възраждането. // Църковен вестник, N 13, 12 май 1989.*

916. ***Галчев****, Ил. Свещениците и Българското опълчение по време на Освободителната война (1877-1878 г.). // Църковен вестник, N 6, 1 март 1981.*

917. ***Галчев****, Илия. Българската просвета в Солунския вилает. С., 2005, с. 107.*

918. ***Галчев****, Илия. Българското самосъзнание на населението в Македония през Възраждането. С., 2005.*

919. ***Ганаба****, О. Мисията на руската църква днес. // Църковен вестник, N 20, 4 юни 1992.*

920. ***Ганев****, Г. История на село Ганчовец и на съседните села Руна, Зая, Салуска, Гевя и Ялово. С., 1944, с. 54.*

921. ***Ганев****, Н. Провадия в своето минало и настояще. С., 1929, с. 63, 70-73.*

922. ***Ганев****, С., В.* ***Найденов****. Гложенският манастир „Св. Вмчк Георги Победоносец". Ловеч, 1937.*

923. ***Ганчев****, Добри. Спомени. В. Търново, 2005, с. 151-154.*

924. ***Ганчев****, Добри. Спомени за княжеското време. С., 1983.*

925. ***Ганчев****, Ст. Свищов. Принос към историята му. Свищов, 1929.*

926. ***Ганчев****, Хр. Архитектурата на Храм-паметник „Рождество Христово" край град Шипка. // [Сто] 100 години Храм-паметник „Рождество Христово" край град Шипка: Юбил. сб. / Българо-Руски информационен пул и Форум „България-Русия". С., 2002, с. 63-74.*

927. ***Ганчев****, Хр. Базиликата „Св. София". С., 1981, N 3.*

928. ***Ганчев****, Хр. Паметникът, дал името на нашата столица [църква „Св. София"]. // Отечествен фронт, бр. 11088, 1981.*

929. ***Гараджа****, В. И. Реформация. // Новая философская энциклопедия. Москва, 2010.*

930. ***Гацов****, Б. Дамаскинари от Рилската школа. // Духовна култура, 1933, с. 51-52.*

931. ***Главен секретар на Светия Синод митрополит Геласий****. До отлъчения бивш* ***Врачански митрополит Калиник (Димитър Райчев Александров)****. // Църковен вестник, N 17, 3-17 ноември 1997.*

932. ***Гелева****, В.* ***Петър Динев****. Жизнен път и творчество. // Църковен вестник, N 3, 1-15 юли 2009.*

933. ***Гелева****, В. Духовен съзидател и будител на българската нация [:* ***Петър Динев****]. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2019.*

934. ***Генадий Мелнишки****. // Църковен вестник, N 11, май 2008.*

*935. **Генковски**, П. **Ромео Чолаков** (3 окт. 1897 – 8 март 1953). // Църковен вестник, N 15, 12 апр. 1956.*

*936. **Генов**, Г. П. Положението на християните в Турция според мюсюлманското право. С., 1923.*

*937. **Генов**, Кр. **Хаджи Найден Йоанович Татарпазарджичанин**. // Родина, 1941, N 1, с. 123-145.*

*938. **Генов**, Кр. **Добри Чинтулов**. Живот, идеи, поезия. С., 1949.*

*939. **Генова**, Е. Катедралният храм „Успение Пресветая Богородици" в Пазарджик: изграждане на църковния интериор. // Паметници, реставрация, музеи, 2007, N 3-4, с. 13-20, 34-35.*

*940. **Генчев**, Н. Възрожденският Пловдив: принос в бълг. духовно възраждане. Пловдив, 1981, с. 138.*

*941. **Генчев**, Н. Франция, католицизмът в Ориента и в България през 40-те г. на XIX в. България и европейските страни през XIX-XX в. (Сб. научни изследв. Посв. се на **член-кор. Туше Влахов** по случай 75-год. му). С., 1975, с. 49-65.*

*942. **Георгиев**, Величко. Масонството в България. Проникване, организация, развитие и роля до средата на тридесетте години на XX век. С., 1986.*

*943. **Георгиев**, Г. Кратка биография на свещениците българи от Пловдивска епархия. // Календар „Св. Св. Кирил и Методий". С., 1937, с. 107.*

*944. **Георгиев**, Г., Тр. **Попниколова**, М. **Георгиева-Гроссе**. 210 години от рождението на **свещ. Георги Полуганов**. // Църковен вестник, N 10, 1-15 май 2018.*

*945-946. **Георгиев**, Г., Тр. **Попниколова**, М. **Георгиева-Гроссе**. **Свещ. Георги Полуганов** – основател на българското училище в Поликраище. 205 г. от рождението и 125 г. от кончината му. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2014; N 6, 16-31 март 2014.*

*947. **Георгиев**, Е. **Григорий презвитер – монах**. // **Георгиев**, Емил. Разцветът на българската литература в IX-X в. С., 1962, с. 299-302.*

*948. **Георгиев**, Е. Истината за създаването на българската и славянската писменост. С., 1969.*

*949. **Георгиев**, Е. Кой е **Тудор Черноризец Доксов**? Към въпроса за българската патронимия през Средновековието. // Старобълг. лит., 20, 1987, с. 87-94.*

*950. **Георгиев**, Е. Литература на изостренi борби в Средновековна България. С., 1966.*

*951. **Георгиев**, Е. Литературата на Втората българска държава. // Литературата на XIII в. С., 1977, с. 176-178.*

*952. **Георгиев**, Е. Литературата на XIII в. С., 1977.*

*953. **Георгиев**, Е. **Найден Геров**. Книга за него и неговото време. С., 1972.*

*954. **Георгиев**, Е. **Паисий Хилендарски** между Ренесанса и Просвещението. // **Паисий Хилендарски** и неговата епоха. 1762-1962. С., 1962, с. 322-325.*

*955. **Георгиев**, Е. Периодизация на историята на българската литература. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1957, N 1, Т. 50, с. 1-57.*

*956. **Георгиев**, Е. Прабългарското летописание. // Изследвания в чест на **Марин С. Дринов**. С., 1960, с. 369-380.*

*957. **Георгиев**, Е. **Презвитер Козма** на Бориловия събор в 1211 г. // Изв. Др-вото на филолозите – слависти в България, 1942, Т. 1, с. 16-45.*

*958. **Георгиев**, Е. Прокълнатият старобългарски писател по **Еремия**. // Език и литература, 1964, N 1.*

*959. **Георгиев**, Е. Разцветът на българската литература в IX-X в. С., 1962, с. 112-128.*

*960. **Георгиев**, Е. Създаване на Преславската и Охридската книжовни школи в Средновековна България. // Год. Соф. унив. Филолог. фак., 1955, 50, Ч. 1, с. 3-71.*

*961. **Георгиев**, Ив. Народното събрание за Храм-паметника „Ал. Невски". // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

*962. **Георгиев**, Й. Два съседни манастира – Къпиновският и Плаковският. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1907, Т. 19, с. 301-310.*

*963. **Георгиев**, М. Възраждането на гр. Казанлък. // Казанлък в миналото и днес. С., 1923, с. 80.*

*964. **Георгиев**, Мих. **Йосиф Шросмайер** (По случай тържествата в негова памет). // Църковен вестник, N 39, 20 ноември 1926.*

*965. **Георгиев**, П. Дворцовата църква в Плиска и църковното строителство по време на*

покръстването (864-870). // Векове, 1985, N 3, с. 57-61.

*966. **Георгиев**, П. За първоначалното седалище на Българската архиепископия. // Средновековна България и Черноморието. Варна, 1980.*

*967. **Георгиев**, П. Мартириумът в Плиска и началото на християнството в България. С., 1993.*

*968. **Георгиев**, П. Титлата и функциите на българския престолонаследник и въпросът за престолонаследието при **цар Симеон** (893-927). // Ист. преглед, 1992, N 8-9, с. 3-12.*

*969. **Георгиев**, Св. Четвъртият кръстоносен поход и **граф Балдуин Фландърски**. // Българска историческа библиотека, 1929, N 2, с. 112-159.*

*970. **Георгиев**, Т. Бележки за Средногорското въстание в 1876 г. Панагюрище, 1995, с. 61, 83.*

*971. **Георгиев**, Хр. Дряново и Дряновският манастир. С., 1966.*

*972. **Георгиев**, Хр. Учебното дело в град Тетевен до Освобождението. // Училищен преглед, 1901, N 6, с. 54.*

*973. **Георгиева**, В. Четвъртият храмов празник в Копривецкия манастир. // Църковен вестник, N 40, 11 ноември 1991.*

*974. **Георгиева**, Десислава. Православните християнски братства в Неврокопска епархия (30-те – 40-те г. на XX в.). // Научни изв. – Югозападен университет „Неофит Рилски". Правно-ист. фак., VI, Кн. 1-2 (2010), с. 304-305.*

*975. **Георгиева**, Е. **Проф. Беньо Цонев** и българската езикова наука. // Български език, 1977, N 2, с. 97-100.*

*976. **Георгиева**, Е., Хр. **Темелски**. За замонашването на **Васил Левски**. // Църковен вестник, N 23, 16-31 дек. 2008.*

*977. **Георгиева**, Е., Хр. **Темелски**. Сведения за богослужебните одежди на **йеродякон Игнатий (Васил Левски)**. // Църковен вестник, N 15, 15-31 юли 2008.*

*978. **Георгиева**, Капка. **Ванга** от рода на прокълнатите. С., 2003.*

*979. **Георгиева**, Капка. **Вера [Кочовска]**: Мисия – феномен. С., 2004.*

*980. **Георгиева**, М. Геният и човешката съвест [: **Л. Н. Толстой**]. // Църковен вестник, N 31, 25 авг. 1992.*

*981. **Георгиева**, М. Православното благочестие. // Църковен вестник, N 34, 18 септ. 1992.*

*982. **Георгиева**, П. Смирението. // Църковен вестник, N 10, 4-10 март 1996.*

*983. **Георгиева**, П. Съвременните апокрифи. // Църковен вестник, N 11, 11-17 март 1996.*

*984. **Георгиева**, Соня, Димитър **Бучински**. Старото златарство във Враца. С., 1959, с. 47.*

*985. **Георгиева**, Цв. Преселнишката мотивация на българските турци. // Между адаптацията и носталгията. Т. 3. С., 1998, с. 45-76.*

*986. **Георгиева**, Цв. Християнството и ислямът в Българското средновековие. // Българско общество XV-XVIII в. С., 1999, с. 5-56.*

*987. **Браницки епископ Герасим**. Основателна утеха [: **Смоленски епископ Тихон**]. // Църковен вестник, N 11, 5 апр. 1978.*

*988. **Мелнишки епископ Герасим**. [Нов епископ на Българската православна църква]. // Църковен вестник, N 2, ян. 2017.*

*989. **С[трумишки митрополит]**. **Г[ерасим]**. За състоянието на манастирите в Струмишката епархия. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1915.*

*990. **Герасименко**, Н. В., И. А. **Орецкая. Иоанн Лествичник**. // Православная энциклопедия. Т. 24. Москва, 2010, с. 404-431.*

*991. **Струмишки митрополит Гервасий**. // Църковен вестник, N 42, 15 дек. 1918.*

*992. **Гергинова**, Цв. Манастирът „Св. вмчк Теодор Стратилат" в с. Балша, Софийско. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2008.*

*993. **Гергова**, Е. Пространното житие на **Св. Йоаким Осоговски** – структурно-типологически наблюдения. // Старобълг. лит., 28-29, 1994, с. 78-85.*

*994. **Гергова**, Е. Славянските служебни минеи – методика на проучване. // Медиевистични изследвания. В памет на **П. Димитров**. Шумен, 1996, с. 201-212.*

*995. **Гергова**, И. Ранният български иконостас, XVI-XVIII в. С., 1993, с. 22, 29, 94.*

*996. **Гергова**, Иванка. Иконостас из Погановског манастира. // Ниш и Византија. Научни скуп, 8. Ниш, 2010, с. 407-413.*

*997. **Гергова**, Иванка. Поменици от Македония в български сбирки. С., 2006, с. 75.*

*998. **Гергова**, Яна. Култът към Светци безсребърници в България: образи, вярвания и ритуални практики. С., 2015, с. 205, 206.*

*999. **Герджиков**, Михаил. Спомени, документи, материали. С., 1984, с. 97-411.*

*1000. **Герлах**, Стефан. Дневник на едно пътуване до Османската порта в Цариград. С., 1976, с. 252.*

*1001. **Св. Герман Цариградски**. // Православен речник. <https://www.pravoslavieto.com/life/05.12_sv_German_Tsarigradski.htm>. – 4 с. – 12.11.2021.*

*1002. **Геров**, Георги. Стенописите от църквата „Св. Архангел Михаил" край село Сапарево. // Изкуство, 1994, Кн. 14, с. 10-14.*

*1003. **Гечев**, М. Килийните училища в България. С., 1967.*

*1004. **Гечев**, М. Принос към биографията на **Неофит Рилски**. Къщата на **Н. Рилски** в Рим. // Изв. Педагог. инст. при БАН, 1963, Т. 12, с. 65-81.*

*1005. **Гечев**, С. Към въпроса за авторството на **Храбровата** апология. // Лит. мисъл, 1975, N 4, с. 87-101.*

*1006. **Гечева**, К. Документални източници от Държавен архив – Габрово за Априлското въстание в Първи Търновски революционен окръг. // Изв. Ист. музей – Дряново, Т. 1, Дряново, 2009, с. 74-75.*

*1007. **Гешева**, Й.* Фамилия **графове Пеячевич** между легендите и реалността (втор. пол. на XVII-XX в.) (Ист.-генеалог. изследване)*. С., 2012.*

*1008. **[Гжегош Горни] Grzegorz Gorny**, Janusz **Rosikon**, Renaud **Joseph**. Témoins du mystère: Enquête sur les reliques du **Christ**. Paris, 2016.*

*1009. **Гиневски**, Христо. Родопската интелигенция през Възраждането. Смолян, 2001, с. 85.*

*1010. **Глубоковски**, Н. Велик библейски подвиг на Св. Синод на Българската православна църква (По повод бълг. синодален превод на Св. Библия. С., 1925). // Църковен вестник, N 13, 20 март 1926.*

*1011. **Глубоковски**, Н. По повод синодалния превод на Библията. // Църковен вестник, N 18, 24 апр. 1926.*

*1012. **Гобри**, И. **[Мартин] Лютер**. Москва, 2000.*

*1013. **Говедаров**, Ив. **Дядо Тодор Мирчов**. // Юбилеен сборник по миналото на Копривщица: 20 април 1876 г. – 20 април 1926 г. (по случай 50-год. от Копривщенското въстание) / Събрал и наредил **проф. архимандрит д-р Евтимий**. С., 1926, с. 52, обр. 6.*

*1014. **Гогов**, Ив. **Константин Н. Петканов** (По случай 4 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 10, 8 март 1956.*

1015. Голяма енциклопедия „България". Т. 1. С., 2011.

1016. Голяма енциклопедия „България". Т. 2. С., 2011.

1017. Голяма енциклопедия „България". Т. 3. С., 2011.

1018. Голяма енциклопедия „България". Т. 4. С., 2011.

1019. Голяма енциклопедия „България". Т. 5. С., 2012.

1020. Голяма енциклопедия „България". Т. 6. С., 2012.

1021. Голяма енциклопедия „България". Т. 7. С., 2012.

1022. Голяма енциклопедия „България". Т. 8. С., 2012.

1023. Голяма енциклопедия „България". Т. 9. С., 2012.

1024. Голяма енциклопедия „България". Т. 10. С., 2012.

*1025. Голямата загуба на Българската православна църква [: **Неврокопски митрополит Макарий**]. // Църковен вестник, N 23, 9 юни 1934.*

*1026. **Архимандрит Гораздо**. Българската патриаршеска църква и нейните радетели: По случай 19 г. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1972.*

*1027. **Архимандрит Гораздо**. **Главиницкият епископ Стефан**. // Църковен вестник, N 14-15, 25 апр. 1950.*

*1028. **Архимандрит Гораздо**. Грузинска православна църква. // Църковен вестник, N 14, 11 май 1979.*

*1029. **Архимандрит Гораздо**. **Дамаскин Рилец – митрополит Велешки** (100 г. от блажената му кончина). // Църковен вестник, N 31, 12 дек. 1977.*

*1030. **Архимандрит Гораздо**. Дамаскините и тяхното религиозно-назидателно, историческо, агиографско и естествено-научно съдържание. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1979.*

1031. ***Архимандрит Горазд***. ***Иподякон Дамаскин Студит*** *в българската литература. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1979.*

1032. ***Архимандрит Горазд***. ***Йеродякон Игнатий*** *–* ***Васил Левски*** *и негови сътрудници – духовни лица. // Духовна култура, 1981, N 12, с. 1-11.*

1033. ***Архимандрит Горазд***. *Мисли на* ***Негово Светейшество Български патриарх [Кирил]****. 15-та год. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 14, 10 май 1968.*

1034. ***Архимандрит Горазд***. *Освобождение – подвиг [1877-1878 г.]. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1968.*

1035. ***Архимандрит Горазд***. ***Отец Даскал Аверкий*** *– бележит книжовник и възрожденец. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1979.*

1036. ***Архимандрит Горазд***. ***Преподобна Петка*** *българка. // Църковен вестник, N 37, 25 окт. 1958.*

1037. ***Архимандрит Горазд***. *79 години 1 май – празник на труда. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1968.*

1038. ***Горина***, *Л. В. Болгарский хронограф и его судьба на Руси. С., 2005.*

1039. ***Горина***, *Л. В.* ***Марин Дринов***. *Историк и обществен деец. С., 2006.*

1040. Горна Сушица. – Община Сандански. Онлайн ресурс.

1041. ***Горов***, *Г. Местонахождението на средновековната Парория и Синаитския манастир. // Ист. преглед, 1972, N 1.*

1042. ***Горов***, *Г.* ***[Отец] Сава Катрафилов***. *// Изв. Бълг. ист. др-во, 1969, Т. 28, с. 83-109.*

1043. ***Господинов***, *Д. Чий е Свиленградския манастир „Св. ап. Петър и Павел”. // Църковен вестник, N 27, 6 юли 1927.*

1044. ***Господинов***, *Ю. Преслав. Минало и старини. Шумен, 1928.*

1045. ***Господинов***, *Ю. Разкопки в Патлейна. // Изв. Варненското археолог. др-во, 1914, Т. 4, с. 113-124.*

1046. ***Гоцев***, *Димитър. Национално-освободителната борба в Македония 1912-1915. С., 1981.*

1047. ***Гоцев***, *Слави. Национално-революционни борби в Малешево и Пиянец 1860-1912. С., 1988, с. 54-55.*

1048. ***Гоцева***, *Дивна. Храм „Въведение Богородично”, Петрич. // Енциклопедия Дарителството. С., 2017.*

1049. ***Гоцков***, *Георги. Миналото на Коларово. Благоевград, 2005, с. 88-93.*

Гошев, *Ив. – вж* ***акад. проф. д-р прот. Иван Гошев***

1050. ***Грабар***, *Андрей. Боянската църква. С., 1938.*

1051. ***Грабар***, *Андрей. Няколко средновековни паметници в Западна България. // Год. Нар. музей за 1921. С., 1922, с. 286-296.*

1052. ***Грабар***, *Андрей. Погановският манастир. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1926-1927, 4, с. 172-209.*

1053. ***Грабар***, *Андрей. Роспись церкви-костницы Бачковского монастыря. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1923-1924, Т. 2, с. 1-68.*

1054. ***Градев***, *Вл. Излизания. С., 2015.*

1055. ***Градев***, *Вл. Политика и спасение. С., 2005.*

1056. ***Граф Николай Павлович***. *// Църковен вестник, N 26, 27 юни 1908.*

1057. ***Граматиков***, *П. „Новоапостолска църква”. // Църковен вестник, N 26, 26 юни – 2 юли 1995.*

1058. ***Граматиков***, *П. Открити неделни училища. // Църковен вестник, N 44, 31 окт. – 6 ноември 1994.*

1059. ***Граматиков***, *П. Пловдивската църква „Св. Георги”. // Църковен вестник, N 49, 15 окт. 1995.*

1060. ***Граматикова***, *Невена. Неортодоксалният ислям в българските земи. Минало и съвременност. С., 2011.*

1061. Грамота ***Патриарха Калиста*** *как новый источник истории Болгарской церкви / Ред. С.* ***Палаузов***. *Санкт-Петербург, 1858.*

1062. ***Грашева***, *Л.* ***Боню Ст. Ангелов***. *// Лит. мисъл, 1985, N 2, с. 129-130.*

1063. ***Грашева***, *Л. Виден изследовател на старобългарската литература [:* ***акад. Петър Динеков****]. // Пламък, 1970, N 20, с. 44-47.*

1064. ***Грашева***, *Л.* ***Гошев, Иван*** *[за него]. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 516-519.*

1065. ***Грашева****, Л.* ***Йеремия*** *[поп]. // Кирило-Методиева енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 146-150.*

1066. ***Архимандрит Григорий****. Петровден. // Църковен вестник, N 25-26, 22 юни 1963.*

1067. ***Архимандрит Григорий Узунов****.* ***Св. великомъченик Димитър****. // Църковен вестник, N 37, 31 окт. 1964.*

1068. ***Браницки епископ Григорий****. // Църковен вестник, N 21, ноември 2010.*

1069. ***Йеромонах Григория****. Посрещане на* ***Старозагорския митрополит Климент****. // Църковен вестник N, 31 ян. 1941.*

1070. ***Крутиски епископ Григорий****.* ***Негово Светейшество Московският и на цяла Русия патриарх Пимен****. // Църковен вестник, N 24, 21 авг. 1971.*

1071. ***Ловчански митрополит Григорий*** *(1906-2000). // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2001.*

1072. ***Ловчански митрополит Григорий****. Пътят към нравствени висоти. Слово, произнесено на 28 дек. 1975 в Троянския манастир при пострижението на* ***Владимир Стефанов Георгиев в монашество с име Павел****. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1976.*

1073. ***Ловчански митрополит Григорий****. Тридесет и пет години Българско църковно подворие в Москва. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1984.*

1074. ***Св. Ловчанският митрополит Григорий*** *на 90 години. // Църковен вестник, N 34, 19-25 авг. 1996.*

1075. ***Пелагонийский митрополит Григорий****. // Църковен вестник, N 46, 18 ноември 1906.*

1076. ***Св. Григорий Богослов****. На светата Пасха или за отлагането. // Църковен вестник, N 10, 11 апр. 1989.*

1077. ***Григорий Палама****. Москва, 2008.*

1078. ***Григорий Палама****. Слова. С., 1987.*

1079. ***Св. Григорий Синаит****. Слово за Светото Преображение на* ***Господа нашего Иисуса****. // Духовна култура, 1991, с. 1-11.*

1080. ***Григоров****, Д. Църковно-музикалната дейност на* ***Добри Христов****. // Църковен вестник, N 10, 1-15 май 2001.*

1081. ***Григоров****, М. Село Блъсковци (Еленско) и неговата църква [„Св. вмчк Димитър"]. // Църковен вестник, N 39, 10 ноември 1962.*

1082. ***Григоров****, М. Село Меричлери и неговата църква [„Св. Николай Мирликийски"]. // Църковен вестник, N 38, 12 ноември 1961.*

1083. ***Григорович****, В. Очерк путешествия по Европейской Турции. Казань, 1848, с. 189.*

1084. Грижлив и мъдър архипастир ***митрополит Филарет Ловчански*** *(1903-1960). // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2003.*

1085. Гробницата на ***архиепископ Серафим [(Соболев)]*** *(1881-1951). // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2004.*

1086. ***Гроздановa****, Е., С.* ***Андреев****. За и против хрониката на* ***поп Методи Драгинов*** *– без пристрастия и предубеденост. // Rhodopica, 2002, N 1-2, с. 465-479.*

1087. ***Гроздановa****, Е., А.* ***Велков.*** *Фалшификат ли е летописният разказ на* ***поп Методи Драгинов****? // Ист. преглед, 1993, N 2, с. 146-151.*

1088. ***Грозев****, Гр. Енорията –* ***мистично тяло Христово****. // Църковен вестник, N 6, 6-12 февр. 1995; Църковен вестник, N 7, 13-19 февр. 1995.*

1089. ***Грозев****, Гр. Из историята на манастирите във Врачанска епархия. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1984.*

1090. ***Грозев****, Гр. Из историята на столичната катедрала „Св. Неделя". // Църковен вестник, N 8, 11 май 1981.*

1091. ***Грозев****, Гр.,* ***протопр.*** *Неделя пета на великия пост.* ***Преп. Мария Египетска****. // Църковен вестник, N 12, 26 март 1990.*

1092. ***Грозев****, Гр. Принос на Врачанска епархия в книжовното наследство на България. // Църковен вестник, N 26, 2 окт. 1989.*

1093. ***Грозев****, Гр. Спомен за* ***ставрофорния свещеноиконом Страшимир Георгиев Янков****. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1970.*

1094. ***Груев****, Й. Моите спомени. Пловдив, 1906.*

1095. ***Груев****, М. Българите мюсюлмани и новият режим (1944-1948). // Год. Соф. унив. Ист. фак., Т. 84, 2004.*

1096. ***Груев****, М. Българските мюсюлмани и кемалисткото дижение в Родопите (1919-1939 г.). // Модерен историк, 1999, с. 218-227.*

1097. ***Груев****, М. Между петолъчката и полумесеца (Българските мюсюлмани и политическият режим (1944-1959). С., 2003.*

1098. ***Груев****, М. Някои аспекти на държавната политика към българите мюсюлмани (1944-1959). // Държавността в историята. С., 2001, с. 126-138.*

1099. ***Груев****, М., А.* ***Кальонски****. Възродителният процес. Мюсюлманските общности и комунистическият режим. С., 2008.*

1100. ***Груйчев****, Ст. Черна книга за престъпленията и жертвите на комунизма в България (1947-1990 г.) В служба на Антихриста. Из тайните на Св. Синод. С., 2001.*

Гръмодолски*, Борис – вж* ***Борис Гръмодолски, ставрофорен иконом***

1101. Гръцката патриаршия и новото положение в Турция [: Младотурска революция 1908]. // Църковен вестник, N 31, 1 авг. 1908.

1102. ***Гугов****, Г. Религиозно-етически ценности в творчеството на* ***екзарх Стефан I****. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2013; N 5, 1-15 март 2013.*

1103. ***Гугов****, Г. Сопотският манастир „Св. Спас”. // Църковен вестник, N 22, 30 май – 5 юни 1994.*

1104. ***Гугов****, Г. Социално-етическите възгледи на* ***Патриарх Кирил*** *(По случай 100 г. от рожд. и 30 г. от блажената му кончина). // Църковен вестник, N 17, 1-15 септ. 2001.*

1105. ***Гугов****, Г. Социалноетичните възгледи на* ***проф. архим. Евтимий Сапунджиев****: 70 г. от блажената му смърт. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2013.*

1106. ***Гудев****, П. Българският ръкопис във Ватикана [Манасиева хроника]. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Кн. 6. С., 1891.*

1107. ***Гулига****, А. В. „Космическая ответственость” Духа. // Наука и религия, 1989, N 8, с. 34-58.*

1108. ***Guliga****, A. V. Wir leben im Zeitalter des Kosmismus. // Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 40, 1992, N 8, p. 874.*

1109. ***Гурбетчийски****, Хр. Църковен хор. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1969.*

1110. ***Гъбенски****, П.* ***Архиепископ Йосиф Соколски****. // Сб. в чест на* ***Пловдивски митрополит Максим****. С., 1931, с. 3.*

1111. ***Гъбенски****, Хр. История на гр. Габрово и габровските въстания. Габрово, 1903.*

1112. ***Гъбенски****, Хр., П.* ***Гъбенски****. История на града Габрово и габровските въстания. Габрово, 1903.*

1113. ***Гълъбов****, Г. Д. Османо-турски извори за българската история. С., 1938, Св. 1; 1939, Св. II; 1939, Св. III.*

1114. ***Гълъбов****, К. Въстанието на героична Перущица. С., 1965, с. 203-205.*

1115. ***Гълъбов****, К.* ***П. Р. Славейков****. Живот. Дейност. Творчество. С., 1970.*

1116. ***Гълъбов-Рошавски****, Г. Д. Св. Гора: Българската Св. Обител „Зограф” (впечатления и бел., с кратък очерк на всички атонски манастири). С., 1930.*

1117. ***Гълъбова****, Л. Един позабравен богослов и църковник [:* ***Д-р Маньо Стоянов****]. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2003.*

1118. ***Гюзелев****, В. Бележки върху йерархическия статус на Българската църква и нейният върховен предстоятел през първия век от покръстването (865-971). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 98-107.*

1119. ***Гюзелев****, В. Българската държава и Никея в борба срещу Латинската Цариградска империя (1204-1261). // Изв. Нац. ист. музей, 1978, Т. 2, с. 7-25.*

1120. ***Гюзелев****, В.* ***Княз Борис Първи****. България през втората половина на IX в. С., 1969, с. 459-470.*

1121. ***Гюзелев****, В. Несебърската епископия-митрополия и нейните църкви и манастири. // Проблеми на изкуството, 37, 2004, 29-35.*

1122. ***Гюзелев****, В. Някои византийски и поствизантийски извори за Покръстването и християнизацията на българите. // Духовна култура, 2008, N 4, с. 22-28.*

1123. ***Гюзелев****, В. Одринската битка от 1205 г. С., 2005.*

1124. ***Гюзелев****, В. Покръстване и християнизация на българите. Изворoведческо изследване с приложение. С., 2006.*

1125. ***Гюзелев****, В.* ***Проф. Иван Дуйчев*** *и проучването на българското средновековие. // Българско средновековие: Бълг.-съв. сб. в чест на 70-год. на* ***проф. Иван Дуйчев****. С., 1980, с. 15-19.*

1126. ***Гюзелев****, В. Старобългарски свидетелства за Покръстването на русите. // Год. Соф. унив. Ц-р за слав.-визант. проучв. „Иван Дуйчев", 1990, Т. I, с. 59-65.*

1127. ***Гюзелев****, В. Студийският манастир и българите през Средновековието (VIII-XIV в.) // Сб. радова Византолошког института, 2001-2002, Т. 39, с. 51-67.*

1128. ***Гюзелев****, В. Училища, скриптори, библиотеки и знания в България, XIII-XIV в. С., 1985.*

1129. ***Гюзелев****, В. Chronicon Mecembriae. Бележки върху историята на Българското Черноморие в периода 1366-1448. // Год. Соф. унив. Ист. фак., 1975, 66, с. 145-192.*

1130. ***Гюлов****, Д. Католическите училища в България. // Календар „Св. Св. Кирил и Методий" за 1921. С., 1921.*

1131. ***Гюлов****, Д. 40 години от смъртта на* ***Н. В. Пр. Франческо Доминико Рейнауди*** *– апостолически наместник (По случай 100-год. юбилей на капуцинците). // Календар „Св. Св. Кирил и Методий" за 1942.*

1132. ***Гюрова****, З., Т.* ***Витанова****. Нов храм, посветен на* ***Св. Йоан Кръстител*** *[в Несебър]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2008.*

1133. ***Гюрова****, С. Разказът на* ***солунския дякон Арсений*** *в контекста на гръцката и руската поклонническа проза през XIV-XVII в. // Старобългаристика, 15, 1991, N 1, с. 96-108.*

1134. ***Гюрова****, Св. Словото за светите места в Бдинския сборник (текстолог. проучване). // Старобълг. лит., 22, 1990, с. 64-89.*

1135. ***Гяуров****, Хр. Витлеем. // Църковен вестник, N 1-2, 1 ян. 1956.*

1136. ***Гяуров****, Хр. Всенощно бдение. // Църковен вестник, N 45, 8 дек. 1930.*

1137. ***Гяуров****, Хр.* ***Неврокопский митрополит Борис****. // Църковен вестник, N 13, 30 март 1935.*

1138. ***Гяуров****, Хр.* ***Неврокопский митрополит Пимен****. // Църковен вестник, N 4-5, 24 ян. 1953.*

1139. ***Гяуров****, Хр.* ***Негово Светейшество Патриарх Кирил****. // Църковен вестник, N 19-22, 28 май 1953.*

1140. ***Гяуров****, Хр. Ръкоположението на* ***Смоленския епископ Евлогий****. // Църковен вестник, N 45, 19 дек. 1931.*

1141. ***Гяуров****, Хр. Свещеникът – църковен служител и обществен деец. // Църковен вестник, N 31, 25 юли 1925.*

1142. ***Гяуров****, Хр.* ***Сливенският митрополит Евлогий****. // Църковен вестник, N 18-19, 26 апр. 1947.*

1143. ***Гяуров****, Хр.* ***Стобийски епископ Пимен****. // Църковен вестник, N 1-2, 3 ян. 1948.*

1144. ***Гяуров****, Хр. Тайнство Покаяние. // Църковен вестник, N 9, 5 март 1927.*

1145. ***Гяуров****, Хр. Тържественото посрещане на* ***митрополита Бориса*** *в Неврокопската епархия. // Църковен вестник, N 19, 11 май 1935.*

1146. ***Гяуров****, Хр.* ***Ромео Чолаков*** *(3 септ. 1897 – 8 март 1953). // Църковен вестник, N 9, 6 март 1954.*

1147. ***Гяуров****, Хр. Н.* ***Апостол Павел*** *и неговото дело. // Църковен вестник, N 29-30, 10 юли 1951.*

1148. ***Гяуров****, Хр. Н. Една бележита пастирска петдесетгодишнина [****протопр. Стефан Цанков****]. // Църковен вестник, N 38, 27 септ. 1958.*

1149. ***Гяцов****, В.* ***Св. Николай Софийски*** *– богослужебна прослава и народна почит към светеца. // Църковен вестник, N 13, 12 май 1989.*

1150. ***Давидов****, А., Г.* ***Данчев****, Н.* ***Дончева-Панайотова****. Житие на* ***Стефан Дечански*** *от* ***Григорий Цамблак****. С., 1983.*

1151. ***Давидов****, А., П.* ***Русев****.* ***Григорий Цамблак*** *в Румъния и румънската литература. С., 1966, с. 21-22.*

1152. ***Дамянов****, Б. Казанлъшки манастир „Въведение Богородично". // Църковен вестник, N 36, 5-11 септ. 1994.*

1153. ***Дамянов****, Б. Чипровски манастир. // Църковен вестник, N 41, 10-16 окт. 1994.*

1154. ***Дамянов****, С. Ломският край през Възраждането. С., 1967, с. 221.*

1155. ***Дамянова****, Е. Служител на ангелите.* ***Св. свещеномъченик Терапонт Софийски****. // Църковен вестник, N 21, 24-30 май 1992.*

1156. ***Драговитийски епископ Даниил****. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2008.*

1157. ***Данков****, Е. Второ пришествие на* ***Иисус Христос*** *и Възкресението на мъртвите. // Църковен вестник, N 34, 4 окт. 1991.*

1158. ***Данков****, Е. Възпитаникът на Киевската духовна академия* ***Йоаким Бакалов*** *и руската история на философията и българското православно образование. // Православно-християнски*

традиции в Габровско: Сб. науч. съобщ. В. Търново, 2000.

1159. ***Данков****, Е. Възрожденски радетел за* ***Божието слово*** *(200 г. от рожд. на* ***Петър Сапунов*** */1790-1872/). // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1991.*

1160. ***Данков****, Е. Възрожденският модел в творчеството на* ***Захарий Зограф****: 180 г. от рожд. на* ***Захарий Зограф****. // Църковен вестник, N 29, 26 юли 1990.*

1161. ***Данков****, Е. Исихазмът и духовната светлина на Търновската книжовна школа. // Духовна култура, 1994, N 10, с. 28-31.*

1162. ***Данков****, Е.* ***Митрополит Климент Браници (Васил Друмев)*** *като богослов и философ. // Църковен вестник, N 23, 7 юни 1901.*

1163. ***Данков****, Е., М.* ***Лазарова****. Радетел на православната вяра (220 г. от рожд. на* ***архимандрит Кирил Пейчинович*** *(1771-1845). // Църковен вестник, N 16, 19 апр. 1991.*

1164. ***Данков****, Е., З.* ***Филипов****.* ***Закхей Загорянин*** *и християнската средновековна философска култура в България. // Духовна култура, 1992, N 10, с. 19-24.*

1165. ***Данкова****, Р.* ***Йоаким Бакалов*** *(1860-1952). И неговата просветна дейност. // Православно-християнски традиции в Габровско: Сб. науч. съобщ. В. Търново, 2000.*

1166. ***Данкова****, Р.* ***Митрополит Климент Търновски*** *като защитник на Православно-християнската етика (150 г. от рожд. му и 90 г. от смъртта му). // Духовна култура, 1991, N 2, с. 14-23.*

1167. ***Данов****, Г. Д. Гложене и Гложенският манастир. С., 1970. (Малка турист. библ.)*

1168. ***Данов****, К. Историята на Троянския манастир. Ловеч, 1891.*

1169. ***Данова****, Н. Гърция и Цариградската патриаршия през втората половина на XIX в. // Год. Соф. унив. Философ.-ист. фак., 1970, N 2, с. 275-295.*

1170. ***Данова****, Н. Националният въпрос в гръцките политически програми през XIX век. С., 1980.*

1171. ***Данчев****, Г.* ***Владислав Граматик*** *– книжовник и писател. С., 1969.*

1172. ***Данчев****, Г.* ***Димитър Кантакузин****. С., 1979.*

1173. ***Данчев****, Г.* ***Димитър Кантакузин*** *и агиографските традиции на Търновската книжовна школа. // Търновската книжовна школа. Т. 2. 1980, с. 156-168.*

1174. ***Данчев****, Г.* ***Никола Михайловски****. // Еленски сборник. С., 1968, с. 289-296.*

1175. ***Данчев****, Г. Рилската повест на* ***Владислав Граматик*** *и споровете около двете ѝ редакции. С., 1966.*

1176. ***Данчев****, Г. Ръкописен сборник от началото на XIX в. // Изв. Инст. за лит., 1965, Т. 16, с. 124-134.*

1177. ***Данчев****, Г. Страници из историята на Търновската книжовна школа. С., 1983.*

1178. ***Данчева-Василева****, А. България и Латинската империя (1204-1261). С., 1985.*

1179. ***Данчева-Василева****, А. Българската държава при* ***Иван Асен II****. // България (681-1981). С., 1981, с. 134-143.*

1180. ***Данчева-Василева****, А. История на средновековна София IV-XIV век. С., 2017, с. 268-289.*

1181. ***Данчева-Василева****, А. Митрополитите на Филипопол (Пловдив) през периода IV-XIV в. // Πολιχρονια: Сб. в чест на* ***проф. Иван Божилов****. С., 2002, с. 41-55.*

1182. ***Данчева-Василева****, А. Пловдив през Средновековието IV-XIV в. С., 2009.*

1183. ***Данчева-Василева****, А. По-важните християнски култови топоси в средновековния Пловдив (Филипопол) и съдбата им в съвременността. // Културното наследство в съвременния град: Юбил. сб., посв. на 85-год. на* ***ст.н.с. Магдалина Станчева****. С., 2011.*

1184. ***Данчов****, Н., И.* ***Данчов****. Българска енциклопедия. С., 1936, с. 173-174.*

1185. ***Данчов****, Н., И.* ***Данчов****. Българска енциклопедия. А-К. Фототип. изд. С., 1992.*

1186. ***Данчов****, Н., И.* ***Данчов****. Българска енциклопедия. Л-Я. Фототип. изд. С., 1992.*

1187. ***Георги Данчов-Зографина****. 1846-1966: Юбил. сб. по случай 120 г. от рожд. му. Чирпан, 1966.*

1188. ***Даскалов****, Ангел. Из миналото на Неврокоп и близките му покрайнини. // Македонски преглед, 1931, N 1, с. 92.*

1189. ***Даскалов****, Б. История на Тревненската черква „Св. Архангел”. Трявна, 1925.*

1190. ***Даскалов****, Г. Зограф в „обятията” на гръцката държава XX в. С., 2012, с. 412.*

1191. ***Даскалов****, Георги. Българите в Егейска Македония, мит или реалност / Македонски науч. инст. С., 1996, с. 124.*

1192. ***Даскалов****, Д. Кратки сведения за Мелнишка епархия до присъединяването на част от нея към Неврокопска епархия през 1919 г. // Църковен вестник, N 7, 11 март 1981.*

1193. ***Даскалов****, Д.* ***Неврокопски митрополит Макарий****. // Църковен вестник, N 23, 12 септ. 1985.*

1194. ***Даскалов****, Д. Образцов духовен пастир [****Игнат Гере Шишков****]. // Църковен вестник, N 5, 1 февр. 1991.*

1195. ***Даскалов****, Д. Революционна организация в Цариградската духовна семинария преди и след Илинденско-Преображенското въстание (1903 г.). // Духовна култура, 1990, N 9, с. 29-32.*

1196-1197. ***Даскалов****, Д.* ***Самоковският митрополит Филотей****. // Църковен вестник, N 38, 1 ноември 1958; N 7, 1 март 1979.*

1198. ***Даскалов****, Д. Спомен за* ***Александър Иванов Чучулайн****. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1970.*

1199. ***Даскалов****, Д. Юбилейно тържество в манастира „Св. Мина" край с. Обрадовци, Софийско. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1971.*

1200. ***Даскалов****, Дим.* ***Димитър Поппандов*** *(По случай кончината му). // Църковен вестник, N 40, 13 ноември 1965.*

1201. ***Даскалова****, А., М.* ***Райкова****. Грамоти на българските царе. С., 2005, с. 31-36; 47.*

1202. ***Дашков****, С. Б. Императоры Византии. Москва, 1997.*

1203. Двадесетгодишнината на ***Н. Ц. В. княз Фердинанд****. // Църковен вестник, N 32, 18 авг. 1907.*

1204. [Двадесет и пет] 25 години [„Църковен вестник"]. // Църковен вестник, N 16-17-18, 19 апр. 1925.

1205. [Двадесет и пет] 25-годишнината на ***Иларион Макариополски****. // Църковен вестник, N 8, 2 юни 1900.*

1206. Дебърски майстори във Видинска епархия / Иванка ***Гергова****, Елена* ***Генова****, Иван* ***Ванев****, Майя* ***Захариева****. Т. I. С., 2017, с. 17.*

1207. [Деветдесет] 90 години Богословски факултет. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2013.

1208. [Деветдесет] 90 години на Руската църква [„Св. Николай Мирликийски"] в София. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2004.

1209. [Деветдесет] 90 години от Дряновската епопея. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1966.

1210. [Деветдесет] 90 години от Новоселското въстание 1876-1966. Ловеч, 1966, с. 56.

1211. [Деветдесет] 90 години от основаването на Пловдивската духовна семинария. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2005.

1212. Девети септември. // Църковен вестник, N 30-31, 5 септ. 1952.

1213. // Църковен вестник, N 26, 8 септ. 1972.

1214. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.

1215. Декларация на Националната конференция на свещениците от БПЦ. // Църковен вестник, N 11, 14-20 март 1994.

1216. Декларация на ***Пловдивския митрополит Николай****. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2012.*

1217. Декларация на участниците в предсъборното съвещание на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 28, 12-18 юли 1993.

1218. ***Делева****, Д. Едно пътуване на* ***Ст. Веркович*** *през българските земи (пътепис от 1855 г.). // Изв. Бълг. ист. др-во, 1972, Т. 28, с. 363-385.*

1219. ***Делиделвов****, Д. Бележки за историята на Копривщица. // Юбилеен сборник по миналото на Копривщица: 20 април 1876 г. – 20 април 1926 г. (по случай 50-год. от Копривщенското въстание) / Събрал и наредил* ***проф. архимандрит д-р Евтимий****. С., 1926, с. 192-194.*

1220. ***Делирадев****, П. Георги* ***Балаcчев*** *– историк-археолог. // Минало, 1942, с. 11-15.*

1221. Делото на ***Св. Николай Мирликийски Чудотворец****. // Църковен вестник, N 43-45, 18 дек. 1950.*

1222. ***Денев****, И. Една реч на* ***свещеник Петър Николов Драганов*** *във връзка с Освободителната война. // Духовна култура, 1983, N 3, с. 23-26.*

1223. ***Денев****, Ив. Българската патриаршия. През X-XI в. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1983.*

1224. ***Денев****, Ив.* ***Въведение Богородично****. // Духовна култура, 1991, N 11, с. 1-6.*

1225. ***Денев****, Ив.* ***Въздвижение на честния кръст Господен****. // Духовна култура, 1991, N 9, с. 11-15.*

1226. ***Денев****, Ив.* ***Екзарх Йосиф*** *като проповедник (По случай 150 г. от рожд. и 75 г. от блажената му кончина). // Църковен вестник, N 28, 13 юли 1990.*

1227. ***Денев****, Ив. Житие на* ***Св. Георги Нови Софийски****. // Духовна култура, N 5, 1988, с. 18-26.*

1228. ***Денев****, Ив. Защитната реч на* ***Св. апостол Павел*** *пред прокуратора* ***Феликс****. // Духовна*

култура, 1992, N 10, с. 14-18.

1229. ***Денев****, Ив. Някои аспекти на църковната проповед през IX-X в. // Духовна култура, 1990, N 5, с. 1-11.*

1230. ***Денев****, Ив. Още нещо за историята на Преображенския манастир. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1968.*

1231. ***Денев****, Ив.* ***Преображение Господне****. // Духовна култура, 1990, N 8, с. 1-9.*

1232. ***Денев****, Ив.* ***Св. Григорий Палама****. // Църковен вестник, N 9, 30 март 1989.*

1233. ***Денев****, Ив. Страстната седмица. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1986.*

1234. ***Денев****, Ив. Съборна изява за обнова на Врачанската епархийна църква. // Църковен вестник, N 26, ноември 1990.*

1235. ***Денев****, Ив. Четири проповеди на* ***П. Р. Славейков*** *за видни възрожденци. // Църковен вестник, N 10, 2 април 1979.*

1236. ***Иван Денкоглу*** *и „Св. Неделя" (Из ист. на столичния катедрален храм „Св. Неделя"). // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2017.*

1237. Депутация при княза против католическото духовенство в България. // Църковен вестник, N 12-13, 31 март 1906.

1238. ***Дерменджиев****, Евгени. За едно неизвестно преустройство на западната пристройка на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" в Търново. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 1999, с. 115-129.*

1239. ***Дермеджиев****, Евгени. Новооткрита гробница в царската църква „Св. Св. Четиридесет мъченици" във Велико Търново. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 2005, с. 186-193: с ил.*

1240. ***Дерменджиев****, Евгени. Царските гробници в църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" в Търновград. // Минало, 2002, N 4, с. 24-39.*

1241. Десет години Българско църковно подворие в Москва. // Църковен вестник, N 46, 27 дек. 1958.

1242. ***Дечев****, В. Миналото на Чепеларе. Кн. 1. С., 1978, с. 194.*

1243. ***Дечев****, Д. Отговорите на* ***папа Николай I*** *по допитванията на българите. 2. изд. С., 1940.*

1244. ***Дечев****, Д. Ръкописите на т.нар. „Отговори на* ***папа Николай [I]*** *по допитванията на българите". // Изв. Бълг. археолог. инст., 1933, 7, с. 322-340.*

1245. ***Дечев****, М. Градиво за историята на гр. Елена. // Еленски сборник. Кн. 1. С., 1931, с. 100-101.*

1246. ***Дечов****, В. Миналото на Чепеларе. Принос към историята на Родопа. С., 1978, с. 185.*

1247. ***Деянов****, Александър. Храм „Св. Йоан Богослов" в с. Банище, Пернишко (137 г. от освещаването му). С., 2012.*

1248. ***Джамполски****, Джералд. Прошката: най-великият лечител. С., 2011.*

1249. ***Джумалиев****, Г. Учебното дело в гр. Шумен през първата половина на XIX в. // Шумен – Коларовград, 1962, с. 130.*

1250. ***Джурова****, А. Наследството на хилендарските книжовници от Девическия (метох) манастир „Покров Богородичен" в Самоков XVIII-XIX в. // 800 години от основаването на Хилендарския манастир. С., 2000, с. 125-137.*

1251. ***Джурова****, А. Томичов псалтир. Фототип. изд. С., 1990.*

1252. ***Джурова****, А. и др. Девическият манастир „Пресветая Богородици" в Самоков. // Из миналото на Самоков. Т. 4. С., 2002.*

1253. ***[Дианпейл] Dianteill****, Erwan. Anthropologie culturelle ou anthropologie sociale? Une dispute transatlantique. // L'Année sociologique, 2012, Vol. 62, N 1,‍р. 93-122.*

1254. ***Ди Еудженио****, Пиерлуиджи.* ***Блажен Евгений Босилков – епископ мъченик****: да умреш за Вярата. С., 2012.*

1255. ***Дивев****, П. Забележителни църковни певци през възрожденската епоха. // Църковен вестник, N 26, 29 окт. 1960.*

1256. ***Дивизиев****, Иван Г. Разложките българи и Априлското въстание. // Ист. преглед, 1965, N 2, с. 70.*

1257. ***Диковски****, Цв. Беззаконна смъртна присъда над* ***свещеник Стефан Георгиев****. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2007.*

1258. ***Диковски****, Цв. Живот, отдаден на Бога [:* ***Александър Иванов Неновски****]. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2008.*

1259. ***Диковски****, Цв. Свещеник* ***Цветан Диковски*** *пред „Народния съд". // Църковен вестник, N 15, авг. 2007.*

1260. ***Дилевски****, Н. Българският възрожденски историограф* ***йеромонах Спиридон*** *и преписвачът на неговата „История во кратце о болгарском народе словенском” **Петко Й. Манаф**. // Църковен вестник, N 40, 11 ноември 1992; N 41, 20 ноември 1992; N 42, 27 ноември 1992.*

1261. ***Дилевски****, Н. „История во кратце о болгарском народе словенском” от* ***йеросхимонах Спиридон*** *(1792) в руското славяноведение. // Църковен вестник, N 12, 13 март 1992.*

1262. ***Дилевски****, Н. Към въпроса за произхода на „Германовия сборник” от 1359 г. // Български език, 1967, N 4, с. 305-322.*

1263. ***Дилевски****, Н. Неизвестно стихотворение на църковнославянски език от 1666 г. // Изв. Инст. за бълг. ез., 1962, Т. 8, с. 603-613.*

1264. ***Дилевски****, Н. Старецът* ***Паисий [Величковски]*** *и неговото българско монашеско обкръжение (По случай навършващата се 270-годишнина от рожд. му). // Църковен вестник, N 22, 8 юни 1992, N 23, 10 юни 1992, N 24, 15 юни 1992, N 25, 22 юни 1992, N 26, 25 юни 1992, N 27, 6 юли 1992, N 28, 8 юли 1992.*

1265. ***Дилевски****, Н. М. Една бележита годишнина (200 г. от написването на „История во кратце о болгарском народе словенском” от* ***йеросхимонах Спиридон*** *– 1792-1992). // Духовна култура, 1992, N 1, с. 17-28.*

1266. ***Дилевски****, Н. М. Историята на Спиридон [:* ***йеросхимонах Спиридон]*** *(Една бележита двестагодишнина 1792-1992). // Църковен вестник, N 6, 7 февр. 1992.*

1267. ***Николай Дилевски*** *(Некролог). // Църковен вестник, N 24, 16-31 дек. 2001.*

1268. ***Негово Светейшество Цариградският Вселенски патриарх Димитрий I*** *– гост на Българската православна църква (9-13 май 1991). // Църковен вестник, N 20-21, 17-24 май 1991.*

1269. ***Негово Светейшество Цариградският Вселенски патриарх Димитрий I*** *посети България. // Църковен вестник, N 22, 31 май 1991.*

1270. ***Димитров****, А.* ***Добри****, ела в Добридолския манастир. // Църковен вестник, N 15, 15-31 юли 2008.*

1271. ***Димитров****, Б.* ***Петър Богдан Бакшич [, архиепископ]****. Български историк и политик от XVII в. С., 1985.*

1272. ***Димитров****, Б. Българска християнска цивилизация. С., 2007.*

1273. ***Димитров****, Б. Созопол през Средновековието. С., 1987.*

1274. ***Димитров****, Б. Християнството в българските земи. Български манастири. С., 2001.*

1275. ***Димитров****, Б. Християнството в българските земи. Български манастири [: Кукленски манастир „Св. Св. Безсребърници Козма и Дамян”]. С., 2001, с. 105-106.*

1276. ***Димитров****, Вл. Неизвестни стенописи на зографите* ***Марко*** *и* ***Теофил Минови*** *в храма на с. Капатово, Мелнишко. // Изкуствоведски четения. С., 2009, с. 185-192.*

1277. ***Димитров****, Вл. Стенната живопис в храма „Св. Атанасий” в с. Бельово, Мелнишко. // Изкуство и контекст (Текстове от Четвъртата младежка конф.). С., 2008, с. 258-265.*

1278. ***Димитров****, Владимир. Храмът „Св. Георги” при село Игуменец. // Проблеми на изкуството, 3, 2010, с. 42-49.*

1279. ***Димитров****, Г. Араповски манастир „Света Неделя”. // Църковен вестник, N 27, 28 юни – 4 юли 1993.*

1280. ***Димитров****, Г. Бобошевският манастир „Св. Димитър”. // Църковен вестник, N 3, 25-31 окт. 1993.*

1281. ***Димитров****, Г. Градешнишкият манастир „Св. Йоан Предтеча”. // Църковен вестник, N 34, 23-29 авг. 1993.*

1282. ***Димитров****, Г. Етрополски манастир „Св. Троица”. // Църковен вестник, N 22, 31 май – 7 юни 1993.*

1283. ***Димитров****, Г. Княжество България. Т. 2. Пловдив, 1896, с. 464.*

1284. ***Димитров****, Г. Кукленски манастир „Св. Св. Безсребърници Козма и Дамян”. // Църковен вестник, N 21, 24-30 май 1993.*

1285. ***Димитров****, Г. Петропавловски манастир. // Църковен вестник, N 26, 28 юни – 4 юли 1993.*

1286. ***Димитров****, Г. Пионер на българското изкуствоведение. // Нар. младеж, N 62, 14 март 1969.*

1287. ***Димитров****, Г. Тетевенският манастир „Св. Илия”. // Църковен вестник, N 29, 19-25 юли 1993.*

1288. ***Димитров****, Д. Смирението. // Църковен вестник, N 11, 21 март 1959.*

1289. ***Димитров****, Д. Християнските храмове по българските земи I-IX век / Фондация „Покров Богородичен”. С., 2013, с. 85-86.*

1290. ***Димитров****, Данко.* ***Игуменът [Сергей Плаковски]*** *от Велчовата завера. С., 1968.*

1291. ***Димитров****,* ***Димитър Добрев*** *(6.I.1916 – 23.X.1985). Некролог. // Църковен вестник, N 30, 22 ноември 1985.*

1292. ***Димитров****, Е. Досието на* ***Михаил Арнаудов****. С., 2007.*

1293. ***Димитров****, Е. Пътят на* ***екзарх Антим*** *от Видин до Цариград. Из спомените на* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон****. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2004.*

1294. ***Димитров****, Ж. Сопотският манастир „Въведение Богородично". // Църковен вестник, N 46, 15-21 ноември 1991.*

1295. ***Димитров****, Ж. Храм „Св. Благовещение". // Църковен вестник, N 12, 21-27 март 1994.*

1296. ***Димитров****, Ж. Храм „Св. Георги" в Ямбол. // Църковен вестник, N 18, 2-8 май 1994.*

1297. ***Димитров****, Ж. Храм „Св. Никола" край Мелник. // Църковен вестник, N 19, 9-15 май 1994.*

1298. ***Димитров****, З., Б.* ***Шарков****. Стенописни орнаменти от Югозападна България. С., 1964, с. 25 и сл.*

1299. ***Димитров****, Ив. Велик българин ли е* ***Петър Дънов****? // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2007.*

1300. ***Димитров****, Ив. Велико звание и отговорно служение [: за* ***Неофит, Патриарх Български****]. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1986.*

1301. ***Димитров****, Ив. Достойно извървян жизнен друм* ***[Георги Царев]****. // Църковен вестник, N 28, 1 ноември 1986.*

1302. ***Димитров****, Ив. За покаянието. // Църковен вестник, N 18, 2-8 май 1994.*

1303. ***Димитров****, Ив. За Православната църква в Република Македония. // Църковен вестник, N 12, 25 март 1993.*

1304. ***Димитров****, Ив. За Синодалната палата. // Църковен вестник, N 36, 6-12 септ. 1993.*

1305. ***Димитров****, Ив. Новоръкоположеният* ***Крупнишки епископ Натанаил****. // Църковен вестник, N 15, 1 юни 1989.*

1306. ***Димитров****, Ив. Отново за разкола. // Църковен вестник, N 35, 29 авг. – 4 септ. 1994.*

1307. ***Димитров****, Ив. Печална годишнина. // Църковен вестник, N 21, 24-30 май 1993.*

1308. ***Димитров****, Ив. Самозванци. // Църковен вестник, N 24, 14-29 юни 1993.*

1309. ***Димитров****, Ив. Семинаристи. // Църковен вестник, N 33, 14-20 авг. 1995.*

1310. ***Димитров****, Ив. Съборност. // Църковен вестник, N 17, 24-30 апр. 1995.*

1311. ***Димитров****, Ив. Юбилейно тържество на Духовната академия (1923-1983). // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1984.*

1312. ***Димитров****, Ив. Ж. Кратки сведения за Гръцката православна църква. // Църковен вестник, N 15, 11 май 1976.*

1313. ***Димитров****, Ил. Князът, конституцията и народът. Из историята на политическите борби в България през първите години след Освобождението. С., 1972.*

1314. ***Димитров****, К. Бойница. Църквите и училището му. Видин, 1939, с. 27.*

1315. ***Димитров****, М.* ***Добри Христов*** *и Варна. Варна, 1987.*

1316. ***Димитров****, Н.* ***Свещеник Сава Димитров Киряков****. // Родопи, 1979, N 10, с. 27.*

1317. ***Димитров****, П. Около предисловието и названието на „Златоструй". // Език и литература, 1980, N 2, с. 17-28.*

1318. ***Димитров****, П. Средновековните известия за* ***презвитер Йеремия****. // Изследвания в чест на* ***проф. д-р Симеон Русакиев****. Шумен, 1982, с. 143-150.*

1319. ***Димитров****, С. Изповедта (Практически съвети за свещеника). // Църковен вестник, N 10, 12 март 1960.*

1320. ***Димитров****, Стр. Въстанието от 1850 г. в България. С., 1972.*

1321. ***Димитров****, Стр. Демографски отношения и проникването на исляма в Западните Родопи и долината на р. Места през XV-XVII в. // Родопски сборник. Т. 1. 1965, с. 65-111.*

1322. ***Димитров****, Стр. Откритото християнство и ислямизационните процеси в османската държава. // Ист. преглед, 1877, N 3, с. 18-33.*

1323. ***Димитров****, Стр. Форми за изкореняване на българската християнска мирогледна система сред помохамеданчените българи. // Векове, 1987, N 2, с. 27-30.*

1324. ***Димитров****, Ф. Исторически бележки за с. Попина, Силистренско и стогодишнината на храма в селото. // Църковен вестник, N 41, 22 ноември 1958.*

1325. ***Протойерей Димитров****, Хр. Изповед и душепастирство. // Год. Соф. унив. Богословски*

фак., 1934, 11, с. 1-60.

1326. ***Димитров****, Христо Вълков. Село Градец, Котленска околия. С., 1933, с. 46.*

1327. ***Димитрова****, Д.* ***Божията благодат****. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2001.*

1328. ***Димитрова****, Д. Участието на българското духовенство в Априлското въстаниие. // Църковен вестник, N 15, 1 юни 1966.*

1329. ***Димитрова****, Д., З.* ***Ганева****, Д.* ***Каменова****. Мисловищицкият манастир (Принос към изучаването на Софийските манастири). // Изкуство, 1981, N 6, с. 18-23.*

1330. ***Димитрова****, Дора, Здравка* ***Ганева****, Галена* ***Стоянова****. Софийските манастири. Възникване, развитие, структура и характер. С., 1980.*

1331. ***Димитрова****, Л. Житейска равносметка. [:* ***Димитър Йорданов Димитров****]. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2004.*

1332. ***Димитрова****, М. Житието на* ***Св. Димитър*** *от* ***Дамаскин Студит*** *в два късни дамаскинарски сборника. // Omnia vincit amor: Юбил. сб. на Нац. гимназия за древни езици и култури в чест на* ***проф. Василка Тъпкова-Заимова*** */ Съст. В.* ***Вачкова****, Цв.* ***Степанов****. С., 2008.*

1333. ***Димитрова****, М. Храм „Св. Параскева" в гр. Варна чества своя 200-годишен юбилей. // Църковен вестник, N 31, 2 дек. 1985.*

1334. ***Димитрова****, М., Ст.* ***Йорданов****. Лицата на Русе от I-ви до средата на XX в. Русе, 2011, с. 9.*

1335. Димитровден. // Църковен вестник, N 36-37, 31 окт. 1952.

1336. ***Димков****, Н.* ***Архимандрит Максим Райкович*** *в Галац. //* ***Максим Райкович****. Традиция и съвремие. С., 1999, с. 59-69.*

1337. ***Димов****, Д. Даскал* ***отец Аверкий Попстоянов****. // Църковен вестник, N 8, 21-27 февр, 1994.*

1338. ***Димов****, Д.* ***Йеромонах даскал Аверкий Попстоянов****. // Църковен вестник, N 9, 22 февр. 1991.*

1339. ***Димова****, Виолета. Църквите в България през XIII-XIV век. С., 2008, с. 280-282.*

1340. ***Динев****, П. Други видни наши църковни диригенти. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1969.*

1341. ***Динев****, П. Други забележителни църковни певци от възрожденската епоха от Пловдивска епархия [****Ботьо Петков*** *и др.]. // Църковен вестник, N 37, 5 ноември 1960.*

1342. ***Динев****, П. Заслугите на* ***Тодор Икономов*** *към църковното ни певческо дело. // Църковен вестник, N 32, 3 окт. 1959.*

1343. ***Динев****, П. Известни църковни диригенти в България. // Църковен вестник, N 39, 10 ноември 1962.*

1344. ***Динев****, П. Музикоучители от Цариградската духовна семинария. // Църковен вестник, N 11, 18 март 1961.*

1345. ***Динев****, П. Музикоучителят* ***Жеко Павлов****. // Църковен вестник, N 13, 2 апр. 1960.*

1346. ***Динев****, П. Музикоучителят* ***Манаси Поптодоров****. // Църковен вестник, N 11, 19 март 1960.*

1347. ***Динев****, П. По-забележителни църковни диригенти в България. // Църковен вестник, N 37, 4 ноември 1961.*

1348. ***Динев****, П. Първите църковно-хорови диригенти в България. // Църковен вестник, N 35, 21 окт. 1961.*

1349. ***Динев****, П. Рилската църковно-певческа школа в началото на 19 век и нейните представители. С., 1957.*

1350. ***Динев****, П. Рилската църковно-певческа школа в началото на 19 век и нейните представители. // Изв. Инст. по музика, 1957, Кн. 4, с. 3-88.*

1351. ***Динев****, П.* ***Хаджи Ангел Севлиевец****. // Българска музика, 1962, N 3, с. 30.*

1352. ***Динев****, П. Характерни особености в духовно-музикалното творчество на* ***Йоан Кукузел****. // Църковен вестник, N 23, 11 юни 1960.*

1353. ***Динев****, П. Църковният диригент* ***Руси Коджаманов****. // Църковен вестник, N 8, 22 февр. 1964.*

1354. ***Динев****, П. Църковно-певчески школи през възрожденската епоха. // Църковен вестник, N 7, 20 февр. 1960.*

1355. ***Динев****, П. Църковно-певчески школи през възрожденската епоха. Великотърновска школа. // Църковен вестник, N 38, 14 ноември 1959; Еленска школа. // Църковен вестник, N 41, 5 дек. 1959; Солунска школа. // Църковен вестник, N 41, 26 дек. 1959.*

1356. ***Динев****, Петър. Други забележителни църковни певци от възрожденската епоха от Пловдивска епархия. // Църковен вестник, N 37, 5 ноември 1960.*

1357. ***Динева****, Валентина. Софийската Мала Света гора. С., 2007, с. 203-209.*

1358. ***Динева****, Валентина. Софийската Мала Света гора. Манастирите около София.*

// Обществото на знанието и хуманизмът на XXI в.: Десета юбил. нац. науч. конф. с междунар. участие, УниБИТ, София, 2012, Т. 9, с. 564-565.

1359. ***Динеков****, П.* ***Академик Александър Теодоров-Балан*** *и българската литература. // Сборник в чест на* ***Александър Теодоров-Балан*** *по случай деветдесет и петата му годишнина. С., 1955.*

1360. ***Динеков****, П. Делото на* ***Стефан Веркович****. //* ***Стефан Веркович****. Народни песни на македонските българи: Кн. 1: Женски песни. С., 1966, с. 5-26.*

1361. ***Динеков****, П. Делото на* ***Димитър и Константин Миладинови****. С., 1969.*

1362. ***Динеков****, П.* ***Марин Дринов*** *и* ***Нешо Бончев****. // Сп. на БАН, 56, 1937, с. 177-239.*

1363. ***Динеков****, П.* ***Йеросхимонах Спиридон****. //* ***Динеков****, П. Първи възрожденци. С., 1944.*

1364. ***Динеков****, П. Католишката книжнина в историята на българската литература (Методолог. въпроси). // Българско средновековие: Балг.-съв. сб. в чест на 70-год. на* ***проф. Иван Дуйчев****. С., 1980, с. 287-291.*

1365. ***Динеков****, П. Книжовни средища в Средновековна България. // Ист. преглед, 1946-1947, N 4-5, с. 407-425.*

1366. ***Динеков****, П.* ***Матей Граматик****. // История на българската литература. С., 1962, Т. 1, с. 396-401.*

1367. ***Динеков****, П. Някои въпроси около Преславската книжовна школа. // Старобълг. лит., 12, 1982, с. 3-13.*

1368. ***Динеков****, П. Общи въпроси на старобългарската литература през XI-XII в. // История на българската литература. С., 1962, Т. 1, с. 13, 22, 164-174, 242-266, 285-306, 380-424.*

1369. ***Динеков****, П. Похвала на старата българска литература. С., 1979.*

1370. ***Динеков****, П. Проблеми на старата българска литература. С., 1989.*

1371. ***Динеков****, П.* ***Проф. Йордан Иванов*** *историк на българската литература. // Изв. Инст. за балг. лит., 6, 1958.*

1372. ***Динеков****, П. Първи възрожденци. С., 1944, с. 132-140.*

1373. ***Динеков****, П.* ***Петко Р. Славейков****. Творчески път. С., 1956.*

1374. ***Динеков****, П. Софийски книжовници през XVI в. Т. 1.* ***Поп Пейо****. С., 1939.*

1375. ***Динеков****, П. София през XIX в. до Освобождението на България. С., 1937.*

1376. ***Динеков****, П. Стара българска литература. Ч. 1. С., 1950. Ч. 2. С., 1953.*

1377. ***Динеков****, П. Съдбата на българската литература през XIII и XIV в. // Септември, 1968, N 12, с. 53-7.*

1378. ***Динеков****, П. Търновската книжовна школа (История, основни черти, значение). // Старобълг. лит., 20, 1987, с. 3-19.*

1379. ***Динеков****, П. Учениците на* ***Кирил*** *и* ***Методий*** *в България. //* ***Динеков****, П. Проблеми на българската литература. С., 1969, с. 210-224.*

1380. ***Динков****, К. История на Българската църква (четива) / Съст. ... С., 1954; Друго изд. Враца, Б.г.*

1381. ***Архимандрит Дионисий****. Носител на светлина [:* ***Иларион Доростолски****]. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2013.*

1382. ***Дичев****, М. Градиво за историята на град Елена. // Еленски сборник. Кн. 1. С., 1931, с. 81.*

1383. ***Д. К.*** *Духовен подем във Видинска епархия. // Църковен вестник, N 3, 17 ян. 1992.*

1384. ***Д. К.*** *Нравствени и национални идеи в творчеството на* ***митроплит [Климент] Търновски****. // Църковен вестник, N 22, 8 юни 1992.*

1385. ***Дмитриев-Петкович****, Константин. Зографъ, българска обитель на Св. Гора. // Цариградски вестник, N 136, 29 авг. 1853.*

1386. ***Дмитриевский****, А. А.* ***Граф Н. П. Игнатьев*** *как церковно-политический деьтель на Православном Востоке. Санкт-Петербург, 1909.*

1387. Днес празнува храмът „Св. Неделя" край село Гърмен. // Darik News. Благоевград.

1388. Дни на съборна радост и църковна обнова (Първи епархийски събор на Западноевропейска епархия. 1-3 ноември 1991 г. – Будапеща, Унгария). // Църковен вестник, N 4, 23 ян. 1992.

1389. До средствата за масово осведомяване. Изявление на Главния секретар на Светия Синод на БПЦ. // Църковен вестник, N 36, 5-12 септ. 1993.

1390. Добре сте дошъл, владико [: ***Даниил Видински****], във Видинска епархия. // Църковен*

вестник, N 4, февр. 2018.

1391. ***Добрев****, И. Построяването на църквата „Св. Богородица” в Хасково. // Векове, 1983, N 6, с. 51-62.*

1392. ***Добрев****, Ив. Глаголическият текст на Боянския палимпсест. Старобълг. паметник от края на XI в. С., 1972.*

1393. ***Добрев****, Ив.* ***Йоан Презвитер Екзарх Български*** *и устройството на Българската църква през Първото ни царство. // Християнска агиология и народни вярвания: Сб. в чест на* ***ст.н.с. Елена Коцева*** */ ред. А.* ***Милтенова****, Е. Т****омова****, Р.* ***Станкова****. С., 2008, с. 356-369.*

1394. ***Добрев****, Ив. Къде е писано Зографското евангелие и съществувало ли е то из западнославянските земи. // Български език, 1972, N 6, с. 546-549.*

1395. ***Добрев****, Ив. Палимпсестни части на Зографското евангелие. //* ***Константин-Кирил Философ****. С., 1972, с. 1157-1164.*

1396. ***Добрев****, Ив. Погрешно мнение за Охридския апостол. // Старобълг. лит., 16, 1984, с. 3-17.*

1397. ***Добрева-Стойчева****, Надежда. За някои аспекти на християнското семейство. // Тр. Катедрите по ист. и богословие / Шуменски унив. „Епископ Константин Преславски”, 2006, с. 172-177.*

1398. Добридолският манастир „Св. Троица”. // Църковен вестник, N 44, 31 окт. – 6 ноември 1994.

1399. ***Добринов****, В. Храмът като дом* ***Божий*** *и наш дом. // Църковен вестник, N 21-22, 21 май 1951.*

1400. ***Добриянова****, Р. Под расото му светеше кама.* ***Поп Димитър Къшов*** *от с. Горни Лозен – сподвижник на* ***Левски****. // Околчица (Лит.-худож. алманах). Враца, 1982, с. 139-142.*

1401. ***Дограмаджиева****, Е. За предисторията на Савина книга. // Palaeobulgarica, 1991, N 1, с. 25-34.*

1402. ***Дограмаджиева****, Е., Б.* ***Райков****. Банишко евангелие. Среднобълг. паметник от XIII в. С., 1981.*

1403. ***Дограмаджиева****, Екатерина. Показалецът „Евангелия различни на всяка потреба” в славянските ръкописни евангелия. С., 1998.*

1404. ***Дойков****, Т. Летописна книга на черквата „Св. Димитър” в гр. Пловдив. // Храм „Св. Великомъченик Димитър” в Старинен Пловдив. Пловдив, 2008, с. 39.*

1405. ***Дойчинов****, Д. Спасяването на група от Ботеви четници в с. Лъкатник и Брезов дол. // Военноисторически сборник, 1973, N 1, с. 181-184.*

1406. ***Дойчинов****, Димитър, Велин* ***Петров****. Историята на храма „Св. Анна” и историята на с. Велковци. С., 2017.*

1407. ***Дойчинов****, И.* ***Отец Манол Паунов*** *– първият поборник и народен будител в село Мусачево, Софийско. // Духовна култура, 1982, N 4, с. 27-31.*

1408. Доклад на ***Макариополския епископ д-р н.с. Николай****. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1973.*

1409. Доклад на Международната комисия за разследване на причините и провеждането на Балканските войни (Карнегиева анкета). // Другите Балкански войни / Фондация „Свободна и демократична България”. С., 1995, с. 146.

1410. Документален сборник по повод 130-годишнината от Първия църковно-народен събор 1871 г. С., 2001, с. 481.

1411. Документи за Българското възраждане от архива на ***Стефан И. Веркович*** *1860-1893. С., 1969, с. 153, 274 и сл.*

1412. ***Долмова****, Мария. Накитите от погребенията в манастира „Великата лавра” и църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици”. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 1999, с. 140-150: с ил.*

1413. ***Видински митрополит Дометиан****. „****Бог*** *е любов”. // Църковен вестник, N 15, 22 апр. 1991.*

1414. ***Видински митрополит Дометиан****.* ***Екзарх Антим I*** *(1816-1888). // Църковен вестник, N 24, 15-31 дек. 2003.*

1415. ***Видински митрополит Дометиан****. Светъл пример за достойно подражание (Слово по случай 100-год. от блажената кончина на* ***Българския екзарх Антим I*** */1816-1888/). // Църковен вестник, N 30, 6 ноември 1989, с. 2.*

1416. ***Знеполски епископ Дометиан****. Велика епопея, безпримерен подвиг (По случай 100 г. от Априлското въстание). // Църковен вестник, N 14, 7 май 1976.*

1417. ***Знеполски епископ Дометиан****.* ***Георги Димитров*** *– достоен син на българския народ. По случай 95 г. от рожд. му. // Църковен вестник, N 18, 16 юли 1977.*

1418. ***Знеполски епископ Дометиан****. Достоен юбилей (1947-1977) [: Софийски свещенически хор]. // Църковен вестник, N 24, 8 септ. 1977.*

1419. ***Домусчиева****, В.* ***Отец д-р Дамян Гюлов*** *(1886-1962): От Грегорианския унив. до следствието на Държавна сигурност. // Християнство и култура, N 9 (96), 2014.*

1420. ***Донкова****, Ж. Прелюбодейството в правилата на* ***Св. Василий Велики*** *и* ***Св. Григорий Нисийски****. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2003.*

1421. ***Донкова****, Ж. Съборът – най-висшият църковен форум и законодателен орган в Църквата. // Църковен вестник, N 11, май 2008.*

1422. ***Дончев****, Б.* ***Неврокопски митрополит Макарий*** *(По случай 40 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1974.*

1423. ***Дончев****, Д. За родното място на* ***Паисий Хилендарски****. // Народна просвета, 1962, N 5.*

1424. ***Дончев****, Н.* ***Минко Генов*** *почина. // Лит. фронт, N 2, 14.IX.1950.*

1425. ***Дончев****, Р. Обществото търси защита от експанзията на сектите. // Църковен вестник, N 6, 7-13 февр. 1994.*

1426. ***Дончева-Панайотова****, Н.* ***Григорий Цамблак*** *и българските литературни традиции в Източна Европа XV-XVII в. В. Търново, 2004.*

1427. ***Дончева-Панайотова****, Н.* ***Киприан. Старобългарски и староруски книжовник****. С., 1981.*

1428. ***Дончева-Панайотова****, Н.* ***Черноризец Храбър*** *и* ***Паисий Хилендарски*** *– исторически и литературни аналогии. // Лит. мисъл, 1982, N 2, с. 78-86.*

1429. ***Дорев****, П.* ***Неофит Рилски*** *– патриарх на българските книжовници и педагози. С., 1931.*

1430. ***Доросиев****, Л. Нашето училище и народното ни възраждане. // Българска историческа библиотека, 1929, N 1, с. 85.*

1431. ***Доросиев****, Л.* ***Неофит Рилски****, патриарх на българските книжовници и педагози. С., 1931.*

1432. ***Доросиев****, Л. Учебното дело в Копривщица преди Освобождението ни. // Юбилеен сборник по миналото на Копривщица: 20 април 1876 г. – 20 април 1926 г. (по случай 50-год. от Копривщенското въстание) / Събрал и наредил* ***проф. архимандрит д-р Евтимий****. С., 1926, с. 278.*

1433. ***Митрополит Доситей****. // Църковен вестник, N 23, 15 юни 1907.*

1434. Достоен канонически митрополит на Старозагорска епархия [: ***Киприан****]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2017.*

1435. Достойнството да бъдеш митар. // Църковен вестник, N 6, 6-12 февр. 1995.

1436. ***Дочев****, Д. Карнобат в миналото. С., 1936, с. 13.*

1437. ***Драганов****, М. Спомени за изгорелия Котел. С., 1898, с. 42.*

1438. ***Драганова****, М. Девети септември в историята на българския народ и на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1944.*

1439. ***Драганова****, Т.* ***Матей Петров Преображенски****. // Тр. Велико-търн. унив. „[Св. Св.] Кирил и Методий", 1975, с. 263-323.*

1440. ***Драганова****, Т. Търновски революционен комитет (1868-1875). // Год. на музеите в Северна България, 1976, Т. 11, с. 45-88.*

1441. ***Драганова****, Т., Й.* ***Димитров****. Книжовници от Търново и окръга през епохата на Възраждането. // Год. на музеите в Северна България, 1981, Т. 7, с. 116.*

1442. ***Драгов****, Х. Добротворното дело на* ***Йосиф Алоати*** *и на* ***сестра Еврозия****, основатели на Обществото на сестрите евхаристинки (По случай 50-год. от основаването на делото). С., 1939.*

1443. ***Драгов****, Х.,* ***епископ Харитон****. Троянският манастир. История и документи. С., 1958.*

1444. ***Дражев****, П. Търговище. Исторически очерк. С., 1966.*

1445. ***Дражева****, Цоня. Епископските центрове на Южното Черноморие V-XIV в. // Изв. Нар. музей – Бургас, 2002, Т. 4.*

1446. ***Дракул****, С.* ***Архимандрит Анатолиј Зографски****. Скопје, 1988.*

1447. ***Дремсизова-Нелчинова****, Цв. Археологически паметници в Благоевградски окръг. С., 1987, с. 72-73.*

1448. ***Дремсизова-Нелчинова****, Цв., Л.* ***Слокоска****. Археологически паметници от Кюстендилски окръг. С., 1978, с. 25.*

1449. ***Дринов****, М. Български летописен разказ от кр. на XVII в. // Период. сп. на Бълг. книж.*

др-во, 1882, 3, с. 8-11.

1450. ***Дринов****, М. Исторически преглед на Българската църква от самото начало до днес. Виена, 1869.*

1451. ***Дринов****, М. Нови паметници за историята на българите и на техните съседи [Манасиева хроника]. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1870, Кн. 2, с. 46-54.*

1452. ***Дринов****, М. Някои бележки за* ***х. Йоакима [Кърчовски]****. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1890, с. 569-573.*

1453. ***Дринов****, М. О некоторых трудах* ***Димитрия Хоматиана*** *как историческом материале. //* ***Дринов****, М. Съчинения. Т. 1. С., 1909, с. 593 и сл.*

1454. ***Дринов****, М.* ***Отец Паисий****, неговото време, неговата история и учениците му. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1871, 4, с. 3-26.*

1455. ***Дринов****, Марин. Първата българска типография в Солун и някои от напечатаните в нея книги. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1889, Год. 7, Кн. 31, с. 23-25.*

1456. Дружество на столичните журналисти. Общ годишник на България 1924-1925. С., 1924, с. 115, 119.

1457. ***Друл****, Ар. История на Лазаристката мисия в Македония. // Църковно-исторически архив. Т. 1. С., 1981, с. 201.*

1458. ***Друмева****, Валентина.* ***Архимандрит Сергий (Чернов)*** *– подвижник на благочестието и страдалец за* ***Христовата вяра*** *от най-ново време. С., 2010. Вж тук и* ***Монахиня Валентина Друмева***

1459. ***Друмева****, Валентина. Български свещеници, пострадали и гонени за вярата в най-ново време / Изд. Славянобългарски манастир „Св. вмчк Георги Зограф”, 2011, с. 105-108. Вж тук и* ***Монахиня Валентина Друмева***

1460. ***Друмохарски****, Георги. Кюстендил, 1900, с. 56-57.*

1461. ***Дуденков****, В. Н. Русский космизм: Философия надежды и спасения. Санкт-Петербург, 1992.*

1462. ***Дуденков****, В. Н. Философия космизма в России рубежа XIX-XX веков. Санкт-Петербург, 1998.*

1463. ***Дуйчев****, Иван. Апокрифни формули и заклинания против болести и страдания. // Естествознанието в Средновековна България. С., 1954, с. 536-553.*

1464. ***Дуйчев****, Иван. Болонски псалтир. Български книжовен паметник от XIII в. Фототип. изд. С., 1968.*

1465. ***Дуйчев****, Иван. Боянската църква в научната литература. // Изв. Инст. за ист., 1963, Т. V.*

1466. ***Дуйчев****, Иван. Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 22, 7 май 1955.*

1467. ***Дуйчев****, Иван. Българско средновековие. Проучвания върху политическата и културната история на средновековна България. С., 1972.*

1468. ***Дуйчев****, Иван. Възобновяване на Българската патриаршия в 1235 година. Из миналото на Българската църква. // Църковен вестник, N 20, 9 май 1957.*

1469. ***Дуйчев****, Иван.* ***Марин Дринов*** *като историк на Българската църква. // Църковен вестник, N 11, 15 март 1956.*

1470. ***Дуйчев****, Иван. Държава и църква в Средновековна България. // Родина, 1940, N 2.*

1471. ***Дуйчев****, Иван. За правата на Охридските архиепископи от средата на XVI в. върху някои италийски области. // Изв. Ист. др-во в София, 1937, Т. 14-15, с. 151-171.*

1472. ***Дуйчев****, Иван.* ***Климент Охридски*** *и неговото дело в научната книжнина. // Проучвания върху средновековната българска история и култура. С., 1981, с. 279-301.*

1473. ***Дуйчев****, Иван. Летописта на* ***Константин Манасиев****. С., 1963. 415 с.*

1474. ***Дуйчев****, Иван. Най-старият славянски списък на забранените книги. // Год. Бълг. библиогр. инст., 1955, 3, с. 50-60.*

1475. ***Дуйчев****, Иван. Неръкотворен паметник на* ***екзарх Антим****. // Църковен вестник, N 19, 10 май 1956.*

1476. ***Дуйчев****, Иван. Нов препис от Италианската легенда. Принос към историята на старобългарската книжнина. // Църковен вестник, N 23, 30 май 1957.*

1477. ***Дуйчев****, Иван. Нови житийни данни за похода на* ***император Никифор*** *през 811. // Сп. на БАН, 1937, Т. 54, с. 147-188.*

1478. ***Дуйчев****, Иван.* ***Патриарх Йоаким Търновски****. // Църковен вестник, N 5, 1 февр. 1955.*

1479. ***Дуйчев****, Иван. Политическата дейност на* ***Петър Парчевич*** *за освобождение от турско владичество. // Българо-румънски връзки и отношения през вековете. Т. 1 (XII-XIX в.). С., 1965.*

1480. ***Дуйчев****, Иван. Преписката на* ***папа Инокентий III*** *с българите. С., 1942.*

1481. ***Дуйчев****, Иван. Преписката на* ***папа Инокентий III*** *с българите (Увод, текст и бел.). // Год. Соф. унив. 1949, 38, с. 1-116.*

1482. ***Дуйчев****, Иван. Приноси към историята на* ***Иван Асен II****. С., 1943.*

1483. ***Дуйчев****, Иван. Рилската грамота на* ***цар Иван Шишман*** *от 1378 г. С., 1986.*

1484. ***Дуйчев****, Иван. Рилският манастир. С., 1960.*

1485. ***Дуйчев****, Иван.* ***Рилският светец*** *[:* ***Св. Иван Рилски****] и неговата обител. С., 1947, с. 234.*

1486. ***Дуйчев****, Иван. Ролята на манастирите в българското минало: Предг. //* ***Николов****, Б., М.* ***Манолов****. Огнища на българщината. С., 1979.*

1487. ***Дуйчев****, Иван. Софийската апостолишка архиепископия през XVII в. Изучаване и документи. С., 1938.*

1488. ***Дуйчев****, Иван.* ***Цар Иван Асен II*** *(1218-1241). С., 1944.*

1489. ***Дуйчев****, Иван, М. А.* ***Салмина****, О. В.* ***Творогов****. Среднеболгарский перевод Хроники* ***Константина Манассии*** *в славянских литературах / Под ред. И. С.* ***Дуйчева****, Д. С.* ***Лихачева****. С., 1988.*

1490. ***Думев****, В. Из спомените на две учителки в Македония. // Македонски преглед, 1924-1925, N 1, с. 2.*

1491. Духовен път и служение [: ***Белоградчишки епископ Поликарп****]. // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2014.*

1492-1494. Духовни лица, участвали в градежа на българската култура и общественост. // Църковен вестник, N 4, 26 ян. 1935; N 11, 6 март 1935; N 17(18), 27 апр. 1935.

1495. Духовните традиции на о. Халки. // Църковен вестник, N 41, 10-16 окт. 1994.

1496. Духовници-благодетели. // Църковен вестник, N 35, 7 септ. 1907.

1497. ***Дучев****, Ст. Каноническият избор на* ***Старозагорския митрополит Панкратий****. // Църковен вестник, N 25-26, 1 окт. 1967.*

1498. ***Иконом Константин А. Дъновски****. // Църковен вестник, N 41, 30 ноември 1918.*

1499. Държава и църква – църква и държава в българската история: Сб. по случай 135-год. от учредяването на Българската екзархия. С., 2006.

1500. Държавна сигурност и вероизповеданията в България. Ч. I. Българската православна църква 1944-1991. Докум. сб. С., 2017, с. 160-161; 258-262; 456-459; 460-464; 465-478; 479-480.

1501. ***Дюлгеров****, Г. 55 години Православно християнско братство в гр. Чирпан. // Църковен вестник, N 35, 22 окт. 1960.*

1502. ***Дюлгеров****, Д.* ***Всеруският патриарх Алексий****. // Църковен вестник, N 43-44, 27 ноември 1954.*

1503. Евангелия канонические и апокифические. Петроград, 1919.

1504. ***Блаженият епископ Евгений Босилков*** *– рожба на хилядолетната история на Белене. Свищов, 1999.*

1505. ***Евгений Български****. // Църковен вестник, N 17, 3-17 ноември 1997.*

1506. ***Евдокимов****, П. Православието. С., 2006, с. 320-334.*

1507. ***Архимандрит Евлоги(й)****. // Пирин. Македоно-одрински лист, N 6, 18 ноември 1923.*

1508-1509. ***Евтимий, архим****. Българската екзархия в Цариград. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1933, 10; 1934, 11.*

1510. ***Архимандрит Евтимий*** *(светско име:* ***Богомил Пенчев Цанев****): Некролог. // Църковен вестник, N 49, 5-11 дек. 1994.*

1511. ***Архимандрит Евтимий (Сапунджиев)****. Неиздадени материали по миналото на Копривщица. // Юбилеен сборник по миналото на Копривщица: 20 април 1876 г. – 20 април 1926 г. (по случай 50-год. от Копривщенското въстание) / Събрал и наредил* ***проф. архимандрит д-р Евтимий****. С., 1926, с. 190, 555-558, 651.*

1512. ***Патриарх Евтимий*** *и неговото време. В. Търново, 1998.*

1513. ***Евтимов****, Т. За състоянието на някои училища на В. Търновски окръг. // Изв. Държ. архиви, 1979, Т. 19, с. 135.*

1514. ***Евтимов****, Т. За състоянието на училищата в някои селища на Великотърновски окръг (1878-1879 г.). // Изв. Държ. архиви, 1970, Т. 19, с. 183.*

1515. ***Евтимова****, Вера. Ханът на* ***Хаджи Николи****. С., 2007.*

*1516. Един бележит столичен свещенослужител (****поп Тодор Митов****). // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2017, с. 8.*

*1517. Един героичен живот [: ****Георги Димитров****]. // Църковен вестник, N 27, 7 юли 1949.*

*1518. Един доблестен архиерей [****Негово Високопреосвещенство Св. Струмишки митрополит Гервасий****]. // Църковен вестник, N 42, 15 дек. 1918.*

*1519. Един заслужил ветеран на българската наука [: ****Александър Теодоров-Балан****]. // Църковен вестник, N 39-40, 17 ноември 1949.*

1520. Единството на Българската патриаршия: Слово, произнесено от ***Негово Светейшество Кирил, Патриарх Български и митрополит Софийски****, след* ***Божествена литургия*** *в катедралната църква „Рождество Богородично" – гр. Велико Търново на 18 окт. 1953 г. // Църковен вестник, N 35-38, 10 ноември 1953.*

1521. Една книжовна стогодишнина [„Духовни книжки за поучение на всяк християнин". Болград, 1864-1868]. // Църковен вестник, N 11, 14 март 1964.

1522. Едно възстановяване на истината [: Екзархийски устав 1945]. // Църковен вестник, N 34-37, 30 юни 1945.

1523. Едно голямо дело на един скромен архипастир (Дарение на ***Левкийския епископ Варлаам*** *на монашеското братство „Бял кръст"). // Църковен вестник, N 12, 13 март 1926.*

*1524. Едно достойно свещеническо служение [: ****Кръстьо Христов Железаров****] / В.* ***Канзуров****, Мария В.* ***Сабрутева****, Мария Т.* ***Тиганева****, Тодор М.* ***Боботанов****. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1972.*

*1525. Едно католическо тържество в Пловдив. Освещаване на католическата църква „****Дева Мария – Царица на ангелите****". // Истина, N 677, 1937.*

1526. Едно културно църковно тържество в гр. Враца. // Църковен вестник, N 10-11, 12 март 1927.

1527. Едно мило църковно тържество [Румънска църква „Св. Троица" в София]. // Църковен вестник, N 44, 22 дек. 1923.

1528. Едно насилие на националната и религиозна съвест в конституционна Турция [: Младотурска революция 1908]. // Църковен вестник, N 32, 8 авг. 1908.

1529. Едно неоспорвано право [: Младотурска революция 1908]. // Църковен вестник, N 33, 15 авг. 1908.

*1530. Едно унижение на Православието [****Скопски митрополит Фирмилиян****]. // Църковен вестник, N 9, 22 юни 1902.*

1531. ***Айнхард****. Жизнь* ***Карла Великого****. Москва, 2005.*

1532. ***Елдъров****, Св. България и Ватикана 1944-1999. Дипломатически, църковни и други взаимоотношения. С., 2002.*

1533. ***Елдъров****, Св. Български църковен архив „Абагар" в Рим. //* ***Елдъров****, Св. Униатството в съдбата на България. С., 1994, с. 150-170.*

1534. ***Елдъров****, Св. Възстановяване на екзархийското наследство в Македония. // Националното обединение на България 1940-1944 г. С., 2012, с. 131.*

1535. ***Елдъров****, Св. Духовната мобилизация на Българската православна църква (1939-1944). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 250-260.*

1536. ***Елдъров****, Св.* ***Йероним Стаматов*** *– самотният войн на Македония. // Библиотека, 2010, N 2-3, с. 81-86.*

1537. ***Елдъров****, Св. Католиците в България (1878-1989). Историческо изследване. С., 2002, с. 409.*

1538. ***Елдъров****, Св. Православието на война. Българската православна църква и войните на България 1877-1945. С., 2004, с. 26.*

1539. ***Елдъров****, Св. Униатството в съдбата на България. Очерци из историята на Българската католическа църква от източен обред. С., 1994, с. 68-76.*

1540. Електронен сайт на Българската православна църква – представен официално в салона на Софийската света митрополия (19 юни 2009). // Църковен вестник, N 12, 16-30, 2009.

1541. Е-библиотека „БАЛАНИКА: ***Акад. Александър Теодоров-Балан****. Автобиобиблиография [1086 частично ном. от авт. и преброени от него ном. 870 записа към 1.IX.1954, доп. през 2022 г. с 21 ном. назв.: NN 1087-1107] – лекции с тезаурус на езика / Под науч. ред. на М.* ***Куманов****: Факсим.*

*публ.; Дигитализация / А. **Куманова**, Н. **Василев**, А. **Георгиев**; Тезаурус на езика на ... / М. **Куманов**, А. **Куманова**, Н. **Василев**; Съвр. науч. комент.: към автобиобиблиогр. на ... / А. **Куманова**; към езика на лекциите на ... / Н. **Василев**; Справ. апарат към автобиобиблиогр. на ... (Именен показ.; Показ. на период. изд.; Показ. на рец., отз. и крит. бел.; Показ. на прев.; Геогр. показ.) / Съст. А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Ралева**, М. **Максимова**, Д. **Костадинова**; Справ.-инф. ризома на честотност на частите на речта в езика на ... / Ц. **Найденова**, Ц. **Йовчева**, И. **Трендафилова** / Съст. на е-бил. А. **Куманова**, Н. **Василев**, И. **Трендафилова**. // Licht, mehr licht! В памет на **професор Милен Куманов**: Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. С., 2022, с. 225-593: със 196 факсим.; 28 лингв. табл.; 2 граф.; 1 фотопортр. – Съдържа и: Кадастрално дърво на частите на речта в езика на **А. Т.-Б.** [Бел. на ред. – **А. К.**]*

*1542. [По материали на] **свещеноиконом Еленко Йосифов** и енорийски свещеник – **протойерей Емил Паралингов**. // Онлайн ресурс.*

*1543. **Еленков**, Ив. Католическата църква от Източен обред в България от времето на нейното учредяване с присъединението на част от българския народ към Рим през 1860 г. до средата на XX в. С., 2000.*

1544. Еленски сборник. Кн. 2. С., 1938, с. 352.

1545. Еленчани – учители и просветни дейци. // Еленски сборник. Кн. 1. С., 1931, с. 196.

*1546. **Елефтеров**, Ст. „Италианската легенда" – нейната ръкописна и историческа съдба. // Год. Соф. унив. Фак. по славянски филологии,1991, Т. 79, с. 5-64.*

1547. Елинизмът в Ловчанска епархия през времето на турското владичество. // Ловеч и Ловчанско. Географско, историческо и културно описание. Кн. 3. С., 1931, с. 11-12.

*1548. **Емануилова**, Е. Виден деец на църковно-националното движение (По случай 170 г. от рожд. на д-р **Стоян Чомаков**). // Църковен вестник, N 4, 25 ян. 1990.*

*1549. **Емануилова**, Е. Сподвижник на дякона на свободата (150 г. от рожд. и 75 г. от смъртта на **свещ. Манол Коларов**). // Църковен вестник, N 43, 25-31 окт. 1993.*

*1550. **Емануилова**, Е. **Хаджи Ангел Иванов**, един от първите музикални дейци в България преди Освобождението (180 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1989.*

*1551. **Енев**, Ив. Духовни съмишленици на **Левски**. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1967.*

*1552. **Енев**, М. Атон, Манастирът Зограф. С., 1994, с. 283-493.*

*1553. **Еничерев**, Н. Спомени от моето учителство в Прилеп. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 20. С., 1968, с. 9.*

*1554. **Еничерев**, Н. Г. Възпоминания и бележки. С., 1906, с. 51.*

1555. Енциклопедичен речник „Кюстендил". А-Я. С., 1988, с. 119.

1556. Енциклопедичен справочник „Малко Търново – Странджа, община Малко Търново". С., 2009, с . 28.

1557. Енциклопедия „България". Т. 1. С., 1978, с. 14-14.

1558. Енциклопедия „България". Т. 1. С., 1982, с. 310.

1559. Енциклопедия „България". Т. 2. С., 1981, с. 6.

1560. Енциклопедия „България". Т. 3. С., 1982, с. 237.

1561. Енциклопедия „България". Т. 4. С., 1984, с. 755.

1562. Енциклопедия „България". Т. 5. С., 1986, с. 115.

1563. Енциклопедия „България". Т. 6. С., 1988, с. 604.

1564. Енциклопедия „България". Т. 7. С., 1996, с. 317.

1565. Енциклопедия на българската музикална култура. С., 1967, с. 336.

1566. Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 1. С., 1980, с. 45.

1567. Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 2. С., 1987, с. 255-256.

1568. Енциклопедия на изобразителните изкуства. Т. 3. С., 2006, с. 154.

1569. Енциклопедия „Пазарджик". Пазарджик, 2011, с. 27.

1570. Енциклопедия „Пазарджик и Пазарджишка община". Пазарджик, 2011, с. 541-542.

1571. Енциклопедия „Пиринski край". Т. 1. Благоевград, 1995, с. 18.

1572. Енциклопедия „Пиринski край". Т. 2. Благоевград, 1999, с. 336.

*1573. **Енчев**, В. И. Из Гложенския манастир. // Изв. Бълг. археолог. др-во, 1930, N 4, с. 294-296.*

*1574. **Енчев-Видю**, Ив. Халинският манастир. Археологически вести. // Изв. Бълг. археолог. инст., 4, 1926-1927, с. 288-290.*

1575. ***Енчев****, К.* ***Бог*** *в творчеството на* ***Пенчо Славейков****. // Духовна култура, 1993, N 1, с. 28-32.*

1576-1577. ***Енчев****, К.* ***Бог*** *в творчеството на* ***Пенчо Славейков****. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1991; N 41, 22 ноември 1991.*

1578. ***Енчев****, Т. Света гора. Бележки от светите места. // Църковен вестник, N 39, 25 септ. – 1 окт. 1995.*

1579. ***Енчев****, Хр. Клисура (Ист. очерк). С., 1971.*

1580. Епархиален избор за достоен приемник на ***митрополит Натанаил****. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

1581. Епархийски избирателен събор – 17 ноември 2013. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.

1582. Епархийски избор за Старозагорски митрополит [: ***Киприан****]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2017.*

1583. Епископът като апостолски приемник. Слово, произнесено от ***Негово Светейшество патриарх Кирил*** *на 27 дек. 1953 в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" след ръкоположението в епископски чин на* ***Негово Преосвещенство Св. Траянополския епископ Симеон****. // Църковен вестник, N 5, 6 февр. 1954.*

1584. Епископът като воин и строител. Слово, произнесено от ***Негово Светейшество патриарх Кирил*** *на 1 ян. 1954 в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" при ръкополагането в епископски чин на* ***Негово Преосвещенство Св. стобийския епископ Варлаам****. // Църковен вестник, N 6, 13 февр. 1954.*

1585. ***Ермаков****, Борис. Историческая записка о пастырско-богословском училище в монастыре Св. Кирика в Болгаріи: 1922-1932. С., 1932, с. 32-33.*

1586. Ефимерий. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2006.

1587. ***Ждраков****, З. Стенописите на църквата „Св. Св. Петър и Павел" в Търново от XV в. и критската живопис в светлината на новите проучвания. // Проблеми на изкуството, 1991, N 4, с. 50-59.*

1588. ***Жейнов****, Иво.* ***Епископ Босилков*** *убит, защото не искал да влезе в ОФ. // Демокрация, N 33, 6 февр. 1998, с. 6.*

1589. ***Жеков****, А. Възникване на манастирите в България и културно-националното им значение. Кратък ист. преглед. В. Търново, 1926.*

1590. ***Жеков****, Ал.* ***Недьо Жеков*** *при уредбата на учебното дело в Лясковец и на Богословското училище в Петропавловския манастир. // Училищен преглед, 1926, N 5, 6, с. 754-804.*

1591. ***Жеков****, Л. Архивен фонд „Българска екзархия". // Църковен вестник, N 3, 15 ян. 1991.*

1592. ***Жеков****, Л. Информационен фонд на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 4, 8 февр. 1991.*

1593. ***Жеков****, Л.* ***Йеромонах Христофор Жефарович****: 230 г. от кончината му – 18.IX.1753 г. // Църковен вестник, N 27, 11 окт. 1983.*

1594. ***Жеков****, Л. Храмовете в Перник. // Църковен вестник, N 18, 3 май 1991.*

1595. ***Жеков****, Н. Кратки черти от животоописанието на* ***Теодосий Търновски****. Богомилската ерес в България. Белград, 1867.*

1596. ***Жекова****, Л. Мястото на* ***Черноризец Храбър*** *в развитието на старобългарската литература. // Вековни български езикови традиции. С., 1980, с. 47-49.*

1597. Желая да бъда християнин: Живот и мисли на ***Б[лажения] Евгений Босилков – пасионист мъченик Никополски епископ*** *(1900-1952). Русе, 1998.*

1598. ***Желев****, Ив. Българските църковни общини зад граница. // Духовна култура, 2001, N 12, с. 13- 17.*

1599. ***Желев****, Ив.* ***Глубоковски*** *„под черта". // В памет на* ***проф. Николай Никанорович Глубоковски*** *(1863-1937). С., 2008, с. 111-117.*

1600. ***Желев****, Ив. Нов* ***патриарх [Павле Сръбски]*** *на Сръбската православна църква. // Църковен вестник, N 12, 22 март 1991.*

1601. ***Желев****, Ив. Новият* ***Цариградски патриарх [Вартоломей I]****. // Църковен вестник, N 44, 13 дек. 1991.*

1602. ***Желев****, Ив. Образ – икона. Функции на понятието в Новия Завет. // Духовна култура, 2002, N 1, с. 3-8.*

1603. ***Желев****, Ив. Открити ръкописи в Синай. // Духовна култура, 1978, N 10, с. 24-27.*

1604. ***Желев****, Ив. Преводите на Библията на съвременен български език. // Библията в България: Науч. конф. 2007: Сб. докл. С., 2007, с. 86-97.*

1605. ***Желев****, Ив.* ***Проф. Н. Н. Глубоковски*** *и Новозаветното богословие в България. // Духовна култура, 2000, N 4, с. 3-8.*

1606. ***Желев****, Ив. Служба на* ***Св. Лазар Български****. // Духовна култура, 1998, N 4, с. 1-18.*

1607. ***Желев****, Ив. Старият и Новият Завет в пълнотата на* ***Божественото откровение****. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2001.*

1608. ***Желев****, Ив.* ***Старозагорският митрополит Панкратий*** *в междуправославните отношения. // Достойно изпълнен църковен и граждански дълг. Сб. в памет на покойния* ***Старозагорски митрополит Панкратий****. Стара Загора, 2003, с. 148-153.*

1609. ***Желев****, Ив. Халкинската богословска школа и българите в нея. // Юбилеен сборник* ***Митрополит Григорий Доростолски и Червенски****. 100 г. от блажената му кончина. В. Търново, 2001, с. 37-44.*

1610. ***Желев****, Ив. Християнското поклонничество – теория и практика. // Духовна култура, 2001, N 3, с. 1-11.*

1611. ***Железаров****, Кр.* ***Иконом Димитър В. Мавров****. // Църковен вестник, N 18, 4 май 1963.*

1612. ***Желязков****, Е. Един забравен поборник –* ***отец Георги Антипов****. // Църковен вестник, N 14, 13 май 1980.*

1613. ***Желязкова****, А. Разпространение на исляма в западнобалканските земи под османска власт XV-XVIII в. С., 1999.*

1614. ***Желязкова****, А., Б.* ***Алексиев****, Ж.* ***Назърска****. Съдбата на мюсюлманските общности на Балканите. Т. 1, Мюсюлманските общности на Балканите и в България. С., 1997.*

1615. ***Желязкова****, В. Книгата „Пролог” в православната славянска книжнина. // Източното православие в европейската култура. Материали от Междунар. науч. среща, посв. на 1100-год. от началото на Златния век на бълг. култура. Варна, 2-3 юли 1999, с. 198-204.*

1616. ***Жерев****, Ст.* ***Беньо Цонев****. С., 1989.*

1617. ***Жечев****, В. Българите в Галац през Възраждането. С., 2007, с. 116-129.*

1618. ***Жечев****, Н. Букурещ – културно средище на българите през Възраждането. С., 1991.*

1619. ***Жечев****, Николай. Велчовата завера 1835. С., 1985, с. 58.*

1620. ***Жечев****, Т. Българският Великден или страстите български. С., 1976.*

1621. ***Жечев****, Т.* ***Тодор Икономов****. Очерк за историята на бълг. обществена мисъл. С., 1975.*

1622. ***Жечева****, М. Храм „Св. Иван Рилски”. // Храм „Успение Пресветия Богородици”: Сб. докл. от Нац. науч. конф., посв. на 150-год. от построяването на храма – Търговище, 17 авг. 2001. С., 2002, с. 159-164.*

1623. ***Живанов****, З.* ***Негово Високопреосвещенство Св. Видинският митрополит Неофит*** *на 100 години. // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1968.*

1624. ***Живкова****, Л. Четвероевангелието на* ***цар Иван Александър****. С., 1980.*

1625. ***Живов****, В. М. Богословие иконы в первый период иконоборческих споров. // Разыскания в области истории и предыстории русской культуры. Москва, 2002, с. 40-69.*

1626. Животът и дейността на ***проигумена архимандрита х. Макария Илиев****. // Град Троян през XIX в. (Ист. материали). С., 1933, с. 36.*

1627. Животът, страданията и чудесата на ***Светия великомъченик, победоносец и чудотворец Георги****, с добавка как се е създала Светата славянобългарска обител в Атон. В. Търново, 2006.*

1628. Житие ***Георгия Новаго****. Подготовка текста, перевод и комментарии А. Ф.* ***Доброленковой****. // Памятники литературы древней Руси. Вторая половина XVI века. Москва, 1986.*

1629. Житие и акатист на ***Св. Александър Невски****. С., 2017.*

1630. Житие на ***епископ Теофан Затворник****. // Духовна култура, 1990, N 1, с. 20-31.*

1631. Житие на ***новоселските мъченици****. // Църковен вестник, N 9, 1-15 май 2011.*

1632. Житие на ***светите баташки мъченици****. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2011.*

1633. Житието на ***Пимен Зографски*** *(ред. Петър* ***Динеков****). // Изв. Инст. за бълг. лит., 1954, 2, с. 233-248.*

1634. Жития на българските светии / Славянобългарски манастир „Св. вмчк Георги Зограф”. Света гора, Атон, 2002, с. 468-477.

1635. Жития на светиите / Под ред. на ***Партений, епископ Левкийски*** *и* ***архимандрит д-р***

Атанасий (Бончев). *С., 1991.*

1636-1637. ***Жостов****, Д.* ***Поп Стамат*** *(Живота в Македония). // Войнишка сбирка, 1905, Кн. VII, с. 722; Кн. VIII, авг. 1905.*

1638. За Великотърновския православен Богословски факултет с надежда. // Църковен вестник, N 44, 1-7 ноември 1993.

1639. За да се обединим, трябва да се обичаме: разговор с ***епископ Христо Пройков, Апостолически екзарх и председател на Епископската конференция на Католическата църква в България****. // Християнство и култура, 2016, N 1, с. 9-16.*

1640. За нашите военни свещеници. // Църковен вестник, N 33, 17 авг. 1918; N 34, 24 авг. 1918.

1641. За основаването на Гложенския манастир. // Изв. Нар. библ. „[Св. Св.] Кирил и Методий", 16, 1981, с. 379-384.

1642. За Софийската и Пловдивската семинарии. // Църковен вестник, N 36-37, 25 окт. 1947.

1643. За църковните свещи. // Църковен вестник, N 36-37, 1 окт. 1931.

1644. Заблужденията и престъпленията на ***Софроний Ников****. // Църковен вестник, N 24, 5 юни 1926.*

1645. ***Заболоцкий****, Н. Руската православна църква и новите социални условия. // Църковен вестник, N 28, 1 ноември 1967.*

1646. Заветите на близкото църковно минало: Слово на ***Негово Светейшество Патриарх Кирил*** *в църквата „Св. Димитър", гр. Сливен на 23 май 1954 г. при първото Патриаршеско посещение в Богохранимата Сливенска епархия. // Църковен вестник, N 22-23, 12 юни 1954.*

1647. Завземането на гръцката църква „Св. Николай" [, Варна]. // Църковен вестник, N 27, 7 юли 1906.

1648. ***Завоев****, П. Град Щип. С., 1943, с. 68.*

1649. ***Завоев****, П.* ***Митрополит Мелетий Софийски*** *– голям радетел за народната просвета. // Църковен вестник, N 27, 11 юли 1959.*

1650. ***Завоев****, П. Осоговският пустинен служител* ***[Св. Йоаким Осоговски]*** *и неговия манастир. // Църковен вестник, N 35, 15 септ. 1955.*

1651. ***Завоев****, Петър. Град Щип. Минало и просвета до революционните борби. // Македонски преглед, 1927, N 3, с. 49.*

1652. ***Загорски****, Ив. Манастирите във Великотърновска епархия. С., 1947, с. 94-95.*

1653. Заедно по свещените места на планината Осогово. Пътеводител. С., 2008.

1654. ***Заимов****, Й. Асеманиево евангелие като паметник на старобългарската култура. // Вековни български езикови традиции. С., 1980, с. 68-71.*

1655. ***Заимов****, Й., М.* ***Капалдо****. Супрасълски или Ретков сборник. Т. 1-2. С., 1982.*

1656. ***Заимова****, Р.* ***Тервел*** *–* ***Тривелиус*** *–* ***Теоктист****. // Palaeobulgarica, 2003, N 4, с. 92-98.*

1657. Заключение по предложението на ***архиепископ Менини****. // Църковен вестник, N 29, 21 юли 1906.*

1658. [Закон за изменение на екзархийския устав 1920]. // Държавен вестник, N 177, 20 ноември 1920.

1659. Заминаване и пристигане на ***Н. Блаженство екзарха [Йосиф I]****. // Църковен вестник, N 62, 30 ноември 1913.*

1660. ***Замфиров****, Лазар. Из спомените на* ***свещ. Лазар Замфиров****. // Илюстрация Илинден, ян. 1941, с. 9.*

1661. ***Заркова****, З. Новият* ***Доростолски и Червенски митрополит [Неофит]****. // Църковен вестник, N 15, 11-17 апр. 1994.*

1662. Заслужено честване [на ***Петър К. Динев****, музиковед и композитор]. // Църковен вестник, N 3, 23 ян. 1960.*

1663. ***Захариев****, В. Една забравена старина църквата [„Св. Никола" в с. Марица]. // Мир, N 7622, 19.XI.1925.*

1664. ***Захариев****, В. Орнаменталната украса на Радомировия псалтир от библиотеката на Зографския манастир. // Родина, 1939, N 2, с. 154.*

1665. ***Захариев****, В. Първото наше графическо заведение щампарницата на* ***хаджи Исай*** *и* ***хаджи Калистрат*** *в Рилския манастари. // Изв. Инст. за изобразително изкуство, 1983, с. 147-180.*

1666. ***Захариев****, В.* ***Станислав Доспевски****. С., 1971.*

1667. ***Захариев****, В. Стенописите на* ***Захарий Христович Зограф*** *в Троянския манастир. // Град Троян. Юбилеен сб. по случай 100 г. от обявяването му за град. С., 1968.*

1668. ***Захариев****, Васил.* ***Захарий Христович Зограф****, художник-възрожденец 1810-1853. С., 1957.*

1669. ***Захариев****, Й. Чипровци. Поселищно-географски проучвания с исторически бележки. С., 1938.*

1670. ***Захариев****, Йордан. Кюстендилската котловина. С., 1963, с. 250.*

1671. ***Захариев****, Йордан. Село Слокощица. Антропо-географско изучаване. С., 1929.*

1672. ***Захариев****, К.* ***Охридски митрополит Борис****. // Народен страж, N 17-18, 1 ноември 1938.*

1673. ***Захариев****, Ст. Баткунския манастир. // Македония, 1868, N 39.*

1674. ***Захариев****, Ст.* ***Святий Димитър Солунски*** *и македонските словене с българите. Цариград, 1868.*

1675. ***Захариев****, Стефан. Географско-историко-статистическо описание на Татарпазарджишката кааза. Виена, 1870; Фототипно изд. С., 1973.*

1676. ***Захариева****, Александра. Да останем заедно: успешен брак през християнската призма. С., 2022.*

1677. ***Зыков****, Э. Г. О литературном наследии* ***Константина Преславского****. // Старобълг. лит., 3, 1978, с. 34-47.*

1678. ***Златанов****, Ив. Една стогодишнина [църква „Св. Димитър" – гр. Шивачево, Сливенска обл.]. // Църковен вестник, N 41, 5 дек. 1959.*

1679. Златарица – страници от многовековната ѝ история / Състав. Марин ***Ковачев****, Васил* ***Мутафов****. С., 1999.*

1680. ***Златарска-Тодорова****, Кр. Баща ми* ***Васил Златарски****. С., 1975, с. 256-261.*

1681. ***Златарски****, В. Н.* ***Архимандрит Онуфрий Попович Хилендарец****. // Изв. Ист. др-во, Кн. III. С., 1911 (отделен отпеч.).*

1682. ***Златарски****, В. Н.* ***Архимандрит Онуфрий Попович Хилендарец****. // Казанлък в миналото и днес: Кн. 1. С., 1912, с. 43-74.*

1683. ***Златарски****, В. Н. Българските патриарси – архиепископи през Първото българско царство. // Изв. Ист. др-во в София, 1924, с. 71-76.*

1684. ***Златарски****, В. Н. Вопрос о происхождении* ***болгарского царя Ивана Александра****. // Сборник статьи по славяноведению. Т. 2. Санкт-Петербург, 1906, с. 1-30.*

1685. ***Златарски****, В. Н. Въстанието на* ***Петра Деляна*** *в 1040-1041. // Бълг. ист. библиотека, 1931, N 1, с. 94-114.*

1686. ***Златарски****, В. Н.* ***Георги Скилица*** *и написаното от него житие за* ***Св. Иван Рилски****. // Изв. Ист. др-во в София, 1938, Т. 13, с. 49-80.*

1687. ***Златарски****, В. Н. Де и кога е бил заточен* ***Патриарх Евтимий****. // Летопис на Българското книжовно дружество, Кн. 6 (за 1905), 1906, с. 101-170.*

1688. ***Златарски****, В. Н. Де се е намирал гр. Девол. // Изв. Ист. д-во в София, 1922, с. 35-56.*

1689. ***Златарски****, В. Н.* ***Марин С. Дринов*** *(1838-1906). // Летопис на Българското книжовно дружество, Кн. 7 (за 1906), 1907, с. 65-83.*

1690. ***Златарски****, В. Н. Житие и жизнь преподобного отца нашего* ***Теодосия Терновскаго****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 20. С., 1904, с. 1-41.*

1691. ***Златарски****, В. Н.* ***Иван Асен II****. // Българска историческа библиотека, 1930, N 2, с. 1-55.*

1692. ***Златарски****, В. Н. Известия за българите в хрониката на* ***Симеона Метафраста и Логотета****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 24. С., 1909, с. 1-60.*

1693. ***Златарски****, В. Н. Имали ли са българите свое летоброене. С., 1911.*

1694. ***Златарски****, В. Н. История во кратце о болгарском народе словенском. С., 1990.*

1695. ***Златарски****, В. Н. История на България през Средните векове. С., 2007.*

1696. ***Златарски****, В. Н. История на българската държава през Средните векове. Т. 1. Ч. 2. С., 1971.*

1697. ***Златарски****, В. Н. Кой е бил* ***Тудор Черноризец Доксов****. // Бълг. преглед, 1897, N 3, с. 42-61.*

1698. ***Златарски****, В. Н. Към въпроса за тъй наречените преправки на Паисиевата история. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1899, 59, с. 723-757.*

1699. ***Златарски****, В. Н. Към историята на манастира „Св. Наум" в Македония. // Македонски преглед, 1924-1925, N 2, с. 1-11.*

1700. ***Златарски****, В. Н. Към историята на открития в Патлейна стар български манастир. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1924, Т. 1, с. 146-162.*

1701. ***Златарски****, В. Н. Писмата на* ***византийския император Романа Лакапена*** *до* ***българския цар Симеон****. С., 1896.*

1702-1704. ***Златарски****, В. Н. Писмата на* ***Цариградския патриарх Николай Мистик*** *до* ***българския цар Симеон****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, 1894, Т. 10, с. 372-428; Т. 11, с. 3-54; Т. 12, с. 121-211.*

1705. ***Златарски****, В. Н. Сколько бесед написал* ***Козьма Пресвитера****. // **Златарски**, В. Н.*

Избрани произведения. Т. 2. С., 1984, с. 107-119.

1706. ***Златарски****, В. Н. Устройство Болгарии и положение болгарского народа после покорения их* ***Василием II Болгароубийцого****. // Златарски, В. Н. Избрани произведения. Т. 2. С., 1984, с. 126-140.*

1707. ***Златарски****, Ив. Манастирите във Великотърновската епархия (Ист.-стопански бел.). С., 1947.*

1708. ***Златев****, А. Организация и дейност на военното духовенство по време на войните за национално обединение. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 234-242.*

1709. ***Златев****, К. Анатема. // Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1991.*

1710. ***Златев****, К. Апостол. // Църковен вестник, N 34, 4 окт. 1991.*

1711. ***Златев****, К. Велик християнски празник на* ***Божията майка****.* ***Успение на Пресвета Богородица****. // Църковен вестник, N 31, 2 авг. 1991.*

1712. ***Златев****, К.* ***Възнесение.*** *// Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1991.*

1713. ***Златев****, К. Петдесетница. // Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1991.*

1714. ***Златев****, К. Помазване. // Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1991.*

1715. ***Златев****, К. Послание. // Църковен вестник, N 9, 28 февр. 1992.*

1716. ***Златев****, К.* ***Св. Атанасий Александрийски*** *– стълб на Православието. // Църковен вестник, N 3, 17 ян. 1992.*

1717. ***Златев****, Т. Българските градове по р. Дунав през епохата на Възраждането. С., 1962, с. 82-86.*

1718. ***Златев****, Т. Българският град през епохата на Възраждането. С., 1955.*

1719. Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 1, Оратория: Уч. пособие по морфология на акад. текстописане: „Бяла светлина" (Lux alba): Оратория за България: ***Божествен флорилегиум*** *– идил. триптих: [1-3] / А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****; Предг. А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****; Интродукция А.* ***Куманова****; Дейксис Н.* ***Василев****; Под ред. на И.* ***Теофилов****, о. С.* ***Пашов****. С., 2013; За е-изд. 2018 вж раздел VIII.* ***I. 2.,*** *N 6 и <http://www.sno.unibit.bg>; Златна христоматия на България: Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 2, Антология: Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане / Съст., послесл. Н.* ***Василев****, А.* ***Куманова****; Науч. консултанти И.* ***Паси****, С.* ***Денчев****, М.* ***Куманов****; Рец. П.* ***Велчев****, И.* ***Теофилов****. С., 2014; Ново е-изд. 2015 <http://www.sno.unibit.bg>; За е-изд. 2018 вж* **разд. VIII**. I. 2., *N 7 и <http://www.sno.unibit.bg>.*

Вж и: Златна христоматия на България: В 2 т.: Т. 1. Антология: Моногр. (Архитектура на бълг. изящна словесност) / състав., послесл. Н. ***Василев****, А.* ***Куманова****; Терминолог. ред. Н.* ***Казански*** *; Библиогр. ред. М.* ***Максимова****; Рец.: С.* ***Денчев****, П.* ***Велчев****; Посв. се на 75-год. от създ. на Държ. библ. инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ ; Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат."; „Help me, Lord, to help the blind see the light.". С., 2025. 1070 (840 + CCXXX) с.: с ил., портр., факс. – Информ. ризома. (Факлоносци ; XXXIX); Т. 2. Коментар : Моногр. (Структурно-типологичен модел на бълг. изящна словесност) / състав., послесл. Н.* ***Василев****, А.* ***Куманова****; Терминолог. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. ред. М.* ***Максимова****; Рец.: С.* ***Денчев****, П.* ***Велчев****; Посв. се на 75-год. от създ. на Държ. библ. инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ; Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат."; „Help me, Lord, to help the blind see the light.". С., 2025. 662 с.: с ил., портр., факс. – Информ. ризома. (Факлоносци ; XL)*

1720. ***Златоустов****, М. Още за Раковишкия манастир. // Църковен вестник, N 34, 15 окт. 1960.*

1721. ***Златоустов****, М. Раковишкият манастир „Св. Троица". // Църковен вестник, N 26, 2 юли 1960.*

1722. Значението и целта на ***Фирмилияновото [сръбския архимандрит Фирмилиян]*** *ръкополагание. // Църковен вестник, N 4, 17 май 1902.*

1723. Значението на паленето на свещи в църква. // Църковен вестник, N 8-10, 24 февр. 1951.

1724-1725. Значението на Рилския монастир като духовно и национално средище на България. // Църковен вестник, N 3, 19 ян. 1918; N 4, 26 ян. 1918 (откъси от: ***Иванов****, Йордан.* ***Св. Иван Рилски*** *и неговият манастир. С., 1917).*

1726. ***Зноско-Боровский****, М. Православие, Римо-католичество, Протестантизм и сектантство. Загорск, 1991.*

1727. ***Зографски****, Д. Света гора: Зограф в миналото и днес. С., 1943.*

1728. ***Зорге****, Уве. Немската общност в Царев брод (Шуменско). // онлайн ресурс. – 3.10.2021. – 5 с.*

1729. Зорница: Юбил. сб. по случай 135-год. на вестника / [Съст. Христо ***Куличев****]. С., 2012.*

1730. ***Ибришимов****, Г. Встъпване на* ***Сливенския митрополит Евлогий*** *в епархията. // Църковен вестник, N 31, 28 юли 1939.*

1731. ***Ибришимов****, Г.* ***Георги Ст. Кандиларов*** *(По повод четиридесетините му). // Църковен вестник, N 30, 23 юли 1943.*

1732. ***Ибришимов****, Г. Новият* ***Сливенски митрополит*** *[:* ***Евлогий****]. // Църковен вестник, N 28, 7 юли 1939.*

1733. ***Ибришимов****, Г. Църквата пак е в скръб [:* ***Иларион Сливенски****]. // Църковен вестник, N 12, 17 март 1939.*

1734. ***Ибришимова****, П. Към историята на училищата във В. Търновски окръг. // Изв. Окр. музей – В. Търново, 1966, Т. 3, с. 99.*

1735. ***Протойерей Иван Антонов****. // Списание „Илюстрация Илинден”, 3, Кн. 1 (21), дек. 1929, с. 16.*

*1736. [****Поп Иван Георгиев****]. // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1935.*

1737. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****].* ***Божествена литургия*** *на* ***Златоуста****. С., 1943.*

1738. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****].* ***Високопреосвещений Соф[ийски] митрополит Партений****. // Църковен вестник, N 26, 29 юни 1918.*

1739. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Въпросът за облеклото на духовните лица. // Църковен вестник, N 32-33, 16 юни 1945.*

1740. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Заветът на* ***Св. Иван Рилски*** *в светлината на старобългарското и византийското литературно предание от IX-XVI в. // Год. Соф. Духовна акад., 1955, Т. 4, с. 429-508.*

1741. Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****. Значението на засилване (на) религиозната мисъл у нас (По случай деня на* ***Св. Климента [Охридского]*** *– патронния празник на Университета). // Църковен вестник, N 42, 11 дек. 1926.*

1742. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Иконите и стенната живопис на храма „Св. Александър Невски”. // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

1743. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****].* ***Стефан Костов****. // Църковен вестник, N 31, 4 авг. 1917.*

1744. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Към историята на Черепишкия манастир. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1945, Т. 22, с. 1-34.*

1745. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****].* ***Стоян Михайловски*** *(По случай 70-год. от рожд. му). // Църковен вестник, N 43, 18 дек. 1926.*

1746. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****].* ***Негово Величество Фердинанд Първи, цар на българите****. // Църковен вестник, N 34, 25 авг. 1917.*

1747. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Нови данни за историята и археологията на Бачковския манастир. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1931, 8, с. 341-388.*

1748. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Новооткритата Ватопедска грамота на* ***цар Иван Асен II****. // Бълг. преглед, 1933, N 1, с. 69-90.*

1749. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Пловдивските архиереи от турското робство. //* ***Богданова****, Таня Ив. Пловдивската епархия на Българската православна църква (1919-1938 г.). Пловдив, 1994.*

1750. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Пловдивските архиереи от турското робство. // Сб. в чест на* ***Пловдивския митрополит Максим*** *по случай 80 г. от рожд. му и 60 г. от приема (на) духовно звание. С., 1931.*

1751. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Постът. // Църковен вестник, N 9, 3 март 1917; Постът. // Църковен вестник, N 11, 20 март 1965.*

1752. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Правилата на Студитския манастир. Увод, текст и изяснения. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1949, Т. 17, с. 1-72.*

1753. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Религиозни терзания у* ***П. К. Яворов****. // Църковен вестник, N 40, 29 ноември 1924.*

1754. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Стари записки и надписи. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1935, Т. 12, с. 34.*

1755. [Акад. проф. д-р ***прот. Иван Гошев****]. Старобългарска литургия на Златоуста. // Год.*

Соф. унив. Богословски фак., 1932, 4, с. 1-77.

*1756. [Акад. проф. д-р **прот. Иван Гошев**]. Старобългарски чинопоследования за встъпване в монашество. Текст, превод и коментар. // Год. Духовната акад., 1957-1958, Т. 7(33), с. 407-447.*

*1757. [Акад. проф. д-р **прот. Иван Гошев**]. Тържествено заседание на Св. Синод на Българската православна църква по случай вдигането на схизмата, възстановяването на пълно общение между Вселенската патриаршия и нашата Църква и припознаването автономността на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 25-26, 19 май 1945.*

*1758. [Акад. проф. д-р **прот. Иван Гошев**]. Църковни старини из Врачанска епархия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1934, 11, с. 9-14.*

*1759. [Акад. проф. д-р **прот. Иван Гошев**]. Църковния историко-археологически музей при Св. Синод. // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1922; N 44, 27 дек. 1924.*

*1760. [Акад. проф. д-р **прот. Иван Гошев**]. Църковния историко-археологически музей при Св. Синод в София. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1946, Т. 23, с. 1-36*

*1761. **Иванов**, А. Борбите на българите за черковно-училищни правдини в гр. Неврокоп. // Училищен преглед, 1926, 27, N 7-8.*

*1762. **Иванов**, А. Един скръбен ден в Бяла Слатина. [За църковния деец **Александър Дянков**]. // Църковен вестник, N 38, 30 окт. 1965.*

*1763. **Иванов**, А. Света гора Сливенска – постановка и проблеми. // Духовна култура, 1996, N 1, с. 18-22.*

*1764. **Иванов**, Г. Етрополският манастир. // Духовна култура, 1964, N 6-7.*

*1765. **Иванов**, Г. Етрополският манастир като църковно-книжовен център през XVI и XVII векове. // Църковен вестник, N 33, 27 септ. 1958.*

*1766. **Иванов**, Г. Нови данни за историята на Гложенския манастир „Св. вмчк Георги". // Църковен вестник, N 31, 9 авг. 1958.*

*1767. **Иванов**, Д. **Онуфрий Попович Хилендарски**. // Църковен вестник, N 34, 4 окт. 1958.*

*1768. **Иванов**, Ив. Последованието на светата литургия. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

*1769. **Иванов**, Ил. Учебното дело във Воден и Воденско. // Илюстрация Илинден, 1938, N 2, с. 13-14.*

*1770. **Иванов**, Ил. Църковно-училищното дело в Кайлярската околия – Емборски район. // Илюстрация Илинден, 1938, N 6, с. 13-15.*

*1771. **Иванов**, Й. Архиепископията и градът Първа Юстинияна. // Църковен вестник, 1903, N 10-12, с. 110-139.*

*1772. **Иванов**, Й. Българското книжовно влияние в Русия при **митрополит Киприан**. // **Иванов**, Йордан. Избрани произведения. Т. I. С., 1982, с. 53-110.*

*1773. **Иванов**, Й. Жития на **Св. Иван Рилски**. С., 1936.*

*1774. **Иванов**, Й. Кой е основал манастира „Св. Наум" при Охрид. // **Иванов**, Йордан. Избрани произведения. Т. I. С., 1982, с. 278-280.*

*1775. **Иванов**, Й. Кюстендилският Хисарлък и неговите старини. // Изв. Бълг. археолог. др-во, 1919-1920, N 7, с. 112.*

*1776. **Иванов**, Й. Манастирът „Св. Наум" на Охридското езеро. // Отечество, 1914-1915, с. 78-89.*

*1777. **Иванов**, Й. **Св. Иван Рилски** и неговият манастир. С., 1917, с. 92.*

*1778. **Иванов**, Й. Софийската черква „Св. Неделя" – „Св. Крал". // **Иванов**, Йордан. Избрани произведения. Т. I. С., 1982, с. 299-303.*

*1779. **Иванов**, Й. Старобългарски разкази. С., 1935, с. 49-52.*

*1780. **Иванов**, Йордан. Асеновата крепост над Станимака и Бачковския манастир. Историко-археолог. бележки. // Изв. Бълг. археолог. др-во, 1911, N 2, с. 191-230.*

*1781. **Иванов**, Йордан. Богомилски книги и легенди. С., 1970, с. 33-34.*

*1782. **Иванов**, Йордан. Български старини из Македония. С., 1908.*

*1783. **Иванов**, Йордан. Български старини из Македония. 2. изд. С., 1931, с. 84.*

*1784. **Иванов**, Йордан. Български старини из Македония. 3. изд., фототип. С., 1970.*

*1785. **Иванов**, Йордан. Поменици на български царе и царици [: Зографски поменик]. // Изв. Ист. др-во в София, 1915, Т. 4, препеч. в: **Иванов**, Йордан. Избрани произведения. Т. I. С., 1982, с. 146,*

148, 149.

1786. ***Иванов****, Йордан. Северна Македония. Ист. издирвания. С., 1906, с. 264.*

1787. ***Иванов****, К. Стогодишнината на катедралната църква „Св. Преображение”. // Църковен вестник, N 58, 14 окт. 1938.*

1788. ***Иванов****, Кл. Почина един заслужил свещенослужител [****Димитър Сотиров****]. // Църковен вестник, N 19, 16 май 1859.*

1789. ***Иванов****, М. Вечна признателност към освободителите. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1968.*

1790. ***Иванов****, М. Заслужил български просветител и общественик [:* ***Георги Ст. Кандиларов****]. // Църковен вестник, N 5,11 февр. 1989.*

1791. ***Иванов****, М. Палеографически, граматически и критически особености на Пирдопския апостол. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Кн. 6. С., 1891, с. 83-112.*

1792. ***Иванов****, М. Протестантска конференция. // Църковен вестник, N 36, 5-11 септ. 1994.*

1793. ***Иванов****, М. п. Българското духовенство в Априлското въстание. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1966.*

1794. ***Иванов****, М. С.* ***Агнец Божий****. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 256-257.*

1795. ***Иванов****, М. С. Ад. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 274-277.*

1796-1797. ***Иванов****, Михаил. Документални страници за „Възродителния процес” (1984-1989) <omda.bg>. // Обектив, 2008, N 161 (ноември – дек.); 2009, N 162 (февр.).*

1798. ***Иванов****, Николай. По следите на Велчова завера. В. Търново, 2015.*

1799. ***Иванов****, П., В.* ***Пелова****, К.* ***Тодорова****. Бистрешки манастир „Св. Иван Рилски Пусти – Касинец” / Рег. краеведско др-во – Враца. Враца, 2011.*

1800. ***Иванов****, С. Ктитори за построяването на Семинарията в София. // Църковен вестник, N 16, 16-31 юли 2003.*

1801. ***Иванов****, С. И. Болгары и русские в изображении* ***Льва Диакона****. // Формирование раннефеодальных славянских народностей. Москва, 1981.*

1802. ***Иванов****, С. И.* ***Йоан Цимиский*** *и* ***Борис II*** *в 971 г. // Общество и государство на Балканах в средние века. Калинин, 1982.*

1803. ***Иванов****, Т. 35-годишен юбилей на* ***Георги п. Аянов****. // Изв. Археолог. инст., 17, 1959, с. 195-196.*

1804. ***Иванов****, Хр. Банков.* ***Свещеник Николай Крапчански****. // Църковен вестник, N 14-15, 15 апр. 1916.*

1805. ***Иванова****, Бл. Поглед към личността на* ***йеромонах Неофит Рилски*** *през живописния му портрет, неговия Дневник и личната му кореспонденция. // Духовна култура, 1991, N 3, с. 20-29.*

1806. ***Иванова****, В. Ореховският монастир и неговите грамоти. // Изв. Ист. др-во в София, 1932, Т. 11-12, с. 94-106.*

1807. ***Иванова****, Вяра. Стари църкви и манастири в българските земи, IV-VII в. // Год. Нац. музей, 1922-1925, с. 429-582.*

1808. ***Иванова****, Д. За молитвата. // Църковен вестник, N 36-39, 13 ноември 1950.*

1809. ***Иванова****, Е. „Видрица”-та на* ***поп Минчо Кънчев*** *като извор за етнографията на Старозагорския край. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1982, Т. 34, с. 137-153.*

1810. ***Иванова****, Зл. Вредният култ към „****преподобна” Стойна*** *в Югоизточна България. // Църковен вестник, N 7, 1-15 март 2001.*

1811. ***Иванова****, Зл. Манастирът „Св. великомъченик Мина”. // Църковен вестник, N 8, 19-25 февр. 1996.*

1812. ***Иванова****, К. Един вероятен източник на „За буквите” от* ***Черноризец Храбър****. // Литературознание и фолклористика: Сб. в чест на* ***акад. Петър Динеков****. С., 1983, с. 82-88.*

1813. ***Иванова****, К. Охридската книжовна школа. // Лекционна пропаганда, 1981, N 6, с. 37-42.*

1814. ***Иванова****, К.* ***Патриарх Евтимий****. С., 1966.*

1815. ***Иванова****, К. Сказание за Тетевен. С., 1970, с. 40.*

1816. ***Иванова****, Кл.* ***Климент Охридски****. Библиография. 1878-1944. С., 1966.*

1817. ***Иванова****, Кл.* ***Патриарх Евтимий*** *и агиографската традиция в средновековната литература. // Лит. мисъл, 1977, N 10, с. 90-99.*

1818. ***Иванова****, М.* ***Протойерей Евстатий Янков****. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 1998.*

1819. ***Иванова****, М. Първите предстоятели на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски”. Председатели на църковното настоятелство при храма. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2004.*

1820. ***Иванова****, М.* ***Сливенски митрополит Серафим*** *(1889-1896). // Духовна култура, 1990, N 4, с. 23-32.*

1821. ***Иванова****, Мария. Единение в брака. // Църковен вестник, N 22, 15-30 ноември 2003, с. 1, 4.*

1822. ***Иванова-Мавродинова****, В., А.* ***Джурова****. Асеманиевото евангелие. Старобълг. глаголически паметник. С., 1981.*

1823. ***Иванова-Мавродинова****, Вера. Неиздадени църкви в Югозападна България. // Год. Нар. археолог. музей, 1926-1931, с. 261-264.*

1824. ***Иванова-Мирчева****, Д. „Германов сборник” – български писмен паметник от X в. и препис от 1359 г. // Български език, 1965, N 4-5, с. 308-325.*

1825. ***Иванова-Мирчева****, Д. Германовият сборник от 1359 г. като старобългарски паметник. // Български език, 1980, N 3, с. 193-200.*

1826. ***Игнатевски****, Ст.* ***Св. Висарион Смоленски*** *– легендарна или историческа личност. // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2001.*

1827. ***Игнатиев****, Н. П., граф. Дипломатически записки (1864-1874). Донесения (1865-1876). Т. 1. Записки (1864-1871). С., 2008 (Архивите говорят, 48); Т. 2. Дипломатически записки (1864-1874). Донесения (1865-1876). С., 2009.*

1828. ***Врачанский митрополит Игнатий****: 43 г. от възстановяване на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 19, 6-12 май 1996.*

1829. ***Игнатий Плевенски****. // Православная энциклопедия. Т. 21. Москва, 2009, с. 117-118.*

1830. ***Игнатов****, Б. Манастирът „Св. Илия” при Тетевен. // Археология, 1965, N 2, с. 26 и сл.*

1831. ***Игнатов****, Б. Сто години от първото проучване на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици” в Търново. // Археология, 1962, N 2, с. 56-63.*

1832. ***Игнатов****, Любомир. Църковната музика по българските земи. // <https://bg-patriarshia.bg/church-music-in-bulgarian>. – 5.11.2021. – 7 с.*

1833. ***Игнатова****, В. Богословският факултет на Софийския университет тържествено отбеляза паметта на* ***архимандрит Евтимий Сапунджиев****. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2018.*

1834. ***Игнатова****, В. Личността на* ***архим. Евтимий Сапунджиев*** *– симбиоза на остър ум и аскетичен живот. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2018.*

1835. ***Игнатова****, В. Последно сбогом с новопрепреставления* ***Видински митрополит Дометиан****. // Църковен вестник, N 18, 16-30 септ. 2017.*

1836. ***Игнатова****, В. Руенски манастир „Св. Йоан Рилски”. // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2004.*

1837. ***Игнатова****, В. 110 г. Софийска духовна семинария „Св. Иван Рилски”. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2013.*

1838. ***Игнатова****, В. Тържествен юбилей (150 г. на храм „Св. Троица” – с. Труд). // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2019.*

1839. ***Игнатова****, В. Църква и медии. Телевизия на благата вест. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2014.*

1840. ***Игнатьев****, А. Хроника жизни Православных Церквей. Болгарская Церковь [назначение* ***митрополита Знепольского Иосифа митрополитом Ню-Йоркским****, управляющим Болгарской епархией в США.*

1841. Иерусалимская православная церковь / А. А. ***Ткаченко****, И. Н.* ***Попов****, К. А.* ***Панченко****, Н. Н.* ***Лисовой****. // Православная энциклопедия. Т. 21. Москва, 2009, с. 446-500.*

1842. Из дейността на ***Н. Високопреосвещенство митрополит Максим [Скопски и Пловдивски]*** *в Скопие. // Църковен вестник, N 5, 31 ян. 1931.*

1843. Из историята на българската наука, просвета и култура през XIX и XX в. [: ***Сава Поптеофилов****]// Изв. Инст. за ист., XXIX, 1986, с. 291.*

1844. Из историята на митрополитския храм [Столичната катедрала „Св. Неделя”]. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2004.

1845. Из миналото на българите мохамедани в Родопите / колектив, изд. на БАН. С., 1958.

1846. Из новата история на българите в Турция. Първата българска печатница в Солун. Животът на ***архимандрит Теодосий****. Животът на* ***Кирил Пейчинович****. С., 1895.*

*1847. Из печата [: **Стефан, екзарх Български**]. // Църковен вестник, N 4-6, 27 ян. 1945.*

1848. Из подвизите на сърбите в Битоля. // Църковен вестник, N 49, 31 авг. 1913.

1849. Избори на Западно- и Средноевропейски митрополит на БПЦ – Българска патриаршия. // Църковен вестник, N 21, ноември 2013.

*1850. Изборът за **Търновски митрополит** [: **Софроний**]. // Църковен вестник, N 24-25, 10 окт. 1925.*

*1851. Изборът на **екзарх Български** [: **Стефан**]. // Църковен вестник, N 4-6, 27 ян. 1945.*

*1852. Избран е нов **сръбски патриарх** [: **Ириней Сръбски**]. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2010.*

1853. Извори за българската история. Т. XXV. С., 1981, с. 82.

*1854. Извори за историята на Добруджа / Съст. Ж. **Попов**, К. **Пенчиков**, П. **Тодоров**. С., 1992, с. 124.*

*1855. Извори за миналото на Чепинско / Съст. и ред. С. **Кендерова**. Пазарджик, 2006.*

1856. Изглед от църквата „Св. Георги" – гр. Долна Оряховица. [Долна Оряховица,] 1870.

1857. Изгревът на Бялото братство пее и свири, учи и живее: Сб. Т. 30. С., 2015.

1858. Изложение на Св. Синод за състоянието на БПЦ за периода от Четвъртия църковно-народен събор до днес. // <http://synpress-classic.dveri.bg/01-2002/sabor_doc.htm#2>. – 6.07.1997. – 2 с.

1859. Изложение на Св. Синод на Българската православна църква по основните начала на новата конституция относително Църквата. // Църковен вестник, N 40-41, 14 дек. 1946.

1860. Изложение по приетото ново устройство и уредба на Църквата [: Екзархийски устав 1921]. // Църковен вестник, N 48, 15 дек. 1934.

1861. Изповед и опрощение. // Духовна култура, 1991, N 5, с. 31-33.

1862. Изповед опрощение. // Църковен вестник, N 30-31, 16 септ. 1954.

*1863. **Израел**, С. Лекари – революционери. С., 1973, с. 30.*

*1864. Изтъкнат първоиерарх на Римокатолическата църква [**Папа Павел VI**]. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1978.*

1865. Изявени пловдивчани. Личностна енциклопедия. Пловдив, 2016, с. 35, 77-125.

1866. Изявление на Св. Синод на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 14, 8 апр. 1993.

1867. Изявление на Св. Синод във връзка с предстоящото народно допитване за република. // Църковен вестник, N 27-28, 4 септ. 1946.

1868-1869. Изявление на Шестия църковно-народен събор на БПЦ. // Църковен вестник, N 11, май 2008; N 19, окт. 2008.

1870. Изяснение във връзка с решението на Св. Синод на Българската православна църква да престане да съществува Съюзът на свещеническите братства в България. // Църковен вестник, N 34, 30 юли 1955.

*1871. **Икономов**, Т. Протестантската пропаганда у нас и нейните ползи за България. Шумен, 1892.*

*1872. **Икономова**, А. Книжовното наследство на **Йосиф Брадати**. // Библиотекар, 1984, N 3, с. 30-32.*

*1873. **Икономова**, А. Новооткрити сборници на **Йосиф Брадати**. // Изв. Нар. библ. „[Св. Св.] Кирил и Методий", 1981, 16, с. 355-365.*

*1874. **Архимандрит Иларион**. Изповедничеството на **преподобномъчениците Игнатий Старозагорски** и **Онуфрий Габровски** (По случай юбил. 150-год. честване). // Църковен вестник, N 23, 11 септ. 1968.*

*1875. **Архимандрит Иларион**. **Стоян Михайловски**. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1966.*

*1876. **Архимандрит Иларион**. Освободителната война и българското духовенство. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1967.*

*1877. **Архимандрит Иларион**. 100-годишнината на една църква-манастир [Първата „Рождество Христово" в гр. Елена]. // Църковен вестник, N 24, 21 септ. 1966.*

*1878. **Архимандрит Иларион Граматик**. Къпиновският манастир през вековете (По случай 700 г. от осн. му). // Църковен вестник, N 27, 21 септ. 1972.*

*1879. **Архимандрит Иларион Граматик**. Къпиновският манастир през Освободителната война (По случай 700 г. от осн. му). // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1972.*

1880. ***Доростолски митрополит Иларион****. Без свобода няма живот.* ***Йеродякон Игнатий*** *–* ***Васил Левски****. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2007.*

1881. ***Доростолски митрополит Иларион****. Вратите на покаянието. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.*

1882. ***Доростолски митрополит Иларион****. Из житието на* ***Доростолския мъченик Св. Дасий****. // Църковен вестник, N 22, 15-30 ноември 2003.*

1883. ***Доростолски митрополит Иларион****. Ранните години на* ***Иларион Макариополски****. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2005.*

1884. ***Митрополит Иларион*** *[:* ***Иларион Неврокопски****]. // Църковен вестник, N 12, 21 март 1925.*

1885. ***Преподобни Иларион Велики*** *и* ***Иларион Мъгленски****. // Църковен вестник, N 28, 6 ноември 1981.*

1886. ***Иларион Макариополски, митрополит Търновски*** *(1812-1875). (Биогр., спомени и ст. за петдесетгод. от смъртта му) / Под ред. на М.* ***Арнаудов****. С., 1925.*

1887. ***Траянополски епископ Иларион****. Вратите на покаянието. // Църковен вестник, N 8, 19-25 февр. 1996.*

1888. ***Траянополски епископ Иларион****. Въвеждане. // Църковен вестник, N 40, 11 ноември 1992.*

1889. ***Траянополски епископ Иларион****.* ***Въвеждане на Пресвета Дева*** *в храма. // Църковен вестник, N 41, 22 ноември 1991.*

1890. ***Траянополски епископ Иларион****.* ***Възкресение Христово*** *– празник на празниците. // Църковен вестник, N 14, 5 апр. 1991.*

1891. ***Траянополски епископ Иларион****. Външният образ на свещеника. // Църковен вестник, N 45, 8-14 ноември 1993.*

1892. ***Траянополски епископ Иларион****. Гергьовденски обичаи. // Църковен вестник, N 19, 6-12 май 1996.*

1893. ***Траянополски епископ Иларион****. Голгота и* ***Възкресението*** *в световната история. // Църковен вестник, N 10, 14-27 апр. 1997.*

1894. ***Траянополски епископ Иларион****. Задушницата – храна за душата, а не за храната. // Църковен вестник, N 44, 1-7 ноември 1993.*

1895-1896. ***Траянополски епископ Иларион****. Из миналото на Кремиковския манастир. // Църковен вестник, N 26, 21 окт. 1982; N 27, 28 окт. 1982.*

1897. ***Траянополски епископ Иларион****.* ***Иларион Макариополски*** *(1875-1975). // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1975.*

1898. ***Траянополски епископ Иларион****. Курбан и оброк. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2002.*

1899. ***Траянополски епископ Иларион****. Обществено богослужение. // Църковен вестник, N 38, 30 окт. 1992.*

1900. ***Траянополски епископ Иларион****. Осветен е параклисът в Софийския централен затвор. // Църковен вестник, N 1, 1-5 ян. 1997.*

1901. ***Траянополски епископ Иларион****. Паметно тържество в Неврокоп. // Църковен вестник, N 29, 18-25 юли 1994.*

1902. ***Траянополски епископ Иларион****. Пасхалната радост. // Църковен вестник, N 10, 11 апр. 1989.*

1903-1904. ***Траянополски епископ Иларион****. Проскомидия. // Църковен вестник, N 34, 21-27 авг. 1995; N 35, 28 авг. – 3 септ. 1995.*

1905. ***Траянополски епископ Иларион****.* ***Сретение Господне*** *в Библейската история. // Църковен вестник, N 5, 29 ян. – 4 февр. 1996.*

1906-1907. ***Траянополски епископ Иларион****. Утринна служба. // Църковен вестник, N 26, 26 юни – 2 юли 1995; N 27, 3-9 юли 1995.*

1908. ***Илиев****, Ат. Спомени. С., 1936, с. 52.*

1909. ***Илиев****, В. В памет на един заслужил свещенослужител [:* ***Григорий Д. Ковачев****]. // Църковен вестник, N 43-45, 21 дек. 1963.*

1910. ***Илиев****, В. Град Троян през XIX в. Исторически материали. С., 1933, с. 36.*

1911. ***Илиев****, И. Църквата за Освобождението на България. // Църковен вестник, N 10, 3 март*

1939.

1912. ***Илиев****, И. Търновската епархия в църковно-народната борба през XIX в. // 100 години от учредяването на Българската екзархия: Сб. С., 1971, с. 138.*

1913. ***Илиев****, Н. Билинският манастир „Свети Архангел Михаил”. // Духовна култура, 1992, N 7, с. 23-28.*

1914. ***Илиев****, Николай. Мисловищицкият манастир „Св. Богородица”. С., 2001.*

1915. ***Илиев-Сливенски****, Ив. Подвигът на* ***поп Методия Драгинов****. // Църковен вестник, N 11, 19 март 1960.*

1916. ***Илиев-Сливенски****, Петър. Белият родопски фар. (Църквата „Св. Троица” в Каменица). // Църковен вестник, N 24, 5 юни 1965.*

1917. ***Илиева****, В. За българска святост и паметта. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2008.*

1918. ***Ilieva****, L. Открит е първият трактат върху българската история:* ***Петър Богдан [архиепископ]****, за древността на бащината земя и за българските неща. // Balkanistic Forum, 2018, T. 1, с. 98-103.*

1919. ***Илиева****, Л., П.* ***Петков****, Л.* ***Перчеклийски****. Тиквешки сборник. Текст и изследвания. Благоевград, 2010.*

1920. ***Илиева****, Люба. Пространното житие на* ***Св. Климент Охридски*** *и проблемът за българо-византийския културен синтез. // Omnia vincit amor: Юбил. сб. на Нац. гимназия за древни езици и култури в чест на* ***проф. Василка Тъпкова-Заимова*** */ Съст. В.* ***Вачкова*** *и Цв.* ***Степанов****. С., 2008.*

1921. ***Илиевски****, П. Две слова на* ***Климент Охридски*** *и едно на* ***Јован Егзарх*** *во еден ракописен зборник. // Македонски јазик, Скопје, 1956.*

1922. ***Илиевски****, П. Охридскиот книжевен центар во словенската писменост. Прилози. / Македонска академија на науките и уметностите. Скопје, 1997, N 1-2.*

1923. ***Илиевски****, П. Просветната програма на* ***Св. Климент Охридски****. //* ***Климент Охридски*** *и улогата на Охридската книжовна школа во развоја на словенската просвета. Прилози. Македонска академија на науките и уметностите. Скопје, 1989.*

1924. Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г. Военна подготовка и провеждане. С., 1992.

1925. Илинденското въстание. Статии и докум. С., 1955.

1926. ***Илков****, В. Принос към историята на Стара Загора. Пловдив, 1908, с. 191-192.*

1927. ***Илков****, Д. Град Трън. // Българска историческа библиотека, 1930, N 4, с. 204.*

1928. ***Илчев****, И. Роберт колеж и формирането на българската интелигенция (1863-1878 г.). // Ист. преглед, 1981, N 1, с. 50-61.*

1929. ***Илчев****, П. Славянският псалтир и неговите писачи. // Славянска палеография и дипломатика. С., 1980, с. 89-95.*

1930. ***Илчев****, П. Текстова структура на Синайския псалтир. // Изследвания върху историята и диалектите на българския език. Сб. в памет на* ***член-кор. Кирил Мирчев****. С., 1979, с. 204-209.*

1931. ***Илчевски****, С. Без съд и присъда пострадал за вярата [:* ***Ириней*** *(светско име:* ***Донко К. Николов****)]. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2001.*

1932. ***Илчевски****, Ст. Личната голгота на* ***архим. Калистрат*** *(****Наков****). // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2001.*

1933. ***Илчевски****, Ст. Църковно-административно устройство в Централните Родопи. // Църковен вестник, N 7 (извънреден), 2008.*

1934. ***Ильинский****, Г. А. Грамоты болгарских царей. Москва, 2011. (Древности. Тр. Славянской комиссии ; 5)*

1935. Илюстрация Илинден, N 4 (124), апр. 1941, с. 1.

1936. Илюстрация Илинден, N 5 (125), май 1941, с. 15.

1937. Илюстрация Илинден, N 6 (126), юни 1941, с. 11.

1938. ИМКА-Пресс. // Онлайн ресурс. – 6.11.2021. – 3 с.

1939. YMCA-Press. // Онлайн ресурс. – 6.11.2021. – 3 с.

1940. ***Инджов****, Е.* ***Рачо Каролев*** *– един забравен богослов (По случай 75 г. от смъртта му). // Духовна култура, 2003, N 9, с. 27-32.*

1941. ***Архимандрит Инокентий****. Баща на Православието (По случай 1585 г. от смъртта на* ***Св. Атанасий, архиепископ Александрийски****). // Духовна култура, 1959, N 2, с. 1-4.*

*1942. **Архим. Инокентий**. На Врачанската катедра – нов архипастир (Поглед върху историята на Врачанската епархия). // Църковен вестник, N 32, 24 дек. 1974.*

*1943. **Архимандрит Инокентий**. Новоизбраният **Доростоло-Червенски митрополит Софроний**. // Църковен вестник, N 13, 31 март 1962.*

*1944. **Архимандрит Инокентий**. Пасхалният рапорт на **Пилат Понтийски**. // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1970.*

*1945. **Архим. Инокентий**. Последните дни на блаженопочиналия **Старо-Загорския митрополит Методий [Кусевич]**. // Църковен вестник, N 28, 11 ноември 1922.*

*1946. **Инокентий, архимандрит**. Тържишкият манастир – уникална иконна галерия. // Духовна култура, 1974, N 4.*

*1947. **Иречек**, К. Историк **Паисий Самоковски**. // Църковен вестник, N 19, 12 май 1912.*

*1948. **Ириней Лионски**. Жертвоприношението. // Църковен вестник, N 14, 2 апр. 1943.*

1949. Искрецки манастир „Св. Богородица". // Църковен вестник, N 52, 25 дек. 1994 – 1 ян.1995.

1950. Ислямът в района на с. Чифлик в Източните Родопи. // Перперек (Сб.). Т. 1. 2001, с. 60.

1951. Историческата църковна литургия в Цариград. // Църковен вестник, N 9-11, 2 март 1945.

1952. Исторически албум на град Струга. С., 1930, с. 35.

1953. Исторически календар на Разград. Разград, 2007.

1954. Исторически музей – Панагюрище, фонд необработен.

1955. Исторически разказ по въстанието на 1876 година. 2. изд. С., 1901.

*1956. История во кратце о болгарском народе словенском, сочинися и списася в лето 1792 **Спиридоном йеросхимонахом** / ред. В. Н. **Златарски**. С., 1900, с. 78-85.*

1957. История и етнография на град Чирпан. Чирпан, 1938.

*1958. История и култура на България в дати. Възраждане / Съст. И. **Радев**, Р. **Радев**, Е. **Налбантова**, П. Ст. **Петков**. В. Търново, 1997.*

1959. История на Батак. С., 1995.

1960. История на България. Т. 3. Втора българска държава. С., 1982, с. 406-407.

1961. История на град Сандански. С., 2007, с. 134.

1962. История на град Толбухин. С., 1968, с. 86.

1963. История на Евангелската Църква в Асеновград. Пловдив, 1999.

1964. История на манастира „Св. Троица". Сливен, 1910.

1965. История на манастира „Св. Троица". Ямбол, 1911.

*1966. История на Поморие. Ч. 1. Анхиало от древността до Освобождението / М. **Лазаров**, В. **Гюзелев**, Е. **Грозданова**, В. **Тонев**. С., 2000.*

1967. История на Пловдивската епархия. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2014.

1968. История на просветното дело в Радомирско. Кюстендил, 1927, с. 28-29.

1969. История на църквата „Успение Пресв. Богородица" в Елена. Елена, 1937.

*1970. Историята на село Бърдарски геран / Ив. **Калчев** и др. С., 1987.*

*1971. **Ихчиев**, Д. Турски документи за Рилския манастир. С., 1910.*

*1972. **Ичевска**, Татяна. Библейското слово у **[Й.] Йовков**. В. Търново, 2003.*

*1973. **Иширков**, Анастас. Пътуване из Македония и Поморавия. // Научна експедиция в Македония и Поморавието 1916. С., 1993, с. 110.*

*1974. **Иширков**, Анастас. Учители и учителки в Ловеч преди Освобождението на България от турско владичество. // Ловеч и Ловчанско (Геогр., ист. и култ. описание) / Ред. А. **Иширков**. В 5 кн. Кн. 3. С., 1931, с. 120-124.*

*1975. **Иширков**, К. Орешакът и манастирът „Успение на пресвещена Богородица" [: гр. Троян]. // Сб. **Митрополит Максим**. С., 1931.*

*1976. **Йоаким Бакалов, протопр**. (Некролог). // Църковен вестник, N 34-35, 22 окт. 1952.*

*1977. **Йоаким Бакалов, протопр**. Батошевският манастир. // Църковен вестник, N 21, 16-30 ноември 2002.*

*1978. **Йоаким Бакалов, протопр**. Описание на Батошевската мъжка света обител („Успение Пресвета Богородица"). С., 1896.*

*1979. **Архимандрит Йоан**. Тържество в Клисурската обител „Св. Св. Кирил и Методий" при гр. Вършец. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1980.*

1980. ***Архимандрит Йоан****. Юбилейно честване по случай 300 години от основаването на Московската духовна академия. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1986.*

1981. ***Архимандрит Йоан Страшников****. Правешки манастир „Св. Теодор Тирон". 3. доп. и прераб. изд. Правец, 2010.*

1982. ***Варненският и Великопреславски митрополит Йоан*** *целуна земята на богуповерената му епархия. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.*

1983. ***Главиницкият епископ Йоан****. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2010.*

1984. ***Драговитийски епископ Йоан****.* ***Рождество Христово*** *– нова ера в историята на човечеството. // Църковен вестник, N 45, 17 дек. 1990.*

1985. ***Драговитийският епископ Йоан*** *чества 80 г. // Двери на православието, 2005.*

1986. ***Драговитийски епископ Йоан****. Солун в борбата за създаване на Българската екзархия 1860-1871. // 100 години от уреждане на Българската екзархия. С., 1971, с. 225.*

1987. ***Презвитер Йоан****. Църковно тържество в Карлово [, храм „Св. Никола"]. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1969.*

1988. ***Йоан Дамаскин****. За* ***Възкресението****. // Духовна култура, 1995, N 4, с. 1-3.*

1989. ***Йоан Екзарх****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1981, с. 47-56.*

1990. ***Сливенски митрополит Йоаникий****. Многозаслужил и изтъкнат йерарх на родната Св. Църква [****Сливенският митрополит Никодим****]. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1989.*

1991. ***Сливенски митрополит Йоаникий****. Нашата църква в миналото и днес. // Църковен вестник, N 12, 18-24 март 1996.*

1992. ***Йоанна, царица българска*** *(1907-2000). Спомени / прев. от итал. Йорданка* ***Безлова****; с предг. от Милен* ***Куманов****, Джовани* ***Артиери****; с послесл. от Емил* ***Илиев****. С., 1991. Публ. на М.* ***Куманов****.*

1993. ***Йовков****, Илия. Създаване и дейност на учителското дружество „Просвещение" в Неврокоп (1873-1876). // Просветното дело в Неврокоп /Гоце Делчев/ и Неврокопско през Възраждането. С., 1979, с. 48-55.*

1994. ***Йовков****, Милчо. Павликяни и павликянски селища в българските земи XV-XVIII в. С., 1991.*

1995. ***Йовчева****, Гита. Българските патриоти в САЩ, Канада и Австралия и Македонският въпрос на Парижката мирна конференция 1946-1947 г. // Военноисторически сборник,1999, N 3, с. 38-42.*

1996. ***Йовчева****, М. Старобългарският служебен миней. С., 2014.*

1997. ***Йона****, Агатон. Бачковски манастир. С., 1955.*

1998. ***Агатонийският епископ Йона****. // Църковен вестник, N 4-5, 23 ян. 1952.*

1999. ***Агатонийският епископ Йона****. // Църковен вестник, N 43, 19 дек. 1959.*

2000. ***Агатонийски епископ Йона****. Да пребъде във вековете делото на великия [:* ***Й. В. Сталин****]. // Църковен вестник, N 11, 16 март 1953.*

2001. ***Агатонийски епископ Йона****. Да пребъде делото на Девети септември. // Църковен вестник, N 30, 7 септ. 1953.*

2002. ***Архимандрит Йона****. Нашата скръб и оценка за великия покойник [:* ***Васил Петров Коларов****]. // Църковен вестник, N 4-5, 27 ян. 1950.*

2003. ***Архимандрит Йона, главен секретар на Св. Синод****. Освобождението на България. // Църковен вестник, N 8-10, 24 февр. 1951.*

2004. ***Епископ Йона****. 1 май – празник на труда и мира. // Църковен вестник, N 17, 1 май 1953.*

2005. ***Йонков****, Хр. Панагюрище – център на Априлското въстание. С., 1975.*

2006. ***Йонков****, Хр. Участието на българското духовенство от I Великотърновски и III Врачански революционни окръзи в Априлското въсание. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 356.*

2007. ***Йонков****, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социолог. изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 120.*

2008. ***Йонов****, В. Лясковският будител* ***Недю Н. Жеков****. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1980.*

2009. ***Йонов****, В. Панагюрският просветител* ***свещеник Петър Илчев*** *и неговият син. // Църковен вестник, N 13, 11 май 1981.*

2010. ***Йонов****, В. Църквата „Св. Димитър" в с. Горна Студена, В. Търновско. // Църковен вестник, N 3, 1 февр. 1981.*

2011. ***Йонов****, В. Ястребският манастир. // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1982.*

*2012. **Йончев**, Ст. Храмов празник в Костенечкия манастир „Св. Спас". // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1967.*

*2013. **Йордан Георгиев, поп**. **Неофит Бозвели**. Стара Загора, 1911.*

*2014. **Йордан Попилиев**. **Драговитийский епископ Харитон**. // Църковен вестник, N 16, 19 апр. 1958.*

*2015. **Йорданов**, Д. Великият пост – дни за духовна стража. // Църковен вестник, N 11, 11-17 март 1996.*

*2016. **Йорданов**, Д. Защо палим свещи и кандила пред иконите. // Църковен вестник, N 14, 1-7 апр. 1996.*

*2017-2018. **Йорданов**, Д. Прошката е духовен героизъм. // Църковен вестник, N 8, 19-25 февр. 1996; N 4, 16-28 февр. 2005.*

*2019. **Йорданов**, Иван. Печати на Епископи на Велбъжд (Кюстендил) от XI-XII в. // Изв. Ист. музей – Кюстендил, 4, 1992, с. 219-225.*

*2020. **Йорданов**, Йордан. Толстоизмът – Божествената същност на човека. Варна, 2008.*

*2021. **Йорданов**, Н. Революционният комитет в Дряново през 1876 г. // Априлското въстание в Първи Търновски революционен окръг 1876. С., 1978, с. 87.*

*2022. **Йорданов**, Св. Стогодишнината на храма „Св. Димитрий" в с. Ярловци, Трънска околия. С., 1935.*

*2023. **Йорданов**, Св. Трънският манастир „Св. Архангел Михаил". // Трънски край: Сб. С., 1940, с. 228.*

*2024. **Йорданов**, Св. Трънският манастир „Св. Архангел Михаил". // Църковен вестник, N 41, 5 дек. 1959.*

*2025. **Йорданов**, Св. Църквата „Св. Петка" в гр. Трън. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1958.*

*2026. **Йорданов**, Св. Църкви и манастири в Трънския край. // Трънски край. С., 1940, с. 227.*

*2027. **Йорданов**, Ст. Стогодишнината на храма „Св. Димитър" в с. Ярловци. С., 1935, с. 44.*

*2028. **Йорданова**, А. С неспокоен дух и възрожденски плам [: **Зиновий поп Петров**]. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1989.*

*2029-2030. **Американски, Канадски и Австралийски митрополит Йосиф**. Великият дядо **Андрей (Нюйоркски митрополит)**. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2003; N 13, 1-15 юли 2003.*

*2031. **Варненски и Преславски Йосиф**. За нашата проповед (Размишления). // Църковен вестник, N 18, 21 юли 1969.*

*2032. **Варненски и Преславски Йосиф**. Пред духовния образ на **дяда Симеона** (По случай 25 г. от кончината на блаженопочиналия **Варненски и Преславски митрополит Симеон**). // Църковен вестник, N 34, 6 окт. 1962.*

*2033. **Варненски и Преславски Йосиф**. Размишления за греха. // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1967.*

*2034. **Варненският и Преславски митрополит Йосиф** (1898-1989) (По случай една год. от кончината му). // Църковен вестник, N 2, 8 ян. 1990.*

*2035. **Знеполски епископ Йосиф**. Вместо надгробно слово. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1966.*

*2036. **Знеполский епископ Йосиф**. За висотата на епископското служение и личността на новия епископ [: **Нюйоркски митрополит Йосиф**]. // Църковен вестник, N 18, 22 апр. 1957.*

*2037. **Знеполски епископ Йосиф**. Земният край на един достоен свещенослужител **[свещеноиконом Василий Попдимитров]**. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1967.*

*2038. **[Йосиф Великотърновски]**. // Църковен вестник, N 39, 27 септ. 1914.*

*2039. **Митрополит Йосиф Търновски**. // Църковен вестник, N 18-19, 3 май 1918.*

*2040. **Отец проф. Йосиф Гагов** (1915-1967). // Абагар, 9 септ. 2007.*

*2041. **Български екзарх Йосиф I.** Дневник. Текст, коментар и бележки: Хр. **Темелски**. С., 1992, с. 893.*

*2042. **Екзарх Йосиф I**: В спомени на съвременници / Встъп. студия, състав., бел. и именен указ. Хр. **Темелски**. С., 1995.*

*2043. **Йером. Йосиф**. Откриване на Пастирско-богословски институт. // Църковен вестник, N 37, 7 окт. 1938.*

*2044. **Йосифов**, Ст. **Главиницки епископ Стефан** почина. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1970.*

*2045. **Йосифов**, Ст. Сто години село Мошино 1839-1939. С., 1939, с. 22.*

*2046. **Йосифов-Бохачек**, Ал. Град Никопол през вековете. Кратка илюстрована история. С., 1937, с. 114.*

*2047. **Йотов**, С., В. **Субашки**. Еретизмът и религиозността през нашето Средновековие и Възраждане. // Атеистична трибуна, 1981, N 1, с. 39-52.*

*2048. **Йоцов**, Б. Дипломатически сплетни около Екзархията и македонския въпрос / Съст. А. **Кръстев**, Д. **Николчев**. С., 2000.*

*2049. **Йоцов**, Б. **Иван Асен II** като образ на национално съзнание през време на робството. // Българска историческа библиотека, 1930, N 3, с. 187-227.*

*2050. **Йоцов**, Б. **Йосиф Добровски** и нашето Възраждане. // Бълг. ист. библиотека, 1930, N 1, с. 154-189.*

*2051. **Йоцов**, Б. Културно-политическа история на Враца. Т. I. От римската епоха до Освобождението. С., 1933, с. 154.*

*2052. **Йоцов**, Д. **Граф Игнатиев** и нашето Освобождение (Дипломатическа студия по личната архива на графа). С., 1939.*

*2053. **Йоцов**, Д. **[Г. С.] Раковски** и българският църковен въпрос (По случай 140 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 18, 6 май 1961.*

*2054. **Йоцов**, Димитър. **Граф Игнатиев** и българският църковен въпрос. // Църковен вестник, N 28, 18 юли 1959.*

*2055. **Кабакчиев**, Ст. Спомени за град Варна от времето на Кримската война. // Изв. на Варненското археолог. др-во, 1910, Т. 3, с. 11.*

*2056-2057. **Каблешкова**, Райна. Сто видни копривщенци. С., 2014, с. 56; 2. доп. изд. 2017; 3. доп. изд. 2018.*

*2058. **Кавдански**, А. Църквата и **Дънов**. // Църковен вестник, N 40, 27 ноември 1926.*

*2059. **Кавтария**, М., Э. **Габидзашвили**. Грузинская православная церковь. Ч. II. // Православная энциклопедия. Т. 13. Москва, 2006, с. 229-280, 752.*

*2060. **Кадиев**, Л. **Петър Динев** на 80 години. // Църковен вестник, N 1 юни 1969.*

*2061. **Кадийски**, Ив. Т. Православните християнски братства в днешния момент. // Църковен вестник, N 15-18, 30 март 1945.*

*2062. **Кадийски**, Ив. Т. Съществуват ли Православните християнски братства. // Църковен вестник, N 23-24, 4 май 1945.*

*2063. **Кадурина**, Емилия. Извори на вяра и българщина. Църквите в Разлог. // Разложки светилници / Инициативен комитет – гр. Разлог, 15 юни 2005 (онлайн вестник).*

*2064. **Каждан**, А. П., Ан Уортън **Епстейн**. Византийската култура XI-XII век. Промени и тенденции. В. Търново, 2001.*

*2065. **Казакина**, К. Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 35, 30 авг. – 5 септ. 1993.*

*2066. **Казалиев**, Георги Щильонов, Щильон Георгиев **Казалиев**. Райковски свещеници. Смолян, 1996, с. 57-60.*

*2067. **Казанджиев**, Ат., Ив. **Колев**. Манастирът „Св. Марина" в село Ботево. Добрич, 2007.*

2068. Казанлък в миналото и днес: Кн. 1. С., 1912; Кн. 5. С., 1999.

*2069. **Казански**, Н. **Епископ Формоза Португенски** в българската история. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1986.*

*2070. **Казански**, Н. **Св. княз Борис-Михаил** и покръстването на България в западноевропейската религиозна и литературна традиция. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1986.*

*2071. **Каймакамов**, К. **Братя х. Тилеви**. // Родопи, 1972, N 8, с. 27-28.*

*2072. **Каймакамова**, М. „Български апокрифен летопис" и значението му за българското летописание. // Стара бълг. лит., 15, 1984, с. 51-59.*

*2073. **Каймакамова**, М. Поява и същност на българското богомилство. // Из историята на българската народност и държава. С., 1993, с. 28-50.*

*2074. **Каймакамова**, М. **Хан Тервел** – пълководец и политик. // Военноисторически сборник, 1981, N 2, с. 101-106.*

2075. Какво е Българската църква за българския народ и българската държава. // Църковен вестник, N 40-41, 14 дек. 1946.

*2076. Какво прави Църквата (Интервю на **А. Карамихалева** с **митрополит Кирил**). // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2012.*

*2077. Какво представлява днес гробът **Господен**. // Църковен вестник, N 17-18, 9 май 1949.*

*2078. **Калдаръмова-Денева**, Жива. Религиозно-нравственото виждане у **Йордан Йовков**. // Зов, 1937, N IV-V.*

*2079. **Калев**, Д. Българи – християнски мъченици през епохата на османското робство. // Духовна култура, 1991, N 6, с. 27.*

*2080. **Калев**, Д. **Георги Данчов-Зографина** (140 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 30, 20 ноември 1986.*

*2081. **Калев**, Д. Книжовникът – етнограф свещеноиконом **Димитър Маринов**. // Духовна култура, 1990, N 6, с. 19-26.*

*2082. **Калев**, Д. Неделя сиропустна. // Църковен вестник, N 4, 2 февр. 1963.*

*2083-2084. **Калев**, Д. Община Пирдоп: 580 г. стожер на българщината. Хроника. // Църковен вестник, N 5, 1 февр. 1991; Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2017.*

*2085. **Калев**, Д. **Поп Топорчо**. // Църковен вестник, N 21, 21 апр. 1969.*

*2086. **Калев**, Д. **Преподобни Наум Охридски** – богослужебна прослава. // Духовна култура, 1990, N 12, с. 13-22.*

*2087. **Калев**, Д. **Протойерей Евстати Попстефанов** (Ратник и мъченик за вярата българска). // Църковен вестник, N 7, 23 февр. 1984.*

*2088. **Калев**, Д. Родоначалник на родната йерархия [: **архиепископ Йосиф (Стефан)**]. // Църковен вестник, N 41, 5 дек. 1959.*

*2089. **Калев**, Д. **Св. Ангеларий** – един от светите Седмочисленици. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1984.*

*2090. **Калев**, Д. **Св. Горазд**. Един от седемте славянски просветители. // Църковен вестник, N 29, 19 юли 1991.*

*2091. **Калев**, Д. **Св. Горазд** – ученик, сътрудник и приемник на **Св. Методий**. // Църковен вестник, N 13, 12 май 1989.*

*2092. **Калев**, Д. **Св. Петка (Параскева) Българска**. // Църковен вестник, N 27, 20 окт. 1984.*

*2093. **Ставрофорен иконом Калев**, Д. Една от необичайно смелите постъпки на **апостола Левски**. // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1990.*

*2094. **Калев**, Димитър. **Св. Горазд**. С., 1970.*

*2095. Сем. **Калеви**. Възпоминание [за **Макариополския епископ Николай**]. // Църковен вестник, N 32, 20 септ. 1991.*

*2096. **Врачански митрополит Калиник**. В живота и смъртта – **Господни**. Слово, произнесено на заупокойната **Св. Литургия** в катедралния храм „Св. Богородица", Пловдив, 16 ноември т.г. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1986.*

*2097. **Врачански митрополит Калиник**. Втори епархийски събор (30-31 окт. т.г.). // Църковен вестник, N 43, 6 дек. 1991.*

*2098. **Врачански митрополит Калиник**. Заключителни думи [на Първия епархийски събор, 1-2 ноември т.г.]. // Църковен вестник, N 43, 26 ноември 1990, с. 3-4.*

*2099. **Врачански митрополит Калиник**. Развитие на църковния живот във Врачанска епархия. // Църковен вестник, N 26, ноември 1990.*

*2100. **Врачански митрополит Калиник**. С празнична радост и преклонение пред родния **светец преп. Пимен Зографски**. Слово, произнесено в Черепишкия манастир „Успение Пресв. Богородици" при освещаване на новия храм – „Св. Пимен Зографски". // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1988.*

*2101. **Калиник [Негово Високопреосвещенство Врачанският митрополит]** отлъчен. Решения на Архиерейския събор от 4.XI.1997. // Църковен вестник, N 17, 3-17 ноември 1997.*

*2102. **Калинков**, А. Отбраната на Дряновския манастир. // Тр. Висшата Военна академия „Г. С. Раковски", 1966.*

*2103. **Калканджиева**, Д. Изборът на **Софийския митрополит Стефан** за **екзарх**. // Минало, 1995, N 4, с. 65-71.*

*2104. **Калканджиева**, Д. Кризата в Българската православна църква – вчера и днес. // Родина, 1996, N 2.*

*2105. **Калканджиева**, Д. Към историята на Ловчанската епархия. // Църковен вестник, N 25,*

21 септ. 1989.

2106. ***Калканджиева****, Д. Отношението на държавата към Католическата църква в България (1944-1952). // Католическата духовна култура и нейното присъствие и влияние в България. С., 1992, с. 144-151.*

2107. ***Калканджиева****, Даниела. Българската православна църква и държавата, 1944-1953. С., 1997, с. 210-211, 306-307.*

2108. Калоферски манастир „Св. Въведение Богородично". // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2014.

2109. ***Калоянов****, Вл.* ***Св. Аврамий Български****. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.*

2110. ***Камберов****, Ст. Възобновяване и освещаване на храма „Въведение Пресв. Богородици" в с. Горно Драглище, Благоевградско. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1974.*

2111. ***Камбурова-Радкова****, Р. Рилският манастир през Възраждането. С., 1972.*

2112. ***Каменова****, Д. Стенописите в Искрецкия манастир. С., 1984.*

2113. ***Каменова****, Д. Умелите ръце на реставраторите [За църквата „Св. Богородица" в с. Прибой, Пернишка област]. // Народна култура, N 35, 1978.*

2114. ***Каменова****, Дора. Сеславската църква. С., 1977.*

2115. ***Кандарашева****, И. Стенописите от първия живописен слой в църквата „Св. Георги" в София. // Старобългаристика, 1995, N 4, с. 94-113.*

2116. ***Георги Кандиларов*** *: Биогр. скица. // Неколцина от миналото. С., 1937, с. 18.*

2117. ***Кандиларов****, Георги Ст. Българските гимназии и основни училища в Солун: По случай на 50-год. на солунските български гимназии. С., 1930, с. 81.*

2118. ***Канев****, К. Миналото на село Момчиловци, Смоленско. Принос към историята на Средните Родопи. С., 1975, с. 115.*

2119-2120. Канонизация и въдворяване на новия ***Св. Ловчански митрополит Григорий****. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1972; N 13, 1 май 1972.*

2121. Канонизация на ***светите баташки мъченици****. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2011.*

2122. Канонизиране на преподобния наш ***отец Паисий Хилендарски*** *и* ***Български****. Протокол от тържественото събрание. // Църковен вестник, N 45-46, 29 дек. 1962.*

2123. Канонически избор за ***Неврокопски митрополит*** *[:* ***Иларион Неврокопски****]. // Църковен вестник, N 14-15, 15 апр. 1916.*

2124. Канонически избор за ***Неврокопски митрополит*** *[:* ***Крупнишки епископ Натанаил****]. // Църковен вестник, N 17, 25 апр. – 1 май 1994.*

2125. Канонически избор на нов ***Неврокопски митрополит [Серафим****]. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

2126. Канонически избор на ***Доростолски и Червенски митрополит [Неофит****]. // Църковен вестник, N 14, 4-10 апр. 1994.*

2127. Каноническия избор за ***митрополит на Видинската епархия [Неофит Видински****]. // Църковен вестник, N 44, 1 ноември 1914.*

2128. Каноническия избор на ***Негово Високопреосвещенство Великотърновския митрополит Стефан****. // Църковен вестник, N 5, 3 февр. 1962.*

2129. Каноническият избор на ***Доростолски и Червенски митрополит Софроний****. // Църковен вестник, N 11, 14 март 1962.*

2130. Каноническият избор на ***Неврокопски митрополит [Борис****]. // Църковен вестник, N 13, 30 март 1935.*

2131. ***Кантарев****, К. Пролетта на един град. Пазарджишка мозайка [и за църквата „Св. Петка"]. Пазарджик, 2018, с. 250.*

2132. ***Карабойчев****, Вл. Грузинската православна църква. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1986.*

2133. ***Карагюлев****, Климент Наумов,* ***протопр. Йоаким Бакалов****. Граматика на църковнославянския език. С., 1900.*

2134. ***Карадаков****, А. В памет на* ***отец Търпо Поповски****. 170 г. от рождението му и 90 г. от кончината му. // Църковен вестник, N 17, 1-15 септ. 2018.*

2135. ***Карадаков****, А. Възпоменание за* ***Неврокопския митрополит Борис****. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2018.*

2136. ***Карадаков****, А.* ***Митрополит Гервасий Сливенски*** *– подвижник, благодетел, родолюбец. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2019.*

2137- 2138. ***Карадаков****, А. Неврокопска епархия след политическите промени през 1944 г. // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2019; N 16, 1-15 септ. 2019.*

2139. ***Карадаков****, А. Петрички манастир „Св. Петка”. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2014.*

2140. ***Карадаков****, А. Представи се в Господа* ***Негово Преосвещенство Маркианополски епископ Константин****. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2017.*

2141. ***Караиванов****, Ив. Историко-просветното дело в Радомирско. Ч. 1. Кюстендил, 1927, с. 30.*

2142. ***Карайотов****, Иван, Стоян* ***Райчевски****, Митко* ***Иванов****. История на Бургас. От древността до средата на XX век. Пловдив, 2011, с. 297.*

2143. ***Каракостов****, Ст. Македонски възрожденци. Исторически и литературни образи: Ч. 2. С., 1973, с. 8.*

2144. ***Караманджуков****, Хр. Западнотракийските българи в своето културно-историческо минало с особен поглед към тяхното политико-революционно движение. Кн. 1. Историята им до 1903 г. С., 1934.*

2145. ***Караманджуков****, Христо. Родопа през Илинденско-Преображенското въстание. С., 1986, с. 92.*

2146. ***Караманов****, Вл. Из архивата на Кюстендилската митрополия. // Духовна култура, 1938, N 10.*

2147. ***Карамихалев****, Й. Агатополска епархия; Анхиалска епархия; Месемврийска (Созополска) епархия. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2014.*

2148. ***Карамихалев****, Й. Древни епископски центрове на територията на Бургаска област. // Църковен вестник, N 8, 1-15 апр. 2008.*

2149. ***Карамихалев****, Йоан. Християнското семейство. // <https://bg-patriarshia.bg/family>. – 14.11.2021. – 10 с.*

2150. ***Карамихалева****, А. Благословен митрополитски юбилей [:* ***Наум Русенски****]. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2018.*

2151. ***Карамихалева****, А. В памет на* ***проф. Димитър Пенов****. // Църковен вестник, N 181, 1983.*

2152. ***Карамихалева****, А. Достоен наследник на достойни предшественици [:* ***Врачански митрополит Григорий****]. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2017.*

2153. ***Карамихалева****, А. Епархийски избор за* ***Врачански митрополит*** *[:* ***Григорий****]. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2017.*

2154. ***Карамихалева****, А. Животът под купола на храма [„Св. Александър Невски” в София]. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2004.*

2155-2158. ***Карамихалева****, А. Из изстраданата ни църковна независимост (Интервю с* ***доц. д-р Хр. Темелски****). // Църковен вестник, N 21, 1-15 дек. 2017; N 23, 1-15 дек. 2017; N 1, 1-15 ян. 2018; N 3, 1-15 февр. 2018.*

2159. ***Карамихалева****, А. Още нещо за прошката. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2005.*

2160. ***Карамихалева****, А. Паметна годишнина на Патриаршеската катедрала [„Св. Александър Невски” в София]. // Църковен вестник, N 16, 1-15 септ. 2004.*

2161. ***Карамихалева****, А. Провеждане на избор за нов предстоятел на Българската православна църква [: за* ***Неофит, Патриарх Български****]. // Църковен вестник, N 7, специален брой, 2013.*

2162. ***Карамихалева****, А. „Сион” – първо православно радио в България. // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2014.*

2163. ***Карамихалева****, А. 100 години от възстановяването на Неврокопска епархия. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2004.*

2164. ***Карамихалева****, А. 150 години храм „Св. Атанасий” [гр. Българово, Бургаска обл.]. // Църковен вестник, N 9, 1-15 май 2004.*

2165. ***Карамихалева****, А. Събор на* ***Св. Доростолски мъченици****. Първо честване в Силистра. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2016.*

2166. ***Карамихалева****, А. Хиротония на* ***епископ Йеротей Агатополски****. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2014.*

2167. ***Карамихалева****, А. Царският довереник. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2018.*

2168. ***Карамихалева****, Ал. Патриаршески манастир „Св. Троица”. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2007.*

2169. ***Карамихалева****, Ал. Престижно отличие за именития църковен диригент* ***доцент Димитър Димитров****. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2014.*

2170. ***Карамихалева****, Ал. Творчески път – обединил в едно музика и духовност. Год. на бележития диригент* ***доц. Димитър Димитров****. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2013.*

2171. ***Карамихалева****, Ал. Честване 135-годишнината на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.*

2172. ***Карамихалева****, Александра. Иконата „Св. Богородица Одигитрия” („Св. Богородица Осеновица”) в Рилския манастир. // Църковен вестник, N 9, 2007.*

2173. ***Карамихалева****, Александра. Семейството – единна духовна същност. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2002, с. 7.*

2174. ***Каранешев****, Н. История на общежителния манастир „Св. Преображение Господне” при гр. В. Търново. В. Търново, 1927.*

2175. ***Каранов****, Е. Паметници от Кратово. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 13. С., 1896, с. 266-282.*

2176. ***Карапетков****, Петко. Славейно (Минало). Пловдив, 1948, с. 370-373.*

2177. ***Карапетров****, П. Кратка история на Българската черква. С., 1894.*

2178. ***Карапетров****, П. Материали по описание на града Панагюрище и околните му села. С., 1893.*

2179. ***Каратанасов****, Златко (Златан). Черковно-училищната борба (1868-1903). Материали из миналото на Костурско / Костурско благотворително братство. С., 1935, с. 31-32.*

2180. ***Каратеодоров****, В.* ***Марко Балабанов****. С., 1943.*

2181. ***Карачорова****, И. Живот отдаден на вярата, Църквата и Родината (100 г. от рожд. на приснопаметния* ***Доростолски митрополит Иларион****). // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2013.*

2182. ***Карачорова****, И. Към въпроса за Кирило-Методиевия старобългарски превод на Псалтира. // Кирило-Методиевски студии. Т. 6. С., 1989, с. 130-245.*

2183. ***Карачорова****, Ив. Особености в текста на Радомировия псалтир. // Palaeobulgarica, 1990, N 4, с. 47-60.*

2184. ***Каролев****, Р.* ***Симеон Велики*** *– цар български. С., 1888.*

2185. ***Карчев****, Петър. През прозореца на едно полустолетие (1900-1950) [: Охридската архиепископия]. С., 2004, с. 62.*

2186. ***Карчина****, В. Християнската любов като добродетел. Богословското творчество на* ***проф. Иван Панчовски****. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2018.*

2187. ***Каръкова****, Кр. За покаянието. // Църковен вестник, N 1, 16 март 1992.*

2188. Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора / ***Райков****, Б., Ст.* ***Кожухаров****, Х.* ***Миклас****, Хр.* ***Кодов****. С., 1994.*

2189. Катедрален храм „Успение Богородично”: история и настояще / Катол. епархия „Св. Йоан XXIII”; съст. ***Христо Пройков****, Здравко* ***Каменаров****; предг.* ***Христо Пройков****. С., 2021.*

2190. Катехетството у нас. // Църковен вестник, N 28, 22 юли 1916.

2191-2192. Католиците в България (Реч, казана в Нар. събрание от нар. представител ***г. проф. Г. Данаилов*** *на 8 апр. 1926 г.). // Дневници на XXI ОНС, III РС). // Църковен вестник, N 27, 3 юли 1926; N 28, 10 юли 1926.*

2193. Католическа апостолическа екзархия. С., 2000.

2194. Католическата пропаганда в нашето Княжество. // Църковен вестник, N 19, 13 май 1905.

2195. Католически календар „Св. Кирил и Методи”, 1947.

2196. Католичеството в България. // Църковен вестник, N 18, 5 май 1906.

2197-2199. Католичеството в България някога и сега. // Църковен вестник, N 34, 24 ноември 1900; N 35, 1 дек. 1900; N 36, 9 дек. 1900.

2200. Католишката пропаганда. // Църковен вестник, N 6, 10 февр. 1934.

2201. Католишката пропаганда във Варна. // Църковен вестник, N 32, 10 ноември 1900.

2202. ***Кацаров****, Ив. Етрополе през вековете. С., 2008, с. 138-144.*

2203. ***Кацарска-Петрунова****, Е. Лъжа и двоен стандарт. // Църковен вестник, N 7, 14-20 февр. 1994.*

2204. ***Кацарска-Петрунова****, Е. Среща с директора по вероизповеданията [Христо Л.* ***Матанов****]. // Църковен вестник, N 50, 13-19 дек. 1993.*

2205. ***Кацарски****, Н. Автокефалността на Румънската православна църква. // Църковен вестник, N 32-33, 8 окт. 1960.*

2206. ***Кацарски****, Н. Бригадирското движение и българското свещенство (По случай 20 г. от първ. свещеническа бригада). // Църковен вестник, N 25-26, 1 окт. 1967.*

2207. ***Кацарски****, Н. Дейността на* ***Св. цар Борис*** *за създаването на независима Българска църква. // Църковен вестник, N 37, 9 окт. 1992.*

2208. ***Кацарски****, Н. Кладнишкият манастир „Св. Никола", разположен в югозападните склонове на Витоша. // Църковен вестник, N 29, 21 юли 1962.*

2209. ***Кацарски****, Н. На поклонение в Кокалянския манастир. // Църковен вестник, N 43, 4 дек. 1965.*

2210. ***Кацарски****, Н. Празника на Румънската православна църква в София. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1968.*

2211. ***Кацарски****, Н. Приносът на българския свещеник в революционното дело на* ***Васил Левски*** *(По случай 130 г. от рожд. на Апостола). // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1967.*

2212. ***Кацарски****, Н. Румънската православна църква в Освободителната Руско-турска война. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1969.*

2213. ***Кацарски****, Н. Честване 100-годишнината на храма „Св. Великомъченик Мина" в кв. „Слатина" – София. // Църковен вестник, N 23, 11 авг. 1972.*

2214. ***Кацев-Бурски****, Д.* ***Дякон Игнатий Васил Иванов Левски*** *(Книга за бълг. деца). С., 1924.*

2215. ***Кацев-Бурски****, Д. Чий е Бачковският манастир?. С., 1928.*

2216. ***Кацев-Бурски****, Д.* ***Яворов*** *и религията. // Църковен вестник, N 9, 1 март 1956.*

2217. ***Кеворкян****, К. Разговори със* ***Симеон Втори****. С., 1990.*

2218. ***Кенанов****, Д.* ***Георги Скилица*** *и неговото житие за* ***Св. Иван Рилски****. // Метафрастика. В. Търново, 1997, с. 81-89.*

2219. ***Кенанов****, Д. Евтимиева метафрастика. Път и мисия във времето. С., 1999.*

2220. ***Кенанов****, Д. Озареният* ***Григорий Цамблак****. По материали от вилнюските ръкописни и старопечатни сбирки. В. Търново, 2000.*

2221. ***Кенанов****, Д. Ораторската проза на* ***Патриарх Евтимий Търновски****. С., 1996.*

2222. ***Кенанов****, Д.* ***Патриарх Евтимий*** *като историограф на Българското средновековие. // Държавни и политически традиции по българските земи. С., 1980, с. 53-73****.***

2223. ***Кенанов****, Д. Полемистът и сатирикът* ***Презвитер Козма****. // Език и литература, 1994, N 5, с. 46-53.*

2224. ***Кенанов****, Д., Н.* ***Гавазова****. Небето на безмълвието: Книгата „Лествица" на* ***Св. Йоан Синайски*** *и нейният старобългарски превод. В. Търново, 2013.*

2225. ***Кенанов****, Д., Ив.* ***Добрев****. Каноните за* ***Св. Иван Рилски*** *от* ***Георги Скилица****. // Palaeobulgarica, 2002, N 3, с. 3-12.*

2226. ***Кепов****, Ив. Въстанието в Перущица. Пловдив, 1931, с. 28.*

2227. ***Кепов****, Ив. Минало и сегашно на Бобошево. С., 1935, с. 188.*

2228. ***Кепов****, Ив.* ***Никола поп Филипов****. (Биогр. очерк). // Илюстрация „Илинден", 1934, N 7, с. 14-16; N 8, с. 16-20.*

2229. ***Кепов****, Ив. П. Из миналото на Бояна. С., 1934.*

2230. ***Керелов****, Тр. Батак глава не скланя. С., 1985.*

2231. ***Кесяков****, Хр. Пловдивските първенци* ***Чалъкови****. Дарения и заслуги. С., 1932.*

2232. ***Кефалов****, Ат. Помен за един благ архиерей [****Драговитийский епископ Харитон****]. // Църковен вестник, N 11, 19 март 1960.*

2233. ***Кечев****, В.* ***Протойерей Захарий Гешаков*** *(По случай 1 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 35-36, 6 ноември 1948.*

2234. ***Кечев****, В.* ***Пенчо Славейков*** *в очите на църковника. // Църковен вестник, N 14, 19 май 1966.*

2235. ***Кил****, М. Разпространение на исляма в българското село през османската епоха (XV-XVIII в.): колонизация и миграция. // Мюсюлманската култура по българските земи. Изследв. / Съст. Р.* ***Градева****, С.* ***Иванова****. С., 1998, с. 56-126.*

2236. ***Архимандрит Кирил****. Руската православна църква и Освобождението на България (Според вести на руския църковен периодичен печат и книжовно наследство). // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1988.*

2237. ***Архимандрит Кирил***. ***Св. апостол Андрей Първозвани****. Живот и дейност. // Църковен вестник, N 30, 20 ноември 1986.*

2238. ***Архимандрит Кирил****. Църковно тържество по случай 140-годишнината на храма „Св. Възнесение" в гр. Враца и обявяването му за храм-паметник „Св. Софроний Врачански". // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1988.*

2239. ***Варненски и Великопреславски митрополит Кирил. Варненският и Великопреславски митрополит Йосиф****. // **Казадгиев**, Г.* ***Варненският и Великопреславски митрополит Йосиф*** *(1898-1988). Т. I. Варна, 2010.*

2240. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил***. ***Блаженопочиналият Московски и Всеруски патриарх Пимен****. // Църковен вестник, N 30, 22 авг. 1990.*

2241. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Многозаслужил български иерарх [:* ***Варненски и Преславски митрополит Йосиф****]. // Църковен вестник, N 44, 10 дек. 1990.*

2242. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Ревностен архипастир на своя народ. В памет на блаженопочиналия в Господа* ***Варненски и Преславски митрополит Йосиф****. // Църковен вестник, N 47, 22-28 ноември 1993.*

2243. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Света петдесетница. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1989.*

2244. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Светият дух. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1989.*

2245. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Слово-отговор. // Църковен вестник, N 11, 21 апр. 1989.*

2246. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Усърден труженик за християнско и всечовешко единство [:* ***Варненски и Преславски митрополит Йосиф****]. // Църковен вестник, N 2, 8 ян. 1990.*

2247. ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. Църква и секта. // Църковен вестник, N 6, 7-13 февр. 1994.*

2248. ***Митрополит Кирил***. ***Христо Ст. Попов*** *(1876-1944). Един многозаслужил богослов (По случай 4 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 5-6, 7 февр. 1948.*

*2249. [****Митрополит Кирил Видински****]. // Църковен вестник, N 22, 31 май 1914.*

2250. ***Кирил, Патриарх Български. Авксентий Велешки****: Биогр. очерк (по случай 100 г. от смъртта му – 1865). С., 1965.*

2251. ***Кирил, Патриарх Български****. Благодарността на умиращия в* ***Господа*** *[:* ***Доростолски и Червенски митрополит Михаил****]. // Църковен вестник, N 20, 27 май 1961.*

2252. ***Кирил, Патриарх Български****. Блаженство във вечността. Надгробно слово, произнесено при погребението на блаженопочиналия* ***Ловчански митрополит Филарет*** *на 30 юни 1960 г. в църквата „Св. Троица" в Ловеч. // Църковен вестник, N 28, 16 юли 1960.*

2253. ***Кирил, Патриарх Български****. Българската екзархия в Одринско и Македония след Освободителната война 1877-1878. Т. 1, Кн. 1. С., 1970, с. 571.*

2254. ***Кирил, Патриарх Български****. Българската екзархия в Одринско и Македония след Освободителната война 1877-1878. Т. 1, Кн. 2. С., 1970, с. 635-638.*

2255. ***Кирил, Патриарх Български****. Българското население в Македония в борбата за създаване на Екзархията. С., 1971, с. 12.*

2256. ***Кирил, Патриарх Български****. Во блаженом успении [****протопр. Стефан Цанков****]. // Църковен вестник, N 21, 15 май 1965.*

2257. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Възнесение****. // Църковен вестник, N 23-24, 11 септ. 1967.*

2258. ***Кирил, Патриарх Български****. Възходящият път на Българската патриаршия: Слово, произнесено в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" на 10 май 1967 г. по случай 14-год. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1967.*

2259. ***Кирил, Патриарх Български****. Вяра в Църквата. Слово, произнесено в Рилския манастир на 1 юли 1969 г. при епископската хиротония на* ***Драговитийския епископ Йоан****. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1969.*

2260. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Граф Н. П. Игнатиев*** *и българският църковен въпрос. Т. I. Изследвания и документи (1864-1872). С., 1958.*

2261. ***Кирил, Патриарх Български***. *Да бъде благословена* ***Божията воля*** *[:* ***Великотърновски митрополит Софроний****]. // Църковен вестник, N 19, 20 май 1961.*

2262. ***Кирил, Патриарх Български***. *Девети септември. // Църковен вестник, N 23-24, 1 септ. 1969.*

2263. ***Кирил, Патриарх Български***. *Епископски обети: Слово, произнесено в Храма-паметник „Св. Александър Невски" след Св. Литургия при хиротонията на* ***Браницкия епископ Герасим****, 27.XI.1968. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1969.*

2264. ***Кирил, Патриарх Български***. *Златен митрополитски юбилей [на* ***Негово Високопреосвещенство митрополит Неофит Видински****]. // Църковен вестник, N 3, 23 ян. 1965.*

2265. ***Кирил, Патриарх Български***. *Зовът на високото призвание. Слово, произнесено в храм-паметника „Св. Александър Невски" при ръкоположението на* ***Крупнишкия епископ Григорий*** *на 11 апр. 1965. // Църковен вестник, N 25, 12 юни 1965.*

2266. ***Кирил, Патриарх Български***. *И сотвори ему вечная памят (Слово, произнесено при опелото на* ***Блаженопочиналия Св. Главиницкия епископ Стефан*** *– главен секретар на Св. Синод, в храма „Св. София" на 21 авг. 1970 г.). // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1970.*

2267. ***Кирил, Патриарх Български***. *Из опита на 25-годишно епархийско архиерейско служение (Слово, произнесено в Пловдивската църква „Св. Петка" на 14 ноември 1963 г. след благодарствения молебен по случай 25-год. ръководство на Пловдивска епархия. // Църковен вестник, N 3, 18 ян. 1964.*

2268. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Иларион Макариополски***. ***Търновски митрополит*** *(1812-1875). // Църковен вестник, N 37, 23 окт. 1965.*

2269. ***Кирил, Патриарх Български***. *Истинската човечност. Прошка. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1969.*

2270. ***Кирил, Патриарх Български***. *Католическата пропаганда сред българите през втората половина на XIX в. С., 1962.*

2271. ***Кирил, Патриарх Български***. *Летописен откъс на Българската патриаршия: Слово, произнесено в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" по случай 15 г. от възстановяването Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 14, 1 юли 1968.*

2272. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Натанаил, митрополит Охридски и Пловдивски*** *(1820-1906). С., 1952.*

2273. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Неврокопски Борис***. *По случай 20-год. от блажената му кончина. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1969.*

2274. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Паисий, митрополит Пловдивски*** *в църковно-народната борба. С., 1948.*

2275. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Поликарп Патарски***. *С., 1964.*

2276. ***Кирил, Патриарх Български***. *Последнее целование. Слово, произнесено при опелото на блаженопочиналия* ***Св. Старозагорски митрополит Климент*** *на 19 февр. 1967 г. в Старозагорската катерала „Св. Димитър". // Църковен вестник, N 9, 21 март 1967.*

2277. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Преподобни Паисий Хилендарски***. *Слово, произнесено на 23 дек. 1962 г. по случай празнуването (на) 200-годишнината на Славянобългарската история на* ***преподобни Паисий Хилендарски***. *// Църковен вестник, N 45-46, 29 дек. 1962.*

2278. ***Кирил, Патриарх Български***. *Принос към униатството в Македония след Освободителната война (1879-1895). С., 1968, с. 206.*

2279. ***Кирил, Патриарх Български***. *Път на смиреното служение (Слово, произнесено на приема в Св. Синод след каноническия избор на* ***Негово Високопреосвещенство Доростолски и Червенски митрополит Софроний*** *на 11 март 1962).*

2280. ***Кирил, Патриарх Български***. *Пътят на епископа [****Видински митрополит Велички епископ Филарет****] (Слово, произнесено в Храм-паметника „Св. Александър Невски" при епископското ръкоположение на* ***архимандрит Филарет*** *на 30 юни 1968 г.). // Църковен вестник, N 25, 1 окт. 1968.*

2281. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Св. Александър Невски***. *// Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1966.*

2282. ***Кирил, Патриарх Български***. ***Свети Климент Охридски*** *– един от*

основоположниците на Българската църква. // Църковен вестник, N 33, 21 дек. 1966.

2283. ***Кирил, Патриарх Български****. Слово, произнесено в Пловдивската катедрала „Св. Богородица” при въдворяването на*

2284. ***Кирил, Патриарх Български****. 1900 години от мъченическата смърт на* ***светите първовърховни Апостоли Петър и Павел****. // Църковен вестник, N 17, 11 юли 1967.*

2285. ***Кирил Лукарис (Патриарх Константинопольский)****. Восточное исповедание христианской веры. Санкт-Петербург, 2000.*

2286. ***Архимандрит Кирил Рилец***. ***Митрополит Кирил Рилски****: По случай 80 г. от рожд. му (1861-1941). // Църковен вестник, N 6, 31 ян. 1941.*

2287. ***Архимандрит Кирил Рилец***. ***Св. Дух*** *в живота на християнина. // Църковен вестник, N 21-22, 10 юни 1961.*

2288. ***Стобийски епископ Кирил****. Православните християнски братства. // Църковен вестник, N 37, 17 окт. 1936.*

2289. Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 63-65.

2290. ***Киринеец****, С. Исторически личности. // Църковен вестник, N 25, 1 окт. 1980.*

2291. ***Киринеец****, С. Религиозното у* ***Иван Вазов****. // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1970.*

2292. ***Киринеец****, С. Стогодишнината на Българската екзархия, отразена в столичния печат. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1971.*

2293. ***Киров****, Г. Материали за котленското училище. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 22-23. С., 1906-1907, с. 20.*

2294. ***Киров****, Д. Антропологически аспект на понятията „душа” и „ум” в посланията на* ***Св. апостол Павел****. // Църковен вестник, N 26, 28 юни 1991.*

2295. ***Киров****, Д.* ***Великомъченица Злата Мъгленска****. // Църковен вестник, N 35, 1 окт. 1990.*

2296. ***Киров****, Д. Духовници – помощници на* ***Георги Бенковски****. // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1986.*

2297. ***Киров****, Д. Конфесионални аспекти на греха. // Църковен вестник, N 33, 11 септ. 1992.*

2298. ***Киров****, Д. Най-прекрасният от синовете човечески. // Църковен вестник, N 45, 17 дек. 1990.*

2299. ***Киров****, Д. Неуморен труженик на богословската наука* ***проф. д-р Иван Панчовски*** *(6.II.1913 – 2.XI.1987). // Църковен вестник, N 7, 1 март 1988.*

2300. ***Киров****, Д. Пръв труженик в областта на православната християнска етика у нас [:* ***проф. д-р Г. Ст. Пашев****]. // Църковен вестник, N 14, 17 септ. 1987.*

2301. ***Киров****, Д. Светъл радостен юбилей на Св. Руска православна църква (30 г. руски храм-подворие „Св. Николай Мирликийски” в София). // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1984.*

2302. ***Киров****, Д.* ***Свещеномъченик Висарион Смоленски****. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1989.*

2303. ***Киров****, Д. Синдесмос (Световен съюз на Православните младежки организации). // Църковен вестник, N 24, 11 септ. 1989.*

2304. ***Киров****, Д. Той* ***[Васил Левски]*** *се посвети да служи на народната свобода. // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1990.*

2305. ***Киров****, Д. Участието на български духовници в освободителната Руско-турска война. // Църковен вестник, N 8, 2 март 1987.*

2306. ***Киров****, Ив. Из миналото на с. Ценово. С., 1972, с. 78.*

2307. ***Киров-Майски****, Никола. Крушово и борбите му за свобода. С., 1935, с. 12-14.*

2308. ***Кирьянов****, Д. В. Томистская философия XX века. Санкт-Петербург, 2009.*

2309. ***Киряков****, Б. За щампарството в Рилския манастир. // Ист. преглед, 1982, с. 83-90.*

2310. ***Киряков****, Б. Източноправославните български манастири IX-XIV в. // Изв. Държ. архиви, 1992, Т. 62, с. 68-86.*

2311. ***Киселков****, В.* ***Григорий Синаит****, представител на мистицизма във Византия през XIV в. С., 1928.*

2312. ***Киселков****, В.* ***Виктор Григорович***, ***Иван Богоров*** *и неизвестното им познанство. // Изв. Инст. бълг. ист., 1954, Т. 5, с. 297-317.*

2313. ***Киселков****, В.* ***Дякон Андрей****. //* ***Киселков****, В. Проуки и очерти по старобългарска литература. С., 1956.*

*2314. **Киселков**, В. Житието на **Свети Теодосий Търновски** като исторически паметник. С., 1926.*

*2315. **Киселков**, В. Забравеният старобългарски писател **Григорий**. // Училищен преглед, 1925, N 8.*

*2316. **Киселков**, В. **Исая Атонски**. // **Киселков**, В. Проуки очерти по старобългарска литература. С., 1956, с. 160-171.*

*2317. **Киселков**, В. Исихаство. // Просвета, 1937, N 3, с. 42-54.*

*2318. **Киселков**, В. **Килифаревският отшелник Теодосий [Търновски]**. // Българска историческа библиотека, 1929, N 2, с. 103-136.*

*2319. **Киселков**, В. **Климент Охридски**. Живот, дейност, жития. С., 1941.*

*2320. **Киселков**, В. Кога се е покръстил **княз Борис**. Сливен, 1925.*

*2321-2322. **Киселков**, В. **Митрополит Григорий Цамблак**. С., 1943; С., 1946.*

*2323. **Киселков**, В. Проуки и очерти по старобългарска литература. С., 1956, с. 262-265.*

*2324. **Киселков**, В. Рилският книжовник **Мардарий**. // Училищен преглед, 1939, N 9, с. 1009-1026.*

*2325. **Киселков**, В. **Св. Теодосий Търновски**. С., 1926.*

*2326. **Киселков**, В. Средновековна Парория и Синаитовият манастир. // Сб. в чест на **В. Н. Златарски**. С., 1925, с. 103-118.*

*2327. **Киселков**, Васил. **Владислав Граматик** и неговата Рилска повест. С., 1947.*

*2328. **Киселков**, Васил. **Митрополит Йоасаф Бдински** и словото му за **Св. Филотея**. // Бълг. ист. библиотека, 1931, N 1, с. 189-206.*

*2329. **Киселков**, Васил. **Патриарх Евтимий**. Живот и обществена дейност. // Българска историческа библиотека, 1929, N 3, с. 94-130.*

*2330. **Киселков**, Васил. Патриарх Калистовата грамота от 1355. // Духовна култура, 1932, N 50, с. 210-221.*

*2331. **Киселков**, Васил. **Патриарх Кирил** като книжовник. // Църковен вестник, N 19, 15 май 1954.*

*2332. **Киселков**, Васил. **Презвитер Козма** и неговата беседа против богомилите. Карнобат, 1921.*

*2333. **Киселков**, Васил. Рилският манастир. С., 1937.*

*2334. **Киселков**, Васил. **Сава Доброплодни**. // Ист. преглед, 1968, N 4, с. 96-106.*

*2335. **Киселков**, Васил. **Свети Иван Рилски** (жития). С., 1940.*

*2336. **Кисьов**, Сл. Бачковският ставропигиален манастир „Успение Богородично". С., 1983.*

*2337. **Кисьов**, Ст. Пловдивска епархия. // Църковен вестник, N 35, 21 септ. 1938.*

*2338. **Китанов**, Ал. **Димитър Икономов** – Рибнишкия поп и неговите записки. // Македонски преглед, 2002, N 4, с. 93-102.*

*2339. **Китанов**, В., Б. **Карадакова**. Беровският девически метох „Св. Архангел Михаил" по време на Първата световна война (По документи от Държ. архив – Благоевград). // Македонски преглед, 2015, N 1, с. 117-126.*

*2340. **Китанов**, Валентин. За ролята на общините при формиране на българското отношение към османската власт през епохата на Възраждането. // Изв. Катедра Българска история и археология и Катедра Обща история на Югозап. унив. – Благоевград, 2005, N 2.*

*2341. **Китипов**, П. Миналото на с. Енина, Казанлъшко. С., 1968, с. 130.*

*2342. **Кларк**, Дж. Ф. Библията и българското Възраждане. С., 2007, с. 96-105.*

*2343. **Старозагорский митрополит Климент**. // Църковен вестник, N 1-2, 3 ян. 1941.*

*2344. **Климент Охридски**. Библиография. 1945-1980 / Съст. В. **Стоева** и др. ; Ред. Д. **Петканова**. С., 1980.*

*2345. **[Климент] Охридски** в книжевния помен и научното дирене. С., 1919.*

*2346. **[Св. архиепископ] Климент Охридски**. Събрани съчинения: Т. 1: Поучения и слова / Обраб. Боню Ст. **Ангелов**, Куйо М. **Куев**, Христо **Кодов**. С.: БАН, 1970.*

*2347. **[Св. архиепископ] Климент Охридски**. Събрани съчинения: Т. 2: Поучения и слова / Обраб. Боню Ст. **Ангелов**, Куйо М. **Куев**, Христо **Кодов**, Кл. **Иванова**. С.: БАН, 1977.*

*2348. **[Св. архиепископ] Климент Охридски**. Събрани съчинения: Т. 3: Пространни жития на **Кирил и Методий** / Подг. Боню Ст. **Ангелов**, Христо **Кодов**. С.: БАН, 1973.*

2349. ***Архимандрит Климент Рилец****. Значение на молитвата. // Църковен вестник, N 13, 4 апр. 1959.*

2350. ***Архимандрит Климент Рилец****. Манастирчето „Св. Архидякон Стефан” при с. Сапарева баня, Станке Димитровско. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1974.*

2351. ***Архимандрит Климент Рилец****. Неделя на самарянката. // Църковен вестник, N 21, 15 май 1965.*

2352. ***Архимандрит Климент Рилец****. Рилският духовник* ***х. Агапий*** *(По случай 100 г. от излизането на кн. му за изповедта). // Църковен вестник, N 13, 29 март 1956.*

2353. ***Климент Рилец****. Рилският манастир и Панагюрище. // Панагюрище и Панагюрският край в миналото. Т. 2. С., 1961, с. 91-92.*

2354. ***Климент Търновски (В. Друмев)****: Сб. / Под ред. на М.* ***Арнаудов****. С., 1927.*

2355. ***Митрополит Климент [Търновски]****. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

2356-2357. [„Климентов отбор”]. // Църковен вестник, N 36, 1914 (поради повреда на екземпляра в БАН, не може да се посочи датата); N 39, 27 септ. 1914.

2358-2359. ***Клинчаров****, Ив.* ***Поп Богомил*** *и неговото време. С., 1927. 2. изд. С., 1947.*

2360. ***Клисаров****, Г.* ***Академик Стефан Младенов****. // Църковен вестник, N 28, 13 юли 1963.*

2361. ***Клисаров****, Г. Великотърновско църковно тържество. Посрещане на новоизбрания* ***Великотърновски митрополит Стефан*** *на 3 и 4 февр. 1962. // Църковен вестник, N 7, 10 февр. 1962.*

2362. ***Клисаров****, Г. Каноническият избор на* ***Пловдивския митрополит Варлаам****. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1969.*

2363. ***Клисаров****, Г.* ***Алеко Константинов****. // Църковен вестник, N 32, 5 септ. 1957.*

2364. ***Клисаров****, Г. 50 години митрополитско служение на* ***Негово Високопреосвещенство Св. Видинский Неофит****. // Църковен вестник, N 3, 23 ян. 1965.*

2365. ***Клисаров****, Г. Църковно тържество в гр. Русе (Посрещане на* ***Доростолски и Червенски митрополит Софроний****). // Църковен вестник, N 13, 31 март 1962.*

2366. ***Клисаров****, Г. Църковно тържество в Пловдивската епархия. Посрещане на новоизбрания* ***Пловдивски митрополит Варлаам****. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1969.*

2367. ***Клисаров****, Г. Шипченският манастир храм-паметник „Рождество Христово”. // Църковен вестник, N 34, 6 окт. 1962.*

2368. ***Клисаров****, Г., В.* ***Велянов****. Църковно тържество в чест на* ***Негово Високопреосвещенство Св. Видински митрополит Неофит*** *по случай стогодишнаната от рождението му. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1968.*

2369. ***Клисаров****, Н. Църквата „Рождество Богородично” в с. Осиково – XVII в. // Духовна култура, 2003, N 10, с. 27-33.*

2370. ***Клисаров****, Николай. Църквата „Успение Богородично”, с. Широка Лъка, Смолянско. Смолян, 2003.*

2371. ***Клисурски****, Д. Пример за висок морал, гражданска доблест и християнска състрадателност [Заслугите на* ***Патриарх Кирил*** *и* ***Екзарх Стефан*** *за спасяването на българските евреи]. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2017.*

2372. Клисурският манастир „Св. Св. Кирил и Методий”. // Църковен вестник, N 20, 13-19 май 1996.

2373. ***Кляшторный****, С. Г. Праболгарский* ***Тангра*** *и древнетюркский пантеон. // Сборник в памет на* ***Станчо Ваклинов****. С., 1984, с. 18-22.*

2374. Книга за Пловдив (История на … от древността до наши дни) / Елена ***Кесякова*** *и др. Пловдив, 1999.*

2375. ***[Княз] Александър I Батенберг****. Дневник. Моите преживявания по време на войната срещу турците 1877-1878 / Прев. и комент. Иван Хр.* ***Първев****. С., 1992.*

2376. ***Княз Александър Батенберг*** *и „Св. Неделя”. // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2017, с. 6.*

2377. ***Ковачев****, Г., Ив.* ***Русев****. Света гора Сливенска. Опит за история на средновековното манастирско население и района (XII-XVII в.). В. Търново, 2002.*

2378. ***Ковачев****, Георги. Мрака и Радомирско през Средновековието и Възрожденската епоха IV-XIX в. Радомир, 2007.*

2379. ***Ковачев****, М. Априлското въстание и българският еакзарх. Важен исторически*

документ. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1966.

*2380. **Ковачев**, М. Български ктитори в Света гора: ист. очерк, изследвания и документи. С., 1943, с. 106-107, 115-161.*

*2381. **Ковачев**, М. Българското монашество в Атон. С., 1967, с. 24-37, 49-59, 85, 96.*

*2382. **Ковачев**, М. Възходът и величието на Търновската патриаршия. // Църковен вестник, N 35-38, 10 ноември 1953.*

*2383. **Ковачев**, М. **Захари Зограф** (По случай 100 г. от смъртта на бележития иконописец). // Църковен вестник, N 15-16, 21 апр. 1953.*

*2384. **Ковачев**, М. Зографският манастир и нашето възрожденско учебно дело. // Църковен вестник, N 32-33, 27 септ. 1952.*

*2385. **Ковачев**, М. **Йордан Йовков**. Книжовен помен по случай двадесет години от трагичната му кончина. // Църковен вестник, N 46, 12 дек. 1957.*

*2386. **Ковачев**, М. Културно-просветни деятели из Неврокопската епархия в миналото. // Църковен вестник, N 40-41, 30 ноември 1953.*

*2387. **Ковачев**, М. **Отец Матей Преображенски**. Библиография. В. Търново, 1986.*

*2388. **Ковачев**, М. 50 години „Църковен вестник" (Поглед върху изминатия път). // Църковен вестник, N 1-3, 1 ян. 1950.*

*2389. **Ковачев**, М. Поглед към Варненско-Преславската епархия. // Църковен вестник, N 34-38, 16 окт. 1954.*

*2390. **Ковачев**, М. Поглед към Видинската епархия. Стари и нови документи. // Църковен вестник, N 45-49, 18 дек. 1945.*

*2391. **Ковачев**, М. Поглед към Сливенската епархия. // Църковен вестник, N 22-23, 12 юни 1954.*

*2392. **Ковачев**, М. Тридесет години българска богословска наука. // Църковен вестник, N 31-32, 30 септ. 1953.*

*2393. **Ковачев**, М. Тридесет и две години архиерейско служение на **Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил** – **Патриарх Кирил** по пътя Господен. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1968.*

*2394. **Ковачев**, М. В. Зограф и българите в Македония през XVIII в. // Македонски преглед, 13, 1942, с. 58-76.*

*2395. **Ковачев**, Мих. Драгалевският манастир „Св. Богородица Витошка" и неговите старини. С., 1940.*

*2396. **Ковачев**, Мих. Поглед към делото на врачанските митрополити след учредяването на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 23-28, 30 юни 1956.*

*2397. **Ковачев**, Н. Из миналото на героичен Кръвеник. С., 1966, с. 17.*

*2398. **Ковачев**, Н. Миналото на героичен Кръвеник. С., 1972, с. 17, 18, 73.*

*2399. **Ковачев**, Н. Петнадесет години от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 14, 10 май 1968.*

*2400. **Ковачев**, Н. Слово за **Св. Николай Мирликийски**. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1978.*

*2401. [**Николай Дамянов Ковачев**]. (Некролог). // Църковен вестник, N 1, 1 март 1979.*

*2402. **Ковачева**, М. **Драган Цанков**. Общественик, политик и дипломат до Освобождението 1878. С., 1982.*

*2403. **Кодов**, Хр. Опис на славянските ръкописи в Библиотеката на Българската академия на науките. С., 1989, с. 11.*

*2404. **Кодов**, Хр. Приемниците на **[хан] Омуртаг**. // Изследвания в чест на **Христо Гандев**. С., 1983.*

*2405. **Кодов**, Хр., Б. **Райков**, Ст. **Кожухаров**. Опис на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. Т. I. С., 1985.*

*2406. **Коев**, Т. Българската православна църква като фактор за образуването и запазването на българската народност. // Духовна култура, 1991, N 12, с. 24-32.*

*2407. **Коев**, Т. Възкресение и живот. // Духовна култура, 1991, N 4, с. 1-7.*

*2408. **Коев**, Т. **Възнесение Господне**. // Духовна култура, 1991, N 5, с. 1-8.*

*2409. **Коев**, Т. Достоен юбилей на достоен юбиляр [**Негово Високопреосвещенство Св. Видинският митрополит Дометиан**]. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2002.*

*2410. **Коев**, Т. **Епископ Иларион Макариополски** – защитник на православната вяра (По*

случай 170 г. от ражд. му). // Църковен вестник, N 26, 21 окт. 1982.

2411. ***Коев****, Т. Именит български богослов – спомени за проф. д-р* ***Илия Цоневски*** *(По повод 100 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2003.*

2412. ***Коев****, Т. In memoriam (Десет год. от смъртта на* ***проф. д-р Димитър Дюлгеров****). // Църковен вестник, N 21 апр. 1976.*

2413. ***Коев****, Т. Кратки сведения за Арменската църква. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1975.*

2414. ***Коев****, Т.* ***Кръстът Христов****. // Църковен вестник, N 10, 8 март 1991.*

2415. ***Коев****, Т. Нов представител на Римокатолическата църква [:* ***папа Йоан Павел II****]. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1978.*

2416. ***Коев****, Т. Новият* ***Видински митрополит Дометиан****. // Църковен вестник, N 25-26, 21 септ. 1987.*

2417. ***Коев****, Т. Павликянски и месалиански религиозни елементи в богомилството. // Изв. Българска патриаршия. Църковно-исторически и архивен институт. Централен църковен историко-археологически музей. Т. 2. С., 1984, с. 76-82.*

2418. ***Коев****, Т. По благословен път [:* ***Знеполският епископ Дометиан****]. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1975.*

2419. ***Коев****, Т. Поглед върху дейността на Сердикийския събор (343 г.). // Духовна култура, 2003, N 10, с. 1-8.*

2420. ***Коев****, Т.* ***Смоленският епископ Нестор****. // Църковен вестник, N 3, 1 февр. 1981.*

2421. ***Коев****, Т. Съдържание и значение на догматите. // Духовна култура, 2003, N 7, с. 1-10.*

2422. ***Коев****, Т. Тринитарните и христологически възгледи на* ***Св. Атанасий Велики****. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 36.*

2423. ***Коев****, Т. Цариградска патриаршия (кратък обзор). // Църковен вестник, N 18, 2 май 1991.*

2424. ***Коев****, Тотю, Г.* ***Бакалов****. Българската православна църква. //* ***Коев****, Т., Г.* ***Бакалов****. Християнски справочник. С., 2001, с. 203.*

2425. ***Коева****, М. За развитието на основните видове църкви в България през втората половина на XIX в. // Изв. на Секция Теория и историческо градоустройство и архитектура, Кн. 24, 1972.*

2426. ***Коева****, М. Паметници на културата през Българското възраждане (Архитектура и изкуство на българските църкви). С., 1977, с. 111, 114.*

2427. ***Коева****, Маргарита. Рилският манастир. С., 2003.*

2428. ***Коева****, Маргарита, Петър* ***Йокимов****, Любинка* ***Стоилова****. Православни храмове по българските земи (XV – ср. на XX в.). С., 2002, с. 45-46.*

2429. ***Коен****, Д. Оцеляването. С., 1995.*

2430. ***Кожухаров****, Е. Спомен за* ***протопр. Михаил Химитлийски*** *(По случай 40 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1971.*

2431. ***Кожухаров****, Ст. Икос. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 100-101.*

2432. ***Кожухаров****, Ст. Минеи. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 679-681.*

2433. ***Кожухаров****, Ст. Неизвестно произведение на старобългарската литература [: Ръкопис от* ***Макарий*** *(XVI в.)]. // Старобълг. лит., 1, 1971, с. 295-296.*

2434. ***Кожухаров****, Ст. Нотни начертания в Орбелския триод – средновековен книжовен паметник от XIII в. // Български език, 1974, N 4.*

2435. ***Кожухаров****, Ст. Поглед към проблематиката на Енинския стихирар. // Български език, 1972, N 6, с. 549-554.*

2436. ***Кожухаров****, Ст. Приносът на* ***Димитър Кантакузин*** *в развитието на химнографския цикъл на* ***Иван Рилски****. // Старобълг. лит., 15, 1984, с. 74-105.*

2437. ***Кожухаров****, Ст.* ***Тах Андрей*** *– един незабелязан химнописец от XVI в. // Старобълг. лит., 18, 1985, с. 153-160.*

2438. ***Козма Дебърски****. // Църковен вестник, N 3, 16 ян. 1916.*

2439. ***Св. Козма Зографски чудотворец****. Жития на светиите. С., 1991, с. 23-44.*

2440. ***Свещ. Козма Поповски****. Неизвестни и малко известни ръкописи на Зографската Света обител. // Афон и славянский мир. Материалы международной научной конференции, посвященной 1000-летию присутствия русских на Святой Горе. Белград, 16-18 мая 2013. Т. 1. Москва, 2014, с. 205-222.*

2441. Кой кой е сред българите XV-XIX в: 501 имена от епохата на османското владичество.

С., 2000, с. 84.

2442. ***Койчев****, М. Просветата в Тетевен преди Освобождението. // Ловеч и Ловчанско. Кн. 6. С., 1934, с. 65-66.*

2443. ***Коларов****, Иван. Бяла. С., 1967, с. 27.*

2444. ***Коларов****, М. Българи – Вселенски патриарси (XV-XVII в.). // Изв. Българска патриаршия / Църк.-ист. и архивен инст. Нац. църковен ист.-археолог. музей. Т. 3. С., 1985, с. 181-182.*

2445. ***Коларов****, Ст. Културно-просветни огнища в Чирпанска околия през епохата на нашето Възраждане. // Училищен преглед, 1940, N 3, с. 389.*

2446. ***Коларов****, Хр. Вторият Лионски събор през 1274 г. и въпросът за независимостта на Българската църква. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", Т. 16, 1980, N 3, с. 29-36.*

2447. ***Коларов****, Хр. Отговорите на* ***папа Николай [I]*** *по допитванията на българите като исторически извор за разпространението на християнството в България през IX в. // Тр. Висш. педагог. инст. във Велико Търново, 1968, Т. 5, с. 3-34.*

2448. ***Коларов****, Христо. Антитурските походи от 1443-1444 г. на* ***полско-унгарския крал Владислав III Ягело (Варненчик)****. Преглед на изворите. // Тр. на Висш. педагог. инст. „Кирил и Методий", В. Търново, Т. 6, 1970, с. 41-104.*

2449. ***Колев****, К. Документи на Сливенската митрополия за Освобождението и Временното руско управление (1877-1879). // Църковен ист. архив, 1981, N 1, с. 92.*

2450. ***Колев****, К. Нови данни за стенописите върху външната стена на южния корпус на Бачковския манастир. // Год. Нар. музей – Пловдив, 1970, 1, с. 137-186.*

2451. ***Колев****, Л. Духовници – участници в националноосвободителните борби на нашия народ. // Изв. Църковния историко-археологически институт, 1978, Т. I, с. 283-284.*

2452. ***Колева****, В.* ***Митрополит Мелетий Софийски*** *в Рилския манастир. // Духовна култура, 1982, N 10, с. 27-30.*

2453. ***Колева****, Ваня. В служение на „религията на красотата" (Лит. канон според писмата на* ***Петко Ю. Тодоров****). //* ***Колева****, В. Часовникът и воденицата. Българският фолклор и литература. С., 2014, с. 167-191.*

2454. ***Колева****, Елена.* ***Великотърновски митрополит Софроний*** *– един Богоугоден, смел, проницателен и изключително деен архиерей, 100 вести. // Християни, 20 март 2014.*

2455. ***Колева****, Елена. Двама изявени висши български духовници и* ***Сливенски митрополити*** *–* ***Гервасий*** *и* ***Иларион****, са свързани с Габровско, 100 вести. // Християни, 24 окт. 2013 г. <http://www.stovesti.info/Arhiv_2010/1382550621_246>*

2456. ***Колева****, Елена. Спомен за видните габровски светци и монаси. // Християни (към „100 вести"), 12 ян. 2012.*

2457. ***Колева****, Елена. Спомен за изявената музикална фамилия* ***Манолови*** *и композитора* ***Михаил Шекерджиев****: Двама габровци – изтъкнати български композитори, са свързани с военното дело в България, поредица „100 г. от Първата световна война: Спомен за габровските интелектуалци – герои от войните 1912-1918". // 100 вести, 10 февр. 2015.*

2458. ***Колева****, Елена,* ***Ивелина*** *Колева. Връзките на* ***хаджи Николи Минчооглу*** *от Търново с чорбаджи* ***Иванчо Пенчов Калпазанов*** *от Габрово в борбата за черковна независимост. // Минало, 2011, N 4, с. 17-23.*

2459-2460. ***Колева****, Елена,* ***Ивелина*** *Колева. Връзките на* ***хаджи Николи Минчооглу*** *от Търново с чорбаджи* ***Иванчо Пенчов Калпазанов*** *от Габрово в борбата за черковна независимост, и* ***поп Иван Гъбенски*** *чорбаджи. // Християни (към „100 вести"), 7 юли 2011 г., с. 1-2 – част I и бр. от 14 юли 2011 г., с. 2 – част II.*

2461. ***Колева****, Ивелина, Елена* ***Колева****. Ролята и приносите на габровските църкви, манастири, светци, духовници, монаси и монахини в историята на Габрово и на България. // Минало, 2013, N 4, с. 22-37.*

2462. ***Колева****, М. 110 години от избирането на* ***митрополит Мелетий Софийски****. // Духовна култура, 1983, N 3, с. 26-31.*

2463. ***Колева****, Цветана. История на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" от Освобождението до 1945 г. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 2002, с. 43-62: с ил.*

2464. ***Колевски****, Васил. Явровската „Св. Богородица". С., 2007.*

2465. ***Коледаров****, П.* ***Цар Петър I****. // Военноисторически сборник, 1982, N 4, с. 192-207.*

2466. Колектив на сестри бенедиктинки под ръководството на Сестра Станислава Братанова. История на манастира „Пресвето сърце Иисусово" – Инджe (Царев брод), Шуменско. Линц (Австрия), 2009.

*2467. **Колимечкова**, Йорданка. Храм „Св. Архангел Михаил" – гр. Вълчи дол, Варненска област. [С.], [2001].*

*2468. **Колимечкова**, Йорданка. Храм „Св. Възнесение Господне" – гр. Суворово, Варненска област. [Варна, 2001].*

*2469. **Комарова**, Н. 200 години Гигински манастир „Св. безсребърници Козма и Дамян". // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2014.*

*2470. **Комитов**, Н. Страдалецът **йеродякон Дионисий**. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

2471. Комплексна научна родопска експедиция през 1953 г. С., 1955, с. 144-151.

2472. Комюнике на Балканската богословска конференция „църква, секуларизация, сектантство" – Велико Търново, 17-21 май 1995. // Църковен вестник, N 21, 22-28 май 1994.

*2473. **Кондаков**, Ив. Велики Петък. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1966.*

*2474. **Кондаков**, Ив. Светото Евангелие. // Църковен вестник, N 1, 2-8 ян. 1995, N 7, 13-19 февр. 1995.*

*2475. **Кондаков**, Ив. **Борис Христов** в България. // Църковен вестник, N 28, 1 ноември 1976.*

*2476. **Кондарев**, Н., Н. **Гарвалов**, Т. **Атанасов-Тимошкин**. История на Чирпан и Чирпанско. С., 1987, с. 99-101.*

*2477. **Конев**, В. Плодотворно участие в славистичната и българската наука **[Проф. Велчо Велчев]**. // Език и литература, 1977, N 3, с. 87-91.*

*2478. **Конев**, Ил. **Константин Миладинов** и хърватският **епископ Шросмайер**. // Лит. мисъл, 1961, N 5, с. 117-128.*

*2479. **Конев**, Ил. Югославски изследвания за българо-сръбските културни и литературни връзки през XIX в. // Лит. мисъл, 1957, N 3.*

*2480. **Високопреосвещений Врачански митрополит Константин**. // Църковен вестник, N 56, 8 дек. 1912.*

*2481. **Константин Иконом**. Наръчник за Филипополската епархия и нейното описание / ред. М. **Христемова**. // Год. Рег. ист. музей – Пловдив, 2012, с. 35.*

*2482. **Константин Динчев Русинов**. // Енциклопедия „Пазарджик". Пазарджик, 2011, с. 525.*

*2483. **Свещеник Константин п. Коев**. // Църковен вестник, N 44, 3 ноември 1917.*

*2484. **Константинов**, Венцеслав. Несебър – град сред морето. // Онлайн ресурс.*

*2485. **Константинов**, Г. **Петко Рачев Славейков**. Разказ за него и неговото време. С., 1967.*

*2486. **Константинов**, Г. **Лев Толстой** и влиянието му в България. С., 1968.*

*2487. **Константинов**, Хр. Спомени, пътеписи, писма [: **Свещеник Константин Манолов]**. С., 1970, с. 5-7.*

*2488. Кончина и погребение на блаженопочиналия **цар Борис III**. // Църковен вестник, N 31, 10 септ. 1943.*

*2489. **[Корбен] Corbin**, H. Face de Dieu, Face de l'homme: Hermeneutique et soufisme. Paris, 1983.*

*2490. **Кордов**, Б. Дейността на **Врачанския митрополит Паисий** в защита на евреите. // Църковен вестник, N 10, 1-15 май 2001.*

*2491. **Кордов**, Б. Последните дни на **митрополит Паисий**, смъртта и погребението му. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1974.*

*2492. **Коритаров**, В. Сапарева баня (пътеводител). С., 1988, с. 55.*

*2493. **Коркинов**, Й. Първите учители в Хаджистояновото училище. // Севлиево и Севлиевският край / Съст. Христо М. **Йонков**. Т. 1. С., 1967, с. 65*

*2494. Корпус на стенописите от XVIII век в България [в 17 църкви] / Ив. **Гергова**, Е. **Попова**, Е. **Генова**, Н. **Клисаров**. С., 2006, с. 111-112.*

*2495. **Корунов**, П. Кой е **Стоян Граматик**. // Разложка комуна (5). Разлог, 1985.*

*2496. **Косев**, Д. Принос към биографията на **Станислав Доспевски**. // Сб. в памет на **проф. Александър Бурмов**. С., 1973, с. 460-466.*

*2497. **Косев**, К., Н. **Жечев**, Д. **Дойнов**. История на Априлското въстание. С., 2006, с. 275.*

*2498. **Косев**, М. Българска църковна община в Лондон. // Църковен вестник, N 10, 2 апр. 1984.*

*2499. **Косева**, Д. Два комплекта икони от 1616 и 1685 г. за иконостаса на църквата „Св. Георги" във Велико Търново. // Старобългаристика, 2003, N 2, с. 84-99.*

*2500. **Косева**, Диана. Нов фрагмент от живописта в диаконикона на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици", открит през 2001 г. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 2002, с. 341-346 : с ил.*

*2501. **Косева**, Диана и др. Стенописите от наоса и притвора на търновската църква „Св. Св. Четиридесет мъченици" в светлината на последните проучвания. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 1999, с. 200-229 : с ил.*

*2502-2503. **Костадинова**, Жени. Пророчествата на **Ванга**. С., 2006; 2015.*

*2504. **Костенечки**, А. Н. Църковно тържество в с. Горно Сахране, Старозагорска епархия [църквата „Рождество на Пресвета Богородица"]. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1969.*

*2505. **Костенцев**, Арсени. Спомени. С., 1984, с. 111.*

*2506. **Костов**, Борис. Изворски манастир „Успение Богородично" – през времето и нас. Шумен, 2006.*

*2507. **Костов**, Н. **Архимандрит Пахомий**. // Севлиево 1842-1942. С., 1942, с. 122-131.*

*2508. **Костова**, Кр. Савина книга в контекста на ранната книжовна традиция. // Palaeobulgarica, 2002, N 3, с. 13-19.*

*2509. **Костова**, Р. Още веднъж за кръглата църква и т.нар. родов манастир в Преслав. // Studia protobulgarica et mediaevalia europensia: В чест на **чл. кор. проф. Веселин Бешевлиев**. С., 2003, с. 284-303.*

*2510. **Котев**, Й. Историческа справка за месеците през годината. // Църковен вестник, N 12, 26 март 1990.*

*2511. **Коцева**, Е. **Асен Василиев** – неуморим изследвач на нашето културно наследство. // Изкуство, 1967, N 9, с. 14-17.*

*2512. **Коцева**, Е. Евтимиев служебник. С., 1985.*

*2513. **Кочанджиев**, И. Отпразнуване празника „Успение Богородично" в Асеновград. // Църковен вестник, N 35, 9 окт. 1965.*

*2514. **Кочев**, Н. **Анджело Ронкали** и пребиваването му в България. // Втори международен конгрес по българистика. София 23 май – 3 юни 1986: Докл. Т. 8. България след Освобождението (1878). С., 1988.*

*2515. **Кочев**, Н. Българо-византийски философски връзки (Слово на **Григорий Палама** против **Варлаам** и **Акиндин**). // Философска мисъл, 1982, N 11, с. 76-80.*

*2516. **Кочев**, Н. **Йоан Екзарх**. Шестоднев (Прев. и комент.). С., 1981.*

*2517. **Кочев**, Н. Хазарите и мисията на **Константин-Кирил**. // Ист. преглед, 1972, N 6, с. 54-67.*

*2518. **Кочев**, Н. Цв. Богослужебното облекло на православния духовник – дякон, свещеник и епископ. // Духовна култура, 2003, N 11, с. 13-24.*

*2519. **Кочев**, Н. Цв. Имало ли е народен събор в Преслав през 893-894 г. // Духовна култура, 2003, N 4, с. 23-27.*

*2520. **Кочев**, Н. Цв. Към въпроса за съборните борби между исихасти и варлаамити. // Духовна култура 2003, N 7, с. 21-31.*

*2521. **Кочева**, Е. **Йосиф Брадати**. // Строители ревнители на родния език. С., 1982, с. 73-78.*

*2522. **Кочов**, Апостол. Църковно-училищните борби в Драмско. // Македонски преглед, 1929, N 2, с. 99-100.*

*2523. **Краев**, Г. **Трифон Зарезан**. // Църковен вестник, N 5, 29 ян. – 4 февр. 1996.*

*2524. **Краева**, Й. Храм „Всех святих" в Тетевен (160 г. от освещаването). // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2006.*

*2525. **Красиков**, А. А. Ватикан: история и современность. Москва, 1991.*

2526. Кратка история на българската архитектура. С., 1965.

*2527. Кратка священна история на Ветхий и Новий Завет и кратък катихизис / Прев. Д. В. **Манчев**. 2. изд. Пловдив, 1870.*

2528. Кратко изложение по откриване (на) първата българска черква „Св. Архангел Михаил" в гр. Варна и отпразнуване (на) нейната 50-годишнина. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1915.

2529. Кратък отчет за деятелността на църковното настоятелство при църквата Свети

апостоли „Петър и Павел" в гр. Силистра за отчетните 1903/904 години. Силистра, 1905.

2530-2531. Кратък очерк на Софийско-Пловдивската католическа епархия. // Истина, N 825, 28 ноември1940; N 826, 4 дек.1940.

2532. ***Крачунов****, Тодор. 150 години храм „Св. Николай", с. Сомовит, Никополска духовна околия. Кратка история. [С.,] 2009.*

2533. Краят на една клевета. Историци и общественици реабилитираха ***поп Кръстьо****. // Църковен вестник, N 4, 16-29 февр. 2003.*

2534. ***Крейпо****, Ричли Х. Културна антропология: Как да разбираме себе си и другите. С., 2000.*

2535. ***Crapo****, Richley H. Cultural Anthropology: Understanding Ourselves and Others. New York, 2001.*

2536. ***Кременлиев****, Атанас.* ***Поп Ташо*** *от Кашина, виден общественик, религиозен и просветен деятел в Мелнишко. // Македонски преглед, 2003, N 4, с. 141-150.*

2537. Кресненско-Разложкото въстание 1878. С., 1970.

2538. ***Кроснаков****, Христо. Михалци: Кратки бележки за историята на църквата. В. Търново, 2006.*

2539. ***Крушовалиева****, С. Българската православна църковна община „Свети Патриарх Евтимий Търновски" в Париж. // Църковен вестник, N 3, 16-22 ян. 1995.*

2540. ***Крушовалиева****, С. Църквата „Св. София" в Охрид. // Църковен вестник, N 37, 12-18 септ. 1994.*

2541. ***Кръстанов****, Тр. Неизвестно у нас житие за* ***Охридския епископ Варлаам****. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1988.*

2542. ***Кръстанов****, Тр. Охридска архиепископия. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 899-903.*

2543. ***Кръстанов****, Тр.* ***Софийски новомъченици****, пострадали от османците през XV-XVI в. // Църковен вестник, N 6, 12 февр. 1988.*

2544. ***Кръстанов****, Тр. 100 години Ръкописна сбирка при Св. Синод. // Църковен вестник, N 17, 22-28 апр. 1996.*

2545-2546. ***Кръстанов****, Трендафил. Атон. // Духовна пробуда, 2003, N 10, с. 23-31; N 11, с. 28-30.*

2547. ***Кръстанов****, Трендафил.* ***Емануил Васкидович*** *(1795-1875) и участието му в българската църковно-национална борба. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1977, Т. 30, с. 71-97.*

2548. ***Кръстев****, А. Българинът* ***Ефрем*** *и избирането му за* ***патриарх на Сръбската православна църква****. // Църковен вестник, N 25, 17-23 юни 1996.*

2549. ***Кръстев****, А. Причини за разделението на Църквата. // Духовна култура, 1994, N 11, с. 7-16.*

2550. ***Кръстев****, А. Самоковско-Рилското богословско училище. // Духовна ултура, 1992, N 1, с. 28-33.*

2551. ***Кръстев****, А.* ***Св. мъченик Николай Софийски****. // Църковен вестник, N 15, 11 май 1979.*

2552. ***Кръстев****, А. Устремският манастир „Св. Троица". // Църковен вестник, N 15, 15 апр. 1993.*

2553. ***Кръстев****, А. Църковно-народните събори на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 12, 12-25 май 1997.*

2554. ***Кръстев****, Венелин.* ***Добри Христов****. С., 1975.*

2555. ***Кръстев****, К. Стенописите в болярската църква [„Св. Николай"] при Калотино. // Изкуство, 1962, N 6, с. 28-32.*

2556. В. ***Захариев****. Стара българска живопис. С., 1961.*

2557. ***Кръстев****, Ст.* ***Васил Левски – Дяконът****. // Църковен вестник, N 7-8, 23 февр. 1946.*

2558. ***Кръстев****, Ст. Виден църковен публицист и църковен поет [:* ***Стоян Михайловски****]. // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1956.*

2559. ***Кръстев****, Ст. Към установяване на самостоятелна Македонска църква или възстановяване на Охридсата архиепископия. // Църковен вестник, N 1-2, 2 ян. 1946.*

2560. ***Кръстев****, Ст. Одринска Тракия и Родопите в църковно-народната борба. // 100 години от учредяването на Българската екзархия. С., 1971, с. 200.*

2561. ***Кръстев****, Ст. От Широка лъка до екзаршеския престол (Кратки животописни бел. за блаженейшия юбиляр [:* ***Стефан, екзарх Български****]). // Църковен вестник, N 14-15, 27 март 1947.*

2562. ***Кръстев****, Ст. По случай 75-годишнината на* ***Стилиян Чилингиров****. // Църковен вестник, N 7, 7 февр. 1957.*

2563. ***Кръстев****, Ст.* ***Ран Босилек*** *на седемдесет години. // Църковен вестник, N 37, 16 окт. 1958.*

2564. ***Кръстев****, Ст. 100 години от смъртта на* ***братя Миладинови*** *– ревностни патриоти и църковнопросветни дейци. // Църковен вестник, N 5, 3 февр. 1962.*

2565. ***Кръстева****, П. Възраждане на българските манастири. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2001.*

2566. ***Кръстевич****, Г. Исторически изследвания за Охридската и Ипекска архиепископии. Цариград, 1869.*

2567. Кръстовден. // Църковен вестник, N 31-32, 30 септ. 1952.

2568. ***Куев****, К. Иван-Александровият сборник от 1348 г. С., 1981.*

2569. ***Куев****, К. Към въпроса за титлата „екзарх" в старобългарската книжнина. // Изв. Инст. за ист., 1964, Т. 14-15, с. 325-345.*

2570. ***Куев****, К. По въпроса за началото на славянската писменост с оглед датата у* ***Черноризец Храбър****. // Български език, 1959, N 4-5, с. 403-415.*

2571. ***Куев****, К. По кое летоброене се е ръководил* ***Черноризец Храбър****. // Ист. преглед, 1956, N 5, с. 83-93.*

2572. ***Куев****, К. Старобългарските ръкописи през вековете. С., 1979, с. 70-80.*

2573. ***Куев****, К. Судьба Слепченского апостола. // Советское славяноведение, 1981, N 1, с. 61-65.*

2574. ***Куев****, К. Съдбата на Ловчанския сборник, писан преди 1331. // Търновска книжовна школа. Т. 1. 1974, с. 79-88.*

2575. ***Куев****, К. Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете. С., 1979.*

2576. ***Куев****, К.* ***Черноризец Храбър****. С., 1967.*

2577. ***Куев****, К., Г.* ***Петков****. Събрани съчинения на* ***Константин Костенечки****. Изследване и текст. С., 1986.*

2578. ***Куев****, Куйо. Азбучната молитва в славянските литератури. С., 1974.*

2579. ***Куев****, Куйо. Вселенски събори. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 462-468.*

2580. ***Куев****, Куйо. Към въпроса за авторството на Азбучната молитва. // Славистични студии: Сб. по случай V межд. славистичен конгрес в София. С., 1963, с. 325-336.*

2581. ***Куев****, Куйо. Съдбата на българската ръкописна книга през вековете. С., 1986, с. 265-266.*

2582. ***Кузев****, Ал. Маршрутът на* ***Владислав III Ягело*** *до Варна. // Народен ист. музей – Варна, 1973, Т. 9, с. 139-152.*

2583. ***Кузев****, П. Нашите манастири. // Църковен вестник, N 37, 15 септ. 1906.*

2584. ***Кузманов****, Н. Хр. Църква и училище. // Юбилейна книга за село Дебелец 1887-1937. В. Търново, 1938, с. 115.*

2585. ***Кузманов****, Ю. Ловеч в руско-турските войни през XIX век (Част 2) 1877-1878 / Рег. ист. музей – Ловеч. Ловеч, 2019, с. 340-341.*

2586. ***Кузупов****, Б. Западната пристройка към черквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" във Велико Търново. // Музеи и паметници на културата, 1966, N 4, с. 1-9.*

2587. Кукленски манастир „Св. Св. Безсребреници Козма и Дамян". // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2014.

2588. ***Кукумявков****, Д. Спомени за Сливенското въстание. // Сб. „Април 1876". Спомени. С., 1986, с. 657.*

2589. ***Куличев****, Христо. Заслугите на протестантите за българския народ. С., 2008.*

2590. ***Куличев****, Христо Хр. Процесите – партията срещу църквата. С., 2012.*

2591. ***Кульбакин****, Ст. Материалы для характеристики среднеболгарского языка. 1. Боянское евангелие XII-XIII в. Санкт-Петербург, 1899.*

2592. Культура эпохи Возрождения и Реформации. Ленинград, 1981.

2593. ***Куманов****, М. Македония. Кратък исторически справочник. С., 1993, с. 51.*

2594-2595. ***Куманова****, А. Академично слово [за* ***проф. Велчо Велчев****], въвеждащо в същината на презентираните е-библиотеки по време на премиерата „Българската росика – Вечната Eruditica" [: дистанц. премиера на Унив. по библиотекознание и информ. технол.: „Пушкиниана" и „Чеховиана"*

– Столична библиотека. Руски център, 28 юни 2021 г. <https://zoom.us/j/92234664016?pwd=T2IvbkV.oc1J6NHc1S3ZVcVluR05NZz09> с куратор и модератор ***проф. д.п.н. Александра Куманова****]. // Библиотека, 2021, N 4, с. 46-55: с ил. – Публ. и в: <https://www.libsofia.bg/page/posts/blgarskata-rossica-ndash-vechnata-eruditica-28distancionna-premiera-na-novite-e-biblioteki-na-unibit29-10569.php>. – 29.06.2021. – 10 с.*

2596-2597. ***Куманова****, А. Академично слово [за* ***проф. Велчо Велчев****] при откриване на премиерата „Eruditica" [: дистанц. галапремиера на Унив. по библиотекознание и информ. технол. „Eruditica": Библиогр. и историогр. „Тр. на Студентското науч. общество при Унив. по библиотекознание и информ. технол." и „Факлоносци", 8.04.2021 г. <https://www.unibit.bg/news/news-events/Remote-gala-premiere-of-UniBIT> <https://meet.google.com/gud-hyfp-vqr> с куратор и модератор* ***проф. д.п.н. Александра Куманова****]. // Библиотека, 2021, N 4, с. 44-51: с цв. вложк. ил.*

2598. ***Куманова****, А., М.* ***Максимова****, Б.* ***Апостолова****. Цитиране на книгите на Св. Писание (Библия). // Тр. на Студентското науч. общество при Унив. по библиотекознание и информ. технол. (С.), 2011, Т. 6, с. 249-257.*

2599. ***Куракина****, О. Д. Русский космизм: К проблеме синтеза науки, философии и религии. Москва, 1992.*

2600. ***Куракина****, О. Д. Русский космизм как социокультурный феномен. Москва, 1993.*

2601. ***Курами****, Карло, Маурицио* ***Модуньо****.* ***Борис Христов****: Живот, глас, изкуство. С., 1998.*

2602. ***Кусев****, Владимир. Към биографията на* ***[Старо-Загорския] митрополит Методий Кусевич****. // Македонски преглед, година II, Кн. 4, 1926, с. 79-86.*

2603. ***Кутинчев****, Ст. Печатарството в България. С., 1920, с. 31-36.*

2604. ***Куюмджиев****, А. Стенописите в главната църква на Рилския манастир. С., 2015.*

2605. ***Куюмджиева****, Св. Музикалните ръкописи в библиотеката на Рилския манастир. // Славянска палеография и дипломатика. Т. 1. С., 1980, с. 266-272.*

2606. Към въпроса за икуменизма в Българската православна църква. // ***Любенова****, Л. Пътят на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 284-293.*

2607. Към нов възход. Слово, произнесено от ***Негово Светейшество Кирил, Патриарх Български и Софийски митрополит****, в Благоевград след* ***Божествена литургия*** *в катедралната църква „Въведение пресветая Богородица" на 15 ноември 1953 г. по случай посещението на престолния град на Неврокопска епархия от Св. Синод на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 40-41, 30 ноември 1953.*

2608. ***Кънев****, Н.* ***Поп Минчо Кънчев*** *за революционното движенеие в Старозагорско. // Военноисторически сборник, 1983, N 5, 120-130.*

2609. ***Кънчев****, Красимир. Църква „Св. Великомъченик Димитър" в с. Янково – сто години стожер на Православието. Шумен, 2007.*

2610-2611. ***Кънчев****,* ***Поп Минчо****. Видрица. Спомени, записки, кореспонденция (Ръкоп. проучв. и подг.) / К.* ***Възвъзова-Каратеодорова****, Т.* ***Тихов****. С., 1983; 3. изд. 2006.*

2612. ***Кънчов****, В. Битолско, Преспа и Охридско. Пътни бележки. С., 1891.*

2613. ***Кънчов****, В. Град Скопие. Сегашното и недавното минало на град Велес. Македония. Етнография и статистика. (Избр. произв. Т. 2). С., 1970.*

2614. ***Кънчов****, Васил. Избрани произведения: Т. I. С., 1970, с. 165.*

2615. ***Кънчов****, Васил. Пътуване по долините на Струма, Места и Брегалница. Битолско, Преспа и Охридско (Избр. произв.). Т. I. С. 1970, с. 92.*

2616. ***Кънчов****, Васил. Пътуване по долините на Струма, Места и Брегалница – XIV. Село Горно-Броди (Вронди). // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Кн. 11. С., 1894, с. 242-250.*

2617. ***Кънчов****, Васил. Станимака и Бачковският манастир. // Бълг. преглед, 1897, N 7, с. 61-81.*

2618. ***Кънчов****, Васил, М.* ***Коева****. Бележки за неговото настояще и минало. Сегашното и недавното минало на гр. Велес. //* ***Кънчов****, Васил. Избрани произведения. Т. 2. С., 1970, с. 10.*

2619. ***Кършовски****, П. Из миналото на гр. Елена. Кн. 2. Елена, 1928, с. 98.*

2620. ***Кюркчиев****, П.* ***[Старо-Загорския митрополит] Методий Кусевич****. Едно знаме на българския дух. С., 1934.*

2621. Спомени из робското минало на гр. Дупница и селата му. Дупница, 1925, с. 26.

2622. ***Лазаров****, Л. 100 години храм „Св. Великомъченик Димитрий" в с. Етъра, Габровско. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1967.*

*2623. **Лазаров**, М. Созопол – градът на спасението. С., 2003.*

*2624. **Лазаров**, С. Синодикът на **цар Борил** като музикално-исторически паметник. // Изв. Инст. за музикознание, 7, 1960, с. 5-77.*

*2625. **Лазаров**, Т. Полски Сеновец. С., 1984, с. 29, 32, 34.*

*2626. **Лазаров**, Т. Участието на с. Батошево в Априлското въстание. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1977.*

*2627. **Емилия Христова Лазарова** (Некролог). // Църковен вестник, N 29, 17-23 юли 1995.*

*2628. **Лазарови**, Лазаринка и Петранка. Храм „Вмчк Георги" в Добрич. // Църковен вестник, N 17, 22-28 апр. 1966.*

*2629. **Лазенков**, Н. Спомени из робското минало на Дупница и околните му села. Дупница, 1924, с. 26.*

*2630. **Лакова**, Елина. Планиничкият манастир – един угасващ духовен пламък. // Бюлетин на Култ.-инф. ц-р на бълг. малцинство „Цариброд" (Димитровград), 2000, N 2, с. 14-16.*

*2631. **Лалев**, Ив. Приписки от ловчански ръкописи и старопечатни книги (XIV-XIX в.). // Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий", 1992, Т. XX (XXVI), с. 277-297.*

*2632. **Лапе**, Л. Протоколи от заседанията на Прилепската општина (1872-1886). Скопје, 1956.*

*2633. **Лаптева**, Л. **Бильбасов**, Василий Алексеевич. // Славяноведение в дореволюционной России: Библиогр. словарь. Москва, 1979, с. 71-72.*

*2634. **Ласков**, Д. Как се създаде легендата, че **Св. Димитър** убил **цар Калоян**. // Църковен вестник, N 24, 15 юни 1918.*

*2635. **Ласков**, Д. Теософското учение В България. // Църковен вестник, N 23, 9 юни 1917.*

*2636. **Ласков**, Д. Т. **Петър Дънов** и неговото учение. С., 1921.*

*2637. **Латунов**, Ив. Църковно тържество в с. Жълт бряг, Хасковско. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1968.*

*2638. **Лачев**, В. Видинският представител на Църковния събор през 1871 г. – **Никола Първанов**. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1989.*

*2639. **Лачев**, М. Документи за строителството на храма „Св. Николай" във Видин (По случай 60-та год. от освещаването му). // Църковен вестник, N 1, 2 ян. 1991.*

*2640. **Лачев**, М. Завещанието на **митрополит Мелетий Софийски** (По случай 100 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 5, 1 февр. 1991.*

2641. Каталог на софийските митрополити. // Ист. преглед, 2006, N 5-6, с. 173.

*2642. **Лачев**, М. Половин столетие от смъртта на **Димитър Цухлев**. // Църковен вестник, N 30, 1 дек. 1982.*

*2643. **Лачев**, М. Село Градец и храмът му „Св. Пророк Илия" (Кратък ист. очерк). // Духовна култура, 2001, N 4, с. 28.*

*2644. **Лачев**, М. Селото на **поп Пуно** според едно описание от 1870 г. // Църковен вестник, N 4, 25 ян. 1990.*

*2645. **Лебедев**, А. П. Вселенские соборы IV и V веков. Санкт-Петербург, 2007.*

*2646. **Лебедев**, А. П. История разделения церквей в IX, X и XI веках. Санкт-Петербург, 1999.*

*2647. **Левашков**, Р. Бачковският манастир „Успение на Св. Богородица" в миналото и днес. Бачковски манастир, 1929.*

*2648. **Левандовский**, А. П. **Карл Великий**. Москва, 1999.*

*2649-2650. **Левов**, Д. Подвигът на **Борис (Енвер)** и **Серафим (Ишреф) Хакъеви**, пострадали за **Христа** през 1913 г. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2002; N 18, 1-15 окт. 2002.*

*2651. **Левченко**, М. В. Взаимоотношения Византии и Руси при **Владимире**. // Византийский временник, 7, 1953, с. 202-205, 210, 218-219.*

*2652. **Леднев**, В. П. История русского космизма. Екатеринбург, 1994.*

*2653. **Леков**, Д. **Академик П. Динеков** юбиляр. // Родна реч, 1970, N 9, с. 31-32.*

*2654. **Леков**, Д. **Васил Друмев**. Живот и дело. С., 1976.*

*2655. **Лелова**, Росица. Български църковни общини в Македония (1878-1903) – статут и структурно-организационни въпроси. // Изв. Бълг. ист. др-во, 2011, Т. 41, с. 279-288.*

*2656. **Лелова**, Росица. Българските градски общини в Македония 1878-1903. С., 2016, с. 2, 18.*

*2657. **Лэмб**, Г. **Карл Великий**. Основатель империи Каролингов. Москва, 2010.*

2658. ***Леонид Рилски*** *(Некролог). // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2007.*

2659. Лесновски манастир „Св. Архангел Михаил". // Свети места. Онлайн ресурс. – 11.11.2011. – 3 с.

2660. Лествица: Стълба за духовен живот / прев. ***Нюйоркски митрополит Йосиф****, предг. Иван* ***Дуйчев****. С., 1982.*

2661. Летопис на Българската православна църква. Т. I. История и личности / Съст. Б. ***Цацов****. С., 2010, с. 348.*

2662. Летописа на ***поп Йовча от Трявна****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 3. С., 1890, с. 382.*

2663. ***Лечева****, М. Из френската дипломатическа преписка за процесите срещу католици и протестанти (1945-1949). // Изв. Държ. архиви, 1991, Кн. 62, с. 131-165.*

2664. ***Либератос****, А. Вселенската патриаршия, национализмът и българският църковен въпрос (1856-1872). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 130-134; 129.*

*2665. [****Лийч****, Едмънд]* ***Leach****, Edmund. Social Anthropology. Oxford, 1982.*

2666. ***Линков****, Г. „Модерната" църковна живопис в следосвобожденска България, разгледана в светлината на няколко пловдивски църкви. // Солун и Пловдив и тяхното успоредно историческо, културно и обществено развитие, XVIII-XX век. Солун, 2000, с. 817-818, 824-826.*

*2666-а. [****Липински****, А.]* ***Lipinsky****, A. Labarum. // Lexikon der christlichen Ikonographie. Vol. 3. Rome, 1970.*

2667. ***Литаврин****, Г. Г. Славяне и протоболгары от* ***Аспаруха*** *до* ***Бориса-Михаила****. // Славяне и их соседи. Москва, 2001.*

2668. ***Литаврин****, Г. Г. Советы и рассказ* ***Кекавмена****. Сочинение византийского полководца XI в. Москва, 1972.*

2669. Литературознание и фолклористика: Сб. в чест на ***акад. Петър Динеков****. С., 1983.*

2670. Личный состав Русского Археологического Института в Константинополе. // Изв. Рус. Археолог. инст. в Константинополе, 7, 1901, с. 247.

2671. ***Лишев****, Стр. Третият кръстоносен поход и българите. // Изв. Инст. за бълг. ист., 1957, Т. 7, с. 205-240.*

2672. Ловчанския ръкописен сборник от XVI в. // ***Ангелов****, Боньо. Старобългарско книжовно наследство. Ч. 1. 1983, с. 182-185.*

2673. ***Логачев****, К. И.* ***Евсеев, Иван Евсеевич****. // Славяноведение в дореволюционной России: Библиогр. словарь. Москва, 1979, с. 154.*

2674. ***Лори****, Бернар. Летописът на* ***поп Методий Драгинов*** *като литературно произведение от 19 в. // Либерален преглед, 8 май 2014.*

2675. ***Лулчев****, К. Юбилей на Църковния хор при катедралния храм „Св. Неделя" в София. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1969.*

*2676. [****Лъв XIII****]. // Църковен вестник, N 28, 11 юли 1903 (ст. стил).*

2677. ***Любенов****, Петър Цв. БабаЕга или Сборник от различни народни вярвания, народни лекувания, магии, баяния и обичаи Кюстендилско. Кн. 1. Търново, 1887.*

2678. ***Любенов****, Петър Цв. Самовили и самодиви. С., 1891.*

2679. ***Любенов****, Петър Цв. Сборник с разни народни умотворения из Кюстендилско. С., 1896.*

2680. ***Любенов****, Петър Цв. Сборник с разни народни умотворения и турски злодейства из Кюстендилско. Кюстендил, 1902.*

2681. ***Любенова****, Л.* ***Христо Ботев*** *и* ***митрополит Симеон****. // Възраждане, 2001, Кн. 3, с. 25-36.*

2682. ***Любенова****, Л.* ***Христо Ботев*** *и* ***митрополит Симеон****. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 126-134.*

2683. ***Любенова****, Л. Българската екзархия и освободителните борби: Тезиси. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 238-240.*

2684. ***Любенова****, Л. Българската православна църква и изпълнителната власт (1878-1919). //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 62-74.*

2685. ***Любенова****, Л.* ***Варненски и Преславски митрополит Йосиф*** *и шуменци. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 327-338.*

2686. ***Любенова****, Л.* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон*** *(По случай 70 г. от смъртта му). // Трудове на СВУБИТ. Т. 6, 2007, с. 503-529.*

2687. ***Любенова****, Л.* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон*** *и ИМКА. // Духовна култура, 2000, Кн. 6, с. 24-31.*

2688. ***Любенова****, Л.* ***Варненско-Преславският митрополит Симеон*** *и българската схизма. // Родина, 1996, N 2, с. 101-119.*

2689. ***Любенова****, Л. Влияние на* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон*** *върху духовното и научно израстване на* ***проф. д-р Петър Ников****. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 7-19.*

2690. ***Любенова****, Л. Влияние на* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон*** *върху духовното и научно израстване на* ***проф. д-р Петър Ников****. //* ***Митрополит Симеон Варненски и Преславски****. Духовник и народен будител. Сб. докл. от науч. конф., посв. на* ***митрополит Симеон Варненски и Преславски****, 29-30 окт. 1992, гр. Шумен. Шумен, 1992, с. 11-25.*

2691. ***Любенова****, Л. Дарителската дейност на* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон****. // Българското възрожденско общество – проблеми, борби и постижения: Сб. с изследвания в чест на 75-год. на* ***доц. д-р Огняна Маждракова-Чавдарова****. С., 2012, с. 220-247.*

2692. ***Любенова****, Л. Духовният елит на България. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 1. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 394.*

2693. ***Любенова****, Л. Кой как пренаписва събитията около Църковно-народния събор. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 378-389.*

2694. ***Любенова****, Л.* ***Петър Ников****. Жизнен път и научно дело. С., 1986.*

2695. ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 2.* ***Охридски митрополит Борис****. С., 2014.*

2696. ***Любенова****, Л. Политическите пристрастия на* ***екзарх Стефан I Български****. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 1. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 160-173.*

2697. ***Любенова****, Л. Последните български владици в Македония. С., 2012, с. 393.*

2698. ***Любенова****, Л. Праведникът на света (125 г. от рожд. на* ***екзарх Стефан I Български****). //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 1. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 156- 159.*

2699. ***Любенова****, Л. Проблемите на Българската православна църква през погледа на [****Негово Високопреосвещенство митрополит****] Неофит Видински (По случай 30 г. от смъртта му и 110 г. от духовната му дейност). //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 119-125.*

2700. ***Любенова****, Л. Старозагорецът* ***Борис Охридски*** *– последният български владика в Македония. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. I. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 317-326.*

2701. ***Любенова****, Л. 130 години Старозагорска епархия. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 2. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 184-185.*

2702. ***Любенова****, Л. като историк на Българската православна църква. // Научна сесия: академик* ***Юрдан Трифонов (Юрдан Трифонов*** *1864-1949) – Плевен, Библ. Български северозапад. Враца. 1996, с. 52-61.*

2703. Люлинският манастир. // Църковен вестник, N 34, 4 окт. 1958.

2704. Люти брод и Черепиш (Туристически пътеводител). Бургас, 2006.

2705. Лятна детска църковна колония. // Църковен вестник, N 32, 7-13 авг. 1995.

2706. ***Мавренски****, К. Полската православна църква. // Църковен вестник, N 36, 18 окт. 1965.*

2707. ***Мавродинов****, Н. Базиликата в Плиска и българският дворцов церемониал. // Изв. Бълг. археолог. инст., 13, 1939, с. 246-252.*

2708. ***Мавродинов****, Н. Боянската църква. С., 1943. 32 с.: с 22 табл.*

2709. ***Мавродинов****, Н. Еднокорабната и кръстовидната църква по българските земи до края на XIV в. С., 1966.*

2710. ***Мавродинов****, Н. Старобългарската живопис. С., 1946, с. 34-49.*

2711. ***Мавродинов****, Н. Старобългарското изкуство XI-XIII в. С., 1969, с. 378.*

2712. ***Мавродинов****, Н. Църкви и манастири в Мелник и Рожен. // Год. Нар. музей – София, 1933, Кн. 5, с. 292-300.*

2713. ***Мавродинов****, Никола. Изкуството на Българското Възраждане. С., 1957, с. 262 и сл.*

2714. ***Мавродинова****, Л. Новооткрити средновековни стенописи в църквата „Св. Георги” в Колуша. // Старобълг. лит., 25-26, 1991.*

2715. ***Мавродинова****, Л. Украсата на Синайския псалтир. // Старобълг. лит., 13, 1983, с. 74-90.*

2716. ***Мавродинова****, Л. Църквата „Св. Никола” в Мелник. С., 1975.*

2717. ***Мавродинова****, Лиляна. Земенската църква. История, архитектура, живопис. С., 1980.*

2718. ***Мавродинова****, Лиляна. Стенописите на църквата „Св. Св. Четиридесет Мъченици” във Велико Търново. С., 1977, с. 120.*

2719. ***Маджаров****, Ат. П. Из миналото на българската църква и училище в гр. Букурещ. // Църковен вестник, N 37, 12 ноември 1927.*

2720. ***Маджаров****, Панайот. Да положиш душата си за народа. Български свещенослужители, участници в освободителното движение на Одринско (1895-1913). С., 2007, с. 23, 65-82.*

2721. ***Маджаров****, Панайот. Свято съзаклятие [: Илинденско-Преображенско въстание 1903]. С., 1998, с. 20, 27.*

2722. ***Маджуров****, Н.* ***Бог*** *и светът. // Църковен вестник, N 41, 22 ноември 1991.*

2723. ***Маджуров****, Н. За* ***Светия Дух*** *като личност. // Духовна култура, 1994, N 6, с. 1-8.*

2724. ***Маджуров****, Н. Илюзия и внушение ли е религията. // Църковен вестник, N 33, 27 септ. 1991.*

2725. ***Маджуров****, Н. Как е била написана Библията. // Църковен вестник, N 33, 11 септ. 1992.*

2726. ***Маджуров****, Н. Необходима ли е за човека религията? // Църковен вестник, N 37, 9 окт. 1992.*

2727-2729. ***Маджуров****, Н. Основни причини на религиозните съмнения и безбожието. // Църковен вестник, N 34, 18 септ. 1992, N 35, 25 септ. 1992; N 36, 2 окт. 1992.*

2730. ***Маджуров****, Н. Противоречията на атеизма и неговите гибелни последици. // Църковен вестник, N 36, 18 окт. 1991.*

2731. ***Маджуров****, Н. Трети ноември – задушница преди Архангеловден за безсмъртието на душата. // Църковен вестник, N 37, 25 окт. 1991.*

2732. ***Маджуров****, Н. Черепишки манастир „Успение Богородично”. // Юбилеен сборник по случай 170 години от кончината на* ***епископ Софроний****. С., 1983, с. 109-130.*

2733. ***Маджуров****, Н. Що е молитва. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1977.*

2734. ***Маждраков****, П.* ***Свещеник протонотарий Димитър Драганов Чуклев*** *и неговият род. // Църковен вестник, N 25, 11 окт. 1979.*

2735. ***Маждракова****, О. Нови данни за* ***Матей Преображенски*** *според един новооткрит негов ръкопис от 1853 г. // Изв. Държ. архиви, 1970, Т. 18, с. 163-177.*

2736. ***Маждракова****, Огняна. Четата на* ***поп Харитон*** *– 1876. С., 1964.*

2737. ***Макарий, митрополит Московский****. История Русской церкви. Кн. 1-7. Москва, 1994-1996.*

2738. ***Макаров****, Д. И. Антропология и космология* ***Св. Григория Паламы****. На примере гомилий. Санкт-Петербург, 2003.*

2739. Македония. Сб. от докум. и материали. С., 1978, с. 606.

2740. Македония и Одринско в пламъци [: Илинденско-Преображенското въстание, 1903]. // Църковен вестник, N 35, 29 авг. 1903.

2741. ***Македонов****, Д.* ***Архимандрит Илия (Николов)****. // Църковен вестник, N 8, 21 март 1981.*

2742. ***Македонов****, Д.* ***Архимандрит Инокентий Софийски****. // Църковен вестник, N 23, 11 септ. 1980.*

2743. ***Македонов****, Д.* ***Архимандрит Панарет Хилендарски****. // Духовна култура, 1991, N 10, с. 17-24.*

2744. ***Македонов****, Д.* ***Архимандрит Панарет Хилендарски****. // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1980.*

2745. ***Македонов****, Д.* ***Архимандрит Филарет Варненски****. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1980.*

2746. ***Македонов****, Д. Към биографията на* ***Варненски и Преславски митрополит Симеон****. // Духовна култура, 1990, N 2, с. 15-23.*

*2747. **Македонов**, Д. Манастирът „Св. Георги" край Белащица, Пловдивско. // Църковен вестник, N 37, 1-17 септ. 1995.*

*2748. **Македонов**, Д. Манастирът „Св. Константин" в курорта „Дружба" край Варна. // Църковен вестник, N 41, 22 ноември 1991.*

*2749. **Македонов**, Д. Първият предстоятел на Варненската епископска катедра. // Църковен вестник, N 19, 11 юли 1981.*

2750. Македонски алманах. Indianapolis, 1940, с. 305-306.

*2751. **Македонски**, М. Спомени. С., 1925, с. 22.*

2752. Македонците в културно-политическия живот на България. Анкета от Изпълнителния комитет на Македонските братства. С., 1918, с. 103.

*2753. **Ловчански митрополит Максим**. Надгробно слово, произнесено при погребението на **Траянополския епископ Симеон** – 25 май 1971. // Църковен вестник, N 18-19, 21 юли 1971.*

*2754. **Максим, Патриарх Български**. Благодатен осев. Поздравително слово към новоизбрания **Високопреосвещен Пловдивски митрополит Арсений** по случай каноническия му избор в Св. Синод, 8 февруари т.г. // Църковен вестник, N 11-12, 23 апр. 1987.*

*2755. **Максим, Патриарх Български**. Богослужение и съзиждане на **Христовата църква**. Слово, произнесено в ПКСХП „Св. Александър Невски" преди хиротонията на **Стобийския епископ Кирил**, 26 юни т.г. // Църковен вестник, N 27, 5 септ. 1988.*

*2756. **Максим, Патриарх Български**. В благодатно достойнство на архиерейско служение. Слово, произнесено в ПК СХИ „Св. Александър Невски" след хиротонията на **Преосвещени Знеполски епископ Игнатий**, 29 юни. // Църковен вестник, N 28, 12 септ. 1988.*

*2757. **Максим, Патриарх Български.** В пределите на богоблагословената Ловчанска епархийска църква. Слово, произнесено след Св. Литургия в катедралния храм „Св. Троица", гр. Ловеч, 31 май т.г. // Църковен вестник, N 19, 24 юни 1987.*

*2758. **Максим, Патриарх Български**. Велик син на България **[Васил Левски]**. // Църковен вестник, N 10, 8 март 1990.*

*2759. **Максим, Патриарх Български**. Високо и отговорно служение. Слово, произнесено в официалния салон на Св. Синод след каноническия избор на **епископ Калиник** за **Врачански митрополит**, 10 ноември 1974. // Църковен вестник, N 31, 11 дек. 1974.*

*2760. **Максим, Патриарх Български**. Висотата на епископското служение: Слово, произнесено в Патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски" след хиротонията на **Величкия епископ Йоаникий**. // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1975.*

*2761. **Максим, Патриарх Български**. Господни свидетели, дори до край земя. Слово, произнесено в Св. Синод след каноническия избор на **Негово Високопреосвещенство Акронски митрополит Йосиф**, 17 апр., т.г. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1986.*

*2762. **Максим, Патриарх Български**. Добре дошъл, **Високопреосвещени владико**: Слово, произнесено след каноническия избор на **Сливенския митрополит Йоаникий** (13 апр. 1980). // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1980.*

*2763. **Максим, Патриарх Български**. Епископът – апостолски приемник. Слово при хиротонията на **Преосвещения Крупнишки епископ Геласий**, произнесено на 7 май 1978 г. в храм-паметника „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 15, 15 май 1978.*

*2764. **Максим, Патриарх Български**. Епископът – апостолски приемник. Слово, произнесено в храм-паметник „Св. Александър Невски" при хиротонията на **архимандрит Нестор [Смоленският епископ Нестор]**, 6 дек. 1980. // Църковен вестник, N 3, 1 февр. 1981.*

*2765. **Максим, Патриарх Български**. Епископът – апостолски приемник. Слово, произнесено в храм-паметника „Св. Александър Невски" при хиротонията на **Знеполския епископ Дометиан**, 15 дек. 1975. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1975.*

*2766. **Максим, Патриарх Български**. Епископът – добър войн **Иисус Христов** [: **Йосиф Американски, Канадски и Австралийски**]. // Църковен вестник, N 7, 11 февр. 1981.*

*2767. **Максим, Патриарх Български**. Епископът – образец на верните. Служение високоотговорно и задължаващо. // Църковен вестник, N 15, 1 юни 1989.*

*2768. **Максим, Патриарх Български**. Епископът пастир на църквата. Слово, произнесено в храм-паметника „Св. Александър Невски" при хиротонията на **Величкия епископ Калиник**, 6 дек. 1971. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1972.*

2769. ***Максим, Патриарх Български****. Епископът – съработник на княза на мира и продължител на апостолското служение. Слово, произнесено в ПКСХП „Св. Александър Невски" след епископската хиротония на* ***Негово Високопреосвещенство архимандрит Галактион****, 6 юли т.г. // Църковен вестник, N 24, 11 септ. 1986.*

2770. ***Максим, Патриарх Български****. Надгробно слово. Произнесено след опелото но блаженопочиналия* ***митрополит Никодим [Сливенски]*** *в катедралния храм „Св. Димитър" в гр. Сливен, 28 ян. 1980. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1980.*

2771. ***Максим, Патриарх Български****. Наследник на високо достояние [:* ***Кирил Варненски и Великопреславски****]. // Църковен вестник, N 11, 21 апр. 1989.*

2772. ***Максим, Патриарх Български****. Нов архипастир на Нюйоркската митрополитска катедра. Слово, прознесено в официалния салон на Св. Синод след каноническия избор на* ***Негово Високопреосвещенство Нюйоркския митрополит Геласий****, 2 декември 1987 г. // Църковен вестник, N 4, 28 ян. 1988.*

2773. ***Максим, Патриарх Български****. Образец за верните. Слово, произнесено в ПКСХП „Св. Александър Невски" след епископската хиротония на* ***Негово Високопреподобие архимандрит Григорий, протосингел на Старозагорската Св. митрополия****, 22 дек. 1985. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1986.*

2774. ***Максим, Патриарх Български****. Огнище на молитвен подвиг и чутовен героизъм [: Къпиновски манастир]. // Църковен вестник, N 5, 12 февр. 1973.*

2775. ***Максим, Патриарх Български****. Отечествени грижи за духовните чеда (Слово, произнесено след каноническия избор на* ***Негово Високопреосвещенство Симеон за Западноевропейски митрополит****, 17 апр., т.г.). // Църковен вестник, N 16, 31 май 1986.*

2776. ***Максим, Патриарх Български****. Отново засия в Патриаршеска слава Светата ни Църква: Слово, произнесено при откриване на тържественото събрание по случай 25-та год. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 17-18, 1 юни 1978.*

2777. ***Максим, Патриарх Български****. Паметна година [Освобождението на България 1878 г.]. // Църковен вестник, N 30, 1 дек. 1977.*

2778. ***Максим, Патриарх Български****. Първи благословени стъпки. Слово при интронизацията. // Църковен вестник, N 26-29, 11 септ. 1971.*

2779. ***Максим, Патриарх Български****. Пътят на новото звание. Слово, произнесено в официалния салон на Св. Синод по случай каноническия избор на* ***Видинския митрополит Дометиан****, 2 авг., т.г. // Църковен вестник, N 25-26, 21 септ. 1987.*

2780. ***Максим, Патриарх Български****. Радост в* ***Господа****. Слово, произнесено в ПКСХП „Св. Александър Невски" след епископската хиротония на* ***архимандрит Неофит****, 8 дек. 1985. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1986.*

2781. ***Максим, Патриарх Български****. Разсадник на православна наука. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1973.*

2782. ***Максим, Патриарх Български****. С надежда за бъдещия век [:* ***Смоленски епископ Тихон****]. // Църковен вестник, N 11, 5 апр. 1978.*

2783. ***Максим, Патриарх Български****. Светло тържество (Слово, произнесено на тържеството по случай 60-год. от възстановяване Патриаршеството на Руската православна църква, Москва, 26 май 1978. // Църковен вестник, N 19, 21 юни 1978.*

2784. ***Максим, Патриарх Български****. Символ на неизменна взаимна любов. Слово, произнесено пред Българското църковно подворие в Москва. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1974.*

2785. ***Максим, Патриарх Български****. Сияйно духовно светило. Слово, произнесено след Св. литургия в катедралния храм „Св. Богородица" в гр. В. Търново, 12 окт. 1975 г. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1975.*

2786. ***Максим, Патриарх Български****. Слово при откриването на събора [Четвъртият църковно-народен]. // Църковен вестник, N 15, 6-19 окт. 1997.*

2787. ***Максим, Патриарх Български****. 110 години от блажената смърт на* ***Българския екзарх Антим I****. Слово. // Църковен вестник, N 30, 6 ноември 1989.*

2788. ***Максим, Патриарх Български****. 130 години Сливенска митрополия. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2003.*

2789. ***Максим, Патриарх Български****. Със синовна любов към Светото Православие*

*[: **Левкийски епископ Партений**]. // Църковен вестник, N 13, 30 апр. 1982.*

*2790. **Максим, Патриарх Български**. Тридесет години от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 24-25, 21 септ. 1983.*

*2791. **Максим, Патриарх Български**. Усърден **Христов служител**. Слово при опелото на **Негово Преосвещенство Макариополския епископ Николай** в катедралния храм „Св. Неделя", 21 юли 1981.*

*2792. **Максим, Патриарх Български**. Хиляда сто и десет години от Покръстването на българите. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1975.*

*2793. **Максим**, **Патриарх Български**. Шестдесет години висша богословска школа: Приветствие по случай 60-год. на Духовната академия „Св. Климент Охридски" 25 ноември 1983 г. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1984.*

*2794. **Максим, Пловдивски митрополит**. Автобиография и спомени. С., 1930, с. 6.*

*2795-2797. **Пловдивски митрополит Максим**. Ден тържествен – празник всенароден. Реч произнесена от наместник-председателя на Св. Синод **Всеопросвещений Пловдивски митрополит Максим** на първия ден на освещението на Храм-паметника „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 33, 34 и 35, 20 септ. 1924.*

*2798. **Митрополит Максим [Скопски и Пловдивски]**. // Църковен вестник, N 39, 29 септ. 1906.*

*2799. **Митрополит Максим [Скопски и Пловдивски]**. // Църковен вестник, N 5, 31 ян. 1931.*

*2800. **Скопски и Пловдивски митрополит Максим**. Автобиография. Спомени. С., 1993.*

*2801. **Максим, митрополит [Скопски и] Пловдивски**. Автобиография и спомени. С., 1930.*

*2802. **Малев**, Людмил. **Митрополит Софроний Търновски** (Живот и църковно-обществена дейност). В. Търново, 2006.*

*2803. **Малева**, К. Манастирът „Св. Богородица" в Бургас. // Църковен вестник, N 4, 22-28 ян. 1996.*

*2804-2806. **Малева**, Л. Над кого се извършва маслосвет. // Църковен вестник, N 1, 2-8 ян. 1995; N 2, 9-15 ян. 1995; N 3, 16-22 ян. 1995.*

*2807. **Малинов**, Кр. **Свещ. Михаил [Цветанов] Радулов** и Априлското въстание. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1972.*

2808. Манастирският комплекс „Св. Йоан Предтеча" в Кърджали бе дарен на БПЦ. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2009.

2809. Манастирът „Св. Никола" край с. Пещера. // Църковен вестник, N 50, 12-18 дек. 1994.

*2810. Манастирът „Св. Св. 40 мъченици" край с. Врачеш, Софийска област. // Възраждане на българските манастири / Стр. подготви Полина **Кръстева**, N 7, 16-31 март 2001, с. 8.*

*2811. **Мангачев**, П. Зографският манастир в архивите на Държавна сигурност. С., 2013.*

*2812. **Мандулов**, Н. Копривщенските свещеници в Априлското въстание. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1966.*

*2813. **Манев**, А. Учебното дело в Панагюрище преди Освобождението. // Панагюрище и Панагюрско в миналото. С., 1956, с. 259.*

*2814. **Манев**, Вл. П. Към историята на храма „Св. крал Стефан" („Св. Неделя") в София. // Църковен вестник, N 11, 16 март 1963.*

*2815. **Манолов**, М. Нашите родопски учители-възрожденци. // Великото Кирило-Методиево дело. Смолян, 1972, с. 41.*

*2816. **Манчев**, М. Рожба на Възраждането (170 г. катедрален храм „Успение Богородично" – Пазарджик). // Църковен вестник, N 27, 16-30 ноември 2007.*

*2817. **Манчов**, Др. Кратка свещена история на Вехтий и Новий Завет. 3. изд. Виена, 1865.*

*2818. **Марангозов**, Ив. Историческият манастир „Св. Троица". // Християнка, 1934, N 4, с. 20-30.*

*2819. **Марди-Бабикова**, В. Ктиторский портрет **экзарха Христофора** в церкви „Св. Стефан" в Несебре и роль несебрской митрополии в художественной жизни города в XVI-XVII вв. // Etudes balcaniques, 1978, N 4, 20-24.*

*2820. **Марди-Бабикова**, В. Още един ценен паметник запазен за поколенията [„Св. Никола" в с. Марица]. // Вечерни новини, 4 ноември 1970.*

*2821. **Марди-Бабикова**, В. Средновековна черква [„Св. Св. Козма и Дамян"] край с. Мърводол. // Музеи и паметници на културата, 1981, N 1, с. 30-31.*

2822. ***Маринов****, Б. За древлепросиялата Главиницка епископия. // Църковен вестник, N 23 1-15 дек. 2010.*

2823. ***Маринов****, Б. Подчертано голям учен* ***Христо Николов Кодов****. // Църковен вестник, N 15, авг. 2007.*

2824. ***Маринов****, В., З.* ***Димитров****, Ив.* ***Коев****. Принос към изучаване приноса на турското население в Североизточна България. II. Алиани, казълбаши. // Изв. Етногр. инст. с музей, 2, 1955.*

2825. ***Маринов****, Д.* ***Димитър Кантакузин****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 18. С., 1901.*

2826. ***Маринов****, Д.* ***Евтимий, патриарх Търновски****. 2. изд. Варна, 1903.*

2827. ***Маринов****, Д.* ***Йеромонах Йосиф Брадати****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 18. С., 1901, N 1, с. 99-131.*

2828. ***Маринов****, Д. Натемия или проклятие. // Жива старина (Русе), 1892, Кн. 3, с. 375-380.*

2829. ***Маринов****, Д. Описание на Кремиковския манастир „Св. Георги". // Религиозни разкази, 1896, Кн. 9-10.*

2830. ***Маринов****, Д. Описание на манастира „Св. Богородица", наричан още Елешнишки, в Софийската епархия. // Религиозни разкази, 1896, Кн. 1, с. 28-33.*

2831. ***Маринов****, Д.* ***Димитраки Хаджитошев****. // Бълг. сбирка. Т. I, 1894, с. 432-447.*

2832. ***Димитър Маринов*** *[: Материали от юбил. науч. конф.] / Ред. кол. А.* ***Калоянов*** *и др. Русе, 1999.*

2833. ***Маринов****, П.* ***Поп Глигорко*** *и неговото време. // Родопи, 1978, N 1, с. 23.*

2834-2835. ***Маринов****, Хр. Намесата в държавната власт и политиката в църковните дела е недопустима. // Църковен вестник, N 9, 28 февр. – 6 март 1994; N 10, 7 март – 13 март 1994.*

2836. ***Маринов****, Ц. В Мерданския манастир. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1966.*

2837. ***Маринов****, Ц. Великден като църковен празник. // Църковен вестник, N 20, 23 май 1964.*

2838. ***Маринов****, Ц. Едно име* ***Т. Г. Влайков****. // Църковен вестник, N 14, 10 апр. 1965.*

2839. ***Маринов****, Чавдар. За лъжите на македонизма и митовете на българщината в Македония. // Критика и хуманизъм, 2001, N 12.*

2840. ***Маркишка****, Д.* ***В. И. Григорович*** *и миналото на българския народ. // Ист. преглед, 1978, N 1, с. 67-84.*

2841. ***Марков****, Георги. „Св. Николай". Плевен, 1940.*

2842. ***Марков****, Георги Христов. Хрупищко. Хасково, 2002.*

2843. ***Марков****, Иван. Дейци на националното Възраждане в Неврокопския край. // Просветното дело в Неврокоп /Гоце Делчев/ и Неврокопско през Възраждането. С., 1979, с. 104-107.*

2844. ***Марков****, Ст. Викарийният епископ на трима софийски митрополити. 100 г. от рождението и 25 г. от блажената кончина на* ***Левкийски епископ Партений*** *(7 март 1907 – 2 март 1982). // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2007.*

2845. ***Марков****, Ст. Руската православна църква – сестра. // Църковен вестник, N 24, 10-16 юни 1996.*

2846. ***Марков****, Ст.* ***Света великомъченица Злата Мъгленска*** *– подвиг за* ***Христа****. // Църковен вестник, N 26, 2 окт. 1989.*

2847. ***Маркова****, З. Българската екзархия 1870-1879. С., 1989, с. 14.*

2848. ***Маркова****, З. Българското църковно-национално движение до Кримската война. С., 1976, с. 94.*

2849. ***Маркова****, З. Църковно-народния събор 1871 г. // Векове, 1981, Кн. 3, с. 5-18.*

2850. ***Маркова****, Ст. Паметникът на* ***Св. Патриарх Евтимий*** *в София. // Църковен вестник, N 12, 15-30 юни 1998.*

2851. ***Марковски****, Ив. Великата трагедия Гетсимания. // Църковен вестник N 12, 21 апр. 1967.*

2852. ***Марковски****, Ив. История на българския синоден превод на Библията. С., 1927.*

2853. ***Марковски****, Ив.* ***Св. Йоан Кръстител*** *–* ***Божественият Предтеча****. // Църковен вестник, N 3, 24 ян. 1959.*

2854. ***Марковски****, Ив. С. Гетсимания – градината на най-великата трагедия. // Църковен вестник, N 12-13, 3 апр. 1950.*

2855. ***Марковски****, Ив. С. Единство на Църква и народ по въпроса за републиката. // Църковен вестник, N 29-30, 18 септ. 1946.*

2856. ***Марковски****, Ив. С.* ***Браницки епископ Максим****. // Църковен вестник, N 3-4, 17 ян. 1957.*

2857. ***Марковски****, Ив. С. За свещения град Назарет. // Църковен вестник, N 46, 27 дек. 1958.*

2858. ***Марковски****, Ив. С. За спомен на* ***свещеноиконом Марин Колев Ханджиев****. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1967.*

2859. ***Марковски****, Ив. С.* ***Негово Блаженство екзарх Български Стефан****. // Църковен вестник, N 4-5, 27 ян. 1945.*

2860. ***Марковски****, Ив. С. Пророчески предсказания за очаквания Месия –* ***Христос****. // Църковен вестник, N 1-2, 5 ян. 1960.*

2861. ***Марковски****, Ив. С.* ***Професор протопрезвитер д-р Стефан Цанков*** *навърши 75 години. // Църковен вестник, N 31-32, 30 юли 1956.*

2862. ***Марковски****, Ив. С.* ***Сливенският митрополит Никодим****. // Църковен вестник, N 30-31, 17 юли 1947.*

2863. ***Проф. Иван Спасов Марковски*** *(1885-1972). // Бележити богослови и учени. // pravoslavieto.com.*

2864. ***Мартинов****, Ал. Габрово през Възраждането. С., 1940, с. 69.*

2865. ***Мартинов****, Георги. Софийската Мала Света гора: Стари църкви, манастири, параклиси и оброчища в София и околностите. С., 2011, с. 25-26.*

2866-2867. ***Марчевски****, Ив. Исихазмът. Учението за несътворените божествени енергии и светлини. В. Търново, 1996; 2. изд. 2001.*

2868. ***Масларов****, Кирил. Летопис на просветното дело в Якоруда. Якоруда, 1975, с. 13.*

2869. ***Маслев****, Ст. Проучвания върху някои произведения на* ***Теофилакт Охридски, архиепископ Български*** *(1090 – ок. 1126 г.). С., 1974.*

2870. ***Матанов****, Христо. Балкански хоризонти. Ч. 1. С., 2007, с. 142.*

2871. ***Матанов****, Христо. Един малко известен брат на* ***цар Иван Александър****. // Векове, 1981, N 1, с. 19-25.*

2872. ***Матанов****, Христо. Княжеството на Драгаши: Към историята на Североизточна Македония в предосманската епоха. С., 1997, с. 179, 190 и 193.*

2873. ***Матанов****, Христо. Средновековните Балкани. Исторически очерци. С., 2005, с. 142-146.*

2874. ***Матев****, Иван. Гробът на* ***отец Сергий Плаковски****. // Казанлък в миналото и днес. Т. 5. С., 1999, с. 171-174.*

2875. ***Матеева****, М. История на дипломатическите отношения на България. С., 2005, с. 134.*

2876. ***Матеич****, П. Българският химнописец* ***Ефрем*** *от XIV в. С., 1982.*

2877. Материали из миналото на Костурско (1868-1903 г.): Спомени на ***свещ. Златко (Златан) Каратанасов****. С., 1935, с. 32.*

2878. ***Матов****, Д. Кратка расправия по етнографията на Македония. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1889, Кн. XXXIV, с. 681.*

2879. ***Матов****, Милан. За премълчаното в историята на ВМРО. С., 2007, с. 308-309.*

2880. ***Матуски****, В. Стенописни надписи от бобошевския храм „Св. Атанасий Александрийски" в контекста на неговата иконография. // Културните текстове на миналото, носители, символи и идеи. Т. IV. С., 2005, с. 60-63.*

2881. ***Машалова****, Е. 160 години от рождението на* ***Найден Геров****. // Български език, 1983, N 4, с. 369-371.*

2882. ***Меджидиев****, А. Град Дупница до Освобождението. Принос към историята на града и околията. С., 1935.*

2883. ***Меджидиев****, А. Дупница и бележити дупничани през епохата на Възраждането. С., 1940, с. 143-156.*

2884. ***Медникаров****, Хр. Свещеник патриот и летописец [****Иван Николов, поп Янко****]. // Църковен вестник, N 28, 8 юли 1992.*

2885. ***Мелания*** *(Некролог). // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2008.*

2886. Мелник. Манастир „Св. Богородица Спилеотиса". Т. 2. С., 1994, с. 20.

2887. ***Мен****, Ал. Благовещение. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2002.*

2888. ***Архиепископ Менини*** *пак за уния говори. // Църковен вестник, N 30, 5 авг. 1907.*

2889. ***Мержанова****, И. Есхатологията като историософия. // Църковен вестник, N 29, 19 авг. 1992.*

2890. ***Методиев****, Момчил. Между вярата и компромиса. Българската православна църква и комунистическата държава. С., 2010.*

2891. ***Методиев****, Момчил.* ***Нюйоркски митрополит Андрей****: Биогр., спомени, дневници. С., 2016.*

2892. ***Архимандрит Методий****. Света Атонска гора като вековен разсадник на православното монашество. // Църковен вестник, N 25-26, 22 юни 1963.*

2893. ***Архимандрит Методий****. Юлианският календар – календар на Светите славянски църкви. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1969.*

2894. ***Механджиев****, Димитър. История на църквата „Св. Георги" в гр. Бяла. Бяла, 1998.*

2895. ***Мечев****, К. Българската култура от началото на XIII в. (Образът на* ***цар Калоян*** *според преписката му с* ***папа Инокентий III****). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989.*

2896. ***Мечев****, К. Българската фолклорна прослава на Русия от края на XVIII в. (Към художествената и идейна характеристика на „Повесть ради московскаго* ***цара Петра****, що го нарицают москале Буро" от* ***поп Пунчо****). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 207-222.*

2897. ***Мечев****, К. Виден български и сръбски писател (****Константин Костенечки*** *– първият възрожденец в южнославянските литератури). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989.*

2898. ***Мечев****, К.* ***Григорий Цамблак****. С., 1969.*

2899. ***Мечев****, К. Защитник на Отечеството (Словото на* ***Григорий Цамблак*** *на църковния събор в Констанц през 1418 г.). //*

2900. ***Мечев****, К.* ***Климент Охридски****. Творчески образ. С., 1966.*

2901. ***Мечев****, К. Литературовед със собствен творчески облик [****Проф. Велчо Велчев****]. // Лит. фронт, N 38, 23 септ. 1982.*

2902. ***Мечев****, К. Народностният облик на Кирило-Методиевския език (Към тълкуването на понятието „свой език" в „Пролога" на* ***Йоан Екзарх*** *към превода му на „Небеса"). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 44-50.*

2903. ***Мечев****, К. Преклонението на ученика пред учителя; Към историко-литературната характеристика на „Похвално слово за* ***Кирил****" от* ***Климент Охридски****. // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 30-38.*

2904. ***Мечев****, К. Покровител на книжнината [****цар Иван Александър****]. С., 1977.*

2905. ***Мечев****, К. Покровител на книжнината (Черти от лика на* ***цар Иван Александър*** *като държавен и културен строител). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 128-141.*

2906. ***Мечев****, К. Последовател на* ***Патриарх Евтимий*** *(„Рилската повест" на* ***Владислав Граматик****). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 192-199.*

2907. ***Мечев****, К. Спиридоновата история [:* ***йеросхимонах Спиридон****] (Разказ от преди 200 г. за българското историческо минало). // Църковен вестник, N 9, 1 март 1991.*

2908. ***Мечев****, К. Средновековни българи. Книжовници, държавници, борци. С., 1989.*

2909. ***Мечев****, К. Творчество в „дни на ратни беди". Ист.-лит. бележки към „Беседа против богомилите" от* ***Презвитер Козма****. // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 51-61.*

2910. ***Мечев****, К. Целенасочен разказ (Поглед към Автобиографията на* ***Партений Павлович*** *като художествена композиция). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 206-215.*

2911. ***Мечев****, К. Ярко произведение на старобългарската литература (****Климент Охридски*** *и Общото Похвално слово за* ***Кирил*** *и* ***Методий****). // Мечев, К. Средновековни българи. С., 1989, с. 39-43.*

2912. ***Мечкова****, Кл. Търновският музикоучител* ***Давид Хаджипенков Тулешков****. // Българско музикознание, 1990, N 1, с. 103-113.*

2913. ***Мигев****, В. Българската православна църква в политиката на управляващите в България (9 септ. 1944-1960). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 271-280.*

2914. ***Миков****, В. Старини от разни краища в България. Археологически вести. // Изв. Археолог. инст., Т. 5, 1928-1929.*

2915. ***Миков****, Любомир. За етнорелигиозния произход на казълбашите от Североизточна България. // Българска етнология, 1997, N 3-4, с. 65-69.*

2916. ***Миков****, Любомир. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007, с. 16-19.*

2917. ***Miladinova****, Nadia. The Panoplia Dogmatike by* ***Euthymios Zygadenos****: A study on the first edition published in Greek in 1710. Leiden, 2014.*

2918. ***Миладинова-Алексиева****, Царевна. Епоха, земя и хора / Съст., коментар. и бел.* ***Елисавета***

Миладинова. *С., 1985, с. 387.*

2919. ***Миладинова-Алексиева****, Царевна. Епоха, земя и хора. Към Охрид и Струга. // Мир, 40, N 10238, 1 септ. 1934.*

2920. ***Миларов****, С. Н. Какво сме, догде сме и какво трябва занапред да правим ние българите. Кратка разправа по повод коронясването на* ***Н. С. Александра I Българский княз****. Ч. 3 (Църква, духовенство). Търново, 1879.*

2921. ***Миларов****, Ст.* ***Василий Евстатиевич Априлов****, мощният подвижник на новото образование в България. Опис на живота и на деятелността му. Одеса, 1888.*

2922. ***Милаш****, Никодим. Православно църковно право. С., 1904, с. 655-658.*

2923. ***Милев****, Ал.* ***Архимандрит Инокентий Софийски*** *(1.VI.1882 – 27.IX.1976). // Църковен вестник, N29, 11 ноември 1976.*

2924. ***Милев****, Ал. Гръцките жития на* ***Климент Охридски****. С., 1966.*

2925. ***Милев****, Ал. In temoriam magistri [:* ***проф. Христо Гяуров****]. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1968.*

2926. ***Милев****, Ал. Шест години в Софийската духовна семинария (1920-1926). // Църковен вестник, N 31, 13 дек. 1931.*

2927. ***Милев****, Н. Католишката пропаганда в България през XVII в. С., 1914.*

2928. ***Милев****, Н.* ***[П.] Парчевич*** *и* ***Владислав IV*** *–* ***полски крал****. // Полско-български преглед, 1924, N 20, с. 48-64.*

2929. ***Милев-Огин****, Б., М.* ***Берберов****. Атон – легенда жива. С., 1981.*

2930. ***Миленков****, Ст. Легендата за* ***Иуда****. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1969.*

2931. ***Милетич****, Л. Заселението на католишките българи в Седмиградско и Банат. // Сборник за народни умотворения, наука1 и книжнина. Т. 14. С., 1897, с. 336-339.*

2932. ***Милетич****, Л. Из историята на българската католическа пропаганда в България през XII в. С., 1894.*

2933. ***Милетич****, Л. Нашите павликяни. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 19. С., 1903, с. 1-369.*

2934. ***Милетич****, Л. Нови документи по миналото на нашите павликяни. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 21. С., 1905.*

2935. ***Милетич****, Л. Особеностите на езика в Мариинския паметник. Езикословна критична студия. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1988, Кн. 19-20, с. 219-252.*

2936. ***Милетич****, Л.* ***П. Р. Славейков****. // Бълг. преглед, 1895, I, 9-10, с. 79-86.*

2937. ***Милетич****, Любомир. В полуразрушения Мелник (Пътни бележки от 1914 г). // Македонски преглед, 1924, N 2, с. 91-92.*

2938. ***Милетич****, Любомир. Из един поменик на манастира Пречиста (Кичевско). // Сп. на БАН, 1919, N 18.*

2939. ***Милетич****, Любомир. Нашите павликяни. С., 1904.*

2940. ***Милетич****, Любомир. Струмишките манастирски черкви при с. Водоча и с. Велюса. // Македонски преглед, 1926, N 2, с. 35-48.*

2941. ***Милков****, Т.* ***Антим първи български екзарх****. Живот и духовно-обществената му деятелност. Пловдив, 1899.*

2942. ***Милтенова****, А. Научното дело на* ***проф. Боню Ст. Ангелов****. // Старобълг. лит., 18, 1985, с. 3-8.*

2943. ***Милтенова****, А. Текстологически наблюдения върху два ръкописа (Апокрифен цикъл за кръстното дърво, приписван на* ***Григорий Богослов*** *и апокрифа му за* ***Адам*** *и* ***Ева****). // Старобълг. лит., 11, 1982, с. 35-63.*

2944. ***Милушева****, Венета. Късносредновековни и възрожденски култови обекти в района на Сапарева баня. // Изв. Ист. музей – Кюстендил. Т. XVI. В. Търново, 2010, с. 117-128.*

2945. ***Милчев****, Атанас. Триконхална църква в околността на с. Кулата, Благоевградско. Археолог. разкопки и проучвания в долината на Средна Струма. // Год. Соф. унив. Филос.-ист. фак., 1960, I, с. 401-449.*

2946. ***Милчев****, К. Притча на исихастите. С., 2002.*

2947. ***Милчич****, Светолик. Миналото на с. Сливница (Софийско). С., 1998.*

2948. ***Милчич****, Светолик. Храмове и манастири в Сливнишко – пътеводител. С., 2004.*

2949. ***Минев****, Д. Град Лясковец. Минало, сегашно състояние, дейци. Ист. и стопански*

приноси. Варна, 1944, с. 162.

2950. ***Минев****, Д. Просветното дело в Лясковец. // Лясковец. С., 1970.*

2951. ***Минков****, Цв.* ***Стоян Михайловски****. Живот и творчество. С., 1940.*

2952. ***Минкова****, Л.* ***Осим Максимович Бодянский*** *– издател на паметници на старобългарската литература. // Старобълг. лит., 2, 1977, с. 249-267.*

2953. ***Миновски****, В. Всеотдаен духовен учител.* ***Митрополит Панарет Погониански*** *(1808-1887). // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2008.*

2954. ***Минчев****, Г. Дяконовската ектения и свещеническите молитви срещу природни бедствия в новите листове на Синайския евхологий. // Медиевистика и културна антропология: Сб. в чест на 40-год. творческа дейност на* ***проф. Донка Петканова****. С., 1998, с. 111-153.*

2955. ***Минчев****, Г. Мястото на откритите листове от Синайския евхологий сред другите текстове от ръкописа. Филологически и литургически анализ на молитвите от денонощния молебен цикъл. // Palaeobulgarica, 1993, N 1, с. 24-26.*

2956. ***Минчев****, Д. Българските акционни комитети в Македония – 1941 г. С., 1995, с. 88.*

2957. ***Минчев****, Иван. 120 бележити композитори. С., 1976, с. 99-106.*

2958. ***Минчев****, Й., Пл.* ***Павлов****.* ***Иларион Макариополски****. // Бележити българи. Т. 5. С., 2012.*

2959. ***Минчев****, М. Великата сила на поста и молитвата. // Църковен вестник, N 12, 18-24 март 1996.*

2960. ***Минчева****, А.* ***Константина Костенецки****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1981, с. 65-72.*

2961. ***Минчева****, А. Старобългарски кирилски откъслеци. С., 1978.*

2962. ***Минчева****, Атанаска. [Село] Староселци и техният православен храм „Св. Успение Богородично". Силистра, 2013.*

2963. ***Миркович****, Г. Униатското движение по църковния въпрос. Сливен, 1897.*

2964. ***Мирчев****, Д. 10 години от възстановяването на Пловдивската духовна семинария. // Църковен вестник, N 21, 16-30 ноември 2000.*

2965. ***Мирчев****, К. Към езиковата характеристика на Охридския апостол от XII в. //* ***Климент Охридски****: Сб. от ст. по случай 1050 г. от смъртта му. С., 1966, с. 107-120.*

2966. ***Мирчев****, К.* ***Проф****.* ***Беньо Цонев*** *(По случай 30-год. от смъртта му). // Бълг. ез., 1956, N 4, с. 313-316.*

2967. ***Мирчев****, Кирил, Иван* ***Добрев****. Евангелие. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, с. 631-645.*

2968. ***Мирчев****, Кирил, Христо* ***Кодов****. Енински апостол: Старобълг. паметник от XI в. С., 1965.*

2969. ***Мирчев****, Хр. За храма „Св. Архангел Михаил" в Дряновския манастир. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1985.*

2970. Мисли на представителя на ***Московския патриарх архиепископ Серафим****, управляващ руските православни общини в България, по повод на свещеническия конгрес, състоял се в София на 18, 19 и 20 окт. т.г. // Църковен вестник, N 45, 19 дек. 1949.*

2971. ***Митев****, Й. Ботевият помощник* ***отец Сава Катрафилов****. // Църковен вестник, N 22, 27 май – 2 юни 1996.*

2972. ***Митев****, Й. Екзархията и Априлското въстание. // Духовна култура, 2003, N 4, с. 1-11.*

2973. ***Митев****, Й. История на село Морозово, Чирпанско. Пловдив, 1963, с. 18.*

2974. ***Митев****, Тр. Българската емиграция в Америка и борбата за освобождение на Македония (1919-1945). С., 1993.*

2975. ***Митев****, Тр. Причини за абдикацията на* ***княз Александър Батенберг****. // Ист. преглед, 1979, N 6, с. 90-105.*

2976. ***Митов****, М. Освещаване на нов български храм във Виена. // Църковен вестник, N 12, 1-15 юни 2017.*

2977. ***Митов****, Стефан.* ***Антон Митов****. Живот и творчество. С., 1957.*

2978. ***Митова-Джонова****, Д. Археологическите паметници на Пернишки окръг. С., 1984, с. 146-147.*

2979. Митрополити и свещеници на Пловдивската митрополия през първата половина на XIX в. // Църковен вестник, N 12, 1-15 юни 2018.

2980. Митрополитски избор в Неврокопска епархия [: ***Крупнишки епископ Натанаил****]. // Църковен вестник, N 16, 18-24 апр. 1994.*

2981. ***Доростолски и Червенски митрополит Михаил****. // Църковен вестник, N 16, 16 апр. 1927.*

2982. ***Митрополит Доростолски и Червенски [Михаил]****– за себе си и за другите (1994-1961): Докум. сб. / Съст. Т.* ***Билчев****, Ст.* ***Маринова****. В. Търново, 2008.*

2983. ***Михаил****, М. Д. 130-годишнина на храма „Св. Богородица” в гр. Смолян, кв. „Устово” (1865-1995). // Духовна култура, 1995, N 11, с. 28-31.*

2984. ***Михайлов****, Ап. Вселенската патриаршия. Кратки сведения за миналото и настоящето ѝ. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1967.*

2985. ***Михайлов****, Г. Килифарево. С., 1970, с. 272.*

2986. ***Михайлов****, Д. Църковнонароден деец и водител (По случай 160 г. от рожд. на* ***свещ. Константин Дъновски****). // Църковен вестник, N 35, 1 окт. 1990.*

2987. ***Михайлов****, Емил. Руси и българи през Ранното средновековие до 964 г. С., 1990.*

2988. ***Михайлов****, М. Обновлението на храма „Св. Богородица” в гр. Смолян. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1976.*

2989. ***Михайлов****, Пл. Тържествено освещаване на Пенкьовския манастир „Св. Петка”, община Трън. // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 2019.*

2990. ***Михайлов****, Ст. Дворцовата църква в Плиска. // Изв. Археолог. инст., 1955, с. 229-264.*

2991. ***Михайлов****, Ст. Късносредновековна църква при с. Пчелинци. // Археология, 1973, N 2, с. 59-65.*

2992. ***Михайлов****, Ст. Нови данни за Голямата базилика в Плиска. // Плиска-Преслав, Т. 6, 1993.*

2993. ***Михайлов****, Ст. Стенописите в църквата „Св. Петка Самарджийска” в София. // Изв. Археолог. инст., 1959, Кн. 22, с. 291-325.*

2994. ***Михайлова-Мръвкарова****, М.* ***Поп Кръстьо*** *и шифрованата телеграма до Търново. // Векове, 1973, N 1, с. 70-75.*

2995. ***Михайловски****, Е. Римокатолическата църква. С., 1903.*

2996. ***Михалчев****, Д. Против дъновизма като теософско учение. // Философски преглед, 1931, N 2.*

2997. ***Михнева****, Р. Някои страни на ненасилствените помохамеданчвания на Балканите. // Соф. унив. Ист. фак. – Клуб за научно творчество на младежта. Студентски проучвания, 1974, Т. II, с. 146-178.*

2998. ***Мицов****, Й. Шестдесет години Българска църковна община в Будапеща. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1978.*

2999. ***Мичев****, Д. Юбилейно честване на 100-годишнината на църквата „Св. Николай” в с. Чапаево, Горнооряховско. // Църковен вестник, N 43, 6 дек. 1958.*

3000. ***Мишев****, Д. 150-годишнината на Паисиевата история. // Църковен вестник, N 19, 12 май 1912.*

3001. ***Мишев****, Д. Храмът-паметник [„Св. Александър Невски” в София], Русия и славянството. // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

3002. ***Мишев****, Д. Четвърт век дейност [„Църковен вестник”]. // Църковен вестник, N 16-17-18, 19 апр. 1925.*

3003. ***Миятев****, К. Земенският манастир. // Векове, 1931, 1, с. 6-8.*

3004. ***Миятев****, К. Кръглата църква в Преслав. С., 1932.*

3005. ***Миятев****, К. Погановският манастир. С., 1936.*

3006. ***Миятев****, Кр. Архитектурата в Средновековна България. С., 1965.*

3007. ***Миятев****, Кр. Велики Преслав, столицата на* ***Симеона****. Водач на старините. Шумен, 1930.*

3008. ***Миятев****, Кр.* ***Йордан Иванов****. // Изв. Бълг. археолог. инст. при БАН, 1950.*

3009. ***Миятев****, Кр. Карлуковският манастир „Св. Богородица”. // Год. Нар. музей – София, 1936, Т. 6, с. 275-287.*

3010. ***Миятев****, Кр. Манастирът на „Св. Богородица Петричка” при Бачково. // Българска историческа библиотека. С., 1932-1933, N 1.*

3011. ***Миятев****, Кр. Симеоновият век. С, 1930.*

3012. ***Миятев****, Кр. Стара църква при Мирково. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1934, Т. 8, с. 442-444.*

3013. ***Миятев****, Кр. Старини из Трънско и Брезнишко. // Год. на Народния музей – София, 1921 , с. 281-282.*

3014. ***Миятев****, Кр. Старини по горното течение на Марица [„Св. Никола” в с. Марица]. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1928-1929, Т. V, с. 338-340.*

3015. ***Миятев****, Кр. Съкровищницата на Рилския манастир. // Год. Нар. музей, 1922-1925, с. 314.*

3016. ***Младенов****, Ат. Българската православна църква и Девети септември. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1978.*

3017. ***Младенов****, Ат.* ***Йосиф Хилендарски****. // Църковен вестник, N 16, 25 май 1978.*

3018. ***Младенов****, Ат. Чипровският манастир „Св. Иван Рилски”. // Църковен вестник, N 24 юни 1984.*

3019. ***Младенов****, Ст.* ***Беньо Цонев*** *(1863-1926). // Летопис на БАН, 1926-1927 (1929), Т. 10, с. 25-54.*

3020. Младият ***цар [Борис III]****. // Църковен вестник, N 38, 15 окт. 1918.*

3021. Молебен в чест на 20-годишнината от създаването на Библейската библиотека на СУ. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2018.

3022. ***Моллов****, Здр. Родовете на* ***Иван Момчилов*** *и* ***Никола Михайловски****. // Огнище на педагогическата мисъл. В. Търново, 1981, с. 93-102.*

3023. ***Моллов****, Т. Материали за историята на култа към народния* ***светец Димитър Басарбовски*** *между XV и XVIII в. // Изв. Рег. ист. музей – Русе. Русе, 1997.*

3024. ***Момина****, М. М. Жеравненския триод. // Palaeobulgarica, 1983, N 3, с. 58-67.*

3025. ***Момиров****, Емил.* ***Майстор Никола Фичев (Уста Кольо Фичето)*** *(1800-1881). С., 1953.*

3026. ***Момъков****, Ив. Сто и десет години от създаването на първия църковен хор в България (1868-1978). // Църковен вестник, N 3, 22 ян. 1979.*

3027. ***Монеджикова****, А. Храм-паметник „Св. Александър Невски”. //* ***Монеджикова****, А. София през вековете. С., 1946.*

3028. ***Моравенов****, К. Паметник за пловдивското християнско население в града и за общите заведения по произносно предание, подарен на Българското читалище в Цариград 1869. Пловдив, 1984, с. 146-147.*

3029. ***Москов****, М. Светата Петропавловска обител при гр. Лясковец. С., 1927.*

3030. ***Москов****, Николай. Дядо* ***Натанаил [Неврокопски]*** *почина от емболия на рождения си ден. // 24 часа, 16 ноември 2013.*

3031. ***Москова****, Й. Античната митология в славянския превод на Хрониката на* ***Йоан Малала****. // Акы бъчела любодяльна: Юбил. сб. в чест на* ***доц. д-р Цветанка Янакиева****,* ***ст.н.с. II ст. д-р Павел Георгиев*** *и* ***доц. Валентин Кулев****. В. Търново, 2010, с. 118-148.*

3032. ***Москова****, Й. Етиологическа легенда за царската багреница (според хрониките на* ***Йоан Малала*** *и* ***Георги Амартол****). // Преславска книжовна школа. Т. 8. Шумен, 2005, с. 227-230.*

3033. ***Москова****, Й.* ***Император Юстиниан I*** *и* ***цар Симеон Велики*** *– адепти на Античността. // Преславска книжовна школа. Т. 13. Шумен, 2013, с. 86-92.*

3034. ***Москова****, Й. Митологични мотиви в Хрониката на* ***Йоан Малала*** *за произхода на царската институция и на владетелските инсигнии. // Преславска книжовна школа. Т. 12. Шумен, 2012, с. 210-221.*

3035. ***Москова****, Й. Отсъствието на амброзията в Хрониката на* ***Йоан Малала****. // Преславска книжовна школа. Т. 10. Шумен, 2008, с. 244-249.*

3036. ***Москова****, Й. Представите за сакралността на брака в Хрониката на* ***Йоан Малала****. // Тр. на Катедрите по история и богословие. Т. 9. Шумен, 2006, с. 100-105.*

3037. ***Москова****, Й. Символиката на хиподрума в Световна хроника на* ***Йоан Малала****. // Преславска книжовна школа. Т. 18. Шумен, 2018, с. 211-216.*

3038. ***Москова****, Й. Трансформиране на античната митология за нуждите на християнската доктрина в Хрониката а* ***Йоан Малала****. // Епископ-Константинови четения. Т. 10. Шумен, 2005, с. 197-204.*

3039. ***Москова****, Й. Троянският цикъл в трактовката на* ***Йоан Малала****. // Преславска книжовна школа. Т. 9. Шумен, 2006, с. 257-269.*

3040. ***Москова****, Й. Функции на числото три в образа на Херакъл по материал от първа глава от Хрониката на* ***Йоан Малала****. // Сб. науч. конференция на докторанти. Шумен, 2006, с. 76-79.*

3041. ***Москова****, Й. Хрониката на* ***Йоан Малала*** *в Архивския хронограф. // Преславска книжовна школа. Т. 14. Шумен, 2014, с. 330-336.*

3042. ***Москова****, Йорданка. Героите от античната митология според Хрониката на* ***Йоан***

Малала. // Quadrivium. В. Търново, 2016, с. 237-257.

3043. ***Мострова***, Т. За преславската основа на най-ранния превод на Лествицата. // Хиляда и осемдесет години от смъртта на ***Св. Наум Охридски***. С., 1993, с. 204-213.

3044. ***Мострова***, Т. Към въпроса за Лествицата в славянската ръкописна традиция. // Старобългаристика, 15, 1991, Кн. 3, с. 70-90.

3045. ***Мострова***, Т. Мариинско евангелие. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 617-625 (с подробна библиогр.).

3046. ***Мурджев***, П. Стогодишнината на храма „Св. Възнесение" – гр. Чирпан. // Църковен вестник, N 39, 1-8 ноември 1958.

3047. ***Мурджев***, П. 125 години от построяването и освещаването на храма „Въведение Пресветая Богородици" в гр. Чирпан. // Църковен вестник, N 10, 12 март 1960.

3048. ***Мусакова***, Елисавета. Кодикологични бележки за Струмишкия апостол. // Slavia, 1999, N 2, с. 229-234.

3049. ***Мусакова***, Елисавета. Кодикологически бележки върху Врачанското евангелие (НБКМ 19). // Старобългаристика, 20, 1996, N 2, с. 64-82.

3050. ***Мусакова***, Елисавета. Три статии за украсата на ръкописите: [композицията на Псалтира. // Медиевистика и културна антропология: Сб. в чест на 40-год. творческа дейност на ***проф***. ***Донка Петканова***. С., 1998, с. 349-360.

3051. ***Мусински***, Д. ***Свещеник Балю Колев***. // Църковен вестник, N 14, 1 май 1976.

3052. ***Мутафова***, Кр. Още за историята на Троянския манастир. // Духовна култура, 2001, N 1, с. 22-29.

3053. ***Мутафова***, Кр. Правова регламентация между християни и мюсюлмани в българските земи през XV-XVIII в. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в бълг. земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 313-330.

3054. ***Мутафчиев***, К. ***Христо Ботев*** и православната духовност. // Църковен вестник, N 4, 8 февр. 1991.

3055. ***Мутафчиев***, К. Духовната светлина на Зографския манастир. // Църковен вестник, N 19, 10 май 1991.

3056. ***Мутафчиев***, П. Един наш правен историк (***Никола П. Благоев***). С., 1932.

3057. ***Мутафчиев***, П. Еленската църква при Пирдоп. // Изв. Бълг. Археолог. Др-во, 1915, N 5, с. 20-84.

3058. ***Мутафчиев***, П. Житието на ***Пимен Зографски***, родом от София. // Сердика, 1939, N 4.

3059. ***Мутафчиев***, П. Из нашите старопланински манастири. // ***Мутафчиев***, П. Избрани произведения. Т. 2. С., 1973, с. 341-345.

3060. ***Мутафчиев***, П. Из нашите старопланински манастири. // Сп. на БАН, 1937, Т. 27, с. 42, 53-54.

3061. ***Мутафчиев***, П. ***Поп Богомил*** и ***Св. Иван Рилски***. // Философски преглед, 1934, N 2.

3062. ***Мутафчиев***, П. Старите градища и друмове по долините на Стряма и Тополница. С., 1915.

3063. ***Мутафчиев***, П. Съдбините на средновековния Дръстър. // Добруджа, 1927, Т. I, с. 102-197.

3064. ***Мутафчиев***, Петър. Лекции по история на Византия. Т. 2. С., 1994, с. 280.

3065. ***Мутафчиева***, В. Към въпроса за статута на българското население в Чепинско под османска власт. // Родопски сборник. Т. 1. 1965, с. 121-123.

3066. ***Мутафчиева***, В. „Предсказанията" за края на Османската империя (Към въпроса за руско-балканските културни връзки през XIX в.). // Studia Balcanica, 1974, N 8.

3067. ***Муцопулос***, Николаос. Базиликата Св. Ахилий в Преспа (Един ист. паметник – светиня). Пловдив, 2007.

3068. ***Мярковски***, Ив. С. Спомен за писателя ***Тодор Г. Влайков***. // Църковен вестник, N 17-18, 8 май 1946.

3069. На Голгота. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1967.

3070. На 19 май пристига ***Негово Светейшество Алексий II, Патриарх Московски и на цяла Русия***. // Църковен вестник, N 20, 16-22 май 1994.

3071. Надгробно слово, произнесено от Ст. ***Костов*** при опелото на починалия ***архимандрит Теофилакт***. // Църковен вестник, N 35, 1 септ. 1912.

3072. Надгробно слово, произнесено от наместник-председателя на Св. Синод ***Негово Високопреосвещенство Доростоло-Червенски митрополит Михаил*** *при погребението на блаженопочиналия* ***Неврокопски митрополит Борис****. // Църковен вестник, N 37-38, 22 ноември 1948.*

3073. Надгробно слово, произнесено от ***Негово светейшество Патриарх Кирил*** *на погребението на* ***Негово Блаженство*** *преждебившия* ***екзарх Български*** *и* ***митрополит Софийски Стефан*** *на 18 май 1957 в Бачковския манастир. // Църковен вестник, N 23, 30 май 1957.*

3074. Назначен новый представитель ***Болгарского Патриарха*** *[: йеромонах Теоктист] при* ***Патриархе Московском и всея Руси*** *[: Кирил I]. // Седмица.ru, 8 февр. 2011.*

3075. Най-ценното наследство на блаженопочиналия ***Видински митрополит Неофит****. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1971.*

3076. ***Найденов****, Ив. п. Стогодишнината на църквата „Св. архангел Михаил" в гр. Котел. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1971.*

3077. ***Нанев****, Христо. Бъдете в този свят, но не от този свят [: за* ***Слава Севрюкова****]. С., 2005.*

3078. ***Нанев****, Христо. Зеница към вселената [: за* ***Слава Севрюкова****]. С., 2007.*

3079. ***Нанев****, Христо. Прозрения [: за* ***Слава Севрюкова****]. С., 2006.*

3080. ***Нанков****, С.* ***Главиницкий епископ Стефан****. // Църковен вестник, N 24, 5 юни 1965.*

3081-3082. Наредба за управлението на Храм-паметник „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 33, 34 и 35, 20 септ. 1924.

3083. Народен руски светец. Животописни бележки за ***Св. Александър Невски****. // Църковен вестник, N 31-32, 30 септ. 1953.*

3084. „Настоящий вѣчний помѧникъ", Обитель Пречиста Кърнинно, 1882 година. Кичево, 1882.

3085. ***Архимандрит Натанаил*** *почина. // Църковен вестник, N 38-39, 33 окт. 1951.*

3086. ***Крупнишки епископ Натанаил****.* ***Негово Блаженство Българският екзарх Йосиф V*** *– ревностен първостроител и радетел на църковно и наационално единство. // Църковен вестник, N 19, юли 1989.*

3087. ***Крупнишки епископ Натанаил****. Слово – отговор. // Църковен вестник, N 13, 12 май 1989.*

3088. ***Митрополит Натанаил****. // Църковен вестник, N 38, 22 септ. 1906.*

3089. ***Натанаил, митрополит Охридо-Пловдивски****. Жизнеописание (Автобиографични бележки). // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 25. С., 1909.*

3090. ***Натанаил Охридски****. Борба за България. Подбор, редакция и бележки: В.* ***Топалова****. С., 2003.*

3091. ***Натанаил Охридски****. За Юстиниянови права на Охридската архиепископия или за църковната независимост и самостоятелност на охридско-българското свещеноначалие. Цариград, 1873.*

3092. ***Натанаил Охридски****. Краткое сказание за преподобнаго отца нашего Димитриія Бесарбовскаго, коего мощи почивать въ Унгро-Влахійска, въ Букурещъ, Митрополитска Църква. Цариград, 1858.*

3093. ***Наум Агатоникийски*** *(Некролог). // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2005.*

3094. ***Агатоникийски епископ Наум****.* ***Преподобен Наум Охридски*** *– равноапостолен учител на славянската писменост и култура. // Църковен вестник, N 18, 21 юни1986.*

3095. ***Русенски митрополит Наум****. Образец на смирение и послушание (По повод 20 г. от кончината на* ***Доростолски и Червенски митрополит Софроний****). // Църковен вестник, N 11, 1-16 юни 2015.*

3096. ***Начев****, В. Български царски грамоти. С., 1996, с. 39-46.*

3097. ***Начев****, В.* ***Поп Харитон****. С., 1981.*

3098. ***Начева****, Ив. Участие на руски духовници в Освободителната война (1877-1878). // Църковен вестник, N 27, 1 ноември 1977.*

3099. ***Начов****, В.* ***Св. княз Борис Български****. С., 1907.*

3100. ***Начов****, Н. Градиво за историята на калоферските училища. // Училищен преглад, 1903, N 1-2, с. 10.*

3101. ***Начов****, Н.* ***Дядо х. Д. Паничков****. // Калоферска дружба, С., 1924, с. 65.*

3102. ***Начов****, Н. Един нашенски ръкопис [: Тиквешки сборник]. // Книжици за прочит, 1889, N 1.*

3103. ***Начов****, Н.* ***Иларион Макариополски, митрополит Търновски*** *(Биогр. чертици). С., 1924.*

3104. ***Начов****, Н. Калофер в миналото 1707-1877. С., 1927.*

3105. ***Начов****, Н. Калофер в миналото. Кн. I. С., 1990, с. 165-166.*

3106. ***Начов****, Н. Калоферската мъжка Света обител. С., 1895.*

3107. ***Начов****, Н.* ***Княз Стефан Богориди****: Биогр. бел. С., 1929.*

3108. ***Начов****, Н. Д-р* ***Киро Д. Попов****. // Калоферска дружба. С., 1924, с. 33.*

3109-3111. ***Начов****, Н. Тиквешки ръкопис. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, 1892, Кн. 8; 1893, Кн. 9; 1894, Кн. 10.*

3112. ***Начов****, Н.* ***Хаджи Найден Йоанович****. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1904, Т. 65, с. 1-2.*

3113. ***Начов****, Н.* ***Христо Н. Тъпчилещов****. Живот и неговата обществена дейност. С., 1935.*

3114. ***Начов****, Н. Цариград като културен център на българите до 1877 г. С., 1925.*

3115. Нашата ежедневна преса за избора и интронизацията на ***Негово Светейшество Българския Патриарх Максим****. // Църковен вестник, N 26-29, 11 септ. 1971.*

3116. ***Нащокина****, М. В. Архитекторы московского модерна. Творческие портреты. Москва, 2005, с. 379-389.*

3117. ***Недев****, Ив.* ***Свещеник Димитър Живодерски*** *(1815-1878). // Църковен вестник, N 12, 1 май 1981.*

3118. ***Недев****, Ив.* ***Свещеник Иван Симеонов Чумаков****. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1980.*

3119. ***Недев****, Ст. За похода на полско-унгарския крал* ***Владислав III Ягело*** *през 1443 г. // Военноисторически сборник, 1972, N 3, с. 120-132.*

3120. ***Недев****, Ст. Пътищата на* ***Владислав III*** *и* ***Мурад II*** *към Варна през 1444. // Варна 1444: Сб. С., 1969, с. 208-234.*

3121. ***Неделчев****, Ив. Заключителни тържества в храм-паметник „Св. Рождество Христово" при с. Шипка, Старозагорско по случай деветдесет години от Освобождението на България от османско иго. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1969.*

3122. ***Неделчев****, Ив. Исторически поглед върху Старозагорска епархия. // Църковен вестник, N 25-26, 1 окт. 1967.*

3123. ***Неделчев****, Ив. Неделя Томина. // Църковен вестник, N 11, 10 апр. 1966.*

3124. ***Неделчев****, Ив.* ***Св. Пимен Зографски****. // Църковен вестник, N 29, 21 ноември 1974.*

3125. ***Неделчев****, Ив. Свещеническа конференция в Старозагорска епархия (По случай 90-год. от Освободителната руско-турска война). // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1968.*

3126. ***Неделчев****, Ив.* ***Старозагорският митрополит Методий [Кусевич]****– велик патриот, народен будител и архипастир. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1969.*

3127. ***Неделчев****, Ив. Тридесет и пет години от блажената кончина на* ***Варненския и Преславски митрополит Симеон****. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1972.*

3128. ***Неделчев****, Й. Кога е изграден храмът „Св. Николай Чудотворец" в Стара Загора. // Църковен вестник, N 1, 2 ян. 1985.*

3129. ***Неделчев****, Й.* ***Партений Зографски, митрополит Нишавски****. (105 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 9, 1 апр. 1981.*

3130. ***Неделчев****, Йоан. Първовърховните апостоли. // Църковен вестник, N 18, 16 юни 1989.*

3131. ***Неделчев****, М. Развой на учебното дело в Ловеч до Освобождението. // Ловеч и Ловчанско. Кн. 3. С., 1931, с. 114.*

3132. ***Неделчов****, Н. Римското политическо наследство на България при* ***Тервел****,* ***Крум*** *и* ***Омуртаг****. // Epохи, 2003, N 1-2.*

3133. Неделя Кръстопоклонна. // Църковен вестник, N 10, 3 март 1990.

3134. Неделя православна – тържество на светото Православие. // Църковен вестник, N 10, 3 март 1990.

3135. ***Недялков****, Н. Скален манастир „Св. Димитрий Басарбовски". // Църковен вестник, N 43, 24-30 окт. 1994.*

3136. ***Нейчев****, Т. Карнобат в миналото и* ***Алекси Нейчев****. С., 1938.*

3137. ***Св. преподобни Нектарий Битолски****. // Pravoslavieto.com. Посетен на 2015-11-14.*

3138. ***Нелюбов****, Б. А. Агафонийская епископия. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 247.*

3139. ***Немиров****, Д. „****Ангелогласният****"[: **Йоан Кукузел**]. С., 1938.*

3140. Немски и австрийски пътеписи за Балканите XV-XVI в. / Ред. М. ***Йонов****. С., 1979, с. 192.*

3141. ***Ненов****, Ю. За възраждането на българщината в Татар Пазарджик. С., 1890, с. 5.*

3142. ***Архимандрит Неофит****. Пътя на епископа – път към съвършенство [:* ***Йосиф Американски, Канадски и Австралийски****]. // Църковен вестник, N 7, 11 февр. 1981.*

3143. ***Видинский Неофит****. Българската църква. // Църковен вестник, N 17, 28 март 1931.*

3144. ***В[идински] М[итрополит] Н[еофит]****. Видинската епархия, историческо минало и съвременното ѝ състояние. С., 1924.*

3145. ***Видински Неофит****. Висота, права и длъжности на епископския сан: Реч, произнесена на 14.XII.1930 г. в храма-паметник „Св. Александър Невски" при ръкоположението в епископски чин на* ***Негово Високопреподобие архимандрита Бориса****, ректор на Софийската духовна семинария. // Църковен вестник, N 47, 20 дек. 1930.*

3146. ***Видински Неофит****. Двадесет и пет години Софийски митрополит [:* ***Стефан, екзарх Български****]. // Църковен вестник, N 14 -15, 27 март 1947.*

3147. ***Видинский Неофит****. Държавната власт и делото на Църквата. С., 1930.*

3148. ***Видинский Неофит****,* ***наместник-председател на Св. Синод****. Една година от смъртта на* ***цар Борис III****. // Църковен вестник, N 14-15, 25 авг. 1944.*

3149. ***Видински Неофит****. Злодеянието в Софийската катедрала [„Св. Неделя"] (За кого да плачем?). // Църковен вестник, N 19-20, 2 май 1925.*

3150. ***Видинский Неофит****.* ***Митрополит Макарий Неврокопски*** *(Бегли спомени). // Църковен вестник, N 24, 16 юни 1934.*

3151. ***Видинский Неофит****.* ***Рождество Христово*** *(За мира и размирието). // Църковен вестник, N 1-3, 1 ян. 1953.*

3152. ***Видинский Неофит****.* ***Св. Николай Мирликийски архиепископ*** *(деятелно милосърдие). // Църковен вестник, N 42-44, 15 дек. 1952.*

3153. ***Видинский Неофит****. Светлият лик на блаженопочиналия* ***Старозагорски митрополит [Павел]****. Реч, произнесена при опелото му в Старозагорската катедрална църква. // Църковен вестник, N 38, 11 окт. 1940.*

3154. ***Видинския Неофит****. Светлото* ***Христово възкресение*** *– Великден. // Църковен вестник, N 13-14, 28 март 1953.*

3155. ***Видинский Неофит****. Стародавната Рациарска, нине Богохранима Видинска епархийска катедра. // Църковен вестник, N 27, 17 юли 1954.*

3156. ***Видинский Неофит.*** *Събранието на епархийските архиереи и проектът за нов Екзархийски устав. // Църковен вестник, N 43, 3 дек. 1932.*

3157. ***Видински Неофит****. Храмът „Св. Александър Невски" – паметник на любов и признателност. // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

3158. ***Видински Неофит****. Църковни ратници и духовни борци (Реч при възвеждане в епископски чин (на) ректора на Пловдивската духовна семинария* ***архимандрит Флавиан****). // Църковен вестник, N 27, 28 юни 1940.*

3159. ***Видинский Неофит****. Църковно-народен патриаршески институт. // Църковен вестник, N 18, 7 май 1953.*

3160. ***Видинский Неофит****. Четиридесет години изпълнявам архипастирски дълг. Юбилейна отчетна реч. // Църковен вестник, N 45-49, 18 дек. 1954.*

3161. ***Високопреосвещенство Св. Видинския митрополит Неофит*** *и на* ***професор протопрезвитер д-р Стефан Цанков****. // Църковен вестник, N 42-43, 21 дек. 1953.*

3162. ***Доростолски и Червенски митрополит Неофит****. Блажена кончина на многолетен житейски път [:* ***Негово Високопреосвещенство Доростолски и Червенски митрополит Софроний****]. // Църковен вестник, N 25, 19-25 юни 1995, с. 2.*

3163. ***Доростолски и Червенски митрополит Неофит****.* ***Добри Христов*** *и музиката в Православния храм. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2001.*

3164. ***Епископ Неофит Велички****. Народната катастрофа и Православието. // Църковен вестник, N 8, 22 февр. 1914.*

*3165. **Левкийски епископ Неофит**. **Сретение Господне**. // Църковен вестник, N 5, 4 февр. 1993..*

*3166. **Неофит Бозвели** и българската литература. С., 1993.*

*3167. **Неофит, Патриарх Български** (Избор и интронизация на новия български патриарх). // Църковен вестник, N 7, специален брой, 2013*

*3168. **Неофит Рилски**. Приписки от библиотеката му. // Литературен архив, Т. 6, 1976.*

*3169. **Архимандрит Нестор**. Българските манастири и старинни църкви – паметници на културата. // Църковен вестник, N 21, 28 май 1960.*

*3170. **Архимандрит Нестор**. Българското църковно подворие в Москва (По случай 25 г. от откриването му). // Църковен вестник, N 29, 1 ноември 1973.*

*3171. **Архимандрит Нестор**. Възпоминание за **Великотърновския митрополит Софроний** (По случай 10 г. от блажената му кончина). // Църковен вестник, N 13, 1 май 1971.*

*3172. **Архимандрит Нестор**. Историческият Костенечки манастир „Св. Спас". // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1967.*

*3173. **Нестор, архим**. Къпиновският манастир (По случай 690 г. от основаването му). // Духовна култура, 1962, N 10, 26-30.*

*3174. **Архимандрит Нестор**. Нови данни за историята на Зографския манастир по руски документи. // Църковен вестник, N 20, 1 юли 1977.*

*3175. **Архимандрит Нестор**. Нови данни за историята на Преображенския манастир по руски източници. // Църковен вестник, N 14, 11 май 1977.*

*3176. **Архимандрит Нестор**. 890 години от основаването на Търновския манастир „Св. Троица". // Църковен вестник, N 4, 30 ян. 1960.*

*3177. **Архимандрит Нестор**. **Преподобни схимонах Зотик Преображенски**. // Църковен вестник, N, 13, 2 апр. 1960.*

*3178. **Архимандрит Нестор**. Рилският манастир през погледа на руския **професор-славист Виктор Григорович**. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1976.*

*3179. **Архимандрит Нестор**. Русофилът **архимандрит Пантелеймон**, **игумен Рилски** (1819-1887). // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1978.*

*3180. **Архимандрит Нестор**. **Св. мъченик Лазар Български** (По случай 200 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1974.*

*3181. **Архимандрит Нестор**. **Св. свещеномъченик Дамаскин Габровски** (По случай 200 г. от кончината му). // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1971.*

*3182. **Архимандрит Нестор**. 1000 години от смъртта на **Св. равноапостолна княгиня Елена – Олга** (969-1969). // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1969.*

*3183. **Архимандрит Нестор**. Църковно честване (на) 190-годишнината от обесването на **Св. свещеномъченик Дамаскина Габровски**. // Църковен вестник, N 8, 25 февр. 1961.*

*3184. **Йеромонах Нестор**. Слово, произнесено в с. Чапаево, Горнооряховско на 16 ноември 1958 – неделя – по случай 100 години от изграждането на селската църква „Св. Николай". // Църковен вестник, N 45, 20 дек. 1958.*

*3185. **Смоленски епископ Нестор**. Бележит първойерарх и родолюбец [: **Н. Блаженство екзарх Йосиф I**]. // Църковен вестник, N 26, 27 юни – 3 юли 1994.*

*3186. **Смоленски епископ Нестор**. В памет на **Доростолския и Червенски митрополит Михаил**. Спомени за **Доростолски и Червенски митрополит Михаил** (1927-1961). // Църковен вестник, N 24, 14 юни 1991.*

*3187. **Смоленски епископ Нестор**. Велики Петък. // Църковен вестник, N 10, 9 апр. 1987.*

*3188. **Смоленски епископ Нестор**. Легендата Кръстова гора. // Църковен вестник, N 33, 15 септ. 1990.*

*3189. **Смоленски епископ Нестор**. Първият монашески революционен комитет в България [: в Троянския манастир]. // Църковен вестник, N 7, 14 февр. 1992.*

*3190. **Смоленски епископ Нестор**. **Сретение Господне**. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1989.*

*3191. **Несторов**, Г. Пренасяне мощите на **Св. Крал** в София. // Църковен вестник, N 39, 9 ноември 1963.*

*3192. **Несторов**, Ив. Габарево (Ист. очерк). С., 1968.*

3193. ***Несторов****, Ю. Град Котел. С., 1933, с. 54.*

3194. ***Нешев****, Г. Борба за извоюване на църковнонационална независимост: Из историята на бълг. народ и държава. Изследвания, анализи, преоценки. С., 1993.*

3195. ***Нешев****, Г. Български довъзрожденски културно-народностни средища. С., 1977, с. 53-81.*

3196. ***Нешев****, Г. Български манастири през вековете. С., 2006.*

3197. ***Нешев****, Г. Българските манастири и тяхната роля за съхраняването на народността в първите векове на османското владичество. // Първи конгрес на Българското историческо дружество. Т. 1. С., 1972, с. 453-457.*

3198. ***Нешев****, Г. Българско културно влияние във влахо-молдавските земи през Късното средновековие. // Palaeobulgarica, 1981, N 2, p. 91-102.*

3199. ***Нешев****, Г. Манастирите като пазители на българските държавни и културно-религиозни традиции през XV-XVIII в. // България 1300. Институции и държавни традиции. С., 1982, Т. 2, с. 413-418.*

3200. ***Нешев****, Г. На своя род български. С., 1987.*

3201. ***Нешев****, Г.* ***Паисий Хилендарски****. С., 1962.*

3202. ***Нешев****, Г. Посланици на българската правда. С., 1970.*

3203. ***Нешев****, Г. Православните институции през XV-XVIII в. // Православието в България. С., 1974, с. 125-141.*

3204. ***Нешев****, Г. Традициите на манастирите в югозападните български земи (XV-XVII в.). // Кирило-Методиевски студии, 1986, Т. 3, с. 221-229.*

3205. ***Нешева****, Виолета. Мелник. Богозиданият град. С., 2008, с. 16-17.*

3206. ***Нешева****, Виолета. Църквата „Въведение Богородично" в Мелник. // Археология, 1989, N 2, с. 47-54.*

3207. ***Нешева****, Виолета и др. Манастир „Св. Богородица Пантанаса" в град Мелник. // Археологически открития и разкопки през 2006 г. С., 2007, с. 542-545.*

3208. ***Нешева****, Виолета, Цветана* ***Комитова****. Църквата „Св. Параскева" (Св. Петка) в Мелник. // Археология (1-4), 2005, с. 100-108.*

3209. ***Никитов****, Ив. За Ловчанската епархия. Ловеч, 1932.*

3210. ***Никифоров****, Т. Село Дивотино. С., 1979, с. 15.*

3211. ***Ников****, П. Архивата на Варненската митрополия от преди Освобождението. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1922, 18, с. 1-20.*

3212. ***Ников****, П. Българи и татари през Средните векове. // Бълг. ист. библиотека, 1930, N 1, с. 321-381.*

3213. ***Ников****, П. Българо-унгарски отношения от 1257-1277 г. Историко-критично изследване. С., 1920.*

3214. ***Ников****, П. Българското възраждане във Варна и Варненско. С., 1934.*

3215. ***Ников****, П.* ***Варненски и Преславски Симеон****. Животописна скица. // Сб. в чест на* ***Варненский и Преславский митрополит Симеон*** *по случай 50-годишното му архиерейско служение. С., 1922, с. 9-51.*

3216-3217. ***Ников****, П. Възраждане на българския народ. Църковно-нац. борби и постижения. С., 1971; 2. изд. С., 2008.*

3218. ***Ников****, П. Доклад върху някои научни трудове на* ***Н. П. Благоев****. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1926, 22, с. 4-15.*

3219. ***Ников****, П.* ***Иконом Константин А. Дъновски****. // Духовна култура, 1920, N 1-2, с. 114-132.*

3220. ***Ников****, П. Отношението между българската държава и Българската църква през 1887 г. // Изв. Ист. др-во в София, 1932, Т. 11-12, с. 294-333.*

3221. ***Ников****, П. Турското завладяване на България и съдбата на последните* ***Шишмановци****. // Изв. Ист. др-во в София, 1928, Т. 7-8, с. 41-112.*

3222. ***Ников****, П.* ***Хан Омуртаг*** *и* ***кавхан Исбул****. С., 1932.*

3223. ***Никодим, митрополит Ленинградски и Новгородски****. Мисионерското дело на* ***свети Кирил*** *сред хазарите. //* ***Свети Кирил-Константин Философ****: Юбил. сб. от материали за църковното честване на 1100-год. от блажената му кончина. С., 1971, с. 55-67.*

3224. ***Сливенски митрополит Никодим****.* ***Негово Светейшество Българският Патриарх Кирил*** *като икуменист. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

3225. ***Сливенски митрополит Никодим****. Светият престол. // Църковен вестник, N 30,*

15 ноември 1973.

3226. ***Николаев****, Вс. Феодални отношения в покорената от Византия България, отразени в писмата на* ***Теофилакт Охридски, архиепископ Български****. С., 1951.*

3227. ***Николай, архимандрит****. Манастирът Нямц в Румъния – център на среднобългарската писменост (XV-XVII в.). // Духовна култура, 1981, N 7, с. 21-29.*

3228. ***Знеполски епископ Николай****. // Църковен вестник, N 15, 15-31 юли 2001.*

3229. ***Макариополски епископ Николай****. Два концерта на Софийския свещенически хор. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1974.*

3230. ***Макариополски епископ Николай****. Един* ***Божи служител****. Слово при погребението на свещеноиконом* ***Николай Петров Гроздановв****, произнесено в столичния храм „Св. Преображение Господне". // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1966.*

3231. ***Макариополски епископ Николай****. Неуморим научен труженик и примерен душепастир* ***[проф. протопр. д-р Христо Димитров]****. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1973.*

3232. ***Макариополски епископ д-р Николай****.* ***Отец Зотик Преображенски*** *и неговият манастир (По случай 150 г. от възстановяването на общежителния манастир „Св. Преображение Господне" край В. Търново). // Църковен вестник, N 26, 11 окт. 1975.*

3233. ***Макариополски епископ Николай****. Послушник на* ***Божията воля [: Великотърновски митрополит Софроний]****. // Църковен вестник, N 19, 20 май 1961.*

3234. ***Макариополски епископ Николай****. С молитвен шепот на уста и копнежен взор към вечността. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1973.*

3235. ***Макариополски епископ Николай****.* ***Св. Йоан Златоуст*** *и неговата литургия (Лекция, прочетена на 30 ян. 1971 г. в аулата на Духовната академия „Св. Климент Охридски" по случай празника на* ***Св. Три Светители****). // Духовна култура, 1971, N 1-2, с. 3-11.*

3236. ***Макариополски епископ Николай****.* ***Добри Христов****, академик, професор, народен и църковен композитор и диригент. // Църковен вестник, N 5, 4 февр. 1961.*

3237. ***Епископ Николай Велимирович****. Защо палим свещи и кандила пред иконите? // Църковен вестник, N 38-39, 22 окт. 1951.*

3238. ***Архимандрит Николай Кацарски****. Драгалевският манастир и неговите поклонници. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1977, с. 5-6.*

3239. ***Архимандрит Николай Кацарски****.* ***Монах Аверкий поп Стоянов*** *– възрожденски учител, книжовник и революционер. // Църквата и съпротивата на българския народ срещу османското иго. С., 1981, с. 147-163.*

3240. ***Архимандрит Николай Кацарски****. Рождението на* ***Пресвета Богородица****. // Църковен вестник, N 32, 20 септ. 1991.*

3241. ***Свещеник Николай Крапчански****. // Църковен вестник, N 23, 11 авг. 1988.*

3242. ***Николай Иванов Николаев*** *– патриархът на българската музика. // Църковен вестник, N 32, 2 септ. 1938.*

3243. ***Николай Шиваров, протопр****. В служение за единство на църквите и за благото на човечеството (40 г. Световен съвет на църквите). // Църковен вестник, N 29, 14 окт. 1988.*

3244. ***Николай Шиваров, протопр****. In memoriam [****проф. д-р Иван Марковски****]. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1975.*

3245. ***Николай Шиваров, протопр****. Отново Богословски факултет. // Църковен вестник, N 35, 11 окт. 1991.*

3246. ***Николай Шиваров, протопр****. Царският примат и унията с България от 1204 г. // Изв. Църковния историко-археологически институт, 1985, с. 121-144.*

3247. ***Николай Шиваров, протопр****. Църковно тържество във Виена. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1969.*

3248. ***Николов****, А. Власт, благочестие и философия в двора на* ***цар Симеон I*** *(893-927). // Критика и хуманизъм, 2000, с. 135-145.*

3249. ***Николов****, А. Пак за Сливенската Света гора. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1980.*

3250. ***Николов****, А. Средневековый славянский перевод „Учительных глав"* ***императора Василия I****: проблемы изучения рукописной традиции и ранних печатных изданий. // XIX Ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Т. 1. Москва, 2009, с. 41-47.*

3251. ***Николов****, А. Царят – Богоподражател. Един пренебрегнат аспект на политическата концепция на* ***[цар] Симеон I****. // Год. Соф. унив. Ц-р за слав.-визант. проучв. „Иван Дуйчев”, 2002, Т. 91 (10), с. 109-122.*

3252. ***Николов****, А. М. Капитулационен режим и изпращане на апостолически делегати. // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1935.*

3253. ***Николов****, Б. Алтимир през вековете. Враца, 1961, с. 22.*

3254. ***Николов****, Б. Батошевският манастир „Успение Богородично”. // Църковен вестник, N 33, 12-18 авг. 1996.*

3255-3256. ***Николов****, Б. Бистрешкият манастир „Св. Йоан Богослов”. // Църковен вестник, N 1, 1-5 ян. 1997; N 2, 9-19 ян. 1997.*

3257. ***Николов****, Б. Гложенски манастир „Св. Георги”. // Църковен вестник, N 35, 26 авг. – 1 септ. 1996.*

3258. ***Николов****, Б. Драгалевски манастир „Св. Богородица Витошка”. // Църковен вестник, N 9, 31 март – 13 апр. 1978.*

3259. ***Николов****, Б. Етрополският манастир „Св. Троица”. // Църковен вестник, N 37, 9-15 септ. 1996.*

3260. ***Николов****, Б. Калоферският манастир „Рождество Богородично”. // Църковен вестник, N 47-49, 18 ноември – 6 дек. 1996.*

3261. ***Николов****, Б. Кремиковският манастир „Св. Георги”. // Църковен вестник, N 23, 3-9 юни 1996.*

3262. ***Николов****, Б. Манастирът „Св. Богородица”, „Седемте престола”. // Църковен вестник, N 22, 27 май – 2 юни 1996.*

3263. ***Николов****, Б. Манастирът „Св. Илия” край Тетевен. // Църковен вестник, N 36, 2-8 септ. 1996.*

3264-3265. ***Николов****, Б. Манастирът „Св. Никола” в Арбанаси. //* ***Николов****, Б. Манастирска летопис. С., 1994; Църковен вестник, N 25, 17-23 юни 1996.*

3266. ***Николов****, Б. Плаковският манастир „Св. Илия”. // Църковен вестник, N 29, 15-21 юли 1996.*

3267. ***Николов****, Б. С мъдростта на три века. Манастирът „Св. Богородица” в Арбанаси. // Църковен вестник, N 24, 10-16 юни 1996.*

3268. ***Николов****, Б. Село Софрониево. Враца, 1971.*

3269. ***Николов****, Б. Трънският манастир „Св. Архангел Михаил”. // Църковен вестник, N 1, 1-5 ян. 1997.*

3270. ***Николов****, Б. Чипровски манастир „Св. Иван Рилски”. // Църковен вестник, N 27, 1-7 юли 1996.*

3271. ***Николов****, Б., М.* ***Манолов****. Огнища на българщината. С., 1979.*

3272. ***Николов****, Богдан. Височка (ана)тема. Изатовският манастир „Св. Архангел Михаил”. // Братство, XLIII, N 1862, 14 септ. 2001, с. 6.*

3273. ***Николов****, Богдан. [:* ***Никола Йоцев****]. Цариброд. С., 2005, с. 202.*

3274. ***Николов****, Борис. Й. ВМОРО – псевдоними и шифри 1893-1934. С., 1999, с. 105.*

3275. ***Николов****, Борис Й. Вътрешна македоно-одринска революционна организация. Войводи и ръководители (1893-1934): Биогр.-библиогр. справочник. С., 2001.*

3276. ***Николов****, Георги. Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (кр. на VII – нач. на XI в.). С., 2005, с. 153.*

3277. ***Николов****, Д. Религиозното чувство в лириката на* ***[Иван] Вазова****. // Църковен вестник, N 23, 6 юни 1935.*

3278. ***Николов****, Е. Апокрифна литература. С., 1948.*

3279. ***Николов****, Ив. Свещеници и миряни. // Църковен вестник, N 14, 6 апр. 1992.*

3280. ***Николов****, Ил. Нашите светии. // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1954. 3280. 3280.* ***Николов****, Илия п.* ***Св. Дух****. // Църковен вестник, N 22, 2 юни 1962.*

3281. ***Николов****, Илия п.* ***Успение Богородично****. // Църковен вестник, N 29, 21 юли 1962.*

3282. ***Николов****, Й. Борбата на* ***Матей Преображенски*** *против протестантската пропаганда. // Изв. Инст. за ист., 1967, Т. 18, с. 213-230.*

3283. ***Николов****, Й.* ***Дионисий Рали*** *и неговата дипломатическа дейност. // Год. Соф. унив.*

Ист. фак., 8, 1982, с. 48-87.

3284. ***Николов****, Й. Католическата пропаганда в България. С., 1962.*

3285. ***Николов****, Й. Немската Реформация и някои църковни дейци от българските земи. // Българо-германски отношения и връзки. Т. 1. С., 1972, с. 11-33.*

3286. ***Николов****, Й.* ***Васил Чолаков*** *и протестантската пропаганда през Възраждането. // Ист. преглед, 1969, N 4, с. 89-102.*

3287. ***Николов****, Йордан. Увод в общата медиевистика. С., 1994.*

3288. ***Николов****, М. Белославинският пастир. [За църковния деец* ***Александър Дянков****]. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2003.*

3289. ***Николов****, М. Висок като Витоша [:* ***Евстати Владимиров Пандурски*** *(1904-1944)]. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2003.*

3290. ***Николов****, М. Дни на падение. Изборът на двама Божии служители в дни на изпитание [представители на двете крайности: служителят на* ***Божия олтар*** *–* ***отец Иван Русинов****, и неговият антипод – богоборника комунист* ***Константин Русинов*** *(Червения поп)]. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2004.*

3291. ***Николов****, М. Завистта. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2003.*

3292. ***Николов****, М. Мъченичество и оправдание. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2003.*

3293. ***Николов****, М. Призванието [на* ***монахиня Симфороза****]. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2003.*

3294. ***Николов****, М. Пътят. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2003.*

3295. ***Николов****, М. Страдалец за вяра и съвест.* ***Отец Михаил Апостолов*** *от град Рила. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2004.*

3296. ***Николов****, М. Тъжното село Тъжа. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2003.*

3297. ***Николов****, М. Убит, осъден, оправдан [:* ***отец Стефан Кривошиев****]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2003.*

3298. ***Николов****, М. Църквата „Св. Николай" в с. Буковец. // Църковен вестник, N 35, 28 авг. – 5 септ. 1995.*

3299. ***Николов****, М. Часовникът [:* ***Николай Йотов****]. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2003.*

3300. ***Николов****, М. Човек на духа [:* ***Григорий Попалександров****]. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2004.*

3301. ***Николов****, Н. Тържество на Врачешкия манастир. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1970.*

3302. ***Николов****, С. Ракитово. // География, 1971, N 3, с. 5.*

3303. ***Николов****, Тома. Спомени от моето минало. С., 1989, с. 82.*

3304. ***Николов****, Хр. Да се запази Богословският факултет. // Църковен вестник, N 20, 14 март 1932.*

3305. ***Николов****, Ц.* ***Иуда Искариотски*** *(Опит за изясняване подбудите за предателството на* ***Иуда****). // Църковен вестник, N 19-20, 16 апр. 1956.*

3306. ***Николов****, Ю. Разколът и държавата. // Църковен вестник, N 15, 11-17 апр. 1994.*

3307. ***Николова****, Б. Житието на* ***Патриарх Йоаким I*** *като исторически извор. // Ист. преглед, 1980, N 6, с. 122-132.*

3308. ***Николова****, Б. Православните църкви през Българското средновековие IX-XIV в. С., 2002.*

3309. ***Николова****, Б. Устройство и управление на Българската православна църква. С., 1997.*

3310. ***Николова****, Бистра. Монаси и манастири в средновековната българска терминология [в старобълг. книжнина от IX-XIV в.] // Ист. преглед, 2006, N 5-6, с. 43-61.*

3311. ***Николова****, В. Политик на две епохи [:* ***Драган Цанков****]. С., 1994.*

3312. ***Николова****, В.* ***Станимир Ст. Попстефанов****. Дневник. За образованието на цар* ***Борис III*** *и принц* ***Кирил****. С., 2002, с. 2.*

3313. ***Николова****, Е.* ***Св. Атанасий Велики*** *– стълбът на Православието. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2004.*

3314. ***Николова****, Елена. Манастири в Софийско. С., 1991.*

3315. ***Николова****, Зл. Манастирът „Живоприемен източник". // Църковен вестник, N 24, 12-18 юни 1995.*

3316. ***Николова****, Зл. Манастирът „Св. Георги" в с. Русокастро. // Църковен вестник, N 26, 26 юни – 2 юли 1995.*

3317. ***Николова****, Зл. Манастирът „Св. Георги” край с. Малина, Бургаско. // Църковен вестник, N 43, 23-29 окт. 1995.*

3318. ***Николова****, Зл. Нова църква „Възнесение Господне” в с. Мало Бучино. // Църковен вестник, N 32, 7-13 авг. 1995.*

3319. ***Николова****, Зл. Обновената църква „Св. Николай Чудотворец” в с. Марица, Самоковско. // Църковен вестник, N 21, 22-28 май 1994.*

3320. ***Николова****, Зл. Храм „Св. мъченици София, Вяра, Надежда и Любов” [с. Тамарин, Ямболска обл.]. // Църковен вестник, N 44, 30 окт. – 5 ноември 1995.*

3321. ***Николова****, Зл. Храм „Св. Троица” с. Кубратово, Софийско. // Църковен вестник, N 7, 12-18 февр. 1996.*

3322. ***Николова****, Зл. Храмът „Св. Димитър Солунски”. // Църковен вестник, N 14, 9-22 юни 1997.*

3323. ***Николова****, Зл. Църквата „Рождество Христово” в с. Зорница, Ямболско. // Църковен вестник, N 48, 27 ноември – 3 дек. 1995.*

3324. ***Николова****, К. Бележит тревненски духовник (170 г. от рожд. и 100 г. от кончината на* ***архимандрит Константин Витанов****). // Църковен вестник, N 36, 18 окт. 1991.*

3325. ***Николова****, Нина. Рисуваните иконостаси на църквите „Св. вмч. Мина” в Кюстендил и „Св. Теодор Тирон” в село Новоселяне. // Изв. Ист. музей – Кюстендил, 1990, II, с. 209-212.*

3326. ***Николова****, Р. Благоевградската църква „Въведение Богородично”. // Църковен вестник, N 16, 18-24 апр. 1994.*

3327. ***Николова****, Св.* ***Академик П. Динеков****. // Славяни, 1973, N 12, с. 17-18.*

3328. ***Николова****, Св. Патеричните разкази в българската средновековна литература. С., 1980.*

3329. ***Николова****, Св. Славянските ръкописи в Румъния. // Старобълг. лит., 3. 1978, с. 107-112.*

3330. ***Николова****, Сл. Нов храм в с. Лески. // Църковен вестник, N 41, 10-16 окт. 1994.*

3331. ***Николова****, Я., М.* ***Робов****. Теодосиевият манастир при Килифарево в светлината на археологическите проучвания. // Търновска книжовна школа. Т. 5. 1994, с. 571-580.*

3332. ***Николчев****, Д.* ***Екзарх Стефан*** *под „грижите” на Държавна сигурност. С., 2015.*

*3333. [****Никон Агатополски****]. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2002.*

3334. Никулден. // Църковен вестник, N 43-44, 12 дек. 1947.

3335. ***Нинова****, Ливия. Благоевград: Църквата „Св. Архангел Михаил” в с. Крупник [Благоевградска обл.] отбеляза храмовия си празник. // Focus News, 8 ноември 2016.*

3336. ***Нитов****, Й. Един забравен другар на* ***Левски****. // Църковен вестник, N 11, 7 март 1957.*

3337. ***Нитов****, Й.* ***Петко Р. Славейков*** *и българският църковен въпрос. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1983.*

3338. ***Ничев****, Б.* ***Епископ Йосип Щросмайер*** *и българите. Хърватският интелектуален елит и София. С., 2009.*

3339. ***Ничев****, Б.* ***Йосип Щросмайер*** *в нашата културна история. // Сп. на БАН, 1980, N 6, с. 75-78.*

3340. Нов ***Варненски и Великопреславски митрополит*** *[:* ***Йоан****]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2014.*

3341. Нов ***Видински митрополит*** *[:* ***Даниил Видински****] на Светата ни Църква. // Църковен вестник, N 4, февр. 2018.*

3342. Нов ***Врачански митрополит*** *на Светата ни Църква.* ***Врачански митрополит Григорий****. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2017.*

3343. Нов епископ на Българската църква [: ***Арсений Пловдивски****]. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1969.*

3344. Нов епископ в Българската църква [: ***Знеполский епископ Флавиан****]. // Църковен вестник, N 27, 28 юни 1940.*

3345. Нов епископ на Българската православна църква ***Агатонийски епископ Борис****. // Църковен вестник, N 7 (извънреден), 2008.*

3346. Нов епископ на Българската православна църква [: ***Антоний Западно- и Средноевропейски****]. // Църковен вестник, N 7 (извънреден), 2008.*

3347. Нов епископ на Българската православна църква. ***Знеполски епископ Арсений****. // Църковен вестник, N 14, 31 юли 2014.*

3348. Нов епископ на Българската православна църква. ***Проватски епископ Игнатий****. //*

Църковен вестник, N 8, 1-15 апр. 2008.

*3349. Нов епископ на Българската църква [: **Негово Високопреосвещенство Браницки епископ Герасим**]. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1969.*

*3350. Нов игумен на Троянския манастир [: **Теодосий Деволски**]. // Църковен вестник, N 12, 1-15 юни 2008.*

3351. Нов компактдиск и аудиокасета на Църковния хор към храма „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2000.

3352. Нов православен вестник [: „Славословие"]. // Църковен вестник, N 26, 16-15 дек. 1998.

*3353. Нов предстоятел на руския храм „Св. Николай" – Подворие на Московската патриаршия в София [: **Сергей Трухачов**]. // Църковен вестник, N 30, 24-30 юли 1995.*

*3354. Нов Русенски митрополит на светата ни църква [: **Наум Русенски**]. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2014*

*3355. Нов Старозагорски митрополит на Светата ни Църква. **Старозагорски митрополит Киприан**. Биография. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2017.*

3356. Нов храм [„Св. Йоан Рилски"] в с. Равадиново[, Бургаска обл.]. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2020.

*3357. Нова загуба за родната ни църква [**Търновския митрополит Филип**]. // Църковен вестник, N 4, 20 ян. 1939.*

3358. Нова книга за руската емиграция в България. С., 2020, с. 88.

*3359. Нова тежка загуба за Българската църква [: **Неофит Скопски**]. // Църковен вестник, N 3, 14 ян. 1938.*

*3360. **Новакова**, Рада Ив. Храмов празник в Калофер. // Църковен вестник, N 44, 10 дек.1990.*

3361. Новата организация на военното духовенство. // Църковен вестник, N 14, 6 апр. 1918.

*3362. Нови архимандрити на БПЦ [: **Йеротей (Косаков)**]. // Църковен вестник, N 11, май 2008.*

*3363. Нови архимандрити на БПЦ [: **Януарий** (светско име: **Янко Василев Джангозов**)]. // Църковен вестник, N 9, 16-30 апр. 2008.*

3364. Новите епископи на Българската православна църква и техните древлепросияли титли. // Двери на православието, 28 март 2007.

*3365. Новият **Великотърновски митрополит** [: **Григорий**]. // Църковен вестник, N 10, 7-13 март 1994.*

*3366. Новият **Великотърновски митрополит Григорий**. // Църковен вестник, N 13, 26 март – 3 апр. 1994.*

*3367. Новият **Видински митрополит** [: **Неофит**]. // Църковен вестник, N 44, 1 ноември 1914.*

*3368. Новият **Неврокопски митрополит** [: **Макарий**]. // Църковен вестник, N 17, 6 май 1916.*

3369. Новият ред в Европа и нашите католически села. // Истина, N 861, 3 ноември 1941.

*3370. Новият **Сливенски митрополит** [: **Иларион Сливенски**]. // Църковен вестник, N 21, 23 септ. 1922.*

*3371. Новият **Софийски митрополит** [: **Стефан**]. // Църковен вестник, N 6-7, 15 апр. 1922.*

*3372. Новоизбраният **Пловдивски митрополит Варлаам** (6 апр. 1969 г., Цветница). // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1969.*

*3373. Новоизбраният **Пловдивски митрополит** [: **Кирил**]. // Църковен вестник, N 23, 3 юни 1938.*

*3374. Новоизбраният **Търновски митрополит Антим**. // Църковен вестник, N 33-34, 30 ноември 1901.*

*3375. **Носова**, Г. Язичество в православии. Москва, 1975.*

*3376. **Нушев**, К. Една от крупните фигури на българската богословска наука. В памет на светлата личност на **проф. д-р Иван Панчовски**. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2017.*

*3377. **Нушев**, К. Проява на действен хуманизъм и защита на свещения характер на човешкия живот. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2017.*

*3378. [доц. д-р **Костадин Кирилов Нушев**]. // Църковен вестник, N 11, 16-31 май 2018.*

*3379. **Нушев**, Цв. Писма на **Учителя Петър Дънов** до **д-р Георги Миркович** 1898-1902. С., 1998.*

*3380. Няколко думи на хърватския **епископ Йосиф Щросмайер**. // Църковен вестник, N 19, 13 май 1905.*

3381. Обидимски манастир „Св. Пантелеймон". // Официален сайт на село Обидим.

*3382. **Оболенски**, Д. Богомилите: Студия върху балканското новоманихейство. С., 1998.*

3383. Образци на святост. Житие на ***преп. Пимен Зографски (Софийски)*** *(Ден за богослужебно празнуване на паметта му – 3 ноември). // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1988.*

3384. Обръщение на Св. Синод на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 25, 21-27 юни 1993.

3385-3386. Обръщение на Св. Синод на Българската православна църква към православното духовенство и българския народ. // Църковен вестник, N 10, 7-13 март 1994; N 11, 14-20 март 1994.

3387. Обръщение на ***Старозагорския митрополит Панкратий****. // Църковен вестник, N 26, 24-30 юни 1996.*

3388. ***Овчаров****, Д. Към въпроса за реконструкцията на религиозно-митологичния комплекс на прабългарите. // Проблеми на културата, 1980, N 1, с. 72-77.*

3389. ***Овчаров****, Д.* ***Омуртаг-кана любиги*** *– от* ***Бога*** *владетел на българите. С., 2002.*

3390. ***Овчаров****, Д. Църквата в крепостта „Урвич" при с. Кокаляне, Софийски окръг. // Археология, 1981, N 4, с. 50-60.*

3391. ***Овчаров****, Д. Щрихи към средновековната история на Несебър. // Сб. в чест на* ***академик Димитър Ангелов****. С., 1994, с. 84-91.*

3392. ***Овчаров****, Д., М.* ***Ваклинов****. Раннохристиянските паметници в България. IV-VI в. С., 1978.*

3393. ***Овчаров****, Н. Нови виждания за* ***цар Иван Шишман*** *и края на Търновското царство по данни от средновековни ръкописи. // Старобългаристика, 1999, N 4, с. 64-89.*

3394-3395. ***Овчаров****, Н. Победите на* ***цар Калоян*** *1197-1207: Ист. избор на България между православие и католицизъм. С., 2001; 2. изд. С., 2005.*

3396. ***Овчаров****, Николай. Надписи-графити и записи по стенописите на църкви и манастири от Западните покрайнини в СР Югославия (Темска, Долна Каменица, Поганово). // Исторически приноси към старобългарската и старославянската епиграфика и книжовност. С., 2006, с. 334, 342-345.*

3397. ***Овчаров****, Тодор. Манастирите на Второто българско царство. // Епохи, XI, 2003, N 1-2, с. 181-188.*

3398. ***Огнянов****, Л. Свещеническият съюз в България (1944-1955). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи. Научна конференция. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 281-292.*

3399. ***Огнянов****, Любомир. Политическата система в България 1949-1956. С., 2008, с. 256-272.*

3400. ***Одинцов****, М. И., А. С.* ***Буевский****.* ***Алексий I****. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 676-698.*

*3401. [****Оже****, Марк]* ***Augé****, Marc, Jean-Paul* ***Colleyn****. L'Anthropologie. Paris, 2007.*

3402. ***Ольденбург****, З. Костер Монсегюра. История альбигойских крестовых походов. Санкт-Петербург, 2001.*

3403. ***Омарчевски****, Ал. Крепост на българщината: 42 г. от възстановяване на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 18, 2-8 май 1994.*

3404. Опелото на ***проф. Славчо Вълчанов*** *в катедралата „Св. Неделя". // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2013.*

3405. Опознавателен поклонически пътеуказател към духовните светилища в Софийското светогорие / Съст. Желязко ***Тодоров****, Зорница* ***Костадинова****. С., 2011.*

3406. ***Орманджиев****, Ив.* ***Антим I Български екзарх****. С., 1928.*

3407-3408. ***Орманджиев****, Ив.* ***Бог*** *в революционното дело на* ***Левски****. // Църковен вестник, N 7-8, 15 февр. 1947; N 9, 27 февр. 1958.*

3409. ***Орманджиев****, Ив.* ***Христо Ботев*** *за духовното освобождение и Екзархията. // Църковен вестник, N 9-11, 27 февр. 1947.*

3410. ***Орманджиев****, Ив. Ученичеството на* ***Великотърновски митрополит Софроний****. // Църковен вестник, N 19, 20 май 1961.*

3411. ***Орманджиев****, Ив.* ***Цар Калоян****. С., 1930.*

3412. Осветен храм-паметник [: Раковишкият манастир]. // Църковен вестник, N 47-49, 24 ноември 1945.

3413. Освещаване на нов манастир в Софийска епархия [Одранишки манастир „Св. Св. Петър и Павел"]. // Църковен вестник, N 15, 15-31 юли 2001.

3414. Освещаване на паметника на ***Патриарх Евтимий****. // Църковен вестник, N 41, 3 ноември 1939.*

3415. Освещаване на храм „Св. вмчк Георги Победоносец”в Борисовград [, дн. гр. Първомай / Подпис: Гражданин.]. // Църковен вестник, N 41, 4 дек. 1926.

3416. Освещаването на Румънската църква в София. // Църковен вестник, N 44, 22 дек. 1923.

3417. Освещаването на румънската църква в София и нашето обществено мнение. // Църковен вестник, N 45, 29 дек. 1923.

3418. Освещаването на руския храм [„Св. Николай Мирликийски”] при императорската мисия в София. // Църковен вестник, N 47, 22 ноември 1914.

3419. Освещаването на „Св. Александър Невски”. // Църковен вестник, N 33, 34 и 35, 20 септ. 1924.

3420. Освещаването на храм-паметник „Св. Мина” в гр. Кюстендил. // Църковен вестник, N 43 и 44, 17 ноември 1934.

3421. Освещение на храм [„Св. вмчк Георги”] в с. Вировско, Белослатинско. // Църковен вестник, N 20-21, 21 май 1904.

3422. Освободителната борба на българите в Македония и Одринско 1902-1904. Дипломат. докум. С., 1978.

3423. [Осемдесет] 80 години от освещаването на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски”). // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2004.

*3424. **Протойерей Осипенко**. Сто и тридесет годишнината на катедралата „Св. Преображение” в Болград. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1968.*

*3425. **Ослеков**, Л. Копривщица. // Копривщица: Юбил. сб. С., 1962, с. 499.*

3426. Основоположници на Богословския факултет. // Църковен вестник, N 23, 1-15 септ. 1998.

3427. От Атон протестират. // Църковен вестник, N 32, 8-14 авг. 1934.

3428. От Канцеларията на Св. Синод. За преодоляване на последиците от разкола. // Църковен вестник, N 25, 21-27 юни 1993.

3429. Отварянето на Българската духовна семинария в Цариград. // Църковен вестник, N 42, 17 окт. 1903.

*3430. **Отец Матей Преображенски** – **Миткалото** / Съст. Т. **Драганова**. С., 1988.*

3431. Отзиви за възстановяването на Българската патриаршия (Из чуждия Православен печ.). // Църковен вестник, N 13-14, 3 апр. 1953.

3432. Откриване на Софийската духовна семинария. // Църковен вестник, N 27, 13 ноември 1920.

3433. Открит Университетски параклис [в Православния богословски факултет при Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий”]. // Църковен вестник, N 20, 15-21 май 1994.

*3434. Открито писмо до бившия **Неврокопски Пимен**. // Църковен вестник, N 5, 31 ян. – 5 февр. 1994.*

3435. Отново намеса в църковните дела. // Църковен вестник, N 2, 10-16 ян. 1994.

*3436. **О. Ч.** Църковният обред. // Църковен вестник, N 38-40, 16 септ. – 6 окт. 1996.*

3437. Очерки истории западного протестантизма. Москва, 1995.

*3438. **Архимандрит Павел Стефанов**. 500 години от първата българска печатна книга. // Минало, 2008, N 4, с. 25-31.*

*3439. **Йеромонах Павел**. **Архимандрит Пантелеймон Хилендарски** – следовник на **Св. Паисий Хилендарски**. // Църковен вестник, N 39, 4 ноември 1992.*

*3440. **Йеромонах Павел**. **Белградският митрополит Михаил** – гост на Българската църква през 1883-1884 г. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1984.*

*3441. **Йеромонах Павел**. Клисурският манастир и неговият възстановител. // Църковен вестник, N 36, 4 окт. 1990.*

*3442. **Йеромонах Павел**. **Преподобно мъченик Онуфрий Габровски** (1818-1878). // Църковен вестник, N 20, 1 юли 1978.*

*3443. **Йеромонах Павел**. Силистренската епархия през епохата на османското робство. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1992.*

*3444. **[Йеромонах] Павел Стефанов**. **Архимандрит хаджи Павел Божигробски** (По повод 120 г. от неговата кончина). // Църковен вестник, N 35, 11 окт. 1991.*

*3445. **Йеромонах Павел (Стефанов)**. Българската екзархия и римокатолическата пропаганда*

в Македония и Одринска Тракия. // Църковен вестник, N 32, 1 септ. 1990.

3446. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. ***Пенчо Вакъфчиев*** *– църковник и книжовник. // Духовна пробуда, 2003, N 10, с. 24-28.*

3447. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Делото на* ***Преп. Паисий Величковски*** *в контекста на епохата. // Църковен вестник, N 45, 7-17 ноември 1994.*

3448. ***Йеромонах Павел Стефанов***. *Един възрожденски свещеник –* ***отец Иван Чуклев***. *// Църковен вестник, N 15, 15 апр. 1990.*

3449. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. ***Епископ Иларион Ловчански*** *(По случай 140 г. от неговата хиротония). // Църковен вестник, N 14, 6 апр. 1992.*

3450. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *За нашите неделни училища. // Църковен вестник, N 4, 23-29 ян. 1995.*

3451. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *За смъртта и възкресението на* ***Господа Иисуса Христа***. *// Църковен вестник, N 14, 5 апр. 1991.*

3452. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Исторически обзор на Самоковската епархия (XVI-XX в.). // Духовна култура, 1985, N 7, с. 25-31.*

3453. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *История на Руската православна църква през XX в. Шумен, 1997.*

3454. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Как да проповядваме. // Църковен вестник, N 3, 17-23 ян. 1994.*

3455. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. ***Митрополит Кирил Видински***. *// Църковен вестник, N 24, 13-19 юни 1994.*

3456. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Новоселският манастир „Св. Троица". // Църковен вестник, N 25, 20-26 юни 1994.*

3457. **Йеромонах Павел** ***(Стефанов)***. Троянската църква „Св. Петка". // Църковен вестник, N 15, 11-17 апр. 1994.

3458. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Художественото богатство на църквата „Св. Апостоли Петър и Павел" във Велико Търново. // Църковен вестник, N 41, 20 ноември 1992.*

3459. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. ***Цариградският патриарх Йеремия I*** *и Българската църква. // Цариградски вестник, N 33, 27 септ. 1991.*

3460. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Църквата „Св. Възнесение" в с. Шипково, Троянско. // Църковен вестник, N 22, 31 май 1991.*

3461. ***Йеромонах Павел (Стефанов)***. *Църковно-народният събор през 1871. // Църковен вестник, N 30, 21 авг. 1992.*

3462. ***Павел Стефанов***. *Автобиографични бележки. Шумен, 2019.*

3463. ***Павел Стефанов***. ***Архимандрит Онуфрий Хилендарски*** *и неговите заслуги към ранното Българско възраждане. // Духовна култура, 1995, N 2, с. 20-24.*

3464. ***Павел Стефанов***. *Един забравен възрожденец –* ***архимандрит Онуфрий Хилендарски***. *// Казанлък в миналото и днес: Кн. 5. С., 1999, с. 183-187.*

3465. ***Павел Стефанов***. *Сектите и култовете в България. // Духовна култура, 1995, N 10, с. 30-31.*

3466. ***Старозагорский митрополит Павел***. *// Църковен вестник, N 11, 10 март 1923.*

3467. Павликени и Павликенският край (Сб. статии) / Състав. Милчо ***Йовков***. *С., 1977, с. 139.*

3468. ***Павликянов***, *К. История на българския светогорски манастир Зограф от 980 до 1804 г.: свидетелствата на 27 неизв. докум. С., 2005.*

3469. ***Павликянов***, *Кирил Парашкевов. Какво знаем за славяните на Атон през Средните векове?. // Bulgaria Mediaevalis, 1, 2010, с. 437-444.*

3470. ***Павлов***, *Е. Протестантската пропаганда в България. Навлизането на протестантите в България и отношението на българите към тях. // Църковен вестник, N 52, 27 дек. 1993 – 2 ян. 1994.*

3471. ***Павлов***, *И.* ***Емил Георгиев***. *Очерк. С., 1988.*

3472. ***Павлов***, *П., В.* ***Грудков***. ***Св. Исай Серски*** *и неговото време. // Преславска книжовна школа. Т. 5. Шумен, 2001, с. 283-294.*

3473. ***Павлов***, *Пл.* ***Търновският патриарх Йоаким III*** *и* ***цар Тодор Светослав***. *// Църковен вестник, N 36, 2 окт. 1992.*

3474. ***Павлов***, *Пламен. Забравени и неразбрани. С., 2010.*

3475. ***Павлов***, *Пламен, Иван* ***Габеров***. *Православните български манастири. В. Търново 2004.*

3476. ***Павлов****, Пламен, Христо* ***Темелски****. Българи светци. С., 2010.*

3477. ***Павлов****, Т.* ***Поп Харитон****. 2. изд. 1942.*

3478. ***Павлова****, Р. Из историята на книгата „Пролог”в славянската писменост. // Палеобалканистика и старобългаристика. Втори есенни международни четения „Проф. И. Гълъбов”. В. Търново, 2001, с. 17-32.*

3479. ***Павловска****, Ц. Възрожденският Сопот. С., 1987, с. 221.*

3480. ***Павловска****, Ц. Частният български революционен комитет в Правец. // Военноисторически сборник, 1983, N 1, с. 54, 61.*

3481. Пазарджишка духовна околия. // Църковен вестник, N 2, ян. 2017.

3482. ***Архимандрит Паисий Пастирев*** *(животопис). Станимака, 1926.*

3483. ***Врачанский Паисий****,* ***наместник-председател на Св. Синод*** *на Българската православна църква. 50 години на вярна църковна служба [„Църковен вестник”]. // Църковен вестник, N 1-3, 1 ян. 1950.*

3484. ***Врачанский митрополит Паисий****,* ***наместник-председател на Св. Синод****. Поклон пред светлата памет на* ***Георги Димитров****. // Църковен вестник, N 27, 7 юли 1949.*

3485. ***Св. Врачанският митрополит Паисий****. // Църковен вестник, N 35, 27 септ. 1930.*

3486. ***Паисий Хилендарски****. История славянобългарска. Критическо изд. с превод и коментар. Подг. за печат: Д.* ***Пеев****, М.* ***Димитрова****, П.* ***Петков****. Превод: Д.* ***Пеев****. Коментар: Ал.* ***Николов****, Д.* ***Пеев****. Науч. ред.: Иван* ***Добрев****. 2. доп. и прераб. изд. Света Гора Атон. Славяно-българска Зографска Света обител, 2013.*

3487. ***Палаузов****, Спиридон Н. Век* ***болгарского царя Симеона****. Санкт-Петербург, 1852.*

3488. ***Палешутски****, Костадин. Югославската комунистическа партия и македонският въпрос 1919-1945. С., 1985.*

3489. ***Палигора****, Ристо. Неколку царски двери от XVI и XVII век во регионите на Пелагонија и Преспа. // Прилози XLIV 1-2, посветени на* ***академик Цветан Грозданов*** *по повод 50 години научноистражувачка дејност. Зборник на трудови од научниот собир одржан на 4 окт. 2012 г. во Охрид. Скопје, 2013, с. 145.*

3490. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски” [: ***акад. проф. д-р прот. Иван Ив. Гошев****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3491. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски” [: ***Христо Ник. Гяуров****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3492. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски” [: ***Димитър Витанов Дюлгеров****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3493. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски” [: ***Христо Дим. Златарев****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3494. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски”[: ***проф. д-р Иван Марковски****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3495. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски” [: ***проф. д-р Г. Ст. Пашев****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3496. Паметно тържество в Духовната академия „Св. Климент Охридски”[: ***акад. Иван Снегаров****]. // Църковен вестник, N 18, 9 май 1959.*

3497. ***Памуков****, П. Кратки сведения за думата „икумена” и съвременния икуменизъм. // Църковен вестник, N 8, 22 февр. 1964.*

3498. ***Памуков****, П. Кратки сведения за живота на Румънската православна църква. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1967.*

3499. ***Памуков****, П. Назарет – люлка на християнството. // Църковен вестник, N 1-2, 5 ян. 1960.*

3500. Панагюрска енциклопедия / Ред. кол. Боян ***Ангелов*** *и др. С., 2007.*

3501. ***Памуков****, П. Пастирът в служба на мира. // Църковен вестник, N 4, 25 ян. 1961.*

3502. ***Памуков****, Панайот. Светото причастие. // Църковен вестник, N 42, 9 дек. 1961.*

3503-3504. ***Панайотова****, Д. Корбан, сиреч дар* ***Богу****. Сходства и различия между юдаизма, християнството и исляма. // Църковен вестник, N 24, 16-31 дек. 2010; N 1, 1-15 ян. 2011.*

3505. ***Панайотова****, Д. Отмяна на първия екзархийски избор (За нов Варненско-Великопреславски митрополит). // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014.*

3506. ***Панайотова****, Д. Посрещане в богохранимата Старозагорска епархия [:* ***Старозагорски митрополит Киприан****]. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2017.*

3507. ***Панайотова****, Д. Старата църква [„Св. Никола”] в с. Марица. // Археология, 1965, N 4, с. 20-30.*

3508. ***Панайотова****, Д. Църквата „Св. Петка” при с. Вуково. // Изв. Инст. за изобразително изкуство, 1965, с. 221-257.* ***Панайотова****, Д. Червената църква [„Св. Богородица” край гр. Перущица]. С., 1956.*

3509. ***Панайотова****, Н. Достоен архиерей и общественик (125 г. от рожд. на* ***Видинския митрополит Неофит****). // Църковен вестник, N 24, 21-27 юни 1993.*

3510. ***Панайотова****, Н.* ***Киприан****. С., 1981.*

3511. ***Архимандрит Панарет****. История на Бачковския манастир. Станимака, 1919.*

3512. ***Пандурски****, В.* ***Академик проф. д-р прот. Иван Гошев****. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1966.*

3513. ***Пандурски****, В. Ангелогласният църковен песнопевец* ***Йоан Кукузел****. // Църковен вестник, N 39, 15 окт. 1955.*

3514. ***Пандурски****, В. Бачковският манастир (Кратки ист. бел.). // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1967.*

3515. ***Пандурски****, В. Великият празник* ***Кръщение Господне*** *или* ***Богоявление*** *(Литургично идеен поглед). // Църковен вестник, N 4, 21 ян. 1955.*

3516. ***Пандурски****, В. Възрожденският майстор* ***Никола Ив. Фичев (Кольо Фичето****). // Църковен вестник, N 41, 2 дек. 1961.*

3517. ***Пандурски****, В. Елешнишкият манастир. С., 1981.*

3518. ***Пандурски****, В. Кръстовден. // Църковен вестник, N 31, 26 септ. 1959.*

3519. ***Пандурски****, В. Култът към* ***апостол Павел****. // Църковен вестник, N 29-30, 10 юли 1951.*

3520. ***Пандурски****, В. Куриловският манастир. Архитектура и стенописи. С., 1975.*

3521. ***Пандурски****, В. Нови ценни експонати в Църковния музей, подарени от* ***Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил****. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

3522. ***Пандурски****, В.* ***Никола Ив. Образописов*** *(1827-1911). // Църковен вестник, N 28-29, 29 юли 1961.*

3523. ***Пандурски****, В. Паметници на изкуството в Църковния историко-археологически музей. С., 1977, с. 409.*

3524. ***Пандурски****, В. Панагерикът на дяк* ***Андрей*** *от 1425 г. // Търновска книжовна школа. Т. 1. 1974, с. 225-241.*

3525. ***Пандурски****, В.* ***Пимен Софийски****. // Бележити българи. Т. 3. С., 1969, с. 340-362.*

3526-3527. ***Пандурски****, В. Поглед върху строежа и разукрасата на пловдивските старинни храмове. // Духовна култура, 38, 1958, N 9-10, с. 34; 39, 1959, N 6, с. 27.*

3528. ***Пандурски****, В. Поглед върху строежа и разукрасата на пловдивските старинни църкви. Църквата „Св. Петка Стара” (от 1836). Църквата „Св. Димитър” (от 1836-1838). // Духовна култура, 1959, N 2, с. 25-28.*

3529. ***Пандурски****, В. Приемането на християнството в България и развоят на книжнината и изкуствата. // Год. Духовната акад., 1969, Т. 18, с. 1-41.*

3530. ***Пандурски****, В. Празникът* ***Въздвижение на честния кръст*** *или Кръстовден (Ист.-литургичен поглед). // Цъ1рковен вестник, N 36, 24 септ. 1955.*

3531. ***Пандурски****, В. Празникът* ***Сретение Господне*** *(Ист.-литург. поглед). // Църковен вестник, N 7, 14 февр. 1955.*

3532. ***Пандурски****, В. Самоковският препис от 1771 г. на Паисиевата история, съхраняван в Църковния музей при Св. Синод – София. // Църковен вестник, N 45-46, 29 дек. 1962.*

3533. ***Пандурски****, В.* ***Св. Св. Четиридесет мъченици*** *в иконографията (По случай честването им през м. март). // Църковен вестник, N 11, 18 март 1961.*

3534. ***Пандурски****, В. Стенописите в Земенския манастшир: по случай 600-год. им (1360-1960). // Църковен вестник, N 43, 23 дек. 1961.*

3535. ***Пандурски****, В. Стенописите на Илиенския манастир край София. // Изв. Инст. по изкуствознание, 13, 1969, с. 5-31.*

*3536. (****Пандурски****, В.) Тайнството Покаяние (Литургичен поглед). // Църковен вестник, N 15,*

8 март 1955.

3537. ***Пандурски****, В. Троянски манастир. Стенописи и архитектура. Албум. С., 1973.*

3538. ***Пандурски****, В. Троянският манастир. Архитектура, изкуство и средище на книжнина и просвета. С., 1968.*

3539. ***Пандурски****, В. Църквата „Св. Теодор Стратилат" в Райково – Смолян (Пред честване [на] 130-год. ѝ). // Църковен вестник, N 21, 20 юли 1966.*

3540. ***Пандурски****, В. Църковни старини из Трънско и Брезнишко. // Църковен вестник, N 36, 28 окт. 1961.*

3541. ***Старозагорски митрополит Панкратий****. Българската православна църква в условията на тридесетгодишното социалистическо строителство и всестранен възход. // Църковен вестник, N 23, 2 септ. 1944.*

3542. ***Старозагорски митрополит Панкратий****.* ***Георги Димитров****. Велик син на народа ни, създател на нова България. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1972.*

3543. ***Старозагорски митрополит Панкратий****. За Църква, род и родина. // Църковен вестник, N 12, 4 май 1989.*

3544. ***Старозагорски митрополит Панкратий****. Четвърт столетие възстановена Българска патриаршия. // Църковен вестник, N 17-18, 1 юни 1978.*

3545. ***Панов****, Й., Хр.* ***Темелски****. Църквата „Св. Троица" в Севлиево (Ист. бел.). // Духовна култура, 1982, N 1, с. 19-27.*

3546. ***Панов****, С. Църковно тържество в гр. Пирдоп [: църква „Успение Богородично"]. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1970.*

3547. ***Панова****, Сн. Чипровци – символ на българския дух и воля за свобода. С., 1988.*

3548. ***Пантелеев****, Ив. Почина* ***ставрофорният иконом Никола Манолев****. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1969.*

3549. ***Панчев****, Ив. Сто години от битката при село Чаиркьой (Камен). // Год. на музеите в Северна България, 1978, Т. 4, с. 139.*

3550. ***Панчовски****, Д. Требникът. // Църковен вестник, N 7, 15 февр. 1991.*

3551. ***Панчовски****, Ив. Апостолът на свободата* ***Дяконът – Васил Левски****. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 75-104.*

3552. ***Панчовски****, Ив. Нравствено-възпитателно значение на православното богослужение. // Църковен вестник, N 6, 7 февр. 1955.*

*3553. (****Панчовски****, Ив.).* ***Св. Св. Четиридесет мъченици****. // Църковен вестник, N 12, 27 март 1954.*

3554. ***Панчовски****, Ив.* ***Стобийски епископ Варлаам****. // Църковен вестник, N 6, 13 февр. 1954.*

3555. ***Панчовски****, Ив. Г. Етически и социални възгледи на* ***Св. Атанасий Велики****. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 19-26.*

3556. ***Панчовски****, Ив. Г. Живот и дейност на* ***проф. д-р Г. Ст. Пашев*** *(По случай кончината му на 16.II.1962). // Църковен вестник, N 12, 24 март 1962.*

3557. ***Панчовски****, Ив. Г. Завещанието на блаженопочиналия* ***[Скопски и] Пловдивски митрополит Максим****. // Църковен вестник, N 13, 25 март 1938.*

3558. ***Панчовски****, Ив. Г.* ***Негово Високопреосвещенство Сливенският Никодим*** *на 75 г. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1970.*

3559. ***Панчовски****, Ив. Г. Новоизбраният* ***Пловдивски митрополит Варлаам****. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1969.*

3560. ***Панчовски****, Ив. Г.* ***Св. Тома****. // Църковен вестник, N 15, 15 апр. 1961.*

3561. ***Панчовски****, Ив. Г. Смисъл и сила на* ***Христовото възкресение****. // Църковен вестник, N 17-18, 28 апр. 1956.*

3562. ***Панчовски****, Ив. Г. Тайната на* ***Гологската*** *трагедия. // Църковен вестник, N 16-17, 11 апр. 1957.*

3563. ***Панчовски****, Ив. Г.* ***Христовият Предтеча*** *и* ***[Св. Йоан] Кръстител*** *в светлината на историята. // Църковен вестник, N 3, 16 ян. 1958.*

3564. Папски представител в България [: ***архиепископ А. Д. Ронкали****]. // Църковен вестник, N 42, 28 ноември 1931.*

3565. ***Паралингов****, Е. Батак – Българската Голгота и вярата българска. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2015.*

3566. ***Паралингов****, Е. В памет на* ***пловдивските мъченици****. // Църковен вестник, N 23, 15-31*

дек. 2000.

3567. ***Паралингов****, Е. Духовният облик на руски свещеници емигранти, служили в Пловдивската епархия след 1922 г. (По рапорти на архиерейските наместници на деветте епархийски духовни околии и др. докум.). // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2019.*

3568. ***Паралингов****, Е.* ***Екзарх Йосиф*** *и Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г. (Бел. върху Дневника на* ***Н. Блаженство Йосиф I****). // Църковен вестник, N 15, 1-15 март 2019.*

3569-3570. ***Паралингов****, Е. Енорийски Православни братства в Пловдив до 1944. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2002; N 8, 16-30 апр. 2002.*

3571. ***Паралингов****, Е. Из Летописната книга на пловдивския храм „Св. Петка" (120 г. от освещаването на храма). // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2010.*

3572. ***Паралингов****, Е. Енорийски православни братства в Пловдив до 1944 г. // <https:// synpress-classic.dveri.bg/06-2002/Emil.htm>. – 29.10.2021. – 10 с.*

3573. ***Паралингов****, Е. Обществената дейност на* ***[Скопския и] Пловдивския митрополит Максим*** *(1850-1938). // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 2001.*

3574. ***Паралингов****, Е. От Орешак до митрополитския престол* ***[Митрополит Максим Скопски и Пловдивски]****. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2009.*

3575. ***Парпулов****, Д. Бележки за началото на Сливенската епархия и първия ѝ* ***кириарх митрополит Серафим****. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1969.*

3576-3577. ***Парпулов****, Д.* ***Сава Доброплодни*** *– възрожденец от едър мащаб. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1969; N 20, 11 юли 1969.*

3578. ***Парпулов****, Д. Духовник с дух на хайдутин* ***[архимандрит Амфилохий*** *от Сливен]. // Църковен вестник, N 25, 1 окт. 1968, с. 11-12.*

3579. ***Парпулов****, Д. Един силует в расо –* ***архимандрит Анфилохий х. Маринов****. // Църковен вестник, N 34, 5 окт. 1963.*

3580. ***Парпулов****, Д. Няколко стари описания на Зографския манастир. // Проблеми на изкуството, 41, 2008, Кн. 2, с. 26-31.*

3581. ***Левкийски епископ Партений****. Петдесетница. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1979.*

3582. ***Левкийски епископ Партений****. Слово за Българската патриаршия, произнесено на 10 май 1967 г., храм-паметник „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 19, 6-12 май 1996.*

3583. ***Левкийски епископ Партений****. 14 години възстановена Българска патриаршия. // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1967.*

3584. ***Партений Зографски****. Кратка свещена история на Ветхо и Новозаветната църков. Цариград, 1857.*

3585. ***Парушев****, П. Из църковния живот в гр. Провадия. // Църковен вестник, N 18-19, 2-12 юли 1971.*

3586. ***Паскалева****, В. Българката през Възраждането. 2. изд. С., 1984, с. 19.*

3587. ***Паскалева****, В.* ***Найден Геров****. 150 г. от рожд. му. // Векове, 1972, N 2, с. 101-105.*

3588. ***Паскалева****, В. Кюстендил и Кюстендилско в църковнонационалната борба през 60-70-те години на XIX в. // Кюстендил и Кюстендилско. С., 1973.*

3589. ***Паскалева****, В.* ***Райна княгиня****. Автобиографични материали и документи. С., 1976.*

3590. ***Паскалева****, К. Икони от България. С., 1980.*

3591. ***Паскалева****, К. Храмът на българския дух и признателност (80-год. юбилей на Патриаршеския катедрален храм-паметник „Св. Александър Невски"). // Църковен вестник, N 16, 1-15 септ. 2004.*

3592. ***Пасков****, Ил., Ц.* ***Билярски****. Въпросът за схизмата в гръцко-българските отношения. // Изв. Държ. архиви, 1984, Т. 48, с. 117-140.*

3593. ***Пасков****, Илия.* ***Натанаил, митрополит Охридски и Пловдивски****. Жизнеописание / Македонски научен институт. С., 2016.*

3594. Пасторални писма на ***Блажения Мъченик Евгений Босилков, Никополски Епископ****. Плевен, 2002.*

3595. Пасхалната литургия. // Църковен вестник, N 15, 8-15 апр. 1996.

3596. Пасхалната нощ. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.

3597. ***Патев****, Ив.* ***Константин (Костадин) Софийски*** *– един народен светец-мъченик от средата на XIX в. // Духовна култура, 2002, N 6, с. 16-24.*

3598. Патриаршеско и Синодално послание. // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 1998.

3599. Патриаршеско и Синодално послание до българските чеда на Българската православна църква (По случай 100-год. от Освобождението на България). // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1978.

3600. Патриаршеско и Синодално послание до духовните чеда на Българската православна църква по случай 25-год. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 4, 9 май 1978.

3601. Патриаршеско и Синодално послание до духовните чеда на Българската православна църква по случай 100-год. от Априлската епопея. // Църковен вестник, N 13, 25 апр. 1976.

3602. Патриаршеско и синодално послание до клира и вярващите. Четиридесет години всестранен възход. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1944.

*3603. Патриаршеско и синодално послание [на **Неофит, Патриарх Български**] до клира и народа по повод провеждането на Патриаршеския избирателен събор, София, 24 февр. 2013 г. // Църковен вестник, N 7, специален брой, 2013.*

3604. Патриаршеско и Синодално послание по повод 1000-годишнината от учредяването на Българската Охридска архиепископия. // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2018.

3605. Патриаршеско и Синодално послание по случай 30-год. от възстановяването на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 24-25, 21 септ. 1983.

*3606. **Пашев**, Г. Ст. **Варненският и Преславски митрополит Симеон** (Спомени и оценка). // Църковен вестник, N 38-39, 8 ноември 1947.*

*3607. **Пашев**, Г. Ст. За Богословския факултет (Против една клеветническа кампания). // Църковен вестник, N 7, 17 февр. 1924.*

*3608. **Пашев**, Г. Ст. Невежеството да замлъкне (В защита на Богословския фак.). // Църковен вестник, N 14, 5 апр. 1924.*

*3609. **Пашев**, Г. Ст. Нравственото величие на **Христовото възкресение**. // Църковен вестник, N 19-20, 16 апр. 1955.*

*3610. **Пашев**, Г. Ст. Отношението между Българската църква и държавната власт. // Сборник в чест на **Пловдивския митрополит Максим** по случай 80 г. от рожд. му и 60 г. от приема (на) духовно звание. С., 1931, с. 251-280.*

*3611. **Пашев**, Г. Ст. **Търновският митрополит Климент (Васил Друмев)** за религиозното възпитание. // Църковен вестник, N 6, 9 февр. 1924.*

*3612. **Пашев**, Г. Ст. **Търновският митрополит Климент (Васил Друмев)** като русофил и славянофил. // Славянска мисъл, 1946, N 3-4, с. 19-36.*

*3613. **Пашев**, Г. Ст. **Търновският митрополит Климент (Васил Друмев)**, църквата и държавата. С., 1949.*

*3614. **Пашев**, Г. Ст. Храмът „Св. Александър Невски" (Глас от миналото). // Църковен вестник, N 15, 12 апр. 1924.*

*3615. **Пеев**, Васил К. Град Пловдив (Минало и настояще). Ч. 1. Пловдив в миналото. Пловдив, 1941.*

*3616. **Пеев**, Васил К. Пловдив в миналото. 2. изд. Пловдив, 2011, с. 292-293.*

*3617. **Пеев**, Д. Заглавката на **Григорий, презвитер мних** на всички църковници на българските църкви, и Именникът на българските ханове. // Littera et Lingua: Електронно списание за хуманитаристика, 7, 2007.*

*3618. **Пеев**, Й. История и философия на една религия (ислямът) – минало и настояще. С., 1985.*

*3619. **Пеев**, П. **Тодор Бурмов**. С., 1943.*

*3620. **Пеев**, Серафим. Таваличево. С., 1984, с. 32 и с. 87-88.*

*3621. **Пейчев**, Б. **Франц Ксавер де Пеячевич**, професор от XIII в. и неговата Historia Bulgarorum. // Отечество, 18, 1976.*

*3622. **Пейчев**, Божидар. Богословско-философските и политическите възгледи на **Кръстьо Пейкич**. // Изв. Инст. по философия, 1969, XVII, с. 217-238.*

*3623. **Пенджекова**, Р. Личността и делото на **екзарх Стефан** в българската историческа памет. Смолян, 2007.*

*3624. **Пенев**, Б. История на новата българска литература. Т. 1. С., 1976, с. 270.*

*3625. **Пенев**, Б. История на новата българска литература. Т. 2. С., 1933, с. 371-385.*

*3626. **Пенев**, Боян. Начало на Българското възраждане. С., 2005, с. 43.*

*3627. **Пенев**, Г. Пастир и общественик [: **Стоян Иванов Пенев**]. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1976.*

3628. ***Пенев****, Г. Б. Буден пастир [:* ***Георги Николов Пенев****]. // Църквен вестник, N 24, 21 септ. 1970.*

3629. ***Пенев****, Св. Неделните училища по религия. // Църковен вестник, N 35, 25 септ. 1992.*

3630. ***Пенкова****, Б. Към идейно-съдържателния контекст на стенописите от църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици" във Велико Търново. // Старобългаристика, 1995, N 4, с. 75-93.*

3631. ***Пенов****, Д. Високо академично тържество [:* ***професор Александър Милев****]. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1972.*

3632. ***Пенов****, Д.* ***Високопреосвещеният Нюйоркски български православен митрополит Йосиф****. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1972.*

3633-3635. ***Пенов****, Д.* ***Димчо Дебелянов****. // Църковен вестник, N 43, 29 ноември 1956; N 44, 8 дек. 1956; N 45, 13 дек. 1956.*

3636. ***Пенов****, Д.* ***Георги Димитров*** *(По случай 85 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1967.*

3637. ***Пенов****, Д.* ***Крупнишкий епископ Григорий****. // Църковен вестник, N 25, 12 юни 1965.*

3638. ***Пенов****, Д. Миротворство на евангелска висота [:* ***Кирил, Патриарх Български****]. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

3639. ***Пенов****, Д. Почина* ***Петър Попстоилов****. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1966.*

3640. ***Пенов****, Д. Почина примерен свещеник [:* ***Георги Костадинов Камберов****]. // Църковен вестник, N 1, 11 февр. 1968.*

3641. ***Пенов****, Д.* ***Св. великомъченик Димитрий****. // Църковен вестник, N 43, 12 ноември 1955.*

3642. ***Пенов****, Д.* ***Св. Ловчанският митрополит Григорий****. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1972.*

3643. ***Пенов****, д-р Д. Скъп покойник [:* ***Владимир И. Кюркчиев****]. // Църковен вестник, N 30-31, 5 септ. 1952.*

3644. ***Пенов****, Д. Смъртта на* ***протопрезвитер Стефан Цанков****. // Църковен вестник, N 27, 26 юни 1965.*

3645. ***Пенчев****, М. п.* ***Ставрофорен свещеноиконом Димитър п. Янакиев*** *(По случай 15 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 21, 30 май 1964.*

3646. ***Пенчева****, Ж. Български православни храмове през Възраждането. В. Търново, 2015, с. 93.*

3647. ***Пепелишев****, Ст. Въдворяване на* ***Величкия епископ [: Сионий]*** *за* ***игумен*** *на Бачковския манастир. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2019.*

3648. Петдесетгодишния юбилей на ***Стефана С. Бобчев****. С., 1921.*

3649. ***Петев****, И. Последната изповед на* ***дякон Игнатия****. // Духовна култура, 1976, N 8, с. 23-32.*

3650. ***Петев****, И. Учителските години на* ***йеродякон Игнатий*** *–* ***Левски*** *и отношението му към децата. // Духовна култура, 1981, N 3, с. 24-31.*

3651. ***Петев****, Ив. Малко известен момент от живота на* ***йеродякон Игнатий*** *–* ***Васил Левски****. // Църковен вестник, N 23, 7 юни 1991.*

3652-3653. ***Петев****, Ив. Религиозността на* ***йеродякон Игнатий*** *–* ***Васил Левски****. // Църковен вестник, N 8, 21 февр.1992, N 9, 28 февр. 1992.*

3654. [Пети Архиерейски събор]. // Църковен вестник, N 17, 24-30 апр. 1995.

3655. ***Петканова****, Д. Апокрифна литература и фолклор. С., 1987.*

3656. ***Петканова****, Д. Апокрифните лечебни молитви. // Palaeobulgarica, 2001, N 3, с. 61-85.*

3657. ***Петканова****, Д. Библиография на дамаскините у нас и в чужбина. // Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий", 1963, Т. 3 (9).*

3658. ***Петканова****, Д.* ***Димитър Кантакузин*** *– жизнена съдба и поетическо откровение. // Старобълг. лит., 1, 1971, с. 243-261.*

3659. ***Петканова****, Д. Един непознат съвременник на* ***Паисий Хилендарски*** *[:* ***Йосиф Хилендарец****]. // Език и литература, 1962, N 6, с. 179-190.*

3660. ***Петканова****, Д. Народното четиво през XVI-XVIII в. С., 1992, с. 367-370.*

3661. ***Петканова****, Д. Старобългарска литература [: Учебник за студентите от вуз]: В 2 ч.: Ч. 1: IX-XII в. С., 1986.*

3662. ***Петканова****, Д. Старобългарска литература [: Учебник за студентите от вуз]: В 2 ч.: Ч. 2: XIII-XVIII в. С., 1987, с. 151.*

3663. ***Петканова****, Д. Фолклорът и апокрифните молитви. // Бълг. фолклор, 1976, N 2, с. 28-40.*

3664. ***Петканова****, Д.* ***Черноризец Храбър****. С., 1984.*

3665. ***Петканова****, Д., А.* ***Милтенова****. Старобългарска есхатология. С., 1993.*

3666. ***Петканова-Тотева****, Д. Дамаскините в българската литература. С., 1965, с. 42-46.*

3667. ***Петканова-Тотева****, Д. Хилядолетна литература. С., 1974.*

3668. ***Ставр. иконом Петко Петков****. Страж на вяра, благочестие и родолюбие. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1991.*

3669. ***Петков****, Вл. Археологическо проучване на обект „Раннохристиянска епископска базилика" при с. Микрево. // Археологически обекти и разкопки – 2007. С., 2008, с. 492-493.*

3670. ***Петков****, Вл., С.* ***Петрова****. Археологическо проучване на обект „Раннохристиянска епископска базилика", с. Микрево. // Археологически обекти и разкопки – 2005. С., 2006.*

3671. ***Петков****, Вл., С.* ***Ценова****. Археологическо проучване на обект „Раннохристиянска епископска базилика", с. Микрево. // Археологически обекти и разкопки – 2004. С., 2005.*

3672. ***Петков****, Г. И. Голгота някога и сега. // Църковен вестник, N 13-14, 9 апр. 1963.*

3673. ***Петков****, Ив. Храм-юбиляр (1834-1984 г.) [: „Св. Николай Чудотворец" в Стара Загора]. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1985.*

3674. ***Петков****, К. Литургичното наследство на* ***Св. Патриарх Евтимий*** *и отношенията между Търновската и Вселенската патриаршия през 80-те г. на XIV в. // Духовна култура, 2003, N 3, с. 29-32.*

3675. ***Петков****, К. Унията между Българската църква и Рим в началото на XIII век – някои пренебрегвани аспекти. // Духовна култура, 1992, N 9, с. 25-32.*

3676. ***Петков****, Л.* ***Генадий Драгалевски****. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 135.*

3677. ***Петков****, П. За развитието на отношенията между Българската православна църква и държавната власт (1878-1996). // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 190-210.*

3678. ***Петков****, П. Поглед към Новото време. Европа през XVI-XVIII в. С., 2001, с. 57-75.*

3679. ***Петков****, П. Ст.* ***Екзарх Йосиф I*** *и архиереите от Княжество България – пръв сред равни или център и периферия (120 г. от избирането на* ***Ловчанския митрополит Йосиф*** *за* ***Български екзарх****). // Юбилеен вестник (Ловеч), окт. 1997.*

3680. ***Петков****, П. Ст. Записки на* ***екзарх Йосиф I*** *от 1878 година върху историята на българския църковен въпрос. // Ист. преглед, 1993, N 3, с. 121-131.*

3681. ***Петков****, П. Ст.* ***Климент Браницки и Търновски****. Архиерей и държавник (1878-1901). С., 2000.*

3682. ***Петков****, П. Ст.* ***Климент Браницки и Търновски*** *като министър-председател на Княжество България. // Ист. преглед, 1994, N 5, с. 118-133.*

3683. ***Петков****, П. Ст.* ***Митрополит Климент Търновски*** *и Стамболовият режим (1887-1894). // Духовна култура, 1991, N 3, с. 15-19;*

3684. ***Петков****, П. Ст. Православните български архиереи в Учредителното и Първото велико народно събрание 1879 г. // Духовна култура, 1993, N 10, с. 15-23.*

3685. ***Петков****, П. Ст. Православните български архиереи в Учредителното събрание и Първото Велико народно събрание. // Духовна култура, 2003, N 10, с. 15-23.*

3686. ***Петков****, П. Ст. Управлението на* ***Стефан Стамболов*** *и Православната църква в Княжество България. // Епохи, 1994, N 1, с. 63-75.*

3687. ***Петков****, Петко. Християнски дом в Балкана: Кратки сведения за църквата „Св. Архангел Михаил" – гр. Трявна, за неговите създатели, съзидатели и служители / Църк. настоятелство на „Св. Архангел Михаил". Трявна, 1999.*

3688. ***Петков****, Тодор. Пътеводител на духовните общности. С., 1998.*

3689. ***Петкова****, И. Византийският историк* ***Георги Акрополит*** *и проблемите на българската история около средата на XIII в. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", 1982, Т. 18, с. 139-172.*

3690. ***Петкова****, Неделя. Спомени. С., 1987.*

3691. [Петнайсет] 15 години митрополитско служение на ***Русенския митрополит Неофит****. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2009.*

3692. Петрички бизнесмен построи храм на ***Св. Петка*** *в Мелник. // Струма, 4 февр. 2014.*

3693. ***Петров****, Вл. Изкупление. // Църковен вестник, N 29, 19 авг. 1992.*

3694-3698. ***Петров****, Е. „Пророци" на последния ден. Произход на сектата на адвентистите. // Църковен вестник, N 44, 1-7 ноември 1993; N 45, 8-14 ноември 1993; N 46, 15-21 ноември 1993; N 47, 22-28 ноември 1993; N 48, 29 ноември – 8 дек. 1993.*

3699. ***Петров****, К. п.* ***Архимандрит Максим Райкович****. // Църковен вестник, N 19, 10 май 1958.*

3700. ***Петров****, М. За ролята на* ***Александър Батенберг*** *в първите години след Освобождението (1879-1880 г.). // Ист. преглед, 1976, N 4, с. 106-110.*

3701. ***Петров****, П. Борбата на българския народ против латинските нашественици. С., 1960.*

3702. ***Петров****, П. Въстанието на* ***Ивайло****. 2. изд. С., 1968.*

3703. ***Петров****, П. Въстания против Византия. С., 1960.*

3704. ***Петров****, П. Етнографски елементи на славяно-балто-германската общност. С., 1966.*

3705. ***Петров****, П. За годината на налагане на християнството в България. // Изв. Инст. за ист., 1964, Т. 14-15, с. 588-589.*

3706. ***Петров****, П. Покръстването на българите. // Ист. преглед, 1965, N 3, с. 33-60.*

3707. ***Петров****, П. Поражението на латинците при Одрин през 1205 г. и неговото историческо значение. // Ист. преглед, 1960, N 4, с. 26-51.*

3708. ***Петров****, П.* ***Соимирович*** *– български болярски род от Чипровци. // Векове, 1972, N 1, с. 16-20.*

3709. ***Петров****, П. Унията между България и Римската църква през 1204 г. и Четвъртият кръстоносен поход. // Ист. преглед, 1955, N 2, с. 35-57.*

3710. ***Петров****, П. Учебното дело в Ябълково, Хасковско до Освобождението. Пловдив, 1969, с. 9.*

3711. ***Петров****, П. Хр. Българските летописни сведения за помохамеданчването в Чепино. // Родопски сборник. Т. 1. 1965, с. 11-40.*

3712. ***Петров****, П. Хр. По следите на насилието. Документи и материали за помохамеданчвания и потурчвания. С., 1972.*

3713. ***Петров****, Петър. По следите на насилието. Документи и материали за налагане на исляма. Ч. 2. С., 1988, с. 494.*

3714. ***Петров****, Петър, Христо* ***Темелски****. Църква и църковен живот в Македония. С., 2003. (Македонска библ.; 46) <http://www.kroraina.com/knigi/pp_ht/pp_ht_1.html>*

3715. ***Петров****, Ф. Н. Поселение Аркаим в культурном пространстве эпохи бронзы. Дубна, 2009.*

3716. ***Петров****, Ц. Кръстоносецът на Хвърковатата чета на* ***Бенковски****. // Тракия, 1973, N 5, с. 83-89.*

3717. ***Петров****, Ц. Нови данни и изводи за манастирските килийни училища и за съдържанието на манастирското килийно образование. // Тракия, 1972, N 2, с. 77-78.*

3718-3719. ***Петрова****, А. Гигинският манастир „Св. Св. Козма и Дамян". // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2009; N 7, 1-15 апр. 2009.*

3720. ***Петрова****, Г. Църква и църковно право в средновековна България. С., 2005.*

3721. ***Петрова****, М. Към въпроса за южнославянските преводи на Житието на* ***Мъченица Параскева – Петка Римлянка****. // Palaeobulgarica, 1996, N 2, с. 83-109.*

3722. ***Петрова****, Мария.* ***Папа Хонорий III****. Писма. //* ***Гюзелев****, Васил. Извори за българската история. Т. XXV. С., 1981, с. 24.*

3723. ***Петрунова****, Б., В.* ***Григоров****, Н.* ***Манолова-Николова****. Свети места в Годечко, Драгоманско и Трънско. С., 2001.*

3724. [Петстотин] 500 манастири и църкви: Илюстр. стенна карта / ***Бозуков****, Чавдар, Костадин* ***Костадинов****. [2. изд.]. Пловдив, 2008. 1 л.*

3725. ***Пехливанов****, Ил. Преображения Матееви. С., 1981, с. 11.*

3726. Печалната вест и пренасяне смъртните останки на ***Високопросвещений [митрополит Климент Търновски]*** *покойник в катедралната църква. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

3727. ***Пижев****, А. Катедралният храм „Успение Богородично" в Пловдив. Варна, 2011.*

3728. ***Пижев****, А., К.* ***Линков****. „Св. Димитър Солунски": духовно средище на три различни етноса в Пловдив. // Храм „Св. Великомъченик Димитър" в Старинен Пловдив. Пловдив, 2008, с. 122.*

3729. ***Пилат Понтийски****. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 1999.*

3730. ***Неврокопски митрополит Пимен***. ***Варненски и Преславски митрополит Симеон*** *– съвест на Българската православна църква. // Духовна култура, 1990, N 2, с. 1-15.*

3731. ***Неврокопски митрополит Пимен***. ***Митрополит Климент Търновски***. *// Духовна култура, 1989, N 11, с. 1-13.*

3732. ***Неврокопски митрополит Пимен***. *Надгробно слово (Произнесено на 9.IX. т.г. в столичния храм „Успение Богородично") [:* ***Нюйоркски митрополит Йосиф****]. // Църковен вестник, N 27, 1 окт. 1987.*

3733. ***Пимен, митрополит Неврокопски***. *Непрежалима загуба. Слово при опелото на* ***Негово Светейшество Патриарх Кирил***. *// Църковен вестник, N 14-16, 10 май 1971.*

3734. ***Неврокопский митрополит Пимен***. *Петдесетница. Социалетично и религиозномистично розяснение. // Църковен вестник, N 23, 13 юни 1959.*

3735. ***Неврокопски митрополит Пимен***. *Роженски манастир [„Рождество Богородично"] (Скъпа народна светиня). // Църковен вестник, N 17, 30 апр. 1960.*

3736. ***Неврокопски митрополит Пимен***. *С вяра в голямата сила на молитвата [:* ***Кирил, Патриарх Български****]. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

3737. ***Неврокопский митрополит Пимен***. *Старата църква „Св. Троица" в с. Крупник, Благоевградско. // Църковен вестник, N 23, 7 юни 1958.*

3738. ***Неврокопски митрополит Пимен***. *Човек на дълга –* ***Старозагорският митрополит Павел*** *(1882-1940). // Църковен вестник, N 24, 14 септ.1989.*

3739. ***Пимен, Патриарх Московски и на цяла Русия***. *Приветствие до настоятеля на клира, Църковния съвет и енориашите на Свето-Николаевския храм – подворие в София. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1984.*

3740. ***Стобийски епископ Пимен***. *9 септември. // Църковен вестник, N 30-31, 6 септ. 1950.*

3741. ***Стобийски епископ Пимен***. *Новият устав на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 6-7, 5 февр. 1951; [Без автор]. // Църковен вестник, N 4-5, 18 ян. 1951.*

3742. ***Пиперов***, *Б. Алилуъ. // Църковен вестник, N 28, 13 юли 1963.*

3743. ***Пиперов***, *Б.* ***Божиите имена*** *и тяхното значение в Стария Завет. // Църковен вестник, N 30, 17 юли 1956.*

3744. ***Пиперов***, *Б. Доклад за* ***проф.д-р Иван Марковски***. *// Църковен вестник, N 17, 11 юни 1966.*

3745. ***Пиперов***, *Б. Митари и фарисеи. // Църковен вестник, N 8, 20 февр. 1958.*

3746. ***Пиперов***, *Б. Назарет в миналото. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1966.*

3747. ***Пиперов***, *Б.* ***Св. Атанасий Велики*** *като екзегет. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 9-13.*

3748. ***Пиперов***, *Б. Синедрионът. Историческа справка. // Църковен вестник, N 16-17, 11 апр. 1957.*

3749. Писахме да се знае. Приписки и летописи. С., 1984, с. 193.

3750. Писмо на ***папа Йоан-Павел II*** *до* ***патриарх Максим*** *(По повод извършения срещу него атентат през 1981 и съдбата на българина* ***Сергей Антонов****). // Църковен вестник, N 14, 10 май 1984.*

3751. Писмо на ***патриарх Максим*** *до* ***папа Йоан-Павел II*** *(По повод извършения спрямо него атентат (1981) и невинността на* ***Сергей Антонов****). // Църковен вестник, N 10, 2 апр. 1984.*

3752. Писмо на Св. Синод до зам.-министъра на външните работи ***Любомир Попов***, *председател на Комитета по въпросите на Българската православна църква и на религиозните култове. // Църковен вестник, N 9, 30 март 1989.*

3753. Писмо на Светия Синод на Българската православна църква до министъра на народното просвещение с молба да не се отделя Богословския факултет от Софийския университет. // Църковен вестник, N 32-33, 16 юни 1945.

3754. Плаковският манастир „Св. пророк Илия". // Църковен вестник N 29, 18-25 юли 1994.

3755. ***Плачков***, *Иван П.* ***Юрдан Трифонов***. *// Летопис на Българското книжовно дружество, 1906, с. 77-78.*

3756. ***Платон***. *Диалози: Т. 1-4 / Съст. Богдан Иванов* ***Богданов****; Прев. Цочо Христов* ***Бояджиев*** *и др. С., 1979-1990.*

3757. По истината за детронирането на ***Антима I, първия български екзарх***. *// Църковен вестник, N 6, 31 май 1902.*

3758. По каноническата страна на ***Фирмилияновия [Скопски митрополит Фирмилиян]***

въпрос. // Църковен вестник, N 5, 24 май 1902.

3759. По католическата пропаганда в България. // Църковен вестник, N 32, 8 авг. 1903.

*3760. По печалната процесия от София до Търново [: **Митрополит Климент Търновски**]. // Църковен вестник, N 15, 21 юли 1901.*

3761-3762. По превратa в Турция [: Младотурска революция 1908]. // Църковен вестник, N 29, 18 юли 1908; Пак по преврата в Турция. // Църковен вестник, N 30, 25 юли 1908.

*3763-3769. По предложението на **архиепископ Менини**. // Църковен вестник, N 16, 21 апр. 1906; N 22, 2 юни 1906; N 23, 9 юни 1906; N 24 и 25, 25 юни 1906; N 26, 1 юли 1906; N 27, 7 юли 1906; N 28, 14 юли 1906.*

*3770. По ръкоположението на **сръбския архимандрит Фирмилиян**. // Църковен вестник, N 48, 23 март 1902.*

*3771. По следите на насилието. Документи за помохамеданчвания и потурчвания. / Съст. П. **Петров**. С., 1972.*

*3772. По случай 90-годишнината от рождението му [**Ловчански митрополит Филарет**]. // Църковен вестник, N 43, 25-31 окт. 1993.*

*3773. Поведението на един католишки епископ [**архиепископ Менини**]. // Църковен вестник, N 7, 10 март 1907.*

3774. Поглед към Старозагорската епархия. // Църковен вестник, N 29-33, 22 юли 1955.

*3775. **Поглубко**, К. За да бъдат полезни на рода си. С., 1976, с. 99.*

*3776. Погребението на блаженопочиналия **Великотърновски митрополит Софроний**. // Църковен вестник, N 19, 20 май 1961.*

*3777. Погребението на блаженопочиналия **Неврокопски митрополит Борис**. // Църковен вестник, N 37-38, 22 ноември 1948.*

*3778. Погребението на **Високопреосвещения Пелагонийски митрополит Авксентий**. // Църковен вестник, N 5, 1 март 1919.*

*3779. Погребението на **Доростолския и Червенски митрополит Михаил**. // Църковен вестник, N 20, 27 май 1961.*

*3780. Погребението на **епископ Иларион** [: **Нишавски**]. // Църковен вестник, N 14-15, 25 апр. 1950.*

*3781-3782. Погребението на **митрополит Павла [Старозагорски**]. // Църковен вестник, N 39, 18 окт. 1940; N 40, 25 окт. 1940.*

*3783. Погребението на народния поет [: **Иван Вазов**]. // Църковен вестник, N 26, 1 окт. 1921.*

*3784. Погребението на **Негово Високопреосвещенство Св. Струмишки митрополит Гервасий**. // Църковен вестник, N 42, 15 дек. 1918.*

*3785. Погребението на **Негово Височество м-т Макарий** [: **Неврокопски**]. // Църковен вестник, N 24, 16 юни 1934.*

*3786. Погребението на **Старо-Загорския митрополит Методий [Кусевич**]. // Църковен вестник, N 28, 11 ноември 1922.*

*3787. Подаване оставката на **Търновския митрополит [Филип**]. // Църковен вестник, N 27 и 28, 6 юли 1935.*

3788. Подир 25 години [за Освобождението на България 1878 г.]. // Църковен вестник, 22 февр. 1903.

3789. Поздравителен адрес до Московската духовна академия (По случай 300 г. от. основаването ѝ). // Църковен вестник, N 13, 30 апр. 1986.

*3790. Поздравления до **Негово Блаженство Стефан I** по случай избора му за **екзарх**. // Църковен вестник, N 4-6, 27 ян. 1945.*

3791. „Покров Пресвятия Богородици" [църква в с. Мененкьово, Пазарджишка обл.]. // Църковен вестник, N 44, 31 окт. 1903.

3792. Полагане основния камък на Богословското училище. // Църковен вестник, N 51-52, 10 апр. 1902.

*3793. **Архимандрит Поликарп**. **Видинският владетел Осман Пазвантоглу** – покровител на мюсюлмани и християни. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2010.*

*3794. **Архимандрит Поликарп**. Манастирът „Св. вмчк. Георги" в гр. Поморие. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1971.*

*3795. **Белоградчишки епископ Поликарп**. // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2014.*

3796. ***Йеродякон Поликарп****. Преображенската Света обител при гр. В. Търново. // Църковен вестник, N 10-11, 12 март 1927.*

3797. ***Полименов****, Ст. Духовници, взели участие в Преображенското въстание. // Църковен вестник, N 24, 27 септ. 1968.*

3798. ***Полименов****, Ст. Мило празненство в с. Зидарово[, Бургаска обл. – храм „Св. вмчк Георги"]. // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1967.*

3799. Политическите и църковните аспекти на българския църковен въпрос. // Духовна култура, 1992, N 9, с. 18-24.

3800. Полихрония: Сб. в чест на ***проф. Иван Божилов****. С., 2002.*

3801. Полный православный богословский словарь. Т. 2. Москва, 1992, с. 1189-1191.

3802. Положението в Македония и Одринско [: Илинденско-Преображенското въстание, 1903]. // Църковен вестник, 5 септ. 1903.

3803. Положението на българския народ под турска власт. Сб. с документи / Съст. Н. ***Тодоров****. С., 1953.*

3804. Полската автокефална православна църква днес. // Църковен вестник, N 29, 1 ноември 1983.

3805. Помен за писателя ***Тодор Г. Влайков****. // Църковен вестник, N 17-18, 8 май 1946.*

3806. Помрачено католическо тържество [: ***архиепископ А. Д. Ронкали****]. // Църковен вестник, N 1 и 2, 2 ян. 1932.*

3807. ***Пончовски****, Ив. Г.* ***Негово Светейшество Кирил, Патриарх Български****. Живот, дейност и творчество. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

3808. ***Попалександров****, П. Възкресение. // Църковен вестник, N 20, 23 май 1964.*

3809. ***Попалександров****, П.* ***Свещеноиконом Василий Попдимитров*** *почина. // Църковен вестник, N 17, 16 юни 1967.*

3810. ***Поп Антов****, Христо. Спомени. Скопје, 2006, с. 226-266.*

3811. ***Попатанасов****, В. Стогодишнината на храма „Св. Неделя" в с. Ракитово, Пазарджишко. // Духовна култура, 1961, N 9-10, с. 47-49.*

3812. ***Попвасилев****, Г.* ***Ангел Попконстантинов****. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1978.*

3813. ***Попвасилев****, Г. За хора при храм-паметника „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 14, 21 септ. 1982.*

3814. ***Попвасилев****, И.* ***Петър Динев*** *– авторитетен представител на църковната музика в България (По случай неговата 80-год.). // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1974.*

3815. ***Попвасилев****, Ив. Кратки исторически бележки за църквата в с. Бостина, Смолянско. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1967.*

3816. ***Попвасилев****, Ив. Столетникът протопсалт от с. Широка лъка [:* ***Петър Бечев****]. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1977.*

3817. ***Попвасилев****, Ив. Църквата „Св. Неделя" в кв. „Райково" на гр. Смолян (По случай 140 г. от нейното построяване). // Духовна култура, 1976, N 7, с. 27.*

3818. ***Попгеоргиев****, Й. Два съседни манастира. Къпиновският манастир „Св. Николай" и Плаковският манастир „Св. Илия". // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1908, с. 301-310.*

3819. ***Попгеоргиев****, Й.* ***Неофит Бозвели*** *като борец за църковната и свобода. С., 1912.*

3820. ***Попгеоргиев****, Й. Село Арбанаси. Историко-археолог. бележки. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1904, Т. 15, с. 86-123.*

3821. ***Попгеоргиев****, Й. Село Килифарево и манастирът му „Св. Богородица". // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1906, Т. 67, с. 427-447.*

3822. ***Попгеоргиев****, Йордан. Град Дряново и манастирът му „Св. Йордан", „Архангел Михаил". // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1906, Кн. 6-7, с. 733-772.*

3823. ***Попдимитров****, Любен. Учителят и общественикът* ***Георги Попдимитров****. // Ботевата чета след смъртта на войводата. Сб. С., 1984.*

3824. ***Попиванов****, Б.* ***Поп Неделю Иванов****. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1969.*

3825. ***Попиванов****, Никола. Църквата „Успение Богородично" – село Лесура, община Криводол. С., 2010.*

3826. ***Попконстантинов****, К. За почитането на* ***Климент, папа Римски*** *в Средновековна България. // Palaeobulgarica,1983, N 4, с. 86-92.*

3827. ***Попконстантинов****, К. Още веднъж за надписа с дати от старобългарския манастир при с. Равна, Варненски окръг. // Археология, 1986, N 1, с. 8-19.*

3828. ***Попконстантинов****, К., Р.* ***Костова****. Скрипторият в равненския манастир: още веднъж за украсата на старобългарските ръкописи от IX-X в. // Средновековна християнска Европа: Изток и Запад. С., 2000, с. 718-725.*

3829. ***Попмаринов****, Д. Практическата и Библейската мъдрост в Стария Завет. // Духовна култура, 2003, N 11, с. 1-12.*

3830. ***Попников****, Йовчо. Летопис и родословие. Осъвременяване на текста и бележки: Т.* ***Моллов****. В. Търново, 1995.*

3831. ***Попов****, А. Иван-Асеновият манастир „Великата лавра" в Търново. // Културата на Средновековния Търнов. С., 1985, с. 17-25.*

3832. ***Попов****, А.* ***Свещеник Гавраил Трифонов*** *(Брат на* ***Бачо Киро****). // Църковен вестник, N 13, 1 май [1976? или 1987?]. – Бр. е повреден. – Бел.* ***М. К.***

3833. ***Попов****, Б. Историческата църква в Батак. // Църковен вестник, 1-15 окт. 2003.*

3834. ***Попов****, Борис. Буревестни времена. 2. доп. изд. С., 1985.*

3835. ***Попов****, В.* ***Иван Гълъбов****. //* ***Попов****, К. Научното дело на видни български езиковеди. С., 1981, с. 161-171.*

3836. ***Попов****, Венцислав.* ***Свещеник Христо Парапитев*** *и Възраждането в Родопите. // <www.asenovgrad.org>*

3837. ***Попов****, Г.* ***Монахиня Евдокия*** *– първата българска учителка в Родопите. // Църковен вестник, N 18, 11 юни 1987.*

3838. ***Попов****, Г.* ***Константин Преславски****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1982, с. 35-42.*

3839. ***Попов****, Д. Аладжа манастир. // Църковен вестник, N 24, 1 септ. 1978.*

3840. ***Попов****, Д.* ***Архимандрит Инокентий*** *(Следи от един борчески живот). // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1973.*

3841. ***Попов****, Д. Тракийска религия. 2. доп. изд. С., 2014.*

3842. ***Попов****, Димитър. 125-годишнината на храма „Успение Пресветия Богородици" в град Ихтиман. // Църковен вестник, N 12, 26 март 1960.*

3843. ***Попов****, Ив. Борба за българска църква. // Страници из миналото на гр. Пещера. С., 1973, с. 129.*

3844. ***Попов****, К. 24 май в Българско църковно подворие в Москва. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1984.*

3845. ***Попов****, К. Живот и дело на музикоучителя [****Манаси Поптодоров****]. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 1999.*

3846. ***Попов****, К. За църковното творчество на* ***Петър Динев*** *(1889-1980). // Църковен вестник, N 30, 1 ноември. 1989.*

3847. ***Попов****, К. Кюстендил под турско робство и участието на кюстендилци в национално-освободителните борби. // Кюстендил и Кюстендилско. С., 1973, с. 100.*

3848. ***Попов****, К.* ***Беньо Цонев****. Научното дело на видни български езиковеди. С., 1982, с. 43-53.*

3849. ***Попов****, К. Църковното пеене в България (Източна Тракия) по времето на* ***екзарх Йосиф I*** *(По случай 175-год. от неговото рожд. и 100-год. от блажената му смърт). // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2015.*

3850. ***Попов****, К. А. Един възрожденец от Разград –* ***свещ. Кръстю Попатанасов****. // Църковен вестник, N 7, 1 март. 1989.*

3851. ***Попов****, М.* ***Поп Михаил Пещерски****. // Църковен вестник, N 52, 25 дек. 1994 – 1 ян. 1995.*

3852. ***Попов****, М. Царят и Църквата. // Църковен вестник, N 36, 30 септ. 1938.*

3853. ***Попов****, Н. Имала ли е Цариградската патриаршия канонически основания при провъзгласяване (на) българската схизма?. // Духовна култура, 1931, N 48.*

3854. ***Попов****, Н. 100 години от построяването на българската църква „Св. великомъченик Пантелеймон" в гр. Галац, Румъния. // Църковен вестник, N 33-34, 14 окт. 1961.*

3855. ***Попов****, Р. Българската православна църква в периода на Регентството (1886-1887). //* ***Попов****, Р. България на кръстопът. Регентството 1886-1887. С., 1991.*

3856. ***Попов****, Р. В памет на един православен българин.* ***Д-р Методи Кусев*** *(1915-2000). // Църковен вестник, N 6, 15-31 март 2000.*

3857. ***Попов****, Р. Опит за вдигане на схизмата през 1896 г. // Векове, 1983, N 1, 26-36.*

3858. ***Попов****, Тодор. Църквата „Св. Димитрий Солунски” в Сливен (По случай 135 г. от възстановяването ѝ). // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1967.*

3859. ***Попов****, Х.* ***Папа Павел VI****. // Църковен вестник, N 27, 6 юли 1963.*

3860. ***Попов****, Х. Петдесет години храм-паметник „Св. Александър Невски” в София. // Църковен вестник, N 29, 21 юли 1962.*

3861. ***Попов****, Х.* ***Поп Недельо Иванов*** *и* ***отец Кирил Слепов*** *– кръстоносци на Хвърковатата чета на* ***Бенковски****. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 203-214.*

3862. ***Попов****, Х. Православната църква в братска Полша. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1969.*

3863. ***Попов****, Х. И.* ***Евтимий****, последен* ***Търновски и Трапезицки патриарх****. Пловдив, 1901.*

3864. ***Попов****, Хр.* ***Иван Вазов****. // Църковен вестник, N 26, 1 окт. 1921.*

3865. ***Попов****, Хр. Как трябва да се проповядва в църква. // Църковен вестник, N 31, 5 ноември 1921.*

3866. ***Попов****, Хр. Какъв е бил* ***Св. Димитър Солунски****. // Църковен вестник, NN 22-23, 8 юни 1918.*

3867. ***Попов****, Хр.* ***Данаил Т. Ласков****. // Църковен вестник, N 19-20, 22 юли 1922.*

3868. ***Попов****, Хр. Паметта на царя-освободителя е вечна. // Църковен вестник, N 10, 5 март 1932.*

3869. ***Попов****, Хр. Юбилеят на Софийската духовна семинария. // Църковен вестник, N 24, 11 юни 1932.*

3870. ***Попова****, Д. Нови данни за биографията на* ***Търновския митрополит Дионисий****. // Год. Соф. унив. Ц-р за слав.-визант. проучв. „Иван Дуйчев”, 2004, 13, с. 59-63.*

3871. ***Попова****, П. 90-годишнината на читалищната библиотека в Стрелча. // Библиотека, 1961, N 7, с. 18.*

3872. ***Попова****, П. Из историята на село Стрелча. // Панагюрище и Панагюрският край в миналото. Т. 2. С., 1961, с. 204.*

3873. ***Попова****, Т. Г. К вопросу о количестве славянских рукописей Лествицы* ***Иоанна Синайского****. // Археографски прилози, 2007-2008, N 29/30, с. 7-34.*

3874. ***Попова****, Т. Г. Лествица* ***Иоанна Синайского*** *в славянской книжности. Саарбрюкен, 2011.*

3875. ***Попрадославов****, Петър. Съборен храм „Успение Богородично” – в град Лом. // Църковен вестник, N 34, 22-28 авг. 1994.*

3876. ***Попрадославов****, Петър. Съборен храм „Успение Богородично” град Лом. В. Търново, 2004.*

3877. ***Попруженко****, М. Г. „Абагар” (Из истории Возрождения болгарского народа). // Изв. Отд. рус. яз. и словесности Императорск. Акад. наук, 10, 1905, кн. 4, с. 229-258.*

3878. ***Попруженко****, М. Г. В храме „Св. Александра Невскаго” в София. // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

3879. ***Попруженко****, М. Г.* ***Козма Пресвитер****. Болгарский писатель X века. // Български старини. Кн. XII. С., 1936.*

3880. ***Попруженко****, М. Г. Синодик* ***царя Борила****. // Български старини. Кн. VIII. С., 1928.*

3881. ***Попстоилов****, Антон.* ***Никола Поп Филипов****. // Македония, N 262, 26 авг. 1927.*

3882. ***Попстоилов****, Антон. Село Зарово, Солунско (Ист.-фолкл. и езиковедско изследв.). С., 1979.*

3883. ***Попстоянов****, Коте. Тридесет години назад. Исторически записки по първото македонско въстание през 1876 г. С., 1988.*

3884. ***Поптодоров****, Р.* ***Екзарх Антим I*** *като* ***Видински митрополит****. // Църковен вестник, N 13, 30 апр. 1989.*

3885. ***Поптодоров****, Р. Най-младият епископ на Българската православна църква [:* ***Арсений Пловдивски****]. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1969.*

3886. ***Поптодоров****, Р. Новопредставеният* ***Врачански митрополит Паисий****. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1974.*

3887. ***Поптодоров****, Р. Положението на Българската православна църква в Народна република България (По случай 25-год. от Социалистическата революция в България). // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1969.*

3888. ***Поптодоров****, Р. Преломното начение на Покръстването и на основаването на*

Българската църква в 870 г. в културния живот на българския народ през време на Първата българска държава (По случай 1100-годишнината от основаването на Българската църква). // Год. Духовната акад., 1971, Т. 19, с. 71-185.

3889-3890. ***Поптодоров****, Р. Първият църковно-народен събор от 1871 г. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1992; N 9, 28 февр. 1992.*

3891. ***Поптодоров****, Р. Свещена отговорност пред църква и народ. Възстановителен конгрес на Свещеническия съюз в България (2 май 1990 г.). // Църковен вестник, N 44, 13 дек. 1991.*

3892. ***Поптодоров****, Р. Смисъл и значение на* ***Христовото възкресение****. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1986.*

3893. ***Поптодоров****, Р. Сто години от издаване на фермана за учредяване на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 4, 21 февр. 1970.*

3894. ***Поптодоров****, Р. Съборност и събори. // Църковен вестник, N 2, 10 ян. 1992, с. 1-2.*

3895. ***Поптодоров,*** *Р. Съборното начало в живота, устройството и управлението на Църквата през първите три века. С., 1971.*

3896. ***Поптодоров****, Р. Същност и цел на църковните канони и теории за тяхната сила и валидност. // Църковен вестник N 5, 1 февр. 1988.*

3897. ***Димитър Поптомов****. // Църковен вестник, N 5, 3-16 февр. 1997.*

3898. ***Попхаралампиев****, Б. Възрожденецът* ***Стефан Захариев*** *и неговата книжовна и църкковно-обществена дейност. // Църковен вестник, N 15, 14 май 1973.*

3899. ***Попхаралампиев****, Б.* ***Йеромонах Кирил (Игумен*** *на Калугеровския манастир). // Църковен вестник, N 13, 1 май 1977.*

3900-3901. ***Попхаралампиев****, Б. Слово за Велики Четвъртък. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1986; Велики Четвъртък. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.*

3902. ***Попхаралампиев****, Б. Църквата „Рождество на Пресвета Богородица”. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1989.*

3903. ***Попхристов****, Г. Свищов в миналото. С., 1939.*

*3904. Посещението на папата [****Йоан Павел VI****] ще е от решаващо значение за България:* ***Христо Пройков****, Апостолически екзарх на Католическата църква в България, в разговор с Тони* ***Николов****. // Демокрация, N 167, 24 юни 2000, с. 6.*

3905. Послание към българския народ от Светия Синод на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 31, 10 септ. 1943.

3906. Послание (на ***митрополит Борис****) до паството на Богохранимата Неврокопска епархия. // Църковен вестник, N 17-18, 27 апр. 1935.*

3907. Послание на предстоятелите на поместните православни църкви, Фенер, 6-9 март 2014. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2014.

3908. Послание (на Св. Синод) до българския народ по случай 1100 години от учредяване на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1970.

3909. Послание на Св. Синод до Вселенския патриарх (по случай вдигането на схизмата). // Църковен вестник, N 9, 2 март 1945.

3910. Послание на Св. Синод до православния български народ [За атентата в храма „Св. Неделя”]. // Църковен вестник, N 19-20, 2 май 1925.

3911. Послание на Св. Синод на Българската православна църква до клира и вярващите по случай тридесетгодишнината от Социалистическата революция в България. // Църковен вестник, N 23, 2 септ. 1944.

3912. Послание на Св. Синод на Българската православна църква по случай 25-год. юбилей на обществено-държавната промяна в Народна република България. // Църковен вестник, N 23-24, 1 септ. 1969.

3913. Послание (на Св. Синод) по случай 1100-годишнината от покръстването на българския народ. // Църковен вестник, N 14, 10 апр. 1965.

3914. Посланието на Софийския митрополит [За атентата в храма „Св. Неделя”]. // Църковен вестник, N 27, 9 май 1925.

3915. Последните дни на ***митрополит Климент*** *[****Търновски****]. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

3916. Последните дни, смърт и погребение на ***Н. В. Преосвещенство митрополит Василий****. // Църковен вестник, N 5, 5 февр. 1927.*

*3917. Посрещане в гр. Бяла – границата на епархията. Посрещане в престолния град на епархията [: **Наум Русенски**]. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2014.*

*3918. Посрещане на границата на епархията [на **Неврокопския митрополит Серафим**]. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

*3919. Посрещане на **граф Игнатиев** в столицата. // Църковен вестник, N 28 септ. 1902.*

*3920. Посрещане на новия **Софийски митрополит Стефан**. // Църковен вестник, N 6-7, 15 апр. 1922.*

*3921. Посрещането на **митрополит Максим [Скопски и Пловдивски]** в Пловдив. // Църковен вестник, N 40, 6 окт. 1906.*

*3922. Посрещането на **Н. Високопреосвещенство Св. Търновския митрополит Антим**. // Църковен вестник, N 36, 15 дек. 1901.*

*3923. **Потапов**, Ив. Благовещение на **Св. Богородица**. // Духовна култура, 1990, N 3, с. 1-3.*

*3924. Почетните граждани на Ловеч / Съст. **Капка Кузманова**. В. Търново, 2009, с. 51-54.*

*3925. Почина **Драговитийският епископ Йоан, игумен на Рилския манастир**. // Двери на Православието, 2005.*

*3926. Почина **Негово благоговенство протодякон Георги Ибришимов**. // Църковен вестник, N 5, 12 февр. 1979.*

*3927. Почина **Димитър Мишев**. // Църковен вестник, N 5, 30 ян. 1932.*

*3928. Почина от трудовете си **Цариградският патриарх Димитрий**. // Църковен вестник, N 43, 6 дек. 1991.*

*3929. Почина последният македонски **митрополит [: Борис Охридски]**. // Църковен вестник, N 40, 28 окт. 1938.*

*3930. Починал архимандрит [: **Калистрат Рилски**]. // Църковен вестник, N 4, 31 ян. 1959.*

*3931. Православен календар. С., 2022. 48 с. – На 1 с. кор.: **Преп. Паисий Хилендарски** / **И. Мърквичка**; на 2 с. на кор. – **Негово Светейшество † Неофит – патриарх Български**; на 3 с. на кор. – През наст. г. отбелязваме 300 г. от рождението, 60 г. от канонизацията на **Св. о. Паисий** и 260 г. от написването на „История славяноболгарская...”.*

3932. Православен катехизис и духовни напътствия. С., 2006.

3933. Православен речник. Онлайн ресурс.

3934. Православие и краезнание: Материали от Втората нац. конф. „Православие и краезнание”. Ст. Загора, 2006.

3935. Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 83.

3936. Православная энциклопедия. Т. 2. Москва, 2001, с. 417-418.

3937. Православная энциклопедия. Т. 3. Москва, 2001, с. 14-39.

3938. Православная энциклопедия. Т. 4. Москва, 2001, с. 103-181.

3939. Православная энциклопедия. Т. 5. Москва, 2002, с. 25-58.

3940. Православная энциклопедия. Т. 6. Москва, 2003, с. 27-28.

3941. Православная энциклопедия. Т. 7. Москва, 2004, с. 94-95.

3942. Православная энциклопедия. Т. 8. Москва, 2004, с. 8-11.

3943. Православная энциклопедия. Т. 9. Москва, 2005, с. 326.

3944. Православная энциклопедия. Т. 10. Москва, 2005, с. 187-193.

3945. Православная энциклопедия. Т. 11. Москва, 2006, с. 46-47.

3946. Православная энциклопедия. Т. 12. Москва, 2006, с. 602-604.

3947. Православная энциклопедия. Т. 13. Москва, 2006, с. 8-41.

3948. Православная энциклопедия. Т. 14. Москва, 2007, с. 265-266.

3949. Православная энциклопедия. Т. 15. Москва, 2007, с. 236-238.

3950. Православная энциклопедия. Т. 16. Москва, 2007, с. 18-19.

3951. Православная энциклопедия. Т. 19. Москва, 2008, с. 713-728.

3952. Православная энциклопедия. Т. 20. Москва, 2008, с. 315-316.

3953. Православная энциклопедия. Т. 21. Москва, 2009, с. 155-159.

3954. Православная энциклопедия. Т. 22. Москва, 2009, с. 8-25.

3955. Православная энциклопедия. Т. 23. Москва, 2009, с. 44-55, 521-524.

3956. Православная энциклопедия. Т. 24. Москва, 2010, с. 22-23.

3957. Православная энциклопедия. Т. 26. Москва, 2009, с. 633-634.

3958. Православная энциклопедия. Т. 27. Москва, 2011, с. 281.

3959. Православная энциклопедия. Т. 29. Москва, 2012, с. 523-527.
3960. Православная энциклопедия. Т. 31. Москва, 2012, с. 147-157.
3961. Православная энциклопедия. Т. 32. Москва, 2013, с. 113-114.
3962. Православная энциклопедия. Т. 34. Москва, 2014, с. 8-59.
3963. Православная энциклопедия. Т. 35. Москва, 2014, с. 473-475.
3964. Православная энциклопедия. Т. 36. Москва, 2014, с. 214-215.
3965. Православная энциклопедия. Т. 37. Москва, 2015, с. 37-40.
3966. Православная энциклопедия. Т. 38. Москва, 2015, с. 735-738.
3967. Православная энциклопедия. Т. 39. Москва, 2015, с. 22-29.
3968. Православная энциклопедия. Т. 40. Москва, 2015, с. 156-157.
3969. Православная энциклопедия. Т. 41. Москва, 2016, с. 240-244.
3970. Православная энциклопедия. Т. 42. Москва, 2016, с. 157-199.
3971. Православная энциклопедия. Т. 43. Москва, 2016, с. 397-401.
3972. Православная энциклопедия. Т. 44. Москва, 2016, с. 563.
3973. Православная энциклопедия. Т. 45. Москва, 2017, с. 57.
3974. Православная энциклопедия. Т. 46. Москва, 2017, с. 8-16.
3975. Православная энциклопедия. Т. 48. Москва, 2017, с. 413-416.
3976. Православная энциклопедия. Т. 49. Москва, 2018, с. 110-137.
3977. Православная энциклопедия. Т. 50. Москва, 2018, с. 385-386.
3978. Православная энциклопедия. Т. 51. Москва, 2018, с. 300-301.
3979. Православная энциклопедия. Т. 52. Москва, 2018, с. 111-114.
3980. Православная энциклопедия. Т. 53. Москва, 2019, с. 582-596.
3981. Православная энциклопедия. Т. 54. Москва, 2019, с. 73-83.
3982. Православная энциклопедия. Т. 55. Москва, 2019, с. 17-28.
3983. Православная энциклопедия. Т. 56. Москва, 2019, с. 427-443.
3984. Православная энциклопедия. Т. 57. Москва, 2020, с. 681-705.
3985. Православни гробища „Св. Архангел Михаил" – Бояна. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2010.
3986. ***Православов****, Н. Дъновизмът от социално гледище. С., 1922.*
3987. Празник на Богословския факултет на Софийския университет. // Църковен вестник, N 22, 1-15 дек. 2008.
3988. ***Прашков****, Л. Аладжа манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 36-40.*
3989. ***Прашков****, Л. Етрополският манастир „Св. Троица". //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 114-116.*
3990. ***Прашков****, Л. Къпиновският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 70-75.*
3991. ***Прашков****, Л. Манастирът „Успение Богородично" в Арбанаси. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 63-65.*
3992. ***Прашков****, Л. Паметници на културата на Света гора – Атон. С., 1987.*
3993. ***Прашков****, Л. Плаковският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 76-78.*
3994. ***Прашков****, Л. Троянският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 100-107.*
3995. ***Прашков****, Л. Църквата „Рождество Христово" в Арбанаси. С., 1979.*
3996. ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992.*
3997. ***Прашков****, Л., Ст.* ***Бояджиев****. Батошевският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 86-89.*
3998. ***Прашков****, Л., Ст.* ***Бояджиев****. Преображенският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 51-58.*
3999. ***Прашков****, Л., Ст.* ***Бояджиев****. Соколският манастир. //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****. Манастирите в България. С., 1992, с. 94-97.*
4000. ***Прашков****, Л., Ст.* ***Бояджиев****. Тетевенският манастир „Св. Илия". //* ***Прашков****, Л., Е.* ***Бакалова****, Ст.* ***Бояджиев****.*

4001. Превръщане на Богословския факултет във висше богословско училище. // Църковен вестник, N 5-6, 1 февр. 1947.

*4002. Пред дълга на важната минута [**сръбския архимандрит Фирмилиян**]. // Църковен вестник, N 4, 17 май 1902.*

*4003. Предание за унищожението на Охридската архиепископия в писмо на българина **Григор Пърличев** до в. Македония". // Църковен вестник, N 33, 15 септ. 1990.*

*4004. Представи се в **Господа** библиотекарят на Зографския манастир [**Пахомий Зографски**]. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2008.*

*4005. Представи се в **Господа Доростолският митрополит Иларион**. // Църковен вестник, N 19, 16-31 окт. 2009.*

*4006. Представи се в **Господа Драговитийският епископ Йоан**. // Църковен вестник, N 21, 16-30 ноември 2005.*

*4007. Представи се в **Господа Епископът** [: **Арсений Пловдински**] – **ангел на Църквата**. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1969.*

*4008. Представи се в **Господа иконом хаджи Георги Ашиков**. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2016.*

4009. Предстоятели на Българското църковно подворие в Москва от откриването му до днес. // Църковен вестник, N 8, 1-15 апр. 2008.

4010. Президентът и църквата. // Църковен вестник, N 1, 3-9 ян. 1994.

*4011. Пренасяне мощите на **Св. Дасий**. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2003.*

4012. Преследване на български свещеници в Добруджа. // Църковен вестник, N 1 и 2, 1914. Поради повреда на екземляра, на може да се установи дата на броя.

4013. При река Йордан във време на празника Богоявление. // Църковен вестник, N 4-5, 18 ян. 1951.

*4014. Приветствие от **епископ Христо Пройков, Апостолически екзарх**, произненесно на Международния научен симпозиум „Византия и славяните" по случай 20-годишнината от създаването на Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев" към Софийския университет „Св. Климент Охридски", 12-14 май 2006 г. // Год. Соф. унив. „Св. Климент Охридски". Ц-р за славяно-византол. проучв. „Проф. Иван Дуйчев", 95 (14), 2006, 2009, с. 23.*

*4015. **Примов**, Б. Богомилският дуализъм. Произход, същност и обществено-политическо значение. // Изв. Инст. бълг. ист., 1960, Т. 8, с. 73-151.*

*4016. **Примов**, Б. Бугрите. Книга за **поп Богомил** и неговите последователи. С., 1970.*

*4017. **Примов**, Б. Кръстоносна напаст. С., 1964.*

*4018. **Примов**, Б. **Поп Богомил** и богомилското движение. // Ист. преглед, 1958, N 6, с. 96-112.*

*4019. Принос към историята на първия **охридски архиепископ Йоан от Дебърско**. // Училищен преглед, 1940, N 39.*

*4020. Приятелят на България [: **Граф Н. П. Игнатиев**]. // Църковен вестник, N 22, 21 септ. 1902.*

*4021. **Проданов**, Николай. Проблеми на историческата текстология (Върху материал от бълг. историопис VII-XX в.). В. Търново, 2006, с. 30-34.*

*4022. Произхождение на християнския празник **Рождество Христово**. // Църковен вестник, N 1-2, 6 ян. 1926.*

*4023. **Прокофьев**, Н. Д. **Адриан II**. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 315.*

4024. Проповедите през Страстната седмица. // Църковен вестник, N 15, 17 апр. 1954.

*4025. Проповедник и ревнител на истинската вяра [**Юстин Челийски** (светско име: **Благое Попович**)]. // Църковен вестник, N 22, 31 май – 7 юни 1993.*

4026. Просветното дело в Неврокоп /Гоце Делчев/ и Неврокопско през Възраждането. С., 1979.

*4027. Пространно житие на **Иларион Мъгленски** / Прев. Мария **Спасова** и Климентина **Иванова** по Зографския сборник (от кр. на 14 в.). // Стара българска литература. Т. 4. Житиеписни творби. С., 1986.*

*4028. Пространно житие на [**преподобния**] **Ромил Видински** от **Григорий Доброписец** / Прев. Кл. **Иванова**, М. **Спасова**. // Стара българска литература. Т. 4. Житиеписни творби. С., 1986, с. 89-108.*

4029. Протестантизм. Словарь атеиста. Москва, 1990, с. 34-35.

*4030. **Протич**, А. Денационализиране и възраждане на нашето изкуство през турското*

робство от 1393-1879 г. // Сб. „България 1000 години", 1930, с. 398.

4031. ***Архимандрит Прохор****. Декалогът – вечната мъдрост на* ***Десетте Божи заповеди****. // Църковен вестник, N 1, 2 ян. 1991.*

4032. ***Пулиева****, Д. Православното поклонничество като проява на духа. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2003.*

4033. ***Пундев****, В. Сборникът „Абагар" от* ***епископ Филип Станиславов****. // Год. Нар. библ. в Пловдив, 10, 1924, с. 289-337.*

4034. ***Пундев****, В.* ***Добри Чинтулов*** *(1822-1922). С., 1922.*

4035. Първите изявления на новоизбрания ***екзарх Български Негово Блаженство Стефан I****. // Църковен вестник, N 4-6, 27 ян. 1945.*

4036. ***Пърличев****, Кирил. Сръбският режим и революционната борба в Македония (1912-1915 г.). С., 1918.*

4037. ***Пюек****, А.-Ш. Манихейството. // История на религиите / Ред. А.* ***Пенева****. Т. V. С., [2001], с. 111-246.*

4038. ***Пюскюлев****, Недьо К. Стогодишнината на църквата „Св. Великомъченик Георги" [с. Енина, Казанлъшко, Старозагорска обл.], 1837-1937. Казанлък, 1937, с. 44-45.*

4039. Работи, които не търпят отлагане [: Младотурска революция 1908]. // Църковен вестник, N 29 авг. 1908.

4040. Равноапостолните жени-мироносици. // Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1993.

4041. ***Радев****, Ив. Българското въстание от 1835 г. (Велчовата завера). В. Търново, 2000, с. 207-211.*

4042. ***Радев****, Ив. Девическият манастир „Св. Пантелеймон" в село Присово. В. Търново, 2005.*

4043. ***Радев****, Ив. История на Велико Търново XVIII-XIX в. В. Търново, 2000, с. 86.*

4044. ***Радев****, Ив. Таксидиоти и таксидиотство по българските земи XVIII-XIX в. В. Търново, 1996.*

4045. ***Радев****, Ив. Таксидиотство и таксидиоти по българските земи през XVIII-XIX в. С., 2008, с. 279-280.*

4046. ***Радев****, Симеон. Македония и Българското възраждане. Т. I-II. С., 2013.*

4047. ***Радева****, В. Християнската вяра. // Църковен вестник, N 34, 4 окт. 1991.*

4048. ***Радева****, В. Що* ***Бог****?. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1991.*

4049. ***Радивоев****, М. Време и живот на* ***Търновския митрополит Иларион Макариополски****. С., 1912.*

4050. ***Радивоев****, М.* ***Поп Андрей Робовски****. // Сп. на БАН, 1920, N 1, с. 1-43.*

4051. ***Радкова****, Р. Българската интелигенция през Възраждането. С., 1986, с. 155.*

4052. ***Радкова****, Р. Към възрожденската история на Калугеровския манастир „Св. Никола". // Сб. в чест на* ***академик Димитър Косев****: Изслед. по случай 70 год. от рожд. му. С., 1974, с. 133-141.*

4053. ***Радкова****, Р. Към историята на Риломанастирската щампарница. // Музеи и паметници на културата, 1965, N 1, с. 12-14.*

4054. ***Радкова****, Р. Нови данни за просветно-църковното състояние на българските колонии в Новорусийския край през първата половина на XIX в. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1978, Т. 32, с. 101-136.*

4055. ***Радкова****, Р. Рилският манастир в църковно-националната борба. // Сб. в памет на* ***академик Михаил Димитров****. С., 1974, с. 233-246.*

4056. ***Радкова****, Р. Рилският манастир през Възраждането. С., 1972, с. 83.*

4057. ***Радкова****, Р. Рилският манастир през вековете. // Български паметници под егидата на ЮНЕСКО. С., 1990, с. 60-110.*

4058. ***Радкова****, Румяна.* ***Неофит Рилски*** *и новобългарската култура. С., 1983.*

4059. ***Радоев****, П., Г.* ***Радоев****. Из миналото на Угърчин. С., 1978, с. 24.*

4060. ***Радонов****, З. Изграждането на храма-паметник „Александър Невски" в София 1879-1924 г. // Векове, 7, 1978, Кн. 1, с. 45-49.*

4061. ***Радославов****, Ал. Светица ли е* ***Ванга****?. // Църковен вестник, N 35, 26 авг. – 1 септ. 1996.*

4062. ***Радославов****, П. Духовният лик на* ***митрополит Неофит [Видински]****. По случай четиридесетгодишното му архипастирско служение [на* ***Негово Високопреосвещенство Неофит Видински****]. // Църковен вестник, N 45-49, 18 дек. 1954.*

4063. ***Радославов****, П.* ***Св. Григорий Богослов*** *за пастирското служение. // Църковен вестник,*

N 12, 22 март 1956.

4064. Радост при ръкополагането на ***архимандрит Климент*** *в епископски чин. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

4065. Радостен църковен празник в Челопеч [църква „Св. Николай"]. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1970.

4066. ***Радулов****, Д.* ***Хан Тервел*** *– бележит държавник и пълководец (701-718 г.). // Военноисторически сборник, 1968, N 3, с. 41-54.*

4067. ***Радунчев****, Д. Пред гроба на* ***поп Христоско Петров****. // Оборище, N 309, 15 ян. 1942.*

4068. ***Радушев****, Евгений. Демографски и етнорелигиозни процеси в Западните Родопи през XV-XVIII век (Опит за преосмисляне на устойчиви историографски модели). // Ист. бъдеще, 1998, 1, с. 48.*

4069. Раздяла на Църквата от държавата според новата проектоконституция. // Църковен вестник, N 37-38, 21 окт. 1946.

4070. Разколът свърши. // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 1998.

4071. ***Разлогов****, Н., Д.* ***Хадживълчев****.* ***Паисий*** *е роден в Банско. // Изв. Инст. за ист., 1966, Т. 16-17.*

4072. ***Разпети петък****. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996.*

4073. ***Разсуканов****, Йосиф. 115 години от рождението на* ***проф. Стефан Баджов****: Възходът и трагедията на твореца. // Македония, N 33, 16 септ. 1998.*

4074-4077. ***Райкин****, Сп. Разколът зад граница. // Църковен вестник, N 34, 21-27 авг. 1995; N 35, 28 авг. – 3 септ. 1995; N 36, 4-12 септ. 1995; N 37, 11-17 септ. 1995.*

4078. ***Райков****, Б. Етрополската калиграфско-художествена школа през XVI-XVII в. // Изв. Нар. библ. „[Св. Св.] Кирил и Методий", 1972, Т. 12 (18), с. 19-41.*

4079. ***Райков****, Б.* ***Йеромонах Даниил Етрополски*** *и Етрополският книжовен център през първата половина на XVII в. // Старобълг. лит., 1, 1971, с. 263-287.*

4080. ***Райков****, Б. Панагерикът на* ***Мардарий Рилски*** *от 1483 г. // Старобълг. лит., 18, 1985, с. 143-149.*

4081. ***Райков****, Б. Със* ***Стефан Кожухаров*** *на Света гора. // Старобълг. лит., 28-29, 1994, с. 3-9.*

4082. ***Райков****, Б., Хр.* ***Кодов****, Б.* ***Христова****. Славянски ръкописи в Рилския манастир [: Опис]: В 2 т. Т. 1. С., 1986. Т. 2. Не е публ. – Бел. на* ***А. К.***

4083. ***Райков****, Д. Етрополе. С., 1968, с. 20.*

4084. ***Райкова****, А.* ***Стефан Веркович*** *и българите. С., 1978.*

4085. ***Райнов****, Богомил. Тайното учение. С., 1991.*

4086. ***Николай Райнов****: Юбил. лист. С., 12 март 1939.*

4087. ***Николай Райнов*** *(1889-1954). // Изкуство, 1954, N 3.*

4088. ***Райнов****, П.* ***Александър Стамболийски*** *за Църквата и манастирите. // Църковен вестник, N 9-10, 10 март 1946.*

4089. ***Ралчевски****, М. Още за светите икони. // Църковен вестник, N 2, 9-15 ян. 1995.*

4090-4091. ***Рангачев****, О. Великата ектения. // Църковен вестник, N 29, 17-23 юли 1995; N 30, 24-30 юли 1995.*

4092. Раннохристиянски храм „Св. София" – премъдрост / Стефан ***Бояджиев****, Вера-Надежда* ***Динова-Русева****, Георги* ***Бакалов****, Марина* ***Младенова****. 2. прераб. и доп. изд. С., 2009.*

4093. ***Рачев****, Д. Спомени на* ***Гено Недялков Костадинов*** *за* ***Матей Преображенски****,* ***Бачо Киро*** *и* ***поп Харитон****. // Духовна култура, 1963, 5-6, с. 54-63.*

4094. ***Рашайков****, Т. Брацигово. С., 1973, с. 39.*

4095. ***Рашева****, И. Битката при Велбъжд през 1330 г. в „Житие на* ***Стефан Дечански****" на* ***Григорий Цамблак****; „Победеният победител"* ***Михаил Шишман****. // Изв. Ист. музей – Кюстендил. Т. XVI. В. Търново, 2010, с. 53-59.*

4096. ***Рашенов****, Александър. Месемврийски църкви. С., 1932, с. 26-35, 103.*

4097. ***Рашков****, Ив.* ***Академик, проф. д-р прот. Иван Гошев*** *– пионер на църковно-археологическата наука у нас. // Църковен вестник, N 25-26, 21 септ. 1987.*

4098. ***Рашков****, Ив. Българските манастири – книжовно-просветни и културни средища през IX-X в. // Църковен вестник, N 26, 1 окт. 1983.*

4099. ***Рашков****, Ив. Догматико-канонически и иконографски изисквания към православната икона. // Църковен вестник, N 32, 6 септ. 1992.*

4100. ***Рашков****, Ив. Европейска икуменическа асамблея „Мир и справедливост". 15-21 май 1989*

г., Базел, Швейцария. // Църковен вестник, N 24, 11 септ. 1989.

*4101. **Рашков**, Ив. **Кръщение Христово** – Богоявление. История и иконография на празника. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1991.*

*4102. **Рашков**, Ив. **Рождество Христово** – еортология на празника. // Църковен вестник, N 45, 17 дек. 1990.*

*4103. **Рашков**, Ив. Света Петдесетница. Богословско съдържание и иконография на празника. // Църковен вестник, N 23, 7 юни 1991.*

*4104. **Рашков**, Ив. Храмът – архитектура, символика и значението му за религиозния живот на християните. // Църковен вестник, N 34, 18 септ. 1992.*

*4105. **Регельсон**, Лев. Трагедия Русской Церкви 1917-1945. Paris, 1977.*

*4106. Редът, по който се извърши изборът на **Софийския митрополит Стефан** за **екзарх Български**. // Църковен вестник, N 4-5, 27 ян. 1945.*

4107. Резолюция на първия църковен събор на Врачанската епархия. // Църковен вестник, N 26, ноември 1990.

4108. Религия и църква в България. Социални и културни изменения в православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф. София, 27-29 ноември 1997. С., 1999.

4109. Ресиловски девически манастир „Покров Богородичен". // Църковен вестник, N 39, 26 септ. – 2 окт. 1994.

4110. Рескриптът на папата. // Църковен вестник, N 39, 25 окт. 1930.

*4111. Реч, казана при погребението на **Илариона Макариополски** от **П. Р. Славейков**. // Църковен вестник, N 9 и 10, 9 юни 1900.*

*4112. Реч на **архим. Антим Шивачев**, произнесена при погребението на **Ив. Вазов**. // Църковен вестник, N 27, 8 окт. 1921.*

*4113. Реч на **Негово Блаженство Стефан I** в храма „Св. София" след избора му за **екзарх Български**. // Църковен вестник, N 4-6, 27 ян. 1945.*

*4114. Реч на **Негово Високопреосвещенство Св. Видинския митрополит Неофит**, наместник-председател на Св. Синод, при венчавката на **Техни Величества цар Борис III и царица Йоанна** в храм-паметника „Св. Александър Невски", на 31.X. т.г. // Църковен вестник, N 40-41, 8 ноември 1930.*

*4115. Реч, произнесена от **Негово Високопреосвещенство митрополит Неофит**, наместник-председател на Св. Синод, при опелото на блаженопочиналия **цар Борис III** в храма-паметник „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 31, 10 септ. 1943.*

*4116. Реч, произнесена от **Негово Високопреосвещенство Св. Врачански митрополит Г. Климент** при освещаване и откриване на Епархийския братствен дом в гр. Варна. // Църковен вестник, N 12, 19 март 1927.*

*4117. Реч, произнесена от **Негово Високопреосвещенство Софийския митрополит Стефан**, произнесена в храма на Рилската Св. обител на заупокойната Св. Литургия – панахидата над царския гроб. // Църковен вестник, N 31, 10 септ. 1943.*

*4118. Реч, произнесена от **свещ. д-р Стефан Цанков** на молебена в Софийската катедрала по случай обявяване (на) войната. // Църковен вестник, N 38, 6 окт. 1912.*

4119. Речник на българската литература. Т. 1. С., 1976.

4120. Речник на българската литература. Т. 2. С., 1977.

4121. Речник на българската литература. Т. 3. С., 1982.

*4122. Решение на Св. Синод на БПЦ за преосвещения **Крупнишки епископ Инокентий**. // Църковен вестник, N 24, 16-31 дек. 2012.*

*4123. Решение на Св. Синод от 2 апр. 2019 г. относно посещението на **папа Франциск** у нас. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2019.*

4124. Решения на Петия църковно-народен събор (17 дек. 2001 г.). // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2002.

4125. Решения на Светия разширен събор. // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 1998.

4126. Решения на Св. Синод. // Църковен вестник, N 3, 17-23 ян. 1994.

4127. Решения на Четвъртия църковно-народен събор 2-4 юли 1997. // Църковен вестник, N 15, 6-19 окт. 1997.

4128. ***Архимандрит Рилец****. Лазароден. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1966.*

4129. ***Архимандрит Рилец****. Прошката. // Църковен вестник, N 10, 10 март 1962.*

4130. ***Робинсон****, А. Н. Историография славянского возрождения и* ***Паисий Хилендарски****. Москва, 1963.*

4131. ***Рогов****, А. И.* ***Петка Тырновская*** *в восточнославянской письмености и исскустве. // Руско-славянски културни връзки през Средновековието. С., 1982, с. 160-182.*

4132. Родната Църква и Априлското въстание. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1966.

4133. Роженският манастир „Рождество Богородично". // Църковен вестник, N 52, 25-31 дек. 1995.

4134. ***Романски****, Ст. Нов Софрониев препис на Паисиевата история от 1781 г., съпоставен с преписа от 1765 г. С., 1938.*

4135. ***Рошковска****, А.* ***Станислав Доспевски****. Ст. Загора, 1994.*

4136. ***Ружницки****, А. О. Възкресенци в Одрин и Българо-католическата гимназия в Одрин. С., 1914.*

4137. ***Русакиев****, С. Живот, отдаден на литературната наука [:* ***Проф. Велчо Велчев****]. // Лит. фронт, N 35, 27 авг. 1987.*

4138. ***Русакиев****, С.* ***Проф. Велчо Велчев*** *на 60 години. // Език и литература, 1967, N 3, с. 108-112.*

4139. ***Русанов****, Росен. Търновска епархия в началото на XX в. В. Търново, 2009.*

4140. ***Русев****, П.* ***Владислав Граматик*** *и неговата Рилска повест. // Църковен вестник, N 26, 27 юни – 3 юли 1994.*

4141. ***Русев****, П. Разложителната дейност на богомилите, адамитите, еретиците и сектантите в България. // Църковен вестник, N 6, 7-13 февр. 1994.*

4142. ***Русев****, Р. Автобиографията на* ***йеромонах Агапий Рилски****. // Църковен вестник, N 16, 11 юни 1981.*

4143. ***Русинов****, Р.* ***Никола Михайловски****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1982, с. 195-192.*

4144. [Руски манастир „Св. Александър Невски"] (По данни на ***Хараламби Баев****). // Дума, 24 апр. 2007.*

4145. Руско подворие. Храмът „Св. Пантелеймон" [, кв. „Княжево", София] стана на 90 години. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2013.

4146. Русский космизм: Антология философской мысли / Сост. и предисл. к текстам С. Г. ***Семенова****, А. Г.* ***Гачева****. Москва, 1993.*

4147. ***Рънсиман****, Стивън. Патриархът калвинист [:* ***Патриарх Константинополски Кирил Лукарис****]. // Християнство и култура, 2009, N 6.*

4148. ***Сабурин****, Владимир. Що е Контрареформация? // Проглас, XVI, 2007, N 2, с. 107-121.*

4149. ***Савов****, Н.* ***Атанас Шопов****. // Славянски глас, 1922, N 2, с. 32-34.*

4150. ***Савов****, Сл. Перущенският манастир „Св. Тодор". // Църковен вестник, N 22, 4 юни 1960.*

4151. ***Салгънджиев****, Стефан. Лични дела и спомени по възраждането на солунските и серски българи, или 12-годишна жестока неравна борба с гръцката пропаганда. Пловдив, 1906.*

4152. Самоковското богословско училище. // Църковен вестник, N 19, 18 авг. 1901.

4153. Самоотлъчването в Църквата като наказание. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2003.

4154. ***Сандански****, Борис. Кратка енциклопедия на Кресненски край. Сандански, 2003, с. 6.*

4155. Сандански манастир „Св. Св. Козма и Дамян". // Свети места. Посетен на 2016-11-30.

4156. ***Сахатчиев****, Ж. (интервю). Новата църква в Якоруда е паметник на българщината в долината на Места. // Македония, 8 юли 1998.*

4157. ***Сахатчиев****, Живко. Якоруда – българската драма. С., 2007, с. 501.*

4158. Сборник в памет на ***акад. Димитър Ангелов****. С., 1999.*

4159. Сборник в чест на ***акад. Димитър Ангелов****. С., 1994.*

4160. Сборник в чест на ***Кирил, Патриарх Български*** *по случай 100 г. от рожд. и 30 г. от неговата смърт / Съст. и науч. ред. Стефан* ***Шивачев****. Пловдив, 2001.*

4161. Сборник в чест на 70-годишнината на ***акад. Васил Гюзелев****. С., 2006.*

4162. Света гора Атонска. // Църковен вестник, N 25-26, 22 юни 1963.

4163. ***Светият Дух*** *не се спира на цвета на кожата: интервю с* ***епископ Христо Пройков*** */*

*Калина **Йотова**. // Новинар, N 38, 14 февр. 2013, с. 6-7.*

4164. Св. Синод предлага Всеправославният събор [Крит, 2016 г.] да се отложи. Ако това не стане, Българската църква няма да участва в него. // онлайн ресурс. – 2.11.2021. – 5 с.

*4165. Светли Петък – живоприемен източник на **Св. Богородица**. // Църковен вестник, N 16, 22 апр. 1993.*

4166. Светогорска обител Зограф. Т. 1-3. С., 1995-1999.

4167. Светото Православие – вяра и дела. // Църковен вестник, N 16, 19 апр. 1991.

4168. Свещенически братства в Македония. // Църковен вестник, N, 39, 2 окт. 1909.

4169. Свещеният Коран. 2. изд. С., 2009.

*4170. **Свещеномъченици** на Българската православна църква, жертви на комунизма в България 1923-2002. С., 2002, с. 3, 27.*

4171. Свещенослужителите при църквата „Св. Петка" в Троян от построяването ѝ до днес. // Юбилеен сборник „Сто години на храма „Св. Петка" 1835-1935. Троян, 1935, с. 14.

*4172. **Свинтила**, Вл. **Константин Петканов**. // Духовна култура, 1991, N 5, с. 29-31.*

*4173. **Свраков**, Б. Догматичното и морално значение на Възкресението. // Църковен вестник, N 18-19, 26 апр. 1940.*

*4174. **С. Г.** За състоянието на манастирите в Струмишката епархия. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1915.*

4175. Сградата на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2013.

*4176. **Секулов**, И. К. Българската екзархия от гледище на международното право. С., 1934.*

*4177. Село Златолист и **Преподобна Стойна**. Из летописа на **отец Ангел Столинчев**. // Факел, 2015.*

*4178. Семеен архив на **Хаджитошеви** / Съст. В. **Харизанов**. Т. 1. С., 1984.*

*4179. **Семенски**, Г. Хр. Празнуване в Кюстендилско [църква в с. Ваксево, Кюстендилска обл.]. // Църковен вестник, N 5, 1 февр. 1964.*

*4180. **Семерджиев**, Христо. Самоков и околността му. С., 1913.*

*4181. **Семерджиева-Митова**, Л. Кой е **професор доктор архим. Евтимий (Сапунджиев)**. // Църковен вестник, N 23 , 16-31 дек. 2007.*

*4182. **Семерджиева-Митова**, Л. Копривщенската църква „Св. Николай". // Църковен вестник, N 9, 16-30 апр. 2008.*

4183. Септемврийското въстание 1923. Енциклопедия. С., 1973.

*4184. **Серафим** (светско име: **Стоян Радев Стоянов**). // Църковен вестник, N 15, авг. 2011.*

*4185. **Архиепископ Серафим**. **Негово Блаженство екзарх Стефан I** и Руската църква. // Църковен вестник, N 14 -15, 27 март 1947.*

*4186. **Архимандрит Серафим**. Нова загуба за Църквата [**Ловчански митрополит Филарет**]. // Църковен вестник, N 28, 16 юли 1960.*

*4187. **Архимандрит Серафим (Алексиев)**; Почина в **Господа архимандрит Серафим**; Българска православна църква; Българска патриаршия. // Pravoslavieto.com.*

*4188. **Йеромонах Серафим**. За светите канони. // Църковен вестник N 40, 2-8 окт. 1995.*

*4189. **Мелнишки епископ Серафим**. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2012.*

*4190. **Неврокопски митрополит Серафим**. Биография. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

*4191. **Серафимов**, А. **Пейчинович** и манастира му „Св. Атанасий". Пловдив, 1906.*

*4192. **Серафимова**, Лиляна. **Вера Кочовска** – живот в два свята. С., 1995.*

*4193. **Сергеев**, А. В. **В. И. Григорович** и проблемите на Българското възраждане. // Българското възраждане и Русия. С., 1981, с. 317-337.*

4194. Сеславският манастир. // Църковен вестник, N 49, 5-11 дек. 1994.

*4195. **Сестримски**, Иван. **Елин Пелин**: Лит.-критически очерк. С., 1978.*

4196. Сестрите от „Белия кръст" всред народа. // Църковен вестник, N 38, 10 ноември 1923.

*4197. **Сефтерски**, Р. Книжовното дело на **свещеник Петър Цв. Любенов**. // Църковен вестник, N 30, 17 ноември 1987.*

*4198. **Сефтерски**, Р. Приносът на **академик Йордан Иванов** в развитието на църковноисторическата наука (По повод 120 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 27, 6 юли 1990.*

*4199. **Сефтерски**, Р. 120 г. от рождението на **акад. Й. Иванов**. // Научен живот, 32, 1990.*

*4200. **Св. Силуан Атонски**. Юродството – безумство или мъдрост за духовната война. //*

Църковен вестник, N 39, 26 септ. – 2 окт. 1994.

4200-4201. ***Силянов****, Хр. Освободителните войни на Македония. Т. 1. Илинденското въстание. С., 1933. Ново изд. 1993.*

4202. ***Силянов****, Хр. Освободителните войни на Македония. Т. 2. След Илинденското въстание. С., 1943.*

4203. ***Силянов****, Хр. Писма и изповеди на един четник. 2. изд. С., 1967.*

4204. ***Силянов****, Хр. Спомени от Странджа. Бележки по Преображенското въстание в Одринско (1903). С., 1934.*

4205. ***Архимандрит Симеон****. Църковно тържество в гр. Стилтон, Пенсилвания. Освещаване на храма „Св. Благовещение". И 60 години от основаването на църковната община. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1971.*

4206. ***Варненско-Преславски Симеон****. Кроежи за преврат в Българската църква. // Бълг. сбирка, 1910, N 8, с. 532-537.*

4207. ***Варненско-Преславският митрополит Симеон*** *и българската схизма. //* ***Любенова****, Л. По пътя на българската духовност. Т. 1. Изследвания по църковна история. С., 2014, с. 30-42.*

4208. ***Митрополит Симеон Варненски****. Писмата на* ***Теофилакт Охридски, архиепископ Български****. // Сборник на БАН, 1931, Т. 27, с. 1-280.*

4209. ***Митрополит Симеон Варненски и Преславски****. Духовник и народен будител. Сб. докл. от науч. конф., посв. на* ***митрополит Симеон Варненски и Преславски****, 29-30 окт. 1992, гр. Шумен. Шумен, 1992.*

4210. ***Симеон, митрополит Варненско-Преславски****.* ***Българският екзарх Антим I*** *и събранието на турските велможи в 1877 г. // Бълг. сбирка, 1906, N 5.*

4211. ***Симеон, митрополит Варненско-Преславски****. Свалянето на* ***първия български екзарх Антим*** *и заточението му в Ангора. // Бълг. сбирка, 1907, N 6.*

4212. ***Траянополски епископ Симеон****. Ревнител Божий [****Доростолски и Червенски митрополит Михаил****]. // Църковен вестник, N 20, 27 май 1961.*

4213. ***Симеонов****, Владимир.* ***Господ*** *прибра* ***Натанаил*** *на рождения му ден. // Стандарт, 16 ноември 2013.*

4214. ***Симеонов****, Владимир. Църква на 15 века оживява в Мелник [храм „****Св. Петка****"]. // Стандарт, 17 ноември 2014.*

4215. ***Симеонов****, И. [Църковната камбана]. // Църковен вестник, N 27, 1-7 юли 1996.*

4216. ***Симеонов****, С. Патрология и съвременност. // Църковен вестник, N 44, 27 ноември 1940.*

4217. ***Симеонов****, Ст. Съдбата на българската църква в Букурещ. // Църковен вестник, N 13, 21 март 1941.*

4218. ***Симеонов****, Хр. Нашето училище от килията до днес. // Юбилеен сборник „100 години на Хаджи Стояновото училище, 1842-1944". [Б. г.], с. 113.*

4219. ***Симеонова****, Л. Мястото на България в европейската политика на* ***папа Йоан VIII****. // Българската църква през вековете. С., 2003, с. 49-71.*

4220. Синодалната палата – отново свободна [: ***Старозагорски митрополит Панкратий****]. // Църковен вестник, N 20, 16-22 май, 1994.*

4221. Синодалните архиереи. // Църковен вестник, N 11, 17 март 1912.

4222. Синодалното здание на Библията. // Църковен вестник, N 3, 16 ян. 1926.

4223. Синодният избор [на ***Знеполския епископ Йоан*** *за* ***Варненски и Великопреславски митрополит****]. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2014, с. 4.*

4224. ***Архимандрит Сионий****. Неугасващо огнище на православния християнски дух [: Софийска духовна семинария „Св. Йоан Рилски"]. // Църковен вестник, N 16, 16-31 юли 2003.*

4225. ***Йеромонах Сионий****, ректор на Софийска духовна семинария „Св. Йоан Рилски". // Църковен вестник, N 7, 1998.*

4226. ***Сиромахова****, Ж. Махали и социален състав на българското население в Русе през XV-XVIII в. // Год. на музеите в Североизточна България, 1975, Т. 1, с. 61.*

4227. ***Сиромахова****, Ж. Русе през Възраждането. Икономика, просветен и културен живот, църковно-национални борби, революционноосвободително движение. Русе, 1997, с. 305-309.*

4228. ***Сиромахова****, Иванка П. Дело N 2292/52 г. Случаят* ***д-р [Петко] Момчилов****. С., 2012.*

4229. Скопската епархия. // Църковен вестник, N 37, 18 септ. 1909.

4230. Скромен хоров юбилей (1944-1974). // Църковен вестник, N 29, 21 ноември 1974.

4231. Скръбна вест [: ***Иларион Нишавски****]. // Църковен вестник, N 14-15, 25 апр. 1950.*

*4232. Скръбна вест [: **Константин М. Игнатов**]. // Църковен вестник, N 5, 7 февр. 1959.*

*4233. Скръбна вест (некролог за **Ловчанския митрополит Григорий**). // Църковен вестник, N 23, 15-31 дек. 2000.*

*4234. Скръбна вест [: почина **ставрофорен иконом Емануил Кожухаров**]. // Църковен вестник, N 38, 18-25 септ. 1994.*

*4235. **Скурат**, К. Е. Албанская православная церковь. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 465-470.*

*4236. **Славейков**, П. Р. Градът Охрид и Охридската архиепископия. // Библиотека „Св. Климент", 1888-1889, Т. 1, с. 25-30.*

*4237. **Славейков**, П. Р. Две български ръкописи. // Бълг. книжици, 1859, Кн. 9, с. 259-269; N 13, с. 409; N 15, с. 481-482.*

*4238. **Славейков**, П. Р. Извлечение из летописа на **поп Йовча** от Трявна. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 2-3. С., 1890, с. 310-316.*

*4239. **Славейков**, П. Р. Писма. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 20. С., 1904, с. 146.*

*4240. **Славейков**, Рачо. **Петко Рачев Славейков**. Очерк за живота му и спомени за него. С., 1927.*

*4241. **Протопр.-ставрофор д-р Славко Димевски**. Црковна историја на македонскиот народ. Скопје, 1965.*

*4242. **Славов**, Андрей. Киевският затворник. **Архиепископ Йосиф Соколски**. С., 2008.*

*4243. **Славова**, Т. Към локализацията на Зографското евангелие – старобългарски паметник от X-XI в. // Palaeobulgarica,1989, N 1, с. 33-38.*

*4244. **Славчев**, Н. Храмът „Св. Никола" в гр. Карлово. Исторически очерк. Пловдив, 1949.*

*4245. **Славчев**, Сл. Един живот, отдаден в служение на Църквата **[Георги Попстайков]**. // Църковен вестник, N 8, 11 февр. 1977.*

*4246. **Славчев**, Ю. Карлуковският манастир. // Църковен вестник, 31 ян. 6 февр. 1994.*

*4247. **Славчева**, Р. **Преподобни отци** наши **Гавриил Лесновски** и **Прохор Пчински**. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1993.*

4248. Славяно-българска обител „Св. Вмчк Георги Зограф": кратка ист. и разказ за чудотворните икони. Св. гора, 1999.

4249. След освещаването на Румънската църква в София. // Църковен вестник, N 5, 2 февр. 1924.

4250. Сливенска епархия от древността до днес. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2014.

*4251. **Слијепчевић**, Ђоко. **Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије**. Мюнхен, 1980.*

*4252. Слово на **Великотърновския митрополит Стефан** при встъпването му на митрополитския престол на 3 февр. 1962. // Църковен вестник, N 7, 10 февр. 1962.*

*4253. Слово на **митрополит Кирил**, наместник-председател на Св. Синод, произнесено в Синодалния параклис на 4 ян. 1953 г. преди каноническия избор на **Неврокопски митрополит Пимен**. // Църковен вестник, N 4-5, 24 ян. 1953.*

*4254. Слово на **Негово Светейшество Български патриарх Кирил**, произнесено на приема в Св. Синод след каноническия избор на **Негово Високопреосвещенство Великотърновският митрополит Стефан**. // Църковен вестник, N 5, 3 февр. 1962.*

*4255. Слово-отговор на новоизбрания **Доростоло-Червенски митрополит Софроний**. // Църковен вестник, N 11, 14 март 1962.*

*4256. Слово-отговор на новоизбрания **Неврокопски митрополит Пимен**. // Църковен вестник, N 4-5, 24 ян. 1953.*

*4257. Слово, произнесено от **Негово Блаженство екзарх Български Стефан I** в храма паметник „Св. Александър Невски" на тържествена съборна Св. литургия на 4.III.1945 г. по случай вдигането на схизмата. // Църковен вестник, N 12-14, 17 март 1945.*

*4258. Слово, произнесено от **Негово Блаженство Стефан I екзарх Български** в храма „Св. Неделя" на 25.II.1945 г., по случай вдигането на схизмата. // Църковен вестник, N 9-11, 2 март, 1945.*

4259. Смесен хор при Патриаршеската катедрала [„Св. Александър Невски"]. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2004.

*4260. **Смоховска-Петрова**, Ванда. **Неофит Бозвели** и българският църковен въпрос (Нови*

*данни из архивите на **Адам Чарториски**). С., 1964.*

*4261. **Снегаров**, Ив. **Апостол Павел** на Балканския полуостров. // Църковен вестник, N 29-30, 10 юли 1951.*

*4262. **Снегаров**, Ив. **Марко Д. Балабанов**. // Църковен вестник, N 43, 25 окт. 1914.*

*4263. **Снегаров**, Ив. Българска църковна история. С., 1947.*

*4264. **Снегаров**, Ив. Българската екзархия. Произход, същност и значение. С., 1969.*

*4265. **Снегаров**, Ив. Българската схизма от гръцко (еладско) гледище. // Духовна култура, 1946, N 3-4, 27-49.*

*4266. **Снегаров**, Ив. Българският първоучител **Св. Климент Охридски**. Живот и дейност. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1927, 4, с. 219-334.*

*4267. **Снегаров**, Ив. Възстановяване на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 18, 7 май 1953.*

*4268. **Снегаров**, Ив. Гръцки кодекс на Пловдивската митрополия. // Сборник на БАН, Ист.-филолог., 21, 1946, с. 253-254, 315, табл. XV-XVI.*

*4269. **Снегаров**, Ив. Друг Търновски църковен кодекс. С., 1941, с. 52.*

*4270. **Снегаров**, Ив. Един препис от Паисиевата история в Преображенския манастир. // Македонски преглед, 1942, N 2, с. 85-124.*

*4271. **Снегаров**, Ив. Из арбанашките старопечатни книги в Софийската народна библиотека. // Сп. на БАН, 56, 1937, с. 143, 170.*

*4272. **Снегаров**, Ив. Исторически вести за Търновската митрополия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1942-1943, 20, с. 116.*

*4273. **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. С., 1924, с. 168, 169, 170.*

*4274. **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 1. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. 2. фототип. изд. С., 1995, с. 167, 339.*

*4275. **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 2. От падането ѝ подъ турците до нейното унищожение (1394-1767 г.). С., 1932, с. 214, 215, 255.*

*4276. **Снегаров**, Ив. История на Охридската архиепископия – патриаршия. Т. 2. От падането ѝ подъ турците до нейното унищожение (1394-1767 г.). 2. фототип. изд. С., 1995, с. 451-452.*

*4277. **Снегаров**, Ив. Кратка история на съвременните православни църкви. [Т. 1. Йерусалимска, Антиохийска, Александрийска, Цариградска, Кипърска, Синайска и Грузинска]. С., 1944.*

*4278. **Снегаров**, Ив. Кратка история на съвременните православни църкви. [Т. 1. Йерусалимска, Антиохийска, Александрийска, Цариградска, Кипърска, Синайска и Грузинска]. С., 1944. // Църковен вестник, N 8, 2011.*

*4279. **Снегаров**, Ив. Кратка история на съвременните православни църкви. Т. 2. Българска, Руска и Сръбска. С., 1944, с. 1-91.*

*4280. **Снегаров**, Ив. Културни и политически връзки между България и Русия през XVI-XVIII в. С., 1953.*

*4281. **Снегаров**, Ив. Манастирът „Св. Наум" при Охридското езеро (Произход, развитие и културно значение). С., 1972.*

*4282. **Снегаров**, Ив. Нов кодекс на Търновската митрополия. С., 1937, с. 71.*

*4283. **Снегаров**, Ив. Нов препис на кодекса на Охридската архиепископия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., (1930-1931), VIII, с. 227-306.*

*4284. **Снегаров**, Ив. Отношенията между Българската църква и другите православни църкви след провъзгласяването на схизмата. // Църковен архив, 1929, Кн. III-IV.*

*4285. **Снегаров**, Ив. Пловдив в църковно-народната борба. // Църковен вестник, N 31-32, 7 окт. 1948.*

*4286. **Снегаров**, Ив. По въпроса за епархията на **Климент Охридски**. // **Климент Охридски**: Сб. от ст. по случай 1050 г. от смъртта му. С., 1966.*

*4287. **Снегаров**, Ив. По пътя на българския първоучител **Св. Наум**. С., 1919.*

*4288. **Снегаров**, Ив. Празник на Православието. // Църковен вестник, N 7, 14 февр. 1915.*

*4289-4290. **Снегаров**, Ив. Принос към биографията на **Неофит Рилски** (гръцки писма до него). С., 1951, с. 421; 2. изд. С., 1952.*

*4291. **Снегаров**, Ив. Първата българска патриаршия (произход, патриарси, седалище). // Год. Духовната акад., 1930, с. 5-10.*

4292-4293. ***Снегаров****, Ив. Руски опити за предотвратяване и дигане на схизмата. // Македонски преглед, 1929, N 1, 1-76; N 2, 1-32.*

4294. ***Снегаров****, Ив. Скопската епархия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1938, 16, с. 75.*

42955-4296. ***Снегаров****, Ив. Скопската епархия. Ист. очерк и възражения срещу съчинението на* ***проф. Р. Грuич*** *„Скопска митрополия". [Скопие, 1935.] С., 1938.*

4297. ***Снегаров****, Ив. Солун в българската духовна култура, С., 1937, с. 121-122.*

4298. ***Снегаров****, Ив. Старият кодекс на Търновската митрополия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1935-1936, Т. 13, с. 37, 52.*

4299. ***Снегаров****, Ив. Сто години от основаването на първата българска печатница. С., 1939.*

4300. ***Снегаров****, Ив. Схизмата. // Църковен вестник, N 9-11, 2 март, 1945.*

4301. ***Снегаров****, Ив.* ***Теофилакт Охридски****. Житие на* ***Климент Охридски****. // Изв. Инст. бълг. ист., 1957, Т. 7, с. 419.*

4302-4303. ***Снегаров****, Ив.* ***Търновски митрополити*** *в турско време. // Сп. на БАН, 1935, с. 236-243; 1937, с. 252.*

4304. ***Снегаров****, Ив. Унищожението на Охридската архиепископия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1926, 3, с. 113-138.*

4305. ***Снегаров****, Ив. Унищожаването на Охридската архиепископия. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1927, Т. 4, с. 219-334.*

4306. ***Снегаров****, Ив. Учредяване на Българската православна църква. // Македонски преглед, 1932, N 1, с. 1-42.*

4307. ***Снегаров****, Ив. Християнството в България преди покръстването на* ***княз Борис*** *(865). // Год. Духовната акад., 1956, Т. 5, с. 202.*

4308. ***Снегаров****, Ив.* ***Цар Фердинанд*** *(1887-1918) и Българската църква. // Духовна култура, 1946, N 8, с. 1-18.*

4309. Советская историческая энциклопедия. Т. 1. Москва, 1961, с. 726.

4310. ***Соколов****, И. И. Константинопольская церковь въ XIX вѣкѣ. Опыт историческаго изслѣдованія. Санкт-Петербург, 1904, Т. I, с. 683-685.*

4311. ***Соколова****, Д. Реформаторът* ***Доспевски*** *(1823-1878). // Ек, 2000, N 4, с. 9-12.*

4312. ***Солженицин****, Александър. Великопостно писмо до* ***Патриарх Пимен****: Кръстопоклонна неделя, 1972 г. // Християнство и култура, 2008, N 9 (32), с. 10-13.*

4313. ***Сотиров****, Г.* ***Методий*** *и римските папи. // История обществознание, 1986, N 2.*

4314. Софийската духовна семинария празнува своята 115-годишнина. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2018.

4315. [Софийски свещенически хор]. // Църковен вестник, N 19, окт. 2011; N 12, 1-15 юни 2017.

4316. ***Архимандрит Софроний****. Мисли за Неделя Вайя. // Църковен вестник, N 14, 10 апр. 1965.*

4317. ***Великотърновский Софроний****. По повод Богородичния акатист. // Църковен вестник, N 13, 2 апр. 1960.*

4318. ***Великотърновский митрополит Софроний****. Апостолатът на българското монашество в днешно време (Беседа, произнесена в църквата на Габровския девически манастир „Св. Благовещение" на 12 юни 1956 по случай привършването на двудневния духовен монашески събор). // Църковен вестник, N 31-32, 30 юли 1956.*

4319. ***Доростолски и Червенски митрополит Софроний****.* ***Негово Светейшество Максим, Патриарх Български****. // Църковен вестник, N 26-29, 11 септ. 1971.*

4320. ***Доростолски и Червенски митрополит Софроний****. Спомен и пожелание на* ***Негово Светейшество****. Писателско-благовестническата дейност на* ***Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил****. // Църковен вестник, N 2, 14 ян. 1971.*

4321. ***Знеполски епископ Софроний****.* ***Тивериополский епископ Никодим****. // Църковен вестник, N 20, 14 март 1932.*

4322. ***Св. В. Търновски митрополит Софроний****. // Църковен вестник, N 24-25, 10 окт. 1925.*

4323. ***Търновский митрополит Софроний****. Слово за* ***Св. свещеномъченика Дамаскина Габровски****, произнесено на 28 ян. 16 (ст. ст.) 1961 г. в Свищовския манастир „Св. Св. Петър и Павел", гдето е гробът му, по случай 190 г. от мъченическата му смърт. // Църковен вестник, N 7, 18 февр. 1961.*

4324. ***Спасов****, Г. Църквата „Св. Георги Победоносец" в кв. „Дървеница" – София. // Църковен*

вестник, N 11, 11-17 март 1996.

4325. ***Спасов****, И. Лопушанският манастир. // Църковен вестник, 10-16 ян. 1994.*

4326. ***Спасова****, Божура. Храм „Св. Великомъченик Георги”, с. Синитово, Пазарджишко: минало и настояще. Пазарджик, 2015.*

4327. ***Спасова****, Мария, Шеймъс* ***Шортал****.* ***Пиърс О`Махони*** *– един ирландец в България. С., 2002.*

4328. ***Спасова****, Т. Църковната йерархия. // Църковен вестник, N 19, 2-15 дек. 1997.*

4329. ***Сперанская****, Е. С. Всемирный совет церквей. // Православная энциклопедия. Т. 9. Москва, 2005, с. 663-668.*

4330. ***Спиридонов****, Б.* ***Пелагонийски митрополит Григорий*** *(По случай навършени 62 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 2, 1 ян. 1969.*

4331. Спомен (По случай кончината на ***Баба Поликсена – Цена Маркова****. // Църковен вестник, N 17, 17 апр. 1963.*

4332. Спомени за бунтовното време. 1876 година (Спомени на революционерите ***Филип Щърбанов****,* ***Найден Дринов****,* ***Пейо Дринов****,* ***Иван Соколов*** *и* ***Ангел Телийски****) / Състав., ред., бележки, подбор на фотогр. Стоянка* ***Йонкова*** *и Христо* ***Йонков****. С., 2012, с. 242.*

4333. Спомени за ***митрополит Климент [Търновски]****. // Църковен вестник, N 15, 21 юли 1901.*

4334. ***Спространов****, Е. Забравени дейци.* ***Отец Кирил Нектариев****. // Училищен преглед, 1903, N 6-7, с. 510-514.*

4335. ***Спространов****, Е. Материали по историята на Рилския манастир. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 18. С., 1901, с. 172-174.*

4336. ***Спространов****, Е. Още за ръкописите в библиотеката при Св. Синод на Българската църква в София. С., 1900, с. 54.*

4337. ***Спространов****, Евтим. Опис на ръкописите в библиотеката на Рилския манастир. С., 1902.*

4338. ***Спространов****, Ив. По възраждането на гр. Охрид. // Сб. за народни умотворения, наука и книжнина, 1896, Т. 13, с. 654.*

4339. Срамът за Българската църква [: ***Константин Динчев Русинов****]. // Църковен вестник, N 15, 9 апр. 1932.*

4340. Средновековни църкви. Писаната църква – гр. Разлог. // svetimesta.com

4341. ***Срезневский****, Измаил Иванович. Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках: LXXXI-XC. Санкт-Петербург, 1879, с. 14-22.*

4342. Сръбски вандалщини. // Църковен вестник, N 31, 27 апр. 1913.

4343. ***Стайнов****, П.* ***С. С. Бобчев*** *(1853-1940). // Летопис на БАН, 1945, Т. 24, с. 157-162.*

4344. ***Стамболиев****, М. Първа стогодишнина от откриването на българското училище в гр. Орхание. Орхание, 1927, с. 10.*

4345. ***Александър Стамболийски*** *и Българската православна църква. // Църковен вестник, N 24-26, 30 юни 1948.*

4346. ***Стамболов****, А. Отношенията между Българската църква и Вселенската патриаршия (1945-1963). // Духовна култура, 2008, N 5-12, с. 95-118.*

4347. ***Христо Стамболски****. Автобиография, дневници, спомени 1852-1879 / Подбор и ред. Стр.* ***Димитров****. С., 1972.*

4348. ***Стаменов****, Г. Албанската православна църква днес. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

4349. ***Стаменов****, Г. Огнище на духовната традиция в Албания. Манастирът „Рождество Христово” в Арденица – Божият дом съхранил почитта към Св. Седмочисленици. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

4350. ***Стамов****, М.* ***Йероним****. Зейтинликът при Солун. // Сборник Солун. С., 1934, с. 318-326.*

4351. ***Станев****, Б. Априлското въстание и Българската православна църква. // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1986.*

4352. ***Станев****, Н. Дейност на Голямо Белово във въстанието през 1876 г. Живот и страдания на* ***Михаил Ц. Радулов****. С., 1936.*

4353. ***Станев****, Н. История на Търновската предбалканска долина. Селата Присово, Пчелище, Церова кория, Къпиново, Марийно, Плаково, Големаните, Килифарево и Дебелец. В. Търново, 1942.*

4354. ***Станев****, Н.* ***Цар Симеон****. Златен век на българската книжнина и държава. С., 1929.*

4355. ***Станев****, Н. Шишмановци и падането на България под турците. С., 1930.*

4356. ***Станев****, п. П. За църковната летопис на храма „Св. Николай” в гр. Враца. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1968.*

4357. ***Станев****, п. П. Църквата „Св. Николай” в гр. Враца (По случай 101 г. от построяването ѝ). // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1968.*

4358. ***Станев****, Петко, п. Четвърт век Врачанска епархия. // Църковен вестник, N 37, 1 окт. 1955.*

4359. ***Станев****, Хр. Спомен за* ***Видинския митрополит Неофит****. // Църковен вестник, N 7, 12-18 февр. 1996.*

4360. ***Станимиров****, С. Из черковната история на гр. Ловеч. // Ловеч и Ловчанско. Кн. 2. С., 1930, с. 17; Кн. 7. С., 1938, с. 167-178.*

4361. ***Станимиров****, Св. Полски документи за политическата дейност на* ***Петър Парчевич****. // 300 години Чипровско въсание. С., 1988, с. 175-180.*

4362. ***Станимиров****, Ст.* ***Архиепископ Йосиф Соколски*** *в Киево-Печерската Лавра. // Духовна култура, 1930, N 42, с. 43-44.*

4363. ***Станимиров****, Ст.* ***Архиепископ Йосиф Соколски*** *в Холм. 1925.*

4364. ***Станимиров****, Ст.* ***Архиепископ Йосиф Соколски*** *и опитите му да се върне в лоното на Православната черква. // Сборник в чест на* ***Васил Николов Златарски*** *(По случай 30-год. му научна и професорска дейност). С., 1925.*

4365. ***Станимиров****, Ст. Бачковският манастир. // Изв. Ист. др-во в София, 1928, 7-8, с. 113-148.*

4366. ***Станимиров****, Ст. Бачковският манастир през втората половина на XVI в. // Изв. Ист. др-во в София, 1937, 16-17, с. 390-410.*

4367. ***Станимиров****, Ст. Бачковският манастир през XV в. // Изв. Ист. др-во в София, 1935, 14-15, с. 125-137.*

4368. ***Станимиров****, Ст. Житие на* ***Св. мъченик Николай Нови Софийски****. С., 1931.*

4369. ***Станимиров****, Ст. Из историята на Самоковско-Рилското богословско училище. // Училищен преглед, 1909, N 10, с. 1052-1076.*

4370. ***Станимиров****, Ст. Из черковнта история на град Ловеч. // Ловеч и Ловчанско, 1930, Т. 2, с. 5-87; 1938, Т. 7, с. 167-178.*

4371. ***Станимиров****, Ст. История на Българската църква. 3. изд. 1925.*

4372. ***Станимиров****, Ст. Нашите духовни училища. Ч. 4. Из историята на Българското свещеническо екзархийско училище в Одрин. С., 1925.*

4373. ***Станимиров****, Ст. [****Скопският и****] Пловдивският митрополит Максим****. С., 1931.*

4374. ***Станимиров****, Ст. Страници из живота и дейността на* ***архиепископ Йосифа Соколски****. // Изв. Ист. др-во, 4, 1924.*

4375. ***Станимиров****, Ст. Чъртици из миналото на храма „Св. Неделя”. // Църковен вестник, N 19-20, 2 май 1925.*

4376. ***Станимиров****, Станимир. История на Българското свещеническо екзархийско училище в Одрин. С., 1925.*

4377. ***Станиславов****, Ив.* ***Иуда*** *– предател. // Църковен вестник, N 13, 29 март 2020.*

4378. ***Станоев****, Б. Православието и България. С., 1992, с. 48.*

4379. ***Станов****, М. Украса на славянските ръкописи в България. С., 1973.*

4380. ***Станчев****, Кр., Г.* ***Попов****.* ***Климент Охридски****. Живот и творчество. С., 1968.*

4381. ***Станчев****, П.* ***Светите първовърховни Апостоли Петър и Павел****. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1967.*

4382. ***Станчев****, П. Църквата „Св. Св. Константин и Елена” в с. Момчиловци, Смолянско, шедьовър на съвременната живопис. // Църковен вестник, N 38, 2 ноември 1963.*

4383. ***Станчев****, Станчо. Триконхална църква в с. Крупник. // Археология, 1960, N 3, с. 75-83.*

4384. ***Станчева****, М., Ст.* ***Станчев****. Боянски поменик. С., 1963.*

4385. Старобългарска литература. Енциклопедичен речник / Съст. Д. ***Петканова****. В. Търново, 2003, с. 36, 50-51.*

*4386. [****Старо-Загорският****] Митрополит Методий [****Кусевич****]. // Църковен вестник, N 28, 11 ноември 1922.*

4387. ***Старчев****, К. Казанлък. Ист. очерк. С., 1964, с. 61.*

4388. ***Старчев****, К. Първите звезди в мрака – Казанлък. С., 1964, с. 64.*

4389. ***Архимандрит Стефан****. Една година без* ***цар Бориса****. // Църковен вестник, N 14-15, 25 авг. 1944.*

4390. ***Великотърновски митрополит Стефан*** *(700 г. Къпиновски манастир). // Църковен вестник, N 5, 12 февр. 1973.*

4391. ***Великотърновски митрополит Стефан****. Стогодишен юбилей (По случай стогод. от откриването на първото Богословско у-ще в Петропавловския манастир прй Лясково). // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1974.*

4392. ***Главиницкият епископ Стефан****. // Църковен вестник, N 14-15, 25 апр. 1950.*

4393. ***Главиницки епископ Стефан****. Неделя Вайя. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1969.*

4394. ***Главиницки епископ Стефан****. Неделя на самарянката. // Църковен вестник, N 14, 10 май 1968.*

4395. ***Екзарх Български Стефан [I]****. Как е администрирала Българската православна църква окупираната през 1941-1944 г. гръцка територия на Западна Тракия? (Изложе. на Св. Синод на Българската православна църква). // Църковен вестник, N 27-28, 4 септ. 1946.*

4396. ***Екзарх Стефан I Български****: Докум. сб. / Съст. Л.* ***Любенова****, Л.* ***Спасов****, Р.* ***Пенджекова****, П.* ***Карамфилова****. С., 2003.*

4397. ***Негово Блаженство [Стефан I, Български екзарх]*** *за* ***Иван Вазов****. // Църковен вестник, N 42-44, 20 окт. 1945.*

4398. ***Стефан I, Български екзарх****. Триумфът на Възраждането. // Църковен вестник, N 9-11, 27 февр. 1947.*

4399. ***Княз Стефан Богориди*** */ Съст. Ив.* ***Радев****. С., 1994.*

4400. ***Св. Първомъченик и дякон Стефан****. // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1954.*

4401. ***Свещ. Стефан Костадинов****. 125 години от построяването на първия български храм „Св. Димитър" в гр. Станимака (Асеновград). // Църковен вестник, N 33, 27 септ. 1991.*

4402. ***Софийски Стефан****. Българската църква. // Църковен вестник, N 17, 23 апр. 1932.*

4403. ***Софийски Стефан****. Витлеем. // Църковен вестник, N 1-2, 6 ян. 1934.*

4404. ***Софийский Стефан****. Всеопрощение и победа. // Църковен вестник, N 11, 12 март 1943.*

4405. ***Софийски Стефан****. Второто пришествие. // Църковен вестник, N 41, 3 ноември 1939.*

4406. ***Софийский Стефан****. Грехопадението. // Църковен вестник, N 10, 5 март 1943.*

4407. ***Софийски Стефан****. Дето царува* ***Христос****, царството на сатаната е изпразнено [За атентата в храма „Св. Неделя"]. // Църковен вестник, N 19-20, 2 май 1925.*

4408. ***Стефан Цанков, протопр****. Албанската църква и нейната уредба. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1935, 10, с. 1-60.*

4409. ***Стефан Цанков, протопр****. Атон. Минало – славно, настояще – печално, бъдеще?. // Църковен вестник, N 1-2, 7 ян. 1959.*

4410. ***Стефан Цанков, протопр****. Богословският факултет у нас (1923-1934). // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1934, 11, с. 3-92.*

4411. ***Стефан Цанков, протопр****. Българската православна църква от Освобождението до настояще време. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1939, 16, с. 99.*

4412. ***Стефан Цанков, протопр****. Висшето богословско училище. // Църковен вестник, N 11, 9 юни 1912.*

4413. ***Стефан Цанков, протопр****. Делото на* ***екзарх Антим****. // Църковен вестник, N 9-11, 27 февр. 1947.*

4414. ***Стефан Цанков, протопр****. Духовното наследство от* ***митрополита Симеона*** *(По случай десетгод. от смъртта му). // Църковен вестник, N 38-39, 8 ноември 1947.*

4415. ***Стефан Цанков, протопр****. Държава и църква. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1931, 8, с. 307-339*

4416. ***Стефан Цанков, протопр****. Единство, самостоятелност и апостолат на Църквата (По повод на дигане на схизмата). // Църковен вестник, N 9-11, 2 март, 1945.*

4417. ***Стефан Цанков, протопр****. Измененията на Екзархийския устав и участието на* ***митрополита Симеона*** *в тях. // Сб. в чест на* ***Варненский и Преславский митрополит Симеон*** *по случай 50-годишното му архиерейско служение. С., 1922, с. 255-385.*

4418. ***Стефан Цанков, протопр****. Междуцърковното положение на Българската православна църква след Освобождението на България. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1933.*

4419. ***Стефан Цанков, протопр****. Нови данни за историята и уредбата на Рилския манастир.*

// Год. Соф. унив. Богословски фак., 1936, 13, с. 1-49.

4420. ***Стефан Цанков, протопр****. Отговорът на* ***[архиепископ] Менини****. // Църковен вестник, N 22, 2 юли 1906.*

4421. ***Стефан Цанков, протопр****. Пак по положението на* ***архиепископ А. Д. Ронкали, папски делегат в България*** *(Пропаганда и правов ред). // Църковен вестник, N 7, 16 февр. 1935.*

4422. ***Стефан Цанков, протопр****.* ***Патриарх Евтимий*** *(Живот и дейност). С., 1906.*

4423. ***Стефан Цанков, протопр****. Полагане основния камък на Висшето богословско училище. // Църковен вестник, N 59, 9 ноември 1913.*

4424. ***Стефан Цанков, протопр****. Православните църковно-народни събори и тяхното значение. // Църковен вестник, N 15-16, 21 апр. 1953.*

4425. ***Стефан Цанков, протопр****. Пропаганда и правов ред (По случай назначаването, дейността и заминаването на началника на римо-католическата пропаганда у нас –* ***архиепископ А. Д. Ронкали****). // Църковен вестник, N 3, 19 ян. 1935.*

4426. ***Стефан Цанков, протопр****. Пропаганда и правов ред или един славен „отговор" от страна на римо-катол. пропаганда по папския представител в България. // Църковен вестник, N 9, 2 май 1935.*

4427. ***Стефан Цанков, протопр****. Първият църковно-народен събор в свободна България. С., 1921.*

4428. ***Стефан Цанков, протопр****. Устройство на Румънската православна църква. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1926, Т. 3.*

4429. ***Стефанов****, Е.* ***Свещеник Тодор Ковачев****. // Тетевенският край. Сб. С., 1940, с. 534-535.*

4430. ***Стефанов****, И.* ***Аверкий Поп Стоянов*** *като писател и обществен деец. // Училищен преглед (С.), 1906, N 7, с. 729-743.*

4431. ***Стефанов****, Л. Град Омуртаг. С., 1935, с. 23.*

4432. ***Стефанов****, П. Българското духовенство и Априлското въстание. // Църковен вестник, N 15, 8-15 апр. 1996.*

4433. ***Stefanov****, P. The Frescoes of Sts Peter and Paul's Church in Veliko Tarnovo. // Palaeobulgarica, 1992, N 1, с. 58-72, 4 ill.*

4434. ***Стефанов, П., архим****. Danse macabre: Нов поглед към църковните събори в Търново през XIV в. // Теодосиеви четения. 640 г. от успението на* ***преп. Теодосий Търновски****. 27 ноември 2003, Килифаревски манастир „Рождество Богородично" / Отг. ред. Д.* ***Кенанов****. В. Търново, 2005, с. 75-88.*

4435. ***Стефанов, П., йеромонах****. Гложенският манастир – средоточие на българо-украинските културни връзки. // Ист. преглед, 1992, N 1-2, с. 85- 98.*

4436. ***Стефанов, П., йеромонах****. Гложенският манастир – стари и нови истини. // Духовна култура, 1977, N 8, 13-18.*

4437. ***Стефанов, П., йеромонах****. История на Видинската епархия (III-XX в.). // Духовна култура, 1991, N 8, с. 1-14.*

4438. ***Стефанов, П., йеромонах****. Погановският манастир – история и иконография. // Духовна култура, 1980, N 3, с. 27-32.*

4439. ***Стефанов, П., йеромонах****.* ***Юлиан Отстъпник*** *и* ***Владимир-Расате****. // 1100 г. Велики Преслав / Отг. ред. Т.* ***Тотев****. Т. I. Шумен, 1995, с. 227-239.*

4440. ***Стефанов****, Павел. Сопот в българската книжовна традиция (XVI-XIX в.). // Изв. Църковния историко-археологически институт, 1985, Т. 3, с. 161-170*

4441. ***Стефанов, Павел, архим****. Американските мисионери в Шумен. // Българо-американски културни и политически връзки през XIX – първата половина на XX в. / Съст. Ив.* ***Илчев****, Пл.* ***Митев****. С., 2004, с. 39-46.*

4442. ***Стефанов****, Ст. Богослужебният типик на Църквата. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2003.*

4443. ***Стефанов****, Ст. Принос към старата история на Свищов до ср. на XVII в. // Сто години народно читалище Свищов. Свищов, 1956, с. 337-365.*

4444. [Сто] 100 години Неврокопска епархия. // Църковен вестник, N 23, 6-12 юни 1994.

4445. [Сто] 100 години Пловдивска духовна семинария. // Църковен вестник, N 41, 11-17 окт. 1993.

4446. Сто години родно училище 1870-1970. // Юбилеен вестник „с. Ново село, Русенско", 8 ноември 1970.

4447. Стогодишнина на храма в с. Грудово. // Църковен вестник, N 33, 27 септ. 1958.

4448. Стогодишнината на храма „Св. Троица" в Свиленград (1834-1934). Хасково, 1935, с. 29.

4449. [Сто] 100-годишният юбилей на отците капуцини в България (1841-1941). С., 1941.

4450. [Сто и десет] 110 години родно училище – с. Бял извор, 20 май 1967.

4451. [Сто и петдесет] 150 години в блясъка на истината: Юбилей на Католическата църква от източен обред в България. Албум [фотогр. Николай ***Трейман*** *... и др.]. С., 2011.*

4452. [Сто и седемдесет] 170 години от рождението на ***[Старозагорски митрополит] Методий Кусев****. Поглед върху биографията му и неговите публикации / Съст. В.* ***Текелиев****. Ст. Загора, 2008.*

4453. [Сто и седемдесет] 170 години храм „Св. Атанасий" град Варна / Съст. Дончо ***Александров****. С., 2009.*

4454. [Сто и седемдесет] 170-годишнина на храм „Св. Троица" в Банско. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2005.

4455. [Сто и тридесет] 130 години училище „Знаменосец", 2 апр. 1832. // Батак: Юбил. в-к, 1965.

4456. [Сто и четиридесет] 140 години от рождението на ***Великотърновския митрополит Софроний****. // Църковен вестник, N 7, 16-31 март 2018.*

4457. [Сто и четиридесет] 140-годишнина от рождението на ***екзарх Стефан****. // Църковен вестник, 16-30 септ. 2018.*

4458. ***Стоилов****, А. Български книжовници от Македония, 1. 1704-1878. С., 1922, с. 84-85.*

4459. ***Стоилов****, А. По възраждането на българщината в Сяр. // Архив на Министерството на народното просвещение. Т. 2. С., 1910, с. 28.*

4460. ***Стоилов****, А. Своден хрисовул за историята на Зографския манастир. // Сборник в чест на* ***Васил Николов Златарски*** *(По случай 30-год. му научна и професорска дейност). С., 1925, с. 447-457.*

4461. ***Стоилов****, А. П. Автобиография на* ***архимандрит Йона Маджаров****. // Отд. отпеч. от сп. „Училищен преглед", XXVI, Кн. 1, 1927, с. 97-98.*

4462. ***Стоилов****, А. П. Бележки по компилацията на отдавания хрисовул на* ***Иван Калимана I****, даден на Зографския манастир (1192 г.). // Zbornik u slavu Vatroslava Jagića. Berlin, 1908, с. 81-96.*

4463. ***Стоилов****, А. П. Из живота и дейността на* ***архимандрит Антим Ризов****. // Училищен преглед, 1907, N 6, с. 539-549.*

Стоименов*, Б. п. – вж* ***Борис Попстоименов***

4464. ***Стойков****, Г. Боянската църква. С., 1954. 8 с.: с 22 табл.*

4465. ***Стойков****, Г. Културни и обществени сгради из Трънско, Брезнишко и Кюстендилско. // Комплексни научни експедиции в Западна България през 1957-1958 г. С., 1961, с. 89-97.*

4466. ***Стойков****, Н. Из моите спомени. // Юбилеен сборник „50 години Априловска гимназия", с. 136.*

4467. ***Стойков****, Хр. Просветното дело в Разград през Възраждането. Разград, 1968, с. 95.*

4468. ***Стойкова****, Ана.* ***Рикардо Пикио*** *(1923-2011), некролог. // Култура, N 30 (2648), 16 септ. 2011.*

4469. ***Стойнов****, Д.* ***Отец Матей Преображенски*** *(По случай 100 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 18, 21 юли 1975.*

4470. ***Стойнов****, Д.* ***Петко Р. Славейков*** *и църковно-националната борба. I. Доцариградски период. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1976.*

4471. ***Стойнов****, Д.* ***Петко Р. Славейков*** *и църковно-националната борба. II. Цариградски период (Начален етап: родно училище и духовенство). // Църковен вестник, N 8, 11 март 1976.*

4472. ***Стойнов****, Д., П.* ***Балджиев****. История на Българската екзархия в документи. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1984.*

4473. ***Стойнов****, Д., П.* ***Балджиев****. Преди сто години. Докум. за историята Българската екзархия. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1979; N 23, 11 окт. 1979.*

4474. ***Стойчев****, Г. Батак и неговото архитектурно наследство. С., 1973.*

4475. ***Стойчев****, Д. Тетевен: минало и днес. С., 1924, с. 54, 55, 80.*

4476. ***Столинчев****, Ангел Н. Църква. Летопис на духовна околия Сандански. И на църковния разкол в отечеството: летопис: дневници, спомени, документи, кореспонденция, църковни, исторически, етнографски, фолклорни, краеведски проучвания: Т. 1-2. С., 2015.*

4477. Столичната катедрала „Св. Неделя". // Църковен вестник, N 4, 10 юли 1994.

4478. ***Стоядинов****, М. За различието на енергията от същността и ипостасите на* ***Св. Троица****. // Духовна култура, 1994, N 12, с. 8-15.*

4479. ***Стоянов****, Б. Коментар по основни проблеми на християнската религия. // Църковен вестник, N 38, 30 окт. 1992*

4480. ***Стоянов****, В. Пролетна разходка от София до Кокалянский манастир. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1892, Т. 40, с. 686-696.*

4481. ***Стоянов****, Г.* ***Добри Петров Чинтулов*** *– един от творците на новозараждащата се култура. // Духовна култура, 2002, N 6, с. 25-31*

4482. ***Стоянов****, Д. Български стар ръкописен паметник от XIV в. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1887, Кн. 21-22.*

4483. ***Стоянов****, Д., Ил.* ***Стоянов****. Село Свобода [Старозагорска обл.]. Краеведчески очерк. С., 1971, с. 27-28.*

4484. ***Стоянов****, М. Българска възрожденска книжнина: Аналитичен репертоар на бълг. книги и период. издания 1806-1878: Т. 1-2 / Съст. ...; под ред. на Ал. К.* ***Бурмов****. С., 1957-1959.*

4485. ***Стоянов****, М. Един културен център в Родопите през турската епоха [: Кукленски манастир „Св. Св. Безсребърници Козма и Дамян"]. // Год. на музеите в Пловдивски окръг, 1954, Т. 1, с. 255-263.*

4486. ***Стоянов****, М. Етрополе и българската възрожденска книжнина. // Сб. „Тодор Пеев". Етрополе, 1972, с. 81.*

4487. ***Стоянов****, М. Начало на протестантската пропаганда. // Изв. Инст. за ист., 1964, 14-15, с. 45.*

4488. ***Стоянов****, М. Опис на гръцките и други чуждоезични ръкописи в Народната библиотека „[Св. Св.] Кирил и Методий" / Съст. ... . С., 1973.*

4489. ***Стоянов****, М. Протестантските мисии в България през XIX в. // Год. Духовната акад., 1981, Т. 26.*

4490. ***Стоянов****, М. Севлиево в българската възрожденска книжнина. // Севлиево и Севлиевският край. Т. 1. С., 1967.*

4491. ***Стоянов****, Маньо. Украса на славянските ръкописи в България. С., 1973.*

4492. ***Стоянов****, Маньо, Хр.* ***Кодов****. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. II. С., 1964, с. 146.*

4493. ***Стоянов****, Маньо, Хр.* ***Кодов****. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. III. С., 1964.*

4494. ***Стоянов****, Маньо, Хр.* ***Кодов****. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. IV. С., 1971, с. 142-145.*

4495. ***Стоянов****, Николай. Случаят* ***Ванга*** *(Един различен поглед). С., 2012.*

4496. ***Стоянов****, П.* ***Възнесение Господне****. // Църковен вестник, N 23, 29 май 1965.*

4497. ***Стоянов****, П. Спомен за* ***протойерей Тодор Манолев*** *от с. Широка лъка, Смолянско. // Църковен вестник, N 39, 9 ноември 1963.*

4498. ***Стоянов****, Р. Воденска епархия. // Църковен вестник, N 17, 1914. – Поради повреда на екземпляра не може да се посочи датата.*

4499. ***Стоянов****, Ст. Елешнишкият манастир „Св. Богородица" в навечерието на своята 500-годишнина. // Църковен вестник, N 35, 29 авг. – 4 септ. 1994.*

4500. ***Стоянов****, Ст. Село Макоцево. История, бит, фолклор. С., 1970, с. 172-175.*

4501. ***Стоянов****, Тр. Габровски – Соколски манастир. Габрово, 1939.*

4502. ***Стоянов****, Хр. В предано служение на Църква, народ и Татковина (103 г. от рожд. и 15 г. от смъртта на* ***акад. Ив. Снегаров****). // Църковен вестник, N 23, 1 септ. 1987.*

4503. ***Стоянов****, Хр. Величка епископия. // Църковен вестник N 24, 11 септ. 1986.*

4504. ***Христо п. Стоянов*** *(1875 – 31.XII.1934). // Църковен вестник, N 3, 19 ян. 1935.*

4505. ***Стоянова****, Авг. Велиденско яйце. // Църковен вестник, N 14, 5 апр. 1991.*

4506. ***Стоянова****, В. Беломорието под българското управление през Втората световна война. // Националното обединение на България 1940-1944 г. С., 2012, с. 107.*

4507. ***Стоянова****, В. Българската православна църква в Беломорската област 1941-1944. // Ист. преглед, 1993, N 4-5, с. 140-155.*

4508. ***Стоянова****, В. Църква и национално обединение – Българската православна църква през Втората световна война. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в*

Православието и неговата специфика в бълг. земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 261-270.

4509. ***Стоянова****, Ваня. Един духовник в служба на националната идея –* ***Никодим, епископ Тивериополски****. // Исторически личности и идеи. Сб. в чест на 60-год. на* ***проф. д-р Искра Баева****. С., 2011.*

4510. ***Стоянова****, И. За канонизация на светците. // Преславска книжовна школа. Т. 5. Шумен, 2001, с. 327-334.*

4511. ***Стоянова****, Красимира.* ***Ванга****. С., 1989.*

4512. ***Стоянова****, Н. За живота и дейността на* ***митрополит Василий****. // Изв. Рег. ист. музей – Русе. Русе, 1997, с. 143-147.*

4513. ***Стоянова****, Пламена. Покръстването на българите мюсюлмани. // Анамнеза, 2006, N 3.*

4514. ***Стоянова****, Т. Провокациите на римокатолицизма. // Църковен вестник, N 21, 24-30 май 1993.*

4515. ***Стојановић****, Љ. Стари српски записи и натписи. Т. 1-6. 2. изд. Београд, 1982-1988.*

4516. ***Стратев****, Ив., В.* ***Арнаудов****.* ***Архимандрит Максим Райкович****. Живот и дейност. Търново, 1912.*

4517. ***Стрезов****, Георги. Два санджака от Източна Македония. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во в Средец, Кн. XXXVII и XXXVIII, 1891, с. 21.*

4518. ***Стрезов****, Георги. Два санджака от Източна Македония. Серска каза. Баница колу. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во в Средец, 1891, Кн. XXXVI, с. 835-837.*

4519. Страници от миналото на град Пещера. С., 1973, с. 122.

4520. Страстна седмица. // Църковен вестник, N 10, 1 апр. 1966.

4521. Страстната седмица. // Църковен вестник, N 15, 8-14 апр. 1996. Съдържа: Велики Понеделник; Велики Вторник; Велика Сряда; Велики Четвъртък; Велики Петък (Разпети Петък); Велика Събота.

4522. Страшният съд. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1967.

4523. Стрелча – 1876. Юбилеен брой по случай 70 г. от Априлското въстание, 3 май 1946.

4524. ***Суботић****, Г. Једна градитељска радионица из друге деценије XV века у граничним пределима Бугарске и Србије [: Погановски манастир]. // Зборник радова Византолошког института (Београд), 50, 2013, с. 811-834.*

4525. ***Сугарев****, Атанас. Из близкото и далечно минало на Панагюрище. С., 2014.*

4526. ***Сугарев****, Едвин.* ***Николай Райнов*** *– боготърсачът богоборец. С., 2007.*

4527. ***Събев****, Орлин. Робърт колеж и българите. С., 2015, с. 148-149.*

4528. ***Събев****, Т. Акт на правда, любов, единство и мир (15 г. от вдигане на схизмата). // Църковен вестник, N 6, 13 февр. 1960.*

4529. ***Събев****, Т. Априлската епопея и Българската православна църква. // Църковен вестник, N 15, 11 май 1976; N 16, 21 май 1976; N 17, 1 юни 1976.*

4530. ***Събев****, Т. Априлското въстание в IV революционен окръг и нашето българско патриотично духовенство. // Църковен вестник, N 27, 1957.*

4531. ***Събев****, Т. Българската православна църква и националноосвободителното движение. // Априлското въстане и Българската православна църква. С., 1977, с. 7-74.*

4532. ***Събев****, Т. В памет на един многозаслужил историк, църковнообществен деец и патриот* ***[акад. Иван Снегаров]****. // Църковен вестник, N 11, 11 апр. 1974.*

4533. ***Събев****, Т. Великото дело на светите* ***първовърховни апостоли Петра и Павла****. // Църковен вестник, N 30, 12 юли 1956.*

4534. ***Събев****, Т. Делото на Църквата през епохата на османското иго. // Църковен вестник, N 27-28, 1 ноември 1981.*

4535. ***Събев****, Т. Дряновската епопея 1876 година и участието на духовници-патриоти в нея. // Духовна култура, 1958, N 4.*

4536. ***Събев****, Т. Защо Пасха е подвижен празник. // Църковен вестник, N 17, 26 апр. 1958.*

4537. ***Събев****, Т. Историкът* ***Ив. Снегаров****. // Славяни, 1969, N 4, с. 18-19.*

4538. ***Събев****, Т. Исторически поглед към Доростоло-Червенската епархия. // Църковен вестник, N 39-42, 13 ноември 1954.*

4539. ***Събев****, Т.* ***Негово Високопреосвещенство Браницки епископ Герасим****. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1969.*

4540. ***Събев****, Т.* ***Негово Високопреосвещенство [Видински митрополит] Велички епископ Филарет****. // Църковен вестник, N 25, 1 окт. 1968.*

4541. ***Събев****, Т. Основаване на Българската църква. // Църковен вестник, N 22, 1 авг. 1970.*

4542. ***Събев****, Т. Основаване на Българската църква – 870 г. (Подготвителен процес, историческа обстановка, фактори, благоприятно решение). // Год. Духовната акад., 1971, Т. 19, с. 21-70.*

4543. ***Събев****, Т. Основаване, първоначално устройство и междуцърковно положение на Българската архиепископия. // Духовна култура, 1970, Т. 60, с. 21-71.*

4544. ***Събев****, Т. Пловдивската епархийска катедра (Кратък ист. преглед). // Църковен вестник, N 6, 14 февр. 1959.*

4545. ***Събев****, Т. Поглед върху междуцърковното положение на Българската църква в най- ново време (По случай 25-г. от възстановяване на патриаршеската ни институция). // Църковен вестник, N 19, 21 юни 1978.*

4546. ***Събев****, Т. Преди сто години: Докум. за ист. на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 10, 2 апр. 1979.*

4547. ***Събев****, Т. Причини за отпадане на Римокатолическата църква от Вселенското православие (По случай 900 г. от разделението на църквите). // Църковен вестник, N 30-31, 16 септ. 1954.*

4548. ***Събев****, Т. Произход и развитие на празника* ***Рождество Христово*** *(Кратък ист. преглед). // Църковен вестник, N 1-2, 1 ян. 1958.*

4549. ***Събев****, Т. Проникване на християнството в България до 865 г. // Год. Духовната акад., 1966, Т. 15, с. 1-37.*

4550-4551. ***Събев****, Т. Самостойна народностна църква в Средновековна България. С., 1987; Фотот. изд. В. Търново, 2003.*

4552. ***Събев****, Т.* ***Св. Атанасий Велики*** *– трибун на Православието по историческия път от Никея до Сердика. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 26-31.*

4553. ***Събев****, Т. Социалноикономически, политически и икуменически фактори за зараждането и развитието на иконоборството. // Духовна култура, 1994, N 1, с. 3-15.*

4554. ***Събев****, Т. Устои на Българската автокефалия (По случай 90-год. от учредяванетона Екзархията). // Църковен вестник, N 10, 12 март 1960.*

4555. ***Събев****, Т. Устройство и сегашно състояние на Англиканската църква. // Църковен вестник, N 6-8, 11 март 1974.*

4556. ***Събев****, Т. Учредяване и диоцез на Българската екзархия до 1978 г. С., 1973.*

4557. ***Събев****, Т. Учредяване и диоцез на Българската екзархия до 1978 г. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1980.*

4558. ***Събев****, Т. Учредяване и първоначално устройство на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1971.*

4559. ***Събев****, Т., П.* ***Балджиев****. Еладската църква. Кратка история, устройство, сегашно състояние, международни връзки. // Църковен вестник, N 18, 21 юни 1979.*

4560. ***Събев****, Тодор.* ***Велички епископ Калиник****. // Църковен вестник, N 7, 1 март 1972.*

4561. ***Г-н Христо Събев*** *по нов път. // Църковен вестник, N 25, 21-27 юни 1993.*

4562. ***Събчев****, Н. История и етнография на гр. Чирпан. Чирпан, 1938, с. 113, 138.*

4563. Съдбовни векове на българската народност. Края на XIV век – 1912 г. С., 1975.

4564. Съединението. Енциклопедичен справочник / Съст. Е. ***Стателова*** *и др. С., 1985, с. 234.*

4565. Съзнание за вина, но без разкаяние. Разговор с главния секретар на Св. Синод ***Левкийски епископ Неофит****. // Църковен вестник, N 24, 14-29 юни 1993.*

4566. Съобщение за недоразуменията между Църквата и правителството. // Църковен вестник, N 2, 11 март 1922.

4567. Съобщение (на Св. Синод на БПЦ за оставката на ***екзарх Стефан I****). // Църковен вестник, N 29-30, 23 септ. 1948.*

4568. Съобщение от Канцеларията на Св. Синод (За църковно-правното положение на Храм-паметника „Св. Александър Невски"). // Църковен вестник, N 14, 5 апр. 1924.

4569. Съобщение от Св. Синод и протокол N 54 от заседанието на 8 септ. 1948 г. (по повод оставката на ***екзарх Стефан****). // Църковен вестник, N 31-32, 7 окт. 1948.*

*4570. Съобщение от Синодалната канцелария (за получени писма от бившите **митрополити Пимен** и **Панкратий**). // Църковен вестник, N 17, 25 апр. – 1 май 1994.*

*4571. **Сюпюр**, Е. Българската емигрантска интелигенция в Румъния през XIX в. С., 1982, с. 187.*

*4572. **Табаков**, Н. **Димитър Мишев**. // Училищен преглед, 1932, Кн. 1, с. 208-211.*

*4573. **Табаков**, С. **Сава Доброплодни**. // Бележити българи. Т. 3. С., 1969, с. 281-287.*

*4574. **Табакова-Цанова**, Г., Т. **Овчаров**. Раннохристиянската базилика при с. Крън, Старозагорски окръг. // Археология, 1975, N 3, с. 43-50.*

*4575. **Таконе**, Фернандо. **Евгений Босилков** – български епископ мъченик, защитник на правата на **Бога** и на човека. Русе, 1998.*

*4576. **Тассопе**, Fernando. **Roncalli** e **Bossilkov** per la nuova Bulgaria. Пловдив, 2001.*

*4577. **Тальберг**, Н. История Русской церкви. В 2 т. Москва, 1994.*

*4578. **Танчев**, Иван. Македонският компонент при формирането на българската интелигенция с европейско образование (1878-1912). // Македонски преглед, 2001, N 24(3), с. 54.*

*4579. **Танчев**, М. Неделните религиозни училища. // Църковен вестник, N 12, 17 март 1939.*

*4580. **Тарабукин**, Н. М. Смысл иконы. Москва, 1999.*

*4581. **Тараков**, Тодор. Българската църковна община в Петрич (1868-1878). // Пиринский край. Краеведски изследвания. Благоевград, 1996, с. 35-40.*

*4582. **Таринска**, Ст. **Академик Петър Динеков** на 60 години. // Септември, 1970, N 11, с. 242-251.*

*4583. **Тасев**, Хр. Борба за национална просвета в Мелнишкия край. С., 1987, с. 53.*

*4584. **Тасев**, Хр. Просветното движение и националноосвободителните борби в Мелнишкия край. // Ист. преглед, 1978, N 5, с. 86.*

*4585. **Тасев**, Христо. Събитията в района на с. Пирин през 1903 г. // 90 години Илинденско-Преображенско въстание. С., 1994, с. 174.*

*4586. **Тасев**, Христо. Учителите в Македония и ВМОРО. // 100 години Вътрешна македоно-одринска революционна организация. С., 1994, с. 131-132.*

*4587. **Тасев**, Христо. 60 години в служба на **Бога** [: **Ангел Н. Столинчев**]. // Църковен вестник, N 23, 16-31 дек. 2002.*

*4588. **Тасева**, Б. За приснопаметния **Ловчански митрополит Филарет**. // Църковен вестник, N 28, 16 юли 1960.*

*4589. **Таслаков**, П. Пароксизъм на болна амбиция и малодушие [: Христо Л. **Матанов**]. // Църковен вестник, N 7, 14-20 февр. 1994.*

*4590. **Тацев**, А. Етрополският манастир Варовитец. // Бълг. сбирка, 1915, N 3, с. 92.*

*4591. **Тацов**, Ал. Стогодишнина на възобновения храм „Св. Архангел Михаил" в гр. Етрополе (1837-1937). С., 1937.*

*4592. **Ташев**, Г. Село Петково. С., 1966, с. 139.*

*4593. **Ташев**, Д. В защита на правдата (Обяснения и коментарии по „Изключването на **протойерей Д. Ташев** от Македонските организации" – „Северно ехо", N 29-33, 1926 г.). Плъвен, 1926.*

*4594. **Ташев**, Т. Министрите на България 1879-1999. С., 1999, с. 43-45.*

4595. Теглила на група тракийски българи. // Църковен вестник, N 48, 24 авг. 1913.

*4596. **Телбизов**, К. Към биографията на **Кръстьо Пейкич**. // Векове, 1980, N 1, с. 26-35.*

*4597. **Темелски**, Хр. Батошевският манастир „Въведение Пресвятия Богородици". С., 2002.*

*4598. **Темелски**, Хр. Батошевският манастир. 760 години от основаването и 170 години от възобновяването му. // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2006.*

*4599. **Темелски**, Хр. Българската духовна семинария „Св. Иван Рилски" в Цариград. // Църковен вестник, N 12, 21-27 март 1994.*

*4600. **Темелски**, Хр. Българската екзархия – защитник на българщината в Македония и Одринска Тракия. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 223-233.*

*4601. **Темелски**, Хр. В памет на богослова **Недьо Александров** (17.X.1901 – 29.X.2000). // Духовна култура, 2001, N 2, с. 24-28.*

*4602. **Темелски**, Хр. В памет на **проф. д-р Тотю Пенчев Коев**. Четвърт век главен редактор*

на сп. „Духовна култура”. // Духовна култура, 2008, N 4, с. 3-4.

4603. ***Темелски****, Хр.* ***Иван Вазов*** *и „Св. Неделя”. // Църковен вестник, N 14, 1-15 юли 2017.*

4604. ***Темелски****, Хр. Вековните връзки между Вселенската патриаршия и БПЦ. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2013.*

4605. ***Темелски****, Хр. Великотърновските манастири в националноосвободителната борба (Ист. очерци). С., 1992.*

4606. ***Темелски****, Хр.* ***Велчовата*** *завера. // Военноисторически сборник, 1985, N 6, с. 15.*

4607. ***Темелски****, Хр. Възникване и роля на българските манастири по времето на* ***Св. княз Борис-Михаил****. // Духовна култура, 1990, N 5, с. 11-22.*

4608. ***Темелски****, Хр. Габровският възрожденец* ***архимандрит хаджи Силвестър Йончев****. // Църковен вестник, N 12, 21-27 март 1884.*

4609. ***Темелски****, Хр. Германски манастир „Св. Иван Рилски”. С., Б.г.*

4610. ***Темелски****, Хр. Един забравен възрожденски революционер [:* ***Йоаким Стоянов****]. // Църковен вестник, N 28, 12 юли 1991.*

4611. ***Темелски****, Хр. Житие и страдание на последния екзарх (60 г. от избора на* ***екзарх Стефан****). // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2005.*

4612. ***Темелски****, Хр. За авторството на пророческата буквеница „Турціа ке падне”. // Военноисторически сборник, 1986, N 1, с. 162-170.*

4613. ***Темелски****, Хр. За* ***Левски****, светостта и „българския* ***Христос****”. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2004.*

4614. ***Темелски****, Хр. Защо* ***Васил Левски*** *при замонашването си приел името* ***Игнатий****. // Литературен форум, N 37, 24-30 дек. 1998.*

4615. ***Темелски****, Хр. Кога е загинал* ***свещеномъченик Висарион, епископ Смоленски****. За една явна грешка в църковния календар. // Църковен вестник, N 30, 28 юли – 1 авг. 1993.*

4616. ***Темелски****, Хр. Кой е авторът на пророческата буквеница. // Орбита, N 15, 14 апр. 1984.*

4617. ***Темелски****, Хр. Кратък исторически обзор на Врачанска епархия до средата на 70-те години на XX век. // Духовна култура, 2001, N 6, с. 18-23.*

4618. ***Темелски****, Хр. Към въпроса за замонашването на Апостола на свободата* ***Васил Левски*** *и защо приел духовното име* ***Игнатий****. // Духовна култура, 2008, N 5-12, с. 85-95.*

4619. ***Темелски****, Хр. Монашеското братство на Зографския манастир през 40-те и 50-те години на XX в. //* ***Темелски****, Хр. Из църковното ни минало. Т. 2. С., 2010.*

4620. ***Темелски****, Хр. Осем века в служба на вяра и род [църква „Св. Архангел Михаил”, гр. Трявна]. // Църковен вестник, N 44, 10 дек.1990.*

4621. ***Темелски****, Хр. „Осъществлението на надеждите”: 135 г. от издаването на фермана за учредяване на Българската екзархия. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

4622. ***Темелски****, Хр. От фермана до схизмата (Или как Българската православна църква получи пълна независимост). // Българската църква през вековете: Науч. сес. по случай 1130 г. от учредяването на Българската църква и 130 г. от създаването на Българската екзархия / Съст. П.* ***Петков****. С., 2003, с. 206-217.*

4623. ***Темелски****, Хр. Отново за авторството на пророческата буквеница „Турціа ке падне”. // Духовна култура, 2003, N 6, с. 19-32.*

4624. ***Темелски****, Хр.* ***Пахомий Стоянов [отец****, по-късно* ***архимандрит****] и участието му в Априлската епопея (По случай 160 г. от рожд. му и 120 г. от Априлското въстание). // Църковен вестник, N 17, 22-28 апр. 1996.*

4625. ***Темелски****, Хр. Паметник на Българската екзархия: 95 г. от полагането на основния камък и 85 г. от основаването на Богословския факултет. // Църковен вестник, N 22, 1-15 дек. 2008.*

4626. ***Темелски****, Хр. По някои въпроси на взаимоотношенията между Московската патриаршия и Българската православна църква (1589-1721). // Духовна култура, 1990, N 7, с. 16-22.*

4627. ***Темелски****, Хр. Поглед към Българската екзархия (1870-1953). // Църковен вестник, N 19, 16-31 окт. 2017.*

4628. ***Темелски****, Хр.* ***Поп Груйо Тренчов*** *и участието му в Априлската епопея. По случай 160 г. от рождението му и 120 г. от Априлското въстание. // Църковен вестник, N 18, 29 апр. – 5 май 1996.*

4629. ***Темелски****, Хр.* ***Максим Райкович [архимандрит]*** *и Великотърновските манастири. //* ***Максим Райкович****. Традиция и съвремие. С., 1999, с. 15-41.*

4630. ***Темелски****, Хр.* ***Св. Евтимий, патриарх Български*** *и истината около неговия гроб. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2004.*

4631. ***Темелски****, Хр. Свещеническият събор в Пловдив през 1879 г. (По случай 120 г. от провеждането му). // Църковен вестник, N 20, 16-30 ноември 1999; N 22, 16-31 дек. 1999.*

4632. ***Темелски****, Хр.* ***Свещеномъченик Висарион, епископ Смоленски****. Житийни извори и за една стара грешка в църковния календар. // Църковен вестник, N 6, 15-31 март 2000.*

4633. ***Темелски****, Хр. Синодалната палата. // Църковен вестник, N 13, 1-15 юли 2014.*

4634. ***Темелски****, Хр. Софийската духовна семинария (Ист. справка). // Църковен вестник, N 9, 1 март 1990.*

4635. ***Темелски****, Хр. Софийски катедрален храм „Св. Неделя" (Кратки ист. бел.). С., 2010.*

4636. ***Темелски****, Хр. Соколският манастир „Св. Успение Богородично" край Габрово. В. Търново, 2004.*

4637. ***Темелски****, Хр. [Сто двадесет и пет] 125 години от избирането на първия български екзарх. // Църковен вестник, N 6, 17 февр. – 2 март 1997.*

4638. ***Темелски****, Хр. Съграждане на църквата „Св. Архангел Михаил" в гр. Трявна. // Духовна култура, 1991, N 2, с. 24-29.*

4639. ***Темелски****, Хр. Сърдечните хора не се забравят. На колегата и приятеля с обич [:* ***Тодор Събев****]. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2008.*

4640. ***Темелски****, Хр. „Тържествувай, български народ". // Македонски преглед, 2010, N 2, с. 19-20.*

4641. ***Темелски****, Хр. Утвърждаване на екзархийското ведомство в Македония и Тракия. // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2017.*

4642. ***Темелски****, Хр. Ферманът – схизмата, Екзархията – Патриаршията и османската държава. // Духовна култура, 2005, N 2, с. 1-9.*

4643. ***Темелски****, Хр. Храмът – паметник на Освобождението [„Св. Александър Невски" в София]. // Църковен вестник, N 21, 16-30 ноември 2012.*

4644. ***Темелски****, Хр. Храмът „Св. Николай Нови Софийски". С., 2000, с. 119-120.*

4645. ***Темелски****, Хр. Църковните ордени и медали на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 21, 16-30 ноември 2008.*

4646. ***Темелски****, Хр. Църковно-народният събор от 1871. // Родина, 1996, Кн. 2, с. 84-99.*

4647. ***Темелски****, Христо.* ***Екзарх Йосиф I****. С., 2006.*

4648. ***Темелски****, Христо.* ***Негово Блаженство Българският екзарх Йосиф I*** *(150 г. от рожд. и 75 г. от блажената му смърт). // Църковен вестник, N 21, 30 май 1990.*

4649. ***Темелски****, Христо. „Църковен вестник" – печатният орган на Българската православна църква. // Официален сайт на БПЦ.*

4650. ***Тенев****, В. Цариградският църковно-народен събор. // Църковен вестник, N 15-16, 21 апр. 1953.*

4651. ***Тенев****, Ж. Тържество на църковната музика в София. // Църковен вестник, N 19, 1 юли 1969.*

4652. ***Св. Теодор Студит*** *срещу иконоборците. // Църковен вестник, N 15, 15 апр. 1990.*

4653. ***Теодоров-Балан****, Ал. Българските католици в Свищовско и тяхната черковна борба. // Летопис на Бълг. книж. др-во, 2, 1902.*

4654. ***Теодоров-Балан****, Ал. Как да цениме и разбираме храма „Св. Александър Невски". // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

4655-4656. ***Теодосиев****, Н. Родословие на Бяла черква, 1720-1920. В. Търново, 2008; 2. изд. В. Търново, 2009.*

4657. ***Игумен Теодосий****. За духовността. В памет на* ***Св. Николай Мирликийски Чудотворец****. // Църковен вестник, N 44, 10 дек. 1990.*

4658. ***Негово Преосвещенство Деволски епископ Теодосий****. // Църковен вестник, N 3, 15-31 ян. 2017.*

4659. ***Синаитски архимандрит Хаджи поп Теодосий****. Пловдив, 1895.*

4660. ***Теодосий, бивши Скопски митрополит****. // Църковен вестник, N 7, 6 февр. 1926.*

4661. Теософия. // Краткий философский словарь. 2-е перераб. и доп. изд. Москва, 2004.

4662. ***Архимандрит Теофилакт****. // Църковен вестник, N 34, 25 авг. 1912.*

4663. ***Теофилакт Охридски****. Житие на* ***Климент Охридски*** */ Увод, текст, обясн. бел. Ал.* ***Милев****. С., 1955. 4664.* ***Теофилов, И. Папа Йоан XXXIII*** и България. // *GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследвания в чест на акад. проф.* ***Александра Куманова****: Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread) : Studia in honorem Acad. Prof.* ***Alexandra Kumanova****: A Festschrift for 65th Golden*

Jubilee of theUniversity of Library Studies and Information Technologies in Sofia / Науч. ред. С. ***Денчев****; Съст., предг. и интервю Н.* ***Василев****. С., 2016, с. 948-951: с ил.*

4665. ***Теофилов****, Т. Архитектурният образ на църквата „Св. Димитър”. // Прослава на Велико Търново. С., 1978.*

4666. ***Теофилов****, Теофил. Архитектурни проблеми на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици” във Велико Търново. // Велико Търново и великотърновския край през вековете. В. Търново, 1983, с. 127.*

4667. ***Теофилов****, Теофил. Западната пристройка на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици” в Търново – възможности за тълкуване и периодизация. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 1999, с. 130-139 : с ил.*

4668. ***Теофилов****, Теофил. Църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици” и манастирът „Великата лавра” в християнското храмово строителство на Търново. Сб. статии. С., 2007.*

4669. Терминът „Новомъченици”. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2011.

4670. ***Тивчев****, П. Бунтът на* ***Тома Славянина*** *и намесата на* ***хан Омуртаг****. // Ист. преглед, 1969, N 5, с. 68-76.*

4671. ***Тивчев****, П.* ***Чл.-кор. проф. Димитър Ангелов*** *на 60 години. // Ист. преглед, 1977, N 2, с. 150-155.*

4672. ***Тилева****, Виктория. Автобиография на* ***Зиновий поп Петров****. // Изв. на БИД, Кн. XXXI, 1977.*

4673. ***Смоленски епископ Тихон****.* ***Василий Доростолски и Червенски*** *(1927-1977). // Църковен вестник, N 19, 24 юни 1977.*

4674. ***Смоленски епископ Тихон****. Спомен за* ***Сливенския митрополит Евлоги*** *(1947-1977). // Църковен вестник, N 23, 1 авг. 1977.*

4675. ***Тодев****, Ил. Батак 1876 – мит или история? Текстове по Българско възраждане. С., 2010.*

4676. ***Тодев****, Ил. Българското духовно-национално движение в Одринска Тракия (до 1878 г.). // Културно-историческото наследство на Странджа – Сакар. С., 1987, с. 84-96.*

4677. ***Тодев****, Ил. Българското национално движение в Тракия 1800-1878. С., 1994, с. 92.*

4678. ***Тодев****, Ил.* ***Граф Игнатиев*** *и принципът за единство на православието. // Ист. преглед, 1991, N 7, с. 68.*

4679. ***Тодев****, Ил.* ***Йосиф I екзарх Български*** *– дипломатът в расо. // Български държавници (1878-1918). Кн. 1. С., 1993, с. 83-101.*

4680. ***Тодев****, Илия. Д-р* ***Стоян Чомаков****. С., 2006.*

4681. ***Тодоров****, Вл.* ***Стефан Богориди*** *и неговото мнение по църковния въпрос. // Мир, N 6791, 15 февр. 1929.*

4682. ***Тодоров****, Г.* ***Архим. Анатолий Зографски*** *– едно забравено име. // Църковен вестник, N 16, 15-31 авг. 1998.*

4683. ***Тодоров****, Г. Архитектурата на семинарията –* ***Фридрих Грюнангер*** *(1856-1929). // Църковен вестник, N 16, 16-31 юли 2003.*

4684. ***Тодоров****, Г.* ***Божият*** *промисъл и вдигането на схизмата през 1945. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.*

4685. ***Тодоров****, Г. Българската катедрала [„Св. Александър Невски” в София]. // Църковен вестник, N 21, 1-15 ноември 2004.*

4686. ***Тодоров****, Г.* ***Димитър Зограф*** *– недооценения първомайстор. // Църковен вестник, N 22,15-30 ноември 2003.*

4687. ***Тодоров****, Г. Житие, страдание и упование. Векът на* ***отец Ангел Шопниколов*** *от с. Костенец. // Църковен вестник, N 24, 15-31 дек. 2003.*

4688. ***Тодоров****, Г. Житие и страдание на* ***о. Минчо Кънчев*** *(Пред 100-год. от рожд. на възрожденеца). // Църковен вестник, N 17, 16-30 септ. 2004.*

4689. ***Тодоров****, Г. Кончината и гробът на* ***Св. Патриарх Евтимий****. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2004.*

4690. ***Тодоров****, Г. Кръстова гора. Предизвикателство и мисия. // Църковен вестник, N 15, 1-15 септ. 2002.*

4691. ***Тодоров****, Г. Митът за предателството на* ***поп Кръстю****. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2004; Култура, N 7, 25 февр. 2005.*

*4692. **Тодоров**, Г. **Никола Образописов** и залезът на Самоковската школа. // Църковен вестник, N 8, 16-30 апр. 2005, с. 8.*

*4693. **Тодоров**, Г. **Отец Димитър Калев** на 90 г. // Църковен вестник, N 6, 15-31 март 2000.*

*4694. **Тодоров**, Г. Подвигът на архипастира (55 г. от блажената кончина на **архиепископ Серафим (Соболев)**. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

*4695. **Тодоров**, Г. **Светите 26 зографски мъченици** и опитите за тяхното унищожаване. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2002.*

*4696. **Тодоров**, Г. Сливенският храм „Св. София Премъдрост Божия". С., 2001.*

*4697. **Тодоров**, Г. Ставрофорен **иконом Драгомир Янков Котев**. // Църковен вестник, N 2, 16-31 ян. 2000.*

*4698. **Тодоров**, Г. Тържество на православието (60 г. от вдигането на схизмата). // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2005.*

*4699. **Тодоров**, Г. 1000 години от основаването на манастира „Св. Арх. Михаил"(„Св. Наум") край Охрид. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2005.*

*4700. **Тодоров**, И. Летописният разказ на **поп Методи Драгинов**. // Старобълг. лит., 16, 1984, с. 56-79.*

*4701. **Тодоров**, Ив. Сливенски епархийски свещенически хор в Ямбол. // Църковен вестник, N 21, 20 юли 1966.*

*4702. **Тодоров**, Ив. Сливенският епархийски свещенически хор в града на розите. // Църковен вестник, N 1-2, 1 ян. 1967.*

*4703. **Тодоров**, Ил. Към въпроса за първообраза на Паисиевата история. // Български език, 1967, N 1.*

*4704. **Тодоров**, Ил. **Паисий Хилендарски**. Литература за живота и делото му. Анотиран библиографски указател. С., 2003.*

*4705. **Тодоров**, П. **Архимандрит Евгений Шиваров**. // Църковен вестник, N 40, 25 ноември 1961.*

*4706. **Тодоров**, П. Новият **Доростоло-Червенски митрополит Софроний**. // Църковен вестник, N 11, 14 март 1962.*

*4707. **Тодоров**, П. Новият **Провадски епископ Антоний**. // Църковен вестник, N 44, 17 дек. 1962.*

*4708. **Тодоров**, П. Новоизбраният **Старозагорски митрополит Панкратий**. // Църковен вестник; Съобщение от Синодалната канцелария (за получени писма от бившите **митрополити Пимен** и **Панкратий**). // Църковен вестник, N 17, 25 апр. – 1 май 1994.*

*4709. **Тодоров**, П. Раковишкият манастир. // Духовна култура, 1955, N 2-3, с. 48-52.*

*4710. **Тодоров**, Р. п. Значение на **Христовото възкресение**. // Църковен вестник, N 17-18, 28 апр. 1956.*

*4711. **Тодоров**, Ст. В памет на последния български **Охридски митрополит Борис** (1875-1938). // Църковен вестник, N 19, 26 май 1992.*

*4712. **Тодоров**, Ст. Какви са задачите на Четвъртия църковно-народен събор на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 14, 9-22 юни 1997.*

*4713. **Тодоров**, Ст. Коливо или пшеница за варене. // Църковен вестник, N 9, 1 март 1991.*

*4714. **Тодоров**, Ст. **Аврам Георгиев Младенов**. // Църковен вестник, N 11, 16 март 1992.*

*4715. **Тодоров**, Ст. Предателството на **Иуда Искариот** [: За предателите в миналото и днес]. // Църковен вестник, N 9, 31 март – 13 апр. 1997.*

*4716. **Тодоров**, Ст. **Св. Архангел Михаил** – Архангеловден. // Църковен вестник, N 39, 8 ноември 1991.*

*4717. **Тодоров**, д-р Т. **Негово Високопреосвещенство митрополит Неофит [Видински]** като писател-проповедник. // Църковен вестник, N 40-41, 30 ноември 1953.*

*4718. **Тодоров**, д-р Т. Тайнството покаяние като тема за проповед. Разкриване същината и характерните особености на покаянието. // Църковен векстник, N 12, 24 март 1953.*

*4719. **Тодоров**, Т. Поглед върху научноизследователската дейност на **проф. протопр. д-р Христо Димитров**. // Църковен вестник, N 18, 21 юли 1973.*

*4720. **Тодоров**, Т. **Светите славни и всехвални Апостоли Петър и Павел**. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1967.*

4721. ***Тодоров****, Т. Християнската ера. // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1954.*

4722. ***Тодоров****, Т. А.* ***Възнесение****. // Църковен вестник, N 20, 23 май 1959.*

4723. ***Тодоров****, Т. А.* ***Марин Дринов*** *(Поглед към миналото). // Църковен вестник, N 15, 12 апр. 1956.*

4724. ***Тодоров****, Т. А. Един добър пастир. Слово за Никулден. // Църковен вестник, N 43, 6 дек. 1958.*

4725. ***Тодоров****, Т. А. Един защитник на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 18, 3 май 1958.*

4726. ***Тодоров****, Т. А. История, смисъл и значение на Богородичния акатист. // Църковен вестник, N 18, 1 апр. 1955.*

4727. ***Тодоров****, Т. А. Петдесетница. // Църковен вестник, N 21-22, 10 юни 1961.*

4728. ***Тодоров****, Т. А. Сретение. // Църковен вестник, N 5, 7 февр. 1959*

4729. ***Тодоров****, Т. А. Хиляда и сто години Българска православна църква. // Църковен вестник, N 26, 10 юни 1965.*

4730. ***Тодоров****, Т. п. Богослужението като образователно-възпитателен фактор в живота на Православната църква. // Църковен вестник, N 42-43, 30 дек. 1951.*

4731. ***Тодоров****, Т. п.* ***Георги Димитров*** *– народен вожд и учител. // Църковен вестник, N 27-29, 12 юли 1952.*

4732. ***Тодоров****, Т. п.* ***Негово Високопреосвещенство Врачанският митрополит Калиник****. // Църковен вестник, N 31, 11 дек. 1974.*

4733. ***Тодоров****, Т. п.* ***Негово Преосвещенство Велички епископ Йоаникий****. // Църковен вестник, N 16, 1 юли 1975.*

4734. ***Тодоров****, Т. п. Първи май. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1974.*

4735. ***Тодоров****, Т. п. Сто години българско духовно учебно дело. // Църковен вестник, N 30, 2 дек. 1974.*

4736. ***Тодоров****, Т. п. Храм. // Църковен вестник, N 31, 1 дек. 1972.*

4737. ***Тодоров****,* ***Тодор Иванов (свещеник, архиерейски наместник*** *в гр. Белоградчик). Обновлението на Бурсарския манастир „Св. Архангел Михаил”. // Църковен вестник, N 3, 18 ян. 1990.*

4738. ***Тодоров****, Тодор п. Любовта към* ***Бога*** *(В памят на* ***Св. София*** *и трите ѝ дъщери* ***Вяра****,* ***Надежда*** *и* ***Любов****). // Църковен вестник, N 31, 26 септ. 1959.*

4739. ***Тодоров****, Тодор поп.* ***Св. Атанасий Велики като проповедник****. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 13-119.*

4740. ***Тодорова****, Олга.* ***Петър Богдан****. // Бележити българи. Т. 4. С., 2012.*

4741. ***Тодорова****, Олга.* ***Пимен Зографски****. // Бележити българи. Т. 4. С., 2012.*

4742. ***Тодорова****, Олга. Православната църква и българите XV-XVIII век. С., 1997.*

4743. ***Тодорова****, Ст. Водици. // Църковен вестник, N 1, 2-8 ян. 1995.*

4744. Тодоровден. // Църковен вестник, N 14, 28 февр. 1955.

4745. ***Томалевски****, Георги. Крушовската република. С., 1968, с. 144-148.*

4746. ***Томов****, А. Религиозно-философски мироглед на* ***Петър Дънов****. В. Търново, 1992.*

4747. ***Томов****, Евтим. Български възрожденски щампи. С., 1978, с. 33.*

4748. ***Томов****, Ив.* ***Архимандрит Кесарий****. // Църковен вестник, N 18-19, 21юли 1971.*

4749. ***Томов****, Ив. Църквата „Св. Архангел Михаил” в гр. Трявна – неугасващ светилник на вяра и благочестие. // Църковен вестник, N 15, 21 май 1970.*

4750. ***Томов****, Лазар. Спомени за революционната дейност в Серския окръг. С., 1952, с. 43.*

4751. ***Томов****, Сл. Задушница. // Църковен вестник, N 7, 12-18 февр. 1996.*

4752. ***Томов****, Сл.* ***Преображение Господне****. // Църковен вестник, N 27, 7 юли 1962.*

4753. ***Томов****, Сл. Сто години от полагане основния камък на храма „Св. вмчк Георги”, гр. Станке Димитров. // Църковен вестник, N 20, 11 юли 1989.*

4754. ***Томов****, Ст. Храмът „Св. мчк. Георги” в Дупница на 100 години. // Църковен вестник, N 36, 4-10 септ. 1995.*

4755. ***Томов****, Т. Разпространение и влияние на богомилството в Западна Европа. // Изследвания в чест на* ***акад. Михаил Арнаудов****. С., 1970, с. 187-198.*

4756. ***Томов****, Ф. Живот и дейност на* ***хаджи Партения, архимандрит Зографски****,* ***епископ Кукушко-Полянински и митрополит Нишавски****. // Македонски преглед, 1936, N 1-2.*

4757. ***Томова****, Е. Пространното житие на* ***Св. Иван Рилски*** *от* ***Георги Скилица*** *в ръкописните сборници от XV-XVIII в. // В памет на* ***Петър Динеков****. Традиция, приемственост,*

новаторство: Сб. С., 2001, с. 146-157.

4758. ***Тонев****, В. Бележки по историята на учебното дело в Североизточна България през периода на Възраждането. Новопазарско. // Изв. Нар. музей – Варна, 1975, Кн. XI (XXVI), с. 59-80.*

4759. ***Тонев****, В. Бележки по историята на училищното дело в Североизточна България през епохата на Възраждането. // Народен ист. музей – Варна. Ч. 1. Варна, 1967, с. 95.*

4760. ***Тонев****, В. Добруджа през Възраждането (Културен живот, църковно-национални борби, революционни движения). Варна, 1973, с. 272.*

4761. ***Тонев****, В.* ***Инокентий Петров Софийски*** *1882-1976. // Музеи и паметници на културата, 1980, N 2, с. 42-44.*

4762. ***Тонев****, В. Нови документи за Сливенски революционен окръг след поражението на Априлското въстание през 1876 г. // Изв. Варненското археолог. др-во, 1984, Т. 15, с. 120.*

4763. ***Тонин****, Д. Трънски край. Енциклопедичен пътеводител. С., 2017, с. 495-496.*

4764. ***Тончев****, Ал. Сведения за българската история в „Алексиада" на* ***Анна Комнина****. // Ист. преглед, 1970, N 5, с. 123-138.*

4765. ***Тончева****, Б. За ранната полиелейна песенна практика на Балканите (по извори от XII-XIII в.). // Бълг. музикознание, 1986, N 3, с. 3-29.*

4766. ***Тончева****, Г. Аладжа манастир. С., 1955.*

4767. ***Тончева****, Е.* ***Йоан Кукузел*** *– живот, творчество, епоха. // Старобългаристика, 1980, N 3, с. 122-128.*

4768. ***Тончева****, Е. Музикални текстове в Палаузовия препис на Синодика на* ***цар Борил*** *(Палеогр. изследв. и музикален анализ). // Изв. Инст. за музикознание, 12, 1967, с. 57-159.*

4769. ***Тончева****, Е. Нотацията в Драгановия миней в контекста на византийско-славянската невменна практика през XIII в. // Светогорската обител. Т. 2. С., 1996, с. 243-256.*

4770. ***Йончо Тончов****. // Църковен вестник, N 5, 30 ян. 1916.*

4771. ***Топенчаров****, Вл. Две жарави – един пламък. Бугри и катари. Защо първата общоевропейска вълна против феодализма бе наречена българска ерес. С., 1974.*

4772. ***Топоров****, В. Н.* ***Дюверноа, Александр Львович****. // Славяноведение в дореволюционной России: Библиогр. словарь. Москва, 1979, с. 151-153.*

4773. ***Топузлиев****, Б. Българите в Америка и разкола. // Църковен вестник, N 4, 24-30 ян. 1994.*

4774. ***Топузлиев****, Бл. Бавноразвиващ се демагог [****Христо Събев****]. // Църковен вестник, N 9, 28 февр. – 6 март 1994.*

4775. ***Благой Топузлиев****. // Църковен вестник (Некролог), N 16, 1-15 септ. 2010.*

4776. ***Тотев****, К. Същина на Православието. // Църковен вестник, N 8, 22 февр. 1991.*

4777. ***Тотев****, К. Царската църква „Св. Св. Четиридесет мъченици" и манастирът Великата лавра в Търновград. // Археология, 2001, N 1-2, с. 30-44.*

4778. ***Тотев****, Константин, Иван* ***Чокоев****. История на проучването на некропола на търновската църква „Св. Св. Четиридесет мъченици". // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 1996, с. 165-174 : с ил.*

4779. ***Тотев****, Т. Велики Преслав. Варна, 1993.*

4780. ***Тотев****, Т. Дворцовият манастир в Преслав. С., 1998.*

4781. ***Тотев****, Хр.* ***Станимир Станимиров*** *(По случай 40 дни от смъртта му). // Църковен вестник, N 7, 12 февр. 1943.*

4782. ***Тотоманова****, А. Синодик* ***царя Борила*** *в сборнике* ***Палаузова****. // XXI ежегодная богословская конференция. Церковно-исторические исследования в контексте современной науки. Москва, 2011, с. 165-171.*

4783. ***Точев****, Т.* ***Негово Преосвещенство Крупнишкият епископ Геласий****. // Църковен вестник, N 15, 15 май 1978.*

4784. ***Точев****, Т. Седемстотин години от безсмъртния подвиг на* ***светите 26 зографски мъченици****. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1977.*

4785. ***Тошев****, Б. В. Забравени български учители:* ***Симеон Христов****. // Химия: Природните науки в образованието, 26, 2017, N 4, с. 589.*

4786. ***Тошев****, К.* ***Йеродякон Игнатий****. Живот в служение на* ***Бога****. // Църковен вестник, N 3, 1-15 февр. 2007.*

4787. ***Тошев****, К. Какво представлява Кръстова гора. // Църковен вестник, N 37, 12-18 септ. 1994; N 38, 19-25 септ. 1995.*

4788. ***Тошев****, К. Светите мощи и тяхното почитане в Църквата. // Църковен вестник, N 33, 14-20 авг. 1995; N 34, 21-27 авг. 1995.*

4789. ***Тошева****, Р. Четвероевангелието на* ***цар Иван Александър*** *(1331-1371) отново в България. // Църковен вестник, N 17, 22-28 апр. 1996.*

4790. ***Тошкин****, А., А.* ***Рабаджийска****, М.* ***Куманов****. Трето българско царство 1879-1946. С., 2003, с. 22.*

4791. ***Тошков****, М. Въоръжени с надежда. Хроники за април 1876 г. С., 1976, с. 67.*

4792. ***Трайков****, В. Протестантските мисионери и борбата на българския народ за църковна свобода. // България от древността до наши дни. Т. 1. С., 1979, с. 461-468.*

4793. ***Трайков****, В.* ***Георги Сава Раковски****. Биография. С., 1974, с. 56-57.*

4794. ***Трайков****, Никола. Монастир [„Св. Богородица”] Пречиста. С., 1912.*

4795. ***Трайкова****, В. Екзархията българският национален въпрос в края на XIX и началото на XX в. (188-1912) – някои аспекти. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в бълг. земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 211-223.*

4796. ***Трайчев****, Георги. Книга за мияците (Ист.-геогр. очерк). С., 1941, с. 73-79. (Македон. библ. ; N 12)*

4797. ***Трайчев****, Георги. Манастирите в Македония. С., 1933.*

4798. ***Трайчев****, Георги. Миналото на град Прилеп. Историко-географски и стопански преглед. С., 1925.*

4799. ***Трайчев****, Е.* ***Божията благодат*** *и свободната воля на човека. // Църковен вестник, N 7, 13-19 февр. 1995.*

4800. ***Трайчев****, Е. Годината на* ***Рождество Христово****. // Църковен вестник, N 51, 20-26 дек. 1993.*

4801. ***Трайчев****, Е. Тайната вечеря. // Църковен вестник, N 17, 25 апр. – 1 май 1994.*

4802. ***Трендафилов****, Г.* ***Михаил Цветанов Радулов****. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1973.*

4803. ***Трендафилов****, Тр. Тържеството на българската архитектура [„Св. Александър Невски” в София]. // Църковен вестник, N 31-32, 12 септ. 1924.*

4804. ***Трендафилов****, Хр.* ***Йоан Екзарх Български****. С., 2001.*

4805. ***Тренев****, П. Църквата „Св. София”. // Църковен вестник, N 22, 1 юни 1929.*

4806. Трети църковно-народен събор. // Църковен вестник, N 19-22, 28 май 1953.

4807. Третият църковно-народен събор в 1953 г. // Духовна култура, 2003, N 5, с. 4-13.

4808. Тридесетгодишнината от освобождението на България. // Църковен вестник, N 7, 15 февр. 1908.

4809. [Триста] 300-годишнината на Чипровското въстание / Съст. Г. ***Нешев****. С., 1989.*

4810-4811. [Триста тридесет и пет] 335 години от избирането на църквата „Св. Неделя” за митрополитски храм и 150 години от освещаването ѝ. // Църковен вестник, N 13, 16-30 юни 2017; N 14, 1-15 юли 2017.

4812. ***Трифонов****, Ю. Беседата на* ***Козма презвитер*** *и нейният автор. // Сп. на БАН, 1923, N 29.*

4813. ***Трифонов****, Ю. Византийските хроники в църковнославянската книжнина. // Изв. Ист. д-во в София, 1924, Т. 6, с. 163-181.*

4814. ***Трифонов****, Ю. Две съчинения на* ***Константина Философа*** *за мощите на* ***Св. Климент Рилски****. // Сп. на БАН, 1943, Кн. 43, с. 159-240.*

4815. ***Трифонов****, Ю. Достоверен ли е разказът за ослепяването на* ***Борисовия син Владимир****? // Училищен преглед, 1927, N 5-6, с. 864-890.*

4816. ***Трифонов****, Ю.* ***Васил Друмев*** *–* ***Климент Браницки и Търновски****. Живот, дейност и характер. С., 1926.*

4817. ***Трифонов****, Ю. Живот и дейност на* ***Константина Костенецки****. // Сп. на БАН, 1943, N 66, с. 223-28.*

4818. ***Трифонов****, Ю. Зографската българска история. // Сп. на БАН, 40, 1940.*

4819. ***Трифонов****, Ю. Историческото обяснение на вярата в „Дядо Иван” (Русия) у българския*

народ. // Библиотека „Славянска беседа”, 1908, Кн. 1.

4820. ***Трифонов****, Ю. История на град Плевен до Освободителната война. С., 1933, с. 97.*

4821. ***Трифонов****, Ю. Преданието за изгорената старобългарска библиотека в Търново. // Сп. на БАН, 14, 1917, с. 1-42.*

4822. ***Трифонов****, Ю. Софийската редакция на* ***Владислав Граматиковия*** *разказ за връщането на мощите на* ***Светец Иван Рилски*** *от Търново в манастира. // Сп. на БАН, 1940, Т. 60 (30), с. 67-90.*

4823. ***Трифонов****, Ю. Съединението на Ипекската патриаршия с Охридската архиепископия в XV в. // Сп. на БАН, 1912, Т. 3.*

4824. ***Трифонов****, Ю. Унищожаването на Търновската патриаршия и заместването ѝ с автономно митрополитство – архиепископство. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 4. С., 1907, с. 1-40.*

4825. ***Трифонов****, Юрдан. История на града Плевен до Освободителната война. С., 1933, с. 206.*

4826. ***Трифонов****, Юрдан. Преданието за изгорена старобългарска библиотека в Търново. // Сп. на БАН, 14, 1917, N 8, с. 1-42.*

4827. ***Трифонова****, А. Гръцки надписи от църквата „Св. Параскева” („Св. Петка Стара”, „Живоносен източник”) в Пловдив. // Проблеми на изкуството, 49, 2016, Кн. 3, с. 52-58.*

4828. ***Трифонова****, Жечка, Ванина* ***Паскалева****. Българските манастири и църкви. 56 необикновени християнски храма, които си заслужава да посетите. С., 2012.*

4829. ***Троянов****, А. Градешнишкият манастир. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1978.*

4830. ***Трубецкой****, П. Н., граф. Руската политика на Изток (Българската схизма). С., 1910.*

4831. Тръненият венец [Адапт. прев. от фр. ез. на редове от ориг. тр.: ***Grzegorz Gorny****,* ***Janusz Rosikon****,* ***Renaud Joseph****. Témoins du mystère: Enquête sur les reliques du* ***Christ****. Paris, 2016]. // Енорийски глас: Бюл. на Римокатолич. енория „Св. Йосиф”. – 5.03.2023. – 4 с. <www.sofia.capucini.bg>. – Бел. А. К.*

4832. ***Тулешков****, Н. Архитектура на българските манастири. С., 1988.*

4833. ***Тулешков****, Н. Архитектурна история на храма „Успение Пресветая Богородици” в Пазарджик. // Паметници, реставрация, музеи, 2007, N 3-4, с. 3-12, 31-33.*

4834. ***Тулешков****, Н. Архитектурното изкуство на старите българи. Т. 2. Късно средновековие и Възраждане. С., 2006, с. 307.*

4835. ***Тулешков****, Н. Богоявление, Йорданов ден и Ивановден. Ръсене. // Църковен вестник, N 3, 16 ян. 1958.*

4836. ***Тулешков****, Н. Видният книжовник и църковник* ***д-р Васил Славов Киселков*** *на 70 г. // Църковен вестник, N 5, 30 ян. 1958.*

4837. ***Тулешков****, Н.* ***Протойерей Александър Милушев*** *(Единофронтовецът). // Църковен вестник, N 23, 11 септ. 1970.*

4838. ***Тулешков****, Н.* ***Първомайстор Никола Фичев*** *– творец на Възраждането. С., 2001.*

4839. ***Тулешков****, Н.* ***Георги С. Раковски****. Общественик, писател, църковник, революционер. // Църковен вестник, N 38, 1 ноември 1958.*

4840. ***Тулешков****, Н., Л.* ***Прашков****. Зографски манастир. // Български манастири. С., 1997, с. 268-279.*

4841. ***Тулешков****, П. История на Свещеническия съюз. С., 1928.*

4842. ***Турило****, А. А. Азбучная молитва. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 332-333.*

4843. Турски архивни документи за черкезите в Герлово. // Изв. Нар. музей – Коларовград, 1967, с. 145-169.

4844. Турски документи за историята на правото в българските земи. Т. 1 / Съст. Г. Д. ***Гълъбов****. С., 1961.*

4845. ***Тъпкова-Заимова****, В. Славянските заселвания на славяните на Балканите в рамките на „варварските нашествия”. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1974, Т. 29, с. 199-306.*

4846. ***Тъпкова-Заимова****, Василка.* ***Михаил Псел****. // Извори за българската история. Т. XI, С., 1965, с. 92-133.*

4847. Тържествата в Рилския манастир на 31.VIII. т.г. (По случай 1000 г. от блажената кончина на ***Св. Иван Рилски****). // Църковен вестник, N 29-30, 18 септ. 1946.*

*4848. Тържествата във Видин [За Паметника-мавзолей на **Екзарх Антим I**]. // Църковен вестник, N 34-35, 22 септ. 1934.*

4849. Тържествено заседание на Св. Синод на Българската православна църква по случай вдигането на схизмата. Възстановяване на пълно общение между Вселенската патриаршия и нашата Църква и провъзгласяването (на) автокефалията на Българската православна църква. // Църковен вестник, N 25-26, 19 май 1945.

*4850. Тържествено посрещане в Разлог и Банско [на **Неврокопския митрополит Серафим**]. // Църковен вестник, N 4, 16-28 февр. 2014.*

*4851. Тържествено посрещане на новоизбрания **Доростолски и Червенски митрополит Михаил**. // Църковен вестник, N 18, 7 май 1927.*

4852. Търновска книжовна школа. Т. 2. 1980.

*4853. Търновска книжовна школа 1371-1971. Междунар. симп. във В. Търново, 11-14 окт. 1971 г. / Ред. колегия: П. **Русев**, Г. **Данчев**, Ек. **Сарафова**. С., 1974.*

*4854. **Тюлеков**, Димитър. Обречено родолюбие. ВМРО в Пиринско 1919-1934. // BG Север, N 27 (15-21 юли 2011 г.).*

*4855. **Тютюнджиев**, Ив. Българската анонимна хроника от XV в. В. Търново, 1992.*

*4856. **Тютюнджиев**, Ив. Търновската митрополия през XV-XIX в. В. Търново, 2007.*

*4857. **Тютюнджиев**, Ив. Търновският епископат XII-XXI в. В. Търново, 2007.*

*4858. **Тютюнджиев**, Ив., Кр. **Мутафова**. История на българския народ през XV-XVII в. в таблици, схеми, карти и тестове. В. Търново, 1994, с. 38.*

*4859. **Угринова-Скаловска**, Р., З. **Рибарова**. Радомирово евангелие. Скопје, 1988.*

*4860. **Узунова**, М. Учредяването на Католическата църква от източен обред в България през Възраждането. С., 2006.*

*4861. **Узунски**, Г. Когато бяхме под робство. // Широка лъка. Просветно огнище в Родопите. С., 1947, с. 53, 55.*

*4862. **Унджиев**, Ив. История на Карлово до Освобождението. 2. изд. С., 1968.*

*4863. **Унджиев**, Ив. **Васил Левски** и религията. // Атеистична трибуна, 1977, N 2, с. 66-72.*

*4864. **Унджиев**, Ив. Псевдонимите на революционните комитети в Орхание и Тетевенско по време на **Левски**. // Училищен преглед, 1930, N 2, с. 408.*

*4865. **Уошбърн**, Джордж. Петдесет години в Цариград (Спомени за Робърт колеж). С., 1980.*

*4866. **Усков**, Н. Ф. Абат. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 33-34.*

*4867. **Успенский**, Б. А. Семиотика искусства: Поэтика композиции. Семиотика иконы. Статьи об искусстве. Москва, 2005.*

*4868. **Успенский**, Ф. И. Синодик в Неделю Православия: Сводный текст с приложениями. Одесса, 1893.*

*4869. **Уста-Генчев**, Д. Из историята на новата съборна църква „Св. Димитър" във Видин. // Църковен вестник, N 33, 2 окт. 1926.*

*4870. **Уста-Генчев**, Д. Подаръци от **Александра II** на български църкви. // Църковен вестник, N 19, 11 май 1929.*

*4871. **Уста-Генчев**, Д. Принос към живота и дейността на **Уста Генчо Кънев**. // Сп. на БАН, N 26, 1923.*

4872. Утрото след разкола. // Църковен вестник, N 19, 1-15 окт. 1998.

*4873. **Уъртингтън Младши**, Еверет Л. Силата на прошката. С., 2006.*

*4874. **Факрасис**, Г. Диспут святителя **Григория Паламы** с **Григорой философом**. Философские и богословские аспекты паламитских споров / Пер. с древнегреч. Д. А. **Поспелова**; отв. ред. Д. С. **Бирюков**. Москва, 2009.*

*4875. **Фатыхов**, С. Г. Мировая история женщины. Екатеринбург, 2008.*

*4876. **Фельми**, Карл Христиан. Введение в современное Православное богословие / Изд. Московского Патриархата. Москва, 1999.*

*4877. **Видински митрополит Филарет**. Българските манастири. // Църковен вестник, N 3, 5 ян. 1980.*

*4878. **Видински митрополит Филарет**. Вяра и подвиг за подражание: Слово, произнесено на 23 окт. 1976 г. в храма „Св. вмч Георги" в Зографския манастир, Света гора, по случай честване 700-год. от мъченическия подвиг на **26-те зографски мъченици**. // Църковен вестник, N 4, 1 февр. 1977.*

*4879. **Видински митрополит Филарет**. Израз на силна почит и признателност (Приветствие*

*към **Негово Високопреосвещенство Св. Сливенския Никодим** по случай 80-год. му, произнесена в храма „Св. Николай", гр. Сливен, на 30 ян. 1975). // Църковен вестник, N 8, 11 март 1975.*

*4880. **Видински митрополит Филарет**. Светилник на православие и съкровищница на култура. // Църковен вестник, N 29, 21 ноември 1977.*

*4881. **Видински митрополит Филарет**. Същност и значение на Върховния църковен съвет при Св. Синод на Българската патриаршия. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1983.*

*4882. **Ловчански Филарет**. **Антим митрополит Ловчански**. // Църковен вестник, N 10, 14 март 1959.*

4883. Филиоквето. Исторически контекст. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2016; N 18, 1-15 окт. 2016.

*4884. **Великотърновски митрополит Филип**. 155 години от рождението му. // Църковен вестник, N 15, 16-31 юли 2018.*

*4885. **Филипов**, Ф. Патриотичната дейност на **свещ. Атанас Келпетков**, секретар на **капитан Петко войвода**. // Църковен вестник, N 5, 11 февр. 1989.*

*4886. **Филов**, Б. Боянската църква. // Отечество, IV, 1917, N 39, с. 5-10.*

*4887. **Филов**, Б. Миниатюрите на Манасиевата хроника във Ватиканската библиотека. С., 1927.*

*4888-4889. **Филов**, Б. Софийската църква „Св. Георги". С., 1933; Ново изд. С., 2004.*

*4900. **Филов**, Богдан. Пътувания из Тракия, Родопите и Македония 1912-1916. С., 1993, с. 84.*

*4901. **Филов**, Богдан. Софийската църква „Св. София". С., 1913.*

*4902. Философия русского космизма / Отв. ред.: А. П. **Огурцов**, Л. В. **Фесенкова**. Москва, 1996.*

*4903. **Знеполский епископ Флавиан** почина. // Църковен вестник, N 15, 12 апр. 1956.*

*4904. **Флорева**, Е. Старата църква на Драгалевския манастир. С., 1968.*

*4905. **Флорева**, Елена. Средновековни стенописи. Вуково/1598. С., 1987.*

*4906. **Флорева**, Елена. Църквата „Пророк Илия" в Бобошево. С., 1978.*

*4907. **Флорова**, В. Отношението на **Варненския и Преславски митрополит Симеон** към Шуменското въстание от 1875 г. // Изв. Държ. архиви, 1968, Т. 10.*

*4907-а. **Георгий Флоровский**: священнослужитель, богослов, философ / Общ. ред. Ю. П. **Сенокосов**. Москва, 1995.*

*4908. [**Форбс**, Скот] **Forbes**, Scott. A Natural History of Families. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press, 2005.*

*4909. **Петко Франгов**. // Спомени за Априлското въстание 1876. С., 1975, с. 339-345.*

*4910. Францискански форум „Свидетели на вярата във **Възкръсналия Христос**", Раковски, 2013.*

*4911. **Фридан**, Б. Загадка женственности. Москва, 1994.*

*4912. **Фуко**, Мишел. Археология на знанието / Бел., прев. от фр. ез. А. **Колева**. С., 1996.*

*4913. **Foucault**, Michel. L'Archéologie du savoir. Paris, 1969.*

*4914. **Руси Стефанов Хаджидимитров**. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2011.*

4915. Хаджидимовски манастир „Св. Великомъченик Георги Победоносец". // bulgariamonasteries.com. – 11.11.2021. – 5 с.

*4916. **Хаджидинев**, Кирил. Дойран. Разцветът и гибелта на един град. С., 1960, с. 12-13.*

*4917. **Хаджиев**, М. Дейност и жертви на първи **Неврокопски владика дядо Иларион**. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1971.*

*4918. **Хаджиев**, Ю. Поглед към миналото на столичния храм „Св. Неделя" и неговите стенописи. // Духовна култура, 1982, N 6, с. 27-32.*

*4919. **Хаджийски**, Ив. **Архимандрит Калистрат** – игумен на Рилския манастир 1944-1948 г. Дупница, 2001.*

*4920. **Хаджиконстантинов-Джинот**, Йордан. Българин съм. // Цариградски вестник, 20 ноември 1854.*

*4921. **Хаджинаков**, Петър. Българските манастири (Ист. на Кукленския манастир „Св. Св. Безсребреници Козма и Дамян"). // Родопи, 2006, N 3-4, с. 61-63.*

*4922. **Хаджи поп Христо Караджов**. // Казанлък в миналото и днес. Кн. 2. С., 1923, с. 253-254.*

*4923. **Хаджистоянов**, Б. Календарът и разколниците. // Църковен вестник, N 14, 6 апр. 1992.*

*4924. **Протойерей Б. Хаджистоянов**. Неделя сиропустна. // Църковен вестник, N 10, 6 март 1992.*

4925. ***Хайтов****, Н. Асеновград в миналото. С., 1983, с. 200.*

4926. ***Хайтов****, Н.* ***Матей Преображенски Миткалото****. С., 1964.*

4927. ***Хайтов****, Н. Село Яврово. С., 1958, с. 48, 50, 70.*

4928. ***Халачева****, М. Селища с български католици и демографски промени в техните предели през XIV-XIX в. // Изв. на музеите от Южна България, 1981, Т. 7, с. 73-82.*

4929. ***Харалампиев****, Б.* ***Кузман Христев Шапарданов****. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1980.*

4930. ***Харалампиев****, Б. п. Зограф* ***х. Иванчо п. Лазаров****. // Църковен вестник, N 25, 21 юни 1958.*

4931. ***Харалампиев****, Б. поп.* ***Хаджи поп Георги Тилев – Теофилакт****. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1974.*

4932. ***Харалампиев****, Ив. Езикът, езиковата реформа на* ***Евтимий Търновски****. С., 1990.*

4933. ***Харалампиев****, Ив.* ***Митрополит Йоасаф Бдински*** *и езиковите традиции на Търновската книжовна школа. //* ***Патриарх Евтимий Търновски*** *и неговото време. В. Търново, 1998, с. 115-127.*

4934. ***Харалампиев****, Ив. Химнописецът* ***Ефрем*** *и правописно-езиковите традиции на писателите от Търновската книжовна школа. // Търновска книжовна школа. Т. 5. 1994, с. 273-284.*

4935. ***Харбова****, М. Духовният будител* ***Св. Пимен Зографски****. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2004.*

4936. ***Харбова****, М.* ***Св. Петка-Параскева Търновска, всебългарска и всеправославна****. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2004.*

4937. ***Харбова****, Маргарита. Манастирите на Балканите – единна мрежа от духовни, просветни и културни огнища. // Год. Соф. унив. Ц-р за слав.-визант. проучв. „Иван Дуйчев”, [за 2003], 2005, с. 253-263.*

4938. ***Харизанов****, В. Учителите в националноосвободителните борби на град Враца. // Векове, 1974, N 2-3, с. 102.*

4939. ***Драговитийски епископ Харитон****. Принос към историята на Пловдивските храмове. // Сб. в чест на* ***Пловдивския митрополит Максим*** *по случай 80 г. от рожд. му и 60 г. от приема (на) духовно звание. С., 1931.*

4940. ***Драговитийски епископ Харитон****.* ***Протойерей Филип Бучков****. По случай шест-год. от смъртта му. // Църковен вестник, N 7, 7 февр. 1957.*

4941. ***Харитонов****, Хр. Нумизматични аспекти на иконоборчеството във Византия през VIII-IX в. // Изв. Рег. ист. музей – Велико Търново, 17-18, 2002, с. 299-304.*

4942. ***[Хегемайстър****, Майкъл].* ***Hagemeister****, Michael. Russian Cosmism. // The Occult in Russian and Soviet Culture. Ithaca, NY, 1997, p. 185-202.*

4943. ***Хэгерманн****, Д.* ***Карл Великий****. Москва, 2003.*

4944. Хиляда и сто години Българска православна църква. // Църковен вестник, N 13, 1 май 1970.

4945. Хилядагодишнината на Света гора. // Църковен вестник, N 15, 13 апр. 1963.

4946. ***Хин****, В. Малка манифестация на православно единомислие (По случай храмовия празник на Румънската църква в София). // Църковен вестник, N 25-26, 22 юни 1963.*

4947. ***Хин-Буня****, В. Тържество в Румънската православна църква в София. // Църковен вестник, N 41, 20 ноември 1965.*

4948. Хиротония ***епископа Главинецкого Симеона, викария Болгарской епархии в США****. // Журнал Московской Патриархии. Москва, 1973, N 3.*

4949. Хиротонията. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 1998.

4950. ***Хлебаров****, Т. Възобновяване на третото Българско царство и кратка история на църквата „Св. Св. Четиридесет мъченици” в Търново. Търново, 1909.*

4951. ***Ходаковская****, О. И., А. А.* ***Бовкало****. Ленинградская (Санкт-Петербургская) православная духовная академия. Профессора и преподаватели. 1946-1996. Биографический справочник. Санкт-Петербур, 2011.*

4952. Храм „Св. Александър Невски”. // Църковен вестник, N 1, 4 ян. 1903.

4953. Храм „Св. Великомъченик Димитър” в Старинен Пловдив. Пловдив, 2008.

4954. Храм „Св. Йоан Кръстител” – Габрово. // Църковен вестник, N 1, 2-8 ян. 1995.

4955. Храм „Св. Марина” – град В. Търново. // Търновски епархийски вести, 2002, N 6; Православен храм „Св. великомъченица Марина”, В. Търново, 2008.

4956. Храм „Св. Петка” в с. Заселе. // Църковен вестник, N 28, 10-16 юли 1995.

4957. Храм „Св. Троица” – кв. „Гео Милев” – София. // Църковен вестник, N 10, 4-10 март 1996.

4958. Храм „Успение Богородично” в село Бараково отбелязва храмовия си празник със Света литургия. // <https://blagoevgrad.eu/hram-uspenie-bogorodichno-barakovo-otblqzva-hramov-praznik.html>. – 8.11.2021. – 1 с.

4959. Храм „Успение на Пресвета Богородица” с. Филипово. // Corect.

4960. Храмът като център на религиозния и църковно-обществен живот. // Църковен вестник, N 27-28, 1 юли 1951.

4961. Храмът „Св. Мина” в Слатина – част от древен манастир. // Църковен вестник, N 12, 1-15 юни 2008.

4962. Храмът „Св. София” в Цариград. // Църковен вестник, N 45, 13 дек. 1956; N 46, 20 дек. 1956.

4963. Храмът „Св. Троица” в Згориград осветен. // Църковен вестник, N 12, 16-30 юни 2006.

*4964. **Христакев**, Ил. Иконописецът **Господин Желязков**. // Църковен вестник, N 9, 1 апр. 1981.*

*4965. **Христакиева**, А. Един живот, посветен на църковното дело и на обществото **[Вълко Стоянов Христакиев]**. // Църковен вестник, N 9, 1-15 май 2004.*

4966. Християнският брак: според учението на Светото Православие. С., 2016.

*4967. Християнско семейство / Прев. от англ. Ваня **Димитрова**, Гина **Лазарова**. С., 1994.*

4968. Християнство в дела [: за насилията над тракийските българи]. // Църковен вестник, N 48, 24 авг. 1913.

*4969. **Протойерей Христо Иванов**. // Църковен вестник, N 6, 9 февр. 1924.*

*4970. **Свещеник Христо П. Буцев** (Некролог). // Църковен вестник, N 5-6, 1 февр. 1947.*

*4971. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. Животът и делото на **Ронкали – блаженият папа Йоан XXIII**. // „Българският папа” **архиепископ Анджело Джузепе Ронкали – Папа Йоан XXIII** и България: сб. с докл. и материали от науч. конф., София, 5 юни 2013 г. = „Il papa bulgaro” l'arcivescovo **Angelo Giuseppe Roncalli – Papa Giovanni XXIII** e la Bulgaria: atti e documenti del Convegno scientifico di Sofia, 5 giugno 2013. С., 2014, с. 30-37.*

*4972. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. Каритас – милосърдна десница на Католическата църква: история на НКФ „Каритас България”, 1993-2018: 25 год. С., 2018.*

*4973. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. Католическата духовна култура и нейното присъствие и влияние в България = La cultura spirituale cattolica: sua presenza ed influsso in Bulgaria. С., 1992.*

*4974. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. **Папа Йоан XXIII** и неговата енциклика „Пачем ин терис”. // Издател, 2016, N 1/2, с. 10-14.*

*4974-а. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. **Папа Йоан XXIII** и неговата енциклика „Пачем ин терис”. // Нишката на Ариадна (Gloria bibliospherae) = Ariadne thread (Gloria bibliospherae): Когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = Cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / Науч. ред. С. **Денчев**; Съст., предг., библиогр. А. **Куманова**, Н. **Василев**. С., 2017, с. 153-156.*

*4974-б. **Христо Пройков, Н. Високо Преосвещенство**. [Тържество на обединяващата сила на науката в единство с религията, философията, изкуството и литературата] (39) 18.10.2016 г. [: Отз. за кн.: GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследвания в чест на акад. проф. **Александра Куманова**: Юбил. сб. по случай 65-год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread): Studia in honorem Acad. Prof. **Alexandra Kumanova**: A Festschrift for 65th Golden Jubilee of the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia / Науч. ред. С. **Денчев**; Съст., предг. и интервю Н. **Василев**. С., 2016]. // Науч. тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технол., 2016 [2017], Т. 14, с. 567.*

*4974-в. **Поп Христо Стефанов**, Никола Христов **Попов**, Люба **Николова Попова-Ескенази**. Поколения. С., 2008.*

*4974-г. **Христо Филаретов, свещеник**. Православните енорийски братства. // Братско слово, 1930, Кн. 1, с. 35.*

*4974-д. **Христов**, А. 25-годишния юбилей на **Станимира поп Стефанов Станимиров**. С., 1908.*

*4974-е. **Христов**, Б. Земенският манастир „Св. Йоан Богослов”. // Църковен вестник, N 38,*

18-25 септ. 1994.

4974-ж. ***Христов****, Б. Мелнишката църква „Св. Николай Чудотворец”. // Църковен вестник, N 6, 6-12 февр. 1995.*

4974-з. ***Христов****, Б. Раковишкият манастир. // Църковен вестник, N 40, 3-9 окт. 1994.*

4974-и. ***Христов****, Б. Търновската патриаршия. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2003; N 8, 16-30 апр. 2003.*

4974-й. ***Христов****, Б. Църквата „Св. Йоан Предтеча” в Лопушанския манастир. // Църковен вестник, N 21, 23-29 май 1994.*

4975. ***Христов****, Г.* ***Захарий Зограф*** *и залезът на българската икона. // Църковен вестник, N 18, 1-15 окт. 2003.*

4976. ***Христов****, И. Към биографията на* ***К. Пейчинович****. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1903, Т. 63.*

4977. ***Христов****, Х. С. Протестантските мисии в България през XIX в. // Год. Духовната акад., 1981, Т. 26, с. 250-267.*

4978. ***Христов****, Хр. Българската православна църква в рамките на четвърт век. // Църковен вестник, N 23-24, 1 септ. 1969.*

4979. ***Христов****, Хр. Българските общини през Възраждането. С., 1973.*

4980. ***Христов****, Хр. Българското православно духовенство и 30-годишния юбилей [на Социалистическата революция в България]. // Църковен вестник, N 26, 21 окт. 1974, с. 2-3.*

4981. ***Христов****, Хр. Верен служител на* ***Бога*** *и предан син на народа [: новоръкоположения* ***Велички епископ Галактион****]. // Църковен вестник, N 24, 11 септ. 1986, с. 3-4.*

4982. ***Христов****, Хр. Константия – древен град-крепост и средновековна епископия. // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1986.*

4983. ***Христов****, Хр. Новоизбраният* ***Варненски и Преславски митрополит Кирил****. // Църковен вестник, N 11, 21 апр. 1989.*

4984. ***Христов****, Хр.* ***Патриарх Йоаким I****. // Векове, 1975, N 5, с. 42-48.*

4985. ***Христов****, Хр.* ***Патриарх Йоаким I*** *(По случай 730 г. от неговата смърт). // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1976.*

4986. ***Христов****, Хр. Пловдивската епархийска катедра. История и видни дейци. // Църковен вестник, N 11-12, 23 апр. 1987.*

4987. ***Христов****, Хр. Църкви и манастири – фактори на Българското възраждане. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1984.*

4988. ***Христов****, Хр., П.* ***Павлов****.* ***Патриарх Йоаким III****,* ***татарският хан Чака*** *и* ***цар Теодор Светослав****. // Духовна култура, 1992, N 6, с. 33.*

4989. ***Христов****, Хр. А.* ***Паисий Хилендарски****. Неговото време, жизнен път и дело. С., 1972.*

4990. ***Христов****, Хр. Ив. Батошевският манастир. // Векове, 1976, N 5, с. 55-62.*

4991-4992. ***Христов****, Хр. Ст. Априлското въстание и българското патриотично духовенство. // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1966; N 20, 11 юли 1966.*

4993. ***Христов****, Хр. Ст. Църквата в първите дни на свободата. // Църковен вестник, N 16, 1 юни 1969.*

4994. ***Христов****, Цв. Празникът Богоявление (Ист.-литургичен преглед). // Църковен вестник, N 3, 21 ян. 1961.*

4995. ***Христов****, Цв. Храм „Св. Неделя” в гр. Пловдив. Кратък очерк по случай 125-год. му юбилей. С., 1957.*

4996. ***Христов****, Цв. Храмът „Св. Неделя” в гр. Пловдив. По случай 125-годишнината от построяването му. // Църковен вестник, N 35, 11 окт. 1958.*

4997. ***Христов (Темелски)****, Хр. Ив. Батошевският манастир (По случай 140 г. от възобновяването му). // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2006.*

4998. ***Христова****, А. Биография на* ***Българския Патриарх Максим*** *(1914-2012). // Църковен вестник, N 22, ноември 2012.*

4999. ***Христова****, А. История на митрополитския храм „Св. вмчца Марина”. // Църковен вестник, N 14, 15-31 юли 2014.*

5000. ***Христова****, А. Ликът на праведника [:* ***Методий Жерев****]. // Църковен вестник, N 5, 1-15 март 2014.*

5001. ***Христова****, А. Патриаршеските инсигнии. // Църковен вестник, N 6-7, специален бр., 2013.*

5002. ***Христова****, А. 50 години живот във вяра, изповедничество и ожидание [****Знеполски епископ Николай****]. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2019.*

5003. ***Христова****, А. Разлика между Велик събор и Всеправославен събор. // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2016.*

5004. ***Христова****, А.* ***Св. Григорий Палама*** *– богословът на свещеното предание. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2019.*

5005. ***Христова****, А. Събор на предстоятелите на поместните православни църкви, Фенер, 6-9 март 2014. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2014.*

5006. ***Христова****, А. Хиротония на* ***Белоградчишкия епископ Поликарп****. // Църковен вестник, N 15, 1-15 авг. 2014.*

5007. ***Христова****, А. Църковен речник. // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2010.*

5008. ***Христова****, Б. Боянският псалтир от XIII в. // Старобълг. лит., 7, 1980, с. 90-94.*

5009. ***Христова****, Б.* ***Професор Христо Николов Кодов****. // Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий", N 17 (23), 1983, с. 605-607.*

5010. ***Христова****, Б. Рилският книжовник* ***монах Спиридон****. // Старобълг. лит., 3, 1978, с. 113-121.*

5011. ***Христова****, В. Спомен за* ***митрополит Св. Марко Преславски****. // Църковен вестник, N 8, 1-15 апр. 2008.*

5012. ***Христова****, В. Щрихи към образа на* ***преп. Сергий Къпиновски****. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2008.*

5013. ***Христова****, Вера. История на църквата „Св. Георги" в Трявна. С., 2002.*

5014. ***Христова****, Р. Обрезание и Кръщение. // Църковен вестник, N 1, 1-7 ян. 1996.*

5015. ***Христова-Шомова****, И. Драгановият миней като свидетел на българската богослужебна и книжовна история. // Palaeoslavica, 23, 2015, N 2, 1-54.*

5016. ***Димитриадски митрополит Христодул****. Световен съвет на църквите или клуб на религиозни хора. // Църковен вестник, N 2, 10 ян. 1992*

5017. ***Христодулова****, М. За войнстващото монашество и неговата роля в Средновековна България. // I Национална конференция на младите български историци. С., 1977, с. 142-146.*

5018. Христоматия по старобългарска литература / Съст. П. ***Динеков****, К.* ***Куев****, Д.* ***Петканова****. 3. изд. С., 1974.*

5019. ***Христофоров****, А. Самоков. С., 1962.*

5020. Хроника за с. Литаково, Софийско. С., 1972, с. 27.

5021. ***Хубанчев****, А.* ***Бог*** *се яви в плът. // Църковен вестник, N 45, 17 дек. 1990.*

5022. ***Хубанчев****, А. Илинденско-Преображенското въстание (1903-1908). // Църковен вестник, N 22, 21 юли 1988.*

5023. ***Хубанчев****, А.* ***Негово Високопреосвещенство Пловдивският митрополит Арсений****. // Църковен вестник, N 11-12, 23 апр. 1987.*

5024. ***Хубанчев****, А. С* ***Христовите повели*** *на любовта, молитвеното усърдие и миротворната работа. // Църковен вестник, N 2, 11 ян. 1983.*

5025. ***Хубанчев****, А. Същностни белези на греха. // Църковен вестник, N 8, 11 март 1989.*

5026. ***Цанев****, Д. Бележки по историята на учебното дело във Враца. // Училищен преглед, 1906, N 10, с. 1101.*

5027. ***Цанева****, Люба. Църквата „Св. Архангел Михаил" в Трявна. Варна, 2004.*

5028. ***Цанков****, С. Измененията на Екзархийския устав и участието на* ***митрополит Симеон*** *в тях. // Сб. в чест на* ***Варненский и Преславский митрополит Симеон*** *по случай 50-годишното му архиерейско служение. С., 1922.*

5029. ***Цанков****, С. Нови данни за историята и уредбата на Рилския манастир. // Год. Соф. унив. Богословски фак., 1936, 13, с. 1-49.*

5030. ***Цанков****, Стр.* ***Георги Стоянов Кандиларов*** *(По случай 26 г. от смъртта му). // Църковен вестник, N 17, 11 юни 1969.*

5031. ***Цанкова-Петкова****, Г.* ***Архимандрит Нестор****. Търновската патриаршия. // Българската патриаршия през вековете. С., 1990.*

5032. ***Цанкова-Петкова****, Г. Българо-гръцки и българо-латински отношения при* ***Калоян*** *и* ***Борил****. // Изв. Инст. за ист., 1976, Т. 21, с. 149-162.*

5033. ***Цанкова-Петкова****, Г. Восстановление болгарского патриаршество в 1235 г. и международное положение болгарского государства. // Византийский временник, 1968, с. 136-150.*

5034. ***Цанкова-Петкова****, Г.* ***Петър Делян*** *през погледа на неговите съвременници. // Ист. преглед, 1966, N 4, с. 97-106.*

5035. ***Цанов****, Е. Храм-паметникът при с. Шипка. С., 1969.*

5036. ***Царев****, Г. Благовещение. // Църковен вестник, N 9, 21 март 1979.*

5037. ***Царев****, Г. Духовници патриоти от Панагюрски революционен окръг – участници в Априлското въстание. // Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 293.*

5038. ***Царев****, Г. Една година от смъртта на* ***професор Александър Милев****. // Църковен вестник, N 10, 11 апр. 1981.*

5039. ***Царев****, Г., Ив.* ***Димитров****. В памет на* ***професор Глубоковски****. // Църковен вестник, N 14, 10 май 1984.*

5040-5041. Цариградска патриаршия. // Църковен вестник, N 9, 1-5 май 1999; N 15, 1-31 авг. 2013.

5042-5043. ***Царица Йоанна****. Спомени / Прев. от итал. Й.* ***Безлова****; [С предг. от Милен* ***Куманов****, Джовани* ***Артиери****]; [С послесл. от Емил* ***Илиев****]. С., 1991. 2. изд. С., 2022.*

5044. ***Цацов****, Б. Архиереите на Българската православна църква. Биогр. сб. С., 2003, с. 133.*

5045. ***Цацов****, Б. 90 години от блажената кончина на* ***Видинския митрополит Кирил****. // Църковен вестник, N 10, 16-31 май 2004.*

5046. ***Цацов****, Б.* ***Доростолски и Червенски митрополит Михаил****. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2004.*

5047. ***Цацов****, Б. Духовен стожер на Църквата и народността. 70 г. от блажената кончина на* ***Неврокопския митрополит Макарий****. // Църковен вестник, N 11, 1-15 юни 2004.*

5048. ***Цацов****, Б.* ***Знеполски епископ Флавиан*** *(120 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 15, 1-31 авг. 2004.*

5049. ***Цацов****, Б.* ***Кирил, Патриарх Български****. // Архиереите на Българската православна църква. Биогр. сб. С., 2003, с. 88-89.*

5050. ***Цацов****, Б.* ***Константин Врачански****. //* ***Цацов****, Б. Архиереите на Българската православна църква. Биогр. сб. С., 2003, с. 176-177.*

5051. ***Цацов****, Б.* ***Левкийски епископ Варлаам****. // Църковен вестник, N 11, 1-15 апр. 2006.*

5052. ***Цацов****, Б. Скромен труженик на Господнята нива [:* ***Великотърновският митрополит Стефан****]. // Църковен вестник, N 20, 1-15 ноември 2010.*

5053. ***Цацов****, Б. 100 години от рождението на* ***Главиницкия епископ Стефан****. // Църковен вестник, N 22, 16-30 ноември 2004.*

5054. ***Цацов****, Б. 110 години от рождението на* ***Великотърновския митрополит Стефан****. // Църковен вестник, N 23, 1-15 ноември 2017.*

5055. ***Цацов****, Б. 115 години от рождението на* ***Сливенския митрополит Евлогий****. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2005.*

5056. ***Цацов****, Б.* ***Тивериополски епископ Никодим****. // Църковен вестник, N 9, 1-15 май 2004.*

5057. ***Цацов****, Б. Човек на дълга. 65 г. от блажената кончина на* ***Старозагорския митрополит Павел****. // Църковен вестник, N 19, 16-31 окт. 2005.*

5058. ***Цацов****, Б. 60 години от блажената смърт на* ***Брегалнишкия епископ Панарет****. // Църковен вестник, N 6, 16-31 март 2004.*

5059. ***Цацов****, Борис.* ***Пелагонийски митрополит Евстатий****: 120 г. от блажената му кончина. // Църковен вестник, N 7, 1-15 апр. 2005, с. 6.*

5060. ***Цветан Флоров, свещ****. Цветница – благословен Идещият в име* ***Господне****. // Църковен вестник, N 12, 26 март 1990.*

5061. ***Цветанова****, Елена, Милена* ***Цанева****. Периодика и литература. Т. 1. Литературни списания и вестници, смешни списания, хумористични издания 1877-1892. С., 1985, с. 1056.*

5062. ***Цветинов****, Г. Светогорският български манастир Зограф: ист. очерк. С., 1918.*

5063. ***Цветков****, Борис. Археологически данни за етническата характеристика на населението от поречието на Средна Струма – VI-XI век. Пирински край. Краеведски изследвания. Благоевград, 1996, с. 10.*

5064. ***Цветков****, Борис. Селищната мрежа в долината на Средна Струма през Средновековието, IX-XVIII в. С., 2002, с. 84.*

5065. ***Цветков****, Ж. Разпятието. Съдебната разправа с дейци на Католическата църква в България през 1952. С., 1994.*

5066. ***Цветкова****, Бистра. Паметната битка на народите (Европейският югоизток и османското завоевание – края на XIV и първата половина на XV в.). 2. прераб. и доп. изд. Варна, 1979.*

5067. ***Цветкова****, Бойка.* ***Ванга****. Живот за хората. С., 1998.*

5068. ***Цвятков****, Л. Опело. // Църковен вестник, N 30, 21 авг. 1992.*

5069. ***Цеков****, Хр.* ***Иконом Христо Василев****. // Духовна култура, 1991, N 2, с. 29-33.*

5070. Целомъдрието. // Църковен вестник, N 12, 15 март 1940.

5071-5072. ***Ценов****, К. Богословският факултет на Университета. // Църковен вестник, N 25, 24 септ. 1921; N 27, 8 окт. 1921.*

5073-5074. ***Ценов****, К. Богословското висше образование. // Църковен вестник, N 46, 25 ноември 1916; N 47, 2 дек. 1916.*

5075-5076. ***Ценов****, Кр. Студентското християнско дружество при Софийския университет. // Църковен вестник, N 6, 7 февр. 1915; 7 дек. 1915.*

5077. ***Ценова****, Силвия. Археологическо проучване на обект „Раннохристиянска епископска базилика", с. Микрево, Община Струмяни. // Археологически обекти и разкопки – 2003. С., 2004, с. 126.*

5078. Център за религиозни изследвания и консултации „Св. Св. Кирил и Методий". // Църковен вестник, N 14, 16-31 юли 2007.

5079. ***Церов****, Ив. Търновското епархиално богословско училище. // Училищен преглед, 1903, N 12, с. 860-876.*

5080. ***Церов****, Иван П. Спомени и бележки за [село] Церова кория. Варна, 1921, с. 4-5.*

5081. ***Цибранска****, М. Дяк* ***Димитър Кратовски*** *и неговият Номоканон от 1466 г. // Palaeobulgarica, 1995, N 1, с. 91-98.*

5082. ***Цыпин****, Вл., С. Л.* ***Кравец****.* ***Алексий II****. // Православная энциклопедия. Т. 1. Москва, 2000, с. 698-720.*

5083. ***Цойнска****, Р.* ***Йоаким Кърчовски****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1982, с. 99-104.*

5084. ***Цойнска****, Р.* ***Кирил Пейчинович****. // Строители и ревнители на родния език. С., 1982, с. 105-110.*

5085. ***Цонев****, Б. Врачанското евангелие. Среднобългарски паметник от XIII в. С., 1914.*

5086. ***Цонев****, Б. Де е писано „Добрейшово евангелие". // Християнска мисъл, 1908, N 2, с. 105-117.*

5087. ***Цонев****, Б. Добрейшево четвероевангелие. Среднобългарски паметник от XIII в. // Български старини. Т. 1. 1906.*

5088-5090. ***Цонев****, Б. Един български книжовник от края на XVIII в.* ***Поп Пунчо*** *от Мокреш. // Училищен преглед, 1923, N 1, 2 и 3.*

5091. ***Цонев****, Б. История на българския език. Т. I. С., 1919, с. 281.*

5092. ***Цонев****, Б. Книжовни старини от Елена. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1923, 7, с. 34.*

5093. ***Цонев****, Б. Кюстендилското четвероевангелие. Среднобългарски прототип на VI правописна школа. // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1905, Кн. 66, с. 535-561.*

5094. ***Цонев****, Б. Новобългарската писменост преди* ***Паисия****. // Бълг. преглед, 1900, N 10, с. 89-96.*

5095. ***Цонев****, Б.* ***Професор Вацлав Вондрак****. // Българо-чехословашка взаимност. С., 1925, с. 3-4.*

5096. ***Цонев****, Б. Славянски ръкописи в Българската академия. // Сборник на БАН, 1916, Кн. 6.*

5097. ***Цонев****, Зв. История на град Горна Оряховица и околността му. Лясковец и Арбанаси. В. Търново, 1932, с. 73.*

5098. ***Цонев****, Зв. Килифаревският манастир и фермanът му от 1838 г. // Старини от българската земя. С., 1937, с. 36.*

5099. ***Цонев****, Зв. Къпиновският манастир и неговите старини. // Старини из българската земя. С., 1936, с. 1-39.*

5100. ***Цонев****, Зв. Манастирите и старинните църкви в Арбанаси. В. Търново, 1934.*

5101. ***Цонев****, Звезделин. С кръст и меч.* ***Попъ Груйо*** *и Априлското възстание 1876. С., 1939.*

5102. ***Цонев****, Й. Виден български литературовед [:* ***Проф. Велчо Велчев****]. // Език и литература, 1982, N 5, с. 81-87.*

5103. ***Цонев****, К. Стенописите в Боянската църква. С., 1957.*

5104. ***Цонева****, Даниела, Момчил* ***Цонев****. Имало едно време в Габрово. С., 2008, с. 191-192.*

5105. ***Цоневски****, И. Българската православна църква в Икуменическото движение. // Духовна култура, 1965, N 1.*

5106. ***Цоневски****, И. Деяния на Третия църковно-народен събор, София, 8-10 май 1953. С., 1955.*

5107. ***Цоневски****, И. Патрология. С., 1986, с. 447-448.*

5108. ***Цоневски****, Ил. Живот и дейност на* ***Св. Атанасий Велики****. // Духовна култура, 1973, N 10, с. 3-9.*

5109. ***Цоневски****, Ил. Преговорите между Православната и Старокатолическата църква за сближение и обединение. // Църковен вестник, N 30, 11 юли 1969.*

5110. ***Цончев****, Д. Строежи на* ***Григорий Бакуриани*** *в Асеновград и околността. // Изв. Бълг. археолог. инст., 1960, Т. 23, с. 99-110.*

5111. ***Цончев****, П. Из общественото и културно минало на Габрово. Исторически приноси. Габрово, 1934, с. 351.*

5112. ***Цончев****, П. Из общественото и културно минало на Габрово. Исторически приноси. Габрово, 1996, с. 621-622.*

5113. ***Цончев****, П. Църквата „Преображение Господне" в с. Горни Марян. // Еленски сборник. Кн. 2. Елена, 1938, с. 131.*

5114. ***Цончева****, М. Българско възраждане – иконопис и графика. С., 1962, с. 32-34.*

5115. ***Цончева****, М. Църквата „Св. Георги" в София. С., 1979.*

5116. ***Цухлев****, Д. Духовно-литературен живот на българския народ при* ***цар Симеона****. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, 1895, Т. 12, с. 561-614.*

5117. ***Цухлев****, Д. Исторически поглед на Видинската епархия. //* ***Видински Неофит****. Видинска епархия. С., 1924, с. 6-70.*

5118. ***Цухлев****, Д. История на Българската църква. С., 1910.*

5119. ***Цухлев****, Д. История на града Видин и неговата област. С., 1932, с. 157-171.*

5120. ***Цухлев****, Д.* ***Охридският архиепископ Теофилакт*** *(1084-1108). // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1908, Т. 69, с. 161-199.*

5121. ***Цухлев****, Д. Унищожението на унията, сключена от* ***цар Калояна****. Припознаването на Търновската патриаршия от константинополския и други източни патриарси и задълженията, които е поела първата при* ***цар Йоана Асеня*** *(1218-1241). // Християнска мисъл, 1907-1909, N 1, с. 2, 5, 6, 11.*

5122. ***Цухлев****, Д. Християнството между славяните и българите на Балканския полуостров до* ***княз Бориса-Михаила****. Видин, 1910.*

5123. ***Димитър Цухлев****. // Църковен вестник, 32, 17 септ. 1932.*

5124. Църква. // Църковен вестник, N 27, 21 септ. 1972.

5125. [Църква „Св. Архангел Михаил" в гр. Варна]. // Църковен вестник, N 8, 21 февр. 1915.

5126. Църква „Св. Архангел Михаил", с. Еленово. – Благоевградска духовна околия. // Онлайн ресурс. – 10.11.2021. – 2 с.

5127. Църква „Св. Архангел Михаил", с. Крупник [Благоевградска обл.]. // Guide Bulgaria.com

5128. Църква „Св. Георги", с. Места. // Visit Bansko. Bansko, 2017.

5129. Църква „Св. Георги" – Сандански. // Сандански: Туристически справочник. Сандански, 2016.

5130. Църква „Св. Димитър" – Димитровград. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2019.

5131. Църква „Св. Марина". // Илинденци. – Опознай.bg

5132. [Църква „Св. Петка",] Горна Сушица. – Община Сандански. Онлайн ресурс.

5133. Църква „Св. Петка", с. Полена. – Благоевградска духовна околия. Онлайн ресурс.

5134. Църква „Св. Преображение Господне", Гробищен парк, Благоевград. // Благоевградска духовна околия. – Онлайн ресурс.

5135. Църквата в Банско: Религиозни скитници. // Protestantstvo.com.

5136. Църквата и народът в защита на Богословския факултет. // Църковен вестник, N 22, 28 май 1932.

5137. Църквата и свободата на Македония. // Илиндень 1903-1953. Published by the Macedonian Tribune, 1953, с. 191.

5138. Църквата „Св. Николай" в Плевен. // Църковен вестник, N 19, 8-14 май 1995.

5139. Църквата „Св. Пантелеймон" във Видин. // Църковен вестник, N 30, 24-30 юли 1995.

5140. Църквата „Св. Петър" при с. Беренде, Софийско. // Църковен вестник, N 13, 27 март – 2 апр. 1995.

5141. Църквата „Успение Богородично" в Ловеч. // Църковен вестник, N 21, 22-28 май 1995.

5142. Църквата „Успение на Пресвета Богородица” в гр. Елена. // Църковен вестник, N 17, 24-30 апр. 1995.

5143. Църкви и манастири. – Община Гоце Делчев. // bulgariamonasteries.com. – 11.11.2021. – 5 с.

*5144. Църквите и манастирите в Трънско по време на турското робство и периода на Възраждането / Разказа Николай **Симеонов**. // Църковен вестник, 13-19 май 1996, с. 8.*

5145. Църковни свещенодействия преди и след кръщението. // Църковен вестник, N 5, 2 февр. 1918.

5146. Църковни тържества в чест на 90-годишнината от Освобождението на България. // Църковен вестник, N 1, 1 ян. 1969.

5147. Църковният музей – съкровищница на българската духовност. // Църковен вестник, N 1, 1-15 ян. 2004.

5148. Църковно-благотворителен комитет в София. // Църковен вестник, N 44, 1912.

*5149. Църковно-народният събор 1871 г.: Докум. сб. по случай 130-год. на Първия църковно-народен събор / Съст. Хр. **Темелски**. С., 2001, с. 471.*

5150. Църковно тържество (60 г. от построяването на столичния храм „Св. Николай Софийски”). // Църковен вестник, N 11, 18 март 1961.

*5151. **Църнушанов**, Коста. Големият български възрожденец [**Старозагорският**] **митрополит Методий Кусев**. С., 1992.*

*5152. **Църнушанов**, Коста. Един доайен на македонското освободително дело в САЩ (**Свещеник Георги Николов** ревностно пази българското име). // Македония, N 2, 15 ян. 1993.*

*5153. **Чавова**, Олга. Манастирът „Св. Петър и Павел” при с. Баткун, Пазарджишко. // Църковен вестник, N 11, 16 март 1963.*

*5154. **Чавръков**, Г. Български манастири. История, култура, изкуство. С., 2000.*

*5155. [**Желязко Д. Чалъков**]. // Църковен вестник, N 6, 12 февр. 1927.*

*5156. **Чангова**, Й. Ловеч: Цитаделата на средновековния град XII-XIV в. С., 2006.*

*5157. **Чангова**, Йорданка, Анета **Шопова**. Археологически проучвания във Велинградски район. // Родопски сборник. Т. 2. С., 1969 , с. 181-212.*

*5158. **Чанева-Дечевска**, Н. Ранно-християнската архитектура в България IV-VI в. С., 1999.*

*5159. **Чанева-Дечевска**, Н. Старохристиянската и ранновизантийската базилика от IV-VI в. в България. // Археология, 1968, N 2.*

*5160. **Чанева-Дачевска**, Нели. Църковната архитектура в България през XI-XIV в. С., 1988.*

*5161. **Чантова**, Й. Базиликата в Ракитово. // Археология, 1996, N 4, с. 48-59.*

*5162. **Чапански**, Н. Живото наследство на община Раковски. Пловдив, 2014.*

*5163. Др. **Вълко Червенков** – верният син на работническата класа (По случай 50 г. от рожд. му). // Църковен вестник, N 14-15, 25 апр. 1950.*

*5163-а. **Черняев**, А. В. **Г. В. Флоровский** как философ и историк русской мысли. Москва, 2009.*

*5164. **Черняев**, Хр. Аладжа манастир. // Църковен вестник, N 39, 25 септ. – 1 окт. 1995.*

*5165-5166. Черти из живота на блаженопочиналия **Самоковски митрополит Доситей**. // Църковен вестник, N 24, 22 юни 1907; N 25, 29 юни 1907.*

*5167. Черти от живота на блаженопочившиаго **митрополита Климента Търновскаго**. // Църковен вестник, N 14, 14 юли 1901.*

5168. Честване празника на Румънската църква „Св. Троица” в София. // Църковен вестник, N 21, 21 юли 1968.

5169. Честване стогодишнината на храма [„Св. Вмчк Георги”] в с. Бодрово, Първомайско. // Църковен вестник, N 25, 21 юни 1958.

*5170. Честито столетие [на **Негово Високопреосвещенство митрополит Неофит Видински**]. // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1968.*

5171. Четвърта Неделя на Великия пост. // Църковен вестник, N 19, 3 март 1990.

*5172. Четвъртият църковно-народен събор 2-4 юли 1997; Заключително слово (на **Патриарх Максим**). // Църковен вестник, N 15, 6-19 окт. 1997.*

5173. Четири години от възстановяването на Българската патриаршия. Бегъл поглед върху изминатия път. // Църковен вестник, N 20, 9 май 1957.

*5174. Четиридесет и пет годишна деятелност на гимназиалния учител и писател **Димитър Цухлев** (1931); 45-годишна дейност на един неуморен работник на книжовното и просветно поле [**Димитър Цухлев**]. // Църковен вестник, N 22, 28 май 1932.*

5175. ***Четриков****, Светослав. Музикален терминологичен речник. С., 1979, с. 209.*

5176. ***Чешмеджиев****, Д. Бележки за историята на старата църква „Св. Петка" в Пловдив. // По следите на българската книга: описи, находки, библиология / съст. В.* ***Ганева****. Пловдив, 2004, с. 380-384.*

5177. ***Чешмеджиев****, Д.* ***Митрополит Киприан*** *и култовете на българските светци. // Studi Slavistici, 5, 2008, p. 15-30.*

5178. ***Чешмеджиев****, Д. Мощите на* ***Св. Горазд*** *в Белград Албански (Берат). // Slavica Slovaca, 45, 2010, N 2, с. 136-143.*

5179. ***Чиликов****, Ст. Учението на* ***Св. Григорий Палама*** *за* ***Св. Богородица****. // Църковен вестник, N 16, 1-15 септ. 2005.*

5180. ***Чиликов****, Стоян.* ***Архиепископ Серафим (Соболев)*** *като архипастир и душепопечител. // Духовна култура, 2001, N 4, с. 17-19.*

5181. ***Чилингиров****, А. Бележки из църковните книги на Елешнишкия манастир „Пресвета Богородица". // Период. сп. на Бълг. книж. др-во, 1909, Т. 70, с. 317-318.*

5182. ***Чилингиров****, Асен. Софийската „Св. София" и нейните мозайки. С., 2011.*

5183. ***Чилингиров****, Асен. Църквата „Св. Никола" в с. Марица. С., 1976.*

5184. ***Чилингиров****, Ст. Грък ли е* ***преподобни Ромил Бдински****? // Църковен вестник, N 39, 20 ноември 1926.*

5185. ***Чилингиров****, Ст. Добруджа и нашето Възраждане. С., 1917, с. 133.*

5186. ***Чилингиров****, Ст.* ***Христо Д. Максимов****. Личност и педагог. С., 1940.*

5187. ***Чилингиров****, Ст. Поморавия. С., 1917, с. 87-90.*

5188. ***Чифлянов****, Б.* ***Академик професор протойерей Иван Гошев****. // Църковен вестник, N 27, 21 окт. 1975.*

5189. ***Чифлянов****, Б. Богослужебната реформа на* ***Патриарх Евтимий****. // Балкански културни и литературни връзки. С., 1974. (Studia balkanica, 14).*

5190. ***Чифлянов****, Бл. Вдигането на схизмата (лични спомени). // Църковен вестник, N 9, 5 март 1960.*

5191. ***Чифлянов****, Бл. Вместо венец [:* ***Великотърновски митрополит Софроний****]. // Църковен вестник, N 19, 20 май 1961.*

5192. ***Чифлянов****, Бл. Литургия старобългарска. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. С., 1995, с. 543-545.*

5193. ***Чифлянов****, Бл. Славянските ръкописи открити през 1975 г. в Синайския манастир. // Духовна култура, 2008, N 4, с. 28-31.*

5194. ***Чичагов****, Л. М. Пребивание царя-освободителя в Дунайской армии в 1877 г. Санкт-Петербург, 1995.*

5195. ***Чичуров****, И. С. Византийские исторические сочинения: „Хронография"* ***Феофана****, „Бревиарий"* ***Никифора****. Тексты, переводы, комментарии. Москва, 1980.*

5196. Членове на Българското книжовно дружество и на БАН из средите на духовния клир. // Църковен вестник, N 18, 16-30 септ. 2014.

5197. ***Чолаков****, В. Описание на с. Панагюрище. Цариград, 1866.*

5198. ***Чолаков****, Л.* ***Апостол Павел****. Кога се е родил и кога и как е умрял. // Църковен вестник, N 29, 5 юли 1956.*

5199. ***Чолаков****, Л. Витлеемската нощ. // Църковен вестник, N 1-3, 1 ян. 1951.*

5200. ***Чолаков****, Л.* ***Георги Димитров*** *– народен вожд и учител (67 год. от рожд. му). // Църковен вестник, N 26, 27 юни 1949.*

5201. ***Чолаков****, Л.* ***Петър Динев****. Композиторът. Музикологът. Човекът. // Църковен вестник, N 3-4, 17 ян. 1957.*

5202. ***Чолаков****, Л. На гости при най-стария архиерей на БПЦ* ***[Негово Високопреосвещенство Неофит Видински]****. // Църковен вестник, N 38, 2 ноември 1963.*

5203. ***Чолаков****, Л. Петдесет години достойно митрополитско служение* ***[Негово Високопреосвещенство митрополит Неофит Видински]****. // Църковен вестник, N 44, 19 дек. 1964.*

5204. ***Чолаков****, Л. Спомен за* ***Матей Попов*** *(По случай две години от смъртта му). // Църковен вестник, N 30, 21 ноември 1967.*

5205. ***Чолаков****, Л. Спомени за* ***протопрезвитер Стефан Цанков****. // Църковен вестник, N 8, 11 март, 1970.*

5206. ***Чолаков****, Л. Църковното настоятелство (По случай първ. избори на църковни*

настоятелства по новия устав на БПЦ). // Църковен вестник, N 19-20, 12 май 1951.

5207. ***Чолаков****, Н. При коренитe. Пирдоп, 2005, с. 149.*

5208. ***Чолакова****, Красимира, Росен* ***Йосифов****. Храм „Св. Йоан Предтеча” – Габрово. Габрово, 2010.*

5209. ***Чолов****, П. Българите-гагаузи. Ист. съдба и съвременни проблеми. // Военноисторически сборник, 1993, N 2, с. 24-40.*

5210. ***Чолов****, П. Български историци: биографично-библиографски справочник. 3. прераб. и доп. изд. С., 2010.*

5211. ***Чолов****, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX в. С., 2003, с. 111.*

5212. ***Чолов****, П. История на гр. Дряново. С., 1969.*

5213. ***Чолов****, П.* ***Милев, Александър Иванов****. //* ***Чолов****, П. Български историци. 3. прераб. и доп. изд. С., 2010, с. 195.*

5214. ***Чолов****, П. Основаване на читалище „Напредък” и дейността му до Освобождението. // Сто години Народно читалище „Напредък”. Горна Оряховица, 1969, с. 30.*

5215. ***Чолов****, П. Панагюрските родове на* ***Райна княгиня*** *и* ***Васил Дипчев****. С., 2006.*

5216. ***Чолов****, П. Чипровското въстание 1688 г. С., 2008.*

5217. ***Чолова****, Цв. Българската църква и опитите за уния през Средновековието. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в Православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999, с. 116-129.*

5218. ***Чолова****, Цв. Върховната власт в управлението в средновековната българска държава по времето на [цар]* ***Симеон****. // Изв. Инст. за ист., 1985, Т. 28, с. 216-235.*

5219. ***Чонкова****, О. Национален семинар „в защита на Православието в България”. // Църковен вестник, N 18, 1-7 май 1995.*

5220. ***Чочков****, Хр. Град Велес. Учебното дело до революционните борби. С., 1929, с. 26.*

5221. Чудото на зачатието: ист. на семейства, придобили дете чрез ***Божие чудо****. Пловдив, 2022.*

5222. Чуждестранна българистика. Енциклопедичен справочник. С., 2008, с. 421-422.

5223. ***Чунгаров****, С. Априлското въстание и българското духовенство. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1969.*

5224. ***Чунгаров****, С. 1400-годишнината на манастира „Св. Екатерина” на Синай. // Църковен вестник, N 29, 11 ноември 1966.*

5225. ***Чунгаров****, Симеон. Църквата „Успение Пресв. Богородица” в Асеновград. // Църковен вестник, N 9, 7 март 1959.*

5226. ***Чурешки****, С. Римокатолическата пропаганда и българската история. Към философията на българската история. В. Търново, 2001.*

5227. ***Чурешки****, Ст. Православието и комунизмът в България: 1944-1960. С., 2004.*

5228. ***Шабанов****, Ив.* ***Свещеник Генчо Костов Белчев****. // Църковен вестник, N 14, 1 май 1976.*

5229. ***Шабанов****, Ив.* ***Свещеник Дончо Плачков****. // Църковен вестник, N 14, 7 май 1976.*

5230. ***Шавелски****, Г. Погребалната плащаница на* ***Иисуса Христа****. // Църковен вестник, N 18-19, 26 апр. 1940.*

5231. ***Шалдев****, Хр. Народното пробуждане в Боймия. // Македонски преглед, 1930-1931, N 4, с. 62.*

5232. ***Шалдев****, Христо. Прилеп в българското възраждане (1838-1878). С., 1916, с. 17-18, 22, 23, 29, 30, 32, 33, 35-37, 39, 43, 44, 47-49, 50, 55.*

5233. ***Шандаров****, И. Няколко бележки върху Кремиковския манастир при София. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 15. С., 1898, с. 304-309.*

5234. ***Шанов****, Хр. Сапаревските манастири. // Македония, N 18, 5 май 1993.*

5235. ***Шапкарев****, Кузман. За възраждането на българщината в Македония. Неиздадени записки и писма. С., 1984, с. 71.*

5236. ***Шарков****, В.* ***Теодосий****, килифаревски отшелник, манастира му и Килифарево. С., 1941.*

5237. ***Шарланов****, Диню. История на комунизма в България. Т. II. Съпротивата. Възникване, форми и обхват. С., 2009, 1, с. 168.*

5238. ***Шартунов****, Ал. За целомъдрието. // Църковен вестник, N 7, 6-12 март 1995.*

5239. ***Шеев****, Д. Нов осветен храм [църква „Св. вмчк Димитър”, с. Бачево, Разложко]. //*

Църковен вестник, N 20-31, 1 дек. 1969.

***Шиваров**, Николай, протопр. – вж **Николай Шиваров, протопр**.*

*5240. **Шиваров**, Стоян. Шумен и началото на методистката пропаганда в българските земи. // Докторантски изследвания в социалните и хуманитарните науки. Традиции и новаторство. С., 2015, с. 176-188.*

*5241. **Шивачев**, А. Опитите на Рим да подчини българската църква при **царете Бориса** (IX в.) и **Калояна** (XIII в.). (Кратък ист. очерк). С., 1916.*

*5242. **Шивачев**, А. Религиозни, родолюбиви и обществено-възпитателни идеи в творчеството на **Ивана Вазов**. // Църковен вестник, N 45, 14 дек. 1929.*

*5243. **Шивачев**, А. Християнството на Балканския полуостров. Поява и разпространение в първите пет века и в България до **цар Бориса** (Принос към старата ист. на християнската църква на Балканския п-в). С., 1929.*

*5244. **Архим. А. Шивачев**. Нови домогвания на католишката пропаганда в България. // Църковен вестник, N 8, 26 февр. 1927.*

*5245. **Шивачев**, Антим. Кратък очерк върху учението на исляма и неговото отношение към християнството. // Църковен вестник, N 38, 15 юни 1913.*

*5246. **Шивачев, йеромонах Антим**. Истините на Православната църква. Кратко изложение на основните истини на Православието с оглед на различията, които се срещат в другите християнски църкви. 2. изд. С., 1998.*

*5247. **Шивачев**, Г. Априлското въстание. // Църковен вестник, N 12, 21 апр. 1966.*

*5248. **Шивачев**, Г. Прологът (По случай 90 г. от Освобождението на България). // Църковен вестник, N 8, 10 март 1968.*

*5249. **Шивачев**, Ив. Манастирът „Св. Николай Мрачешки". // Църковен вестник, N 9, 5 март, 1960.*

*5250. **Шивачев**, Ив. Религиозната вяра на **Васил Левски**. // Църковен вестник, N 9, 21 февр. 1957.*

*5251. **Шивачев**, Ив. **Св. Петка Българска** – изряден пример по пътя на спасението. // Църковен вестник, N 27, 11 окт. 1989.*

*5252. **Шифман**, И. Ш. Ветхий Завет и его мир. Санкт-Петербург, 2007.*

*5253. **Шишие**, Д. Първият ректор [на Софийската духовна семинария – **Йоаким Бакалов** (1903-1904)]. // Църковен вестник, N 20, 16-31 окт. 2003. [Извънредно юбил. изд.: в. Семинарист, с. 3.]*

*5254. **Шишков**, С. Петдесет годишнината на Френзкия мъжки колеж „Св. Августин" в гр. Пловдив. Пловдив, 1934.*

*5255. **Шишков**, Ст. Пловдив в своето минало и настояще. Пловдив, 1926.*

*5256. **Шишков**, Ст., Й. **Попгеоргиев**. Българите в Драмско, Зъхненско, Кавалско, Правишко и Саръшабанско. Пловдив, 1918, с. XIII, 46.*

*5257. **Шишманов**, Ив. **В. Е. Априлов**, **Неофит Рилски**. **Неофит Бозвели**. С., 1926.*

*5258. **Шишманов**, Ив. **Иван Вазов**. Спомени и документи. С., 1976, с. 6.*

*5259. **Шишманов**, Ив. **В. И. Григорович**, неговото пътешествие в Европейска Турция 1844-1845 и неговото отношение към българите. // **Шишманов**, Ив. Избрани съчинения. Т. 1. Българско възраждане. С., 1965, с. 194-297.*

*5260. **Шишманов**, Ив. Нови студии из областта на Българското възраждане. // Сборник на БАН, 1926, Т. 21, с. 344.*

*5261. **Шишманов**, Ив. **Паисий** и неговата епоха. // Сп. на БАН, 1914, Кн. 8.*

*5262. **Шкаровский**, М. В. Православная Церковь Румынии в 1918-1950-х годах. // Вестник церковной истории, 2011, N 3-4, с. 173-224.*

*5263. **Шкаровский**, М. В. Создание Македонской православной церкви в период оккупации республики и в первые послевоенные годы (1941 – начало 1950-х гг.). // Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Сер. 2: История. История Русской Православной Церкви. 2009, N 3 (32), с. 122.*

*5264. **Шклифов**, Благой. На кол вода пиехме. Записки за **Христовите мъки** на българите в Егейска Македония през XX в. С., 2011, с. 23-29.*

*5265. **Шкорпил**, Х., К. **Шкорпил**. Тракия. Сакар планина и околността ѝ. // Паметници из Българско. Т. 1. Ч. 1. С., 1888, с. 59.*

*5266. **Шопов**, Ат. Една родолюбива апология на **Христо Ботев** за Екзархията. // Духовна*

култура, 2005, N 1, с. 19-25.

5267-5269. ***Шопов****, Ат. Из живота и положението на българите във вилаетите. Пловдив, 1893, с. 255-256; 2. изд. С., 2011; 3. изд. С., 2013.*

5270. ***Шопов****, Ат. Светли личности из Възраждането (****х. Викентий*** *и* ***архим. Анатолий****). // Бълг. сбирка, 1903, с. 550-563; 625-640.*

5271. ***Шопов****, Ат. Съчиненията на* ***Г. С. Раковски*** *по българския църковен въпрос. // Църковен вестник, N 42, 14 ян. 1922.*

5272. ***Шопов****, Ат., Афанасий* ***Селищев****.* ***Кирилл Пѣчинович****. // Сборник в чест на* ***Васил Николов Златарски*** *(По случай 30-год. му научна и професорска дейност). С., 1925, с. 389-405.*

5273. ***Шопов****, Атанас Петров (1961-).* ***Атанас [Петров] Шопов*** *(1855-1922) и българският национален въпрос (1876-1913). Шумен, 2005. – Авт. е защитил дис. на същата тема (2003).*

5274. ***Шопов****, П.* ***Поп Димитър Лютаков****. // Оборищенци. Сб. от исторически очерци за народните представители на Оборище през 1876 г. / Ред. и състав. Христо М.* ***Йонков****. С., 1972, с. 187.*

5275. ***Шопов****, П.* ***Васил Д. Чолаков****. Бележки за живота и дейността му. // Изв. Етнограф. инст. с музей, 1865, с. 263-292.*

5276. ***Шопова****, Л. Софийската църква „Св. Георги Победоносец”. // Църковен вестник, N 7, 13-19 февр. 1995.*

5277. ***Шулекова****, Ю., Кр.* ***Чолакова****. Църквата „Св. Троица” – Габрово. Габрово, 2001.*

5278. ***Шулекова****, Юлиана, Красимира* ***Чолакова****. Храм „Успение Богородично”. Габрово, 2010.*

5279. ***Шумарев****, В. Първоархиерейско посещение, първи контакти и впечатления [:* ***Врачанският митрополит Калиник****]. // Църковен вестник, N 32, 24 дек. 1974.*

5280. ***Шумарев****, В. Страници из църковно-народните брби в Горна Джумая. // Църковен вестник, N 6, 21 февр. 1971.*

5281. ***Щерева****, И., К.* ***Вачева****, Д.* ***Владимирова-Аладжова****. Туида – Сливен I (Разкопки и проучвания, XXVII). С., 2001.*

5282. Що е теософията. // Църковен вестник, N 15, 14 апр. 1912.

5283. Юбилейна книга в чест на ***Стефан С. Бобчев****. С., 1921.*

5284. Юбилейно честване – 25 години възстановена Българска патриаршия. // Църковен вестник, N 17-18, 1 юни 1978.

5285. Юбилеят на ***Н. В. Преосв. [Скопския и] Пловдивския митрополит Максим****. // Църковен вестник, N 6, 7 февр. 1931.*

5286. Юнската сесия на Светия Синод. Интервю с ***Негово Преосвещенство Левкийския Неофит****, главен секретар на Св. Синод. // Църковен вестник, N 23, 8-13 юни 1993.*

5287. ***Юруков****, Д. Брацигово. С., 1933, с. 12-17.*

5288. ***Юруков****, М. Просветното дело в Разложко. С., 1941, с. 51.*

Юстин Попович – вж Юстин Челийски (Благое Попович)

5289. ***Явашов****, А. Разград. Неговото историческо и археологическо минало. Ч. 1. Разград, 1930, с. 120.*

5290. ***Языкова****, И. К. Богословие иконы (Учебное пособие). Москва, 1995.*

5291. ***Константийски епископ Яков****. [Нов епископ на Българската православна църква]. // Църковен вестник, N 2, ян. 2017.*

5292. ***Константийски епископ Яков****. [Нов* ***Доростолски митрополит****]. // Църковен вестник, N 20, ноември 2020.*

5293. ***Яков****, В. Варненска и Преславска епархия. // Църковен вестник, N 6, 31 ян. 1957.*

5294. ***Янев****, В. Съвременно състояние на Сливенска епархия. // Църковен вестник, N 23, 1-15 дек. 2003.*

5295. ***Янишлиев****, Борис Д[ионисиев]. Гр[ад] Дойран (Полянин, Пулин) и живота ни там при турското владичество до 1912 година (Спомени). С., 1934, с. 29.*

5296. ***Янчев****, Никола. Бежанска носталгия. Благоевград, 2008, с. 30-32.*

5297. ***Яхонтов****, И.* ***Св. Александър Невски****. // Църковен вестник, N 43-44, 12 дек. 1949.*

VIII. III. Пристатийна библиография на публикации, поместена в текста на статиите на *Енциклопедията* (526 ном. назв.: NN 5298-5823)

*5298. **Аверкий Попстоянов**. Житие **Святаго Григория, архиепископа Омиритскаго** и прение с евреина, именуемаго **Ервана**. В Белийград : у книгопеч. Княжества Сербий, 1852.*

*5299. **Аверкий Попстоянов**. Оглашение кратко за болгарските деца. В Белийград: у книгопеч. Княжества Сербий, 1852.*

*5300. **Аврамов**, Васил. Материали по възраждането на българщината в Ахъчелебийско. // Славиеви гори (Пловдив), 1894, N 5-7.*

*5301. **Ангелов**, Божан. От **Паисий** до днес. С., 1923.*

*5302. **Ангелов**, Божан. Средновековна литература. С., 1914.*

*5303. **Ангелов**, Боньо. Борбата за делото на **Кирил и Методий**. С., 1962.*

*5304. **Ангелов**, Боньо. **Кирил и Методий** – славянски просветители. С., 1977.*

*5305. **Ангелов**, Боньо. **Паисий Хилендарски**. С., 1985.*

*5306. **Ангелов**, Боньо. Проучвания върху „История славянобългарска". // Изв. Инст. за бълг. лит., 1961, Т. 10, с. 101-145.*

*5307. **Ангелов**, Боньо. Славянските извори за **Кирил и Методий**. // Изв. Държ. библ. „Васил Коларов", 1958, с. 179-258.*

*5308. **Ангелов**, Боньо. **Софроний Врачански**. Материали за живота и творчеството му. // Изв. Инст. за бълг. лит., 1957, Т. 7, с. 309-340.*

*5309. **Ангелов**, Боньо. Списък на забранените книги в старобългарската литература. // Изв. Инст. за бълг. лит., 1952, Т. 1, с. 107-152.*

*5310-5313. **Ангелов**, Боньо. Стари славянски текстове. // Изв. Инст. за бълг. лит., 1955, Т. 3, с. 167-182; Т. 6, с. 251-256; Т. 8, с. 237-286; Т. 9, с. 247-268.*

*5314. **Ангелов**, Боньо. Старобългарски книжовни огнища. Аджар (Свежен) Карловско. // Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий", 1972, Т. 12, с. 43-60.*

*5315. **Ангелов**, Боньо. Старобългарско книжовно наследство. Ч. 1. 1983.*

*5316. **Ангелов**, Боньо. Страници от историята на старобългарската литература. С., 1974.*

*5317. **Ангелов**, Димитър. Българското средновековие – идеологическа мисъл и просвета. С., 1982.*

*5318. **Ангелов**, Димитър. Византия. Възход и залез на една империя. С., 1991.*

*5319. **Ангелов**, Димитър. Есхатологичните представи на средновековния българин, отразени в официалната и апокрифна литература. // Старобългаристика, 1982, N 3, с. 73-97.*

*5320. **Ангелов**, Димитър. Към историята на философско-религиозната мисъл в средновековна България: исихазъм и варлаамство. // Изв. Бълг. ист. др-во, 1967, Т. 25, с. 73-98.*

*5321. **Ангелов**, Димитър. Общечеловеческие и социальные элементы в богомильском учении. С., 1946.*

*5322-5323. **Ангелов**, Димитър. Ролята на византийския император в праворазбирането. Ч. 1. // Год. Соф. унив. Ист.-филолог. фак., 1946, Т. 42, Ч. 1, с. 1-84; 1947, Ч. 2, с. 1-76.*

*5324. **Ангелов**, Димитър. Славянският свят през IX-X в. и делото на **Кирил и Методий** в книжовната традиция. // Старобългаристика, 1985, N 2, с. 3-28.*

*5325. **Андреев**, Андрей. Православната идея, славянската идея, българите и Балканите. // България, българите и техните съседи през вековете: Сб.: Изследв. и материали от междунар. научна конф. в памет на доц. **Христо Коларов** – 30-31 окт. 1998, В. Търново / Ред. кол. Йордан **Андреев**, Красимира **Мутафова**, Младен **Младенов**. В. Търново, 2001, с. 454-467.*

*5326. **Андреев**, Йордан. Асимилаторската политика на османските завоеватели в Лудогорието. // Сб. материали за миналото на Разградския край. Т. 1. 1985, с. 3-118.*

*5327. **Андреев**, Йордан. Идеята за обществено примирение в средновековна България. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", 1971, N 2, с. 19-62.*

*5328. **Андреев**, Йордан. Пропадането на българското царство и завладяването на Търново от турците. // Тр. Велико-търн. унив. „Кирил и Методий", 32, 1996, N 3, с. 11-26.*

*5329. **Андреев**, Йордан. Търново – държавен и църковен център на България през XII-XIV в. //*

История на Велико Търново. Т. 1. 1986, с. 69-81.

*5330-5332. [**Анна Комнина**] **Anna Comnena**. The Alexiad / Ed. and transl. by Elizabeth A. **Dawes**. London, 1928. – тр. е публ. като ч. в кн. и в: **Anna Komnene**. Alexias / Diether Roderich **Reinsch**. Köln, 1996; 2. Aufl. Berlin, 2001. – За изд. на руски вж N 245.*

*5333-5334. [**Анна Комнина**] **Anna Komnene**. Alexias / Diether Roderich **Reinsch**. Köln, 1996; 2. Aufl. Berlin, 2001.*

*5335-5336. Апостол или деяния и послания святих апостолов / прев. на църковнослав. ез. **Архимандрит хаджи Павел Божигробски**. Цариград, 1856. 2. изд. 1871.*

*5337. **Априлов**, Васил. Българските книжици или на кое словено племе собствено принадлежи кирилската азбука, написано на руски. Одесса, 1841.*

*5338. **Априлов**, Васил. Денница новоболгарского образования. Одесса, 1841.*

*5339. **Аргиров**, Стоян. Поглед върху деятелността на Българската екзархия 1877-1902. Leipzig, 1902.*

*5340. **Арнаудов**, Михаил. **Екзарх Йосиф** и българската културна борба след създаването на Екзархията (1870-1915). Т. 1. С., 1940.*

*5341. **Арнаудов**, Михаил. **Паисий Хилендарски**. С., 1942.*

*5342. **Арнаудов**, Михаил. **Софроний Врачански**. С., 1943.*

*5343. **Св. Атанасий Александрийски (Велики)**. Първо слово против арианите. Т. 1, Издание на текста / прев. на старобълг. ез. **Константин Преславски**; [съст.] Анна-Мария **Тотоманова** ... [и др.]; предг. А. **Тотоманова**, Т. **Славова**. С., 2022.*

*5344. **Св. Атанасий Александрийски (Велики)**. Второ слово против арианите: в старобълг. прев. / П. **Пенкова**. С., 2015.*

*5345. **Св. Атанасий Александрийски (Велики)**. Трето слово против арианите: изслед. и изд. на текста / П. **Пенкова**; [науч. ред. Е. **Мирчева**]. С., 2016.*

*5346. **Атанасов**, Георги. За костюмите, регалиите и вероизповеданието на българските ханове (VII-IX в.). // Проблеми на прабългарската история и култура. Т. 3. Шумен, 1997, с. 76-93.*

*5347. **Атанасов**, Георги. За хронологията и монашеската организация в скалните обители при Първото българско царство. // Светогорската обител „Зограф", 1999, с. 181-199.*

*5348. **Атанасов**, Георги. Инсигниите на средновековните български владетели (корони, скиптри, оръжия, костюми, накити). Плевен, 1999.*

*5349. **Атанасов**, Георги. **Свети Георги Победоносец** – култ и образ у православния Изток през Средновековието. Варна, 2006.*

*5350. **Бакалов**, Г. Византия. Културно-политически очерци. С., 1993.*

*5351. **Бакалов**, Г. Религиозни аспекти на държавната идеология в средновековна България. // Религия и църква в България. Социални и културни изменения в православието и неговата специфика в българските земи: Науч. конф., София, 27-29 ноември 1997. С., 1999.*

*5352. **Бакалов**, Г., Т. **Коев**. Въведение в християнството. С., 1992.*

***Бакалов**, Йоаким – вж **Йоаким Бакалов, протопр**.*

*5353. **Баласчев**, Георги. Най-новият паметник за българското покръстване. Климентовият надпис за кръщаването на **Борис I** и българите. // Развигор, бр. 75, 1922.*

*5354. **Барсов**, Елпидифор Василевич. „Написание за правата вяра" от **Св. Константин-Кирил Философ**. // Чтения в Имп. о-ве ист. и древностей рос. при Моск. унив., 1885, N 1, с. 7-8.*

*5355. **Барсов**, Елпидифор Василевич. Сказание на **Черноризец Храбър** „За буквите". // Чтения в Имп. о-ве ист. и древностей рос. при Моск. унив.,1885, N 1, с. 9-10.*

*5356. **Барсов**, Елпидифор Василевич. Слова и поучения от **Св. Климент Охридски**. // Чтения в Имп. о-ве ист. и древностей рос. при Моск. унив., 1885, N 1, с. 10-11.*

*5357. **Барсов**, Елпидифор Василевич. Тълкувателно евангелие от **Теофилакт Охридски**, преписано от **Теофилакт Охридски**, преписано от **Теотокий Псилица** в Търново (1348). Москва, 1884.*

*5358. **Барсов**, Елпидифор Василевич. Части от Симеоновия (Светославовия) сборник по преписа от 1073. Москва, 1884.*

*5359. **Безант**, Ани. Древната мъдрост. С., 1906.*

5360. Библия, сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. С., 1925.

5361. Библия, сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. [8. изд.].

С., 1991.

5362. Библия, сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. С., 2011.

5363. Библия, сиреч Священото писание на Ветхий и Новий завет. Цариград: в книгопеч. на А. Х. Бояджияна, 1871.

5364. ***Билбасов****, Василий Алексеевич.* ***Кирилл и Мефодий*** *по документальным источникам. Критика документов. Римские папы и славянские первоучители. Санкт-Петербург, 1868.*

5365. ***Билбасов****, Василий Алексеевич.* ***Кирилл и Мефодий*** *по западным легендам. Критика легенд. Легендарный образ* ***Кирилла и Мефодия****. Санкт-Петербург, 1871.*

5366. ***Билярски****, Иван Александров. Погановския поменик. // Год. Соф. унив. Ц-р за слав.-визант. проучв. „Иван Дуйчев", 1991, с. 53-85.*

5367. ***Благоев****, Горан. Истории за плач и за надежда. С., 2011.*

5368. ***Благоев****, Горан. Курбанът в традицията на българите мюсюлмани. С., 2005.*

5369. ***Благоев****, Горан, Юра* ***Константинова****. Света гора и българското националноосвободително движение. // 100 години от Рилския конгрес на ВМОРО. История и съвременност. Кюстендил, 2006, с. 255-272.*

5370. ***Блазиус Клайнер, монах****. История на България от ... / съст. в 1761 г.; под ред. на акад. Ив.* ***Дуйчев*** *и Карол* ***Телбизов****. С., 1977.*

5371. ***Бобчев****, Никола С. Черковно право. С., 1927.*

5372. ***Божилов****, Иван. Битолският надпис на* ***[цар] Иван Владислав*** *и някои въпроси от средновековната българска история. // Ист. преглед, 1971, N 1, с. 84-100.*

5373. ***Божилов****, Иван. Българите във Византийската империя. С., 1995.*

5374. ***Божилов****, Иван. Основаване на Светата Атонска обител Зограф. Легенди и факти. // Светогорска обител Зограф. Т. I. 1995, с. 3-21.*

5375. ***Божилов****, Иван. Фамилията* ***Асеневци*** *(1186-1460). Генеалогия и просопография. С., 1983.*

5376. ***Божилов****, Иван. Хрониката на* ***Константин Манасий****. Зората на българската епика: Ист. бел. С., 1992.*

5377. ***Божков****, Атанас. Българска историческа живопис. Ч. 1. Миниатюри, икони, стенописи. С., 1972.*

5378. ***Божков****, Атанас. Изображенията на* ***Кирил и Методий*** *през вековете. С., 1989.*

5379. ***Божков****, Атанас. Търновската средновековна художествена школа. С., 1985.*

5380. ***Бонева****, Вера. Американската мечта в българското възрожденско общество. В. Търново, 1998.*

5381. ***Бонева****, Вера. Българите пред Европа през 1862 г. В. Търново, 1993.*

5382. ***Бонева****, Вера. Българското възраждане в Шумен и Шуменско. Църковнонационални борби и постижения. В. Търново, 2002.*

5383. ***Бонева****, Вера. Властта на словото във вихъра на въстанието. // Въстанието в Ново село 1876 г. С., 1997, с. 208-218.*

5384. ***Бонева****, Вера. Животът и делото на* ***д-р Иван Селимински*** *в българската историческа книжнина. // Ист. преглед, 1991, N 12, с. 70-85.*

5385. ***Бонева****, Вера. Историкът* ***Гаврил Кръстевич****. // Ист. преглед, 1993, N 4-5, с. 182-197.*

5386. ***Бонева****, Вера. Исторически етюди по Българско възраждане. В. Търново, 1997.*

5387. ***Бонева****, Вера.* ***Гаврил Кръстевич****: Биогр. Шумен, 2000.*

5388. ***Бонева****, Вера. Църковнонационалното движение през епохата на Възраждането в българската мемоаристика. // Светогорска обител Зограф (В памет на* ***Димитър Ангелов****). С., 1999, с. 246-256.*

*[****Бранкоф****] D. M.* ***Brancoff*** *– псевд. на Димитър* ***Мишев****.*

*5389. [****Бранкоф****] D. M.* ***Brancoff****. La Macédoine et sa Population Chrétienne. Paris, 1905.*

5390. ***Будилович****, Антон Семьонович. Несколько мыслей о греко-славянском характере деятельности* ***Св. Св. Кирилла и Мефодия****. // Мефодиевский юбилейный сборник. Варшава, 1885, с. 1-117.*

5391. ***Бурмов****, Тодор. Българското и гръцкото високо духовенство. Цариград, 1860.*

5392. ***Бурмов****, Тодор. Проектът на Вселенската патриаршия и решението на българският въпрос. Букурещ, 1867.*

5393. ***Бурмов****, Тодор. Съвременните наши калугери. Виена, 1867.*

*5394. Български народни песни за смесен хор / Съст. и изд. Иван **Кюлев**. Цариград, 1916.*

*5395. **Ваклидов**, Христо Дочев. Кратка свещена история. Браила, 1864.*

*5396. **Василиев**, Асен. Две старинни църкви в Македония. // Год. Нар. археолог. музей, 1943, Т. 7, с. 107-153.*

*5397. **Василиев**, Асен. Черепишкият манастир „Успение Пресветая Богородица". С., 1943.*

*5398. **Велчев**, Велчо. **Константин-Кирил и Методий** в старобългарската книжнина. С., 1939.*

*5399. **Велчев**, Велчо. Неизвестен последовател на **Паисий Хилендарски**. // Език и литература, 1956, N 2, с. 88-105.*

*5400. **Велчев**, Велчо. От **Константин Философ** до **Паисий Хилендарски**. С., 1979.*

*5401. **Велчев**, Велчо. **Паисий Хилендарски** – родоначалник на Българското възраждане. С., 1981.*

*5402. **Велчев**, Велчо. Свят на героика и красота [: Публ. на П. **Велчев** по неизд. ръкоп. на В. **Велчев** от 90-те г.]. С., 1992.*

*5403. **Велчев**, Велчо. Славянският дух в Пространните жития на **Кирил и Методий**. // Славянски глас, 1937, N 6, с. 6-26.*

*5404. **Велчев**, Велчо. Социална структура на България според беседата на **презвитер Козма**. // Ист. преглед, 1945, N 1, с. 138-155.*

*5405. **Вечева**, Екатерина Емилова. Рим и балканската католическа интелигенция през XVII в. // Изв. Держ. архиви, 1991, Т. 61, с. 3-44.*

*5406. **Вълчанов**, Славчо. Тълкуване на книгата на **Пророк Даниил**: Пособие за изпитните събеседвания на свещениците. С., 1975.*

*5407. **Вълчанов**, Славчо. Тълкуване на Дванадесетте пророци: Пособие за изпитните събеседвания на свещениците. С., 1977.*

*5408. **[Гавриил Поповича, архим.]** Разговори за сърдечно и душевно образование: Соч. на сръбски от ... ; прев. на бълг. от **Аверкиа Петровича Д[иакона]**, сопотненца. Белград, 1847.*

*5409. **Гаврил Николов Беловеждов, архим**. Давам думата на моето досие. С., 2000.*

*5410. **Гаврил Николов Беловеждов, архим**. Страданието не е етикет, то е достойнство: Докум. от съдебните процеси срещу Католическата църква в България през 50-те години на XX в. С., 2001.*

*5411. **[Георги Акрополит] George Akropolites**. The History / trans. with introd. and comment by R. **Macrides**. Oxford, 2007. (Oxford Studies in Byzantium). – Първи превод на англ. на гръцкия източник за византийска история (1204-1261 г.).*

*5412. **Георгиев**, Е. Возникновение Преславской книжовной школы. // Palaeobulgarica, 1982, N 1, с. 16-28.*

*5413. **Георгиев**, Е. Две произведения на **Св. Кирила**. С., 1938.*

*5414. **Георгиев**, Е. Имената на старобългарските букви. // Изв. Ист. д-во в София, 1939, Т. 16-17, с. 134-151.*

*5415. **Георгиев**, Е. **Кирил и Методий**, основоположници на славянските литератури. С., 1956.*

*5416. **Георгиев**, Е. Книжовното дело на славянските просветители **Кирил и Методий**. Книжовна дейност на **Св. Кирил** до създаването на славянското глаголическо писмо. С., 1943.*

*5417. **Георгиев**, Е. Към въпроса за Константиновото (Кириловото) авторство на глаголицата. // Изв. Инст. за лит., 1954, Т. 2, с. 219-221.*

*5418. **Георгиев**, Е. Люлка на старата и нова българска писменост. С., 1980.*

*5419. **Георгиев**, Е. Начало на славянската писменост в България. Старобългарските азбуки. С., 1942.*

*5420. **Георгиев**, Е. Основи на славистиката и българистиката. С., 1979.*

*5421. **Георгиев**, Е. Покръстването на славяните и българите и началото на славянската писменост според вести в „Сказанието" на **Черноризец Храбър**. // Ист. преглед, 1948, N 2, с. 91-94.*

*5422. **Георгиев**, Е. Пренасянето на Кирило-Методиевата книжовна традиция от Велика Моравия в България. // Сборник в чест на **Александър Теодоров-Балан** по случай деветдесет и петата му годишнина. С., 1955, с. 203-212.*

*5423. **Георгиев**, Е. Работили ли са **Кирил и Методий** като просветители на българските славяни?. // Езиковедски изследвания в чест на **акад. Стефан Младенов**. С., 1957, с. 235-245.*

*5424. **Георгиев**, Е. Славянская писменость до **Кирилла и Мефодия**. С., 1952.*

*5425. [**Глайкснер**, Ханс] **Gleixner**, H. V. **Solovev**'s Konzeption vom Verhaltnis zwishen Politik und Sittlichkeit. Frankfurt-am-Main, 1978.*

*5426. **Гьоте**, Й. В. [фон] **Фауст**: Трагедия: В 2 ч. / Прев. от нем. Л. **Илиев**. С., 1999.*

*5427. **Гьоте**, Й. В. [фон] **Фауст**: Трагедия: В 2 ч. / Прев. от нем. В. **Петров**; Ил. Фр. **Щафен**. С., 2001.*

*5428. **Goethe**, J. W. [von] **Faust**: Tragodie: T. I-II / Mit 163 Federzeichnungen von F. **Staffen**. Berlin, 1920.*

*5429. **Goethe**, J. W. [von] **Faust**: Tragodie [: T. 1-2] / Mit Ill. von J. **Hegenbarth**. Leipzig; Dresden, 1961-1963. – T. 2. 1963.*

*5430. **Архиепископ Дамиан Царицински** (Дмитрий Григорьевич Говоров). День русской культуры. С., 1929.*

*5431. **Архиепископ Дамиан Царицински** (Дмитрий Григорьевич Говоров). Руководство по предмету Пастирского богословія. С., 1928.*

*5432. **Архиепископ Дамиан Царицински** (Дмитрий Григорьевич Говоров). Свобода славян и деловое единеніе их. С., 1929.*

*5433. **Данов**, Христо Груев. Землеописателен учебен атлас в двадесят и четире карти. Пловдив, 1865. 59 [12 + 47] с.*

*5434. **Джаничич**, Джура. Knijga **Konstantina filosofa** o pravopisu. // Starine (Beograd), 1, 1869, p. 1-43.*

*5435. [**Дилтай**, Вилхелм] **Dilthey**, W. Gesammelte Schriften: Bd 2. Leipzig; Berlin, 1921.*

*5436. **Димитров**, Христо Златарев. **Митрополит Климент (Друмев)** като пастир и пастролог. С., 1951.*

*5437. **Димитров**, Христо Златарев. Психология на молитвата. С., 1947.*

*5438. **Димитров**, Христо Златарев. **Св. ап. Павел** като пастир. С., 1928.*

*5439. **Димитров**, Христо Златарев. **Св. ап. Павел** като пастир. С., 1967.*

*5440. **Димитров**, Христо Златарев. Св. Писание (Омилетично-херменевтично проучване). С., 1965.*

*5441. **Димитров**, Христо Златарев. Учебник по религия. С., 1941.*

*5442. **Димитър Хоматиан**. Кратко житие на **Св. Климент Охридски** / Прев. от старогр. А. **Милев**. // Охридският архиепископ **Димитър Хоматиан** и българите. С., 2010, с. 443-447.*

*5443. **Димитър Хоматиан**. Кратко житие на **Св. Климент Охридски** (Охридска легенда). // **Димов**, Методий. Град Воден в природно, индустриално-икономическо и национално отношение. С., 1920.*

*5444. **Димов**, Милан Георгиев. Разговор на **Негово Блаженство български екзарх Йосифа I** с един руский странник в ЦариСофия на 6-и септ. 1886 г. Свищов, 1886. 16 с.*

*5445. **Динев**, Петър. Народнопесенни елементи в българския църковен напев. С., 1959.*

*5446. **Динев**, Петър. Рилската църковнопевческа школа в началото на 19 век и нейните представители. С., 1957.*

*5447. **Динев**, Петър. Сходство между народните и църковните мелодии. С., 1955.*

*5448. **Динеков**, Петър. Делото на **Кирил** и **Методий** и развоят на старата българска литература. // 1100 години славянска писменост 863-1963: Сб. в чест на **Кирил** и **Методий**. С., 1963, с. 5-19.*

*5449. **Динеков**, Петър. **Климент Охридски** в развитието на българската литература. // **Климент Охридски**: Сб. от статии по случай 1050 г. от смъртта му. С., 1966, с. 25-37.*

*5450. **Динеков**, Петър. Личността на **Константин-Кирил Философ**. // **Константин-Кирил Философ**: Юбил. сб. по случай 1100-год. от смъртта му. С., 1969, с. 17-3.*

*5451. **Динеков**, Петър. Софийските книжовници през XVI в. Кн. 1. **Поп Пейо**. С., 1939.*

*5452. **Добрев**, Иван. Българският език. С., 2007.*

*5453. **Добрев**, Иван. Глаголицата. С., 2007.*

*5454. **Добрев**, Иван. Два Царсамуилови надписа. С., 2007.*

*5455. **Добрев**, Иван. Прозрения в българската старина. С., 2007.*

*5456. **Добрев**, Иван. **Свети Иван Рилски**. Т. I. С., 2007.*

*5457. **Драгова**, Надежда. Втора апология на българската книга и нейните извори. // **Константин Кирил Философ**: Юбил. сб. по случай 1100-год. от смъртта му. С., 1969, с. 315-347.*

*5458. **Драгова**, Надежда. Домашни извори за история славяно-болгарска. // **Паисий Хилендарски** и неговата епоха. 1762-1962. С., 1962, с. 285-343.*

*5459. **Драгова**, Надежда. Знай свой род и език. С., 1962.*

5460. ***Драгова****, Надежда.* ***Климент Охридски*** *(Разказ за него и за враговете му). С., 1966.*

5461. ***Драгова****, Надежда. Книга за* ***Паисий****. С., 1972.*

5462. ***Драгова****, Надежда. Непроучен старобългарски акростих. // Език и литература, 1968, N 3, с. 27-58.*

5463. ***Драгова****, Надежда.* ***Отец Паисий*** *– родоначалник на Българското възраждане. С., 1995.*

5464. ***Драгова****, Надежда. Старобългарските извори за житието на* ***петнадесетте тивериуполски мъченици*** *от* ***Теофилакт Охридски****. // Studia balkanica, 1970, с. 105-131.*

5465. ***Драгова****, Надежда. Фрагменти от старобългарското житие на* ***Свети княз Борис*** *в балкански средновековни творби. // Литературознание и фолклористика: Сб. в чест на* ***акад. Петър Динеков****. С., 1983, с. 93-100.*

5466. ***Драгомир Котев****. Село Бистрица. Селищна моногр. С., 1985.*

5467. ***Дреймънд****, Хенри. Как да преобразим живота си / Прев. от англ.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С., 1913.*

5468. ***Дреймънд****, Хенри. Най-великото в света / Прев. от англ.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С., 1915.*

5469. ***Дреймънд****, Хенри. Пътя към* ***Христа****: Мир имайте! / Прев. от англ.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С., 1914.*

5470. ***Друмев****, Васил.* ***Иванко****, убиеца на* ***Асеня I****. Браила, 1872.*

5471. ***Друмев****, Васил. Нещастна фамилия. Истанбул, 1860.*

5472. ***Дуйчев****, Иван. За документите на Ватиканския архив, отнасящи се до българската история. // Изв. Ист. др-во в София, 1933, Т. 13, с. 113-141.*

5473. ***Дуйчев****, Иван. Краткото* ***Климентово*** *житие от* ***Димитър Хоматиан****. //* ***Климент Охридски****. С., 1966, с 161-164.*

5474. ***Дуйчев****, Иван.* ***Петър Богдан [Бакшев, архиепископ]****. Доклади до Рим (Два исторически опита на* ***архиепископ Петър Богдан Бакшев****). // Родина, 1939, N 3.*

5475. ***Дуйчев****, Иван.* ***Петър Богдан [Бакшев, архиепископ]****. Хроника на моравската мисия на* ***Св. Св. Кирил и Методий*** *(Два исторически опита на* ***архиепископ Петър Богдан Бакшев****). // Родина, 1939, N 3.*

5476. ***Дуйчев****, Иван. Пространно гръцко житие и служба на* ***Св. Наум Охридски*** *(XIII в.). //* ***Константин-Кирил Философ****. С., 1969, с. 261-279.*

5477. ***Дуйчев****, Иван.* ***Свети Климент Охридски****. С., 1941.*

5478. ***Дънов****, Петър. Вечният завет на* ***Духа*** *(22 март 1939). С., 1939.*

5479. ***Дювернoа****, Александър Лвович.* ***Блаженный Мефодий****, первоучитель славянский. Москва, 1894.*

5480. ***Дюлгеров****, Димитър. Петдесетници в България. С., 1959.*

5481. ***Дюлгеров****, Димитър. Рим и* ***светите*** *братя* ***Кирил*** *и* ***Методий****. С., 1934.*

5482. ***Дюлгеров****, Димитър. Римският папа пред съда на Свещеното писание и църковната история. С., 1924.*

5483. ***Сливенски митрополит Евлогий****. И на земли мир... . Сливен, 1941.*

5484. ***Сливенски митрополит Евлогий****. Програма за църковно-енорийската дейност и живо пастирство. Сливен, 1942.*

5485. ***Сливенски митрополит Евлогий****. Рождество* ***Христово****: Реч на празника. Сливен, 1942.*

5486. ***Евсеев****, Иван Евсеевич.* ***Григорий Пресвитер****, переводчик времени болгарского* ***царя Симеона****. // Изв. Отделения русского языка и словесности ИАН, 7, 1902, 3, 356-366.*

5487. ***Проф. архим. Евтимий Сапунджиев****. Парламентаризъм и безотговорност в Българската църква. // Год. на Соф. унив. Богосл. фак., 1936-1937, Т. 14, с. 1-38.*

5488. ***Проф. архим. Евтимий Сапунджиев****. Писма за дъновизма. С., 1923.*

*5489-5490. [****Еко****, Умберто]* ***Еco****, U. La Struttura Assente: Introduzione alla ricerca semiologica. Milano, 1968; 2002.*

*5491. [****Фьойе]*** ***Feuillet****, A. Les deux onctions faites sur* ***Jésus*** *et* ***Marie-Madaleine****. // Revue Thomiste (Paris), 75, 1975, p. 357-395.*

*5492. [****Франц Ксавер Пеячевич]*** ***Franz Xaver Pejačević****. Controversiae Ecclesiae Orientalis et Occidentalis [Противоречия между Източната и Западната църкви за първенството и допълване на символите]. Graz, 1752.*

*5493. [****Франц Ксавер Пеячевич]*** ***Franz Xaver Pejačević****. Historia Bulgarorum [Книга от*

*завещанието на **светейшия абат Францискус Ксаверий Пеячевич**, поверена при смъртта му на Георги **Баряктари** – 5 окт. 1781 г.] . – Няма данни. – Бел. на ред. – Н. К.*

*5494. [**Франц Ксавер Пеячевич**] **Franz Xaver Pejačević**. Historia Serviae seu colloquia XIII de statu regni et religionis Serviae [История на Сърбия или 18 разговора за кралската държава и религията на Сърбия от възникването ѝ до края]. Graz, 1799.*

*5495. [**Франц Ксавер Пеячевич**] **Franz Xaver Pejačević**. Theologicorum dogmatum de fontibus theologicis et deo uno ac trino libri septem [Седем книги за теологическата догма, за теологическите източници и единствения **Бог** на **Троицата**]. Graz, 1757.*

Жефарович**, Христофор вж **Йеромонах Христофор Жефарович

*5496. **Живкович**, Кирил. Житие святихъ сербских просветителей **Симеона** и **Сави**. Виена, 1794.*

*5497. **Захариев**, Стефан Секулов. Географико-историко-статистическо описание на Татарпазарджишката каза. Виена, 1870.*

*5498. **Зидаров**, Е., Методий **Устичков**. Религията: Науч. изследване върху разните религии. Ямбол, 1912.*

*5499. **Златарски**, Васил Николов. Български архиепископи-патриарси през Първото царство (до падането на източната му половина). // Изв. на Бълг. ист. др-во, 1924, Кн. VI, с. 49-76.*

*5500. **Златарски**, Васил Николов. Какви канонически книги и граждански закони е получил **Борис** от Византия. // Летопис на Бълг. академия на науките, 1911, 1, с. 79-116.*

*5501. **Златарски**, Васил Николов. Нов поглед върху сетнините от православието в България. // Бълг. преглед, 1897.*

*5502. **Златарски**, Васил Николов. Посланието на **цариградския патриарх Фотий** до българския **княз Бориса** в славянски превод. // Бълг. старини, Кн. V, 1917.*

*5503. **Иванов**, Ангел. Псалтикия. Т. 1-3. Цариград, 1857-1860.*

*5504. **Иванов**, Йордан. Житията на **Св. Ивана Рилски** с уводни бележки. // Год. Соф. унив. Ист. фак., 32, 1936, с. 28-37.*

*5505. Из старата българска литература [: Антология] / Под ред. на [с предг.] Петър **Динеков**. С., 1969.*

*5506. **Икономов**, Тодор. Песнопение (Сб.). Цариград, 1872.*

*5507. **Доростолски митрополит Иларион.** Светлоозарени слова. Избр. статии, спомени, беседи, поучения и слова. Съст. Мария **Антонова**. Силистра, 2005.*

*5508. **Ильинский**, Г. А. Грамоты болгарских царей. Москва, 2011.*

*5509. **Инокентий, архимандрит**. Не само науката... . // Православен пастир, 28, N 5, ян. 1948, с. 192.*

*5510. **Инокентий, архимандрит**. Тържишкият манастир – уникална иконна галерия. // Духовна култура, 1974, N 4.*

*5511. **Исай Серски, архимандрит**. Сказаніе о началѣ и настоящемъ положеніи ставропигіальнаго монастиря Св. Іоанна Предтечи въ Серрескій епархіи въ Македоніи. Санкт-Петербург, 1864.*

*5512. [**Йениг**, Дитер] **Jähnig**, D. **Schelling**: Bd 1-2. Pfullingen, 1966-1969.*

*5513. **Йоаким Бакалов, протопр**. **Стефан Ив. Пешев**. [Живот и дейност]. С., 1901.*

*5514. **Йоаким Бакалов, протопр**. Спомени и разкази, посветени на въстанието в с. Батошево и дейността на Габровската чета в 1876 година. С., 1926.*

*5515-5516. **Йоаким Бакалов, протопр**. Учебник по практическо ръководство за свещениците: Ч. 1-2. С., 1906-1907.*

*5517. **Йоаким Бакалов, протопр**. Църковен славянско-български речник. Съст. по речниците на [Василий] **Смарагдова**, В. **Михайловски**, П. **Солярски**, Т. **Василиев** и др. Севлиево, 1897.*

*5518. **Йоаким Кърчовски**. Повест ради страшнаго и втораго пришествия **Христова**. Буда, 1814.*

*5519. **Йоаким Кърчовски**. Слово, исказаное, заради умирение. В Будине града. Буда, 1814.*

*5520-5529. [**Св. Йоан Златоуст**]. **Saint Jean Chrysostome**. Sancti patris nostri Joannis Chrysostomi archiepiscopi Constantinopolitani Opera omnia quæ extant, vel quæ ejus nomine circumferuntur [Съчиненията на нашия **свети отец Йоан Златоуст, архиепископ на Константинопол**, всички, които съществуват или се разпространяват от негово име]. Т. I-II. 1718, Т. III-IV. 1721, Т. V-VI. 1724, Т. VII. 1727, Т. VIII. 1728, Т. IX. 1731, Т. X. 1732, Т. XI. 1734, Т. XII. 1735, Т. XIII. 1738. Parisiis [Paris], 1718-1738.*

*5530. **Йоан Павел II.** Да прекрачиш прага на надеждата: **Йоан Павел II** отговаря на въпроси*

*на Виторио **Месори** / Встъп. статия и състав. Виторио **Месори**; Прев. от пол. Мария **Шанца**, Мира **Костова**; Послесл. Мария **Шанца**. В. Търново, 1995.*

*5531. **Йоан Павел II**. Дар и тайна [: Спомени] / Прев. от пол. Мария **Шанца**, Мира **Костова**; Ил. Станислав **Соболевски**; Послесл. Мария **Шанца**. В. Търново, 1997.*

*5532. **Jan Paweł II**. Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich. Krakow, 1996.*

*5533. **Jan Paweł II**. Przekroczyc prog nadziei. Lublin, 1994.*

*5534. **Йона Агатоникийски**. Литургика за духовните училища (Учебник). С., 1950.*

*5535. **Калев**, Димитър. Църквата „Св. Седмочисленици". С., 1979.*

*5536. **Цариградския патриарх Калист I**. Житїе и жизнь преподобнаго **отца нашего Ѳеѡдосїя** иже в Трѣновѣ постничьствовавшаго съписано **светѣишимь патрїархѡмь** Кѡнстантїна града кѵрь **Калистѡмь** [Житие на **Св. Теодосий Търновски**] / Изд. В. Н. **Златарски**. // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Т. 20. С., 1904, с. 19-41.*

*5537. **Карамихалева**, Александра. Като живи камъни. С., 2013.*

*5538. **Карамихалева**, Александра. Насаме. С., 2017.*

*5539. **Карамихалева**, Александра. През очите на вярата. С., 2007.*

*5540. **Каролев**, Райчо. История на Православната християнска църква. С., 1894.*

*5541. **Киприан**. Житие на **Петър, митрополит Киевски и на цяла Русия**. // Стара българска литература. Т. 4. Житиеписни творби. С., 1986. <https://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=429&WorkID=14912&Level=1>. – 29.10.2021. – 10 с.*

*5542. **Кирил Варненски и Великопреславски**. Настолен Православен календар. С., 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009.*

*5543. **Кирил, Патриарх Български**. **Екзарх Антим** (1816-1888). С., 1956.*

*5544. **Кирил, Патриарх Български**. 100 години от учредяването на Българската екзархия. С., 1971.*

*5545. **Кирил, Патриарх Български**. Съпротивата срещу Берлинския договор – Кресненското въстание. С., 1955.*

*5546. **Кирил Рилски**. Българската самостоятелна църква в Илирия на Балканския полуостров и нейната апостолска древност (Кратък ист.-канонически очерк). С., 1930.*

*5547. **Кирил Рилски**. Кратки спомени из миналия ми живот (1861-1931). С., 1931.*

*5548. **Кирил Рилски**. Кратки спомени от управлението ми на Драмската и Дебърската епархии от 1910 до 1920. С., 1924.*

*5549-5550. **Киров**, Димитър. Кратко въведение в Свещеното Писание на Стария Завет. В. Търново, 2001; 2. доп. изд. 2004.*

*5551-5553. **Киров**, Димитър. Между вярата и разума. Първи въпроси. С., 2014; 2. прераб. изд. С., 2016; 3. изд. С., 2019.*

*5554. **Киров**, Димитър. Синът човешки. Образът в книга **Даниил** и междузаветната неканонична литература. С., 1999.*

*5554-5556. **Киров**, Димитър. Съвременни богословски проблеми. 2. доп. изд.: доб. е студията: Библия, Църква и посткомунизъм. С., 2004, с. 133-163; 1. изд. В. Търново, 2001.*

*5557. **Киселков**, Васил. „Беседа против богомилите". С., 1934.*

*5558-5559. **Киселков**, Васил. Българската книжнина през Симеоновия век. С., 1928; 2. изд. 1943.*

*5560-5561. **Киселков**, Васил. Жития на **Светите братя Кирил и Методий**. С., 1938; 2. изд. 1942.*

*5562. **Киселков**, Васил. **Кирил и Методий**. С., 1931.*

*5563. **Киселков**, Васил. Панонските легенди или пространните жития на славянските просветители **Кирил и Методий**. Ямбол, 1923.*

*5564. **Киселков**, Васил. **Патриарх Евтимий**. С., 1938.*

*5565. **Киселков**, Васил. „**Патриарх Евтимий**" от Григорий Цамблак. С., 1935.*

*5566-5567. **Киселков**, Васил. **Презвитер Козма**, „Беседа против богомилите". С., 1938; 2. изд. 1942.*

*5568. **Киселков**, Васил. Славянските просветители **Кирил и Методий**. С., 1946.*

*5569. **Киселков**, Васил. Славянските просветители **Кирил и Методий** – живот и дейност. С., 1923.*

*5570. **Киселков**, Васил. **Софроний Врачански**. С., 1963.*

Клайнер**, Блазиус – вж **Блазиус Клайнер, монах

*5571. **[Св. архиепископ] Климент Охридски**. Слова и поучения / Прев. от старобълг. ез. **архим. д-р Анастасий Бончев**. С., 1970.*

*5572. **Коев**, Тотю. Догматическите формулировки на първите четири вселенски събора. С., 1968.*

5573. ***Коев****, Тотю. Православен катехизис и Послание на източните патриарси за Православната вяра. С., 1991.*

5574. ***Кондаков****, Иван. Сборник проповеди. С., 1986.*

5575. ***Кондаков****, Иван. Тълкуване на първото послание на* ***Св. ап. Павел*** *до коринтяни. С., 1959.*

5576. ***Константин Костенечки****. Житие за* ***Стефан Лазаревич****. С., 1993.*

5577. ***Константин Костенечки****. Пътуване до Палестина (Биогр. сб.) С., 2003, с. 176-177.*

5578. ***Константин Костенечки****. „Сказание о писменах" (известно и като „Сказание за буквите"). С., 1993.*

5579. ***Константин Преславски****. Историкии. // Христоматия по старобългарска литература. С., 1978, с. 59-63.*

5580. ***Константин Преславски****. Проглас към евангелието. Стихотворение от* ***епископ*** *... (IX-X в.). //* ***Иванов****, Йордан. Български старини из Македония. С., 1908, с. 70-74.*

5581. ***[Константин VII Багренородни] Constantine [VII] Porphyrogenitus****. De Administrando Imperio / Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies. Washington D.C., 1967.*

5582. ***[Константин VII Багренородни] Constantine VII [Porphyrogenitus]****. De ceremoniis. English translation „The Book of Ceremonies" accompanying the Greek text in 2 vols / Australian Association for Byzantine Studies. Canberra, 2012. (Byzantina Australiensia ; 18)*

5583. ***[Константин VII Багренородни] Constantine VII [Porphyrogenitus]****. Story of the Image of Edessa. // The Turin Shroud. London, 1978, p. 235-251.*

5584. ***Константинов****, Алеко.* ***Бай Ганю****: Невероятни разкази за един съвр. българин / Пише ... . С., 1895.*

5585. ***Константинов****, Алеко. До Чикаго и назад: Пътни бележки. С., 1894.*

5586. ***Константинов****, Алеко. Разкази и фейлетони: С уводни бел. и речник. С., 1937.*

Костенечки*, Константин – вж* ***Константин Костенечки***

Котев*, Драгомир – вж* ***Драгомир Котев***

5587. Кратка свещена история на ветхо и новозаветната църков. Прев. от. ***Партений Зографски, митрополит Нишавски****. Цариград – Галата, 1857.*

5588. Кратка славенска граматика. Съст. от ***Партений Зографски, митрополит Нишавски****. Цариград, 1859.*

5589. ***Кудрявцев****, Виктор Дмитриевич. Въведение във философията / Прев. от рус.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С., 1895.*

5590. ***Кудрявцев****, Виктор Дмитриевич. Началните основания на философията. Ч. 1-2 / Прев. от рус.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С.; Пловдив, 1900-1903.*

5591-5594. ***Куманов****а, А. Введение в гуманитарную библиографию [Е-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению: [В 2 ч.]: Ч. 1. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания; Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии / [Науч. консульт. М.* ***Куманов****]. Ново изд. С., 2007. 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.): текст. 1. изд. на Ч. 1. Санкт-Петербург, 1995; 1. изд. на Ч. 2. С., 2005.*

Кърчовски*, Йоаким – вж* ***Йоаким Кърчовски***

5595. ***Кюлев****, Иван. Народни песни от Неврокопско. Посмъртно изд. С., 1977.*

5596. ***Лавренов****, Цанко. По стръмната пътека. С., 1967.*

5597. ***Ласков****, Данаил Т. Православно догматическо богословие. С., 1927.*

5598. ***Лотман****, Ю. Внутри мыслящих миров. Москва, 1996.*

5599. ***Lotman****, J. Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture / Transl. by Ann* ***Shukman****, introd. by Umberto* ***Eco****. London; New York, 1990.*

5600. ***Йеромонах Макарий****. По границите на Дакия (Трактат). – [Б.м.,] [Б.г.]. (Хилендарска библиотека)*

5601. ***Йеромонах Макарий****. Псалтир (1495 г.). [Б.м.]. (Британска библиотека)*

5602. ***Йеромонах Макарий****. Служебник (Отпечатан от Божидар* ***Вуковић****). [Б.м.,] [Б.г.]. (Музей на Труман, САЩ).*

5603. ***Митрополит Макарий Московски****. Ръководство за изучването на християнското православно-догматическо богословие: Ч. 1-2 / Прев. от рус.* ***протопр. Йоаким Бакалов****,* ***архим. Антим Върбанов****, Н. Д.* ***Попов****. С., 1898.*

5604. ***Митрополит Макарий Московски****. Схизмата / Прев. от рус.* ***протопр. Йоаким***

Бакалов. // Църковен вестник, NN 49, 10 дек. 1911; N 51, 17 дек. 1911; N 52, 31 дек. 1911; N 1-2, 14 ян. 1912. – Публ. под загл.: Из областта на историята.

5605. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Литургика или Наука за богослужението на православната църква. С., 1906.

5606. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Православно и догматично богословие. С., 1914.

5607. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Учебно ръководство по свещено писание: Вехтозаветни учителни книги. С., 1907.

5608. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Християнството, патриотизма и войната. С., 1915.

5609. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Цел и смисъл на живота според учението на ***Божественото откровение***. С., 1915.

5610. ***Митрополит Макарий Неврокопски***. Църковно красноречие и основните му закони. С., 1912.

5611. ***Миладинов***, Димитър Христов, Константин Христов ***Миладинов***. Български народни песни / Събрани от братя ***Миладиновци Димитрия и Константина***. Издани от ***Константина***. Загреб, 1861. – Съдържа 660 нар. песни.

5612. ***Милев***, Гео. Септември: поема. Отпеч. в сп. „Пламък". (С.), 1924.

5613. [***Мил***, Джон Стюарт] ***Mill***, J. S. A System of Logic: T. 1-2. London, 1843.

5614. ***Михаил Псел***. Хронография / Прев. от средногр., предг., бел. Веселин Н. ***Иванов***. Варна, 1999.

5615. ***Михаил Пселл***. Богословские сочинения / Пер. с греч., предисл., примеч. ***архим. Амвросия***. Санкт-Петербург, 1998.

5616. ***Михайлов***, Купен. Записки за мисията на отците възкресенци в Малко Търново. Варна, 2013.

5617. ***Михайлов***, Купен. Кратък католически катехизис. Бургас, 1992.

5618. ***Михайлов***, Купен. Сборник със спомени на български католически духовници за архиепископ ***Анджело Джузепе Ронкали***: конф. „[***Анджело Джузепе***] ***Ронкали***, видян от българите". Рим, 1971.

5619. ***Мишев***, Димитър Д. България в миналото. С., 1916.

5620. ***Младенов***, Стефан, ***протопр. Йоаким Бакалов***. Кратка граматика на църковнославянски език със сборник и речник. С., 1924.

5620-5632. [***Монфокон***, Бернар де] ***Montfaucon***, Bernard de. ***S. Joannis Chrysostomi, archiepiscopi Constantinopolitani***, Operaomnia quæ exstant vel quæ ejus nomine circumferuntur: 13 vols. Paris: sumptibus L. ***Guerin***, C. ***Robustel***, et al., 1718-1738.

5633. ***Мюлер***, Макс. Против материализма / Прев. от нем. ***протопр. Йоаким Бакалов***. С., 1915.

5634. ***Натанаил, митрополит Охридски и Пловдивски***. Борба за България. С., 2003.

5635. Начално учение за децата. Напеч. от ***Партений Зографски, митрополит Нишавски***. Цариград – Галата, 1858.

5636. Неделно евангелие / прев. на новобълг. от гр. ез. ***Архимандрит хаджи Павел Божигробски***. Солун, печ. на Киряк Държилов, 1852.

5637. ***Видински митрополит Неофит***. Видинска епархия. С., 1924.

5638. ***Неофит Бозвели***. Мати Болгария. С., 1939.

5639. ***Неофит Бозвели***. Краткая свещеная история и священий катихизис. Белград, 1935.

5640. ***Неофит Рилски***. Аритметика. 1851.

5641. ***Неофит Рилски***. Буквар, извлечен от взаимоучителните таблици. 1835.

5642. ***Неофит Рилски***. Болгарска грамматика. Крагуевац, 1835. – първа бълг. граматика: учебник.

5643. ***Неофит Рилски***. Взаимоучителни таблици. 1835.

5644. ***Неофит Рилски***. Краснописание. 1837.

5645. ***Неофит Рилски***. Краткое и ясное изложение за разделението, начертанието, именованието и произношението на писмената и правила за срицанието, просодиата и слогат и за правото чтение на грецеския язык. Белград, 1835.

5646. ***Неофит Рилски***. Свещенний краткий катехизис. 1835.

5647. ***Неофит Рилски***. Словар на българския език, изтълкуван от църковнославянски и гръцки език. А – Благоизправляю. Цариград, 1875.

5648. ***Неофит Рилски***. Описание болгарскаго священнаго монастира Рилскаго. 1879.

5649. ***Неофит Рилски***. Христоматия славянского язика. 1852.

5650-5656. [***Никифор Григора***] ***Nicephorus Gregoras***. Historia Rhomaike / Jan Louis van ***Dieten***.

Stuttgart 1973-2007. (Bibl. der Gr. Lit. Band 4, 8, 9, 24, 39, 59, 66)

5657. ***Ников****, Петър. Възраждане на българския народ. С., 1929.*

5658. ***Николай Макариополски****. Богословие на Светата Евхаристия. С., 1955.*

5659. ***Николай Макариополски****. Вяра, надежда, любов –* ***Закон Божий*** */ в съавт. с* ***архим. Серафим****. С., 2009.*

5660. ***Николай Макариополски****. Глас на благовестието. С., 1971.*

5661. ***Николай Макариополски****. Наръчник по Православна литургика. С., 1972.*

5662. ***Николай Макариополски****. Светата евхаристийна жертва (изяснение на Православната литургия). С., 1968.*

5663. ***Николай Макариополски****. Светата Евхаристия. Литургично-екзегетическо изследв. С., 1955.*

5664. ***Николай Шиваров, протопр****., Славчо* ***Вълчанов****. Вечното в двата Библейски Завета: Сб. с материали по библеистика. В. Търново, 1993.*

5665. Нови песни за вечеринки и утра. С., 1935.

5666. ***Онуфрий Попович (Хилендарски)****. Духовний зрак. Цариград, 1850.*

5667. ***Онуфрий Попович (Хилендарски)****. Житие на* ***Симеон Сръбски****. Белград, 1821.*

5668. ***Онуфрий Попович (Хилендарски)*** *[съавт.]. Приходна книга на Хилендар. Б.м., 1855. – Др. съавт. на тр. – неизв.*

5669. ***Павел Стефанов****,* ***архим****. Лирата на Параклита. История на монтанизма. В. Търново, 2012.*

5670. ***Павел Стефанов****,* ***архим****. Ялдаваот. История и учение на гностицизма. С., 2008.*

5671. ***Архимандрит Паисий Пастирев****. Гробът на* ***Патриарх Евтимий****. Б.м., Б.г.*

5672. ***Архимандрит Паисий Пастирев****. Мисли върху монашеството. Станимака [дн. Асеновград], 1927.*

5673. ***Паисий Хилендарски****. История славеноболгарская, собрана и нареждена* ***Паисием иеромонахом*** */ Стъкми за печ. по първообраза Й.* ***Иванов****. С., 1914.*

5674. ***Панарет Пловдивски****. Надгробное пение или последование утренное во святую и великую суботу. Нарядил по нов устав и издал със свое иждивение П.* ***Панарет****, сингел на Бълг. църква при Фенер. Цариград, печ. на Т. Дивитчиана, 1866.*

5675. ***Пандурски****, Васил Ив.* ***Възкресение****,* ***Възнесение Христово*** *и Петдесетница в иконографията. // Отпеч. от: Год. на Духовната акад., 1956, Т. 5, с. 1-59.*

5676. ***Пандурски****, Васил Ив. Стенописите в Бояна. // Год. на Духовната акад., 1960, Т. 9, с. 1-41.*

5677. ***Пандурски****, Васил Ив. Църковната живопис в България и нейното културно-национално значение. // Год. на Духовната акад., 1956, Т. 5, с. 1-42.*

5678. ***Левкийски епископ Партений****. Жития на български светци. В 2 т. Т. 2. С., 1979.*

5679. ***Пейкич****, Кръстьо. Зарцало истине мед царкве источне и западне. Б.м., 1726.*

5680. ***Пейкич****, Кръстьо. Concordia orthodoxum partum orientalium et occidentalium in eadem veritate... Търнава (Тирнавия), 1730.*

5681. ***Пейкич****, Кръстьо. „Разсъждения против Корана" или „Мохамедани обучени съгласно Корана на догматика и на катехизис по закона на* ***Христос****. Търнава (Тирнавия), 1717.*

5682. ***Пейчинович****, Кирил. Книга глаголемая Утешение грешним. Солун, 1840.*

5683. ***Пейчинович****, Кирил. Книга сия зовомая Огледало. Будапеща, 1816.*

5684. ***Петър Богдан Бакшев*** *[,* ***архиепископ****]. За древността на бащината земя и за българските дела. Т. 1-2 = De antiquitate paterni soli et de rebus Bulgaricis. T. 1-2 /* ***Petrus Deodatus****: крит. изд. / прев. и комент. Цветан* ***Василев****; науч. ред. Елия* ***Маринова****. С., 2020.*

*5685. [****Петър Стоишич, отец****]. Цвет милости или завещание чадолюбиваго ... / Прев. от* ***Аверкия Петровича Диакона****. Белград, 1848.*

5686. ***Пеячевич****, Яков. Тезиси по обща философия. Сбито изложение на старите и нови географски сборници, или географско изложение на Европа, Азия, Африка и Америка. Загреб, 1714.*

5687. ***Пикио****, Рикардо. Православното славянство и старобългарската културна традиция. С., 1993.*

5688. ***Попов****, Георги.* ***Константин Преславски****. Азбучната молитва – класическо произведение на средновековната българска литература. // Славянски глас (Год. на Славянското дрво), N 1, 2006, с. 45-53.*

5689. ***Попов****, Христо. Ръководство за изучаване на пророческите книги на Ветхия Завет.*

1938.

5690. ***Поповски****, Търпо Иванов. Македонски дневник. Спомени на* ***отец Търпо Поповски****. С., 2006.*

5691-5693. ***Поппандов****, Димитър. Македонски дневник. Спомени; След убийството на* ***Васил Аджаларски****; Подробности по убийството на войводата* ***Васил Стоянов*** *(Статии). // Вести (Цариград), 1909, N 34, 35, 40.*

5694. ***Поппандов****, Димитър. Скопье. Исторически бележки. С., 1916.*

5695. ***Попстефанов (Панчовски)*** *Евстати. Ново Софроние. Записки за народния живот и страданията български. С., Б.г. – Друго изд. С., 1996.*

5696. ***Поснов****, Михаил Емануилович. История на християнската църква: Ч. 1-2. С., 1933.*

5697. Псалтир (1650). – Отпеч. във Влашко на среднобълг. ез. от ***йеромонах Мелхиседек****.*

5698. ***Райнов****, Николай. Между пустинята и живота: Лиричен роман (за живота на* ***Иисус Христос****). С., 1919.*

*5699. [****Райнхард****, Карл]* ***Reinhardt****, K. Kosmos und Sympathie. München, 1926.*

5700. ***Раковски****, Г. С. Българският за независимо свещеничество днес възбуден въпрос. Белград, 1860.*

5701. ***Раковски****, Г. С. Евангелският вероизповеден въпрос. Букурещ, 1860.*

5702. Ръководство за религиозно обучение. Прев. на бълг. ез. ***Герман Рейдон****. Сливен, 1907.*

5703. ***Сапунджиев****, Евтимий, проф. доктор архим. Свещеният огън и други Копривщенски разкази. С., 1934. Кн. изд. под псевд. Дядо „Е”.*

5704. ***Сапунов****, Петър. История на словенно-болгарския народ. Прераб. и доп. превод на части от сръбската „История разных славенских народов найпаче болгар, хорватов и сербов” на Йован* ***Раич*** *(1792). [Букурещ], 1844.*

5705. ***Сарафов****, Петър В. Османска граматика. С., 1906.*

5706. ***Сарафов****, Петър В. Ръководство за практическото и теоретическо изучаване на Източното църковно пение. С., 1912.*

5707. ***Сарафов****, Петър В. Синтаксис. С., 1907.*

5708. ***Саръев****, Боян. Гласът на викащия в пустинята. С., 1996.*

5709. Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. С., 1889- .

5710. ***Сведенборг****, Е. Езикът на ангелите (ориг.: London, 1758).*

5711. Священное и ***божественное евангелие Новаго завета*** */ прев. на църковнослав. ез.* ***Архимандрит хаджи Павел Божигробски****. Цариград, печ. на Александър Екзарх, 1858.*

5712. ***Севрюкова****, Слава, Иво* ***Лозенски****. Психотронични изследвания на микросвета. С., 1991.*

5713. ***Сибиък****, Т. А. Семиотиката в Съединените щати / Предг. към бълг. изд. ...; Прев. от англ.: А.* ***Харалампиева****, А.* ***Багашева****; Ред. и предг. И.* ***Младенов****. С., 1997.*

5714. ***Sebeok****, T. I Think I Am a Verb: More Contributions to the Doctrine of Signs. Berlin, 1986.*

5715-5717. ***Епископ Силвестър****. Православно догматическо богословие с исторично изследване на догмите: Т. 1-3 / Прев. от руски ...* ***протопр. Йоаким Бакалов****,* ***архим. Макарий*** *(по-късно* ***Неврокопски митрополит****) и* ***свещ. д-р Стефан Цанков*** *(по-късно акад.). С., 1912-1914.*

5718. ***Софроний, епископ Врачански****. Евангелие поучително: За сичките недели през годината, за господските и богородични празници и за по-големите светии. Нови Сад: в книгопечатнята Др. Дан.* ***Медакова****, 1856.*

5719. ***Софроний, епископ Врачански****. Житие и страдания грешнаго* ***Софрония****. // Дунавски лебед, год. II, бр. 55-61. Белград, 1861.*

5720. ***Софроний, епископ Врачански****. Кириакодромион, сиреч Неделник. Римник [дн. Румъния], 1806.*

5721. ***Софроний, епископ Врачански****. Неделное евангелское толкование. [Б.м.], 1805. (Археологически музей Шумен)*

5722. ***Срезневский****, И. И. Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках: LXXXI-XC. Санкт-Петербург, 1879.*

5723. ***Станимиров****, Станимир Ст. Спомените ми за* ***Екзарх Йосиф I****. //* ***Екзарх Йосиф*** *в спомени на съвременници. Сб. С., 1995.*

5724. Старобългарското учително евангелие на ***Константин Преславски****. Freiburg, 2012.*

5725. ***Стефан Цанков, протопр****. Малорусите в Австро-Унгария. (Българска сбирка, 1907, N 3, с. 3-50)*

5726. ***Стефан Цанков, протопр****. Света гора Атон и нейното съвременно положение. // Год. Духовната академия, 3, 1954, с. 303-323.*

5727. ***[Стефан Цанков, протопр.] Stefan Zankow, Protopresbyter****. Das orthodoxe Christentum des Ostens: Sein Wesen und seine gegenwärtige Gestalt (Gastvorträge, gehalten an der Berliner Universität). Berlin, 1928.*

5728. ***[Стефан Цанков, протопр.] Stefan Zankow, Protopresbyter****. Die Verwaltung der bulgarischen orthodoxen Kirche. Halle, 1920.*

5729. ***Екзарх Стефан I Български****. Българската църква. С., 1932.*

5730. ***Екзарх Стефан I Български****. На път за Дамаск. С., 1932.*

5731. ***Екзарх Стефан I Български****. Религия и наука. С., 1937.*

5732. ***Екзарх Стефан I Български****. Същината на пастирското служение. С., 1935.*

5733. ***Стоядинов****, Мариян. Божията благодат – богословско изследване. С., 2007.*

5734. ***Стоядинов****, Мариян. Иконология на догмат. С., 2009.*

5735. ***Стоядинов****, Мариян. Символите на Църквата – от апостолския век до тържеството на Православието. С., 2006.*

5736. ***Стоядинов****, Мариян. Църква. Общност. Общество. В. Търново, 2009.*

5737. ***Стоянов****, Пахомий. Влязването на въстаниците в манастира [Дряновския манастир „Св. Архангел Михаил"]. // Април 1876. Спомени. С., 1987, с. 583-596.*

5738. ***Страхов****, Николай Николаевич. Кратка история на философията / Прев. от рус.* ***протопр. Йоаким Бакалов****. С., 1904.*

5739. ***Събев****, Тодор.* ***Отец Паисий Хилендарски*** *(Епоха, личност, дело, значение. // Год. на Духовната акад., 1965-1966, Т. 15, с. 1-36.*

5740. ***Събев****, Тодор. Самостойна народностна църква в средновековна България. Християнизаторски процес, основаване и възход, автокефалия и междуцърковно положение; църква и държава; роля и значение. С., 1987.*

5741. ***Събев****, Тодор. Учредяване и диоцез на Българската екзархия до 1878. С., 1973.*

5742. ***Таворов****, Назарий Антонович. Кратка омилетика / Прев. от ...* ***протопр. Йоаким Бакалов*** *и* ***Григорий И. Шивачев*** *(по-късно* ***Врачански митрополит Климент****). С., 1899.*

5743-5744. ***Темелски****, Христо Ив. Българската Светиня на Златния рог. 1. изд. В. Търново, 1998; 2. прераб. и доп. изд. С., 2005.*

5745. ***Темелски****, Христо Ив. Великотърновските манастири в националноосвободителната борба (Ист. очерци). С., 2000.*

5746. ***Темелски****, Христо Ив. Дипломатът в расо,* ***Екзарх Йосиф I*** *– живот и дейност. С., 2015.*

5747-5748. ***Темелски****, Христо Ив. Из църковното ни минало: Т. 1-2. С., 2001-2010.*

5749. ***Темелски****, Христо Ив. Разбоишки манастир. С., 2009.*

5750. ***Темелски****, Христо Ив. Соколският манастир „Св. Успение Богородично" край Габрово. В. Търново, 2004.*

5751. ***Теодоров-Балан****, Александър. Борба за съвременен правопис (1921-1923 г.). С., 1924.*

5752. ***Теодоров-Балан****, Александър.* ***Кирил*** *и* ***Методий****. Жития... С., 1920.*

5753. ***Теодоров-Балан****, Александър. Книга за мене си. С., 1988.*

5754. ***Теодоров-Балан****, Александър. Нова българска граматика. С., 1940.*

5755. ***Теодоров-Балан****, Александър. Нова българска граматика за всякого. С., 1958.*

5756. ***Теодоров-Балан****, Александър.* ***Паисий Хилендарски****. История славянобългарская (1762). Пловдив, 1898.*

5757. ***Теодоров-Балан****, Александър.* ***Софроний Врачански****. С., 1906.*

5758. ***Теодосий Скопски****. Православната църква и католишката пропаганда. С., 1914.*

5759. ***Теофилакт Охридски, архиепископ****. Житие на* ***Св. Климента Охридски*** */ Прев. Даниил Т.* ***Ласков****. С., 1916.*

5760. ***Theophylact Simocatta****. The History of* ***Theophylact Simocatta****: An Engl. Transl. with Introd. Oxford, 1986.*

5760-5762. ***Тодоров****, Петко Ю. Събрани произведения: В 3 т. С., 1957-1958. Т. 1: Идилии, разкази и очерки / Ред. Н.* ***Фурнаджиев****. 1957; Т. 2: Драми / Ред. Н.* ***Янков****. 1957; Т. 3: Ранни творби, статии, документи / Ред. Л.* ***Георгиев****. 1958).*

5763. ***Толстой****, Лев Н.* ***Ана Каренина****. Москва, 1877.*

5764. ***Толстой****, Лев Н.* ***Божието Царство*** *е вътре във вас. Пловдив, 2022.*

5765. ***Толстой****, Лев Н. Война и мир. Москва, 1865.*

5766. ***Толстой****, Лев Н. Възкресение. Москва, 1899.*

5767. ***Толстой****, Лев Н.* ***Царство Божие*** *внутри вас. Лайпциг, 1894.*

5768. ***Tolstoi****, Leo. My religion / By* ***Count Leo Tolstoi****. London, 1885.*

5769. ***Тома Кемпийски****. Подражание на* ***Христа*** */ Прев. Методий* ***Устичков****. С., 1928.*

5770. ***Трифонов****, Юрдан. Византийските хронисти и църковно-славянската книжнина. // Изв. Ист. др-во в София, 1924, с. 163-181.*

5771-5772. ***Трифонов****, Юрдан.* ***Цар Борис-Михаил*** *(Време, царуване, величие). С., 1907; 2. изд. С., 1927.*

5773. ***Узунов****, Васил Николов. Изгрева на свободата: Кървавите дни на Освободителната война. С., 1928.*

5774. ***Узунов****, Васил Николов. Ние в Балканската война: Ист. роман. С., 1933.*

5775. ***Узунов****, Васил Николов. Озарени: Роман. С., 1943.*

5776. ***Узунов****, Васил Николов. Стръмен път: Разкази. С.: Изд. на Св. Синод, 1940.*

5777-5778. ***Филип Станиславов****, Петър* ***Парчевич****. Описание на Северна България /* ***Филип Станиславов****. Завещание / Петър* ***Парчевич*** *; [прев. от лат. ез. Янко* ***Димитров****]. С., 2012. – Ориг. изд. 1659.*

5779. ***Фламарион****, К. Смъртта и нейната тайнственост (ориг.: Paris, 1920).*

5780-5782. ***Франгов****, Петко Тодоров. Белочерковската чета в Дряновския манастир. 1. изд. Търново, 1880; 2. изд. Търново, 1896; 3. доп. изд. Търново, 1909.*

5783. ***Химитлийски****, Михаил,* ***протопр****. Празникът на славянските първоучители и техните ученици и* ***Св. цар Борис****. С., 1914.*

5784. ***Химитлийски****, Михаил,* ***протопр****. Проповеди за Връбница, Велики Петък и Великден. С., 1914.*

5785. ***Химитлийски****, Михаил,* ***протопр****. Християнско подвижничество.* ***Преподобен Иван Рилски****. С., 1915.*

*5786. [****Холцмайстер****, Урбан]* ***Holzmeister****, U. Die Magdalenfrage in der kirchlichen Ueberlieferung. // Zeitschrift für katolische Theologie (Innsbruck), 46, 1922, p. 402-584.*

5787. ***Йеромонах Христофор Жефарович****. Описание светаго божия града Ерусалима. 1748.*

5788. ***Йеромонах Христофор Жефарович****. Поучение святителское к новопоставленному йерею. 1742.*

5789. ***Йеромонах Христофор Жефарович****. Стематография. 1741.*

5790. ***Хубанчев****, Антоний Ангелов. Аз съм Пътят, Истината и Животът. С., 1997.*

5791. ***Цанов****, Андрей Стоев. България и източният въпрос. Пловдив, 1876.*

5792. ***Цанов****, Андрей Стоев. Едновремешна, сегашна и бъдеща България. Пловдив, 1918.*

5793. ***Цанов****, Андрей Стоев. Наука и вяра. Пловдив, 1894.*

5794. ***Цанов****, Андрей Стоев. Неразрешени задачи – нач. на XX в. Пловдив, 1901.*

5795. ***Цанов****, Андрей Стоев. Образцова и щастлива България. Пловдив, 1933.*

5796. ***Цанов****, Андрей Стоев. Първият български княз. С., 1895.*

5797. ***Цанов****, Андрей Стоев. Целта и щастието на човешкия живот. Пловдив, 1927.*

5798. ***Царев****, Георги. Човекът в семейството, обществото и държавата според книгата* ***Премъдрост на Иисуса****, син* ***Сирахов****. С.: Изд. на Св. Синод, 1973.*

5799. ***Цонев****, Беньо Стефанов. Новобългарската писменост преди* ***Паисия****. // Български преглед, 1894, N 8, с. 80-94.*

5800. ***Цонев****, Беньо Стефанов. Опис на ръкописните и старопечатните книги на Народната библиотека в София. С., 1910.*

5801. ***Цонев****, Беньо Стефанов. Опис на славянските ръкописи и старопечатни книги в Пловдивската народна библиотека. С., 1920.*

5802. ***Цоневски****, Илия. Патрология: Живот, съчинения и учение на църковните отци, учители и писатели. С., 1986.*

5803. ***Цоневски****, Илия. Посланието на* ***ап. Вариана****. С., 1945.*

5804. ***Цоневски****, Илия.* ***Св. Киприян Картагенски****: Възглед за църквата. С., 1941.*

5805. ***Цоневски****, Илия.* ***Св. Климент Римски*** *и посланието му до коринтяни. С., 1947.*

5806. ***Цоневски****, Илия. Ученицето на* ***Св. Василий Велики*** *за* ***Св. Троица****. С., 1940.*

5807. Църковна история с най-нужни случаи в святата църква... / Прев. от гр. на славяноболг. яз. от ***Аверкия Петровича*** *и* ***Григорий Гога, дякони****. Белград, 1855.*

5808. ***[Юстин Челийски] Юстин Поповић****. Догматика православне цркве. Београд, 1932.*

5809. ***[Юстин Челийски] Юстин Поповић****. Православна црква и екуменизам. Солун, 1974.*

5810. ***[Юстин Челийски] Юстин Поповић****. Пут богопознања. Београд, 1987.*

5811. ***[Юстин Челийски] Јустин Поповић****. Светосавље као философија живота. Београд, 1953.*

5812. ***[Юстин Челийски] Јустин Поповић****. Философија и религија Ф. М.* ***Достојевског****. Београд, 1923.*

5813. ***[Юстин Челийски] Јустин Поповић****. Философске урвине. Минхен, 1957.*

5814. ***Яворов****, Пейо К.* ***Гоце Делчев*** *(Биогр.). С., 1904.*

5815-5819. ***Яворов****, Пейо К. Събрани съчинения: Т. 1-5. С., 1942-1946.*

5820. ***[Яко(в) Яковски] Jacobus Jakovsky****. Alfabetum bulgaricum cyrillianum nunc primum editum Catholics Thraciae Bulgariae. Pomac tynis S Congregationis de propaganda fide. Рим, 1844.*

5821. ***[Яко(в) Яковски] Jacobus Jakovsky****. Knigice od molitvi, kojeto na svetlost dadi Prisvetli Gospodin Karlo. Рим, 1846.*

5822-5823. ***[Яко(в) Яковски] Jacobus Jakovsky****. Nauka kristianska za kristianete od Filibeliskata darxiava. Рим, 1844; 1914.*

VIII. IV. Ръкописи, цитирани в текста на статиите на *Енциклопедията* (89 ном. назв.: NN 5824-5912)

5824. Битолски триод (XIII в.) / Препис. ***Тодор Граматик****. – Ръкоп. – (Нар. библ. „Ив. Вазов” – Пловдив)*

5825. Борилов синодик (1211 г.). – Ръкоп. – Съхранява се в Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий” (НБКМ) – София.

5826. ***Велев****, Г. За титлите на архиереите без епархии в Българската църква: Ръкоп. от частно събр. на авт. С., 10 септ. 1985.*

5827. ***Владислав Граматик****. Рилска повест. // Рилски панагерик (1479 г.). – Ръкоп.*

5828. ***Георгиева****, Д. Неврокопска епархия на Българската православна църква (1935-1952): Дис. ... д-р по богословие. Благоевград, 2019. – Ръкоп.*

5829. ***Григоричев*** *паримейник (кр. на XII – нач. на XIII в.). – Ръкоп.*

5830. Дамаскин (1748) / Препис. ***Тодор Врачански****. – Ръкоп.*

5831. ***Денев****, Иван. Проповедта в епохата на Българското Възраждане: Хабил. тр. С., 1983. – Ръкоп.*

5832. ***Дилевски****, Николай Михайлович. Основни проблеми на устойчивостта / подвижността на руското ударение: ... дис. ... д. н. С., 1954. – Ръкоп.*

5833. ***Дилевски****, Николай Михайлович. Сложни глаголни основи в съвременния руски език: ... дис. ... канд. на науките. С., 1948. – Ръкоп.*

5834. ***[Дурих****, Фортунат]* ***Durich****, Fortunat. Dissertatio de Slavo-Bohemica Sacri Codicis Versione. Pragae, 1777. – Дис.*

5835. ***Дънов****, Петър. Ето Човека (16 март 1914): Беседа. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5836. ***Дънов****, Петър. Последно слово (20 дек. 1944): Беседа. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5837. Житие на ***Св. Антоний Велики /*** *Прев. от гр.* ***Презвитер Йоан*** *(първ. пол. на X в.). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5838. Житие на ***Св. Василий Нови*** *(XIV в.). Преписал* ***поп Петър****. – Ръкоп. (Синайски манастир „Св. Екатерина”)*

5839. Житие на ***Св. Панкратий Тавроманийски /*** *Прев. от гр.* ***Презвитер Йоан*** *(първ. пол. на X в.). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5840. ***Иван-Александров*** *Песнивец (Софийски псалтир) (1337 г.). – Ръкоп.*

5841. ***Иван-Александров*** *сборник (1348 г.). – Ръкоп. – (Публ. библ. „С. Е. Салтиков-Шчедрин” – Санкт-Петербург).*

5842. ***Иванов****, Н. Опожаряването на старобългарската библиотека в Търново. В. Търново, 2016. – Непубл. докум.*

5843. ***Илиев****, Ил.* ***Охридският архиепископ Димитър Хоматиан*** *и българите: Дис. ... докт. на науките. С., 2009.*

5844. История на Хилендарския манастир. Преписал ***Пантелеймон Хилендарец, монах, игумен*** *на Хилендарския манастир. Русе, 1809. – Ръкоп.*

5845. ***Йеротей, йеромонах****. Рилски летопис (Бел. за ист. на Рилския манастир, 1744-1772). – Ръкоп.*

5846. ***Йоан Врачански****. [Сб. жития и др. произведения.] (1778 г.) Съдържа две жития на* ***Св. Иван Рилски****, житие на* ***Св. Петка*** *и повест за* ***Варлаам*** *и* ***Йоасаф****, доп. със свед. за живота на бълг. монашество през XVIII в. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5847. ***Йоан Дамаскин****. Точно изложение на православната вяра („Небеса”) [ок. 893 г.] / Прев. на старобълг. (на част от съч.) и предг.* ***Йоан Екзарх****. Шестоднев / Съст.* ***Йоан Екзарх****. – Ръкоп. (НБКМ). Съдържа ориг. части и преводни откъси от визант. авт. (****Василий Велики*** *и др.).*

5848. ***Йоан Зонара****. Световна хроника [в 18 кн.: От Сътворението на света до 118 г.] / Прев. на старобълг. (XIII в.). – Ръкоп. (НБКМ). – Съч. е важен извор за историята на Византия. Съдържа свед. за бълг. история (XI-XII в.).*

5849. ***Йоан Малала****. Хронография (или „Всемирна хроника”). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5850. ***Йоан Презвитер****. [Проповеди: „Похвално слово за* ***Йоан Богослов****”, две „Слова за* ***Рождество Христово****”, „Слово за* ***Богоявление****”, „Слово за* ***Сретение Господне****”, „Слово за* ***Възнесение Господне****”, „Слово за* ***Преображение****”, „Слово за Пасха”]. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5851. ***Йоан Светогорец****. Превежда евангелията, Деянията на апостолите, типик, псалтир, богородичник, миней, сборници със слова на* ***Исаак Сирин****,* ***Варлаам, Доситей****, патерик, но най-много са преводите му на химни.* ***Йоан*** *е автор на първия пълен превод на октоиха. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5852. ***Йоан Скилица****. Исторически обзор (За периода 811-1057). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5853-5856. ***Каролев****, Райчо. За богомилството: Дис. ... богословие. // Периодическо списание, 1871, N 3, 4, 5-6; 1873, N 7-8.*

5857. ***Климент Рилец****. Спомени из живота ми: Рилски манастир 1922-1961. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5858. ***Ковачев****, Богомил Петров. Участието на руската църква в национално-освободителното движение на българския народ през XIX в.: Дис. ... богословие. – Москва, 1983. – Ръкоп.*

5859. ***Кондаков****, Иван.* ***Божиите слова*** *за света. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5860. ***Кондаков****, Иван. Записки за историята на родното му село Рахманларе (дн. с. Розино). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5861. ***Кондаков****, Иван. Тълкуването на Четириевангелието. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5862. ***Кръстев****, Ангел. Българската схизма: църквите, великите сили и балканското единство. Шумен, 2012. – Дис.*

5863. ***Кръстьо Граматик****. Миней празничен (неподписан). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5864. ***Кръстьо Граматик****. Служебен миней (неподписан). – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5865. ***Куманов****, М. Българо-румънски отношения (1923-1926). //* ***Куманов****, М. Балканската политика на първото сговористкото правителство в България (1923-1926): Дис. ... ист. / Инст. по ист. при БАН; Науч. рък.: Елена* ***Диловска****; Рец.: Войн* ***Божинов****, Ярослав* ***Йоцов****. С., 1971, с. 240-241. (Библиогр. в края на текста. – Защитена в БАН. Институт за история. – Утв. от ВАК с протокол N 8 / 08.05.1972. 949.72.053.1 COBISS.BG-ID 1260018404 I) – Машинопис. – Ръкоп. – Личен архив на* ***М. К.*** *– Библиогр. инф. за тр. публ. в 2022 г. в паметната енциклопед. кн., посв. на 80-год. от рожд. на* ***М. К.*** *„LICHT, MEHR LICHT!”. – Бел. на ред.* ***А. К.***

5866-5867. ***Куманов****, М.* ***Професор Васил Николов Златарски*** *като историк на Първата българска държава: Дипломна работа / Соф. унив. „[Св.] Климент Охридски”. Филос.-ист. фак. Кат. „Бълг. история”; Науч. рък.* ***Петър Христов Петров****; Рец.* ***Васил Гюзелев****. – С., 1965. – 100 с. – Машинопис. – Ръкоп. – Личен архив на* ***М. К.*** *– Тр. публ. в 2022 г. в паметната енциклопед. кн., посв. на 80-год. от рожд. на* ***М. К.*** *„LICHT, MEHR LICHT!”. – Бел. на ред.* ***А. К.***

5868. Лесновски паренсис (1353 г.). – 315 л. – Части от ръкоп. (НБКМ)

Ловчански сборник вж Попфилипов сборник

5869. ***Маджуров****, Николай. Религиозните и философски съмнения на* ***блаж. Августин****: Хабил. тр. С., 1976. – Ръкоп.*

5870. ***Маджуров****, Николай. Религиозно-философските възгледи на* ***М. Ломоносов*** *(1711-1765 г.): Дис. ... богословие. Москва, 1971. – Ръкоп.*

5871. ***Михайлов****, Купен. История на Източно-католическата енория Св. Троица в Куклен. Куклен, 1968 . – Непубл. ръкоп.*

5872. ***Михайлов****, Купен.* ***Кирил Куртев*** *– Апостолически Екзарх. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Непубл. ръкоп.*

5873. ***Николай Шиваров, протопр****. Древни библейски ръкописи от Кумран: Хабил. труд за доцентура. С., 1963. – Ръкоп.*

5874. ***Николай Шиваров, протопр****. Отношението между законодателствата на* ***пророк Моисей*** *и* ***Хамурапи*** *откъм произход и съдържание: Дис. ... доктор по теология. С., 1957. – Ръкоп.*

5875. ***Онуфрий Попович (Хилендарски)****. Автобиография. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп.*

5876. Панагерик (1623). Съдържа: 1. Житие на ***Св. Петка****; 2. Житие на Св.* ***Иван Рилски****; 3. Житие на* ***Св. Иларион Мъгленски****. – Ръкоп. (Мътнишки манастир).*

5877. Панагюрски апокрифен сборник (втор. пол. на XVI в.). – Ръкоп. под N 433 (НБКМ).

5878. ***Пейчинович****, Кирил. Житие и служба на* ***цар Лазар****. – [Бм.,] [Б.г.]. – Непубл. ръкоп.*

5879. ***Пенков****, Д. Религиозно-философските възгледи на* ***Стоян Михайловски*** *(1856-1927): Дис. ... филос. С., 2004. – Ръкоп.*

5880. Пирдопски апостол (XIII в.). – 129 л., писани на пергамент. – Ръкоп. (НБКМ).

5881. Писмена справка, изготвена от Христо ***Темелски*** *[Църковно-исторически и архивен институт]. С., 2021. – 1 с. – Справката е подготвена по молба на* ***М. К.*** *– Бел.* ***А. К.*** *– Ръкоп.*

5882. ***Попова****, Т. Г. „Лествица" Иоанна Синайского: каталог славянских рукописей. Köln, 2012, с. 1063-1073 [списък на гръцките ръкописи], с.755-764 [списък на славянските ръкописи].*

5883. Попфилипов сборник (Ловчански сборник) / Съст. от двама преписвачи, единият от които е ***поп Филип****. Търново, 1345-1346. – Ръкоп. (Держ. ист. музей – Москва)*

5884. Послание на ***Цариградския патриарх Фотия*** *да българския* ***княз Бориса / Симеон митрополит Варненски и Преславски****. С., 1917.*

5885. ***Прокопий Кесарийски****. История на войните: 8 кн. (ок. 545-550). – Ръкоп.*

5886. ***Прокопий Кесарийски****. За постройките (ок. 553-555). – Ръкоп.*

5887. ***Прокопий Кесарийски****. Тайната история (ок. 550-555). – Ръкоп.*

5888. ***Пролог*** *(1635). – Ръкоп. (Мътнишки манастир)*

5889. Радомиров псалтир (кр. на XIII в.). – Ръкоп. (Зографски манастир „Св. Георги" в Света гора)

5890. Радомирово евангелие (XIII в.). – Ръкоп. (Библ. на Хърватск. акад. на науките и изкуствата – Загреб)

5891. Рилска грамота на ***цар Иван Шишман*** *(1378 г.). – Ръкоп. (Музей на Рилския манастир)*

5892. Ряпов сборник (втор. пол. на XIV в.). Наречен на името на притежателя му С. ***Ряпов****. – Ръкоп. (Науч. архив на БАН)*

5893. ***Сава****, хилендарски библиотекар. Писма на хилендарския* ***архим. Онуфрий Попович*** *1847-1866. – Неотпеч. ръкоп.*

5894. Савина книга. Наречена на името на преписвача ***поп Сава****. – Ръкоп. (Руски държ. архив)*

5895. Сборник от слова (1758) / Преписал ***Тодор Врачански****. – Ръкоп.*

5896. Сборник от слова и евангелски тълкувания (1758) / Препис. ***Тодор Врачански****. – Ръкоп.*

5897. Сборник от слова и жития (от 1772) / Препис. ***Тодор Врачански****. – Ръкоп.*

5898. Сборник от слова на ***Св. Йоан Златоуст*** *(1756) / Препис.* ***Тодор Врачански****.*

5899. Свърлижки листове. [Част от средновековно евангелие на среднобълг. ез., от което са запазени 11 пергаментови листа]. Свърлиг (дн. Сърбия), 1279. – Ръкоп. (Библ. на Сръбск. акад. на науките и изкуствата в Белград)

5900. ***Сигеберг, монах****. Хроника. – Съд. ист. сведения (381-1111 г.), вкл. за бълг. история. – Ръкоп.*

5901. Синайски патерик (XI в.). – Най-ранният пълен препис на старобълг. превод. – Ръкоп. (Держ. ист. музей – Москва)

5902. Синайски псалтир (Синайски глаголически псалтир). Старобългарски глаголически

паметник от X вк. Открит през 1850 г. от ***архим. Порфирий Успенски****. – Ръкоп. (Манастир „Св. Екатерина”, Синайски полуостров)*

5903. Скопски миней (XIII в.). Написан е на кирилица с глаголически вписвания, на пергамент. – Ръкоп. (НБКМ).

5904. Слепченски апостол (XII в.). – Ръкоп., намерен в Слепченския манастир „Св. Йоан Кръстител” край гр. Прилеп, Вардарска Македония. (Рус. държ. библ., а отделни листове – в библ. в Санкт Петербург, Москва, Киев, Пловдив)

*5905. [****Стефан Цанков, протопр****.] **Stefan Zankow, Protopresbyter**. Die Grundlagen der Verfassung der bulgarischen orthodoxen Kirche: Inaugural-Diss. zur Erhaltung der Würde eines Doktor Juris Publici der Rechts- und Staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich. Zürich, 1918. – Дис. – Ръкоп.*

5906. ***Стоянов****, Маньо. [Философски възгледи на (Предполаг. назв. – отсъстват данни – Бел.* ***А. К.****)]* ***Григорий Пенчев****: Дис. ... д-р по филос. – Фрайбург, 1931. – Ръкоп.*

5907. ***Теофан Изповедник****. Хронограф. – [Б.м.,] [Б.г.]. – Ръкоп. (НБКМ)*

5908. ***Теофилакт Охридски, архиепископ****. Евангелието на* ***Йоан*** *(1347) / Прев. от гр. на бълг.* ***Теотокий Псилица****. – Ръкоп.*

5909. ***Теофилакт Охридски, архиепископ****. Пространното житие на* ***Св. Климент Охридски*** *(XI в.). – Ръкоп.*

5910. ***Тулешков****, Давид Хаджипенков. Псалтикия „Църковен свят” (в 2 ч.). Обявен за печ. от 1885 г. – Неотпеч. ръкоп. (Държ. архив – В. Търново)*

5911. Търновско четириевангелие (XIII в.). Състои се от 247 л., писани на пергамент и хартия. – Ръкоп. (Архив на Хърватск. акад. в Загреб)

5912. Чудесата на ***Св. Димитър Солунски*** *(610 г.). Съст.* ***Йоан****,* ***Солунски архиепископ*** *(VII в.). – Ръкоп. (НБКМ)*

VIII. V. Периодични и продължаващи издания

VIII. V. I. ..., отразени в информационната ризома – разд. VI. Приложения – подразд. 64. Религиозен печат в България – с. 1094-1097 по изд.: С., 2023; С., 2024: (222 периодични и продължаващи ном. назв., от които 9 са ед. л.: NN 5913-6134)

5913. „Амишпат” (София, 1910-1919) *с. 1094*
5914. „Ангелски меч и сеч” (Велико Търново, 1909) *с. 1094*
5915. „Ангелски сатър и сеч” (Велико Търново, 1909) *с. 1094*
5916. „Ангелско знаме” (Велико Търново, 1910) *с. 1094*
5917. „Антология от еврейски слова” (София, 1937) *с. 1094*
5918. „Анхира” (София, 1921-1923) *с. 1094*
5919. „Аор” (Пазарджик, 1923; 1934) *с. 1094*
5920. Апостолско списание „Християнин” (Ямбол, 1934) *с. 1094*
5921. „Ашалом” (Пловдив, 1928-1930) *с. 1094*
5922. „Ашахар” (София, 1925-1926) *с. 1094*
5923. „Ашофар” (Пловдив, 1919-1941) *с. 1095*
5924. „Безбожник” (София, 1931) *с. 1095*
5925. „Беседи за братствата” (София, 1939-1942) *с. 1095*
5926. „Библейски уроци” (София, 1918-1947) *с. 1095*
5927. Библиотека *„Живот и светлина”* (Пловдив, 1920) *с. 1095*
5928. „Бич” (Русе, 1895) *с. 1095*
5929. „Благовестител” (Пазарджик, 1904-1907) *с. 1095*
5930. „Благовестител” (Бургас, 1928-1948) *с. 1095*
5931. „Благовестителна тръба” (Пловдив, 1825-1926) *с. 1095*
5932. „Благодат” (София, 1921-1926) *с. 1095*
5933. „Благочестие” (Търново, 1912-1913) *с. 1095*

5934. „Богословска мисъл” (София, 1927-1937) *с. 1095*
5935. „Божи глас” (Варна, 1940-1943) *с. 1095*
5936. „Божи искри за нашите деца” (София, 1933) *с. 1095*
5937. „Братско слово” (Пловдив, 1930-1944) *с. 1095*
5938. „Братствен глас” (Стара Загора, 1920-1926) *с. 1095*
5939. „Братство” (N 508) (Сливен, 1909-1910) *с. 1095*
5940. „Братство” (N 509) (София, 1919-1921) *с. 1095*
5941. „Братство” (N 511) (Севлиево, 1928-1944) *с. 1095*
5942. „Братство” (N 512) (Шумен, 1930) *с. 1095*
5943. „Бъдеще” (N 592) (София, 1898) *с. 1095*
5944. „Български църковен преглед” (София, 1895-1899) *с. 1095*
5945. „Бюлетин на Българското религиозно брощурно дружество” (София, 1930) *с. 1095*
5946. „Бюлетин на Младежкото християнско д-ство” – София (София, 1907-1910) *с. 1095*
5947. „Бюлетин на Централната консистория на евреите в България” (София, 1920-1942) *с. 1095*
5948. „Велик свещенически съюз” (София, 1930) *с. 1095*
5949. „Вести из еврейския живот” (София, 1917-1918) *с. 1095*
5950. „Вестител на истината” (София, 1922-1934) *с. 1095*
5951. „Виделина” (Сливен, 1902-1909) *с. 1095*
5952. „Виделина” (Хасково, 1926) *с. 1095*
5953. „Виделина” (София, 1927) *с. 1095*
5954. „Витлеем” (Варна, 1923-1931) *с. 1095*
5955. „Витлеем” (Варна, 1923-1928) *с. 1095*
5956. „Витлеемска звезда” (Бургас, 1921-1942) *с. 1095*
5957. „Витлеемска звездица” (София, 1940-1941) *с. 1095*
5958. „Всемирна летопис” (София, 1919-1927) *с. 1095*
5959. „Вяра и дело” (София, 1941) *с. 1095*
5960. „Вяра и живот” (Враца, 1911) *с. 1095*
5961. „Вяра и живот” (София, 1923) *с. 1095*
5962. „Вяра и наука” (Сливен, 1912) *с. 1095*
5963. „Вяра и сила” (София, 1917-1918) *с. 1095*
5964. „Вяра и църква” (Радомир, 1901-1902) *с. 1095*
5965. „Вярата на апостолите” (Попово, 1921) *с. 1095*
5966. „Гласът на Ангелската тръба към българския народ” (София, 1921-1929) *с. 1095*
5967. „Гласът на семинарията” (Самоков, 1923-1934) *с. 1095*
5968. „Годишник на Софийския университет. Богословски факултет” (София, 1923-1944) *с. 1095*
5969. „Голгота” (Бургас, 1898-1900) *с. 1095*
5970. „Григорий Петров” (София, 1926-1931) *с. 1095*
5971. „Детска вяра” (русе, 1938-1943) *с. 1095*
5972. „Духовен будител” (София, 1925) *с. 1095*
5973. „Духовен живот” (Велико Търново, 1909-1910) *с. 1095*
5974. „Духовен живот” (Русе, 1915) *с. 1095*
5975. „Духовен зов” (Гара Пирин, Свети Врачко, 1938-1944) *с. 1095*
5976. „Духовен лъч” (с. Хотанца, Русенско, 1940) *с. 1095*
5977. „Духовен поглед” (с. Турян, Смолянско, 1939-1944) *с. 1095*
5978. „Духовен подем” (Враца, 1925-1927) *с. 1095*
5979. „Духовен подем” (Враца, 1937) *с. 1095*
5980. „Духовна беседа” (Пловдив, 1931-1936) *с. 1095*
5981. „Духовна зора” (София, 1907-1916) *с. 1095*
5982. „Духовна искра” (София, 1908-1909) *с. 1095*
5983. „Духовна искра” (Кюстендил, 1919-1940) *с. 1095*
5984. „Духовна обнова” (Пловдив, 1921-1932) *с. 1095*
5985. „Духовна пробуда” (Пловдив, 1906-1910) *с. 1095*
5986. „Духовна пробуда” (Свищов, 1931-1932) *с. 1095*
5987. „Духовна светлина” (София, 1935-1936) *с. 1095*
5988. „Духовни книжици” (Търново, 1915-1916) *с. 1095*
5989. „Духовни книжки за поучение на всяк християнин” (Болград, 1864-1868) *с. 1095*
5990. „Духовни речи” (София, 1916-1918) *с. 1095*
5991. „Духовно възраждане” (Враца, 1937-1942) *с. 1095*
5992. „Духовно-обществен преглед” (София, 1917-1919) *с. 1095*
5993. „Духовно слово” (Казанлък, 1922) *с. 1095*
5994. „Евангелие и живот” (Ловеч, 1939-1940) *с. 1095*
5995. „Евангелист” (София, 1920-1938) *с. 1095*
5996. „Евангелска правда” (Айтос, 1922) *с. 1095*
5997. „Евангелска трибуна” (Пловдив, 1932) *с. 1095*

5998. „Евангелска тръба” (Пловдив, 1928-1936) *с. 1095*
5999. „Евангелски вести” (Пловдив, 1924-1925) *с. 1095*
6000. „Евангелски уроци” (Стара Загора, 1934-1937) *с. 1095*
6001. „Еврейска мисъл” (Русе, 1922-1923) *с. 1095*
6002. „Еврейска мисъл” (София, 1924) *с. 1095*
6003. „Еврейска мисъл” (София, 1936) *с. 1095*
6004. „Еврейска реч” (София, 1932-1941) *с. 1095*
6005. „Еврейска трибуна” (Русе, 1926-1929) *с. 1095*
6006. „Еврейски вести” (София, 1933-1934) *с. 1095*
6007. „Еврейски глас” (София, 1896-1897) *с. 1095*
6008. „Еврейски глас” (София, 1917-1920) *с. 1095*
6009. „Еврейски глас” (София, 1924-1926) *с. 1095*
6010. „Еврейски отзвуци” (София, 1921) *с. 1095*
6011. „Еврейски преглед” (София, 1910) *с. 1095*
6012. „Еврейски преглед” (София, 1922-1926) *с. 1095*
6013. „Еврейски преглед” (София, 1935) *с. 1095*
6014. „Еврейско ехо” (Русе, 1916) *с. 1095*
6015. „Еврейско религиозно национално списание” (София, 1937) *с. 1095*
6016. „Енорийски вести” (Пловдив, 1931) *с. 1095*
6017. „Енорийски вести” (Брацигово, 1936-1942) *с. 1095*
6018. „Енорийски възглас” (София, 1942-1944) *с. 1095*
6019. „Житието на светиите” (Сливен, 1909-1948) *с. 1095*
6020. „Звезда” (N 2225) (София, 1928-1929) *с. 1095*
6021. „Звездица” (София, 1928-1932) *с. 1095*
6022. „Зорница” (Цариград, 1864-1895) *с. 1095*
6023. „Зорница” (Цариград, 1876-1944) *с. 1095*
6024. Известия на Съюза на православните християнски братства в България (София, 1937-1938) *с. 1095*
6025. Известия на Циганската евангелска мисия (София, 1933) *с. 1095*
6026. „Истина” (София, 1924-1944) *с. 1095*
6027. „Книжнина „Благословено време” (София, 1926-1927) *с. 1095*
6028. „Книжнина „Благословено време” (София, 1926-1929) *с. 1095*
6029. „Книжнина „Благословено време” (София, 1927-1928) *с. 1095*
6030. „Книжнина „Благословено време” (София, 1927-1929) *с. 1095*
6031. „Книжнина „Благословено време” (София, 1928) *с. 1095*
6032. „Книжнина „Благословено време” (София, 1929) *с. 1095*
6033. „Коледарче” (Велико Търново, 1929-1930) *с. 1095*
6034. „Коледарче” (Пловдив, 1931-1933) *с. 1096*
6035. „Любов” (София, 1922) *с. 1096*
6036. „Макаби” (Русе, 1920-1940) *с. 1096*
6037. „Макаби” (София, 1931) *с. 1096*
6038. „Макаби ацаир” (София, 1932-1933) *с. 1096*
6039. „Менора” (Русе, 1919) *с. 1096*
6040. „Милост” (Варна, 1925-1940) *с. 1096*
6041. „Мировестител” (Фердинанд /Монтана/), 1925-1926; 1931) *с. 1096*
6042. „Мироносец” (София, 1931-1932) *с. 1096*
6043. „Мисионер” (Казанлък, 1902-1912) *с. 1096*
6044. „Мисионерски вестител” (Ловеч, 1921-1929) *с. 1096*
6045. „Мисионерски приятел” (Ловеч, 1930-1941) *с. 1096*
6046. „Мисионска вест” (София, 1927-1929) *с. 1096*
6047. „Мисли от Словото на Бога” (Варна, 1933-1935) *с. 1096*
6048. „Мистичен път” (София, 1931) *с. 1096*
6049. „Назарет” (Кюстендил, 1911-1912) *с. 1096*
6050. „Народен будител” (Шумен, 1926-1932) *с. 1096*
6051. „Народен пастир” (Плевен, 1912) *с. 1096*
6052. „Неделни библейски уроци” (София, 1924-1926; 1940) *с. 1096*
6053. „Неделни библейски уроци за деца от основното училище” (*вж „Неделни библейски уроци”*) *с. 1096*
6054. „Неделни уроци” (Хасково, 1896-1947) *с. 1096*
6055. „Нона Палестина” (София, 1923-1924) *с. 1096*
6056. „Новини” (N 4606) (Цариград, 1890-1912) *с. 1096*
6057. „Новият живот” (Казанлък, 1923) *с. 1096*
6058. „Ново слово” (София, 1902-1904) *с. 1096*
6059. „Огън и меч” (София, 1901-1902) *с. 1096*
6060. „Огън и меч” (Сливен, 1911) *с. 1096*
6061. „Пазител на истината” (Шумен, 1924-1930) *с. 1096*

6062. „Пастирски глас” (Сливен, 1901-1903) *с. 1096*
6063. „Пастирско дело” (София, 1922-1944) *с. 1096*
6064. „Православен енорийски будител” (Плевен, 1925) *с. 1096*
6065. „Православен мисионер” (Сливен, 1904-1912) *с. 1096*
6066. „Православен пастир” (Пловдив, 1926-1943; 1945; 1950) *с. 1096*
6067. „Православен проповедник” (Самоков, 1893-1907; 1950) *с. 1096*
6068. „Православие” (Самоков, 1912) *с. 1096*
6069. „Православна вяра и народ” (Ловеч, 1932) *с. 1096*
6070. „Православна дума” (Ески Джумая, 1927-1943) *с. 1096*
6071. „Православна истина” (Стара Загора, 1924-1925) *с. 1096*
6072. „Православни листове” (Хасково, 1907) *с. 1096*
6073. „Православно братство” (Шумен, 1930-1931) *с. 1096*
6074. „Православно-християнска библиотека” (София, 1927) *с. 1096*
6075. „Православно-християнска библиотека „Светлина и утеха” (Пловдив, 1923) *с. 1096*
6076. „Православно-християнски книжки” (Чирпан, 1906-1907) *с. 1096*
6077. „Православно-християнски поучения” (София, 1904-1906) *с. 1096*
6078. „Православно християнче” (София, 1929-1931) *с. 1096*
6079. „Православно християнче” (София, 1932-1938) *с. 1096*
6080. „Пробуда” (София, 1930-1931) *с. 1096*
6081. „Пробуждане” (София, 1931-1934) *с. 1096*
6082. „Пътят” (Тутракан, 1907-1908) *с. 1096*
6083. „Списание източен православен проповедник” (Русе, 1909) *с. 1096*
6084. „Съботни уроци” (София, 1906-1943) *с. 1096*
6085. „Теософия” (София, 1912-1914; 1920-1921; 1924-1925) *с. 1096*
6086. „Теософски вести” (София, 1933) *с. 1096*
6087. „Утеха” (София, 1926-1944) *с. 1096*
6088. „Християнка” (София, 1923-1948) *с. 1096*
6089. „Християнска дума” (София, 1930) *с. 1096*
6090. „Християнска заря” (Оряхово, 1897) *с. 1096*
6091. „Християнска защита” (Варна, 1932-1944) *с. 1096*
6092. „Християнска мисъл” (София, 1907-1909) *с. 1096*
6093. „Християнска мисъл” (София, 1927) *с. 1096*
6094. „Християнска просвета” (с. Садина, Поповско, 1933) *с. 1096*
6095. „Християнски будител” (Плевен, 1927) *с. 1096*
6096. „Християнски другар” (София, 1901) *с. 1096*
6097. „Християнски младеж” (София, 1925) *с. 1096*
6098. „Християнски обзор” (Русе, 1930) *с. 1096*
6099. „Християнски общественик” (Пловдив, 1927-1932) *с. 1096*
6100. „Християнски приятел” (София, 1939) *с. 1096*
6101. „Християнси проповедник” (София, 1919) *с. 1096*
6102. „Християнски реформатор” (София, 1931-1934) *с. 1096*
6103. „Християнски свидетел” (Свищов, 1885-1888) *с. 1096*
6104. „Християнски свят” (Свищов, 1892-1934) *с. 1096*
6105. „Християнски социалист” (Стара Загора, 1928-1932) *с. 1096*
6106. „Християнски съветник” (София, 1924-1930) *с. 1096*
6107. „Християнски учител” (Пловдив, 1897-1906) *с. 1096*
6108. „Християнско братско слово” (София, 1879) *с. 1096*
6109. „Християнско знаме” (Ловеч, 1900-1901) *с. 1096*
6110. „Християнско знаме” (Лом, 1910) *с. 1096*
6111. „Християнско семейство” (Пазарджик, 1909) *с. 1096*
6112. „Християнче” (Пазарджик, 1909-1910) *с. 1096*
6113. „Християнче” (Пловдив, 1932-1944; 1946-1947) *с. 1096*
6114. „Църковен вестник” (Харманли, 1891-1899) *с. 1096*
6115. „Ционистки лист” (Хасково, 1926-1927) *с. 1096*
6116. „Църква. Църковен вестник” (Кюстендил, 1896) *с. 1096*
6117. „Църковен амвон” (Велико Търново, 1911) *с. 1096*
6118. „Църковен архив” (София, 1924-1928) *с. 1096*
6119. „Църковен благовестител” (София, 1923) *с. 1096*
6120. „Църковен вестник” (София, 1900-) *с. 1096*
6121. „Църковен служител” (София, 1926-1943) *с. 1096*
6122. „Църковен учител” (Радомир, 1904) *с. 1096*
6123. „Църковно възраждане” (Пазарджик, 1906) *с. 1096*
6124. „Църковно поучение” (София, 1889-1890) *с. 1096*
6125. „Що е истина” (Стара Загора, 1924-1925) *с. 1096*

VIII. V. I. I. Единични листове

6126. „Вяра и дело” (Варна, 1940) *с. 1096*
6127. „Вяра и дело” (София, 1940) *с. 1096*
6128. „Искра” (N 434) (София, 1933) *с. 1096*
6129. „При Христа” (София, 1932, 1933) *с. 1096*
6130. „Прилеп преди 100 години” (София, 1938) *с. 1096*
6131. „Светлина” (София, 1939) *с. 1096*
6132. „Християнска мисъл” (N 989) (София, 1943) *с. 1096*
6133. „Християнска мисъл” (N 990) (София, 1943) *с. 1096*
6134. „Християнска мисъл” (София, 1937) *с. 1096*

VIII. V. II. ..., отразени в редните думи на статийния корпус на изданието – с. 27-958 по изд.: С., 2023; С., 2024: (49 ном. назв.: NN 6135-6183)

6135. „Абагар” (Рим, 1991-) *с. 27-28, 102*
6136. „Апостолско списание „Християнин” (Ямбол, 1934) *с. 73*
6137. „Безбожник” (София, 1931) *с. 100*
6138. „Библейски уроци” (София, 1918-1923) *с. 27*
6139. „Библиотека „Благочестие” (Търново, 1913-1914) *с. 106*
6140. „Библиотека „Духовен живот” (Разград, 1914) *с. 106*
6141. „Библиотека „Живот и светлина” (Пловдив, 1920) *с. 106*
6142. „Благовестител” (Пазарджик, 1904-1907) *с. 110-111*
6143. „Благовестител” (Бургас, 1928-1943) *с. 111*
6144. „Благодат” (София, 1922-1926) *с. 111*
6145. „Богословски вестник (София, 1995-) *с. 116*
6146. „Богословска мисъл” (София, 1944-) *с.. 116*
6147. „Бранител” (Търново, 1929) *с. 130*
6148. „Бранител” (София, 1931) *с. 130*
6149. „Братско слово” (Пловдив, 1930-1947) *с. 130*
6150. „Братствен глас” (Стара Загора, 1920-1926) *с.130-131*
6151. „Братство” (София, 1919-1921*) с. 131*
6152. „Вардар” (София, 1898) *с. 159*
6153. „Глас” (Истанбул, 1910-1912) *с. 535*
6154. „Духовен будител” (София, 1925) *с. 279*
6155. „Духовен живот” (Търново, 1909-1910) *с. 280*
6156. „Духовен зов” (Гара Пирин, Свети Врачко 1938-1944) *с. 280*
6157. „Духовен поглед” (Турян, 1939-1944) *с. 280*
6158. „Духовен подем” (Враца, 1925-1927) *с. 280*
6159. „Духовен прочит” (Търново, 1881-1882) *с. 280*
6160. „Духовна беседа” (Пловдив, 1931-1936) *с. 280*
6161. „Духовна зора” (София, 1906-1915) *с. 280*
6162. „Духовна искра” (София, 1908-1909) *с. 281*
6163. „Духовна искра” (Кюстендил, 1926-1940) *с. 281*
6164. „Духовна култура” (София, 1921-2009) *с. 281*
6165. „Духовна нива” (Пловдив, 1933-1944) *с. 281*
6166. „Духовна пробуда” (Пловдив, 1907-1910) *с. 281*
6167. „Духовна пробуда” (Свищов, 1932) *с. 281*
6168. „Духовни книжици” (Търново, 1915-1916) *с. 282*
6169. „Духовни книжки за поучение на всяк християнин” (Белград, 1865-1868) *с. 282*
6170. „Духовни речи” (София, 1916-1918) *с. 282*
6171. „Духовно възраждане” (Враца, 1937-1944) *с. 282*
6172. „Духовно-общински преглед” (София, 1918-1919*) с. 282*
6173. „Духовно слово” (Казанлък, 1905-1942) *с. 282*
6174. „Духовно слово” (Търново, 1922) *с. 283*
6175. „Зорница” (Цариград, 1876-1955) *с. 320*
6176. „Зорница” (Цариград, 1865-1895) *с. 320*
6177. „Истина” (София, 1924-1929) *с. 354*
6178. „Истина-Veritas” (София, 1991-) *с. 354*
6179. „Новини” (Истанбул, 1890-1912) *с. 535*
6180. „Пастирско дело” (София, 1922-1943) *с. 564-565*

6181. „Славославие” (Казанлък, 1998-) *с. 799*
6182. „Съветник” (Цариград, 1863-1870) *с. 843*
6183. „Църковен вестник” (София, 1900-) *с. 927*

VIII. V. III. ..., отразени вътре в текстовете на статиите на изданието – с. 27-958 по изд.: С., 2023; с., 2024:

(94 ном. назв.: NN 6184-6275)

6184. „Абагар” (Рим, 1981-1991) *с. 27-28, 143*
6185. „Автономия” (София, 1903*) с. 953*
6186. „Анхира” (София, 1921-1923) *с. 854*
6187. „Апостол Андрей” (Истанбул, 1924-1964) *с. 86*
6188. „Балкански сговор” (София, 1915*) с. 500*
6189. „Бдински вест” (Видин, 1915) *с. 844*
6190. „Богословска мисъл” (София, 1944-) *с. 251*
6191. „Бразда” (София, 1914-1915) *с. 940*
6192. „Братско слово” (Пловдив, 1930-1944) *с. 844*
6193. „Братство” (Сливен, 1910) *с. 223*
6194. „Братство” (София, 1919-1921) *с. 334*
6195. „България” (Цариград, 1859-1863) *с. 918*
6196. „България” (София, 1911-1913) *с. 940*
6197. „Български книжници” (Цариград, 1858-1862) *с. 133, 556, 918*
6198. „Български теософски преглед” (София, 1904-1907) *с. 854*
6199. „Век” (Цариград, 1874) *с. 556*
6200. „Вестител на истината” (София, 1925-1934) *с. 927*
6201. „Вестник Европы” (Москва, 1802-1830) *с. 133*
6202. „Вечерна поща Вестник Европы” (София, 1901-1924) *с. 543*
6203. „Военни известия Вестник Европы” (София, 1892-1919) *с. 371*
6204. „Время” (Цариград, 1865-1867*) с. 133*
6205. „Всемирна летопис” (София, 1920-1927) *с. 854*
6206. „Възраждане” (Бургас, 1907-1935) *с. 862*
6207. „Вяра и живот” (Русе, 1933-1944) *с. 844*
6208. „Вяра и наука” (Сливен, 1912) *с. 142, 646*
6209. „Вяра и просвета” (Рим, 1968-1971) *с. 27*
6210. „Гласник” (Белград, 1902) *с. 221*
6211. „Гусла” (Пловдив, 1891) *с. 90*
6212. „Daily News” (Лондон, 1846-1930) *с. 484*
6213. „Дело” (София, 1901-1902) *с. 953*
6214. „Ден” (София, 1904-1923) *с. 617, 955*
6215. „Дневник” (София, 1902-1944) *с. 543*
6216. „Добър пастир” (София, 1896-1897) *с. 646*
6217. „Дума” (Пловдив, 1890-1894) *с. 941*
6218. „Дунавски лебед” (БелСофия, 1860-1861*) с. 284*
6219. „Духовна зора” (София, 1907-1916) *с. 955*
6220. „Духовна култура” (София, 1955-1960) *с. 792*
6221. „Духовна култура” (София, 1947-) *с. 305*
6222. „Държавен вестник” (София, 1879-) *с. 271, 922*
6223. „Etudes byzantines” (Paris, 1897-) *с. 387*
6224. „Задгробен мир” (София, 1906-1910) *с. 854*
6225. „Заря” (София, 1914-1944) *с. 617, 955*
6226. „Зов” (София, 1926-1943) *с. 844*
6227. „Зорница” (Цариград, 1864; София, 2014-) *с. 155*
6228. „Илинден” (София, 1907-1908) *с. 953*
6229. „Истина” (София, 1924-1949) *с. 27, 91, 142, 241, 354, 387, 396, 397*
6230. „Истина – Veritas” (София, 1991-) *с. 27-28, 143, 354, 397, 913*
6231. „Истина: Ego sum vici, veritas et vita” (София, 1924-1949) *с. 913*
6232. „Le Courrier d'Orient” (Цариград, 1860-1878) *с. 484*
6233. „Летоструй или домашен календар” (Пловдив, 1869-1876) *с. 246*
6234. „Македония” (Цариград, 1866-1872) *с. 244, 556*
6235. „Марица” (Пловдив, 1866-1885) *с. 246, 941*

6236. „Мисъл” (София, 1892-1907) *с. 953*
6237. „Мир” (София, 1894-1944) *с. 617, 955*
6238. „Московские ведомости” (Москва, 1756-1917) *с. 133*
6239. „Музикален живот” (София, 1931-1933) *с. 418*
6240. „Напредък” (Цариград, 1876-1877) *с. 556*
6241. „Народен страж” (София, 1919-1943) *с. 223, 844*
6242. „Народна армия” (София, 1922-) *с. 371*
6243. „Народно слово” (София, 1919) *с. 617, 955*
6244. „Ню Йорк Таймс” (Ню Йорк, 1851-) *с. 893*
6245. „Орфей” (София, 1923-1940) *с. 854*
6246. „Отец Паисий” (София, 1926-1932) *с. 500*
6247. „Пальовулгарос” (Сяр, 1869) *с. 226*
6248. „Пастирски глас“ (Сливен, 1901-1903) *с. 646 843*
6249. „Пастирско дело” (София, 1922-1944) *с. 223, 615, 616*
6250. „Плебисцит” (Лозана, 1919*) с. 500*
6251. „Поклонник” (Сливен, 1912-1943) *с. 142, 646*
6252. „Правда” (София, 1929-1934) *с. 955*
6253. „Право” (Цариград, 1870-1871) *с. 556*
6254. „Православие” (Истанбул, 1951-1964) *с. 86*
6255. „Православна вяра” (София, 1997-) *с. 500*
6256. „Преглед на Министерството на вътрешните работи и народното здраве” (София, 1911-1916) *с. 371*
6257. „Пролет” (София, 1922) *с. 500*
6258. „Пътят” (Тутракан, 1907-1908) *с. 854*
6259. „Революционен вестник „Шило” (София, 1905) *с. 57*
6260. „Свободно време” (София, 1913-1922) *с. 500*
6261. „Селянин” (София, 1880-1916) *с. 843*
6262. „Стара планина” (Пловдив, 1884-1896) *с. 949*
6263. „Съветник” (Цариград, 1863-1870) *с. 133, 556*
6264. „Съветник” (София, 1893-1924) *с. 543, 843*
6265. „Теософия” (София, 1912-1915) *с. 854*
6266. „Търновски епархийски вести” (Търново, 1922-1944) *с. 844*
6267. „Християнка” (София, 1923-1948) *с. 844*
6268. „Християнска мисъл” (София, 1907-1909) *с. 461*
6269. „Християнско братско слово” (София, 1879) *с. 843*
6270. „Цариград” (Цариград, 1877) *с. 478*
6271. „Цариградски вестник” (Цариград, 1848-1862) *с. 35, 200, 293, 556*
6272. „Церковный вестник” (Санкт-Петербург, 1875-1917) *с. 224*
6273. „Църковен архив” (София, 1924-1928) *с. 500*
6274. „Църковен вестник” (София, 1900-) *с. 66, 88, 223, 248, 251, 256, 284, 305, 381, 390, 413, 421, 448, 461, 497, 499, 500, 518, 542, 612, 615, 616, 631, 632, 790, 802, 815, 825, 834, 836, 843, 844, 859, 918, 919, 922, 925, 927, 937, 955*
6275. „Читалище” (Цариград; София, 1875-) *с. 556.*

Нововъведени библиогр. записи към Нов. изд. на ПБ (КИЕ) *(С., 1924) (вж и по-долу),*
*посочващи **установена впоследствие** – след подготовката за печ. на 1. изд. на този тр. (С., 1923) –*
*вторично-документална информация, кореспондираща с компютърния набор на **М. Куманов***
във вид на системни файлове (ориг. ръкоп. на справочника)

*Тук посочената информация е открита доп. в ръкоп. бел. на **М. Куманов** след работата му в посетената от него за последен път на 11.11.2021 г. Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”, и планирана от него за въвеждане в базовия корпус на тр. – Бел. на ред.:*

6276. – Вж N 2666-а / с. 1232 - с. 532 тук.
6277. – Вж N 4907-а / с. 1303 - с. 603 тук.
6278-6287. – Вж NN 4974-а – 4974-й / с. 1305-1306 - с. 605-606 тук.
6288. – Вж NN 5163-а / с. 1311 - с. 611 тук.

Нововъведен библиогр. запис към Нов. изд. на ПБ (КИЕ) *(С., 1924) (вж и по-горе),*
*посочващ **вторично-документална следа** към проведената **галапремиера на 1. изд. на тр.** (С., 1923) –*
17.05.2024 г. в Университета по библиотекознание и информационни технологии
по време на работата на XX Юбилейна студентска научна конференция и изложба на Университета –
Ден на Отворените врати на вуза,
осъществена в присъствието на повече от 400 делегати и гости на форума и
още толкова, дистанционно присъединили се към него от страната и чужбина

На форума действа специална кръгла маса, посветена на ПБ (КИЕ), на която са представени рец. за изд., подготвени от бълг. и чуждестр. изследователи, публ. в Тр. на СНО при УниБИТ – Т. 20. – Бел. на ред.:

6289. – Вж N 3-а / с. 1135 - с. 435 тук.

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

А. К. 47, 70, 1541, 5865, 5866-5867, 5881, 5906
А. Т.-Б. 1541
Абаджиев, Александър 50
Абаджиев, В. 51
Абаджиев, Ст. 52
Абаджиев, Т. 53
Абаджиева, М. 54
Авгарски, Георги 6
Августин, *Св.* 7, 5869
Аверкий Попстоянов, *йеромонах* 55, 1337-1338, 3239, 4430
Аверкий, *отец 1035*
Аверкия Петровича, *дякон* 5807
Авксентий, *Пелагонийски митрополит* 3778
Аврамий Български, *Св.* 2109
Аврамов, Васил 5300
Аврамов, Стефан 56
Аврамова, Ваня 7
Аврамова, Св. 57-67,684
Агапий Рилски, *йеромонах* 4142
Адам, *библейска личност* 7, 2943
Аджаларски, Васил 5691-5693
Адриан II, *папа* 6, 4023
Акрабова-Жандова, Ив. 73-75
Акрополит, Георги 3689
Аксунов, М. 76
Аладжем, Св. 81
Аладжов, Димчо 82
Аладжов, Ж. 83-84
Албинони, Томазо 6
Алваджиев, Н. 86-87
Алевизопулос, А. 88,90
Алекова, Елена 7
Александров, Божидар 7
Александров, Дончо 4453
Александров, Е. 91-95
Александров, Недю 96-111, 4601
Александров, Т. 112
Александров, Юлий 114
Александрова, Елена 114-115
Александрова, Камелия 116
Александрова, Сашка 117
Александър Батенберг, *княз* 2375-2376, 2975, 3700
Александър Дянков, *църковен деец* 1762
Александър Милушев, *протойерей* 4837
Александър Невски, *Св. княз* 121, 1629, 2281,3083, 5297
Александър, *архимандрит* 118-119
Александър, *екзарх* 120
Алексеев, А. А. 122-123
Алексеевич, Василий 2633
Алексиев, Б. 1614
Алексиев, Й. 124-125
Алексиева, Кристина 7
Алексий Библиофил 126
Алексий II, *патриарх Московски и на цяла Русия* 904, 1502, 3070, 5082
Алексия, Евдокия 127
Алтънов, Ив. 130-131
Амартол, Георги 7, 3033
Амвросий, *архимандрит* 132-133, 5615
Амвросий, *Доростолския митрополит* 453
Амфилохий, *архимандрит* 134, 3578-3579
Ана, *първосвещеник* 55
Анани п. Анастасовъ, *протойерей* 135
Анастасий Бончев, *архимандрит* 5571
Анастасий, *новомъченик* 136
Анастасиу, Й. Е. 136
Анатолий Зографски, *архимандрит* 1446, 4682, 5270
Ангел Столинчев, *отец* 4177
Ангел Шопниколов, *отец* 4687
Ангеларий, *Св.* 6, 2089
Ангелов, Ангел Н. 137-140
Ангелов, Божан Ст. 12-16, 141-176, 221, 5301-5302, 5303-5316
Ангелов, Боню Ст. 1062, 2346-2348, 2672, 2942
Ангелов, Боян 3500
Ангелов, Валентин 177-180
Ангелов, Димитър 181-208, 3391, 4158-4159, 4671, 5388, 5317-5324
Ангелов, К. Ц. 209
Ангелов, Светозар 210-215
Ангелова, Габриела 7
Ангелова, Р. 216-217
Ангелова, С. 218-220
Ангелова, Цв. 221
Ангушева-Тиханова, А. 223
Андонов, А. 224-226
Андонов, Иван 6, 227
Андонов, Станой 231, 228-230
Андреев, Андрей 240, 5325
Андреев, Йордан 232-240, 5325-5329
Андреев, Михаил 241
Андреев, С. 1086
Андреев, Ст. 242
Андреевски, А. 243
Андрей Първозвани, *Св. апостол* 2237
Андрей Робовски, *поп* 312, 4050
Андрей, *Велички епископ* 65
Андрей, *дякон* 778, 2313, 3524
Андрей, *епископ* 67
Андрей, *Нюйоркски митрополит* 57, 60-64, 684, 800, 2029-2030, 2891
Андрея Робовски, *поп* 473
Андровски, Кирил 244
Анна Комнина, персонаж 245, 5330-5334, 4764
Антим I, *Български екзарх* 246-248, 1293, 1413-1415, 1475, 2787, 2941, 3406, 3757, 4210-4211, 4848, 5543

Антим Върбанов, *архимандрит* 5603
Антим Ризов, *архимандрит* 4463
Антим Търновски, *митр*. 251
Антим, *архимандрит* 116, 4112
Антим, *Ловчанският митрополит* 249-250, 4882
Антим, *Търновски митрополит* 3374, 3922
Антихрист 252
Антич, В. 253-256
Антоний Велики, *Св.* 5837
Антоний, *Провадски епископ* 4707
Антонов, Сергей 3750-3751
Антонова, Мария 5507
Апостолова, Б. 2598
Апостолова, Виктория 7
Априлов, Василий Евстатиевич 283, 2921, 5257, 5337-5338
Аргиров, Стоян 5339
Арменска, Н. 278.
Арнаудов, А. 279
Арнаудов, В. 4516
Арнаудов, Г. П. 280-282
Арнаудов, М. 283-289, 1886, 2354
Арнаудов, Михаил 71, 290-294, 1292, 4755, 5340-5342
Арнаудова, Искра 293-294
Арсениев, Н. 295-296
Арсений, *архимандрит* 297-299
Арсений, *Знеполски епископ* 3347
Арсений, *йеромонах* 300
Арсений, *Пловдивски епископ* 3343, 3885, 4007
Арсений, *Пловдивски митрополит* 786, 2754, 5023
Арсений, *Солунски дякон* 1133
Арсений, *Стобийски епископ* 301-304
Артиери, Джовани 1992, 5042-5043
Арутюнова-Фиданян, В. А. 305
Асенов, Б. 309-310
Асенов, Димитър Николов – вж Хаджи Димитър
Асенов, Петко 311-313, 600
Асенова, Анелия 314
Асенова, Ася 7
Аспарух, хан 6, 2667
Аспарухов, М. 315
Атанас Келпетков, *свещеник* 4885
Атанасий Александрийски, *Св. епископ* 7, 891, 1716, 1941, 5343-5345
Атанасий Бончев, *архимандрит* 1635
Атанасий Велики, *Св.* 2422, 3313, 3555, 3747, 4552, 5108
Атанасий Султанов, *архимандрит* 316
Атанасов, А. 317
Атанасов, Анастас Стоянов вж Стоянов, Ан.
Атанасов, Б. 318
Атанасов, В. 319
Атанасов, Георги 320-323, 5346-5349
Атанасов, Ж. 324-326
Атанасов, К. 327
Атанасов, П. 328-329
Атанасов, Сл. 330-331
Атанасов, Християн 3-а
Атанасова, З. 332-338
Атанасова, Станислава 7
Атанасов-Тимошкин, Т. 2476
Афанасьева, Т. М. 340
Ахмед, Айлин 7
Ашиков, Г. 341
Аянов, Г. 342-343, 1803

Багашева, А. 5713
Багряна, Ел. 4-7
Баджов, Стефан 4073
Баев, Хараламби 4144
Баева, Искра 4509
Баева, С. 345
Баждаров, Г. 346-349
Бай Ганю, *литературен герой* 7, 5584
Бакалов, Г. 2424
Бакалов, Ганчо 350, 352, 5350-5352
Бакалов, Георги 321, 351-352, 4092
Бакалов, Йоаким – вж Йоаким Бакалов
Бакалов, М. 353-354
Бакалова, Е. 355-365, 368, 566-583, 585, 587-591, 3988-3991, 3993-3994, 3996-4000
Бакуриани, Григорий 5110
Бакърджиев, Вл. 369
Бакърджиева, Т. 370-372
Балабанов, Марко Д. 373-375, 694, 2180, 4262
Балабанов, Н. 376
Баласчев, Георги 68, 377-385, 1220, 5353
Балачев, А. 386-388
Балджиев, П. 389-391, 4472-4473, 4559
Балдуин Фландърски, граф 969
Балканска, Валя 6
Балкански, Б. Н. 392-393
Балтов, М. 394
Балчев, Д. 395
Балю Колев, *свещеник* 3051
Бангелов, Б. 397
Банков, Т. 398
Банова, Дияна 7
Баров, Здр. 399
Барсов, Елпидифор Василевич 5354-5358
Барутчийски, С. 400
Баряктари, Георги 5493
Батаклиев, Г. 208
Батаклиев, И. 401
Батаклиев, Ив. 402
Батинков, Хр. 403-408
Бах, Й. С. 6
Бачев, Др. 410
Бачо Киро 4093
Башев, Владимир 6-7
Башева, Миряна 7
Бегунов, Ю. К. 413-416
Бежан, О. 417-418
Безант, Ани 5359

Безлова, Й. 1992, 5042-5043
Белева, Белла 7
Белини, Винченцо 6
Белчева, Елисавета Любомирова вж Багряна, Ел.
Белчов, Т. 424
Белякова, Т. 425
Бенедишева, Бисерка 7
Бенковски, Георги 2296, 3716, 3861
Бербенлиев, П. 426
Берберов, Г. 427-430
Берберов, М. 6-7, 2929
Берберов, Н. 431
Березова, Петя 7
Берлиоз, Ектор 6
Бернар, Р. 432
Беров, Хр. 433
Беровски, Ал. 434-435
Бетовен, Лудвиг ван 6
Бечев, Петър 3816
Бешевлиев, В. 437- 440, 2509
Бешков, Любен441
Беязов, В. 442
Бибиков, М. В. 443
Билбасов, Василий Алексеевич 5364-5366
Билчев, Тодор 446-447, 2982
Билярски, Ив. 517, 830
Билярски, Ц. 448, 3592
Бирюков, Д. С. 4874
Бичев, М. 455-456
Благоев, Г. 459
Благоев, Горан 5367-5369
Благоев, Н. П. 460-464, 3218
Благоев, Никола 465, 3056
Блазиус Клайнер, *монах* 5370
Боботанов, Тодор М. 1524
Бобчев, И. 468-469
Бобчев, Никола С. 470, 476, 5371
Бобчев, Стефан С. 377, 471-479, 873, 3648, 4343, 5283
Бовкало, А. А. 4951
Бог (Бог – Отец, Бог – Син, Бог – Св. Дух) 6, 8, 121, 209, 332, 410, 618, 1079, 1159, 1225, 1231, 1327, 1399, 1413, 1520, 1575-1577, 1607, 1719, 1905, 2077, 2408, 2722, 2780, 3407-3408, 3531, 4004-4008, 4048, 4213, 4496, 4684, 4799, 5021, 5221, 5495, 5850, 5859, 5609
Богданов, Анатоли 7
Богданов, Богдан Иванов 3756
Богданов, Ив. 481-492
Богданов, Миломир 493
Богданова, Т. Ив. 494, 1749
Богдановић, Д. 495
Богдар, И. 496
Богомил, *поп* 160, 2358-2359, 3061
Богомил, *поп* 4016, 4018
Богородица, *Пресвета Дева Мария* 7, 864-865, 1224, 1711, 1889, 3240, 3281, 3923, 4165, 5179
Бодянски, О. М. 504, 2952
Боев, Б. 505
Божилов, Божидар 6-7
Божилов, И. 506-507
Божилов, Иван 12-16, 508- 518, 830, 1181, 3800, 5372-5376
Божилова, Р. 519
Божинов, Войн 520, 5865
Божинов, Пламен 521
Божков, Атанас 522- 530, 5377-5379
Бозвелиев, К. 531
Бозвелиев, Л. 532
Бозуков, Чавдар 3724
Бойкикева, Л. 533
Бойков, Ванче 534
Бойков, Хр. 535-536
Бойчев, Янко 537
Бойчева-Бориславова, Лиляна 7
Болутов, Д. 538
Бонев, Б. 539
Бонев, Г. Х. 540
Бонева, В. 541
Бонева, Вера 542, 5380-5388
Бонева, Г. 543
Бонева, Радина 7
Бончев, Атанасий 544
Бончев, Б. 545- 546
Бончев, Нешо 1362
Бончев, П. 547
Борил I, цар 7,2488, 2624, 3148, 3880, 4114-4115, 4768, 4782, 5032
Борил II, цар 7
Борис I Покръстител, *Св. Български княз* 6, 847, 1120, 2070, 2207, 2320, 2667, 3099, 4307, 4389, 4607, 5122, 5241, 5243, 5353, 5465, 5502, 5771-5772, 5783
Борис II, цар 1802
Борис III, цар 816, 3020, 3312
Борис Гръмодолски, *ставрофорен иконом* 550-553
Борис, *Агатонийски епископ* 3345
Борис, *архимандрит* 3145
Борис, *митрополит* 177, 1145, 3906
Борис, *Неврокопский митрополит* 1137, 2130, 2135, 2273, 3072, 3777
Борис, *Охридски митрополит* 107, 1672, 2695, 2700, 3929, 4711
Борисов, А. 555
Борисов, Борислав 7
Борисов, Калин 7
Борисов, Светослав 556
Борисова, Борислава 7
Борисова, М. 557
Борисова, Тр. 558
Боршуков, Г. 559
Босилков, Евгений 4575
Босилков, *епископ* 1588
Ботев, Христо 6-7, 730, 2681-2682, 3054, 3409, 5266
Бояджиев, А. 560
Бояджиев, Димитър 7
Бояджиев, Ил. 561

Бояджиев, П. 562-563
Бояджиев, Ст. 355-364, 367, 564-591, 3988-3991, 3993-3994, 3996-4000, 4092
Бояджиев, Цочо Христов 3756
Бояджияна, А. Х. 1, 3
Боянкинска, Боряна 592
Брамс, Йоханес 6
Бранкович, Мара 368
Бранкоф 5388
Братанов, Ив. 595
Братанов, Иво 597
Братинов, Петко 7
Братинова, Мария 596, 598
Брешков, Ю. 601- 602
Брокит, Линъс Пиърпонт 603
Бръзицов, Христо 604-606
Бубнов, Павел 607
Будаков, Димитър 608
Будилович, Антон Семьонович 5390
Буевский, А. С. 3400
Бужашки, Е. 609
Буковски, Хр. 610
Бурмов, Ал. 612-617, 2496, 4484
Бурмов, Тодор С. 373, 695, 3619, 5391-5393
Буров, Н. 618
Бурова, Десислава 7
Бучински, Димитър 984
Буюклиев, Ив. 619
Бъждъкова, д-р 621
Бънацяну, Йон 652
Бърлиева, С. 653-655
Бъчваров, Я. 656
Бъчварова, Надя 7
Бычков, В. 457-458

Вагнер, В. Р. 6
Вазов, Иван 6-7, 2291, 3277, 3783, 3864, 4112, 4397, 4603, 5242, 5258
Вайсилов, Л. 665
Ваклидов, Христо Дочев 5395
Ваклинов, М. 3392
Ваклинов, Ст. 666-667, 2373
Ваклинова, М. 668
Вакъфчиев, Пенчо 3446
Валентина Друмева, *монахиня* 669
Ванга, пророчица 670, 978, 2502-2503, 4061, 4495, 4511, 5067
Вангелис 6
Ванев, Иван 1206
Ванчев, Й. 671-672
Вапцаров, Никола 6-7
Вариана, *ап.* 5803
Варлаам, *Левкийски епископ* 1523, 5051
Варлаам, *Охридски епископ* 2541
Варлаам, *Пловдивски митрополит* 673-674, 889, 2362, 2366, 3372, 3559, 5846, 5851
Варлаам, *Стобийски епископ* 1584, 3554
Вартоломеев, О. 677
Вартоломей I, *Цариградски патриарх* 1601
Васил Велянов, *дяк.* 678
Васил Левски, *йеродякон* 6, 369, 550, 976-977, 1032, 1400, 2211, 2093, 2214, 2304, 2557, 2758, 3336, 3407-3408, 3551, 4613-4614, 4618, 5250
Васил Хр. Бенчев, *протопр.* 553
Василев, В. П. 679
Василев, Васил 7
Василев, Д. 680
Василев, Дилян 7
Василев, Й. 681-684
Василев, Йордан Н., *свещеноиконом* 61
Василев, Н. 6-9, 10-11, 685-688, 1541, 1719, 4664, 4965-4966
Василев, Николай Цветков 689
Василев, Павел 690
Василев, Р. 691-693
Василев, Ст. п. 694-703
Василев, Цветан 5684
Василева, В. 704-705
Василева, Габриела 7
Василева, Д. 706
Василева, Евелина 707
Василева, Магдалена 7
Василева, Мария 7
Василиев, А. 530, 708-729, 906, 2511, 5396-5397
Василиев, Т. 5517
Василий I, император 3250
Василий Велики, *Св.* 1420, 5806, 5847
Василий Врач, последовател на *поп* Богомил 482
Василий Нови, *Св.* 5838
Василий Попдимитров, *свещеноиконом* 2037, 3809
Василий, *архимандрит* 730-732
Василий, *Доростолски и Червенски митрополит* 733, 4673
Василий, *иеросхимонах* 734
Василий, *митрополит* 3916, 4512
Васильов, Т. 735
Васкидович, Емануил 2547
Ваташки, Румен 736-737
Вачев, Хитко 738-739
Вачева, К. 5281
Вачкова, В. 1332, 1920
Ведър, Димитър 740
Вежинов, Павел 7
Везнева, М. 741
Велев, Вельо 9, 276, 600
Велев, Г. 742-746, 5826
Велев, Ил. 747
Велев, Юри 748
Велева, М. 749
Великов, Господин 755
Велинов, Тихомир 7
Велинова, Бисерка 758
Величков, А. 759-762
Величков, Константин 7
Величковски, Паисий 1264

Велков, А. 764, 1087
Велчев П. 766-769
Велчев, Велчо 765-773, 775, 840, 2477, 2594-2597, 2901, 4137-4138, 5102, 5398-5404
Велчев, Й. 774
Велчев, П. 6-8, 775, 1719, 5402
Велчева, Б. 776-780
Велчева, Жени 7
Велянов, В. 781-808, 2368
Венев, К. 809
Венедиков, Ив. 810-811
Венедиков, Й. 812-813
Венедикт, *йеромонах* 459
Вениамин II, *Цариградски патриарх* 814
Венков, В. 815
Веркович, Стефан 817, 1218, 1360, 1411, 4084
Вернадский, В. И. 17, 818
Вернек, Н. 819
Веселинов, Никифор 7
Ветелев, А., *протопр*. 820-824
Вечева, Екатерина Емилова 825-828, 5405
Виденов, Радослав 7
Виилма, Лууле 831
Виктор Мутафов, *архимандрит* 832-836
Виктор, *йеромонах* 837
Висарион Дебърски, *духовник* 398
Висарион Смоленски, *свещеномъченик* 1826, 2302, 4615, 4632
Витанова, Вероника 7
Витанова, Т. 1132
Владигеров, Панчо 6
Владимир Стефанов Георгиев вж Павел, *монах*
Владимир, син на Борис 4815
Владимирова, Мая 7
Владимирова-Аладжова, Д. 5281
Владислав Варненчик, крал 186, 839
Владислав Граматик 7, 1054-1055, 1171, 1175, 2327, 2906, 4140, 4822, 5827
Владислав III Ягело, *полско-унгарския крал* 2448, 2582, 3119-3120
Владова, И. 840
Влайков, М. 841
Влайков, Т. Г. 2838, 3068, 3805
Влайков, Тодор 7
Влайкова, Симеонка 842
Влахов, Туше 843-844, 941
Войнов, Борислав 7
Войнов, М. 847-848
Вокотопулос, П. 849
Володихин, Д. М. 850
Волокитина, Т. 851
Вондрак, Вацлав 5095
Воробьева, Н. Н. 852
Воскресенский, Григорий Александрович 122-123
Врачански, Тодор 5830
Вукашинов, Кр. 862
Вуков, Димитър 7
Вукович, Божидар 5602
Вукович, Сава 863
Вутимски, Александър 6-7
Въжаров, А. 867
Въжарова, Ж. 868-869
Възвъзова-Каратеодорова, К. 2610-2611
Вълева, Цв. 874
Вълканов, Вълкан Н. 875-877
Вълков, В. 878-880
Вълков, Ив. 881
Вълковска, Силвия 7
Вълов, В. 882
Вълчанов, А. 883
Вълчанов, Славчо 884-893, 3404, 5406-5407, 5664
Вълчанов, Хр. 894
Вълчев, А. 895
Вълчев, Найден 7
Върбанов, В. 897
Върбанова, Магдалена 7
Върховски, Н. 899
Вяра, дъщеря на *Св.* София 4738
Габе, Дора 6-7
Габеров, Иван 3475
Габидзашвили, Э. 2059
Габровски, Петър 67
Гавазова, Н. 2224
Гавраил Трифонов, *свещеник* 3832

Гавраил, *Св. Архангел* 7, 903
Гавриил Лесновски, *преподобен отец* 4247
Гавриил Поповича, *архимандрит* 5408
Гавриил, *архимандрит* 904
Гавриил, *Ловчански митрополит* 905
Гавриил, *митрополит* 350
Гаврил Николов Беловеждов, *архимандрит* 423, 5409-5410
Гаврилова, В. 906
Гавров, С. Н. 907
Гагова, Н. 908
Галактион, *архимандрит* 2769
Галактион, *Велички епископ* 909-910, 4981
Галактион, *Старозагорски митрополит* 911
Галева, Силвия 7
Галинчев, Паскал 912
Галчев, Илия 913-918
Ганаба, О. 919
Гандев, Христо 2404
Ганев, Г. 920
Ганев, Н. 921
Ганев, С. В. 922
Ганева, В. 5176
Ганева, Здравка 1329-1330
Ганчев, Добри 923-924
Ганчев, Ст. 925
Ганчев, Хр. 926-928
Гараджа, В. И. 929
Гарвалов, Н. 2476
Гацов, Б. 930

Гачева, А. Г. 4146
Геласий, *Крупнишки епископ* 2763, 4783
Геласий, *митрополит, главен секретар на Св. Синод* 931
Геласий, *Нюйоркски митрополит* 789, 2772
Гелева, В. 932-933
Гелева, Нина 7
Гелкова, Красимира 7
Генадий Мелнишки, *епископ* 934
Генковски, П. 935
Генов, Г. П. 936
Генов, Кр. 937-938
Генов, Минко 1424
Генова, Е. 939, 1206, 2494
Генчев, Н. 940-941
Генчо Костов Белчев, *свещеник* 5228
Георги Акрополит, *византийски историк* 5411
Георги Антипов, *отец* 1612
Георги Ашиков, *иконом* 4008
Георги Ибришимов, *протодякон* 552, 3926
Георги Николов, *свещеник* 5152
Георги Нови Софийски, *Св.* 1227
Георги Победоносец, *Св. великомъченик* 304, 1627, 5349
Георги Полуганов, *свещеник* 944-946
Георги Скилица 1686, 2218, 2225, 4757
Георгиев, Величко 943-946
Георгиев, Георги 7
Георгиев, Е. 947-960, 3471, 5412-5424
Георгиев, Ив. 961
Георгиев, Й. 962, 2013
Георгиев, Кольо 7
Георгиев, Л. 5760-5762
Георгиев, Мих. 963-964
Георгиев, Михалаки 7
Георгиев, П. 965-968, 3031
Георгиев, Радостин 7
Георгиев, Св. 969
Георгиев, Т. 970
Георгиев, Хр. 971-972
Георгиева, Антоанета 7
Георгиева, В. 973
Георгиева, Десислава 974, 5828
Георгиева, Е. 975-977
Георгиева, Калина 7
Георгиева, Капка 978-979
Георгиева, М. 980-981
Георгиева, Мария 7
Георгиева, П. 982-983
Георгиева, Соня 984
Георгиева, Цв. 985-986
Георгиева-Гроссе, М. 944-946
Геранлиев, Стефан 7
Герасим, *Браницки епископ* 987-988, 2263, 3349, 4539
Герасим, *отец* 548
Герасим, *Струмишки митрополит* 989
Герасименко, Н. В. 990
Гервасий, *Сливенският митрополит* 105, 281, 2136, 2455
Гервасий, *Струмишки митрополит* 991, 1518, 3784
Гергинова, Цв. 992
Гергова, Е. 993-994
Гергова, И. 995
Гергова, Ив. 996-997, 1206, 2494
Гергова, Яна 998
Герговски, Християн 7
Герджиков, Михаил 999
Герлах, Стефан 1000
Герман Цариградски, *Св.* 1001
Германов, Андрей 7
Геров, Александър 6-7
Геров, Георги 1002
Геров, Найден 7, 953, 2881, 3587
Гечев, М. 1003-1004
Гечев, С. 1005
Гечева, К. 1006
Гечева, Кръстина 603
Гешева, Й. 1007
Гиневски, Христо 1009
Главов, Стоян 7
Глайкснер, Ханс 5425
Глаушев, Лазар 6
Глубоковски, Николай Никанорович 1010-1011, 1599, 1605, 5039
Гобри, И. 1012
Говедаров, Ив. 1013
Говедарска, Елизавета 7
Гогов, Ив. 1014
Голев, Владимир 7
Гончев, Кирил 7
Горазд, *архимандрит* 1026-1037
Горазд, *Св.* 6, 2090-2091, 2094, 5178
Горина, Л. В. 1038-1039
Горни, Гжегош 1008
Горов, Г. 1041-1042
Господинов, Георги 7
Господинов, Д. 1043
Господинов, Йордан 75
Господинов, Ю. 1044-1045
Гоце Делчев 5814-5819
Гоцев, Димитър 1046.
Гоцев, Слави 1047
Гоцева, Дивна 1048
Гоцков, Георги 1049
Грабар, Андрей 1050-1053
Градева, Р. 2235
Граматик, Кръстьо 5863-5864
Граматик, Тодор 5824
Граматиков, П. 1057-1059
Граматикова, Невена 1060
Грашева, Л. 12-16, 1062-1065
Грегорио Алегри 6
Григ, Едвард 6
Григора, Никифор 5650-5656
Григорий Богослов, *Св.* 1076, 2943, 4063
Григорий Гога, *дякон* 5807
Григорий Нисийски, *Св.* 1420
Григорий Палама, *Св.* 1077-1078, 1232, 2515,

5004, 5179
Григорий Синаит, *Св.* 236, 1079, 2311
Григорий Узунов, *архимандрит* 1067
Григорий Цамблак, *митрополит* 7, 413, 416, 560, 771, 1150-1151, 1426, 2220, 2321-2322, 2898-2899, 4095
Григорий, *архимандрит* 1066, 2773
Григорий, *Браницки епископ* 1068
Григорий, *Великотърновски митрополит* 3365-3366
Григорий, *Врачански митрополит* 2152-2153, 3342
Григорий, *Доростолски и Червенски митрополит* 446, 1609
Григорий, *Крупнишки епископ* 2265, 3637
Григорий, *Крутиски епископ* 1070
Григорий, *Ловчански митрополит* 1071-1074, 2119-2120, 3642, 4233
Григорий, *митрополит* 117
Григорий, *Пелагонийский митрополит* 1075, 4330
Григорий, *презвитер, монах* 947, 3617, 5486
Григория, *йеромонах* 1069
Григоров, В. 3723
Григоров, Д. 1080
Григоров, М. 1081-1082
Григорова, Радостина 7
Григорович, В. 1083
Грозданова, Е. 1086-1087, 1966
Грозев, Гр., *протопр*. 1088-1093
Грудков, В. 3472
Груев, Й. 1094
Груев, М. 1095-1099
Груич, Р. 4295-4296
Груйо Тренчов, *поп* 4628, 5101
Груйчев, Ст. 1100
Гръмодолски, Борис – вж Борис Гръмодолски, *ставрофорен иконом*
Грюнангер, Фридрих 4683
Гугов, Г. 1102-1105
Гудев, Богомил 6
Гудев, П. 1106
Гулига, А. В. 1107
Гуляшки, Андрей 7
Гурбетчийски, Хр. 1109
Гущерова, Вангелия Пандева – вж Ванга
Гъбенски, П. 1110, 1112
Гъбенски, Хр., П. 1111-1112
Гълъбов, Г. Д. 1113, 4844
Гълъбов, Иван 3835
Гълъбов, К. 1114-1115
Гълъбова, Л. 1117
Гълъбов-Рошавски, Г. Д. 1116
Гьоте, Йохан Волфганг фон 6, 5426-5427
Гюзелев, Васил 10-11, 1118-1129, 1966, 3722, 4161, 5866-5867
Гюлов, Д. 1130-1131
Гюрова, Деница 7
Гюрова, З., Т. 1132
Гюрова, Св. 1133-1134
Гяуров, Хр. Н. 1135-1148, 2925, 3491
Гяцов, В. 1149

Д, К. 1383-1384
Д. Ташев, *протойерей* 4593
Давид, *библейска личност* 7
Давидков, Ив. 4-5
Давидков, Иван вж Иванов, Иван Давидков
Давидов, А., Г. 1150
Давидов, А., П. 1151
Дазий, *Св.* 320
Далчев, Атанас 6-7
Дамаскин Габровски, *Св. свещеномъченик* 3181, 3183, 4323
Дамаскин Рилец, *Велешки митрополит* 1029
Дамаскин Студит, *иподякон* 1031, 1332
Дамиан Царицински, *архиепископ* 5430-5432
Дамян Гюлов, *отец* 1419
Дамянов, Б. 1152-1153
Дамянов, Дамян 6-7
Дамянов, С. 1154
Дамянова, Е. 1155
Данаилов, Г. 7, 2191-2192
Даниил, *Видински митрополит* 7, 1390, 3341
Даниил, *Драговитийски епископ* 1156
Даниил, *Етрополски йеромонах* 4079
Даниил, *пророк* 5406, 5554
Данков, Е. 1157-1164
Данкова, Р. 1165-1166
Данов, Г. Д. 1167
Данов, К. 1168
Данов, Христо Груев 400, 5433
Данова, Н. 1169-1170
Данчев, Г. 1150, 1171-1177, 4853
Данчева-Василева, А. 1178-1183
Данчов, И. 1184-1186
Данчов, Н. 1184-1186
Данчов-Зографина, Георги 1187, 2080
Дасий, *Св.* 1882, 4011
Даскалов, А. 6, 9, 1188
Даскалов, Б. 1189
Даскалов, Георги 1190-1191
Даскалов, Д. 1192-1200
Даскалова, А. 1201
Дашков, С. Б. 1202
Дебелянов, Димчо 6-7, 3633-3635
Делева, Д. 1218
Делиделвов, Д. 1219
Делирадев, П. 1220
Делчев, Георги Николов вж Гоце Делчев
Денев, И. 1222-1235, 5831
Денкоглу, Иван 1236
Денчев, С. 6-9, 1719, 4664, 4965-4966
Денчева, Ванда 7
Денчева, Десислава 7
Дерменджиев, Евгени 1238-1040
Десподова, Валерия 7
Дечански, Стефан 1150

Дечев, В. 1242
Дечев, Д. 1243-1244
Дечев, М. 1245
Дечов, В. 1246
Дешова, Грета 7
Деянов, Александър 1247
Джагаров, Георги 4-5, 7
Джамбазова, Йоана 7
Джамполски, Джералд 1248
Джангозов, Янко Василев – вж Януарий, *архимандрит*
Джаничич, Джура 5434
Джерекарова, Мариета 7
Джумалиев, Г. 1249
Джурова, А. 1250-1252, 1822
Ди Еудженио, Пиерлуиджи 1254
Диакона, Аверкия Петровича 5408, 5685
Дивев, П. 1255
Дивизиев, Иван Г. 1256
Диковски, Цветан 1257-1259
Дилевски, Н. 1260-1267
Дилевски, Николай Михайлович 5832-5833
Дилов, Любен 7
Диловска, Елена 5865
Дилтай, Вилхелм 5435
Димитрий I, *Цариградски Вселенски патриарх* 1268-1269, 3928
Димитров, А. 1270
Димитров, Б. 1271-1275
Димитров, Владимир 1276-1278
Димитров, Георги 663, 1279-1287, 1417, 1517, 3486, 3542, 3636, 4731, 5200
Димитров, Данко 1288-1290
Димитров, Димитър 7, 1291, 2169-2170
Димитров, Димитър Йорданов 1331
Димитров, Е. 1292-1293
Димитров, Ж. 1294-1297
Димитров, З. 1298, 2824
Димитров, Ив. 1299-1312, 5039
Димитров, Ил. 1313
Димитров, Й. 1441
Димитров, К. 1314
Димитров, М. 1315, 4055
Димитров, Н. 1316
Димитров, П. 7, 994, 1317-1318
Димитров, С. 1319-1323
Димитров, Ф. 1324
Димитров, Хр., *протойерей* 830, 1325
Димитров, Христо Вълков 1326
Димитров, Христо Златарев 5436-5441
Димитров, Янко 5777-5778
Димитрова, М. 1332-1334
Димитрова, Блага 6-7
Димитрова, Ваня 4967
Димитрова, Вероника 7
Димитрова, Д. 1327-1330
Димитрова, Зорница 7
Димитрова, Л. 1331
Димитрова, М. 3486
Димитрова, Стеляна 7
Димитър Басарбовски, *Св.* 3023
Димитър В. Мавров, *иконом* 1611
Димитър Къшов, *поп* 1400
Димитър Николов Фурнаджиев, *пастир* 690
Димитър Солунски, Св. 7, 1674, 5912, 3866
Димитър Хоматиан, *Охридски архиепископ* 5442-5443, 5843
Димитър Янакиев, *ставрофорен свещеноиконом* 3645
Димитър, *Св. великомъченик* 1067, 1332, 2634
Димков, Н. 1336
Димов, Д. 6-7, 1337-1338
Димов, Методий 5443
Димов, Милан Георгиев 5444
Димова, Виолета 1339
Димчева, Бориславa 7
Динев, Петър 932-933, 1340-1356, 1662, 3814, 3846, 5201, 5445-5447
Динева, Валентина 1357-1358
Динеков, Петър 4-6, 9, 12-16, 72, 657, 1063, 1359-1379, 1633, 1812, 2653, 2669, 3327, 4582, 4757, 5018, 5448-5451, 5465, 5505,
Динков, Иван 6-7
Динков, К. 1380
Динова-Русева, Вера-Надежда 4092
Динчев Русинов, Константин 4339
Дионисий Дивний, *книжовник* 210
Дионисий, *архимандрит* 1381
Дичев, М. 1382
Дмитриев-Петкович, Константин 1385
Дмитриевский, А. А. 1386
Добрев, И. 1391-1396, 2225, 2967, 3486, 5452-5456
Добрева, В. 9
Добрева-Стойчева, Надежда 1397
Добри 1270
Добри Чинтулов 7, 938, 4034, 4481
Добринов, В. 1399
Добриянова, Р. 1400
Дограмаджиева, Е. 1401-1402
Дограмаджиева, Екатерина 1403
Дойков, Т. 1404
Дойнов, Д. 2497
Дойчинов, Д. 1405
Дойчинов, Димитър 1406
Дойчинов, И. 1407
Доксов, Тудор Черноризец 949, 1697
Докторов, Илия 548
Долмова, Мария 1412
Дометиан, *Видински митрополит* 790, 1413-1415, 1835, 2409, 2416, 2779
Дометиан, *Знеполски епископ* 1416-1418, 2418, 2765
Домусчиева, В. 1419
Донева, Диана 7
Доницети, Гаетано 6
Донкова, Ж. 1420-1421
Донкова, Мария 7
Дончев, Антон 7
Дончев, Б. 1422

Дончев, Д. 1423
Дончев, Н. 1424
Дончев, Р. 1425
Дончева, Любомира 7
Дончева-Панайотова, Н. 1150, 1426-1428
Дончо Плачков, *свещеник* 5229
Дорев, П. 1429
Доросиев, Л. 1430-1432
Досева, Анелия 7
Доситей Тимошки 393
Доситей, *апостол* 5851
Доситей, *митрополит* 1433
Доспевски, Захари 849
Достоjевског, Ф. М. 5812
Дочев, Д. 1436
Драганов, М. 1437
Драганова, М. 1438
Драганова, Т. 1439-1441, 3430
Драгов, Х. 1442-1443
Драгова, Надежда 5457-5465
Драгомир Котев 5466
Драгомиров, Васил 548
Дражев, П. 1444
Дражева, Цоня 1445
Дракул, С. 1446
Драсов, Иван 53
Дреймънд, Хенри 5467-5469
Дремсизова-Нелчинова, Цв. 1447-1448
Дринов, Марин С. 193, 203, 613, 742-743, 956, 1039, 1362, 1449-1455, 1469, 1689, 4723
Друл, Ар. 1457
Друмев, Васил вж Климент Браници
Друмева, Валентина 1458-1459
Друмохарски, Георги 1460
Дубарова, Петя 7
Дуденков, В. Н. 1461-1462
Дуйчев, Иван 506, 650, 1125, 1364, 1463-1489, 2660, 5370, 5472-5477
Думев, В. 1490
Дуриданов, Иван 644
Дурих, Фортунат 5834
Дух Св. (Бог – Отец, Бог – Син, Бог – Св. Дух: Св. Троица) 2287, 2723, 3280, 4163
Дучев, Ст. 1497
Дюверноа, Александър Лвович 4772, 5479
Дюлгеров, Г. 1501
Дюлгеров, Д. 1502
Дюлгеров, Димитър 2412, 5480-5482
Дянкова, Маргарита 7
Ева, библейска личност 7, 2943

Евгений Босилков, *епископ, мъченик* 689, 1254, 1504
Евгений Българин, *църковен деец* 1505
Евдокимов, П. 1506
Евлогий, *архимандрит* 1507
Евлогий, *Сливенски митрополит* 1142, 1730, 1732, 5055, 5483-5485
Евлогий, *Смоленския епископ* 744-745, 1140
Еврозия, *сестра* 1442
Евсевий Кесарийски, *епископ* 7
Евсеев, Иван Евсеевич 5486
Евстатий Пелагонийски, *Пиротски митрополит* 809
Евтимий Търновски, *Св. патриарх* 6-7, 483, 1512, 1814, 1817, 2222, 2329, 2826, 2850, 2906, 3414, 3674, 3863, 4422, 4630, 4932-4933, 5189, 5564-5565, 5671
Евтимий, *архимандрит* 1013, 1219, 1432, 1508-1511
Евтимов, Евтим 6-7
Евтимов, Т. 1513-1514
Евтимова, Вера 1515
Екзарх Йосиф I – вж Йосиф I, *Български екзарх*
Еко, Умберто 5489-5490
Елдъров, Св. 1532-1539
Еленков, Ив. 1543
Еленков, Лъчезар 7
Елефтеров, Ст. 1546
Елин Пелин 6-7, 4195
Емануилова, Е. 1548-1550
Емески Немесий, *епископ* 7
Емилиан Доростолски, *Св.* 321
Енев, Ив. 1551
Енев, М. 1552
Еничерев, Н. 1553-1554
Енчев, В. И. 1573
Енчев, К. 1575-1577
Енчев, Т. 1578
Енчев, Хр. 1579
Енчев-Видю, Ив. 1574
Епифаний Кипърски, *Св.* 7
Еремия, *пророк* 958
Ермаков, Борис 1585

Ждраков, З. 1587
Жейнов, Иво 1588
Жеков, А. 1589-1590
Жеков, Л. 1591-1594
Жеков, Н. 1595
Жеков, Недю Н. 405-435, 1590, 2008
Жекова, Л. 1596-1610
Железаров, Кр. 1611
Желязков, Е. 1612
Желязкова, А. 1613-1614
Желязкова, В. 1615
Жерев, Ст. 1616
Жефарович, Христофор вж Христофор Жефарович, *йеромонах*
Жечев, В. 1617
Жечев, Николай 1618-1619, 2497
Жечев, Т. 1620-1621
Жечева, М. 1622
Живанов, З. 1623
Живкова, Виктория 7

Живкова, Л. 1624
Живкович, Кирил 5496
Живов, В. М. 1625
Жинзифов, Райко 7
Жотев, Добри 7

Заболоцкий, Н. 1645
Завоев, Петър 1648-1651
Загорски, Ив. 1652
Загорянин, Закхей 1164
Заимов, Й. 1654-1655
Заимова, Р. 1656
Замфиров, Лазар 1660
Зарев, Владимир 7
Заркова, З. 1661
Захариев, Васил 729, 1663-1668, 2556
Захариев, Иван 7
Захариев, Йордан 1669-1671
Захариев, К. 1672
Захариев, Стефан 70, 401, 541, 1673-1675, 3898
Захариев, Стефан Секулов 5497
Захариева, Александра 1676
Захариева, Майя 1206
Захариева, Радостина 7
Захарий Зограф, *български живописец, иконописец и писар* 1160
Зидаров, Е. 5498
Зидаров, Николай 7
Злата Мъгленска, *новомъченик* 136
Златанов, Ив. 1678
Златанов, Мартин 7
Златанов, Цветан 7
Златарска-Тодорова, Кр. 1680
Златарски, Васил Николов 749, 1681-1706, 4364, 5499-5502, 5536, 5866-5867
Златарски, Ив. 1707
Златев, А. 1708
Златев, К. 1709-1716
Златев, Т. 1717-1718
Златоустов, М. 1720-1721
Зноско-Боровский, М. 1726
Зографски, Д. 1727
Зорге, Уве 1728
Зыков, Э. Г. 1677

Ибришимов, Г. 1730-1733
Ибришимова, П. 1734
Иван Александър, *цар* 7, 84, 513, 188-189
Иван Антонов, *протойерей* 1735
Иван Асен II, *цар* 7, 235, 1179
Иван Владислав, *цар* 7
Иван Георгиев, *поп* 1736
Иван Гошев 1064
Иван Рилски, *Св.* 6-7, 5785, 5846, 5876
Иван Шишман, *цар* 7, 234, 379, 5891
Иван-Александров 5840-5841
Иванов, А. 1761-1763
Иванов, Ангел 5503
Иванов, Веселин Н. 5614
Иванов, Г. 1764-1766
Иванов, Георги 7
Иванов, Д. 1767
Иванов, Ив. 1768
Иванов, Иван 7
Иванов, Иван Давидков 4-5
Иванов, Ил. 1769-1770
Иванов, Й. 1771-1779, 5673
Иванов, Йордан 6, 9, 198, 432, 615, 1371, 1780-1786, 5504, 5580
Иванов, К. 1787-1788
Иванов, Михаил 1789-1797
Иванов, Н. 5842
Иванов, Никифор 7
Иванов, Николай 1798
Иванов, П. 1799
Иванов, С. И. 1800-1802
Иванов, Т. 1803
Иванов, Хр. Банков 1804
Иванова, Бл. 1805
Иванова, Вяра 1806-1807
Иванова, Д. 1808
Иванова, Е. 1809
Иванова, Зл. 1810-1811
Иванова, Ива 7
Иванова, Ивелина 7
Иванова, Йоана 7
Иванова, К. 12-16, 1812-1815
Иванова, Кл. 12-16, 1816-1817
Иванова, М. 1818-1820
Иванова, Магдалена 7
Иванова, Мария 1821
Иванова-Мавродинова, В. 1822
Иванова-Мавродинова, Вера 1823
Иванова-Мирчева, Д. 1824-1825
Иванчев, Д. 645-648
Игнатевски, Ст. 1826
Игнатиев, Н. П. 375, 1827
Игнатий Плевенски 1829
Игнатий Старозагорски, *Св.* 336
Игнатий, *Врачанский митрополит* 1828
Игнатий, *Знеполски епископ* 781-782, 2756
Игнатий, *Кюстендилски митрополит* 542
Игнатов, Б. 1830-1831
Игнатов, Любомир 1832
Игнатова, В. 1833-1839
Игнатьев, А. 1840
Игнатьев, Н. П., *граф* 1386
Израел, С. 1863
Иисус Христос (Бог – син), *месия* 6-7, 11, 55, 111, 874, 890, 1079, 1088, 1157, 1458, 1890-1893, 1984, 1988, 2414, 2649-2650, 2860, 3151, 3154, 3451, 3530, 3561-3562, 3609, 3892, 4022, 4101-4102, 4407, 4548, 4613, 4710, 4800, 5024, 5230, 5518, 5675, 5681, 5698, 5769, 5850, 5798
Икономов, Никола Т. 892
Икономов, Тодор 1342, 1871, 5506

Икономова, А. 1872-1873
Иларион Граматик, *архимандрит* 1878-1879
Иларион Ловчански, *Кюстендилски митрополит* 470, 3449
Иларион Макариополски, *Търновски митрополит* 691, 1205, 1883, 1886, 1897, 2268, 2410, 2958, 3103, 4049, 4111
Иларион Мъгленски, *Св. епископ* 7, 1885, 4027, 5876
Иларион, *архимандрит* 1874-1877
Иларион, *Доростолски епископ* 793, 1381
Иларион, *Доростолски митрополит* 1880-1883, 2181, 4005, 5507
Иларион, *Неврокопски митрополит* 1884, 2123, 4917
Иларион, *Нишавски епископ* 3780, 4231
Иларион, *Сливенски митрополит* 1733, 2454, 3370
Иларион, *Траянополски епископ* 1887-1907
Илиев, Ат. 1908
Илиев, В. 1909-1910
Илиев, Емил 1992, 5042-5043
Илиев, И. 1911-1912
Илиев, Ил. 830, 5843
Илиев, Л. 5426
Илиев, Николай 1913-1914
Илиев, Светослав 7
Илиева, В. 1917
Илиева, Вирджиния 7
Илиева, Л. 1919
Илиева, Лилия 7
Илиева, Люба 1920
Илиева, Християна 7
Илиева, Цветелина 7
Илиевски, П. 1921-1923
Илиев-Сливенски, Ив. 1915
Илиев-Сливенски, Петър 1916
Илинчева, Изабела 7
Илков, В. 1926
Илков, Д. 1927
Илчев, И. 1928
Илчев, П. 1929-1930
Илчевски, С. 1931-1933
Ильинский, Г. А. 1934, 5508
Инджов, Е. 1940
Инджов, Никола 7
Инокентий, *архимандрит* 1942-1946, 3840, 5509-5510
Иоан, *Св. апостол* 6
Иоана Богослова, *Св.* 6
Иоанн XXIII, *папа* 4421, 4425, 5618
Иоанна Синайского5882
Иречек, К. 1947
Исаак Сирин, *апостол* 5851
Исай Серски, *архимандрит* 3473, 5511
Исайя, *Св. пророк* 7
Исихий, *Йерусалимски презвитер* 7
Ихчиев, Д. 1971
Ичевска, Татяна 1972
Иширков, Анастас 1973-1974
Иширков, К. 1975

Йениг, Дитер 5512
Йеремия I, *Цариградски патриарх* 3459
Йеремия, *презвитер* 7, 152,1318
Йеротей Косаков, *архимандрит* 451
Йеротей, *Агатополски епископ* 450
Йеротей, *йеромонах* 5845
Йоаким Бакалов, *протопр*. 1158, 1165, 1976-1978, 2133, 5253, 5467-5469, 5513-5517, 5589-5590, 5603-5604, 5620, 5633, 5715-5717, 5738, 5742
Йоаким Кърчовски 5518-5519
Йоаким Осоговски, *Св*. 993, 1650
Йоан VIII, *папа* 6
Йоан XXIII, *папа* 2514, 3564, 3806, 4028, 4664, 4974, 4965
Йоан Александър, *цар* 908
Йоан Асен, *цар* 5121
Йоан Богослов, *Св*. 7, 5850
Йоан Врачански 5846
Йоан Дамаскин, *Св*. 7, 1988, 5847
Йоан Екзарх 7, 1393, 1921, 1989, 2516, 2902, 5847
Йоан Златоуст, *Св*. 3235, 5520-5529, 5898
Йоан Зонара, *отец* 7, 5848
Йоан Кръстител, *Св. пророк* и *Божествен Предтеча* 7, 1132, 2853, 3563
Йоан Кукузел, Св. 6, 1352, 3139, 3513, 4767
Йоан Малала 3031-303032, 3034-3042, 5849
Йоан Нови Сучавски, *Св*. 7
Йоан от Кратово, *зограф* 524
Йоан Павел II, *папа* 6, 2415, 5530-5533
Йоан Павел VI 3904
Йоан Скилица 461, 510-511, 526, 5852
Йоан Страшников, *архимандрит* 1981
Йоан, *архимандрит* 1979-1980
Йоан, *Варненски и Великопреславски митрополит* 594, 1982
Йоан, *Главиницкият епископ* 1983
Йоан, *Драговитийски епископ* 792, 1984-1986, 2259, 3925, 4006
Йоан, *Знеполския епископ* 4223
Йоан, *новомъченик* 136
Йоан, *презвитер* 1987, 5837, 5839, 5850
Йоан, *Солунски архиепископ* 5912
Йоаникий, *Сливенски митрополит* 785, 791, 1990-1991
Йоанна, *царица българска* 1992, 5042-5043
Йоанович, Найден 937
Йоасаф Бдински, *митрополит* 7
Йоасаф, *монах* 5846
Йовков, Илия 1972, 1993, 2078, 2385
Йовков, Йордан 6-7
Йовков, Милчо 1994, 3467
Йовчева, Гита 1995
Йовчева, М. 1996
Йона Маджаров, *архимандрит* 69, 4461

Йона, *Агатонийски епископ* 1997-2001, 5534
Йона, *архимандрит* 2002- 2003
Йона, *епископ* 2004
Йонков, Хр. 2005-2007
Йонов, В. 2008-2011
Йончев, Ст. 2012
Йорданов, Д. 2015-2016
Йорданов, Д. 2017-2018
Йорданов, Иван 2019
Йорданов, Йордан 2020
Йорданов, Н. 2021
Йорданов, Недялко 7
Йорданов, Ст. 370-372, 1334, 2022-2027
Йорданова, А. 2028
Йосип Щросмайер, *епископ* 3338-3339
Йосиф V, *Български екзарх* 3086
Йосиф Алоати 1442
Йосиф Бакърджиев, *Великотърновски митрополит* 104
Йосиф Брадати, *йеромонах* 7, 915, 1872-1873, 2521, 2827
Йосиф Гагов, *отец* 2040
Йосиф I, Български екзарх 6, 291, 391,605, 893, 1226, 1659, 2041-2042, 3185, 3568, 3679-3680, 3849, 4647-4648, 4679, 5340, 5444, 5723, 5746
Йосиф Милошев, *свещеноиконом* 388
Йосиф Соколски, *архиепископ* 4242, 4362-4364
Йосиф Хилендарски, *отец* 7, 3017, 3659
Йосиф Щросмайер, *епископ* 964, 2478
Йосиф, *Акронски митрополит* 787, 2761
Йосиф, *Американски, Канадски и Австралийски митрополит* 2029-2030, 2766, 3142
Йосиф, *Варненски и Великопреславски митрополит* 2031-2034, 2239, 2241-2242, 2246, 2685
Йосиф, *Великотърновски митрополит* 420, 2038-2039
Йосиф, *Знеполски епископ* 2035-2037
Йосиф, *йеромонах* 2043
Йосиф, *Нюйоркски митрополит* 799, 2036, 2660, 3632, 3732
Йосиф, *Соколски архиепископ* 1110, 4374
Йосифов, Ст. 2044-2045
Йосифова, Анжела 7
Йосифов-Бохачек, Ал. 2046
Йотов, С. 2047
Йоцов, Б. 2048-2051
Йоцов, Д. 2052-2054
Йоцов, Ярослав 5865
Јустин Поповић 5808-5813

Кабакчиев, Ст. 2055
Каблешкова, Райна 2056-2057
Кавдански, А. 2058
Кавтария, М. 2059
Кадиев, Л. 2060
Кадийски, Ив. Т. 2061-2062
Кадийски, Кирил 7
Кадурина, Емилия 2063
Каждан, А. П. 245, 2064
Казакина, К. 2065
Казалиев, Георги Щильонов 2066
Казанджиев, Ат. 2067
Казански, Н. 6-9, 10-11, 1541, 2069-2070
Кайафа, *първосвещеник* 55
Каймакамов, К. 2071
Каймакамова, М. 2072-2074
Калдаръмова-Денева, Жива 2078
Калев, Д. 2079-2092
Калев, Димитър 2094, 5535
Калев, *ставрофорен иконом* 2093
Календерска, Марина 7
Калиник, *Велички епископ* 804, 2768, 4560
Калиник, *Врачански митрополит* 593, 784, 931, 2096-2101, 2759, 4732, 5279
Калинков, А. 2102
Калист I, *Цариградския патриарх* 1061, 5536
Калканджиева, Даниела 2103-2107
Калоян, *цар* 2634, 2895, 3394-3395, 3411, 5121, 5241
Калоянов, А. 2832
Калоянов, Вл. 2109
Калугеров, Марин Софрониев 442
Калчев, Камен 7
Калчев, Христо 7
Кальонски, А. 1099
Камберов, Ст. 2110
Камбурова, Илияна 7
Камбурова-Радкова, Р. 2111
Камелия Сакалова 7
Каменова, Дора 1329, 2112-2114
Кандарашева, И. 2115
Кандиларов, Георги Ст. 1731, 1790, 2116-2117
Канев, К. 2118
Кантакузин, Димитър 7, 1172-1173, 3658
Кантарев, К. 2131
Караангов, Петър 6-7
Карабойчев, Вл. 2132
Каравелов, Любен 6-7
Карагюлев, Климент Наумов 2133
Карадаков, А. 2134-2140
Карадакова, Б. 2339
Караджинова, Мартина 7
Караджов, Мерин 668
Караиванов, Ив. 2141
Караиванова, Мартина 7
Карайотов, Иван 2142
Каракостов, Ст. 2143
Караманджуков, Христо 2144-2145
Караманов, Вл. 2146
Карамихалев, Йоан 2147-2149
Карамихалева, А. 660, 2076, 2150-2167
Карамихалева, Ал. 2168-2171
Карамихалева, Александра 2172-2173, 5537-5539
Карамфилова, П. 4396
Каранешев, Н. 2174
Каранов, Е. 2175

Карапетков, Петко 2176-2178
Караславов, Георги 7
Караславов, Слав Хр. 7
Каратанасов, Златко (Златан) 2179
Каратеодоров, В. 2180
Карачорова, И. 2181-2183
Каролев, Р. 2184
Каролев, Райчо 1940, 5540, 5853-5856
Карчев, Петър 2185
Карчина, В. 2186
Каръкова, Кр. 2187
Кацаров, Ив. 2202
Кацарска-Петрунова, Е. 2203-2204
Кацарски, Н. 2205-2213
Кацев-Бурски, Д. 2214-2216
Кеворкян, К. 2217
Кенанов, Д. 2224-2225
Кепов, Ив. 2226-2229
Керанова, Недялка 6
Керелов, Тр. 2230
Керемидчиева, Нина 7
Кесяков, Хр. 2231
Кефалов, Ат. 2232
Кечев, В. 2233-2234
Кил, М. 2235
Киприан, *Св. митрополит* 7, 1427, 1434, 1772, 3510, 5177, 5541
Киприан, *Старозагорски митрополит* 1582, 3355, 3506
Киприян Картагенски, *Св*. 5804
Кирил и Методий Св. Св. 6-7, 164, 204, 484-485, 2348, 2911, 5303-5304, 5307, 5324, 5378, 5403, 5415-5416, 5423, 5448, 5474-5475, 5481, 5560-5563, 5568-5569, 5752
Кирил и Методий, *ученици* 1379
Кирил Куртев, *апостолически екзарх* 5872
Кирил Лукарис, *Константинополски патриарх* 2285, 4147
Кирил Пейчинович, *архимандрит* 688, 1163
Кирил Рилец, *архимандрит* 2286-2287
Кирил Слепов, *йеромонах* 881, 3861
Кирил Стобийски, *епископ* 805, 2288, 2755
Кирил, *архимандрит* 2236-2238
Кирил, *Български патриарх* 121, 750, 794, 910, 1104, 1033, 1139, 1520, 1583-1584, 1646, 2250-2284, 2331, 2371, 2393, 2607, 3073, 3224, 3521, 3638, 3733-3736, 3807, 4160, 4254, 4320, 5049, 5543-5545
Кирил, *Варненския и Великопреславския митрополит* 624, 885, 2239-2247, 2771, 4983,5542
Кирил, *Видински митрополит* 2248-2249, 5045
Киринеец, С. 2290-2292
Киров, Г. 2293
Киров, Д. 2294-2305
Киров, Димитър 5549-5556
Киров, Ив. 2306
Киров-Майски, Никола 2307
Киряянов, Д. В. 2308
Киряков, Б. 2309-2310
Киселков, Васил 2311-2335, 4836, 5557-5570
Кисьов, Сл. 2336
Кисьов, Ст. 2337
Китанов, Ал. 2338
Китанов, Валентин 2339-2340
Китипов, П. 2341
Кичукова, Бойка 7
Клайнер, Блазиус – вж Блазиус Клайнер, *монах*
Кларк, Дж. Ф. 2342
Климент Браници, *митрополит* 7, 469, 1162, 2354-2355, 2654, 5436, 5470-5471
Климент Охридски, *Св. архиепископ* 6-7, 156, 254, 380, 776, 1472, 1741, 1816, 1920-1921, 1923, 2282, 2319, 2344-2348, 2900, 2902, 2911, 2924, 2965, 4266-4286, 4301, 4380, 4663, 5356, 5442-5443, 5449, 5460, 5477, 5571, 5759, 5909
Климент Рилец, *архимандрит* 302, 2349-2353, 5857
Климент Римски, *Св*. 139, 151, 5805
Климент, *Врачански митрополит* 5742
Климент, ***папа*** 3826
Климент, *Св*. 6
Климент, *Старозагорски митрополит* 103, 796, 1069, 2276, 2343
Климент, *Търновски митрополит* 469, 540, 1166, 1384, 3611-3613, 3683, 3726, 3731, 3760, 3915, 4333, 5167
Клинчаров, Ив. 2358-2359
Клинче, Рафаил 6
Клисаров, Г. 2360-2368
Клисаров, Николай 2369-2370, 2494
Клисурски, Д. 2371
Клюев, В. 276
Кляшторный, С. Г. 2373
Ковачев, Богомил Петров 5858
Ковачев, Георги 2377-2378
Ковачев, Григорий Д. 1909
Ковачев, М. В. 2379-2394
Ковачев, Марин 1679
Ковачев, Мих. 2395-2396
Ковачев, Н. 2397-2400
Ковачев, Николай Дамянов 2401
Ковачева, Василена 7
Ковачева, М. 2402
Коджаманов, Руси 1353
Кодов, Христо Николов 2188, 2346-2348, 2403-2405, 2823, 2968, 4082, 4492-4494, 5009
Коев, Ив. 2824
Коев, Т. 352, 2406-2423-2424, 4602, 5352, 5572-5573
Коева, М. 2425-2428, 2618
Коева, Цветелина 7
Коен, Д. 2429
Кожухаров, Е. 2430
Кожухаров, С. 12-16
Кожухаров, Ст. 2188, 2405, 2431-2437
Кожухарова, Божидара 7
Козлев, Никола 7

Козма Дебърски, *духовник* 2438
Козма Зографски, *Св. чудотворец* 2439
Козма Поповски, *свещеник* 2440
Козма, *презвитер* 7, 202, 414, 460, 770, 957, 1705, 2223, 2332, 2909, 3879, 4812, 5404, 5566-5567
Койкова, Ивет 7
Койчев, М. 2442
Коларов, Васил Петров 2002
Коларов, Иван 2443
Коларов, М. 2444
Коларов, Ст. 2445
Коларов, Христо 234, 2446-2447-2448, 5325
Колев, Ив. 2067
Колев, К. 2449-2450
Колев, Л. 2451
Колева, А. 4912
Колева, В. 2452- 2453
Колева, Дана 7
Колева, Елена 2454-2461
Колева, Ивелина 2458-2461
Колева, М. 2462
Колева, Цветана 2463
Колевски, В. 4-5
Колевски, Васил 2464
Коледаров, П. 2465
Колимечкова, Йорданка 2467-2468
Кольо Фичето 3025, 3516, 4838
Комарова, Н. 2469-2470
Комитова, Цветана 3208
Кондаков, Иван 2473-2475, 5574-5575, 5859-5861
Кондарев, Н. 2476
Конев, В. 2477
Конев, Ил. 2478-2479
Константин I Велики, *Св. равноапостол, император* 11
Константин VII Багренородни, *император* 443, 5581-5583
Константин А. Дъновски, *иконом* 1498, 3219
Константин Витанов, *архимандрит* 3324
Константин Дъновски, *свещеник* 2986
Константин Коев, *свещеник* 2483
Константин Костенечки, *епископ* 7, 2577, 2897, 2960, 4817, 5576-5578
Константин Манасий, *митрополит* 7, 516, 1489, 5376
Константин Манолов, *свещеник* 2487
Константин Преславски, *Св. епископ* 6-7, 1677, 3838, 5343, 5579-5580, 5688, 5724
Константин Христов, *свещеноиконом* 427
Константин, *иконом* 2481
Константин, *Маркианополски епископ* 2140
Константин, *митрополит* 421, 2480
Константин-Кирил Философ, *Св. монах, равноапостол* 6-7, 151, 415, 770, 773, 1395, 2517, 4814, 5354, 5398, 5400, 5450, 5457, 5476
Константинов, Алеко 6-7, 2363, 5584-5586
Константинов, Венцеслав 2484
Константинов, Г. 2485-2486
Константинов, Георги 7
Константинов, Константин 7
Константинов, Хр. 2487
Константинова, К. 10-11
Константинова, Юра 5369
Контилева, Кяние 7
Корбен, А. 18
Кордов, Б. 2490-2491
Коритаров, В. 2492
Коркинов, Й. 2493
Корунов, П. 2495
Косев, Д. 2496
Косев, Димитър 4052
Косев, К. 2497
Косев, М. 2498
Косева, Диана 2499-2501
Костадинов, Гено Недялков 4093
Костадинов, Костадин 3724
Костадинова, Д. 10-11, 446, 1541
Костадинова, Жени 2502-2503
Костадинова, Зорница 3405
Костенечки, А. Н. 2504
Костенцев, Арсени 2505
Костов, Борис 2506
Костов, Н. 2507
Костов, Ст. 1743, 3071
Костова, Гергана 7
Костова, Десислава 7
Костова, Кр. 2508
Костова, Мария 7
Костова, Мира 5530-5531
Костова, Р. 2509, 3828
Котев, Драгомир – вж Драгомир Котев
Котев, Й. 2510
Котева, Аделина 7
Коцева, Е. 2511-2512
Коцева, Елена 1393
Кочанджиев, И. 2513
Кочев, Ив. 190
Кочев, Н. Цв. 2514--2520
Кочева, Е. 2521
Кочов, Апостол 2522
Кочовска, Вера 979, 4192
Кравец, С. Л. 5082
Краев, Г. 2523
Краева, Й. 2524
Красиков, А. А. 2525
Кратовски, Димитър 149
Крачунов, Тодор 2532
Крейпо, Ричли Х. 2534
Кременлиев, Атанас 2536
Кроснаков, Христо 2538
Крум, хан 6, 3132
Крумов, Александър 7
Крумов, Веселин 7
Крушовалиева, С. 2539-2540
Кръстанов, Трендафил 2541--2547
Кръстанова, Веселина 7
Кръстев, А. 2048, 2548-2553
Кръстев, Ангел 5862

Кръстев, Венелин 2554
Кръстев, К. 2555
Кръстев, Ст. 2557-2564
Кръстева, Йоана 7
Кръстева, П. 2565, 2810
Кръстевич, Г. 2566
Кръстевич, Гаврил 374, 479, 5385, 5387
Кръстьо Граматик, книжовник 169
Кръстьо, *поп* 2533, 2994, 4691
Кръстю Попатанасов, *свещеник* 3850
Кудрявцев, Виктор Дмитриевич 5589-5590
Куев, Куйо М. 12-16, 2346-2347, 2568-2581,5018
Кузев, Ал.. 2582
Кузев, П. 2583
Кузманов, Н. Хр. 2584
Кузманов, Ю. 2585
Кузманова, Капка 3924
Кузупов, Б. 2586
Кукумявков, Д. 2588
Кулев, Валентин 3031
Куличев, Христо Хр. 1729, 2589-2590
Куличева, Деяна 7
Кульбакин, Ст. 2591
Куманов, Милен 6-7, 9-11, 1541, 1719, 1992, 2593, 4790, 5042-5043, 5865-5867, 5591-5594
Куманова, Александра 6-11, 685-687, 1541, 1719, 2594-2598, 4664, 4965-4966, 5591-5594
Куракина, О. Д. 2599-2600
Курами, Карло 2601
Кусев, Владимир 2602
Кутинчев, Ст. 2603
Куюмджиев, А. 2604
Куюмджиева, Св. 2605
Кънев, Н. 2608
Кънчев, Красимир 2609
Кънчев, *поп* Минчо 2608, 2610-2611
Кънчов, Васил 2612-2618
Кърчовски, Йоаким – вж Йоаким Кърчовски
Кършовски, П. 2619
Кьосева, Цветана 111
Кюлев, Иван 5394, 5595
Кюркчиев, Владимир И. 3643
Кюркчиев, П. 2620

Лавренов, Цанко 5596
Лазар, цар 5878
Лазаревич, Стефан 5576
Лазаров, Ив. 237-238
Лазаров, Л. 2622
Лазаров, М. 1966, 2623
Лазаров, С. 2624
Лазаров, Т. 2625-2626
Лазарова, Десислава 7
Лазарова, Емилия Христова 2627
Лазарова, М. 1163
Лазарова, Мария 7
Лазарови, Лазаринка и Петранка 2628
Лазенков, Н. 2629
Лакова, Елина 2630
Лалев, Ив. 2631
Ламар 7
Лапе, Л. 2632
Лаптева, Л. Бильбасов 2633
Ласков, Данаил Т. 2634-2636, 3867, 5597
Ласков, Т. 5759
Латунов, Ив. 2637
Лачев, В. 2638
Лачев, М. 2639-2644
Лебедев, А. П. 2645-2646
Леваков, Р. 2647
Левандовский, А. П. 2648
Левина, И. 850
Левов, Д. 2649-2650
Левски, Васил вж Васил Левски, *йеродякон*
Левчев, Любомир 6-7
Левченко, М. В. 2651
Леднев, В. П. 2652
Леков, Д. 2653-2654
Лельова, Росица 2655-2656
Леонид Рилски, *архимандрит* 2658
Лествичник, Јован 495
Лествичник, Иоанн 990
Лечева, М. 2663
Либератос, А. 2664
Лийч, Едмънд 2665
Лил, Шарл Льоконт дьо 6
Лилиев, Николай 6-7
Линков, Г. 2666
Лионски, Ириней 1948
Литаврин, Г. Г. 2667-2668
Литвин, Яна 7
Лишев, Стр. 2671
Лобутова, Анетка 7
Логачев, К. И. 2673
Лозенски, Иво 5712
Ломоносов, М. 5870
Лори, Бернар 2674
Лотман, Ю. 5598
Лука, *Св.* 6
Лукарова, Милена 7
Лулчев, К. 2675
Лъв XIII, *папа* 2676
Лъв Дякон, византийски историк 462
Лэмб, Г. 2657
Любарского, Я. Н. 245
Любенов, Петър Цв. 2677-2680
Любенова, Красимира 7
Любенова, Л. 2681-2702
Любенова, Лада 7
Любов, дъщеря на Св. София 4738
Любомиров, Любомир 7

М. К. 47, 3832, 5865-5867, 5881
Мавренски, К. 2706
Мавродинов, Никола 2707-2713

Мавродинова, Лиляна 2714-2718
Маджаров, Ат. П. 2719
Маджаров, Панайот 2720-2721
Маджуров, Николай 2722-2733, 5869-5870
Маждраков, П. 2734
Маждракова, Огняна 2735-2736
Макарий, *йеромонах* 5600-5602
Макарий, *Московски митрополит* 2737, 5603-5604
Макарий, *Неврокопски митрополит* 1025, 1193, 1422, 5605-5610, 5715-5717
Макаров, Д. И. 2738
Македонов, Д. 2741-2749
Македонски, М. 2751
Максим Райкович, *архимандрит* 1336
Максим, *Български патриарх* 77, 783, 2754-2793
Максим, *Ловчански митрополит* 2753
Максим, *Скопски и Пловдивски митрополит* 90, 632, 1110, 2794-2801, 4373
Максимов, Христо Д. 324
Максимова, М. 6-9
Малев, Людмил 2802
Малева, К. 2803
Малева, Л. 2804-2806
Малинов, Кр. 2807
Манаф, Петко Й. 1260
Мангачев, П. 2811
Мандулов, Н. 2812
Манев, А. 2813
Манев, Вл. П. 2814
Манов, Емил 7
Манол Паунов, отец 1407
Манолов, М. 2815-2816
Манчов, Др. 2817
Марангозов, Ив. 2818
Марангозов, Николай 7
Мардарий Рилски, *български книжовник* 155, 4080
Марди-Бабикова, В. 2819-2821
Маринов, Б. 2822-2823
Маринов, Борис 350
Маринов, В. 2824
Маринов, Д. 2825-2832
Маринов, П. 2833
Маринов, Хр. 2834-2835
Маринов, Ц. 2836-2838
Маринов, Чавдар 2839
Маринова, Елия 5684
Мария Египетска, *преп*. 1091
Маркишка, Д. 2840
Марко, зограф 1276
Марков, Георги Христов 2841-2842
Марков, Иван 2843
Марков, Ст. 2844-2846
Маркова, З. 2847-2849
Маркова, Ст. 2850
Марковски, Дельо 548
Марковски, Иван Спасов 2851-2863
Мартин Лютер, *духовник* 1012
Мартинов, Ал. 2864
Мартинов, Георги 2865
Марчев, Христо 217
Марчевски, Ив. 2866-2867
Масларов, Кирил 2868
Масларова, Надежда 7
Маслев, Ст. 2869
Масне, Жул 6
Матанов, Христо 2870-2873
Матев, Иван 2874
Матев, Павел 6-7
Матеева, М. 2875
Матеич, П. 2876
Матей Граматик, *църковен писател* 1366
Матей Преображенски – Миткалото, *отец* 551, 3430
Матей, *Св. апостол* 6
Матов, Д. 2878
Матов, Милан 2879
Матуски, В. 2880
Машалов, Борис 6
Машалова, Е. 2881
Медакова, Др. Дан. 5718
Меджидиев, А. 2882-2883
Медникаров, Хр. 2884
Мелания 2885
Мелетий Смотрицки, *архиепископ* 328
Мелхиседек, *йеромонах* 5697
Мен, Ал. 2887
Менини, *архиепископ* 2888, 4420
Мержанова, И. 2889
Методи Драгинов, *поп* 7, 1086-1087
Методиев, Димитър 7
Методиев, Момчил 623, 2890-2891
Методиева, Антоанета 7
Методий Кусев, *Старозагорски митрополит* 111
Методий Кусевич, *Старозагорски митрополит* 99, 448, 4386
Методий, *архимандрит* 2892-2893
Методий, *Св. архиепископ* 6-7
Механджиев, Димитър 2894
Механджийски, Калоян 7
Мечев, К. 2895-2911
Мечкова, Кл. 2912
Мигев, В. 2913-2914
Миков, Любомир 2915-2916
Мил, Джон Стюарт 5613
Миладинов, Димитър Христов 5611
Миладинов, Константин 7
Миладинов, Константин Христов 5611
Миладинова-Алексиева, Царевна 2918-2919
Миладинови, Димитър и Константин 285-286, 1361
Миларов, С. Н. 2920
Миларов, Ст. 2921
Милаш, Никодим 2922
Милев, Ал. 2923-2926
Милев, Гео 6-7, 5612
Милев, Йордан 6

Милев, Н. 2927-2928
Милева, Леда 6
Милев-Огин, Б. 2929
Миленков, Ст. 2930
Милетич, Любомир 2931-2940
Милков, Т. 2941
Милтенова, А. 12-16, 1393, 2942-2943
Милушева, Венета 2944
Милчев, Атанас 2945
Милчев, К. 2946
Милчев, Методи 898
Милчич, Светолик 2947-2948
Мина, *Св. великомъченик* 127
Минев, Д. 2949-2950
Минков, Георги 7
Минков, Светослав 7
Минков, Цв. 2951
Минкова, Л. 2952
Минов, Теофил, *зограф* 1276
Миновски, В. 2953
Минчев, Г. 2954-2955
Минчев, Д. 2956
Минчев, Иван 2957
Минчев, Й. 2958
Минчев, М. 2959
Минчева, Атанаска 2960-2962
Минчо Кънчев, *свещеник* 106
Минчо, *отец* 886
Миркович, Г. 2963
Миркович, Георги 3379
Мирчев, Д. 2964
Мирчев, К. 2965-2968
Мирчев, Кирил 1930
Мирчев, Хр. 2969
Мирчева, Е. 5345
Мирчов, Тодор 1013
Митев, Й. 2971-2973
Митев, Пл. 4441
Митев, Тр. 2974-2975
Митева, Боряна 7
Митко, В. 276
Миткова, Любомира 7
Митов, Антон 2977
Митов, М. 2976
Митов, Стефан 2977
Митова-Джонова, Д. 2978
Михаил Апостолов, *отец* 3295
Михаил Пещерски, *поп* 3851
Михаил Псел 4846
Михаил Псел,5614-5615
Михаил, *Доростолски и Червенски митрополит* 2981-2982
Михаил, *Коласийски митрополит* 153
Михаил, М. Д. 2983
Михаил, *Св. архангел* 7, 140, 306-307
Михаила Асенова, *цар* 382
Михайлов, Ап. 2984
Михайлов, Г. 2985
Михайлов, Д. 2986
Михайлов, Емил 2987
Михайлов, Купен 5616-5618, 5871-5872
Михайлов, М. 2988
Михайлов, Пл. 2989
Михайлов, Ст. 2990-2993
Михайлова, Боряна 7
Михайлова, Десислава 7
Михайлова-Мръвкарова, М. 2994
Михайловски, Е. 2995
Михайловски, Никола 1174
Михайловски, Стоян 6-7, 209, 5879
Михалчев, Д. 2996
Михалчева, Николета 7
Михнева, Р. 2997
Мицов, Й. 2998
Мичев, Д. 2999-3002
Мишев, Георги 7
Мишев, Димитър Д. 3927, 4572, 5619
Миятев, Кр. 717, 3003-3015
Младенов, Аврам Георгиев 4714
Младенов, Ат. 3016-3018
Младенов, И. 5713
Младенов, Младен 4-7, 234, 5325
Младенов, Стефан 2360, 3019, 5423, 5620
Младенова, Марина 4092
Моисей, *пророк* 5874
Моллов, Здр. 3022
Моллов, Т. 3023, 3830
Момина, М. М. 3024
Момиров, Емил 3025
Момчилов, Иван 3022
Момчилов, Петко 4228
Момчилова, Велислава 7
Момъков, Ив. 3026
Монеджикова, А. 3027
Монфокон, Бернар де 5620-5632
Моравенов, К. 3028
Морев, Борис 6
Мормареви, *братя* 7
Москов, М. 3029
Москов, Николай 3030
Москова, Йорданка 3031-3042
Мострова, Т. 3043-3045
Моцарт, В. А. 6
Мурджев, П. 3046-3047
Муромски, Пётр 850
Муромские, Феврония 850
Мусакова, Елисавета 3048-3050
Мусински, Д. 3051
Мусоргски, М. П. 6
Мутафов, Васил 1679
Мутафов, Х. 8
Мутафова, Кр. 234, 3052-3053, 4858, 5325
Мутафчиев, К. 3054-3055
Мутафчиев, Петър 3056-3064
Мутафчиева, В. 3065-3066
Мутафчиева, Вера 6-7
Муцопулос, Николаос 3067
Мърквичка, И. 3931
Мюлер, Макс 5633
Мярковски, Ив. С. 3068

Н. К. 5493
Надежда, *дъщеря на Св. София и сестра на Вяра и Любов* 4738
Назърска, Ж. 6, 1614
Найденов, В. 922
Найденов, Ив. п. 3076
Найденова, Цв. 6, 9-11
Накова, Петя 7
Налбантова, Е. 1958
Нанев, Христо 3077-3079
Натанаил, *архимандрит* 3085, 4213
Натанаил, *Крупнишки епископ* 1305, 3086-3087
Натанаил, *митрополит* 3088
Натанаил, *Неврокопски архиерей* 631
Натанаил, *Охридо-Пловдивски митрополит* 3089-3092, 5634
Наум Охридски, *Св*. 254-255, 913, 3043, 5476
Наум Русенски, *Русенски митрополит* 79, 3095
Наум, *Агатоникийски епископ* 3093-3094
Наум, *Св*. 6
Начев, В. 3096-3097
Начева, Ив. 3098
Начов, В. 3099
Начов, Н. 3100-3114
Нащокина, М. В. 3116
Недев, Ив. 3117-3118
Недев, Ст. 3119-3120
Неделчев, Д. 242
Неделчев, Ив. 3121-3127
Неделчев, Йоан 3128-3130
Неделчев, М. 3131
Неделчева, Таня 7
Неделчов, Н. 3132-3135
Неделя, *Св. великомъченица* 7
Нейчев, Т. 3136
Нектарий Битолски, *Св.* 3137
Нелюбов, Б. А. 3138
Немиров, Д. 3139
Ненов, Ю. 3141
Неновски, Александър Иванов 1258
Неофит IV, *Търновски митрополит* 370
Неофит Рилски, *отец* 289, 303, 698, 1004, 1429, 1431, 3168, 5640-5649
Неофит Хилендарски – Бозвели, *архимандрит* 289-290, 292, 521, 532, 697, 3142, 3166, 5638-5639
Неофит, *Български патриарх* 80, 454, 1300, 3167
Неофит, *Велички епископ* 3164
Неофит, *Видински митрополит* 682, 3143-3161, 4359, 5637
Неофит, *Доростолски и Червенски митрополит* 3162-3163
Неофит, *Левкийски епископ* 3165
Неофит, *Русенският митрополит* 466
Нестор, *архимандрит* 3169-3183
Нестор, *йеромонах* 3184
Нестор, *Смоленски епископ* 3185-3190
Несторов, Г. 3191
Несторов, Ив. 3192
Несторов, Ю. 3193
Нешев, Г. 3194-3204
Нешев, Георги 600
Нешева, Виолета 3205-3208
Нешева, Ния 7
Никитов, Ив. 3209
Никифор, император 438, 813
Никифоров, Т. 3210
Никифорова, Евелина 7
Ников, П. 3211-3222
Ников, Петър 5657
Никодим, *Ленинградски и Новгородски митрополит* 3223
Никодим, *Сливенски митрополит* 229, 231, 795, 3224-3225
Никола, Св. 138
Николаев, Вс. 3226
Николаев, Николай Иванов 3242
Николаева, Вероника 7
Николай Велимирович, *епископ* 3237
Николай Георгиев, *протойерей* 660
Николай I, *папа* 465, 677, 1243-1244
Николай Кацарски, *архимандрит* 3238-3240
Николай Макариополски, *епископ* 731, 1221, 1408, 3229-3236, 5658-5663
Николай Нови Софийски, *Св. мъченик* 4368
Николай Павлович, граф 1056
Николай Софийски, *Св*. 1149
Николай Шиваров, *протопр*. 3243-3247, 5664, 5873-5874
Николай, *архимандрит* 3227
Николай, *Знеполски епископ* 3228
Николай, *Пловдивски митрополит* 1216
Николов, А. М. 3248-3252
Николов, Борис. Й. 3253-3275
Николов, Георги 3276
Николов, Д. 3277
Николов, Даниел 7
Николов, Е. 3278
Николов, Ив. 3279
Николов, Ил. 3280-3281
Николов, Йордан 3282-3287
Николов, М. 3288-3300
Николов, Н. 3301
Николов, Николай 6
Николов, С. 3302
Николов, Тома 3303
Николов, Хр. 3304
Николов, Ц. 3305
Николов, Ю. 3306
Николова, Бистра 3307-3310
Николова, Боряна 7
Николова, В. 3311-3312
Николова, Елена 3313-3314
Николова, Елизабета 7
Николова, Зл. 3315-3323
Николова, К. 3324
Николова, Нина 3325
Николова, Р. 3326

Николова, Силвия 7, 12-16, 651, 3327-3330
Николова, Я. 3331
Николчев, Д. 3332
Никон Агатополски, *духовник* 3333
Нинова, Ливия 3335
Нинова, Нели 7
Нисторова, Евгения 7
Нитов, Й. 3336-3337
Ничев, Б. 3338-3339
Новакова, Рада Ив. 3360
Носова, Г. 3375
Нушев, Костадин Кирилов 3376-3378
Нушев, Цв. 3379

О. Ч. 3436
О`Махони, Пиърс 4327
Оболенски, Д. 3382
Образописов, Никола 3522, 4692
Овадия, Давид 6
Овчаров, Д. 3388-3392
Овчаров, Николай 3393-3396
Овчаров, Т. 4574
Овчаров, Тодор 3397
Огнянов, Любомир 3398-3399
Огнянова, Елена 600
Огнянова, Светослава 7
Огурцов, А. П. 4902
Одинцов, М. И. 3400
Оже, Марк 3401
Оже, Марк 3401
Ольга Премудрая, *княгиня* 625
Ольденбург, З. 3402
Омарчевски, Ал. 3403
Омуртаг, хан 7, 383
Онуфрий Попович Хилендарски, *архимандрит* 5666-5668, 5875, 5893
Орецкая, И. А. 990
Орманджиев, Иван 436, 3406-3411
Осипенко, *протойерей* 3424
Ослеков, Л. 3425

Павароти, Лучано 6
Павел Божигробски, *архимандрит* 5636, 5711
Павел Стефанов, *архимандрит* 3438, 3462-3465, 4440-4441, 5669-5670
Павел Стефанов, *йеромонах* 3444-3461
Павел, *йеромонах* 3439-3443
Павел, *монах* 1072
Павел, *Св. апостол* 6, 410, 1147, 1228, 5575
Павел, *Старозагорский митрополит* 3466
Павликянов, Кирил Парашкевов 3468-3469
Павлов, Е. 3470
Павлов, Жеко 1345
Павлов, И. 3471
Павлов, Константин 6-7
Павлов, П. 3472
Павлов, Павел 350
Павлов, Пламен 237-238, 3473-3476
Павлов, Т. 3477
Павлова, Пенка 6
Павлова, Р. 3478
Павловска, Ц. 3479-3480
Паисий Пастирев, *архимандрит* 3482, 5671-5672
Паисий Хилендарски, *Св. отец, йеромонах* 6-7, 9-10, 142-143, 148, 157, 173-174, 289, 397, 699, 707, 712, 766-769, 770, 773, 954, 1423, 1428, 3486, 5673, 5739, 5756, 5799
Паисий, *Врачански митрополит* 297-299, 301, 3483-3485
Палаузов, Спиридон Н. 3487
Палешутски, Костадин 3488
Палигора, Ристо 3489
Памуков, П. 3497-3501
Памуков, Панайот 3502
Панайотова, Д. 3503-3508
Панайотова, Н. 3509-3510
Панарет, *архимандрит* 3511
Панарет, П. 5674
Панарет, *Пловдивски митрополит* 5674
Пандулис, Андреа 7
Пандурски, В. 3512-3540
Пандурски, Васил Ив. 5675-5677
Панкратий Тавроманийски, *Св.* 5839
Панкратий, *Старозагорски митрополит* 3541-3544, 4220
Панов, Й. 3545
Панов, С. 3546
Панова, Сн. 3547
Панталеев, Димитър 7
Пантелеев, Ив. 3548
Пантелеймон Хилендарец, *монах, игумен* 5844
Панчев, Ив. 3549
Панчовски, Д. 3550
Панчовски, Ив. 3551-3563
Панчовски, Ив. Г.
Паралингов, Е. 3565-3574
Пармакова, Галина 7
Парпулов, Д. 3575-3580
Партений Зографски, *Нишавски митрополит* 3584, 5587-5588, 5635
Партений Павлович, *епископ* 157, 563, 914
Партений, *Левкийски епископ* 3581-3583, 5678
Партений, *митрополит* 477
Партъчев, Вр. 426
Парушев, П. 3585
Парчевич, Петър 5777-5778
Паси, И. 7-8
Паскалева, В. 3586-3589
Паскалева, К. 3590-3591
Пасков, Илия 3592-3593
Паспалеева, Веса 6
Патев, Ив. 3597
Пахомий Зографски, *духовник* 4004
Пашев, Г. Ст. 3606-3614
Пашов, Ангел 7
Пашов, С. *отец* 6

Пеев, Васил К. 3615-3616
Пеев, Д. 3617
Пеев, Й. 3618
Пеев, П. 3619
Пеев, Серафим 3620
Пейкич, Кръстьо 5679-5681
Пейо, *поп* 1374
Пейчев, Божидар 3621-3622
Пейчев, Иван 6-7
Пейчинович, Кирил 5682-5683, 5878
Пенаков, Иван 436
Пенджекова, Р. 3623
Пенев, Боян 3624-3626
Пенев, Г. Б. 3627-3628
Пенев, Пеньо 6-7
Пенев, Св. 3629
Пенков, Д. 5879
Пенкова, Б. 3630
Пенов, Д. 3631-3644
Пенчев, Григорий 5906
Пенчев, М. п. 3645
Пенчева, Ж. 3646
Пенчева, Станка 6-7
Пенчова, Гергана 7
Пепелишев, Ст. 3647
Петев, Ив. 3649-3653
Петева, И. 6, 276
Петка Самарджийска, *Св.* 162
Петка Търновска, *Св.* 6-7
Петка, Българска *преподобна* 334, 1036
Петка, *Св.* 7, 4214, 5846, 5876
Петканов, Константин Н. 1014
Петканова, Д. 12-16, 3655-3665
Петканова, Донка 176
Петканова, Магда 7
Петканова-Тотева, Д. 3666-3667
Петко Петков, *ставр. иконом* 3668
Петков, Ботьо 1341
Петков, Вл. 3669-3671
Петков, Г. И. 3672
Петков, Ив. 3673
Петков, К. 3674-3675
Петков, Л. 3676
Петков, Любен 7
Петков, П. Ст. 633, 3677-3686
Петков, Петко 3687
Петков, Стоян – вж Андрей, *Велички епископ*
Петков, Тодор 3688
Петкова, Ваня 7
Петкова, И. 3689
Петкова, Маргарита 6-7
Петкова, Неделя 3690
Петров, Валери 6-7
Петров, Велин 1406
Петров, Вл. 3693
Петров, Е. 3694-3698
Петров, Ивайло 7
Петров, К. п. 3699
Петров, М. 3700
Петров, Петър Хр. 3701-3714, 5866-5867
Петров, Т. 811
Петров, Ф. Н. 3715
Петров, Ц. 3716-3717
Петрова, А. 3718-3719
Петрова, Г. 3720
Петрова, Кръстина 7
Петрова, Мария 3721-3722
Петрова, Нели 7
Петрова, Симона 7
Петрунова, Б. 3723
Петър Берон, д-р 436
Петър Богдан Бакшев, *архиепископ* 1271, 5684
Петър Богдан, *епископ* 7
Петър Делян 463, 5034
Петър Дънов 1299, 2058, 2060, 2636, 3379, 4746, 5478, 5835-5836
Петър I, цар 2465
Петър Николов Драганов, *свещеник* 1222
Петър Стоишич, *отец* 5685
Петър, ***апостол*** 2284, 4381, 4533, 4720
Петър, *Киевски и на цяла Русия митрополит* 5541
Петър, *поп* 5838
Петър, *Св. митрополит* 7
Пехливанов, Ил. 3725
Пеячевич, графове 1007
Пеячевич, Франц-Ксавер 665, 3621, 5492-5495
Пеячевич, Яков 5686
Пижев, А. 3727-3728
Пикио, Рикардо 4468, 5687
Пилат Понтийски 55, 1944, 3729
Пимен Зографски, *Св.* 837, 1633, 2100, 3058, 3124, 3383, 4741, 4935
Пимен, *Московски и на цяла Русия патриарх* 1070, 2240, 3739, 4312
Пимен, *Неврокопски митрополит* 1138, 3434, 3730-3738, 4253, 4256
Пимен, *Стобийски епископ* 1143, 3740-3741
Пиперов, Б. 3742-3748
Платон, древногръцки учен 3756
Плачков, Иван П. 3755
Поглубко, К. 3775
Подвързачов, Димитър 7
Поликарп, *архимандрит* 3793-3794
Поликарп, *Белоградчишки епископ* 1491, 3795, 5006
Поликарп, *йеродякон* 3796
Поликсена, *баба* – вж Цена Маркова
Полименов, Ст. 3797-3798
Полянов, Димитър 7
Пончовски, Ив. Г. 3807
Попалександров, Григорий 3300
Попалександров, П. 3808-3809
Попатанасов, В. 3811
Попвасилев, Г. 3812-3813
Попвасилев, Ив. 3814-3817
Попгеоргиев, Й. 3818-3822, 5256
Попдимитров, Георги 3823
Попдимитров, Емануил 7
Попдимитров, Любен 3823

Попиванов, Б. 3824
Попиванов, Никола 3825
Попилиев, Йордан 2014
Попконстантинов, Ангел 3812
Попконстантинов, К. 3826-3828
Попмаринов, Д. 3829
Попниколов, Йовчо 3830
Попниколова, Тр. 944-946
Попов, А. 3831-3832
Попов, Борис 3833-3834
Попов, В. 3835
Попов, Васил 7
Попов, Венцислав 3836
Попов, Г. 3837-3838, 4380
Попов, Георги 5688
Попов, Димитър 3839-3842
Попов, Ж. 1854
Попов, Ив. 3843
Попов, К. А. 3844-3850
Попов, Киро Д. 3108
Попов, Любомир 3752
Попов, М. 3851-3853
Попов, Матей 5204
Попов, Н. 3854
Попов, Н. Д. 5603
Попов, Никола Христов 4967
Попов, Петър 7
Попов, Р. 3855-3857
Попов, Тодор 3858
Попов, Х. И. 3859-3863
Попов, Хр. 3864-3869
Попов, Христо 2248, 5689
Попов, Юлиан 748
Попова, Д. 3870
Попова, Десислава 7
Попова, Е. 2494
Попова, П. 3871-3872
Попова, Т. Г. 3873-3874, 5882
Попова-Ескенази, Люба Николова 4967
Попович, Благое – вж Юстин Челийски
Попович, Райно даскал 376
Поповски, Търпо Иванов 5690
Поппандов, Димитър 1200, 5691-5694
Попрадославов, Петър 3875-3876
Попруженко, М. Г. 3877-3880
Попстайков, Георги 4245
Попстефанов Панчовски, Евстати 5695
Попстефанов, Станимир Ст. 3312
Попстоилов, Антон 3881-3882
Попстоилов, Петър 3639
Попстоименов, Борис 554
Попстоянов, Аверкий 5298-5299
Попстоянов, Коте 3883
Поптодоров, Манаси 1346, 3845
Поптодоров, Р. 3884-3896
Поптомов, Димитър 3897
Попхаралампиев, Б. 3898-3902
Попхристов, Г. 3903
Порфирий Успенски, *архимандрит* 5902
Поснов, Михаил Еманоилович 5696
Поспелова, Д. А. 4874
Потапов, Ив. 3923
Православов, Н. 3986
Прашков, Л. 355-364, 367, 518, 566-583, 585, 587-591, 3988-4000, 4840
Преображенски, Матей Петров 1439
Преподобна Стойна, българска *отшелничка* 1810, 4177
Примов, Б. 208, 4015-4018
Проданов, Николай 4021
Пройков, Христо 2189, 4966-4971
Прокопий Кесарийски 5885-5887
Прокофьев, Н. Д. 4023
Протич, А. 4030
Прохор Пчински, *Св.* 4247
Прохор, *архимандрит* 4031
Псевдо-Кесарий 7
Пулиева, Д. 4032
Пундев, В. 4033-4034
Пуно, *поп* 2644
Пунчо, *поп* 143, 2896, 5088-5090
Пучини, Джакомо 6
Пушкаров, Ив. 242
Първанов, Никола 2638
Първев, Иван Хр. 2375
Пърличев, Григор 7, 4003
Пърличев, Кирил 4036
Пюек, А.-Ш. 4037
Пюскюлев, Недьо К. 4038

Рабаджийска, А. 4790
Радев, Ив. 1958, 4041-4045, 4399
Радев, Никола 7
Радев, Р. 1958
Радев, Симеон 4046
Радева, В. 4047-4048
Радевски, Христо 7
Радивоев, М. 4049-4050
Радичков, Йордан 6-7
Радко Поптодоров, *протопрезвитер* 661
Радкова, Румяна 4051-4058
Радоев, Г. 4059
Радоев, Иван 7
Радоев, П. 4059
Радой Ралин 7
Радонов, З. 4060
Радославов, Ал. 4061
Радославов, П. 4062-4063
Радославов, Цветан 6
Радулов, Д. 4066-4067
Радулов, Михаил Цветанов 4352, 4802
Радушев, Евгений 4068
Разлогов, Н. 4071
Разсуканов, Йосиф 4073
Разцветников, Асен 7
Раич, Йован 5704
Райкин, Сп. 4074-4077
Райков, Б. 49, 2188, 2405, 4078-4082
Райков, Георги 548

Райков, Д. 4083
Райкова, А. 4084
Райкова, М. 1201
Райна Княгиня вж. Футекова, Райна Попгеоргиева
Райнов, Богомил 7, 4085
Райнов, Николай 6-7, 4086-4087, 4526, 5698
Райнов, П. 4088
Райнхард, Карл 5699
Райчевски, Стоян 2142
Раковски, Георги Сава 6-7, 691, 700, 897, 2053, 4793, 4839, 5271, 5700-5701
Ралева, Д. 6-9, 1541
Ралчевски, М. 4089
Ран Босилек 2563
Рангачев, О. 4090-4091
Рангелов, Боян 7
Рангелова, Лилия 7
Рачев, Д. 4093
Рачин, Мария 7
Рашайков, Т. 4094
Рашева, И. 4095
Рашенов, Александър 4096
Рашков, Ив. 4097-4104
Регелсон, Лев 4105
Рейдон, Герман 5702
Рейнауди, Франческо Доминико 1131
Рибарова, З. 4859
Рилец, *архимандрит* 4128-4129
Рилски, Кирил 5546-5548
Робинсон, А. Н. 4130
Робов, М. 3331
Рогов, А. И. 4131
Романа Лакапином, *император* 93
Романски, Ст. 4134
Ронкали, Анджело Джузепе – вж Йоан XXIII
Росини, Джоакино 6
Рошковска, А. 4135
Ружницки, А. О. 4136
Румянцев, Сергей 7
Рунева, Албена 7
Русакиев, С. 1318, 4137-4138
Русанов, Росен 4139
Русев, Ив. 2377
Русев, П. 1151, 4140-4141, 4853
Русев, Р. 4142
Русева, Дана 7
Русева, Цветелина 7
Русенски, Наум 3917
Русинов, Константин Динчев 2482, 3290
Русинов, Николай 7
Русинов, Р. 4143
Ръншиман, Стивън 4147
Ряпов С. 5892

С. Г. 4174
Сабрутева, Мария В. 1524
Сабурин, Владимир 4148
Сава Димитров Киряков, *свещеник* 1316
Сава, поп 5893-5894
Сава, *Св.* 6
Савов, Н. 4149
Савов, Сл. 4150
Салгънджиев, Стефан 4151
Сандански, Борис 4154
Сапунджиев, *архимандрит* 1105, 1511, 5487-5488
Сапунджиев, Евтимий 5703
Сапунов, Петър 1159, 5704
Сарафов, Петър В. 5707
Сарафова, Ек. 4853
Саръев, Боян 5705-5708
Сахатчиев, Живко 4156-4157
Сведенборг, Е. 5710
Светогорец, Йоан 5851, 5908
Свиленова, Диана 7
Свинтила, Вл. 4172
Свраков, Б. 4173
Севлиевец, Ангел 1351
Севрюкова, Слава 3077-3079, 5712
Секулов, И. К. 4176
Селимински 288
Селимински, Иван 5384
Семенски, Г. Хр. 4179
Семерджиев, Христо 4180
Семерджиева-Митова, Л. 4181-4182
Серафим 4184-4186
Серафим Алексиев, *архимандрит* 4187
Серафим, *архимандрит* 4187, 5659
Серафим, *йеромонах* 4188
Серафим, *Мелнишки епископ* 4189
Серафим, *Неврокопския митрополит* 866, 2125, 3918, 4190, 4850
Серафим, *Соболев архиепископ* 759, 1085
Серафимов, А. 4191
Серафимова, Лиляна 4192
Сергеев, А. В. 4193
Сергей Плаковски, *игумен* 1290
Сергий Шапков, *архимандрит* 596
Сергий, *архимандрит* 598
Сестримски, Иван 4195
Сефтерски, Р. 4197-4199
Сибиък, Т. А. 5713
Сигеберг, *монах* 5900
Силвестър, *епископ* 5715-5717
Силуан Атонски, *Св.* 4200
Силянов, Хр. 4200-4204
Симеон Велики, цар 6-7, 91, 94, 488, 514, 848, 968
Симеон Втори 2217
Симеон I Велики, *цар* 1701-1704, 2184, 3007, 3033, 3248, 3251, 3487, 4354, 5116, 5218, 5486
Симеон Сръбски 5667
Симеон, *архимандрит* 4205
Симеон, *Варненски и Преславски митрополит* 65, 447, 877, 887, 1293, 2032, 2686-2691, 2746, 3127, 3215, 3606, 3730, 4206-4208, 4209-4211, 4417, 4907, 5028
Симеон, *Главинецки епископ* 4948

Симеон, *митрополит* 788, 2681-2682, 4414, 4417
Симеон, *Траянополски епископ* 732, 1583, 2753, 4212
Симеонов, Владимир 4213-4214
Симеонов, И. 4215
Симеонов, Николай 7, 5144
Симеонов, Ст. 4216-4217
Симеонов, Хр. 4218
Симеонова, Кристина 7
Симеонова, Л. 4219
Симеонова, Силвия 7
Симеонова, Християна 7
Симфороза, *монахиня* 3293
Синесий, *епископ* в Щип и Пловдив, *митрополит* в Одрин, Охрид и Скопие 68, 445
Сионий, *архимандрит* 4224
Сионий, *Велички епископ* 3647
Сионий, *йеромонах* 4225
Сиромахова, Ж. 4226-4227
Сиромахова, Иванка П. 4228
Скурат, К. Е. 4235
Славейков, Пенчо 1575-1577, 2234
Славейков, Петко Р. 6-7, 345, 474, 701, 1115, 1235, 1373, 2485, 2936, 3337,4111, 4236-4240, 4470-4471
Славейкова-Китанова, Силвия 7
Славко Димевски, *протопр.-ставрофор* 4241
Славов, Андрей 4242
Славова, Т. 4243, 5343
Славчев, Н. 4244
Славчев, Сл. 4245
Славчев, Ю. 4246
Славчева, Р. 4247
Слијепчевић, Ђоко 4251
Смирненски, Христо 6-7
Смоховска-Петрова, Ванда 4260
Снегаров, Иван акад. 197, 3496, 4261-4308, 4502, 4532, 4537
Соколов, И. И. 4310, 4332
Соколова, Д. 4311
Соколова, Силвия 7
Солженицин, Александър 4312
Соломон, цар 7
Солярски, П. 5517
Сотиров, Г. 4313
Сотиров, Димитър 1788
Софийски, Стефан 4402-4407
София, Св. 4738
Софроний Врачански, *Св. епископ* 6-7, 289, 5308, 5342, 5570, 5719, 5718-5721, 5756
Софроний, *архимандрит* 4316
Софроний, *Великотърновски митрополит* 1850, 2261, 2454, 2802, 3171, 3233, 3410, 3776, 4317-4318, 4322, 4323, 4456, 5191
Софроний, *Доростоло-Червенски митрополит* 1943, 2129, 2279, 2365, 3095, 3162, 4255, 4319-4320, 4706
Софроний, *Знеполски епископ* 4321
Спас, *Св.* 128
Спасов, Александър 7
Спасов, Г. 4324
Спасов, И. 4325
Спасов, Л. 4396
Спасова, Божура 4326
Спасова, Мария 4027-4028, 4327
Спасова, Т. 4328
Сперанская, Е. С. 4329
Спиридон, *йеромонах* 1260-1261, 1265- 1266, 1363, 1956, 2907
Спиридонов, Б. 4330
Спространов, Евтим 4334-4337
Спространов, Ив. 4338
Срезневский, И. И. 5722
Срезневский, Измаил Иванович 4341
Ставрева, Елена 7
Стаев, Борис 7
Стайнов, П. 4343
Стамболиев, М. 4344
Стамболийски, Александър 4088-4345
Стамболов, А. 4346
Стамболов, Стефан 3686
Стамболски, Хр. Т. 452, 696
Стамболски, Христо 4347
Стаменов, Г. 4348-4349
Стамов, М. 4350
Станев, Б. 4351
Станев, Емилиян 6-7
Станев, Н. 4352-4355
Станев, п. П. 4356-4357
Станев, Петко, *п.* 4358
Станев, Хр. 4359
Станимиров, Св. 4360-4361
Станимиров, Станимир 4362-4376, 4781
Станимиров, Станимир Ст. 5723
Станислава Братанова, *сестра* 2466
Станиславов, Ив. 4377
Станиславов, Филип 5777-5778
Станиславов, Филип вж Филип Станиславов
Станков, Трайчо 7
Станкова, Р. 1393
Станов, М. 4379
Станоев, Б. 4378
Станчев, Кр. 4380
Станчев, П. 4381-4382
Станчев, Станчо 4383
Станчева, М. 4384
Станчева, Магдалина 1183
Старчев, К. 4387-4388
Стателова, Е. 4564
Стаций, Цецилий 6
Степанов, Цв. 1332, 1920
Стефан I, *Български екзарх* 851, 910, 1102, 2696 -2698, 3790, 4035, 4113, 4185, 4257-4258, 4395-4398, 4567, 5729-5732
Стефан Богориди, княз 3107, 4399, 4681
Стефан Георгиев, *свещеник* 1257
Стефан Дечански, *Св.* цар 7, 4095
Стефан Кожухаров 4081
Стефан Костадинов, *свещеник* 4401

Стефан Минев, *иконом* 621
Стефан С. Бобчев. 480
Стефан Цанков, *протопрезвитер* 433, 1148, 2256, 2861, 3161, 3644, 4408-4428, 5205, 5725-5728, 5905
Стефан Цанков, *свещеник* 4118, 5715-5717
Стефан, *архимандрит* 4389
Стефан, *Български екзарх и Софийски митрополит* 467, 1847, 1851, 2103, 2371, 2561, 2859, 3073, 3146, 3332, 3371, 3623, 3920, 4106, 4117, 4457, 4611
Стефан, *Великотърновски митрополит* 2128, 2361, 4252, 4254, 4390-4391, 5052, 5054
Стефан, *Главиницки епископ* 1027, 2044, 2266, 3080, 4392-4394, 5053
Стефан, *Св. архидякон* 430
Стефан, *Св. първомъченик и дякон* 4400
Стефанов Станимиров, *поп* 4969
Стефанов, Димитър 6
Стефанов, Е. 4429
Стефанов, И. 4430
Стефанов, Л. 4431
Стефанов, П., *архимандрит* 4432, 4434
Стефанов, П., *йеромонах* 4435-4439
Стефанов, Първан 7
Стефанов, Ст. 4442-4443
Стефанова, В. 7
Стефанова, Лиляна 6-7
Стоев, Генчо 7
Стоева, В. 2344
Стоилов, А. П. 4458-4463
Стоилова, Емилия 7
Стоилова, Любинка 2428
Стоименов, Б. п. – вж Попстоименов, Борис
Стоичков, Адриан 7
Стойков, Г. 4464-4465
Стойков, Георги 729
Стойков, Н. 4466
Стойков, Хр. 4467
Стойкова, Ана 4468.
Стойнов, Д. 4469-4473
Стойчев, Г. 4474
Стойчев, Д. 4475
Стојановић, Љ. 4515
Столинчев, Ангел Н. 4476, 4587
Стоядинов, М. 4478
Стоядинов, Мариян 5733-5736
Стоянов, Ан. 4-5
Стоянов, Б. 4479
Стоянов, В.
Стоянов, Васил 4480, 5691-5693
Стоянов, Г. 4481
Стоянов, Д. 4482-4483
Стоянов, Димитър Иванов – вж Елин Пелин
Стоянов, Димитър Стефанов – вж Радой Ралин
Стоянов, Ж. 6
Стоянов, Захарий 7
Стоянов, Ил. 4483
Стоянов, Йоаким 4610
Стоянов, Людмил 7
Стоянов, М. 4484-4490
Стоянов, Маньо 1117, 4491-4494, 5906
Стоянов, Николай 4495
Стоянов, П. 4496-4497
Стоянов, Пахомий 5737
Стоянов, Р. 4498
Стоянов, Ст. 4499-4500
Стоянов, Стоян Радев – вж Серафим
Стоянов, Тр. 4501
Стоянов, Хр. 4502-4503
Стоянов, Юлиян 7
Стоянова, Авг. 4505
Стоянова, Ваня 4506-4509
Стоянова, Галена 1330
Стоянова, И. 4510
Стоянова, Красимира 4511
Стоянова, Мария 7
Стоянова, Н. 4512
Стоянова, Пламена 4513
Стоянова, Т. 4514
Стратев, Ив. 4516
Страхов, Николай Николаевич 5738
Страшимир Георгиев Янков, *ставрофорния свещеноиконом* 1093
Страшимиров, Антон 6-7
Стрезов, Георги 4517-4518
Субашки, В. 2047
Субето, А. 276
Суботић, Г. 4524
Сугарев, Атанас 4525
Сугарев, Едвин 4526
Събев, Орлин 4527
Събев, Тодор 4528-4560, 4639, 5739-5741
Събев, Христо 4561, 4774
Съботинова, Стефка 6
Събчев, Константин 740
Събчев, Н. 4562
Сюпюр, Е. 4571

Табаков, Н. 4572
Табаков, С. 4573
Табакова-Цанова, Г. 4574
Таворов, Назарий Антонович 5742
Тадевосян, Лилит 7
Таконе, Фернандо 4575
Таланова, Мариана 7
Талев, Димитър 6-7
Тальберг, Н. 4577
Танчев, Иван 4578
Танчев, М. 4579
Тарабукин, Н. М. 4580
Тараков, Тодор 4581
Таринска, Ст. 4582
Тасев, Христо 4583-4587
Тасева, Б. 4588
Тасков, Евгени 7
Таслаков, П. 4589

Тацев, А. 4590
Тацов, Ал. 4591
Ташев, Г. 4592
Ташев, Д. 4593
Ташев, Т. 4594
Ташо, *поп* 2536
Ташчиян-Готованска, Ирена 7
Телбизов, К. 4596
Темелски, Христо Ив. 976-977, 2041-2042, 2155-2158, 3476, 3545, 3714, 4597-4646, 4647-4649, 4997, 5149, 5743-5750, 5881
Тенев, В. 4650
Тенев, Ж. 4651
Теодор II Ласкарис, *император* 382
Теодор Студит, *Св.* 335, 4652
Теодоров-Балан, Александър 1359, 1519, 1541, 4653-4654, 5422, 5751-5757
Теодосиев, Н. 4655-4656
Теодосий Търновски, *Св.* 1595, 2314, 2325, 4434, 5536
Теодосий, *Деволски епископ* 4658
Теодосий, *игумен* 4657
Теодосий, *Синаитски архимандрит* 4659
Теодосий, *Скопски митрополит* 4660, 5758
Теоктист, *йеромонах* 857-858
Теотокий Псилица, *книжовник* 5357, 5908
Теофан Изповедник 5907
Теофан Рилски, *отец* 7, 141
Теофилакт, *архимандрит* 3071, 4662
Теофилакт, *Охридски архиепископ* 512, 2869, 3226, 4208, 4301, 4663, 5120, 5357, 5464, 5759, 5908-5909
Теофилов, Ив. 6-7, 9, 4664
Теофилов, Теофил 4665-4668
Терапонт Софийски, *Св. свещеномъченик* 1155
Тервел, *хан* 322, 378, 1656, 2074, 3132, 4066
Тивчев, П. 4670-4671
Тиганева, Мария Т. 1524
Тилева, Виктория 4672
Тилеви, братя 2071
Тихов, Т. 2610-2611
Тихон, *Смоленски епископ* 351, 987, 2782, 4673-4674
Тодев, Илия 4675-4680
Тодор, *врачански книжовник* 141,5895-5898
Тодоров, Вл. 4681
Тодоров, Г. 4682-4699
Тодоров, Желязко 3405
Тодоров, Ив. 4700-4702
Тодоров, Ил. 4703-4704
Тодоров, Мартин 7
Тодоров, Н. 3803
Тодоров, П. 1854, 4705-4709
Тодоров, Петко Ю. 6-7, 2453, 5760-5762
Тодоров, Р. *п.* 4710
Тодоров, Ст. 4711-4716
Тодоров, Т. А. 4717-4729
Тодоров, Тодор *поп* 4730-4739
Тодорова, К. 1799
Тодорова, Мирослава 7
Тодорова, Олга 4740-4742
Тодорова, Ст. 4743
Толева, Емануела 7
Толстой, Лев Н. 325, 980, 2486, 5763-5767
Тома Кемпийски, *свещеник* 5769
Тома, *Св. 3560*
Томалевски, Георги 4745
Томов, А. 4746
Томов, Евтим 4747
Томов, Ив. 4748-4749
Томов, Лазар 4750
Томов, Сл. 4751-4753
Томов, Ст. 4754
Томов, Т. 4755
Томов, Ф. 4756
Томова, Е. 8-9, 1393, 4757
Тонев, В. 1966, 4758-4762
Тонин, Д. 4763
Тончев, Ал. 4764
Тончева, Б. 4765
Тончева, Г. 4766
Тончева, Е. 4767-4769
Тончов, Йончо 4770
Топалов, Любен 7
Топалова, В. 3090
Топенчаров, Вл. 4771
Топоров, В. Н. 4772
Топорчо, поп 2085
Топузлиев, Благой 4773-4775
Тотев, Константин 4776-4778
Тотев, Т. 4439, 4779-4780
Тотев, Хр. 4781
Тотоманова, А. 517, 4782, 5343
Точев, Т. 4783-4784
Тошев, Б. В. 4785
Тошев, К. 4786-4788
Тошева, Иванита 7
Тошева, Катя 7
Тошева, Р. 4789
Тошкин, А. 4790
Тошков, М. 4791
Трайков, В. 4792-4793
Трайков, Никола 4794
Трайкова, В. 4795
Трайчев, Георги 4796-4798
Трайчев, Е. 4799-4801
Траянов, Теодор 7
Трейман, Николай 4451
Трендафилов, Г. 4802
Трендафилов, Тр. 4803
Трендафилов, Хр. 4804
Трендафилова, И. 1541
Тренев, П. 4805
Три Светители, *Св.* 3235
Трифонов, Ю. 4812-4824
Трифонов, Юрдан 2702, 3755, 4825-4826, 5770-5772
Трифонова, А. 4827
Трифонова, Жечка 4828

Троица Св. (Бог – Отец ; Бог – Син ; Св. Дух) 6-7, 4478, 5495, 5806
Троянов, А. 4829
Трубецкой, П. Н., граф 4830
Трухачов, Сергей 3353
Тулешков, Давид Хаджипенков 2912, 5910
Тулешков, Н. 518, 4832-4840
Тулешков, П. 4841
Турило, А. А. 4842
Тъпкова-Заимова, Василка 1332, 1920, 4845-4846
Тъпчилещов, Христо Н. 3113
Търпо Поповски, *отец* 2134, 5690
Тюлеков, Димитър 4854.
Тютюнджиев, Ив. 4855-4858

Угринова-Скаловска, Р. 4859
Узунов, Васил Николов 5773-5776
Узунова, М. 4860
Узунски, Г. 4861
Унджиев, Ив. 4862-4864
Уошбърн, Джордж 4865
Усков, Н. Ф. 4866
Успенский, Б. А. 4867
Успенский, Ф. И. 4868
Уста-Генчев, Д. 4869-4871
Устичков, Методий 5498, 5769
Уъртингтън Младши, Еверет Л. 4873

Факрасис, Г. 4874
Фатыхов, С. Г. 4875
Фая, Мануел дьо 6
Феликс, прокуратор 1228
Фельми, Карл Христиан 4876
Фердинанд, княз 748, 1203, 1746, 4308
Филарет, *Варненски архимандрит* 2280, 2745
Филарет, *Видински митрополит, Велички епископ* 449, 801, 2280, 4540, 4877-4881
Филарет, *Ловчанския митрополит* 554, 658, 1084, 2252, 3772, 4186, 4588, 4882
Филип Бучков, *протойерей* 4940
Филип Станиславов, *епископ* 49, 4033
Филип, *Великотърновски митрополит* 3357, 3787, 4884
Филип, *поп* 7, 5883
Филипов, З. 1164
Филипов, Никола *поп* 2228, 3881
Филипов, Ф. 4885
Филиповци, род 723
Филов, Богдан 4886-4901
Филотей, *Самоковски митрополит* 1196-1197
Филотея Темнишка, *Св.* 6-7
Филотея, Св. 2328
Фирмилиян, *Скопски митрополит* 1530, 3758
Фирмилиян, *Сръбски архимандрит* 622, 1722, 3770, 4002
Фичев, Никола Ив. – вж Кольо Фичето
Флавиан, *архимандрит* 3158
Флавиан, *Знеполский епископ* 3344, 4903, 5048
Фламарион, К. 5779
Флорева, Елена 4904-4906
Флорова, В. 4907
Георгий Флоровский 4907-а
Форбс, Скот 4908
Формоза Портуенски, *епископ* 2069
Фотев, Христо 6-7
Фотия, *Цариградски патриарх* 5502, 5884
Франгов, Петко 4909
Франгов, Петко Тодоров 5780-5782
Франциск I, *папа* 623, 4123
Фридан, Б. 4911
Фуко, Мишел 4912
Фурнаджиев, Никола 7, 5760-5762
Футекова, Райна Попгеоргиева 6, 3589, 5215
Фьойе, А. 5491

Хаджи Димитър 7
Хадживълчев, Д. 4071
Хаджидимитров, Руси Стефанов 4914
Хаджидинев, Кирил 4916
Хаджиев, М. 4917
Хаджиев, Ю. 4918
Хаджийски, Ив. 4919
Хаджиконстантинов-Джинот, Йордан 4920
Хаджиминчева, Елина 7
Хаджимитова, Десислава 7
Хаджинаков, Петър 4921
Хаджистоянов, Б. *протойерей* 4923-4924
Хаджитошев, Димитраки 2831
Хайдн, Й. 6
Хайтов, Николай 6-7, 4925-4927
Хакъеви, Серафим Ишреф 2649-2650
Халачева, М. 4928
Хамурапи, *пророк* 5874
Ханчев, Веселин 6-7
Хараламписв, Б. *поп* 4929-4930
Хараламписв, Ив. 4932-4934
Хараламписва, А. 5713
Харбова, М. 4935-4936
Харбова, Маргарита 4937
Харизанов, В. 4178, 4938
Харитон, *Драговитийски епископ* 2014, 2232, 4939-4940
Харитон, *епископ* 1443
Харитон, *поп* 2736, 3097, 3477, 4093
Харитонов, Хр. 4941
Хегемайстър, Майкъл 4942
Хендел, Г. Фр. 6
Химитлийски, Михаил *протопр.* 5783-5785
Хин, В. 4946
Хин-Буня, В. 4947
Хитър Петър 7
Хлебаров, Т. 4950
Хлудов, Алексей 651

Ходаковская, О. И. 4951
Холцмайстер, Урбан 5786
Хоматиан, Димитър 1453, 5473
Хонорий III, *папа* 3722
Христакев, Ил. 4964
Христакиев, Вълко Стоянов 4965
Христакиева, А. 4965
Христемова, М. 2481
Христо Антов, *поп* 3810
Христо Василев, *иконом* 5069
Христо Димитров, *протопрезвитер* 3231, 4719
Христо Иванов, *протойерей* 4969
Христо Караджов, *поп* 4922
Христо П. Буцев, *свещеник* 4970
Христо П. Стоянов 4504
Христо Парапитев, *свещеник* 3836
Христо Пройков, *архиепископ, Апостолически екзарх* 623, 1639, 3904, 4014, 4163, 4971-4974-й
Христо Стефанов, *поп* 4967
Христо Филаретов, *свещеник* 4968
Христов, А. 4969
Христов, Б. 4970-4974
Христов, Борис 6-7, 50, 529, 2475, 2601
Христов, Добри 6, 1080, 1315, 2554, 3163, 3236
Христов, Кирил 7
Христов, Хр. 785
Христов, Цв. 4996
Христова, А. 4998-5007
Христова, Б. 4082, 5008-5010
Христова, Вера 5011-5013
Христова, Маргарита 7
Христова, Марина 7
Христова, Р. 5014
Христова-Шомова, И. 5015
Христодул Димитриадски, *митрополит* 599, 5016
Христодулова, М. 5017
Христозов, Д. 6
Христозов, Николай 7
Христоско Петров, *поп* 4067
Христофор Жефарович, *йеромонах* 1593, 5787-5789
Христофоров, А. 5019
Хубанчев, А. 5021-5025
Хубанчев, Антоний Ангелов 5790
Хэгерманн, Д. 4943

Цанев, Д. 5026
Цанев, Стефан 7
Цанева, Люба 5027
Цанева, Милена 5061
Цанков, Драган 702, 2402, 3311
Цанков, С. 5028-5030
Цанкова-Петкова, Г. 5031-5034
Цанов, Андрей Стоев 5791-5797
Цанов, Е. 5035
Царев, Г. 5036-5039
Царев, Георги 1301, 5798
Цацов, Б. 2661, 5044-5059
Цветан Флоров, *свещеник* 5060
Цветанова, Елена5061
Цветанова, Ивет 7
Цветанова, Мариела 7
Цветинов, Г. 5062
Цветков, Борис 5063-5064
Цветков, Ж. 5065
Цветкова, Бистра 5066
Цветкова, Бойка 5067
Цветкова, Силвия 7
Цвятков, Л. 5068
Цезар Бароний 766-767
Цеков, Хр. 5069
Цена Маркова 344, 4331
Ценов, К. 5071-5076
Ценова, С. 3671, 5077
Церковски, Цанко 7
Церов, Иван П. 5079-5080
Цибранска, М. 5081
Цойнска, Р. 5083-5084
Цонев, Б. 5085-5096
Цонев, Беньо Стефанов 6, 658, 975, 1616, 2966, 3019, 3848, 5799-5801
Цонев, Звезделин 5097-5101
Цонев, Й. 5102
Цонев, К. 5103
Цонев, Момчил 5104
Цонева, Даниела 5104
Цоневски, И. 5105-5109
Цоневски, Илия 2411, 5802-5806
Цончев, Д. 5110
Цончев, П. 5111-5113
Цончева, М. 5114-5115
Цухлев, Димитър 2642, 5116-5123, 5174
Църнушанов, Коста 5151-5152
Цыпин, Вл. 5082

Чавова, Олга 5153
Чавръков, Г. 5154
Чайковски, П. И. 6
Чака, *татарски хан* 4988
Чалъков, Желязко Д. 5155
Чангова, Й. 5156
Чангова, Йорданка 5157
Чанева-Дачевска, Нели 5158-5160
Чантова, Й. 5161
Чапански, Н. 5162
Чартористи, Адам 4260
Червенков, Вълко 5163
Черноризец Храбър 6-7, 256, 765, 780, 1428, 1596, 1812, 2570-2571, 2576, 3664, 5355, 5421
Черняев, А 5163-а
Черняев, Хр. 5164
Четриков, Светослав 5175
Чешмеджиев, Д. 5176-5178

Чиликов, Стоян 5179-5180
Чилингиров, Асен 5181-5183
Чилингиров, Ст. 2562, 5184-5187
Чифлянов, Б. 5188-5193
Чичагов, Л. М. 5194
Чичуров, И. С. 5195
Чокоев, Иван 4778
Чолаков, В. 5197
Чолаков, Васил Д. 3286, 5275
Чолаков, Л. 5198-5206
Чолаков, Н. 5207
Чолаков, Ромео 935, 1146
Чолакова, Красимира 5208, 5278
Чолакова, Петя 7
Чолакова, Ю. 5277
Чолов, П. 5209-5216
Чолова, Цв. 5217-5218
Чомаков, Стоян 703, 1548, 4680
Чонкова, О. 5219
Чочков, Хр. 5220
Чудомир 7
Чунгаров, Симеон 5223-5225
Чурешки, С. 5226-5227
Чучулайн, Александър Иванов 1198

Шабанов, Ив. 5228-5229
Шавелски, Г. 5230
Шалдев, Христо 5231-5232
Шандаров, И. 5233
Шанов, Христо 47, 5234
Шанца, Мария 5530-5531
Шапарданов, Кузман Христев 4929
Шапкарев, Кузман 5235
Шарков, Б. 1298
Шарков, В. 5236
Шарланов, Диню 5237
Шартунов, Ал. 5238
Шеев, Д. 5239
Шекерджиев, Михаил 2457
Шиваров, Николай, *протопр*. – вж Николай Шиваров, *протопр*.
Шиваров, Стоян 5240
Шивачев, А. *архимандрит* 5241-5244
Шивачев, Антим *йеромонах* 5245-5246
Шивачев, Г. 5247-5248
Шивачев, Григорий И. 5742
Шивачев, Ив. 5249-5251
Шифман, И. Ш. 5252
Шишие, Д. 5253
Шишков, Игнат Гере 1194
Шишков, С. 5254
Шишков, Ст. 5255-5256
Шишманов, Ив. 6, 5257-5261
Шкаровский, М. В. 5262-5263
Шклифов, Благой 5264
Шкорпил, К. 5265
Шкорпил, Х. 5265
Шопов, Атанас Петров 4149, 5266-5273
Шопов, Драгомир 7
Шопов, П. 5274-5275
Шопова, Анета 5157
Шопова, Л. 5276
Шортал, Шеймъс 4327
Шуберт, Фр. 6
Шулекова, Юлиана 5277-5278
Шумарев, В. 5279-5280
Щафен, Ил. Фр. 5427

Щерева, И. 5281
Щърбанов, Филип 4332

Юруков, Д. 5287
Юруков, М. 5288
Юстин Попович – вж Юстин Челийски
Юстин Челийски, *светец* 4025, 5808-5813
Юстиниан I, император 3033
Юха Димитрий, *иерей* 607

Явашов, А. 5289
Яворов, Д. 2216
Яворов, Пейо К. 6-7, 1753, 5814
Язикова, И. К. 5290
Яков Йерусалимски, *архиепископ* 7
Яков, В. 5293-5294
Яков, *Константийски епископ* 5291-5292
Яковски, Яков 5820-5823
Янакиева, Цветанка 3031
Янева, Доника 7
Янишлиев, Борис Дионисиев 5295
Янко, *поп* 2884
Янков, Н. 5760-5762
Януарий, *архимандрит* 3363
Янчев, Никола 5296
Ясенов, Христо 7
Яхонтов, И. 5297

Alexiev, Gabriel 433
Anna Comnena 5330-5334
Arbor, Ann 30
Arlt, Gerhard 277
Augé, Marc 3401

Brancoff D. M. 5389

Campbell, Joseph 19-23
Cartianu, Ana 26

Colleyn, Jean-Paul 3401
Constantine VII Porphyrogenitus 5581-5583
Corbin, H. 24, 2489
Crapo, Richley H. 2535

Dawes, Elizabeth A. 5330-5332
Deodatus, Petrus 5684
Dianteill, Erwan 1253
Dieten, Jan Louis van 5650-5656
Dilthey, W. 5435
Durich, Fortunat 5834

Eco, Umberto 5489-5490, 5599
Eliade, Mircea 25-27

Feuillet, A. 5491
Forbes, Scott 4908
Foucault, Michel 4913

George Akropolites 5411
Gleixner 5425
Goethe, J. W. von 5428-5429
Gorny, Grzegorz 1008, 4831
Gregoras, Nicephorus 5650-5656
Guerin, L. 5620-5632
Guliga, A. V. 1108

Hagemeister, Michael 4942
Handoca, Mircea 27
Hegenbarth, J. von 5429
Holzmeister, U. 5786

Ilieva, L. 1918

Jähnig, D. 5512
Jakovsky, Jacobus 5820-5823
Jean Chrysostome, *Saint* 5520-5529
Jésus (God – Son) 5491
Joannis Chrysostomi, Constantinopolitani *archiepiscopi* 5620-5632
Joseph, Renaud 1008

Karlo, Gospodin *prisvetli* 5821
Kumanov, Milen 10-11
Kumanova, Alexandra 4664, 4966

Leach, Edmund 2665
Lipinsky, A 2666-a
Lotman, J. 5599

Macrides, R. 5411
Mairet, Philip 25
Marie-Madaleine 5491
Miladinova, Nadia 2917
Mill, J. S. A 5613
Montfaucon, Bernard de 5620-5632
Morretta, Angelo 27
Moyers, Bill 19

Pejačević, Franz Xaver 5492-5495

Reinsch, Diether Roderich 5330-5332
Renaud, Joseph 4831
Robustel, C. 5620-5632
Roncalli, Angelo Giuseppe 4576, 4971
Rosikon, Janusz 1008, 4831

Sebeok, T. 5714
Shukman, Ann 5599
Staffen, F. von 5428
Stefan Zankow, *protopresbyter* 5727-5728, 5905
Stefanov, P. 4433

Taccone, Fernando 4576
Tanasescu, Manuela 27
Theophylact Simocatta 5760
Tolstoi, Count Leo 5768
Tolstoi, Leo 5768

Werneck, H. 819

Zankows, Stefan 433

МОДЕЛ НА ЦИТИРАНЕ *НА КНИГИТЕ* НА *СВ. ПИСАНИЕ* (*БИБЛИЯ*)

„Вие сте нашето писмо, написано в сърцата ни, което узнават и четат всички човеци”

Св. апостол Павел
(**2 Кор. 3:2**)

I. Обобщено описание на хипертекста на *Библията*

Библията или *Светото Писание* е сборник от свещени книги. Това е един от грандиозните хипертекстове на човечеството – каквито са и другите негови свещени книги: *Св. Авеста*, *Св. Упанишади*, *Св. Коран*.

Думата *„Библия”* означава *Книгата*, т.е. *Книгата на книгите*.

Библията се дели на две големи части – *Ветхият Завет* и *Новият Завет*.

Ветхият Завет е първата и по-древната част на християнската *Библия*, древното еврейско *Свещено Писание* – общият свещен текст на Юдаизма и Християнството.

Книгите на *Ветхия Завет* са написани от XIII в. пр. н.е. до I в. пр. н.е. на *староеврейски език*, с изключение на някои части на *Книга на пророк Даниила* и *Книгите на пророк Ездра*, написани на *халдейски* и *арамейски*.

В периода от III в. пр. н.е. до I в. от н.е. *Ветхият Завет* е бил преведен на *старогръцки език*.

Този превод е приет за *първия* християнски и е изиграл важна роля във формирансто на християнския канон на *Стария Завет*.

Терминът *Ветхий Завет* е калка от древногръцки (Παλαιά Διαθήκη) на *църковнославянски език* и буквално означава „предишен” + „завещание”, „договор”, „съглашение”, „завет”.

В библейския свят „заветът” е широко разпространен тип взаимоотношения и се е изразявал в тържественото съгласие на страните, съпровождано от произнасяне на клетви.

Заветът, заключен между хората, често е означавал взаимен договор за сътрудничество и мир.

Такъв завет би могъл да бъде договор между:

- частни лица (**Бит. 31: 44**, **1 Царств. 18: 3**);
- съгласие между цар и частно лице (**Бит. 21:27**, **2 Царств. 3: 12**);
- договор между царе или държави (**2 Царств. 5: 1-3**, **3 Царств. 15: 19**).

Друг тип завет е тържественото обещание на една от страните, която се е задължавала да изпълнява определени действия (**4 Царств. 23: 3**).

Особен вид Завет е заключеният между Бог и човека. Такъв Завет има сходство с договора за предоставянето на права на владетеля над неговите поданици, широко разпространен в Близкия Изток (**Бит. 9: 1-17**).

Ветхият Завет съдържа 39 книги. Св. Йосиф и църковните отци споменават за едно разделяне на 22 книги, което съответства на 22-те букви на *еврейската азбука*.

В подредбата на книгите на *Ветхия Завет*, дошла от евреите, има три раздела,

наречени *Законите* (историческите книги), *Пророците* (молитвените и поучителни книги), *Писанията* (пророческите книги).

Законите обемат *Петокнижието* (от *Първа* до *Пета* книги Моисееви) и са обособени, за да се прочетат по един път в годината.

Пророците са посветени на първите *пророци* (Иисус Навин), на *Съдиите* и на *Царете*, както и на последните *пророци* (Исаия, Иеремия и Иезекииля), и на т. нар. 12-тима по-малки пророци (*вж по-подробно:* Речник на Святото Писание. – Цариград: Американ Хан, 1882; *Същото назв.* – Цариград: Книгопеч. на А. Х. Бояджияна, 1884).

Писанията включват всички останали книги на *Ветхия Завет* (*Псалмите*, *Притчите*, *Иова, Песен на Песните*, *Рут*, *Плач Иеремиев*, *Еклесиаста*, *Естир*, *Данаила*, *Ездра*, *Неемия*).

Честта за нареждането и допълването на книгите от *Ветхия Завет* принадлежи на знаменития свещеник **Ездра** (V в. пр. н.е.).

Текстът на *Ветхия Завет* достига до нас в много древни и средновековни ръкописи, използвани в съвременните издания. Тук влизат текстовете на *древноеврейски език* и древни преводи, сред които най-важен е т. нар. **Септуагинта** (превод на седемдесетте и двамата тълкователи: *лат.:* **Interpretatio Septuaginta Seniorum**) – превод на *гръцки език*, направен в Александрия в края на първото хилядолетие пр. н.е. – III-I в. пр. н.е., често обозначаван „**LII**".

Други преводи на *Библията* са:

- **Вулгата** – *латински превод*, направен от **блажения Йероним Стридонски** през V в. от н.е.;
- **Таргуми** – превод на *арамейски език*;
- **Пешита** – превод на *сирийски*, направен в средата на ранните християни през II в. от н.е.

Изходните текстове на *Новия Завет* (*гр.:* Καινή Διαθήκη – *букв.:* събрани книги) се появяват по различно време, започвайки от втората половина на I в. от н.е., и са били написани на *диалекта на гръцкия език*, който се е смятал за общоупотребяван за *региона на Източното средиземноморие от първите векове на н.е.*

Постепенно сформиралият се в продължение на първите векове на християнството канон – *Новият завет* (*лат.: Novum Testamentum Graece*) се изгражда от поредица от книги, които сега са общо 27 – четири *Евангелия*, описващи живота и проповедите на Иисус Христос, книгата *Деяния на Св. Апостоли*, която е продължение на *Евангелието от Св. ап. Лука*, двадесет и едно послания на апостолите, а също и книгата *Откровение на Св. ап. Иоана Богослова*.

Текстовете на *Новия Завет* са дело на апостолите и постепенно са събрани в един том.

Понятието „Нов завет" е въведено от **Св. апостол Павел** (Sanctus Paulus Apostolos, 5-65) в *Първо* и *Второ послания до Коринтяни*.

За най-ранни текстове от *Новия Завет* завет се смятат посланията на Св. ап. Павел, а за най-късни – произведенията на **Св. ап. Иоан Богослов** (Sanctus Ioannes Baptista, 1 в. пр. н.е. – 30).

Първият превод на *Библията* е осъществен на *готски език* – на азбуката на готите, съставена на основата на *гръцки* и *латински букви* и *руни* (**Готска Библия**), и е направен от готския епископ и просветител на германските племена вестготи **Вулфила** (311, Кападокия – 383, Константинопол). Преводът е завършен през 343 г. в днешните български земи, някъде край Дунава.

Най-старият превод на част от *Библията* на *старобългарски език* (**Славянска Библия**) е този на **Св. Константин Кирил-Философ** и **Св. архиепископ Методий**, осъществен през IX в. на езика, характерен за говора на солунските славяни (югоизточните и отчасти южните български говори на Балканския полуостров от X-XI в.). Този превод е осъществен на *глаголица – първата старобългарска азбука*, създадена от Св. Константин-Кирил Философ през IX в. (855-862), която е използвана в България през IX-XI в.,

предхождаща *кирилицата*, а в Хърватско – се употребява до началото на XIX в.

Буквите на глаголицата се използват и за обозначаване на числа.

Кирилицата е *втората от двете старобългарски азбуки* – първообраз на азбуките, с които днес си служат: българи, сърби, руси, украинци, белоруси и др.

Кирилицата е създадена от Св. Климент Охридски на основа на глаголицата и бързописното (уставно) гръцко писмо. В чест на Св. Константин-Кирил Философ е наречена „кирилица". Повечето от буквите на кирилицата съвпадат напълно със съответните букви на *гръцкото уставно писмо* от VIII-IX в. и – като тях – имат определени числени стойности. Очертанията на останалите букви на кирилицата са в несъмнена връзка със съответните букви на глаголицата.

Руският кирилски (*рус.:* кирилически /кириллический/) курсив ляга в основата на създадената по поръчение на руския император **Петър I** (1672-1725) през 1708 г. *гражданица* (граждански шрифт) – *дн.:* печатна форма на кирилицата.

На кирилица са написани основните съчинения на старобългарската литература – най-старите писмени паметници на източните и южните славяни.

Появата на превода на *Библията* – ***Славянска Библия*** е предизвикана от работата на немски мисионери в Моравия, които **принц Ростислав** (846-870) смята за политическа опасност. С цел да спре експанзията на **император Лудвиг Немски** (806-876), принц Ростислав се съюзява с **хаган Борис Български** (828-907), над чиито територии има подобна заплаха. Тези усилия остават безуспешни, във връзка с което принцът се обръща за помощ към **византийския император Михаил III** (840-867) и през 863 г. го моли да изпрати християнски мисионери, говорещи *славянски*.

Молбата бързо е удовлетворена от Константинопол, изпълнявайки две задачи: дава на принц Ростислав власт над църквата във владенията му и служи като защита срещу папската политика за контрол над църквата на Изток.

Открити до днес остават *два въпроса* по ***Славянската Библия*** във връзка с факта, че, въпреки сравнително късната дата на превода (славянски превод на целия канон, ако някога такъв е съществувал, не е запазен) – най-старото *глаголическо Евангелие* е *Асеманиевото – Codex Assemanianus* (XI в.), пазено във Ватиканската библиотека; най-старото *Евангелие*, писано на *кирилица*, е *Остромировото – Codex Ostromirianus* (1056-1057); всички останали славянски кодекси носят специфични *български*, *сръбски*, *хърватски*, *словенски*, *руски*, *чешки* или *словашки езикови особености*:

1) кой е базовият текст / текстове, използвани от Св. Константин-Кирил Философ;

2) преводът на книгата *Псалми* не е ли направен директно от *еврейски език* (житиеписната традиция свидетелства за познанията на преводача по *еврейски*, а текстът на превода посочва като базов източник *гръцката* **Септуагинта**).

Днешното деление на глави на книгите от *Новия Завет* е извършено от канцлера на Парижкия университет, по-късно Кентърберийски архиепископ, **Стефан Лангтон** (Stephen Langton, 1150-1228).

Доскоро това деление погрешно се е приписвало на кардинал Хуго от Св. Каро (Hugo de Sancto Charo, 1200-1263).

Първото обособяване на стиховете на *Ветхия Завет* е осъществено по-късно – през 1450 г.

Подреждането на стиховете на *Новия Завет* във вида, в който са сега, е факт от 1551 г., свързан с *латинските* преводи на *Библията*.

През 1555 г. разделянето на стиховете във *Ветхия Завет* се изменя и довършва в същите преводи.

II. Структура на цитирането по *Библията*

Християнската в основата си култура на Европа и големи части от другите континенти на света е причината в множество текстове да се цитират книгите на *Библията*.

Самият метод на цитирането, възникнал като система от препратки към текст, удържал се до наши дни, идва от Средновековието, когато в християнския свят единствен и абсолютен авторитетен източник на информация остават *Библията* и съчиненията на **Аристотел** (Aristotle, 384-322).

Поради това е въведена общоприета система за обозначаването на книгите на *Библията* в случаите на тяхното цитиране.

По-долу в **разд. III. Приложения** са поместени:

- **III. I. Списък по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени на *естествен* език в единен азбучен ред**;

- - **III. I. I. *Книги* на *Ветхия Завет***;

- - **III. I. II. *Книги* на *Новия завет***;

- **III. II. Показалец по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени на *естествен* език в единен азбучен ред**;

- **III. III. Показалец по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени според възприетите съкращения в единен азбучен ред** (*тук* в обща поредица, представена по възприетите съкращения, в които се срещат арабски цифри /пред книга, послание и проч./, вербалното изражение на тези цифри НЕ е взето под внимание /те са дадени по *естествения* си възходящ ред/ и подредбата е по съответното ИМЕ).

Посочените текстове на съответните части на *Библията* и принадлежащите им *книги* са представени по изд.:

Библия сиреч книгите на *Свещеното Писание* на *Ветхия* и *Новия Завет*. [10.] изд. – София: Бълг. библейско др-во, 1995.

1. изд. 1871 със загл.: *Библия* сиреч *Свещеното Писание* на *Вехтий* и *Новий Завет* – изд. на печ. А. Х. Бояджияна – Цариград.

Цитирането на съответните *книги* на *Библията* става:

- по съкращенията на заглавията на *тези книги* (описани в **Прил. III. I – III. III**),

- след което се изписват в кръгли скоби с арабски цифри принадлежащите им глава и стих, свързани чрез двоеточие (:) – *срв.:*

1) *цит.* по *Библията*, посочени в **разд. I. Описание** ... на *наст. изложение*;

2) епиграфа на *тази публ.*;

3) приведения *по-долу* пример:

„Вятърът духа,
дето иска,
и гласа му чуваш,
но не знаеш,
отде иде и накъде отива;
тъй бива с всекиго,
роден от Духа.”

(**Иоан. 3:8**).

Наст. текст е *разшир. и уточнено изложение* по *предварит. публ.*:

***Куманова**, А., М. **Максимова**, Б. **Апостолова**. Цитиране на книгите на Св. Писание (Библия). // Тр. на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (С.), 2011, Т. 6, с. 249-257.*

III. Приложения

III. I. Списък по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени на естествен език в единен азбучен ред

III. I. I. *Книги* на *Ветхия Завет*

1. ***Първа книга Моисеева – Битие* – Бит.**
2. ***Втора книга Моисеева – Изход* – Иэх.**
3. ***Трета книга Моисеева – Левит* – Лев.**
4. ***Четвърта книга Моисеева – Числа* – Числ.**
5. ***Пета книга Моисеева – Второзаконие* – Втор.**
6. ***Книга Иисус Навин* – Иис. Нав.**
7. ***Книга Съдии Израилеви* – Съд.**
8. ***Книга Рут* – Рут**
9. ***Първа книга Царства* – 1 Царств.**
10. ***Втора книга Царства* – 2 Царств.**
11. ***Трета книга Царства* – 3 Царств.**
12. ***Четвърта книга Царства* – 4 Царств.**
13. ***Първа книга Паралипоменон* – 1 Парал.**
14. ***Втора книга Паралипоменон* – 2 Парал.**
15. ***Първа книга на Ездра* – 1 Ездр.**
16. ***Книга на Неемия* – Неем.**
17. ***Втора книга на Ездра* – 2 Ездр.**
18. ***Книга на Товита* – Тов.**
19. ***Книга на Иудит* – Иудит**
20. ***Книга Естир* – Ест.**
21. ***Книга на Иова* – Иов**
22. ***Псалтир* – Пс.**
23. ***Книга Притчи Соломонови* – Притч.**
24. ***Книга на Еклесиаста или Проповедника* – Екл.**
25. ***Книга Песен на Песните* – Песен на песн.**
26. ***Книга Премъдрост Соломонова* – Прем.**
27. ***Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов* – Сир.**
28. ***Книга на пророк Исаия* – Ис.**
29. ***Книга на пророк Иеремия* – Иер.**
30. ***Книга Плач Иеремиев* – Плач. Иер.**
31. ***Послание на Иеремия* – Посл. Иер.**
32. ***Книга на пророк Варуха* – Варух**
33. ***Книга на пророк Иезекиила* – Иез.**
34. ***Книга на пророк Даниила* – Дан.**
35. ***Книга на пророк Осия* – Ос.**
36. ***Книга на пророк Иоиля* – Ионл**
37. ***Книга на пророк Амоса* – Ам.**
38. ***Книга на пророк Авдий* – Авд.**
39. ***Книга на пророк Иона* – Иона**
40. ***Книга на пророк Михей* – Мих.**
41. ***Книга на пророк Наума* – Наум**
42. ***Книга на пророк Авакума* – Ав.**
43. ***Книга на пророк Софония* – Соф.**
44. ***Книга на пророк Агей* – Ar.**
45. ***Книга на пророк Захария* – Зах.**

46. ***Книга на пророк Малахия*** **– Мал.**
47. ***Първа книга Макавейска*** **– 1 Мак.**
48. ***Втора книга Макавейска*** **– 2 Мак.**
49. ***Трета книга Макавейска*** **– 3 Мак.**
50. ***Трета книга на Ездра*** **– 3 Ездр.**

III. I. II. *Книги* на *Новия Завет*

1. ***От Матея Св. Евангелие*** **– Мат.**
2. ***От Марка Св. Евангелие*** **– Марк.**
3. ***От Лука Св. Евангелие*** **– Лук.**
4. ***От Иоана Св. Евангелце*** **– Иоан.**
5. ***Деяния на Св. Апостоли*** **– Деян.**
6. ***Съборно послание на Св. ап. Иакова*** **– Иак.**
7. ***Първо съборно послание на Св. ап. Петра*** **– 1 Петр.**
8. ***Второ съборно послание на Св. ап. Петра*** **– 2 Петр.**
9. ***Трето съборно послание на Св. ап. Петра*** **– 3 Петр.**
10. ***Второ съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова*** **– 2 Иоан.**
11. ***Трето съоборно послание на Св. ап. Иоана Богослова*** **– 3 Иоан.**
12. ***Съборно послание на Св. ап. Иуда*** **– Иуд.**
13. ***Послание на Св. ап. Павла до Римляни*** **– Рим.**
14. ***Първо послание на Св. ап. Павла до Коринтяни*** **– 1 Кор.**
15. ***Второ послание на Св. ап. Павла до Коринтяни*** **– 2 Кор.**
16. ***Послание на Св. ап. Павла до Галатяни*** **– Гал.**
17. ***Послание на Св. ап. Павла до Ефесяни*** **– Еф.**
18. ***Послание на Св. ап. Павла до Филипяни*** **– Фил.**
19. ***Послание на Св. ап. Павла до Колосяни*** **– Кол.**
20. ***Първо послание на Св. ап. Павла до Солуняни*** **– 1 Сол.**
21. ***Второ послание на Св. ап. Павла до Солуняни*** **– 2 Сол.**
22. ***Първо послание на Св. ап. Павла до Тимотея*** **– 1 Тим.**
23. ***Второ послание на Св. ап. Павла до Тимотея*** **– 2 Тим.**
24. ***Послание на Св. ап. Павла до Тита*** **– Тит.**
25. ***Послание на Св. ап. Павла до Филимона*** **– Филим.**
26. ***Послание на Св. ап. Павла до Евреите*** **– Евр.**
27. ***Откровение на Св. Иоана Богослова*** **– Откр.**

III. II. Показалец по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени на естествен език в единен азбучен ред

Втора книга на Ездра – 2 Ездр.
Втора книга Макавейска – 2 Мак.
Втора книга Моисеева – Изход – Изх.
Втора книга Паралиломенон – 2 Парал.
Втора книга Царства – 2 Царств.
Второ послание на Св. ап. Павла до Коринтяни –2 Кор.
Второ послание на Св. ап. Павла до Солуняни – 2 Сол.
Второ послание на Св. ап. Павла до Тимотея – 2 Тим.
Второ съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова – 2 Иоан.
Второ съборно послание на Св. ап. Петра – 2 Петр.
Деяния на Св. Апостоли – Деян.
Книга на Еклесиаста или Проповедника – Екл.

Книга Естир – Ест.
Книга Иисус Навин – Инс. Нав.
Книга на Иова – Иов.
Книга на Иудит – Иудит
Книга на Неемия – Неем.
Книга Песен на Песните – Песен на песн.
Книга Плач Иеремиев – Плач. Иер.
Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов – Сир.
Книга Премъдрост Соломонова – Прем.
Книга Притчи Соломонови – Притч.
Книга на пророк Авакума – Ав.
Книга на пророк Авдий – Авд.
Книга на пророк Агей – Аг.
Книга на пророк Амоса – Ам.
Книга на пророк Варуха – Варух
Книга на пророк Даниила – Дан.
Книга на пророк Захария – Зах.
Книга на пророк Иезекииля – Иез.
Книга на пророк Иеремия – Иер.
Книга на пророк Иоиля – Иоил
Книга на пророк Иона – Иона
Книга на пророк Исаия – Ис.
Книга на пророк Малахия – Мал.
Книга на пророк Михей – Мих.
Книга на пророк Наума – Наум
Книга на пророк Осия – Ос.
Книга на пророк Софония – Соф
Книга Рут – Рут
Книга Съдии Израилеви – Съд.
Книга на Товита – Тов.
От Иоана Св. Евангелие – Иоан.
Откровение на Св. Иоана Богослова – Откр.
От Лука Св. Евангелие – Лук.
От Марка Св. Евангелие – Марк.
От Матея Св. Евангелие – Мат.
Пета книга Моисеева – Второзаконие – Втор.
Послание на Иеремия – Посл. Иер.
Послание на Св. ап. Павла до Галатяни – Гал.
Послание на Св. ап. Павла до Евреите – Евр.
Послание на Св. ап. Павла до Ефесяни – Еф.
Послание на Св. ап. Павла до Колосяни – Кол.
Послание на Св. ап. Павла до Римляни – Рим.
Послание на Св. ап. Павла до Тита – Тит.
Послание на Св. ап. Павла до Филимона – Филим.
Послание на Св. ап. Павла до Филипяни – Фил.
Псалтир – Пс.
Първа книга на Ездра – 1 Ездр.
Първа книга Макавейска – 1 Мак.
Първа книга Моисеева – Битие – Бит.
Първа книга Паралипоменон – 1 Парал.
Първа книга Царства – 1 Царств.
Първо послание на Св. ап. Павла до Коринтяни – 1 Кор.
Първо послание на Св. ап. Павла до Солуняни – 1 Сол.
Първо послание на Св. ап. Павла до Тимотея – 1 Тим.

Първо съборно послание на Св. ап. Петра – 1 Петр.
Съборно послание на Св. ап. Иакова – Иак.
Съборно послание на Св. ап. Иуда – Иуд.
Трета книга на Ездра – 3 Ездр.
Трета книга Макавейска – 3 Мак.
Трета книга Моисеева – Левит – Лев.
Трета книга Царства – 3 Царств.
Трето съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова – 3 Иоан.
Трето съборно послание на Св. ап. Петра – 3 Петр.
Четвърта книга Моисеева – Числа – Числ.
Четвърта книга Царства – 4 Царств.

III. III. Показалец по заглавията на *Книгите* на *Св. Писание*, дадени според възприетите съкращения в единен азбучен ред

Ав. – Книга на пророк Авакума
Авл. – Книга на пророк Авдий
Аг. – Кинга на пророк Агей
Ам. – Книга на пророк Амоса
Бит. – Първа книга Моисеева – Битие
Варух – Книга на пророк Варуха
Втор. – Пета книга Моисеева – Второзаконие
Гал. – Послание на Св. ап. Павла до Галатяни
Дан. – Книга на пророк Даниила
Деян. – Деяния на Св. Апостоли
Евр. – Послание на Св. ап. Павла до Евреите
1 Ездр. – Първа книга на Ездра
2 Ездр. – Втора книга на Ездра
3 Ездр. – Трета книга на Ездра
Екл. – Книга на Еклесиаста или Проповедника
Ест. – Книга Естир
Еф. – Послание на Св. ап. Павла до Ефесяни
Зах. – Книга на пророк Захария
Иак. – Съборно послание на Св. ап. Иакова
Иез. – Книга на пророк Иезекииля
Мер. – Книга на пророк Иеремия
Изх. – Втора книга Моисеева – Изход
Иис. Нав. – Книга Иисус Навин
Иоан. – От Иоана Св. Евангелие
2 Иоан. – Второ съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова
3 Иоан. – Трето съборно послание на Св. ап. Иоана Богослова
Иов – Книга на Иова
Иоил – Книга на пророк Иоиля
Иона – Книга на пророк Иона
Ис. – Книга на пророк Исаия
Иуд. – Съборно послание на Св. ап. Иуда
Иудит – Книга на Иудит
Кол. – Послание на Св. ап. Павла до Колосяни
1 Кор. – Първо послание на Св. ап. Павла до Коринтяни
2 Кор. – Второ послание на Св. ап. Павла до Коринтяни
Лев. – Трета книга Моисеева – Левит
Лук. – От Лука Св. Евангелие
1 Мак. – Първа книга Макавейска

2 Мак. – Втора книга Макавейска
3 Мак. – Трета книга Макавейска
Мал. – Книга на пророк Малахия
Марк. – От Марка Св. Евангелие
Мат. – От Матея Св. Евангелие
Мих. – Книга на пророк Михей
Наум – Книга на пророк Наума
Неем. – Книга на Неемия
Ос. – Книга на пророк Осия
Откр. – Откровение на Св. Иоана Богослова
1 Парал. – Първа книга Паралипоменон
2 Парал. – Втора книга Паралипоменон
Песен на песн. – Книга Песен на Песните
1 Петр. – Първо съборно послание на Св. ап. Петра
2 Петр. – Второ съборно послание на Св. ап. Петра
3 Петр. – Трето съборно послание на Св. ап. Петра
Плач. Иер. – Книга Плач Иеремиев
Посл. Иер. – Послание на Иеремия
Прем. – Книга Премъдрост Соломонова
Притч. – Книга Притчи Соломонови
Пс. – Псалтир
Рим. – Послание на Св. ап. Павла до Римляни
Рут – Книга Рут
Сир. – Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов
1 Сол. – Първо послание на Св. ап. Павла до Солуняни
2 Сол. – Второ послание на Св. ап. Павла до Солуняни
Соф. – Книга на пророк Софония
Съд. – Книга Съдии Израилеви
1 Тим. – Първо послание на Св. ап. Павла до Тимотея
2 Тим. – Второ послание на Св. ап. Павла до Тимотея
Тит. – Послание на Св. ап. Павла до Тита
Тов. – Книга на Товита
Филим. – Послание на Св. ап. Павла до Филимона
Фил. – Послание на Св. ап. Павла до Филипяни
1 Царств. – Първа книга Царства
2 Царств. – Втора книга Царства
3 Царств. – Трета книга Царства
4 Царств. – Четвърта книга Царства
Числ. – Четвърта книга Моисеева – Числа

Per aspera ad astra!

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ПБ (КИЕ)* (С., 2023; 2024) (С., 2025)

*Тук са поднесени названията на галерия от общо **673 визуализиращи Енциклопедията неном. обекти по изд.: С., 2023; С., 2024**.*

*Последното – **674** – изображение емблематизира тази Енциклопедия в рамките на наст. изд.: С., 2025, с. 241.*

Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ Български (фотопортрет) / с. 3

Румен РАДЕВ – Президент на Република България (фотопортрет) / с. 5

Георги БЛИЗНАШКИ – Настоятел на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" (фотопортрет) / с. 1796

Стоян ДЕНЧЕВ – Настоятел на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" (фотопортрет) / с. 1797

Валентин ЗАЯКОВ – Настоятел на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" (фотопортрет) / с. 1798

Ангел СИМЕОНОВ – Настоятел на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски" (фотопортрет) / с. 1799

Милен КУМАНОВ – надвесен над книгите в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" – 13 февруари 1982 г. (фотография на Игнат Константинов) / с. 1417

Проект за корица на Енциклопедията „Православието в България" (първите дни на м. октомври 2021) / идея: Милен Куманов; художник Кирил Нинов (колаж) / с. 11

„Абагар" – първата печатна книга на новобългарски език (факсимилна титулна страница на фототипно издание) / с. 27

Герб на абат (фотография) / с. 28

Абдул Меджид I (портрет) / с. 28

Всички атонски светии (Авакум Солунски) (икона) / с. 28

Аверкий Петрович (фотография) / с. 29

Авксентий Велешки (фотопортрет) / с. 31

Авксентий Пелагонийски (фотопортрет) / с. 31

Аврамий Български (фреска) / с. 32

Хаджи Теофил Аврамов (фотопортрет) / с. 33

Агапий Врачански (фотопортрет) / с. 35

Агатангел Воденски (фотопортрет) / с. 35

Агнец Божий (фреска) / с. 36

Иполито Агосто (фотопортрет) / с. 36

Проповед в адвентистка църква в България (фотография) / с. 37

Емблема на адвентистите (фотография) / с. 37

Папа Адриан II (фреска) / с. 37

Папа Адриан III (фреска) / с. 38

Лист от „Азбучна молитва” (факсимиле) / с. 38
Изглед от Айдемирския девически манастир „Покров Богородичен” (фотография) / с. 38
Акакий Серски – първият отляво (икона) / с. 38
Изглед от Аладжа манастир (фотография) / с. 39
Лого на Албанската православна църква (фотография) / с. 39
Изглед от Алботинския скален манастир (фотография) / с. 40
Изглед от Александрийски манастир „Св. Пророк Илия” (фотография) / с. 40
Император Александър (мозаечен портрет) / с. 41
Александър I Батенберг (фотопортрет) / с. 41
Александър II (фотопортрет) / с. 42
Александър Ригопулос (фотопортрет) / с. 42
Серафим Алексиев (фотопортрет) / с. 43
Златна монета с образа на Алексий I Комнин (фотография) / с. 44
Алексий II Комнин (рисунка на една от монетите му) / с. 44
Алексий III Ангел (рисунка) / с. 44
Алексий IV Ангел (копие от мозайка) / с. 45
Патриарх Алексий I (портрет) / с. 45
Мехмед Емин Али паша (фотопортрет) / с. 46
Жени – алианки (фотография) / с. 46
Изглед от Алинския манастир „Св. Спас” (фотография) / с. 46
Йосиф Алоати (фотопортрет) / с. 47
Димитър Амбарев (фотопортрет) / с. 49
Амвон (фотография) / с. 49
Амвросий Доростолски (фотопортрет) / с. 50
Амвросий Зографски (фотография) / с. 50
Амвросий Пелагонийски (фотопортрет) / с. 50
Архимандрит Амфилохий (фотопортрет) / с. 51
Томас Мюнцер – основател на анабаптизма (гравюра) / с. 51
Аналȍй (фотография) / с. 51
Анастасий Струмишки (в средата) (икона) / с. 53
Гробът на архиепископ Ангеларий Охридски и Македонски в църквата „Св. Димитър” в Скопие (фотография) / с. 55
Божан Ангелов (фотопортрет) / с. 55
Боньо Ст. Ангелов (фотопортрет) / с. 55
Димитър С. Ангелов (фотография) / с. 56
Никола Ангелов (фотопортрет) / с. 57
Андрей Нюйоркски (фотопортрет) / с. 60
Св. Андрей Първозвани (мозайка) / с. 61
Андроник IV Палеолог (мозайка) / с. 63
Анселм Кентърбърийски (гравюра) / с. 64
Антим I (фотопортрет) / с. 64
Патриарх Антим IV (портрет) / с. 65
Антим Търновски (фотопортрет) / с. 65
Антим Ловчански (фотопортрет) / с. 66
Антиминс (фотография) / с. 67
Емблема на Антиохийската патриаршия (фотография) / с. 67
Епископ Антоний (фотопортрет) / с. 68
Митрополит Антоний (фотопортрет) / с. 68

Епископ Антонио Менини (фотография) / с. 69
Иван Антонов (фотопортрет) / с. 69
Васил Априлов (фотопортрет) / с. 73
Апсида (фотография) / с. 74
Изглед от Араповския манастир „Св. Неделя" (фотография) / с. 74
Изглед от Арбанашкия манастир „Св. Николай Чудотворец" (фотография) / с. 75
Стоян Аргиров (фотопортрет) / с. 76
Арий (гравюра) / с. 76
Георги Арлашки (фотография) / с. 76
Яков Арминий (гравюра) / с. 77
Михаил Арнаудов (фотография) / с. 77
Гробът на митрополит Арсений (фотография) / с. 78
Арсений Знеполски (фотография) / с. 78
Арсений Пловдивски (фотография) / с. 79
Архангел Михаил (икона) / с. 80
Архидякон Стефан (фреска) / с. 80
Лист от Асеманиевото евангелие / **(факсимиле)** с. 82
Изглед от Асеновата крепост (фотография) / с. 82
Атанасий III (икона) / с. 84
Атанасий Зографски (фотопортрет) / с. 84
Атанасий Солунски (фотопортрет) / с. 84
Георги Атанасов (фотография) / с. 85
Патриарх Атинагорас (фотография) / с. 86
Изглед от Атон (фотография) / с. 86
Атриум (фотография) / с. 87
Изглед от Ахтополския манастир „Св. Йоан Предтеча (Продром)" (фотография) / с. 87
Стефан Баджов (фотопортрет) / с. 89
Изглед от базиликата „Св. София" в София (фотография) / с. 89
Георги Байданов (фотопортрет) / с. 89
Изглед от Бакаджишки манастир „Св. Спас" (фотография) / с. 90
Георги Бакалов (фотография) / с. 90
Димитър Бакалов (фотопортрет) / с. 90
Йоаким Бакалов (фотопортрет) / с. 91
Фортунат Бакалски (портрет) / с. 91
Александър Михайлов Балабанов (фотография) / с. 92
Марко Д. Балабанов (фотография) / с. 92
Георги Д. Баласчев (фотография) / с. 93
Изглед от Балдуиновата кула във В. Търново (фотография) / с. 93
Изглед от Балшенски манастир „Св. Теодор Стратилат" (фотография) / с. 94
Фрагмент от Банишкото евангелие (фотография) / с. 94
Баптистерий (фотография) / с. 95
Е. В. Барсов (фотография) / с. 95
Басарбовски манастир „Св. Димитър Басарбовски" (фотография) / с. 96
Изглед от Батановски манастир „Възнесение Господне" (фотография) / с. 96
Баташки мъченици (икона) / с. 96
Изглед от Баткунския манастир „Св. Св. Петър и Павел" (фотография) / с. 96
Изглед от Батошевски девически манастир „Въведение Богородично" (фотография) / с. 97
Изглед от Батошевски мъжки манастир „Успение Богородично" с

камбанарията (фотография) / с. 97
Изглед от Батулийския манастир с църковния храм в него (фотография) / с. 98
Йосиф Бацаров (фотография) / с. 98
Мирослав Бачев (фотография) / с. 98
Изглед от Бачковския манастир (фотография) / с. 98
Изглед от лист на Бдинския сборник (фотография) / с. 100
Емануил Беев (фотография) / с. 100
Изглед от Белащински манастир „Св. Георги Победоносец" с църквата и чешмата (фотография) / с. 101
Гаврил Беловеждов (фотография) / с. 102
Изглед от Беловодския манастир „Св. Георги" (фотография) / с. 102
Изглед от Беловската базилика (фотография) / с. 102
Изглед от оцелялата църква на Белочерковски манастир „Св. Св. Петър и Павел" (фотография) / с. 103
Изглед от Бельовската църква (рисунка, фрагмент) / с. 103
Бенедикт XV (фотография) / с. 104
Бенедикт XVI (фотография) / с. 104
Емблема на Бенедиктинския орден (гравюра) / с. 104
Изглед от първия български превод на Библията (фотография) / с. 107
Изглед от Бигорския манастир „Св. Йоан Предтеча" (фотография) / с. 108
Изглед от Билинския манастир „Св. Архангел Михаил" (фотография) / с. 108
Излед от Бистрешкия манастир „Св. Иван Касинец" (фотография) / с. 109
Изглед от Бистришкия манастир „Св. Петка" (фотография) / с. 109
Печат на „Българска община в Битоля, 1872" (фотография) / с. 110
Изглед от страница на Битолския триод (фотография) / с. 110
Корица на книгата на Н. Благоев „Богомилите. Беседата на презвитер Козма против богомилите" (фотография) / с. 112
История на България от Блазиус Клайнер, съставена в 1761 г. (фотография) / с. 112
Изглед от Бобошевски манастир „Св. Димитрий" (фотография) / с. 112
Никола С. Бобчев (фотография) / с. 113
Иван Богданов (фотография) / с. 113
Борис Богоев (фотография) / с. 114
Богомилска проповед (фреска) / с. 114
Стефан Богориди (фотопортрет) / с. 115
Пресвета Богородица Умиление (икона) / с. 115
Сп. „Богословска мисъл" (фотография) / с. 116
Изглед от сградата на Богословския факултет (с купола) преди бомбардировките на София през 1943-1944 (фотография) / с. 116
Богоявление Господне (икона) / с. 120
Осип Максимович Бодянски (фотопортрет) / с. 121
Иван Ангелов Божилов (фотография) / с. 122
Лудвиг Бойкин (фотография) / с. 122
Фрагмент от Болонския псалтир (фотография) / с. 123
Аугусто Бонети (фотография) / с. 124
Борилов синодик (фотография) / с. 124
Борис Агатоникийски (фотография) / с. 124
Борис Неврокопски (икона) / с. 125
Борис Охридски (фотография) / с. 125
Княз Борис I Покръстителят (икона) / с. 126

Цар Борис III със семейството си (фотография) / с. 126
Евгений Босилков (фотография) / с. 127
Христо Ботев (фотография) / с. 128
Изглед от манастира „Св. Марина" – с. Ботево, Варненско (фотография) / с. 128
Изглед от Боянската църква (фотография) / с. 129
Фрагмент от Боянския поменик (фотография) / с. 130
Фрагмент от Брашовската грамота (фотография) / с. 131
Изглед от Брусарския манастир „Св. Архангел Михаил" (фотография) / с. 131
Александър Брюкнер (фотография) / с. 132
Изглед от Букоровския манастир „Св. Георги Победоносец" (фотография) / с. 133
Була на папа Урбан VIII (1637) (фотография) / с. 133
Тодор Ст. Бурмов (фотопортрет) / с. 133
Фьодор Иванович Буслаев (фотография) / с. 134
Изглед от Буховския манастир „Св. Архангел Михаил" (фотография) / с. 134
Традиционна трапеза на Бъдни вечер (фотография) / с. 135
Изглед от корицата на книгата на Ив. Тютюнджиев „Българската анонимна хроника" от XV в. (фотография) / с. 138
Султанският ферман от 1870, с който е учредена Българската екзархия (факсимиле) / с. 138
Печат на Българската църковна община в Цариград (фотография) / с. 143
Изглед от сградата на Българската патриаршия в София (фотография) / с. 143
Изглед от храм на Българската православна старостилна църква (фотография) / с. 146
Карта на епархиите на Българска православна църква в пределитена страната (фотография) / с. 147
Печати на български общини в Македония (фотография) / с. 154
Изглед от сградата на Българското подворие в Москва (фотография) / с. 155
Изглед от Бялата църква край гр. Разлог (фотография) / с. 156
Иван Вазов (фотопортрет) / с. 157
Изглед от Вакарелския манастир „Св. Петка" (фотография) / с. 157
Баба Ванга (фотография) / с. 159
Варнава (фотопортрет) / с. 160
Карта на Варненска и Великопреславска епархия (фотография) / с. 161
Изглед от Варненски манастир „Св. Св. Константин и Елена" (фотография) / с. 162
Изглед от Варошкия манастир „Св. Арх. Михаил" – гр. Прилеп (фотография) / с. 162
Вартоломей I (фотопортрет) / с. 162
Света Васа (икона) / с. 162
Асен Василиев (фотография) / с. 165
Василий II и враговете му, паднали в краката му (икона) / с. 166
Монета с образите на император Василий I, неговия син Константин и втората му съпруга Евдокия Ингерина (фотография) / с. 166
Патриарх Василий III (фотопортрет) / с. 167
Василий Доростолочервенски (фотопортрет) / с. 167
Изглед от правителствената сграда на Ватикана в Рим (фотография) / с. 168
Хан Крум пирува след победата си над византийския император Никифор Геник (миниатюра от Ватиканския препис на Манасиевата хроника) / с. 168
Фрагмент от Ватопедската грамота (фотография) / с. 168
Йозеф Вашица (фотография) / с. 169
Печат на Велешкото българско училище, 1845 (фотография) / с. 169
Юда предава Иисус Христос / Джото ди Бондоне (1306) (фреска) / с. 170

Историческа карта на Великата схизма (фотография) / с. 170
Изглед от сградата на Великата народна школа – Цариград (фотография) / с. 171
Изглед от мястото на Великденската акция под Великата народна школа и на брега на Златния рог (фотография) / с. 172
Мъдрите и неразумни деви пред Иисус / Петер Корнелиус, 1814 (картина) / с. 172
Тайната вечеря на Иисус с Неговите ученици / Леонардо да Винчи, 1495 (картина, фрагмент) / с. 173
Карта на Великотърновска епархия (фотография) / с. 173
Константин Величков (фотопортрет) / с. 175
Велчо П. Велчев (фотография) / с. 175
Изглед от Велюшкия манастир „Рождество на Пресвета Богородица” (фотография) / с. 176
Стефан Веркович (фотопортрет) / с. 177
Изглед от Ветерския манастир „Св. Йоан Кръстител” (фотография) / с. 178
Карта на Видинската епархия (фотография) / с. 179
Карта на Византия (фотография) / с. 180
Емблема на викентинките (фотография) / с. 181
Виктор Нишки (фотопортрет) / с. 181
Висарион Смоленски (икона) / с. 182
Изглед от сградата на Висшия ислямски институт – София (фотография) / с. 183
Изглед от гр. Витлеем (фотография) / с. 184
Изглед от Владайския манастир „Св. Петка” (фотография) / с. 184
Ослепяването на княз Владимир (стенопис от XIX в. От храма „Св. Димитър” в Тешово, Благоевградско) / с. 185
Владимир I Велики (икона) / с. 185
Владислав III Варненчик / Казимеж Войчицки, 1876 (картина) / с. 185
Факсимиле от книгата на В. Киселков (фотография) / с. 186
Изглед от Владишки трон (фотография) / с. 186
Печати на Воденската българска община (фотография) / с. 187
Изглед от сградата на съвременната митрополия в гр. Воден (фотография) / с. 188
Военен мавзолей- костница на загиналите във войните за национално обединение (фотография) / с. 188
Александър Христофорович Востоков (фотопортрет) / с. 189
Карта на Врачанска епархия (фотография) / с. 189
Изглед от лист на Врачанското евангелие (фотография) / с. 191
Изглед от Врачешкия манастир „Св. 40 мъченици” (фотография) / с. 191
Изглед от сградата на Вселенската патриаршия (фотография) / с. 191
Възобновената църква „Всех святих” – гр. Русе (фотография) / с. 193
Изглед от църквата „Вси светии” – с. Марикостиново, Петричко (дн. Благоевградска област) (фотография) / с. 193
Второ пришествие на Христос / Микеланджело, 1541 (картина) / с. 195
Въведение на Пресвета Богородица в храма (икона) / с. 195
Изглед от църквата „Въведение Богородично” в Благоевград (фотография) / с. 195
Изглед от църквата „Въведение Богородично” – гр. Дряново (фотография) / с. 195
Изглед от църквата „Въведение Богородично” – гр. Мелник (фотография) / с. 196
Изглед от църквата „Въведение Богородично” – гр. Самоков (фотография) / с. 196
Изглед от църквата „Въведение Богородично” – гр. Стара Загора (фотография) / с. 196

Възвдижение на Светия Кръст Господен (икона) / с. 196
Възкресение Христово (икона от XVII в., България) / с. 197
Герб на възкресенците (фотография) / с. 197
Възнесение Господне / Ел Греко, 1600 (стенопис) / с. 197
Изглед от сградата на храма „Възнесение Господне" – гр. Пловдив (фотография) / с. 198
Изглед от Възнесенски манастир „Свети Спас" – гр. Долна баня (фотография) / с. 199
Български турци напускат страната (фотография) / с. 199
Славчо Вълчанов (фотография) / с. 201
Вяра в Бог – Христос в Галилейско море / Джакопо Тинторето, 1575 (картина) / с. 202
Изглед от Габренския манастир „Св. Димитър" (фотография) / с. 203
Гавриил Ловчански (фотография) / с. 203
Йосиф Гагов (фотопортрет) / с. 205
Иван Гаджов (фотопортрет) / с. 205
Галактион Старозагорски (фотопортрет) / с. 206
Добре Ганчев (фотопортрет) / с. 207
Панихида по време на Първата световна война в българска войскова част (фотография) / с. 207
Иван Гаруфалов (фотопортрет) / с. 207
Печат на Гевгелийската община от 1874 (фотография) / с. 208
Геласий Нюйоркски (фотопортрет) / с. 208
Георги Ив. Гелев (фотопортрет) / с. 208
Георги Гелеменов (фотопортрет) / с. 209
Генадий Драгалевски (фотопортрет) / с. 209
Генадий II Схоларий (стенопис) / с. 210
Минко Генов (фотопортрет) / с. 210
Паметна плоча пред дома на акад. Е. Георгиев (фотография) / с. 215
Герасим Мелнишки (фотопортрет) / с. 219
Герасим Струмишки (фотопортрет) / с. 220
Гервасий Сливенски (фотопортрет) / с. 220
Гергьовски парад на българската войска (фотография) / с. 221
Патриарх Герман IV (фотопортрет) / с. 221
Герман Сръбски (фотография) / с. 221
Германос Каравангелис (фотопортрет) / с. 222
Изглед от Германския манастир „Св. Иван Рилски" (фотография) / с. 222
Найден Геров (фотопортрет) / с. 222
Гетсиманската градина в Йерусалим (фотография) / с. 223
Александър Фьодорович Гилфердинг (фотопортрет) / с. 223
Изглед от Глоговишкия манастир „Свети Николай" (фотография) / с. 224
Изглед от Гложенския манастир „Св. Георги Победоносец" (фотография) / с. 224
Николай Никанорович Глубоковский (фотопортрет) / с. 224
Изглед от Говедарски манастир „Св. Георги" – с. Говедарци (фотография) / с. 225
Георги Гогов (фотопортрет) / с. 225
Изглед от Годечкия манастир „Св. Дух" (фотография) / с. 225
Голгота / Неизвестен автор (картина) / с. 225
Макет на Голямата базилика в Плиска (фотография) / с. 226
Изглед от Големобучинския манастир „Възнесение Господне" (фотография) / с. 227

Изглед от Голямобуковския манастир „Животоприемен източник" (фотография) / с. 227
Входът на Горнобогровския манастир „Св. Георги Победоносец" (фотография) / с. 227
Изглед от Горнобрезнишкия манастир „Св. Прор. Илия" (фотография) / с. 228
Изглед от Горноезеровския манастир „Св. Богородица" (фотография) / с. 228
Изглед от Гоцеделчевския манастир „Св. Богородица живоприемний източник" (фотография) / с. 228
Иван Гошев (фотопортрет) / с. 229
Владимир Градев (фотография) / с. 229
Изглед от Градешнишкия манастир „Св. Йоан Предтеча" (фотография) / с. 229
Изглед от входа на Граничкия манастир „Св. Лука" – с. Граница, Кюстендилска област (фотография) / с. 229
Стойко Тошев Грашкин (фотопортрет) / с. 230
Франц Гривец (фотопортрет) / с. 230
Екзекутирането на Патриарх Григорий V Константинополски / Неизвестен автор (картина) / с. 231
Патриарх Григорий VI (фотопортрет) / с. 231
Григорий VII (фотография) / с. 231
Папа Григорий XIII (картина) / с. 232
Григорий Бакуриани (фреска) / с. 232
Григорий Богослов (икона) / с. 232
Григорий Великотърновски (фотография) / с. 232
Григорий Врачански (фотография) / с. 233
Григорий Доростолски-Червенски (фотопортрет) / с. 233
Григорий Катрис (фотопортрет) / с. 233
Григорий Ловчански (фотопортрет) / с. 234
Св. Григорий Палама (икона) / с. 234
Григорий Пелагонийски (фотопортрет) / с. 235
Григорий Струмишки (фотопортрет) / с. 236
Григорий Цамблак (стенопис) / с. 236
Виктор Иванович Григорович (фотопортрет) / с. 237
Изглед от Божия гроб (фотография) / с. 237
Георги Груев (фотопортрет) / с. 238
Герб на Грузинската апостолическа автокефална православна църква (изображение) / с. 238
Николай Кузмич Грунски (фотопортрет) / с. 239
Карта на териториалната организация на Гръцката архиепископия (изображение) / с. 239
Изглед от Гръцко богословско училище на остров Халки (фотография) / с. 239
Константин Гулабчев (фотопортрет) / с. 240
Димитър Гюдженов (фотопортрет) / с. 240
Васил Тодоров Гюзелев (фотография) / с. 240
Иван Гюзелев (фотопортрет) / с. 241
Надгробният кръст на Стефан Гюрчев в двора на църквата „Св. Богородица Каменско" – Охрид (фотография) / с. 242
Давид Солунски (икона) / с. 242
Дамаскин Велешки (фотография) / с. 244
Дамиан Царицински (фотопортрет) / с. 245
Даниил I (фотопортрет) / с. 246
Даниил Видински (фотопортрет) / с. 246

Димчо Дебелянов (фотопортрет) / с. 248
Самуил Джундрин (фотопортрет) / с. 253
Дикирий (фотография) / с. 254
Архимандрит Дионисий (фотопортрет) / с. 265
Две мощехранителници от края на XVIII в. с мощи на Дионисий I. Съхраняват се в националния исторически музей – София (фотография) / с. 265
Дионисий Ловчански (фотопортрет) / с. 266
Дискос (фотография) / с. 267
Дмитрий Григорович (фотопортрет) / с. 268
Богдан Добранов (фотопортрет) / с. 268
Иван Добрев (фотопортрет) / с. 268
Лист от Добрейшевото евангелие (факсимиле) / с. 269
„Добрият пастир" / Неизвестен автор (картина) / с. 269
Паметна плоча, поставена в чест на Михаил Добромиров в гр. Раковски (2012) (фотография) / с. 270
Лист от Добромировото евангелие (факсимиле) / с. 270
Сава Доброплодни (фотопортрет) / с. 270
Дометиан Видински (фотопортрет) / с. 272
Карта на Доростолска епархия (фотография) / с. 273
Доротей Скопски (фотопортрет) / с. 273
Доситей Самоковски (фотопортрет) / с. 274
Изглед от Драгалевския манастир „Успение Богородично" (фотография) / с. 275
Марин Дринов (фотопортрет) / с. 277
Изглед от Дряновския манастир „Св. Архангел Михаил" (фотография) / с. 278
Фрагмент от Дубровнишката грамота (факсимиле) / с. 278
Иван Дуйчев (фотопортрет) / с. 279
Анри Дулсе преди да стане епископ (фотопортрет) / с. 279
Петър Дънов (фотопортрет) / с. 283
Дядо Добри (фотопортрет) / с. 284
Дякон Игнатий (Васил Левски) / Неизвестен автор (картина) / с. 285
Евангелие от Йоан (факсимиле) / с. 286
Евлогий Сливенски (фотопортрет) / с. 289
Евлогий Адрианополски (фотопортрет) / с. 289
Иван Евсеевич Евсеев (фотопортрет) / с. 289
Евстатий Пелагонийски (фотопортрет) / с. 290
Фрагмент от Евтимиевия служебник (факсимиле) / с. 291
Изглед от Евхаристинския манастир в София (фотография) / с. 292
Александър Боев (фотопортрет) / с. 293
Георги Елдъров (фотопортрет) / с. 295
Елин Пелин (фотопортрет) / с. 296
Фрагмент от Енинския апостол (факсимиле) / с. 297
Енравота (икона) / с. 299
Карта на епархиите на Българската православна църква (фотография) / с. 300
Поглед към Епископския комплекс с базилика – гр. Сандански (фотография) / с. 301
Епитрахил (фотография) / с. 301
Епифаний Генчев Шанов (фотопортрет) / с. 301
Изглед от параклиса при Железнишкия манастир „Св. Дух" (фотография) / с. 306
Дядо Влайчо (фотопортрет) / с. 306
„Богатият и бедният Лазар" (фреска в църквата в с. Капатово, Благоевградска

обл.) / с. 307
Андон Жостов (фотопортрет) / с. 307
Изглед от Забелския манастир „Св. Димитър" (фотография) / с. 308
Задушница (картина) / с. 308
Изглед от корица на „Уроци по Закон Божий" (факсимиле) / с. 309
Лазар Замфиров (фотопортрет) / с. 309
Стефан Захариев / Станислав Доспевски (живописен портрет) / с. 312
Св. Йоаким и Анна с дъщеря им Мария (икона) / с. 312
Изглед от Зелениковския манастир „Св. Йоан Кръстител" (фотография) / с. 313
Изглед от Зелинския манастир „Рождество на Пресвета Богородица" (фотография) / с. 313
Изглед от Земенския манастир „Св. Йоан Богослов" (фотография) / с. 313
Злата Мъгленска (икона в църквата „Успение Богородично", Бургас) / с. 314
Асен Златаров (фотопортрет) / с. 314
Васил Златарски (фотопортрет) / с. 314
Никола Златарски (фотопортрет) / с. 315
Изглед от входа на Златарския манастир (фотография) / с. 315
Фрагмент от „Златоструй" (факсимиле) / с. 316
Захарий Зограф (живописен автопортрет) / с. 316
Фрагмент от Зографската грамота (факсимиле) / с. 317
Владимир Зографски (фотопортрет) / с. 317
Изглед от Зографския манастир (фотография) / с. 318
Зографски мъченици (икона) / с. 319
Зографското евангелие (фрагмент) / с. 320
Заглавна страница на в. „Зорница" (факсимиле) / с. 320
Фрагмент от Иван-Александровото евангелие (факсимиле) / с. 324
Образът на цар Иван Александър в Лондонското евангелие (икона) / с. 324
Цар Иван-Асен II (фреска в Зографския манастир) / с. 325
Игнат Феликс Паоли (фотопортрет) / с. 331
Николай Павлович Игнатиев (фотопортрет) / с. 331
Патриарх Игнатий (икона) / с. 332
Игнатий Плевенски (фотопортрет) / с. 333
Игнатий Проватски (фотопортрет) / с. 333
Нил Изворов (фотопортрет) / с. 334
Изповедалня (фотография) / с. 335
Св. Богородица с Младенеца (икона) / с. 336
Разрушаване на църква по заповед на император Константин V Копроним (миниатюра 48 от Манасиевата летопис, XIV в.) / с. 336
Тодор Икономов (фотопортрет) / с. 338
Изглед от иконостас (фотография) / с. 339
Иларион Доростолски (фотопортрет) / с. 340
Иларион Ловчански (фотопортрет) / с. 341
Иларион Макариаполски (фотопортрет) / с. 341
Иларион Мъгленски / Георги Данчов (стенопис в Араповския манастир) / с. 342
Иларион Неврокопски (фотопортрет) / с. 342
Иларион Нишавски (фотопортрет) / с. 342
Иларион Сливенски (фотопортрет) / с. 342
Св. Илия (икона) / с. 345
Папа Инокентий III (гравюра) / с. 348

Папа Инокентий IV (гравюра) / с. 348
Инокентий Крупнишки (фотопортрет) / с. 348
Корица от Дневници на Инокентий Софийски / с. 349
Ириней Сръбски (фотопортрет) / с. 350
Фрагмент от Ирмос (факсимиле) / с. 351
Вестник „ИСТИНА – VERITAS" (глава) / с. 354
„Христос пред Пилат" / Михай Мункачи (1881) (картина) / с. 354
Йоаким III (фотопортрет) / с. 357
Йоаким Бигорски / Дичо Зограф (стенописно иконописно изображение – фотография) / с. 358
Йоаким Мелнишки (фотопортрет) / с. 358
Св. Йоаким Осоговски (стенописно иконописно изображение – фотография) / с. 358
Папа Йоан Павел II (фотопортрет) / с. 361
Папа Йоан VIII (гравюра) / с. 361
Папа Йоан XXIII (фотопортрет) / с. 362
Митрополит Йоан Варненски и Великопреславски (фотопортрет) / с. 362
Йоан Главиницки (фотопортрет) / с. 363
Епископ Йоан (фотопортрет) / с. 363
Йоан Кукузел (стенописно иконописно изображение) / с. 365
Йоаникий Ракотински (фотопортрет) / с. 368
Йоаникий Сливенски (фотопортрет) / с. 369
Георги Йовчев (фотопортрет) / с. 371
Митрополит Йосиф (фотопортрет) / с. 374
Йосиф I (фотопортрет) / с. 374
Патриарх Йосиф II / Беноцо Гоцоли (фреска в Капела Маджи, Флоренция) / с. 375
Йосиф Американски, Канадски и Австралийски (фотопортрет) / с. 375
Йосиф Нюйоркски (фотография) / с. 376
Йосиф Търновалийски (фотопортрет) / с. 378
Теофилос Каирис (фотопортрет) / с. 381
Митрополит Калиник Врачански (фотопортрет) / с. 382
Калиник Палеокрасас (фотопортрет) / с. 383
Камен Вичев (фотопортрет) / с. 387
Райчо Каролев (фотопортрет) / с. 392
Митрополит Киприан Старозагорски (фотопортрет) / с. 403
Архиепископ Кирил (фотопортрет) / с. 405
Патриарх Кирил Български (фотопортрет) / с. 405
Митрополит Кирил Варненски и Великопреславски (фотопортрет) / с. 406
Кирил Рилски (фотопортрет) / с. 407
Кирил V Каракалос (фотопортрет) / с. 408
Климент Врачански (фотопортрет) / с. 412
Св. Климент Охридски (икона) / с. 413
Климент Старозагорски (фотопортрет) / с. 414
Климент Търновски (фотопортрет) / с. 415
Константин Врачански (фотопортрет) / с. 429
Константин Кавасила (фреска от църквата „Св. Богородица Перивлепта" в Охрид) / с. 429
Константин Костенечки (гравюра) / с. 429
Константин Преславски (икона) / с. 430

Кирил Куртев (фотопортрет) / с. 442
Джузепе Леанца (фотопортрет) / с. 448
Симеон Луков (фотография) / с. 454
Традиционна украса на лутерански храм (гравюра) / с. 454
Папа Лъв XIII / Ласло Фюльоп (живописно платно) / с. 456
Макарий Неврокопски (фотопортрет) / с. 461
Патриарх Максим I (фотопортрет) / с. 464
Максим Скопски и Пловдивски (фотопортрет) / с. 464
Димитър Маринов (фотопортрет) / с. 472
Св. равноапостолна Мария Магдалина / Джовани Белини, 1490 (платно) / с. 473
Княгиня Мария-Луиза (фотопортрет) / с. 473
Мартин Лутер / Лукас Кранах Стари, 1529 (живописен портрет) / с. 476
Мелетий Велешки (фотопортрет) / с. 480
Митрополит Методий Кусев (фотопортрет) / с. 484
Методий Охридски (фотопортрет) / с. 485
Михаил Сръбски (фотопортрет) / с. 496
Михаил Доростолски и Червенски (фотопортрет) / с. 497
Михаил Охридски и Македонски (фотопортрет) / с. 498
Томас Мюнцер / Неизв. авт. (живописен портрет) / с. 506
Натанаил Неврокопски (фотопортрет) / с. 507
Натанаил Охридски и Пловдивски (фотопортрет) / с. 507
Наум Преславски и Охридски (фреска) / с. 508
Наум Русенски (фотопортрет) / с. 509
Нектарий Битолски (икона) / с. 515
Неофит Бозвели (фотопортрет) / с. 517
Неофит Български (фотопортрет) / с. 518
Неофит Видински (фотопортрет) / с. 518
Неофит Рилски / Захарий Зограф (живописен портрет) / с. 520
Нестор Смоленски (фотопортрет) / с. 521
Никодим Неврокопски (фотопортрет) / с. 526
Никодим Сливенски (фотопортрет) / с. 526
Папа Николай I (гравюра) / с. 530
Николай Макариополски (фотопортрет) / с. 531
Митрополит Николай Пловдивски (фотопортрет) / с. 531
Никола Ив. Образописов (живописен анвтопортрет) / с. 538
Овентий Исачев (фотопортрет) / с. 539
Омофор (реликт от Националния Църковен историко-археологически музей) / с. 541
Св. Онуфрий Габровски (икона) / с. 541
Отец Кирил Иванов Слепов (фотопортрет) / с. 545
Апостол Павел (икона) / с. 547
Папа Павел VI (фотопортрет) / с. 548
Епископ Павел Левкийски (фотопортрет) / с. 549
Павел Старозагорски (фотопортрет) / с. 549
Павле Сръбски (фотопортрет) / с. 549
Паисий Врачански (фотопортрет) / с. 552
Паисий Пловдивски (фотопортрет) / с. 553
Св. о. Паисий Хилендарски / Кою Денчев (1964) (живописно платно) / с. 553
Панарет Пловдивски (фотопортрет) / с. 556
Панарет Рашев (фотопортрет) / с. 557

Панкратий Старозагорски (фотопортрет) / с. 558
Иняцио Паоли (фотопортрет) / с. 559
Партений Зографски (фотопортрет) / с. 562
Партений Левкийски (фотопортрет) / с. 562
Партений Софийски (фотопортрет) / с. 563
Пахомий (фотопортрет) / с. 568
Пахомий Зографски (фотопортрет) / с. 568
Пимен Неврокопски (фотопортрет) / с. 585
Йовко Пищийски (фотопортрет) / с. 586
Поликарп Белоградчишки (фотопортрет) / с. 594
Александър Никанорович Померанцев (фотопортрет) / с. 595
Преподобен Гаврил Лесновски (икона) / с. 623
Преподобен Димитрий Басарбовски (икона) / с. 623
Преподобен Иван Рилски (икона) / с. 624
Пресвета Богородица (икона) / с. 627
Разпятие / Неизвестен автор (живописно платно) / с. 641
Георги С. Раковски (фотопортрет) / с. 644
Роберто Менини (фотография) / с. 650
Рождество на Пресвета Богородица (икона) / с. 652
Рождество Христово / Андрей Рубльов (икона) / с. 653
Ромил Видински (икона) / с. 656
Лъв (Иван) Рончев (фотопортрет) / с. 656
Изглед на Катедралния храм на Руската православна църква „Христос Спасител" в Москва (фотография) / с. 658
Евтимий Сапунджиев (фотопортрет) / с. 665
Петър Сарийски (фотопортрет) / с. 666
Боян Саръев (фотопортрет) / с. 666
Св. Анна (фреска от VII в.) / с. 667
Св. Богородица „Всех скорбящих радост" (икона) / с. 671
„Св. Богородица Троеручица" (икона) / с. 673
Св. Великомъченица Неделя (икона от Араповския манастир) / с. 673
Св. Петка Българска (икона) / с. 680
Св. преподобна Филотея (икона) / с. 685
Св. равноапостол на княгиня Олга (икона) / с. 686
Св. София и трите ѝ дъщери Вяра, Надежда и Любов (икона) / с. 686
Светата Троица – Бог Отец, Бог Син и Бог Свети Дух (икона) / с. 688
Св. Александър Невски (икона) / с. 694
Св. Атанасий Велики (икона) / с. 704
Св. Великомъченик Георги Победоносец (икона) / с. 705
Св. Великомъченик Георги Софийски Най-нови (икона) / с. 707
Св. Великомъченик Димитър (икона) / с. 707
Св. Великомъченик Тодор Стратилат (икона) / с. 709
Св. Гаврил Лесновски (икона) / с. 710
Св. Горазд (икона) / с. 719
Св. Григорий, епископ Български (икона) / с. 719
Св. Евтимий, патриарх Търновски / Антон Митов (стенопис в храм-паметник „Св. Александър Невски") / с. 728
Св. Йоаким, патриарх Търновски (икона) / с. 732
Св. Йоан Златоуст (икона) / с. 733

Св. Йоан Кръстител (икона) / с. 734
Св. Йосиф Обручник (икона) / с. 737
Св. Киприан (икона) / с. 737
Св. Мъченик Анастасий (Спас) Струмишки (икона) / с. 739
Св. Мъченик Лазар Български (икона) / с. 740
Св. Мъченик Христо (икона) / с. 741
Св. Николай Мирликийски (икона) / с. 750
Св. Николай Мирликийски Чудотворец (икона) / с. 751
Св. Петър (икона) / с. 754
Св. Прохор Пчински (икона) / с. 758
Св. Св. Кирил и Методий / Борис Ангелушев (платно) / с. 759
Св. Св. Равноапостоли Константин и Елена (икона) / с. 764
Св. Седмочисленици (стенопис в манастира Арденица – Албания) / с. 768
Св. Софроний, епископ Врачански (икона) / с. 769
Св. Фотий I, Цариградски патриарх (икона) / с. 774
Св. Франциск от Асизи / Лудовико Карди – Чиголи, 1699 (платно) / с. 775
Светото семейство / Микеланджело, 1506 (стенопис) (фотография) / с. 784
Серафим Неврокопски (фотопортрет) / с. 787
Серафим Софийски Чудотворец (фотопортрет) / с. 787
Сергий (Чернов) архимандрит (фотопортрет) / с. 788
Цар Симеон в обкръжението на литературни творци / Антон Муха, 1912-1928 (платно) / с. 791
Симеон Западно и Средноевропейски митрополит (фотопортрет) / с. 792
Цар Симеон II със съпругата си Маргарита (фотография) / с. 793
Пенчо Славейков (фотопортрет) / с. 798
Петко Р. Славейков (фотопортрет) / с. 798
Иван Снегаров (фотопортрет) / с. 802
Софроній Великотърновски (фотопортрет) / с. 811
СофрониЙ ДоростолоЧервенски (фотопортрет) / с. 812
Стефан Стамболов (фотопортрет) / с. 816
Екзарх Стефан I (фотопортрет) / с. 824
Страшният съд / Микеланджело, 1536-1541 (фреска) / с. 837
Тайната вечеря на Иисус с Неговите ученици / Леонардо да Винчи, 1495 (картина) / с. 845
Дамян Теелен (фотопортрет) / с. 847
Христо Темелски (фотопортрет) / с. 847
Александър Теодоров-Балан (фотопортрет) / с. 849
Теодосий Скопски (фотопортрет) / с. 852
Архиепископ Теофан Быстров (фотопортрет) / с. 854
Св. Теофилакт Охридски (икона) / с. 856
Св. Тривелий Теоктист (икона) / с. 857
Тихон Тверийополски (фотопортрет) / с. 859
Лев Николаевич Толстой / И. Е. Репин, 1887 (платно) / с. 862
Трънениият венец на Иисус Христос (реликва, произхождаща от Цариград от 1239, излагана в катедралата „Нотр Дам" в Париж до пожара; сега – в църквата „Сен Жермен де Пре") / с. 868
Иисус умива краката на учениците Си / Съвременен неизвестен автор (платно) / с. 873
Княз Фердинанд със съпругата си Мария Луиза (фотография) / с. 890
Филарет Видински (фотопортрет) / с. 891

Филарет Ловчански (фотопортрет) / с. 891
Филип Станиславов (иконописен образ) / с. 893
Георгий Флоровский (фотопортрет) / с. 897
Формоза Портуенски (гравюра) / с. 897
Фотий (фотопортрет) / с. 898
Франциск I (фотопортрет) / с. 899
Константин Григориевич (Георгиевич) Фьодоров (фотопортрет) / с. 901
Папа Хонорий III / Неизвестен автор (платно) / с. 907
Храм „Св. Георги" (ротонда) – София (фотография) / с. 907
Храм-паметник „Св. Неделя" в София (фотография) / с. 908
Храм-паметник „Св. Александър Невски" в София (фотография) / с. 909
Храм-паметник „Св. Патриарх Евтимий" – Велико Търново (фотография) / с. 909
Хризма (Христов монограм) / с. 910
Хрисант I (фотопортрет) / с. 910
Христо Пройков (фотопортрет) / с. 913
Борис Христов (фотопортрет) / с. 914
Добри Христов (фотопортрет) / с. 914
Антоний Хубанчев (фотопортрет) / с. 917
Янош Хуняди (гравюра) / с. 917
Драган Цанков (фотопортрет) / с. 918
Стефан Станчев Цанков (фотопортрет) / с. 918
Йозеф Цибулка (фотопортрет) / с. 924
Димитър Цухлев (фотопортрет) / с. 925
Заглавна страница на „Църковен вестник" (факсимиле) / с. 927
Участниците в Първия църковнонароден събор в Цариград (1871) (фотография) (фрагмент) / с. 927
Стилиян Чилингиров (фотопортрет) / с. 940
Добри Чинтулов (фотопортрет) / с. 941
Стоян Чомаков (фотопортрет) / с. 942
Георгий Иванович Шавельский (в центъра) (фотография) / с. 944
Николай Шиваров (фотопортрет) / с. 946
Дякон Евстатий (фотопортрет) / с. 949
Никола Шкутов (фотопортрет) / с. 949
Паметна плоча на Атанас Шопов, поставена в алеята на видните панагюрци в двора на Историческия музей – Панагюрище (фотография) / с. 949
Йосип Юрай Щросмайер (фотопортрет) / с. 951
Целувката на Юда Искариот (икона) / с. 951
Пейо К. Яворов (фотопортрет) / с. 953
Епископ Яков Константийски (фотопортрет) / с. 954
Яков Месемврийски (фотопортрет) / с. 954

Св. Архангел Гавриил (икона) / корица – гръбче на кн.; с. 2, 9, 1491, 1766-1769; 1779-1782; 1792-1795

Пресвета Богородица Умиление (икона) / с. 9, 1796, 1758-1764, 1771-1777; 1784-1700

Д-р Николай Василев (фотопортрет) / с. 1800
Акад. проф. д-р Венцислав Велев (фотопортрет) / с. 1800
Н. Пр. Герасим, Мелнишки епископ (фотопортрет) / с. 1800

Акад. проф. Руджеро Гиляревский (фотопортрет) / с. 1800
Акад. проф. Стоян Денчев (фотопортрет) / с. 1800
Доц. д-р Никола Казански (фотопортрет) / с. 1800
Д-р Десислава Костадинова (фотопортрет) / с. 1800
Проф. д-р Милен Куманов (фотопортрет) / с. 1801
Акад. проф. Александра Куманова (фотопортрет) / с. 1801
Проф. д-р Ирина Линден (фотопортрет) / с. 1801
Марияна Максимова (фотопортрет) / с. 1801
Акад. проф. Георги Марков (фотопортрет) / с. 1801
Гл. ас. Диана Ралева (фотопортрет) / с. 1801
О. Стефан Пашов (фотопортрет) / с. 1801
Н. Впр. Христо Пройков, архиепископ (фотопортрет) / с. 1801

Христос Вседържител / Виктор М. Васнецов (1848-1926 г.) (платно за фреската в купола на Владимирския събор в Киев /1885-1896 г./) (репродукция) / с. 241 *на наст. изд.*

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ

ХРИСТИЯНСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ

(ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ)

В БЪЛГАРИЯ

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ

НА

ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

ЧАСТ III.

И С Л Я М Ъ Т В БЪЛГАРИЯ

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

Посвещава се на българските мюсюлмани

М. К.

Търсете знанието.
Ако трябва, идете чак в Китай.

Хадис

Предсмъртна бележка на М. К. от 7.11.2021 г.

THE ABRAHAMIC RELIGIONS

(THE JUDAISM – THE CHRISTIANITY – THE ISLAM)

IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS

BY

PROFESSOR MILEN KUMANOV

PART III.

THE I S L A M IN BULGARIA

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIA

Dedicated to the Bulgarian Muslims

M. K.

Seek knowledge even
if you have to go as far as China.

Hadith

Dying note by M. K. 7.11.2021

Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.)
(платно) (репродукция)

Per aspera ad astra!

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ (БЪЛГАРИЯ КАТО КЛАСИЧЕСКИ ПРИМЕР ЗА ВЕРСКА *ЕГРЕГОРА*) (Анотация)

Ислямът е *Авраамическа религия* – наред с *Юдаизма* и *Християнството* (наречени по името на легендарния им общ родоначалник Авраам / Аврам, Ибрахим – *Пазител на вярата* и *Приятел на Бога*) и присъства по българските земи от османско време. Тук са представени различните течения в исляма като сунити и шиити. Докато на държавно-политическо ниво отношенията между исляма и християнството са сложни и неоднозначни, като има и дори периоди на дълбоки кризи, то отношенията на битово ниво между хората са нормални, човешки и изпълнени с подчертано уважение помежду им. След възникването на Третата българска държава през 1879 година правата на изповядващите исляма са съблюдавани напълно. Дори кризисният период на трагично известното „преименуване" от 1984 до 1989 не успява да помрачи вековните отношения на толерантност и човеколюбие между българите от различните Авраамически религии. Християните, също подтискани от безбожната тоталитарна власт, помагат всячески на своите братя мюсюлмани в тези трудни времена. Това става напълно спонтанно и искрено като израз на тяхната взаимна ***егрегора***.

В България са запазени най-важните паметници на исляма като например най-голямата Томбул джамия в Шумен (1744) и най-старата Баня Баши джамия (1566). Българите изпитват особено уважение към източната ислямска мъдрост, която се съдържа в арабските, персийските и турските пословици, поговорки и вълшебни приказки. Изключителен пример за това безпримерно духовно общуване между Авраамическите религии са фолклорните образи на Хитър Петър и Настрадин Ходжа. Те са напълно равнопоставени и всеки уважава и се учи от мъдростта на другия. Подобни образи има само в българското народно творчество. Историите за тях са над 300 (!). Има създадени и два игрални филма от 1939 и 1960, които се ползват с изключителен успех сред хората. Народът от вековния си опит установява, че всяка религия има своите специфични особености и само тяхното мирно съжителство и духовно взаимообогатяване може да спаси и да движи напред човешката цивилизация.

Енциклопедията *„Ислямът в България"* е първото справочно издание по темата и ново доказателство за верската търпимост и вроденото човеколюбие и хуманизъм на българите. Тя представлява 223 енциклопедичен труд на историка – филантроп Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизнени и 11 посмъртни изд.; 2 Festschrift кн. са публ. *за него* – 2008, 2022).

Тази хипертекстова панорама е систематизирана по законите на световната енциклопедична наука пълна и библиографски базирана информация:

- за видните мюсюлмани в България в последните две столетия;
- за молитвените храмове (джамиите) – емблематичните репери за всяка религиозна общност...

Енциклопедията *Ислямът в България"* е съставна част от енциклопедичния триптих на Милен Куманов *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България"*, оставен в незавършен ръкопис и публикуван от неговата съпруга Александра Куманова с екип от учени от България, Израел, Иран, Русия, Франция, САЩ: *Част I. Юдаизмът в България*; *Част. II. Православието в България* и *Част III. Ислямът в България* (*наст. изд.:* София, 2025). Тази книга е осмислена като *третата съставна на триединството* във вероизповеданията (*Авраамизма*) – *Ислямът в България*.

И това е постигнато в контекста на *духовния диалог в историята* от най-висока класа между религиите и между *Юдаизма, Християнството* и *Исляма*, в частност (вж и публ. изд. на М. Куманов: *„Православието в България":* София, 2023; Ново изд. 2024).

ИСЛАМ В БОЛГАРИИ (БОЛГАРИЯ КАК КЛАССИЧЕСКИЙ ПРИМЕР *ЭГРЕГОРА* ВЕРЫ)

(Аннотация)

Ислам является *Авраамической религией* – наряду с *Иудаизмом* и *Христианством* (названными так по имени их легендарного общего родоначальника Авраама / Абрама, Ибрагима – *Хранителя веры* и *Друга Бога*) и присутствует в болгарских землях со времен османского ига. Здесь представлены разные течения в исламе, такие как сунниты и шииты. Если на государственно-политическом уровне отношения между исламом и христианством сложны и неоднозначны, в них встречаются даже периоды глубоких кризисов, то на бытовом уровне, между отдельными людьми, эти отношения нормальны, человечны и исполнены подчеркнутого уважения друг к другу. После возникновения Третьего болгарского государства в 1879 году, права исповедующих ислам полностью соблюдались. Даже кризисный период трагически известного „переименования" 1984 – 1989 гг. не смог омрачить вековые отношения терпимости и человеколюбия между гражданами Болгарии, представителями разных Авраамических религий. Христиане, также притеснявшиеся тоталитарной властью, всячески помогали своим братьям мусульманам в те трудные времена. Это происходило совершенно спонтанно и искренне как выражение их взаимного ***эгрегора***.

В Болгарии сохранились такие наиболее важные памятники ислама, как, например, Томбул мечеть в Шумене (1744) и самая старая Баня Баши мечеть (1566). Болгары испытывают особое уважение к восточной исламской мудрости, содержащейся в арабских, персидских и турецких пословицах, поговорках и волшебных сказках. Ярким примером этого исключительного духовного общения между Авраамическими религиями являются фольклорные образы Хитрого Петра и Ходжи Насреддина. Они полностью равноправны и один уважает и учится мудрости у другого. Подобные образы есть только в болгарском народном творчестве. Историй о них более 300 (!). Существует и два художественных фильма: 1939 г. и 1960 г., пользующихся исключительным успехом у зрителей. Народ, по опыту многих веков, установил, что у каждой религии есть свои специфические особенности и лишь их мирное сосуществование и духовное взаимообогащение может спасти и двигать вперед человеческую цивилизацию.

Энциклопедия *„Ислам в Болгарии"* – первое справочное издание по данной теме и новое доказательство веротерпимости и врожденного человеколюбия и гуманизма болгар. Она представляет собой 223-й энциклопедический труд историка – филантропа Милена Куманова (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 прижизненных и 11 посмертных изд.; 2 Festschrift кн. опубл. *о нем* – 2008, 2022).

Данная гипертекстовая панорама является систематизированной по законам мировой энциклопедической науки полной и библиографически базированной информацией:

- о видных мусульманах в Болгарии в последние два столетия;
- о молитвенных храмах (мечетях) – эмблематических ориентирах для каждого религиозного сообщества...

Энциклопедия *Ислам в Болгарии"* является составной частью энциклопедического триптиха Милена Куманова *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии"*, оставшегося в виде неоконченной рукописи и опубликованного его супругой Александрой Кумановой при участии коллектива ученых из Болгарии, Израиля, Ирана, России, Франции, США: *Часть I. Иудаизм в Болгарии*; *Часть II. Православие в Болгарии* и *Часть III. Ислам в Болгарии* (*наст. изд.:* София, 2025).

Эта книга осмыслена как *третья составная часть триединства* вероисповеданий (*Авраамизма*) – *Ислам в Болгарии.*

И этого удалось достичь в контексте *духовного диалога* высочайшего *в истории* класса между религиями и между *Иудаизмом, Христианством* и *Исламом*, в частности (см. и опубл. изд. М. Куманова: *„Православие в Болгарии":* София, 2023; Новое изд. 2024).

THE ISLAM IN BULGARIA (BULGARIA AS A CLASSICAL EXAMPLE OF RELIGIOUS *EGREGORE*) (Annotation)

The *Islam* is an Abrahamic religion – along with Judaism and Christianity (called by the name of their common ancestor Abraham / Ibrahim – *Guardian of the faith* and *Friend of God*) and was present in the Bulgarian lands from the times of Ottoman Empire. Here are represented the different currents in Islam like sunni, shia and sufi. While at state-political level the relations between the Islam and the Christianity are complicated and ambiguous and there are periods of deep controversies, then the relationship in everyday life among the people are natural, decent and filled with deep mutual esteem.

After the establishment of the Third Bulgarian state in 1878 the rights of the Muslims in Bulgaria have been strictly observed. Even the tragic period of the infamous „renaming" from 1984 to 1989 does not troubled the centuries-old relations of tolerance and philanthropy among the Bulgarians of different Abrahamic religions. The Christians, also suppressed by the godless totalitarian power, succoured by all possible means their brothers Muslims in these hard times. This became a spontaneous and sincere expression of their mutual ***egregore***.

In Bulgaria have been preserved the most important monuments of Islam as for instance the greatest Tombul Mosque in Shumen (1744) and the oldest Banya Bashi Mosque in Sofia (1566).

The Bulgarians as a whole feel special admiration to the Eastern Islamic wisdom which is encompassed in the Persian, Arab and Turkish apophtegms, proverbs, sayings and wise tales. The notorious example of this unparalleled spiritual communion between the Abrahamic religions are the folklore characters of Crafty Peter and Hasreddin Hodja. They are absolutely equals and any of them respect and learn from the wisdom of the other. Similar figures subsist only in the Bulgarian folklore. The stories about them are more than 300 (!). There are two movies about them in 1939 and 1960 which enjoyed a great success. The people from his long-lived experience determine that any religion has its specific peculiarities and only the peaceful coexistence and mutual spiritual complementation could redeem and progress the human civilization.

The encyclopedia *The Islam in Bulgaria* is the first similar reference edition on this very topic and a new demonstration of the religious tolerance and natural philanthropy and humanism of the Bulgarians. It represents 223rd encyclopedic work of the historian-humanist Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) (212 during his lifetime and 11 posthumous editions; 2 Festschrifts about him – 2008, 2022).

This hyper-textual panorama was systematized by the rules of the universal encyclopedic science as a detailed bibliographically based information:

- about the prominent Muslims in Bulgaria during the last two centuries;
- on the mosques – emblematic bench marks for the religious community.

The encyclopedia *The Islam in Bulgaria* is a third constituent of the encyclopedic triptych of Milen Kumanov *The Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* which was completed and edited by his spouse Alexandra Kumanova and her team of scientists from Bulgaria, Israel, Iran, Russia, France and USA: Part I. Judaism in Bulgaria; Part II. The Orthodoxy in Bulgaria and Part III. Islam in Bulgaria (Sofia, 2025).

This has been achieved in the framework of the spiritual dialogue in the history on the highest level between Judaism, Orthodoxy and Islam as well (see M. Kumanov: *The Orthodoxy in Bulgaria:* Sofia, 2023; New ed. 2024).

До Главния мюфтия
в Република България

Д О К Л А Д Н А З А П И С К А

от Милен Куманов,
дългогодишен научен сътрудник
в Института за исторически изследвания при БАН

ОТНОСНО: **Концепция за подготовка и издаване на съчинението *„Ислямът в България: Кратка историческа енциклопедия”***

Уважаеми Господин Главен мюфтия,

*Предлагам на Вашето внимание Концепция за подготовка и издаване на справочно издание за **Исляма** в България.*

Мотивите за неговото изработване произтичат преди всичко от обстоятелството, че след Християнството, Ислямът е втора по големина конфесия в нашата страна.

На второ място – както Християнството, така и Ислямът има многовековно съществуване.

На трето място – от края на XIV до края на третата четвърт на XIX в. Ислямът е бил господстваща религия в българските земи, тъй като през този период те са били в състава на Османската империя.

След Освобождението от 1878 г. турското население взема дейно участие в обществено-политическия, стопанския и културния живот на страната. Възобновената българска държава установява редовни дипломатически отношения с Османската империя, а след нейното ликвидиране (1923 г.) – и със съвременната Турска република.

Енциклопедията ще включва статии, проследяващи историята на Исляма от неговото възникване (VII в.) до наши дни, като ще се обърне особено внимание на историята на Османската империя в периода, когато българите са съставлявали нейна съставна част:

Административно устройство (главно на българските земи), данъчна система, превръщането на Цариград и други по-големи средища от Европейските предели на империята (Цариград, Одрин, Лозенград и др.) в центрове на българския политически и културен живот;

Участие на българи в османската администрация, българската възрожденска преса;

По-видни представители на българския народ в културния и църковния живот до 1878 г. Кърджалийство и даалийство в края на XVIII и началото на XIX в., Еничарство и неговото ликвидиране от султан Махмуд II (1826 г.);

Войни на Османската империя с Австрия, Русия през XVIII И XIX в., Султанският хатишериф (от 1839 г.), Танзимата (от 1856 г.), административните промени през 1864 г.;

Отношението на Османската империя към Съединението на Източна Румелия с Княжество България (1885 г.) и към последвалата Сръбско-българска война 1885 г.;

Реформи за Християнското (и най-вече българското) население в Европейска Турция (пъдарски и мюрцщегски) от 1903 и 1908 г., Балканската и Междусъюзнвическата война 1912-1913 г.;

Отношенията между Османската империя и България по време на Първата световна война 1914-1918 г. Турски и български военоначалници в периода на войните 1912-1913 и 1914-1918 г.;

Ньойски и Севърски договори (1918, 1920 г.);

Отношението на България към Гръцко-турската война (Освободителната война) 1919-1922 г.;

Лозанска конференция (1922-1923 г.), Ангорският договор от 1925 г.;

Балканският пакт от 1934 г.;

Конференцията в Монтрьо (1936 г.);

Отношенията между Турция и България в навечерието и по време на Втората световна война 1919-1944 г.;

Турция и България от края на Втората световна война до радикалните промени, настъпили у нас в края на 80-те и началото на 90-те г. на миналия в. и след тях;

Двустранни дипломатически, търговски и други спогодби между Турция и България (1878-1989), гласувани в Народното събрание;

Турски дипломатически представители в България и български дипломатически представители в Турция от 1878 г. до наши дни;

Турският печат в България от 1878 г. до наши дни;

Видни представители на турския етнос в политическия, стопанския, културния и спортния живот на България (1878-2021 г.) *и пр.*

Вън от полезрението на Енциклопедията остават чисто религиозните въпроси, свързани с Исляма, тъй като те са извънредно значими и могат да бъдат обект на друго справочно изследване.

Изключение ще се направи само по отношение на ***ислямските културни средища – джамии, медресета, текета и пр. в пределите на днешна България, бита и обичаите на турското население (празници, начин на живот и пр.)****, както и за* ***дейността на Главното мюфтийство в България и на неговите провинциални поделения (областни и градски мюфтийства) – през целия период от 1878 г. до наши дни****.*

Статиите, както за отделните събития, така и за отделните личности, ще бъдат чисто фактологични – без какъвто и да било политически и идеологически оттенък и подредени по азбучен ред (според изискванията на енциклопедичната наука). Те ще бъдат по възможност кратки по своя обем. За по-значителните от тях ще се дава допълнителна (по-достъпна) литература.

За ползването на справочника ще се изготви специално упътване.

Енциклопедията ще бъде богато илюстрирана. Тя ще бъде предназначена за най-широка читателска аудитория, но ще може да се ползва и от специалисти, занимаващи се с изследване на българо-турските отношения през вековете.

Предварително предвиждан обем – не по-малко от 1000 страници.

Тираж – в зависимост от предоставените финансови средства.

Издирването и събирането на материалите ще се осъществи в София и в провинцията – Шумен, Силистра, Разград, Кърджали, Благоевград и др. Срок за изпълнение – три години от подписването на договора с Главното мюфтийство.

С уважение:
Милен Куманов

гр. София,
7.11.2021 г.

ПП: Целият тираж на *Енциклопедията* ще бъде предоставен на разположение на Глвното мюфтийство, а то да реши дали да го продава или разпространява безплатно сред своите структури в страната.

Публ. тук документ е във вид на текстов файл (компютърен набор). – Бел. на ред.

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА
„ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ”

Всички статии, посветени на персоналии в ИБ (КИЕ), са подредени по азбучния ред на включените лица като мюсюлмансите имена са изписани в прав ред:

АБДУЛЛАХ СЪДКЪ ефенди
АБУ БАКР ас-Сиддик
АБУ КАСИМ ИБН АБДУЛЛАХ
МЕХМЕТ ТЮРКЕР **АДЖАРОГЛУ**
ИМАМ ШЕМСЕДДИН **АЗЕХЕБИ**
ОСМАН **АЗИЗ**
НЕБИЕ ИБРАХИМ **АКБЪЙЪК**
АКИФ ОСМАН ефенди
НИХАТ **АЛТЪНОК**
САБАХАТТИН **БАЙРАМЬОЗ**
САЛИХ МЕХМЕД **БАКЛАДЖЪ**
НЕДИМ ХАФЪЗ ИБРАХИМ **ГЕНДЖЕВ**
ЗАХИТ **ГЮНЕЙ**
НЕВЗАТ ЯКУБ **ДЕНИЗ**
АЛИ **ДУРМУШ**
СВЕТОСЛАВ **ДУХОВНИКОВ**
ЕВСТАТИЕВ, СИМЕОН
ЕВСТАТИЕВА, ГАЛИНА
ИСЛЯМ БЕЙТУЛЛАХ **ЕРДИ**
ЮМЕР ОСМАН **ЕРЕНДОРУК**
ЗЕЙНЕП **ЗАФЕР**
ИБН АРАБИ
ЕРОЛ РАХИМОВ **ИБРАХИМОВ**
ЙЪЛДЪЗ **ИБРАХИМОВА**
ИБРАХИМ **КАРАХАСАН-ЧЪНАР**
КЕНДЕРОВА, Стоянка Тодорова
ЮСУФ **КЕРИМ**
РЕДЖЕБ **КЮПЧЮ**
МЕСРУ **МЕХМЕДОВ**
ХАСАН **ОДЖАКЛЪ**
ОСМАН БЕЙ
ОСМАН НУРИ ефенди
ПАНОВ, Иво Кирилов
АЛИ **РЕФИК**
ФИКРИ **САЛИ ХАСАН**
ХОДЖАЗАДЕ МЕХМЕД МУХЙИДДИН ефенди

Имената на Пророка и духовните лица, както и на персонажи от ислямската митология, се съпровождат в Енциклопедията от шлейфа с принадлежащите им варианти:

АВРААМ (Аврам, Ибрахим) – ***Пазител на вярата*** и ***Приятел на Бога*** – легендарният общ родоначалник на трите *Авраамически религии – Юдаизъм*, *Християнство*, *Ислям*

ИБРАХИМ (*араб.*)

МУХАММАД (*араб.:* محمد) – **Мухамад**, **Мухамед**, **Мухаммед** (**Мухаммад ибн Абд Аллах**)

„ОТЕЦ НА ВЯРАТА” – **АВРААМ**

ПАЗИТЕЛ НА ВЯРАТА – **АВРААМ**

ПРИЯТЕЛ /ЛЮБИМЕЦ/ НА АЛЛАХ (ХАЛИЛ АЛЛАХ) – **АВРААМ**

ПРИЯТЕЛ НА БОГА – **АВРААМ**

ПЪРВИЯТ ПРЕДВЕСТНИК НА ИСЛЯМА – **АВРААМ**

ХАНИФ И МУСЛИМ (ОТДАДЕН НА АЛЛАХ ; ОТВРЪЩАЩ ЛИЦЕ ОТ ВСЯКАКВИ ИДОЛИ) – *вж:* **АВРААМ**

ХАФЪЗ (мн.ч. **хуффаз**)

ХИДР (**Хидир**, **Хизир**, **ал-Хадир**, *араб.:* الخضر *– букв.:* „**Зеленият**”)

Когато лицето е известно и под друго име – например, в превод и пр., – преводното или пр. име също се изтъква:

БАЛИ ЕФЕНДИ **СОФЯЛЪ** – Бали ефенди **Софиянец**
ХИНДО **КАСИМОВ** (Хулиси Мухаремов Касимов)
СИЛВИЯ **КАЦАРОВА** – **СИЛВЕР НУРИ**
МЕФМЕД АЛЕВ **КОДЖАМУСТАФА**
КОДЖА ЮСУФ – **ЮСУФ ИСМАИЛ**

Когато лицето е автор на извънредно голям брой публикации на латиница или – на такива, направени само на латиница, името му се изтъква и на тази азбука – с посочване при необходимост и на допълнителни пояснения:

ХАЙРИЕ СЮЛЕЙМАНОГЛУ **ЙЕНИСОЙ** (Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, **Хайрие Мемова-Сюлейманова**, 1934-2018)
ЙОХАНЕС ДЕ СИЛЕНТИО (Johannes de Silentio)
ХАЙРИЕ **МЕМОВА-СЮЛЕЙМАНОВА** – ХАЙРИЕ СЮЛЕЙМАНОГЛУ **ЙЕНИСОЙ**
МЕФКЮРЕ **МОЛЛОВА** (Мефкюре Абдула Моллаоглу, Мефкюре Ръза Молла; Mefkure Abdullah Mollaoglu, Mefküre (Mefkjure) Riza Mollova)
АЛИ ФЕТХИ **ОКЯР** (Ali Fethi Okyar, 1880-1943), **Али Фетхи бей** до 1934
ШАРИ **ПИЙКОК** (Shari Peacock) (**Шараре Фуладванд** /Sharare Fuladvand/)

Когато при определени явления има полисемия от езиков и пр. характер, се посочва – чрез система от препратки – цялото ветрило от битуващите имена, в т. ч. – и преводните такива, и техните езикови особености:

АЯТ, аята (с наставката -т-, -та- за женски род) (*араб.:* آية – знак, знамение)
ВИЛАЕТ (правилната форма е *вилайет*, но се е наложила *вилает*)
ВИЛАЙЕТ – *вж:* **ВИЛАЕТ**

ДЕРВИШ или **ДАРВИШ** (*перс.:* درویش)

ДЖИЗИЕ или **ХАРАЧ** (**харадж**)

ДЖУЗ (*араб.:* جزء, множествено число اجزاء аджза') – *букв.:* „част" – една от 30 приблизително равни части, на които понякога се разделя *Св. Коран*

КАЗЪЛБАШИ (КЪЗЪЛБАШИ) – **АЛИАНИ (АЛЕВИТИ)**

КИВОТ или **Ковчегът на Завета** и **Ковчегът на Бог** (*иврит:* aron habrit)

МАДИНА – *вж:* **МЕДИНА**

АЛ-**МАДИНА АЛ-МУНАУАРА** – *вж:* **МЕДИНА**

МАДИНАТ АН-НАБИ – *вж:* **МЕДИНА**

МЕДРЕСЕ или **мадраса** (*араб.:* مدرسة)

МЕКА АЛ-МУКАРРАМА или само **Мека** (*араб.:* مكة المكرمة)

МИНАРЕ (*араб.:* منارة, **манара** – **фар**)

МИНБАР (*араб.:* منبر – **„Възвишено място"**)

СУФИЗЪМ или **тасаууф** – **тасаввуф** (*араб.:* ṣūfīya, تصوّف; tasawwuf; Sufismus, Sufitum, Sufik)

СУФИИ / СУФИТИ – последователи на *суфизма* – *вж:* **ДЕРВИШ**

ТАРИКАТ (*араб.:* طريقة – тарика, „път") или **сюлюк** в *суфизма*

ТЕКЕ или **текия** (*араб.:* takiyya – осланям се, получавам подкрепа, от *тур.:* tekke) или **завиет** (*араб.:* زاوية, зауия)

ТЮЛБЕ – *вж:* **ТЮРБЕ**

ТЮРБЕ (*тур.:* türbe, „гробница"), срещано и като **тюлбе**

ФАР – *вж:* **МИНАРЕ**

ШАХАДА или **Шехадет** (*араб.:* شهادة; *тур.:* Şehadet)

ШЕХАДЕТ – *вж:* **ШАХАДА**

ЯСРИБ – *вж:* **МЕДИНА**

Названията на джамиите са приведени в съответствия и с официалните им наименования, и с битуващите в разговорния език, когато има такива – при едноименните храмове се акцентира върху топонима*:*

АХМЕД БЕЙ ДЖАМИЯ (*тур.:* Ahmed Bey Camii) – в **Кюстендил**

АХМЕД БЕЙ ДЖАМИЯ (*тур.:* Ahmet Bey Camii) – в **Разград**

БАЙРАКЛЪ ДЖАМИЯ или **Йокуша джамия** – в **Самоков**

БАНЯ БАШИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Banyabaşı Camii) – *вж:* **КАДЪ СЕЙФУЛЛАХ ЕФЕНДИ**

БУЮК ДЖАМИЯ или **Бююк** джамия (*тур.:* Büyük Cami, в прев.: *Голяма джамия*) – в **София**.

ДЖУМАЯ ДЖАМИЯ (*тур.:* Cuma Camii) или **Улу джамия** (*„петъчна джамия"*) – в **Пловдив**

ЕСКИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Eski Cami – „**стара джамия**"), позната и като **Джамия на *Хамза бей*** – в **Стара Загора**

ЕСКИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Eski Cami – „**стара джамия**") – в **Хасково**

ЕСКИ ДЖАМИЯ ЕБУ БЕКИР (*тур.:* Eski Cami Ebu Bekir – „**старата**" **джамия**) – в **Ямбол**

Периодичните и продължаващите издания, които имат паралелни заглавия на други езици, се отразяват с основното и паралелното наименование:

*„**БЮЛЕТИН** ..."* / **Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Нар. републ. България** = *Annual report ...* – Grand Mufti's Office Muslim Denomation = Yillik

bülten ... – Başmüftülügü Müslümanlar diyaneti"

ГОДИШНИК НА ВИСШИЯ ИСЛЯМСКИ ИНСТИТУТ *= Annual of the High islamic institute = Yuksek islam enstitusu yilligi*

По описания начин е организирана системата от ***препратките*** *в Енциклопедията, които са съществена нейна съставна част.*

Препратките биват ***два вида****.*

Първата група ***препратки*** *– се отбелязва с вж и касае отправки от лица към лица и техните творения (градове, концепции и пр.):*

АРДАШИР I (АРТАХШЕР) *– вж:* **ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран**

БЕРДЯЕВ, Николай Константинович *– вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

Втората група ***препратки*** *– отразена с поставяне на даден израз в* ***italic****, което означава, че зад него се крие текст или пр.:*

ВАСИЙЕТ-НАМЕ **от имам Мухамед ибн-Али Биргеви** (1522-1573) (*Vasiyet-name-i Birgivi*) – възприеман като *катехизис* на *ислямската вяра*

ИСТОРИЯ НА ИСЛЯМА (*Tarih-i islâm*. Şumnu: İntibah matbaası, 1351/1932. 219 p.) – издадена в Шумен през 1932 (текст на *османица*)

*„**ЙЕНИ ХАЯТ**"* **(Yeny hayat: içtimaî siyasî ve bedi aylik resîmlî mecmua) (Нов живот)**, сп. (София, 1954-1988)

*„**ЙЕНИ ЪШЪК**"* **(Нова светлина)**, в. (София, 1945-1991)

*„**КИТАБ АЛ-ФИХРИСТ**"* (987) – световна арабска универсална анотирана библиография

Навсякъде в Енциклопедията приведените заглавия на статии след ***„звездичка"*** *(*) са посочени като генерирани по разработения на базата на* ***Докладната записка на М. Куманов до Главния Мюфтия*** *от 7.11.2021 г. (вж: с. 703-704 на наст. изд.)* ***ТЕЗАУРУС****, вграден в корпуса на ръкописа на ИБ (КИЕ) (срв.: с. 27 на наст. изд).*

Илюстрациите по цялата Енциклопедия ИБ (КИЕ) имат обща номерация, поднесена преди наименованието на съответното / всяко изображение с арабска цифра.

Посоченият пореден номер на всяка илюстрация е вписан по ***два начина*** *в текста на статията, към която той се отнася:*

1. Когато илюстрацията е ***портрет на лице****, тя се обозначава непосредствено след името му и датите на раждане и смърт (когато тези данни са установени);*

2. Всички останали видове илюстрации (изгледи на архитектурни обекти, факсимилета от книги и пр. документи и т.н.) се изтъкват в края на текста на статиите – преди отразената литература (Лит.) към тях.

Илюстрациите в корпуса на Енциклопедията ИБ (КИЕ) графично са разположени във фризове – вертикални и хоризонтални.

За обезпечаване на максимално възможна лапидарност на наименованията на илюстрациите е пропуснато уточнението за фрагментното им представяне в изданието, защото именно фрагменти от първичния изобразителен материал са включени основно в книгата – и то такива, които визуализират най-точно отразяваната чрез тях семантична информация – вж: с. 924-930: Списък на илюстрациите към ИБ (КИЕ).

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ В ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ”*

автореф. – автореферат
азерб. – азербайджански език
англ. – английски език
ап. – апостол, -и
араб. – арабски език
арам. – арамейски език
арм. – арменски език
асир. – асирийски език

беларус. – беларуски език
Бит. – Книга Битие (Библия)
букв. – буквално
бълг. – български език

в. – век
вж – виж
виетн. – виетнамски език
втор. – вторичен, -чна

год. – годишник; годишен, -шна
гр. – град; гръцки език

дат. – датски език
декод. – декодиране
дн. – днес
докум. – документ, -и; документален, -лна, -лно, -лни
Държ. библ. инст. – Държавен библиотекарски институт

***е*-б-ка** – електронна библиотека
експед. – експедиция
енциклопед. – енциклопедичен, -чна
епигр. – епиграф

загл. – заглавие

ивр. – иврит
изд. – издание
ил. – илюстрация
инст. – институт
исп. – испански език
ит. – италиански език

казах. – казахски език
кир. – киргизки език
кит. – китайски език
консулт. – консултант
конф. – конференция
кор. – корейски език; корица

кр. – край

лат. – латински език
лит. – литература
луж. – лужишки език

мак. – македонски език
Мат. – Евангелие от Матей (Библия, Нов завет)

назв. – название, -я
нар. – народен, -а
наст. – настоящ, -а, -о, -и
нач. – начало
нем. – немски език
ном. – номериран, -а, -о, -и
норв. – норвежки език

о. – отец
обл. – област
ок. – около
опт. – оптичен, -чни

Парал. – Книга Паралипоменон (Библия)
перс. – персийски език
пехл. – пехлевийски език
пол. – полски език
порт. – португалски език
пр.н.е. – преди новата ера
пр. Хр. – преди Христос

редуц. – редуциран, -и
рез. – резюме
Рим. – Римляни (Библия, Послание на Св. ап. Павел)
рум. – румънски език
рус. – руски език

с. – село; страница
С. – София
санскр. – санскрит (санскритски език)
САЩ – Съединени американски щати
сб. – сборник
Св. – свети (м. р.), света (ж. р.)
Св. Св. – свети (мн. ч.)
СВУБИТ – Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии
сев. – северен, -рни
Сир. – Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов или Сирах (Библия, Стар завет)
сл. Хр. – след Христос
словаш. – словашки език
соф. – софийски, -а
сп. – списание
срв. – сравнете (с)
сръб. – сръбски език
СССР – Съюз на съветските социалистически републики

ст. – статия
старобълг. – старобългарски език
старогр. – старогръцки език
старослав. – старославянски език
съв. – съвет
съвм. – съвместно
сърбохърв. – сърбохърватски език

т. – том
т. нар. – така наречен, -а, -о, -и
тайс. (тайланд.) – тайски (тайландски) език
тир. – тираж
тохар. – тохарски езици
тр. – труд; трудове
тур. – турски език

удмурт. – удмуртски език
укр. – украински език
унг. – унгарски език
УниБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии
унив. – университет

Фил. – Книга Филипяни (Послание на Св. ап. Павел)
фр. – френски език

хърв. – хърватски език

Цар. – Царства (Книга първа и втора, Библия)
църковнослав. – църковнославянски език

ч. – част
чеш. – чешки език

яп. – японски език

Acad. – Academician
Assist. – Assistant
Assoc. – Associated

conf. – conference
congr. – congress

Dr. – Doctor
DSc – Doctor of Sciences

ed. – edition

intern. – international

MA thesis – Master's thesis

PhD – Doctor of Philosophy
Prof. – Professor

publ. – published

S. – Sofia

trad. – traducted
transl. – translated

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ИБ (КИЕ)*

А – *с. 713-729*
Б – *с. 729-747*
В – *с. 747-749*
Г – *с. 750-752*
Д – *с. 753-760*
Е – *с. 760-763*
Ж – *с. 763*
З – *с. 763-765*
И – *с. 765-769*
Й – *с. 769-771*
К – *с. 771-787*
Л – *с. 787-788*
М – *с. 789-800*
Н – *с. 800-804*
О – *с. 804-809*
П – *с. 809-835*
Р – *с. 836-839*
С – *с. 839-849*
Т – *с. 849-860*
У – *с. 861*
Ф – *с. 862-863*
Х – *с. 863-871*
Ц – *с. 871-872*
Ч – *с. 872-873*
Ш – *с. 874-875*
Щ – *с. 876*
Ю – *с. 876*
Я – *с. 876*

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ:
КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

ПРОФ. Д-Р МИЛЕН КУМАНОВ

А

АРИФ **АБДУЛЛАХ** (род. 1974 в Смолян) – арабист. Учил и специализирал в Йордания, Великобритания, САЩ. Преподавател по арабски език и *тафсир* (*коранична херменевтика*) във *Висшия ислямски институт* – София и Нов български университет – София.

Онлайн ресурс.

АБДУЛЛАХ СЪДКЪ ефенди – Главен мюфтия на България (1936-1945).

*Лит.: **Абдуллах Съдкъ ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 5.10.2021. 1 с.*

АБУ БАКР ас-Сиддик (*араб.*) – първият халиф след *Мухаммад*, сподвижник и негов тъст, един от най-забележителните последователи на *исляма*. Първият човек, повярвал безрезервно в Пророка, един от десетимата, на които е обещан *Раят*, и първият от

уммата, който ще влезе там. Баща на съпругата на Мухаммад *Аиша*. Единствен сред сподвижниците води молитвите на общността по времето на Пророка, който го нарича *„Доверчивия"* (*ас-Сиддик*), защото вярва на всички негови изказвания) и *„освободен от огъня от Аллах"* (*Атик мин нар Аллах*). В *Корана* Абу Бакр е възхваляван повече от останалите сподвижници на Пророка: *„Тези, които се бориха преди победата"*.

*Лит.: **Абу Бакр Ас-Сиддик**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B1%D1%83_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%8A%D1%80>. 6.10.2021. 5 с.*

АБУ КАСИМ ИБН АБДУЛЛАХ – *вж:* **МУХАММАД**

АБУ ТАЛИБ – *вж:* **АЛИ ИБН АБИ ТАЛИБ**

АБУ-Л-АТАХИЯ – *вж:* **ТЕОФАНОВ**, Цв.

5. **Персийска миниатюра на Ибрахим – Авраам (отомански период, 1500 г.) (репродукция)**

6. **Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.) (платно) (репродукция)**

АВРААМ (Аврам, Ибрахим) – ***Пазител на вярата*** и ***Приятел на Бога*** – легендарният общ родоначалник на трите *Авраамически религии – Юдаизъм*, *Християнство*, *Ислям*.

В юдаизма Авраам е основоположникът на *Завета* – съкровената връзка между еврейския народ и *Бог*.

В християнството Авраам, с неговата безпрекословна вярност към Бог във времената преди *Моисеевия закон*, е **прототип** само като праотец на *Иисус Христос*: родословието на Иисуса Христа: *„Син Давидов, син на Авраамов"* (**Мат. 1: 1**), но и – баща на вярващите: *„Авраам роди Исаака; Исаак роди Иакова..."* (**Мат. 1: 2**). В *Новия завет* името на Авраам се среща 72 пъти. Самият *Господ* Иисус Христос провъзгласява: *„Аз съм Бог Авраамов, и Бог Исааков, и Бог Иаковов"* (**Мат. 22: 32**). По думите на *Св. ап. Павел* – в *Послание на Св. ап. Павла до Римляни* – Авраам, който безгранично се доверява на Бога, е *„отец на всички ни"* (**Рим. 4: 16**); *„баща на много народи"* (**Рим. 4: 18**).

Това значение на Авраам – като **патриарх на вярата** – е осъзнато още в *Стария завет*: във *Втора книга Паралипоменон*: Авраам – **приятел, възлюбен на Бога**: *„Не Ти ли, Боже наш, изгони жителите на тая земя пред лицето на Твоя народ Израиля и я даде навеки на семето на Твоя възлюбен Авраама?"* (**2 Парал. 20: 7**); в *Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов*: *„Авраам е великият отец на много народи, и не е имало нему подобен по слава; той запази закона на Всевишния и в завет беше с Него, и върху своята плът утвърди завета и в изпитанието се показа верен; затова Господ с клетва му обеща, че в неговото семе ще се благословят всички народи"* (**Сир. 44: 19-22**).

По този начин личността и **вярата на Авраам** разкриват *Словото Божие* като **родоначалник на *Старозаветната църква*** и оттам – свързват Авраам с ***Вселенската църква на Новия завет***.

По **призив на Бога** Авраам напуска дома на баща си и народа си, покорявайки се на Бог, за да започне чрез него „**историята на Спасението**". *Св. Писание* говори за призванието на Авраам като особено действие на *Божествения промисъл* – източникът на *Библейската вяра* не е в човека, а във ***Волята Божия***: *„Аз ще благословя ония, които те благославят, и ще прокълна ония, които те злословят, и в тебе ще бъдат благословени всички земни племена"* (**Бит. 12: 3**).

В исляма Авраам е смятан за едно от звената във веригата *пророци*, започваща с *Адам* и достигаща своя апогей с *Мухаммад*. Пророкът Мухаммад смята *Ибрахим*, чието подчинение на Бог съставлява същността на исляма, за изпреварил времето си правоверен и го нарича уважително ***Халил Аллах*** (*Приятел /Любимец/ на Аллах*). След *Потопа* Авраам е **единственият сред вярващите**, който **по собствено решение** се заклева никога да не предаде Бог, а по време на престоя си в *Ханаан* – често дава подслон на пътници и странници, които учи как да почитат *Всевишния*.

Римокатолическата църква нарича Авраам *„отец на вярата"* в евхаристийната молитва на Римския канон, рецитирана по време на Св. литургия. Паметта му е отбелязвана в църковните календари на няколко Християнски деноминации: на 20 авг. от *Маронитската църква*, на 28 авг. от *Коптската* и *Асирийската източна църква* и на 9 окт. от *Римокатолическата* и някои *Лутерански църкви*.

Източноправославната църква отбелязва паметта на Авраам на два отделни празника – на 9/22 окт., заедно с племенника му *Лот*, и в *Неделя на Светите Отци* преди *Рождество Христово*, заедно с останалите предци на *Иисус Христос*.

В *Православието* Авраам се споменава още и в литургията на *Св. Василий Велики*, непосредствено преди *анафората*, а, заедно със *Сарра*, – и в молитвите при *Венчание*.

Мюсюлманите смятат Авраам за пророк и патриарх – архетип на *идеалния мюсюлманин* и реформатор на почитанието на *Кааба* в *Мека*. Ислямската традиция го приема за първия предвестник на исляма, наричан понякога ***миллат Ибрахим*** – *„религия на Ибрахим"*, чието призвание и мисия в живота е ***да оповести единствеността на Бог***. *Св. Коран* нарича Авраам също ***„отец на мюсюлманите"*** и го сочи като *образец за поведение на общността*. Той е определен като *правоверен* и като *първия мюсюлманин*. Ибрахим и първородният му син *Исмаил* (*вж: и по-долу тук*) поправили храма Кааба в Мека. Ибрахим има важна роля и в един от *стълбовете на исляма – хаджът*, който е поклонение в *Свещената джамия*. Един от принципите на хаджа е: възпоминанието за това как Ибрахим жертвал Исмаил и неговия път към олтара, където *Иблис* (*сатаната*) се опитал да го

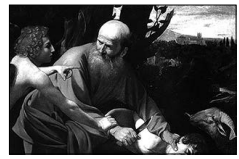
7. **Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)**

8. **Персийската Сибила (1647 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)**

9 **Жертвоприношението на Исак (1603 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)**

10. **Жертвоприношението на Исак (1610 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)**

11. **Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан (1850 г.) / Йозеф Молнар (1821-1899 г.) (платно) (репродукция)**

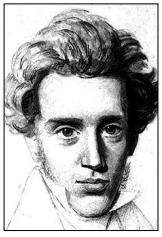
12. **Авраам (1754 г.) / Джовани Мария Морлайтер (1699-1781 г.) (скулптура) (репродукция)**

13. **Шарл Гуно (1818-1893 г.) (фотопортрет)**

14. **Кико Аргуело 1939-) (фотопортрет)**

15. **Сьорен Киркегаард (1813-1855 г.) (графичен портрет) (репродукция)**

разколебае три пъти. Тези места са маркирани със стълбове, които биват символично замеряни от поклонниците с камъни. Освен това хаджът възпоменава и жертвеността, и опитите на жената на Ибрахим – *Хаджре* (*Агар*), за Исмаил, когато той бил малък и жаден до смърт. Хаджре тичала между двата хълма *Сафа* и *Маруа* и този ритуал – *Сааий* (*борба, усилие*) е задължителен за всички поклонници в Мека. Най-накрая Хаджре вижда, че, в близост до сина ѝ, бликва извор. Този извор – *Замзам* става основната причина за възникването на Мека, след като питейната вода крайно рядко е срещана в пустинния район, и много племена се заселили именно там. Накратко – Ибрахим е *ханиф* и *муслим*, което значи *отдаден на Аллах* и *отвръщащ лице от всякакви идоли*.

Най-старата легенда за Авраам се съдържа в *Петокнижието* на *Св. Библия*, съставено по време на *Вавилонския плен* (597-539 пр. Хр.) като правна основа в рамките на *Персийската имперска оторизация*. Затова като *предсказател на Авраам* се посочва символично *персийската Сибила* (*вж: и по-долу тук*).

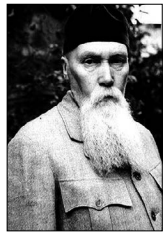
Безброй миниатюри, изобразяващи Авраам в Юдаизма, Християнството и Исляма (*Ил. 6*)... Знаменити майстори на **живописта** се обръщат към образа на Авраам: холандецът **Ян Викторс** (Jan Victors, 1619-1676) – *Тръгването на Авраам за Ханаан* (*Abraham's departure for Canaan*, 1655) (*Ил. 7*); италианците **Гуерчино** (Guercino, 1591-1666) – *Изгонването на Агар и Исмаил* (*Abraham Casting out Hagar and Ishmael*, 1657) (*Ил. 8*) (*вж и неговото платно: Персийската Сибила* (*Sibilla Persica*, 1647) (*Ил. 9*); **Караваджо** (Caravaggio, 1571-1610) – *Жертвоприношението на Исак* (Sacrifice of Isaac, 1603; 1610) (*Ил. 10-11*); унгарецът **Йозеф Молнар** (Jozsef Molnar, 1821-1899) – *Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан* (*Abrahams Journey From Ur To Canaan*, 1850) (*Ил. 12*)... Образът на Авраам има знаменита традиция и в **скулптурата**: италианецът **Джовани Мария Морлайтер** (Giovanni Maria Morlaiter, 1699-1781) – *Авраам* (*Abraham*, 1754) (*Ил. 13*) (*вж: и творбите на **Борис Шатц***)...; и в **музиката**: французинът **Шарл Гуно** (Charles François Gounod, 1818-1893) (*Ил. 14*) – *Молитвата на Авраам* (*Prière d'Abraham,* 1872); испанецът **Кико Аргуело** (Kiko Argüello, 1939-) (*Ил. 15*) – *симфоничната поема „Месията"* (*El Mesías*, 2023)...

Без аналог остава **трактовката** на ***Авраамовия проблем* на религиозното съзнание**, достигната от датския философ и теолог – първия екзистенциалист **Сьорен Киркегаард** (Киркегор) (Søren Aabye Kierkegaard; Severinus Kierkegaard, 1813-1855) (*Ил. 16*) във философско-религиозния трактат *„Страх и трепет"* (*Fear and Trembling*, 1843), публикуван под псевдонима *Йоханес де Силентио*. Заглавието на творбата препраща към *Св. Библия – Послание на Св. ап. Павел до Филипяни*: *„продължавайте да изработвате своето спасение със **страх и трепет**."* – **Фил. 2: 12**. *„Страх и трепет"* С. Киркегаард посвещава на **постъпките** на „рицаря на Вярата" Авраам – на неговата *екзистенциална самота* и *мъченическото му изкачване към върха на планината в земята **Мориа** (вж и по-*

долу: Н. К. Рьорих). Смисълът на библейския израз *„Страх и трепет"* – и на едноименния трактат на С. Киркегаард – е в **крусиалната работа на личността с религиозно съзнание за Спасението на душата си**, основана на чувството на благоговение пред Бог. Именно в това е феноменологията на важността и сериозността на Спасението на човешката душа, в която **действа Бог**...

Върхова в обозначавания смисъл е принадлежността към най-уникалните – действително *онтологично елитните* в **духовен смисъл** – прояви на човешкия живот в качеството им на **нравствена *постъпка* на свободата на Духа**, фиксирана от Евангелското изречение: *„Дух дышит, где хочет"* (**От Иоанна** /3: 8/). В **Авраамическия контекст на разбиране за Спасението на душата си**, изведен в *планетарен всечовешки план*, следва да бъде отнесен именуваният от **Н. К. Бердяев** (18.III.1874, Обухов, Киевска губерния, Руска империя – 24.III.1948, Кламар, Франция) феномен „**личност**" (*„Личността е ценност, стояща по-високо от държавата, нацията, човешкия род, природата, и тя, по същество, не влиза в този ред. Единството и ценността на личността не съществува без духовното начало. Духът конституира личността, носи просветление и преображение на биологичния индивидуум, прави личността независима от природния порядък."* (*вж и по-долу*).

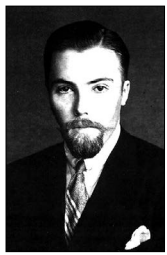
И тук специално следва да бъдат изтъкнати руският художник, сценограф, философ-мистик, писател, пътешественник, археолог, общественик **Николай Константинович Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 9.X.1874, Санкт Петербург, Руска империя – 13.XII.1947, Наггар, Индия) (*Ил. 17*) и членовете на неговото *семейство*. Бидейки връстник на *социалната революция* в Русия – 1917, Н. К. Рьорих става ***пророк* на извършената от него в категорията „дълго време"** (израз: **М. М. Бахтин** /17.XI.1895, Орел, Руска империя – 7.III.1975, Москва, СССР/) ***духовна еволюция* като зов към *геокосмичната природа на човешкото предназначение* – еманация на *Живата Етика*** (*вж и по-долу*). Заедно със *съпругата* си **Елена Ивановна Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 12.II.1879, Санкт Петербург, Руска империя – 5.X.1955, Калимпонг, Индия) (*Ил. 18*) – руски религиозен философ, писателка, общественик и *синовете* им: руският изтоковед, лингвист, изкуствовед, етнограф, пътешественик, специалист по езика и културата на Тибет, монголоведът **Юрий Николаевич Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 3.[16.]VIII.1902, Санкт Петербург, Руска империя – 21.V.1960, Москва, СССР) (*Ил. 19*) и руският и индийски художник, общественик, колекционер на източно изкуство **Святослав Николаевич Рьорих** (*рус.:* **Рерих**, 10.X.1904, Санкт Петербург, Руска империя – 30.I.1993, Бангалор, Индия) (*Ил. 20*), оставайки *руски* представители на *елитната руска култура от края на XIX – началото на XX в.*, Рьорихи стават – чрез създаването от тях на световни центрове и културни движения – *лика* и на *западната елитна култура* – и в Швейцария, и във Великобритания, и в САЩ, и на *елитната тибето-монголска*

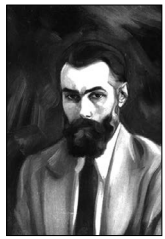
16. **Николай Константинович Рьорих (Рерих, 1874-1947 г.) (фотопортрет)**

17. **Елена Ивановна Рьорих (Рерих, 1879-1955 г.) (фотография)**

18. **Юрий Николаевич Рьорих (Рерих, 1902-1960 г.) (фотопортрет)**

19. **Святослав Николаевич Рьорих (Рерих, 1904-1993 г.) (автопортрет) (репродукция)**

култура – вж: основания в резултат на проведените обширни духовни, философски, културни, лингвистични и естественонаучни изследвания от семейство Рьорих в долината Кулу – в Наггар, Индия **Институт за Хималайски изследвания „Урусвати"** (*санскр. – букв.: „Свет утренней зари"* (*рус.*); *лат.: Urusvati*, 1928-) – Институт на бъдещето – и за тогавашните, и за днешните времена – Институт на синтеза на *геокосмичните знания на човечеството* в кондиция с ***нравствения закон на личността в Бога***; от 1993 влиза в Международния мемориален тръст „Рьорих" (Intrnational Roerich Memorial Trust). От 1930 до 1942 Ю. Н. Рьорих е директор на Института „Урусвати" и редактор на **списанието *„Урусвати"*** (New York, 1931-1933), имащо огромна евристична, когнитивна и методологична тежест за изграждане на философско-научната картина на света, благодарение на което е преиздадено и в наши дни (New Delhi, India, 2003) (*вж и по-долу*). Н. К. Рьорих е демиургът на *„Пакта Рерих"* (*англ.: The Roerich Pact*, *лат.: Pax Cultura*), известен и като *Договор за съхраняване на художествените и научните учреждения и историческите паметници* (*англ.: Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments*) или *Вашингтонски Пакт* (*англ.: Washington Pact*) – първият в историята на човечеството международен договор за защита на културното наследство, установил преимуществото на защита на културните ценности, подписан на 15 апр. 1935 във Вашингтон от представители на двадесет и една страни на Северна и Южна Америка, одобрен от правителството на Индия.

Ключ към **Авраамическия контекст на кармическия път на нравствено конституираната личност** е поетичната книга от стихове на Н. К. Рьорих *„Цветята на **Мориа"** (вж и по-горе: същността на духовното – **идеалната** насоченост на съзнанието, от която идва и остротата на отношението към **идеалното**, задаващо порядъка на материалните прояви на света – онтологично коренище на света на Рьорихи, виждащи осъществяваната социална революция в пространство, движимо и определяно от **духовната еволюция**, обозначавано „**поверх всех Россий**" /т.е. „над всички Русии" – разбирай: социална, икономическа, политическа и т.н./ и установено по пътя на **кармическата постъпка на екзистенциалната самота** и **мъченическото** изкачване към върха на планината в земята **Мориа**).*

*Лит.: **Рерих**, Н. К. Цветы Мории: Стихи. Берлин, 1921; **Рерих**, Е. И. Письма **Елены Рерих**. 1929-1938: В 2 т. Riga, 1940; **Куманова**, А. Верният път (Изуч. на цивилизациите: път към истинската култ. глобализация): (Paper of the Intern. conf. on educationand globalization – 2-3 Oct. 2012 in Tehran, Islamic Rep. of Iran; Comm. 2. Communication, education and globalization E. Civilizations,education and globalization) / А. **Куманова**, Н. **Казански**. // Съвременник: Сп. за лит. и изкуство (София), 2014, N 1, с. 131-139; Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Smithsonian Libraries and Archives: Object Details: Author:*

*Urusvati Himalayan Research Institute of **Roerich** Museum – **Roerich**, George [George Nicolas de **Roerich**]; Summary: Includes annual reports of the institute, 1929/30-<32>: 1931, 1933, 1931-1933; Place: Himalaya Mountains – Asia, Central. First Publ.: 1931-1933 by Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Vedams reprint: 2003. Publ. by Vedams ebooks Pvt. Ltd. Vardhaman Charve Plaza IV, Bldg, N 9, Second Floor, New Delhi-110088 (India) <http:www.vedamsbooks.com>. Publ. with financial assist. From the Depart. of Culture, Cov. of India. Print. in India at DP`s Impressive Impressions, Hissar, Haryana-125001; Journal of the Urusvati Himalayan Research Institute – 3 Vols. New York, 1931-1933; **Бердяев**, Н. А. О назначении человека [: Сб. / Авт. вступ. ст. П. П. **Гайденко**; Примеч. Р. К. **Медведевой**]. Москва, 1993; **Корбен**, А. История на ислямската философия. С., 2004; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. III: Occidental Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J. Masks of **God**, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991; **Campbell**, J., B. **Moyers**. The Power of Myth. New York, 1991; **Corbin**, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1966; **Eliade**, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Philip **Mairet**. Princiton, NJ, 1991; **Eliade**, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de Mircea **Handoca**; Rev. sti. a ed. Manuela **Tanasescu**; Cuv. i. de Angelo **Morretta**. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1); **Eliade**, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by Ana **Cartianu**. Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330); **Seters**, J. van **Abraham** in History and Tradition. Göttingen, 1975; **Schuon**, F. Islam and the perennial philosophy. Al Tajir Trust, 1976; **Kierkegaard**, S. Fear and Trembling. Princeton, 1983; **Schuon**, F. Transcendent unity of religion. Wheaton, Il, 1984; **Azzam**, L. Lives of the Prophets, **Abraham** and the Kaaba. Lahore, 1995; **Segal**, A. **Abraham**, enquête sur un Patriarche. Paris, 1995; **Meyer**, F. B. The Life of **Abraham**: The Obedience of Faith. Seattle, 1996; **Hendel**, R. Remembering **Abraham**: Culture, Memory, and History in the Hebrew Bible. Oxford, 2005; **Draï**, R. **Abraham**, ou la recréation du monde. Paris, 2006; **Levenson**, J. D. Inheriting Abraham: The Legacy of the Patriarch in Judaism, Christianity, and Islam. Princeton, 2012; **Kumanova**, A. Study of the civilizations: Way to the real cultural globalization (Life-giving tree of the historical and cultural development of the humanity) / Intern. conf. on education and globalization (Tehran, Islamic Rep. of Iran, 2-3 Oct. 2012); Comm. 2: communication, educationand globalization / A. **Kumanova**, N. **Kazanski**. 15 р. – Деп. в Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи **Амири** в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А. К. Запис на докл. върху CD с богат изобразит. материал към него е предад. и на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Ешреф **Бруджерди**, гостувала на спец. среща в УниБИТ на 28.09.2017 г.; **Thompson**, T. L. The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical **Abraham**. Berlin, 2016.*

АГАР (ХАГАР, ХАДЖРЕ) – *вж:* **АВРААМ**

НУРИ ТУРГУТ **АДАЛЪ** (1922-2004) – поет. Дисидент. Завършва мюсюлманската гимназия „Нюввав" в Шумен. Работи като учител. Репресиран многократно и лежи над 20 години в лагери и затвори. През 1989 принудена да емигрира в Турция, но се завръща в Момчилград.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 452-453; **Adalı**, N. Hapishaneden Sesler (Гласът на затвора). Стихове. Istanbul, 1994.*

СЮЛЕЙМАН ЮСУФ **АДАЛЪ** (1936-) – поет и публицист. Завършва Педагогическия институт в Хасково. Работи като учител и редактор в пресата. През 1989 е принудена да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 456-457.*

* МЕХМЕТ ТЮРКЕР **АДЖАРОГЛУ** (1915-2016). Роден в Разград. Умира в Истанбул на 101 г. В Разград завършва основно и средно образование. Започва през 1930 да работи като писар във в. „Дели Орман" (Разград, 1922-1930) в София на *Махмут Неджметин Делиорман*. На следващата година, с помощта на посланик *Тевфик Кямил Коперлер*, заминава да учи в Турция. Мехмед Аджароглу е разградчанинът, който до сега е с най-много висши образования в региона. Завършва: Висше педагогическо училище в Балъкесир (Pedagogical School Balikesir) (Турция); две години учи в училището за учители в Адана (Pedagogical School Adana); следва „Турска литература" в Института за образование в Анкара (Institute of Education in Ankara), Хунгарологичния институт на университета в Анкара (Institute of Hungarology of the Ankara University) (изучаване и изследване на унгарския език, мисъл, история и култура) – учи две години (но не му позволяват да продължи, защото е държавен служител – учител, и следва библиотекознание – курс, открит от *Адан Йотукер* в същия факултет в началото на академичната 1946-1947). Изпратен във Франция от правителството през май 1950, за да изучава документация, библиотечно дело и библиография. Докато прекарва две години в Парижкия държавен институт по документационни техники (Institut national des sciences et techniques de la documentation), посещава вечер Висшето училище по библиотекарство (École nationale

supérieure de bibliothécaires) и завършва програма за обучение от Alliance Française, благодарение на което може да преподава навсякъде извън Франция. По време на лятната ваканция получава сертификат от курса по френска цивилизация (La Civilisation française) в Сорбоната (La Sorbonne), от курса „Архивен стаж", открит за първи път във Френските архиви (Les Archives nationales de France). През юни 1957 завършва Института по публична администрация на Турция и Близкия изток (Public Administration Institute for Turkey and the Middle East), който е създаден от Организацията на обединените нации (ООН) като филиал на Факултета по политически науки на университета в Анкара (Ankara Üniversitesi). Заема fвисоки библиотечни постове. Публикува множество книги, статии и преводи. За своите преводи награден със златен медал на НРБ за 1300-годишнината от създаването на страната (1981). Аджароглу обаче отказва наградата в знак на протест срещу преследването на турците в България през 1984-1985.

ИМАМ ШЕМСЕДДИН **АЗЕХЕБИ** – *вж:* **ТЕОФАНОВ**, Цв.

ОСМАН **АЗИЗ** (1937-2007) – поет и изпълнител на турски народни песни. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи в радио София и преподава във *Висшия ислямски институт*. Редактор на сп. „Мюсюлмани" (София, от 1990).

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 453.*

АЗИЗ **АЗИЗОГЛУ (Азиз бей)** (1947-) – поет. Завършва Българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Автор на редица книги за т. нар. „възродителен процес" през втората половина на XX в. в България.

*Лит.: **Азизоглу**, А. 100-те най-хубави стихотворения на български език от поети турци през XX век: Антолог. С., 2004.*

АК ЯЗЪЛЪ БАБА ТЕКЕ в **с. Оброчище** (Теке), **общ. Балчик**. Посветено е на „Бяло пишещия баща", който е лечител от Персия и идва тук през 1515. За него и неговите лечителски способности се носят легенди. Сградата е уникална културова архитектура от XVI в. Седем е числото на *Бога*, защото е свързано със *Сътворението* и е свещено според всички религиозни вярвания. Седмицата е и символът на *текето*. Всички сгради, дори коминът

20. **Ак Язълъ Баба текe – с. Оброчище, община Балчик (изглед)**

на *магерницата*, са във формата на идеален седмоъгълник. Състои се от две еднакви като план сгради – *тюрбе* (мавзолей) и *имарет* (магерница). Тюрбето е изцяло запазено с височина 12 м, което го прави най-високото светилище на Балканския полуостров. Изградено от дялани правоъгълни блокове, които са споени с олово. Таванът е куполообразен, изписан със стилизирани растителни и геометрични орнаменти. От него се спускат 5 тънки вериги, на които са висели *кандила*. Ориентиран на изток – запад, с дължина 4,45 м и широчина 2,10 м, в средата на текето е гробът на мюсюлманския светия *Ак Язълъ баба*, покрит със зелено сукно и обграден от дарове на поклонниците, с *олтар* и място за палене на свещи. *„При село Теке попаднах на един дервишки манастир с такива размери, че не съществува, без съмнение, по-голям на европейска земя, с изключение на Цариград”* – пише известният австро-унгарски археолог и етнограф *Феликс Каниц* (*Ил. 20*).

Лит.: Ак Язълъ баба теке в село Оброчище. // <https://balchikmuseum.bg/obekti/teke-v-selo-obrochishte/>. 3.10.2021. 1 с.

НЕБИЕ ИБРАХИМ **АКБЪЙЪК** (1948-) – поетеса. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи като учител. През 1989 принудена да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 450.*

АКИФ ОСМАН ефенди (1903-1965) – Главен мюфтия на България (1947-1964).

*Лит.: **Акиф Осман ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 1.10.2021. 1 с.*

ХАШИМ **АКИФ** (1946-) – поет и преподавател по турски език. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи като учител. Доцент по турски език в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски” (2007).

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 459.*

САБРИ ИБРАХИМ **АЛАГЬОЗ** (1937-) – поет, публицист и литературовед. Завършва Турска филология в Софийския

университет „Св. Климент Охридски”. Преподавател във висши учебни заведения в България и чужбина. Почетен доктор на Академията на науките на Азербайджан (Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Azerbaijan National Academy of Sciences).

*Лит.: **Алагьоз**, С. Когато надеждите умираха: Публицистика. София, 2013; **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 455-456.*

АЛЕВИИ – *вж:*
АЛЕВИТИ

АЛЕВИТИ, наричани също **алевии**, **къзълбаши** или **алиани** (*араб.:* али-илях – *Бог Али*: този превод може да се приеме като правилен, но думата *алевити* не идва от него, а само от *Али* и образува относително прилагателно; липсва *Илях – Бог*) – *шиитска* секта – ислямско религиозно течение, представено в Турция, на Балканите, Близкия изток (Сирия и Ирак), малки групи в Северозападен Иран. Макар че се смятат за *мюсюлмани*, алевитите са обособена етноконфесионална общност, на която се гледа от *сунитите* като на хетеродоксна и еретична – поради култа им към *Али ибн Абу Талиб* и семейството му и особените им обичаи и ритуали. В някои отношения алевитите са по-близки до *шиитите*, но сравнително изолираното им съществуване в продължение на векове ги обособило от основните шиитски общности. Алевитите са близки със сектата на *алауитите* в Сирия, като термините имат общ произход от арабски език – *ахл ал-хак* – хора на *Божествената истина*. Алевитите са затворена общност и усърдно пазят ритуалите си. Знае се, че са *мистици* и вярват в личното общуване с Бог чрез състояние, близко до транс; не използват традиционната ритуалност на *исляма*, а почитат гробници на алевийски светци (*тюрбета*) с *курбани*, дарове, свещи, вино и ракия, музика и танци. Жените се смятат за равностойни с мъжете – участват задължително в ритуалите, не носят фередже и шалвари (поне до неотдавна). Алевитите не посещават *джамии* и *медресетата*, защото в тях се преподава ортодоксалният *Сунитски ислям*, а и защото на входа на джамия в Кербала в Ирак бил убит от армията на *Язид I* един от техните най-почитани светци – *Хусейн ибн Али* – внук на Пророка *Мухаммад* и син на имам *Али* и *Фатима*. Като следствие на това те се образували само в рамките на общността си, и това довело до съхраняването на вярата и обредността им през вековете. *Алевийската теология* е силно повлияна от хуманизма и универсализма. Основни верски принципи на алевиите са: любов и уважение към всички хора *(„Най-важното нещо не е религията, а да бъдеш човек”)*; толерантност към другите религиозни и

етнически групи (*„Ако си наранил другиго, никаква полза няма от ритуалните ти молитви”*); уважение към труда (*„Най-големият израз на Вярата е да се работи”*).

Лит.: Алевити. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8>. 11.10.2021. 2 с.

АЛИ ИБН АБИ ТАЛИБ (*араб.*) – *сахаби* и *ислямски водач*. Братовчед на *Пророка Мухаммад* и, женейки се за дъщеря му *ас-сайида Фатима*, става негов зет. За *сунитите* Али е 4-тият и последен от праведните халифи. За *шиитите* Али е първият имам и първият законен наследник на Пророка. Али е роден в *Мека* ок. 599. Според *шиитите* е роден в *Кааба* – най-святото място за мюсюлманите, докато сунитите оспорват това твърдение. Баща му *Абу Талиб* е член на рода *Бану Хашим* на арабското племе *курайш* и чичо на Мухаммад. Той приема в дома си осиротелия Мухаммад и го отглежда заедно с Али – като братя. Приема *исляма* на 9-год. възраст, което го прави първото момче, приело *исляма*. Шиитите и някои сунити вярват, че Али е първият, повярвал на Мухаммад и приел исляма. Освен него, в спора за първенството е посочван *Абу Бакр*. Споръ кой трябва да е наследник на Мухаммад и водач на мюсюлманите е причина за разделението на сунити и шиити. Според сунитите законният наследник е Абу Бакр, който е и първият правоверен *халиф*, докато за шиитите – законният наследник е Али, докато Абу Бакр е узурпатор.

*Лит.: **Али ибн Аби Талиб**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B8_%D0%B8%D0%B1%D0%BD_%D0%90%D0%B1%D0%B8_%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B1>. 1.10.2021. 2 с.*

АЛИАНИ – *вж:*
АЛЕВИТИ

АЛИАНИ – КАЗЪЛБАШИ – *вж:*
ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ, РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ

БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ **В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ**: ***с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи*: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив*; *алиани – казълбаши* /*тур.:* **казъл – „червен" и баш – „глава"**: **червеноглави/ – *с. Ябланово – Котленско /Сливенски Балкан*/)**

АЛЛАХ – арабската дума за *Бог*, образувана от определителния член (ал – *араб.*) и (илах – *араб.*) – „Бог", т.е. „Богът". В *исляма* тази дума се използва за обозначение на единствения Бог, смятан за идентичен с Бога на *юдеите* и *християните*. Арабскоговорещите евреи и християни също използват думата Аллах (даже и в *Св. Библия*). И обратно – в някои преводи на *Св. Коран* на български език също се използват – вместо Аллах – думите *Бог* и *Господ*. По произход Божеството Аллах е *древносемитско*. Почитано в Северна и Централна Арабия като *Бог Праотец* и *Творец*. По това време обаче Аллах не е схващан като единен и единствен Бог, а като *Върховно Божество* в политеистичния пантеон на предислямската *Кааба*. В *арабската митология* Аллах (от нарицателното ʾilāh – „Бог") е *Върховно Божество*, *Бог Праотец*, *Демиург*, *Създател* на света и човека. Като отдалечено от човека Божество не покровителства никоя конкретна етническа група. Не е известно да е имал светилища. Според *сунитите* Аллах е *Велик*, *Свръхестествен*, *Невъобразаем*, различен от всичко, което може да си представи човек. Затова Аллах пряко не може да бъде представен със звук, изображение и други средства.

*Лит.: **Аллах**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B0%D1%85>. 1.9.2021. 6 с.*

НИХАТ **АЛТЪНОК** (1943-) – писател и хуморист. Завършва Педагогическия институт в Кърджали, Института „А. С. Пушкин" в Москва и специализира в Санкт Петербург. През 1978 се изселва в Турция. Работи като учител и преподавател по руски език.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, 2015, с. 451.*

*** АНГОРСКИ ДОГОВОР (1925)** – спогодба за приятелство и сътрудничество между България и Турция,

подписана на 18 окт. 1925 в Анкара (*тогава:* Ангора). В продължение на десетилетия тя остава основа за двустранните отношения на България със създадената през 1923 *Турска република*.

Договорът е подписан от *Симеон Радев*, като извънреден пратеник и пълномощен министър на България във Вашингтон, и от *Тевфик Кямил Бей*, като държавен подсекретар при Министерството на външните работи в Ангора. Тракийските бежанци остро осъждат българското правителство за подписаната спогодба, която, вместо да защити законните им права – да се завърнат в имотите си, сочени най-общо като 34 000 къщи, близо 2 000 000 декара ниви и лозя и 213 000 декара гори и пасища, предвижда парично обезщетение за обсебената тяхна недвижима собственост в Одринска Тракия.

*Лит.: **Шишманов**, Д. Необикновената история на малоазийските българи. С., 2001; Ангорски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 2 с.*

ФАИК ИСМАИЛ **АРДА** (1935-1995) – поет и учител. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски".

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 457.*

АРДАШИР I (АРТАХШЕР) – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

АРМИНИЙ ВАМБЕРИ – *вж:*
ТЕОФАНОВ, Цв.

АРТАХШЕР (АРДАШИР I) – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

АХМЕД ЕМИН **АТАСОЙ** (1944-) – поет и преводач. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски" с втора специалност „Български език и литература". Работи като учител и журналист. През 1989 принуден да емигрира в Турция. Пише на турски и български език. Превежда в Турция над 150 български и руски поети.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния*

процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 440.*

МУСТАФА КЕМАЛ **АТАТЮРК** (1881-1938) – виден турски военен деец и политик, писател, основател на Република Турция и пръв председател на нейния парламент (1920-1923), министър-председател (1920-1921) и президент (1923-1938). Достига до ранг фелдмаршал в турската армия. Провежда радикални реформи в политическата, социалната, съдебната, икономическата и културната сфера, превръщайки остатъците от бившата Османска империя в светска национална държава. Принципите на реформите на Ататюрк, на базата на които е създадена модерна Турция, са известни като *кемализъм*. Поради своите военни и политически постижения Ататюрк е смятан за един от най-значимите лидери на XX в. Военен аташе в България 1913-1915.

Лит.: ***Парушев****, П.* ***Мустафа Кемал Ататюрк****. С., 1973;* ***Mango****, A.* ***Ataturk****: The Biography of the founder of Modern Turkey. New York, 2002.*

АХАТ БАБА ТЕКЕ при **с. Постник**, **Крумовградско** (*Ил. 21*).

Лит.: Ахат Баба теке. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA>. 29.8.2021. 1 с.

21. **Ахат Баба теке – с. Постник, Крумовградско (изглед)**

АХИРЕТ (al-Ākhirah) или **вяра в Отвъдното** – основа на *вярата* в *исляма* и в *Св. Коран.* Почти навсякъде се споменава заедно с вярата в *Аллах Теаля*, което показва, че вярата в ахирета е много важна сред основите на религията. Ахиретът и *Отвъдният живот* се споменават с редица различни имена в *Коран-и Керим*. Някои от тях са следните: „йаум ал-кийама (*Денят на Възкресението*)", „йаум ал-ба'с (*Денят на Повторното съживяване /*„ба'с и кийама" всъщност означават *Съживяване* и *Изправяне/*)", „ал-йаум ал-ахир (*Сетният ден – Краят на времето*)", „йевм-уд-дин (*Съдният ден /проточва се векове напред/*)", „йаум ал-хисаб (*Денят на равносметката*)", „йаум ал-хасра (*Денят на горестта*)" и др. Съгласно кораничния контекст, където се казва, че Аллах дава живот на човека при раждането и го съживява след смъртта, е Денят на Повторното съживяване. (*Възкресение* се употребява твърде условно, защото етимологията му ни отправя към излизане изпод *кръстовете*. Второто пришествие на Христос не би могло да ги замени в случая, защото то е само едно от есхатологичните събития.) Всичко това показва, че *ислямската религия* отдава голямо значение на вярата в ахирета. Именно поради това в Св. Коран, както в *меканските*, така и в *мединските сури*, този термин, или подобни на него, се споменават

повече от 100 пъти. Целта е укрепването на вярата в Отвъдното. Може да се каже, че почти няма сура в Св. Коран, в която да не се говори за ахирета и *къяметския* (Съдния) *ден*.

*Лит.: **Ахирет**. // <https://grandmufti.bg/bg/up-to-date/novini/7150-kakvo-e-postanovlen>. 1.9.2021. 1 с.*

22. **Ахмед бей джамия – Кюстендил (изглед)**

АХМЕД БЕЙ ДЖАМИЯ (*тур.:* Ahmed Bey Camii) се намира в **Кюстендил**. Джамията не функционира и понастоящем е изложбена зала на музея в Кюстендил. Построена е към средата на XV в. Над входа на джамията има надпис на среднотурски език, който гласи: *„Нека, който е построил тази джамия, се споменава, докато се спре светът. Който е направил ремонт, о, Боже, нека бъде радостен и честит и в двата свята. А за онези, които служат в нея, о, Боже на милостта и благоволението, направи да бъде място за голям успех. Когато те влязат по стъпалата на Рая, зарадвай ги с видението на Твоя образ. 1147 година по Хиджра (1734-1735).”* Джамията е внушителна сграда с широк купол и мраморни стълбове и подпори. Входната аркада, покрита с три малки купола, запазена в оригиналния си вид. Фасадите разнообразени с островърхи арки – ниши над прозоречните отвори. Отличава се с декоративна тухлена украса, характерна за средновековната българска архитектура – корниз „вълчи зъб”, тухлена орнаментика и др. особености (*Ил. 22*).

Лит.: Ахмед бей джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B1%D0%B5%D0%B9_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB)>. 28.8.2021. 1 с.

23. **Ахмед бей джамия – Разград (изглед)**

АХМЕД БЕЙ ДЖАМИЯ (*тур.:* Ahmet Bey Camii) – единственият действащ мюсюлмански храм в **Разград**. В джамията се пази реликва, наречена от мюсюлманите *„Сакал-и Шериф”* – косъм от брадата на *Мухаммад*. Такива реликви има само в още 3 джамии в България – в Кърджали, в шуменската *Томбул джамия* и в Пловдив. Сградата построена през 1543. Джамията представлява солиден квадрат. Има покрит с керемиди купол. Изградена от фин бледожълт варовик, като големите блокове са поставени един върху друг без видими фуги. Отвън кубето „стъпва” върху осмостен, образуван от отстъпите на ъглите на блокоподобния корпус на джамията. Най-забележителната част от джамията е нейното елегантно *минаре*, което е високо 21 м и се издига от дясната страна на постройката, като е запазило оригиналната си форма от XVI в. Изящната му скулптурна украса се концентрира около *шерефето* на минарето и представлява редица много изразени сталактити,

издаващи се навън от ствола, образуващи основата на балкона. Затвореният парапет на шерефето украсен с геометрични мотиви, съставени от пресичащи се кръгове. Единствено завършекът на минарето е с по-късна дата, но той прекрасно хармонира с оригиналните части. Минарето на Ахмед бей джамия в Разград е сред най-изящните примери на *османската ислямска архитектура*, които все още са запазени в България (*Ил. 23*).

Лит.: Ахмед бей джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B1%D0%B5%D0%B9_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4)>. 28.8.2021. 1 с.

ЮКСЕЛ АХМЕДОВ **АХМЕДОВ** (1954-2011) – музикант и композитор. Завършва Държавната консерватория в София. Музикант и солист в групите „Стил", „Рондо", „Метроном", „Диана Експрес", „Фоноекспрес" и „Кукери".

А́ЯТ, а́ята (с наставката -т-, -та- за женски род) (*араб.* – знак, знамение) – най-малката структурна единица на *Св. Коран*, съставна част на *сурата*. Понякога наричана *„стих"*, което е неправилно от гледна точка на самия *Пророк*, неведнъж подчертавал отдалечеността на своите проповеди от поезията. По-коректно е аятът да се възприема като *„знамение"* (по-точно: чудо – *Откровение*). Аятът по същество е смислено свързан абзац, преминаващ в следващия такъв. В Св. Коран има общо от 6206 до 6238 аята, съдържащи се в 114 сури.

Лит.: Аят. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%8F%D1%82>. 3.10.2021. 1 с.

Б

24. **Байраклъ джамия – Самоков (изглед)**

БАЙРАКЛЪ ДЖАМИЯ или **Йокуша** джамия – мюсюлмански храм в **Самоков**. Паметник на културата с национално значение. Храмът строен в ср. на XIX в., вероятно от български майстори. Джамията има голямо молитвено помещение с размери 14 на 14,8 м. Четири свободни колони в центъра държат паянтов барабан, увенчан с дървен купол. Предмолитвеното помещение е паянтово аркадно преддверие с втори етаж за затвореното женско отделение. *Минарето* – със спираловидна тухлена украса. Джамията отвън и отвътре – богато изписана

с орнаменти от зографите от *Самоковската школа – Иван Иконописец*, *Христо Йовевич* и *Коста Вальов* (*Ил. 24*).

Лит.: Лит.: Енциклопедия „България”. Т. 1. С., 1978, с. 170; ***Колев****, Б. Стенописната украса на жилищните и обществените сгради през Възраждането в Самоков. // Изв. Инст. изобр. изк. (С.), 1, 1956, с. 119-135;* ***Рошковска****, А. Байракли джамия Самоков. С., 1977;* ***Рошковска****, А. Стенописната орнаментика, създадена от зографите на Самоковската художествена школа през Възраждането. // Изв. Инст. изкуствозн. (С.), 13, 1969, с. 133-144.*

САБАХАТТИН **БАЙРАМЬОЗ** (1931-2013) – поет, журналист и преводач. Работи като редактор в издателство и в Радио София. Един от най-талантливите поети на своето поколение. През 1989 е принуден да емигрира в Турция.

Лит.: ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 454-455.*

САЛИХ МЕХМЕД **БАКЛАДЖЪ** (1924-2002) – етнолог и флоклорист. Редактор и журналист в сп. „Йени Хаят” (Нов живот, София, 1952-1988) и в турската редакция на Българското национално радио. От 1983 до 1989 работи в секция „Балканите през османския период” на Института по балканистика при Българската академия на науките (БАН). Събира огромен и уникален масив от пословици, поговорки и кратки притчи на турски и български със смислови и езикови паралели между тях. Архивът му – унищожен от Държавна сигурност. Салих Бакладжъ с много примери в своето творчество илюстрира взаимодействието и синкретизма между турските и български поговорки.

Лит.: ***Желязкова****, А. В Огледалото за обратно виждане. За* ***Салих бей*** *и неговите мъдрости. // <https://www.marginalia.bg/v-ogledaloto-za-obratno-vizhdane-za-salih-bej-i-negovite-madrosti/>. 22.04.2024. 12 с.;* ***Baklacı****, S. Yanilmiyan var mi?Анекдоти. Sofia, 1966;* ***Baklacı****, S. „Hani bir sőz var ya…”. Bulgaristan Türkü`nün atasőzleri. Istanbul, 2002.*

* МАРКО **БАЛАБАНОВ** (1837-1921) – дипломатически агент в Османската империя (1880-1881).

25. **Бали ефенди Софялъ – Софиянец (изглед)**

БАЛИ ЕФЕНДИ **СОФЯЛЪ** (*араб.*; *тур.:* Sofyalı Bâlî Efendi; *в прев.:* Бали ефенди **Софиянец**, ?-1551) – османски шейх, светец от сектата на *байрамитите* или *халветите*. Бали ефенди получава видение, според което е помолен от известния

философ и мистик *Ибн Араби* (1165-1240) да направи коментар на съчинението му *„Фусус ал-хикам”*. Бали баба дълбоко в сърцето си е *мистик* (*суфит*), като проповядва мир и любов между всички хора. Основава *завийе* (манастир на *суфити*) и засажда със собствените си ръце голяма гора, която съществува и днес. Прославя се като „витошкия знахар”, защото знае и използва много лечебни персийски рецепти, с които лекува различни болести. Отказва да се види със султан *Сюлейман хан Кануни (Законодателя)* и предсказва скорошната му смърт. Този епизод наподобява неосъществената среща на българския Светец *Иван Рилски* с цар *Петър I.* през X в. Рилският пустиножител отпраща дворцовите хора със заръка да кажат на владетеля: *„Бързо се вдигни от това място, та да не погинеш и ти, и всички, които са с тебе.”*. Гробницата на Бали ефенди, запазена до наши дни в квартал Княжево на София (в двореца зад църквата „Св. Пророк Илия”), е четиристенна. Тя има слабо изразена правоъгълна форма с размери 7,60 х 6,20 м, врата на северозападната стена, по един прозорец на североизточната и югозападната стена и четирискатен керемиден покрив. Стените са зидани с камъни и хоросан и са високи от нивото на терена около 3,15 м. Сградата – измазана двустранно и до последния ѝ ремонт – боядисана с жълта боя. Гробът на Бали ефенди се намира в средата на сградата и е разположен от североизток на югозапад, където е поставен и надгробният знак за главата. Всъщност този знак се намира точно зад югозападния прозорец, при който всички поклонници години наред засвидетелстват вярата си (*Ил. 25*).

*Лит.: **Миков**, Л., Т. Кметова. Софиянецът Бали ефенди – мюсюлмански светец от XVI в. // Българска етнология (С.), 1996, N 2, с. 31-50; **Kalicin**, M., Kr. **Moutafova**. Historical accounts about the Halveti Şeyh Bali Efendi of Sofia in a newly discovered vita dating from the 19th century. // Etudes balkaniques (S.), 1995, N 3-4, p. 117-131.*

* *„**БАЛКАН**”*, в. (Пловдив, 1905-1912).

*** БАЛКАНСКА ВОЙНА**, наричана още **ПЪРВА БАЛКАНСКА ВОЙНА, 1912-1913** – военен конфликт между Османската империя, от една страна, и съюзените България, Сърбия, Гърция и Черна гора, от друга, продължил от 26 септ. 1912 до 17 май 1913. Завършва с *Лондонския мирен договор*.

*Лит.: Балканската война 1912-1913 / Състав. Л. **Данаилов**. С., 1961; Войната между България и Турция 1912-1913 г. Т. 1-7. С., 1928-1937; Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. от докум. / Изд. на БАН. Инст. за ист. Центр. воен. арх.; състав. М. **Куманов**, И. **Коев**, К. **Еюп**; уводни думи К. **Еюп**; предг. М. **Куманов**. [1. изд.] С., 2004 (Пълната форма на името*

на състав. К. ***Еюп*** *е Кемал* ***Еюп Адил****. Текст и на фр. ез. Списък на наградените тур. военнослужещи с бълг. ордени и медали през Първ. световна война. Списък на наградените бълг. военнослужещи с тур. ордени и медали през Първ. световна война. Имен. показалец, геогр. показалец;* ***Вълков****, А. Балканската война 1912-1913. С., 2005; Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. с докум. / състав. М.* ***Куманов****, К.* ***Еюп****, И.* ***Коев****; предг. А.* ***Кънев****, К.* ***Еюп****, М.* ***Куманов****. 2. изд. С., 2015. Загл. и на тур. ез.: Birinci dünya savaşi sirasinda Bulgar-Türk askeri işbirliği (1914-1918). Имен. показалец, геогр. показалец.*

*** БАЛКАНСКА И МЕЖДУСЪЮЗНИЧЕСКА ВОЙНА 1912-1913** – *вж:*
БАЛКАНСКА ВОЙНА (ПЪРВА БАЛКАНСКА ВОЙНА) ; **МЕЖДУСЪЮЗНИЧЕСКА ВОЙНА (ВТОРА БАЛКАНСКА ВОЙНА)**

*** БАЛКАНСКИ ПАКТ (1934)** или **БАЛКАНСКО СЪГЛАШЕНИЕ**, наричан още **БАЛКАНСКА АНТАНТА** – договор за военно-политически съюз, целящ да запази статуквото на Балканите след *Първата световна война* и насочен срещу желанието за преразглеждане на границите от *Версайския договор* на ощетените от него България и Унгария. Проектът за балкански пакт е подбуден от френската дипломация, чрез който Франция иска да засили влиянието си в Югоизточна Европа. Договорът за създаването на съюза е подписан на 9 февр. 1934 от Турция, Гърция, Румъния и Югославия. Подписалите страни се съгласяват да прекратят териториалните си претенции, породени след Първата световна война една към друга и към съседните им страни. Договорът е отбранителен, но предвижда защита само при нападение от друга балканска държава, но не и от външна сила, напр. – от Италия. Други страни в региона, които взимат участие в дипломатическите взаимоотношения, но отказват да подпишат документа, са: Албания, България и Унгария. България и Унгария имат претенции за териториална експанзия предимно като загубили страни в Първата световна война. Балканският пакт спомага за осигуряването на мира между Турция и независимите страни в Югоизточна Европа, които са били част от Османската империя (най-вече Гърция), но не успява да охлади местните интриги, което окуражава военната интервенция в региона на Германия, Великобритания и Съветския съюз по време на *Втората световна война*. Създаването на пакта е основната външно-политическа причина, довела до извършването на *Деветнадесетомайския преврат*. Балканският пакт постепенно губи значението си през 1938-1940, когато, преди всичко Германия – чрез политиката си на

анексии, – променя границите на системата от Версайския договор. Той престава да съществува след нападението на нацистка Германия над Югославия на 6 апр. 1941, което не довежда до помощ от другите държави от пакта.

Лит.: Балкански пакт от 1934. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D1%82>. 7.10.2021. 2 с.

БАНЯ БАШИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Banyabaşı Camii) – *вж:* **КАДЪ СЕЙФУЛЛАХ ЕФЕНДИ**

НИЯЗИ ХЮСЕИН **БАХТИЯР** (1927-) – поет и публицист. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи като учител. През 1989 принудена да емигрира в Турция. Автор на тритомна енциклопедия за известните турци на Балканите *„Balkanlar'da Türk Ünlüleri"* (Istanbul, 1999-2004).

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 452.*

СУЛТАН **БАЯЗИД II** – *вж:* **МУТАФЧИЕВА**, В.

Хаджи **БЕКТАШ ВЕЛИ** (1209 – 1270/1271) – *суфит* (*суфи*) от Хорасан, епоним на *суфитското братство Бекташи*. *„Хаджи"* е почетна титла на лице, направило поклонение в *Мека* (*хадж*), като *бек* + *таш* (*тур.:* „твърд, тежък камък"), а *„Вели"* значи на *арабски* и *османотурски* – „светец". Животът на Хаджи Бекташ е обвит в легенди. Основното съчинение за живота му е *„Вилает-наме"* от *Узун Фирдоуси*, написано на османотурски език между 1481 и 1501. Съчинението възниква на основата на народните предания по времето, когато елементи от народния *шиизъм*, разпространен в *Анадола*, започват да проникват в братството на Бекташите. Според *„Вилает-наме"* Хаджи Бекташ е син на *Сеид Мухаммад ибн Муса*, правнук на *Муса ал-Казим* († 799), седмият от дванадесетте имами. Тъй като Хаджи Бекташ живял през XIII в., такава връзка е невъзможна. Родословията в по-късните източници, запълващи очевидната хронологическа празнина, са съмнителни. Вероятно създаването им е продиктувано от желанието епонимът на номинално *шиитското братство* да има имамски произход. Хаджи Бекташ, според *„Вилает-наме"*, е роден в източноиранския

град *Нишапур*, но независими източници, потвърждаващи това, няма. Общата тенденция в *османската агиографска литература* в края на XV в. е да се описват свещени персонажи, особено тези с черти на *маламатия*, като *„светци от Хорасан" (Хорасан ерлери)*. Въпреки това е много вероятно Хаджи Бекташ да е бил сред бежанците, търсещи убежище на запад в *Анатолия* от монголите, които нахлуват в Иран по време на Монголската империя. Легендата разглежда Хаджи Бекташ, като наместник (халиф) на *Ахмед Ясауи* († 1166), еноним на братството *Ясавия*, широко разпространено сред тюркските номади в Централна Азия. Твърди се, че Ясауи го е изпратил в Анадола, за да насърчава братството. Всъщност Ахмед Ясауи умира много преди раждането на Хаджи Бекташ. Сигурно е, че Хаджи Бекташ пристигнал в Анадола през *Наяф* или *Мека*. Той става последовател на *Баба Иляс ал-Хорасани*, който живее в *Амасия*, чийто *мюрид Баба Исхак* води голямо въстание срещу властта на иконийския султан през 1239. *Хаджи Бекташ* и неговият брат *Ментеш* подкрепят речта на Баба Исхак в *Сивас*, откъдето го следват в Амасия, *Кършехир* и *Кайсери*. Оттам Ментеш се връща в Сивас, където е екзекутиран, а Бекташ решава да се установи близо до *Кършехир*, в село, сега наречено *Хаджибекташ*. Там той прекарва остатъка от живота си, проповядвайки на малка група свои последователи. Въпреки това, той насочва всички, които търсят подредено духовно образование, към наследничката си – дъщеря *Ана хатун (Хатун Ана)*. Първата гробница над гроба му – построена от османския *султан Мурад I* (1359-1389). Записи на собствените му учения и вярвания се съдържат в *„Макалат"* – единственото произведение, надеждно приписвано на Бекташ. Книгата вероятно е написана за първи път на арабски въз основа на думите на Бекташ на турски език. Трактатът – запазен в арабска версия и в по-популярна турска версия, съставена от един от неговите последователи – *Саад ад-Дин*. Макалат се фокусира върху *четиричастната структура на религията* (*шериат*, *тарикат*, *мурафет*, *хакикат*) и нейните *проявления в материалния свят* (*четири елемента*), *човека* (*четири различни духовни типа*) и *Свещената история* (*четирима праведни халифи*). Твърдението на Бекташ, че човекът е създаден по образа на буквите, които образуват името на *Мухаммад*, впоследствие допринася за влиянието на *Хуруфите* върху братството Бекташи. Според легендата Хаджи Бекташ е основател на *еничарския корпус*, на който той дава името и характерната прическа. Всъщност суфитът от XIII в. не е пряко свързан с еничарския корпус, организиран в средата на следващия век. В Хаджи Бекташ обаче еничарите виждат свой покровител. Корпусът на еничарите в османските хроники се нарича *Бекташийски корпус*, а еничарите са членове на братството, като командирите на еничарите се наричат *„ага бекташи". Водачите* (*баба*) на братството са символично записани в 94-та *орта* на

еничарския корпус, като в историята на Османската империя някои от най-висшите ѝ служители строят сгради и чешми за патрона на еничарския корпус Хаджи Бекташ и правят дарения на братството Бекташи.

*Лит.: **Хаджи Бекташ Вели**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8_%D0%91%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%88_%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8>. 28.8.2021. 3 с.*

БЕКТАШИ – последователи на ислямския религиозен орден *Бекташия*, основан в края на XIII в. и действал главно в Османската империя. След закриването му през 1826 неговите последователи продължават да се придържат към специфичните си традиции, като съвременните им потомци са включвани в групата на *алевиите*. Бекташите са последователи на *Хаджи Бекташ Вели* – полулегендарния светец от *Хорасан* – потомък на седмия шиитски имам *Муса ал-Казим*, роден с Божествен белег на дланта. Традиционно се смята, че той е живял между 1248 и 1337, като се заселва в *Мала Азия* през 1281, но в по-новите изследвания животът му се отнася към времето преди 1271. Бекташкият орден е превърнат във формално организирана общност по времето на *Балъм султан* (?-1516). По това време той възприема и открито *шиитски възгледи*. През първ. пол. на XVI в. Бекташкият орден се разделя на две течения – *Челебии* и *Бабаи*. Повод за разделението става спор за наследниците на Хаджи Бекташ Вели. Според Челебиите, той имал появяващи се в различни периоди потомци, заченати по чудодеен начин. Според Бабаите, много от които са с *Къзълбашки произход*, Хаджи Бекташ нямал потомци. От края на XVI в. водачи и на двете групи пребивават в най-големия бекташки център в *Кършехир*, където се намират символични гробове на Хаджи Бекташ Вели и Балъм султан. В Османската империя Бекташкият орден е тясно свързан с *еничарския корпус* и, въпреки че не се придържа към официалния *сунизъм*, е покровителстван от някои султани, като *Сюлейман I*. След ликвидирането на еничарския корпус през 1826 е забранен и Бекташкият орден. Въпреки това, той продължава да функционира неофициално. През 1925, след създаването на Република Турция, обявен за незаконен, заедно с всички религиозни ордени и секти.

Лит.: Бекташи. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%B8>. 29.9.2021. 2 с.

*** БЕРЛИНСКИ ДОГОВОР ОТ 1878 МЕЖДУ ВЕЛИКИТЕ СИЛИ И ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ** – *вж:* **РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА ОТ 1877-1878**

* АЛЕКСАНДЪР (АЛЕКО) СТЕФАНОВ **БОГОРИДИ, княз** (1822-1910) (*тур*.: Aleko Paşa, Алеко паша) – османски политик от български произход, първият областен управител на Източна Румелия (1879-1884).

*Лит.: **Желев**, И. Завещанието и наследството на **княз Александър Богориди**. // Ист. преглед (С.), 59, 2003, N 1-2, с. 80-92.* <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=185778>; ***Ружницки**, А. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914.* <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>. *5.10.2021. 2 с.; **Чешмеджиева**, Б. **Александър Богориди** (1822-1910): библиогр. Пловдив: Нар. библ. „Иван Вазов", 2022.* <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1263699>

* СТЕФАН **БОГОРИДИ, княз** (роден Стойко Цонков Стойков) (1775-1859) (*тур*.: Stefanaki Bey, Стефанаки Бей) – висш османски държавник от български произход. През 1829 след подписването на *Одринския мирен договор*, с който завършва *Руско-турската война от 1828-1829*, султан *Махмуд I* (1808-1839) го привлякъл за свой съветник, дал му титлата *княз* (*тур.:* бей) и след това – го назначил за управител на о. Самос. При султан *Абдул Меджид I* (1839-1861) Стефан Богориди е член на *Танзиматския съвет* и имперски съветник – длъжност, създадена специално за него. Единственият християнин, който от превземането на Константинопол от османските турци през 1453 приемал в къщата си турски султан. През 1849 Стефан Богориди получава от султана разрешение за построяване на българска църква в Цариград и дарява къщата си в квартала Фенер. Чрез доброволни помощи е построен малък параклис, осветен на 9 окт. 1849, който е посветен на свети Стефан в чест на Стефан Богориди. На същото място по-късно е издигната известната *Желязна църква*.

*Лит.: **Княз Стефан Богориди** / Състав. И. **Радев**. В. Търново, 1994; **Philliou**, Chr. M. Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution / Univ. of California. Berkeley, 2011.*

26. **Бююк джамия – София (1910 г.) (изглед – пощенска картичка)**

27. **Бююк джамия – София (1920 г.) (изглед – пощенска картичка)**

*** БУКУРЕЩКИ МИРЕН ДОГОВОР, 1913**

БУЮК ДЖАМИЯ или **Бююк** джамия (*тур.:* Büyük Cami, в прев.: *Голяма джамия*) – бивш мюсюлмански храм в **София**. В нея е настанен Националният археологически институт с музей. Строежът на храма започва от великия везир *Вели Махмуд паша* в 1451 и е завършен 20 години след смъртта му в 1494. Съответно първото ѝ име в писмените сведение е *Коджа Махмуд паша джамия*. Сградата е трикорабна, като всеки кораб се състои от три равни квадрата, покрити със сферични куполи, легнали върхи ниски тамбури от пандативи, поддържани от 4 арки (*Ил. 26-27*).

Лит.: Енциклопедия „България". Т. 1. С., 1978, с. 568.

БЪЛГАРИ И ИРАНЦИ – индо-арийски племена, които мигрират от Централна и Средна Азия на запад и на югозапад. В продължение на столетия по-развитата иранска култура влияе на българската в периода от II до VIII в. и дори по-късно. Най-тесни са контактите по време на *Сасанидската империя*, *Велика България* на хановете *Кубрат* и *Аспарух* и Дунавска България на хан *Тервел*. Свидетелство за това са персийските думи в славянобългарския език, които са няколко хиляди. Това намира пряко отражение в музикалния фолклор с употребата на неравноделния такт (Странджанско хоро) и на такива специфични инструменти като българската *гайда*. На фарси гайдата се нарича *ней-анбан* (*араб.: ney-anbān*) и най-известният съвременен иранси изпълнител е *Мохсен Шарифиян* (Mohsen Sharifian). – *Виж и: Соларен култ*

*Лит.: **Славейков**, П. Р. Нестинарите. // Ден (Цариград), N 11, 21 апр. 1875, с. 5-6; **Славейков**, П. Р. Нестинарите. // Славейков, П. Р. Съчинения: В 8 т.: Т. 4. / Под ред. на С. **Баева**, П. **Тотев**, Ц. **Унджиева**. С., 1979, с. 315-319; **Кацаров**, Г. Нови паметници на **Митра** в България. // Изв. на Бълг. археол. д-во (С.), 2, 1911, с. 46-69; **Кацаров**, Г. Мадара и Плиска: Тяхното значение за бълг. история: Реч, произнесена пред нар. събор в Мадара на 15 май 1927. С., 1927. 19 с.: с ил.; **Кацаров**, Г. Антични паметници от Тракия. // Год. Нар. библ. „Ив. Вазов" – Пловдив, 1932 (за 1930), с. 211-228. – Друго загл. Monuments antiques de la Thrace; **Шишманов**, И. Към статията на **М. Арнаудов** за нестинарите // Списание на БАН (С.), 1917, N 14, с. 43-100; **Шишманов**, И. Значението и задачите на нашата етнография. // **Шишманов**, И. Избрани съчинения: В 2 т.: Т. 2 / Под ред на Г. **Димов**. С., 1966, с. 7-61; **Дечев**, Д. Веди като трако-фригийско божество / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 1923. 11 с.; **Detschew**, D. F. Die thrakischen Sprachreste. Wien, 1957. 2 ed. Wien, 1976; **Тодоров**, Я. Паганизмът в Долна Мизия: Езически божества и култове през първите три века след **Христа**. С., 1928; **Тодоров**, Я. Тракийските царе. С., 1933; **Тодоров**, Я. Антична култура в България. Предхристиянски течения в нашите земи. Античната цивилизация в България. Един римски град в България / Я. **Тодоров**, И. **Велков**. С., 1942; **Фехер**, Г. Мадарският конник. // Изв. / Етногр. музей (С.), VI, 1926, N 1-4; **Фехер**, Г. Надписът на Мадарския конник. С., 1928. (Изд. на Нар. музей в София); **Филов**, Б. Разкопките в Мадара и Преслав: По повод на хилядогодишнината от царуването на **Симеона**. // Бълг. мисъл (С.), 1929, N 5-6, с. 360-369; **Данов**, Х. Из древната икономическа история на Западното черноморие до установяването на римското владичество. С., 1939; **Данов**, Х. Към историческия облик на древна Тракия: В 2 ч. С., 1944-1947; **Фол**, А. Античността и Ранното средновековие до XII в. в българската буржоазна историография / А. **Фол**, В. **Гюзелев**. // Ист. преглед (С.), 1964, N 4, с. 91-106; **Фол**, А. Тракийският орфизъм: Изследв. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 1986. – Библиогр. с. 176-190. – Именен показалец;*

***Бурмов**, А. **Марин Дринов** като историк на България. // Бурмов, А. Избрани произведения в три тома.: Т. 1. С., 1968, с. 314-326; **Маразов**, И. Влияния и самобитност или Иран и Тракия. // Проблеми на изкуството (С.), 1975, N 3, с. 54-61; **Калоянов**, А. Българското шаманство. 2. прераб. изд. С. 1995. – 1. изд. 1995; **Фол**, В. Огън и музика / В. **Фол**, Р. **Нейкова**. С., 2000. – Библиогр. с. 345-351; **Голийски**, П. **Зиези**, от който са Българите. Предхристиянска и предмюсюлманска религия и митология. С., 2003. (Библ.Ълг. вечност; 41). – Библиогр. с. 399-406; Показалци; **Илиев**, В. Българо-иранци или ирано-българи. С., 2005; **Радойнова**, Д. Феноменитe на Странджа / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 1999 – Показалци на някои параклиси и на някои селски панаири в Странджа; **Георгиева**, И. Нестинарство между двете световни войни. //Ълг. фолклор (С.), 2005, N 2, с. 5-25; **Денчев**, А. Информационная среда культуры планеты (на опыте прочтения нестинарства /ритуальн. танец на жараве/: Рацион. карта / С. **Денчев**, А. **Куманова**. // Information society technologies and culture [Е-ресурс]: X Jubilee intern. conf. „EVA 2007 Moscow: Culture and inform. soc. technologies. Cent. XXI: Electronic inform., the visual arts and beyond" = Технологии информационного общества и культура: X юбил. межд. конф. EVA2007 Москва, 3-6 дек. 2007 г.: Культ. и технолог. информ. о-ва. Век XXI: Електрон. информ., визуальн. искусства и за пределами": [Материалы] / Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино; Европ. комис. – 1 оптичен диск (CD-ROM). – Тр. / Конф. – Библиогр.: 17 неном. назв. <http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru> <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc> <http://www.evarussia.ru> <http://www.conf.cpic.ru>; [**Куманова**, А.] Ритъмът на времето: Нестинарство. Информ. карта (Сцен. на едноим. науч.-докум. филм на Специализ. висше у-ще по библиотекозн. и информ. технолог. / Идея и концепция С. **Денчев**; Посв. се на усилията да се прониква в явното и неявното познание за всяка информ. среда, чрез което тази среда се трансформира в нейна говореща ни карта-пътеводител, неизключваща нито един от информ. пл. на битието и съзнанието, обхващаща ги в единство, достигащо до планет. значимост и космичност. – София, 2007). // Издател (В. Търново), 2007, N 3-4, с. 4-8: с ил. – Без подпис; Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България: [Изследв. на информ. паралел между култ. на Древен Иран и България] / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // Издател (В. Търново), 2008, N 3-4, с. 45-55: с ил.; [**Куманова**, А.] За филма „Ритъмът на времето" [: Премиера на „Ритъмът на времето (Нестинарство: Информ. карта)" [Видеозапис]: Науч.-докум. филм / Специализ. висше у-ще по библиотекозн. и информ. технолог.; Продуцент, идея и концепция С. **Денчев**; Сцен. А. **Куманова**, М. **Куманов**; Реж. А. **Куманова**, Андрей **Алтъпармаков**; Оператор Стефан **Алтъпармаков**; Ред. Н. **Казански**, А. **Даскалов**; Консулт. Н. Цв. **Кочев** ... [и др.]. С., 2008.*

– 1 оптичен диск [DVD]. Варианти: 2007: редуц.: на бълг. и англ. ез.; 2008: разшир.: на бълг., рус., англ.].] // Издател (В. Търново), 2008, N 3-4, с. 63-66. – Без подпис; S. ***Denchev****, A.* ***Kumanova****, D.* ***Christozov****, N.* ***Kazanski****. // Informing science and information technology education conference 2008 (InSITE), Varna (Bulgaria), Jun. 22-25, 2008: Proceedings: [Plenary rep.]. Варна, 2008, с. 1-17. – Bibliogr.: 51 notes + 129 numberless titles. http://informingscience.org/2008/docs/Keynote_InSITE2008.pdf> <http://informingscience.org/2008/topic_order.htm>; Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България: Плен. докл. / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на култ. С., 2009, с. 45-92. – Библиогр.: 219 неном. загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.; Изследване на информационната карта на трансмисиите на културата в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Централна и Източна Турция (Ист.: Сев. Месопотамия): Докл. на засед. на Науч. съв. на СВУБИТ на 29.06.2009 г. / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Н.* ***Василев****. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски вестник (С.), N 31, ноември 2009, с. 31: с ил.; Иранские корни нестинарского феномена (Экспед. в Иран с целью установл. историогр. информ. карты нестинарской феноменолог. в Болгарии в качестве трансмиссии мировой культ.) / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. // Митра: Зороастр. информ.-аналит. журн. (Санкт-Петербург), 2009, N 10 (14), с. 131-141: с ил. <http://www.zoroastrian.ru/node/1369>; Историографска експедиция в Санкт-Петербург за установяване информационната карта на нестинарската феноменология в България. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на култ. / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. С., 2009, с. 505-610. – Библиогр.: 1036 неном. загл. в 136 ном. бел.; Нестинарството – живата старина: Експед в Странджа – Древен Иран – Санкт Петербург – Център. и Изт. Турция (Кападокия): Изследв. на информ. карта на трансмисиите на култ. в нестинарската обредност като открита информ. среда на култовите практики и вярвяния, установими в музеите на Център. и Изт. Турция (ист.: Сев. Месопотамия) / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Н.* ***Василев****. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски вестник (С.), N 31, ноември 2009, с. 28-29: с ил.; От Древна Тракия до Плиска и Преслав: По[д] птичето трасе Via Pontica: Науч. експед. в доислямски Иран. Историогр. информ. карта на нестинарската феноменолог. в България (17-29.06.2008. – София – Техеран – София) / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски*

*вестник (С.), N 30, май 2009, с. 32-33: с ил.; Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // Списание на БАН (С.), 2011, N 3, с. 36-51: с ил. – Библиогр.: 219 неном. загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.; **Куманова**, А. Солярная символика в национальных костюмах Малой Азии и Балканского полуострова / А. **Куманова**, И. **Костадинов**, В. **Пискюлев**. // Митра: Зороастр. информ.-аналит. журн. (Санкт-Петербург), 2012, N 12 (16), с. 177-185: с цв. ил.; **Куманова**, А. Трансмисия на арийски соларен религиозен култ, проникнал от Иран в България = Transmission of aryan solar religious cult from Iran into Bulgaria: Докл. на науч. конф. с межд. уч. „Булгарика-Ираника" (София, 25 окт. 2012) / А. **Куманова**, Н. **Казански**. 15 с. – Деп. в Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на бълг. и англ. ез. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи **Амири** в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А. К. Докл. има редуц. публ. в 2016 г. и разшир. публ. в 2017 г. <http://www.svubit.org> <https://www.academia.edu/mentions/claim_papers/claim?paper_id=586270819> <https://www.academia.edu/mentions/claim_papers/claim?paper_id=921654838>; **Куманова**, А. Трансмисия на арийски соларен религиозен култ, проникнал от Иран в България = Transmission of aryan solar religious cult from Iran into Bulgaria: Докл. на науч. конф. с межд. уч. „Булгарика-Ираника" (София, 25 окт. 2012). // Булгарика – ираника: Сб. с докл. от науч. конф., посв. на 115 г. от установ. на дипломат. Отнош. между Републ. България и Ислямска Републ. Иран – София, [25] окт. 2012 г. / Ц-р за изследв. по ист. на бълг. Тангра ТанНакРа ИК; Библ. „Бълг. вечност"; Кн. се изд. с подкрепата на Култ. представит. към Посолството на Ислямска Републ. Иран в България; А. **Куманова**, Н. **Казански**. С., 2016, с. 105-169. – Библиогр.: 88 неном. назв. в 40 ном. бел. – Разшир. публ. – Пълн. загл.: ... Рационални проблеми на семантизацията и посоките на периодизация на символното, скрито (hidden) и мълчаливото (tacit) знание като планетарно значимо (1. Образи на слънцето, огъня, ковача и вълка в бълг. нар. приказки, идилиите на Петко Ю. Тодоров и авт. приказки на Николай Райнов и символика на Мадарския конник; 2. Нац. носии по култ. коридор „Мала Азия – Балкански полуостров" по птичето трасе „Via Pontica"; 3. Светилища и храмове на огъня и принадлеж. им ист. комплекси в Сев. Месопотамия – дн.: Иран, Центр. и Изт. Турция, и нестинарската феноменолог. в Странджа; 4. Свидетелство на „История славяноболгарская ..." на Св. о. Паисий Хилендарски); Expedition in Vottovaara – Karelia and Arkaim – the Urals : Centres of the Proto-European Civilization in Russia (Proto-Aryans andProto-Slavs) (Cultural and phenomenological decoding of the mythological, historica and linguistic approach) / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. // Ancient Iranian Cultural &Religious Research & Development Center / Zoroastr. Soc. of British Columbia (Burnaby,*

British Columbia, Canada). Burnaby, British Columbia, Canada. 9.08.2018. 19 p.: 33 Ill. <http://ahura.homestead.com> <http://www.ancientiran.com> <http://ahura.homestead.com/English.html> <http://zarathushticalendar.com/>; ***Чобанов****, Т. Наследството на Сасанидска Персия у българите на Долния Дунав. С., 2006;* ***Чобанов****, Т. Свещените дворци на българските канове. С., 2008;* ***Чобанов****, Т. Изследвания върху културата на старите българи. С., 2010; Странджанско хоро. // <https://www.youtube.com/watch?v=93fyHehBCaY>. 7.11.2021. 12 с.; Universality of humanitarian knowledge: A cognitive context of the infosphere: Nestinarstvo (Ritual fire-dancing): A planetary historiographical map of the anthropol. transmissions of time): [1.] [Publ. in Eng. of the script of the doc. film of the same name: 2] / Epigr.: „and they distributed to each as anyone has need" –* ***Acts (4:35)****;* ***Mohsen Sharifian****. Penjeye Banaki. <https://www.youtube.com/watch?v=ttsRZtKmzgw>. 7.11.2021. 20 p.*

БЪЛГАРИЯ – ИРАН (дипломатически отношения) – установени през 1897. По време на *Втората световна война* прекъснати от Иран в 1941. Възстановени – в 1961. Българската легация в Техеран открита през 1963, а от 1972 в България е открита иранска мисия в София. България и Иран развиват традиционно добри двустранни отношения. През 60-те и 70-те години на XX в. връзките получават динамично развитие. Осъществени са редица посещения, включително на най-високо равнище (на иранския шах в България и на председателя на Държавния съвет на Р. България в Иран). България е четвъртата държава в света, признала ислямската република – през 1979. През 80-те години на XX в. се осъществяват интензивни контакти на различни равнища, включително посещения на български министър-председател (1988), министри на външните работи (2 в България и 1 в Иран), ежегодни посещения на секторни министри. Към настоящия момент политическият диалог се запазва на добро равнище. През последните години са осъществени редица посещения, по-важните от които са: през декември 2015 на министъра на външните работи Даниел Митов в Иран; през юли 2016 на министър-председателя Бойко Борисов в Иран; през февруари 2018 на министъра на външните работи на Иран д-р *Мохаммад Джавад Зариф* (Mohammad Javad Zarif) в България.

Лит.: ***Орбецов****, Ангел. Българо-иранските отношения от Освобождението до края на 50-те години на XX век. С., 2022.*

*** БЪЛГАРИЯ В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ –** *вж:* **АДМИНИСТРАТИВНО УСТРОЙСТВО (ГЛАВНО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ) (ВИЛАЕТ, САНДЖАК, КАЗÀ, НАХИЯ)** ; **ДАНЪЧНА СИСТЕМА (ДЖИЗИЕ)**

Лит.: ***Генчев****, Н.* Българското Възраждане. *С., 1980;* ***Бур****, М.*

История на българските земи XV-XVII век; Карти П. ***Коледаров****; Ред. кол. Х.* ***Гандев*** *– отг. ред. и др. // История на България / Изд. на БАН: В 10 т. – Т. IV. С., 1983. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/255994/1685145/version/1/file/%D0%98-%D1%8F%2B%D0%BD%D0%B0%2B%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3.%2B%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B8%2B15-17%2B%D0%B2.pdf>;* ***Андреев****, Й. България през XV-XVII век. История на османския период. С., 2010;* ***Павлов****, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>;* ***Андонова****, П. Аскери чифлиците в българското пространство. Софийската каза XVII – нач. XIX в.: Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2013. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/107155/824359/version/1/file/Avtoreferat_P_Andonova.pdf>; Империи, граници, политики (XIX – нач. XX в.): Сб. с материали от междунар. науч. конф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”, 27-28 февр. 2015 г.; [предг.], състав. и науч. ред. П.* ***Митев****, и В.* ***Рачева****. С., 2016. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/236677/1571867/version/1/file/sbornik-granitzi-24.11.2016.pdf>. 16.9.2025;* ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Понятия, структури, личности / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254159/1673395/version/1/file/2017_Racheva-uvod_Bg-vOI_19v.pdf>;* ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Реформите и руската имперска политика / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254163/1673411/version/1/file/2017-Racheva-Tanzimat_Bozveli.pdf>;* ***Баръмова****, М.* ***Махиел Кийл****: България под османска власт: Събр. съч. / М.* ***Баръмова****, Г.* ***Бойков****; ред. М.* ***Кипровска****. С., 2017. <https://www.tendrilbooks.com/images/bookstore/Izvadka_M-K.pdf>; Византийски и османотурски извори за ранната история на България / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2017. <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/178683/1244741/version/1/file/%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%2B%D0%B8%2B%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%2B%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8.pdf>;* ***Русев****, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2021. <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>;* ***Петрова****, А. Християнските търговци от европейските провинции на*

Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2022. <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>

*** БЪЛГАРО-ТУРСКА КОНВЕНЦИЯ**, **1915** наричана още **СОФИЙСКА КОНВЕНЦИЯ** – договор, подписан на 24 авг. 1915 в София между България и Османската империя, който коригира *Цариградския договор* за по-нататъшно уреждане териториалните въпроси между двете страни.

Лит.: Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918) = Birinci dünya savaşi sirasinda Bulgar-Türk askeri işbirliği (1914-1918). С., 2004; ***Калчев****, К. Българо-турски военнополитически отношения 1915-1918 г. В. Търново, 2010.*

*** БЪЛГАРО-ТУРСКА СПОГОДБА ОТ 20 ЯНУАРИ 1886** урежда статута на Източна Румелия след обединението ѝ с Княжество България. Веднага след *Съединението* в началото на септ. 1885 османското правителство струпва войски по границата с Източна Румелия и окупира Кърджали и Тъмръш. По съвета на част от министрите си и на Великите сили обаче султан *Абдул Хамид II* се въздържа от военна намеса в пловдивските събития. Усилията на турската дипломация да издейства възстановяване на стария статут на Източна Румелия чрез колективен натиск върху България от страна на Великите сили се провалят в края на октомври и началото на ноември, поради съпротивата на Великобритания и победата на българите в Сръбско-българската война. Опитът за изпращане на султански комисар в Пловдив в края на ноември провален от енергичната съпротива на местните власти и с демонстрации на южнобългарското население. По британска инициатива през втор. пол. на дек. комисарят по вакъфите *Гадбан ефенди* предлага на правителството в София споразумение, с което османското правителство допуска обединението на Северна и Южна България в замяна на военно-политическо обвързване на Княжеството. Спогодбата е сключена през ян. в Цариград между великия везир *Кямил паша* и българския външен министър *Илия Цанов*. Тя поставя княз *Александър Батенберг* начело на Източна Румелия за пет години или повече, в зависимост от това дали ще бъде преназначен от султана. Турските претенции за Бургас са отхвърлени, но окупираните Тъмръшко и Кърджалийско остават под пряка османска власт. Притиснато, заради проточването на мирните преговори със Сърбия, правителството на *Петко Каравелов* се съгласява с правото на султана да изпраща войски в България при вътрешни размирици. Специална клауза регламентира военна взаимопомощ в случай, че някоя от двете страни бъде нападната.

Лит.: ***Георгиев****, П. Политическите и дипломатически*

аспекти на Българо-турската спогодба от 1886 г. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2010. <https://books.google.com/books?id=someexamplelink>*;* ***Димитров****, Хр. Българо-турската спогодба и нейните последици. Варна, 2013.* <https://catalogue.nationallibrary.bg:443/Record/ExampleID>; ***Маринов****, Д. История на българо-турските отношения през XIX век. С., 2016.* <https://catalogue.nationallibrary.bg/Record/AnotherExampleID>; ***Николов****, П. Българо-турската спогодба от 1886 г.: правни и ист. измерения. С., 2018; Българо-турската спогодба от 20 януари 1886. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B1%D0%B0 (1886)>. 7.10.2021. 1 с.*

*** БЪЛГАРСКА МАТИЦА** – обществено-културна организация на българите в Османската империя, съществувала в периода 1909-1912 със седалище в столицата Цариград. Издава четири броя на годишник-календар *„Летоструй"* (Цариград, 1909-1912) под редакцията на *Александър Теодоров-Балан*. *– вж: Александър Теодоров-Балан*

Лит.: ***Нейков****, Х. Учредяване на Българската матица. // Отечество (Солун), 25 февр. 1909, бр. 2.* <https://www.strumski.com/biblioteka/?id=2766>*;* ***Кирилов****, Х. Първите български литературни дружества в Османската империя. С., 1975;* ***Жечев****, Н. Българска матица в Цариград (1909-1912). // Македонски преглед (С.), 15, 1992, N 1, с. 36-66. <https://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2020/06/Biblioteka_br_6_2019.pdf>;* ***Станишев****, И. Българската Матица и читалищната идея сред българската диаспора, 1852-1912. В. Търново, 2005; Българска матрица. // Уикипедия. 15.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българска_матица>*

*** БЪЛГАРСКА МЪЖКА ПЕДАГОГИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН"** в **Одрин** (1891-1913). Първото българско училище в Одрин, открито през 1846 в махалата Калето. Пръв негов учител бил *Калист Луков* – ученикът на *Неофит Рилски*. През учебната 1885-1886 се открива първият гимназиален клас.

От 1891 училището се превръща в гимназия с 4 гимназиални класа. От 1896 гимназията носи името на видния възрожденец – енциклопедист д-р *Петър Берон*. В Одрин още има униатска мъжка гимназия, девическа католическа гимназия и 4 основни български училища.

Лит.: Д-р ***Петър Берон*** *и Одринската българска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон": Сб. от статии и документи / Изд. на БАН; Състав. Ив. П.* ***Ормандживев*** *и*

д-р Ив. Ст. ***Пенаков****. С., 1958;* ***Божинов****, В. Българската просвета в Македония и Одринска Тракия 1878-1913. С., 1982, с. 329;* ***Павлов****, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf; Одринска българска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон”. // Уикипедия. 17.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_мъжка_гимназия>; Bulgarisches Jungengymnasium von Adrianopel „Dr. Petar Beron”. // Wikipedia. 13.05.2025. 1 p. <https://de.wikipedia.org/wiki/Bulgarisches_Jungengymnasium_von_Adrianopel>*

*** БЪЛГАРСКАТА ВЪЗРОЖДЕНСКА ПРЕСА –** *вж: в. „България”, сп. „Български книжици”, в. „Век”, в. „Гайда”, в. „Македония”, в. „Новини”, в. „Право”, в. „Съветник”, в. „Турция”, „Цариградски вестник”, сп. „Читалище”, в. „България”*

***** ***„БЪЛГАРСКИ КНИЖИЦИ”*** – българско възрожденско сп., което се издава от 1858 до 1862 в Цариград, столицата на Османската империя, от културно-национално сдружение на българските общини „Българска книжнина”. Списанието разисква обществени въпроси, политика, литература, история, научни знания и др. и е едно от популярните издания за времето си, наред със сп. „Любословие” и „Читалище” и в. „Македония”, „Гайда” и „Цариградски вестник”.

Лит.: ***Тодорова****, Т. Списание „Български книжици” (1858-1862) на прага на новото време. С., 2010. <https://knigabg.com/index.php?id=22185&page=book>; „Български книжици”. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%B8%D1%86%D0%B8>. 3.10.2021. 1 с.; Библиотека „Сердика” (Столична библиотека): Български книжици, цифрова платформа. // <https://serdica.libsofia.bg/collections/show/41> <nationallibrary.bg+13serdica.libsofia.bg+13knigabg.com+13>. 4.10.2021. 180 с.*

*** БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ”** в **Цариград**, открито през 1857.

Лит.: ***Стойчев****, С. Българските училища в Османската империя през XIX век. // Ист. преглед (С.), 1970, N 5, с. 42-58;* ***Цветкова****, Б. Просветно дело на българите в Цариград през XIX век. // Год. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. Ист. фак., С., 1975, т. LXIV;* ***Дойнов****, Д. Българската народностна общност в Цариград и нейната културно-просветна дейност*

*през Възраждането. // Българско възраждане / Изд. на БАН. С., 1982, т. 2, с. 215-232; **Жечев**, Н. Българска матица в Цариград (1909-1912). // Македонски преглед (С.), 15, 1992, N 1, с. 36-66. <https://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2020/06/Biblioteka_br_6_2019.pdf> <https://www.mni.bg/2016/01/xv-1992-1-4.html>; **Павлов**, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>; **Йозерган**, Н. Неделно школо както някога в Цариград. // Труд (С.), 14.10.2015. <https://trud.bg/a/articles/article-5044559>; **Михайлова-Мръвкарова**, М. Българските училища в Цариград (Специализ. изследв. върху всички бълг. у-ща в Цариград, вкл. до 1857). С., 2017. <https://www.ceeol.com/search/book-detail?id=610598>. 11.5.2018; **Михайлова-Мръвкарова**, М. Цариград и българските училища. // Чуждоезиково обучение (С.), 2017, 2, с. 172-190. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=539188>. 16.9.2020; **Начов**, Никифор. Цариград като културен център на българите до 1877 г. // Сборник на БАН. С., 1925, Т. 19, с. 121-145; Българско училище „Св. Св. Кирил и Методий" (Истанбул). // Уикипедия. 15.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българско_училище_„Св._св._Кирил_и_Методий"_(Истанбул)> <ceeol.comceeol.com+9bg.wikipedia.org+9facebook.com+9>*

*** БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ** в **Лозенград** (1859-1913).

*Лит.: **Димитров**, В. История на българското възраждане в Лозенград / В. **Димитров**, И. **Пенев**; Изд. на БАН. С., 1978; **Жечев**, Н. Българска матица в Цариград (1909-1912). // Македонски преглед (С.), 15, 1992, N 1, с. 36-66. <https://www.nationallibrary.bg/wp/wp-content/uploads/2020/06/Biblioteka_br_6_2019.pdf> <https://www.mni.bg/2016/01/xv-1992-1-4.html>; **Николов**, Б. **Лазар Маджаров**: директор на българските училища в Лозенград. // Николов, Б. Вътрешна македоно-одринска революционна организация. Войводи и ръководители (1893-1934). С., 2001, с. 95-96; **Николов**, К. Спомени на Коста Николов. С., 2001; На 25.01.1878 г. е освободен Лозенград. // Buditeli.info, 2012. <https://buditeli.info/статия/номер/83/на-25.01.1878г.-е-освободен-Лозенград>. 1 с.; Лозенград. // Уикипедия. 15.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Лозенград>*

*** БЪЛГАРСКО ЧИТАЛИЩЕ** в **Цариград** (1866-1878).

*Лит.: **Начов**, Никифор. Цариград като културен център на българите до 1877 г. // Сборник на БАН. С., 1925, Т. 19, с. 121-145; **Димитров**, В. История на българското възраждане в Цариград / В. **Димитров**, И. **Пенев**. С., 1975; **Стойчев**, С. Българското читалище в Цариград (1866-1878). // Ист. преглед (С.), 1978, N 2,*

с. 45-63; ***Харбова****, Е. Българското читалище в Цариград (1866-1876) и културно-националното Възраждане. С., 2006; На 10 април 1866 г. е основано българското читалище в Цариград. // Buditeli. info, 2021. <https://oborishte.bg/на-10-април-1866-г-е-основано-българско-читалище-в-цариград>. 1 с.;* ***Велев****, В. Исторически преглед, развитие и съвременност на читалищното дело в България (подбр. моменти). С., 2022. <https://www.researchgate.net/publication/362034030_Vencislav_Velev_ISTORICESKI_PREGLED_RAZVITIE_I_SVREMENNOST_NA_CHITALISNOTO_DELO_V_BULGARIA_PODBRANI_MOMENTI_Monografia_Velev_Ventzislav_Historical_review_development_and_modernity_of_the_community_centr libraryvt.com+6researchgate.net+6researchgate.net+6>; Българско училище „Св. Св. Кирил и Методий" (Истанбул). // Уикипедия. 15.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българско_училище_„Св._св._Кирил_и_Методий"_(Истанбул)> <ceeol.comceeol.com+9bg.wikipedia.org+9facebook.com+9>; Българско читалище (Цариград). // Уикипедия. 16.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българско_читалище_(Цариград)>*

28. ***„Бюлетин ..."*** **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България (корица на изданието за 2023 г.)**

„БЮЛЕТИН ..." **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Нар. републ. България** = *Annual report ...* – Grand Mufti's Office Muslim Denomation = Yillik bülten ... – Başmüftülügü Müslümanlar diyaneti" – годишно периодично издание (2014-). Без ISSN (*Ил. 28*).

Лит.: „Бюлетин ..." / Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България. // <https://grandmufti.bg/bg/za-nas/byuletin.html>. 30.10.2021. 3 с.

В

ВАСИЙЕТ-НАМЕ **от имам Мухамед ибн-Али Биргеви** (1522-1573) (*Vasiyet-name-i Birgivi*) – възприеман като *катехизис* на *ислямската вяра*. Той се е ползвал с особена почит сред мюсюлманите в България.

В Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" има 13 преписа от този трактат.

Лит.: Енциклопедия „Българска книга". С., 2004, с. 322.

* ***„ВЕК"***, в. (1874-1876), издаван в Цариград.

Лит.: ***Куюмджиев****, С. Българският вестник „Век" (1874-*

1876) – издание на цариградската интелигенция. // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97; ***Генчев****, Н. История на българската журналистика. С., 1976;* ***Атанасов****, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981;* ***Дюлгерова****, К. Българската периодика през Възраждането (1844-1878) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2004.*

*** ВЕРСАЙСКА СИСТЕМА ОТ ДОГОВОРИ** – *вж:* **НЬОЙСКИ ДОГОВОР** ; **СЕВЪРСКИ ДОГОВОР** ; **ЛОНДОНСКА КОНФЕРЕНЦИЯ** ; **ЛОЗАНСКИ МИРЕН ДОГОВОР (1923)**

*** ВИДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА ТУРСКИЯ ЕТНОС В ПОЛИТИЧЕСКИЯ, СТОПАНСКИЯ, КУЛТУРНИЯ И СПОРТНИЯ ЖИВОТ НА БЪЛГАРИЯ (1878-2021)** – общият им брой е над 250 души.

*** ВИЛАЕТ** (правилната форма е *вилайет*, но се е наложила *вилает*) – най-голямата административно-териториална единица – от I-во равнище (за сравнение: най-близка с провинция) в Османската империя.

Лит.: ***Павлов****, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>;* ***Muchinov****, V. Ottoman Policies on Circassian Refugees in the Danube Vilayet in the 1860s and 1870s. // Journal of Caucasian Studies (Istanbul), 2016, N 3, p. 83-96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226241>;* ***Schmitt****, O. ed. The Ottoman Conquest of the Balkans: Interpretations and Research Debates / Austrian Acad. of Sci. Vienna, 2016. <https://iog.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/i_iog/ueber_uns/personen_dokumente/Schmitt_Onlinepublikationen/Schmitt__The_Ottoman_Conquest_of_the_BalkansRESEE__003_.pdf>;* ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Понятия, структури, личности / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/254159/1673395/version/1/file/2017_Racheva-uvod_Bg-vOI_19v.pdf>;* ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Реформите и руската имперска политика / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254163/1673411/version/1/file/2017-Racheva-Tanzimat_Bozveli.pdf>;* ***Манолова****, Н. Сирашките каси в Дунавския вилает на Османската империя (60-те и 70-те години на XIX в.) / Н.* ***Манолова****, Х.* ***Атанасов****. // Българският XIX век: нови архиви и прочити. С., 2019, С. 18-82. <https://www.researchgate.*

net/publication/339973709_Manolova_N_Atanasov_Hr_Siraskite_kasi_v_Dunavskia_vilaet_na_Osmanskata_imperia_60-te_i_70-te_godini_na_XIX_vek_-_V_Blgarskiat_XIX_vek_novi_arhivi_i_prociti_Sstaviteli_Orlin_Sbev_Hristian_Atanasov>. 14.9.2020; ***Русев****, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2021. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94-%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pd;* ***Петрова****, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2022. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>;* ***Сърбиновски****, М. Вилает на върховизми. // Тракия (Хасково), 2016, N 7, p. 149-160. <https://macedonia.kroraina.com/tr/7/trakia_7_9.pdf>*

ВИЛАЙЕТ – *вж:*
ВИЛАЕТ

ВИСШ ИСЛЯМСКИ ИНСТИТУТ (ВИИ) – висше училище за обучение на мюсюлмански духовници и ислямоведи. Доскоро се намираше се в кв. „Враждебна" в София, а от началото на 2025 учебна година – в реновиран четириетажен бивш техникум в кв. „Илиянци" (*Ил. 29-30*). Има статут на висше училище от 1998, когато наследява създадения през 1991. Полувисш духовен ислямски институт.

Лит.: Висш ислямски институт. // <https://islamicinstitute-bg.org/>. 27.10.2021. 5 с.

29. **Висш ислямски институт (съвременна сграда в квартал „Илиянци") – София (общ изглед)**

30. **Висш ислямски институт (съвременна сграда в квартал „Илиянци") – София (фасада)**

ВОЙНИ НА ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ С АВСТРИЯ ПРЕЗ XVIII И XIX В. – *вж:*
АВСТРО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1787-1791

*** ВОЙНИ НА ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ С РУСИЯ ПРЕЗ XVIII И XIX В**. – *вж:*
РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1768-1774 ; **РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1828-1829** ; **КРИМСКА ВОЙНА (1853-1856)** ; **РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1877-1878**

Г

* *„**ГАЙДА**"*, в. (1863-1867), издаван в Цариград.

*Лит.: **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Гайда" (1863-1867) – издание на цариградската интелигенция. // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97; **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; **Дафинов**, З. Титанът на Възраждането: Петко Р. Славейков. С., 1997; **Дюлгерова**, К. Българската периодика през Възраждането (1844-1878) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2004; „Гайда". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0_(%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%oB8%D0%BA)>. 3.10.2021. 1 с.*

* *„**ГАЙРЕТ**"*, в. (Пловдив, 1895-1903).

НЕДИМ ХАФЪЗ ИБРАХИМ **ГЕНДЖЕВ** – роден на 1 окт. 1945 в с. Глоджево, Разградско. През 1974 се дипломира в Софийския университет „Св. Климент Охридски", а през 1986 в Сирия защитава докторат на тема „Социалната справедливост в Исляма и социализма". Главен мюфтия (1988-1992) и председател на Висшия мюсюлмански духовен съвет (1990). На 14 дек. 1989, при среща с президента *Петър Младенов*, изисква да се върнат родните имена на мюсюлманите в България. При него се откриват полувисшият *Ислямски институт*, както и *средни мюсюлмански духовни училища*.

*Лит.: **Недим Хафъз Ибрахим Генджев**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BC_%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%B2>. 26.10.2021. 2 с.*

* ИВАН СТЕФАНОВ **ГЕШОВ** (1854-1932) – дипломатически агент в Османската империя (1906-1908).

31. **Главно мюфтийство в Република България – София (изглед)**

ГЛАВНО МЮФТИЙСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – официалната институция, представляваща второто по численост вероизповедание в България – *исляма*. Ръководи се от *Главен мюфтия* – духовен водач на мюсюлманите в България и с обща компетентност в изповеданието, който се избира от *Националната мюсюлманска конференция* за мандат от пет години. Представлява *мюсюлманското изповедание* пред всички трети лица, органи и институции в страната и чужбина, като негов законен представител и взаимодейства с централните органи на изпълнителната власт, органите на съдебната власт и с други държавни институции и обществени организации. *Администрацията* на Главното Мюфтийство подпомага дейността

32. *Годишник на Висшия ислямски институт* **(корица на бр. 1 за 2009 г.) (фотография)**

както на Главния мюфтия, така и на *Висшия мюсюлмански съвет*. Седалището на Главното мюфтийство се намира в София. Освен Главното Мюфтийство съществуват и *районни мюфтийства* в 20 града на страната. След районните мюфтийства в йерархията се нареждат *мюсюлманските настоятелства*, като в дадено населено място може да има мюсюлманско настоятелство, без да е задължително в същото населено място да съществува *джамия* или *месджид* (молитвен дом). В България има около 1450 мюсюлмански настоятелства (*Ил. 31*).
– Вж: Мюсюлманско изповедание

Лит.: Мюсюлманско изповедание – Главното мюфтийство в Република България. // <https://www.grandmufti.bg/bg/>. 1.7.2021. 1 с.

ГОДИШНИК НА ВИСШИЯ ИСЛЯМСКИ ИНСТИТУТ *= Annual of the High islamic institute = Yuksek islam enstitusu yilligi е периодично издание* (2009-). ISSN 1313-8839 (*Ил. 32*).

Лит.: Год. / Висш ислямски инст. // <https://islamicinstitutebg.org/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8/>. 23.9.2021. 2 с.

ГОР – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

*** ГРЪЦКО-ТУРСКА ВОЙНА (1919-1922)** – война, към която в Турция се отнасят като към част от *Турската война за независимост*. Тя се води след *Първата световна война*, през 1919-1922, между Гърция и Турция. Въпреки първоначалните победи на гръцките войски в Анадола, войната приключва с разгром за Гърция и размяна на население между Турция и Гърция. След *Лозанския мирен договор* между Турция и Гърция е подписан договор за размяна на населението, според който турците, живеещи в Гърция, ще се преселят в Турция и обратното. Засегнати са близо 2 млн. преселници – 1,3 млн. малоазийски гърци и 500 хил. турци от Беломорието. Загубите на напълно разгромената гръцка армия надвишават 50 хил. убити и 50 хил. ранени и към 30 хиляди пленени. Поради тези причини гърците наричат събитията от есента на 1922 *Малоазийска катастрофа*.

Лит.: Гръцко-турската война. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D1%8A%D1%86%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(1919_%E2%80%93_1922)>. 8.10.2021. 2 с.

*** ГЮЛХАНСКИЯТ ХАТТ-И ШЕРИФ** (*тур.*: **Хатт-и-шериф** – *букв.*: славно; свещено писмо) – султански указ (наречен още и първият акт на *Танзимата*), издаден от султан *Абдул*

Меджид (1839-1861) и обнародван на 3 ноември 1839. През 1838 в Османската империя е назначена комисия начело с реформатора *Мустафа Решид паша*, която трябва да подготви проект за реформи с цел европеизацията на Османската империя.

Хатт-и шерифът провъзгласява:

- равноправие на всички поданици на империята, независимо от тяхната националност и вероизповедание;
- свобода на религията;
- гарантира неприкосновеността на живота, честта и имуществото им;
- право на съдебен процес на основата на закона, недопускащ наказание без присъда;
- справедливо разпределение и събиране на данъците, включващо и отмяна на *илтизама* – системата на откупуване на данъците;
- нов начин на организиране на войската;
- ликвидиране на произвола.

Гюлханският Хатт-и-шериф е преведен на български език от *Неофит Рилски* и публикуван през 1841 в Букурещ. Общото име на планираните реформи *„Танзимат-и хайрийе”* (Благотворни наредби) дава името на епохата на реформи – *Танзимат*. Следващият реформаторски акт в духа на френския либерализъм е така наречения *Хатт-и хумаюн* от 1856.

*Лит.: **Дюмон**, П. Периодът на реформите (Танзимат) (1839-1878). // История на османската империя / Под ред. на Р. **Мантран**; Прев. от фр. Г. **Меламед**. С., 1999; **Александров**, Н. Гюлханският хатишериф и неговото влияние върху Османската империя. С., 2002; **Костов**, А. Исторически преглед на Гюлханския хатишериф. С., 2005; **Божков**, И. Реформите в Османската империя: Гюлханският хатишериф / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2006; **Василев**, Г. Политическият контекст на Гюлханския хатишериф / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2008; **Георгиев**, П. Гюлханският хатишериф и реформите на Танзимат. С., 2010; **Димитров**, П. Въведение в Гюлханския хатишериф. Варна, 2013; **Златанов**, М. Гюлханският хатишериф в европейския контекст. С., 2015; **Маринов**, Д. Влиянието на Гюлханския хатишериф върху Балканите. С., 2017; **Николов**, П. Гюлханският хатишериф: полит. и соц. аспекти. С., 2019.*

ЗАХИТ **ГЮНЕЙ** (1946-) – поет. Завършва Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи като учител. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 445-446.*

Д

*** ДАНЪЧНА СИСТЕМА** – *вж:* **ДЖИЗИЕ**

ДАРВИШ – *вж:* **ДЕРВИШ**

ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – **Иран**. След като *Артахшер (Ардашир I)* (180-242) – първият сасанидски цар печели битката срещу *Артабан IV* (165-224) – последния партски цар, и основава своето царство, той изгражда импозантна сграда до извор, наречен *Гомб-е Оташкаде*. Това здание се състои от три отделни части: 1. Обширно входно портико с овални стени и подпорни арки от двете страни; 2. Трикуполна централна зала в средата на двореца, украсена с резбовани стенописи – подобни на двореца в *Персеполис*; 3. Широк вътрешен двор с два портала и странични зали, украсени със симетрични полуколони. Според някои изследователи – това е дворец, а според други – зороастрийски храм на Огъня (*Ил. 33*). Преди издигането на импозантното архитектурно съоръжение на същото място се е намирал древният град **Гор**, който е един от най-старите градове в Персия (от времето на *Аркаим* – 1500 пр. Хр. – **Урал**, Русия на границата с Казахстан – от където минава пътя на *ариите* към иранското плато) (*вж: с. 146-165 на наст. изд.*). Разрушен изцяло от *Александър Македонски* (356-323 пр. Хр.), който за целта пуснал езерото над него, за да го отнесе. Това направил, защото градът с кръглата си планировка бил най-знаковият символ на персийско-арийската цивилизация (*Ил. 34. 1-2*). *– Вж: Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България*

Лит.: ***Ghirshman****, R. Firuzabad. // Bulletin de l'Institute Français de l'Archéologie Orientale (Caire), 1947, N 46, p. 1-28;* ***Henning****, W. B. The inscription of Firuzabad. // Asia*

33. **Фирузабад – Храм на Огъня – Фарс, Иран (фотография)**

34. 1-2. **Ардашир – град-светилище на древноарийската цивилизация в Персия, построен от първия сасанидски цар (на когото е кръстен) върху основите на древния град Гор – потомък на Аркаим в Урал (аероснимка и съвременна реконструкция) (фотографии)**

Major (Taiwan), 1954, N 4, 98-102; ***Huff****, D. Qala-ye Dukhtar bei Firuzabad. Ein Beitrag zur sassanidischen Palastarchitektur. // Archäologische Mitteilungen aus Irān (Berlin), 1971, N 4, p. 127-171;* ***Huff****, D. An Archaeological survey in the area of Firuzabad. // Proceedings of the IInd Annual Symposium on Archaeological Research in Iran: 29th Oct. – 1st November 1973 / Irānian Centre for Archaeolog. Research; ed. by F.* ***Bagherzadeh****. Tehran, 1974, p. 155-179;* ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1977, N 25, p. 172;* ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1978, N 26, p. 191-192;* ***Huff****, D. Firuzabad. Palast Ardashirs I. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1979, N 27, p. 149-150;* ***Lockhart****, L. Fīrūzābād. // The Encyclopaedia of Islam. Tehran, 1991ab, 2, p. 925-926;* ***Huff****, D. Fīrūzābād. // Encyclopaedia Iranica. Vol. 9. Fasc. 6. New York, 1999, p. 633-636;* ***Huff****, D. Das Plansystem von Ardašīr-Xwarrah: Agrarkolonisatorisches Großprojekt und gebautes Staatsmodell eines von Gott gegebenen Königtums. // Raumkonzeptionen in antiken Religionen: Beitr / ed. by K.* ***Rezania****. Wiesbaden, 2014, p. 153-210;* ***Rossi****, D. La città storica di Ardashir-Xwarrah presso Firuzabad (Fars, Iran). Fonti e territorio: MA thesis / Univ. La Sapienza. Rome, 2016;* ***Rossi****, D. A road to Fīrūzābād. // Ex NOVO Journal of Archaeology (Bicester, UK), 2018, N 3, p. 79-99;* ***Amadori****, M. Letizia et al. Integrated investigations of painting materials in the Sasanian city of Ardaxšīr Khwarrah, near Firuzabad (Southern Iran). // Heritage (Basel), 2024, N 7, p. 1202-1220.*

* ДВУСТРАННИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ, ТЪРГОВСКИ И ДРУГИ СПОГОДБИ МЕЖДУ ТУРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ (1878-1989), ГЛАСУВАНИ В НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

* *„**ДЕЛИ ОРМАН**"*, в. (Разград, 1922-1933).

ДЕМИР БАБА Теке – *алевийско теке* (*тюрбе*) край **с. Свещари**, **общ. Исперих**, **обл. Разград**, Североизточна България. Намира се в извивката на каньона на р. Крапинец, до мощен карстов извор. Част от историко-археологическия резерват *Сборяново*, който е сред Стоте национални туристически обекта на България. Текето е един от първите официално обявени в „Държавен вестник" (бр. 66 от 1927) национални паметници на културата – поради забележителната си архитектура, природна среда и запазеност. Според *„Вилает-наме"* (османска ръкописна апокрифна книга) предполагемото време на построяване на тюрбето е 1612-1617. В тюрбето се намира гробът на алевийския светец от XVI в. *Хасан Демир Баба Пехливан*.

35 **Демир Баба теке – с. Свещари, община Исперих (изглед)**

Представлява седмоъгълна сграда с по-ниско квадратно преддверие, изградени от двулицева суха квадрова зидария от местен пясъчник. Покрито с полусферичен купол с височина 11 м над нивото на терена. Гробът е разположен в средата на седмоъгълното помещение (ориентиран с главата на югозапад и има дължина 3,74 м). Демир Баба теке е постоянно затрупан от дарове и се показва много рядко и само пред алевийски поклонници. Демир Баба теке е култов паметник, почитан едновременно от християни и мюсюлмани. До 1927 на купола имало както *Християнски кръст*, така и *Мюсюлмански полумесец*. Така на едно място се преплитат *сунитска*, *алианска* и *християнска символика*, върху основата на други древни традиции (*Ил. 35*).

*Лит.: **Гергова**, Д. Демир Баба теке – българският Ерусалим: Пътеводител / Д. **Гергова**, К. **Венедикова**. С., 2007; **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007, с. 63-74, 120-125, 152-155.*

НЕВЗАТ ЯКУБ **ДЕНИЗ** (1946-2003) – поет. Завършва Българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски". През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 450-451.*

ДЕРВИШ или **ДАРВИШ** (*перс.:* درویش) – член на *суфитска* религиозна група (орден). Дервишите водят аскетичен и изключително беден начин на живот. *Дар* на персийски означава „врата". Дарвиш буквално значи „който ходи от врата на врата". *Васил Гюзелев* ги определя като мюсюлмански странстващи монаси, скитници-проповедници. Дервишите не притежават собственост и просят, за да получат унижение на този свят и за да се отрекат от материалното, като се сближат с духовното. На дервишите е забранено да просят за себе си, а изпросеното даряват на други бедни. Все пак не всички дервиши се занимават с просия. Измежду тях има и занаятчии, и хора с други професии като например – рибари. Като последователи на *суфизма* дервишите се славят със своята мъдрост, медицински познания, поетични умения, просветление и остроумие. Например *Настрадин Ходжа* (*Молла Насрадин*) е легенда не само сред мюсюлманите. Дервишите имат различни *организации – тарикат* и вярвания, които се отдалечават от традиционния *Сунитски ислям*. Има дервишки ордени, които произлизат от *Шиитския ислям*. В Египет е установен дервишкият орден *Кадирия*. *Рифаия* намира почва в Северна Африка, Турция, Балканите, Иран, Индия, Афганистан и Таджикистан. Орденът

Мевлеви – основан в Турция от *Мевляна Джалал ад-Дин Мухаммад Руми* и намира много последователи. Скитничеството на дервишите се практикувало също с цел освобождаване от зависимостите (телесни потребности, емоционални привързаности, любов към удобствата). Легендите за способностите на дервишите са много разпространени поради естеството на тяхното тайно учение, до което имат достъп само хора с изключителни волеви, интелектуални и душевни качества. Така тяхната дейност си е създала митологичен образ в съзнанието на непросветените в същността на *суфи-ученията*. Дервишите са известни със своите чудеса, като някои от тях – със способността им да общуват с животни, да демонстрират как *Духът* владее материята (причиняват си рани, които моментално зарастват – такива демонстрации могат да се наблюдават дори в наши дни в страните от Близкия изток, Средния Изток, Индия и много др. Някои изтъкнати представители на суфизма (като *Хазрат Инаят Хан*, *Мирзакарим Норбеков*, *Идрис Шах* и др.) дори твърдят, че висшите дервиши са овладели и още по-големи сили, които обаче никога не демонстрират публично заради естеството на тяхното учение. Древната традиция повелява истинският мистик да знае и умее всичко, но да си държи устата затворена.

Лит.: Дервиш. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B8%D1%88>. 22.8.2021. 2 с.

ДЖАМИЯ НА ХАМЗА БЕЙ – *вж:*
ЕСКИ ДЖАМИЯ в Стара Загора

ДЖЕМ СУЛТАН – *вж:*
МУТАФЧИЕВА, В.

*** ДЖИЗИЕ** или **ХАРАЧ** (**харадж**) – паричен данък в мюсюлманските страни, който бил събиран от немюсюлманското мъжко население. В облагателната практика на различни страни и в различни периоди джизието и харачът били разглеждани като един и същ или като два отделни данъка. Тъй като бил въведен според предписанията на *шериата*, джизието спада към т.нар. *шериатски данъци*. Основание за плащането на особен данък от страна на неверниците (т.е. християните и евреите) е самият *Св. Коран*. В сура 9.29 е записано: *„Сражавайте се с онези от дарените с Писанието, които не вярват в Аллах и в Сетния ден, и не възбраняват онова, което Аллах и Неговият Пратеник са възбранили, и не изповядват правата вяра – докато не дадат налога [джизя] безусловно и с покорство.”*.

*Лит.: **Недков**, Б. Поголовният данък в Османската империя с оглед на България. // Ист. преглед (С.), 1945, N 1, с. 18-33; **Inalcık**, Halil. The Ottoman Empire: Economy,*

Society and Polity. Cambridge, 1994; ***Çetinsaya****, Gökhan. The Ottoman Administration of the Balkans: Taxation and Poll-tax (jizya/haraj). // SOAS/Routledge Studies on the Middle East. London, 2006;* ***Павлов****, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>;* ***Манолова****, Н. Сирашките каси в Дунавския вилает на Османската империя (60-те и 70-те години на XIX в.) / Н.* ***Манолова****, Х.* ***Атанасов****. // Българският XIX век: нови архиви и прочити. С., 2019. <https://www.academia.edu/42331896/Манолова_N_Атанасов_Hr_Сирашките_каси_в_Дунавския_вилает_на_Османската_империя_60_те_и_70_те_години_на_XIX_век>;* ***Петрова****, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2022. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>;* ***Русев****, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2021. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94-%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>;* ***Barkan****, Ömer Lütfi. Ottoman Bulgaria: Legal status and taxation (jizya). // Ottoman Bulgaria: Wikipedia. 17.05.2025. 1 p.*

ДЖУЗ (*араб.:* множествено число – аджза‘) – *букв.:* „част” – една от 30 приблизително равни части, на които понякога се разделя *Св. Коран*. Това разделяне се прави с цел рецитиране на целия Св. Коран през месец *Рамазан* по време на молитвата *Тарауих*. Всяка вечер се рецитира по един джуз. Джузът се разделя на 2 *ахзаба* (*групи*) и всеки *хизб* (*група*) се разделя на 4 *четвъртини*. Най-популяният джуз е *Амма* – последният от 30-те, съдържащ най-късите *сури*.

Лит.: Джуз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D1%83%D0%B7>. 21.7.2021. 2 с.

ДЖУМАЯ ДЖАМИЯ (*тур.:* Cuma Camii) или **Улу джамия** (*„петъчна джамия”*) – мюсюлмански храм в центъра на **Пловдив**, в подножието на *Таксим тепе*. Ранен османски паметник, построен при *султан Мурад I* (1362-1389) или при *султан Мурад II* (1421-1451). Първоначално наричана *Мурадие джамия* – по името на султан Мурад, финансирал строителството ѝ, по-късно – става известна като *Улу джумая джамия* (*„Главна петъчна джамия”*).

36. **Джумая джамия – Пловдив (изглед)**

Молитвеното помещение е покрито с девет купола, носени от четири стълба в центъра на сградата. Във вътрешността има богата стенописна украса с растителни и геометрични мотиви, медалиони и текстове от *Св. Коран*. На югозападния ъгъл на джамията е разположен слънчев часовник, поставен през 1878. Има дървена пристройка с кафене и библиотека.

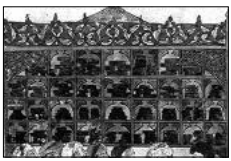
Стихотворен надпис над северния вход гласи (в превод от османотурски): *„Негово превъзходителство султан Мурад, който стои близо до милостта на Бога, издигна в Пловдив този красив храм, изпълнен със Светлина. С минаването на времето неговата сграда цялата беше се разрушила. Отново я възстанови великодушният владетел обичайно. Ариф (мъдрецът) изрази датата на възстановяването върху драгоценния камък. Тази хубава джамия Абдюлхамид хан отново изгради. Година 1199, 27 шабан (5 юли 1784 г. от Р.Х.)"* (*Ил. 36*).

Лит.: Енциклопедия „България". Т. 2. С., 1981, с. 301-302; ***Миков****, Л. Джумая джамия и Имарет джамия в Пловдив. С., 2018;* ***Пеев****, В. Пловдив в миналото. Пловдив, 2011, с. 258; Пловдив. Паметници на културата. Пловдив, 1960, с. 36-38;* ***Рудолоф-Хиле****, Г. Град Пловдив и неговите сгради. // Изв. Бълг. археол. инст. (С.), 8, 1934, с. 388-390, 419;* ***Татарлъ****, И. Турски културни сгради и надписи в България. С., 2003, с. 48-51, 115-116.*

АХМЕД ДЕМИР **ДОГАН (Ахмед Исмаилов Ахмедов**) (1954-) – български политик, основател на Движението за права и свободи (ДПС) през 1990 и негов председател до 2013. Завършва специалност „Философия" в Софийския университет „Св. Климент Охридски", след което е редовен аспирант в Института по философия към Българската академия на науките. През 1985 завършва и Академията за обществени науки и социално управление (АОНСУ) на Централния комитет на Българската комунистическа партия. През 1986 защитава кандидатската дисертация и постъпва на работа като научен сътрудник в Института по философия при Българската академия на науките (БАН). Репресиран в периода 1986-1989.

37. **Дом на мъдростта – Багдад (фолиант на ръкопис от библиотеката)**

38. **Дом на мъдростта – Багдад (страница от ръкопис от библиотеката)**

ДОМ НА МЪДРОСТТА (*араб.:* Байт ал-хикма) – най-голямата средновековна мюсюлманска библиотека. Изградена през VIII в. в **Багдад**. Съдържала стотици хиляди ръкописи, изработени от най-добрите калиграфи и посветените на всички области на познанието ерудити. Унищожена при разгрома на династията на *Абасидите* от монголите (1258) (*Ил. 37-38*).

Лит.: ***Al-Khalili****, J. The House of Wisdom: How Arabic Science Saved Ancient Knowledge and Gave Us the Renaissance. New York, 2011;* ***Lyons****, J. The House of Wisdom: How the Arabs Transformed Western Civilization. New York, 2009.*

* *„**ДОСТЛУК**”* (**Приятелство**), в. (София, 1926-1935).

ОСМАН **ДУРАЛИЕВ** (1939-2011) – състезател по борба свободен стил. Печели 2 пъти сребърен медал на летните олимпиади в Мексико 1968 и в Мюнхен 1972. 4-кратен европейски вицешампион – през 1967, 1968, 1969 и 1972. Също 4 пъти е втори на световни първенства по борба – през 1967, 1969, 1970 и 1971. През 1989 принуден да емигрира в Турция. Община Исперих прави народни борби в чест на шампиона, а на най-младия състезател се връчва пояс, наречен „Златният пояс на Осман Дуралиев”.

АЛИ **ДУРМУШ** (1940-) – поет и прозаик. Завършва „Турска филология” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Пише поезия и проза, както и хумористични произведения.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 439.*

СВЕТОСЛАВ **ДУХОВНИКОВ** (1914-2000) е роден в с. Търън на 25 юни 1914. Завършва мюсюлманско духовно училище в родното си село и основно образование – в Райково. Благодарение на изключителната си любознателност и самообразованост той става един от най-авторитетните преводачи на османотурски документи. Превежда *Св. Коран* и молитвите на български език, за да бъдат разбираеми за молещите се в *джамиите*. Като един от учредителите на Българомохамеданска културно-просветна и благотворителна дружба „Родина” (БМКПБДР, 1937-1947) е и от първите, които заменят османотурското си име с българско и, въпреки натиска, не го променя до края на живота си. Основава *мюсюлманското духовно училище в Райково*, на което е и директор. Бил е *районен мюфтия* в Смолян и Пловдив, директор на *българо-мохамеданската гимназия „Мехмед Синап”* в Пловдив. След 9 септ. 1944 новата местна ОФ власт, в лицето на *Кирил Васелев*, *Никола Палагачев* и др., класифицират БМКПБДР като „фашистка” организация и започва преследване на активистите ѝ. Духовников е съден от Народния съд, но е оправдан. Съдебните заседатели, след като проучват архива на организацията, нейните издания, позиви и агитационна литература, се убеждават, че това е една родолюбива и патриотична формация, но властите в Смолян не се вслушват в препоръките на съда, и ликвидират формацията. След процеса Светослав Духовников е принуден да напусне пределите на Смолянски окръг и да се установи в Пловдив, където умира през 2000. През 2011 обявен посмъртно за почетен гражданин на Смолян и Пловдив, заедно с *Камен Боляров* и *Петър Маринов*.

*Лит.: **Светослав Духовников** – един от Дружба „Родина”. С., 2014.*

39. **Духовно ислямско училище в Момчилград (изглед)**

ДУХОВНО ИСЛЯМСКО УЧИЛИЩЕ в **Момчилград**. Открито през 1991 със статут на 3-год. професионално средно училище, а от 1993 – обучението става 4-год. (*Ил. 39*).

Лит.: Духовно ислямско училище в Момчилград. // <https://du-momchilgrad.com/>. 29.7.2021. 2 с.

40. **Духовно училище „Нювваб” – Шумен (изглед)**

ДУХОВНО УЧИЛИЩЕ „НЮВВАБ” – **Шумен**. Открито през 1923. Учебните планове и програми на висшия отдел на „НЮВВАБ” подготвени въз основа на опита на известния елитен Университет „Ал-Азхар” (al-Azhar University) в Кайро. „НЮВВАБ” обучава не само *имами*, *хатиби* и *мюфтии*, но и – *учители* за *медресетата* и *частните турски училища* (*Ил. 40*).

Лит.: Духовно училище „Нювваб” в Шумен. // <http://nuvvab.net/>. 29.7.2021. 2 с.

41. **Духовно училище – София (изглед, изобразен на корица на негово издание)**

ДУХОВНО УЧИЛИЩЕ – **София**. Открито през 2025 (*Ил. 41*).

Лит.: Духовно училище – София. // <https://www.grandmufti.bg/bg/up-to-date/saobshteniya/13163-2025-02-12-08-37-16.html>. 28.10.2021. 12 с.

Е

ЕВСТАТИЕВ, СИМЕОН (1968-) – арабист и ислямовед, доктор по история, професор по история на арабския свят и исляма и ръководител на катедра „Арабистика и семитология” при Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

*Лит.: **Евстатиев**, С. Религия и политика в арабския свят: ислямът в обществото. С., 2012; **Евстатиев**, С. Салафизмът в близкия изток и границите на вярата. С., 2018.*

ЕВСТАТИЕВА, ГАЛИНА – завършва арабистика в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (СУ). Доцент по арабска култура в катедра „Арабистика и семитология” при СУ. Преподава различни дисциплини, свързани с изучаването на обществото, културата и изкуството на арабския свят.

*Лит.: **Евстатиева**, Г. Арабското стихознание. С., 2011; **Евстатиева**, Г. Ислямът и забулването на жените в арабския свят. С., 2016.*

ЕДРЕЛЕЗ – *вж:*
КЪЗЪЛБАШИ ; **ХЪДЪРЛЕЗ**

42. **Елмалъ Баба теке – с. Биволяне, Момчилградско (изглед)**

ЕЛМАЛЪ БАБА ТЕКЕ край с. **Биволяне**, **Момчилградско** – уникален религиозен комплекс, състоящ се от *джамия*, *медресе* и *тюрбета* (*Ил. 42*).

Лит.: Елмалъ Баба теке край с. Биволяне, Момчилградско. // <https://opoznai.bg/view/elmala-baba-tekke-bivoliane>. 29.10.2021. 2 с.

*** ЕНИЧЕРСТВО И НЕГОВОТО ЛИКВИДИРАНЕ ОТ СУЛТАН МАХМУД II (1826)** – *вж:*
ЕНИЧАРСКИ КОРПУС

*** ЕНИЧАРСКИ КОРПУС** – основен род войска в Османската империя, създаден на базата на отряди от еничари (*османски тур.*: yeni çeri – *букв.:* нов войник).

*Лит.: **Георгиева**, Ц. Еничарите в българските земи / Македонски науч. инст. Пловдив, 1988. <https://macedonia.kroraina.com/cgebz/georgieva_enicharite_v_bylgarskite_zemi_1988.pdf>; **Димитров**, С. **Султан Махмуд II** и краят на еничарите. С., 2015. <https://iztok-zapad.eu/sultan-mahmud-ii-i-krayat-na-enicharite>; **Карахасан-Чънар**, Ибр. Османските потайности: еничарите. С., 2024. <https://bnr.bg/post/101977890>*

ИСЛЯМ БЕЙТУЛЛАХ **ЕРДИ** (1940-) – писател и журналист. Работи като учител по турски език. Репресиран. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 446-447.*

ЮМЕР ОСМАН **ЕРЕНДОРУК** (1934-2006) – поет, прозаик и емблематичен дисидент. Завършва Турското педагогическо училище в Кърджали.

Многократно репресиран. През 1989 е принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 459-460.*

43. **Ески джамия – Стара Загора (1920 г.) (изглед)**

ЕСКИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Eski Cami – „**стара джамия**"), позната и като **Джамия на *Хамза бей*** – средновековна сграда в центъра на **Стара Загора**, служила за джамия, а понастоящем – за *Музей на религиите*. В далечното минало на нейно място имало тракийско светилище от римската епоха, посветено на *Тракийския конник*, а след това, през X в. – издигната еднокорабна *гробищна църква* в средновековния некропол на града. Арабски надпис върху каменна плоча над вътрешната врата на сегашното здание съобщава: *„Пророкът, мир нему, казва: „Който изгради джамия за Господа, за него Бог изгражда дом в Рая." Построяването на тази благословена джамия завърши по време на царуването на достойния, всеподкрепен, всепобеден султан на Исляма и на мюсюлманите, сянка на всевишния Бог на световете, владетел емир Сюлейман, син на Баязид, син на Мурад хан – да бъде вечно царството му, – на великолепния емир, земна сянка на Господа, величие на държавата и на религията, (от) Хамза бей – нека Бог му продължи щастието. Завършването на строежа стана в края на годината осемстотин и единадесета (1408-1409 г. от Р.Х.).".*

Сградата представлява квадратен молитвен салон и преддверие от север. Точно срещу входа, в дебелината на южната стена, е оформена нишата на *михраба*. Молитвената зала е покрита с величествен купол с диаметър 17, 47 м. От архитектурна гледна точка джамията е уникална за времето си поради факта, че огромният купол не стъпва върху междинни подпори, а е носен единствено от стените на молитвения салон (*Ил. 43*).

Лит.: Пътеводител за османска България / Състав. Д. ***Транкова****, Хр.* ***Матанов****, А.* ***Георгиев****. С., 2011, с. 136-139;* ***Татарлъ****, И. Турски културни сгради и надписи в България. С., 2003, с. 26-34, 114.*

ЕСКИ ДЖАМИЯ (*тур.:* Eski Cami – „**стара джамия**") в **Хасково**. Арабски надпис върху каменна плоча на входа на джамията упоменава 1395 като година на нейното построяване: *„Подкрепа от Господа и (близка) победа! Изградено бе това свещено място в последния ден на седемстотин деветдесет и седма година (15 октомври 1395 г. от Р.Х.). В обладание на Бога.* Година 797*.".*

Този надпис я прави най-старото мюсюлманско молитвено здание в цяла България. Сградата е правоъгълна и северната входна фасада е отделена от улицата с малък двор. Молитвеният салон е осветен от два реда прозорци. В центъра на *киблата* (*стената, обърната към Мека*) има *михраб* (*ниша в стената, от която е проповядвало духовното лице*), в която са изписани цитати от *Св. Коран*. Стените на основното тяло са дебели около 1 м. В стопанското помещение, откъдето се стига до *минарето*, има запазена стара дървена решетка. Минарето – боядисано в бял цвят, а под *викалото* има четирилистен сталактитен мотив (*Ил. 44*).

44. **Ески джамия – Хасково (изглед)**

Лит.: ***Татарлъ****, И. Турски културни сгради и надписи в България. С., 2003, с. 23-24, 169.*

45. **Ески джамия – Ямбол (изглед)**

ЕСКИ ДЖАМИЯ ЕБУ БЕКИР (*тур.:* Eski Cami Ebu Bekir – „**старата**" **джамия**) в **Ямбол** – втора по големина джамия в България. Над вратата на джамията поставен надпис, според който храмът се нарича **Ебу Бекир джамия** и е построен през 1413. *Минарето* носи необичайни черти – квадратна форма и кръгла горна част, което сочи *сирийски* и *източноанадолски стил* на строителство. В джамията се влиза през три входа, водещи към главната зала, като днес се използва само централният вход. Източната ниша – отделена със завеса и се ползва като зала за молитви от жените. Централният купол е масивен оловен. Вътрешните стенописи на джамията датират от XVII в. В четирите ъгъла на купола са вградени четири акустични гърнета. *Исмаил Хакъ паша* е препогребан в преддверието на Ески джамия, като на надгробния му паметник има надписи на турски, български и френски език: *„Тук са положени тленните останки на Исмаил Хакъ паша от с. Таушан тепе (Кабиле) Ямболско, благодетеля спасил населението от II отдел на гр. Ямбол, Каргона от клане и опожаряване през 1876 г. Починал на 80-годишна възраст през 1876 г."* (*Ил. 45*).

Лит.: Ески джамия Ебу Бекир. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%AF%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D0%BB). 28.10.2021. 2 с.

Ж

ЖЕЛЕЗНИЯТ БАЩА – *вж:*
Хасан **Демир Баба** Пехливан

З

ЗАВИЕТ – *вж:*
ТЕКЕ

ЗАМЗАМ (*араб.*) – кладенец, разположен в рамките на **Масджид ал-Харам, Мека**, Саудитска Арабия. Намира се на 20 м източно от *Кааба* – най-свещеното място в *исляма*. Според ислямските разкази кладенецът е чудотворен източник на вода,

който се е отворил преди хиляди години, когато синът на *Ибрахим* (*Авраам*) – *Исмаил* (*Ишмаил*) е оставен с майка си *Хаджар* (*Хагар, Агар*) в пустинята. Твърди се, че пресъхнал по време на заселването на *Джурхум* в района и че бил преоткрит през VI в. от *Абд ал-Муталиб* – дядо на *Мухаммад*. Милиони поклонници посещават кладенеца всяка година, докато извършват поклонения *Хадж* или *Умра*, за да пият вода от него. – *Вж: Авраам* ; *Хаджар*
Лит.: Замзам. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D0%B7%D0%B0%D0%BC>. 27.10.2021. 2 с.

ЗЕЙНЕП **ЗАФЕР** (1958-) – филолог и литературовед. През 1992 завършва „Българска филология" с втора специалност „Руски език" във Висшия педагогически институт – Шумен. Същата година започва да работи като преподавател в Катедрата по български език и литература на Факултета по хуманитарни науки в Анкарския университет (Ankara Üniversitesi, Ankara University). През 1998 защитава докторат. През 1999 е избрана за доцент във Факултета по хуманитарни науки на Университет „Гази" (Gazi Üniversitesi, Gazi University) в Анкара. Тук създава Катедра по руски език и литература, която през академичната 2000-2001 започва учебна дейност. От 2010 е професор в Катедрата по български език и литература на Факултета по хуманитарни науки в Анкарския университет. Работи в области като история на руската и българската литература, история и теория на превода, история на българските турци и мюсюлмани. Авторка на монографии и редица други публикации и художествени преводи, както и е съставител на сборници.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015.*

ЗЕКЯТ, закат или заках – ислямската задължителна *милостиня*, един от *петте стълба на исляма*. Тя е механизъм за предотвратяване на бедността в мюсюлманските държави, прехвърляйки средства от по-заможните към по-бедните. В ислямските страни милостинята зекят се събира и разпределя от държавните органи. Еквивалент на данъка *джизя* за немюсюлманите, които не са длъжни да я плащат. Всеки мюсюлманин е зададължен да даде 1/40 (2,5%) от капитала, който притежава през цялата (*лунна*) *година* – 2,5% от стоките, използвани за търговия и от 5% до 10% от реколтата в зависимост от напояването. Недвижимото имущество и превозните средства не са облагаеми. Милостинята зекят не е задължителна, ако общата реколта е по-малко от 653 кг. Същото се отнася и за добитото злато и сребро, ако притежателят му разполага с по-малко от съответно 85

и 595 гр. Немюсюлмани не могат да се възползват от милостинята зекят. Милостинята зекят не обхваща търговията и не може да се дава на членове на семейството. Тези, чието материално състояние не се е подобрило през изминалата година, не са длъжни да дават зекят.

Лит.: Зекят. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BA%D1%8F%D1%82>. 30.10.2021. 2 с.

ЗИЕЗИ – легендарен родоначалник на прабългарите, сведения за когото има само в т. нар. *Анонимен римски хронограф* от 354. Според него Зиези е син на библейския патриарх *Сим* – родоначалник на *семитите* и син на *Ной*.

Името му е споменато във фразата *„**Ziezi** ex quo vulgares”* (*„Зиези, от когото са българите”*), която е **първото известно споменаване на името „българи”**.

*Лит.: Латински извори за българската история: Т. I / Бълг. акад. на науките; Ред. И. **Дуйчев**, М. **Войнов**, Б. **Примов**, В. **Велков**, Б. **Геров**. С., 1958, с. 82; **Голийски**, П. **Зиези**, от който са Българите. Предхристиянска и предмюсюлманска религия и митология. С., 2003. (Библ. Бълг. вечност; 41). – Библиогр. с. 399-406; Показалци; **Daniel Ziemann**, Vom Wandervolk zur Grossmacht: die Entstehung Bulgariens im frühen Mittelalter (7-9. Jahrhundert). Weimar, 2007, S. 56.*

* *„**ЗИЯ**”* **(Светлина)**, в. (Шумен, 1966-1974).

И

ИБН АРАБИ (*араб.*) – арабски *суфи*-мистик, философ и богослов. В *суфизма* почитан като *Шейх Ал-Акбар* (Най-великия шейх). Автор на над 840 произведения. Ибн Араби е роден на 28 юли 1165 в Мурсия, Испания, в знатно семейство. Когато е на седем години, семейството му се премества в Севиля, където получава добро образование. През 1180 среща *Авероес* в *Кордоба* и става суфи. През 1193 напуска родината си и заминава за *Магреб* и от 1195 до 1197 живее в град *Фес*, където се среща с много учени и свои последователи. През 1200 заминава на поклонение *Хадж* в *Мека* и престоява там три години, започвайки работа над труда си *„Мекански откровения”*. От 1204 до 1207 пътува до *Анатолия*, *Багдад* и *Египет*. Последните седемнадесет години от живота си прекарва в *Дамаск*, където и умира на 10 ноември 1240.

Ибн Араби създава сложна теософска система за отношението между *Бога* и света, която всъщност е основата на теорията му за *Единството на Битието* (уахдат ал-уджуд). Според тази теория, представена в труда му „Мекански откровения", който се състои от 560 глави, цялото *Съществуване* е едно, и то е проява на всепроникващата *Божествена реалност*. Според възгледите на Ибн Араби многостранността е почти толкова реална като единството, след като произтича от Бога, *Истинския*. Независимо че изтъква реалността на многообразието, Ибн Араби няма предвид, че то съществува в същия смисъл – както Бог съществува, тъй като има само един *уджуд* – едно истинско Съществуване – на Бога. Ключов момент във философията на Ибн Араби е *Логосът* или *Словото*. Според него за всеки пророк, като символ на най-висша религиозна и духовна истина, е присъща характерна духовна същност или реалност, която той нарича Логос, и която е израз или проявление на *Божественото*. Ибн Араби разграничава два аспекта на *Божествената същност*. Докато първият е скрит и непознаваем, трансцендентен, изчистен изцяло от многостранност, вторият разкрива известна степен на разграничение, обособяване, защото в него Бог е и *Създателят*, и *Сътворението* – целостта на всичко. В своето обяснение за човешката душа Ибн Араби прави разграничение между човешката или „разумна" душа и животинската, лишена от разум. Категоричен във вярата си, че душата е отделна материя, изцяло различна от тялото и всъщност е част от духовния свят. Най-високото достижимо ниво за човешката душа е нивото на директно познание, което е крайната духовна цел за много ислямски мистици. Когато достигне етапа на директно познание, душата е постигнала състоянието на самоунищожение и ще може да се докосне до *Единството на всички неща* – Създателя и *Неговото Творение* – видимото и невидимото, вечното и временното.

Лит.: ***Corbin**, H. Creative Imagination in the Sufism of **Ibn `Arabi** / Princeton Univ. Press. Princeton, 1969; **Corbin**, H. L'Imagination créatrice dans le soufisme d'**Ibn `Arabî**. Paris, 2006; **Ибн Араби**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B1%D0%BD_%D0%90%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B8>. 1.9.2021. 4 с.*

ИБРАХИМ (*араб.*) – Библейският патриарх *Авраам*, който е Пророк в *исляма*. Син на *Тарак* и баща на Пророка *Исмаил* – неговия първороден син, който е смятан за *Баща на арабите*. Ибрахим често е наричан *Халил Аллах* (*Приятел на Аллах*). Неговият баща умира, когато той е много малък, и затова е отгледан от своя чичо *Азар*, който е езичник. Много от Библейските пророци са смятани за *пророци на Аллах* в исляма, следователно – и за *мюсюлмани* (т.е. *монотеисти*). Ибрахим е почитан за *ханиф*, т.е. *откривател на монотеизма*, без да е бил учен от Пратеник.

Тъй като Ислямът, *Християнството* и *Юдаизмът* признават

и почитат Ибрахим (Авраам), те са наричани **Авраамически религии**. – *Вж: Авраам*

*Лит.: **Ибрахим**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B8%D0%BC_(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA)>. 30.7.2021. 2 с.*

46. **Ибрахим паша джамия – Разград (изглед)**

ИБРАХИМ – *вж:* **АВРААМ**

МАГБУЛ **ИБРАХИМ ПАША ДЖАМИЯ** – мюсюлмански храм в **Разград**, включен в каталога на ЮНЕСКО – като третата по големина джамия на Балканите. Строежът на молитвения храм започнат между 1523 и 1536 върху основите на по-ранна джамия от български майстори и по поръчение на великия везир *Макбул Ибрахим паша Паргалъ*. След неговата смърт през 1536 строителството е преустановено и джамията е довършена едва през 1616 от *Махмуд паша*. Храмът е централнокуполен, като долната му част е куб, който във височина преминава в осмостен, а после – в цилиндър. Хоризонталните сили от купола се поемат от четири контрафорсни ъглови кули и от пиластрите по цилиндричния *тамбур*. На фасадата има четири реда островърхи прозорци. Минарето е от дялан камък с пластични орнаменти под *викалото*. Във вътрешността има богати оригинални стенописи (*Ил. 46*).

*Лит.: Енциклопедия „България”. Т. 3. С., 1982, с. 5-6; Кратка история на българската архитектура / Състав. Д. П. **Димитров** и др. С., 1965, с. 185.*

ЕРОЛ РАХИМОВ **ИБРАХИМОВ** (1969-) – музикант. Вокалист и басист на музикалната група „Уикеда” (1997).

ЙЪЛДЪЗ **ИБРАХИМОВА** (1952-) – джаз певица. Изпълнява български, турски и цигански фолклорни песни и руски романси. Завършва Музикалното училище и Музикалната академия в София. Първото ѝ участие на световен фестивал е през 1981 – в Хюстън, САЩ. След това се изявява на фестивали в Памплона (Испания), Париж, Нанси и Мюлюз (Франция), Инсбрук (Австрия), Берлин, Дуисбург и Вирсен (Германия), Кноке (Белгия), Прага и Зилина (Чехия), Атина и Солун (Гърция), Анкара, Истанбул и Измир (Турция), Ниш, Белград (Сърбия), Москва, Криворог и Новосибирск (бивш СССР), София и Варна (България) и др. По време на т. нар. „възродителен процес” властта я принуждава да си смени името с „българско” и тя избира *Сузана Ерова*. От началото на 90-те г. на XX в. живее в Турция. През 1993 се омъжва за турския политик от български произход *Али Динчер* – бивш кмет на Анкара, депутат.

Сред творците, с които Йълдъз Ибрахимова работи, са *Антоан Ерве*, *Франсоаз* и *Луи Монтен*, *Ив Робер*, *Иво Папазов – Ибряма*, *Жан Луи Лоньон*, *Лайош Дудаш*, *Майкъл Алперин*, *Окай Темиз*, *Анатолий Вапиров*, *Владимир Тарасов*, *Петер Ковалд*, *Антони Дончев*, *Васил Пармаков*, *Урс Лимгрубер*, *Рудолф Дашек*, *Зина Паркинс*, *Карло Рицо*, *Кристоф Хаберер*, *Венци Такев* и много други. Има реализирани проекти със Симфоничния оркестър на Българското национално радио, Президентския симфоничен оркестър (Presidential Symphony Orchestra), Симфоничния оркестър на Измир (Izmir State Symphony Orchestra), Симфоничния оркестър на Истанбул (Istanbul State Symphony Orchestra), Петербургската филхармония и много други. През 1998 печели наградата на турското сп. „Jazz" (Istanbul, 1990-) за вокалист на годината. Същата година удостоена с приза „Баларт" на сдружение „Българска духовност" – за изключителен принос в приобщаването на балканската култура към световната. Носител на най-голямата награда на Съюза на музикалните и танцови дейци в България – „Кристална лира".

Лит.: Турски народни песни LP / Балкантон. С., 1979.

ИДЕАЛНИЯТ МЮСЮЛМАНИН – *вж:*
АВРААМ

ИЛТИЗАМ – *вж:*
ГЮЛХАНСКИЯТ ХАТТ-И ШЕРИФ

* *„**ИНТИБАХ**"* (**Пробуждане**), в. (Шумен, 1928-1931).

47. ***„Информационен бюлетин"*** **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България (корица на изданието за 2008 г.)**

*„**ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН**"* **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Нар. репуб. България** – годишно периодично издание (1989-2012). Без ISSN (*Ил. 47*).

Лит.: „Информационен бюлетин" / Гл. Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Нар. републ. България. // <https://grandmufti.bg/bg/za-nas/byuletin.html>. 3.8.2021. 12 с.

КЕАЗИМ **ИСИНОВ** (1940-2023) – художник живописец. Завършва специалност „Живопис" във Висшия институт за изобразително изкуство „Николай Павлович" – в класа на проф. *Ненко Балкански*. Освен с живопис, се занимава и с малка пластика, скулптура и миниатюри. Има над 30 самостоятелни изложби в България и над десет – по света. През 2005 обявен за художник на хилядолетието, след като печели конкурса „Милениум" (Millennium) в Холандия на тема „1001 причини да обичам Земята".

Онлайн ресурс.

ИСЛЯМСКИ ИНСТИТУТ В СОФИЯ – *вж:*
ВИСШ ИСЛЯМСКИ ИНСТИТУТ (ВИИ)

ИСЛЯМСКО ОТКРОВЕНИЕ (Съществуване) – *вж:*
Мулла САДРА ШИРАЗИ (SADR **al-Din Muhammad al-Shirazi**)

ИСМАИЛ – *вж:*
АВРААМ

ЮСУФ **ИСМАИЛ** (1857-1898) – най-известен посмъртно като **Коджа Юсуф** – етнически турчин, османски и български борец от края на XIX в. Става *башпехливан* на турнира Къркпънар по мазни борби през 1895.

Предполага се, че е първият турски борец, състезавал се в стил класическа борба. Състезава се с най-добрите борци в Европа и САЩ. Бил 188 см висок и тежал 138 кг.

Онлайн ресурс.

ИСРА – *вж:*
НОЩНОТО ПЪТУВАНЕ (***Исра***) и **НОЩТА НА *МИРАДЖ*** (**Възнесението**)

ИСТОРИЯ НА ИСЛЯМА (*Tarih-i islâm*. Şumnu: İntibah matbaası, 1351/1932. 219 p.). Издадена в Шумен през 1932. Текст на *османица*.

Лит.: История на Исляма (*Tarih-i islâm*. Şumnu: Intibah matbaasi, 1351/1932. 219 p.). *// <https://plus.cobiss.net/cobiss/bg/bg/bib/1046229732#full>. 3.8.2021. 219 с.*

Й

* ***„ЙЕНИ ХАЯТ"*** **(Yeny hayat**: **içtimaî siyasî ve bedi aylik resîmlî mecmua) (Нов живот)**, сп. (София, 1954-1988).

Онлайн ресурс.

* ***„ЙЕНИ ЪШЪК"*** **(Нова светлина)**, в. (София, 1945-1991).

Онлайн ресурс.

* ХАЙРИЕ СЮЛЕЙМАНОГЛУ **ЙЕНИСОЙ** (Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, **Хайрие Мемова-Сюлейманова**, 1934-2018). Родена в гр. Кричим. Учи в турското основно училище и българската девическа гимназия в родния си град. Завършва „Тюркология", а след това – и „Българска филология" в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ). По разпределение започва работа като учителка по турски език и литература в Турското педагогическо училище – гр. Кърджали. След това – назначена за завеждащ Катедра „Турски училища" в новооткрития тогава Институт за усъвършенстване на учители в Стара Загора. Преподавател (ст. преподавател, гл. ас.) по „Турски език" в специалност „Тюркология" при СУ, където работи 22 г. Преместена на работа в Института по балканистика при Българската академия на науките (БАН). През 1991 постъпва на служба във Филологическия и историко-географски факултет на Анкарския университет (Ankara Üniversitesi) и става основател на специалността„Българска филология". В Университета в гр. Мугла (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi) един семестър чете лекции по дисциплините: „Румелийските (балканските) турски диалекти" и „Литературата на балканските турци". Специализира в Азербайджанския държавен университет в Баку (Bakı Dövlət Universiteti) (1970), защитава докторска дисертация в Института по езикознание при Азербайджанската академия на науките (Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası) (1995). През 1987 е избрана за доцент. Професор от 2003. Научноизследователската ú дейност е главно в областта на балканското езикознание – турско-балкански и славяно-турски (и тюркски) езикови контакти. В обсега на нейните проучвания са и културните въпроси на балканските турци. Има над 250 издадени труда (монографии, студии, сборници и учебници), както и статии, публикувани в университетски годишници и международни научни списания.

*Лит.: **Муратова**, Н. Политически и научни репресии – случаят **Хайрие Мемова-Сюлейманова** / Н. **Муратова**, З. **Зафер**. // Balkanistic forum (Благоевград), 3, 2020, p. 9-56; **Yenisoy**, H. Ailede cocuklarin terbiyesine dair. Sofia, 1966; **Yenisoy**, H. Bulgaristan Turk cocuk edebiyatindan ornekler: Folklor turleri, siirler ve duz yazilar. Ankara, 2002; **Yenisoy**, H. Bulgaristan Türklerinin Türkçe eğitim davası, 1877-2007. Bursa, 2007; **Yenisoy**, H. Edebiyatimizda Balkan acilari. Filibe, 2007; **Yenisoy**, H. Rodop manleri. Sofia, 1962; **Yenisoy**, H. Rodop turk halk masallari. Sofia, 1963; **Yenisoy**, H. Rodop turkuleri. Sofia, 1964; **Yenisoy**, H. Türkçenin sıklık sözlüğü: edebî eserlerde sık kullanilan sözcükler. Ankara, 2014; **Yenisoy**, H. Turkçenin ters sıklık sözlüğü. Ankara, 2006.*

ХАЙРИЕ **ЙОЗГЮР** (1950-) – изпълнителка на турски народни песни. Репресирана. През 1989 принудена да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 458.*

ЙОХАНЕС ДЕ СИЛЕНТИО (Johannes de Silentio) – *вж:* ***АВРААМОВ ПРОБЛЕМ*** **НА РЕЛИГИОЗНОТО СЪЗНАНИЕ (Сьорен Киркегаард ; Николай Константинович Рьорих, Елена Ивановна Рьорих, Юрий Николаевич Рьорих, Святослав Николаевич Рьорих)**

ЛЯТИФ АЛИ **ЙЪЛДЪРЪМ** (1935-1999) – поет и журналист. Работи в Радио София. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 447.*

К

КАДЕМЛИ БАБА ТЕКЕ се намира на *върха Св. Илия* (*Ада тепе*) на 3 км северно от с. **Сокол**, **Старозагорско**. *Гробницата* (*тюрбето*) на *Кадемли Баба Султан* (с истинско име: *Муса Чобан*) – ислямски светец, изповядващ *бекташизма*. Смята се, че той е един от първите хора, известен с *идеята за помирение между религиите*, и на това място обучавал както *християнски*, така и *мюсюлмански духовници*. Текето представлява сграда, облицована с мрамор, във форма на седемстенна призма с ширина на страната 3,60 м и височина – 7,50 м, с квадратно преддверие със стени по 5 м (*Ил. 48*).

Лит.: Кадемли Баба Теке. // <https://www.hramove.bg/hramove/temple_4119.html>. 5.8.2021. 2 с.

48. **Кадемли Баба Теке – с. Сокол, Старозагорско (изглед)**

АХМЕД **КАДИР** (1948-) – поет. Завършва „Българска филология” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи като учител. Публикува стихове в Турция, Македония и Белгия.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 441.*

49. **Баня Баши джамия – София (изглед)**

КАДЪ СЕЙФУЛЛАХ ЕФЕНДИ (БАНЯ БАШИ ДЖАМИЯ – *тур.:* Banyabaşı Camii) – джамия в **София**, единствената запазена и действаща средновековна джамия в града. Построена от известния османски архитект *Синан*. Името ѝ означава „При банята", тъй като била част от по-голям бански комплекс. Джамията построена през 974 от *хиджра* или 1567 по инициатива и с финансовата подкрепа на благодетеля *молла Ефенди Кадъ Сейфуллах*. Основната ѝ сграда е четириъгълна. Сред четирите ъглови *кубета* се извисяват централното кубе и *минарето*. В предната ѝ част има една пристройка (*тетимме*) с три малки кубета (*Ил. 49*).

Лит.: Енциклопедия „София". С., 2017, с. 99-100.

КААЗА – *вж:*
КАЗА

*** КАЗА** или погрешно: **КААЗА** в някои публикации – положение, наложило се от Възраждането) – административно-териториална единица в Османската империя, подразделение на *санджак*. Управлява се от *каймакам*. Казата приблизително съответстваше на околия; днес – на община.

*Лит.: **Ковачев**, Р. Опис на Никополския санджак от 80-те години на XV век. С., 1997; **Павлов**, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>; **Калицин**, М. Подбрани османски документи за Търново и Търновска каза / М. **Колицин**, К. **Мутафова**. В. Търново, 2012; **Манолова**, Н. Сирашките каси в Дунавския вилает на Османската империя (60-те и 70-те години на XIX в.) / Н. **Манолова**, Х. **Атанасов**. // Българският XIX век: нови архиви и прочити. С., 2019. <https://www.academia.edu/42331896/Манолова_N_Атанасов_Hr_Сирашките_каси_в_Дунавския_вилает_на_Османската_империя_60_те_и_70_те_години_на_XIX_век>; **Русев**, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2021. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94-%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>; **Петрова**, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2022. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>.*

50. **Казълбаши (фотография на автора – 6 май 2008 г.) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

КАЗЪЛБАШИ (КЪЗЪЛБАШИ) – АЛИАНИ (АЛЕВИТИ) – *вж:* **ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ, РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ* В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ**: ***с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи*: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив*; *алиани – казълбаши* /*тур.:* **казъл – „червен” и баш – „глава”: червеноглави/ – *с. Яблаково – Котленско /Сливенски Балкан*/)**

ИБРАХИМ **КАМБЕРОГЛУ** (1952-) – поет и журналист. През 1981 принуден да емигрира в Турция. Живее във Франция от 2001 до 2010.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 446.*

КЕШИФ АХМЕДОВ **КАПСЪЗОВ** (Свилен **Капсъзов**) (1941-1992) – поет и публицист. Завършва „Българска филология” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Специализира в Литературния институт „Максим Горки” в Москва. Редактор в списания. Депутат. Предполага се, че е убит от бившата Държавна сигурност.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 456; **Капсъзов**, С. Краят на потоците: Роман. С., 1994.*

51. **Караджа паша джамия – Гоце Делчев, област Благоевград (изглед)**

КАРАДЖА ПАША ДЖАМИЯ (*тур.:* Karaca Paşa Camii) – бивш мюсюлмански молитвен дом със статут на паметник на културата в гр. **Гоце Делчев**, **обл. Благоевград**. Джамията най-вероятно е построена от *Коджа Мустафа паша – бейлербей* на Румелия (1497) и *велик везир* (1511). Основната сграда на джамията

е шестоъгълна. Сред шестте страни се извисява куполът, а от дясната страна – и *минарето* на джамията. Последната *стенописна украса* вероятно е правена през XVII в. (*Ил. 51*).

*Лит.: **Борисов**, Д. Караджа паша джамия в Гоце Делчев – историографски разказ и документални реалии. // История (С.), 25, 2017, N 2, с. 119-140.*

ИБРАХИМ **КАРАХАСАН-ЧЪНАР** (1955-) – историк. Завършва Софийския университет „Св. Климент Охридски" със специалност „География и история". Доктор на науките. Работи като преподавател, а също – и като журналист на свободна практика. Учредител на *„Турски културен център XXI век"* и на *„Обществен съвет на етническите малцинства в България"*.

Онлайн ресурс.

МЕХМЕД ХАСАНОВ **КАРАХЮСЕИНОВ** (1945-1990) – поет, художник и преводач. Самозапалва се в знак на несъгласие с провеждането на т. нар. „възродителен процес". Преди смъртта си е слушал в усамотение „Кони привередливые" на руския бард *Владимир Висоцки*.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 449-450; **Карахюсеинов**, М. Не по ноти. Стихове. С., 1999.*

ХИНДО **КАСИМОВ** (Хулиси Мухаремов Касимов, 1934-1986) – популярен актьор.

СИЛВИЯ **КАЦАРОВА** – *вж:*
СИЛВЕР НУРИ

*** КЕМАЛИЗЪМ** – *вж:*
МУСТАФА КЕМАЛ АТАТЮРК

52. **Стоянка Кендерова (фотопортрет)**

КЕНДЕРОВА, Стоянка Тодорова (1947-) (*Ил. 52*) – проф. д-р, османист и арабист. Хоноруван преподавател-професор по османотурска дипломатика в Центъра за източни езици и култури към Софийския университет „Св. Климент Охридски". Главен архивист в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий". Особено значение има следното ѝ изследване: *Книги, библиотеки и читателски интереси сред самоковските мюсюлмани (XVIII – първа*

половина на XIX век) (С.: Нар. библ. Св. Св. Кирил и Методий, 2002. 352 с.). Съдържа и *Съчинения, необходими да бъдат прочетени, за получаване на степента данишменд*; *Книги, изпратени от Министерството на образованието на рюшдиййе училищата на Дунавски вилает през 1291-92/1875-76 г.*; *Съчинения, заети от моллите, мюдеррисите, мюфтиите, кятибите, хакимите, Ихтимани Ахмед ефенди, гулямите*; *Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин. Каталогът на Библиотеката 1837-1887*. Книгите са разпределени в 22 тематични рубрики според класификация, която датира в *ислямския свят* още от X в. На първо място са поставени преписите на *Св. Коран*, следват тълкуванията на Св. Коран, съчиненията – сборници, които отразяват моменти от живота, от изказванията и предания, свързани с живота на *Пророка Мухаммад*, както биографии на Пророка и исторически съчинения.

Лит.: ***Кендерова****, С. Хадиската литература в България през XVII-XIX век. // Мюсюлманската култура по българските земи: Изследв. /Състав. Р.* ***Градева****, Св.* ***Иванова****. С., 1998, с. 353-379;* ***Кендерова****, С.* ***Ел-Кешфи ефенди*** *– един местен творец и дарител от края на XVII – първата половина на XVIII век. // История на мюсюлманската култура по българските земи: Изследв. / Състав. и отг. ред. Р.* ***Градева****. С., 2001, с. 72-99;* ***Кендерова****, С. За интереса към книгата у едно турско семейство от Самоков. // Studia balkanica (София), Т. 23 / 1. Изследвания в чест на чл.-кор. проф. Стр.* ***Димитров****. Т. I. / Състав. В.* ***Тодоров****. С., 2001, с. 311-324;* ***Кендерова****, С. Големите обществени (вакъфски) библиотеки по българските земи в светлината на новоиздирени извори. // Историята на книгата – начин на живот: Сб. в чест на проф. д.ф.н. Ани* ***Гергова*** */ Състав. и ред. Кр.* ***Даскалова****. С., 2002, с. 115-151;* ***Кендерова****, С. Книги, библиотеки и читателски интереси сред самоковските мюсюлмани (XVIII – първа половина на XIX век) / Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”. С., 2002;* ***Кендерова****, С. Мястото на еш-шейх* ***ел-Хаджж Хасан бин Салих*** *сред самоковските книжовници от XVIII век. // Арабистика и ислямознание: Т. 2. Студии по случай 60-годишнината на доц. д.ф.н. П.* ***Самсарева****; Под ред. на С.* ***Евстатиев****, Хр.* ***Чобанова****, Ив.* ***Дюлгеров****. С., 2003, с. 359-371;* ***Кендерова****, С. Мюсюлмански книжовници от Кюстендил и връзките им с други духовни средища в българските земи. // Изв. / Ист. музей Кюстендил. В. Търново, Т. 10, 2005 [за 2004], с. 393-399;* ***Кендерова****, С. За една ранна библиотека от епохата на селджуците. // Библиотечни дискурси: Юбил. сб., посв. на 60-год. на Ал.* ***Дипчикова*** */ Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”; Състав. А.* ***Тотоманова****; Науч. ред. Ц.* ***Панчева****. С., 2006, с. 141-157;* ***Кендерова****, С. Преписи, свързани с името на* ***Шейх Бали*** *ефенди и съхранявани в Националната библиотека в София. // Год. / Висш. ислямски инст., 2, 2010, с. 249-258;* ***Кендерова****, С. Автори сред турското население на Самоков и техните творчески изяви. // Османистиката. Исторически отговори за бъдещето. Сб. по случай 75-год. на*

доц. М. Михайлова-Мръвкарова / Под ред. на Т. Евтимова и др. С., 2012, с. 30-41; ***Кендерова****, С. Извори за живота на пророка* ***Мухаммад****, съхранявани в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”. // Личността на пратеника* ***Мухаммад****: Сб. от конф. (София, 25.04.2015) / Музей за Ист. на София; Научноизслед. ц-р към Висш. ислямски инст.; Състав. Ариф* ***Абдуллах****. С., 2016, с. 106-157;* ***Кендерова****, С. Книгата в дома на* ***Осман Паша****, валия на Сайда (XVIII в., първа четвърт) (Статии) (III 45). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф.* ***Александра Куманова****: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 474-488;* ***Кендерова****, С. Творчески изяви на турските кописти от Самоков (XVII-XIX век). // Из живота на европейските провинции на Османската империя през XV-XIX век: Сб. изследв. в памет на проф. д.и.н. Елена* ***Грозданова*** */ Състав. и ред. Ст.* ***Първева*** *и О.* ***Тодорова****. С., 2016, с. 478-509;* ***Кендерова****, С. Коранът и кораническата литература в библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин (1252/1837). // Арабският свят и ислямът в културно-историческа перспектива: Изследв. в чест на проф. д.и.н. Й.* ***Пеев****; Ред. П.* ***Павлович****, С.* ***Евстатиев****. С., 2017, с. 69-84;* ***Кендерова****, С. Библиотеката към „Томбул джамия” в Шумен – формиране на нейния фонд и състоянието му днес. // Год. / Ист. фак. на Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий” (Изследвания в чест на 60-годишнината на проф. д-р Кр.* ***Мутафова****), 2, 2018, с. 325-335;* ***Кендерова****, С. Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин – среща на Изтока със Запада. // Хармония в различията: Сб. с докл. от науч. конфер. „Хармония в различията” (София, 10.12.2018) / Състав. Ж.* ***Назърска****, С.* ***Шапкалова****. С., 2018, с. 306-314;* ***Кендерова****, С. Поетични творби на съвременници на пророка* ***Мухаммад*** *в Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин. // Арабската книжовност и Коранът: Изследв. в чест на проф. дфн* ***Цветан Теофанов****. С., 2023, с. 233-254;* ***Кендерова****, С. Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин: Каталогът на библ. (1837-1887). С.: Унив. изд. „Св. Климент Охридски”; Научноизслед. ц-р към Висш. Ислямски инст., 2024, 592 с.;* ***Kenderova****, S. Bulgaria (Survey of Islamic Manuscripts in Bulgaria). // World Survey of Islamic Manuscripts / Ed. by G.* ***Ropper****: Vol. I. / al-Furqan Islamic Heritage Foundation. London, 1992, p. 121-142;* ***Kenderova****, S. Catalogue of Arabic Manuscripts in SS Cyril and Methodius National Library, Sofia, Bulgaria. Hadith Sciences / Al-Furqan Islamic Heritage Foundation; Ed. by M.* ***Isa Waley****. London, 1995, 460 p.;* ***Kenderova****, S. The Book and the Muslim Woman in the Bulgarian Lands in the Ottoman Period. // The Library and the Woman: Libraries and Women Int. sci. conf. organized by the St. St. Cyril and Methodius National Library (Sofia, 24-26th Sept. 2003) / Ed. by B.* ***Hristova****. Sofia, 2004, p. 135-147;* ***Kenderova****, S. Le catalogage dans les bibliothèques de waqf ottomanes; Traditions et innovations. // Zenit e nadir II. I manoscritti dell'area del Mediterraneo: la Catalogazione come base della ricerca. Atti del Seminario*

internazionale (Montepulciano, 6-8 Luglio 2007) / A cura di B. ***Cenni****, Ch. M.* ***Lalli****, L.* ***Magionami****. Montepulciano, 2007, p. 47-62, 237-243;* ***Kenderova****, S. Les livres des musulmans. Centres de production dans les terres bulgares à l'époque ottomane". // Etudes Balkaniques (Paris) / Cahiers Pierre* ***Belon****. 2009, N 16 (La culture dans les Balkans), p. 169-198;* ***Kenderova****, S. La Bibliothèque de la Famille de* ***Pasban-Zade*** *à Vidin (30 ans après la mort d'Osman Pazvantoglu. // Travaux de Symposium International: le Livre, la Roumanie, l'Europe (Bucarest, 20-24 Sept. 2010): T. II: La deuxième section – Bibliothéconomie et les sciences de l'information / Bibliothèque de Bucarest; Ed. M.* ***Nencescu****, I.* ***Macarie****. 3ème éd. Bucarest, 2011, p. 133-141;* ***Kenderova****, S. La préservation de l'héritage ottoman en Bulgarie. L'exemple des collections orientales de la bibliothèque Saints-Cyrille-et-Méthode. // Anatoli. De l'Adriatique à la Caspienne. Territoires, politique, sociétés. Dossier thématique: Patrimoines culturels et fait minoritaire en Turquie et dans les Balkans: Sous la dir. sci. de M.* ***Anastassiadou****. 6, Paris, 2015, p. 309-324;* ***Kenderova****, S.* ***Pazvantoğlu Osman*** *Kütüphanesi'nde Bulunan Tasavvufi Eserler. // Rumeli'de Osmanlı Vakıfları Üzerinde Araştırmalar: Bulgaristan / Ed. A.* ***Kala****, İ.* ***Güleç****, Ö. S.* ***Güler****. İstanbul, 2020, p. 179-192;* ***Чолов****, П. Стоянка* ***Кендерова****. //* ***Чолов****, П. Български историци: Биогр.-библиогр. справочник. С., 2010, с. 154-155;* ***Младенова****, М. Стоянка* ***Кендерова****. // Съвременна българска енциклопедия / По идея и с редакциите на И.* ***Габеров****. А-Я. 4. прераб. и доп. изд. В. Търново, 2003, с. 513-514;* ***Стоилова****, А. Професор Стоянка* ***Кендерова*** *на 65 години. // Библиотека (София), 2012, N 3/4, с. 26-29.*

ЮСУФ **КЕРИМ** (1922-2007) – фолклорист и учител. Работи като журналист. Преподава турски език и литература във *Висшия ислямски институт*.

Лит.: ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 461;* ***Kerim****, Y. Türkçe Atasözleri ve Özlü Sözler (Турски пословици и поговорки). С., 1955.*

КИВОТ или **Ковчегът на Завета** и **Ковчегът на Бог** (*иврит:* aron habrit) – описан в *Библията* като *свещен сандък*, съдържащ каменните скрижали с *Десетте Божи Заповеди*, а също така – *Жезъла на Аарон* – цъфнал (според библейската случка), както и запечатана *стомна с манна небесна*.

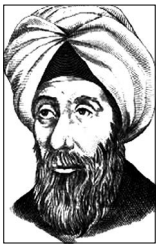
Според Библията изработването на кивота заповядано от *Бог* на *Мойсей* в Синайската планина (**Изход** 25: 9-10).

Кивотът се намирал първоначално в *Скинията*, по-късно – в *Соломоновия храм*. На капака му имало два херувима, гледащи кивота и обърнати един към друг. С едни от крилата си ангелите

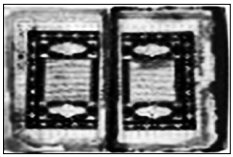
покриват нозете си, с други – засенчват кивота, а с трети – покриват лицата си (**Изход** 25: 18-22).

Някои изследователи предполагат, че имало *два кивота*: един *временен*, изготвен от Мойсей, и друг, изработен впоследствие от *Бецалел*. – *Вж и: Скиния ; Храм*

*Лит.: **Gray**, J. The Ark of the Covenant. USA, 2018; **Grierson**, R. The Ark of the Covenant. London, 2000.*

53. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 г. (старинна гравюра)**

54. *„**Китаб ал-Фихрист**"* **(фолиант от оригиналния ръкопис на паметника)**

55. *„**Китаб ал-Фихрист**"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на арабски език)**

*„**КИТАБ АЛ-ФИХРИСТ**"* (987) – световна арабска универсална анотирана библиография. Автор на труда – иранският учен, библиограф и книготърговец *Абу Фарадж Мухаммад ибн* ***ан-Надим*** *ал-Уаррак* (Abū'l-Faraj Muḥammad ibn Abī Ya'qūb ibn Isḥāq an-Nadīm al-Warrāq, 932-990) (*Ил. 53*). В предговора авторът пише: *„Това е указател на книгите на всички народи, араби или неараби, които са писани или преведени на арабски език, с данни за тези, които са ги създали, техния произход, дата на раждане и смърт, родните им градове, техните качества и недостатъци от началото на всяка наука до наше време, 377 година от хиджра (987 г.)"*. Във *„Фихрист"* е синтезирана библиографска информация за книги, написани в Китай, Индия, Африка, Европа и целия Арабския халифат. Библиографията се състои от 10 *глави* (*араб.*: *маḳālāt*) и 34 раздела, подредени вътрешно *тематично* и *хронологично*, които отразяват *универсума* от знания, достигнат в *ислямския свят* по онова време. Още в първата глава авторът разказва за съня на седмия халиф *Абу'л-Аббас Абд Аллах ал-Ма'мун* (813-833), който е син на известния *Харун ар-Рашид* (786-809). В него му се явява *Аристотел* и тогава халифът изпраща специална делегация във Византия за придобиване на антични ръкописи. Описва се организацията на техните преводи на *арабски* и *персийски*. Дадена информация за дейността на големите библиотеки в Багдад – като например **Хизанат ал-Хикма** (*араб.:* **Съкровищница на мъдростта**) в академията **Байт ал-Хикма** (*араб.:* **Дом на мъдростта**), основана в 830.

Класификационната схема на *„Фихрист"* на Ибн ан-Надим:

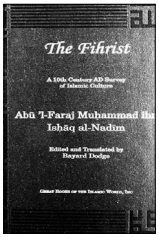
- *[1]* ***Свещените Писания*** **(книги) на мюсюлмани, евреи и християни**;
- *[2]* **Граматика и филология**;
- *[3]* **Исторически науки**;
- *[4]* **Поезия**;
- *[5]* **Ислямска теология** (*араб.:* ***калām***);
- *[6]* **Право**;
- *[7]* **Философия**: **гръцки философи и други учени**;
- *[8]* **Математика и астрономия**;
- *[9]* **Медицина**: **гръцка и ислямска**;
- *[10]* **Приказки и разказвачи (приказници)**;
- *[11]* **Магове, магьосници и мистици**;
- *[12]* **Басни и други всякакви (поучителни) истории**;
- *[13]* **Манихейци, индуси, китайци, будисти, сабияни,**

маркионити и други (гностически) секти;

- [14] **(Информация) за Индия, Индокитай, Китай, Византия и други страни и народи**;

- [15] **Алхимия** (*Ил. 54-56*).

*Лит.: **An-Nadīm**. Kitāb al-Fihrist [Baghdat]. Taḥqīq Riḍā' Tajaddud ibn 'Alī ibn Zayn al-'Abidīn al-Ḥā'irī al-Māzindarānı. Dār al-Masīrah. Aṭ-ṭab'ah ath-thālithaha. [S.l.], 1988; **Dodge**, B. The Fihrist of al-Nadim: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. New York , 1970; The Fihrist of al-Nadīm [Baghdat]: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2. New York , 1970; Ketāb al-Fehrest [Baghdat], Tehran, 1967; **Wellisch**, Hans H. The first Arab bibliography: Fihrist al-'Ulum. // Occasional papers. University of Illinois, N 175, Dec. 1986; **Куманова**, А. Панорама на арабската световна универсална библиография „Ал-Фихрист" на Ибн ан-Надим (Магистрала на науката и информацията в контура на библиогр. енциклопед. инфраструктура на планетата) / А. **Куманова**, К. **Александрова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**. // Библиотека (С.), 2021, N 1, с. 52-74: с 18 ил.; **Kumanova**, A., N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. The Arab Universal Bibliography Kitab al–Fihrist by Ibn an-Nadim from 987 (377 Hijrah) (A highway of science and information in the framework of bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet: Hellenistic Egypt, Late Antiquity, Early Middle Ages): [Видеозапись выступления в онлайн дискуссии, провед. 27.04.2021 – Санкт-Петербург]. // III Int. Bibliofgaphical congress (Sanct Petersburg, 27-29.04.2021) / Рос. нац. библ. <https: //www.bibcongress.ru>. 1-10 p. <https://www.youtube.com/watch?v=Pr1afMucOH0> (ГПНТБ); **Denchev**, S., A. **Kumanova**, N. **Kazanski**. The nature of the Arab universal bibliography Kitab al-Fihrist by ibn an-Nadim from 987 (377 Hijrah) (A highway of science and information in the framework of the bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet : Hellenistic Egypt, Late Antiquity, Early Middle ages). Reasons for insertion in the e-library Universalica. // American Scientific Journal (N. Y.), 2021, N 52, p. 16-23: with ill. DOI 10.31618/asj.2707-9864.2021.1.52.122. <https://archive.american-issue.info/index.php/asj/issue/view/14/16> <https://american-issue.info> <https://www.academia.edu/mentions/claim_papers/claim?paper_id=1546724908>.*

56. *„**Китаб ал-Фихрист**"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на английски език)**

МЕФМЕД АЛЕВ **КОДЖАМУСТАФА** (1943-) – писател и публицист. Завършва Българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Работи като учител и преводач. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 448; **Коджамустафа**, М. Сбогуване по никое време: Дневник. С., 2007.*

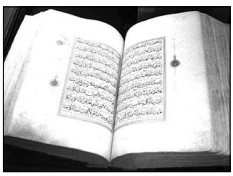
*** КОДЖА ЮСУФ** – *вж:* **ЮСУФ ИСМАИЛ**

* НЕДЯЛКО **КОЛУШЕВ** (1870-1935) – дипломатически агент в Османската империя (1914-1916).

АННА **КОМНИНА** – *вж:* **МУТАФЧИЕВА**, В.

*** КОНВЕНЦИЯ ЗА ЧЕРНОМОРСКИТЕ ПРОЛИВИ (1936)** – международно споразумение, което регламентира режима на преминаване на военноморски съдове през черноморските проливи, като дава на Турция пълен контрол върху тях. Конвенцията гарантира свободното преминаване на граждански кораби в мирно време. Ограничава преминаването на военни кораби, които не са от черноморските държави. След приемането ѝ, разпоредбите на конвенцията са предмет на спорове, предимно по преминаването на военни съдове от държави от Организацията на Варшавския договор (ОВД) (главно черноморските СССР, Румъния и България) през проливите, осигуряващи връзка на Черно с Егейско и Средиземно море. Конвенцията разрешава на Турция да милитаризира отново проливите. Подписана е в Монтрьо, Швейцария на 9 ноември 1936 и е регистрирана от Обществото на народите на 11 дек. 1936. Страни по конвенцията са Австралия, България, Гърция, Обединеното кралство, Румъния, СССР, Турция, Франция, Югославия, Япония. Конвенцията продължава да е в сила, с някои малки поправки, и до днес.

Лит.: Конвенция за Черноморските проливи. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%BE%D1%82_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%8C%D0%BE>. 7.10.2021. 2 с.

57. ***Св. Коран*** **(оригинален средновековен ръкопис на арабски език) (фотография)**

*** КОНФЕРЕНЦИЯ В МОНТРЬО (1936)** – *вж:* **КОНВЕНЦИЯ ЗА ЧЕРНОМОРСКИТЕ ПРОЛИВИ (1936)**

58. ***Св. Коран*** **(екземпляр, съхраняван в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” – София) (фотография)**

КОРАН (*араб.*) – „четиво, лекция”. *Свещената книга* на *исляма*, съставена в писмен вид ок. 650 – по време на халифа *Осман ибн Аффан*. Според *ислямската традиция* Св. Коран е низпослан на Пророка *Мухаммад* (570-632) от *Аллах* на части в продължение на 23 г. Мухаммад е бил на 40 г., когато в пещерата *Хира*, близо до свещения град *Мека*, чува за пръв път гласа на архангел *Джибрил* (*Гавриил*). Св. Коран се състои от 114 *сури* (*глави*), подредени от дълги към кратки, които биват, според мястото на *Откровението*, – *мекански* и *медински*. Сурите са разделени на *аяти*. В началото на някои сури се съдържат буквени съчетания (*хуруф мукаттаа*), също смятани за аяти. За мюсюлманите Св. Коран съдържа словата на Аллах.

Още от времето на Мухаммад сурите от Св. Коран се наизустяват, а хората, наизустили целия Св. Коран, носят почетната титла *хафиз/хафъз* на тур. ез. (мн. ч. *хуффаз – пазител*) (*Ил. 57-59*). *– Вж: Превод на Свещения Коран* ; *Теофанов, Цв.*

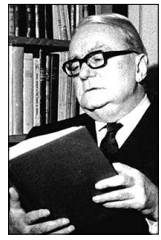
*Лит.: Коранът. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD>. 5.8.2021. 2 с.; The Holy Quran in Arabic Original. / **Allah** (Auth.), **Nadim Can** (Ed.). London, 2024. (отпеч. от изд-во Safa-Scripts).*

59. **Реставрация на съхранявания в джамията Имам Хюсеин в Кайро (до 2006 г.) *самаркандски ръкопис* – ташкентски *Св. Коран*, приписван на халиф Усман (копие от VIII-IX в. от 1087 листа в размер 41 х 46 см като всеки лист е изработен от цяла кожа на животно и тежи 80 кг – единственият монументален ръкопис, съхранил почти пълния текст на оригинала) (фотография)**

КОРБЕН, Анри (*фр.:* **Henry Corbin** /14.IV.1903 – 7.X.1978/) (*Ил. 60*) – философ, теолог и професор по ислямски изследвания в Сорбоната (La Sorbonne), Париж. Макар и протестант (хугенот), А. Корбен завършва Католическия институт (Université Catholique de Paris) в Париж. През 1928 неговият учител *Луи Масиньон* (Louis Massignon) го насочва към философията на *Сухраварди*, с която той остава свързан през целия си живот. В нея Корбен вижда *„платонизъм, изразен в термините на зороастрийската ангелология на древен Иран”*. Изпитва влиянието на *Киркегаард* (*Киркегор*) и *Хайдегер* (първи превод на френски на *„Битие и време”*, където използва филсофски термини на арабски и фарси за обяснение на идеите на Хайдегер). По време на Втората световна война е библиотекар във Френския институт (Institut français de Turquie) в Истанбул. Тук открива много ирански ръкописи. От 1945 до края на живота си преподава в Техерански университет (University of Tehran) и Париж – Сорбоната. Иран става негов втори дом и символичният мистицизъм на иранската природа и цивилизация бележи изключително неговия духовен мир и идеи. Основното му съчинение е „Ислямският Иран: духовни и философски измерения” (*En Islam Iranien: Aspects spirituels et philosophiques /*Paris, 1971-1973/). Автор на „Авицена и ясновидският разказ” (Avicenna et le récit visionnaire /Paris, 1954/), „История на ислямската философия” (*Histoire de la philosophie islamique* /Paris, 1964/) и др. Разкрива богатството на *теософските доктрини* на ислямските философи *Ибн Араби*, *Сухраварди* и *Молла Садра*. Неговата основна теологична и философска идея е да очертае *общата рамка на трите Авраамически монотеистични религии – Юдаизъм*, *Християнство* и *Ислям* – чрез един екуменичен подход към тяхната обща феноменология. Той въвежда концепциите за *„имагинерния /духовноекзистенциален/ свят”* (*mundus imaginalis*) въз основа на *архетипната психология*. Последното му съчинение от 1978 е на тема: „Очите на Плътта, очите на Огъня: науката за Гносиса” (*Eyes of Flesh, Eyes of Fire: the Science of Gnosis*, Jerusalem, 1978). През 2005 на негово име е кръстена улица в центъра на Техеран.

*Лит.: **Корбен**, А. История на Ислямската философия. С., 2005; **Corbin**, H. Histoire de la philosophie islamique. Paris, 1964; **Corbin**, H. **Avicenna** and the Visionary Recital. Princeton: Princeton Univ. Press, 1960; **Corbin**, H. Histoire de la philosophie Islamique.*

60. **Анри Корбен (фотография)**

Paris, 1964; ***Corbin****, H. Creative Imagination in the Sufism of* ***Ibn ‚Arabi****. Princeton: Princeton Univ. Press, 1969;* ***Corbin****, H. En Islam Iranien: Aspects spirituels et philosophiques: 4 vols. Paris, 1971-1973;* ***Corbin****, H. Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran / Princeton Univ. Press. Princeton, 1977;* ***Corbin****, H. Le Paradoxe du Monothéisme. Paris, 1981;* ***Corbin****, H. La philosophie iranienne islamique aux XVIIe et XVIIIe siècles. Paris, 1981;* ***Corbin****, H. Cyclical Time and Ismaili Gnosis. London, 1983;* ***Corbin****, H. L'Homme et Son Ange: Initiation et Chevalerie Spirituelle. Paris, 1983;* ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, Face de l'homme: Hermeneutique et soufisme. Paris, 1983;* ***Corbin****, H. Histoire de la philosophie islamique. Paris, 1986;* ***Corbin****, H. Temple and Contemplation. London, 1986;* ***Corbin****, H. L'Iran et la philosophie. Paris, 1990;* ***Corbin****, H. The* ***Man of Light*** *in Iranian Sufism. Jackson, Michigan, 1994;* ***Corbin****, H.* ***Avicenne*** *et le récit visionnaire. Paris, 1999;* ***Corbin****, H. L'Imagination créatrice dans le soufisme d'****Ibn'Arabî****. Paris, 2006;* ***Corbin****, H. Temple et contemplation. Paris, 2007;* ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, face de l'Homme. Paris, 2008.*

* **КРИМСКА ВОЙНА (1853-1856)** – военен конфликт между Русия и съюз между Османската империя, Франция, Британската империя и Сардинското кралство. Войната е част от дълга конфронтация между Великите европейски сили за влияние върху териториите на западащата Османска империя. Основната част на конфликта се развива на Кримския полуостров, но военни действия се провеждат и на Балканите, в Кавказкия регион, в Балтийско море и Тихия океан. Войната завършва с *Парижкия мирен договор*.

Лит.: ***Алексиев, Б.*** *Кримската война 1853-1856: ист. аализ. С., 1992;* ***Костов****, А. Стратегия и тактика в Кримската война. С., 1996;* ***Божков****, И. Балканите и Кримската война / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 1998;* ***Василев****, Г. Военни действия и дипломатически отношения по време на Кримската война / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2001;* ***Димитров****, П. Кримската война и ролята на българските земи. Варна, 2005;* ***Златанов****, М. Кримската война в европейската политика. С., 2008;* ***Маринов****, Д. Участието на българите в Кримската война. С., 2011;* ***Николов****, П. Кримската война 1853-1856: ист. преглед. С., 2014;* ***Кръстев****, Л. Войната на Палмерстън. Великобритания, Кримската война и балансът на силите. С., 2022.*

* ГАВРИЛ БАЕВ **КРЪСТЕВИЧ** (1818-1898) – български възрожденец, юрист и историк, османски съдия и валия, радетел за културното обособяване на българите в Османската империя по времето на *Танзимата*. Кръстевич е сред учредителите на *Българската екзархия*. Той е и главен управител на Източна Румелия от 1884 до *Съединението* през 1885.

*Лит.: **Балабанов**, М. **Гаврил Кръстевич**: Нар. деец, книжовник, съдия и управител. С., 1914; **Кръстевич**, Г. Кратко описание на град Пловдив и на неговите древности / Бълг. акад. на науките. С., 1985. – Преизд. от ориг. от 1865 г.; **Бонева**, В. Възрожденецът **Гаврил Кръстевич**. Шумен, 2000.*

КУЛТ КЪМ *СВЕТЛИНАТА* *– вж:*
Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)

КУРБАН БАЙРАМ (*тур.:* Kurban Bayramı) – мюсюлмански празник на *жертвоприношението* в памет на Пророка *Ибрахим* – в чест на приключването на *Хаджа*, отбелязван на 10-ия ден от месец *„зу ал-хиджжа”* по *мюсюлманския календар*. Самото поклонение продължава около седмица, и празникът бележи една от върховните ритуални практики. Тези, които празнуват у дома, правят церемония, подобна на тази, която се провежда на същия ден в *Мека*. Първо се принася в жертва овен или други жертвени животни и месото се приготвя за хранене или като дарение на бедните. Жертвените животни се наричат още *курбани* – овце, кози, камили, крави и телета. Чете се специална молитва преди жертвоприношението. Курбан байрам е 70 дни след *Рамазан байрам* и продължава 3 или 4 дни. От по-възрастните се иска *прошка*. За благодарност към *Аллах*, че го е дарил с богатство, всеки, който има над определен брой овце, кози, крави и т.н., трябва да направи курбан. Който не отглежда животни за курбан, си купува, ако има възможност. *– Вж: Авраам*

Лит.: Курбан байрам. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B0%D0%BC>. 6.8.2021. 2 с.

КУРШУН ДЖАМИЯ (*тур.:* Kurşunlu Cami – **„Оловна джамия”**) – недействащ мюсюлмански храм в гр. **Карлово**. Най-старата запазена до днес постройка в града. Счита се, че местният владетел *Али бей Карлъзаде* издига джамията (1485-1486), като тя е наречена така заради своя оловен покрив. Според надписа върху плоча над входа на северната стена: *„...с помощта на Бога и военачалника му Али, син на Карлъ, възпитател на султан Джем, син на султан Мохамед, син на султан Мурад-хан.”.*

61. **Куршун джамия – Карлово (изглед)**

Сградата на джамията е обявена за паметник на културата, но не е стопанисвана. Архитектурата е от типа на т.нар. *„султански джамии”*. Състои се от *молитвен салон*, *портик* пред входа от север и частично разрушено *минаре* към северозападния ъгъл. Върху квадрат със страна 10,4 м се оформя основното, почти кубично тяло, върху което над дванадесетостенен барабан е куполът с височина от пода 12,7 м. Фасадите са с „клетъчна зидария” от лицево загладени големи камъни, оградени от четири страни с по две тухли. Има останки от *стенописи*. *Арки* на четирите стени обхващат двата реда прозорци и релефно прекосяват цялата повърхност на стените. Молитвеният салон има *михрабна ниша* на южната стена, а западно от михраба е *минбарът*. Встрани на входа е оформен балкон с дървена конструкция.

Рамките на големите арки на стените в интериора на джамията са украсени с редове големи *изправени червени трилистници* (*Ил. 61*).

Лит.: Куршун джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BC_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE). 8.8.2021. 2 с.

62. **Куршунлу джамия – Силистра (изглед)**

КУРШУНЛУ ДЖАМИЯ (*тур.:* Kurşunlu Cami) – мюсюлмански храм в **Силистра**, обявен за паметник на културата. Наименованието на джамията е по оловните листове, с които е покрит куполът ѝ. Смятана е за третата по важност в Североизточна България, след шуменската *Томбул джамия* и разградската *Ибрахим паша джамия*. Сградата е от т. нар. *„султански тип”*. Молитвеният салон е покрит с масивно каменно кубе, което е „поставено” върху квадратна основа и четири *пандадива*. Градежът е от дялани варовикови квадри и хоросанов разтвор. *Кубето* има двуслоен градеж от камък и тухли. *Стенописната украса* датира от периода 1730-1800 и е изпълена изключително професионално. Съсредоточена е най-вече в *богато изрисуваните стени*, в тавана и в пода, покрит с килими. Украсата на вътрешните стени е от цветни камъни, както и зидарията на прозорците и вратите. Темите, избрани за украса на стените, са характерни флорални мотиви и представляват стилизирани рози, карамфили, лалета и др. (*Ил. 62*).

Лит.: Куршунлу джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BC%D0%BB%D1%83_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 8.8.2021. 1 с.

КЪЗЪЛБАШИ (КАЗЪЛБАШИ) – АЛИАНИ (АЛЕВИТИ) – *вж:* **ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ,***

***РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ* В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ**: ***с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи*: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив*; *алиани – казълбаши* /*тур.*: **казъл – „червен" и баш – „глава"**: **червеноглави/** – ***с. Ябланово** – **Котленско /Сливенски Балкан/**)**

*** КЪРДЖАЛИЙСКО ВРЕМЕ** – *вж:* **КЪРДЖАЛИЙСТВО**

*** КЪРДЖАЛИЙСТВО** – период на феодалните размирици в Османската империя в края на XVIII и началото на XIX в., поради което стадият е наречен *„кърджалийско време"*. Кърджалиите са разбойници, действащи като въоръжени групи на Балканския полуостров през този период. Запомнени в устните традиции като страшен бич за мирното население, кърджалийските отряди са водени от най-опитните в редиците им познавачи на военното дело. В тях участват хора от различни етноси, националности и вероизповедания, обединени единствено от военното си занимание. Кърджалиите нападат, разграбват и опожаряват градове и села, а заграбените богатства и плячка отнасят в тайни скривалища в полите на Източна Стара планина и Родопите.

*Лит.: **Мутафчиева**, В. Кърджалийско време. С., 1962; **Андреев**, Б. Кърджалийство и хайдутство в българските земи през XVIII и XIX век. С., 1985; **Гюзелев**, Вълчо. Кърджалийството и бунтовните движения в Родопите през XVIII век. // Ист. преглед (С.), 1989, N 2, с. 25-40; **Димитров**, И. Кърджалийството и народното въоръжено движение в Тракия / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 1997; **Величков**, И. Кърджалийство в Източна България / Варненски унив. Варна, 1999; **Станчев**, Н. Кърджалийството в българските земи. С., 2002; **Младенов**, Хр. Кърджалийски движения и османската власт / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2010; **Косев**, А. Османска власт и кърджалийски движения в българските земи / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2011.*

*** КЪРДЖАЛИЙСТВО И ДААЛИЙСТВО В КРАЯ НА XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX В**. – *вж:* **КЪРДЖАЛИЙСТВО**

ЕРДИНЧ **КЮПЧЮ** (1960-) – поет. Репресиран. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 445; **Кюпчю**, Е. Вход за външни лица забранен. Бургас, 2001.*

РЕДЖЕБ **КЮПЧЮ** (1934-1976) – български поет от турски произход. Неговите творби са днес сред стандартните произведения на турската проза и са преведени на няколко езика. От 1956 Кюпчю живее и работи в Бургас. Там Реджеп Кюпчю се труди като строителен работник, журналист за в. „Йени ъшък" (Нова светлина, София, 1971-1991) и служител в общинска дирекция „Култура". В Бургас негови приятели са писателите *Христо Фотев*, *Илия Бурджев*, *Недялко Йорданов*. Под редакцията на Н. Йорданов е публикувана първата книга на Кюпчю. Н. Йорданов също превежда някои от творбите му на български. Самият Кюпчю пише както на български, така и на турски. Има предположения, че е убит от Държавна сигурност.

БЪЛГАРИЯ

Аз не съм чужденец.
аз съм твой син.
Твоето слънце,
твоето гергефено нощно небе
ме познават.
Познават ме твоите пътища,
по които вървях и вървя.
Като дете, когато прохождах,
паднах и целунах земята ти
и с тази целувка направих
своята първа крачка.
Следата ми от този миг е тук,
на твоята земя.
Тъй както първата любов,
и тази моя първа крачка не се забравя,
не се забравя никога.

Аз не съм чужденец.
Аз съм твой син.
И сълзите ми са твои –
от радост или от тъга.
Моята майка,
моят баща,
които с ръцете си
съм спуснал в гроба,
лежат в земята ти,
Българийо!
Аз съм твой син
и мои са твоите пътища.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 453-454; **Кюпчю**, Р. Приятели мои, да тръгнем: Стихове. Бургас, 1967, 1981, 2006.*

*** КЮЧУК-КАЙНАРДЖИЙСКИ ДОГОВОР** – *вж:* **РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1768-1774**

Л

*** ЛОЗАНСКА КОНФЕРЕНЦИЯ (1922-1923)**

*** ЛОЗАНСКИ ДОГОВОР (1923)** – мирен договор, подписан по време на *Лозанската конференция* (1922-1923), който анулира *Севърския договор* от 1920 между Османската империя и държавите победителки в *Първата световна война*. По силата на Лозанския договор Източна Тракия и гр. Смирна (*дн.:* Измир) са присъдени на Турция. Черноморските проливи се демилитаризират и стават свободни за преминаване на търговски и военни кораби. Турция трябва да изплати дългове на османските народи. До подписването на Лозанския договор се стига след *война между Гърция и Турция*. В хода на войната Турция изтласква гърците от Анадола и печели войната. В Лозана се свиква конференция и се стига до мирния договор, който се подписва от една страна от част от победителките в Първата световна война. САЩ не подписват този договор.

С него се уреждат границите и териториите на Гърция и Турция. По силата на договора, сключен след края на Първата световна война, територията на Османската империя е намалена от 3 млн. кв. км до 783 000 кв. км. Особено интересно е, че в този договор има раздел, който е посветен на *малцинствата*. Текстовете са напълно в духа на *Версайската система*. Турция поема задължения по отношение на *немюсюлманските малцинства* на нейна територия – равенство пред закона, право на собственост и сдружаване, широк обем езикови права.

Лит.: Лозански договор. // <*https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80*>. *7.10.2021. 2 с.*

*** ЛОЗАНСКИ МИРЕН ДОГОВОР (1923)** – *вж:* **СЕВЪРСКИ ДОГОВОР (1920)**

*** ЛОНДОНСКА КОНФЕРЕНЦИЯ (1921)** – *вж:* **СЕВЪРСКИ ДОГОВОР (1920)**

*** ЛОНДОНСКИ МИРЕН ДОГОВОР** – *вж:* **БАЛКАНСКА ВОЙНА (ПЪРВА БАЛКАНСКА ВОЙНА)**

ЮМЕР **ЛЮТВИ** (?-1945). На негово име е кръстено Народно читалище „Юмер Лютви – 1913” в град Кърджали.

ЮНАЛ САИД **ЛЮТФИ** (1944-) – културен деятел и политик. Завършва „Турска филология” и „Ориенталистика” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи в Комитета за култура, а след 1983 е заместник главен редактор на сп. „Библиотекар” (София, 1954-1992) – *дн.:* сп. „Библиотека” (София, 1993-). От 1990 е един от основателите на Движението за права и свободи (ДПС) и дългогодишен народен представител.

Онлайн ресурс.

КАДРИЕ **ЛЯТИФОВА** (1928-1962) – известна певица на турски песни в България. В Кърджали през 2008 е издигнат паметник на Кадрие Лятифова. Тя е майка на известния скулптор чл.-кор. *Вежди Рашидов*.

Онлайн ресурс.

М

МАДИНА – *вж:*
МЕДИНА

АЛ-**МАДИНА АЛ-МУНАУАРА** – *вж:*
МЕДИНА

МАДИНАТ АН-НАБИ – *вж:*
МЕДИНА

* ***„МАКЕДОНИЯ”***, в. (1866-1872), издаван в Цариград.
*Лит.: **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Македония” (1866-1872) – издание на цариградската интелигенция. // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97; **Боршуков**, Г. История на българската журналистика 1844-1877; 1878-1885. С., 2003; **Дюлгерова**, К. Българската периодика през Възраждането (1844-1878) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2004; **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; „Македония”. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F_(1866_%E2%80%93_1872)>. 3.10.2021. 1 с.*

МАНАРА – *вж:*
МИНАРЕ

* ДИМИТЪР **МАРКОВ** (1862-1909) – дипломатически агент в Османската империя (1896-1899).
Онлайн ресурс.

МЕВЛЕВИ И МЕВЛЯНИ – членове на *Мевлевийския орден* на *дервишите*, създаден от *Мевляна Джалал ад-Дин Мухаммад Руми*, в чиято основа е залегнал *мистицизмът*. В Османската империя Мевлевийският орден придобива важно държавно значение. Османските султани използват мевляните, за да ги противопоставят на дервишите и най-вече – на *бекташите*. Тази вътрешна политика се подкрепя заради влиянието на ордена сред правоверните и предвид на това, че *Бекташкият орден* е патрон и под покровителството на непокорните *еничари*. Мевлеви са учени, писатели и влиятелни общественици в Османската империя.

63. **Мевлеви-хане (Дервишки манастир) – Старият Пловдив (изглед)**

Духовен център на Мевлеви е град *Коня*, т.е. бившата столица на предходния *Иконийски султанат*.

Лит.: Мевлеви и мевляни. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8>. 8.9.2021. 1 с.

МЕВЛЕВИ-ХАНЕ (Дервишки манастир) – намира се в **Стария Пловдив** и се определя като единствения дервишки манастир от този вид. Разположен е във вътрешната част на *крепостта* (*кале*), която се наричала *Саруханлъ махала*. Според архивите е построен през XVI в. от *Ариф Деде* при преселването на *дервишите – Мевлеви*. Днес сградата функционира като комплекс в *ориенто-персийски стил*, носещ името *„Пълдин”* (*Ил. 63*).

Лит.: Мевлевихане (Дервишки манастир). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D0%B5>. 8.7.2021. 1 с.

* „***МЕДЕНИЕТ***” (**Цивилизация**), в. (Пловдив, 1934-1944). *Онлайн ресурс.*

МЕДИНА – *вж:*
АЛ-МЕДИНА АЛ-МУНАУАРА ; **ЯСРИБ**

АЛ-**МЕДИНА АЛ-МУНАУАРА** или само **Медина** (*араб.*) – свещен мюсюлмански град в областта *Хиджаз* в Западна Саудитска Арабия. Населението към 2020 е 1 488 782 жители, и по този начин той е четвъртият град по население в страната. По-рано Медина се казвала *Ясриб*, и по-късно я нарекли *Мадинат ан-Наби* (*араб.: „град на Пророка”*) или *ал-Мадина ал-мунауара* (*„Озарен град”*), а кратката форма „Медина” (*книж.:* **Мадина**) означава просто *„Град”*. Вторият свещен град на *исляма* след *Мека*. Религиозното значение на Медина е голямо, тъй като там се намира светинята на Пророка *Мухаммад* – в *„Джамията на Пророка”*, известна като *Купол на Пророка* или *Зеленият купол*, построен край дома на Мухаммад. Домът му по-късно става част от джамията, когато я надстроил халифът от династията на *Омеядите Абд ал-Малик*. Първата джамия на исляма също се намира в Медина и се нарича *Джамия „Куба”*. Както в Мека, в Медина могат да влизат само мюсюлмани. Многобройните джамии в двата града са цел на поклонничество на огромен брой мюсюлмани (*Ил. 64*).

64. **Медина (панорамен изглед)**

Лит.: Медина ал-мунауара. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0>. 9.7.2021. 1 с.

МЕДИНСКИ СУРИ – *вж:*
АХИРЕТ ; **АЯТ** ; **КОРАН**

65. **Медресе „Шердор" – Самарканд (изглед)**

МЕДРЕСЕ или **мадраса** (*араб.*) – дума, използвана с двояко значение – *училище* (*изобщо*) или *ислямско сунитско религиозно училище*. В страните от Западния свят, както и в България, под медресе/мадраса се разбира по-често *мюсюлманско духовно училище* (*средно* или *висше*), което подготвя *мюсюлмански свещенослужители*, *учители* в *началните мюсюлмански училища* (*мектеби*), а също така – и *държавни служители в някои страни*. Завършилите мюсюлманските медресета могат да постъпят в университет. Религиозните медресета се разпространяват през IX-XIII в. в страни и региони, където преобладаващата част от населението изповядва *исляма*. Откриват се обикновено към големите *джамии*. Основен предмет на обучение е *Св. Коран* – главната книга в исляма. В учебната програма влизат още *арабски език* (на който са написани *Св. Коран* и основните *ислямски произведения*), *ислямско-богословски*, *правни*, *исторически* и *някои помощни дисциплини*. През Средновековието медресетата имат не само религиозно, но и общокултурно значение. Като вид архитектурна сграда ислямските медресета се появяват за първи път в най-източните, тогава мюсюлмански, страни през X-XII в. Обикновено сградите им представляват едноетажно или двуетажно здание и включват разположени около правоъгълен двор *джамия* и *аудитория* (*учебно помещение*). Въпреки общата типология на медресетата, те се различават в отделните ислямски страни по планировка и конструкция. Медресетата се украсяват с *резба*, а също – и с *изящни рисувани теракотени плочки*. Най-красивите медресета, включени в световното културно наследство, са медресето *„Бу-Инания"* във *Фес* (от XIV в.), *„Улугбек"* в *Самарканд* (от XV в.) и *„Мири-Араб"* в *Бухара* (от XVI в.) (*Ил. 65*).

*Лит.: **Събев**, О. Османски училища в българските земи XV-XVIII век. // Градева, Р. Мюсюлманската култура по българските земи / Ред. С. **Иванова**. С., 2001; Медресе. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5>. 9.7.2021. 2 с.*

*** МЕЖДУСЪЮЗНИЧЕСКА ВОЙНА**, **1913**, наричана още **ВТОРА БАЛКАНСКА ВОЙНА**, – въоръжен конфликт между България, от една страна, и Сърбия, Гърция, Черна гора, Румъния и Османската империя, от друга, през лятото на 1913. Завършва с *Букурещкия мирен договор*.

*Лит.: Междусъюзническата война 1913 г. / Състав. Г. **Гинчев**. С., 1963; **Марков**, Г. Българското крушение 1913. С., 1991.; **Христов**, А. Исторически преглед на войната на България срещу всички балкански държави – 1913 г. С., 1922; Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. от докум. / Изд. на БАН. Инст. за ист. Центр. воен. арх.; състав. М. **Куманов**, И. **Коев**, К. **Еюп**; уводни думи К. **Еюп**; предг. М. **Куманов**. [1. изд.] С., 2004 (Пълната форма на името*

на състав. К. ***Еюп*** *е* ***Кемал Еюп Адил****. Текст и на фр. ез. Списък на наградените тур. военнослужещи с бълг. ордени и медали през Първ. световна война. Списък на наградените бълг. военнослужещи с тур. ордени и медали през Първ. световна война. Имен. показалец, геогр. показалец; Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. с докум. / състав. М.* ***Куманов****, К.* ***Еюп****, И.* ***Коев****; предг. А.* ***Кънев****, К.* ***Еюп****, М.* ***Куманов****. 2. изд. С., 2015. Загл. и на тур. ез.: Birinci dünya savaşi sirasinda Bulgar-Türk askeri işbirliği (1914-1918). Имен. показалец, геогр. показалец.*

МЕКА – *вж:*
АВРААМ

66. **Мека – Масджид ал-Харам (Свещената джамия) (панорамен изглед)**

МЕКА АЛ-МУКАРРАМА или само **Мека** (*араб.*) – *свещен мюсюлмански град* в Саудитска Арабия. Милиони мюсюлмани отиват в Мека всяка година. Събират се около три милиона души. Най-важният обект в града е храмът *Кааба*, смятан от мюсюлманите за *първия храм на земята*. Той се намира в двора на *Ал-Масджид ал-Харам* (*Свещената джамия*) – най-голямата в света, наричана още *Голямата джамия*, и в него е вграден *Черният камък*. Всеки мюсюлманин е длъжен поне веднъж в живота си, ако има физическата и финансова възможност, да посети свещената джамия на *Аллах* в Мека – това е ежегодният *Хадж*. Както и в *Медина*, в Мека могат да влизат само мюсюлмани. Градът е известен и с това, че мюсюлманите се кланят пред Аллах винаги в посока към *Кааба* в Мека. *Умра* е по-малкото поклонение, което може да бъде извършено по всяко време. То не е задължително, но в *Св. Коран* се препоръчва и то да бъде правено. В Мека се намира и прословутият извор *Замзам*, а в планината *Джабал ал-нур* край града е разположена пещерата *Хира*, в която, според *ислямската традиция*, *Мухаммад* получава първото си *Небесно откровение* (*Ил. 66*). – *Вж: Авраам*

Лит.: Мека ал-Мукаррама. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D0%B0>. 10.7.2021. 1 с.

МЕКАНСКИ СУРИ – *вж:*
АХИРЕТ ; **АЯТ** ; **КОРАН**

***** ХАЙРИЕ **МЕМОВА-СЮЛЕЙМАНОВА** – *вж:*
ХАЙРИЕ СЮЛЕЙМАНОГЛУ **ЙЕНИСОЙ**

АХМЕД **МЕХМЕД** (1941-) – поет и прозаик. Завършва Турска педагогическа гимназия в Кърджали. Работи като учител.

Може да публикува творбите си едва след 1990.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 442.*

СУЛТАН **МЕХМЕД II** – *вж:* **МУТАФЧИЕВА**, В.

МЕСРУ **МЕХМЕДОВ** (1935-1971) – диригент. През 1969 в Ню Йорк Мехмедов участва в традиционния международен музикален фестивал за диригенти „Димитри Митропулос" (International Dimitri Mitropoulos Competition). С фантазията „Франческа ди Римини" от П. И. Чайковски печели първото място на конкурса, председателстван от маестро *Ленард Бърнстейн* (Lenard Bernstein), който го кани за свой помощник. След завръщането си в България Мехмедов получава признание от българската музикална общност и е назначен за директор на Софийската филхармония. Там се задържа за кратко, защото същевременно дирижира и Бостънския симфоничен оркестър (Boston Symphony Orchestra) и Филаделфийската филхармония (The Philadelphia Orchestra). На 18 ян. 1971, на върха на славата си, Месру Мехмедов загива при самолетна катастрофа в Цюрих, Швейцария. В негова чест е поставена паметна плоча в читалището на Дряново.

Онлайн ресурс.

МИКОВ, Любомир Петров (1947-) (*Ил. 67*) – специалист по ислямската култова архитектура и изкуство. Доктор на науките. Професор в Национална художествена академия – София.

*Лит.: **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век) : бекташи и къзълбаши/алевии. С., 2005; **Миков**, Л. Джамии и месджиди в България: интериор, екстериор, декорация. С., 2017; **Миков**, Л. Барокови джамии в България. С., 2022; **Mikov**, L. Mosques In Sofia: hist., peculiarities, and present state. Sofia, 2020.*

67. **Любомир Миков (фотопортрет)**

68. **Зороастрийски кули на мълчанието край храм на Огъня – в околностите на Язд, Иран (фотография) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията* – *вж: с. 816-839 на наст. изд.*)**

МИНАРЕ (*араб.:* манара – **фар**) – кула в *ислямската архитектура* край *джамията*, от която *мюезинът* приканва вярващите към молитва. Праобраз на минарето е кулата на *зороастрийските храмове на Огъня в Иран* (*Ил. 68*). В днешно време мюезинът отправя призива *езан* към вярващите не от минарето, а от *мусала* – основното молитвено помещение в джамията, посредством микрофон и високоговорители. По тази

69. **Минаре (фотография)**

70. **Кули на зороастрийски храм на огъня в Иран (фотография)**

причина ролята на минарето в наши дни е по-скоро традиционна и декоративна, отколкото практическа. В *ислямската традиция* минарето често е наричано *„врата между небесата и земята”* или с арабската буква *„alif”* (*първата буква в арабската азбука*), което означава: *„сочещ правилната посока”*.

Най-високото минаре в света (210 м) се намира в *Джамията на Хасан II* в Казабланка, Мароко. Понастоящем се строят 2 минарета – в Техеран, Иран, всяко с височина 230 м. Конструкцията на минарето се състои от 3 главни части – основа, стълб, балкон. Стилът и архитектурата на минарето могат да варират в широки граници в зависимост от региона и епохата: *сирийски* (VII-XIII в.) – с ниски квадратни кули, разположени в четирите ъгъла на джамията; *иракски* – с изправено самостоятелно минаре, обградено от спираловидно разположени външни стълби (IX в.); *египетски* (XV в.) – осмоъгълно минаре с два стъпаловидни балкона, представляващи издаден фриз под заострения купол, стърчащ като изтеглена фиала; *персийски* (XVII в.) – с две тънки кули отстрани на главния вход, завършващи с покрити балкони и облицовани със сини керамични плочки (*Ил. 69-70*).

Лит.: Минаре. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5>. 6.7.2021. 2 с.

МИНБАР (*араб.:* **„Възвишено място”**) – издигнатото място в *джамията*, откъдето *имамът* чете *хутбата* (*проповедта*). Представлява висока катедра със стълби. В първите години след *хиджра* не е имало минбар в *джамиите*, но с увеличаване на *джемаата* (общността на *вярващите*) се налага да се издигне възвишеност, от която Пророкът *Мухаммад* да може да вижда и слуша всички присъстващи, тъй като произнасял хутбата (твърди се, че бил неграмотен), опирайки се на ствола на финикова палма. По-късно на мястото на това дърво е построен специален минбар. Първият минбар е бил дървен. Оттогава формата на минбара се видоизменя, но функциите му остават същите. След Мухаммад халиф *Абу Бакр*, в израз на уважение към Пророка, четял хутбата, като застава на второто стъпало на минбара. След него халиф *Омар* – на първото, а халиф *Осман* застава на третото стъпало, иначе е трябвало да застане на равно място, а това би противоречало на *сунната*. Предание гласи, че първият покрит минбар е въведен от халиф *Осман*. В *Джамията на Мухаммад* в *Медина* мястото между минбара и *„Равза-и Мутахарра”* (*могилата на Пророка*) се смята за благословено. В някои джамии има платформа, разположена срещу минбара. Това е мястото за помощника на имама – *мюезина*, който стои прав по време на молитва. Оттам той разказва, предава думите на имама на вярващите. Това съоръжение е ислямският еквивалент на *амвона* в християнските църкви (*Ил. 71*).

71. **Минбар в джамията Ортакьой – Истанбул (фотография)**

Лит.: Минбар. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D1%80>. 9.7.2021. 1 с.

МИРЗА САИД ПАША ДЖАМИЯ в **Русе** – построена през 1839 на мястото на по-раншната *Хаджи Бекир* (изгоряла). Кръстена е на *Мирза Саид паша*, който е бил управител на *Силистренския еялет*. Отличава се с характерната за Възраждането *кобилица на покрива* (*левантийски барок*). В джамията се пази косъм от брадата на Пророка *Мухаммад*, който се изнася на празника *Сакаллъ (Тюйлемиш)* (*Ил. 72*).

Лит.: Мирза Саид паша джамия в Русе. // <https://strannik.bg/o/5297/dzhamiya-said-pasha>. 3.7.2021. 1 с.

72. **Саид паша джамия – Русе (изглед)**

МИХРАБ (*араб.*) – ниша в стената на *джамия*, често украсена с две колони и арка, показваща посоката, в която се намират свещеният камък и храмът *Кааба* в *Мека*. Към тази посока се обръщат мюсюлманите по време на молитва. Първоначално думата няма религиозно значение, а означава само специална стая в къщата или тронна зала в дворец. Въпреки че не се споменава от Пророка *Мухаммад*, днес михрабът е признат за религиозна практика. Според етимологията на името, то не е арабско, а персийско и означава *ниша в храма на Божеството* (*Ил. 73*).

Лит.: Михраб. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B1>. 9.7.2021. 1 с.

73. **Михраб в Медресето в Кашан – Иран (фотография)**

* РИЗА **МОЛЛОВ** (Riza Mollov, 1920-1986) – известен тюрколог. Поставя основите на първия университетски курс по турска народна литература в Софийския университет „Св. Климент Охридски", като съчетава научно-изследователската работа с издирвателската дейност на терен.

*Лит.: **Моллов**, Р. Христоматия на нова и съвременна турска литература: Уч. пособ. за студентите по тур. филолог. С., 1959; **Hafiz**, N. Rıza Mollov hayatı ve eserleri: bilim çalışmaları ve halk edebiyatı derlemeleri hikayeleri ve tanıtma yazıları. Ankara, 1999; **Molla**, R. Bulgaristan Türk Halk Şiiri. Sofia, 1959; **Molla**, R. Edebiyat Makaleleri. Sofia, 1958; **Mollov**, R. Parallel entre **Alpamiš** et **Ašik Garib**. // Acta Orientalia (Copenhagen), 32, 1970, p. 167-189.*

* МЕФКЮРЕ **МОЛЛОВА** (Мефкюре Абдула Моллаоглу, Мефкюре Ръза Молла; Mefkure Abdullah Mollaoglu, Mefküre (Mefkjure) Riza Mollova) (1927-2009) – световноизвестна българска тюрколожка, чийто принос в науката е премълчаван и пренебрегван у нас и досега. Родена на 22 юли 1927 в Добрич. Завършва основно образование в турско и румънско училище, а средно – във френския колеж „Сен Андре" във Варна (Collège de jeunes filles Saint André à Varna). След като завършва „Френска филология" в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ), в края на 1953 е назначена за асистентка в новосъздадената специалност „Турска

филология". През 1961, заедно със съпруга ѝ *Риза Моллов*, са уволнени от СУ. Съпругът ѝ до края на живота си е преследван от Държавна сигурност, а Мефкюре Моллова не е допусната до академичните институции до 1989, когато е принудена да напусне България. Оставена без средства за съществуване (1961-1989), тя се отдава на научна работа и е авторка на повече от 150 статии и студии в областта на *тюркологията*, като около 100 от тях са написани в условия на политически и научни репресии и са публикувани предимно на френски език в престижни списания от цял свят. В емиграция до края на живота си отпечатва още 35 труда. Умира през 2009 в Париж.

Житейската и професионалната съдба на Мефкюре Моллова са белязани от политиката на комунистическия режим за насилствена асимилация на турците в България. За противопоставянето и непримиримостта с това престъпление на режима, тя и съпругът ѝ заплащат висока цена, но запазват докрай моралната си почтеност и научната си честност. Тя е и първата талантлива турска поетеса, успяла да публикува стихосбирка на турски език (1964) в комунистическа България. Неизвестното ѝ поетично творчество тепърва ще бъде оценявано.

*Лит.: **Бей**, А. Трите грации на поезията ни / **Мефкюре Ръза Молла**, **Неджмие Мехмед Улуджан**, **Небие Ибрахим Акбъйък**. С., 2005; **Зафер**, З. Възродена от пепелта (Поезията на **Мефкюре Моллова**). // Orbis linguarum=Езиков свят (Благоевград), 20, 2022, N 3, p. 427-436; **Зафер**, З. Тюркология в изгнание. **Мефкюре Моллова**: Биогр. изследв. / З. **Зафер**, Н. **Муратова**. С., 2022; **Моллова**, М. Върху някои тюркски думи в българския език. // Бълг. ез., 1977,N 3, с. 143-147; **Моллова**, М. По етимологията на някои турцизми в българския език. // Южнословенски филолог, 35, 1979, с. 113-134; **Моллова**, М. Турцизмы в болгарском с начальным ч и их турецкие соответствия на č. // Восточная филология, 1973, N 3, с. 126-133; **Mollova**, M. Bilmeceler. Sofia, 1959; **Mollova**, M. Croyances que les turcs des Balkans attachent aux jours de la semaine. // Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae (Budapest), 22, 1969, N 3, p. 361-376; **Mollova**, M. Dialecte turc des Rhodopes de l'Est: phonologie et son rapport avec les autres langues et dialectes turcs du groupe oghouze: Дис. / Инст. по езикознание към Рус. акад. на науките. Москва, 1967; **Mollova**, M. Doğu Rodop Türk ağızlarının sözlüğü. Ankara, 2003; **Mollova**, M. Okuma kitabı. Sofia, 1949; **Mollova**, M. Quelques lexèmes turks septentrionaux en ğ - ~ č - ~ j ... dans les langues slaves méridionales. // Изв. / Инст. за бълг. ез., 16, 1968, с. 193-201; **Mollova**, M. Siirler. Sofia, 1964; **Mollova**, M. Sur la structure syllabo-segmentaire du vers des šiir. // Acta Orientalia (Copenhagen), 32, 1970, p. 191-208.*

МОХАМЕД – *вж:* **МУХАММАД**

МУХАММАД (570/571 – 632) (*араб.* [mʊħɑmmæd]), също **Мухамад**, **Мухамед**, **Мухаммед** – арабски религиозен и политически лидер и *Пророк* на *исляма*. Известен още като **Абу Касим ибн Абд Аллах**. Наричан е *„Печатът на пророците”* или в по-точен превод: *„Последният от Пророците”*.

Мухаммад (**Мухаммад ибн Абд Аллах**) е роден в гр. *Мека* в *Хиджаз* (*дн.:* Саудитска Арабия). Произлиза от рода *Бану Хашим* на племето *кураиш*, което управлява града. Когато Мухаммад е на 12 г., пътува заедно с чичо си по търговия до *Сирия*. Близо до *Басра* минават покрай обиталището на християнски отшелник на име *Бахира*, който пожелава да се срещне с керванджиите, за да им каже, че с тях е бъдещ Пророк. Около 610 Мухаммад започва да се уединява в пещерата *Хира* на планината *Нур* в околностите на Мека по време на месец *Рамадан (Рамазан)*. Там той пости и се отдава на молитви. Една нощ е посетен от архангел *Гавраил* (*Джибрил*), който му заповядва: *„Чети”* или *„Рецитирай”*. Според *ислямската традиция* Мухаммад е неграмотен и не може да чете. Впечатлен от случката, той се връща при *Хадиджа*, която го признава за Пророк и приема исляма. Скоро тя е последвана от едва десетгодишния братовчед на Мухаммад *Али* и близкия приятел на Пророка *Абу Бакр*. В продължение на дълги години Джибрил разкрива на Пророка *Божието Слово* – съдържанието на *Св. Коран*. Мухаммад проповядва три г. само на близки приятели и познати. После, към 613, се отдава на публични проповеди. Когато започва да печели привърженици, властите в Мека го определят за опасен. Мухаммад се чувства застрашен и през 622 се преселва в гр. *Ясриб – Медина*, където му предлагат убежище. Това преселение, наречено *хиджра*, е повратна точка в живота на Пророка. От хиджрата започва *мюсюлманското летоброене*. В Мека той няма много последователи, но в Медина те са далеч повече и скоро Пророкът добива влияние, което фактически го прави абсолютен властелин на душите. През следващите няколко години, когато мюсюлманите бързо нарастват, се водят редица битки между Медина и Мека. Тази война завършва през 630 и Мухаммад се завръща победоносно в Мека. През останалите две и половина г. от живота му арабските племена бързо се приобщават към новата религия. Мухаммад е почитан в исляма за единствения водач в историята, постигнал изключителни успехи както на верско, така и на светско равнище. Напоследък мюсюлманите в България все повече наричат Мухаммад *Пратеника*.

*Лит.: **Теофанов**, Цв. Феноменология на пророка. С., 2015. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>; **Теофанов**, Цв. Нощното пътешествие на **Пророка Мухаммад** (Статии) (III 103). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф. **Александра Куманова**: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 936-947; **Мохамед**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>. 6.7.2021. 1 с.*

*„**МОХАММЕДИЙЕ**”* (*Muhammediyye*) – поема, съставена през 1449 от *шейх юл-исляма Язъджъоглу Мехмед ефенди* и посветена на Пророка *Мухаммад*. Ползва се с особена почит сред мюсюлманите в България. В Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” има копия от нея.

Лит.: Енциклопедия „Българска книга”. С., 2004, с. 322.

* *„**МУВАЗЕНЕ**”* (**Равновесие**), в. (Пловдив, 1897-1905). *Онлайн ресурс.*

МУЛЛА САДРА ШИРАЗИ – *вж:*
МУЛЛА **САДРА** ШИРАЗИ

74. **Вера Мутафчиева (фотопортрет)**

МУТАФЧИЕВА, Вера Петрова (28 март 1929 – 9 юни 2009) (*Ил. 74*) – специалист по османистика и социално-икономическа история на България. През 1951 завършва история в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Асистент в Ориенталския отдел на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий” (1950-1955), аспирант по османска история в Института за история към Българската академия на науките (БАН) (1955-1958).

През 1958 защитава дисертация „Феодалната рента в Османската империя, XV-XVI век” и придобива научната степен „кандидат на историческите науки” (д-р). Има десетки научни публикации в България и чужбина, а от 1961 публикува и художествена проза: романи, повести, есета на историческа и съвременна тематика. Авторка на сценария на българския игрален филм „Хан Аспарух” (1981). Носителка на орден „Стара планина” – I ст. (1999).

*Лит.: **Мутафчиева**, В. Случаят Джем [: **Джем Султан** – османски принц, син на султан **Мехмед II** и брат на султан **Баязид II**]. С., 1967; **Мутафчиева**, В. Кърджалийско време. С., 1977; **Мутафчиева**, В. Аз, **Анна Комнина**. С., 1991; **Мутафчиева**, В. И страшно е, майко, и весело. С., 1997; **Мутафчиева**, В. Разгадавайки баща си. С., 1997; Проучвания в чест на професор **Вера Мутафчиева**. С., 2001; **Алипиева**, А. **Вера Мутафчиева** – между литературата, историята, политиката и геополитиката. С., 2020.*

МУХАММАД – *вж:*
АБУ КАСИМ ИБН АБДУЛЛАХ

МУХАММАД ИБН АБД АЛЛАХ – *вж:*
МОХАМЕД

СЕЛИМ **МЮМЮН** МЕХМЕД – роден в Айтос през 1962. Главен мюфтия на България (2000).

*Лит.: **Селим Мюмюн Мехмед**. // <https://islam.forumotion.asia/t1392-topic>. 8.7.2021. 1 с.*

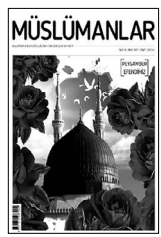
*** МЮРЦЩЕГСКА РЕФОРМЕНА ПРОГРАМА (1903-1908)** – програма за преобразувания в управлението на *Македония* и *Косово* под османска власт, осъществена отчасти в периода 1904-1909. Проектът е втори поред след така наречените *Пъдарски реформи* от февр. 1903. За трайно умиротворяване на двете области и запазване на териториалното статукво на Балканите Австро-Унгария и Русия се договарят за разширение на реформите, наложени на Османската империя през февруари същата година в три насоки:

- реорганизация на полицията и жандармерията (включване на християни) с участието на чуждестранни офицери;
- финансови нововъведения в *Солунския*, *Битолския* и *Косовския вилает* (собствен бюджет на всеки от вилаетите, замяна на десятъка с нов поземлен данък и др.);
- съдебни реформи за подобряване на администрацията на трите вилаета (назначаване на съдии-християни).

*Лит.: **Лалков**, М. Мюрцщегската реформена програма 1903-1908 г. // Национално-освободителното движение на македонските и тракийските българи 1878-1944. Т. 3. С., 1997; **Александров**, Н. Мюрцщегската реформена програма и нейната роля в Османската империя. С., 2006; **Костов**, А. Исторически преглед на Мюрцщегската програма. С., 2008; **Божков**, И. Балканските реакции към Мюрцщегската програма (1903-1908) / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 2009; **Василев**, Г. Политическият контекст на Мюрцщегската реформена програма / Соф. унив. „Св. Климент Охридски. С., 2012; **Георгиев**, П. Мюрцщегската реформена програма и българските земи. Варна, 2015; **Димитров**, П. Анализ на Мюрцщегската програма (1903-1908). С., 2018; **Златанов**, М. Мюрцщегската реформена програма в контекста на европейската политика. С., 2020; **Маринов**, Д. Мюрцщегската реформена програма: полит. и соц. измерения. С., 2021; **Николов**, П. Мюрцщегската програма 1903-1908: дипломат. аспекти / Соф. унив. „Св. Климент Охридски. С., 2023.*

„МЮСЮЛМАНИ" (Müslümanlar, 1990-) – месечно списание на турски и български език, издавано в София. Орган на Главното мюфтийство в Република България. ISSN 0861-1661 (*Ил. 75*).

Лит.: „Мюсюлмани" (Müslümanlar, 1990-) / Гл. мюфтийство в Република България. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/kampanii/8976-yubilei-30g-spisanie-myusyulmani.html>. 3.7.2021. 1 с.

75. **Списание *„Мюсюлмани"* (корица на бр. 10 за 2021 г.) (фотография)**

МЮСЮЛМАНСКА РЕЛИГИОЗНА ОБЩНОСТ – *вж:* **УММА**

МЮСЮЛМАНСКО ИЗПОВЕДАНИЕ – *вж:* **Главно Мюфтийство в Република България**

МЮФТИЯ – висш ислямски духовник, религиозен водач на мюсюлманска общност. Мюсюлманите го считат за върховен авторитет в познаването и тълкуването на *ислямската вяра и практика*. Всички мюфтии задълбочено познават *Св. Коран* и са едни от малкото лица, които имат официалното право да го тълкуват. По законите на *шериата* мюфтиите имат и *съдийски правомощия*. На 8 дек. 1910 в София е свикан Събор за избор на първия *Главен мюфтия*. За тази важна и отговорна длъжност бива избран *Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди* за първи Главен мюфтия в историята на мюсюлманите в България.

Лит.: Мюфтия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8E%D1%84%D1%82%D0%B8%D1%8F>. 1.7.2021. 1 с.

Н

ИБН АН-**НАДИМ** – *вж:* ***„КИТАБ АЛ-ФИХРИСТ”***

ХЮСНЮ **НАЛБАНТООЛУ** – предприемач и общественик във Варна от края на XIX в. Той е избран за член на Варненския общински съвет на местните избори, проведени във Варна на 5 септ. 1893. Преизбран е за общински съветник на следващата 1894 и отново през 1895, 1899 и 1902. На 11 февр. 1902 утвърден от Министерството на народното просвещение за член на училищните настоятелства на турските училища в гр. Варна. Член на Общинския съвет, посрещнал Руската делегация, начело с великия княз *Николай Николаевич младши* и взел единодушното решение: Централната градска градина да се наименува „Цар Освободител”; граф *Николай Игнатиев* да бъде провъзгласен за почетен гражданин на Варна и бюст-паметникът му да се постави в градината.

Онлайн ресурс.

НАМАЗ (*перс.:* namāz) – на турски и персийски означава *молитва*. Намазът е един от *стълбовете на исляма – фарзове* (*задължения*) на мюсюлманина. Изпълнява се пет пъти за денонощие. *Аллах* казва, че първото нещо, за което ще търси сметка на хората, когато отидат в *Ахирета* (*Отвъдното*), е дали са правили намаз, защото това е единственото нещо, което ги отличава от немюсюлманите. Всяка една молитва трябва да бъде извършена навреме. За мъжете е най-добре да я изпълнят в *джамия*, докато за жените – не е задължително. Всяка молитва се състои от *рекяти* (*части*), които са в различен брой за различните молитви. Рекятите биват *фарз рекят* (*задължителен*) и *сунна рекят* (*не е задължителен*, той е правен от Пророка допълнително). Неизпълнението на петкратната задължителни молитва, без да има някоя религиозна причина за това, е голям *грях*. Една от многото ползи, която се извлича при изпълнението на задължителната молитва, е *опрощението на малките грехове*, които са направени във времето между молитвите. – *Вж: Ахирет*

Лит.: Намаз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%B7>. 1.7.2021. 2 с.

ИМАМ АН-**НАУАУИ** – *вж:* **ТЕОФАНОВ**, Цв.

*** НАХИЯ** – административно-териториална единица в Османската империя. В нея влизат десетина села, групирани около по-голямо село или паланка. Най-често на нахии са били разделени *казите* с еднородно население, предимно в европейските владения на Империята. Превеждаме думата като *сборна селска община*.

*Лит.: **Събев**, О. Османски училища в българските земи XV-XVIII век. // Градева, Р. Мюсюлманската култура по българските земи / Ред. С. **Иванова**. С., 2001; **Çetinsaya**, Gökhan. The Ottoman Administration of Iraq, 1890-1908. // SOAS/Routledge Studies on the Middle East. London, 2006; **Павлов**, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>; **Somel**, Selçuk Akşin. Kazâ. // The A to Z of the Ottoman Empire: Vol. 152. Lanham, MD, 2010, p. 151; **Манолова**, Н. Сирашките каси в Дунавския вилает на Османската империя (60-те и 70-те години на XIX в.) / Н. **Манолова**, Х. **Атанасов**. // Българският XIX век: нови архиви и прочити. С., 2019. <https://www.academia.edu/42331896/Манолова_N_Атанасов_Hr_Сирашките_каси_в_Дунавския_вилает_на_Османската_империя_60_те_и_70_те_години_на_XIX_век>; **Петрова**, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.):*

Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2022. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>; ***Русев****, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2021. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94-%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>*

* ГРИГОР **НАЧОВИЧ** (1845-1920) – дипломатически агент в Османската империя (1903-1906).

НЕБЕСНО ОТКРОВЕНИЕ (ОТКРОВЕНИЕ) – *вж:* **АЯТ** ; ***КОРАН***

НЕДИМ ХАФЪЗ ИБРАХИМ ГЕНДЖЕВ – *вж:* **ГЕНДЖЕВ**, НЕДИМ ХАФЪЗ ИБРАХИМ

НЕСТИНАРСТВО – *вж:*
Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)

* *„**НОВИНИ**"*, в. – орган на Българската екзархия, излизал в османската столица Цариград от 27 окт. 1890 до 9 окт. 1912. Подзаглавието на в. е *„Вестник политически, научно-литературен и духовен"*.

Лит.: ***Атанасов****, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; „Новини". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8_(1890_%E2%80%93_1912)>. 3.10.2021. 1 с.*

НОЩНОТО ПЪТУВАНЕ (***Исра***) и **НОЩТА НА *МИРАДЖ*** (**Възнесението**) – едно от най-значимите и вдъхновяващи събития в живота на Пророка *Мухаммад*. Това чудотворно пътешествие е описано в *Св. Коран* (сура „Ал-Исра", 17:1) и се разглежда в *хадисите*. Значението на Исра и Мирадж се изразява в *духовно укрепване*. Това

събитие се случва след тежки изпитания за Пророка, като загубата на съпругата му *Хадиджа* и чичо му *Абу Талиб*. То е утеха и доказателство за *Божествената подкрепа*. Установяване на *молитвата* (*салят*): *Петте ежедневни молитви* стават задължителни за всички мюсюлмани. Събитието свързва *Мека*, *Йерусалим* и *Небесата*, като подчертава светостта им. То става извор на вдъхновение, вяра и укрепване за мюсюлманите, като напомня за силата на вярата и близостта с *Аллах*. – *Вж: Теофанов, Цв.* (*вж и: с. 931-943 на наст. изд.*)

*Лит.: **Теофанов**, Цв. Феноменология на пророка. С., 2015. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>; **Теофанов**, Цв. Нощното пътешествие на **Пророка Мухаммад** (Статии) (III 103). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф. **Александра Куманова**: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 936-947; **Мохамед**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>. 6.7.2021. 1 с.; Нощното пътуване (Исра) и Нощта на Мирадж (Възнесението). // <https://bg.wikibooks.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%89%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE_%D0%BF%D1%8A%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>. 1.7.2021. 5 с.*

НОЩТА НА *МИРАДЖ* – *вж:*
НОЩНОТО ПЪТУВАНЕ (***Исра***) и **НОЩТА НА *МИРАДЖ*** (**Възнесението**)

СИЛВЕР **НУРИ** (СИЛВИЯ КАЦАРОВА) (1954-) – популярна поп певица. Завършва Естрадния отдел на Музикалната академия в класа на *Евгений Комаров*. От 1974 е вокалистка на известната група LZ.

Онлайн ресурс.

* ЗИНЕТИ МУСТАФОВА **НУРИЕВА** (род. 1935, Карнобат) – философ. Д-р, доц. в Института по философия при Българската академия на науките (БАН).

* **НЬОЙСКИ ДОГОВОР, 1919** – договор между България и страните от Антантата, поставил край на участието на България в *Първата световна война* (*вж: Версайска система от договори*). Подписан от българска страна, под огромния натиск на *Съглашението*, от министър-председателя *Александър Стамболийски* на 27 ноември 1919. Ратифициран на 15 февр. 1920. Според договора България трябва да предаде на Кралството на сърби, хървати и словенци *Западните покрайнини* – областите около *Босилеград*, *Цариброд* и *Струмица*, както и няколко села в *Кулско* и *Видинско*

с предимно влашко население. *Антантата* поема под управление *Беломорска Тракия*, която скоро след това е дадена на *Гърция*.

Лит.: Ньойски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%8C%D0%BE%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 3 с.

О

ХАСАН **ОДЖАКЛЪ** (1950-) – поет и учител. Репресиран. През 1989 е принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 458.*

*** ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „ЯНКО КАСЪРОВ"** (1881-1913).

*Лит.: **Войников**, Д. Българите в най-източната част на Балканския полуостров. С., 2004. 440 с. <https://www.promacedonia.org/dv/dv_19.html>; **Стоянов**, П. Образователното дело на българите в Одрин през Възраждането / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 1998; **Марева**, Т. **Катина Коруева (Стрезова)** – първата ученичка от Ахъчелебийско в Одринската гимназия. // Тракия (Хасково), 2004, N 10-11, с. 42-45 <https://macedonia.kroraina.com/tr/10/trakija_10_11.pdf> <stdbg.orgpromacedonia.org+10macedonia.kroraina.com+10bg.wikipedia.org+10>; **Христов**, Г. Българското училище и читалище в Одрин (XIX – нач. XX век) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2009; **Александрова**, Е. Одринската българска девическа гимназия „Янко Касъров" – история и роля в духовния подем на Тракия (1881-1913). С., 2021; Одринска българска девическа гимназия „Янко Касъров" (1881-1913). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%8F>. 6.10.2021. 2 с.; **Александрова**, Е. Всички възпитаници станаха учители... Одринската българска девическа гимназия „Янко Касъров". // Минало (С.), 2022, N 4, с. 35-47. <https://knigabg.com/index.php?id=63120&page=book knigabg.com>; Одринската българска девическа гимназия „Янко*

*Касъров". // Уикипедия. 17.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_девическа_гимназия>; **Янко Касъров**. // Уикипедия. 17.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Янко_Касъров>*

*** ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА КАТОЛИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ** (1863-1929) – българско униатско учебно заведение, съществувало в Одрин, Османската империя.

*Лит.: **Тодев**, Ил. Създаване на Българо-католическата гимназия в Одрин. // Ист. преглед (С.), 1987, N 1, с. 85-89. <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>; **Елдъров**, С. Католиците в България (1878-1989). С., 2002. <https://protobulgarians.com/Polezni%20knigi/S%20Eldaarov%20-%20Katolitsite%20v%20BG.pdf>; **Георгиев**, Л. За просветното дело на българите в Одрин и мястото на отците възкресенци в него. // История (С.), 2013, N 6, с. 467; **Георгиев**, Л. On the Education of the Bulgarians in Adrianople and the Impact of the 'Brothers of the Resurrection'. // Bulgarian Historical Review (S.), 2014, N 1-2, p. 64-71. <https://www.ceeol.com/content-files/document-356249.pdf>; **Ружницки**, А. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914. <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>. 5.10.2021. 2 с.; Одринска българска католическа гимназия. // Уикипедия. 15.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_католическа_гимназия>*

*** ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА КАТОЛИЧЕСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „МАРИЯ ЛУРД"** (1881-1913) **–** създадена от т. нар. „Загребски сестри".

*Лит.: **Козанович**, А. Институт „Мария Лурд" в гр. Одрин. // Календар „Св. Кирил и Методий". С., 1932, с. 70-74; **Кертев**, Г. Поляци и българи: Делото на отците възкресенци в Одрин 1863-1918. С., 1936, с. 60-65; **Тодев**, Ил. Създаване на Българо-католическата гимназия в Одрин. // Ист. преглед (С.,), 1987, N 1, с. 85-89. <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>; **Елдъров**, С. Католиците в България (1878-1989). С., 2002. <https://protobulgarians.com/Polezni%20knigi/S%20Eldaarov%20-%20Katolitsite%20v%20BG.pdf>; **Георгиев**, Л. On the Education of the Bulgarians in Adrianople and the Impact of the 'Brothers of the Resurrection'. // Bulgarian Historical Review (Sofia), 2014, N 1-2, p. 64-71. <https://www.ceeol.com/content-files/document-356249.pdf>; Одринска българска католическа девическа гимназия „Мария Лурд" (1881-1913). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D0%B*

2%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%8F> <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_католическа_девическа_гимназия mni.bg+7bg.wikipedia.org+7bg.wikipedia.org+7>. 5.10.2021. 2 с.; ***Ружницки****, А. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914. <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>. 5.10.2021. 2 с.*

*** ОДРИНСКИ МИРЕН ДОГОВОР** – *вж:* **РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1828-1829**

* АЛИ ФЕТХИ **ОКЯР** (*тур.*: Ali Fethi Okyar, 1880-1943), **Али Фетхи бей** до 1934 – османски и турски дипломат, офицер и политик. Той е председател на парламента (1923-1924), министър-председател на Турция (1923, 1924-1925), министър (на вътрешните работи, на отбраната, на правосъдието), член на парламента (1923-1931, 1935-1943). Посланик в България от 1913.

Онлайн ресурс.

76. **Осман Баба теке – с. Текето, община Хасково, област Хасково (изглед)**

ОСМАН БАБА ТЕКЕ – *алевийско бекташко теке* с *тюрбе* (*мавзолей*) на мюсюлманския светец *Осман баба* (или **Отман** баба – „**Огнен** баща") в **с. Текето**, **общ. Хасково**, **обл. Хасково**. Тюрбето на светеца, изградено в началото на XVI в., става място за религиозно поклонение. Около него възниква теке – обител на *дервиши* (*странстващи монаси*). Според османския пътешественик и пътеписец *Евлия Челеби* през XVII в. тюрбето е в центъра на по-голям *култов комплекс* (*теке*), който днес не е запазен. Днес текето привлича много поклонници по време на ежегодния празник *Гергьовден*, отбелязван на 6 май. Празничен обичай е *жертвоприношението* на агнета. Строителството на мавзолея датирано към 1505-1507. Тюрбето представлява седмоъгълна каменна сграда с правоъгълно преддверие. Висока е 11 м, има диаметър на купола 7,2 м и е изградена от квадри (обработени предварително блокове) от бял пясъчник, с мраморен портал (*Ил. 76*).

Лит.: ***Миков****, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007, с. 41-47, 161-163.*

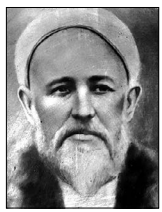
ОСМАН БЕЙ – управлявал *Провадия* в драматичното време на *Руско-турската освободителна война*. Няма данни за неговата рождена дата. Според някои източници – майка му е българка. Бил европейски образован, богат земевладелец, един от първите, които закупуват машинен инвентар за земеделието още през 1869. До

1879 – *мюдюрин* на Провадия. За запазване на реда и спокойствието в Провадия след началото на Руско-турската война образувана *Привременна комисия* от десет видни провадийци – петима турци, четирима българи и един евреин. Комисията се председателства от Осман бей. Под неговото ръководство *мюсюлмани* и *християни* сключват писмено споразумение, че се задължават взаимно да опазват живота и имуществото си. *„Като пълномощник на турското население в града, дори и с риск на живота си, аз ще се възпротивя най-енергично на Вашето посегателство. Същото ще направя, ако войската се опита и да ограби българското население."* – заявява Осман бей пред турския *аскер*, изпратен да плячкоса Провадия преди пристигането на руските войски. Провадийци изразяват обичта и почитта си към своя мъдър съгражданин, като го избират за депутат в *Учредителното събрание в Търново* през 1879 от Варненски окръг – един от двамата депутати мюсюлмани, които са избрани от народа. През 1881 избран за депутат във *Второто Велико Народно събрание*, а през 1884 – за депутат в *IV Обикновено Народно събрание*. След *Освобождението* продължава да живее в Провадия. Автор е на брошура, която разяснява правата на мюсюлманите според *Търновската конституция*. Умира в Истанбул. Улица в Провадия е наречена на негово име.

Онлайн ресурс.

ОСМАН НУРИ ефенди (1823-1893) (*Ил. 77*) – мюсюлмански духовник, учител, съдия и политик. Наричан е *Спасителя на Пещера и Брацигово*, защото предотвратява опустошаването на тези селища от башибозуците по време на Априлското въстание (1876). Главен мюфтия (1884-1888).

*Лит.: **Осман Нури ефенди**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D1%83%D1%80%D0%B8_%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8>. 4.7.2021. 1 с.*

77. **Осман Нури ефенди (живописен портрет)**

ОСМАН ПАЗВАНТОГЛУ ДЖАМИЯ (*тур.:* Osman Pazvantoğlu Camii) – известен мюсюлмански храм, намиращ се във **Видин**. В непосредствена близост в общ парцел е Библиотеката на *Осман Пазвантоглу*. Заедно образуват архитектурен ансамбъл, който е обявен за паметник на културата с национално значение. Намират се до Градската градина (крайдунавския парк) срещу Митрополския комплекс в Стария град (Калето). Джамията е масивна каменна постройка със строго *ориенталска архитектура*. Строена е в периода от 14 май 1801 до 4 май 1802. Създава впечатление за двуетажност, въпреки че е едноетажна. Преддверието е оформено като открита галерия. *Молитвеният салон* е голям и е украсен с летвен таван, на който има голяма

78. **Осман Пазвантоглу джамия – Видин (изглед)**

дърворезна розета. Има балкон, предназначен за жените. От надписа над входа се разбира, че Пазвантоглу посветил библиотеката на покойния си баща, посечен във Видин по заповед на султана. Библиотеката е каменна, квадратна, покрита с купол от оловна ламарина, с малко открито преддверие и помещение. Строена в периода от 4 май 1802 до 22 апр. 1803. Книгите били съхранявани в 24 сандъка. От тях 2014 тома са предадени на Турция, а 650 – на Ориенталския отдел на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" (вкл. 92 тома със световно значение – по литература, история, медицина и право на *османотурски* и *френски език*). Минарето на джамията и библиотеката завършват със стилизиран връх на пика. Вероятно това е знакът на войсковата част, към която спада Осман Пазвантоглу, или според друга версия – изобразява *обърнато сърце* като израз на несподелена любов. Поради това е наричана **Сърцатата джамия**. Поставянето на пика подчертава независимостта на Пазвантоглу от султана и държавата, чийто знак е *Полумесецът*. Според някои, Пазвантоглу е посветил джамията на баща си; според други, – на своята любима – българка, християнка. По-известна е втората версия (*Ил. 78*).

Лит.: Осман Пазвантоглу джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_%D0%BD%D0%B0_%D0%9E%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9F%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%83>. 4.7.2021. 2 с.; ***Кендерова****, С. Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин: Каталогът на библ. (1837-1887). С.: Унив. изд. „Св. Климент Охридски"; Научноизслед. ц-р към Висш. ислямски инст., 2024.*

„ОТЕЦ НА ВЯРАТА" – *вж:*
АВРААМ

„ОТЕЦ НА МЮСЮЛМАНИТЕ" – *вж:*
АВРААМ

ОТКРОВЕНИЕ (НЕБЕСНО ОТКРОВЕНИЕ) – *вж:*
АЯТ ; **КОРАН**

*** ОТНОШЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ГРЪЦКО-ТУРСКАТА ВОЙНА (ОСВОБОДИТЕЛНАТА ВОЙНА) 1919-1922** – *вж:*
ГРЪЦКО-ТУРСКА ВОЙНА (1919-1922)

*** ОТНОШЕНИЕТО НА ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ КЪМ СЪЕДИНЕНИЕТО НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ С КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ (1885 Г.) И КЪМ ПОСЛЕДВАЛАТА СРЪБСКО-БЪЛГАРСКА ВОЙНА ОТ 1885** – *вж:* **БЪЛГАРО-ТУРСКА СПОГОДБА ОТ 20 ЯНУАРИ 1886**

*** ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ И БЪЛГАРИЯ ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА 1914-1918** – *вж:* **БЪЛГАРО-ТУРСКА КОНВЕНЦИЯ (СОФИЙСКА КОНВЕНЦИЯ)**

*** ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ТУРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ В НАВЕЧЕРИЕТО И ПО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА (1919-1944)**

*Лит.: **Мустафа Кемал Ататюрк** и турско-българските отношения в документи (1913-1938) = Belgelerle **Mustafa Kemal Ataturk** ve turk-bulgar iliskileri (1913-1938) / Състав. Дж. **Хаков**. С., 2002; **Спасов**, Л. Българо-турски дипломатически отношения 1925-1934 г. // Военноист. сб. (С.), 87, 2014, N 2, с. 119-132.*

П

ПАВЛОВИЧ, Павел Веселинов (1968-) – български историк и филолог арабист, професор по арабомюсюлманска цивилизация в Катедрата по арабистика и семитология в Софийския университет „Св. Св. Климент Охридски”.

Лит.: ***Павлович**, Павел. История и култура на древна Арабия. С., 2008; **Павлович**, Павел. Подходи към изучаването на ранния ислям (VII-VIII в.). Метод и история. С., 2024; **Pavlovitch**. Pavel. The Formation of the Islamic Understanding of kalāla in the Second Century AH (718-816 CE). Leiden, Brill, 2016; **Pavlovitch**. Pavel. Muslim al-Naysābūrī (d. 261/875). The Sceptical Traditionalist. Leiden, 2023.*

ПАЗИТЕЛ НА ВЯРАТА – *вж:* **АВРААМ**

79. **Иво Панов (фотопортрет)**

ПАНОВ, Иво Кирилов (род. 1958) (*Ил. 79*) – български иранист, специалист по персийска литуратура и култура, ръководител на специалност „Иранистика" в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ) от създаването ѝ през 1993 до 2020. Оглавява катедра „Класически изток" във Факултета по класически и нови филологии (ФКНФ) на СУ (2007-2011). Директор на Центъра за източни езици и култури (ЦИЕК) към ФКНФ на СУ (2021-2025). Преподавател по персийски език и иранистични дисциплини и в Нов български университет, Бургаски свободен университет, Академията на Министерство на вътрешните работи (МВР), Дирекция „Миграция" на МВР, XVIII СОУ „Уилям Гладстоун" – София. Преводач. Литературен критик. Журналист. Следва: „Персийска филология" в Кабулския държавен университет (Kabul University), Афганистан (1978-1980) и „Източни езици и литература" в Азербайджанския държавен университет (Baki dövlət universiteti; Baku State Univeristy) (1980-1984). От 1985 – хоноруван преподавател по персийски език и литература в СУ, където в ЦИЕК от 1990 е редовен ас., а от 1993 е старши ас. Защитава докторска дисертация на тема *„Нови аспекти в изучаването на поетическото наследство на Омар Хайям"* (2001). Избиран е за гл. ас. (2002); доц. (2005), проф. (2018) по персийска литература и култура. Владее *персийски език* в трите му национални езикови норми (*фарси*, *дари*, *таджикски*). Превежда от персийски и на персийски език. Негово дело са първите преводи на четиристишията на *Омар Хайям* от персийски оригинали на български и на английски език. Автор на над 100 научни, литературно-критически и публицистични труда (книги, студии, статии), издадени в България и чужбина, сред които са и: *„Рубайят"* на Омар Хайям, чието първо издание се осъществява от страна на Министерство на културата и ислямското напътствие, Техеран, ИР Иран (Техеран, 1998) с няколко последващи издания у нас; монографията *„Омар Хайям в България" (С., 2000), „Персийска класическа литература (IX-XV век)" (С., 2018), „Енигмата Омар Хайям" (С., 2019).* Науч. ред. на *„Персийско-български речник"* (С., 2009) и *„Българско-персийски речник: 2 т."* (С., 2013) като за последното издание получава в Иран „Голямата световна награда „Книга на годината". Участник в множество научни форуми в България, Афганистан, Турция, Иран и Австрия, както и в Първата национална интердисциплинарна пилотна научна експедиция в Афганистан, Таджикистан и Узбекистан „Българи – Прародина" (2008), организирана под патронажа на СУ и Българската академия на науките (БАН) и във Втората национална интердисциплинарна научна експедиция, проведена в Иран, – „Българи – Прародина" (2010). Член на: Съюза на българските писатели (2002-), Съюза на преводачите в България (2006-), Съюза на българските журналисти (2012-). Председател на Дружеството на приятелите на персийския език и култура в България. Съюзен секретар на Съюза на преводачите в България (2008-2010), на който е и председател (2016-2019).

Лит.: Персийско-български речник: Над 45 000 думи / Е. ***Пешева*** *... [и др.]; Под науч. ред. на И.* ***Панов****: В 2 т.: Т. 1. А-Н; Т.*

2. О-Я. С., 2009; Българско-персийски речник: над 55 000 думи: В 2 т.: Т. 1: А-Н; Т. 2: О-Я / състав. Е. ***Пешева*** *... [и др.]; Под науч. ред. на И.* ***Панов****. С., 2013;* ***Панов****, И.* ***Омар Хайям*** *в България. С., 2000;* ***Панов****, И. Верният път е само един, погрешните са хиляди: И още над 400 перс. пословици и поговорки. С., 2004;* ***Панов****, И. Персийска класическа литература (IX-XV в.). Т. 1. С., 2018;* ***Панов****, И. Енигмата* ***Омар Хайям****: Т. 1. С., 2019;* ***Панов****, И.* ***Абу Абдоллах Джафар Рудаки*** *(ок. 860-941) „Адам на поетите", „Предвестник на зората", „Славей на Хорасан", „Родоначалник на персийската класическа литература" (Статии) (III 76). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф.* ***Александра Куманова****: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 747-754;* ***Иво Панов****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B2%D0%BE_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2>. 4.7.2021. 2 с.*

80. **Пеев, Й.** ***Дом на ислямът: вяра, общество, събития: справочник*****: 2 т.: Т. 1. А-М. С., 2022 (титулна страница – фотография)**

*** ПАРИЖКИ МИРЕН ДОГОВОР** – *вж:* **КРИМСКА ВОЙНА (1853-1856)**

ПЕЕВ, Йордан Недев (*Ил. 80*) (1938-) – специалист по история на *ислям*. Доктор на науките. Професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски".

Лит.: Арабистика и ислямознание: Студии по случай 60-год. на проф. д.и.н. Йордан ***Пеев****. С., 2001; Арабският свят и ислямът в културно-историческа перспектива: изследвания в чест на проф. д.и.н. Йордан* ***Пеев****. С., 2017;* ***Пеев****, Й. История и философия на една религия: Ислямът – минало и настояще. С., 1985;* ***Пеев****, Й. Съвременният ислям. С., 1999;* ***Пеев****, Й. Ислямът: кратък справочник. С., 2007;* ***Пеев****, Й. Дом на ислям: вяра, общество, събития: справочник: 2 т.: Т. 1. А-М. С., 2022.*

81. **Персийско-български речник: Над 45 000 думи / Е. Пешева, А. Махдави, Х. Фиюзи Юсефи, Р. Мехраз; Под науч. ред. на Иво Панов: 2 т.: Т. 1. А-Н; Т. 2. О-Я. София, 2009 (корица на Т. 1)**

ПЕРСИЙСКО-БЪЛГАРСКИ РЕЧНИК: Над 45 000 думи / Е. **Пешева**, А. **Махдави**, Х. **Фиюзи Юсефи**, Р. **Мехраз**; Под науч. ред. на **Иво Панов**: В 2 т.: Т. 1. А-Н; Т. 2. О-Я. С.: Акад. изд. Проф. Марин Дринов, 2009. 1373 с. (*Ил. 81-82*).

82. **Персийско-български речник: Над 45 000 думи / Е. Пешева, А. Махдави, Х. Фиюзи Юсефи, Р. Мехраз; Под науч. ред. на Иво Панов: 2 т.: Т. 1. А-Н; Т. 2. О-Я. София, 2009 (корица на Т. 2)**

*** ПЕЧАТАРСКО ДРУЖЕСТВО „ПРОМИШЛЕНИЕ"** – основано в Цариград през 1870.

Лит.: ***Тилева****, В. Българско печатарско дружество „Промишление" в Цариград 1870-1885 / Нар. библ. „Св. Св. Кирил и Методий". С., 1985. <https://www.ceeol.com/content-files/document-356249.pdf>; Печатарско дружество „Промишление". // <https://www.librev.com/index.php/prospects-science-publisher/4372-balgarskata-koloniya-v-tzarigrad>. 4.10.2021. 1 с.*

83. **Шари Пийкок (фотопортрет)**

ШАРИ **ПИЙКОК** (Shari Peacock) (**Шараре Фуладванд** /Sharare Fuladvand/, 1956-1999) (*Ил. 83*) – иранска писателка, родена в София в семейството на емигрантите от Иран Фиюзи и Али. Учи в руската гимназия в София. Започва да следва архитектура, но талантът ѝ я отвежда в Лондон, където, със средства на вуйчо си, учи, твори и работи като педагог в най-престижните висши учебни заведения. Омъжва се в Лондон и приема фамилията на съпруга си – Пийкок. Предприема пътуване до САЩ. Навсякъде се издържа с творчеството си на художник, архитект, есеист, преподавател по изкуствата, музикант (1975-1995). Много са творческите области, които я привличат. Наред със стиховете, които тя пише постоянно, създава и романа „Английски като чужди език" (*English as a foreign language*), който сътворява на английски и в него калейдоскопично отразява живота през 90-те г. на XX в., като в центъра на вниманието ѝ са хората с индивидуална душевност и творци – скиталци по големия свят на живота без географски граници, но устремени към западната цивилизация: своите чужди... През 2000 *Владимир Зарев* издава романа в превод на български език в сп. „Съвременник" (София) (N 3, с. 6-121). Шари приема *Православието*. Жизненият ѝ път прекъсва в Хамбург – на 27 септ. 1999 – поради раково заболяване – точно в момента, в който тя се е отдала на нова страст – балета.

Положена е в София в полите на Витоша. В Риджънтс парк (Regent's Park) в Лондон има посадено кестеново дърво в нейна памет.

*Лит.: **Peacock**, S. English as a foreign language: A novel. Sofia, 1998; **Пийкок**, Ш. Английски като чужди език: Роман. // Съвременник: списание на Съюза на бълг. писатели (С.), N 3, 2000, с. 7-121; **Минков**, Вл. **Шари Пийкок** – сълза от окото на **Бога**. С., 2005; **Зарев**, В. Блясъкът на загубата [: **Шари Пийкок**. // Култура (С.), N 46, 24 ноември 2000; **Поликар**, С. Необикновеният талант на **Шари Пийкок**. // Култура (С.), N 6, 18 февр. 2000; **Шопкин**, М. Памет за **Шари Пийкок**. // Бълг. писател (С.), N 18, 7 май 2003; **Стефанова**, М. **Алин** и **Шари** – искри в дъгата: памет за **Шари Пийкок**. // Словото днес (С.), N 20, 25 май 2006; **Куманова**, А. Очите на **Шари**: Sub rosa. [1. изд.]. С., 2014. и др. изд. (Ново е-изд. 2015; 3. доп. е-изд.; Ново [4. изд.] изд. 2024).*

* *„**ПРАВО**"*, в. (1869-1873), издаван в Цариград.

*Лит.: **Боршуков**, Г. История на българската журналистика от зараждането на българския печат до Освобождението през 1878 г. С., 1957; **Кюмджиев**, С. Българският вестник „Право" (1869-1873) – продължение на „Гайда". // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97; **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; „Право". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_(1869_%E2%80%93_1873)>. 3.10.2021. 1 с.*

ПРЕВОД НА *СВЕЩЕНИЯ КОРАН* представлява интерпретация на *Свещената книга* в *исляма* на език, различен от арабски.

Първият превод на *Св. Коран* е на персийски език. Към 1936 Св. Коран вече е преведен на 102 езика.

Първият опит за превеждане на Корана на български език е осъществен през 20-те г. на XX в. и е отпечатан от издателство „Нов живот".

През 1991 сектата на *ахмадиите* издава превод на Корана на български в разказвателна форма, а през 1993 – *Недим Генджев* публикува първия превод от арабски оригинал на български език.

Следващият превод – първи в академичен стил – е преводът на Св. Коран на български език, направен от професор *Цветан Теофанов* през 1997:

Превод на Свещения Коран / Прев. от араб. ориг., предг. Цв. Теофанов. С.: Тайба Ал-Хайрия, 1997. 600 с.

През 2008 излиза от печат и второто преработено и допълнено издание с обширен предговор, в който се разглежда историята на Пророка *Мухаммад* и на *исляма*, както и някои от основните му положения:

Свещен Коран / Прев. от араб. ориг., предг. Цв. Теофанов. С.: Книгоизд. к-ща Труд, 2008. 390 с.

На всяка страница, освен превода, е включен и оригиналният текст на арабски.

Към някои *аяти* са дадени пояснения. Освен съдържание, книгата има и *тематичен индекс*.

На всяка страница, освен името и номера на *сурата*, е включен и номерът на *джуза*.

Това е единственият български превод на Св. Коран, признат от Главното мюфтийство на мюсюлманите в Република България. Впоследствие в Истанбул е издадена трета редакция на превода на Цв. Теофанов в луксозен формат с калиграфия от *Hizmet Vakfi Yayınları*.

През 2009 Българска мултимедийна компания (БМК) издава нов превод на Св. Коран, направен по *Тефсир-и Тъбиян* от проф. д-р *Иван Добрев*.

Първоначално преводът на Св. Коран се печата в два варианта – с четене от предната корица към задната и обратно. Във второто преработено и допълнено издание, както и в третото издание на Цв. Теофанов, предговорът, уводът, съдържанието и тематичният индекс са включени след предната корица и се четат нормално, а преводът започва от задната корица и се чете към предната (*Ил. 84*). – *Вж: Коран* ; *Теофанов, Цв.*

Лит.: Превод на Свещения Коран. С., 1997; Свещен Коран. С., 2008.

84. ***Свещен Коран*** **/ Прев. от араб. ориг., предг. Цветан Теофанов. София, 1997 (корица)**

*** ПРЕВРЪЩАНЕТО НА ЦАРИГРАД И ДРУГИ ПО-ГОЛЕМИ СРЕДИЩА ОТ ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРЕДЕЛИ НА ИМПЕРИЯТА (ЦАРИГРАД, ОДРИН, ЛОЗЕНГРАД И ДР.) В ЦЕНТРОВЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ПОЛИТИЧЕСКИ И КУЛТУРЕН ЖИВОТ** – *вж:*
БЪЛГАРСКА МАТИЦА В ЦАРИГРАД ; **БЪЛГАРСКА МЪЖКА ПЕДАГОГИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН" В ОДРИН** ; **БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ" В ЦАРИГРАД** ; **БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ В ЛОЗЕНГРАД** ; **БЪЛГАРСКО ЧИТАЛИЩЕ В ЦАРИГРАД** ; **ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „ЯНКО КАСЪРОВ"** ; **ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА КАТОЛИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ** ; **ОДРИНСКА БЪЛГАРСКА КАТОЛИЧЕСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „МАРИЯ ЛУРД"** ; **ПЕЧАТАРСКО ДРУЖЕСТВО „ПРОМИШЛЕНИЕ" В ЦАРИГРАД** ; **СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА МЪЖКА ГИМНАЗИЯ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"** ; **СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „СВ. БЛАГОВЕЩЕНИЕ"** ; **СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКА ГИМНАЗИЯ**

*Лит.: **Начов**, Никифор. Цариград като културен център на българите до 1877 г. // Сборник на БАН. С., 1925, Т. 19, с. 121-145; **Бързицов**, Х. Някога в Цариград. Варна, 1966; **Павлов**, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>; **Осман Тосявизаде**, Рифат (д-р). Пътеводител на Одрин. С., 2013. <https://www.academia.edu/28045827/Из_Пътеводител_на_Одрин_на_др_Рифат_Осман_Тосявизаде_1874_1933_>; **Тошев**, Р. Цариград и българската общност – културно-политически център / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2013; **Рачева**, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Понятия, структури, личности / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254159/1673395/version/1/file/2017_Racheva-uvod_Bg-vOI_19v.pdf>; **Рачева**, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Реформите и руската имперска политика / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254163/1673411/version/1/file/2017-Racheva-Tanzimat_Bozveli.pdf>; **Мирчева**, К. Към историята на една книга: „Черковний въпрос" на **Светослав Миларов** – създаване, среща с османската цензура, публикация. // Дългият осемнадесети век 3: Книгите като събития **в** Европа и Османската империя (XVII–XIX век). С., 2020, с. 255-284. <https://bulgc18.com/wp-content/uploads/2020/08/Dalgiat-osemnadeseti-vek-3.pdf>. 16.9.2025; **Мирчева**, К. Към историята на една книга: „Черковний въпрос" на Светослав **Миларов** – създаване, среща с османската цензура, публикация.*

// Дългият осемнадесети век 3: Книгите като събития. С., 2020. <https://bulgc18.com/wp-content/uploads/2020/08/Dalgiat-osemnadeseti-vek-3.pdf>; ***Димитров****, Ст. Преобразуване на византийския Адрианопол в османския Одрин. // Ист. преглед (С.), 2016, N 1-2, с. 191-226 <https://www.academia.edu/67849366/Преобразуване_на_византийския_Адрианопол_в_османския_Одрин>*

ПРИЯТЕЛ /ЛЮБИМЕЦ/ НА АЛЛАХ (ХАЛИЛ АЛЛАХ) – *вж:* **АВРААМ**

ПРИЯТЕЛ НА БОГА – *вж:* **АВРААМ**

*** ПЪДАРСКИ РЕФОРМИ, 1903** – неофициално название на проекта, изработен от Австро-Унгария и Русия за въвеждане на реформи в Османската империя и омиротворяване на Македония през 1903.

Според проекта трябва да се пристъпи към:

- реорганизация на полицията и жандармерията и включване на чуждестранни офицери в нея;

- заместване на мюсюлмански с християнски пъдари (селски охранители / пандури), създаване на специален инспекторат за тях, така че поляците-турци да се заменят с християни във вилаетите на Солун, Битоля и Скопие. Създаването на инспекторат се заема от турския проект за реформи, като дори признават назначения вече от *Хилми паша*;

- въвеждане на отделен бюджет за трите вилаета, който да се контролира от Османската банка;

- въвеждане на поземлен данък на мястото на десятъка.

Турското правителство възприема предложенията, но не ги прилага на практика.

Лит.: ***Куманов****, М. Македония. Кратък исторически справочник. С., 1993, с. 211;* ***Александров****, Н. Пъдарски реформи и тяхното значение за Османската империя. С., 2004;* ***Костов****, А. Исторически преглед на Пъдарските реформи. С., 2006;* ***Божков****, И. Социално-икономически аспекти на Пъдарските реформи от 1903 г. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2007;* ***Василев****, Г. Политически контекст на Пъдарските реформи / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2010;* ***Георгиев****, П. Пъдарските реформи и Балканите. Варна, 2012;* ***Димитров****, П. Влиянието на Пъдарските реформи върху българските земи. С., 2015;* ***Златанов****, М. Реформите в Османската империя през XX век: Пъдарските реформи. С., 2018;* ***Маринов****, Д. Пъдарски реформи: соц. и полит. измерения. С., 2019;* ***Николов****, П. Пъдарски реформи 1903 г.:*

дипломат. аспекти / Соф. унив. „Св. Климент Охридски. С., 2021.

ПЪРВА БЪЛГАРСКА *ТЕРЕННА* НАУЧНА ЕКСПЕДИЦИЯ ПО *СОЛАРНИЯ КУЛТ* ВЪВ ВОТТОВААРА – КАРЕЛИЯ И АРКАИМ – УРАЛ (АВГУСТ 2015) *– вж:*
Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)

85. **Стоян Денчев (фотопортрет)**

86. **Александра Куманова (фотопортрет)**

87. **Милен Куманов (фотопортрет)**

ПЪРВИ *НАУЧЕН КОМПЛЕКС* ОТ *ТЕРЕННИ* И *ИСТОРИОГРАФСКИ* ЕКСПЕДИЦИИ В *БЪЛГАРИЯ* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) И *ЧУЖБИНА* (*ИРАН, ТУРЦИЯ, ИТАЛИЯ, РУСИЯ, ФИНЛАНДИЯ – ВОТТОВААРА, КАЗАХСТАН – АРКАИМ*) (2007, 2008, 2014, 2015) ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА *ЗОРОАСТРИЙСКИЯ* ИЗВОР НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (2007-2025) (*НЕСТИНАРСТВОТО* КАТО *ТРАНСМИСИЯ НА СОЛАРНИЯ КУЛТ – КУЛТА КЪМ СВЕТЛИНАТА, ПРОНИКНАЛ ОТ СЕВЕР, ПРЕЗ ЗЕМИТЕ НА ИРАН И МАЛА АЗИЯ – СЕВЕРНА МЕСОПОТАМИЯ, КЪМ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ* В СТРАНДЖА – БЪЛГАРИЯ:
***с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи*: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив*; *алиани – казълбаши* /*тур.:* **казъл – „червен” и баш – „глава”: червеноглави/ – *с. Ябланово – Котленско /Сливенски Балкан*/)**

Проучванията продължават 19 г. с включване на учени от **8 страни от *Европа и Азия*: *България, Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция* (2007-2025)**: ***7 постоянни изследователи от България*** и ***13 чуждестранни експерти от Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция***.

Научните консултанти и рецензентите на публикациите по проведените експедиции са учени от ***4 континента*** *и* ***23 държави на света****: Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция.*

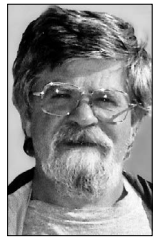
88. **Никола Казански (фотопортрет)**

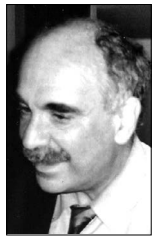
89. **Николай Яръмов (фотопортрет)**

90. **Николай Василев (фотопортрет)**

91. **Стефан Алтъпармаков (фотопортрет)**

92. **Мишел Виевиорка – Франция (фотопортрет, направен от А. К.)**

93. **Франческа Брези – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

Ръководителят на комплекса от екпедиции: информатикът – архитект на информационната среда без граница **акад. д.ик.н.** ***Стоян Денчев*** (*Ил. 85*) (С. Д. – Университет по библиотекознание и информационни технологии /УниБИТ/).

Участниците в **теренната и историографската работа**:

I. библиографът – космист, когнитолог, текстолог, философ **акад. проф. д.п.н.** ***Александра Куманова*** (*Ил. 86*) (А. К. – УниБИТ) – ръководител на теренните и историографските проучвания;

II. историкът – енциклопедист, библиограф, архивист и филантроп **проф. д-р** ***Милен Куманов*** (*Ил. 87*) (М. К. – Институт за исторически изследвания при Българската академия на науките (БАН) – научен редактор на проучванията;

III. библиографът – полиглот **доц. д-р** ***Никола Казански*** (*Ил. 88*) (Н. К. – Централна библиотека на БАН) – терминологичен редактор на проучванията;

IV. библиографът и издател, републиканският хирург **акад. проф. д.м.н. д-р** ***Николай Яръмов*** (*Ил. 89*) (Н. Я. – Медицинска академия – София) – когнитолог, редактор на проучванията;

V. историографът – морфолог на информационния код на езика **д-р** ***Николай Василев*** (*Ил. 90*) (Н. В. **–** УниБИТ) **–** езиков редактор на проучванията;

VI. операторът ***Стефан Алтъпармаков*** (*Ил. 91*) (С. А. – БУЛФИЛМ).

Изследванията са ***проведени с международната експертиза на***:

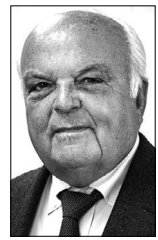
1. **проф.** ***Мишел Виевиорка*** **(Michel Wieviorka)** (*Ил. 92*) – Висш институт по обществени науки в Париж, Франция (L'École des hautes études en sciences sociales);

2. **проф.** ***Франческа Брези*** **(Francesca Brezzi)** (*Ил. 93*) – Латерански университет в Рим, Италия (Pontificia Università Lateranense);

3. **проф.** ***Елза Вилфрид*** **(Elsa Wilfried)** (*Ил. 94*) – Институт по обществени науки във Фрайбург, Германия (Freiburger Institut für angewandte Sozialwissenschaft);

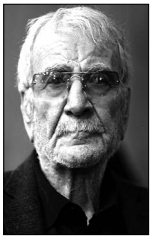
94. **Елза Вилфрид – Германия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

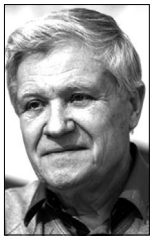
95. **Бруно Далапикола – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)**

96. **Али Аганори – Иран (фотопортрет, направетн от А. К.)**

97. **Голамхосейн Ибрахими Дейнани – Иран (фотопортрет)**

98. **Генадий Борисович Зданович – Русия (фотопортрет)**

99. **Дмитрий Генадиевич Зданович – Русия (фотопортрет)**

100. **Леонид Петрович Писанов – Русия (фотопортрет)**

101. **Владислав Леонидович Писанов – Русия (фотопортрет)**

102. **Вячеслав Брониславович Митко – Русия, Китай (фотопортрет)**

103. **Далбир Сингх – Индия (фотопортрет)**

104. **Александър Иванович Субето – Русия (фотопортрет)**

4. **проф.** ***Бруно Далапикола*** **(Bruno Dallapiccola)** (*Ил. 95*) – Институт по генетични изследвания „Мендел" към Университета на Рим „Ла Сапиенца" – Италия (Sapienza Università di Roma);

5. **Негово Превъзходителство** ***Али Аганори*** **(Ali Aganori)** (*Ил. 96*) – културно аташе на Иран в България;

6. **проф.** ***Голамхосейн Ибрахими Дейнани*** **(Golamhosein Ebrahimi Dinani)** (*Ил. 97*) – водещ учен на Философския факултет на Техеранския университет (Philosophical Faculty of the University of Tehran);

7. **проф.** ***Генадий Борисович Зданович*** (*Ил. 98*) (катедра по история на Челябинския държавен университет – Русия) – откривателят на Аркаим, който е нашият водач в историческия резерват „Аркаим";

8. **проф.** ***Дмитрий Генадиевич Зданович*** (*Ил. 99*) – докт. по история, заместник-директор на Учебно-научния център за изучаване на проблемите на природата и човека на Челябинския държавен университет, старши научен сътрудник на резервата „Аркаим", вицепрезидент на благотворителната фондация „Аркаим", държавен експерт по историко-културно наследство;

9-10. ***Леонид Петрович*** (*Ил. 100*) и ***Владислав Леонидович*** (*Ил. 101*) ***Писанови*** – езиковеди и специалисти по сравнителното изследване на праезика на човечеството (Челябинската областна универсална научна библиотека – Челябинск, Южен Урал – Русия);

11. **акад.** ***Вячеслав Брониславович Митко (****рус.:* ***Митько)*** (*Ил. 102*) – председател на Арктическия съвет на Асамблеята на народите на Евразия (Arctic Council of the Eurasia Peoples' Assembly), президент на Арктическата академия на науките (Arctic Academy of Sciences), председател на Санктпетербургското отделение на секцията по геополитика и безопасност към Руската академия по естествени науки (Saint Peterburg Department at the Section on Security and Geopolitics of the Russian Academy of Natural Sciences), проф. на Морския университет – Далян, Китай (Dalian Maritime University, China), докт. на техн. науки, проф. – Русия);

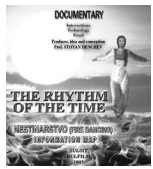
12. ***Далбир Сингх*** (*Ил. 103*) – съпредседател на Генералния съвет на Асамблеята на народите на Евразия (Eurasian Peoples' Assembly), Национален секретар на Индийския Национален Конгрес

105. **Емблема на соларните изследвания на УниБИТ за проучване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025 г.) (Нестинарството – трансмисия на соларния култ) (фотоколаж, създаден от А.К. и С. Янев) (фотография)**

106. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

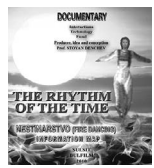
107. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

108. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

109. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на руски език (компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

110. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2010, разширена версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)**

(Indian National Congress), Президент на Фонда за политика и управление – Индия (Fund of Policy and Management of India).

13. **акад.** ***Александър Иванович Субето*** *(рус.:* ***Субетто)*** (*Ил. 104*) – проф. д.ф.н., д.ик.н., канд. техн. н. (философ, системолог, метаклассификатор) – заслужил деец на науката на Руската Федерация (РФ), лауреат на Премията на Правителството на РФ, професор в Катедрата по обществени науки на Северо-Западния институт по управление – филиал на Руската академия за народно стопанство и Държавната служба при Президента на РФ, професор в Катедрата по история на религията и теологията при Института по история и социалните науки на Руския държавен педагогически университет „А. И. Херцен", почетен професор на Нов хуманитарен университет „Ярослав Мъдри", почетен президент на Ноосферната обществена академия на науките, първи вицепрезидент на Петровската академия на науките и изкуствата, председател на Философския съвет на Руското космическо общество, вицепрезидент на Международната академия за хармонично развитие на човека (ЮНЕСКО – UNESCO), вицепрезидент на Международната асоциация по оцеляването на човечеството (УНИЦЕФ-ЮНЕСКО – UNICEF-UNESCO), член на Президиума на Международния Висш Научен съвет, действителен член на Руската академия на естествените науки, Европейската академия на естествените науки, Международната академия на психологическите науки, Академията по философия на стопанството, Академията по проблемите на качеството.

Маршрути:

(1.) **26.05. – 4.06.2007**: снимане в Странджа на научно-документалния филм *„Ритъмът на времето"* (А. К., М. К., С. А.) (*Ил. 105-113*);

(2.) **18-23.06.2007**: интервюиране в Рим – Италия на видни съвременни учени със световна известност – познавачи

111. **Сакралната поза – послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа, България – аналог на молитвената поза (оранта) (кадър от научно-документалния филм „Ритъмът на времето", заснет на 3 юни 2007 г.) (фотография)**

112. **Иконата „Ярославская Оранта” („Знамението на Божията Майка” – „Богородица Велика Панагия”) – иконописно изображение на Пресвета Богородица, сътворено в XI-XIII в. (Спасо-Преображенски манастир (1216 г.) в Ярославъл – Русия) (фотография)**

113. **Танцуваща жрица върху жарава в храма на богина Кибела в молитвената поза „оранта” – бронзова статуетка (действителен размер – 5 mm) – Музей на Хатай (Източна Турция) – от района на храма на Великата майка на боговете Кибела в Хиераполис-Кастабала (Hierapolis-Kastabala), където Страбон (ок. 63 г. пр. н.е – ок. 23 г.) локализира извършването на огнените мистерии (фотография на А. К.)**

на значението на култа към *Огъня – Светлината* по време на международната научна конференция „Новият хуманизъм и ролята на университетите” (New humanism and the role of the universities), посветена на 50-год. от подписването на Римските договори (Treaty of Rome):

[2. 1.] **проф. *Мишел Виевиорка* (Michel Wieviorka)** – Висш институт по обществени науки в Париж, Франция (L'École des hautes études en sciences sociales);

[2. 2.] **проф. *Франческа Брези* (Francesca Brezzi)** – Латерански университет в Рим, Италия (Pontificia Università Lateranense);

[2. 3.] **проф. *Елза Вилфрид* (Elsa Wilfried)** – Институт по обществени науки във Фрайбург, Германия (Freiburger Institut für angewandte Sozialwissenschaft);

[2. 4.] **проф. *Бруно Далапикола* (Bruno Dallapiccola)** – Институт по генетични изследвания „Мендел” към Университета на Рим „Ла Сапиенца” – Италия (Sapienza Università di Roma) (С. Д., А. К., Н. К.);

(3.) **21-29.09.2007**: запознаване на обществеността в региона на Странджа с научно-документалния филм *„Ритъмът на времето”* – стартова премиера в с. Българи на 28.09.2007 (С. Д., А. К.; участва и проф. д.н. И. Петева – УниБИТ);

(4.) **2-7.05.2008**: изучаване на историческите местности в Странджа (Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет) и местните музеи (А. К., М. К.);

(5.) **2-4.06.2008**: осъществяване на медицински анализи на участниците в ритуала (влизане с боси нозе в жаравата) на 3.06.2008 в с. Българи, проведени от Медицинска академия – София, и анализирани в Генната лаборатория на Германия (Genomlabor Deutschlands – Genome Laboratory of Germany) (А. К., М. К., Н. Я.);

(6.) **17-28.06.2008**: теренни проучвания на *зороастрийските огнени мистерии* и консултации със специалисти по проблематиката в Иран (гр. Занджан /Zanjan/; Шираз – Градът на тайните / Shiraz/; Персеполис /Парсополис/ – Градът на персите /Persepolis/; **Фирузабад** – Градът, наречен на видния персийски военоначалник Пирус /Фирос/ /**Firoozabad**/ /*вж и по-долу*/; Язд – Градът на Господа Бог /Yazd/; Мейбод /Meybod/; Исфахан – Градът на конната армия / Isfahan/): сравнително изследване на артефакти; създаване на първия специализиран фотоархив по соларния култ (А. К., Н. К.) (*Ил. 114-118*);

(7.) **25.07. – 16.08.2008**: историографско издирване в Санкт-Петербург (Русия) – най-големият световен иранистичен научен център (намиращ се извън Иран): проучвания на световния документален поток на ***50 езика*** *(азерб., англ., араб., армен., асир., беларус., бълг., виетнам., глаголица, гр., дат., иврит, идиш, исп., итал., казах., кирилица, кит., кор., лат., лужиш., македон., нем., норвеж., пехлеви, пол., португ., рум., рус., санскрит, словаш., словен., сръб., старобълг. (църковнославян.), старогр. (елински), старославян., сърбохърват., тайски (тайланд.), тохарски, тур.,*

удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърват., чеш., швед., яп.) – традиционен и електронен (А. К., М. К.);

(8.) **29.11.2008 – 9.12.2008** г.: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив (А. К., М. К.);

(9.) **21.01.2009**: аудиенция в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след Българо-иранския семинар „*Молла Садра Ширази* и философските измерения на религиозния опит" (Molla Sadra Shirazi and the philosophical dimensions of the religious experience) (Софийски университет „Св. Климент Охридски" – Център за изследване на религиите) – София, България: интервюиране по проблемите на пресемантизацията на култа към *Светлината* на:

[9. 5.] **Негово Превъзходителство *Али Аганори* (Ali Aganori)** – културно аташе на Иран в България;

[9. 6.] **проф. *Голамхосейн Ибрахими Дейнани* (Golamhosein Ebrahimi Dinani)** – водещ учен на Философския факултет на Техеранския университет (Philosophical Faculty of the University of Tehran) (С. Д., А. К., М. К.) (*Ил. 119-120*);

(10.) **28.05. – 5.06.2009**: сравнително изследване на артефакти от музейните сбиркина Централна и Източна Турция (гр. Анкара /Ankara/ – Музей на анатолийските цивилизации / Museum of the Anatolian Civilizations/ /Хетската империя – първата индоевропейска /арийска/ цивилизация, Фригийското царство / фригийците са тракийско племе от Балканите/, Понтийското царство на Митридат /„дарен от бог Митра"/ и др.); Хатушаш-Богазкьой (*Hattusas/ Bogazköy*) (столицата на Хетската империя и на ранното Фригийско царство); Кападокия: Каратепе-Асланташ (Karatepe-Aslantas) (хетски град с лъвовете на бог Митра – Митраистичният лъв, намерен в българските земи, е съотносим с образците от малоазийския регион); Кастабала-Хиерополис (Hierapolis-Kastabala) (Храмът на богиня Кибела – Артемида /нейните жрици са танцували свещени танци боси върху жарава/); Музей на Адана по култови практики, свързани с огнени ритуали (Hatay Museum); Антакия (Хатай) (Antakya-Hatay): Археологически музей на Хатай (Hatay Archeological Museum) (най-запазените римски мозайки, изобразяващи храмови тайнства, чиито модели очевидно са пренесени от Древна Персия: храмови тайнства на огнени церемонии в чест на бог Митра); Истанбул (Istanbul): (*ист.:* Северна Месопотамия) (А. К., Н. К.);

(11.) **5-9.06.2009**: изучаване на намиращите се в кръвни родствени връзки с населението от *нестинарски* корен в с. Българи Странджа *алиани – казълбаши* (*тур.:* казъл – „червен" и баш – „глава": червеноглави) с. Яблаково – Котленско (Сливенски Балкан) (А. К., М. К.);

(12.) **2-9.12.2009**: аудиенции при българските митрополити и беседи с тях по проблемите на пресемантизацията на култа

114. **Участие в Св. молебен в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак – Язд, Иран: А. Куманова (18.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

115. **Поклонение в Двореца Фирузабад – Ардашир-Хваррах (Храм на Огъня), и зграден от първия сасанидски цар Артахшер (Ардашир) след победата му в битката срещу последния партски цар Артабан IV – Фирузабад – Фарс, Иран: А. Куманова (21.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

116. **Поклонение в древноперсийския град на югозапад на Иран Персеполис – една от столиците на империята на Ахеменидите, възникнал в VI – V в. до н.е., чието изграждане започва при цар Дарий I и неговия син цар Ксеркс I (на 5 км на север се намира царската гробница Накш-е-Рустам; на 70 км на североизток се намира предишната столица на Персия – Пасаград при цар Кир Велики) (25.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

117. **В околностите на Язд, Иран: Александра Куманова след дискусията за огнените мистерии с колеги от Техеранския университет (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)**

118. **Участие в Св. молебен в най-голямото съвременно зороастрийско светилище – Язд, Иран: Никола Казански (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет)** (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)

119. **Проф. Стоян Денчев коментира показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България – в кадъра: проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани (21.01.2009 г.) (фотография на А. К.)**

към *Светлината*, осъществени в рамките на консултациите със Св. Синод на Българската православна църква (НП *Наум*): НВ *Йоаникий*, НВ *Николай*, НВ *Кирил*, НВ *Гавриил*, НВ *Дометиан* (С. Д., А. К., М. К.);

(13.) **17-22.1.2010**: изследване на традицията на отбелязване на *Атанасовден* (18 ян.) и *Евтимовден* (20 ян.) в *нестинарските* средища в Странджа – България (с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново) (А. К., М. К.);

(14.) **20.06. – 29.07.2011**: изследване на фондовете на Библиотечно-информационния център при Министерството на околната среда и водите, свързани със Странджа – в сътрудничество с експерта – сътрудник на този център *Елена Грошева* (А. К.);

(15.) **7-16.09.2014**: посещение (в рамките на пребиваването в Иран на Делегацията на Българо-иранското женско дружество, предвождана от А. К.) на *старите зороастрийски* светилища там – в Техеран и Исфахан и предоставяне на DVD записа на науч.-документалния филм *„Ритъмът на времето"* пред Президентската институция, Министерството на културата, значими обществени организации на Иран (комплекса за конференции на *Музея на съвременното изкуство на Иран* /Tehran Museum of Contemporary Art/, *Фондацията Hozeh Honari /Ислямско изкуство и интелектуален център/, Фондацията ISLAMIC THOUGHT FOUNDATION – Ислямската мисъл, Организацията „Жени без граници" /Women Without Borders/, Женския комитет на Иран / Women's Organization of Iran*/, в Националната библиотека на Иран – Техеран /National Library and Archives of Iran/, новинарската *Агенция „MEXP" – Mehr News Agency,* Межд. телевизия „ПРЕС ТВ" /PRESS TV/, издателството-гигант *„Emtelaat" – „Информация"*, на симпозиума *„Човешките права"* в Съдебната палата на Иран – Supreme Judicial Council of Iran) и пред медиите (А. К.) (*Ил. 121-122*);

(16.) **3-12.08.2015**: **Първа българска *теренна* научна експедиция по *соларния култ* във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал (авг. 2015)** – по трансмисията на соларния култ, проникнал от Север по новооткрити археологически следи – по планината Воттоваара в Карелия (границата с Финландия), Русия и историко-културния резерват „Аркаим" – Урал в Русия (границата с Казахстан) – *за основа е взета интелектуалната база на проучванията на:*

[16. 7.] ***проф. Генадий Борисович Зданович*** (катедра по история на Челябинския държавен университет – Русия) – *откривателя на Аркаим, който е нашият водач в историческия резерват „Аркаим"* на 10.08.2015 г.; историографска експедиция в Руската национална библиотека – Санкт Петербург (Русия) и Челябинската областна универсална научна библиотека – Челябинск (Южен Урал) (Русия);

[16. 8.] ***проф. Дмитрий Генадиевич Зданович*** – докт. по история, заместник-директор на Учебно-научния център за

изучаване на проблемите на природата и човека на Челябинския държавен университет (ЧелГУ), старши научен сътрудник на резервата „Аркаим", вицепрезидент на благотворителната фондация „Аркаим", държавен експерт по историко-културно наследство; беседа за *праезика на човечеството* с езиковедите по сравнителното изследване на праезика на човечеството:

[16. 9-10.] ***Леонид Петрович*** и ***Владислав Леонидович Писанови*** с включване от България в телемост за участие д-р Н. Василев (А. К., Н. К., Н. В.).

120. **Проф. Милен Куманов, проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани, проф. Александра Куманова в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след дискусията им за Гастон Башлар – философа на Огъня, последвала показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" (21.01.2009 г.) (фотография на Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България)**

Научно-документална публикационна следа:

***14* академично систематизирани продукта** и ***35* премиери**, ***8* научно-документални монографии**, **2 дарения**, обобщени в **2 *е*-библиотеки** на УниБИТ (2007-2025):

ARYANICA *(: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>*

NESTINARIANA *(: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025;*

121. **Проф. А. К. представя соларните изследвания на България на галавечер под патронажа на г-жа Моулаварди – заместник на Президента на Иран по въпросите на жените и семейството, провеждана в чест на посещението в страната на Българската женска делегация, водена от А. К. – градина на Президентството – Техеран (10.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Президенството на Ислямска република Иран) (*publ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*)**

5* научно-документални филма на *бълг., рус. и англ.: (*вж по-горе: с.* 149):

Ритъмът на времето [Е-ресурс] [Видеозапис]: Нестинарство: Информ. карта: Науч.-докум. филм / Продуцент, идея иконцепция С. ***Денчев****; Сцен. А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****; Реж. А.* ***Куманова****, А.* ***Алтъпармаков****; Оператор С.* ***Алтъпармаков****; Ред. Н.* ***Казански****, А.* ***Даскалов****; Консулт. Н. Цв.* ***Кочев*** *(София) ... [и др.] / БУЛФИЛМ. С., 2007; 2008. 5 опт. диск (DVD). Редуц. версия на бълг. и англ. ез. 2007; Разшир. версия на бълг., рус., англ. ез. 2008.*

Други консулт.: проф. М. ***Виевиорка*** *(Париж), проф. Ф.* ***Брези*** *(Рим), проф. Е.* ***Вилфрид*** *(Фрайбург), проф. Н.* ***Яръмов*** *(София), о.* ***Мариуш Полцин*** *(София). Изд. на СВУБИТ. Загл. и на рус. ез.: Ритм времен (Нестинарство: Информ. карта); загл. и на англ. ез.: The rhythm of the time (Nestinarstvo (fire-dancing): Inform. map.*;

122. **Проф. А. К. поднася на министъра на културата на Ислямска република Иран Н. Пр. Али Джаннати компактен диск на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" при посещението в Иран на Българската женска делегация, водена от нея – Техеран (15.09.2014 г.)**

35 премиери **на научно-документалните филми** (*вж по-горе: с.* 149 *– Ил. 105-110*):

123. **Географска карта на Хиперборея – Арктида (земя между съвременна Великобритания и Скандинавския полуостров) – родина на арите (карта на Г. Меркатор – 1595 г.) (фотография)**

124. **Карта на разселението на ариите по света – в Европа, Азия, Африка – в продължение на 20 000 – 12 000 г. преди нас (съвременна географска карта – по сп. „*Митра*" – Санкт Петербург, Русия) (фотография)**

125. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

126. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

130 **Зороастрийското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleyman) (III-IV в.) в Североизточен Иран – Северна Месопотамия (намира се в непосредствена близост до границата с Турция): древенкултов комплекс, състоящ се от храм на Огъня, светилище на древноперсийската богиня на водите Анахита („Пречистата") – съпруга на бога на Слънцето Митра (сателитна снимка) (фотография)**

1. 28.09.2007 – с. Българи – Странджа, България (Balgari – Strandzha, Bulgaria);

2. 15.10.2007 – Католически университет – Анже, Франция (Université catholique d'Angers, France);

3. 1.11.2007 – Национален дворец на културата – София, България на Пленарното заседание на откриването на Петата национална научна конференция с международно участие на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies) (докл. на форума);

4. 4.12.2007 – Библиотека за чуждестранна литература „М. И. Рудомино" – Москва, Русия – на Международната научна конференция „EVA 2008" „Информационно общество, култура, образование" (Library for Foreign Literature, Moscow) (докл. на форума);

5. 22.02.2008 – Католически колеж „Св. Маргарита" – Тапаханокс, щат Вирджиния, САЩ (St. Margaret's School at Tappahannock, Virginia, USA);

6. 22.05.2008 – Католически униерситет – Нант, Франция (Université catholique de l'Ouest – Nantes, France);

7. 3.06.2008 – с. Българи – Странджа, България (Balgari – Strandzha, Bulgaria);

8. 10.06.2008 – Център на Международната конференция „Крим 2008" – Крим, Украйна – Международната научна конференция „Библиотеките, образованието и технологиите за културата" (Center for International Conferences Crimea, Ukraine) (докл. на форума);

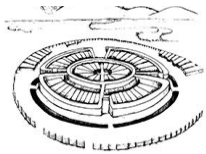
9. 22.06.2008 – Дом на учените „Ж. Кюри" – Варна, България – на Пленарното заседание на откриването на Световния форум „Informing Science 2008", съпровождащо Пленарен докл. на форума (Informing Science 2008 – Varna, Bulgaria);

10. 28.07.2008 – Руска национална библиотека – Санкт Петербург, Русия (Russian National Library in Saint Petersburg);

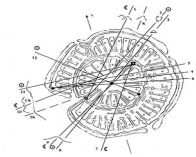
11. 1.11.2008 – Национален дворец на културата –

127. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)**

128. **Аркаим – укрепено градище и главни астрономически азимути (фрагмент от схема по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)**

129. **Аркаим – град-дом (схема по азимутите по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)**

София, България на Шестата национална научна конференция с международно участие на УниБИТ, представяща статуса на информатизацията (University of Library Studies and Information Technologies) (докл. на форума);

12. 17.12.2008 – Санктпетербургски държавен университет по култура и изкуство по време на 90-год. юбилей на висшето учебно заведение – Санкт Петербург, Русия (Saint Petersburg State University of Culture and Arts);

13. 21.01.2009 – Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след Българо-иранския семинар „Молла Садра Ширази и философските измерения на религиозния опит” (Molla Sadra Shirazi and the philosophical dimensions of the religious experience) (Софийски университет „Св. Климент Охридски” – Център за изследване на религиите) – София, България;

14. 9.03.2009 – Руски православен богословски институт „Св. Сергий” – Париж, Франция (St. Sergius Russian Orthodox Institute in Paris);

15. 4.09.2009 – Библиотека-фонд „Русское зарубежье” „А. Солженицин” и Български културен институт в Москва при Посолството на България в Москва – по време на презентацията на проекта „Русское зарубежье в Болгарии 1877-2007 гг.” на Централната библиотека на Българската академия на науките – в рамките на Годината на България в Русия – Москва, Русия (Library-Fund *Russian Abroad A. I. Solzhenitsyn in Moscow*);

16. 5.06.2010 – телевизия „Родина” – София, България;

17. 6.08.2010 – телевизия ТВ 1, излъчвана на територията на САЩ и разпространяваща се чрез мрежата на 140 нац. и рег. кабелни оператори на България (Bulgarian TV1 in USA);

18. 3.01.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA) (*вж по-горе:* п. 17);

19. 6.05.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA)

131. **Светилището „Мишкова нива” в Странжа – част от обширен соларен комплекс (намира се на 3 км югозападно от Малко Търново, България – непосредствено до границата с Турция) (II хил. пр. н.е. – Късна античност, IV в.) – първоначално: долмен крепида, около който по-късно е доизградено монументалното съоръжение – мавзолей (място за поклонение на митичен прародител – херой), а също – и храм на бога на Стетлината, поезията и разума Аполон – Аулорнок (фотография)**

(*вж по-горе:* п. 17);

20. 3.06.2011 – телевизия ТВ 1 (Bulgarian TV1 in USA) (*вж по-горе:* п. 17);

21. 13.12.2012 – УниБИТ – в час по „Академическо писане", изнесена от А. К. пред поток от студенти по специалности „Библиотекознание и библиография", „Библиотечен мениджмънт", „Печатни комуникации", „Информационни комуникации", „Обществени политики и практики", „Компютърни науки", „Информационно брокерство" (University of Library Studies and Information Technologies);

22. 17.05.2013 – IX Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информационна култура: наука – изкуство – религия" – „Information culture: science – art – religion" (девиз: *„Знанието е сила" – „Scientia est potentia"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Нестинариана"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies);

23. 10.10.2013 – Национална научна конференция с международно участие „Политики за управление на културното наследство – комуникация и социализация чрез образование" в Националния исторически музей – София (Bulgarian National Historical Museum in Sofia);

24. 23.7.09. – 16.09.2014: по време на посещение (в рамките на пребиваването в Иран на Делегацията на Българо-иранското женско дружество, предвождана от А. К.) в Президентската институция, Министерството на културата, значими обществени организации в Иран (комплекса за конф. на Музея на съвременно изкуство на Иран, Фондацията Hozeh Honari /Ислямско изкуство и интелектуален център/,Фондацията ISLAMIC THOUGHT FOUNDATION – Ислямската мисъл, Организацията „Жени без граници", *Женския комитет на Иран*, в Националната библиотека на Иран – Техеран, новинарската *Агенция „MEXP" – Mehr News Agency*, Международната телевизия „ПРЕС ТВ" /PRESSTV/, издателството-гигант на *„Еттелаат" – „Информация"* – пред медиите, на симпозиума *„Човешките права"* в Съдебната палата на Иран);

25. 10.08.2015 – Нагайбакски район на Урал – Русия (в присъствието на районната телевизия) (Regional TV in Ural, Russia);

26. 11.08.2015 – Челябинска областна универсална научна библиотека – Челябинск (Южен Урал) – Русия (Chelyabinsk Regional Universal Scientific Library in Ural, Russia);

27. 2.09.2015 – Филиал N 1 на Централната градска детска библиотека „А. С. Пушкин" – Санкт Петербург, Русия (Central City Children's Library *Pushkin* in Saint Petersburg);

28. 13.10.2016 – на втората уводна лекция на А. К. по учебните дисциплини „Културна антропология", изнесена пред студентите на УниБИТ от спец. „Печатни комуникации" (University

of Library Studies and Information Technologies);

29. 5.04.2017 – Студентски филиал на Столична библиотека – София (Sofia City Library);

30. 25.04.2018 – пред Библиотечно-информационния факултет (БИФ)на Санктпетербургския държавен институт по култура (СПбДИК) – по време на изнесения от А. К. пред руската библиотечна общност майсторски клас на тема *„Световна (международна) универсална библиография (III в. пр. н.е. – XXI в) – атлас на библиографознанието (вторично-документална карта на универсалното знание на планетата)”* (форумът е под председателството на ректора на СПбДИК проф. докт. ист. науки *Александр Сергеевич Тургаев*, декана на БИФ на СПбДИК проф. докт. педаг. науки *Валентина Владимировна Брежнева*, проф. докт. ист. науки, зав. катедрата по документознание и информационна аналитика на СПбДИКД *Дмитрий Аркадиевич Еляшевич*);

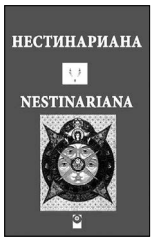
31. 20.06.2018 – на IV Международен професионален форум „Крим-2018” – „Книга. Култура. Образование. Иновации”(Судак – Крим, 16-24.06.2018) – А. К. представя пред международната научна общност от 1150 участници от 18 държави докл. „Панорама на научната школа на библиосферата – инфосферата – ноосферата на България в енциклопедичните издани и многоезичните речници”, в който обобщава приносите на 27-те книги *(2010-2018)* (*Към 2025 – 41 кн. – Бел. на ред.*) от библиографската, историографската и енциклопедичната сер. „Факлоносци” на УниБИТ, чиито научни консултанти и рецензенти са учени от ***4 континента*** *и* ***23 държави на света****: Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция (University of Library Studies and Information Technologies)*;

32. 26.04.2019 – на третата уводна лекция на А. К. по учебната дисциплина „Културна антропология”, изнесена пред студентите на УниБИТ от специалност „Печатни комуникации” (University of Library Studies and Information Technologies);

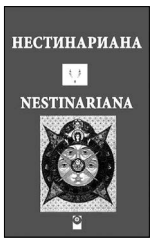
33. 23.05.2019 – на Дискусионната сесия „Културно-цивилизационни кодове на народите на Евразия” в Руския културно-информационен център в София при подкрепата на УниБИТ в рамките на Дните на Асамблеята на народите на Евразия; дискусията е председателствана от А. К.; съпредседатели на форума са:

[*33.* 11.] **акад.** ***Вячеслав Брониславович Митко*** (председател на Арктическия съвет на Асамблеята на народите на Евразия, президент на Арктическата академия на науките, председател на Санктпетербургското отделение на секцията по геополитика и безопасност към Руската академия по естествени науки, проф. на Морския университет (Далян, Китай), докт. на техн. науки, проф. – Русия) и

[*33.* 12.] ***Далбир Сингх*** (съпредседател на Генералния съвет на Асамблеята на народите на Евразия, Национален секретар на Индийския Национален Конгрес, Президент на Фонда за политика и управление – Индия) в присъствието на участниците в работата

132. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.”* – 2012 (фотография)**

133. **Корица на изданието на руски език *„Нестинариана: Историогр.: Фотомоногр.”* – 2014 (фотография)**

134. **Корица на изданието на английски *„Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.”* – 2014 (фотография)**

на форума от България, Великобритания, Гърция, Казахстан, Китай, Русия – след прочитането от А. К. на Пленарния докл. за първите български експедиции с международно участие по соларния култ със северен генезис, състояли се в България, Иран, Турция, Русия, Финландия, Казахстан, на които А. К. е ръководител на теренните и историографските работи, провеждани с международен екип от учени;

34. 10.11.2023 – София, Държавна агенция „Архиви”. Конферентна зала – по време на откриването, водено от А. К., на Международния дискусионен форум „Култура – Вяра – Битие” на тема „Ролята на културата и духовността в създаването на цивилизационното битие от древността до постмодерната ера”: Кръгла маса / Фондация „Българско изкуство – Орфеев завет” (Foundation *Bulgarian Art – Orpheus Legacy*) <https://www.facebook.com/61552251262742/videos/6819045321507605>;

35. 3.09.2024 – УниБИТ – в час на А. К. по „Академическо писане и научна етика” пред поток от студенти по специалност „Информационни комуникации и медийни технологии”, „Комуникации и информиране”, „Обществени политики и практики” (University of Library Studies and Information Technologies);

8* научно-документални монографии на *бълг., рус. и англ. ез. и лит. на 50 ез. *(азерб., англ., араб., армен., асир., беларус., бълг., виетнам., глаголица, гр., дат., иврит, идиш, исп., итал., казах., кирилица, кит., кор., лат., лужиш., макед., нем., норвеж., пехлеви, пол., португ., рум., рус., санскрит, словаш., словен., сръб., старобълг. (църковнославян.), старогр. (елински), старославян., сърбохърват., тайски (тайланд.), тохарски, тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърват., чеш., швед., яп.) (Ил. 132-136):*

1. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.: Уч. пособ. по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство” / Състав., историогр., предг. А.* ***Куманова****; Науч. и ез. ред., дейксис (етимолог.), емблематика Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов*** *... [и др.]. С., 2012. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

2. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр. Фотомоногр.: Уч. пособ. / Науч. и яз. ред. Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.];Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов*** *... [и др.]. С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

3. ***Kumanova****, A. Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.: Compend. / Sci. and lang. ed. N.* ***Vasilev****; Sci. ed. S.* ***Denchev*** *... [u dr.]; Terminolog., ref. and inform. ed. N.* ***Kazanski****; Bibliogr., ref. and inform.*

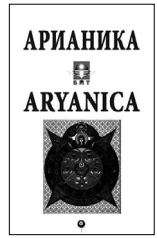
*ed. M. **Maximova**; Ref. and inform. ed. D. **Raleva**; Rev. Z. **Stoyanov**... [и др.]. С., 2014. <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>*

*4. Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии праславяни: Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С. **Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. **Яръмов** ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето** ... [и др.]. С., 2016.*

*Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**; Други ред.: М. **Куманов**, И. **Теофилов**; Други рец.: В. **Митко**, В. **Клюев**, И. **Петева**, В. **Велев**. Списък на ил.; Списък на съкр. Библиогр.: с. 127-135. Имен. показалец. Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. инст. – дн.: УниБИТ. <http://sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.researchgate.net/publication/307574972_Aryanica> <https://www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova> <www.arcticas.ru> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw> <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/15-Aryanica-St.Denchev-Al.Kumanova-N-Kazanski-N-Vasilev-2016.pdf>*

*5-8. **Куманова**, А. Очите на **Шари**. Sub rosa: Страници от един забравен дневник [по науч. експедиции в Иран, Турция /Сев. Месопотамия/, Италия, Русия, България] = Shari`s eyes. Sub rosa: Pages of a forgotten diary [according to sci. missions in Iran, Turkey / North Mesopotamia/, Italy, Russia, Bulgaria] / Ред., бел. Н. **Василев**; Ред.-иранист И. **Панов**; Рец. Цв. **Теофанов**... [и др.]. Послесловия: А. **Норузи**, М. А. **Кияни**, С. **Денчев**. Ново 4. изд. С., 2024.*

*Други рец.: А. **Федотов**, Б. **Тодорова**, П. **Велчев**, Н. **Казански**. Рез. на бълг., рус., англ. ез.; В ч. от тир. рез. на перс. ез. Библиогр.: 175 ном. назв. Кн. се изд. със съдействието на Култ. представителство към Посолството на Ислямска Републ. Иран в Републ. България. 1. изд. 2014. Ново 2. е-изд. 2015. 3. доп. е-изд. 2016;*

135. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал"* – 2016 (фотография)**

136. **Корици на 1-4 издания на дневника на експедициите в Иран, Турция (Северна Месопотамия), Италия, Русия, България *„Очите на Шари. Sub rosa"* – 2014, 2015, 2016, 2024 (фотография)**

***2* дарения на информационните ресурси по проучването – документални сбирки и библиографските им изражения**:

*1. **Куманова**, А.* 17.05.2013 – IX Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информационна култура: наука – изкуство – религия" – „Information culture: science – art – religion" (девиз: *„Знанието е сила" – „Scientia est potentia"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Нестинариана"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies):

***Куманова**, А. Дарение на колекцията „Нестинариана" – библиографски указател, електронна и традиционна библиотека от **1549 номерирани документални единици**: Докл. на IX Студентск. науч. конф. и изложба „Информ. култ.: наука – изкуство – религия" – „Inform. culture: science – art – religion" – София, 17.05.2013 г. // Издател (В. Търново), 2013, N 1-2, с. 36-45: ил. – Рез. на англ. ез.*

*2. **Куманова**, А.* 20.05.2016 – XII Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информация, знание, цивилизация – пътят на човечеството" – „Information, knowledge, civilization – the road of the Mankind" (девиз: *„Не по-малко достойно е да опазиш придобитото, от това да го спечелиш" – „Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri"*) – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, *е-* и традиционната библиотека *„Арианика"*, дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies):

***Куманова**, А. Дарение на УниБИТ на традиционната и електронната библиотека ARYANICA от **167 номерирани документални единици** (по трансмисия на сев. соларен култ към земите на Иран, Мала Азия и Балканския полуостров): каталог, показалци, ценни изд. и ксерокопия на докум. източници, направени в чуждестр. библ. (Втор.-докум. база на изд.: **Арианика**: Експед. във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декод. на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / **С. Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. Яръмов ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето** ... [и др.]. С., 2016. Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев** / А. **Куманова**, Н. **Василев**, М. **Матова** (N 1760): Докл. на XII Студ. науч. конф. и изложба на УниБИТ – 20.05.2016. // Тр. на СНО при УниБИТ. Т. 12, 2017, с. 340-357. Публ. на библиогр. сп. на лит. (е-б-ка ARYANICA).*

Обобщение: Първият *научен комплекс* от *теренни* и *историографски* експедиции в *България* (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и *чужбина* (*Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим*) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на *зороастрийския* извор на *Авраамическите религии* (2007-2025) се осъществява чрез концепцията **„информационна среда"** (*англ.:* information environment) (С. Денчев) и показва в направените от нас над 100 публикации *два взаимосвързани информационни потока*:

1) проследено е трасето на Великото преселение на протоариите назад в хилядолетията (от 20 хил. до 5 хил. г. пр. н.е.), осъществено предполагаемо от Север – **Хванирата**

(по *Св. Авеста*) – *Хиперборея*, която в продължение на хилядолетия потъва, и изключително напредничавият ѝ народ – АРИИТЕ се спуска на юг и югоизток – по планините Воттоваара в Карелия и Урал, където изгражда „Страната на Градовете", белязана с феноменалната **соларна планировка** на **Аркаим**, и оттук се насочват към Иранското плато – **Гор** (*дн:* **Фирузабад**) (*вж и по-горе и с. 753-754*), за да осъществят своя известен гигантски път в историята, достигнал и до Балканския полуостров;

2) осмислен е **методологичният въпрос**: трансмисиите на соларния култ, разпространен от Север по цялото земно кълбо, намерил място в редица огнени практики, проникнали и на Балканския полуостров от Мала Азия и вкоренени в Иранския културен ареал, и свързани с вярванията на ариите, – от какъв ПРОТОСОЛАРЕН КУЛТ произхождат (проучихме тези огнени практики в Иран и Турция – **Северна Месопотамия**: „устието" на проблема; *и* се насочихме към неговия „извор" – Воттоваара в Карелия)…

На картата на фламандския картограф *Г. Меркатор* (*Gerardus Mercator* /1512-1594/) (*Ил. 123 – на с. 824 по-горе тук*), издадена от неговия син *Рудолф* през 1595, страната на ариите *Хиперборея – Арктида* е изобразена като огромен остров, разделен от четири реки на четири части. По средата има езеро, а в центъра на езерото – остров, на който се извисява планината *Меру* (*Хара*), около която се върти небесната сфера – феноменология (прототип на **лабиринта**), която може да бъде наблюдавана при определени климатични условия само на **Север** и при друг магнитут на Земята.

Съвременните находки на океанската археология край браговете на *Северния ледовит океан* показват, че още 6 хил. години назад хребетите *Ломоносов* и *Менделеев* са били **суша**.

Тогава последните арии са напуснали дълго и бавно потъващата Арктида – резултат от сблъсък на Земята с небесно тяло, научно потвърдено от разкриването на геологичната история на планетата ни.

Тази територия, след известната в науката планетарна катастрофа от преди 20 хил. години (описана и в *Св. Библия – Всемирния потоп*), изместила оста на Земята и довела до движения в земната кора, потъва.

От руската експедиция през 1948-1949 на дъното на Северния ледовит океан са открити планински хребети, считани за части от Хиперборея.

В руските води на Северния ледовит океан се намира подводна планина, чийто връх достига до най-ниската повърхност на леда.

Възможно е това да е **митичната планина Меру** (обител на **Рая на Земята** – **родината на ариите**), намираща се някога на *върха* на света (на **Северния полюс**)...

Първите преселения на ариите започват приблизително

преди 12 хил. г., т.е. около 6 хил. г. е продължавало тяхното изселване от застудяващата и бавно потъващата след катастрофата Арктида (*Ил. 124-136 – на с. 824-829 по-горе тук*).

Въз основа на разбирането на **социоприродната културна цялост на човечеството** (*В. И. Вернадски* /1865-1945/) и ***общите корени* в историята на религията**, **произлезли от *едно място* на *Север – поклонение към Светлината*** (*Дж. Кемпбъл* /*Joseph John Campbell*, 1904-1987/; *М. Елиаде* /*Mircea Eliade*, 1907-1986/, *А. Корбен* /*Henry Corbin*, 1903-1978/), *рационалното* включване на *философско-религиозния интелектуален план* във философско-информационната картина на света в категорията „дълго време" (*М. М. Бахтин* /1895-1975/) обезпечава когнитивна възможност за съотнасянето на *религиозните картини на света* (*Св. Авеста – Св. Упанишади – Св. Библия – Св. Коран*).

Едновременно с това, съотнесени с *рационалното знание* (*философско, историческо* и т.н. по целия спектър на *универсалната хуманитаристика*), религиозните картини на света са основа за разработването на *компаративистичната онтология на познанието* и по този начин съдействат за създаването на **универсална периодизация на човешката история** във вид на **дърво на историко-културното развитие на човечеството** (*вж: с. 204*), за което ***Авраамическите религии* (*Юдаизъм – Християнство – Ислям*)** имат **общ извор** – ***Зороастризма***, който **е вкоренен в *култа към Светлината***…

Очевидно Аркаим е посветен на праарийския *Бог-Слънце*, но корените му са също и в арктическата *религия на Полярната звезда*. Самата *кръгова структура* на селището е *стародавен соларен символ* (*лабиринта*).

Тази структура има дълбок цивилизационен, прагматичен (отбранителен) и особено – ритуален смисъл: *срв.:* каменните баби от Аркаимската долина. Тя произлиза от *арктическата цивилизация на протоариите* с техните *светилища-лабиринти*.

Сведения за нея намираме в полумитичните сказания на *Платон* (*Plato*, 428-348 пр. н.е.) за *Атлантида*, за града на хипербореите *Електрис* (построен под знака на Полярната звезда) и особено – за *Асгард*, свещения град на нордическия бог *Один*, описан в *Едите*.

Видният френски философ-метафизик *Рене Генон* (*René Guénon*, 1886-1951), известен още като шейх *Абд-ал Уахед Яхия* /*Shaykh, Abd al-Wahid Yahya*/), изтъква, че *свастиката* (древен знак, извънредно разпространен в останките на Аркаим) като символ на **вечното движение и развитие около *ЕДИН* постоянен *ДУХОВЕН* ЦЕНТЪР**, е свързана не само със **Слънцето**, но и – преди това – с **Полярната звезда** – като *арктически символ*.

Високата степен на иновации, характерна за цивилизацията на протоариите в Аркаим, се изразява в различни *водоотточни и канализационни системи*, но особено важно е наличието на следи от най-древните *колесници*, които по-късно са като характерен белег на

други *арийски цивилизации* – като *хетската* и *иранската* (700 пр. н.е – до днес).

Аркаим е *междинното звено* между:

1. мегалитната култура на **Воттоваара** (Карелия) и **Стоухендж** (Южна Англия) *и*

2. преносът на древните знания **към Иран, Анатолия и Шумер**.

Това е ярко потвърждение за *протоарийските корени на славяните*.

Аркаим е и символ на **ДУХОВНОТО ЕДИНСТВО на западната *нордическа* култура и източната *мъдрост***.

В Аркаим се проследява явно сходство между древната „Страна на Градовете" на протоариите и по-новата „гардарика" (*сканд.:* „Страна на Градовете") на руските славяни (V-XI в.), състояща се от над 130 града.

Същността на града – уникално чудно обятие на Земята и Небето – е *помещаване в ландшафта, в хармонично съжителство с него и неговото творческо преобразуване* (*срв.:* ноосфера /В. И. Вернадски/), но и – *съсредоточаване едновременно във вътрешното пространство*…

Тя по удивителен начин напомня и футуристично – по ефикасност – и „фабриките на света" от най-ново време (XXI в.) – като тези в Англия, Германия, САЩ, Русия и Китай.

Навсякъде се повтаря една и съща схема. *Ариите се претопяват в местния етнически субстрат, но го облагородяват, цивилизоват и често (но не винаги) му оставят като емблема името си*. Така става с *келтите* и *тракийците* (каменните слънчеви обсерватории-храмове), *етруските* в Италия (екологичната металургия), *хетите* в Анатолия (колесницата), *дорийците* в Елада (обработката на желязо), *иранците* в Иран (страната на ариите; Иранската империя /Ахеменидска, Сасанидска/ – първата модерна империя: царска институция /държавно знаме/, първата монотеистична религия /Зороастризмът/, първата аристократична култура /рицарският кодекс/), *българите* и *балканските славяни* (държавното устройство и приемане на *Християнството*), *викингите* (варягите) в Киевска Рус (държавното устройство и приемането на Християнството) и *норманите* в келтско-саксонска Англия (строителството на замъци и кръстоносните походи).

Именно *в евразийската цивилизация на Русия* се отразява най-ярко този хилядолетен кръговрат на взаимосвързаната и взаимообогатяваща се културна еманация на протоариите и праславяните.

Аркаим е открита вечна (и постмодерна) карта на мисията на човечеството към *ноосферното му самосъзнание* на настоящето и бъдещето, която отговаря на въпроса: *как хармонично да се съотнесат и проявяват една чрез друга* ***духовната*** *и* ***материалната*** *култура*.

Протоариите и праславяните, които са били винаги *едно*

цяло, но не са се развивали в една посока – *ариите* се преселват на югоизток (*ирано-индоевропейци*) и на югозапад (*келти* и *траки*), но са изповядвали винаги **религията на Слънцето – Светлината**.

Това се потвърждава от всички наши теренни изследвания в Русия, Северна Месопотамия, Анатолия и Иран.

По-късно религията на Слънцето – Светлината преминава през различни практики, свързани с **огъня –** като **символ на Слънцето – Светлината**.

Светлината се излъчва от Бог под формата на слънце, огън и пр. Тя е Божия еманация и главна характеристика на Божественото. Затова се обожествява Слънцето в митраизма (Sol Invictus**)** и Огънят в Зороастризма...

Слънчевата религия на ариите от Аркаим се развива в **Зороастризъм** и накрая – в **Юдаизъм** – **Християнство – Ислям**.

В Християнството Божията светлина заема особено място като върховен израз на **Божествената същност** (*иврит:* **„Шехина"** – **Божествено присъствие** /*срв.:* присъствено знание/)… Това е и *неопалващият огън на къпината на Мойсей* (когато *Господ* се явява на *Мойсей* в египетската пустиня като къпинов храст, горящ с неопалващ /неизгарящ/ пламък!).

Най-скорошен пример за описваното в България е учението на *Петър Дънов* – Учителят (с индоарийското име *Беинса Дуно*, 1864-1944) като следовник на *богомилите* (*манихеи-зороастрийци-аркаимци*).

Точно в този контекст ***нестинарите*** са жреци на **Божествения огън**, който не само не ги изгаря, но ги просветлява и дори – осенява с провидческа дарба (както е било и при последната истинска нестинарка баба *Злата*)...

В културолого-феноменологично отношение разбирането на **Светлината** е иманентно олицетворение на архитектоничните модерни когнитивни процеси *на*:

- *рационалното обединение* на *идеалния* свят – на *Духа*, *мисленето*: **res cogitans** *и*

- *естествено-научното*, *техническото* – на *материалния* свят – на *протяжната и локализираната материя*: **res extensia**.

Днес това разбиране действа като ***обединение* на *религията – изкуството – науката – обикновения живот*** от нов парадигмален порядък на планетарното съзидание на знаниевото общество.

Но то е описано в **Свещените книги** *Св. Авеста – Св. Упанишади – Св. Библия – Св. Коран* като дело на ангелите, пазещи някога пред вратите на Едем **Дървото на Живота** – **Дървото на изваяната Светлината** – **Дървото на Знанието**. – *Вж: Фирузабад (Гор – Храм на Огъня) – Иран*

Лит.: ***Башляр****, Г. Психоанализ огня. Москва, 1993;* ***Башляр****, Г. Избранное: Том 1: Научный рационализм. Санкт-Петербур, 2000;* ***Bachelard****, G. The Psychoanalysis of Fire. Boston, 1964;* ***Bachelard****, G. La Psychanalyse du feu. Paris, 1992;* ***Bachelard****, G. The Formation of the Scientific*

*Mind. Bolton, 2002; **Куманова**, А. Щрихи към културата и вярванията, проникнали от Древен Иран към Балканския полуостров (Из дневник. бел. от експедициите в Иран през юни – юли 2008 г. и септември 2014 г. – За присъственото знание – духовен път към откритото знание: Слово, произнесено в Иранск. култ. ц-р в София на 22.06.2023 г.) [: Моногр.] / Епигр.: „Чадата на Адам едно са тяло" – **Саади**; „Weh! Weh! / Du hast sie zerstört, / Die schöne Welt, / Mit mächtiger Faust, / Sie stürzt, sie zerfällt.". – **J. W. von Goethe**; „... кога дойде съвършеното знание, тогава това „донейде" ще изчезне" – **1 Кор. (13:10)**. // Библиотека (С.), 2024, N 6: Прил., с. 99-132: с 29 ил. – Библиогр.: 18 ном. назв. – Рез. на англ. ез. – Автобиобиблиогр. бел. – Осн. публ. / В чест на 15 год. от осъществ. на Първ. бълг. науч. теренна и историогр. експедиция в Иран. (Публ. на историогр. кн. в период. изд.) Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика. Съдържа: Разд.: I. Културните обекти, свързани с огнени церемонии; II. Древен Иран – общи черти; III. Исфахан – бисерът на Иран; IV. По пътя на връщане от Иран (Техеран – КРАЯТ НА ПЪТЯ) през Истанбул; ARYANICA (: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; NESTINARIANA (: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. 1.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025. (Осн. ресурси и по двете цит. е-библ. са въведени в текст на наст. ст.); Zoroastrian source of the Abrahamic religions (Initial field and historiographical missions in Bulgaria, Iran, Türkiye, Italy, Russia, Finland, Kazakhstan) / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. Istanbul, 2025. In print.*

ПЪРВИЯТ ПРЕДВЕСТНИК НА ИСЛЯМА – *вж:* **АВРААМ**

Р

РАМАЗАН БАЙРАМ (*тур.:* Ramazan bayramı, Рамазан байрамъ – Празникът Рамазан), познат и като **Шекер байрам** (от Şeker Bayramı) – важен мюсюлмански празник в първите дни на месеца *Шауал* от *ислямския календар* (но продължава още няколко дни, като в мюсюлманските страни се признават 2-4 дни за неработни), отбелязващ завършилия свещен месец *Рамазан* (месецът има 30 дни) на тежкия разширен пост, наричан също Рамазан или *саум*. Религиозният празник е единственият ден, в който на мюсюлманите не е разрешено да постят. Празникът чества края на 29 или 30-дневния пост от изгрев до залез слънце по време на целия месец Рамазан. Вярващите се поздравяват един друг с думите: *„Ид мубарак!"* (*Честит празник!*). В навечерието на празника се раздава *зекят ал-фитр* (*милостиня*, чийто размер се определя от Главното мюфтийство) и се коли агне или коза. Децата поздравяват своите родители и роднини и искат *прошка* от тях.

Лит.: Рамазан байрамът. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD_%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B0%D0%BC>. 3.7.2021. 1 с.

ВЕЖДИ ЛЕТИФ **РАШИДОВ** (1951-) – скулптор и политик. Завършва „Скулптура" в Националната художествената академия в София. Специализира във Франция (1985). Има над 40 изложби в България и чужбина. Министър на културата (2009) и Председател на Народното събрание (2022). Член-кореспондент на Българската академия на науките (2004). Носител на множество награди и отличия.

Онлайн ресурс.

РЕЛИГИОЗНА МЮСЮЛМАНСКА ОБЩНОСТ – *вж:* **УММА**

АЛИ **РЕФИК** (1851-1900) – български турчин, участвал в Руско-турската освободителна война от 1877-1878 като член на Българското опълчение.

*Лит.: Опълченецът от турски произход **Али Рефик**, борел се за България!. // <https://www.youtube.com/watch?v=EK9NKCeFVtg>. 1.10.2021. 3 с.*

РЕФОРМИ ЗА ХРИСТИЯНСКОТО (И НАЙ-ВЕЧЕ – БЪЛГАРСКОТО) НАСЕЛЕНИЕ В ЕВРОПЕЙСКА ТУРЦИЯ

(ПЪДАРСКИ И МЮРЦЩЕГСКИ) ОТ 1903 И 1908 – *вж:* **ПЪДАРСКИ РЕФОРМИ** ; **МЮРЦЩЕГСКА РЕФОРМЕНА ПРОГРАМА**

* ***„РЕХБЕР"*** **(Водач)**, в. (София, 1928-1933).
Онлайн ресурс.

* ***„РОДОП"*** (**Родопа**), в. (Кърджали, 1930-1934).
Онлайн ресурс.

* ***„РОДОП МЮДЖАЛЕСИ"*** **(Родопска борба)**, в. (Кърджали, 1952-1974).
Онлайн ресурс.

АБУ АБДОЛЛАХ ДЖАФАР **РУДАКИ** – *вж:* **ПАНОВ**, И.

*** РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1768-1774** – една от ключовите по значение войни между Русия, с подкрепящите я Дания, Британия и Италия (херцогство Тоскана) от една страна, и Османската империя и Полската шляхта от друга, в резултат на която Русия получава правото на закрилник на православните в Османската империя и присъединява Южна Украйна, Северен Кавказ и Крим. *Екатерина Велика*, под въздействието на приятеля на *Волтер*, **българина** от Корфу, и виден европейски хуманист *Евгений Булгар*, и князете *Григорий и Алексей Орлови*, формулира т.нар. „Гръцки проект" на Русия – за освобождаване на православните на Балканите от османска власт и овладяване на Константинопол. **Българинът** на руска служба подполковник *Даразин* е пратен предрешен като монах със специално възвание от императрицата на български и гръцки език – да вдигне на въстание западните и южните Балкани в тила на империята. След мисията му въстават Македония, Албания, Черна Гора, Босна и Херцеговина и Пелопонес. Войната приключва с *Кючук-Кайнарджийския договор*.

*Лит.: **Христов**, Д. Русия и Източния въпрос. Ч. I. От падането на Цариград до втората екатерининска Руско-турска война 1787-1791. С., 1905; **Василев**, И. Балканите и руско-турската война 1768-1774. С., 1987; **Алексиев**, Б. Руско-турската война 1768-1774: воен.-ист. анализ. С., 1990; **Костов**, А. Стратегия и тактика по време на Руско-турската война 1768-1774. С., 1990; **Георгиев**, П. Българските земи и австро-турската война 1787-1791 г. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 1995; **Рачев**, Н. Австро-турската война 1787-1791 и нейната роля в*

европейските отношения. С., 1998; ***Димитров****, Хр. Балканите по време на австро-турската война 1787-1791 г. С., 2001;* ***Златанов****, М. Австро-турската война и европейската дипломация през XVIII век. Варна, 2005.*

*** РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1828-1829** – военен конфликт, част от т.нар. *Руско-турски войни*. Войната завършва с *Одринския мирен договор*.

Лит.: ***Александров****, Н. Руско-турската война 1828-1829: полит. и воен. аспекти. С., 1995;* ***Костов****, А. Стратегия и тактика по време на Руско-турската война 1828-1829. С., 1998;* ***Божков****, И. Балканите и Руско-турската война 1828-1829 / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 2000;* ***Василев****, Г. Военното дело в Руско-турската война 1828-1829 / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2003;* ***Димитров****, П. Дипломация и война: Руско-турската война 1828-1829. Варна, 2008;* ***Златанов****, М. Руско-турската война 1828-1829 и европейската дипломация. С., 2010;* ***Маринов****, Д. Участието на българите в Руско-турската война 1828-1829. С., 2012;* ***Николов****, П. Руско-турската война 1828-1829: ист. анализ. С., 2015; Руско-турската война от 1828-1829. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(1828_%E2%80%93_1829)>. 5.10.2021. 1 с.*

*** РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1877-1878** между Руската империя и Османската империя – 10-та в поредицата от Руско-турски войни. Поводът за войната е *Въстанието в Босна и Херцеговина* (1875), *Априлското въстание в България* (1876) и *Сръбско-турската война* (1876). Участници са Османската империя срещу Русия, Румъния, Сърбия и Черна гора. Войната се възприема и е наречена в България **Освободителна**, тъй като довежда до освобождаването на част от българите от османско владичество и създаването на *Третата българска държава*. Подобно е отношението към нея в Румъния, Сърбия и Черна гора, които получават пълна независимост. Войната приключва с *Берлинския договор от 1878* между Великите сили и Османската империя и в началото на 1879 е потвърден с *Цариградския договор* между Русия и Османската империя.

Лит.: ***Головин****, С. П. История Русско-турецкой войны 1877-1878 гг. Санкт-Петербург, 1910;* ***Беляев****, Н. Русско-турецкая война 1877-1878. Москва, 1957;* ***Генов****, Ц. Освободителната война 1877-1878. С., 1978;* ***Георгиев****, Г. Освободителната война 1877-1878. С., 1986;* ***Александров****, Н. Руско-турската война 1877-1878: полит. и воен. аспекти. С., 1998;* ***Андреев****, Св. Балканските народи и Руско-турската война 1877-1878. С., 2000;* ***Костов****, А. Тактика и*

стратегия в Руско-турската война 1877-1878. С., 2000; ***Василев****, Г. Военни действия и дипломация в Руско-турската война 1877-1878 / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2003;* ***Багрянов****, К. Отечествената война и освобождението на България. С., 2005;* ***Димитров****, П. Руско-турската война и българското национално освобождение. Варна, 2008;* ***Златанов****, М. Руско-турската война в европейската дипломация. С., 2010;* ***Велев****, В. Българският национален въпрос в контекста на Руско-турската война 1877-1878 г. // Актуальные проблемы регионоведения: Материалы всерос. науч.-практ. конф. 2013 г. – Россия, Славянск-на-Кубани, 2012, с. 22-31;* ***Маринов****, Д. Участието на българите в Руско-турската война. С., 2012;* ***Николаев****, А. И. Русско-турецкая война 1877-1878 гг.: воен. действия и дипломатия. Москва, 2015;* ***Петров****, Г. Борбата за освобождение: Руско-турската война. Варна, 2015;* ***Смирнов****, В. Освобождение Балкан: Русско-турецкая война 1877-1878. Санкт-Петербург, 2018.*

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Елена Ивановна** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Николай Константинович** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Святослав Николаевич** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

РЬОРИХ (*рус.:* **Рерих**), **Юрий Николаевич** – *вж:* **АВРААМ (Аврам, Ибрахим)**

С

СААИЙ (БОРБА, УСИЛИЕ) – *вж:* **АВРААМ**

*„**САДА-И ИСЛЯМ = SEDA-İ İSLAM**"* (Шумен) – мюсюлмански вестник, издаван през 1931.

Лит.: Български периодичен печат 1844-1944. Т. 3. С., 1966, с. 45.

Мулла **САДРА ШИРАЗИ** (SADR al-Din Muhammad al-Shirazi) (1571/1572 – 1640) – най-важният и влиятелен философ в *ислямския свят* за последните четиристотин години. Роден в *Шираз* и умира в *Басра* по време на седмото си поклонение в *Мека* (пеша). Съчетава метафизиката с *гностичната философия* и *шиитската теология* в една *„метафилософия"* (***al-hikma al-muta'aliya***), чиято основа е *Ислямското откровение* за мистичния експеримент на реалността като *Съществуване*. Основното му съчинение е *„Трансценденталната мъдрост относно четирите умствени странствания"* (*араб. съкр.:* „Asfar" – **„Мъдрост")**. Садра доразвива учението на *Сухраварди*, че действителността е *континуум от градирани интензитети*, но не на *Светлината*, а *от екзистенциите*.

*Лит.: Mulla **Sadra Shirazi**. The Wisdom of the Throne / Princeton Univ. Press. Princeton, 1981; Mulla **Sadra Shirazi**. The Elixir of the Gnostics / Brigham Young Univ. Press. Provo, 2003; Mulla **Sadra Shirazi**. On the Hermeneutics of the Light Verse of the Qur'an. Londra, 2004; Mulla **Sadra Shirazi**. The Book of Metaphysical Penetrations. A Parallel English-Arabic Text / Brigham Young Univ. Press. Provo, 2014; **Corbin**, H. The **Man of Light** in Iranian Sufism. Jackson, Michigan, 1994; **Corbin**, H. Face de **Dieu**, face de l'Homme. Paris, 2008; **Rizvi**, Sajjad. **Mulla Sadra Shirazi**: His Life, Works and Sources for Safavid Philosophy / Oxford Univ. Press. Oxford, 2007; **Rizvi**, Sajjad. **Mulla Sadra**. // <https://plato.stanford.edu/entries/mulla-sadra/>. 6.10.2021. 62 p.*

137. **Фикри Сали (фотография)**

ФИКРИ **САЛИ ХАСАН** (1963-) (*Ил. 137*) – Главен мюфтия на България (1992).

*Лит.: **Фикри Сали Хасан**. // <https://humanrights.bg/Contents/Item/Display/1063>. 3.7.2021. 1 с.*

*** САНДЖАК** – основната административно-териториална единица в Османската империя, подобно на област.

*Лит.: **Бур**, М. История на българските земи XV-XVII век; Карти П. Коледаров; Ред. кол. Х. **Гандев** – отг. ред. и др. // История на България / Изд. на БАН: В 10 т. – Т. IV. С., 1983. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/255994/1685145/version/1/file/%D0%98-%D1%8F%2B%D0%BD%D0%B0%2B%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3.%2B%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B8%2B15-17%2B%D0%B2.pdf>; **Минчева**, К. Статистически данни за градския живот в Кюстендилския санджак според османския обширен регистър от 1570/73 г. // Год. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". Ц-р „Иван Дуйчев". С., 2011, т. 97 (16) [за 2007], с. 391-421. <https://www.academia.edu/1326797/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%*

BD%D0%B8_%D0%B7%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82_%D0%B2_%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D0%BE%D0%B1%D1%88%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BD_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%BE%D1%82_1570_73_%D0%B3)>; ***Павлов****, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010. <https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>*; *Ed. O.* ***Schmitt****. Vienna, 2016. <https://iog.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/i_iog/ueber_uns/personen_dokumente/Schmitt_Onlinepublikationen/Schmitt__The_Ottoman_Conquest_of_the_BalkansRESEE__003_.pdf>;* ***Muchinov****, V. Ottoman Policies on Circassian Refugees in the Danube Vilayet in the 1860s and 1870s. // Journal of Caucasian Studies (Istanbul), 2016, N 3, p. 83-96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226241>; Византийски и османо-турски извори за ранната история на България / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/178683/1244741/version/1/file/%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%2B%D0%B8%2B%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%2B%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8.pdf>;* ***Баръмова****, М.* ***Махиел Кийл****: България под османска власт: Събр. съч. / М.* ***Баръмова****, Г.* ***Бойков****; ред. М.* ***Кипровска****. С., 2017. <https://www.tendrilbooks.com/images/bookstore/Izvadka_M-K.pdf>;* ***Матанов****, Хр. Възникване и облик на Кюстендилски санджак (XV-XVI век). С., 2000. <https://www.scribd.com/document/455978277/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%92%D1%8A%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D0-%BB%D0%B8%D0%BA-%D0%BD%D0%B0-%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA-XV-XVI-%D0%B2%D0%B5%D0%BA)>;* ***Петрова****, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2022. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>;* ***Сърбиновски****, М. Вилает на върховизми. // Тракия (Хасково), 2016, N 7, p. 149-160. <https://macedonia.kroraina.com/tr/7/trakia_7_9.pdf>;* ***Овчаров****, Н. Ранната история на османците и първия етап от*

организираното им нашествие на Балканите (1354 – 1359/1361). // Владетел, държава и църква на Балканите през Средновековието. В. Търново, 2020, с. 545-553. <https://www.uni-vt.bg/res/11741/38._Nikolay_Ovcharov.pdf>

***** МИХАИЛ **САРАФОВ** (1854-1924) – дипломатически агент в Османската империя (1909-1912).

Онлайн ресурс.

САФА И МАРУА – *вж:*
АВРААМ

138. **Сахат джамия – Търговище (изглед)**

САХАТ ДЖАМИЯ – мюсюлмански храм, разположен в северната централна част на гр. **Търговище**. Има статут на паметник на културата от местно значение. Построен през 1722. Носи името *„Сахат"*, защото навремето до джамията е имало *часовникова кула*. Отвътре стените са облицовани с декоративни фаянсови плочи. В центъра на *молитвената зала* виси изящен *полилей*. Във входа на молитвената зала допълнителна дървена постройка е заделена за жените и децата (*Ил. 138*).

Лит.: Сахат джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 5.7.2021. 1 с.

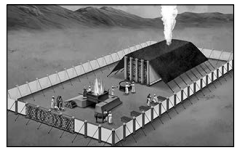
*** СВИЩОВСКИ МИР** – *вж:*
АВСТРО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1787-1791

*** СЕВЪРСКИ ДОГОВОР (1920)** – мирен договор, подписан в парижкото предградие Севър (Sèvres) между държавите победителки в *Първата световна война* и Османската империя на 10 авг. 1920 и е част от *Версайската система от договори*. От страна на Османската империя приет от султана *Мехмет VI*, който се стреми да запази трона си, но движението на *младотурците*, начело с *Кемал Ататюрк*, отхвърля договора. Османската империя понася следните териториални загуби: Североизточните райони на Турция преминават към Армения. В югоизточните части на Османската империя се предвижда създаването на независимите държави Кюрдистан и Хиджаз (част от дн. Саудитска Арабия). Месопотамия (Ирак), Палестина и Трансйордания преминават към Великобритания под протектората на Лигата на нациите. Сирия и Ливан преминават към Франция, също под протектората на Лигата на нациите. Северен Епир преминава към новосъздадената държава Албания, всъщност под протектората на Италия. Додеканезките

острови се предават на Италия. Източна Тракия, с изключение на Константинопол (Истанбул), Босфора и Дарданелите (над които се установява международен контрол), както и островите Имброс и Тенедос, се предават на Гърция. Администрирането и изключителните права върху областта Смирна (Измир) в Мала Азия се възлага на Гърция. След 5 год. чрез *плебисцит* областта би могла окончателно да бъде присъединена към нейната територия. Договорът потвърждава действието на режима на капитулациите, както и наложения външен финансов контрол. Той засилва възможността за намеса на западноевропейските държави във вътрешния живот на Турция. Севърският мирен договор е ревизиран на *Лондонската конференция* (1921). Той окончателно престава да действа след подписването на *Лозанския мирен договор* през 1923.

Лит.: Севърски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%B2%D1%8A%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 2 с.

СКИНИЯ – свещена походна храмова „палатка", наричана от древните евреи още *Мишкан* (miškān) или *Микдаш светилище*, синоним на *Шехина*, което означава *„Божествено присъствие"*.

172. **Скиния (реконструкция – макет) (фотография) (репродукция)**

Скинията е място за *жертвоприношения*.

Святото място съдържа: 1) *маса*, на която били слагани *Присъствените хлябове* (**Изход** 25: 23-30); 2) *златен светилник* (**Изход** 25: 31-40); 3) *олтар* за кадене на *тамян* (**Изход** 30: 1-7).

В Светая Светих е *Ковчегът на Завета*, в който са *Десетте Заповеди* (**Изход** 25: 16).

В Светая Светих се влизало само веднъж в годината, когато *Първосвещеникът* принася жертва за *народа на Израел*.

Така се извършват жертвоприношенията до построяването на *Йерусалимски храм*, който е създаден по-късно – в X в. пр. н.е., следвайки точно примера на Скинията.

Около Скинията имало *правоъгълен двор*, който в построения от цар *Соломон* храм в Йерусалим (ок. 950 пр. н.е.) наричали *Азара*. Тогава Кивотът и всички предмети на Скинията били тържествено пренесени и положени в храма (**1 Цар**. 8,4; **II Хр**. 5,5).

След това Скинията не се споменава.

В *Талмуда* се казва, че скинията била скрита в подземието на Йерусалимския храм (*Ил. 172*). – *Вж и: Кивот ; Храм*

*Лит.: **Raible**, F. Der Tabernakel einst und jetzt. Freiburg im Breisgau, 1908; **Sommer**, B. D. The Bodies of **God** and the World of Ancient Israel. Cambridge, 2009.*

***СОЛАРЕН* КУЛТ** – *вж:*

Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция,

Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България)

*** СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА ДЕВИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ „СВ. БЛАГОВЕЩЕНИЕ”** (1880-1913).

*Лит.: **Димчева**, Р. Първоначалното образование в Солун. // Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934, с. 260-264; **Петрова**, М. Солунската девическа гимназия. // Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934, с. 281-285; **Шапкарев**, К. Предистория на Солунските български гимназии. // Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934, с. 37-43; **Крайничанец**, Т. Солун: икономически и културно-просветен център на Македония. С., 1938, с. 23-25; Пламъкът на солунския светилник / Състав. Й. **Ванчев**: Юбил. сб. С., 1970; **Божинов**, В. Българската просвета в Македония и Одринска Тракия 1878-1913. / Бълг. акад. на науките. С., 1982; **Колев**, Й. Професионална и социална структура на българското учителство в Македония (1878-1902). // Македонски преглед (С.), 1995, N 3, с. 51-72; **Кончтинова**, Ю. Българската девическа гимназия „Св. Благовещение” в Солун. / Бълг. акад. на науките. С., 2019, с. 235-263; **Петрова**, М. Солунската девическа гимназия. // Солун и българите: история, памет, съвремие / Бълг. акад. на науките. С., 2019, с. 197-225. <https://balkanstudies.bg/images/Солун_и_българите%20история%20памет%20съвремие.pdf>*

*** СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА КАТОЛИЧЕСКА СЕМИНАРИЯ** (1886-1914) или гимназия (*фр.:* Séminaire catholique bulgare), наричана **Зейтинлъка** – българско униатско учебно заведение, съществувало в град Солун, Османска империя.

*Лит.: Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934; **Ружницки**, А. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914.* <https://macedonia.kroraina.com/tr/11/trakija_11_6.pdf>. *5.10.2021. 2 с.*

*** СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА МЪЖКА ГИМНАЗИЯ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ”** (1880-1913).

*Лит.: **Кандиларов**, Г. Българските гимназии и основни училища в Солун / Македонски науч. инст. С., 1930; Пламъкът на солунския светилник / Състав. Й. **Ванчев**: Юбил. сб. С., 1970; **Шапкарев**, К. За възраждането на българщината в Македония / Бълг. акад. на науките. С., 1984; **Пърличев**, Г. Антология на Солунската гимназия / Състав. К. **Величков**. С., 1988; **Ганчев**, Д.*

Спомени. С., 2005; ***Ников****, С. Съдбата на българите в Солун преди и по време на Балканските войни (1912-1913). // Македонски преглед (С.), 2008, N 2.*

*** СОЛУНСКА БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКА ГИМНАЗИЯ** (1904-1913) – българско средно училище в град Солун, Османска империя.

Лит.: Сборник Солун / Състав. Й. ***Ванчев****. С., 1934.*

СРЕДНО ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНО ДУХОВНО УЧИЛИЩЕ „МИРЗА САИД ПАША” (*тур.:* Rusçuk İlâhiyat Lisesi) – мюсюлманско училище в **Русе** с изучаване на общообразователни предмети, духовно-ислямски дисциплини и чуждестранни езици – английски, арабски и турски език. Открито през 1992. Курсът на обучение е 4-год. след завършен 8 клас. Обучението е общообразователно, както във всички средни училища в страната с акцент върху духовно-ислямския характер. Завършилите получават диплома за средно образование, с която имат право да кандидатстват във всички висши учебни заведения – както в страната, така и в чужбина (*Ил. 140*).

140. **Средно общообразователно духовно училище „Мирза Саид Паша” – Русе (изглед)**

Лит.: Средно общообразователно духовно училище „Мирза Саид Паша”. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE_%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%BE%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BD%D0%BE_%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE_%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5_%E2%80%9E%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%B7%D0%B0_%D0%A1%D0%B0%D0%B8%D0%B4_%D0%9F%D0%B0%D1%88%D0%B0%E2%80%9C>. 2.7.2021. 3 с.

* ХРИСТО ТАНЕВ **СТАМБОЛСКИ** (1843-1932) – български общественик, борец за църковна независимост, лекар-анатом, професор в медицинския факултет в Цариград. Като ученик в Имперското медицинско училище, през 1865 Стамболски проявява изключителна самоотверженост в борбата с холерната епидемия, а през 1867 участва в лекуването на болни от петнист тиф, за което получава турския орден „Меджидие”.

Проучва старата арабска медицинска терминология и я пригажда за употреба на турски език. Преведената от него терминология се използва и до днес от турските лекари. От 1875 – редовен професор по анатомия и хистология в светското Висше медицинско училище в Цариград. По време на *Руско-турската война* заточен в Йемен, където продължава да работи като лекар и има принос в изследването на кожно заболяване сред

войниците. Превежда от френски на турски език анатомичен атлас и ръководство по анатомия.

*Лит.: **Стамболски**, Хр. Автобиография, дневници, спомени / Под. ред. на К. **Бозвелиев**: В 3 т: Т. 1-3 С., 1927-1931; **Дойнов**, Д. Д-р Христо Т. Стамболски – лекар и общественик (1843-1932). // Изв. / Мед. инст. при БАН, 1951, N 4-5, с. 313-324. <https://ftl5.uni-sofia.bg/.../article/view/958/658>*

141. **Анка Стоилова (фотопортрет)**

СТОИЛОВА, Анка Димитрова (1955-) (*Ил. 141*) – специалист по арабските ръкописи в България. Доктор. Архивист в Ориенталски отдел на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий".

*Лит.: **Стоилова**, А. Свещеният Коран през вековете. каталог на изложба от ръкописи и печатни издания, съхранявани в НБКМ. С., 1995; **Стоилова**, А. Арабските ръкописи: методика на първичната обработка на фрагментите. С., 2017; **Stoilova**, A. Manuscript of the Holy Qur'an [Мултимедия]: From 1278 A. H. Sofia, 1994.*

СТОЙКО ЦОНЕВ **СТОЙКОВ** – *вж:*
СТЕФАН БОГОРИДИ, княз (роден Стойко Цонков Стойков) (1775-1859)

СТЪЛБОВЕ НА ИСЛЯМА – *вж:*
АВРААМ

*** СУЛТАНСКИЯТ ХАТТ-И ШЕРИФ ОТ 1839** – *вж:*
ГЮЛХАНСКИЯТ ХАТТ-И ШЕРИФ ; **ТАНЗИМАТ ОТ 1856** ; **ХАТТ-И ХУМАЮН**

СУЛЮК – *вж:*
ТАРИКАТ

СУРА или **сурата**, **сурат** (*араб.*) – „**нещо затворено или оградено с ограда или стена**".

В *Св. Коран* с този термин се обозначават отделните *глави*.

В Корана има 114 сури, които от своя страна са съставени от *аяти* („**знамения**").

Лит.: Сура. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%80%D0%B0>. 2.7.2021. 1 с.

СУФИЗЪМ или **тасауу**ф – **тасаввуф** (*араб.:* ṣūfīya; tasawwuf; Sufismus, Sufitum, Sufik) – аскетично течение в *исляма*, стремящо се към разкриването на негови скрити мистични измерения. Последователите на суфизма се наричат *суфии/суфити* или *дервиши*. Класическите суфитски учители дефинират суфизма като *„учение, чиято цел е поправянето на сърцето и отвръщането му от всичко друго, освен от Аллах Теаля"* или като *„учение, чрез което човек може да научи как да пътува в Божественото присъствие, да пречисти вътрешната си същност от нечистотата и да я разкраси с различни похвални черти"*. Традиционни суфитски практики: повтарянето на имената на *Аллах Теаля (зикр)* и аскетизмът. Суфизмът възниква и събира последователи сред мюсюлманите в края на VII в. като реакция срещу все по-светския характер на *халифата* на *Умаядите*. През следващото хилядолетие суфизмът се разпространява на няколко континента и сред различни култури, развиван първоначално на арабски, а след това – и на персийски, турски и други езици. Най-ранните известни суфити са самотни *мистици*, които привличат последователи със силата на личната си святост. Обучават учениците си как да станат *„приятели на Бога"*, а онези, които постигат духовно осъществяване – на свой ред – учат други. Постепенно неформалната връзка между учители и ученици се формализира с изграждането на *тарика* (*ордени*), свързани с различен суфитски светец и могат да бъдат *шиитски*, *сунитски*, *смесени* или *необвързани*. Обикновено извеждат духовното си родословие от Пророка *Мухаммад* чрез неговия братовчед и зет *Али ибн Абу Талиб*, като най-важното изключение е орденът *Накшбандия*, който свързва началото си с първия халиф *Абу Бакр*. Орденът *Кадир* произлиза от *Абд ал-Кадир Джилани*, орденът *Рифаи* – от *Ахмад Рифаи* и т.н. В миналото суфитски ордени – *Мевлеви*, *Накшбенди* и *Халвенти* извършват мисионерска дейност и участват активно в разпространяването на исляма.

*Лит.: Суфизъм или тасауу**ф**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%84%D0%B8%D0%B7%D1%8A%D0%BC>. 2.7.2021. 1 с.*

СУФИИ / СУФИТИ – последователи на *суфизма – вж:* **ДЕРВИШ**

Шихаб ал-Дин Яхия ибн Хабаш ал-СУХРАВАРДИ (Shihāb al-Dīn Yaḥyá ibn Ḥabash **al-SUHRAWARDI**, 1154-1191). Роден в Северозападен Иран. Ирански философ и основател на *Школата на илюминатите* **(hikmat al-Ishraq)**. Възражда Древната иранска философия на *Светлината*. Посредством *науката за Светлината* обосновава движението от *дискурсивната философия* (**hikma bahthiyya**) към *интуитивната философия* (**hikma dhawqiyya**). Според него фундаменталното знание е ***„присъствено знание"*** (**al-'ilm al-huduri**), самопроявяващо се във всяко живо същество под формата на чиста и неопалваща Светлина. Светлината има различни степени като най-висшата е ***„Светлина на светлините"*** – самият **Бог**, Който обхваща всичко. До **Божествената светлина** се достига посредством

екстатични практики, в различните степени на които се придобиват визии на различни „апокалиптични" Светлини, Които именно формират **истинското *„скрито" неявно, тацитно знание***. Естественонаучното (дискурсивно) знание и философия служат само и единствено за отразяване и обяснение на **„присъственото", интуитивно, дискретно знание и философия**. Концепцията за „присъственото знание" е възприета от *Аристотел* чрез съновидение на самия ал-Сухраварди. В учението и терминологията на философа има явно влияние и на идеите на *Платон*, *Питагор*, *зороастризма* и *суфизма*.

*Лит.: Shihäb al-Din al-**Suhrawardi**. The Mystical & Visionary treatises of **Suhrawardi**. Transl. by W. M. **Thackson**, Jr. London, 1982; Shihäb al-Din al-**Suhrawardi**. The Philosophy of Illumination: A new critical ed. of the text of **Hikmat Al-Ishraq**, ed. by J. **Walbridge** and H. **Ziai** / Brigham Young Univ. Provo, 2000; The Mystical and Visionary Treatises of **Suhrawardi**. London: The Octagon Press, 1982; **Corbin**, H. **The Man of Light** in Iranian Sufism. Jackson, Michigan: Omega Publ., 1994; **Corbin**, H. Face de **Dieu**, face de l'Homme. Paris, 2008; **Marcotte**, R. **Suhrawardi**. // <https://plato.stanford.edu/entries/suhrawardi/>. 6.10.2021. 54 p.*

* *„**СЪВЕТНИК**"*, в. (1864-1873), издаван в Цариград.

*Лит.: **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Съветник" (1864-1873) – орган на умерените среди. // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97; **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; „Съветник". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%8A%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_(1863_%E2%80%93_1870)>. 3.10.2021. 1 с.*

СЮЛЕЙМАН ФАИК ефенди (1862-1932) – вторият Главен мюфтия на България (1920-1928).

*Лит.: **Сюлейман Фаик ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 7.7.2021. 1 с.*

СЮЛЕЙМАН ЮМЕР ефенди (1902-1964) – Главен мюфтия на България (1945-1947).

*Лит.: **Сюлейман Юмер ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 7.7.2021. 1 с.*

НАИМ **СЮЛЕЙМАНОГЛУ** (*тур.*: Naim Süleymanoğlu, 1967-2017) – български и турски щангист. Печели три олимпийски титли, става седем пъти световен шампион и подобрява 46 пъти световни рекорди във вдигането на тежести. През 1998 Международната федерация по вдигане на тежести (International Weightlifting Federation) го определя за Щангист N 1 на XX в. – 3-кратен олимпийски, 7-кратен световен (2 пъти за България), 7-кратен европейски (3 пъти за България) шампион и 3-кратен носител на

Световната купа (всичките за България). През кариерата си Наим поставя 46 световни рекорда за мъже (26 от името на България). На 26 юли 2019 в Момчилград е открит паметник и спортен комплекс на името на Наим. На монумента пише: *„Наим Сюлейманоглу – щангист, шампион на всички времена, прославил България и Турция"*, след което са изброени най-големите успехи на прочутия тежкоатлет.

Т

*** ТАНЗИМАТ ОТ 1856**

*Лит.: **Дюмон**, П. Периодът на реформите (Танзимат) (1839-1878). // История на османската империя / Под ред. на Р. **Мантран**; Прев. от фр. Г. **Меламед**. С., 1999; **Атанасов**, И. Хатихумайюн: Реформите на Танзимат в Османската империя. С., 2005.*

ТАРИКАТ (*араб.:* тарика – „път") или **сюлюк** в *суфизма* – школа за *духовно извисяване и мистично познаване на истината*. Терминът се използва в *Св. Коран*. Последователите на определена школа се организират в едноименни *тарикати* (*ордени*). По-късно терминът „тарикат" започва да се използва за обозначаване и на самите последователи – не само на школата.

Тарикатът изповядва аскетизъм с цел – духовно извисяване и преборване със своите страсти. През XI в., а и след това тарикатите се обединяват около свой *духовен учител*. Центрове на многобройните тарикати, най-вече в *Анатолия*, са *рибати*, *текета* и *завии*, т.е. *килии*.

Тарикатите проповядват по пътя към истината и знанието, духовното пречистване и преданост към *Аллах*. *Суфите тарикати* играят важна роля в разпространението на *исляма* сред народите на Мала Азия, Египет, Централна Азия, Африка и други региони на *ислямския свят*.

През XII в. тарикати достигат до Китай още преди *Марко Поло*.

Лит.: Тарикат. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82>. 9.7.2021. 1 с.

ТАСАУУФ – **тасаввуф** – *вж:*
СУФИЗЪМ или **тасауф** – **тасаввуф**

ИБРАХИМ ТОСУН **ТАТАРЛЪ** (1925-2013) – историк и литературовед. Завършва „Право" в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ) и специалност „Турска литература и култура" – в Института за източни езици в Москва (1965). Доц. в СУ и проф. в Института по балканистика към Българска академия на науките (БАН). Проф. в *Ислямския институт в София* (1990). Доктор на филологическите науки (1994).

*Лит.: **Татарль**, И. Турски културни сгради и надписи*

в България. С., 1966; ***Татарль****, И. Художествени методи и литературни направления в новата турска литература. С., 1966 г.;* ***Татарль****, И. Турският роман. С., 1968.*

ТАУХИД (*араб.*) – *букв.:* **Единобожие**. В България често срещано също като **Тевхид** (*тур.:* Tevhid) – виждането за *монотеизъм* в *исляма*. Според него *Аллах* е *Единствен* (*Уахид*) и *Неповторим* (*Ахад*). Декларирането на Еднобожието е първото условие за всеки мюсюлманин и е въведено в първата част на *шахада*. Отхвърлянето на Еднобожието – приписването на сътрудници на Аллах – е единственият непростим грях според *Св. Коран*. Мюсюлманските учени са на мнение, че цялата *ислямска теология* почива върху принципа на Тевхид. Тевхид се споменава на много места в Св. Коран, като *сура Ал-Ихляс* е изцяло посветена на монотезима. Други места в Корана, в които е засегната темата, са: 57:3, 34:20-24, 35:40, 46:4, 34:20-24 и др.

Лит.: Таухид. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%83%D1%85%D0%B8%D0%B4>. 11.7.2021. 1 с.

142. **Мюмюн Тахиров (фотопортрет)**

МЮМЮН **ТАХИРОВ**, проф., д-р (род. 12.III.1957 в с. Загоричане, област Кърджали) (*Ил. 142*). Започнал като учител и редактор в Кърджали, през творческия си път заема различни длъжности – от редактор и зав. отдел до зам.-гл. и гл. ред. на в., началник-сектор в Министерството на културата, директор на академичното списание за културна политика. Преподавател в Университета по библиотекознание и информационни технологии. Автор на над 30 белетристични и научни книги. Носител на престижни национални и европейски литературни награди. Член на Съюза на българските писатели, Съюза на българските журналисти. Доктор хонорис кауза на Института за научни изследвания „Вектор" – Баку, Азербайджан (Research Institute Vector – Baku, Azerbaijan), почетен член на „Общество за фолклор" – Виена (Society for Folklore – Vienna), председател на Академия за европейска култура „Орфеева лира", председател на Българско философско-педагогическо дружество – София. Основател и организатор на Фестивала на балканския фолклор и Балканския конгрес на писателите.

Лит.: ***Тахиров****, М. Някои аспекти на взаимодействието между религия и наука [Ислям и наука]. // Хармония в различията: Сб. с докл. от [Трета] науч. конф. „Хармония в различията" (София, 9.12.2016 г.). С., 2016, с. 72-77;* ***Тахиров****, М. По въпроса за спецификата на религиозната толерантност. // Хармония в различията: Сб. с докл. от [Девета] науч. конф. „Хармония в различията" (София, 9.12.2022 г.). С., 2022, с. 81-91.*

АРЗУ **ТАХИРОВА** (1951-). Завършва „Българска филология" в Софийския университет „Св. Климент Охридски". Поетеса и журналистка.

Лит.: ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 440.*

ТЕВХИД – *вж:*
ТАУХИД

143. **Теке – Демир Баба в с. Свещари (изглед 1)**

ТЕКЕ или **текия** (*араб.:* takiyya – осланям се, получавам подкрепа, от *тур.:* tekke) или **завиет** (*араб.:* зауия) – мюсюлманска *суфитска монашеска обител*, в която централното място се заема от седмоъгълна гробница на *алиански* светец, наречена *тюрбе*. Това е специално място, предназначено за събиране на *дервиши* (вид *ислямски монаси*) – *суфии*, *бекташи* и др. Първоначално текето представлява жилище на духовен водач и неговите ученици. С времето текетата се превръщат в религиозни центрове, които често включват *медресе*, *имарет* и други сгради, понякога – дори *джамия*. Стават места за подслон на поклонници и мюсюлмански ученици. Текетата в България са свързани преди всичко с мюсюлманските секти на *алианите*. През XVI в., по време на войните с иранския шах *Исмаил I*, османските султани *Селим I* и *Селим II* преселват бунтовното население в Добруджа и Лудогорието. *Къзълбашите*, преселени по този начин, произхождат от *Хорасан*. Те са тюркско номадско племе, прегърнало *шиитската доктрина*. Най-общо къзълбашите се отличават с привързаността си към семейството на Пророка *Мухаммад* и неговия зет имам *Али*, когото те смятат за първи *халиф* (*наместник*) на Пророка и родоначалник на 12-те праведни имами. Класическият шиитски възглед гласи, че с Мухаммад приключва *явният цикъл на пророците*, докато с Али започва *скритият цикъл на имамите* (*евлийа или Божии приятели*). Дванадесетият имам *Мухаммад Махди*, изчезнал през 941, е мюсюлманският *Месия*. Според сектантските схващания Мухаммад Махди е жив, но ще се разкрие едва в деня на *Страшния съд*. Като наследство от столетия репресии от страна на *сунитските* власти, *събиранията* (*джем*) и *ритуалните танци* (*сема*) на *къзълбашите* все още се извършват тайно. Изследователите често се озадачават от примесите на *езически*, *зороастрийски* и *християнски* елементи в *алианските обреди*. Те палят свещи в текетата, празнуват *Гергьовден* (*Хидрелез*) и *древноперсийската Нова година* (*Ноуруз* или *Кърклар*) на 21 март. Непривична за останалите мюсюлмани е практиката им да употребяват алкохол по време на религиозните си церемонии. Най-старите, най-големи и най-известни текета са четири – *Демир Баба* (край с. Свещари, Исперихско), *Акязълъ Баба* (в с. Оброчище, Добричко), *Отман Баба* (край с. Текето, Хасковско) и *Кадемли Баба* (край с. Сокол, Новозагорско). Текета има на още много места, особено в Южна и Североизточна България (*Ил. 143-144*).

144. **Теке – Демир Баба в с. Свещари (изглед 2)**

*Лит.: **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007.*

ТЕОДОРОВ-БАЛАН, Александър Стоянов (27.X.1859 – 12.II.1958) (*Ил. 145*) – езиковед, литературен историк и библиограф. Роден в с. Кубей, Бесарабия, *дн.:* в Украйна, в семейството на българи преселници от Сливенския край по време на Руско-турската война от 1828-1829, които първоначално живеят в Болград, а по-

145. **Александър Теодоров-Балан (фотопортрет)**

късно – в Кубей. Неговият баща – Стоян Мартинов Балан е от виден род, занимавал се с манифактурна търговия, като фамилията „Балан" идва от прякора „бял" по плът, ставайки Балан. Майка му – Мария Балан, по рождение Грекова, е сестра на политика Димитър Греков. Братята на А. Т.-Б. също участват в изграждането на следосвобожденска България: генерал Георги Тодоров, юристът и кмет на София Мартин Т(е)одоров, проф. Атанас Теодоров и инж. Михаил Балански. След завършването на Болградската гимназия А. Т.-Б. следва в Прага и завършва славянска филология (1883). Още в Прага прави и първите си публикации по страниците на българския периодичен печат. Следва и в Лайпциг. А. Т.-Б. е първият чужденец, завършил Карловия университет (Karlova univerzita v Praze) с докторат *„За звука ь в новобългарския език"* (1884). По препоръка на Константин Иречек и на проф. Марин Дринов през 1884, току-що завършващият с докторат студент е приет за редовен член на Българското книжовно дружество (*дн.:* Българска академия на науките – БАН), на което в кр. на XIX в. и нач. на XX в. е главен деловодител и деловодител. След завръщането си в България акад. Балан една година е гимназиален учител, но, подхранван от непрестанен копнеж за свобода за научна работа, през есента на 1885 става поддиректор на Народната библиотека в София (*дн.:* Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий"). През 1884 се установява в София и 4 г. работи в Министерството на народното просвещение. След това става преподавател по славянска етнография, диалектология и история на българския език във Висшето педагогическо училище (*дн.:* Софийски университет „Св. Климент Охридски" /СУ/). От 1893 е професор и ръководител на катедрата по българска и славянска литература и катедрата по българска литература. Дава отговор на тезата, публикувана в книгата на Кръсте Мисирков от 1903 *„За македонците работи"*. Опирайки се на диалектичната карта на проф. Б. Цонев и на своите лингвистични изследвания, представя неопровержими доказателства за българския характер на населението в Македония, като подлага на унищожителна критика тезите на Мисирков. А. Т.-Б. е основател на систематизираната дисциплина Българска филология в СУ и е автор на стотици книги, учебници, помагала, монографии, студии, статии и бележки. Той е първият ректор на университета, избран на 29 ян. 1889 и няколко пъти след това преизбиран на същия пост (1896-1897, 1902-1903), а също така – и за декан на Ист.-филолог. фак. (1899-1900, 1904-1905). Заедно с Ив. Шишманов, Л. Милетич, Б. Цонев и др. редактира първото издание на сп. *„Български преглед"* (1893-1900), където, освен статии по езиковедски въпроси, публикува и рецензии за творби на Ст. Михайловски, М. Георгиев, К. Христов, Ц. Церковски. От 1907 до 1910 е главен секретар на Българската екзархия. През 1909 е инициатор за основаването на организацията *Българска матица* в Цариград, делегат на нейния Пръв събор и редактор на органа ѝ *„Летоструй"*.

Централно място в научната дейност на А. Т.-Б. заема българският език, за който ученият има особени заслуги за цялостното му формиране, за обогатяването и за запазването на народностната му основа, както и за изграждането на научната българска граматика. Неговата *„Българска граматика”* (С., 1930) е в продължение на десетилетия най-обширната и най-добрата фонетика на българския книжовен език. Неговите изследвания по българска лексикология и лексикография допринасят за създаването на тълковния речник на българския език. Има особена заслуга за правилната периодизация на историята на българската литература. През 1896 А. Т.-Б. пише и издава първата научна история на нашата литература *„Българска литература. Ръководство за средни и специални училища”*, в която проследява нейното развитие от IX в. до 90-те г. на XIX в. Редица негови трудове и днес са христоматийни източници на познание за структурата и развитието на езика, където е и същинският му принос за българското езикознание – *„Борба за съвременен правопис 1921-1923: Принос към историята на българския правопис”* (1924), *„Нова българска граматика”* (1940), критическото изследване *„Състояние на българската граматика”* (1947), отделни изследвания върху етимологията, словообразуването, лексикологията, диалектологията. Изгражда точен понятиен инструментариум, отнасящ се до методологията и теоретичните основи при изследване на книжовния и разговорния език. Изключително сериозно и постоянно внимание той отделя на правописа и правоговора, води борба за чистотата, за опростените и ясни изразни възможности на езика. Въпреки че за тази борба е иронизиран от творци като К. Христов, Хр. Смирненски, Чудомир, А. Т.-Б. създава нови думи, които се употребяват и днес – „гледище”, „становище”, „поява”, „предимство”, „възглед”, „творба”, „общуване” и др. Ценни са приносите му и в областта на българската диалектология. Работи активно и в областта на литературната история – Св. о. Паисий Хилендарски, Св. епископ Софроний Врачански, Св. архиепископ Климент Охридски, Св. братя Кирил и Методий. Първите научно издържани издания на *„История славяноболгарская”* са именно негово дело. Инициатор е на тържественото отбелязване на стогодишнината на българската печатна книга, за което специално прави научното си изследване *„Софроний Врачански. За стогодишнината на новата българска печатна книга (1806-1906)”*. Освен универсално ерудиран езиковед той е вещ познавач и анализатор на художествената литература. Наред с трудовете върху предосвобожденски писатели, ученият обстойно разглежда поезията на И. Вазов и отделя особено внимание на творчеството му, като подчертава неговия национален характер. Полага и основите на българската библиография. На стогодишнината ѝ посвещава репертоара *„Български книгопис за сто години 1806-1905”*, който отразява националната печатна книжнина – книги, вестници, списания и пр. видове издания, общо 15 258 заглавия, за първото столетие на

отечественото книгопечатане. Превръща рубриката „Книгопис" в сп. *„Периодическо списание"* във форма за редовна текуща регистрация и информация за новоизлизащата българска печатна книжнина. Автор е и на първото систематизирано изложение на методиката и технологията на библиографиране. Създава историческата студия *„Книгописният труд у българите"* (съвм. с Николай Николаев) и основава през 1904 първото у нас библиографско сп. *„Книгописец"*. В 1918 основава и първата библиографска институция – Български библиографски институт. Превежда от чешки и немски език. По идея на Т. Боров създава своята автобиобиблиография.

Лит.: Е-библиотека „БАЛАНИКА: Акад. ***Александър Теодоров-Балан****. Автобиобиблиогр. [1086 частично ном. от авт. и преброени от него ном. 870 записа към 1.IX.****1954****, публ. и доп. доп. през 2022 г. с 21 ном. назв.: NN 1087-1107] – лекц. с тезаурус на ез. / Под науч. ред. на М.* ***Куманов****: Факсим. публ.; Дигитализация / А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****, А.* ***Георгиев****; Тезаурус на ез. на ... / М.* ***Куманов****, А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****; Съвр. науч. ком.: към автобиобиблиогр. на ... / А. Куманова; към ез. на лекц. на ... / Н.* ***Василев****; Справ. апарат към автобиобиблиогр. на ... (Имен. показ.; Показ. на период. изд.; Показ. на рец., отз. и крит. бел.; Показ. на прев.; Геогр. показ.) / Съст. А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Д.* ***Ралева****, М.* ***Максимова****, Д.* ***Костадинова****; Справ.-инф. ризома на честотност на частите на речта в ез. на ... / Ц.* ***Найденова****, Ц.* ***Йовчева****, И.* ***Трендафилова*** */ Състав. на е-библ. А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****, И.* ***Трендафилова****. // LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор* ***Милен Куманов****: Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. С., 2022, с. 225-593: със 196 факсим.; 28 лингв. табл.; 2 граф.; 1 фотопортр. Съдържа и: Кадастрално дърво на частите на речта в езика на А. Т.-Б. [Бел. на ред. – А. К.];* ***Динеков****, Петър. Академик* ***Александър Теодоров-Балан*** *и българската литература. // Сборник в чест на* ***Александър Теодоров-Балан*** *по случай деветдесет и петата му годишнина. С., 1955; Един заслужил ветеран на българската наука [:* ***Александър Теодоров-Балан****]. // Църковен вестник, N 39-40, 17 ноември 1949;* ***Правдомирова****, Д. Академик* ***Александър Теодоров-Балан****: 160 г. от рождението, 60 г. от смъртта му и 110 г. от публ. на монумент. му тр. „Български книгопис за сто години 1806-1905". // Библиотека (С.) 2019, N 6, с. 47-76;* ***Куманова****, А. Персонална биобиблиография: Уч. – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст: практикум по общо библиографознание (с. 1-97; 1640-1675; 1676-1813):* ***Александър Теодоров-Балан****: Автобиобиблиогр. (1954); Дигитализация (2022) (1107 ном. назв. – на вс. авт. публ.) / А.* ***Куманова****; Справ. апарат: А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Д.* ***Костадинова****; Науч. коммент. / А.* ***Куманова****; под ред. на М.* ***Куманов*** *(2021) (с. 98-277). Ново изд. 1. изд. 2022;* ***Милен Куманов****: Биобиблиогр. (301 ном. назв. на моногр. справ.-енциклопед. тр. на авт. и лит. за него) / А.* ***Куманова*** *(с. 278-417). Ново [8.] изд. 1. изд. 2008. 2. изд. 2008. 3. изд. 2014. 4. изд. 2022. 5. изд. 2023. 6. изд. 2023. 7. изд. 2024;* ***Александра Куманова****:*

*Автобиобиблиогр. (с. 418-1639); Обща ред. С. **Денчев** – послесл. (с. 1814-1818); Отг. ред. Д. **Стоянова**; Науч. ред. Н. **Василев** – преамб. (с. 102-106; 282-318 ; 422-433), дейксис (с. 1837-1838); Библиогр. ред.: К. **Александрова** – послесл. (с. 1819-1822) и др.; Рец.: И. **Петева** (с. 1827-1828), Н. **Казански** (с. 1829-1836). 6. прераб. и доп. изд. 1. изд. 2014. 2. прераб. и доп. изд. 2016. 3. прераб. и доп. изд. 2017. 4. прераб. и доп. изд. 2018. 5. прераб. и подборно изд. 2020. С., 2024. Други библиогр. ред.: В. **Велев**, И. **Линден** – послесл. (1823-1826), С. **Филипова**, Д. **Костадинова**, И. **Камбурова**, М. **Максимова**. Посв. на 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.; Посв. на славния 75-год. юбилей на УниБИТ; Посв. на светлата памет на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963), въплътил под началото на проф. Тодор Боров истинния дух на библиогр. култура.*

ТЕОФАНОВ, Цветан (род. 12.VII.1952 в София) (*Ил. 146*) – арабист-литературовед, ислямовед и поет, професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (СУ), преводач на *Св. Коран* и на сборници с *хадиси*. Завършва арабска филология в Багдадския университет (University of Baghdad), Ирак и има специализация в Каирския университет (Cairo University), Египет. Защитава докторска (кандидатска) дисертация в Московския институт по ориенталистика (Московский институт востоковедения; Moscow Institute of Oriental Studies) на тема *„Роль творчества Абу-л-Атахии в становлении жанра философской лирики в арабской поэзии"* (Москва, 1987) и втори докторат на тема *„Класическата арабска поезия като дихотомен модел"* (С., 2001). Чете лекции по *арабска литература*, *коранистика* и *хадисознание* (наука за преданията на Пророка *Мухаммад*), както и по феноменология на *пророчеството*. Доктор на филологическите науки. Дългогодишен декан на Факултета по класически и нови филологии на СУ, заместник-декан и директор на Центъра за източни езици и култури, ръководител на Катедрата по арабистика и семитология в този университет. Работи като гост-професор в Оксфордския център за изследване на *исляма* (Oxford Centre for Islamic Studies). Член е на Американското ориенталистично дружество (American Oriental Society), Британското дружество за близкоизточни изследвания (The British Society for Middle Eastern Studies) и Европейския съюз на арабистите и ислямоведите (Union Européenne des Arabisants et Islamisants). Участва в научни форуми в Багдад (Ирак), Санкт Петербург, Москва (Русия), Токио, Сока (Япония), Хале (Германия), Льовен (Белгия), Истанбул (Турция), Техеран (Иран), Мадрид (Испания), Лондон, Оксфорд (Великобритания), Казабланка (Мароко), Ашхабад (Туркменистан) и др. Чете лекции в Лондон, Оксфорд (Великобритания), Париж (Франция), Сараево, Босна (Босна и Херцеговина), Бурса (Турция). Носител на Почетния знак на СУ със синя лента (2017). Удостоен с международната

146. **Цветан Теофанов (фотопортрет)**

награда *„Шейх Хамад”* – най-престижното в *Арабския свят* отличие за превод от арабски език и за разбирателство между народите (2023). През 2019 в негова чест е учредена Фондация „Проф. Цветан Теофанов”. – *Вж: Превод на Свещения Коран*

*Лит.: **Теофанов**, Цв. Езическата арабска поезия. С., 1998; **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: Контекст. Текст. Подтекст. С., 2001; **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: Любов. Вино. Мъдрост. С., 2004; **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: От езичеството към исляма. С., 2004; **Теофанов**, Цв. Феноменология на пророка. С., 2015; **Теофанов**, Цв. **Имам ан-Науауи**. Градините на праведниците: В 2 т. С., 2008, 2016; **Теофанов**, Цв. Политическият ислям в Близкия изток и евроислямът. // Международна политика / Югозапад. унив. „Неофит Рилски”: Кн. 2, 2009, с. 37-57; **Теофанов**, Цв. Силата на духа издига човек над егоизма и алчността: **имам Хомейни** за етиката в политиката. // Изток – Запад (С.), февр. 2009; **Теофанов**, Цв. Венгерский путешественник **Арминий Вамбери** и его странствования по Средней Азии в 1863 г. // Turkmenistan is in the Focus of World Tourists Attention. Ashhabat, 2009; **Теофанов**, Цв. Некоторые аспекты актуальности взглядов **имама Шемседдина Зехеби**. // Muhammed Gaymaz Turkmen – Famous Scientist of the Orient. Ashhabat, 2009; **Теофанов**, Цв. Водещи идеи в ислямското вероучение. // Християнство и ислям: основи на религиозната толерантност. С., 2007; **Теофанов**, Цв. Християнски и ислямски фундаментализъм. // Рискове за България от ислямски фундаментализъм и тероризъм. С., 2005; **Теофанов**, Цв. Екстремните превъплъщения на исляма – илюзия и реалност. // Тероризмът след Мадрид 2004: Нови предизвикателства и противодействие. С., 2004; **Теофанов**, Цв. Ислямската цивилизация и науката. // Словесност и литература: Юбил. сб. в чест на 60-год. на проф. Енчо **Мутафов**. Благоевград, 2003; **Theophanov**, Tsv. The Twin Embodiment of Secularism and Islam. // Arches Quarterly (London), 2, 2008; **Теофанов**, Цв. По въпроса за автентичността на предислямската арабска устна поезия. // Год. / Соф. унив., т. 76, 2. 1982, с. 127-170; **Теофанов**, Цв. Традиционната арабска касида от епохата преди исляма. // Год. / Соф. унив., т. 77, 1. 1983, с. 183-200; **Теофанов**, Цв. Средновековният арабски поет **Абу-л-Атахия** и жанрът зухдият. // Год. / Соф. унив., т. 77, 2. 1983, с. 126-186; **Теофанов**, Цв. Канонът – единство на индивидуалности (За старата арабска поезия). // Год. / Соф. унив., т. 84, 1 и 2. 1991, с. 205-248 (1. ч.), с. 151-198 (2. ч.); **Theophanov**, Tsv. Canon and Individuality in Old Arabic Poetry. // XVIIth Congr. of Union Européenne des Arabisants et Islamisants. Saint-Petersburg, Aug. 22-26, 1994; **Theophanov**, Tsv. **Abu-l-Atahiya** and the Philosophy. // XVIIIth Congr. of Union Européenne des Arabisants et Islamisants. Leuven – Gent, Sept. 3-10, 1996; **Теофанов**, Ц. Нощното пътешествие на **Пророка Мухаммад** (Статии) (III 103). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф. **Александра***

***Куманова**: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 936-947; Арабската книжовност и Коранът: Изследв. в чест на проф. дфн Цветан **Теофанов**. С., 2023.*

НЕРИМАН (НЕРИ) ЮЛИЕВА **ТЕРЗИЕВА-ТОДОРОВА** (1952-2022) – известна журналистка от турски произход. Между 1975 и 1989 работи като репортер и водеща в Пловдивския телевизионен център, а от 1990 до 1993 – продуцентка и водеща на новинарската емисия „По света и у нас" (в екип с *Асен Агов*) и програмен директор в Българската национална телевизия. Терзиева е репортер и авторка в популярното икономическо предаване на Българската телевизия „За един милиард", подготвяно от екипа на Телевизионен център Пловдив. Основателка и директор на „Ефир 2". В периода 1996-2002 Нери Терзиева заема длъжността прессекретар на президента *Петър Стоянов*. Чете лекции по „Медиазнание и връзки с обществеността" в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски", а в Софийския университет „Св. Климент Охридски" преподава дисциплината „Новинарство" в катедра „Европеистика" на Философския факултет. Също така е и в настоятелството на „Отворено общество". Терзиева е авторка на сценария на филма „Откраднати очи", посветен на т. нар. „възродителен процес" в България. Нери Терзиева е удостоена посмъртно със званието „Почетен гражданин на Пловдив" (2022).

Онлайн ресурс.

ТОМБУЛ ДЖАМИЯ (*тур.:* Tombul Camii), известна още като **Шериф Халил паша джамия** – мюсюлмански храм, който в миналото бил разположен в централна част на гр. **Шумен**. Името на сградата „томбул" идва от формата на купола (*тур.:* tombul означава *събран, струпан, дебел, надут, топчест*). Строежът ѝ започва през 1740 и приключва през 1744.

147. **Томбул джамия – Шумен (изглед)**

Преди превземането на Шумен от османските войски на това място имало *Християнски култов комплекс*. Църквата, която се е намирала в него, била превърната в *джамия*. Комплексът се състои от *основна сграда* (*молитвена зала*), *двор* и *пристройка*, състояща се от дванадесет стаи (пансион към *медресето*). В основната си част молитвената зала представлява квадрат, в средната част е осмоъгълник, преминаващ в кръг, който завършва със сфера (кубе). Върхът на кубето е на височина 25 м от земята. Молитвената зала е изпъстрена с растителни и геометрични фигури и много надписи на арабски език, които са *сури* от *Св. Коран*. Дворът на джамията е известен като *„аркаден"*, заради формата на сводовете пред дванадесетте стаи, които го обграждат. Минарето на джамията е с височина 40 м. Томбул джамия е най-голямата джамия на територията на България. В нея като подпорни колони са използвани колоните от двореца на първите български ханове в

Плиска (*Ил. 146*).

*Лит.: **Добрев**, Д. Тайните на Томбул джамия. С., 2011.*

МЕХМЕД **ТОПЧУ** (?-2009) – роден в с. Брестовене, Разградско. Главен мюфтия на България (1976-1988).

*Лит.: **Мехмед Топчу**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 13.7.2021. 1 с.*

АНДРЕЙ **ТОШЕВ** (1867-1944) – пълномощен министър в Османската империя (1913).

Онлайн ресурс.

* *„**ТРУДОВАК ДАВАСЪ**”* (**Трудовашко дело**), в. (София, 1953-1971).

Онлайн ресурс.

* *„**ТУНА**”* (**Дунав**), в. (Русе, 1905-1910).

Онлайн ресурс.

148. **Тургут Реис джамия – Балчик (изглед)**

ТУРГУТ РЕИС ДЖАМИЯ (*тур.:* Turgut Reis Camii) се намира в **Балчик**. Изградена в 1293 от *хиджра*, т.е. през 1915.

Османският капитан *Тургут Реис* е застигнат от силна буря в Черно море и се моли, като казва, че ще построи джамия, когато се отърве от тази буря. И той стига до град Балчик, и построява джамията, която носи неговото име (*Ил. 148*).

Лит.: Тургут Реис джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%83%D1%82_%D0%A0%D0%B5%D0%B8%D1%81_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%87%D0%B8%D0%BA). 7.7.2021. 1 с.

MUHAMMED GAYMAZ **TURKMEN** – *вж:* **ТЕОФАНОВ**, Цв.

*** ТУРСКА ВОЙНА ЗА НЕЗАВИСИМОСТ** – *вж:* **ГРЪЦКО-ТУРСКА ВОЙНА (1919-1922)**

*** ТУРСКИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРСКИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ В ТУРЦИЯ ОТ 1878 ДО НАШИ ДНИ**

*** ТУРСКИ И БЪЛГАРСКИ ВОЕНОНАЧАЛНИЦИ В ПЕРИОДА НА ВОЙНИТЕ 1912-1913 И 1914-1918**

*** ТУРСКИЯТ ПЕЧАТ В БЪЛГАРИЯ ОТ 1878 ДО НАШИ ДНИ**

* ***„ТУРЦИЯ"***, в. (1864-1873), издаван в Цариград.

*Лит.: **Боршуков**, Г. История на българската журналистика от зараждането на българския печат до Освобождението през 1878 г. С., 1957; **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Турция" (1864-1873) – орган на умереното възраждане. // Ист. преглед (С.), 1970, N 3, с. 88-102; **Динеков**, П. Литература и общество през Възраждането. С., 1972, с. 289-294; **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С. 1981; **Трифонов**, П. Идеология и публицистика на българския печат в Османската империя (1859-1878). С., 2005, с. 121-138; „Турция". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%86%D0%B8%D1%8F_(1864_%E2%80%93_1873)>. 3.10.2021. 1 с.*

*** ТУРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ ОТ КРАЯ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА ДО РАДИКАЛНИТЕ ПРОМЕНИ, НАСТЪПИЛИ У НАС В КРАЯ НА 80-ТЕ И НАЧАЛОТО НА 90-ТЕ Г. НА XX В. И СЛЕД ТЯХ**

*Лит.: **Тодорова**, Р. Българо-турски отношения след Втората световна война (40-те – 60-те години). // Ист. преглед (С.), 1994-1995, N 5, с. 34-57; **Николова**, Ел. Българо-турските отношения и спогодбата от 1886 г. // Ист. преглед (С.), 2005, N 3, с. 45-63.*

АХМЕД **ТЪМЪШ** (1922-2007) – журналист и публицист. Завършва Икономически институт. Публикува в Гърция, Македония и Косово.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 442.*

ТЮЛБЕ – *вж:*
ТЮРБЕ

ТЮРБЕ (*тур.:* türbe, „гробница"), срещано и като **тюлбе** – *малък мавзолей*, характерен главно за *османската архитектура*. В тюрбета са погребвани султани, влиятелни държавници, духовни лица и други видни личности. Архитектурният им стил произлиза от

ирански образци на подобни гробници, като, подобно на тях, някои ранни тюрбета са строени на два или повече етажа. В класическата си форма османските тюрбета са *едноетажни* и наподобяват по форма *турските номадски шатри*. Тюрбетата обикновено са малки сгради, най-често шестоъгълни или осмоъгълни, но също – и седмоъгълни, четириъгълни и с други форми. Те включват *основно помещение*, покрито с *купол*. В него се разполага каменен или дървен саркофаг (понякога повече от един), който почти винаги е символичен, като тялото е погребано под нивото на пода. В някои случаи при главата на гроба се поставя нисък дървен или каменен стълб с истинска или скулптурна чалма или шапка. Вътрешността на тюрбетата често е украсена *с разноцветна керамика* или *стенописи*, а отвън – обикновено *зидарията е оставена открита*. *Сунитските тюрбета* най-често се намират в *двора на джамия* или друга обществена сграда, в много случаи финансирана от починалия, като самото тюрбе е затворено за посетители. При *алевиите* тюрбетата обикновено са разположени извън селищата или в техните покрайнини, като в тях се провеждат религиозни церемонии, а около тях – *събори* на определени празници. Често при *суфитите* са в *теке* (*монашеска обител*). *Саркофагът* при сунитите се покрива с *богато украсено тъкано покривало*, а при алевиите – с *разноцветни кърпи и дрехи*, донасяни от поклонниците като дарове. Сред известните са тюрбетата на *Сюлейман I* и съпругата му *Хюрем султан* и архитекта *Синан* в Истанбул, на *Джалаладин Руми* в Кония, на *Осман I*, *Мурад II* и *Мехмед I* в Бурса, на *Гюл Баба* в Будапеща. Най-известното алевийско тюрбе в България е в *Демир Баба теке* край село Свещари, следвано от тюрбето от 1527 в дервишкото теке *Акязълъ Баба* в с. Оброчище.

Лит.: Тюрбе. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8E%D1%80%D0%B1%D0%B5>. 8.7.2021. 1 с.

АХМЕД **ТЮРКАЙ** (1945-) – писател. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 443.*

МЕХМЕД **ТЮРКЕР** (1950-) – писател и публицист. Завършва „Турска филология” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Работи като учител. Репресиран. През 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 448-449.*

У

УММА – арабската дума за съвременното понятие „нация”.
Онлайн ресурс.

УММА – арабската дума за *религиозна общност*. Отнася се за общност от група хора, свързани от обща религия, местоположение, история или други фактори. Пример за това е *Ал-умма ал-исламия*, което означава „мюсюлманската общност” и обикновено се използва за обозначаване на *мюсюлманския свят*.

По правило в *Св. Коран* „умма” се отнася към група хора, които споделят общи религиозни вярвания, по-специално – онези, които са обект на *Божествения план за Спасение*.

Употребата ѝ допълнително уточнена в *Конституцията на Медина* – ранен документ, за който се твърди, че е договорен през 622 между *Мухаммад* и водещите кланове на *Медина*, и изрично определя *еврейските*, *християнските* и *езическите жители* на Медина като членове на уммата.

Повелител на членовете на уммата е самият Пророк Мухаммад, защото той изразява волята на *Аллах*. При това се запазва представата, че дори мюсюлманинът да живее извън пределите на *Халифата*, той принадлежи към уммата.

Представата за национално гражданство се появява в мюсюлманските страни едва през XIX в. – дотогава мюсюлманите от различните страни юридически се смятали за членове на единната мюсюлманска умма.

Лит.: ***Esposito****, J. L. Umma. The Islamic World: Past and Present. Oxford, 2004;* ***Peters****, F. E.* ***Muhammad*** *and the Origins of Islam. Albany, 1994.*

***** *„**УХУВВЕТ**”* (**Братство**), в. (Русе, 1904-1906).
Онлайн ресурс.

*** УЧАСТИЕ НА БЪЛГАРИ В ОСМАНСКАТА АДМИНИСТРАЦИЯ** – *вж:*
КНЯЗ АЛЕКСАНДЪР (АЛЕКО) СТЕФАНОВ БОГОРИДИ ; **КНЯЗ СТЕФАН БОГОРИДИ** ; **ГАВРИЛ БАЕВ КРЪСТЕВИЧ** ; **ХРИСТО ТАНЕВ СТАМБОЛСКИ** ; **ИВАНЧО ВЕЛИЧКОВ ХАДЖИПЕНЧОВИЧ** ; **ГЕОРГАКИ СТОЯНОВИЧ ЧАЛЪКОГЛУ (ЧАЛЪКОВ)**

Ф

ФАР – *вж:*
МИНАРЕ

149. **Фатих Мехмед джамия – Кюстендил (изглед)**

ФАТИХ МЕХМЕД ДЖАМИЯ (*тур.:* Fatih Mehmed Camii) – мюсюлмански храм в **Кюстендил**. Построена от *Хараджи Кара Мехмед бин Али* – един от известните строители на обществени сгради в Кюстендил през средата на XV в. Джамията е изградена от дялани каменни блокчета и тухли. Градежът на минарето се отличава със своите шестостенни орнаменти от червени тухли и е единственото запазено такова в Кюстендил (*Ил. 149*).

Лит.: Фатих Мехмед джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%85_%D0%9C%D0%B5%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB)>. 5.7.2021. 1 с.

* АЛИ **ФЕТХИ БЕЙ** – *вж:*
АЛИ ФЕТХИ **ОКЯР**

150. **Хаджар Фиюзи (фотопортрет)**

ХАДЖАР **ФИЮЗИ** ЮСЕФИ, д-р (Hadjar FIOUZI Yusefi, 1934-) (*Ил. 150*) – химик, иранистка и преводач. Родена в гр. Мешхед, Иран. Възпитаник на Американския колеж в Техеран (Tehran American School), Иран. Дълги години работи като главен експерт в държавни научно-технически университети и организации в Иран и България. Завършва с докторат Висшия химико-технологически институт в София под ръководството на проф. *Дико Иванов*. Носител е на награди от България и Иран като химик. От 1984 живее в България. Преподавател е по персийски език и персийско обществознание в Центъра за източни езици и култури при Софийския университет „Св. Климент Охридски” и Нов български университет. Многогодишен сътрудник в Културното представителство към посолството на Ислямска република Иран в София. Автор на преводите на персийски език на творби от *Николай Хайтов*, *Йордан Радичков*, *Павел Матев* и *Владимир Зарев*. Преводът на романа *„Разруха”* на В. Зарев заема специално място в нейната преводаческа дейност. Автор е на книгата *„Персийски думи в българския език”*. Един от съставителите на двутомния *„Българско-персийски речник”*, получил през 2014 г. Голямата световна награда „Книга на годината” в областта на иранистиката на Ислямска република Иран. Получава (заедно с проф. *Иво Панов*) наградата лично от президента на Иран. През 2014 участва във форум в Техеран и Исфахан като част от Българската делегация от жени. През

2024 наградена с Почетния Знак на Президента на Република България, който получава лично от Президента *Румен Радев*. През 2025 отличена с грамота за принос в областта на културата от Културната институция на Ислямска република Иран.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018; Персийско-български речник. С., 2009; Българско-персийски речник. С., 2013; **Куманова**, А., Н. **Василев**. Ново издание на речника на персийските думи в българския език: [Рец. за кн.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов** [Уводни думи и предг. Х. **Фиюзи**; Послесловие Мохаммад Али **Кияни**; Предг. към първото изд. Ст. **Кендерова**; Предг. Вл. **Зарев**]. [2. доп. изд.]. С., 2015. Посв. на скъпата си дъщеря **Шараре**. // Науч. тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (С.). Т. 13, 2015, с. 269-277. Рез. на рус.и англ. ез.*

ФИРУЗАБАД – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

Х

* *„**ХАВАДИС**”* (**Новини**), в. (Шумен, 1932-1940).
Онлайн ресурс.

ХАГАР (АГАР, ХАДЖРЕ) – *вж:*
АВРААМ

ХАДЖ – поклонението в град **Мека**. То е най-голямото годишно поклонение в света. Това поклонение е сред *Петте стълба на исляма* и всеки мюсюлманин е длъжен да го извърши поне веднъж в живота си, ако му се удаде възможност. Изразява солидарността на мюсюлманите и отдаването им на *Аллах*. Поклонението се извършва между 10 и 15 ден на месец *Зу-л-Хиджжа* (*Зул-Хиджа*) от *ислямския календар*. Тъй като ислямският арабски календар е лунен, той е с 11 дни по-къс от *Григорианския календар*, и съответно всяка година *Хаджът* започва 11 дни по-рано от Григорианския календар, който се използва в западните държави. Хаджът има връзка с живота на Пророка *Мухаммад*, но мюсюлманите

смятат, че поклонничеството датира от времето на *Ибрахим* и *Исмаил* – видни личности както в *Исляма*, така и в *Юдаизма*, и в *Християнството* (*Авраамическите религии*). Поклонниците се включват в процесии, състоящи се от стотици хиляди души, които се събират в Мека през седмицата на Хаджа и изпълняват поредица от ритуали. В поклонението влиза седемкратна обиколка на храма *Кааба* в обратна на часовниковата стрелка посока, бърз вървеж от и до хълмовете *ас-Сафа* и *ал-Маруа*, пиене от извора *Замзам*, отиване на платото на планината *Арафат* и изпълняване на ритуала за хвърляне на камъни по *дявола*. След това поклонниците бръснат главите си, колят *курбан* и празнуват *Курбан Байрам*. *– Вж: Авраам* ; *Хаджар*

Лит.: Хадж. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6>. 1.7.2021. 1 с.

151. **Мустафа Хаджи (фотография)**

МУСТАФА **ХАДЖИ**, д-р (*Ил. 151*) – Главен мюфтия на България. Роден на 31 март 1962 в с. Драгиново, общ. Велинград, обл. Пазарджик. Началното си образование завършва в родното си село, след което продължава в техникум по горско стопанство във Велинград. През 1982 влиза в казармата и след уволнението си започва работа в родния си край. Работи две години на каскада „Белмекен – Сестрино", а след това – в завод „Васил Сотиров" във Велинград като специалист по сушене на дървесина. През ученическите си години тайно взима частни уроци по религия при *ходжите* от селото, а след това – във Велинград и други населени места. В началото на 1990 става *имам* в родното си село и две години практикува тази дейност. После е назначен за заместник главен мюфтия в Главното мюфтийство, София. През 1993 заминава за Йордания, където завършва Теологическия факултет на Университета „Ярмук" (Yarmouk University). През 1997 се дипломира и се завръща в България. На 23 окт. 1997 на *Обединителната мюсюлманска конференция* е избран за *Главен мюфтия*. През 2000 мандатът му на Главен мюфтия свършва, след което е избран за Председател на *Висшия мюсюлмански съвет* (ВМС). През тригодишния си мандат паралелно завършва магистърска степен по сравнително религиознание в Нов български университет – София, а през 2002 – записва докторантура в Университета „Мармара" (Marmara Üniversitesi; Marmara University) – Истанбул, и я защитава през 2008. През 2003 свършва мандатът му във ВМС, след което е назначен за ректор на *Висшия ислямски институт*. През 2005 се провежда Извънредна Национална конференция, на която той е избран отново за Главен мюфтия.

Лит.: Д-р ***Мустафа Хаджи****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8>. 10.8.2021. 1 с.;* ***Хаджи****, Мустафа. Ислямско право. С.: Мюсюлманско вероизповедания, 2022.*

ИВАНЧО ВЕЛИЧКОВ **ХАДЖИПЕНЧОВИЧ** (1822-1894) – османски и български държавник.

*Лит.: **Божинов**, Пл. Цариградските българи между реформите и революцията 1875-1877. С., 2012, с. 117-123.*

ХАДЖРЕ (АГАР, ХАГАР) – *вж:* **АВРААМ**

ХАЗЪР БАБА ТЕКЕ се намира до **с. Богомил** (Текето), **Хасковска обл**. Тюрбето представлява голяма осемстенна каменна сграда (въпреки че традицията повелява този вид постройки да са седмостенни), покрита с полусферичен купол. Височината му е приблизително 10 м, а входът се намира на източната стена. Пред него има почти квадратно преддверие с полусферичен купол (*Ил. 152*).

152. **Хазър Баба теке – с. Богомил, Хасковка област (изглед)**

Лит.: Хазър баба теке. // <https://forgottenbulgaria.com/tyurbeto-na-khazr-baba-v-selo-bogomil/>. 9.8.2021. 1 с.

ХАЙРИЕ ДЖАМИЯ – джамия в старата част на **Варна**. Построена от *Дилавер паша* през 1835. Над входната врата на храма е поставена паметна плоча със сведения за построяването на джамията. Плочата е изписана с калиграфски шрифт на арабски и османотурски език: *„От проклетия Сатана намерих убежище при Бог. В името на състрадателния и милостив Бог. Влезте с мир – в безопасност! (Коран 15:46) в изградената през 1835 година от покойния Дилавер паша царствена Хайрие джамия и преустроена по този възхитителен начин през 1926 година под ръководството на ислямската общност във Варна”* (*Ил. 153*).

153. **Хайрие джамия – Варна (изглед)**

Лит.: Хайрие джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B8%D0%B5_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 19.8.2021. 1 с.

ОМАР **ХАЙЯМ В БЪЛГАРИЯ** – *вж:* **ПАНОВ**, И.

ДЖЕНГИЗ **ХАКОВ** (1933-2025) – историк. Завършва Историческия факултет на Висшия държавен педагогически институт в Баку (Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Azerbaijan State Pedagogical University), Азербайджан. Специализира в Историческото дружество в Анкара (Türk Tarih Kurumu, Turkish Historical Society) и в Института по изтокознание към Руската академия на науките (Институт востоковедения Российской академии наук, Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences). Професор в Института по балканистика към Българска

академия на науките. Преподава във *Висшия ислямски институт в София* и в Нов български университет.

*Лит.: **Хаков**, Д. Политиката на Турция в Арабския изток (1940-1970). С., 1972; **Хаков**, Д. Политическата борба в Турция 1960-1971. С., 1979; **Хаков**, Д. История на Турция през 20 век. С., 2000; **Хаков**, Д. История на съвременна Турция. С., 2008; **Хаков**, Д. Ататюрк, България и Балканите. С., 2014.*

ХАЛИЛ АЛЛАХ (ПРИЯТЕЛ /ЛЮБИМЕЦ/ НА АЛЛАХ) – *вж:* **АВРААМ**

* ***„ХАЛК ГЕНЧЛИЙ”*** (**Народна младеж**), в. (София, 1948-1972).

Онлайн ресурс.

* ***„ХАЛК ГЕНЧЛИИ”*** *(Halk Gençliği)* (**Народна младеж**), в. (София, 1948-1972).

Онлайн ресурс.

ХАМЗА БЕЙ (Джамия на *Хамза бей*) – *вж:* **ЕСКИ ДЖАМИЯ в Стара Загора**

ХАНИФ И МУСЛИМ (ОТДАДЕН НА АЛЛАХ ; ОТВРЪЩАЩ ЛИЦЕ ОТ ВСЯКАКВИ ИДОЛИ) – *вж:* **АВРААМ**

ХАРАЧ (харадж) – *вж:* **ДЖИЗИЕ** или **ХАРАЧ (харадж)**

ХАСАН АДЕМ ефенди – Главен мюфтия на България (1965-1976).

*Лит.: **Хасан Адем ефенди**. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 9.8.2021. 1 с.*

154. **Джемал Мехмедали Хатип (фотография)**

ДЖЕМАЛ МЕХМЕДАЛИ **ХАТИП** (*Ил. 154*) – български ислямски теолог, историк и преводач. Началник на отдел „Издателство” към Главното мюфтийство в Република България (2018). Роден през 1978 в село Рибново, Гоцеделчевско. През 2003 отива в Египет, където завършва средно религиозно образование

и е приет в Ислямския университет Ал-Азхар (*al-Azhar*) в Кайро. След завършване на висшето си образование през 2013 се завръща в България. През следващите години завършва и Висшия ислямски институт в София. Следва магистратура в Института по социални науки на Тракийския университет в Одрин (Trakya Üniversitesi; Trakya University) по програма „Балкански изследвания" и се дипломира през 2022. Автор и преводач на редица книги и научни статии. Член е на *Комисията по издателска дейност* към *Висшия мюсюлмански съвет*, редакционната колегия на сп. *„Мюсюлмани"* (София, 1990-) и редакционната колегия на *Годишника към Висшия ислямски институт*. Владее български, арабски и турски език.

*Лит.: **Джемал Мехмедали Хатип**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%BB_%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BF>. 27.10.2021. 1 с.*

*** ХАТТ-И ХУМАЮН** – султански ферман, издаден на 18 февр. 1856 от султан *Абдул Меджид I* (султанска наредба по най-важните държавни въпроси). Фермanът гарантира *равни граждански права на християните спрямо мюсюлманите* в Османската империя – пред данъчните власти, в образованието и правосъдието. Премахва изтезанията и цели реформа на затворите. Защитава вярата на всяка религиозна група, независимо от големината ѝ, и се застъпва за поданиците на империята – да не бъдат принуждавани да променят религията си и преследвани за убежденията си. Указът позволява на християните свободно да изповядват своята вяра, както и да започнат масово строителство на богато украсени църкви. Новият реформен акт създава условия за по-бързото навлизане на капиталистическите отношения в икономиката, като стимулира оформянето на буржоазна прослойка, предимно от нетурските народности и дава тласък на светската култура и образование.

*Лит.: **Дюмон**, П. Периодът на реформите (Танзимат) (1839-1878). // История на османската империя / Под ред. на Р. **Мантран**; Прев. от фр. Г. **Меламед**. С., 1999; **Атанасов**, И. Хатихумайюн: Реформите на Танзимат в Османската империя. С., 2005; **Димитров**, Хр. Исторически аспект на Хатихумайюн. С., 2008; **Божков**, С. Политическият контекст на Хатихумайюн / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 2010; **Колев**, А. Ролята на Хатихумайюн в развитието на османското право / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2012; **Василева**, М. Социални и правни реформи в рамките на Хатихумайюн. С., 2013; **Георгиев**, П. Хатихумайюн и балканските народи. Варна, 2015; **Маринов**, Д. Хатихумайюн и промените в Османската империя. С., 2016; **Златанов**, М. Хатихумайюн в европейската дипломация. С., 2017; **Николов**, П. Хатихумайюн: Полит. и соц. измерения. С., 2019.*

ХАФЪЗ (мн.ч. **хуффаз**) – човек, който е наизустил *Св. Коран*.

Лит.: Хафъз (хуфаз). // <https://www.grandmufti.bg/bg/up-to-date/novini/12119-2023-09-24-16-43-41.html>. 6.6.2021. 1 с.

* ***„ХАХИКАТ ШАХИДИ"*** **(Свидетел на истината)**, в. (Разград, 1933-1943).

Онлайн ресурс.

ХИДЖАЗ (*араб.:* al-Ḥijāz – бариера) – историко-географска област в западната част на Арабския полуостров (*дн.:* Саудитска Арабия).

Районът носи името си от планините *Хиджаз*, които разделят региона *Наджд* на изток от земята *Тихама* на запад. Известен още като *„Западна провинция"*. На запад граничи с Червено море, на север – с Йордания, на изток – с Наджд, на юг – с региона *Асир*. Най-големият град е *Джеда*, но е много по-известен с ислямските свещени градове *Мека* и *Медина*.

Като място на двете най-свети места в *исляма*, Хиджаз има голямо историческо и политическо значение в *Арабския и ислямския свят*.

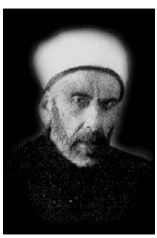
Лит.: Хиджаз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B8%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%B7>. 1.8.2021. 1 с.

155. **Хидир, пророк (свещен надпис) (фотография)**

ХИДР (*араб.:* **Хидир**, **Хизир**, **ал-Хадир** – *букв.:* „**Зеленият**") – персонаж от *ислямската митология*, отъждествяван с *безименния „роб на Аллаха"*, споменат в 18-а *сура* на *Св. Коран* „Ал-Кахф". Учи хората на добродетели и ги пази от злото, като се бори с тъмните сили. Символ на ислямското гостоприемство, защото се приема всеки гост, независимо как е облечен (*Ил. 155*).

Лит.: Хидр. // <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B8%D0%B4%D1%80>. 7.10.2021. 1 с.

156. **Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди (изображение върху мрамор) (фотография)**

ХОДЖАЗАДЕ МЕХМЕД МУХЙИДДИН ефенди (*Ил. 156*) – първият Главен мюфтия на България (1910).

*Лит.: **Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди**. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 9.10.2021. 1 с.*

ИМАМ **ХОМЕЙНИ** – *вж:* **ТЕОФАНОВ**, Цв.

159. **Скиния от Падерборн (Paderborn) – Германия (XVI в.) (фотография) (репродукция)**

160. **Будистки храм Дамбулла (Dambulla) – Шри Ланка (фотография) (репродукция)**

161. **Будистки храм в Мианмар (Myanmar) (фотография) (репродукция)**

162. **Синагога във Видин – България (фотография) (репродукция)**

163. **Синагога в Санкт Петербург – Русия (фотография) (репродукция)**

164. **Храм „Христа Спасител" в Москва – Русия (фотография) (репродукция)**

165. **Храм „Василий Блажени" в Москва – Русия (фотография) (репродукция)**

166. **Храм „Свети Петър" в Рим – Ватикана (фотография) (репродукция)**

167. **Храм „Саграда фамилия" в Барселона – Испания (фотография) (репродукция)**

168. **Джамия „Шейх Зайеда" в Абу Даби – Обединени арабски емирати (фотография) (репродукция)**

169. **Джамия в Исфахан – Иран (фотография) (репродукция)**

170. **Джамия „Кул Шариф" в Казан – Татарстан (фотография) (репродукция)**

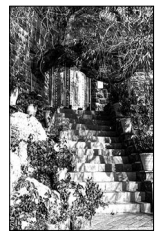
ХРАМ – светилище, в което хората се прекланят пред *Бога – „обител" на Бога – Божествената същност* (*иврит: „Шехина" – Божествено присъствие*).

В древността във всеки град имало храм на неговия бог – закрилник.

Св. цар *Давид* започнал събирането на материали за построяването на постоянен храм в столицата си *Йерусалим*, а синът му цар *Соломон* – построил храма.

Храмовете – *античните* и *езическите* (*капище*) – са едни от най-ранните постройки на човечеството, богато украсени и изграждани на възлови точки в селищата.

Универсалните монотеистични религии се отличават с храмове в съответните традиции, посветени на култа към *Светлината* – Бога: *зороастрийски* (*храм на Огъня*) (*Ил. 157-158*), *скиния* (*„обител" на Бога*, чийто праобраз е *зороастрийският храм на Огъня*) (*Ил. 159*), *будистки* (*чайтя*) (*Ил. 160-161*), *юдейски* (*синагога*) (*Ил. 162-163*), *християнски* (*църква / черква*) (*Ил. 164-167*), *мюсюлмански – мохамедански* (*джамия*, чийто праобраз е *зороастрийският храм на Огъня*) (*Ил. 168-170*).

157. **Вход в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак (Chak-Chak) – Язд, Иран (фотография)**

– Вж и: Дворец Фирузабад (Гор – Храм на Огъня) – Иран ; Кивот ;

158. **Най-голямото зороастрийско светилище в Иран – Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.) (фотография на Първия научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България и чужбина /Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим/ за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии) (*публ. се от фотоархива на експедицията*)**

Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) и чужбина (Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим) (2007, 2008, 2014, 2015) за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025) (нестинарството като трансмисия на соларния култ – култа към Светлината, проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България) ; Скиния

Лит.: ***Barker****, M. Temple Theology, an introduction. London, 2004;* ***Edelman****, D. V. The Origins of the Second Temple: Persian Imperial Policy and the Rebuilding of Jerusalem. London, 2014;* ***Hamblin****, W.* ***Solomon****'s Temple: Myth and History / W.* ***Hamblin****, D.* ***Seely****. London, 2007;* ***Hani****, J. Le symbolisme du temple chrétien. Paris, 2005.*

ХРАМ НА ОГЪНЯ – *вж:*
ДВОРЕЦ ФИРУЗАБАД (Гор – Храм на Огъня) – Иран

ХУФАЗ – *вж:*
ХАФЪЗ

ХЪДЪРЛЕЗ (или **Хъдрелез**, **Хъдерлез**, **Едрелез**) – пролетен празник в *мюсюлманските алиански общности* (*алевити*).

Съвпада по дата и сходен с *християнския* празник *Гергьовден* (6 май) и считан за негов еквивалент, но има и някои допирни точки с *Християнския Великден*.

Част от празника е *„ваденето на момински нишани"*, подобно на българския обичай *Еньова буля* в състава на обредите по *Еньовден*.

На този празник алевийските младежи люлеят момите (неомъжваните млади жени) на люлки, което е характерно и за традиционното честване на Гергьовден. Самобитна част от празника са *мимическите игри* от *маскирани жени*. Две жени са маскирани като *конници* (*бешикли*), група жени са преоблечени като *воини*, а други – са с *почернени лица*. Разиграват се воински мимове. Всички жени в селището играят *специален обреден танц*. *Обредното облекло* за случая е идентично със съответната за района *българска народна носия*. Яденето на *боядисани яйца* напомня на народното празнуване на Християнския Великден. Обичаят относно тях е следният: първото нещо, което трябва да се направи, е да се съберат 41 вида листа (може и цветове) от 41 различни растения, от които едното следва задължително да е *мащерка*. След това тези листа се измиват и се варят, но в съда, в който се извършва термичната обработка, която именно се предполага, че ще доведе до боядисването по подходящ начин, трябва да се поставят яйца (колкото е броят на членовете в семейството, толкова трябва да са

и яйцата). После приготвената вода се прецежда, за да не останат листенца. След това членовете на семейството се изкъпват (както се къпят винаги), но преди да излязат от банята, се поливат с три канички с водата от листата. После те изяждат по едно яйце в една задължително дървена бъчва. Вечерта се пали *висок огън*, който трябва да се прескочи от всички, за да са живи и здрави, и против страх.

Лит. ***Миков****, Л. Алиански карнавални игри: По матер. от Североизт. България. // Бълг. фолклор (С.), 20, 1994, N 2, с. 66-73.*

ХЮСЕИН ХЮСНЮ ефенди (1882-1940) – Главен мюфтия на България (1928-1936).

Лит.: ***Хюсеин Хюсню ефенди****. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 10.10.2021. 1 с.*

Ц

* ИЛИЯ **ЦАНОВ** (1835-1901) – дипломатически агент в Османската империя (1881-1884).

Онлайн ресурс.

* *„****ЦАРИГРАДСКИ ВЕСТНИК****”*, издаван от 1848 до 1862.

Лит.: ***Бучкова****, Т. Езиковата политика на „Цариградски вестник” (1848-1862): толерантност и приемственост. // Науч. тр. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”, т. 50, кн. 1, 2012. <https://ntffpu.uni-plovdiv.bg/wp-content/uploads/2024/12/III_048_TANYA_BUCHKOVA_Y.pdf>;* ***Атанасов****, Х. Опит за финансов прочит на „Цариградски вестник” (1848-1862). // Изв. / Ц-р за стоп.-ист. изследв. (ЦСИИ) – Пловдив, 2017, с. 72-91. <https://www.researchgate.net/publication/327020419_Opit_za_finansov_procit_na_Carigradski_vestnik>;* ***Рачева****, В. „Цариградски вестник” (1848-1862) и българските подстъпи към Модерната епоха. // Централна Европа и Балканите XIX-XX век: сб. / Състав. И.* ***Първев****, Н.* ***Кайчев****, М.* ***Баръмова****. С., 2019, с. 71-90. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254162/1673407/version/1/file/2019_Racheva_Serbia_vTsarigradski-v_Bg-sbLalkov.pdf>; „Цариградски вестник”. // https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA>. 3.10.2021. 1 с.*

*** ЦАРИГРАДСКИ ДОГОВОР ОТ 1878 МЕЖДУ ВЕЛИКИТЕ СИЛИ И ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ** – *вж:* **РУСКО-ТУРСКА ВОЙНА ОТ 1877-1878** ; **БЪЛГАРО-ТУРСКА КОНВЕНЦИЯ (СОФИЙСКА КОНВЕНЦИЯ)**

Ч

* ГЕОРГАКИ СТОЯНОВИЧ **ЧАЛЪКОГЛУ** (**Чалъков**) (1815-1882) – български общественик и османски политик.

*Лит.: **Стоянов**, Хр. **Георгаки Стоянович Чалъкоглу** в контекста на пловдивското църковно движение. // Ист. преглед (С.), 2007, N 3, с. 312-327; **Бонева**, В. Българското църковно-национално движение 1856-1870. С., 2010; **Vezenkov**, A. In the service of the Sultan, in the service of the revolution: Local Bulgarian notables in the 1870s. // Conflicting Loyalties in the Balkans: The Great Powers, the Ottoman Empire and Nation-Building. London, 2011, p. 135-154; **Генчев**, Н. Възрожденският Пловдив: лидери и интелектуалци. С., 2014.*

ЧАРДАК – от *перс. букв. „четиристенен", „четириколонен"* – балкон, заслон, сайвант.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

ЧЕШМА – от *перс.:* извор, дупка.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

* *„**ЧИТАЛИЩЕ**"*, сп. (1870-1875), издавано в Цариград.

*Лит.: **Минчева**, Б. Друг поглед върху списание „Читалище". // Библиотека (С.), 26, 2019, N 1, с. 76-80. <https://www.ceeol.com/content-files/document-1221632.pdf>; **Велев**, В. Исторически преглед, развитие и съвременност на читалищното дело в*

България: моногр. С., 2021. <https://www.researchgate.net/publication/362034030_Vencislav_Velev_ISTORICESKI_PREGLED_RAZVITIE_I_SVREMENNOST_NA_CITALISNOTO_DELO_V_BLGARIA_PODBRANI_MOMENTI_ (turn0search4)>; „Читалище". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5_(1870_%E2%80%93_1875>. 3.10.2021. 1 с.

ЧИФТ – от *перс.: джофт* – четно число.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

ЧИФТЕ – от *перс.:* двоен, двойка.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

ЧОБАН – от *перс.:* овчар – пастир на едър добитък.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

ЧУВАЛ – от *перс.:* чувал.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

ЧУНКИ – от *перс.:* като че ли, нима.

*Лит.: **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015; **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

Ш

ШАХАДА или **Шехадет** (*араб.*; *тур.:* Şehadet) – в *букв.* превод означава: „**свидетелство**" или „**засвидетелстване**". Един от *Петте стълба на исляма* и представлява *ислямското символ верую*. Шахада е засвидетелстване на вярата в *Единния Бог* (*Аллах*) и в пророческата мисия на *Мухаммад*, и е необходимо и достатъчно условие за приемането на *ислямската религия*.

Според *ислямската теология* от момента на произнасянето на шахада човек става мюсюлманин и е длъжен да съблюдава и останалите постулати на *шериата*, доколкото са му известни.

Съществуват три *форми на шахада* (*араб.*):

1. *Кратка форма* – транслитерация: ля иляха илля-ллах[у], мухаммадун-расулюл-лах[и]; на *бълг.: Няма друг бог освен Аллах и Мухаммад е Негов пратеник!* ;

2. *Пълна форма* – транслитерация: ашхаду ан ля иляха илла-ллах[у], уа ашхаду анна мухаммадур-расулю-ллах[и]; на *бълг.: Свидетелствам, че няма друг Бог освен Аллах и свидетелствам, че Мухаммад е Негов пратеник!* ;

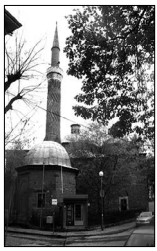
3. *Най-пълна форма* – транслитерация: ашхаду ан ля иляха илла-ллах[у], уа ашхаду анна мухаммадан абдуху уа расулюх[у] на *бълг.: Свидетелствам, че няма друг Бог освен Аллах и свидетелствам, че Мухаммад е Негов раб и пратеник*!

Лит.: Шахада или Шехадет. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%8A%D0%BB%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%8F%D0%BC%D0%B0>. 5.6.2021. 1 с.

ШАХБЕДДИНОВАТА ИМАРЕТ ДЖАМИЯ (*тур.:* Şahabettin İmaret Camii) – действащ мюсюлмански храм в **квартал Мараша, Пловдив**.

Джамията е изградена през 1444-1445 от *румелийския бейлербей Шихабеддин паша* на десния бряг на река Марица. Високо над входа по-рано стояла плоча, на която на арабски език пише:

„С благословията на честития султан, син на султан, султан Мурад хан, син на Мохамед хан, султан, да бъде вечно царството му, бейлербей хаджи Шихабеддин паша заповяда изграждането на този възвишен имарет. Бог да го зарадва с каквото пожелае на двата свята за това, което изгради. За датата да се приеме старото благодеятелство от преселението на Пророка.".

171. **Шахбединова Имарет джамия – квартал Мараша, Пловдив (изглед)**

Зданието е планирано във формата на буква **Т**, обърната с водоравната си част на юг. Цялата дължина на северната му фасада

е заета от открито преддверие с пет островърхи арки. Отвътре стените били украсявани с орнаментална стенопис трикратно: през XV, XVIII и XIX в.

На места в най-старата стенна мазилка са били врязани рисунки-графити – много от тях с изображения на кораби. Централният кораб е квадратен, с носен от осмостенен барабан широк купол.

Двете по-малки странични помещения са също квадратни и засводени с кубета.

В двора на джамията има *тюрбе*, в което е погребан *Шахбедин паша* (*Ил. 171*).

*Лит.: **Борисов**, Д. Вакъфската институция в Родопите XV-XVII в. Пловдив, 2008, с. 164-182; **Миков**, Л. Джумая джамия и Имарет джамия в Пловдив: ист., специфика и съвр. съст. С., 2018; **Рошковска**, А. Имарет джамия в Пловдив. // Изкуство (С.), 22, 1972, N 10, с. 26-28; **Татарлъ**, И. Турски културни сгради и надписи в България. С., 2003, с. 10-11, 34-42, 116; **Филов**, Б. Запазването на Имарет-джамия в Пловдив. // Изв. Бълг. археол. д-во (С.), 2, 1911, с. 258.*

ШЕРИФ ХАЛИЛ ПАША ДЖАМИЯ – *вж:* **ТОМБУЛ ДЖАМИЯ**

АХМЕД **ШЕРИФ ШЕРЕФЛИ** (1926-2000) – поет и публицист. Репресиран и през 1989 принуден да емигрира в Турция.

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 443-444; Türk doğduk, Türk öldük. Istanbul, 1990; Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989). Istanbul, 2002.*

ШЕХАДЕТ – *вж:* **ШАХАДА**

ФИКРИ **ШУКРИЕВ** (1942-1983) – поет. Сирак. Завършва Икономическия техникум във Варна.

Самоубива се, за да не смени името си...

*Лит.: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 457; **Шукриев**, Ф. Кръв от кокиче. Стихове. С., 1992; **Шукриев**, Ф. Търся ви насън. Събрани стихотворения. С., 2011.*

Щ

*„**ЩОМ Аллах не гледа на вашите тела и на вашите форми, значи гледа на сърцата ви и на вашите дела**.”* – широко разпространена в България пословица, която пряко е свързана с *Исляма*.

Аналог в *Християнството*: *„По делата им ще ги познаете”…*

Онлайн ресурс.

*„**ЩОМ изпратиш върху мен един Салават (възхвала на Мухаммад), Аллах ще ти изпрати десет**.”* – широко разпространена в България пословица, която пряко е свързана с *Исляма*.

Аналог в *Християнството*: *„Който мисли добро на ближния си, Господ му въздава сторица.” …*

Онлайн ресурс.

Ю

ФЕРХАД **ЮСУФ** (1840-1923) – поет. Роден и починал в Кърджали. Изгражда стиха си не върху *арабското стихосложение „аруз везни”*, както правели всички други, а върху *народностното стихосложение „хедже везни”*.

*Лит.: **Бакладжъ**, С. Човекът, който носи света. С., 1961.*

Я

ЯСРИБ – *вж:*
МЕДИНА

СИНОПТИЧНА КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ В ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ”* ПО СТРАНИЦИ

Ресурсът разкрива по **букви** от **А** до **Я** (1) видовете статии, публикувани в труда: **Събития и явления** (2); **Топоси** (3); **Лица** (4); **Понятия** (5); **Издания** (6). *Тук* се наблюдават и **препратките** (7).

Навсякъде в приведената таблица формата на отражение на статийния материал в *Енциклопедията* е еднообразна: чрез изписана в **bold** арабска цифра се изброява **количеството публикации от съответната група** (2-6) и **препратките** (7) в пределите на всяка конкретна страница от труда (с. 67-198) и след коса черта (/) се фиксира самата тази страница.

Тук **системологично** са **фрагментирани** съдържащите се в **буквения корпус** на *Енциклопедията* (с. 713-876) **общо 498 информационни реалии**: **49 събития и явления**; **86 топоса**; **118 лица**; **136 понятия**; **37 издания**, свързани в пределите на хипертекста й чрез **72 препратки**.

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
А	**1** / с. 714; **1** / с. 718; **1** / с. 720; **3** / с. 721; **2** / с. 722; **1** / с. 724; **1** / с. 725; **1** / с. 726; **1** / с. 727; **1** / с. 728; **1** / с. 729	**1** / с. 713; **1** / с. 718; **8** / с. 720; **10** / с. 721; **5** / с. 722; **3** / с. 723; **2** / с. 724; **6** / с. 725; **7** / с. 726; **3** / с. 727; **5** / с. 728; **3** / с. 729	**3** / с. 713; **4** / с. 714; **2** / с. 715; **2** / с. 716; **1** / с. 718; **10** / с. 720; **9** / с. 721; **7** / с. 722; **4** / с. 723; **2** / с. 724; **3** / с. 725; **6** / с. 726; **7** / с. 727; **6** / с. 728; **3** / с. 729	**5** / с. 713; **2** / с. 714; **1** / с. 715; **3** / с. 716; **2** / с. 718; **5** / с. 719; **8** / с. 720; **7** / с. 721; **6** / с. 722; **4** / с. 723; **3** / с. 724; **4** / с. 725; **6** / с. 726; **7** / с. 727; **5** / с. 728; **3** / с. 729	**1** / с. 713; **1** / с. 714; **1** / с. 718; **2** / с. 720; **1** / с. 721; **1** / с. 722; **1** / с. 723; **1** / с. 725; **2** / с. 726; **2** / с. 727; **1** / с. 728; **1** / с. 729	**1** / с. 713; **1** / с. 714; **1** / с. 718; **1** / с. 720; **1** / с. 721; **1** / с. 722; **1** / с. 723; **2** / с. 726; **2** / с. 727; **1** / с. 728; **1** / с. 729
Б	**2** / с. 731; **1** / с. 732; **1** / с. 735; **1** / с. 741; **2** / с. 743; **1** / с. 744; **1** / с. 747	**1** / с. 729; **1** / с. 730; **1** / с. 731; **1** / с. 732; **1** / с. 735; **1** / с. 736; **1** / с. 741; **1** / с. 743; **1** / с. 744; **1** / с. 746; **1** / с. 747	**2** / с. 730	**1** / с. 730; **1** / с. 747	**1** / с. 730; **1** / 747	**1** / с. 731; **1** / с. 732; **2** / с. 733; **1** / с. 735; **1** / с. 745
В	**1** / с. 748			**2** / с. 748	**1** / с. 749	**1** / с. 748
Г	**2** / с. 751			**1** / с. 750; **1** / с. 751	**1** / с. 751	
Д	**2** / с. 753; **1** / с. 754		**3** / с. 753; **2** / с. 758; **1** / с. 759	**1** / с. 754; **1** / с. 755; **1** / с. 756; **2** / с. 757	**1** / с. 756	**1** / с. 755; **1** / с. 757
Е	**1** / с. 761	**1** / с. 762	**2** / с. 761; **1** / с. 762	**1** / с. 760; **2** / с. 761; **1** / с. 762	**1** / с. 763	**1** / с. 760; **1** / с. 761

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
Ж						**1** / с. 763
З	**1** / с. 764		**1** / с. 764	**1** / с. 764; **1** / с. 765	**1** / с. 765	**1** / с. 764
И			**1** / с. 769	**2** / с. 766; **1** / с. 769	**1** / с. 767; **1** / с. 768	**1** / с. 766; **1** / с. 769
Й			**1** / с. 770	**1** / с. 771		**1** / с. 771
К	**1** / с. 775; **1** / с. 780	**1** / с. 771; 1 / с. 772; **1** / с. 774; **1** / с. 776; **1** / с. 781	**1** / с. 773; **2** / с. 777; **1** / с. 783	**2** / с. 778; **1** / с. 779; **1** / с. 782	**1** / с. 784; **1** / с. 786	**1** / с. 772; **1** / с. 775; **1** / с. 778; **1** / с. 783
Л	**2** / с. 787		**3** / с. 788			**3** / с. 788
М	**1** / с. 792	**2** / с. 790; **1** / с. 795	**1** / с. 789; **1** / с. 792; **1** / с. 800	**3** / с. 789; **1** / с. 790; **1** / с. 792; **1** / с. 794; **1** / с. 795; **1** / с. 800	**1** / с. 789; **1** / с. 800	**3** / с. 789; **1** / с. 792; **2** / с. 800
Н	**1** / с. 803	**1** / с. 802	**1** / с. 800	**1** / с. 801; **1** / с. 802		**1** / с. 800
О	**1** / с. 809	**1** / с. 804; **1** / с. 806	**1** / с. 804	**1** / с. 807; **1** / с. 808	**1** / с. 809	**2** / с. 809
П	**3** / с. 812; **1** / с. 818; **1** / с. 824; **1** / с. 829	**1** / с. 811; **1** / с. 820; **1** / с. 823	**1** / с. 810; **2** / с. 813; **1** / с. 815; **1** / с. 821; 1 / с. 828; **1** / с. 831; **1** / с. 834	**1** / с. 809; **2** / с. 812; **1** / с. 814; **2** / с. 816; **1** / с. 818; **1** / с. 825; **1** / с. 827; **1** / с. 833	**1** / с. 822; **1** / с. 830; **1** / с. 832	**1** / с. 809; **1** / с. 810; **1** / с. 812; **1** / с. 815; **1** / с. 822; **2** / с. 826
Р	**1** / с. 839	**1** / с. 838	**1** / с. 836	**2** / с. 837	**1** / с. 839	**1** / с. 836; **1** / с. 837

По букви	Събития и явления	Топоси	Лица	Понятия	Издания	Препратки
1	2	3	4	5	6	7
С	**1** / с. 839	**1** / с. 848	**1** / с. 840; **1** / с. 848; **1** / с. 849	**1** / с. 842; **1** / с. 844; **1** / с. 845	**1** / с. 848	**1** / с. 842; **1** / с. 846
Т	**1** / с. 854	**1** / с. 858	**1** / с. 849; **2** / с. 850; **1** / с. 852; **1** / с. 855	**1** / с. 851; **1** / с. 853; **1** / с. 856; **1** / с. 859	**1** / с. 857	**1** / с. 849; **2** / с. 850; **1** / с. 856; **1** / с. 859
У			**1** / с. 861	**1** / с. 861		**1** / с. 861
Ф		**1** / с. 862	**1** / с. 863			**1** / с. 862; **1** / с. 863
Х	**1** / с. 869	**1** / с. 867	**1** / с. 871	**1** / с. 864; **1** / с. 865; **1** / с. 866; **1** / с. 868; **1** / с. 870	**1** / с. 863	**1** / с. 863; **1** / с. 864; **1** / с. 866; **1** / с. 868
Ц			**1** / с. 871		**1** / с. 872	**1** / с. 871
Ч			**1** / с. 873	**1** / с. 872		**1** / с. 872
Ш	**1** / с. 874	**1** / с. 875		**1** / с. 874		
Щ				**1** / с. 876		**1** / с. 876
Ю			**1** / с. 876			
Я						**1** / с. 876

Per aspera ad astra!

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС СХЕМА НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ, ФИКСИРАНИ В *ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА „ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ”*

Представеният информационен ресурс сегментира в табличен вид структурираната в изданието материя по **универсалните монотеистични религии** (*лат. – букв.:* обединение) **на планетата**, *които е правилно да бъдат обозначавани по имената на действащите в тях* **Пророци**:

Зороастризъм / Зороастър – Зоратустра (ок. XV в. пр. н.е. –);

Будизъм / Буда (VI-V в. пр. н.е. –);

Християнство / Христос (I в. н.е. –) (християнството включва в себе си изцяло конструктивната част на **Юдаизма**, във връзка с което последният не се обособява отделно *тук*);

Мохамеданство / Мухаммад (VII в. н.е. –) – **Ислям** (*вж: по-долу*).

Посочените **универсални религии** *представляват* **религиозно-философски учения**, *възникнали:*

- в **Древна Персия**;
- в **Древна Индия**;
- в **Палестина**;
- в **Хиджаз** – сред арабските племена на Западна Арабия.

Тези разклонения на световната религия обозначават **антропологични *светове* на философско-хуманитарно възприятие на мирозданието** – ***Дърво на историко-културното познание*** *(Сх.: с. 881)*:

- ***зороастрийски* (*дънерът*)**;
- ***будистки* (*клон*)**;
- ***християнски* (*клон*)**;
- ***ислямски* (*клон*)** (често се именува **Мохамеданство**)...

Всеки от тези светове – ***дънерът*** *и* ***клоните на Дървото на историко-културното познание*** *– пресемантизира предходните, но ги и развива...*

Между всички тях се установяват ***хомологични редове****...*

Изходно е разбирането при такъв възглед за социоприродната и културната ценност на човечеството (В. И. Вернадски /1865-1945/).

Съществен *тук* е **общият корен на всички универсални монотеистични религии**, излезли от едно и също място на поклонение към ***Светлината*** (**Дж. Кембъл** /**Joseph John Campbell**, 1904-1987/; **М. Елиаде** /**Mircea Eliade**, 1907-1986/, **А. Корбен** /**Henry Corbin**, 1903-1978/ *– вж: по-долу осн. тр. на цит. учени*).

Навсякъде с арабска цифра *в наст. табл. е посочен* броят на статиите *– независимо от вида на тези статии (вж: предх. табл.) – на съответната страница от ИБ (КИЕ), която (самата страница) е обозначена след коса черта (/).*

Общият характер на Енциклопедията „Ислямът в България” *фиксира* ***Християнството*** *като потопено в целия духовно-религиозен спектър на човечеството с обозначаването на важни контекстови конотации, контаминации и коинциденции –* ***философското дърво на историко-културното развитие на човечеството****...*

Съществено е да се знае, че авторът на ***„Ислямът в България****:* ***Кратка историческа енциклопедия”*** *(вж: с. 695-930 на наст. изд.) –* ***Милен Куманов*** *оставя в* ***ръкопис*** *–* ***паралелно с наст. Енциклопедия и също в незавършен вид*** *– още* ***две справочно-енциклопедични книги****:* ***„Юдаизмът в България”*** *(вж: с. 51-235 на наст. изд.)* ***и „Православието в България”*** *(вж: с. 237-693 на наст. изд.).*

Когнитивната интерпретация на отразявания тук материал е в съответствие с концепциите на цит. по-горе историци на планетарната менталност и на религията на човечеството:

Вернадский*, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*

Корбен*, А. История на ислямската философия. С., 2004.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. III: Occidental Mythology. New York: Arkana, 1991.*

Campbell*, J. Masks of* ***God****, Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*

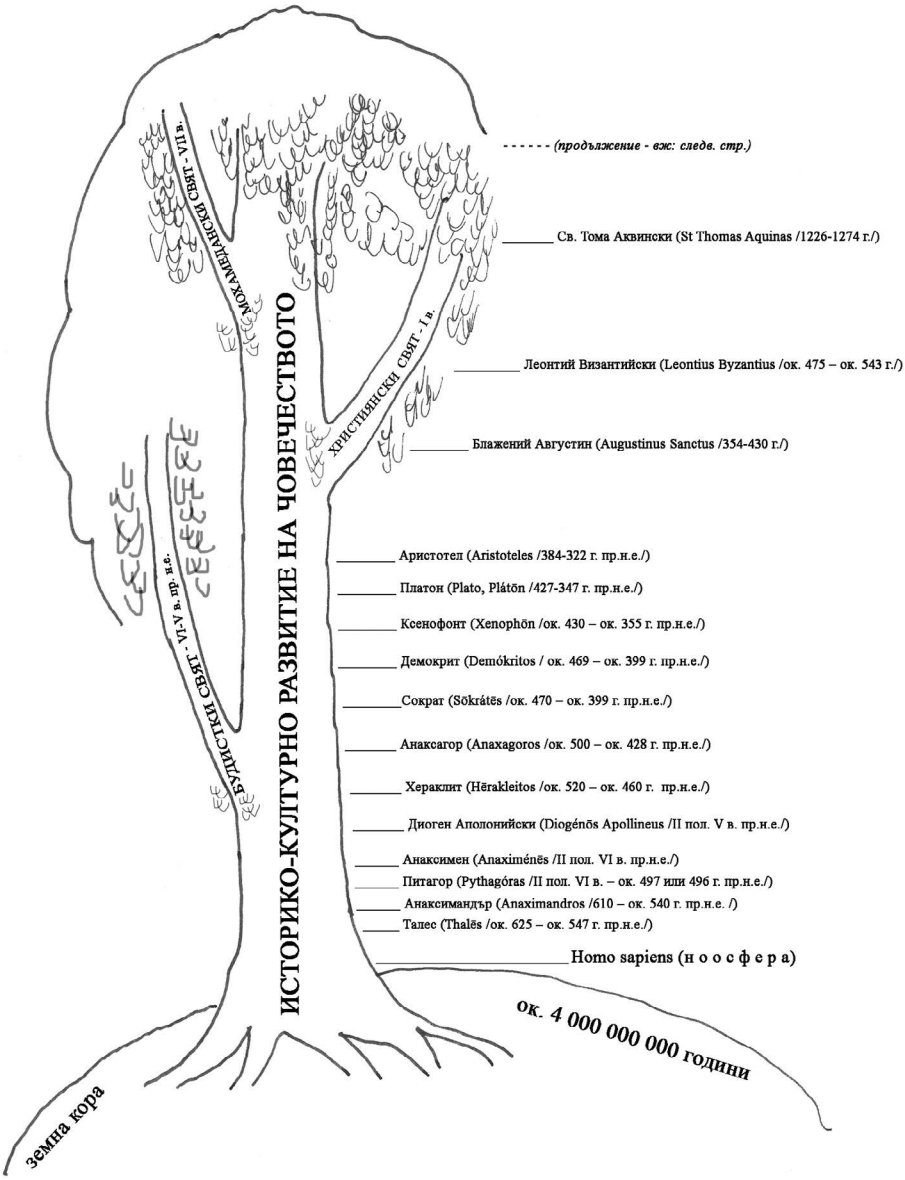
Campbell*, J. The Power of Myth / J.* ***Campbell****, B.* ***Moyers****. New York, 1991.*

Corbin*, H. History of Islamic philosophy. Routledge, 1966.*

Eliade*, M. Images and symbols: Studies in religious symbolism / Transl. by Ph.* ***Mairet****. Princiton, NJ, 1991.*

Eliade*, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M.* ***Handoca****; Rev. sti. a ed. M.* ***Tanasescu****; Cuv. i. de A.* ***Morretta****. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1)*

Eliade*, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by A.* ***Cartianu****. Boulder, 1992 (East European monogr.; N. 330)*

Сх. *е публ. за първи път на с. 232 на Ч. 1. на изд.:* **Куманова**, А. Введение в гуманитарную библиографию [*Е*-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению: [В 2 ч.]: Ч. 1. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания; Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии / [Науч. консульт. М. **Куманов**]. Нов. изд. С., 2007. 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.): текст. 1. изд. на Ч. 1. Санкт-Петербург, 1995; 1. изд. на Ч. 2. С., 2005. – *Тук е поместена само стр. 2 на обширната ориг. сх., разположена на с. 231-236 на цит. тр. – вж текст към наст. публ. на Сх., поместен на с. 880 тук.*

Зороастризъм	**Будизъм**	**Юдаизъм**	**Християнство**
1	2	3	4
1 / с. 727; 1 / с. 737; 3 / с. 739; 3 / с. 740; 3 / с. 741; 2 / с. 753; 1 / с. 773; 1 / с. 781; 1 / с. 783; 1 / с. 785; 2 / с. 793; 1 / с. 794; 1 / с. 802; 2 / с. 816; 1 / с. 819; 1 / с. 820; 5 / с. 821; 2 / с. 822; 3 / с. 824; 1 / с. 830; 1 / с. 831; 2 / с. 832; 1 / с. 833; 5 / с. 834; 1 / с. 835; 1 / с. 844; 1 / с. 848; 1 / с. 851; 4 / с. 869; 3 / с. 870	1 / с. 869; 2 / с. 870	1 / с. 714; 1 / с. 727; 1 / с. 737; 3 / с. 739; 3 / с. 740; 3 / с. 741; 2 / с. 753; 2 / с. 761; 1 / с. 781; 1 / с. 783; 1 / с. 785; 2 / с. 793; 1 / с. 794; 1 / с. 802; 2 / с. 816; 1 / с. 819; 1 / с. 820; 5 / с. 821; 2 / с. 822; 3 / с. 824; 1 / с. 830; 1 / с. 831; 2 / с. 832; 1 / с. 833; 5 / с. 834; 1 / с. 835; 1 / с. 844; 1 / с. 848; 1 / с. 851; 4 / с. 869; 3 / с. 870	12 / с. 714; 11 / с. 715; 1 / с. 716; 1 / с. 727; 1 / с. 731; 3 / с. 736; 1 / с. 742; 1 / с. 744; 1 / с. 749; 2 / с. 755; 1 / с. 757; 1 / с. 762; 1 / с. 766; 1 / с. 771; 1 / с. 772; 3 / с. 781; 2 / с. 794; 1 / с. 797; 1 / с. 801; 9 / с. 805; 1 / с. 806; 1 / с. 812; 2 / с. 814; 1 / с. 815; 1 / с. 822; 3 / с. 824; 1 / с. 832; 2 / с. 833; 2 / с. 834; 1 / с. 836; 1 / с. 841; 1 / с. 842; 2 / с. 844; 1 / с. 851; 2 / с. 856; 2 / с. 857; 1 / с. 861; 1 / с. 864; 1 / с. 867; 3 / с. 869; 3 / с. 870; 2 / с. 876

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ:

Библиографски указател, фундиращ едноименната кратка историческа енциклопедия

Съдържание на ресурса

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... **агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията* (5 ном. назв.: NN 1-5)** */ с. 884*

I. 2. ... **философско-религиозните универсални монотеистични картини на света (41 ном. назв.: NN 6-47)** */ с. 884*

I. 3. ... **текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *Енциклопедията* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 48-67)** */ с. 885*

I. 4. ...**контекстовата информация**:

I. 4. 1. ... **Ислямът по света (46 ном. назв.: NN 68-114)** */ с. 886*

I. 4. 2. ... **Ислямът в български справочни издания (3 ном. назв.: NN 115-117)** */ с. 887*

II. Статийна и пристатийна литература в *Енциклопедията* (книги и статии – традиционни и *е*-публикации) (764 ном. назв.: NN 118-882) */ с. 888*

III. Ръкописи, дисертационни трудове и автореферати на дисертации (15 ном. назв.: NN 883-898) */ с. 916*

IV. Периодични и продължаващи издания
(57 ном. назв.:
NN 899-956) */ с. 917*

IV. 1. ... **в България**
(39 ном. назв.:
NN 899-938) */ с. 917*

IV. 1. ... **в чужбина**
(17 ном. назв.:
NN 939-956) */ с. 918*

V. Научно-документални филми
(5 ном. назв.: NN 957-961) */ с. 918*

I. Справочно-енциклопедична литература, базираща:

I. 1. ... агиографските текстове, цитирани в *Енциклопедията*
(5 ном. назв.:
NN 1-5)

1-2. Превод на Свещения Коран / Прев. от араб. ориг., предг. Цв. ***Теофанов****. [С.], 1997 (отпеч. в Ливан – изд-во Тайба Ал-Хайрия). 600 с. 2. изд. С., 2008. 390 с. (Книгоизд. к-ща Труд)*

3. Свещен Коран и неговият превод на български език / Прев. от араб. ез. Хаджи Недим Хафъз Ибрахим ***Генджев*** *и др. С., 1993.*

4. Свещеният Коран / Прев. [от араб.] Ив. ***Добрев****. С., 2009. 534 с.*

5. The Holy Quran in Arabic Original. / ***Allah*** *(Auth.),* ***Nadim Can*** *(Ed.). London, 2024. (отпеч. от изд-во Safa-Scripts).*

I. 2. ... философско-религиозните универсални монотеистични картини на света
(41 ном. назв.:
NN 6-47)

6. ***Вернадский****, В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 2012.*
7-8. ***Корбен****, А. История на ислямската философия. С., 2000; С., 2004.*
9. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****: Vol. I: Primitive Mythology. New York, 1991.*
10. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****: Vol. II: Oriental Mythology. New York, 1991.*
11. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****: Vol. III: Occidental Mythology. New York, 1991.*
12. ***Campbell****, J. Masks of* ***God****: Vol. IV: Creative Mythology. New York, 1991.*
13. ***Campbell****, J. The Power of Myth / J.* ***Campbell****, B.* ***Moyers****. New York, 1991.*
14. ***Corbin****, H.* ***Avicenna*** *and the Visionary Recital / Princeton Univ. Press. Princeton, 1960.*
15-16. ***Corbin****, H.* ***Avicenne*** *et le récit visionnaire. Paris, 1954; Paris, 1999.*
17. ***Corbin****, H. Creative Imagination in the Sufism of* ***Ibn `Arabi /*** *Princeton Univ. Press. Princeton, 1969.*
18. ***Corbin****, H. Cyclical Time and Ismaili Gnosis. London, 1983.*
19-22. ***Corbin****, H. En Islam Iranien: Aspects spirituels et philosophiques: 4 vols. Paris, 1971-1973.*
23. ***Corbin****, H. Eyes of Flesh, Eyes of Fire: the Science of Gnosis. Jerusalem, 1978.*
24. ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, face de l'homme. Paris, 2008.*
25. ***Corbin****, H. Face de* ***Dieu****, face de l'homme: Hermeneutique et soufisme. Paris, 1983.*

26-27. ***Corbin****, H. Histoire de la philosophie islamique. Paris, 1964; Paris, 1986.*

28. ***Corbin****, H. History of Islamic Philosophy. London, 1993.*

29. ***Corbin****, H. L'Homme et Son Ange: Initiation et Chevalerie Spirituelle. Paris, 1983.*

30-31. ***Corbin****, H. L'Imagination créatrice dans le soufisme d'**Ibn `Arabî**. Paris, 1969; Paris, 2006.*

32. ***Corbin****, H. L'Iran et la philosophie. Paris, 1990.*

33. ***Corbin****, H. The **Man of Light** in Iranian Sufism. Jackson, MI, 1994.*

34. ***Corbin****, H. Le Paradoxe du Monothéisme. Paris: l'Herne, 1981.*

35. ***Corbin****, H. La philosophie iranienne islamique aux XVIIe et XVIIIe siècles. Paris, 1981.*

36. ***Corbin****, H. Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran / Princeton Univ. Press. Princeton, 1977.*

37. ***Corbin****, H. Temple and Contemplation. London, 1986.*

38. ***Corbin****, H. Temple et contemplation. Paris, 2007.*

39. ***Eliade****, M. Images and symbols: Stud. in religious symbolism / Transl. by Ph.* ***Mairet****. Princeton, NJ, 1991.*

40. ***Eliade****, M. Morfologia religiilor: Prolegomene / Text comunicat si pref. de M.* ***Handoca****; Rev. sti. a ed. Manuela* ***Tanasescu****; Cuv. i. de Angelo* ***Morretta****. 2. ed. Bucuresti, 1993. (Ser. Sinteze; N 1).*

41. ***Eliade****, M. Mystic stories: The sacred and the profane / Transl. by Ana* ***Cartianu****. Boulder, 1992 (East European monogr.; N 330)*

42. Mulla ***Sadra Shirazi****. The Book of Metaphysical Penetrations. A Parallel English-Arabic Text / Brigham Young Univ. Press. Provo, 2014.*

43. Mulla ***Sadra Shirazi****. The Elixir of the Gnostics / Brigham Young Univ. Press. Provo, 2003.*

44. Mulla ***Sadra Shirazi****. On the Hermeneutics of the Light Verse of the Qur'an. Londra, 2004.*

45. Mulla ***Sadra Shirazi****. The Wisdom of the Throne / Princeton Univ. Press. Princeton, 1981.*

*46. Shihäb al-Din al-**Suhrawardi**. The Mystical & Visionary treatises of **Suhrawardi**. Transl. by W. M.* ***Thackson****, Jr. London, 1982.*

*47. Shihäb al-Din al-**Suhrawardi**. The Philosophy of Illumination: A new critical ed. of the text of **Hikmat Al-Ishraq**, ed. by J.* ***Walbridge*** *and H.* ***Ziai*** */ Brigham Young Univ. Provo, 2000.*

I. 3. ... **текущите универсални международни библиографски указатели на планетата – ресурс за установяване на нови публикации по проблематиката на *Енциклопедията* (по хронология на възникване; на латиница и на кирилица) (19 ном. назв.: NN 48-67)**

48. Social sciences & Humanities index (SSHI). Bronx (N.Y.), 1907-1974.

49. British humanities index (BHI). London, 1915- .
<https://www.uwe.ac.uk/study/library/databases/a-z/british-humanities-index>. 12.07.2025.

50. Dissertation abstracts international. Ann Arbor (MI), 1938- .
<https://searchworks.stanford.edu/view/486508>. 12.07.2025.

51. Japanese periodicals index (JPI): Humanity & Social science. Tokyo, 1948- .
<https://www.ndl.go.jp/en/data/sakuin/sakuin_select.html>. 12.07.2025.

52. International bibliography of the social sciences. London, 1951- .
<https://about.proquest.com/en/products-services/ibss-set-c/>. 12.07.2025.

53. Index Asia: Ser. in Humanities. Calcutta, 1965- .
<https://aijsh.com/category/research-social-sciences-humanities/rssh-v13/rssh-v13-issue5/>. 12.07.2025.

54. Bibliographie internationale de l'Humanisme et de la Renaissance. Genève, 1966- .
<https://www.brepols.net/series/bihr-p>. 12.07.2025.

55. Humanities index (HI). Bronx (N.Y.), 1974- .

<https://about.proquest.com/en/products-services/bhi-set-c/>. 12.07.2025.

56. Social sciences (SS). Bronx (N.Y.), 1974- .

<https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_retro>. 12.07.2025.

57. Social sciences citation index (SSCI). Philadelphia, 1974- .

<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/social-sciences-citation-index/>. 12.07.2025.

58. Social sciences index (SSI). Bronx (N.Y.), 1974- . <https://www.libraries.rutgers.edu/databases/social_sciences_index_retro>. 12.07.2025.

59. American humanities index (AHI). N.Y., 1975- .

<https://blog.library.gsu.edu/2001/02/02/american-humanities-index-online/>. 12.07.2025.

60. Arts & Humanities citation index (AHCI). Philadelphia, 1976- .

<https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/webofscience-platform/web-of-science-core-collection/arts-humanities-citation-index/>. 12.07.2025.

61. Index to social science & Humanities proceedings (ISS HP). Philadelphia, 1976- .

<https://tischlibrary.tufts.edu/what-we-have/databases/conference-proceedings-citation-index-social-science-humanities>. 12.07.2025.

62. Indice Español de Humanidades. Madrid, 1976- .

<https://digital.csic.es/handle/10261/35909>. 12.07.2025.

63. Humanities international index (HII). N.Y., 2006- .

<https://www.library.nd.edu/database/4UD7U2WLVSACmMwssQsoEy>. 12.07.2025.

64. Новая иностранная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.

65. Новая отечественная литература по общественным наукам. Москва, 1934-1992.

66-67. Новая литература по социальным и гуманитарным наукам. Москва, 1993- .

<https://nlr.ru/res/inv/guideseria/filosofia/index.php> <https://nlr.ru/res/inv/guideseria/liter/record_full.php?record_ID=48966&rid>. 12.07.2025.

I. 4. ...**контекстовата информация**:

I. 4. 1. ... **Ислямът по света (46 ном. назв.: NN 68-114)**

*68. **Ali**, S. A. The Spirit of Islam: A history of the evolution and ideals of Islam, with a life of the Prophet. London, 1978.*

*69. **Armstrong**, K. Islam: A short history. New York, 2002.*

*70. **Awde**, N., transl. and ed. Women in Islam: An anthology from the Qur'an and Hadīths. New York, 2000.*

*71. **Bowker**, J. What Muslims Believe. Oxford, UK, 1999.*

*72. **Cook**, M. The Koran: A very short introduction. Oxford, UK, 2000.*

*73. **Daniel**, N. Islam and the West: The making of an image. Oxford, UK, 2000.*

*74. **Denny**, F. M. An introduction to Islam. New York, 1994.*

*75. **Elias**, J. J. Islam. Upper Saddle river, NJ, 1999.*

*76. **Endress**, G. Islam: An historical introduction / Columbia Univ. New York, 2002.*

*77. **Esposito**, J. L. Islam: The straight path / Oxford Univ. New York, 1998.*

*78. **Esposito**, J. L. The Islamic World: Past and Present. Oxford, 2004.*

*79. **Esposito**, J. L. Makers of Contemporary Islam / Oxford Univ. 2001.*

*80-83. **Esposito**, J. L., ed. The Oxford encyclopedia of the Modern Islamic world: 4 Vol. / Oxford Univ. Oxford, UK, 1995.*

*84. **Gilsenan**, M. Recognising Islam: An anthropologist's introduction. London, 1982.*

*85. **Guillaume**, A. The Traditions of Islam: An introduction to the study of Hadīth literature. Oxford, UK, 1924.*

*86. **Hodgson**, M. G. S. The venture of Islam: 3 Vol. / Univ. of Chicago Chicago, IL, 1974.*

*87. **Keller**, Nuh Ha Mim, trans. Al-Nawawi's manual of Islam / The Islamic Texts Society. Cambridge, UK, 1996.*

*88. **Lewis**, B., ed. The world of Islam: Faith, people, culture. New York, 1992.*

*89. **Murata**, S. The Tao of Islam: A sourcebook on gender relationships in Islamic thought / Univ. of New York. Albany, NY, 1992.*

*90. **Murata**, S. The vision of Islam / S. **Murata**, W. C. **Chittick**. New York, 1994.*

*91. **Nasr**, S. H. The heart of Islam: Enduring values for humanity. San Francisco, CA, 2002.*

*92. **Nasr**, S. H. Ideals and realities of Islam. London, 1966.*

*93. **Nasr**, S. H. Islam: religion, history, and civilization. San Francisco, CA, 2002.*

*94. **Nasr**, S. H. Islamic life and Thought / State Univ. of New York. Albany, NY, 1981.*

*95. **Nasr**, S. H. Islamic spirituality I: Foundations. New York, 1987.*

*96. **Nasr**, S. H. Islamic spirituality II: Manifestations. New York, 1991.*

*97. **Newby**, G. D. A Concise encyclopedia of Islam. Oxford, UK, 2002.*

*98. **Peters**, F. E. A Reader on Classical Islam / Princeton Univ. Princeton, NJ, 1994.*

*99. **Rahman**, F. Islam / Univ. of Chicago. Chicago, IL, 1979.*

*100. **Rejwan**, N., ed. The many faces of Islam: Perspectives on a resurgent civilization / Univ. of Florida. Gainesville, FL, 2000.*

*101. **Renard**, J. In the Footsteps of Muhammad: Understanding the Islamic experience. New York, 1992.*

*102. **Renard**, J. Seven Doors to Islam: Spirituality and the religious life of Muslims / Univ. of California. Berkeley, CA, 1996.*

*103. **Renard**, J., ed. Windows on the House of Islam: Muslim sources on spirituality / Univ. of California. Berkeley, CA, 1998.*

*104. **Rippin**, A. Muslims: Their religious Beliefs and practices. London, 2001.*

*105. **Robinson**, F. Atlas of the Islamic world since 1500. New York, 1982.*

*106. **Ruthven**, M. Islam in the world / Oxford Univ. New York, 2000.*

*107. **Savory**, R. M., ed. Introduction to Islamic civilization / Cambridge Univ. Cambridge, UK, 1976.*

*108. **Schimmel**, A. Islam: An introduction / State Univ. of New York. Albany, NY, 1992.*

*109. **Schulze**, R. A Modern history of the Islamic world. New York, 2000.*

*110. **Schuon**, F. Islam and the Perennial philosophy. London, 1976.*

*111. **Schuon**, F. Understanding Islam. London, 1963.*

*112. **Tayob**, A. Islam: A short introduction. Oxford, Engl., 1999.*

*113. **Waines**, D. An introduction to Islam / Cambridge Univ. Cambridge, UK, 1995.*

*114. **Watt**, W. The formative period of Islamic Thought. Oxford, UK, 1998.*

I. 4. 2. ... **Ислямът в български справочни издания (3 ном. назв.: NN 115-117)**

*115-116. Дом на исляма: вяра, общество, събития: справ.: В 2 т. / състав. Й. **Пеев**; науч. ред. А. **Стоилова**. С., 2022-2025: Т. 1. 2022. 880 с.; Т. 2. 2025. 912 с.*

*117. Ислямът: крат. справ. / [Й. **Пеев** ... и др.]; състав., науч. ред., [предг.] С. **Евстатиев**; [прев. Цв. **Теофанов**]. С., 2007. 268 с.*

II. Статийна и пристатийна литература в *Енциклопедията*
(книги и статии –
традиционни и *е*-публикации)
(764 ном. назв.:
NN 118-882)

*118. **Абдуллах Съдкъ ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 5.10.2021. 1 с.*

*119. **Абу БакрАс-Сиддик**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B1%D1%83_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%8A%D1%80>. 6.10.2021. 5 с.*

120. Австро-турската война от 1787-1791. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(1787_%E2%80%93_1791). 4.10.2021. 1 с.

*121. **Адалъ**, Нури Тургут. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 452-453.*

*122. **Адалъ**, Сюлейман Юсуф. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 456-457.*

*123. **Азиз**, Осман. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 453.*

*124. **Азизоглу**, А. 100-те най-хубави стихотворения на български език през XX век от поети турци: Антолог. / Състав. Азиз **Азизоглу**. [Сопот], 2004. – На загл. с. местоизд. погрешно означ. София.*

125. Ак Язълъ баба теке в село Оброчище. // <https://balchikmuseum.bg/obekti/teke-v-selo-obrochishte/>. 3.10.2021. 1 с.

*126. **Акбъйък**, Небие Ибрахим. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 450.*

*127. **Акиф Осман ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 1.10.2021. 1 с.*

*128. **Акиф**, Хашим. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 459.*

*129. **Алагьоз**, С. Когато надеждите умираха: Публицистика. С., 2013.*

*130. **Алагьоз**, Сабри Ибрахим. – вж и: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, 455-456.*

131. Алевити. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8>. 11.10.2021. 2 с.

*132. **Александров**, Н. Гюлханският хатишериф и неговото влияние върху Османската империя. С., 2002.*

*133. **Александров**, Н. Мюрцщегската реформена програма и нейната роля в Османската империя. С., 2006.*

*134. **Александров**, Н. Пъдарски реформи и тяхното значение за Османската империя. С., 2004.*

*135. **Александров**, Н. Руско-турската война 1828-1829: полит. и воен. аспекти. С., 1995.*

*136. **Александров**, Н. Руско-турската война 1877-1878: полит. и воен. аспекти. С., 1998.*

*137. **Александрова**, Е. Всички възпитаници станаха учители... Одринската българска девическа гимназия „Янко Касъров". // Минало (С.), 2022, N 4, с. 35-47.*

*138. **Александрова**, Е. Одринската българска девическа гимназия „Янко Касъров" – история и*

роля в духовния подем на Тракия (1881-1913). С., 2021.

*139. **Алексиев**, Б. Кримската война 1853-1856: ист. анализ. С., 1992.*

*140. **Алексиев**, Б. Руско-турската война 1768-1774: воен.-ист. анализ. С., 1990.*

*141. **Али ибн Аби Талиб**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B8_%D0%B8%D0%B1%D0%BD_%D0%90%D0%B1%D0%B8_%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B1>. 1.10.2021. 2 с.*

*142. **Алипиева**, А. **Вера Мутафчиева** – между литературата, историята, политиката и геополитиката. С., 2020.*

*143. **Аллах**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B0%D1%85>. 1.9.2021. 6 с.*

*144. **Алтънок**, Нихат. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 451.*

145. Ангорски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 2 с.

*146. **Андреев**, Б. Кърджалийство и хайдутство в българските земи през XVIII и XIX век. С., 1985.*

*147. **Андреев**, Й. България през XV-XVII век. История на османския период. С., 2010.*

*148. **Андреев**, Св. Балканските народи и Руско-турската война 1877-1878. С., 2000.*

*149. Арабистика и ислямознание: Студии по случай 60-год. на проф. д.и.н. **Йордан Пеев**. С., 2001.*

*150. Арабската книжовност и Коранът: Изследв. в чест на проф. дфн **Цветан Теофанов**. С., 2023.*

*151. Арабският свят и ислямът в културно-историческа перспектива: изследвания в чест на проф. д.и.н. **Йордан Пеев**. С., 2017.*

*152. **Арда**, Фаик Исмаил. – вж: о**Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 457.*

*153-159. Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Център. на праевроп. цивилизация в Русия: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С. **Денчев** ... [и др.]; Науч. ред. Н. **Яръмов** ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. **Ралева**, М. **Максимова**; Рец. А. **Субето**... [и др.]. С., 2016.*

*Други авт.: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**; Други ред.: М. **Куманов**, И. **Теофилов**; Други рец.: В. **Митко**, В. **Клюев**, И. **Петева**, В. **Велев**. Списък на ил.; Списък на съкр. Библиогр.: с. 127-135. Имен. показалец. Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. инст. – дн.: УниБИТ.* <http://sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html>

<*https://*www.researchgate.net/publication/307574972_Aryanica> <*https://*www.researchgate.net/profile/Alexandra_Kumanova> *о*<www.arcticas.ru> <*https://*www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw> <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/15-Aryanica-St.Denchev-Al.Kumanova-N-Kazanski-N-Vasilev-2016.pdf>. 15.12.2024. *208 с.*

*160-163. [АРИАНИКА] ARYANICA (: Е-библ. по култа към Светлината – знанието) / Състав. и публ. А. **Куманова** и Н. **Василев**; Науч. и библиогр. ред. А. **Куманова** и Н. **Казански**; Ез. ред. Н. **Василев**; Техн. ред. В. **Велев**; Науч. конс.: М. **Куманов**; Рец. И. **Гарванов**. //* <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/aryanica/> <*https://sno.unibit.bg/e-lib.html*>. *03.02.2025.*

*164. Аркаим: у истоков цивилизации: Фотоальбом / Челяб. гос. унив.; науч. ред. Г. Б. **Зданович**. Челябинск, 2009.*

*165. **Атанасов**, Г. Българският възрожденски периодичен печат. С., 1981.*

*166. **Атанасов**, И. Хатихумайюн: Реформите на Танзимат в Османската империя. С., 2005.*

*167-168. **Атанасов**, Х. Опит за финансов прочит на „Цариградски вестник" (1848-1862). // Изв. / Ц-р за стоп.-ист. изследв. (ЦСИИ) – Пловдив, 2017, с. 72-91.* <https://www.researchgate.net/publication/327020419_Opit_za_finansov_procit_na_Carigradski_vestnik>. 14.3.2019.

*169. **Атасой**, Ахмед Емин. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 440.*

*170. Мустафа Кемал **Ататюрк** и турско-българските отношения в документи (1913-1938) = Belgelerle **Mustafa Kemal Ataturk** ve turk-bulgar iliskileri (1913-1938) / Състав. Дж. **Хаков**. С., 2002. – В навечерието на Втората световна война.*

171. Ахат Баба теке. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA>. 29.8.2021. 1 с.

*172. **Ахирет**. // <https://grandmufti.bg/bg/up-to-date/novini/7150-kakvo-e-postanovlen>. 1.9.2021. 1 с.*

173. Ахмед бей джамия [Кюстендил]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B1%D0%B5%D0%B9_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB)>. 28.8.2025. 1 с.

174. Ахмед бей джамия [Разград]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B1%D0%B5%D0%B9_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4)>. 28.8.2025. 1 с.

175. Ят. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%8F%D1%82>. 13.9.2025. 1 с.

*176. **Багрянов**, К. Отечествената война и освобождението на България. С., 2005.*

177. [Байракли джамия, Самоков]. // Енциклопедия „България". Т. 1. С., 1978, с. 170.

*178. **Байрамьоз**, Сабахаттин. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 454-455.*

*179. **Бакладжъ**, С. Човекът, който носи света. С., 1961. – За поета **Ферхад Юсуф** (1840-1923).*

*180. **Балабанов**, М. **Гаврил Кръстевич**: Нар. деец, книжовник, съдия и управител. С., 1914.*

*181. Балканската война 1912-1913 / Състав. Л. **Данаилов**. С., 1961.*

182. Балкански пакт от 1934. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D1%82>. 7.10.2021. 2 с.

183. Баня Баши джамия, София. // Енциклопедия „София". С., 2017, с. 99-100.

*184-185. **Баръмова**, М. **Махиел Кийл**: България под османска власт: Събр. съч. / М. **Баръмова**, Г. **Бойков**; ред. М. **Кипровска**. С., 2017. <https://www.tendrilbooks.com/images/bookstore/Izvadka_M-K.pdf>. 13.2.2019.*

*186. **Башляр**, Г. Избранное: Том 1: Научный рационализм. Санкт-Петербург, 2000.*

*187. **Башляр**, Г. Психоанализ огня. Москва, 1993.*

*188. **Бахтияр**, Ниязи Хюсеин. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 452.*

*189. **Бей**, А. Трите грации на поезията ни / **Мефкюре Ръза Молла**, **Неджмие Мехмед Улуджан**, **Небие Ибрахим Акбъйък**. С., 2005.*

*190. Хаджи **Бекташ Вели**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8_%D0%91%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%88_%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8>. 28.8.2021. 3 с.*

191. Бекташи. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%B8>. 29.9.2021. 2 с.

*192. **Беляев**, Н. Русско-турецкая война 1877-1878. Москва, 1957.*

*193. **Бердяев**, Н. А. О назначении человека [: Сб. / Авт. вступ. ст. П. П. **Гайденко**; Примеч. Р. К. **Медведевой**]. Москва, 1993.*

*194. Д-р Петър **Берон** и Одринската българска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон": Сб. от статии и документи / Изд. на БАН; Състав. Ив. П. **Ормандживев** и д-р Ив. Ст. **Пенаков**. С., 1958.*

195. Библиотека „Сердика" (Столична библиотека): Български книжици, цифрова платформа. // <https://serdica.libsofia.bg/collections/show/41>. 4.10.2021. 180 с.

*196. **Божинов**, В. Българската просвета в Македония и Одринска Тракия 1878-1913. / Бълг.*

акад. на науките. С., 1982.

197. ***Божинов****, Пл. Цариградските българи между реформите и революцията 1875-1877. С., 2012, с. 117-123. – И за* ***Иванчо Величков Хаджипенчович****.*

198. ***Божков****, И. Балканите и Кримската война / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 1998.*

199. ***Божков****, И. Балканите и Руско-турската война 1828-1829 / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2000.*

200. ***Божков****, И. Балканските реакции към Мюрцщегската програма (1903-1908) / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2009.*

201. ***Божков****, И. Реформите в Османската империя: Гюлханският хатишериф / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2006.*

202 ***Божков****, И. Социално-икономически аспекти на Пъдарските реформи от 1903 г. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2007.*

203. ***Божков****, С. Политическият контекст на Хатихумайюн / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 2010.*

204. ***Бонева****, В. Българското църковно-национално движение 1856-1870. С., 2010.*

205. ***Бонева****, В. Възрожденецът* ***Гаврил Кръстевич****. Шумен, 2000.*

206. ***Борисов****, Д. Вакъфската институция в Родопите XV-XVII в. Пловдив, 2008, с. 164-182. – За Имарет джамия в Пловдив.*

207. ***Борисов****, Д. Караджа паша джамия в Гоце Делчев – историографски разказ и документални реалии. // История (С.), 25, 2017, N 2, с. 119-140.*

208. ***Боршуков****, Г. История на българската журналистика 1844-1877; 1878-1885. С., 2003.*

209-210. ***Бур****, М. История на българските земи XV-XVII век. Карти П.* ***Коледаров****; Ред. кол. Х.* ***Гандев*** *– отг. ред. и др. // История на България / Изд. на БАН: В 10 т. – Т. IV. С., 1983. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/255994/1685145/version/1/file/%D0%98-%D1%8F%2B%D0%BD%D0%B0%2B%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3.%2B%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B8%2B15-17%2B%D0%B2.pdf>. 8.12.2021. 21 с.*

211. ***Бурмов****, А.* ***Марин Дринов*** *като историк на България. // Бурмов, А. Избрани произведения в три тома: Т. 1. С., 1968, с. 314-326.*

212-213. ***Бучкова****, Т. Езиковата политика на „Цариградски вестник” (1848-1862): толерантност и приемственост. // Науч. тр. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”, т. 50, кн. 1, 2012. <https://ntffpu.uni-plovdiv.bg/wp-content/uploads/2024/12/III_048_TANYA_BUCHKOVA_Y.pdf>. 8.9.2024.*

214. Буюк (Бююк) джамия, София. // Енциклопедия „България”. Т. 1. С., 1978, с. 568.

215. Българо-турската спогодба от 20 януари 1886. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B1%D0%B0 (1886)>. 7.10.2021. 1 с.

216. Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. от докум. / изд. на БАН. Инст. за ист. Центр. воен. арх.; състав. М. ***Куманов****, И.* ***Коев****, К.* ***Еюп****; уводни думи К.* ***Еюп****; предг. М.* ***Куманов****. [1. изд.] С., 2004 (Пълната форма на името на състав. К.* ***Еюп*** *е Кемал* ***Еюп Адил****. Текст и на фр. ез. Списък на наградените тур. военнослужещи с балг. ордени и медали през Първ. световна война. Списък на наградените балг. военнослужещи с тур. ордени и медали през Първ. световна война. Имен. показалец, геогр. показалец. – 2. изд. С., 2015.*

217. Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918): сб. с докум. / състав. М. ***Куманов****, К.* ***Еюп****, И.* ***Коев****; предг. А.* ***Кънев****, К.* ***Еюп****, М.* ***Куманов****. 2. изд. С., 2015. Загл. и на тур. ез.: Birinci dünya savaşi sirasinda Bulgar-Türk askeri işbirliği (1914-1918). Имен. показалец, геогр. показалец.*

218. Българска матица. // Уикипедия. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българска_матица>. *15.05.2025.* 1 с.

219 „Български книжици” [списание (1858-1862)]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%B8%D1%86%D0%B8>. 3.10.2021. 1 с.

220-221. Българско училище „Св. Св. Кирил и Методий” (Истанбул). // Уикипедия. <https://

bg.wikipedia.org/wiki/Българско_училище_„Св._св._Кирил_и_Методий”_(Истанбул)> <ceeol.comceeol.com+9bg.wikipedia.org+9facebook.com+9>. *15.05.2025.* 1 с.

222. Българско читалище (Цариград). // Уикипедия. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Българско_читалище_(Цариград)>. *16.05.2025.*

223. Българско-персийски речник. С., 2013.

224. ***Бързицов****, Х. Някога в Цариград. Варна, 1966.*

225. „Бюлетин ...” / Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България. // <https://grandmufti.bg/bg/za-nas/byuletin.html>. 30.10.2021. 3 с.

226. „Васийет наме” от ***имам Мухамед ибн-Али Биргеви****. // Енциклопедия „Българска книга”. С., 2004, с. 322.*

227. ***Василев****, Г. Военни действия и дипломация в Руско-турската война 1877-1878 / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2003.*

228. ***Василев****, Г. Военни действия и дипломатически отношения по време на Кримската война / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2001.*

229. ***Василев****, Г. Военното дело в Руско-турската война 1828-1829 / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2003.*

230. ***Василев****, Г. Политическият контекст на Гюлханския хатишериф / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2008.*

231. ***Василев****, Г. Политическият контекст на Мюрцщегската реформена програма / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2012.*

232. ***Василев****, Г. Политическият контекст на Пъдарските реформи / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2010.*

233. ***Василев****, И. Австро-турската война 1787-1791 г. и нейните отражения върху българските земи. С., 1987.*

234. ***Василев****, И. Балканите и руско-турската война 1768-1774. С., 1987.*

235. ***Василева****, М. Социални и правни реформи в рамките на Хатихумайюн. С., 2013.*

236. ***Велев****, В. Българският национален въпрос в контекста на Руско-турската война 1877-1878 г. // Актуальные проблемы регионоведения: Материалы всерос. науч.-практ. конф. 2013 г. – Россия, Славянск-на-Кубани, 2012, с. 22-31.*

237-238. ***Велев****, В. Исторически преглед, развитие и съвременност на читалищното дело в България: моногр. С., 2022.* <https://www.researchgate.net/publication/362034030_Vencislav_Velev_ISTORICESKI_PREGLED_RAZVITIE_I_SVREMENNOST_NA_CITALISNOTO_DELO_V_BLGARIA_PODBRANI_MOMENTI_ (turn0search4)>. *15.05.2025.*

239. ***Величков****, И. Кърджалийство в Източна България / Варненски унив. Варна, 1999.*

240. Висш ислямски институт. // <https://islamicinstitute-bg.org/>. 27.10.2021. 5 с.

241-247. Войната между България и Турция 1912-1913 г. Т. 1-7. С., 1928-1937.

248-250. ***Войников****, Д. Българите в най-източната част на Балканския полуостров. С., 2002. 440 с.; 2. изд. 2009.* <https://www.promacedonia.org/dv/dv_19.html>. *27.10.2021.*

251. ***Вълчков****, А. Балканската война 1912-1913. С., 2005.*

252. „Гайда” [вестник (Цариград, 1863-1867)]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0_(%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%oB8%D0%BA)>. 3.10.2021. 1 с.

253. ***Ганчев****, Д. Спомени. С., 2005. – И за Солунските бълг. гимназии.*

254. Недим Хафъз Ибрахим ***Генджев****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BC_%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%B2>. 26.10.2021. 2 с.*

255. ***Генов****, Ц. Освободителната война 1877-1878. С., 1978.*

256. ***Генчев****, Н. Българското Възраждане. С., 1980.*

257. ***Генчев****, Н. Възрожденският Пловдив: лидери и интелектуалци. С., 2014.*

258. ***Генчев****, Н. История на българската журналистика. С., 1976.*

259. ***Георгиев****, Г. Освободителната война 1877-1878. С., 1986.*

260. ***Георгиев****, Л. За просветното дело на българите в Одрин и мястото на отците възкресенци в него. // История (С.), 2013, N 6, с. 467.*

261. ***Георгиев****, П. Българските земи и австро-турската война 1787-1791 г. / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив,1995.*

262. ***Георгиев****, П. Гюлханският хатишериф и реформите на Танзимат. С., 2010.*

263. ***Георгиев****, П. Мюрцщегската реформена програма и българските земи. Варна, 2015.*

264. ***Георгиев****, П. Политическите и дипломатически аспекти на Българо-турската спогодба от 1886 г. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2010.*

265. ***Георгиев****, П. Пъдарските реформи и Балканите. Варна, 2012.*

266. ***Георгиев****, П. Хатихумайон и балканските народи. Варна, 2015.*

267. ***Георгиева****, И. Нестинарство между двете световни войни. // Бълг. фолклор (С.), 2005, N 2, с. 5-25.*

268-269. ***Георгиева****, Ц. Еничарите в българските земи / Македонски науч. инст. Пловдив, 1988. <https://macedonia.kroraina.com/cgebz/georgieva_enicharite_v_bylgarskite_zemi_1988.pdf>. 15.05.2020. 240 с.*

270. Годишник / Висш ислямски инст. // <https://islamicinstitutebg.org/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8/>. 23.9.2021. 2 с.

271. ***Гергова****, Д. Демир Баба теке – българският Ерусалим: Пътеводител / Д.* ***Гергова****, К.* ***Венедикова****. С., 2007.*

272. ***Голийски****, П.* ***Зиези****, от който са Българите. Предхристиянска и предмюсюлманска религия и митология. С., 2003. (Библ. Бълг. вечност; 41). – Библиогр. с. 399-406; Показалци.*

273. ***Головин****, С. П. История Русско-турецкой войны 1877-1878 гг. Санкт-Петербург, 1910.*

274. Гръцко-турска война (1919-1922). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D1%8A%D1%86%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(1919_%E2%80%93_1922)>. 8.10.2021. 2 с.

275. ***Гюзелев****, Вълчо. Кърджалийството и бунтовните движения в Родопите през XVIII век. // Ист. преглед (С.),1989, N 2, с. 25-40.*

276. ***Гюней****, Захит. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 445-446.*

277. ***Данов****, Х. Из древната икономическа история на Западното черноморие до установяването на римското владичество. С., 1939.*

278-279. ***Данов****, Х. Към историческия облик на древна Тракия: В 2 ч. С., 1944-1947.*

280. ***Дафинов****, З. Титанът на Възраждането:* ***Петко Р. Славейков****. С., 1997.*

281. ***Дениз****, Невзат Якуб. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 450-451.*

282-284. ***Денчев****, С. Информационная среда культуры планеты (на опыте прочтения нестинарства /ритуальн. танец на жараве/: Рацион.карта / С.* ***Денчев****, А.* ***Куманова****. // Information societytechnologies and culture [E-ресурс]: X Jubilee intern. conf. „EVA 2007 Moscow: Culture and inform. soc. technologies. Cent. XXI: Electronic inform., the visual arts and beyond” = Технологии информационного общества и культура: X юбил. межд. конф. EVA2007 Москва, 3-6 дек. 2007 г.: Культ. и технолог. информ. о-ва. Век XXI: Электрон. информ., визуальн. искусства и запределами”: [Материалы] / Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино; Европ. комис. – 1 оптичен диск (CD-ROM). – Библиогр.: 17 неном.назв. <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc> <http://www.evarussia.ru>. 15.05.2008.*

285. Дервиш. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B8%D1%88>. 22.8.2021. 2 с.

286. ***Дечев****, Д. Веди като трако-фригийско божество / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 1923. 11 с.*

287. Джуз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D1%83%D0%B7>. 21.7.2021. 2 с.

288. Джумая джамия, Пловдив. // Енциклопедия „България”. Т. 2. С., 1981, с. 301-302.

289. ***Димитров****, В.История на българското Възраждане в Лозенград / В.* ***Димитров****, И.* ***Пенев****. С., 1978.*

290. ***Димитров****, В.История на българското Възраждане в Цариград / В.* ***Димитров****, И.* ***Пенев****. С., 1975.*

291. ***Димитров****, И. Кърджалийството и народното въоръжено движение в Тракия / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски”. Пловдив, 1997.*

*292. **Димитров**, П. Анализ на Мюрцщегската програма (1903-1908). С., 2018.*

*293. **Димитров**, П. Влиянието на Пъдарските реформи върху българските земи. С., 2015.*

*294. **Димитров**, П. Въведение в Гюлханския хатишериф. Варна, 2013.*

*295. **Димитров**, П. Дипломация и война: Руско-турската война 1828-1829. Варна, 2008.*

*296. **Димитров**, П. Кримската война и ролята на българските земи. Варна, 2005.*

*297. **Димитров**, П. Руско-турската война и българското национално освобождение. Варна, 2008.*

*298. **Димитров**, С. **Султан Махмуд II** и краят на еничарите. С., 2015. <https://iztok-zapad.eu/sultan-mahmud-ii-i-krayat-na-enicharite>. 15.05.2023.*

*299-300. **Димитров**, Ст. Преобразуване на византийския Адрианопол в османския Одрин. // Ист. преглед (С.), 2016, N 1-2, с. 191-226.*

<https://www.academia.edu/67849366/Преобразуване_на_византийския_Адрианопол_в_османския_Одрин>. 10.09.2019.

*301. **Димитров**, Хр. Балканите по време на австро-турската война 1787-1791 г. С., 2001.*

*302. **Димитров**, Хр. Българо-турската спогодба и нейните последици. Варна, 2013.*

*303. **Димитров**, Хр. Исторически аспект на Хатихумайюн. С., 2008.*

*304. **Димчева**, Р. Първоначалното образование в Солун. // Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934, с.260-264.*

*305. **Динеков**, П. Литература и общество през Възраждането. С., 1972, с. 289-294. – И за в. „Турция" (Цариград, 1864-1873).*

*306. **Динеков**, Петър. Академик **Александър Теодоров-Балан** и българската литература. // Сборник в чест на **Александър Теодоров-Балан** по случай деветдесет и петата му годишнина. С., 1955.*

*307. **Добрев**, Д. Тайните на Томбул джамия [Шумен]. С., 2011.*

*308. **Дойнов**, Д.Българската народностна общност в Цариград и нейната културно-просветна дейност през Възраждането. // Българско възраждане / Изд. на БАН. С., 1982, т. 2, с. 215-232.*

*309. **Дойнов**, Д. Д-р **Христо Т. Стамболски** – лекар и общественик (1843-1932). // Изв. / Мед. инст. при БАН, 1951, N 4-5, с. 313-324.*

*310. **Дурмуш**, Али. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 439.*

*311. Светослав **Духовников** – един от Дружба „Родина". С., 2014.*

312. Духовно ислямско училище в Момчилград. // <https://du-momchilgrad.com/>. 29.7.2021. 2 с.

313. Духовно училище „Нювваб" в Шумен. // <http://nuvvab.net/>. 29.7.2021. 2 с.

314. Духовно училище – София. // <https://www.grandmufti.bg/bg/up-to-date/saobshteniya/13163-2025-02-12-08-37-16.html>. 28.10.2021. 12 с.

*315. **Дюлгерова**, К. Българската периодика през Възраждането (1844-1878) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2004.*

*316. **Дюмон**, П. Периодът на реформите (Танзимат) (1839-1878). // История на османската империя / Под ред. на Р. **Мантран**; Прев. от фр. Г. **Меламед**. С., 1999.*

*317. Един заслужил ветеран на българската наука [: **Александър Теодоров-Балан**]. // Църковен вестник (С.), N 39-40, 17 ноември 1949.*

*318. **Евстатиев**, С. Религия и политика в арабския свят: ислямът в обществото. С., 2012.*

*319. **Евстатиева**, Г. Арабското стихознание. С., 2011.*

*320. Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България: [Изследв. на информ.паралел между култ. на Древен Иран и България] / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // Издател (В. Търново), 2008, N 3-4, с. 45-55: с ил.*

*321. Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // Списание на БАН (С.), 2011, N 3, с. 36-51: с ил. – Библиогр.: 219 неном.загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.*

322. Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на

*нестинарската феноменология в България: Плен. докл. / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на култ. С., 2009, с. 45-92. – Библиогр.: 219 неном. загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.*

*323-324. **Елдъров**, С. Католиците в България (1878-1989). С., 2002. 816 с. <https:// protobulgarians.com/Polezni%20knigi/S%20Eldaarov%20-%20Katolitsite%20v%20BG.pdf>. 10.8.2020.*354 с. – И за *Българо-католическите гимназии в Одрин.*

*325. Е-библиотека „БАЛАНИКА": Акад. **Александър Теодоров-Балан**. Автобиобиблиогр. [1086 частично ном. от авт. и преброени от него ном. 870 записа към 1.IX.1954, публ. и доп. доп. през 2022 г. с 21 ном. назв.: NN 1087-1107] – лекц. с тезаурус на ез. / Под науч. ред. на М. **Куманов**: Факсим. публ.; Дигитализация / А. **Куманова**, Н. **Василев**, А. **Георгиев**; Тезаурус на ез. на ... / М. **Куманов**, А. **Куманова**, Н. **Василев**; Съвр. науч. ком.: към автобиобиблиогр. на ... / А. Куманова; към ез. на лекц. на ... / Н. **Василев**; Справ. апарат към автобиобиблиогр. на ... (Имен. показ.; Показ. на период. изд.; Показ. на рец., отз. и крит. бел.; Показ. на прев.; Геогр. показ.) / Състав. А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Ралева**, М. **Максимова**, Д. **Костадинова**; Справ.-инф. ризома на честотност на частите на речта в ез. на ... / Ц. **Найденова**, Ц. **Йовчева**, И. **Трендафилова** / Състав. на е-библ. А. **Куманова**, Н. **Василев**, И. **Трендафилова**. // LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор **Милен Куманов**: Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. С., 2022, с. 225-593: със 196 факсим.; 28 лингв. табл.; 2 граф.; 1 фотопортр. Съдържа и: Кадастрално дърво на частите на речта в езика на А. Т.-Б. [Бел. на ред. – А. К.]*

326. Елмалъ Баба теке край с. Биволяне, Момчилградско. // <https://opoznai.bg/view/elmala-baba-tekke-bivoliane>. 29.10.2021. 2 с.

*327. **Ерди**, Ислям Бейтуллах. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 446-447.*

*328. **Ерендорук**, Юмер Осман. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 459-460.*

329. Ески джамия Ебу Бекир. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%AF%D0%BC%D0%B1%D0%BE%D0%BB). 28.10.2021. 2 с.

*330. **Желев**, И. Завещанието и наследството на **княз Александър Богориди**. // Ист. преглед (С.), 59, 2003, N 1-2, с. 80-92.*

*331. **Желязкова**, А. В Огледалото за обратно виждане. За **Салих бей** и неговите мъдрости. // <https://www.marginalia.bg/v-ogledaloto-za-obratno-vizhdane-za-salih-bej-i-negovite-madrosti/>. 22.04.2024. 12 с.*

*332. **Жечев**, Н. Българска матица в Цариград (1909-1912). // Македонски преглед (С.), 15, 1992, N 1, с. 36-66.*

333. Замзам. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D0%B7%D0%B0%D0%BC>. 27.10.2021. 2 с.

*334. **Зарев**, В. Блясъкът на загубата [: **Шари Пийкок**]. // Култура (С.), N 46, 24 ноември 2000.*

*335. **Зафер**, З. Възродена от пепелта (Поезията на **Мефкюре Моллова**). // Orbis linguarum = Езиков свят (Благоевград), 20, 2022, N 3, p. 427-436.*

*336. **Зафер**, З. Тюркология в изгнание. **Мефкюре Моллова**: Биогр. изследв. / З. **Зафер**, Н. **Муратова**. С., 2022.*

*337-338. **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015. 2. изд. Благоевград, 2024.*

339. Зекят. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BA%D1%8F%D1%82>. 30.10.2021. 2 с.

*340. **Златанов**, М. Австро-турската война и европейската дипломация през XVIII век. Варна, 2005.*

*341. **Златанов**, М. Гюлханският хатишериф в европейския контекст. С., 2015.*

*342. **Златанов**, М. Мюрцщегската реформена програма в контекста на европейската политика. С., 2020.*

343. ***Златанов****, М. Реформите в Османската империя през XX век: Пъдарските реформи. С., 2018.*

344. ***Златанов****, М. Руско-турската война 1828-1829 и европейската дипломация. С., 2010.*

345. ***Златанов****, М. Хатихумайюн в европейската дипломация. С., 2017.*

346. ***Ибн Араби****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B1%D0%BD_%D0%90%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B8>. 1.9.2021. 4 с.*

347. ***Ибрахим****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B8%D0%BC_(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA)>. 30.7.2021. 2 с.*

348. Ибрахим паша джамия. // Енциклопедия „България". Т. 3. С., 1982, с. 5-6.

349. Ибрахим паша джамия. // Кратка история на българската архитектура / Състав. Д. П. ***Димитров*** *и др. С., 1965, с. 185.*

350. Изследване на информационната карта на трансмисиите на културa в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Централна и Източна Турция (Ист.: Сев. Месопотамия): Докл. на засед. на Науч. със. на СВУБИТ на 29.06.2009 г. / С. ***Денчев****, А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Н.* ***Василев****. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски вестник (С.), N 31, ноември 2009, с. 31: с ил.*

351. ***Илиев****, В. Българо-иранци или ирано-българи. С., 2005.*

352-353. Империи, граници, политики (XIX – XX век): Сб. с материали от междунар. науч. конф. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски", 27-28 февр. 2015 г. / [предг.], състав. и науч. ред. П. ***Митев*** *и В.* ***Рачева****. С., 2016.*

<https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/236677/1571867/version/1/file/sbornik-granitzi-24.11.2016.pdf>. 16.9.2025.

354-355. Иранские корни нестинарского феномена (Экспед. в Иран с целью установл. историогр. информ. карты нестинарской феноменолог. в Болгарии в качестве трансмиссии мировой культ.) / С. ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. // Митра: Зороастр. информ.-аналит. журн. (Санкт-Петербург), 2009, N 10 (14), с. 131-141: с ил. <http://www.zoroastrian.ru/node/1369>. 6.10.2010.*

356. Историографска експедиция в Санкт-Петербург за установяване информационната карта на нестинарската феноменология в България. // [Шеста] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на култ. / С. ***Денчев****, А.* ***Куманова****, М.* ***Куманов****, Н.* ***Казански****. С., 2009, с. 505-610. – Библиогр.: 1036 неном. загл. в 136 ном. бел.*

357. История на Исляма (Tarih-i islâm. Şumnu: Intibah matbaasi, 1351/1932. 219 p.).// <https://plus.cobiss.net/cobiss/bg/bg/bib/1046229732#full>. 3.8.2021. 219 с.

358. ***Йозгюр****, Хайрие. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 458.*

359. **Йозерган**, Н. *Неделно школо както някога в Цариград. // Труд (С.), 14.10.2015.* <https://trud.bg/a/articles/article-5044559>. *8.10.2016.*

360. ***Йълдъръм****, Лятиф Али. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 447.*

361. Кадемли Баба Теке [с. Сокол, обл. Стара Загора]. // <https://www.hramove.bg/hramove/temple_4119.html>. 5.8.2021. 2 с.

362. ***Кадир****, Ахмед. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 441.*

363. ***Калицин****, М. Подбрани османски документи за Търново и Търновска каза / М.* ***Калицин****, К.* ***Мутафова****. В. Търново, 2012.*

364. ***Калоянов****, А. Българското шаманство. С., 1995.*

365. ***Калчев****, К. Българо-турски военнополитически отношения 1915-1918 г. В. Търново, 2010.*

366. ***Камбероглу****, Ибрахим. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 446.*

367. ***Кандиларов****, Г. Българските гимназии и основни училища в Солун / Македонски науч. инст. С., 1930.*

368. ***Капсъзов****, Кешиф Ахмедов. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 456.*

369. ***Капсъзов****, С. Краят на потоците: Роман. С., 1994.*

370. ***Карахасан-Чънар****, Ибр. Османските потайности: еничарите. С., 2024. <https://bnr.bg/post/101977890>.* 16.04.2024. *1 с.*

371. ***Карахюсеинов****, М. Не по ноти. Стихове. С., 1999.*

372. ***Карахюсеинов****, Мехмед Хасанов. – вж и:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 449-450.*

373. Янко ***Касъров****. // Уикипедия.* <https://bg.wikipedia.org/wiki/Янко_Касъров>. *17.05.2025.* 1 с.

374. ***Кацаров****, Г. Антични паметници от Тракия. // Год. Нар. библ. „Ив. Вазов” – Пловдив, 1932 (за 1930), с. 211-228. – Друго загл. Monuments antiques de la Thrace.*

375. ***Кацаров****, Г. Мадара и Плиска: Тяхното значение за бълг. история: Реч, произнесена пред нар. събор в Мадара на 15 май 1927. С., 1927. 19 с.: с ил.*

376. ***Кацаров****, Г. Нови паметници на* ***Митра*** *в България. // Изв. на Бълг. археол. д-во (С.), 2, 1911, с. 46-69.*

377. ***Кендерова****, С. Автори сред турското население на Самоков и техните творчески изяви. // Османистиката. Исторически отговори за бъдещето. Сб. по случай 75-год. на доц. М.* ***Михайлова-Мръвкарова*** */ Под ред. на Т.* ***Евтимова*** *и др. С., 2012, с. 30-41.*

378. ***Кендерова****, С. Библиотеката към „Томбул джамия” в Шумен – формиране на нейния фонд и състоянието му днес. // Год. / Ист. фак. на Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий” (Изследв. в чест на 60-год. на проф. д-р* ***Кр****.* ***Мутафова****), 2, 2018, с. 325-335.*

379. ***Кендерова****, С. Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин: Каталогът на библ. (1837-1887). С.: Унив. изд. „Св. Климент Охридски”; Научноизслед. ц-р към Висш. ислямски инст., 2024.*

380. ***Кендерова****, С. Библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин – среща на Изтока със Запада. // Хармония в различията: Сб. с докл. от науч. конфер. „Хармония в различията” (София, 10.12.2018) / Състав. Ж.* ***Назърска****, С.* ***Шапкалова****.С., 2018, с. 306-314.*

381. ***Кендерова****, С. Големите обществени (вакъфски) библиотеки по българските земи в светлината на новоиздирени извори. // Историята на книгата – начин на живот: Сб. в чест на проф. д.ф.н.* ***Ани Гергова*** */ Състав. и ред. Кр.* ***Даскалова****. С., 2002, с. 115-151.*

382. ***Кендерова****, С.* ***Ел-Кешфи ефенди*** *– един местен творец и дарител от края на XVII – първата половина на XVIII век. // История на мюсюлманската култура по българските земи: Изследв. / Състав. и отг. ред. Р.* ***Градева****. С., 2001, с. 72-99.*

383. ***Кендерова****, С. За една ранна библиотека от епохата на селджуците. // Библиотечни дискурси: Юбил. сб., посв. на 60-год. на Ал.* ***Дипчикова*** */ Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”; Състав. А.* ***Тотоманова****; Науч. ред. Ц.* ***Панчева****. С., 2006, с. 141-157.*

384. ***Кендерова****, С. За интереса към книгата у едно турско семейство от Самоков. // Studia balkanica (София), Т. 23 / 1. Изследванияв чест на чл.-кор. проф.* ***Стр****.* ***Димитров****. Т. I. / Състав. В.* ***Тодоров****. С., 2001, с. 311-324.*

385. ***Кендерова****, С. Извори за живота на пророка* ***Мухаммад****, съхранявани в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”. // Личността на пратеника* ***Мухаммад****: Сб. от конф. (София, 25.04.2015) / Музей за Ист. на София; Научноизслед. ц-р към Висш. ислямски инст.; Състав. Ариф* ***Абдуллах****. С., 2016, с. 106-157.*

386. ***Кендерова****, С. Книгата в дома на* ***Осман паша****, валия на Сайда (XVIII в., първа четвърт) (Статии) (III 45). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф.* ***Александра Куманова****: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 474-488.*

387. ***Кендерова****, С. Книги, библиотеки и читателски интереси сред самоковските мюсюлмани (XVIII – първа половина на XIX век) / Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”. С., 2002.*

388. ***Кендерова****, С. Коранът и кораническата литература в библиотеката на* ***Осман Пазвантоглу*** *във Видин (1252/1837). // Арабският свят и ислямът в културно-историческа*

*перспектива: Изследв. в чест на проф. д.и.н. **Й. Пеев**; Ред. П. **Павлович**, С. **Евстатиев**. С., 2017, с. 69-84.*

*389. **Кендерова**, С. Мюсюлмански книжовници от Кюстендил и връзките им с други духовни средища в българските земи. // Изв. / Ист. музей Кюстендил. В. Търново, Т. 10, 2005 [за 2004], с. 393-399.*

*390. **Кендерова**, С. Мястото на еш-шейх **ел-Хаджж Хасан бин Салих** сред самоковските книжовници от XVIII век. // Арабистика и ислямознание: Т. 2. Студии по случай 60-годишнината на доц. д.ф.н. П. **Самсарева**; Под ред. на С. **Евстатиев**, Хр. **Чобанова**, Ив. **Дюлгеров**. С., 2003, с. 359-371.*

*391. **Кендерова**, С. Поетични творби на съвременници на пророка **Мухаммад** в Библиотеката на **Осман Пазвантоглу** във Видин. // Арабската книжовност и Коранът: Изследв. в чест на проф. дфн **Цветан Теофанов**. С., 2023, с. 233-254.*

*392. **Кендерова**, С. Преписи, свързани с името на **Шейх Бали** ефенди и съхранявани в Националната библиотека в София. // Год. / Висш. ислямски инст. (С.), 2, 2010, с. 249-258.*

*393. **Кендерова**, С. Творчески изяви на турските кописти от Самоков (XVII-XIX век). // Из живота на европейските провинции на Османската империя през XV-XIX век: Сб. изследв. в памет на проф. д.и.н. **Елена Грозданова** / Състав. и ред. Ст. **Първева** и О. **Тодорова**. С., 2016, с. 478-509.*

*394. **Кендерова**, С. Хадиската литература в България през XVII-XIX век. // Мюсюлманската култура по българските земи: Изследв. / Състав. Р. **Градева**, Св. **Иванова**. С., 1998, с. 353-379.*

*395. **Керим**, Юсуф. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 461.*

*396. **Кертев**, Г. Поляци и българи: Делото на отците възкресенци в Одрин 1863-1918. С., 1936, с. 60-65.*

*397. **Кирилов**, Х.Първите български литературни дружества в Османската империя. С., 1975.*

*398. **Княз Стефан Богориди** / Състав. И. **Радев**. В. Търново, 1994.*

*399. **Ковачев**, Р. Опис на Никополския санджак от 80-те години на XV век. С., 1997.*

*400. **Коджамустафа**, М. Сбогуване по никое време: Дневник. С., 2007.*

*401. **Коджамустафа**, Мефмед Алев. – вж и: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 448.*

*402. **Козанович**, А. Институт „Мария Лурд" в гр. Одрин. // Календар „Св. Кирил и Методий". С., 1932, с. 70-74.*

*403. **Колев**, А. Ролята на Хатихумайюн в развитието на османското право / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2012.*

*404. **Колев**, Б. Стенописната украса на жилищните и обществените сгради през Възраждането в Самоков. // Изв. Инст. изобр. изк. (С.), 1, 1956, с. 119-135. – И за Байракли джамия, Самоков.*

*405. **Колев**, Й. Професионална и социална структура на българското учителство в Македония (1878-1902). // Македонски преглед (С.), 1995, N 3, с. 51-72.*

406. Конвенция за Черноморските проливи. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%BE%D1%82_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%8C%D0%BE>. 7.10.2021. 2 с.

*407. **Кончтинова**, Ю.Българската девическа гимназия „Св. Благовещение" в Солун. / Бълг. акад. на науките. С., 2019, с. 235-263.*

408. Коранът. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD>. 5.8.2021. 2с.

*409. **Косев**, А. Османска власт и кърджалийски движения в българските земи / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2011.*

*410. **Костов**, А. Военни операции и стратегически събития от Австро-турската война 1787-1791. С., 1990.*

*411. **Костов**, А. Исторически преглед на Гюлханския хатишериф. С., 2005.*

*412. **Костов**, А. Исторически преглед на Мюрцщегската програма. С., 2008.*

*413. **Костов**, А. Исторически преглед на Пъдарските реформи. С., 2006.*

414. ***Костов****, А. Стратегия и тактика в Кримската война. С., 1996.*

415. ***Костов****, А. Стратегия и тактика по време на Руско-турската война 1828-1829. С., 1998.*

416. ***Костов****, А. Стратегия и тактика по време на Руско-турската война 1768-1774. С., 1990.*

417. ***Костов****, А. Тактика и стратегия в Руско-турската война 1877-1878. С., 2000.*

418. ***Крайничанец****, Т.Солун: икономически и културно-просветен център на Македония. С., 1938, с. 23-25. – И за Солунската бълг.девическа гимназия.*

419. ***Кръстев****, Л. Войната на Палмерстън. Великобритания, Кримската война и балансът на силите. С., 2022.*

420. ***Кръстевич****, Г. Кратко описание на град Пловдив и на неговите древности / Бълг. акад. на науките. С., 1985. – Преизд. от ориг. от 1865 г.*

421. ***Куманов****, М. Македония. Кратък исторически справочник. С., 1993, с. 211.– За Пъдарските реформи от 1903 г.*

422. ***Куманова****, А. Верният път (Изуч. на цивилизациите: път към истинската култ. глобализация): (Paper of the Intern. conf. on education and globalization – 2-3 Oct. 2012 in Tehran, Islamic Rep. of Iran; Comm. 2. Communication, education and globalization. Civilizations, education and globalization) / А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****. // Съвременник: Сп. за лит. и изкуство (София), 2014, N 1, с. 131-139.*

423. ***Куманова****, А. 20.05.2016 – XII Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ „Информация, знание, цивилизация – пътят на човечеството" – „Information, knowledge, civilization – the road of the Mankind" (девиз: „Не по-малко достойно е да опазиш придобитото, от това да го спечелиш" – „Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri") – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, е- и традиционната библиотека „Арианика", дарени от А.К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies):* ***Куманова****, А. Дарение на УниБИТ на традиционната и електронната библиотека ARYANICA от 167 номерирани документални единици (по Мала Азия и Балканския трансмисия на сев. соларен култ към земите на Иран, полуостров): каталог, показалци, ценни изд. и ксерокопия на докум. източници, направени в чуждестр. библ. (Втор.-докум. база на изд.:* ***Арианика****: Експед. център. на праевроп. цивилизация в Русия във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: Протоарии и праславяни: Културолог.-феноменолог. декод. на митолог., ист. и лингвист. пл.: Уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Науч. ред. Н.* ***Яръмов****... [и др.]; Библиогр. ред. Д.* ***Ралева****, М.* ***Максимова****; Рец. А.* ***Субето****... [и др.]. С., 2016. Други авт.: А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Н.* ***Василев****. // Тр. на СНО при УниБИТ. Т. 12, 2017, с. 340-357.*

424-427. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.: Уч. пособ. по дисципл. „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство" / Състав., историогр., предг. А.* ***Куманова****; Науч. и ез. ред., дейксис (етимолог.), емблематика Н.* ***Василев****; Науч.ред. С.* ***Денчев****...[и др.]; Терминолог. и справ.-информ.ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов*** *... [и др.]. С., 2012.* <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <*https://*www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>. *7.9.2013.*

428-431. ***Куманова****, А. Нестинариана: Историогр. Фотомоногр.: Уч. пособ. / Науч. и яз. ред. Н.* ***Василев****; Науч. ред. С.* ***Денчев*** *... [и др.]; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н.* ***Казански****; Библиогр. и справ.-информ. ред. М.* ***Максимова****; Справ.-информ. ред. Д.* ***Ралева****; Рец. Ж.* ***Стоянов****... [и др.]. С., 2014.* <http://www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <*https://*www.academia.edu/upgrade?feature=name_mentions&trigger=mentioning-author-rw>. *11.6.2015.*

432. ***Куманова****, А. Ново издание на речника на персийските думи в българския език: [Рец. за кн.:* ***Фиюзи****, Х. Персийски думи в българския език / А.* ***Куманова****, Н.* ***Василев****. Ред. И.* ***Панов*** *[Уводни думи и предг. Х.* ***Фиюзи****; Послесловие Мохаммад Али* ***Кияни****; Предг. към първото изд. Ст.* ***Кендерова****; Предг. Вл.* ***Зарев****]. [2. доп. изд.]. С., 2015. Посв. на скъпата си дъщеря* ***Шараре****. // Науч. тр. на Унив. побиблиотекознание и информ. технолог. (С.). Т. 13, 2015, с. 269-277. Рез. на рус. и англ. ез.*

433-436. ***Куманова****, А. Очите на* ***Шари****. Sub rosa: Страници от един забравен дневник [по науч. експедиции в Иран, Турция /Сев. Месопотамия/, Италия, Русия, България] = Shari`s eyes. Sub rosa: Pages of a forgotten diary [according to sci. missions in Iran, Turkey /North Mesopotamia/,*

*Italy, Russia, Bulgaria] / Ред., бел. Н. **Василев**; Ред.-иранист И. **Панов**; Рец. Цв. **Теофанов**... [и др.]. Послесловия: А. **Норузи**, М. А. **Кияни**, С. **Денчев**. 4. изд. [1. изд. 2014; 2. е-изд. 2015; 3. доп. е-изд. 2016]. С., 2024.*

*Други рец.: А. **Федотов**, Б. **Тодорова**, П. **Велчев**, Н. **Казански**. Рез. на бълг., рус., англ. ез.; В ч. от тир. рез. на перс. ез. Библиогр.: 175 ном. назв. Кн. се изд. със съдействието на Култ. представителство към Посолството на Ислямска Републ. Иран в Републ. България. – За **Шари Пийкок**.*

*437-451. **Куманова**, А. Персонална биобиблиография: Уч. – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст: практикум по общо библиографознание (с. 1-97; 1640-1675; 1676-1813): **Александър Теодоров-Балан**: Автобиобиблиогр. (1954); Дигитализация (2022) (1107 ном. назв. – на вс. авт. публ.) / А. **Куманова**; Справ. апарат: А. **Куманова**, Н. **Казански**, Д. **Костадинова**; Науч. коментар. / А. **Куманова**; под ред. на М. **Куманов** (2021) (с. 98-277). 1. изд. 2022; **Милен Куманов**: Биобиблиогр. (301 ном. назв. на моногр. справ.-енциклопед. тр. на авт. и лит. за него) / А. **Куманова** (с. 278-417). Ново [8.] изд.; 1. изд. 2008; 2. изд. 2008; 3. изд. 2014; 4. изд. 2022; 5. изд. 2023; 6. изд. 2023; 7. изд. 2024; **Александра Куманова**: Автобиобиблиогр. (с. 418-1639); Обща ред. С. **Денчев** – послесл. (с. 1814-1818); Отг. ред. Д. **Стоянова**; Науч. ред. Н. **Василев** – преамб. (с. 102-106; 282-318; 422-433), дейксис (с. 1837-1838); Библиогр. ред.: К. **Александрова** – послесл. (с. 1819-1822) и др.; Рец.: И. **Петева** (с. 1827-1828), Н. **Казански** (с. 1829-1836). 6. прераб. и доп. изд. (1. изд. 2014; 2. прераб. и доп. изд. 2016; 3. прераб. и доп. изд. 2017; 4. прераб. и доп. изд. 2018; 5. прераб. и подборно изд. 2020.) С., 2024. Други библиогр. ред.: В. **Велев**, И. **Линден** – послесл. (1823-1826), С. **Филипова**, Д. **Костадинова**, И. **Камбурова**, М. **Максимова**. Посв. на 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.; Посв. на славния 75-год. юбилей на УниБИТ; Посв. на светлата памет на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963), въплътил под началото на проф. **Тодор Боров** истинния дух на библиогр. култура.*

*452. [**Куманова**, А.] Ритъмът на времето: Нестинарство. Информ. карта (Сцен. на едноим. науч.-докум. филм на Специализ. висше у-ще по библиотекозн. и информ. технолог. / Идея и концепция С. **Денчев**; Посв. се на усилията да се проникне в явното и неявното знание за всяка информ. среда, чрез което тази среда се трансформира в нейна говореща ни карта-пътеводител, неизключваща нито един от информ. пл. на битието и съзнанието, обхващаща ги в единство, достигащо до планет. значимост и космичност. – София, 2007). // Издател (В. Търново), 2007, N 3-4, с. 4-8: с ил. – Без подпис.*

*453. **Куманова**, А. 17.05.2013 – IX Студентска научна конференция иизложба наУниБИТ„Информационна култура: наука–изкуство–религия" – „Information culture: science – art – religion" (девиз: „Знанието е сила" – „Scientia est potentia") – пред Академичната общност на УниБИТ и представителите на библиотечната, културната и научната общественост – от Българската академия на науките,Националната библиотека „Св. Св.Кирил и Методий" и др. – по време на премиерата на библиографския указател, е- и традиционната библиотека „Нестинариана", дарени от А. К. на УниБИТ (University of Library Studies and Information Technologies): **Куманова**, А. Дарение на колекцията „Нестинариана" – библиографски указател, електронна и традиционна библиотека от **1549 номерирани документални единици**: Докл.на IX Студентск. науч. конф. и изложба „Информ. култ.: наука – изкуство–религия" – „Inform. culture: science – art – religion" – София, 17.05.2013 г. // Издател (В. Търново), 2013, N 1-2, с. 36-45: ил. – Рез. на англ. ез.*

*454. **Куманова**, А. Солярная символика в национальных костюмах Малой Азии и Балканского полуострова / А. **Куманова**, И. **Костадинов**, В. **Пискюлев**. // Митра: Зороастр. информ.-аналит.журн. (Санкт-Петербург), 2012, N 12(16), с. 177-185: с цв. ил.*

*455. **Куманова**, А.Трансмисия на арийски соларен религиозен култ, проникнал от Иран в България = Transmission of aryan solar religiouscult from Iran into Bulgaria: Докл. на науч. конф. с межд. уч. „Булгарика-Ираника" (София, 25 окт. 2012) /5А. **Куманова**, Н. **Казански**. // Булгарика – ираника: Сб. с докл. от науч. конф., посв. на 115 г. от установ. на дипломат. отнош. между Републ. България и Ислямска Републ. Иран – София, [25] окт. 2012 г. / Ц-р за изследв. по ист. на бълг. ТанграТанНакРа ИК; Библ. „Бълг. вечност"; Кн. се изд. с подкрепата на Култ. представит. към Посолството на Ислямска Републ. Иран в България. С., 2016, с. 105-169. – Библиогр.: 88 неном. назв. в 40 ном. бел.*

*456. **Куманова**, А. Щрихикъм културата и вярванията, проникнали от Древен Иран към Балканския полуостров (Из дневник. бел. от експедициите в Иран през юни – юли 2008 г. и септември 2014 г. – За присъственото знание – духовен път към откритото знание: Слово, произнесено в*

*Иранск. култ. ц-р в София на 22.06.2023 г.) [: Моногр.] / Епигр.: „Чадата на Адам едно са тяло" – **Саади**; „Weh! Weh! / Du hast sie zerstört, / Die schöne Welt, / Mit mächtiger Faust, / Sie stürzt, sie zerfällt.". – J. W. von **Goethe**; „... кога дойде съвършеното знание, тогава това „донейде" ще изчезне" – **1 Кор. (13:10)**. // Библиотека (С.), 2024, N 6: Прил., с. 99-132: с 29 ил. – Библиогр.: 18 ном. назв. – Рез. на англ. ез. – Автобиобиблиогр. бел. – Осн. публ. / В чест на 15 год. от осъществ. на Първ. бълг. науч. терenна и историогр. експедиция в Иран.(Публ. на историогр. кн. в период. изд.) Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика. Съдържа: Разд.: I. Култовите обекти, свързани с огнени церемонии; II. Древен Иран – общи черти; III. Исфахан – бисерът на Иран; IV. По пътя на връщане от Иран (Техеран – КРАЯТ НА ПЪТЯ) през Истанбул.*

457. Курбан байрам. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B0%D0%BC>. 6.8.2021. 2 с.

458. Куршун джамия[Карлово]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BC_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE). 8.8.2021. 2 с.

459. Куршунлу джамия [Силистра]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BC%D0%BB%D1%83_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 8.8.2021. 1 с.

*460. **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Век" (1874-1876) – издание на цариградската интелигенция. // Ист. преглед (С.), 1969, N 5, с. 85-97. – И за в.„Гайда" (1863-1867), в.„Македония" (1866-1872), в. „Право" (1869-1873), в. „Съветник" (1864-1873) и др.*

*461. **Куюмджиев**, С. Българският вестник „Турция" (1864-1873) – орган на умереното възраждане. // Ист. преглед(С.), 1970, N 3, с. 88-102.*

*462. **Кюпчю**, Е. Вход за външни лица забранен. Бургас, 2001.*

*463. **Кюпчю**, Ердинч. – вж и: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 445.*

*464-465. **Кюпчю**, Р. Приятели мои, да тръгнем: Стихове. Бургас, 1967. Друго изд. 2006.*

*466. **Кюпчю**, Реджеб. – вж и: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 453-454.*

*467. **Лалков**, М. Мюрцщегската реформена програма 1903-1908 г. // Национално-освободителното движение на македонските и тракийските българи 1878-1944. Т. 3. С., 1997.*

*468. Латински извори за българската история: Т. 1 / Бълг. акад. на науките; Ред. И. **Дуйчев**, М. **Войнов**, Б. **Примов**, В. **Велков**, Б. **Геров**. С., 1958, с. 82. – За **Зиези**, родоначалник на прабългарите.*

469. Лозански договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 2 с.

470. Лозенград. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4>. 7.10.2021. 2 с.

*471-472. **Манолова**, Н. Сирашките каси в Дунавския вилает на Османската империя (60-те и 70-те г. на XIX в.) / Н. **Манолова**, Х. **Атанасов**. // Българският XIX век: нови архиви и прочити. С., 2019, с. 18-82.* <https://www.academia.edu/42331896/Манолова_N_Атанасов_Hr_Сирашките_каси_в_Дунавския_вилает_на_Османската_империя_60_те_и_70_те_години_на_XIX_век>. *14.9.2020.*

*473. **Маразов**, И. Влияния и самобитност или Иран и Тракия. // Проблеми на изкуството (С.), 1975, N 3, с. 54-61.*

*474-475. **Марева**, Т.**Катина Коруева (Стрезова)**– първата ученичка от Ахъчелебийско в Одринската гимназия. // Тракия(Хасково), 2004, N 10-11, с. 42-45.* <https://macedonia.kroraina.com/tr/10/trakija_10_11.pdf>. *15.8.2020.*

*476. **Маринов**, Д. Българските доброволци в Австро-турската война 1787-1791. С., 2010.*

*477. **Маринов**, Д. Влиянието на Гюлханския хатишериф върху Балканите. С., 2017.*

*478. **Маринов**, Д. История на българо-турските отношения през XIX век. С., 2016.*

*479. **Маринов**, Д. Участието на българите в Руско-турската война 1828-1829. С., 2012.*

*480. **Марков**, Г. Българското крушение 1913. С., 1991.*

*481-482. **Матанов**, Хр. Възникване и облик на Кюстендилски санджак (XV-XVI век). С., 2000.*

208 с. <https://www.scribd.com/document/455978277/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%92%D1%8A%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA-%D0%BD%D0%B0-%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA-XV-XV-I-%D0%B2%D0%B5%D0%BA)>. *16.9.2025.*

483. Мевлеви и мевляни. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8>. 8.9.2021. 1 с.

484. Мевлеви-хане (Дервишки манастир, Пловдив). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D0%B5>. 8.7.2021. 1 с.

485. Медина ал-мунауара. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0>. 9.7.2021. 1 с.

486. Медресе. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5>. 9.7.2021. 2 с.

*487. Междусъюзническата война 1913 г. / Състав. Г. **Гинчев**. С., 1963.*

488. Мека ал-Мукаррама. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D0%B0>. 10.7.2021. 1 с.

*489. **Мехмед**, Ахмед. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 442.*

*490. **Миков**, Л. Алиански карнавални игри: По матер. от Североизт. България. // Бълг. фолклор (С.), 20, 1994, N 2, с. 66-73.*

*491. **Миков**, Л. Барокови джамии в България. С., 2022.*

*492. **Миков**, Л. Джамии и месджиди в България: интериор, екстериор, декорация. С., 2017.*

*493. **Миков**, Л. Джумая джамия и Имарет джамия в Пловдив: ист., специфика и съвр. състав. С., 2018.*

*494. **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007, с. 63-74, 120-125, 152-155. – За Демир Баба теке и др.*

*495. **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век). С., 2007, с. 41-47, 161-163. – За Осман баба теке, с. Текето, обл. Хасково.*

*496. **Миков**, Л. Култова архитектура и изкуство на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX век): бекташи и къзълбаши/алевии. С., 2005.*

*497. **Миков**, Л. Софиянецът **Бали ефенди** – мюсюлмански светец от XVI в. / Л. **Миков**,Т. **Кметова**. // Българска етнология (С.), 1996, N 2, с. 31-50.*

498. Минаре. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5>. 6.7.2021. 2с.

499. Минбар. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D1%80>. 9.7.2021. 1 с.

*500. **Минков**, Вл. **Шари Пийкок** – сълза от окото на **Бога**. С., 2005.*

*501-502. **Минчева**, Б. Друг поглед върху списание „Читалище" [Цариград (1870-1875)]. // Библиотека (С.), 26, 2019, N 1, с. 76-80.* <https://www.ceeol.com/content-files/document-1221632.pdf>. *10.8.2021.*

*503-504. **Минчева**, К. Статистически данни за градския живот в Кюстендилския санджак според османския обширен регистър от 1570/73 г. // Год. / Соф. унив.„Св. Климент Охридски". Ц-р „Иван Дуйчев". С., 2011, т. 97 (16) [за 2007], с. 391-421. <https://www.academia.edu/1326797/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8_%D0%B7%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82_%D0%B2_%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F_%D0%BE%D0%B1%D1%88%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BD_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%BE%D1%82_1570_73_%*

D0%B3)>. 9.7.2021.

505-506. ***Мирчева****, К. Към историята на една книга: „Черковний въпрос" на* ***Светослав Миларов*** *– създаване, среща с османската цензура, публикация. // Дългият осемнадесети век 3: Книгите като събитияв Европа и Османската империя (XVII–XIX век). С., 2020, с. 255-284. <https:// bulgc18.com/wp-content/uploads/2020/08/Dalgiat-osemnadeseti-vek-3.pdf>. 16.9.2025.*

507. ***Мисирков****, Кр. За македонцките работи. С., 1903.*

508. ***Михайлова-Мръвкарова****, М. Българските училища в Цариград (Специализ. изследв. върху всички бълг. у-ща в Цариград, вкл. до 1857). С., 2017. <https://www.ceeol.com/search/book-detail?id=610598>. 11.5.2018.*

509-510. ***Михайлова-Мръвкарова****, М. Цариград и българските училища. // Чуждоезиково обучение (С.), 2017, N 2, с. 172-190.*

<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=539188>. 16.9.2020.

511. Михраб. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B1>. 9.7.2021. 1 с.

512. ***Младенов****, Хр. Кърджалийски движения и османската власт / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2010.*

513. ***Младенова****, М.* ***Стоянка Кендерова****. // Съвременна българска енциклопедия / По идея и с редакциите на И.* ***Габеров****. А-Я. 4. прераб. и доп. изд. В. Търново, 2003, с. 513-514.*

514. ***Моллов****, Р. Христоматия на нова и съвременна турска литература: Уч. пособ. за студентите по тур. филолог. С., 1959.*

515. ***Моллова****, М. Върху някои тюркски думи в българския език. // Бълг. ез. (С.), 1977, N 3, с. 143-147.*

516. ***Моллова****, М. По етимологията на някои турцизми в българския език. // Јужнословенски филолог (Београд), 35, 1979, с. 113-134.*

517. ***Моллова****, М. Турцизмы в болгарском с начальным ч и их турецкие соответствия на č. // Восточная филология (Тбилиси), 1973, N 3, с. 126-133.*

518. ***Мохамед****. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC %D0%B5%D0%B4>. 6.7.2021. 1 с.*

519. „Мохаммедийе" [За поемата „Muhammediyye"]. // Енциклопедия „Българска книга". С., 2004, с. 322.

520. ***Муратова****, Н. Политически и научни репресии – случаят* ***Хайрие Мемова-Сюлейманова /*** *Н.* ***Муратова****, З.* ***Зафер****. // Balkanistic forum (Благоевград), 3, 2020, p. 9-56.*

521. ***Мутафчиева****, В. Аз,* ***Анна Комнина****. С., 1991.*

522. ***Мутафчиева****, В. И страшно е, майко, и весело. С., 1997.*

523-524. ***Мутафчиева****, В. Кърджалийско време. С., 1962; С., 1977.*

525-526. ***Мутафчиева****, В. Разгадавайки баща си. С., 1997; С., 2000. – Спомени за* ***Петър Мутафчиев****.*

527. ***Мутафчиева****, В. Случаят Джем [:* ***Джем Султан****– османски принц, син на султан* ***Мехмед II*** *и брат на султан* ***Баязид II****]. С., 1967.*

528. Селим ***Мюмюн Мехмед****. // <https://islam.forumotion.asia/t1392-topic>. 8.7.2021. 1 с.*

529. „Мюсюлмани" (Müslümanlar, списание, 1990-) / Гл. мюфтийство в Република България. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/kampanii/8976-yubilei-30g-spisanie-myusyulmani.html>. 3.7.2021. 1 с.

530. Мюсюлманско изповедание – Главното мюфтийство в Република България. // <https:// www.grandmufti.bg/bg/>. 1.7.2021. 1 с.

531. Мюфтия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8E%D1%84%D1%82%D0%B8% D1%8F>. 1.7.2021. 1 с.

532. На 25.01.1878 г. е освободен Лозенград. // Buditeli.info, 2012. <https://buditeli.info/статия/ номер/83/на-25.01.1878г.-е-освободен-Лозенград>. 1 с.

533. На 10 април 1866 г. е основано българското читалище в Цариград. // Buditeli.info, 2021. <https://oborishte.bg/на-10-април-1866-г-е-основано-българско-читалище-в-цариград>. *1 с.*

534. Намаз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%B7>. 1.7.2021. 2 с.

*Имам ан-****Науауи****, имам – вж:* ***Теофанов****, Цв., прев.*

535. ***Начов****, Никифор. Цариград като културен център на българите до 1877 г. // Сборник на*

БАН. С., 1925, Т. 19, с. 121-145.

536. ***Недков****, Б. Поголовният данък в Османската империя с оглед на България. // Ист. преглед (С.), 1945, N 1, с. 18-33.*

537-538. ***Нейков****, Х. Учредяване на Българската матица. // Отечество (Солун), 25 февр. 1909, бр. 2. <https://www.strumski.com/biblioteka/?id=2766>. 11.6.2015. 3 с.*

539-541. [НЕСТИНАРИАНА] NESTINARIANA (: Е-библ. по култа към Светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. А. ***Куманова*** *и Н.* ***Василев****; Науч. и библиогр. ред. А.* ***Куманова*** *и Н.* ***Казански****; Ез. ред. Н.* ***Василев****; Техн. ред. В.* ***Велев****; Науч. конс.: М.* ***Куманов****; Рец. И.* ***Гарванов****. // <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/>01.01.2025. – Публ.: <https://sno.unibit.bg/nestinariana/> <sno.unibit.bg/e-lib.html>. 30.04.2025.*

542. Нестинарството – живата старина: Експед. в Странджа – Древен Иран – Санкт Петербург – Център. и Изт. Турция (Кападокия): Изследв. на информ. карта на трансмисиите на култ. в нестинарската обредност като открита информ. среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Център. и Изт. Турция (ист.: Сев. Месопотамия) / С. ***Денчев****, А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****, Н.* ***Василев****. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски вестник (С.), N 31, ноември 2009, с. 28-29: с ил.*

543. ***Ников****, С. Съдбата на българите в Солун преди и по време на Балканските войни (1912-1913). // Македонски преглед (С.), 2008, N 2.*

544. ***Николаев****, А. И. Русско-турецкая война 1877-1878 гг.: воен. действия и дипломатия. Москва, 2015.*

545. ***Николов****, Б.* ***Лазар Маджаров****: директор на българските училища в Лозенград. // Николов, Б. Вътрешна македоно-одринска революционна организация. Войводи и ръководители (1893-1934). С., 2001, с. 95-96.*

546. ***Николов****, К. Спомени на* ***Коста Николов****. С., 2001. – И за бълг. училища в Лозенград.*

547. ***Николов****, П. Българо-турската спогодба от 1886 г.: правни и ист. измерения. С., 2018.*

548. ***Николов****, П. Кримската война 1853-1856: ист. преглед. С., 2014.*

549. ***Николов****, П. Мюрцщегската програма 1903-1908: дипломат. аспекти / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2023.*

550. ***Николов****, П. Пъдарски реформи 1903 г.: дипломат. аспекти / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2021.*

551. ***Николов****, П. Руско-турската война 1828-1829: ист. анализ. С., 2015.*

552. ***Николов****, П. Хатихумайюн: полит. и соц. измерения. С., 2019.*

553. ***Николова****, Ел. Българо-турските отношения и спогодбата от 1886 г. // Ист. преглед (С.), 2005, N 3, с. 45-63.*

554. „Новини” [в., Цариград (1890-1912)]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8_(1890_%E2%80%93_1912)>. 3.10.2021. 1 с.

555. Нощното пътуване (Исра) и Нощта на Мирадж (Възнесението). // <https://bg.wikibooks.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%89%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE_%D0%BF%D1%8A%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%B4>. 1.7.2021. 5 с.

556. Ньойски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%8C%D0%BE%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 3 с.

557-558. ***Овчаров****, Н. Ранната история на османците и първия етап от организираното им нашествие на Балканите (1354 – 1359/1361). // Владетел, държава и църква на Балканите през Средновековието. В. Търново, 2020, с. 545-553. <https://www.uni-vt.bg/res/11741/38._Nikolay_Ovcharov.pdf>. 9.4.2021.*

559. ***Оджаклъ****,Хасан. – вж:* ***Зафер****, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес” през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.* ***Зафер****, В.* ***Чернокожев****. С., 2015, с. 458.*

560. Одринска българска девическа гимназия „Янко Касъров”. // Уикипедия. 17.05.2025. 1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_девическа_гимназия>

561. Одринска българска девическа гимназия „Янко Касъров” (1881-1913). // <https://

bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%8F>. 6.10.2021. 2 с.

*562. Одринска българска католическа гимназия. // Уикипедия. 15.05.2025.*1 с. *<https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_католическа_гимназия>*

563. Одринска българска католическа девическа гимназия „Мария Лурд" (1881-1913). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%8F>. 5.10.2021. 2 с.

564. Одринска българска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон". // Уикипедия. 17.05.2025.1 с. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Одринска_българска_мъжка_гимназия>

*565. Опълченецът от турски произход **Али Рефик**, борел се за България!. // <https://www.youtube.com/watch?v=EK9NKCeFVtg>. 1.10.2021. 3 с.*

*566. **Орбецов, Ангел.** Българо-иранските отношения от Освобождението до края на 50-те години на XX век. С., 2022.*

*567. **Осман Нури ефенди**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D1%83%D1%80%D0%B8_%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8>. 4.7.2021. 1 с.*

*568. **Осман Тосявизаде**, Рифат (д-р). Пътеводител на Одрин. – Авт. на текста „Из Пътеводител на Одрин на д-р Рифат Осман Тосявизаде (1874-1933)" е М. **Добрева**. // <https://www.academia.edu/28045827/Из_Пътеводител_на_Одрин_на_др_Рифат_Осман_Тосявизаде_1874_1933>. 8.10.2020.*

*569. От Древна Тракия до Плиска и Преслав: По[д] птичето трасе Via Pontica: Науч. експед. в доислямски Иран. Историогр. информ. карта на нестинарската феноменолог. в България (17-29.06.2008. – София – Техеран – София) / С. **Денчев**, А. **Куманова**, М. **Куманов**, Н. **Казански**. // За буквите – О писменехъ: Кирило-Методиевски вестник (С.), N 30, май 2009, с. 32-33: с ил.*

*570. **Павлов**, П. Вековете на османското робство / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий". В. Търново, 2010.*
<https://www.uni-vt.bg/userinfo/519/pub/9575/pl_pavlov%20-%20100%20%D0%BD%D0%B5%D1%89%D0%B0%2C%20%D0%BA%D0%BD.%202.pdf>. 9.11.2021. 23 р.

*571. **Павлович**, Павел. История и култура на древна Арабия. С., 2008.*

*572. **Павлович**, Павел. Подходи към изучаването на ранния ислям (VII-VIII в.). Метод и история. С., 2024.*

*573. Осман **Пазвантоглу** джамия [Видин]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_%D0%BD%D0%B0_%D0%9E%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%9F%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%83>. 4.7.2021. 2 с.*

*574. **Панов**, И. **Абу Абдоллах Джафар Рудаки** (ок. 860-941) „Адам на поетите", „Предвестник на зората", „Славей на Хорасан", „Родоначалник на персийската класическа литература" (Статии) (III 76). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф. **АлександраКуманова**: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 747-754.*

*575. **Панов**, И. Верният път е само един, погрешните са хиляди: И още над 400 перс. пословици и поговорки. С., 2004.*

*576. **Панов**, И. Енигмата **Омар Хайям**: Т. 1. С., 2019.*

*577. **Панов**, И.**Омар Хайям** в България. С., 2000.*

*578. **Панов**, И. Персийска класическа литература (IX-XV в.). Т. 1. С., 2018.*

*579. Иво **Панов**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B2%D0%BE_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2>. 4.7.2021.2 с.*

*580. Панорама на арабската световна универсална библиография „Ал-Фихрист" на ибн ан-**Надим** (Магистрала на науката и информацията в контура на библиогр. енциклопед. инфраструктура на планетата) / А. **Куманова**, К. **Александрова**, Н. **Казански**, Н. **Василев**. //*

Библиотека (С.), 2021, N 1, с. 52-74: с 18 ил.

581. ***Парушев****, П.* ***Мустафа Кемал Ататюрк****. С., 1973.*

582. ***Пеев****, В. Пловдив в миналото. Пловдив, 2011, с. 258. – И за Джумая джамия.*

583. ***Пеев****, Й. История и философия на една религия: Ислямът – минало и настояще. С., 1985.*

584. ***Пеев****, Й. Съвременният ислям. С., 1999.*

585. Персийско-български речник. С., 2009.

586. ***Петров****, Г. Борбата за освобождение: Руско-турската война. Варна, 2015.*

587. ***Петрова****, М. Солунската девическа гимназия. // Сборник Солун / Състав. Й.* ***Ванчев****. С., 1934, с. 281-285.*

588-589. ***Петрова****, М. Солунската девическа гимназия. // Солун и българите: история, памет, съвремие / Бълг. акад. на науките. С., 2019, с. 197-225.* <https://balkanstudies.bg/images/Солун_и_българите%20история%20памет%20съвремие.pdf>. *3.10.2020.*

590. Печатарско дружество „Промишление". // <https://www.librev.com/index.php/prospects-science-publisher/4372-balgarskata-koloniya-v-tzarigrad>. 4.10.2021. 1 с.

591. ***Пийкок****, Ш. Английския като чужди език: роман. // Съвременник: списание на Съюза на бълг. писатели (С.), N 3, 2000, с. 6-121.*

592. Пламъкът на солунския светилник / Състав. Й. ***Ванчев****: Юбил. сб. С., 1970. – И за Солунските бълг. гимназии.*

593. Пловдив. Паметници на културата. Пловдив, 1960, с. 36-38. – И за Джумая джамия.

594. ***Поликар****, С. Необикновеният талант на* ***Шари Пийкок****. // Култура (С.), N 6, 18 февр. 2000.*

595. ***Правдомирова****, Д. Академик* ***Александър Теодоров-Балан****: 160 г. от рождението, 60 г. от смъртта му и 110 г. от публ. на монумент. му тр.„Български книгопис за сто години 1806-1905". // Библиотека (С.) 2019, N 6, с. 47-76.*

596. „Право" [вестник(1869-1873)]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_(1869_%E2%80%93_1873)>. 3.10.2021. 1 с.

597. Проучвания в чест на професор ***Вера Мутафчиева****. С., 2001.*

598. ***Пърличев****, Г. Антология на Солунската гимназия / Състав. К.* ***Величков****. С., 1988.*

599. Пътеводител за османска България / Състав. Д. ***Транкова****, Хр.* ***Матанов****, А.* ***Георгиев****. С., 2011, с. 136-139. – И за Ески джамия, Стара Загора.*

600. ***Радойнова****, Д. Феномените на Странджа / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 1999. – Показалци на някои параклиси и на някои селски панаири в Странджа.*

601. Рамазан байрамът. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD_%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B0%D0%BC>. 3.7.2021. 1 с.

602. ***Рачев****, Н. Австро-турската война 1787-1791 и нейната роля в европейските отношения. С., 1998.*

603-604. ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Понятия, структури, личности / Соф. унив.„Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254159/1673395/version/1/file/2017_Racheva-uvod_Bg-vOI_19v.pdf>. 7.10.2017.*

605-606. ***Рачева****, В. Българите в Османската империя, XIX в.: Реформите и руската имперска политика / Соф. унив.„Св. Климент Охридски". С., 2017. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254163/1673411/version/1/file/2017-Racheva-Tanzimat_Bozveli.pdf>. 7.10.2017.*

607-608. ***Рачева****, В. „Цариградски вестник" (1848-1862) и българските подстъпи към Модерната епоха. // Централна Европа и Балканите XIX-XX век: сб. / Състав. И.* ***Първев****, Н.* ***Кайчев****, М.* ***Баръмова****. С., 2019, с. 71-90. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/254162/1673407/version/1/file/2019_Racheva_Serbia_vTsarigradski-v_Bg-sbLalkov.pdf>. 1.12.2019.*

609-610. ***Рерих****, Е.И. Письма* ***Елены Рерих****. 1929-1938: В 2 т. Riga, 1940.*

611. ***Рерих****, Н. К. Цветы* ***Мории****: Стихи. Берлин, 1921.*

612. ***Рошковска****, А. Байракли джамия, Самоков. С., 1977.*

613. ***Рошковска****, А. Имарет джамия в Пловдив. // Изкуство (С.), 22, 1972, N 10, с. 26-28.*

614. ***Рошковска****, А. Стенописната орнаментика, създадена от зографите на Самоковската художествена школа през Възраждането. // Изв. Инст. изкуствозн. (С.), 13, 1969, с. 133-144. – И за Байракли джамия, Самоков.*

*615. **Рудолоф-Хиле**, Г. Град Пловдив и неговите сгради. // Изв. Бълг. археол. инст. (С.), 8, 1934, с. 388-390, 419. – И за Джумая джамия, Пловдив.*

*616. **Ружницки**, А. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914.*

617. Руско-турската война от 1828-1829. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(1828_%E2%80%93_1829)>. 5.10.2021. 1 с.

618. „Сада и ислям = seda i islam" (вестник, Шумен). // Български периодичен печат 1844-1944. Т. 3. С., 1966, с. 45.

*619. Мирза **Саид паша** джамия в Русе. // <https://strannik.bg/o/5297/dzhamiya-said-pasha>. 3.7.2021. 1 с.*

*620. Фикри **Сали Хасан**. // <https://humanrights.bg/Contents/Item/Display/1063>. 3.7.2021. 1 с.*

621. Сахат джамия. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 5.7.2021. 1 с.

*622. Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934. – И за Солунската бълг. католическа гимназия и Солунската бълг. търговска гимназия.*

623. Севърски договор. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%B2%D1%8A%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80>. 7.10.2021. 2 с.

*624. **Славейков**, П. Р. Нестинарите. // Ден (Цариград), N 11, 21 апр. 1875, с. 5-6.*

*625. **Славейков**, П. Р. Нестинарите. // Славейков, П. Р. Съчинения: В 8 т.: Т. 4. / Под ред. на С. **Баева**, П. **Тотев**, Ц. **Унджиева**. С., 1979, с. 315-319.*

*626. **Смирнов**, В. Освобождение Балкан: Русско-турецкая война 1877-1878. Санкт-Петербург, 2018.*

*627. **Спасов**, Л. Българо-турски дипломатически отношения 1925-1934 г. // Военноист. сб. (С.), 87, 2014, N 2, с. 119-132.*

628. Средно общообразователно духовно училище „Мирза Саид Паша". // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE_%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%BE%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BD%D0%BE_%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE_%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5_%E2%80%9E%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%B7%D0%B0_%D0%A1%D0%B0%D0%B8%D0%B4_%D0%9F%D0%B0%D1%88%D0%B0%E2%80%9C>. 2.7.2021. 3с.

*629. **Стамболски**, Хр. Автобиография, дневници, спомени / Под. ред. на К. **Бозвелиев**: В 3 т: Т. 1-3. С., 1927-1931.*

*630. **Станишев**, И.Българската Матица и читалищната идея сред българската диаспора, 1852-1912. В. Търново, 2005.*

*631. **Станчев**, Н. Кърджалийството в българските земи. С., 2002.*

*632. **Стефанова**, М. **Алин** и **Шари** – искри в дъгата: памет за **Шари Пийкок**. // Словото днес (С.), N 20, 25 май 2006, с. 14.*

*633. **Стоилова**, А. Арабските ръкописи: методика на първичната обработка на фрагментите. С., 2017.*

*634. **Стоилова**, А. Професор **Стоянка Кендерова** на 65 години. // Библиотека (София), 2012, N 3/4, с. 26-29.*

*635. **Стоилова**, А. Свещеният Коран през вековете. каталог на изложба от ръкописи и печатни издания, съхранявани в НБКМ. С., 1995.*

*636. **Стойчев**, С.Българските училища в Османската империя през XIX век. // Ист. преглед (С.), 1970, N 5, с. 42-58.*

*637. **Стойчев**, С.Българското читалище в Цариград (1866-1878). // Ист. преглед (С.), 1978, N 2, с. 45-63.*

*638. **Стоянов**, П. Образователното дело на българите в Одрин през Възраждането / Пловдив. унив. „Паисий Хилендарски". Пловдив, 1998.*

*639. **Стоянов**, Хр.**Георгаки Стоянович Чалъкоглу** в контекста на пловдивското църковно движение. // Ист. преглед (С.), 2007, N 3, с. 312-327.*

640. Странджанско хоро. // <https://www.youtube.com/watch?v=93fyHehBCaY>. 7.11.2021. 12 с.

641. Сура. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%80%D0%B0>. 2.7.2021. 1 с.

642. Суфизъм или тасауууф. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%84%D0%B8%D0%B7%D1%8A%D0%BC>. 2.7.2021. 1 с.

*643. **Събев**, О. Османски училища в българските земи XV-XVIII век. // Градева, Р. Мюсюлманската култура по българските земи / Ред. С. **Иванова**. С., 2001.*

644. „Съветник" [вестник, Цариград (1864-1873). // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%8A%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_(1863_%E2%80%93_1870)>. 3.10.2021. 1 с.

*645-646. **Сърбиновски**, М. Вилает на върховизми. // Тракия (Хасково), 2016, N 7, p. 149-160. <https://macedonia.kroraina.com/tr/7/trakia_7_9.pdf>. 5.10.2018.*

*647. **Сюлейман Фаик ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 7.7.2021. 1 с.*

*648. **Сюлейман Юмер ефенди**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 7.7.2021. 1 с.*

649. Тарикат. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82>. 9.7.2021. 1 с.

*650. **Татарлъ**, И. Турски култови сгради и надписи в България. С., 1966.*

*651. **Татарлъ**, И. Турски култови сгради и надписи в България. С., 2003, с. 48-51, 115-116. – За Джумая джамия, Пловдив.*

*652. **Татарлъ**, И. Турски култови сгради и надписи в България. С., 2003, с. 26-34, 114. – За Ески джамия, Стара Загора.*

*653. **Татарлъ**, И. Турски култови сгради и надписи в България. С., 2003, с. 23-24, 169. – За Ески джамия, Хасково.*

*654. **Татарлъ**, И. Турски култови сгради и надписи в България. С., 2003, с. 10-11, 34-42, 116. – За Имарет джамия в Пловдив.*

*655. **Татарлъ**, И. Турският роман. С., 1968.*

*656. **Татарлъ**, И. Художествени методи и литературни направления в новата турска литература. С., 1966.*

657. Таухид. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%83%D1%85%D0%B8%D0%B4>. 11.7.2021. 1 с.

*658. **Тахиров**, М. Някои аспекти на взаимодействието между религия и наука [Ислям и наука]. // Хармония в различията: Сб. с докл. от [Трета] науч. конф. „Хармония в различията" (София, 9.12.2016 г.) / Състав. Ж. **Назърска**, С. **Шапкалова**. С., 2016, с. 72-77.*

*659. **Тахиров**, М. По въпроса за спецификата на религиозната толерантност. // Хармония в различията: Сб. с докл. от [Девета] науч. конф. „Хармония в различията" (София, 9.12.2022 г.) / Ред. съвет А. **Абдуллах**, И. **Желев**, М. **Израел**, А. **Куманова**, К. **Милков**, М. **Михалски**, Й. **Туран**, Д. **Хосафлок**; Ред. колегия Ж. **Назърска**, С. **Шапкалова**, М. **Гарванова**, Н. **Дебрюне**, Д. **Стоянова**; Състав. Ж. **Назърска**, С. **Шапкалова**. С., 2022, с. 81-91.*

*660. **Тахирова**, Арзу. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 440.*

*661. **Теодоров-Балан**, Ал. Борба за съвременен правопис 1921-1923: Принос към историята на българския правопис. С., 1924.*

*662. **Теодоров-Балан**, Ал. Българска граматика. С., 1930.*

*663. **Теодоров-Балан**, Ал. Българска литература. Кратко ръководство за средни и специални училища. Пловдив, 1896.*

*664. **Теодоров-Балан**, Ал. Български книгопис за сто години 1806-1905. С., 1909.*

*665. **Теодоров-Балан**, Ал. Книгописният труд у българите. // Год. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски" 1905-1906. Дял 1. Ист.-филос. фак. С., 1906.*

Препеч. в: Книга, книжовност, книгоиздаване (С.), 2016, с. 207, 209-274.

*666. **Теодоров-Балан**, Ал. Нова българска граматика. С., 1940.*

*667. **Теодоров-Балан**, Ал. **Софроний Врачански**. За стогодишнината на новата българска печатна книга (1806-1906). С., 1906.*

*668. **Теодоров-Балан**, Ал. Състояние на българската граматика. С., 1947.*

669. **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: Контекст. Текст. Подтекст. С., 2001.

670. **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: Любов. Вино. Мъдрост. С., 2004.

671. **Теофанов**, Цв. Арабската средновековна култура: От езичеството към исляма. С., 2004.

672. **Теофанов**, Цв. Венгерский путешественник **Арминий Вамбери** и его странствования по Средней Азии в 1863 г. // Turkmenistan is in the Focus of World Tourists Attention. Ashhabat, 2009.

673. **Теофанов**, Цв. Водещи идеи в ислямското вероучение. // Християнство и ислям: основи на религиозната толерантност. С., 2007.

674. **Теофанов**, Цв. Езическата арабска поезия. С., 1998.

675. **Теофанов**, Цв. Екстремните превъплъщения на исляма – илюзия и реалност. // Тероризмът след Мадрид 2004: Нови предизвикателства и противодействие. С., 2004.

676-677. **Теофанов**, Цв., прев. Имам ан-**Науауи**. Градините на праведниците: В 2 т. С., 2008; 2016.

678. **Теофанов**, Цв. Ислямската цивилизация и науката. // Словесност и литература: Юбил. сб. в чест на 60-год. на проф. **Енчо Мутафов**. Благоевград, 2003.

679. **Теофанов**, Цв. Канонът – единство на индивидуалности (За старата арабска поезия). // Год. / Соф. унив., т. 84, 1 и 2, 1991, с. 205-248 (1. ч.), с. 151-198 (2. ч.).

680. **Теофанов**, Цв. Некоторые аспекты актуальности взглядов **имама Шемседдина Зехеби**. // Muhammed Gaymaz Turkmen – Famous Scientist of the Orient. Ashhabat, 2009.

681. **Теофанов**, Цв. Нощното пътешествие на **Пророка Мухаммад** (Статии) (III 103). // GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна): Изследв. в чест на акад. проф. **Александра Куманова**: Юбил. сб. по случай 65 год. от осн. на УниБИТ. С., 2016, с. 936-947.

682. **Теофанов**, Цв. По въпроса за автентичността на предислямската арабска устна поезия. // Год. / Соф. унив., т. 76, 2, 1982, с. 127-170.

683. **Теофанов**, Цв. Политическият ислям в Близкия изток и евроислямът. // Международна политика / Югозапад. унив. „Неофит Рилски": Кн. 2, 2009, с. 37-57.

684. **Теофанов**, Цв. Силата на духа издига човек над егоизма и алчността: имам **Хомейни** за етиката в политиката. // Изток – Запад (С.), февр. 2009.

685. **Теофанов**, Цв. Средновековният арабски поет **Абу-л-Атахия** и жанрът зухдият. // Год. / Соф. унив., т. 77, 2, 1983, с. 126-186.

686. **Теофанов**, Цв. Традиционната арабска касида от епохата преди исляма. // Год. / Соф. унив., т. 77, 1, 1983, с. 183-200.

687. **Теофанов**, Цв. Феноменология на пророка. С., 2015.

688. **Теофанов**, Цв. Християнски и ислямски фундаментализъм. // Рискове за България от ислямски фундаментализъм и тероризъм. С., 2005.

689. **Тилева**, В. Българско печатарско дружество „Промишление" в Цариград 1870-1885 / Нар. библ. „Св. Св. Кирил и Методий". С., 1985.

690. **Тодев**, Ил. Създаване на Българо-католическата гимназия в Одрин. // Ист. преглед (С.), 1987, N 1, с. 85-89.

691. **Тодоров**, Я. Паганизмът в Долна Мизия: Езически божества и култове през първите три века след **Христа**. С., 1928.

692. **Тодоров**, Я. Тракийските царе. С., 1933.

693. **Тодоров**, Я. Антична култура в България. Предхристиянски течения в нашите земи. Античната цивилизация в България. Един римски град в България / Я. **Тодоров**, И. **Велков**. С., 1942.

694. **Тодорова**, Р. Българо-турски отношения след Втората световна война (40-те – 60-те години). // Ист. преглед (С.), 1994-1995, N 5, с. 34-57.

695. **Тодорова**, Т. Списание „Български книжици" (1858-1862) на прага на новото време. С., 2010. <https://knigabg.com/index.php?id=22185&page=book>(Отзив за кн. от доц. д-р Мария **Аргирова-Герасимова**). 15.9.2025 1 с.

696. Мехмед **Топчу**. // <https://grandmufti.bg/en/home-3/education-institutions/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 13.7.2021. 1 с.

697. **Тошев**, Р. Цариград и българската общност – културно-политически център / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2013.

698. **Трифонов**, П. Идеология и публицистика на българския печат в Османската империя (1859-1878). С., 2005, с. 121-138.

699. Тургут Реис джамия[Балчик]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%83%D1%82_%D0%A0%D0%B5%D0%B8%D1%81_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%87%D0%B8%D0%BA)>. 7.7.2021. 1 с.

*700. Турски народни песни LP/ Балкантон. С., 1979. – Записи на певицата **Йълдъз Ибрахимова**.*

701. „Турция" [вестник, Цариград, 1864-1873]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%86%D0%B8%D1%8F_(1864_%E2%80%93_1873)>. 3.10.2021. 1 с.

*702. **Тъмъш**, Ахмед. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 442.*

703. Тюрбе. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8E%D1%80%D0%B1%D0%B5>. 8.7.2021. 1 с.

*704. **Тюркай**, Ахмед. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 443.*

*705. **Тюркер**, Мехмед. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 448-449.*

706. Фатих Мехмед джамия [Кюстендил]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%85_%D0%9C%D0%B5%D1%85%D0%BC%D0%B5%D0%B4_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F_(%D0%9A%D1%8E%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BB)>. 5.7.2021. 1 с.

*707-710. **Фехер**, Г. Мадарският конник. // Изв. / Етногр. музей (С.), VI, 1926, N 1-4.*

*711. **Фехер**, Г. Надписът на Мадарския конник. С., 1928. (Изд. на Нар. музей в София).*

*712. **Филов**, Б. Запазването на Имарет-джамия в Пловдив. // Изв. Бълг. археол. д-во (С.), 2, 1911, с. 258.*

*713. **Филов**, Б. Разкопките в Мадара и Преслав: По повод на хилядогодишнината от царуването на **Симеона**. // Бълг. мисъл (С.), 1929, N 5-6, с. 360-369.*

*714. **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. С., 2004.*

*715. **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 2. прераб. доп. изд. С., 2015.*

*716. **Фиюзи**, Х. Персийски думи в българския език / Ред. И. **Панов**; Предг. С. **Кендерова**. 3. прераб. доп. изд. С., 2018.*

*717. **Фол**, А. Тракийският орфизъм: Изследв. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 1986. Библиогр. с. 176-190. Именен показалец.*

*718. **Фол**, А., В. **Гюзелев**. Античността и Ранното средновековие до XII в. в българската буржоазна историография. // Ист. преглед (С.), 1964, N 4, с. 91-106.*

*719. **Фол**, В. Огън и музика / В. **Фол**, Р. **Нейкова**. С., 2000, с. 345-351.*

720. Хадж. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6>. 1.7.2021. 1 с.

*721. Д-р Мустафа **Хаджи**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B8>. 10.8.2021. 1 с.*

*722. **Хаджи**, Мустафа. Ислямско право. С.: Мюсюлманско вероизповедания, 2022.*

723. Хазър баба теке[с. Богомил, Хасковска обл.]. // <https://forgottenbulgaria.com/tyurbeto-na-khazr-baba-v-selo-bogomil/>. 9.8.2021. 1 с.

724. Хайрие джамия [Варна]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%B8%D0%B5_%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%8F>. 19.8.2021. 1 с.

*725. **Хаков**, Д. **Ататюрк**, България и Балканите. С., 2014.*

*726. **Хаков**, Д. История на съвременна Турция. С., 2008.*

*727. **Хаков**, Д. История на Турция през 20 век. С., 2000.*

*728. **Хаков**, Д. Политиката на Турция в Арабския изток (1940-1970). С., 1972.*

*729. **Хаков**, Д. Политическата борба в Турция 1960-1971. С., 1979.*

*730. **Харбова**, Е. Българското читалище в Цариград (1866-1876) и културно-националното Възраждане. С., 2006.*

*731. **Хасан Адем ефенди**. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 9.8.2021. 1 с.*

*732. Джемал Мехмедали **Хатип**. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%BB_%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BF>. 27.10.2021. 1 с.*

733. Хафъз (хуфаз). // <https://www.grandmufti.bg/bg/up-to-date/novini/12119-2023-09-24-16-43-41.html>. 6.6.2021. 1 с.

734. Хиджаз. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B8%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%B7>. 1.8.2021. 1 с.

735. Хидр. // <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B8%D0%B4%D1%80>. 7.10.2021. 1 с.

*736. **Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди**. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 9.10.2021. 1 с.*

*737. **Христов**, А. Исторически преглед на войната на България срещу всички балкански държави – 1913 г. С., 1922.*

*738. **Христов**, Г. Българското училище и читалище в Одрин (XIX – нач. XX век) / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". С., 2009.*

*739. **Христов**, Д. Русия и Източния въпрос. Ч. I. От падането на Цариград до втората екатерининска Руско-турска война 1787-1791. С., 1905.*

*740. **Хюсеин Хюсню ефенди**. // <https://grandmufti.bg/bg/e-knizharnitza/2-uncategorised/40-istoriya-na-institutziyata.html>. 10.10.2021. 1 с.*

741. „Цариградски вестник" [1848-1862]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA>. 3.10.2021. 1 с.

*742. **Цветкова**, Б. Просветно дело на българите в Цариград през XIX век. // Год. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски". Ист. фак. С., 1975, т. LXIV.*

*743. **Чешмеджиева**, Б. **Александър Богориди** (1822-1910): Библиогр. Пловдив: Нар. библ. „Иван Вазов", 2022.*

744. „Читалище" [Цариград(1870-1875)]. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5_(1870_%E2%80%93_1875>. 3.10.2021. 1 с.

*745. **Чобанов**, Т. Изследвания върху културата на старите българи. С., 2010.*

*746. **Чобанов**, Т. Наследството на Сасанидска Персия у българите на Долния Дунав. С., 2006.*

*747. **Чобанов**, Т. Свещените дворци на българските канове. С., 2008.*

*748. **Чолов**, П.**Стоянка Кендерова**. // **Чолов**, П. Български историци: Биогр.-библиогр. справочник. С., 2010, с. 154-155.*

*749. **Шапкарев**, К. За възраждането на българщината в Македония / Бълг. акад. на науките. С., 1984.*

*750. **Шапкарев**, К. Предистория на Солунските български гимназии. // Сборник Солун / Състав. Й. **Ванчев**. С., 1934, с. 37-43.*

751. Шахада или Шехадет. // <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%8A%D0%BB%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%8F%D0%BC%D0%B0>. 5.6.2021. 1 с.

*752. **Шериф Шерефли**, Ахмед. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З. **Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 443-444.*

*753. **Шишманов**, Д. Необикновената история на малоазийските българи. С., 2001.*

*754. **Шишманов**, И. Значението и задачите на нашата етнография. // Шишманов, И. Избрани съчинения: В 2 т.: Т. 2 / Под ред на Г. **Димов**. С., 1966, с. 7-61.*

*755. **Шишманов**, И. Към статията на **М. Арнаудов** за нестинарите. // Списание на БАН (С.), 1917, N 14, с. 43-100.*

*756. **Шопкин**, М. Памет [за английската писателка от ирански произход] **Шари Пийкок**. // Бълг. писател (С.), N 18, 7 май 2003, с. 12.*

*757. **Шукриев**, Ф. Кръв от кокиче. Стихове. С., 1992.*

*758. **Шукриев**, Ф. Търся ви насън. Събрани стихотворения. С., 2011.*

*759. **Шукриев**, Фикри. – вж: **Зафер**, З. Когато ми отнеха името. „Възродителния процес" през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности: Антолог. / З.*

***Зафер**, В. **Чернокожев**. С., 2015, с. 457.*

*760. **Adalı**, N. Hapishaneden Sesler (Гласът на затвора). Стихове. Istanbul, 1994. – Авт. **Нури Тургут Адалъ** (1922-2004) е роден в България.*

*761. **Amadori**, M. Letizia et al. Integrated investigations of painting materials in the Sasanian city of Ardaxšīr Khwarrah, near Firuzabad (Southern Iran). // Heritage (Basel), 2024, N 7, p. 1202-1220.*

*762. **Azzam**, L. Lives of the Prophets, **Abraham** and the Kaaba. Lahore, 1995.*

*763. **Bachelard**, G. The Formation of the Scientific Mind. Bolton, 2002.*

*764. **Bachelard**, G. La Psychanalyse du feu. Paris, 1992.*

*765. **Bachelard**, G. The Psychoanalysis of Fire. Boston, 1964.*

*766. **Baklacı**, S. „Hani bir sőz var ya…". Bulgaristan Türkü`nün atasőzleri. Istanbul, 2002. – Авт. е **Салих Мехмед Бакладжъ**.*

*767. **Baklacı**, S. Yanilmiyan var mi?Анекдоти. Sofia, 1966. – Авт. е **Салих Мехмед Бакладжъ**.*

768-770. Balkanlar'da Türk Ünlüleri [Encycloped.: 3 vol.]. Istanbul, 1999-2004.

*771. **Barkan**, Ömer Lütfi. Ottoman Bulgaria: Legal status and taxation (jizya). // Ottoman Bulgaria: Wikipedia. 17.05.2025. 1 p.*

*772. **Barker**, M. Temple Theology, an introduction. London, 2004.*

773. Bulgarisches Jungengymnasium von Adrianopel „Dr. Petar Beron". // Wikipedia. <https://de.wikipedia.org/wiki/Bulgarisches_Jungengymnasium_von_Adrianopel>13.05.2025. 1 p.

774. Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989). Istanbul, 2002.

*775. **Çetinsaya**, Gökhan.The Ottoman Administration of Iraq, 1890-1908. // SOAS / Routledge Studies on the Middle East. London, 2006.*

*776. **Çetinsaya**, Gökhan. The Ottoman Administration of the Balkans: Taxation and Poll-tax (jizya/haraj). // SOAS/Routledge Studies on the Middle East. London, 2006.*

*777-779. **Denchev**, S. The nature of the Arab universal bibliography Kitab al-Fihrist by ibn an-**Nadim** from 987 (377 Hijrah) (A highway of scienceand information in the framework of the bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet: Hellenistic Egypt, Late Antiquity, EarlyMiddle ages). Reasons for insertion in the e-library Universalica / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**. // American Scientific Journal (N. Y.), 2021, N 52, p. 16-23:with ill.DOI10.31618/asj.2707-9864.2021.1.52.122. <https://archive.american-issue.info/index.php/asj/issue/view/14/16> <https://www.academia.edu/mentions/claim_papers/claim?paper_id=1546724908>.17.07.2021. 1 p.*

*780-781. **Detschew**, Dimiter F. Die thrakischen Sprachreste. Wien, 1957; 2. ed. Wien, 1976.*

*782. **Draï**, R. **Abraham**, ou la recréation du monde. Paris, 2006.*

*783. **Edelman**, D. V. The Origins of the Second Temple: Persian Imperial Policy and the Rebuilding of Jerusalem. London, 2014.*

*784-787. Expedition in Vottovaara – Karelia and Arkaim – the Urals: Centres of the Proto-European Civilization in Russia (Proto-Aryans and Proto-Slavs) (Cultural and phenomenological decoding of the mythological, historica and linguistic approach) / S. **Denchev**, A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. // Ancient Iranian Cultural & Religious Research & Development Center / Zoroastr. Soc. of British Columbia (Burnaby, British Columbia, Canada). Burnaby, British Columbia, Canada. 9.08.2018. 19 p.: 33 Ill. <http://www.ancientiran.com> <http://ahura.homestead.com/English.html> <http://zarathushticalendar.com/>. 16.11.2018. 1 p.*

*788. The Fihrist of **al-Nadim**: a tenth-century survey of Muslim culture: Vol. 1-2 / Ed., transl. Bayard **Dodge**. New York, 1970.*

*789-790. **Georgiev**, L. On the Education of the Bulgarians in Adrianople and the Impact of the 'Brothers of the Resurrection'. // Bulgarian Historical Review (S.), 2014, N 1-2, p. 64-71. <https://www.ceeol.com/content-files/document-356249.pdf>. 18.05.2014. 7 p.*

*791. **Ghirshman**, R. Firuzabad. // Bulletin de l'Institute Français de l'Archéologie Orientale (Caire), 1947, N 46, p. 1-28.*

*792. **Hafız**, N. Rıza **Mollov** hayatı ve eserleri: bilim çalışmaları ve halk edebiyatı derlemeleri hikayeleri ve tanıtma yazıları. Ankara, 1999.*

*793. **Hamblin**, W. **Solomon**'s Temple: Myth and History/ W. **Hamblin**, D.**Seely**. London, 2007.*

*794. **Hani**, J. Le symbolisme du temple chrétien. Paris, 2005.*

*795. **Hendel**, R. Remembering **Abraham**: Culture, Memory, and History in the Hebrew Bible. Oxford, 2005.*

796. ***Henning****, W. B. The inscription of Firuzabad. // Asia Major (Taiwan), 1954, N 4, 98-102.*

797. ***Huff****, D. An Archaeological survey in the area of Firuzabad. // Proceedings of the IInd Annual Symposium on Archaeological Research in Iran: 29th Oct. – 1st November 1973 / Irānian Centre for Archaeolog. Research; ed. by F.* ***Bagherzadeh****. Tehran, 1974, p. 155-179.*

798. ***Huff****, D. Fīrūzābād. // Encyclopaedia Iranica. Vol. 9. Fasc. 6. New York, 1999, p. 633-636.*

799. ***Huff****, D. Firuzabad. Palast Ardashirs I. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1979, N 27, p. 149-150.*

800. ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1977, N 25, p. 172.*

801. ***Huff****, D. Firuzabad. Qal'a-ye Dukhtar. // Iran Journal of the British Institute of Persian Studies (London), 1978, N 26, p. 191-192.*

802. ***Huff****, D. Das Plansystem von Ardašīr-Xwarrah: Agrarkolonisatorisches Großprojekt und gebautes Staatsmodell eines von Gott gegebenen Königtums. // Raumkonzeptionen in antiken Religionen: Beitr. / ed. by K.* ***Rezania****. Wiesbaden, 2014, p. 153-210.*

803. ***Huff****, D. Qala-ye Dukhtar bei Firuzabad. Ein Beitrag zur sassanidischen Palastarchitektur. // Archäologische Mitteilungen aus Irān (Berlin), 1971, N 4, p. 127-171.*

804. ***Inalcık****, Halil. The Ottoman Empire: Economy, Society and Polity. Cambridge, 1994.*

*805. Al-****Khalili****, J. The House of Wisdom: How Arabic Science Saved Ancient Knowledge and Gave Us the Renaissance. New York, 2011.*

806. ***Kalicin****, M. Historical accounts about the Halveti Şeyh* ***Bali Efendi*** *of Sofia in a newly discovered vita dating from the 19th century / M.* ***Kalicin****, Kr.* ***Moutafova****. // Etudes balkaniques (S.), 1995, N 3-4, p. 117-131.*

807. ***Kenderova****, S. La Bibliothèque de la Famille de* ***Pasban-Zade*** *à Vidin (30 ans après la mort d'Osman Pazvantoglu. // Travaux de Symposium International: le Livre, la Roumanie, l'Europe (Bucarest, 20-24 Sept. 2010): T. II: La deuxième section – Bibliothéconomie et les sciences de l'information / Bibliothèque de Bucarest; Ed. M.* ***Nencescu****, I.* ***Macarie****.3ème éd. Bucarest, 2011, p. 133-141.*

808. ***Kenderova****, S. The Book and the Muslim Woman in the Bulgarian Lands in the Ottoman Period. // The Libraryand the Woman: Libraries and Women Int. sci. conf. organized by the St. St. Cyril and Methodius National Library (Sofia, 24-26th Sept. 2003) / Ed. by B.* ***Hristova****. Sofia, 2004, p. 135-147.*

809. ***Kenderova****, S. Bulgaria (Survey of Islamic Manuscripts in Bulgaria). // World Survey ofIslamic Manuscripts / Ed. by G.* ***Ropper****: Vol. I. / al-Furqan Islamic Heritage Foundation. London, 1992, p. 121-142.*

810. ***Kenderova****, S. Le catalogage dans les bibliothèques de waqf ottomanes; Traditions et innovations. // Zenit e nadir II. I manoscritti dell'area del Mediterraneo: la Catalogazione come base della ricerca. Atti del Seminario internazionale (Montepulciano, 6-8 Luglio 2007) / A cura di B.* ***Cenni****, Ch. M.* ***Lalli****, L.* ***Magionami****. Montepulciano, 2007, p. 47-62, 237-243.*

811. ***Kenderova****, S. Catalogue of Arabic Manuscripts in SS Cyril and Methodius National Library, Sofia, Bulgaria. Hadith Sciences / Al-Furqan Islamic Heritage Foundation; Ed. by M.* ***Isa Waley****. London, 1995.*

812. ***Kenderova****, S. Les livres des musulmans. Centres de production dans les terres bulgares à l'époque ottomane". // Etudes Balkaniques (Paris) / Cahiers Pierre* ***Belon****. 2009, N 16(La culture dans les Balkans), p. 169-198.*

813. ***Kenderova****, S.* ***Pazvantoğlu Osman*** *Kütüphanesi'nde Bulunan Tasavvufi Eserler. // Rumeli'de Osmanlı Vakıfları Üzerinde Araştırmalar: Bulgaristan / Ed. A.* ***Kala****, İ.* ***Güleç****, Ö. S.* ***Güler****. İstanbul, 2020, p. 179-192.*

814. ***Kenderova****, S. La préservation de l'héritage ottoman en Bulgarie. L'exemple des collections orientales de la bibliothèque Saints-Cyrille-et-Méthode. // Anatoli. Del'Adriatique à la Caspienne. Territoires, politique, sociétés. Dossier thématique: Patrimoines culturels et fait minoritaire en Turquie et dans les Balkans: Sous la dir. sci. de M.* ***Anastassiadou****. 6, Paris, 2015, p. 309-324.*

815. ***Kerim****, Y. Türkçe Atasözleri ve Özlü Sözler (Турски пословици и поговорки). С., 1955. – Авт. е* ***Юсуф Керим****.*

816. Ketāb al-Fehrest [Baghdat]. Tehran, 1967.

817. ***Kierkegaard****, S. Fear and Trembling. Princeton, 1983.*

818-821. ***Kumanova****, A. Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.: Compend. / Sci. and lang. ed. N.* ***Vasilev****; Sci. ed. S.* ***Denchev*** *... [u др.]; Terminolog., ref. and inform. ed. N.* ***Kazanski****; Bibliogr., ref. and*

*inform. ed. M. **Maximova**; Ref. and inform. ed. D. **Raleva**; Rev. Z. **Stoyanov**... [u др.].С., 2014. <http:// www.sno.unibit.bg> <http://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.academia.edu/upgrade?feature=name_ mentions&trigger=mentioning-author-rw>. 17.08.2025. 1 p.*

*822-823. **Kumanova**, A. The Arab Universal Bibliography Kitab al-Fihrist by ibn **an-Nadim** from 987 (377 Hijrah) (A highway of science and information in the frame work of bibliographic encyclopedic infrastructure of the planet: Hellenistic Egypt, Late Antiquity, Early Middle Ages): [Видео запись выступления в онлайн дискуссии, провед. 27.04.2021 – Санкт-Петербург] / A. **Kumanova**, N. **Kazanski**, N. **Vasilev**. // III Int. Bibliofgaphical congress (Sanct Petersburg, 27-29.04.2021) / Рос. нац. библ. <https: // www.bibp.congress.ru>. <https://www.youtube.com/watch?v=Pr1afMucOH0>(ГПИНТБ). 28.05.2021. 10 p.*

*824. **Levenson**, J. D. Inheriting **Abraham**: The Legacy of the Patriarch in Judaism, Christianity, and Islam. Princeton, 2012.*

*825. **Lockhart**, L. Fīrūzābād. // The Encyclopaedia of Islam. Tehran, 1991ab, 2, p. 925-926.*

*826. **Lyons**, J. The House of Wisdom: How the Arabs Transformed Western Civilization. New York, 2009.*

*827. **Mango**, A. **Ataturk**: The Biography of the founder of Modern Turkey. New York, 2002.*

*828. **Marcotte**, R. **Suhrawardi**. // <https://plato.stanford.edu/entries/suhrawardi/>. 6.10.2021. 54 p.*

*829. **Meyer**, F. B. The Life of **Abraham**: The Obedience of Faith. Seattle, 1996.*

*830. **Mikov**, L. Mosques in Sofia: hist., peculiarities, and present state. Sofia, 2020.*

*831. **Molla**, R. Bulgaristan Türk Halk Şiiri. Sofia, 1959.*

*832. **Molla**, R. Edebiyat Makaleleri. Sofia, 1958.*

*833. **Mollov**, R. Parallel entre **Alpamiš** et **Ašik Garib**. // Acta Orientalia (Copenhagen), 32, 1970, p. 167-189.*

*834. **Mollova**, M. Bilmeceler. Sofia, 1959.*

*835. **Mollova**, M. Croyances que les turcs des Balkans attachent aux jours de la semaine. // Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae (Budapest), 22, 1969, N 3, p. 361-376.*

*836. **Mollova**, M. Doğu Rodop Türk ağızlarının sőzlüğü. Ankara, 2003.*

*837. **Mollova**, M. Okuma kitabı. Sofia, 1949.*

*838. **Mollova**, M. Quelques lexèmes turks septentrionaux en ğ - ~ č - ~ j ... dans les langues slaves méridionales. // Изв. / Инст. за бълг. ез. (С.), 16, 1968, с. 193-201.*

*839. **Mollova**, M. Siirler. Sofia, 1964.*

*840. **Mollova**, M. Sur la structure syllabo-segmentaire du vers des šiir. // Acta Orientalia (Copenhagen), 32, 1970, p. 191-208.*

*841-842. **Muchinov**, V. Ottoman Policies on Circassian Refugees in the Danube Vilayet in the 1860s and 1870s. // Journal of Caucasian Studies (Istanbul), 2016, N 3, p. 83-96. <https://dergipark.org.tr/tr/ download/article-file/226241>. 07.05.2017. 14 p.*

*843. An-**Nadīm**. Kitāb al-Fihrist [Baghdat]. Taḥqīq Riḍā' Tajaddud ibn `Alī ibn Zayn al-'Abidīn al-Ḥā'irī al-Māzindarānı. Dār al-Masīrah. Aṭ-ṭab'ah ath-thālithaha. [S.l.], 1988.*

*844-845. The Ottoman Conquest of the Balkans: Interpretations and Research Debates / Ed. O. **Schmitt**; Austrian Acad. of Sci. Vienna, 2016. <https://iog.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/i_iog/ ueber_uns/personen_dokumente/Schmitt_Onlinepublikationen/Schmitt__The_Ottoman_Conquest_of_the_ BalkansRESEE__003_.pdf>. 10.04.2018.*

*846-847. The Ottoman conquest of the Balkans: Proc. of the 12th International Congress of South-East European Studies (Bucharest, 2-6 September 2019) / Ed. O. J. **Schmitt**. <https://iog.univie.ac.at/ fileadmin/user_upload/i_iog/ueber_uns/personen_dokumente/Schmitt_Onlinepublikationen/Schmitt__The_ Ottoman_Conquest_of_the_BalkansRESEE__003_.pdf>. 02.11.2019.*

848.

***Pavlovitch**, Pavel. The Formation of the Islamic Understanding of kalāla in the Second Century AH (718-816 CE). Leiden, 2016.*

*849. **Pavlovitch**, Pavel. Muslim al-Naysābūrī (d. 261/875). The Sceptical Traditionalist. Leiden, 2023.*

*850. **Peacock**, S. English as a foreign language: A novel. Sofia, 1998.*

*851. **Peters**, F. E. **Muhammad** and the Origins of Islam. Albany, NY, 1994.*

*852. **Philliou**, Chr. M. Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution / Univ.*

of California. Berkeley, 2011.

853. ***Raible****, F. Der Tabernakel einst und jetzt. Freiburg im Breisgau, 1908.*

854. ***Rizvi****, Sajjad.* ***Mulla Sadra****. // <https://plato.stanford.edu/entries/mulla-sadra/>. 6.10.2021. 62 p.*

855. ***Rizvi****, Sajjad.* ***Mulla Sadra Shirazi****: His Life, Works and Sources for Safavid Philosophy / Oxford Univ. Press. Oxford, 2007.*

856. ***Rossi****, D. A road to Fīrūzābād. // Ex NOVO Journal of Archaeology (Bicester, UK), 2018, N 3, p. 79-99.*

857. ***Schuon****, F. Islam and the perennial philosophy. Al Tajir Trust, 1976.*

858. ***Schuon****, F. Transcendent unity of religion. Wheaton, Il, 1984.*

859. ***Segal****, A.* ***Abraham****, enquête sur un Patriarche. Paris, 1995.*

860. ***Seters****, J. van* ***Abraham*** *in History and Tradition. Göttingen, 1975.*

861. ***Somel****, Selçuk Akşin. Kazâ. // The A to Z of the Ottoman Empire: Vol. 152. Lanham, MD, 2010, p. 151.*

862. ***Sommer****, B. D. The Bodies of* ***God*** *and the World of Ancient Israel. Cambridge, 2009.*

863. ***Stoilova****, A. Manuscript of the Holy Qur'an [Мултимедия]: From 1278 A. H. Sofia, 1994.*

864. ***Theophanov****, Tsv.* ***Abu-l-Atahiya*** *and the Philosophy. // XVIIIth Congr. of Union Européenne des Arabisants et Islamisants. Leuven – Gent, Sept. 3-10, 1996.*

865. ***Theophanov****, Tsv. Canon and Individuality in Old Arabic Poetry. // XVIIth Congr. of Union Européenne des Arabisants et Islamisants. Saint-Petersburg, Aug. 22-26, 1994.*

866. ***Theophanov****, Tsv. The Twin Embodiment of Secularism and Islam. // Arches Quarterly (London), 2, 2008.*

867. ***Thompson****, T. L. The Historicity of the Patriarchal Narratives: The Quest for the Historical* ***Abraham****. Berlin, 2016.*

868. Türk doğduk, Türk öldük. Istanbul, 1990.

869. Universality of humanitarian knowledge: A cognitive context of the infosphere: Nestinarstvo (Ritual fire-dancing): A planetary historiographical map of the anthropol. transmissions of time): [1.] [Publ. in Eng. of the script of the doc. film of the same name: 2] / Epigr.: „and they distributed to each as anyone has need" – ***Acts (4:35)****;* ***Mohsen Sharifian****. Penjeye Banaki. // <https://www.youtube.com/watch?v=ttsRZtKmzgw>. 7.11.2021. 20 p.*

870. ***Vezenkov****, A. In the service of the Sultan, in the service of the revolution: Local Bulgarian notables in the 1870s. // Conflicting Loyalties in the Balkans: The Great Powers, the Ottoman Empire and Nation-Building. London, 2011, p. 135-154. – За* ***Георгаки Стоянович Чалъкоглу****.*

871. ***Wellisch****, Hans H. The first Arab bibliography: Fihrist al-'Ulum. // Occasional papers. University of Illinois (Chicago), N 175, Dec. 1986.*

872. ***Yenisoy****, H. Ailede cocuklarin terbiyesine dair. Sofia, 1966.*

873. ***Yenisoy****, H. Bulgaristan Turk cocuk edebiyatindan ornekler: Folklor turleri, siirler ve duz yazilar. Ankara, 2002.*

874. ***Yenisoy****, H. Bulgaristan Türklerinin Türkçe eğitim davası, 1877-2007. Bursa, 2007.*

875. ***Yenisoy****, H. Edebiyatimizda Balkan acilari. Filibe, 2007.*

876. ***Yenisoy****, H. Rodop manleri. Sofia, 1962.*

877. ***Yenisoy****, H. Rodop turk halk masallari. Sofia, 1963.*

878. ***Yenisoy****, H. Rodop turkuleri. Sofia, 1964.*

879. ***Yenisoy****, H. Türkçenin sıklık sözlüğü: edebî eserlerde sık kullanilan sözcükler. Ankara, 2014.*

880. ***Yenisoy****, H. Turkçenin ters sıklık sözlüğü. Ankara, 2006.*

881. ***Ziemann****, Daniel. Vom Wandervolk zur Grossmacht: die Entstehung Bulgariens im frühen Mittelalter (7.-9. Jahrhundert). Weimar, 2007, S. 56.*

882. Zoroastrian source of the Abrahamic religions (Initial field and historiographical missions in Bulgaria, Iran, Türkiye, Italy, Russia, Finland, Kazakhstan) / S. ***Denchev****, A.* ***Kumanova****, N.* ***Kazanski****, N.* ***Vasilev****. Istanbul, 2025. In print.*

III. Ръкописи, дисертационни трудове и автореферати на дисертации (15 ном. назв.: NN 883-898)

883-884. ***Андонова****, П. Аскери чифлиците в българското пространство. Софийската каза XVII – нач. XIX в.: Автореф. на докт. дис. / Соф. унив. „Св. Климент Охридски”. С., 2013. <https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/content/download/107155/824359/version/1/file/Avtoreferat_P_Andonova.pdf>. 12.6.2016. 37 с.*

885. ***Генджев****, Недим Хафъз Ибрахим. Социалната справедливост в Исляма и социализма: Докт. дис. Сирия, 1986.*

886. ***Куманова****, А. Трансмисия на арийски соларен религиозен култ, проникнал от Иран в България = Transmission of aryan solar religious cult from Iran into Bulgaria: Докл. на науч. конф. с межд. уч. „Булгарика-Ираника” (София, 25 окт. 2012) / А.* ***Куманова****, Н.* ***Казански****. 15 с. – Деп. В Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на бълг. и англ. ез. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи* ***Амири*** *в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А.К.*

887. ***Мутафчиева****, Вера П. Феодалната рента в Османската империя, XV-XVI век: Докт. дис. С., 1958.*

888. ***Панов****, Иво. Нови аспекти в изучаването на поетическото наследство на* ***Омар Хайям****: Докт. дис. С., 2001.*

889-890. ***Петрова****, А. Християнските търговци от европейските провинции на Османската империя на панаирите в Лайпциг (1718-1839 г.): Автореф. на докт. дис. / Соф. унив.„Св. Климент Охридски”. С., 2022. // <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/268752/1762814/version/1/file/Avtorepherat_Ad.%2BPetrova%2B28_02-fin.pdf>. 10.6.2023.*

891-892. ***Русев****, Д. От средновековна България към османска Румелия: Нов поглед към османската историко-наративна традиция (XV – нач. XVI в.): Автореф. на докт. дис. / Соф. унив.„Св. Климент Охридски”. С., 2021. <https://www.unisofia.bg/index.php/bul/content/download/250334/1650321/version/1/file/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%B2_%D0%94%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>. 12.6.2023. 40 с.*

893. ***Теодоров-Балан****, Ал. За звука ь в новобългарския език: Докт. дис. Прага, 1884.*

894. ***Теофанов****, Цв. Класическата арабска поезия като дихотомен модел: Докт. дис. С., 2001.*

895. ***Теофанов****, Цв. Роль творчества* ***Абу-л-Атахии*** *в становлении жанра философской лирики в арабской поэзии: Докт. дис. Москва, 1987.*

896. ***Kumanova****, A. Study of the civilizations: Way to the real cultural globalization (Life-giving tree of the historical and cultural development of the humanity) / Intern. conf. on education and globalization (Tehran, Islamic Rep. of Iran, 2-3 Oct. 2012); Comm. 2: communication, education and globalization / A.* ***Kumanova****, N.* ***Kazanski****. 15 p. – Dep. в Техеранск. нац. библ. на Иран на 13.09.2014. Ръкоп. е предад. на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Салихи* ***Амири*** *в рамките на посещ. на Иран от Бълг. женска делегация, вод. от А.К. Запис на докл. върху CD с богат изобразит. материал към него е предад. и на директора на Техеранск. нац. библ. на Иран д-р Ешреф* ***Буруджерди****, гостувала на спец. среща в УниБИТ на 28.09.2017 г.*

897. ***Mollova****, M. Dialecte turc des Rhodopes de l’Est: phonologie et son rapport avec les autres langues et dialectes turcs du groupe oghouze: Дис. Москва, 1967.*

898. ***Rossi****, D. La città storica di Ardashir-Xwarrah presso Firuzabad (Fars, Iran). Fonti e territorio: MA thesis / Univ. La Sapienza. Rome, 2016.*

IV. Периодични и продължаващи издания
(57 ном. назв.:
NN 899-956)

IV. 1. ... в България
(39 ном. назв.:
NN 899-938)

899. „Балкан” (Пловдив, 1905-1912)
900. „Библиотека” (София, 1993-)
901. „Библиотекар” (София, 1954-1992)
902. „Български книжици” (Цариград, 1858-1862)
903. „Бюлетин” / Главно мюфтийство на мюсюлманското изповедание в НР България = Annual report ... = Yillik bülten ... – Başmüftülügü Müslümanlar diyaneti (София, 2014-)
904. „Век” (Цариград, 1874-1876)
905. „Гайда” (Цариград, 1863-1867)
906. „Гайрет” (Пловдив, 1895-1903)
907. „Годишник на Висшия ислямски институт” (София, 2009-)
908. „Дели Орман” (Разград, 1922-1933)
909. „Достлук” (Приятелство) (София, 1926-1935)
910. „Зия” (Светлина) (Шумен, 1966-1974)
911. „Интибах” (Пробуждане) (Шумен, 1928-1931)
912. „Информационен бюлетин” / Главно мюфтийство на мюсюлманското изповедание в НР България” (София, 1989-2012)
913. „История” (София, 2017)
914. „Йени Хаят” (Нов живот) (София, 1954-1988)
915. „Йени Ъшък” (Нова светлина) (София, 1945-1991)
916. „Македония” (Цариград, 1866-1872)
917. „Медениет” (Цивилизация) (Пловдив, 1934-1944)
918. „Мювазене” (Равновесие) (Пловдив, 1897-1905)
919. „Мюсюлмани” (София, 1990-
920. „Новини” (Цариград, 1890-1912)
921. „Правда” (Москва, 1912-)
922. „Право” (София, 1928-1934)
923. „Пряпорец” (София, 1895-1944)
924. „Религия и общество” (София, 1993-)
925. „Родопи” (Смолян, 1928-1944; възстановено 1961-)
926. „Сада и Ислям”= Seda i Islam (Шумен, 1931)
927. „Светлина” (Цариград, 1871-1873)
928. „Свобода” (Цариград, 1869-1873)
929. „Съвест” (София, 1907-1910)
930. „Съветник” (Цариград, 1864-1873)
931. „Съвременник” (София, 2014-)
932. „Съгласие” (Шумен, 1870-1875)
933. „Ухуввет” (Братство) (Русе, 1904-1906)
934. „Хавадис” (Новини) (Шумен, 1932-1940)
935. „Халк Генчлий” (Народна младеж) (София, 1948-1972)
936. „Хахикат шахиди” (Свидетел на истината) (Разград, 1933-1943)
937. „Цариградски вестник” (Цариград, 1848-1862)
938. „Читалище” (Цариград, 1870-1875)

IV. 1. ... в чужбина
(17 ном. назв.:
NN 939-956)

939. „Митра" (Санкт-Петербург, 1997-)
940. „Archäologische Mitteilungen aus Irān" (Berlin, 1929-)
941. „Asia Major" (Taiwan, 1923-)
942. „Bulletin de l'Institute Français de l'Archéologie Orientale" (Caire, 1901-)
943. „East European Monographs" (Boulder, 1971-)
944. „Ex Novo: Journal of Archaeology" (Bicester, UK, 2005-)
945. „Heritage" (Basel, 2018-)
946. „Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies" (London, 1963-)
947. „Jazz" (Istanbul, 1990-)
948-950. „Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum" (New York, 1931-1933)
951-954. „Journal of Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum"– Smithsonian Libraries and Archives: Object Details: Author:Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Roerich, George; Summary: Includes annual reports of the institute, 1929/30-<32>: 1931, 1933, 1931-1933; Place: Himalaya Mountains – Asia, Central. First Publ.: 1931-1933 by Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum – Vedams reprint: 2003. Publ. by Vedams ebooks Pvt. Ltd. Vardhaman Charve Plaza IV, Bldg, N 9, Second Floor, New Delhi-110088 (India) <http:www.vedamsbooks.com>. Publ. with financial assist. From the Depart. of Culture, Cov. of India. Print. in India at DP`s Impressive Impressions, Hissar, Haryana-125001.
955. „Raumkonzeptionen in antiken Religionen" (Wiesbaden, 2012-)
956. „Sinteze" (Bucureşti, 2012-)

V. Научно-документални филми
(5 ном. назв.:
NN 957-961)

*957-961. Ритъмът на времето [Е-ресурс] [Видеозапис]: Нестинарство: Информ. карта: Науч.-докум. филм / Продуцент, идея иконцепция С. **Денчев**; Сцен. А. **Куманова**, М. **Куманов**; Реж. А. **Куманова**, А. **Алтъпармаков**; Оператор С. **Алтъпармаков**; Ред. Н. **Казански**, А. **Даскалов**; Консулт. Н. Цв. **Кочев** (София) ... [и др.] / БУЛФИЛМ. С., 2007; 2008. 5 опт. диск (DVD). Редуц. версия на бълг. и англ. ез. 2007; Разшир. версия на бълг., рус., англ. ез. 2008. Други консулт.: проф. М. **Виевиорка** (Париж), проф. Ф. **Брези** (Рим), проф. Е. **Вилфрид** (Фрайбург), проф. Н. **Яръмов** (София), о. **Мариуш Полцин** (София). Изд. на СВУБИТ. Загл. и на рус. ез.: Ритм времен (Нестинарство: Информ. карта); загл. и на англ. ез.: The rhythm of the time (Nestinarstvo (fire-dancing): Inform. map.*

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

А. К. 325, 423, 453, 886, 896
А. Т.-Б. 325
Ариф **Абдуллах** 385, 659
Адалъ, Нури Тургут 121, 760
Адалъ, Сюлейман Юсуф 122
Хасан **А**дем ефенди 731
Азиз, Осман 123
Азизоглу, Азиз 124
Акбъйък, Небие Ибрахим 126, 189
Акиф, Хашим 128
Алагьоз, С. 129
Алагьоз, Сабри Ибрахим 130
Александров, Н. 132-136
Александрова, Е. 137-138
Александрова, К. 437-451, 580
Алексиев, Б. 139-140
Али ибн Аби Талиб 141
Алин 632
Алипиева, А. 142
Аллах 143
Алтънок, Нихат 144
Алтъпармаков, А. 957-961
Алтъпармаков, С. 957-961
Салихи **А**мири 886, 896
Андонова, П. 883-884
Андреев, Б. 146
Андреев, Й. 147
Андреев, Св. 148
Аргирова-Герасимова, Мария 695
Арда, Фаик Исмаил 152
Арнаудов, М. 755
Атанасов, Г. 165
Атанасов, И. 166
Атанасов, Х. 167-168, 471-472
Атасой, Ахмед Емин 169
Ататюрк, Мустафа Кемал 170, 581, 725
Абу-л-**Ат**ахия 685, 895

Багрянов, К. 176
Баева, С. 625
Байрамьоз, Сабахаттин 178
Бакладжъ, С. 179
Салих Мехмед **Б**акладжъ 766-767
Балабанов, М. 180
Шейх **Б**али 392
Бали ефенди 497
Баръмова, М. 184-185, 607-608
Бахтияр, Ниязи Хюсеин 188
Башляр, Г. 186-187
Баязид II 527
Бей, А. 189
Хаджи **Б**екташ Вели 190
Беляев, Н. 192
Бердяев, Н. А. 193
Петър **Б**ерон 194
Мухамед ибн-Али **Б**иргеви 226
Бог 500
Богориди, Александър 330, 743
Богориди, Стефан 398
Божинов, В. 196
Божинов, Пл. 197
Божков, И. 198-203
Бозвелиев, К. 629
Бойков, Г. 184-185
Бонева, В. 204-205
Борисов, Д. 206-207
Боров, Тодор 437-451
Боршуков, Г. 208
Брези, Ф. 958-961
Бур, М. 209-210
Бурмов, А. 211
Ешреф **Бу**руджерди 896
Бучкова, Т. 212-213
Бързицов, Х. 224

Вамбери, Арминий 672
Ванчев, Й. 304, 587, 590, 622, 752
Василев, Г. 227-232
Василев, И. 233-234
Василев, Н. 153-163, 325, 350, 423-451, 539-542, 580
Василева, М. 235
Велев, В. 153-159, 160-163, 236-238, 437-451, 539-540
Величков, И. 239
Величков, К. 598
Велков, В. 468
Велков, И. 693
Велчев, П. 433-436
Венедикова, К. 271
Вернадский, В. И. 6
Виевиорка, М. 957-961
Вилфрид, Е. 957-961
Войников, Д. 248-250
Войнов, М. 468
Въчков, А. 251

Габеров, И. 513
Гайденко, П. П. 193
Гандев, Х. 209-210
Ганчев, Д. 253
Гарванов, И. 160-163
Гарванов, И. 539-541
Гарванова, М. 659
Генджев, Недим Хафъз Ибрахим 3, 254, 885
Генов, Ц. 255
Генчев, Н. 256-258
Георгиев, А. 325, 598
Георгиев, Г. 259
Георгиев, Л. 260
Георгиев, П. 261
Георгиев, П. 262-266
Георгиева, И. 267
Георгиева, Ц. 268-269
Гергова, Ани 381
Гергова, Д. 271
Геров, Б. 468
Гинчев, Г. 487
Голийски, П. 272
Головин, С. П. 273
Градева, Р. 382, 394, 643
Гроздanова, Елена 393
Гюзелев, В. 718
Гюзелев, Вълчо 275
Гюней, Захит 276

Данаилов, Л. 181
Данов, Х. 277-279
Даскалов, А. 957-961
Даскалова, Кр. 381
Дафинов, З. 280

Дебрюне, Н. 659
Дениз, Невзат Якуб 281
Денчев, С. 153-159, 282-284, 320-322, 350, 354-356, 423-431, 433-455, 542, 569, 957-961
Дечев, Д. 286
Димитров, В. 289-290
Димитров, Д. П. 349
Димитров, И. 291
Димитров, П. 292-298
Димитров, Ст. 299-300
Димитров, Стр. 384
Димитров, Хр. 301-303
Димов, Г. 754
Димчева, Р. 304
Динеков, П. 305-306
Дипчикова, Ал. 383
Добрев, Д. 307
Добрев, Ив. 4
Добрева, М. 568
Дойнов, Д. 308-309
Дринов, Марин 211
Дуйчев, И. 468
Дурмуш, Али 310
Духовников, Светослав 311
Дюлгеров, Ив. 390
Дюлгерова, К. 315
Дюмон, П. 316

Евстатиев, С. 117, 318, 386, 388
Евстатиева, Г. 319
Евтимова, Т. 377
Елдъров, С. 323-324
Ерди, Ислям Бейтуллах 327
Ерендорук, Юмер Осман 328
Еюп, К. (Кемал Еюп Адил) 216-217

Желев, И. 330, 656
Желязкова, А. 331
Жечев, Н. 332

Зарев, В. 334, 432
Зафер, З. 121-123, 126, 128, 130, 144, 152, 169, 178, 188, 276, 281, 310, 327-328, 335-338, 358, 360, 362, 366, 368, 372, 395, 401, 463, 466, 489, 520, 559, 659, 702, 704-705, 759
Зданович, Г. Б. 164
Шемседдина **З**ехеби 680
Зиези 272, 468
Златанов, М. 340-345

Ибн Араби 346
ибрахим 347
Ибрахимова, Йълдъз 698
Иванова, С. 643
Иванова, Св. 394
Израел, М. 659
Илиев, В. 351

Йовчева, Ц. 325
Йозгюр, Хайрие 358
Йозерган, Н. 359
Йълдъръм, Лятиф Али 360

Кадир, Ахмед 362
Казански, Н. 153-163, 320-322, 325, 350, 354-356, 422-431, 433-451, 455, 539-542, 569, 580, 886, 957-961
Кайчев, Н. 607-608
Калицин, М. 363
Калоянов, А. 364
Калчев, К. 365
Камбероглу, Ибрахим 366
Камбурова, И. 437-451
Кандиларов, Г. 367
Капсъзов, Кешиф Ахмедов 368
Капсъзов, С. 369
Карахасан-Чънар, Ибр. 370
Карахюсеинов, М. 371-372
Янко **К**асъров 373
Кацаров, Г. 374-376
Кендерова, С. 377-394, 432, 513, 634, 714-716, 748
Керим, Юсуф 395, 814
Кертев, Г. 396
Ел-**К**ешфи ефенди 382
Кийл, Махиел 184-185
Кипровска, М. 185-186
Кирилов, Х. 397
Мохаммад Али **К**ияни 432-436
Клюев, В. 153-159
Кметова, Т. 497
Ковачев, Р. 399
Коджамустафа, М. 400-401
Коев, И. 216-217
Козанович, А. 402
Колев, А. 403-405
Коледаров, П. 209-210
Комнина, Анна 521
Кончтинова, Ю. 407
Корбен, А. 7-8
Коруева, Катина (Стрезова) 474-475
Косев, А. 409
Костадинов, И. 454
Костадинова, Д. 325, 437-451
Костов, А. 410-417
Кочев, Н. Цв. 957-961
Крайничанец, Т. 418
Кръстев, Л. 419
Кръстевич, Г. 180, 205, 420
Куманов, М. 153-163, 216-217, 320-322, 325, 354-356, 421, 437-451, 539-541, 569, 957-961
Куманова, А. 154-164, 283-285, 321-323, 326, 350, 354-356, 386, 422-456, 539-542, 569, 574, 580, 659, 681, 886, 957-961
Куюмджиев, С. 460-461
Кънев, А. 217
Кюпчю, Ердинч 462-463
Кюпчю, Реджеб 464-466

Лалков, М. 467
Линден, И. 437-451

Маджаров, Лазар 545
Максимова, М. 153-159, 325, 423-431, 437-451
Манолова, Н. 471-472
Мантран, Р. 316
Маразов, И. 473
Марева, Т. 474-475
Маринов, Д. 476-479
Мариуш Полцин о. 957-961
Марков, Г. 480
Матанов, Хр. 481-482, 599
Махмуд II 298
Медведевой, Р. К. 193
Меламед, Г. 316
Хайрие **М**емова-Сюлейманова 520
Мехмед II 527
Мехмед, Ахмед 489
Селим Мюмюн **М**ехмед 528

Миков, Л. 490-497
Миларов, Светослав 505-506
Милков, К. 659
Минков, Вл. 500
Минчева, Б. 501-502
Минчева, К. 503-504
Мирчева, К. 505-506
Мисирков, Кр. 507
Митев, П. 352-353
Митко, В. 153-159
Митра 376, 454
Михайлова-Мръвкарова, М. 377, 508-510
Михалски, М. 659
Младенов, Хр. 512
Младенова, М. 513
Мефкюре Ръза **М**олла 189
Моллов, Р. 514
Моллова, М. 515-517
Морозова, И. 658
Мефкюре **М**оллова 336-337
Мохамед 518
Муратова, Н. 336, 520
Мутафов, Енчо 678
Мутафова, К. 363
Мутафова, Кр. 378
Мутафчиев, Петър 525-526
Мутафчиева, В. 521-527
Мутафчиева, Вера П. 142, 597, 887
Мухаммад 385, 391, 681
Ходжазаде Мехмед **М**ухйиддин ефенди 736

Ибн ан-**Н**адим 580
Назърска, Ж. 380, 658-659
Найденова, Ц. 325
Имам ан-**Н**аууи 534, 676-677
Начов, Никифор 535
Недков, Б. 536
Нейков, Х. 537-538
Нейкова, Р. 719
Ников, С. 543
Николаев, А. И. 544
Николов, Б. 545
Николов, Коста 546
Николов, П. 545-552
Николова, Ел. 553
Норузи, А. 433-436
Осман **Н**ури ефенди 567

Овчаров, Н. 557-558
Оджаклъ, Хасан 559
Орбецов, Ангел 566
Орманджиев, Ив. П. 194
Акиф **О**сман ефенди 127
Осман паша 386

Павлов, П. 570
Павлович, П. 388, 571-572
Осман **П**азвантоглу 379-380, 388, 391, 573
Панов, И. 432-436, 574-579, 714-716
Панов, Иво 888
Панчева, Ц. 384
Парушев, П. 581
Пеев, В. 582
Пеев, Й. 115-117, 388, 583-584
Пеев, Йордан 149, 150
Пенаков, Ив. Ст. 194
Пенев, И. 289-290
Петева И. 153-159, 437-451
Петров, Г. 586
Петрова, А. 889-890
Петрова, М. 587-589
Пийкок, Шари 335, 433-436, 500, 591, 594, 632, 756
Пискюлев, В. 454
Поликар, С. 594
Правдомирова, Д. 595
Примов, Б. 469
Първев, И. 607-608
Първева, Ст. 393
Пърличев, Г. 598

Радев, И. 398
Радойнова, Д. 600
Ралева Д. 153-159, 325, 423-431
Рачев, Н. 602
Рачева, В. 352-353, 602-604, 605-608
Рерих, Е. И. 609-610
Рерих, Н. К. 609-611
Али **Р**ефик 565
Рошковска, А. 612-614
Абу Абдоллах Джафар **Р**удаки 574
Рудолоф-Хиле, Г. 615
Ружницки, А. О. 616
Русев, Д. 891-892

Саади 456
Мирза **С**аид паша 619
ел-Хаджж Хасан бин **Салих** 390
Фикри **С**али Хасан 620
Салих бей 331
Самсарева, П. 390
Абу БакрАс-**С**иддик 119
Симеон 713
Славейков, П. Р. 624-625
Славейков, Петко Р. 280
Смирнов, В. 626
Софроний Врачански 667
Спасов, Л. 627
Стамболски, Хр. 309, 629
Станишев, И. 630
Станчев, Н. 631
Стефанова, М. 632
Стоилова, А. 115-116, 633-635
Стойчев, С. 636-637
Стоянов, Ж. 424-431
Стоянов, П. 638
Стоянов, Хр. 639
Стоянова, Д. 437-451, 659
Субето А. 153-159, 423
Събев, О. 643
Абдуллах **Съдкъ** ефенди 118
Сърбиновски, М. 645-646

Татарлъ, И. 650-656
Тахиров, М. 658-659
Тахирова, Арзу 660
Теодоров-Балан, Александър 306, 317, 325, 437-451, 595, 661-668, 893
Теофанов, Цв. 1-2, 117, 150, 391, 433-436, 534, 669-678, 679-688, 894-895
Теофилов, И. 153-159
Тилева, В. 689
Тодев, Ил. 690
Тодоров, В. 384
Тодоров, Я. 691-693
Тодорова, Б. 433-436
Тодорова, О. 393
Тодорова, Р. 694
Тодорова, Т. 695

Мехмед **Т**опчу 696
Рифат Осман **Т**осявизаде 568
Тотев, П. 625
Тотоманова, А. 383
Тошев, Р. 697
Транкова, Д. 599
Трендафилова, И. 325
Трифонов, П. 698
Туран, Й. 659
Тъмъш, Ахмед 702
Тюркай, Ахмед 704
Тюркер, Мехмед 705

Неджмие Мехмед **У**луджан 159
Унджиева, Ц. 625

Сюлейман **Ф**аик ефенди 647
Федотов, А. 433-436
Фехер, Г. 707-711
Филипова, С. 437-451
Филов, Б. 712-713
Фиюзи, Х. 432, 714-716
Фол, А. 717-718
Фол, В. 719

Хаджи, Мустафа 721-722
Хаджипенчович, Иванчо Величков 197
Омар **Х**айям 576-577, 888
Хаков, Д. 725-729
Хаков, Дж. 170
Харбова, Е. 730
Джемал Мехмедали **Х**атип 732
Хомейни имам 684
Хосафлок, Д. 659
Христов, А. 737
Христов, Г. 737
Христов, Д. 739
Хюсеин **Х**юсню ефенди 740

Цветкова, Б. 742

Чалъкоглу, Георгаки Стоянович 639, 871
Чернокожев, В. 121-123, 126, 128, 130, 144, 152, 169, 178, 188, 276, 281, 310, 327-328, 337-338, 358, 360, 362, 366, 368, 372, 395, 401, 463, 466, 489, 559, 657, 702, 704-705, 752, 759
Чешмеджиева, Б. 743
Чобанов, Т. 745-747
Чобанова, Хр. 390
Чолов, П. 748

Шапкалова, С. 380, 658
Шапкарев, К. 749-750
Шараре 432
Шари 433-436
Шериф Шерефли, Ахмед 752
Шишманов, Д. 753-755
Шопкин, М. 756
Шукриев, Ф. 757-759

Сюлейман **Ю**мер ефенди 648
Ферхад **Ю**суф 179

Яръмов, Н. 153-159, 423, 957-961

Abraham 762, 782, 795, 824, 829, 859-860, 867
Adalı, N. 760
Ali, S. A. 68
Allah [اعزّوجلّ] 5
Alpamiš 833
Amadori, M. Letizia 761
Anastassiadou, M. 814
Armstrong, K. 69
Abu-l-**A**tahiya 864
Ataturk, Mustafa Kemal 170, 827
Avicenna 14-16
Awde, N. 70
Azzam, L. 762

Bachelard, G. 763-765
Bagherzadeh, F. 797
Baklacı, S. 766-767
Bali Efendi 806
Barkan, Ömer Lütfi 771
Barker, M. 772
Belon, Pierre 812
Bowker, J. 71

Campbell, J. 9-13
Nadim **C**an 5
Cartianu, Ana 41
Cenni, B. 810
Çetinsaya, Gökhan 775-776
Chittick, W. C. 90
Cook, M. 72
Corbin, H. 14-38

Daniel, N. 73
Denchev, S. 777-779, 783, 818-821, 882
Denny, F. M. 74
Detschew, Dimiter F. 780-781
Dieu 24-25
Bayard **D**odge 788
Draï, R. 782

Edelman, D. V. 783
Eliade, M. 39-41
Elias, J. J. 75
Endress, G. 76
Esposito, J. L. 77- 83

Ašik **G**arib 833
Georgiev, L. 789-790
Ghirshman, R. 791
Gilsenan, M. 84
God 9-12, 862
von **Goethe**, J. W. 456
Guillaume, A. 85
Güleç, İ. 813
Güler, Ö. S. 813

Hafiz, N. 792
Hamblin, W. 793
Handoca, Mircea 40
Hani, J. 794
Hendel, R. 795
Henning, W. B. 796
Hodgson, M. G. S. 86
Hristova, B. 808
Huff, D. 797-803

Ibn `Arabi 17, 30-31
Inalcık, Halil 804
Hikmat Al-**I**shraq 47

Kala, A. 813
Kalicin, M. 806
Kazanski, N. 777-779, 783, 818-823, 882, 896
Keller, Nuh Ha Mim 87
Kenderova, S. 807-814
Kerim, Y. 815
Al-**K**halili, J. 805
Kierkegaard, S. 817
Kumanova, A. 777-779, 783, 818-823, 882, 896

Lalli, Ch. M. 810
Levenson, J. D. 824
Lewis, B. 88
Lockhart, L. 825
Lyons, J. 826

Macarie, I. 807
Magionami, L. 810
Mairet, Philip 39
Mango, A. 827
Marcotte, R. 828
Maximova, M. 818-821
Meyer, F. B. 829
Mikov, L. 830
Molla, R. 831-832
Mollov, R. 792, 833
Mollova, M. 834-840, 897
Morretta, Angelo 40
Moutafova, Kr. 806
Moyers, B. 13
Muchinov, V. 841-842
Muhammad 101, 851
Murata, S. 89-90

An-**N**adīm 843
Ibn an-**N**adim 777-779, 788, 822-823
Nasr, S. H. 91-96
Al-**Nawawi** 87
Muslim al-**N**aysābūrī 849
Nencescu, M. 807
Newby, G. D. 97

Pasban-Zade 807
Pavlovitch, Pavel 848-849
Pazvantoğlu Osman 813
Peacock, S. 850
Peters, F. E. 98, 851
Philliou, Chr. M. 852

Rahman, F. 99
Raible, F. 853
Raleva, D. 818-821
Rejwan, N. 100
Renard, J. 101-103
Rezania, K. 802
Rippin, A. 104
Rizvi, Sajjad 854-855
Robinson, F. 105
Roerich, George 951-954
Ropper, G. 809
Rossi, D. A 854, 898
Ruthven, M. 106

Savory, R. M. 107
Schimmel, A. 108
Schmitt, O. J. 844-847
Schulze, R. 109
Schuon, F. 110-111, 857-858
Seely, D. 793
Segal, A. 859
Seters, J. 860
Shari 433-436
Mohsen **S**harifi**a**n 869
Mulla Sadra **S**hirazi 42-45, 854-855
Solomon 793
Somel, Selçuk Akşin 861
Sommer, B. D. 862
Stoilova, A. 863
Stoyanov, Z. 818-821
Shihāb al-Dīn Yahyá ibn Ḥabash al-**Suhrawardi** 46-47, 828

Tanasescu, Manuela 40
Tayob, A. 112
Thackson, W. M., Jr. 46
Theophanov, Tsv. 864-866
Thompson, T. L. 867
Muhammed Gaymaz **Turkmen** 681

Vasilev, N. 783, 818-823, 882
Vezenkov, A. 870

Waines, D. 113
Walbridge, J. 47
Isa **W**aley, M. 811
Watt, W. 114
Wellisch, Hans H. 870

Yenisoy, H. 872-880

Ziai, H. 47
Ziemann, Daniel 881

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ИБ (КИЕ)*

Илюстрациите по цялата Енциклопедия ЮБ (КИЕ) ***– 171 на брой –*** *имат обща номерация, поднесена преди наименованието на съответното / всяко изображение с арабска цифра (подразбирана при ил. 1-3).*

Посоченият пореден номер на всяка илюстрация е вписан по ***два начина*** *в текста на статията, към която той се отнася:*

1. Когато илюстрацията е ***портрет на лице****, тя се обозначава непосредствено след името му и датите на раждане и смърт (когато тези данни са установени);*

2. Всички останали видове илюстрации (изгледи на архитектурни обекти, факсимилета от книги и пр. документи, кадри от филми и т.н.) се изтъкват в края на текста на статиите – преди отразената литература (Лит.) към тях.

Илюстрациите в корпуса на Енциклопедията ЮБ (КИЕ) графично са разположени във фризове – вертикални и хоризонтални.

За обезпечаване на максимално възможна лапидарност на наименованията на илюстрациите е пропуснато уточнението за фрагментното им представяне в изданието, защото именно фрагменти от първичния изобразителен материал са включени основно в книгата – и то такива, които визуализират най-точно отразяваната чрез тях семантична информация.

1. **Негово Светейшество Патриарх † ДАНИИЛ Български (фотопортрет)** – *с. 7*

2. **Румен РАДЕВ – Президент на Република България (фотопортрет)** – *с. 9*

3. **Проф. Милен Куманов / Игнат Константинов (1982 г.) (фотопортрет)** – *с. 11*

4. **Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 699, 714*

5. **Персийска миниатюра на Ибрахим – Авраам (отомански период, 1500 г.) (репродукция)** – *с. 714*

6. **Тръгването на Авраам за Ханаан (1655 г.) / Ян Викторс (1619-1676 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 714*

7. **Изгонването на Агар и Исмаил (1657 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 715*

8. **Персийската Сибила (1647 г.) / Гуерчино (1591-1666 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 715*

9. **Жертвоприношението на Исак (1603 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 715*

10. **Жертвоприношението на Исак (1610 г.) / Караваджо (1571-1610 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 715*

11. **Пътуването на Авраам от Ур до Ханаан (1850 г.) / Йозеф Молнар (1821-1899 г.) (платно) (репродукция)** – *с. 715*

12. **Авраам (1754 г.) / Джовани Мария Морлайтер (1699-1781 г.) (скулптура) (репродукция)** – *с. 716*

13. **Шарл Гуно (1818-1893 г.) (фотопортрет)** – *с. 716*

14. **Кико Аргуело (1939-) (фотопортрет)** – *с. 716*

15. **Сьорен Киркегаард (1813-1855 г.) (графичен портрет) (репродукция)** – *с. 716*

16. **Николай Константинович Рьорих (Рерих, 1874-1947 г.) (фотопортрет)** – *с. 717*

17. **Елена Ивановна Рьорих (Рерих, 1879-1955 г.) (фотография)** – *с. 717*

18. **Юрий Николаевич Рьорих (Рерих, 1902-1960 г.) (фотопортрет)** – *с. 717*

19. **Святослав Николаевич Рьорих (Рерих, 1904-1993 г.) (автопортрет) (платно) (репродукция)** – *с. 717*

20. **Ак Язълъ Баба теке – с. Оброчище, община Балчик (изглед)** – *с. 721*

21. **Ахат Баба теке – с. Постник, Крумовградско (изглед)** – *с. 727*

22. **Ахмед бей джамия – Кюстендил (изглед)** – *с. 728*

23. **Ахмед бей джамия – Разград (изглед)** – *с. 728*

24. **Байраклъ джамия – Самоков (изглед)** – *с. 729*

25. **Бали ефенди Софялъ – Софиянец (изглед)** – *с. 730*

26. **Бююк джамия – София (1910 г.) (изглед – пощенска картичка)** – *с. 736*

27. **Бююк джамия – София (1920 г.) (изглед – пощенска картичка)** – *с. 736*

28. ***„Бюлетин ...”*** **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България (корица на изданието за 2023 г.)** – *с. 747*

29. **Висш ислямски институт (съвременна сграда в квартал „Илиянци”) – София (общ изглед)** – *с. 749*

30. **Висш ислямски институт (съвременна сграда в квартал „Илиянци”) – София (фасада)** – *с. 749*

31. **Главно мюфтийство в Република България – София (изглед)** – *с. 750*

32. **Годишник на Висшия ислямски институт (корица на бр. 1 за 2009 г.) (фотография)** – *с. 751*

33. **Фирузабад – Храм на Огъня – Фарс, Иран (фотография)** – *с. 753*

34. **Ардашир – град-светилище на древноарийската цивилизация в Персия, построен от първия сасанидски цар (на когото е кръстен) върху основите на древния град Гор – потомък на Аркаим в Урал (аероснимка и съвременна реконструкция) (фотографии)** – *с. 753*

35. **Демир Баба теке – с. Свещари, община Исперих (изглед)** – *с. 754*

36. **Джумая джамия – Пловдив (изглед)** – *с. 757*

37. **Дом на мъдростта – Багдад (фолиант на ръкопис от библиотеката)** – *с. 758*

38. **Дом на мъдростта – Багдад (страница от ръкопис от библиотеката)** – *с. 758*

39. **Духовно ислямско училище в Момчилград (изглед)** – *с. 760*

40. **Духовно училище „Нювваб” – Шумен (изглед)** – *с. 760*

41. **Духовно училище – София (изглед на училището, изобразен на корица на негово издание)** – *с. 760*

42. **Елмалъ Баба теке – с. Биволяне, Момчилградско (изглед)** – *с. 761*

43. **Ески джамия – Стара Загора (1920 г.) (изглед)** – *с. 762*

44. **Ески джамия – Хасково (изглед)** – *с. 762*

45. **Ески джамия – Ямбол (изглед)** – *с. 763*

46. **Ибрахим паша джамия – Разград (изглед)** – *с. 767*

47. ***„Информационен бюлетин”*** **/ Главно Мюфтийство на Мюсюлманското изповедание в Народна република България (корица на изданието за 2008 г.)** – *с. 768*

48. **Кадемли Баба Теке – с. Сокол, Старозагорско (изглед)** – *с. 771*

49. **Баня Баши джамия – София (изглед)** – *с. 772*

50. **Казълбаши (фотография на автора – 6 май 2008 г.) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*)** – *с. 773*

51. **Караджа паша джамия – Гоце Делчев, област Благоевград (изглед)** – *с. 773*

52. **Стоянка Кендерова (фотопортрет)** – *с. 774*

53. **Абу Фарадж Мухаммад ибн ан-Надим ал-Варрак, ок. 932-990 (старинна гравюра)** – *с. 778*

54. *„Китаб ал-Фихрист”* **(фолиант от оригиналния ръкопис на паметника)** – *с. 778*

55. *„Китаб ал-Фихрист"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на арабски език)** – *с. 779*

56. *„Китаб ал-Фихрист"* **(корица на съвременното издание на паметника с надписи на английски език)** – *с. 779*

57. ***Св. Коран*** **(оригинален средновековен ръкопис на арабски език) (фотография)** – *с. 780*

58. ***Св. Коран*** **(екземпляр, съхраняван в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" – София) (фотография)** – *с. 780*

59. **Реставрация на съхранявания в джамията Имам Хюсеин в Кайро (до 2006 г.)** ***самаркандски ръкопис*** **– ташкентски** ***Св. Коран*****, приписван на халиф Усман (копие от VIII-IX в. от 1087 листа в размер 41 х 46 см като всеки лист е изработен от цяла кожа на животно и тежи 80 кг – единственият монументален ръкопис, съхранил почти пълния текст на оригинала) (фотография)** – *с. 781*

60. **Анри Корбен (фотография)** – *с. 781*

61. **Куршун джамия – Карлово (изглед)** – *с. 783*

62. **Куршунлу джамия – Силистра (изглед)** – *с. 784*

63. **Мевлеви-хане (Дервишки манастир) – Старият Пловдив (изглед)** – *с. 790*

64. **Медина (панорамен изглед)** – *с. 790*

65. **Медресе „Шердор" – Самарканд (изглед)** – *с. 791*

66. **Мека – Масджид ал-Харам (Свещената джамия) (панорамен изглед)** – *с. 792*

67. **Любомир Миков (фотопортрет)** – *с. 793*

68. **Зороастрийски кули на мълчанието край храм на Огъня – в околностите на Язд, Иран (фотография) (***публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията* **–** *вж: с. 816-839 на наст. изд.***)** – *с. 793*

69. **Минаре (фотография)** – *с. 794*

70. **Кули на зороастрийски храм на огъня в Иран (фотография)** – *с. 794*

71. **Минбар в джамията Ортакьой – Истанбул (фотография)** – *с. 794*

72. **Саид паша джамия – Русе (изглед)** – *с. 795*

73. **Михраб в Медресето в Кашан – Иран (фотография)** – *с. 795*

74. **Вера Мутафчиева (фотопортрет)** – *с. 798*

75. **Списание** ***„Мюсюлмани"*** **(корица на бр. 10 за 2021 г.) (фотография)** – *с. 799*

76. **Осман Баба теке – с. Текето, община Хасково, област Хасково (изглед)** – *с. 806*

77. **Осман Нури ефенди (живописен портрет)** – *с. 807*

78. **Осман Пазвантоглу джамия – Видин (изглед)** – *с. 807*

79. **Иво Панов (фотопортрет)** – *с. 810*

80. **Пеев, Й.** ***Дом на исляма: вяра, общество, събития: справочник*****: 2 т.: Т. 1. А-М. С., 2022 (титулна страница – фотография)** – *с. 811*

81. **Персийско-български речник: Над 45 000 думи / Е. Пешева, А. Махдави, Х. Фиюзи Юсефи, Р. Мехраз; Под науч. ред. на Иво Панов: 2 т.: Т. 1. А-Н; Т. 2. О-Я. София, 2009 (корица на Т. 1)** – *с. 811*

82. **Персийско-български речник: Над 45 000 думи / Е. Пешева, А. Махдави, Х. Фиюзи Юсефи, Р. Мехраз; Под науч. ред. на Иво Панов: 2 т.: Т. 1. А-Н; Т. 2. О-Я. София, 2009 (корица на Т. 2)** – *с. 811*

83. **Шари Пийкок (фотопортрет)** – *с. 812*

84. ***Свещен Коран*** **/ Прев. от араб. ориг., предг. Цветан Теофанов. София, 1997 (корица)** – *с. 813*

85. **Стоян Денчев (фотопортрет)** – *с. 816*

86. **Александра Куманова (фотопортрет)** – *с. 816*
87. **Милен Куманов (фотопортрет)** – *с. 816*
88. **Никола Казански (фотопортрет)** – *с. 817*
89. **Николай Яръмов (фотопортрет)** – *с. 817*
90. **Николай Василев (фотопортрет)** – *с. 817*
91. **Стефан Алтъпармаков (фотопортрет)** – *с. 817*
92. **Мишел Виевиорка – Франция (фотопортрет, направен от А. К.)** – *с. 817*
93. **Франческа Брези – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 817*
94. **Елза Вилфрид – Германия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 817*
95. **Бруно Далапикола – Италия (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 817*
96. **Али Аганори – Иран (фотопортрет, направетн от А. К.)** – *с. 817*
97. **Голамхосейн Ибрахими Дейнани – Иран (фотопортрет)** – *с. 818*
98. **Генадий Борисович Зданович – Русия (фотопортрет)** – *с. 818*
99. **Дмитрий Генадиевич Зданович – Русия (фотопортрет)** – *с. 818*
100. **Леонид Петрович Писанов – Русия (фотопортрет)** – *с. 818*
101. **Владислав Леонидович Писанов – Русия (фотопортрет)** – *с. 818*
102. **Вячеслав Брониславович Митко – Русия, Китай (фотопортрет)** – *с. 818*
103. **Далбир Сингх – Индия (фотопортрет)** – *с. 818*
104. **Александър Иванович Субето – Русия (фотопортрет)** – *с. 818*
105. **Емблема на соларните изследвания на УниБИТ за проучване на зороастрийския извор на Авраамическите религии (2007-2025 г.) (Нестинарството – трансмисия на соларния култ) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
106. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
107. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2007, кратка версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
108. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на български език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
109. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2008, разширена версия на руски език (компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
110. **Научно-документалният филм „Ритъмът на времето" – 2010, разширена версия на английски език (кутийка на компактен диск) (фотоколаж, създаден от А. К. и С. Янев) (фотография)** – *с. 819*
111. **Сакралната поза – послание на нестинарския танц в с. Българи в Странджа, България – аналог на молитвената поза (оранта) (кадър от научно-документалния филм „Ритъмът на времето", заснет на 3 юни 2007 г.) (фотография)** – *с. 819*
112. **Иконата „Ярославская Оранта" („Знамението на Божията Майка" – „Богородица Велика Панагия") – иконописно изображение на Пресвета Богородица, сътворено в XI-XIII в. (Спасо-Преображенски манастир (1216 г.) в Ярославъл – Русия) (фотография)** – *с. 820*
113. **Танцуваща жрица върху жарава в храма на богина Кибела в молитвената поза „оранта" – бронзова статуетка (действителен размер – 5 mm) – Музей на Хатай (Източна Турция) – от района на храма на Великата майка на боговете Кибела в Хиераполис-Кастабала (Hierapolis-Kastabala), където Страбон локализира извършването на огнените мистерии (фотография на А. К.)** – *с. 820*
114. **Участие в Св. молебен в зороастрийския храм от праисторически времена**

Чак-чак – Язд, Иран: Александра Куманова (18.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*) – *с. 821*

115. **Поклонение в Двореца Фирузабад – Ардашир-Хваррах (Храм на Огъня), изграден от първия сасанидски цар Артахшер (Ардашир) след победата му в битката срещу последния партски цар Артабан IV – Фирузабад – Фарс, Иран: Александра Куманова (21.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)** – *с. 821*

116. **Поклонение в древноперсийския град на югозапад на Иран Персеполис – една от столиците на империята на Ахеменидите, възникнал в VI – V в. до н.е., чието изграждане започва при цар Дарий I и неговия син цар Ксеркс I (на 5 км на север се намира царската гробница Накш-е-Рустам; на 70 км на североизток се намира предишната столица на Персия – Пасаград при цар Кир Велики) (25.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)** – *с. 821*

117. **В околностите на Язд, Иран: Александра Куманова след дискусията за огнените мистерии с колеги от Техеранския университет (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)** – *с. 822*

118. **Участие в Св. молебен в най-голямото съвременно зороастрийско светилище – Язд, Иран: Никола Казански (27.06.2008 г.) (фотография на Техеранския университет) (*публ. се за първи път от фотоархива на експедицията*)** – *с. 822*

119. **Проф. Стоян Денчев коментира показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България – в кадъра: проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани (21.01.2009 г.) (фотография на А. К.)** – *с. 822*

120. **Проф. Милен Куманов, проф. Голамхосейн Ибрахими Дейнани, проф. Александра Куманова в Културното представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България след дискусията им за Гастон Башлар – философа на Огъня, последвала показването на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" (21.01.2009 г.) (фотография на Културно представителство към Посолството на Ислямска република Иран в България)** – *с. 823*

121. **Проф. Александра Куманова представя соларните изследвания на България на галавечер под патронажа на г-жа Моулаварди – заместник на Президента на Иран по въпросите на жените и семейството, провеждана в чест на посещението в страната на Българската женска делегация, водена от А. К. – градина на Президентството – Техеран (10.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Президенството на Ислямска република Иран) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*)** – *с. 123*

122. **Проф. Александра Куманова поднася на министъра на културата на Ислямска република Иран Н. Пр. Али Джаннати компактен диск на научно-документалния филм „Ритъмът на времето" при посещението в Иран на Българската женска делегация, водена от нея – Техеран (15.09.2014 г.) (фотография на Пресцентъра на Министерството на културата на Ислямска република Иран) (*публ. се за първи път в България от фотоархива на експедицията*)** – *с. 823*

123. **Географска карта на Хиперборея – Арктида (земя между съвременна Великобритания и Скандинавския полуостров) – родина на арите (карта на Г. Меркатор – 1595 г.) (фотография)** – *с. 824*

124. **Карта на разселението на ариите по света – в Европа, Азия, Африка – в продължение на 20 000 – 12 000 г. преди нас (съвременна географска карта – по сп. *„Митра"* – Санкт Петербург, Русия) (фотография)** – *с. 824*

125. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка)**

(фотография) – *с. 824*

126. **Аркаим – град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)** – *с. 824*

127. **Аркаим / град-светилище на древноарийската цивилизация (праобраз на Екбатана – Мидийска империя и Плиска – Първа българска империя) (аероснимка) (фотография)** – *с. 825*

128. **Аркаим – укрепено градище и главни астрономически азимути (фрагмент от схема по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)** – *с. 825*

129. **Аркаим – град-дом (схема по азимутите по изданието *„Аркаим: У истоков цивилизации”* – 2009) (фотография)** – *с. 825*

130. **Зороастрийското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleyman) (III-IV в.) в Североизточен Иран – Северна Месопотамия (намира се в непосредствена близост до границата с Турция): древенкултов комплекс, състоящ се от храм на Огъня, светилище на древноперсийската богиня на водите Анахита („Пречистата”) – съпруга на бога на Слънцето Митра (сателитна снимка) (фотография)** – *с. 824*

131. **Светилището „Мишкова нива” в Странжа – част от обширен соларен комплекс (намира се на 3 км югозападно от Малко Търново, България – непосредствено до границата с Турция) (II хил. пр. н.е. – Късна античност, IV в.) – първоначално: долмен крепида, около който по-късно е доизградено монументалното съоръжение – мавзолей (място за поклонение на митичен прародител – херой), а също – и храм на бога на Стетлината, поезията и разума Аполон – Аулориок (фотография)** – *с. 825*

132. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Нестинариана: Историогр.: Систем. анот. библиогр. указ. Фотомоногр.”* – 2012 (фотография)** – *с. 828*

133. **Корица на изданието на руски език *„Нестинариана: Историогр.: Фотомоногр.”* – 2014 (фотография)** – *с. 828*

134. **Корица на изданието на английски *„Nestinariana: Historiogr. Photomonogr.”* – 2014 (фотография)** – *с. 828*

135. **Корица на изданието – полилингва на български език *„Арианика: Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал”* – 2016 (фотография)** – *с. 829*

136. **Корици на 1-4 издания на дневника на експедициите в Иран, Турция (Северна Месопотамия), Италия, Русия, България *„Очите на Шари. Sub rosa”* – 2014, 2015, 2016, 2024 (фотография)** – *с. 829*

137. **Фикри Сали (фотография)** – *с. 840*

138. **Сахат джамия – Търговище (изглед)** – *с. 842*

139. **Скиния (реконструкция – макет) (фотография) (репродукция)** – *с. 843*

140. **Средно общообразователно духовно училище „Мирза Саид Паша” – Русе (изглед)** – *с. 845*

141. **Анка Стоилова (фотопортрет)** – *с. 846*

142. **Мюмюн Тахиров (фотопортрет)** – *с. 850*

143. **Теке – Демир Баба в с. Свещари (изглед 1)** – *с. 851*

144. **Теке – Демир Баба в с. Свещари (изглед 2)** – *с. 851*

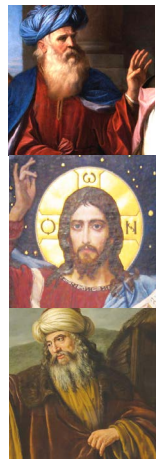
145. **Александър Теодоров-Балан (фотопортрет)** – *с. 851*

146. **Цветан Теофанов (фотопортрет)** – *с. 855*

147. **Томбул джамия – Шумен (изглед)** – *с. 857*

148. **Тургут Реис джамия – Балчик (изглед)** – *с. 858*

149. **Фатих Мехмед джамия – Кюстендил (изглед) –** *с. 862*
150. **Хаджар Фиюзи (фотопортрет) –** *с. 862*
151. **Мустафа Хаджи (фотография) –** *с. 864*
152. **Хазър Баба теке – с. Богомил, Хасковка област (изглед) –** *с. 865*
153. **Хайрие джамия – Варна (изглед) –** *с. 865*
154. **Джемал Мехмедали Хатип (фотография) –** *с. 866*
155. **Хидир, пророк (свещен надпис) (фотография) –** *с. 868*
156. **Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди (изображение върху мламор) (фотография) –** *с.*
157. **Вход в зороастрийския храм от праисторически времена Чак-чак (Chak-Chak) – Язд, Иран (фотография) –** *с. 869*
158. **Най-голямото зороастрийско светилище в Иран – Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.) (фотография на Първия научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България и чужбина /Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим/ за изследване на зороастрийския извор на Авраамическите религии) (*публ. се от фотоархива на експедицията*) –** *с. 870*
159. **Скиния от Падерборн (Paderborn) – Германия (XVI в.) (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
160. **Будистки храм Дамбулла (Dambulla) – Шри Ланка (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
161. **Будистки храм в Мианмар (Myanmar) (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
162. **Синагога във Видин – България (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
163. **Синагога в Санкт Петербург – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
164. **Храм „Христа Спасител" в Москва – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
165. **Храм „Василий Блажени" в Москва – Русия (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
166. **Храм „Свети Петър" в Рим – Ватикана (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
167. **Храм „Саграда фамилия" в Барселона – Испания (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
168. **Джамия „Шейх Зайеда" в Абу Даби – Обединени арабски емирати (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
169. **Джамия в Исфахан – Иран (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
170. **Джамия „Кул Шариф" в Казан – Татарстан (фотография) (репродукция) –** *с. 869*
171. **Шахбединова Имарет джамия – квартал Мараша, Пловдив (изглед) –** *с. 874*

НОЩНОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ НА ПРОРОКА МУХАММАД

Мистичното телепортиране на Пророка Мухаммад от Мека в Йерусалим и възнесението му оттам до „върховните небеса", където вижда „най-големите чудеса", се удостоверява от Корана и от ранните и авторитетни ислямски извори. Тълкувателите разграничават двата термина, които се употребяват като синоними за събитието и взаимно се допълват като етапи от неговото случване, вертикално и хоризонтално: *нощно пътуване* (*исра*) и *възкачване* (*мирадж*). Първият обозначава чудодейното и мигновено пренасяне на Пратеника от родния му град до сърцето на Израел, а вторият – последвалото му издигане оттам по небесните слоеве до Светая светих на Твореца, назован Владетеля на небесните стъпала. Така по тях и „ангелите се въздигат към Него, и Духът [Джибрил] в Ден колкото петдесет хиляди години" (70: 3). Терминът *възкачване* (*мирадж*) не се употребява в Корана, а и мюсюлманската догматика не представя Мухаммад за чудотворец, защото и най-големите чудеса да им се покажат, неверниците – „глухи, неми, слепи" – запазват своя нихилизъм. Той не е дарен със свръхестествени способности, но в традицията легендата за Нощното възнесение се доразвива и дообогатява с редица фантастични елементи. Оказаната му свише чест да извърви пътя на ангелите и да го допуснат до тайните на вселената се превръща в един от акцентите на житието му, но и подхранва въображението и поражда теологични полемики.

Споменато не само в хадисната литература, но и в Корана, „телепортирането" на Пророка придобива стойност на неоспорим факт: „Пречист е Онзи, Който пренесе Своя раб нощем от Свещения храм до Най-далечния храм, чиито околности Ние благословихме, за да му покажем някои от Нашите знамения" (17: 1). На друго място в Книгата на Аллах се известява за издигането му „до Лотоса на крайния предел,/ където е Градината на обителта" и там става свидетел на „някои от най-големите знамения на своя Господ" (53: 14–15, 18). Трети текст потвърждава събитието и тълкува неговия смисъл: „Твоят Господ

обхваща хората. И сторихме видението, което ти показахме, и прокълнатото дърво в Корана, само за изпитание на хората. И ги заплашваме, ала това ги кара само още повече да престъпват" (17: 60). Събитието потвърждават независимо един от друг не по-малко от десет сподвижника на Пророка. Техните съобщения се разминават в детайлите, но като цяло историята придобива ясни контури.

Една нощ Джибрил ненадейно посетил Пророка, за да го пренесе от Свещения храм ал-Кааба до Байт ал-Макдис (Свещения дом, Йерусалим). За целта осигурил и вълшебно превозно средство – създанието Бурак, което се придвижвало със скоростта на светлината. При храма в Йерусалим го очаквали и поздравили Ибрахим, Муса и Иса, с които заедно отслужил молитва, заставайки отпред като имам. После архангелът го издигнал до седемте небеса, където на всяко от тях, съответно отдолу нагоре, го посрещнал по един, а на второто двама, от предишните пророци: Адам, Яхя и Иса, Юсуф, Идрис, Харун, Муса, Ибрахим. Извисявайки се още по-нагоре, стигнали до Лотосовото дърво на крайния предел (*сидрат ал-мунтаха*), облято в ослепителна светлина. Аллах показал на Пророка едни от най-удивителните си чудеса. Видял и Многолюдния дом (*ал-байт ал-маамур*) – еквивалент на меканския храм ал-Кааба, където всеки Божи ден седемдесет хиляди ангели отслужват молитва и никога повече не се връщат на същото място. Там му били разкрити три важни откровения: предписанието мюсюлманите да отслужват по пет молитви на ден; последните айяти от най-дългата сура 2 *Кравата*; уверението, че хората от неговата общност ще получат за награда Рая, стига да не съдружат идоли с Всевишния и да не извършат смъртен грях. Видял още наслади в Градините на блаженството и мъченията в пламъците на Адовия огън.

Теологичната идея, вложена във възнесението, засяга комуникацията между материалния, земния, и духовния, небесния свят, и пътуването от единия към другия. Доколкото откровението предполага възможност за движение от небето към земята, възнесението допуска движение отдолу нагоре и отъждествяване на човек с ангел. В статия за коптския *Апокалипсис на Зостриан* Мадлен Скопело анализира този „разказ за небесно пътуване, по време на което ангелско създание разкрива на посветения [...] небесни тайни". В него се влага древен месопотамски ритуал на царско възкачване на трона, което в по-късните юдейски, юдео-християнски и гностични съчинения се трансформира в ритуал на възнасяне на посветения до небесата. Няколко юдейски псевдоепиграфа за въздигане на патриарсите повтарят същия сюжет. Ангел взима посветения от земята и го води към небето, където го възкачва през слоевете на еоните. Ангелски създания го пречистват, миропомазват, обличат в небесни одежди, короноват и възкачват на престола. Той получава откровения докато постигне най-високото знание, което Бог му заповядва да запише, за да го предаде на своята общност (*genos*) при слизането си на земята.

Преданията за Нощното пътешествие на Пророка Мухаммад в най-общата им рамка и Коранът като цяло биха могли да принадлежат към жанра на апокалиптичната литература. Тя според дефиницията на Джон Колинс се придържа към „наративна структура, в чиито рамки медиатор-отвъдно създание разкрива откровение на реципиент-човек и му показва трансцендентна реалност, разположена и във времето, доколкото предвижда есхатологично спасение в определен съдбовен „Час", и в пространството, доколкото включва друг, свръхестествен свят". *Апокалипсис* на гръцки всъщност означава *откровение*, разкриване, разбулване на тайно знание. Допълвайки Джон Колинс, но като отчита и несъгласията с

него, Адела Колинс уточнява, че целта на апокалиптичната литература е „да интерпретира настоящи, земни условия и обстоятелства, в светлината на свръхестествения свят и на бъдещето, и да окаже влияние както на разбиранията, така и на поведението на публиката със средствата на божествената власт". В центъра на този тип книжнина Джон Колинс поставя получаването на откровения, което заляга в същността и на пророческата литература. Спецификата на апокалиптичните прозрения се корени преди всичко в тяхното съдържание – обръщането към отвъдното царство и към края на света, както и към Съдния ден и въздаянието за делата в „долния" живот. Наличието на небесен медиатор подсказва, че Бог вече не си позволява да контактува директно със земните твари, а праща Свой представител. Мрачните реалности на човешката действителност занимават в не по-малка степен апокалиптичните автори, които свидетелстват за погазване на Божия закон и Божията воля, дори за потисничество, злосторства и своеволия на управниците.

Схемата на апокалиптичната литература очертават четири елемента, които в различни текстове се запълват със сходно съдържание: (1) начин на откровяване; (2) времева ос; (3) пространствена ос; (4) заключителни обстоятелства.

(1) Контактът с висшите сили може да протича под формата на зрителни и слухови халюцинации, понякога с явяване на безплътния медиатор във видим образ, чуване на глас и диалог с него, духовно пътуване до Божието царство с визуални впечатления, четене на откровение от писмен източник, обикновено небесна книга. Пратеникът от другия свят, най-често ангел или понякога самият Иисус Христос, може да разкрие тайна или да обясни видение, както и да служи за водач в пътуването. Реципиентът изпада в недоумение или изпитва благоговеен страх. Повечето подобни повествования носят белезите на литературна мистификация, която се приписва на авторитети като еврейските патриарси Енох, Мойсей или Авраам, малцина достойни да се извисят до чистия духовен свят и да получат достъп до тайното знание.

Уилям Адлер акцентира върху езотеричния капацитет на апокалиптичната литература и прави аналогия между нея и пророческите откровения: „Тези тайни трябвало да бъдат поверени единствено на мъдрите и на такива, които са способни да ги възприемат и да осъзнаят техния смисъл. За разлика от еврейските пророци, които предавали божественото послание чрез говоримо слово, апокалиптичните ясновидци като Енох и Езра били предимно книжници, които получавали и записвали небесни тайни в полза на бъдещите поколения. Запазването на откровението в книга гарантирало неговата неизменност.

Апокрифният мотив за „четенето" от Небесната книга се асоциира по безспорен начин и с ислямската визия за Корана и неговото низпосланване. Пазеният скрижал (*ал-ляух ал-махфуз*), от който Джибрил донася откровенията на Пророка, се свързва още с термини като „съхранената, скритата Книга" (*китаб макнун*, 56: 78) „Книгата-майка" (*ум ал-китаб*, 13: 39, 43: 4). Идеята за наличие на универсална и зорко пазена Книга, която се намира в Горния свят и съдържа цялото знание и всички Божии писания, конституира един от ключовите коранични постулати. В нея се крият тайните за всички създания – отреденият им житейски срок, благата, които предстои да получат, деянията, ориста им в Съдния ден и след него. Всичко това е написано с калем (68: 1, 96: 4) – първото творение на Всевишния. А калемът според известен хадис вече е изсъхнал – всичко се знае отпреди. Друг кораничен текст обаче твърди, че „Аллах изличава и утвърждава каквото пожелае и у Него е Книгата-

майка" (13: 39). Ат-Табари тълкува айята като възможност да съществуват две Книги – неизменна и подлежаща на корекции.

(2) Времевата ос засяга протологията и есхатологията. Интерпретира се пред- или праисторията, която се преосмисля като ясен спомен за миналото или „пророчество след събитието" (*vaticinium ex eventu*), хвърля се светлина върху теогония и космогония, известява се за най-ранните древни събития. В гностични текстове се говори за спасение в настоящия момент посредством знание. Споменава се за есхатологична криза под формата на гонения или катаклизми, които разклащат естествения ред или историята. Дават се описания на Страшен съд или унищожение, при което грешниците се обричат на безпощадно възмездие и страдания за делата си, а праведниците получават избавление и въздаяние. Разкрива се ролята на отвъдните създания в историята. Отделя се внимание също на есхатологичното спасение, рисуват се космически трансформации, отвъден живот на личности, понякога и физическо или духовно възкресение.

(3) Пространствената ос включва елементи от другия свят, добри или лоши, описание на отвъдни земи, видени по време на мистични пътувания до тях, изображение на свръхестествени създания, ангелични или демонични.

(4) Заключителните епизоди от схемата съдържат указания към реципиента, обикновено възлагане на задачата откровението да се напише или обяви пред определена публика, връщане на посветения от тайнството към реалността и към телесното му „обиталище" и заминаване на небесния медиатор. Възможно е носителят на откровение да бъде подложен на преследване.

Брент Макнийли установява наличието на сюжета за пътуването до небесата в апокрифни текстове, датирани от първи до четвърти век и съставени от *Първа и Втора книга Енох*, *Завети на дванайсетте патриарха*, *Възнесението на Мойсей*, *Апокалипсис на Авраам*, *Заветът на Авраам*, *Възнесение Исаево, Апокалипсисът на Петър* и др. Корпусът от текстове за възнесението очертава следната обща типология:

I. Патриархът не е сигурен дали събитието е сън/ видение или реалност.

II. На патриарха се явява ангел (един или повече), който:

а. го вика по име;

б. казва му да не се страхува;

в. после обявява целта си.

III. Патриархът извършва ритуал на пречистване и встъпва в състояние на свещенодействие:

а) измива се и се маже с благовония;

б) облича се.

IV. Патриархът е воден през небето (небесата) от ангел:

а) за превозно средство може да служи колесница, кон, лодка и др.;

б) често просто го пренасят;

в) често възнесението започва от *axis mundi*/ сакрално място.

V. Патриархът минава през няколко небеса (3–7):

а) на всяка порта пазач изисква определена информация, за да го пусне;

б) възнесението на патриарха се приветства от други патриарси;

в) между патриарха и неговия водач протича диалог;

г) често всяко небе се отличава със специфичен вид ангели и условия.

VI. Патриархът вижда Бог на Неговия трон (теофания):

а) Бог дава заповед на патриарха;

б) разкрива му се духовна истина.

Независимо че вариантите на повествованието за Нощното възнесение се разминават във фактологията, пред кого и на кое от небесата Мухаммад се е озовал и на какви отвъдни чудеса е станал свидетел, този наратив се асоциира с мотиви от сходни сюжети, включително и за среща с покойни пророци.

Апокрифната книга *Заветът на Леви* – еврейския патриарх-родоначалник на левитите свещенослужители – разказва в няколко варианта как той се възнесъл на небесата след като върху него се спуснал „Господният дух на разбирането" и го накарал болезнено да осъзнае човешката си порочност. Според една от твърде различните версии на книгата Леви извършил ритуалите за привеждане на облеклото и тялото си в състояние на сакрална чистота, отслужил молитва за опрощаване на греховете и отправил зов да бъде удостоен с мъдрост и зов да бъде допуснат до Божията обител. Смяната на дрехите и отслужването на обреди за встъпване в свещенодействие са стереотипен мотив в повествованията за въздигане до висините на „горния свят". *Заветът на Леви* цели да легитимира властта на патриарха, ръкоположен за първосвещеник по Божията воля, а не толкова да описва небесата и удивителните им тайни, но съдържа и подробности, които го вписват в модела на възнесението.

Най-ранният разгърнат наратив за Нощното възнесение на Пратеника на Аллах, който формира стереотипа на интерпретациите му от по-късните автори, се предава от името на първия му братовчед Абдуллах ибн Аббас, един от най-ерудираните познавачи на Корана и хадисите, назован и от сунити, и от шиити с прозвището *Учения на общността* (*хибру-л-умма*). Смъртта на Пророка го заварва като юноша на тринайсет години и повечето събития, за които разказва, са се запечатали в детското му съзнание.

Повествованието за свързаните с Нощното възнесение удивителни събития обаче привлича вниманието на категория професионални разказвачи, които го отделят от пророческото житие, допълват и видоизменят сдържаните архетипни сведения, „обогатяват" ги с художествени измислици и реторични фигури и ги превръщат в любопитни литературни съчинения. Тази по-свободна, „фантазна" и фолклорна интерпретативна линия се легитимира чрез имената на сериозни религиозни учени, което допринася за утвърждаването ѝ в редица митологични наративи.

Разказът на Ибн Аббас е послужил като материал за литературна мистификация – „най-пълната и най-цялостната" версия за Нощното възнесение. Този популярен цикъл от наративи, предаден в първо лице от името на Пророка, влязъл в широко обращение с името на енигматичния Абу-л-Хасан ал-Бакри, представян за ученик на известния биограф на Пророка Ибн Хишам. Фактологията му се отклонява на места в детайлите, но като цяло се гради върху хадисната традиция, в която сведенията за събитието също претърпяват редица модификации.

1. Отлитането за Йерусалим. В съдбовната вечер царял непрогледен мрак, прорязван от светкавици, разтърсван от гръмотевици, след което надвисвала мъртвешка тишина и нито петел кукуригал, нито магаре заревавало, нито куче залайвало. След като отслужил последната за деня молитва и се приготвил за сън, Мухаммад бил внезапно посетен от „своя любим" Джибрил, който долетял през процепа на покрива. Той му

се показал в истинския си вид, и величествен, и страховит: облечен в най-блестящата мантия, със сияйни дипли, наметнат с плащ, декориран с ярки перли и самородно злато, с нозе, потънали в жълта светлина. Носел и плитки, дебели като въжета от бял сняг, и седемдесет мустака от мускус. На челото му светели изписани две изречения: „Няма друг бог освен Аллах" и „Мухаммад е Пратеник на Аллах". Имал петстотин криле и тялото му изпълвало целия хоризонт между земята и небето. Така авторът на разказа удовлетворява любопитството на читателя с отговор на въпросите дали Пророкът е срещал Джибрил в материалния му облик и кога го е видял с очите си. Ако съдим по ужаса му от гледката, това е първата им подобна среща.

Директни асоциации с Нощното пътешествие намираме във вариант на *Втора книга Енох*: „И Гавриил ме понесе като лист, носен от вятъра. Той ме придвижи и сложи да коленича пред лицето на Господа. И видях осмото небе, наречено на иврит Музалот, сменяващия сезоните, сухи и влажни, и дванайсетте зодиака, които се извисяват над седмото небе. Видях и деветото небе, което на иврит се нарича Кукхавим и където се намират небесните домове на седемте зодиака"(21: 5–6). И в библейските повествования „изпратен от Бога ангел Гавриил" изпълнява сходни функции на посланик, натоварен с мисия да предаде вест.

2. Ал-Бурак (*Светкавица*) е „персонаж", който присъства във всички варианти на разказа и в повечето от тях е характеризиран като превозно средство на пророците от миналите епохи, способно и да препуска по земята, и да лети в небето. В древноегипетския контекст тези функции се изпълняват от небесна лодка (барка), а в Стария завет – от *маркаба*, „огнена колесница и огнени коне" (св. пророк Илия, 4 *Царства*. 2:11).

Ал-Бурак е описан като сиво петнисто създание, ала с бели нозе, „по-голямо от магаре, по-малко от муле", сътворено сякаш от скъпоценни камъни – обсипан с рубини и сапфири, с уши от зелен изумруд, с очи – бляскави звезди-слънца от диаманти, с коса на плитки от бисери и изумруди. Тялото му било на животно, а лицето, душата и гласът – на човек. Първоначално то оказало яростна съпротива Мухаммад да го яхне, мятало се и ритало, сякаш уловена в мрежа риба, защото служело само на пророци (Ибрахим, Муса, Адам), а очевидно не знаело кой е неговият ездач. Подчинило се едва след като Джибрил му обяснил, че на гърба му трябва да се качи „най-достойният от всички творения", „знатен любимец на Господа на световете". Фигурата на ал-Бурак илюстрира едно от големите чудеса, които Аллах е разкрил на Своя раб, и потвърждава пророческия му статут.

3. Свещеният град. Пътят към Йерусалим се оказал осеян със съдбовни изпитания. Джибрил предупредил Пророка да лети, здраво хванат за ал-Бурак, без да откликва на повик от земята. А отдолу към него се извисил глас, после друг, все на хора, представящи се за доброжелатели, които го канели да слезе при тях за полезен съвет. Той не им отговорил и впоследствие архангелът му обяснил, че това са юдеи и християни, и ако им откликнел, общността му щяла да приеме тяхната вяра до Деня на възкресението. Позовала го и пленителна жена и донякъде го изкусила да я огледа – нюанс, който отличава версията на ал-Бакри от аскетичните трактовки на Нощното възнесение, но подсказва, че Божият пратеник все пак е човек и не е лишен от слабости. Джибрил разтълкувал поведението на Пророка като знак, че след неговата смърт мюсюлманите ще бъдат подложени на изпитанието да избират между любовта към земните съблазни и отдаването на Аллах и на праведните дела. В изложението се появява и прелестен младеж, което в късната арабска

литература индикира хомоеротичен сюжет, но тук се възприема като алегория на вярата и нейната красота. Мухаммад прегърнал младежа, който мигом изчезнал, но есхатологичните последствия от прегръщането на истинската религия останали записани в помнеща Книга. От решението на Пророка за всяка от изброените ситуации зависела не само неговата съдба, но и тази на мюсюлманската общност.

Към изпитанията се добавя още едно. При митичната Скала (*сахра*) в Йерусалим, а в друг вариант – при Многолюдния дом на най-високите небеса, пред него изникнали три бокала: с вино, мляко и вода (в друг вариант – мед). Чул се глас: „Ако Мухаммад изпие водата, общността му ще се удави след неговата смърт. Ако изпие виното, общността му ще изпадне в заблуда.” Протегнал ръка към млякото и го изпил, като оставил малко на дъното. В един от вариантите се цитират думите на Джибрил: „Ти избра естествената природа (*фитра*), т.е. първичната религия, вложена у всички Божии твари, които впоследствие са я забравили. Друга версия съобщава, че чул глас да изрича: „Ако Мухаммад бе изпил цялото мляко, в пламъците на Огъня не би влязъл нито един човек от общността му”. Веднага помолил да му върнат чашата, но получил отговора, че съдбата е необратима и калемът вече е написал какво предстои да се случи.

В Йерусалимския храм го чакал цветът на пророчеството – триста и дванайсет Божии пратеника. Той застанал начело пред редиците им като най-заслужилия имам и заедно отслужили молитва. Джибрил му представил всеки от тях и нямало име, което да не знаел. В множеството се откроявали Ибрахим, Муса и Иса.

4. Седемте небеса. Архангелът го повел към Скалата край Светилището, а там се издигала невиждана по красота стълба от злато и сребро, с разноцветни стъпала от скъпоценни камъни: жълто, червено, зелено, бяло и така всички цветове. Ангелите слизали и се качвали с *алилуя!*, с прослава на Всевишния.

Идеята за стълбата като *axis mundi* на мястото, където се срещат земята и небето, възниква още в Древен Египет. Според вярванията на фараоните мост свързва долния и горния свят и води от „обиталището на хората към царството на слънцето. Който се изкачи по него, бива приет сред многото богове”. Описвайки „мистериите на Митра”, Франц Кюмон засяга и темата за поделянето на небесата на седем сфери, всяка от които е свързана с определена планета: „Друмът, който трябва да бъде следван, за да се достигне висшия свят на неподвижните звезди, се представя символично в храмовете от вид стълба с осем разположени една над друга порти, първите седем – от разноцветни метали. За да премине пътникът към следващия етап и да влезе през по-горната порта, трябвало да го допусне ангел на Ормазд”. Неумолимият страж разтварял вратата единствено пред такъв, който знае правилната „парола”. проследява еволюцията на едни от най-древните концепти за стълб от светлина и стълба към небето, по която се изкачват душите на покойниците. В Библията също се описва подобен сън на Яков: „Ето, стълба, изправена на земята, а върхът й стига до небето, и Ангели Божии се качват и слизат по нея./ И ето, Господ стои отгоре на нея и говори: Аз съм Господ, Бог на твоя отец Авраама, и Бог на Исаака; [Не бой се!]. Земята, на която лежиш, ще я дам на тебе и на потомството ти” (Бит. 28:12–13). Тази част от модела напълно съвпада със съответния откъс от разказа за Нощното възнесение на Мухаммад. Той не чувствал да се изкачва и не сещал умора, а сякаш летял като птица или се издигал като небесно светило.

И както се възнасяли, изведнъж се озовал пред величествена картина: върху трон

от светлина седял удивително могъщ ангел, който обхващал земята с колената си. Ръцете му достигали най-отдалечените кътчета на източните и западните простори, краката му били разцепили най-долната част на земята, а главата му се извисявала до основите на Божия трон в небесата. Отдясно имало огромна плоча и множество ангели, колкото целият народ от джинове, а отляво – дърво с листа, всяко от които било с площта на цялата земна повърхност и върху него също били гравирани надписи. Той се взирал внимателно в плочата, а там се четели имената на всички човешки създания от Сътворението до Края на времето, след което удрял с копие да откъсне сбръчкан и изсъхнал лист от дървото с името на обречения да умре – знак, че житейският срок на съответния човек е изтекъл. Джибрил обяснил, че това е Азраил, архангелът на смъртта. Лицето му изглеждало мрачно и навъсено, без сянка от ведрина. И друг подобен на него – Малик, пазителят на Ада – никога не се е усмихвал и не ще се усмихне до Съдния час. Пророкът го поздравил, но той само кимнал с глава и му обърнал внимание едва след като узнал, че разговаря с „любимеца на Господа на световете" и „първенеца на Неговите пратеници".

Този сюжет не се среща в други модификации на модела за възнесението и може да се смята за чисто ислямска трактовка, при това интерпретирана в детайли поради важността на темата. Архангелът на смъртта информирал Мухаммад за много неведоми тайни, свързани с начина, по който Аллах прибира душите на покойниците, със задгробния живот и съдбата на праведниците и грешниците.

Следващите спирки били при ангели с необичайни форми и специфични функции. Всички те питали Джибрил кой е неговият спътник и когато узнавали името му, го поздравявали и възхвалявали. Първият ангел приличал на величествен, красив и гласовит петел със снежнобели пера, който заемал целия хоризонт изпод Божия трон до най-долното небе. Гърбът му бил обагрен в жълто, а крилете, които стигали до изток и до запад, поразявали с многоцветната си дъга. Той бил огласителят на часовете за петте молитви, който прославял Аллах и давал знак на мюсюлманите да започват дневното и нощното си богослужене. Тялото на втория ангел, назован Хабиб (Любим), било наполовина от искрящ сняг и наполовина от пламтящ огън, ала нито снегът гасял огъня, нито огънят разтопявал снега. Ролята му била да обединява сърцата на вярващите мъже и жени въпреки полярната им човешка природа.

Третият ангел по пътя към първото небе се оказал Малик, ужасяващият пазител на Ада с тъжно и злощастно лице, описан подробно: главата му от вледеняващ мраз, очите му от пламтяща светлина, страните му от бакър. Отдясно стоели ангели с дебели вериги, окови, белезници, отляво се простирали слоевете на геената и гъмжало змии, скорпиони, хищни чудовища, кучета, метални пръти. Малик обяснил, че пазителите на Ада са родени, за да съществуват в него, и ако бъдат извадени оттам, умират като риба на сушата. Когато някой бъде осъден на лишаване от Божията милост, те стават безпощадни изпълнители на присъдата и го наказват с най-свирепата жестокост.

Описания на ангели се съдържат в апокрифа *Откровението на Мойсей*, който също разказва за чудотворно пътуване до седем небеса. Бог изпраща при еврейския патриарх ангел на име Метатрон, за да му Го доведе „с арфи, свирки, барабани и танци, с веселие, песни и възхвали". И понеже бил обикновен човек „от плът и кръв" и не можел да се възнесе, Божият посланик „превърнал езика му в огън, очите му – в колела на небесна колесница, а силата му – в ангелска". Тогава двамата се въздигнали във висините,

съпровождани от петнайсет хиляди ангела отляво и още толкова отдясно. На първото небе видял води в определени очертания, както и много прозорци – на молитвата и жалбата, на плача и радостта, бедността и богатството, мира и войната, бременността, раждането, съкровищата на дъжда, росата, греха и покаянието, болестта и здравето, смъртта и живота... На просторното второ небе видял огромен ангел, а пред него стоели безчет ангели от вода и огън с лица, обърнати от деня на сътворяването си към Скинията (*шехина*, Божието обиталище) и отдадени на богохвалебни химни. Те били натоварени да изпълняват Божията воля за облаците, вятъра и дъжда. На третото небе видял ангел, толкова голям, че за обхода му били необходими петстотин години. Имал седемдесет хиляди глави и езици и пред него стоели също толкова ангели от бял огън, поставени да отговарят за растенията, дърветата и плодовете. На четвъртото небе видял храм с колони от червен огън, стени от зелен огън, прагове от бял огън, дъски и куки от пламтящ огън, двери от гранит и зали от бляскави скъпоценни камъни. Там стоели ангели, сложени да управляват земята, слънцето, звездите, планетите. Всички те прославяли Господ Бог. На петото небе видял ангели, наполовина от огън, наполовина от сняг, същите като видения от Мухаммад ангел. На шестото небе видял огромен ангел, целият от сняг, заобиколен от множество ангели – „светите наблюдатели" („Будните", Библия, Дан. 4:10–14). На седмото небе видял ангел изцяло от огън и други двама ангели – яростта и гнева, пристегнати с окови от червен и тъмен огън.

По време на възнесението си Мойсей видял и други видове ангели: на смъртта – страховито грозен, с пламтящи очи по цялото тяло от главата до петите, и всеки зърнал го пада в несвяст от ужас; придворните пред Бог („светите творения") – с шест огромни криле, всяко с дължината на разстоянието между небето и земята, първата двойка криле скривала лицата им, за да не гледат скинията, втората – краката им на крави, а третата им служела да летят и възхваляват Господ Бог. Видял още Всевишния, Ада и Рая.

Накрая и Мухаммад, воден от Джибрил, стигнал до първото от седемте небеса. Видял да висят звезди, най-малката – с големината на планина. Приличали на куполи, някои в движение, някои с украса. Дверите на всяко небе охранявал пазител и архангелът му казвал: „Отвори!". А той питал: „Кой е?" Отвръщал: „Джибрил." Пак питал: „Има ли някой с теб?" Казвал: „Да, Мухаммад, Аллах да го благослови и приветства." Питал: „Повикан ли е?" Отговарял: „Да!". Едва тогава пазителят показвал радушие, разтварял портите и прославял височайшето посещение.

Мотивът за вратаря се повтаря в много религиозни текстове за небесни възнесения. Древноегипетската заупокойна *Книга на дверите* описва преминаването на душите на мъртвите в задгробното царство и пътуването им през различните му равнища, което е идентично на поетапното и осеяно с препятствия движение на бога на Слънцето Ра през нощните часове. На всяка врата чакат пазители, които допускат мъртвия, ако даде отговори на въпросите им за качествата на богинята-господарка на съответното владение. Някои покойници издържат изпита и преминават нататък, в по-горен кръг, а други изпадат в огнено езеро. В християнската традиция ангелите, натоварени с функциите да пазят дверите на Царството небесно, изпълняват и задължението да наблюдават и напътват „синовете на Адам".

5. Многолюдният дом (*ал-байт ал-маамур*). След пътешествието през седемте небеса Мухаммад стигнал до еквивалента на Свещения храм ал-Кааба в Отвъдния свят. Вратата му гледала към Божия трон. Както земните поклонници обхождат храма по време

на хадж, така и на небето седемдесет хиляди ангела извършвали своя обход – само веднъж до Съдния ден. Изображението на горния свят като храм, в който ангелите са всеотдайни свещенослужители, характеризира апокалиптичната литература. В юдео-християнската традиция този мотив се обвързва с трагичната еврейска история, с разрушаването на Соломоновия храм от вавилонците през 586 г. пр. Хр., изгнанието на Божия народ и болезнената мисъл за съхраняване на култовите институции. В ислямския контекст идеята за наличие на небесна ал-Кааба цели да придаде значимост на меканското светилище и да обясни централността му в религиозната топография. Божието царство се възприема като величествено място за служене и възхвала на Всевишния.

6. Лотосът на крайния предел (*сидрат ал-мунтаха*) е наречен така, защото ничие човешко дело, никой пророк и ангел от досега видените сфери не е минавал отвъд неговата граница. Навлизайки все по-навътре в потайностите на най-висшата сфера, двамата пътници минавали през различни воали, завеси и шатри: от мрак, мъгла, огън, светлина, сняг, мраз, всякакви скъпоценни камъни.

Накрая стигнали до Лотосовото дърво, чиято сянка се простирала на разстояние петстотин години. То било с плодове като каменни стомни, „с листа, по-големи от уши на слон", „с прелест, неописуема за всяко Божие творение", а на всеки клон по хиляда редици от ангели прославяли Господ и се покланяли във всеотдайна молитва. Отдолу бучала река, чийто тътен трябвало да чуе всяко Божие творение. Това била *Каусар* (*Обилие*) – дар за главата на всички пророци, който няма равен сред тях.

Отвъд крайния предел не можел да премине дори Джибрил, затова двамата спътници се сбогували и Мухаммад изпитал страх, но продължил напред сам. Пред очите му се появила зелена райска възглавница *рафраф* (Коран, 55: 76), чул се глас да седне върху нея и веднага щом го направил, полетял като стрела и дори още по-бързо, сякаш на вълшебно килимче. Спрели край бяло море, а там – ангел, толкова огромен, че от единия до другия край на раменете му птица би хвъркала петстотин години. Отзад сто хиляди редици от ангели прославяли Аллах. Видял и второ море – зелено като изумруд, и пак ангел, толкова величествен, че ако Бог му бе заповядал да глътне небесата и земята, би могъл с лекота да го стори. Така прекосил седемдесет хиляди морета и при всяко го изумявало по едно от големите чудеса на Всевишния във вида на неописуемите Му ангелски творения. Видял и „приближените" до Божия трон (*карибиун*, *черубим*). Стигнал до Глашатая в Съдния ден, архангел Исрафил – с по хиляда крила, глави, лица и езици, запълнил цялото пространство от изток до запад с тяло от върха до низините на света. Отдясно чакал Божията заповед рогът, с който ще се протръби за възкресението. Дупките му били толкова на брой, колкото са душите на всички творения. Пред очите му от единия до другия край на вселената висял *Пазеният скрижал* (*ал-лаух ал-махфуз*).

7. Божият трон. Отдолу видял около престола да се увива змия, захапала опашката си. Щом тронът прославял Аллах, той обхващал всички творения, а змията било още по-гръмогласна. Мухаммад се уплашил, но Исрафил го окуражил да продължи пътя си, защото му била оказана върховна чест, с каквато друг не бил удостояван никога.

Рафраф го носел все по-нагоре към все по-големи чудеса. Издигнал го до огнено море, заслепяващо с вълни върху вълни и безброй ангели по тях. Отвъд него пък бушувало странно черно и мрачно море с неописуеми създания в него – духовни ангели (*руханиун*), чиито гласове се снишавали толкова, че не можел да ги долови. Минал през още седем

необятни морета. Прекосявайки ги едно след друго, отмятал пазени от ангели воали – на силата, на могъществото, на възхвалата, а също и направени от сапфир, зелен корал, сребро, злато, от студ, от светлина и от всякакви други материали. Всички излъчвали ослепителен блясък. Накрая спрели при един, който не приличал на другите и там се повторила процедурата по допускане, позната ни от небесните врати. Исрафил бил принуден да остане отвън, защото статутът му не позволявал достъп до тази сфера. Мухаммад отново се ужасил и дори се развикал за помощ, но ангелът-охранител го успокоил и го повел с чудодейна скорост, сякаш летят по-бързо от мигване на око, към друг воал – от огън. Така от сфера на сфера и от ангел на ангел стигнал до Воала на единосъщието (*уахдания*), зад който се намирал Божият трон.

***

През първата половина на миналия век работят ориенталисти, които се опитват да отсеят митовете от реалната фактология, да установят степента на автентичност на първоизворите и да прецизират историята на т.нар. „създадени религии" – онези, чието начало се отъждествява с отделна харизматична личност. Бертрам Шрике, Йозеф Хоровиц, Антъни Бивън и Харис Биркеланд представят тенденцията към изследване на промените в наратива за Нощното възнесение и неговото разкрасяване и дообогатяване с чужди елементи и недостоверни събития. Те изучават текста (*матн*) на съобщенията и веригата от разказвачи (*иснад*) на хадисите, за да установят тяхната степен на автентичност и да стигнат до най-ранните и съответно най-„чистите" варианти на разказа.

Нов етап в изучаването на пророческото житие, съответно и на пътешествието до небесата, бележи подходът на Ури Рубин. Той загърбва проблема за фактологията и се ориентира към анализ на херменевтиката в трудовете на средновековните мюсюлмански учени, писали за Пратеника на Аллах. Рубин разгръща концепта за адаптиране на библейския модел към живота на Пророка от страна на неговите последователи, които на по-късен етап са получили задълбочени знания за юдео-християнската традиция. Ранните арабски автори не са срещали трудности в аргументирането на тезата за легитимността на Мухаммад като богоизбран пророк, понеже се позовавали най-вече на Корана и в по-малка степен на Библията. След време обаче мюсюлманските житиеписци, които се опирали на хадисни сведения, но ги съпоставяли с юдео-библейския материал, започнали да ги пресяват и да формират по-различни представи. Така например редица ранни историци следвали стереотипа за пътя на пророците от неверието към вярата, в случая с Мухаммад – от езичеството към исляма. Постепенно се наложило убеждението, че след като Аллах го е избрал измежду всички творения за духовен водач, Той е променил човешката му природа и го е пречистил от грехове и съблазни. Легитимирането на новия пророк чрез митичните наративи за Нощното пътешествие се осъществява посредством изпитани тактики, техники, похвати и мотиви, които целят да аргументират връзката му с предходните Божии пратеници и отреденото му върховно място сред тях.

Цитирана литература и бележки

1. В хадисната литература известията за Нощното възнесение са пръснати в различни текстове. Ал-Бухари, хадиси 349, 1636, 3239, 3342, 3370, 3396, 3886, 3888, 4964, 5576, 5610, 5717, 6581, 6613 и др. Муслим, хадис 165. Сподвижници, които споменават за събитието, са: Ум Хани, Абдуллах ибн Аббас, Абдуллах ибн Масуд, Анас ибн Малик, Абу Хурайра, Абу Зар, Джабир ибн Абдуллах, Малик ибн Саасаа, Хузайфа ибн ал-Йаман, Убай ибн Кааб, Абу Айюб ал-Ансари. Анас ибн Малик и Абдуллах ибн Масуд са сред познавачите на хадиси, на които се приписват най-много съчинени наративи за Нощното възнесение.

2. Bernard, John H. 'Assumption and Ascension'. // *Encyclopædia* of Religion and Ethics: Vol. 2 / James Hastings (ed.). New York, 1926, p. 151.

3. Scopello, Madeleine. 'The Apocalypse of Zostrianos (Nag Hammadi VIII.1) and the Book of the Secrets of Enoch'. // *Vigiliae Christianae*, Vol. 34, N 4, Dec. 1980, p. 376-385.

4. Дефиницията на Джон Колинс не се приема еднозначно и без доза несъгласие от авторитетите в тази област, но изводите му се потвърждават от ислямския материал. – *See:* Apocalypse: The Morphology of a Genre / John J. Collins (ed.). // *Semeia*: Vol. 14. Missoula, 1979, p. 9; The Apocalyptic Imagination. An Introduction to the Jewish Matrix of Christianity. New York, 1984; Apocalypticism in the Dead Sea Scrolls. London etc., 1997.

5. Collins, Adela Y. 'Introduction: Early Christian Apocalypticism'. // *Semeia*: Vol. 36. Missoula, 1986, p. 1-11, p. 7.

6. The Jewish Apocalyptic Héritage in Early Christianity / James C. Vander Kan, Adler William (eds.). Minneapolis, 1996, p. 12-13.

7. Повечето от тези текстове са събрани в: The Old Testament Pseudepigrapha: In 2 vol. / James H.Charlesworth (ed.). New York, 1983-1985.

8. McNeely, Brent E. 'The Miraj of Muhammad in an Ascension Typology'. // <http://www.bhporter.com/Porter%20PDF%20Files/The%20Miraj%20of%20Muhammad%20in%20an%20Asceneion%20Typology.pdf>

9. „Заветът на Леви" е част от еврейския апокриф „Заветите на дванайсетте патриарха". – *See:* Wright, J. Edward. The Early History of Heaven. Oxford etc., 2000, p. 145-146.

10. Отделен въпрос е доколко хадисът е автентичен. Един от учените, които са го предали по веригата от разказвачи, е Майсара ибн Абдираббихи, а той е смятан за ненадежден. Ибн Хиббан цитира като пример за изопачаване именно част от въпросния разказ на Ибн Аббас за Нощното възнесение. – *See:* Ибн Хиббан. Китаб ал-маджрухин мин ал-мухаддисин: Т. 2. Ар-Рияд, 2000, с. 372-373. В допълнение, разказът се публикува в различни варианти. // <http://www.ahlalhdeeth.com/vb/showthread.php?t=217658>

11. Абдуллах ибн Аббас е роден през 619 г., три години преди Преселението (хиджра) на мюсюлманите от Мека в ал-Медина и дванайсет години преди смъртта на Пророка, вероятно след Нощното възнесение. Умира в ат-Таиф през 687 г.

12. За генезиса на наративите за Нощното възнесение заедно с превод на основните им варианти – *see:* Colby, Frederick Stephen. Narrating Muhammad's Night Journey: Tracing the Development of the Ibn Abbas Ascension. Discourse. New York, 2008.

13. Абу-л-Хасан ал-Бакри е учен със скандална репутация – биограф на Пророка Мухаммад, когото сунитски авторитети определят като „лъжец", „фалшификатор" и „съчинител на разкази": Шамс ад-Дин аз-Захаби, Ибн Касир, ал-Аскалани, ал-Калкашанди и др. Фактът, че изтъкнати учени му обръщат внимание, макар и с крайно негативни оценки, говори за неговата популярност. По-подробно за него *вж* Shoshan, Boaz. Popular Culture in Medieval Cairo. – Cambridge, 1993, p. 23-39. Изложението за Нощното пътешествие с варианта на ал-Бакри съм сравнил с това на ас-Суюти. // <http://islamport.com/d/1/ser/1/2/3.html?zoom_highlightsub=%DD%D1%C8>

Подробен анализ на хадисите по темата – *see:* Ал-Албани, Мухаммад Насир ад-Дийн. Ал-исра уа-л-мирадж уа зикр ахадисихима уа тахриджиха уа байан сахихиха мни сакимиха. Оман, 2000.

14. Wright, J. Edward. The Early History of Heaven. Oxford etc., 2000, p. 178.

15. Blok, Henri Peter. Zur altägyptischen Vorstellung von der Himmelsleiter. // *Acta Orientalia*, 6, 1928, p. 257-269.

16. Cumont, Franz. Mysteries of Mithra. Chicago etc., 1903, p. 89.

17. Cook, Arthur B. Zeus: A Study in Ancient Religion: Vol. 2. Part 1. Zeus, God of the Dark Sky (Thunder and Lightning). Cambridge, 1925, p. 114-140.

18. Gaster, Moses. Studies and Texts in Folklore, Magic, Mediaeval Romance, Hebrew Apocrypha, and Samaritan Archaeology: Vol. 1. New York, 1971, p. 125-141.

19. Hornung, Erik. The Ancient Egyptian Books of the Afterlife. New York, 1999. Сходен сюжетен стереотип откриваме и в древноегипетската Книга на Амдуат. – *See:* Burmester, Oswald H. E. 'Egyptian Mythology in the Coptic Apocrypha'. // *Orientalia*, 7, 1938, p. 364-365.

20. Davidson, Gustav. Dictionary of Angels Including the Fallen Angels. New York, 1967.

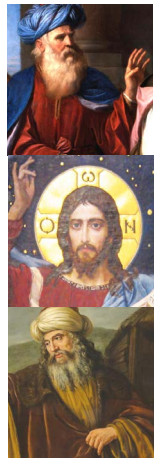
21. *See:* Himmelfarb, Martha. Ascent to Heaven in Jewish and Christian Apocalypses. New York, 1993.

22. Schrieke, Bertram. 'Die Himmelsreise Muhammeds'. // Der *Islam*, 6, 191, p. 1-30; Horovitz, Josef. 'Muhammeds Himmelfahrt'. // Der *Islam*, 9, 1918-19, p. 159-183; Bevan, Anthony A. 'Muhammed's Ascension to Heaven'. // *Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* (New York), XXIV, 1924; Birkeland, Harris. 'The Legend of the Opening of Muhammeds Breast'. // *Avhandlinger* Utgitt Av Det Norske Videnskaps-Akademi I Oslo. Oslo, 1955, p. 23; Blochet, Edgar. 'L'ascension au ciel du prophète Mohammed'. // *Revue de l'histoire des religions*, 40, 1899, p. 1-25, 203-36.

23. Rubin, Uri. The Eye of the Beholder: The Life of Muhammad as Viewed by the Early Muslims. Princeton, 1995.

Публ. по: **Теофанов**, Цв. Нощното пътешествие на *Пророка Мухаммад* (Статии) (III 103). // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна): Изследвания в чест на акад. проф. *Александра Куманова*: Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread): Studia in honorem Acad. Prof. Alexandra Kumanova: A Festschrift for 65th Golden Jubilee of the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia / Науч. ред. Стоян Денчев; Състав., предг. и интервю Николай Василев. София, 2016, с. 936-947.

Проф. д.ф.н. Цветан Теофанов

THE ENCYCLOPEDIA *THE ABRAHAMIC RELIGIONS (JUDAISM – CHRISTIANITY – ISLAM) IN BULGARIA* as Model of the unity of the peoples in the world

The publication of the fundamental work by Professor Milen Kumanov *The Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* is an event of the cultural life of Bulgaria, of Europe, and on a global scale as well. This *encyclopedia* edited in the University of Library Studies and Information Technologies (Sofia, Bulgaria) by his spouse Professor Alexandra Kumanova together with a scientific team is a triptych bridging gaps of cultures and enriching understanding among cultures. It can be considered as a model for a harmony of the diverse cultural areas in the world. The edition is turned to the highest level of the culture – the roots of the philosophical-religious phenomena in their interrelations. The term *Abrahamic religions* is a collective descriptor for elements shared by *Judaism*, *Christianity* and *Islam*. The term stems from the name of the *Guardian of the faith* and the *Friend of God Abraham (Avram, Ibrahim)* – the legendary common founder of the three Abrahamic religions: Judaism, Christianity and Islam. The study of these tree religions chief notions and figures build the platform of the encyclopedia.

It is not by chance that the encyclopedia of this level has appeared in Bulgaria. From Bulgaria, the cradle of the Christianity in Slavonic world, originated the first models of the encyclopedic thought– the Old Bulgarian encyclopedic anthological *Symeon's Miscellany* (IX-X c.), occupying in chronology the middle place between written in Greek (VI-IX c.) and in Latin encyclopedias (XIII-XV c.), and a protograph of the *Svyatoslav's Miscellany* (1073).

The Encyclopedia *The Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* is doubtless inspired by humanistic ideas. They reflect an increased focus on humanistic values showing common roots of cultures, as well as trends in understanding others.

We remember the role of Bulgaria for saving Jews during World War II. More than 50 000 Jews has been rescued with the decisive participation of the Bulgarian Orthodox Church and its Saint Synod including the future Patriarch Cyril. In Bulgaria, in this crossroad country, fraternal humanistic relations between the original bearers of different faiths have been established.

The general ideas of the *Encyclopedia* are based on the thoughts of several outstanding philosophers and artists. They are:

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) – poet writer and natural philosopher – put forward the idea of world literature and of exchange between cultures. His poem collection –

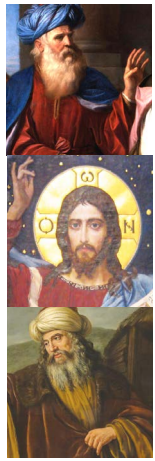
West-Eastern Divan (*West-östlicher Divan*, 1819,1827) reflects the idea of dialogue and dialectical diversity between East and West.

Søren Aabye Kierkegaard (Severinus Kierkegaard, 1813-1855) is the author of philosophical-religious treatise *Frygt og Bæven* (*Fear and Trembling*, 1843), devoted to the deeds of the *Knight of Faith* Abraham – to his existential solitude and his martyr's raising to the summit of the mountain Moria.

Nikolay Konstantinovich Roerich (1874-1947) was Russian painter, mystical philosopher, writer, traveler, archeologist. He and the members of his family, proclaimed the spiritual evolution as an appeal to the geocosmical nature of the human predestination. He and his wife Helena founded Agni Yoga, also known as the „system of living ethics" – a spiritual philosophy based on their theosophical beliefs.

The *Encyclopedia* paves the way for many generations of those interested in history, philosophy, and art. The model underlying the *Encyclopedia* goes back to the idea that the peoples are one and only family in their common home – the Earth.

Prof. Larissa Naiditch –
Professor *emerita* of the Hebrew University of Jerusalem

ENZYKLOPÄDIE *„DIE ABRAHAMITISCHEN RELIGIONEN (JUDENTUM – CHRISTENTUM – ISLAM) IN BULGARIEN”* als Modell der Völkergemeinschaft der Welt

Die Veröffentlichung des grundlegenden Werkes von Professor Milen Kumanov *„Die abrahamitischen Religionen (Judentum – Christentum – Islam) in Bulgarien*” ist ein kulturelles Ereignis von großer Bedeutung für Bulgarien, Europa und die ganze Welt. Diese Enzyklopädie, herausgegeben von seiner Ehefrau, Professorin Alexandra Kumanova, zusammen mit einem wissenschaftlichen Team an der Universität für Bibliothekswissenschaft und Informationstechnologien (Sofia, Bulgarien), bildet ein Brückenbauwerk zwischen den Kulturen und fördert das gegenseitige Verständnis. Sie kann als Vorbild für ein harmonisches Zusammenleben der verschiedenen Kulturräume der Welt gelten. Die Enzyklopädie widmet sich der höchsten Ebene der Kultur – den Wurzeln philosophisch-religiöser Phänomene in ihren Wechselbeziehungen. Der Begriff *„Abrahamitische Religionen”* bezeichnet die gemeinsamen Elemente von *Judentum, Christentum* und *Islam*. Er leitet sich vom Namen des *Beschützers des Glaubens* und *Freundes Gottes*, *Abraham (Avram, Ibrahim)* ab – dem legendären gemeinsamen Gründer der drei Abrahamitischen Religionen: Judentum, Christentum und Islam. Die Untersuchung der zentralen Konzepte und Persönlichkeiten dieser drei Religionen bildet die Grundlage der Enzyklopädie. Es ist kein Zufall, dass eine Enzyklopädie dieses Niveaus in Bulgarien entstanden ist. Bulgarien, die Wiege des Christentums in der slawischen Welt, brachte die ersten Vorbilder enzyklopädischen Denkens hervor: die altbulgarische Enzyklopädie *„Symeons Miscellany”* (9. – 10. Jh.), die chronologisch eine Zwischenstellung zwischen griechischen (6. – 9. Jh.) und lateinischen Enzyklopädien (13. – 15. Jh.) einnimmt, sowie ein Prototyp der *„Swjatoslawischen Miscellany”* (1073).

Die Enzyklopädie *„Die abrahamitischen Religionen (Judentum, Christentum, Islam) in Bulgarien”* ist zweifellos von humanistischen Ideen inspiriert. Sie spiegelt ein verstärktes Interesse an humanistischen Werten wider, die gemeinsame Wurzeln der Kulturen aufzeigen und das Verständnis für andere Kulturen fördern.

Wir erinnern uns an Bulgariens Rolle bei der Rettung von Juden während des Zweiten Weltkriegs. Mehr als 50.000 Juden wurden dank der entscheidenden Beteiligung der Bulgarisch-Orthodoxen Kirche und ihrer Heiligen Synode, zu der auch der spätere Patriarch Kyrill gehörte, gerettet. In Bulgarien, diesem Land an einem Schnittpunkt verschiedener Glaubensrichtungen,

haben sich brüderliche, humanistische Beziehungen zwischen den ursprünglichen Trägern unterschiedlicher Religionen entwickelt.

Die Grundideen der Enzyklopädie basieren auf den Gedanken mehrerer bedeutender Philosophen und Künstler. Dazu gehören:

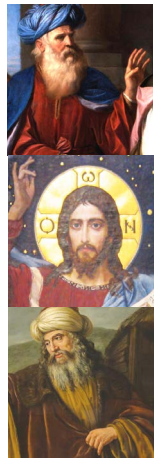
Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), Dichter, Schriftsteller und Naturphilosoph, der die Idee der Weltliteratur und des Austauschs zwischen den Kulturen entwickelte. Seine Gedichtsammlung *„West-östlicher Divan"* (1819,1827) spiegelt den Gedanken des Dialogs und der dialektischen Vielfalt zwischen Ost und West wider.

Søren Aabye Kierkegaard (Severinus Kierkegaard, 1813-1855) ist der Autor der philosophisch-religiösen Abhandlung *„Frygt og Bæven"* (*„Furcht und Zittern"*, 1843), die den Taten des Glaubensritters Abraham gewidmet ist – seiner existenziellen Einsamkeit und seinem peinvollen Steigen auf den Berg Moria.

Nikolai Konstantinowitsch Roerich (1874-1947) war ein russischer Maler, Mystiker, Schriftsteller, Reisender und Archäologe. Er und seine Familie proklamierten die spirituelle Evolution als Appell an die geokosmische Natur der menschlichen Vorbestimmung. Er und seine Frau Helena gründeten Agni Yoga, auch bekannt als „System der lebenden Ethik", eine spirituelle Philosophie, die auf ihren theosophischen Überzeugungen basiert.

Die *Enzyklopädie* ebnet den Weg für viele Generationen von Geschichts-, Philosophie- und Kunstinteressierten. Das ihr zugrunde liegende Modell geht auf die Idee zurück, dass die Völker eine einzige Familie in ihrer gemeinsamen Heimat – der Erde – bilden.

Prof. Larissa Naiditch –
Professor *emerita*, Die Hebräische Universität in Jerusalem

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗЪМ – ХРИСТИЯНСТВО – ИСЛЯМ) В БЪЛГАРИЯ”* като модел за обединение на народите по света

Публикацията на фундаменталния труд на професор Милен Куманов *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България”* е събитие в културния живот на България, на Европа и в световен мащаб. *Енциклопедията*, публикувана от Университета по библиотекознание и информационни технологии (София, България) от неговата съпруга професор Александра Куманова с екип, е триптих, хвърлящ мост между културите и обогатяващ тяхното взаимно разбирателство. Тя може да се разглежда като модел за хармонизиране на отделните културни райони на света. Изданието е обърнато в най-висока степен към културата – корените на философско-религиознатие феномени в тяхната взаимовръзка. Терминът *Авраамически религии* е обобщен дескриптор на елементите, споделяни от *Юдаизма*, *Християнството* и *Исляма*. Терминът произхожда от името на *Пазителя на Вярата* и *Приятел на Бога Авраам (Ибрахим)* – легендарният общ основател на трите Авраамически религии: Юдаизъм, Християнство и Ислям. Изучаването на тези три религии с техните основни понятия и образи изгражда основата на енциклопедията.

Не е случайно, че енциклопедия от такъв мащаб излиза в България. От България – люлката на Християнството в славянския свят, идват първите образци на енциклопедичното мислене – старобългарският енциклопедичен антологичен *„Симеонов сборник”* (IX-X в.), заемащ междинно по хронология място между написаните на гръцки (VI-IX в.) и на латински енциклопедии (XIII-XV в.) и протограф на *„Светославов изборник”* (1073 г.).

Енциклопедията *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България”* е несъмнено вдъхновена от хуманистични идеали. Те отразяват нарастващата роля на хуманистичните ценности, показващи общите корени на културите, както и тенденцията за тяхното взаимно разбиране.

Ние помним ролята на България за спасението на евреите по време на Втората световна война. Над 50 000 юдеи са спасени с решителното съучастие на Българската православна църква и нейния Свети Синод, включително – и на бъдещия Патриарх Кирил. В България, намираща се на цивилизационния кръстопът, се установяват братски хуманни

взаимоотношения между носителите на различните вероизповедания.

Основните идеи на *Енциклопедията* са изградени върху тезите на различни известни философи и хора на изкуството. Те са:

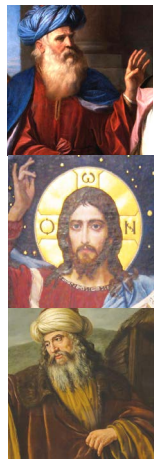
Йохан Волфганг фон Гьоте (1749-1832) – поет, писател и философ, който налага идеята за световната литература и обмен между културите. Неговият поетичен сборник *„Изток – Запад" – West-östlichen Divan*, 1819, 1827) отразява идеята за диалог и диалектичното многообразие между Изтока и Запада.

Сьорен Киркегаард (Киркегор) (Søren Aabye Kierkegaard; Severinus Kierkegaard, 1813-1855) – автор на философско-религиозния трактат *„Frygt og Bæven"* (*„Страх и трепет" – Fear and Trembling*, 1843), посветен на постъпките на „рицаря на Вярата" Авраам – на неговата екзистенциална самота и мъченическото му изкачване към върха на планината Мориа.

Николай Константинович Рьорих (*рус.:* Рерих, 1874-1947) – руски художник, философ-мистик, писател, пътешественник и археолог. Той и членовете на неговото семейство провъзгласяват духовната еволюция като зов към геокосмичната природа на човешкото предназначение. Той и съпругата му Елена основават Агни Йога, известна още като „система на Живата Етика" – духовна философия основана на техните теософски възгледи.

Енциклопедията прокарва пътя на много поколения, които се интересуват от историята, философията и изкуството. Моделът на *Енциклопедията* укрепва идеята, че народите в нравствен аспект са едно единно семейство в техния общ дом – Земята.

Проф. Лариса Найдич –
Професор *емеритус* на Еврейския университет в Йерусалим

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ *„АВРААМИЧЕСКИЕ РЕЛИГИИ (ИУДАИЗМ – ХРИСТИАНСТВО – ИСЛАМ) В БОЛГАРИИ”* как Модель объединения народов мира

Публикация фундаментального труда профессора Милена Куманова *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии”* является событием в культурной жизни Болгарии, Европы и в мировом масштабе. *Энциклопедия*, опубликованая Университетом библиотековедения и информационных технологий (София, Болгария) его супругой профессором Александрой Кумановой, совместно с коллективом ученых и редакторов, представляет собой триптих – мост между культурами, обогащающий их взаимопонимание. Она может быть рассмотрена как модель гармонического взаимодействия отдельных культурных регионов мира. Издание обращено в высочайшему проявлению культуры – к истокам философско-религиозных феноменов в их взаимосвязи. Термин *Авраамические религии* является обобщенным понятием, характеризующим взаимные элементы *Иудаизма*, *Христианства и Ислама*. Термин происходит от имени *Хранителя веры* и *Друга Бога Авраама (Абрама, Ибрагима)* – легендарного общего родоначальника трех *Авраамических религий – Иудаизма, Христианства, Ислама.* Изучение этих трех религий с их основыми понятиями и образами составляет основу энциклопедии.

Не случайно, что энциклопедия такого масштаба выходит в Болгарии. Из Болгарии – колыбели христианства в славянском мире, – исходят первые образцы энциклопедического мышления – староболгарский энциклопедический антологический *„Симеонов сборник”* (IX-X вв.), занимающий промежуточное по хронологии место между написанными на греческом (VI-IX вв.) и на латинском энциклопедиями (XIII-XV вв.) и протографом *„Святославова изборника”* (1073 г.).

Энциклопедия *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии”* несомненно вдохновлена гуманистическими идеалами. Они отражают возрастающую роль гуманистических ценностей, вскрывающих общие корни культур, как и тенденции их взаимопонимания.

Мы помним роль Болгарии в спасении евреев во время Второй мировой войны.

Более 50 000 иудеев спасены при решительном участии Болгарской православной церкви и ее Священного Синода, включая будущего Патриарха Кирилла. В Болгарии, находящейся на цивилизационном перекрестке, устанавливаются братские гуманные взаимоотношения между носителями различных вероисповеданий.

Важнейшие идеи *Энциклопедии* основываются на мыслях известных философов и людей искусства:

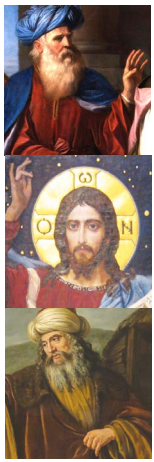
И. В. фон Гёте (1749-1832) – поэта, писателя и философа, утверждавшего идею о мировой литературе и обмене между культурами. Его поэтический сборник *„Западно-Восточный Диван" – West-östlichen Divan*, 1819,1827) отражает идею диалога и диалектического многообразия Востока и Запада.

Сёрена Кьеркегора (Søren Aabye Kierkegaard; Severinus Kierkegaard, 1813-1855) – автора философско-религиозного трактата *„Frygt og Bæven"* (*„Страх и трепет"*, 1843), посвященного деяниям „рыцаря Веры" Авраама – его экзистенциальному одиночеству и мученическому восхождению на вершину горы в земле Мориа.

Николая Константиновича Рериха (1874-1947) – русского художника, философа-мистика, писателя, путешественника и археолога. Он и члены его семьи провозглашают духовную эволюцию как призыв к геокосмической природе человеческого предназначения. Он и его супруга Елена основывают Агни Йогу, известную еще как „система Живой Этики" – духовную философию, осуществленную на базе их теософских взглядов.

Энциклопедия прокладывает путь к знаниям многим поколениям тех, кто интересуется историей, философией и искусством. Модель *Энциклопедии* укрепляет идею, что народы в нравственном аспекте – одна единая семья в их общем доме – Земле.

Проф. Лариса Найдич –
***Почетный* профессор Еврейского Университета в Иерусалиме**

EVERLASTING SPIRITUAL PROPINQUITY OF THE HUMANITY – THOSE OF THE RELIGIONS

The study of the Abrahamic religions – Judaism, Christianity, and Islam – represents not only a reflection of humanity's spiritual heritage but also a living testimony to the history of coexistence, dialogue, and mutual respect among nations and followers of divine faiths.

Bulgaria, with its long-standing tradition of tolerance, harmony, and coexistence among diverse beliefs, stands today as a shining example in the Balkans – a land where churches, mosques, and synagogues rise side by side as enduring symbols of divine brotherhood and prophetic love, reminding us of the shared message of all the great messengers of God.

In this context, the encyclopaedic work The Abrahamic Religions in Bulgaria bears significance far beyond an ordinary academic project. It reflects the historical depth and cultural beauty of interfaith coexistence in this land and reveals the spirit of unity that has for centuries enriched Bulgarian society and connected it to the greater human family.

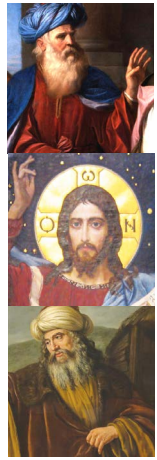
Here, with utmost respect and reverence, I commemorate the late Professor Milen Kumanov – a scholar whose foresight and intellectual faith laid the foundations of this noble path.

I also extend my deepest admiration, gratitude, and appreciation to Professor Alexandra Kumanova – an eminent scholar, a woman of wisdom, and the author of invaluable academic works – who, with profound knowledge, meticulous research, and a sincere devotion to truth, has continued the legacy of her distinguished husband with great discernment and excellence. Undoubtedly, her efforts in compiling, editing, and completing this monumental work will remain a shining chapter in the history of religious and cultural studies in Bulgaria and will inspire future generations on the path of interfaith dialogue and understanding.

It is my sincere hope that this remarkable academic initiative, under the insightful vision

of Professor Kumanova, will lead to the establishment of a university program in Comparative Religion and Mysticism in Bulgarian academia – a step that will deepen mutual understanding among cultures and strengthen the bridges of friendship between the followers of all divine faiths.

Dr. Masood Ahmadi Afzadi
Cultural Attaché of the I.R.Iran in Bulgaria
Assoc. Prof. Department of Comparative Religions and Mysticism
Islamic Azad University – North Tehran Branch

ИЗВЕЧНОТО ДУХОВНО РОДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО – ТОВА НА РЕЛИГИИТЕ

Изучаването на Авраамическите религии – Юдаизмът, Християнството и Ислямът – представлява не само отражение на човешкото духовно наследство, но така също – живо свидетелство за историята на съвместно съществуване, диалог и взаимно уважение между нациите и последователите на божествените вярвания.

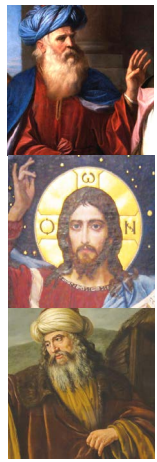
България, с нейната дълговечна традиция на толерантност, хармония и съвместно съществуване между различните вероизповедания, стои днес като ярък пример на Балканите – страна, където църквите, джамиите и синагогите стоят една до друга като извечни символи на божественото братство и пророческа любов, напомняйки ни за споделеното послание на всички пратеници на Господа.

В този контекст, енциклопедичният труд „**Авраамическите религии в България”** има значение, което далеч надхвърля рамките на обикновен академичен проект. Той отразява историческата дълбочина и културната прелест на междуконфесионалното съвместно съществуване в тази страна и разкрива духа на съборност, който през столетията и обогатявал българското общество, и го е приобщавал към голямото човешко семейство.

Тук, с най-дълбоко уважение и преклонение, ще почета паметта на професор Милен Куманов – учен, чиято визия и интелектуална вяра положиха жалоните на този благороден път. Поднасям така също моето най-дълбоко възхищение и признателност на професор Александра Куманова – известен учен, мъдра жена и автор на безценни академични трудове, която с дълбоко познание, педантично изследване и искрена отдаденост на истината, е продължила делото на нейния забележителен съпруг с голяма проницателност и компетентност. Несъмнено, нейните усилия в съставянето, издаването и завършването на този монументален труд ще остане като светла страница в историята на религиозните и културни изследвания в България и ще вдъхновява бъдещите поколения по пътя на междуконфесионалния диалог и взаимно разбирателство.

Искрено се надявам, че тази забележителна академична инициатива, под вещото ръководство на професор Куманова, ще доведе до учредяването на университетска програма по сравнително религиознание и мистицизъм в българската академична общност – стъпка, която ще задълбочи взаимното разбирателство между културите и ще заздрави мостовете на приятелство между последователите на всички божествени религии.

Д-р Масуд Ахмади Афзади
Културно аташе на Ислямска Република Иран в България
Доцент в Катедрата по сравнително религиознание и мистицизъм
Ислямски университет „Азад" – Северен Техеран

МИРОВЪЗПРИЯТИЕТО НА ИСТОРИКА
(Гражданското и религиозното съзнание за езиковите регистри на културната памет)

Като писател и литературен критик не мога да не изтъкна необикновено високата *езикова* и *историографска култура* на уникалното енциклопедично творение на проф. Милен Куманов, посветено на *Авраамическите религии в България*: *Юдаизма* и *Исляма*, което представлява триединство с публикуваната вече негова кратка историческа енциклопедия *„Православието в България”* (1. изд. 2023; Ново изд. 2024).

Независимо от триумфа на *интердисциплинарната* постнекласическа универсална – хуманитарна парадигма на мислене през XXI в., разпространяваща се вече пет десетилетия (от последната четвърт на XX в.) – все още и днес сме свидетели, за съжаление, на характерната *едностранна специализация* и *диференциация* в познанието, в резултат на която *отрасловото* знаниево начало – т.нар. *„Fach”* (по Т. Боров) – в случая *историческото – изследване* се рудиментаризира в ограничения вектор на прецизната *фактология*, и това се оценява като достатъчно...

Авраамическото трикнижие от кратки исторически *енциклопедии* на проф. Милен Куманов: *Юдаизмът – Християнството – Ислямът в България* е система от *универсални общи справочни издания* по *две причини*:

Първо: с вещината на *историк* с обширни знания, които са *библиографски* и *историографски* прецизно *документирани* от него, авторът представя пространна научна картина на мястото на *Авраамическия религиозен – юдейски, християнски, ислямски – обществен живот в България* през различните периоди на съществуването ѝ като част от историко-културния процес: национален – регионален – международен (личности, явления, понятия, топоси...);

Второ: в *историко-културната тъкан* на всяка една от Авраамическите религии в България (Юдаизъм – Християнство – Ислям) и на трите едновременно – без да изтъква специално, но почитайки безусловно техния *богословски каноничен* ипостас – авторът, оставайки на *рационални* позиции в характера на своето изложение, носи неизменно и последователно заряда на *истинно духовния поглед* към третираната материя – този

на *верската толерантност* – универсална и хуманитарна, присъща на *религиозно конституираната личност*...

И диалектическото единство на *рационалния историзъм*, и *религиозната етика* в енциклопедичното трикнижие на проф. Милен Куманов *Юдаизъм – Християнство – Ислям в България* рефлектират по особено синкретичен начин в *езика* на всяка една от трите енциклопедии и в трите едновременно.

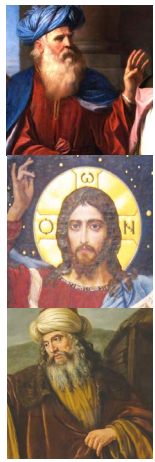
Този език неизменно и последователно е ориентиран към *философско-религиозната естетика* на *Свещените книги* на човечеството: *Св. Авеста – Св. Упанишади – Св. Библия – Св. Коран*.

Това е *естетиката на съсредоточения в универсалния родови патриархален консервативен модел за човешко поведение обществен идеал*.

Именно тази естетика е определяща за *езика* на Авраамическите религии (Юдаизъм – Християнство – Ислям), и тя е естествено присъща на личността на проф. Милен Куманов.

Оставайки *исторически*, неговите кратки енциклопедии по *Юдаизма – Християнството – Исляма в България* носят intentio`то на естественото, нравствено вкорененото в мировъзприятието на *историка*, *гражданско*, но и *религиозно*, *съзнание*, което вижда в *езиковите регистри* на времето (писмените традиции, етимологията на реалиите, пословиците, крилатите мисли и т.н.) не по-малко силните от историческата фактология следи на културната памет.

Д-р Николай Василев

ИСТОРИК, ЕНЦИКЛОПЕДИСТ И ФИЛАНТРОП, НО И ПРАВЕДНИК

Поради определени исторически обстоятелства енциклопедичната култура се развива в България едва през последните 50 години. Но изоставането е особено забележимо в областта на религиозните енциклопедии поради допълнителни пречки, които са резултат от действащата политическа и идеологическа конюнктура.

Затова трите енциклопедични справочника на проф. Милен Куманов, посветени на *Авраамическите религии в България*: *Юдаизъм – Християнство – Ислям*, са уникални като първопроходни. Те са първите по рода си в страната. Освен това те са и образец за енциклопедични издания, разработени в най-добрите световни традиции, както и в жалоните, поставени от първопроходците на енциклопедизма у нас – **д-р Петър Берон, акад. Никола Михов, проф. Тодор Боров, д-р Николай Н. Николаев** – към линията на които в познанието принадлежи и **проф. Милен Куманов**.

Но проф. Милен Куманов е и пряк продължител на боговдъхновения **архиепископ Йоан Български**.

Но трябва специално да се изтъкне ролята на колектива, довел трикнижието за *Авраамическите религии в България* до белия свят под ръководството на неговата съпруга, съмишленица и съратница Александра Куманова. Така както Божественaта промисъл на Иисус Христос щеше да остане мъртва буква без неимоверните усилия и жертви на неговите предтечи, апостоли и светци.

Енциклопедията за *Авраамическите религии в България* е толкова грандиозно дело, че никога не може да бъде творение само на една личност, колкото и надарена да е тя.

С брилянтния триптих *Авраамическите религии в България* България отново се връща в цивилизацията, както по времето на **Златния век на цар Симеон Велики**.

Съдържаната информация в посветеното на *Авраамическите религии в България* енциклопедично трикнижие – *„Православието в България”*, *„Юдаизмът в България”*, *„Ислямът в България”* – не просто обобщава наличните биобиблиографски данни в предходни справочници и интернет сайтове, но ги систематизира, концептуализира, разширява и допълва с ценна вещо селектирана библиография, подробни препратки и

разгънат справочен апарат, който сам по себе си е самостоятелен поливалентен компендиум – интелектуална база, която е отворена към бъдещи проучвания.

Специалистите от Университета по библиотекознание и информационни технологии, Българската академия на науките и Софийския университет „Св. Климент Охридски" могат с право да се гордеят с този свой професионален хипертекстов шедьовър. В него триумфира успешно и с достойнство **Българската научна школа по информатизация, проявяваща се в синхрон в едно от най-големите предизвикателства на всички времена и особено във времето на свръхинформатизацията – създаването на общ универсален енциклопедичен хипертекст**.

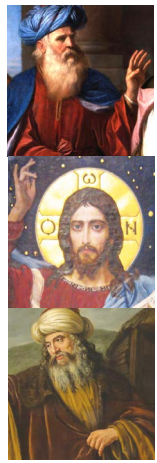
Последното незавършено многогодишно енциклопедично изследване на проф. Милен Куманов (1942-2021) – *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* е създавано от него в продължение на 20 години. *„Юдаизмът в България: Кратка историческа енциклопедия"* и *„Ислямът в България: Кратка историческа енциклопедия"* са двата негови хипертекстови справочно-енциклопедични опуси, над които той се труди интензивно и максимално отдадено през последните два месеца от земния си път: септември – ноември 2021 г.

Независимо от това, че хронотопът на всяка една от книгите на това *Авраамическо трикнижие: Юдаизъм – Християнство – Ислям* е несъпоставим, и трите енциклопедии на Авраамическите религии в България са белязани от един дух – този на учения – историк и енциклопедист, който остава във всеки един от своите опуси по религиозното триединство не само филантроп, но и същински праведник.

Филантропът – праведник проф. Милен Куманов продължава чрез *Авраамическото си трикнижие: Юдаизъм – Християнство – Ислям* да въвлича и да въвлича в енциклопедичното движение без граници нови и нови поколения изследователи, с което уникалното и изключително трудоемко общо универсално информационно моделиране заявява безценното си когнитивно върховенство от ново евристично поколение във все по-нарастващата по значение роля на клъстера на справочните издания на всяка страна в процесите на формирането на информационното – знаниевото общество.

Доц. д-р Никола Р. Казански

Per aspera ad astra!

МИРОГЛЕДНОТО НАЧАЛО НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (*ЗОРОАСТРИЙСКИЯТ* ИЗВОР НА КУЛТА КЪМ *СВЕТЛИНАТА*)

Като дългогодишен ръководител на Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) мога само да се гордея с това, че успях да създам условията за развитието на **Библиографската, историографската и енциклопедичната научна школа на информатизацията у нас без граници** – един от плодовете на която е настоящото мащабно енциклопедично трикнижие от издания, посветено на *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България*.

В нашия университет винаги сме се стремили да съчетаваме най-добрите постижения от световната и родната наука.

Енциклопедиката – хипертекстова форма на и *екстериорно* базирана област на познанието, се гради върху прецизното съчетание на информационната, библиографската, историографската, езиковата, терминологичната и специализираната научна култура, обединени от универсален хуманитарен мироглед.

Екипът на проекта, разработил и довел до публикация настоящия енциклопедичен триптих на проф. Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) – венец на неговото енциклопедично дело – трикнижието по *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България*, е подбран именно въз основа на тези високи изисквания и именно той е удостоен да триумфира чрез настоящото академично издание като забележителна интелектуална инициатива с особено широк международен резонанс.

Съществено е мирогледното начало на трикнижието – *Авраамическият корен* на *Юдаизма – Християнството – Исляма*.

Проф. Милен Куманов беше постоянен член на осъществения от УниБИТ *Първи научен комплекс от теренни и историографски експедиции в България* (2007-2011) и *чужбина* (*Иран, Турция, Италия, Русия, Финландия – Воттоваара, Казахстан – Аркаим*) (2007-2015) за изследване на *зороастрийския* извор на *Авраамическите религии* (2007-2025) (*Нестинарството* като *трансмисия на Соларния култ – култа към Светлината,*

проникнал от Север, през земите на Иран и Мала Азия – Северна Месопотамия, към Балканския полуостров в Странджа – България: *с. Българи, Кости, Кондолово, Бродилово, Граматиково; гр. Царево и Малко Търново: Мишкова нива, Пропада, Индипасха, гробницата на Бастет; местните музеи*: сравнително изследване на артефакти от музейните сбирки на *Малко Търново, Бургас, Варна, Балчик, Плиска, Мадара, Преслав, Шумен, Велико Търново, Стара Загора, Кърджали и Пловдив*; *алиани – казълбаши /тур.:* казъл – „червен" и баш – „глава": червеноглави/ *– с. Ябланово – Котленско /Сливенски Балкан/*) (*вж: с. 94-95, 146-165; 753-754, 793, 816-839 на наст. изд.*).

Тези *теренни и историографски проучвания* продължават вече 19 г. с включване на учени от 8 страни от *Европа и Азия*: *България, Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция* (2007-2025):

- 7 постоянни изследователи от България и

- 12 чуждестранни експерти от Германия, Индия, Иран, Италия, Китай, Русия, Франция.

Научните консултанти и рецензентите на публикациите по проведените експедиции са учени от *4 континента и 23 държави на света: Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция.*

Като ръководител на комплекса от екпедиции по Соларния култ – култа към Светлината, който стои в основата на зараждането на религиите от *една* точка на земното кълбо – общия ни дом, намираща се на *Север* (Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен), поканих още през 2007 г. проф. Милен Куманов като историк да е научен редактор на проучванията, водени по същество от ядрото от редакторите на *настоящия енциклопедичен труд*: проф. д.п.н. Александра Куманова – ръководител на теренните и историографските изследвания; доц. д-р Никола Казански – терминологичен редактор; д-р Николай Василев – езиков редактор (*срв. по-подробно: съотв. статии в наст. изд.*)...

С особена гордост отбелязваме днес в *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България*, че дълбоката река на изследванията на Соларния култ, провеждани от УниБИТ с международен екип от учени, триумфират с особена сила.

Имам предвид *квадривиума* на библиографската, историографската и енциклопедичната серия „Факлоносци" на Академичното издателство на УниБИТ „За буквите – О писменехь" (*вж: с. 158-159, 828-839 на наст. изд.*):

1. *„Нестинариана"* (2012 – *на бълг. ез. с библиографска полилингва*);
2. *„Нестинариана"* (2014 – *на рус. ез. с библиографска полилингва*);
3. *„Nestinariana"* (2014 – *на англ. ез. с библиографска полилингва*);
4. *„Арианика"* (2016 – *полилингва*).

Към екипа на серия „Факлоносци" проф. Милен Куманов *продължава да принадлежи интелектуално*.

И ярко свидетелство за това е, че в недрата на серия „Факлоносци" се появява на бял свят енциклопедичното историческо трикнижие от кратки енциклопедии, посветено на *Авраамическите религии в България: „Юдаизмът в България"*, *„Православието в България"*, *„Ислямът в България"*.

Линията на УниБИТ в търсене на *най-уплътнените и най-кондензираните – библиографските, историографските, енциклопедичните – форми на хуманитарен универсален синкретизъм в когнитивния контекст на информатиката* – хипертекстово е в сърцевината на енциклопедиката – гръбнакът на научната справочна литература без езикови, географски и институционални граници.

Магистралата на енциклопедичното знание в България се обозначава ясно и категорично чрез трикнижието ***Авраамическите религии в България***:

архиепископ Йоан Български,
д-р Петър Берон,
акад. Никола Михов,
проф. Тодор Боров,
д-р Николай Н. Николаев,
проф. Милен Куманов и
съвременните последователи на техния апостолат днес –
изследователите от
Библиографската, историографската и енциклопедичната научна школа
***на информатизацията у нас без граници*,**
направили трикнижието достояние на толерантния свят без граници.

Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът)
в България **на М. Куманов и съвременната Българска научна школа по информатизация** провъзгласяват назряването на момента да проумеем отживялостта на *разделянето*, защото, погледнато *когнитивно*, то е *онтологична* проекция на *обединението* и *компаративистичното сближаване*.

Подобно мирогледно начало ни посочва близката на плеядата български енциклопедисти с менталността на

Л. ван Бетовен /
L. van Beethoven:

„Ода на радостта”

(текст: **Й. Фр. Шилер** /
J. Chr. Fr. von Schiller),

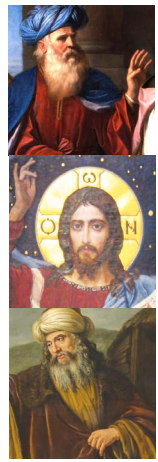
която ни приканва
да си подадем ръце,
да станем братя,
щом

„радостта,
това дете на рая,
повее с крилото си”

(прев. **Асен Разцветников**):

„Alle Menschen werden Brüder”...

Акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев

A UNIQUE UNIVERSAL CONTRIBUTION OF BULGARIA IN THE PEACEFUL RELIGIOUS COEXISTENCE

As a specialist in international bibliography who during the years has worked in the authoritative countries of the world informatization – Russia and USA – I have to note that in the world there are many exemplary encyclopedias about the different Abrahamic religions.

But an edition, consecrated to them in one particular country is beyond my knowledge.

The more so as it is Bulgaria which has a unique universal contribution to the peaceful religious coexistence.

The reason for this syncretic encyclopedic phenomenon is a comparative one with triple root:

First: Prof. Milen Kumanov in his 223 encyclopedic works (*comp.:* biobibliogr. Of the scientist elaborated by prof. A. Kumanova in *Personal biobibliogr*. Sofia, 2024 and in *pres. ed.: c. 967-1105*) continues the line of bibliographic – historiographic – encyclopedic path in the knowledge: exteriorics – encyclopedics of his teachers: Acad. Nikola Mihov, Prof. Todor Borov, Dr Nikolay N. Nikolaev;

Second: in the lap of the universal general encyclopedism the historical by its nature encyclopedias of Prof. Milen Kumanov are specific with their exterior secondary-documental navigation in conformity with the world historical-cultural mainstream – in this case: the Abrahamic religions in Bulgaria, interpreted according to the works of the historians of religion: J. Campbell, M. Eliade, H. Corbin;

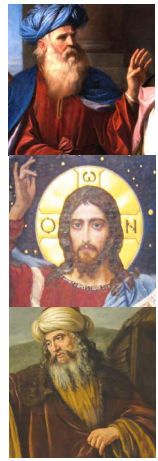
Third: the local point of the encyclopedias of Prof. Milen Kumanov carries out bibliographically and historiographically in depth the complex of biographical, historical and linguistical areal of the lore, which allow him to penetrate in the social, economic, cultural and, in the case of the Abrahamic religions in Bulgaria, in the religious approach of the universal knowledge.

It is not haphazardly that in the elaboration and final preparation for publication of this incomplete but stately – as conception and as realization – triptych, dedicated to the Abrahamic religions in Bulgaria: Judaism – Christianity – Islam, participate the disciples and followers of Prof. Milen Kumanov – leading Bulgarian bibliographers: Prof. Alexandra Kumanova (National

Library Sts Cyrill and Methodius, University of Library Studies and Information Technologies), Assoc. Prof. Nikola Kazanski (Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences), Mariyana Maksimova (National Library Sts Cyrill and Methodius, Sofia City Library) (in the Orthodoxy in Bulgaria – Assist. Prof. Diana Raleva /Institute for Literature of BAS/); historiographer Dr Nikolay Vasilev (ULSIT); historians Prof. Ventsislav Velev (ULSIT), Prof. Sofia Vasileva (ULSIT), Dr Desislava Kostadinova (Institute for Historical Studies of BAS).

The historic encyclopedic triptych of Prof. Milen Kumanov on the Abrahamic religions in Bulgaria: Judaism – Christianity – Islam is not only an apotheosis of his scientific work, but also a monument of the continuity in the Bulgarian encyclopedic science as a moral lesson for the universal encyclopedism.

Prof. Irina Lynden, PhD

УНИКАЛЕН СВЕТОВЕН ПРИНОС НА БЪЛГАРИЯ В МИРНОТО СЪЖИТЕЛСТВО НА РЕЛИГИОЗНА ОСНОВА

Като специалист по международна библиография, който работи от години в авторитетните страни на световната информатизация – Русия и САЩ, – следва да отбележа, че по света има вече доста образцови енциклопедии, отнасящи се до отделните Авраамически религии.

Но издание, посветено на тях в една, отделно взета, страна, не ми е известно.

Още повече – това е България, която има уникален световен принос в мирното съжителство на религиозна основа.

Причината за това синкретично енциклопедично явление е компаративистична и с троичен корен:

Първо: проф. Милен Куманов в своите 223 енциклопедични труда (*срв.:* биобиблиогр. на учения, разработена от проф. А. Куманова в тр. *Персонална биобиблиогр.* С., 2024 и в *наст. изд.: с. 967-1105*) продължава линията на библиографския – историографския – енциклопедичен път в познанието: екстериориката – енциклопедиката на своите учители: акад. Никола Михов, проф. Тодор Боров, д-р Николай Николаев;

Второ: в лоното на универсалния общ енциклопедизъм историческите по същество енциклопедии на проф. Милен Куманов се отличават с екстериорна вторично-документална навигация, поставяща ги в съответствие със световния историко-културен процес – в случая: Авраамическите религии в България са интерпретирани в кондиция с трудовете на историците на религията: Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен;

Трето: краеведската насоченост на голяма част от енциклопедиите на проф. Милен Куманов библиографски и историографски разработва в дълбочина комплекса от биографичния, историческия събитиен и езиков арсенал на познанието, който му позволява безпрепятствено да навлиза в необходимата пълнота, обхват и дълбочина в обществения, стопанския, културния, а в случая с Авраамическите религии в България – и в религиоведския аспект на универсалното знание.

Като специалист по библиотечна – каталожна – библиография следва да изтъкна специално библиографски и историографски базирания компаративистичен

енциклопедичен труд на проф. Милен Куманов в неговото Авраамическо трикнижие.

Не случайно в подготовката за печат на неговото незавършено, но внушително, грандиозно – и като замисъл, и като изпълнение, – трикнижие, посветено на Авраамическите религии в България: Юдаизмът – Християнството – Ислямът, участват учениците и последователите на проф. Милен Куманов: водещите български библиографи: проф. Александра Куманова (Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий", Унив. по библиотекознание и информ. технолог. /УниБИТ/), доц. Никола Казански (Центр. библ. на Бълг. акад. на науките /БАН/), Марияна Максимова (Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий", Стол. библ. – София) (в Православието в България – и гл. ас. Диана Ралева /Инст. за лит. при БАН/); историографът д-р Николай Василев (УниБИТ); историците проф. Венцислав Велев (УниБИТ), проф. София Василева (УниБИТ), д-р Десислава Костадинова (Инст. за ист. изследв. при БАН).

Историческото енциклопедично трикнижие на проф. Милен Куманов по Авраамическите религии в България: Юдаизмът – Християнството – Ислямът е апотеоз не само на пътя на учения в енциклопедиката.

Това трикнижие е паметник на приемствеността в енциклопедичната наука на България – урок за енциклопедичното днижение в света.

Проф. д-р Ирина Линден

МИЛЕН КУМАНОВ:

БИОБИБЛИОГРАФИЯ

I. CURRICULUM VITAE
Д-р НИКОЛАЙ ВАСИЛЕВ /
с. 969-987 ; 988-1006

II. БИОБИБЛИОГРАФИЯ
Акад. проф. д.п.н. АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА /
с. 1007-1105

III. СТРУКТУРИРАНЕ НА СПРАВОЧЕН АПАРАТ
Именен показалец
Акад. проф. д.п.н. АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА /
с. 1102-1105

Библиографска редакция:
Доц. д-р НИКОЛА КАЗАНСКИ /
с. 969-1105

MILEN KUMANOV:

BIOBIBLIOGRAPHY

I. CURRICULUM VITAE
Dr. NIKOLAY VASILEV, PhD /
p. 969-987 ; 988-1006

II. BIOBIBLIOGRAPHY
Acad. Prof. Dsc ALEXANDRA KUMANOVA /
p. 1007-1105

III. STRUCTURING OF THE REFERENCES
Index of names
Acad. Prof. Dsc ALEXANDRA KUMANOVA /
p. 1102-1105

Bibliographic edition:
Assoc. Prof. NIKOLA KAZANSKI, PhD /
p. 969-1105

CURRICULUM VITAE

КУМАНОВ, Милен Костадинов (13.II.1942, с. Пищигово, Пазарджишка обл. – 22.XI.2021, София) – историк – енциклопедист, библиограф, архивист, биограф и филантроп – израства в родолюбиво сплотено семейство с дълбоко вкоренени християнски добродетели. В семейството на Илина Николова Куманова (16.08.1910 – 19.12.1984) и Костадин Димитров Куманов (22.04.1914 – 8.12.2005) М. К. е най-малкият син (другите двама негови братя са Димитър Костадинов Куманов (30.10.1934 – 7.09.1991) и Иван Костадинов Куманов (20.01.1937 – 16.10.2021), и всички са закърмени с пиетет към знанието и книгите.

М. К. получава основно образование в родното си село (1956) и гимназиално – в Пазарджик (1960), като особено силно влияние върху формирането на личността му оказват не само неговият първи учител по български език и история Александър Димитров, но основно и главно – духовният му наставник – неговият кръстник Николай Лвович Самохин (1880, Руска империя – 1965, София) – граф, офицер, галлиполиец, който е в България от 1921 г., и от 1947 до 1960 г. е свещенослужител в селото – о. Николай, който – на смъртния си одър – го моли да продължи образованието си при ерудита Владимир Дмитриевич Пришляк (13.02.1888, Киев – 13.05.1985, София) – преподавател по древногръцки и латински, в семейството на когото Милен Куманов среща бъдещата си съпруга и съратница Александра Куманова (13.02.1956, София –) – библиограф, философ, когнитолог, с която имат 50-годишен щастлив семеен живот, и тя става негов пръв библиограф и биограф.

М. К. следва в Софийския университет „Св. Климент Охридски" (1960-1965) по широк хуманитарен профил – I-ва специалност „история"; II-ра специалност „български език и литература"; факултативни специалности „библиотекознание, библиография и книгознание" и „архивистика" (и самостоятелно изучаване задълбочено, интензивно и в сравнение френски /на който общува от малък с о. Николай/, немски, английски, сръбски, полски, чешки, румънски, италиански език). Негови учители са: библиографът – енциклопедист със световна известност и литературният критик проф. Тодор Боров; историците акад. Димитър Ангелов, акад. Димитър Косев, акад. Николай Тодоров, акад. Васил Гюзелев, акад. Христо Христов, проф. Туше Влахов; журналистът акад. Владимир Топенчаров; специалистът по български език и литература проф. Жельо Авджиев; езиковедът проф. Стоян Стоянов; преподавателят по политикономия проф. Янко Атанасов; познавачите – виртуози на латинския – Зорка Попова и руски език – Лиляна Дончева.

Определяйки изцяло нагласата си към научноизследователска работа като своя естествена природа – призвание, избира за тема на дипломната си работа творчеството на историка акад. В. Н. Златарски *„Професор Васил Николов Златарски като историк на Първата българска държава"* (науч. рък.: проф. Петър Хр. Петров; рец.: акад. – *тогава:* ас. Васил Гюзелев) (1965), която и тогава, и днес се оценява като първия и единствен биобиблиографски и историографски принос по темата. За особено високото ниво на труда съдейства обстоятелството, че М. К. още като студент работи системно и с личния архив на акад. В. Н. Златарски, и продължително време е в тесен контакт с издирената от него дъщеря на В. З. Креса (Възкреса) Златарска.

През 1965-1967 г. М. К. е назначен за библиограф в Окръжна библиотека „Георги Кирков" в Сливен (*днес:* Регионална библиотека „Сава Доброплодни"), където завежда и справочно-библиографския отдел, и междубиблиотечната заемна служба, като ефективно и максималистично отговаря на удовлетворяването с литература на повишеното ниво на търсене на специализирани издания от основния читателски контингент на библиотеката – лекарите от Военно-медицинска болница (щаба на Трета армия) – постоянно и системно

изписва за своите читатели медицинска научна литература от Франция, Великобритания, Германия, Италия, Белгия и други страни на модерния свят.

От 19.XI.1966 г. М. К. е назначен за инспектор в отдел „Култура" на Окръжния народен съвет в Сливен, където, като отговорен за библиотеките, музеите и паметниците на културата, участва в създаването на Музикалното училище в гр. Котел и е сред инициаторите и организаторите на литературния празник „Сливенски огньове". Пряко наблюдава и стимулира – с провеждането на изложби – работата на сливенската група художници – Евгени Вълев (ръководител), Иван Кънев, скулптора Димитър Гаджанов и др. С техни творби той обогатява фондовете на художествената галерия в Сливен „Димитър Добрович". Съдейства за придобиването от страна на галерията на картини на Цено Тодоров, Бенчо Обрешков, Кирил Кръстев и др.

Още през 1965 г. М. К. кандидатства за докторантура (*тогава*: аспирантура) по „архивистика" за специализация в Русия (*тогава:* Съветски съюз), но конкурсът се проваля по административни причини. През 1966 г. Сливенският окръжен народен съвет (отдел „Култура") възпрепятства участието му в конкурс за докторантура, за да го задържи. През 1967 г. М. К. кандидатства за две докторантури. Печели конкурса и за двете, където между петима кандидати е номиниран на първо място, и е определен за докторант по „нова българска история" в Института за история при Българската академия на науките (БАН). Тема на дисертационния му труд става *„Балканската политика на първото сговористко правителство на България (1923-1926 г.)"* (науч. рък.: ст.н.с. Елена Диловска ; рец.: проф. Войн Божинов и ст.н.с. Ярослав Йоцов.). В обсъждането на труда участва проф. Мито Исусов, който обобщава: „Тази дисертация е резултат на големи търсения. Събраните източници са от „девет дерета". Дисертацията е защитена на 27.I.1972 г.

Още преди защитата – на 9.VI.1971 г. – М. К. е назначен за научен сътрудник в Института за история при БАН – секция „Нова българска история". Оформят се основните му научни интереси – системният кръг от вкоренените във Възраждането и цялостния историко-културен процес на страната проблеми на следосвобожденска България: политическите партии, външната политика, националният въпрос. В продължение на 14 години М. К. е научен секретар на секция „Нова българска история" в Института за история при БАН (ръководител – проф. Войн Божинов).

През 1972-1974 г. М. К. е и асистент по нова история в Медицинска академия, където е поканен за ръководител на катедра по нова история, но отказва поста, избирайки за пореден път научноизследователското поприще. Междувременно е поканен и за научен сътрудник в Института по военна история към Генералния щаб на Българската народна армия, но също отказва, давайки предпочитание отново на научноизследователската си работа в Института за история при БАН, където през 1981 г. е избран за ст.н.с. II степен (доцент).

От този момент М. К. започва да е титулуван от колегите си „професор". Многократно, особено след 1989 г., му е предлагано (от акад. Христо Христов, акад. Константин Косев и др.) да бъде открита за него процедура за избора му за „професор", но той отклонява, отдавайки цялото си внимание на научните си проучвания. До края на живота си представя публикациите си само с името си – без титли и звания. Когато се изисква изрично, пред името си посочва „ст.н.с." – „доцент", но в академичните и издателските среди, в кореспонденцията на М. К. се закрепя в общественото пространство обръщението към него – „професор", въпреки че сам упорито и настоятелно се противопоставя на подобно титулуване.

Многобройни са не само националните, регионалните, краеведските, но и международните научни форуми, в които участва М. К. не само като постоянен докладчик –

основно с Пленарни доклади, но и – модератор по време на академичните дискусии на конференции, конгреси, симпозиуми, които са с решаващо значение за оформянето на обществения геополитически климат у нас и по света: Русия (Дубна, 1977); Румъния (Букурещ, 1980); Монголия (Уланбатор, 1982); Чехословакия (*сега:* Чехия) (Бърно, 1982); Югославия (*сега:* Сърбия) (Белград, 1988); Хърватия (Риека, 2008); Австрия (Виена, 2012); Сърбия (Цариброд, 2013); Украйна (Харков, 2016); Турция (Анкара, 2017); Австрия (Виена, 2018); Турция (Истанбул, 2019); Сърбия (Панчево, 2020); Украйна (Харков, 2021); Австрия (Виена, 2021)...

М. К. е ръководител на докторанти, защитили перспективни дисертации по системния стратегически възел от проблеми на балканската политика: Благовест Няголов (българо-румънски отношения – малцинствен въпрос), Румен Караганев (българо-гръцки отношения – излазът на България на Егейско море), Станка Георгиева (Добруджанският въпрос), Александър Гребенаров (Македонският въпрос); Венцислав Велев (Западните покрайнини).

На 1.XII.2008 г. е пенсиониран, но продължава активната си научноизследователска и издателска дейност, като създава още около 500 нови свои научни евристични труда, появили се основно в периодичния печат и продължаващи издания – сборници и материали от конференции и проч., с което общото число на публикациите му – книги и статии в универсалния и специализирания научен печат – надхвърля 2500 номерирани заглавия по данни на националната библиография на Р. България. Над 200 тома от тази продукция е създадената от него персонално и публикуваната под прякото ръководство на М. К. – дело на възпитаните от него екипи, разработващи справочно-енциклопедична историческа и универсална библиографска и биографична научноизследователска литература, за генерирането на която той лично организира и курира цяло енциклопедично движение от изследователи – библиотекари, архивисти, музейни работници, учители, журналисти, които обучава, и много от тях и защитават докторски дисертации под неговото вещо менторство (без да е посочено научното му участие – по изрично негово настояване) – и в София, и по цялата страна, за което постоянно пътува [1]. При това извършените от него многобройни открития в архивите, библиотеките, музеите, частните документални хранилища, за които създава постоянно статии и доклади, въвежда в информационната база на създадените 221 капитални енциклопедии и обнародваните от него извори [2-4].

На него е посветен юбилеен сборник в чест на 65-годишнината му (2008) [5]. Неговите трудове са издадени – освен в България, – и в *Австрия, Монголия, Румъния, Русия, Сърбия, Турция, Украйна, Хърватия, Чехия* по линия на академичните научни форуми, в които М. К. участва...

От създаването на Института за изследване и развитие на лидерството в информационна среда при Университета по библиотекознание и информационни технологии (21.06.2014) М. К. е не само сред учредителите му, но е и постоянен негов сътрудник.

През 2010 г. М. К. депозира в Централния архив на БАН 230 свои ръкописни бележника с *непубликувани* историко-библиографски изследвания. През 2012 г. той, заедно със съпругата си – библиографа, библиографоведа, когнитолога и философа А. Куманова (която е неговият библиограф и библиотекар), пристъпва към предаването на фондове от личната им семейна библиотека в специализираните колекции от издания на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” (НБКМ), Централната библиотека на Българската академия на науките (БАН), Библиотеката към Института за исторически изследвания при БАН, Библиотеката към Института за литература при БАН, Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ). Личната им семейна

библиотека, на която А. К. е библиотекар, на 20.V.2022 г. е дарена от нея на УниБИТ.

Американският Биографичен институт – АБИ (The American Biographical Institute /ABI/) в Рали (Raleigh), Северна Каролина (North Carolina) оценява високо уникалния справочно-енциклопедичен историографски историко-културен метод на М. К., възприел и развил в условията на съвременната информатизация от последната четвърт на XX в. най-високите традиции на информационно моделиране, зададени и отстояни от зората на информационния бум (от 40-те години на XX в.) от Българския библиографски институт „Елин Пелин". Този метод прави създадените от М. К. справочно-енциклопедични произведения ценни информационно-търсещи системи в пресичащото се поле на историографията, архивистиката, библиографията, биографиката на дейците на историята и съвремието ни. АБИ обявява М. К. не само за учен на 2005 и 2006 г., но той е номиниран и в качеството на автор на *„The Contemporary „Who`s, Who of Professional".*

По данни на **WorldCat.org**: The World's Largest Library Catalog Световен библиотечен каталог: <http://worldcat.org/identities/lccn-n82244354/> Classifications: DR88. S82, 949.77020924) 172 труда на М. К. в 230 издания на 2 езика (български и руски) се притежават от 722 библиотеки по света.

Паметта на М. К. се почита, като на 20.V.2022 г. е засадена в парка на УниБИТ посветена на Св. о. Паисий Хилендарски алея от плачещи върби – по случай 300-годишнината от рождението му и 260-годишнината от създаването на неговия труд *„История славяноболгарская..."*.

Дръвчета са и в памет на:

- *Св. епископ Софроний Врачански* – просветителят със силно развито българско национално самосъзнание, създател на първия препис на *„История славяноболгарская..."* на Св. о. Паисий Хилендарски (1765 г.), преписва *Паисиевата история* и втори път (1781 г.);

- *Георги С. Раковски* – именитият български възрожденец и родоначалник на организираното национално революционно движение у нас познава почти всичко, излязло изпод перото на предшествениците и съвременниците му, и пръв изтъква, че *Историята* на светогореца е дело на „ученаго человека", обръщайки общественото внимание към фигурата и делото на хилендарския монах;

- *Акад. Йордан Иванов* – осъществил през 1914 г. по *Зографския препис* на *„История славяноболгарская ..."*, който счита за оригинал на *Паисиевата творба*, призива на първия наш школуван историк проф. Марин Дринов: *„да видим Паисиевата история обнародвана"* (1888 г.) – издание, предизвикало огромната радост и възхищение на проф. Иван Шишманов и станало настолна книга за съвременните и по-късните изследователи на Паисиезнанието;

- *Акад. Петър Динеков* – осъществилият през 1963 г. превода на историческата творба на съвременен български език, основан на изданието на акад. Йордан Иванов от 1914 г., което приема за най-близко до първообраза на *Паисиевата история*;

- *Проф. Милен Куманов* – създал през 2011 г. първата научна историография на Паисиезнанието – и в България, и в чужбина, обнародвана в справочно-енциклопедичното издание на УниБИТ *„Информационен код на българската книжовност и литература: Св. о. Паисий Хилендарски"* [6], актуализирана от него за ново перспективно обнародване на УниБИТ през 2022 г. [7] ...

По проект на художника проф. Евгени Велев на първата годишнина от кончината на М. К. е установена в негова чест паметна плоча на фасадата на дома, в който преминават последните четири десетилетия от живота и творчеството на учения.

М. К. е погребан под арката на Централните софийски гробища.

Благодарение на съвременните средства за комуникации опелото на Милен

Куманов и панихидите, които се отслужват в негова памет, се наблюдават от много кътчета на България и по света – оттам, където са сратниците, колегите и приятелите му, сред които са и участниците в паметната книга за него *„Licht, mehr licht!”*, подготвяна като международно справочно-енциклопедично издание: Благоевград, Бургас, Варна, В. Търново, Козлодуй, Котел, Кюстендил, Панагюрище, Пазарджик, Пещера, Пловдив, Сандански, Силистра, Сливен, София, Хасково, Шумен... (не изброяваме по-малките селища); Анкара, Истанбул – Турция; Белград – Сърбия; Букурещ – Румъния; Бърно – Чехия; Вашингтон, Виржиния, Кърксвил, Мисури, Лос Анджелис, Калифорния, Провидънс, Род Айлънд, Флорида – САЩ; Варшава, Краков – Полша; Виена – Австрия; Йерусалим – Израел; Киев, Харков – Украйна; Ливърпул, Лондон – Великобритания; Дубна, Москва, Санкт Петербург, Челябинск – Русия; Париж – Франция; Риека – Хърватия; Солун – Гърция; Техеран – Иран, Тбилиси – Грузия; Уланбатор – Монголия; Пекин – Китай...

Към 2004 г. М. К. има 10 посмъртни монографични публикации, сред които е и незавършената негова енциклопедия: *„Православието в България: Кратка ист. енциклопедия”* (1. изд. 2023; Ново изд. 2024) [8].

През 2025 г. е публикувано трикнижието на М. К. ***„Авpамически религии в България (Юдаизъм – Християнството – Ислямът) (Кратки исторически енциклопедии)”***.

Триптихът се появява на бял свят по издателския план на Академичното издателство на УниБИТ „За буквите – О писменехъ” по проект по Наредба на Министерството на образованието и науката на Р. България, с ръководител проф. д.п.н. Александра Куманова ***„Проучване и структуриране на когнитивен мегамодел на универсални енциклопедични ресурси от ново поколение, предназначени за университетите, библиотеките, музеите, галериите в условията на изграждането на информационното – знаниевото общество”***. С този хипертекст се затваря кръгът от библиографски, историографски и енциклопедично базираните енциклопедии по *Авраамическите религии в България* [9].

Лит.:

1. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1972-2022] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // *Licht*, mehr licht! В памет на професор Милен Куманов : Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. – София, 2022, с. 1219-1244.

2. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // <https://www.researchgate.net/>. – 11.03.2008. – 42 с. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Предв. публ.*

3. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. Куманова ; Науч. ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. Д. Ралева ... [и др.]. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 779-800 : 136 ном. загл. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Рез. на рус. и англ. ез.*

Библиогр. информ.: **1. Гълъбова**, Лиана. [***Милен К. Куманов*** :] Четиридесет години в служба на Клио : ***Милен Куманов*** като човек и историк.= L&B. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 13-33. <https://independent.academia.edu/LGalabova> <https://www.academia.edu/44238427/40_години_в_служба_на_Клио_Милен_Куманов_ като_човек_и_историк_Интервю_Milen_Kumanov_as_Person_and_Historian_40_years_in_Service_of_Cleo_Interview>; **2. Klio** : sbornik v cest na 65-godisninata na st. n. s. Milen Kumanov. // OCLC – WorldCat <http://worldcat.org/identities/lccn- no2013059149/>. – 10.10.2017. – 1 p.; **3. Клио** : сб. в чест на 65-год. на …

Милен Куманов. // <https://knizhen- pazar.net/index.php?option=add_book&id=1012698&title>. – 11.11.2017. – 1 с.; **4. Централна** библиотека на БАН New Catalog. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **5. БАН.** Институт за литература. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **6. Софийски** университет – Университетска библиотека. // <http://primo. nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **7. „Ivan Vazov**" Public Library – Plovdiv. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **8. Регионална** библиотека – Благоевград КНИГИ. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **9. Регионална** библиотека „П. Р. Славейков" – Велико Търново. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **10. Клио** : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <https://knizhen-pazar. net/products/books/1012698-klio-sbornik-v-chest-na-65-godishninata-na-st-n-s-milen-kumanov>. – 27.02.2018. – 2 с.; **11. Клио** : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <http://ruc.ilib.primasoft.bg/bg/bool- simp.php?bool=(%C0%C2=%D8%EE%EF%EE%E2,%20 %C0%F2%E0%ED%E0%F1%20%CF%E5%F2%F0%EE%E2)&page=2>. – 23.03.2018. – 2 с.

4. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*****а** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) (Продълж. и доп. I) / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански, В. Велев** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева** ... [и др.] ; Ез. ред.: **Н. Василев** ; *Епигр.: „Творец на книгата е авторът, творец на нейната съдба – обществото."* – **В. Юго**. // *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2623. – Т. 12, 2014, с. 545-565 : с ил. – Други библиогр. ред.: С. Филипова, М. Максимова. – Библиогр. списък: 164 ном. загл. в разд.: Многотомни публ. ; Еднотомни изд. – Именен показалец. – *Рез. на рус. и англ. ез.*

5**.** ***Клио*** : Сб. в чест на 65-год. *на ст. н. с.* ***Милен Куманов*** / **Ал. Куманова** и др. ; [Предг. **Стоян Танев**]. – София : Фонд. Арете-Фол, 2008. – 803 с.

Други авт.: **Ал. Арнаудов, Ал. Гребенаров, А. Веков, А. Златева, Ат. Шопов, В. Стоянов, В. Гюзелев, В. Велев, В. Милчаков, Г. Гемиджиев, Зд. Тодорова, Зл. Герджикова, Ил. Тодев, К. Панайотова, К. Косев, К. Гърдев, Л. Любенова, Л. Ревякина, Н. Жечев, Н. Игов, Н. Поппетров, Н. Савов, Н. Цв. Кочев, П. Стефанов, П. Хр. Петров, П. Чолов, Р. Първанов, Св. Елдъров, Сл. Славов, Ст. Петров, Ст. Танев, Т. Готовска-Хенце, Т. Петров, Хр. Глушков, Хр. Йонков, Хр. Темелков** ; **Ани Златева** е известна като **Анка Георгиева Златева** ; Пълните имена на: **К. Панайотова** – **Кинка Панайотова Савова** ; **Л. Любенова** – **Лизбет Любенова Върбанова** ; **Н. Жечев** – **Николай Жечев Николов**.

Съдържа и: Четиридесет години в служба на ***Клио*** : Интервю / **Л. Гълъбова** ; ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. / **Ал. Куманова** ; За авт.

ISBN 978-954-617-042-2

Рец.: **1-2. Иванова**, С. Сборник, посветен на човека, отдал живота си в изследване на историята (N 413). // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1313-4566. – Т. V, 2010, с. 435-438 : с ил. <http://www.unibit.sno.bg>

Когнитологичното интервю на **Л. Гълъбова** с ***Милен Куманов*** (13.02.2007) е поместено и в *наст. изд.: 1190-1205*.

6. ***Свети отец Паисий Хилендарски***. История славяноболгарская … : Информ. код на бълг. книжовност и лит.: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог **Стоян Денчев** ; Науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец **Милен Куманов** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена**

Томова ... [и др.] ; Справ.-информ. ред. **Марияна Максимова** ... [и др.] ; Рец. **Иван Теофилов**, **Никола Казански**. – София : За буквите – О писменехъ, 2011. – 208 с. : с ил. (Факлоносци ; II)

ISBN 978-954-8887-92-2

7. *Вж: публ.* в *изд.:* **LICHT, MEHR LICHT**! В памет на професор Милен Куманов : юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor Milen Kumanov : festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Никола Аврейски ... [и др.] ; състав. **Александра Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **Александра Куманова**, **Николай Василев** ; ил. **Константина Константинова** ; рец. **Васил Гюзелев** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2022. – 1800 с. : с 1042 ил. ; 28 лингв. табл. ; 314 факсим. – (Факлоносци ; XXXII)

Други авт.: **Натали Александрова, Борис Ангелов, Боян Ангелов, Анна Ангелова, Мая Ангелова, Александър Арнаудов, Атанас Куманов Атанасов, Ахмет Атасой, Петр Базанов, Тамара Бахтурина, Снежана Бенева, Игор Бистри, Христина Богова, Вера Бонева, Венета Борисова, Боряна Бужашка, Николай Василев, София Василева, Венцислав Велев, Петър Величков, Димитър Веселинов, Петър Велчев, Иван Гарванов, Магдалена Гарванова, Ангел Георгиев, Бисер Георгиев, Лъчезар Георгиев, Весела Георгиева, Дарина Георгиева, Стела Георгиева, Вилияна Герова, Руджеро Гиляревски, Иван Гранитски, Милан Грба, Александър Гребенаров, Денислава Григорова, Себастиан Груджиен, Лиана Гълъбова, Ани Данчева-Василева, Антон Даскалов, Радослав Даскалов, Нахиде Дениз, Стоян Денчев, Теодора Димитрова, Продрум Димов, Анжела Димчева, Ваня Добрева, Умберто Еко, Марина Енчева, Николай Жечев, Лилия Зарева, Зейнеп Зафер, отец Збигнев Тенча, Цветелина Златкова, Антоанета Иванова, Стефка Илиева, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Юлий Йорданов, Никола Казански, Илияна Камбурова, Ибрахим Камил, Мария Караиванова, Петър Кендеров, Ангела Кенън, Емилия Кикарина, Мохаммад Кияни, Александър Клементиев, Петко Колев, Игнат Константинов, Константина Константинова, Десислава Костадинова, Трендафил Кръстанов, Мила Кръстева, Росица Кръстева, Милен Куманов, Александра Куманова, отец Кшищоф Кужок, Валерий Леонов, Ирина Линден, Фредерик Линден, Ма Сипу, Антонина Максимова, Марияна Максимова, Галина Манолова, Владимир Манчев, Милена Маринова, Виктор Мелник, Татяна Милкинска, Марина Минина, Галина Михеева, Мариела Модева, Христо Мутафов, Жоржета Назърска, Силвия Найденова, Цветана Найденова, Лариса Найдич, Ивана Николова, Таня Николова, Кирил Николов, Константинос Нихоритис, Пламен Павлов, Филип Панайотов, Андреа Пандулис, Иво Панов, Ангелина Пенева, Ирена Петева, Стефка Петкова, Ивайло Петров, протойерей Петър Кудузки, Андрей Печилков, Владислав Писанов, Леонид Писанов, Димитър Попов, Велка Попова, Николай Поппетров, Донка Правдомирова, Константин Пряжников, Ана Рабаджийска, Диана Ралева, Евгения Русинова, Евгений Сачев, Полина Симова, Наталия Ситникова, Деница Славова, Аркадий Соколов, Иван Соколов, Марианна Соколова, Цветана Стайкова, Станислав Степанов, отец Стефан Пашов, Орлин Стефанов, Василка Стефанова, Мария Стефанова, Тервел Стилиянов, Калин Стоев, Юрий Столяров, Тоня Стоянова, Цветелина Стоянова, Александр Субето, Калина Събева, Анна Мария Таммаро, Мюмюн Тахиров, Цветан Теофанов, Тодор Ст. Тодоров, Таня Тодорова, Надежда Томова, Кирил Топалов, Тодор Тошев, Мира Тошева, Иванка Трендафилова, Красимира Узунова, Силвия Филипова, Хаджар Фиюзи, Александра Фол, Валерия Фол, Ивон Фостер, Светослав Цанков, Н. Пр. Запорожки епископ Лука, Веселин Чантов, Алфред Шмидт, Атанас Шопов, Недялко Янков, Иванка Янкова ; Други състав.: Николай Василев, Анжела Димчева ; Други рец.: Николай Яръмов, Филип Панайотов, Николай Жечев, Ирена Петева, Ирина Линден, Фредерик Линден**. – Текст на 40 езика: бълг., рус., англ.; азерб., араб., арм., виетн., глаголица (старобълг. „Константин-Кирилова" азбука), гр., дат., иврит., идиш, исп., итал.,

казахски, кирилица (старобълг. „Църковно-славянска" азбука), кит., лат., лужишки, нем., норв., пол., порт., рум., санскр., словашки, словенски, ср., старославянски, тайски (тайландски), тохарски, тур., удмуртски, укр., фарси, фр., хърв., чешки, шв., яп. – Биогр. бел. с фотопортр. за 183 авт. на наст. кн. от 17 държави: Австрия, България, Великобритания, Грузия, Гърция, Израел, Иран, Италия, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция. – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и: 5 кн. на М. Куманов: Проф. Васил Златарски (с. 23-223), Акад. Александър Теодоров Балан (с. 225-593), Православието в България (с. 595-938), Паисиезнанието (с. 939-964), Предсмъртната изповед на крал Милан (с. 965-974) ; биобиблиогр. на учения – 221 ном. справочно-енцикл. изд. / Александра Куманова (с. 1219-1244) и негови автографи / Десислава Костадинова (с. 1245-1269). – Пермутационен индекс на 168 публ. в изданието, 5 от които – тези на М. К. – са хипертекстове.

Юбил. изд., посветено на 300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на „История славяноболгарская..." (1772 г.).

Обществен изд. съвет: **Н. Пр. Мелнишки епископ Герасим, Н. Впр. архиепископ Христо Пройков, акад. проф. д.ист.н. Георги Марков, проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревски** ; Ред. съвет: **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – отг. ред., науч. ред.; **акад. проф. д.пед.н. Александра Куманова** – предговор, дейксис, биобиблиогр., науч. ред.; **д-р Николай Василев** – предговор, дейксис, ез., науч. ред.; **д-р Анжела Димчева** – ез., науч. ред.; **доц. д-р Никола Казански** – терминолог., експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н., д.ик.н. Александър Субето** – експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н. Леонид Джахая** – експертна, науч. ред.; **проф. д.ф.н. Константинос Нихоритис** – експертна, науч. ред.; **проф. д-р Патрик Льокак** – експертна, науч. ред.; **д-р Томас Льокак** – експертна, науч. ред.; **Н. Пр. Мохаммад Али Кияни** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Венцислав Велев** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Красимира Александрова** – експертна, библиогр. ред.; **чл.-кор. Иван Гранитски** – експертна ред.; **проф. д.ик.н. Димитър Иванов** – експертна ред.; **проф. д.ф.н. Ваня Добрева** – експертна ред.; **проф. д-р Ани Василева-Данчева** – експертна ред.; **проф. д-р Христина Богова** – експертна ред.; **проф. д-р Боряна Бужашка** – експ. ред.; **проф. д-р Евгени Велев** – експертна ред.; **проф. д-р Мюмюн Тахиров** – експертна ред.; **гл. ас. д-р Владимир Манчев** – експертна, ез. ред.; **д-р Силвия Найденова** – експертна ред.; **д-р Десислава Костадинова** – експертна, библиогр. ред.; **ас. Силвия Филипова** – експертна, библиогр. ред.; **Диана Ралева** – експертна, библиогр. ред. **Марияна Максимова** – експертна, библиогр. ред. ; Редкол.: **доц. д-р Диана Стоянова, доц. д-р Калин Стоев, гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова, гл. ас. д-р Събина Евтимова, гл. ас. д-р Надежда Томова, гл. ас. д-р Деница Младенова, д-р Ваня Аврамова, Василка Стефанова, Цветана Найденова, Антон Даскалов, Татяна Милкинска, Илиян Барзев, Ангел Георгиев, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Вилияна Герова, Лилия Зарева**.

В кн. са публ.: 1) фотогалерия на персоналията и документални кадри от опелото и панихидите с произнесените траурни слова, прозвучали по време на отслужените помени за М. К., които са от Личния семеен архив на М. и А. Куманови, SofiaPress и Държавния архив – Пазарджик : 117 ил. (с. 989-1084); 2) пет интервюта, взети от М. К. в периода 2008-2021 г. (с. 1190-1216) – едно от които е последното, дадено от него – на 7.11.2021 г. (с. 217-224); 3) биобиблиографията на М. К. : 221 ном. назв. на моногр. публ. (с. 1219-1244).

Кн. е създадена в рамките на проект на тема „Гражданската компетентност на изследователя в личностните, езиковите и технологичните равнища на информационно моделиране на СНО при УниБИТ", по Договор N НИП-2022-01 по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН.

База на *е*-б-ка CIVILIANA.

ISBN 978-619-185-558-2
E ISBN 978-619-185-559-9

Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; в колекцията Ценни дигитални издания на Столична библиотека – София <https://www.libsofia.bg/> ; Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. <https://sno.unibit.bg/news.html> ; <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>.

Публ. и в: <https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> ; <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>.

Рец.: **Бахтурина**, Т. А. Слово о книге памяти Милена Куманова как объекте каталогизации. И не только. – Текст : непосредственный. // *Теория* и практика каталогизации и поиска библиотечных ресурсов : электронный журнал. – URL: <http://www.nilc.ru/journal/>. – Дата публикации: 09.01.2023. – Свидетельство о регистрации средства массовой информации Эл N ФС 77-41403 от 22 июля 2010. – 7 с. <http://www.nilc.ru/journal/journal/img/svidregjour.pdf>.

8. **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. Александра **Куманова** : ***„Православието в България*: *Кратка ист. енциклопед*.*"*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – [1. изд.]. – София : За буквите – О писменехь, 2023. – 1800 с. : със 778 ил. с разр. паг. – Библиогр.: 7 662 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6275 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 289) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азербайджански, английски, арабски, арменски, асирийски, беларуски, български, виетнамски, глаголица, гръцки, датски, иврит, идиш, испански, италиански, казахски, кирилица, китайски, корейски, латински, лужишки, македонски, немски, норвежки, пехлеви, полски, португалски, румънски, руски, санскритски, словашки, словенски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, старогръцки, старославянски, сърбохърватски, тайски (тайландски), тохарски, турски, удмуртски, украински, унгарски, фарси, френски, хинди, хърватски, чешки, шведски, японски*). – (Факлоносци ; XXXIII)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. Куманов.

ISBN 978-619-185-596-4
E ISBN 978-619-185-597-1
COBISS+ с ID=65277960

Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/33-ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2023.pdf>.

Публ. и в *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2023/11/%D0%95%D0%BD%D1%86%-D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B2-%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F.pdf>; УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; ЦБ на БАН <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> и Стол. библ. – София: <https://serdica.libsofia.bg/items/show/97975>.

Ново изд. – 2024. .

На форуме Всерос. науч.-практ. конф. с межд. участием „Моргенштерновские чтения – 2024. Современная библиография в социокультурных реалиях: преемственность и векторы развития ” – Челябинск, 23-24 окт. 2024 г. А. К. и Государтв. унив. библиотековед. и информ. технолог. – София, Болгария – победитель Всерос. конкурса за лучшую библиогр. и библиографоведч. работу для библиотек за вклад в развитие междунар. библиогр. сотрудничества – за кн. ЕНЦИКЛОПЕДИКА : *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”* – изд. Получен Специальн. диплом за вклад в развитие междунар. библиогр. сотрудничества.

Публ. по: **1. Григорова**, Д. Ключ с библиометрични данни към 9 216 информационни реалии, моделирани в гещалтплана на *„Православието в българя (Кратка ист. енциклопед.)”* на проф. Милен Куманов по Приложенията на изданието / с. 959-1112) – **Последно** незавършено енциклопедично изследване на Милен Куманов – публ. на А. Куманова на *е*-библиотека *„ПРАВОСЛАВИЕ” („ORTHODOXY*”) : Православието в България: Кратка ист. енциклопед. / авт., науч. ред., анотация, предг., упътване, по-важни съкр. М. Куманов – публ., посв. на знаменателните през 2023 г. 1990-год. от разпятието и Възкресението на Иисус Христос в 33 г. и 1710-год. от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на римския император Константин I Велики, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии: Константин е почитан като светец и равноапостол от Православната църква : Кн. III-та от текстолог. моногр. петокнижие на М. Куманов – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на А. Куманова / Науч. ред. А. Куманова (N 4287). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 19, 2024, с. 676-681 : с ил.; **2. Куманова**, А. За *е*-библиотека *ORTHODOXY* на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (Кратката ист. енциклопед. на Милен Куманов *„Православието в България”* – OPUS ARDUUS като част от *трикнижие*) (N 4663). // *Пак там*. – Т. 20, 2025, с. 1273-1281. <http://www.unibit.sno.bg>; **3. Иванова**, Т. Книги, посветени на *персоналии* в биобиблиографията на проф. Милен Куманов (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио”*) : Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки” ; Науч. рък. А. Куманова ; Рец. Н. Василев. – София, 2024. – 394 с. : с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO. <http://www.sno.unibit>.

Библиогр. информ.: **1-5.** [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Анонс]. // *Труд* (София). – 88 (11.05. 2024), с. 18 : с 3 ил. – *Публ. и в:* 1. **Сайта на „Труд нюз”**: <https://trud.bg/%D0%B2-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D1%82-%D1%8E%D0%B1%

D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B1%D0%B0-%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B5/>; **2. Сайта на Trud news – Telegram**: <https://sofia-press.com/bulgaria/%d0%b2-%d1%83%d0%bd%d0%b8%d0%b1%d0%b8%d1%82-%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba/>. *Публ.* на прев. на А. К.: *„Какво да правя аз – певецът и поетът / С тази безмерност в измеримия свят.”* – Марина Цветаева; **3. Сайта на Съюза на българските писатели**: <https://sbp.bg/%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd/>. – Марина Цветаева; **4. Социална мрежа Facebook SofiaPress**: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=953588046771750&set=a.501490261981533> ; **5-6. Георгиев**, А. УниБИТ : Комюнике [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] – Ден на Отворените врати на Университета / А. Георгиев, Б. Катърска. // <https://docs.google.com/document/d/1ZwaXhGRXVD9JWdH8Zi5m23CvHGlmBDM1/edit> <https://sno.unibit.bg/files/9.%20%D0%9A%D0%9C%D0%AE%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%95-20-05-2022.pdf>. – 17.05.2024 [23 h]. – 12 с. : с 60 ил.; **7-9**. [**Димчева**, А.] Държавата на Духа в модерната наука : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Постинформ. – репортаж]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b4%d-1%8a%d1%80%d0%b6%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%b4%d1%83%d1%85%d0%b0-%d0%b2-%d0%bc%d0%be%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0-%d1%85%d1%85/>. – 19.05. 2024. – с 27 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* 1. **Sofia Ars Net**: <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=SofiaArsNet&set=a.986456189518097>; 2. **Информационния сайт „Епицентър”**: <https://epicenter.bg/article/Anzhela-Dimcheva--Svetlinata-na-universiteta---za-Balgariya-i-sveta/350275/11/0>; **10-12**. [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Постинформ. – репортаж]. // *Труд* (София). – Год. 88 (19.05. 2024), с. 18 : с 7 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* **1. Сайта на „Труд нюз”**: <https://trud.bg/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/> ; **2. Сайта на Trud news – Telegram**: <https://trud.bg/%-D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/>; **13. Маринов**, М. Пълен запис на Първо Пленарно заседание на 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум

– Мъдрост” – 17 май 2024 г.]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **14-18**. **Маринов**, М. Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка : Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : 1-5 ном. видеофалове]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **19. Маринов**, М. Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка : Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива Розалина Касабова]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **20-21. Василев**, Н. УниБИТ – 24.05.2024 – Ден на Отворените врати [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива Розалина Касабова]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8> <https://sno.unibit.bg/files/https://drive.google.com/file/d/1clswJWTwMBewJFCIxK3xV0t45D31PWB0/view?usp=drive_link>. – 17.05.2024; **22-23. Гоцев**, Л. XX Anniversary International Student Science Conference and Exhibition „Information, Reason, Wisdom”. // GLOBAL DIPLOMATIC <https://youtu.be/K3aM8RXQ6Mk?si=CNawEF3ydQAIBznX> <https://www.youtube.com/watch?v=K3aM8RXQ6Mk>; **24. Георгиев**, А. Културната вечност на България (IX-XXI в.) – епицентър на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] / А. Георгиев, Б. Катърска. // *Учит. дело* (София). – CXXIX, N 21, 27 май 2024, с. 7 : с ил. – Публ. на фотогр. от Плен. заседание на форума / П. Петров. <http://www.unibit.sno.bg>; **25. Георгиев**, А. Мъдростта и знанието – фокус на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.] / А. Георгиев, Л. Йовинска. // *Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН* (София). – 2024, N 6 (166), с. 2 : с 2 ил.; **26. Георгиев**, А. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с межд. участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Библиотека*(София). – 2024, N 3, с. 75-105 : с ил., сх. – *Рез. на англ. ез.*; **27. „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец : Тримата братя и златната ябълка”** : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 11 с : с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. Василев. – *Предв. публ.*; **28-29. „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка” : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината** – наслов: ПОЗНАНИЕТО КАТО НРАВСТВЕНО ДЕЙСТВИЕ - Съюз на Българските Писатели (sbp.bg) / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев** [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума]. // [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 18 с : с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. Василев. – *Разшир. публ.*; **30-32. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие [: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума – „HOMO LUCIS (ЧО-

ВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка" : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **33. Правдомирова**, Д. Моят професионален път : Има такава професия – библиограф : Автобиобиблиогр. – София, 2024, с. 154-155.

Отз.: **1. Куманова**, А. На върха на времената [: Първа премиера на изд. в Музей-галерия „Анел" – 5.03.2024 г.]. // *За буквите – О писменехъ* : Кирило-Методиевски вестник (София). – N 76, 24 май 2024, с. 9 : с ил.; **2-4. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие [: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума – „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец : Тримата братя и златната ябълка" : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **5.** [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **6. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май

2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Библиотека*. – 2024, N 3, с. 75-105 : с ил., сх. – *Рез. на англ. ез. – Осн. публ.* – Прил.: Ил. 1. Сцена от Акад. интеракция в УниБИТ – жива икона „HOMO LUCIS (Човекът на светлината) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Трима-та братя и златната ябълка" / Фотогр. на Ивана Николова – студентка на УниБИТ; Ил. 2. Ансамб. за нар. танци „От извора" с худож. рък. Милев Младенов беше сред поздравилите – с китка хора – форума / Фотогр. на Ивана Николова – студентка на УниБИТ; Сх. 1. Сх. на основн. видове библиогр., историогр. и енциклопед. информ. ресурси на СНО при УниБИТ: 19 тома на *„Тр. на СНО при УниБИТ"*, 34 кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци", 33 *е*-библ. / Авт.: студентът на УниБИТ Петър Петров; Сх. 2. Сх. – I. Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ"* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци" в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. Куманова[, д-р Н. Василев]; Сх. 3. Сх. – II. Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ"* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци" в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. Куманова[, д-р Н. Василев]; Гр. 1. Динамич. ред на бр. на докл., публ. по форумите на СНО в *„Тр. ..."* на науч. формация / Авт: [проф. д.п.н. А. Куманова,] гл. ас. д-р Светла Шапкалова; Гр. 2. Разпред. на студентите (по спец.) и докторантите (по докт. прогр.) на УниБИТ, дали опред. на феномена „Мъдрост" / Авт.: [проф. д.п.н. А. Куманова,] гл. ас. д-р Тина Петрова. Интервюиране на проф. А. Куманова по феноменолог. на форума; **7. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Науч.* тр. на УниБИТ. – Т. 21, 2023 / 2024, с. 227-256 : с 2 ил., 2 сх., 2 гр. – *Рез. на англ. ез. – Редуц. публ.*; **8. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Галапремиера – представ. на диптиха: *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (С., 2023) – дело на проф. Милен Куманов (1942-2021) и *„Академик Никола Михов – Духът на Булгарика"* (С., 2023) – с автори: проф. А. Куманова и доц. Н. Казански, и т. 19 на *„Тр. на СНО при УниБИТ"* (С., 2024) : Комюнике / А. Георгиев, М. Матова, Богдана Катърска. // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 523-539. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **9. Груева**, А. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Преподобен Иван Рилски (876 – 18.VIII.946) – светец и отшелник. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4673). // *Пак там*, 2025, с. 1282-1283. <http://www.sno.unibit>; **10. Габерова**, С. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Раковски, Георги Стойков (1821-1867) – национален революционер, журналист и публицист. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4674). // *Пак там*, с. 1284. <http://www.sno.unibit>; **11. Иванова**, Т. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Христо Ботев (Хр. Б. Петков) (25.XII.1847 – 20.V. / 2.VI.1876) – поет и революционер. // *Куманов*, Милен. Православието в България : Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд.

; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4675). // *Пак там*, с. 1285. <http://www.sno.unibit>; **12. Петрова**, П. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Дякон Игнатий – духовното име на Васил Левски. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. . – София, 2023. (N 4676). // *Пак там*, с. 1286-1287. <http://www.sno.unibit>; **13. Боянова**, Д. Индикативен реферат на: **Раздел** „Персонален биобиблиографски дискурс на енциклопедизма" от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4677). // *Пак там*, с. 1288-1289. <http://www.sno.unibit>; **14. Манева**, В. Индикативен реферат на: **Фрагмент** от раздела „I. I. Въведение" от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4678). // *Пак там*, с. 1290-1291. <http://www.sno.unibit>; **15. Кирилов**, Н. Фрагмент от раздела „Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес": енциклопедиите на Жан Гролие, Ефраим Чеймбърс, Дени Дидро от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4679). // *Пак там*, с. 1292. <http://www.sno.unibit>.

Рец.: **1. Муканова**, П. Юбилейният сборник „LICHT, MEHR LICHT!" – компендиум на универсума. // *Издател* (София). – 2023, N 1, с. 68-72. – *Рез. на англ.ез.* – *Редуц. публ.*; **2. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!". // *Библиотека* (София). – 2023, N 1, с. 98-112 : с ил. – *Рез. на англ.ез.*; **3. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!" (N 4282). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 19, 2024, с. 641-652. – *Осн. публ.*; **4. Муканова**, П. Юбилейният сборник „LICHT, MEHR LICHT!" – компендиум на универсума (N 4281). // *Пак там*, с. 636-640. – *Осн. публ.*; **5. Казански**, Н. *„LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов : Юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения"* – емблематично Festschrift издание на УниБИТ (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624; **6. Модева**, М. LICHT, MEHR LICHT! (N 4271). // *Пак там*, с. 590-594 : с ил.; **7. Здравкова**, Е. Като отзив за *„LICHT, MEHR LICHT!"*, изтръгнат от дълбините на сърцето (Онтологичен дискурс : Пътят към по-добрия свят) (N 4279). // *Пак там*, с. 628-631; **8. Назърска**, Ж. Мащабният проект на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624. – *Редуц. публ.*; **9. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4280). // *Пак там*, с. 632-635. – *Редуц. публ.*; **10. Илиева**, С. Festschrift сборникът *„LICHT, MEHR LICHT!"*, посветен на 80-годишнината от рождението на историка – енциклопедист и филантропа – хуманист проф. Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) (N 4283). // *Пак там*, с. 653-655; **11. Йорданов**, Ю. Як темел в българската историческа наука (Предизвикани размисли, породени от сборника *„LICHT,*

MEHR LICHT!", посветен на професор Милен Куманов) (N 4284). // *Пак там*, с. 656-660; **12. Тошев**, Т. Международното енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* **–** невероятна кулминация на неуморния труд на блестящия учен и историк професор Милен Куманов (N 4285). // *Пак там*, с. 661-665; **13. Йовчева**, Ц. *„LICHT, MEHR LICHT!"* – уникален труд за неуморния учен, неговата човечност и неудържимия му стремеж към познание (Апология за професор Милен Куманов на неговия последен интервюер) (N 4286). // *Пак там*, с. 666-675; **13. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **14.** Месуд Ахмади Афзади. Енциклопедията като свещено хранилище на знания и мъдрост (N 4643-2). // *Пак там*, с. 1173-1175. <http://www.unibit.sno.bg>; **15. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Пак там*, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **16. Lynden**, I. Foundations of the Bulgarian encyclopedics – and the acme of paragon in the Encyclopedia Orthodoxy in Bulgaria (N 4645-1). // *Пак там*, с. 1186-1187. <http://www.unibit.sno.bg>; **17. Линден**, И. (N 4645-2). // *Пак там*, с. 1188-1189. <http://www.unibit.sno.bg>; **18. Гридковець**, Л. Енциклопедика *„Православіє в Болгарії: коротка історична енциклопедія"* (N 4647). // *Пак там*, с. 1192. <http://www.unibit.sno.bg>; **19. Палагнюк**, О. Національна еклезіологічна ідентичність християнства в Болгарії (N 4648). // *Пак там*, с. 1194-1196. <http://www.unibit.sno.bg>; **20. Денчев**, С. Енциклопедичното мислене в рамките на световната справочно-информационна парадигма и българският принос (N 4649). // *Пак там*, с. 1197-1198. <http://www.unibit.sno.bg>; **21. Добрева**, В. Да запалиш факлата на националното самочувствие (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200 (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200. <http://www.unibit.sno.bg>; **22. Данчева-Василева**, А. Първи фундаментален труд върху православието в България (N 4651). // *Пак там*, с. 1201-1208. <http://www.unibit.sno.bg>; **23. Модева**, М. *Православието в България. Енциклопедика* (N 4652). // *Пак там*, с. 1209-1210. <http://www.unibit.sno.bg>; **24. Петров**, И. Достойно есть! За книгата на проф. Милен Куманов *„Православието в България. Историческа енциклопедия"* (София, 2023) (N 4653). // *Пак там*, с. 1211-1213. <http://www.unibit.sno.bg>; **25. Врачева**, С. Проблеми на архитектурата в единствената Православна енциклопедия в България (N 4654). // *Пак там*, с. 1214-1216. <http://www.unibit.sno.bg>; **26. Правдомирова**, Д. Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) – с ново уникално издание-триптих на хипертекст в двукнижие: *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* на проф. Милен Куманов и учебниците *„Енциклопедика"* и *„Булгарика: Академик Никола Михов"* на проф. Александра Куманова (N 4655). // *Пак там*, с. 1217-1229. <http://www.unibit.sno.bg>; **27. Назърска**, Ж. Мащабният проект на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* : По изд.: LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов ... . – София, 2022. (N 4656). // *Пак там*, с. 1230-1231. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **28. Бужашка**, Б. За *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"*, посветена на 70 г. от възстановяването на Българската патриаршия (N 4657). // *Пак там*, с. 1232-1233. <http://www.unibit.sno.bg>; **29. Велев**, В. *Православието в България – кратка историческа енциклопедия* (N 4658). // *Пак там*, с. 1234-1235. <http://www.unibit.sno.bg>; **30. Спасов**, Р. *„Енциклопедика: Православието в България (кратка историческа енциклопедия)" на професор Милен Куманов* (N 4659). // *Пак там*, с. 1236-1237. <http://www.unibit.sno.bg>; **31. Казански**, Н. Дейксис на научния редактор (Възраждането на енциклопедизма в България: Делото на Милен и Александра Куманови) (N 4660). // *Пак там*, с. 1238-1239. <http://www.unibit.sno.bg>; **32. Атанасов**, Х. Последното дело на последния български енциклопедист? (N 4661). // *Пак там*, с. 1240-1244. <http://www.unibit.sno.bg>; **33. Манчев**, В. *„Енциклопедика: „Правосла-*

вието в България (Кратка историческа енциклопедия)" на професор Милен Куманов (N 4662). // *Пак там*, с. 1245-1246. <http://www.unibit.sno.bg>; **34. Ралева**, Д. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4663). // *Пак там*, с. 1247-1252. <http://www.unibit.sno.bg>; **35. Здравкова**, Е. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4664). // *Пак там*, с. 1253-1254. <http://www.unibit.sno.bg>; **36. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* (N 4665). // *Пак там*, с. 1255-1257. – *Разшир. изд.* <http://www.unibit.sno.bg>; **37. Муканова**, П. Уникалното в първата българска енциклопедия по православието у нас (N 4666). // *Пак там*, с. 1258-1259. <http://www.unibit.sno.bg>; **38. Василев**, Н. Дейксис на научния редактор (Атлас на планетарния енциклопедизъм. *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* – практически модел на енциклопедизма) (N 4667). // *Пак там*, с. 1260-1261. <http://www.unibit.sno.bg>; **39. Димчева**, А. Първа енциклопедия за православието в България (N 4668). // *Пак там*, с. 1262-1263. – *Осн. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **40. Велкова**, Т. Мащабен и трудоемък подвиг, на който проф. Милен Куманов е посветил 20 години от своя живот (N 4669). // *Пак там*, с. 1264-1265. <http://www.unibit.sno.bg>; **41. Писанов**, В. Л. Энциклопедия *„Православие в Болгарии"*: Автор-составитель Милен Куманов (N 4669-1). // *Пак там*, с. 1266-1267. <http://www.unibit.sno.bg>; **42. Йорданов**, Ю. Енциклопедично издание *„Православието в България"* на професор Милен Куманов – нравствен ипостас (N 4670). // *Пак там*, с. 1268-1270. <http://www.unibit.sno.bg>; **43. Добрев**, Д. *„Енциклопедика – „Православието в България"* на проф. Милен Куманов и проф. Александра Куманова (Универсален компедиум за изследователи от целия спектър на познанието и за фондовете на институциите на информатизацията по света и у нас) (N 4671). // *Пак там*, с. 1271-1272. <http://www.unibit.sno.bg>

Премиери: **1-3**. На всеки от ежегодните Студентски научни форуми на УниБИТ, започвайки от III-ия, се експонира изложба от излезлите към момента публикации на студентите на УниБИТ по *е*-библиотека *ENZYCLOPEADICA*, томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ"* и ръкоп. на подготвяните за печ. ст.: **XVIII**: **20.05.2022 г.**; **XIX**: **19.05.2023 г.**; **XX**: **17.05.2024 г.** …; **4**. По време на *Ханука* – празникът на Светлината в Централната софийската синагога (14.12.2023); **5-8**. По време на *Шаб-е Ялда* – празникът на Светлината (21.12.2023) и *Ноуруз* – Иранската Нова година (21.03.2024) в Културното представителство към посолството на Ислямска Р. Иран в България и *Бъдник* (18.12.2023) в Университета по библиотекознание и информационни технологии; По време на Първата кръгла маса *„Ролята на жената в семейството в съвременния свят"* – Ирански културен център с участието на УниБИТ и СБЖ – София, 23.02.2024; **9**. Първа специална премиера на изданието в Музей-галерия „Анел" – 5.03.2024 г. – поднасяне на сигналните екзепляри от тома на Президента на Р. България г-н Румен Радев и на Н. В. Симеон Сакскобургготски – цар на българите: екз. поднасят А. К. и С. Д. – в присъствието на министри и представители на научната и художествено-творческа интелигенция у нас; **10**. В Мраморната зала на Руския културно-информационен център в София – по време на галавечерта на оперната прима Розалина Касабова, презентирана с изданието – в присъствието на преподаватели и студенти от УниБИТ и от вузовете в страната и представители на художествено-творческата интелигенция, чуждестранните дипломатически мисии и гражданското общество – 27.03.2024; **11**. В най-голямата зала на емблематичния Дворец Пинятели – Център на Кралския артистичен клуб в Барселона, Испания – в присъствието на учени, общественици, бизнесмени, дипломати – на научния форум и изложбата на УниБИТ „Непознатият *„Рибен*

буквар”, открити от И. П. – Ректор на Университета и С. Д. – Председател на Съвета на настоятелите на вуза с официални гости – вицепремиерът на Р. България Илияна Йотова и Н. П. Алексей Андреев – посланик на Р. България в Испания) – 6.09.2024.

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България**: **Кратка ист. енциклопед.”*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

Публ. под егидата на Н. С. Даниил Български и Президента на Р. България Румен Радев.

ISBN 978-619-185-672-5

E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* и *наст. изд.* са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/36-ORTHODOXY-BULG-compend->.

Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2024/12/ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2024.pdf>; Столична библиотека <https://serdica.libsofia.bg/items/show/99635>; УниБИТ: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-1023/%d0%95%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20-%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be%20%d0%b2%20%d0%91%d1%8a%d0%bb%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%8f%20(%d0%9a%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%b0%20%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b0%20%d0%b5%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d1%8f)%20%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%be%-d1%84%d0%b5%d1%81%d0%be%d1%80%20%d0%9c%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%bd%20%d0%9a%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%20(1942-2021).pdf> <https://

drive.google.com/drive/folders/1fU0o13cSVyelLArKQ_jxa92S1_1-fnHa?usp=sharing>.

Публ. по: **1. Списък** на цитираната и контекстовата литература в енциклопедията *„Православието в България”* : Библиометричен модел на хипертекста (по с. 1132-1340 в намиращото се под печ. изд. : **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) ... . – Ново изд. – София, 2024. / Под науч. ред. на А. Куманова (NN 4680-4692). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 1293-1296; **2. Иванова**, Т. Книги, посветени на *персоналии* в биобиблиографията на проф. Милен Куманов (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио” – вж* **N 80**) : Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки” ; Науч. рък. А. Куманова ; Рец. Н. Василев. – София, 2024. – 394 с. : с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, 2025, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO <http://www.sno.unibit>.

9. **АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ** : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. *М. Куманов : Биобиблиогр.* / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 1176 с. : с 1124 ил., 6 табл., 3 сх. – Библиогр.: 8 104 ном. назв. в 4 систематиз. списъка на лит. (1. *ЮБ (КИЕ)* : 549 назв. ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 назв. ; 3. *ИБ (КИЕ)* : 961 назв. (общо на 24 ез.) ; 4. *М. Куманов : Биобиблиогр.* : 305 назв. (на 50 ез.). 9. изд. – (Факлоносци ; XLI)

Други библиогр. ред.: Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, София Василева, Диана Ралева, Десислава Костадинова, Марияна Максимова ; Други авт. на дейксиси: Л. Найдич, Н. Василев, Н. Казански, Месуд Ахмади Афзади.

ISBN 978-619-185-766-1

E ISBN 978-619-185-752-4

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

В навечерието на: 130-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. и 80-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Изд. е в чест на 75-год. от създаването на Държ. библиотекарски инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ.

Кн. *ПБ (КИЕ)* има предварит. публ.: 1. изд. – С., 2023 ; Ново изд. – С., 2024.

Кн. *М. Куманов : Биобиблиогр*. има предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

CURRICULUM VITAE

KUMANOV, Milen Kostadinov – the historian – encyclopedist, bibliographer, archivist and philanthropist (13.II.1942, Pishtigovo, Pazardzhik region – 22.XI.2021, Sofia) has grown up in a patriotic united family with deeply enrooted Christian virtues. In the family of Ilina Nikolova Kumanova (16.08.1910 – 19.12.1984) and Kostadin Dimitrov Kumanov (22.04.1914 – 8.12.2005) Milen Kumanov is the youngest of three brothers – the eldest Dimitar Kostadinov Kumanov (30.10.1934 – 7.09.1991) and Ivan Kostadinov Kumanov (20.01.1937 – 16.10.2021), and they are all cradled with piety to the knowledge and the books.

M. K. graduated from primary school in his native village (1956) and from high-school in Pazardzhik (1960). Strong influence on his personality has exerted not only his first teacher in Bulgarian language and literature Alexandar Dimitrov, but mainly his spiritual tutor was his godfather Nikolay Lvovich Samokhin (1880, Russia – 1965, Sofia) – count, Russian Army officer, residing in Bulgaria from 1921 and from 1947 to 1960 was an ecclesiastic – father Nikolay who – on his death – entreated him to carry on his training at the erudite Vladimir Dmitrievich Prishlyak (13.02.1888, Kiev – 13.05.1985, Sofia) – teacher of Greek and Latin in which family Milen Kumanov get acquainted with his future spouse and associate Alexandra Kumanova (13.02.1956, Sofia –) – bibliographer, philosopher, cognitologist with whome they have 50 years happy family life and she became his first bibliographer and biographer.

M. K. has studied in Sofia University *St. Kliment Ohridski* (1960-1965) in large humanitarian profile – first subject History; second subject Bulgarian language and literature; optional subjects Librarianship, Bibliography and Book Science and Archivistics (and particular careful and extensive training in French /his common language with Ft. Nikolay/, German, English, Serbian, Polish, Czech, Romanian, Italian). His teachers are: prominent bibliographer-encyclopedist and literary historian Prof. Todor Borov; historians academicians Dimitar Angelov, Dimitar Kosev, Nikolay Todorov, Vasil Gyuzelev, Hristo Hristov, Prof. Tushe Vlahov; journalist Acad. Vladimir Topencharov; philologist Prof. Zhelyo Avdzhiev; linguist Prof. Stoyan Stoyanov; political economist Prof. Yanko Atanasov; highly skilled teachers in Latin – Zorka Popova and in Russian – Lilyana Doncheva.

His natural predilection to research work as his nature – a vocation, was chosen for topic of his graduation thesis the works of historian Acad. V. N. Zlatarski *Professor Vasil Nikolov Zlatarski as historian of the First Bulgarian Empire* (supervisor: Prof. Petar Hr. Petrov; rev.: Acad. Vasil Gyuzelev) (1965), which then and now is assessed as the first and unique biobliographic and historiographic contribution to the subject. For the especially high level of this study tends the circumstance that M. K. as a student has worked systematically with the personal archives of Acad. V. N. Zlatarski and long time is in narrow contact with his daughter Kresa (Vazkresa) Zlatarska.

During 1965-1967 M. K. was appointed as a bibliographer in the Regional Library *Georgi Kirkov (*today: *Sava Dobroplodni)* where he is in charge of the Reference-bibliographic Department and Interlibrary Loan Service while responsible for the effective satisfaction with literature of the increasing demand of specialized editions of the main readers'contingent of the Library – medical officers of the Military hospital (headquarters of Third Army) – regularly order

for his readers medical scientific literature from France, UK, Germany, Italy, Belgium, etc.

From 19.XI.1966 M. K. was appointed as inspector in Department of Culture in the Regional People's Council in Sliven, responsible for libraries, museums and monuments of culture, participated in the establishment of the Musical school in Kotel and was among the initiators and organizers of the literary fest *Sliven fires*. Directly observes and promotes by exhibitions the Sliven group of artists – Evgeni Valev (head), Ivan Kanev, sculptor Dimitar Gadzhanov, etc. He obtained their works for the Art gallery *Dimitar Dobrovich* in Sliven. He acquired also for the Gallery paintings by Tseno Todorov, Bencho Obreshkov, Kirив Krastev, etc.

Still in 1965 M. K. applied for doctoral studies in archivistics in Russia (then: USSR) but the competition failed by administrative reasons. In 1966 Sliven Regional People's Council (Department of Culture) impeded his doctoral studies in order to keep him. In 1967 M. K. applied for two doctoral studies. He won the two of them and was nominated first among five candidates, so he was appointed for doctoral student in New Bulgarian history at the Institute of history of Bulgarian Academy of Sciences (BAS). The subject of his thesis is *Balkan policy of the first harmony government in Bulgaria (1923- 1926)* (sci. mentor: Assoc. Prof. Elena Dilovska ; rev.: Prof. Voin Bozhinov and Assoc. Prof. Yaroslav Yotsov). In the discussion participated Prof. Mito Isusov who generalized: *This thesis is a result of thorough studies. The references are absolutely exhaustive…* The thesis has been defended on 27.I.1972. Even before the defence – on 9.VI.1971 – M. K. was appointed as research assistant at the Institute of history of BAS – Department of New Bulgarian history. His main scientific interests are determined – the system circle of the enrooted in Bulgarian National Revival problems of Bulgaria after the Liberation: political parties, foreign policy, national question. During 14 years M. K. was a scientific secretary of the Department of New Bulgarian history at the Institute of history of BAS (head – Prof. Voin Bozhinov).

In 1972-1974 M. K. was also an Assistant Professor in history at Medical Academy where was proposed for head of the Department of New Bulgarian history, but he refused for being researcher. In the meantime he was invited for research assistant at the Institute of military history of General staff of Bulgarian people's army, but he refused again for remaining scholar at the Institute of history of BAS where in 1981 was elected as Associate Professor.

From this moment on he was entitled by his colleagues as *Professor*. Over and over again, especially after 1989, it was proposed to him (by Acad. Hristo Hristov, Acad. Konstantin Kosev, etc.) to be elected for Professor, but he always refused it wedded to the scientific research. To the end of his life he published his works only under his name – without any titles or grades. Nevertheless all call him *Professor*, although he was against such titles…

There are a great number of national, regional, local, as well as international scientific forums in which has participated M. K. not only as permanent lecturer – mainly with plenary reports, but also as moderator of the academic discussions on conferences, congresses, symposiums which are crucial for the formation of the social geopolitical climate: Russia (Dubna, 1977); Romania (Bucharest, 1980), Mongolia (Ulaanbaatar, 1982); Czechoslovakia (Brno, 1982); Yugoslavia (Belgrade, 1988); Croatia (Rijeka, 2008), Austria (Vienna, 2012); Serbia (Tsaribrod, 2013); Ukraine (Kharkov, 2016); Turkey (Ankara, 2017); Austria (Vienna, 2018); Turkey (Istanbul, 2019); Serbia (Pancevo, 2013); Ukraine (Kharkov, 2021); Austria (Vienna, 2021)…

M. K. was a tutor of doctoral students, defended perspective theses on a system circle of problems of Balkan policy: Blagovest Nyagolov (Bulgarian-Romanian relations – minority

question), Rumen Karaganev (Bulgarian-Greek relations – Bulgaria outlet on the Aegean Sea), Stanka Georgieva (Dobrudzha question), Alexandar Grebenarov (Macedonian question), Ventsislav Velev (Western outlying districts).

On 1.XII.2008 he has retired but still continued his research and editorial activity by creating about 500 new scientific euristic works, appeared in journals and serials – collections and conference proceedings, with which the amount of his publications (books and articles) exceeded 2500 enumerated titles according to the National bibliography of Bulgaria. More than 200 volumes of this production has been created by him personally and published under the direct guidance of M. K. – achievements of trained by him teams, carried out reference-encyclopedic historical and universal bibliographic and biographic scientific literature, for the creation of which he personally organized and supervised a whole encyclopedic movement of researchers – librarians, archivists, museum specialists, teachers, journalists, who he has trained and many of them have defended theses under his direct skilled mentorship (without mentioning his participation – at his explicit request) – in Sofia and all over the country, where he has travelled constantly [1]. More over the numerous findings he made in the archives, libraries, museums, private collections have been published in communications and reports, and inserted in the information databases of created by him 221 encyclopedias and published sources [2-4].

To him was consecrated a festschrift on the occasion of his 65 anniversary (2008) [5].

His works have been published in Bulgaria and also in *Austria, Mongolia, Rumania, Russia, Serbia, Turkey, Ukraine, Croatia, Czech republic* in the framework of the academic scientific forums with his participation…

From the creation of the Institute for study and development of the leadership in the information environment at the University of Library Studies and Information Technologies (21.06.2014) M. K. is not only among its founders, but was its permanent associates.

In 2010 M. K. has deposited in the Scientific Archives of BAS 230 personal manuscripts notes with unpublished historical-bibliographic studies. In 2012, he along with his wife – bibliographer, cognitologist and philosopher A. Kumanova (who is his bibliographer and librarian), has started the deposition of the collections from their personal family library in the specialized funds of editions of the National Library SS. Cyril and Methodius, Central Library of BAS, Library of the Institute for Historical Studies at BAS, Library of the Institute for Literature at BAS, University of Library Studies and Information Technologies. Their family library of which A. Kumanova is librarian was donated to ULSIT on 20.V.2022.

The American Biographical Institute (ABI) in Raleigh, North Carolina assessed highly the unique reference-encyclopedic historiographic-cultural method of M. K., implemented and developed in the conditions of modern informatization at the end of XX c. the highest traditions of the information modeling, created and maintained at the very outset of the information blast (1940's) by Bulgarian Bibliographic Institute *Elin Pelin*. This very method turned out the created by M. K. reference-encyclopedic works valuable information-retrieval systems in the cross field of the historiography, archivistics, bibliography, biographies of prominent figures. ABI not only declared M. K. merited scientist for 2005 and 2006, but also he was nominated as an author of *The Contemporary „Who`s, Who of Professional*.

According to the **WorldCat.org**: The World's Largest Library Catalog (<http://worldcat.org/identities/lccn-n82244354/> Classifications: DR88.S82, 949.77020924) there are 172 works

by M. K. in 230 editions in 2 languages (Bulgarian and Russian) in 722 libraries all over the world.

The memory of M. K. is observed and on 20.V.2022 in the park of ULSIT – the lane of weeping willows, dedicated to St. Ft. Paisiy Hilendarski – on the occasion of his 300 anniversary and 260 anniversary of the creation of *Istoriya Slavyanobolgarskaya…*

The trees are in memory of:

- *St. Bishop Sofroniy Vrachanski* – the enlightener with strong Bulgarian national self-consciousness, author of the first and second transcripts of *Istoriya Slavyanobolgarskaya…*, copied Paisiy's History for second time (1781);

- *Georgi S. Rakovski* – founder of the Bulgarian national revolution movement, who knows everything published by his contemporaries and first emphasized that the History of Paisiy is made by *man of science*, turning the public opinion to the figure and deed of Hilendar's monk.

- *Acad. Yordan Ivanov* – carried out in 1914 an edition according Zograf transcript of *Istoriya Slavyanobolgarskaya…*, which he considered for original of Paisiy's work, an appeal of the first Bulgarian academic historian Prof. Marin Drinov: *to see Paisiy's History published* (1888) – edition provoking a huge joy and admiration of Prof. Ivan Shishmanov and becoming a vade-mecum for the contemporaries and later researchers in Paisiy's studies;

- *Acad. Petar Dinekov* – realized in 1963 the version of *Istoriya Slavyanobolgarskaya…* in modern Bulgarian language, based on the edition of Acad. Yordan Ivanov of 1914, which is accepted the closest to Paisiy's History;

- *Prof. Milen Kumanov* – created in 2011 the first scientific historiography of the Paisiy's studies, in Bulgaria and abroad, published in the reference-encyclopedic edition of ULSIT *Information code of Bulgarian letters and literature of St. Ft. Paisiy Hilendarski* [6], updated by his for a new perspective edition of ULSIT in 2022 [7] ...

On design of an artist Prof. Evgeni Velev on the occasion of the first anniversary of the demise of M. K. was established in his honor a memorial plate on the frontage of his home, where has passed the last four decades of the life and deed of the scientist.

M. K. was buried under the arch of the Central Sofia Cemetery.

By virtue of modern means of communications the funeral service of Milen Kumanov and requiems serviced in his memory are observed in Bulgaria and all over the world – where are his associates, colleagues and friends, among who are the participants of the memorial book about him *Licht, mehr licht!*, prepared as a international the reference-encyclopedic edition: Blagoevgrad, Burgas, Varna, Veliko Tarnovo, Kozloduy, Kotel, Kyustendil, Panagyurishte, Pazardzhik, Peshtera, Plovdiv, Sandanski, Silistra, Sliven, Sofia, Haskovo, Shumen… (omitting smaller settlements); Ankara and Istanbul – Turkey; Belgrade – Serbia; Bucharest – Romania; Brno – Czech Republic; Washington, Kirksville (Missouri), Los Angeles, Providence (Rhode Island); Florida – USA; Warsaw and Krakow – Poland; Vienna – Austria; Jerusalem – Israel; Kiev and Kharkov – Ukraine; London and Liverpool – UK; Moscow, Saint Petersburg, Chelyabinsk and Dubna – Russia; Paris – France; Rijeka – Croatia; Thessaloniki – Greece; Tehran – Iran; Tbilisi – Georgia; Ulan Bator – Mongolia; Peking – China…

To 2024 belongs 10 posthumous monographic publications of M. K. – including his uncompleted encyclopaedia *The Orthodoxy in Bulgaria: A Concise Historical Encyclopaedia*. (1 ed. 2023; new ed. 2024) [8].

In 2025 was published the triptych of M. K. ***Abrahamic religions in Bulgaria (Judaism – Christianity – Islam. Concise historical encyclopedias*.**

The triptych appeared in the editorial plan of the Academic publisher of ULSIT *Za bukvite – O pismeneh* in the framework of the project according the Regulation of the Ministry of education and science of R Bulgaria with leader Prof. DSc. Alexandra Kumanova ***Study and structuring of the cognitive mega-model of the universal encyclopedic resources of a new generation, addressed to the universities, libraries, museums, galleries in the conditions of the building of the information-knowledge society***. With this hyper-text is closed the circle of bibliographic, historiographic and encyclopedic based encyclopedias on the Abrahamic religions in Bulgaria [9].

Ref.:

1. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1972-2022] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // *Licht*, mehr licht! В памет на професор Милен Куманов : Юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения. – София, 2022, с. 1219-1244.

2. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // <https://www.researchgate.net/>. – 11.03.2008. – 42 с. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Предв. публ.*

3. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. Куманова ; Науч. ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. Д. Ралева ... [и др.]. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 779-800 : 136 ном. загл. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Рез. на рус. и англ. ез.*

Bibliogr. inform.: **1. Гълъбова**, Лиана. [***Милен К. Куманов*** :] Четиридесет години в служба на Клио : ***Милен Куманов*** като човек и историк.= L&B. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 13-33. <https://independent.academia.edu/LGalabova> <https://www.academia.edu/44238427/40_години_в_служба_на_Клио_Милен_Куманов_ като_човек_и_историк_Интервю_Milen_Kumanov_as_Person_and_Historian_40_years_in_Service_of_Cleo_Interview>; **2. Klio** : sbornik v cest na 65-godisninata na st. n. s. Milen Kumanov. // OCLC – WorldCat <http://worldcat.org/identities/lccn- no2013059149/>. – 10.10.2017. – 1 p.; **3. Клио** : сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. // <https://knizhen- pazar.net/index.php?option=add_book&id=1012698&title>. – 11.11.2017. – 1 с.; **4. Централна** библиотека на БАН New Catalog. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **5. БАН.** Институт за литература. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **6. Софийски** университет – Университетска библиотека. // <http://primo. nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **7. „Ivan Vazov**" Public Library – Plovdiv. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **8. Регионална** библиотека – Благоевград КНИГИ. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **9. Регионална** библиотека „П. Р. Славейков" – Велико Търново. // <http://primo.nalis.bg/>. – 27.11.2017. – 1 с.; **10. Клио** : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <https://knizhen-pazar. net/products/books/1012698-klio-sbornik-v-chest-na-65-godishninata-na-st-n-s-milen-kumanov>. – 27.02.2018. – 2 с.; **11. Клио** : сб. в чест на 65-год. на … Милен Куманов. // <http://ruc.ilib.primasoft.bg/bg/bool- simp.php?bool=(%C0%C2=%D8%EE%EF%EE%E2,%20 %C0%F2%E0%ED%E0%F1%20%CF%E5%F2%F0%EE%E2)&page=2>. – 23.03.2018. – 2 с.

4. **Куманова**, Александра. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък

на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) (Продълж. и доп. I) / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански, В. Велев** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева** ... [и др.] ; Ез. ред.: **Н. Василев** ; *Епигр.: „Творец на книгата е авторът, творец на нейната съдба – обществото.”* – **В. Юго**. // *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2623. – Т. 12, 2014, с. 545-565 : с ил. – Други библиогр. ред.: С. Филипова, М. Максимова. – Библиогр. списък: 164 ном. загл. в разд.: Многотомни публ. ; Еднотомни изд. – Именен показалец. – *Рез. на рус. и англ. ез.*

5. ***Клио*** : Сб. в чест на 65-год. *на ст. н. с.* ***Милен Куманов*** / **Ал. Куманова** и др. ; [Предг. **Стоян Танев**]. – София : Фонд. Арете-Фол, 2008. – 803 с.

Други авт.: **Ал. Арнаудов, Ал. Гребенаров, А. Веков, А. Златева, Ат. Шопов, В. Стоянов, В. Гюзелев, В. Велев, В. Милчаков, Г. Гемиджиев, Зд. Тодорова, Зл. Герджикова, Ил. Тодев, К. Панайотова, К. Косев, К. Гърдев, Л. Любенова, Л. Ревякина, Н. Жечев, Н. Игов, Н. Поппетров, Н. Савов, Н. Цв. Кочев, П. Стефанов, П. Хр. Петров, П. Чолов, Р. Първанов, Св. Елдъров, Сл. Славов, Ст. Петров, Ст. Танев, Т. Готовска-Хенце, Т. Петров, Хр. Глушков, Хр. Йонков, Хр. Темелков** ; **Ани Златева** е известна като **Анка Георгиева Златева** ; Пълните имена на: **К. Панайотова** – **Кинка Панайотова Савова** ; **Л. Любенова** – **Лизбет Любенова Върбанова** ; **Н. Жечев** – **Николай Жечев Николов**.

Contains also: Четиридесет години в служба на ***Клио*** : Интервю / **Л. Гълъбова** ; ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. / **Ал. Куманова** ; За авт.

ISBN 978-954-617-042-2

Rev.: **1-2. Иванова**, С. Сборник, посветен на човека, отдал живота си в изследване на историята (N 413). // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1313-4566. – Т. V, 2010, с. 435-438 : с ил. <http://www.unibit.sno.bg>

Cognitologic interview of **L. Galabova** with ***Milen Kumanov*** (13.02.2007) is published in the present ed*.: 1190-1205*.

6. ***Свети отец Паисий Хилендарски***. История славяноболгарская … : Информ. код на бълг. книжовност и лит.: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог **Стоян Денчев** ; Науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец **Милен Куманов** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена Томова** ... [и др.] ; Справ.-информ. ред. **Марияна Максимова** ... [и др.] ; Рец. **Иван Теофилов**, **Никола Казански**. – София : За буквите – О писменехъ, 2011. – 208 с. : с ил. (Факлоносци ; II)

ISBN 978-954-8887-92-2

7. *See:* published in the present ed*.*: **LICHT, MEHR LICHT**! В памет на професор Милен Куманов : юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor Milen Kumanov : festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Никола Аврейски ... [и др.] ; състав. **Александра Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **Александра Куманова**, **Николай Василев** ; ил. **Константина Константинова** ; рец. **Васил Гюзелев** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2022. – 1800 с. : с 1042 ил. ; 28 лингв. табл. ; 314 факсим. – (Факлоносци ; XXXII)

Други авт.: **Натали Александрова, Борис Ангелов, Боян Ангелов, Анна Ангелова, Мая Ангелова, Александър Арнаудов, Атанас Куманов Атанасов, Ахмет Атасой, Петр Базанов, Тамара Бахтурина, Снежана Бенева, Игор Бистри, Христина**

Богова, Вера Бонева, Венета Борисова, Боряна Бужашка, Николай Василев, София Василева, Венцислав Велев, Петър Величков, Димитър Веселинов, Петър Велчев, Иван Гарванов, Магдалена Гарванова, Ангел Георгиев, Бисер Георгиев, Лъчезар Георгиев, Весела Георгиева, Дарина Георгиева, Стела Георгиева, Вилияна Герова, Руджеро Гиляревски, Иван Гранитски, Милан Грба, Александър Гребенаров, Денислава Григорова, Себастиан Груджиен, Лиана Гълъбова, Ани Данчева-Василева, Антон Даскалов, Радослав Даскалов, Нахиде Дениз, Стоян Денчев, Теодора Димитрова, Продрум Димов, Анжела Димчева, Ваня Добрева, Умберто Еко, Марина Енчева, Николай Жечев, Лилия Зарева, Зейнеп Зафер, отец Збигнев Тенча, Цветелина Златкова, Антоанета Иванова, Стефка Илиева, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Юлий Йорданов, Никола Казански, Илияна Камбурова, Ибрахим Камил, Мария Караиванова, Петър Кендеров, Ангела Кенън, Емилия Кикарина, Мохаммад Кияни, Александър Клементиев, Петко Колев, Игнат Константинов, Константина Константинова, Десислава Костадинова, Трендафил Кръстанов, Мила Кръстева, Росица Кръстева, Милен Куманов, Александра Куманова, отец Кшищоф Кужок, Валерий Леонов, Ирина Линден, Фредерик Линден, Ма Сипу, Антонина Максимова, Марияна Максимова, Галина Манолова, Владимир Манчев, Милена Маринова, Виктор Мелник, Татяна Милкинска, Марина Минина, Галина Михеева, Мариела Модева, Христо Мутафов, Жоржета Назърска, Силвия Найденова, Цветана Найденова, Лариса Найдич, Ивана Николова, Таня Николова, Кирил Николов, Константинос Нихоритис, Пламен Павлов, Филип Панайотов, Андреа Пандулис, Иво Панов, Ангелина Пенева, Ирена Петева, Стефка Петкова, Ивайло Петров, протойерей Петър Кудузки, Андрей Печилков, Владислав Писанов, Леонид Писанов, Димитър Попов, Велка Попова, Николай Поппетров, Донка Правдомирова, Константин Пряжников, Ана Рабаджийска, Диана Ралева, Евгения Русинова, Евгений Сачев, Полина Симова, Наталия Ситникова, Деница Славова, Аркадий Соколов, Иван Соколов, Марианна Соколова, Цветана Стайкова, Станислав Степанов, отец Стефан Пашов, Орлин Стефанов, Василка Стефанова, Мария Стефанова, Тервел Стилиянов, Калин Стоев, Юрий Столяров, Тоня Стоянова, Цветелина Стоянова, Александр Субето, Калина Събева, Анна Мария Таммаро, Мюмюн Тахиров, Цветан Теофанов, Тодор Ст. Тодоров, Таня Тодорова, Надежда Томова, Кирил Топалов, Тодор Тошев, Мира Тошева, Иванка Трендафилова, Красимира Узунова, Силвия Филипова, Хаджар Фиюзи, Александра Фол, Валерия Фол, Ивон Фостер, Светослав Цанков, Н. Пр. Запорожки епископ Лука, Веселин Чантов, Алфред Шмидт, Атанас Шопов, Недялко Янков, Иванка Янкова ; Други състав.: Николай Василев, Анжела Димчева ; Други рец.: Николай Яръмов, Филип Панайотов, Николай Жечев, Ирена Петева, Ирина Линден, Фредерик Линден. – Текст на 40 езика: бълг., рус., англ.; азерб., араб., арм., виетн., глаголица (старобълг. „Константин-Кирилова” азбука), гр., дат., ивр., идиш, исп., итал., казахски, кирилица (старобълг. „Църковно-славянска” азбука), кит., лат., лужишки, нем., норв., пол., порт., рум., санскр., словашки, словенски, ср., старославянски, тайски (тайландски), тохарски, тур., удмуртски, укр., фарси, фр., хърв., чешки, шв., яп. – Биогр. бел. с фотопортр. за 183 авт. на наст. кн. от 17 държави: Австрия, България, Великобритания, Грузия, Гърция, Израел, Иран, Италия, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция. – Библиогр. след отд. публ. – Съдържа и: 5 кн. на М. Куманов: Проф. Васил Златарски (с. 23-223), Акад. Александър Теодоров Балан (с. 225-593), Православието в България (с. 595-938), Паисиезнанието (с. 939-964), Предсмъртната изповед на крал Милан (с. 965-974) ; биобиблиогр. на учения – 221 ном. справочно-енцикл. изд. / Александра Куманова (с. 1219-1244) и негови

автографи / Десислава Костадинова (с. 1245-1269). – Пермутационен индекс на 168 публ. в изданието, 5 от които – тези на М. К. – са хипертекстове.

Юбил. изд., посветено на 300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на „История славяноболгарская..." (1772 г.).

Обществен изд. съвет: **Н. Пр. Мелнишки епископ Герасим, Н. Впр. архиепископ Христо Пройков, акад. проф. д.ист.н. Георги Марков, проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревски** ; Ред. съвет: **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – отг. ред., науч. ред.; **акад. проф. д.пед.н. Александра Куманова** – предговор, дейксис, биобиблиогр., науч. ред.; **д-р Николай Василев** – предговор, дейксис, ез., науч. ред.; **д-р Анжела Димчева** – ез., науч. ред.; **доц. д-р Никола Казански** – терминолог., експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н., д.ик.н. Александър Субето** – експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н. Леонид Джахая** – експертна, науч. ред.; **проф. д.ф.н. Константинос Нихоритис** – експертна, науч. ред.; **проф. д-р Патрик Льокак** – експертна, науч. ред.; **д-р Томас Льокак** – експертна, науч. ред.; **Н. Пр. Мохаммад Али Кияни** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Венцислав Велев** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Красимира Александрова** – експертна, библиогр. ред.; **чл.-кор. Иван Гранитски** – експертна ред.; **проф. д.ик.н. Димитър Иванов** – експертна ред.; **проф. д.ф.н. Ваня Добрева** – експертна ред.; **проф. д-р Ани Василева-Данчева** – експертна ред.; **проф. д-р Христина Богова** – експертна ред.; **проф. д-р Боряна Бужашка** – експ. ред.; **проф. д-р Евгени Велев** – експертна ред.; **проф. д-р Мюмюн Тахиров** – експертна ред.; **гл. ас. д-р Владимир Манчев** – експертна, ез. ред.; **д-р Силвия Найденова** – експертна ред.; **д-р Десислава Костадинова** – експертна, библиогр. ред.; **ас. Силвия Филипова** – експертна, библиогр. ред.; **Диана Ралева** – експертна, библиогр. ред. **Марияна Максимова** – експертна, библиогр. ред. ; Редкол.: **доц. д-р Диана Стоянова, доц. д-р Калин Стоев, гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова, гл. ас. д-р Събина Евтимова, гл. ас. д-р Надежда Томова, гл. ас. д-р Деница Младенова, д-р Ваня Аврамова, Василка Стефанова, Цветана Найденова, Антон Даскалов, Татяна Милкинска, Илиян Барзев, Ангел Георгиев, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Вилияна Герова, Лилия Зарева**.

В кн. са публ.: 1) фотогалерия на персоналията и документални кадри от опелото и панихидите с произнесените траурни слова, прозвучали по време на отслужените помени за М. К., които са от Личния семеен архив на М. и А. Куманови, SofiaPress и Държавния архив – Пазарджик : 117 ил. (с. 989-1084); 2) пет интервюта, взети от М. К. в периода 2008-2021 г. (с. 1190-1216) – едно от които е последното, дадено от него – на 7.11.2021 г. (с. 217-224); 3) биобиблиографията на М. К. : 221 ном. назв. на моногр. публ. (с. 1219-1244).

In book are publ.: 1) photo gallery of the personal biobibliography and documental frames from the funeral and masses with mourning orations during the commemorations of M. K. which are from the personal family archives of M. and A. Kumanovi, SofiaPress and State Archives – Pazardzhik : 117 ill. (p. 989-1084); 2) five interviews of M. K. in 2008-2021 (p. 1190-1216) – one of which is the last one given by him – on 7.11.2021 (p. 217-224); 3) biobibliography of M. K. : 221 enum. titles of monogr. publ. (p. 1219-1244).

The book was made in the framework of the Project *The Civilian competence of the researcher in the personal, linguistic and technological levels of information modeling of SSS at ULSIT* according Agreement N НИП-2022-01 of the Regulations of the terms and order for the evaluation, planning, distribution and spending of the budgetary funds for financing of the inherent to the states higher schools scientific and artistic activity of MES. База на *e*-б-ка CIVILIANA.

ISBN 978-619-185-558-2

E ISBN 978-619-185-559-9

Publ. also as *e*-book in: Nat. Libr. *SS Cyril and Methodius*: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; в колекцията Ценни дигитални издания на Столична библиотека – София <https://www.libsofia.bg/> ; Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. <https://sno.unibit.bg/news.html> ; <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>.

Publ. according: <https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> ; <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>.

Rev.: **Бахтурина**, Т. А. Слово о книге памяти Милена Куманова как объекте каталогизации. И не только. – Текст : непосредственный. // *Теория* и практика каталогизации и поиска библиотечных ресурсов : электронный журнал. – URL: <http://www.nilc.ru/journal/>. – Дата публикации: 09.01.2023. – Свидетельство о регистрации средства массовой информации Эл N ФС 77-41403 от 22 июля 2010. – 7 с. <http://www.nilc.ru/journal/journal/img/svidregjour.pdf>.

8. **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. Александра **Куманова** : ***„Православието в България**: **Кратка ист. енциклопед**.”* – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – [1. изд.]. – София : За буквите – О писменехь, 2023. – 1800 с. : със 778 ил. с разр. паг. – Библиогр.: 7 662 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6275 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 289) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азербайджански, английски, арабски, арменски, асирийски, беларуски, български, виетнамски, глаголица, гръцки, датски, иврит, идиш, испански, италиански, казахски, кирилица, китайски, корейски, латински, лужишки, македонски, немски, норвежки, пехлеви, полски, португалски, румънски, руски, санскритски, словашки, словенски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, старогръцки, старославянски, сърбохърватски, тайски (тайландски), тохарски, турски, удмуртски, украински, унгарски, фарси, френски, хинди, хърватски, чешки, шведски, японски*). – (Факлоносци ; XXXIII)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. Куманов.

ISBN 978-619-185-596-4
E ISBN 978-619-185-597-1
COBISS+ с ID=65277960

Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/33-ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2023.pdf>.

Публ. и в *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.

bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2023/11/%D0%95%D0%BD%D1%86%-D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B2-%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F.pdf>; УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; ЦБ на БАН <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> и Стол. библ. – София: <https://serdica.libsofia.bg/items/show/97975>.

Ново изд. – 2024. .

At the forum Allruss. Sci.-pract. Conf. with int. participation Morgenshtern readings – 2024. Actual bibliography in the socio-cultural realities: continuity and vectors of development – Cheliabinsk, 23-24 oct. 2024 A. K. and State Univ. Libr. St. and Inform. Technol. – Sofia, Bulgaria – a winner of the Allruss. Comp. for best bibliogr. work for libraries for contr. in the development of the intern. bibliogr. collaboration – for book ENCYCLOPAEDICA The Orthodoxy in Bulgaria: A Concise Historical Encyclopaedia – ed. received Special diploma for contr. in the development of the intern. bibliogr. collaboration.

Publ. according: **1. Григорова**, Д. Ключ с библиометрични данни към 9 216 информационни реалии, моделирани в гещалтплана на *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)”* на проф. Милен Куманов по Приложенията на изданието / с. 959-1112) – **Последно** незавършено енциклопедично изследване на Милен Куманов – публ. на А. Куманова на *е*-библиотека *„ПРАВОСЛАВИЕ” („ORTHODOXY*”) : Православието в България: Кратка ист. енциклопед. / авт., науч. ред., анотация, предг., упътване, по-важни съкр. М. Куманов – публ., посв. на знаменателните през 2023 г. 1990-год. от разпятието и Възкресението на Иисус Христос в 33 г. и 1710-год. от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на римския император Константин I Велики, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии: Константин е почитан като светец и равноапостол от Православната църква : Кн. III-та от текстолог. моногр. петокнижие на М. Куманов – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на А. Куманова / Науч. ред. А. Куманова (N 4287). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 19, 2024, с. 676-681 : с ил.; **2. Куманова**, А. За *е*-библиотека *ORTHODOXY* на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (Кратката ист. енциклопед. на Милен Куманов *„Православието в България”* – OPUS ARDUUS като част от *трикнижие*) (N 4663). // *Пак там*. – Т. 20, 2025, с. 1273-1281. <http://www.unibit.sno.bg>; **3. Иванова**, Т. Книги, посветени на *персоналии* в биобиблиографията на проф. Милен Куманов (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио”*) : Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки” ; Науч. рък. А. Куманова ; Рец. Н. Василев. – София, 2024. – 394 с. : с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO. <http://www.sno.unibit>.

Bibliogr. inform.: **1-5.** [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Анонс]. // *Труд* (София). – 88 (11.05. 2024), с. 18 : с 3 ил. – *Публ. и в:* 1. **Сайта на „Труд нюз”**: <https://trud.bg/%D0%B2-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D1%82-%D1%8E%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%83%

D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B1%D0%B0-%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B5/>; **2. Сайта на Trud news – Telegram**: <https://sofia-press.com/bulgaria/%d0%b2-%d1%83%d0%bd%d0%b8%d0%b1%d0%b8%d1%82-%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba/>. *Публ.* на прев. на А. К.: *„Какво да правя аз – певецът и поетът / С тази безмерност в измеримия свят."* – Марина Цветаева; **3. Сайта на Съюза на българските писатели**: <https://sbp.bg/%d1%8e%d0%b1%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd/>. – Марина Цветаева; **4. Социална мрежа Facebook SofiaPress**: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=953588046771750&set=a.501490261981533> ; **5-6. Георгиев**, А. УниБИТ : Комюнике [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г.] – Ден на Отворените врати на Университета / А. Георгиев, Б. Катърска. // <https://docs.google.com/document/d/1ZwaXhGRXVD9JWdH8Zi5m23CvHGlmBDM1/edit> <https://sno.unibit.bg/files/9.%20%D0%9A%D0%9C%D0%AE%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%95-20-05-2022.pdf>. – 17.05.2024 [23 h]. – 12 с. : с 60 ил.; **7-9**. [**Димчева**, А.] Държавата на Духа в модерната наука : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Постинформ. – репортаж]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b4%d-1%8a%d1%80%d0%b6%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%b4%d1%83%d1%85%d0%b0-%d0%b2-%d0%bc%d0%be%d0%b4%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0-%d1%85%d1%85/>. – 19.05. 2024. – с 27 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* 1. **Sofia Ars Net**: <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=SofiaArsNet&set=a.986456189518097>; 2. **Информационния сайт „Епицентър"**: <https://epicenter.bg/article/Anzhela-Dimcheva--Svetlinata-na-universiteta---za-Balgariya-i-sveta/350275/11/0>; **10-12**. [**Димчева**, А.] Светлината на Университета – за България и света : В УниБИТ : Юбил. студентска науч. конф. и изложба с межд. участие [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Постинформ. – репортаж]. // *Труд* (София). – Год. 88 (19.05. 2024), с. 18 : с 7 ил. – Снимките – на авт. – *Публ. и в:* **1. Сайта на „Труд нюз"**: <https://trud.bg/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/> ; **2. Сайта на Trud news – Telegram**: <https://trud.bg/%-D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0/>; **13. Маринов**, М. Пълен запис на Първо Пленарно заседание на 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г.]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GY

dd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **14-18**. **Маринов**, М. Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка : Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : 1-5 ном. видеофалове]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **19. Маринов**, М. Св. Ив-Рилски : Тримата братя и златната ябълка : Оратория – 17-05-2024 – УниБИТ : Видеозапис [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива Розалина Касабова]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8>. – 17.05.2024; **20-21. Василев**, Н. УниБИТ – 24.05.2024 – Ден на Отворените врати [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. – Участие на оперната дива Розалина Касабова]. // <https://drive.google.com/drive/folders/1qctsaSWSG4zjfy4GYdd8qOs_41_Qmnm8> <https://sno.unibit.bg/files/https://drive.google.com/file/d/1clswJWTwMBewJFCIxK3xV0t45D31PWB0/view?usp=drive_link>. – 17.05.2024; **22-23. Гоцев**, Л. XX Anniversary International Student Science Conference and Exhibition „Information, Reason, Wisdom". // GLOBAL DIPLOMATIC <https://youtu.be/K3aM8RXQ6Mk?si=CNawEF3ydQAIBznX> <https://www.youtube.com/watch?v=K3aM8RXQ6Mk>; **24. Георгиев**, А. Културната вечност на България (IX-XXI в.) – епицентър на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г.] / А. Георгиев, Б. Катърска. // *Учит. дело* (София). – CXXIX, N 21, 27 май 2024, с. 7 : с ил. – Публ. на фотогр. от Плен. заседание на форума / П. Петров. <http://www.unibit.sno.bg>; **25. Георгиев**, А. Мъдростта и знанието – фокус на XX Юбилейна научна конференция в УниБИТ [„Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г.] / А. Георгиев, Л. Йовинска. // *Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН* (София). – 2024, N 6 (166), с. 2 : с 2 ил.; **26. Георгиев**, А. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с межд. участие „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Библиотека*(София). – 2024, N 3, с. 75-105 : с ил., сх. – *Рез. на англ. ез.*; **27. „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец : Тримата братя и златната ябълка"** : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 11 с : с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. Василев. – *Предв. публ.*; **28-29. „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка" : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината** – наслов: ПОЗНАНИЕТО КАТО НРАВСТВЕНО ДЕЙСТВИЕ - Съюз на Българските Писатели (sbp.bg) / Сценарий и режисура А. **Куманова** и Н. **Василев** [: XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума]. // [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d-0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 18 с : с ил. – Снимките – на авт. – Съавт.: Н. Василев. – *Разшир. публ.*; **30-32. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие [: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума – „HOMO LUCIS

(ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка" : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **33. Правдомирова**, Д. Моят професионален път : Има такава професия – библиограф : Автобиобиблиогр. – София, 2024, с. 154-155.

Rep.: **1. Куманова**, А. На върха на времената [: Първа премиера на изд. в Музей-галерия „Анел" – 5.03.2024 г.]. // *За буквите – О писменехъ* : Кирило-Методиевски вестник (София). – N 76, 24 май 2024, с. 9 : с ил.; **2-4. Йовинска**, Л. Познанието като нравствено действие [: За XX Юбил. Студентска науч. конф. „Информация – Разум – Мъдрост" – 17 май 2024 г. : Водеща продукция на форума – „HOMO LUCIS (ЧОВЕКЪТ НА СВЕТЛИНАТА) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец : Тримата братя и златната ябълка" : Акад. интеракция – оратория-епифания на светлината / Сценарий и режисура А. Куманова и Н. Василев]. // SofiaPress: <https://sofiapress.com/bulgaria/%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d0%b5%d0%bf%d0%b8/>. – 16.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **5.** [**Съюз** на българските писатели : сайт] <https://sbp.bg/%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%be-%d0%bd%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%b4%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%b8%d0%b5/>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; [фейсбук страницата на Съюза на българските писатели: Facebook] <https://www.facebook.com/photo?fbid=860087219478287&set=a.656072113213133> <https://www.google.com/search?q=sbp+facebook+page+%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE+%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE+%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE&rlz=1C1GCEA_enBG973BG973&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEEUYOxjCAzIJCAAQRRg7GMIDMgkIARBFGDsYwgMyCQgCEEUYOxjCAzIJCAMQRRg7GMIDMgkIBBBFGDsYwgMyCQgFEEUYOxjCAzIJCAYQRRg7GMIDMgkIBxBFGDsYwgPSAQ0yMTU3NTQ0ODJqMGo3qAIIsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8>. – 18.05. 2024. – 2 с : с ил. – Снимката – на авт.; **6. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и

изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Библиотека*. – 2024, N 3, с. 75-105 : с ил., сх. – *Рез. на англ. ез. – Осн. публ.* – Прил.: Ил. 1. Сцена от Акад. интеракция в УниБИТ – жива икона „HOMO LUCIS (Човекът на светлината) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Трима братя и златната ябълка” / Фотогр. на Ивана Николова – студентка на УниБИТ; Ил. 2. Ансамб. за нар. танци „От извора” с худож. рък. Милев Младенов беше сред поздравилите – с китка хора – форума / Фотогр. на Ивана Николова – студентка на УниБИТ; Сх. 1. Сх. на основн. видове библиогр., историогр. и енциклопед. информ. ресурси на СНО при УниБИТ: 19 тома на *„Тр. на СНО при УниБИТ”*, 34 кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци”, 33 *е*-библ. / Авт.: студентът на УниБИТ Петър Петров; Сх. 2. Сх. – I. Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци” в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. Куманова[, д-р Н. Василев]; Сх. 3. Сх. – II. Влизането на томовете на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* и кн. от справ.-енциклопед. сер. „Факлоносци” в *е*-библ. на СНО при УниБИТ / Авт.: проф. д.п.н. А. Куманова[, д-р Н. Василев]; Гр. 1. Динамич. ред на бр. на докл., публ. по форумите на СНО в *„Тр. ...”* на науч. формация / Авт: [проф. д.п.н. А. Куманова,] гл. ас. д-р Светла Шапкалова; Гр. 2. Разпред. на студентите (по спец.) и докторантите (по докт. прогр.) на УниБИТ, дали опред. на феномена „Мъдрост” / Авт.: [проф. д.п.н. А. Куманова,] гл. ас. д-р Тина Петрова. Интервюиране на проф. А. Куманова по феноменолог. на форума; **7. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. / А. Георгиев, М. Матова. // *Науч.* тр. на УниБИТ. – Т. 21, 2023 / 2024, с. 227-256 : с 2 ил., 2 сх., 2 гр. – *Рез. на англ. ез. – Редуц. публ.*; **8. Георгиев**, Ангел. Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г. : Галапремиера – представ. на диптиха: *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)”* (С., 2023) – дело на проф. Милен Куманов (1942-2021) и *„Академик Никола Михов – Духът на Булгарика”* (С., 2023) – с автори: проф. А. Куманова и доц. Н. Казански, и т. 19 на *„Тр. на СНО при УниБИТ”* (С., 2024) : Комюнике / А. Георгиев, М. Матова, Богдана Катърска. // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 523-539. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **9. Груева**, А. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Преподобен Иван Рилски (876 – 18.VIII.946) – светец и отшелник. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4673). // *Пак там*, 2025, с. 1282-1283. <http://www.sno.unibit>; **10. Габерова**, С. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Раковски, Георги Стойков (1821-1867) – национален революционер, журналист и публицист. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4674). // *Пак там*, с. 1284. <http://www.sno.unibit>; **11. Иванова**, Т. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Христо Ботев (Хр. Б. Петков) (25.XII.1847 – 20.V. / 2.VI.1876) – поет и революционер. // *Куманов*, Милен. Православието в България : Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране

на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. – София, 2023. (N 4675). // *Пак там*, с. 1285. <http://www.sno.unibit>; **12. Петрова**, П. Индикативен реферат на: **Куманов**, Милен. Дякон Игнатий – духовното име на Васил Левски. // *Куманов*, Милен. Православието в България: Кратка историческа енциклопедия / библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. . – София, 2023. (N 4676). // *Пак там*, с. 1286-1287. <http://www.sno.unibit>; **13. Боянова**, Д. Индикативен реферат на: **Раздел** „Персонален биобиблиографски дискурс на енциклопедизма" от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4677). // *Пак там*, с. 1288-1289. <http://www.sno.unibit>; **14. Манева**, В. Индикативен реферат на: **Фрагмент** от раздела „I. I. Въведение" от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4678). // *Пак там*, с. 1290-1291. <http://www.sno.unibit>; **15. Кирилов**, Н. Фрагмент от раздела „Универсални енциклопедии с активна справочно-информационна тежест днес": енциклопедиите на Жан Гролие, Ефраим Чеймбърс, Дени Дидро от учебника: Куманова, А. Енциклопедика : Учебник по структуриране на енциклопедия. // *Куманова*, А. Енциклопедика / авт. Александра Куманова : „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия" – ПБ (КИЕ) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на енциклопедия. – София, 2023. (N 4679). // *Пак там*, с. 1292. <http://www.sno.unibit>.

Rev.: **1. Муканова**, П. Юбилейният сборник „LICHT, MEHR LICHT!" – компендиум на универсума. // *Издател* (София). – 2023, N 1, с. 68-72. – *Рез. на англ.ез.* – *Редуц. публ.*; **2. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!". // *Библиотека* (София). – 2023, N 1, с. 98-112 : с ил. – *Рез. на англ.ез.*; **3. Ралева**, Д. Пътят „през тръни към звездите!" (N 4282). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 19, 2024, с. 641-652. – *Осн. публ.*; **4. Муканова**, П. Юбилейният сборник „LICHT, MEHR LICHT!" – компендиум на универсума (N 4281). // *Пак там*, с. 636-640. – *Осн. публ.*; **5. Казански**, Н. *„LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов : Юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения"* – емблематично Festschrift издание на УниБИТ (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624; **6. Модева**, М. LICHT, MEHR LICHT! (N 4271). // *Пак там*, с. 590-594 : с ил.; **7. Здравкова**, Е. Като отзив за *„LICHT, MEHR LICHT!"*, изтръгнат от дълбините на сърцето (Онтологичен дискурс : Пътят към по-добрия свят) (N 4279). // *Пак там*, с. 628-631; **8. Назърска**, Ж. Мащабният проект на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4277). // *Пак там*, с. 622-624. – *Редуц. публ.*; **9. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"* (N 4280). // *Пак там*, с. 632-635. – *Редуц. публ.*; **10. Илиева**, С. Festschrift сборникът *„LICHT, MEHR LICHT!"*, посветен на 80-годишнината от

рождението на историка – енциклопедист и филантропа – хуманист проф. Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) (N 4283). // *Пак там*, с. 653-655; **11. Йорданов**, Ю. Як темел в българската историческа наука (Предизвикани размисли, породени от сборника *„LICHT, MEHR LICHT!"*, посветен на професор Милен Куманов) (N 4284). // *Пак там*, с. 656-660; **12. Тошев**, Т. Международното енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* **–** невероятна кулминация на неуморния труд на блестящия учен и историк професор Милен Куманов (N 4285). // *Пак там*, с. 661-665; **13. Йовчева**, Ц. *„LICHT, MEHR LICHT!"* – уникален труд за неуморния учен, неговата човечност и неудържимия му стремеж към познание (Апология за професор Милен Куманов на неговия последен интервюер) (N 4286). // *Пак там*, с. 666-675; **13. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **14.** Месуд Ахмади Афзади. Енциклопедията като свещено хранилище на знания и мъдрост (N 4643-2). // *Пак там*, с. 1173-1175. <http://www.unibit.sno.bg>; **15. Masood Ahmadi Afzadi**. Invocation in Hinduism and Islam Emphasizing Hindu Halghe (Circle) and Sufi Halghe (Circle) (N 4644). // *Пак там*, с. 1176-1185. <http://www.unibit.sno.bg>; **16. Lynden**, I. Foundations of the Bulgarian encyclopedics – and the acme of paragon in the Encyclopedia Orthodoxy in Bulgaria (N 4645-1). // *Пак там*, с. 1186-1187. <http://www.unibit.sno.bg>; **17. Линден**, И. (N 4645-2). // *Пак там*, с. 1188-1189. <http://www.unibit.sno.bg>; **18. Гридковець**, Л. Енциклопедика *„Православіє в Болгарії: коротка історична енциклопедія"* (N 4647). // *Пак там*, с. 1192. <http://www.unibit.sno.bg>; **19. Палагнюк**, О. Національна еклезіологічна ідентичність християнства в Болгарії (N 4648). // *Пак там*, с. 1194-1196. <http://www.unibit.sno.bg>; **20. Денчев**, С. Енциклопедичното мислене в рамките на световната справочно-информационна парадигма и българският принос (N 4649). // *Пак там*, с. 1197-1198. <http://www.unibit.sno.bg>; **21. Добрева**, В. Да запалиш факлата на националното самочувствие (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200 (N 4650). // *Пак там*, с. 1199-1200. <http://www.unibit.sno.bg>; **22. Данчева-Василева**, А. Първи фундаментален труд върху православието в България (N 4651). // *Пак там*, с. 1201-1208. <http://www.unibit.sno.bg>; **23. Модева**, М. *Православието в България. Енциклопедика* (N 4652). // *Пак там*, с. 1209-1210. <http://www.unibit.sno.bg>; **24. Петров**, И. Достойно есть! За книгата на проф. Милен Куманов *„Православието в България. Историческа енциклопедия"* (София, 2023) (N 4653). // *Пак там*, с. 1211-1213. <http://www.unibit.sno.bg>; **25. Врачева**, С. Проблеми на архитектурата в единствената Православна енциклопедия в България (N 4654). // *Пак там*, с. 1214-1216. <http://www.unibit.sno.bg>; **26. Правдомирова**, Д. Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) – с ново уникално издание-триптих на хипертекст в двукнижие: *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* на проф. Милен Куманов и учебниците *„Енциклопедика"* и *„Булгарика: Академик Никола Михов"* на проф. Александра Куманова (N 4655). // *Пак там*, с. 1217-1229. <http://www.unibit.sno.bg>; **27. Назърска**, Ж. Мащабният проект на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* : По изд.: LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор Милен Куманов ... . – София, 2022. (N 4656). // *Пак там*, с. 1230-1231. – *Разшир. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **28. Бужашка**, Б. За *„Православието в България (Кратка ист. енциклопед.)"*, посветена на 70 г. от възстановяването на Българската патриаршия (N 4657). // *Пак там*, с. 1232-1233. <http://www.unibit.sno.bg>; **29. Велев**, В. *Православието в България – кратка историческа енциклопедия* (N 4658). // *Пак там*, с. 1234-1235. <http://www.unibit.sno.bg>; **30. Спасов**, Р. *„Енциклопедика: Православието в България (кратка историческа енциклопедия)" на професор Милен Куманов* (N 4659). // *Пак там*, с. 1236-1237. <http://www.unibit.sno.bg>; **31. Казански**, Н. Дейксис

на научния редактор (Възраждането на енциклопедизма в България: Делото на Милен и Александра Куманови) (N 4660). // *Пак там*, с. 1238-1239. <http://www.unibit.sno.bg>; **32. Атанасов**, Х. Последното дело на последния български енциклопедист? (N 4661). // *Пак там*, с. 1240-1244. <http://www.unibit.sno.bg>; **33. Манчев**, В. *„Енциклопедика: „Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* на професор Милен Куманов (N 4662). // *Пак там*, с. 1245-1246. <http://www.unibit.sno.bg>; **34. Ралева**, Д. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4663). // *Пак там*, с. 1247-1252. <http://www.unibit.sno.bg>; **35. Здравкова**, Е. Триада от енциклопедични и историографски хипертекстове в учебно двукнижие (Библиографската школа на България в Академично действие) (N 4664). // *Пак там*, с. 1253-1254. <http://www.unibit.sno.bg>; **36. Шапкалова**, С. За енциклопедично издание *„LICHT, MEHR LICHT!"* и колосалния труд на проф. Милен Куманов *„Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)"* (N 4665). // *Пак там*, с. 1255-1257. – *Разшир. изд.* <http://www.unibit.sno.bg>; **37. Муканова**, П. Уникалното в първата българска енциклопедия по православието у нас (N 4666). // *Пак там*, с. 1258-1259. <http://www.unibit.sno.bg>; **38. Василев**, Н. Дейксис на научния редактор (Атлас на планетарния енциклопедизъм. *„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия"* – практически модел на енциклопедизма) (N 4667). // *Пак там*, с. 1260-1261. <http://www.unibit.sno.bg>; **39. Димчева**, А. Първа енциклопедия за православието в България (N 4668). // *Пак там*, с. 1262-1263. – *Осн. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>; **40. Велкова**, Т. Мащабен и трудоемък подвиг, на който проф. Милен Куманов е посветил 20 години от своя живот (N 4669). // *Пак там*, с. 1264-1265. <http://www.unibit.sno.bg>; **41. Писанов**, В. Л. Энциклопедия *„Православие в Болгарии"*: Автор-составитель Милен Куманов (N 4669-1). // *Пак там*, с. 1266-1267. <http://www.unibit.sno.bg>; **42. Йорданов**, Ю. Енциклопедично издание *„Православието в България"* на професор Милен Куманов – нравствен ипостас (N 4670). // *Пак там*, с. 1268-1270. <http://www.unibit.sno.bg>; **43. Добрев**, Д. *„Енциклопедика – „Православието в България"* на проф. Милен Куманов и проф. Александра Куманова (Универсален компедиум за изследователи от целия спектър на познанието и за фондовете на институциите на информатизацията по света и у нас) (N 4671). // *Пак там*, с. 1271-1272. <http://www.unibit.sno.bg>

Premieres: **1-3**. At every of annual Student scientific forums of ULSIT starting from the III-rd was displayed an exhibition from the issued at the time publications of the students of ULSIT in *e*-library ENCYCLOPEADICA, volumes of the *Proc. of SSS at ULSIT* and manuscr. of the prepared for publ. st.: **XVIII: 20.05.2022**; **XIX: 19.05.2023**; **XX: 17.05.2024** …; **4**. At the time of Hanukkah – the feast of the Light in the Central Sofia Synagogue (14.12.2023); **5-8**. At the time of Shab-e Yalda – the feast of the Light (21.12.2023) and Nowruz – Iranian New year (21.03.2024) in the Cultural center at the Embassy of the Islamic R. of Iran in Bulgaria and Yule-log (18.12.2023) in ULSIT; At the time of the First round table *Role of the woman in the family of the modern world* – Iranian Cultural center with the participation of ULSIT and UBJ – Sofia, 23.02.2024; **9**. First special premiere of the edition in the Museum-Gallery *Anel* – 5.03.2024 – a presentation of the first copies to the President of R. of Bulgaria Mr. Rumen Radev and HRH Simeon Saxe-Coburg-Gotha – King of Bulgarians: copies offered by A. K. and R. D. in the presence of ministers and intellectuals; **10**. In the Marble hall of the Russian House in Sofia – during the gala evening of the opera prima Rozalina Kasabova presentation of the edition – in the presence of professors and students of ULSIT and other universities, and intellectuals, foreign diplomats – 27.03.2024; **11**. In the Big hall of the emblematic Pignatelli Palace – Royal Artistic Circle in Barcelona, Spain – in the presence of scientists, public figures, businessmen, diplomats

– at the scientific forum and exhibition of ULSIT *The Unknown Fish Primary,* inaugurated by I. P. – Rector of the University and R. D. – President of the Board of trustees of ULSIT with official guests – Vice-President of R. Bulgaria Iliyana Yotova and HE Alexei Andreev – ambassador of R. of Bulgaria in Spain) – 6.09.2024.

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България: Кратка ист. енциклопед."*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

Публ. под егидата на Н. С. Даниил Български и Президента на Р. България Румен Радев.

ISBN 978-619-185-672-5

E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* и *наст. изд.* са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/36-ORTHODOXY-BULG-compend->.

Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2024/12/ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2024.pdf>; Столична библиотека <https://serdica.libsofia.bg/items/show/99635>; УниБИТ: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-1023/%d0%95%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20-%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be%20%d0%b2%20%d0%91%d1%8a%d0%bb%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%8f%20(%d0%9a%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%b0%20%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b0%20%d0%b5%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d1%8f)%20%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%be%

d1%84%d0%b5%d1%81%d0%be%d1%80%20%d0%9c%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%bd%20%d0%9a%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%20(1942-2021).pdf> <https://drive.google.com/drive/folders/1fU0o13cSVyelLArKQ_jxa92S1_1-fnHa?usp=sharing>.

Публ. по: **1. Списък** на цитираната и контекстовата литература в енциклопедията *„Православието в България”* : Библиометричен модел на хипертекста (по с. 1132-1340 в намиращото се под печ. изд. : **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) ... . – Ново изд. – София, 2024. / Под науч. ред. на А. Куманова (NN 4680-4692). // *Тр.* на СНО при УниБИТ. – Т. 20, 2025, с. 1293-1296; **2. Иванова**, Т. Книги, посветени на *персоналии* в биобиблиографията на проф. Милен Куманов (Справочно-информ. картина, предназначена за *е*-библиотека *„Клио” – вж* **N 80**) : Дипл. работа / Унив. по библиотекознание и информ. технол. Кат. „Библиотечни науки” ; Науч. рък. А. Куманова ; Рец. Н. Василев. – София, 2024. – 394 с. : с 76 ил. : Фрагм. (N 4712). // *Пак там*, 2025, с. 1313-1329. – База на *е*-б-ка CLIO <http://www.sno.unibit>.

9. **АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ** : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехъ, 2025. – 1176 с. : с 1124 ил., 6 табл., 3 сх. – Библиогр.: 8 104 ном. назв. в 4 систематиз. списъка на лит. (1. *ЮБ (КИЕ)* : 549 назв. ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 назв. ; 3. *ИБ (КИЕ)* : 961 назв. (общо на 24 ез.) ; 4. *М. Куманов : Биобиблиогр.* : 305 назв. (на 50 ез.). 9. изд. – (Факлоносци ; XLI)

Други библиогр. ред.: Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, София Василева, Диана Ралева, Десислава Костадинова, Марияна Максимова ; Други авт. на дейксиси: Л. Найдич, Н. Василев, Н. Казански, Месуд Ахмади Афзади.

ISBN 978-619-185-766-1

E ISBN 978-619-185-752-4

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

В навечерието на: 130-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. и 80-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Изд. е в чест на 75-год. от създаването на Държ. библиотекарски инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ.

Кн. *ПБ (КИЕ)* има предварит. публ.: 1. изд. – С., 2023 ; Ново изд. – С., 2024.

Кн. *М. Куманов : Биобиблиогр*. има предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

МИЛЕН КУМАНОВ:
СИСТЕМАТИЧНО-ХРОНОЛОГИЧНА БИОБИБЛИОГРАФИЯ

(КНИГИТЕ,
ПУБЛИКУВАНИ С *НЕГОВОТО АВТОРСТВО* И *ЗА НЕГО*)

(Stabat Bibliography:
Прижизнено базирана биобиблиография)

„Когато разказваме история,
Ние живеем
Памет."

Аманда Горман

Представяният биобиблиографски свод е **9-та** *(вж: с. 1100 тук:* N 289-и*)* **по ред систематизация** на вторично-документалните образи на **305** (289 + 16 с буквени обозначения: NN 225-а-е, 242-а, 289-а-и) **труда**, които са поднесени в съответствие с **характера на публикационното творчество на М. Куманов – енциклопедист, историк, библиограф, архивист, историограф, биограф, текстолог**, който е ***автор*** **или *основен двигател* на създадените от него творчески колективи на 223 справочно-енциклопедични монографични издания** (**NN 8-225 + 225-а-е, 289-а-и**) и ***научен редактор*** **и *консултант* на 49 тома от тях – периодични и продължаващи библиографски и историографски монографични издания** (**NN 226-274**).

Уникалният **справочно-енциклопедичен историографски историко-културен метод** на изследователя прави създадените от него документални произведения на писмените комуникации ценни **справочни издания** в пресичащото се поле на **архивистиката, библиографията, историографията, биографиката на дейците на историята и съвремието – на енциклопедиката** (за което е и **номинацията му през 2005 г. от Американския биографичен институт в Роли, щат Северна Каролина** в качеството на **автор на *„The Contemporary „Who`s, Who of Professional"***).

Именно разбирането за **справочно-енциклопедичния историографски характер** на **книгите, публикувани с *авторството* на М. Куманов**, е в основата на решението – те да бъдат отразени в ***две хронологични поредици***:

- ***многотомни* публикации** (**NN 8-38**), представени по **персоналии** (**NN 8-35**) и **топоси** (**NN 36-38**);

- ***еднотомни* издания**, подредени *вътрешно* **азбучно – в единен свод** и **по *заглавията* на трудовете на М. Куманов**, и **по *фамилиите на авторите*, в чиито книги М. Куманов заема ключово участие** (**NN 39-225-а-е, 289-а-и**); *тук* са поместени и публ. негови монографични трудове ***в периодични издания*** (**NN 48, 86**) и ***в юбилейни паметни сборници*** (**NN 276, 280 – NN 218-222**).

Статиите, рецензиите и други „малки" форми, написани от М. Куманов, *не* са обект на *това* библиографиране, защото **когнитологичното им равнище е изцяло инкорпорирано в справочно-енциклопедичните издания на персоналията от *самата нея***.

Извън обсега на библиографирането остава и богатата **филмография на персоналията** – **над 50 научно-документални и художествени филма**, на които **М. Куманов** е **научен консултант**, сред които са: ***„Капитан Петко войвода"*** (1981, 12-сериен филм, реж. Неделчо Чернев, сцен. Николай Хайтов), ***„Процесът Стамболийски"*** (1984, реж. Асен Траянов, сцен. Пелин Пелинов), ***„Съединението"*** (1985, реж. Асен Траянов, сцен. Пелин Пелинов), ***„Ритъмът на***

времето*: *Информационна карта на нестинарството” (2007, реж. Александра Куманова, сцен. Александра и Милен Куманови – версия на *бълг. ез.*; 2008 – версии на *бълг.*, *рус.* и *англ. ез.*) (*вж: с. 146-165; 223; 816-839; 918 на наст. изд.*)... ... ...

В свода са отразени и **периодичните и продължаващи издания**, на които **М. Куманов е научен редактор и консултант** (**NN 226-274**) – както се изтъкна *по-горе*.

Навсякъде в представеното информационно моделиране на библиографирания документален масив е проведена **диференциацията**: ***прижизнени*** (**NN 1-217, 226-274**; **276-279**) – ***посмъртни*** (**NN 218-225**; **280-289-а-и**) **издания**.

Самите томове на *многотомните* издания на персоналията са взети за **основа на номерацията** на библиографските записи *тук*.

Но **многотомни произведения на големи колективи**, в ***някой отделни* томове, в които М. Куманов има *публ.* или участие като *редактор, рецензент и проч.***, в *наст.* свод са отразени в **кумулацията на *еднотомните* издания с участието на персоналията**.

За достигането на **максимална компактност на представената систематика** – в указателя са използвани следните **методически решения**:

1. **Видът авторство (увод, предисл., състав., ред., коментар и т.н.) на М. Куманов** навсякъде е изведен графично **– като допълнително името му е изтъкнато по следния начин – при *неговите* трудове**: **Милен КУМАНОВ / Milen KUMANOV** (в **bold**); **при трудовете *за него***: ***Милен КУМАНОВ* / *Milen KUMANOV*** (в **bold** + ***Italic***).

2. **След съответните томове** се дават **рецензиите**, появили се *за тях*;

3. **За основа на библиографския свод** са взети **изданията – традиционни и електронни – на националната библиография на Р. България и генерираната от тях библиографска спецификация**; публ. са прегледани ***de visu*** (във връзка с което посочените описания са **редуцирани** и/или **допълнени**);

4. При окончателното редактиране на указателя е въведено **допълнително моделиране за ефективни оперативни справочно-информационни цели** (от **съдържателно** и **графично естество**);

5. Във възприетия **азбучен ред на подредба на материала по *заглавия*** за *вътрешно* структуриране на масива от публ. на М. Куманов **името на персоналията (*М. Куманов*) е пропуснато като редна дума в отразяването на *авторските* книги, но то е изтъкнато в зоната на *авторската отговорност***, **изписвана след косата черта** (/);

6. **За хронологични граници** на представяния свод е взет **периодът *от*** утвърждаването от ВАК с протокол N 8 / ***08.05.1972*** на дисертационния труд на М. Куманов (и поради това върхово в *този* указател са изведени **два раздела**:

I. Дисертация, *защитена от* М. К.: **N 1**;

II. Дисертации, *защитени под науч. рък. или при рец. на* М. К.: **NN 2-7** ***до 21.11.2021***);

7. ***Този* указател стъпва на предходните *публ.* – в 21 модификации**:

- *7 чисти* (= съдържат библиографска информация във вид на *пълни описания*) ***биобиблиографски списъка на биобиблиографираната персоналия*** *и*

- *14 вторично-документални публ.*, направени от автора на тези редове в академичния печат със *скрита* библиография (= съдържа *историографски* систематизирана обобщена библиографска информация), от които:

- *7 чисти биобиблиографски списъка*, от които:

- - *3 прижизнени биобиблиографски труда, публ. през*:

- - - *2008*:

- - - - 1. **КУМАНОВА, Александра. *Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог.

библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. А. **Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // <https:// www.researchgate.net/>. – 11.03.**2008**. – 42 с. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Предв. публ.*

- - - - 2. **КУМАНОВА, Александра**. ***Милен К. Куманов*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен Куманов***. – София, **2008**. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 779-800 : 136 ном. загл. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Рез. на рус. и англ. ез. – Основна публ.*

- - - ***2014***:

- - - - 3. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов*****а** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) (Продължж. и доп. I) / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански, В. Велев** ; Библиогр. ред.: Д. **Ралева** ... [и др.] ; Ез. ред.: **Н. Василев**. // *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2623. – Т. 12, **2014**, с. 545-565 : с ил. – Други библиогр. ред.: **С. Филипова, М. Максимова**. – Библиогр. списък: 164 ном. загл. в разд.: Многотомни публ. ; Еднотомни изд. – Именен показалец. – *Рез. на рус. и англ. ез.*)

- - *4 посмъртни биобиблиографски труда, публ. през*:

- - - ***2022***:

- - - - 4. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов*****а** : Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиография – 221 ном. назв. ; Именен показалец **/** Състав. А. **Куманова** ; библиогр. ред. Н. **Казански**, Н. **Василев**. **//** *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен Куманов*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen Kumanov*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. А. **Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: А. **Куманова**, Н. **Василев** ; ил. К. **Константинова** ; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, **2022**. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 1219-1244 (**N 285**).

- - - ***2023***:

- - - - 5. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов*****. Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиогр.) : 284 ном. назв. ; Именен показалец /** Състав. **А. Куманова ; библиогр. ред. Н. Казански, Д. Ралева, Н. Василев ;** ***Епиграм.:*** „Когато разказваме история, ние живеем Памет.” – ***Аманда Горман*** (N 3953). // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2526. – Т. 18, 2023, с. 510-579 : с портр. (**N 289**)

- - - - 6. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов*** **/** ***Milen Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг. / с. 1418-1422 ; рус. / с. 1423-1428 ; англ. / с. 1429-1434* ; Систематика на справочно-енциклопедичните монографични издания с авторството *на* М. Куманов : 289 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 80-год. на учения – към 2023 г.) / с. 1435-1486 ; 1487-1490 / А. Куманова ; библиогр. ред. Н. Казански, Д. Ралева, Н. Василев ; *Епиграм.:* „Когато разказваме история, ние живеем Памет.” – **Аманда Горман**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1800) / авт. Александра **Куманова** : ***„Православието в България: Кратка ист. енциклопед.”*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден.

– [1. изд.]. – София, 2023. – ISBN 978-619-185-596-4 ; E ISBN 978-619-185-597-1. – с. 1418-1422 ; 1423-1428 ; 1429-1434 ; 1435-1486 ; 1487-1490 : с портр. (**N 289-а-г**)

- - - 2024:

- - - - 7. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов*** **/** ***Milen Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг. / с. 1418-1422 ; рус. / с. 1423-1428 ; англ. / с. 1429-1434* ; Систематика на справочно-енциклопедичните монографични издания с авторството *на* М. Куманов : 292 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 80-год. на учения – към 2024 г.) / с. 1435-1486 ; 1487-1490 / А. Куманова ; библиогр. ред. Н. Казански, Д. Ралева, Н. Василев ; *Епигр.:* „Когато разказваме история, ние живеем Памет.” – **Аманда Горман**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България: Кратка ист. енциклопед.”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София, 2024. – ISBN 978-619-185-672-5 ; E ISBN 978-619-185-673-2. – с. 1418-1422 ; 1423-1428 ; 1429-1434 ; 1435-1486 ; 1487-1490 : с портр. (**N 289-д-з**)

Вж: библиогр. записи **NN 19-21**

След края на жизнения път на М. К. са публ. през ***2022-2024*** още ***негови 14 посмъртни биобиблиографии със скрита вторично-документална информация***:

- 14 посмъртни вторично-документални публ. със скрита библиография, от които:

- - - 2022:

- - - - 8. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов***. Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг.*) / А. **Куманова**. // *Библиотека* (София). – ISSN 0861-847X. – **2022**, N 6, с. 79-86 : с портр. ; ил. – *Рез. на англ. ез.* – Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика (**N 281**)..

- - - - 9. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов***. Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг.*) **/ А. Куманова** и др. **//** *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен Куманов*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen Kumanov*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, **2022**. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 977-980 : с портр**.**

Други авт.: **Н. Казански, Н. Василев, Д. Костадинова, Ц. Найденова**. – *Предварит. публ.* (**N 282**).

- - - - 10. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов***. Жизненный и творческий путь (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На рус.*) **/ А. Куманова** и др. **//** *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен Куманов*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen Kumanov*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, **2022**. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 981-984 : с портр**.**

Другие авт.: **Н. Казански, Н. Василев, Д. Костадинова, Ц. Найденова** (**N 283**).

- - - - 11. **КУМАНОВА, Александра.** ***Milen K. Kumanov***. Lifetime and evolution (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *In Eng.*) **/ A. Kumanova** et all. **//** *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен Куманов*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen Kumanov*** : Festschrift on the

occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, **2022**. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 985-988 : with portr.

Other authors: **N. Kazanski, N. Vasilev, D. Kostadinova, T. Naydenova** (**N 284**).

- - 2023:

- - - - 12-14. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 284 ном. моногр. изд.; Именен показалец**) / А. Куманова**. // *Уикипедия* <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0:%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD_%D0%9A%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2>. – 22.03.2023. – 90 с. (**NN 286-288**).

- - - - 15. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 284 ном. моногр. изд; Именен показалец**.) / А. Куманова**. // *Тр.* на Студентското науч. о-во приУнив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2526. – Т. 18, 2024, с. 509-579 : с портр. (**N 289**). <http://www.unibit.sno.bg>

- - - - 16-18. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 289 ном. моногр. изд; Именен показалец**.) / А. Куманова**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1800) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България**: **Кратка историческа енциклопедия”** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова** : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София, 2023. – ISBN 978-619-185-596-4 ; E ISBN 978-619-185-597-1. – с. 1429-1434. (**289-а**)

- - 2024:

- - - - 19-21. *Вж:* библиогр. запис **N 7**, в който са инкорпорирани

8. В раздела ***За него*** *тук* е публ. библиографското описание на посветените на персоналията юбилеейни сборници (**N 276, 280**), вторият от които е в памет на персоналията (**N 280**), и именно в него се появява *наст.* биобиблиография във вид на *предварителна публ.* (**N 285**).

- - 2025:

- - - - *Вж: наст. публ.* (**N 225-е**).

9. Разграничаването на **персоналиите** – **носители на *авторска отговорност*** и **тези, *за които*** **са публ.**, е фиксирано чрез графическата редакция на биобиблиографията – лицата от *първата* група са посочени в **bold**, а от *втората* – в ***bold + Italic***.

Личностното жертвено-благородно служене-отдаване на М. Куманов на истината – науката, фиксирано и чрез *наст.* труд, е причината той да бъде осъзнат (от съставителя и редакторите му) в жанр **Stabat Bibliography** (*лат.:* стоеше – мин. несв. вр. 3 л. ед. ч.; в смисъл: **причастност-библиография**, **отдаденост-библиография**).

Биобиблиографията
е *посветен на предстоящата*
в 2027 г.
85-та годишнина
от рождението на
М. Куманов.

Съдържание на биобиблиографията на М. Куманов

I. Дисертация, *защитена от* М. К.
(N 1) */ с. 1013*

II. Дисертации, *защитени под науч. рък. или при рец. на* М. К.
(NN 2-7) */ с. 1013*

III. Многотомни публикации на М. К.
(NN 8-38) */ с. 1014*

III. I. Персоналии
(NN 8-35) */ с. 1014*

III. II. Топоси
(NN 36-38) */ с. 1021*

IV. Еднотомни публикации на М. К.
(NN 39-225) */ с. 1021*

IV. I. Прижизнени издания
(NN 39-217) */ с. 1021*

IV. II. Посмъртни издания
(NN 218-225) */ с. 1069*

V. Периодични и продължаващи
библиографски и историографски издания
под *науч. ред.* на М. К.
(NN 226-274) */ с. 1077*

V. I. *Трудове на Студентското научно общество*
при Университета по библиотекознание и информационни технологии
(NN 226-241) */ с. 1077*

V. II. Библиографската и историографска
серия „Факлоносци” на
Академичното издателство „За буквите – О писменехъ”
(NN 242-274) */ с. 1085*

VI. *За него*
(NN 275-289-а-в) */ с. 1094*

VI. I. Прижизнени публикации
(NN 276-279) */ с. 1094*

VI. I. I. Книги
(N 276) */ с. 1094*

VI. I. II. Биобиблиографии в периодични, монографични и *е*-издания (NN 277-279) */ с. 1095*

VI. II. Посмъртни публикации (NN 280-289-б) *с. 1096*

VI. II. I. Книги (N 280) *с. 1096*

VI. II. II. Биобиблиографии в периодични, монографични и *е*-издания (NN 281-289-а-в) *с. 1098*

VI. II. III. Посмъртно посвещение на Милен Куманов (NN 289-б) *с. 1101*

I. Дисертация, *защитена от* М. К.

1971

1. **Балканската политика на първото сговористко правителство в България (1923-1926) / Милен КУМАНОВ**. – София : [М. Куманов], 1971. – 370 л. ; 1 автореферат (17 с.) Машинопис. – Науч. ръководител **Елена Диловска**. – Рец.: В. **Божинов, Я. Йоцов**. – Библиогр. в края на текста. – Защитена в БАН. Институт за история. – Утвърдена от ВАК с протокол N 8 / 08.05.1972.

949.72.053.1

COBISS.BG-ID 1260018404

II. Дисертации, *защитени под науч. рък. или при рец. на* М. К.

1987

2. **НЯГУЛОВ, Благовест, 1957- . Добруджанският въпрос във външната политика на България 1926-1931 г. / Благовест Нягулов Атанасов**. – София : [Б. Атанасов], 1987. – 428 л. ; 1 автореферат.

Възприета форма на името на дисертанта е **Благовест Нягулов**. – Машинопис. – Науч. ръководител **Милен КУМАНОВ**. – Рец.: **В. Трайков, П. Тодоров**. – Библиогр. в края на текста. – Защитена в БАН. Институт по история. СНС по нова и най-нова история. – Утвърдена от ВАК с протокол N 14-5 / 17.05.1988.

949.72.053.12

COBISS.BG-ID 1251700964

1988

3. **ГРЕБЕНАРОВ, Александър Георгиев, 1953- . Македонските бежански организации в България 1918-1928 г. / Александър Георгиев Гребенаров**. – София : [А. Гребенаров], 1988. – 384 л. ; 1 автореферат.

Машинопис. – Науч. ръководител **Милен КУМАНОВ**. – Рец.: Добрин Мичев, Васил Василев. – Библиогр. в края на текста. – Защитена пред СНС по нова и най–нова история. – Утвърдена от ВАК с протокол N 14-3.

941Б.086.3

COBISS.BG-ID 1251972580

4. **КАРАГАНЕВ, Румен Василев, 1955- . Българският излаз на Бяло море 1919-1934**

/ **Румен Василев Караганев**. – София : [Р. Караганев], 1988. – 299 л. ; 1 автореферат (21 с.)

Науч. ръководител **Милен КУМАНОВ**. – Рец.: **Димитрина Петрова, Стайко Трифонов**. – Библиогр. в края на текста. – Защитена пред СНС по нова и най-нова история. – Утвърдена от ВАК с протокол N 14-3.

941Б.086

COBISS.BG-ID 1251975140

1997

5. **ГЕНАДИЕВ, Генади Петров, 1949- . Бежанците във Варненско : 1879-1908 / Генади Петров Генадиев**. – София : [Г. Генадиев], 1997. – 133 л. ; 1 автореферат (1998. – 23 с.)

Принт. изд. – Науч. ръководител **Радослав Попов**. – Рец.: **Георги Марков, Милен КУМАНОВ**. – Библиогр. в края на текста. – Предложен от БАН ; Защитен пред СНС по нова и най–нова история. – Утвърден от ВАК с протокол N 8-5 / 28.04.1998.

949.72.051/.052

COBISS.BG-ID 1264147684

1999

6. **ВЕЛЕВ, Венцислав Иванов, 1970- . Западните поркайнини в българо-югославските отношения (1919-1931 година) / Венцислав Иванов Велев**. – София : [В. Велев], 1999. – 346 л. : с табл., к. ; 1 автореферат (29 с.)

Принт. изд. – Науч. ръководител **Милен КУМАНОВ**. – Рец.: **Георги Марков, Методи Петров**. – Библиогр. в края на текста. – Предложена от БАН ; Защитена пред СНС по нова и най–нова история. – Утвърдена от ВАК с протокол N 8-11 / 09.11.1999.

949.72.053.1 949.711/.717 327(497.2:497.1)

(091)

COBISS.BG-ID 1264245988

2012

7. **ШАРЕНКОВА, Светлана Стефанова, 1961- . Славянско-православен цивилизационен проект : опит за нова геополитика** : дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност [шифър] 05.02.24 Организация и управление извън сферата на материалното производство / **Светлана Стефанова Шаренкова**. – София : [С. Шаренкова], 2012. – 308 л. ; 1 автореферат (34 с.)

Науч. ръководител: **Стоян Денчев, Милен КУМАНОВ**. – Рец.: **Владимир Мигев, Евгени Манев**. – Библиогр.: л. 293-308. – Предложен от Унив. по библиотекознание и информ. технологии. Институт за научни изследвания и обучение на докторанти ; Защитен пред Науч. жури /10.10.2012.

(Подв.)

327.39(=81)(043.3) 281.9(043.3) 327:911.3(043.3) 32(470+497.2)(043.3)

COBISS.BG-ID 1269734884

III. Многотомни публикации на М. К.

III. I. Персоналии

Иван Дочев

2002-2003

8. **ДОЧЕВ, Иван Димитров, 1906-2006. Интервюта с *Иван Дочев*. Кн. 1 / [интервютата**

взеха] Милен КУМАНОВ, Ивайло Петров Иванов ; [**предисл. Милен КУМАНОВ**]. – Шумен : Аксиос, 2002 [деп. 2003] ([София : Вулкан 4]). – 236 с., 6 л. : ил., факс.

Възприетата форма на името на интервюиращото лице **Ивайло Петров Иванов** е **Ивайло Петров**. – Офс. изд. – Именен показалец.

ISBN 954-8789-98-1 (кн. 1)
949.72.05(092)(047.53) 329.73(497.2)(091)(092)
92 Дочев, Иван
COBISS.BG-ID 1039612132

9. **ДОЧЕВ, Иван Димитров, 1906-2006. Интервюта с *Иван Дочев*. Кн. 2** / [**интервютата взеха] Милен КУМАНОВ, Ивайло Петров Иванов** ; [**предисл. Милен КУМАНОВ**]. – Шумен : Аксиос, 2003 (София : ЕТ Даниела Убенова). – 222 с., 4 л. : ил.

Възприетата форма на името на интервюиращото лице **Ивайло Петров Иванов** е **Ивайло Петров**. – Офс. изд.

ISBN 954-310-005-5 (кн. 2)
949.72.05(092)(047.53) 329.73(497.2)(091)(092)
92 Дочев, Иван Димитров
COBISS.BG-ID 1041440484

Барбара Йелавич

2003-2012

10. **ЙЕЛАВИЧ, Барбара, 1923-1995. История на Балканите. Т. 1, XVIII-XIX век** / **Барбара Йелавич** ; прев. **Мирела Христова** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Амат-Ах, 2003 ([София : Скала]). – 412 с. : с портр., к., ил. – *вж* **N 12**

Ориг. загл. History of the Balkans. – Офс. изд. – Библиогр. с. 385-392. – Азб. показалец.

ISBN 954-9877-09-4 (т. 1)
949.7 COBISS.BG-ID 1039984356

11. **ЙЕЛАВИЧ, Барбара, 1923-1995. История на Балканите. Т. 2, XX век** / **Барбара Йелавич** ; прев. **Мирела Христова** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Амат-ах, 2003 ([София : Скала]). – 471 с. : с к. – *вж* **N 13**

Ориг. загл. History of the Balkans. – Офс. изд. – Библиогр. с. 448-458. – Азб. показалец.

ISBN 954-9877-09-4 (т. 1) 949.7
COBISS.BG-ID 1039984356

12. **ЙЕЛАВИЧ, Барбара, 1923-1995. История на Балканите. Т. 1, XVIII-XIX век** / **Барбара Йелавич** ; [**науч. ред. Милен КУМАНОВ**] ; [прев. **Мирела Христова**]. – 2. изд. – София : Амат-АХ, 2012 ([София] : Скала принт). – 412 с. : с ил., к. – *вж* **N 10**

Ориг. загл.: History of the Balkans. – 1. изд. 2003. – **Встъпителни думи към българското издание** / **Милен КУМАНОВ**: с. 9-10. – Библиогр.: с. 385-392. – Именен показалец.

ISBN 978-954-9877-27-4 (т. 1) 949.7
COBISS.BG-ID 1255103460

13. **ЙЕЛАВИЧ, Барбара, 1923-1995. История на Балканите. Т. 2, XX век** / **Барбара Йелавич** ; [**науч. ред. Милен КУМАНОВ**] ; [прев. **Мирела Христова**]. – 2. изд. – София : Амат-АХ, 2012 ([София] : Скала принт). – 472 с. : с к. – *вж* **N 11**

Ориг. загл.: History of the Balkans. – 1. изд. 2003. – Библиогр.: с. 448-458. – Именен показалец.

ISBN 978-954-9877-28-1 (т. 2) 949.7
COBISS.BG-ID 1255103460

Зина Маркова

2007-2008

14. **МАРКОВА, Зина Костадинова, 1940-2004. Избрани съчинения : в 2 т. Т. 1, Българското църковно-национално движение до Кримската война ; Българската екзархия 1870-1879 ; Четата от 1868 година : монографии** / **Зина Маркова** ; **състав.,** [**предг.**] **Милен КУМАНОВ**. – София : Акад. изд. „Проф. Марин Дринов", 2007. – 847 с. : с портр., к. Офс. изд. – Библиогр. след отд. произведения и под линия. – Показалци. – Рез. на рус., англ., фр. ез.

ISBN 978-954-322-229-2 (т. 1, подв.)
949.72.04(081.2) 949.72.042.3 949.72.042.1
COBISS.BG-ID 1227545572

Рец.: **Пулева**, Й. Възраждането и борбата за църковна национална независимост на българския народ в публикациите на професор Зина Маркова (N 489). // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ (София), Т. VI, 2011, с. 340-341. <http://www.unibit.sno.bg>

15. **МАРКОВА, Зина Костадинова, 1940-2004. Избрани съчинения : в 2 т. Т. 2, Студии и статии** / **Зина Маркова** ; **състав.,** [**предг.**] **Милен КУМАНОВ**. – София : Акад. изд. „Проф. Марин Дринов", 2008. – 574 с. : с портр. Текст и на фр., англ. ез. – Рез. на рус., англ. ез. – Офс. изд.

ISBN 978-954-322-249-0 (т. 2, подв.)
949.72.04(081.2) 949.72.042.3 949.72.042.1
COBISS.BG-ID 1228715236

Рец.: **Пулева**, Й. Възраждането и борбата за църковна национална независимост на българския народ в публикациите на професор Зина Маркова (N 489). // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ (София), Т. VI, 2011, с. 340-341. <http://www.unibit.sno.bg>

Стефан Стамболов

1997-2005

16. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 1, Писма, телеграми, записки и дневници** / **Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ** ... [и др.] ; [**предгилен Милен КУМАНОВ**]. – София : Отечество, 1997 ([София : ПК Д. Благоев-2]). – 624 с. – (Поредица Български страници)

Други състав.: **П. Свирачев, Д. Илиева**. – Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-419-076-7 (т. 1, подв.)
949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Ст.
COBISS.BG-ID 1031430116

17. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 2, Писма, телеграми, записки и дневници [1888-1889] / Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Отечество, 1997 ([София : ПК Д. Благоев-2]). – 431 с. – (Поредица Български страници)

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-419-077-5 (т. 2, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Ст.
COBISS.BG-ID 1031430116

18. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 3, Писма, телеграми, рапорти 1890 / Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Отечество, 1997 ([София : ПК Д. Благоев-2]). – 688 с. – (Поредица Български страници)

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-419-078-3 (т. 3, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Ст.
COBISS.BG-ID 1031430116

19. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 4, Писма, телеграми, рапорти, записки 1891 / Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Отечество, 1997. – 574 с. – (Поредица Български страници) Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-419-082-1 (т. 4, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Ст.
COBISS.BG-ID 1031430372

20. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 5, Писма, телеграми, рапорти, записки / Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Отечество, 1997. – 448 с. – (Поредица Български страници)

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-419-085-6 (т. 5, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Ст.
COBISS.BG-ID 1032867812

21. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 6, Писма, телеграми, рапорти, записки : април-декември 1893 / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2001 [деп. 2003]. – 921 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1528-8 (т. 6, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1040113380

22. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 7, Писма, телеграми, рапорти, записки : януари-май 1894 / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2001 [деп. 2003]. – 914 с. Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1529-6 (т. 7, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1040113380

23. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 8 Писма, телеграми : 19.V.1894-5.VII.1895 / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2002 [деп. 2003]. – 848 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1605-5 (т. 8, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1040113380

24. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 9, Писма, телеграми, статии, съобщения / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2002 [деп. 2003]. – 724 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1681-1 (Т. 9, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1040581348

25. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 10, Писма, телеграми, бележки / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2001. – 820 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1681-1 (Т. 10, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1040581348

26. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 11, Писма, телеграми, записки, доклади / Стефан Стамболов ; състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2002 [деп. 2003]. – 682 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1687-X (т. 11, подв.)

949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1040113380

27. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 12, Писма, телеграми, записки 1888 / Стефан Стамболов ; състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2003. – 708 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1688-8 (т. 12, подв.)

949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1040463332

28. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 13, Телеграми и писма / Стефан Стамболов ; състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2003. – 415 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1713-2 (т. 13, подв.)

949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1040581348

29. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 14, Писма, телеграми рапорти, бележки 1890 / Стефан Стамболов ; състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2003. – 574 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1730-2 (т. 14, подв.) ; ISBN 954-07-1730-3

949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1040581348

30. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 15, Писма, телеграми, рапорти, доклади 1891 / Стефан Стамболов ; състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2003. – 996 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1821-X (т. 15, подв.)

949.72.051(092)(093.3)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1041441764

31. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 16, Писма, телеграми, рапорти, записки / Стефан Стамболов** ; **състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; под ред. на **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2003. – 828 с.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на рус., англ. ез.

ISBN 954-07-1865-1 (т. 16, подв.)
949.72.051(092)(093.3)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1041441764

32. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 17, Парламентарни речи 1879-1894 / Стефан Стамболов** ; **състав. Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ** ; предисл. **Димитър Иванов**. – София : Отечество, 1995. – 551 с. – (Поредица Български страници)

Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 954-419-053-8
949.72.051(042) 328(497.2)(091)(042)
COBISS.BG-ID 1031430628

33. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 18, Публицистика 1875-1895 / Стефан Стамболов** ; **състав. Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**. – София : Отечество, 1996. – 584 с. – (Поредица Български страници)

Стефан Стамболов като публицист / **Д. Иванов**. – Офс. изд.

ISBN 954-419-057-0 (подв.)
886.7-4
COBISS.BG-ID 1029993188

34. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив. Т. 19: Биографии / Състав., [предисл.] Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; Ред. **Димитър Иванов**. – София : Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2005. – 1168 с.: с ил., портр., факс. – Текст и на рус. ез.

ISBN 954-07-2198-9
(949.72.051(092)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1043895524

35. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Личен архив: Т. 20. Биографии / Стефан Стамболов** ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; **предисл. Милен КУМАНОВ**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2005. – 980 с.: с ил., портр., факс.

Изд. на БАН. Науч. арх. – Именен показалец, геогр. показалец след отд. кн. – *Съдържа* и фототип. изд. на кн. ***Стефан Стамболов*** и новейшата ни история / **Д. Маринов** ; ***Стамболов*** : Историко-публицистичен очерк / **Димитър Иванов**.

ISBN 954-07-2199-7 (т. 20 , подв.)
949.72.051(092)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1045975524

Вж **NN 60, 88, 135,153, 188, 205**

III. II. Топоси

2012

36. **ИВАНОВ, Димитър Христов, 1951- . Кооперативното движение в България : енциклопедия А-Я. Т. 1**, 1890-1947 / [**Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**] ; [ред. кол. **Петър Стефанов** ... и др.]. – София : Бълг.-рус. информ. пул, 2012. – 340 с. : с ил., портр.

Други ред.: **Александър Андонов Шишков, Александър Стойнов Чокойски, Ваня Събева Боюклиева, Вежен Цветанов Велков, Венета Димитрова Наскова, Георги Димитров Стоянов, Георги Христов Теленчев, Диана Георгиева Цакова, Живко Стефанов Йончев, Красимир Костадинов Буков, Марин Пенчев Маринов, Митко Койчов Базитов, Михаил Александров Кърлин, Николина Матеева Сталева, Тодорка Иванова Петрова**. – Библиогр.: с. 333-338.

ISBN 978-954-9422-19-1 (т. 1, подв.)
334.6(497.2)(091)(035)
COBISS.BG-ID 1248075236

2019

37. **БЪЛГАРИЯ във Втората световна война 1941-1945 : кратка историческа енциклопедия. Ч. 1, А-М / Милен КУМАНОВ, Десислава Костадинова, Тодор Ст. Тодоров** ; науч. ред. **Милен КУМАНОВ**. – В. Търново : Ивис, 2019. – 816 с. : с ил., портр. – *вж* **N 193**

Загл. и на англ. ез.: Bulgaria in The Second World War 1941-1945.

ISBN 978-619-205-118-1 (подв.)
94(497.2)1941/1945(031)
COBISS.BG-ID 1289561572

38. **БЪЛГАРИЯ във Втората световна война 1941-1945 : кратка историческа енциклопедия. Ч. 2, Н-Я / Милен КУМАНОВ, Десислава Костадинова, Тодор Ст. Тодоров** ; **науч. ред. Милен КУМАНОВ**. – В. Търново : Ивис, 2019. – 800 с. : с ил., портр., табл. – *вж* **N 193**

Загл. и на англ. ез.: Bulgaria in The Second World War 1941-1945.

ISBN 978-619-205-119-8 (подв.) 1. Втора световна война – участие – България – енциклопедии
94(497.2)1941/1945(031)
COBISS.BG-ID 1289729764

IV. Еднотомни публикации на М. К.

IV. I. Прижизнени издания

1975

39. **БЪЛГАРИЯ и европейските страни през XIX – XX в.** : [Сборник научни изследвания] : посвещава се на *чл.-кор.* ***Туше Влахов*** по случай 70-год. му / ред. кол. **Хр. Несторов** – отг. ред. ... [и др.]. – София : БАН, 1975. – 334 с. : с 1 портр.

Други ред. : **Хр. Михова, М. Семков, Л. Панайотов, В. Георгиев, Н. Ников**. – Изд. на БАН. ЕЦНПК по история, Бълг. ист. д-во. – 900 тир. – Библиогр. на трудовете на ***Т. Влахов***: с. 21-25 и под линия. – Рез. на фр., нем., англ. ез. *Съдържа:* ***Туше Христов Влахов*** – живот и творчество / **Хр. Несторов**. Библиография на трудовете на чл.-кор. *проф.* ***Туше Хр. Влахов*** / **Л. Чифчиян**. Български дипломатически акции пред Европа в началото на 40-те години на XIX в. / **Кр. Шарова**. Франция, католицизмът в Ориента и в България през 40-те – 50-те години на

XIX в. / **Н. Генчев**. Френската политика на Балканите през 1848-1849 г. / **С. Дамянов**. Наченки на германско икономическо влияние на Балканите и в Турция през 60-те – 70-те години на XIX в. / **В. Паскалева**. Лионската секция на Първия Интернационал 1865-1866 / **Хр. Ив. Христов**. Турската конституция от 1876 г. и българският въпрос / **Йоно Митев**. Образуването на първото правителство след освобождението на България 1879 / **М. Петров**. Англия и руско-българското помирение 1894-1896 / **А. Пантев**. Из парламентарната дейност на българските революционни марксисти в началото на века 1901-1903 / **Ст. Грънчаров**. Из дейността на австро-унгарската дипломация на Балканите в началото на Първата световна война / **М. Лалков**. Комунистическата парламентарна група след Септемврийското въстание през 1923 г. / **Б. Григоров**. Българо-гръцки отношения юни 1923 – януари 1926 г. / **Милен КУМАНОВ**. Чуждият капитал в Турция между двете световни войни / **Дж. Хаков**. Фашистка Италия и ВМРО / **И. Димитров**. Международната обстановка през лятото и началото на есента на 1933 г. и подготовката на Балканския пакт / **Хр. Данева-Михова**. Социалдемокрацията и проблемът за мира и колективната сигурност в Европа 1933-1939 / **Ив. Б. Хараламбов**. Голистката концепция на Франция в европейската политика 1945-1970 / **Ел. Жекова-Цветкова**. Върху някои въпроси на англо-американските противоречия в Близкия Изток 1945-1955 / **Хр. Мирчева**.

941Б.07/.083 941Б.084 941Б.085/.086 940.2 940.5

COBISS.BG-ID 1087561444

1978

40. **ВЪНШНАТА политика на България 1878-1944** : [сборник статии] / ред. **В. Божинов** ... [и др.]. – София : БАН, 1978. – 420 с. – (Изследвания по българска история ; 3) – *вж* **N 41**

Други ред.: **Цв. Тодорова, Н. Ников, Вл. Топалов, Милен КУМАНОВ**. – Изд. на БАН. Инст. за история. – 1 700 тир. – Рез. на рус. и англ. ез.

Съдържа: Военният аспект на българо-руските отношения (1877-1885) / **Г. Вълков**. Дипломатическата дейност на Иван Евстатиев Гешев в Европа относно признаване на Съединението / **Й. Митев**. За отношението на руския буржоазен печат към българските събития (август 1886 – юли 1887) / **А. Пантев**. Австро-Унгария и България след падането на Стамболовия режим (1894-1896) / **Р. Попов**. Външно-политическа ориентация и дейност на българските правителства (1901-1903) / **С. Грънчаров**. БРСДП (т.с.), БРСДП (об.) и БЗНС по външната политика на българските буржоазни правителства (1908-1912) / **Цв. Тодорова**. Западна Тракия в дипломатическата борба (1921- 1924) / **В. Божинов**. Посещението на ***Ал. Стамболийски*** във Великобритания / **В. Топалов**. Към въпроса за българо-югославските политически отношения (дек. 1923 г. – ян. 1926) / **Милен КУМАНОВ**. За българската външна политика през 30-те години (1931-1938) / **В. Бистрицки**. Международните отношения на България (1 март – 22 юни 1941) / **Д. Сираков**.

941Б.084 941Б.085/.086

COBISS.BG-ID 1088456420

1980

41. **ВЪТРЕШНАТА политика на България през капитализма 1878-1944** : [сборник изследвания] / ред. **Й. Митев** – отг. ред. ... [и др.]. – София : БАН, 1980. – 274 с. – (Изследвания по българска история ; 5) – *вж* **N 40**

Други ред.: **Д. Мичев, Ел. Стателова, Р. Манафова**. – Изд. на БАН. Инст. за история. – Библиогр. под линия. – Рез. на рус. и англ. ез.

Съдържа: Развитието на капитализма в България (1885-1894) и икономическата политика на Стамболовия режим / **Д. Мичев**. Програми и устави на буржоазните партии в края на XIX и началото на XX в. / **В. Николова**. Проблеми на вътрешната политика на второто народнолиберално правителство (1903-1908) / **Ж. Попов**. Към историята на буржоазните и дребнобуржоазните политически партии в Кюстендилски окръг (1918-1923) / **Милен КУМАНОВ**. ***Георги Димитров*** за единния фронт и работническо-селската власт в периода (1922-1924) / **Й. Митев**.

Социалдемократическата партия в България (февр. 1924 – окт. 1926 г.) / **Б. Григоров**. Аграрната политика на българските правителства по бежанския въпрос в периода 1919-1932 / **Т. Косатев**.

941Б.084
941Б.085/.086
COBISS.BG-ID 1088483812

42. **ПРОУЧВАНИЯ за историята на еврейското население в българските земи XV–XX в.** : [сборник статии] / ред. кол. **Н. Тодоров** ... [и др.]. – София : БАН, 1980. – 320 с.

Други ред.: **С. Дамянов, М. Исусов, Д. Коен, Сн. Панова**. – Изд. на БАН. Инст. за балканистика. – 1 500 тир. – Библиогр. под линия. – Показалци.

Съдържа: Еврейското население в балканските провинции на Османската империя през XV-XIX в. / **Н. Тодоров**. Еврейската община в българските земи през XVI-XVIII в. / **Сн. Панова**. Българската възрожденска художествена култура и еврейското население / **А. Рошковска**. Просветно и културно приобщаване на българските евреи от Освобождението до Първата световна война / **Р. Манафова**. Влияние на българската култура върху културата на българските евреи.

Авт. в сб.: **Николай Т. Тодоров, Симеон Ангелов Дамянов, Давид Коен, Снежанка Панова, Анна Рошковска, Райна Манафова, Давид Бенвенисти, Исак Москона, Малинка Синурска, Анри Асса, Милен КУМАНОВ, Стоян Рачев, Нансен Бехар, Лилия Петрова, Дора Донска, Лиляна Шанданова, Сима Давидова**.

941Б
COBISS.BG-ID 1097834468

1981

43. **СЪБИТИЕ с непреходно значениее** (90 години от Бузлуджанския конгрес 1891 г.) / **Милен КУМАНОВ**. – София : Соф. ГК на БКП ; Инст. за пропаганда на марксизма-ленинизма при Соф. ГК на БКП, 1981. – 24 с.

Библиогр. в края на публ.

1983

44. **КРАТЪК исторически справочник** : Т. 3, България / **Веска Николова, Милен КУМАНОВ**. – София : Нар. просвета, 1983. – 431 с. : с ил., портр., факс., 40 л. : ил., факс., репрод.

93/99(03) 941Б(03)
COBISS.BG-ID 1094583524

45. **СЕПТЕМВРИЙСКОТО въстание 1923** [Изобразителен материал] : 60 години от началото на Септемврийското народно антифашистко въстание : [комплект илюстрации] / **Милен КУМАНОВ** ; худож. **Кремен Бенев ; ред. Тинка Коцева**. – София : Септември, 1983. – 1 папка (31 отд. л.) : ил.

949.72.053.111(084.1)
COBISS.BG-ID 1268774884

1984

46. **ИСТОРИЯ на Кюстендилската окръжна организация на БКП** / **Елена Димитрова** ... [и др.]. ; ред. комис. **Добрин Мичев** – отг. ред., **Илчо Димитров**. – София : Партиздат, 1984. – 676 с. : с табл.

Други **авт.: Милен КУМАНОВ, Г. Наумов, А. Стоилкова, Ив. Домусчиев, С. Рачев, Д. Митев, К. Петров, С. Точев**. – 8 110 тир. – Библиогр. под линия. – Именен показалец, геогр. показалец.

3КБ.6
COBISS.BG-ID 1091866084

1985

47. **АРШИНКОВ, Стоян Иванов, 1902-1991.** „Мила родино" – ***Цветан Радославов Хаджиденков*** : [биографичен очерк] / **Стоян Аршинков** ; **отг. ред. Милен КУМАНОВ**. –

София : БАН, 1985. – 182 с. : с ил., портр., факс., 4 л. : ил. – (Наука, знание, практика)
Именен показалец.
370Б(092)
92 Радославов, Цв.
COBISS.BG-ID 1086385380

48. **СЪВЕТСКАТА историография и някои проблеми на Втората световна война** / **Милен КУМАНОВ**. // *Актуални проблеми на науката* / Бълг. акад. на науките. Ц-р за науч. информ. (София). – 1985, N 4, с. 1-39.
Библиогр. в края на публ.

1987

49. **КЪРШОВСКИ, Сава Попхристов, 1847-1913.** Апостолите на свободата в Елена [***В. Левски, А. Кънчев***] / **Сава Кършовски** ; **предг., осъвременяване на правописа и бел. Милен КУМАНОВ**. – София : БЗНС, 1987. – 112 с. : с портр.
Съдържа и фотопип. изд. на кн. от 1902 г.
Кн. са в папки.
941Б.082(092)
92
COBISS.BG-ID 1094901988

1988

50. **ЧЕШМЕДЖИЕВ, Григор Иванов, 1879-1945.** Политически спомени / **Григор Чешмеджиев** ; състав. и бел. [с предг.] **Боян Григоров** ... [и др.] ; под науч. ред. на **Боян Григоров**. – София : ОФ, 1988. – 575 с. – (Поредица Дневници и спомени за българската история)
Други **състав.**: **Р. Попов, Милен КУМАНОВ**. – 2 500 тир. – Обществено-политическата дейност на ***Григор Чешмеджиев*** / **Боян Григоров**.
941Б.086(093.3)
COBISS.BG-ID 1102262756

1990

51. **ДИМИТРОВ, Пашанко Димитров.** ***Борис III цар на България*** **– 1894-1943** : труженик, гражданин, цар : [биография] / **Пашанко Димитров** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ, С. Калев**]. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 1990 (В. Търново : Абагар). – 267 с. : с ил., 11 л. : ил.
Библиогр. с. 265-266.
949.72.053(092)
92 Борис III
COBISS.BG-ID 1090057700

52. **ИСТОРИЯ** : за 6. клас : учебно помагало на ЕСПУ – за временно ползване / **Милен КУМАНОВ, Мария Радева**. – София : Нар. просв., 1990. – 64 с. : с ил., портр., факс.
Без кор.
372.894.1Б(075.2)
COBISS.BG-ID 1094778852

53. **ОБЩЕСТВЕНО-политическия живот на България 1878-1944** : [сборник] / ред. **Д. Мичев** – отг. ред. ... [и др.]. – София : БАН, 1990. – 334 с. – (Изследвания по българска история ; 10)
Други **ред.**: **В. Топалов, Милен КУМАНОВ, В. Николова**. – Изд. на БАН. Инст. по история. – 850 тир. – Библиогр. под линия. – Рез. на рус., англ. ез.
941Б.084/.086
COBISS.BG-ID 1096220644

54. **ДВОРЦОВИ и дипломатически спомени 1887-1915** / **Анна Станчова**, родена **графиня де Грене** ; [Прев. от англ. **Мария Савова**] ; [С предг. от **Иван Йовков**] ; [**Поясн. бел. Милен КУМАНОВ** : с. 212-219]. – 2. изд. – София : Бълг. художник ; Унив. изд. Св. Климент Охридски, 1991. – 223 с., 16 л. : ил. – (Корона)

1. изд. 1934.
949.72.051
949.72.052
COBISS.BG-ID 1099764964

55. **ИСТОРИЯ на България** : в 14 т. / глав. ред. **Димитър Косев** – предс. ... [и др.]. Т. 7, Възстановяване и утвърждаване на българската държава ; Националноосвободителни борби 1878-1903 / **Любен Беров** ... [и др.] ; ред. кол. **Христо Христов** – отг. ред. ... [и др.] ; карти **П. Коледаров**. – София : БАН, 1991. – 559 с. : с ил.

Други **авт.**: **В. Божинов, Г. Георгиев, С. Грънчаров, Ил. Димитров, Д. Дойнов, Й. Йотов, Милен КУМАНОВ, К. Ламбрев, В. Николова, Л. Панайотов, К. Пандев, А. Пантев, М. Петров, Е. Стателова, Ив. Тапиев, Г. Тодоров, Вл. Топалов, Кр. Шарова. – Други глав. ред. : Хр. Христов, Н. Тодоров, В. Василев, Л. Ангелов, В. Божинов, Хр. Ганев, Ил. Димитров, М. Исусов, Л. Панайотов, В. Хаджиниколов, Кр. Шарова** ; Други ред. на т. 7: **С. Грънчаров, Е. Стателова**. – Изд. на БАН. Инст. по история. – Хронологична таблица / **Кр. Топаленкова**. – Офс. изд. – Библиогр. / състав. **Б. Тонинска-Дончева**: с. 539-554. – Именен показалец, геогр. показалец / състав. **Л. Радкова**. – 5 000 тир.

Изд. е посветено на 1 300-год. от създаването на бълг. държава.
949.72 949.72.051 949.72.052.1
COBISS.BG-ID 1091847140

56. **ЙОАННА, царица българска, 1907-2000.** Спомени / царица **Йоанна** ; прев. от итал. **Йорданка Безлова** ; [с **предг.** от **Милен КУМАНОВ, Джовани Артиери**] ; [с послесл. от **Емил Илиев**]. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 1991. – 184 с., 24 л. : ил., портр. – (Корона)

Ориг. загл.: Memorie.
949.72.053(093.3)
COBISS.BG-ID 1026586084

57. **МАТОШИЧ, Йое.** Кървава България : [спомени] / **Йое Матошич** ; **прев. [от сърбо-хърв.], предг. Милен КУМАНОВ**. – [София] : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 1991. – 72 с., 8 л. : портр., ил.

Ориг. загл. Krvava Bugarska / **Joe Matosic**. – Офс. изд. – Именен показалец.
949.72.041
COBISS.BG-ID 1025139172

58. **МЮЪР, Надежда.** ***Димитър Станчов*** : Патриот и Космополит (1864-1940) / Прев. от англ.: **Силвия Големанова** ; Встъпл.: **Стивън Рънсиман** ; Предг.: **Дж. П. Гуч** ; **Предг. на бълг. изд., ред., поясн. бел. и индекси: Милен КУМАНОВ**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 1991. – 287 с. : с фотогр.

Именен, геогр. Показалец.
327(497.2)(091)(092)
949.72.05(092)
92 Станчов, Д.
COBISS.BG-ID 1025358308

59. **ПОЛИТИЧЕСКИТЕ партии, организации и движения в България и**

техните лидери 1879-1949 : кратък исторически справочник / Милен КУМАНОВ. – София : Просвета, 1991. – 256 с. – *вж* **NN 83, 160**

Библиогр. с. 250-251.

949.72.05(035) 320(497.2)(091)(035)

COBISS.BG-ID 1093499108

60. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895.** Дневник / **Стефан Стамболов** ; състав. **Петър Свирачев, Дарина Илиева** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 1991 (Хасково : Ат. Стратиев). – 168 с., 4 л. : ил., портр., факс. – (Библиотека Архив) – *вж* **NN 16-35, 88, 135, 153, 188, 205**

949.72.51.2(093.3)

COBISS.BG-ID 1099605476

1992

61. **МУШАНОВ, Никола**. Спомени : Дневник / [**Състав. и поясн. бел. Милен КУМАНОВ**]. – София : Христо Ботев, 1992. – 103 с.

1993

62. **АБДИКАЦИЯТА на цар Фердинанд** : документи, спомени, факти / **състав., ред., [предг.] Милен КУМАНОВ**. – София : Отечество, 1993. – 102 с. – (Малка историческа библиотека)

Офс. изд.

ISBN 954-419-024-4 (не е отпеч.)

949.72.052.3(092)

92 Фердинанд I

COBISS.BG-ID 1026487524

63. **БОЛГРАДСКАТА гимназия** : сборник [доклади] по случай 135 г. от основаването ѝ / **Ангел Кондев** ... [и др.] ; науч. ред. **Николай Жечев**. – София : Култ.-просв. център Васил Априлов, 1993. – 288 с., 8 л. : портр., факс., ил. Други **авт.**: **А. Пантев, Б. Нягулов, В. Маринова, В. Тилева, Вл. Пенчев, Д. Дончев, Е. Стоилова, Е. Челак, Е. Стоянова, Ив. Базан, Ив. Грек, Ив. Стоянов, К. Калчев, К. Коджабашева, М. Никифорова, М. Бъчваров, М. Димитрова, Милен КУМАНОВ, Н. Жечев, Н. Кауфман, Н. Червенков, Н. Янакиев, Н. Милиш, Р. Харизанова, Ст. Брезински**. – Офс. изд. – Библиогр. след отд. части.

ISBN 954-8528-01-0

373.5(478.9)(091)(063)

323.1(478.9=867)(091)(063)

COBISS.BG-ID 1026944740

64. **ЕЛИН ПЕЛИН**. Вероучение / [**публ. и послеслов: Милен КУМАНОВ**]. – 4 [фототип. изд.]. – [София :] Изд. к-ща Ламе-3, 1993. – 34 с. : с ил. – (Четиво за деца)

1. изд. 1936. – На гърба на загл. с.: Учеб. Помагало за ученици от второ отделение по прогр.

От 1936 г., одобрен[о] от Св. Синод и от Мин. на нар. просвещение с[ъс] Заповед N 2876 от 28.X.1936 г.

65. **МАКЕДОНИЯ : кратък исторически справочник / Милен КУМАНОВ**. – София : Тина прес, 1993. – 288 с.

Библиогр. с. 283-287.

ISBN 954-8309-05-X

949.72.04(035) 949.72.05(035)
949.717(035)
COBISS.BG-ID 1026483940

66. **МАДЖАРОВ, Михаил И**. **Последните години от живота на *Константин Стоилов*** : [Изследване] / [С **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – [2. изд.]. – София : Отечество, 1993. – 120 с. – (Малка историческа библиотека)
ISBN 954-419-026-0
32(497.2)(091)(092)
949.72.05(092)
92 Стоилов, К.
COBISS.BG-ID 1025344484

67. ***Александър МАЛИНОВ* – познатият и непознатият** : [биография] / **Милен КУМАНОВ**. – София : Фонд. „Иван Вазов", 1993. – 124 с.
Изд. на Фонд. Ив. Вазов.
Изд. център.
949.72.05(092)
92 Малинов, Ал.
COBISS.BG-ID 1026493668
Рец.: **Продрум Димов**. Добросъвестен поглед към нашето минало. // *Веч. новини*, III, N 19, 25-26 ян. 1994.

68. **МАЛИНОВ, Александър Павлов, 1867-1938. Странички от нашата нова политическа история** : [спомени] / **Александър Малинов** ; **послесл. Милен КУМАНОВ**. – 2. изд. – София : Христо Ботев, 1993. – 142 с.
1. изд. 1938, изд. на Придворна печ. – Именен показалец.
ISBN 954-445-048-3
949.72.05(093.3)
COBISS.BG-ID 1026494692

69. **ПЕШЕВ, Петър Иванов, 1858-1931**. Историческите събития и деятели от навечерието на Освобождението ни до днес : с бележки за живота ми : чуто, видяно, преживяно / **Петър Пешев** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – София : БАН, 1993. – 14, 865, XVIII с. : с ил., 6 л. : портр., ил. – (Минало и личности)
Офс. изд. – Фототип. изд. на 3. изд. от 1929 г.
ISBN 954-430-155-0 (Подв.)
949.72.05(093.3)
COBISS.BG-ID 1026498020

70. **РАБАДЖИЙСКА, Ана Атанасова, 1959- . Тестове по история на България** : учебно помагало за учениците от 5, 6, 9, 10 и 11 клас на единните общообразователни училища / **Ани Рабаджийска** ; **предг. и ред. Милен КУМАНОВ**. – София : Пеликан алфа, 1993. – 51 с.
Възприетата форма на името на авт. **Ани Рабаджийска** е **Ана Атанасова Рабаджийска**.
ISBN 954-511-016-3
372.893(079)(075.2)
93/99(079)(075.3)
COBISS.BG-ID 1025511652

71. **РАДОСЛАВОВ, Васил Христов, 1854-1929. България и световната криза**

: [мемоари] / **Васил Радославов** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – 2. фототип. изд. – София : БАН, 1993. – 22, VIII, 220 с. : с портр., к. – (Минало и личности)

1. изд. 1923 на изд. **Сава Тодоров**.

ISBN 954-430-165-8 (подв.)
949.72.053(093.3)
COBISS.BG-ID 1026499300

72. **САКЪЗОВ, Янко Иванов, 1860-1941. Интелигенцията и нейната роля в обществото : избрани съчинения** / **Янко Сакъзов** ; **състав. и предг. Милен КУМАНОВ**. – София : Христо Ботев, 1993. – 207 с. – (Социалдемократическа библиотека)

Офс. изд.

ISBN 954-445-133-1
329(497.2)БСДП(091)(081.2)
949.72.05(081.2)
COBISS.BG-ID 1025364452

73. **ФИЛОВ, Богдан Димитров, 1883-1945. Старобългарското изкуство** : [изследване] / **Богдан Филов** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – [2. изд.]. – София : Отечество, 1993. – 128 с. : с ил. – (Малка историческа библиотека)

1. изд. 1924 изд. на Нар. музей. – Изд. на Фонд. Отворено о-во. – *Съдържа* и Самопознанието като вид опазване / **Сл. Донков**.

ISBN 954-419-025-2
904(497.2) 7.033(497.2)
7.033.2 COBISS.BG-ID 1026448612

74. **[ШЕСТОТИН осемдесет и първа] 681-1948 : из историята на българската народност и държава** : изследвания, анализи, преоценки / **Костадин Палешутски** ... [и др.] ; **подб. и ред. Милен КУМАНОВ**. – София : Пеликан алфа, 1993. – 304 с.

Други **авт.**: **Л. Огнянов, Кр. Манчев, В. Василев, А. Данчева-Василева, Ил. Тодев, Г. Нешев, Ст. Дойнов, Милен КУМАНОВ, М. Каймакамова, К. Мечев, Ел. Койчева**. – Офс. изд. – Библиогр. с. 295-300.

ISBN 954-511-009-0
949.72 COBISS.BG-ID 1026584804

1994

75. **БЪЛГАРСКИТЕ политически водители 1879-1994 : албум-справочник** / **състав. Милен КУМАНОВ, Зоя Андонова**. – [София] : Хераклит А & Н, [1994]. – 256 с. : с портр., к. – *вж* **NN 59, 83, 75, 160**

2. изд. 2007.

ISBN 954-573-005-6
32(497.2)(091)(092(035))
92 COBISS.BG-ID 1026754788

76. **ИЗСТРЕЛ в Бургтеатър** / **публ. и ред. Милен КУМАНОВ**. – София : Отечество ; Пловдив : Христо Г. Данов, 1994 (Пловдив : Полиграфия). – 136 с. : с портр. – (Малка историческа библиотека)

Кн. е част от изд.: Трите дела : Прага – Табор – Виена – Милано : Страници от борбата на Македония : По стенограми, отчети, коментарии на вестниците и документи на Вътр. македон. революционна организация, 1927 г.

ISBN 954-419-034-1 (Отечество)
949.72.05(092)

92
COBISS.BG-ID 1027843812

77. **КОСТАДИНОВА, Пенка Петрова, 1949- . Извори за българската история** : за ученици, учители, кандидат-студенти, студенти / **състав. Пенка Костадинова, Милен КУМАНОВ**. – София : Отечество, 1994. – 432 с.
Кн. е деп. 1993 г. – Офс. изд.
ISBN 954-419-023-6
949.72(093)
COBISS.BG-ID 1026470884

78. **МАЛЕЕВ, Лука Малеев, 1888-1976.** ***Адолф Хитлер.*** **Легенда и действителност** : през погледа на един съвременник / **Лука Малеев** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – [София : Пеликан алфа, 1994]. – 60 с.
Кор. опис. – Офс. изд.
ISBN 954-511-017-1 (не е отпеч.)
329.18(430)(092)
943.0(092)
92Хитлер,А.
COBISS.BG-ID 1026775012

79. **ТОДОРОВ, Коста Василев, 1889-1947. Изповедта на една луда балканска глава** / **Коста Тодоров** ; прев. от англ. **Клавдия Заимова** ; [с **предг. от Милен КУМАНОВ**]. – София : Летописи, 1994. – 506 с. Офс. изд. – Именен показалец.
949.72.053(092)(093.3)
92 Тодоров, К.
COBISS.BG-ID 1029087460

80. **ГРАД Омуртаг и омуртагският край – История и култура** : сборник изследвания в чест на 25-год. от създаването на музея в град Омуртаг. Т. 1 / **състав. Милен КУМАНОВ, Мирослав Тошев** ; **науч. ред. Милен КУМАНОВ** ; [предг. **Мирослав Тошев**]. – Варна : Зограф, 1999 [деп. 2001] ([Варна] : [Варна принт]). – 399 с. : с ил., табл., к.
Изд. на Ист. музей – Омуртаг. – Офс. изд.
ISBN 954-15-0051-X (т. 1)
908(497.21-31)
COBISS.BG-ID 1037528548

Сл. тт.:

Т. 2: Сборник изследвания, посветен на 180 години от смъртта на българския *Свети мъченик* ***Йоан Нови Трапезундски*** / Състав. **Иван Радев, Мирослав Тошев** ; Науч. ред. **Иван Радев** и др. ; [Предг. **Мирослав Тошев**]. – В. Търново : [Фабер], 2003. – 451 с. : с табл., ил. – Други ред.: **В. Тонев, М. Тошев**.
ISBN 954-775-255-3
908(497.21-31)
235.3(497.2)(092)(063)
92 Йоан Нови Трапезундски, св.
COBISS.BG-ID 1041433316

Т. 3: Състав. **Мирослав Тошев** ; Науч. ред. **Велко Тонев, Мирослав Тошев** ; [Предг. **Иван Радев**]. – В. Търново : Фабер, 2004. – 443 с.

ISBN 954-775-255-3
ISBN 954-775-362-2
908(497.21-31)
COBISS.BG-ID 1043887844

Т. 4: Състав. **Мирослав Тошев** ; Науч. ред. **Иван Бъчваров** и др. – В. Търново : [Фабер], 2006. - 443 с. : с ил., табл., к., 4 л. цв. ил.

Други ред.: **Н. Проданов, М. Тошев**.
ISBN 954-775-530-7
908(497.21-21)
COBISS.BG-ID 1045966820

1999

81. **ЖЕКОВА, Ваня, 1958- . БЗНС – 100 години национален катарзис 1899-1999** / **Ваня Жекова** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – София : Стефанка Банкова, 1999 (София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски"). – 264 с. : с ил., факс. Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – Рез. на англ., фр., нем. ез. / прев. **Т. Сотирова, Г. Николов, Ал. Николов**.
ISBN 954-90465-2-4
329(497.2)БЗНС(091)(092)
92(497.2)
COBISS.BG-ID 1034720996

82. **ИСТОРИЯ на България** : в 14 т. / глав. ред. **Димитър Косев** – предс. ... [и др.]. Т. 8, България 1903-1918 ; Културно развитие 1878-1918 / **Михаил Андреев** ... [и др.] ; науч. ред. **Георги Марков** ... [и др.]. – София : Гал-ико, 1999 (София : Д. Благоев-2). – 555 с. : с цв. ил.

Други **авт.**: **В. Божинов, В. Бойчева, Ек. Бончев, П. Бончев, М. Борисов, Б. Ботев, Ал. Ваврек, М. Ваклинова, Д. Велев, М. Велева, Т. Влахов, В. Вълчанов, Г. Георгиев, Ив. Георгиева, А. Гергова, Ж. Гълъбов, С. Дамянов, Хр. Даскалов, Ел. Диловска, Н. Димитрова, Г. Димов, Л. Димов, Ив. Димовски, П. Зарев, Т. Йорданов, Г. Камбуров, М. Киров, В. Кръстев, Милен КУМАНОВ, Б. Куртев, Л. Латев, Г. Марков, С. Мачев, Й. Митев, Н. Ников, В. Николова, Л. Панайотов, Ст. Пенков, Р. Попов, Ч. Попов, Хр. Първев, Ал. Рождественски, Г. Саев, Е. Стателова, Ст. Стойков, Р. Стоянова, П. Тодоров, Цв. Тодорова, Л. Тонев, Ас. Хаджиолов, Хр. Христов, Б. Чолпанов, Ст. Ячев**. – Други глав. ред.: **Хр. Христов, Н. Тодоров, В. Василев, Л. Ангелов, В. Божинов, Хр. Ганев, Ил. Димитров, М. Исусов, Л. Панайотов, В. Хаджиниколов, Кр. Шарова** ; Други ред. на т. 8: **Р. Попов, Цв. Тодорова**. – Изд. на БАН. Инст. по история. – Хронологична таблица. – Офс. изд. – Библиогр. / състав. **Д. Аладжемова, В. Вълчев, Б. Тонинска-Дончева** ; ред. **Веселин Вълчев**: с. 527-548. – Именен показалец, геогр. показалец / състав. **Д. Гоцева, Л. Радкова** ; ред. **Веселин Вълчев**. – 5 000 тир.
ISBN 954-8010-85-2 (т. 8, подв.)
949.72 949.72.05
COBISS.BG-ID 1034339044

83. **ПОЛИТИЧЕСКИТЕ партии, организации и движения в България и техните лидери 1879-1999 : кратък справочник** / **Милен КУМАНОВ, Таня Николова**. – [София] : Ариадна, 1999 ([София : Инвестпрес]). – 272 с. – *вж* **NN 59, 75, 160**

Офс. изд. – Библиогр. с. 267-268.

Кн. е продълж. на „Политически партии, организации и движения в България и техните лидери 1879-1949", с **авт. Милен КУМАНОВ**, изд. 1991 г.

ISBN 954-9660-16-8
329(497.2)(091)(035)
323(497.2)(091)(035)
COBISS.BG-ID 1034537700
Рец.: **Antoaneta Zaprianova**. // *Bulg. Hist. rev.*, XXIX, 2001, NN 3-4, p. 212-215.

2000

84. **БЪЛГАРСКИ държавници и политици 1918-1947** / **Георги Наумов** ... [и др.] ; **състав. Мария Радева**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2000. – 202 с. : с портр. – *вж* **NN 59, 73, 83, 160**

Други **авт.**: **Л. Г. Огнянов, М. Д. Лалков, Милен КУМАНОВ, В. Колев, В. И. Тепавичаров, В. Мигев**. – Офс. изд.

ISBN 954-07-0749-8
949.72.05(092)
92(497.2)
COBISS.BG-ID 1035188452

85. **В памет на *Константин Пандев* – българските националноосвободителни движения след Берлинския конгрес 1878 г.** : научна конференция, Гоце Делчев, 14-15 октомври 1998 г. / ред. кол. **Г. Марков** ... [и др.]. – София : Гутенберг, 2000 (София : Симолини). – 168 с.

Други ред.: **Л. Стоянов, М. Петров, Ал. Гребенаров, В. Милачков**. – Изд. на БАН. Инст. по история. Секция История на бълг. нац. въпрос. – Библиография на научните публикации на ***Константин Пандев*** / състав. **Н. Попова, Р. Прахова, Е. Ванчева**. – Офс. изд. – *Съдържа* материали от: **Л. Стоянов, Г. Марков, М. Петров, Ал. Гребенаров, В. Милачков, Вл. Москов, Милен КУМАНОВ, Р. Симеонова, М. Бошнакова, Т. Петров, Д. Тюлеков, В. Ангелов, К. Дашева, А. Райкова, В. Трайкова, В. Стоянова, В. Велев, Ив. Кискинов**.

ISBN 954-9943-13-5
949.72.05(063)
930(497.2)(092)(063)
92 Пандев, Константин Стоянов
COBISS.BG-ID 1039065316

86. **НАЦИОНАЛНА конференция „Крайовският договор – надежди и разочарования", Добрич, 2000**.

Съдържа: Крайовският договор – надежди и разочарования / **Петър Тодоров**. Как българите от Добрич и Добричко посрещнаха сключването на Крайовския договор / **Данаил Бекяров**. Недоразуменията по повод на Крайовския договор / **Пирин Бояджиев**. Дневникът на *проф.* ***Богдан Филов*** като извор за Крайовския договор от 7 септември 1940 година / **Милен КУМАНОВ**. Добруджанският „махзар" – между манипулацията и конформизма / **Благовест Нягулов**. Подготовката на българските военноморски сили за война с Румъния в навечерието на Крайовския договор / **Атанас Панайотов**. Политически и стопански аспекти на реинтеграцията на черноморското и дунавското добруджански крайбрежия по Крайовския договор (1940 г.) / **Мариана Кръстева**. Документи за създаването и дейността на общогражданския комитет за културно и стопанско повдигане на Силистра 1940-1944 година / **Юлия Кюшелиева**. Отзвукът от възвръщането на Южна Добруджа в периодичния печат на Търговище (1940-1941 г.) / **Магдалена Жечева**. Възвръщането на Южна Добруджа и подемът на частното и кооперативното корабостроене и корабоплаване в годините на Втората световна война / **Тодор Парушев**. Някои данни за индустрията на Южна Добруджа (1941-1944 г.) / **Цветолин Недков**. Великият Добруджански събор през 1942 г. / **Володя Милачков**.

*Д-р **Иван Пенаков*** в борбите на българското население от Южна Добруджа през 1913-1940 година / **Любен Бешков**. Военноисторическата документация във връзка с Крайовския договор / **Кънчо Тодоров**. Дни на всенародна радост / **Христо Медникаров**. Образът на поробена Добруджа в живота и творчеството на ***Дора Габе*** / **Драгни Драгнев**. // *Добруджа*. – ISSN 0205-2210. – 17-18 (2000), с. 205-348. – *вж* **N 90**

949.72.053.2:061.3
COBISS.BG-ID 1180782820

2001

87. ***Иван БАГРЯНОВ*** **през погледа на свои съвременници / състав., предг. Милен КУМАНОВ**. – Шумен : Аксиос, 2001 (Шумен : ИПК Юнона). – 128 с. Офс. изд. – *вж* **NN 16-35, 60, 135, 153, 188, 205**

ISBN 954-8789-91-4
949.72.05(092)(093)
32(497.2)(091)(093)
92 Багрянов, Иван Иванов
COBISS.BG-ID 1037865444

88. **БИЦАЕВА-Стоянова, Римма. Тайните преговори на *Стефан Стамболов* с Русия (1888, 1890, 1891 г.) / Римма Бицаева-Стоянова** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – София : Кънчев и сие, 2001 ([София] : Звездан). – 90 с.

Офс. изд. – Библиогр. с. 90. – Показалци.
ISBN 954-746-046-3
949.72.051.2(092)
947
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1037534436

89. **ИСТОРИКЪТ – гражданин и учен : сборник в чест на *акад. Илчо Димитров*** / **Антоний Тодоров** ... [и др.] ; състав. **Никола Аврейски, Тодор Попнеделев**. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2001. – 562 с.

Други **авт.**: **А. Кузманова, Б. Бужашка, В. Колев, В. Трайков, В. Тошкова, Вл. Мигев, Г. Марков, Г. Наумов, Г. Янков, Д. Саздов, Д. Сирков, Д. Дойнов, Др. Петрович, Др. Драганов, Е. Калинова, Е. Дроснева, Ж. Дамянова, И. Баева, Й. Баев, К. Косев, Л. Ревякина, Л. Стоянов, Л. Огнянов, Л. Петров, Л. Спасов, М. Семов, Милен КУМАНОВ, Н. Недев, Н. Аврейски, Н. Хайтов, Пл. Митев, Р. Мишев, Р. Рашков, Ст. Дойнов, Ст. Симеонов, Т. Турлакова, Т. Попнеделев, Ф. Панайотов, Хр. Мирчева**. – Пълната форма на името на авт. **Д. Саздов** е **Димитър Саздов Георгиев**. – Curriculum vitae, Авторите. – Библиография на трудовете на ***акад. Илчо Димитров*** / **Й. Спасова**. – Офс. изд.

ISBN 954-07-1575-X
930(497.2)(092) 949.72
92 Димитров, Илчо Иванов
COBISS.BG-ID 1037185508

90. **[ШЕСТДЕСЕТ] 60 години Крайовски договор / състав. Милен КУМАНОВ, Петър Бойчев**. – Тутракан : Ист. музей, 2001 (Силистра : ЕТ Александър Ковачев). – 261 с. : с ил., факс. – *вж* **N 86**

Изд. на Нац. център за музеи, галерии и изобраз. изкуства, БАН. Инст. по история, Община Тутракан, Ист. музей – Тутракан. – Офс. изд. – Библиогр. след отд. материали. – Рез. на англ. ез. / прев. **Николай Гемеджиев**. – *Съдържа* материали от науч. конф., Тутракан, 19

септ. 2000 г., по повод 60-год. от възвръщането на Южна Добруджа към България.
949.72.053.2(063)
COBISS.BG-ID 1037723620

2002

91. **АБАДЖИЕВ, Тодор Ст., 1927- . Преди изгрева на свободата : по някои дискусионни въпроси на революционното движение в България 1869-1875 г. / Тодор Ст. Абаджиев** ; [**предг. Милен КУМАНОВ**]. – Варна : Стено, 2002 ([Варна : Корс]). – 86 с. : с факс., табл.
Офс. изд. – Библиогр. под линия.
ISBN 954-449-134-1
949.72.042
COBISS.BG-ID 1039986404

92. **БОТЕВ, Христо, 1848-1876. Политическа зима / Христо Ботев** ; състав., ред. **Иван Гранитски** ; послесл. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 432 с. – (Поредица Българска класика)
Пълната форма на името на авт. **Христо Ботев** е **Христо Ботев Петков**. – **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров.** – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – ***Христо Ботев*** – геният на една епоха / **Петър Динеков**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения ; Художествена проза, фейлетони, кратки сатирични форми ; Вестник „Дума на българските емигранти" ; Вестник Знаме (1874-1875) ; Вестник Нова България.
ISBN 954-739-243-3
886.7-7
886.7-4 886.7-1
COBISS.BG-ID 1038408676

93. **ВАЗОВ, Иван Минчов, 1850-1921. Епопея на забравените : избрани стихотворения / Иван Вазов** ; послесл. Иван Гранитски. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 478 с. – (Поредица Българска класика)
Иван Гранитски – псевд. на послесл. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – ***Иван Вазов*** – спомени и документи / **Иван Д. Шишманов**. – Изповед на поета пред проф. **Иван Д. Шишманов**.
ISBN 954-739-238-7
886.7-1(081.2)
COBISS.BG-ID 1038776804

94. **ВАЗОВ, Иван Минчов, 1850-1921. Немили-недраги / Иван Вазов** ; състав. **Иван Гранитски** ; послесл. **Милена Цанева**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 368 с. – (Поредица Българска класика)
Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Насаме с ***Иван Вазов*** / **Ив. Д. Шишманов**. – *Съдържа и:* Чичовци ; Разкази.
ISBN 954-739-246-8
886.7-32
COBISS.BG-ID 1038399204

95. **ВАЗОВ, Иван Минчов, 1850-1921. Под игото / Иван Вазов** ; състав. **Иван Гранитски** ; послесл. **Милена Цанева**. – [51. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 598 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 178**
Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1894, изд. на книж. Т. Ф. Чипев. – Одеският период на ***Иван Вазов*** и романът Под игото / **Милен**

КУМАНОВ. – Действащите лица са истински / **Ив. Д. Шишманов**. – Офс. изд.
ISBN 954-739-241-7
886.7-31
COBISS.BG-ID 1038789860

96. **ВЕЛИЧКОВ, Константин, 1855-1907. Цариградски сонети / Константин Величков** ; състав., послесл. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 328 с. – (Поредица Българска класика)
Пълната форма на името на авт. **Константин Величков** е **Константин Величков Петров**. – ***Константин Величков*** / **Милен КУМАНОВ, Ст. п. Василев, Даниил Юруков**. – Офс. изд. – *Съдържа:* В темница ; Цариградски сонети ; Други стихотворения ; Писма от Рим.
ISBN 954-739-253-2
886.7-1 886.7-94
949.72.042(093.3)
886.7-6
COBISS.BG-ID 1039582692

97. **ДЕБЕЛЯНОВ, Димчо Вельов, 1887-1916. Черна песен / Димчо Дебелянов** ; послесл. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 272 с. – (Поредица Българска класика)
Иван Гранитски – псевд. на авт. на послесл. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Чистата песен на ***Димчо Дебелянов*** / **Владимир Василев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения 1920 ; Творби, печатани приживе ; Стихотворения, включвани в досегашните издания ; Новооткрити стихотворения ; Хумор и сатира ; Проза. – *вж* **N 196**
ISBN 954-739-245-X
886.7-1 886.7-17
886.7-3
COBISS.BG-ID 1038384868

98. ***Васил ДРУМЕВ – митрополит Климент Търновски*** : юбилеен сборник, посветен на 160-год. от рожд. и 100-год. от смъртта на ***Васил Друмев – митрополит Климент Търновски*** / състав., науч. ред. **Димитър Игнатовски**. – Шумен : Аксиос, 2002. – 134 с. Библиогр. с. 124-132. – Копирно изд. – *Съдържа* докл. от юбил. науч. конф., 18.12.2001, Шумен, ***на митроп. Кирил*** / **Д. Киров, Милен КУМАНОВ, Д. Игнатовски, К. Вачкова, Б. Кръстев, В. Бонева, П. Стефанов, С. Паскалевски, Р. Ваташки, В. Атанасова, Ц. Иванова, Й. Янева, Т. Симеонова**.
ISBN 954-8789-95-7
886.7(092)(063)
281.962(092)(063)
92 Друмев, Васил Николов
COBISS.BG-ID 1039025380

99. **ЙОВКОВ, Йордан Стефанов, 1880-1937. Старопланински легенди / Йордан Йовков** ; състав., ред. **Иван Гранитски** ; послесл. **Иван Сарандев**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 431 с. – (Поредица Българска класика)
Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Последните ми срещи с ***Йовков*** / **Борис Йоцов**. –

Речник на непознатите думи. – Офс. изд. – *Съдържа:* Старопланински легенди ; Вечери в Антимовския хан ; Ако можеха да говорят ; Думи за Йордан Йовков.

ISBN 954-739-240-9
886.7-32
COBISS.BG-ID 1038401252

100. **КАРАВЕЛОВ, Любен Стойчев, 1834-1879. Българи от старо време** / **Любен Каравелов** ; състав. **Иван Гранитски**. – [47. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 165 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1872 със загл. Българе от старо време, изд. Н. Д. Пандурски. – Думи за ***Любен Каравелов*** / **Милен КУМАНОВ, Иван Вазов, П. К. Яворов, С. С. Бобчев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-236-0
886.7-32
COBISS.BG-ID 1038790628

101. **КОНСТАНТИНОВ, Алеко Иваницов, 1863-1897. *Бай Ганьо*** / **Алеко Константинов** ; състав. **Иван Гранитски** ; послесл. **Панко Анчев**. – [56. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 448 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 197**

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1895, изд. на книж. **Пенчо В. Спасов**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – От „До Чикаго и назад" до „Бай Ганьо" / **Михаил Арнаудов** ; речник. – Офс. изд. – *Съдържа:* До Чикаго и назад ; Бай Ганьо ; Фейлетони.

ISBN 954-739-237-9
886.7-32 886.7-7
COBISS.BG-ID 1038790884

102. **ЛЕВСКИ, Васил, 1837-1873. Народе???? : писма ; личен бележник** / **Васил Левски** ; **състав. Иван Гранитски, Милен КУМАНОВ** ; [**увод Милен КУМАНОВ**]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 447 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 183**

Васил Левски – псевд. на авт. **Васил Иванов Кенчев**, **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Внимателно бързайте! / **Иван Гранитски**. – ***Васил Левски*** – **редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Речник на чужди и по-стари български думи и изрази, употребени в документите. – Как е спасен архивът на ***Васил Левски*** / **Никола Цветков**. – Псевдоними на **Васил Левски**. – Псевдоними и инициали на други революционни дейци. – Псевдоними на революционни комитети. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 954-739-275-1
949.72.042(092)(093)
92 Левски, Васил
COBISS.BG-ID 1039364836

103. **МИХАЙЛОВСКИ, Стоян Николов, 1856-1927. Книга за българския народ** / **Стоян Михайловски** ; състав. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 400 с. – (Поредица Българска класика)

Редове от биографията / **Милен КУМАНОВ**. – Човекът и творецът ***Стоян***

Михайловски / **Кръстьо Кръстев**. – Философия и поезия / **Васил Пундев**. – Наставник и водач / **Малчо Николов**. – Съдбата на поета – философ и сатирик / **Михаил Неделчев**. – ***Стоян Михайловски*** – другата основа на вазовия свят / **Панко Анчев**. – Речник на непознатите думи и изрази. – Библиогр. след отд. материали и под линия. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения ; Басни и епиграми ; Книга за българския народ.

ISBN 954-739-315-4
886.7-1 886.7-191
886.7-193.2
COBISS.BG-ID 1039320036

104. **СЛАВЕЙКОВ, Пенчо Петков, 1866-1912. Епически песни** / **Пенчо Славейков** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 488 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – *Съдържа и* **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ** ; Орисията на българската майка и жена / **В. Миролюбов (Кръстьо Кръстев)** ; Поет на подвига / **Иван Мешеков** ; ***Пенчо Славейков*** – поет на модерната епоха / **Панко Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Епически песни 1896, 1902, 1907 ; Блянове ; Сън за щастие. I

ISBN 954-739-012-0
886.7-1
COBISS.BG-ID 1039323364

105. **СЛАВЕЙКОВ, Пенчо Петков, 1866-1912. На острова на блажените** / **Пенчо Славейков** ; състав. **Иван Гранитски**. – [3. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 350 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1910 изд. на **Ал. Паскалев**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Личност с невероятно обаяние / **Мара Белчева**. – Съзерцателят воин / **Владимир Василев. – „На острова на блажените" като сложен израз на българския литературен персонализъм / Михаил Неделчев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-311-1
886.7-1
COBISS.BG-ID 1039590884

106. **СЛАВЕЙКОВ, Петко Рачов, 1827-1895. Изворът на белоногата** / **Петко Рачов Славейков** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 502 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 207**

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. **–** Поетически творения / **Боян Пенев**. – ***Петко Рачов Славейков*** / **Панко Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения ; Спомени и очерци ; Хумор, сатира, басни ; Публицистика.

ISBN 954-739-012-0
886.7-8
COBISS.BG-ID 1039601380

107. **СТОЯНОВ, Захари, 1850-1889. Знаеш ли ти кои сме?** / **Захарий Стоянов** ; състав., ред., послесл. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 454 с. – (Поредица Българска класика)

Захари Стоянов – псевд. на авт. **Джендо Стоянов Джедев**, **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – ***Захари Стоянов*** – писател историк / **Александър Бурмов**. – Офс. изд. – *Съдържа:* ***Васил Левски – Дякона*** : черти от живота му ; Черти от живота и списателската дейност на ***Любен С. Каравелов*** ; Фейлетони ; Художествена публицистика.

ISBN 954-739-242-5
886.7-7 949.72.042(092)
886.7(091)(092) 92(497.2)
COBISS.BG-ID 1038414564

108. **ТАЛЕВ, Димитър, 1898-1966. Железният светилник / Димитър Талев** ; послесл. **Светлозар Игов, Панко Анчев**. – [20. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 500 с. – (Поредица Българска класика)

Пълната форма на името на авт. **Димитър Талев** е **Димитър Талев Петров**. – 1. изд. 1952 на изд. Бълг. писател. – ***Димитър Талев*** **– редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-299-9
886.7-31
COBISS.BG-ID 1039597796

109. **ХРИСТОВ, Кирил, 1875-1944. Хей, пролет иде / Кирил Христов** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 (София : Образование и наука ЕАД). – 543 с. – (Поредица Българска класика)

Пълната форма на името на авт. **Кирил Христов** е **Кирил Христов Генчев**. – **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – ***Кирил Христов*** **/ Хр. Цанков**. – Лирическото царство на ***Кирил Христов*** **/ Кръстьо Куюмджиев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-329-4
886.7-1
COBISS.BG-ID 1039705572

110. **ЦАНКОВ, Александър Цалов, 1879-1959. Моето време : мемоари / Александър Цанков** ; **предг. Милен КУМАНОВ** ; послесл. **Атанас Свиленов**. – [София] : Прозорец, [2002] ([София] : Инвестпрес АД). – 662 с., 11 л. : ил. – (Поредица Хроника)

Офс. изд. – Именен показалец. – Продължение на кн. България в бурното време.

ISBN 954-733-288-0
94(497.2)”18/19”(092)
929 Цанков, Александър Цолов
94(497.2)1878/...(093.3)
COBISS.BG-ID 1039367140

111. **ЧИНТУЛОВ, Добри Петров, 1822-1886. Стани, стани, юнак балкански / Добри Чинтулов** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 214 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Думи за ***Добри Чинтулов*** **/ Никола Табаков, Атанас Илиев, Михаил Греков, Христо Стамболски, Константин Константинов, Милен КУМАНОВ, Иван Гранитски**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения 1842-1849 ; 1850-1860 ; 1862-1879 ; Речи ; Писма.

ISBN 954-739-234-4
886.7-8 886.7(092)

92 Чинтулов, Добри Петров
COBISS.BG-ID 1038796516

112. **ЯВОРОВ, Пейо Крачолов, 1878-1914. Песен на песента ми / Пейо Крачолов** ; състав. **Панко Анчев, Иван Гранитски** ; ред. **Иван Гранитски** ; послесл. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2002 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 438 с. – (Поредица Българска класика)

Пейо Крачолов Яворов – псевд. на авт. **Пейо Тотев Крачолов** ; **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Песимистични навеи в поезията на ***П. К. Яворов*** / **Михаил Арнаудов**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Подир сенките на облаците ; Безсъници ; Прозрения ; Царици на нощта ; Стихотворения 1895-1910 ; Хайдушки копнения.

ISBN 954-739-244-1
886.7-1 886.7-94
COBISS.BG-ID 1038397924

2003

113. **БОТЕВ, Христо. Моята молитва** / Състав., ред. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003. – 544 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 164**

Иван Гранитски – псевд. на **Иван Йорданов Димитров**. – *Съдържа и* Думи за ***Христо Ботев*** / **Милен КУМАНОВ, Ив. Вазов, Кр. Кръстев, Ив. Мешеков, Г. Бакалов, Вл. Василев, Ат. Далчев, П. Динеков, Ив. Пауновски, П. Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения ; Худож. проза, фейлетони, кратки сатир. форми ; В. „Дума на бълг. емигранти" 1871 ; В. „Знаме" (1874-1875) : Уводни статии, Статии и прегледи ; В. „Нова България" 1876.

ISBN 954-739-328-6 (подв.)
886.7-7
886.7-4
886.7-1
COBISS.BG-ID 1041282276

114. **ВОЙНИКОВ, Добри Попов, 1833-1878. Криворазбраната цивилизация / Добри Войников** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 362 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Живот – творчество – идеи / **Стилиян Чилингиров**. – Дължност към отечеството и народа ни / **Дочо Леков**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Диалози : драми ; ***Райна Княгиня*** ; Криворазбраната цивилизация ; Стихотворения ; Литературна теория и критика ; Фейлетони ; Статии.

ISBN 954-739-350-2
886.7-8
COBISS.BG-ID 1040097764

115. **ГЕОРГИЕВ, Михалаки, 1852-1916. Меракът на чичо Денчо / Михалаки Георгиев** ; състав., ред. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 552 с. – (Поредица Българска класика)

Пълната форма на името на авт. **Михалаки Георгиев** е **Михалаки Георгиев Лозанов**. – **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Речник на турските думи ; Турски изрази ; Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – ***М. Георгиев*** и ***Веселин*** / **К. Кръстев**. – ***Михалаки Георгиев*** – по случай 25 години от смъртта му / **П. Динеков**. – Офс. изд. – *Съдържа:* С тебишир и въглен ; От зло на по-зло ; На

припек и на сенка ; Бае Митар пророкът ; Така се лъже човек ; Разкумил кума си ; Момина клетва ; Свекървин пръст ; Моят приятел Пенчо Чатмаков ; Шарен свят ; Неразбория ; Тошо ; Рада ; Мола Мутиш биг ; Меракът на чичо Денчо ; Една досадна визита ; Тахир Беговица.
ISBN 954-739-413-4
886.7-32
COBISS.BG-ID 1041127140

116. **ГИНЧЕВ, Цани, 1835-1894.** ***Ганчо Косерката*** / **Цани Гинчев** ; състав., ред. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 684 с. – (Поредица Българска класика)

Пълната форма на името на авт. **Цани Гинчев** е **Цани Гинчев Шкипърнев**. – **Речник на редки, остарели, диалектни, чужди думи и изрази ; Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Загадките на ***Цани Гинчев*** / **Симеон Янев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Зиналата стена ; Ганчо Косерката ; Седянка.

ISBN 954-739-400-2
886.7-32
COBISS.BG-ID 1040561380

117. **ДРУМЕВ, Васил, 1841-1901. Нещастна фамилия** / **Васил Друмев** ; състав. **Иван Гранитски** ; обща ред. **Иван Гранитски, Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 642 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Злощастната фамилия на ***Васил Друмев*** / **Сава Доброплодни**. – Патриотична повест / **Илия С. Бобчев**. – ***Друмев*** писателят / **Дочо Леков**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-406-1
886.7-32 886.7-2
COBISS.BG-ID 1041128164

118. **ЗАГОРЧИНОВ, Стоян Павлов, 1889-1969. Ден последен – ден господен : исторически роман от XIV столетие** / **Стоян Загорчинов** ; състав. **Иван Гранитски**. – [5. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и печат ЕАД). – 628 с. – (Поредица Българска класика ; 54)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1931-1934 в 3 ч. на изд. Древна България в библ. Български исторически романи ; Г. III, N 1-2 ; Г. IV, N 5-6. – Думи за ***Стоян Загорчинов*** / **Милен КУМАНОВ, Пантелей Зарев, Иван Пауновски, Панко Анчев**. – Бележки за малко известни думи, изрази, значения и граматически форми. – Офс. изд.

ISBN 954-739-411-8
886.7-311.6
COBISS.BG-ID 1042106596

119. **ИЛИЕСКУ, Йон. Интеграция и глобализация : Поглед от Румъния** / Прев. **Мариана Чеке** ; **Ред. Милен КУМАНОВ** и **Кришан Илиеску**. – София : Гутенберг, 2003. – 259 с. : с ил.

ISBN 954-9943-47-X
32(498)
327.7:061.1ЕС
339.923:061.1ЕС
327.51
COBISS.BG-ID 1040004580

120. **КАРАВЕЛОВ, Любен Стойчев, 1834-1879. Мамино детенце** / **Любен Каравелов** ;

състав., послесл. **Панко Анчев** ; обща ред. **Иван Гранитски, Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 666 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Речник на непознатите думи** ; **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – ***Любен Каравелов*** / **Георги Бакалов**. – ***Любен Каравелов*** / **Пантелей Зарев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* На чужд гроб без сълзи плачат ; Сирото семейство ; Крива ли е съдбата? ; Хаджи Ничо ; Нешо ; Богатият сиромах ; Три картини от българският живот – Маминото детенце, Извънреден родолюбец, Прогресист ; Нено.

ISBN 954-739-403-7
886.7-32
COBISS.BG-ID 1041128420

121. **КАРАВЕЛОВ, Любен Стойчев, 1834-1879. Свобода и независимост : публицистика** / **Любен Каравелов** ; **състав. Милен КУМАНОВ** ; обща ред. **Иван Гранитски, Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 595 с. – (Поредица Българска класика) Иван Гранитски – псевд. на ред. Иван Йорданов Димитров. – Редове от биографията / **Милен КУМАНОВ**. – ***Любен Каравелов*** / **Константин Величков**. – За някои характерни белези на Каравеловата публицистика и журналистика / **Георги Боршуков**. – ***Любен Каравелов***. Личност и съдба / **Петър Динеков**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-407-X
886.7-4
COBISS.BG-ID 1041137380

122. **КАРАСЛАВОВ, Георги Славов, 1904-1980. Снаха** / **Георги Караславов** ; състав. **Иван Гранитски**. – [4. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 540 с. – (Поредица Българска класика ; 51)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1964 със загл. Снаха ; Татул, на изд. Бълг. писател. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – ***Георги Караславов*** / **Пантелей Зарев**. – ***Георги Караславов*** – новият тип социалност / **Панко Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Снаха ; Татул.

ISBN 954-739-412-6
886.7-31
COBISS.BG-ID 1041699300

123. **КОЗЛЕВ, Никола Димов, 1824-1902. Хайдут Сидер и черен арап : епическа поема** / **Никола Козлев, Григор Пърличев, Райко Жинзифов** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 372 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Думи за ***Никола Д. Козлев*** / **Милен КУМАНОВ, Д. С. Минев, Ст. Поптонев**. – Думи за ***Григор Пърличев*** / **Милен КУМАНОВ, В. Пундев, К. Топалов**. – Думи за ***Райко Жинзифов*** / **Милен КУМАНОВ, С. С. Бобчев, Д. Леков**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Хайдут Сидер и черен арап / **Никола Д. Козлев**. Сердарят ; Скендербей / **Григор Пърличев**. – Кървава кошуля и други стихотворения / **Райко Жинзифов**.

ISBN 954-739-369-3
886.7(091)-1
COBISS.BG-ID 1243805156

124. **МЕШЕКОВ, Иван Хараламбев, 1891-1970. Талантът като Прометеев дар** / **Иван Мешеков** ; състав., ред. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 354 с. – (Поредица Българска класика)

Редове от биографията / **Милен КУМАНОВ**. – ***Иван Мешеков*** / **Борис Делчев**. – Сложност и многопосочност на литературния подход / **Пантелей Зарев**. – **Иван Мешеков** – класикът на XX век / **Панко Анчев**. – Завръщането на ***Иван Мешеков*** / **Светлозар Игов**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-371-5
886.7.09 82.09
82.09(497.2)(092)
92 Мешеков, Иван Хараламбев
COBISS.BG-ID 1040540388

125. **МИЛАДИНОВ, Димитър Христов, 1810-1862. Български народни песни. Кн. 1** / **Братя Миладинови** [**Димитър, Константин**]. – [6. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 520 с. – (Поредица Българска класика)

На кор. авт. **Димитър Миладинов**, **Константин Миладинов**. – 1. изд. 1861 в 1 кн., изд. в книгопеч. на А. Якича – Загреб. – Офс. изд. Биобиблиогр. ескиз за Кн. 1-2 е публ. в Кн. 2 – *вж:* **N 126**.

ISBN 954-739-349-9 (кн. 1)
886.7-192
COBISS.BG-ID 1041118436

126. **МИЛАДИНОВ, Димитър Христов, 1810-1862. Български народни песни. Кн. 2** / **Братя Миладинови [Димитър, Константин]**. – [6. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 480 с. – (Поредица Българска класика)

На кор. авт. **Димитър Миладинов, Константин Миладинов**. – 1. изд. 1861 в 1 кн., изд. в книгопеч. на А. Якича – Загреб. – ***Братя Миладинови*** / **Милен КУМАНОВ**. – Значение и заслуги на ***Братя Миладинови*** / **Иван Д. Шишманов**. – ***Братя Миладинови*** в историята на българската фолклористика / **Петър Динеков**. – ***Братя Миладинови*** – личности на Българското възраждане / **Илия Конев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-415-0 (кн. 2)
886.7-192
COBISS.BG-ID 1041118436

127. **МИНКОВ, Светослав Константинов, 1902-1966. Дамата с рентгеновите очи** / **Светослав Минков** ; състав., ред. **Иван Гранитски**. – [Ново изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 544 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Думи за ***Светослав Минков*** / **Милен КУМАНОВ, С. Султанов, П. Зарев, О. Сапарев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-429-0
886.7-32
COBISS.BG-ID 1041278948

128. **НЕОФИТ Хилендарски-Бозвели, 1785-1848. Мати Болгария** / **Неофит Бозвели** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 245 с. – (Поредица Българска класика)

Неофит – духовно име на **Неофит Петров Котленец**. – Речник за по-непознати и чужди думи в произведенията на Бозвели. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – „Мати Сербіа" посестрима / **А. Теодоров Балан**. – Заветът на Мати Болгария / **Михаил Арнаудов**. – ***Неофит Бозвели*** или ходене по мъките / **Боян Пенев**. – **Неофит Бозвели**. Зараждащата се енергия на съпротивата / **Панко Анчев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-370-7
886.7-83 886.7-94
COBISS.BG-ID 1040568804

129. **ПЕТКАНОВ, Константин Николов, 1891-1952. Морава звезда кървава** / **Константин Петканов** ; състав. **Иван Гранитски**. – [5. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 347 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1934, изд. на авт. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Петканов и неговият роман „Морава звезда кървава" / **Георги Цанев**. – За конфискуването на първото издание на „Морава звезда кървава" / **Борис Дечев**. – ***Константин Петканов*** / **Пантелей Зарев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-414-2
886.7-31
COBISS.BG-ID 1041701860

130. **ПОПДИМИТРОВ, Емануил, 1885-1943. Сънят на любовта : лирика** / **Емануил Попдимитров** ; състав., ред. **Светла Попдимитрова**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 312 с. – (Поредица Българска класика) Пълната форма на името на авт. **Емануил Попдимитров** е **Емануил Попдимитров Попзахариев**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Свят на бляновете / **Васил Пундев**. – ***Емануил Попдимитров*** : предговор към стихосбирката „Купол" / **Владимир Василев**. – Блян и Благослов – лириката на ***Емануил Попдимитров*** / **Светлозар Игов**. – Житейски и творчески портрет. – Библиография. – Офс. изд. – *Съдържа:* Сънят на любовта (1908-1911) ; Женски портрети ; Песни (1912-1913) ; Плачещи върби (1914) ; Вечерни миражи (1915) ; Кораби (1920-1923) ; Вселена (1924) ; Есенни пламъци (1930-1936) ; Посвещения (1932-1933) ; Роден край - Западни покрайнини ; Непубликувани стихове ; Първи стихове (1904-1907).

ISBN 954-739-331-6
886.7-1
COBISS.BG-ID 1039703780

131. **РАЙНОВ, Николай Иванов, 1889-1954. Между пустинята и живота : роман** / **Николай Райнов** ; състав. **Иван Гранитски** ; под общ. ред. на **Иван Гранитски, Панко Анчев** ; послесл. **Богомил Райнов, Иван Гранитски**. – [3. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 459 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 1919 на изд. Ст. Атанасов. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Символизмът в България и ***Николай Райнов*** / **Г. Константинов**. – Години на творчество и борба / **П. Тихолов**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-418-5
886.7-31
COBISS.BG-ID 1041130724

132. **РАЙЧЕВ, Георги Михайлов, 1882-1947. Грях / Георги Райчев** ; състав., ред. **Иван Гранитски** ; послесл. **Елка Константинова**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 435 с. – (Поредица Българска класика) **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията / Милен КУМАНОВ**. – Многоликостта на човека / **Георги Константинов**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Мъничък свят ; Грях ; Мерзавец : повести ; Незнайният ; Безумие ; Съновидения ; Страх ; Лина ; Lustig ; Сестрата ; Карнавал : разкази.

ISBN 954-739-404-5
886.7-32
COBISS.BG-ID 1041130980

133. **РАКОВСКИ, Георги Стойков, 1821-1867. Български въпрос / Георги С. Раковски** ; състав. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 523 с. – (Поредица Българска класика)

Редове от биографията / Милен КУМАНОВ. – Раковски като политик / **Иван Д. Шишманов**. – ***Георги Стойков Раковски*** – мечтател безумен или образ невъзможен / **Панко Анчев**. – Речник на непознатите днес думи, употребявани от **Раковски**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-354-5
886.7-1(081.2)
886.7-4(081.2)
COBISS.BG-ID 1040084708

134. **СТАМАТОВ, Георги Порфириев, 1869-1942. Малкият Содом / Георги Стаматов** ; състав. **Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 564 с. – (Поредица Българска класика)

Редове от биографията / Милен КУМАНОВ. – ***Г. П. Стаматов*** / **Симеон Радев**. – ***Г. П. Стаматов***. Началото на междинното време / **Панко Анчев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-363-4
886.7-31
COBISS.BG-ID 1040564708

135. **СТАМБОЛОВ, Стефан Николов, 1854-1895. Свобода или смърт** / Стефан Стамболов ; **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов**. – София : Захарий Стоянов, 2003 (София : Образование и наука ЕАД). – 615 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **NN 16-35, 60, 88, 153, 188, 205**

Редове от биографията / Милен КУМАНОВ. – Журналистиката на ***Стефан Стамболов*** / **Георги Боршуков**. – Публицист и редактор на в. Нова България / **Радослав Радев**. – ***Стефан Стамболов*** като публицист / **Димитър Иванов**. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец. – *Съдържа:* Поезия ; Публицистика.

ISBN 954-739-313-8
886.7-1 886.7-4
COBISS.BG-ID 1039958244

136. **СТОЯНОВ, Захари, 1850-1889. Записки по българските въстания. Кн. 1 / Захарий Стоянов**. – [20. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 708 с. – (Поредица Българска класика)

Захари Стоянов – псевд. на авт. **Джендо Стоянов Джедев**. – 1. изд. 1884, изд. на Областна печ. – Пловдив. – Офс. изд.

Биобиблиогр. ескиз за Кн. 1-2 е публ. в Кн. 2 – *вж:* **N 137**.

ISBN 954-739-359-6 (кн. 1)
886.7-94 949.72.042.22(093.3)
COBISS.BG-ID 1243824868

137. **СТОЯНОВ, Захари, 1850-1889. Записки по българските въстания. Кн. 2** / **Захарий Стоянов**. – [20. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 690 с. – (Поредица Българска класика)

Захари Стоянов – псевд. на авт. **Джендо Стоянов Джедев**. – 1. изд. 1887, изд. на печ. Л. Каравелов и сие – Русе. – Речник на непознати думи ; Преименувани и уточнени географски имена ; Думи за ***Захарий Стоянов*** / **Милен КУМАНОВ, Ал. Балабанов, Ив. Д. Шишманов, Ив. Вазов, Л. Стоянов, Ив. Радославов, П. Динеков**. – **Людмил Стоянов** – псевд. на **Георги Стоянов Златарев**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-360-X (кн. 2)
886.7-94 949.72.042.22(093.3)
COBISS.BG-ID 1243824868
Ск 00000427647/Кн. 1

138. **ТОДОРОВ, Петко Юрданов, 1879-1916. Идилии** / **Петко Ю. Тодоров** ; състав. **Иван Гранитски**. – [6. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2003 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 368 с. – (Поредица Българска класика) **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. –1. изд. 1908 изд. на сп. Мисъл. – Редове от биографията / **Милен КУМАНОВ**. – Блянове на един модерен поет / **Пенчо Славейков**. – Певец на воля и младост / **В. Миролюбов**. – **В. Миролюбов** – псевд. на авт. **Кръстьо Котев Кръстев**. – Една нежна душа / **Христо Цанков**. – Възприетата форма на името на авт. **Х. Цанков** е **Христо Цанков-Дерижан**. – ***П. Ю. Тодоров*** и душата на българина / **Ст. Младенов**. – Мъката на художника / **М. Арнаудов**. – Драматизъм, основен мотив и мироглед у младия ***Петко Ю. Тодоров*** / **Андрей Протич**. – ***П. Ю. Тодоров*** : Спомени / **Димитър Шишманов**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-341-3
886.7-32
COBISS.BG-ID 1040095204

139. **ТОШКИН, Атанас Тодоров, 1933- . Трето българско царство 1879-1946 : историческа енциклопедия** / **Атанас Тошкин, Ана Рабаджийска, Милен КУМАНОВ**. – [София] : Книгоизд. къща Труд, 2003 (В. Търново : Абагар АД). – 420 с. : с ил., портр., факс. Монархията по време на Третото българско царство (1879-1946) / **Милен КУМАНОВ**. – Списък на депутатите в Учредителното събрание 1879, на държавните глави, на българските правителства. – Сесии на Народното събрание (1879-1946). – Хронология на по-важните дати от историята на Третото българско царство. – Офс. изд.

ISBN 954-528-404-8 (подв.)
949.72.05(035)
COBISS.BG-ID 1041721060

2004

140. **БЪЛГАРО-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918)** : сборник от документи / **състав. Милен КУМАНОВ** ... [и др.] ; уводни думи **Кемал Еюп** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – София : Гутенберг, 2004 ([София] : Симолини). – 687 с. : с табл., факс. – *вж* **N 194**

Други състав.: **Ив. Коев, К. Еюп**. – Пълната форма на името на състав. **К. Еюп** е **Кемал Еюп Адил**. – Изд. на БАН. Институт за история, Център. воен. арх. – Текст и на фр. ез. – Списък на наградените турски военнослужещи с български ордени и медали през Първата световна война. – Списък на наградените български военнослужещи с турски ордени и медали през Първата световна война. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 954-9943-68-2
355.48(497.2+560)1914/18(093.2)
COBISS.BG-ID 1041910756
2 изд. София : ИК Гутенберг, 2015 ([София] : Симолини), 680 с.
ISBN 978-619-176-034-3
940.3(093.2)
355.48(497.2)(093.2)
355.48(560)(093.2)
COBISS.BG-ID 1283274212

141. **ВЛАЙКОВ, Тодор Генчов, 1865-1943. Дядовата Славчова унука : разкази и повести** / **Тодор Г. Влайков** ; състав. **Иван Гранитски, Панко Анчев**. – София : Захарий Стоянов, 2004 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 379 с. – (Поредица Българска класика ; 67)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Състав. **П. Анчев** отбелязан в библиогр. каре. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – От чистия народен извор / **Елин Пелин**. – С неугасим идеализъм на посветен / **К. Константинов**. – ***Т. Г. Влайков*** / **Г. Константинов**. – ***Т. Г. Влайков***, или модерността на „архаичния" писател / **П. Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Леля Гена ; Детенцето на кака Дона ; Чичо Стайко ; Ратай ; Стрина Радовица се вълнува ; Неприятният гост ; Дядовата Славчова унука.

ISBN 954-739-512-2
886.7-32
COBISS.BG-ID 1042104548

142. **ИСТОРИЯ на Подуяне** : сборник / **Стефан Павлов** ... [и др.] ; ред. **Георги Нешев** – науч. ред. ... [и др.] ; [предг. **Тр. В., Г. Нешев**]. – София : Артиздат-5, 2004 ([София] : Св. Никола ООД). – 400 с. : с ил., к., факс. ; схеми (2 л.) Други **авт.**: **Г. Нешев, К. Григорова, А. Спасова-Млъчкова, Милен КУМАНОВ, Н. Нейкова, Н. Зимбилев, Л. Грозданов**. – Пълната форма на името на авт. **Стефан Павлов** е **Стефан Павлов Илиев**. – Други ред.: **Тр. Велчев, В. Апостолова, Р. Велчев**. – Изд. на Нар. ч–ще Възраждане. – Офс. изд.

ISBN 954-8797-07-0
908(497.223-212)
39(497.223-212)
886.7-8
COBISS.BG-ID 1243424996

143. **КАЗАНДЖИЕВ, Спиридон Спасов, 1882-1951. Пред извора на живота** / **Спиридон Казанджиев** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2004 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 259 с. – (Поредица Българска класика)

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Отново и отново пред извора / **Анани Стойнев**. – Философско-психологическите възгледи на ***Спиридон Казанджиев*** / **Нина Димитрова**. – Офс. изд. ISBN 954-739-573-4

886.7.09 101(497.2)
COBISS.BG-ID 1043304932

144. **НАЦИОНАЛНА научна конференция 90 години от разорението на тракийските българи (Хасково ; 2003).** Национална научна конференция 90 години от разорението на тракийските българи, Хасково, 29 май 2003 година / ред. кол. **Георги Марков** – отг. ред. ... [и др.]. – [София] : Институт по история при БАН, [2004] (Хасково : Графопринт). – 112 с.

Други **ред.**: **Г. Граматиков, А. Попов, Д. Шалапатов, М. Славова**. – Изд. на Нац. център за музеи, галерии и изобраз. изкуства, Съюз на трак. д-ва в България, Община Хасково, Регион. съвет на трак. д-ва, Трак. д-во Георги Сапунаров, Регион. ист. д-во Клокотница, Ист. музей – Хасково. – Офс. изд. – *Съдържа:* материали от **Ив. Филчев, Д. Игнатовски, Р. Караганев, В. Стоянова, Милен КУМАНОВ, Кр. Узунова, М. Бакърджиева, В. Ташкова, Ст. Шивачев, П. Гарена, М. Жечева, Т. Любенова**.

ISBN 954-90552-3-X
949.72.05(063)
COBISS.BG-ID 1041148388

145. **НАЦИОНАЛНА научна конференция Земеделското движение в България (Пазарджик ; 2004). Земеделското движение в България : история, развитие, личности** : доклади и съобщения от Национална научна конференция, Пазарджик, 22-23 април 2004 г. / **състав., ред. Милен КУМАНОВ, Румяна Кацарова** ; [встъп. думи] **Георги Марков**. – Пазарджик : Регион. ист. музей, 2004 (Враца : Полипринт). – 432 с. Изд. на БАН. Инст. по история, М-во на културата. Нац. център за музеи, галерии и изобраз. изкуства, Община Пазарджик. Регион. ист. музей. – *Съдържа и* Списък на авторите в сборника. – Офс. изд.

ISBN 954-684-124-2 (Беллопринт - Пазарджик)
329(497.2)БЗНС(091)(092)(063)
92(497.2)
COBISS.BG-ID 1042966756

146. **НИКОЛОВА, Таня Илиева, 1955- . България XX век : хроника ; история, политика, икономика, култура, дипломация, спорт** / **Таня Николова, Милен КУМАНОВ**. – София : Бълг. бестселър – Нац. музей на бълг. кн. и полиграфия, 2004 ([София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски"]). – 390 с. : с портр., факс., ил. Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 954-9308-26-X (подв.)
949.7219(059)
COBISS.BG-ID 1043066596

Рец.: **1. Драганов**, И. Двадесетият век на България – хронология. // *Тр.* на СВУБИТ (София), Т. 4, 2005, с. 473-477. – *Предв. публ.*; **2. Драганов**, И. Двадесетият век на България – хронология (N 238). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. II, 2008, с. 243-247. – *Редуц. публ.* <http://www.unibit.sno.bg>

147. **ПАНАИРИ, пазари, тържища в българските земи** : доклади и съобщения от национална научна конференция, проведена на 17 ноември 2003 г., град Търговище / науч. ред. **Константин Косев** ... [и др.]. – В. Търново : Фабер, 2004. – 500 с. : с табл.

Други **ред.**: **С. Драганова, Милен КУМАНОВ, Б. Хараланова, М. Жечева**. – Изд. на БАН, Нац. център за музеи, галерии и изобраз. изкуства, Община Търговище, Ист. музей – Търговище. – Офс. изд.

ISBN 954-775-309-6
339.17(497.2)(091)(063) 339.13(497.2)(091)(063) 908(497.2-21)(063)
COBISS.BG-ID 1042162148

148. **ПОРЕДИЦА Българското образование през вековете** / Бълг. бестселър – Нац. музей на бълг. кн. и полиграфия. – 1 (2004)- . – София : Бълг. бестселър – Нац. музей на бълг. кн. и полиграфия, 2004.

Ред. кол.: Г. Бижков, Ст. Райчевски, Б. Димитров, М. Семов, А. Попов, К. Топалов, Милен КУМАНОВ, Ев. Янкова.

37

COBISS.BG-ID 1226424548

149. **ЯВОРОВ, Пейо Крачолов, 1878-1914.** В полите на Витоша / **Пейо Яворов** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2004 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 364 с. – (Поредица Българска класика)

Пейо Крачолов Яворов – псевд. на авт. **Пейо Тотев Крачолов** ; **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – Пътят към драмата / **Ганка Найденова-Стоилова**. – Драматургията на ***Яворов*** / **Чавдар Добрев**. – Прозата на ***Яворов*** / **Тончо Жечев**. – Прозата на поета / **Панко Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* В полите на Витоша ; Когато гръм удари ; Как ехото заглъхва ; Гоце Делчев.

ISBN 954-739-447-9

886.7-2 949.72.05(092)

92 Делчев, Гоце Николов

COBISS.BG-ID 1043041764

2005

150. **ГЕМИДЖИЕВ, Георги Иванов, 1942-2013.** Панагюрската община от Освобождението 1878 г. до Съединението 1885 г. / **Георги Гемиджиев** ; **науч. ред. Милен КУМАНОВ**. – София : Кънчев и сие, 2005 (София : ЕТ Христо Христов). – 68 с. : с ил., факс. – *вж* **NN 167, 195**

Изд. на Община Панагюрище. – За автора. – Офс. изд.

ISBN 954-746-124-9

949.72.051.1 352.071(497.23-21)(091)

COBISS.BG-ID 1044132068

151. **МАЗОВЕР, Марк, 1958- .** Балканите : кратка история / **Марк Мазовер** ; прев. **Цветана Русева** ; **предисл. Милен КУМАНОВ**. – [София] : Прозорец, 2005 ([София] : Инвестпрес АД). – 222 с. : с к. – (Поредица Хроника) Ориг. загл. The Balkans / Mark Mazower. – Хронология. – Офс. изд. – Именен показалец, геогр. показалец / **състав. Милен КУМАНОВ**.

ISBN 954-733-417-4 949.7

COBISS.BG-ID 1043633380

152. **ПОЛИГРАФИЧЕСКИ комбинат Димитър Благоев.** 50 години Полиграфически комбинат Димитър Благоев ООД : юбилейно издание / **състав. Милен КУМАНОВ**. – София : [ПК Д. Благоев], [2005]. – 143 с. : с портр., факс. Офс. изд.

ISBN 954-9505-02-2 (подв.)

655.1(497.223)(091)

COBISS.BG-ID 1042866916

153. ***Стефан СТАМБОЛОВ*** : албум / **състав. Милен КУМАНОВ, Димитър Иванов** ; ред. **Димитър Иванов**. – [София] : Фонд. Арете, 2005 ([София] : Унив. изд. „Св. Климент Охридски"). – 334 с. : с ил., факс. – *вж* **NN 16-35, 60, 88, 135, 188, 205**

Изд. на БАН. Институт по история, Нац. клуб Ст. Стамболов. – Офс. изд. – *Съдържа и* Монолог ; Възкресение / **Матей Шопкин**.

949.72.042(092)(084)
949.72.051(092)(084)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1043897828

154. **[СТО и двайсет години от Съединението]**. – *Съдържа:* Делото е чисто българско / **Дойно Дойнов**. Разговор с историка на **Христо Цеков**. Актът от 6 септември 1885 г. и присъединяването на Източна Румелия към Княжество България / **Василка Танкова**. Сръбско-българската война 1885 г. в защита на Съединението / **Цветана Павловска**. ***Стефан Стамболов*** и Съединението 1885 година / **Милен КУМАНОВ**. Ролята и приносът на македонските организации за Съединението на Източна Румелия и Княжество България / **Ружа Симеонова**. Армията и вътрешният ред по време на Съединението / **Веселин Янчев**. Подготовка, извършване и защита на Съединението през 1885 г. в Хасковския край / **Недялко Димов**. // *Наше минало*. – ISSN 1313-7409. – 30 (2005), с. 3-47.

949.72.051.1
COBISS.BG-ID 1182114276

155. **СТРАШИМИРОВ, Антон Тодоров, 1872-1937. Хоро** / **Антон Страшимиров** ; състав. **Андрей Андреев**. – София : Захарий Стоянов, 2005 ([София] : Образование и наука ЕАД). – 587 с. – (Поредица Българска класика ; 90)

Речник на чуждите и непознати думи ; **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**. – ***Антон Страшимиров*** / **Т. Жечев**. – Кървавото Хоро на ***Антон Страшимиров*** / **Е. Каранфилов**. – ***Антон Страшимиров*** като народопсихолог / **Сп. Казанджиев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Разкази ; Хоро ; Книга за българите.

ISBN 954-739-687-0 (подв.)
ISBN 954-739-581-5 886.7-32
886.7-31 159.922.4(=867)
COBISS.BG-ID 1243820516

156. **ТРАЯНОВ, Теодор Василев, 1882-1945. Български балади** / **Теодор Траянов** ; състав. **Андрей Андреев**. – София : Захарий Стоянов, 2005 ([София] : Образование и наука). – 276 с. – (Поредица Българска класика)

Редове от биографията / **Милен КУМАНОВ**. – Низ път героичен за мир и за бран! / **Фани Попова-Мутафова**. – ***Теодор Траянов*** / **Людмил Стоянов**. – **Людмил Стоянов** – псевд. на **Георги Стоянов Златарев**. – Силата на мечтата и идеала / **Георги Константинов**. – Офс. изд.

ISBN 954-739-609-9
886.7-14
COBISS.BG-ID 1243811812

2006

157. **БОТЕВИ тържества в Скравена 2004-2005** : сборник / състав., [предг., послесл.] **Димитър Коцев**. – София : Експо тим ООД, 2006 ([София] : Петекстон ООД). – 120 с.

Изд. на Кметство – с. Скравена, Ботевградско, Сдружение Грамада. – Офс. изд. – *Съдържа* материали от **И. Жеглов, Л. Димитров, Т. Коцева, Д. Тодорова, Д. Григорова, И. Иванов, С. Влайкова, П. Пачкова, Милен КУМАНОВ, В. Тарашоева, Д. Коцев, Т. Тотева, А. Ангелов**. – Изд. по повод 130 год. от героичния подвиг на ***Хр. Ботев*** и неговата чета.

ISBN 954-8601-72-9
ISBN 978-954-8601-72-6
949.72.042.22(063)
COBISS.BG-ID 1045681380

158. **НАУЧНА сесия Четата на Христо Ботев – организация и участници в нея (Враца ; 2006).** Научна сесия Четата на ***Христо Ботев*** – организация и участници в нея, Враца, 29 май 2006 г. / ред., предг. **Иван Райкински**. – Враца : Сдружение Известия на музеите в Северозап. България, 2006 (Враца : Полипринт). – 126 с. : с портр., ил. – (Библиотека Български Северозапад ; 28. Серия Научни изследвания ; 18) Офс. изд. – Азб. показалец. – *Съдържа* статии от **К. Косев, Д. Дойнов, Н. Жечев, Ил. Тодев, М. Грънчаров, Цв. Павловска, Милен КУМАНОВ, П. Найденова, Й. Петкова, А. Николова, Хр. Ценов, В. Тарашоева**.

949.72.042.22(063)
COBISS.BG-ID 1242959588

159. ***Владимир СИС* и България** : сборник статии от Националната научна конференция ***Владимир Сис*** и България, организирана от Института по история – БАН и проведена на 22-23 ноември 2003 г. в Хасково / състав. **Ани Златева**. – [София] : Стигмати : Бохемия клуб, 2006 ([София] : Вулкан 4). – 388 с. : с ил., факс. – (Голяма чешка библиотека / Бохемия клуб)

Възприета форма на името на състав. **Ани Златева** е **Анка Генчева Златева**. – ***Владимир Сис*** – жизнеописателна хроника / **Ани Златева**. – За авт. – Офс. изд. – *Съдържа:* ***Владимир Сис***, българите и неославистката политика до 1944 г. / **Теодоричка Готовска-Хенце**. Славянската солидарност (в дейността и спомените на ***Владимир Сис*** и даскал ***Димитър Ралов***) / **Димитър Саздов**. ***Владимир Сис*** и българският национален въпрос / **Милен КУМАНОВ**. Балканските войни през погледа на ***Владимир Сис*** / **Димитър Зафиров**. Разследващият журналист ***Владимир Сис*** / **Минка Златева**. ***Владимир Сис*** и анонимните писма до вестник Народна воля през лятото на 1913 г. / **Володя Милачков**. Вярвайте в бъдещето на своя народ, както вярвахме ние / **Светла Димитрова**. ***Рена и Петко Попови***, плевенският вестник Северно ехо и идеята за българо-чехословашко сближаване през 20-те и 30-те години на XX век / **Красимир Петров**. ***Владимир Сис*** и дейността на чешките инженери в с. Ябълково / **Недялко Димов**. Дарението на ***Владимир Сис*** / **Александър Маринов**. ***Владимир Сис*** и българската култура или още веднъж за една загадъчна личност в българо-чешкия междукултурен диалог на XX век / **Владимир Пенчев**. Българо-чехословашките културни отношения и дейността на чешкия общественик, журналист и славяновед ***Владимир Сис*** / **Румяна Дончева**. Задочните срещи на ***Владимир Сис*** с българския театър (1917) и родното кино (1929) / **Ани Златева**. Образът на българина в художествено-документалните разкази на ***Владимир Сис*** за войната / **Лиана Гълъбова**. Чешкото присъствие в албумите на ***Иван Енчев Видю*** / **Ружка Симеонова**. Документи за ***Владимир Сис*** в Научния архив на БАН / **Цветана Величкова**. Документи за ***Владимир Сис*** във фонда на Националния исторически музей / **Цветана Кьосева**.

ISBN 954-336-022-7 (Стигмати)
ISBN 978-954-336-022-2
070.42(497.2=850)(092)(063)
92 Сис, Владимир
COBISS.BG-ID 1243132900

2007

160. **АНДОНОВА, Зоя Евлогиева, 1948- . Българските политически водители 1879-2007** / [**състав. Зоя Андонова, Милен КУМАНОВ**]. – 2. осн. прераб. и доп. изд. – [София] : „Св. Климент Охридски", 2007 ([София] : [Симолини]). – 416 с. : с портр., к. – *вж* **NN 59, 83, 75**

Загл. и на англ. ез.: Bulgarian political leaders 1879-2007. – 1. изд. 1994 на изд. Хераклит А & Н. – Текст и на англ. ез.

ISBN 978-954-9384-08-6
32(497.2)(092)(035)
949.72.05(035) 92(497.2)
COBISS.BG-ID 1248519908

Рец.: **Емилия Момчилова**. Нов тематичен справочник за българските държавни лидери. // *Сп. на БАН*, CXX, 2007, N 4, с. 107-108.

161. **ИЗСЛЕДВАНИЯ в памет на *акад. Анание Явашов*** : сборник статии от научна конференция, посветена на 150-год. от неговото рожд., Разград, 25 октомври 2005 г. / състав. **Иван Друмев Иванов** ... [и др.] ; **ред. Милен КУМАНОВ**. – София : Акад. изд. Проф. Марин Дринов, 2007. – 302 с. : с табл., к., 17 л. : цв. ил.

Други състав.: **М. Г. Босева, Н. М. Николова**. – Изд. на Регион. ист. музей – Разград. – Справка за авторите. – Офс. изд.

ISBN 978-954-322-198-1
904(497.215.1)(063) 908(497.215.1)(063)
COBISS.BG-ID 1243983076

162. **ИСТОРИЯ на град Сандански** / **Теофил Иванов** ... [и др.] ; [предг. **Андон Тотев**] ; фотогр. **Димитър Ерменков**. – София : Синева, 2007 ([София : Манта принт]). – 295 с. : с 1 портр., 8 л. : цв. ил.

Други **авт.**: **Ал. Милчева, Б. Цветков, А. Мельов, Хр. Тасев, Милен КУМАНОВ, Г. В. Димитров, Й. Смилянов, Зл. Василев**. – Възприетата форма на името на авт. **Ал. Милчева** е **Александра Димитрова Димитрова-Милчева**. – Офс. изд.

ISBN 978-954-9983-67-8
908(497.22-21)
COBISS.BG-ID 1230532324

163. **ТУТРАКАНСКАТА епопея и войната на Северния фронт 1916-1918 година** : сборник с изследвания / състав. **Петър Бойчев, Володя Милачков** ; ред. **Милен КУМАНОВ** ; [увод **Петър Бойчев**]. – Тутракан [т.е. Силистра] : [Ковачев], 2007. – 483 с. : с ил., табл.

Парал. загл. на кор.: The epoc of Tutrakan and the war on the Nortern front 1916-1918. – Изд. на Нац. инициативен к-т 90 години Тутраканска епопея, М-во на културата. Дир. Музеи, галерии и изобраз. изкуства, БАН. Институт по история, Община Тутракан, Ист. музей – Тутракан. – Офс. изд. – Рез. на англ. ез. – *Съдържа* материали от научна конференция, посветена на 90-год. от Тутраканската епопея и освобождениено на Добруджа, проведена в гр. Тутракан, на 4 и 5 септември 2006 г.

ISBN 978-954-8775-60-1
355.48(497.2)1916/18(063)
949.72.052.3(063)
COBISS.BG-ID 1227774948

2008

164. **БОТЕВ, Христо, 1848-1876. Моята молитва** / **Христо Ботев** ; състав. **Иван Гранитски**. – София : Захарий Стоянов, 2008 (София : Образование и наука ЕАД). – 544 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 113**

Пълната форма на името на авт. **Христо Ботев** е **Христо Ботев Петков**. – **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Думи за ***Христо Ботев*** / **Милен КУМАНОВ, Ив. Вазов, К. Кръстев, Ив. Мешеков, Г. Бакалов, В. Василев, Ат. Далчев, П. Динеков, Ив. Пауновски, П. Анчев**. – Офс. изд. – *Съдържа:* Стихотворения ; Художествена проза, фейлетони, кратки сатирични форми ; Вестник „Дума на българските емигранти" 1871 ; Вестник „Знаме" (1874-1875) : Уводни статии, Статии и прегледи ; Вестник „Нова България" 1876.

ISBN 978-954-09-0053-7 (подв.)
886.7-1 886.7-7 886.7-4
COBISS.BG-ID 1228280292

165. **НЕЗАВИСИМОСТТА от 1908 г. в българския периодичен печат** : сборник документи / **състав., комент. Милен КУМАНОВ**. – София : Гутенберг, 2008 ([София] : [Симолини]). – 583 с. : с факс. Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-954-617-035-4
949.72.052.2 070(497.2)(091)
COBISS.BG-ID 1245172964

166. **САКЪЗОВ, Янко Иванов, 1860-1941. Социалната демокрация** / **Янко Сакъзов** ; състав., ред. **Димитър Иванов** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – [София] : Фонд. Арете- Фол : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2008. – 608 с. – (Библиотека Социални идеи ; 4)

Офс. изд.

ISBN 978-954-07-2701-1 (подв., Унив. изд. „Св. Климент Охридски")
329(497.2)БСДП(091)(08)
COBISS.BG-ID 1231245540

2009

167. **ГЕМИДЖИЕВ, Георги Иванов, 1942-2013. История на Панагюрище 1878-1944** / **Георги Гемиджиев** ; **науч. ред., [увод] Милен КУМАНОВ**. – София : Богианна, 2009 (София : Христо Христов). – 620 с. : с ил., 22 л. : ил. – *вж* **NN 150, 195**

Авторът за себе си. – Дарителят д-р инж. **Лъчезар Цоцоров**. – Офс. изд. – Библиогр. с. 586-600. – Именен показалец. – Рез. на англ. / прев. **Анна Стайкова**.

ISBN 978-954-676-081-4 (подв.)
908(497.23-21)
COBISS.BG-ID 1231098340

168. **ПРОГРАМНИ документи на социални партии в България 1891-2008 г.** : документален сборник / **състав., предг. Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**. – [София] : Фонд. Арете-Фол : Унив. изд. „Св. Климент Охридски", 2009. – 615 с. – (Библиотека Социални идеи ; 14)

Загл. на кор.: Програмни документи на социалните партии в България 1891-2008 г. – Офс. изд.

ISBN 978-954-07-2842-1 (подв., Унив. изд. „Св. Климент Охридски")
329(497.2)БСП(091)(083.9)
329.71(497.2)(091)(083.9)
329(497.2)БСДП(091)(083.9)
329(497.2)БЗНС(091)(083.9)
COBISS.BG-ID 1231217636

169. **РАДЕВ, Симеон Трайчев, 1879-1967. Строителите на съвременна България**. Т. 3 / **Симеон Трайчев Радев** ; общ. ред. **Иван Николов, Зоя Андонова** ; увод **Траян Радев**. – София : „Св. Климент Охридски", 2009 (София : Образование и наука ЕАД). – 792 с.

Текст и на англ. ез. / прев. **Зоя Андонова**. – Бягството на Радко Димитриев след контрапреврата 1886 г. и агитацията му в Русия. – **Именен показалец, геогр. показалец** / **състав. Милен КУМАНОВ**. – *Съдържа:* Безкняжието: потресното му начало и опасностите му ; България след новите изпитания ; Регентството и новата обстановка ; Началните ходове в търсенето на княз ; Новите перипетии на кризата ; Последните заплитания и изходът на държавната криза.

ISBN 978-954-9384-12-3 (т. 3, подв.)
949.72.05 886.7-94
COBISS.BG-ID 1230541540

170. **ТРАКИЯ – кръстопът на цивилизации** : споделен опит : [сборник материали по проект] / състав. София Василева ; ред. **София Василева** ... [и др.]. – София : WINI 1837, 2009. – 144 с. : с ил.

Други ред.: **Светла Димитрова, Косьо Зарев, Лизбет Любенова**. – Пълната форма на името на ред. **Лизбет Любенова** е **Лизбет Любенова Върбанова**. – Изд. на Специализирано висше училище по библиотекознание и информ. технологии. – *Съдържа* материали от: **Стоян Денчев, София Василева, Диана Стоянова, Емил Севдин, Александра Куманова, Милен КУМАНОВ, Георги Вълчев, Валерия Фол, Добринка Стойкова, Евгени Велев, Пламена Фотева, Светла Шапкалова, Милена Кьосева, Емилиян Грозданов, Ива Георгиева**. – Библиогр. след някои статии.

ISBN 978-954-9437-20-1
904(497.2)(091)(063) 378.14(063)
COBISS.BG-ID 1233210340

2010

171. **МАНГАЧЕВ, Петко Иванов, 1941- . *Д-р Константин Иречек* – живот и дело в България (1879-1884)** / **Петко Мангачев**. – София : Колбис, 2010. – 400 с. Текст и на англ. ез. – Един от строителите на съвременна България / **Милен КУМАНОВ**. – Нов поглед към делото на *проф. д-р* ***Константин Иречек*** / **Мая Николова**.

ISBN 978-954-8921-43-5
930.1(437.1)(092)
92 Иречек, Константин Йозеф
COBISS.BG-ID 1232830180

172. **ИВАНОВ, Димитър Христов, 1951- . Първа Българска република 1946-1991 : енциклопедия** / **Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**. – [София] : Земя : Рекламна агенция Евромедия, 2011 (София : Реклама пони). – 660 с.

Изд. на Институт по теория и практика на лидерството, Форум България – Русия.

ISBN 978-954-92646-2-3 (Рекламна агенция Евромедия, подв.)
949.72.06(031)
COBISS.BG-ID 1239715556

173. **ПАЗАРДЖИК и Пазарджишка община : енциклопедия** / [ред. кол. **Александър Петров Арнаудов** – предс. ... и др.] ; [фотогр. **Георги Ангелов Стефанов**]. – Пазарджик : Беллопринт, 2011. – 736 с. : с ил., портр., факс. Загл. на кор.: Енциклопедия Пазарджик. – Други **ред.**: **Пенка Петрова Николова, Милен КУМАНОВ, Ана Атанасова Рабаджийска**. – Изд. на Община Пазарджик. – Литература за Пазарджик: с. 725-726. – Авт. на статии: с. 732-733.

ISBN 978-954-684-308-1 (подв.)
908(497.234.1)(031)
COBISS.BG-ID 1245383140

174. ***Свети отец ПАИСИЙ Хилендарски***. **История славяноболгарская** … : Информ. код на бълг. книжовност и лит. : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог **Стоян Денчев** ; **Науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец Милен КУМАНОВ** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена Томова** ... [и др.] ; Справ.-информ. ред. **Марияна Максимова** ... [и др.] ; Рец. **Иван Теофилов, Никола Казански**. – София : За буквите – О писменехь, 2011. – 208 с. : с ил., табл. и граф. – *вж* **NN 175, 221, 224, 225**.

База на *е*-б-ка PAISIADA.

Осн. загл. на кн. е неправилно поднесено в нац. библиогр. – по надзагл.: ИНФОРМАЦИОНЕН код на българската книжовност и литература : *Свети отец Паисий Хилендарски* – История славяноболгарская.

Загл. и на англ. ез.: Information code of the Bulgarian letters and literature: Saint Father Paisiy Hilendarski – Slavo-Bulgarian history.

ISBN 978-954-8887-92-2 949.72.04(092)
886.7-94.07 886.7-94
92 Паисий Хилендарски
COBISS.BG-ID 1237884388

Рец.: **1. Жоржета Назърска.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 10, 2012, с. 435-437; **2. Николай Василев, Севда Илиева.** // *Тр.* на Студентско науч. о-во при УниБИТ, Т. VIII, 2013, с. 470-489; **3. Йорданка Захариева.** // *Пак там*, с. 490-492; **4. Жоржета Назърска.** *Пак там*, с. 493-494; **5. Мариела Нанкова.** // *Пак там*, с. 495-497; **6. Марина Енчева.** // *Пак там*, с. 498-499; **7. Венцислав Велев.** // *Пак там*, с. 500-501; **8. Полина Симова.** // *Пак там*, с. 512-514; **9. Боряна Апостолова.** // *Пак там*, с. 515-519; **10. Инна Димитрова.** // *Пак там*, с. 520-521; **11. Иван Гарванов, Александра Куманова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ (София), Т. 12, 2014, с. 521-526 : с ил. – *Рез. на рус. и англ. ез.*; **12. Иван Гарванов.** // *Тр*. на Студентското науч. о-во при УниБИТ, Т. XI, 2016, с. 247-266; **13. Ваня Добрева.** // *За буквите – О писменехь* : Кирило-Методиевския вестник. – N 58, май 2019, с. 3; **14. Ваня Добрева.** // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София), Т. 15, 2020, с. 707-711 : с ил. – *Осн. публ.*; **15. Konstantinos Nichoritis**. // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ*, Т. XVII, 2022, с. 443-446. <http://www.sno.unibit>.

175. ***Свети отец ПАИСИЙ Хилендарски***. **История славяноболгарская** … : Информ. код на бълг. книжовност и лит. : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог **Стоян Денчев** ; **Науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец Милен КУМАНОВ** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена Томова** ... [и др.] ; Справ.- информ. ред. **Марияна Максимова** ... [и др.] ; Рец. **Иван Теофилов, Никола Казански**. // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2526. – Т. 6 (2011), с. 1-208 *СВ. О. П ИС* : с 21 ил., 1 табл., 4 гр. – (Факлоносци ; II) – *вж* **NN 174, 221, 224, 225**.

Други терминолог. ред.: **Диана Ралева, Венцислав Велев** ; Други справ.-информ. ред.: **Цветана Найденова, Антон Даскалов**. – Юбил. изд., посв. на 60-год. на Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – *Публ. и във вид на отд. изд.: вж* **N 174**.

176. ***Александър ЦАНКОВ*** : сборник документи / [Състав.] **Петко Мангачев, Виктор Анчев** ; **[ред. Милен КУМАНОВ]**. – София : Колбис, 2011. – 302 с. : с факс.

Ред. отбелязан на гърба на загл. с. – Библиогр. под линия. – Именен показалец ; геогр. показалец. – Рез. на бълг., англ. ез.

177. **ШУМЕНСКА област : енциклопедия** / [**Аделина Пенева** ... и др.] ; **[Науч. консултант Милен КУМАНОВ]** ; [ред. кол., състав. **Димитър Игнатовски** ... и др.] ; [ред. съвет **Константин Косев** ... и др.] ; [снимков материал: **Валентин Тонев** ... и др.] ; [предг. **Димитър Игнатовски**]. – София : Захарий Стоянов, 2011 ([София] : Унив. изд. „Св. Климент Охридски"). – 936 с. : с ил., портр.

Други авт.: **Александър Горчев, Бета Хараланова, Бистра Вацова, Борис Петров, Валентина Аврамова, Венцислава Борисова, Веска Драгостинова, Георги Гроздев, Георги Цветков, Даниел Руменов, Дечко Лечев, Деан Евтимов, Димитър Игнатовски, Димо Димов, Емил Кьостебеков, Златко Попчев, Иван Йорданов, Иваничка Няголова, Иванка Семерджиева, Йордан Йорданов, Йорданка Павлова, Кина Вачкова, Кирил Петров, Константин Константинов, Константин Мустаков, Красимир Кънчев, Крум Крумов, Мария Куманова, Марияна Петева, Марияна Филипова, Мишо Йорданов, Невяна Стефанова, Нели Димитрова, Николай Чакъров, Павел Георгиев, Петър Занев, Петър Станчев, Снежана Въчева, Станислав Иванов, Стела Лалова, Тодор Тодоров, Христина Горанова, Цанко Стефанов, Чавдар Танев** ; Други **членове на ред. съвет**: **Александър Горчев, Антония Панева, Борис Петров, Валентина Аврамова, Георги Гроздев, Георги Цветков, Даниела Тодорова, Дечко Лечев, Деян Евтимов, Димитър Игнатовски, Димо Димов, Дойно Дойнов, Емил Кьостебеков, Ивайло Петров, Йордан Йорданов** (гл. ред. на в. „Шуменска заря"), **Йордан Йорданов** (краевед, Върбица), **Кирил Петров, Красимира Александрова, Милен КУМАНОВ, Мишо Йорданов, Невяна Стефанова, Николай Чакъров, Павел Георгиев, Петър Занев, Радостка Бакалова, Стефан Дойнов, Стойчо Сланев, Цанко Стефанов, Чавдар Танев**. Авт. отбелязани на гърба на загл. с. ; Други състав.: **Валентина Аврамова, Ивайло Петров** ; Ред., състав. отбелязани на гърба на предзагл. с.

2012

178. **ВАЗОВ, Иван Минчов, 1850-1921. Под игото / Иван Вазов**. – София : Захарий Стоянов, 2012 ([Костинброд] : Мултипринт ООД). – 598 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 95** – *Съдържа и:* Думи за ***Иван Вазов*** / **Милен КУМАНОВ, Иван Шишманов, Милена Цанева** ; състав. **Иван Гранитски**: с. 531-592. – **Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**.

ISBN 978-954-09-0670-6
886.7-31
COBISS.BG-ID 1245192932

179. **ИВАНОВ, Димитър Христов, 1951- . Кооперативното движение в България : енциклопедия А-Я. Т. 1**, 1890-1947 / [**Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**] ; [ред. кол. **Петър Стефанов** ... и др.]. – София : Бълг.-рус. информ. пул, 2012. – 340 с. : с ил., портр.

Други ред.: **Александър Андонов Шишков, Александър Стойнов Чокойски, Ваня Събева Боюклиева, Вежен Цветанов Велков, Венета Димитрова Наскова, Георги Димитров Стоянов, Георги Христов Теленчев, Диана Георгиева Цакова, Живко Стефанов Йончев, Красимир Костадинов Буков, Марин Пенчев Маринов, Митко Койчов Базитов, Михаил Александров Кърлин, Николина Матеева Сталева, Тодорка Иванова Петрова**. – Библиогр.: с. 333-338.

ISBN 978-954-9422-19-1 (т. 1, подв.)
334.6(497.2)(091)(035)
COBISS.BG-ID 1248075236

180. **ИСТОРИЯ на България** : в 10 тома. Т. 9, История на България 1918-1944 / [**Даниел Вачков** ... и др.] ; [ред. кол. **Георги Марков** – глав. ред. ... и др.]. – София : Тангра ТанНакРа, 2012 (Костинброд : Мултипринт ООД). – 839 с. : с цв. ил., к., факс.

Други **авт.**: **Венцислав Велев, Йорданка Гешева, Димитър Гоцев, Дивна Гоцева, Александър Гребенаров, Стойчо Грънчаров, Костадин Гърдев, Светлозар Елдъров, Мартин Иванов, Румен Караганев, Йордан Колев, Румяна Конева, Милен КУМАНОВ, Райна Манафова, Георги Марков, Володя Милачков, Цветана Мичева, Благовест Нягулов, Николай Поппетров, Румяна Първанова, Луиза Ревякина, Валери Стоянов, Лъчезар Стоянов, Ваня Стоянова, Росица Стоянова, Витка Тошкова, Щелиян Щерионов. – Други ред.: Стойчо Грънчаров, Благовест Нягулов, Николай Поппетров, Елена Стателова, Витка Тошкова**. – Изд. на БАН. Институт за ист. изследвания. – Библиогр.: с. 823–834. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-954-2903-08-6 (подв.)

949.72 949.72.053

COBISS.BG-ID 1247815396

181. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Нестинариана : историография, систематизиран анотиран библиографски указател, фотомонография** : учебно пособие по дисциплината „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство" / [историография, предг., състав. **Александра Куманова**] ; [науч. ред. **Николай Василев** ... и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2012 ([София] : [Вини-1837]). – 1-10, I-CXLII, 11-358 с. : с ил., портр. – (Факлоносци ; 3) – *вж* **NN 190, 192**

Загл. и на англ. ез.: Nestinariana. – Други **ред.**: **Стоян Денчев, Николай Цв. Кочев, Николай Яръмов, Милен КУМАНОВ**. – Изд. на Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – Показалци.

ISBN 978-954-2946-47-2

398.3(075.8)

COBISS.BG-ID 1259367396

Рец.: **1. Светла Шапкалова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 10, 2012, с. 443-446; **2. Цветана Стайкова.** // *Библиотека*, 2013, N 4, с. 135-137. – *Рез. на англ. ез.*; **3. Даниела Атанасова.** // *Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН*, 2013, N 10, с.7-8; **4. Иван Гарванов.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 12, 2014, с. 521-526 : с ил. – *Рез. на рус. и англ. ез.*; **5. Иван Гарванов.** // *Тр*. на Студентското науч. о-во при УниБИТ, Т.X I, 2016, с. 247-266; **6. Полина Симова.** // *Библиотека*. – 2018, N 4, с. 116-121 : ил. – *Рез. на англ. ез. – Разшир. публ.*

182. **КУМАНОВА, Александра, 1956- .** ***Тодор Петров.*** Qualis avis, talis cantus : Опит за биографични щрихи / С предг. от авт. ; **Експерт.: Милен КУМАНОВ** ; Дейксис: Николай Василев. – В. Търново : ИВИС, 2012. – 68 с. : с ил. – *вж* **N 102**

Рец.: **1. Стефка Илиева.** // *Издател* (В. Търново), 2012, N 1-2, с. 63-64. – *Рез. на бълг. и англ. ез.*; **2. Боряна Апостолова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 11, 2013, с. 457-459. – *Редуц. публ. – Рез. на рус. и англ. ез.*; **3. Боряна Апостолова.** // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф.* ***Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ. – София, 2016, с. 1048- 1049. – *Разшир. публ.*

183. **ЛЕВСКИ, Васил, 1837-1873. Народе???? : писма ; личен бележник : по повод 175 год. от рожд. на *Васил Левски* / Васил Левски** ; [**състав. Иван Гранитски, Милен КУМАНОВ**]. – София : Захарий Стоянов, 2012 ([Костинброд] : Мултипринт ООД). – 447 с. – (Поредица Българска класика)

Васил Левски – псевд. на авт. **Васил Иванов Кунчев, Иван Гранитски** – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-954-09-0673-1 ; ISBN 954-09-0673-3
949.72.04(092)(093)
92 Левски, Васил
COBISS.BG-ID 1245229540

184. **РАДЕВ, Симеон Трайчев, 1879-1967. *Д-р Стоиловата* външна политика и помирението с Русия** : по документи, разпитвания на съвременници и лични спомени / **Симеон Радев** ; [обща ред. **Зоя Андонова, Иван Николов**] ; [увод **Траян Радев**] ; [**консултант Милен КУМАНОВ**]. – София : „Св. Климент Охридски", [2012] ([София] : [Скала]). – 276 с.

Текст и на англ.ез. – ***Симеон Радев*** за помирението с Русия – успешен ход във външната политика на *д-р* ***Константин Стоилов*** / **Зоя Андонова**: с. 261-267. – ***Simeon Radev*** about the rapprochement with Russia – a successful move in the foreign policy of dr. Konstantin Stoilov / **Zoya Andonova**: с. 268-274. – Именен показалец.

ISBN 978-954-9384-21-5 (подв.)
949.72.051(092)
92 Стоилов, Константин Стоилов
COBISS.BG-ID 1278043108

2013

185. **КОСТАДИНОВА, Десислава Велинова, 1980- . Политически възгледи на *проф. Александър Цанков*** / **Десислава Велинова Костадинова** ; [**ред. Милен КУМАНОВ**]. – София : [Изд. авт.], 2013. – 390 с. : с ил., портр., факс.

Името на авт. **Десислава Велинова Костадинова** погрешно отпеч. на гърба на предзагл. с. **Десисислава Велинова Костадинова**. – Принт. изд. – Библиогр.: с. 315-338. – Именен показалец, геогр. показалец.

Без ISBN
32(497.2)(092)
949.72.053.1
92 Цанков, Александър Цолов
COBISS.BG-ID 1257063140

2014

186. **БЕЛОПИТОВ, Иван Тодоров, 1860-1950. Приноси към историята на град Панагюрище и Българското Възраждане** / **Иван Т. Белопитов** ; [състав. **Атанас Шопов** ... и др.] ; [**ред. кол. Милен КУМАНОВ** ... и др.]. – Панагюрище : Оборище, 2014. – 165 с. : с ил., портр., факс. – *вж* **NN 150, 167, 186, 195, 198**

Други състав.: **Георги Керкеняков, Ирина Ботева, Десислава Костадинова**. – Други ред.: **Десислава Костадинова, Георги Керкеняков, Ирина Ботева, Васил Кацаров**. – Азб. показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-954-682-054-9
908(497.23-21)
COBISS.BG-ID 1271161828

187. **ЗЛАТНА христоматия на България. Кн. 2, Антология** : Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел) : Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане / Състав., послесл. **Н. Василев, А. Куманова** ; Науч.к онсултанти **И. Паси** ... [и др.] ; Терминолог. ред. **Н. Казански** ; Справ.-информ. ред. **Д. Ралева** ; Библиогр. ред. **М. Максимова** ; Рец. **П. Велчев, И. Теофилов** ; *Посв. се на 1150-год. от Покръстването на българите* ; *Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат.”* – **Н. Василев**. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 840, CCXX с. : с 283 ил. – (Факлоносци ; IX)

Други **науч. консултанти**: **С. Денчев, Милен КУМАНОВ**. – Речник на личните, геогр. и др. имена ; Ключови думи на публ. – Именен показалец, показалец на загл. – Биобиблиогр. за персоналиите.

ISBN 978-619-185-006-8

База на *е*-б-ка ANTHOLOGICA.

Ново *е*-изд. – 2015. – Ново *е*-изд. – 2018.

886.7(082.2)

COBISS.BG-ID 1271510756

Рец.: **1. Николай Василев**. // *Издател* (В. Търново), 2014, N 1-2, с. 19-32; **2. Иван Гарванов, Александра кумяанова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ (София), Т. 12, 2014, с. 521-526 : с ил. – *Рез. на рус. и англ. ез.*; **3. Стефка Илиева.** // *Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН* (София). – 2015, N 97, с. 8-11. <http://cl.bas.bg/za-centralna-biblioteka-1/byuletin-na-cb-na-ban/broi-91-godina-ix-noemvri-dekemvri-2015>. – *Редуц. публ.*; **4. Иван Гарванов.** // *Тр*. на Студентското науч. о-во при УниБИТ (София), Т. XI, 2016, с. 247-266; **5. Цветана Стайкова.** // *Библиотека* (София). – 2016, N 1, с. 139-140. – *Рез. на англ. ез. – Редуц. публ.*; **6. Елена Алекова.** // *Дума* (София), 2016, бр. 30 (216), 6 февр., с. 3; **7. Полина Симова.** // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф. **Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne’s Thread). – София, 2016, с. 1078-1081. – *Разшир. публ.*; **8. Цветана Стайкова.** *// Пак там,* с. 1094-1096. – *Редуц. публ.*; **9. Цветана Стайкова.** // Тр. на Студентското науч. о-во при УниБИТ (София), Т. XII, 2017, с. 250-252. <http:// www.unibit.sno.bg>. – *Разшир. публ.*; **10. Красимира Александрова.** // *Пак там*, с. 253-256. <http://www.unibit.sno.bg>; **11. Венцислав Велев.** // *Пак там*, с. 257-261. <http://www.unibit.sno.bg>; **12. Светла Шапкалова.** // *Пак там*, с. 293-295. <http://www.unibit.sno.bg>; **13. Стефка Илиева.** // *Тр.* на Студентското науч. о-во при УниБИТ (София), Т. XII, 2017, с. 296-300. <http://www.unibit.sno.bg>; **14. Полина Симова**, П. Антология на българската изящна словесност – фолклорна традиция и блестящи образци на 12-вековната история (N 1669). // *Пак там*, с. 301-304. <http://www.unibit.sno.bg>. – *Редуц. публ.*

188. **ИВАНОВ, Димитър Христов, 1951- . Лидерът *Стамболов*** / **Димитър Иванов**. – София : Ciela, 2014 ([Костинброд] : [Мултипринт ООД]). – 176 с., [94] с. : ил., факс, портр. – (Historia incognita) Библиогр.: с. 165-169. – Именен показалец. – *Съдържа и* Стефан Стамболов : албум / **състав. Димитър Иванов, Милен КУМАНОВ**.

ISBN 978-954-28-1441-2

949.72.051(092)

92 Стамболов, Стефан Николов

COBISS.BG-ID 1261256164

189. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Академик, професор, доктор на педагогическите науки *Александра Куманова*. Vade mecum** : Систематичен азб.-хронолог. автобиобиблиогр. указ. [1559 ном. назв.] : Уч. пособие по персон. автобиобиблиогр. по дисциплината „Библиогр. модел на знанието" = Academician, professor, doctor of pedagogical sciences ***Alexandra Kumanova***. Vade mecum : Systematical alph.- chronological auto-bibliogr. ind. : Textbook of personal auto-biobibliogr. of study Bibliogr. model of knowledge / Обща и науч. ред. **Н. Василев** ; Науч. ред. **Н. Казански** ... [и др.] ; Рец. **С. Денчев** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 334 с. : с 4 сх., 22р епрод. – (Факлоносци ; XI)

Други науч. ред.: **В. Манчев, Д. Ралева, М. Максимова** ; Други **рец.: Милен КУМАНОВ, П. Велчев, В. Велев**. – Информ. ризома. – Предм.-с ист. показалец, показалец на загл., именен показалец, списък на съкр.

Юбил. изд., посв. на 1150-год. от Покръстването на българите.

База на *е*-б-ка AUTOBIOBIBLOGRAPHICA.

Предварит. публ. – 2010.

2. прераб. и доп. изд. – 2016.

3. прераб. и доп. изд. – 2017.

4. прераб. и доп. изд. – 2018.

ISBN 978-619-185-009-9

016:92

02(497.2)(01)

92 Куманова, Александра Венкова

COBISS.BG-ID 1272994788

Рец.: **1. Красимира Александрова.** // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф.* ***Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread). – София, 2016, с. 1045-1047; **2. Румелина Василева.** // *Пак там*, с. 1053-1059; **3. Дмитрий Равинский.** // *Библиография и книговедение* (Москва). – 2016, N 5 (406), с. 144-145.

190. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Нестинариана : Историография**. Фотомонография : Учебное пособие / Науч. и яз. ред. Николай Василев ; **Науч. ред. Стоян Денчев, Николай Цв. Кочев, Николай Ярымов, Милен КУМАНОВ** ; Термин. и справочно-информ. ред. **Никола Казански** ; Библиогр. и справочно-информ. ред. **Марияна Максимова** ; Справочно-информ. ред. **Диана Ралева** ; Рец. **Желязко Стоянов, Христо Мутафов, Стоян Райчевски, Венцислав Велев, Иван Теофилов**. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 206 с. : с ил. (Факлоносци ; XII) – *вж* **NN 181, 192**

Рец.: **1. Мариела Нанкова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 12, 2014, с. 513-516 : с ил. – *Рез. на рус. и англ. ез.*; **2. Иван Гарванов.** // *Тр*. на Студентското науч. о-во при УниБИТ, Т. XI, 2016, с. 247-266; **3. Марианна Соколова.** // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф.* ***Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ. – София, 2016, с. 1082-1093; **4. Марианна Соколова.** // *Человек* : Образ и сущность. Гуманитарные аспекты : Ежегодник / РАН. ИНИОН. Центр гуманит. науч.-информ. исслед. Отд. Философии ; гл. ред. **Л. В. Скворцов**. – Москва, 2016, с. 153-167. – *Редуц. публ.*; **5. Полина Симова.** // *Библиотека* (София). – 2018, N 4, с. 116-121 : ил. – *Рез. на англ. ез. – Разшир. публ.*

191. **НАУЧНА сесия по лидерство (8 ; София ; 2014).** [Осма] научна сесия [по лидерство] посветена на: 160-а год. от рожд. на ***Стефан Стамболов*** и 145-а год. на Българската академия на науките, София, 30 януари 2014 г. / [състав., ред. **Димитър Иванов**]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014 ([София] : ИД принт). – 72 с. : с портр. – (Бюлетин – Институт за изследване и развитие на лидерството в информационна среда, ISSN 2367-7295 ; N 8, 2014)

Библиогр. под линия и след някои докл. – На гърба на загл. с. погрешно отбелязан ISSN 1313-8782. – *Съдържа* докл. от: **Стоян Денчев, Стефан Воденичаров, Илия Тодев, Михаил Неделчев, Милен КУМАНОВ, Десислава Костадинова, Христо Йонков**.

49.72.051(092)(063)
316.46(063)
061.2(497.2)(091)(063)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1268845796

192. **KUMANOVA, Aleksandra Venkova, 1956- . Nestinariana : historiography**, photomonography : compedium [on the subject of study Nestinarstvo: information codes of the cultural heritage] / **Alexandra Kumanova** ; [sci. ed. **Stoyan Denchev** ... и др.] ; [transl. **Radostina Mihaleva**]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014 ([София] : [БПС]). – 190 с. : с ил. – (Факлоносци = Torchbearers ; 13) – *see* **NN 181, 190**

Ориг. загл.: Нестинариана. – Загл. и на бълг. ез.: Нестинариана: историография, фотомонография. – Други ред.: **Nikolay Tsv. Kochev, Nikolay Jaramov, Milen KUMANOV**. – Изд. на Univ. of Library Studies and Inform. Technologies. – Рез. на англ. ез.

ISBN 978-619-185-028-0
398.3(497.2)(075.8)
COBISS.BG-ID
1270151652

Рец.: **1. Мариела Нанкова.** // *Науч.* тр. на УниБИТ, Т. 12, 2014, с. 513-516 : с ил. – *Рез. на рус. и англ. ез.*; **2. Иван Гарванов.** // *Тр*. на Студентското науч. о-во при УниБИТ, Т. XI, 2016, с. 247-266; **3. Марианна Соколова.** // *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф.* ***Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ. – София, 2016, с. 1082-1093; **4. Марианна Соколова.** // *Человек* : Образ и сущность. Гуманитарные аспекты : Ежегодник / РАН. ИНИОН. Центр гуманит. науч.-информ. исслед. Отд. Философии ; гл. ред. **Л. В. Скворцов**. – Москва, 2016, с. 153-167. – *Редуц. публ.*; **5. Полина Симова.** // *Библиотека* (София). – 2018, N 4, с. 116-121 : ил. – *Рез. на англ. ез. – Разшир. публ.*

2015

193. **БЪЛГАРИЯ в Първата световна война 1914-1918 : кратка историческа енциклопедия** / **Милен КУМАНОВ, Десислава Костадинова, Тодор Тодоров**. – Силистра : РИТТ, 2015. – 909 с. : с ил.. портр., к. – *вж* **NN 37, 38**

Загл. и на англ. ез.: Bulgaria in the First World War 1914-1918.
ISBN 978-954-759-327-5 (подв.)
949.72.052.3(031)
COBISS.BG-ID
1278259172

194. **БЪЛГАРО-турски военни отношения през Първата световна война (1914-1918)** : сборник с документи / [**състав. Милен КУМАНОВ** ... и др.] ; [предг. **Анатолий Кънев** ... и др.]. – 2. изд. – София : Гутенберг, 2015 ([София] : Симолини). – 680 с. : с ил., факс. – *вж* **N 140**

Загл. и на тур. ез.: Birinci dünya savaşi sirasinda Bulgar-Türk askeri işbirliği (1914-1918). – Други състав.: **Кемал Еюп, Иван Коев**. – Други **авт. на предг.**: **Кемал Еюп, Милен КУМАНОВ**. – 1. изд. 2004. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-619-176-034-3
940.3(093.2)
355.48(497.2)(093.2)
355.48(560)(093.2)
COBISS.BG-ID 1283274212

195. **ГЕМИДЖИЕВ, Георги Иванов, 1942-2013. Панагюрище секрасте, секрасна!** : поглед към историята на града до Априлското въстание 1876 година / **Георги Гемиджиев, Дидка Гемиджиева** ; [**ред. Милен КУМАНОВ, Юлия Николова-Симеонова**]. – [София] : Оборище, 2015. – 388 с. : с ил., портр., факс. – *вж* **NN 150, 167, 186, 198**

Възприетата форма на името на авт. **Дидка Гемиджиева** е **Дида Димитрова Гемиджиева**, на ред. **Юлия Николова-Симеонова** – **Юлия Христова Николова**. – Авторите: с. 383-384. – Дарителят – проф. д-р инж. Лъчезар Цоцорков: с. 385-386. – Библиогр.: с. 378-382.

ISBN 978-954-682-055-6 (подв.)
908(497.23-21)
COBISS.BG-ID 1275690212

196. **ДЕБЕЛЯНОВ, Димчо Вельов, 1887-1916. Черна песен** / **Димчо Дебелянов**. – [2. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2015 ([София] : Миг принт). – 272 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 97**

1. изд. 2002. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**: с. 229-230. – Чистата песен на **Димчо Дебелянов** / **Владимир Василев**: с. 231-239. – Поезия и национална съдба / **Иван Гранитски**: с. 240-266.

ISBN 978-954-09-0922-6
886.7-8 COBISS.BG-ID
1277733604

197. **КОНСТАНТИНОВ, Алеко Иваницов, 1863-1897.** ***Бай Ганьо*** / **Алеко Константинов** ; [подб. **Иван Гранитски**]. – [57. изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2015 ([Костинброд] : Мултипринт ООД). – 448 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 101**

1. изд. 1895 изд. на книж. Пенчо В. Спасов. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**: с. 401-404. – От „До Чикаго и назад" до „Бай Ганьо" / **Михаил Арнаудов**: с. 405- 423. – Мъченик на вярата в илюзии / **Панко Анчев**: с. 424-431. – *Съдържа и:* До Чикаго и назад ; Фейлетони.

ISBN 978-954-09-0930-1
886.7-992 886.7-7
886.7-323
COBISS.BG-ID 1277774308

198. **ШОПОВ, Атанас Петров, 1961- . Панагюрци в Цариград през Възраждането : справочник** / **Атанас Петров Шопов** ; [**ред. Милен КУМАНОВ, Петя Сеферинкина**]. – 2. прераб. изд. – Панагюрище : Оборище, 2015. – 128 с. : с ил., портр., факс. – *вж* **NN 150, 167, 186, 201**

1. изд. 2006 със загл. Панагюрци в Цариград през 30-те-70те години на XIX век на изд. Синева. – Изд. на Ист. музей – Панагюрище. – Биогр. сведения за авт. отбелязани на гърба на кор. – Рез. на рус., англ. ез. / прев. **Татяна Брадистилова, Нора Шопова**.

ISBN 978-954-682-056-3
908(497.23-21)(092) 92(497.2)
COBISS.BG-ID 1271830500

2016

199. **АРИАНИКА: експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: центрове на праевропейската цивилизация в Русия** : протоарии и праславяни, културолого-феноменологично декодиране на митологичния, историческия и лингвистичния план : учебно пособие по дисциплината „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство" / [**Стоян Денчев** ... и др.] ; [науч. ред. **Николай Яръмов** ... и др.]. – София : За буквите – О писменехь, 2016 ([София] : [БПС]). – 208 с. : с ил., к., сх. – (Факлоносци ; 15)

Загл. на кор.: Арианика ; Aryanica. – Други авт.: **Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев**. – Други **ред.: Милен КУМАНОВ, Иван Теофилов**. – Текст и на рус. ез. – Библиогр.: с. 127-135. – Именен показалец. – Рез. на бълг., англ., рус. ез.

ISBN 978-619-185-192-8 398.3(470)
904(470)
COBISS.BG-ID 1274037220

Рец.: **1.** [**Николай Василев**, Н.] Книга за нестинарството и информационните кодове на културното наследство. // *Издател* (В. Търново). – 2015, N 2 (3-4), с. 111. – *Рез. на англ. ез. – Без подпис*; **2. Александр Субетто.** *// GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на акад. проф. Александра Куманова : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ. – София, 2016, 1097-1098. – *Разшир. публ.*; **3. Марианна Соколова.** От информационного моделирования до „информационной технологии огня" : Аналит. обзор. // *РЖ Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 3. Философия*. – 2017, N 4, с. 28-35.

200. **НОЙКОВ, Стефан Нойков, 1876-1925. Защо не победихме 1915-1918** / **Стефан Нойков**. – 2. изд. – София : Книгоизд. къща Труд, 2016 ([София] : Инвестпрес). – 216 с. 1. изд. 1922 на изд. Армейски воен.-изд. фонд, в сер. Военна библиотека. – Да, наистина: Защо не победихме? / **Милен КУМАНОВ**: с. 5-12. – Азб. показалец.

ISBN 978-954-398-454-1
949.72.052.3
COBISS.BG-ID 1280518884

201. **УЖАСИТЕ в Пловдивския и Пазарджишкия край след Априлското въстание от 1876 г.** : нови извори за Априлското въстание от 1876 година / [състав. **Свилен Мишляков**] ; [ред. **Атанас Шопов**] ; [**предг. Милен КУМАНОВ**] ; [фотогр. **Мариана Стефанова**]. – Панагюрище : Оборище, 2016. – 211 с. : с факс. – *вж* **N 150, 167, 186, 198**

Изд. на Ист. музей – Панагюрище. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-954-682-061-7
949.72.042.22(093.3)
COBISS.BG-ID 1275775972

202. **GLORIA BIBLIOSPHERAE** (Нишката на Ариадна) : Изследвания в чест на *акад. проф.* ***Александра Куманова*** : Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread) : Studia in honorem *Acad. Prof.* ***Alexandra Kumanova*** : A Festschrift for 65th Golden Jubilee of the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia / Науч. ред. **С. Денчев** ; Състав., предг. и интервю **Н. Василев** ; Библиогр. ред. **М. Максимова** ; Ил. **К. Константинова** ; Рец. **Н. Яръмов** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехь, 2016. – 1774 с. : с ил. – (Факлоносци ; XVI) – *вж* **N 203**

Други **рец.: Милен КУМАНОВ, И. Петева, Н. Казански, В. Велев, В. Манчев, И. Теофилов**. – Текст и на англ., араб., нем., пол., рус., тур., укр., фр. ез. – Биогр. бел. за 146 авт. от 12 държави и 4 континента (*Австрия, Алжир, България, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция*) на бълг., англ., нем., пол., рус., тур., укр., фр. ез. – Библиогр. след отд. публ. – *Съдържа и* 2 кн.: 1) Интервю с **А. Куманова** / Беседата води **Н. Василев**. – Списък на ил. ; 2) **Куманова, А.** Автобиобиблиография ... (2589 ном. назв.) / Състав. **А. Куманова** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева, С. Филипова**. – Информ. ризома ; Предм.-сист. показалец, показалец на загл., именен показалец ; Списък на съкр.

Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. институт – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – Публ. и на електронен адрес http:// www.unibit.sno.bg, със самостоятелен

Е ISBN 978-619-185-212-3.
База на *е*-б-ка UNIVERSALICA.
ISBN 978-619-185-211-6
021(497.2)(092)(062.2)
92 Куманова, Александра Венкова
COBISS.BG-ID 1276126180

Рец.: **1. Николай Василев.** // *Издател* (В. Търново), 2015, N 2 (3-4) , с. 89-97. – *Рез. на англ. ез. – Предварит. публ.*; **2. Николай Василев.** // *Информ. бюл. на Центр. библ. на БАН,* 2016, N 6 (96), с. 12-14. –*Ре ду ц . публ..*; **3 . Эдуард Сукиасян.** // *Библиография* (Москва), 2017, N 1, с. 121-130; **4. Магдалена Гарванова.** // *Издател* (В. Търново), 2016, N 2 (3-4), с. 107-110 : с ил. – *Разшир. публ.*; **5. Красимира Александрова.** // *Нишката* на Ариадна (Gloria bibliospherae) = Ariadne thread (Gloria bibliospherae) : Когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност. – София, 2017, с. 159-161; **6. Марта Бояджиева.** // *Пак там*, с. 162-167. – *Разшир. публ.*; **7. Магдалена Гарванова.** // *Пак там*, с. 168-170. – *Редуц. публ.*; **8. Л ? Георгиев.** // *Пак там*, с. 171-179; **9. Ани Данчева-Василева.** // *Пак там*, с. 180-184; **10. Стоян Денчев.** // *Пак там*, с. 193-195. – *Разшир. публ.*; **11. Леонид Джахая.** // *Пак там*, с. 196-197; **12. Никола Казански.** // *Пак там*, с. 209-212; **13. Емилия Кикарина.** // *Пак там*, с. 236-238; **14. Мохаммад Кияни.** // *Пак там*, с. 239-241; **15. Марина Колесникова.** // *Пак там*, с. 242-245; **16. Оксана Кулиш.** // *Пак там*, с. 246-248; **17. Милен КУМАНОВ.** // *Пак там*, с. 249-250; **18. М ? Мавродиева.** // *Пак там*, с. 263-265. – *Разшир. публ.*; **19. Владимир Манчев.** // *Пак там*, с. 268-269; **20. Татяна Милкинска.** // *Пак там*, с. 270-273. – *Разшир. публ.*; **21. Христо Мутафов.** // *Пак там*, с. 276-277; **22. Силвия Найденова.** // *Пак там*, с. 278-279; **23. Ирена Петева.** // *Пак там*, с. 284-286; **24. Донка Правдомирова.** // *Пак там*, с. 287-290; **25. Полина Симова.** // *Пак там*, с. 302-305; **Иван Теофилов.** // *Пак там*, с. 306-310; **27. Таня Тодорова.** // *Пак там*, с. 311-314; **28. Николай Яръмов.** // *Пак там*, с. 315; **29. Марина Колесникова.** // *Вестник* Санкт-Петербургск. гос. унив. культуры и искусств : Науч. журн, 2017, N 2 (31) июнь, с. 186-188; **30. Татяна Милкинска.** // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ, Т. XIII, 2018, с. 475-479. – *Редуц. публ.*; **31. Марта Бояджиева.** // *Пак там*, с. 514-520. – *Редуц. публ.*; **32. М ? Мавродиева.** // *Пак там*, с. 568-571. – *Редуц. публ.*; **33. Марианна Соколова**. // *РЖ Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 3. Философия*, 2017, N 4, с. 28-35. <http://www. unibit.sno.bg>

203. **НИШКАТА** на Ариадна (Gloria bibliospherae) : Когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = Ariadne thread (Gloria bibliospherae) : Cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / Науч. ред. **С. Денчев** ; Състав., предг., библиогр. **А. Куманова, Н. Василев** ; Библиогр. ред. **М. Максимова** ; Ил. **К. Константинова** ; Рец. **Н. Яръмов** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехь, 2017. – 952 с. : 109 портр., 62 ил., 10 репрод.,

1 табл. – (Факлоносци ; XIX) – *вж* **N 202**

Други **рец.**: **Милен КУМАНОВ, И. Петева, Н. Казански, В. Велев, В. Манчев, И. Теофилов**. – Текст и на англ., бълг., рус. ез. – Биогр. бел. за 80 авт. от 12 държави (*Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Украйна, Франция*) на бълг., англ., нем., пол., рус., укр., фр. ез. – Библиогр. след отд. публ. – *Съдържа и* 3 кн.: 1) **Куманова, А.** Автобиобиблиография ... (3458 ном. назв.) / Състав. **А. Куманова** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева, С. Филипова, М. Максимова**. – Информ. ризома ; Предм.-сист. показалец ; Именен показалец ; Показалец на епигр. ; Показалец на посв. ; Списък на съкр. – *вж* **N 53** ; 2) **Куманова, А.** Синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в. : Атлас (79 ном. назв. с буквени индекси) / Състав. **А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев** ; 3) **Куманова, А.** ***Умберто Еко*** в България : Биобиблиогр. : Публ. на тр. му и лит. за него (168 ном. назв.) / Състав. **А. Куманова** (предговор), **М. Найдова** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева, С. Филипова**. – Именен показалец ; Показалец на жанровете на произвед. ; Показалец на период. изд., в които са публ. творби на ... ; Показалец на период. изд., в които са публ. творби за … – *вж* **N 262** ; Списък на съкр. – Именен показалец на GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна) (2016) ; Предм. пермут. показалец на GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката наА риадна) (2016)

Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библ. институт – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – Публ. и на електронен адрес http:// www.unibit.sno.bg, със самостоятелен

Е ISBN 978-619-185-286-4.
База на *е*-б-ка UNIVERSALICA.
ISBN 978-619-185-285-7
02(062.2)
001.8(062.2)
130.2(062.2)
COBISS.BG-ID 1283774692

Рец.: **1. Марина Колесникова.** // *Библиосфера* / ГПНТБ СО РАН (Новосибирск), 2018, N 3, с. 75-77. – *Редуц. публ.*; **2. Марина Колесникова.** // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог., Т. 14, 2019, с. 800-804. – *Осн. публ.*; **3. Полина Симова.** // *Пак там*. – Т. 14, 2019, с. 805-808; **4. Ани Данчева[-Василева].** // *Пак там*. – Т. 14, 2019, с. 811-817; **5. Йорданка Захариева.** // *Пак там*. – Т. 14, 2019, с. 818-819; **6. Таня Тодорова.** // *Пак там*. – Т. 14, 2019, с. 820-822. – *Редуц. публ.*; **7. Донка Правдомирова.** // *Пак там*. – Т. 14, 2019, с. 823-829; **8. Таня Тодорова.** *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог., Т. 15, 2017 (публ. 2018), с. 192-195. – *Рез. на бълг. и англ. ез. – Разшир. публ.*

2018

204. **БЪЛГАРИЯ в Балканските войни 1912-1913 : кратка историческа енциклопедия / Милен КУМАНОВ, Десислава Костадинова, Тодор Тодоров** ; ил. **Десислава Костадинова**. – София [т.е. Силистра] : РИТТ, 2018. – 1164 с. : с цв. ил., портр., к. Загл. и на англ. ез.: Bulgaria in the Balkan wars 1912-1913 / **Milen KUMANOV, Desislava Kostadinova, Todor Todorov**. – Кратка историческа хроника: с. 1135-1147.

ISBN 978-954-759-349-7 (подв.)
94(497.2)1912/1913(031)
COBISS.BG-ID 39729160

205. ***Стефан СТАМБОЛОВ*** **: от „Не щеме ний богатство" до „Зелен листец"** : поглед върху идейното му и политическо развитие / **Милен КУМАНОВ**. – София : Захарий Стоянов, 2018 ([Костинброд] : Мултипринт ООД). – 255 с. : с ил., портр., факс. – (Поредица Дълг и чест) – *вж* **NN 16-35, 60, 88, 135, 153, 188, 205**

Именен показалец, геогр. показалец.
ISBN 978-954-09-1180-9
949.72.042/.051(092)
92 Стамболов, Стефан Николов
COBISS.BG-ID 1284744676

206. **KUMANOVA, Aleksandra Venkova, 1956- . GENERATIO SPONTANEA** : Synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c. : An atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-info-noosphere) : Textbook-compendium of General Bibliography = Синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в. : Атлас – электронная библиотека „Universalica" (Модель вторично- документального контура библио-инфо-ноосферы планеты) : Учебник-справочник по общ. библиографоведению = Синоптична таблица на световната универсална библиография III в. пр. н.е. – XXI в. : Атлас – електронна библиотека „Universalica" (Модел на вторично-документалния контур на библио-инфо- ноосферата на планетата) : Учебник-справочник по общо библиографознание / [comp., bibliogr., preface **A. Kumanova**] ; [sci. ed. **S. Denchev**] ; [gen. ed. **N. Vasilev**] ; [expert and terminolog. ed. **N. Kazanski** ; [reference-inform. ed. **A. Cannon, M. Sokolova**] ; [bibliogr. ed. **K. Alexandrova, S. Filipova, M. Maximova**] ; [rev. **A. Subetto** ... et al.]. – Sofia : About letters – O pismeneh, 2018. – 232 p. : with 51 ill., 44 portr., 3 facsim., 4 sh. – (Torchbearers ; XXV)

Other **rev.**: **L. Djakhaia, A. Sokolov, N. Yaramov, V. Klyuev, R. Gilyarevsky, V. Leonov, I. Peteva, I. Lynden, Milen KUMANOV**. – Index of titles, index of names. – Contents. – Curriculum vitae.

Suppl. I: Information rose of the World (international) universal bibliography (3rd c. BC – 21st c.).

Suppl. II: Author information – publ. in Engl., Rus. and Bulg.

Jubil. ed. dedicated to: the 65th anniversary of ***S. Denchev*** ; the bright memory of ***G. Schneider, L.-N. Malclès, K. R. Simon, A. Taylor, I. V. Gudovshchikova, A. V. Mamontov*** ; to the bright memory of Bulgarian Bibliographic Institute, which incarnated undert he guidance of ***T. Borov*** the genuine spirit of the bibliographic culture.

База на *е*-б-ка UNIVERSALICA.
ISBN 978-619-185-321-2
ISBN 978-619-185-322-9
E ISBN 978-619-185-323-6

01(091)
COBISS.BG-ID 1286389476
New ed. – Sofia : St. St. Cyril and Methodius National Library, 2018.
E ISBN 978-619-239-035-8
New ed. – Sofia : Sofia City Library, 2018.
E ISBN 978-619-239-033-4
Рец.: **1. Николай Василев. //** *Библиотека*, 2019, N 1, с. 44-52 : с ил.; **2. Никола Казански.** // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог., Т. 15, 2020, с. 569-574; **3. Диана Ралева.** // *Тр.* на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог., Т. 15, 2020, с. 575-583; **4. Стефка Илиева.** // *Пак там*, с. 584-585.

2019

207. **СЛАВЕЙКОВ, Петко Рачов, 1827-1895. Изворът на белоногата** / **Петко Рачов Славейков** ; състав. и ред. **Иван Гранитски**. – [2 изд.]. – София : Захарий Стоянов, 2019 ([София] : Образование и наука). – 502 с. – (Поредица Българска класика) – *вж* **N 106**

Иван Гранитски – псевд. на състав. **Иван Йорданов Димитров**. – 1. изд. 2002. – **Редове от биографията** / **Милен КУМАНОВ**: с. 453-457. – Поетически творения / **Боян Пенев**: с. 459-491. – Пълната форма на името на авт. на доп. материал **Боян Пенев** е **Боян Пенев Николов**. – ***Петко Рачов Славейков*** / **Панко Анчев**: с. 493-497.
ISBN 978-954-09-1335-3
821.163.2-8
COBISS.BG-ID 1292287460

208. **GAME- и play-феноменология на информационната среда : юбилейна енциклопедична книга – компендиум. [Кн. 1], Sogdiana. *Стоян Денчев*** / **Александра Куманова** ... [и др.] ; *Стоян Денчев* – науч. ред. ... [и др.] ; фотогр. **Добри Бояджиев, Денислав Кънев**. – София : Акад. изд. За буквите – О писменехь, 2019 ([София] : [Партнер БГ]). – 754 с. : с ил. – (Факлоносци ; 26) – *вж* **N 211**

Загл. на кор.: Sogdiana. – Загл. и на рус. ез.: Game- и play-феноменология информационной среды. – Загл. и на англ. ез.: Game- and play-phenomenology of the information environment. – Други авт.: **Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, Румелина Василева, Добри Бояджиев, Елисавета Цветкова, Соня Спасова, Северина Георгиева, Иво Георгиев, Тервел Стилиянов, Апостол Джерекаров, Борис Мадолев, Илиян Барзев**. – Други **ред.**: **Красимира Александрова, Николай Василев, Николай Казански, Марияна Максимова, Илияна Камбурова, Мирослава Траянова, Татяна Милкинска**. – Възприетата форма на името на ред. **Марияна Максимова** е **Мариана Пенева Максимова**. – За авт.: с. 723-737. – Текст и на рус., англ. ез. – **Рец.**: **Ирена Петева, Иван Гарванов, Таня Тодорова, Николай Яръмов, Екатерина Попандова-Желязкова, Ирина Линден, Милен КУМАНОВ, Стоянка Кендерова, Галина Панайотова, София Василева, Марина Енчева, Калин Стоев**. – Именен показалец към Tabula gratulatorum / **Александра Куманова, Илияна Камбурова** ; Именен показалец към юбилейното издание / **Александра Куманова, Мирослава Траянова, Татяна Милкинска** ; Топонимен показалец / **Александра Куманова, Марияна Максимова**. – *Съдържа и:* Tabula gratulatorum : систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък... / **Александра Куманова, Николай Василев**: с. 455-652.
ISBN 978-619-185-318-2
378.6:02(497.2-25)(092)

929 Денчев, Стоян Георгиев
02
COBISS.BG-ID 49067528

Рец.: **1. Таня Тодорова.** // *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог., Т. 16, 2018 (публ. 2019), с. 165-171 : с ил.; **2. Калин Стоев.** // *Пак* там, с. 165-166, 172-177 : с ил.

2020

209. **БОЯДЖИЕВ, Илия Вельов, 1929-1994. Героична Стрелча в Априлското въстание / Илия Бояджиев** ; предг. **Веселин Илиев, Владимир Илиев** ; науч. ред. **Тодор Балкански**. – В. Търново : Знак'94, 2020 (В. Търново : Фабер). – 280 с. : с портр., ил. – *вж* **N 217**

Възприетата форма на името на авт. на предг. **Веселин Илиев** е **Веселин Илиев Бояджиев**, на **Владимир Илиев** – **Владимир Илиев Бояджиев**. – Непознати и стари думи, необяснени в текста: с. 248-251. – **Следговори / Тодор Балкански, Пламен Павлов, Пламен Митев, Милен КУМАНОВ**: с. 252-267. – Биогр. данни за авт. отбелязани на гърба на кор. – Библиогр. под линия. – Именен показалец.

ISBN 978-954-8305-60-0
94(497.2)1876 908(497.23-21)
COBISS.BG-ID 43409672

210. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Fax eruditio – Факел на знанието : пътеводител по информационните ресурси на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии / Александра Куманова, Николай Василев** ; ред. **Стоян Денчев** – науч. ред. ... [и др.]. – София : Акад. изд. За буквите – О писменехъ, 2020 ([София] : [БПС]). – 522 с. : с ил., портр., табл. – (Факлоносци ; 28)

Загл. на кор.: Eruditica. – Загл. и на англ. ез.: Fax eruditio – Torch of learning. – Други ред.: **Руджеро Гиляревски, Никола Казански, Анжела Кенън, Марианна Соколова, Диана Стоянова, Калин Стоев, Нина Дебрюне, Иглика Гетова, Соня Спасова, Надежда Томова, Владимир Манчев, Добри Бояджиев, Ралица Йотова, Деница Младенова, Илиян Барзев**. – Пълната форма на името на ред. **Нина Дебрюне** е **Христина Димитрова Иванова-Дебрюне**. – Изд. на Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – Текст и на рус., англ. ез. – Curriculum vitae: с. 498-509. – Рец.: **Ирена Петева, Иван Гарванов, Таня Тодорова, Венцислав Велев, Александър Субето, Леонид Джахая, Ирина Линден, Милен КУМАНОВ**. – *Съдържа и:* Tabula gratulatorum – систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на Университета / състав. **Александра Куманова, Николай Василев** ; библиогр. ред. **Красимира Александрова** ... [и др.]. – Други библиогр. ред.: **Диана Ралева, Силвия Филипова, Марияна Максимова, Илияна Камбурова, Любов Йовинска**. – Именен показалец.

ISBN 978-619-185-436-3
013:378.6(497.2)УНИБИТ
COBISS.BG-ID 43745544

211. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Game- и play-феноменология информационного пространства : юбилейная энциклопедическая книга – компендиум. [Кн. 2], Socratica. *Александр Васильевич Мамонтов* / Александра Куманова, Николай Василев** ; **Стоян Денчев** – науч. ред. ... [и др.]. – София : Акад. изд. За буквите – О писменехъ, 2020 ([София] : [Партнер БГ]). – 660 с. : с ил., портр. – (Факлоносци ; 27)

Загл. на кор.: Socratica. – Загл. и на англ. ез.: Game- and play-phenomenology of the information spase. – Други **ред.**: **Красимира Александрова, Аркадий Соколов, Милен КУМАНОВ, Марияна Максимова, Илияна Камбурова**. – Възприетата форма на името на ред. **Марияна Максимова** е **Мариана Пенева Максимова**. – Curriculum vitae: с. 631-640. – Текст и на бълг., англ. ез. – Рец: **Леонид Джахая, Ирина Линден, Фредерик Ч. Линден**. – Библиогр. след отд. разд. – Указатель имен к Tabula gratulatorum / **Александра Куманова, Илияна Камбурова** ; Указатель имен к изданию книги „Sogdiana" диптиха „Game- и play-феноменология" / **Александра Куманова** ; Указатель топонимов / **Александра Куманова, Марияна Максимова**. – Рез. на рус., англ. ез. – *Съдържа и:* Tabula gratulatorum / **Александра Куманова** ; науч. ред. **Николай Василев**: с. 363-560.

ISBN 978-619-185-451-6 01(470+571)(092)

929 Мамонтов, Александър Василиевич

COBISS.BG-ID 49095176

212. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Novum paradigma infinitas : формите на тривиума: библиотеко-библиографо-книгознание в триадата: адресат – библиотека – документ и триединството: наука – практика – образование : компендиум** / **Александра Куманова** ; науч. ред. **Стоян Денчев** ; ред. **Николай Василев** ... [и др.] ; библиогр. ред. **Красимира Александрова** ... [и др.] ; графики **Соня Спасова**. – София : Авангард прима, 2020 ([София] : [БПС]). – 246 с. : с ил., портр. – *вж* **N 213**

Други ред.: **Никола Казански, Анжела Кенън, Марианна Соколова**. – Други библиогр. ред.: **Диана Ралева, Силвия Филипова, Марияна Максимова**. – Възприетата форма на името на ред. **Марияна Максимова** е **Мариана Пенева Максимова**. – Изд. на Столична библ. – Quo vadis? Професионално и човешко предназначение на библиотекаря : епилог / **Красимира Александрова**: с. 154-156. – Новият библиотекар – знание и реалност : послеслов за морала в професията / **Юлия Цинзова**: с. 221- 222. – Curriculum vitae: с. 223-231. – **Рец.**: **Венцислав Велев, Ирина Линден, Милен КУМАНОВ**. – Рез. на бълг. ез. – Именен, геогр. показалец

ISBN 978-619-239-440-0

02

COBISS.BG-ID 40632328

213. **КУМАНОВА, Александра Венкова, 1956- . Novum paradigma infinitas : формите на тривиума: библиотеко-библиографо-книгознание в триадата: адресат – библиотека – документ и триединството: наука – практика – образование : компендиум** / **Александра Куманова** ; науч. ред. **Стоян Денчев** ; ред. **Николай Василев** ... [и др.] ; библиогр. ред. **Красимира Александрова** ... [и др.] ; графики **Соня Спасова**. – София : Авангард Прима, 2020 ([София] : [БПС]). – 244 с. : с ил., портр.– *вж* **N 213**

Други ред.: **Никола Казански, Анжела Кенън, Марианна Соколова**. – Други библиогр. ред.: **Диана Ралева, Силвия Филипова, Марияна Максимова**. – Възприетата форма на името на ред. **Марияна Максимова** е **Мариана Пенева Максимова**. – Изд. на Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий". – Quo vadis? Професионално и човешко предназначение на библиотекаря : епилог / **Красимира Александрова**: с. 154-156. – Curriculum vitae: с. 221-229. – **Рец.**: **Венцислав Велев, Ирина Линден, Милен КУМАНОВ**. – Рез. на бълг. ез. – Именен показалец, геогр. показалец.

ISBN 978-619-239-439-4 (подв.)

02

COBISS.BG-ID 40682248

214. **ПОУКИТЕ от историята за ефективността на политиката** : юбилеен сборник, посветен на *проф. д.ист.н.* ***Трендафил Митев*** / състав., отг. ред. **Манчо Веков**. – София : УНСС, 2020. – 654 с. : с ил.

Бележит учен, историк и общественик / **Ваня Ангелова Иванова**: с. 9-14. – Юбилеите са време за равносметка и поука: въвеждащо интервю / **Трендафил Митев** ; интервюто проведе **Манчо Веков**: с. 15-74. – Текст и на англ. ез. – *Съдържа* статии от: **Георги Марков, Светлозар Елдъров, Радослав Мишев, Стоян Танев, Лизбет Любенова, Симеон Недков, Владимир Мигев, Йорданка Гешева, Тодор Галунов, Ивайло Христов, Милен КУМАНОВ, Стоян Германов, Станчо Станчев, Yordan Doykov, Димитър Тюлеков, Йордан К. Колев, Ваня Ангелова Иванова, Кирил Алексиев, Десислава Костадинова, Димитър В. Димитров, Георги Янков, Георги Л. Манолов, Динко Динков, Никола Аврейски, Борис Манов, Блага Благоева, Петя Пачкова, Йордан Дойков, Иван Винаров, Александър Димитров, Веселина Любомирова, Милена Войчин**. – Името на авт. **Десислава Костадинова** погрешно отпеч. в кн. – **Десислева Костадинова**. – Библиогр. след отд. статии. – *Съдържа и:* Пълна творческа библиография на *проф. д.ист.н.* ***Трендафил Митев***: с. 591-608.

ISBN 978-619-232-314-1
930(497.2)(092)(062)
929 Митев, Трендафил Атанасов
94(497.2)(062)
COBISS.BG-ID 48781576

215. **ЦАНКОВА-Людсканова, Недялка Драганова, 1864-1938. Свидетелка на две епохи** : спомени / **Недялка Цанкова-Людсканова** ; състав. **Милен КУМАНОВ, А. Златева** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – София : Изток-Запад, 2020. – 303 с. : с ил., портр.

Именен показалец, геогр. показалец / **Славейка Василева**.

ISBN 978-619-01-0626-5
821.163.2-94
94(497.2)18/19(0:82-94)
COBISS.BG-ID 42040840

2021

216. **ДНИ слънчеви и дни облачни : кратък биографичен очерк** ***за Георги П. Кендеров*** / **Милен КУМАНОВ** ; ред. **Петър Ст. Кендеров**. – Пазарджик : Барич и сие, 2021. – 240 с. : с ил., портр., факс.

Загл. на кор.: **Георги Кендеров**. – Биография на ***Георги Петров Кендеров*** от гр. Пазарджик (написана от неговия син **Петър Георгиев Кендеров**): с. 157-182. – Библиогр.: с. 147-149. – Именен показалец, геогр. показалец / **Десислава Костадинова**

ISBN 978-619-7388-35-0
34(497.2)(092)
929 Кендеров, Георги Петров
908(497.234.1)
COBISS.BG-ID 52689416

217. **ШОПОВ, Атанас Петров, 1961-**

Априлско въстание 1876 година : кратка историческа енциклопедия / **Атанас П. Шопов, Десислава Костадинова** ; науч. ред. **Атанас П. Шопов** ; **предг. Милен КУМАНОВ**. – В. Търново : Фабер, 2021. – xvi, 600 с. : с ил. – *вж* **N 209**

Рез. на рус., англ. ез. / прев. **Людмил Димитров, Николай Зарков**.

ISBN 978-619-00-1408-9 (подв.)
94(497.2)1876(031)
COBISS.BG-ID 55229960

2022

218. ***Е*-библиотека *„БАЛАНИКА”*** : *Акад.* ***Александър Теодоров-Балан***. Автобиобиблиография [1086 частично ном. от авт. и преброени от него ном. 870 записа към 1.IX.1954, доп. през 2022 г. с 21 ном. назв.: NN 1087-1107] – лекции с тезаурус на езика / Под **науч. ред. на Милен КУМАНОВ** : Факсим. публ. (с. 227-362 ; 475-535) ; Дигитализация / **Александра Куманова, Николай Василев, Ангел Георгиев** (с. 363-431 ; 474, 536-559) ; Тезаурус на езика на ***А. Т.-Б.*** / **Милен КУМАНОВ, Александра Куманова, Николай Василев** (с. 564-587) ; Съвр. науч. ком.: към автобиобиблиогр. на ***А. Т.-Б.*** / **Александра Куманова** (с. 463-470) ; към езика на лекциите на ***А. Т.-Б.*** / **Николай Василев** (с. 588-590) ; Справ. апарат към автобиобиблиогр. на ***А. Т.-Б.*** (Именен показ. ; Показ. на период. изд. ; Показ. на рец., отз. и крит. бел. ; Показ. на прев. ; Геогр. показ.) / Състав. **Александра Куманова, Никола Казански, Диана Ралева, Марияна Максимова, Десислава Костадинова** (431-462) ; Справ.-инф. ризома на честотност на частите на речта в езика на ***А. Т.-Б.*** / **Цветана Найденова, Цветана Йовчева, Иванка Трендафилова** / Състав. на *е*-бил. **Александра Куманова, Николай Василев, Иванка Трендафилова** (с. 564-586) ; Граф. **И. Трендафилова** (с. 587). // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 225-593 : със 196 факсим. ; 28 лингв. табл. ; 2 граф. ; 1 фотопортр.

Съдържа и: Кадастрално дърво на частите на речта в езика на ***А. Т.-Б.*** : съществителни, причастия / **Надежда Георгиева** ; глаголи, прилагателни / **Иванка Трендафилова** ; местоимения / **Снежина Бенева** ; лични собствени имена / **Цветелина Златкова** ; фамилни имена / **Борис Ангелов** ; титулуващи прозвища на духовни и светски лица / **Радослав Даскалов** ; прилагателни за притежание, образувани от съществителни собствени имена / **Иван Соколов** ; наречия / **Антонина Максимова** ; предлози / **Натали Александрова** ; съюзи, частици / **Мира Тошева** ; числителни имена / **Петър Вълчев**.

Последно завършено научно изследване на **Милен КУМАНОВ** – *е*-библиотека *„БАЛАНИКА”*: *Академик* ***Александър Теодоров-Балан***. Автобиобиблиография – лекции с тезаурус на езика под научната редакция на **Милен КУМАНОВ**: Историогр. издирване на автобиобиблиогр. и лекциите на ***А. Теодоров-Балан***: I. Автобиобиблиография: Факсим. публ., дигитализация, структуриране на справочен апарат към първоизточника; II. Лекции: Факсим. публ., дигитализация, информ. ризома на първоизточника; кадастрално дърво на тезауруса на езика на ***А. Теодоров-Балан***: информ. решетка на тезауруса : Кн. II-ра от текстолог. моногр. петокнижие на **Милен КУМАНОВ** – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на **А. Куманова**.

219. ***Е*-библиотека *„ЗЛАТАРИКА”*** : Историогр. и архивно издирване на първото цялостно проучване на *проф.* ***Васил Златарски***, проведено в книгохранилищата и архивите на България и в е-пространството : **КУМАНОВ, Милен**. *Професор* ***Васил Николов Златарски*** като историк на Първата българска държава : Дипломна работа / Соф. унив. „[Св.] Климент Охридски”. Филос.-истор. фак. Кат. „Бълг. история” ; Науч. рък. **Петър Христов Петров** ; Рец. **Васил Гюзелев**. – София, 1965. – 100 с. – Машинопис. – Ръкоп. – Личен архив на **Милен КУМАНОВ** : Факсим. публ. (с. 28-129) ; Дигитализация / **Цветана**

Йовчева (с. 27, 130-176) ; Съвр. науч. ком. **Милен КУМАНОВ** (с. 25-27, 183-217) ; Справ. апарат (Именен показ. ; Геогр. показ. ; Показ. на период. изд. ; Показ. на архивите) / Състав. **Александра Куманова, Никола Казански, Цветана Йовчева** ; Интервю на **Ц. Йовчева** с **Милен КУМАНОВ** (с. 217-222) / Състав. на *е*-бил. **Александра Куманова, Николай Василев, Цветана Йовчева**. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 23-223 : със 101 факсим. ; 1 граф. портр. ; 1 живописен портр. ; 13 фотопртр.

Съдържа и: Биобиблиогр. портр. на учителите (***проф. Владимир Иванович Ламански, проф. Василий Григориевич Василевски, проф. Марин Дринов, проф. Константин Иречек***), сратниците (***проф. Фьодор Иванович Успенски, акад. Никодим Павлович Кондаков, проф. Михаил Георгиевич Попруженко, проф. Пьотр Михайлович Бицилли; проф. Атанас Иширков, проф. Петър Ников, проф. Петър Мутафчиев***), следовниците (***акад. Иван Дуйчев***) на ***В. Н. Златарски*** и дъщеря му ***Възкреса (Креса) Златарска-Тодорова*** (август – октомври 2021) / **Венета Борисова, Весела Георгиева, Дарина Георгиева, Деница Славова, Калина Събева, Мая Ангелова, Недялко Янков, Тоня Стоянова, Теодора Димитрова, Тодор Тошев, Цветана Йовчева, Цветелина Стоянова**.

Първо пространно научно изследване на ***Милен КУМАНОВ*** – *е*-библиотека *„ЗЛАТАРИКА”* : Публ. в чест на отбелязаната през 2021 г. 155-год. от рожд. на ***проф. Васил Златарски*** (26.11.1866 – 15.12.1935) – дипл. изследв. от 1965 г. на ***Милен КУМАНОВ*** (13.02.1942 – 22.11.2021), базирано от работа на авт. в Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”, Унив. Библ. при Соф. унив. „Св. Климент Охридски”, Науч. архив на Бълг. акад. на науките, Соф. гр. и Окр. Държ. архив, на личните му беседи с дъщерята на **В. Н. Златарски** с встъп. думи на **Милен КУМАНОВ**, написани на 7.11.2021 г. и негово интервю към подготовката за публ. и въвеждането в *е*-пространството на текста от 1965 г. с негов съвр. науч. комент.: **КУМАНОВ, Милен**. *Професор* ***Васил Николов Златарски*** като историк на Първата българска държава : Дипл. работа / Соф. унив. „[Св.] Климент Охридски”. Филос.- истор. фак. Кат. „Бълг. история” ; Науч. рък**. Петър Христов Петров** ; Рец. **Васил Гюзелев**. – София, 1965. – 100 с. – Машинопис. – Ръкоп. – Личен архив на **Милен КУМАНОВ** : Кн. I-ва от текстолог. моногр. петокнижие на **Милен КУМАНОВ** – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на **А. Куманова**.

220. ***Е*-библиотека *„КЛИО”*** : 136 години от Съединението на Източна Румелия с Княжество България и Сръбско-българската война 1885 година – Сливница – най-черният кошмар на *сръбския крал* ***Милан***. Предсмъртната изповед на *крал* ***Милана*** (Разговор на д-р **Владан Джорджевич** с **крал Милан** във Виена) / **проф. д-р Милен КУМАНОВ** : последно завършено текстологично перспективно изследване на ***Милен КУМАНОВ***, подготвено от него за печат на 6.09.2021 г. : Кн. V-та от текстолог. моногр. петокнижие на **Милен КУМАНОВ** – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на **А. Куманова**. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. А. **Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова**, Н. **Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 965-974 : с ил.

221. ***Е*-библиотека *„ПАИСИАДА”*** : Историогр. на *Паисиезнанието* за посв. на *300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски* и *260-год. от създаването на неговия труд „История славяноболгарская...”* ново 2. прераб. и доп. изд. на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог.: ***Свети отец Паисий Хилендарски***. *История славяноболгарская* … : Информ. код на бълг. книжовност и лит.: I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия). – София : За буквите – О писменехь, 2022 : Академично слово, подготвено на 6.11.2022 г. за XVIII Студентска научна конференция и изложба на УниБИТ – 20.05.2022 г. : „*История славяноболгарская ...”* на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** – концепция на Българското възраждане (Възкресяване от пепелта на забравата пламъка на горене на народностното съзнание) / **проф. д-р Милен КУМАНОВ** : последно завършено историографско перспективно изследване на ***Милен КУМАНОВ*** : Кн. III-та от текстолог. моногр. петокнижие на **Милен КУМАНОВ** – *е*-библиотека *„CIVILIANA”* : Посмъртна моногр. публ. под науч. и библиогр. ред. на **А. Куманова**. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 939-974 : с ил. Библиогр.: 212 ном. назв. – *вж* **NN 174, 175, 224, 225**.

222. ***Е*-библиотека *„ПРАВОСЛАВИЕ” („ORTHODOXY”)*** : Православието в България : Кратка историческа енциклопедия : Незавършен тр. : Фрагм. : А – Б (с. 613-742) / Авт., науч. ред. с. 595-896), анот. на бълг. (с. 597) и англ. (с. 598), предг. (с. 599-608), упътване (с. 609-611), съкр. (с. 611-612), прил. [пълнотекст. справочно-информ. база на първоизточника – гещалтплан и кадастър на тр.: взаимнопрепокриващи се разрези – информационна ризома] (с. 743-896) **Милен КУМАНОВ** ; худ. на кор. по идея на **Милен КУМАНОВ** (с. 597) **Кирил Нинов** ; Под общ. ред. на **о. Стефан Пашов** ; Библиогр. ред. и бел. **Александра Куманова** и др. (с. 937-940) ; Посв. на знаменателните през 2023 г. 1990-год. от разпятието и Възкресението на ***Иисус Христос*** и 1710-год. от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на *римския император* ***Константин I Велики***, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии : ***Константин*** е почитан като светец и равноапостол от Православната църква. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. В. **Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 595-938 : със 181 ил.

Други библиогр. ред. **Никола Казански, Николай Василев, Десислава Костадинова, Цветана Найденова**.

Съдържа и: Библиогр. списък на цит. лит. (с. 897-933) и Списък на ил. (с. 934-936) [по букви А – Б] / **Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова**.

Публ. по незавършен ръкоп. на авт., създаван от него в продължение на повече от 20 г. – венец на неговия християнолюбиво-праведен живот – афилиация. Тази публ. е осъществявана със смиреното Богобоязливо съзнание, че съхраняваме и предаваме на потомците първата и единствената енциклопедия за Православието в България, които, – вдъхновявани от духовните пастири на нашия народ, – подобно на предците ни, – ще я доведат до провиждания от ***Милен КУМАНОВ*** неин животоспасителен за нацията ни патрологичен образ в кондиция с

персонификациите на историко-културния процес в единение с планетарната му цялост – лоно на духовното начало – на ***Св. Дух*** – демиургът на всички прояви на отечествената ни битност в миналото и настоящето – и во веки веков, достойни и за почитание, и за подражание, и за следване, и за нативно градивно творчество в името на доброто – истината – красотата...

223. **КАЛОЯНОВ, Владимир Владимиров, 1954- . Цената на българщината в Таврия (1917-1945)** / **Владимир Калоянов**. – София : Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов", 2022. – 302 с. : с ил., [4] л. : цв. к.

Загл. и на англ. ез.: The price for being Bulgarian in Tavria (1917-1945) / **Vladimir Kaloyanov**. – Биогр. данни за авт. отбелязани на гърба на кор. – **Рец.**: **Милен КУМАНОВ, Светлозар Елдъров, Михаил Груев**. – Библиогр.: с. 209-226. – Рез. на англ. ез.

ISBN 978-619-245-207-0
94(=163.2)(477)
COBISS.BG-ID 53674504

224. ***Св. о. ПАИСИЙ Хилендарски*. „История славяноболгарская..." : Препис, направен на *ръка* и на *компютър* от студентите на УниБИТ и снабден с разкриване на частите на речна на йеромонаха (2007-2010), дигитализиран от тях към 1 януари 2022 и предназначен не само за Студентското научно общество на Университета, но и да бъде предоставен за *е*-фондове на библиотеките в страната и чужбина** / **Александра Куманова, Николай Василев, Ангел Георгиев** ; **Рец. Милен КУМАНОВ**. – София : Б.и., 2022. – 362 с. – Дигит. ръкоп. – *вж* **NN 174, 175, 221, 225**.

Преписът е направен и дигитализиран в УниБИТ като част от *е*-библиотека *PAISIADA*.

В подвързването на ръчно изработените три копия – разпечатки на дигитализирания ръкоп. взима участие и Надежда Томова. Без ISBN.

Е-ресурсът е въведен на *е*-страниците на УниБИТ: портал: <https://www.unibit.bg/news/important-info/XVIII-student-conference> ; СНО при УниБИТ: <sno.unibit.bg> ; <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> ; Библиотечно-информационния център на Университета – Дигитална библиотека <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/ HomePage> ; Националната библиотека „Св. Св. о. Кирил и Методий" – Виртуална колекция на преписите на първоизточника <http://www.nationallibrary.bg/www/% d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; gogle: <https://drive.google.com/ file/d/1ayCZbxmtjx4UlitDS-sIWq0ZzkgK9gLe/view>, а също и на *е*-страниците на Регионалните и читалищните библиотеки в страната.

Съдържа:

1) Препис на „Историята", направен на *ръка* в централната колона на разделените в три графи страници; в страничните две графи са извадени частите на речта, срещани в езика на йеромонаха (с. 3 (32) – 5-333);

2) Приписки:

На с. 4: „Началото на този препис „История славяноболгарская..." е поставено на 1 октомври 2007 г.

Преписът е започнат в Библиотечно-информационния център на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии, преименувано на 30 септември 2010 г. в Университетпо библиотекознание и информационни технологии.".

В края на с. 333: „Този препис е първият, направен от Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии и е

завършен на 22 май 2009 г. – в навечерието на 24 май – деня на българската просвета и култура.”.

На с. 334/332 – 335/333: „На 21 май 2010 г. завърши работата над тезауруса на езика на о. Паисий Хилендарски, отразен първоначално в преписа на съответните ключови думи в лявата и дясната колони на всяка страница, в централната от които се изписва текстът на *Паисиевата* творба.

Компютърният набор на „История славяноболгарская...” е въведен на с. 52-79, а тезаурусът на езика на о. Паисий – на с. 135-171; 172-174; 175-187 (библиографското описание е на с. 49) на изследването:

Свети отец Паисий Хилендарски : История славяноболгарская... : Инфорвационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия), подготвено през май – декември 2010 г. за публикация: с. 1-208 *СВ.О.ПИС*, поместена с отделен ISBN и в том VI на „Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ” (София, 2011).”.

На с. 336/372 – 361/377 : поместени са влепени фрагменти, направени на ксерокс на изследването:

Свети отец Паисий Хилендарски : История славяноболгарская... : Инфорвационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) (София, 2011).

На с. 362: „*Е*-копието на тази книга е подготвено към 1 януари 2022 г.

Това копие е предназначено не само за разпространение по линия на Студентското научно общество при УниБИТ, но и за *е*-фондовете на научните библиотеки в България и чужбина. 1 януари 2022 г. Подпис: **Ал. Куманова**.”.

Копия на ръкописния препис, базирани от дигитализацията му, се поднасят на Пленарното заседание на посветената на 300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски XVIII Студентска научна коференция и изложба на УниБИТ с международно участие за фондовете на видни библиотеки, на: - директора на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” *доц. д-р* ***Красимира Александрова*** (1);

- *г-н* ***Сотириус Бискас*** – филантроп, наш специален пратеник в Зографския манастир на Св. Атонска обител, на който е дарител на труда си (2);

- директора на Библиотечно-информационния център на Университета по библиотекознание и информационни технологии *доц. д-р* ***Елена Игнатова-Савова*** (3).

Компактни дискове с *е*-копия на преписа се поднасят на участниците и гостите на форума.

Копия са предоставени на научните, регионалните и читалищните библиотеки в страната и на библиотеките – наши партньори в чужбина.

Копията се поднася от името на Университета по библиотекознание и информационни технологии: *проф. д.н.* ***Ирена Петева*** (1); *проф. д.ик.н.* ***Стоян Денчев*** (2); *проф. д.п.н.* ***Александра Куманова*** (3).

225. ***Свети отец ПАИСИЙ Хилендарски.*** **История славяноболгарская** … : Информационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) : Учебното помагало-практикум по гражданска компетентност на изследователя / Обща ред. и епилог (дейксис 2011, 2022) **Стоян Денчев** ; **Науч. ред., историография, коментар, именен показалец, географски показалец** (дейксис 2011, 2022) **Милен КУМАНОВ** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис (дейксис 2011, 2022) **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис 2011, 2022) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена Томова, Диана Ралева, Венцислав Велев** ; Справочно-информ. ред. **Марияна Максимова, Цветана Найденова, Антон Даскалов** ;

Рец.: **Иван Теофилов, Ваня Добрева, Никола Казански**. – Ново 2. прераб. и доп. изд. – София : За буквите – О писменех, 2022. – 238 с. : с ил. (Факлоносци ; XXXI)

Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технол. – *вж:* **NN 174-175, 221, 224**.

База на *е*-библиотека *PAISIADA.*

ISBN 978-619-185-560-5

E ISBN 978-619-185-561-2

Изграден е модел на Паисиезнанието на база на многовекторно проучване на Университета по библиотекознание и информационни технологии в сътрудничество с изследователи от Българската академия на науките, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и Софийския университет „Св. Климент Охридски", в което вземат участие и над хиляда студенти (2007-2022). На база на преписите (на ръка и на компютър) на „История славяноболгарская..." на Св. о. Паисий Хилендарски, осъществени в обективната историографска линия (**акад. Йордан Иванов, акад. Петър Динеков**...), са синтезирани тезаурус на езика на йеромонаха и топонимична справочно-информационна карта, които се осмислят в системно единство.

It is created a model of the Paisiy studies on the basis of multi-vector research of the University of Library Studies and Information Technologies in collaboration with scholars from Bulgarian Academy of Sciences, National Library and Sofia University, as well as with participation of more than 1000 students (2007-2022). On the ground of the transcriptions (handwriting and on computer) of the Istoriya slavyanobolgarskaya... by St. Ft. Paisiy Hilendarski, realized in the objective historiographic line (**Acad. Yordan Ivanov, Acad. Petar Dinekov**...) are synthesized a thesaurus of the author's language and a toponimic reference-information map which are rationalized in a system unity.

2023

225-а. **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1800) / авт. Александра **Куманова** : ***„Православието в България: Кратка ист. енциклопед."*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – [1. изд.]. – София : За буквите – О писменехь, 2023. – 1800 с. : със 778 ил. с разр. паг. – Библиогр.: 7 662 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6275 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 289) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азербайджански, английски, арабски, арменски, асирийски, беларуски, български, виетнамски, глаголица, гръцки, датски, иврит, идиш, испански, италиански, казахски, кирилица, китайски, корейски, латински, лужишки, македонски, немски, норвежки, пехлеви, полски, португалски, румънски, руски, санскритски, словашки, словенски, сръбски, старобългарски – църковнославянски, старогръцки, старославянски, сърбохърватски, тайски (тайландски), тохарски, турски, удмуртски, украински, унгарски, фарси, френски, хинди, хърватски, чешки, шведски, японски*). – (Факлоносци ; XXXIII)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. Куманов.

ISBN 978-619-185-596-4

E ISBN 978-619-185-597-1
COBISS+ с ID=65277960
Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/33-ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2023.pdf>.
Публ. и в *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2023/11/%D0%95%D0%BD%D1%86%-D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B2-%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F.pdf>; УниБИТ: <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>; ЦБ на БАН <http://cl.bas.bg/%d0%b4%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d0%b8%d0%b8/> и Стол. библ. – София: <https://serdica.libsofia.bg/items/show/97975>.
Ново изд. – 2024.

2024

225-б. **ЕНЦИКЛОПЕДИКА** (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България**: **Кратка ист. енциклопед."*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

Публ. под егидата на Н. С. Даниил Български и Президента на Р. България Румен Радев.
ISBN 978-619-185-672-5
E ISBN 978-619-185-673-2

1.изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* и *наст. изд.* са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

Публ.: <https://sno.unibit.bg/wp-content/uploads/2024/12/36-ORTHODOXY-BULG-compend->.
Публ. и във вид на *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий": <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d

0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> <https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2024/12/ORTHODOXY-BULG-compend-ENCYCLOPAEDICA-2024.pdf>; Столична библиотека <https://serdica.libsofia.bg/items/show/99635>; УниБИТ: <http://digital-library.unibit.bg/docushare/dsweb/Get/Document-1023/%d0%95%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0%20-%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be%20%d0%b2%20%d0%91%d1%8a%d0%bb%d0%b3%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%8f%20(%d0%9a%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%b0%20%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b0%20%d0%b5%d0%bd%d1%86%d0%b8%d0%ba%d0%bb%d0%be%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d1%8f)%20%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%84%d0%b5%d1%81%d0%be%d1%80%20%d0%9c%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%bd%20%d0%9a%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%20(1942-2021).pdf> <https://drive.google.com/drive/folders/1fU0o13cSVyelLArKQ_jxa92S1_1-fnHa?usp=sharing>.

2025

225-в-г-д-е. **АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ** : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 1176 с. : с 1124 ил., 6 табл., 3 сх. – Библиогр.: 8 104 ном. назв. в 4 систематиз. списъка на лит. (1. *ЮБ (КИЕ)* : 549 назв. ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 назв. ; 3. *ИБ (КИЕ)* : 961 назв. (общо на 24 ез.) ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. : 305 назв. (на 50 ез.). 9. изд. – (Факлоносци ; XLI)

Други библиогр. ред.: Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, София Василева, Диана Ралева, Десислава Костадинова, Марияна Максимова ; Други авт. на дейксиси: Л. Найдич, Н. Василев, Н. Казански, Месуд Ахмади Афзади.

ISBN 978-619-185-766-1

E ISBN 978-619-185-752-4

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

В навечерието на: 130-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. и 80-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Изд. е в чест на 75-год. от създаването на Държ. библиотекарски инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ.

Кн. *ПБ (КИЕ)* има предварит. публ.: 1. изд. – С., 2023 ; Ново изд. – С., 2024.

Кн. *М. Куманов : Биобиблиогр*. има предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

V. Периодични и продължаващи библиографски и историографски издания под *науч. ред.* на М. К.

V. I. *Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии*

2008-2023

226-242-а. **Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии = Proceedings of the Student Scientific Society of the State University of Library Studies and Information Technologies** (до 30.09.2010: СВУБИТ) / ред. кол.: **Стоян Денчев** – отг. ред. ; **Александра Куманова** – глав. ред. и състав. **Николай Василев** – зам.-глав. ред., обща, ез. и граф. ред., състав. ; [**Милен КУМАНОВ**], **Никола Казански** ... [и др.] – **науч. ред**. ; **Мариана Максимова, Диана Ралева** ... [и др.] – библиогр. ред. ; **Венцислав Велев** ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2008)- . – София : Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (до 30.09.2010: СВУБИТ).

ISSN 1313-4566 ; от т. 6: ISSN 1314-2526 ; E ISSN 1314-6793. [Изброеният състав на творческия екип на изд. е постоянен за вс. тт.

По-долу са отразени само присъединяващите се към екипа дейци и трансформациите на авт. отговорност.]

От 2008 годишно изд. – От т. 3 (2009) – ред. кол. **Р. Бургер** … [и др.] ; техн. ред. **В. Стефанова** ; други състав: **Д. В. Ричардсън, Е. Р. Сукиасян, В. В. Зверевич** ; други ред.: **Ч. Грибъл, И. Л. Линден, П. Полански, Б. Шафнер, Я. Л. Шрайберг, Н. Василев, М. Максимова, Ц. Найденова, С. Бойчева, А. Даскалов, Р. Симеонова, Т. Дерменджиева, Д. Ралева, Б. Николова** ; Други граф. ред.: **Б. Николова, Б. Апостолова** ; Други рец.: **Н. Казански, М. Младенова, Д. Христозов, С. Илиева**. – От т. 4 (2009) – зам.-глав. ред. **С. Василева, С. Бойчева** ; ез. и граф. ред. **Б. Апостолова** ; техн. ред. **Д. Бояджиев, И. Костова, П. Петрова**. – От т. 5 (2010) – зам.-глав. ред. **Л. Цветкова, Т. Тодорова** ; науч. ред. **Е. Недева** ; ез. и граф. ред. **Б. Апостолова**. – От т. 10 (2015) – зам.-глав., обща, научна, ез. и граф. ред. **Н. Василев**. – От т. 12 (2017) – науч. ред. К. Александрова … [и др.].

ISSN 1313-4566 (тт. 1-5 : СВУБИТ) (print)
ISSN 1314-2526 (от т. 6 : УниБИТ) (print)
E ISSN 1314-6793 (от т. 6 : УниБИТ) (online)
COBISS.BG-ID 1236406756

Редуц. описание на период. изд. по томове:

226-242-а. **Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии = Proceedings of the Student Scientific Society of the State University of Library Studies and Information Technologies** (до 30.09.2010: СВУБИТ) : Т. I- / Отг. ред. **С. Денчев** ; Ред. кол. **А. Куманова** – глав. ред. … [и др.] ; Състав. **А. Куманова, Н. Василев** ; **Науч. ред. [Милен КУМАНОВ], Н. Казански** … [и др.] ; Ез. и граф. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. В. Велев. – София : За буквите – О писменехь, 2008- .

ISSN 1314-2526
E ISSN 1314-6793

226. **Т. I. [Първа-Трета] I-III Студентски научни конференции** / Рец. **С. Гълъбова** … [и др.]. – 2008. – 612 с. : с ил., табл.

Други рец.: **М. Младенова, И. Попов, Д. Христозов**.

227. **Т. II. [Първа-Четвърта] I-IV Студентски научни конференции** : Избрани публ. / Рец. **С. Гълъбова** … [и др.]. – 2008. – 652 с. : с ил., табл.

Други рец.: **М. Младенова, И. Попов, Д. Христозов**.

228. **Т. III. [Първа-Четвърта] I-IV Студентски научни конференции : The English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност**. – 2009 (2010). – 886 с. : с ил., табл.

Ново *е*-изд. – 2017. – *вж:* **N 259**

229. **Т. IV. [Четвърта] IV Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **С. Василева, С. Бойчева** ; Ез. и граф. ред. **Б. Апостолова** ; Техн. ред. **Д. Бояджиев** … [и др.] ; Рец. **С. Гълъбова** … [и др.]. – 2009. – 648 с. : с ил., табл.

Други техн. ред.: **И. Костова, П. Петрова** ; Други рец.: **М. Младенова, И. Попов, Д. Христозов**.

230. **Т. V. [Пета] V Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Л. Цветкова, Т. Тодорова** ; Науч. ред. **Е. Недева** ; Ез. и граф. ред. **Б. Апостолова** ; Рец. **М. Младенова** … [и др.]. – 2010. – 894 с. : с ил., табл.

Други рец.: **Д. Христозов, И. Попов, И. Петева, Д. Паргов, И. Павлова**. – Юбилейно изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технолог.*

231. **Т. VI. [Шеста] VI Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Л. Цветкова, Т. Тодорова** ; Науч. ред. **Е. Недева** ; Ез. и граф. ред. **Б. Апостолова** ; Рец. **М. Младенова** … [и др.]. – 2011. – 876 [1-64; 1-208 *СВ. О. П ИС*; 668] с. : с ил., табл.

Други рец.: **Д. Христозов, И. Попов, И. Петева, Д. Паргов, И. Павлова**. – Юбилейно изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог.*

232. **Т. VII. [Седма] VII Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Л. Цветкова, Т. Тодорова** ; Науч. ред. **Е. Недева** ; Ез. и граф. ред. **Б. Апостолова** ; Рец. **И. Янкова** … [и др.]. – 2012. – 762 с. : с ил., табл.

Други рец.: **М. Младенова, Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова, Д. Паргов**. – Юбилейно изд., посв. на 60-год. на *Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог.*

233. **Т. VIII. [Осма] VIII Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Т. Тодорова** ; Рец. **И. Янкова** и др. – 2013. – 672 с. : с ил., табл.

Други рец.: **М. Младенова, Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова, Д. Паргов**. – Юбилейно изд., посв. на: 250-год. от създаването през 1762 г. от ***Св. о. Паисий***

Хилендарски на „История славяноболгарская …"; 200-год. от смъртта на ***Св. епископ Софроний Врачански*** и 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. ***проф. д.ик.н. С. Денчев***.

234. **Т. IX. [Девета] IX Студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Н. Василев** … [и др.] ; Рец. **И. Янкова** … [и др.]. – 2014. – 136 с. : с ил., табл.

Други ред.: **М. Младенова, Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова, Д. Паргов**. – Юбилейно изд., посв. на: 610-год. от кончината на ***Св. Патриарх Евтимий*** (1325-1404) ; 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. ***проф. д.ик.н. С. Денчев***.

235. **Т. X. [Десета] X Юбилейна студентска научна конференция** / Зам.-глав. ред. **Н. Василев** … [и др.] ; Рец. **И. Янкова** … [и др.]. – 2015. – 330 с. : с ил., табл.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова**. – Юбилейно изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

236. **Т. XI. [Единайста] XI Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Рец. **И. Янкова** … [и др.]. – 2016. – 618 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова**. – Юбилейно изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

237. **Т. XII. [Дванайста] XII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Науч. ред. **К. Александрова** и др. ; Рец. **И. Янкова** … [и др.]. – 2017. – 522 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Петева, И. Павлова**. – Юбилейно изд., посв. на 1150-год. от *Покръстването на българите*.

238. **Т. XIII. [Тринайста] XIII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Рец. **И. Петева** … [и др.]. – 2018. – 750 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **И. Янкова, Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова**.

239. **Т. XIV. [Четиринайста] XIV Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Рец. **И. Петева** … [и др.]. – 2019. – 1124 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **И. Янкова, Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова, Х. Богова**.

240. **Т. XV. [Петнайста] XV Юбилейна Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Рец. **И. Петева** … [и др.]. – 2020. – 1062 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова, Т. Тренчева, Х. Богова**.

241. **Т. XVI. [Шестнайста] XVI Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Рец. **И. Петева** … [и др.]. – 2021. – 1320 с. : с ил., табл., сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова, Т. Тренчева, Х. Богова**. – Юбил. изд., посв. на 65-год. от рожд. на **А. Куманова** (1956-).

242. **Т. XVII [Седемнайста] XVII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Науч. ред. **К. Александрова** и др. ; Рец. **И. Петева** … [и др.].

– 2022. – 686 с. : с 63 ил., 2 табл., 11 гр., 2 сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова, Т. Тренчева, Х. Богова**. – Юбил. изд., посв. на 300-год. от рожд. на Св. о. Паисий Хилендарски (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на „История славяноболгарская...” (1772 г.).

242-а. **Т. XVIII. [Осемнайста] XVIII Студентска научна конференция** / Обща, ез., науч. и граф. ред. **Н. Василев** ; Науч. ред. **К. Александрова** и др. ; Рец. **И. Петева** … [и др.]. – 2023. – 730 с. : с 108 ил., 5 табл., 3, сх.

Други рец.: **Ж. Стоянов, Д. Христозов, И. Павлова, Т. Тренчева, Х. Богова**. – Юбил. изд., посв. на 300-год. от рожд. на *Св. о. Паисий Хилендарски* (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на „История славяноболгарская...” (1772 г.) и 80-год. от рожд. на **М. Куманов** (1942-2021 г.).

В ***Тр. на СНО при УниБИТ*** са представени **29 *е*-библиотеки на СНО при УниБИТ с научен консултант М. Куманов**, структурирани към 2023 г., в които е отразена литература на **45 ез.**:

226-242/1. ***ANTHOLOGICA*** (: *Е*-библиотека по българската изящна словесност) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/2. ***ARYANICA*** (: *Е*-библиотека по култа към светлината) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/3. ***AUTOBIOBIBLOGRAPHICA*** (: *Е*-библиотека по вторично-документалните персоналии : *проф. **А. Куманова***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/4. ***BALANICA*** (: *Е*-библиотека по личността и делото на *акад. **Александър Теодоров-Балан***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/5. ***CIVILIANA*** (: *Е*-библиотека по гражданското кредо на твореца : *проф. **М. Куманов***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ;

Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https:// sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/6. ***CLIO*** (: *Е*-библиотека по Съединението на Източна Румелия с Княжество България и Сръбско-българската война 1885 г.) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/7. ***COMMENTATORICA*** (: *Е*-библиотека по анотациите, рецензиите, рефератите, отзивите, коментарите на библиографираната от студентите на УниБИТ научна продукция) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/8. ***CHEKHOVIANA*** (: *Е*-библиотека по личността и делото на ***Антон Павлович Чехов***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https:// sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/9. ***DECAMERONICA*** (: *Е*-библиотека по личността и делото на ***Джовани Бокачо*** – проблеми на пандемиите) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/10. ***ECOVIANA*** (: *Е*-библиотека по биобиблиографията на ***У. Еко***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/11. ***ERUDITICA*** (: *Е*-библиотека по *е*-ресурсите на Студенското научно общество при УниБИТ – гещалтплан) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/12. ***ETYMOLOGICA*** (: *Е*-библиотека по терминологията по библиотечно-информационна дейност) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/13. ***EVRISTIANA*** (: *E*-библиотека по откритията на човечеството) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/14. ***GLORICA*** (: *E*-библиотека по апологията на знанието) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/15. ***GRATULATORICA*** (: *E*-библиотека по апологията на знанието и на Университета по библиотекознание и информационни технологии) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/16. ***HOFFMANNIANA*** (: *E*-библиотека по ***Ернст Теодор Амадей Хофман***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/17. ***HUMANITARIANA*** (: *E*-библиотека по концепциите за човека) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/18. ***LEVSKI*** (: *E*-библиотека по личността и делото на ***Васил Левски***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/19. ***NESTINARIANA*** (: *E*-библиотека по култа към светлината, пресемантизиран в нестинарския реликт) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/20. ***ORTHODOXY*** (: *E*-библиотека по Православието) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч.

конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/21. ***PAISIADA*** (: *E*-библиотека по декодиране на „История славяноболгарская …" на ***Св. о. Паисий Хилендарски***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/22. ***PATRIARCHICA*** (: *E*-библиотека по декодиране на житията на ***Св. Патриарх Евтимий Търновски***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/23. ***PEDAGOGIA*** (: *E*-библиотека по педагогическата работа с глухонемите деца) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/24. ***PSYCHOLOGICA*** (: *E*-библиотека по концепциите за психологията на човека) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/25. ***PUSHKINIANA*** (: *E*-библиотека по личността и делото на ***Александър Сергеевич Пушкин***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/26. ***RAKOVSKI*** (: *E*-библиотека по личността и делото на ***Георги С. Раковски***) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/27. ***UNIVERSALICA*** (: *E*-библиотека по световна универсална библиография) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/28. ***VISUALICA*** (: *E*-библиотека по емблематизацията на

томове I-XVIII на „Тр. на СНО при УниБИТ” и поредни кн. I-XXXII на сер. „Факлоносци”) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

226-242/29. ***ZLATARICA*** (: *Е*-библиотека по личността и делото на *проф.* ***Васил Златарски*** – библиографиране и историографиране на ез. на ориг. на публ. в неговото творчество и в литературата за него по: дипл. тр. на ***М. Куманов***: „Професор Васил Златарски като историк на Първата българска държава. – София, 1965) / Състав. и публ. **А. Куманова** и **Н. Василев** ; Науч. и библиогр. ред. **А. Куманова** и **Н. Казански** ; Ез. ред. **Н. Василев** ; Техн. ред. **В. Велев** ; Науч. конс.: **М. Куманов** ; Рец. **И. Гарванов**. // <https://sno.unibit.bg/e-lib.html>. – 23.04.2023.

Азербайджански 5
Английски 2, 3, 5, 9-17, 19, 20, 24, 27
Арабски 3, 5, 6, 11, 19, 27
Арменски 5, 19
Асирийски 19
Беларуски 19
Български 1-29
Виетнамски 5
Глаголица 5
Гръцки 3, 5, 11, 19, 20, 27
Датски 3, 5, 11, 27
Иврит 5
Идиш 5
Испански 3, 5, 11, 19, 27
Италиански 3, 5, 9, 10, 11, 19, 20, 27
Казахски 5
Кирилица 5
Китайски 5
Корейски 14
Латински 3, 5, 11, 19, 27
Лужишки 5
Немски 3, 5, 6, 9, 11, 14, 16, 19, 20, 27
Норвежки 5
Пехлеви 19
Полски 3, 5, 11, 14, 19, 20, 27
Португалски 3, 5, 11, 27
Румънски 3, 5, 11, 19, 27
Руски 2, 3, 5, 8-15, 17, 19, 20, 24, 25, 27
Санскритски 3, 5, 11, 19, 27
Словашки 5
Словенски 3, 5, 11, 27
Сръбски 5, 19, 20
Старогръцки 19
Старославянски 5
Тайски (тайландски) 5
Тохарски 5
Турски 3, 5, 6, 11, 14, 27
Удмуртски 5
Украински 3, 5, 11, 14, 19, 20, 27
Фарси 3, 5, 11, 19, 27
Френски 3, 5, 6, 11, 14, 16, 19, 20, 27
Хърватски 5, 20
Чешки 3, 5, 11, 20, 27
Шведски 3, 5, 11, 27
Японски 3, 5, 11, 27

V. II. Библиографската и историографска
серия „Факлоносци” на
Академичното издателство „За буквите – О писменехъ”

243-274. **Факлоносци** / **За буквите – О писменехъ** ; ред. кол.: **Стоян Денчев** – отг. ред. ; **Александра Куманова** – глав. ред. и състав. ; **Николай Василев** – зам.-глав. ред., обща, ез. и граф. ред., състав. ; [**Милен КУМАНОВ**,] **Никола Казански** ... [и др.] – науч. ред. ; **Мариана Максимова, Диана Ралева** ... [и др.] – библиогр. ред. **Венцислав Велев** ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2010) – 41 (2025). – София : За буквите – О писменехъ, 2010-2025.
Парал. загл. на сер. в отд. кн.: **Torchbearers** ; **Факлоносцы**
ISSN C633-8747
COBISS.BG-ID 1271256292

243. **КУМАНОВА, Александра. Апостоли на инфосферата** : наблюдение на ценностите : увод в онтологията на триединството : информация – наука – школа : [учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информационно-комуникативния цикъл на знанието] / **Александра Куманова** ; [ред. **Стоян Денчев** – науч. ред., **Николай Василев**] ; [предисл. **Стоян Денчев**] ; [послесл. **Николай Василев, Мария Младенова**]. – София, 2010. – 316 с. : с ил. (**Факлоносци = Torchbearers ; 1**)
ISBN 978-954-8887-69-4

244. ***Свети отец ПАИСИЙ Хилендарски***. История славяноболгарская … : Информ. код на бълг. книжовност и лит. : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог **Стоян Денчев** ; **науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец Милен КУМАНОВ** ; библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис **Александра Куманова** ; ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) **Николай Василев** ; терминолог. ред. **Елена Томова** ... [и др.] ; справ.-информ. ред. **Марияна Максимова** ... [и др.] ; рец. **Иван Теофилов, Никола Казански**. – София, 2011. – 208 с. : с 21 ил., 1 табл., 4 гр. – *вж:* **NN 174-175, 221, 224, 275** (**Факлоносци = Torchbearers ; 2**)
ISBN 978-954-8887-92-2

245. **КУМАНОВА, Александра. Нестинариана** : историография, систематизиран анотиран библиографски указател, фотомонография : учебно пособие по дисциплината „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство” / [историография, предг., състав. **Александра Куманова**] ; [науч. ред. **Николай Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 1-10, I-CXLII, 11-358 с. : с ил., портр. – *вж:* **NN 254, 255** (**Факлоносци = Torchbearers ; 3**)

246. **КУМАНОВА, Александра. Ризома на инфосферата** : морфология на библиографията : генезис на световната универсална библиография : учебник по общо библиографознание: теория на библиографската форма / [**Александра Куманова**] ; [**Николай Василев** – обща ред. ... и др.] ; [библиогр. ред. **Марияна Максимова**]. – София, 2012. – 534, CCCL с. : с ил., портр., факс. – *вж:* **N 262** (**Факлоносци = Torchbearers ; 4**)
ISBN 978-954-2946-12-0
Ново *е*-изд. – София, 2017. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 20**)
E ISBN 978-619-185-295-6

247. **КУМАНОВА, Александра. Когнитология на компаративистичната терминология по библиотечна и информационна дейност** : към проблема за създаването на англо-руско-български речник : панепистемия на библиотечно-информационната сфера: триезичният речник – тектоничен ментален етимологичен прибор / **Александра Куманова** ; [ред. **Николай Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 76 с. : с ил., табл. – *вж:* **NN 248, 249** (**Факлоносци = Torchbearers ; 5**)

ISBN 978-954-2946-16-8

248. **КУМАНОВА, Александра. Александра. Когнитология компаративистической терминологии в сфере библиотечной и информационной деятельности** : к проблеме создания англо-русско-болгарского словаря : панэпистемия библиотечно-информационной сферы : трехъязычный словарь – тектонический ментальный этимологический прибор / **Александра Куманова** ; [ред. **Николай Василев** ... и др.]. – София, 2012. – 76 с. : с ил., табл. – *вж:* **NN 248, 250** (**Факлоносци = Факлоносцы ; 6**)

ISBN 978-954-2946-17-5

249. **КУМАНОВА, Александра. Cognitology of the comparativistic field of library and information terminology** : to the problem of creation of a dictionary in English, Russian and Bulgarian languages : panepisteme of the linrary-information sphere: the trilingual dictionary – tectonic mental etymological device / **Alexandra Kumanova** ; [ed. **Nikolay Vasilev** ... et al.]. – Sofia, 2012. – 74 с. : с ил., табл. – **NN 247, 248** (**Факлоносци = Torchbearers ; 7**)

ISBN 978-954-2946-18-2

250. **Златна христоматия на България. Кн. 1, Оратория** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел) : учебно пособие по морфология на академичното текстописане / **Александра Куманова, Николай Василев** ; [ред. **Иван Теофилов** ... и др.]. – София, 2013. – 392 с., IX с. : ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 8**)

ISBN 978-954-2946-21-2

Ново *е*-изд. – 2018. – *вж* **N 263** (**Факлоносци = Torchbearers ; 22**)

E ISBN 978-619-185-312-0

251. **Златна христоматия на България. Кн. 2. Антология** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. универсален информационен модел : учебно пособие по лексикография на академичното текстописане / [състав., послесл., комент.] **Николай Василев, Александра Куманова**. – София, 2014. – 840, CCXXVII с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 9**)

ISBN 978-619-185-006-8

Ново *е*-изд. – 2018. – *вж* **N 265** (**Факлоносци = Torchbearers ; 23**)

E ISBN 978-619-185-313-7

252. **ВАСИЛЕВ, Николай. Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел) : учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на академичното текстописане / **Николай Василев** ; [науч. ред. **Александра Куманова**]. – София, 2015. – 282 с. – **Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2016. – *вж* **N 271** [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>

Ново *е*-изд. – 2018. – *вж* **N 272** [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29-а** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>

Тук и в аналог. места по-надолу на наст. изложк. поставените квадратни скобки обозначават, че съответните поредни номера на сер. – 29 *и* 30 *не са изписани в посочените публикации от 2016 и 2018 г. – там фигурира номерът на сер. от първ. публ.* – 10 *(2015), – но тези номера (*29 *и* 30*) се имат предвид при историографиране на тази сер., защото в новите изд. (2016, 2018) има направени корекции.*

253. **КУМАНОВА, Александра. Академик, професор, доктор на педагогическите науки *Александра Куманова*** – Vade mecum : систематичен азбучно-хронологичен автобиобиблиографски указател : учебно пособие по персонална автобиобиблиография по дисциплината „Библиографски модел на знанието” / **Александра Куманова** ; [**Николай Василев** – науч. ред. ... и др.]. – София, 2014. – 334 с. : с ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 11**)

ISBN 978-619-185-009-9

2. прераб. и доп. изд. – 2016. – *вж* **N 258** (Факлоносци **= Torchbearers ; 16**)

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

3. прераб. и доп. изд. – 2017. – *вж* **N 261** (Факлоносци **= Torchbearers ; 19**)

ISBN 978-619-185-285-7

4. прераб. и доп. изд. – София, 2018. – 1040 с. : с ил., портр. – *вж* **N 266** (**Факлоносци = Torchbearers ; 24**)

ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)

254. **КУМАНОВА, Александра. Нестинариана** : историография. Фотомонография : уч. пособие / науч. и яз. ред. Николай Василев ; науч. ред. **Стоян Денчев** ... [и др.] ; терминолог. и справ.-информ. ред. **Никола Казански** ; библиогр. и справ.-информ. ред. **Марияна Максимова** ; справ.-информ. ред. **Диана Ралева** ; рец. **Желязко Стоянов** ... [и др.]. – София, 2014. – 206 с. : с 36 ил. – *вж* **NN 245, 255** (**Факлоносци = Torchbearers ; 12**)

ISBN 978-619-185-028-0

255. **KUMANOVA, Aleksandra. Nestinariana** : historiography, photomonography : compedium [on the subject of study Nestinarstvo: information codes of the cultural heritage] / [sci. ed. **Stoyan Denchev** ... и др.] ; [transl. **Radostina Mihaleva**]. – София, 2014. – 190 с. : с ил. – *вж* **NN 245, 254** (**Факлоносци = Torchbearers ; 13**)

ISBN 978-619-185-028-0

256. **ДЕНЧЕВ, Стоян. *Професор д.ик.н. Стоян Денчев*** : Primus inter pares : щрихи към когнитологичен портрет, направен в стила на интервюто : учебник за студенти по когнитологично портретиране на персоналии в дисциплините от информационно-комуникативния цикъл на знанието / [послесл.], беседата води **Александра Куманова** ; [ред. **Николай Василев**]. – София, 2015. – 184 с. : с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 14**)

ISBN 978-619-185-189-8

257. **Арианика** : експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал: центрове на праевропейската цивилизация в Русия : протоарии и праславяни, културолого-

феноменологично декодиране на митологичния, историческия и лингвистичния план : учебно пособие по дисциплината „Нестинарство: информационни кодове на културното наследство" / [**Стоян Денчев** ... и др.] ; [науч. ред. **Николай Яръмов** ... и др.]. – София, 2016. – 208 с. : с ил., к., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 15**)

Други авт.: **Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев**. – Други **ред.**: **Милен КУМАНОВ, Иван Теофилов**.

ISBN 978-619-185-192-8

258. **Gloria bibliospherae** : нишката на Ариадна : изследвания в чест на ***акад. проф. Александра Куманова*** : юбилеен сборник по случай 65 години от основаването на УниБИТ / [състав., предг., интервю **Николай Василев**] ; [науч. ред. **Стоян Денчев**]. – София, 2016. – 1774 с. : с ил., факс., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 16**)

Публ. на 2. прераб. и доп. изд. на автобиобиблиогр. на А. К. – 2016. – 1. изд. 2014. – *вж:* **N 253**

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

259. **КУМАНОВА, Александра. Интеграл гуманитарной библиографии в XXI веке** : генезис мировой универсальной библиографии : учебник – компендиум по общему библиографоведению (теория библиографической формы) / **Александра Куманова** ; [обща ред. **Николай Василев** ... и др.]. – София, 2017. – 184 с. : с ил., портр., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 17**)

ISBN 978-619-185-249-9

260. [1] The **English–Russian–Bulgarian dictionary of library and information terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност** / Comp. **John V. Richardson** ... [и др.] ; managing ed. **Stoyan Denchev** ; ed.-in-chief **Alexandra Kumanova** ; ed. board **Robert Burger** ... [и др.] ; lang. ed. **Nikolay Vasilev** ... [и др.] ; techn. ed. **Nikolay Vasilev, Vasilka Stefanova** ; rev. **Fred Mainhard** ... [и др.]. [2] The **Russian–Bulgarian–English** dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност / сост. **Эдуард Р. Сукиасян** ... [и др.] ; отв. ред. **Стоян Денчев** ; глав. ред. **Александра Куманова** ; редкол. **Роберт Бургер** ... [и др.] ; яз. ред. **Николай Василев** ... [и др.] ; техн. ред. **Николай Василев, Василка Стефанова** ; рец. **Фред Майнхард** ... [и др.]. [3] The **Bulgarian–English–Russian** dictionary of library and information terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност / състав. **Александра Куманова** ... [и др.] ; отг. ред. **Стоян Денчев** ; глав. ред. **Александра Куманова** ; ред. кол. **Роберт Бургер** ... [и др.] ; граф. ред. **Николай Василев** ... [и др.] ; ез. ред. **Николай Василев, Василка Стефанова** ; рец. **Фред Майнхард** ... [и др.]. – ново *е*-изд. – София, 2017. – 818 с. : с 1 ил., 6 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 18**)

Други състав.: **Александра Куманова, Эдуард Р. Сукиасян, Виктор В. Зверевич, Джон В. Ричардсън** ; други ред.: **Чарлз Грибъл, Ирина Л. Линден, Патриция Полански, Бредли Шафнер, Яков Л. Шрайберг, Николай Василев, Марияна Максимова, Цветанка Найденова, Светла Бойчева, Антон Даскалов, Ружа Симеонова, Татяна Дерменджиева, Диана Ралева, Боряна Николова** ; други граф. ред.: **Боряна Николова,**

Боряна Апостолова ; други рец.: **Никола Казански, Мария Младенова, Димитър Христозов, Стефка Илиева**. – Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог.

E ISBN 978-619-185-276-5

1 изд. 2010. – *вж:* **N 229**

ISBN 978-954-8887-93-9

ISSN 1314-2526 ; Т. 3.

261. **Нишката** на Ариадна (Gloria bibliospherae) : когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = Ariadne thread (Gloria bibliospherae) : cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / науч. ред. **Стоян Денчев** ; състав., предг., библиогр. **Александра Куманова, Николай Василев** ; библиогр. ред. **Марияна Максимова** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **Николай Яръмов** ... [и др.]. – София, 2017. – 952 с. : 109 портр., 62 ил., 10 репрод., 1 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 19**)

Публ. на 3. прераб. и доп. изд. на автобиобиблиогр. на А. К. – 2017. – 1. изд. 2014. – *вж:* **N 253**. – 2. изд. 2016. – *вж:* **N 258**.

ISBN 978-619-185-285-7

262. **КУМАНОВА, Александра. Ризома на инфосферата: морфология на библиографията** : генезис на световната универсална библиография : учебник по общо библиографознание: теория на библиографската форма / [**Александра Куманова**] ; [**Николай Василев – обща ред. ... и др.] ; [библиогр. ред. Марияна Максимова]**. – ново е-изд. – София, 2017. – 534, CCCL с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 20**)

E ISBN 978-619-185-295-6

1. изд. – София, 2012. – *вж* **N 246** (**Факлоносци = Torchbearers ; 4**)

ISBN 978-954-2946-12-0

263. **КУМАНОВА, Александра. *Умберто Еко* в България** : нишката на Ариадна : биобиблиография / състав. **Александра Куманова, Мариета Найдова** ; науч. ред., предг. **Стоян Денчев** ; библиогр. ред. **Диана Ралева, Силвия Филипова**. – 2. изд. – София, 2017. – 122 с. : с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 21**)

ISBN 978-619-185-301-4 (подв.)

ISBN 978-619-185-300-7

E ISBN 978-619-185-302-1

[1. изд.]. // *Нишката* на Ариадна (Gloria bibliospherae) : когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = Ariadne thread (Gloria bibliospherae) : Cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / науч. ред. **Стоян Денчев** ; състав., предг., библиогр. **Александра Куманова, Николай Василев**. – София, 2017. – ISBN 978-619-185-285-7. – с. 859-895 : с портр. – *Редуц. публ. – вж* **N 203**

E ISBN 978-619-185-286-4

[3. изд.] / Стол. библ. – София. – София, 2017.

ISBN 978-619-160-825-6

E ISBN 978-619-160-826-3

264. **КУМАНОВА, Александра. Златна христоматия на България. Кн. 1, Оратория** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел) : учебно пособие по морфология на

академичното текстописане / **Александра Куманова, Николай Василев** ; [ред. **Иван Теофилов** ... и др.]. – ново *е*-изд. – София, 2018. – 400 [1-10 ; I-XV ; 11-385] с. : с 281 ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 22**)

E ISBN 978-619-185-312-0

1. изд. 2013. – *вж* **N 250**

ISBN 978-954-2946-21-2

265. **Златна христоматия на България. Кн. 2. Антология** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. универсален информационен модел : учебно пособие по лексикография на академичното текстописане / [състав., послесл., комент.] **Николай Василев, Александра Куманова**. – ново *е*-изд. – София, 2014. – 840, CCXXVII с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 23**)

1. изд. 2014. – *вж* **N 251**

E ISBN 978-619-185-313-7

ISBN 978-619-185-006-8 – (**Факлоносци = Torchbearers ; 9**)

266. **КУМАНОВА, Александра. Модел за съставяне на персонални автобиобиблиографии** : систематично-хронологично-азбучен автобиобиблиографски списък на трудовете / **Александра Куманова** ; ред. **Николай Василев** – науч. ред. ... [и др.] ; послесл. **Красимира Александрова**. – [4. перераб. и доп. изд.]. – София, 2018. – 1040 с. : с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 24**)

ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)

1. изд. – 2014. – *вж* **N 253** (**Факлоносци = Torchbearers ; 11**)

2. перераб. и доп. изд. – 2016. – *вж* **N 258** (**Факлоносци = Torchbearers ; 16**)

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

3. перераб. и доп. изд. – 2017. – *вж* **N 261** (**Факлоносци = Torchbearers ; 19**)

ISBN 978-619-185-285-7

267. **KUMANOVA, Alexandra. Generatio spontanea** : synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c. : an atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-info-noosphere) : textbook-compendium of General Bibliography = синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в. : атлас – электронная библиотека „Universalica" (Модель вторично-документального контура библио-инфо-ноосферы планеты) : учебник-справочник по общ. библиографоведению = синоптична таблица на световната универсална библиография III в. пр. н.е. – XXI в. : атлас – електронна библиотека „Universalica" (Модел на вторично-документалния контур на библио-инфо-ноосферата на планетата) : учебник-справочник по общо библиографознание / [comp., bibliogr., preface **Alexandra Kumanova**] ; [sci. ed. **Stoyan Denchev**] ; [gen. ed. **Nikolay Vasilev**] ; [expert and terminolog. ed. **Nikola Kazanski** ; [reference-inform. ed. **Angela Cannon, Marianna Sokolova**] ; [bibliogr. ed. **Krasimira Alexandrova, Silviya Filipova, Mariyana Maximova**] ; [rev. **Alexander Subetto** ... et al.]. – Sofia, 2018. – 232 p. : with 51 ill., 44 portr., 3 facsim., 4 sh. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 25**)

ISBN 978-619-185-321-2

ISBN 978-619-185-322-9

E ISBN 978-619-185-323-6

New ed. – 2018 / St. St. Cyril and Methodius National Library.

ISBN 978-619-239-034-1

E ISBN 978-619-239-035-8
New ed. – 2018 / Sofi a City Library.
ISBN 978-619-239-032-7
E ISBN 978-619-239-033-4

268. **КУМАНОВА, Александра. Game- и play-феноменология : двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA.** ***Стоян Денчев*** : game- и play-феноменология на *информационната среда* : юбил. препоръч. енциклопед. кн. – компендиум по информ. моделиране (вторично-докум. информ. база на Студентск. науч. о-во при УниБИТ) / **Александра Куманова** ... [и др.] ; науч. ред. **Стоян Денчев** ... [и др.] ; рец. **Ирена Петева** ... [и др.] ; предг. **Александра Куманова** ; дейксис **Николай Василев** ; фотогр. **Добри Бояджиев, Денислав Кънев** = Game- и play-феноменология : двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA. ***Стоян Денчев*** : game- и play- феноменология *информационной среды* : юбил. рекоменд. энциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва ГУБИТ) / **Александра Куманова** ... [и др.] ; науч. ред. **Стоян Денчев** ... [и др.] ; рец. **Ирэна Петева** ... [и др.] ; предисл. **Александра Куманова** ; дейксис **Николай Василев** ; фотогр. **Добри Бояджиев, Денислав Кънев** = Game- and Playphenomenology : duoteuch. Book 1, SOGDIANA. ***Stoyan Denchev*** : Game- and Playphenomenology of the *information environment* : jubil. recommend. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / **Alexandra Kumanova** ... [и др.] ; sci. ed. **Stoyan Denchev** ... [и др.] ; rev. **Irena Peteva** ... [и др.] ; pref. **Alexandra Kumanova** ; deixis **Nikolay Vasilev** ; photogr. **Dobri Boyadzhiev, Denislav Kanev**. – София, 2019. – 754 с. : с 83 ил., 33 портр., 16 гр., 21 к., 1 сх. – *вж* **N 269 (Факлоносци = Torchbearers ; 26)**
ISBN 978-619-185-318-2
E ISBN 978-619-185-320-5

269. **КУМАНОВА, Александра. Game- и play-феноменология : двукнижие. Кн. 2, SOCRATICA.** ***Александр Васильевич Мамонтов*** : game- и play-феноменология *информационного пространства* : юбил. енциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва Гос. унив. библиотековедения и информ. технолог.) / **Александра Куманова** ; общ. ред. **Николай Василев** ; науч. ред. **Стоян Денчев** ; експертн. ред. **Аркадий Соколов, Милен КУМАНОВ** ; терминолог. ред. **Никола Казански** ; яз. ред. **Владимир Манчев** ; библиогр. ред. **Красимира Александрова, Марияна Максимова, Илияна Камбурова** ; граф. ред. **Василка Стефанова** ; консульт. **Дмитрий Равинский** и др. ; рец. **Леонид Джахая, Ирина Линден, Фредерик Ч. Линден** ; предисловие **Александра Куманова** ; дейксис **Николай Василев** = Game- and Playphenomenology : duoteuch. Book 2, SOCRATICA. ***Alexandr Vasilievich Mamontov*** : Game- and Playphenomenology of the *information space* : jubil. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / **Alexandra Kumanova** ; gen. ed. **Nikolay Vasilev** ; sci. ed. **Stoyan Denchev** ; expert ed. **Arkadiy Sokolov, Milen KUMANOV** ; terminolog. ed. **Nikola Kazanski** ; linguist. ed. **Vladimir Manchev** ; bibliogr. ed. **Krasimira Alexandrova, Mariyana Maksimova, Iliyana Kamburova** ; graf. ed. **Vasilka Stefanova** ; consult.: **Dmitriy Ravinskiy** et al. ; rev. **Leonid Dzhahaya, Irina Lynden, Frederick Ch. Lynden** ; pref. **Alexandra Kumanova** ; deixis **Nikolay Vasilev**. – София, 2020. – 660 с. : с 30 портр., 3 илл., 3 табл., 13 сх., 2 к. – *вж* **N 268 (Факлоносци = Torchbearers ; 27)**
ISBN 978-619-185-451-6
E ISBN 978-619-185-314-4

270. **КУМАНОВА, Александра. Fax eruditio – Факел на знанието** : пътеводител по информационните ресурси на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии : информ. бази (публ., библиогр. информ., отзиви и рец., премиери), именни показалци, анотации, ключови думи, табл. и граф. / **Александра Куманова, Николай Василев** ; ред. **Стоян Денчев** – науч. ред. ... [и др.]. – София, 2020. – 522 с. : с ил., портр., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 28**)

ISBN 978-619-185-436-3

E ISBN 978-619-185-437-0

271. **ВАСИЛЕВ, Николай. Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел) : учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на академичното текстописане / [науч. ред. **Александра Куманова**]. – ново *е*-изд. – София, 2016. – 282 с. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

1. изд. 2015. – *вж:* **N 252** (**Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2018. – *вж:* **N 271** [(**Факлоносци = Torchbearers ; 30** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

272. **ВАСИЛЕВ, Николай. Златна христоматия на България. Кн. 3, Историография** : аналитико-синтетична архитектоника на българското изящно слово от IX до XXI в. (универсален информационен модел) : учебно пособие по синтактика, семантика и прагматика на академичното текстописане / **Николай Василев** ; [науч. ред. **Александра Куманова**]. – ново *е*-изд. – София, 2018. – 282 с. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 30** преброено по *Fax eruditio*)

<http://www.sno.unibit.bg>

1. изд. 2015. – *вж:* **N 252** (**Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2016. – *вж:* **N 271** [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

273. **Студентско научно общество**. Визуализиран архив : Библиофилска ръкоп. кн. със 177 високохудожеств. кадри от летописа на формацията и описанието им (Финализиран към 22.05.2020 г. и актуализиран към 1.11.2020 г. и 8.04.2021 г. – галапремиерата в галерия „Анел" на двете поредици от издания на Акад. изд. на Унив. „За буквите – О писменехъ" : *серия „Факлоносци"* – 30 т. и *„Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ"* – 16 т., от които излизат 16 *е*-библиотеки – традиционна и електронна справочно-енциклопедична учебна продукция, отразена в Пътеводителя *„FAX ERUDITIO"* (ФАКЕЛ НА ЗНАНИЕТО), който отразява 46 кн. на *бълг., рус. и англ. ез.* в 25 886 с. с авторството на 1300 студенти, направили 3353 науч. публ. с базисна информ. на 22 езика (*англ., араб., бълг., гр., дат., лат., исп., ит., нем., пол., порт., рум., рус., санскр., слов., тур., ук., фарси, фр., чеш., швед., яп.*) с участието на изтъкнати съвременни учени на България

и консултанти от 21 страни по света: *Австрия, Алжир, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Естония, Израел, Индия, Италия, Иран, Казахстан, Литва, Полша, Русия, Саудитска Арабия, САЩ, Турция, Украйна, Финландия, Франция*) / Унив. по библиотекознание и информ. технолог. : 71 г. Държ. библиотекарски инст. – УниБИТ ; 16 г. Студентско науч. о-во при УниБИТ ; Състав., изработили кн. **А. Куманова, Н. Василев, А. Георгиев** ; Под ред. на **В. Велев** и др. – София, 2021. – 370 с. : 177 ил. – (**Факлоносци ; 29**)

Други ред.: **Калин Стоев, Надежда Томова, Соня Спасова, Памела Делева, Любов Йовинска, Антоанета Георгиева, Иван Ангелов**.

На гърба на всеки кадър – хронотоп на описанието с персонификация на образите.

Тази книга е създадена в пет уникални ръкописни цветни копия, поднесени на галапремиерата на 8.04.2021 г.:

1. ***Бяло копие*** – за Библиотеката на Народното събрание на Република България – *поднася се на* Директора на Библиотеката на Народното събрание – ***Г-жа Десислава Радева***;

2. ***Зелено копие*** – за Библиотеката на Президентството на Република България – *поднася се на* Съветника на Президента Румен Радев по образование, наука и иновации – ***Г-жа Валентина Танева – Алексова***;

3. ***Червено копие*** – за Библиотеката на Светия Синод на Българската православна църква – *поднася се на* ***Негово Преосвещенство Мелнишки епископ Герасим*** – Главен секретар на Светия Синод на Българската православна църква;

4. ***Жълто копие*** – за Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" – *поднася се на* ***Доц. д-р Красимира Александрова***, действителен член на Международната академия по информатизация при ООН – Директор на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий";

5. ***Синьо копие*** – за Библиотечно-информационния център на Университета по библиотекознание и информационни технологии – *поднася се на* ***Доц. д-р Елена Савова*** – Директор на центъра.

274. **КУМАНОВА, Александра. Методика на научните изследвания : Ч. 2, Праксиология. Кълбото на Ариадна** (Информационна роза) : Метод на обучение **„А. Куманова – Н. Василев"** за целите на библиотечната (каталожната) библиогр. : Учебник / **Александра Куманова, Николай Василев** – авт., библиог., предг., визуализация, рез. ; Николай Василев – обща и науч. ред. ; експертна ред. **Леонид Джахая** … [и др.] ; библиогр. ред. **Красимира Александрова** … [и др.] ; справочно-информ. ред. **Венцислав Велев** … [и др.] ; граф. **Соня Спасова** ; рец. **Стоян Денчев, Никола Казански, Стефка Илиева**. – София : За буквите – О писменехъ, 2021. – [232:] I-XLII + 190 с. : с 2 ил., 8 сх. – Именен показалец. – (**Факлоносци ; 30**)

Други експертни ред.: **Руджеро Гиляревски, Ирина Линден, Фредерик Ч. Линден**. – Други библиогр. ред.: **Диана Ралева, Силвия Филипова, Марияна Максимова, Любов Йовинска**. – Други справочно-информ. ред.: **Калин Стоев, Нина Дебрюне, Владимир Манчев, Надежда Томова, Тина Петрова, Деница Младенова, Илиян Барзев**.

Юбил. изд., посветено на 1340 г. от първото споменаване на държавата България – на Шестия Вселенски събор в Цариград (681); 1195 г. от рожд. на ***Св. равноапостол Константин-Кирил Философ*** (826-869) – създателят на глаголицата и първостроителят на бълг. книжовен ез. и славянската литература; 200 г. от рожд. на ***Георги С. Раковски*** (1821-1867) – нац. революционер, пряк участник, стратег и ръководител на революционните борби през епохата на Бълг. нац. възраждане, воевода, идеолог, военачалник, демократ, издател, писател, публицист, етнограф, географ, историк, историограф, етимолог; 120 г. от рожд. на последния бълг. енциклопедист ***проф. Тодор Боров*** (1901-1993) – библиограф, литературовед и културолог, първопроходец в именуването и прилагането (1937) на метода

на информационните решетки в навечерието на планетарния информационен бум; 80 г. от създаването на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин" (1941-1963).

ISBN 978-619-185-483-7
ISBN 978-619-185-484-4 online (e-book, pdf)
Ч. 1, Терминосистема. – 2014.

275. ***Свети отец ПАИСИЙ Хилендарски*. История славяноболгарская** … : Информационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) : Учебното помагало-практикум по гражданска компетентност на изследователя / Обща ред. и епилог (дейксис 2011, 2022) **Стоян Денчев** ; **Науч. ред., историография, коментар, именен показалец, географски показалец** (дейксис 2011, 2022) **Милен КУМАНОВ** ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис (дейксис 2011, 2022) **Александра Куманова** ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис 2011, 2022) **Николай Василев** ; Терминолог. ред. **Елена Томова, Диана Ралева, Венцислав Велев** ; Справочно-информ. ред. **Марияна Максимова, Цветана Найденова, Антон Даскалов** ; Рец.: **Иван Теофилов, Ваня Добрева, Никола Казански**. – Ново 2. прераб. и доп. изд. – София : За буквите – О писменех, 2022. – 238 с. : с ил. – *вж:* **N 225 (Факлоносци ; 31)**

Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технол. – *вж:* **NN 174-175, 221, 224, 244**.

База на *е*-библиотека *PAISIADA*.

ISBN 978-619-185-560-5
E ISBN 978-619-185-561-2

VI. *За него*

VI. I. Прижизнени публикации

VI. I. I. Книги

2008

276. **КЛИО : Сборник в чест на 65-год. на *ст. н. с. Милен КУМАНОВ* / Александър Арнаудов** и др. ; [Предг. **Стоян Танев**]. – София : Фонд. Арете-Фол, 2008. – 803 с.

Други авт.: **Ал. Гребенаров, А. Веков, А. Златева, Ат. Шопов, В. Стоянова, В. Гюзелев, В. Велев, В. Милачков, Г. Гемиджиев, Зд. Тодорова, Зл. Герджикова, Ил. Тодев, К. Панайотова, К. Косев, К. Гърдев, Л. Любенова, Л. Ревякина, Н. Жечев, Н. Игов, Н. Поппетров, Н. Савов, Н. Цв. Кочев, П. Стефанов, П. Хр. Петров, П. Чолов, Р. Първанова, Св. Елдъров, Сл. Славов, Ст. Петров, Ст. Танев, Т. Готовска-Хенце, Т. Петров, Хр. Глушков, Хр. Йонков, Хр. Темелски** ; **Ани Златева** е известна като **Анка Георгиева Златева** ; Пълното име на **К. Панайотова** е **Кинка Панайотова Савова**, на **Л. Любенова** – **Лизбет Любенова Върбанова**, на **Н. Жечев** – **Николай Жечев Николов**.

Съдържа и: Четиридесет години в служба на Клио / **Лиана Гълъбова** ; ***Милен***

КУМАНОВ : Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство / **Александра Куманова** ; За авторите.

ISBN 978-954-617-042-2
949.72(08)
930.1(497.2)(092)(08)
92 Куманов, Милен Костадинов
COBISS.BG-ID 1228712932

Рец.: **Иванова**, С. Сборник, посветен на човека, отдал живота си в изследване на историята (N 413). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. V, 2010, с. 435-438.
<http://www.unibit.sno.bg>

VI. I. II. Биобиблиографии в периодични, монографични и *е*-издания

2008

277. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНОВ*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // <https://www.researchgate.net/>. – 11.03.2008. – 42 с. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Предв. публ.*

278. **КУМАНОВА, Александра**. ***Милен К. КУМАНОВ*** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) [1978-2007] / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански** ; Библиогр. ред. **Д. Ралева** ... [и др.]. // *Клио* : Сб. в чест на 65-год. на … ***Милен КУМАНОВ***. – София, 2008. – ISBN 978-954-617-042-2. – с. 779-800 : 136 ном. загл. – Други библиогр. ред.: **М. Гаврилова, М. Максимова, Е. Недева**. – *Рез. на рус. и англ. ез*. – *Основна публ.*

Рец.: **Иванова**, С. Сборник, посветен на човека, отдал живота си в изследване на историята (N 413). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. V, 2010, с. 435-438. <http://www.unibit.sno.bg>

2014

279. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНОВ*****А** : Систематично-хронолог. библиогр. списък на кн., публ. с неговото авт. (Stabat Bibliography) (Продълж. и доп. I) / Състав. **А. Куманова** ; Науч. ред. **Н. Казански, В. Велев** ; Библиогр. ред.: **Д. Ралева** ... [и др.] ; Ез. ред.: **Н. Василев**. // *Науч.* тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2623. – Т. 12, 2014, с. 545-565 : с ил. – Други библиогр. ред.: **С. Филипова, М. Максимова**. – Библиогр. списък: 164 ном. загл. в разд.: Многотомни публ. ; Еднотомни изд. – Именен показалец. – *Рез. на рус. и англ. ез.*)

VI. II. Посмъртни публикации

VI. II. I. Книги

2022

280. **LICHT, MEHR LICHT! В памет на *професор Милен КУМАНОВ* : юбилеен сборник по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor Milen KUMANOV* : festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Никола Аврейски** ... [и др.] ; състав. **Александра Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **Александра Куманова, Николай Василев** ; ил. **Константина Константинова** ; рец. **Васил Гюзелев** ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2022. – 1800 с. : с 1042 ил. ; 28 лингв. табл. ; 314 факсим. – (Факлоносци ; XXXII)

Други авт.: **Натали Александрова, Борис Ангелов, Боян Ангелов, Анна Ангелова, Мая Ангелова, Александър Арнаудов, Атанас Куманов Атанасов, Ахмет Атасой, Петр Базанов, Тамара Бахтурина, Снежана Бенева, Игор Бистри, Христина Богова, Вера Бонева, Венета Борисова, Боряна Бужашка, Николай Василев, София Василева, Венцислав Велев, Петър Величков, Димитър Веселинов, Петър Велчев, Иван Гарванов, Магдалена Гарванова, Ангел Георгиев, Бисер Георгиев, Лъчезар Георгиев, Весела Георгиева, Дарина Георгиева, Стела Георгиева, Вилияна Герова, Руджеро Гиляревски, Иван Гранитски, Милан Грба, Александър Гребенаров, Денислава Григорова, Себастиан Груджиен, Лиана Гълъбова, Ани Данчева-Василева, Антон Даскалов, Радослав Даскалов, Нахиде Дениз, Стоян Денчев, Теодора Димитрова, Продрум Димов, Анжела Димчева, Ваня Добрева, Умберто Еко, Марина Енчева, Николай Жечев, Лилия Зарева, Зейнеп Зафер, отец Збигнев Тенча, Цветелина Златкова, Антоанета Иванова, Стефка Илиева, Любов Йовинска, Цветана Йовчева, Юлий Йорданов, Никола Казански, Илияна Камбурова, Ибрахим Камил, Мария Караиванова, Петър Кендеров, Ангела Кенън, Емилия Кикарина, Мохаммад Кияни, Александър Клементиев, Петко Колев, Игнат Константинов, Константина Константинова, Десислава Костадинова, Трендафил Кръстанов, Мила Кръстева, Росица Кръстева, Милен КУМАНОВ, Александра Куманова, отец Кшищоф Кужок, Валерий Леонов, Ирина Линден, Фредерик Линден, Ма Сипу, Антонина Максимова, Марияна Максимова, Галина Манолова, Владимир Манчев, Милена Маринова, Виктор Мелник, Татяна Милкинска, Марина Минина, Галина Михеева, Мариела Модева, Христо Мутафов, Жоржета Назърска, Силвия Найденова, Цветана Найденова, Лариса Найдич, Ивана Николова, Таня Николова, Кирил Николов, Константинос Нихоритис, Пламен Павлов, Филип Панайотов, Андреа Пандулис, Иво Панов, Ангелина Пенева, Ирена Петева, Стефка Петкова, Ивайло Петров, протойерей Петър Кудузки, Андрей Печилков, Владислав Писанов, Леонид Писанов, Димитър Попов, Велка Попова, Николай Поппетров, Донка Правдомирова, Константин Пряжников, Ана Рабаджийска, Диана Ралева, Евгения Русинова, Евгений Сачев, Полина Симова, Наталия Ситникова, Деница Славова, Аркадий Соколов, Иван Соколов, Марианна Соколова, Цветана Стайкова, Станислав Степанов, отец Стефан Пашов, Орлин Стефанов, Василка Стефанова, Мария Стефанова, Тервел Стилиянов, Калин Стоев, Юрий Столяров, Тоня Стоянова, Цветелина Стоянова, Александр Субето, Калина Събева, Анна Мария Таммаро, Мюмюн Тахиров, Цветан**

Теофанов, Тодор Ст. Тодоров, Таня Тодорова, Надежда Томова, Кирил Топалов, Тодор Тошев, Мира Тошева, Иванка Трендафилова, Красимира Узунова, Силвия Филипова, Хаджар Фиюзи, Александра Фол, Валерия Фол, Ивон Фостер, Светослав Цанков, Н. Пр. Запорожки епископ Лука, Веселин Чантов, Алфред Шмидт, Атанас Шопов, Недялко Янков, Иванка Янкова ; Други състав.: **Николай Василев, Анжела Димчева** ; Други рец.: **Николай Яръмов, Филип Панайотов, Николай Жечев, Ирена Петева, Ирина Линден, Фредерик Линден**. – Текст на 40 езика: *бълг., рус., англ.; азерб., араб., арм., виетн., глаголица (старобълг. „Константин-Кирилова" азбука), гр., дат., ивр., идиш, исп., итал., казахски, кирилица (старобълг. „Църковно-славянска" азбука), кит., лат., лужишки, нем., норв., пол., порт., рум., санскр., словашки, словенски, ср., старославянски, тайски (тайландски), тохарски, тур., удмуртски, укр., фарси, фр., хърв., чешки, шв., яп.* – Биогр. бел. с фотопортр. за 183 авт. на наст. кн. от 17 държави: *Австрия, България, Великобритания, Грузия, Гърция, Израел, Иран, Италия, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция.* – Библиогр. след отд. публ. – *Съдържа и:* 5 кн. на **Милен КУМАНОВ**: *Проф.* ***Васил Златарски*** (с. 23-223), *Акад.* ***Александър Теодоров Балан*** (с. 225-593), *Православието* в България (с. 595-938), *Паисиезнанието* (с. 939-964), *Предсмъртната изповед на крал Милан* (965-974) ; биобиблиогр. на учения / **Александра Куманова** (с. 1219- 1244) и негови автографи / **Десислава Костадинова** (с. 1245-1269). – Пермутационен индекс на 168 публ. в изданието, 5 от които – тези на М. К. – са хипертекстове.

Юбил. изд., посветено на 300-год. от рожд. на ***Св. о. Паисий Хилендарски*** (1722-1773 г.) и 260-год. от създаването на *„История славяноболгарская..."* (1772 г.).

Обществен изд. съвет: Н. Пр. **Мелнишки епископ Герасим, Н. Впр. архиепископ Христо Пройков, акад. проф. д.ист.н. Георги Марков, проф. д.ф.н. Руджеро Гиляревски** ; Ред. съвет: **акад. проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – отг. ред., науч. ред.; **акад. проф. д.пед.н. Александра Куманова** – предговор, дейксис, биобиблиогр., науч. ред.; **д-р Николай Василев** – предговор, дейксис, ез., науч. ред.; **д-р Анжела Димчева** – ез., науч. ред.; **доц. д-р Никола Казански** – терминолог., експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н., д.ик.н. Александър Субето** – експертна, науч. ред.; **акад. проф. д.ф.н. Леонид Джахая** – експертна, науч. ред.; **проф. д.ф.н. Константинос Нихоритис** – експертна, науч. ред.; **проф. д-р Патрик Льокак** – експертна, науч. ред.; **д-р Томас Льокак** – експертна, науч. ред.; **Н. Пр. Мохаммад Али Кияни** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Венцислав Велев** – експертна, науч. ред.; **акад. доц. д-р Красимира Александрова** – експертна, библиогр. ред.; **чл.-кор. Иван Гранитски** – експертна ред.; **проф. д.ик.н. Димитър Иванов** – експертна ред.; **проф. д.ф.н. Ваня Добрева** – експертна ред.; **проф. д-р Ани Василева-Данчева** – експертна ред.; **проф. д-р Христина Богова** – експертна ред.; **проф. д-р Боряна Бужашка** – експ. ред.; **проф. д-р Евгени Велев** – експертна ред.; **проф. д-р Мюмюн Тахиров** – експертна ред.; **гл. ас. д-р Владимир Манчев** – експертна, ез. ред.; **д-р Силвия Найденова** – експертна ред.; **д-р Десислава Костадинова** – експертна, библиогр. ред.; **ас. Силвия Филипова** – експертна, библиогр. ред.; **Диана Ралева** – експертна, библиогр. ред.; **Марияна Максимова** – експертна, библиогр. ред. ; Редкол.: **доц. д-р Диана Стоянова, доц. д-р Калин Стоев, гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова, гл. ас. д-р Събина Евтимова, гл. ас. д-р Надежда Томова, гл. ас. д-р Деница Младенова, д-р Ваня Аврамова, Василка Стефанова, Цветана Найденова, Антон Даскалов, Татяна Милкинска, Илиян Барзев, Ангел Георгиев, Любов Йовинска, Цветана Йовчева,**

Вилияна Герова, Лилия Зарева.

В кн. са публ.: 1) фотогалерия на персоналията и документални кадри от опелото и панихидите с произнесените траурни слова, прозвучали по време на отслужените помени за М. К., които са от Личния семеен архив на М. и А. Куманови, SofiaPress и Държавния архив – Пазарджик : 117 ил. (с. 989-1084); 2) пет интервюта, взети от М. К. в периода 2008-2021 г. (с. 1190-1216) – едно от които е последното, дадено от него – на 7.11.2021 г. (с. 217-224); 3) биобиблиографията на М. К. : 221 ном. назв. на моногр. публ. (с. 1219-1244).

Кн. е създадена в рамките на проект на тема „Гражданската компетентност на изследователя в личностните, езиковите и технологичните равнища на информационно моделиране на СНО при УниБИТ”, по Договор N НИП-2022-01 по Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на МОН.

База на *е*-б-ка CIVILIANA.

ISBN 978-619-185-558-2

E ISBN 978-619-185-559-9

Публ.: <https://sno.unibit.bg/old/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>.

Публ. и в *е*-кн. в: Нац. библ. „Св. Св. Кирил и Методий”: <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%bd-%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8/> ; в колекцията Ценни дигитални издания на Столична библиотека – София <https://www.libsofia.bg/> ; Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. <https://sno.unibit.bg/news.html> <https://sno.unibit.bg/files/LICHT,%20MEHR,%20LICHT!%20%D0%92%20%D0%9F%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4.%20%D0%9C%D0%98%D0%9B%D0%95%D0%9D%20%D0%9A%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf> <https://drive.google.com/file/d/1D3g8VZznoVFrIwVQDrFwCj3Zu9RwJzPc/view?usp=sharing> <https://drive.google.com/file/d/15vrW0wNzuL7RLZ4QhnEWrITWU_dkxGZg/view?usp=sharing>.

VI. II. II. Биобиблиографии в периодични, монографични и *е*-издания

2022

281. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНОВ***. Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг.*) / А. **Куманова**. // *Библиотека* (София). – ISSN 0861-847X. – 2022, N 6, с. 79-86 : с портр. ; ил. – *Рез. на англ. ез.* – Рубр. Библиотечно-библиогр. хуманитаристика.

282. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНОВ***. Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг.*) **/ А. Куманова** и др. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на професор ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 977-980 : с портр**.**

Други авт.: **Н. Казански, Н. Василев, Д. Костадинова, Ц. Найденова**.

283. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНОВ***. Жизненный и творческий путь (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На рус.*) **/ А. Куманова** и др. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 981-984 : с портр**.**

Другие авт.: **Н. Казански, Н. Василев, Д. Костадинова, Ц. Найденова**.

284. **КУМАНОВА, Александра.** ***Milen K. Kumanov***. Lifetime and evolution (13. II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *In Eng.*) **/ A. Kumanova** et all. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **В. Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 985-988 : with portr.

Other authors: **N. Kazanski, N. Vasilev, D. Kostadinova, T. Naydenova**.

285. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. КУМАНО*****В** : Систематично-хронологичен библиографски списък на книгите, публикувани с неговото авторство (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиография – 221 ном. назв. ; Именен показалец **/** Състав. **А. Куманова** ; библиогр. ред. **Н. Казански, Н. Василев**. // *LICHT, MEHR LICHT!* В памет на *професор* ***Милен КУМАНОВ*** : юбил. сб. по случай 80-год. от рожд. на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of *Professor* ***Milen KUfMANOV*** : Festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Състав. **А. Куманова** ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: **А. Куманова, Н. Василев** ; ил. **К. Константинова** ; рец. **о Гюзелев** ... [и др.]. – София, 2022. – ISBN 978-619-185-558-2 ; E ISBN 978-619-185-559-9. – с. 1219-1244. – *Предв. публ.*

2023

286-288. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 284 ном. моногр. изд.; Именен показалец**) / А. Куманова**. // *Уикипедия* <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0:%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD_%D0%9A%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2>. – 22.03.2023. – 90 с.

289. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 284 ном. моногр. изд; Именен показалец.**) / А. Куманова**. // *Тр.* на Студентското науч. о-во приУнив. по библиотекознание и информ. технолог. (София). – ISSN 1314-2526. – Т. 18, 2024, с. 510-579 : с портр.

<http://www.unibit.sno.bg>

289-а-г. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов.*** Жизнен и творчески път (13. II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг., рус. и англ.* с биобиблиогр.: 289 ном. моногр. изд; Именен показалец.**) / А. Куманова**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1800) / авт. А. **Куманова** : ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. М. **Куманов** ; библиогр. ред. и публ. / А. **Куманова** : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Н. **Василев** – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Н. **Казански** – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. **Стефан Пашов** – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София, 2023. – ISBN 978-619-185-596-4 ; E ISBN 978-619-185-597-1. – с. 1429-1434.

2024

289-д-з. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов / Milen Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг. / с. 1418-1422 ; рус. / с. 1423-1428 ; англ. / с. 1429-1434* ; Систематика на справочно-енциклопедичните монографични издания с авторството *на* М. Куманов : 292 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 80-год. на учения – към 2024 г.) / с. 1435-1486 ; 1487-1490 / А. Куманова ; библиогр. ред. Н. Казански, Д. Ралева, Н. Василев ; *Епигр.:* „Когато разказваме история, ние живеем Памет.” – **Аманда Горман**. // *ЕНЦИКЛОПЕДИКА* (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България: Кратка ист. енциклопед.”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София, 2024. – ISBN 978-619-185-672-5 ; E ISBN 978-619-185-673-2. – с. 1418-1422 ; 1423-1428 ; 1429-1434 ; 1435-1486 ; 1487-1490 : с портр.

2025

289-и. **КУМАНОВА, Александра.** ***Милен К. Куманов / Milen Kumanov*** (13.II.1942 – 22.XI.2021) (Curriculum vitae : *На бълг. (с. 969-987 ; англ. / с. 988-1006) /* Н. Василев, Н. Казански ; Систематично-хронологична биобиблиография (Кн., публ. с *неговото авт.* и *за него*) : 305 ном. назв. с Именен показалец (Stabat Bibliography : Прижизнено базирана биобиблиогр., посв. на 85-год. на учения – към 2006 г. *(с. 1007-1105)* / А. Куманова (с предг. / *с. 1007-1011*) ; библиогр. ред. Н. Казански ; *Епигр.:* „Когато разказваме история, ние живеем Памет.” – **Аманда Горман**. // *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ* : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София. – ISBN 978-619-185-766-1 ; E ISBN 978-619-185-752-4. – 2025, с. 967-1105 : с. портр. *– вж:* **N 225-е**: *наст. публ.*

Предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

VI. II. III. Посмъртно посвещение на Милен Куманов

„Това, което вижда душата,
е по-ясно от това, което гледат очите.”

А. К.

„То, что видит душа,
виднее того, что смотрят глаза.”

А. К.

„What the soul perceives
is clearer than eyes see.”

А. К.

289-и. **КУМАНОВА, Александра. БУЛГАРИКА**: **Академик *Никола Михов* – Духът на *булгарика*** : Диптих по информационно моделиране на хипертекст : Книга II. Учебник по структуриране на *булгарика* / Александра Куманова (авт., предг., биобиблиогр., науч. ред.), Никола Казански (авт., предг., терминолог., науч. ред.) ; Дейксис, науч. ред. Н. **Василев** ; Библиогр. ред.: Д. **Ралева**, М. **Максимова** ; Рец.: С. **Денчев**, И. **Линден**. – София : За буквите – О писменехь, 2023. – 256 с. : с 16 ил. ; 62 факсим. – (Факлоносци ; XXXIV)

*Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия и 145-год. от рожд. на акад. Н. **Михов** ; Посв. на проф. М. **Куманов**.*

ISBN 978-619-185-598-8

E ISBN 978-619-185-599-5

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

Абаджиев, Тодор Ст. 91
Александрова, Красимира *рец.*189
Андонова, Зоя *ред.* 169,184; *съавт.* **75, 160, 184**
Андреев, Андрей *състав.* 155
Андреев, Михаил *съавт.* **82**
Анчев, Виктор *съавт., състав.* **176**
Анчев, Панко *послесл.* 92, 96, 101, 108, 121; *ред.* 117, 120, 121; *състав.* 96, 103, 112, 124, 133, 134, 141
Апостолова, Боряна *рец.* 182
Арнаудов, Александър П. *за него* **276**; *ред.* 173
Арнаудов, Михаил 101, 112
Артиери, Джовани *предг.* 56
Аршинков, Стоян Ив. 47
Атанасова, Даниела *рец.* 181

Багрянов, Иван *за него* **87**
Балкански, Тодор *науч. ред.* 209
Безлова, Йорданка *прев.* 56
Белопитов, Иван Т. 186
Бенев, Кремен *худож.* 45
Беров, Любен *съавт.* 55
Бицаева-Стоянова, Римма 88
Божинов, В. *ред.* 40; *рец.* 1
Бойчев, Петър *съавт.* 90; *състав.* 163; *увод* 163
Борис III, цар *за него* **51**
Ботев, Христо 92, 113, 164; *за него* 92, 113, **157, 158, 164**
Бояджиев, Илия 209

Вазов, Иван 93-95, 178; *за него* 93-95, 178
Василев, Васил *рец.* 3
Василев, Владимир *послесл.* 196
Василев, Николай 199; *ез. ред., послесл.* 174, 175, 182, 206; *науч. ред.* 189, 190, 212, 225; *рец.* 199; *съавт.* **210, 224**; *състав.* 187, 202, 203, 211, 226-242, 243-275
Василева, Румелина *рец.* 189
Василева, София *ред., състав.* 170
Вачков, Даниел 180
Веков, Манчо *състав., отг. ред.* 214
Велев, Венцислав И. *дис.* **6**; *терминолог. ред.* 175, 225, 226-242, 243-275
Величков, Константин 96; *за него* 96
Велчев, Петър *рец.* 187
Влайков, Тодор Г. 141; *за него* 141
Влахов, Туше *посв.* **39**
Войников, Добри 114; *за него* 114

Гарванов, Иван *рец.* 181
Гемиджиев, Георги И. 150, 167, 195
Гемиджиева, Дидка *съавт.* 195
Генадиев, Генади П. *дис.* **5**
Георгиев, Ангел *съавт.* **224**
Георгиев, Михалаки 115; *за него* 115
Гинчев, Цани 116; *за него* 116
Големанова, Силвия *прев.* 58
Гранитски, Иван *послесл.* 107, 131, 178, 196; *ред.* 92, 107, 112, 113, 115-117, 120, 127, 131, 132, 207; *състав.* 92-95, 97-102, 104-107, 109, 111-118, 122, 123, 127-129, 131, 132, 138, 141, 143, 149, 164, 178, 183, 197, 207
Гребенаров, Александър Г. *дис.* **3**
Григоров, Боян *науч. ред.* **50**; *състав. и предг.* 50
Груев, Михаил *рец.* 223
Гуч, Дж. П. *предг.* 58
Гюзелев, Васил *рец.* **219**

Даскалов, Антон *справ.-информ. ред.* 175, 225
Дебелянов, Димчо 97, 196; *за него* 97, 196
Денчев, Стоян *науч.консулт.* 187; *науч. рък.* 7; *науч. ред.* 181, 190, 202, 203, 206, 210, 211, 212, 225, 226-242, 243-275; *об. ред. и епилог* 174, 175; *рец.* 189; *съавт.* 199, **208**
Диловска, Елена *науч. рък.* 1
Димитров, Илчо *посв.* **89**; *ред.* 46
Димитров, Пашанко Д. 51
Димитрова, Елена 46
Димов, Продрум *рец.* 67
Динеков, Петър 92
Добрева, Ваня *рец.* 225
Дойнов, Дойно 154
Дочев, Иван Д. 8, 9
Драганов, И. *рец.* 146
Друмев, Васил (митрополит Климент Търновски) **98, 117**; *за него* 98, 117

Елдъров, Светлозар *рец.* 223
Елин Пелин 64; *за него* 64
Ерменков, Димитър *фотогр.* 162
Еюп, Кемал 194; *състав.* **140**; *увод* 140, 194

Жекова, Ваня 81
Жинзифов, Райко 123; *за него* 123
Загорчинов, Стоян 118; *за него* 118
Заимова, Клавдия *прев.* 79
Зарев, Пантелей 122

Zapriianova, Antoaneta *рец.* 83
Златарски, Васил Н. *за него* **219**
Златева, Ани *състав.* 159

Иванов, Димитър *науч. ред.* 21-31, 153, 166, 191; *предг.* 16-35, 168; *състав.* 17-33, 153, 166, 168, 191
Иванов, Димитър Хр. 36, 188; *съавт.* **172, 179**
Иванов, Иван Др. *състав.* 161
Иванов, Теофил 162
Игнатовски, Димитър *науч. ред., състав.* 98, 177; *предг.* 177
Игов, Светлозар *послесл.* 108
Илиев, Емил *послесл.* 56
Илиева, Д. *състав.* 16, 60
Илиева, Стефка *рец.* 182
Илиеску, Йон 119
Илиеску, Кришан *ред.* 119
Иречек, Константин *за него* 171

Йелавич, Барбара 10-13
Йоанна, царица **56**
Йовков, Иван *предг.* 54
Йовков, Йордан 99; *за него* 99
Йоцов, Борис 99
Йоцов, Я. *рец.* 1

Казанджиев, Спиридон 143; *за него* 143
Казански, Никола 199; *науч. ред.* 189; *рец.* 174, 175, 225; *състав.* 226-242, 243-275; *терминолог. ред*. 187, 190, 206
Калев, С. *предг.* 51
Калоянов, Владимир В. 223
Каравелов, Любен Ст. 100, 120, 121; *за него* 100, 120, 121
Караганев, Румен В. *дис.* **4**
Караславов, Георги 122; *за него* 122
Кацарова, Румяна *ред., състав.* 145
Кендеров, Георги П. *за него* **216**
Кендеров, Петър Г. 216
Кендеров, Петър Ст. *ред.* 216
Козлев, Никола 123; *за него* 123
Коледаров, П. *карти* 55
Колесникова, Марина *рец.* 203
Кондев, Ангел *съавт.* **63**
Конев, Илия 126
Константинов, Алеко 101, 197; *за него* 101, 197
Константинова, Елка *послесл.* 132
Константинова, К. *ил.* 202, 203
Косев, Димитър *гл. ред.* **55, 82, 147**; *ред.* 177
Костадинова, Десислава 185; *съавт.* **37, 38, 193, 204, 217**
Костадинова, Пенка *състав.* **77**
Коцев, Димитър *послесл., предг.* *състав.* 157
Коцева, Тинка *ред.* 45
Кочев, Николай Цв. *ред.* 181
Куманов, Милен *дис.* **1**; 39-42, **43, 45**, 48, 55, **59, 65, 67**, 85, 86, 89, 154, 157-159, 162, 170, 171, 177, 180, 191, 194, 200, **205**, 214; *бел.* 54, 58, 61, 92-109, 111-118, 120, 122-124, 126-135,137-139, 141, 142, 144, 149, 155, 156, 164, 178, 196, 197, 207; *за него* **276, 277-286**; *интервю* 8, 9, 220; *науч.консулт.* 177, 182, 184, 187; *науч. ред.* 12, 13, 37, 38, 40, 47, 53, 62, 70, 74, 76, 80, 145-148, 150, 161, 163, 167, 173-176, 181, 185, 186, 190, 192, 195, 198, 199, 208, 211, **218-222, 225, 226-242**; *науч. рък.* 2-4, 6, 7; *предг.* 9-12, 14, 16-35, 49, 51, 56-58, 60, 62, 64, 66, 68-73, 78, 79, 81, 87, 88, 91, 102, 110, 140, 151, 166, 168, 201, 209, 215, 217; *рец.* 5, 189, 202, 203, 210, 212, 213, 223-225; *съавт.* **36-38, 44, 46, 52, 63, 74, 75, 82-84, 139, 146, 160, 172, 179, 193, 204**; *състав.* 14, 15-35, 50, 61, 62, 72, 74, **76, 77, 80, 87**, 90, 102, 121, 135, 140, 145, **152, 153, 165, 168**, 169, 183, 188, 194, 215, 226-242, 243-275, 277-289
Куманова, Александра 181, 182, 190, 192, 199, **206, 211, 212, 213**; *библиогр. и текстолог. ред., предисл.* 174, 175, 181, 182, 220-222, 224; *за нея* **189, 202**; *послесл.* 187; *рец.* 182; *съавт.* **208, 210, 225**; *състав.* 181, 187, 203, 226-242, 243-289
Кънев, Анатолий *предг.* 194
Кънчев, Ангел *за него* **49**
Кършовски, Сава 49

Левски, Васил (Васил Иванов Кунчев) **102, 183**; *за него* **49**, 102, 183
Леков, Дочо 114

Маджаров, Михаил И. 66
Мазовер, Марк 151
Максимова, Марияна *библиогр. ред.* 202, 203; *справ.-информ. ред.* 174, 175, 187, 190, 225, 226-242, 243-275
Малеев, Лука 78
Малинов, Александър П. 68; *за него* **67**
Мамонтов, Александр В. *посв.* **211**
Мангачев, Петко И. 171; *съавт., състав.* **176**
Манев, Евгени *рец.* 7
Маринов, Д. 35
Марков, Георги *встъп.* 145; *науч. ред.* 82, 85, **144, 180**; *рец.* 5, 6
Маркова, Зина К. 14, 15
Матошич, Йое (Joe Matosic) **57**
Мешеков, Иван 124; *за него* 124

Мигев, Владимир *рец.* 7
Миладинов, **Димитър 125, 126**; *за него* 126
Миладинов, Константин 125, 126; *за него* 126
Милачков, Володя *състав.* 163
Минков, Светослав 127; *за него* 127
Митев, Й. *ред.* 41
Митев, Трендафил *посв.* **214**
Михайловски, Стоян 103; *за него* 103
Мичев, Добрин *ред.* 46, 53; *рец.* 3
Мишляков, Свилен *състав.* 201
Момчилова, Емилия *рец.* 160
Мушанов, Никола 61
Мюър, Надежда 58

Найденова, Цветана *справ.-информ. ред.* 175, 225
Нанкова, Мариела *рец.* 190, 192
Наумов, Георги *съавт.* **84**
Неофит Бозвели (Неофит Хилендарски-Бозвели) **128**; *за него* 128
Несторов, Хр. *ред.* 39
Нешев, Георги *ред.* 142
Николов, Иван *ред.* 169, 184; *съавт.* **184**
Николова, Веска *съавт.* **44**
Николова, Таня *съавт.* **83, 146**
Нинов, Кирил *науч. консулт.* **222**
Нойков, Стефан 200
Нягулов, Благовест *дис.* **2**

Павлов, Стефан *съавт.* **142**
Паисий Хилендарски, Св. отец **174, 224, 225, 275**; *за него* **174**, **221, 224, 225, 243**
Палешутски, Костадин *съавт.* **74**
Пандев, Константин *за него* **85**
Паси, Исак *науч. консулт.* 187
Пашов, Стефан *науч. консулт.* **222**
Пенева, Аделина 177
Петканов, Константин 129; *за него* 129
Петров, Ивайло *интерв.* 8, 9
Петров, Методи *рец.* 6
Петров, Петър Хр. *науч. рък.* **219**
Петров, Тодор *за него* 182
Петрова, Димитрина *рец.* 4
Пешев, Петър И. 69
Попдимитров, Емануил 130; *за него* 130
Попдимитрова, Светла *ред., състав.* 130
Попов, Радослав *науч. рък.* 5
Пулева, **Й.** *рец.* 14, 15
Пърличев, Григор 123; *за него* 123

Рабаджийска, Ана А. 70; *съавт.* **139**
Равинский, Дмитрий *рец.* 189
Радев, Симеон Тр. 169, 184; *за него* 169
Радев, Траян *увод* 169, 184
Радева, Мария *съавт.* **52**; *състав.* 84
Радославов, Васил Хр. 71
Радославов, Цветан (Хаджиденков) *за него* **47**
Райкински, Иван *предг., ред.* 158
Райнов, Богомил *послесл.* 131
Райнов, Николай 131; *за него* 131
Райчев, Георги 132; *за него* 132
Раковски, Георги С. 133; *за него* 133
Ралева, Диана *библиогр. ред.* 203, 225, 226-242, 243-286; *терминолог. ред.* 175, 187, 190; *рец.* 206
Русева, Цветана *прев.* 151
Рънсиман, Стивън *встъп.* 58

Савова, Мария *прев.* 54
Сакъзов, Янко И. 72, 166
Сарандев, Иван *послесл.* 99
Свиленов, Атанас *послесл.* 110
Свирачев, П. *състав.* 16, 60
Сеферинкина, Петя *ред.* 198
Симова, Полина *рец.* 181, 190, 192
Сис, Владимир *за него* **159**
Славейков, Пенчо П. 104, 105; *за него* 104, 105
Славейков, Петко Р. 106, 207; *за него* 106, 207
Соколова, Марианна *рец.* 190, 192
Стайкова, Цветана *рец.* 181, 192
Стаматов, Георги П. 134; *за него* 134
Стамболов, Стефан Н. 16-35, 60, 135; *за него* **88**, 135, **153, 188, 191, 205**
Станчов, Димитър *за него* **58**
Станчова, Анна (графиня де Грене) **54**
Стефанов, Георги *фотогр.* 173
Стефанов, Петър *ред.* 36, 179
Стоилов, Константин *за него* **66**
Стоянов, Захари 107, 136, 137; *за него* 107, 137
Страшимиров, Антон 155
Субетто, Александр *рец.* 199
Сукиасян, Едуард *рец.* 202

Талев, Димитър 108; *за него* 108
Теодоров-Балан, Александър *за него* **218**
Теофилов, Иван *ред.* 199; *рец.* 174, 175, 187, 225
Тодоров, Антоний *съавт.* **89**
Тодоров, Коста 79
Тодоров, П. *рец.* 2
Тодоров, Петко Ю. 138; *за него* 138
Тодоров, Тодор Ст. *съавт.* **37, 38, 193, 204**

Томова, Елена *терминолог. ред.* 174, 175, 225
Тотев, Андон *предг.* 162
Тошев, Мирослав *състав. и предг.* 80
Тошкин, Атанас Т. *съавт.* **139**
Трайков, В. *рец.* 2
Траянов, Теодор 156; *за него* 156
Трифонов, Стайко *рец.* 4

Фердинанд I, цар *за него* 62
Филов, Богдан Д. 73

Хитлер, Адолф *за него* 78
Христов, Кирил 109; *за него* 109
Христов, Христо *съавт.* 55
Христова, Мирела *прев.* 10-13

Цанева, Милена *послесл.* 94, 95, 178
Цанков, Александър 110, 176; *за него* 110, 185
Цанкова-Людсканова, Недялка 215
Цветков, Никола 102

Чеке, Мариана *прев.* 119
Чешмеджиев, Григор 50
Чинтулов, Добри 111

Шапкалова, Светла *рец.* 181
Шаренкова, Светлана С. *дис.* **7**
Шишманов, Иван Д. 93-95, 178
Шопов, Атанас *ред.* 201; *състав.* 186, 198, 217

Явашов, Анание *за него* 161
Яворов, Пейо К. 112, 149; *за него* 112, 149
Янев, Симеон 116
Яръмов, Николай *ред.* 181, 190, 199; *рец.* 202, 203

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ
(Ю Д А И З М Ъ Т – Х Р И С Т И Я Н С Т В О Т О – И С Л Я М Ъ Т)
В БЪЛГАРИЯ:

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ
НА ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ
АРБ (КИЕ)

ЕНЦИКЛОПЕДИЧЕН ТРИПТИХ,
ПОСВЕТЕН НА ТРИТЕ СВЕЩЕНИ
***АВРААМИЧЕСКИ* ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯ /**
Негово Светейшество Патриарх †ДАНИИЛ I Български 8

ТРИЕДИНСТВО НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ*
КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ В БЪЛГАРИЯ
Румен РАДЕВ
Президент на Република България 10

ПРЕДГОВОР КЪМ *АРБ (КИЕ)* /
Александра Куманова 15

ЧАСТ I.

Ю Д А И З М Ъ Т
В БЪЛГАРИЯ
(Кратка историческа енциклопедия)
ЮБ (КИЕ)

Посвещение /
Милен Куманов 52

Dedication /
Milen Kumanov 54

АНОТАЦИЯ НА *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Никола Казански 56
I. I. ... **на *български*** 56
I. II. ... **на *руски*** 57
I. III. ... **на *английски*** 58

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова 59

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ НА *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Марияна Максимова 64

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ЮБ (КИЕ) /*
Милен КУМАНОВ 67

А 67

Б 80

В 87

Г 89

Д 92

Е 97

Ж 105

З 105

И 107

Й 109

К 111

Л 122

М 128

Н 132

О 134

П 137

Р 165

С 168

Т 184

У 185

Ф 186

Х 187

Ц 192

Ч 194

Ш 194

Щ 197

Ю 197

Я 198

СИНОПТИЧНА КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ В *ЮБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦИ / Венцислав Велев 199

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС *СХЕМА*
НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ,
ФИКСИРАНИ В *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев 203

ЮДАИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ:
Библиографски указател,
фундиращ *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев,
София Василева, Никола Казански, Николай Василев,
Десислава Костадинова, Марияна Максимова 206

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ /
Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова 224

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Никола Казански,
Николай Василев, Десислава Костадинова 229

ЧАСТ II.

Х Р И С Т И Я Н С Т В О Т О
В БЪЛГАРИЯ

(Кратка историческа енциклопедия)

[П Р А В О С Л А В И Е Т О
В БЪЛГАРИЯ
(Кратка историческа енциклопедия)
ПБ (КИЕ)]

Посвещение /
Милен Куманов 238

Dedication /
Milen Kumanov 240

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292 ном.) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

ISBN 978-619-185-672-5 ; E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* изд. е отразена Кн. II на диптиха:

Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

АНОТАЦИЯ НА *ПБ (КИЕ) /*
Милен Куманов 242
II. I. ... **на *български*** 242
II. II. ... **на *руски*** 243
II. III. ... **на *английски*** 244

ПРЕДГОВОР КЪМ *ПБ (КИЕ) /*
Милен Куманов 245

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА *ПБ (КИЕ) /*
Милен Куманов 255

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ НА *ПБ (КИЕ) /*
Милен Куманов 258

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ПБ (КИЕ)*
[*по изд.: С., 2023; С., 2024*] **/**
Милен КУМАНОВ *27*

А *27*

Б *88*

В *157*

Г *203*

Д *242*

Е *286*

Ж *304*

З *308*

И *321*

Й *355*

К *379*

Л *446*

М *458*

Н *506*

О *537*

П *547*

Р *637*

С *660*

Т *845*

У 872

Ф 889

Х 901

Ц 918

Ч 935

Ш 944

Щ 950

Ю 951

Я 953

ПБ (КИЕ) –
Пълнотекстова *справочно-информационна ризома*
на първоизточника –
***гещалтплан* и *кадастър* на труда**:
***взаимнопрепокриващи се разрези* /**
Милен КУМАНОВ 261

КЛЮЧ
с библиометрични данни към *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова 415

КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ
В *ПБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦИ /
Александра Куманова, Венцислав Велев 420

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС
СХЕМА
НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ,
ФИКСИРАНИ В *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев 429

ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ:
Библиографски указател,
фундиращ *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев, Никола Казански,
Николай Василев, Десислава Костадинова, Диана Ралева,
Марияна Максимова 434

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ /
Александра Куманова, Десислава Костадинова 640

МОДЕЛ НА ЦИТИРАНЕ *НА КНИГИТЕ* НА
***СВ. ПИСАНИЕ* (*БИБЛИЯ*) /**
Александра Куманова 669

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Десислава Костадинова 678

ЧАСТ III.

И С Л Я М Ъ Т
В БЪЛГАРИЯ
(Кратка историческа енциклопедия)
ИБ (КИЕ)

Посвещение /
Милен Куманов 696

Dedication /
Milen Kumanov 698

АНОТАЦИЯ НА *ИБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Никола Казански 700
III. I. ... **на *български*** 700
III. II. ... **на *руски*** 701
III. III. ... **на *английски*** 702

Д О К Л А Д Н А З А П И С К А
До Главния мюфтия в Република България
Относно: **Концепция за подготовка и издаване на съчинението**
***„Ислямът в България: Кратка историческа енциклопедия”* /**
Милен КУМАНОВ 703

УПЪТВАНЕ
ЗА ПОЛЗВАНЕ НА *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова 705

ПО-ВАЖНИ СЪКРАЩЕНИЯ НА *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова 709

АЗБУЧЕН КОРПУС НА *ИБ (КИЕ)* /
Милен КУМАНОВ 713

А 713

Б 729

В 747

Г 750

Д 753

Е 760

Ж 763

З 763

И 765

Й 769

К 771

Л 787

М 789

Н 800

О 804

П 809

Р 836

С 839

Т 849

У 861

Ф 862

Х 863

Ц 871

Ч 872

Ш 874

Щ 876

Ю 876

Я 876

СИНОПТИЧНА КАРТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ В *ИБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦИ /
Венцислав Велев 877

СИНОПТИЧНА ТАБЛИЦА СЪС *СХЕМА* НА ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИТЕ КАРТИНИ, ФИКСИРАНИ В *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев 880

ИСЛЯМЪТ В БЪЛГАРИЯ:
Библиографски указател,
фундиращ *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев,
София Василева, Никола Казански, Николай Василев,
Десислава Костадинова, Марияна Максимова 883

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ /
Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова 919

СПИСЪК НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ В *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Никола Казански,
Николай Василев, Десислава Костадинова 924

Д Е Й К С И С И
на
АРБ (КИЕ)

НОЩНОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ
НА ПРОРОКА *МУХАММАД* /
Цветан ТЕОФАНОВ 931

THE ENCYCLOPEDIA *THE ABRAHAMIC RELIGIONS*
(JUDAISM – CHRISTIANITY – ISLAM) IN BULGARIA
as Model of the unity of the peoples in the world /
Larissa NAIDITCH 944

ENZYKLOPÄDIE *„DIE ABRAHAMITISCHEN RELIGIONEN*
(JUDENTUM – CHRISTENTUM – ISLAM) IN BULGARIEN”
als Modell der Völkergemeinschaft der Welt /
Larissa NAIDITCH 946

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ*
(ЮДАИЗЪМ – ХРИСТИЯНСТВО – ИСЛЯМ) В БЪЛГАРИЯ”
като модел за обединение на народите по света /
Лариса НАЙДИЧ 948

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ *„АВРААМИЧЕСКИЕ РЕЛИГИИ (ИУДАИЗМ – ХРИСТИАНСТВО – ИСЛАМ) В БОЛГАРИИ”*
как модель объединения народов мира /
Лариса НАЙДИЧ 950

EVERLASTING SPIRITUAL PROPINQUITY OF THE HUMANITY – THOSE OF THE RELIGIONS /
Masood Ahmadi AFZADI 952

ИЗВЕЧНОТО ДУХОВНО РОДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО – ТОВА НА РЕЛИГИИТЕ /
Масуд Ахмади АФЗАДИ 954

МИРОВЪЗПРИЯТИЕТО НА ИСТОРИКА (Гражданското и религиозното съзнание за езиковите регистри на културната памет) /
Николай ВАСИЛЕВ 956

ИСТОРИК, ЕНЦИКЛОПЕДИСТ И ФИЛАНТРОП, НО И ПРАВЕДНИК /
Никола КАЗАНСКИ 958

Р Е Ц Е Н З И И
на
АРБ (КИЕ)

МИРОГЛЕДНОТО НАЧАЛО НА *АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ* (*ЗОРОАСТРИЙСКИЯТ* ИЗВОР НА КУЛТА КЪМ *СВЕТЛИНАТА*) /
Стоян ДЕНЧЕВ 960

A UNIQUE UNIVERSAL CONTRIBUTION OF BULGARIA IN THE PEACEFUL RELIGIOUS COEXISTENCE / Irina LYNDEN 963

УНИКАЛЕН СВЕТОВЕН ПРИНОС НА БЪЛГАРИЯ В МИРНОТО СЪЖИТЕЛСТВО НА РЕЛИГИОЗНА ОСНОВА / Ирина ЛИНДЕН 965

М И Л Е Н К У М А Н О В: БИОБИБЛИОГРАФИЯ

I. CURRICULUM VITAE / Николай ВАСИЛЕВ, Никола КАЗАНСКИ 969
I. I. ... **на *български*** 969
I. II. ... **на *английски*** 988

II. БИОБИБЛИОГРАФИЯ / Александра КУМАНОВА, Никола КАЗАНСКИ 1007

III. СТРУКТУРИРАНЕ НА СПРАВОЧЕН АПАРАТ
Именен показалец / Александра КУМАНОВА, Никола КАЗАНСКИ 1102

СЪДЪРЖАНИЕ
на
АРБ (КИЕ)

СЪДЪРЖАНИЕ 1106

СОДЕРЖАНИЕ 1120

CONTENTS 1134

CURRICULUM VITAE
на
АРБ (КИЕ)

CURRICULUM VITAE /
Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев 1148

СЕРИЯ
„ФАКЛОНОСЦИ”
НА АКАДЕМИЧНОТО ИЗДАТЕЛСТВО
„ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЬ”

СЕРИЯ
„ФАКЛОНОСЦИ” /
Александра Куманова, Николай Василев 1154

СИНОПСИС
на
АРБ (КИЕ)

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *български* /
Александра Куманова 1171

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *руски* /
Прев. Александра Куманова 1172

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *английски* /
Прев. Никола Казански 1173

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *немски* /
Прев. Лариса Найдич 1173

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *турски* /
Прев. Мюмюн Тахиров 1174

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *френски* /
Прев. Никола Казански 1174

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *иврит* /
Прев. Михаил Палатник 1175

Синопсис на *АРБ (КИЕ)* на *арабски* /
Прев. Ариф Абдуллах 1175

С О Д Е Р Ж А Н И Е

АВРААМИЧЕСКИЕ РЕЛИГИИ
(И У Д А И З М – Х Р И С Т И А Н С Т В О – И С Л А М)
В БОЛГАРИИ:

КРАТКИЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭНЦИКЛОПЕДИИ
ПРОФЕССОРА МИЛЕНА КУМАНОВА
АРБ (КИЕ)

ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКИЙ ТРИПТИХ,
ПОСВЯЩЕННЫЙ ТРЕМ СВЯЩЕННЫМ
***АВРААМИЧЕСКИМ* ВЕРОИСПОВЕДАНИЯМ /**
Его Святейшество Патриарх † ДАНИИЛ I Болгарский 8

ТРИЕДИНСТВО *АВРААМИЧЕСКИХ*
КРАТКИХ ИСТОРИЧЕСКИХ ЭНЦИКЛОПЕДИЙ В БОЛГАРИИ
Румен РАДЕВ
Президент Республики Болгарии 10

ПРЕДИСЛОВИЕ К *АРБ (КИЕ)* /
Александра Куманова 15

ЧАСТЬ I.

И У Д А И З М
В БОЛГАРИИ
(Краткая историческая энциклопедия)
ЮБ (КИЕ)

Посвящение /
Милен Куманов 52

Dedication /
Milen Kumanov 54

АННОТАЦИЯ *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Никола Казански 56
I. I. ... **на *болгарском*** 56
I. II. ... **на *русском*** 57
I. II. ... **на *английском*** 58

РУКОВОДСТВО
ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова 59

НАИБОЛЕЕ ВАЖНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ *ЮБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Марияна Максимова 64

АЛФАВИТНЫЙ КОРПУС *ЮБ (КИЕ) /*
Милен КУМАНОВ 67

А 67

Б 80

В 87

Г 89

Д 92

Е 97

Ж 105

З 105

И 107

Й 109

К 111

Л 122

М 128

Н 132

О 134

П 137

Р 165

С 168

Т 184

У 185

Ф 186

Х 187

Ц 192

Ч 194

Ш 194

Щ 197

Ю 197

Я 198

СИНОПТИЧЕСКАЯ КАРТА ПУБЛИКАЦИЙ В *ЮБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦАМ /
Венцислав Велев 199

СИНОПТИЧЕСКАЯ ТАБЛИЦА СО *СХЕМОЙ* ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНЫХ КАРТИН, ЗАФИКСИРОВАННЫХ В *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев 203

ИУДАИЗМ В БОЛГАРИИ:
Библиографический указатель, фундирующий *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев, София Василева, Никола Казански, Николай Василев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова 206

ИМЕННОЙ ИНДЕКС /
Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова 224

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ В *ЮБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев, Десислава Костадинова 229

ЧАСТЬ II.

Х Р И С Т И Я Н С Т В О Т О В БОЛГАРИИ

(Краткая историческая энциклопедия)

[П Р А В О С Л А В И Е В БОЛГАРИИ

(Краткая историческая энциклопедия)
***ЮБ (КИЕ)*]**

Посвящение /
Милен Куманов 238

Dedication /
Milen Kumanov 240

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”*** – *ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292 ном.) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

ISBN 978-619-185-672-5 ; E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* изд. е отразена Кн. II на диптиха:

Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

АННОТАЦИЯ *ПБ (КИЕ)* /
Милен Куманов 242
II. I. ... **на *болгарском*** 242
II. II. ... **на *русском*** 243
II. III. ... **на *английском*** 244

ПРЕДИСЛОВИЕ К *ПБ (КИЕ)* /
Милен Куманов 245

РУКОВОДСТВО
ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ *ПБ (КИЕ)* /
Милен Куманов 255

НАИБОЛЕЕ ВАЖНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ *ПБ (КИЕ)* /
Милен Куманов 258

АЛФАВИТНЫЙ КОРПУС *ПБ (КИЕ)*
[*по изд.: С., 2023; С., 2024*] /
Милен КУМАНОВ *27*

А *27*

Б *88*

В *157*

Г *203*

Д *242*

Е *286*

Ж *304*

З *308*

И *321*

Й *355*

К *379*

Л *446*

М *458*

Н *506*

О *537*

П *547*

Р *637*

С *660*

Т *845*

У *872*

Ф *889*

Х *901*

Ц *918*

Ч *935*

Ш *944*

Щ *950*

Ю *951*

Я *953*

***ПБ (КИЕ)* –**
Полнотекстовая *справочно-информационная ризома* первоисточника –
***гещальтплан* и *кадастр* труда:**
взаимоперекрывающиеся срезы /
Милен КУМАНОВ 261

КЛЮЧЕВОЙ ИНДЕКС
с библиометричными данными к *ПБ (КИЕ) /*
Александра Куманова 415

СИНОПТИЧЕСКАЯ КАРТА ПУБЛИКАЦИЙ
В *ПБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦАМ /
Александра Куманова, Венцислав Велев 420

СИНОПТИЧЕСКАЯ ТАБЛИЦА СО
СХЕМОЙ
ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНЫХ КАРТИН,
ЗАФИКСИРОВАННЫХ В *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев 429

ПРАВОСЛАВИЕ В БОЛГАРИИ:
Библиографический указатель,
фундирующий *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев, Никола Казански,
Николай Василев, Десислава Костадинова, Диана Ралева,
Марияна Максимова 434

ИМЕННОЙ ИНДЕКС /
Александра Куманова, Десислава Костадинова 640

МОДЕЛА ЦИТИРОВАНИЯ *КНИГ*
***СВ. ПИСАНИЯ* (*БИБЛИЯ*) /**
Александра Куманова 669

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ В *ПБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Десислава Костадинова 678

ЧАСТЬ III.

И С Л А М
В БОЛГАРИИ
(Краткая историческая энциклопедия)
ИБ (КИЕ)

Посвящение /
Милен Куманов 696

Dedication /
Milen Kumanov 698

АННОТАЦИЯ *ИБ (КИЕ) /*
Александра Куманова, Никола Казански 700
III. I. ... **на *болгарском*** 700
III. II. ... **на *русском*** 701
III. II. ... **на *английском*** 702

Д О К Л А Д Н А Я З А П И С К А
До Главного муфтия в Республике Болгарии
Касательно: **Концепция подготовки и публикации сочинения**
„Ислам в Болгарии: Краткая историческая энциклопедия” /
Милен КУМАНОВ 703

РУКОВОДСТВО ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ
ИБ (КИЕ) /
Александра Куманова 705

НАИБОЛЕЕ ВАЖНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ *ИБ (КИЕ) /*
Александра Куманова 709

АЛФАВИТНЫЙ КОРПУС *ИБ (КИЕ)*
Милен КУМАНОВ 713

А 713

Б 729

В 747

Г 750

Д 753

Е 760

Ж 763

З 763

И 765

Й 769

К 771

Л 787

М 789

Н 800

О 804

П 809

Р 836

С 839

Т 849

У 861

Ф 862

Х 863

Ц 871

Ч 872

Ш 874

Щ 876

Ю 876

Я 876

СИНОПТИЧЕСАЯ КАРТА ПУБЛИКАЦИЙ В *ИБ (КИЕ)* ПО СТРАНИЦАМ / Венцислав Велев 877

СИНОПТИЧЕСКАЯ ТАБЛИЦА СО *СХЕМОЙ* ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНЫХ КАРТИН, ЗАФИКСИРОВАННЫХ В *ИБ (КИЕ)* / Александра Куманова, Венцислав Велев 880

ИСЛАМ В БОЛГАРИИ:
Библиографический указатель,
фундирующий *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Венцислав Велев,
София Василева, Никола Казански, Николай Василев,
Десислава Костадинова, Марияна Максимова 883

ИМЕННОЙ ИНДЕКС /
Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова 919

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ В *ИБ (КИЕ)* /
Александра Куманова, Никола Казански,
Николай Василев, Десислава Костадинова 924

Д Е Й К С И С Ы
АРБ (КИЕ)

НОЧНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ
ПРОРОКА *МУХАММАДА* (на *болгарском*) **/**
Цветан ТЕОФАНОВ 931

THE ENCYCLOPEDIA *THE ABRAHAMIC RELIGIONS*
(JUDAISM – CHRISTIANITY – ISLAM) IN BULGARIA
as Model of the unity of the peoples in the world /
Larissa NAIDITCH 944

ENZYKLOPÄDIE *„DIE ABRAHAMITISCHEN RELIGIONEN*
(JUDENTUM – CHRISTENTUM – ISLAM) IN BULGARIEN”
als Modell der Völkergemeinschaft der Welt /
Larissa NAIDITCH 946

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ*
(ЮДАИЗЪМ – ХРИСТИЯНСТВО – ИСЛЯМ) В БЪЛГАРИЯ”
като модел за обединение на народите по света /
Лариса НАЙДИЧ 948

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ *„АВРААМИЧЕСКИЕ РЕЛИГИИ (ИУДАИЗМ – ХРИСТИАНСТВО – ИСЛАМ) В БОЛГАРИИ”* как Модель объединения народов мира /
Лариса НАЙДИЧ 950

EVERLASTING SPIRITUAL PROPINQUITY OF THE HUMANITY – THOSE OF THE RELIGIONS /
Masood Ahmadi AFZADI 952

ИЗВЕЧНОЕ ДУХОВНОЕ РОДСТВО ЧЕЛОВЕЧЕСТВА – РОДСТВО РЕЛИГИЙ (на *болгарском*) **/**
Масуд Ахмади АФЗАДИ 954

МИРОВОСПРИЯТИЕ ИСТОРИКА (Гражданское и религиозное сознание о языковых регистрах культурной памяти) (на *болгарском*) **/**
Николай ВАСИЛЕВ 956

ИСТОРИК, ЭНЦИКЛОПЕДИСТ И ФИЛАНТРОП, НО И ПРАВЕДНИК (на *болгарском*) **/**
Никола КАЗАНСКИ 958

Р Е Ц Е Н З И И
АРБ (КИЕ)

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКОЕ НАЧАЛО *АВРААМИЧЕСКИХ РЕЛИГИЙ* (*ЗОРОАСТРИЙСКИЙ* ИСТОЧНИК КУЛЬТА *СВЕТА*) (на *болгарском*) **/**
Стоян ДЕНЧЕВ 960

A UNIQUE UNIVERSAL CONTRIBUTION OF BULGARIA IN THE PEACEFUL RELIGIOUS COEXISTENCE / Irina LYNDEN 963

УНИКАЛЕН СВЕТОВЕН ПРИНОС НА БЪЛГАРИЯ В МИРНОТО СЪЖИТЕЛСТВО НА РЕЛИГИОЗНА ОСНОВА / Ирина ЛИНДЕН 965

М И Л Е Н К У М А Н О В: БИОБИБЛИОГРАФИЯ

I. CURRICULUM VITAE / Николай ВАСИЛЕВ, Никола КАЗАНСКИ 969
I. I. ... **на *болгарском*** 969
I. II. ... **на *английском*** 988

II. БИОБИБЛИОГРАФИЯ / Александра КУМАНОВА, Никола КАЗАНСКИ 1007

III. СТРУКТУРИРОВАНИЕ СПРАВОЧНОГО АППАРАТ Именной индекс / Александра КУМАНОВА, Никола КАЗАНСКИ 1102

СОДЕРЖАНИЕ
АРБ (КИЕ)

СЪДЪРЖАНИЕ 1106

СОДЕРЖАНИЕ 1120

CONTENTS 1134

CURRICULUM VITAE
АРБ (КИЕ)

CURRICULUM VITAE /
Александра Куманова, Никола Казански, Николай Василев 1148

СЕРИЯ
„ФАКЛОНОСЦЫ”
АКАДЕМИЧЕСКОГО ИЗДАТЕЛАСТВА
„ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЬ”

СЕРИЯ
„ФАКЛОНОСЦЫ” /
Александра Куманова, Николай Василев 1154

СИНОПСИС
АРБ (КИЕ)

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *болгарском* /
Александра Куманова 1171

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *русском* /
Прев. Александра Куманова 1172

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *английском* /
Прев. Никола Казански 1173

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *немецком* /
Прев. Лариса Найдич 1173

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *турецком* /
Прев. Мюмюн Тахиров 1174

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *французском* /
Прев. Никола Казански 1174

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *иврите* /
Прев. Михаил Палатник 1175

Синопсис *АРБ (КИЕ)* на *арабском* /
Прев. Ариф Абдуллах 1175

C O N T E N T S

ABRAHAMIC RELIGIONS
(JUDAISM – CHRISTIANITY – ISLAM)
IN BULGARIA:

CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS
BY PROFESSOR MILEN KUMANOV
ARB (CHE)

ENCYCLOPEDIC TRIPTYCH,
DEDICATED TO THE THREE SACRED
ABRAHAMIC FAITHS /
His Holiness Patriarch †DANIIL I OF BULGARIA 8

TRIUNITY OF THE ABRAHAMIC RELIGIONS IN BULGARIA
CONCISE HISTORICAL ENCYCLOPEDIAS
Rumen RADEV
President of the Republic of Bulgaria 10

PREFACE TO *ARB (CHE)* /
Alexandra Kumanova 15

PART I.

J U D A I S M
IN BULGARIA
(Concise historical encyclopedia)
JB (CHE)

Посвещение /
Милен Куманов 52

Dedication /
Milen Kumanov 54

ABSTRACT OF THE *JB (CHE) /*
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski 56
I. I. ... **in *Bulgarian*** 56
I. II. ... **in *Russian*** 57
I. III. ... **in *English*** 58

DIRECTIONS
FOR USE OF THE *JB (CHE) /*
Alexandra Kumanova 59

KEY ABBREVIATIONS OF THE *JB (CHE) /*
Alexandra Kumanova, Mariyana Maksimova 64

ALPHABETICAL BODY OF THE *JB (CHE) /*
Milen KUMANOV 67

А 67

Б 80

В 87

Г 89

Д 92

Е 97

Ж 105

З 105

И 107

Й 109

К 111

Л 122

М 128

Н 132

О 134

П 137

Р 165

С 168

Т 184

У 185

Ф 186

Х 187

Ц 192

Ч 194

Ш 194

Щ 197

Ю 197

Я 198

SYNOPTIC MAP OF THE PUBLICATIONS IN *JB (CHE)* BY PAGES / Ventsislav Velev 199

SYNOPTIC TABLE
WITH *SCHEME*
OF THE PHILOSOPHICAL-RELIGIOUS IMAGES
FIXED IN *JB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev 203

JUDAISM IN BULGARIA :
Bibliographic index
of the *JB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev,
Sofia Vasileva, Nikola Kazanski, Nikolay Vasilev,
Desislava Kostadinova, Mariyana Maksimova 206

INDEX OF NAMES /
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski, Desislava Kostadinova 224

LIST OF ILLUSTRATIONS IN *JB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski, Kazanski,
Nikolay Vasilev, Desislava Kostadinova 229

PART II.

C H R I S T I A N I T Y
IN BULGARIA

(Concise historical encyclopedia)
CB (CHE)

[ORTHODOXY IN BULGARIA

(Concise historical encyclopedia)
OB (CHE)]

Посвещение /
Милен Куманов 238

Dedication /
Milen Kumanov 240

ЕНЦИКЛОПЕДИКА (с. 1-10; 1491-1804) / авт. Александра Куманова : ***„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* (с. 1-10; 11-1112; 1113-1416; 1417-1490) / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / Александра Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. в три систематиз. списъка на лит. (1. *Енциклопедика* : 1098 /1054 ном. и 44 неном./ ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 ном. ; 3. *М. К. Биобиблиогр.*: 292 ном.) библиогр. записа общо на 50 ез. (*азерб., англ., араб., арм., асир., беларус., бълг., виетн., глагол., гр., дат., иврит, идиш, исп., ит., казах., кирил., кит., кор., лат., лужиш., мак., нем., норв., пехлеви, пол., порт., рум., рус., санскр., словаш., словен., ср., старобълг. – църковнослав., старогр., старослав., сърбохърв., тайски (тайланд.), тохар., тур., удмурт., укр., унг., фарси, фр., хинди, хърв., чеш., швед., яп.*). – (Факлоносци ; XXXVI)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

Изд. е в чест на 71-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на проф. М. Куманов.

ISBN 978-619-185-672-5 ; E ISBN 978-619-185-673-2

1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит.* изд. е отразена Кн. II на диптиха:

Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

ABSTRACT OF THE *OB (CHE)* /
Milen Kumanov 242
II. I. ... **in *Bulgarian*** 242
II. II. ... **in *Russian*** 243
II. III. ... **in *English*** 244

PREFACE to *OB (CHE)* /
Milen Kumanov 245

DIRECTIONS FOR USE OF THE *OB (CHE)* /
Milen Kumanov 255

KEY ABBREVIATIONS OF THE *OB (CHE)* /
Milen Kumanov 258

ALPHABETICAL BODY OF THE *OB (CHE)*
[*by ed.: Sofia, 2023; Sofia, 2024*] /
Milen KUMANOV 27

А *27*

Б *88*

В *157*

Г *203*

Д *242*

Е *286*

Ж *304*

З *308*

И *321*

Й *355*

К *379*

Л *446*

М *458*

Н *506*

О *537*

П *547*

Р *637*

С *660*

Т *845*

У *872*

Ф *889*

Х *901*

Ц *918*

Ч *935*

Ш *944*

Щ *950*

Ю *951*

Я *953*

***OB (CHE)* –**
Full-text reference-information rhizome of the original –
***Gestaltplan* and cadastre of the work:**
overlapping sections – an information rhizome /
Milen KUMANOV 261

KEY
with bibliometrical data to *OB (CHE)* /
Alexandra Kumanova 415

SYNOPTIC MAP OF THE PUBLICATIONS
IN *OB (CHE)* BY PAGES /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev 420

SYNOPTIC TABLE
WITH *SCHEME*
OF THE PHILOSOPHICAL-RELIGIOUS
IMAGES
FIXED IN *OB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev 429

ORTHODOXY IN BULGARIA :
Bibliographic index
of the *OB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev, Nikola Kazanski,
Nikolay Vasilev, Desislava Kostadinova, Diana Raleva,
Mariyana Maksimova 234

MODEL OF CITATION OF THE BOOKS IN THE HOLY WRIT (BIBLE) /
Alexandra Kumanova 669

LIST OF ILLUSTRATIONS IN *OB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Desislava Kostadinova 678

PART III.

I S L A M
IN BULGARIA

(Concise historical encyclopedia)
IB (CHE)

Посвещение /
Милен Куманов 696

Dedication /
Milen Kumanov 698

ABSTRACT OF THE *IB (CHE) /*
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski 700
III. I. ... **in *Bulgarian*** 700
III. II. ... **in *Russian*** 701
III. III. ... **in *English*** 702

M E M O R A N D U M
To the Grand Mufti of the Republic of Bulgaria
About: **Conception of the preparation for editing of the manuscript**
Islam in Bulgaria (Concise historical encyclopedia /
Milen KUMANOV 703

DIRECTIONS FOR USE OF THE *IB (CHE)* /
Alexandra Kumanova 705

KEY ABBREVIATIONS OF THE *IB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Mariyana Maksimova 709

ALPHABETICAL BODY OF THE *IB (CHE)* /
Milen KUMANOV 713

А 713

Б 729

В 747

Г 750

Д 753

Е 760

Ж 763

З 763

И 765

Й 769

К 771

Л 787

М 789

Н 800

О 804

П 809

Р 836

С 839

Т 849

У 861

Ф 862

Х 863

Ц 871

Ч 872

Ш 874

Щ 876

Ю 876

Я 876

SYNOPTIC MAP OF THE PUBLICATIONS IN *IB (CHE)* BY PAGES / Ventsislav Velev 877

SYNOPTIC TABLE WITH *SCHEME* OF THE PHILOSOPHICAL-RELIGIOUS IMAGES FIXED IN *IB (CHE)* / Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev.....880

ISLAM IN BULGARIA:
Bibliographic index
of the *IB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Ventsislav Velev,
Sofia Vasileva, Nikola Kazanski, Nikolay Vasilev,
Desislava Kostadinova, Mariyana Maksimova 883

INDEX OF NAMES /
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski, Desislava Kostadinova 919

LIST OF ILLUSTRATIONS IN *IB (CHE)* /
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski,
Nikolay Vasilev, Desislava Kostadinova 924

D E I X I S
of the
ARB (CHE)

Nocturnal journey
of the Prophet Muhammad (in *Bulgarian*) **/**
Tsvetan THEOPHANOV 931

THE ENCYCLOPEDIA *THE ABRAHAMIC RELIGIONS*
(JUDAISM – CHRISTIANITY – ISLAM) IN BULGARIA
as Model of the unity of the peoples in the world /
Larissa NAIDITCH 944

ENZYKLOPÄDIE *„DIE ABRAHAMITISCHEN RELIGIONEN*
(JUDENTUM – CHRISTENTUM – ISLAM) IN BULGARIEN"
als Modell der Völkergemeinschaft der Welt /
Larissa NAIDITCH 946

ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА *„АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ*
(ЮДАИЗЪМ – ХРИСТИЯНСТВО – ИСЛЯМ) В БЪЛГАРИЯ"
като модел за обединение на народите по света /
Лариса НАЙДИЧ 948

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ *„АВРААМИЧЕСКИЕ РЕЛИГИИ (ИУДАИЗМ – ХРИСТИАНСТВО – ИСЛАМ) В БОЛГАРИИ”* как модель объединения народов мира /
Лариса НАЙДИЧ 950

EVERLASTING SPIRITUAL PROPINQUITY OF THE HUMANITY – THOSE OF THE RELIGIONS /
Masood Ahmadi AFZADI 952

ИЗВЕЧНОТО ДУХОВНО РОДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО – ТОВА НА РЕЛИГИИТЕ /
Масуд Ахмади АФЗАДИ 954

***WELTANSCHAUUNG* OF THE HISTORIAN (The civic and religious sense of the language ranges of the cultural memory)** (in *Bulgarian*) **/**
Nikolay VASILEV 956

HISTORIAN, ENCYCLOPEDIST AND PHILANTHROPIST, BUT ALSO A RIGHTEOUS MAN (in *Bulgarian*) **/**
Nikola KAZANSKI 958

R E V I E W S
of the
ARB (CHE)

***WELTANSCHAUUNG* OF THE *ABRAHAMIC RELIGIONS* (*ZOROASTRIAN* SOURCE OF THE CULT TO *THE LIGHT*)** (in *Bulgarian*) **/**
Stoyan DENCHEV 960

A UNIQUE UNIVERSAL CONTRIBUTION OF BULGARIA IN THE PEACEFUL RELIGIOUS COEXISTENCE / Irina LYNDEN 963

УНИКАЛЕН СВЕТОВЕН ПРИНОС НА БЪЛГАРИЯ В МИРНОТО СЪЖИТЕЛСТВО НА РЕЛИГИОЗНА ОСНОВА / Ирина ЛИНДЕН 965

М И Л Е Н К У М А Н О В: Bibliography

I. CURRICULUM VITAE / Nikolay VASILEV, Nikola KAZANSKI 969
I. I. ... **in *Bulgarian*** 969
I. II. ... **in *English*** 988

II. BIOBIBLIOGRAPHY / Alexandra KUMANOVA, Nikola KAZANSKI 1007

III. STRUCTURING OF THE REFERENCE MATERIALS Index of names / Alexandra KUMANOVA, Nikola KAZANSKI 1102

CONTENTS of the *ARB (CHE)*

СЪДЪРЖАНИЕ 1106

СОДЕРЖАНИЕ 1120

CONTENTS 1134

CURRICULUM VITAE
of the
ARB (CHE)

CURRICULUM VITAE /
Alexandra Kumanova, Nikola Kazanski, Nikolay Vasilev 1148

SERIES
TORCHBEARERS
OF THE ACADEMIC PUBLISHERS
ZA BUKVITE – O PISMENEH

SERIES
***TORCHBEARERS* /**
Alexandra Kumanova, Nikolay Vasilev 1154

SYNOPSIS
of the
ARB (CHE)

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *Bulgarian* /
Alexandra Kumanova 1171

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *Russian* /
Transl. Alexandra Kumanova 1172

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *English* /
Transl. Nikola Kazanski 1173

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *French* /
Transl. Nikola Kazanski 1174

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *German* /
Transl. Larissa Naiditch 1173

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *Turkish* /
Transl. Myumyun Tahirov 1174

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *Hebrew* /
Transl. Michael Palatnik 1175

Synopsis of the *ARB (CHE)* in *Arab* /
Transl. Arif Abdullah 1175

CURRICULUM VITAE

Н. Пр. д-р МЕСУД АХМАДИ АФЗАДИ (Иран)
His Excellency Dr. MASOOD AHMADI AFZADI, PhD (Iran)

Д-р НИКОЛАЙ ВАСИЛЕВ (България)
Dr. NIKOLAY VASILEV, PhD (Bulgaria)

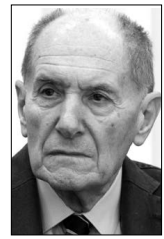
Проф. д-р СОФИЯ ВАСИЛЕВА (България)
Prof. SOFIA VASILEVA, PhD (Bulgaria)

Акад. проф. д-р ВЕНЦИСЛАВ ВЕЛЕВ (България)
Acad. Prof. VENTSISLAV VELEV, PhD (Bulgaria)

Н. Пр. Мелнишки епископ ГЕРАСИМ (България)
The Right Reverend Bishop of Melnik GERASIM (Bulgaria)

Проф. д.ф.н. РУДЖЕРО ГИЛЯРЕВСКИЙ (Русия)
Prof. DSc RUGGERO GILYAREVSKY (Russia)

Акад. проф. д.ик.н. СТОЯН ДЕНЧЕВ (България)
Acad. prof. DSc STOYAN DENCHEV (Bulgaria)

Г-н РОБЕРТ ДЖЕРАСИ (България)
Mr. ROBERT DJERASSI (Bulgaria)

Доц. д-р НИКОЛА КАЗАНСКИ (България)
Assoc. Prof. NIKOLA KAZANSKI, PhD (Bulgaria)

Проф. д-р СТОЯНКА КЕНДЕРОВА (България)
Prof. STOYANKA KENDEROVA, PhD (Bulgaria)

Д-р ДЕСИСЛАВА КОСТАДИНОВА (България)
Dr. DESISLAVA KOSTADINOVA, PhD (Bulgaria)

Проф. д-р МИЛЕН КУМАНОВ (България)
Prof. MILEN KUMANOV, PhD (Bulgaria)

Акад. проф. д.п.н. АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА (България)
Acad. Prof. DSc ALEXANDRA KUMANOVA (Bulgaria)

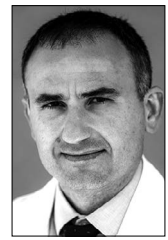
ИРИНА ЛИНДЕН (САЩ)
Prof. IRINA LYNDEN, PhD (USA)

Г-жа МАРИЯНА МАКСИМОВА (България)
Mis MARIYANA MAKSIMOVA (Bulgaria)

Проф. д.ф.н. ЛАРИСА НАЙДИЧ (Израел)
Prof. DSc LARISSA NAIDITCH (Israel)

Проф. д-р АЛЕКСАНДЪР ОСКАР (България)
Prof. Dr. ALEXANDAR OSKAR, PhD (Bulgaria)

Проф. д-р ИВО ПАНОВ (България)
Assoc. Prof. IVO PANOV, PhD (Bulgaria)

Проф. д.н. ИРЕНА ПЕТЕВА (България)
Prof. DSc IRENA PETEVA (Bulgaria)

Гл. ас. ДИАНА РАЛЕВА (България)
Chief Assist. Prof. DIANA RALEVA (Bulgaria)

СТЕФАН ПАШОВ, отец (България)
Father STEFAN PASHOV (Bulgaria)

Доц. Д-р ДИАНА СТОЯНОВА (България)
Assoc. Prof. DIANA STOYANOVA, PhD (Bulgaria)

Проф. д-р МЮМЮН ТАХИРОВ (България)
Prof. MYUMYUN TAHIROV, PhD (Bulgaria)

Проф. д.ф.н. ЦВЕТАН ТЕОФАНОВ (България, Франция)
Prof. DSc TZVETAN THEOPHANOV (Bulgaria, France)

Проф. д-р ХРИСТИНА ХРИСТОВА (България)
Prof. HRISTINA HRISTOVA, PhD (Bulgaria)

Н. Впр. Архиепископ ХРИСТО ПРОЙКОВ (България)
His Grace HRISTO PROYKOV (Bulgaria)

Гл. ас. д-р СВЕТЛА ШАПКАЛОВА-КАТЪРСКА (България)
Assist. Prof. SVETLA SHAPKALOVA-KATARSKA, PhD (Bulgaria)

Акад. проф. д.м.н. д-р НИКОЛАЙ ЯРЪМОВ (България)
Acad. Prof. DSc Dr. NIKOLAY YARAMOV (Bulgaria)

СЕРИЯ
„ФАКЛОНОСЦИ”
НА АКАДЕМИЧНОТО ИЗДАТЕЛСТВО
„ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЬ”

SERIES
TORCHBEARERS
OF THE ACADEMIC PUBLISHERS
ZA BUKVITE – O PISMENEH

Факлоносци / За буквите – О писменехь ; ред. кол.: С. Денчев – отг. ред. ; А. Куманова – глав. ред. и състав. ; Н. Василев – зам.-глав. ред., обща, ез. и гр. ред., състав. : [М. Куманов], Н. Казански ... [и др.] – науч. ред. ; М. Максимова, Д. Ралева ... [и др.] – библиогр. ред. ; В. Велев ... [и др.] – техн. ред. – 1 (2010) - 41 (2025). – София : За буквите – О писменехь, 2010-2025.

[Изброеният състав на творческия екип на изд. е постоянен за вс. тт.

По-долу са отразени само присъединяващите се към екипа дейци и трансформациите на авт. отговорност.]

Парал. загл. на сер. в отд. кн.: Torchbearers ; Факлоносцы

ISSN C633-8747

COBISS.BG-ID 1271256292

[Faklonostsi / Za bukvite – O pismeneh ; red. kol.: Stoyan Denchev – otg. red. ; Alexandra Kumanova – glav. red. i sastav. Nikolay Vasilev – zam.-glav. red., obshta red., sastav. : [Milen Kumanov], Nikola Kazanski … [i dr.] – nauch. red. : Mariana Maksimova, Diana Raleva … [i dr.] – bibliogr. red. : Ventsislav Velev … [i dr.] – techn. red. – 1 (2010) - 41 (2025). – Sofia : Za bukvite – O pismeneh, 2010-2025.

Paralel. zagl. na ser. v otd. kn. : Torchbearers ; Faklonostsy ISSN C633-8747]

Публ.: <https://sno.unibit.bg/2024/12/25/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d0%b8%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/>.

Наблюдаваните към 2025 г. на *е*-стр. на СНО при УниБИТ <www.sno.unibit.bg> **41 книги** на формацията са въвед. и актуализ. към 1.11.2025 г. във вид на *е*-информ. ресурси <https://sno.unibit.bg/2024/12/22/%d0%b5-%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b8/> <https://sno.unibit.bg/e-lib.html> и в *Тр. на СНО при УниБИТ* <https://sno.unibit.bg/books.html>, и са структ. към 2025 г. в 20 поредни ежегодн. тт., които са с ред. период. и с ред. информ. интервал – по ежегодн. конф. на СНО при Унив., в които е включ. лит. на **50 ез**.

ДЕЙКСИС:
ШКОЛА В НАУКАТА

Академичното издателство „За буквите – О писменехь” открива през 2010 г. нова поредица от **когнитологични изследвания**, която носи общото заглавие ***„Факлоносци”***.

Инициативата се предприема във връзка с 60-годишнината на Държавния библиотекарски институт (ДБИ) – *днес:* Университет по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), отбелязана през 2010 г.

През новата 2025 Юбилейна 75-годишнина на ДБИ – УниБИТ серия ***„Факлоносци”*** влиза във второто си десетилетие с утвърден **енциклопедичен библиографски и историографски облик** в успешно осъществени **41 монографични издания**, **30** от които **титулно са заявени и внедрени**

в учебния процес на УниБИТ като учебна литература, а **11** – **общи универсални и отраслови (хуманитарнонаучни) справочници по библио-инфо-ноосферата**, сред които са:

- първият и единствен трилингвен – на *английски, руски* и *български език* – терминологичен речник по библиотечна и информационна дейност (2017; първо изд. 2010) *и*

- диптиха – апология на знанието и на УниБИТ като част от планетарната информатизация *„GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нишката на Ариадна)"* (Кн. 1-2: 2016-2017):

- Кн. 1 (2016): **146 автори от 12 страни** (Австрия, Алжир, България, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция);

- Кн. 2 (2017): **80 автори от 12 страни** (Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Грузия, Иран, Полша, Русия, САЩ, Украйна, Франция) (Кн. 1-2 са снабдени с общ за двете изд., посветени на 65-годишнината на ДБИ – УниБИТ, **универсален многоезичен Предметен пермутационен показалец – ризоматичен инструмент за осъществяването на особено прецизно търсене на информация**).

Инструмент за създаване на изданията от серия ***„Факлоносци"*** е и **световната (международна) универсална библиография: III в. пр. н.е. – XXI в.: *„GENERATIO SPONTANEA"*** (2018; публ. в същата год. и в паралелни изд. от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий" и Столична библиотека – София: представлява **вторично-документална полилингва – на 22 езика: *английски, арабски, български, гръцки, датски, латински, испански, италиански, немски, полски, португалски, румънски, руски, санскрит, словашки, турски, украински, фарси, френски, чешки, шведски, японски***).

Специално следва да бъде изтъкнат и претърпелият няколко издания триптих на учебна литература от серия ***„Факлоносци" – „ЗЛАТНА ХРИСТОМАТИЯ НА БЪЛГАРИЯ"*** (Кн. 1-3: Кн. 1. Оратория; Кн. 2. Антология; Кн. 3. Историография; Кн. 4. Хоровод: 2013-2025) – **първата неполитизирана справочно-информационна текстологична и историографска картина на българската изящна слонестност по целия ѝ хронотоп: IX-XXI в**. (Ново изд.: Кн. 1-2: Кн. 1. Антология; Кн. 2. Коментар: 2025).

Тези издания идват на белия свят, породени от необходимостта:

- да се разкрие по-цялостно **личностният принос на изтъкнати дейци, свързали творчеството си с библиотечно-информационната социокомуникативна сфера и с информационната наука като *част от научното и културното движение на планетата***;

- да се откликне на знаменателната за времето ни **парадигма – вкоренена в *интердисциплинарността на знанието* – която се проявява в създаването на всеобхватна информационна картина на света с разкриване на българската следа в тази картина като част от планетарната информатизация**.

Както е известно от **теория на науката, разкриването на когнитологичния ментален портрет на учения** е инструментът за получаване на интересуващото ни знание.

Обръщаме се към **когнитолози, науковеди, библиографи, историографи**, но и към **водещи научни учреждения в България и чужбина**, обхващащи широкомащабно знанието, да вземат участие в това благородно начинание.

И специално благодарим на **широкия кръг от учени от България (извън УниБИТ)** и **чужбина (от 4 континента: Европа, Азия, Америка, Африка)**, които през изминалите 15 години между посочените Юбилея (2010, 2015, 2020 и 2025 г.) на УниБИТ активно участват в нашите издания.

Мислите и знанията на когнитологично портретираните дейци на библио-инфо-ноосферата са особено ценни, защото те не само разкриват **различни аспекти на третираните проблеми, но и предлагат възможното им оптимално решение на високо научно и професионално равнище**.

Тези мисли и знания съдействат за:

- разрушаването на примитивните ограничителни бариери, издигнати между изкуствено откъснатите една от друга, но живо преплитащи се сфери на познанието;

- консолидирането на методологично ниво на многообразието на информационната реалност, схващана като ефективна социална сфера на взаимодействие – индикатор на хуманитаризацията на науката и обществото, корелат на социалната представителност на науката през XXI в.

Този **уникален емпиричен материал по наукознание, интердисциплинарни връзки и**

психология на научното творчество ще допринесе за изучаване приноса на личности, изграждали и изграждащи библио-инфо-ноосферата.

Именно това изграждане е сърцевина на ШКОЛА В НАУКАТА.

Начинанието е изцяло благотворително.

ДЕЙКСИС:
ШКОЛА В НАУКЕ

Академическое издательство „О буквах – О писменехъ” в 2010 г. положило начало новой серии **когнитологических исследований**, под общим заглавием ***„Факлоносцы”***.

Данная инициатива связана с 60-летием Государственного библиотечного института (ГБИ) – *ныне:* Университет библиотековедения и информационных технологий (УБИТ – болг: УниБИТ), отмеченным в 2010 г.

В год 2025 нового, 75-летнего юбилея ГБИ – УниБИТ, серия ***„Факлоносцы”*** вступила в свое второе десятилетие в утвердившемся **энциклопедическом библиографическом и историографическом облике** при успешно осуществленных **41 монографических изданиях**, **30** из которых **титульно заявлены и внедрены в учебный процесс УБИТ в качестве учебной литературы**, а **11 являются общими универсальными и отраслевыми (гуманитарно-научными) справочниками по библио-инфо-ноосфере**, среди которых:

- **первый и единственный трехъязычный – на *английском, русском* и *болгарском языке* – терминологический словарь библиотечной и информационной деятельности** (2017; первое изд. 2010) *и*

- **диптих – апология знания и ГУБИТ как части планетарной информатизации *„GLORIA BIBLIOSPHERAE (Нить Ариадны)”*** (Кн. 1-2: 2016-2017):

- **Кн. 1** (2016): **146 авторов из 12 стран** (Австрии, Алжира, Болгарии, Великобритании, Грузии, Ирана, Польши, России, США, Турции, Украины, Франции);

- **Кн. 2** (2017): **80 авторов из 12 стран** (Австрии, Алжира, Болгарии, Ватикана, Великобритании, Грузии, Ирана, Польши, России, США, Украины, Франции) (Кн. 1-2 снабжены общим для обоих изд., посвященным 65-летию ГБИ – УниБИТ, **универсальным многоязычным Предметным пермутационным указателем – ризоматическим инструментом осуществления особо точного поиска информации**).

Инструментом создания изданий серии ***„Факлоносцы”*** является и **мировая (международная) универсальная библиография: III в. до н.э. – XXI в.: *„GENERATIO SPONTANEA”*** (2018; опубл. в том же году и в параллельных изд. Национальной библиотеки им. Св. Кирилла и Мефодия и Столичной библиотеки – София: представляет собой **вторично-документальную полилингву – на 22 языках: *английском, арабском, болгарском, греческом, датском, латинском, испанском, итальянском, немецком, польском, португальском, румынском, русском, санскрите, словацком, турецком, украинском, фарси, французском, чешском, шведском, японском***).

Следует также особо выделить выдержавший несколько изданий триптих учебной литературы из серии ***„Факлоносцы” – „ЗОЛОТАЯ ХРЕСТОМАТИЯ БОЛГАРИИ”*** (Кн. 1-3: Кн. 1. Оратория; Кн. 2. Антология; Кн. 3. Историография; Кн. 4. Хоровод: 2013-2025) – **первая неполитизированная справочно-информационная текстологическая и историографическая картина болгарской изящной словесности по всему ее хронотопу: IX-XXI вв**. (Нов. изд.: Кн. 1-2: Кн. 1. Антология; Кн. 2. Комментарий: 2025).

Выход в свет этих изданий порожден необходимостью:

- более целостно раскрыть **личный вклад выдающихся деятелей, связавших свое творчество с библиотечно-информационной социокоммуникативной сферой и с информационной наукой как *частью научного и культурного движения планеты***;

- откликнуться на знаменательную для нашего времени **парадигму – уходящую своими корнями в *интердисциплинарность знания* – которая проявляется в создании всеобъемлющей информационной картины мира с раскрытием болгарского следа в этой картине как части планетарной информатизации**.

Как известно из **теории науки, раскрытие когнитологического ментального портрета ученого** является инструментом получения интересующего нас знания.

Мы обращаемся к **когнитологам, науковедам, библиографам, историографам**, но и к **ведущим научным учреждениям в Болгарии и за рубежом**, широкомасштабно охватывающим знание, с просьбой принять участие в этом благородном начинании.

И выражаем особую благодарность **широкому кругу ученых из Болгарии (кроме УниБИТ)** и **иностранных государств (с 4 континентов: Европы, Азии, Америки, Африки)**, активно участвовавшим в прошедшие 15 лет, между указанными юбилеями (2010, 2015, 2020 и 2025 гг.) УниБИТ, в наших изданиях.

Мысли и знания деятелей библио-инфо-ноосферы, чьи когнитологические портреты были составлены, являются особенно ценными, так как они не только раскрывают **разные аспекты рассматриваемых проблем, но и предлагают их возможное оптимальное решение на высоком научном и профессиональном уровне**.

Данные мысли и знания содействуют:

- разрушению примитивных ограничительных барьеров, воздвигнутых между искусственно оторванными друг от друга, но живо переплитающимися сферами познания;

- консолидации на методологическом уровне многообразия информационной реальности, понимаемой как эффективная социальная сфера взаимодействия – индикатор гуманитаризации науки и общества, коррелят социальной представительности науки в XXI в.

Данный **уникальный эмпирический материал по науковедению, интердисциплинарным связям и психологии научного творчества будет способствовать изучению вклада личностей, формировавших и формирующих библио-инфо-ноосферу**.

Именно это формирование является сердцевиной ШКОЛЫ В НАУКЕ.

Данное начинание является полностью благотворительным.

DEIXIS:
SCHOOL IN SCIENCE

The Academic Publishing house „За буквите – О писменехъ" [*transliteration: **Za Bukvite – O pismeneh***`] opened in 2010 new series of **cognitologic studies** under the general title ***Torchbearers***.

The initiative is undertaken in connection with the 60-anniversary of State Library Institute (SLI) – *today*: University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT), celebrated in 2010.

During the new 2025 jubilee 75-anniversary of SLI – ULSIT the serial ***Torchbearers*** enters its second decade with established **encyclopedic bibliographic and historiographic aspect** in realized **41 monographic editions, 30** of which are by **title announced and implemented in ULSIT as training literature, and 11 are general universal and specialized (humanitarian-scientific) reference books in biblio-info-noosphere** among which are:

- first and only trilingual – in *English, Russian and Bulgarian* – terminology dictionary of library and information activity (2017; first ed. 2010) *and*

- diptych – apology of the knowledge and of ULSIT as a part of the universal informatization *GLORIA BIBLIOSPHERAE (Ariadne's Thread)* (Books 1-2: 2016-2017):

- **Book 1** (2016): **146 authors from 12 countries (**Austria, Algeria, Bulgaria, France, Georgia, Iran, Poland, Russia, Turkey, UK, Ukraine, USA);

- **Book 2** (2017): **80 authors from 12 countries (**Austria, Algeria, Bulgaria, France, Georgia, Iran, Poland, Russia, Turkey, UK, Ukraine, USA, Vatican City State) (Books 1-2 are provided with joint for two editions, dedicated to the 65-anniversary of SLI – ULSIT, a **universal multilingual Subject permutation index – a rhizomatic instrument for realization of especially precise information retrieval).**

The instrument for creation of the serial *Torchbearers* is also a world (international) universal bibliography: III c. BC – XXI c.: ***GENERATIO SPONTANEA*** (2018; published in the same year in two parallel editions of the National Library *St. St. Cyril and Methodius* and Sofia City Library: represented a **secondary-documental polylingual** – **in 22 languages**: ***Arabic, Bulgarian, Czech, Danish, English, Farsi,***

French, German, Greek, Italian, Japanese, Latin, Polish, Portuguese, Romanian, Russian, Sanskrit, Slovakian, Spanish, Swedish, Turkish, Ukrainian).

Special attention must be paid to the several editions of the triptych of training literature of the serial ***Torchbearers – GOLDEN CHRESTOMATHY OF BULGARIA*** (Books 1-3: Book 1. Oratory; Book 2. Anthology; Book 3. Historiography; Book 4. Horo: 2013-2025) – **first nonpolitical reference-information textologic and historiographic picture of the Bulgarian refined speech during its chronotope: IX-XXI c**. (New ed.: Books 1-2: Book 1. Anthology; Book 2. Commentary: 2025).

These editions come into being by the necessity:

- to reveal fuller the **personal contribution of important figures in the library-information socio-communication sphere and information science as a *part the universal scientific and cultural movement***;

- to respond to the significant **paradigm** of our time – **rooted in the *interdisciplinary of the knowledge* – which manifested in the creation of omnipresent information picture of the world by revealing of the Bulgarian trace in this picture as a part of of the universal informatization**.

As it is well known from **theory of the science, the revealing of the cognitologic mental portrait of the scholar** is the instrument for obtaining the needed knowledge.

We address to **cognitologists, bibliographers, historiographers**, but also to **leading scientific institutions in Bulgaria and abroad**, encompassing knowledge on a large scale, to participate in this noble initiative.

Our special thanks to a **large circle of scientists from Bulgaria (outside ULSIT) and from abroad (on 4 continents: Europe, Asia, America, Africa),** who during the past 15 years between the mentioned jubilees of ULSIT (2010, 2015, 2020 and 2025) have actively participated in our editions.

The ideas and knowledge of the cognitologically portrayed figures of the biblio-info-noosphere are especially valuable because they not only revealed **different aspects of the treated problems, but also proposed their optimal solution on a high scientific and professional level**.

These ideas and knowledge contribute to:

- demolition of the primitive restrictive barriers between artificially isolated, but vividly intertwining spheres of knowledge;

- consolidation on a methodological level of the variety of the information reality, perceived as an effective social sphere of interaction – an indicator for the humanitarization of the science and society, a correlation of the social representation of the science in XXI c.

This **unique empiric material in science of science, interdisciplinary relations and psychology of the scientific research will contribute to study the heritage of personalities – builders of the biblio-info-noosphere**.

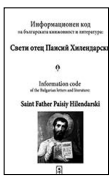
Namely the construction is the core of a SCHOOL IN SCIENCE.

The initiative is absolutely charitable.

Куманова, А. Апостоли на инфосферата : наблюдение на ценностите : увод в онтолог. на триединството : информация – наука – школа : [учебник за студенти по когнитолог. портретиране на персоналии в дисципл. от информ.-комуникат. цикъл на знанието] / А. Куманова ; [ред. С. Денчев – науч. ред., Н. Василев] ; [предисл. С. Денчев] ; [послесл. Н. Василев, М. Младенова]. – София, 2010. – 316 с. : с ил. (**Факлоносци = Torchbearers ; 1**)

ISBN 978-954-8887-69-4

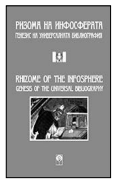
*Свети отец **Паисий Хилендарски***. История славяноболгарская … : Информ. код на бълг. книжовност и лит. : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус) ; II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) / Обща ред. и епилог С. Денчев ; науч. ред., историография, комент., именен показалец, геогр. показалец М. Куманов ; библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис А. Куманова ; ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послесл. (дейксис) Н. Василев ; терминолог. ред. Е. Томова ... [и др.] ; справ.-информ. ред. М. Максимова ... [и др.] ; рец. И. Теофилов, Н. Казански. – София, 2011. – 208 с. : с 21 ил., 1

табл., 4 гр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 2**)
ISBN 978-954-8887-92-2

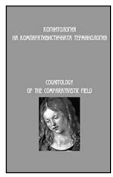
Куманова, А. Нестинариана : историография, систематизиран анотиран библиографски указател, фотомонография : уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: информ. кодове на култ. наследство" / [историогр., предг., състав. А. Куманова] ; [науч. ред. Н. Василев ... и др.]. – София, 2012. – 1-10, I-CXLII, 11-358 с. : с ил., портр. (**Факлоносци = Torchbearers ; 3**)
ISBN 978-954-2946-47-2

Куманова, А. Ризома на инфосферата: морфология на библиографията : генезис на световната универсална библиография : учебник по общо библиографознание: теория на библиографската форма / [А. Куманова] ; [Н. Василев – обща ред. ... и др.] ; [библиогр. ред. М. Максимова]. – София, 2012. – 534, CCCL с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 4**)
ISBN 978-954-2946-12-0
Ново *е*-изд. – София, 2017. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 20**)
E ISBN 978-619-185-295-6

Куманова, А. Когнитология на компаративистичната терминология по библиотечна и информационна дейност : към пробл. за създ. на англо-руско-български речник : панепистемия на библ.-информ. сфера: триез. речник – тектоничен ментален етимологичен прибор / А. Куманова ; [ред. Н. Василев ... и др.]. – София, 2012. – 76 с. : с ил., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 5**)
ISBN ISBN 978-954-2946-16-8

Куманова, А. Когнитология компаративистической терминологии в сфере библиотечной и информационной деятельности : к пробл. созд. англо-русско-болгарского словаря : панэпистемия библ.-информ. сферы : трехъя. словарь – тектонический ментальный этимологический прибор / А. Куманова ; [ред. Н. Василев ... и др.]. – София, 2012. – 76 с. : с ил., табл. – (**Факлоносци = Факлоносцы ; 6**)
ISBN 978-954-2946-17-5

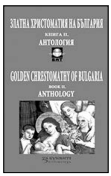

Куманова, A. Cognitology of the comparativistic field of library and information terminology : to the problem of creation of a dictionary in English, Russian and Bulgarian languages : panepisteme of the linrary-information sphere: the trilingual dictionary – tectonic mental etymological device / A. Kumanova ; [ed. N. Vasilev ... et al.]. – Sofia, 2012. – 74 с. : с ил., табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 7**)
ISBN 978-954-2946-18-2

Куманова, А. Златна христоматия на България. Кн. 1, Оратория : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел) : Уч. пособие по морфология на акад. текстописане / **А. Куманова**, **Н. Василев** ; [ред. Иван Теофилов ... и др.]. – София, 2013. – 392 с., IX с. : ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 8**)
ISBN 978-954-2946-21-2
Ново *е*-изд. – 2018. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 22**)
E ISBN 978-619-185-312-0

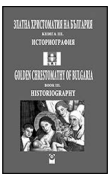

Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел) : Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане. Кн. 2. Антология / [състав., послесл., коммент.] **Н. Василев, А. Куманова**. – София, 2014. – 840, CCXXVII с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 9**)

ISBN 978-619-185-006-8

Ново *е*-изд. – 2018. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 23**)

E ISBN 978-619-185-313-7

Василев, Н. Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 3, Историография : Уч. пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / [науч. ред. А. Куманова]. – София, 2015. – 282 с. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E ISBN 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2016. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>

Ново *е*-изд. – 2018. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29-а** преброено по *Fax eruditio*)] <http://www.sno.unibit.bg>

Тук и в аналог. места по-надолу на наст. излож. поставените квадратни скобки обозначават, че съответните поредни номера на сер. – 29 *и* 30 *не са изписани в посоч. публ. от 2016 и 2018 г. – там фигурира номерът на сер. от първ. публ.* – 10 *(2015), – но тези номера (*29 *и* 30*) се имат предвид при историографиране на тази сер., защото в новите изд. (2016, 2018) има направени корекции.*

Куманова, А. Академик, професор, доктор на педагогическите науки *Александра Куманова* – Vade mecum : систематичен азбучно-хронологичен автобиобиблиографски указател : уч. пособие по персонална автобиобиблиогр. по дисципл. „Библиогр. модел на знанието" / А. Куманова ; [Н. Василев – науч. ред. ... и др.]. – София, 2014. – 334 с. : с ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 11**)

ISBN 978-619-185-009-9

2. прераб. и доп. изд. – 2016. – (Факлоносци **= Torchbearers ; 16**)

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

3. прераб. и доп. изд. – 2017. – (Факлоносци **= Torchbearers ; 19**)

ISBN 978-619-185-285-7

4. прераб. и доп. изд. – София, 2018. – 1040 с. : с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 24**)

ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)

Куманова, А. Нестинариана : историография. Фотомонография : уч. пособие / науч. и яз. ред. Н. Василев ; науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ; терминолог. и справ.-информ. ред. Н. Казански ; библиогр. и справ.-информ. ред. М. Максимова ; справ.-информ. ред. Д. Ралева ; рец. Ж. Стоянов ... [и др.]. – София, 2014. – 206 с. : с 36 ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 12**)

ISBN 978-619-185-028-0

Kumanova, A. Nestinariana : historiography, photomonography : compedium [on the subject of study Nestinarstvo: information codes of the cultural heritage] / [sci. ed. S. Denchev ... и др.] ; [transl. R. Mihaleva]. – София, 2014. – 190 с. : с ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 13**)

ISBN 978-619-185-028-0

Денчев, С. Професор д.ик.н. *Стоян Денчев* : Primus inter pares : щрихи към когнитологичен портрет, направен в стила на интервюто : учебник за студенти по когнитолог. портретиране на персоналии в дисципл. от информ.-комуникат. цикъл на знанието / [послесл.], беседата води А. **Куманова** ; [ред. Н. Василев]. – София, 2015. – 184 с. : с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 14**)

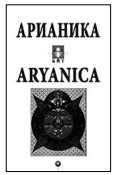
ISBN 978-619-185-189-8

Арианика : експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал : центрове на праевроп. цивилизация в Русия : протоарии и праславяни, култ.-феноменолог. декод. на митолог., ист. и лингвист. план : уч. пособие по дисципл. „Нестинарство: информ. кодове на култ. наследство" / [С. Денчев ... и др.] ; [науч. ред. Н. Яръмов ... и др.]. – София, 2016. – 208 с. : с ил., к., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 15**)

Други авт.: А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев. – Други ред.: М. Куманов, И. Теофилов.

ISBN 978-619-185-192-8

Gloria bibliospherae : нишката на *Ариадна* : изследвания в чест на акад. проф. *Александра Куманова* : юбилеен сборник по случай 65 години от основаването на УниБИТ / [състав., предг., интервю Н. Василев] ; [науч. ред. С. Денчев]. – София, 2016. – 1774 с. : с ил., факс., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 16**)

ISBN 978-619-185-211-6

E ISBN 978-619-185-212-3

Куманова, А. Интеграл гуманитарной библиографии в XXI веке : генезис мировой универсальной библиографии : учебник – компендиум по общему библиографоведению (теория библиографической формы) / [обща ред. Н. Василев ... и др.]. – София, 2017. – 184 с. : с ил., портр., сх. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 17**)

ISBN 978-619-185-249-9

[1] The **English–Russian–Bulgarian** dictionary of library and information terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност / Comp. J. V. Richardson ... [и др.] ; managing ed. S. Denchev ; ed.-in-chief A. Kumanova ; ed. board R. Burger ... [и др.] ; lang. ed. N. Vasilev ... [и др.] ; techn. ed. N. Vasilev, V. Stefanova ; rev. F. Mainhard ... [и др.]. [2] The **Russian–Bulgarian–English** dictionary of library and information terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност / сост. Э. Р. Сукиасян ... [и др.] ; отв. ред. С. Денчев ; глав. ред. А. Куманова ; редкол. Р. Бургер ... [и др.] ; яз. ред. Н. Василев ... [и др.] ; техн. ред. Н. Василев, В. Стефанова ; рец. Ф. Майнхард ... [и др.]. [3] The **Bulgarian–English–Russian** dictionary of library and information terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност / състав. А. Куманова ... [и др.] ; отг. ред. С. Денчев ; глав. ред. А. Куманова ; ред. кол. Р. Бургер ... [и др.] ; гр. ред. Н. Василев ... [и др.] ; ез. ред. Н. Василев, В. Стефанова ; рец. Ф. Майнхард ... [и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 818 с. : с 1 ил., 6 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 18**)

Други състав.: А. Куманова, Э. Р. Сукиасян, В. В. Зверевич, Д. В.

Ричардсън ; други ред.: Ч. Грибъл, И. Л. Линден, П. Полански, Б. Шафнер, Я. Л. Шрайберг, Н. Василев, М. Максимова, Ц. Найденова, С. Бойчева, А. Даскалов, Р. Симеонова, Т. Дерменджиева, Д. Ралева, Б. Николова ; други гр. ред.: Б. Николова, Б. Апостолова ; други рец.: Н. Казански, М. Младенова, Д. Христозов, С. Илиева. – Юбил. изд., посв. на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Унив. по библиотекозн. и информ. технолог.

Е ISBN 978-619-185-276-5

1 изд. 2010.

ISBN 978-954-8887-93-9

ISSN 1314-2526 ; Т. 3.

Нишката на *Ариадна* (Gloria bibliospherae) : когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = *Ariadne* thread (Gloria bibliospherae) : cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / науч. ред. С. Денчев ; състав., предг., библиогр. А. Куманова, Н. Василев ; библиогр. ред. М. Максимова ; ил. К. Константинова ; рец. Н. Яръмов ... [и др.]. – София, 2017. – 952 с. : 109 портр., 62 ил., 10 репрод., 1 табл. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 19**)

ISBN 978-619-185-285-7

Куманова, А. Ризома на инфосферата: морфология на библиографията : генезис на световната универсална библиография : учебник по общо библиографознание: теория на библиографската форма / [Н. Василев – обща ред. ... и др.] ; [библиогр. ред. М. Максимова]. – Ново *е*-изд. – София, 2017. – 534, CCCL с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 20**) Е ISBN 978-619-185-295-6

1. изд. – София, 2012. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 4**)

ISBN 978-954-2946-12-0

Куманова, А. *Умберто Еко в България* : нишката на *Ариадна* : биобиблиография / състав. А. Куманова, М. Найдова ; науч. ред., предг. С. Денчев ; библиогр. ред. Д. Ралева, С. Филипова. – 2. изд. – София, 2017. – 122 с. : с портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 21**)

ISBN 978-619-185-301-4 (подв.)

ISBN 978-619-185-300-7

Е ISBN 978-619-185-302-1

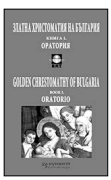
[1. изд.]. // *Нишката* на Ариадна (Gloria bibliospherae) : когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = Ariadne thread (Gloria bibliospherae) : Cognitology of encyclopedicity of the library and information activity / науч. ред. С. Денчев ; състав., предг., библиогр. А. Куманова, Н. Василев. – София, 2017. – ISBN 978-619-185-285-7. – с. 859-895 : с портр. – *Редуц. публ.*

Е ISBN 978-619-185-286-4

[3. изд.] / Стол. библ. – София. – София, 2017.

ISBN 978-619-160-825-6

Е ISBN 978-619-160-826-3

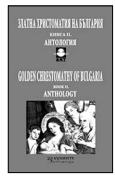

Куманова, А. Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 1, Оратория : Уч. пособие по морфология на акад. текстописане / А. Куманова, Н. Василев ; [ред. Иван Теофилов ... и др.]. – Ново *е*-изд. – София, 2018. – 400 [1-10 ; I-XV ; 11-385] с. : с 281 ил. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 22**)

Е ISBN 978-619-185-312-0

1. изд. 2013.

ISBN 978-954-2946-21-2

Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел) : Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане. Кн. 2. Антология / [състав., послесл., комент.] **Н. Василев, А. Куманова**. – Ново *е*-изд. – София, 2014. – 840, CCXXVII с. : с ил., портр., факс. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 23**)

E ISBN 978-619-185-313-7

1. изд. 2014.

ISBN 978-619-185-006-8 – (**Факлоносци = Torchbearers ; 9**)

Куманова, А. Модел за съставяне на персонални автобиобиблиографии : системат.-хронолог.-азб. автобиобиблиогр. сп. на тр. / ред. Н. Василев – науч. ред. ... [и др.] ; послесл. К. Александрова. – [4. прераб. и доп. изд.]. – София, 2018. – 1040 с. : с ил., портр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 24**)

ISBN 978-619-185-311-3 (подв.)

1. изд. – 2014. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 11**)

2. прераб. и доп. изд. – 2016. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 16**)

ISBN 978-619-185-211-6 (подв.)

E ISBN 978-619-185-212-3

3. прераб. и доп. изд. – 2017. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 19**)

ISBN 978-619-185-285-7

Kumanova, A. Generatio spontanea : synoptic table of the World universal bibliography from 3RD c. BC to 21st c. : an atlas – electronic library „Universalica" (Model of the secondary-documental framework of the biblio-info-noosphere) : textbook-compendium of General Bibliography = синоптическая таблица мировой универсальной библиографии III в. до н.э. – XXI в. : атлас – электронная библиотека „Universalica" (Модель вторично-документального контура библио-инфо-ноосферы планеты) : учебник-справочник по общ. библиографоведению = синоптична таблица на световната универсална библиография III в. пр. н.е. – XXI в. : атлас – електронна библиотека „Universalica" (Модел на вторично-документалния контур на библио-инфо-ноосферата на планетата) : учебник-справочник по общ. библиографознание / [comp., bibliogr., preface A. Kumanova] ; [sci. ed. S. Denchev] ; [gen. ed. N. Vasilev] ; [expert and terminolog. ed. N. Kazanski ; [reference-inform. ed. A. Cannon, M. Sokolova] ; [bibliogr. ed. K. Alexandrova, S. Filipova, M. Maximova] ; [rev. A. Subetto ... et al.]. – Sofia, 2018. – 232 p. : with 51 ill., 44 portr., 3 facsim., 4 sh. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 25**)

ISBN 978-619-185-321-2

ISBN 978-619-185-322-9

E ISBN 978-619-185-323-6

New ed. – 2018 / St. St. Cyril and Methodius National Library.

ISBN 978-619-239-034-1

E ISBN 978-619-239-035-8

New ed. – 2018 / Sofi a City Library.

ISBN 978-619-239-032-7

E ISBN 978-619-239-033-4

Куманова, А. Game- и play-еноменология : двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA. *Стоян Денчев* : game- и play-феноменолог. на *информационната среда* : юбил. препоръч. енциклопед. кн. – компендиум по информ. моделиране (вторично-докум. информ. база на Студентск. науч. о-во при УниБИТ) / А. Куманова ... [и др.] ; науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ;

рец. И. Петева ... [и др.] ; предг. А. Куманова ; дейксис Николай Василев ; фотогр. Добри Бояджиев, Денислав Кънев = Game- и play-феноменолог. : двукнижие. Кн. 1, SOGDIANA. *Стоян Денчев* : game- и play- феноменолог. *информационной среды* : юбил. рекоменд. энциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва ГУБИТ) / А. Куманова ... [и др.] ; науч. ред. Стоян Денчев ... [и др.] ; рец. Ирэна Петева ... [и др.] ; предисл. А. Куманова ; дейксис Николай Василев ; фотогр. Добри Бояджиев, Денислав Кънев = Game- and Playphenomenology : duoteuch. Book 1, SOGDIANA. *Stoyan Denchev* : Game- and Playphenomenology of the *information environment* : jubil. recommend. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / Alexandra Kumanova ... [и др.] ; sci. ed. Stoyan Denchev ... [и др.] ; rev. Irena Peteva ... [и др.] ; pref. Alexandra Kumanova ; deixis Nikolay Vasilev ; photogr. Dobri Boyadzhiev, Denislav Kanev. – София, 2019. – 754 с. : с 83 ил., 33 портр., 16 гр., 21 к., 1 сх. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 26**)

ISBN 978-619-185-318-2
E ISBN 978-619-185-320-5

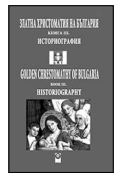
Куманова, А. Game- и play-феноменология : двукнижие. Кн. 2, SOCRATICA. *Александр Васильевич Мамонтов* : game- и play-феноменолог. *информационного пространства* : юбил. энциклопед. кн. – компендиум по информ. моделированию (вторично-докум. информ. база Студенческ. науч. о-ва Гос. унив. библиотековедения и информ. технолог.) / А. Куманова ; общ. ред. Н. Василев ; науч. ред. С. Денчев ; експертн. ред. А. Соколов, М. Куманов ; терминолог. ред. Н. Казански ; яз. ред. В. Манчев ; библиогр. ред. К. Александрова, М. Максимова, Илияна Камбурова ; гл. ред. Василка Стефанова ; консульт. Дмитрий Равинский и др. ; рец. Леонид Джахая, Ирина Линден, Фредерик Ч. Линден ; предисловие А. Куманова ; дейксис Николай Василев = Game- and Playphenomenology : duoteuch. Book 2, SOCRATICA. *Alexandr Vasilievich Mamontov* : Game- and Playphenomenology of the *information space* : jubil. encycloped. reference book – compendium in inform. modeling (secondary-docum. inform. base of the Student Sci. Soc. at the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies) / Alexandra Kumanova ; gen. ed. Nikolay Vasilev ; sci. ed. Stoyan Denchev ; expert ed. Arkadiy Sokolov, Milen Kumanov ; terminolog. ed. Nikola Kazanski ; linguist. ed. Vladimir Manchev ; bibliogr. ed. Krasimira Alexandrova, Mariyana Maksimova, Iliyana Kamburova ; graf. ed. Vasilka Stefanova ; consult.: Dmitriy Ravinskiy et al. ; rev. Leonid Dzhahaya, Irina Lynden, Frederick Ch. Lynden ; pref. Alexandra Kumanova ; deixis Nikolay Vasilev. – София, 2020. – 660 с. : с 30 портр., 3 илл., 3 табл., 13 сх., 2 к. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 27**)

ISBN 978-619-185-451-6
E ISBN 978-619-185-314-4

Куманова, А. Fax eruditio – Факел на знанието : пътеводител по информ. ресурси на Студентск. науч. о-во при Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. : информ. бази (публ., библиогр. информ., отзиви и рец., премиери), именни показалци, анотации, ключ. думи, табл. и гр. / А. Куманова, Н. Василев ; ред. С. Денчев – науч. ред. ... [и др.]. – София, 2020. – 522 с. : с 24 ил., 33 портр., 4 табл., 1 сх., 1 гр. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 28**)

ISBN 978-619-185-436-3
E ISBN 978-619-185-437-0

Василев, Н. Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 3, Историография: Уч. пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / [науч. ред. А. Куманова]. – Ново *е*-изд. – София, 2016. – 282 с. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

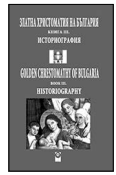
1. изд. 2015. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2018. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 30** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

Василев, Н. Златна христоматия на България : Аналитико-синтетична архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 3, Историография : Уч. пособие по синтактика, семантика и прагматика на акад. текстописане / [науч. ред. А. Куманова]. – Ново *е*-изд. – София, 2018. – 282 с. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 30** преброено по *Fax eruditio*)

<http://www.sno.unibit.bg>

1. изд. 2015. – (**Факлоносци = Torchbearers ; 10**)

ISBN 978-619-185-005-1

E 978-619-185-008-2

Ново *е*-изд. – 2016. – [(**Факлоносци = Torchbearers ; 29** преброено по *Fax eruditio*)]

<http://www.sno.unibit.bg>

Студентско научно общество. Визуализиран архив : Библиофилска ръкоп. кн. със 177 вискохудожеств. кадри от летописа на формацията и описанието им (Финализиран към 22.05.2020 г. и актуализиран към 1.11.2020 г. и 8.04.2021 г. – галапремиерата в галерия „Анел" на двете поредици от издания на Акад. изд. на Унив. „За буквите – О писменехъ" : *серия „Факлоносци"* – 30 т. и *„Тр. на СНО при УниБИТ"* – 16 тт., от които излизат 16 *е*-библиотеки – традиц. и *е*-справ.-енциклопед. уч. продукция, отразена в Пътеводителя *„FAX ERUDITIO"* (ФАКЕЛ НА ЗНАНИЕТО), който отразява 46 кн. на *бълг., рус. и англ. ез.* в 25 886 с. с авт. на 1300 студенти, направили 3353 науч. публ. с базисна информ. на 22 ез. (*англ., араб., бълг., гр., дат., лат., исп., ит., нем., пол., порт., рум., рус., санскр., слов., тур., ук., фарси, фр., чеш., швед., яп.*) с уч. на изтъкнати съвр. учени на България и консулт. от 21 страни по света: *Австрия, Алжир, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Естония, Израел, Индия, Италия, Иран, Казахстан, Литва, Полша, Русия, Саудитска Арабия, САЩ, Турция, Украйна, Финландия, Франция*) / Унив. по библиотекозн. и информ. технолог. : 71 г. Държ. библ. инст. – УниБИТ ; 16 г. Студентско науч. о-во при УниБИТ ; Състав., изработили кн. А. Куманова, Н. Василев, А. Георгиев ; Под ред. на В. Велев и др. – София, 2021. – 370 с. : 177 ил. – (**Факлоносци ; 29**)

Други ред.: Калин Стоев, Надежда Томова, Соня Спасова, Памела Делева, Любов Йовинска, Антоанета Георгиева, Иван Ангелов.

Куманова, А. Методика на научните изследвания : Ч. 2, Праксиология. Кълбото на *Ариадна* (Информационна роза) : Метод на обучение *„А. Куманова – Н. Василев"* за целите на библиотечната (каталожната) библиогр. : Учебник / А. Куманова, Н. Василев – авт., библиог.,

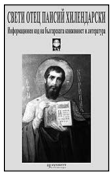
предг., визуализация, рез. ; Н. Василев – обща и науч. ред. ; експертна ред. Л. Джахая … [и др.] ; библиогр. ред. К. Александрова … [и др.] ; справочно-информ. ред. В. Велев … [и др.] ; гр. С. Спасова ; рец. С. Денчев, Н. Казански, С. Илиева. – София : За буквите – О писменехъ, 2021. – [232:] I-XLII + 190 с. : с 2 ил., 8 сх. – Именен показалец. – (**Факлоносци ; 30**)

Други експертни ред.: Р. Гиляревски, И. Линден, Ф. Ч. Линден. – Други библиогр. ред.: Д. Ралева, С. Филипова, М. Максимова, Л. Йовинска. – Други справочно-информ. ред.: К. Стоев, Н. Дебрюне, В. Манчев, Н. Томова, Т. Петрова, Д. Младенова, И. Барзев.

Юбил. изд., посв. на 1340 г. от първ. споменаване на държавата България – на Шестия Вселенски събор в Цариград (681); 1195 г. от рожд. на Св. равноапостол Константин-Кирил Философ (826-869) – създ. на глаголицата и първостроителят на бълг. книж ез. и славянск. лит.; 200 г. от рожд. на Георги С. Раковски (1821-1867) – нац. революционер, пряк участник, стратег и рък. на революц. борби през епохата на Бълг. нац. възраждане, воевода, идеолог, военачалник, демократ, издател, писател, публицист, етнограф, географ, историк, историограф, етимолог; 120 г. от рожд. на последния бълг. енциклопедист проф. Тодор Боров (1901-1993) – библиограф, литературовед и културолог, първопроходец в именуването и прилагането (1937) на метода на информационните решетки в навечерието на планетарния информационен бум; 80 г. от създаването на Бълг. библиогр. инст. „Елин Пелин” (1941-1963).

ISBN 978-619-185-483-7
ISBN 978-619-185-484-4 online (e-book, pdf)

Ч. 1, Терминосистема. – 2014.

Свети отец ***Паисий Хилендарски***. История славяноболгарская … : Информационен код на българската книжовност и литература : I. Аналитика (Историография. Сигнифициран препис. Коментар. Именен показалец. Географски показалец. Тезаурус); II. Синтез (Лексикална морфология. Семантика. Синтагматика. Синархия) : Уч. помагало-практикум по гражд. компетентност на изслед. / Обща ред. и епилог (дейксис 2011, 2022) Стоян Денчев ; Науч. ред., историогр., коммент., именен показалец, геогр. показалец (дейксис 2011, 2022) Милен Куманов ; Библиогр. и текстолог. ред., тезаурус, предисл., сигнифициран препис (дейксис 2011, 2022) А. Куманова ; Ез. ред., предисл., сигнифициран препис, послеслов (дейксис 2011, 2022) Николай Василев ; Терминолог. ред. Елена Томова, Диана Ралева, Венцислав Велев ; Справочно-информ. ред. Марияна Максимова, Цветана Найденова, Антон Даскалов ; Рец.: Иван Теофилов, Ваня Добрева, Никола Казански. – Ново 2. прераб. и доп. изд. – София : За буквите – О писменех, 2022. – 238 с. : с ил. – (**Факлоносци ; 31**)

Юбил. изд., посв. на 70-год. на Държ. библ. инст., днес: Унив. по библиотекозн. и информ. технол.

ISBN 978-619-185-560-5
E ISBN 978-619-185-561-2

LICHT, MEHR LICHT! В памет на професор *Милен Куманов* : юбилеен сборник по случай 80-годишнината от рождението на учения = LICHT, MEHR LICHT! In memory of Professor *Milen Kumanov* : festschrift on the occasion of his 80th anniversary / Никола Аврейски ... [и др.] ; състав. А. Куманова ... [и др.] ; предг. и диалог – дейксис: А. Куманова, Николай Василев ; ил. Константина Константинова ; рец. Васил Гюзелев ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2022. – 1800 с. : с 1042 ил. ; 28 лингв. табл. ; 314 факсим. – (**Факлоносци ; 32**)

ISBN 978-619-185-558-2
E ISBN 978-619-185-559-9

Куманова, А. Енциклопедика / авт. А. Куманова : ***„Православието в България: Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / А. Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, гр. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехъ, 2023. – 1800 с. : със 778 ил. с разр. паг. – Библиогр.: 7 662 назв. – (**Факлоносци ; 33**)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия; Посв. на М. Куманов.

ISBN 978-619-185-596-4

E ISBN 978-619-185-597-1

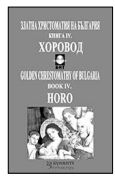

Куманова, А. Булгарика: Академик *Никола Михов* – Духът на *булгарика* : Диптих по информационно моделиране на хипертекст : Книга II. Учебник по структуриране на *булгарика* / А. Куманова (авт., предг., биобиблиогр., науч. ред.), Никола Казански (авт., предг., терминолог., науч. ред.) ; Дейксис, науч. ред. Николай Василев ; Библиогр. ред.: Диана Ралева, Марияна Максимова ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехъ, 2023. – 256 с. : с 16 ил. ; 62 факсим. – (**Факлоносци ; 34**)

Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия и 145-год. от рожд. на акад. Н. Михов ; Посв. на ... М. Куманов.

ISBN 978-619-185-598-8

E ISBN 978-619-185-599-5

Василев, Н. Златна христоматия на България : Аналит.-синтет. архитектоника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 4, Хоровод. Структурно-динамична теория на българския литературен език (IX-XXI в.) – информационен код : Уч. пособие по философия, методология и историография на акад. текстописане / науч. ред., дейксис: А. Куманова ; рец.: С. Денчев, П. Велчев. – София, 2024. – 280 с. – (**Факлоносци ; 35**)

ISBN 978-619-185-681-7

E ISBN 978-619-185-682-4

Куманова, А. Енциклопедика / авт. А. Куманова : ***„Православието в България*: *Кратка историческа енциклопедия”*** *– ПБ (КИЕ)* / авт. и науч. ред. Милен Куманов ; библиогр. ред. и публ. / А. Куманова : Диптих по информ. моделиране на хипертекст : Кн. I. Учебник по структуриране на *енциклопедия* / Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. на изд. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. на изд. ; о. Стефан Пашов – обща ред. на публ. на *ПБ (КИЕ)* ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново изд. – София : За буквите – О писменехъ, 2024. – 1804 с. : със 786 ил. и 4 диагр. с разр. паг. – Библиогр.: 7 676 назв. – (**Факлоносци ; 36**)

Други библиогр. ред. на *ПБ (КИЕ)*: Венцислав Велев, Десислава Костадинова, Марияна Максимова, Диана Ралева.

По случай 1160-годишнината от Покръстването на българите в 864 г.

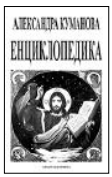
Изд. е в чест на 70-год. от възстановяването на Българската патриаршия ; Посв. на М. Куманов.

ISBN 978-619-185-672-5

E ISBN 978-619-185-673-2
1. изд. 2023. – На с. 1500 и 1634 на *цит*. и *наст*. *изд*. са отразени Кн. II на диптиха: Уч. по структуриране на *булгарика* и *е*-публ. на тр.

Куманова, А. Персонална автобиобиблиография : Учебник – модел на енциклопед. втор.-докум. хипертекст : практикум по общо библиографознание (с. 1-97 ; 1640-1675 ; 1676-1813) : *Александър Теодоров-Балан* : Автобиобиблиогр. (1954) ; Дигитализация / Александра Куманова ; Справ. апарат: Александра Куманова, Никола Казански, Десислава Костадинова ; Науч. комент. / Александра Куманова ; под ред. на Милен Куманов (2021) (с. 98-277) ; *Милен Куманов* : Биобиблиогр. / Александра Куманова (с. 278-417) ; *Александра Куманова* : Автобиобиблиогр. (с. 418-1639) ; Обща ред. Стоян Денчев – послесловие (с. 1814-1818) ; Отг. ред. Диана Стоянова ; Науч. ред. Николай Василев – преамбюли (с. 102-106 ; 282-318 ; 422-433), дейксис (с. 1837-1838) ; Библиогр. ред.: Красимира Александрова – послесловие (с. 1819-1822) и др. ; Рец.: Ирена Петева (с. 1827-1828), Никола Казански (с. 1829-1836). – София : За буквите – О писменехь, 2024. – 1846 с. : с 21 портр., 5 сх. – (**Факлоносци ; 37**)
ISBN 978-619-185-683-1
E ISBN 978-619-185-684-8

Куманова, А. Енциклопедика : Учебник – компендиум по планетарния свод от общи универсални енциклопедии / Александра Куманова – авт. ; Отг. ред.: Руджеро Гиляревский ; Николай Василев – дейксис, граф. и библиогр. ред. ; Никола Казански – дейксис и библиогр. ред. ; Рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – Ново 3. доп. изд. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 288 с. : със 120 ил. – Библиогр.: 1 274 назв. : 1 054 ном. и 220 неном. библиогр. записа на *16 езика (англ., бълг., гр., исп., ит., кит., лат., нем., пол., рум., рус., старогр., унг., фарси, фр. и хинди)*. – (**Факлоносци ; 38**)
E ISBN 978-619-185-731-9
1. изд. – 2023.
2. изд. – 2024.
4. изд. – 2025.

Златна христоматия на България : В 2 т. : Т. 1. Антология : Моногр. (Архитектура на бълг. изящна словесност) / състав., послесл. **Н. Василев**, **А. Куманова** ; Терминолог. ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Рец.: С. Денчев, П. Велчев ; *Посв. се на 75-год. от създ. на Държ. библ. инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ* ; *Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат." ; „Help me, Lord, to help the blind see the light."*. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 1070 (840 + CCXXX) с. : с [303] ил., портр., факс. – Информ. ризома. – (**Факлоносци ; 39**)
ISBN 978-619-185-742-5
E ISBN 978-619-185-743-2

Златна христоматия на България : В 2 т. : Т. 2. Коментар : Моногр. (Структурно-типологичен модел на бълг. изящна словесност) / състав., послесл. **Н. Василев**, **А. Куманова** ; Терминолог. ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Рец.: С. Денчев, П. Велчев ; *Посв. се на 75-год. от създ. на Държ. библ. инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во*

при УниБИТ ; Епигр.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат.” ; „Help me, Lord, to help the blind see the light.”. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 662 с. : с [270] ил., портр., факс. – Информ. ризома. – (**Факлоносци ; 40**)

ISBN 978-619-185-744-9
E ISBN 978-619-185-745-6

Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехь, 2025. – 1176 с. : с 1124 ил., 6 табл., 3 сх. – Библиогр.: 8 104 ном. назв. в 4 систематиз. списъка на лит. (1. *ЮБ (КИЕ)* : 549 назв. ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 назв. ; 3. *ИБ (КИЕ)* : 961 назв. (общо на 24 ез.) ; 4. *М. Куманов : Биобиблиогр.* : 305 назв. (на 50 ез.). 9. изд. – (**Факлоносци ; 41**)

Други библиогр. ред.: Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, София Василева, Диана Ралева, Десислава Костадинова, Марияна Максимова ; Други авт. на дейксиси: Л. Найдич, Н. Василев, Н. Казански, Месуд Ахмади Афзади.

ISBN 978-619-185-766-1
E ISBN 978-619-185-752-4

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

В навечерието на: 130-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. и 80-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Изд. е в чест на 75-год. от създаването на Държ. библиотекарски инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ.

Кн. *ПБ (КИЕ)* има предварит. публ.: 1. изд. – С., 2023 ; Ново изд. – С., 2024.

Кн. *М. Куманов : Биобиблиогр*. има предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

Направените към **XX Студентска научна конференция** (**2025 г.**) за **21 г. (2005-2025)**:

- **тт. I-XXI** на ***„Тр. на СНО при УниБИТ”*** (**2025 г. публ. на т. XX**; **т. XXI** ***Под печ***.) **– 5372 докл. за периода 2008-2025 г.**, сред които са и ***рецензиите*** (***критическата библиография***), са същото количество – **5372 на брой публ. (5284 са** ***пълнотекстовете*** **публ. на стр. на** ***цит.*** **период. изд.**; **88 докл.** са оценени от редакцията на изд. като имащи *служебна цел* и са отразени само в а*нотираните съдържания* към съотв. тт. на *бълг.*, *рус. и англ. ез.*), и общият обем на поредицата от **20 т.** с **редовна периодичност** (***ежегодник***) и **редовен информационен интервал** (***1 г.***), *и*

- **тт. I-XLI** на **серия „Факлоносци”** (**41 т. за периода 2010-2025 г.**) основно са с ***библиографска***, ***историографска*** **и** ***енциклопедична*** тежест, и ***общият обем на поредиците от издани***я, има следните **библиометрични изражения** на **50 ез.**: **40211 с**.; **6305 ил**.; **206 табл**.; **113 гр**.; **82 сх**.; **53 к**.:

- **тт. I-XX** на ***„Тр. на СНО при УниБИТ”*** (**15712 стр.**; **2044 ил**.; **157 табл**.; **92 гр**.; **51 сх.**; **30 к**.) *и*

- **тт. I-XLI** на **серия „Факлоносци”** (**26519 с.**; **4954 ил.**; **49 табл.**; **31 сх.**; **23 к.**; **21 гр**.).

The presented to the **XX Student Scientific Conference** (**2025**) for **21 years (2005-2025)**:

- **vol. I-XXI** of the ***Proc. of SSS at ULSIT*** (**2025 publ. vol. XX**; **vol. XXI** ***In print***) **– 5372 reports in 2008-2025**, among which are also ***reviews*** (***critical bibliography***) of the same amount – **5372 publ. (5284 are fulltext publ. in the cited periodicals**; **88 reports** are official editions described in the contents in *Bulg., Rus. and Eng.*) the whole serial in **20 vol.** with **regular periodicity** (***annual***) and **regular information interval** (***yearly***), *and*

- **vol. I-XLI** of **the serial** ***Torchbearers*** (**41 vols in 2010-2025)** are mainly with ***bibliographic***, ***historiographic*** **and** ***encyclopaedic*** information, and ***the whole series of publications*** has the following **bibliometric parameters** in **50 languages**: **40211 p**.; **6305 ill**; **206 tabl**.; **113 graph**.; **82 sch**.; **53 maps**:

- **тт. I-XX** на ***„Тр. на СНО при УниБИТ”*** (**15712 p**.; **2044 ill**.; **157 tabl**.; **92 graph**.; **51 sch**.; **30 maps**) *and*

- **serial** ***Torchbearers*** (**26519 p**.; **4954 ill**.; **49 tabl**.; **31 sch**.; **23 maps**; **21 graph**.).

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ (ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ : *АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)* : кратки ист. енциклопедии : 1. Юдаизмът в България : *ЮБ (КИЕ)* (с. 51-235) ; 2. Православието в България : *ПБ (КИЕ)* (с. 237-693) ; 3. Ислямът в България : *ИБ (КИЕ)* (с. 695-930) / Милен Куманов ; науч. ред. М. Куманов ... [и др.] ; науч. и ез. ред. Цветан Теофанов, Стоянка Кендерова, Иво Панов ; ез. ред. Лариса Найдич ; библиогр. ред. А. Куманова ... [и др.] ; обща ред. о. Стефан Пашов ; 4. М. Куманов : Биобиблиогр. / А. Куманова (с. 967-1105) ; предг. А. Куманова ; дейксис Ц. Теофанов ... [и др.] ; рец.: Стоян Денчев, Ирина Линден. – София : За буквите – О писменехъ, 2025. – 1176 с. : с 1124 ил., 6 табл., 3 сх. – Библиогр.: 8 104 ном. назв. в 4 систематиз. списъка на лит. (1. *ЮБ (КИЕ)* : 549 назв. ; 2. *ПБ (КИЕ)* : 6 289 назв. ; 3. *ИБ (КИЕ)* : 961 назв. (общо на 24 ез.) ; 4. *М. Куманов : Биобиблиогр.* : 305 назв. (на 50 ез.). 9. изд. – (Факлоносци ; XLI)

Други библиогр. ред.: Николай Василев, Никола Казански, Венцислав Велев, София Василева, Диана Ралева, Десислава Костадинова, Марияна Максимова ; Други авт. на дейксиси: Л. Найдич, Н. Василев, Н. Казански, Месуд Ахмади Афзади.

ISBN 978-619-185-766-1 ; E ISBN 978-619-185-752-4

По случай 1160-год. от Покръстването на българите в 864 г.

В навечерието на: 130-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Иран (1897 г.) – 2027 г. и 80-год. от установяване на дипломатическите отношения на България с Израел (1948 г.) – 2028 г.

Изд. е в чест на 75-год. от създаването на Държ. библиотекарски инст. – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технолог. – 1 ноември 1950 г. и 20-год. на Студентск. науч. о-во при УниБИТ.

Кн. *ПБ (КИЕ)* има предварит. публ.: 1. изд. – С., 2023 ; Ново изд. – С., 2024.

Кн. *М. Куманов : Биобиблиогр*. има предходни публ. в науч. сб., енциклопед. изд. и Уикипедия в 2008, 2014, 2022, 2023, 2024.

СИНОПСИС

Триединството на *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България* е първият по рода си енциклопедичен труд – мегахипертекстов *тривиум* от кратки исторически енциклопедии.

Терминът *Авраамически религии* е обобщен дескриптор на елементите, споделяни от *Юдаизма*, *Християнството* и *Исляма* и произхожда от името на *Пазителя на Вярата* и *Приятел на Бога Авраам (Ибрахим)* – легендарният общ основател на трите Авраамически религии: Юдаизъм, Християнство и Ислям. Изучаването на тези три религии с техните основни понятия и образи изгражда основата на енциклопедичния тривиум: *„Юдаизмът в България”*, *„Православието в България”*, *„Ислямът в България”*.

Семиологичната цялост на настоящото 223-то по ред справочно-енциклопедично издание на историка – филантроп проф. Милен Куманов (13.02.1942 – 22.11.2021) има две предварителни публикации, касаещи *отечествения* духовен ипостас – *Православието* в България – като част от *духовния диалог в историята* от най-висока класа между религиите и между

Юдаизма и *Исляма*, в частност (2023, 2024).

Библиографски и екстериорно базираното по законите на енциклопедиката издание *„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България”* е завършено посмъртно и е подготвено за публикация от проф. Александра Куманова (с екип) – съпруга на енциклопедиста – историк, библиограф, архивист.

Ключови думи: *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България – Енциклопедика – Булгарика* – световни топоси на информатизацията в България – мегахипертекст – справочно-информационно моделиране – проф. Милен Куманов (прижизнено базирана биобиблиография)

СИНОПСИС

Триединство *Авраамических религий (Иудаизма – Христианства – Ислама) в Болгарии* является первым в своем роде энциклопедическим трудом – мегагипертекстовым *тривиумом* кратких исторических энциклопедий.

Термин *Авраамические религии* является обобщенным дескриптором элементов, разделяемых *Иудаизмом*, *Христианством* и *Исламом* и происходит от имени *Хранителя Веры* и *Друга Бога Авраама (Ибрагима)* – легендарного общего основателя трех Авраамических религий: Иудаизма, Христианства и Ислама. Изучение трех упомянутых религий, с их основными понятиями и образами, формирует основу энциклопедического тривиума: *„Иудаизм в Болгарии”*, *„Православие в Болгарии”*, *„Ислам в Болгарии”*.

Семиологическая целостность настоящего 223-го по порядку справочно-энциклопедического издания историка-филантропа проф. Милена Куманова (13.02.1942 – 22.11.2021) насчитывает две предварительные публикации, касающиеся *болгарской* духовной ипостаси – *Православия* в Болгарии – как части *духовного диалога* между религиями (между *Иудаизмом* и *Исламом* в частности) высочайшего *в истории* класса (2023, 2024).

Библиографически и экстерьерно базированное по законам энциклопедики издание *„Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии”* закончено посмертно и подготовлено к публикации проф. Александрой Кумановой (при участии коллектива) – супругой энциклопедиста-историка, библиографа, архивиста.

Ключевые слова: *Авраамические религии (Иудаизм – Христианство – Ислам) в Болгарии – Энциклопедика – Булгарика* – мировые топосы информатизации в Болгарии – мегагипертекст – справочно-информационное моделирование – проф. Милен Куманов (прижизненно базированная биобиблиография)

SYNOPSIS

The triunity of *the Abrahamic religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* is the first in its kind encyclopedic work – a mega hyper-textual *trivium* of concise historical encyclopedias.

The term *Abrahamic religions* is a general descriptor of the elements shared by *Judaism*, *Christianity* and *Islam* and derived from the name of the *Guardian of the Faith* and *Friend of God Abraham (Ibrahim)* – the legendary common founder of the three Abrahamic religions: Judaism, Christianity and Islam. The study of these three religions with their essential notions and images is the ground of the encyclopedic *trivium: Judaism in Bulgaria*, *Orthodoxy in Bulgaria* and *Islam in Bulgaria*.

The semiotic globality of the present 223rd encyclopedic work of the historian-humanist Prof. Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) has two preliminary publications – The *Orthodoxy in Bulgaria* – as a part of the *spiritual dialogue in the history* of highest level between the religions and between *Judaism* and *Islam* in particular (2023, 2024).

The bibliographically and exteriorly based on the encyclopedics edition *The Abrahamic religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria* was completed posthumously and prepared for publication by Prof. Alexandra Kumanova and her team – a spouse of the encyclopedist, historian, bibliographer, archivist.

Keywords: *Abrahamic religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria – Encyclopedica – Bulgarica* – world benchmarks of the informatization in Bulgaria – mega hyper-text – reference-information modeling – Prof. Milen Kumanov (lifetime based biobibliography)

ZUSAMMENFASSUNG

Die Trinität der *Abrahamitischen Religionen (Judentum – Christentum – Islam) in Bulgarien* ist das erste enzyklopädische Werk seiner Art – ein megahypertextuelles *Trivium* aus vollständigen historischen Enzyklopädien.

Der Begriff *„Abrahamitische Religionen"* bezeichnet die gemeinsamen Elemente von *Judentum*, *Christentum* und *Islam* und leitet sich vom Namen *Abrahams (Ibrahim)* ab, des *Glaubensbeschützers* und des *Freundes Gottes* – des legendären gemeinsamen Gründers dieser drei Religionen. Das Studium dieser Religionen mit ihren grundlegenden Begriffen und Gestalten bildet die Basis des enzyklopädischen Triviums: *Judentum in Bulgarien*, *Orthodoxie in Bulgarien* und *Islam in Bulgarien*.

Das semiotische Gesamtwerk des Historikers und Humanisten Prof. Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) schließt zwei Vorveröffentlichungen zum Thema *„Die Orthodoxie in Bulgarien"* ein – als Teil des *spirituellen Dialogs* auf höchster Ebene in der Geschichte der Religionen, insbesondere zwischen *Judentum* und *Islam* (2023, 2024).

Die enzyklopädische Ausgabe *„Die Abrahamitischen Religionen (Judentum – Christentum – Islam) in Bulgarien"*, die 223. in der Veröffentlichungsliste des Gelehrten, wurde posthum von seiner Ehefrau, Prof. Alexandra Kumanova, und ihrem Team fertiggestellt und für die Veröffentlichung vorbereitet.

Schlüsselwörter: *Abrahamitische Religionen (Judentum – Christentum – Islam) in Bulgarien – Enzyklopädie – Bulgarica* – Welttopoi der Informatisierung in Bulgarien – Megahypertext – Referenz- und Informationsmodellierung – Prof. Milen Kumanov, seine Biographie (auf der Grundlage seiner während der Lebenszeit publizierten Biobibliographie)

ÖZET

Bulgaristan'daki *İbrahimî Dinler Teslisi (Yahudilik – Hıristiyanlık – İslam)*, türünün ilk ansiklopedik çalışmasıdır – kısa tarihi ansiklopedilerden oluşan mega hipermetin üçlüsü.

İbrahimi dinler terimi, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tarafından paylaşılan unsurların genel bir tamamlayıcısıdır ve üç *İbrahimi dinin* (*Yahudilik*, *Hıristiyanlık* ve *İslam*) efsanevi ortak kurucusu olan İnancın Koruyucusu ve Tanrı'nın Dostu *Avraam (İbrahim)* adından gelmektedir. Bu üç dinin temel kavram ve imgeleriyle incelenmesi ansiklopedik üçlünün temelini oluşturur: *„Bulgaristan'da Yahudilik"*, *„Bulgaristan'da Ortodoksluk"*, *„Bulgaristan'da İslam"*.

Tarihçi hayırsever Prof. Milen Kumanov'un (13.02.1942 – 22.11.2021) mevcut 223. referans-ansiklopedik baskısının göstergebilimsel bütünlüğü, dinler arasında ve özellikle Yahudilik ile İslam arasında tarihteki en üst sınıf manevi diyaloğun bir parçası olarak (2023, 2024) aile içi *manevi hipostaz – Bulgaristan'da Ortodoksluk* – ile ilgili iki ön *yayına sahiptir*.

Bibliyografik ve dışsal olarak ansiklopedi kanunlarına dayanan *„Bulgaristan'da İbrahimî dinler (Yahudilik – Hıristiyanlık – İslam)"* baskısı ölümünden sonra tamamlandı ve ansiklopedi yazarının eşi – tarihçi, bibliyografyacı, arşivci Prof. Alexandra Kumanova (bir ekiple birlikte) tarafından yayına hazırlandı.

Anahtar Kelimeler: *Bulgaristan'da İbrahimi dinler (Yahudilik – Hıristiyanlık – İslam)* – *Ansiklopedi* – *Bulgarika* – Bulgaristan'da bilişimin dünya konuları – megahiper metin – referans-bilgi modelleme – prof. Milen Kumanov (yaşam temelli biyo bibliyografya)

RÉSUMÉ

La trinité des *Religions Abrahamiques (Judaïsme – Christianisme – Islam) en Bulgarie* et le premier ouvrage encyclopédique en son genre – un mega hypertextuel *trivium* de l'encyclopédie historique concise.

Le terme *Religions Abrahamiques* est un descripteur général des éléments partagés par *Judaïsme*, *Christianisme* et *Islam* et dérive du nom du *Gardien de la Foi* et *l'Amie de Dieu Abraham (Ibrahim)* – le fondateur légendaire commun des trois religions abrahamiques: judaïsme, christianisme et islam. L'étude de ces trois religions avec leurs notions essentielles et images universelles est la base même du *trivium* encyclopédique: *Judaïsme en Bulgarie*, *Orthodoxie en Bulgarie* et *Islam en Bulgarie*.

La globalité sémiologique du present, 223e en ordre, ouvrage encyclopédique de l'historien-humaniste Prof. Milen Kumanov (13.02.1942 – 22.11.2021) avait deux publications précédentes – *L'Orthodoxie en Bulgarie* – comme une partie du dialogue spirituel à haut niveau entre les religions et entre le *Judaïsme* et l'*Islam* en particulier (2023, 2024).

Bibliographiquement et extérieurement basée sur l'encyclopédisme l'édition des *Religions Abrahamiques (Judaïsme – Christianisme – Islam) en Bulgarie* a été accomplie à titre posthume et préparée pour publication par Prof. Alexandra Kumanova et son équipe – l'épouse de l'encyclopédiste, historien, bibliographe, archiviste.

Mots-clés: *Religions Abrahamiques (Judaïsme – Christianisme – Islam) en Bulgarie – Encyclopedica – Bulgarica* – lieux universels de l'informatisation en Bulgarie – mega hypertexte – modèle informationnel – Prof. Milen Kumanov (biobibliographie de son vivant)

תקציר

הטריאדה „הדתות האברהמיות (יהדות – נצרות – אסלאם) בבולגריה" היא חיבור אנציקלופדי ראשון מסוגו – טריוויום מגה-היפרטקסטואלי של אנציקלופדיות היסטוריות מקוצרות. המונח „דתות אברהמיות" הוא תיאור כולל של מרכיבים המשותפים ליהדות, לנצרות ולאסלאם ונגזר משמו של שומר האמונה וידיד האל אברהם (איברהים) – המייסד האגדי המשותף לשלוש הדתות האברהמיות: יהדות, נצרות ואסלאם. העיון בשלוש הדתות הנזכרות, עם מושגיהן ודימוייהן המרכזיים, מעצב את יסוד הטריוויום האנציקלופדי: „יהדות בבולגריה", „אורתודוקסיה בבולגריה", „אסלאם בבולגריה".

שלמותה הסמיולוגית של מהדורה אנציקלופדית־עזר הזאת, שהיא ה-223 במספר מפרסומיו של ההיסטוריון-הפילנתרופ פרופ' מילן קומנוב (13.02.1942 – 22.11.2021), נשענת על שני פרסומים מוקדמים העוסקים בהיפוסטזה הרוחנית הבולגרית – האורתודוקסיה בבולגריה – כחלק מן הדיאלוג הבין-דתי (בין יהדות לאסלאם, בפרט) בדרגה הגבוהה ביותר בהיסטוריה (2023, 2024). המהדורה „הדתות האברהמיות (יהדות – נצרות – אסלאם) בבולגריה", המושתתת מבחינה ביבליוגרפית וחיצונית על כללי האנציקלופדיקה, הושלמה לאחר מותו והוכנה לפרסום בידי פרופ' אלכסנדרה קומנובה (בשיתוף צוות) – אשתו של ההיסטוריון-האנציקלופדיסט, הביבליוגרף והארכיונאי.

מילות מפתח: הדתות האברהמיות (יהדות – נצרות – אסלאם) בבולגריה; אנציקלופדיקה; בולגריקה; טופוסים עולמיים של מידוע בבולגריה; מגה-היפרטקסט; מידול עזר-מידע; פרופ' מילן קומנוב (ביבליוגרפיה-ביוגרפיה שנבנתה בחייו).

الملخص

الوحدةُ الثُّلاثيةُ للأديانِ الإبراهيمية (اليهودية – المسيحية – الإسلام) في بلغاريا تُعَدُّ أوّلَ عملٍ موسوعيٍّ من نوعه. وهو تريفيوم موسوعيٌّ فائقُ البِنْيةِ النصّية (ميغا-هايبرتكست) مُكَوَّنٌ من موسوعاتٍ تاريخيةٍ موجزة.

و يُعَدُّ مصطلحُ "الأديانِ الإبراهيميةِ" واصفًا جامعًا للعناصرِ المشتركة بين اليهودية والمسيحية والإسلام، وهو مُستمدٌّ من اسم حامي الإيمانِ وخليل الله إبراهيم الذي هو المؤسِّسُ المشتركُ للديناتِ الإبراهيميةِ الثّلاث: اليهوديةِ والمسيحيةِ والإسلام. و تُشكّلُ دراسةُ هذه الدياناتِ الثّلاث، بما تنطوي عليه من مفاهيمَ وصورٍ أساسية، الأساسَ الذي يقوم عليه التريفيومُ الموسوعي: "اليهودية في بلغاريا"، "الأرثوذكسية في بلغاريا"، "الإسلام في بلغاريا".

إنَّ البنيةَ السيميولوجيةَ لهذا الإصدارِ الموسوعيِّ المرجعي، وهو الإصدارُ ذو الرقم 223 في سلسلة أعمال المؤرّخ والإنساني البروفيسور ميلين كومانوف (13.02.1942 – 22.11.2021)، تستندُ إلى نشْرَتَيْنِ تمهيديتَين تناولتا الإيبوستاسَ الروحيَّ الوطني، أي الأرثوذكسيةَ في بلغاريا، بوصفها جزءًا من الحوارِ الروحيِّ الرفيعِ المستوى في التاريخ بين الأديان، ولا سيّما بين اليهوديةِ والإسلام (2023، 2024).

و قد أُنجِزَ العملُ الموسوعيّ "الأديانُ الإبراهيمية (اليهودية – المسيحية – الإسلام) في بلغاريا"، القائمُ بيبليوغرافيًا وشكليًا على قوانينِ علمِ الموسوعات، بعد وفاةِ مؤلّفه، وقد أُعِدَّ للنشر على يدِ البروفيسورة الكسندرا كومانوفا (وفريقها)، زوجةِ الموسوعيّ والمؤرّخ والبيبليوغرافيّ والأرشيفيّ.

الكلماتُ المفتاحية:

الأديانُ الإبراهيمية (اليهودية – المسيحية – الإسلام) في بلغاريا؛ الموسوعات؛ بُلغاريكا؛ الطوبوساتُ العالميةُ للمعلوماتية في بلغاريا؛ الفائقُ النصّ (الميغا-هايبرتكست)؛ النمذجةُ المرجعيةُ المعلوماتية؛ البروفيسور ميلين كومانوف (بيوبيليوغرافيا مُعَدَّةٌ على أساس ما نُشِر في حياته).

ФАКЛОНОСЦИ XLI

АВРААМИЧЕСКИТЕ РЕЛИГИИ
(ЮДАИЗМЪТ – ХРИСТИЯНСТВОТО – ИСЛЯМЪТ) В БЪЛГАРИЯ
КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ЕНЦИКЛОПЕДИИ НА ПРОФЕСОР МИЛЕН КУМАНОВ

Автор и научна редакция на
„Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България (Кратки исторически енциклопедии)” *–*
АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ):
Проф. д-р Милен Куманов

Библиографска редакция, предговор и публикация на ***АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ)****;*
биобиблиография на Милен Куманов:
Проф. д.п.н. Александра Куманова

Дейксис, графическа и библиографска редакция на изданието:
Д-р Николай Василев

Българска

Редакция,
предпечатна подготовка,
техническа редакция
и компютърна графика:
Д-р Николай Василев

Редактори – коректори:
Д-р Ариф Абдуллах, Цветана Найденова, **Антон Даскалов**

Печатни коли 73.5
Формат 70/100/32

ISBN 978-619-185-766-1
E ISBN 978-619-185-752-4

Университет по библиотекознание и информационни технологии

1784 София, бул. „Цариградско шосе“ N 119
Тел./факс: 00 359 2 971 80 52
E-mail: unibit@unibit.bg
URL:
www.unibit.bg
www.sno.unibit.bg

© Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
София, 2025